HISTORIA VNIVERSITATIS PARISIENSIS

TOMVS SECVNDVS.

HISTORIA VNIVERSITATIS PARISIENSIS

IPSIVS FVNDATIONEM,

NATIONES, FACVLTATES, MAGISTRATVS, DECRETA, Cenſuras & Iudicia in negotiis fidei, Priuilegia, Comitia, Legationes, Reformationes. Item Antiquiſſimas Gallorum Academias, aliarum quoque Vniuerſitatum & Religioſorum Ordinum, qui ex eadem communi matre exierunt, Inſtitutiones & Fundationes, aliáque id genus cum inſtrumentis publicis & authenticis à Carolo M. ad noſtra tempora ordine Chronologico complectens.

Authore CÆSARE EGASSIO BVLÆO, *Eloquentiæ emerito Profeſſore, antiquo Rectore & Scriba eiuſdem Vniuerſitatis.*

TOMVS SECVNDVS.
AB AN. 1110. AD ANN. 1200.

PARISIIS,
Apud FRANCISCVM NOEL, viâ Iacobæâ, ad Imaginem Diui Franciſci Seraphici, prope Fontem Sancti Seuerini.

M. DC LXV.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

TABVLA
PRÆCIPVORVM CAPITVM
in II. Volumine contentorum.

Idea 4. Seculi ab an. 1100. ad an. 1200.

Pag.	Lin.	Errata.	Correcta.
10	43	inauditaram	inauditarum
15	27	ornacum	ornatum
17	1	1103	1105
24	54	conuerfianes	conuerfionis.
29	10	maximè	maximæ
45	30	vetuftate	venuftare
......	40	refugam	refugum.
49	16	aurem	aurem
......	29	publicam	publicum
50	58	tiammiffis	tranfmiffis.
51	49	infanis	infaniâ
......	50	ar	aut
54	46	efflagitabantur	efflagitabant
59	50	currectionia	correctionis
62	40	Eft	dele
86	6	a	ar
97	44	homilea	humiles
99	6	vns	ena
115	54	Iuninrum	Iuniorem
119	30	decendente	decedente
120	28	vbi	vti
131	1	tuebentur	tuebuntur
134	24	non petitionem	Nam
145	27	Seholaftici	Seholaftico
......	57	eminet	eliminet
146	31	cæteras	cæterns
152	15	reliquii	reliquiis
......	31	Huiufce	Huicce
155	8	fubiacebant	fubiaceant
......	20	cnnceffum	conceffam
......	30	Cnncili	Confilii
157	48	eem	dele
158	6	feftis	fortis
......	7	legatus	legati
159	15	proceellam	prnccdam
163	3	illos laceffebat	illns modo
167	15	nec me refect	nec mea
171	6	Partem	Patrem
194	16	fpeciofum	fpatinfum
......	18	feberitas	fecuritas
207	57	am	iam
215	33	inter	inter
219	24	Arcidiacnnis	Archidiaconis
223	23	commotartur	cnmmorarentur
223	44	dicam	dictam
227	28	veto	vero
232	55	Epitirus	fpiritus
254	30	fenro	ferreo
......	31	formas	forma
235	42	tenunciare	rennnciare
236	41	perfonæ	perfona
241	6	114	1147.
245	39	tequiefcit	requiefcit
248	52	ager	eger
249	55	Sarifiis	Parifiis
257	37	poft nominatus	pone .
264	42	à fine fine	à fine ad finem.
268	45	confirmus	confirmamus
278	40	1152	1158.
288	25	partem	patrem
289	14	refuferit	refulferit
296	3	peruertebam	peruertebat
......	56	valltem	vallem
308	10	fimiffimas	firmiffimas
......	43	poft Rex Galliæ	adde *mifit*
309	13	Iuftitia	Iuftitiæ
310	31	Edifcite	Edicite
311	33	Chrifto	Chrifti

Pag.	Lin.	Errata.	Correcta.
316	29	quentia	Eloquentia
3 2	21	Clauftri	Clauftris
326	36	diftienda	difcutienda
328	4	nofter carnis	noftræ
331	24	Lacuim	Laicum
338	29	noftra	veftra
342	3	Saresberienfi	Saresberienfis
345	10	Chriftiani	Chrifti
314	19	facere	faceret
......	41	fede	à fede
......	55	qunndam	quodam
350	48	allaturam	allatura
365	25	farientes	fapientes
367	52	Adriani II.	Adr. IV.
368	7	decamus	dicamns
......	54	Bitunicenfem	Bituricenfem
371	3	Pafientium	Parifienfium
372	24	Miniftrum	Magiftrum
......	47	promiffe	prnmiffo.
373	31	degenerem veritate	degenerum vanitate
375	57	peder	pedes
376	14	deo minuta	dnn
......	20	eam	eum
......	41	fpiritu	fpiritna
377	2	hnnnres	honore
381	5	monuinus	monuimus
......	51	nuenire	inuenire
383	19	&	ar
387	22	natus te	natus eft
388	8	prnuocatricis	prouocatrices
391	40	monte	morte
394	34	Caniuarienfem	Cantnariam
415	6	familiatarem	familiaritatem
416	57	inducti	inductæ
417	57	miniftri	miniftria
421	57	Regem	Regum
428	7	fe	de
434	58	vndecimi	duodecimi
440	58	patre	pane
445	51	Adriann III.	Adriano IV.
458	58	mifit	me mifir
460	20	eranr	erunr
471	28	diuinia	diuinus
......	37	vereri	vereri
480	27	Lingonenfis	Leodienfis
481	27	exhalabar	exhalabat.
484	53	poft Intnalenfis	pone, *ait.*
489	41	iuffiffe	iuffiffet.
496	38	Legatem	Legatum
......	46	Angliæ. hnmnium	Angliæ hominum
......	58	S.Kal.	5. Kal.
501	6	nullas	nullus
......	7	audeas	audear
501	26	quædam	quadam
503	14	proprius	propius
513	25	Socenfis	Soliacenfis
517	30	fer	fere
522	43	accipietes	accipientes
......	46	arca	aten
516	10	qnnqne	quodque
548	37	exclufus	exclufnm
......	46	folem	fnlum
555	15	confequentium	cnnfequentiam
560	22	Innne. II.	Innnc. III.
685	26	quàm lapide	lepidè
687	12	ciæ	curæ
696	43	Ccnonibus	Lenonibus
705	6	ne	nec
	6	nihil	nihil nifi

ADDENDA.

Ad Pag. 54 lin. 17 Post hæc verba, *Supra cæteras Florentem.*

Porro quia Magistri Vniuersitatis Parisiensis Scholas Publicas in Claostro Basilicæ exercebant, ita volentibus Episcopis & vltro permittentibus, sicque Academicæ scholæ cũ Episcopalibus confusæ erant, quod dedecus Fulberto viro Illustri & de Gente, vt aiunt, Monmorenciacâ acciderat, id totus Canonicorum Conuentus credens in se redundare, litem Episcopo Gilberto mouit, postulauitque publicas illas à Claustro remoueri & solas Episcopales haberi. Cuius decisio litis cum non potuisset viuo Girberto qui ab ann. 1116. ad an. 1123. sedit, fieri, cum Stephano successore ita pactus est, vt nemini deinceps in parte Claustri quæ *Tressentie* dicebatur, publicè legere liceret, ibique Ecclesiæ duntaxat schola haberetur: quæ quidem transactio legitur in Paruo Pastorali Chartha 112. p. 108. his verbis.

„ *De Claustro verò Canonicorum* pro pace confirmanda & lite & inquietatione euitanda placuit
„ vtrique parti in hac pacis compositione ad plenum definiri. Quod in causa & controuersia inter Pa-
„ risiensem Episcopum Illustrissimæ recordationis Gilbertum & B. Mariæ Capitulum collata senten-
„ tia iudicii minus placè definiuit. Discreta etenim prudentia tam venerabilis Stephani Parisiensis
„ Episcopi, quàm Conuentus Parisiensis Ecclesiæ euitando molestiam & inquietationem Claustro in-
„ ferri consuetam statuendo concessit, *Vt neque Scholares Extranei in domibus Claustri vlterius hospita-*
„ *rentur, neque in illa parte Claustri quæ vulgo* Tresscotie *nominatur, deinceps legerent, neque schola haberen-*
„ *tur*; sed amore & gratia Domini Stephani præsulis infra ambitum Claustri quidam locus adherens
„ Episcopali Curiæ per quem introitum & exitum scholares habebant, ex communi consensu Episco-
„ pi & Capituli electus & coopertus est, *in quo schola Ecclesia deinceps tenerentur & regerentur.*

Crediderim ab eo loco Scholarum Claustralium, qui *Tressentie* dicebatur, cognominatum fuisse *Thomam Tressentis* Abbatem Maorimaceosem, Virum litteratissimum, quod ibi forte scholam exercuisset, priusquam ad Monachus S. Columbæ se conferet. Et ibidem quoque credibile est docuisse Abaelardum.

Ad Pag. 152. Lin. 35.

Ad hunc credo, scripsit Rex Romanorum admonens & exhortans vt filios suos, habebat enim multos, litteris imbui curaret. Qua de re sic Saresberiensis l. 4 de nugis Curial. c. 6. *In litteris quas Regem Romanorum ad Francorum Regem transmisisse recolo, quibus hortabatur vt liberos suos liberalibus disciplinis institui procuraret, hoc inter cætera eleganter adiecit; quia* REX ILLITERATVS, EST QVASI ASINVS CORONATVS Nisi forte dicamus ipsum Regem Romanorum ad Parisiense studium liberos suos misisse, eosque Ludouico commendasse.

Summa Priuilegij Regis Christianissimi.

LVDOVICI XIV. Franciæ & Nauarræ Regis Christianissimi diplomate cautum est, ne quis in suo Regno locisve ditioni suæ subiectis intra decem annos à die Impressionis primæ inchoandos excudat, vendat, excudendum vendendumque curet librum, cui titulus est, *Historia Vniuersitatis Parisiensis*, Opera CÆSARIS EGASSII BVLÆI, antiqui Rectoris eiusdem Vniuersitatis. Vt amplius eodem diplomate cauetur, Dato Parisiis 15. April. an. 1663. Signatum, Per Regem, LE GROS.

Idem verò Bulæus ius suum transtulit in Franciscum Noël, Typographum & Librarium iuxta pactum cum eo initum.

In publicas Typographorum ac Bibliopolarum Parisiensium Societatis tabulas relatum, 22. Martij 1664. E. Martinus Syndicus.

Hæc prima Editio absoluta fuit die vltimâ Septemb. an. Domini 1665.

QVARTVM SECVLVM VNIVERSITATIS PARISIENSIS.

AB ANNO 1100. AD ANNVM 1200.

QVÆ fuerint hoc 4. seculo in Scholis artes excultæ potissimum, breuis hic elenchus demonstrabit. 1. Theologia Scholastica Berengarianarum Quæstionum occasione orta aut excitata, Petri Lombardi operâ adoleuit & viguit; non absque difficultate tamen & contentione propter vanas & inutiles nimisque curiosas & subtiles quæstiones, quibus eam nonnulli Pseudo-Scholastici deprauarunt: quâ de re nos in Synopsi fusius.

2. Iuris Ciuilis prudentia Imperatorum Rom. auxilio restituta & publicè in Academiis proposita Iuri Canonico Gratiani Bononiensis Monachi operâ & labore conscripto Paulatim cedere coacta est. Quæ quidem ProfessioBononiæ primum exerceri cœpit, sedente & annitente Eugenio: deinde Lutetiæ sub eodem Pontifice.

3. Medicina quoque Scholas habuit Publicas Parisiis, non minus celebres quàm quas habebat ante in Academia Salernitana.

4. Arabum lingua & studia tum ab aliis, tum imprimis ab Anglis excoluntur. Europæi variis librorum translationibus commendantur, ipsaque Musmedicæ Religionis arcana deteguntur: quâ occasione non modò Græci philosophorum fontes paulatim negliguntur; sed ipsa quoque Christianæ Religionis Theologia Arabum spinis & barbarismis intricatur atque impeditur, inquit Hottingerus.

5. Philosophia in varias sectas distincta & distracta est, singulæque sectæ plurimos habuerunt propugnatores.

6. Philologia seu politior Latinorum & Græcorum Litteratura tum Lutetiæ tum alibi in honore esse cœpit: & haud scio, an vllo seculo plus floruerit ornatè peritéque loquendi methodus, quàm isto, feruentiorique studio exculta fuerit vnquam alias pulchra litteratura: ad cuius nempe dignitatem extollendam & amplificandam plurimum contulerunt tres Franciæ Reges litteratorum hominum & Academiæ suæ Parisiensis amantissimi, Ludouicus Crassus Philippi filius, Ludouicus VII. cognomento Iunior & Philippus Augustus Iunioris filius. Nec facile est numerare, quàm multi nobiles Scriptores illustresque viri hoc seculo in hac Academia extiterint, Theologi, Philosophi, Oratores & Grammatici. Circa initium quidem, quorum nonnulli etiam superiore seculo floruerunt, Anselmus Laudunensis & Radulphus fratres, Gilbertus Vniuersalis, Hugo Farsitus, Richardus, Rupertus Tuitiensis, Algerus, insignes Theologi: Guillelmus Campellensis, Guill. S. Theodorici, Gilduinus S. Victoris primus Prior & Abbas, Petrus Abaelardus, Hugo & Thomas San-Victorini Canonici, Guillelmus de Conchis & Bernardus Carnotensis Illustres

Philosophi & Grammatici: Vlgrius Andegauensis, Ioslenus seu Goslenus, deinde Episcopus Suessionensis, Gilbertus Porretanus, Henricus Murdachius Angligena, Hardewinus Teutonicus, Gualterus de Mauritania & alii innumeri. Circa medium Petrus Lombardus, Ioannes Belethus, Adam de Paruo ponte, Hugo de Campo Florido, Ioannes Saresberiensis, Petrus Cellensis, Arnulfus Lexouiensis, Mauricius de Soliaco, Thomas Cantuariensis, Petrus Cantor, Petrus Comestor & alii plures. Circa finem Petrus Blesensis, Petrus Pictauiensis, Alanus de Insulis, Petrus Corboliensis, Innocentius III. Vrbanus III. Stephanus Tornacensis, Guillelmus Brito, Gualterus Insulensis, Petrus de Riga, Odo de Soliaco, Robertus de Curthonio, Stephanus de Langetona, Ægidius Corboliensis aliique prope infiniti: sub quorum disciplina triumphauit Vniuersitas Parisiensis tantoque Discipulorum numero redundauit, vt Ciuium æquarent multitudinem. Sed Chronologiam nostram aggrediamur.

1100. Anno 1100. quo Paschalis II. Pontificatum exercere cœpit vehementer turbata est Francia & Ecclesia Gallicana, nec non Academia Parisiensis propter illegitimas Philippi Regis cum Berthtada Fulconis Andegauensium Comitis vxore nuptias, quam contra omnes Vrbani, deinde contra Paschalis Pontificum preces minasque retinere voluit. Itaque iussu Paschalis per Ioannem & Benedictum Cardinales Legatos celebratum est Concilium Pictauii, Episcoporum Abbatumque & Doctorum frequentiâ illustre, sed quod vi & furore Guillelmi Aquitaniæ Ducis disturbatum est. diffugientibus verò Episcopis & aliis qui intererant, substiterunt Bernardus Tironenensis & Robertus de Arbrisellis, pro Religione & fide, proque disciplina Ecclesiastica se stare rati. Qua de re sic scribit Gaufredus Grossus Monachus Tironensis vtrique coætaneus in vita venerabilis Abbatis sui Bernardi.

Per idem tempus duo Cardinales Ioannes atque Benedictus Apostolica sedis legatione fungentes ad vrbem Pictauium Concilium conuocarunt. In quo 140. Patres affuerunt, qui Philippum Regem Francorum propter Fulconis Comitis Andegauensium vxorem, quam in adulterio tenebat, anathematis vindictâ percusserunt. Qui excommunicatione comperta Guillelmus Dux Aquitanorum qui aderat totius pudicitiæ ac Sanctitatis inimicus timens ne similem vindictam pro consimilibus culpis pateretur, nimio furore succensus iussit omnes illos depradari, flagellari, occidi. Quod Ministris suis facere incipientibus, Pontifices & Abbates omnes huc illucque diffugiunt, & vt temporalem vitam retinerent, iuta latibula quærere contendunt. At vero Bernardus atque Robertus Arbricellensis, qui Concilio intererant, fortissimi Iustitia propugnatores aliis turpiter diffugientibus ita immobiles constantesque perstiterunt, vt nec ab incepto excommunicationis desisterent, sed pro Christo mortem vel contumeliam pati gloriosissimum ducerent. Et quamuis eis persecutores mortem non intulerunt, isti quantum in ipsis est, Martyrium pertulerunt.

Eiusdem historiæ meminit Hugo Flauiniacensis author synchronus in Chronico Virdunensi. Qui tametsi factum Phillippi verbis atrocioribus exaggerat, turbationis tamen istius causam ait fuisse, propositam à Cardinalibus de Rege excommunicando quæstionem: quippe nec Guillelmum, nec alios innumeros qui ad Concilium vocati conuenerant, ferre id potuisse. id ita narrat. *Hi post Concilium Valentinum per seipsos Rege conuento, cum nullam in verbis vel actibus* eius „ correptionem vel pœnitentiam fodiendo circa arborem infructuosam & co- „ phinum stercoris aggerando reperissent, non passi tantam videre in Ecclesia Ca- „ tholica ignominiam & conculcationem, membrum putridum in Concilio Pi- „ ctauiensi à compage Corporis Christi gladio anathematis præcidere non metue- „ runt. Aderat ibi Comes Pictauiensis summa prece eos deposcens, ne Dominum „ suum excommunicarent. Aderant & Episcopi identidem facientes; & cum non „ impetrarent quod volebant, à consessu & loco Concilii, idem Comes & sui mi- „ nas intendendo, aliqui quoque ex Episcopis, multi ex Clericis, innumerabiles ex „ Laicis exierunt. Sic ordine turbato, pace in tumultum versâ illi remanserunt qui „ Phinees zelum imitari gestiebant, & sicut ille scortum Zamariæ cum Chotami „ Madianita gladio pupugit, furoremque Domini placauit; sic & isti non veriti fre- „ mitum perstrepentium, adulterantem Regem cum adultera, quem corrigere ne- „ quiuerunt, pugione excommunicationis perfossum, vitæ quæ in Christo est, ex-

[illegible] reddiderunt. Hoc autem actum est quando iam soluendum erat Concilium. Iamque [illegible] Concilij in [illegible] ad Tabam pro dimissione Concilij vt moris est resonabat & æstus turbæ tumultuantis vt feruor maris incandescebat pro Domini sui Regis excommunicatione insanientis, cum quidam è populo in superioribus consistens Ecclesiæ lapidem iacit, Cardinales ferire volens, cuius ictu Clericus quidam qui astabat, capite illiso prosternitur, sanguine manante pauimenta, clamore confuso domus impletur, furore & insania intus & extra ministri sathanæ debacchantur. Manent Columnæ Christi immobiles, mortem si Dominus iubeat, intrepidi operientes, & ad saxa volantia mitris ablatis capita nuda retegentes, nec aliquando à laude Dei & prædicatione veritatis reticentes, quod voce prosequuti erant, sanguine confirmare, si sit necesse, gestientes. Quorum constantia deuota & deuotio constantissima furentium facta est repressio & ad pœnitentiam cordium inclinatio. Adeo vt Comites & quotquot antea grassabantur in confusione eorum, humiliati sint in conspectu illorum satisfactione præmissâ & prætenta obedientiâ.

Dum autem Pontifex ipsiusque legati Regem vrgent vehementius ipse vicissim iratos animos sibi demiticare pro nihilo habens, impulsu suæ Berthradæ Stephanum de Garlanda contra ipsius Papæ interdictum, contra Decreta Gregorij & Vrbani, hominem illiteratum, nec satis castigatæ vitæ, proptereaque censuris illigatum, nihilominus Episcopum Beluacensem constituit. Quod vt intelligit Iuo Carnorensis, statim Legatos per litteras certiores facit, ne promotionem hominis tam indignam tamque Ecclesiæ iniuriosam fieri patiantur. Iuonis Epistolam, quia de Stephano illo nobis sæpe dicendum est, hic attexere non erit superfluum.

Quia Beluacensis Ecclesiæ lapsum dudum vobis ex parte per litteras insinuaui, nunc in quantum profundum malorum descenderit, sollicitudini vestræ reticere non valeo, ne mea taciturnitas mihi reputetur in vitium & veterno ipsius Ecclesiæ morbo nullum procurem adhibere remedium. Prædicta enim Ecclesia tandiu iam bonos detestatur habere Pastores, vt malos habere videatur ei quasi legitimum, bonos autem eligere quasi nefarium. Quod in hoc satis patet, quod aduersum litteras D. Papæ & vestras de electione vel assumptione Episcopi illicita perhibentes ad contemptum sedis Apostolicæ irrisoria & contemptibilia verba in vos protulerunt, & postpositâ omni Canonicâ obedientiâ Clericum quendam illiteratum, aleatorem, & cæteris huiusmodi lenociniis vacantem, procul etiam à sacris ordinibus inuentum, quemdamquoque propter publicum adulterium a Legato Rom. Ecclesiæ Lugdunensi Archiepiscopo Hugone) de Ecclesia eiectum pro voluntate Regis & illius concubernalis suæ in Episcopum assumpserunt. Prædictus autem Intrusus Stephanus vocatur de Guarlanda, cui si ad Episcopalem ministrationem aliquando Apostolica auctoritate patuerit aditus, manifestum est nostris temporibus exitiale silentium impositum esse Canonicis legibus. Quomodo enim ad fontem scientiæ pertingemus, si ab ipsis qui clauum tenent intrare non permittimur?

Interim dum Stephanus ad Papam proficisci cogitat sequi Romanæ Curiæ Palatinos pecunia corrupturum pollicetur, maior pars Cleri Beluacensis eo reprobato ne Papam sibi faceret iratum, Galonem [illegible], S. Quintini Abbatem elegit, quâ de re Iuo ad Paschalem. [illegible] melioris famæ & sanioris consilij præcedente Consilio vestro, Consilio Optimatum Diœcesis suæ & laude populi Dominum Galonem, virum vita honestum liberalibusque studiis & Ecclesiasticis Disciplinis ornatum in Episcopum sibi elegerunt. Pauci tamen ex Clericis Stephani illius repudiati Complices, quos sibi pelliculis peregrinorum murium atque aliis huiusmodi [illegible] auceps inescauerat, huic electioni non adsenserunt, nec tamen aliquid quod sacris Canonibus obuiet, obiicere potuerunt. Cum vero rem per se impedire non valerent, Regem adierunt, quædam verba auribus eius instillauerunt quæ facile in cor eius eliquauerunt, videlicet quod prædictus Electus Discipulus meus fuerit, apud me nutritus, apud me eruditus, addentes quod a sanctitate vestra fuerit electus, & quod magnus ei futurus esset aduersarius si in Regno eius aliquando fuerit Episcopus. Ex ita virulentis his verbis succensus & ab omni bona voluntate

" turbatus non vult electioni assensum præbere, nec [illegible] bona Episcopalia di-
" mittere.

Veruntamen Galo remansit Episcopus, nec Stephanus consecratus est. Erat autem ille Frater Anselli de Guarlanda Militiæ Franciciæ Principis & Dapiferi: & ipse postea post Ansellum & Guillelmum fratres Ludouici Crassi Cancellarius fuit: Vir suo tempore ita potens apud Regem, vt omnia pro arbitrio moderaretur: quemadmodum legitur in Chronico Maurimacensi lib. 2. *Stephanus Cancellarius, Anselli Dapiferi frater & priuatissimus Regis Consiliarius, cuius tunc temporis arbitrio Regnum Francorum disponebatur.* Et paulo post: *Vuillelmus Dapifer qui Seneschallus appellatur, Stephanus quoque Cancellarius frater eius, cuius consilio tota Francia regebatur.* Cum autem electus est Episcopus, valde iuuenis tum adhuc erat, necdum per ætatem consecrari poterat; eratque tum tantummodo Clericus & Canonicus Stampensis. Cum vero hoc illi obiiceretur ad repulsam, quod sacros Ordines nondum consecutus Episcopalem gradum affectaret, Subdiaconatus & Diaconatus Ordines confestim suscepit: at Rege conuerso & dimissâ Berthradâ, vt infra dicetur, vt se vidit Stephanus repulsam passum & a Rege derelictum, dimisso quoque Presbyteratus & Episcopatus consilio, de potestate secularí augenda [illegible] cogitauit, & Maioratum Regiæ Domus obtinuit, Militiæque Princeps constitutus est: quod quam indignum esset Diacono, indicat idem Chronologista Maurimacensis. *Stephanus Cancellarius de quo superiniente fecimus mentionem frater amborum* (Anselli & Guillelmi) *Maior Regiæ Domus effectus est. Hoc retroactis generationibus fuerat inauditum, vt homo qui Diaconatus fungebatur officio, militiæ simul post Regem duceret Principatum. Hic vir industrius & seculari præditus sapientia cum multis Ecclesiasticorum bonorum reditibus tum familiaritate Regis, quam sic habebat, vt ei potius a quibusdam diceretur imperare quam seruire, temporali felicitate supra omnes mortales nostris temporibus efflorebat.* Diu autem ille Cancellarii functus est officio, idque nomen in omnibus fere Diplomatis Regiis haber, vt legitur in Chartulario S. Maglorii, ad annum vsque 1133. Hæc de Stephano, cuius gratiam & amicitiam Petrus Abaelardus sibi demeritus est, ab eoque de custodia San-Dionysiana eductus & liberatus.

Iam verò quid acciderit, postquam Rex in Concilio Pictauiensi sacris arcitus est, explicat Hugo Flauiniacensis author Synchronus, nimiru ipso alicubi commorante clausas Ecclesiæ ianuas, vt accidit Senonis, vbi per 15. dies, quo tempore Rex ibi fuit, nullæ Missæ, nisi per vim fuerunt celebratæ. Per vim, inquam, Rex enim missis Apparitoribus Ecclesiæ fores effringi, & sacrum fieri iussit, suadentibus nonnullis viris Doctis & aientibus Regem non posse publicè Censurâ seu excommunicatione feriri, factumque Legatorum omnino improbantibus, quasi seminarium intestini belli & incentiuum defectionis: quod nec ipse Papa videtur approbasse. Hac de re hic Hugo postquam de Censura Pi-
" ctauiensi fuse dixerat. Quantam autem fidei frugem vin[illegible] illa propagationis
" cœlestis seges attulerit, hinc colligi potest, quod post hæc cum apud vrbem Seno-
" nem Rex cum Regina sua per [illegible] fere dies [illegible] fuisset, clausis tota vrbe Ec-
" clesiis nulla facta est ei Communitas, in tantum vt Iheczabelis furor vi [illegible] nouita-
" te profana manus impias in Deum extendens missis apparitoribus Ecclesiam
" frangeret & [illegible] [illegible] à sui [illegible] [illegible]. Væ humanæ impudentiæ
" [illegible]bida, [illegible], & non [illegible] cauillatio Romana vsa leuitate, nunc vs-
" que Reginam [illegible] tuetur & [illegible] amplexibus erroris & impudicitiæ
" æstibus succensa coronæ dignitatem ded[illegible] & cum olim ad exorandum
" Deum Gentiles [illegible] & absque [illegible] leges dederint & blasphematoribus seu
" contemptoribus Dei vindictam intentauerint, h[illegible] tum propagator,
" Christianæ legis propugnator contraria præceptis prædecessorum peragit, leges
" Sanctas & Romanorum Pontificum statuta conuellit, & quod peius est, eisdem
" patrocinantibus [illegible] licet quod pudet, ignominiæ [illegible] defendit causas, excu-
" sationes prætendit, & à quo [illegible] debuerat, vt resipisceret, eisdem fauenti-
" bus admonetur, vt in iniquitate perduret. Agit hoc auaritiæ gurges inexpleb-
" ilis, qui [illegible] nequit expleri, non it resecanda tueri.

Ex his verbis apertè colligitur non fuisse probatam Romæ Censuram, quam prædicti Cardinales in Concilio Pictauiensi tulerant. Sed nec depositionem Æ-

duensis ep. Norgaudi, cuius promotionem simoniæ notâ insusserant: vnde ... nati, & in sua sententia ... permanentes, Paschalemque publicè reprehendentes, Romanæ sedis ... familiaritate & consilio se subtraxerunt. "

Ad hunc annum norant Historici ... Ordinis Fontebraldensis per Robertum de Arbrissello, de quo ita scribit Author Chronici Malleacensis. *Eodem anno Robertus ... apud Nos & incepit locum Fontis Euraldi ædificare & fratres & Monachos adunare in pluribus locis qui in disciplina sua religiosè viuunt, & ... Ordinem co viuente & mortuo apud Tucum, apud Podium, apud Calsurnum, apud Raretum, apud ... audia, apud Lepias, apud Tandum, Aurelianis, Villa-sale, Vrsinia, Brienas.* Eandem fundationem norat Chronicon Turonense his verbis. *Anno Domini 1100. Ph... Regis 40. Concilium Pictauis celebratur nec multo post Abbatia Fontis-Ebraldi ... dicta Diœcesi fabricatur. Primus autem eius conditor extitit Robertus de Arbrissello, qui & Monialibus vitæ Religiosæ regulas in duos hodie distributas libris præscripsit.* Et Villelmus Malmesburiensis qui hisce temporibus viuebat, l. 4. de rebus Anglicis sic scribit. *Petri Pictauensis Episcopi fuerunt contemporanei & in Regione socij Robertus Arbrissellensis & Bernardus Abbas Tironensis. Quorum primus omnium huius temporis sermocinatorum famosissimus & perfectissimus, & tantum non spumea, sed me... eloquentia, & hominibus certatim opes congerentibus illud egregium sanctimonialium condidit Monasterium apud Fontem Ebraldi, in quo tota seculi voluptate ... fœminarum Deo dicatarum, quanta nusquam multitudo in Dei feruet obsequio.*

Guillelmus Neubrigensis hisce duobus Roberto scilicet & Bernardo addit Vitalem Sauiniacensis Cœnobij in confinio Normaniæ, Cenomaniæ & Armoricæ regionis siti fundatorem: qui tres viri cum Petro Pictauensi Episcopo non modò tunc litterarum decore, sed omnium quoque splendore virtutum cæteris prælucebant, itaque scholæ Parisiensis alumni & Magistri, suique singuli Monasterii, quasi de condicto fundatores extiterunt. Robertus Fontis-Ebraldi, Bernardus Tironis in agro Carnotensi, & Vitalis Sauiniaci in Abrincensi: de quibus sic scribit Neubrig. lib. 1. cap. 1. *In transmarinis partibus sicut à maioribus accepi, tres memorabiles viri eo tempore fuere, scilicet Robertus cognominatus de Arbusculo, Bernardus & Vitalis. Hi ... iter eruditi & spiritu feruentes circuibant per castella & vicos, seminantes ... per omnes aquas de conuersione multorum fructus vberes colligebant pio instituto. Quod Robertus quidē fœminarum communi labore ad meliora conuersarum ... tudinem gereret: Bernardus vero & Vitalis Maribus propensius prouiderent. Robertus itaque famosissimum illud Monasterium fœminarum de Fonte-Ebraudi construxit, & regularibus Disciplinis informauit. Bernardus vero apud Tironiam & Vitalis apud Sauiniacum Monachis regulariter institutis, suos quisque ab alijs per quasdam præceptorum proprietates ... nxit.*

Porro, Fontebraldensi Cœnobium dotarunt Aremburgis & Adelaïs eius filia insignes Matronæ & Comitissæ, Bellayius Dominus Monsterioli, Gunterius Toparcha de Monte Sorellio, vterque Fulco Andegauensis, Comites Britanniæ, Reges Angliæ, & alij plurimi Nobiles. Prima ibi constituta Abbatissa Hersendis de Campania, filia Pagani de Campania, vxor vero Guillelmi Domini Montis sorelli: illaque post mortem mariti prima Roberto facta Euangelia prædicanti & Ordinis fundamenta iacienti adhæsit an. 1101. spreta suâ qua prælucebat, N...te, inquit Baldricus. Quod exemplum plurimæ aliæ Nobiles Matronæ, viduæ Virginesque ... æstatim magno numero Cœnobium impleuerunt. Hinc fama Roberti ... spargitur. Hinc quoque inuidia serpit & detractio: licet enim ille vitæ ... imæ, habuit nihilominus malignos Detractores; qui quod Sanctimoniales plurimas collegisset, cumque iis conuersaretur satis familiariter, sinistros de eius castitate & continentia rumores euulgarunt. Vnde Gaufridus Vindocinensis lib. 4. Ep. 47, acriter cum eo agit his verbis.

"Gaufridus Vindocinensis Monasterij humilis seruus suo in Christo multum dilecto fratri Roberto seruare modum discretionis & terminis quos patres posuerunt ... contentum. Nouit charissime & bene nouit tua dilectio aliquid alit... humanæ imperfectionis, & quod aliter actum est, nolle corrigere, diabolicæ præsumptionis: in nullo agere præter id quod est agendum, esse An-

Orda Fontebralden. fit inchoatur.

„ gelicæ perfectionis quam habere minime potest, quandiu h[illegible] sumus, no[illegible] con-
„ ditio. Dum igitur non habemus perfectionem Angeli, nullatenus habeamus
„ præsumptionem Diaboli. Hæc idcirco, venerabilis Frater, proposuimus, quia
„ te talia egisse & adhuc agere fama discurrente sinistra audiuimus: quæ si vera
sunt, vt nulla excusatione defendas, sed cum omni festinatione corrigas, tuam
„ simplicitatem germanæ charitatis visceribus con[illegible]. Audiuimus enim
„ quoniam circa sexum fœmineum quem regendum cep[illegible], duobus modis altero
„ alteri protsus contrario te ita sollicitum reddis, quod in [illegible]do in vtroque modum
„ discretionis excedis. Fœminarum quasdam, vt dicitur, nimis familiariter re-
„ cum habitare permittis; quibus priuata verba sæpius loqueris & cum ipsis
„ etiam & inter ipsas noctu frequenter cubare non erubescis. Hinc tibi videris vt
„ assetis, Domini Saluatoris dignè baiulare crucem, cum extinguere conatis malè
„ accensum carnis ardorem. Hoc si modo agis, vel aliquando egisti, nouum & in-
„ auditum, sed infructuosum genus Martyrii inuenisti. Certè nec vtile fieri po-
„ test, nec aliquo modo fructuosum quod contra rationem noscitur esse præsum-
„ ptum. Tu autem contra rationem non mediocriter præsumpsisti, si qualibet oc-
„ casione cubasti cum mulieribus quas mundo furatus, lucrari Domino debueras.
„ Præsertim cum prohibitum sit à Salomone in ipso & per ipsum Spiritu sancto
„ intonante. *Cum muliere*, inquit, *non accumbas, nec sis assiduus cum ea, nec [illegible] consi-
„ cias ne forte scandalizeris in pulchritudine illius & pereas.* Et iterum: *Mulier pretio-
„ sas animas capit: cuius colloquium velut ignis cor hominis [illegible]*. Nunquam, Fra-
„ ter, de tua Religione tantum confidas vt credas te non posse [illegible] [illegible] non
„ ambulas. Labilis est mundus, plenus limo, diu in eo stare firmus homo non po-
„ tuit. Subitò lapsus est, vix aut nunquam surrexit. Tu quidem [illegible] mundo quasi
„ montem excelsum adscendisti, ac per hoc in te linguas & oculos hominum con-
„ uertisti. Ergo stans in monte vide ne corruas; ne per martyrium martyribus
„ sanctis penitus ignotum Religiosæ vitæ principio notam infamiæ derelinquas.
„ Nulla etiam tua actione mundo, qui pene totus te sequitur, suscites scandalum:
„ nam fieret tibi damnatio grauior ruina plurimorum. Mulierum quibusdam si-
„ cut fama sparsit, & nos ante diximus, sæpe priuatim loqueris & earum accubitu
„ nouo quodam martyrii genere cruciaris, Illis siquidem te semper iocundũ osten-
„ dis & alacrem actione, omneque genus humanitatis exhibes nulla seruata parci-
„ tate. Aliis verò, si quando cum ipsis loqueris, semper locutione nimis durus ap-
„ pares, nimis districtus correctione. Illas etiam fame & siti ac nuditate crucias,
„ omni relicta pietate. Quod si ita est, vehementer in vtroque offendis, & mo-
„ dum totum discretionis transgrederis. Nam & erga illas nimium irremissibiliter,
„ & contra istas nimium pœnaliter agis. Duram valde prouinciam regere cœpisti,
„ & quæ suum Rectorem sæpissime traxit ad mortem. A muliere enim initium
„ factum est peccati, & per illam moriuntur homines vniuersi. Vnde tibi ita pru-
„ denter ac simpliciter agendum est, vt te & matrem pietatis gratia,& patrem cir-
„ ca mulieres exhibeat disciplina, & quæ minus non habebant perfectionis, mi-
„ nus non habeant tuæ dilectionis. Non vna a te plus diligi debet quàm alia, nisi
„ quæ melior fuerit inuenta. Iuxta modũ meriti vel culpæ extende modum cor-
„ rectionis vel gratiæ. Illud tamen præcipuè in mente tua fixum teneatur, quod
„ in Euangelio Dominus dicit: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam conse-
„ quentur*. Fragilis est multum & delicatus sexus fœmineus: & ideo necesse est, vt
„ pietatis dulcedine potius quàm nimia seueritate [illegible]tur, ne forte abundantiori
„ tristitia absorbeatur: & qui cum regere debet, [illegible] à Sathana circumueniatur.
„ A Sathana Rector circumuenitur, si per nimiam [illegible] contin-
„ gat qui potuit liberari per indulgentiam. Cum d[illegible] tuam hic [illegible]
„ bonitatem, tibi auferre nolumus Iustitiæ actionem. Te iustum esse par[illegible] d[illegible]-
„ deramus & pium. Si igitur tibi pietas respuens [illegible] ti-
„ bi Iustitia piam semper habens compassionem. Vale & nos tuarum [illegible]larum
„ precum, suppliciter precamur, participes effice.

Verum quàm iniquo & malè affecto animo [illegible] de Roberto spar
sa fuerit, ex aliorum coætaneorum Authorum scriptis [illegible] intelligitur, at
que ex confirmatione Ordinis ab eo instituti, quam ille à Paschale Pon[illegible]
à Petro [illegible]auiensi Episcopo paucos post annos [illegible]. Pictus [illegible] at

ei amicissimus, in cuius Diœcesi Fons Ebraldi positus erat, Romam profectus, & Sancti huius Instituti fructus vbetes declarans facilè à papa eius confirmationem protectionemque Romanæ sedis Roberto suo impetrauit : idque hoc suo Rescripto omnibus notum fieri voluit.

Ego Petrus D. G. Pictauiensis Episcopus. Notum facio omnibus tam præsentibus, quàm futuris, quòd in nostro tempore quidam vir Apostolicus nomine Robertus de Arbrissello (al. Herbressello) verbo diuinæ prædicationis sagaciter inuigilans & tonitruo sanctæ exhortationis plures tam viros, quàm mulieres è seculari luxu reuocans in nostra Diœcesi Ecclesiam quandam in honore S. Mariæ Virginis fundauit in loco qui FONS-EBRAVDI vocatur, quem locum Aremburgis vxor Vvidonis filii Osmundi & Riuaria filia eius (Adelais dicta) ad ædificandam prædictam Ecclesiam sibi dederunt, adiicientes terram 4. bobus excolendam in duobus temporibus: ipse verò in prædicta Ecclesia plures congregauit mulieres, quas Sanctimoniales constituit, vt ibi regulariter viuerent, & mundanis voluptatibus abrenunciantes soli Deo deseruirent. Non multo verò post tempore EGO DOMNVM PASCHALEM APOSTOLICVM adiens ab eo impetraui, quod prædictam Ecclesiam suo priuilegio muniuit & ibi semper Sanctimoniales essent, Apostolica authoritate firmauit. Ego quoque authoritatem PASCHALIS PAPÆ sequutus vice à Deo mihi concessa idem confirmo, vt nulli personæ liceat Regulam Sanctimonialium in illa Ecclesia destruere vel mutare, neque ipsas Sanctimoniales inquietare vel perturbare : neque de rebus quas iustè possident, aliquid aufeire vel minuere; sed quidquid iis iustè datum siue debitum, in perpetuum quietè possideant : & si quis aliquo modo contra priuilegium Apostolicum & nostrum præceptum facere præsumpserit, perpetuæ maledictionis gladio feriatur & illius machinatio irrita deficiat. Hoc autem factum est ex consensu venerabilium fratrum nostrorum Pictauiensis Matris Ecclesiæ Canonicorum. Quod vt firmum permaneret, manu propria signauimus & aliis signandum tradidimus. Sig. Petri Episcopi. S. Aymerici Decani. S. Willielmi Archidiaconi. S. Aruæi Archidiaconi. S. Petri Archidiaconi. S. Willielmi Magistri Scholarum. S. Raginaldi Subdecani. S. Rainerij Capicerij. S. Canonicorum. Tradita Pictaui in Capitulo anno ab incarnatione Dom. 1106. indictione 19. Epacta 14. Papa Paschali, Philippo Rege Francorum, Petro Episcopo Pictauorum, Willielmo Duce Aquitanorum.

Similiter Hildebertus Cenomanensis Comitissam prædictam miris laudibus extollit Ep. 71. quod spretis secularibus deliciis transisset ad vitam Monasticam. *Quoties quæ circa te aguntur audio*, lætatur & exultat *spiritus meus : audio enim te deduci in semitas mandatorum Dei & ad terram viuentium inoffenso currere vestigio. Audio etiam de locuplete pauperem spiritu, de splendidissima & constipata cuneis obsequentium Comitissa humilem Monacham atque adinstar abiectioris ancillulæ cæteris filiabus Christi quæ tecum Domino seruiunt & prouidere quod necessarium est, & officiosissimè famulari.* Item Adelaïdem filiam eius, quam Adelam vocat, sic compellat Ep. 63. *Egredienti de medio nationis prauæ atque peruersæ congratulatur & applaudit spiritus meus laudans Dominum & glorificans, cuius miserationis est quod Ægyptiacam auersata seruitutem ad terram promissionis iter assumpsisti.*

Porro Sanctimonialium istarum numerum adeo suo tempore excreuisse ait Sugerius, qui & illius Ordinis atque instituti primordia viderat, cum adolescens in partibus illis litterarum exercitio vacaret, vt circa annum 1145. quinque prope illarum millia recenserentur: vt scribit ad Eugenium II. Pontificem. *Tantum tantæ Religionis locum, quem cum in partibus illis in Scholis essemus, noster inceptum esse vidimus, & pro Dei voluntate ferè vsque ad quatuor aut quinque millia Sanctimonialium iam excreuisse audiuimus & gaudemus.*

Hic obiter notandum Sugerium, qui Abbas postea fuit San-Dionysianus, Pictaui aliquandiu in scholis fuisse sub Willielmo illo Magistro Scholarum, cuius mentio fit in Rescripto Petri Pictauiensis. Cuius etiam videtur fuisse Discipulus Goffridus Vindocinensis, vt & M. Guillelmi Campellensis ad quem extat Epist. 16. l. 5. qua eum redarguit, quod docuisset 4. tantum peccata confessione indigere, errorem Gentilem, schisma fraternum, hæreticam prauitatem & Iudaicam perfidiam; cætera vero à Domino sine confessione sanari.

Eodem anno Guillelmo de Montfort Epiſcopo Pariſienſi ſucceſſit Fulco eiuſdem Eccleſiæ Decanus, vir doctus & eloquens: in cuius tamen electione orta eſt inter Canonicos contentio vehemenſque ſchiſma: quam in rem Iuo Carnotenſis ſic ſcribit ad Vulgrinum & Stephanum Archidiaconos Ep 138. *Cùm de Electione Epiſcopi apud vos ageretur & à Quibuſdam veſtrum Domnus Fulco Decanus veſter eligeretur, habita eſt, vt audiuimus, inter vos fœda contentio quæ & multorum aures offenderet & de Eccleſia veſtra non bonum odorem longè lateque diſpergeret. De obtenebrata itaque pacis veſtræ ſerenitate fraterna compaſſione doluimus: petitioni veſtræ tamen hoc reſpondemus, quia Electioni Fulconis vel alterius aſſenſum non dabimus, niſi quem aut Cleri plebiſque conſenſus elegerit, aut Metropolitani Iudicium cum conniuentia Suffraganeorum habita legitima diſcuſſione probauerit.*

Ad Daimbertum verò Archiepiſcopum Senonenſem in eâdem rem ſic ſcribit. *Appellatio quam fecerunt Pariſienſes, ad vos referenda erat, vt vos eis diem & locum pro arbitrio veſtro præſcriberetis: quod quia factum non eſt, præproperè mihi facta videtur Fulconis Electio. Ad hanc autem diſcuſſionem à Rege inuitatus eram, ſed hoc mihi diſplicebat, quia ſecundum morem Eccleſiaſticum & inſtitutionem Canonicam à vobis talis admonitio non proceſſerat.*

Porro in iſta altercatione poſitus Fulco Romam ad Paſchalem profectus eſt, ab eoque conſecrationem obtinuit: quod ne grauiter & iniquo animo ferret Daimbertus Archiepiſcopus Senonenſis, has ad eum Pontifex litteras dedit.

Paſchalis Epiſcopus Seruus ſeruorum Dei venerabili fratri Daimberto Senonenſi Archiepiſcopo Sal. & Apoſtol. Bened. Venit ad Nos cum tuo ſeu Suffraganeorum tuorum teſtimonio Pariſienſis Eccleſiæ Electus per Nuntios, & per litteras eiuſdem Eccleſiæ preces aſſerens, vt à nobis Dei gratiâ deberet in Epiſcopum conſecrari. Nos perſonæ grauitatem videntes, morum maturitatem attendentes, infirmitati diutinæ compatientes, Eccleſiæ preces duximus audiendas. Saluo igitur in omnibus Senonenſis Eccleſiæ iure & perſonæ tuæ reuerentiâ, eum noſtris tanquam B. Petri manibus largiente Domino conſecrauimus. Ipſum itaque ad Dilectionem tuam cum B. Petri gratia remittentes, litteris præſentibus plurimum commendamus, omnipotentem Dominum rogantes, vt eum ad vos reducat incolumem, & Eccleſiæ ſuæ vtiliorem fore concedat.

Eodem anno Guibertus Antipapa Clemens III. dictus ſubita morte corripitur & obit, poſt 21. annos ab inuaſo Pontificatu. Ei à ſchiſmaticis ſubſtituitur Albertus Attellanus: cui poſt 4 menſes etiam defuncto ſubrogatur Theodoricus ſub nomine Silueſtri III. & poſt tres menſes eidem Maginulphus Romanus. Quæ Pſeudo-Pontificum crebra mutatio Paſchali ſedem aſſeruit Pontificiam & nutantes animos confirmauit.

1101. Anno 1101. vt ſcribit Mathæus Pariſienſis, Balduinus huius nominis Primus Comes Edeſſanus frater Regis Godefridi poſt ipſius mortem quæ accidit 15. Kal. Aug. an. 1100. Rex Hieroſolymorum die ſancto Natiuitatis Dominicæ coronatur. Cuius præclarè geſta fusè deſcribit Fulcherius Carnotenſis Poeta teſtis oculatus.

Hocce tempore Petrus Abaëlardus Patria Nannetenſis inclareſcere cœpit. Falſum eſt enim quod aliqui dicunt eum anno tantum 1107. Luteriam veniſſe: nam cum an. 1142. obierit 63. annos natus, ipſe vero dicat ſe adoleſcentulum veniſſe Lutetiam ad M. Guillelmum Campellenſem qui adhuc magna nominis fama & celebritate docebat, neceſſe eſt vt eum audiuerit ante an. 1100. & forte circa an. 1095. quo tempore natus erat ille annos 16. aut ſi circa an. 1100, natus erat annos circiter 21. Ille igitur ſcholæ Pariſienſis commendatione & famâ motus poſt aliquot Prouinciarum ſcholas luſtratas ad Pariſienſem demum venit, ibique M. Guillelmum Campellenſem in Dialecticæ profeſſione tunc celeberrimum audiuit & præceptorem habuit. Qua de re ſic ipſe in Epiſtola 1. quam edidit de ſuis calamitatibus. *Diuerſas diſputando perambulans Prouincias vbicunque huius artis* (Dialecticæ) *vigere ſtudium audieram, Peripateticorum æmulator factus ſum. Perueni tandem Pariſius vbi iam maximè Diſciplina hæc florere conſueuerat, ad Guillelmum ſcilicet Campellenſem Præceptorem meũ in hoc tunc Magiſterio re & fama præcipuum: cum quo aliquantulum moratus, primò ei acceptus, poſtmodum*

grauiſſimus

grauiſſimus extiti, cum nonnullas ſcilicet eius ſententias refellere conarer & ratiocinari contra eum ſæpius aggrederer, & nonnunquam ſuperior in diſputando viderer.

Scilicet ille vt erat acutiſſimi & ſubtiliſſimi Ingenij, non omnino rudis & nouus in arte Dialectica, in qua iam alios profeſſores audierat, Præceptori ſuo grauis eſſe cœpit: ita enim ſibi confidebat, tantumque de ſe & ingenij acumine præſumebat, vt à ſe & ex ſe omnia excogitare gloriaretur, non in Philoſophicis modò, ſed & in Theologicis etiam Diſciplinis; nec Magiſtros libenter audiret, niſi qui aliquid noui ederent. Hinc factum, vt ipſe valde adhuc iuuenis ad ſcholarum regimen aſpiraret; quod quia non poterat aggredi Pariſiis, locum ſibi Meliduni delegit, vbi ad ſe venientes doceret. *Factum eſt,* inquit, *vt ſupra vires ætatis meæ de ingenio meo præſumens ad ſcholarum regimen adoleſcentulus adſpirarem, & locum in quo id agerem prouiderem.* Idem de illo notat & ſcribit Otho Friſinghenſis ſcriptor coætaneus l. 1. de Geſtis Friderici 1. c. 47. *Is,* inquiens, *litterarum ſtudiis aliiſque facetiis ab ineunte ætate deditus fuit; ſed tam arrogans ſuæque tantùm ingenio confidens, vt vix ad audiendos Magiſtros ab altitudine mentis ſuæ humiliatus deſcenderet.*

Accedebat ingenij oſtentatio, ſociorum contemptus, præceptorum obtrectatio & ſuggillatio, quorum gloriam & famam imminuere ac deprimere gloriabatur, eiſque in omnibus, de quibus in ſcholis contentio eſſe poterat, aduerſari. Anſelmus Laudunenſis & frater eius Radulphus duo habebantur clariſſima Galliæ lumina teſte Saresberienſi, atque omnium ore & prædicatione celebrabâtur: quid verò illo de Anſelmo, ad quem etiam ſe contulit vt Theologiæ præceptis informaretur? *Acceſſi ad hunc ſenem,* inquit, *cui magis longæuus vſus quàm ingenium vel memoria famam compararuerant. Ad quem ſi quis de aliqua quæſtione pulſandum accederet incertus, redibat incertior. Mirabilis quidem erat in oculis auſcultantium, ſed nullum in conſpectu Quæſtionantium verborum vſum habebat mirabilem, ſed ſenſu contemptibilem, ratione vacuum: cum ignem accenderet, domum ſuum fumo implebat, non illuſtrabat luce.*

Hæc de Anſelmo Abaelardus. At Guibertus Nouigentinus eiuſdem temporis ſcriptor de eo ſic loquitur in præfatione ad Bartholomæum Epiſcopum Laudunenſem. *Indidit tanto Deus capiti duos oculos ſideribus clariores, dum à dextris habes Anſelmum totius orbis Latini Magiſterio prædicatum; cuius tam ſincera eſt in Scripturarum ac fidei aſſertione ſeueritas, vt plures viros ſuis probetur documentis feciſſe Catholicos, quàm inſtituiſſe potuerit Erroneus quiſpiam temporis huius hæreticos: Altrinſecus Radulfum, &c.* Et lib. 3 de vita ſua. *Magiſter Anſelmus vir totius Franciæ, imo Latini orbis lumen in liberalibus Diſciplinis & tranquillis moribus.*

De Guillelmo vero Campellenſi altero Vniuerſitatis Pariſienſis Sole, quem Petrus habuerat in Dialectica Præceptorem, nihilo modeſtius loquitur. *At inter cætera,* inquit, *diſputationum noſtrarum conamina antiquam eius de Vniuerſalibus ſententiam potentiſſimis authoritatum rationibus ipſum commutare imò deſtruere impuli. Erat autem in ea ſententia de communitate Vniuerſalium, vt eãdem eſſentialitatem totam ſimul ſingulis ſuis ineſſe aſtrueret indiuiduis, quorum quidem nulla eſſet in re diuerſitas, ſed ſola multitudine actionum varietas.* Ex his patet Guillelmum exiſtimaſſe naturam Vniuerſalem à parte rei, vt loquuntur, eſſe in ſuis ſingularibus: contra verò Abaëlardum, eiuſdem vniuerſalitatem mente tantum fabricari contendiſſe; quam ſententiam ſuummet Magiſtrum coëgit amplecti & priorem ſuam dedocere.

Hac autem victoria inflatus & elatus docendi prouinciam aggreditur, & ſtatim multos ſibi ſcholares deuincit, vt ipſe ait, imò Magiſtri etiam ſui Diſcipulos, nec illius modò, ſed & cæterorum quoque Magiſtrorum ſcholas prope exinaniuit. Quæ res ita omnium in ſe animos excitauit & exacerbauit, vt eum Lutetia exire coëgerint. Meliduni igitur & Corbolij ſcholas habere cœpit. Sed vt erat naturâ ſuâ valde leuis & inconſtans, illis poſt aliquot annos relictis reuerſus Luteciam non deſtitit exagitare Campellenſem, eumque in tantum adduxit contemptum, vt ab omnibus pene Diſcipulis derelictus fuerit: cum ſcilicet omnes intellexerunt hominem tanti nominis tamque in exercitio ſcholarum verſatum compulſum fuiſſe à Iuuene & pene adhuc ſcholaſtico mutare ſuam de Vniuerſalibus ſententiam. *Cum hanc ille correxiſſet,* inquit, *imò coactus dimiſiſſet*

ſententiam, in tantam lectio eius deuoluta eſt negligentiam, vt iam ad Dialectica lectionem vix admitteretur: quaſi in hac ſcilicet de Vniuerſalibus ſententia tota huius Artis conſiſteret ſumma. Hinc tantùm roboris & authoritatis noſtra ſuſcepit Diſciplina, vt ij qui antea Magiſtro illi noſtro vehementius adhærebant, & maximè noſtram infeſtabant Doctrinam, ad noſtras conuolarent ſcholas. Et ipſe qui in ſcholis Pariſiacæ ſedis Magiſtro noſtro ſucceſſerat, locum mihi ſuum offerret, vt ibidem cum cæteris noſtro ſe traderet Magiſterio, vbi antea ſuus ille & noſter Magiſter floruerat.

Guillelmi autem aliorumque Profeſſorum partes vnus omnium optimè & acerrimè defendit Goſvvinus Belga, Aquicinctenſis poſtea Abbas, qui tum quoque Lutetiam ad maiores Diſciplinas & ad nobilius & amplius Artium Emporium ſe contulerat; quique Abaëlardi inſultantis arrogantiam inſolentiamque compreſſit, vt habemus in eius Vita ſeptennio poſt mortem ab authore Anonymo conſcripta: quam è veteribus Manuſcriptis in lucem edidit Richardus Gibbonus Ieſuita Duaci ex Officina Marci Vvion ſub ſigno Phœnicis an. 1620. Ex qua autem, quia multa continet ad illuſtrandam huius Vniuerſitatis hiſtoriam ſcitu digniſſima, hæc operæ pretium eſſe duximus exſcribenda. In cap. igitur 3. cui titulus iſte præfixus eſt, *Dialectica copioſius perdiſcendæ gratiâ Pariſius concedit Goſvvinus*, ſic legitur. Poſthæc emersâ pueritiâ cum in adoleſcentiam tranſmigraret, vt ætate ſic ſapientiâ & gratiâ proficiebat. Et quia talis à Deo parabatur, vt multorum profectibus deſeruiret, etiam in ſcientia ſæculari illuc indagandis Artium fructibus ire diſpoſuit, vbi copioſius metebantur. Ibi res qualibet eſt quærenda, vbi poteſt abundantius inueniri: hic ſegetes, vt ait Ethnicus, illic veniunt felicius vuæ. Inueniuntur in ſiluis ligna lignantia, in hortis abundant pomiſcera, in tabernis vina feruida: *Sic in Gallijs Optimi Magiſtrorum.* In hortis Grammaticæ tantùm fructum collegerat, tantum ederat, tantum perbiberat, vt aliis iam eſſet idoneus magiſtrare, & de pleno pectore profectum auditoribus eructare. Verum quæſita conſeruans, quærendi alios pendebat mentis hiatus & in anteriora ſe ſemper extendebat volens etiam Dialecticæ ſemitas permeare. Adhærentibus itaque ſibi nonnullis Scholaribus, tum quia nulli grauis erat, ſed amabilis vniuerſis, tum quia de puteis eius cum aquis ſapientiæ morum quoque elegantiam hauriebant, *Pariſius eſt profectus: vbi tunc à quampluribus eruditiſſimis certatim Dialectica docebatur.* Studuerat quidem prius & ſudauerat in hac arte capienda, & frequenter cum ſuis contubernalibus, tabernis eorum aſſederat qui eam venditabant, *ſed non alicubi plenitudine tanta vendebatur.* Sudauerat, inquam, in hac arte, nec tamen in vanum laborauerat: quippe qui multum in ea profeciſſet. Sed tunc inter tantas copias poſitus abundantius hauriebat, bibebat iocundius, ſuauius eructabat.

Ecce igitur Goſvvinus fama & celebritate ſcholæ Pariſienſis allectus aliorum locorum ſcholas deſerit, vt in hac vna tanquam in limpidiſſimo & vberrimo ſcientiarum omnium fonte abundantius hauriat, vnde aliis propinare poſſit. Quid igitur deinde? Petrum Abaëlardum inſultantem & animis exultantem aggreditur, vt habetur in cap. 4. eius vitæ: cuius talis eſt titulus. *Petrum Abaelardum noua dogmata aſſerentem aggreditur & ſuperat ſuperbum.* Tum ſic idem author proſequitur.

Tunc temporis M. *Petrus Abailardus multis ſibi ſcholaribus aggregatis in Clauſtro S. Geneuefæ ſcholæ publica vtebatur: qui probata quidem ſcientiæ, ſublimis eloquentiæ,* ſed inaudiraram erat inuentor & aſſertor nouitatum: & ſuas quærens ſtatuere ſententias, erat aliarum probatarum improbator. Vnde in odium venerat eorum qui ſanius ſapiebant: & ſicut manus eius contra omnes, ſic omnium contra eum armabantur, dicebat quod nullus antea præſumpſerat, vt omnes illum mirarentur. Cum igitur adinuentionum eius abſurditas in notitiam perueniſſet *eorum qui Pariſius doctrinæ cauſa morabantur*, primo ſtupore, deinde zelo quodam ducti confutandæ falſitatis cœperunt inter ſe quærere, quis eſſet ex eis aduerſus eum diſputandi negotium ſubiturus. Indignum eſſe duntaxat apud tot ſapientes huiuſmodi næniarum Dictorem non habere contradictorem. Taliter oblatrantem baculo non arceri veritatis, plura adinuenturum & liberius declamaturum, ſi infauſtis cœptis redargutor defuiſſet. Quia igitur venerabilis adoleſcens Goſvvinus efficacis erat facundiæ, ſicut ingenij perſpicacis, vt cum ſuper nugis ta-

talibus conueniret, suaserunt quod difficile non fuit impetrare, fetuebat enim vehementer ad hoc & anhelabat, & volentem labor esset inhibere, nisi præsumptionis notam incurrere formidaret. Magister autem Iosienus, qui postea Suessionensem rexit Cathedram, cum nimis eum diligeret, id fieri prohibebat & congressum huiusmodi dissuadebat.

Hæc & quæ supra, excerpta sunt è paginis 10. 11. 12. & 13. libelli hoc modo inscripti *B. Goswini vita celeberrimi Aquicinctensis Monasterij Abbatis VII. à duobus diuersis eiusdem Cœnobij Monachis separatim exarata, è veteribus Manuscriptis nunc primum edita, curâ R. P. Richardi Gibboni societatis Iesu Theologi. Duaci ex officina Marci wion sub signo Phœnicis an. 1620.*

Ex his autem, si vera sunt, facile conuincentur erroris Miræus & Valerius andreas in Bibliotheca Belgica aientes Goswinum obiisse an. 1196. aut fatendum erit prope Centenarium obiisse. Nam cum ex dictis constet Iosienum, qui postea fuit Suessionensis Episcopus, tum verò Parisiis publicè docebat, dissuasisse pro suo in Goswinum amore, ne eum Abaelardo congrederetur: item cum Abaëlardum docuisse in scholis San-Genouefianis; necesse est vt congressio ista annum inter an. 1115. & 1127. facta fuerit: quippe post an. 1115. Abaelardus Monachus factus Forenses scholas in agro Trecensi habuit; Iosienus autem an. 1127. ad Episcoparum Suessionensem promotus est, & obiit an. 1152. quæ certè tempora cum ætate illa tam posterâ Gosvvini commodè stare nequeunt, quem an. 1145. Abbatem Aquicinctinum factum fuisse scribunt & anno 1196. facto functum.

Atque ex hac relatione manifestum est Academiam Parisiensem fuisse temporibus istis fontem omnium scientiarum: cæteras vrbes & oppida riuulos tantummodo: vt ante diximus. Nam reuera in singulis ferè erant Magistri, sed singulares & pauci: at Lutetiæ magna & vberrima eorum copia. Deinde Vicani & Oppidani Magistri aut incelebres erant, aut si inter multos aliqui nomen habebant, iis obeuntibus aut alio migrantibus tota illa vici vel oppidi gloria euanescebat: Parisiis vero non item, ob multitudinem Magistrorum & scholæ celebritatem. Cæterum de Oppidanis illis aliquando non indoctis quid sit sentiendum, vna Radulfi Claromontensis Consulis Epistola ad Hugonem Gornacensem Dominum demonstrat, quæ talis est.

Hugoni Gornacensi Domino Ra. Dei Gr. *Consul Claromontis Columbina simplicitate meliora grana eligere. Cum dilectionis feruor fere possit impossibilia, ac possibilitas sit fructus in omnibus matuæ postulationis executio, hanc vobis vestrisque Clericis Chartulam mittere non dubitaui. Est mihi Magister Quidam Claromonte, qui ibi & adhuc in scholarum regimine studet & hoc anno studuit. Hic Castelli vestri fama vestraque dilectionis adipiscenda gratia commotus per me assequi desiderat, quod animi sui voluntas expostulat. Huic igitur in authoribus, in Philosophis, in artium diuersis operibus, in Grammatica artis executione præcipuo, nec non etiam pagina Diuina non prorsus, vt aiunt, ignaro, & quod omnium condimentum est, morali grauitate haud inexperto, vt Castelli vestri regimen omni impeditionis causa procul amotâ hoc anno futuro ei concedatis, apud vos vestrosque Clericos precibus impetrare laboro.*

Tales erant passim scholæ Oppidanæ & Episcopales: in quibus nonnunquam celebres Magistri docuerunt: vt in Remensi Gerbertus: in Carnotensi Fulbertus; in Turonensi Berengarius; in Cœnomanensi Hildebertus; in Andegauensi Marbodus, in Laudunensi Anselmus & Radulphus fratres, in Augustodunensi Honorius vir in omni litteraturæ genere versatissimus: in Attrebatensi sub Episcopo Lamberto Achardus; alii alibi. Itaque qui sciendi desiderio tenebantur, Scholas illas Prouinciales sæpe lustrabant, & vbi aliquem in aliquo professionis genere celebrem docere audiebant, illuc diuertebant: at nemo fere satis doctus esse reputabatur, qui Parisiense studium non frequentasset, quippe & plurium artium professione celebrius, & numero Professorum abundantius & apud exteras gentes famosius. Hinc ab illud conuolasse legimus Odonem Cluniacensem, Abbonem Floriacensem Gerbertum Aquitanum Huboldum Leodiensem, Lanfrancum, Anselmum, Robertum Arbrisellensem, Abaelardum, Gosvvinum; Rupertum Limburgensem, Rupertum Tuitiensem & complures alios quibus enumerandis supersedemus.

Anno 1102. Conrado Rege Italiæ Henrici Imperatoris filio mortuo Pascha- 1102.

lis Pontifex totum se in Patrem conuertit quisolus ex omnibus Principibus Christianis neque ipse ad sacram expeditionem profectus fuerat, neque auxilium submiserat. Atque vt iusta videretur esse causa ipsius persequendi, indixit Generale Concilium Romæ habendum in Laterano proximâ Quadragesimâ, ad quod Henricum inuitauit, vt eum eo de pace Ecclesiæ ageret. Henricus promisit se ad futurum: non tamen adfuit. Itaque Pontifex Gregorij VII. & Vrbani prædecessorum suorum Decreta synodali sententia confirmans nouo anathemate dissidium Henricianum condemnauit, & Henricum ipsum exsecratione percussit in die Cœnæ Domini hoc modo. *Quia tunicam Christi scindere, idest Ecclesiam rapinis & incendiis lacerare, luxuriis, periuriis atque homicidiis commaculare Henricus non destitit, ad eam rem primum à B. Memoriæ Gregorio Papa: deinde à Sanctissimo viro Vrbano Prædecessore nostro, postremo à nobis in proximo Conuentu nostro iudicio totius Ecclesiæ perpetuo anathemate obligatus est. Quamobrem id notum esse omnibus volumus & maximè Transalpinis, vt ob ipsius se iniquitate obstineant.*

In eodem Concilio confirmata sunt illa Gregorij Decreta de Inuestituris Beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ à Laicis Principibus conferebantur. Quæ Decreta licet viderētur contra Imperatorē præsertim lata, cæteros tamen Principes iisdē pœnis exponebant, quæ causa fuit multorum dissidiorum multarumque in Ecclesia turbarum. Consuetudinem enim antiquam, seu prauam seu bonam subitâ lege tollere magnum & arduum opus est. Hinc inter Doctos Quæstio ista agitata, & variè decisa, aliis aliud sentientibus. Imperator Papam sibi subiici volebat in Externis, seu vt vocant, temporalibus: eiusque à se electionem dependere, aut saltem confirmationem, quemadmodum cæteris principibus Episcopi & Abbates subiecti erant, qui tales non habebantur, donec fidelitatis sacramentum præstitissent & ab iis confirmati fuissent.

Contra Papa, nemini se Mortalium subesse; omnes Christianos sibi subditos esse, ipsosque Reges & Imperatores, quos, si contumaciter parere detrectarent, posset Regnis sceptrisque suis spoliare: nec Imperatores censendos, qui Caroli Magni aliorumque subsequentium Augustorum exemplo Diadema à se non accepissent. Beneficiorum Ecclesiasticorum collationem nullatenus esse Laicæ iurisdictionis: dictumque anathemata iis qui ab vllo Laico tale beneficium acciperent. Et ob hanc rationem Anselmus Cantuariensis nono Regi Henrico odiosus fuit. Nam cum eodem anno, frequens Londini Ecclesiæ Anglicanæ Concilium habuisset, cui Rex ipse interfuit, ei, quæ decreta Romæ in Lateranensi de inuestituris Ecclesiarum fuissent, manifestauit. Vnde idem Archiepiscopus nonnullos Abbates gradu mouit, qui de manu Laica & data pecuniâ Abbatias obtinuerant, quos inter isti numerantur, Richardus Eliensis & Aldewinus Ramesiensis. Neque ille quosdam Episcopos quos Rex Episcopatibus donauerat, consecrare voluit. Et nonnulli ex ipsis se consecratione indignos agnoscentes, Regi Præsulatus suos reddiderunt, Giffardus Vuintoniensis & Reinelmus Herefordiensis. Rex id ægrè tulit, coegitque Anselmum Romam proficisci ad impetrandam iis quns ipse promouerat, à Papa confirmationem & consecrationem.

Quid autem factum sit, narrat Mathæus Parisiensis Curiæ Romanæ paulo infensior ob corruptelam. *Vvillielmus de Vvareno, inquit, Clericus & Procurator Regis Anglorum causam ipsius in medium tulit ac inter alia constanter allegauit, quod nec ipse pro Regni amissione inuestituras Ecclesiarum amittere velit: & hoc verbis minacibus affirmauit. Ad hæc Papa: Si quemadmodum dicis, Rex tuus nec pro Regni amissione donationes Ecclesiarum amittere pateretur, scias præcisè, coram Deo dico, quia nec pro mei capitis redemptione eas illi impune permitterem obtinere. In his ergo Regis negotio terminato Anselmus Archiepiscopus pro Episcopis & Abbatibus degradatis multa precum instantia Dominum Papam rogare cœpit vt cum illis misericorditer dispensaret, vt possent amissos recipere dignitates. Tunc sedes clementissima, quæ nullis deesse consueuit, dummodo aliquid vel rubei intercedat, præscriptos Pontifices & Abbates ad pristinas dignitates misericorditer reuocauit & cum gaudio ad proprias sedes remisit.*

1103. Ad anum 1103. notat Albericus Galonem factum fuisse Parisiensem Episcopum Fulcone mortuo: sed errat: nam cum ex Abbate S. Quintini electus fuisset Beluacensis Episcopus, quia non accesserat Philippi Regis consensus, liberè nunquam potuit Munus illud obire. Itaque ad Papam profectus, donec ira

Regis deferuesceret, varias legationes obiit, præsertim in Poloniam. Vnde circa finem anni 1104. reuersus est, & paulo post Rege ob dimissam Berthradam absoluto, pactâ pace rediit in Franciam, & Parisiensem Episcopatum adeptus est.

Ad hunc quoque annum norat Author Chronici Malleacensis Roscelinum Nominalium Antistitem magna pietatis fama in partibus Aquitanis floruisse: quò nimirum ex Anglia & Francia pulsus ob prauæ Doctrinæ semina quæ sparserat, concesserat. Meminit etiam Vitalis, qui Sauiniacum in Neustriæ finibus condidit; & Rainaldi pariter Monachi. *Anno 1103. fuit magna tribulatio & nummi argentei pro æreis mutati facti sunt. Eodem tempore florebant vitâ & conuersatione sanctâ Roscelinus & Vitalis duo sancti viri: vnus in Aquitania, qui Conuiuia magna Pauperibus tribuebat: alius in Normania & terra Anglorum. Tertius Monachus in Britanniæ & Taroniæ finibus florebat Rainaldus.*

Eodem anno plurimi Franciæ Magnates pio peregrinationis Hierosolymitanæ desiderio accensi cum ingenti armatorum exercitu iter carpserunt: quos inter isti numerantur expeditionis Duces, Vvillielmus Aquitaniæ Dux, Hugo Magnus Comes Viromanduensis qui recens ex iis locis redierat, Stephanus Carnotensis & Blesensis Comes, Stephanus Comes Burgundiensis & alij magnæ virtutis & eximiæ fortitudinis viri: sed ab Alexio Imperatore Constantinopolitano proditi in Turcarum insidias incidentes magno Reipub. Christianæ exitio perierunt ad quinquaginta hominum millia: quam tamen cladem frequentes de Ægyptiis Balduini victoriæ & triumphi repararunt.

Anno 1104. tandem pacta est & composita pax inter Paschalem Pontificem & Regem Philippum, hacque iste lege absolutionem impetrauit, vt Berthradam suam dimitteret: hactenus enim censuris illigatus remanserat. Igitur Papa Richardum Albanensem Episcopum Legatum in Franciam misit, qui Concilio Episcoporum Trecis habito rem totam discussit. Priusquam vero illud haberet, Iuo Carnotensis qui nuptiis illis semper aduersatus fuerat, iamque per decem annos odium Regis ferebat, has ad eum dedit litteras, quibus pollicebatur se Concilio si liber commeatus daretur, adfuturum. *Sicut de excommunicatione Regis grauiter doluimus propter Christianæ Religionis detrimentum, ita de absolutione eius si ad honorem Dei & sanctæ sedis Apostolicæ fieri posset, granditer gauderemus propter eiusdem sanctæ Religionis incrementum. Vt autem secus fiat, quam sollicitudini vestræ à Domino* Papa commissum est, consulere non auderemus, quia de rerum exitu sicut vos, ita & nos incerti sumus. Si autem Diuina gratia cor eius humiliauerit ad pœnitentiam, consilium nobis videtur, vt coram positis plurimis Episcopis publicè eum & solemniter absoluatis: quatenus sicut longè latéque patuit eius auersio, ita multorum Religiosorum testimonio publicetur circumquaque eius opranda reuersio. In qua re satagendum erit diligentiæ vestræ, quatenus qui pro amore Iustitiæ & obedientiæ sedis Apostolicæ perdiderunt eius amicitiam, in eius reconciliatione redintegrentur ad gratiam. Consultum autem famæ vestræ melius credidissem, si alibi quam Senonis ista fieret absolutio, vbi cuique liceret liberè dicere quod sentiret. De cætero ad Concilium denominatum grauarer ire desideroised contra voluntatem Regis, cuius odium iam per decennium tolero, qua via, quo conductu, vel circuitu Trecas venire valeam, non inuenio. Si ergo vel per ipsum Regem, vel per Comitissam aliquam mihi securitatem impetrare potestis, obnixè rogo, vt id facere studeatis.

In eo Concilio Hubertus Siluanectensis Episcopus Simoniæ & nundinationis sacrorum Ordinum reus factus, deficientibus idoneis & locupletibus testibus absolutionem obtinuit. In eodem Godefridus vitâ conspicuus postulatus est in Episcopum Ambianensem à Clero; qui onus defugiens & detrectans clam è Concilio se subduxit, at retractus à Manasse Metropolita Remensi inuitus licet consecratus est, assistentibus Lamberto Atrebatensi & Ioanne Morinensi Episcopis. In eodem Rex Philippus per Legatos pollicitus est se sanctæ sedi pariturum, tumque Roberti Arbricellensis, Vitalis & Iuonis Carnotensis agnouit plus sibi Regnoque profuisse constantiam, quàm aliorum obsequium. Itaque statim Paschalis dedit ad Prælatos Franciæ litteras Christianæ restitutionis, mandauitque

eidem Albanensi Legato vt eas promulgaret. Id factum fuisse videtur Balgenciaci, quò Rex & Berthrada se contulerant. Qua de re sic habet Iuo Carnotensis Ep. 144. ad Paschalem Pontificem.

Paschali Summo Pontifici Iuo humilis Ecclesiæ Carnotensis Minister cum debita obedientia fidelium orationum obsequium. Notum facimus Paternitati vestræ, quod 3. Kal. Aug. plures Episcopi tam Remensis, quàm Senonensis prouinciæ inuitati à Domno Richardo Albanensi Episcopo Legato vestro conuenimus in quoddam Municipium Aurelianensis Episcopatus nomine Balgenciacum, ad faciendam absolutionem Regis secundum tenorem litterarum quas super hac re miserat moderatio vestra. Conuenit etiam Rex & Lateralis sua, & secundum præceptum tactis sacrosanctis Euangeliis parati fuerunt abiurare absolutè omnem carnalis copulæ consuetudinem, insuper & mutuam collocutionem, nisi sub testimonio personarum minimè suspectarum vsque ad vestram dispensationem. Sed quia in litteris vestris continebatur, vt in hac absolutione Consilium prudentium sibi adhiberet Domnus Albanensis Episcopus, totum onus Consilii voluit ex arbitrio pendere Pontificû. Episcopi verò, nescimus quid conjicientes, semper replicabant se debere esse huius Consilii Comites & non Duces. Quamuis quibusdam nostrum videretur, quod prædicta absolutio ita posset sicut prætaxata est, honestè fieri, & propter quorumdam simultates non satis rationabiliter impediri. Cum itaque res indefinita remaneret in medio, Rex clamitans inculcabat se malè esse tractatum, qui tamen per se & per nos adhuc pulsat ad aures paternitatis vestræ, vt secundum moderationem litterarum vestrarum & verba quæ Domno Galoni Coepiscopo nostro iniunxistis, causam eius temperetis, ne contingat de eo illud Salomonis. *Qui multum emungit, elicit sanguinem.* Dispensationis autem modus nullis vnquam Sapientum displicuit. Vnde B. Cyrillus ad Gennadium Presbyterum. *Sicut enim qui mare nauigant, tempestate vrgente nauique periclitante quædam exonerant, vt cætera salua permaneant, ita & nos cum non habemus saluandorum omnium negotiorum certitudinem, despicimus ex ys quædam, ne cunctorum patiamur dispendia.* Et quia hæc suggerendo dicimus non docendo, nostræ suggestionis summa est, vt imbecillitati hominis à modo quantum cum salute eius potestis, condescendatis, & terrã quæ eius anathemate periclitatur, ab hoc periculo eruatis. De cætero sanctæ paternitati vestræ supplicando suggerimus, vt Domnum Galonem Coepiscopum nostrum de Beluacensi Episcopatu, quem propter Sacramentum Domni Ludouici habere non potest, per manum Senonensis Archiepiscopi transferri iubeatis in Parisiensem Episcoparum: quem ei gratanter & deuotè concedunt pro vestro amore Rex & Regis filius. Qualiter autem in eum Cleri & plebis vota conueniant, dicet vobis præsentium portitor Clericus Ecclesiæ Parisiensis Canonicus, vt cognoscatis eum bene posse transferri, qui sedem propriam nulla ratione præualet adipisci.

Ex his intelligimus propter nonnullas difficultates, quæ in discussione litterarum Apostolicarum occurrerant, dilatam fuisse Regis absolutionem. Verum tandem Pontifex sublata omni mora per Lambertum Attrebatensem Episcopum Legatum suum eum absolui voluit, datis hac ratione ad Archiepiscopos & Episcopos litteris.

„ Paschalis Episcopus S. S. D. Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis & Episcopis per Remensem, Senonensem ac Turonensem Prouincias constitutis Sal- „ & Apost. Bened. Significatum Nobis est quorundam vestrum litteris, quia filius „ noster Francorum Rex fœminam illam pro qua totiens commonitus imò excom- „ municatus fuit, iuxta præceptum nostrum abiurare decreuerit. Ipsa autem Mu- „ lier Regem abiurare parata sit: super quarum conuersione personarum non mi- „ nimum exultauimus, quia super viro peccatore pœnitentiam agente gaudium „ esse Angelis Dei ipso Domino testante didicimus. Quam nimirum causam Fra- „ tri nostro Richardo Albanensi Episcopo reminiscimini à Nobis fuisse commis- „ sam. Si ergo idem frater Franciæ iam fines egressus est, Nos eandem causam „ aspirante Domino vnà vobiscum peragendam venerabili fratri Lamberto Attre- „ batensi Episcopo committimus. Conuenientibus itaque vobis in vnum, si com- „ munis filius Francorũ Rex & illa eius Lateralis tactis sacrosanctis Euangeliis om-

cum carnalis copulæ consuetudinem abiurauerint, mutuum quoque colloquium & contubernium nisi sub testimonio personarum minime suspectarum, nunquam videlicet ad idem flagitium redituri, sicut quorundam vestrum litteris significatum est, satisfactionem eorum vice nostra vobiscum Atrebatensis Episcopus suscipiat & vinculo excommunicationis absoluat: quatenus largiente Domino & Filium Ecclesia & Regem sibi Francia reconciliatum Episcopali ministerio gratuletur. Datum Laterani per manum Ioannis 3. Non. Octob.

His acceptis litteris & Regi extemplo significatis, ille incunctanter conuocato Parisiis Episcoporum Concilio solemne præstat diuortii iuramentum. Similiter & ipsa Berthrada iurat se à Rege discessuram. Talis autem legitur formula in 3. tomo spicilegii Dacheriani. Sub hoc titulo IVRAMENTVM PHILIPPI REGIS FRANCORVM.

Audias tu Lamberte Atrebatensis Episcope, qui hic Apostolica vice fungeris: audiant Archiepiscopi & præsentes Episcopi: Quod ego Philippus Rex Francorum peccatum & consuetudinē carnalis illicitæ copulæ, quam hactenus cum Berthrada exercui, vlterius non exercebo, sed peccatum istud & flagitium penitus & sine omni retractione abjuro. Cum eadem quoque fœmina mutuum colloquium & contubernium nisi sub testimonio personarum minimè suspectarum non habebo: Hæc omnia sicut litteræ Papæ dicunt & vos intelligitis, sine omni malo ingenio obseruabo. Sic me Deus adiuuet & hæc sacrosancta Iesu Christi Euangelia. *Similiter & Berthrada cum excommunicationis vinculo solueretur, tactis sacrosanctis Euangeliis in persona sua hoc idem iurauit sacramentum.* Actum Parisius in præsentia Domini Daimberti Senonensis & Radulfi Turonensis Archiepiscoporum, Domni quoque Iuonis Carnotensis Episcopi, Humbaldi Antissiodorensis Episcopi, Ioannis Aurelianensis Episcopi, Gualonis Parisiensis Episcopi Manasse Meldensis Episcopi, Baldrici Nouiomensis Episcopi, Lamberti Atrebatēsis Episcopi, Huberti Siluanectensis Episcopi: Abbatum quoque Adæ Parisiensis, Olrici similiter Parisiensis, Rainoldi de Prato S. Germani Parisiensis, Rainoldi nihilominus Stampensis; Archidiaconorum etiam quamplurium & honorabilium Clericorum & Laïcorum non pauca multitudine inibi consistentium.

Taliter itaque ex Apostolicæ sedis authoritate re incorporatus est Philippus Rex Francorum sanctæ Catholicæ Ecclesiæ Matri suæ 4. non. Decemb. indict. 13. anno autem Dei Christi 1104 Pontificante verò in sede Romana Domno Paschali Papa II. an. 6.

Hinc autem intelligitur Galonem huic Concilio interfuisse iam factum Episcopum Parisiensem: quomodo verò Episcopatū istum adeptus sit, ex litteris Iuonis Carnotensis supra relatis innotescit: nam Clerus & populus Parisiensis annuente Rege Philippo eum sibi in Episcopum delegerant, vt pote virum eximiæ Doctrinæ & virtutis, Episcopatus Bellouacensis ad quem electus fuerat, non compotem: ac proinde vnum e Canonicis suis Romam legauerant, vti à Pontifice mutationem sedis obtinerent, vtque à Bellouacensi ad Parisiensem transferretur; sic enim vtriusque Ecclesiæ commodo & vtilitati prouisum iri. Atque vt id facilius impetrarent, Iuo Carnotensis cum apud Pontificem per litteras, cum apud Daimbertum Senonensem egit: ad quem extat quoque in eandem rem Epist. 146.

Notum facimus vestræ paternitati quod Clerus & populus Parisiensis Ecclesiæ voto & voce Domnum Galonem Beluacensi Ecclesiæ consecratum, in Episcopum elegerunt, & ipsam electionem cum litterarum adstipulatione missis ex Clero idoneis personis prædicto Episcopo præsentes, vt pastoralem prædictæ Ecclesiæ curam susciperet, humiliter & deuotè petierunt. Sed quia translationis Episcoporum necessitate, vrgente Metropolitani authoritate & summi Pontificis dispensatione fieri oportet, Nos quantum in Nobis est, eidem electioni assensum præbentes, paternitati vestræ suggerimus, quatenus eidē electioni adstipulando à Domno Papa postuletis, vt prædictum Episcopum per manum vestram transferri præcipiat, cum propriam sedem obtinere non valeat.

Idem in Ep. 144. ad Paschalem Galonem dicit esse *Vita honestum, venerabilibusque Studiis & Ecclesiasticis disciplinis ornatum.* Et Anselmus Cantuariensis de eo recens electo in Beluacensem præsulem Ep. 69. lib. 3. ad eundem pontificem

de eo ſic ſcribit. *Eſt hic aptus & vtilis ad hoc in omnibus quæ in eligendo Epiſcopo conſideranda ſunt, vt melior & aptior in eadem Ecclеſia inueniri nequeat.* Item Edinerus l. 2. vitæ S. Anſelmi Cantuarienſis ait ſe Galonem vidiſſe Romæ, & hoc de eo teſtimonium profert. *Venit ad nos Vvalo Epiſcopus Pariſienſis, vir bene Religioſus & Eccleſiaſticarum conſuetudinum inſtitutionibus ab ineunte ætate imbutus. Hic Romæ notus & Apoſtolicæ Legationis miniſterio functus familiaritate Patris Anſelmi potiebatur.*

Igitur ille conſentientibus omnium votis Epiſcopatus ſui plenam, integram & liberam poſſeſſionem adit an. 1105. extatque in hanc rem Epiſtola Canonicorum Eccleſiæ Pariſienſis ad Paſchalem, qua ei gratias agunt ob conceſſum ſibi Præſulem tam expetitum. *Paternitati veſtræ quantas poſſumus gratiarum actiones toto mentis affectu referimus, quoniam idoneam ac perutilem nobis perſonam in Epiſcopum concedendo prouida diſpenſatione conſuluiſtis, & Eccleſiam noſtram inter aduerſariorum procellas, quaſi ſine Capite ſeu vacillantem tanti Paſtoris conſolatione miſericorditer reſpexiſtis: qui nimirum iuxta legem forma Gregis factus ſua Doctrinæ verbo nos in templum Dei ædificet & religioſæ conuerſationis exemplo informet. Ei itaque tum veſtro ſuper hoc mandato, tum pro honeſto conuerſationis merito diligenter ſeruire ſtudemus, & tanquam Patri debitam in omnibus obedientiam impertimus.*

Sic ergo Galone ad ſedem Pariſienſen tranſlato Gaufridus vir quoque doctiſſimus & Iuoni Carnotenſi familiariſſimus in Beluacenſi collocatur: ſic vtraque ſedes tranquillitate potitur tandiu peritâ & ſperatâ: maximè verò Pariſienſis, quæ ob electionem Fulconis à nonnullis, & Stephani de Garlanda Cancellarij Regis ab aliis factam turbata fuerat.

Hunc autem Galonem aliqui ſcribunt fuiſſe Cardinalem à Paſchale factum, eique tribuunt nonnullas Conſtitutiones Synodales, & inter eas Capita quædam ad Magiſtros & ſcholares pariſienſes atque ad Cancellarium pertinentia, quæ leguntur tomo 6. Bibliothecæ Patrum per Margarinium Binium collectæ & apud Seuerinum Binium 1 parte tom. 7. Concil. General. pag. 539. quibus accedit & ſuffragatur Claudius Hemeræus libello de Academia Pariſienſi pag. 92. 93. addens inſuper conſtitutiones Galonis fuiſſe paulo poſt à Mauricio Epiſcopo Pariſienſi renouatas: qui cum Cancellarium ſibi ſuffeciſſet in iis quæ ad regimen Scholarum Clericorumque ſpectarent, illaque curâ ſe ſubleuaſſet, poteſtatem eidem commiſit coercendi caſtigandique Clerici. Conſtitutiones autem illæ tales ſunt.

In Nomine Domini. *Nos Galo miſeratione Diuina S. Mariæ in Porticu Diaconus Cardinalis Apoſtolicæ ſedis Legatus... Volumus quantum cum Deo & honeſtè paſſumus* Magiſtris & Scholaribus *deferre eatenus ad ipſas, rigorem ſi quis eſt noſtræ Conſtitutionis duximus temperandum, vt antequam periculum excommunicationis incurratur, admonitio generaliter fiat per Magiſtros & comminatio excommunicationis in Tranſgreſſores. Quibus præmiſſis ſi qui fortè contumaces & rebelles extiterint, iterum, & nominatim ſub eadem comminatione & in ſcholis moneantur, indultâ nihilominus ad ſatisfaciendum dilatione competenti. Quod ſi fortè nec taliter reſipiſcere voluerint, ex tunc per* Cancellarium *qui pro tempore fuerit, excommunicati denuncientur, & tandiu ab omnibus euitentur, donec ſatis-fecerint competenter, & ab Epiſcopo ſi fuerit præſens, vel eo abſente, ab Abbate S. Victoris in forma Eccleſiæ fuerint abſoluti. Præcipimus autem Magiſtris in virtute Spiritus S. vt prædicta omnia, excepto tamen neceſſitatis excuſabilis articulo, diligentiùs exequantur, ne per negligentiam vel malitiam aliquorum noſtræ Conſtitutionis authoritas contemnatur.*

Statuta iſta ſynodalia ſub nomine Galonis Epiſcopi Pariſienſis an. 1578. typis excuſſa Lutetiæ primum in lucem prodiere, vt ſcribit author Nomenclaturæ Cardinalium S. Romanæ Eccleſiæ, qui Galonem & Iuonem Carnotenſem inter Cardinales numerat. Alij vero negant Galonem Epiſcopum Pariſienſem fuiſſe vnquam Cardinalem; & conſtitutiones prædictas à Galone (quem Onuphrius Iacobum Gualam de Bicberiis cognominat) Cardinale legato editas fuiſſe conteſtantur anno 1208. cum miſſus ab Innocentio III. vt principes & populum ad bellum contra Albigenſes ſuſcipiendum excitaret, multas Eccleſias & Pariſienſem inter cæteras reformauit. Quæ ſententia certe verior eſt.

1. Quidem quia nuſquam legitur Galo ille Epiſcopus fuiſſe Cardinalis ſaltem

anno

anno 1103. quo synodalia illa statuta edita fuisse memorantur. Eo enim anno Episcopatum Parisiensem adiit è Curia Romana recens reuersus: & de eo & ad eum sæpe scribit Iuo Carnotensis: at nusquam eum Cardinalem nominat: nec Paschalis Papa talem agnoscit, nec Clerus Parisiensis, cum ipsi de Galone in Episcopum impetrato gratias agit.

2. In prædictis statutis meminit Abbatis S. Victoris. At an. 1105. nullus adhuc erat Abbas eius loci; primus enim institutus est Gilduinus an. tantum 1113. vt infra docebimus. 3. Quia reuera Galo Innocentii III. Legatus Cardinalis Diaconus tituli S. Mariæ in Porticu anno 1208. Ecclesias Franciæ optimis legibus reformasse legitur & de eo sic scribit Vincentius Bellouacus ad an. 1208. *Eodem anno misit Innocentius Papa Legatum in Franciam Galonem S. Mariæ in Porticu Diaconum Cardinalem, Iurisperitum, bonis moribus ornatum & Ecclesiarum visitatorem diligentissimum Philippo Regi & omnibus Regni sui Principibus mandans & præcipiens, vt cum exercitu magno tanquam viri Catholici terram Tolosanam & Albigensium & Narbonensium aliasque adiacentes inuaderent.* Sed de his amplius ad an. 1208.

Anno 1106. intercessisse videtur contentio & discordia inter prædictum Galonem Episcopum & Adamum atque Monachos San-Dionysianos, qui eius authoritati & iurisdictioni nonnullis freti priuilegiis parere detrectabant, nec sacri olei aut chrismatis vnctionem aut ordines sacros ab eo petebant, sed à quocumque alio quàm ab ipso sumere malebant: quamobrem ille apud Paschalem conquestus obtentâ hac bullâ eos compescuit. 1106.

" Paschalis Episcopus Seruus Seruorum Dei. Venerabili F. A. Abbati & Monachis S. Dionysij Sal. & Apostol. bened. Ex Confratris nostri Galonis Parisiensis Episcopi relatione comperimus, quia vos præter ipsius licentiam pro sacri olei & chrismatis acceptione ac pro Monachorum seu Clericorum vestrorum ordinationibus quoslibet Episcopos adeatis, vel pro eorundem sacramentorum celebratione ad vestrum Monasterium conuocetis, & quod Laïcis pœnitentias criminum iniungatis, quæ profecto sacris Canonibus valde contraria sunt. Et quidem priuilegia pro prauis & malis collata sunt, & ad ædificationem, non ad Canonum destructionem alicui conferuntur. Cum itaque prædictus frater Galo Episcopus vester gratiâ Dei bonus & Catholicus habeatur & prædicta sacramenta gratis ac sine prauitate indulgeat, & vos præter ipsius licentiam pro eisdem sacramentis suscipiendis alios adire Antistites prohibemus, & Archiepiscopis vel Episcopis omnibus, ne ea vobis exhibeant, interdicimus.

Eodem anno solemne apud Pictauos Concilium iussu Paschalis celebratum est à Brunone Signino Apostolicæ sedis Legato ad expeditionem Terræ sanctæ promouendam. Cui Concilio Sugerius tum San-Dionysianus Monachus postea Abbas, interfuit; qui vt ipse scribit *recenter de studio* redierat. Ibi de variis constitutionibus synodalibus actum est, præsertim vero de itinere Hierosolymitano: ex qua expeditione recens redierat Boamundus, qui suo exemplo multos ad arma pro libertate Christianorum fratrum capienda adhortatus, Antiochiam rediit.

Eodem anno Rex Anglorum Henricus, dictus primus Robertum Normaniæ Ducem quem ad sacrum bellum profectum & absentem legitimâ vt pote maiorem natu Anglicani Regni successione priuauerat, eamque tunc recuperare conantem vicit & cœpit, magnamque de Normanis stragem edidit: quo in conflictu præcipuam ipsi nauauit operam Willielmus de Albencio Brito, qui vt ait Mathæus Parisiensis, gladio discurrens inter acies extracto belli negotium consummauit. Henricum istum mirificè prędicat Sugerius impiissimo nempe Patri Guillelmo longè absimilem: nam vt ait, Pater pauperum *erat intolerabilis oppressor & dissipator.* Henricus vero qui eidem in Regno successit, vir fuit prudentissimus: *cuius tam admirandi quàm prædicanda animi & corporis strenuitas & scientia gratam efferent materiam.*

Anno 1107. Paschalis Pontifex Henrici Imperatoris potentiam & persecutiones reformidans relicta Italia more Predecessorum in Franciam venit imploraturus auxilium. Et primò Cluniacum adit; deinde Charitatis Monasterium inuisit & dedicat. Ibi occurrerunt ei à Rege Philippo & filio Ludouico Rege designato Guido de Rupeforti Dapifer & alij Francorum Proceres. Interfuit quoque Sugerius & contra Galonem Episcopum Parisiensem pro Monachorum & 1107.

Cœnobij San-Dionysiani exemptione acritet perorauit : sic enim ipse scribit in vita Ludouici Crassi. *Cui consecrationi* (Monasterij Charitatis) *& nos ipsi interfuimus, & contra Domnum Episcopum Parisiensem Galonem multis querimoniis Ecclesiam B. Dionysij agitantem in conspectu Domini Papæ viriliter stando aperta ratione & Canonico Iudicio satisfecimus.* Inde Papa Turonas profectus, cui Ecclesiæ tum præerat Radulfus Aurelianensis: postea Parisios & ad Cœnobium San-Dionysianum peruenit, vbi ab Adamo Abbate exceprus est: quàm autem modestè ibi se gesserit, scribit Sugerius & admiratur : hoc enim tantum petiit, *vt de vestimentis Episcopalibus B. Dionysij sanguine madefactis ad patrocinandum aliqua ei daretur portiuncula.*

Eum ibi Rex Philippus & Ludouicus filius inuiserunt, à quo vicissim rogati sunt, vt more prædecessorum suorũ Caroli M. & aliorum consequentium Regum Ecclesiæ laboranti & oppressæ suppetias ferrent aduersus Henricum Imperatorem. Hinc cum plurimis Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus, inter quos numeratur Adam Sandionysianus & Sugerius, Catalaunum proficiscitur & Concilium frequentissimum celebrat: cui adfuerunt Legati ab Imperatore missi multo agmine, multo fastu & summè phalerati, inquit Sugerius, quorum Princeps erat Hugo Archiepiscopus Treuirensis Henrici olim præceptor, qui vt erat *Vir elegans & iocundus, eloquentia & sapientia copiosus Gallicano cothurno exercitatus facetè perorauit, Domino Papæ & Curiæ salutem & seruitium ex parte Domini Imperatoris deferens saluo iure Regni.* Ibi ergo vtraque pars causam suam egit, Pontifex materiam querelarum exposuit, Archiepiscopus pro Imperatore sic perorauit, vt legitur apud Sugerium.

Temporibus Antecessorum nostrorum Sanctorum & Apostolicorum virorum magni Gregorii & aliorum hoc ad ius Imperij pertinere dinoscitur, vt in omni electione hic ordo seruetur. Antequam Electio in [illegible]lam proferatur, ad aures Domini Imperatoris proferre, & si personam deceat, assensum [illegible] eo ante factam electionem assumere, deinde in conuentu secundum Canones petitione [illegible]puli, electione Cleri, assensu honoratoris proferre, consecratum liberè nec simoniacè ad Dominum Imperatorem pro Regalibus, vt annulo & virga inuestiatur, redire, fidelitatem & hominium facere. Nec mirum: etenim Ciuitates & Castella, Marchias, Telonea, & quæcumque Imperatoriæ dignitatis, nullomodo aliter debere occupare. Si hæc Dominus Papa sustineat, prosperè & bona pace Regnum & Ecclesiam ad honorem Dei inhærere.

Papa per Episcopum Placentinum breuiter respondit *Ecclesiam pretioso I. C. sanguine redemptã & liberam constitutam nullo modo iterato ancillari oportere. Si Ecclesia eo inco[n]sulto Prælatum eligere non possit, cassata Christi morte ei seruiliter subiacere, si virga & annulo inuestiatur, cum ad altaria huiusmodi pertineant contra Deum ipsum vsurpare, si sacratas Dominico Corpori & sanguini manus Laici manibus gladio sanguinolentis obligando supponant, ordini suo & sacræ vnctioni derogare.*

Ibi tandem aliquatenus composita pace Pontifex Trecas venit, Conciliumque celebrauit, quod Nangius vocat vniuersale. Ad illud præter Archiepiscopos, Episcopos & Abbates vocati sunt celeberrimi scholæ Parisiensis aliarumque scholarum Magistri. Parisiensis quidem Vuillelmus Campellensis tunc Archidiaconus Ecclesiæ Parisiensis, & Iosienus qui postea fuit Episcopus Suessionensis. Carnotensis quoque M. Vulgrinus Cancellarius Ecclesiæ sub Iuone, vir magnæ probitatis & litteraturę. In eo autem nuptiæ omnino prohibitæ sunt sacerdotibus, & Simoniaci Laicique Beneficiorum Ecclesiasticorum Collatores ab Ecclesia proscripti.

Ad Paschalem autem ibi tum commorantem Ecclesia Dolensis Pastore viduata solemnem misit legationem, deposcens sibi M. Wlgrinum Cancellarium Carnotensem in Archiepiscopum. At ille onus & honorem detrectans tali promotioni nullatenus consentire voluit, atque è Concilio discedens Iuonis Episcopi sui auxilium & intercessionem apud Pontificem implorauit, ne cogeretur inuitus Episcopale munus suscipere, cui gerendo imparem se sentiebat. Qua de re sic Iuo ad Paschalem.

" Paschali summo Pontifici Iuo humilis Carnotensis Ecclesiæ Minister debitam
" cum omni subiectione obedientiam. Reuersus à Concilio Trec[e]nsi filius noster
" Wlgrinus Ecclesiæ nostræ Cancellarius anxiè conquestus est, quod Ecclesia

Dolensis destinatis excellentiæ vestræ quibusdam legatis suis eum sibi in Episcopum sub præsentia vestra elegerit, & huic electioni ad eorum petitionem vestra paternitas assensum præbuerit, nec eius excusationibus quamuis idoneis adhuc accōmodare voluerit. Quamuis enim sit bene litteratus & bonis moribus ornatus, multis tamen allegationibus humiliter insufficientiam suam prætendens dicit se potius multa grauia perpessurum quàm onus Episcopij hoc tempore subiturū. Nouit autem vestra paternitas quia leges sęculi dissentiēte filio familias sub eius nomine sponsalia fieri non permittunt. Quanto magis in spiritualibus Ecclesiæ id obseruare conuenit? in quibus nisi sincera subueniat Charitas, quid boni per angariam facere possit, siue facultates suas distribuendo, siue seipsum ad martyrium exponendo humana imbecillitas? Nemo enim inuitus bonum facit, etiam si bonum est quod facit. Vnde nos admonet Spiritus S. in Cantico Canticorum. *Adiuro vos filiæ Ierusalem, nolite suscitare dilectam, neque euigilare faciatis, donec ipsa velit.* Ne igitur nostro Iacob amanti Rachel nocte supponatis Liam, nisi fortè Rachel Mandragoras primogeniti Liæ concupiscat & hac mercede conductum Iacob cum Lia dormire permittat. Tali enim ordine posset de tali copula merces boni operis prouenire, & fortitudo quæ plurimū necessaria est omni regimini, ad tolerandos eiusdem regiminis labores exuberare. Et ne diu verbis oneremus sanctitatem vestram, flexis genibus cordis opportunè & importunè imploramus clementiam vestram, vt nullis vinculis obedientiæ prædictum fratrem constringaris, cuius saluti quantum possumus, prouidere debemus, qui eum de sacro fonte suscepimus, qui etiam elegit, magis in loco humili saluari, quàm in alto periclitari. vale.

Et cum idem Iuo ab Electoribus Dolensibus & à Stephano Comite rogatus fuisset, vt cogeret Vlgrinum totius Ecclesiæ precibus acquiescere, rescripsit in hunc modum. *Iuo D. G. Carnotensis Ecclesiæ minister Clero Dolensis Ecclesiæ & Stephano Comiti salutem.* Bonæ intentionis vestræ laudamus affectum, quod Vlgrinum filium nostrum, vita honestum, *scientia clarum* elegistis vobis in Archiepiscopum: sed quantum nobis videtur frustra laborat studium vestrum, quia nec prætaxati filij nostri voluntas est electioni vestræ acquiescere, nec nostræ potestatis ad hoc eum inuitum cogere. Habent enim leges Imperiales, quia filio familias dissentiente nunquam possunt sponsalia sub eius nomine contrahi, multo itaque minus spiritualis sponsi animus ad spiritualis sponsæ copulam in angaria est pertrahendus. Prædictus enim frater iam super hoc per litteras nostras & suas allegationes Domno Papæ transmisit, & onus Episcopij, prout potuit, refutauit. Si ergo studia vestra mutare non vultis, si in aliam personam deliberatione vestra declinare non vultis, non à nobis sed à summo Pontifice est quærendus, cui concessum est inuitos ad hæc officia cogere, & de volentibus & de non volentibus Ecclesiæ Dei Pontifices ordinare. *Quantum ergo D. Papa super hoc me coegerit, tantum ego prædictum fratrem cogam.* Rarum profectò modestiæ exemplum hoc seculo, quo Simoniæ pestis pene totam infecerat Ecclesiam. Iussis tandem Papæ obtemperare cogitur Vulgrinus, & Archiepiscopatum Dolensem rexisse videtur ad annum vsque 1114. quo Baldricus Burguliensis ei substitutus est. Quanquam res ista non omnino difficultate caret: siquidem Vulgrinus Cancellarius subscripsit instrumento cuidam fundationis Abbatiæ Tironensis in Diœcesi Carnotensi confecto 3. non. Feb. an. 1113.

Eodem anno Bernardus Pontiuensis seu de Abbatis-villa S. Cypriani Pictauiensis Monachus, deinde Abbas, demum Tironense Cœnobium in agro Carnotensi fundat & instituit, vt legitur in Chronico Malleacensi. *Eodem anno Bernardus Abbas, quem S. Cypriani diximus, in Pertico cœpit suum cœnobium ædificare in loco qui vocatur Tiro in honore S. Mariæ, vbi plus 100. Monachorum insimul habuit.* Obiit an. 1116. 7. Kal. Maij cuius vita à Gaufredo Grosso Monacho Discipulo scripta, & Gaufredo Carnotensi Episcopo Yuonis successori dedicata est.

Paulo post Vitalis Sauiniacum fundauit, & Radulphus de Fusteia, (vterque Roberti de Arbrisello socius) Abbatiam S. Sulpicij Redonensis, vbi an. 1129. obiit 12. Kal. Septemb.

Eodem anno vt scribunt aliqui, Paschalis Girardum Engolismensem Episcopum Legatum suum in Aquitania constituit datis ad Archiepiscopos, Episco-

pos Abbates atque principes Prouinciarum Bituricensis, Burdigalensis, Turonensis & Britanniæ litteris. Vir iste legatione istâ famosus, natione Normanus, Patriâ Baiocensis ex Magistro Scholarum ad Episcopatum Engolismensem promotus fuerat anno 1101. de eo sæpe infra recurret dicendi locus.

Eodem anno Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus cum Henrico Angliæ Rege in gratiam rediit, & Londinensi Synodo præsidens statuit teste Mathæo Parisiensi, vt ab eo tempore in futurum *nunquam per donationem baculi Pastoralis vel annuli quisquam de Episcopatu vel Abbatia per Regem, vel quamlibet Laicam manum inuestiretur in Anglia.* Cui Constitutioni Rex subscripsit. Vicissim vero Archiepiscopus concessit, vt nullus ad prælationem electus *pro homagio quod Regi faceret*, suscepti honoris consecratione priuaretur.

1108. Anno 1108. obit Philippus I. Francorum Rex Meliduni prope sexagenarius. Cuius exequiis teste Sugerio, interfuerunt viri venerabiles Galo Parisiensis Episcopus, Hubertus Siluanectensis, Ioannes Aurelianensis, Adam Abbas San-Dionysianus & alij quamplures viri Religiosi. Eius Corpus primò de more in Ecclesiam B. Mariæ Parisiensis delatum: deinde quia ita voluerat & iusserat, ad Floriacense Cœnobium. Saxo quod ei impositum est, hoc Epitaphium legitur insculptum.

Septem milleno centum simul adde refecto
Tuncque scies annum, Regem subiisse Philippum
Ingressum mortis dira, nulli reuerentis,
Augusto quartas orbi signante Kalendas
Inferia dicta Siluestri debmate quarta.

Legitur & aliud in Petauiano Codice & in Tomo 4. historiæ Duchesnianæ.

Francorum summus latet hac tellure Philippus.
Rex fuit hic magni progenies Priami.
Corpore procerus, vultu stellante serenus,
Imperio species congrua Romuleo.
Strenuus in bellis, Regni defensor auitl,
Solers consilio, prouidus eloquio.
Insignis pietate, trucisque coercitor ira,
Verbis iocundus, moribus & placidus.
Augusti ternis conscendit in athra Kalendis
Annis sceptra nouem vigies & bis agens.

Item hæc de se Rex ipse loquitur.

Rex fueram prædiues opum, linguaque disertus,
Progenies Regum, virtute potens, genus altum,
Gloria magna mihi, quâ tenditur æmula virtus,
Hac tumulatus humo naturæ debita solui,
Ac cinis in cinerem sensi datus ecce quid essem.
Heu quid honor! quid opes! quid gloria! quidue potestas!
Ast petij Benedicte tuam, specialius ædem,
Æthereum concede rogo precibus mihi sedem.
Iulius exactis dum lucibus iret ad assem,
Spiritus Augustas cessit meus ante Kalendas.
Qui legis hæc, meritam minui mihi Iudicis iram
Exige, sed precibus faueas his Christe Redemptor.

Ludouicus cognomento Crassus seu Grossus ex Bertha legitima coniuge filius Aureliæ statim inungitur & consecratur à Daimberto Senonensi Archiepiscopo & Comprouincialibus Episcopis, ne si differretur inauguratio, turbarum interim aliquid oriretur iu Regno, seu à Principibus, seu à Nothis ex Bertrada susceptis.

Huic consecrationi interfuerunt Galo Parisiensis, Iuo Carnotensis, Manasses Meldensis, Ioannes Aurelianensis, Hugo Niuernensis, Humbaldus Antissiodorensis, Hubertus Siluanectensis Episcopi. Serius verò & sub finem inaugurationis eo accesserunt Legati Radulphi Viridis Archimystæ Remensis, interminaturi

sub anathematis pœna, ne Aureliæ sacra fieret Regis vnctio, aut alibi quàm Remis more Maiorum. *Dicebant enim*, inquit Sugerius, *prima Regis Coronæ primitias ad ius Ecclesiæ Remensis spectare, & à primo Francorum Rege, quem baptizauit B. Remigius, Clodouæo hanc prærogatiuam illibatam & inconuulsam obtinere: si quis eam temerario ausu violare tentauerit, anathemati perpetuo subiacere.* Ille autem est Radulphus qui cum Brunone Coloniensi Eremiticæ vitæ consilium conceperat, vt diximus ad annum 1082. quique ex Præposito Remensis Ecclesiæ post mortem Manassis II. à Clero & Populo expetitus in Archiepiscopum & à Paschale Pontifice in Concilio Remensi ordinatus fuerat, Rege inconsulto nec consentiente. qui eam ob rem exulabat, nec Archiepiscopalia munera palam obire audebat. Contra quem à nonnullis electus fuerat Geruasius de Retel Balduini Hierosolymorum Regis frater, & huic electioni Philippus & Ludouicus filius fauebant Radulphumque ex vrbe Remensi remouerunt. Sperabat autem ille se per legatos aut à Rege pacem impetraturum, aut iniectâ consecrationi morâ Remensium animos ad se conuersurum, quod dignitatem vrbis & Ecclesiæ tueretur. Sed cum Legati post rem factam aduenissent, *ibi muti* inquit Sugerius, *ad propria loquaces redierunt.*

Porro ex duplici illa duorum Archipræsulum electione deploranda suborta est in Ecclesia Remensi desolatio, quia vterque magno se Iudice tuebatur. Geruasius Regis authoritatem & consensum Cleri moremque antiquum obtendebat: Radulphus sacros Canones, Gregorij VII. Vrbani & Paschalis constitutiones, quibus ab omni munere Ecclesiastico arcebantur quicumque à Laïco Principe Beneficium Ecclesiasticum, promotionem aut dignitatem accepissent. Huic causæ disceptandæ non parum incubuerunt Iuo Carnotensis & Theobaldus S. Martini Campensis Prior: vt testatur ipse Iuo Ep. 190. ad Paschalem quæ talis est.

„ *Notum esse volumus excellentiæ vestræ, quod Ego & Domnus Theobaldus B. Martini Monastery Parisiensis Prior audientes miserabilem & mirabilem Remensis Ecclesiæ desolationem*, ausu familiaritatis opportunè & importunè Regem Francorum interpellauimus, quatenus prædictæ Ecclesiæ expulso inuasore Geruasio pacem restitueret, & Domnum Radulfum eiusdem Ecclesiæ Metropolitanum in gratiam suam receptum eidem Ecclesiæ præesse concederet. Acquieuit tandem precibus nostris & concessit, vt eum ad Curiam suam quæ Aurelianis in Natali Domini congreganda erat, securè adduceremus, & ibi cum eo & cum Principibus Regni de hoc negotio quantum fieri posset, salua Regni integritate tractaremus. Factum est vt condictum erat, & conuenientes in Curiam multiplicatis intercessoribus petitionem nostram semel & sæpius replicauimus. Sed reclamante Curia plenariam pacem impetrare nequiuimus, nisi Metropolitanus per manum & sacramentum fidelitatem Regi faceret, quam Prædecessoribus suis Regibus Francorum antea fecerant omnes Remenses Archiepiscopi & cæteri Regni Francorum quamlibet Religiosi & Sancti Episcopi. Quod persuadentibus & impellentibus totius Curiæ Optimatibus, etsi propter mandatorum rigorem minus licebat, factum est tamen, quia Ecclesiasticæ paci & fraternæ petitioni sic expediebat.

Ex hoc loco patet Reges Franciæ noluisse statutis illis nouis Gregorij & Vrbani & Paschalis parere, iusque suum antiquum illibatum & inconcussum seruare voluisse. Neque Ecclesiam Gallicanam licet Mandatorum Papalium rigor obstaret, illi derogandum putauisse.

Verum vt ad inaugurationem Ludouici redeamus, prædictæ legationis & interminationis à Radulpho factæ occasione inter Doctos istius temporis ventilata est hæc quæstio, num præter consuetudinem facta Regis consecratio in loco insueto & quodammodo inauspicato legitima esset? Remenses & qui Remensibus fauebant, irritam atque idcirco iterandam esse contendebant, quia non fuisset in loco debito facta, augurato & sacro, atque primi Regis Christiani Clodouæi inauguratione consecrato. Contra Parisienses cum Galone Episcopo dicebant ad eam nihil planè locum pertinere. Omnium vero fortissimè, doctissimè & elegantissimè Ludouici consecrationem, item Episcoporum qui consecrationi Aurelianæ interfuerant, causam defendit Iuo Carnotensis vt legere est in Ep. 189. quæ pro titulo sic habet.

Quæstio de loco Consecrationis Regum.

De Consecratione Ludouici Regis, estque huiusmodi. *Iuo Carnotensis Ecclesiæ humilis Minister.* Nouerit S. Romana Ecclesia. Nouerint, omnes Ecclesiæ ad quas murmur Remensium Clericorum peruenerit, Nos in consecratione Ludouici Regis Francorum nihil nostrum quæsisse, sed pro communi vtilitate Regni & sacerdotij consultò vigilasse. Erant enim Quidam Regni perturbatores, qui ad hæc omni studio vigilabant, vt aut Regnum in aliam personam transferretur, aut non mediocriter minueretur. Quod ne fieret, cooperante Deo & pro integritate Regni & pro tranquillitate Ecclesiarum quantum potuimus, præcauere studuimus. Vnde liuori adscribendum videtur aut rumori, si quis honestæ & vtili actioni deroget, quam nec ratione potest redarguere, nec consuetudine infirmare, nec lege damnare. Si enim rationem consulimus, iure in Regem est consecratus, cui iure hæreditario Regnum competebat, & quem communis consensus Episcoporum & Procerum iampridem elegerat. Præterea quæ ratio est Belgicorum Regem suum creare & consecrare, quamuis in aliis prouinciis regnaturus sit; si ita ipsorum Regum voluntas & temporum atque locorum opportunitas se obtulerit, eadem Celticorum & Aquitanorum, qui Belgicorum prouinciæ nihil debent, Regem suum quamuis & in Belgica regnaturus sit eligere & omne Regi debitum obsequium exhibere. Si verò ad consuetudinem recurrimus quæ in exemplis maximè declaratur, respondemus ex verbis Augustini, quia ratio exemplis anteponenda est, cui tamen & exempla concordant. Ecce rationem dedimus, quam apud eos æquè validam super hoc negotio inueniri non credimus. Addimus & exempla rationi concordantia. Sicut enim legitur in Gestis Francorum, Diuiso Regno inter filios Lotharij Nepotes Clodouæi Charibertus & Guntranus prouincias Celticorum & Aquitanorum acceperunt in Regnum suum; & alter eorum Charibertus scilicet Parisius sibi sedem Regiam posuit, & vsque ad flumen Garumnam Regnum suum extendit. Guntranus verò Aurelianis sedem Regiam sibi constituit, & Burgundiam quæ Celticæ pars est, in Regnum accepit. Isti quippe Reges nullam à Remensi Archiepiscopo benedictionem vel coronam acceperant, sed à sacerdoribus Prouinciarum quas regebant, sublimari sunt & sacrari. Postquam verò Regnum Gallorum in suam Monarchiam reuocatum est, deleta progenie Clodouæi, Pipinus & filij eius Carolus & Carlomanus nec Remis, nec à Remensi Archiepiscopo in Reges sublimati sunt, nec inuncti. Ludouicus quoque nepos Ludouici senioris apud Ferrarias, qui locus est in pago Senonensi, & vxor eius nullo præsente Metropolitano à quibusdam Episcopis in Reges sunt consecrati & coronari. Vnde in Gestis Francorum ita legitur. Audientes Hugo Abbas & cæteri Primates, qui cum filiis quondam senioris sui Ludouici agebant, Ludouicum Neporem cum vxore sua ad has partes venturum, quosdam Episcopos miserunt ad Ferrarias Monasterium, & ibi consecrari eos & coronari in Reges fecerunt. Item in Gestis Francorum. Supererant duo filij Roberti Comitis Andegauorum qui fuit Saxonici generis vir. Ex his senior Odo dicebatur, Robertus alter. Ex his maiorem natu Odonem Franci & Burgundiones Aquitanensesque Proceres congregati in vnum licet reluctantem, tutorem Caroli pueri, Regnique elegerunt Gubernatorem, quem vnxit Vvalterus Archiepiscopus Senonum. Item Carolus Simplex in carcere positus Rodulfum nobilem filium Ricardi Burgundionum Ducem quem de fonte sacro susceperat, vnà cum consilio Hugonis Magni filij supradicti Roberti & Procerum Francorum in Regnum sublimauit. Vnctus vero est in Regem ipse Rodulfus 3. id. Iulii Suessionis Ciuitate. Post mortem Rodulfi Regis per Vvillielmum Archiepiscopum reductus est ab Anglia Ludouicus filius Caroli Simplicis in Franciam & 4. Cal. Iulii vnctus est in Regem apud Lauduuum. Post translationem verò Regni Francorum in progeniem Hugonis Magni Ducis, Robertus piissimus Rex filius Hugonis Regis Aurelianis in Regem consecratus est & coronatus. Cuius filius Hugo iuuenis Compendii est vnctus & in Regem sublimatus.

Ex his huiusmodi exemplis manifestum est, quod Francorum Reges non omnes in Remensi Ecclesia vel à Remensibus Archiepiscopis sunt consecrati, sed multi in multis aliis locis & à multis aliis personis consecrati sunt. Quæ omnia si retexerentur & prolixam facerent orationem & superfluam disputationem,

cum nullis scriptis vel exemplis probari possit Remensem Archiepiscopum Francorum Regem extra Belgicam vnxisse aut coronasse. Cum ergo hæc eadem potestas sit cuiusque Metropolitani in Metropoli sua, mirum videtur, quare vnus in proprium ius ambiat vendicare, quod multorum constat esse commune. Nisi forte quis dicere audeat maiorem vim sacramentorum esse apud alios, quàm apud alios, quod schismaticum esset, & vnitatem Ecclesiæ diuideret. Hæc dicentes non reprehendimus Institutionem Ecclesiasticam, per quam pax Ecclesiæ firmius colligata est, cum Inferiores à Superioribus sacramentorum dispensationem suscipiunt, nec vltra quam sibi concessum est, vsurpare præsumunt. Verum vbi personarum æqualis est potestas, quarum altera alteri nihil præter charitatem debet, si altera alteri ius suum vult detrahere & sibi soli arrogare, sua quærens deceptus est seculi ambitione. Nos quippe Remensi Ecclesiæ non inuidemus, & si Reges Francorum erga eam tantam habuerint deuotionem, vt malint à Metropolitano eius consecrari quàm ab alio, non repugnamus, non dolemus: imò super benedictionem eorum si nos adesse contigerit, gratanter loco idiotæ Amen respondebimus. Supradicta verò verborum serie ostensum est in vnctione Ludouici Regis nihil nos fecisse contra morem.

Restat vt ostendamus nihil nos fecisse contra legem. Lex quippe est præceptio vel prohibitio scripta, ad communem vtilitatem referens quidquid iubet aut prohibet. Contra hanc ergo nihil fecimus quė nullâ contradictione prohibiti, communi vtilitati in hoc facto charitate suggerente consuluimus. Si verò priuilegiis nititur Remensis Ecclesia, illa priuilegia apud Nos nulla sunt. Quia nec in Generalibus Consiliis nobis audientibus sunt recitata, nec ad Ecclesias nostras Epistolari maturitate directa. Et ne manifestius dicamus, nulla nobis familiari vel publica relatione propalata. Illius ergo præuaricatores non sumus, cuius auditores nunquam fuimus. Quæ tamen si audita esset, nihil nobis obesse deberet. Lex enim iusta debet esse & possibilis, loco & tempori congruens. Iusta si sit, Deus scit. Nos autem interim nec vt iustam approbamus, nec vt iniustam cōdemnamus, quam adhuc ignoramus. Possibilis vero non erat, quia consecratio Regis Remis ab Archiepiscopo Ecclesiæ nondum intronizato sine summa perturbatione & sanguinis effusione celebrari non poterat. Loco non conueniebat, quia ciuitas sub anathemate posita erat.

Tempori opportuna non erat, quia si consecratio Regis differretur, Regni status & Ecclesiæ pax grauiter periclitaretur. Quod ergo fecimus, salubri deliberatione & prouida dispensatione fecimus, nulli inuidentes, nullius authoritatem nobis arrogare molientes, sed nos intra terminos nostros simplici oculo cohibentes. Sentiant aliter qui volunt, non timemus tribunal terreni Iudicis, quia securos nos facit conscientia nostra ante tribunal interni cognitoris. Nouimus enim quia necessariæ dispensationis modus nulli vnquam sapientium displicuit; quam non solum priuatæ leges, quibus nec fidei veritati, nec morum honestati consulitur, sed etiam leges generales contra Hæreticos vel sceleratos promulgatæ admittunt: quando maioribus morbis sanandis, maioribus malis amouendis melius subuenit moderatio sinceræ Charitatis, quàm rigor indiscretæ seueritatis. Hæc primo ex authoritate Euangelica: dehinc ex actibus Apostolorum: tertiò ex Epistolis Apostoli: postremo ex Decretis Romanorum Pontificum, cæterorumque Orthodoxorum Patrum sententiis facilè probarentur, nisi prolixitas Epistolę modum excedere videretur.

Qui autem fuerint Lodouici mores, describit Sugerius in eius vita. Primùm enim ait primæuæ ætatis florenempe duodennem seu tredennem fuisse elegantem & formosum iuuenē & tanta morum probabilium venerabili industriâ, tantâ amœnissimi corporis proceritate profecisse, vt & sceptris futuris re ipsa amplificationem honorificam incunctanter promitteret, & Ecclesiarum & pauperum tuitioni spem votiuam generaret. Hæc ille initio, & post pauca. *Ludouicus itaque famosus iuuenis, iocundus, gratus & beniuolus, quo etiam à quibusdam simplex reputabatur, iam adultus, illuster & animosus Regni paterni, defensor Ecclesiarum vtilitatibus prouidebat, Oratorum, laboratorum & pauperum, quod diu insolitum fuerat, quieti studebat.* Oratorum, inquit Synecdochicæ: nam sub eo Principe dici non potest quantopere omnes artes & disciplinæ floruerint; quantoque ille studio & affectu ea-

rum professores prosecutus fuerit & promouerit; vt ex dicendis constabit.

1109. Schola San-Victorina.

Anno 1109. Schola San-Victorina in suburbio Parisiensi posita originem sumpsit à M. Guillelmo Campellensi Ecclesiæ Parisiensis Archidiacono & Scholarum Atrensium Magistro: de quo antequam dicimus, iuuat animaduertere fuisse in suburbio San-Victorino Cellam quandam veterem & Capellam sub nomine D. Victoris Martyris Deo consecratam, Nigrorum Monachorum seu Benedictinorum Massiliensium vetus habitaculum & prioratum: ac forte Collegium, in quo illi sub regula B. Benedicti conuescebantur, vt scholas Parisienses frequentarent. Illis vero expulsis introductos fuisse Canonicos Regulares ex Abbatia S. Rufi per Hugonem quendam de S. Victore cognominatum Rege annuente & consentiente: vt in Chronico Alberici legitur ad an. 1129. sic enim habetur. *Domus S. Victoris Parisiensis, quæ erat Prioria Nigrorum Monachorum de Massilia, eiectis prædictis Monachis adductus est Conuentus Regularium de S. Rufo de Valentia per Hugonem de S. Victore & de Regis authoritate.*

Errat Albericus, si putat anno tantùm 1129. introductos fuisse Canonicos Regulares: nam certum est Guillelmum Campellensem illic habitasse Regularemque habitum sumpsisse. Certum quoque Ludouicum an. 1113. Cœnobium illis ibi assignasse & dotasse, vbi vetus erat Ecclesia S. Victoris, sic enim ait in diplomate: *In Ecclesia S. Victoris, Quæ iuxta Parisiorū Ciuitatem sita est, Canonicos regulariter viuentes ordinari volui.* Vnde illis liquet non Ecclesiam ipsam construxisse, sed in Ecclesia iam constructa & S. Victoris nomine nuncupata Canonicos Regulares collocasse. Verum tamen est à Ludouico & Guillelmo fuisse Cœnobium commodius & amplius capaciusque ædificatum: vt legitur in Chronico Gemmeticensi: *Eodem tempore M. Guillelmus de Campellis, qui fuerat Archidiaconus Parisiensis, vir admodum litteratus & religiosus assumens habitum Canonici Regularis cum aliquibus Discipulis suis extra vrbem Parisiensem in loco vbi Capella quadam erat S. Victoris martyris, cœpit Monasterium ædificare Clericorum. Assumpto autem illo ad Episcopatum Catalaunensem venerabilis Gilduinus Discipulus eius primus Abbas ibi factus est: sub cuius regimine multi Clerici Nobiles secularibus & Diuinis litteris instructi ad illum locum habitaturi conuenerunt: inter quos M. Hugo Lotharicensis & scientia litterarum & humili religione maximè effloruit.*

Ex his videtur inferendum duos fuisse Hugones de S. Victore. Vnum quidem maiorem & priorem, à quo Albericus ait Canonicos Regulares S. Rufi in Cellam S. Victoris à Monachis Nigris ante inhabitatam fuisse introductos: alterum posteriorem, quem Chronicon Gemmeticense ait fuisse Lothariensem; at alii communiter scribunt fuisse natione Saxonem e Diocœsi Halberstadiensi oriundum, an. 1097. natum, virum litteratissimum, scriptis celeberrimum, qui Gilduino Abbate nomen militiæ Regulari dedit. Certe constat iam fuisse Canonicos Regulares Lutetiæ, cum Guillelmus ad eos se contulit, nec eos primum ab eo in cellam prædictam immissos fuisse.

Quæ verò Guillelmo causa fuerit conuersionis, varia tum fama fuit. Aliqui enim eum solo pietatis & religionis amore ductum putarunt. Alii secretam hanc illi fuisse causam arbitrati sunt deserendi seculi, quod ex quo cum Abaëlardo congressus fuerat, suam in dies magis minui famam videret, scholam deseri, lectionesque frigescere. Nonnulli denique ob hoc se ad strictiorem vitæ cultum conuertisse dicebant, vt quò religiosior crederetur, ad altiorem Gradum in Ecclesia promoueretur. Vt se res habeat, publicè docere non destitit. Mentem Magistri sui sinistrè forsitan & maliciosè interpretans Abaëlardus sic de eo scribit. *Elapsis paucis annis cum ex infirmitate iamdudum conualuissem, Præceptor ille meus Guillelmus Parisiensis Archidiaconus habitu pristino commutato ad Regularium Clericorum Ordinem se conuertit, eâ vt referebant, intentione, vt quo religiosior crederetur, ad maiorem Prælationis gradum promoueretur: sicut in proximo contigit, ea Catalaunensi Episcopo facto. Nec tamen hic sua Conuersionis habitus aut ab vrbe Parisiaca, aut à consueto Philosophiæ studio eum reuocauit; sed in ipso quoque Monasterio, ad quod se causa Religionis contulerat, statim more solito publicas exercuit scholas.*

Hanc ei conuersionem gratulatur Hildebertus Cenomanensis Episcopus, eamque demum veram esse Philosophiam ait, quam amplexus fit: simul verò ne docendi professionem conuersus dimittat, dissuadet, neve sapientiam & thesaurum

theſaurum ſcientiarum abſcondat, quem Deus illi benigniſſimè largitus eſt.

De Conuerſione & conuerſatione tua lætatur & exultat anima mea, illum proſequens actione gratiarum, cuius muneris eſt, quod nunc eandem philoſophari decreueris. Nondum quippe redolebas Philoſophum, cum ex acquiſita Philoſophorum ſcientia, ſcientiæ morum tibi minimè depromeres venuſtatem. Nunc autem ſicut ex lance mellis dulcedinem, ſic ex ea bene agendi formulam expreſſiſti. Hinc eſt quod Eccleſiaſticis dignitatibus omiſſis elegiſti abiectus eſſe in domo Dei tui magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Hinc eſt quod ambitioſam ſupellectilem inexorabili odio proſequeris, quòd inſtitoriam abdicas lectionem, quòd magnum quæſtum iudicas pietatem cum ſufficientia. Hinc denique eſt, quod intra fines virtutis totum te colligis, quod de vita tua cum natura non deliberas, minus attendens quid caro poſſit, quàm quid ſpiritus velit. Hoc verò philoſophari eſt, ſic viuere magnum iam cum ſuperis eſt inire conſortium. Nulla hinc ad ſuperos via compendioſior, eò facilè peruenies, ſi tamen exoneratus inceſſeris. Porro animus ipſe ſibi ſarcina eſt donec & ſperare deſinet & timere. Nondum enim beatè viuit, quem vel voti torquet dilatio, vel à voto dicendi metus excruciat. Diogenes quia nullius ſperauit fauorem, nullius potentiam formidauit. Ille in dolio ſuo tam ſpe vacuus quàm timoris expers locupletem tranſegit paupertatem. Porro quæ ſic infidelis Cynicus abhorruit, tantò amplius neceſſe eſt, vt Chriſtianus Doctor abhorreat, quanto fructuoſior eſt profeſſio quæ per fidem operatur. Morum hæc offendicula ſunt & ad virtutem gradientes remorantur. Eruditus ſermo & cultus abiectior & ſeuerius retracta veræ religionis inſtituta religioſum exhibent Chriſtianum. Nunc autem exhibebis & perfectum exprimes Philoſophum, ſi nec ſperes aliquid nec extimeſcas. Hoc & verum animi robur & integrum mundi contemptum denunciat. Fert autem fama id à quibuſdam tibi perſuaſum, vt omni lectione penitus abſtineas. Super hoc attende quod ſentiam. Citra profectum proficit, quiſquis alteri cum poteſt, non prodeſt. Virtus eſt etiam malè vſuro virtutis miniſtrare materiam. Prætereà ſub euangelico te cohibuiſti conſilio quo iuuenis à Chriſto audiuit, *Vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus, & veni, ſequere me.* Holocauſtum igitur habes offerre, non ſacrificium: de eorum quippe differentia apud Gregorium ſuper Ezechielem ſic legiſti. *In ſacrificio quidem pars pecudis, in holocauſto autem totum pecus offerri conſueuit.* & poſt pauca. *cum qui ſuum aliquid Deo vouet, ſacrificium eſt, cum verò omne quod habet, omne quod viuit, omne quod ſapit, omnipotenti Deo vouerit, holocauſtum eſt.* Offer ergo te totum Domino Deo, quoniam Domino Deo totum te deuouiſti, alioquin promiſſo eum defraudas holocauſto. Denique *ſapientia abſcondita & theſaurus abſconditus, quæ vtilitas in vtriſque?* aurum melius diſperſum rutilat quàm ſignatum. Nihil à vilibus tophis gemmæ differunt, niſi in medium deducantur. Scientia quoque diſtributa ſuſcipit incrementum, & auarum dedignata poſſeſſorem, niſi publicetur, elabitur. Noli ergo claudere riuos doctrinæ tuæ, ſed iuxta Salomonem *deriuentur fontes tui foras, & aquas tuas in plateis diuide.*

Quod ſuadet Hildebertus Guillelmo vt faciat, maleuolis & inuidis ſiniſtræ interpretationis argumentum fuit, aientibus ſcilicet eum ſuæ conuerſionis pœnituiſſe, quandoquidem tunc vt ante, frequentabat Vrbem & Conuentus, nec à ſcholarum exercitio abſtinebat. Quibus vt aliquo modo detrahendi occaſionem auferret, ſe ſcholamque ſuam in villam ab vrbe remotiorem tranſtulit. At reuerſo Lutetiam Abaëlardo qui Meliduni docebat, & in monte San-Genoueſiano publicè docente, rediit quoque Guillelmus ad ædem S. Victoris, vt eum quem in ſchola Atrienſi collocarat ad docendum, ab impetitionibus & inſultibus Abaëlardi vindicaret: vt intelligimus ex iis quæ ſcribit ipſe Abaëlardus Ep. 1. *Non multò poſt cum ille intelligeret fere omnes Diſcretos de religione eius plurimum haſitare & de Conuerſione ipſius vehementer ſuſurrare, quod videlicet à ciuitate minimè receſſiſſet, tranſtulit ſe & conuenticulum fratrum cum ſcholis ſuis ad villam quandam ab vrbe remotam: ſtatimque ego Meliduno Pariſius redij, pacem ab illo vlterius ſperans. Sed quia vt diximus locum noſtrum ab æmulo noſtro fecerat occupari, extra Ciuitatem in monte S. Genouefæ Scholarum noſtrarum Caſtra poſui, quaſi eum obſeſſurus qui locum occupauerat noſtrum. Quo audito Magiſter noſter ſtatim ad vrbem impudenter rediens ſcholas*

quas tunc habere poterat & Conuenticulum fratrum ad priſtinum reduxit Monaſterium quaſi militem ſuum quem deſeruerat, ab obſidione noſtra liberaturus.

Ad huiuſce loci intelligentiam animaduertere neceſſe eſt Petrum Abaëlardum relicta Melidunenſi & Corbolienſi ſchola propter infirmitatem ex immoderato ſtudio contractam repatriare coactum, recuperatâ tandem ſanitate rediiſſe Pariſios, Magiſtrumque ſuum Guillielmum iam conuerſum audiſſe aliquandiu in ſchola Victorina & priorem quam habuerat de Vniuerſalibus ſententiam, mutare coëgiſſe: tantam verò inde ſibi famam comparaſſe, vt is quem in ſcholis Pariſiacæ ſedis Guillelmus conſtituerat, eas vltro cedere magiſterioque ipſius ſe ſubdere voluerit. Verum Abaëlardus oblatas ſibi ab alio Magiſtro ſcholas occupare maluit, forte ne Guillelmum offenderet, eaſque magna cum laude & celebritate nominis exercuit, donec ipſe Guillielmus expulſo eo, cuius ſcholas exercebat, alium ipſi æmulum ſubſtituit coëgitque Melidunum repetere. *Et quia in me* inquit, *quod apertè ageret non habebat, ei ſcholas auferre molitus eſt turpiſſimis obiectis criminibus, qui mihi ſuum concesſerat Magiſterium alio quodam æmulo meo in locum eius ſubſtituto. Tunc ego Melidunum reuerſus ſcholas ibi noſtras, ſicut antea conſtitui.*

Iam vero quid acciderit poſtquam Guilelmus ad Cœnobium ſuum San-Victorinum rediit, & Abaëlardus Meliduno reuerſus in monte Sangenoueſiano caſtra poſuit, idem narrat conſequenter, nimirum eum quem Guillielmus ſibi ſubſtituiſſet, omnino deſertum fuiſſe à Diſcipulis, adeoque coactum Monaſticam etiam vitam amplecti, quæ miſerorum refugium eſſe ſolet: ſe vero aut ſuos Diſcipulos cum Magiſtri Diſcipulis congreſſos ſæpe victores è conflictu rediiſſe. *Poſt reditum verò Magiſtri noſtri ad vrbem quos conflictus diſputationum ſcholares noſtri tam cum ipſo quàm cum Diſcipulis eius habuerint, & quos fortuna euentus in his bellis dederit noſtris, imò mihi ipſi in eis, te quoque res ipſa iam dudum edocuit. Illud verò Aiacis & temperatiùs loquar & audacter proferam.*

——— Si quæritis huius
Euentum pugnæ, non ſum ſuperatus ab illo.

En igitur noua Pariſienſium Muſarum colonia in ædem San-Victorinam deducta, quæ deinceps tam exercitio litterarum quàm Religionis & pietatis cultu tantopere floruit, vt haud ſciam an vlla Domus vnquam celebrior, aut profeſſione litterariâ clarior, aut multiplici propagine diffuſior, aut virorum illuſtriũ numero abundantior vnquam fuerit. Nam ex ea prodierunt Cardinales 7. Archiepiſcopi duo, Epiſcopi ſex, Abbates in diuerſis locis conſtituti 54. primoquè & altero ſuæ fundationis ſeculo ſubiectas habuit ſui Ordinis 30. Abbatias & Prioratus cum 80. Præpoſituris. quis vero enumeret, quàm multi in omni Doctrinarum genere præſtantes viri à primis iſtis temporibus ad noſtra vſque in ea Domo floruerint? Iam dudum exſpectamus illuſtris huiuſce Domus hiſtoriam, vt in hominum memoriam reducantur tot illuſtres viri, qui ſuis temporibus tam multa monimenta memoriâ & poſteritate digna conſignarunt.

Eidem Sodalitio Stephanus I. Pariſienſis Epiſcopus Girberti ſucceſſor, de quo infra dicemus, annualia Præbendarum Eccleſiæ Pariſienſis, aliaque quæ ſui iuris erant, conceſſit. Ex eo Ioannes Sagienſis Epiſcopus 36. Canonicos eduxit; & totidem ſecularibus in Eccleſia ſua ſubſtituit. Illi tanquam totius ordinis Canonicorum Regularium Primariæ & Principi Abbatiæ cæteræ honorem obedientiamque præſtiterunt: vt vel vnico Domus S. Vincentij Siluanectenſis teſtimonio patet, quæ an. 1138. Abbati Gilduino & conuentui San-Victorino ſe ſe hoc modo ſubiecit. *Omnes vno aſſenſu, vno voto concedimus & concedendo promittimus, quod nos & poſteri noſtri ordinem veſtrum & conſuetudines veſtras tenendo ſeruabimus. Abbas etiam noſter quicunq; ſcilicet de cætero nobis præfuerit, ad Capitulum veſtrum Generale per annos ſingulos veniet, vt ibi de ſtatu & profectu ordinis ipſe pariter cum cæteris tractet. Quod ſi idẽ Abbas noſter reprehenſibilis & ſibi & Eccleſiæ noſtræ inutilis repertus fuerit, & poſt Canonicã admonitionẽ ſe ſe emendare noluerit, communicato cum cæteris Abbatibus qui erunt de noſtra ſocietate, conſilio, ſine expectatione vel contradictione alicuius perſonæ eum remouere licebit. Et vt noſtræ & veſtræ ſocietatis vnitatem quam Abbates & Conuentus Ciſtercienſis Ordinis inter ſe ſuo modo in ſuo ordine habent, hanc ipſam inter vos & nos noſtro modo in noſtro eſſe annuimus & inſuper eundem reſpectum quem prædicti*

Abbates & Conuentus ad suum caput id. ad Abbatiam Cistercij *habent, eandem & nos & Abbatem nostrum erga Ecclesiam S. Victoris Parisiensis habere concedimus.*

Ac ne Parisiensis Ecclesia pietate cæteris inferior esse videretur, imò vt cæteris præiret, eidem Domui quæ de suo quodammodo sinu prodierat, quasdam terras in agro de Cheuilly & Orly cum iurisdictione attribuit, vt patet ex hoc instrumento an. 1122. confecto. *Ego Bernerus Decanus & totus Parisiensis Ecclesiæ conuentus Ecclesiam S. Victoris Martyris nostris Deo miserante temporibus Canonico & Regulari Ordini insignitam & quasi nouâ plantatione radicatam nostris sustentare beneficiis disponentes Canonicis ibi Deo militantibus & communem vitam degentibus terram arabilem, quæ vni carrucæ sufficiat, apud Ciuilliacum villam tam scilicet de territorio Ciuilliaci, quàm Orliaci de nostra proprietate assensu Episcopi contulimus. Centum enim & viginti arpennos terræ arabilis ad excolendum eis concessimus. Dedimus etiam eis Olchiam cum omnibus suis consuetudinibus & reditibus.*

Neque præterire fas est quæ habet ad huiusce præclaræ Domus commendationem Iacobus de Vitriaco Cardinalis, qui hoc & sequente seculo floruit. Sic autem de ea loquitur in sua historia Occidentali cap. 28. *Sunt & alia Canonicorum Regularium deuotæ & humiles & amabiles Deo Congregationes, qui Sancti Victoris Canonici nuncupantur: eo quod prædictus Dei martyr Patronus & Aduocatus sit eorum; in quibus huius Ordinis primordia claruerunt. Primus siquidem & præcipuus huius S. Religionis Conuentus extra muros Parisiensis Ciuitatis in Ecclesia quæ dicitur S. Victoris, quasi lucerna Domini supra candelabrum posita non solum propinquam Ciuitatem, sed remotas circumquoque regiones & ad Dei cognitionem illuminat, & ad charitatem inflammat tanquam Piscina probatica & luter æneus in templo Domini* Scholaribus Parisius commorantibus *& variis populis vndique confluentibus aquam purificationis subministrans. Hæc siquidem sancta & omni acceptione digna militantium in castris Domini congregatio refugium est pauperum, consolatio lugentium, fulcimentum & quasi basis debilium, recreatio lassorum, releuatio lapsorum* Portus tranquillissimus scholarium: *quibus de mundi huius naufragio euadere cupientibus sinum misericordiæ aperit, & in gremio suo velut pia mater eos fouet & nutrit.* Multis *à principio* Parisiensibus Magistris viris litteratis & honestis *velut stellis fulgentibus illustrata & quasi margaritis pretiosis decorata. Inter quos nominatissimus & præcipuus extitit Citharista Domini, Organum Spiritus S. Hugo de S. Victore dictus, qui malogranata tintinnabulis coniungens, exemplo S. conuersationis multos ad honestatem incitauit & melliflua doctrina adscientiam erudiuit. Multos autem aquarum viuentium puteos effodiens libris suis quos de fide & moribus tam subtiliter quàm suauiter differendo edidit, incerta & occulta diuinæ sapientiæ pluribus aperuit, mortalem sui memoriam velut compositionem Oloris & opus pigmentarij & in omnium ore quasi mel dulcoratum, velut musicum in Conuiuio vini & tanquam naues poma ferentes posteris relinquendo.* Hæc de Domo Victorina impræsentiarum sufficiant.

Instauratio Academiæ Cantabrigiensis.

Eodem anno instaurata est Academia Cantabrigiensis in Anglia à Ioffrido & 4. Commonachis Nostratibus, nostrarumque scholarum more disposita. Quanquam enim illa vetustior sit, vt ante docuimus, & à Sigeberti Anglorum Regis temporibus fortè repetenda, plurimum tamen decoris sui & pristinæ dignitatis ob iniuriam temporum bellique calamitates amiserat. Demum verò post expugnatam à Vvillielmo Normanorum Duce Angliam belloque partam, pace reddità nostrates Galli in Angliam ab eo euocati litterarum instaurationi potissimum incubuerunt, vt legitur passim apud Ordericum Vitalem, & in vetusta appendice ad Epistolas Petri Blesensis, Ep. ad Ingulphum Croilandiæ Abbatem. Cui etiam addita est breuis relatio incerti authoris de obitu Ingulphi, eiusque successore Ioffrido.

Porro Ingulphus ille natione Angligena, Scriba seu Secretarius Vvillielmi Regis fuerat, qui reuersus e peregrinatione Hierosolymitana apud Fontinellense cœnobium à Gerberto Abbate viro eruditissimo monachalem habitum acceperat, eiusdemque Cœnobij Prior fuerat; vnde à Conquæstore euocatus Croilandensibus Monachis præpositus est, & hoc anno 1109. obiit, cum ab an. circiter 1050. florere cœpisset. Eum aiunt Londini natum fuisse Patremque habuisse inter primos Edwardi Regis Magnates Aulicos, Vevstmonasterij operam dedisse Grammaticæ, Oxonij Philosophiæ, multumque inter cæteros coæta-

neos claruisse, vt & ipse apud Camdenum in descriptione Vrbis Oxoniensis ait his verbis. *Ego Ingulphus constitutus primum Vvestmonasterio, postmodum Oxoniensi studio traditus cum in Aristotele arripiendo supra multos coætaneos profecissem.*

Ille igitur Croilandense Monasterium iussu Willielmi regendum susceperat, ibique, vt ipse scribit, Monachos sexaginta duos inuenerat, præter eos qui ex aliis Monasteriis illuc metu belli, tanquam Apes ad Aluearia confugerant: plurimos verò eorum, qui ad summam senectutem peruenerant, sed vnum præsertim 105. vel vt alij dicunt 140. annos natum. Eo porro defuncto 16. Kal. Decemb. anni prædicti Ioffridus seu Goisfredus Aurelianensis è Cœnobio S. Ebrulfi accersitus Monachis præficitur. De quo sic scribit Ordericus Vitalis. *Tandem Ingulfo Abbate 16. Kal. Decemb. defuncto Goisfredus successit & in multis Ecclesiæ Croilandensi & habitatoribus eius studio bonitatis & honestatis profuit. Hic genere fuit Francigena ex vrbe Aurelianensi Scholas Liberalium Artium secutus ab auo puerili affatim imbutus peritia litterali. Mundum perosus desiderioque flagrans cœlestis monachile stemma in cœnobio S. Ebrulfi Abbatis suscepit, quod idem sanctus tempore Childeberti Regis Francorum apud Vticum construxit.* Ibi sub Manerio Abbate Prior factus est post 25. annos monachatus.

Ex eodem verò Cœnobio assumpsit 4. Commonachos, Gislebertum, Odonem, Terricum & Vvillelmum, viros doctissimos & docendi peritiâ insignes, iisque adiuroribus Cantabrigienses scholas instaurauit. Qua de re sic legitur in Epistola prædicta. *Transmisit Ioffridus Abbas ad Manerium suum de Cotenham iuxta Cantabrigiam Domnum Gislebertum Commonachum suum & sacræ Theologiæ professorem cum aliis tribus Monachis, qui secuti sunt eum in Angliam Philosophicis theorematibus & aliis scientiis primitiuis instructissimi, quotidie Cantabrigiam adeuntes & conducto quodam horreo publico suas scientias palam profitentes in breui temporis excursu grandem Discipulorum numerum contraxerunt. Anno verò 2. aduentus eorum in tantum accreuit Discipulorum numerus tamen tota patriâ quàm ex Oppido, quod qualilibet Domus maxima, horreum, nec vlla Ecclesia sufficeret eorum receptaculo. Vnde diuersis locis à se diuisi & formam* Aurelianensis Studii *secuti summo mane Odo Grammaticus & Satyricus singularis Pueris & Iunioribus sibi adsignatis legebat Grammaticam iuxta Prisciani Doctrinam & Remigij in eundem.*

„ Ad horam verò primam Terricus acutissimus Sophista Logicam Aristotelis
„ iuxta Porphyrij & Auerrois Isogogas & commenta Adolescentioribus tradebat.
„ Ad horam verò tertiam Frater Vvillielmus Rhetoricam Tullij Quintilianique
„ flores perorabat. Magister verò Gislebertus omnibus Dominicis diebus & san-
„ ctorum festis in diuersis Ecclesiis Verbum Dei ad populum prædicans, rudis in
„ Anglicana lingua, sed expeditus & profundus in Latina & Gallicana sua contra
„ Iudaïcum morem maximè disputabat. Ferialibus autem diebus Litteraris ac Sa-
„ cerdotibus ad eius Audirorium specialiter confluentibus ante sextam horam
„ Textum Sacræ paginæ exponebat. Cumque nonnulli increduli & adhuc Iudaï-
„ ca perfidia cœcati ad eius verba in sinum matris Ecclesiæ relicto prius suo errore
„ pristino compuncti accurrerent & fides Christiana in dies solidior quotidie fir-
„ maretur, non modicum commodum eorum industria Monasterio affluxit. *Sic*
„ *verò concludit.* Ex isto itaque fonte paruo, qui creuit in fluuium iam magnum, vi-
„ demus nunc lætificatam Ciuitatem Dei & totam Angliam factam frugiferam
„ per plurimos Magistros Doctoresque de Cantabrigia exeuntes ad similitudi-
„ nem sanctissimi Paradisi.

Ex his intelligitur, quæ fuerit forma Parisiensis Studii istis temporibus: credibile est enim Aurelianense, cuius exemplum sumpsit Croilandensis Schola, à Parisiensi formam fuisse mutuatam. Nam cum Academia Parisiensis non posset omnes Auditores omnesque Magistros vndequaque confluentes capere & continere, necesse erat vt eos aliò remitteret. Vnde factum est, vt in prouinciis plurimæ Scholæ celeberrimæ institutæ fuerint, quæ veluti palmites fuerunt viris Parisiensis, seu veluti fluuii ex hoc litterarum Oceano refluentes: quæ verò ex iis numero Discipulorũ magis abundarunt, procul dubio Parisiensis Matris modum regimenque magna ex parte assumpserunt: quas inter nemo in Historia versatus dubitabit, quin reponendæ sint Aurelianensis & Remensis. Aurelianensis quidem regnante Roberto Rege maximè florebat, vt ad an. 1017. retulimus, quo

tempore illius præfectus erat Heribertus: & ex ea prodierunt inter alios Ioffridus prædictus, & Odelrius Aurelianensis Constantii filius vir ingenio & facundia & litterarum eruditione præpollens, quem Ordericus Vitalis filius ad an. 1083. in Historia sua commemorat. Itaque Dom. Lucas Dacherius, cui multum certè litteræ debent, minus rectè in Notis ad vitam Lanfranci per *Aurelianense Studium*, interpretatur *Floriacense*, quod in agro Aurelianensi situm est. Nam vt demus hocce adhuc tempore floruisse scholas Floriacenses, (quod non crediderim) non sequitur tamen, quod Aurelianenses minus floruerint: cum certissimum sit ex iis quæ ad an. 1017. de Lisoio, Stephano & Heriberto Doctoribus Aurelianensibus retulimus, maxime tunc fuisse famæ & celebritatis: & in iis à puero instructum & educatum fuisse Ioffridum prædictum Croilandensium scholarum institutorem, ipsummet patria Aurelianensem.

Cæterum vt ait Brianus Thwynus lib. 1. Apologiæ pro antiquitate Academiæ Oxoniensis, Manerium de Corenham primum illud Cantabrigiensis Studii seminarium, ab Edredo Rege Monasterio S. Guthlaci Croilandiæ an. 948. datum & confirmatum fuerat, quo Monachi Croilandenses post suas lectiones se recipiebant, & infra biennij spatium centum marcas docendo compararunt.

Eodem anno 8. Kal. Maii hominem exuit Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, Christi Philosophus, cuius inquit Mathæus, vitam laudabilem, cuius actus eximios, cuius transitum ab hac luce ad cœlestem patriam crebra miraculorum insignia persecuta sunt. Eodem anno 3. Kal. Martii in Francia idem naturæ debitum soluit Hugo Semurius Cluniacensium Abbas anno ætat. 85. præfecturæ 61. aut circiter. Huic successit Pontius de Mergueil filius Petri Merguliensis Comitis, rexitque annis 12. profectus verò Hierusalem successorem habuit Hugonem II. Priorem Monialium de Marcigniaco, cui post annum successit Petrus dictus Venerabilis.

Ad eundem annum narrat Robertus de Monte in appendice ad Sigebertum multos sacro igne accensos fuisse, *membris instar carbonum nigrescentibus*, qui morbus iam à centum annis Galliam affligebat. Ademarus enim Cabanensis, S. Eparchi Engolismensis Monachus scribit in Chronico ea peste Lemouicinum agrum fuisse correptum circa an. 1000. *His*, inquit, *temporibus pestilentia ignis super Lemouicinos exarsit. Corpora enim virorum & mulierum supra numerum inuisibili igne depascebantur, & vbique planctus terram replebat.* Ob idque ait à Ioffredo S. Martialis Abbate & Alduino Episcopo indictum fuisse triduanum ieiunium.

Anno 1110. M. Thomas Tressentis insignis quondam in professione litterarum Magister fit Abbas S. Trinitatis Stampensis: cùm enim in Cœnobio Stampensi nomen olim dedisset sub Alberto Abbate relictis scholis secularibus, deinde ad Columbense Cœnobium, quod in agro Carnotensi situm est profectus, ibi per decem annos litteras professus fuisset, tandem inde ad Stampense Monasterium iam fere collapsum instaurandum reuocatus est, vt legitur in Chronico Mauriniacensi his verbis. *Denique cum ex aliis Monasteriis personas expeterent, quas non potuissent adipisci, ad Ecclesiam Columbensem, cum qua maximam societatis familiaritatem habebant, recurrunt, & Thomam illum ætate quidem iuuenem sed litteris præditum veluti quodam iure reposcunt. Nam sub Abbate Alberto scholis secularibus abnegatis in Ecclesia hac Monachum professus fuerat, & Columbis per decennium vitæ Claustrensi & litterarum studio deditus demoratus est. Benedictione paulo post Epiphaniorum dies regulariter perceptâ magnis & fratrum suorum & totius populi fauoribus excipitur.* 1110.

Hisce quoque temporibus Rupertus Abbas Limpurgensis in Philosophiæ professione clarebat. De quo sic scribit Trithemius ad annum 1124. Rupertus quoque Abbas Monasterij Limpurgensis nostri Ordinis in Diœcesi Spirensi vir tam in Diuinis scripturis quam in secularibus litteris egregiè doctus, qui Philosophiæ multo tempore *apud Gallos Parisius* operam dedit & satis eruditus euasit. Reuersus tandem ad patriam suam, hoc est Ciuitatem Wormaciensem, secularem Philosophiam commutauit in Diuinam, factusque Monachus in præfato Monasterio Limpurgensi ac deinde Abbas, tanta districtione, ieiunio & abstinentia conuersationem tam sibi quam Monachis suis præter morem eatenus in eodem Monasterio obseruari consuetam his temporibus induxit, vt aliqui ex Monachis licet numero pauciores de Cœnobio fugerent & Arnoldum Episco-

pum Spirensem accedentes grauem illi persecutionem suscitarent. Introduxit enim viuendi modum Abbas, vt non solum à carnibus omnino secundum regulam sanctissimi Patris Benedicti abstinerent, verum etiam à piscibus, ouis, lacticiniisque & omnibus generaliter, quæ vel vixerunt vnquam, vel viuere potuissent.

Vno verbo accusatus nimiæ austeritatis apud Episcopum Spirensem Arnoldū, post multas concertationes, postulata & responsa, multa passus est mala tam ab eo quam ab eius successore Sigefrido. Habebant enim illum pro fatuo, quia multa prædicebat, quæ se Deo reuelante assuerabat edoctum: & reuera multa eundem euentum habuerunt, quem prædixerat. Idem Trithemius in lib. de scriptoribus ait eum fuisse nobilem Philosophum. *Hic multis annis in Gymnasio Parisiensi Philosophiæ seculari operam dedit & Philosophus nobilis euasit.* Multa autem opera edidit de quibus nos in Catalogo agemus.

Eodem quoque tempore florebat Rupertus Tuitiensis, qui paulo post sub Beringero Abbate in Tuitiensi cœnobio Monachus factus, multa edidit opera profundæ doctrinæ: inter alia verò libros 12. de Diuinis officiis per anni circulum. Nec de Eucharistiæ mysterio, quæ tum temporis frequens erat in scholis materia disputandi, omisit dicere quid sentiret. Verum satis obscurè rem istam tractauit, adeo vt hæretici eum inter suos cōnumerent: malè tamē, meo iudicio, nam in Ep. Nuncupatoria ab Hugonem præfixâ libris de Diuinis Officiis clarè Berengarianos impugnat, suamque mentem Catholicæ fidei conformem explicat, & referens quorundam in se calumnias, sic ait. *Illi autem quid dicant, quid pro argumento afferant, non habent, nisi quod aliqui ex eis dum volunt Sacramentum Corporis & Sanguinis Domini solummodo signum esse sacra rei iuxta errorem quondam Berengary Turonensis, etiam dictum B. Augustinum ita sentire putant: quod omnino falsum est. Ego autem verum Corpus Christi quod pro nobis traditum est, verum esse decerto sanguinem, qui pro nobis effusus est, sicut Ecclesia Catholica tenet. Hoc quia probant, conati sunt Beato me derogare Augustino contra illum sentiendo, quem in sui erroris patrocinium Berengarius citare consueuerat, dicta eius malo sensu diripiendo. Verùm hoc iam fere nemo palam profiteri aut defendere audet, Vniuersa sciente Ecclesia Catholica, quia verum Corpus & verus Christi sanguis est.* Et postea. *Pater ille mihi veritatem Corporis & Sanguinis Domini offerre contendebat.* Et infra. *Breuiter nunc tibi pando, quod vel quomodo sentiens de viuifico Corporis & Sanguinis Domini sacramento tractauerim illa eiusdem Domini verba, quibus sacramentum illud commendat.* Ille tandem factus Abbas Tuitiensis obiit an. 1135.

Eodem tempore florebat Algerus ex Scholastico Leodiensi factus Monachus Cluniacensis, vixitque ad an. 1130. quo nemo melius, nemo clarius & eloquentius hanc materiam tractauit. Florebat quoque Stephanus de Balgeio Gall. de Baugé postmodum Æduensis Episcopus, qui similiter in eandem rem tractatum edidit, qui legitur tom. 2. Biblioth. Patrum, vtiturque verbo *Transubstantiationis.* Oramus inquit, vt cibus hominum fiat cibus Angelorum, scilicet vt oblatio panis & vini *transsubstantietur* in Corpus & Sanguinem

Transubstantiatio.

„ Iesu Christi. O insigne miraculum! ô mirabile & diuinissimum sacramentum!
„ quæ mens non expauear? quis intellectus non deficiat? omnis ratio euanescit.
„ Prorsus Dialecticorum inquisitio absit. Hoc sola fides probat & agnoscit, quia ci-
„ bus hominum fit cibus Angelorum. Quod sacerdos eleuat, non deponit. Ele-
„ uatum & depositum idem videntur esse in specie, colore & sapore: prorsus tamen
„ aliud apparet & aliud intrinsecus latet. Eleuatus est de altari panis communis,
„ deponitur Caro Christi immortalis. Quod erat cibus animalis, factum est cibus
„ spiritualis. Quod erat momentanea refectio hominum, factum est æterna & in-
„ deficiens saturitas Angelorum. Itaque fides nostra est, & verè credendum est,
„ quod sacerdote proferente hæc verba HOC EST CORPVS MEVM, iam non est
„ panis terrenus, sed ille panis qui de cœlo descendit, mediator Dei & hominum
„ Iesus-Christus. Item virtute verborum istorum. HIC EST CALIX SANGVINIS
„ MEI vinum conuertitur in Sanguinem suum. Sub vtraque specie & sub vtrius-
„ que speciei particula singula totus est Christus Iesus, & sumitur residens in cœlo
„ sedens ad dextram Patris. Ipse verè est in hoc sacramento, dentibus teritur & in-
„ teger manet. Manducatur & non corrumpitur, immolatur & non moritur.

Qualem se præbuit Discipulis edendum, talem se præbet nobis communican- "
dum. Et qui post resurrectionem incorruptibilis & impalpabilis præbuit se Dis- "
cipulis palpabilem, mortalis eisdem potuit se dare immortalem. "

Similiter Algerus in Prologo tractatus de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini. *Super omnia est mirabile existentem substantiam Panis in coexistentem substantiam Carnis suæ conuertere: quod est, non videri: quod videtur, non esse: ipsamque carnem cum sit localis præsentem in cælo & in terra verè & substantialiter esse, & cum verè Caro comesta & sanguis eius bibitus fuerit à populo, ipsum tamen Christum viuum & integrum suo permanere in Regno: sed hæc rationi cæca, fidei sunt manifesta.*

Hildebertus Lauardinus ex Magistro scholarum Episcopus Cenomanensis deinde Archiepiscopus Turonensis factus, vir eloquens & facundus profundæque doctrinæ, qui ab an. circiter 1090. ad an. 1135. insigniter floruit, Carmine de Officio Missæ explicans verba consecrationis sic habet.

Si qua fides Patribus, quos vita beata perennat,
Esca fit hæc animæ quæ modo Carnis erat.
His verbis vtrumque nouas acquirere vires,
Maioresque suis scripta probata docent.
Sub cruce, sub verbo natura nouatur & aram
Panis honorificat carne, cruore calix.
Presbyter idcirco, cum verba venitur ad illa,
In quibus altari gratia tanta datur,
Tollit vtrumque, notans, quod sis communibus escis
Altior, & quiddam maius vtrumque geras.
Quæque parans animæ Carnis fomenta parauit,
Omnia sacratis inferiora cibis.

Præterea Iuonem Carnotensem & multos alios qui hisce temporibus sublimem hanc materiam præclaris suis scriptis illustrarunt, & contra quos nemo insurgere ausus est, donec Petrus Brius qui Petrobrusianis Hæreticis nomen dedit & originem, post aliquot annos Ecclesiam turbare aggressus est, vt suo loco dicetur.

Anno 1111. Paschalis papa ab Henrico Imperatore in custodiam datus est, propterea quod episcopatuũ & abbatiarum inuestituras concedere renuebat, quas à trecentis annis & à sexaginta Romanis Pontificibus Imperio concessas fuisse contendebat. Eam igitur ob rem, sed dissimulatâ causâ Romam profectus est Henricus cum triginta armatorum millibus: satis pacificè ingreditur, honorificentissimè verò tam ab ipso Pontifice & à Cardinalibus Clero q; vniuerso, quàm à Nobilibus & à ciuibus excipitur. At cum ille ad altare, ad sacræ eucharistiæ sumptionem accessisset, papa qui Missam celebrabat, dixisse fertur. DOMINE IMPERATOR HODIE CORPVS DOMINI NATVM EX MARIA VIRGINE, PASSVM PRO NOBIS IN CRVCE, SICVT SANCTA TENET ECCLESIA, DAMVS TIBI IN CONFIRMATIONEM VERÆ PACIS INTER ME ET TE. Post sacrum peractum, actum est de Inuestituris. Sed renitentibus Papa & Clero concedere quod petebat, milites Imperatoris acceptâ occasione discordiæ turbas in vrbe miscent, spoliant, diripiunt, trucidant. Imperator Papam & nonnullos Cardinales carceri mancipat, qui tandem necessitatis lege coacti conditiones accipiunt, quas imperat; episcopatuum & abbatiarum per Annulum & Baculum inuestituras concedunt, & rebus ita pacatis Papa romam, Imperator Germaniam repetit.

1111.

Quia verò Paschalis ob hoc omnibus se inuisum sensit, sibique pusillanimitatis notam inuri, ad 15. Kal. Aprilis Romæ Concilium indixit, ad quod quamplurimi Cardinales, Episcopi, Abbates virique Docti vndequaque conuenerunt: atque suffragantibus omnium votis & animis pactum quod cum Imperatore pepigerat, rescissum est. Tunc in Curia Romana versabantur Robertus Parisiensis, quem supra diximus fuisse inter Nominales insignis notæ, Gualo Leonensis Episcopus & Pontius Abbas Cluniacensis qui præcipui authores fuerant conuocandi Concilij & pacti rescindendi. Meminit huiusce rei Ordericus Vitalis. *Tunc Papa solerti custodia detentus omnique solatio destitutus Imperatori quidquid petierat, conces-*

fit. Vnde ab illo dimiſſus multis poſtmodum vilior extitit. Nam Robertus Pariſienſis, Gualo Epiſcopus Leonenſis & Pontius Abbas Cluniacenſis aliique plures de Cardinalibus & Prælatis Eccleſiarum Papam redarguebant, & quidquid Imperatori verbo ſeu ſcripto conceſſerat, irritum eſſe debere indubitanter cenſebant. Ille vero reprehenſiones Sophiſtarum (id. virorum Doctorum) *patienter tolerabat & aſſertiones eorum legitimas & veraces eſſe allegabat.*

Concilio Romano è Gallis præter ſupradictos adfuerunt Sugerius & Gerardus Engoliſmenſis nuper ab ipſo Papa Legatus in Gallia conſtitutus, iique omnes pacti reſcindendi authores fuerunt præcipui. Et quia Gerardus vir erat eloquentiſſimus Magiſterque fuerat Primariorum Imperatoris Miniſtrorum, ad eum cum vno è Cardinalibus miſſus fuit, vt quod Concilio placuerat, ſignificarent. Res ſic ſe habet in Codice Pontificum Engoliſmenſium.

» Promotus eſt in Epiſcopatum Gerardus natione Normanus ciuitate Baiocenſi » oriundus Patre Giraudo. Qui cum in Ciuitate Engoliſma & Petragotico & in » quibuſdam Caſtellis circumadiacentibus *regimina ſcholarum* habuiſſet, defun- » cto Ademaro Engoliſmenſi Epiſcopo ob inſignem eius ſcientiã & honeſtam vitã » in Engoliſmenſem Epiſcopum promotus eſt petitione populi, electione cleri, » honoratorum aſſenſu. Qui cum Romam tenderet, audito quod Paſchaſius Papa » Concilium congregaſſet, maximis dietis ad vrbem tetendit, in quã quamuis tar- » dè venit, tamen reſidentes Epiſcopos cum Domno Papa in Concilio inuenit. » Cauſa ſiquidem quâ conuenerunt, talis fuit. Imperator ſiquidem Henricus Pa- » pam Paſchalem, Cardinales & nobiles Romanos ceperat. Hac occaſione Papa » reliquit Imperatori inueſtituras quæ fiebant per annulum & virgam, & ſuper ſa- » croſancta iurauit propria manu & curiæ eius Imperatorem ſe non excommuni- » care pro inueſtituris. Quia vero Papa rem illicitam fecerat, deponete ſe à Papa- » tu promiſerat & Pontianas Inſulas habitu religioſo exul ire diſpoſuerat, ſi inueſti- » turas ſaluo ſacramento ad priſtinam libertatem non reſtitueret. In qua re nullum » remedium à toto Concilio inueniri poterat. Gerardus Epiſcopus exquiſitus tan- » dem tale conſilium dedit quod inueſtituræ reuocari poterant ſaluo ſacramento; » ita tamen quod Imperator dans Inueſtituras non excommunicaretur. Quod » Conſilium omne Concilium laudans dixit. *Tu non locutus es, ſed Spiritus S. in ore tuo.* » Placuit itaque Papæ & toti Concilio, quatenus Gerardus Epiſcopus, per quem » Deus Eccleſiæ ſuæ Conſilium tale reuelauerat, cum quodam Cardinale Diui- » niaco ad Imperatorem dirigeretur, qui voluntatem Imperatoris conſulerent, » quatenus Eccleſiæ inueſtituras reſponderet (forte reponeret) alioquin habitum » conſilium reuelaretur.

» Quod cum in præſentia Imperatoris ſupradictus Pontifex Gerardus mirabili- » ter peroraſſet, & à Cancellario Imperatoris qui illius interpres erat, ſingula » exponerentur, vehemens tumultus ortus eſt in Curia; ita quod Colonienſis Ar- » chiepiſcopus (Fridericus) qui eum ſolemniter in hoſpitio ſuo ſuſceperat (in » Galliis namque diſcipulus Gerardi fuerat) de vita illius dubitans dixit, *Magiſter* » *maximum ſcandalum generaſti in Curia noſtra.* Indignatus autem Gerardus reſpon- » dit, *Tibi ſit ſcandalum, mihi eſt Euangelium.* Dedit tamen Gerardo Pontifici Impe- » rator multa munera.

Licet igitur Pontifex metu coactus & vt qualemcunque pacem Eccleſiæ reſtitueret, quam Henricus occupatam tenebat, iuramento ſe obligaſſet, liberum tamen Concilium nullo ſacramento aut iuramento conſtrictum, pactum iſtud legitimè irritauit, quaſi extortum & ſine ſuo conſenſu & authoritate factum: immo Eccleſia Gallicana Imperatorem anathematis vinculo innodauit teſte Sugerio, *Verum*, inquit, *Dominus Ieſus Redemptor & defenſor Eccleſiæ ſuæ nec eam diutius conculcari, nec Imperatorem impune ferre ſuſtinuit. Qui etenim nec tenti, nec fide obligati fuerant cauſam Eccleſiæ fluctuantis ſuſcipientes Domini deſignati Ludouici ſuffragio & conſilio Gallicanâ in celebri Concilio collectâ Eccleſiâ Imperatorem tyrannum anathemate innodantes mucrone B. Petri perfoderunt.*

1112. Anno 1112. Vitalis egregius Diuini verbi Concionator, inſignis Theologus & litterarum eruditione clarus, Comitis Moretonij olim Capellanus, quem Roberti Arbricellenſis & Bernardi Tironenſis collegam & ſocium fuiſſe ſupra diximus, fundamenta iecit Cœnobij Sauiniaci in confinio Normaniæ, Britan-

niæ

niæ & Cœnomaniæ opibus adiutus Radulfi de Fulgeriis viri nobiliſſimi & piiſſimi, quam Abbatiam ipſe rexit decem annis & obiit an. 1122. de ea ſic habet Ordericus Vitalis contemporaneus Scriptor l. 8. Hiſt. Eccleſ. Venerandus Vitalis qui quondam fuerat Roberti Comitis Moretonij Capellanus & apud Moritolium S. Ebrulfi Canonicus, ſecularium curarum ac diuitiarum depoſitis oneribus leue Iugum Chriſti per Apoſtolorum veſtigia ferre decreuit & in deſertis locis aliquandiu cum Religioſis quibuſdam habitauit. Ibi mollioris vitæ priſtinas conſuetudines edomuit & rigidioris obſeruantiæ cultus edidicit. Denique Sauignacum vicum, vbi antiquorum ingentes ædificiorum minæ apparerent conſiderauit, ſedemque ſibi ſuiſque ad habitandum delegit & in contiguo ſaltu Monaſterium in honore S. & indiuiduæ Trinitatis condere cœpit: ritus Cluniacenſium vel aliorum qui Monachalibus obſeruantiis iamdudum mancipati fuerant, imitatus non eſt, ſed modernas inſtitutiones Neophytorum, prout ſibi placuit, amplexatus eſt. Hic eruditione litterarum erat apprime imbutus, fortitudine ac facundia præditus, & ad proferendum quidquid volebat, animoſus, non parcens in populari ſermone infirmis. Vitali ſucceſſit Gaufridus qui opus ædificij inceptum perfecit, obiitque an. 1138.

Eodem anno Eccleſia Pariſienſis miſſum ab Anſello Clerico quondam ſuo & in ſcholis Atrienſibus educato ac litteris informato lignum Dominicæ crucis accepit ab vrbe Hieroſolyma. Vbi in Eccleſia S. Sepulchri Cantoris officium obibat. Litteræ Anſelli leguntur in magno Paſtorali, & hiſce Annalibus inſeri meruerunt.

Galloni Dei Gratia Pariſiorum Epiſcopo & Stephano Archidiacono, cuius laudis & poteſtatis magnitudo per multa terrarum loca & apud nos celebris habetur & B. (Berneto) Decano, & R. (Rainaldo) Archidiacono, N. Præcentori omnique Conuentui S. Mariæ Pariſienſis Anſellus glorioſiſſimi ſepulchri Cantor & presbyter licet indignus ſubiectionem, reuerentiam & amorem, & ſic in hoc ſeculo viuere vt per orationes veſtras in futuro vobiſcum mereat ſine fine gaudere. *Cum ab Eccleſia veſtra & à vobis in qua & cum quibus nutritus & eruditus fui iam per 24. annos remotus ſim*, tamen animo feruens in amore veſtro, & Eccleſiæ veſtræ vobiſcum cohabito mente. Namque cum his qui per ſingulos annos à vobis ad nos venerunt, qui vos nouerunt & à vobis noti fuerunt ſemper fuit mihi ſermo, & eſt ſedulæ inquiſitionis de ſtatu Eccleſiæ veſtræ, & de vobis quid agatis, & quomodo vos habeatis, de vobis præcipuè quos vidi, & quos cognoui, & quandiu vixero, licet abſens, ſemper amabo, ſæpe quoque per ſomnia in ſolemnitatibus & proceſſionibus, nec non & ferialibus Matutinis, & officiis veſtris videor intereſſe, & vobiſcum pſallere. Hac ergo dilectione pro vobis ſollicitus Dominum venerabilem Patriarcham, & canonicos noſtros rogaui, vt orationibus, & beneficiis noſtræ congregationis fratres, & participes iungeremini: cui petitioni concedentes itidem à vobis rogant, & requirunt. Præterea, de donis quæ dedit mihi Deus ad honorem & gloriam, & ſublimationem Eccleſiæ veſtræ, & veſtri veſtræque ciuitatis, donum maximum, & incomparabile, videlicet Crucem vnam de ligno ſanctæ Crucis per Anſelmum fidelem veſtrum vobis deuotus tranſmiſi, à quo & litteras veſtras nobis miſſas accepi. Sicut à Græcorum & Syriacorum ſcripturis didicimus, patibulum Crucis Chriſti, de quatuor lignis fuit, vnum in quo Pilatus titulum ſcripſit, aliud in quo brachia eius extenta, & palmæ affixæ fuerunt, tertium in quo corpus eius appenſum eſt, quartum cum quo Crux affixa fuit, quod tamen aſperſione ſanguinis lateris, & pedum intinctum, & ſanctificatum eſt; & Crux iſta, quam vobis miſi, de duobus eſt lignis, quæ Crux inſerta eſt Cruci; Inſerta eſt de eo in quo pependit, in quâ inſeritur, de ſuppedaneo in quo Crux affixa fuit, vtrumque dignum, vtrúmque ſanctum. Porrò Dauid Rex Georgianorum, qui cum ſuis prædeceſſoribus portas Caſpias tenuit, & cuſtodiuit, vbi ſunt incluſi Gog & Magog, quod & filius eius adhuc facit, cuius terra & Regnum contra Medos & Perſas eſt nobis quaſi antemurale. Hanc verò Crucem, quandiu vixit, in ſummâ veneratione & dilectione habuit, quo defuncto, & filio in Regno promoto, vxor eius venerabilis plus ſanctitate, quàm generis nobilitate caput totondit, habitúmque religionis ſuſcepit; & aſſumptâ Cruce iſtâ, multo auro Hieruſalem cum paucis non reditura; ſed

" vt ibi in quieto silentio, & oratione vitam finiret, aduenit, & de auro quod attulerat, congregationibus sanctæ ciuitatis partes distribuit, pauperibusque, & peregrinis eleemosynas erogauit, postea sub manu Domini Gibelini Patriarchæ congregationem Sanctimonialium Georgianarum, quæ est in Hierusalem, instituit. Nec multo post rogatu sororū, & Patriarchæ, regimen congregationis suscepit, denique distributis, & erogatis, in necessitatibus commissæ congregationis omnibus quæ attulerat, expensis, cum inedia regionem nostram oppressisset, ipsa cum subditis cœpit egere, cumque iam multa dono, multa mutuo recepisset, quod nullo modo pro necessitatibus sui corporis faceret, pro necessitatibus cōgregationis sibi commissæ, pio affectu facere compulsa est. Itaque istud lignum nulli pretio comparandum hac ratione pretio comparatum, ecce illud vobis misi, precor habetote illud honorificè sicut debetis. Veruntamen, vt memoriale sit posteris & successoribus nostris, vnde & quomodo illud habuistis, scribite in libris vestris: *Ansellus Clericus noster hanc Crucem de ligno Sanctæ Crucis Ecclesiæ nostr , & nobis, de Hierusalem transmisit.* Postulo igitur à vobis, vt me diligentem vos diligatis, & post mortem meam in orationibus vestris mei memoriam habeatis. Quid vero tanti thesauri latori contigerit, verùm ne ad vos prospere peruenerit, per litteras vestras mihi notum faciatis.

Extat & alia eiusdem Anselli ad eosdem in hanc rem Epistola, qua multa reuelat de Cruce Domini nostri I. C. quæ latebant & ignorabantur: ea videtur respondere quibusdam Quæsitis per Epistolam Ecclesiæ Parisiensis: sic enim ille.

" Quæsistis qua ratione, qua necessitate portio ista de Dominica cruce assumpta fuerit; ego quid inde ex litteris & relatione seniorum Surianorum audiui, & didici, vobis manifestabo. Legitur in Euangelio, multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectum Discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc, & vos multa legistis, sed non omnia: multa tamen habent Græci, quæ non habent Latini: legistis tamen quod sancta Helena Crucem Dominicam per medium secari fecit, & Crucem Constantinopolin ad filium detulit Crucemque Hierosolymis reliquit, relictam Chosrhoe vastatâ Hierusalem rapuit & in Persidem detulit, quam interfecto Chosrhoe Heraclius Hierosolymam retulit, & in Caluariæ loco vt à populo Christiano veneraretur, reposuit. Post mortem vero Heraclij populus infidelium adeo Christianos oppressit, vt nomen Christi conarentur extinguere, & memoriam Crucis, & sepulchri delere. Itaque congerie lignorum supposita partem sepulchri combusserunt, & Crucem similiter comburere voluerunt; sed Christiani eam absconderunt; quocirca multos ex eis occiderunt. Denique Christiani habito consilio secatam in multas portiones diuiserunt & per Ecclesias fidelium distribuerūt, quatenus si eis vna pars ad comburendum auferretur, tali modo aliæ partes reseruarentur. Itaque in Constantinopolitanâ vrbe, præter Imperatoris Crucem, sunt inde tres Cruces, in Cypro duæ, in Cretâ vna, in Antiochiâ tres, in Edessa vna, in Alexandria vna, in Ascalone vna, in Damasco vna, in Hierusalem quatuor, Suriani habent vnam, Græci de sancto Saba vnam, Monachi de Valle Iosaphat vnam, nos Latini ad sanctum sepulchrum habemus vnam, quæ habet palmum & dimidium longitudinis, & pollicem vnum latitudinis, & grossitudinis in quadro. Patriarcha quoque Georgianorum habuit vnam, Rex Georgianorum habuit vnam, quam modo Deo gratias, vos habetis. Nunc verò ad supplendum gaudium vestrum, & ad gloriam & honorem Ecclesiæ vestræ, & Regiæ dignitatis & ciuitatis vestræ, & vestrum donum maximum, & thesaurum incomparabilem nec inferiorem priore videlicet Crucem vnam de lapide Dominici sepulchri per Bernardum Sanctæ Genouefæ præceptorem, testimonio vestro virum honestum vobis deuotus transmisi, quam obnixè imploro, vt honorificè sicut dignum est, habeatis. Postulo igitur à vobis vt post mortem meam in orationibus vestris mei memoriam habeatis. Quid vero tanti thesauri latori contigerit, verum prosperè ad vos peruenerit, per litteras mihi vestras notum faciatis.

4 Eodem anno Lauduni à seditiosis Ciuibus miserrimè & immanissimè trucidatur Gualdricus Episcopus Regis Anglicani quondam Referendarius, de cuius electione non videtur extra rem pauca subiicere. Initio quidem inuisus fuerat

omnibus, vt vir planè illiteratus & militaribus Officiis magis addictus, quàm Clericalibus ministeriis; emptisque suffragiis ad Episcoparum Laudunensem promoueri se curasse credebatur, ob idque viris bonis & doctis despectui habebatur, quia tum Ecclesia illa plurimis abundabat in omni Artium genere versatissimis. Eius verò electioni emptitiæ vnus omnium maxime refragatus est Anselmus Laudunensis, qui concitatis in ipsum aliquibus de Clero coëgit eum causam suam agere Diuione apud Vrbanum Pontificem, atque ad plurima sibi obiecta & obiicienda crimina respondere. Habuit quoq; aduersarios acerrimos Gualterium & Ebalum Archidiaconos, qui dum de Electione ageretur, per mutuas Eligentium contentiones fuerant à nonnullis nominati. Verum ille tandem ope Regis Anglicani Cathedram quomodocunque partam retinuit. De qua eius electione & promotione sic habet Guibertus Abbas Nouigentinus l. 3. c. 4. *Mortuo* Ingelrano, inquit, *cum biennio vacasset Ecclesia, tandem Gualdricum eligunt, quendam Regis Anglorum Referendarium, quem auro argentoque audierant opulentum. Ante quam electionem duo Ecclesiæ Archidiaconi per mutuas eligentium contentiones in Cathedram fuerant euecti, Gualterius scilicet & Ebalus, sed Apostolicæ sedis Iudicio sunt eiecti. Spe igitur falsissimâ commodorum electus ille prædictus à Clero, Ingelrano primum elaborante & cæteris malo suo aduitentibus Rothomagi à Rege Anglorum de Curia contra Canones expetitur, qui nequaquam huius electionis incertus, quod sub nullius Ecclesiæ titulo erat, nec quippiam sacri Ordinis præter Clericatum exceperat, factione egit, vt è vestigio Subdiaconus fieret & Canonicam in Ecclesia Rothomagensi susciperet, cum hactenus se se omnino militariter habuisset. Cum igitur omnes assensum in eius susceptione dedissent*, Solus Magister Anselmus *vir totius Franciæ, imò Latini Orbis lumen in liberalibus Disciplinis ac tranquillis moribus ab eius electione dissensit.*

De eodem Pontifice breuiter sic scribit Canonicus Laudunensis. *Waldricus in litteratura nihil valens, omnino litteratos despectui habens, milites super omnes diligebat, proteruus fuit pariter & præsumptuosus.* Nihilominus quacumque ratione viam sibi aperuerit in vrbem, tandem receptus est, & apud Papam postea obiecta crimina purgauit. Accidit verò vt Henricus Rex Anglorum à Laudunensibus exigeret sibi pendi tributum aliquod, cui exactioni cum fauere crederetur Episcopus, prohibebat enim ne Ciues conspirarent & tumultum excitarent: illi verò aliunde malè erga eum affecti essent, concitatâ seditione, impetuq; facto eum trucidarunt 25. April. quæ erat feria 5. Hebdomadæ Paschalis, Ecclesiamque Cathedralem & Episcopum suppositis flammis incenderunt, incentore seditionis Gualtero Archidiacono perpetuo ipsius Episcopi aduersario.

Trucem populi rabiem in mactando Episcopo describit idem Guibertus cap. 8. qui postquam explicuit, quâ fronte quóque furore in ipsum irruerint, quomodo fugâ conatus sit saluti consulere, & tandem in Angiportu Claustri Clericalis ante domum Godefridi Capellani substiterit, subiicit, *cum eis miserabilissimè supplicaret, iureiurando ipsis adstruere volens se nunquam deinceps ipsorum Episcopum futurum, infinitas eis pecunias præbiturum, de patriâ recessurum, omnesque contra obstinatis animis insultarent, vnus nomine Bernardus cognomento de Brueriis eleuatâ bipenni sacrum quamuis peccatoris verticem truculenter exterebrat: qui cum laberetur inter tenentium manus, antequam decideret, ab altero sub ocularibus per medium ex transuerso percussus occubuit. Ibi pessundato & tibias conciderunt & vulnera plurima indiderunt. Itaque exspoliatus ad nudum in angulum ante Capellani sui domum proiicitur. Deus meus quis retexat quot in iacentem à transeuntibus sunt ludibria iacta verborum, quot glebarum iactibus, quot saxis est corpus oppressum?*

Hæc rabies, hæc Episcopi licet inuisi funesta mors etiam inimicos mouit ad commiserationem, inter cæteros M. Anselmum Laudunensem, qui medias inter furentium turbas eum ad sepulturam extulit. Rem quoque istam describit Guibertus c. 10. Postquam fusè funestum Ecclesiæ, ornamentorum, Palatij, aliorumque templorum incendium prosecutus est. *In crastino*, inquit, *quoniam nemo erat pene, qui iacens Episcopi cadauer sine iactu aut probro seu maledicto prateriret, de sepultura verò nullus cogitaret, M. Anselmus ad Tragœdiæ huius Anthores preces fudit, vt hominem vel qui Episcopi nomen & insigne habuerat, sinerent quoque humari. Vix annuunt. Quia ergo nudus ad terram caninâ quadam vilitate à Vespertinis*

feria 5. horis tertiam crastini diei horam vsque iacuerat, iubetur tandem à Magistro leuari & Salbano superiecto ad S. Vincentium deportari. Delatus ad Ecclesiam nihil prorsus Officij, non dico quod Episcopo, sed quod Christiano competeret, in exequiis habuit. Paulo ante in eadem Ecclesia occisus fuerat Gerardus de Syriciaco Princeps & Castellanus Laudunensis, eiusque sanguine respersum fuerat pauimentum; & tunc *M. Anselmus Laudunensis Ecclesiæ Decanus, vir scientiâ celeberrimus quibusdam secretè Colloquiis pronunciasse fertur illam sanguinis effusionem non nisi eiusdem Ecclesiæ conerematione diluendam, cum tantum scelus non aqua, sed potius igne esset expiandum,*

Cæterum mortem Gualdrici Episcopi Ludouicus Rex Ecclesiasticorum Procerum & præsertim Cononis Prænestini Episcopi tunc temporis Apostolicæ sedis Legati precibus adductus, seuerè vltus est, vt decebat, expugnato Nouigentino Castello, quò se parricidæ receperant, omnes scilicet latrones & sicarii potius quàm milites Thomæ de Marna perditissimi & profligatissimi hominis, qui funestam illam tragœdiam excitarat & confecerat. Qua de re sic habet Sugerius in vita Ludouici Grossi. *Et cum ad aliud Castrum nomine Nouigentum tetendisset, adest qui ei referat. Nouerit Serenitas tua, Domine mi Rex, in hoc scelerato Castro sceleratissimos illos demorori, qui solo inferorum loco digni erant: illi, inquam, qui occasione iussu vestro amissa Communia non solum Ciuitatem Laudunensem, sed & nobilem matris Domini cum multis aliis Ecclesiam igne succenderunt. Nobiles Ciuitatis fere omnes, eo quod verâ fide suffragari Domino suo innitebantur Episcopo, tam causâ quàm pœnâ martyrizauerunt, ipsum Episcopum Gualdricum venerabilem Ecclesiæ defensorem, non veriti manum mittere in Christum Domini, crudelissimè interfecerunt, bestiis nudum & omnibus in platea exposuerunt, digitum cum annulo Pontificali truncauerunt, & cum ipso suo nequissimo persuasore Thoma Turrim vestram ad vestri hæredationem occupare concertauerunt. Dupliciter ergo Rex animatus sceleratum aggreditur Castrum, disrumpit instar Inferorum pœnalia & sacrilega loca, innocentes dimittens & noxios grauissimè puniens.*

Ex verbis istis Sugerij patet Gualdricum, si centicipiti belluæ displicuit, non omnino Clero suo virisque bonis displicuisse, quandoquidem eum vocat *Venerabilem Ecclesiæ defensorem*; quod & testatur ipsiusmet Epitaphium, quale legitur in Notis ad Guibertum.

> *Fructus amorque gregis, vtriusque modestia legis,*
> *Viuere dum licuit, Valdricus iste fuit.*
> *Præsul prudentis super alto negotia mentis,*
> *Ecclesiæ Clypeus, sit suus inde Deus.*
> . . . . . *vix terra recepit.*
> *Pastorem iugulauit ouis.*

1113. Gualdrico Hugo ex Decano Aurelianensi subrogatur; at eo post sex menses e viuis sublato substituitur an 1113. Bartholomæus de Vir Falconis Dynastæ de Vir & de Serre nobilissimi Toparchæ in Burgundia filius, in scholis Remensibus à Manasse auunculo Matris suæ traditus litteris imbuendus, deinde Ecclesiæ Remensis factus Canonicus, postea Thesaurarius, postremo ad Episcoparum Laudunensem promotus: sicque vt habet Hermannus Monachus l. 1. de Miraculis S. Mariæ Laudunensis c. 2. quod opus ipsi Bartholomæo dedicauit, *Electus vnanimi totius Cleri & populi assensu ad Pontificatum Vrbis Laudunensis Radulfo Remorum Archiepiscopo præsentatur, & ab eo multisque aliis Episcopis tempore Paschalis Papæ & Ludouici Regis Francorum celeberrimè consecratus Ouibus desolatis nouus pastor transmittitur. Sed ille Laudunum veniens, & non Ecclesiam, non Domum Episcopalem, imò nihil pene præter fauillas & cineres inueniens, dici non potest quantum doluerit. Protinus ergo Ecclesiam simul & Domos Episcopales cœpit renouare & velut à fundamentis reparare.*

Initio verò propè tantum onus detractauit: vnde Guibertus Abbas Nouigentinus eum in præfatione Moralitarum Geneseos consolatur propositis duabus quasi columnis Ecclesiæ Laudunensis, seu potius duobus oculis Anselmo & Radulfo fratribus, quorum toto orbe Christiano magna erat fama ingensque commendatio: *Indidit*, inquit, *tanto Deus Capiti duos oculos sideribus clariores, dum à dextris habes*

Anselmum totius Latini orbis Magisterio prædicatum, cuius tam sincera est in Scripturarum ac fidei assertione seueritas, vt plures viros suis probetur documentis fuisse Catholicos, quàm instituisse poterit erroneus quispiam temporis huius hæreticos: altrinsecus Radulfum.

Scribit autem Hermannus lib. 3 cap. 1. tanta cum celeritate Basilicæ ruinas reparasse, vt infra anni vnius spatium eam instaurarit. Cuius consecrationi, seu potius reconsecrationi interfuerunt cum Radulfo Remensi Guillelmus Campellensis recens factus Catalaunensis Episcopus, Lisiardus Suessionensis, Godefridus Ambianensis, Hubertus Siluanectensis: tanta verò plebis ad dedicationem eiusdem multitudo confluxit, vt ducenta hominum millia vtriusque sexus dicantur ea die Lauduni interfuisse. Rexit verò Bartholomæus hanc Ecclesiam summo ipsius bono vsque ad an. 1150. cuius legitur Epitaphium in Gallia Christiana.

Eodem anno Guillelmus de Campellis ex Canonico S. Victoris fit Episcopus Catalaunensis post mortem Hugonis: seditque in ea Cathedra vsque ad an. 1119. vel vt alii melius scribunt, vsque ad an. 1121. 8. Kal. Feb. quo excessit e viuis. A natali solo dictus de Campellis, ab oppido scilicet Campellensi vulgo de *Champeaux* Parisiensis Diocœsis in Bria, nono ab vrbe Melidunensi lapide; qui locus insignem Ecclesiam Collegiatam habet: & in ea Canonici San-victorini etiamnum hodie præbendam obtinent. Fuerat ille Anselmi Laudunensis Discipulus & Sectator, magnique etiam nominis in Scholarum exercitio: vt supra ex Abaëlardo retulimus.

Rursum de Domo San-Victorina.

Guillelmo autem assumpto Gilduinus Domus San-victorianæ Prior fit Abbas, facta Canonicis per Paschalem Papam & Ludouicum Regem potestate, Abbatem eligendi, vt ex eorum litteris patet. Ludouicus quidem Comitiorum & Suffragiorum in cooptandis e Grege suo Rectoribus vult esse tantam, vt non exspectandus sit Regis consensus; & eius tales sunt in hanc rem litteræ.

"In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis Amen. Quoniam Deo disponente bona quæ temporaliter agimus, & contra aduersarium nostrum arma sunt inexpugnabilia & æternæ hæreditatis indubitanter nobis acquirunt præmia, ratio consulit, necessitas cogit, vt dum tempus habemus, bonum ad omnes, maximè vero ad domesticos fidei operemur, Vt pauperes spiritu nostræ largitatis munificentia necessitatis suæ obtineant remedium, & nostra fragilitas eorum orationibus adiuta in districto examine iudicem sibi misericordem inueniat ac propicium. Eleemosyna enim teste scriptura & oratio iusti assidua vitiorum incentiua extinguere, & Deum cuius imaginem portamus valet inoffensum reddere, in cuius manus dutum & horrendum est incidere. Illustris vero memoriæ Antecessores nostri quorum excellentiâ, quorum virtute Regnum Francorum vsque in hodiernum diem floruit ad laudem & gloriam Dei, cui seruire regnare est, multas in Regno nostro Ecclesias fundauerunt & immensis eas donariis honorare decreuerunt: eleemosynis quidam peccata redimentes & amicos in æterna tabernacula facientes. Ego igitur Ludouicus Dei gratia Francorum Rex Antecessorũ meorum exẽplis informatus & accusante conscientia diem extremi examinis ante oculos reducens, ob remedium animæ nostræ, pro salute etiam Patris nostri Philippi Regis & Antecessorum nostrorum in Ecclesia B. Victoris, quæ iuxta Parisiorum ciuitatem sita est, consultu quidem Archiepiscoporum & Episcoporum & Optimarum Regni nostri Canonicos regulariter viuentes ordinari volui. Qui videlicet tam pro nobis, quàm pro salute Regni nostri Dei misericordiam implorarent, & memoriam nostri & nostrorum Antecessorum in suis orationibus haberent. Et ne cura temporalis necessitudinis fratrum spiritale propositum ad exteriorum sollicitudinem inclinaret, præfatam nostram Ecclesiam nostræ largitatis Beneficio dotaui & ditaui. Conuenientibus verò in vnum Catalauni Archiepiscopis, & cæteris Regni nostri Optimatibus communi assensu diffiniuimus *quatenus prædicti Canonici de grege suo vel de alia Ecclesia quem vellent Abbatem sibi eligerent: itavt pro illa Abbatis electione, nec Regis assensum quærerent, nec Regis authoritatem vllatenus exspectarent, nulliusque alterius personæ voluntatem vel laudem attenderent, sed quem Deus eis concederet, inconsulto vt diximus Rege vel qualibet alia* persona canonicè eligerent & Parisiensi Episcopo irrefragabiliter consecrandum offerrent. Promulgauimus etiam in eodem conuentu villas, prædia & cætera

» beneficia,quæ ad vſum Canonicorum præfatæ contulimus Eccleſiæ. Et hæc om- » nia perpetuo iure, perpetuâ libertate eis habenda conceſſimus, nihil poteſtatis, » nihil iuris noſtri reſeruantes nobis,ſed omnia quæ ad nos pertinere videbantur,eis » omnino emancipantes. Hæc ſcilicet Puteolis villam quæ eſt in Territorio Nan- » tbonenſi cum ſeruis& ancillis,cum feodis Militum cũ terris cultis & incultis,cum » vineis & ſiluis, cum omnibus ad eam pertinentibus. Meteatum etiam in eadem » villa fieri per ſingulas hebdomadas Regia poteſtate in perpetuum annuimus. » Aquam etiam quæ proxima eſt eidem villæ, quæ ſcilicet aqua Eſſonia vocatur, » omnia inquam iſta, quemadmodum poſſidebam, eis perpetuò poſſidenda con- » ceſſimus Orgeniacum etiam quod in territorio Melidunenſi ſitum eſt cum ſeruis » & ancillis & cæteris omnibus quæ ibidem poſſidebam, huic domo adiunximus » vnum etiam ex Molendinis noſtris qui ſunt apud veteres Stampas,prædictis Cano- » nicis perpetuo poſſidendum tradidimus. Apud Corbellas etiam iuxta caſtrum » Nantonis 20. Arpennos Pratorum & viaturam de Buſſiaco quam à Teſcelino » Bunonenſi comparauimus, & quidquid apud idem Buſſiacum quod iuxta Liri- » cantum ſitum eſt, habebam. Buſſiacum inſuper villam quæ in territorio Aurelia- » nenſi ſita eſt, cum ſeruis & ancillis & omnibus appendiciis ſuis. Hæc omnia in- » quam eiſdem Canonicis plenâ libertate perpetuò obtinenda annuimus. Apud » Fontanetum etiam in territorio Pariſienſi terram duabus Carrucis ſufficientem & » quinque hoſpites & decem ſolidos cenſus in eadem villa partim à ſupradictis » hoſpitibus, partim ab alia terra: & ibidem torcular vnum & dimidium cum » preſſuris ad ea pertinentibus, & apud Muſteriolum quod eſt iuxta idem Fonta- » netum, terram vnius Carrucæ cum vno hoſpite præfatæ concedimus Eccleſiæ. » Præterea ſciendum eſt quod Canonici S. Seuerini de Caſtro Nantonis apud Vria- » cum villam, terram, ſeruos & ancillas antiquitus poſſidebant, medietatem cu- » ius poſſeſſionis Prædeceſſori noſtro Regi videlicet Philippo ſano vti conſilio con- » ceſſere, hac ſcilicet commutatione,quod idem Philippus noſter prædeceſſor pro » hac conceſſione eiſdem Canonicis Sancti Seuerini omnes conſuetudines, quas » apud Brolium eorundem Canonicorum villam iuxta Puteolis ſitam iuſtè vel » iniuſtè obtinere videbatur præter Coruatas ter in anno omnino remiſit. Præter » hæc etiam, apud prædictum Vriacum, terram ad fiſcum noſtrum pertinentem » poſſidebamus: quam ſcilicet terram cum medietate ſupradictæ poſſeſſionis » cum prædictis etiam Coruatis, præfatæ S. Victoris Eccleſiæ plena libertate in » perpetuum habenda tradidimus. Notum etiam omnibus fieri volumus, quia » Eccleſiam B. Mariæ de Puteolis & altare de Amponuilla exiſtente, panes » etiam ad altare de Eſkagoſa pertinentes, omnia quidem iſta ſicut poſſidebamus, » præmemoratis Canonicis Regularibus ex integro poſſidenda conceſſimus. Vt » autem præfata S. Victoris Eccleſia præſcripta noſtræ largitatis Beneficia legiti- » mo haberet dono, legitimo obtineret ordine, ea quæ Regij iuris, quæ noſtræ » proculdubio erant poteſtatis, eidem Eccleſiæ inuiolabiliter obtinenda erant, » noſtra tradidimus. Eccleſias verò & quæ iuris Eccleſiaſtici ſunt,in manus Daim- » berti Senonenſis Archiepiſcopi reddidimus. Ipſe autem vtilitati fratrum proui- » dens præfatis Regularibus eadem omnino conceſſit. Confirmatum eſt etiam » in ſupradicto Epiſcoporum ac Procerum noſtrorum Conuentu, quod quicum- » que Alludia ſua quæ ſub noſtra tutela ſunt, vel quidquid quod ad fiſcum vel » feodum noſtrum attinet, eiſdem Regularibus impertiri voluerit, diligenter an- » nuimus & Regia authoritate confirmamus. Annuimus etiam, quod ſi aliquos ex » ſeruis vel ancillis ſuis præfati Canonici manumittere voluerint, noſtro ſuper hoc » aſſenſu minimè requiſito,quos vel quot voluerint ſeruos vel ancillas iugo ſerui- » tutis abſoluant & perpetuæ libertati tradant remotâ ſcilicet omnium calumniâ » & ſopitâ totius retractionis moleſtiâ. Illud inſuper ſummopere determinauimus » & determinando definimus, quod omnia quæ ſuperior continet pagina, eo iu- » re, ea liberate quâ tenuimus, prædicta S. Victoris Eccleſia in æternum poſſideat. » Et hoc præceptum noſtrum, quod noſtri nominis charactere ſignauimus in ſi- » gnum & argumentum perpetuæ firmitatis obtineat. In ſupradictis tamen omni- » bus ſalua authoritate, ſaluo iure, ſalua debita obedientia Senonenſis Archiepiſ- » copi & Pariſienſis Epiſcopi. Sig. Daimberti Senonenſis Archiepiſcopi. S. Radul- » fi Remorum Archiep. S. Ludouici Regis. S. Liſiardi Epiſcopi Sueſſionenſis. S.

Iuonis Carnotensis Ep. S. Manassæ Meldensis Ep. S. Huberti Siluanectensis Ep. S. Galonis Parisiensis Ep. S. Ioannis Aurelianensis Ep. S. Godefridi Ambianensis Ep. S. Humbaldi Antissiodorensis Ep. S. Philippi Trecensis Ep. Actum Catalauni in Palatio publicè. Anno Incarnationis Dominicæ 1115. Anno verò Regni nostri 5. Data per manum D. Stephani Cancellarij. S. Anselmi tunc temporis Dapiferi nostri. S. Hugonis Constabularij. S. Guillielmi Camerarij S. Gisleberti Buticularij.

Hæc fundatio & institutio à Paschale II. Papa postmodum confirmata est, extatque in eam rem eius Bulla. *Paschalis Episc. S. S. D. Dilectis filijs Gilduino Priori & eius Fratribus in Ecclesia S. Victoris Parisiensis Canonicam vitam professis tam præsentibus, quàm futuris, in Domino salutem. Religiosis desiderijs dignum est facilem præbere consensum vt fidelis deuotio celerem sortiatur effectum. Filius siquidem Charissimus noster Ludouicus Illustris Francorum Rex pro sua & patris sui anima vestram Ecclesiam suis beneficijs donans nostra hac petijt authoritate firmari. Statuimus ergo vt Canonica obseruantia disciplina Domino præstante in vestra semper Ecclesia conseruetur.*

Cæterum quia nonnulli dubitare videntur, an tum Gilduinus, qui primus San-victorinæ ædis regimen suscepit, nomen Abbatis assumpserit primus, necne, notare conuenit Abbatis nomen antiquitus tribui solitum Decano Canonicorum etiam secularium, vt multis exemplis probare licet: & ne extra Parisios pedem efferamus, certum est fuisse apud S. Genouefam iam inde à Clodouæo 1. ad annum vsque 1148. Canonicorum secularium Collegium, eiusque Decanum nomen Abbatis assumpsisse. Sic enim legitur in Priuilegio Philippi I. Francorum Regis Eudoni le Maire & toti eius stirpi concesso an. 1085 *Notum fieri volumus, quòd Odo maior de Challo nutu Diuino, concessu Philippi Franciæ Regis cuius famulus erat, ad Sepulchrum Domini perrexit, qui Ansoldum filium suum & quinque filias suas in manu & custodia ipsius Regis dimisit*...Et in fine. *Actum Stampis mense Martij in Palatio, anno ab incarnatione 1085. anno verò Regni eius 25. Ego frater Andreas B. Maglorij Parisius humilis Abbas testificor me vidisse Priuilegium illustrissimi Regis Philippi & in verbo ad verbum legisse, prout continetur in præsenti scripto. Ego Frater Anselmus S. Victoris Parisius humilis Abbas. Ego Frater Theobaldus S. Genouefæ Parisius humilis Abbas testificor &c.* Hoc priuilegium integrum in lucem editum est à Labbeo Iesuita ex veteri membrana D. d'Herouual. Et ex eo instrumento intelligitur nomen *Abbatis* conuenisse tam secularibus quàm Regularibus Conuentibus. Insuper verò hinc patet Capellam S. Victoris possessam fuisse à Collegio Cœnobitarum ante Canonicorum Regularium institutionem inibi factam & fundationem.

In priuilegio quoque an. 1165. Capitulo & Ecclesiæ Parisiensi concesso Alexander III. hasce enumerat Abbatias, scilicet *Abbatiam S. Eligij, Abbatiam S. Germani Rotundi* (al. Antissiodorensis) *Abbatiam S. Marcelli, Abbatiam S. Clodoaldi & S. Martini, Abbatiam S. Petri quæ dicitur Cariacus, Abbatiam S. Martini quæ est in Campellis.* Et infra. *A Regali via ex parte Monasterij S. Germani Rotundi à S. Mederico vsque ad locum qui vulgò vocatur Tudella in ruga eiusdem S. Germani.* At certum est paucas ex Abbatiis quæ hic enumerantur, fuisse Monachales & Regulares: non enim Abbatiam S. Germani Antissiodorensis; antiquitus dicti *Teretis* seu *Rotundi*, non S. Marcelli, nec S. Clodoaldi; quæ Secularium Canonicorum conuescentium & cohabitantium Collegia duntaxat fuerunt.

Neque omittenda verba quæ huic Bullæ Pontificiæ præmittit Renatus Choppinus l. de Sacra Politia. *Cæterum ex communi Ecclesiæ vtilitate certis Monasteriis adscripti sunt quorundam sacerdotiarum reditus primi anni, quo hæc ipsa possessionem amiserint. Vtpote Cœnobio D. Victoris Parisiensis competit annaria quadam Caducorum lege sportula Ecclesiastica seu præbenda recens mortui Canonici in Sacratissimo Lutetiæ Fano apud D. Marcellum, B. Germanum Antissiodorensem, in vrbe Parisiensi, tum in Collegio Canonicorum Fani Clodoaldi & templi Martini de Champeaux intra Sacram Parisiorum Diocesim, extra quam dehinc Cœnobitæ illi fruuntur simili annonarum Ecclesiæ prouentu in Medunteusi sodalitio Canonicorum atque in Melodunensi Basilica S. Almæ Dei Genitricis. Cuius rei ætiologiam secum præfert vetus coniunctio affinitasque Cœnobitarum & Canonicorum istorum arctissima. Nam horum quoque delubra Alexander III. PP. vocauit Abbatias, significans Canonicos fuisse tum Cucullatos sacerdotes, Rescripto memorabili, quod*

Alexander ipſe Lutetiæ tum degens edidit in gratiam Cathedralis Pariſiorum Eccleſiæ.

Et Adrianus Valeſius eiuſdem Alexandri verba expendens in lib. de Baſilicis Pariſiacis ſic ſcribit. *Abbatias appellat Alexander partim Monaſteria Monachorum, vt Cœnobium S. Eligij & Resbacem, partim Collegia Canonicorum Secularium, quales erant cætera Abbatiæ ab Alexandro memoratæ.* Legi quoque ego in quadam Charta Cameræ Computorum fol. 58. hæc verba, quæ ſunt 21. Sept. an. 1353.

Abbas & Confratres S. Iuonis Pariſius de amortizatione 40. libras Pariſienſes annui redditus. Antiquitus ergo quia Canonici etiam ſeculares ſub quadam vitæ regula & Canone, vnde nomen Canonicorum habuerunt, conueſcebantur & cohabitabant, hincque etiamnum Clauſtra Canonicorum dicuntur, eorum Præpoſitus ſeu Decanus, quemadmodum apud Regulares, appellabatur Abbas à voce Syriaca *Abba*, quæ Patrem ſonat, & à primitiua Hæbraica Ab, quæ eſt *Pater, Prior, Antiquus, Primus Doctor, Dominus, Rector, Magiſter.* Denique, vt explicat Fungetius in Etymologico, Pater natura, ætate, honore, cura, authoritate, fidei propagatione, doctrina, officio, inuentis, moribus. Cui *Patris* voci reſpondet in Nouella Iuſtiniani & l. *Reddentes*. C. de ſumma Trinitate (Ἀρχιμανδρίτης) ſeu Cœnobiarcha. Et hinc fulciri poteſt quod ait Adrianus Valeſius in Notis ad Carmen Adalberonis Epiſcopi Laudunenſis, Gerbertum ſcilicet Aquitanum vocatum fuiſſe *Scholarem Abbatem* id. *Caput ſcholæ*, à præfectura Scholarum Remenſium. Et hoc nomine ipſe Gerbertus ita ſe inſcribit. Ep 148. *Gerbertus Scholaris Abbas Remigio Monacho Treuirenſi.* Quam tanti viri interpretationem licet non improbem, ob aliam tamen quoque rationem Gerbertus ſe Abbatem ſcholarem appellat. Ille enim ſcholam quidem Remenſem regebat, ſed & ipſe quoque Abbas erat cuiuſdam Abbatiæ S. Columbani in Italia, quæ flagrante bello Italico deprædationibus & rapinis expoſita fuit: vt patet ex pluribus eiuſdem Epiſtolis.

De Abælardo & Anſelmo Laudunenſi.

Verum vt ad id vnde digreſſi ſumus, redeamus, poſtquam intellexit Abaëlardus (qui rei familiaris & domeſticæ cauſâ Patriam repetere coactus fuerat, & ſcholam quam in monte San-Genoueſiano exercebat, dimittere) Magiſtrum ſuum Guilelmum Campellenſem Epiſcopatu donatum fuiſſe Catalaunenſi, ratus ſe deinceps liberius & pacatius in litteratum profeſſione victurum, vt ſe omni parte cæteris Comprofeſſoribus æqualem redderet, inuidiam verò quam concitarat, abſentiâ ſuâ aliquantulum mitigaret & imminueret, ad M. Anſelmum Eccleſiæ Laudunenſis Decanum inſignem Theologum ſe contulit, vt qui iam optimè humaniores diſciplinas & Dialecticam didicerat, Theologiam quoque ab optimo Magiſtro perciperet, quam alijs deinde traderet. Tantæ autem famæ ſenex Anſelmus tum adhuc erat, vt ad eius ſcholam ex toto prope orbe Latino Diſcipuli paſſim conuolarent. Hunc ergo adiit Abaëlardus partim diſcendi ſtudio, partim etiam curioſitate ductus & animo experiundi, num rumori veritas reſponderet. Verum ipſius famam, vti & M. Campellenſis exiſtimationem poſt breue tempus valde labefactauit, cum ſe vix bene Diſcipulus, in tradenda illâ diſciplinâ quam nunquam ante didicerat, ſtatim peritum publicè oſtentauit, & ſacram Scripturam diſcere volentibus ſingulari ingenij vi & perſpicacitate expoſuit aſſumptis tantummodo quibuſdam Commentatoribus & Scholiaſtis. Quàm parui autem hunc Magiſtrum ſuum fecerit, ipſemet declarat. Ep. 1. his verbis.

Reuerſus ſum in Franciam, maximè vt de Diuinitate addiſcerem, quando iam ſæpe ſatus Magiſter noſter Guillelmus in Epiſcopatu Catalaunenſi pollebat. In hac autem lectione Magiſter eius Anſelmus Laudunenſis maximam ex antiquitate authoritatem tunc tenebat. Acceſſi igitur ad hunc ſenem, cui magis longæuus vſus quàm ingenium vel memoria nomen comparauerat. Ad quem ſi quis de aliqua quæſtione pulſandum accederet incertus, redibat incertior. Mirabilis quidem erat in oculis auſcultantiũ, ſed nullus in conſpectu quæſtionantium: verborum vſum habebat mirabilem, ſed ſenſu contemptibilem & ratione vacuum. Cum ignem accenderet, domum ſuam fumo implebat, non luce illuſtrabat.
» Arbor eius tota in foliis aſpicientibus à longè conſpicua videbatur, ſed propin-
» quantibus & diligentius intuentibus infructuoſa reperiebatur. Ad hunc itaque
» cum acceſſiſſem vt fructum colligerem, deprehendi illam eſſe Ficulneam cui ma-
» ledixit Dominus, ſeu illam veterem quercum, cui Pompeium Lucanus com-
» parat dicens.

Stat magni nominis vmbra
Qualis frugifero quercus ſublimis in agro.

Hoc igitur comperto non multis diebus in vmbra eius ocioſus iacui. Paulatim vero me iam rarius ad lectiones eius accedente, quidā tum inter Diſcipulos eius eminentes grauiter id ferebant, quaſi tanti Magiſtri contemptor fierem. Proinde illum quoque aduerſum me latenter commouentes, prauis ſuggeſtionibus ei me inuidioſum fecerunt. Accidit autem quadam die, vt poſt aliquas ſententiarum collationes nos ſcholares inuicem iocaremur. Vbi cum me quidam animo intentantis interrogauiſſet, quid mihi de Diuinorum lectione librorum videretur, qui nondum niſi in Phyſica ſtudueram, reſpondi ſaluberrimum quidem huius Lectionis eſſe ſtudium vbi ſalus animæ cognoſcitur; ſed me vehementer mirari quod his qui litterati ſunt, ad expoſitiones ſanctorum intelligendas ipſa eorum ſcripta vel gloſſæ non ſufficiant, vt alio ſcilicet non egeant Magiſterio. Irridentes plurimi qui aderant, an hoc ego poſſem & aggredi præſumerem, requiſierunt. Reſpondi mē id ſi vellent experiri, paratum eſſe. Tunc conclamantes & amplius irridentes. Certè inquiunt & nos aſſentimus. Quæratur inquā & tradatur nobis expoſitor alicuius inuſitatæ ſcripturæ, & probemus quod vos promittitis. Et conſenſerunt omnes in obſcuriſſima Ezechielis Prophetia. Aſſumpto itaq; expoſitore ſtatim in craſtino eos ad lectionem inuitaui. Qui inuito mihi conſilium dantes dicebant ad rem tantam non eſſe properandum, ſed diutius in expoſitione rimanda & firmanda mihi hanc inexperto vigilandum. Indignatus autem reſpondi non eſſe meæ conſuetudinis per vſum proficere, ſed per ingenium: atque adieci vel me penitus deſiturum eſſe, vel eos pro arbitrio meo ad lectionem accedere non differre. Et primæ quidem lectioni noſtræ pauci tunc interfuere, quod ridiculum omnibus videretur me adhuc quaſi penitus ſacræ lectionis expertem id tam properare aggredi. Omnibus tamen qui affuerunt in tantum lectio illa grata extitit, vt eam ſingulari præconio extollerent, & me ſecundum hunc noſtræ lectionis tenorem ad gloſandum compellerent. Quo quidem audito ij qui non interfuerunt, cœperunt ad ſecundam & tertiam lectionem certatim accedere, & omnes pariter de tranſcribendis gloſſis quas prima die inceperam, in ipſo eorum initio ſolliciti eſſe.

Hinc itaque prædictus Senex vehementi commotus inuidia & quorundam perſuaſionibus iam aduerſum me vt ſupra memini ex tunc ſtimulatus, non minus in ſacra lectione me proſequi cœpit, quàm antea Guillelmus noſter in Philoſophia. Erant autem tunc in Scholis huius Senis duo, qui cæteris præeminere videbantur, Albericus ſcilicet Remenſis & Lotulfus Lombardus, qui quanto de ſe maiora præſumebant, amplius aduerſum me accēdebantur. Horum itaque maximè ſuggeſtionibus ſicut poſtmodum deprehenſum eſt, ſenex ille perturbatus impudenter mihi interdixit inceptum gloſſandi opus in loco Magiſterij ſui amplius exercere. Hanc videlicet cauſam prætendens, ne ſi forte in illo opere aliquid per errorem ſcriberem, vt pote rudis adhuc in hoc ſtudio, ei deputaretur. Quod cum ad aures ſcholarium perueniſſet, maxima commoti ſunt indignatione ſupertam manifeſta liuoris calumnia, quæ nemini vnquam vlterius acciderat. Quæ quanto manifeſtior, tanto mihi honorabilior extitit & perſequendo glorioſiorem effecit.

Eodem anno Bernardus Fontanenſis cum 30. ſociis Ciſtercium ſe confert annos natus circiter 23. Veſtemque ſumit Monachalem ab Abbate Stephano: vbi quanto feruore quantaque deuotione Dei cultum amplexatus ſit, vix exprimi poteſt. Siquidem, vt legitur in Chronico Antiſſiodorenſi *Ab ingreſſu tanta diſtrictione corpus affligere ſtuduit, vt tota deinceps vita ſua infirmitate multiplici laborauerit.* Bienniq; poſt fit Claræ-Vallis Abbas permittente & volente Stephano, & à M. Guillelmo Catalaunenſi Epiſcopo conſecratur.

Eodem anno 5. Octob. hominem exuit Sigebertus Gemblacenſis Monachus, Chronographus inſignis, ſed Schiſmaticus & Schiſmaticorum fautor. In libello de Geſtis Abbatum Gemblacenſium quem edidit nuper Lucas Dacherius in 6. To-

mo Spiritu ... probitate & scientiæ multiplicitate laudabilis ... potis sapientibus, in iuuenilibus annis in Cœnobio S. Vincentij M... apud Metenses cum Fulcuino Abbate diu conuersatus Sapientiæ fon... sulum Monachis sed & Clericis ad se vndiq; confluentibus, ibique M... rogatu multa edidisse scripta, vt ipse ostendit in lib. Virorum Illustrium quem composuit. Post multum vero temporis vix impetrata licentia redijsse ad Cœnobium Gemblacense, multaque contulisse ad vsum & ornatum Ecclesiæ, quę acquisierat *voluntaria eorum quos instruxerat, liberalitate.* Eum è Leodiensibus frequentasse maiores natu, excellentiores gradu & sensu acutiores, ad eumque deferre & eum eo conferre sulitos, si quid quæstionis occurreret: denique rogatu Henrici Archidiaconi & Decani Ecclesiæ S. Lamberti scripsisse ad Treuirenses librum de Ieiuniis quatuor Temporum, & multa quæ commemorat in libro Virorum illustrium. Obijt igitur 3. Non. Octobris tempore Lietardi Abbatis, qui mense Februario sequente fato quoque functus est: eique substitutus est Anselmus.

1114. Circa annum 1114 Petrus Abaëlardus Lauduno Lutetiam reuersus, in Scholis Arrienſibus vnde à Magistro suo Guillielmo Campellensi expulsus fuerat, Theologiæ professionem aggressus est non minori nominis fama quam ante, cum Dialecticam docebat, nec Philosophiam prusiteri destitit. Verum ecce ob nimiam rerum suarum prosperitatem elatus, Cœlestium immemor beneficiorum frena libidini laxare cœpit qui ante castissimus fuerat, & impuro amore captus pudicum Mularium am... pene abiecit. Initium ergo calamitatum suarum his duabus causis tribuit, superbiæ propter ingenij vim artiumque doctrinam, & impudicitiæ propter amorem Heloissæ Fulberti Canonici Parisiensis Neptis. *Post paucos dies, inquit, Parisius reuersus scholas mihi iam dudum destinatas atque oblatas, vnde primo fueram expulsus, annis aliquibus quietè possedi: atque ibi in ipso statim Scholarum initio Glossas illas Ezechielis quas Lauduni inceperam, consummare studui. Quæ quidem adeo legentibus acceptabiles fuerunt, vt me non minorem gratiam in sacra lectione adeptum iam crederent, quam in Philosophia videbant. Vnde vtriusque Lectionis studio scholæ nostræ vehementer multiplicatæ, quanta mihi de pecunia lucra, quantam gloriam compararent, ex fama te quoque latere non potuit. Sed quoniam prosperitas stultos semper inflat, & mundana tranquillitas vigorem eneruat animi, & per carnales illecebras facile resoluit, cum iam me solum in mundo superesse Philosophum æstimarem, nec vllam vlterius inquietationem formidarem, frena libidini laxare cœpi qui antea vixeram continentissimè. Et quo amplius in Philosophia vel sacra lectione profeceram, amplius à Philosophis & Diuinis immunditia vitæ recedebam. Constat quippe Philosophos nedum Diuinos, id est sacræ lectionis exhortationibus intentos continentiæ decore maximè polluisse.*

Opportunitas loci amoris scintillas excitauit. Erat enim in proximo Domus Fulberti Canonici, qui neptem quandam suam, quod admirabili ingenio prædita esset, habebat apud se & litteris humanioribus imbui curauerat. In quibus adeo profecerat, vt instar miraculi haberetur. Et quia eodem tempore magna erat nominis Abaëlardi celebritas, vtriusque fama vtrique desiderium peperit inuicem videndi se & colloquendi: & hinc par vtrinque flamma nata est. Sensit Abaëlardus se Heloissæ amoribus illaqueatum ipsam quoque suis illaqueasse: ipse Fulbertus flammam aluit oblatâ occasione potiundi votis: quippe Abaelardum vltro inuitauit, & rogauit, vt susciperet puellam acuti ingenij & scientiarum capacissimi erudire tam lingua Latina quam Philosophicis aliisque liberalibus artibus imbuere dignaretur. Rem sic ipse narrat.

" Erat in Ciuitate Parisius adulescentula quædam nomine Heloissa, Neptis " Canonici cuiusdam qui Fulbertus vocabatur, qui eam quanto amplius diligebat, " tanto diligentius in omnem quā poterat scientiam litterarū promoueri studuerat. " Quæ cum per faciem non esset infima, per abundantiam litterarum erat suprema. " Nam quo bonum hoc litteratoriæ scilicet scientiæ in mulieribus est rarius, eo amplius puellam commendabat & toto Regno nominatissimam fecerat. Hanc igitur omnibus circumspectis quæ amantes allicere solent, commodiorem censui in " amorem mihi copulare. Et me id facillimè credidi posse. Tanti quippe tunc no- " minis eram & iuuentutis & formæ gratia præminebam, vt quamcumque fœmina-

rum noſtro dignarer amore, nullam vereret repulſam. Tanto autem facilius hanc mihi puellam conſenſuram eredidi, quanto amplius eam litterarum ſcientiam & habere & diligere noueram, noſque etiam abſentes ſcriptis internunciis inuicem licerct præſentare & pleraque audacius ſcribere quam colloqui, & ſic ſemper iocundis intereſſe colloquiis. In huius itaque adoleſcentulæ amorem totus inflāmatus occaſionē quæſiui, eā qua mihi domeſtica & quotidiana conuerſatione familiarem efficerem & facilius ad conſenſum traherem. Quod quidem vt fieret, egi cum prædicto Puellæ auunculo quibuſdam ipſius amicis interuenientibus, quatenus me in domum ſuam quæ ſcholis noſtris proxima erat, ſub quocunque procurationis pretio ſuſciperet. Hanc videlicet occaſionem prætendens, quod ſtudium noſtrum domeſtica noſtræ familiæ cura plurimum præpeditet & impenſa nimia nimium me grauaret. Erat autem cupidus ille valde, atque erga neptim ſuam, vt amplius ſemper in doctrinam proficeret litteratoriam, plurimum ſtudioſus.

Quibus duobus facilè aſſenſum aſſecutus ſum, & quod optabam obtinui: cum ille videlicet & ad pecuniam totus inhiaret, & neptim ſuam ex doctrina noſtra aliquid percepturam crederet. Super quo vehementer me deprecatus ſupra quā ſperare præſumerem, votis meis acceſſit & amori conſuluit: eam videlicet totam noſtro Magiſterio committens, vt quoties mihi à Scholis reuerſo vacaret, tam in die quam in nocte, ei docendæ operam darem, & eam ſi negligentem ſentirem, vehementer conſtringerem. In qua re quidem quanta eius ſimplicitas eſſet, vehementer admiratus non minus apud me obſtupui, quam ſi agnam teneram famelico Lupo committeret..... Quid plura? primum domo vna coniungimur, poſtmodum animo.

Ipſa quoque Heloïſſa in Ep. 2. ad Abaëlardum narrat, vnde natus ſit amor ille mutuus, quamque ſe beatam putauerit amantē redamari præſertim à tanto viro, cuius fama totū replebat orbē. *Quis etenim Regū*, inquiebat, *vel Philoſophorum tuam exaquare famam poterat? qua te Regio aut Ciuitas ſeu villa videre non aſtuabat? qui te rogo in publicum procedentem conſpicere non feſtinabat, ac deſcendentem collo erecto, oculis directis non inſectabatur? qua coniugata, qua virgo non concupiſcebat abſentem & non exardebat in præſentem? Qua Regina vel præpotens fœmina gaudiis meis non inuidebat vel thalamis? Duo autem fateor tibi ſpecialiter inerant, quibus fœminarum quarumlibet animos ſtatim allicere poteras, dictandi videlicet & cantandi gratia, qua cateros minimè Philoſophos aſſecutos eſſe nouimus. Quibus quidem quaſi ludo laborem exercitÿ recreans Philoſophici, pleraque amatorio metro vel rithmo compoſita reliquiſti carmina, qua præ nimia ſuauitate tam dictaminis quàm cantus ſæpius frequentata tuum in ore omnium nomen inceſſanter tenebant, vt etiam Illiteratos melodia dulcedo tui non ſineret immemores eſſe. Atque hinc maximè in amorem tui fœmina ſuſpirabant. Et cum horum pars maxima carminum noſtros decantaret amores, multis me regionibus breui tempore nunciauit, & multarum in me fœminarum accendit inuidiam. Quod enim bonum animi vel corporis tuam non exornabat adoleſcentiam? Quam tunc mihi inuidentem, nunc tantis priuata deliciis cōpati calamitas mea non compellat? quem vel quam licet hoſtem primitus debita compaſſio mihi non emolliat?* Vno verbo Abaëlardus virgine potitus & ex ea ſuſceptā prole maſculā nēpe filio, quem Aſtrolabium nominari voluerunt, cum ſcelus ſuum honeſtis nuptiis conſentiente Fulberto filiæ auunculo velare & imminuere voluiſſet, poſtmodum verò Heloïſſam cum Argentolienſibus Monialibus recluſiſſet, dum interim Scholis vacaret, furorem expertus eſt væſani auunculi, & qua parte peccauerat, crudeliter mutilatus eſt: qua de re amplius infra dicetur.

Meminit Fulberti Canonici Ordericus Vitalis, aitque eum Os integrum de ſpina S. Ebrulfi habuiſſe, quod Capellanus de Capella Henrici Regis Francorū ſubſtraxerat, eique iamdudum pro amoris pignore dederat. *Qui timens pro diuerſis cauſis*, inquit, *illud habere Fulcone presbytero Maulia mediante accerſit Guillelmum de Monſterolo Priorem Maulia, eique reliquias tradidit deferendas Vticenſi Eccleſia.*

Eodem anno Rodolfus Epiſcopus Roffenſis in Anglia Anſelmi Laudunenſis olim Diſcipulus eligitur in Cantuarienſem Archipræſulem 6. Kal. Maij & anno ſequente conſecratus eſt ab Anſelmo legato Apoſtolico 5. Kal. Iulij, ab eoque pallium accepit. Statim verò inter eum & Turſtanum Eboracenſem diſſidium

emersit de Primatia Ecclesiæ Anglicanæ, quod diu Anglicam turbauit.

1115. Anno 1115. tria Concilia celebrata sunt in Gallia à Conone sedis Apostolicæ Legato, Episcopo Prænestino: primum Remis, alterum Bellouaci, tertium Catalauni teste Roberto Antissiodorensi in Chronico. In Concilio quidem Bellouacensi, cui interfuit Radulphus Viridis Archiepiscopus Remensis tum Regi reconciliatus, Fulco de Grandiuilla cum Radulpho Abbate S. Quintini concordiam init. Legatus anathemate feriit Thomam illum de Marna, de quo supra verba fecimus, & qua de re sic scribit Sugerius, *cuius intolerabili fatigata molestia cum sederet Beluaci generali Conuentu Gallicana Ecclesia, vt in hostes veri sponsi I. C. hic etiam Iudicij primordia & damnationem incipiat promulgare sententiam, venerabilis S. Romanæ Ecclesiæ Legatus Cono Prænestinus Episcopus innumerarum pulsatus molestia querelarum, Ecclesiarum, pauperum & Orphanorum diuexationem & tyrannidem mucrone B. Petri, anathemate scilicet generali detruncans, cingulum militarem ei licet absenti decingit, ab omni honore tanquam sceleratum, infamatum, Christiani nominis inimicum omnium iudicio deponit.*

Eodem anno 5. id. Iulij ab eodem Legato habitum est Concilium Catalaunense, in quo teste Simeone Dunelmensi in Hist. de Gestis Anglorum, excommunicauit Episcopos qui Concilio non interfuere, quosdam verò gradu mouit, plurimos Abbates baculis priuatos deposuit de sedibus, Ecclesiasticum illis interdicens officium. Hæc Simeon. Cononis auxiliator præcipuus in omnibus consiliis & executione Guillelmus fuit Campellensis tunc Episcopus Catalaunensis, de quo scribitur in Chronico Mauriniacensi quod *sublimes scholas rexerat*, vt ad an. 1119. referemus. Cæterum is est Cono legatus qui in Concilio Suessionensi an. 1119. habito quendam Petri Abaëlardi de Theologia Tractatum damnauit.

Eodem anno extincta sunt duo fulgentissima Galliarum luminaria, Iuo Carnotensis & Petrus Pictauiensis; vterque Ecclesiæ libertatum assertor acerrimus, vterque intrepidus: quamobrem vterque à Principibus grauia damna malaque passus est; Iuo à Philippo ob nuptias Bertradæ: Petrus à Willielmo Comite Pictauorum ob similem causam aliaque crimina, quibus infamis apud omnes Christianos habebatur. Iuo Collegium Carnotense reparauit, Ecclesiæque suæ bona multa contulit. De eo sic habet Martyrologium Carnotense. *Idibus Decembris anno Incarnationis Dominicæ 1115. obiit Pater Iuo huius sacratissimæ sedis Antistes, vir magnæ religionis, Ecclesiasticorum & secularium negotiorum prudentissimus, mitis affatu, patientia insignis, castitate pollens & tam in Diuinis quàm in Philosophia eruditissimus. Qui sex Pallia bona & Cappas & Infulas tres & Tapetia tria decori huius Ecclesiæ contulit. Librum Missarum & Epistolarum & textum Euangeliorum & vnum Lectionarium matutinale dedit & omnes argento parauit. Pulpitum miri decoris construxit, Scholas fecit, Domum Episcopalem, quam vilem & ligneam (quam in obitu Episcoporum vel discessu, quibusdam prauis consuetudinibus per violentiam Carnotensium Comitum inductis ancillatam inuenerat) speciosam & lapideam à fundamento refecit, & cum omnibus ad ipsam pertinentibus siue mobilibus siue immobilibus ex ancilla liberam reddidit, libertatemque ipsam adstipulatione priuilegiorum & Romanæ sedis, & Regis & Comitis, quæ in Archiuis huius Ecclesiæ habentur, confirmauit, &c.*

Inter cætera autem quæ vir incomparabilis fecit, post Burchardum Vormaciensem & Anselmum Lucensem, Canones SS. Patrum & Conciliorum Generalium edidit in lucem, Compendiosumque Decretum, appellauit, quo ante Gratiani tempora per sexaginta circiter annos vsi sunt Iuristæ, de quo opere sic ipse habet in Prologo. *Excerptiones Ecclesiasticarum Regularum partim ex Epistolis Romanorum Pontificum, partim ex gestis Conciliorum, Catholicorum Episcoporum, partim ex Tractatibus Orthodoxorum Patrum, partim ex Institutionibus Catholicorum Regum nonnullo labore in vnum corpus adunare curaui: vt qui scripta illa ex quibus excerpta sunt, ad manum habere non poterit, hinc saltem accipiat, quod ad commodum causæ suæ valere perspexerit. A fundamento itaque Christianæ Religionis idest fide inchoantes, sic ea quæ ad quæque negotia discutienda vel definienda pertinent, sub generalibus titulis distincta congessimus, vt non sit quærenti necesse totum volumen euoluere.* Huc pertinent hi versus in modum Epitaphij ad eius laudem conscripti, quibus præcipua eius facta comprehenduntur.

Præsulis Iuonis Corpus iacet hîc tumulatum,
Cuius honos pulsat limen vtrumque Poli.
Iuris hic Antistes Canonum Decreta sacrorum
Perlegit, legum dogmata dans breuius.
Mystica sacra alibi dantur, Rex, quàm tibi Remis
Consultorque tuis Rex vocitatus abis.
Hunc capit Hugo Comes Carnutum mœnia tentans,
Quem pia plebs redimit sumptibus innumeris.
Ære suo atque operâ renouauit Præsulis ædes,
Firmat Ioannis, quâ iacet, Abbatiam.
Atque Decanatum Andrea formauit & auxit,
Te duce fit Maria pulpitus Ecclesiæ.
Fundamenta loci iecit Belli Prioratus.
Hic Magdalena præparat Ecclesiam.
Vicenos annosque duos sine crimine sedem
Rexit ab integris moribus atque fide.

Eius corpus iacuit in Choro Abbatiæ S. Ioannis in Vallibus: donec Hæreticorum rabies hostilis pios eius cineres in auras dispersit. Illam autem Abbatiam e seculari Collegio in Regulare conuerterat. Ei in Episcopali sede successit Gaufridus de Lieues, quem aliqui Discipulum fuisse dicunt Abaëlardi, sed verius crediderim, Guillelmi Campellensis.

Petrus verò Pictauiensis perpetuâ necessitudine & amicitia cum Roberto Arbricellensi coniunctus, quem in condendo Monasterio Fontebraldensi authoritate, consilio, opibus adiuuerat, à Willelmo VIII. Aquitaniæ Duce & Pictauorum Comite, quem ob adulterium sacris areuerat, in exilium pulsus est, & in exilio obiit, multisque post mortem miraculis inclaruit. De eo fusè Malmesburiensis l. 5. de Gestis Henrici I. Anglorum Regis. Erat, *inquit*, tunc Willelmus Comes Pictauorum fatuus & lubricus, qui priusquam de Hierosolymâ rediit, ita omne vitiorum volutabrum premebat, quasi crederet omnia fortuitò agi non prouidentia regi. Nugas porro suas falsâ quadam vetustate condiens ad facetias reuocabat, audientium rictus cachinno distendens. Dumque apud Castellum quoddam Iuor habitacula quædam quasi monasteriola construens Abbatiam Pellicum ibi se positurum delirabat, nuncupatim illam & illam, quæcumque famosioris prostibuli esset, Abbatissam vel Priorem, cæteras verò Officiales instituturum cantitans: legitimâ quoque vxore depulsâ Vicecomitis cuiusdam vxorem surripuit, quam adeo ardebat, vt clypeo suu simulachrum mulierculæ insereret, perinde dictitans se illam velle ferre in prælio, sicut illa portabat eum in triclinio. Vnde increpitus & excommunicatus à Girardo Engolismorum Episcopo, iussusque illicitam venerem abiicere, antea inquit crispabis pectine refugam à fronte capillum quàm ego Vicecomitissæ indicam repudium, cauillatus in virum, cuius pertenuis cæsaries pectinem non desideraret. Nec minus cum Petrus Pictauorum Episcopus eum liberius argueret & detractantem palam excommunicare inciperet, ille præcipiti furore percitus crinem Antistitis inuolat strictumque mucronem vibrans, iam inquit, morieris, nisi me absolueris. Tum verò Præsul timore simulato inducias petens loquendi, quod reliquum erat excommunicationis, fidenter perorauit; ita Comitem à Christianitate suspendens, vt nec cum aliquo conuiuari nec etiam loqui auderet, nisi maturè resipisceret. Ita officio suo vt sibi videbatur peracto, martyriique trophæum siriens collum prætendit, Feri, inquiens, Feri. At Willielmus refractior consuetum leporem intulit: vt diceret, tantum certè te odio, vt nec meo te digner odio, nec cœlum vnquam intrabis meæ manus ministerio. Verumtamen post modicum vipereo meretriculæ infectus sibilo, incesti dissuasorem detrusit exilio. Vbi beato fine conclusus frequentibus & magnis miraculis innuit mundo quàm gloriosè viuat in cœlo. Quibus auditis Comes dicacitate insolenti non abstinuit professus palam pœnitere se, quod non ei iamdudum mortem accelerasset, vt ipsi anima sancta grates haberet & potissimum, cuius fauore cœleste mereatus esset commodum. Vitam Petri & mortem versus isti commendant.

De viuo dictum est.

Corpus, opes, studium, mores, cibus asper, egenus,
Lectio, probra, domat, carpit, alit, fugiunt,
Virtutes, culpas, fructum, colit, amputat, auget
Ius, litem, pacem, protegit, odit, amat.
Fert misero, tribuit peccanti, seruat amico
Auxilium, veniam, continuamque fidem.
Mente Mariæ vacat, sed in actum Martha laborat,
Est intenta gregi Martha, Maria Deo.
Sic apud huncregnat Deus intra, proximus extra,
Hic desiderio, proximus obsequio.
Diligit ille Rachel, nec Liam ferre recusat.
Vxoremque nouus duxit vtramque Iacob.
Huius amat vultum, iuuat huius carpere fructus,
Cum sit pulchra Rachel, fertiliorque Lia.

De mortuo dictum est.

Exutus rebus, intentus, pulsus ab vrbe
Præsul pauperiem, vincla fugamque tulit.
Nunc diues, liber, stabilis, sua præmia Christum
Astra capit, sequitur, possidet ista Petrus.
Vitam Relligio, mentem discretio, famam
Lux operum, studium lectio, verba modus.
Iudicium ius, Iustitiam rigor, ora venustas,
Ornabant pietas viscera, virga manum.
Promouit, priuauit eum, profugumque recepit
Papa, Comes, Christus, ordine, sede, polo.

Obiit autem, vt legitur in Chronico Malleacensi, in Caluiniaco Castro & sepultus est apud S. Cyprianum Pictauii, cum hoc Epitaphio.

Captio, vincla, minæ, census Domnumque ruina,
Nunquam pastorem flexêre suumque rigorem,
Immo magis fortis instanti tempore mortis
Nulla relaxauit quæ iure liganda ligauit.

1116. Anno 1116. obiit celeberrimus ille scholæ Laudunensis Præfectus & Magister Anselmus, tum multorum discipulorum vndequaque ad se conuolantium Doctor eximius: sepultusque est Lauduni in Ecclesia S. Vincentij. Ne quis verò erret in nomine Anselmi, animaduertere necesse est tres fuisse Anselmos Laudunenses. Primum antiquiorem: secundum medium; tertium posteriorem. Primus cognomento vocabatur Beessus, vnus è Thesaurariis Ecclesiæ Laudunensis; qui deceptis diu Canonicis sub specie probitatis & pietatis, non exiguam gemmarum partem quibus sacræ Cruces diebus solennioribus ornabantur, furatus Aurificibus tradidit & vendidit.

Alter qui medius, noster est Anselmus, qui super hoc Thesauri furto, cuius aliquandiu Reus ignoratus est, consultus à Canonicis & Ciuibus Laudunensibus tanquam Orbis lucerna & lumen, respondit tanti facinoris authorem aquæ iudicio inquirendum. Qua de re sic scribit Author ille qui Laudunensis Ecclesiæ instaurationem descripsit. *Protinus ergo*, inquit, *Generalis Conuentus Canonicorum & Ciuium conuocatur: quid opus sit facto, discutitur; & præ omnibus M. Anselmus tunc temporis totius vrbis lucerna consulitur. Ille vt diuinæ legis peritissimus continuo Iosue replicat historiam: quomodo scilicet furtum in Hierico nullo sciente factum Dominus iussit sorte perquiri: primò per tribus, deinde per familias ac domos: ad vltimum sigillatim per viros. Instar huius tam subtilis perquisitionis consulit M. Anselmus, vt tanti facinoris author iudicio aquæ perquireretur, ac singulis vrbis parochiis vnus infans innocens in vase aquæ benedictæ repleto poneretur, & quacumque parochia sorte culpabilis reperiretur, de singulis domibus eiusdem Parochiæ vnus infans in aqua poneretur, & quæcumque domus deprehensa fuisset, omnes viri vel fæminæ ad eam pertinentes iudicio aquæ se purgare cogerentur.*

Fuit autem ille Anselmus Magister Canonicus & Decanus Ecclesiæ Laudunensis, primumque in serie Decanorum primum scribit Lucas Dacherius in Notis ad Guibertum: extant vero qui aiunt fuisse Episcopũ Laudunensem. Docuit Lutetiæ & Lauduni per quadraginta & amplius annos, & ad mortem vsque Theologiam publicè professus est. Inter alios verò Lectionum suarum auditores habuit hosce viros insignes & Magistros, Guillelmum Campellensem, qui & ipse Magisterij dignitate & munere perfunctus ad Catalaunensem Episcopatum promotus est, & postremis vitæ suæ temporibus Petrum Abaelardum, Albericum Remensem qui postea fuit Bituricensis Archiepiscopus, Lotulfum Nouariensem, Gaufridum Britonem, qui anno 1111. Rhothomagensi Archipræsulatu donatus est, Radulfum & Guillielmum qui in Cantuariensi sede sibi inuicem successerunt. De Guillielmo Cantuariensi sic habet prædictus Historicus. *Nos itaque assumpto Domina nostra feretro atque Reliquiis Cantuariam venimus, vbi tunc erat Archiepiscopus D. Willielmus nobis notissimus: quoniam iamdudum pro audienda lectione M. Anselmi Laudunensis petens multis diebus in Episcopi domo manserat, ibique filios Radulfi Cancellary Regis Anglorum docuerat.* Nempe iste Guillielmus credo Gallus, de Corbolio, de Clyche cognominatus anno 1123. ab Henrico I. Anglorum Rege Archiepiscopatu Cantuariensi donatus, præceptor fuerat filiorum Radulfi eiusdem Regis Cancellarij, viri in regno Anglicano potentissimi, qui vt scribit Ioannes Brumpton, 20. annis infirmitate decoctus, in Curia nihilominus ad omnia scelera Iuuene promptior erat, innocentes opprimens & multas sibi terras diripiens.

Posterior denique Anselmus fuit Abbas S. Vincentij Laudunensis ex Monasterio S. Medardi Suessionensis cooptatus an. 1131. cum religiose, doctè ac prudenter Monasterium suum rexisset annos plus minus 17. & pro vtilitate eiusdem Cœnobij Romam profectus fuisset, inquit scriptor Laudunensis, demum *a Clericis Tornacensibus ibi repertus in Episcopum electus est & a D. Papa Eugenio inuitus & reluctans obedientiæ vinculo constrictus Pontifex consecratus est, sicque per eum Tornacensi Ecclesiæ antiqua dignitas restituta an. ab incarnatione Domini 1145.*

Eodem quoque anno obiit Galo Parisiensis Episcopus, vt scribunt Sammarthani, vel vt alij an. 1114. 23. Feb. Illi successit Gilbertus seu Gerbertus è Maiore Archidiacono, cuius extant nonnullæ litteræ in Magno Pastorali & in monumentis S. Martini Parisiensis. Hemeræus Cancellarium Ecclesiæ Parisiensis fuisse scribit ab an. 1107. Chartamque Donationis, quâ Galo Episcopus Monasterium S. Eligij Parisiensis quod Sanctimonialium eatenus fuerat, concessit Abbati S. Petri Fossatensis, confecisse Bernero tum Decano, Adam Præcentore, in cuius Chartæ fine leguntur hæc verba. *Scripsit Gilbertus Cancellarius.*

Hocce tempore Prima Scholasticæ sapientiæ lineamenta Parisiis figurari cœpisse scribit Hemeræus. His annis, inquit, prima Scholasticæ Sapientiæ lineamenta in Academia Parisiensi figurantur, publicè istam professione tractantibus Campellensi, & Abailardo, Porretano Terricο, & qui in vita sancti Godefridi nominatur Goslenus, alijsque Magistris in Schola Episcopali primum illis quidem; tum eodem Campellensi in secessu Victorino, qui paulo post Ludouico Crasso fundatore in nobilissimum domicilium euasit Theologiæ Parisiensis: Petro autem Abailardo in Schola Genouefiana. Augescente autem Academia numero Professorum Metentiumque, & obortis persæpe tumultibus Scholasticis aliisque similibus causis, quo effrænes illi adolescentiæ motus Christiano metu continerentur, Cancellario Scholæ Principi concessa ab Episcopo Galone Facultas est Scholares Ecclesiasticis censuris illigandi: *Quæ erant illa præsertim ætate & formidabiles & frequentes.* Errat tribuens Galoni Episcopo Constitutiones synodales de quibus diximus ad an 1105. Porro Gilberto ad Episcopalem sedem prouecto, Theobaldus in Cancellatij munere successit.

Eodem quoque anno Petrus Abaelardus suscepta ex Heloissa sua prole masculâ & contracti cum ea infeliciter nuptiis, dum dedecus euitare cupit, crudelissimè euiratur. Sed antequam facinoris circunstantias describamus, iuuat exponere quantas sibi miserias & infortunia furtiui & illiciti sui amores attulerint. Imprimis enim reddiderunt illi suæ professionis induxerunt & negligentiam summam in Officio Scholastico explendo: adeo vt nunc amplius esse videretur

Abaelardus qui ante fuerat, cuius mutata studia primi senserunt Discipuli, & tanto Magistri malo indoluerunt. Narrat ipse. *Quo me amplius, inquit, hæc voluptas occupauerat, minus Philosophiæ vacare poteram & scholis operam dare. Tadiosum mihi vehementer erat ad scholas procedere vel in eis morari, pariter & laboriosum, cum nocturnas amori vigilias & diurnas studio conseruarem. Quem etiam ita negligentem & tepidum lectio tunc habebat, vt iam nihil ex ingenio, sed ex vsu cuncta proferrem, nec iam nisi pristinorum recitator essem inuentorum; & si qua inuenire liceret, carmina essent amatoria, non Philosophia Secreta. Quorum etiam Carminum pleraque adhuc in multis, sicut & ipse nosti, frequentantur & decantantur regionibus ab his maximè quos vita similis oblectat. Quantam mœstitiam, quos gemitus, quæ lamenta nostri super hoc scholares assumerent, vbi videlicet hanc animi mei occupationem, imò perturbationem præsenserunt, non est facile vel cogitare. Paucos enim iam res tam manifesta decipere poterat, ac neminem credo, prater eum, ad cuius ignominiam maximè id spectabat, ipsum videlicet puellæ auunculum.*

Narrat deinde quo tandem pacto Fulbertus facinus agnouerit, Neptemque suam diligentius omni commercio arcuerit, quomodo vero ambo disiuncti corporibus animos fortius coniunxerint. Item quomodo Puellam, postquam concepisse comperit, de domo auunculi furtim sustulerit, & in patriam suam ad sororem subito transmiserit, donec pareret filium, quem Astrolabium nominarunt. Item quomodo tentatis variis adminiculis ea tandem lege sibi puellæ auunculum demeritus fuerit, vt ipsam in vxorem acciperet. Quanquam illa conditionem reprobabat quasi præsaga calamitatis inde euenturæ. Malebat quippe Abaelardi amica quam vxor legitima videri: multas præterea rationes subiungebat quibus „ ipsum ab hoc proposito dimoueret. Vt autem inquiebat, hoc Philosophici stu„ dij nunc omittam impedimentum, ipsum consule honestæ Conuersationis sta„ tum. Quæ enim conuentio scholarium ad pedissequas, scriptoriorum ad cuna„ bula, librorum siue tabularum ad colos, stylorum siue calamorum ad fusos? quis „ denique sacris vel philosophicis meditationibus intentus pueriles vagitus, nu„ tricum quæ hos mitigant, nænias, tumultuosam familiæ tam in viris quam in fœ„ minis turbam sustinere poterit? quis etiam inhonestas illas paruulorum sordes as„ siduas tolerare valebit? Id inquies diuites possunt, quorum Palatia vel Domus „ amplæ diuersoria habent, quorum opulentia non sentit expensas, nec quotidianis „ sollicitudinibus cruciatur. Sed non est, inquam, hæc conditio Philosophorum „ quæ Diuitum. Nec qui opibus student vel secularibus implicantur, curis diuinis „ seu philosophicis vacabunt officiis. Vnde & insignes olim Philosophi mundum „ maximè contemnentes, nec tam relinquentes seculum quàm fugientes, om„ nes sibi voluptates interdixerunt, vt in vnius Philosophiæ requiescerent am„ plexibus.

„ Resistendum est occupationibus, nec explicandæ sunt sed submouendę. Quod „ nunc igitur apud nos amore Dei sustinent qui verè Monachi dicuntur, hoc desi„ derio Philosophiæ qui nobiles in gentibus extiterunt Philosophi. Si autem sic „ Laici Gentilesque vixerunt nulla scilicet professione Religionis adstricti, quid „ te Clericum atque Canonicum facere oportet, ne Diuinis officiis turpes præ„ feras voluptates? ne te præcipitem hæc Carybdis absorbeat, ne obscœnitatibus „ istis te impudenter atque irreuocabiliter immergat? Qui si Clerici prærogatiuam „ non curas, Philosophi saltem defende dignitatem. Si reuerentia Dei contemni„ tur, amor saltem honestatis impudentiam temperet....addebat denique ipsa & „ quàm periculosum mihi esset eam reducere & quam sibi charius existeret mihi„ que honestius amicam dici quàm vxorem, vt me ei sola gratia conseruaret, non „ vi aliqua nuptialis vinculi constringeret.

Nihilominus ille pactis cum Fulberto nuptiis vt sic honori puellæ consuleret & familiæ dedecus eleuaret, eam post partum Astrolabium Parisios reducendam censet, & deposito apud Sororem pignore cum ea reuertitur ad auunculum, atque post paucos dies de nocte sua summo manè in quadam Ecclesia propinqua, Fulberto & quibusdam aliis amicis præsentibus & testibus nuptiali benedictione confœderantur; moxque occulte diuisim abscedunt: nec deinceps nisi raro & latenter se se inuisunt, dissimulantes vterque quod egerant. Quo vero magis cela-

re

te nitebantur coniugium, tanto euidentius illud manifestare contendebat Fulbertus ignominiæ suę solatium eiusmodi quęrens. Contra Heloissa interrogata passim de rei veritate negabat & pernegabat; indeque male omnino ab auunculo tractabatur. Quæ res omnium calamitatum quæ vtrique deinde acciderunt, fons fuit & origo. Nam vt eam ab improperiis huiuscemodi eriperet Abaëlardus eam ad Argentoilense Monialium Cœnobium transmittit, vbi olim Puella educata fuerat & erudita; vtque Coniugij demeret opinionem, sacras vestes excepto velo ei aptari fecit, vt sic pro Moniali haberetur. Quo audito auunculus & consanguinei se ita delusos arbitrati consilium capiunt, Abaëlardi seruum pecunia corrumpunt, & nocte quadam intempesta quiescentem & dormientem in secreta hospitij camera inuadunt, & partibus illis quibus peccauerat, mutilant. Quibus statim in fugam conuersis (nam sine clamore res fieri non potuit) duo qui comprehendi potuerunt, oculis & genitalibus eodem furore priuati sunt, quorum vnus fuit seruus ille proditor. Hæc ipse narrat Abaëlardus, quid vero mane facto contigerit, si scire cupis, subiungit quæ sequuntur.

« Mane autem facto, inquit, tota ad me Ciuitas congregata quanta stuperet admiratione, quanta se affligeret lamentatione, quanto me clamore vexarent, quanto planctu perturbarent, difficile, imo impossibile est exprimi, maximè vero Clerici & præcipuè Scholares intolerabilibus me lamentis & eiulatibus cruciabant, vt multo amplius ex eorum compassione quàm ex vulneris læderer passione, & plus erubescentiam quàm plagam sentirem, & pudore magis quam dolore affligerer. Occurrebat animo quanta modo gloria pollebam, quam facili & temporali casu hæc humiliata, imo pœnitus esset extincta, quam iusto Dei iudicio in illa Corporis mei portione plecterer, in qua deliqueram; quam iusta proditione is quem antea prodideram, vicem mihi retulisset. Quanta laude mei æmuli tam manifestam æquitatem efferrent: quantam perpetuò doloris contritionem plaga hæc parentibus meis & amicis esset collatura, quanta dilatatione hæc singularis infamia vniuersum mundum esset occupatura. Quæ mihi vlterius via pateret, qua fronte in publicam prodirem omnium digitis demonstrandus, omnium linguis corrodendus, omnibus monstruosum spectaculum futurus. Quid inde secutum sit, dicemus infra ad an. 1117. »

Interim non omittendum graue bellum hoc anno exarsisse inter Regem Francorum Ludouicum & Henricum Anglorum. Causa fuit Comes Blesensis, Henrici nepos qui prior Ludouicum lacessiuerat, sed viribus impar Henricum ad suas partes adduxit. Ludouicus cum Comitibus Flandrensi & Andegauensi coniurat, minantur Normaniam se Henrico ablaturos & Vuilielmo Roberti nuper Ducis filio hæredi legitimo tradituros: initium belli à Gisortio & Brayo Castellis, quæ licet neutrius partis esse debebant, ea Anglus occupauerat. Dimicarunt ergo fortiter ambo Reges, sed infeliciter Francus. Henrici facta miris laudibus extollit Sugerius, eique Ambrosii Merlini vaticinationes omnino accommodat quod & multi huiusce seculi 12. Scriptores fecerunt. Inter cœteros verò Alanus de Insulis Magister Parisiensis, qui in eius Prophetiam Commentaria edidit regnante Henrico II. Sic ergo Sugerius in vita Ludouici.

« *Ea tempestate ad partes Normanorum contigit deuenisse Regem Anglorum Henricum virum fortissimum pace & bello clarum. Cuius admirabilem & pene per vniuersum Orbem declaratam excellentiam ille etiam agrestis vates Anglorum sempiterni euentus mirabilis spectator & relator Merlinus tam eleganter quàm veraciter summo praeconio commendat, ac in eius laude voce Prophetica erumpens ex abrupto vt vatum mos inoleuit.* Succedet inquit, Leo Iustitiæ, ad cuius rugitum Gallicanæ turres & Insulani tremebunt. In diebus eius Aurum ex Lilio & vrtica extorquebitur & argentum ex vngulis mugientium manabit. Calamistrati varia vellera vestibunt, quia exterior habitus interiora signabit, pedes Latrantium truncabuntur, pacem habebunt feræ, humanitas supplicium dolebit, findetur forma commercij, dimidium rotundum erit, peribit Miluorum rapacitas & dentes Luporum hebetabuntur. Catuli Leonis in æquoreos pisces transformabuntur, & Aquila eius super montes Arauium nidificabit. »

Singula deinde explicás Sugerius Henrico aptat; ita vt nec *vnū iota nec vnum verbum dissenserit.* Per Catulos quidem Leonis tansformatos in Pisces, *Henrici filios*

filiamque naufragatos intelligit à maritimis piscibus deuoratos *& conuertibiliter physice transformatos*. Ideo autem Leo Iustitiæ vocatus est Henricus, quia statim post occupatum regnum Anglicanum de proborum virorum consilio antiquas Regni consuetudines ad captandam Subditorum beneuolentiam se seruaturum iureiurando confirmauit. Item Normanis, qui prædationibus assueti erant, nihil nisi *eruitionem oculorum & furcarum supplicia* si rapiant, promisit. Hinc explicatur quod Merlinus ait, *Perit Miluorum rapacitas & dentes luporum hebetabuntur*: cum nec nobiles nec ignobiles deprædari aut rapere quacunque audacia præsumerent. Quod autem, inquit Sugerius, dicit Merlinus. *Ad rugitum Leonis Iustitia Gallicana turres & Insulani dracones tremebunt*. Huc accedit quod fere omnes turres & quæcunque fortissima Castra Normaniæ, quæ pars est Galliæ, aut euersum iri fecit, aut suos intrudens & de proprio ærario procurans, aut si dirutæ essent, propriæ voluntati subiugauit. Insulani Dracones tremuerunt, cum quicunque Angliæ proceres nec etiam mutire in tota eius administratione præsumpserunt. In diebus eius aurum ex Lilio quod est Religiosis boni odoris, & ex vrtica, quod est ex secularibus pungentibus ab eo extorquebatur: hoc intendens, vt sicut ab omnibus proficiebat, ab omnibus ei seruiretur. Argentum ex vngulis mugientium manabat, cum turris securitas horreorum plenitudinem, horreorum plenitudo argenti copiam plenis scriniis ministrabat: *qua occasione*, inquit, *& Castrum Gisortium tam blandiciis quam minis à Pagano de Gisortio eum extorquere contigit. Castrum munitissimum, situ loci compendiosum, quod ad vtrumque terminum Francorum & Normanorum fluuio grate piscium fœcunditatis, qui dicitur Epta, interfluente, antiquo fune Geometricali & Danorum concorditer merito collimitat, ad irruendum in Franciam gratum Normanis præbens accessum, Francis prohibens*.

1117\. Anno 1117. Petrus Abaëlardus postquam à vulnere paulum conualuit, Monasticum sumpsit habitum apud San-Dionysium ab Adamo tunc Abbate, non tam pietate & religione ductus, quàm pudore calamitatis suæ suffusus. Videbat enim se, si secularem vitam vltra degeret, omnium opprobriis & dicteriis impetitum iri. Heloissa quoque iam serio inter Moniales Argentolienses adscribi postulauit, velumque tandem cum Episcopali benedictione accepit. At Petrus vltionis desiderio tactus Romam ire cogitauit, vt de impio & crudeli Fulberti facinore apud Curiam quereretur: cuius facti pœnas reposcere ab Episcopo & Capitulo putabat fore inutile. Ne tamen iret, effecit Fulco Diogillensis Prior, quod cœnobium in agro Parisiensi prope Montmorenciacum situm est, Gall. Dueil: cuius ad eum hæc legitur Epistola dehortatoria, simulque consolatoria de infortunio quod ipsi contigerat

Epistola Fulconis Diogillensis ad Abaelardum.

Petro Deo Gratias Cucullato Frater Fulco vitæ consolationem præsentis & futuræ. Secularis vitæ pericula, qui sine periculo se putat euadere, non minus desipere videtur, quàm si cum insipiens sit quispiam se existimet sapientem. Quanto vtique inuoluatur errore stultitiæ, non opus est me monstrare, cum luce clarius " pateat sapienti. Fortuna reguntur qui diutius sibi permanere in huius felicitatis " mutabilitate promittunt. Quam sit contrarium rationi hoc opinari, monstrat sui " mutatione infida felicitas. Non est humanum stabilitate durare. Et licet res hu" manæ quotidie in deteriora labantur & felicitatis iocunda vanitas frequenter " feriatur contrariis; homines tamen miseri huius temporis familiares & amicis" simi finem verum attendere negligunt, & quam multis subiaceant periculis " quantulacunque deliniti prosperitate oculo prouidentiæ metiuntur. Sed cum fe" rit aduersitas, aut in desperationem præcipitat, aut ad fructum animaduersio" nis eleuat; attamen demum quod homines sint, agnoscunt. Desperatis & im" pœnitentibus neque in hoc seculo neque in futuro remissionis venia relinquitur " vlla: *sperantes autem in Domino misericordia circumdabit*. His subiungit, quanta esset Scholæ Abaëlardi fama & celebritas quamque frequentes ad eam vndequaque Discipuli conuolarent, Itali, Romani, Angli, Britanni, Germani, Sueui, Teutones, Flandri, Hispani, præter Gallos & Francigenas.

" *Affluentissime tibi paulo ante mundi huius gloria blandiebatur & te incertis fortuna " casibus esse obnoxium non sinebat aduertere. Roma suos tibi docendos transmittebat alum" nos, & quæ olim omnium Artium scientiam auditoribus solebat infundere, sapientiorem " te se sapiente transmissis Scholaribus monstrabat. Nulla terrarum spatia, nulla montium*

tacumina, nulla concaua vallium, nulla via difficilis licet obſita periculo & latrone, quominus ad te properarent, retinebat. Anglorum turbam iuuenum mare interiacens & vndarum procella terribilis non terrebat: ſed omni periculo contempto, audito tuo nomine ad te confluebat. Remota Britannia ſua animalia erudienda deſtinabat. Andegauenſes eorum edomitâ feritate tibi famulabantur in ſuis. Pictaui, Vaſcones & Hiberi; Nomania, Flandria, Teutonicus & Suenus tuum calere ingenium, laudare & prædicare aſsiduè ſtudebat. Prætereo cunctos Pariſiorum Ciuitatem habitantes & intra Galliarum proximas & remotiſſimas partes, qui ſic a te doceri ſitiebant, ac ſi nihil diſciplina niſi apud te inueniri potuiſſet. Ingenii claritate & ſuauitate eloquii & linguæ abſolutioris facilitate, necnon & ſcientiæ ſubtilitate permoti quaſi ad limpidiſſimum Philoſophiæ fontem iter accelerabant. Nam illud quod ſic te vt aiunt, præcipitem dedit, ſingularum ſcilicet fœminarum amorem & laqueos libidinis earum, quibus ſuos capiunt Scortatores, melius mihi videor præterire, quàm aliquid dicere quod Ordini noſtro & Regulæ noſtræ religionis non concordet; quandoquidem ſermo de talibus ſœpe magis ſoleat nocere bonis quàm prodeſſe. Hac fortaſſis in te bonorum congregatione in te & ſuper te elatus (quamuis ſapiens, ſi huius nominis ſignificationem in ſe, non extinguat, his animi bonis minimé moueatur) in ſuperbiam initium & peſtem omnium malorum & inaniſſimè efferbueras, & te iactantiæ vento oſtentandi *omnes fere alios etiam ſanctos qui ante te ſapientiæ operam dederant, vt aiunt, qui te frequentius audiebant, inferiores te exiſtimabas.* At omnipotens Dei dignatio & benignitas, qui ſuperbiæ ventum facit euaneſcere & humilitatis gratiam multiplicat; qui neminem morbo ægrotantem ſuperbiæ aliiſque animi ægritudinibus laborantem non iuſto iudicio deſpicit; tuæ mentis inflationem & oculorum extollentiam hoc aduerſitatis genere tui miſerando perdomuit: quatenus & in te ſuperbè non ſaperes, & alios quoſque bonos vituperando negligere deſiſteres, caſtimoniæque ſanctitate & continentiæ laudabili deuotione de reliquo polleres. Hæc corporis particula, quam omnipotentis Dei iudicio & beneficio perdidiſti, quantum tibi nocuerat, ac nocere quandiu permanſit, non deſiſtebat, melius tuarum diminutio rerum, quàm mea poſsit monſtrare oratio, docet. Quidquid verè ſcientiæ tuæ venditione perorando præter quotidianum victum & vſum neceſſarium, ſicut relatione didici, adquirere poteras, in voragiuem fornicariæ conſumptionis demergere non ceſſabas. Auara meretricum rapacitas cuncta tibi rapuerat. Nulla audierunt ſecula meretricē velle alteri miſereri, vel pepercisse rebus appetitorum, quas quoquomodo auferre potuerunt. Videtur hoc probare tua profunda paupertas, qui nihil vt dicitur præter pannos ex tanto quæſtu habebas, cum his primum caſibus ſubjacuiſti fortunæ. Damnum quidem in hoc tempore tui corporis pertuliſti, & ſecundum ſeculi vanitatem te fo. ſitan reputas aut reputari æſtimas viliorem: omnium infelicem æſtimationem & penitus à vera ratione deſtitutam reputationem! Si verius quod iuſtum & bonum eſt perſcrutari tecum & ſolus ſtudioſa frequentique meditatione velles, poſtpoſita vanitate inuenires, quantum tibi afferat vtilitatis particularum iſta mutilatio. Primum quidem quod plurimas euaſiſti paſsiones, quibus frequenter quatiuntur qui tale aliquid minimè perdiderunt, & quibus nequaquam tenentur obnoxii, vt Phyſici affirmant, qui huius partis corporis priuatione ab omni felicitate ſe cecidiſſe ſtolidiſsimè putant. Deinde autem quod ardore libidinis & luxuriæ facibus, quo malo aliquando tanguntur etiam ſancti, nullam ex hoc iam niſi ſola cogitatione patieris vexationem, ſed extinctâ feralis flammâ incendii ad te redeas neceſſe eſt, mentemque quæ per multa & dulçia luxuriæ inſania vagabatur, in ſolidum recolligas. Iam poteris liber nullâ retractante libidine omnium vias cognoſcere rationum & cauſas quas aut parum, aut nihil percipiunt, qui per diuerſa libidinis incitamenta raptantur: adde quod pecunia tua, ſi quam tibi habere licuerit (non eſt enim Monachorum ſine licentia proprium quid habere) vexationi diſtrahentium non erit obnoxia. Amodo incipies poſsidere, quod multis paulo ante diſtrahebatur euiſcerationibus. Hoc quoque magni exiſtimare debes, quod nulli ſuſpectus, ab omni hoſpite hoſpes tutiſsimè recipieris. Maritus vxoris violationem ex te vel lectuli concuſsionem minimé formidabit. Decentiſſimé ornatarum turmas Matronarum inuiolabiliter pertranſibis. Virginum choros in flore iuuentutis ſplendentium, quæ etiam ſenes

» iam calore carnis destitutos suis motibus in feruorem libidinis inflammare con-
» sueuerunt, non timens earum incessus & laqueos, securus & sine peccato mira-
» beris. Sodomitarum secretos recessus, quos detestatur super omnes turpissimos
» Diuinæ Iustitiæ veritas & eorum turpia & maligna consortia, quæ quidem sem-
» per odisti, de cætero te sine intermissione vitare verum est. Eromnino post hos
» huius fragilissimæ fragilitatis fluxus, quod magnum Dei gratiæ munus in hoc
» ordine æstimo, nocturnas somniorum illusiones te minime sentire ita certum
» est, sicut certum est, quoniam voluntatem si forte aderit, nullus seque-
» tur effectus. Blandiciæ vxoris corporumque contactus, sine quo vxor haberi
» non potest, ac liberorum cura singularis, quominus Deo placeas, minimè retar-
» dabunt. Quam magnum æstimas bonum peccandi periculis te substrahi & in
» non peccandi securitate constitui? Leoninam itaque Meretricum ferociam
» quam primum ad se introëuntibus ostendunt serpentinæ deceptionis astu-
» tiam, captiuæ earum luxuriæ incontinentiam poteris vitare superbus. Quod lo-
» quor, melius de reliquo rerum experientia es cogniturus, quàm verbis valeam
» explicare. Origenes ille cuius alta sapientia vbique prædicatur & colitur præter
» hoc quod quædam errata minimè correxerit, referens tamen culpam in Ambro-
» sium Discipulum vt dicit B. Hieronymus, qui clanculum edita ante tempus in
» lucem protulerit, ille inquam Origenes deuitans omnem libidinis suspicionem,
» hac parte corporis se sponte priuauit. Ioannes & Paulus, Protus & Hiacynthus
» aliique plures gloriosi Martyres gloria & honore in supercœlestibus in præsentia
» Dei coronati in hac temporis breuitate gaudent genitalibus caruisse. Et beati
» sunt qui propter Regnum Cœlorum se castrauerunt. Poteram fortasse plurima
» talium exempla ponere, sed quæ dicta sunt sufficiunt. Ergo frater ne doleas, nec
» contristeris, nec perturbatione huius incommodi quatiaris, præsertim cum hoc
» tam plures, vt dictum est, vtilitatis afferat fructus, & quod hoc modo factum est,
» semper & irreparabile permaneat & euulsum. Sit hoc tibi solamen assiduè, Quod
» redintegrari natura non patitur, leuius potest tolerari.

Fer & hac, vt ait ille, *solatia tecum.*

Quoniam tempore huius diminutionis vel thorum violando, vel in aliquo fornicationis veneno minimè deprehensus es. Membra quieti dederas & sopori, nullique malum inferre parabas; cum ecce manus impietatis & ferramentum exitiale sanguinem tuum innoxium gratis fundere non dubitauerunt. *Plangit ergo hoc tuum vulnus & damnum venerabilis Episcopi benignitas, qui quantum licuit, vacare iustitiæ studuit. Plangit liberalium Canonicorum ac Nobilium Clericorum multitudo. Plangunt ciues ciuitatis hoc dedecus reputantes & dolentes suam vrbem tui sanguinis effusione violari. Quid singularum fœminarum referam planctum, quæ sic hoc audito lachrymis more fœmineo ora rigarunt propter te militem suum, quem amiserunt, ac si singulæ virum suum aut amicum sorte belli reperissent extinctum? Tantus ergo omnium luctus extitit; vt melius mihi videaris te debere velle periisse, quàm seruasse quod periit.* Felix se nescit amari. *Pene tota Ciuitas in tuo dolore contabuit. Habes arrham veræ dilectionis in te, quam si prius agnouisses, nullas meo iudicio diuitias illi comparabiles æstimares.* Sed forsitan illo sermone Prophetico mihi respondere contendes, *renuit consolari anima mea.* Non possum non dolere tam proboso tactus incommodo: quoniam hoc hominum genus suam solet ætatem adducere. Nudantur genæ post modicum ornamento pilorum & gloria cutis in facie in rugam contrahitur, pallor inconueniens confundit vultum, & qui me aliquando nouerunt, ex quo faciem meam viderint, statim esse mutilum hac corporis parte sunt cogniturі. *Exigam ergo mei vindictam dedecoris, & totum meæ pondus iniuriæ Romanis auribus intimare studebo, & tam Episcopum quam Canonicos quoniam primum Iudicium de illo, qui in me malus extitit, mutare machinati sunt, quantum potero perturbabo, ac tunc demum intelligent quam sit contrarium honestati à rigore iustitiæ deuiasse. O miserum valde consilium & omni destitutum vtilitate! Nunquid non audisti aliquando de Romanorum auaritia & impuritate? Quis vnquam suis potuit opibus meretricum voraginem satiare? quis potuit sacculis cupiditatis earum sufficere crumenis? Quantum ergo ratione colliga, nec tibi, nec Ecclesiæ tuæ hoc etiam cogitare salubre Consilium esse dignoscitur. Et plurimum Monasterio tuo, cui addictus es, debes studere prodesse potius quam obesse.* Quam plurimum te obesse, si hoc agere intenderis, nulli qui sapiat, erit in incerto. Sub-

stantia tuæ rei ad visitationem Romani Pontificis, cum aut modica sit aut nulla, minimè sufficit. Quid Palatinis morsibus obiectabis? Parentum vel amicorum tuorum (omnes enim oderunt te propter te) rei familiaris subuentio vel aliorum in nullo ministrabit tibi. Restat ergo, vt si Romam expetieris, Monasterij tui opibus, quæ res ei grande damnum exstiterit, necesse est iter arripias. Quod si defecerit & iter tamen impleueris, incassum te sudasse nulli dubitare fas est. *Quotquot enim nostris temporibus ad illam sedem sine pondere pecuniæ accesserunt, perdita causa confusi & reprobi abscesserunt.* Si protervus extiteris & causam tuam inter eos exponere volueris, de te quidem commouebis risum, iustitiam vero consequêris nullam. Perdes itaque tanti laboris fructum & operam, & Ecclesiæ Parisiensis Pontificem & Canonicos Monasterio tuo & fratribus reddes acerbissimos & infestissimos inimicos. *Frustra autem niti* vt dicit Historicus, *& nil nisi odium acquirere extremæ dementiæ est.* Si de vindicta quereris, quam multum sitit anima tua & desiderat, noli continuo morderi dolore & tabescere, quia iam in maxima parte visa est adimpleri. Nam Quidam illorum qui tibi nocuerunt, oculorum priuatione & genitalium abscissione mutilati sunt. Ille autem qui per se factum abnegat, iam ab omni possessione sua bonorum suorum comportatione exturbatus est.

Noli ergo Canonicos vel Episcopum tui Sanguinis effusores vel perditores vocare, qui propter te & propter se, quantum potuerunt, intenderunt. Sed audi consilium bonum & veri amici consolationem. Monachus es & sanctæ Religionis habitum non inuitus & sponte sumpsisti. Non igitur amplius tibi vindictam exigere licet, si in veritate vis tenere & amare, quod in huius nominis significatione monstratur contineri. Si vero odio habueris etiam inimicum, qui hoc opus fecit, nec odire desinis, afferat aliud qui velit, ego confidenter assero vestẽ quidem Christi portare potes, sed ad nullam tibi vtilitatem proueniet. *Sequimini*, inquit Apostolus, *pacem cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Mihi vindicta*, dicit Dominus, *& ego retribuam.* Si vis esse perfectus, incipe Christum perfectè diligere & vsque ad inimicum diligendum pertinges. Remitte minas & verba ampullosa incassum effundere. Neque enim potes implere quod cupis. *Iniuria iniustè irrogata, non cui irrogatur, sed ei qui irrogat infamia est.* Noli de cætero de amissa dolere felicitate, quam semper aduersitatis incommoda prosequuntur. Si ergo in sancto proposito permanseris vsque in finem nec defeceris, Christus omnia quæ perdidisti multipliciter & mirabiliter reformabit in glorificatione Corporum in futuro beatorum: ac tum demum *regula Dialecticorum falsa apparebit dicentium, in habitum nunquam posse redire priuationem.* Vale in Domino.

Ex hac Epistola tria intelligimus. Vnum est, quod Episcopus & Capitulum Parisiense de Fulcone & sceleris participibus vindictam, quantum in ipsis fuit, sumpserunt, non tamen omnino Abaëlardi desiderio & expectationi satis fecerunt. Quam vero sententiam tulerint, ex dictis intelligitur. Et hinc quoque patet Episcopum suum habuisse forum Ecclesiasticum, iudiciumque in causis Academicis seu Scholasticis exercuisse. Quod amplius infra patebit vbi de Stephano Episcopo & M. Galone ad an. 1132. agemus. Tunc autẽ Episcopus Parisiensis erat Gerbertus seu Gilbertus vt ante dictum est, Bernerus Decanus, Adam Præcentor, Stephanus & Henricus Archidiaconi, Theobaldus vero Ecclesiæ Parisiensis Cancellarius.

Alterum, quod tum Romana Curia, vt & ante sæpe, auaritiæ & rapacitatis famâ ita laborabat, vt nemo quantumuis innocens sine pecuniæ largitione absolui, nemo nocens & diues si sacculos plenos deferret, damnari posse crederetur. Hoc malum erat Schismatis, quo iamdiu premebatur Ecclesia, vt non auderent etiam legitimi Pontifices Curiales Ministros reprimere. De quibus satyricè paulo nimis Bernardus Cluniacensis,

Roma dat omnibus omnia dantibus: omnia Romæ
Cum pretio: quia Iuris ibi via, Ius perit omne.
Vt rota labitur, Ergo vocabitur hinc rota Roma,
Quæ solet vbere laude fragrescere sicuti aroma.
Roma nocens nocet, atque viam docet ipsa nocendi,
Iura relinquere, lucra requirere, pallia vendi.

Sæpe Notarius est ibi carius emptus, vt illa
Quæ cupis exaret, & sacra præparet ipse sigilla,
Si tua Nuncia præuenit vncia, surge, sequaris.
Expete limina, nulla grauamina iam verearis.
Quam sapientia non valet, vncia dat tibi pacem.
Vncia fœderat, vncia temperat ore minacem.
Aurea lamina dat tibi lumina cæca Quiritum.
Ostia peruia, verbaque Tullia, cor stabilitum.
Si datur vncia, stat prope gratia Pontificalis:
Sin procul hæc valet, hæc tibi lex manet & schola talis.

Tertium est, quod tũ Vniuersitas Parisiensis erat omnino celeberrima; ad quam nimirum ex toto orbe Christiano Scholastici confluebant. Neque enim credendum est ad vnum Abaëlardum ex Italia, Germania, Sueuia, Dania, Hispania, Anglia, Flandria & ex aliis Nationibus excitos conuolasse scholares, sed cum illi ad Academiam Parisiensem conuenirent, suis in locis scientiarum multiplicitate & docendi peritiâ prædicari solitam, Abaëlardi scholam maximè frequentasse, tunc supra cæteras florentem.

Neque postquam ille Monachus factus est, destiterunt scholares ad eum accedere: imò suis precibus & importunis expostulationibus ab Adamo S. Dionysij Abbate obtinuerunt, vt ei Scholas resumere concederet. Itaque postquam Heloissa velata est, atque à Gilberto Episcopo Parisiensi Cœnobio Argenroliensi mancipata, ille verò à vulnere conualuit, Abbate permittente in Cella quadam San-Dionysiana scholam aperuit vt prius, de Philosophicis & Theologicis institutionibus. Primum autem ipse describit quomodo ambo Monasticum habitum sumpserint his verbis. *In tam misera mecontritione positum confusio, fateor pudoris potius quam deuotio conuersionis ad Monasticorum latibula Claustrorum compulit. Illâ tamen prius ad Imperium nostrum sponte velatâ & Monasterium ingressâ. Ambo itaque simul sacrum habitum suscepimus; Ego quidem in Abbatia S. Dionysij, illa in Monasterio Argenteoli supradicto. Quæ quidem, memini cum eius adolescentiam à iugo Monasticæ regulæ tanquam intolerabili pœna plurimi frustra deterrerent ei compatientes, in illam Corneliæ querimoniam inter lachrymas & singultum prout poterat, prorumpens ait.*

Abaëlardus Monachatus docere pergit.

——O maxime Coniux
O Thalamis indigne meis! hoc iuris habebat
In tantum fortuna caput! cur impia nupsi,
Si miserum factura fui? nunc accipe pœnas
Sed quas sponte luam.

Atque in his verbis ad altare mox properat & confestim ab Episcopo benedictum velum ad altare tulit & se Monasticæ professioni coram omnibus alligauit. Non sponte quidem, sed iussu mariti, vt ipsa ad eum scribit. *Me-Iumnculam ad Monasticæ conuersationis asperitatem non Religionis deuotio, sed tua tantum pertraxit iussio.*

Deinde narrat Abaëlardus, quomodo Scholasticam Professionem resumpserit. *Vix autem de vulnere adhuc conualueram*, cum ad me confluentes Clerici tam
" ab Abbate nostro, quàm à me ipso continuis supplicationibus efflagitabant,
" quatenus quod huc vsque pecuniæ vel laudis cupiditate egeram, nunc amore Dei
" operam studio darem, attendens quod mihi fuerat à Domino talentum com-
" missum, ab ipso esse cum vsuris exigendum, & qui diuitibus huc vsque intende-
" ram, pauperibus erudiendis amodo studerem.
" Et paulo post. *Diu itaque illis instantibus* atque importunè pulsantibus, Abbate
" quoque nostro & fratribus interuenientibus, ad Cellam quandam recessi scholis
" more solito vacaturus. Ad quas quidem tanta Scholarium multitudo confluxit,
" vt nec locus hospitiis nec terra sufficeret alimentis. Vbi quod professioni meæ
" conuenientius erat, sacræ plurimum lectioni studium intendens, Secularium ar-
" tium disciplinam, quibus amplius assuetus fueram, & quas à me plurimum requi-
" rebant, non penitus abieci, sed de his quasi hamum quendam fabricaui, quo
" illos philosophico sapore inescatos ad veræ Philosophiæ lectionem attraherem,

sicut & summum Christianorum Philosophorum Origenem consueuisse historia meminit Ecclesiastica. Cum autem in Diuina scriptura non minorem mihi gratiam quàm in seculari Dominus contulisse videretur, cœperunt admodum ex vtraque lectione Scholæ nostræ multiplicari & cæteræ omnes vehementer attenuari.

Notat autem idem Author tunc temporis Abbatiam illlam San-Dionysianam fuisse valde dissolutam, & tam Abbatem quàm Monachos licentiori vitæ fuisse tum dedititissimos. *Erat*, inquit, *Abbatia illa nostra, ad quam me contuleram, secularis admodum vita atque turpissima. Cuius Abbas ipse quò cæteris prælatione maior, tantò vitâ deterior atque infamiâ notior erat. Quorum quidem intolerabiles spurcitias Ego frequenter atque vehementer modò publicè redarguens omnibus me supramodum onerosum atque odiosum effeci. Qui ad quotidianam Discipulorum nostrorum instantiam maximè gauisi occasionem nacti sunt quâ me à se remouerent.*

Abbatiæ illius tunc Abbas & Rector erat Adam, de quo nihil tale vspiam memini me legere. De eo Sugerius eius successor semper honorificè loquitur. Paschalis Papa paulò ante Abbatiam illam inuiserat, de qua Galo Episcopus Parisiensis conquerebatur quidem, sed ob id tantùm quod suam detractaret authoritatem & Iurisdictionem. Quinimo Adam qui ab an. 1099. Cœnobium regebat, pietatis operibus & officiis valde deditus fuisse videtur, magnamque pauperum curam habuisse; vt patet ex nonnullis Donationis Tabulis, quibus constat eum tempore famis magnas pauperibus eleemosynas fuisse elargitum. Non est itaque facile credendum homini leui & inconstanti, qui pristinæ existimationis memor superbiam & fastum nondum adhuc animo deposuerat, quem alij ferre non poterant; aut qui suum illi infortunium improperabant, quod ipsi molestum & graue videbatur.

Nescio quid tamen turbarum in Cœnobio illo accidit, ob quas Adam apud Ludouicum Regem accusatus est: quale verò crimen ei fuerit impositum, non legi quod sciam: sed in eius gratiam Iuo Carnotensis ad Regem scripsit hoc modo. *Dictum est mihi, quod ad suggestionem inimicorum Abbatem S. Dionysij grauiter accusatis, & testimonio cuiusdam pseudomonachi de obiecta sibi falsitate infamare contenditis. Quod nec leges habent, nec Antecessorum vestrorum Regum instituta permittunt, vt alicui de se confesso credi debeat super crimen alienum. Vnde Excellentiæ vestræ supplico, vt Maiestati Regiæ primò consulatis, & nobilis Monasterij, quod cum omnibus sibi appendentibus vestræ voluntati obnoxium est, ne in aliquo iure minuatis, sed potius beneficia quæ prædecessores vestri eidem venerabili loco contulerunt, tanquam in propriam Eleemosynam defendendo vendicetis. Et quia periculosum est loca sanctorum perturbare, militantes in sanctis locis inquietare, salubre consilium mihi videretur, vt postpositis æmulorum insimulationibus tales personas ad hanc discussionem inuitaretis, vel exspectaretis qui sine omni fuco malitiæ consilium vobis darent, & vestræ vtilitati & quieti Monasterij salubriter prouiderent. In his autem omnibus det vobis Dominus spiritum consilij, fortitudinis & pietatis.*

Eodem anno obiit clarissimus ille Theologus Parisiensis & Diuini verbi Concionator egregius M. Robertus Arbricellensis, de quo iam plura diximus supra. Obiit autem 25. Feb. 5. fer. in Prioratu Vrsani Gall. *Orsan*, quò ad securiorem solitudinem recesserat: atque hinc corpus eius ad Fontebraldense monasterium per Petronillam Abbatissam & Leodegarium Archiepiscopum Bituricensem, Roberti dum viuebat, amicissimum delatum est. Eius extremos vitæ actus & obitum describit F. Andreas Monachus Fontebraldensis, qui eidem morienti adfuit & viaticum porrexit. Eius exequias celebrarunt idem Leodegarius, Radulphus Turonensis Archiepiscopus, Reginaldus Andegauensis Præsul, Fulco Iunior Fulconis Andegauensium Comitis filius & alij plures. Elogium eius funereum legitur quotannis in Martyrologio Fontebraldensi, quod est eiusmodi.

Eodem die in Biturica Patria apud Vrsanum præclara dormitio Reuerendi Domini Roberti de Arbruissel Doctoris Theologi, venerabilis Presbyteri, ac Charissimi Patris nostri, qui vir fuit Christianissimus, sanctæ Ecclesiæ Lucifer splendidus, & in sancta prædicatione alter quodammodo Paulus. Redonensis Diœcesis Prouinciæ Britanniæ fuit oriundus, fonteque cœlestis doctrinæ funditus repletus & in religione probabiliter fundatus, à primo lapide author Fon-

„ tis-Ebraldi Basilicam eiusdemque Basilicæ quamplures cellas fundauit, ædificauit, multiplicauitque & in eisdem locis, Deo inspirante, vicos ac mulieres ad seruiendum Deo omnipotenti fideliter coadunauit; quos etiam dum adhuc viueret, & sanctorum Patrum exemplis & regulis omnique sana doctrina verbo & exemplo ad plenum informauit. Hic fortis Athleta, verbi Domini fidelissimus dispensator, dum ex more suo ad Exteras nationes prædicationis sanctæ gratia procederet, apud prædictum locum, quem ipse Deo fauente ædificauerat, qui Vrsamis dicitur, & abiturica Ciuitate duo de viginti milliaribus, hoc est 12. leucis defungitur vocante Deo, senex & plenus dierum viam vniuersæ carnis ingressus est cœlo gaudente, terrâ plorante, glorioso fine quiescens corpus terræ spiritumque polo reddidit an. ab Incarn. Dom. 1117. Non consentiunt tamen authores de anno quo Robertus obiit. Nam in Chronico Paruo Andegauensi legitur obiisse 5. Kal. Martij an. 1116. & in Chronico Malleacensi similiter 6. Kal. Martias eiusdem anni: sed facilis est conciliatio istorum Authorum cum Martyrologio Fontebraldensi: si attendamus iuxta morem Gallicanum fuisse annum 1116. quia computabantur anni à Paschate: more verò Romano fuisse annum 1117. quia iuxta illum annus à Kalendis Ianuarijs incipiebat. Sunt & qui Roberti vitam extendunt ad annum vsque 1120. sed communis opinio est obiisse an. 1117. Eodem anno, quo Robertus vt habetur in Chronico Malleacensi, obiit 7. Kal. Maij Bernardus Fundator Cœnobij Tironensis in Pertico; eique successit Hugo Monachus eiusdem Cœnobij.

1118. Anno 1118. Paschalis Papa obiit: cui legitimè suffectus est Ioannes Gaietanus Crescentis Romani Filius: nomenque Gelasij assumpsit: cui ab Imperatore Henrico Burdinus Quidam Hispanus Bracarensis Archiepiscopus Antipapa oppositus est nomine Gregorij VII. quamobrem Gelasius insidias veritus in Franciam more prædecessorum suorum fugit. Qua de re sic habet Sugerius in vita Ludouici Grossi. *Ea tempestate veneranda memoriæ summum Pontificem Paschalem ab hac ad lucem perpetuam contigit demigrare. Cui cum d: Ioanne Gaetano Cancellario Electione Canonicâ constitutus Papa Gelasius successisset, & cuiusdam Burdini depositi. Bracarensis Archiepiscopi Imperatoris Henrici violentiâ in sedem Apostolicam intrusi & populi Rom. conductitia infestatione intolerabiliter fatigaretur, & à sancta sede eorum tyrannide arceretur, ad tutelam & protectionem sereuissimi Regis Ludouici & Gallicanæ Ecclesiæ compassionem, sicut antiquitus consueuerunt, confugit.*

Initium Ordinis Pramonstratensis. Concilium habuit Remis circa mediam Quadragesimam & de Imperatore questus est qui Burdinum excommunicatum Antipapam fecerat: sed præuentus ægritudine nihil agere potuit. Ad eum Norbertus natione Teutonicus nudis pedibus accessit, mentisque propositum pandens, seminandi vbique verbi Diuini potestatem accepit. Et anno sequenti teste Alberico Præmonstratensem Ordinem instituit, Ecclesiamque fundauit in agro Laudunensi sub Episcopo Bartholomæo, ad quam è schola M. Radulfi Laudunensis 7. iuuenes Lotharingos, quos conuertit, deduxit: vt legitur apud Hermannum Monachum l. 3. c. 4. titulo QVOMODO PRÆMONSTRATENSIS ECCLESIA INCEPTA SIT. *Post paucos dies vir Dei Laudunum veniens*, inquit, *Scholam M. Radulfi, qui Germano suo M. Anselmo defuncto successerat, ingreditur, & Scholasticis eius sermonem exhortatorium faciens, protinus septem ex eis ditissimos, qui nuper de Lotharingia venerant, conuertit & eum magna pecuniâ ad Ecclesiam suam duxit.* Anno 1126. ab Honorio Pontifice Ordinis sui confirmationem accepit. Qui Ordo tempore consequente Lutetiæ Collegium habuit illudque Scholaribus suis destinauit. Vnde inter Religiosos Ordines Vniuersitatis Parisiensis in solennibus Supplicationibus cum cæteris ab Apparitore seu Bidello appellantur.

Origo Templariorum. Circa hæc quoque tempora Templariorum originem notant Historici, qui Clericorum Regularium exemplo Christi se seruitio & militiæ manciparunt. Institutores Ordinis duo fuerunt nobilissimi Equites, Hugo de Paganis & Godefridus de S. Audomaro. Qui cum non haberent domicilium, inquit Mathæus Parisiensis, à Balduino Rege Hierosolymorum locum in Palatio, quod secus Templum Domini ad Australem habebat plagam, ad habitandum obtinuerunt. Canonici verò Domini plateam quam iuxta palatium prædictum habebant, construendis officinis concesserunt. Patriarcha quoque & Rex cum suis

suis Primoribus & aliis Ecclesiarum Prælatis de propriis Dominiciis suis pro victu & vestitu certa eis Beneficia contulerunt. Prima eorum professio hæc fuit; vt in remissionem peccatorum suorum vias & itinera ad securitatem Peregrinorum contra Latronum insidias tutarentur, easque pro viribus eiusmodi hominum fæce mundarent. Tandem post nouem annos in Concilio Trecis habito instituta est Regula, eisque Habitus Albus ab Honorio Papa assignatus. Demum Eugenius Papa Cruces rubeas Palliis seu Mantellis eorum assui voluit, vt à cæteris possent commodius hoc signo discerni. Hæc ferè Mathæus Parisiensis cum his quæ sequuntur.

Numerus eorum in breui ita multiplicatus est, vt in Conuentu plusquam " 300. habeant Equites exceptis fratribus aliis, quorum numerus est infinitus. " Possessiones verò tam citra quam vltra mare adeo immensas habere dicuntur, " vt iam non sit in orbe Christiano Prouincia, quæ eis bonorum suorum portionem non contulerit, & Regiis hodie diuitus præstantiores existant. Qui quoniam iuxta Templum Domini mansionem habent, Fratres Militiæ Templi dicuntur Et cum diu in honesto starent proposito, nunc adeo professionis suæ " humilitate neglecta, Domino Patriarchæ, à quo Ordinis Institutionem & prima beneficia susceperant, se substraxerunt, & obedientiam & Ecclesiæ Dei decimas subtrahentes, facti sunt omnibus valde molesti. Tales iam erant Templarij tempore Mathæi Parisiensis qui florebat circa an. 1250.

Eodem anno obiit Balduinus Rex Hierosolymitanus, sepultusque est in Golgotha iuxta Godefridum Ducem Germanum suum. Cui Fulcherius Carnotensis hoc inscripsit Epitaphium.

Cum Rex iste ruit, Francorum Gens pia fleuit,
Huius erat scutum, robur & auxilium.
Nam fuit arma suis, timor hostibus, hostis & illis,
Dux similis patriæ, consimilis Iosuæ.
Achon, Cæsaream, Berytum nec ne Sidonem
Abstulit infandis hostibus indigenis.
Post terras Arabum, vel quæ tangunt Mare rubrum,
Addidit Imperio, subdidit obsequio.
Et Tripolim cœpit, sed & Arsuth non minus vrsit,
Pluraque præterea fecit honore rata.
Obtinuit Regnum Rex octo decemque per annos
Mensibus atque tribus insuper appositis.
Sex decies Phœbus veruecis viserat Astrum,
Cum Baldwinus Rex obit eximius.
Octies & decies faciens menses duodenos
Regis habes annos, patriam quibus optimè rexit.

Ad eundem annum narrant scriptores Angli cruentum prælium in Normania commissum à Regibus Franciæ & Angliæ, quo nullum obstinatius vnquam fuit; in eoque victos fuisse Francos, Ludouicum in fugam versum, plurimosque Regni optimates aut interfectos aut captos. Quæ victoria Normanis & Anglis animos addidit supra quam dici possit, audaces & insolentes. Mathæus Parisiensis hoc prælium commissum ait fuisse an. 1119 in eo Baldwinum Flandriæ Comitem grauiter vulneratum postmodum obiisse, eique Karolum Kanuti Danorum quondam Regis filium ipsius Balduini cognatum successisse.

Anno 1119. mortuo apud Cluniacum Gelasio Pontifice Wido seu Guido natione Burgundus, Viennensis Archiepiscopus *Imperialis & Regiæ celsitudinis deriuatiuà consanguinitate generosus*, inquit Sugerius, à Cardinalibus qui tunc aderant, eligitur in successorem Kalendis Februarij, nec minus vnanimi consensu ab alijs, qui cum Pseudopapa Burdino Romæ remanserant, optatur: adeo bonæ famæ erat apud omnes. Is Callixti II. nomen accepit, vir de Deo hominibusque bene meritus, inquit Platina: Iuris Ciuilis & Theologiæ Doctor à Laziardo Cœlestino appellatur. Ante omnia autem Tolosæ primùm, deinde Remis Concilium celebrat, mense Octobri 12. Kal. Nouemb. Radulpho Viridi tunc ad- 1119.

huc sedente in Cathedra Remensi, cum Concilio interfuerunt, vt loquitur Ioannes Brompton, 414. *Personæ Pastoralium Virgarum.* In eo proscripti sunt ab Ecclesia Simoniaci, qui pro sepulturis, Chrismate & oleo pretium exigebant. Imperatori Henrico anathema dictum, quod Ecclesiæ reconciliari nollet. Decretum quoque latum aduersus vxoratos presbyteros, & aduersus eos qui dignitates Ecclesiasticas aut vlla Beneficia à Laicis Principibus accipiebant. Habentur autem ista Decreta apud Rogerium Houedensem in Annalibus Anglicanis & in Chronico S. Petri Viui his verbis.

" Quæ SS. Patrum Sanctionibus de Simoniaca prauitate stabilita sunt, nos " quoque iudicio S. Spiritus & authoritate Apostolicæ sedis vnanimiter confirma- " mus. Si quis ergo vendiderit aut emerit vel per se vel per quamlibet submissam " personam Episcopatum, Abbatiam, Decanatum, Archidiaconatum, Presby- " teratum, Archipresbyteratum, Præbendam, altaria vel quælibet Ecclesiasti- " ca Beneficia, promotiones, ordinationes, consecrationes, Ecclesiarum de- " dicationes, Clericalem tonsuram, sedes in Choro, aut quælibet Ecclesiastica " officia vendens, emens & dignitatis officij sui & Beneficij periculo subia- " ceat.

" Quod nisi resipuerit, anathematis mucrone perfossus, ab Ecclesia Dei quam " læsit, modis omnibus abscindatur. Episcopatuum & Abbatiarũ inuestituram per " manum Laicam fieri penitus prohibemus. Quicunque igitur Laicorum deinceps " inuestire præsumpserit, anathematis vltioni subiaceat. Porro qui inuestitus fuerit " honore quo inuestitus est, absque vlla spe recuperationis omnimodo careat. Vni- " uersas autem Ecclesiarum possessiones quæ liberalitate Regum, largitione Prin- " cipum, vel oblatione quorumlibet fidelium eis concessæ sunt, inconcussas & in- " uiolatas in perpetuum permanere decernimus. Quod si quis eas abstulerit, aut " potestate tyrannica detinuerit, iuxta illud B. Symmachi Capitulum anathemate " perpetuo feriatur.

" Nullus Episcopus, nullus presbyter, nullus omnino de Clero Ecclesiasticas " dignitates, vel Ecclesiarum Beneficia cuilibet quasi iure hæreditario derelin- " quat. Illud adiicientes præcipimus, vt pro baptismatis, chrismatis, olei sacri & " sepulturæ acceptione & infirmorum visitatione vel vnctione nullum omnino pre- " tium exigatur.

" Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, vxorum & Concubinarum contuber- " nio prorsus interdicimus. Si qui autem huiusmodi reperti fuerint, Ecclesiasticis " Officiis priuentur & beneficiis. Sanè autem si neque sic immunditiam suam cor- " rexerint, communione careant Christiana. Malè vero scribit Matheus Parisien- " sis in Concilio isto damnatam fuisse Gilberti Porretani hæresim à Calixto, quæ " longè post ab Eugenio damnata est, vt suo loco dicetur.

In eodem Concilio Ioannes Cremensis pro Cluniacensibus perorauit, eorum Priuilegia recensuit, illud vero præsertim quo habent, vt Soli Romano Pontifici subiiciantur, questusque est quod ea à Laicis Principibus & Episcopis violarentur & infringerentur. Plurimum vero Potestatem Pontificiam extulit assumpto hoc argumento quod *nulla sit superior in terris*: qua in re plurimorum aures & animos offendit, occasionemque dedit & materiam ad disputandum in scholis de Potestate summi Pontificis. Sic autem perorauit, vt legere est apud Ordericum.

" Ducenti & eo amplius anni sunt, ex quo Cluniacensis Ecclesia fundata est & " ab ipso primordio fundationis suæ Rom. Papæ donata est, à quo vtilibus Priui- " legiis in Romana synodo coram multis arbitris diuersæ dignitatis euidenter insi- " gnita est. Ratum est & in Chartis insertum legentibus liquido patescit, quod Ge- " rardus Aquitanicus Cluniacense Cœnobium in Alodio suo construxit, & illud " Romam pergens Rom. Pontifici deuotissimè commisit, nec id frustra fieri voluit: " nam ipse tunc 12. aureos Papæ obtulit & exinde totidem singulis annis dari decre- " uit. Præfata ergo Ecclesia nulli Principum seu Præsulum vsque nunc nisi Papæ " subiacuit. Deo largiter opitulante fundis & religiosis habitatoribus feliciter cre- " uit: vnde bonus odor laudabilis famæ longè lateque per orbem fragrauit exem- " plumque sanctitatis piè quærentibus Disciplinam salubriter exuberauit. Con- " uentus Monachorum secundum Regulam S. Patris Benedicti Abbatem eligit, le-

ctum Papæ cum litteris attestantibus dirigit, quem ipse secundum Ecclesiasticum morem consecrat & benedicit. Omnis credentium multitudo eredit ac perhibet, quod qui Apostolicæ sedi iubente Deo præsidet, ligandi atque soluendi potestatem habet. Principis enim Apostolorum Petri Vicarius est cui diuinitus dictum est, *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues Regni cælorum, & quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cælis, & quodcumque solueris &c.* Ergo Apostolica sedes cardo & caput omnium Ecclesiarum à Domino & non ab alio constituta est. Et sicut Cardine ostium regitur, sic Apostolicæ sedis authoritate omnes Ecclesiæ Domino disponente reguntur. Ecce B. Petro concessum est à filio Dei, vt cæteris præeminetet Apostolis. Vnde Cephas vocatur, quia caput & primus est omnium Apostolorum, & quod in Capite præcessit, in membris sequi conuenit. Quis ei resistere potest, cui tanta potestas à Domino concessa est? quis audet soluere quod Petrus ligauit, siue ligare quem ipse absoluit? Igitur cum Cluniacensis Abbatia soli Papæ subiiciatur, & ille qui præcipiente Deo in terris super omnes est, ipsam patrocinetur, Romana authoritas Cluniacensium Priuilegia corroborat, & in virtute Dei omnibus Ecclesiæ filiis imperat, nequis eos temerè pristinâ libertate priuet, nec possessionibus olim habitis spoliet, nec insolitis exactionibus prægrauet. In pace omnia possideant, vt quieti semper seruire Deo valeant.

Hæc Ioanne dicente, subiungit Ordericus, *plures Præsulum & aliorum qui confines illis erant tumultuati sunt, nec ea quæ per Cardinalem constanter edita sunt (quamuis apertè contradicere iussionibus Papæ non auderent) concessa sunt. In altercationibus multiflua iaculabantur sententiæ abundanter emanantes de profundo fonte diuitis sapientiæ. Sed omnia Concilij Gesta nequeo singillatim retexere. Arguti Sophistæ de multiplicibus Ecclesiæ negotiis subtiliter tractauerunt & multa studiosis auditoribus documenta luculenter intimauerunt. Ibi Girardus Engolismensis, Hato Viuariensis, Gofridus Carnotensis & Guillelmus Catalaunensis Duces verbi præ cæteris innotuerunt, & dicacibus Scholasticis atque feruidis amatoribus Sophiæ, inuidiosi euituerunt.*

Eidem Concilio interfuerunt Baldricus Dolensis, Hildebertus Cenomanensis, Radulfus cognomento Viridis Archiepiscopus Remensis cum multis Abbatibus & Monachorum ac Clericorũ multitudine. Sic amplificatâ & exaggeratâ Priuilegiorum Pontificiorum vi non illic tantum, sed & iam sæpè alibi ex quo Gregorius VII. Imperatorem sibi subiecit, Monachi, qui eorum numero longè superant seculares, audentius animos attollere cœperunt; & omnium primi Mauriniacenses de Laicorum sepulturis cum Canonicis Stampensibus quæstionem mouerunt magno æstu vehementique animorum agitatione. Canonici auxilio & gratia Algrini Palatini Clerici Regalis & Stephani Cancellarij Regis, qui ambo Canonici Stampenses erant, apud Miledunum, vbi tum Rex erat & cum Rege Archiepiscopus Senonensis, de Monachorum insolentiâ conqueruntur, & causam obtinent, iusso Archiepiscopo interdicere Monachis omni officio Sepulturæ: quamobrem Thomas tunc Mauriniacensis Abbas sic rescripsit ad Archiep. vt legitur in Chronico.

Domino venerando & in Christo dilectissimo Patri D. Dei gratia Senonensium Archiepiscopo Thomas Mauriniacensium Minister indignus salutem & debitam obedientiam. Legimus in litteris vestris, quod apud Milodunum Canonici Stampenses de nobis grauissimè conquesti sunt, quoniam Ecclesiam B. Mariæ & redditus Canonicorum quantum in nobis est, vt aiunt, omnino annulare satagimus & sepulturam loci ipsius iam ad nos ex parte contraximus & etiam Parochiæ ipsius Ecclesiæ terminos occupauimus. Sensimus etiam Paternæ correctionis verba quæ licet grauiora sint quàm vel causa vel persona mea promeruisset, teuersus tamen ad me cogitate studui, quod pœnitentiæ locum in Ecclesia teneam, cœpique ruminare quod iuxta Salomonem *verba Sapientum sunt quasi claui in altum defixi.* Scribitur & infra puto ad consilium dandum non ad incutiendum terrorem, Regem Ludouicum huic clamori interfuisse, qui fauet omnimodo partibus Clericorum & detestatur & improbat graues & intolerabiles impetus Monachorum. Monemurque vt in hac causa ita nos deinceps habeamus, ne fortè super his quæ paulo ante tetigistis, Regis odium importabile incurramus. Ad hæc nostra est

„ hæc responsio breuis. Primum quidem quòd Canonici spretâ Senonensis Eccle-
„ siæ authoritate ad secularem Curiam fugiunt, Regem pecuniâ contra Priuile-
„ gium Romanæ Ecclesiæ conducunt, contra Canones faciunt. Deinde men-
„ daciter & impiè dicunt Sepulturam loci illius nos ex parte contraxisse,
„ Parochiæ terminos occupasse. Nihil enim horum facimus. Scimus nam-
„ que quàm detestabile malum sit accipere sepulturam & diuinarum scriptu-
„ rarum eruditione & pauperum oppressione quos in vicinia nostra & solum in
„ Diœcesi vestra videmus ad sepulchra mortuorum plorare magis amissiones bono-
„ rum quàm corpora defunctorum. Iuxta verò antiquam Ecclesiarum consuetu-
„ dinem, iuxta vestram institutionem (neque enim adhuc Romanæ dignitatis Pri-
„ uilegium nominamus) sciatis nos & ambulare & ambulasse. Quod si in aliquo fo-
„ ret excessum, debuissem ab illis Canonicè pulsari, non sic inanitet & de nullis
„ adhuc coram Episcopis exclamari. Cæterum pace vestra dixerim, vestrum es-
„ set si vestræ Paternitati placuisset, contra latratus eorum qui se putant amittere
„ quidquid nobis datur à fidelibus, baculum defensionis opponere, tum propter
„ paruulam ac nouiciam Mauriniacensem Ecclesiam, quæ vestra est & à vestro de-
„ cessore Piæ memoriæ R. fundata talibus initiis exercuit. Tum quia per priuatum
„ ac fidelissimum vobis Legarum eorum laqueos præueniens mandaueram, quod
„ vestro tota res penderet arbitrio. De Rege postremò quid dicam, didici præcepto
„ primi pastoris & Deum timere & Regem honorificare. Satis & illius & habuimus
„ & habemus præter hoc negotium familiaritatem, & in multis si dici fas est, ei ne-
„ cessarij fuimus. Sed quibus multotiens abducatur consiliis, vos qui totius vestræ
„ regionis caput estis, experimento aliquando didicistis. Sed ne multis immorer,
„ timeant cum qui diuitiis & deliciis suffocantur, vel ad vtilitatem proximorum
„ Ecclesiasticis honoribus occupantur. *Nam nos Christi pauperes sumus.* Vulgare mi
„ Domine, prouerbium est, *Nudus homo non potest exspoliari.* Nemo timet amitte-
„ te quod appetit sponte sua deserere. Vt veritatem vobis pandam, ante mori pa-
„ ratus sum, quàm contra Priuilegium aliquid facere.

„ Priuilegium istud non refertur in Chronico Mauriniacensi, sed supponitur re-
cens indultum à summo Pontifice Paschale ex concessione Richerij & Daim-
berti Archiepiscoporum Senonensium. Ibi vero legitur ad an. 1120 à Calixto fuis-
se Mauriniacensem Ecclesiam 5. non. Octob. dedicatam in honorem S. Trinita-
tis & S. Crucis, B Virginis, BB. Apostolorum Petri & Pauli omniumque Sancto-
rum, eodemque mense celebrato Remis Concilio Papam Romam profecturum
de Parisius Corbolium aduenisse ibique Canonicos conquestos *suorum Parochiano-
rum corpora sibi violenter auferri*, Papamque ad Abbati significasse *vt se praepararet,
quatenus de talibus ante ipsum placitando ratio ventilaretur.* His subiungit Chronolo-
gistes, *Rursus pœnæ, rursus curæ, rursus timores laboresq; & tumultus oriuntur. Clerici la-
trabant, Rex eorum partes fouebat, Domnus Stephanus à Rege secundus instabat, Algrinus
furebat. In itinere quoque quo die sequente Ferrarias, quæ Regalis Abbatia est, tendebant,
Domnus Stephanus apertissimè in contentionem atque certamen contra Abbatem exiuit.
Terrores, minas, verbera potius quam verba multiplicauit. Ad hæc illius Complicumque
suorum tota nitebatur intentio, vt si Regis, si Collateralium suorum amicitiam Abbas re-
tinere voluisset, ipse Priuilegium quod habebat, discinderet.*

Interim Papam vlterius progredientem comitatur Algrinus assumptisque se-
cum duobus Canonicis Simone Cantore & Philippo conatur reuocatoriã Priuile-
gij Monastici sententiam obtinere, & iactat se obtinuisse. Monachi nonnullos è
Primoribus Ciuium Stampensium sibi demeritos Legatos ad Grisogonum Cardi-
nalem Papæ Cancellarium & ad ipsum Papam mittunt nomine Ciuium, sartum
tectumque conseruari quod Monachis indultum fuerat, Priuilegium postulan-
tium. Litteræ ad Grisogonum tales ibidem leguntur.

„ Grisogono Sanctæ Dei Rom. Ecclesiæ Diacono Cardinali ac Bibliothecario.
„ Thomas Mauriniacensium Abbas salutem. Cum audissem Legatum Stampen-
„ sium procerum pergere ad D. papam, commisi sibi litteras in quibus & vos salu-
„ tarem, & eorum hactenus inauditorum malorum, quæ circa nos aguntur, pau-
„ ca vobis intimarem confisus de promissa mihi amicitia vestra; immo de ea chari-
„ tate quæ nos sub Capite vno in Corpore vno facit vnum, quod & iusta & Ca-
„ nonica diligatis, & ad ea corrigenda quæ dignitatem S. Romanæ Ecclesiæ sau-

ciant, consilium præbeatis. Fecissem id libentius per me, sed multis ex causis retentus sum, sperans & confidens in eo qui non deserit sperantes in se, vos in vestra prosperitate deuotius & officiosius aliquando me visurum. Canonici Quidam in vicinia nostra si tamen Canonici dicendi sunt, qui irregulariter & turpiter viuunt, qui in templo Dei columbas & vendunt & emunt, qui de præbendis suis filios suos hæredes faciunt, qui de baptismate pretium, de mortuis sepulturam violentet exigunt, dum essetis in partibus nostris, Iudicium subterfugerunt, in discessione vestra ad auxilia quorundam, qui in Ecclesia illa & redditüum & facinorum participes sunt, confugerunt. *His Inuentoribus, quorum consiliis Regnum Francorum turbatur & turpatur. Simplices aures Regis sicut & in aliis multis deceperunt*, & à Domino nostro si tamen id credi potest, Priuilegium quod nusquam & nunquam auditum fuit, latenter (non audeo enim dicere qualiter ipsi dicunt) extorserunt. Has insidias & Dei & vestro auxilio me putauerunt præuenisse. Sed vt video, non est via hominis in manu eius, nec viri est vt dirigat gressus suos. A Domino enim gressus hominis diriguntur. Ipsi vero quod ad ignominiam Domini nostri Papæ sanctæque Rom. Ecclesiæ pertinet, Priuilegium se habere garrientes, solito nequiores effecti sunt. Et contra patriũ morẽ, contra consuetudinẽ omnium Ecclesiarum, contra Ius, contra Canones, contra Deum sepulturas grauiores exigunt, & omnibus, vt alibi pro salute animæ suæ sepeliri non possint, contradicunt. Dici non potest quantus hinc populi tumultus oriatur, quantæ nobilium querimoniæ, quanta conuicia, quantæ maledictiones. Scandalum hoc iam multa homicidia seminauit. Stupent & admirantur omnes à vobis, qui sepulturam tam seuerè damnastis, tanti mali fomenta progredi potuisse. Non enim diuersas sicut se res habet, sed penitus contrarias Canonici sententias asseuerant; & quod solo auditu nefas est, Priuilegio Priuilegium contriuisse se iactitant.

Precor igitur Excellentiam tuam, vt subuenias animabus pro quibus Christus mortuus est, ne Princeps tenebrarum & prædo nocturnus eas rapiendi per vos inueniat occasionem. Vt enim iuuarentur orationibus sanctè ac regulariter viuentium, & sua & amicorum Corpora non solum in loco nostro, verum etiam & alia loca & temporibus nostris & antequam locus noster fundaretur, consuetudinariè faciebant portari, liberè sepeliri. Quod quam iustum sit & ratio monstrat & authoritas firmat & consuetudo clamat. Exceptis autem his quæ de hac sententia in promptu vos habere conspexi, accipe quid hinc B. Augustinus sentiat. Scribit enim sic in libro de cura agenda pro mortuis ad Paulinum Nolanum Episcopum. *Si paterna, vestis, & annulus ac si quid huiusmodi tanto carius est posteris, quanto erga parentes maior affectus est, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtique multo familiarius atque coniunctius quàm qualibet indumenta gestamus. Quod si verum est, prof ctò etiam prouisus sepeliendis corporibus apud memoriam Sanctorum locus bona affectionis humanæ est erga funera suorum. Quoniam si nonnulla Religio est vt sepeliamur, non potest nulla esse, quando vbi sepeliantur, attenditur.* Hæc Augustinus. Sollicitus igitur de salute animæ tuæ, fac vt Legatus iste loquendi locum habeat, & suggere Domino nostro, vt tam horrendo, iam pessimo malo medicinam prouideat. Misereatur animarum earum, quæ se petierint adiuuari & non potuerint adipisci. Misereatur pauperis Ecclesiæ, quam ipse propria manu dedicauit; ad cuius oppressionem, imò destructionem tales machinas Diabolus fabricauit. Vale.

Quamobrẽ vero tam multa de Monachis, deque sepulturis, quæ ad Vniuersitatẽ Parisiensem non pertinent? imo pertinent: sæpe enim mota est illa Quæstio in Conuentu Academico, præsertim ex quo Mendicantium Ordines instituti sunt: sæpe quoque ab Episcopis in eam rem consulta est Vniuersitas, vt ex historia patebit. Cæterum non eget commento isthæc Epistola: palam inuehuntur Monachi in eos qui primas in Regni administratione partes obtinebant, palam in ipsum Regem, quem simplicem appellant, hoc est, *credulum & fatuum*, quia iuri quod sibi contra morem Ecclesiæ assumebant, aduersabatur. Nolunt quidquam exigi à Canonicis pro sepulturis, & tamen pauperem suam Ecclesiam repræsentãt, quasi eo adminiculo egeat, vt sustentetur: quibus verbis neque se gratis sepelire velle Laicorum defunctorum corpora satis declarant. Et cum de Richerio &

Daimberto Archiepiscopis Senonensibus loquuntur, illum huic præferunt, quià plus diligebat Ecclesiam suam, & quia Daimbertus inuitatus & rogatus confirmare Priuilegium à Richerio decessore concessum, dixerat. *Monachos impetuosos atque rebelles Episcopis existere.* Cæterum huiusce litis decisio ad Cononem Legatum Apostolicum Abbatis Thomæ amicissimum à Pontifice remissa est, vt ex eodem Chronico intelligitur.

Narrat idem Author ab ipso Conone, qui forte ad Cœnobium Mauriniacense diuerterat, quorundam bonorum Ecclesiasticorum, quæ à secularibus numeratâ pecuniâ ipsi emerant, obtinuisse confirmationem, & quasi à S. sede Apostolica donationem; idque de consilio Guillelmi Catalaunensis Episcopi. *Mordebat* inquit, *Abbatis & aliorum quorumdam fratrum conscientiam, quod Antecessores nostri Ecclesias ac Decimas quasdam non solum donis, verum etiam pecuniis acquisierant. Neque enim tunc in initio scilicet Constitutionis huius Ecclesia quæstio de Simonia sic ventilata erat, sicut posterorum diligentiâ factum est. Sed si quid Ecclesiasticum à Secularibus hominibus emeretur, non Emptio sed Redemptio vocabatur. Sed cum diutius superbae re titubassent, diuina prouidentia factum est, vt rursus Dominus Cono Prenestinus Episcopus & Apostolicæ sedis Legatus apud nos hospitandi gratia diuertisset, habens secum velut Auxiliatorem Magnum Willielmum Catalaunensem Episcopum* QVI SVBLIMES SCHOLAS REXERAT, *& tunc Zelum Dei habens super omnes Episcopos totius Galliæ* DIVINARVM SCRIPTVRARVM SCIENTIA FVLGEBAT. *Abbas igitur in manu Cardinalis omnia illa de quibus scrupulum habebat, reddidit, vt in eius dispositione esset, quidquid inde facere voluisset. Die subsequente viri sapientes & Ecclesiastici dispensatores ante præsentiam suam Abbatem vocauerunt, & vt ea de manu B. Petri acciperet, securè in Abbatia Deo seruiret, per obedientiam iniunxerunt.*

Iste Cono sub Paschale Pontifice an. 1115. Legatus fuerat in tribus Prouinciis constitutus Rothomagensi, Senonensi & Remensi: & in iisdem à Calixto II. cum eadem authoritate relictus. Vnus fuerat ex ipsius Electoribus, vt in Historia Vezeliacensi legitur. Concilio Tolosano Idibus Iulij habito interfuit, primusque post Calixtum ei subscripsit. Adfuit quoque Mauriniacensis Ecclesiæ dedicationi, & Concilio deinde Remensi. Post abscessum verò Pontificis multas Synodos in Francia habuit, multaque ad Ecclesiæ tranquillitatem & pacem constituit Ludouici Regis gratiâ & fauore adiutus, cui acceptissimus erat.

1120. Anno 1120. idem Cono 4. Kal. Nouemb. celebrauit Concilium Belloua-ci, ad quod Archiepiscopos tres suæ legationis cum Suffraganeis inuitauit. Cui inter cæteros interfuit Guillelmus Campellensis, tunc Episcopus Catalaunensis, vt disertè testatur Lisiardus Suessionensis in vita Arnulfi decessoris sui cap. 15. Vnde conuincuntur erroris illi, qui scribunt Guillelmum anno 1119. obiisse: paulo melius tabulæ M. S. Catalaunenses, in quibus legitur Ecclesiam rexisse annos 7. menses 6. cum regere inceperit an. 1113. est at verior sententia est obiisse an. 1121 8. Kal. Feb.

In eo Concilio actum est præcipuè de Apotheosi, seu vt obtinuit loquendi vsus, de Canonizatione B. Arnulfi Suessionensis quondam Episcopi, viri miraculis frequentibus clari ab an. 1080. procurantibus Lamberto Atrebatensi & Lisiardo Suessionensi Episcopis, viris quoque nominatissimis & tam litteris quàm pietate conspicuis; quorum iste ex Præposito Suessionensi ad Episcopatum prouectus fuerat an. 1108. Ille autem de consensu Episcoporum, qui Concilio intererant, (inter quos nominat Guillelmum Catalaunensem) Vitæ B. Arnulfi libellum quem composuerat, examinandum tradidit Magistris Scholarum, ex quorum relatione solennis facta est eiusdem Apotheosis. Qua de re ipse scribit c. 15. quod est de Eleuatione corporis.

Hæc & alia superna patriæ documenta postquam ad aures D. Lamberti, siue ad notitiam deuoti populi latius peruenerunt, idem Episcopus iniit Consilium in Consilio Beluacensi 15. Kal. Nouemb. cum quibusdam Coepiscoporum suorum, quid facto opus esset ad tantam Dei magnitudinem. Intererant ibi Episcopi Vvillielmus Catalaunensis *Columna Doctorum*, Gaufridus Carnotensis Episcopus, Daimbertus Senonensis Archiepiscopus. Et ego Lisiardus indignus Suessionensis Episcopus. Abbatum, Archidiaconorum, Præpositorum & copiosa Cleri multitudo. Inter

cætero affuit ipse Aldenbergensis Abbas ferens in manibus libellum de vita & moribus miraculorumque gestis ipsius S. Arnulfi, quem libellum Ego de manibus eius accipiens aperui & apertum obtuli Episcopis dicens Ecce, Domini, libellus ipse qui me conscio meque authore de vita eius conscriptus est, cui quod vera sunt omnia quæ narrat, testimonium in fide perhibeo, & de cuius miraculis & hic quosdam & domi plures valde testes veraces adhibeo. Hunc libellum postulo à vobis diligēter considerari, vt ex eius notitia valeatis quid de illo agendum sit, melius informari. Vestra autem sanctitas audiat iudicium meum. Quoniam si in Diœcesi mihi commissâ pausaret, longum est quod in terra non iaceret. Tunc Vuillielmus Catalaunensis Episcopus accepit libellum & inspiciens à principio vidit numerositatem Capitulorum, & ait ad Episcopum Tornacensem *Lambertum*, Domine quid amplius quæritis? absque libello isto sufficit vobis testimonium D. Episcopi Suessionensis & Clericorum eius, debet vobis magnam fiduciam præbere iste talis Abbas cuius & ætas suspicienda est & prudentia bene placet. Libellum vero istum quia synodalibus negotiis occupamur, percurrere non vacat. Ioffredus (seu Gaufridus) Episcopus Carnotensis ait, Domine Tornacensis, dico vobis in veritate, si Dominus talia vel semel fecisset circa aliquem Prædecessorū meorum, Ego nec Papā, nec Legatum, nec vel Archiepiscopum consulerem. Interim dum hæc ab Episcopis decernuntur, *Quidam nobiles Magistri Scholarum* acceperunt libellum & cursim perlegerunt quædam gestorum capitula. Quidam ergo eorum concurrentes vbi erant Episcopi, cum magna constantia fatebantur *Reuera ex Deo non est, qui huius Sancti Exaltationi contrarius est.* Tunc Guillielmus Catalaunensis Episcopus ait, Per Deum turpe est, quod de re tam aperta dubitamus. Vnde vos Domine Tornacensis cum Domini gratia remota omni ambiguitate statuite diem quo ad locum conueniatis & sanctum Dei seruum de terra eleuando honorificè recondatis. Lambertus Episcopus ait, Ecce Legatus in hac ipsa Basilica cum nostro Archiepiscopo Remensi vel Turonensi eminus residet, rogo vos placeat vobis ante illos venire & vestram sententiam illorum iudicio confirmare. Episcopi dixerunt, In nomine Domini fiat. Vt ventū est, Lambertus Episcopus dixit Domino Catalaunensi, Rogo agite causam meam. Cumque ille breui facundia ante Legatum & Archiepiscopos causam explicuisset, tam Legatus Conon quàm & Remensis Archiepiscopus vnâ voce responderunt, Iudicium vestræ authoritatis plenè suscipimus & decretum vestri consensus roboramus. Ita Episcopus Lambertus conuocans Abbatem designauit diem, quo Aldenborg conueniret, id est Kalendis Maii, & viri Dei Corpus sanctum ex humo leuatum iuxta morem Gallicanæ Ecclesiæ ceu reuera sanctum reponeret. Dedit etiam litteras cum sigillo quibus omnem Tornacensis Diœcesis populum ad tam sanctum officium conuocaret.

Fama volans passim sceleri currente meatu
Diuersos populos has sedes visere fecit.

Ex his intelligimus 1. Guillielmum Catalaunensem huic synodo interfuisse, ac proinde eos errare qui anno 1119. obiisse scribunt, veriorem que esse Epocham tabularum S. Stephani & Alberici, quibus dicitur è viuis excessisse 8. Kal. Feb. an. 1121. 2. Morem Ecclesiæ Gallicanæ hunc obseruari solitum in Apotheosi seu consecratione Sanctorum, vt postquam de eorum sanctitate constiterat, corpora defunctorū e tumulis in quibus recondita fuerant, eleuarentur, vt non iam terreni homines, sed Angeli in cœlo conuersantes iudicarentur: demumque in editiore loco & honorificentiore tumulo adstante populorum multitudine reponerentur, sicque vt Cælites venerandi proponerentur.

Porro quanti nominis fuerit Lisiardus Suessionensis Episcopus, vel ex solo Guiberti Abbatis Nouigentini testimonio liquet, cui nempe historiam Gestorum Dei per Francos hocce tempore dèdicauit; in Epistola autem Præliminari sic eum alloquitur. *Patri & Domino S. Suessionis Ecclesiæ Episcopo Lisiardo Guibertus perpetuo suæ liberalitati debitor. Ratus ipsam per se claram* (historiam) *præclari hominis titulo posse fieri clariorem, ad te tandem appuli & operi sui authoris notâ depresso iocundissimum luminare proposui. Cum enim vetustissimæ nobilitati scientia litteralis, serent-*

tas specialis, modestiaque moralis accederet, Deo iuste creditur Prouisore dispositum, vt tantæ reuerentiæ munus Pontificis dignitas honestaret. Sequens itaque schedula tuo amplectendo nomine infloretur, quæ ad se quidem incondita sui, cui scribitur, amore condiatur, & officij quo præeminet authoritate, firmetur.

Commendatur præcipuè Pontifex iste à pietate, litteratura & nobilitate generis: erat e gente Crespiaca oriundus, ex Præposito Suessionensi factus an. 1108. Episcopus: obiit vero, vt legitur in Chronico Remensi anno 1127. eique successit Iosslenus seu Goslenus celeberrimus Magister Parisiensis.

Summistarum origo. Eodem anno M. Hugo de S. Victore Magister quoque nominatissimus & primariæ notæ habitus omnium Theologorum sui temporis doctissimus librum edidit, quem *Summam sententiarum* appellauit. Hinc *Summæ & summarum Theologicarum libri* dici & appellari cœpti: eiq; *Summistæ Theologi* suam originem & appellationem debent. Hunc nonnulli natione Saxonem fuisse prædicant, alij Lotharingum ad Scholas Parisienses iuxta morem suæ ætatis profectum. Vincentius Bellouacus eum vocat Hugonem Parisiensem, S. Victoris Monachum, Religione & litterarum scientia clarum & in septem liberalium Artium peritiâ nulli suo tempore secundum. Extant eius scripta Theologica magnæ apud omnes Theologos & Diuini Verbi præcones authoritatis. Chronicon digessit ab initio mundi ad annum incarnati verbi 1123. vel vt scribit Radulfus de Diceto in Abbreuiationibus Chronicorum, ad an. 1128.

Extat ad eum elegans Epistola M. Guillielmi de Mauritania non ita pridem edita à Hugone Mathoud Monacho Benedictino in suis ad Robertum Pullum Annotationibus pag 332. Est autem huiusmodi qua eum reprehendit quod diceret animam Christi tantam habuisse scientiam, quantam ipsa Diuina natura habet.

„ Hugoni S. Victoris Priori Guillielmus salutem. D. Arnulfus Sagiensis Ar-
„ chidiaconus narrauit nobis, quod de quadam quæstione apud nos ante ventila-
„ ta vobiscum tractauerat. Est autem hæc, vtrum anima quam in personam Christi as-
„ sumpsit Diuinitas, tantam penitus habeat scientiam & sapientiã, quantam habet
„ Diuinitas, dixitque vos respondisse quod anima Christi tantam habeat de omni-
„ bus omnino notitiam, quantam habet Diuinitas. Adiecitque vos responsionem
„ vestram authoritatibus & argumentis subtilibus satis ingeniosè confirmasse. Ego
„ autem, si fas esset à prudentia vestra discrepare, contrariam sententiam potius
„ eligerem. Arbitror animam illam quamuis omnium creaturarum dignissimam,
„ tamen ad æqualitatem diuinæ sapientiæ nullatenus peruenire, quod tali ratione
„ videtur comprobari. Christus loquens ad Patrum ait Vita æterna est cognosce-
„ re te vnum Deum & quem misisti Iesum Christum. Liquet igitur vitam æter-
„ nam id. Summam beatitudinem maximè constare in notitia Trinitatis: apparet
„ etiam quod æqualem haberet anima Christi cum Diuinitate beatitudinem, si
„ æqualem haberet de Trinitate notitiam. Si enim haberet æqualem no-
„ titiam, non esset ratio cur non æqualem haberet charitatem & cætera in qui-
„ bus beatitudo consistit, æqualia: quod etiam vos fortasse conceditis. Quis
„ autem audeat dicere animam illam ex quo fuit, æqualem cum Deo ha-
„ bere beatitudinem, cum in Deo nulla possit omnino esse eadem miseria? cum
„ anima illa multis & magnis miseriis fuerit implicita? De miseriis enim huma-
„ næ naturæ quam assumpsit Diuinitas, sic ait Propheta. *Ego sum vermis & non homo,*
„ *opprobrium hominum & abiectio plebis.* Et alibi. *Tribulatio proxima est, & non est qui*
„ *adiuuet, Improperia improperantium mihi ceciderunt super me.* Ipse quoque Christus.
„ *Turbata est anima mea.* Et quid dicam? Item. *Tristis est anima mea vsque ad mortem.* Cũ
„ igitur constet animã Christi ante passionem fuisse miseram, impossibile fuit, quòd
„ ipsa tum haberet æqualem cum Deo beatitudinem. Non enim possibile esset in
„ eadem anima simul esse miseriam & summam Dei beatitudinem, quæ nequit
„ augeri vel minui Non igitur verum est animam Christi æqualem cum Deo habe-
„ re S. Trinitatis notitiam & cætera in quibus beatitudo consistit. Item hac alia
„ ratione. Liquet animam Christi minorem habere sapientiam, quàm Diuinitatem,
„ cum sapientia sit magnum & spirituale bonum. Tunc, si anima habet æqualem
„ cum Deo sapientiam, falsum erit in omni bono maiorem habere sufficientiam
„ quàm eius Creaturam. Hoc autem non concordat rationi; sicut enim creatura

non

non potest æquari Creatori, ita nec bonum vnius bono alterius, nec sufficientia vnius sufficientiæ alterius æquari potest. Non solum autem his rationibus confirmatur; Sed & authoritate Apostoli, qui ait, *Quis enim scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt nemo nouit nisi spiritus Dei.* Nec moueant quicquam quædam verba Ambrosij dicentis animam Christi habere per gratiam omnia quæ Deus habet per naturam. Non enim hoc adeo generaliter exponendum est, vt dicant animo Christi iam esse prorsus omnia æqualia per gratiam quæ Deo conueniant per naturam. Hoc enim falsum esse nemo ignorat, cum Deus sit æternus, carens principio & fine, anima vero exordium habeat ex tempore. Hæc igitur Ambrosius intellexit verbis illis affirmare, quod sicut in Deo est sufficientia bonorum omnium, ita fere eadem omnia bona sunt in anima Christi, & abundant in ea præ cæteris creaturis: nec tamen abundant in ea & in Deo æqualiter. Simile genus locutionis alibi reperitur, quale illud. *Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Et illud Apostoli: *omnia mihi licet, sed non omnia expediunt.* Si autem contra hoc quod assero animam maiorem habere sapientiam & Deum maiorem opponat quis dicens, ex his sequi quod persona Christi duas habeat scientias. Respondeo quod non solum duas, sed omnem scientiam habet contestante Apostolo *in quo omnes sapientiæ & scientiæ thesauri sunt absconditi* Vt autem super his de quibus ago, sensum meum vobis breuiter aperiam, affirmo quod sicut Christus æqualis est Patri secundum Diuinam naturam, ita secundum eandem naturam omnia habet, quæcunque Pater habet & omnia eodem modo vt Pater. Sicut vero secundum hominem minor Patre est, ita secundum hominem minorem habet sapientiam, sicut & minorem potentiam. Nam secundum assumptum hominem nec creator est nec omnipotens. Nam cum Christus secundum Diuinam naturam sit Creator dicente Ioanne, *per ipsum omnia facta sunt*, ipse secundum hominem factus est ex tempore dicente Apostolo. *Qui factus est ex semine Dauid secundum Carnem.* Hactenus ea intentione sola scripsi vobis, vt si quid in eo quod ita sentio vobis displicet, rationibus & authoritatibus me instruendo rescribatis. Vale.

Hæc Guillielmus de Mauritania: ita enim eum vocat Matholdus, quem constat fuisse virum Theologum & hominem in sacris Scripturis versatissimum. Tunc autem vt videtur Scholas reliquerat, & vt verisimile est, Ecclesiæ Sagiensis Clericus erat aut Canonicus, frequenterque cum Arnulfo Sagiensi Archidiacono, viro quoque doctissimo, qui deinde fuit Lexouiensis Episcopus, quæstiones eiusmodi agitabat. Ac ne quis illum cum M. Gualtero de Mauritania confundat, obstare videtur ratio temporis: nam Gualterus tunc erat iunior, quàm vt eiusmodi Tractatus sublimes cum Hugone Victorino conferret: obiit enim ille Episcopus Laudunensis an. 1174 nisi dicamus ipsum non hocce tempore, sed circa an. 1135. Epistolam prædictam scripsisse: cum Hugo anno tantum 1139. obiisse legatur: & Arnulfus Archidiaconus Sagiensis fuerit ad annum saltem vsque 1142. quo factus est Episcopus Lexouiensis. Adde quod scripsit idem contra Abaëlardum, qui obiit an. 1142 & contra M. Albericum Remensem, qui anno tantum 1136. factus est Archiepiscopus Bituricensis.

Eodem anno mense Septembri Henricus I. Anglorum Rex rebus in Normania compositis in Angliam felici nauigatione reuertitur. At eius filij duo Willielmus & Richardus cum aliis nobilibus 140. conscensis nauibus non longè à portu submersi sunt: tum Merlini Prophetia fecit fidem, quam supra retulimus. De hocce miserabili naufragio sic cecinit Quidam eiusdem temporis Poëta.

Cum Normanigena Gallis clarè superatis
Anglica Regna petunt, obstitit ipse Deus.
Nam fragilis totum dum percurrit mare cymba,
Intulit excito nebula densa mari.
Dumque vagi cæco rapiuntur tramite nautæ,
Ruperunt imas abdita saxa rates.
Sic mare dum superans tabulata per vltima sepsit,
Mersit Rege satos, occidit orbis honos.

1121. *Synodus Suession Abaelardum habita.*

Eodem anno vel potius anno 1121. in ciuitate Suessione habita est Episcoporum Litteratorumque virorum frequens synodus Præside Conone Apostolicæ sedis Legato contra quosdam Petri Abaelardi errores, quos ille sparserat in scriptis, quosque Discipulis suis dictauerat in Tractatu de Trinitate: instigantibus perpetuis eius aduersariis & æmulis Alberico Remensi & Lotulfo Lombardo Anselmi Laudunensis & Guillielmi Campellensis olim primariis auditoribus & Sectatoribus, qui tunc ambo Remis adhuc scholas regebant, quique Petro gloriam suam inuidentes apud Radulfum Archiepiscopum Remensem & Cononem Legatum efficere nitebantur, vt ei authoritate Apostolica omnis litterarum professio abrogaretur, ægre ferentes Scholas suas imminui & contemni, ipsius vero Auditorium Scholasticorum frequentiâ redundare. Duo autem illi absenti obiiciebant, vt ipse scribit. *Quod scilicet proposito Monachi valde esset contrarium secularium litterarum studio detineri, & quod sine Magistro ad Magisterium Diuinæ lectionis accedere præsumpsisset.* Vt sic videlicet omne illi *doctrinæ Scholaris exercitium interdiceretur: ad quod incessanter Episcopos, Archiepiscopos, Abbates & quascunque poterant religiosi nominis personas incitabant.*

Obiter ex his intelligitur 1. Licet extra claustra nonnunquam docuisse legantur Monachi, non eis tamen docere licuisse liberales seu humaniores artes, sed tantummodo Theologiam. Hoc enim illi obiiciebant aduersarii, quod certe non erat moris neque consuetudinis illius temporis: nec verò iure obiecissent, si cuilibet Monacho artes profiteri licuisset. 2. Nec licuisse cuilibet etiam Docto Theologiam profiteri, nisi se Theologiæ Magistros audiuisse testaretur. At Abaëlardus valde pauco tempore in Anselmi Laudunensis Schola Theologica demoratus, eâ statim relictâ Theologiam ipse docere publicè contra leges Academiæ præsumpserat, Stephani Cancellarij aliorumque Magnatum & Curialium potentia & fauore fretus. Vnde omnium in se animos inuidiamque concitarat, ne dicam odium, quod fuit pene dum vixit, immortale.

Synodo verò dedit occasionem Tractatus de Trinitate & vnitate Diuina, quem rogantibus Discipulis composuerat & dictauerat: quo in opere quæcunque aduersus mysterium illud ineffabile dici poterant, tam humanis ratiocinationibus refellebat, quam Diuinæ Scripturæ authoritate, vnde pluribus præsertim curiosis vehementer placere cœperat. At aduersarij, seu quia molestè ferebant famam suam minui, seque minus peritos, eruditos & doctos haberi; seu quia verebantur, ne si humanis subtilitatibus Diuina mysteria examinarentur, fides vilesceret, vt paulo ante acciderat in schismate Berengariano, synodum illam efflagitauerunt. *Æmuli mei*, inquit, ille *vehementer accensi Concilium congregauerunt maximè duo illi antiqui Insidiatores, Albericus scilicet & Lotulfus, qui iam defunctis eorum Magistris & nostris, Guillielmo scilicet atque Anselmo post eos quasi regnare se solos appetebant, atque etiam ipsis tanquam hæredes succedere. Cum autem vtrique Remis Scholas regerent, crebris suggestionibus Archiepiscopum suum Radulphum aduersum me commouerunt, vt adscito Conone Prenestino Episcopo qui tunc legatione fungebatur in Gallia, Conuenticulum quendam sub nomine Concilij in Suessionensi Ciuitate celebrarent, meque inuitarent quatenus illud opus clarum quod de Trinitate composueram, mecum afferrem, & factum est ita.*

Ex hoc loco intelligitur hanc synodum habitam fuisse post Beluacensem: siquidem Beluacensi interfuit Guillielmus Campellensis tum Episcopus Catalaunensis: in hac vero defunctum commemorat Abaëlardus. Iussus ergo ille ad synodum ire, in vitæ discrimen incidit. Sparserant enim æmuli in vulgus tres illũ Deos asserere, propiusq; nihil abfuit quàm vt in eũ & Discipulos eius lapidatio fieret à populo, existimante se facturum Deo Sacrificium si hæreticum obrueret. At pacatis tandem animis ad Legatum admissus porrexit ille scripta sua seu tractatum de Theologia, spondens se, si quid contra Catholicam fidem scripsisset, paratum corrigere. Legatus vero Radulfo Remensi Archiepiscopo & Magistris illis æmulis Alberico & Lotulfo examinandum tradidit, vt propositiones, si quas hæreticas inuenirent, notarent, censuræque subiicerent. Verum si fides homini pro se contra aduersarios dicenti habenda est, cum nihil inuenirent censura dignum, viderentque se fabulam Concilij futuros, extremâ tandem Sessione de Censura

[illegible] *unt olim i im* [illegible] *tur* [illegible]

[illegible] et, quem mo [illegible] *ummam*, [illegible] Prim [illegible] cont [illegible] sum- [illegible] z. pecialius agit [illegible] Tri- [illegible] endat tam [illegible] em. 3. [illegible] tate [illegible] Trinitas consistit. [illegible]

[illegible] *mus satis facient* [illegible] *aliquam sacra eruditio-* [illegible] *Cum enim a* [illegible] *me* [illegible] *r Philosophia cur* [illegible] *a me fructum colligere* [illegible] *minarem* [illegible] *quippe* [illegible] *bus Scol* [illegible] *ab humana ratione* [illegible] *maxime vero* [illegible] *quanto* [illegible] *inquisitio* [illegible] *tanto* [illegible] *implicitatem* [illegible] *arbitrarentur* [illegible] *nardo ext* [illegible] *noratur. A* [illegible] *dunt* [illegible] *ut mores & habitum* [illegible] *ni ad Deum seculo* [illegible] *totum me tam* [illegible] *crandam pecuniam* [illegible] *am* [illegible] *ad lu-* [illegible] *conu* [illegible] T. [illegible] ur fuit C [illegible] Tractatus Theol [illegible]

[illegible] Ma [illegible] antiq [illegible] e & mo- [illegible] qui [illegible] s, p [illegible] tan- [illegible] ac Petrum Abaelardum, quæ [illegible] tur, sic ha-

[illegible] P [illegible] G [illegible] m [illegible] li vestri sub- [illegible] st, [illegible] p [illegible] adica [illegible] [illegible] nt [illegible] x [illegible] spi [illegible] lun [illegible] an- [illegible] næ [illegible] v [illegible] a [illegible] ate [illegible] Dicunt etiam [illegible] Fi- [illegible] tantum [illegible] tin- [illegible] etiam verba [illegible] indu [illegible] confu [illegible]

[illegible] is p [illegible] i [illegible] stro p [illegible] it. Pars prim [illegible] in qua p [illegible] te [illegible] [illegible]

[illegible] velut illud quod in [illegible] ...

[illegible] Quæd[illegible] etiam [illegible], quæ v[illegible] ...

[illegible] potentiam [illegible] ... faciam opera [illegible] mus, inueniemus ad [illegible] ... ciali [illegible] attinet potentiam quæ non solum [illegible] cæteris [illegible] ... efficere potest, verum [illegible] ... sicut [illegible] existere, ita [illegible] ... ab ipso Patre habe[illegible] esse [illegible] ... Per Filium qu[illegible] ... tem [illegible] quædam potentia [illegible] ... diuinæ omnipotentiæ: Sicut qu[illegible] ... Tractatu vestro [illegible] ... quod omni[illegible] ...

[illegible] ... Patris maiorem & filij minorem [illegible] ... Ego & Pater [illegible] ... in forma Dei [illegible], non rapinam arbitratus [illegible] ... terpositis his ad ea redeamus, de quib[illegible] ...

[illegible] Tractatu vestro [illegible] ... & gen[illegible] ... quens Moyses ait [illegible] ... vidit vnquam [illegible] ... sentem sed a[illegible] ... si cognosceret [illegible] ...

Fortasse [illegible] ... quibus locutus sum, [illegible] ... tatis [illegible] ... tam. Sed [illegible] ... quomodo eas [illegible] ... de, [illegible] ... pon[illegible], ita manifest[illegible] ...

ta prætexatæ falsitati Clementis verba valeat applicare, quæ sunt eiusmodi: Nec quæratur quomodo genuit Filium, quod Angeli nesciunt, & Prophetis est incognitum. Vnde illud dictum est, *Generationem eius quis enarrabit?* Quis secretam originem cum proprio Filio suo nouit? ipse solus qui genuit. Cùm itaque dicat Clemens Angelos nescire genituram Filii à Patre, an de ipsa sententia, vel de ipsa delectatione loquitur? Sancti quidem Angeli iam ad præsens habent eandem beatitudinem & delectationem, quam sancti homines habituri sunt in futuro. Restat igitur vt loquatur de perfectissima scientia illius geniture. Sed si ad eam sancti Angeli non ascendunt, tunc profectò est incredibile vos ad illam perfectissimam scientiam peruenisse, quod vestri iactitant Discipuli. Nondum enim, vt opinor, perfectionem Angelicam transcendistis. Quòd si vobis Clemens non sufficit, attendite Paulum Apostolum contra temeritatem illius iactantiæ, quam vobis imputant, apertè reclamantem, qui ait: *Siue prophetia euacuabuntur, siue scientia destruetur; ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.* Cum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Nonne Apostolus hic apertè testatur se imperfectam habere scientiam? Si verò Apostolus imperfectam habuit, quid aliud est nisi furor manifestus, si quis se perfectam habere iactauerit? Veruntamen ne dicatis Apostolum habere scientiam imperfectam de rebus cæteris, perfectam autem de Deo, quæ tamen præ cæteris scientiis profunda est & inscrutabilis, audite sequentia verba Apostoli: *Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc facie ad faciem.* Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. His equidem verbis apertè insinuat, se ad præsens imperfectè & obscurè videre Deum, sed in futuro ad perfectam & claram Dei notitiam perventurum, & sicut à Deo est cognitus, ita in futuro se diuinam essentiam nosciturum. His auctoritatibus monstratum esse arbitror homines adhuc humano more conuersantes in corpore, quod adgrauat animam, ad perfectam Dei notitiam non posse peruenire.

Vt autem de incomprehensibili natura Diuinæ maiestatis descendam ad res inferiores, quæ ad eius comparationem nihil sunt, quis hominum carnem fragilem adhuc gerens, naturam animæ propriæ, nedum alienæ, valeat perfectè cognoscere? Quid enim occurrit animo contemplanti, & in rem incorpoream interiorem oculum figere volenti, nisi imagines corporeæ, quæ à specie rei inuisibilis penitus sunt diuersæ? Quis etiam animæ suæ varietates, & augmenta meritorum in bono vel in malo ad plenū potest comprehendere? Prætereà quis adeò sapiens est, vt sui patris & suæ matris animas, postquam solutæ sunt à corporibus, recognoscere queat, & ab inuicem discernere, etiam si fortè eas præsentes adesse contigerit? Proinde vt adhuc descendam inferiùs, scilicet ad naturam corporis, nemo est ita peritus in mundana sapientia vel diuina, qui omnes naturas proprij corporis, & causas varias morbi, sanitatis plenariæ inuestigare & cognoscere valeat. Cùm igitur nemo de ipsis creaturis, & natura propriæ animæ & corporis perfectam habeat notitiam, quis audeat aspirare ad comprehendendam sanctæ Trinitatis maiestatem, quæ exsuperat omnem sensum, & humanam rationem?

Postquam monstratum est quòd summa & plena sanctæ Trinitatis notitia ad hanc vitam temporalem minimè pertineat, consequenter proposui facere mentionem de quibusdam locis Scripturæ, ex quibus forsitan videri possit illam summam sanctæ Trinitatis notitiam ad vitam præsentem pertinere. Si quis itaque in mortali adhuc corpore positus se æstimat ad eam peruenisse exempli Pauli Apostoli, qui ad eam tunc peruenit quando raptus ad tertium cœlum audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui, quisquis ille est, hoc attendat quòd nondum raptus est vsque ad tertium cœlum, verùm adhuc nobiscum in terra moratur. Nec ideò credat aliquis hominem in hac vita ad perfectissimam Dei venire notitiam, quia scriptura dicit à Patribus antiquis Deum esse visum, & Moysi locutum, sicut loquitur vicinus ad vicinum. Non enim de ipso Deo, sed de Angelis scriptura hoc asserit quos sibi loquentes ex persona Dei Moyses & reliqui Patres viderunt in assumptis corporibus. Si enim de ipso Deo hoc scriptura diceret, quare Moyses post multas visiones & collocutiones oraret Dominum dicens: *Ostende mihi gloriam tuam?* & quomodo responderet ei Dominus: Non pote-

ris videre faciem meam ,non enim videbit me homo & viuet.

Præterea in Euangelio inueniuntur quædam verba Domini,ex quibus non bene expoſitis fortaſſe poſſit intelligi, quod perfectiſſima Dei notitia hominibus in hac vita conueniat , velut illa in Euangelio Mathæi. *Nemo nouit Patrem niſi filius & cui voluerit filius reuelare.* Et illa in Euangelio Ioannis, *Tanto tempore vobiſcum ſum & non cognouiſtis me. Philippe qui videt me, videt & Patrem.* Et alibi .*Omnia quæcunq; audiui à Patre meo , nota feci vobis.* Poſſunt vero hæc verba Domini referri non ad præſentis vitæ notitiam , ſed ad eam quam habebunt ſancti in futuro,quando videbunt Deum facie ad faciem. Nec mirum ſi per hæc verba præteriti temporis Chriſtus agit de illis quæ ad futurum pertinent , cum non ſolum Chriſtus,ſed & Prophetæ hoc frequenter facere ſoleant pro certitudine futuræ veritatis. Si autem ſuperiora verba ad notitiam vitæ præſentis referantur , quemadmodum & hæc alia, *Hæc eſt voluntas Patris vt omnis qui videt Filium & credit in eum, habeat vitam æternam* , proculdubio in eis agitur de imperfecta Dei notitia,in quâ nondum perfectè videmus Deum facie ad faciem,ſed per fidem obſcurè tanquam per ſpeculum in ænigmate. Nec intelligendum eſt quod ſanctis in hac vita poſitis filius notificauerit omnia quæ audiuit à Patre ad futurum ſeculum pertinentia , ſed potius omnia quæ ſunt eis in præſenti neceſſaria,vt ſalutem conſequantur. Iuxta quem modum etiam illa verba Domini intelligenda ſunt. *Cum venerit ille Spiritus veritatis , ille docebit vos omnem veritatem.* Non enim ait omnem veritatem eorum quæ ad futurum ſeculum pertinent, ſed quæ in præſenti eſſent neceſſaria ad ſalutem aſſequendam. Hactenus determinaſſe ſufficiat ea loca ſcripturarum quæ malè intelligentibus videntur affirmare, quod ad homines huius vitæ perfectiſſima Dei notitia pertineat.

Hæc ſcripſi vobis non præſumens vos docere, qui in Diuina ſcriptura præ cæteris eminetis , ſed per litteras veſtras ſcire deſidero , ſi in notitia Dei vos imperfectum eſſe creditis , aut ſi iam in hac vita ad ſummum eius augmentum vos perueniſſe confiditis. Hoc enim veſtri iactitant Diſcipuli , quibus ſcripta veſtra videntur atteſtari. Præterea notificate mihi ſi adhuc creditis , quod Deus eſſentialiter non ſit in mundo vel alibi , & quod Angeli & animæ nuſquam ſint. Quod ſi bene memini , audiui vos fateri , quando nouiſſimè inuicem contulimus de quibuſdam ſententiis. Præterea apud nos ventilatum eſt veſtram affirmare ſapientiam, quod Chriſtus prædicando , laborando,ad extremum moriendo nihil meruerit , & quod nemo propter opera ſua bona vel mala,niſi pro ſola voluntate remunerari debeat vel puniri. Quid itaque de his ſentiatis , mihi breuiter reſcribite , & ſcribendo materiam vobis inuicem reſcribendi mihi præbete. Nec conuenit vt aliquam occaſionem pretendatis , quominus mihi reſcribatis , cum nullo alio modo tam quietè tam exquiſitè poſſit inueſtigari veritas; Sicut in reſcribendo de abſentibus ad abſentes. Qui enim ſcribunt ad abſentes , authoritates intuentur & in omnes apud ſe perſcrutantur ſine ira & diſceptatione,quæ animos diſputantium & præſentialiter colloquentium frequenter ſolent commouere , & mentis oculum offuſcare. Præterea quod ſolo verbo à Diſputantibus profertur,obliuione deletur. Sed è contra quod ſcribitur , memoriæ commendatur: & quæ pars præualeat,indicio ſcripturæ declaratur. De ſupradictis igitur mihi reſſcribite , & quod in aure Diſcipulorum dicitis , ſuper tecta prædicate , ne incurratis reprehenſionem illius ſtultæ mulieris , quæ cum ſit inops panis & aquæ, prætereuntes tamen inuitat occultum panem & aquæ latentis dulcedinem attingere. Valete.

Ex his intelligitur prædictum M. Gualterum fuiſſe in Theologicis rebus verſatiſſimum & in fide Catholica conſtantiſſimum ; atque idcirco omnis nouitatis in myſteriorum Diuinorum enarratione inimiciſſimum:nam eiuſdem extant ad alios quoſdam Magiſtros Epiſtolæ quibus eos reprehendit , quod ſingulares opiniones & in fide periculoſas haberent & ſuſtinerent : imprimis vero M. Guillielmum Monachum aientem effectum baptiſmi non conferri paruulo ab Hæreticis baptizato ante annos diſcretionis. M. Theodericum , qui cum Abaelardo negabat Eſſentiam Dei eſſe vbique : & M. Albericum Remenſem, quamuis inter Diſcipulos Anſelmi Laudunenſis , quondam nominatiſſimum,qui negabat Chriſtum mortem timuiſſe aut fuiſſe verè contriſtatum. Placet haſce Epiſtolas noſtris Annalibus

nalibus

nalibus inserere, quas e tenebris eruit Dacherius & in lucem emisit. Prior ad Theodericum est eiusmodi.

Magistro Theoderico Gualterus salutem. Peruenit ad nos quod dicere soleatis essentiam Dei non vbique adesse. Quod de vobis credere non potui, cum plures authoritates tam veteris quam noui Testamenti Deum vbique præsentem & totum esse attestentur. Quia vero asserunt Quidam imperiti, quod Deus vbique tantummodo potentialiter non essentialiter est, idcirco contra eorum errorem partim rationibus quas inuenire potui de natura Dei incomprehensibili, partim authoritatibus confirmare proposui. *Quod Deus essentialiter vbique sit*, in multis locis scripturarum inuenitur. Quod Deus vbique præsens & totus est, nec æstimo esse aliquem qui verbis istis contradicat. Si autem Deus vbique præsens & totus est, tunc non solum potentialiter vbique est, sed etiam eius essentia vbique est. Non enim verum esset, Deum præsentem & totum vbique adesse, quia suam potentiam vbique exerceret, nisi etiam eius essentia vbique præsens esset. Sicut non est verum de aliquo Rege potentissimo quod vbique sit præsens & totus in suis Ciuitatibus omnibus, quamuis voluntatem suam per totum Regnum suum potenter exerceat. Constat ergo quod essentia Dei vbique est, cum ipse Deus vbique præsens & totus sit. Si vero essentia Dei vbique est, tunc Deus essentialiter vbique est.

Præterea quicunque negant in multis & diuersis locis esse Diuinam essentiam, hæc attendant. In vtero virginis conceptus est Dei filius, qui cum Patre idem est Deus, ibique humanitati quam assumpsit vnita est Diuina essentia, quod nemo sanæ mentis denegabit. Constat itaque quod tunc in terra fuit Deus essentialiter, nec tamen à cœlo recesserat Deus. Quod Romana Synodus confirmat his verbis *Si quis dixerit quia in carne degens Dei filius cum esset in terra, in cœlo autem cum Patre non fuit, anathema sit.* Sicut autem in cœlo essentialiter erat Dei filius, quando præsentia corporis assũpti & Diuinitatis in terra fuit, sic quoq; in terra est præsẽtiâ Diuinitatis, cum in cœlo sit ad dexteram Patris præsentiâ Corporis & Diuinitatis. Quod ipse in Cœlum coram Apostolis ascensurus declarauit dicens, *Vobiscum sum vsque ad consummationem seculi.* Quæ verba exponit Gregorius sic. Verbum incarnatum manet & recedit; recedit corpore, manet diuinitate. De ipso quoque Dei filio dicit Origenes. Verbum Dei vnigenitus vbique totus est & in Cœlo & in terra, & apud Patrem & in Virgine: & non diuiditur neque in partes efficitur, sed totum totus tenet, totum implet. Cum autem constet Dei filium, qui est Deus, & vt dicam expressius, qui est ipsa Diuina essentia, in cœlo & in terra essentialiter fuisse vel esse in præsenti, quæ ratio est cur magis in illis mundi partibus esse concedatur quàm in aere & in mari? vbicunque autem est Dei filius, necessariò est Pater & Spiritus S. cum S. Trinitas tota sit inseparabilis.

Nec solum apparet ex præcedentibus vbique esse Diuinam essentiam, sed etiam ex sacris scripturis. Ipse quippe Deus per os Prophetę sic loquitur. *Cœlum & terram ego impleo.* Et Dauid. *Si ascendero in Cœlum, Tu illic es. Si ascendero in infernum, ades.* Et Paulus in Actibus Apostolorum. *In quo viuimus, mouemur & sumus.* Et Leo Papa; Cum ad considerandum Deum aciem mentis intendimus, discedat à corde quod spatio extenditur. quod fine concluditur & quidquid nec semper nec vbique totum est. Augustinus. Vt eum amitteremus, non eius absentia, qui vbique est, sed nostra fecit auersio. Hieronymus. Nunquid localis est Deus, quia vbique est? Cassiodorus. Adest per ineffabilem naturam suam vbique totus, cuncta penetrans & continens, nec more Creaturarum, vt alibi sit & aliunde discedat.

Sufficiunt hęc ad confutandum errorẽ eorum qui Diuinam essentiam vbique adesse negant, & ad confirmandã contrariæ sententię veritatẽ quam breuiter subnotaui. Deus est quędam essentia incorporea, indiuisibilis, penitus simplex, quę proculdubio est in mundo quem creauit, dicente Euangelista: *In mundo erat & mundus eum non cognouit.* Nec aliqua est particula Mundi, in qua non sit Diuinę Maiestatis pręsentia. Vnde liquet, quod omni Creaturę adest Deus essentialiter, & in ipso est omnis Ceatura dicente Apostolo, *Ex quo omnia & per quem*

„ *omnia*. Licet autem sit vbique id est in omni loco, non tamen in loco, sed sine
„ loco est Vnde Augustinus: Intelligimus Deum, quantum possumus, sine situ
„ præsentem, sine loco vbique totum. Non igitur est localis, sed incircunscripti-
„ bilis, quia cum vbique sit, in nullo loco inclusus continetur. Nec reperitur lo-
„ cus Canonicę scripturę, qui huic veritati contradicat. Si quis verò propter quo-
„ rundam locorum immundiriam abhorret credere, quod vbique sit Deus,
„ sciat quod ita pręsentialiter omnibus locis adest, quod tamen nullam ex eorum
„ propinquitate contrahit maculam, nec suę glorię patitur detrimentum, dicen-
„ te Augustino, *Qui cum illo non est*, de quo dicitur: *Si ascendero in cælum, tu illic es.*
„ *Si descendero in infernum ades.* Cum illo rotum est, sed non sic est cum illo, vt ali-
„ quam ex his quæ creauit contagionem, aut eorum indigentiam patiatur. De
„ Diuina essentia quæ vbique est, ista sufficiant. Illos vero qui de Deo turpiter &
„ irrisoriè loqui solent, moneo vt resipiscant. Si enim contra mortales dominos
„ proferre turpia non audemus, quanto magis cauendum est, ne de Deo turpia & ir-
„ risoriè proferamus. Vale.

Contra M. Guillielmum Monachum, qui singularem quoque de Baptismo Paruulorum ab Hæreticis collato tuebatur & habebat opinionem, ostendit effectum baptismi non pendere ab inæqualitate meritorum Ministri. Quis autem fuerit ille M. Guillielmus, non planè constat, cum multi fuerint hoc seculo Guillielmi Professores. Nec constat an is cognomento, an Professione Monachus diceretur. Forte is est M. Guillelmus S. Theoderici Abbas, qui cum Bernardo Clare-Vallensi Abaëlardum diu & vehementer oppugnauit. Sic ergo Gualterus cum eo agit.

" Magistro Guillelmo Monacho Gualterus de Mauritania salutem. Dixistis
" quòd non credatis firmiter peccatorum remissionem conferri paruulis ante tem-
" pus discretionis ab hæretico Christi baptismo baptizatis. Indubitanter verò
" credendum est Christum æqualiter in dispensatione suorum Sacramentorum
" per quoscumque ministros operari. Quis enim dubitet Hæreticum qui per igno-
" rantiam ab Ecclesia ordinatur & Catholicum se esse simulat, in administratione
" sacramentorum æqualem Catholicis habere potestatem, cum ipsa veritas dicat:
" *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Quæ dicunt facite, quæ autem*
" *faciunt, facere nolite.* Quod non dixisset Dominus, nisi Pharisæi, quamuis
" Christum persequentes, veritati non crederent, tamen eandem quam & Moy-
" ses haberent in sacramentis potestatem. Iudas quoque fur & proditor inter Apo-
" stolos potestatem dęmones expellendi, & morbos curandi & postea ligandi &
" soluendi recepit à Domino. Nec legimus eum hanc amisisse quandiu fuit cum
" Domino, quamuis Dominum prodere moliretur. Caïphas quoque nequam Pon-
" tifex cum tractaret de morte Domini, ex officio Pontificatus prophetauit. Sic
" igitur cum occultus Hęreticus in Ecclesia ordinatur, & iuxta potestatem quam
" in ordinatione suscepit, & iuxta institutionem Diuinam celebrat sacramenta,
" quis audeat affirmare sacramenta ab Hęretico celebrata esse minus sancta &
" efficacia quàm ea quę fuerunt ab Apostolo Petro celebrata? alioquin veram
" non haberent Scribę & Pharisęi ęqualem Moysi potestatem.
" Pręterea hoc attendite: in sacramentis Ecclesiasticis qualescumque sint mini-
" stri, solus Deus inuisibile donum gratię spiritualiter operatur, non illi per quos
" sacramenta dispensantur. Quod Dominus in libro Numeri declarauit de Aaron
" & filiis eius sic dicens. *Inuocabunt nomen meum super filios Israël, & ego benedi-*
" *cam eis.* Sacramenta quoque solius Dei sunt, non eorum per quos dispensantur.
" Quis enim homo sanę mentis audeat dicere, *Hic Baptismus meus, hæc Confirma-*
" *tio mea.* Cum ergo sacramenta solius Dei sint, & talia, qualis est ille cuius sunt,
" non quales illi per quos administrantur, manifestum est Deum, qui totius ge-
" neris auctor est, & largitor, eandem sanctitatem & efficaciam suis conferre sa-
" cramentis & per ea æqualem præstare gratiam baptizatis paruulis per quoscun-
" que ministros. Absurdum est enim dicere quòd Christus remissionē præstet par-
" uulo per Petrum baptizato, & non ei quem ipse Christus baptismo suo baptizat
" per Ministerium Hæretici, vel etiam ipsius Iudæ Proditoris. Iam enim videtur
" Ministri fides Christo suffragari, sine qua nihil conferre possunt paruulis. Etiam
" indubitanter prodesset vel noceret baptizatis baptismo Christi diuersitas Bapti-

starum, ita vt meliùs essent baptizati per Baptistam fidelem & peius per infidelem, etiam illi qui essent à fidelibus baptizati non irrationabiliter præsumendo de fide & sanctitate suorum Baptistarum dicere possent, *Ego sum Apollo, Ego Cepha.* Sed de tali præsumptione Corinthios reprehendit Apostolus.

Fateamur igitur æqualiter inundari paruulos Christi baptismo, per quoscumque ministros baptisatos. Ait enim Augustinus: Quos baptizauit Iudas, Christus baptizauit. Non timeo adulterum, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur, *Hic est qui baptizat.* Nicolaus quoque ad consulta Bulgarorum sic dicit: A quonam nescitis, verum Christiano an Pagano multos in patria vestra baptizatos asseritis, & quid inde agendum sit, consulitis. Hi profectò si in nomine S. Trinitatis baptizati sunt, vnum quippe & idem est sicut exponit Ambrosius. Præterea quod per quemque baptistam baptismo Christi baptizantem conferat dona suæ gratiæ spiritus S. nisi infidelitas vel alia baptizati peruersitas impediat, testatur Isidorus dicens: Romanus Pontifex non hominem iudicat qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit, qui baptizat. Nec vos moueat quod Simoni Mago à Philippo baptizato nihil profuit baptismus Christi & Paulo ab Anania baptizato profuit. Nec ideo dicatis Deum inæqualiter per diuersos Ministros in sacramentis suis operari. Non enim ideo dicimus Deum in baptismo suo per quoscunq. Ministros celebrato æqualiter operari, quod omnes baptizati veniam peccatorum inde consequantur, sed quia in similibus personis baptizatis per quoslibet Ministros æqualiter operetur Spiritus S. Iustis scilicet qui baptizantur, gratiam conferendo tam per malos quam per bonos, iniustis autem omnibus gratiam subtrahendo tam his qui à Catholicis sacerdotibus, quàm eis qui ab Hæreticis baptizantur. Inueniuntur tamen nonnullæ authoritates Rom. Pontificum qui videntur asserere quod baptismus Christi per Hæreticos consecutus nihil conferat baptizatis. Quibus supersedendum iudicaui, cum prædicta authoritates magis consentiant rationi. Vale.

Denique idem Gualterus M. Albericum Remensem præcipuum & capitalissimum Abaëlardi æmulum & inimicum, asserentem Christum non timuisse mortem, nec verè fuisse contristatum, fortissimis rationibus authoritatibusque confutat hac Epistola.

Magistro Alberico Gualterus salutem. Asseritis vt Quidam dicunt, Saluatorem nostrum nullo modo timuisse mortem nec esse contristatum imminente sua passione, nec esse turbatum. Quia vero in hoc à vobis dissentio, quid inde credam, vobis explanare proposui: vt si à veritate deuio, à vobis corrigar cum amore. Credo Dominum Christum, qui vt ait Leo in se suscepit omnia infirmitatis nostræ præter peccatum, timuisse mortem & esse contristatum & conturbatum. Ipse enim dicit, *Anima mea turbata est valde.* Et quid dicam? In resurrectione quoque Lazari, fremuit spiritu & turbauit semetipsum. Hieronymus sic ait. *Cor meum conturbatum est*, idest secundum hominem, sed diuina virtute confirmatum & confortatum est. Nam & Euangelista inquit: *Angelus ascendens confortabat eum.*

Liquet his authoritatibus Dominum conturbationis molestiam suscepisse, nec tamen credimus ex ipsa conturbatione eum aliquam peccati maculam contraxisse, nec obliuionis defectum incurrisse. Quod autem contristatus sit, Mathæus insinuat dicens, Cœpit contristari & mœstus esse, ipseque ait *Tristis est anima mea vsque ad mortem* Et B. Ambrosius de infirmitate Christi loquens ait, *Tristitiam prædico.* Et Augustinus. Tristitiam sic assumpsit quomodo Carnem. Si enim non fuit tristis, cum Euangelium dicat, *Tristis est anima mea.* Ergo quando dicit, dormiuit Iesus, non dormiuit Iesus. Ergo tristis fuit, sed voluntate tristitiam suscepit veram. Et Hilarius: Non erat sine perturbatione, qui infirmitatem & tristitiam fatebatur. Et Leo Papa de Christo, Nec quia in illo omnia erant plena sacramentis, ideo aut falsis lachrimis fleuit, aut mendaci esurie cibum sumpsit; in nostra mœstitudine contristatus, in nostro dolore est Crucifixus. Nec moueant vos verba Hieronymi, quibus videtur affirmare Dominum non esse contristatum, quæ sunt hæc: *Ne Passio in illius animo dominaretur, propter passionem cœpit contristari.* Aliud est enim contristari, aliud incipere contristari. Sic Hieronymus.

" Sed sciendum est, quod quamuis hoc dixerit, non tamen tristitiam ab eo separa- " uit, sed eum contristatum verbis sequentibus affirmauit; addidit enim, Cötrista- " batur propter infelicissimum Iudam & scandalum Apostolorum. Nos igitur tot " apertis testimoniis Euangelij & Sanctorum Patrum fidem adhibentes credi- " mus Saluatorem nostrum esse contristatum & conturbatum, nec aliquas autho- " ritates reperimus, quæ apertè contradicere huic veritati videantur.

" De Timore autem Domini diuersas & quasi contrarias authoritates inuenimus; " quarum quædam videntur timorem Domini asserere, aliæ remouere. Nam quod " Dominus timuerit, insinuat Euangelista dicens, cœpit pauere & tædere. Hie- " ronymus quoque ex persona Domini sic ait, Timor & tremor venerunt super me. " Timor animi & tremor corporis. Hilarius verò super illum versum, *Insuper & " vsque ad mortem increpuerunt renes mei*, sic ait, si alibi Dauid ait, Mortis me- " tus cecidit super me & operuerunt me tenebræ, rectè hæ tenebræ ex timore " mortis veniens, quam nimiam fuisse in filio Dei non conuenit, nec nox sed qua- " si nox appellatur. Beatus quoque Leo de Christo sic ait, per omnia incrementa " corporea in virum perfectum veri hominis natura profecit non sine fletu misera- " tionis, non sine pauore fortitudinis. Hæ ergo authoritates manifestè indicant Sal- " uatorem ex veritate assumptæ humanitatis timuisse.

" Inueniuntur autem aliæ siue prædictorum siue aliorum authorum, quæ viden- " tur ab eo timorem passionis penitus remouere. B. Hieronymus sic ait. Erubes- " cant qui putant Saluatorem timuisse mortem & passionis pauore dixisse, *Pater si " fieri potest, transeat à me Calix iste*: post biduum tradendum se vt crucifigeretur, no- " uit, & tamen non trepidus fugit in tantum vt cæteris ire nolentibus pergat intre- " pidus. B. etiam Augustinus infirmos in se præsignans ait, *Transeat à me Calix iste*. " Non enim timebat Dominus pari tertia die resurrecturus, cum arderet Pau- " lus dissolui & esse cum Christo. Beda quoque sic ait, Transferri à se Calicem po- " stulat, non quidem timore patiendi, sed misericordia prioris populi, ne ab illo bi- " bat calicem propinatum. Hæ posteriores authoritates affirmant Christum Do- " minum mortem non timuisse & prioribus videntur repugnare. Vnde Quidam ar- " bitrantes has superioribus esse contrarias, diuersa sentiūt: alij autem credunt Do- " minum timuisse. Ego autem æstimo has omnes authoritates veras esse, & licet " verbis dissentire videantur, in sensu tamen non arbitror dissentire sed potius cre- " dò eas secundum vsum loquendi prolatas & de diuersis timoribus agere, & nil ni- " si quod verum sit, affirmare.

" Dicendum ergo de diuersitate Timorum: quorum alter in Christo fuit; alter " esse non potuit. Est vnus timor de morte corporali siue de alia temporali aduer- " sitate proueniens, qui quandoque tam vehemens est, & in tantum subiugat " rationem vt hominem contempto Domini præcepto inducat in peccatum grauis- " simum. Pro tali siquidem timore, negauit Petrus se nouisse Dominum qui prius " cum eo in carcerem & in mortem ire promiserat. Pro tali etiam timore multi fi- " deles à fide recesserunt, cum pro fide trucidari Martyres aspicerent. Quicunque " autem hunc timorem habuerit, de illo veraciter dici non potest, iuxta aliquem " vsum loquendi, quod non timuerit.

" Est alius timor moderatus, qui pro morte imminente naturaliter inesse solet om- " ni homini, & si modum non excedat, sine peccato est: quemadmodum fames & " sitis & alia naturalia. Tali timore moderato Helias Propheta timuit, quando ti- " mens crudelitatem Iezabel, in speluncis latuit. Nec in eo tamen fuit timor ve- " hemens: non enim propter hunc à lege Domini declinauit. Paulus quoque tali " timore timuit, quando timens ne à Romano Præside traderetur Iudæis occiden- " dus Cæsarem appellauit. Nec tamen timor vehemens in eo præualuit, qui in fide " perseuerans passionem fortiter tulit. Quando autem homo aliquis caret " timore vehementi & timet timore moderato, iuxta communem loquendi vsum " solent ita loqui, vt ipsum indifferenter affirment timere & negent. Alij enim at- " tendentes quod homo ille contristatus est, & tormentis imminentibus trepidat, " credunt & affirmant, quod mortem verè timeat. Et hoc est verum, qui timet ti- " more moderato. Alij verò attendentes quod posset aufugisse si vellet & mortem " euasisse, dicunt quod mortem non timeat. Nam aufugisset, si timeret. Et hoc " quod isti dicunt, verum est, quia non timet timore vehementi. Itaque iuxta hunc " locutionis modum verum est Saluatorem timuisse mortem, quam sicut verus ho-

mo naturaliter & moderatè timuit. Verum est igitur, quod dicit Euangelista, cœpit pauere & tædere. Et quod alij sancti dicunt, qui affirmant Dominum timuisse. Quia vero Dominus caruit timore vehementi, & vt patris compleret voluntatem, passioni se obtulit, idcirco iuxta vsum loquendi verum est etiam quod non timuit mortem, sicut testantur alij authores, quorum verba superius apposui. Et cum quidam authores dicunt, Dominus mortem timuit, in sententia non discrepant licet eorum verba repugnare videantur. Nam vt supra dictum est, verum est eum timuisse, quia timore moderato timuit. Et verum est iuxta vsum loquendi, non timuisse, quia timore vehementi non timuit. Sed falsum est dicere, quod nullo modo timuerit. Vale.

Hæc Gualterus tersè, nitidè & Latinè: vnde intelligitur quanto studio Magistri affectarent latinè loqui. Reuera haud scio an vllo alio seculo magis, quàm isto floruerint Musæ Parisienses; idque euidenter agnoscitur ex scriptis Magistrorum eiusdem ætatis, quos Nostri vix hodie assequantur. At hoc habebat supra cæteros Gualterus, quod Rhetoricam diu in monte San-Genouefiano professus fuisset teste Ioanne Saresberiensi: nec dubito quin ad Theologiam deinde se contulerit.

Extat quoque inter Epistolas Bernardi Clareuallensis vna, quæ est ordine 77. ad M. Hugonem de S. Victore, ex qua intelligitur eum ab isto Magistro consultum fuisse, de cuiuspiam alterius Magistri Thesi ad Baptismum pertinente, qua scilicet asserebat, ex quo primùm dictum à Domino legitur, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non intrabit in regnum Cælorum*, ex eo neminem absque eodem præcepto actualiter visibili sacramento, vel eius vice, martyrio vllatenus potuisse saluari: sed etsi forte illud quispiam cum vera fide & contritione cordis expeteret, sed preuentus mortis articulò assequi quod cuperet, non valeret, tamen omnino damnari.

Postquam verò Quæstionem illam productis pluribus rationibus & testimoniis pro sensu suo agitauit & dissoluit, transit ad aliam eiusdem Magistri innominati, (opinor, Abaëlardi) quæ erat eiusmodi, *Omnes antiquos iustos, quot quot videlicet Christi aduentum præcesserunt*, tantam omnino hausisse præscientiã futurorum, quantam Nos qui post sumus, præteritorum scientiam: itavt nullus vel simplicium Iustorum aliquid prorsus ignoraret ex omnibus quæ modò nobis Euangelica pandit historia. v. g. Verbum Incarnatum, partum virginalem, doctrinam Saluatoris, miracula, crucem, mortem, sepulturam, descensum ad inferos, resurrectionem & ad cœlos Ascensionem, sic omnino illorum temporum iustis & apertè omnia, distinctè singula fuisse præcognita, quemadmodum suo sunt tempore post exhibita & modò cognita nobis: adeo vt nec iusti fuerint, nec salui sint, quibus ita clara omnia & perspicua non fuerunt.

Subiungit verò Bernardus. *Ad refellendum tu tanta in tua Epistola posuisse videris, vt nihil addendum penitus putem, & pene quid addi possit non inueniam: De homine tamen qui ista loquitur, pace ipsius, dico paucis quod sentio. Videtur plus nouitatis curiosus, quàm studiosus veritatis granarique de omni re sentire cum aliis & dicere quod aut solus non dixerit aut primus. Vnde fit vt in his quæ sentit & loquitur, modum omnino tenere aut ignoret, aut dissimulet.* Ecce enim & in hac assertione sua dum pares in scientia facit omnes qui ventura sperabant iis qui præterita legunt, Deum profectò aut nimis parcum prædicat aut nimis largum, oculum discretionis ex nulla parte aperiens. Hæc contra M. Petrum Monachum dici, patet ex supra relatis.

Sed vt ad Abaëlardum redeamus, obiiciebant illi præsertim Aduersarij, quod Dialecticæ regulis nimium confisus, sophisticis fallaciis incautos deciperet: quamobrem Dialecticam & eos qui eã nimis vtebantur, criminabantur. Contra quos ille Epistolam edidit, quã inuehitur in quendam Dialectices ignarum, qui quod eius vim & vsum ignoraret, eius studium reprehendebat, omniaque eius dogmata putabat esse sophismata & deceptiones. Hæc autem Epistola inter eius opera legitur ordine 4. & est eiusmodi.

Mystica quædam de Vulpe fabula in prouerbium à vulgo est assumpta. Vulpes, inquiunt, conspectis in arbore cerasis repere in eam cœpit vt se inde reficeret. Quo cum peruenire non posset, vt relapsa decideret, dixit *Non curo cerasa*,

" *pessimus est eorum gustus.* Sic & Quidam huius temporis *Doctores* cum Dialectica-
" rum rationum virtutem attingere non possint, ita eam execrantur, vt cuncta
" eius dogmata putent sophismata, & deceptiones potius quàm rationes arbitren-
" tur. Qui cœci duces cœcorum nescientes, vt ait Apostolus, de quibus loquun-
" tur, neque de quibus affirmant, quod nesciunt, damnant, quod ignorant, accu-
" sant. Lethalem iudicant gustum, quem nunquam attigerunt. Quidquid non
" intelligunt, stultitiam dicunt: quidquid capere non possunt, æstimant delira-
" mentum. Quos quidem rationis expertes, quia rationibus refellere non va-
" lemus, testimoniis saltem sanctarum Scripturarum, quibus se plurimum niti fa-
" tentur, eorum præsumptionem compescimus. Agnoscant igitur eam quam ve-
" hementius detestantur Artem, hoc est Dialecticam quasi sacræ lectioni contra-
" riam, quantum Ecclesiastici Doctores commendent, quantum eam sacræ Scri-
" pturæ necessariam iudicent. Hanc quippe scientiam tantis præconiis efferre
" beatus ausus est Augustinus, vt comparatione cæterarum artium eam solam do-
" cere fateatur, tanquam ipsa sola sit dicenda scientia. Vnde lib. 2. de Ordine ita
" meminit. *Disciplinam Disciplinarum, quam Dialecticam vocant. Hæc docet docere,*
" *hæc docet dicere. In hac se ipsa ratio demonstrat atque aperit quæ sit, quid velit: scit*
" *sola, scientes facere non solum vult sed etiam potest.* Idem in 2. de Doctrina Christ.
" cum inter omnes artes præcipuè Dialecticam & Arithmeticam sacræ lectioni
" necessarias esse profiteatur, illam quidem ad dissoluendas Quæstiones, hanc
" ad allegoriarum mysteria discutienda, quæ frequenter in naturis numerorum
" inuestigamus, tanto amplius Dialecticam extulit, quantò amplius eam necessa-
" riam assignauit, ad omnes videlicet Quæstionum dubitationes terminandas, ait
" autem sic. *Restant ea quæ non ad corporis sensus, sed ad rationem animi pertinent,*
" *vbi Disciplina regnat Disputationis & numeri. Sed disputationis disciplina ad om-*
" *nia genera Quæstionum quæ in litteris sanctis sunt, penetranda & dissoluenda*
" *plurimum valet.* Tantum ibi cauenda est libido rixandi & puerilis quædam
" ostentatio decipiendi aduersarium. Sunt enim multa quæ appellantur Sophis-
" mata, falsæ Conclusiones rationum, & plerumque ita veras imitantes, vt non
" solum tardos, sed ingeniosos etiam minus diligenter attentos decipiant. Quod
" genus captiosarum Conclusionum Scriptura quantum existimo, detestatur in
" illo loco, vbi dictum est, *Qui Sophisticè loquitur, odibilis erit.* Plurimum autem
" Dialecticam atque Sophisticam artem ab inuicem constat esse discretas, cum illa
" in veritate rationum, hæc in similitudine consistat earum: ista fallaces argumen-
" tationes tradat, illa fallacias earum dissoluat, & ex discretione verarum argumen-
" tationum falsas reprehendi doceat. Vtraque tamen scientia tam Dialectica scili-
" cet quam Sophistica ad discussionem pertinet argumentorum, nec aliter quis in
" argumentis discretus esse poterit, nisi qui falsas ac deceptorias argumentationes
" à veris & congruis argumentationibus distinguere valebit. Vnde & à Scriptori-
" bus Dialecticæ nec huius artis Tractatus est prætermissus; cum ipse Peripatetico-
" rum Princeps Aristoteles hanc quoque tradiderit, Elenchos scribens Sophisticos.
" Vt enim homini iusto mali quoque notitia necessaria est, non vt malum faciat,
" sed vt malum cognitum cauere queat: ita & Dialectico Sophismatum non potest
" deesse peritia, vt sic ab eis sibi cauere queat. Nec discretus in rationibus argu-
" mentorum erit, nisi falsis pariter & veris cognitis, hæc ab illis discernere, & vtra-
" que diiudicare diligenter valebit. Vnde B. attestante Hieronymo ipse quoque
" Salomon ad falsas pariter & veras argumentationes cognoscendas plurimum ad-
" hortatur. Sic enim aduersus calumnias magni oratoris vrbis Romæ scribens, si-
" cut & nos nunc aduersus consimiles, ait inter cætera de summo illo sapiente Sa-
" lomone. *In exordio prouerbium commonet vt intelligamus sermones prudentiæ versutiasque*
" *que verborum, Parabolas & obscura dicta Sapientum & ænigmata quæ propriè Diale-*
" *cticorum & Philosophorum sunt.* Quid enim per Sapientiæ Sermones versutiasque
" verborum, nisi verarum & fallacium argumentationum diuersitatem intel-
" ligit? Quæ, vt diximus, ita sibi sunt adiunctæ, vt discretus in his esse non possit
" qui illas ignorauerit: cum ad cognitionem quarumlibet rerum necessaria sit no-
" titia contrariarum. Nemo enim virtutes diligenter nouerit, qui vitia ignorarit:
" præsertim cum nulla vitia ita virtutibus finitima sint, vt ex similitudine sua faci-
le multos decipiant: sicut & falsæ argumentationes ex similitudine verarum ple-

roſque in errorem pertrahunt. Vnde non ſolùm in Dialectica diuerſitas incidit ſententiarum, verum in fide Chriſtiana multiplicitas earum, cum verboſi Hæretici aſſertionum ſuarum laqueis multos ſimplices in diuerſas pertrahunt ſectas: qui nequaquam in argumentationibus exercitati ſimilitudinem pro veritate & fallaciam pro ratione ſuſcipiunt. Aduerſus quam peſtem nos in Diſputationibus exercere ipſi quoque Doctores Eccleſiaſtici commonent, vt quod non intelligimus in ſcripturis, non ſolum orando petamus à Domino, verum inuicem quæramus diſputando. Vnde & illud eſt Auguſtini in Tractatu de Miſericordia, cum illa Domini exponeret verba. *Petite & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur vobis. Petite*, inquit, *orando, quærite diſputando, pulſate rogando* id. *interrogando.* Non enim Hæreticorum vel quorumlibet infidelium infeſtationes refellere ſufficimus, niſi Diſputationes eorum diſſoluere poſſimus, & eorum ſophiſmata veris refellere rationibus, vt cedat falſitas veritati & ſophiſtas reprimant Dialectici, parati ſemper, vt B. ammonet Petrus, ad ſatisfactionem omni poſcenti nos rationem, de ea quæ in nobis eſt, ſpe vel fide. In qua profectò Diſputatione cum illos ſophiſtas conuicerimus, Nos Dialecticos exhibebimus, & tantò Chriſti, qui veritas eſt, Diſcipuli memores erimus, quantò veritate rationum amplius pollebimus. Quis denique neſciat ipſam Artem diſputandi, quâ indifferenter hos quàm illos conſtet nuncupatos eſſe? Ipſum quippe Dei filium quem Nos Verbum dicimus, Græci λόγον appellant, hoc eſt Diuinæ mentis Conceptum ſeu Dei Sapientiam vel Rationem. Vnde & Auguſtinus in lib. Quæſtionum 83. cap. 44. *In principio*, inquit, *erat verbum, quod Græcè λόγος* dicitur. Idem in lib. contra 5. Hæreſes. *In principio erat verbum.* Melius Græci λόγος dicunt. λόγος quippe verbum ſignificat & rationem. Et Hieronymus ad Paulinum de Diuinis Scripturis. *In Principio erat Verbum. λόγος Græcè multa ſignificat. Nam & verbum eſt & Ratio & ſupputatio & cauſa vniuſcuiuſque rei per quam ſunt ſingula quæ ſubſiſtunt. Quæ vniuerſa rectè intelligimus in Chriſto.* Cum ergo verbum Patris Dominus I. C. λόγος Græce dicatur, ſicut & σοφία Patris appellatur, plurimum ad eum pertinere videtur ea ſcientia, quæ nomine quoque illi ſit coniuncta, & per deriuationem quandam à λόγος Logica ſit appellata: & ſicut à Chriſto Chriſtiani, ita à λόγος Logica propriè dici videatur. Cuius etiã Amatores tantò veriùs appellantur Philoſophi, quantò veriùs ſint illius Sophiæ ſuperioris amatores. Quæ profectò ſũmi Patris ſumma Sophia cũ noſtrã indueret naturã, vt nos veræ ſapientiæ illuſtraret lumine & nos ab amore mũdi in amorem conuerteret ſui, profectò nos pariter Chriſtianos & veros effecit Philoſophos. Qui cũ illam ſapientiæ virtutem Diſcipulis promitteret, quâ refellere poſſent Contradicentium diſputationes, dicens *Ego enim dabo vobis os & ſapientiam cui non poterunt reſiſtere aduerſary veſtri*, poſt amorem ſui vnde veri ſunt Philoſophi, patenter & illam rationum armaturam eis pollicetur, quâ in diſputando ſummi efficiantur Logici. Quæ duo de hoc videlicet amore & Doctrina eius quibus tam Philoſophi quam ſummi efficerentur Logici, hymnus ille Pentecoſtes *Beata nobis gaudia*, diligenter diſtinguit cum dicitur. *Verbis vt eſſent profiui & charitate feruidi.* Hæc enim duo maximè ille ſuperni Spiritus aduentus in igneis linguis reuelatus eis contulit, vt per amorem Philoſophos & per rationum virtutem ſummos efficeret Logicos: vnde bene Spiritus in ignis & linguarum ſpecie eſt demonſtratus, qui eis amorem & eloquentiam in omni genere linguarum conferret. Quis deniquè ipſum Dominum I. C. crebris diſputationibus Iudæos ignoret conuiciſſe, & tam ſcripto quam ratione calumnias eorum repreſſiſſe non ſolum potentia miraculorum, verum virtute verborum fidem plurimum adſtruxiſſe? Cur non ſolis vſus eſt miraculis vt hæc faceret, quibus maximè Iudæi qui ſigna petunt, commouerentur, niſi quia proprio nos exemplo inſtruere decreuit, qualiter & eos qui ſapientiam quærunt, rationibus ad fidem pertraheremus? Quæ duo Apoſtolus diſtinguens ait, *Nam & Iudæi ſigna petunt, & Græci Sapientiam quærunt.* Hoc eſt rationibus plurimum iſti, ſicut illi maximè ſignis ad fidem mouentur. Cum autem Miraculorum iam ſigna defecerint, vna nobis contra quoſlibet contradicentes ſupereſt pugna, vt quod factis non poſſumus, verbis conuincamus: cum apud diſcretos vim maiorem Rationes quàm miracula teneant, quæ vtrum illuſio Diabolica faciat, ambigi facile poteſt. Vnde & veritas, *Surgent*,

Locus corrup us.

inquit, *Pſeudo-Propheta & dabunt ſigna magna & prodigia, vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi*. At vero, inquit, quia & in Rationibus plurimus error ſe ingerit, vt non facilè diſcernat, cum rationes inducuntur argumentorum, quæ & pro rationibus ſuſcipiuntur & quæ tanquam ſophiſmata reſpuuntur. Ita, inquam, his accidit, qui peritiam argumentorum non ſint adepti. Quod ne fortè accidat, rationi diſſerendi, hoc eſt Logicæ Diſciplinæ opera eſt danda, quæ vt B. meminit Auguſtinus ad omnia genera Quæſtionum penetranda quæ in ſacris litteris incidunt, plurimum valet. Sed hoc certè apud illos Doctores neceſſarium eſt, qui ſoluendis Quæſtionibus ſe ſufficere confidentes, eas minimè ſubterfugiunt.

Ita Dialecticam defendebat Abaëlardus, quâ in arte plurimum excellere & cæteris præeminere non immerito exiſtimabatur: vnde illi inuidebant maximè; & ſicubi carpendi & vellicandi occaſionem nanciſci poterant, arripiebant auidiſſimè; modo Sophiſticas argumentationes redarguendo, modo Monaſticam eius profeſſionem aut irridendo, aut deprimendo. Et quia inter Religioſos viros, duos præcipuè nactus eſt inimicos Bernardum & Norbertum Præmonſtratenſis Ordinis inſtitutorē, alterū vt ignarū & rudem contemnebat, alterū vt præſumptorem & miraculorum affectatorem ſuggillabat. Contra quem videtur Epiſtolam quandam emiſiſſe quæ eſt ordine 3. Erat autem Norbertus Canonicus Regularis, in quem acriter inuehitur Sermone 31. de S. Ioanne Bapiſta his verbis. *Ad maiora veniam & ſumma illa miracula* de reſuſcitandis *quoque mortuis inaniter tentata. Quod quidem nuper præſumpſiſſe Norbertum & Coapoſtolum eius Farſitum mirati fuimus & riſimus. Qui diu pariter in oratione coram populo proſtrati & de* ſua præſumptione fruſtrati, cum à propoſito confuſi deciderent, obiurgare populum impudenter cœperunt, quod deuotioni ſuæ & conſtanti fidei infidelitas eorum obſiſteret. O calliditas *incautorum! ô excuſatio friuola inexcuſabilium!* Ita ille in Norbertum & M. Hugonem Farſitum, qui relictis Scholis ad Præmonſtratenſes ſe contulerat.

In Epiſtola ergo prædicta inuehitur in quendam Canonicum Regularem, qui Monaſticum ordinem deprimebat ſuumque illi anteferebat, & Clericorum ſtatum omnino Monaſtico excellentiorem eſſe conteſtabatur. Nec inter Abaëlardum ſolum & illum innominatum Canonicum altercatio fuit, ſed illis temporibus in Academia Pariſienſi & Oxonienſi vehemens erat diſputatio de perfectione ſtatus Clericalis & Monaſtici, vt notat Balæus Centur 2. c. 72. Apendicis Sic ergo Abaëlardus. Epiſt. 3.

Multorum relatione ad noſtras delatum eſt aures, noſtri Ordinis id eſt Monaſtici ſtatum à te ſæpius in præſentia multorum non mediocriter læſū Quod non alia de cauſa præſumptum eſſe credimus, niſi vt noſtros humiliando, tuæ profeſſionis Clericos, quos Canonicos Regulares vocatis, ſic efferre laborares. Miramur autem ſi ita ſit, ſed amplius miramur ſi ita non ſit, cum nullam aliam ſuſpicari poſſimus cauſam. Dicis, vt dicunt, longè Ordine tuo noſtrum inferiorem eſſe & plurimum Monachos à Dignitate Clericorum abeſſe. In quo quidem primum à te ſciſcitari volumus, de qua id dignitate intelligas, verum prælationis inter homines, an religionis apud Deum. Quod Religionis, profectò hæc dignitas veriſſima eſt, quæ nos Deo maximè commendat atque virtutibus adornat, & tantòglorioſiores in cœleſtibus efficit, quantò humiliores habemur in terrenis. At verò qua ratione vel authoritate hanc ſibi dignitatem Clerici vendicare valeant, dicas ſi poſſis, aut adiicias cur non poſſis. Quis enim neſciat quod quotidianis docemur experimentis, hos etiam Clericos qui maiore gradu præminent, Monaſticam eligere vitam, cum quod in Clericatu deliquerint, perfectè corrigere ſatagunt & cum eis ad Monachatum tranſire liceat, ad Clericatum nullatenus redire permittuntur? Aut ſi quandoque per Religionis excellentiam Eccleſiaſticæ perſonæ de Monaſteriis electæ Clericorum officiis præficiantur, ipſe quoque habitus Monachalis tanta dignitate præminet, vt ſemel aſſumptus deponi non debeat: pro quo non ſolum ſecularis, verum etiam Clericalis abiiciendus eſt. Quid eſt etiam quod cum ſæpe Monachi Epiſcopi facti Clericis præponantur, vel quibuſcunque officiis Eccleſiaſticis applicentur, Cur non è conuerſo de Clericis Abbates in Monaſteriis fiant, vel officiorum Monachicorum

curam

curam suscipiant? Cur inquam, cur obsecro, nisi quod indignissimum censetur, vt eius vitæ regimini præponatur, pro qua etiam ipsa contemnenda est, & vt diximus, per eam corrigenda? Cur etiam vos ipsi & vniuersa Ecclesia in supplicatione Letaniarum dicitis, *Omnes sancti Monachi & Eremitæ. Omnes Sanctæ Virgines. Omnes sanctæ viduæ & Continentes, orate pro nobis.* Et non Omnes Sancti Clerici, vel sancti Presbyteri, vel Sancti Episcopi? Certè quia hæc nomina officij magis sunt, sicut illa Religionis. Quid est etiam quod in illis hymnis festiuitatis omnium Sanctorum, in quibus tam à vobis quam à cæteris suffragia sanctorum postulantur, nulla vestri mentio fiat, sicut fit Monachorum & virginum, sic quippe scriptum est.

> *Chorus sanctarum Virginum*
> *Monachorumque omnium*
> *Simul cum Sanctis omnibus*
> *Consortes Christi facite.*

Item

> *Monachorum suffragia*
> *Omnesque ciues Cælici*
> *Annuant votis supplicum*
> *Et vitæ poscant præmium.*

Audio te tamen solere opponere nobis illud quoque Hieronymi nostri. *Monachus si ceciderit, rogabit pro eo Sacerdos, pro Sacerdotis lapsu quis rogaturus est?* Quod certè quacunque ratione diceres, si nullatenus Monachos sacerdotes esse contingeret. Cum vero dicit, Monachus est sacerdos, vtique illud distinguit Monachum à ditione sacerdotis, qui sacerdos non sit. Sic enim eum dicimus Rex & miles, vel Episcopus & sacerdos, vel sacerdos & Diaconus, quamuis etiam Reges sint milites, vel Episcopi sacerdotes, vel Sacerdotes Diaconi, militem eum intelligimus, qui Rex non sit, & Sacerdotem qui non sit Episcopus & Diaconum simplicem. Vbi etiam eum dicit, *Rogabit pro eo sacerdos*, specialem illam Missam orationem intelligit, quæ propria est sacerdotis, non quæ cuilibet iusto competit. Quam & Apostolus generaliter commendans ait, *Multum enim valet deprecatio Iusti assidua.* Quo enim quisque iustior est, ab eo exaudiri meretur, qui non tam verba, quam opera pensat, nec tam linguam quam vitam considerat. Quantum autem de perfectione sua vitam Monasticam idem Doctor vestræ præferat, patenter insinuat ad Heliodorum Monachum his scribens verbis, *Interpretare vocabulum Monachi. Hoc est nomen tuum. Quid facis in turba qui solus es? Quid ergo! Quicunque in Ciuitate sunt, Christiani non sunt? Non est tibi eadem causa quæ cæteris? Dominum ausculta dicentem, si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus, & veni, sequere me. Tu autem perfectum te esse pollicitus es: nam cum de relictâ militiâ mundiali castrasti te propter Regnum Cælorum, quid aliud quam perfectam sequutus es vitam?* Et post aliqua. *Alia*, inquit, *vt ante perstrinxi; Monachi causa est, alia Clericorum.* Hoc est, longe ab inuicem eorum professio & conuersatio distat & ipsorum propositum tendit ad diuersa, sicut ait, ante perstrinxi. Quod quidem vbi faceret, assignari non potest nisi vbi perfectionem Monasticam à vita fidelium in Ciuitate commorantium distinxit, dicens: *Quid ergo? Quicunque in Ciuitate sunt, Christiani non sunt?* Qui etiam ad Paulinum Presbyterum simul & Monachum scribens, Clericos magis inter homines conuersari debere, quam Monasticæ sollicitudinis perfectionem tenere patenter his verbis insinuat. *Quia igitur fraternè interrogas, per quam viam incedere debeas, reuelata tecum facie loquar. Si officium vis exercere Presbyteri, si Episcopatus te vel opus vel honor forte delectat, viue in Vrbibus & Castellis & aliorum salutem fac lucrũ animæ tuæ. Sin autem cupis esse quod diceris, Monachus, id est solus, quid facis in vrbibus quæ vtique non sunt solorum habitacula, sed multorum? habet vnum quodque propositum Principes suos: & vt ad nostra veniamus, Episcopi & Presbytori habeant in exemplum Apostolos & Apostolicos viros, quorum honorem possidentes habere nitantur & meritum. Nos autem habeamus Propositi nostri Principes Paulos, Antonios, Iulianos, Hilariones, Macharios: & vt ad scripturarum authoritatem redeam, noster Princeps Helias, noster Helisæus, nostri Duces filij prophetarum qui habitabant in agris & solitudinibus & faciebant sibi taber-*

nacula prope fluenta Iordanis. *De his ſunt* & illi filij Rechab qui vinum & ſiceram non bibebant, qui morabantur in tentoriis, qui Dei per Hieremiam voce laudantur, & promittitur eis, quod non deficiat de ſtirpe eorum vir ſtans coram Domino. Nec ſolum Heliam qui in antiquo populo tantus enituit, vt in cœlum viuus ſuſtolli mereretur, inter noſtros mirate Principes: verum etiam Ioannem in ſpiritu eius venientem, & quaſi alterum Heliam, cui Dominus tantum teſtimonium dedit, vt pro eminentia vitæ, ipſum ex teſtimonio Prophetæ Angelum nuncuparet, nec ſolum Prophetis, verum etiam vniuerſis hominibus anteferret. De quo Chryſoſt. Homilia Euangeliorum 23. quæ ſic incipit. De Ioanne dicitur *fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes*. Gratia in homine comprehenditur. Ioannes enim interpretatur Dei gratia, quia maiorem accepit gratiam. Propterea in Eremo philoſophatur, & reſeruat ſe in Aduentum Chriſti, quia nunciaturus erat Chriſtum. Statim in eremo nutritur, ſtatim ibi creſcit: non vult cum hominibus conuerſari, in Eremo cum Angelis philoſophatur. Conſiderate Monachi dignitatem veſtram. Ioannes Princeps veſtri eſt dogmatis ipſe Monachus. Statim vt natus eſt, in eremo viuit, in ſolitudine nutritur, Chriſtum exſpectat in ſolitudine. Eo tempore, quo Ieſus natus eſt, erat in Eremo. Hoc templum quod videmus eſſe deſtructum quantas habebat diuitias, quid auri, quid argenti Ioſephus deſcribit, quantum gemmatum, quantum ſerici, quanti erant ſacerdotes & ſcribæ & vniuerſa genera officiorum. Chriſtus *in templo naſcitur & in eremo prædicatur. Hoc totum quare dico? vt doceam dogmatis veſtri Principem eſſe Baptiſtã Ioannem.* Audiſtis fratres, Noſtri pariter & veſtri propoſiti Principes ſuperius inductos, vt vtriuſque ordinis differentia clareat. Si gaudetis Apoſtolos quoque veſtris connumerari Principibus, atque Pontifices tã veteris quàm noui Teſtamenti ab ipſo videlicet Aaron vſque ad Annã & Caiphã, ne obſecro doleatis Heliam & Ioannẽ maiores iſtis noſtri Duces eſſe propoſiti. Clericatum pro Monachatu Ioannem commutaſſe dubium non eſt, qui cum filius Pontificis eſſet, cui eo tempore Pontificalis dignitas hereditario iure debebatur, Ciuitatem ſolitudini, Pontificem Monacho poſthabuit & perfectionem vitæ prælationi præpoſuit Eccleſiaſticæ. De quo & Hieronymus ad Ruſticum Monachum ſcribens, *Audio*, inquit, *religioſam te habere Matrem multorum annorum viduam, quæ aluit, quæ erudiuit infantem. Et Ioannes Baptiſta ſanctam matrem habuit, Pontificiſque filius erat: & tamen nec matris affectu, nec patris opibus vincebatur, vt in domo parentum cum periculo viueret caſtitatis. Viuebat in eremo, & oculis deſiderantibus Chriſtum nihil aliud dignabatur aſpicere. Filij Prophetarum quos Monachos in veteri Teſtamento legimus, ædificabant ſibi caſas propter fluenta Iordanis, & turbis vrbium derelictis polenta & herbis agreſtibus victitabant.* De quibus & alibi meminit. *Virgo Helias, Heliſæus Virgo, Virgines filij Prophetarum* Quid eſt obſecro, Frater, quod electurus Apoſtolos Dominus nequaquam de eremo acciuit Ioannem, nec ab eo baptizandus, ipſum à ſolitudine vel ad horam reuocauit; ſed ſicut cæteri hominum ad eum venit, inter cæteros & ipſe baptizandus à Monacho ſicut ſcriptum eſt, *factum eſt cum baptizaretur omnis populus & Ieſu baptizato.* Quid inquam, niſi quia vt dixit, partem Mariæ præferendam cenſuit parti Marthæ; quietem ſcilicet contemplationis ſollicitudini & crebris perturbationibus ſeculi? Quibus quidem ſollicitudinibus occupatus Apoſtolus ingemiſcit dicens *Præter illa quæ extrinſecus ſunt, Inſtantia mea quotidiana, ſolicitudo omnium Eccleſiarum. Quis infirmatur & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur & ego non vror?* In quibus quidem occupationibus atque moleſtiis quàm difficile ſit puritatem cuſtodire mentis & terrena itinera ſine aliquo pulueris contagio frequentare, ipſe Dominus patenter edocuit, cum pedes Apoſtolorum abſoluere decreuit. Quod diligenter ſponſa in Cantico Canticorum attendens, ſponſo ad oſtium eius pulſanti, & vt de lectulo ſurgens ei apena[?]roganti, prouidè his verbis ſe excuſat. *Expoliaui me tunicâ meâ, quomodo induar illâ? laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Quid enim lectulus ſponſæ, niſi quies eſt animæ contemplatiuæ & à ſolicitudinibus & curis ſæculi remotæ? Quæ quidem in clauſtro quaſi ſponſa in thalamo tantò amplius Deo vacat, & arctius ei toto adſtringitur deſiderio, quantò longius ab occupationibus ſeculi remota eſt & iam in ſecreto cœleſtium camerarũ per contemplationem ita ei coniuncta eſt, vt ſit vnus cum Deo ſpiritus, iuxta quod de B. Martino legitur *Artus quippe fatiſ-*

tentes ſpiritui ſeruire cogebat ſtatuque ſuo recubans nec terram videre iam dignatus Cælo totus inhiabat. Ad talem lectuli quietem contemplationis ſecretum ſponſus veniens ſibi aperiri poſtulat, cum plebs Chriſtiana animæ cuicunque contemplatiuæ ſupplicat, vt ſuſcipiendo regimen ipſorum eos ad ſe ſic admittat. Quod & ipſe Chriſtus in membris ſuis agere dicitur, quo inſpirante id agitur, & ſub cuius nomine & authoritate hoc imploratur. Perfecta verò anima illa quietem ſuam vehementer diligens, dum laborem refugit, ne aliorum lucro detrimentum incurrat ſuæ perfectionis, ſurgere de lectulo renuit, & ſponſo vt dictum eſt, inſtanti dicit *Expoliaui me tunica mea*, hoc eſt exteriorem curam mundanarum actionum ex voto poſtpoſui. Interior quippe veſtis & ſubtilior eſt interula; exterior & groſſior, tunica. Vnde bene hic ornatus, contemplatiuus; ille verò habitus, aſſignandus eſt actiuus. Hi quippe Clauſtris ſe Monaſticis recludentes tantò ſubtilius atque perfectius ſummi luminis ſplendorem contemplantur, quantò ab exterioribus ſeculi curis amplius ſunt remoti. Hanc profectò curarum occupationem, quam Martha proximi neceſſitudinibus impendit, & qui populo præſunt, exercent, quaſi tunicam reſumere ſponſa refugit, cum à contemplatione ad actionem redire nullatenus acquieſcit. Vnde & cauſam annectens ait, *Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Affectus quippe noſtri quibus ad quodlibet agendum trahimur, quaſi quidam pedes ſunt, quibus ducimur. Iſtos pedes abluit, qui à curis ſeculi mentem retrahit, quibus animus per diuerſa diffuſus, difficile eſt, ne ſaltem cogitationum maculis aliquibus reſpergatur, vel quandoque cedat tentationibus. Quod ſponſa conſiderans de lectulo pedes ad terram deponere trepidat, hoc eſt ſe iterum implicare curis, dum nullum à ſordibus vacare locum extra lectulum ſuum credit. Quæ tandem ſponſo inſtante de lectulo ſurgere compellitur & ei ſicut poſtulauit, aperire: de quo cum eum tenere vellet, atque vt ſolita fuerat, comprehendere, ſubiunctum eſt, *At ille declinauerat atque tranſierat.* Non enim ita in publico ſicut in occulto Deus inueniri poteſt, nec ſolicitudo Marthæ circa plurima turbatæ Chriſto aſſiſtere valet aſſiduè, nec curis ſeculi mens intenta in Deo poterit vigilare quieta. Vnde & ipſe ſponſus quò deuotius oremus, oſtium cubiculi admonet claudi, alioquin declinat & tranſit à nobis, quia quò minus ei vacamus, eo magis ab ipſo deſerimur & ab eius gratiæ donis amplius deſtituimur. Etiam ſponſa eius ad publicum de ſecreto thalami tranſgreſſa, quantum de perfectione ſua pro lucris aliorum minuit, reperit; & tantò magis accedit periculum, quantò de commiſſis animabus maior illi ſupereſt reddenda ratio. Attende obſecro, frater, tui Ordinis dignitatem & Officij conditionem, in quo & minuitur meritum & imminet periculum. Vide quid ſit profectus dignitatis, vbi perfectio tollitur religionis, vbi maior apud ſeculum, minor fit apud Deum & graue ſui ſuſtinet diſpendium. Liam quam duxiſti gaudes eſſe fœcundam; ſed doles cum reſpexeris eam Lippam. Nocturnum Lia coniugium habuit, quaſi talis copula luce digna non fuerit. Quandiu ſterilis Rachel permanſit, incolumis vixit, fœcunda poſtmodum facta proprio partu eſt extincta. Ex quo patenter innuitur quàm periculosè id vnde gloriamini, ſuſcipiatur; & quod hæc gloria, ruina potius ſiue deiectio quàm exaltatio ſit dicenda. Quorum quidem facilem caſum & periculoſum aſcenſum iuxta illud Pſalmiſtæ *Deiecisti eos dum alleuarentur*, B. Hieronymus attendens quodam loco ad Heliodorum Monachum ſcribit his verbis: *Quod ſi te quoque ad eundem Ordinem pia fratrum blandimenta ſolicitant, gaudebo de aſcenſu, ſed timebo de lapſu.* Idem aduerſus Vigilantium ſolitariæ, hoc eſt Monaſticæ vitæ ſecuritatem commendans ait. *Cur*, inquit, *pergis ad Eremum? videlicet vt te non audiam, non videam, vt tuo furore non mouear, vt tua bella non patiar, ne me capiat oculus meretricis, ne forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus. Reſpondebo hoc non eſſe pugnare, ſed fugere. Sta in acie, aduerſariis armatus obſiſte, vt poſtquam viceris, coroneris. Fateor imbecillitatem meam, nolo ſpe pugnare victoria, ne perdam aliquando victoriam: ſi fugero gladium, deuitaui; ſi ſtetero, aut vincendum mihi eſt, aut cadendum. Quid autem neceſſe certa dimittere & incerta ſectari? aut ſcuto aut pedibus mors vitanda eſt. Tu qui pugnas, & ſuperari potes & vincere: Ego cum fugero, non vinco in eo quod fugio, ſed ideo fugio ne vincar. Nulla ſecuritas eſt vicino ſerpente dormire. Poteſt fieri vt me non mordeat, tamen poteſt fieri vt aliquando me mor-*

„ *deat.* Idem ad Oceanum de morte Fabiolæ. *Caueat Religiosus ibi viuere, vbi necesse habeat quotidie aut perire aut vincere.* Securius enim est perire non posse, quàm iuxta periculum non perire. Hanc & Seneca maximus ille morum Philosophus sententiam tenens & sic philosophari Lucilio suo consulens ait Epistolarum quas ad eum scribit 53. *Non tantum corpori sed etiam moribus salubrem locum eligere debemus.* Id agere debemus, vt irritamenta vitiorum quàm longissimè profugiamus. Indurandus est animus & à blandimentis voluptatum procul abstrahendus. Vna Hannibalem Hiberna soluerunt & indomitum illum niuibus atque Alpibus virum eneruauerunt fomenta Campaniæ. Armis vicit, vitiis victus est. Nobis quoque militandum est, & quodam genere militiæ, quo nunquam otium datur. Debellandæ sunt imprimis voluptates; quæ vt vides, sæua quoque ad se ingenia rapuerunt. Si quis sibi proposuerit quantum operis aggressus sit, sciet nihil delicatè, nihil molliter esse faciendum.

„ Sed ad hæc fortassis tam SS. Patrum quàm Philosophorum Consilia respondebis reuera periculosum esse administrationem Ecclesiasticam suscipere, ac difficillimum in ea quantum oportet, desudare: sed profectò tantò maiora constat esse præmia, quantò huic labori maior incumbit difficultas. Cui primùm illud respondeo Tullianum *Quod si laboriosum, non statim præclarum.* Alioquin in Ecclesia Dei, qui quotidianis nuptiarum molestiis & solicitudinibus implicantur assiduis, his præferendi essent, qui cælibem vitam ducentes minus onere seculi premuntur, & ob hoc liberius atque purius Deo vacant, tanquam lectuli quietem adepti. Denique si pro augmento meritorum eos extollis, qui de virtutibus suis confidentes, pugnas tentationum & illecebras mundi magis sustinere quàm fugere decreuerunt, vide verum his qui continentiam vouerunt, consulendum sit, vt in Lupanaribus, vel vbi crebras fornicationes exercent..... Vide aut hanc virtutem studeant conseruare, & se sponte periculis obiicientes, sed quæ magis Angelos quàm homines attendentes tantâ securitate sui Deum præsumant tentare.

„ Cur etiam Clerici fœminas in contubernio suo habere prohibentur, nisi tales consanguinitatis personas, de quibus nulla suspicio turpitudinis possit haberi? quas quoque vester, vt dicitis, Præceptor Augustinus in tantum declinare decreuit, vt nec sanctissimam sororem secum habitare pertulerit, dicens *Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Cur & vos ipsi Canonici Regulares à vobis ipsis noniter appellati*, sicut & nouiter exorti, magno ambitu murorum claustra vestra sepientes more Monachorum ab illecebris & tentationibus seculi mansistis diuisi? Si ergo vt vos quoque docetis, & omnibus patet, imbecillitati humanæ magis prouideri conuenit à periculis quàm vltro se obiicere illis, profectò consilium est omnia tentamenta, quoad possumus euitare, præsertim si eam eligamus vitam, quæ & maioris sit meriti & minus pateat tentationi. Quod tam auctoritate Patrum quàm certis rerum declaratur exemplis. Vitam contemplationis, quietem tumultuosæ fidelium actioni constat à Domino prælatam fuisse; & Mariæ partem, quam optimam dixit, parti Marthæ certum est anteferri. Quamuis enim Martha reficeret Dominum, felicius Maria reficiebatur à Domino, & longè meliorem Dominus quàm Martha ministrabat refectionem. Marthæ ministratio est necessaria Corporis prouidere, verbum prædicationis erogare, aliorum magis ex officio proprio, quàm sui curam gerere. Non enim Ecclesiæ Pastores in eo quod Pastores sunt tam de propriis quàm de subiectorum pabulis habent cogitare, nec in hoc tam sibi quàm aliis proficiunt. Vnde & Dominus cum in hoc officio Petrum constitueret, nequaquam ait *Pasce te ipsum*, sed *Pasce oues meas*, siue Agnos meos, hoc est pane spiritalis Doctrinæ, vel exhortationis ipsos instrue vel confirma. De quo quidem Pane Diuini verbi scriptum est alibi, *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Quod si hoc tempore Clericorum ac Monachorum laborem ac vitæ duritiam conferatis, non est hoc longa disputatione discutiendum, quod quotidianis experimentis fit manifestum. Confer Episcopos cum Abbatibus, Archipresbyteros Ecclesiarum cum Prioribus Monasteriorum, Clericos cum Monachis & quoslibet consule, qui quibus inter ipsos magis asperam vel laboriosam vitam ducant, vt si laborem penses, ad meritum nos longè superiores inuenias, quibus vos ipsi non aliam quã

pœnitentium vitam adſcribitis, & Clauſtra noſtra non loca dignitatis, ſed pœnitentiæ carceres nuncupatis. Quam & B. Hieronymus à vita Clericorum diſtinguens ad Heliodorum de morte Nepotiani ſcribit his verbis. *Si quis relicto Clericatu duritiæ ſe tradiderit Monachorum, ſit creber in orationibus, vigilans in precando, lachrymas Deo non hominibus offerat.* Certè ſi Clericorum arctior eſſet vita & qui Eccleſiaſtica præſunt dignitate, vitæ quoque præminerent auſteritate, nequaquam Monachi tanto deſiderio appeterent Epiſcopari, nec ſpiritales Patres tanta ſolicitudine Clericos etiam ad Monaſticam conuerſationem inuitarent. Quale & illud eſt prædicti Doctoris Præſidium Diaconum exhortantis.

Diaconus, inquies, Eccleſiam tutò deſerere non poſſum. Vereor ne incurram Sacrilegium, ſi altaria derelinquam. Sed conſidera, obſecro, ſatis eſſe difficile locum Stephani implere vel Pauli, in Angelico ſtare Miniſterio & populos ſubiacentes candenti deſuper veſte deſpicere. Pretioſum eſt margaritum, ſed citò frangitur, fractumque non poteſt inſtaurari. Item. *Cum vitam in vrbibus lacerent bonam, quid facies frater in medio? aut ſectaberis quæ ſunt aduerſa continentiæ, aut ſi facere nolueris, ipſe damnaberis. Prætermitto varias illecebras, quibus etiam rigidiſſimi emolliuntur animi. Nunc illud affirmo. Quod etiamſi ita non eſſent, ad comparationem tam ingentis boni minora deſerere debueras. Adde quod Diaconus es, ſed abſceſſu tuo Eccleſiæ damna non ſentient. Helias vixit in Eremo: Heliſæum Prophetarum ſecutus eſt Chorus. Præcurſor Domini Ioannes nutritus in ſolitudine ad hoc tantum deſcendit ad Iordanis ripas, vt populos argueret confluentes, & Phariſæos, intelligens Clericos Iudæorum, generationes viperæas denotaret. Nuper Ægypti deſerta vidiſti. Intuitus es Angelicam familiam. Quanti ibi flores ſunt? quam ſpiritualibus gemmis prata vernantia? vidiſti ſerta quibus Dominus coronatur. Item habebis cellulam quæ te ſolum capiat. Imo non eris ſolus. Angelica tecum turba verſabitur. Tot ſocij quot ſancti. Leges Euangelium. Fabulabitur tecum Ieſus. Replicabis Apoſtolos vel Prophetas. Nunquid poteris talem alium tuis ſermonibus habere conſortem?* Sectemur ſaltem mulierculas, ſexus nos doceat infirmior. Quantæ diuitiis pariter & nobilitate pollentes (nolo enim vocabula dicere ne adulari videar) relictis facultatibus pignoribuſque contemptis id factu facilè iudicauerunt, quod tu proprio putaſti timore difficile?

Eandem Quæſtionem tractat in Sermone de S. Ioanne Baptiſta & Monaſticorum ſtatum longè anteponit Clericali, quod Epiſcopus ſiue Clericus vocabulum ſit officij & operis magis, quam deuotionis.

1122. *Rurſus de Abaelardo.*

Anno 1122. Miſerrimus Abaëlardus è malis in mala & è calamitatibus in calamitates nouas relabens à Commonachis San-Dionyſianis peſſimè habetur, imò vt fama eſt, virgis excipitur. Nam cum tandem in Monaſterium ſuum à Conone Legato reductus fuiſſet, & vt prius veterum Authorum Lectioni ſe applicuiſſet, ecce illi noua miſeriarum materia ſuccedit. Inter legendum ei fortè occurrit ſententia Bedæ in expoſitione Actuum Apoſtolorum, qua aſſerit Dionyſium quem vocabant Areopagitam & Pariſiorum Præſulem, Corinthiorum, non Athenienſium fuiſſe Epiſcopum. Quem locum cum nonnullis Commonachis monſtraſſet, interrogatus ab iis quid ea de re ſentiret, reſpondit ſibi veriorē Bedæ quam Hilduini videri eſſe ſententiam. Continuò illi arrepta occaſione clamant, vociferantur, hominem deuitant & veluti Apoſtatam auerſantur, atque apud Abbatem ſuum Adamum de noua hominis inſolentia & hæreſi conqueruntur. Abbas non ſe, nec Cœnobium tantummodo læſum & infamatum, ſed Regiam quoque ipſam Maieſtatem imminutam ratus, Apoſtatatæ illius nomen ſe Regi delaturum minatur. Cuius iram ille pertimeſcens, confugit ad Theobaldum II.

Fortuitò mihi quadam die legenti occurrit quædam ſententia, quâ in expoſitione Actuum Apoſtolorum aſſerit Dionyſium Areopagitam Corinthiorum potius quam Athenienſium fuiſſe Epiſcopum. Quod valde eis contrarium videbatur, qui ſuum Dionyſium eſſe illum Areopagitam iactitant, quem ipſum Athenienſem Epiſcopum geſta eius fuiſſe profitentur. Quod cum reperiſſem, quibuſdam circunſtantium fratrum quaſi iocando monſtraui teſtimonium ſcilicet illud Bedæ, quod nobis obiiciebatur. Illi vero valde indignati dixerunt Bedam mendaciſſimum Scriptorem, & ſe Hilduinum Abbatem ſuum veriorem habere teſtem, qui pro hoc inueſtigando Græciam diu perluſtrauit, & rei veritate agnita in geſtis illius quæ conſcripſit, hanc veraciter dubitationem remouit. Vnde cum vnus eorum importuna interrogatione pulſaret, quid ſuper hac controuerſia Beda

videlicet atque Hildoini videretur, reſpondi Beda authoritatem, cuius ſcripta vniuerſa Latinorum Eccleſia frequentant, gratiorem mihi videri. Ex quo illi vehementer accenſi clamare cœperunt, nunc me patenter oſtendiſſe quod ſemper Monaſterium illud noſtrum infeſtauerim, & quod nunc maximè toti Regno derogauerim, ei videlicet honorem illum auferens, quo ſingulariter gloriaretur, cum eorum Patronum Areopagitam fuiſſe denegarem. Ego autem reſpondi nec me hoc denegaſſe, nec multum curandum eſſe, vtrum ipſe Areopagita an aliunde fuerit, dummodo apud Deum tantam adeptus ſit coronam. Illi verò ad Abbatem ſtatim concurrentes quod mihi impoſuerant, nunciauerunt. Qui libenter hoc audiuit gaudens ſe occaſionem aliquam adipiſci quâ me opprimeret, vt pote qui quanto cæteris turpius viuebat, magis me verebatur. Tunc Conſilio ſuo congregato & fratribus congregatis grauiter mihi comminatus eſt, & ſe ad Regem cum feſtinatione miſſurum dixit, vt de me vindictam ſumeret, tanquam Regnî ſui gloriam & coronam ei auferente. Et me interim bene abſeruare præcepit, donec me Regi traderet.

At ille commodam & opportunam nactus occaſionem cuſtodes incautos & incogitantes fallit, atque ad Theobaldum M. Tricaſſinæ Ciuitatis & Pruuini Dominum cui ſciebat ſuas valde diſplicere miſerias confugit, & apud Pruuinum in Cella S. Aigulfi cum Monachis S. Petri Trecenſis, volente eius loci Priore commoratur, donec cum Abbate ſuo redire poſſet in gratiam. A quo interim hoc ſolum & per litteras & per amicos petebat, vt ſibi viuere liceret Monaſticè vbiuis locorum, dum non in Cœnobio San-Dionyſiano, vbi ſe ſciebat inuiſum eſſe, & ſi rediret, vulnera refricaturum. At Abbas fraudem ſibi factam à Monacho ſuo ægre ferens, comminatur ni redeat, ſe illum excommunicationi ſubiecturum, interdicitque ſimiliter Priori ne diutius hominem apud ſe morari patiatur. Prætereà ad reparationem iniuriæ Cœnobio San-Dionyſiano illatæ iubet palinodiam cantare & Dionyſij Areopagitæ hiſtoriam ab Hilduino conſcriptam ſcriptis ſuis confirmare. Iuſſis ille acquieſcit ſeu volens ſeu inuitus, Epiſtolamque dirigit Abbati ſuo aduerſus eos qui ex authoritate Bedæ Presbyteri ſuadere conabantur Dionyſium creditum Areopagitam fuiſſe Dionyſium Corinthiorum Epiſcopum, non Athenienſium. Sic autem inſcribit.

" Adæ Dilectiſſimo Patri ſuo Abbati D. G. Glorioſiſſimorum Martyrum Dionyſij, Ruſtici & Eleutherij ibidem corpore quieſcentium vnaque Fratribus & Commonachis ſuis chariſſimis Petrus habitu Monachus vita peccator. Gratia vobis & pax vt ait Apoſtolus, à Deo Patre noſtro & Domino I. C. Sæpius error multos inuoluit, & proni homines in malum facilius per vnum in falſitatem, quàm per multos in veritatem trahuntur. Ideo dico quod multi ei, quam tenemus veritati de Dionyſio Areopagita vnius Bedæ authoritatem opponere ſoleant, grauioribus qui nobis fauent, aut per malitiam, aut fortaſſis per ignorantiam authoribus poſtpoſitis. Hic quippe Dionyſium Areopagitam Corinthiorum Epiſcopum fuiſſe profitetur, cum alij, quorum longè validior eſt authoritas, eum potius fuiſſe Athenienſium Antiſtitem aſtruant, & omnino alium fuiſſe Dionyſiũ Areopagitam, alium Dionyſium Corinthiorum Epiſcopum ſuis conuincant aſſertionibus Ponamus itaque ſingulorum verba, ac deinde conſideremus ſi non ſolum diuerſa, verum etiam inuicem aduerſa ſibi ſint ac ſibi penitus repugnantia. Quod ſi viderimus, diiudicemus authoritates ipſas, vt cum omnes ſaluari non valeant, illa periclitetur quæ minori nititur dignitate. Scriptum itaque de hoc in Eccleſiaſtica Hiſt. l. 4 c. 3. his verbis. *Veniendum nobis eſt tandem ad B. Dionyſij Commemorationem Corinthiarum Eccleſiæ Epiſcopi, cuius eruditione & gratia quam habebat in verbo Dei fruebantur non hi populi tantum, quos regendos acceperat, ſed & procul poſiti quibus per Epiſtolas præſentiam ſui reddebat.* Extat denique eius Epiſtola ad Lacedæmonios ſcripta de Catholica fide, vt alia ad Athenienſes, in qua ad Euangelij credulitatem inuitat & concitat ſeniores. Et illud deſignat in eadem Ep. quod Dionyſius Areopagites, qui ab Apoſtolo Paulo inſtructus credidit Chriſto ſecundum ea quæ in Apoſtolorum actibus deſignantur, primus apud Athenas ab eodem Apoſtolo Epiſcopus fuerit ordinatus. Sed & Hieronymus, ille inquam Eccleſiæ Doctor egregius ſuper hoc ipſo in lib. de illuſtribus viris ita meminit. *Dionyſius Corinthiarũ Eccleſiæ Epiſcopus tantæ eloquentiæ fuit & induſtria, vt non ſolum ſuæ Ciuitatis & Prouinciæ populos, ſed & aliarum Prouinciarum & vrbium Epiſtolis erudiret: E quibus vna eſt ad Lacedemonios, ad Athenienſes* &c. Et poſt pauca. *Claruit. Sub*

Imperatore D. Antonino vero & Lucio Aurelio Commodo.

Nunc & ipsius Bedæ verba ponamus, qui in explanatione Actuum Apostol. eo videlicet loco quo dicitur, In quibus & Dionysius Areopagita, ait sic. *Hic est Dionysius* qui in Episcopatu ordinatus Corinthiorum gloriosè rexit Ecclesiam multaque ad vtilitatem Ecclesiæ pertinentia, quæ hactenus manent, ingenij sui volumina reliquit, cognomen à loco cui præerat accipiens. Areopagus enim est Athenarum Curia, nomen à Marte trahens. Siquidem *Græcè Mars Ἄρης villa dicitur πάγος*. Inductis itaque sicut proposuimus authoritatibus, earum sicut promisimus diuersitatem aut repugnantiam consideremus.

Videntur autem duæ suprapositæ authoritates, quæ sibi consonæ sunt, authoritati Bedæ omnino contrariæ. Ex illis quippe conuincitur alium fuisse Dionysium Areopagitam, alium Dionysium Corinthiorum Episcopum. Nam iuxta Ecclesiasticam Historiam Dionysius Corinthiorum Episcopus de Dionysio Areopagita scripsisse perhibetur, & ibidem Dionysius Areopagita Atheniensium fuisse Episcopus assignatur. Nec minus ex verbis Hieronymi alium hunc esse, quàm illum apparet, cum videlicet dicat Dionysium Corinthiorum Episcopũ sub Marco Antonino & L. Aurelio claruisse. Constat quippe Dionysium Areopagitam qui prædicatione Pauli conuersus est, tempore Christi & Apostolorum extitisse, ac iam virum adultum adeo fuisse, vt vxorem Damarim iam tunc cum constet habuisse, de qua pariter cum eo in actibus Apost. fit commemoratio. Vnde & ibidem scriptum habetur, Quod Quidam viri adhærentes Paulo crediderunt, in quibus & Dionysius Areopagita & mulier nomine Damaris & alij cum eis A tempore autem Tiberij Cæsaris, sub quo Dominus passus est, vsque ad tempora prædictorum Imperatorum, sub quibus Dionysius Corinthiorum claruisse dicitur, amplius quàm 160. annos Chronicorum supputatio assignat, vt nequaquam tanto tempori vita prædicti viri sufficeret. Scriptum quippe est in Psalmis. Si autem in Potentatibus 80. anni, & amplius eorum labor & dolor. Ex quo liquidè colligitur alium Dionysium Areopagitam, alium Dionysium Corinthiorum Episcopum extitisse. Atque ita prædictorum authorum sententiis Bedæ refellimus opinionem; præsertim cum & illorũ longè grauior sit, & in ore duorum potius quam vnius stare verbum conueniat. Ad Ecclesiasticam quippe Historiam quasi primum & maximum Ecclesiasticorum gestorum fundamentum, tam Bedam quam cæteros scriptores Ecclesiasticos recurrere certum est. Quid itaque videtur tibi respondere posse Beda, si illa scripta ei aduersari monstraueris, quorum se frequenter authoritatibus protegit? Nihil equidem notius quam Sapientis illum versiculum, *Conueniet nulli qui secum dissidet ipse*. Ne quis autem grauiter ferat ac vehementer abhorreat Bedam nonnunquã decipi & suo spiritu non Diuino quædam protulisse, eo videlicet quod eius expositiones Latinorum maximè frequentet Ecclesia, ad memoriam Nathan Prophetam reducat de ædificando templo deceptum, atque ipsius quoque Principis Apostolorum perniciosam simulationem à Coapostolo Paulo correctam; quia inquit, reprehensibilis erat: nec non & venerabilem Doctorem Augustinum qui errores proprios sponte corrigendo, omnia fere scripta sua retractare non erubuit. Recogitet & illud Heliæ Prouerbium. *Non enim meliores sumus quam Patres nostri*. Et tunc profecto cum tantorum virorũ errores commemorauerit, iam de errore Bedæ mirari desistet. Vt enim B. asserit Gregorius in prima super Ezechielem homilia, *nonnunquam Spiritus S. ad humilitatis custodiam mentibus fidelium se se subtrahit, & eos in errorem labi permittit, vt videlicet recognoscant quam inutiles spiritu S. abscedente remaneant: qui etiam cum mentibus præsidet sanctorum, sic reuelet aliqua, vt occultet nonnulla*. Non magnopere curandum est si in Historiis, aut in his quæ ad fidei Catholicæ periculum non attinent, errasse sanctos nonnunquam annuamus, cum apertè Augustinus de historia 7. Psalmi, in cuius videlicet Psalmi titulo legitur. *Pro verbis Chusi filij Iemini* per Hieronymum errasse conuinci possit, tanquam Hebraicæ penitus expers veritatis. Si quis autem Bedæ quoque authoritate nitatur, vt omnibus satisfaciat, dicere fortasse licebit hoc loco Bedam aliorum opinionem potius sequutum esse quàm suam constituisse sententiam. Sæpe etenim vt sanctorum authoritates illæsas custodiamus, ea quæ scribunt ad opinionem aliorum potius quam ad sententiam ipsorum referimus. Sic & in hoc loco dicamus Bedam aliorum intro-

» duxiſſe ſententiam, qui ex æquiuocatione nominis decepti eundem eſſe exiſti-
» mauerunt Dionyſium Areopagitam & Dionyſium Corinthiorum, quippe cum
» & B. Ambroſium adeo ab Hiſtoricâ veritate quodam loco per æquiuocationem
» nominis videamus exorbitaſſe, & Iacobum Fratrem Ioannis, quem pariter eum
» Ioanne fratre ſuo & Petro ad transfigurationem ſui ſeorſum Dominus aſſumpſit,
» eum Iacobum fuiſſe aſſerat, qui primus ſolium ſacerdotale conſcendit. Quod
» quidem de alio Iacobo & qui frater Domini nuncupatus eſt, & primus in Hie-
» roſolymorum Eccleſiam eſt ordinatus, conſtat intelligi debere: vt videlicet ille
» primus hoc modo ſacerdotale ſolium intelligatur conſcendiſſe. Si ergo tantus
» Doctor per æquiuocationem nominis Iacobi à veritate hiſtoriea, In expoſitione
» Euangelica permiſſus ſit deuiare, quid mirum ſi Bedam æquiuocatio quoq; no-
» minis Dionyſij, vel pleroſque alios fefellerit, præſertim in illa actuum Apoſt. ex-
» poſitione quam ab ipſo Beda certum eſt poſtea retractatam eſſe? In cuius quidem
» retractationis præfatiuncula, vt breuiter verba eius comprehendamus, ita exor-
» ſus ait.

Scimus eximium Doctorem Auguſtinum libros Retractationum in quædam opuſcula ſua feciſſe. Cuius induſtriam nobis quoque placuit imitari, vt poſt expoſitionem Actuum Apoſt. quam ante annos plures conſcripſimus, nunc in idem volumen breuem Retractationis libellum condamus, ſtudio maximè vel addendi quæ minus dicta, vel emendandi quæ ſecus quam placuit, dicta videbuntur.

Qui etiam in prædicta expoſitione ſua verſus Arati frequenter introduxit: cu-
» ius nonnullos nouimus errores, cum apertè eum Hieronymus in prædicto illu-
» ſtrium virorum libro erraſſe oſtendit, de eodē die quo Petrus & Paulus paſſi ſunt.
» Quem quidem non aliter eundem tam Aratus quàm Beda in Martyrologio, eius
» authoritate fretus accipiat, niſi anni reuoluto tempore, cum Hieronymus eodem
» die, anno 14. Neronis tam Petrum quam Paulum paſſos eſſe nunciet. Denique
» vt hanc litem variarum ſententiarum pacatiſſimo fine ſopire penitùs valeamus;
» facilè fortaſſis, ſi duos Dionyſios Corinthiorum Epiſcopos extitiſſe ponamus, &
» Bedam veracem poterimus tenere & nihil per opinionem accipere, ita quidē vt
» vnus & Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus & Dionyſius Areopagita idem ſit, de
» quo Beda ſcribit, & in diuerſis temporibus idem Athenis & Corintho præeſſet
» Epiſcopus, & poſtmodum à S. Clemente Galliarum ſit ordinatus Apoſtolus: alius
» vero ex Dionyſiis Corinthiorum Epiſcopis ille fuerit Dionyſius, de quo Eccleſia-
» ſtica Hiſtoria & Hieronymus meminerunt: atque ita arbitror omnem controuer-
» ſiam abſolui poſſe. Omnium igitur quæ ad ſolutionem propoſuimus, hæc ſum-
» ma eſt, vt vel Bedam deceptum fuiſſe concedamus, vel eum aliorum nobis opi-
» nionem præſentaſſe, vel duos Corinthiorum Epiſcopos extitiſſe. Valete in Do-
» mino dilectiſſimi.

Dum autem inter Abbatem & Priorem Cellæ S. Petri Trecenſis atque ipſum Abaelardum de reditu tractatur, obit Abbas, eique ſubſtituitur concordantibus omnium Monachorum ſuffragiis Sugerius tum abſens, Vir ex humili quidem ortus loco, ſed peritiâ & litterarum humaniorum notitiâ eloquentiaque præclarus, annos natus circiter 40. Quia verò electionem iſtam Monachi inconſulto Rege perfecerant, factamque tantummodo confirmari ab eo poſtularant, Rex nonnullos eorum apud Aureliam incarcerauit. Itaque Sugerius licet tunc pro Regni negotiis apud Calixtum Papam legatione fungeretur, non auſus eſt à Pontifice ſuæ confirmationem electionis petere, donec Regis animus demitigatus fuiſſet. Sic ipſe ſcribit. *Occurrit ſubitò puer familiaris, qui meos meque recognoſcens lætus & triſtis ſingularem educit Domini noſtri bonæ memoriæ Abbatis Adæ Anteceſſoris deceſſum denunciat, communem de perſona noſtra pleno Conuentu factam electionem. Sed quia inconſulto Rege factum fuerat, meliores & religioſiores fratrum, milites etiam nobiliores cum obtuliſſent D. Regi electionem, vt aſſenſum praberet, multis affectos conuitiis, Aurelianis Caſtello incluſos reportat. Obortis itaque lachrymis Patri ſpirituali & Nutritori meo humanitatis & pietatis affectu compatiens, de morte temporali grauiter dolens, à perpetua eum erui deuotiſſimè diuinam implorabam propitiationem.*

Verum paulo poſt Rex mitigatus incarceratos ſolui iuſſit, Electionemq; comprobauit. Quâ de re certior factus Sugerius maturato reditu apud S. Dionyſium Regem conuenit, Archiepiſcopum Bituricenſem, Epiſcopum Siluanectenſem

& alios

[illegible]s. [illegible] he[illegible] [illegible] quā [illegible] ter [illegible] ca consecratus A[illegible]s. At [illegible] statim conuenit pa[illegible] Abaelar[illegible] ab [illegible] quod al Ad[illegible] et ve[illegible] in al[illegible]qua a[illegible] [illegible] obstaret tamen [illegible]n-tu Co[illegible] R[illegible] & [illegible] de [illegible] & A[illegible], vt priu[illegible] Mona[illegible] subiuget: quod [illegible] co fa[illegible] impossibile, quia cu[illegible] A[illegible]batiæ bo[illegible] [illegible] quoque [illegible], [illegible]entiorem vitam Mo[illegible] ducerent, q[illegible]m [illegible] Abaelardo degente [illegible] & repr[illegible]endente cast[illegible]s, & mod[illegible] Hæc de te [illegible]

[illegible] in [illegible] ob[illegible] defunctus [illegible] Cui [illegible] conuen[illegible] cum Ep[illegible]po [illegible] ut [illegible] quod a pra[illegible] eius pet[illegible], in-[illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible]tera.mentibus amic[illegible] [illegible] Regem & Co[illegible] quod [illegible]am, im-[illegible] [illegible]anus quippe [illegible] [illegible] Abbate [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Reg[illegible] [illegible] [illegible] Vnde [illegible] Re[illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ep[illegible] [illegible] ex [illegible] & culmo[illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] Domino potentiam [illegible]. Ecce [illegible] in solitudine.

Eo[illegible] anno Pet[illegible] Cluniacensis, vulgo di[illegible] Venerabilis cœpi[illegible] Abbatiam re[illegible] Cluniacensem. [illegible] filius fuit Mau[illegible] [illegible] Archiep[illegible] [illegible] Ve[illegible] Iordan[illegible] Casæ-Dei Abbatum & Arma[illegible] [illegible] hu[illegible] [illegible] notitia [illegible] [illegible] [illegible] regi[illegible] [illegible] [illegible] quondam Abbate, qui R[illegible] ad C[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & Pa[illegible]man dan[illegible] [illegible] P[illegible] M[illegible] de Marci[illegible] fuerat. eo ve-ro p[illegible] qu[illegible] defu[illegible] [illegible] ab[illegible], & ab [illegible], [illegible] [illegible] iure non p[illegible] [illegible], & [illegible] vsque 112[illegible] quo ab Ho[illegible] Papa d[illegible] Pe[illegible] m[illegible] [illegible]

[illegible] 4 Kal. [illegible] obi[illegible] [illegible] Archi-epi[illegible] S[illegible]s, anno Ordinationis suæ 2[illegible] pene [illegible]o, vel[illegible] in Ch[illegible] S. [illegible] Vi[illegible] postulant[illegible] [illegible]ge H[illegible] [illegible] Ape[illegible] ex anti[illegible] D[illegible] de [illegible] Pagi Lod[illegible], [illegible]dem-que tenui[illegible] ad annum vsque 1144 [illegible] celeberrim[illegible]s, Regi fideli[illegible], & Acade-[illegible] Pari[illegible]sis [illegible] [illegible]corum [illegible] amanti[illegible] vt ex di[illegible] [illegible].

A[illegible] 11[illegible]3. o[illegible] [illegible] nouæ elec[illegible] & p[illegible] [illegible] [illegible] a c[illegible] [illegible] & c[illegible] de Primatia Gallia[illegible]m, quam [illegible] [illegible] Arch[illegible] [illegible], vel [illegible] Curi[illegible] Gallican[illegible] [illegible] ad[illegible] [illegible] [illegible] L[illegible] Ga[illegible] E[illegible]esiam [illegible], sed præse[illegible] ab an. 1078. [illegible] Gr[illegible] VII. [illegible] Archiepiscopo P[illegible]matiam in 4 Lugdu-nenses [illegible] spe[illegible] datâ [illegible] K[illegible] Maii [illegible] & a[illegible] si-[illegible] a[illegible]opos Rothomagensem, Senonensem & Tu[illegible], [illegible] Ordinem [illegible]

1113. De Prima[illegible] G[illegible]

[illegible] Rob[illegible] [illegible] ex Iu[illegible] [illegible] a Ioanne VIII [illegible] Clarom[illegible] [illegible] ab V[illegible] II. [illegible] Ec[illegible] [illegible] Carno-[illegible] *[illegible] rum [illegible] priuil[illegible] [illegible] pot[illegible] runt, qu[illegible] [illegible] E[illegible] rem [illegible] & eius [illegible] derent.*

[illegible] refragat[illegible] Daiml[illegible] R[illegible] succeffor, n[illegible] ipso [illegible] P[illegible] [illegible] C[illegible] è G[illegible] cedo[illegible], H[illegible]aldo [illegible] qui [illegible] excep[illegible] [illegible] Senonensemque [illegible] Lu[illegible]unensibus Dioc[illegible] [illegible] verbis ad Pap[illegible] [illegible] pro[illegible] [illegible] passurum [illegible] iecti[illegible], sic er[illegible].

[illegible] Ap[illegible] Burdin[illegible] de inco-lumi[illegible] Vrb[illegible] Pater dilectissime, p[illegible] & [illegible] ama[illegible] [illegible]. De[illegible] Metrop[illegible] [illegible] ad [illegible] Videtur [illegible] sp[illegible] [illegible] *[illegible] m.* V[illegible] ad [illegible] Nos [illegible] Nec [illegible] Regnum Franco[illegible] [illegible] R[illegible] Nos [illegible] obsequ[illegible]. V[illegible] [illegible] quod quam-[illegible] R[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mo [illegible] [illegible] vos [illegible] & [illegible] & [illegible] [illegible] contra [illegible] *[illegible] Lu[illegible]dun[illegible]* [illegible] *tur.* [illegible] S[illegible] [illegible] & [illegible] *[illegible] term [illegible]* [illegible] Senone[illegible] [illegible] est non [illegible] habuit [illegible] co[illegible] est [illegible] H[illegible] hab[illegible]us [illegible] Di[illegible] P[illegible] [illegible] Lo[illegible]

alieno est Regno, de nostro florebat detrimento, nec subiiciatur amicus amico: " quia si decipitur pro amico amicus, iustè fiet de amico inimicus. Rex ergo Franciæ qui proprius est Rom. Ecclesiæ filius si in facili causa, si in leui petitione contemnitur, nulla spes in maiori relinquitur, nec vlterius in aliis parietur repulsam, si in istis sustinet repulsionis offensam. *Melius est enim Regiæ honestati à precibus desistere quàm de repulsa nanum ruboris contrahere. Quod minus in litteris continetur, præsentium lator Algrinus vinâ voce supplebit, cuius verba tanquam ex ore nostro suscipite & custodite.*

Ex his patet ab Ansegisi Senonensis Archiepiscopi temporibus, qui primus à Ioanne VIII. Regnante Carolo Caluo Primatum Galliarum obtinuerat, Archiepiscopos Senonenses id iuris habuisse aut habere contendisse vsque ad Daimbertum, qui Romam profectus Consistorio Romano iudicante, præsentibus Legatis Archiepiscopi Lugdunensis subiectionem & obedientiam supradictam iurauit. Sed eam ideo putauit irritam *Curia Gallicana*, quod non petito neque expectato Ecclesiæ Senonensis, nec Suffraganeorum; nec Regis consensu (quorum tamen præcipuè intererat) eam præstitisset. Nam ante ipsum Richerius, etsi amicorum precibus & admonitionibus sollicitatus, nullatenus acquiescere voluerat: quanquam ex Ep. 50. Iuonis ad ipsum Richerium intelligitur veterem istam fuisse controuersiam: nam cum Richerius ex eo quæsisset, quid facto opus esse putaret, sic ille rescripsit.

De veteri querela quam habet aduersus Senonensem Ecclesiam Lugdunensis Ecclesia, laudo & consulo vt si habetis priuilegia Apostolicâ manu roborata, vel scripta authentica quæ Primatum Lugdunensis Ecclesiæ, quem aliquando ex Catalogis Ciuitatum conicimus extitisse, ab Ecclesia vestra remoueant, & libertatem quam desideramus, eidem Ecclesiæ defendant, ea Confratribus nostris ostendatis, & eadem paruitati nostræ transmittatis, quibus tanquam firmis sustentaculis innitamur, & libertatem matris nostræ pro posse nostro tueamur. Quæ si modo ad manum non habetis, non est consilium meum vt contra torrentem brachia dirigatis; imò Apostolicis sanctionibus interim acquiescatis absque præiudicio priuilegiorum vel authenticarum Scripturarum, si quando reperiri poterunt, quæ hanc subiectionem ab Ecclesia vestra remoueant, & eiusdem Ecclesiæ libertatem defendant. Qui melius sentiunt, melius consulant. Hinc intelligitur tunc non extitisse, aut inueniri non potuisse Priuilegia illa Senonensi Ecclesiæ à summis Pontificibus concessa, sed tantùm aut traditionem aliquam, aut historiarum fragmenta nonnullarum, non satis firma atque authentica.

Eodem anno habitum & celebratum est à Calixto Pontifice Romanum Concilium in Laterano; in quo speciatim & maximè de collationibus seu Inuestituris Prælaturarum actum est, quas Henricus Imperator more Prædecessorum suorum sibi vindicabat: tandemque inter Imperium & Sacerdotium insignis illa pax & concordia coaluit anno plus minus quinquagesimo, ex quo inter Gregorium VII. & Henricum IV. ob sacerdotiorum collationes contentio & discordia excitata fuerat. Itaque cedente Imperatore Episcoporum & Abbatum electiones, quas sibi Principes vbique attribuerant, Clero & Monachis restitutæ sunt. Cuius rei adhuc monimentum extat in Pictura vetusti Palatij Pontificii in Laterano, vbi legitur hoc Epitaphium.

Pax inter sacerdotium & imperiū.

Ecce Calixtus honor patriæ, decus Imperiale,
Nequam Burdinum damnat, pacemque reformat.

Ille est Burdinus, quem Henricus Imperator Calixto opposuerat: quemque Calixtus Sutrii captum & camelo versâ ad caudam facie impositum circumduxerat, atque in arce Sirmionis retruserat. Concilio autem Romano è Nostratibus adfuit inter cæteros Sugerius San-Dionysianus Abbas, qui de eo sic scribit. *Sequente ordinationis nostræ anno, ne ingratitudine argueremur, sancta quippe Romana Ecclesia ante nostram promotionem tam Romæ quàm alibi multis & diuersis Conciliis, tam pro Ecclesia nostra quàm pro aliis agentem benignè susceperat, gratanter differentem audierat, negotia nostra, me alternis erexerat, ad eam visitandam properantes à D. Papa Calixto & tota Curia honorificè valde recepti per sex menses cum apud eum demorando magno Concilio 300. & amplius Episcoporum Lateranis compositione pacis de*

querela Inuestituram adstitissemus orationis causâ frequentatis diuersis sanctorum locis videlicet S. Benedicti Caßini, S. Bartholomai Beneuenti, S. Mathai Salerni, S. Nicolai Barri, SS. Angelorum Gargani Deo opitulante cum gratia & D. Papa amore & & formatis Epistolis prospere remeauimus.

Huiusce concordiæ tam vtilis tamque necessariæ præcipui promotores & authores fuisse leguntur Albertus Moguntinensis Archiepiscopus, Fridericus Coloniensis, Bruno Treuerensis, & hi tres Episcopi, Arduinus Ratisbonensis, Otho Bauemburgensis, Bruno Spirensis. Extant quoque vtriusque Principis Litteræ transacti fœderis & pacti testes, leguntúrque apud Simeonem Dunelmensem scriptorem illorum temporum ad an. 1122. talesque sunt.

» *Ego Calixtus Ep. ser. ser Dei. Tibi dilecto filio Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto concedo electiones Episcoporum & Abbatum Teutonici Regni, qua ad* Regnum pertinent, in præsentia tua fieri absque Simonia & omni violentia, vt si qua inter partes discordia emerserit, Metropolitani & Prouincialium iudicio vel consilio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem Regalia à te accipiat, & quæ ex his iure tibi debet, faciat. Ex aliis vero partibus Imperij consecratus infra sex menses Regalia per sceptrum à te recipiat, & quæ ex his iure tibi debet, faciat exceptis omnibus quæ ad Ecclesiam Rom. pertinere noscuntur. De quibus verò querimoniam mihi feceris, & auxilium postulaueris, secundum officij mei debitum auxilium præstabo. Do tibi veram pacem & omnibus qui in parte tua sunt aut fuerunt tempore huius discordiæ.

In Nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. *Ego Henricus D. G. Romanorum Imperator Augustus pro amore Dei & S. Romana Ecclesia & Domini Calixti Papa & pro remedio anima mea dimitto Deo & sanctis Dei Apostolis Petro & Paulo sanctaque Catholica Ecclesia inuestituram per annulum & Baculum, & concedo in omnibus Ecclesiis qua in Regno vel Imperio meo sunt, Canonicam fieri electionem & liberam consecrationem.* Possessiones & Regalia B. Petri quæ à Principio huius discordiæ vsque hodiernam diem siue tempore Patris mei, siue etiam meo ablata sunt, quæ habeo, eidem S. Romanæ Ecclesiæ restituo. Quæ autem non habeo, vt restituantur fideliter iuuabo. Possessiones etiam omnium aliarum Ecclesiarum & Principum & aliorum tam Clericorum quam Laicorum quæ in Werra ista amissæ sunt, Consilio Principum vel Iustitia, quæ hábeo reddam, quæ non hábeo, vt reddantur, fideliter iuuabo. Et do veram pacem Domno Papæ Calixto & S. Rom. Ecclesiæ & omnibus qui in parte ipsius sunt vel fuerunt, & in quibus sancta Rom. Ecclesia auxilium postulauerit, fideliter iuuabo, & de quibus mihi fecerit querimoniam, debitam sibi Iustitiam faciam.

Bononiensis Academia. Ad hunc annum narrat Carolus Sigonius Scholares Bononienses nondum certum Corpus constituisse, sed iisdem legibus fuisse subiectos quibus cæteri ciues subiiciebantur. Sic enim ille post titulum de Collegiis Ciuitatis. *Schola in qua liberales Artes exercebantur quantum colligi coniectura potest, nondum erat in fama celebritate, qua postea fuit: neque Scholares vllum adhuc Corpus, vt postea, neque Corporis Caput nacti erant: verum eidem foro eidemque legi, cui reliqui ciues, parebant.* Nimirum licet hæc Academia à Carolo M. instaurata fuisset vt vulgo creditur, lapsu tamen temporis, incuria Pontificum & Imperatorum contabuerat, nec nisi post reparatam opere warneri seu Irnerij Iureconsulti Iuris Ciuilis scientiam. bene refloruit. Quo etiam tempore Gratianus Ius Canonicum in meliorem ordinem redegit, & in scholis legendum proposuit; vt infra dicemus. Itaque ante ea tempora nimirum ante an. circiter 1130. vix Academia Bononiensis leges habuit à Ciuilibus distinctas: neque Rectorem seu Caput, quia nullam videtur habuisse celebritatem: at post compilatam Iuris vtriusque methodum magno concursu frequentari cœpit ad hauriendas in ipso fonte illas Disciplinas: quemadmodum ad Theologiam & liberales artes discendas frequentabatur Academia Parisiensis: ad Medicinam vero Salernitana & Monspessulana: donec tandem ipsa Parisiensis Schola Disciplinas illas ad se traduxit & in iis Doctores seu Professores habere cœpit.

De Stephano Parisiensi Episcopo. Eodem anno 8. Kal. Feb. obiit Girbertus seu Gerbertus Episcopus Parisiensis, cui successit Stephanus Guidonis Siluanectensis, de Turre nuncupati, Domini de Chantilly & d'Ermenonuille filius: quæ nobilis familia Buticulariatu Franciæ

sub primis tertiæ Dynastiæ Regibus condecorata fuit. Ille autem, vt loqnnntur Sammarthani in Gallia Christiana, in omni disciplinarum genere excultus primo factus est Decanus Aurelianensis an. 1113. deinde post mortem Girberti hoc an. 1123. Episcopus Parisiensis. Non conuenit autem inter Criticos quodnam ille munus in Regni administrarione gesserit. Communis quidem sententia est fuisse illum Stephanum de Garlanda cognominatum, Cancellarium & Dapiferum antea Ludouici Regis, Guillielmique de Garlanda fratris suis in Dapiferatu successorem. Quæ quidem sententia confirmatur authoritate Chronici Mauriniacensis, in quo legitur Stephanum illum Canceellariatum Franciæ diu exercuisse, & defuncto fratre Guillielmo Maiorem-Domus factum. Item authoritate Hugonis de Cleriis in Commentario de *Maioratu & Senescalcia Franciæ*, Comitum olim Andegauensium hæreditariâ, sic enim scribit *Post Willielmum fit Seneschallus Stephanus de Garlanda qui fecit hominium Comiti.* Iste autem Stephanus, vt ante dictum est, anno 1100. se in sedem Beluacensem intruserat:sed de ea tandem deiectus est, nec in Parisiensi inuadenda felicior fuit: (quippe Galo ei prælatus est) Itaque ad an. vsque 1123. aiunt eum gessisse Cancellariatum & Dapiferatum: post mortem vero Girberti Episcopatu Parisiensi fuisse donatum.

Alij Stephanum Cancellarium à Dapifero distinguunt; illumque non hunc EpiscopumParisiensem fuisse arbitrantur. Quâ in sententiâ est Andreas Quercetanus in Notis ad Abaëlardum, quia in antiquis monimentis cum mentio fit Episcopi Stephani, fit quidem mentio Cancellariatus, non vero Dapiferatus. Testis inscriptio eius tumulo apposita apud San-Victorinos. *Hic iacet felicis memoriæ Reuerendus Pater & Dominus Stephanus quondam Franciæ Cancellarius, post Parisiensis Episcopus.* Item in Tabulis B. Mariæ de Gornaio referuntur ad an. 1129. simul duo Stephani, scilicet Stephanus Dapifer & Stephanus Cancellarius. Nam Chartham quæ est Ludouici Grossi subsignant *Stephanus Dapifer*, Guibertus Buticularius, Hugo Constabularius, Albericus Camerarius: quibus hæc verba subiunguntur. *Data per manum Stephani Cancellarij*. De hac controuersia sic videtur sentiendum.

Certum est 1. Stephanum de Garlanda fuisse sub initia huiusce seculi & ad mortem vsque fratris Guillielmi, Franciæ Cancellarium, Clericum virum & Stampensem olim Canonicum: de quo sic habet Chronicon Mauriniacense ad an. 1119. *Stephanus Cancellarius Anselli Dapiferi frater & priuatissimus Regis Consiliarius, cuius tunc temporis arbitrio Regnum Francorum dispensabatur.* Et paulo post loquens de Canonicis Stampensibus, *ad auxilium Algrini Clerici Regalis, Canonici militaris, hominis animalis Dominique Stephani Cancellarij Regis & à secretis confugerunt.* Idem post mortem Fratrum Anselli & Guillielmi Dapiferatum obtinuit: vt legitur in eodem Chronico. *Interea defuncto Willielmo Anselli Dapiferi Germano Stephanus Cancellarius de quo superius fecimus mentionem, Frater amborum Maior Regiæ Domus effectus est.*

Certum est 2. hunc Stephanum nunquam fuisse Episcopum Parisiensem: siquidem an. 1124 quo Chartam fundationis B. Mariæ de Gornaio subsignauit, Dapifer erat, & Stephanus alius Parisiensem sedem tenebat: neque Stephanus Dapifer alium in Ecclesia legitur habuisse ordinem, quàm Diaconatus. Postremo ea quæ ipsi in alta illa sublimique fortuna Regni acciderunt, nullatenus cum Episcopatu Parisiensi conueniunt. Sic enim de eo habetur in dicto Chronico. *Hac retroactis generationibus fuerat inauditũ, vt homo qui Diaconatus fungebatur officio, militiæ simul post Regem duceret Principatum. Hic vir industrius & seculari præditus sapientia cum multis Ecclesiasticorum bonorum reditibus, tum familiaritate Regis quam sic habebat, vt ei potius à quibusdam diceretur imperare quam seruire, temporali felicitate supra cæteros mortales nostris temporibus efflorebat. Tradita verò nepti suâ in Coniugio Almarica de Monte-forti cum honore de Rupeforti, qui puellæ de Matrimonio obuenerat, tumefactus ablitusque sui Adelam Reginam frequentissimis molestiis sibi reddidit infestam, odiisque crescentibus Rege turbato, depositus ab honore pulsatur à Curia. Ipse vero veluti quadam correptus insania Regnum turbare tatis viribus anuititur, & viri in armis strenui, Almarici, dica, fretus auxiliis Patriam hanc bellis accendit. Sed cum suos affectus deducere non posset ad effectus, reuersus ad semetipsum Senescalciam quam iure possidere se dicebat hereditar.o, dimisit & cum Rege Ludouico, Adeleide Regina instruente pacificatus est.*

Iam vero an Stephanus Epiſcopus Pariſienſis fuerit Regni *Cancellarius*, merito dubitari poteſt, quia in Inſtrumentis Publicis nec ſibi aſſumit hoc nomen, nec à Rege aut Pontifice illi quod ſciam tribuitur. Itaque cum in eius Epitaphio quod apud Victorinos legitur, *Cancellary* dignitas cōmemoratur, credibile eſt ab aliquo è poſteris inſcriptum illud Epitaphium, qui nomine deceptus è duobus Stephanis vnum fecerit. Et licet in Charta fundationis Eccleſiæ B. Mariæ de Gornaio legantur hæc verba. *Data per manum Stephani Cancellary*, Incertum ad huc relinquitur, an fuerit ille Epiſcopus Pariſienſis. Verum ſi Stephanus Epiſcopus eo munere functus eſt aliquandiu, non diu certè functus eſt. Nam in Chartis Regiis ſubſcriptum videmus *Algrinum Cancellarium*, quarum vna eſt Ludouici VII. data Pariſiis an. 1138. *Per manum Algrini*.

At quis ille fuit Algrinus? Chronicon Mauriniacenſe ait eum fuiſſe Canonicum Stampenſem, Clericum Regalem & Palatinum. *Fouebat eorum partes*, id eſt Canonicorum Stampenſium, *Algrinus quidam Palatinus & Regalis Clericus, & Stephanus Cancellarius Anſelli Dapiferi frater, qui ambo Canonici Stampenſes erant.* Et infra. *Ad auxilium Algrini Clerici Regalis, Canonici militaris, hominis animalis Domnique Stephani Cancellary Regis & à Secretis confugerunt.* Et is eſt Algrinus quem Rex ad Calixtum Papam miſit cum literis contra Primatum Eccleſiæ Lugdunenſis, vt ſupra oſtenſum eſt.

Dubium vero eſt, an idem ille Algrinus fuerit quoque Eccleſiæ Cancellarius: nam ſub Stephano prædicto, imo paulo ante Algrinus quidam Cancellariatum geſſit & Theobaldo ſucceſſit anno circiter 1122. diuque geſſit; ſepultus vero eſt apud Victorinos, & eius habetur memoria in Necrologio ad 7. Kal. Iulij. his verbis. *Anniuerſarium ſolemne D. Algrini Aurelianenſis Archidiaconi, & B. Mariæ Pariſienſis Canonici & Cancellary*. At nihil hic de Cancelariatu Franciæ. Vnde coniicitur hunc ab illo fuiſſe diſtinctum eodemque tempore duos Algrinos Cancellarios fuiſſe, vnum Regis, alterum Eccleſiæ Pariſienſis. Iſte vero diu munus hoc geſſit & vltra an. 1146. vt ex diuerſis monimentis intelligitur donationum Eccleſiæ San Victorinæ factarum: quale illud inquit Hemeræus, quo continetur confirmatio omnium Beneficiorumquæ in eandem Eccleſiam S. Victoris Epiſcopi Pariſienſes & Capitulum hactenus contulerunt *Theobaldo Epiſcopante, Bartholomæo Decano & Algrino cancellante.*

Hiſce temporibus florebant inſignes Academici Pariſienſes, Vvillielmus de Conchis Normanicæ Nationis, Theodericus Rhetorices Profeſſor in monte San-Genoueſiano. Goſlenus ſeu Ioſlenus de Vierzy dictus Rufus, inſignis Theologus & paulo poſt Sueſſionenſis Epiſcopus poſt Liſiardum. Gilbertus Porretanus de quo nos alibi. Henricus de Murdach Anglus, Robertus Pullus ſeu de Pollen Anglicanæ quoque Nationis, de quibus infra. Apud Canonicos San Victorinos, Gilduinus Abbas, Hugo, Iuo, Thomas & Andreas de S. Victore cognominati & alij pene immunerabiles. His quoque temporibus in Scholis militabant Nicolaus de Brekſpere Anglus, & Guido de Caſtello, qui ambo Pontifices maximi fuerunt.

1124. Anno 1124. Ludouicus Rex Indictalium Nundinarum Priuilegium San-Dionyſianis Monachis in gratiam Sugerii Abbatis, cuius conſiliis plurimum vtebatur, confirmauit, vt patet ex eius diplomate dato Pariſiis, quod ex Chirographo Exemplari in Scriniis Caſtelleti Pariſienſis conſcripto tranſcripſit Renatus Chopinus l. 1. De Moribus Pariſiorum. In eo autem ſic loquitur Ludouicus. » Præterea omnimodam Poteſtatem, omnem Iuſtitiam atque vniuerſas con» ſuetudines Nundinarum Indicti, quoniam Indictum præfatum honore & reue» rentia SS. Reliquiarum Claui ſcilicet & Coronæ Domini Apoſtolica authorita» te, Archiepiſcoporum & Epiſcoporum confirmatione, Anteceſſorum noſtrorum » Regum Franciæ conſtitutione ſtatutum eſt, in perpetuum condonauimus. Actum » Pariſius publiciter anno incarnati Verbi 1124. Regni noſtri 18. Adelaidis 11. *memi» nit huiuſce rei Sugerius in lib. de rebus in ſua adminiſtratione geſtis, c. 1. his verbis.* De » Indicto verò quod Dominus Ludouicus Pater S. Dionyſio dedit, 300. ſolidos quie» tè & pacificè. 35. de cenſu ſtallorum Piſtorum in Pantera, quos in feſto BB. Apo» ſtolorum Petri & Pauli refectioni fratrum appoſuimus: 10. ſolidos de Girardo » nepote meo, quinque de domo ſua, & quinque de teloneo Garantiæ.

[illegible] p[illegible] quod Ego Sugerius Dei [illegible] fauore Capituli nostri cultu [illegible] quam [illegible] Rex Francorum Ludouicus B. Di[illegible] pauperum Christi pro remedio ac sal[illegible] conc[illegible]mus. Et vt hoc ratum exi[illegible], scripto [illegible] & [illegible] confirmari fecimus. De Indicto fuse ad 1. seculum [illegible].

Hocce quoque an[illegible] Abaelardus exto[illegible] & vagus, quoniam ex compa[illegible] Sugerio A[illegible] Monaster[illegible] condito in agro Trec[illegible] & c[illegible], vbi in solitudine credebat se [illegible] quo [illegible] Cl[illegible] tranquillius, tantá scholarum frequentia circum[illegible]itur, vt nunquam in Par[illegible] ampla ciuitate plu[illegible] cedere inuidiæ cu[illegible] Sch[illegible] abdi[illegible]do, [illegible] inuidiam c[illegible]cauit. Qua de re sic Franciscus Petrarcha, l. 2. de vita solitaria. *[illegible] larius inuidiæ cedens, solitudinem [illegible] penetrauit & si non sine magno studio orum conue[illegible], qui [illegible] disciples doctrinæ celebri fama contra[illegible] requir[illegible] tam[illegible] radicitus tenax liuor odiumque conuulserant*

Sed [illegible] d P[illegible] Abaelardum de se loquentem. Post[illegible] ad solitudinem quandam in pago Trece[illegible] consol[illegible] sibi à quibusdam do[illegible], [illegible] Episcopi, Oratorium quoddam in nomine S. Tri[illegible] luxisse, subiungit hæc verba. *[illegible] ut [illegible] currere, & [illegible] Ciuitatibus & Castellis [illegible] pro amplis domibus parua tabernacula sibi construere, & pro deliciis [illegible] & pane [illegible], & pro mollibus stratis culmum [illegible] pro me[illegible] eos priores Philosophos imi[illegible] Hieronymus l[illegible] 2. contra Iouinianum, his commemorat verbis.* Pe[illegible] qua[illegible] fenestras vitiorum a[illegible] introitus est Non potest metrop[illegible] & a[illegible] cap[illegible] irruerit [illegible] exercitus. Si Circensibus [illegible] Athl[illegible] certamine, si mobilitate histrionum, si formis [illegible] si splendore gemmarum, vestium & cæteris huiusmodi, per oculorum [illegible] animæ capta libertas est, & impl[illegible] illud Propheticum *Mors intrauit p[illegible] nostra. [illegible] igitur [illegible] multi Philosophorum, reliquerunt [illegible] hortul[illegible] sinos, vbi [illegible] arborum coma & [illegible] riuus murmurans [illegible] oculorum [illegible] ne per luxum [illegible]* abundanti[illegible] cop[illegible] a[illegible] fortitudo mollesc[illegible], & [illegible] Plat[illegible]. *[illegible] cum diues [illegible], & thronum [illegible] pellit vacare Philosophiæ el[illegible] [illegible]demi[illegible] procul [illegible] & [illegible] stentem, vt curâ & assiduitate mor[illegible] impetus frang[illegible]ntur, D[illegible] nullam a[illegible] rent [illegible] rent. Ta[illegible] Pr[illegible] tarum H[illegible] ad h[illegible] rent [illegible]. I[illegible] qui [illegible] ipse quoque Hieronymus, qua[illegible] de Monachis [illegible] ad Ru[illegible] M[illegible] inter cætera [illegible]bit.* F[illegible] Prophetarum [illegible] M[illegible] testamento, [illegible] las prope fluenta I[illegible], & [illegible] & vrbibus derelictis, p[illegible] ex [illegible] vi[illegible]ctitabant. *Ta[illegible] ibi super Arduzonem fluuium [illegible] Eremita magis quam [illegible] ideb[illegible]r.*

Non autem sic ibi latere potuit, vt non inuidiam ex[illegible]tarit [illegible] æmuli suas scholas deseri, in vrbibus & ciuitatibus [illegible] & [illegible] etiam Scholarium, [illegible] verò [illegible] D[illegible] concursu inhabitari, atque ita se opera [illegible] perd[illegible] de Theologia damnationem eiusdem Mag[illegible] de C[illegible] [illegible] *[illegible] arium [illegible] confluent [illegible] in doctrina nostra [illegible] amp[illegible] ignominiosum. Qui cu cuncta quæ poterant, i[illegible] dolebant; atque [illegible] Hieronymi [illegible] procul a[illegible]*

motum, sic quoque vt ait Quint[illegible] [illegible] inuenit inuidia

Quamobrem vero ibi se ad scholarum regimen [illegible] conuerterit tot eam [illegible] passus miserias & calamitates narrat ipse, [illegible] ad sublevandam paupertatem [illegible] extorris [illegible] omnium [illegible] Carnoto [illegible] habitare [illegible], vnde victum & vestitum aliunde sibi compararet, non habebat.

„ Tunc autem praecipue ad Scholarum regimen intolerabilis me compulit paupertas cum fodere non valerem & [illegible] erubescerem. Ad artem itaque quam nouerat recurrens, pro labore manuum ad officium linguae compulsus sum. Scholares autem vltro mihi quaelibet necessaria parabant [illegible] vt nulla me sollicitet à studio cura domestica retardaret. Cum autem Oratorium nostrum modicam eorum portionem capere non posset, necessario ipsum dilatauerunt, & de lapidibus & lignis construentes melioraverunt.

Cum ergo ille ibi praeter omnem spem à Deo tam singularem consolationem accepisset, [illegible] honorem sanctissimae Trinitatis sub Paracleti, hoc est Consolatoris Dei nomine dedicauit. Nec contumeliâ caruit ista dedicatio, & Paracleti nomen [illegible]. Ex [illegible] aemuli illud in honorem S. Spiritus, exclusis caeteris personis [illegible] fundatum & dedicatum fuisse, non aduertentes Paracleti nomen commune esse toti Trinitati, singulisque personis, & Deo appropriari.

Sed & Heloissa ipsius Abaelardi [illegible] dicit, quomodo ille e solitudine & habitaculis ferarum Templum [illegible] construxerit [illegible] & celeberrimũ. Huius quippe loci *ingue*, tu post Deum solus es fundator, [illegible] huius Oratorii constructor, solus huiuscongregationis aedificator. Nihil hic super alienum aedificasti fundamentum. Totum quod hic est, tua creatio est. Solitudo haec feris tantum siue latronibus vacans nullam hominum habitationem nouerat, nullam domum habuerat. In ipsis cubilibus ferarum, in ipsis latibulis latronum, vbi nec nominari Deus solet, diuinum erexisti tabernaculum & Spiritus S. proprium dedicasti templum. Nihil ad hoc aedificandum ex Regum vel Principum opibus intulisti, cum plurima posses & maxima, vt quidquid fieret tibi soli posset adscribi. Clerici siue scholares huc certatim ad Disciplinam tuam confluentes omnia ministrabant necessaria & qui de Beneficiis viuebant Ecclesiasticis, nec oblationes facere nouerant sed suscipere, & qui manus ad suscipiendum non ad dandum habuerant, hic in oblationibus faciendis prodigi atque importuni fiebant.

Eodem anno obiit Rodulfus, Ille Viridis Archiepiscopus Remensis, qui cum Brunone [illegible] vitae desiderium conceperat, sed mundo tandem [illegible] Archiepiscoporum Remensium laudabiliter gessit. De eo sic scribit Ordericus Vitalis lib. 12. [illegible] *Radulfus cognomento Viridis Remorum Archiepiscopus eruditione & facundia inter Patres pr[illegible] pauis studii quibus nostro tempore [illegible] ter deditus, Pater & Institutor Monachorum & Clericorum, Patronus & d[illegible] omnium [illegible] post multa laudabilia [illegible] bona d[illegible] est*, Post cuius Rainaldus Andegauorum Episcopus in pluribus prior diu pat[illegible] sedem adeptus est.

Anno 1125. defuncto Papa Calixto subtituitur Lambertus Episcopus Ostiensis, Patria Imolensis, & Honorii II. nomen assumit: vir omnibus doctis amabilis & charus, eorumque Mecenas liberalissimus: quorum quippe familiaritate magnifice delectabatur, & consiliis vtebatur. Ad hunc profectus Norbertus Coloniensis [illegible] tutor, honorificentissimè susceptus est. Pontium quoque Cluniacensem [illegible] Abbatem, vt virum industrium Romae aliquandiu detinuit, donec [illegible] Abbatiam & omnia Abbatis iura Petro Venerabili adiudicauit. Hildebertum ex Episcopo Cenomanensi Turonensem Archiepiscopum fecit: quem virum cum in inferiori statu esset constitutus, nouerat Hugonem de S. Victore magnifecit, & alios viros litteraturae dignitate praecellentes. Iuonem de Sancto Victore ad Cardinalatum extulit. De eo sic scribit Platina.

„ Pontificatum adeptus Cardinales quosdam viros insignes creauit, quorum opera postea magnis in rebus vsus est. Familiaritate enim praeclarorum virorum mirifice delectatus est. [illegible] Pontium quendam Abbatem Cluniacensem virum

industrium Romæ retinuit. Ingenium quoque Hildeberti Cenomanensis Episcopi mirificè extulit, quem deinceps Turonensem Archiepiscopum creauit, quod plurimum Heroico elegiacóve carmine valeret. Huius quoque tempora clariora fecit Hugo de S Victore, si cognomentum inspicis: si Patriam, Parisiensis, Doctor insignis. Hic enim tum dicendo tum scribendo ingenij sui præclara monimenta reliquit. Extat eius liber de sacramentis, liber sententiarum, liber in Dialogo, qui didascalus appellatur. Liber de cura animæ, liber de artibus & doctrinis. Hos omnes tanta beneuolentia Honorius Pontifex amplexus est, vt nullum genus officij prætermiserit, quo eos ad honestiorem Dignitatis gradum euehi posse existimaret.

Erat scilicet is genius huius seculi, doctrinas amplecti & doctos viros amare. Hinc tam multos videmus ad omnes Dignitates tam Ecclesiasticas quàm Ciuiles promotos & à Pontificibus Romanis & à Regibus Francorum & Anglorum, quorum nomina passim historia suppeditat. Nec ob aliam rationem Hildebertus ad Turonensem sedem translatus est, & Guido Stápensis ei in Cenomanensi suffectus quàm quia erant viri in litterarum Professione celebres. Extant apud Ordericum Vitalem plurima Hildeberti elogia. Imprimis de eius ad Cathedram Turonẽsem promotione sic scribit. *Egregius versificator Hildebertus fere 30 annis Præsulatũ laudabiliter tenuit. Basilicam vero Episcopij quam prædecessor eius* (Hoelus) *inchoauerat, consummauit, & cum ingenti populorum tripudio veneranter dedicauit. Qui non multum post anno scilicet ab incarnatione Domini 1125. Indict. 4. vt Gislebertus Turonensis Archiepiscopus cum Calixto II. Papa Romæ obiit, sub Honorio Papa Metropolitanam sedem Turonicæ vrbis sanctâ Ecclesiâ, precibus & iussu cogente ascendit, ibique laudabilibus studiis & actibus adhuc insistit.* Hinc intelligitur quo tempore hoc scribebat Ordericus nimirum ante an. 1135. quo Hildebertus obiit.

Multa autem Hildebertus pertulit pro Christi nomine & Ecclesiæ libertate à Rotroco Cenomanensi Comite, à quo bonis omnibus spoliatus & carceri mancipatus est. Quo in statu positus multa composuit tam strictâ quam solutâ oratione, imprimis vero hos Elegos de instabilitate fortunæ.

Nuper eram locuples multisque beatus amicis,
Et risere diu prospera fata mihi.
Sæpe mihi dixi, quæ sunt tam prospera rerum?
Quid sibi vult tantus, tam citus agger opum?
Hei mihi nulla fides, nulla est constantia rebus.
Res ipsæ quid sint, mobilitate docent.
Res hominum atque homines leuis aura versat in horas:
Et venit à summo summa ruina gradu.
Cuncta sub ancipiti pendent mortalia casu,
Et spondent propria mobilitate fugam.
Quidquid habes hodie, cras te fortasse relinquit,
Aut modò dum loqueris desinit esse tuum
Has ludit fortuna vices, Regesque superbos
Aut seruos humiles non sinit esse diu.
Illa dolosa Comes solâ leuitate fidelis
Nan impune fauet, aut sine fine premit.
Illa mihi quondam vultu blandita sereno,
Mutauit vultus nubila facta suos.
Accessit damnis nouus ille grauisque tyrannus,
Quo Cenomanorum Consule Ius periit.
Cuius auos scelerum puduit genuisse Patronum
Fortunæque parem mobilitate, dolis.
Ille pudor Patriæ me non impune tuentem
Iustitiæ leges expulit à Patria.
Inde ratem scando, vitam committo procellis,
Vela tument, gemina cymba iuuatur ope.
In fragilem Pinum totus prope congerit iras
Mundus, & est hostis quidquid obesse potest.

Ecce rapax turbo tollens ad ſidera fluctus
Impulit ad littus iam ſine puppe ratem.
Sic miſer & felix, quaſſâ rate, rebus ademptis
Euaſi ventos, æquora, ſaxa, Iouem.
Ecce quid eſt hominis, quid iure vocare paternum,
Quid miſer ille ſibi plaudere dote poteſt?
Hoc eſt hic hominis ſemper cum tempore labi,
Et ſemper quadam conditione mori.
Eſt hominis naſci nudum, nudumque reuerti
Ad matrem, nec opes tollere poſſe ſuas.
Eſt hominis putrere ſolo ſaniemque fateri
Et miſeris gradibus in cinerem redigi.
Iſtius eſt hæres homo proprietatis, & illum
Certius his Dominum præmia nulla manent.
Res & opes præſtantur, & famulantur ad horam
Et locuples manè, veſpere pauper erit.
Nemo poteſt rebus ius aſſignare manendi,
Qua nutus hominis non didicere ſequi.
Ius illis Deus adſcripſit, ſtatuitque teneri
Legibus, & nutu ſtare vel ire ſuo.
Ille ſemel ſimul & ſolus prauidit & egit
Cuncta, nec illa aliter vidit agitque aliter.
Vt vidit facienda facit, regit abſque labore,
Diſtinguit formis tempore ſiue loco.
Creſcendi ſtudium rebus metitur & illas
Decernit, verſat legibus ipſe manens.
Ipſe manens dum cuncta mouet, mortalibus ægris
Conſulit, & quo ſit ſpes ſtatuenda, docet.
Ille potens mutis, tenor & concordia rerum
Quidquid vult in me degerat, eius ero.

Habuit igitur Hildebertus ſucceſſorem in Cathedra Cenomanenſi M. Guidonem de Stampis eiuſdem Eccleſiæ Scholaſticum & Cantorem, virum quoque eximiæ litteraturæ. Quem ipſe Hildebertus his verbis commendauerat Epiſcopo Saliſburgenſi. *Guidonem fratrem filiumque noſtrum eo non debeo fraudare teſtimonio, quod non minus vita quàm litteratura promeruit, vnus ex Eccleſia noſtra exceptus eſt, cui ad fructum ſcientia, ad exemplum mores exuberant, vnus ille tibi pro multis erit: in illo vno multos Magiſtros inuenies.* Ordericus enim alio nomine vocat Guinmarum Britonem: cui ait ſucceſſiſſe Hugonem dictum Paganum ex oppido S. Carileſi otiundum Hildeberti olim Diſcipulum.

Eodem anno Ioannes de Crema Cardinalis Romanus qui in Concilio Remenſi an. 1119. habito pro Cluniacenſibus perorauerat, Londini Synodum habuit contra Sacerdotes concubinarios, éoſque à conſecratione Corporis & Sanguinis Chriſti arcuit: qua die interemptus eſt, forte ab iis qui moleſtè ferebant ſibi ſuas adimi concubinas. Et eum cum meretrice inuentum vulgarunt ad ſacrilegij excuſationem.

1126. Anno 1126. innoteſcere cœperunt nonnulli Hæretici in Gallia & Flandria peſtilentiæ venenum ſpargentes. In Flandria Laicus quidam nomine Tanquelmus, vel vt alij ſcribunt, Tanquelinus, vel Tandenus licet indoctus, multos tamen doctos viros, ſed maximè plebeculam dementare cœpit falſis propoſitionibus, dogmatis & aſſertionibus, aiens nimirum ſe Dei filium eſſe, ſacri Ordinis Miniſtros, Epiſcopalem, ſacerdotalemque Gradus nihili eſſe putandos; nihil prodeſſe Corpus & Sanguinem Chriſti, fruſtraque Miſſam à Sacerdotibus celebrari. Ille autem 3000. Diſcipulis comparatis incedebat magno apparatu, inauratis veſtibus & triplici funiculo crinibus intortis ſuos magnificis conuiuiis excipiebat, filias Matribus præſentibus & ſponſas cernentibus Maritis corrumpi iubebat, coniugiaque promiſcua eſſe volebat. Præſertim verò ſacerdotes oderat & in eos paſſim inuehebatur, donec tandem à Pio Preſbytero occiſus eſt.

Sed nec eo mortuo consepulta omnino iacuit eius hæresis, ita pertinaciter dementatorum animis adhæserat. Ad eam igitur eradicandam & euellendam constitutus est Norbertus Præmonstratensis Ordinis institutor, qui sacris suis concionibus adeo profecit, vt omnes fere quos illa pestis infecerat, ad Catholicam fidem conuerterit, coëgeritque in Ecclesiam referre Corpus Dominicum, quod per decem annos in cistis & foraminibus secluserant, atque ad pœnitentiam vos compulerit eorde vehementer compunctos.

In Galliæ parte similiter, nempe in Prouincia Arelatensi surrexit detestandus & impiissimus Petrus Bruis Presbyter aiens 1. Infantes infra intelligibilem ætatem constitutos non posse Christi baptismare saluari. 2. Templa non esse construenda, & quæ constructa erant, esse destruẽda. 3. Cruces sacras esse confringendas & succendendas, quia in Cruce passus fuerat Christus. 4 non solum veritatẽ Corporis & Sanguinis Domini negabat, sed omnino nihil esse contendebat, neque Sacrificium illud offerri Deo debere. 5. sacrificia, oblationes, orationes & alia eiusmodi pro Defunctis vana, futilia & inutilia esse. Demum ille, cum omnes Cruces sacras ipso die Passionis Dominicæ congestas combussisset, apud S. Ægidium à fideli populo in ignem quem accenderat, coniectus est. Verum ex eius cineribus prodierunt alij Hæretici ab eius nomine dicti *Petrobrusiani*.

De his porro Hæreticis Abaëlardus lib. 2. Introductionis ad Theologiam. Ad hæreticos venio *inquit*, qui quanto domesticiores, tanto peiores Ciuilibus bellis inquietare Ecclesiam non cessant. Atque vt ad nostra veniamus tempora, quibus iam aiunt adeo repressas esse hæreses, vt iam nullo fidei fundamento sit opus, nullos in tantam olim insaniam prorupisse Hæreticos quisquam audierit, quanta nonnulli contemporaneorum nostrorum debacchati sunt. Tanquelmus quidam Laïcus nuper in Flandria, Petrus Presbyter nuper in Prouincia, vt ex multis aliquos in medium producamus: quorum quidem alter, Tanquelmus scilicet in tantam se erexerit dementiam, vt se Dei filium vocitari atque decantari, & à seducto populo, vt dicitur, templum ædificari sibi faceret. Alter vero ita fere omnem Diuinorum & sacrorum & Ecclesiasticæ Doctrinæ institutionem eneruarit, vt multos rebaptizari cogeret, & venerabile Dominicæ signum Crucis remouendum penitus censeret, atque altaris sacramentum nullatenus celebrandum esse amplius adstrueret.

Hæc de indoctis illis & dementibus Hæreticis Abaëlardus: at de Theologiæ Magistris quibusdam, qui sibi bellum indixerant immortale, subiungit quæ sequuntur. *Sed nec Magistros Diuinorum librorum* qui nunc maximè circa nos pestilentiæ Cathedras tenent, prætereundos arbitramur, quorum vnus in Francia, alter in Burgundia: tertius in Pago Andegauensi; quartus in Bituricensi multa Catholicæ fidei vel sanctis Doctrinis aduersa non solum tenent, verum etiam docent. Primus quidem ille quem diximus, sine fide venturi multos qui ante incarnationem eius extiterunt, saluandos asserit. Dominum nostrum I. C. in aperto vtero Virginis fuisse natum, sicut cæteros homines, nisi quod ipse solus sine virili semine sit conceptus. In ipsa quidem Diuinitatis natura ac diuinarum personarum distinctione ita præsumptuosus assertor inuenitur, vt quia Deus pater generauit filium, profiteatur Deum genuisse seipsum. Quem apertè errorem imo hæresim B. Augustinus in 2. de Trinit. refellit dicens. *Qui putat eius potentiæ Deum* vt seipsum ipse genuerit, eo plus errat, quod non solum ita Deus non est, sed nec spiritualis Creatura nec Corporalis, nulla enim res est omnino quæ seipsam gignat.

Cum ait Theologum illum innominatum docere in *Francia*, satis indicat cum docuisse Parisiis: nam cum omnes fere Prouinciæ Regni Gallicani possiderentur à Ducibus aut Comitibus, quicunque ex illis Parisios veniebant, dicebantur *in Franciam* venire. Sic ait Alcuinus *Athenem nouam* fuisse à Carolo M. collocatam *in Francia*; & ita intelligendi sunt scriptores, cum aiunt Gerbertum Aquitanum, Berengarium, Lanfrancum & Anselmum Cantuariensem docuisse aut studuisse *in Francia*. Item quomodo dicitur Berengarius multos habuisse in *Francia* viros doctos defensores. Quomodo etiam Baldricus Burguliensis ait M. Robertum Arbricellensem lustratis Prouinciis & perambulatis *Franciam adiisse*, & vrbem

qua Parisius dicitur, intrasse. Quomodo etiam Arnulphus Sagiensis Archidiaconus, postea Lexouiensis Episcopus, scribit Petrum Leonis Antipapam vacasse litteris *in Francia*: quem certum est studuisse Parisiis. Item quomodo M. Gualterus de Mauritania dicitur in Historia Abbatum Lobiensium, *Summus inter Franciæ Magistros*. Quis autem fuerit ille Theologus, de quo loquitur Abaëlardus, non inuenio. Pergit verò cæterorum trium errores commemorare his verbis.

" Alter quoque totidem erroribus inuolutus tres in Deo proprietates, secundum
" quas tres distinguuntur personæ, tres essentias diuersas ab ipsis personis & ab ipsa
" Diuinitatis natura constituit, vt scilicet paternitas Dei vel filiatio siue Processio,
" res quædam sint tam ab ipsis personis, quàm ab ipso Deo diuersæ. Qui etiam Do-
" minum Iesum in corpore more aliorum hominum creuisse denegat, & eius lon-
" gitudinis corpus in vtero Matris vel in cunis extitisse, cuius postmodum fuit in
" Cruce. Monachos autem atque Moniales post publicum etiam suæ professionis
" votum & benedictionis vel consecrationis vinculum posse Matrimonium con-
" trahere: vbi licet sit voti transgressio, nulla tamen fiet initæ copulæ separatio,
" sed in ipso permanentes matrimonio, de transgressione pœnitentiam agent.

Iste docebat in Burgundia; at quo in loco, qua ve in vrbe, incertum.

Tertius vero prædictorum non solum prædictarum personarum proprietates, res diuersas à Deo constituit, verum etiam potentiam Dei, iustitiam, misericordiam, iram & cætera huiusmodi quæ iuxta humani sermonis consuetudinem in Deo significantur, res quasdam & qualitates ab ipso diuersas, sicut & in nobis concedit, vt quot fere vocabula de Deo dicuntur, tot in Deo res diuersas constituat. Iste est tertius Theologus quem Abaëlardus scribit docuisse Andegaui, sed quis ille fuerit, ignoratur: nisi forte est Vlgerius, qui post assumptionem Marbodi ad Episcopatum Redonensem, Scholarum Magisterium tenuit, & anno demum 1125. factus est Episcopus Andegauensis Rainaldo ad Remensem Cathedram translato.

Quartus autem in tantam prorupit insaniam, vt quia res aliter euenire possunt, quam Deus prouideras, Deum posse falli concedat. Hoc illi attendant, qui de fide amplius minimè scribendum æstumant, cum mille, vt aiunt, hoc tempore hæreses pullulent, quasi ipsi omnium conscientias & fidem cognouerint.

Eodem anno obiit Henricus V. Romanorum Imperator absque prole masculas cui tandem post multas deliberationes consultationesque ab Electoribus substitutus est Lotharius Saxoniæ Dux licet inuitus, vt pote tanto oneri ferendo imparem se arbitratus. Contra quem Conradus Dux Francorum Orientalium arma mouit. Sed vicerunt Saxonum vota, & Lotharius hortatu tandem Alberti Archiepiscopi Moguntini Oratoris & Legati Pontificij Dignitatem accepit & egregiè defendit: memorque iniuriarum quas ab Henrico acceperat, à quo nempe perduellis iudicatus & carceri mancipatus fuerat, Henricianam familiam modis omnibus afflixit. Imperauit autem annis prope 12.

Eodem anno Romæ Cluniacense dissidium ab Honorio Pontifice dirimitur. Pontius inuasor causa cadit. Petrus Venerabilis voto potitur, reconciliantur Cluniacenses, qui in duas diuisi factiones & turmas Cœnobialem disciplinam omnino peruerterant. Non multò verò post latum iudicium Pontificis moritur, eiusque morte animorum calor deferbuit, & boni ingenti gaudio perfusi sunt: qua de re sic canit Petrus Pictauiensis Abbatis Petri Notarius.

Grande lucrum facimus, quia causa schismatis huius
Corruit, ex toto perfidus ille Draco.
Cumque caput lubricum sustollere nititur anguis,
Rumpitur, & moriens atra venena vomit.
Interiêre nigri præstigia sæua colubri,
Nec patitur Monstrum viuere Roma diu.
Sed mox ancipiti gladio fera corda trucidans
Defendit Petrum Petrus ab hoste suum.

Extant in Bibliotheca Cluniacensi eiusdem Petri Epinicia, seu versus post victoriam de Pontio Pontianisque reportatam, deque laudibus Petri Victoris,

quem cum Hugone I. cognomento *de Semur* Odilonis ſucceſſore, viro incomparabili confert.

Plaudite felices, hilareſcite Cluniacenſes,
Redditus eſt vobis moribus alter Hugo.
Nobilis ille fuit, magniſque parentibus ortus:
Hunc quoque præclarum reddit origo Patrum.
Ille ſuper cunctos quos excolit ac veneratur
Gallia, Lugduni nobilitate nitet.
Hunc Latiæ Gentes Regum de ſtirpe potentes
Aruerni populi progenuêre Duces.
Vatibus antiquis æquatur acumine mentis;
Par illi noſtro tempore nullus erit.
In Proſa Cicero nouus eſt, in Carmine Maro:
Sicut Ariſtoteles diſputat aut Socrates.
Æquiparat primos, ſuperat cum laude ſecundos,
Qui nos eloquiis edocuêre ſacris.
Vix Auguſtinus ſubtilius abdita cernit,
Vix hunc Hieronymus vlla docere poteſt.
Nil huic Gregorius clarè blandéque loquendo,
Nil huic Ambroſius Rhetoricando tulit.
De tanto ſenſu breuiter quid ſentio, dicam
Ne tibi ſim, Lector, ruſticus aut nimius.
Muſicus, Aſtrologus, Arithmeticus & Geometra,
Grammaticus, Rhetor & Dialecticus eſt.
Sed iam pertimeo ſuccumbere materiei,
Mores egregios dum recitare volo.
Obſecro quid primum referam? ſuccurrite Muſæ,
Dicite de tanto Carmina digna viro.
Ingenio facili grauitas accedere morum
Raro ſolet, nec ſunt hæc duo ſæpe ſimul.
Inde magis ſtupeo, quod & in iuuenilibus annis
Splendida lux Iuuenum Petrus vtrumque tenet.
Cui merito laudem recitat ſtudioſa Iuuentus,
Laus etenim propriè noſtra ſit eius honor.
A Patre perpetuo datus eſt lux vnica mundo,
Quâ duce terrigenæ Cælica Regna petunt.
Simplicitas in eo ſimul & prudentia regnant,
Iugis ſobrietas atque pudicitia.
Maxima virtutum comes illi ſemper adhæret
Intus & exterius ſemper eam retinet.
Lingua referre nequit, quàm ſit diſcretus vbique,
Quamque ſit ad cuncta congruus officia.
Non opus eſt multis implere volumina verbis:
Qui breuis & bonus eſt, ille Poëta placet.
Cum bene Petre tuos aliquis laudauerit actus,
Alter Virgilius, alter Homerus erit.
Mitis pacificè, clemens, affabilis aptè,
Quàm bonus exiſtat, dicere nemo valet.
Præbeat ergo locum nobis annoſa ſenectus,
Ne regimen ſacrum ſola tenere velit.
Robuſti iuuenes animi virtute venite,
Vos populi ſancti publica cura decet.
Hic eſt ad ſummos qui vos inuitat honores,
Quos ſibi primæuo ſobria vita dedit.
Hunc Cluniace tibi tellus Aruernia miſit,
Quâ nil vberius Gallia noſtra tenet.
Felix qua tantum meruit producere fructum,

Pluribus Ecclesiis edidit ipsa Patres.
Semper clarorum genitrix solet esse virorum,
Inde tibi datus est Odilo magnificus.
Prodiit hinc etiam Iuliani dulcis alumnus,
Qui bene Turonicæ præfuit Ecclesiæ.
Arua tuis scriptis vernant Aruerna, Sidoni,
Et veteris linguæ tu reparator eras.

Idem author mutato stylo de suo Abbate sic scribit. *Quis vnquam Plato subtilius? quis Aristoteles argumentosius? quis Cicero pulchrius aut copiosius aliquando quicquam disseruit? quis Grammaticus instructior? quis Rhetoricus ornatior? quis Dialecticus fortior? quis Arithmeticus numerosior? quis Geometricus regularior? quis Musicus cantilenosior? quis Astronomicus perspicacior extitit? Sed etsi de SS. Patribus aliquid dicere audeamus, vos ab vnoquoque 4. fluminum Paradisi, quæ post sanctos Euangelistas totum orbem irrigant, aliquid simile reportastis; quia cum Hieronymo velox, cum Augustino profusus, cum Ambrosio profundus, cum Gregorio clarus incedit* Præfuit Abbatiæ regimini 35. annis, mensibus 4. regere cœpit an. ætatis 28. Abaëlardum profugum excepit, vt suo loco dicetur.

Eodem anno Norbertus Coloniensis Romam ad Honorium profectus Ordinis Præmonstrarensis confirmationem obtinuit, & Spiræ quò se contulerat cum esset Theobaldi Campaniæ Comitis ad Engelbertum Ducem Carinthiæ legatus, Magdeburgensis Archiepiscopus factus est & consecratus. Vnde Petrus Abaëlardus occasionem arripuit inuehendi in Monachos strictioris vitæ Cultores, qui oblatos Episcopatus non respuerent. Sic enim ille in sermone de S. Ioanne Baptista.

Quanta sit impudentia tales Episcopos de Monachis factos habitum Monachi retinere & non Monasticè viuere? imò suæ professioni contraria prorsus agere quis non videat quanta sit impudentia? quis ignorat de talibus, vt verbis vtar Apostolicis, quia primam fidem irritam fecerunt, & quàm contrarij reperiantur sanctis Patribus similiter promotis? Non B. Martinus asperitatem cilicii seu cibi pro prælatione mutauit Episcopali. Quare in hoc Officio non quæ sua essent, sed quæ Iesu Christi quærebat. *Quis denique non miretur quod hoc tempore solisi sunt præsumere, vt Romam pergentes cum necessitas exegerit aliqua, vt ad summum Pontificem vadant, ipsum quoque Monasticæ Religionis habitum deponant: quò liberius in via sub Laicali habitu secnlariter viuere audeant, & simulatione pessima se id esse quod sunt tam re quam voce mentiantur. Qui nec Clericatus signa retinentes, comam pariter & barbam nutriunt, quò facilius intuentes fallant atque tutius sub habitu secatorum lecatiæ se gerant, vt tam à Monachi quàm Episcopia proposito apostantes nec Monachi meritum habeant, nec Episcopi reuerentiam seruent.*

1127. Anno 1127. Iuo à S. Victore vir magnæ famæ in litterarum professione apud San-Victorinos ab Honorio ad Cardinalatus dignitatem promouetur sub titulo SS. Laurentij & Damasi: qui Iuo sedis Apostolicæ Legatus in Gallias missus est an 1141. ab Innocentio II. & ad eum extat D. Bernardi Epistola contra Abaëlardum his verbis. *M. Petrus Abaëlardus sine Regula Monachus, sine solicitudine Prælatus nec Ordinem tenet nec tenetur ab Ordine.*

Eodem anno Gilbertus cognomento *Vniuersalis* ex Magistro Parisiensi Canonicus Antissiodorensis, ex Canonico creatur Episcopus Londoniensis post mortem Richardi, & à Vvillielmo Cantuariensi Archiepiscopo, qui Anselmi Laudunensis Discipulus fuerat, munus consecrationis suscepit teste Mathæo Parisiensi. De eo sic Petrus Faber ex veteri Necrologio Ecclesiæ Antissiodorensis. *Pridie idus Augusti obiit venerabilis memoria. Gilbertus, veteris & noui Testamenti Glossator eximius, qui* Vniuersalis *meritò apellatus est, huius Ecclesia Canonicus, postmodum verò Londinensis factus Episcopus.* Errat Ioannes Brompton scriptor Anglus aiens eum factum à Rege Henrico Episcopum Lincolniensem post Richardum: nullus enim huius nominis legitur fuisse hisce temporibus Lincolniensis Episcopus.

Extat ad hunc Magistrum Gilbertum Ep. Bernardi Clareuallensis ordine 24. ex qua quantus vir fuerit, intelligimus. *Longè satis exiit sermo quem fecisti,* & ma-

gnum dedit suauitatis odorem ad quoscunque potuit peruenire. Extincta est auaritia, cui non suaue redoleat? Charitas regnat, cui dulce non sapiat? Quando hoc cognoscunt omnes, quia verè sapiens sis, qui sapientiæ hostem maximum contriuisti, hoc certè & tuo sacerdotio dignum & nomine. Tali profectò decebat specialem tuam Philosophiam clarescere testimonio, hoc præclara illa tua studia fine compleri. Vera illa & indubitata sapientia est, quæ turpia lucra contemnit & indignum sibi iudicat eodem cum idolorum seruitute, contubernio frui. Non magnum fuit M. Gilbertum Episcopum fieri, sed Episcopum Londoniensem pauperem viuere, id planè magnificum. Nec enim tanto nomini quicquam augere gloriæ potuit sublimitas dignitatis, auxit autem plurimum humilitas paupertatis. Pauperiem æquo animo ferre virtus patientiæ est, sponte appetere sapientiæ laus est: laudatur deniquè & admirabilis prædicatur, qui post aurum non abiit, qui verò & abiecit, plus nihil merebitur? nisi quod vigil ratio mirandum minimè ducit, si sapiens sapienter agit, & ille sapiens qui in cunctis huius mundi sapientium literis & studiis ludens, omnem quoque studuit & potuit diuinam quodammodo reuocare & renouare scripturam. Quid enim? dispersisti, dedisti pauperibus: sed pecuniam. Quid verò pecunia est ad illam quam pro ea commutasti iustitiam? Iustitia, inquit, eius manet in seculum seculi. Num ita & pecunia? Quæstuosum sanè honestumque commercium: illam quæ præterit, pro illa dare quæ permanet. Sic semper tibi negotiari detur bone & omni laude prosequende Magister. Superest vt laudabile Principium condignum consequatur finem, & cauda hostiæ capiti coniungatur. Benedictionem tuam libenter accepimus, præsertim quod tantæ tuæ huius perfectionis fuerit cumulata iucunditate. Latorem Epistolæ etsi pro se ipso satis commendabilem, tamen etiam pro me vestræ magnificentiæ esse cupio commendatum. Est siquidem mihi pro sua honestate & religiositate charissimus.

Eodem anno Sugerius Abbas San Dionysianus ab Honorio Papa impetrat, vt Argentoliense Monialium Cœnobium quod Abbatiæ San-Dionysianæ subiectum olim fuerat, ipsi restituatur occasionem scilicet nactus vitæ parum pudicæ castæque quam ducebant Moniales sub Heloïssa, quæ quia cæteris ingenio, doctrinâ & virtute præire & præfulgere videbatur, Priorissa constituta fuerat: quo munere functa est, donec Sugerius Abbatiam illam ad ius Monasterij sui antiquitus pertinentem reuindicauit & Moniales dispersit. Quomodo vero id ab eo gestum sit, narrat ipse in lib. de Rebus in administratione sua gestis.

Cum ætate docibili adolescentiæ meæ antiquas armarij possessionum reuolueren Chartas & immunitatum biblos propter multorum Calumniatorum improbitates frequentatem, crebrò manibus occurrebat de Cœnobio Argentolicensi fundationis Charta ab Hermenrico & Coniuge eius Numma: in qua continebatur quod à tempore Pipini Regis Beati Dionysij Abbatia extiterat: sed quadam occasione Contractus incommodi in tempore Caroli Magni filij eius alienata fuerat. Præfatus enim Imperator vt quandam filiam suam matrimonium humanum recusantem ibidem Abbatissam sanctimonialium constitueret, eo pacto vt post mortem eius in vsum Ecclesiæ reuerteretur, ab Abbate & Fratribus obtinuerat. Sed turbatione Regni filiorum filij eius, videlicet Ludouici Pij altercatione, quoad vsque superuixerat, perfici non potuit. Vnde cum Antecessores nostri sæpius super hoc laborantes parum profecissent, communicato cum fratribus nostris consilio nuncios nostros & Chartas antiquas fundationis & donationis & confirmationum priuilegia, bonæ memoriæ Papæ Honorio Romam delegauimus, postulantes vt Iustitiam nostram canonico inuestigaret & restitueret scrutinio. Qui vt erat vir consilij & Iustitiæ tutor, tam pro nostra Iustitia quàm pro enormitate Monacharum ibidem malè viuentium, eundem nobis locum cum appendiciis suis, vt reformaretur ibi Religionis ordo, restituit. Rex verò Ludouicus Philippi charissimus Dominus & amicus noster eandem restitutionem confirmauit, & quæcumque Regalia ibidem habebat, authoritate Regiæ Maiestatis, Ecclesiæ præcepto firmauit.

Idem Sugerius in vita Ludouici Crassi eadem de re sic scribit. *Successit Papa Honorius vir grauis & seuerus. Qui cum Iustitiam nostram de Monasterio Argentoilensi Puellarum miserrimâ conuersatione infamato, tum Legati sui Mathæi Albanensis*

Episcopi, tum D. Carnotensis, Parisiensis, Suessionensis, Domini etiam Archiepiscopi Remensis Rainaldi & multorum virorum testimonio cognouisset Pracepta Regum antiquorum Pipini, Caroli M. Ludouici Py & aliorum de iure loci prafati à Nunciis nostris oblata perlegisset, Curia totius persuasione tam pro nostra iustitia, quam pro earum fætida enormitate B. Dionysio & restituit & reformauit. Quid autem de Monialibus quæ ibi conuersabantur, actum fuerit, quóque modo dispersæ fuerint, dicemus ad annum proximum.

Ad hunc quoque annum refertur absolutio Regis Ludouici ab Honorio Pontifice, quam Bernardus Clare-Vallensis Abbas datis ad Pontificem binis litteris improbauit. Illum enim Stephanus Episcopus Parisiensis Censurarum vinculis innodarat, eo quod Ecclesiæ bona nonnulla vsurpasset necdum satisfecisset: eamque ob rem litteras, vt vocant circulares, ad omnes Ecclesiarum Prælatos & Abbates, ad ipsum quoque Pontificem dederat rogans vt suæ se causæ adiungerent. Extat Epistola Stephani Abbatis Cisterciensis totius Abbatiæ & Ordinis nomine, qua Ludouicum, apud quem plurimum gratiâ valebat, admonet nisi res Episcopo Parisiensi ablatas restituat, fore vt & ipse & omnes Prælati contra ipsum armis Ecclesiasticis, nempe fulminibus excommunicationis insurrecturi sint. *Si non meremur exaudiri*, inquit, *sed contemnimur, & nos fratres & amici vestri, & qui quotidie oramus pro vobis & filiis vestris & Regno, ex hoc iam noueritis paruitatem nostram, in quibus valuerit, non posse deesse Ecclesia Dei & ministro eius, videlicet Patri & amico nostro Episcopo Parisiensi, qui nostram aduersus vos humilitatem interpellans, nostras pro se ad D. Papam iure fraternitatis litteras requisiuit.*

Verùm amicorum consiliis Rex paruit, vt ex Charta quadam eiusdem Stephani intelligitur, qua concedit Ecclesiæ B. Martini Campensis Ecclesiam S. Dionysij de Carcere, quam suo tempore vsurpatam reddiderat. Sic enim habet. *Quapropter Ecclesia B. Martini de Campis & fratribus inibi Deo seruientibus Ecclesiam S. Dionysii de Carcere quam diu manus Laica iniustè inuaserat, qua etiam tempore nostro ad manus Regias redacta fuerat, ipsam in manibus nostris redditam ex consensu, petitione & voluntate ipsius D. Regis Ludouici, Adelaide Regina, filiis etiam Ludouico Rege & Henrico eiusdem Ecclesia Abbate concedentibus, saluo in omnibus iure Parisiensis Ecclesia in perpetuum donanimus.*

Eodem anno Bernardus Clare-Vallensis scripsit Honorio Pontifici in gratiam M. Alberici Remensis Electi Catalaunensis, quem virum in exercitio Scholarum celeberrimum èsse nouerat, & Ecclesiasticæ Disciplinæ fideique Orthodoxæ contra Nouatores acerrimum defensorem. Aiunt apud
„ vos, *inquit*, plus valere pauperis preces quàm potentis vultum. De qua vestra
„ singulari dignatione tam sancta opinio facit me dignitatis celsitudinem non vereri, quominus audeam loqui ad vos id præsertim quod Charitas suggerit.
„ De Ecclesia dico, Domine, Catalaunensi, cuius quantum in me est nec debeo
„ nec valeo dissimulare periculum. Videmus nimirum iam iamque imminere sentimus Nos qui vicini sumus, pacem videlicet memoratæ Ecclesiæ grauiter mox
„ esse turbandam, si electioni illustris illius viri, idest M. Alberici, in quem vtique totus tam Clerus quàm populus pari voto & voce conuenerunt & conuenions, vestræ pietatis assensum impetrare nequiuerint. De qua re si & nostra
„ quæritur & curatur sententia, nouimus hominem sanæ fidei & doctrinæ hactenus extitisse: in diuinis pariter & humanis prudentem esse, & speramus in Domo Dei, si tamen ipse elegit eum, vas fore in honorem & vtilem futurum non
„ solum illi, sed & omni Gallicanæ Ecclesiæ.

Idem testatur Albericus in Chronico ad an. 1126. *Obiit Ebalus Catalaunensis, succedit quidam M. Albericus.* At electio ista confirmatione caruit. Ebalo enim successit Herbertus quidam an. 1127. teste eodem Alberico qui Episcopatum gessisse videtur vsque ad an. 1131. Magister vero Albericus paulo post factus est Leodiensis Ecclesiæ Canonicus, & cum in Scholarum Magisterio consenuisset, tandem ad Archiepiscopatum Bituricensem promotus est, vt alibi dicemus.

1128. Anno 1128. habita est Synodus Trecis, in qua sacra Templariorum Societas & militia fuit confirmata. Huic synodo interfuerunt inter cæteros Hatto Episcopus Trecensis MM. Albericus Remensis & Fulgerius seu Fulcherius Carnotensis, vt narrat Ioannes Michaelensis illius Synodi scriba. *Fuerunt autem*, inquit, *& M.*

Albericus

Albericus Remenſis & M. Fulgerius & complures alij. Cæterum de non litteratis Comes Theobaldus. Ex quo intelligitur litterarum Profeſſores ad ſynodos & Concilia vocari ſolitos ab omni æuo. De Alberico iam ſæpe diximus. Fulgerius vero ſeu Fulcherius erat Patria Carnotenſis, eiuſdemque Eccleſiæ Canonicus: Expeditionis Hieroſolymitanæ, cui ipſe interfuit, ſcriptor vſque ad an. 1127. Sed eam non abſoluit.

Eodem anno Willielmus Normanus Flandriæ Conſul cognomine Longa-Spara, Roberti Hieroſolymitani Normaniæ Comitis filius, Ludouici Regis auxilio & opibus confiſus Flandriam poſt Caroli Comitis miſerabiliter occiſi mortem Rectore carentem inuadit & occupat; ſed poſt victoriam ex hoſtibus tam feliciter quàm fortiter reportatam leuiter vulneratus, ob neglectam curationem vulneris febri correptus interiit, magnumque ſui reliquit omnibus deſiderium. De eo ſic ſcribit Mathæus Pariſienſis. Comes Willielmus obuiam venit cum paucis agminibus ordinatis. Pugnatum eſt vtrinque viriliter, ſed Conſul Flandrenſis numerum ſuorum, cum pauci eſſent, inuincibili probitate ſupplebat. Cruentus enim in armis enſe fulmineo cuneos hoſtium findebat; nec potuerunt hoſtes perferre terribile pondus brachii iuuenis fugæ dediti & horribiliter diſſipati. Victorioſus igitur Comes VVillielmus dum Caſtrum Angi contra Regem Henricum obſediſſet & in craſtino reddi debuiſſet, hoſtibus iam pene ſubiugatis paruo vulnere idem iuuenis in manu telo percuſſus interiit, ſed tamen mortuus famam promeruit æternam.

Huius fortiſſimi Conſulis obitum fleuerunt Muſæ Pariſienſes, quia Regi & Regno gratiſſimus & acceptiſſimus erat. Imprimis vero M. Galo Academicus Profeſſor & inſignis Poeta, de quo ad an. 1132. amplius dicetur, eius memoriam hiſce præclaris verſibus poſteritati conſecrauit.

Mars obit in terris, deflent par ſidera ſidus,
Numina par Numen parque decora decus.
Res noua. temporibus moriuntur Numina noſtris.
Amodo credibile eſt Numina poſſe mori.
Vnicus ille ruit, cuius non terga ſagittam
Cuius noſſe pedes non potuere fugam.
Nil niſi fulmen erat, quoties res ipſa manebat,
Et ſi non fulmen, fulminis inſtar erat.
Flandria ſe iactat tumulo, Normania cunis,
Hic fuit occaſus ſideris; ortus ibi.

Puer tum erat octennis vel decennis ad ſummũ Alanus de Inſulis, de quo ad an. 1179. ait enim ipſe ſe puero fuiſſe Theodericũ ex Alſatia à Gandenſibus & Brugenſibus euocatum vt legitimum hæredem, ad capeſſendum Flandriæ Comitatum, quem Ludouicus Rex VVillielmo Henrici Anglorum Regis nepoti & hoſti dederat, vt ait Ioannes Brompton. Non potuit tamen ſuppetias ferre metu Henrici in Normania toto anno commorati.

Hoc quoque anno inclareſcere cœpit Arnoldus de Brixia Petri Abaëlardi quondam diſcipulus, egregius diuini verbi concionator, ſed forte nimis audax ac temerarius. Dum enim Romæ in luxum & diuitias ſacerdotum & Cardinalium inuehitur, palam & publicè mores eorum carpit, viuendique rationem inſectatur, apud Honorium Papam Hæreſeos nomine ſuſpectus inſimulatur & damnatur.

De Arnoldo Brixienſi.

De eo ſic ſcribit Platina, *Verum ſuis* (id. Honorii) *temporibus accidit quod nequaquam probandum eſt. Arnulphus enim Chriſtianæ Religionis prædicator egregius Clericorum inſidiis Romæ necatur, quod acerbè nimium in eorum laſciuiam & libidinem inueheretur, quodque eorum pompam & in comparandis diuitiis nimium ſtudium improbaret, paupertatem Chriſti & integerrimam vitam ad imitationem omnibus proponens. Hunc multi ex nobilitate Romana tanquam verum Chriſti Diſcipulum & Prophetam ſequebantur. Hunc laudibus ad cælum tollebant. Hinc odium, hinc ira in perniciem bene ſentientis vſque ad necem excitata. Fuerit ne hic ſanctiſſimus vir Presbyter, an Monachus, an Eremita, haud ſatis conſtat. Sunt qui ſcribunt Honorio ipſi id admodum diſplicuiſſe, non tamen tanti facinoris authores inuentos.*

Trithemius pariter ait eum fuiſſe magnæ pietatis virum, Concionatorem egre-

gregium veniſſeque Romam Honorio II. ſummo Pontifice circa an. 1128. Clericorum laſciuiam, libidines, auaritiam, ſuperbiam & faſtum è ſacro ſuggeſtu reprehendiſſe. A Romana quidem Nobilitate, vt Chriſti diſcipulũ maxima in veneratione habitum; à Cardinalibus verò & Clericis odio habitum; poſtremo denique de nocte captum & interfectum: quod martyrium in eremo prædixerat. Vnde hæc verba ad eos habebat ſæpe, quæ leguntur apud Trithemium. *Scio quod animam meam quæritis. Scio quod me breui clam occidetis. Sed quare? veritatem vobis dico; faſtum, ſuperbiam, auaritiam, luxuriam, nimiumque ſtudium, quod comparandis diuitiis miſeri intenditis, reprehendo. Propterea vobis non placeo. Ego teſtem inuoco cælum & terram, quòd annunciauerim vobis ea quæ mihi Dominus præcepit. Vos autem contemnitis & me & Creatorem veſtrum, qui vos per vnigenitum Filium ſuum redemit. Nec mirum ſi hominem me peccatorem vobis veritatem annunciantem morti tradituri eſtis, cum etiam ſi S. Petrus hodie reſurgeret, & vitia veſtra quæ nimis multiplicata ſunt, reprehenderet, ei minimè parceretis.*

Hi authores & nonnulli alij qui eos ſequuntur, affirmant præfatum Arnoldum ſeu Arnulphum fuiſſe ſub Honorio II. interfectum. Sed malè, nam Martinus Polonus longè illis antiquior diſertis verbis docet, eum Conrado imperante (imperare autem cœpit an. 1136. quo tempore iam obierat Honorius) verbi Diuini præconem fuiſſe. *Huius tempore*, inquit, *quidam M. Arnoldus nomine prædicauit in vrbe Roma reprehendens diuitias, & ſuperfluitates. Poſt cuius dicta multi Magnates Romanorum ſequebantur eum. Qui poſtea captus in odium Clericorum eſt ſuſpenſus.*

Similiter Innocentius II. qui Honorio ſucceſſit, illum comprehendi & incarcerari præcepit, vt & Abbaelardum, ſi capi poſſet. Et plures extant de eo Bernardi Clare-Vallenſis Epiſtolæ. Otho quoque Friſinghenſis damnatum eum ſcribit fuiſſe an. 1139. vnde neceſſe eſt concludere aut Arnulphum illum, de quo Platina & Trithemius loquuntur, alium eſſe ab Arnoldo Brixienſi, quod non eſt veriſimile: aut eoſdem falli, cum aiunt captum fuiſſe & intefectum ſub Honorio Pontifice. De eo rurſum dicemus ad an. 1139.

De Abaelardo. Hoc quoque anno Petrus Abaëlardus nuſquã & nullibi ſecurus ad ſcholas Paracletenſes quas S. Gildaſij Ruienſis in Epiſcopatu Venetenſi minoris Britanniæ factus Abbas paulo ante dimiſerat, arreptâ occaſione expulſarum ex Argentolienſi Cœnobio Monialium, reuertitur, atque in Paracleto ſuo miſerrimas illas virgines profugas & extorres collocat & Heloiſſam ſuam eis præficit: quod factum Innocentij II. authoritate comprobari curauit. Quamobrem verò ille Paracletenſes ſcholas tam breui tempore poſtquam illas conſtituerat, deſeruerit, ipſemet commemorat. Cum enim viderent æmuli ſe tanti viri extinguendæ famæ impares eſſe, duos inſignes Abbates qui tum ſanctitate vitæ cæteris præminere videbantur, quique Galliarum habebantur Apoſtoli, aduerſus eum concitarunt; ſcilicet Norbertum Colonienſem Canonicæ Præmonſtratenſium Congregationis Inſtitutorem, & Bernardum Monaſtici Ciſtercienſium Ordinis amplificatorem; primumque Cœnobij Clare-Vallenſis Abbatem: qui duo viri ipſum ad mortem vſque inſectari non deſtiterunt.

Quandoquidem igitur huc hiſtoriæ filo deducti ſumus, non erit extra rem obſeruare his temporibus hoſce duos præſtantes Ordinès Eccleſiæ Dei mirum in modum profuiſſe. De quibus ſic ſcribit author Chronici Lemouicenſis ad an. 1130. Sub his temporibus, *inquit*, Ordo Canonicus Præmonſtratenſium & Monaſticus Ciſtercienſium quaſi duæ oliuæ in conſpectu Dei, pietatis lumen & deuotionis pinguedinem mundo miniſtrabant: & quaſi vites frugiferæ religionis palmites circumquaque propagabant, & per omnes fere Chriſtiani orbis terminos bonæ opinionis paulatim odore diffuſo nouas Abbatias, vbi antea cultus Dei non fuerat, conſtruebant. Vnde & in Syriam & in Paleſtinam de vtroque Ordine fratres miſſi nonnullas Abbatias ædificauerunt. Eratque circa ea tempora pulchra ac decora facies diuerſorum Ordinum ac Profeſſionum circundata varietate: dum hinc Præmonſtratenſes, inde Ciſtercienſes Monachi; inde etiam diuerſi habitus atque profeſſionis ſanctimoniales & mulieres Deo deuotæ in continentia atque paupertate ſub obedientiæ iugo regulariter viuentes, feruore Religionis ſe inuicem prouocarent & noua certatim diuerſis in locis Monaſteria fundarent.

A prædictis igitur viris horumce duorum Ordinum Principibus, qui vbique pro Sanctis in terra conuersantibus habebantur, exagitatus Abaëlardus quo se verteret, non habebat. Illi enim cum in sacris Concionibus, tum in colloquiis apud magnates & apud populum famam de illo sinistram spargentes efficiebant vt non modo apud amicos perfugium non inueniret, imo ab omnibus veluti sacris arcitus & anathema euitaretur. Quibus malis affectus animum ita despondit & timidus euasit, vt quoties alicubi Conuentum aut synodum quacunque de causa indici & haberi audiebat, contra se haberi existimaret. Ita ergo ipse mala sua describit. *Priores æmuli cum per se iam minus valerent, quosdam aduersum me nouos Apostolos, quibus Mundus plurimum credebat, excitauerunt. Quorum alter Regularium Canonicorum vitam, alter Monachorum se resuscitasse gloriabatur. Hi prædicando per mundum discurrentes & me impudenter quantum poterant, corrodentes non modicè tam Ecclesiasticis quibusdam quam secularibus potestatibus contemptibilem ad tempus effecerunt, & de mea tam fide quam vita adeo sinistra disseminauerunt, vt ipsos quoque amicorum nostrorum præcipuos à me auerterent: & qui adhuc pristini amoris erga me aliquid retinerent, hoc ipsi modis omnibus metu illorum dissimularent. Deus ipse mihi testis est, quotiens aliquem Ecclesiasticarum Personarum Conuentum adunari noueram, hoc in damnationem meam agi credebam. Stupefactus illico quasi superuenientis ictum fulguris exspectabam, vt quasi hæreticus aut profanus in Conciliis traherer aut synagogis.*

Inter hasce agitationes tumultusque mentis nostro accidit occasio opportuna vacantis Abbatiæ Sancti Gildasij Ruiensis: ad quam vt ait ipse, Monachorum concors electio cum assensu Toparchæ seu Terræ Domini eum vocauit, atque ab Abbate Sugerio & Fratribus San-Dionysianis impetrauit. *Nunquam autem*, inquit *huic rei acquieuissem, nisi vt quocunque modo has quas incessanter sustinebam oppressiones declinarem. Terra quippe barbara & terræ lingua mihi incognita erat, & turpis atque indomabilis illorum Monachorum vita omnibus fere notissima, & gens terræ illius inhumana & incomposita.* Suscepit ergo tandem illius Abbatiolæ regimen, vt quoquo modo quietem ab æmulis & inimicis longè semotus haberet. Verum è Scylla in Charybdim incidit, tum propter Tyranni cuiusdam qui Abbatiæ possessiones inuaserat, terribiles minas, vim & diras extorsiones, tum propter Monachorum quos regendos susceperat, mores indisciplinatos. *Foris*, inquit, *me Tyrannus ille & satellites sui assiduè opprimebant: intus mihi fratres incessanter insidiabantur, vt illud Apostoli in me specialiter dictum res ipsa indicaret.* Foris pugnæ *intus timores.* Sæpius igitur miserias suas ipse plangebat, leuitatem & inconstantiam accusabat, quod spe vitandi leuis mali Paracletense Oratorium Consolationemque deserens in certam se desolationem iniecisset, minasque Monachorum illorum, Bernardi scilicet & Norberti euitare cupiens, ad certissima pericula, non ad quietis & salutis portum confugisset.

In eo itaque statu positus dum suas ipse calamitates deflet omnis consilij inops, ecce subitam & inopinatam nanciscitur occasionem Abbatiæ Ruiensis deserendæ & Oratorij sui recuperandi. Nam cum, vt ad an. 1127. retulimus, à Sugerio Abbate San Dionysiano ea qua diximus ratione, Moniales Argentolienses è cœnobio suo eiectæ & expulsæ fuissent, in quo Heloissa Prioratum gerebat, tam deplorandæ misertus calamitatis vltro illam & quasdam comites ei adhærentes ad Oratorium suum Paracletense inuitauit, eisque ipsum ad habitandum, & quæcunque ibi possidebat, concessit & donauit. Quam donationem paulo post assensu atque interuentu Hattonis Trecensis Episcopi Innocentius II. ipsis & earum sequacibus authentico Rescripto & singulari Priuilegio in perpetuum corroborauit.

Illæ autem initio vix habuerunt, vnde vitam sustentarent. Cum enim perpauco admodum tempore Petrus ibi docuisset, nimirum ab an. 1124. quo illuc concesserat, vsque ad annum fere 1127. quo Abbatiam Ruiensem suscepisse videtur, neque prædia multa, neque magnos etiam ibi redditus ex quæstu scholarum comparare potuerat. At postmodum misericordia populi circumvicini & singulari Dei prouidentia ita ditatæ sunt, vt, vno anno earum opes plus multiplicatæ sint, quam si Petrus ibi centum annos permansisset & docuisset. *Quippe*, inquit, *quo fœminarum sexus est infirmior, tanto earum inopia miserabilior facilè humanos com-*

monet affectus, & earum virtus tam Deo quàm hominibus est gratior. Tantam autem gratiam in oculis omnium illi forori nostra, qua cateris praerat, Dominus annuit, vt eam Episcopi quasi filiam, Abbates quasi fororem, Laici quasi Matrem diligerent: & omnes pariter eius religionem, prudentiam, & in omnibus incomparabilem patientia mansuetudinem admirabantur.

Huic igitur suo Cœnobio Abbatiffam conftituit Heloïffam, fœminam litteris Hebraicis, Græcis & Latinis apprimè eruditam & imbutam. Et huiufce ad Paracletenfe Oratorium tranflationis meminit Chronologiftes Antiffiodorenfis, *Hic Abaelardus,* inquiens, *fubtiliffimus mirabilifque Philofophus conftruxerat Cœnobium in territorio Tricaffino in Prato quodam, vbi legere folitus fuerat: in quo fanctimoniales plurimas Epifcopali authoritate congregauit, quod Paracletum nominauit. Quibus fanctimonialibus Heloiffam quondam vxorem fuam, Religiofam fœminam, & litteris tam Hebraicis, quam Latinis apprimè eruditam prafecit Abbatiffam.* Similiter Nangius Monachus San-Dionyfianus vbi de Abaëlardo. *Sed & ibi,* inquit, *Heloiffam, qua per induftriam Sugerij Abbatis S. Dionyfii in Francia poftmodum eiecti, venire fecit cum nonnullis Monialibus Religionis, qua ibi Abbatiffa effecta.*

Atque quemadmodum non fufficit exercitui Ducem præficere, fed neceffe quoque eft alios fub eo Præfectos & Centuriones conftituere; ita & Cœnobiali militiæ plures fint Præfecti & Miniftri neceffe eft. Igitur ille Abbatiffæ adiunxit ad regimen Cœnobij Sacriftam, Cantricem, Infirmariam, Veftiariam, Cellerariam & Portariam, quas fex Officiales fub Diaconiffa feu Abbatiffa Ducum fiue Confulum loca poffidere voluit: cæteras verò Clauftrales militum more diuinum peragere expeditè officium. Extat in hanc rem eius ad Heloiffam Ep. 8. feu potius liber tripertitus, in quo de tribus agit præcipuis virtutibus Monafterij, continentia, paupertate voluntaria & filentio; de conftitutione verò feu regimine Cœnobii fic habet, *Sicut in Caftris feculi, ita & in Caftris Domini id eft Congregationibus Monafticis conftituendi funt qui prafint cateris.* Ibi quippe Imperator vnus ad cuius nutum omnia gerantur, præeft omnibus. Qui etiam pro multitudine exercitus vel diuerfitate Officiorum fua nonnullis impertiens onera quofdam fub fe adhibet Magiftratus, qui diuerfis hominum cateruis aut Officiis prouideant. Sic & in Monafteriis fieri neceffe eft, vt ibi vna omnibus præfit Matrona, ad cuius confiderationem atque arbitrium omnes reliquæ omnia operentur, nec vlla ei in aliquo præfumat obfiftere, vel etiam ad aliquod eius præceptum murmurare. *Nulla quippe hominum Congregatio vel quantulacumque domus vnius familia confiftere poteft incolumis, nifi vnitas in ea conferuetur, vt videlicet totum eius Regnum in vnius perfona Magifterio confiftat.* Vnde & Arca typum Ecclefiæ gerens cum multos tam in longo quàm in lato cubitos haberet, in vno confummata eft. Et in Prouerbiis fcriptum eft, *propter peccata terra multi Principes eius.* Vnde etiam Alexandro mortuo, multiplicatis Regibus mala quoque multiplicata funt. Et Roma pluribus communicata Rectoribus concordiam tenere non potuit. Vnde Lucanus in 1. fic meminit.

> *—Tu caufa malorum*
> *Facta tribus Dominis Roma*
> *In turbam miffi feralia fœdera Regni.*

Et poft pauca.

> *—Dum terra fretum terramque leuabit*
> *Aër, & longi voluent Titana labores,*
> *Noxque diem cælo totidem per figna fequetur,*
> *Nulla fides regni fociis* OMNISQVE POTESTAS
> IMPATIENS CONSORTIS ERIT.

Tales profectò & illi erant Difcipuli S. Frontonij Abbatis, quos ipfe in ciuitate in qua natus eft, cum vfque ad 70. congregaffet, & magnam ibidem gratiam tam apud Deum quàm apud homines adeptus effet, relicto Monafterio Ciuitatis cum mobilibus rebus nudos fecum ad Eremum traxit. Qui poftmodum more Ifraëlitici populi aduerfus Moïfen conquerentis, quòd eos etiam de Ægypto relictis ollis carnium & abundantia terræ in folitudinem eduxiffet, murmurantes incaffum dicebant. *Nunquid fola in Eremo caftitas qua in vrbibus*

non est? Cur itaque non in Ciuitatem reuertimur, de qua ad tempus exiuimus? an in Eremum solum Deus exaudiet orantes? quis cibo Angelorum viuat? quem pecorum & ferarum delectat fieri socium? quanta nos habet necessitas hic morari? cur itaque non regressi in locum in quo nati sumus, benedicimus Dominum? Hinc & Iacobus admonet Apostolus, *Nolite*, inquit, *plures Magistri fieri, scientes quoniam maius iudicium sumitis.* Hinc quoque Hieronymus ad Rusticum Monachum de institutione vitæ scribens, *Nulla*, inquit, *Ars absque Magistro discitur. Etiam muta animalia & ferarum greges Ductores sequuntur suos. In apibus vnum præcedentem reliqua subsequuntur, Grues vnum sequuntur ordine litterato. Imperator vnus, Iudex vnus Prouincia. Roma vt condita est, duos fratres simul habere Reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebecca vtero Esaü & Iacob bella gesserunt. Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi & omnis Ordo Ecclesiasticus suis Rectoribus nititur. In Naue vnus Gubernator. In domo vnus Dominus. In quamuis grandi exercitu vnius signum spectatur. Per hac omnia ad illud tendit oratio vt doceam te non tuo arbitrio dimittendum, sed viuere debere in Monasterio sub vnius Disciplina Patris consortioque multorum.*

Hæc eò pluribus retulimus, vt constet quàm verum sit non potuisse Vniuersitatem Parisiensem tot annos, imò tot secula subsistere sine legibus, sine Magistratibus & sine Rectore. Nam cum ex dictis euidens sit fuisse celebrem regnante Carolo M. fuisse quoque sub aliis Regibus non modo à Francigenis sed ab extraneis frequentatam, nemo sanus negauerit, quin Moderatores seu Rectores suos habuerit.

Hisce adhuc temporibus Otho Austrius vulgò dictus Frisinghensis Lutetiæ studebat. Vnde cum quindecim sociis, inter quos erat Henricus Carinthius, qui deinde fuit Trecensis Episcopus, ad Morimundense Cisterciensium Cœnobium in Lingonensi diœcesi situm se contulit: vbi aliquandiu Monasticam vitam professus, eiusdem loci Abbas postea factus est, & tandem Episcopatu Frisinghensi donatus. Annales tamen Cistercienses priuseum volunt nomen dedisse Cœnobio Morimundensi, quàm Lutetiam Studiorum causâ proficisceretur: sic enim in iis legitur. Otho Austriacus *in Monasterio Morimundi Ordinem professus regulares induit disciplinas: mox verò id est ab ipsa professione Parisius missus apud celeberrimam illam Scholam toto orbe famosam liberales artes ipsamque totius vita Magistram Philosophiam sectatus est, ac denique altissima Theologia addiscendis arcanis totum se tradidit. Quibus in rebus cum reliquis sui aui doctissimis etiam viris præstare videretur, eorum Magisterium consequi meruit, quorum antea Discipulus extiterat.* Vir fuit eruditione clarus & Philosophiæ Peripateticæ peritissimus, vt de eo tradit æqualis Radewicus Frisinghensis Ecclesiæ Canonicus Chronici Othoniaci continuator. De eo plura in Catalogo virorum Illustrium.

Ad annum 1129. vulgo referunt Historici Philippi Maioris natu filij iussu Patris Ludouici designationem in Regem, cui apud Remos Rex Anglorum Henricus interfuisse legitur, vt Normaniæ Dux. At in priuilegio quodam Monachis San-Maglorianis concesso an. 1128. de piscatione Sequanæ, cui subscripsit Simon Cancellarius, videmus iam mentionem fieri Philippi Maioris natu filii in Regem designati & coronati: de cuius miserabili morte dicetur ad an. 1130. 1129.

Eodem anno Honorius Papa communi Mortalium fato fungitur, quamquam aliqui scribunt, & è veteribus Robertus Monachus Antissiodorensis, obiisse tantum an. 1130. Verum Scriptores antiquiores Ioannes Berardi qui Chronicon Casauriense seu Piscariense ad an. 1182. perduxit, & author Chronici Mauriniacensis qui temporibus istis ad annum vsque 1150. Chronicon suum scripsit, disertè asserunt Honorium hoc anno obisse. Eo verò defuncto vehemens & prorsus exitiale ortum est in Ecclesia Dei Schisma & scandalum: dum vna pars Electorum Gregorium Cardinalem Diaconum tituli S. Angeli Pontificem creat: altera Petrum-Leonis ex Monacho Cluniacensi Cardinalem Presbyterum: quæ pars si non iure & ratione, vi & potentiâ aliquandiu præualuit propter Magnatum Romanorum, quos proximâ cognatione Petrus attingebat, authoritatem. Itaque Gregorius, qui Innocentius II. appellari voluit, viribus impar vrbe cedere cogitur & ad Ludouicum Franciæ Regem atque ad commune Pontificum afflictorum asylum more prædecessorum suorum confugere, regnante interim

in Italia & in vrbe Petro sub Anacleti nomine. Vterque autem Franciæ & Academiæ Parisiensi notus erat. Vterque legationem obierat in Francia & Carnuti Beluacique synodos celebrarat. Vterque Parisiensis Vniuersitatis alumnus & Regi Ludouico Proceribusque notissimus: quamobrem vterque magnum causæ suæ momentum in Regis patrocinio ponens, nihil non ambo moliri sunt, vt eius sibi gratiam, opem & fauorem demererentur. De toto hoc schismate clarè & dilucidè multi scriptores coætanei scripserunt, imprimis verò Author Chronici Mauriniacensis his verbis.

Anno Incarnationis Domini nostri I. C. 1129. Honorius II. qui post Colixtum Papam super Cathedram Petri sederat, Romæ in Ecclesia B. Andreæ quam apud Clinum Æmilij Scauri Beatus ac præcipuus Doctor Magnus Gregorius suis sumptibus ædificauit, defunctus est. Cardinales qui cum Cancellario inibi aderant & Honorio infirmanti assederant, Gregorium quendam scientiâ ac religione præclarum sibi præficiunt & nimis festinanter, vt à quibusdam dicitur, Pontificalibus induunt insignibus. Id illins gratiâ dispensationis factum dicunt, vt Petrum quendam qui seculariter ad Papatum videbatur adspirare, spe suâ frustrarentur. Fuit hic Petrus Petri filius filij Leonis. Leo verò à Iudaismo Pascha faciens ad Christum, à Leone baptizari & eius nomine meruit insigniri. Hic vir quia scientissimus erat in Curia Romana, magnificus effectus genuit filium nomine Petrum, magnæ famæ magnæque potentiæ post futurum. Ea tempestate inter Regem Teutonicum qui ex successione Caroli M. Romanorum Patricius erat & Ecclesiam Romanam illa de inuestituris turbulentissima ortaest seditio. In quo vir ille in tantum armis strenuus, consilio prouidus & Ecclesiæ Rom. fidelis extitit, vt ei cum cæteris munitionibus quæ Romæ sunt, illam quoque quæ illius vrbis videtur obtinere similitudinem, Turrim dico Crescentij, quæ à parte Galliarum in capite Tiberini Pontis sita est, Papa committeret, & illum præ cæteris familiarem haberet. Hac occasione mirabiliter excrescens quotidie sui melior efficiebatur, & diuitiis, possessionibus, honoribus augmentabatur.

Pergit idem Author, & postquam qui fuerunt Petri parentes, explicuit, deinde quomodo ipse fuerit institutus & cuiusmodi moribus præditus, exponit. *Inter cæteram sobolem cuius plurimo multitudine sexus vtriusque à quibusdam Antichristi præambulus appellabatur, Iste STVDII gratia GALLIAS ATQVE PARISIVS adiit; & cum repatriaret, apud Cluniacum ditissimum atque sanctissimum Cœnobium Monachalem habitum induit, aliquantisper inibi regularibus Institutionibus imbutus. A Papa Paschali II. Patris admonitione retrahitur ad Curiam, & Cardinalis effectus tempore Calixti Papæ cum eodem Gregorio Legatus missus ad Gallias Carnoti Beluacique Concilia celebrauit. Mortuo Honorio potentissima fratrum suorum familiæque quàm maximæ numerositate fretus & Portuensis Episcopi cuiusdam LITERATISSIMI, & sicut putabatur, religiosissimi senis impetu animatus, Pontificatus culmen accipit, Cleri populique non paruâ consuetudine sibi consentiente. Id in Ecclesia Dei seminarium maximi schismatis erat, & vt secularis ille Historiographus de aliis dicit,* RES MALA, SPES MVLTO ASPERIOR.

Igitur Innocentius certum sibi videns imminere periculum si diutius in vrbe moraretur, communicato cum Cardinalibus & seruis suis fidelibus consilio procuratis clam nauigiis per Tyberim ad Portum Pisanum applicat. Inde in Galliam ad Ludouicum præmittit nuncios suos, qui eum de re gestâ deque Electionis ordine & modo certiorem eum facerent, vt se Regnumque suum Parti pro qua videretur æquitas stare, adiungeret. Nec defuit quoque sibi Petrus, similiterque per Legatos Regem adse traducere conatur. Rex nihil cunctandum ratus, statim Archiepiscopos, Remensem, Senonensem, Turonensem & Bituricensem omnesque Regni sui Episcopos & Abbates Stampis conuocat: ibique non de electionis tantùm ratione, sed de personis insuper inquiri iubet, communicatoque tandem Consilio, vt habetur in Chronico Mauriniacensi, Innocentium, quia & vitâ sanctior & famâ melior & electione superior apparebat, cum omni Regno suo Romanorum Papam sibique Patrem denunciat.

Porro de vtriusque electi moribus & fama non videtur prætereundum: quod habet Arnulphus tum Sagiensis Archidiaconus, postea Lexouiensis Episcopus c. 3. & 4. contra Girardum Engolismensem qui Petro adhæserat, eiusque Legationem in Aquitania obibat. Ac de Petro quidem sic primum c. 3. *Porro*

ipsum à cunabulis, ab ipsius nutricis vberibus Apostolatui præsaga Parentum destinauit ambitio, atque post prima litterarum rudimenta docendum delegauit in Galliam, vt illius Regni beneuolentiam ipsi morum linguæque conformatio vindicaret. Totis igitur annis pueritiæ suæ, vt honestiùs inhonesta dicantur, ad omne se quod alteri collibuisset, exposuit, metuque Romani nominis importunus exactor alienis adolescere non refugit expensis. Et tamen hæc aliquantulum modestiùs exacta sunt, dum ipsum disciplina scholaris inhibet, & quotidiana præpedit instantia lectionis, & quædam crimina naturalis impotentia remouet ab ætate. Ex hoc Arnulphi loco intelligitur, quanti tum momenti res esse putaretur studuisse Parisiis, vt nemo Ecclesiasticis Gradibus satis dignus existimaretur esse, qui non ibi studiorum curriculum confecisset.

Innocentii vero qui ante Promotionem Gregorius Papa seu Paparcseus cognominabatur, mores sic depingit c. 4. *At si vita consideretur integritas & à primis annis sub examen omnia redigantur, nihil deformatum crimine, nihil infamia condemnatum. In eo enim nihil illiberale pueritia, nihil adolescentia fluxum, nil iuuentus infame, nil virilis ætas edidit indecorum. Inconcussa fides operationi bonæ fundamenta præstruxit. Consilio prouidus, benignus alloquio, facundia celebris, quam nec verborum fastus elatam, nec multitudo faciat effluentem.*

Eadem & alia plura de vtroque commemorata sunt à Bernardo Clare-Vallensi Abbate, cui Rex & qui aderant Ecclesiarum Prælati, authoritatem potestatemque definiendi quodammodo commiserant. Ergo secuta est vnanimis omnium sententia, Innocentium pro Papa recipiendum, non tam attentâ electionis ratione, quàm dignitate & meritis personæ: nam vt ait Sugerius, fit sæpe vt Romanorum tumultuantium quibuscunque molestiis Ecclesiæ electio minus ordinariè fieri valeat. Protinus vero à Rege & Consilio mittitur Sugerius ad Innocentium significaturus Franciæ obedientiam.

Ille accepto Regis nuncio lætus, qui per Prouinciam in Burgundiam delatus iam Cluniacum attigerat, iter arripit Aureliam versus, cumque Ludouicus cum Philippo filio Rege designato apud Floriacense Cœnobium honorificentissimè excipit & acclinis iuxta morem, Pontificis pedes osculatur, eumque vt Christi & Petri vicarium lætus & hilaris veneratur. Idem præstitit apud Carnutum paulò post Rex Anglorum Henricus, qui tunc in Normania morabatur. Legati quoque ad Lotharium Imperatorem mittuntur: & ille eidem electioni subscribit.

Igitur Innocentij partes tuebantur Franci, Angli, Scoti, Germani; accesserunt Hispani & Hierosolymitani. Ab Anacleto verò seu Petro Leonis steterunt Romani, Itali, Siculi & quædam aliæ gentes. Lutetiæ concionatores, & inter cæteros maximè Bernardus Clare Vallensis Innocentij probitatem, innocentiam castosque mores prædicabant. Petri vero nequitiam, fraudes, simoniam execrabantur, & tanti monstri horrorem populi mentibus fortiter incutiebant. Vnus inuentus est Gerardus Engolismensis Episcopus, qui obtentâ seu potius conseruatâ ab Anacleto Legationis Apostolicæ dignitate, Guillielmo Aquitaniæ Duci persuasit, vt quicunque illum Papam agnoscere detrectarent, aut bonis mulctaret, aut exilio damnaret, aut pœnis veluti rebelles & sibi inimicos afficeret. Quo audito Bernardus contra eum cæteros excitauit Episcopos, vt patet ex Ep. ad Episcopos Aquitaniæ, in qua hæc verba leguntur.

" Taceo multitudinem cæterorum Tusciæ, Campaniæ, Longobardiæ, Germaniæ & Aquitaniæ, Galliarum denique & Hispaniarum omnium, nec non & vniuersæ Orientalis Ecclesiæ tam Archiepiscoporum, quàm Episcoporum, quorum nomina sunt in libro vitæ, sed Epistolæ breuitas non admittit. Hi omnes vnanimes non conducti pecuniâ, non seducti fallaciâ, nun illecti priuato carnis vel cognationis amore, non timore compulsi potentiæ secularis, sed Dei proculdubio voluntatem sicut non ignorantes, ita nec dissimulantes Petrum Leonis ingenuè refutauerunt, ac securè Gregorium in Papam Innocentium susceperunt. "

Idem scripsit ad M. Gaufridum de Loratorio Insignem Theologiæ Professorem & Diuini verbi præconem, hortatusque est vt in suis concionibus & sermonibus ad populum Innocentij causam partemque promoueret pro sua insigni famâ &

dicendi peritiâ concionandique celebritate. Extat ad eũ data Ep. 125. hoc modo.
" *Odor in flore, in fructu ſapor requiritur. Odore prouocati*, charissime frater, olei effuſi no-
" minis tui cupimus & ex fructu operis cognóſcere te. Non enim nos tantum, ſed
" ipſe quoque qui nullis eget Deus, opus tamen habet hoc in tempore opere tuo,
" ſi non diſſimulas. Glorioſum tibi eſt eſſe poſſe Dei coadiutorẽ, poſſe & non eſſe,
" damnoſum. Porro autem gratiam habes apud Deum & homines, habes ſcien-
" tiam, habes ſpiritum libertatis, habes verbum viuum & efficax & ſale conditum.
" Nec oportet te pro tantis viribus ſponſæ Chriſti deeſſe in tanto diſcrimine, cum
" ſis amicus ſponſi. Amicus ſiquidem in neceſſitate probatur: quid enim tu tibi
" quieſcis, & mater tua Eccleſia conturbatur? Habuit ſua tempora quies; & ſan-
" ctum otium hactenus ſua negotia licenter libenterque exercuit. Tempus fa-
" ciendi nunc, quia diſſipauerunt legem. Beſtia illa de Apocalypſi, cui datum eſt os
" loquens blaſphemias & bellum gerere cum Sanctis, Petri Cathedram occupat,
" tanquam Leo paratus ad prædam. Altera quoque beſtia iuxta vos ſubſibilat ſicut
" catulus habitans in abditis. Illa ferocior, iſta callidior, pariter conuenerunt in
" vnum aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius. Demus operam citò di-
" rumpere vincula eorum & proiicere à nobis iugum ipſorum. Nos in no-
" ſtris partibus vna cum aliis Dei ſeruis diuino igne accenſis Deo cooperante la-
" borauimus in conueniendo populos in vnum & Reges ad diripiendum prauorum
" conſenſum, ad deſtruendam omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcien-
" tiam Dei. Nec infructuoſe: Alemanniæ, Franciæ, Angliæ, Scotiæ, Hiſpaniarum
" & Hieroſolymorum Reges cum vniuerſo Clero & populis fauent & adhærent
" D. Innocentio, tanquam filij Patri, tanquam Capiti membra ſollicitì ſeruare vni-
" tatem ſpiritus in vinculo pacis. Meritò autem illum recipit Eccleſia, cuius & opi-
" nio clarior & electio ſanior inuenta eſt, numerum eligentium & numero vincens
" & merito. At tu frater, quid adhuc negligis? quovſque vicino ſerpente tua
" malè ſecura dormitat induſtria? ſcimus quidem te filium pacis nullâ poſſe ra-
" tione induci deſerere vnitatem, ſed profectò non ſufficit, niſi & defenſare at-
" que ipſius quoque turbatores totis viribus debellare ſtudueris. Nec quietis ti-
" meas detrimentum: non paruo tuæ gloriæ incremento recompenſabitur; ſi fe-
" ra illa vicina vobis tuo ſtudio manſueſcat, vel obmuteſcat, & tantam Eccleſiæ
" prædam, Comitem dico Pictauienſem, in manu tua Dei pietas de ore Leonis
" eripiat.

Prius quam autem in apertum diſſidium cum Vuillielmo Aquitaniæ Duce
prorumperetur, vt audiuit Innocentius qui in Galliis adhuc morabatur, Gerar-
dum nonnihil aduerſus Eccleſiam Dei machinari, ad Ducem miſerat Bernardum
Clare-Vallenſem cum Ioſleno Sueſſionenſi Epiſcopo viro doctiſſimo, ipſoq; olim
Pariſienſi Profeſſore, vt eum à ſchiſmate diuertere tentarent. Verũ cum eo & cum
Girardo apud Pictauium collocuti nihil profecerunt: imò cum iniuriis & con-
tumeliis eiecti ſunt. Quamobrem Innocentius Gaufridum Carnotenſem Epiſ-
copum virum omni exceptione maiorem Legatum direxit in Aquitaniam, qui
deinde ſibi Bernardum ſocium ad tale opus adlegit, vt ſcribitur in lib. 2. vitæ
B. Bernardi.

Quamobrem autem Gerardus Engoliſmenſis poſt obedientiã Innocentio cum
aliis Galliarum Prælatis præſtitam ad partes Petri Leonis tranſierit, docet Ber-
nardus Bonæ-Vallis Abbas lib. 2. Vitæ B. Bernardi Clare-Vallenſis c. 6. his verbis.
" Laborabat ea tempeſtate ſub ſchiſmaticorum oppreſſione tota Burdegalenſis Ec-
" cleſia & non erat in Aquitania, qui poſſet reſiſtere Principi, cuius animam in-
" durauerat Deus, qui annuente Gerardo Engoliſmenſi Epiſcopo & inſtillante in
" cor eius diſſenſionis ſemina, factus eſt ſchiſmatis defenſor & [illegible]tor. Quicun-
" que ſuſceptioni Petri Leonis non ſubſcribebant, perſecutionibus expoſiti, alij
" à ſedibus propriis pulſi exulare compellebantur. Sibilabat in auribus Comitis il-
" lius crebris perſuaſionibus quaſi ſerpens antiquus veterator ille, (Gerardus) qui
" diu in partibus illis ſedis Apoſtolicæ fuerat Legatus, & nunc à Magiſtratu tan-
" to deiectus non poterat ſe pati ſuæ ſolius Eccleſiæ Epiſcopum, qui ſe viderat to-
" tius Aquitaniæ Principem & Magiſtrum. Erubeſcebat enim ad primam domum
" redire, cuius potentatui & Turonenſis & Burdegalenſis & Auxienſis Prouinciæ

ſubditæ

subditæ fuerant, & quidquid à collibus Iberorum vsque ad Ligerim complectitur & claudit Oceanus, paruerat eius imperio. Consuetus igitur prædari Prouincias & sub titulo Iustitiæ de causis emergentibus facere quæstum, infinitas aggregauit pecunias. quæ sibi erant in idolum & in Apostasiæ simulachrum. Videns igitur periisse sibi exactionum authoritatem, & solam domum quæ nuper multis stipata clamoribus, iam carebat ærariis, impatienter ferens, quod manus eius non implerentur muneribus, homo serpentinæ astutiæ festinato ad Petrum Leonis misit, vt ei Legationem concederet, & ipse ei fidelitate iurata obediret; insuper & Principem terræ & quoscumque posset, ad eius Imperium inclinaret. Gauisus homo perditionis quia locum in quo dilataret malitiam suam se inuenisse putauit, citò annuit & libenter ei in adstipulationem erroris Gilonem Tusculanum Cardinalem Episcopum, qui solus ex Romanis ei cum Petro Portuensi Episcopo adhæserat, celeriter delegauit. Porro Gerardus qui prius mutilatum se dolebat, resumpsit cornua & deinceps cœpit securior & audacior apparere. Nam & quod ante non fecerat, publicè procedebat mitratus, vt ipsa facti Officij insignia ampliorem ei reuerentiam in populos vindicarent. Aggreditur ergo Comitem multis pecuniis, inuadit eius animum rationibus venenatis & hominem promptum facile seducit & corrumpit. Imprimis ab vrbe Pictauiensi Willielmus Episcopus vir honestus homo Catholicus in societate & defensione vniuersalis Ecclesiæ stabilis violenter expellitur, & à Gerardo & Cardinale adiutore suo quia Petrum abdicabat, damnatur. Quid plura? alium substituunt Episcopum nempe Petrum de Chasteleraud, sed post mortem Girardi an. 1135. Vvillielmus Pictauiensem Episcopatum recuperauit, vt scribit Gaufredus Prior Vosiensis in Chronico. Vno verbo, qui volet cætera Gerardi Engolismensis pro suo Pseudo-Pontifice Acta videre, leget Tractatum Arnulphi tunc Sagiensis Archidiaconi de Schismate contra Gerardum. Ad Innocentium redeamus.

1130. Anno 1130. postquam à Regibus Francorum & Anglorum exceptus est modo quo diximus, Carnuto Mauriniacum proficiscitur absente tum loci Abbate Thoma & Guarino Priore, qui tamen per Cursorem de aduentu Papæ certiores facti subitò redierunt, & Papam aduenientem quàm honorificentissimè potuerunt, exceperunt. Ibi demoratus est, Pontifex biduo: & alterâ die rogatus ab Abbate consecrauit altare, quod erat ante Crucifixum in honorem S. Laurentij & omnium Christi Martyrum die scilicet 13. Kal. Feb. Huicce Consecrationi interfuerunt Cardinales plurimi, Episcopi & Abbates, quos commemorat Author Chronici Mauriniacensis; quorum isti erant inter ceteros conspicui, Cardinales Episcopi Guillelmus Prenestinus, Mathæus Albanensis, Ioannes Ostiensis, Guido Tiburtinus. Cardinales presbyteri, Ioannes Cremensis titulo S. Chrysogoni, Petrus Rubeus tit. S. Martini, Humbertus Rubeus tit. S. Clementis, Gotielmus tit. S. Ceciliæ. Diaconi Cardinales Romani tit. S. Martæ in Porticu, Haimericus Cancellarius Diaconus Cardinalis, tit. S. Mariæ Nouæ, Guido, tit. S. Mariæ in Via lata. Et hi Abbates Adinulfus Abbas Farfensis, *Bernardus Abbas Clararum-Vallium, qui tunc temporis in Gallia Diuini verbi famosissimus prædicator erat. Petrus Abaelardus Monachus & Abbas, & ipse vir Religiosus EXCELLENTISSIMARVM RECTOR SCHOLARVM, ad quas pene de tota Latinitate viri litterati confluebant. Girardus Abbas vir æquè & litteratus & Religiosus, Samson Abbas S. Luciani de Beluaco. Henricus verò Senonensis Archiepiscopus iuxta Dominum Papam in loco Capellani fuit. Gaufridus autem Carnotensis Episcopus ad populum sermonem fecit.* Hinc tertia die Papa iter arripit Leodium versus ad Colloquium cum Imperatore Lothario ineundum.

Inde regreditur in Franciam rebus ad votum cum Augusto confectis & die Cœnæ Domini à Sugerio Abbate apud S. Dionysium hilarissimè excipitur: quò quanta ad eum inuisendum hominum multitudo confluxerit, quàm festiuo plausu omnes Ciuitatis Parisiensis Ordines eum consalutatum iuerint, vix exprimi potest. Tantæ festiuitati non ipsi Iudæi deesse voluerunt, Legisque suæ codicem pulcherrimo velamine adornatum obtulerunt. *Cum autem*, inquit Sugerius, *& militia cunei & populi multi concursus ei honestissimè occurreret, nec ipsa etiam Iudæorum Parisiensium excæcata defuit synagoga, quæ legis litteram, Rotulam*

scilicet velatam offerens, ab ore eius hanc misericordia & pietatis obtinet supplicationem, AVFERAT DEVS OMNIPOTENS VELAMEN A CORDIBVS VESTRIS.

Ibi transactis festis Paschalibus Ciuitatem demum subit Parisiensem, *cui ingredienti*, inquit Author Chronici Mautiniacensis, *tota Ciuitas obuiam iuit. Sic homo ille & comitate vultus & affabilitate sermonis intuentium mercabatur beneuolentiam. A Rege Ludouico filioque eius Philippo fauorabiliter excipitur, & egrediens ab vrbe honorabiliter educitur.* Nempe Remos versus, quò Papa ad celebrandum Concilium profectus est. Eum autem progredientem innumerabilis cum Clericorum, tum Laicorum multitudo prosecuta est, nec defuit ingens pariter Litteratorum seu Scholarium comitatus, vt infra dicetur.

Antequam autem è Ciuitate Parisiensi Remos proficisceretur, instituit annuum festum *B. Genouefæ de Miraculis Ardentium.* Nimirum annis superioribus igneus morbus, seu sacer quidam ignis ita populum inuaserat, vt illorum qui eo morbo correpti fuissent, membra, præsertim à Genitalibus veluti ardente igne consumerentur, adhibitis frustra quibuscumq; Artis Medicæ remediis. Huic tandem malo B. Genouefa Parisiorum Patrona in solemni supplicatione, cui omnes Vrbis Ordines adfuerant, delata ad B. Mariæ Basilicam auxilio fuit; vt iam ante Sequanæ inundatio semel atque iterum eiusdem Virginis ope compressa fuerat. Quod verò prorsus mirabile est, cum infirmi tanto numero B. Virginis ædem occupassent, vt vix locus Canonicis superesset, statim atque eam ingressi sunt qui Genouefæ thecam ferebant, omnes tribus exceptis sanati sunt, nec vltra id tempus morbus sæuiit. Cuius miraculi veritate compertâ & omnibus patente Innocentius rogatu Stephani Episcopi & populi festum instituit perennandum: postea verò ad perpetuum rei monumentum ædificata est Ecclesia iuxta Seniorem Basilicam, dicataque Deo sub honore & nomine B. Genouefæ *de Miraculo Ardentium.*

Hocce igne diu vexata est Gallia. Gaufredus Prior Vosiensis scribit ad an. 1094. Aquitaniam tunc temporis eo atrocissimè arsisse: ex omnique parte ad S. Martialem Lemouicensem confluxisse populorum ac principum turmas, eius interuentu leuamen mali quærentes: tumque S. Pardulphum innumeris coruscasse miraculis. Idem ignis sacer an. 1128. extinctus est Suessione precibus Deiparæ Virginis, qua de re M. Hugo Farsitus tunc in re litteraria insignis libellum edidit, vt ex membranaceo codice Bibliothecæ San-Victorinæ refert Ioannes Picardus in Notis ad Ep. 35. D. Bernardi.

Paulò post Pontificis ab vrbe egressum & reuersis ab eius comitatu Parisiensium cateruis Philippus Regis filius maior 14. annos natus & ipse Rex designatus Ludouico patri moritur. Ille enim cum extra muros Parisienses equo veheretur, forte inter crura lasciuientis Quadrupedis sue domestico incurrente, vnde equus ferociter cespitauit, deturbatus nocte insecutâ interiit. Quam mortem Crasso patri in pœnam scelerum accidisse vulgatum est, quia in Ordinem Ecclesiasticum paulò immoderatius sæuiens eius bona sibi vsurpabat Aulicisque distribuebat & Libertates Clero auferebat nolens se inconsulto & non consentiente Episcopos & Abbates eligi. Quamobrem vt supra memoratum est, à Stephano Parisiensi Episcopo fuerat Censuris innodatus. Grauis fuit interitus iste Regnicolis omnibus, magnam enim de se spem adolescens concitarat. De eo casu sic scribit Sugerius. *Regis Ludouici filius floridus & amœnus puer Philippus Bonorum spes timorque malorum, cum quadam die per Ciuitatis Parisiensis suburbium equitaret, obuio porco diabolico offensus equus grauissimè cecidit, sessoremque suum nobilissimum puerum silice consternatum mole ponderis sui conculcatum contriuit. Quo dolore Ciuitas, & quicumque aderant, consternati (ea siquidem die exercitum ad expeditionem asciuerat) vociferabantur & flebant & eiulabant, tenerrimum recolligentes puerum pene extinctum in proximam domum reportant: nocte verò instante, proh dolor! spiritum exhalauit.*

Author Chronici Mautiniacensis post narrationem funesti illius interitus pergit hoc modo. *Denique D. Papam Remim proficiscentem Episcoporum, Abbatum, Litteratorum nobiliumque Clericorum grandis numerus, qui sequebatur, ipso die Parisius aduenerat. Sic Ordinis vtriusque totiusque sexus & ætatis multitudine congregatâ luctus intolerabilis & eiulatus sustollitur ad sidera affectu naturali, vt in re huiusmodi*

fieri solet, alijs alios excitantibus, corpus pueri ad Ecclesiam B. Dionysij deportatum ibique sepultum est.

Hac audita clade Innocentius consolatorias ad Regem dat litteras per Gaufridum Catalaunensem & Mathæum Albanensem Episcopos: vt habet eiusdem Author Chronici, qui addit insuper Mathæum illum ante fuisse S. Martini de Campis Priorem & ab Honorio ad Episcopatus fastigium fuisse sublimatum. Gaufridus autem ille cognomento Collum-Cerui, cum ad Regem missus est, erat Abbas S. Medardi, postmodum vero factus est Catalaunensis Episcopus; eique in Abbatiæ moderamine Odo successit.

Eodem anno more Gallicano, vel an. 1131. more Romano Concilium solenne & frequens habet Remis Pontifex Innocentius, 14. Ian. ad quod ex omnibus subiectionis & obedientiæ ipsius terris confluxerunt Ecclesiarum Prælati de pace Ecclesiæ deliberaturi. In eo verò Pseudo-Pontifex Anacletus vnà cum schismatis fautoribus excommunicatus est. Qua de re fusè Bernardus Bonæ-Vallensis Abbas l. 2. de vita B. Bernardi Clare-Vallensis c. 1. Ad idem Conciliũ Ludouicus Rex profectus magno Nobilium Francorum comitatu, & ascenso tribunali D. Papæ de more pedes osculatus sellâ iuxta positâ paucis de filio defuncto peroratis omnes proceres totumque consessum & populum ad lachrymas excitauit: demum verò Ludouicum iuniorem filium ad solatium suæ senectutis in successorem inungi postulauit. Pontifex autem his verbis orsus est, vt legitur in Chronico Mauriniacensi.

Oportet te Rex optime, qui super nobilissimam Francorum Gentem tenes Imperium, ad illius summi Regis per quem Reges regnant, Maiestatem mentis attollere & eius voluntatem per omnia venerari. Ipse enim gubernat omnia qui creauit omnia, & omnium habens scientiam in vniuersitate rerum nihil omnino facit vel fieri permittit iniustè, quamuis multa fiant iniusta. Morem habet ille piissimus Dominus, ô bone Rex, fideles suos & prosperitatibus consolari & aduersitatibus erudire. Sicut enim in sancta scriptura legimus, quæ eius Epistola de cœlo per Spiritum Sanctum ad nos in terra positos directa est, ipse percutit & medetur & flagellat omnẽ filium quem diligit. *Ego*, inquit, *occidam & ego viuere faciam, percutiam & ego sanabo.* Ne videlicet homo qui ad imaginem Dei conditus reatu transgressionis ad huius mortalitatis tenebras deuolutus est, pro patria diligat exiliũ, sed quantocius redire festinet ad illam, de qua peregrinatur in terris, cœlestem ciuitatem Sanctam Hierusalem, cuius fundamenta sunt in montibus sanctis, hoc est in Apostolis nostris, quæ sursum est, quæ est Mater nostra. Aduenæ etenim sumus & peregrini sicut omnes Patres nostri, nec habemus hic manentem Ciuitatem, sed futuram inquirimus. In ea cum Deo perenniter exultant, qui carnales hîc concupiscentias viriliter conculcant. Ad eam filius tuus simplicitatis & innocentiæ puer emigrauit. Talium enim est regnum Cœlorum. *Dauid, ô Rex, qui bonis Regibus exemplar virtutum fuit, dum filius illius languesceret grauissimè plorauit: postquam vero mortuus nunciatus est, de cinere & cilicio in quo iacebat, exsurrexit, vestes mutauit, manus lauit, ad conuiuium familiam conuocauit.* Impossibile enim est non fieri quod factum est, & sciebat vir Deo plenus quantum peccaret, qui diuinæ iustitiæ vel voluntati contrairet. Depone nunc igitur hanc quam tibi carnalis generauit affectus, quam pectore vultuque geris animi mœstitiam, quia qui sibi vnum secum regnaturũ suscepit, plures qui postea regnare possent, tibi de reliquit. Debes etiam & nos consolari scilicet homines extraneos & à propriis sedibus expulsos, quos tu primus pro amore Dei & B. Petri in Regno tuo honorificè suscepisti, obsequiis honorasti, beneficiis onerasti. Reddat tibi Dominus vicem & perpetuam mercedem, Domine Rex, in illa de qua gloriosa dicta sunt Ciuitate, in qua est vita sine morte, æternitas sine labe, gaudium sine fine.

Die crastina, quæ erat dies Dominica ne Regem moraretur Pontifex præsentibus & adstantibus omnibus Regni & Ecclesiæ proceribus Ludouicum iuniorum ita volente Patre inaugurauit, cui inaugurationi interfuerunt plurimi Magistri Parisienses & Scholares ipsius Ludouici in Scholis Claustralibus tum litteris operam dantis condiscipuli, vt indicat Author prædicti Chronici Mauriniacensis. Cum enim à Patre ad Regni consortium assumptus est, in istis Scho-

lis degebat: idque ipsemet fateri videtur in quodam diplomate quo vt grati animi argumentum ederet, singulare Canonicis indulsit Priuilegium quod petebant. *Nos*, inquit, *Ecclesiam Parisiensim in cuius Claustro, quasi quodam maternali gremio incipientis vitæ & pueritiæ nostræ exegimus tempora, Antecessoribus nostris chariorem & inter Regni Ecclesias eminentem considerantes &c* Nempe ille licet Roberto fratre iunior, de consensu tamen Optimarum à Rege prælatus est maiori, quia Robertus ignarus erat litterarum tardoq; & hebeti nimis ingenio, Ludouicus verò iam pro ætate multum in artium rudimentis profecerat. Quanta vero huiusce inaugurationis celebritas solennitasque fuerit, habemus ex Chronico Mauriniacensi his verbis.

„ Eo die solito clarior sol illuxit, & rebus agendis suum obsequium ouanter præ- „ sentare visus est. Papa mane summo de Palatio Pontificis egrediens cum suis „ Curialibus & Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus ad Ecclesiam B. Remigij, „ vbi Rex cum filio hospitatus erat, perrexit, ac cum magna deuotione atque pro- „ cessione Monachorum decentissimè suscipitur. Ibique Romani Pontificis omni- „ bus insignibus indutus, ac vt sibi consuetudinis est, in sacris magnisque festiui- „ tatibus, phrygio coronatus, innumerâ Ecclesiastici atque militaris ordinis plebis- „ que multitudine constipatus ad Ecclesiam Matricem, quæ in honore B. Mariæ „ consecrata est, cum Pueto consecrando peruenit. Ante fores Ecclesiæ eos ex- „ spectabant, Rex, Proceres eius, Archiepiscopi quidam, Episcopi, Abbates, Mo- „ nachi, Canonici, *Clerici*, *Conscholastici*, qui de diuersis Galliæ ac Germaniæ „ partibus ad Concilium confluxerant. Intrant Ecclesiam, puerum ad altare præ- „ sentant, & oleo quo S. Remigius per Angelicam manum sibi præsentato Clodo- „ uæum Regem Francorum in Christianum vnxerat, paruulum decem annos plus „ minus habentem cum ingenti tripudio D. Papa consecrauit.

Postridie huius diei Pontifex in Concilio sedens ex diuersis Christiani orbis partibus Legatos & litteras suscipit Regum & Principum ad suas partes contra Schismaticos accedentium, Lotharij Imperatoris, Henrici Regis Anglorum, Hildefonsi Hispaniarum. Missæ quoque à Carthusiensibus litteræ iussu Pontificis per Gaufridum Carnotensem Episcopum recitatæ sunt, vehementerque placuerunt: quibus nimirum illi electionem Innocentij suscipiebant, Anacleti vt schismatici reiiciebant. Gerardum Engolismensem vnicum in Aquitania pacis Ecclesiasticæ perturbatorem damnabant: Pontifici vero nouicios Ordines Cisterciensem nempe & Fontebraldensem commendabant. Extant hæ litteræ in Chronico Mauriniacensi, talesque sunt.

Domino & Patri Charissimo & Reuerendissimo Apostolicæ sedis summo Pontifici Innocentio serui & filij Carthusiæ pauperes illam quam mundus dare non potest pacem, suaque paruitatis deuotam seruitutem & licet non necessariam obsequium. Multas ad vestri Apo- „ stolatus sacras aures preces, multas pro Ecclesia Gratiopolitana disponebamus „ offerre supplicationes cogentibus eiusdem Ecclesiæ Clericis & præcipuè Charis- „ simo omni & veneratione dignissimo Patre & Episcopo nostro, qui quod sine la- „ chrymis non scribimus, dissolutus morbis & senio inter defunctos, quan- „ tum ad Episcopale spectat officium, potest adnumerari. Sed Diuina vt credi- „ mus miseratione prouenit à viro venerabili & circa vestræ serenitatis obe- „ dientiam valde deuoto Abbate Pontiniacensi, nostram exiguitatem interim vi- „ sitari. Cuius auribus cuncta quæ conceperamus, infundimus efficacius & „ plenius viua voce vestris conspectibus inferenda, & quia semel & nihil sumus, „ forte non fine præsumptionis periculo cœpimus loqui ad Dominum nostrum, „ rogamus supplices & obsecramus admonere vel exhortari minus idonei, quate- „ nus in omnibus quæ Romana vestris diebus vel patitur vel facit Ecclesia, „ nequaquam terreamini. Sed magis confortamini in Domino & in potentia vir- „ tutis eius insuperabilibus armis muniti, quæ suis commilitonibus & copiis „ Vniuersalis Imperatoris Beatus offert Apostolus, scuto scilicet fidei & galea sa- „ lutis, & qui non membra sed errores & vitia trucidat gladio spiritus. Nunc „ enim reuera non aduersus carnem tantum & sanguinem, quæ regnum Dei non „ possidebunt, sed aduersus rectores tenebrarum & spiritales nequitias pugnan- „ dum est & pugnatum. Nam quid aliud Petrinam duritiam & Leoninam rabiem „ quæ aduersatur & extollitur aduersus Principis Apostolorum Vicarium, ni-

si Diabolica nequitia, inspiratio viperea tam atrociter concitauit? quid aliud inueteratum dierum malorum, Engolismensem videlicet Gerardum, nisi veternosa cupiditas & ambitio Diabolicis immissa suggestionibus contra Catholicam pacem & veritatem tam impudenter tamque pertinaciter ire coëgit? quid nisi serpentina calliditas per humanam mutabilitatem aditum nocendi reperiens tam detestandi schismatis flendis authoribus, ex his quoque de quorum scientia præsumebatur, & fide plurimos copulauit? Sed hæc religiosos animos & in Catholica veritate fundatos tantò minus mouere tantoque minus terrere debent, quantò sunt & ab ipso Domino longius ante prædicta & à ministris iniquitatis crebrius tentata, & à veritatis sectatoribus numerosius & felicius superata. Quis enim annumerare sufficiat, quotiens & potestatum seculi crudelitatibus sit impugnata, & Schismaticorum atque Hæreticorum insidiis & fraudibus impetita? Quare autem ab eo quo permittente vel iubente cuncta fiunt, aliquid aliquando posse permissi sunt? itaut infirmi quaterentur, fortes exercerentur, imperiti erudirentur, sapientes ostenderentur, & vniuersaliter boni coronarentur, mali condemnarentur. Nunc quoniam sacri pectoris intentionem à melioribus auocatam & diuinioribus, diutius quàm decuit, nostris tenuimus ineptiis occupatam, vestræ maiestatis pedibus aduoluti, pro cunctis sed maximè pro nouellis Religionibus, Cisterciensi scilicet ac Fonteuraldensi, necnon pro vniuerso mundo preces offerimus. Non enim pars vna, sed totus potius orbis est vestra Diœcesis. Nam sicut Deus est vnus, mundus vnus, sol vnus, & vt minora inferamus, in animalibus cunctis caput vnum; ita B. Petri Vicarius id. Papa non potest esse nisi vnus. Vniuerso itaque mundo rigorem disciplinæ, rectitudinem institiæ, lumen doctrinæ & ipsius quam nomine quoque præfertis, incomprehensibilis debetis exemplar esse innocentiæ. Nam sicut in hoc visibili mundo lux est tenebris & calor contrarius frigori, ita vestra totius seculi peccatis innocentia, erroribus sapientia, luxuriis temperantia & vitiis est obiecta iustitia. Vt dum ab vno vincitur vnus, id est à B. Petri Vicario mundus, quo fine multitudinis viribus fuerit parta victoria, eo maior Deo, cuius est totum, honor reddatur & gloria: per Dominum nostrum I. Christum, qui cum Deo & Spiritu S. viuit & regnat Deus per infinita secula seculorum. Amen.

Tunc erat Carthusiæ Prior Guigo de S. Romano, vir nobilis, Diœcesis Valentinensis, litteris tam secularibus quàm diuinis admodum eruditus, acer ingenio, memoriâ tenax, facundiâ admirabilis, exorator efficacissimus, vt legitur in codice S. Remigij Remensis. Tunc adhuc quoque Episcopatum Gratianopolitanum regebat Hugo ille, qui primus Brunonem & socios exceperat, sed effœtus annis & viribus. Non paruum autem momentum ponit Arnulphus Sagiensis Archidiaconus in accessione Carthusiani Ordinis ad causam Innocentij. Commemorans enim quàm multi partes eius tuerentur, sic habet præclarè lib. contra Gerardum Engolismensem. *Partem nostram, si tamen hoc tantilla cogat exceptio, vt nomine* partis vniuersitas ferè tota vocetur, omnis Imperator, omnis Rex, omnis Princeps, omnis homo denique profitetur, quicumque Christiani nominis insignitur honore. Sed ego si qua fides est, fauorem Principum populique, quos adhuc secularis tenet affectio compeditos, in tam diuino negotio negligenter attendo. Horum in hoc mihi consensus præcipuus est, horum me monet, motum trahit, tractum tenet authoritas, quibus datum est nosse mysterium Dei, quorum in cœlis esse iam ex parte conuersatio perhibetur. *Quales reuera qui Carthusia perpetuas niues inhabitant, & qui à Cisterciensi vel Cluniacensi Monasterio profluentes lucis suæ radios vndique diffuderunt. Hi enim à manibus suis & animo, saniore consilio terrea remouentes, aspera veste, cibo cum raro, tum arido, vigiliis multisque laboribus corpus macerant, ad eam tantum retributionem totis animi viribus anhelantes quam diligentibus se gratuam repromisit. Horum sancta conuersatio, sermo sapiens, in diuinis discretio perspicax, quàm denique nulla nubes terrena densitatis obfuscat. Patitur quidem eos Deus molestiis affici, vt tanquam aurum in fornace probentur, sed vltra virum non excrescit tentatio facultatem. Licet igitur eos adhuc ex parte remoretur in terris, vt promissas augeant desideria protracta coronas, à Diuinis tamen consiliis non creduntur exclusi. Angeli enim eorum semper vident faciem Patris, & eos familiari S. Spiritus visitatione faciunt illustrari.*

1131. Anno 1131. Ioannes Episcopus Sagiensis in Normania Ioannis Lexouiensis Episcopi nepos & fater primogenitus Arnulphi dicti Lexouiensis assumptos ex Cœnobio San-Victorino Canonicos Regulares pro expulsis secularibus in Ecclesia sua collocauit: temque antea tentatam, Honorij Papæ suffragio comprobatam, Gaufridi Archiepiscopi Rothomagensis & Henrici Anglorum Regis consilio & fauore munitam perfecit. Atque ipse habitum regularem assumpsit nouo certè exemplo & parum duraturo: quod similiter Ioannes Lexouiensis eius auunculus & Gaufridus Carnotensis in Ecclesiis suis tentare voluerant, sed in ipso conatu defecerant, vt legitur in veteribus Chronicis Normanicis. Non erit autem extra rem quam tractamus Annalibus istis ea quæ rum gesta sunt, inserere: quoniam Victorina Domus inter Academica Collegia semper habita fuit, & à Magistris Academicis tam ad vsum exercitiumque litterarum, quàm ad Religionis obseruantiam instituta fuit. Extat in hanc rem Instrumentum publicum Ioannis Episcopi in Tabulario Sagiensi hoc tenore.

Ioannes Dei gratiâ Sagiensis Ecclesiæ Episcopus, Garino Priori, & fratribus in eadem Sagiensi Ecclesia sub Regula B. Augustini Canonicis professis, eorumque successoribus sub eadem professione regulariter viuentibus in perpetuum. „Quamdiu authoritate Episcopali fungimur, & curam sollicitudinemque sanctæ „Ecclesiæ, licet minus dignè tractamus, iustis actionibus insistere, maximéque „sanctæ religioni ædificandæ, nostrum studium atque diligentiam adhibere de„bemus, vt quorum mens atque anima vna in Domino legitur, & quorum vita at„que sinceritas in cœlestibus conuersatur, eorum paci & quieti oportet intende„re, vt vnitatem S. Spiritus in vinculo pacis possint seruare. Quapropter Sagien„sem Ecclesiam iamdudum & per multa tempora diuino atque debito officio val„de destitutam, annuente Dei gratiâ totis nisibus in meliorem statum reducere „atque in regulare propositum ordinemque transformare laborauimus; primum „siquidem per Apostolicas litteras, hoc est authoritate & consilio reuerendæ me„moriæ Honorij P. nec non & consilio atque concessione bonæ memoriæ Gau„fridi Rothomagensis Archiepiscopi, insuper & fauore & consilio Henrici vene„rabilis Regis Anglorum, ac Ducis Normanorum, fratres in eadem Sagiensi Ec„clesiâ sub paupertate Christi aggregauimus, eosque ibi dudum aluimus; deinde „post multas difficultates per Dei misericordiam inuentâ, atque in capitulo con„firmatâ opportunitate sanctæ pacis & concordiæ cum Clericis eiusdem Ecclesiæ „Sagiensis, vt fratres qui causa Religionis conuenerant, eorumque successores in „Ecclesia illa liberè & absolutè omnipotenti Deo deseruirent, & præbendæ quæ „vacuæ erant, & aliæ sicuti vnusquisque clericorum deficeret, statim in com„munes vsus prædictorum fratrum cessissent. Quod diu ardenti desiderio nostra „sollicitudo quæsierat, omni diligentia peragere festinauit. Idibus ergo Martij, id „est ea quadragesima die, quæ Dominica *vacat*, intitulatur, præsentibus eisdem „Sagiensis Ecclesiæ Clericis atque annuentibus, ego Ioannes Sagiens. Ecclesiæ „Episcopus, habitu sanctæ religionis iam suscepto, designatis fratribus qui causâ „communis vitæ conuenerant, eidem Ecclesiæ Beatorum Martyrû Geruasij & Pro„thasij seipsos deuouentibus atque sub Regula B. Augustini in eadem Ecclesia se „viuere profitentibus habitum sanctæ Religionis solenniter & cum benedictione „tradidimus, idcirco dilectissime fili in Christo, Garine prior Ecclesiæ Sagiens. tibi „cæterisq; fratribus in Ecclesia eadem omnipotenti Deo regulariter famulantibus „vestrisque in perpetuum sub eadem regula atque professione S. Augustini suc„cessoribus, authoritate Dei & nostra damus vobis atque concedimus potesta„tem in Ecclesia Sagiensi Diuinum officium cum reuerentia Christi & deuotione „peragere atque obseruantiam sanctæ religionis secundum sanct. Scriptur. ibi te„nere, præbendas quoque vacuas, & alias omnes sicuti vnusquisque Clerico„rum Sagiensium Ecclesiæ qui eas possident, decesserit, ita vt sine omni dilatione „atque calumnia in regulares vsus vestros, atque communes statim proueniant, „vobis eas concedimus atque damus. Decernimus quoque atquè constituimus, vt „Archidiaconi Sagiensis Ecclesiæ, de vestris fratribus, vel vestro Capitulo ve„stroque consilio ab Episcopo eligantur, & beneficia & redditus, & quidquid eis „de Archidiaconatibus prouenerit, in vestros regulares vsus atque communes

redigantur. Poſtquam autem Archidiaconus ad Sagienſem villam acceſſerit, a nullum locum, niſi ad communem domum fratrum ſuorum diuerrendi habea licentiam. Secundò poſtquam venerit, modum & ordinem aliorum exequa tur, & niſi licentia ſui ſuperioris poſteà non egrediatur: de exceſſibus vero ſuis quemadmodum & alij fratres, in capitulo ſatisfaciat: quod ſi culpa talis fuerit adhibito Epiſcopi conſilio, iudicio ſui Prioris & fratrum ſuorum in Capitulo de ponatur. Inſuper concedimus vobis atque confirmamus terram quam Henricu Rex Anglorum dedit in Angliâ Eccleſiæ Beatorum Martyrum Geruaſij & Pro thaſij in dedicatione ipſius Eccleſiæ, & quæcunque deinceps futuris temporibu donatione Regum, liberalitate Principum, Dei annuente gratia, vel quolibet modo aliquid iuſti acquirere poteritis & vobis & ſucceſſoribus veſtris firma & inconcuſſa permaneant. Concedimus atque firmamus poſſeſſiones veſtras & omnia ad communes vſus veſtros pertinentia, ab omnibus angariis, vexationibus, perturbationibus, atque ab omnibus exactionibus omnino eſſe libera atque quieta, authoritate Dei & noſtrâ conſtituimus, decernimus atque firmamus. Si qua igitur Eccleſiaſtica ſæculariſue perſona contra hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens obuiare tentauerit, ſecundò tertióue commonita, niſi reſipuerit, atque Canonicè ſatisfecerit, authoritate Dei & noſtra à liminibus S. Eccleſiæ arceatur, & à ſacrariſſimo Corpore & Sanguine Domini noſtri Ieſu-Chriſti. Amen. Facta eſt autem atque firmata ſupraſcripta Confœderatio noſtræ Inſtitutionis, anno Incarnationis Dominicæ 1131. Henrico in Angliâ regnante, Innocentio Papâ ſecundo Auſoniæ Cathedræ præſidente, quæ vt certior & firmior habeatur, eam poſtea ſcripto inſeri & ſigillo noſtro muniri fecimus.

De eadem Inſtitutione præclarè ſcribit Arnulphus Lexouienſis prædicti Ioannis frater ad Alexandrum III. Pontificem pro retinenda illa Canonicorum Regularium quam frater inſtituerat, ſocietate: nam poſt mortem Ioannis quæ accidit an. 1143. Girardus è Canonicis ſecularibus ad Epiſcopatum eiuſdem Eccleſiæ aſſumptus ſeculares reſtituere conatus eſt, ſed inſurgentibus contra eum Bernardo Clare-Vallenſi & Arnulpho Lexouienſi coactus eſt ipſe habitum Regularem aſſumere; quo decedente an. 1157. Frogerius Henrici II. Anglorum Regis Eleemoſynarius factus Epiſcopus idem rurſus tentauit. Contra quem Arnulphus hanc ſcripſit ad Alexandrum Epiſtolam.

Habuit Eccleſia Sag. Epiſcopum, cui me fraterni ſanguinis neceſſitudo coniunxit, ſed arctius gratia beneficentiæ liberalis aſtrinxit: hic cùm prædictam Eccleſiam ſuſcepiſſet, magnam temporalibus curam, maiorem ſpiritualibus homo ſanctus impendit. Ipſam igitur theſauris ornatam, inſtructam ædificiis, poſſeſſionibus reddidit ampliatam, adeò quod pro XIII. Canonicis quos Seculares appellant, ipſiſque pauperibus, moriens ibidem XXXVI. Canonicos Regulares cùm omni ædificiorum ſufficientia, & redditnum copia dereliquit. Cúmque eam in temporalibus nobilem reddidiſſet, in ſpiritualibus ſemper nobiliorem ſtuduit exhibere vir magnificus, & omni ſanctitate laudabilis, cui nec ſanctitas magnificentiam tolleret, nec magnificentia ſanctitatem. Quod bonum à prædec ſſoribus veſtris viris Apoſtolicis, Honorio primùm, poſtmodum Innocentio, denique Eugenio & Adriano cœptum eſt & firmatum; præcedente ſiquidem glorioſiſſimi Regis Anglorum Henrici deuotione, qui ob eandem cauſam Eccleſiæ bona contulit, & præcepti regalis valituro in perpetuum munimine roborauit. Cúmque res hac à prædicto viro religioſiſſimo Honorio traxiſſet initium, ab irreparabili vito Innocentio meruit incrementum, cuius auctoritate prædictus Epiſcopus electas ab Eccleſia S. Victoris Pariſienſis perſonas accepit, quarum ſanctitas & prudentia ſuis meritis tantæ rei poſſet initia conſecrare. Quorum ſtudiis tantum inter varias tribulationes ſanctum opus excreuit, vt inter omnes Gallicanas Eccleſia illa cœperit de nobilioribus illius Ordinis æſtimari, ſi quis circa eos hoſpitalitatis gratiam, vel ordinis vellet attendere diſciplinam. Porrò ne qua poſſet oriri ſecularitatis in poſterum renouandæ ſuſpicio, & quis potior fructus poterat de regularium adminiſtratione ſperari, ſtatutum eſt & Romana Eccleſia nihilominus auctoritate firmatum, quòd in regulares perſonas ſicut Præbendæ, ita & Archidiaconatus, & omnium rerum tam poteſtas, quàm adminiſtratio conferretur; ita nimirum, vt omnes obuentiones deberent in commune referri, ne cupiditati daretur occaſio, ſi eas liceret priuatis vſibus applicare. Quod adeò verum eſt, vt defuncto ſæpedicto Epiſcopo, cum qui ſucceſſit Epiſcopari Eccleſia Romana nulla ratione permiſerit, donec eundem Ordi-

mine absentiam nostram sustinere non possit. Ecce vinculum quo alligatus teneor. Ecce necessitas qua sancto Conuentui vestro non patitur nos interesse. Sed hæc hactenus. Frater & amicus noster Abbas Virtuensis & Fratres eius loci vocauerunt nos multo Religionis desiderio, Deo gratias, accensi, vnanimiter postulantes, vt ad honorem Dei & salutem animarum suarum, Pastorem eis vtilem sollicitudo nostra prouideret. Curam & administrationem Abbas ipse in manu nostra deposuit. Vna fuit totius Capituli illius vox, vnanimis in præsentia nostra consensus & electio, vt pastor eis concederetur de Monasterio S. Victoris Parisiensi. Quia verò Domus illius Religiosas personas non cognouerunt ex nomine, nullam quæsierunt; sed sanctitatis vestræ Religioni curam hanc & sollicitudinem, commiserunt. Locus enim ille est vobis familiaris & Religio personarum. Sanctitatis igitur vestræ prudentiæ quâ possumus humilitate supplicamus, vt iusto desiderio consilij & auxilij manum porrigatis. Suscipient enim cum gratiarum actione personam, quam de prædicto B. Victoris Monasterio electio vestra eis obtulerit.

Cædes M. Thomæ de S. Victore.

Eodem anno die 20. Augusti trucidatus est miserrimè & crudelissimè M. Thomas à S. Victore insignis olim in Academia Parisiensi Professor, qui cum M. Guillelmo Campellensi, cumque Gilduino, Guarnero, Godefrido, Roberto & Guntero Canonicorum Regularium habitum susceperat, tunc verò sub Gilduino Abbate Prior Stephanique Episcopi Vicarius & Pœnitentiarius erat; cuius ille consiliis in omnibus rebus, præsertim verò in administratione Ecclesiæ suæ vtebatur: trucidatus, inquam est, die Dominica in manibus ipsius Episcopi à Nepotibus M. Theobaldi Noterij Archidiaconi Parisiensis. Tanti viri cædem omnes viri boni luxerunt, sed eam maximè Stephanus Episcopus, qua ratione potuit, vltus est.

Causa & origo mali videtur hæc fuisse. Archidiaconus ob res cuidam Canonico per Archidiaconatum suum iter facienti raptas, totum ipsum Archidiaconatum interdicto supposuerat. Stephanus autem Episcopus, qui ea de re nullatenus fuerat ammonitus, licet tunc in Archidiaconatu illo esset, læsam putans authoritatem Iurisdictionemque Episcopalem, interdictum relaxauit. Id quoque in iniuriam suam factum arbitratus Archidiaconus, petiit insolenter factam sibi iniuriam reparari & emendari. Episcopus causam se cum Capitulo cogniturum pollicetur: At ille præsentiens Capitulum in ea esse sententia, vt insolentiam eiusmodi reprimi oporteret, Sedem Apostolicam appellauit. Capitulum verò & totus clerus Parisiensis rei veritatem ad Innocentium perscripsit hoc modo.

Dominus Stephanus Parisiensis Episcopus vocauit nos ad causam suam Parisius. Contendebat enim cum eo Theobaldus Noterius Archidiaconus suus ius Episcopi sui vsurpans sibi. Quidam Canonicus Parisiensis iter agens in Archidiaconatu suo res suas amisit, quas ei quidam prædo rapuit, persona quidem Canonici neque læsâ neque captâ. Archidiaconus verò die altera Archidiaconatum suum interdixit, & prædonem excommunicare cœpit, Episcopo suo in eodem Archiepiscopatu existente & inconsulto. Episcopus verò Archidiaconi sui ægrè ferens præsumptionem & contemptum; laxauit interdictum, soluit ligatum absque aliqua vocatione anathematis vinculo innodatum. Hoc foris-factum emendari sibi ab Episcopo voluit Archidiaconus, Abbatibus & Clericis qui ad causam venerant, super hoc ammirantibus. Cum potius Archidiaconi festinata interdicti præsumptio & iniusta excommunicatio puniri deberet ab Episcopo. Veruntamen auditâ eius pulsatione & Episcopi Responsione, Nos Abbates & Clerici in partem iuimus & iniunctâ sententia Archidiaconi præsumptionem & Episcopi officium ostendente ad eam proferendam reuersi sumus. Cum verò sententia in communi audita à quodam Diacono B. Mariæ Parisiensis Canonico proferri deberet, Theobaldus Romam proficisci audientiam appellauit, in hoc dicens se grauari; quod proferens sententiam à iudicibus iniunctam de mensa erat Episcopi. Vnde vestræ sanctitatis discretionem humiliter exoramus, quatenus sic in isto tanta præsumptionis temeritatem compescatis, vt cæteri Archidiaconi timeant, nec Episcopo præsente & inconsulto totum Episcopatum eius interdicere & ora omnium sacerdotum claudere audeant, & cum iam multa præsumpserint, hoc inauditum, hoc insolitum vsque ad tempora vestra facere ausi sunt. Valeat Sanctitas vestra.

Hinc videtur ortum Archidiaconi odium erga Episcopum: & quia putauit eum M. Thomæ consilio in agendis vti, ipsum sibi destinauit ad necem; quam seu

ille imperaſſet, ſeu iniuriam auunculi vleiſci voluerint nepotes, vltro perpetrarunt ipſo in conſpectu, ipſiſque in manibus Epiſcopi. Archidiaconus prævidens ſibi facinus impuratum iri, ad Papam ire conſtituit: Epiſcopus verò ad eum his verbis ſcribit, vt habetur apud D. Bernardum Ep. 159.

» Piiſſimo Patri Innocentio ſummo Pontifici Stephanus miſerandus Epiſcopus » Eccleſiæ Pariſienſis miſericordiam & Iudicium. Vir Religioſus Prior S. Victo» ris M. Thomas in obſequio Charitatis, in itinere quod indixerat pietas, in opere » ſancto, in ſanctorum comitatu, in Dominico die, certè in ſinu meo & inter ma» nus meas crudeliter ab impiis pro iuſtitia excerebratus eſt factus obediens vſque » ad mortem. Nunc opus eſt prece, vbi pietatem melius in ſilentio lachrymæ pro» uocant, & ſingultus qui interrumpit precem, exprimit affectionem. Hæc planè » compaſſionem veram, etſi non poſtulant, merentur tamen, vt pote quia verum » indicant produntque dolorem & ſimulationis fugant ambiguum. Puto proinde » ſufficere mihi ad incutiendam paternis viſceribus calamitatem quam patior, rem » vt eſt ſimpliciter intimaſſe; triſtis flebiliſque hiſtoria ſatis pro ſe agit præſertim » apud vos & ſuaſurijs fucati non indiget. Exitus aquarũ deduxite oculi mei, quo» niam dereliquit me virtus mea & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt » mecum. Nec enim illum lugeo ſed me. Nam ille quo pacto lugeatur qui mor» tis pretioſæ compendio tranſiuit ad vitam? quis illum non magis laudibus quam » fletibus proſequatur, cui viuere Chriſtus fuit, mori eſt lucrum? Epiſcopi no» men ego gerebam, ille exercebat opus. Honore ſpreto onus totis viribus ſuppor» tabat. Idcirco ille reuera mortuus ad vitam, ego viuus in morte. Ille mortis in » vincula non incidit ſed euaſit: & ecce circundant me dolores mortis & torrentes » iniquitatis conturbant me. Ego igitur, Ego miſer, Ego miſerandus in morte tua » mi frater dulciſſime Thoma, blando heu ablactatus ſolatio, cauto priuatus conſi» lio & certè tuto patrocinio deſtitutus. Expediebat me magis mori pro te quã pro » te viuere. Propter hoc defecit in dolore vita mea & anni mei in gemitibus. Con» dolet mihi Eccleſia, ſed dolet & pro ſe cõmune damnum, communis deſolatio eſt, » mecum omnis religio plorat, paternam pariter implorat conſolationem. Si Theo» baldus Noterius adierit vos, ſentiat vel in ſe quoniam exaudiuit Dominus vocem » fletus mei. Nepotes ipſius authores extitêre ſceleris, ipſe cauſa, vtrum & dicta» tor, in quæſtione eſt. Non attendatis ad verba eius, donec veniat qui mittendus » eſt, qui vobis plenius inſinuans veritatem, cautam faciat à labiis iniquis & à lin» gua doloſa.

Similiter ad Haimericum Cardinalem Diaconum & Romanæ Eccleſiæ Cancellarium, amicum ſuum in eandem rem ſic ſcribit. *Amicus in neceſſitate probatur. Quod dico, non quia de ſanctitate dilectionis veſtræ dubitem, ſed ne contingat vt dubitem. Continget autem proculdubio ſi zelum illum veſtrũ modo (quod abſit) diſſimulare comperero. Porro diſſimulationis id mihi argumentum inexcuſabile fore noueritis, ſi Theobaldum Noterium non recipere pro meritis quacunque occaſione contigerit, qui dimidium animæ meæ nepotum ſuorum manibus crudeli ambitione pracidit, ſoli cruciatui parte aliqua reſeruatâ.*

Interim Stephanus Clericidas publicâ Cenſurarum Eccleſiaſticarum fulminatione extorres & extra gremium Eccleſiæ poſitos eſſe denunciat, datiſque ad omnes Archipreſbyteros ſuos litteris declarat. Stephanus D.G. Pariſienſis Epiſ» copus F. R. E. H. Archipreſbyteris ſalutem. Ex authoritate Dei Patris Omni» potentis & Filij & Spiritus S. & S. Dei Genitricis Mariæ, & omnium ſanctorum » excommmunicamus, anathematizamus & à S. Matris Eccleſiæ limitibus ſeque» ſtramus illos qui D. Thomam Priorem S. Victoris interfecerunt, & qui in forti» tudine interfectoribus affuerunt. Et eos quorum conſilio & ammonitione & auxi» lio interfectus eſt. Omnes etiam illos excommunicamus, qui eius interfectores » & interfectorum præſentes coadiutores in ſuo hoſpitio receperint, vel qui cum » eis aliquam communionem vel participationem habuerint in potu, in conſilio » & locutione, niſi forte pro eorum correptione, in emptione & venditione, In da» ti & accepti communione, in ſuſceptione & protectione. Omnes iſtos ſupradi» ctos excommunicamus donec reſipiſcant & ad ſatisfactionem veniant. Manda» mus itaque vobis atque præcipimus, quatenus per ſingulos dies Dominicos hoc » modo & his verbis excommunicetis & cæteros preſbyteros excommunicare fa-

ciatis. Mandamus etiam vobis quatenus vnuſquiſque veſtrum in ſuo Archipreſbyteratu prohibeat, vt nullus omnino preſbyter nec de ſeculo,nec de Religione, nec Abbas,nec Canonicus,nec Monachus, nec Eremita,nec Incluſus,nec etiam Abbas S.Victoris huius Excommunicationis reum ad ſe pro confeſſione venientem ſuſcipiat, nec ei abſolutionem huius culpæ tribuat aut pœnitentiam iniungat. Quia ego de tanto reatu mihi ſoli abſolutionem & pœnitentiam reſeruaui. Hoc quoque præcipimus, vt preſbyteri quando excommunicant, hanc noſtram prohibitionem omnibus dicant. Valete. Legitur hæc Ep. in 4.Tomo Hiſtor. Ducheſ.

Quare Stephanus Abbati S. Victoris interdicit abſolutione Reorum ſi forte facinus confeſſuri ad ipſum accederent? nimirum Pœnitentiariam exercebat Epiſcopalem, & ab iniectione manuum in Clericos abſoluendi poteſtatem ſibi à ſupremo tribunali Romano & Epiſcopali conceſſam habebat, vt ſub finem huius ſeculi amplius dicemus. Res autem iſta tam cordi fuit Stephano tamque penitus animo inſedit, vt nihil non egerit, quo illatam Eccleſiæ iniuriam vleiſceretur. Vnum tantum verebatur, ne Noterius Romanæ Curiæ Proceres ſibi deuinciret: itaque apud Innocentium interceſſores præcipuos ſibi comparauit Gaufridum Epiſcopum Carnotenſem tunc in Aquitania Legatum Pontificium, & Bernardum Clare-Vallenſem. Ad priorem ſic ſcribit.

Gaufrido D. G. Venerabili Carnotenſium Epiſcopo & Apoſtolicæ ſedis legato Stephanus eadem gratia Pariſienſis Eccleſiæ Miniſter indignus, nunc autem miſeria & afflictionis Frater infelix valere in Domino. Calamitatis nouæ pondus quam veſtris auribus imo cordi veſtro illaturus ſum, neſcio ſi verbis aliquibus dignè valeat explicari. Nuncium durum & graue auditu omnibus quidem Chriſti Ieſu & S. Matris Eccleſiæ opprobria dura & grauiora ſunt præcipuè nobis ſuper habitu & ſigno Religionis conſtitutis: quibus hæc tanto plus omnibus grauiora futura ſunt, quanto ſpecialius ad noſtrum grauamen,imo oppreſſionem & ruinam omnium ſpectat noſtrum vnius occaſus. M. Thomam Priorem Cœnobij S. Victoris virum approbatum omnibuſque bonis amicum & dilectum, ac in ſanctæ Eccleſiæ defenſione illum coadiutorem & propugnatorem ſanctiſſimum & ſtrenuiſſimum impiorum manibus extinctum ſciatis, carne quidem mortuum, ſed vt indubitanter quidem credimus, viuentem in Chriſto.... Nam pro Iuſtitia tunc mecum aderat. Ego enim ipſius præſertim admonitione ſicut ei ſemper de his cura eſſe ſolebat, rogatu & aſſenſu Regis, per eum quoque ad ipſum perſuaſi, ad Abbatiam Monialium quæ eſt Cellis emendandam & ordinandam pertexeram aſſumptis mecum viris Religioſis Abbate ſcilicet S.Victoris & S. Maglorij, & Sub priore S. Martini aliiſque compluribus Monachis, Canonicis ac Clericis, cumque pro viribus negotio peracto reuerterer iuxta D. Stephani Caſtrum quod Gorniacum dicitur, ſubitò ab eius hominibus ſcilicet nepotibus Theobaldi Archidiaconi inſidias mihi in via præſtruentibus aſſultum paſſus ſum. Cumq; nos inermes vt pote die Dominico & pacem ferentes incedetemus,ſubitò euaginatis gladiis irruunt ſuper nos & nec Deo nec diei ſacræ,nec mihi,nec iis qui mecum erant, Religioſis viris honorem dantes, inter manus noſtras Innocentem trucidauerunt, mihique mortem comminati ſunt, niſi abſcederem à conſpectu eorum celeriter. Nos autem fiducialius agentes, in medios gladios nos coniecimus & iam ſemiuiuum utrèque laniatum è manibus eorum abſtraximus, atq; vndique circundantes eum de ſua confeſſione & de eius quam paſſus fuerat, inimicorum impietate dimittenda allocuti ſumus. Tunc ille libenti animo omnibus qui in ſe peccauerant, dimittens & ſuorum peccatorum intimè remiſſionem petens, percepta tandem communione Corporis & Sanguinis Chriſti libera voce ſe coram omnibus pro Iuſtitia mori conteſtatus eſt & ſic reddidit ſpiritum.

Bernardus Clare-Vallenſis facinoris quoque indignitate motus ſcripſit ad Innocentium contra Archidiaconum Noterium, cuius exactiones & vexationes exaggerat Ep. 158. ſuper interfectione M. Thomæ Prioris S. Victoris Pariſienſis, quæ eſt eiuſmodi.

Amantiſſimo Patri & Domino Innocentio ſummo Pontifici Bernardus Claræ Vallis Abbas indignus minimum id quod eſt, & quod poteſt in Domino.

" *Fera pessima quæ deuorauit Ioseph, Canum nostrorum importunitatem non ferens ad vestræ*
" *dicitur defensionis auxilium confugisse.* In quantā miseria deuenit amentiam, vt vaga
" & profuga & tremens super terram illuc potissimum fugam inierit, vbi plus time-
" re oportuit. Sceleratissime, tu summæ æquitatis sedem putas esse speluncam la-
" tronum aut cubile leonum? Tu filij cruorem adhuc recentem ore rabido ac fera-
" li spumans & masticans fugis ad sinum matris, patris audes apparere cōspectibus?
" tamen si pœnitentiam petis, neganda ei non est. Quod si audientiam, accipiat il-
" lam si placet, quam vel Moyses indulsit populo ante conflatile curuanti genu,
" vel Phinees fornicanti Israelitæ, vel Mathathias Dæmonibus immolanti, vel certè
" vt vobis de vestris aliquē proponamus, quam à B. Petro Ananias & Saphyras me-
" ruerunt: quam denique audientiam dedit negotiantibus in templo Saluator. An
" ignoramus quorundā peccata præcedere ad iudicium? Nonne vox sanguinis fra-
" tris tui clamat aduersum te de terra? Credimus & nostri Martyris spiritum, quem
" nouissimè diebus istis tua crudelitas morti dedit, cum cæteris animabus inter-
" fectorum voce valida sub altari clamare & flagitare vindictam, eoque in-
" stantius quo recentius ipsius sanguis effusus est super terram. Sed nunquid Ego,
" inquit, occidi eum? non vtique tu, sed tui & propter te. An & per te, videat Deus
" & iudicet. Si excusabilis tu es, cuius dentes arma & sagittæ, cuius lingua gladius
" acutus; proinde nec Iudæi Christi de morte culpandi sunt, quippe & ipsi manus
" continuêre cauti. *Ob illicitas exactiones quas sibi occasione Archidiaconatus in Presby-*
" *teros minime iam vt consueuerat, vsurpare liceret, beati vtique Thomæ obuiante zelo atque*
" *industria, vt pote iustitiæ amatoris & defensoris, oderat illum & mortem ei iam ipso odio*
" *homicida minitari solebat. Multi se audiuisse nunc perhibent, quibus discredendum non*
" *est. Postremo nepotes eius, vt impias manus in sanctum Domini mitterent, quid aliud*
" *vnquam aduersus eum habuerint, ipse certè dicat si potest.* Si ergo iste, qui causa, qui
" incentor, qui etiam vt omnium penè suspicio est, extitit & dictator facinoris: si
" is inquam impune ferat, quod vtique merâ impudentiâ de vestrâ Apostolica
" authoritate præsumit, quanta putamus impunitas ista in Ecclesia parturiet punien-
" da? Vnum è duobus fore necesse est, aut nullos & ex nobilibus siue potentibus se-
" cundum hoc seculum admitti deinceps ad honores Ecclesiasticos, aut passim ad
" omne illicitum permitti libere Clericos sacris abuti officiis, ne forte quispiam
" zelo Dei accensus prohibere tentauerit, ferro illico militari reus iustitiæ truci-
" detur. Atque ita quid spirituali gladio, quid Censuræ Ecclesiasticæ, quid Chri-
" stianæ legi & Disciplinæ, quid reuerentiæ sacerdotali, quid denique Diuino tem-
" porali relinquitur, si metu potentiæ secularis nullus mutire iam audeat contra
" insolentiam Clericorum? quid enim insolentius, quidue indignius in Ecclesia
" esse potest, quàm vt sibi quisque Ecclesiasticas vindicet dignitates feritate ar-
" morum, non morum probitate?

Inter istas angustias positus Stephanus, neque enim se domi suæ securum satis putabat, ad Claram-Vallem secessit. Inde Gaufrido S.R.E. Legato & Carnotensium Episcopo dat hasce litteras.

" Gaufrido D. G. venerabili Carnotensium Episcopo Apost. sedis Legato Ste-
" phanus eadem gratia Parisiensis Ecclesiæ Minister indignus, nunc autem mise-
" riæ & afflictionis Præco infelix valere in Domino. Calamitatis nouæ pondus
" quam vestris auribus, imo cordi vestro illaturus sum, nescio si verbis aliquibus
" dignè valeat explicari. Nuncium durum & graue auditu omnibus quibus Chri-
" sti Iesu & S. Matris Ecclesiæ opprobria dura & grauia sunt, præcipuè nobis sub
" habitu & signo religionis constitutis: quibus hæc tantò plus omnibus grauiora
" futura sunt, quantò specialius ad nostrum grauamen imo oppressionem & ruinam
" omnium spectat nostrum vnius occasus. M. Thomam Priorem Cœnobij S. Vi-
" ctoris virum approbatum omnibusque bonis amicum & dilectum, ac in sanctæ
" defensione Ecclesiæ illum coadiutorem & propugnatorem deuotissimum & stre-
" nuissimum Impiorum manibus extinctum sciatis, carne mortuum, sed vt indu-
" bitanter, credimus viuentem cū Christo. Cui enim Christus verè causa moriendi
" fuit, in gloria omnino deesse non poterit; quoniam & ipse cum vltimum in
" nostris manibus exhalaret spiritum, libera voce se pro Iustitia mori protestatus
" est, certissimum præteritæ præsentisq; Iustitiæ suæ, quia in Ecclesia Christi con-
" tra impios pugnauerat, testimonium relinquens, quoniam in ipsa cōsummaretur.

Hæc enim prima, hæc & vltima causa fuit laboris illius. Nam pro ipsa Iusti-
tia tunc mecum aderat. Ego enim ipsius præcipuè admonitione, sicut ei sem-
per de his cura esse solebat, rogatu & assensu Regis per eum quoque ad ip-
sum persuasi ad Abbatiam Monialium quæ est Chellis, emendandam &
ordinandam perrexeram assumptis mecum viris Religiosis, Abbate scilicet S.
Victoris & Sancti Maglorij & Suppriore S. Martini aliisque compluribus Mo-
nachis, Canonicis ac Clericis. Cumque pro viribus negotio peracto reuerteret
iuxta Domini Stephani Castrum quod Gornaium dicitur, subitò ab eius homini-
bus, scilicet nepotibus Theobaldi Archidiaconi insidias mihi in via præstruenti-
bus assultum passus sum. Cumque nos inermes vt pote die Dominico & pacem
ferentes incederemus, subitò euaginatis gladiis irruunt super nos & nec Deo, nec
diei sacræ, nec eis qui mecum erãt, Religiosis viris honorẽ dantes inter manus no-
stras & innocentem trucidauerunt, mihique mortem comminati sunt, nisi absce-
derem à conspectu eorum celeriter. Nos autem fiducialius agentes in medios
gladios nos coniecimus, & iam semiuiuum diréque laniatum à manibus eorum
abstraximus, atque vndique circundantes eum de sua confessione, & de eius
quam passus fuerat inimicorum impietate dimittenda allocuti sumus. Tunc il-
le libenti animo omnibus qui in se peccauerant, dimittens & suorum peccato-
rum intimè remissionem petens, perceptâ tandem communione Corporis &
Sanguinis, Christi libera voce se coram omnibus pro iustitia mori contestatus
est & reddidit spiritum. Hinc ergo licet nostræ spei fiducia certa, quan-
tum ad eius spectat salutem & gloriam exultandum omnino non dubitet, pretio-
samque in conspectu Domini mortem [illegible]ctorum eius sciemus, mœror tamen
& luctus grauis, qui de amici orbatione [illegible] communi omnium nostrum confu-
sione oboritur, nulla prorsus consolatione in nostro animo temperatur. Me enim
in ipso occisum video, & multo magis me occisum quàm ipsum: quia me in eius
morte periculis expositum cerno, ipsum autem à periculis liberatum. Superest
igitur, vt quia me nunc tam grauiter desolatum & contristatum cernitis, ad me
consolandum simul & consiliandum venite non differatis. Ego enim quasi qui
ipsam detestandam loci faciem sustinere non valeam, Claræ-Vallis fugiens seces-
si illic vos exspectaturus, vt consilium pariter capiamus, quid nobis pro sanctæ Ec-
clesiæ tam intolerabili ruina faciendum sit. In omnes enim nos impetus iste ca-
sum minatur, & veniet nisi præueniat Dominus. Mando ergo vobis & summo-
pere deprecor vt omni dilatione postposita Claræ-Vallis properetis, quia pericu-
la vndique mihi imminent, pro quibus consilium differri non potest.

Gaufridus his acceptis litteris ad Claram-Vallem conuolat, mandatque Re-
mensi, Rothomagensi, Turonensi & Senonensi Archiepiscopis eorumque Suffra-
ganeis, vti certa die apud *Iotrum* Diœcesis Meldensis, quod Cœnobium est Puel-
larum, Gall. *Iouare* frequentes conueniant. Quibus congregatis acceptæ sunt ab
Hugone Gratiano-Politano atque à tota Carthusiensium familia litteræ, tam im-
piam cœdem commiserantibus & execrantibus.

Dominis & Patribus in Christo Reuerendissimis Archiepiscopis & cæteris
Religiosis personis in præsentem locum deffendendæ Iustitiæ gratia congregatis
Hugo Gratianopolitanæ Ecclesiæ vocatus Episcopus & filij eius, Carthusiensium
pauperum seruus inutilis Guigo, & qui secum sunt fratres agenda cognoscere, co-
gnita viriliter adimplere per Christum Dominum nostrum. Quod homines su-
mus, ad naturam; quod iusti, ad meritum: quod Episcopi vel Presbyteri vel Archi-
diaconi vel aliquid huiusmodi, ad Ecclesia[illegible]ertinet officium. In primo exi-
stimus: in secundo saluamur: in tertio prouid[illegible] aliis quæ subtiliora sunt, pote-
statem accipimus. Duo ergo priora ad nos, tertium refertur ad proximos. Quod
si manifestum fuerit iuxta illud Ficulneæ Euangelicæ exemplar, quæ tandiu exs-
pectata fructum non attulit, officium nos similiter habere susceptum, nulla iusta
cur in eo relinquamur, remanebit occasio. Quid ergo si non solum inutiles Eccle-
siæ, sed etiam perniciosi vel verbis, vel exemplis extiterimus? nonne non solum
deiici sed etiam digni sumus puniri? Etsi igitur B. Thomæ & cæterorum qui re-
center lotis in sanguine agni stolis suis ad cœlestia demigrarunt, in conspectu Do-
mini mors pretiosa mundanâ vltione non egeat, tamen si Ecclesia Dei (sine qua
nec publicæ res saluæ sunt nec priuatæ,) vtilitate careat Disciplinæ, rogamus

„ supplices & obsecramus, quatenus armatura fidei protecti & rectitudinis zelo
„ succensi, & sanctorum Mosis, Phinees, Mathathiæ, Beatorum quoque Apostolorum Petri & Pauli aduersus Simonem, Ananiam & Barieu pie desæuientium
„ maxim. que ipsius Domini venditores de templo cædendo proturbantis exemplis animati, in sacrilegos homicidas Ecclesiastici rigoris intrepidè gladium producatis, eosque si fieri potest, omnibus faciorum officiis priueris & beneficiis, quatenus omnis Israël audiens timeat, & nequaquam vltra quispiam faciat simile.
„ Ipsi enim magis quàm homicidæ, in quorum cruentas delicias, vota complenda & odia satianda, sanctorum sunt corpora laniata. Qui nisi tantæ nequitiæ non
„ solum fructu caruerint, sed & pœnam senserint, omnibus apud nos iustitiæ defensoribus similia sunt metuenda. Valete. Orate pro nobis, & sacris eleuatis dextris
„ super partem mundi in qua siti sumus, benedictionem & obsecrationem profundite. Iterum valeto. Participes nos faciat Deus sanctorum operum vestrorum
„ gestorum & gerendorum. Valete tertiò cum reuerendis Principibus Blesensi &
„ Niuernensi.

Ipse quoque Innocentius Bernardi Abbatis litteris inuitatus confirmate quæ apud Iotrum decreta fuerant, rescripsit in hunc modum.

Innocentius Episcopus S. S. D. Venerabilibus Fratribus Rainaldo Remensi, „ Huguni Rothomagensi, Hugoni Turonensi Archiepiscopis & eorum Suffraganeis Episcopis Sal. & Apost. Bened. Grauiora delicta amarioribus grauis pœnitentiæ fletibus purganda sunt, & quod aduersus sacros Ordines committitur, „ expedit vt celeriter dignis animaduersionibus expietur. Quis enim locus tutus, „ & cui personæ sit præstanda securitas, si Ecclesiæ Dei violenter Clerici cœlestibus obsequiis mancipati iniuriis vel captionibus vel cruciatu corporis à perditis hominibus affligantur, aut quod detestabilius est, morte & sacri sanguinis effusione mulctentur? Aduersus ergo tam Deo odibile & tam piaculate flagitium quod in dilectos filios nostros bonæ memoriæ Thomam Priorem S. Victoris & Archembaldum Subdecanum Aurelianensem commissum est, tepiditate seposita, assumpto vigore Iustitiæ exurgant Canones, armentur iura, & si res expostulat, nouum scelus nouæ synodi librata sententia conteratur. Quod ergo à „ vestra dilectione apud Iotrum nuper iudicatum est, Apostolica authoritate „ statuimus esse firmatum. Sed quia nimis remissa videtur esse vestra sententia, „ addendo censemus, vt in quibuscunque locis præfati Sanguinarii præsentes fuerint, diuina ibi non celebrentur officia; & si quis sacrilegos illos Clericidas ac „ Cœlestis Collegij perturbatores & effusores Dominici Sanguinis in seculo remanentes manutenere & confouere tentauerit, anathematis sententia percellatur. „ Ad hoc addentes statuimus, vt quia de nefaria patentum nequitia & horrendo „ furore Clerici nec adipisci nec retinere Ecclesiasticū debent emolumentū (Ipsum „ enim non pretio, non violentia, non terrore, non consanguineorum truculenta nequitia sed solis interuenientibus meritis oportet acquiri & acquisitum seruati) tam Theobaldus Noterius quàm alij qui honores sub hac pessima forma „ acquisierint vel retinuerint, salua nimirum sedis Apostolicæ reuerentia Ecclesiasticis priuentur Beneficiis. *Et quia superabundat iniquitas, summopere prospiciendum est, vt Clerici de cætero nihil humanum metuant, & vt gratâ tranquillitate famulatibus valeant vacare diuinis Apostolica eis suffragia propensius impertimur.*

Quia autem Archiepiscopi prædicti paulo tardiores fuerunt in exequenda sententia Pontificis, ipse aliis litteris ad eos datis significauit quàm molestè tarditatem istam ignauiamque f[illegible] ipsque vehementissimè reprehendit. Tales autem sunt ipsius ipsins litter[illegible] quæ leguntur in 5. Tomo Spicilegij Dacheriani.

Contra interfectores Thomæ S. Victor.

Innocentius Episcopus S. S. D. Venerabilibus fratribus R. Remensi H. Senonensi & eorum Episcopis Sal. & Apost. Bened. Horrenda cædes dilecti filij nostri bonæ memoriæ Thomæ Prioris S. Victoris audientium corda turbauit, & nos „ ac fratres nostros graui mœrore perfudit. Quid autem prodest Galliam monstrorum horribilitate non fœdari, nec hæretica prauitate non pollui, si in ea sacra dignitas effusione sanguinis sacerdotalis fœdatur? Vnde mirandum valde est, quoniam regnante filio nostro charissimo Illustri & Glorioso Ludouico Francorum „ Rege, cuius Regalis vigore Iustitiæ homicidæ sacrilegi & flagitiosi grauissima

sunt animaduersione coërcendi, tam atrox tam detestabile facinus aliquorum temerariorum nefandis ausibus temporibus suis fuerit attentatum. Exurgant igitur Leges, quoniam in tanti atrocitate facinoris silere non debent: & tam Ecclesiastica quàm mundana Censura propriis mucronibus accingatur. Quæ namque bellica clades & immanis hostilitas vel aëris inclementia tantam stragem populo Dei inferre valebit, quàm si sacerdotes quibus animarum cura & diuina sacramenta commissa sunt, quibus non obedire periculosum est, & Clericos in sorte Dei assumptos & Monachos contingat occidi? Quia igitur perpetrata flagitia, si sequatur impunitas audaciam cæteris conferunt delinquendi, ne tanti sceleris immanitas & profana temeritas posteris vestigia fœda relinquat & sui contagij imitatores efficiat, eiusdem flagitij complices sacræ rigore Disciplinæ prosternite, vt iustus de promulgata iustitia gaudeat, & hoc audiens impius conquiescat. *Si enim Zelus vestræ vltionis in consimili crimine exarsisset, nefas geminatum hodie non fuisset admissum.* Euigilare igitur fratres, quibus legis Diuinæ dispensatione commissa est potestas, & omni dissimulatione remota aduersus parricidas illos & huius criminis conscios grauiter plectendos iustè animaduertite. Si quid enim à vobis dissimulatum vel omissum fuerit, cognosceris id ad animarum vestrarum & officij periculum pertinere. Sane quidquid super his Prudentia vestra decreuerit, B. Petri & nostra erit firmitate subnixum. Sanctorum siquidem Patrum Decreta & nouissima & antiqua Conciliorum statuta vos instruunt quid oporteat in huiusmodi casu decerni. Ad hæc mandamus, vt Corpus præfati boni viri qui coram Iudice superno modò de sua Iustitia & innocentia testimonium perhibet, & sub obedientia viuens in obsequio proprij est interfectus Episcopi, in sua Ecclesia honorificè tumuletur. Data Pisis 21. Decemb.

Discordia Aurelianensis.

Dum in his turbis erat Ecclesia Parisiensis, non minoribus agitabatur Aurelianensis à Ioanne Archidiacono, qui perpetratis quoque paulò ante cœdibus in Episcopatum se intruserat: quam in rem extat ad Innocentium Papam Bernardi Abbatis Ep. 161. *Si vigor*, inquit, *Ecclesiasticus pepercit istis, Ioanni dico & Theobaldo Noterio, quorum etsi non manu, assensu certè, fortè & instinctu sanguis innoxius effusus est super terram, quis non videat quid sequatur?* Extat quoque Petri Venerabilis Abbatis Cluniacensis in tom. 3. Spicilegij Dacheriani, ad Henricum Archiepiscopum Senonensem: in qua queritur de Ioannis Archidiaconi intrusione, de vi per eum illata, perque fautores eius Bartholomæum Capicerium, Zachariam, Paganum Archidiaconum, Iacobum S. Aniani Subdecanum, eorumque familias, tam Clericos scilicet quàm Laïcos *violenta fraude & consilio Algrini* Cancellarij Aurelianensis mala innumera bonis viris importantes: similiterque de Philippo Præcentore & Rodulfo Archidiacono & Hûberto conqueritur. Extat etiam pro eodem Archembaldo Epistola Gaufridi Episcopi Carnotensis ad eundem Henricum, quâ eum rogat, vt tantæ turbationi sedulam diligentiam adhibeat. Nam ipse supra cæteros, quia supra cæteros Ioannis intrusioni se se opposuerat, impiissimè & immanissimè tractabatur, suaque dignitate & bonis spoliatus fuerat. Vnde Innocentius datis Placentiæ ad Gaufridum Carnotensem & Stephanum Parisiensem litteris mandauit, vt eidem Subdecano ac sociis honores & bona ablata restitui satagerent.

Innocentius Ep. S. S. D. Venerabilibus fratribus Gaufrido Carnotensi Apostolicæ sedis Legato Stephano Parisiensi Episcopis Sal. & Apost. Ben. *Prout nouit vestra fraternitas, damna & iniurias dilectis filiis nostris Archembaldo Aurelianensi Subdecano, Magistro G. & eorum sociis irrogatas & honores sibi ablatos restituendos in vestro arbitrio & æstimatione posuimus. Quod quia minimè impletum esse accepimus, Dilectioni vestræ mandamus atque præcipimus, vt quemadmodum bene inchoastis, in nomine Domini procedatis & eandem causam effectui mancipetis. Datum Placentiæ Nonis Nouembris.*

Paracletense Cœnobium à S. Sede approbatum.

Hæc scribebat Innocentius hoc anno auxilio & copiis Lotharii Imperatoris in Italiam reductus: priusquam verò è Gallia demigraret, Antissiodori sedens Paracletense Cœnobium M. Petri Abaëlardi rogatu & meritis inductus speciali Bullâ approbauit & confirmauit; quæ talis est ex Chartulario prædicti Cœnobij.

Innocentius E. S. S. D. Dilectis in Christo Filiabus Heloïssæ Priorissæ cæte-

„ risque sororibus in Oratorio S. Trinitatis, quod in pago Trecensi, in Parochia
„ Quinceij supra fluuium Arduconem situm est, diuino famulatui mancipatis
„ tam præsentibus quàm futuris in perpetuum. Quoties à nobis illud petitur,
„ quod rationi cognoscitur conuenire, animo nos decet libenti concedere & pe-
„ tentium desideriis congruum impertiri suffragium. Proinde Dilectæ in Domi-
„ no filiæ, vestris iustis postulationibus assensum præbentes, Monasterium S.
„ Trinitatis, in quo Dinino vacatis seruitio, sub Apostolicæ sedis protectione
„ suscipimus & præsentis scripti paginâ communimus. Statuentes vt quascum-
„ que possessiones, quæcumque bona impræsentiarum iustè & legitimè posside-
„ tis, aut in futurum concessione Pontificum, libetalitate Regum vel Principum,
„ oblatione fidelium seu aliis iustis modis præstante Domino poteritis adipisci,
„ firma vobis in perpetuum, & illibata permaneant. Sanè laborum vestrorum
„ decimas quas propriis excolitis sumptibus, seu annualium absque contradictio-
„ ne aliqua vobis concedimus possidendas. Nulli ergo hominum fas sit præfatum
„ Monasterium temere perturbare aut eius possessiones auferre, vel ablatas reti-
„ nere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed hæc omnia integra con-
„ seruentur vestris vsibus perpetuò profutura. Ad indicium autem perceptæ hu-
„ ius à Rom. Ecclesia libertatis sex nummos quotannis Lateranensi Palatio per-
„ soluetis. Si qua igitur io futurum Ecclesiastica secularisue persona hanc nostræ
„ Constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentauerit, secundò
„ tertióque commonita, si non satisfactione congruâ emendauerit, potestatis ho-
„ norisque sui dignitate careat & à sacratissimo corpore ac sanguine Dei & Domi-
„ ni Redemptoris nostri I. C. aliena fiat, atque in extremo examine districtæ vl-
„ tioni subiaceat. Conseruantes autem interuenientibus BB. Apostolorum Petri
„ & Pauli meritis gratiam Domini nostri Iesu Christi & æternæ felicitatis præmia
„ consequantur. Amen. Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus. Datum
„ Antissiodori per manum Aldierici (forte, Aimerici) S. Rom. Ecclesiæ Diaco-
„ ni Cardinalis & Cancellarij 4 Kal. Decemb. Indict. 10. Incarnationis Dom. an.
„ 1131. Pontificatus verò D. Innocentij Papæ II. an. 2.

1132.

Lis inter Episcopum Parisiensem & Galonē Rectorem Scholæ Parisiensis.

Anno 1132. nondum compositâ pace in Ecclesia Parisiensi ob M. Thomæ San-Victorini Prioris necem, ecce duplex alia exoritur discordia; vna inter eundem Episcopum Stephanum & Galonem Rectorem Scholæ Parisiensis: altera inter ipsummet Episcopum & Stephanum Archidiaconum. Quæ causa prioris fuerit, non omnino liquet. Si quid tamen augurari & suspicari licet, Algrinus tum Ecclesiæ & Vniuersitatis Parisiensis Cancellarius priori dedisse videtur occasionem, propterea quod nonnihil pretij & honorarij exigebat ab iis quibus docendi licentiam impertiebatur: quæ causa fuit tam multorum in Academia Parisiensi dissidiorum, vt ex historia patebit. Galo seu Walo & cæteri Magistri cum Scholasticis Algrino comminati fuerant & forte etiam iniurias aut contumelias intulerant. Quamobrem Episcopus, quia Cancellarii sui causam tuebatur, Galonem, vt suo se iudicio sisteret, compellere voluit; erat enim Scholasticorum & Magistrorum Iudex iure ipso constitutus: at ille Præsulis in propria causa iudicium detrectauit. Episcopus totum Montem San-Genouefianum, in quo iam tota fere scholarium Vniuersitas, exceptis forte Theologis, habitabat, interdicto subiicit. Hinc ad Innocentium confugiunt Canonici tum adhuc seculares, conquerentes se nullâ suâ culpâ interdictum pati, Montisque sui Ecclesias eidem supponi, nihil tale commeritas. Innocentius eorum querelis aures præbens mandat Episcopo vti Ecclesias interdicto subleuet, saluo tamen Ecclesiæ Parisiensis & fori Episcopalis iure; cuius litteræ nondum mihi venerunt in manus. At cum Episcopus mandato non obtemperasset, iteratò ad eum scripsit Pontifex, easdemque Ecclesias Interdicto leuari iussit. Tales verò ad eum leguntur litteræ in tom. 3. Spicilegii Dacheriani.

Innocentius Ep. S. S. D. Venerabili Fratri nostro Stephano Parisiensi Episcopo Sal. & Ap Bened. *Olim fraternitati tuæ scripsisse meminimus, quatenus Ecclesias S. Genouefæ ab Interdicto quo eas alligasti, salua iustitia Ecclesiæ Parisiensis absolueres: Quod profectò nondum esse impletum tantò ammiramur, quantò præfata Ecclesia sub B. Petri tutela & protectione consistit. Cuius rei gratiâ dilectioni tuæ per iterata scripta mandamus, vt Ecclesias ipsas ab eodem interdicto absoluas: postmodum verò si quam te iustitiam habere*

here confidis, congruo loco & tempore, quod iustum fuerit, consequêris. Rogamus praterea charitatem tuam, quatinus si filius noster La. quem tibi procurandum commisimus, à te discessit, filio nostro Io. cognomine Piccuto in victualibus & aliis necessaria largiaris, eumque pro reuerentia B. Petri attentius habeas commendatum.

Postremis hisce verbis commendat Pontifex Episcopo Scholares Romanos, quos Lutetiam ad studia litterarum miserat, vt quæ illis necessaria forent tam ad victum quàm ad vestitum, ministrari procuraret. Tunc enim in Claustro & locis Basilicæ vicinis frequentia erant conuescentium scholarium habitacula præsertim vero Theologorum & Clericali militiæ deputatorum: vt Canonicorum Parisiensium conuersatione & familiaritate edocti Deo militare condiscerent. Vnde sæpe in historia nostra missos legimus à summis Pontificibus & Cardinalibus nepotes & consanguineos suos ad Episcopum Parisiensem aut ad Capitulum, quos nempe supremis Ecclesiæ Dignitaribus destinabant.

Porro Episcopus Galonem & reliquos Magistros parere detrectantes Censuris quoque illigat; illi Henricum Archiepiscopum Senonensem, vt pote Metropolitanum & superiorem adeunt abeoque decisionem litis non ab Episcopo, pronunciari pustulant: Henricus Supplices audit, diemque dicit Episcopo, vt auditis Partibus quod æquum fuerit, constituat. Episcopus Tribunal istud detrectat, aiens nimirum in ea re sibi iuribusque suis derogari, si cuius nempe rei iudex esset legitimus, Metropolitanum fineret esse iudicem. Contra Galo negat Episcopum esse debere in propria causa Iudicem, remque si nolit Episcopus adire Metropolitanum, ad Innocentij defert Tribunal & prouocat. Innocentius donec amplius liqueat, Algrinum Cancellarium sua sub tutela & manu positum esse vult. Itaque Stephanus Episcopus frustra inuitante Henrico Senonensi ad Iudicium Tribunalque Metropolitani, respondet litem ad Pontificem delatam, sibique esse in animo vadimonium obire. Sic igitur Henrico rescribit.

Significauit nobis in litteris vestris sublimitas vestra quod placuit: quibus obtemperare minimè contemnimus, sed terminos quos posuerunt patres nostri antiquos transgredi formidamus. Nunquam enim reuerenda Patrum sanxit authoritas, nusquam hoc seruare consueuit antiquitas, vt aliarum Ecclesiarum causas alicui Metropolitano liceat terminare, vel sine consensu illius Episcopi, cui cura commissa est, iudicia iudicare. Vnde scribit Papa Calixtus 15. Petro Benedicto Fratri Episcopo, *Nullus Metropolitani Diœcesani Ecclesiam vel Parochiam aut aliquem de Parochia præsumat excommunicare*, aliquidue agere absque eius consilio vel iudicio, sed hoc obseruent quod ab Apostolis ac Patribus & prædecessoribus nostris statutũ & à nobis confirmatum est. *Iterum* Si quis Metropolitanus non quod ad suam solummodo propriam pertinet Parochiam sine consilio & voluntate omnium Comprouincialium Episcoporum aliquid agere tentauerit, Gradus sui periculo subiacebit, & quod egerit, irritum habeatur. *Iterum*. Nullus alterius Parochiam disponat aut ordinet aut iudicet, quia sicut ordinario, ita & ministratio & aliarum rerum dispositio prohibetur. *Radulfo siquidem Bituricensi Archiepiscopo de re simili ita scribit Papa Nicolaus.* Conquestus est Apostolatui nostro frater noster Sigebodus Narbonensis Archiepiscopus, quod Clericos suos eo inconsulto ad iudicium tuum venire compellas, & de rebus ad Ecclesiam suam pertinentibus eo inuito quasi iure Patriarchatus tui disponas: cum hoc nec antiquitas, cui Patres sanxêre reuerentiam habeat, & authoritates sacrorum Canonum penitus non habeant.

His igitur & aliis authoritatibus muniti nolumus nec debemus ad præsens nostra & fratrum meorum Ecclesiis inauditam nouitatem inducere & earum iura antiquitus statuta permutare. Hoc dicentes non instruimus prudentiam vestram, qua satis nouit plura de paucis colligere; nec tollimus quin possint Metropolitani Episcopos Comprouinciales conuocare, & quæ præcipienda sunt, præcipere, sed antiquum ius pro paruitate nostra volumus conseruare. Vnde non satis mirari possumus, quod verba Galonis fallacia & R. nobis inobedientis suscipiris, cum causam istam à nobis ipsis & à religiosis viris veraciter audieritis, & manifestam eius culpam, si placet plenius ipso cognoueritis. Pro illius itaque irrationabili & non Canonica inuitatione (quam nullius ponderis esse, quando & vbi oportuerit, manifestissimè monstrabimus) ante vestram quam valde diligere & honorare volumus præsentiam

ad præsens ire visum fuit nobis non esse opus, *cum per nos tam sibi quàm Scholaribus* „ *suis plenariam iustitiam obtulerimus, & ad* vltimum in præsentia D. Papæ, ad quem „ huius causæ finis maximè spectat, inuitati fuerimus. *Mandatum enim sedis Apostolicæ habuimus, cuius authoritate tam Algrinum* (Cancellarium) *quàm omnes res suas* „ *sibi retinet & munit.* Insuper & vobis & nobis præcipitur, ne super eo ab aliquo iu- „ dicetur, sed potius Apostolicæ sedis iudicio omnis eius causa decidatur. Cũ igitur „ eius causa ad Domini Papæ audientiam fuerit inuitata, & à nobis vt ante ipsius „ præsentiã monstrabimus, huc vsque rationabiliter sit tractata, quod iustè fecimus „ salua reuerentia vestra, quia sine contemptu Domini Papæ facere nequimus, & „ eo inconsulto relaxare non audemus. Redeat ergo ad se mansuetudo vestra, & „ ne in amicum subitò insurgat, indignationem suam erga nos compescat, qui sic „ parati sumus vestræ parere amicitiæ, vt honorificemus ministerium vestrum sa- „ tisfaciendo iustitiæ. Valete in Domino Deo. Valete in Christo.

Ex hisce litteris intelligimus 1. Pontificem tum primum videri sibi arrogasse cognitionem litium Academicarum. 2. causam dissidij fuisse Algrinum Cancellarium, quem ipse pontifex iniurias forte passum, & metuentem maiores deinceps pati, singulari suo Patrocinio tutari voluit. 3. Henricum Senonensem fuisse Galoni ac proinde Academicis impensè addictum, cui accessit Stephanus de Garlanda Archidiaconus Parisiensis Ecclesiæ, & Regis Dapifer, vt infra constabit.

Interim vero censuris illigatus manebat Galo. Interdictum ei fuerat ab Episcopo legere seu docere publicè, nec tamen docere destiterat existimans satis fuisse ad Curiam Romanam prouocasse. Res ista maximi videtur fuisse momenti. Episcopi in eam consulti fuerant & eorum consilio denegare perstitit Episcopus relaxationem interdicti, nec quidquam profecit Legatus Pontificis, litem decidere frustra conatus; quippe renitente Episcopo, quia videbat Legatum fauere Academicis, & Romanum Tribunal adire parato, nisi Galo satisfaceret. Legitur Episcopi ad Legatum Epistola in 3. Tomo Spicilegij Dacheriani, estque eiusmodi.

„ Visis litteris vestris non minimum doluimus & supra modum moti sumus sug- „ geri vobis posse, quod vos nolumus exaudire. Nouit siquidem Curia nostra, no- „ uit Parisiensis Ecclesia, vt pote quod vidit & audiuit, *quoniam litteras vestras nobis* „ *missas in præsentia Galonis legi fecimus, & quod mandastis, si voluisset, fecissemus. Ipse* „ *autem non in causa sua sed in Archiepiscopi & Dapiferi sisus potentiã contempsit, & ad con-* „ *temptum Dei & nostrum legit. Nos vero cum Rege & Episcopis habuimus consilium, quid* „ *super hoc esset agendum: & quia iuxta eorum conditum in Clericos & Parochianos no-* „ *stros sententiam dedimus, & quia defuerunt auditores, Galonem silere compulimus.* Vi- „ deat itaque dilectio, videat vestra discretio, si inobedientes, & ideo mortuos „ & fœtentes quos iustè ligauimus, ante discussionem soluere debeamus, maxi- „ mè cum Domini Papæ præcepto & authoritate sententiam excommunicatio- „ nis nos promulgasse constiterit. *Ipse enim Dominum Algrinum suscepit in protectionem* „ *suam & nobis iniungit vt de malefactoribus suis plenariam ei faciamus iustitiam & si qua* „ *forte super eo causa emerserit, sibi emancipauit, & in Curia Romana finiendam statuit:* „ sicut in litteris eius quas vobis mittimus, videbitur, si diligenter inspiciantur. Et „ quia super Domini Papæ statuto & sententia nolumus auferre aut vnum apicem „ aut vnum iota, iuxta Galonis inuitationem in festo S. Andreæ Romam statui- „ mus ire, si interim congrua satisfactione non deleuerit, quod in nobis, imo in „ Domno Papa contumaciter commisit. Quod si vultis & si consulitis cau- „ sam istam tractari in Curia vestra & vos terminare, non renuimus. Sciatis pro- „ culdubio quoniam nos temerè periculis nonofferimus, imo quantum in nobis est, „ declinamus. Attamen & Alpium asperitatem & viæ longitudinem parui pendi- „ mus, vt primæ sedis & Rom. Pontificis dignitas quantum ad nos spectat, con- „ seruetur, & ne in aliquo per nos Romana authoritas minuatur. Vnde paternita- „ tem vestram suppliciter exoramus, vt quod iustè, quia Domini Papæ & „ Episcoporum consilio fecimus, interim stare permittatis, nec mutari præci- „ piatis, donec in Romana aut in vestra discutiatur audientia, si consulitis vt di- „ ximus, & Galo in sua pertinacia perseuerauerit & Ecclesiæ Rom. non satisfece- „ rit. Scimus proculdubio & scitis pro certo, quoniam *Parisiensis Ecclesia & omnes*

Perſona vnâ exceptâ tuebantur eam cauſam, ſi veſtram perueneris ad audientiam. Et quoniam Epiſtolari breuitate omnem negotij noſtri qualitatem non poſſumus comprehendere, Legatos noſtros, Canonicos videlicet Pariſienſis Eccleſiæ dirigimus ſanctitati veſtræ, vt cum mora & perſpicaci diligentia ius noſtrum poſſitis ad plenum cognoſcere.

Quodnam fuerit huiuſce cauſæ iudicium & à quo prolatum, non habemus. Sed tria videmus ſucceſſu temporis fuiſſe Magiſtris & Scholaribus conceſſa. 1. Ne Cancellarius Pariſienſis pro impertitione licentiarum quidquam exigeret, idque ab Alexandro III. confirmatum eſt. 2. Vt Cauſarum Academicarum duo Iudices eſſent Eccleſiaſtici, Epiſcopus & Abbas San-Genoueſianus: idque à Cœleſtino III. ſub finem huius ſeculi conſtitutum eſt. 3. Ne quis in Rectorem, Magiſtros & ſcholares Excommunicationis ſententiam promulgare auderet. Quod ſtatutum nonnulli tribuunt Innocentio III. 4. addere poſſumus, Ne Magiſtros & ſcholares liceat extra vrbem Pariſienſem ad vllum Tribunal vocare.

Porro ſatis intelligitur Galonem iſtum fuiſſe plurimæ authoritatis, & vt opinor Academiæ Rectorem, neque enim credibile eſt Magiſtrum priuatum & ſingularem auſurum fuiſſe Epiſcopo reſiſtere, & contra vetitum publicè docere, torque habiturum amicos tantoſque patronos. Cæterum ille eſt Galo ſeu walo verſificator egregius, cuius epigramma de morte willielmi Flandrenſis ſupra retulimus, cuiuſque ad an. 1125. meminit Ioannes Brompton ſcriptor Anglicus.

Diſſidium inter Ep. Pariſ. & Stephanum de Garlanda Archidiaconum

Ex hoc fortè diſſidio alterum exortum eſt inter eundem Epiſcopum & Stephanum de Garlanda Archidiaconum Regiſque Dapiferum, de quo alibi plura. Ille quoque Galoni fauebat eique Henricum Senonenſem Conſanguineum ſuum contra Epiſcopum addixerat. Sed & cauſam ipſe propriam habuit, quod nempe Gilduinus Abbas S. Victoris Epiſcopi Vicarius Archidiaconatum ſuum interdicto ſuppoſuiſſet. Graue quoque fuit iſtud diſſidium, quod Henricus Senonenſis & Gaufridus Carnotenſis Legatus Apoſtolicus componere conati, vix compoſuerunt. Extat Henrici ad Stephanum Epiſcopum Epiſtola quâ ſe cauſam iſtam ſignificat velle cognoſcere, eſtque eiuſmodi.

Henricus D. G. Senonenſis Archiepiſcopus...... *Dilectioni veſtræ querimonia & clamore D. Stephani Archidiaconi veſtri compellimur ſcribere. Idem namque Archidiaconus ſuper hoc conquerendo clamat, quod licet Abbati S. Victoris* (Gilduino) *Vicario veſtro rectitudinem offerret & per eum iuſtitiam exequi paratus eſſet, licet etiam ſe ipſum cum omnibus ſuis ſub protectione D. Papæ prætenderet, idem Abbas ſuper terram eius interdicti ſententiam poſuit. Vnde præfatus Archidiaconus ſe prægrauari dicit. Addit etiam in his ſe prægrauatum eſſe, quod à vobis iuſtitiam requiſiuit & habere non potuit de rebus Eccleſiæ Pariſienſis & rebus hominum ſuorum violenter ablatis: quamuis ſicut dictum eſt, ſub defenſione D. Papæ & cuſtodia ipſe Stephanus ſit conſtitutus. Et quoniam in his ſe prægrauari ſenſit, ad nos clamorem fecit & conuenientem diem & locum ſibi & ſuis coadiutoribus tutum dari requirit. Vnde vobis & ipſi diem in vigilia imminentis Aſcenſionis Domini & Pruuinum quia tutus locus eſt, locum conſtituimus, & veſtræ Dilectioni præcipimus, vt ad diem datam & locum conſtitutum, quantum res poſtulabit, reſponſurus veniatis, & tanquam chariſſimo conſulimus, vt interdicti ſententiam relaxetis.* Valete.

Ad hæc reſcripſit Epiſcopus ſatis acriter ſe non poſſe à Metropolitano extra ſedem Metropolitanam vocari ad examen cauſæ ſui Archidiaconi, negatque ſe Pruuinum iturum. *Audito clamore conſanguinei veſtri Domini videlicet Stephani Pariſienſis Archidiaconi aduerſum nos iniuſtè apud vos conquerentis, diem nobis & locum tutum videlicet Pruuinum in terra hoſtili ſtatuiſtis, & me Suffraganeum veſtrum neque viua voce neque litteris prius commonitum ad executionem iuſtitiæ extra Metropolitanam ſedem venire præcepiſtis: quoniam Conſanguineus veſter, vt dicit, à nobis iuſtitiam requiſiuit & habere non potuit. Hoc vero ſi placeret veſtræ Diſcretioni & Metropolitanæ grauitati, etſi non potuiſſetis non audiſſe, non debuiſſetis credidiſſe, quia ei ſine læſione fidei, cum homo meus ſit, iuſtitiam denegare non potui. Et quoniam litteris alternantibus ad inuicem locuti ſumus, & ipſas adhuc pene omnes nos habemus, cum in commune venerit, & lectæ fuerint aut nos aut ipſum de mendacio arguent*

& alterum erubescere cogent. Nos siquidem statim vt Parisius venimus, super sacrilegio, incendiis, homicidiis & aliis criminalibus Capitulis Domini Stephani Archidiaconi in terra S. Germani iniustè à Clerico, iniustius a Diacono, iniustissimè ab Archidiacono & Decano factis clamorem Abbatis audiuimus, Dominum Stephanum submonuimus, diem dedimus, & quia propinquissimus ei videbatur, induciauimus, securum locum, securum conductum Regis videlicet & Reginæ & Domni Radulphi Comitis & nostrum ei obtulimus: & fortasse hoc modo cum eo agere est ei iustitiam denegare? Et quia in nullo, ut auditis, quantum ad hoc spectat, excessimus, unde Curiam nostram exire debeamus, si placet benignitati vestræ submonitionem vestram & præceptum relaxare, cui contra honorem & dignitatem Parisiensis Ecclesiæ, nec volumus nec debemus obedire. De Interdicto autem & de litteris Domini Papæ sufficienter respondebitur, si Dominus Stephanus, vbi iustum est, causam suam tractari non dedignetur.

Ex his intelligitur, quàm constans & intrepidus esset Stephanus Episcopus, quamque studiosus iurium suorum & Ecclesiæ suæ defensor. Atque ex his quoque facile est dubium soluere, quod supra proposuimus, an Stephanus Episcopus alius sit à Stephano de Garlanda. Manifestissimè quippe liquet errare eos qui vtrumque confundunt, quod & insuper ex sequenti Epistola Gaufridi Carnotensis patet, quâ Episcopum rogat, vt quandoquidem paratus est Archidiaconus Stephanus ei satisfacere, eum benignè audiat interdictumque relaxet.

De reformanda pace inter vos & Stephanum de Garlanda dudum vobis ipso petente locuti fuimus: nunc autem quoniam audiuimus, quod omissis quæ aduersum vos videbatur habere, pacem vestram desiderat, sanctitatis vestræ discretioni consulimus, quem ex cordis affectu diligimus, & cui non consulere, quod honori vestro seruiet, non possumus. Consulimus inquam & petimus, vt diem ei competentem & terminum constituatis, in quo iuxta considerationem rationis pacem cum eo reformetis, quam offert vobis ad cognitionem & examinationem amicorum vestrorum, videlicet Abbatis de Claraualle. Non enim decet paternitatem vestram oblatam pacem respuere, quam etiam non oblatam modis omnibus prouocare debetis. Nam iuxta D. Saluatoris exemplum ouem errantem debetis requirere & ad pacis ouile vestris etiam humeris reportare. Si cum omnibus hominibus, vt dicit Apostolus, pacem debemus habere, quanto magis cum his de quibus nos oportet Domino respondere? vnde quod absit, si prædicti viri satisfactionem ex amicorum sententia non recipitis, certum est quod & apud Deum offensam incurritis & amicis vestris ruborem inuritis. Valete.

Contra hunc Stephanum Clericum & militarem virum multa habet Bernardus Clareuallensis Ep. 78. ad Sugerium, quæ videntur esse huius loci. *Cuius cor non indignatur, cuius vel clam lingua non submurmurat Diaconum contra Euangelium Deo & mammonæ pariter ministrantem?* Sic quippe sublimatum „ honoribus Ecclesiasticis, vt nec Episcopis inferior videatur, sic implicatum „ militaribus Officiis, vt præferatur & Ducibus? Rogo quid hoc est monstri, „ vt cum & Clericus & miles simul videri velit, neutrum sit? par satis vtro- „ bique abusio, siue quod Diaconus mensæ Regiæ deputetur ministerio, siue „ quod Regis Dapifer ministeriis altaris inseruiat. Quis sanè non miretur, imò „ & non detestetur vnius esse personæ & armatam armatam ducere militiam, „ & Alba stolaque indutum in medio Ecclesiæ pronunciare Euangelium? tu- „ bâ indicere bellum militibus & iussa Episcopi populis intimare? Nisi forte „ quod intolerabilius est, erubescit Euangelium, de quo Vas Electionis ad- „ modum gloriatur, & confunditur videri Clericus, magisque honorabile du- „ cit putari se militem; Curiam Ecclesiæ præfert, Regis mensam altari Chri- „ sti & Calici Domini Calicem Dæmoniorum. Quod plane credibilius ex eo „ videtur, quia cum honores non paucos, sed quantos nec Canones nisi in- „ uiti patiuntur, teneat in Ecclesia, vnius tamen quem & in Palatio assecutus „ est, magis vt aiunt, gloriatur ex nomine, quàm cæterorum quolibet appellari. „ Cumque sit Archidiaconus, Decanus, Præpositusque in diuersis Ecclesiis, nihil „ horum tamen tam eum, quàm Regis delectat vocari Dapiferum. O noua & „ exosa peruersitas! ita ne plus decet hominis quàm Dei famulum nominari? „ ac terreni quàm cœlestis Regis dici Officialem, altioris ducitur dignitatis? „ qui Clero militiam, forum anteponit Ecclesiæ, Diuinis profecto humana, cœ-

esti bus præferre terrena conuincitur. Ergo pulchrius est vocari Dapiferum, quàm Decanum, quàm Archidiaconum? Et quidem, sed Laïco, non Clerico; militi non Diacono. Mira sed cœca ambitio magis imis quàm summis delectari, & cui funes ceciderant in præclaris, insatiabili desiderio amplexari stercora; & pro nihilo habere terram desiderabilem. Confundit penitus Ordines & vtroque officio delicatè satis abutitur, dum & hinc eum delectat pompa, non militia secularis: & illinc quæstus, non cultus religionis. In quo quis facile non aduertat quantum sit dedecoris non minus vtique Regno quam sacerdotio? Vt enim Clericalis constat non esse dignitatis Regum stipendiis militare, sic nec Regiæ Maiestatis rem fortium administrare per Clericos. Denique quisnam Regum suæ vnquam Militiæ Clericum præfecit imbellem, & non magis quempiam fortissimum ex militibus?

Extant in eodem Tomo 3. Spicilegij Dacheriani quædam aliæ amicorum ad Stephanũ Episcopum litteræ, quibus partim laudatur ob constantiam suam, partim vero admonetur vt vitæ salutique suæ consulat: parari enim insidias, mortemque intentari. Vt enim erat ille vir intrepidus, nec flagitiorum, quæ in sua diœcesi perpetrabantur, patiens, multorum animos offenderat, præsertim vero Academicorum Parisiensium & Archidiaconorum suorum Theobaldi Noterij & Stephani de Garlanda, vt supra demonstratum est.

Neque hoc insolens erat in Ecclesia Parisiensi Episcopum turbari & vexari ab Archidiaconis. Id enim omnibus fere accidit Ecclesiis propter nimiam quam habebant in Diœceseos administratione auctoritatem: Vnde fiebat sæpissime, vt illi mortuo Episcopo à Canonicis substituerentur, quos beneficiorum largitione aut aliis modis sibi demeriti fuerant: & sæpe etiam cum suis Episcopis simultates exercerent & aperta nonnonquam odia. Et ne externa exempla quærantur, ipsamet Ecclesia Parisiensis illustre profert Lysiardi Archidiaconi à Francone Episcopo diuortium: quam in rem extat Leutherici Senonensis Archiepiscopi & Fulberti Carnotensis ad Clerum Ecclesiæ Parisiensis Epist. 34. apud Fulbertum. *Audiuimus*, inquiunt, Charissimi, famam iniuriarum quas patitur Episcopus vester & corde *compatimur: vos quoque illas ita sentire credimus, sicut fideles filios & bono Capiti bene cohærentia membra.... Inter aduersarios vnus est nomine Lysiardus olim quidem Archidiaconus, qui cum esse deberet oculus Episcopi sui, dispensator pauperum, Catechisator insipientium, apostatauit ab omnibus his, & factus est Episcopo suo quasi clauus in oculum, prædo pauperibus, dux erroris insipientibus; quia superba & contumeliosa maledicta in Episcopum suum iaculans, serenitatem speculationis eius turbat, decimas & oblationes altarium, stipem videlicet pauperum suo Episcopo inconsulto seculari militiæ tradit.*

Eodem anno obiit Hugo ille Gratianopolitanus Episcopus annorum plenus, qui Brunonem & socios in Eremo Carthusiensi collocauerat seque illis adiunxerat. Successit Hugo II. Carthusiani quoque Ordinis professor, vt & plurimi consequentes eiusdem Ecclesiæ Episcopi. Quo etiam anno ait Trithemius fuisse in diœcesi Heidelheimensi Spiritum quendam malignum, multoque tempore se visibilem exhibuisse in habitu rustico, & capite pileato. Vnde vulgo Rurales eum linguâ Saxonica vocabant *Ein Hedec Kin*, hoc est Pileatum: multa illum mirabilia fecisse, cum hominibus conuersari, victitare, loqui solitum, interrogare, respondere familiariter, aliquando visibili, nonnunquam inuisibili specie; iniuriarum quoque acceptarum memorem iniurias reddidisse; vt experientia probauit in coqui puero: quem, quia ab eo fuerat irrisus, in frusta discerptum coxit & verubus transfixum apposuit comedendum. Narrat quoque idem Trithemius aliquem peregre proficiscentem illi suam commendasse vxorem; ne quid amoris furtiui committeret, illumque amatores quos illa subinde introducebat, de lecto re infectâ deturbare solitum; itaut nunquam potuerit impudica coniux lasciuis & adulteris potiri amoribus, reuerso autem marito dixisse spiritum *Malo totius Saxoniæ porcos, quàm vnam ipsam vxorem custodire tuam; tantis me dolis circumuenire, tantis viis totque modis abuti suo corpore tentauit.*

Anno 1133. Stephanus Episcopus Parisiensis singulari priuilegio concessit Monachis S. Martini Campensis Ecclesiam S. Dionysij de Carcere, quam e laïca manu retraxerat, vt ante retulimus, cum præbenda etiam B. Mariæ maioris

1133.

& sodalis Ecclesiæ actumque id in Capitulo præsentibus & annuentibus Bernero Decano, Adamo Procentore, Stephano & Theobaldo Archidiaconis aliisque quamplurimis. *Quapropter*, inquit, *Ecclesia B. Martini de Campis & fratribus inibi Deo seruientibus Ecclesiam S. Dionysii de Carcere quam diu manus Laica iniuste innaserat, quæ etiam tempore nostro ad manus Regias redacta fuerat, ipsam in manibus nostris redditam, ex consensu, petitione & voluntate ipsius D. Regis Ludouici, annuente Adelaide Regina, filiis etiam eius Ludouico Rege & Henrico eiusdem Ecclesiæ Abbate concedentibus, saluo in omnibus iure Parisiensis Ecclesiæ in perpetuum donauimus...... cum Prabenda etiam B. Mariæ maioris & sodalis Ecclesiæ & cum vniuersis appendiciis.*

Eodem anno Innocentius Pontifex Pisis sedens Romam reductus est à Lothario Imperatore satis feliciter: sed cum Pseudo-Papa Anacletus editissimas turres occupasset, nec prælio nec colloquio certare vellet, postquam Imperatorem in Laterano coronauit, Pisas rediit, vbi Concilium Generale indixit. Licet autem Imperatori plurimum deberet Innocentius, nunquam tamen adduci potuit, vt ei Episcopatuum & Abbatiarum Inuestituras restitueret quinimo pridie. Non. Iunias coronam ei imponens coëgit iurare obedientiam & subiectionem, atque vt ait Sigonius, ad prodendam rei nouo exemplo actæ memoriam, huius facti seriem Regiæ in pariett pingi, hosque versus subscribi mandauit.

Rex venit ante fores iurans prius Vrbis honores.
Post homo fit Papæ, sumit quo dante Coronam.

Narrat Abbas Vspergensis Innocentium in Conuentu Leodiensi à Lothario rogatum, vti sibi inuestituras redderet, quas antecessores sui possederant, maluisse Lotharium eius opem contra Anacletum implorabat, non habere auxiliatorem, quàm eius postulatis acquiescere. *Ipse Papa*, inquit, *adiit Imperatorem Lotharium petens ab eo fauorem contra Petrum Leonis & suos fautores. Sanè Imperator visus consilio super huiusmodi responso, cœpit à Papa repetere Inuestituras Episcopatuum, quas multo tempore Imperatores ante se habuerant. Ideoque Apostolicus non modicum est turbatus & de aduentu suo contristatus; de reditu quoque anxius effectus. Non petitionem Principis exaudire non poterat super tali articulo, pro quo Ecclesia tot mala sustinuerat. Interueniente tamen consilio & orationibus S. Bernardi securus reuersus est ab Imperatore.* De eadem re Otho Frisinghensis 67. c. 18.

De Iuris Ciuilis Disciplina.

Hisce temporibus restituta est publica Iuris Ciuilis Professio in Bononiensi Academia, primusque publicè disciplinam illam exponere cœpit Irnerius seu Wernerus: nam ante hoc tempus, inquit Sigonius, Italici alii Longobardicâ, alii Salica, alii Romana lege vtebantur: in posterum verò regnante Lothario omnes vni iuri, vni legi nempe Romanæ, reliquis abrogatis, obtemperarunt, Iusque Ciuile publicis Italiæ in Gymnasiis maiori celebrari studio & diligentiori opera coli cœptum. Primus ergo Bononiæ Irnerius, teste Odofredo, publicè legit, primusque Glossas in illud scripsit; idque etiam tradit Abbas Vspergensis, nimirum regnante Lothario Irnerium ad Pandectas interpretandas accessisse.

His succenturiatur Nicolaus Cisnerus in Orat. de veteribus Iureconsultis, eà de re sic scribens.

„ Post Iustinianum Exterarum Gentium copiis cum in alias Imperii occidentalis Prouincias influentibus, tum in Italiam se inferentibus ibique domicilium ac sedem Principatus sui collocantibus, iure illo Iustinianæo plerisque in locis antiquato & obsoleto alia iura ab illis nationibus, quæ rerum in Italia potiebantur, inducta essent, à Lothario demum III. oblatis sibi ex præda direptæ vrbis Melphitanæ Pandectis sancitum est, vt ex vno illo iure reliquis legibus abrogatis in Italia iudicia fierent iusque dieeeretur. Itaque cum post aliquot secula tandem plerisque tribunalibus restitutum & scholis redditum fuerit, mitandum est Irnerium, Germanis Weinerum dictum, qui primus regnante Lothario Pandectas in publico Bononiæ Gymnasio interpretari cœpit, eiusdemque ætatis alios qui certatim ipsius institutum sunt æmulati præscriptum Iustiniani tam accuratè obseruasse. Nam potissimum in Summis glossisque scribendis elaborarunt: qua-

rum illæ loco Paratitlorum, hæ autem κατὰ πόδας expositionis sunt. In his refero Hugolinum, Bulgarum, Martinum, Ioannem Pileum, Rogerium, Aldericum, Azonem atque alios eiusdem ætatis viros bonos & in iuris doctrina eruditos, qui Lothario, Conrado III. Friderico I. eiusque filiis Henrico & Philippo imperantibus floruerunt.

At id alij referunt ad initia huius seculi, Irnerio quidem ascribentes operam in ea re collocatam, ac pluribus annis ante Lotharium, Mathilde Heroïna iubente id susceptum. qua de re sic scribit Auentinus. *Vuernherus Iurisconsultus rogante atque iubente hac Mathilda Vuelphonis II. Ducis Boiorum vxore leges Rom. populi à Iustiniano Imperatore inuulgatas hactenusque neglectas situ & carie obsoletas cum tineis & blattis depugnantes recognouit atque publicauit, continenti scriptura expositas, in libros capitaque diuisit, sententiam paucis summatim præscripsit legendo, commentando, interpretando, easdem etiam cæteris notas fecit, parum adhuc diuulgatas diligentius retractauit.*

Ex eo tempore Schola Bononiensis frequentari cœpit, nullius aut exigui ante nominis: hinc Franci Anglique qui legum discendarum studio tenebantur, illuc proficisci cœperunt; vt & qui Medicinæ disciplinam accuratè percipere volebant, ad Salernitanum studium concurrebant, vt ante docuimus, donec tandem Academia Parisiensis vtriusque Disciplinæ exercitium Theologiæ Artiumque Liberalium. Studiis adiunxit.

Anno 1134. obiit venerabilis Norbertus Præmonstratensis Ordinis Institutor, tum Magdeburgensis Episcopus. Obiit quoque Gilbertus Vniuersalis Londoniensis Episcopus, Anselmi olim Laudunensis Discipulus & insignis in Academia Parisiensi Philosophiæ Professor, Bernardo Clareuallensi coniunctissimus: vt ex eius ad eum Epistola patet, quam supra retulimus. Hugo Gratianopolitanus ab Innocentio inter Cœlites relatus est: qua de re sic ipse ad Guigonem Carthusiæ Priorem.

1134.

Innocentius Ep. S. S. D. Dilecto filio Guigoni Priori Carthusiensi Sal. & Apost. Bened. *Diuinis respondentes beneficiis, cognita vitâ eius & auditis quæ per B. Hugonis merita fiunt, miraculis, supremæ maiestatis clementiam collaudauimus, & Archiepiscoporum, Episcoporum, & Cardinalium atq; aliorum qui nobiscum aderant, communicato consilio, ipsum inter sanctos & Electos honorari præcipimus, & diem eius assumtionis cum gaudio solemniter celebrari. Quia igitur ipsius vita quam piè duxit in corpore, & miraculorum coruscatio, quâ Deus eum facit apud homines præfulgere, tuæ maximè dilectioni non extat incognita, authoritate B. Petri & nostra tibi mandamus, quatenus ea quæ tibi super hoc nota fuerint, diligenter describendo, posterorum memoriæ tradas, vt & Deus honoretur in sancto & Clerus legens ac populus audiens gratias agant Domino, atque ipsius intercessione peccatorum veniam percipere mereantur. Orantes pro nobis Dilectos filios nostros Carthusienses fratres per te in Domino salutamus & benedicimus. Datum Pisis 10. Kal. May.* Guigo iste vitam B. Hugonis edidit & Innocentio Papæ dedicauit, quæ legitur apud Surium tom. 2.

Hisce temporibus florebat adhuc schola Lugdunensis, tanti olim Academia nominis, cœpitque in ea moueri quæstio de Immaculata D. Virg. Conceptione quæ magnos in Ecclesia deinde, præsertim vero in Academia Parisiensi tumultus excitauit. Ortum autem habuit eiusmodi. Ecclesia Lugdunensis Conceptionis immaculatæ festum propria authoritate instituit, non exspectato aut non petito Ecclesiæ Rom. consensu, quia se scriptum aliquod Cœlitus delapsum accepisse dicebat, in quo D. virgo mandabat placere sibi festum istud celebrari. Bernardus Clare-Vallensis Abbas, quanquam erga D. Virginem pio animo affectissimus, Canonicos Lugdunenses Epistola redarguit, ausos temerè nouitatem in Ecclesiam inducere. Illi rectè factum tuentur. Hinc contentio; statimque Magistri cum Monachi, tum seculares alterutram partem sustinere aggressi sunt. Non erit igitur extra rem hîc apponere Bernardi Epistolam: ex qua intelligitur fundamentum longissimæ Disputationis difficilisque Quæstionis, quæ diu hanc Academiam vexauit: dum illinc Fratres Prædicatores, hinc Nostri Magistri seculares depugnarunt. Sic ergo ille.

Quæstio de Conceptione Virg. M.

Ad Canonicos Lugdunenses de Conceptione S. Mariæ.

Inter Ecclesias Galliæ constat profectò Lugdunensem hactenus præminuisse sicut digni-

„ *tate sedis, sic honestis studiis & laudabilibus institutis. Vbi enim æquè viguit Disciplina*
„ *Censura morum grauitas, maturitas consiliorum, authoritatis pondus, antiquitatis*
„ *insigne? præsertim in Officiis Ecclesiasticis haud facile vnquam serpentinis visa est nouita-*
„ *tibus acquiescere: nec se aliquando iuuenili passa est leuitate decolorari Ecclesia plena Iu-*
„ *dicij*. Vnde miramur satis, quid visum fuerit hoc tempore quibusdam vestrum
„ voluisse mutare colorem optimum, nouam inducendo celebritatem, quam ri-
„ tus Ecclesiæ nostræ nescit, non probat ratio, non commendat antiqua traditio.
„ Nunquid Patribus doctiores aut deuotiores sumus? periculosè præsumimus quid-
„ quid ipsorũ in talibus prudentia præteriit. Nec vero id tale est, quod nisi præter-
„ eundum fuerit, Patrum quiuerit omnino diligentiam præteriisse. *At valde hono-*
„ *randa* est, inquit, Mater Domini. Bene admones. Sed honor Reginæ Iudicium di-
„ ligit. Virgo Regia falso non eget honore veris cumulata honorum titulis, infu-
„ lis dignitatum. Honora sane integritatem carnis, vitæ sanctitatem. Mirare fœcun-
„ ditatem in Virgine. Prolem venerate diuinam. Extolle nescientem vel in conci-
„ piendo concupiscentiam, vel in pariendo dolorem. Prædica reuerendam Ange-
„ lis, desideratam gentibus, Patriarchis Prophetisque præcognitam, electam ex om-
„ nibus, probatam omnibus. Magnifica gratiæ Inuentricem, mediatricem salutis, re-
„ stauratricem seculorum. Exalta denique exaltatam super Choros Angelorum ad
„ Cœlestia Regna. Hæc mihi de illa cantat Ecclesia, & me eadem docuit decanta-
„ re. Ego vero quod ab illa accepi, securus & teneo & trado quod non scrupulosus
„ fateor admiserim. Accepi sane ob Ecclesiam illum diem cum summa veneratione
„ colendum, quo assumpta de seculo nequam cœlis quoq; intulit celeberrimorum
„ festa gaudiorum. Sed & ortum Virginis didici nihilominus in Ecclesia & ab Ec-
„ clesia indubitanter habere festiuum atque sanctum firmissimè cum Ecclesia sen-
„ tiens in vtero eam accepisse vt sancta prodiret. Et de Hieremia siquidem lego,
„ quod priusquã de ventre exiret, sanctificatus sit. Et de Ioanne Baptista non secus
„ sentio, qui ex vtero Dominum in vtero senserit. Videris etiam tu an & de sancto
„ Dauid idipsum liceat opinari pro eo quod dicebat Deo. In te, ait, confirmatus
„ sum ex vtero. De ventre Matris meæ tu es protector meus. Item, de ventre Ma-
„ tris meæ Deus meus es tu, ne discesseris à me. Et Hieremiæ quidem sic dictum
„ est. Priusquam te formarem in vtero, noui te, & antequam exires de vulua, sancti-
„ ficaui te.

„ Quàm pulchrè inter figurationem in vtero & parturitionem ex vtero Diuinum
„ distinxit oraculum, vt illam tantùm præcognitam, istam & sanctitatis munere
„ præornatam ostenderet, ne quis Prophetæ prærogatiuam de sola præscientia seu
„ prædestinatione putauerit æstimandam. Esto tamen vt hoc de Hieremia conce-
„ damus, quid respondebitur de Ioanne Baptista? quem Angelus prænunciauit
„ spiritu S. repletum iri adhuc in vtero Matris suæ? prorsus hoc ad prædestinatio-
„ nem præscientiamve referri posse non arbitror. Verba nempe Angeli, sicut ipse
„ prædixit, completa absq; dubio sunt, in tempore suo: & quem prælocutus est Spi-
„ ritus S. replendum, non est fas credere non repletum: idque loco & tempore quod
„ prædixit. Certissimè autem S. Spiritus, quem repleuit, sanctificauit. Cæterum qua-
„ tenus aduersus Originale peccatum hæc ipsa sanctificatio valuerit, siue pro isto,
„ siue pro illo Propheta, vel si quis alius simili præuentus gratia fuerit, non temere
„ dixerim. Sanctificatos tamen non dubitauerim dicere quos Deus sanctificauit, &
„ cũ eadẽ sanctificatione prodiisse ex vtero, quam acceperunt in vtero: nec reatum
„ quẽ in conceptione traxerunt valuisse vllatenus borũ natali iam donatã præpedi-
„ re seu præripere benedictionem. Attamen quis dicat Spiritu S. repletum manere
„ adhuc filium nihilominus iræ? & si mori in vtero contigisset cum hac plenitudine
„ spiritus pœnas luiturum damnationis? durum est. Minimè tamen ausim hioc quip-
„ piam in mea sententia definire: sed quidquid de hoc sit merito Ecclesia, quæ cæ-
„ terorum non Natiuitatem sed mortem sanctorum indicat & prædicat pretiosam,
„ singulari quadam exceptione festis præfert gaudiis veneraturque illius natalem,
„ de quo nunciante Angelo singulariter legit. *Et multi in Natiuitate eius gaudebunt.*
„ Cur enim non sit illius exitus sanctus ac proinde festiuus ac lætus, qui potuit exul-
„ tare & in vtero? Quod itaque vel paucis Mortaliũ constat fuisse collatum, fas cer-
„ te non est suspicari tantæ Virgini esse negatum, per quam omnis mortalitas emer-
„ sit ad vitam. Fuit proculdubio & Mater Domini ante sancta, quàm nata. Nec
fallitur

fallitur omnino S. Eccleſia ſanctum reputans ipſum Natiuitatis eius diem, & omni anno cum exultatione vniuerſæ terræ votiua celebritate ſuſcipiens. Ego puto, quod hæc copioſior ſanctificationis benedictio in eam deſcenderit, quæ ipſius non ſolum ſanctificaret ortum, ſed & vitam ab omni deinceps peccato cuſtodiret immunem, quod nemini alteri in Natis quidem mulierum creditur eſſe donatum. Decuit nimirum Reginam Virginem ſingularis priuilegio ſanctitatis abſque omni peccato ducere vitam, quæ dum peccati mortiſque pareret peremptorem, munus vitæ & iuſtitiæ omnibus obtineret. Sanctus igitur ortus quoniam immenſa prodiens ex vtero ſanctitas ſanctum fecit illum. Quid adhuc addendum his putamus honoribus? Vt honoretur, inquis, & Conceptus, qui honorandum præiuit partum: quoniam ſi ille non præiuiſſet, nec eſſet iſte honoratus.

Quid ſi alius propter eandem cauſam etiam vtrique parenti eius feſtos honores aſſerat deferendos? ſed de auis & proauis idipſum poſſet pro ſimili cauſa quilibet flagitare: & ſic tenderetur in infinitum & feſtorum non eſſet numerus. Patriæ eſt non exilij frequentia hæc gaudiorum, & numeroſitas feſtiuitatum Ciues decet non exules. *Sed profertur ſcriptum ſupernæ* vt aiunt *reuelationis* Quaſi & quiuis non queat ſcriptum æquè producere, in quo Virgo videatur idipſum mandare & de parentibus ſuis, iuxta Domini mandatū dicens *Honora Patrem tuum & Matrem tuā*. Ipſe mihi facile perſuadeo ſcriptis talibus non moueri, quibus nec ratio ſuppeditare, nec certa inuenitur fauere authoritas. Nam quid conſequentiæ habet, vt quoniam ſanctum præceſſit Natalem Conceptus, propterea reputetur & ipſe ſanctus? Nunquid quoniam præceſſit eum, fecit & ſanctum? quia ſi præceſſit vt eſſet, non tamen vt ſanctus eſſet. Vnde etenim illa ipſi ſanctitas, quam ſecuturo tranſmitteret? An non potius quia præceſſit abſque ſanctitate Conceptus, oportuit nimirum ſanctificari Conceptum, vt ſanctus ſequeretur iam partus? An forte mutuatus ſit ſanctitatem à poſteriori prior? Potius ſane illa quæ iam concepta facta eſt ſanctificatio ad ipſum qui ſequebatur, tranſire natalem, redire vero retrorſum ad Conceptum, qui præceſſerat iam, omnino non potuit.

Vnde ergo Conceptionis ſanctitas? an dicetur ſanctificatione præuenta, quatenus iam ſancta conciperetur, ac per hoc ſanctus fuerit Conceptus? quemadmodum ſanctificata iam in vtero dicitur, vt ſanctus conſequeretur & ortus? Sed non valuit ante ſancta eſſe quàm eſſe. Siquidem non erat antequam conciperetur. An forte inter amplexus maritales ſanctitas ſe ipſi Conceptioni immiſcuit, vt ſimul & ſanctificata fuerit & concepta? Nec hoc quidem admittit ratio. Quomodo namque aut ſanctitas abſque ſpiritu ſanctificante, aut S. Spiritus ſocietas cum peccato fuit? aut certè peccatum quomodo non fuit, vbi libido non defuit? niſi forte quis dicat de Spiritu Sancto eam & non de viro conceptam fuiſſe. Sed id hactenus inauditum. Lego denique Spiritum S. in eam, non cum ea veniſſe dicente Angelo, Spiritus S. superueniet in te. Et ſi licet loqui quod Eccleſia ſentit, & verum ipſa ſentit, dico glorioſam de Spiritu S. concepiſſe, non autem & conceptam fuiſſe: dico peperiſſe Virginem, non tamen & partam à Virgine: alioquin vbi erit prærogatiua Matris Domini, quâ ſingulariter creditur exultare & munere prolis & integritate carnis, ſi tantundem dederis & Matri ipſius? Non eſt hæc virginem honorare, ſed honori detrahere.

Si igitur ante Conceptum ſui ſanctificari minimè potuit, quoniam non erat, ſed nec in ipſo quidem conceptu propter peccatum quod inerat, reſtat vt poſt Conceptum in vtero iā exiſtens ſanctificationem accepiſſe credatur, quæ excluſo peccato ſanctam fecerit Natiuitatem, non tamen & Conceptionem. Quamobrem & ſi quibus vel paucis filiorum hominum datum eſt cum ſanctitate naſci, non tamen & concipi, vt vni ſanè ſeruaretur ſancti prærogatiua Conceptus, qui omnes ſanctificaret, ſoluſque abſque peccato veniens purgationem faceret peccatorum. Solus itaque D. Ieſus Spiritu S. conceptus, quia ſolus & ante Conceptum ſanctus. Quo excepto de cætero vniuerſos reſpexit ex eodem natos, quod vnus humiliter de ſemetipſo ac veraciter confitetur. In Iniquitatibus, inquiens, conceptus ſum & in peccatis concepit me Mater mea.

Cum hæc ita ſe habeant, quænam iam erit feſtiuæ ratio Conceptionis? quo pacto, inquam aut ſanctus aſſeretur conceptus, qui de Spiritu S. non eſt, ne di-

„ enim, de peccato est, aut festus habebitur, qui minime sanctus est? Libenter glo-
„ riosa hoc honore carebit, quo vel peccatum honorari, vel falsa videtur induci
„ sanctitas; alioqui nulla ei ratione placebit contra Ecclesiæ ritum præsumpta no-
„ uitas, mater temeritatis, soror superstitionis, filia leuitatis. Nam si sic videbatur,
„ consulenda prius erat Apostolicæ sedis authoritas, & non ita præcipitanter atque
„ inconsulte paucorum sequenda simplicitas imperitorum. Et ante quidem apud
„ aliquos errorem compereram, sed dissimulabam parcens deuotioni, quæ de sim-
„ plici corde & amore Virginis veniebat. Verum apud sapientes, atque in famo-
„ sa nobilique Ecclesia, & cuius specialiter filius sum, superstitione deprehensa,
„ nescio an sine graui offensa etiam vestri omnium dissimulare potuerim. Quæ
„ autem dixi, absque præiudicio sanè dicta sint sanius sapientis. Romanæ præser-
„ tim Ecclesiæ authoritati atque examini totum hoc, sicut & cætera quæ eius-
„ modi sunt, vniuersa reseruo, ipsius, si quid aliter sapio, paratus iudicio emen-
„ dari.

Quid rescripserit Ecclesia Lugdunensis, non habeo: at certum est hoc seculo valde incaluisse Theologorum animos, pro hac vel illa parte stantium, vt legitur in Epistolis Petri Cellensis & Alani de Insulis, qui Conceptionem immaculatam propugnarunt. At postquam Dominicani in Vniuersitate Parisiensi radices fixerunt, longè animosior fuit ea de re concertatio; dum illi Bernardi opinionem tuendam susceperunt, Academici Ecclesiæ Lugdunensis Institutum confirmarunt.

In Anglia quoque sub M. Guill. de Corbolio seu Corboilo Priore olim Chichensi & Discipulo M. Anselmi, tum verò Archiepiscopo Cantuariensi festa celebritas Conceptionis in synodo Londinensi confirmata est, teste Harpsfeldio.

1135. Anno 1135. die 1. Decemb. obiit in Normania Henricus I. Anglorum Rex, cum regnasset annis 35. & 3. mensibus. Corpus eius diu iacuit Rothomagi insepultum: ibiq; viscera eius, cerebrum & oculi humata sunt: reliquum corpus cultellis incisum & multo sale respersum, ac ne fœtor obesset, reconditum est in coriis taurinis, vt ait Matheus Parisiensis. Medicus autem qui magno pretio conductus caput eius securi diffiderat, vt cerebrum extraheret, nimia vi fœtoris confectus interiit, pretio sibi pacto malè gauisus. Hic autem vltimus fuit ex multis, inquit Mathæus, quos Henricus occidit. Ad eius tamen laudem quidam Poëta illius temporis metricè sic cecinit.

Rex Henricus obit, decus olim, nunc dolor orbis.
Numina flent, Numen deperiisse suum.
Mercurius minor eloquio, vi mentis Apollo,
Iuppiter Imperio, Marsque vigore, gemit.
Ianus Cautela, minor Alcides probitate,
Conflictu Pallas, arte Minerua, gemit.
Anglia quæ cunis, quæ sceptro Numinis huius
Ardua splenduerat, iam tenebrosa ruit.
Hæc cum Rege suo, Normania cum Duce marcet,
Nutriit hæc puerum, perdidit illa virum.

Libera vt tum fuerunt Populi Iudicia, ita varia fuerunt. Alij nempe, vt ait Ioannes Brompton, tribus eum ferebant virtutibus radiasse, sapientia, eloquentia, belli fortuna: alij tribus vitiis succubuisse victumque fuisse, cupiditate, crudelitate, voluptate. Eo autem defuncto antequam Corpus eius sepulturæ traderetur, Regnum inuasit Stephanus ex sorore nepos, Boloniæ Comes, Comitis Blesensis filius & Theobaldi Comitis item Blesensis minor frater, & à Vvillielmo Cantuariensi protinus diadema accepit die ipso Sancti Stephani.

Ad hunc quoque annum referuntur plurimæ Scholarium Parisiensium ad religiosam vitam conuersiones, sacris Bernardi Claræ-Vallensis concionibus, quas in scholis habebat, inductorum. Nam cum plurima per eum miracula patrari cernerent, cum loquebatur, nemo erat qui interno quodam pietatis affectu non

moueretur. Sic ergo legitur in lib. 6. Introductionis ad opera B. Bernardi c. 13. cuius author ait se ea quæ refert, accepisse propriis auribus ab iis qui cum Bernardo familiariter conuersati fuerant. Quadam præterea die cum vir Domini Bernardus causa exigente *Parisios* adiisset, rogatu Clericorum ingressus est de more *Scholas* eorum, quibus ostendens formam veræ Philosophiæ, monebat eos attentius de mundi contemptu & subeunda pro Christo Domino voluntaria paupertate. Explicato vero sermone cum nemo ex eis conuerteretur, tristis egressus est eo quod præter solitum id ei accidisset, veniensque ad domum cuiusdam Archidiaconi, qui eum ad hospitium suum traxerat, recessit in Oratorium ibidem constitutum. Cumque cœpisset orare in spiritu vehementi, validissima compunctione totus in lachrymas resolutus est, itaut gemitus & singultus quos cohibere non poterat, foris audiri contingeret. Quo comperto præfatus Archidiaconus à sociis eius requirere cœpit, quænam esset causa tanti mœroris. Respondens autem vnus ex eis vir Religiosus quondam Abbas Fusniaci, nomine Rainaldus, qui secretorum famuli Dei magis conscius erat, & cuius etiam relatu id cognouimus, dixit ad eum: Homo iste mirabilis totus igne charitatis accensus, & totus in Deum absorptus nil aliud in mundo desiderat, nisi tantùmodo vt valeat errantes ad viam veritatis reducere & eorum animos Christo acquirere. Et quia modo verbum vitæ seminauit *in Scholis*, & de conuersione Clericorum fructum verbi sui non recepit, Deum sibi putat iratum, cuius hodie in sua prædicatione non sensit respectum. Hinc ista procella gemituum, hinc effusio lachrymarum. Proindeque hinc certissimè spero quod hodiernam sterilitatem Christianæ satisfactionis vbertas grandi fœnore compensabit. Mane itaque facto cum *Scholas* repetisset Prædicator egregius, ad nutum Domini nauem cogitationis duxit in altum, & sacræ scripturæ retia laxauit in capturam. Finito vero sermone plurimi ex eisdem Clericis per manum illius se se Domino reddiderunt. Quos ille protinus de mundi periculo tanquam de marinis fluctibus extractos & vehiculis conductis impositos in saluatorium Claræ-Vallis transferre non distulit. In sequentibus narrat idem Author die sequenti tres adhuc Clericos seu Scholares captasse.

Similiter Gaufridus Monachus Clarevallensis Bernardi peregrinationum Comes l. 4. c. 2. sic de eiusdem virtutibus scribit. Et quod addimus, huic simile fuit. Patrem sanctum *fines Parisiorum* aliquando peragrantem, vt ad ipsam diuerteret Ciuitatem, Episcopus Stephanus & cæteri omnes qui pariter adierant, obnixè rogantes non poterant obtinere, magno siquidem zelo, nisi causa grauis vrgeret, Conuentus publicos declinabat. Cumque vespere iter suum aliàs ordinasset, manè vbi primum locutus est fratribus, dicere iubet Episcopo, quia mane ibimus Parisios vt rogasti. Conueniente igitur *Clero admodum copioso*, sicut semper ab eo solebant expetere verbum Dei, continuò tres ex illis compuncti sunt & conuersi ab inanibus studiis ad veræ sapientiæ cultum, abrenunciantes seculo & Dei famulo adhærentes. Quorum ille primum intuens cum subitò inter loquendum fugeret petereque vestigia eius, inclinauit se modicè & fratri cuidam propius assidenti in ore locutus est dicens: Istum ego sicut nunc video venientem, nocturna visione præuidi, propter quem etiam nos Dominus adduxit. Qui nimirum Nouicius in multa postmodum puritate & deuotione conuersatus, plurimumque acceptus Deo & hominibus in Clara-Valle post annos aliquot beato fine quieuit.

Robertus quoque de Monte in supplemento Sigeberti de Conuersionibus eiusmodi verba faciens, sic habet ad an. 1139. *Inter hos etiam alios multos tunc claros scientiâ viros Bernardus Abbas Clarevallensis vir opinatissimæ Religionis eminentissimè clarebat, qui multorum miraculorum Patrator & verbi Dei feruentissimus prædicator atque plurimorum Monasteriorum fundator, animarum lucra maxima Deo adhibebat, adeo vt* Magistri Scholarum cum magno Clericorum comitatu *etiam de longinquis Regionibus ad eius optabile Magisterium confluentes centenario vel ampliori Nouiciorum numero Domum probationis implerent, & vno die Quadraginta Monachi fierent.*

Extant plurimi eius sermones de Conuersione ad Clericos. Extant & quædam Epistolæ ad Magistros Parisienses, quos ad Religiosam vitam è scholis traducere conabatur, præsertim ad M. Gualterum de Caluo-monte, ad M. Guillelmum, ad Henricum de Murdach Angligenam, quas hoc loco inserere non erit inutile. Sic ergo ait ille Ep. 104. ad M. Gualterum de Caluomonte.

" Sæpe meum amicum dulcissima subeunte memoria doleo super te, Gualtere Charissime, cogitans nimirum illud tuæ iuuentutis decus & ingenij acumen, scientiæ & eruditionis ornatum, quodque his omnibus excellentius est in Christiano, tuos illos mores ingenuos quàm inanibus studiis atteras, dum de tantis muneribus non au hori Christo, sed rebus deseruias transitoriis. O si quod auertat Deus, mors inopinata subripiens ista cõcusserit! heu subito cũcta velut ad impulsum vrentis & furentis venti tanquam fœnum velociter *arescent, & quemadmodum olera herbarum citò decident*. Quid ergo tecum tolles de omni labore tuo quem operatus fueris super terram? quid retribues Domino pro omnibus quæ tribuit tibi? quid inquam lucri pro tot tibi creditis talentis referes creditori? O si vacuam manum inuenerit ille, ille donorum promptus quidem auctor, sed importunus exactor: veniet enim, veniet & non tardabit ad requirendum vtique quod suum est cum vsura. Suum nempe asserit omne, quod te in tua patria pomposis sed periculosis fauoribus nobilitare videtur. Genus clarum, corpus aptum, forma elegans, ingenium velox, eruditionis vtilitas & honestas morum gloriosa quidem suot, sed ei à quo sunt: si tibi vsurpas, est qui quærat & iudicet. Esto tamen liceat tibi hæc interim adscribere nomini tuo & gloriari in laude tua & vocari ab hominibus Rabbi, & facere tibi nomen grande duntaxat super terram, quid tibi post mortem his omnibus nisi fortasse memoria relinquetur, & hoc quoque solummodo super terram? Scriptum quippe est *dormierunt somnum suum & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis*. Quod si hic est finis omnium laborum tuorum, vt pace tua dixerim, quid habes amplius iumento? &c.

Similiter M. Henricum Murdach virum quoque eximiæ litteraturæ & magnæ famæ hortatur ad idem vitæ genus amplectendum, cuius Discipuli nonnulli iam se contulerant ad Claram-Vallem, hominemque tandem emouit vt scholas desereret. Sic ergo ad illum Ep. 106.

" Dilecto suo Henrico Murdach Bernardus Abbas dictus de Clara-Valle salutem & non in via. Quid mirũ si inter prospera fluctuas & aduersa, qui necdũ statuisti supra Petram pedes tuos? At si iures & statuas custodire iudicia iustitiæ Domini, quid horũ te poterit separare à charitate Christi? ô si scires & quid dicam? Oculus, Deus, non vidit absq; te quæ præparasti diligentibus te. Sed tu frater, qui vt audiui Prophetas legis, putas intelligis quæ legis? Nam si intelligis, sentis vtique sensum Propheticæ lectionis esse Christũ. Quem videlicet si apprehendere cupis, potius illum sequendo quam legendo consequi potes. Quid quæris verbum in verbo, quod iam Caro factum præsto est oculis? Iam de latibulo Prophetarum egressus est ad oculos Piscatorum, iam de monte vmbroso & condenso tanquam sponsus de thalamo suo prosiluit in campum Euangelij. Iam qui habet aures audiendi, audiat illum clamantem in templo. Qui sitit, veniat ad me & bibat. Et *venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis & ego reficiam vos*. Tu ergo times deficere, vbi se veritas reficere te promittit? certè si tantum te delectat tenebrosa aqua de nubibus aëris, quanto iucundius haurias de serenissimis fontibus Saluatoris? O si senex paululum quid de adipe frumenti vnde satiatur Hierusalem, degustares, quàm libenter suas crustas rodendas litteratoribus Iudæis relinqueres! O si vnquam in schola pietatis sub Magistro Iesu mereat te habere sodalem!..Experto crede, aliquid amplius inuenies in siluis quàm in libris. Ligna & lapides docebunt te quod à Magistris audire non possis. *An non putas posse te sugere mel de Petra oleumque de saxo durissimo?*

Huiusce Henrici duo Discipuli Willielmus & Iuo præcesserant, vitamque Monasticam amplexi fuerant. Et illi eadem Epistola Magistrum rogant, ne dedignetur sequi Discipulos. *Oramus Deum, vt vobis quo nos praiisse debueratis, tribuat vel sequi: quatenus & in hoc tantæ humilitatis Magistrum teneamus, cum videlicet non despexeritis Magister sequi Discipulos.* Tandem ille sequutus est, & postmodum Abbas Vallis-Claræ factus: inde ad Abbatiam de Fontibus post mortem Richardi translatus, tandemque ad Archiepiscopatum Eboracensem promotus. Similiter M. Vuillielmum qui deinde Abbas fuit S. Theodorici conuertit, & Gaufridum de Perona Scholasticum, Thomam de Beuerla & alios innumeros. Neque solum Scholasticos, sed & complures quoque Magistros, vt ait Bernardus Bonæ-Vallensis in præfatione ad eius vitam. *Quot in Monasterium eius litteratos viros, quot*

Philosophos seculi huius Scholæ miserunt ad conuersationem Theoricam & mores Diuinos? quæ non ibi floruit disciplina, vbi erant examina Magistrorum & egregij viri exercitato intellectu insignes, qui diuinis studiis inhærentes multis gratiarum autboramentis inuicem se ipsos edocent & accendunt?

Eodem anno Guillelmus Pictauorum & Aquitanorum Comes schismatis, quod male fouerat, pœnitens, vt se morti propinquum sentit, filiam suam Eleonoram Ludouico Regis filio despondet, eique totam ditionem suam iuxta leges & consuetudinem coniugij addicit & mancipat. Ludouicus autem, vt legitur in Chronico Mauriniacensi, *Iuuenis erat corporis elegantia clarus, morum honestate & religione magnificè præditus, sensûs & sapientiæ viuacitate acutus. Hunc vt ita dicam sapiens ille artifex inter alios coætaneos suos quasi flosculum redolentiorem protulerat, qui futuri valoris in ipsa prima ætatis teneritudine iam manifestè indolem præferebat.*

Iuris Canonici Professio.

Ad eundem annum refert Auentinus lib. 6 Compilationem Decreti seu Iuris Pontificij per Gratianum Monachum Bononiensem; qui cum videret Ius Ciuile in meliorem statum formamque redactum operâ Vverneri Iureconsulti & iussu Lotharij, Scholasque Iuris iam maximè frequentari, animum quoque adiecit Iuris Canonici compilationi, seu potius, vt aliqui dicunt, dilaniationi & confusioni. Et sic ea de re loquitur Auentinus ad annum prædictum. *Sub idem tempus Gratianus ille ius Pontificale dilaniauit atque confudit. Etenim vti est in nostris Bibliothecis sincerum, duas continet partes. Primo, acta sunt vniuersorum Conciliorum, quæ quidem recepta esse constat. Altera, Constitutiones, Epistolas, Rescripta maximorum Pontificum complectitur, vt quæque gesta fuere. Caussa, adsessores, testes adductis locorum temporumque monumentis commemorantur.* Compilatio autem ista (quam ipse Gratianus Concordantiam discrepantium Canonum inscripsit, communiter verò Gratiani Decretum) ab Eugenio III. approbata est, & in scholis prælegi iussa. Vt nos alibi docebimus.

Eodem anno Guillelmus Abbas S. Theodorici relictâ Abbatiâ fit Monachus Signiaci Ordinis Cistere. in agro Remensi sub Abbate Bernardo Igniacensi: Ille Guillelmus tam intimus & specialis erat Bernardi Claræ-Vallensis amicus, vt eorum esse diceretur cor vnum & anima vna.

1136.

Anno 1136., M. Albericus Remensis, celeberrimus ille Scholarum Magister, quem in Episcopum Catalaunensem electum fuisse supra diximus, sed ab Honorio II. minime confirmatum, ad Bituricensem Archiepiscopatum (defuncto Vulgrino 6. idus Ian.) promouetur. Meminit Alberici Chronicon Senonense, & Richardus Cluniacensis ad an. 1137. his verbis. *Circa tempora Ludouici Regis floruit Gislebertus cognomento Vniuersalis natione Brito, in Philosophia clarus, postea Episcopus* (nempe Londoniensis post Richardum, vt ad an. 1127. retulimus) *postquam Remis Ciuitate surrexit Albericus non illo fama minor, qui prouectus in Archiepiscopum modico durauit spatio.* Quanti eum faceret Bernardus Clareuallensis, liquet ex Ep. 13. ad Honorium Papam. *Nouimus*, inquit, *hominem sanæ fidei & doctrinæ hactenus extitisse: in diuinis pariter & humanis prudentem esse, & speramus in Domo Dei, si tamen ipse elegit eum, fore vas in honorem, & vtilem futurum non solum illi sed & omni Gallicanæ Ecclesiæ.*

Hunc quoque inter primarios Ecclesiæ Gallicanæ viros commemorat Vincentius Beluacensis in Speculo Historiali. lib. 28. c. 16. *Florebat*, inquit, *hoc tempore Ecclesia Gallicana per viros religione ac sapientia illustres, Milonem Morinensem Episcopum, humilitatis virtute præcipuum, Aluisum Atrebatensem liberalitate atque consilio & facundia clarum, Godefridum Lingonensem, Hugonem Antissiodorensem, Iosllenum Suessionensem, Goffridum Carnotensem, Albericum Bituricensem Archiepiscopum scientia litterarum atque consilij prudentia clarissimum. Inter hos & alios multos tunc claros scientia viros sanctus Bernardus Abbas Clareuallensis, vir opinatissimæ religionis, eminentissimè clarebat. Florebat & M. Richardus de S. Victore Parisiensis Canonicus Regularis & multi alij viri insignes. Cæterum illis temporibus erat pulchra & decora facies Ecclesiæ diuersorum Ordinum ac professionum circundata varietate, dum hinc Præmonstratenses, hinc & Cluniacenses Monachi, tum etiam diuersi habitus & Professionis Sanctimoniales & mulieres Deo deuota & continentia atque paupertate sub obedientiæ iugo regulariter viuentes feruore Religionis inuicem prouocarent, & noua certatim diuersis in locis Monasteria fundarent. Cum his etiam Monachi Carthusienses*

& ipsi paulatim pullulabant. Sed & Præsules Ecclesiarum ac Principes seculi promptissimè annuebant, vel etiam sponte offerebant priuilegia, donationes, terras, prata, nemora & cætera quæ monasteriis ædificandis necessaria forent.

Complures alios commemorat Ioannes Sarisberiensis variis in locis sui Metalogici, quorum ipse nonnullos vel audierat, vel docentes viderat, vel in docendi munere præcelluisse acceperat: quales sunt, Teuredus, Robertus Melidunensis Philosophiæ Professor, sic dictus quod Meliduni diu docuisset; Richardus cognomento Episcopus, *Homo*, vt ait, *nullius fere disciplinæ expers*; Hardewinus Teuronicus, M. Adam Angligena acutissimi vir ingenij, Willielmus Suessionensis Dialectices Professor, Gilbertus Porretanus, postea Episcopus, quem ait se in Logicis & Diuinis audiuisse; Robertus Pullus, Simon Pisciacensis, quem vocat fidum Lectorem, sed obtusum disputatorem, sub quo Theologiæ nauauit operam. Gualterus de Mauritania, M. Theodoricus à quo Rhetorices præcepta accepit; Petrus Helyas Rhetor quoque celeberrimus, ad quem extat Arnulphi Lexouiensis Ep. 10. quâ scilicet ei commendat Scholasticum quendam fugitiuum, forte nepotem suum, rogatque vt eum denuo suo contubernio admittat, à se quippe & à Patre & fratribus probè castigatum. *Si ab adolescente nostro*, inquit, *laudabilis indoles & sperata industria defecit, certus sum à Magistro nec doctrinam nec diligentiam defecisse, debueram vobis si se tractabilem præstitisset, sed pluris me constituit fluxa eius & repugnans insolentia debitorem. Quantò enim in eo prosecutio vestra minus inuenit obsequij, tantò plus laboris impendi, plus molestiarum oportuit sustineri. Est igitur voluntas nostra, quod redeat, vt tam à nobis quàm à Patre fratribusque correptus possit ad vos aliquando mutata in melius voluntate reuerti.*

Sed de Professoribus huius ætatis, quâ quisque in Arte excelluerit, quamque in docendo methodum habuerit, iuuat audire Ioannem Saresberiensem, qui hoc anno ad scholas Parisienses ex Anglia profectus, in iis duodecim annos fere continuos, seu studendo seu docendo consumpsit. Sic ergo scribit lib. 2. Metalog. c. 10. *Cum primum adolescens admodum studiorum causâ migrassem in Gallias, anno altero postquam illustris Rex Henricus Leo iustitiæ rebus excessit humanis, contuli me ad Peripateticum Palatinum, qui tunc in Monte S. Genouefæ clarus Doctor & admirabilis omnibus præsidebat.* Ibi ad pedes eius prima artis eius rudimenta „ accepi & pro modulo ingenioli mei, quidquid excidebat ab ore eius, tota men„ tis auiditate excipiebam. Deinde post discessum eius, qui mihi perproperus „ visus est, adhæsi M. Alberico qui inter cæteros opinatissimus Dialecticus eni„ tebat, vt erat reuera Nominalis sectæ acerrimus impugnator. Sic ferme toto „ biennio conuersatus in Monte Artis huius Præceptoribus vsus sum Alberico & „ M. Roberto Melidunensi, vt cognomine designetur quod meruit in scholarum „ regimine (natione siquidem Angligena est) quorum alter ad omnia scru„ pulosus locum quæstionis inueniebat vbique, vt quamuis polita planities, „ offendiculo non careret, & vt aiunt, scirpus ei non esset enodis. Nam & „ ibi monstrabat quid oporteret enodari. Alter autem ad responsionem prom„ ptissimus subterfugij causa propositum nunquam declinauit articulum, „ quin alteram contradictionis partem eligeret, aut determinatâ multiplici„ tate sermonis doceret vnam non esse responsionem. Ille ergo in Quæstioni„ bus subtilis & multus: iste in responsionibus perspicax, breuis & commodus. „ Quæ duo, pariter eis, si alicui omnium contigissent, parem vtique Disputato„ rem nostrâ ætate non esset inuenire. Ambo enim acuti erant ingenij & studij „ peruicacis, & vt reor, magni præclarique viri in Physicis studiis eniruissent, si „ de magno litterarum niterentur fundamento, & si tantum institissent vestigiis „ maiorum, quantum suis applaudebant inuentis. Hæc pro tempore quo illis ad„ hæsi. Nam postea vnus eorum profectus Bononiam dedidicit quod docuerat, „ siquidem & reuersus dedocuit. An melius, iudicent qui eum ante & postea au„ dierunt. Porro alter in diuinis proficiens litteris, etiam eminentioris Philoso„ phiæ & celebrioris nominis assecutus est gloriam. Apud hos toto biennio sic „ locis assignandis assueui & regulis & aliis Rudimentorum elementis, quibus „ pueriles animi imbuuntur, & in quibus præfati Doctores potentissimi erant & „ expeditissimi, vt hæc omnia mihi viderer nosse. *Tanquam vngues digitosque meos.*

Hoc enim planè didiceram vt iuuenili leuitate pluris facerem scientiam eam, „ quàm esset. Videbar mihi sciolus, eo quod in iis quæ audieram, promptus „ eram. „

Deinde reuersus in me & metiens vires meas, bonâ Præceptorum meorum „ gratiâ consultò me ad *Guillelmum de Conchis* transtuli, ipsumque triennio do- „ centem audiui. Interim legi plura, nec me vnquam pœnitebit tẽporis eius. Post- „ modo vero *Richardum* cognomento *Episcopum*, hominem verè nullius expertem „ disciplinæ & qui plus pectoris habet quàm oris, plus scientiæ quàm facundiæ, „ veritatis quàm vanitatis, virtutis quàm ostentationis, secutus sum & quæ ab aliis „ audieram, ab eo cuncta relegi & inaudita quædam ad Quadriuium pertinentia, „ in quo aliquatenus *Teutonicum præaudieram Hardewinum*, didici. Relegi quoque „ Rhetoricam, quam prius cum quibusdam aliis à M. Theoderico tenuiter audi- „ tam paululum intelligebam: sed eam postea *à Petro Helia* plenius accepi. „

Et quia nobilium liberos qui mihi amicorum & cognatorum auxilio destituto „ paupertatis meæ solatiante Deo alimenta præstabant, instruendos susceperam, ex „ necessitate Officij & instantia Iuuenum vrgebar quod audieram, ad memoriam „ crebro reuocare. Vnde ad *M. Adam* acutissimi virum ingenij, & quidquid alij „ sentiant, multarum litterarum, qui Aristoteli præ cæteris incumbebat, familiarita- „ tem contraxi vlteriorem, vt licet eum *Doctorem* non habuerim, mihi sua be- „ nignè communicaret, & se quod aut nulli faciebat aut paucis alienis, mihi paten- „ tius exponebat; putabatur enim inuidia laborare. „

Interim apud *Willielmũ Suessionensem* qui ad expugnandã, vt aiunt sui, Logicæ „ vetustatem & consequentias inopinabiles astruendas, & antiquorum sententias „ dedecendas machinã postmodũ fecit, prima' Logices docui elementa & tandem „ iam dicto Præceptori apposui. Ibi forte didici idem esse ex contradictione cum „ Aristoteles obloquatur, quia idem cum sit & non sit, non necesse idem esse & „ non esse. Nihil enim ex contradictione euenit, & contradictionem impossibile „ est in aliquo euitare. Vnde nec animi machinâ impellente vrgeri potui, vt cre- „ dam ex vno impossibili omnia impossibilia pronenire. „

Extraxerunt me hinc rei familiaris angustiæ, sociorum petitio & consilium „ Amicorum, vt officium docentis aggrederer. Parui. Reuersus itaque in fine trien- „ nij reperi *M. Gilbertum* ipsumque audiui in Logicis & Diuinis, sed nimis citò sub- „ stractus est. Successit *Robertus Pullus*, quem vita pariter & scientia commendabant. „ Deinde me excepit *Simon Pexiacensis* fidus Lector, sed obtusior disputaror. Sed „ hos duos solis in Theologicis habui Præceptores. Sic mihi duodecennium fere „ elapsum est diuersis studiis occupato. Iucundum itaque visum est veteres quos „ reliqueram & quos adhuc Dialectica detinebat in Monte, reuisere socios, con- „ ferre cum iis super ambiguitatibus pristinis, vt nostrum inuicem ex collatione „ mutua commetiremur profectum. Inuenti sunt qui fuerant & vbi: nec enim ad „ palmã nisi sunt processisse ad quæstiones pristinas dirimendas, neq; propositiun- „ culam vnam abiecerant. Quibus vrgebant stimulis, eisdem & ipsi vrgebantur. „ Profecerant in vno tantùm. Dedicerant modum, modestiam nesciebant. Adeo „ quidem vt de reparatione eorum posset desperari. Expertus itaque sum, quod li- „ quido colligi potest, quia *sicut Dialectica alias expedit Disciplinas, sic si sola fuerit, ia-* „ *cet exanguis & sterilis, nec ad fructum Philosophiæ fœcundat animam, si aliunde non* „ *concepit.* „

Hæc Saresberiensis de Illustribus viris huius temporis, quos scilicet aut Magistros habuit, aut docentes vidit ab anno 1136. ad annum vsque circiter 1148. In aliis verò plurimis sui Metalogici locis exponit quæ fuerit eorum Disciplina, quæ Methodus tradendarum Artium; quamque per- uersa inualuisset consuetudo ad vnam Logicam conuolandi neglectis Gram- matices & Rhetorices præceptis. Cuius praui instituti Cornificium quendam facit authorem, cuius hæc erat sententia, non studendum esse præceptis elo- quentiæ, *quoniam eam cunctis natura ministrat, aut negat. Si vltro ministrat aut spon- te, opera superfluit & diligentia. Si vero negat, inefficax est & inanis.* Diximus ad calcem primi voluminis huius historiæ de Cornificio eiusque sectatoribus: quos insectatur totis libris quinque Metalogici, imprimis vero Cornificium illum ait fuisse hominem nullatenus facundum, sed verbosum & sine fructu ser-

ſuum verborum folia in ventum continuo perferre ſolitum, Diſcipulos ſuos vana quadam & ridiculâ iactatione deludere, promittereque ſe ſine artis opera facturum eos eloquentes,& tramite compendioſo, ſine vllo labore Philoſophos. Qui tamen, ſi quid in Diſputationibus aduerſus mentem ſuam & ſententiam quam fabricarat, obiiceretur, reſpondere dedignabatur, aiens ſuas margaritas porcis alienis non eſſe communes, illas nempe felicibus audiendas & louis auribus reſeruare. Nouam itaque ille methodum tramitemque docendi inuenerat imitatus Nominales, contendebatque ſe neſcio quibus compendioſis regulis Philoſophiæ beneficio cæteras artes nullo negotio ſuis Diſcipulis impreſſurum. De illo igitur & de ſimilibus Nouatoribus ac Compendiariis hominibus ſic ait l. 1. c. 3. *Sed quid docebant noui Doctores, inquit, qui plus ſomniorum quam vigiliarum in Scrutinio Philoſophia conſumpſerunt, & facilius inſtituti quam illi iuxta narrationes fabuloſas, qui ſomniantes in Parnaſſo repente vates progrediebantur, aut citius quam y qui in Caſtalio fonte Muſarum munus hauriebant Poeticum, aut quā illi qui viſo Phœbo Muſarum, nedum Muſicorum meruerunt adſcribi conſortio. Nunquid rude aliquid & incultum? nunquid aliquid vetuſtum & obſoletum? Ecce noua fiebant omnia, innouabatur Grammatica, immutabatur Dialectico, contemnebatur Rhetorica, & nouos totius Quadriuy vias euacuatis prioribus regulis de ipſis Philoſophia adytis proferebant.*

Denique oſtendit nullum vnquam eiuſmodi Nouatorum potuiſſe conſequi quod ſperabat, aut aliis fructum afferre quem promittebat; itaque multos ex iis & ex eorum Diſcipulis ſeriùs tandem animaduertentes ſe ſua ſpe & alienis promiſſis fruſtratos & deceptos, alios Monachorum aut Clericorum Clauſtra fuiſſe ingreſſus; alios ſuam in Philoſophia intuitos imperitiam, *Salernum* vel *Montempeſſulanum* profectos factoſque fuiſſe Clientulos Medicorum, & repente quales erant Philoſophi, tales momento Medicos erupiſſe. Alios denique plus frontis & pertinaciæ in fouendo tuendoque errore habentes, ad docendum ſimili modo parique via, quâ edocti fuerant, ſe contuliſſe; ſed minimo admodum ſucceſſu. Itaque illos, vt ſolent facere, quicunque ſe poſſe quod alij poſſident, contingere deſperant, quotidie calumnias aduerſus reliquos Profeſſores antiquæ Diſciplinæ tenaces & Artium Liberalium excultores, Diſcipulorum auribus & mentibus ingerere conſueuiſſe: impudenter quoque ſed in latebris, quia palam non audebant, offuſcare conatos ſæpe ſplendidiſſima Galliarum lumina Lauduni gloriam fratres Theologos, *Anſelmum & Radulphum, quorum nomen*, inquit, *in iocunditate erat, quos nemo lacerauit impune, & qui ſolis diſplicuerunt Hæreticis, aut flagitiorum turpitudine obuolutis.*

Cæteros verò palam & publicè lacerabant, Albericum Remenſem, Simonem Pariſienſem, (melius Piſciacenſem) quos aſſerebant non modo non Philoſophos eſſe, ſed nec Clericos quidem ſeu ſcholaſticos, imo vix hominum nomine dignos, ſed Boues Abrahæ vel aſinos Balaamitas: Guillielmum de Conchis etiam erroris conuinci ex propriis ſcriptis. Vix abſtinebant à M. Hugone de S. Victore, *& hoc quidem magis propter habitum Religionis, quam propter reuerentiam ſcientia aut Doctrina.* Denique Robertum Pullum qui de Doctore Scholaſtico à ſede Apoſtolica factus fuit Cancellarius, ab his hominibus vocabatur Filius ſubiugalis, cuius tamen memoria bonis omnibus iocunda erat.

Ita depingit Sareſberienſis Calumniatores & Nouatores illos, qui germanam Latinitatem in exilium amandauerant & barbariem in ſcholas inuexerant: vt ad ſuperius ſeculum retulimus.

Reparatores bonarū Artium in Acad. Parıſ.

Tandem quo pacto & quorum virorum opera reparata fuerit eloquentia, bonæque artes refloruerint, idem author aperit eodem lib. 1. c. 5. idque ſingulare & illuſtre beneficium tribuit quinque præſertim celeberrimis Profeſſoribus & Magiſtris Giſleberto Porretano, Theoderico, Bernardo Carnotenſi, Vvillielmo de Conchis & Peripatetico Palatino, quanquam obſtreperet Cornificius ille & tota eius familia ſeu Sectarorum turba, qui nitidè & terſè loqui parum curantes, Grammaticā, Rhetoricam & cæteras liberales ac præclaras artes contemnebant, neque tantorum virorum famam rodere abſtinebant. Sic ergo ille, poſtquam de M. Gilberto locutus eſt. *Sed & aly viri amatores litteratorum, vt pote M. Theodericus Artium ſtudioſiſſimus inueſtigator: itidem Vvillielmus de Conchis Grammaticus poſt Bernardum Carnotenſem opulentiſſimus, & Peripateticus Palatinus qui Logica opinionem præripuit*

præripuit omnibus coætaneis suis, adeo vt solus Aristotelis crederetur vsus colloquio, se omnes opposuerunt errori: sed nec vniuersi insanientibus resistere potuerunt. Insipientes itaque facti sunt, dum insipientiæ resistebant, & erronei diutius habiti, dum obuiare nitebantur errori. Veruntamen fumus ille citò euannit, & prædictorum opera Magistrorum & diligentiâ redierunt Artes, & quasi iure postliminij honorem pristinum nactæ sunt, & post exilium gratiam ampliorem.

Inuidit Cornificius & turpe reputans vt senex mitteretur ad scholas, & vt sensu puer appareret, senex ætate, culpare cœpit, quod se posse consequi desperabat. Sententias carpebat omnium, eo quod ei dissimiliter vniuersi sentirent. Sic vulpes à desperatione cerasa culpat, & vt dici solet rusticano prouerbio, quod negatur, ducit inutile. Inde ergo iræ, hinc lachrymæ, hinc indignatio quam aduersus Discipulos memoratorum sapientium concepit Cornificij domus. Vndique in eos exercet dentem, sed in soliditate eorum frangit, vt dicitur, genuinum. Impudenter etiam, in latebris tamen, quia palam non licet, obfuscare nititur *splendidissima Lumina Galliarum, Lauduni Gloriam, Fratres Theologos Ansellum & Radulfum,* quorum memoria in iucunditate & benedictione est, quos nemo lacerauit impune, & qui solis displicuerunt Hæreticis, aut flagitiorum turpitudine obuolutis.

Nam de Alberico Remensi & Simone Parisiensi palam loquuntur & prouerbium nullum dicunt: & sequaces eorum non modo Philosophos negant, imo nec *Clericos* patiuntur, vix homines sinunt esse, sed boues Abrahæ vel asinos Balaamitas duntaxat nominant, imo derident, aut si quid scommaticè magis aut Leodoricè in eos dici potest. *Guillelmus de Campellis errasse conuincitur* propriis scriptis. Vix parcitur M. Hugoni de S. Victore: Deo enim in ipso deferunt, non personæ. Rodbertus Pullus, cuius memoria nobis omnibus iucunda, diceretur filius subiugalis nisi sedi Apostolicæ deferretur, quæ ipsum de *Doctore Scholastico* Cancellarium fecit....... Vt autem licentius hæc familia illis derogaret, religionem extrinsecam induit Pater familias (de interna enim cognoscet Dominus & iudicabit) & Cisterciensium, Cluniacensium, Præmonstratensium aliorumque quorum fama hilarior est, familiaritatem captat, vt ab eorum authoritate possit esse insignis.

Idem author cap. 9. proponit argumenta Cornificianorum, qui præceptis eloquentiæ studendum esse negabant, quia cunctis, aiebant, eam natura ministrat aut negat. Si vltro ministrat, superuacanea est opera & diligentia. Si negat, inefficax & inanis. Præterea ratio Præceptorum quod pollicetur non efficit: & omnino fieri nequit vt aliquis eloquens sit etiam diligentissimo studio præceptorum. Sufficit enim, inquiebant, vsus verbi loquendique inter cohabitantes commercium & linguæ cuiusque habet potissimam facultatem, qui officium eius crebro exercet.

Cornificianorum argumenta contra Eloquentiam.

Addebant apud Græcos & Latinos hoc planum esse, item apud Gallos, Britones, Scythas, Arabas, imo vbique locorum verum esse quod vsus Magistrum reddit: laborem improbum omnia vincere & assiduitatem operis in quauis arte præstantissimum efficere opificem. Adhæc inquiebant. *Etsi eloquentiæ præcepta proficerent, plus habent laboris, quam vtilitatis, nec dispendium operæ æquâ vnquam compensabitur retributione mercedis. Græca plebs & Hebræa sine præceptorum difficultate lingua sua compendio vtitur: & tam Galli quam Britones & aliæ itidem Gentes commercium verbi ante à Nutricum sinu quàm à Cathedra Doctorum excipiunt. Nutricis linguam plerunque redolet ætas virilis, nec potest interdum ab eo quod tenerior ætas ebiberat, Doctorum diligentia erudiri. Quam rectè loquuntur, quam expeditè singulæ Gentes in linguis quas eis Decreti Diuini constitutio assignauit? nunquid artem orationis exspectant aut præcepta Eloquentiæ?*

Postremo dicebant. *Quid est Eloquentia cum Philosophia?* altera enim consistit in verbo, altera Sapientiæ vias affectat, inuestigat & circuit, & interdum pro studio efficaciter apprehendit. Planè eloquentiæ Præcepta Sapientiam non conferunt, sed nec amorem eius, & sæpissimè quidem ei obtinendæ non conferunt. Res enim Philosophiæ aut finis eius quæ est sapientia, quærit non verba: itaque ex iis liquere, quod præcepta Eloquentiæ ab operis suis Philosophia eminet.

Sequentibus duobus Capitibus prædictas rationes confutat his verbis. *Corni-*

" *catur*, inquit Cap. 7. hæc Domus insulsa suis tamen verbis, & quam constat totius " eloquij contempsisse Præcepta. Sicut enim de se ipsa testatur, grauium temporum " casuumque non potest simul curare iuncturam, & constructioni sensuum operam " date. Esto loquatur falsò, dum verum sentiat, sed planè non acquiescet, quia homo " ore mendax & spiritum falsum loquitur & falsum sentit. Ait enim, superflua sunt " præcepta Eloquentiæ, quoniam ea naturaliter adest aut abest. Quid inquã falsius? " *Est enim eloquentia Facultas dicendi commodè quod sibi vult animus expediri.* Quod " enim in abscondito cordis est, hoc quodammodo in lucem profert & producit in " publicum. Siquidem non est eloquens quisquis loquitur, quidquid voluerit, vt-" cunque loquitur, sed ille duntaxat qui animi sui arbitrium commodè profert. " Ipsaque commoditas exigit facultatem quæ à facilitate dicitur, vt sequamur mo-" res nostros, qnibus gratum est in ea parte Stoïcos imitari, qui ad verborum faci-" liorem intelligentiam, rerum etiam originem studiosius perscrutantur. Ergo cui " facilitas adest commodè exponendi verbo quidem quod sentit, eloquens " est. Et hoc faciendi Facultas rectissimè eloquentia nominatur. *Quo quid esse* " *possit præstantius ad vsum, compendiosius ad opes, fidelius ad gratiam, commodius ad glo-* " *riam, non facile video.* Nihil enim dotem istam natura & gratia antecedit, aut " rarum: siquidem cum virtus & sapientia, qnæ forte sicut Victorino placet, verbis " potius quàm sententia differunt, in appetendis locis primum obtineant, secun-" dum eloquentia sibi vindicat, tertius autem cedit locus corporis bonis, eique ad " materiam gerendorum, cohabitantium fauor & rerum copia quarto loco succe-" dunt. Secutus est hunc ordinem Ethicus, votorumque seriem in ordine expeten-" dorum eleganter expressit.

Quid voueat dulci Nutricula maius alumno,
Quam sapere & fari vt possit, quæ sentiat, & cui
Gratia, fama, valetudo contingit abunde,
Et mundus victus non deficiente crumena?

" Si ergo verbi & rationis vsu aliorum animantium naturam humana dignitas " antecedit, quid conducibilius ad omnia, quid ad claritatem conciliandam poten-" tius, quàm in eo naturæ præuenire consortes & generis, in quo solus homo cæ-" teras vincit? *Hæc autem cum omnem ætatem doceat & exornet, clariorem efficit iuuentu-* " *tem, eo quod ætas tenerior gratia quodammodo lenocinatur, vt ingenium vendicet. Qui* " *sunt enim qui florent inter Conciues? qui sunt qui opibus pollent? qui sunt qui præualent* " *viribus & in omnibus negotium obtinent, nisi eloquentes?* Nã vt Cicero est author, nihil " est incredibile quod non dicendo fiat probabile, nihil tam horrendum & incul-" tum, quod non splendescat oratione & quodammodo mansuescat, tanquam si " excolatur. Qui ergo tanti boni contemptor est, manifestissimè desipit. *Qui autem* " diligit, imò diligere simulat, & non excolit, nimis negligens est & desipientiæ pro-" ximus.

Sequenti Cap. pluribus rationibus demonstrat Naturam iuuandam esse vsu & exercitatione: & in cæteris huius lib. 1. Capitibus ostendit non esse inutilem Grammaticam, contra Cornificianos, imo vtilissimam ad omnes artes liberales & ad omnes scientias acquirendas. Esse enim *totius Philosophiæ cunabulum & totius Litteratorij studij altricem primam*, quæ omnium nascentium de sinu Naturæ teneritudinem excipit, nutrit infantiam, cuiusque gradus incrementa in Philosophia prouehit & sedulitate materna omnem Philosophantis producit & cudit ætatem.

In 2. Metalogici libro contendit Logicam seu Dialecticam esse perutilem, eamque Philosophantibus esse prælegendam; peruersum autem & deprauatum illius tradendæ & docendæ modum arguit, quod nonnulli non decennium, aut vicennium, sed totam vitam in tricis & nugis Dialecticis tradendis consumerent, omnesque omnium authorum quicunque de Dialectica scripsissent, opiniones & dicta congererent. Præcipuam verò suo tempore contentionem inter Dialecticos ait fuisse de Vniuersalibus, quorum plures refert opiniones. Nam aliqui, nempe Nominales in vocibus naturam Vniuersalem reponebant: quam opinionem tribuit Roscelino Compendiensi Canonico, de quo in superiori seculo verba fecimus: quam tamen iam euanuisse ait. Alij in Sermonibus seu Conceptu; quã in opinione scribit fuisse Abaëlardum. Alij reponebant in Iu-

tellectu seu mentis operatione, duoque tantum asserebant esse Vniuersalia, *genus & speciem*: & illi rursum in varias sectas abierunt. Quarum vnius Princeps fuit Gualterus de Mauritania. Alij Ideas Vniuersales constituebant, vt Bernardus Carnotensis insignis Platonicus. Alij Vniuersalitatem formis natiuis seu à parte rei attribuebant, vt Gislebertus Porretanus, Episcopus Pictauiensis. Alij Vniuersalitatem tribuebant rebus in vnum collectis, vt Gauslenus Episcopus Suessionensis. Denique subdit paucos fuisse eiusdem sententiæ: sed vnumquemque in eo videri voluisse doctum hominem, si quid præceptoris sententiæ adderet.

Quam difficile verò fuerit ex agro Academico stirpem illam vitiosam euellere, docet idem Saresberiensis ex iis quæ suo tempore fiebant. Nam licet M. Bernardus Carnotensis antiquum & probatissimum docendi modum in scholas restituere voluisset, idemque nonnulli alij facere tentassent, obruti tamen maiore contra sententium & contra facientium numero, qui nempe non modò Triuii & sed & totius Quadriuii contemptores erant, vnique Logicæ insistendum putabant, à præclaro instituto desistere coacti sunt. Contra eos sic agit Saresberiensis l. 2. Metal. c. 7. aiens dedoceri eos oportuisse, vt aliquid scirent.

Non tamen, inquit, vt in Logicam inuehar, hæc propono, *Scientia enim iucunda est & fructuosa*, sed vt illis eam liqueat non adesse, qui clamant in Compitis & in Triuiis docent, & in ea quam solam profitentur, non decennium aut vicennium sed totam ætatem consumpserunt. Nam & cum senectus ingruit, corpus eneruat, sensuum retundit acumina & præcedentes comprimit voluptates, sola hæc in ore voluitur, versatur in manibus & aliis omnibus studiis præripit locum. Fiunt itaque in Puerilibus Academici senes. Omnem dictorum aut scriptorum excutiunt syllabam, imò & litteram; dubitantes ad omnia, quærentes semper, sed nunquam ad scientiam peruenientes, & tandem conuertuntur ad vaniloquium: ac nescientes quid loquantur aut de quibus asserant, errores condunt nouos, & antiquorum aut nesciunt, aut dedignantur sententias imitari. Compilant omnium Opiniones; & ea quæ etiam à vilissimis dicta vel scripta sunt, ab inopia iudicij scribunt & referunt: proponunt enim omnia, quia nesciunt præferre meliora. Tanta est opinionum oppositionumque congeries, vt vix suo nota esse possit Authori. Accidit hoc Didymo, quo nemo plura scripsit, vt cum historiæ cuidam tanquam vanæ repugnaret, ipsius proferretur Liber qui eam continebat. Sed nunc multos inuenies Didymos, quorum pleni, imò referti sunt Commentarij huiusmodi Logicorum impedimentis. Rectè autem dicuntur Oppositiones, quia melioribus studiis opponuntur. Obstant enim profectui. Sed nec Aristoteles, quem Nugidici solum Ventilatores isti dignantur agnoscere, auditur dicens quidem fideliter, eleganter & verè, quia *quolibet contraria opinionibus proferente solicitum esse stultum est*. Refert Quintilianus Timotheum quendam clarum in arte tibiarum solitum exigere duplas mercedes ab his, quos alius instituisset, quàm si traderentur rudes omnino. Duplex enim labor est, alter in eluenda vitiosa doctrina quam perceperant: alter, vt verâ & rectâ fideliter imbuantur. *Ad hæc qui iam artificis nomen vendicat, non potest leuiter humiliari, ut ad minora descendat, sine quibus tamen proficere nequit*. Timotheus vtique sapiebat, quia

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem
Testa diu.

Et quisque sui iuris effectus

——— Currit ad illam
Quam primum rupto prædam gustauerit ouo.

Cum autem Nugiuenduli illi suum iactitarent Aristotelem, seque illius Discipulos profiterentur, in sequenti capite ostendit quàm turpiter hallucinarentur, atque à vero aberrarent; quippe qui in vacuis subtilitatibus & futilibus Quæstionibus totam Artem suam scientiamque constituerent, longè in hoc ab Aristotele discrepantes, qui rerum veritatem inquirit & docet. Non negat tamen quin institutum eiusmodi licet prauum, verborum pareret copiam abundantissimam, memoriam aleret, volubilitatem linguæ gigneret, ingeniumque exerceret. Verum quæ forent istæ laudes in pueris & Iuuenibus, contendit id in Magistris &

ſenibus eſſe vitupetandum, ipſumque Ariſtotelem ſi ab iis audiretur, eiuſmodi conſuetudinem improbaturum. Sic ergo ille c. 8.

Vſus tamen aliquis interdum eſt in malo iſto: ſcilicet quod qui in talibus aſſueſcunt, ſi tamen modeſtia inſtiruantur, *Verborum copiam præparant, volubilitatem linguæ, capacitatem memoriæ.* Ad hoc enim proficit frequens hæc & de omnibus concertatio, quæ quartum quoque adiicit *ſubtilitatem ingenij*: continuo ſiquidem proficit exercitio. Si autem moderatio deſit, omnia hæc in contrarium cedunt; ſubtrahitur namque ſubtilitati vtilitas. *Nihil autem*, vt in 1. lib. Declam. ait Seneca, *Odibilius ſubtilitate, vbi nihil aliud eſt quàm ſubtilitas.* Et ad Lucilium. *Nihil eſt acutius ariſta, ſed hæc ad quid vtilis?* Tale vtique eſt illud ingenium, quod ſolâ ſubtilitate laſciuiens nullâ reſidet grauitate. Hoc eſt quod in lib. de Inſtitutione Oratoris *Præcoquum* dicitur *& non temere peruenit ad frugem.* Laudatur in pueris, ſed in ſenibus contemnitur & culpatur. Pueri enim ex hoc facile parua faciunt, & audaciâ prouecti quidquid poſſunt, ſtatim oſtendunt: poſſunt autem id demum quod in proximo eſt, verba concinnant & continuant, hæc vultu interrito nullâ tardati verecundiâ proferunt. Non multum præſtant, ſed citò: non ſubeſt vera vis, nec penitus immiſſis radicibus nititur. Vt quæ ſolo ſummo ſparſa ſunt ſemina celerius ſe effundunt & imitatæ ſpicas herbulæ inanibus ariſtis ante meſſem flaueſcunt. Et ingenia quæ ſubtilitatem aut copiam affectant, deducta grauitate, placent hæc annis comparata, deinde ſtat profectus, admiratio decreſcit. Sed nec Verborum copia perpetuò laudem habet. Vt enim ait Sidonius, *Non eſt minor gloria dixiſſe quod noueris, quàm ſiluiſſe quod neſcias.* Sed & Cicero verba redarguit, quæ ſine vtilitate aut voluptate tam dicentis quàm audientis inutiliter proferantur. Obtinet enim illud Poëticum.

> *Aut prodeſſe volunt aut delectare Poëtæ,*
> *Aut ſimul & iucunda & idonea dicere vitæ.*
> *Omne tulit punctum qui miſcuit vtile dulci.*

Et multiloquium peccata comitantur. *Linguæ autem volubilitas* tum demum prodeſt, ſi ad ſapientiam diſponatur; in vdo enim eſt & citò labitur. Licet autem ſit membrum modicum, rotam humanæ natiuitatis ſuccendit, conturbat vitam & totum hominem, niſi moderationis vinculo refrænetur, agit in præceps. *Quid autem prodeſt illa in Archiuis memoriæ recondiſſe, quorum nullus eſt vſus?* Sicut enim de lana caprina contendere inofficioſum eſt, ſic ea quæ inutiliter proferuntur, commendare memoriæ ineptum & indiſcretum eſt. Quis vnquam inutilia folia & ariſtas theſaurizans congeſſit, vt opibus abundet? Debuerat Ariſtoteles hanc compeſcuiſſe intemperiem eorum, qui indiſcretam loquacitatem Dialecticæ exercitium putant & ſanè compeſcuerat, ſi audiretur. *Non oportet*, inquit, *omne problema nec omnem poſitionem conſiderare; ſed cum dubitabit aliquis rationis egentium & pœna vel ſenſus.* Nam qui dubitant vtrum oportet Deos vereri, & parentes honorare, vel non *pœna*, indigent: qui verò vtrum nix alba eſt aut non, *ſenſus.* Neque vero quorum propinqua eſt demonſtratio, neque quorum valde longè: nam hæc quidem non habent dubitationem, illa autem magis quàm ſecundum exercitatiuam. Sed illi eo conſulto, imo & prohibente ſemper vbique & de omnibus æquè diſputant, forte quia notitiam omnium æquè habent.

Idem Cap. 10. docet inefficacem eſſe Dialecticam, ſi aliarum Diſciplinarum deſtituatur ſubſidio, adiutam verò & corroboratam mirum in modum prodeſſe.

Eloquentiam ſine ſapientia non prodeſſe celebre eſt & vetum. Vnde ipſam vt proſit, à ſapientia contrahere manifeſtum eſt. Ergo & pro modulo ſapientiæ quam quiſque adeptus eſt, eloquentia prodeſt: nocet enim hæc ſi diſſocietur ab illa. Ex quo liquet Dialecticam quæ inter Miniſtras eloquentiæ expeditiſſima eſt & promptiſſima, vnicuique prodeſſe ad menſuram ſcientiæ ſuæ. Ei enim prodeſt plurimùm qui habet notitiam plurimorum. Et ei qui pauca nouit, minimum prodeſt. Nam ſicut gladius Herculis in manu Pygmæi aut pumilionis inefficax eſt, & idem in manu Achillis & Hectoris ad modum fulminis vniuerſa proſternit; ſic Dialectica ſi aliarum Diſciplinarum vigore deſtituatur, quodammodo manca

est & inutilis fere. Si aliarum robore vigeat, potens est omnem destruere falsitatem,& vt minimum ei adscribam, sufficit de omnibus probabiliter disputare. *Neque enim magnum est, si more nostrorum iugiter in se rotetur, se circumeat, sua rimetur arcana, & in illis duntaxat versetur, qua nec domi, nec militia, nec in foro, nec in Claustro, nec in Curia, nec in Ecclesia, imo nusquam nisi in schola* prosunt. Ibi enim teneriori ætati plura indulgentur, admodum & modicum, quæ mox magis serius Philosophiæ tractatus eliminat. Siquidem hic cum ad maturam scientiæ vel vitæ venitur ætatem, non modo verba puerilia & licentioris indulgentiæ, sed totos plerunque reiicit libros. Hoc est enim quod sub Poëtici nube figmenti in Mercurij & Philologiæ docemur nuptiis, Deorum omnium auspicio contractis & inutiliter hominibus amplectendis.

Ibi namque Philologia postquam Cœli templa conscenderat, & purioris status nacta est libertatem, librorũ copiam quibus fœcunda erat, euomuisse describitur. *Est autem cuique Opifici facillimum de arte sua loqui, sed ex arte quod artis est facere, difficillimum est. Quis est enim Medicus qui non de* Elementis & humoribus & complexionibus & morbis & cæteris pertinentibus ad Physicam sœpe loquatur & multum? Sed quid ad hoc? conualescit? magis poterat ægrotare. Quis Ethicus morum regulis dum in lingua versantur, non abundat? sed planè longè difficilius est vt exprimantur in vita. Mechanici Opifices facile singuli loquuntur de artibus suis, sed nemo eorum tam leui opera Architectum exercet aut Pugilem. Idem est in reliquis. Sic de definitione, aut argumentis, aut Genere & similibus loqui facillimum est, sed eadem ad actus explendum officium in singulis Facultatibus inuenire, longè difficilius. Ergo qui Disciplinarum inopia premitur, quam copiam Dialectica pollicetur & præstat, non habebit.

Hæc ita se habere licet nemo non videret, faterenturque pene omnes melius esse veterum authorum institutis insistere, quàm friuolas Quæstiones & nullius vtilitatis in Commentariis tradere, atque in iis Scholasticos exercere, deteriora tamen sequebantur; ipsi etiam, qui prudentia & scientiarum claritate cæteris præfulgere putabantur, quod improbabant, nihilominus exequebantur, ne desererentur in scholis, aut certe raros haberent Discipulos. Idque probat Saresberiensis l. 3. Metalog. c. 3. exemplo M. Adami Angligenæ Peripatetici.

Deridebat, inquit, *eos noster ille Anglus Peripateticus Adam: cuius vestigia sequuntur multi, sed pauci prapediente inuidiâ profitentur, dicebatque se aut nullum aut paucissimos auditores habiturum, si ea simplicitate sermonum & facilitate sententiarum Dialecticam traderet, quâ ipsam doceri expediret. Habuit enim hominem familiarem assiduitate colloquij & communicatione librorum & quotidiano fere exercitio super emergentibus articulis conferendi. Sed nec vnâ die discipulus eius fui. Ei tamen habeo gratias, quod eo docente plura ipsius, quoniam aliud ratione consultâ pralegeram, ipso arbitro reprobaui. Itaque hic sicut vbique, facilitati arbitror seruiendum.*

Postremo tandem c. 4. eiusdem libri suum de veteribus Authoribus & modernis iudicium interponit his verbis. *Praterea reuerentia adhibenda est verbis* Authorum cum cultu & assiduitate vtendi: tum quia quandam à magnis nominibus antiquitatis præferunt maiestatem; tum quia dispendiosius ignorantur, cum ad resistendum aut ad vrgendum potentissima sint. Siquidem ignaros in modum fulminis rapiunt & metu perculsos exanimant aut prosternunt: inaudita enim Philosophorum vocabula tonitrua sunt. Licet itaque modernorum & veterum sit sensus idem, venerabilior est vetustas. *Dixisse recolo Peripateticum Palatinum, quod verum arbitror, quia facilè esse aliquem nostri temporis librum de hac Arte componere, qui nullo Antiquorum quod ad conceptionem veri, vel elegantiam verbi esset inferior; sed vt authoritas fauorem sortiretur, aut impossibile, aut difficillimum.* Hoc ipsum tamen asserebat maioribus attribuendum, quorum floruerunt ingenia & inuentione mirabili pollentes laboris sui fructum posteris reliquerunt. Itaque ea in quibus multi sua tempora consumpserunt, in inuentione sudantes plurimum, nunc facile & breui vnus assequitur: fruitur tamen ætas nostra beneficio præcedentis & sœpe plura nouit, non suo quidem præcedens ingenio, sed innitens viribus alienis & opulentâ prudentiâ Patrum. *Dicebat Bernardus Carnotensis nos esse quasi Nanos Gigantum humeris insidentes, vt possimus plura eis & remotiora videre*: non vtique proprij visus acumine aut eminentia corporis, sed quia

„ in altum subuehimur & magnitudine Gigantes. *Ex his facile acquieuerim, quia* „ *Artis praparatitia & multos Articulos veritatis tradant Artium praceptores, etiam In-* „ *troductionibus suis aque bene antiquis & fortè commodius.* Quis enim contentus est „ iis quæ Aristoteles in Periermeniis docet? quis aliunde conquisita non adiecit? „ Omnes enim totius Artis summam colligunt & verbis facilius tradunt. Vestiunt „ enim sensus Authorum quasi cultu quotidiano, qui quodammodo festiuior est, „ cum antiquitatis grauitate clarius insigniunt.

Hæc paulo fusius retulimus, vt omnes claré intelligant, quæ temporibus istis methodus esset tradendarum disciplinarum in scholis Parisiensibus, quique tum in singulis artibus excellerent Magistri, & quæ vnicuique esset ratio docendi. Hinc quoque intelligimus non esse nouum Quæstiones Dialecticas agitare, quæ parum prosint, quæque ad exercenda & acuenda, iuuentutis ingenia plus conferant, quàm ad solidam alicuius veritatis intelligentiam. Neque tamen hoc absque certâ ratione toleratum in Scholis arbitror; ne scilicet obtorpescant studiosorum animi: experientia enim docet adolescentes longè magis subtilitatibus illis solere delectari, quàm Theorematis iis quæ constantem & apertam veritatem præ se ferunt. Itaque Quæstiones illæ, si non aliter prosint, certè sunt acres stimuli studiorum, cotésque ingeniorum.

Hocce quoque tempore scribebat Author Chronici S. Maxentij, vulgo dicti Malleacensis, quod e Codice M. S. qui fuit olim viri doctissimi Ioannis Beslij, nuncque visitur in Bibliotheca V. C. Iacobi Puteani, descripsit & in lucem emisit Labbeus Iesuita in 2. tomo nouæ Bibliothecæ librorum Manuscriptorum. Ille autem author qui scripsit ad annum vsque 1140. de primis Academiæ Professoribus sic scribit ad an. 816. *In illo tempore Rabanus Magnentij Monachus doctissimus Magister Alcuini, Imperatori ipsi* (Ludouico Pio) *porrexit librum valde mirabilem de Theologia S. Crucis. Beda enim doctus à Benedicto Abbate & nutritus docuit Simplicium, & Simplicius Rabanum, qui à transmarinis oris à Domino Imperatore Carolo susceptus est & Pontifex in Francia factus. Item Rabanus docuit Alcuinum & Alcuinus Smaragdum imbuit. Smaragdus autem docuit Theodulfum Aurelianensem Episcopum. Helias autem Henricum. Henricus Remigium & Vcbaldum Caluum Monachos hæredes Philosophiæ reliquit.* Hæc iste mutuatus est ab Ademaro Engolismensi & in eosdem incidit, quoad ordinem seriemque, errores.

Eodem anno Ludouicus Iunior Rex designatus Burdigalæ vxorem duxit Eleonoram Aquitaniæ Ducissam, Willelmi filiam, illius vrbis tum Archipræsule M. Gaufrido de Loratorio, cuius tam honorabilem mentionem facit D. Bernardus, vt supra retulimus: cuique Rex eodem anno ius concessit Regaliorum. Nuptiarum celebritati adfuerunt Gaufridus Carnotensis Aquitaniæ Legatus, Theobaldus Comes Blesensis, Radulphus Veromanduorum, Vvillelmus Niuernensis & Rotrocus Perticensis: quorum duo præsertim, Theobaldus & Vvillelmus ab omnibus Historicis mirificé prædicantur ob pietatem, iustitiam & honestatem. Vvillelmus quidem, vt legitur in Chronico Antissiodorensi, de potente Principe seculi factus est in Carthusia humillimus Pauper Christi: Theobaldus verò senior Comes Campaniæ ibidem dicitur *Pater Orphanorum*, & Iudex viduarum, oculus cœcorum ac pes claudorum, singulariter munificus in pauperibus sustentandis, in extruendis Monasteriis, & erga Religiosos quosque largitor incomparabilis. Hic genuit Henricum, Theobaldum & Stephanum Comites, Guillelmum quoque Remensem Archiepiscopum, cui plurimum debet Academia Parisiensis, vt alibi docebimus: filias etiam plurimas, quarum vltimam nomine Adelam Ludouicus Iunior accepit in vxorem, ex eaque Philippum Augustum Regni successorem genuit. Eximias Theobaldi virtutes complectitur sequens Exastichon à Poeta quodam illius temporis non ineleganter compositum.

Ille Comes, Comes ille pius Theobaldus erat, quem
Gaudet habere Polus, Terra carere dolet.
Non hominem possum, non audeo dicere Numen,
Mors probat hunc hominem, vita fuisse Deum.
Trans hominem citraque Deum, plus hoc, minus illo,
Nescio quis, Neuter. Inter vtrumque fuit.

Henticum filium mitificè quoque prædicat Abbas Bonæ Spei. Theobaldus Iunior Comes Blesensis Pattem virtutibus adæquauit. Stephanus Regnum Anglicanum occupauit, vt ante diximus: qui transiens hoc anno ex Anglia in Normaniam fœdus iniit cum Rege Francorum. Iinnocentius Pontifex authoritate sua Regnum Anglicanum illi asseruit, ex necessitate Regis occasionem nactus exerrendæ eiusmodi potestatis. Eius Bullam refert Richardus Prior Hagulstadensis scriptor illius temporis, estque talis.

" Innocentius Episc. Seruus Ser. D. Charissimo in Christo filio Stephano Illustri Anglorũ Regi sal. & Apost. bened. Rex Regum & Dominus dominantium; in cuius manu sunt omnium potestates & omnia Iura Regnorum, ex incomprehensibili supernæ prouidentiæ dispensatione quando vult, mutat tempora, & transfert Regna. Sicut enim attestatur Propheta, *Dominus excelsus in Regno hominum, & cui voluerit, dat illud.* Quot commoditates, quanta iocunditas, tranquillitas, quantumque iustitiæ Censura in Regno Angliæ & Ducatu Normaniæ regnante filio nostro gloriosæ memoriæ Henrico Rege viguerunt, eo humanis rebus exempto oculata fide perclaruit. Cum enim idem esset Religiosorum virorum amator, pacis, & iustitiæ cultor, viduarum & orphanorum propitius consolator & eorum qui impotentia defendere se non poterant, pius defensor, ipso sublato de medio prout accepimus turbata est Religio in Regno Angliæ, & nullum mandatum pacis seu Iustitiæ in auditorio Regali vigebat, atque atrocitatem tantorum scelerum comitabatur impunitas. Ne autem diutius grassando in populum Dei debacchari posset dira feralitas, inclinata est ad preces Religiosorum virorum diuinæ miseratio pietatis & tantis flagitiis potenter occurrens, quemadmodum venerabilium fratrum nostrorum, Archiepiscoporum, Episcuporum earundem regionum & amatorum S. Rom. Ecclesiæ Gloriosi Francorum Regis & illustris viri Comitis Theobaldi scripta testantur, & Illustrium virorum nobis indicauit assertio communi voto & vnanimi assensu tam procerum quam etiam populi te in Rem eligere & à Præsulibus Regni consecrari prouidit. Nos cognoscentes vota tantorum virorum in personam tuam præeunte diuina gratia conuenisse, pro spe etiam certa & B. Petro in ipsa consecrationis tuæ die obedientiam & reuerentiam promisisse, & quia de præfati Regis prosapia prope posito gradu originem traxisse dignosceris, quod de te factum est, gratum habentes, te in specialem B. Petri & S. Rom. Ecclesiæ filium affectione paterna recipimus, & in eadem honoris & familiaritatis prærogatiua quâ prædecessor tuus egregiæ recordationis Henricus à nobis coronabatur, te propensius volumus retinere. "

Anno 1137. Ludouicus Rex cognomento Crassus, vulgo Grossus, diarrhea correptus de morte serio cogitauit: quam quia sentiebat in dies appropinquare, Religiosos viros, Episcopos, Abbates & multos Ecclesiæ sacerdotes conuocauit, coramque illis sua peccata publicè deplanxit & confiteri non erubuit, teste Sugerio. Corpori Dominico, cum afferretur, occurrit & in has voces tanquam litteratissimus Theologus erupit, vt apud eundem Sugerium legitur.

1137. Ludouicus Crassus moritur.

Ego peccator Ludouicus confiteor vnum & verum Deum Patrem & Filium & Spiritum sanctum: vnam ex hac Trinitate personam, videlicet vnigenitum & consubstantialem & coæternum Dei Patris filium, de sacratissima Maria Virgine incarnatum, passum, mortuum & sepultum tertia die resurrexisse, cælos ascendisse, ad dexteram Dei Patris considere, viuos & mortuos extremo & magno iudicio iudicare. Hanc autem Sacratissimi Corporis eius Eucharistiam illud idem credimus Corpus, quod assumptum est de Virgine, quod Discipulis suis ad confœderandum & vniendum & in se commanendum contradidit. Hunc sacratissimum sanguinem illum eundem, qui è latere eius in Cruce pendentis defluxit, & firmissimè credimus, & ore & corde confitemur, hocque securissimo viatico decessum nostrum muniri, & contra omnem aeream potestatem certissimâ professione defendi praeoptamus.

His actis apud Montem-Leherium cœpit melius habere, & Melidunum venit: inde Lutetiam vbi recidiui profluuij disenteria fatigatus in dies magis se se deficere sentiens, aduocauit Stephanum Parisiensem Episcopum & Gilduinum Abbatem S. Victoris, cui sua peccata solebat confiteri, iterataque confessione mortalem vitam cum æternâ commutauit. Qua de re sic Sugerius. *Æstuabant ea*

tempore æſtiui calores ſolito nociuiores , quorum conſumptione aliquantiſper ſoluti & valde contriti defatigabantur. Quorum intolerabili ſolutione cum D. Rex Ludouicus Pariſiis recidina profluuij differentia grauiſſimè fatigaretur, omnino defecerat. Qui nunquam ſuper his improuidus accito venerabili Pariſienſi Epiſcopo Stephano & Religioſo S. Victoris Abbate Gilduino, cui familiarius confitebatur, eo quod Monaſterium eius à fundamine conſtruxerat, & confeſſionem repetit, & exitum ſuum viatico Dominici Corporis muniri deuotiſſimè ſatagit. Obiit autem Kalendis ſextilibus ætatis ferme an. 60. elatuſque eſt ad tumulum maiorum apud San-Dionyſium. Ei tamen San-Victorini Canonici Epitaphium ſequens inſcripſerunt in Clauſtro.

Illuſtris Genitor Ludouici Rex Ludouicus,
Vir clemens, Chriſti ſeruorum ſemper amicus
Juſtitui fecis Paſtorem Canonicorum
In Cella veteri tranſlumen Pariſiorum.
Hanc vir magnanimus almi Victoris amore,
Auro, reliquii ornauit, rebus, honore.
Sancte Dionyſi, qui ſeruas Corpus humatum,
Martyr & Antiſtes Ludouici ſolue reatum.
Chriſti centeno cum mille decem & tribus vno
Templum hoc Victoris ſtruxit Regalis honoris.

Eius ergo auditâ morte Ludouicus filius, qui tum erat adhuc Burdigalæ, relictâ nouâ Coniuge & Gaufrido Carnotenſi commiſſâ ſtatim Pariſios aduolat, atque ſine vllius contentione Regni ſuſcipit gubernacula. Quanta verò fuerit omnium lætitia, legitur in libro de Geſtis eius, Editionis Francfordienſis. *Inde venit vrbem Pariſius quæ eſt Regni caput & ſedes Regia; Vbi ſolebant Reges Antiqui Conuentum Prælatorum & Principum euoçare ad tractandum ſuper ſtatu Eccleſiæ & de Regni negotiis ordinandum. Ita fecit iſte Rex iuuenis ſecundum quod ætas capere poterat & ſtatus temporis exigebat. Magna erat in toto Regno lætitia & ſpes bona multorum animos demulcebat, quod tam boni Domini tam nobilem receperunt ſucceſſorem, qui malorum exterminaret nequitiam & bonorum innocentiam illibatam authoritate Regia cuſtodiret.*

Huiuſce immortalis memoriæ Principi vt Regnum debet acceſſionem Ducatus Aquitanici, quem Eleonoræ nuptiis acquiſiuit; ita Pariſienſis Academia ſplendorem ſuum, authoritatem & commendationem acceptam refert: quam ſcilicet ille & priuilegiis munitam voluit, & Regia authoritate ab omni maleuolorum perturbatione vindicauit.

Eodem anno communi fato functus eſt Rainaldus ſeu Reginaldus de Montigny Archiepiſcopus Remenſis, qui in Cœnobio Igniacenſi, quod fundauerat, tumulari voluit cum inſcriptione fidem ſuam de mortuorum reſurrectione, quæ quæſtio hiſce temporibus agitabatur, teſtificante. *Ego Rainaldus à Pratis quondam Archiepiſcopus Remenſis Presbyter Credo quod Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum & in Carne mea videbo Deum ſaluatorem meum.*

1138. Anno 1138. 9. Kal. Feb. obiit celeberrimus ille Gaufridus Carnotenſis Cleri Gallicani Lucerna, poſt pacatam Aquitaniam, & Innocentio Papæ acquiſitam, vbi altaria quæ Girardus Engoliſmenſis ſeditionis & ſchiſmatis author, vel Gilo Tuſculanenſis conſecrauerat, deſtruxit & propriis manibus diſſipauit, vt habetur in Chronico Mauriniacenſi. De hocce viro celebris eſt mentio in vita S. Bernardi l. 2. c. 1. 2. & 6. l. 3. c. 5. & l. 4. c. 4. quin & ipſemet Bernardus l. 4. de conſiderat. exclamat. *Sed ô mihi locum ſuauem, vbi incidit occaſio memorandi & nominandi ſuauiſſimi odoris, Epiſcopum loquor Gaufridum Carnotenſem, qui legationem in Partibus Aquitaniæ propriis ſumptibus adminiſtrauit, idque annos plures.* De eodem Anonymus, quem Ioannes Picardus in Notis ad Ep. 55. Bernardi, ſuſpicatur eſſe Mathæum Vindocinenſem, ſic præfatur initio l. 1. Reg.

Maxime Pontificum, Romanæ ſignifer aulæ,
Carnotenſis apex & Pater vrbis aue,

Illi

Illi successit M. Goslenus Archidiaconus eiusdem Ecclesiæ, celeberrimus quoque & meritissimus in Academia Parisiensi, scholæ Magister, de cuius electione & promotione Capitulum Carnotense sic scripsit ad Sugerium Abbatem Sancti Dionysij, in Regni administratione tunc primas obtinentem.

"Charissimo Domino & amico suo Sugerio D. G. venerabili Abbati S. Dionysij R. Decanus & totum Capitulum Carnotensis Ecclesiæ plurimam in Domino salutem & dilectionem. Nouerit discretio vestra, charissime Domine, quod acceptâ à vobis Regiâ licentiâ loco Domini Regis die statutâ conuenimus in Capitulum nostrum, & inuocata S. Spiritus gratia, pari voto vnanimique consensu elegimus nobis & Ecclesiæ nostræ in Episcopum D. Goslenum Archidiaconum nostrum, virum vtique liberalem, idoneum & litteratum idipsum approbantibus viris Religiosis Abbatibus qui præsentes erant, omnique applaudente populo & Deo gratias referente super electione talis personæ, quæ vtilis esse creditur Ecclesiæ & Regno fidelis. Rogamus igitur Charissimam nobis Dilectionem vestram, vt huic nostræ Electioni, quæ à Domino, sicut credimus facta est, & quam vobis & viua voce & scripto præsentare curauimus, assensum præbete, & Electo nostro Regalia reddere vice D. Regis dignemini. Valete."

Rescriptū vero Sugerij tale est. *Sugerius D. G. B. Dionysij Abb. &* Capitulo Carnotensi, Roberto scilicet Decano & aliis salutem & dilectionem. Quod vnanimiter & communi pace Pontificem vobis D. Goslenum Archidiaconum elegistis, valde nobis placet: enim vero ipsum honestum & liberalem & audiuimus & credimus. Nos autem quantum ex parte D. Regis cuius vices agimus facere habemus, huic electioni libenter assensum præbemus. De Regalibus sicut in Curia DD. Regum Francorum mos antiquus esse dignoscitur, cum Episcopus consecratus & in Palatium ex more Canonico fuerit introductus, tunc ei reddentur omnia. Hic est enim redditionis ordo & consuetudo, vt sicut diximus, in Palatio statutus Regi & Regno fidelitatem faciat, & sic demum Regalia recipiat."

Eodem ano cum M. Robertus Pullus magna nominis celebritate Lutetiæ regeret, sanamque Doctrinam cum vberrimo fructu spargeret, in Angliam verò reuocaretur ab Ascelino Roffensi Episcopo, qui an. 1136. Ioanni successerat, cum Bernardus Claræ-Vallensis rogauit Epistola singulari ad eum data, quæ est ordine 205. vt sineret Pullum aliquandiu adhuc Lutetiæ commorari & docere.

Durè scribitis non merenti. Quid peccaui, si monui M. Robertum Pullum aliquantum tempus facere Parisius ob sanam Doctrinam quæ apud illum esse dignoscitur? Id putaui necessarium & adhuc puto. Si rogaui sublimitatem vestram vt permitteretis, etiamnum idipsum rogarem, nisi eam de priori prece indignatam sensissem. Si dixi hominem fultum gratia amicorum, quorum in Curia non minima authoritas est, id dixi quod vobis formidaui & adhuc formido. Nam quod post appellationem factam extendistis manum, vt accepimus ad res appellantis, nec laudaui nec laudo: veruntamen voluntati vestræ in aliquo contradicere ei nec consului nec consulo. De extero vestri sumus, Coronam vestram suscipere & colere semper digna & debita veneratione parati. Huius testimonio conscientiæ audemus adhuc ad vos prece duntaxat atque consilio, vt M. Robertus cum integritate gratiæ vestræ per aliquantum tempus possit Parisius demorari. Retribuat vobis Dominus in vitam æternam, quod viscera nostra refouistis, filios nostros loquor, quos misimus in Hiberniam.

De hoc Roberto dicemus amplius in Catalogo Illustrium Academicorum: fuit enim vir magni nominis, præclaræque famæ, quem Innocentius II. vel vt alii volunt, Cœlestinus II. Innocentij successor Cardinalem designauit. Ille autem in Angliam reuersus Oxoniensem Academiam de sua pristina dignitate multum dilapsam in integrum restituit; vir adeo Philosophiæ deditus, vt teste Simeone Dunelmensi, *eius obtentu Episcopalem honorem ab Henrico Rege oblatum respuerit, victum & vestitum habens* his contentus fuerit.

Eodem anno Deus Ecclesiæ pacem reddidit Petri Leonis seu Anacleti Pseudo-Papæ morte: nam licet eiusdem Partis fautores Gregorium quendam Cardinalem

Presbyterum in Papam sibi delegissent sub nomine Victoris, prævalente tamen Innocentij virtute & integritate, ipse Victor & Fratres Leonis in vrbe potentissimi Innocentio sese submiserunt. Qua de re Bernardus Clare-Vallensis, qui tum Romæ erat, ad Gaufridum sic scribit.

„ F. Godefrido F. Bernardus Salutem. In Octauis Pentecostes ipsa die compleuit
„ Deus desiderium nostrum, Ecclesiæ vnitatem & Vrbi dando pacem. Nam illa die
„ Filij Petri Leonis omnes simul humiliauerunt se ad pedes D. Papæ, & facti ho-
„ mines eius Ligij iurauerunt ei ligiam fidelitatem. Clerici quoque, qui in schis-
„ mate erant, simul cum idolo quod erexerant, humiliantes se ad pedes D. Papæ,
„ obedientiam ei iuxta morem promiserunt, & facta est lætitia magna in populo.
„ Hanc pacem nisi cum quadam securitate, occulta tamen diu à nobis exspectauis-
„ semus, iamdudum venissemus. De cætero iam nihil est quod nos hic detineat.

Et in vita eiusdem B. Bernardi sic legitur. *Attamen pars illius* (Anacleti defuncti) *Papam sibi pro illo alterum statuerunt non tam pertinacia schismatis, quàm vt opportunius per aliquam temporis moram Papæ Innocentio reconciliarentur. Quod sine mora per manum serui sui Bernardi, Christus effecit. Nam & ipse ridiculus Pontifex Petri Leonis hæres ad eundem virum Dei nocte se contulit: & ille eum nudatum quidem vsurpatis Insignibus ad D. Innocentij pedes adduxit. Quo facto Ciuitas gratulabunda lætatur, Innocentio Ecclesia redditur.*

Ille igitur iam ab omnibus pro vero, vno & legitimo Papa agnitus, omnibus tandem pacatis dissidiis solenni & generali Decreto omnes Anacleti populares & fautores omni gradu & dignitate Ecclesiastica priuatos declarauit: & ne quis sedem Apostolicam simili præsumptione in posterum vsurparet, sub anathemate interdixit. In his Petrum Pisanum S. Susannæ Cardinalem honore Cardinalatus exspoliauit: Illum tamen Bernardus Clare Vallensis ei reconciliauit; quippe vir erat magnæ authoritatis & famæ, eloquentiæ maximæ, commendationis eximiæ, demumque tantæ, vt propter eum multi ab Anacleti partibus steterint, qui aduersarios se præstitissent, si minus æquum ei se præbuisset. Ille ab Anacleto missus ad Rogerium Siciliæ Regem, causam ipsius fortiter egit, Bernardo ex aduerso pro Innocentij promotione pugnante: qua de re sic Abbas Boneuallensis in Bernardi vita. *Prior itaque Petrus* (Pisanus) *electionem Domini sui Canonicam probare contendit & verba sua multis Legum & Canonum assertionibus munit. At vero vir Dei non in sermone sed in virtute Regnum Dei esse intelligens, Scio, inquit, Petre te virum esse sapientem & litteratum. Et vtinam sanior pars & honestiora te occupassent negotia... Cum omnium igitur populorum fauore solo Rege in malitia permanente Abbas Romam reuertitur. Prædictum quoque Petrum Pisanum & quosdam alios reconciliat Ecclesiæ & Innocentio Papa confœderat.*

Nescio verò vnde ob reconciliationem istam Bernardus Innocentio venit in suspicionem proditionis. Quam in rem extat ipsius ad eum Ep. 213. quâ se omni crimine purgat, ipsumque Papam reconciliationis authorem facit. *Nunquid non me vestrum vicarium dignatio vestra constituit in reconciliatione Petri Pisani, si forte illum Deus per me reuocare à fæce schismatis dignaretur? Si negatis, probabo tot testibus, quot in Curia tunc temporis fuerunt. Nunquid non denique post hæc iuxta verbum Domini mei homo in suo ordine & honore receptus est?*

Fuit quoque in iisdem partibus Anacleti Gilo seu Ægidius Tusculanus Episcopus ex Monacho Cluniacensi ad Cardinalatum assumptus, seque in tuendo schismate obstinatissimum præstitit: quam ob rem eum vehementer redarguit Petrus Venerabilis Abbas Cluniacensis l. 4. Ep. 30. maximè verò quod post mortem Anacleti, nihilominus in gratiam redire cum Innocentio recusaret.

At ex eodem Cœnobio Cluniacensi Albericum Innocentius ad Episcopatum Ostiensem promouit, eumque in Angliam & Scotiam post pacatum schisma direxit Legationis munere functurum. Et ille Londini celebrem synodum habuit; cuius 16. Canones leguntur in Chronico Geruasij, quorum quintus est de Inuestituris hoc modo. *Nullus omnino de manu Laici Ecclesiam seu qualibet Ecclesiastica beneficia accipiat. Cum autem inuestituram per Episcopum aliquis acceperit, præcipimus vt super Euangelium iuret se nihil propter hoc per se vel per aliam personam dedisse alicui vel promisisse. Et si præsumptum fuerit, irritum fore decernimus.*

7. Est de uxoratis sacerdotibus. *Sanctorum Patrum vestigiis inhærentes, Presbyte-*

res Diaconos, Subdiaconos uxoratos, concubinarios Ecclesiasticis beneficiis & officiis priuamus. Ac ne quis eorum missas audire præsumat, Apostolica authoritate prohibemus.

16. Est contra Scholasticos seu Cancellarios Ecclesiarum & Vniuersitatum Rectores, qui pecuniam ab iis exigebant, quibus docendi licentiam impertiebantur, aut scholas assignabant ad regendum; hisque verbis conceptus legitur. *Magistri Scholarum, si aliis scholas regendas commiserint, prohibemus ne propter hoc quicquam ab eis exigant, quod si fecerint, Ecclesiastica vindictæ subiacebant.* In Historia Richardi Prioris Hagustadensis de Gestis Regis Stephani sic legitur. *Sancimus præterea vt si Magistri scholarum aliis scholas suas pro pretio tenendas locauerint, Ecclesiastica vindictæ subiaceant.*

Idem Legatus dissidium aliquod in Ecclesia Londinensi inter Decanum nomine Willielmum, M. Radulfum de Langeford & Richardum de Balmeis fratres Concanonicos Clericosque domesticos Vvillelmi Decani & Anselmum electum Episcopum eiusque fautores intercedebat, diremit & Anselmum licet Papæ sententia confirmatum, à qua Decanus & alij appellauerant, ab Episcopatu remouit, quia electio facta fuerat citra conscientiam assensumque Decani, cuius erat in eligendo Pastore primum ferre suffragium. Tum quoque Theobaldus Abbas Beccensis ad regimen Ecclesiæ Cantuariensis assumptus est.

Ad annum 1139 notat Robertus Antissiodorensis in Chronico concessum fuisse ab Hugone Episcopo Antissiodorensi Ecclesiam S. Mariæ in suburbio sitam Canonicis Regularibus Ordinis Præmonstratensis, cuius Ecclesiæ Canonicis secularibus id proposuisse scribit, vt aut inde recederent, aut superuenientium fratrũ Ordini se se conformarent. Ad hoc opus perficiendum adiutores habuit Guillelmum Niuernensem Comitem & Theobaldum Campaniæ quoque Comitem, viros tam vita laudabiles quàm in aula præpotentes. Totius vero huius negotij author & promotor fuit Iterius quidam Ecclesiæ Antissiodorensis Clericus, mediocriter litteratus, quem aiunt in somnio admonitum, vt Marianum Cœnobium extrueret. Primus autem huius Cœnobij Abbas fuit Rainerius ex Præmonstratensi Priore. *Litteratura tantæ tamque prudens consilij*, inquit ille, *vt in toto Præmonstratensi Ordine vix eo posset potior inueniri; mirâ gratiâ præpollens in cunctis, nisi quod laborabat incommodo modicæ surditatis.*

1134. *Marianum Cœnobium.*

Eodem anno legitur obiisse Ioannes de Temporibus anno ætatis 361. Quod si verum est, ab eo certissimè discere potuit Vniuersitas Parisiensis Institutionis fundationisque suæ primordia. Quippe regnante Carolo M. eum natum fuisse ferunt, eiusque Armigerum extitisse. Id asserunt satis communi consensu Franci Germanique & Angli scriptores. Martinus Polonus qui sequente seculo floruit circa an. 1270. sic de eo scribit in vita Conradi qui post mortem Lotharij hoc anno aut certè superiore cœpit Imperij gubernacula tractare. *Huius tempore anno Dom. 1139. Ioannes de Temporibus qui annis trecentis sexaginta vno vixerat à tempore Caroli M. cuius Armiger fuerat, defunctus est.* Idem scribunt Nangius & post Nangium Ioannes Brompton Anglus qui florebat circa an. 1300. Henricus de Knyghton, Gaguinus & alij.

Ad eundem annum enumerat Vincentius Bellouacus plurimos illustres viros qui in Academia Parisiensi aut docuerunt, aut studuerunt; Milonem Episcopum Morinensem, Aluisum Attrebatensem, cui in Aquicinctini Cœnobii regimine successit Gosvvinus, de quo ad initia huius seculi diximus; Godefridum Carnotensem, Bernardum Clare-Vallensem. Quibus Chronicon Mauriniacense hos addit, Odonem S. Remigij Abbatem, Ioscelinum S. Petri Melidunensis Abbatem, Natalem Cancellarium Regis, Resbacensem Abbatem, Hugonem de S. Victore, qui omnes ad præficiendum Cœnobio Mauriniacensi Abbatem à Ludouico Rege missi fuerant, quique Macharium Priorem Longi-pontis, Alberici Ostiensis nepotem in Abbatem elegerunt. Hoc quoque tempore florebat M. Simon de Pisciaco, quem Rex paulo post Romam delegauit ad Innocentium; vt legitur in eodem Chronico.

Eodem anno Innocentius Concilium in Laterano celebrauit, ad quod delata est Arnoldi Brixiensis hæresis, qui Magistros quondam suos Petrum de Bruis & Petrum Abaëlardum in exemplis peruersitatis imitatus, iam à pluribus annis

Concil. Rom. contra Arnoldum Brixiensem.

plurima spargebat in vulgus hæretica dogmata, calumniosa, & Ecclesiasticæ pacis perturbatiua, aduersus nempe Prælatos, Episcopos & Abbates qui terrenarum opum aliquid possidebant. De eo sic loquitur Otho Frisinghensis scriptor contemporaneus l. 2. de Gestis Friderici I. c. 20. Arnaldus iste ex Italia Ciuitate Brixia oriundus, eiusdem Ecclesiæ Clericus ac tantùm Lector ordinatus Petrum Abaëlardum olim præceptorem habuerat, vir quidem naturæ non heberis, plus tamen verborum profluuio, quàm sententiarum pondere copiosus, singularitatis amator, nouitatis cupidus, cuiusmodi hominum ingenia ad fabricandas hæreses schismarumque perturbationes sunt plena. Is à studio è Galliis in Italiam reuertens, religiosum habitum, quò amplius decipere posset induit, omnia lacerans, omnia rodens, nemini parcens, Clericorum ac Episcoporum derogator, Monachorum persecutor, Laïcis tantùm adulans. Dicebat enim nec Clericos proprietatem, nec Episcopos Regalia, nec Monachos possessiones habentes aliqua ratione posse saluari, cunctaque hæc Principis esse, ab eiusq; beneficentiâ in vsum tantum laïcorum cedere oportere. Præter hæc de Sacramento altaris, de baptismo paruulorum non sanè dicitur sensisse. His aliisque modis quos longum est enumerare, dum Brixiensem Ecclesiam perturbaret, Laïcisque terræ illius prurientes erga clerum aures habentibus Ecclesiasticas maliciosè exponeret paginas, in magno Concilio Romæ sub Innocentio habito ab Episcopo illius Ciuitatis virisque Religiosis accusatur. Romanus ergo Pontifex ne perniciosum dogma ad plures serperet, imponendum viro silentium decernit. Sicque factum est. Ita homo ille de Italia fugiens ad Transalpina se contulit, ibique in oppido Almaniæ Turego Officium Doctoris assumens perniciosum dogma aliquot diebus seminauit.

Damnatus igitur Arnoldus & omnium Clericorum Monachorumque insidiis appetitus Romam Italiamq; deserens in Galliam primùm, deinde in Germaniam se confert, & aliquandiu apud Hermannum de Arbona Constantiensem Episcopum demoratur. Quo cognito Bernardus Clareuallensis statim dat ad Episcopum litteras, rogatque ne apud se aut in Diœcesi sua pestem eiusmodi delitescere patiatur, iam ex Gallia & Italia pulsam fugatamque. Digna est eius Epistola, quæ hisce Annalibus inseratur. Est autem ordine 195.

Si sciret Pater-familias, quâ hora fur veniret, vigilaret vtique & non sineret perfodi domum suam. Scitis quia de nocte fur irruperit domum non vestram, sed Domini, vobis tamen commissam. Sed dubium esse non potest scire vos, quod apud vos sit, quando id vsque ad nos vtique tam remotos potuit peruenire. Nec mirum, si non horam præuidere aut nocturnum furis ingressum obseruare quiuistis. Mirum autem si deprehensum iam non agnoscitis, non renetis, non prohibetis exportare spolia vestra, imò pretiosissimas Christi exuuias, animas videlicet quas sua imagine præsigniuit, suo eruore redemit. Adhuc forsan hæretis & miramini quemnam dicere velim. Arnaldum loquor de Brixia, qui vtinam tam sanæ esset doctrinæ quàm districtæ est vitæ. Et si vultis scire, homo est neque manducans, neque bibens, solo cum Diabolo esuriens & sitiens sanguinem animarum, vnus de numero illorum, quos Apostolica vigilantia notat, habentes formam pietatis, virtutem illius penitus abnegantes. Et ipse Dominus, *Venient*, inquit, *ad vos in vestimentis Ouium, intrinsecus autem sunt Lupi rapaces.* Is ergo vsque ad hanc ætatem, vbicumque conuersatus est, tam fœda post se & tam sæua reliquit vestigia, vt vbi semel fixerit pedem, illuc vltra redire omnino non audeat. Denique ipsam in qua natus est, valde atrociter commouit terram & conturbauit eam. Vnde & accusatus apud D. Papam schismate pessimo, natali solo pulsus est, etiam & abiurare compulsus reuersionem, nisi ad ipsius Apostolici permissionem. Pro simili deinde causa & à regno Francorum exturbatus est Schismaticus insignis. Execratus quippe à Petro Apostolo adhæserat Petro Abaïlardo, cuius omnes errores ab Ecclesia iam deprehensos atque damnatos cum illo etiam & pro illo defendere acriter & pertinaciter conabatur. Et in his omnibus non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Nam etiam ita vagus & profugus est super terram, quod iam non licet inter suos, & non cessat apud alienos tanquam Leo rugiens, circuiens & quærens quem deuoret. Et nunc apud vos sicut accipimus, operatur iniquitatem & deuorat plebem vestram sicut es-

cam panis. Cuius maledictione & amaritudine os plenum est, veloces pedes eius ad effundendum sanguinem, contritio & infelicitas in viis eius & viam pacis non cognouit. Inimicus crucis Christi, seminator discordiæ, fabricator schismatum, turbator pacis, vnitatis diuisor, cuius dentes arma & sagittæ, & lingua eius gladius acutus, molliti sunt sermones eius super oleum & ipsi sunt iacula. Vnde & solet sibi allicere blandis sermonibus & simulatione virtutum diuites & potẽtes iuxta illud, *Sedet in insidiis cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem.* Demum cum fuerit de illorum captata beneuolentia & familiaritate securus, videbitis hominem apertè insurgere in Clerum fretum tyrannide militari, insurgere in Episcopos & in omnem passim Ecclesiasticum ordinem desæuire. Hæc scientes nescio an melius salubriusue in tanto discrimine rerum agere valeatis, quàm iuxta Apostoli monitum auferre malum ex vobis, quanquam amicus sponsi ligare potius quàm fugare curabit, ne iam discurrere & eo nocere plus possit. Hoc enim & D. Papa dum adhuc esset apud nos ob mala quæ de illo audiebat fieri, scribendo mandauit, sed non fuit qui faceret bonum. Denique si capi vulpes pusillas demolientes vineam scriptura salubriter monet, num multò magis Lupus magnus & ferus relinquendus est, ne Christi dirumpat Ouilia, oues mactet & perdat?

Ex hac Bernardi Epistola patet Arnoldum ex Italia pulsum confugisse primum in Galliam ad Magistrum olim suum Petrum Abaëlardum in Ruiensi Cœnobio, cuius Abbas erat, tunc forte habitantem. Quæ quidem duorum hominum in fide suspectorum coniunctio & conuersatio tam suspecta & odiosa fuit omnibus viris bonis & verè Catholicis, vt vtrumque exterminare conati fuerint. Præcipuus verò eorum aduersarius Bernardus egit apud Innocentium Pontificem & apud Guidonem de Castello Cardinalem Legatum, vt suprema in eos supplicia decernerentur. Igitur Innocentius protinus mandat Archiepiscopis Remensi & Senonensi & Bernardo Abbati, vti viros istos comprehendi curent, seorsimque sub arcta custodia in Cœnobiis detineri.

Innocentius Episcopus Ser. Seru. Dei Venerabilibus Fratribus Samsoni Remensi, Henrico Senonensi Archiepiscopis & Charissimo in Christo Bernardo Claræ-vallis Abbati Sal. & Apost. Bened. *Per præsentia scripta vestra fraternitati mandamus* quatenus Petrum Abaëlardum & Arnaldum de Brixia peruersi dogmatis fabricatores & Catholicæ fidei impugnatores, in Religiosis locis, vbi vobis melius visum fuerit, separatim faciatis includi & libros erroris eorum vbicumque reperti fuerint, igne comburi. Data Laterani 18. Kalend. Aug. *Et adiectum in fine.* Transcripta ista nolite ostendere cuiquam, donec ipsæ litteræ in Parisiensi Colloquio quod prope est, præsentatæ fuerint ipsis Archiepiscopis.

Ex hac Bulla facilè conuincuntur erroris illi qui scribunt Arnoldum de Brixia sub Honorio II. fuisse interfectum ante annum scilicet 1129. cum manifestum sit Samsonem, ad quem Innocentius scribit, anno tantùm 1137. creatum fuisse Remensem Archiepiscopum. Cæterum non potuit Bulla ista tam callidè prudenterque celari, vt non præsenserit Arnoldus sibi fabam cudi, necemque aut vincula intentari. Itaque clam se subduxit & in Germaniam ad Episcopum Constantiensem fugit, ibiq; substitit, quandiu ibi latere ignoratus est. At eum tandem illinc quoque expellendum sibi assumpsit Bernardus, datis ad Episcopum præallatis litteris, & his quæ sequuntur ad Guidonem de Castello Legatum Pontificis, apud quem commorari dicebatur, vt apud amicum & condiscipulum olim eum suum in schola Abaëlardi.

Arnaldus de Brixia cuius conuersatio mel, & doctrina venenum, cui caput columbæ, cauda scorpionis est, quem Brixia euomuit, Roma exhorruit, Francia repulit, Germania abominatur, Italia non vult recipere, fertur esse vobiscum. Videte quæso ne vestra authoritate plus noceat: nam cum & artem habeat & voluntatem nocendi, si accesserit fauor vester, erit funiculus triplex qui difficile rumpitur, supra modum, vt vereor, nociturus. Et vnum existimo de duobus, si tamen verum est, quod vobiscum hominem habeatis, aut minus scilicet notum vobis esse illum, aut vos, quod est credibilius, de eius correctione confidere. Et vtinam id non frustra. Quis det de lapide hoc suscitare filium Abrahæ? quam gratum munus susciperet mater Ecclesia de manibus vestris vas in

" honorem, quod tandiu passa est in contumeliam? licet tentare, sed vir prudens
" cautus erit non transgredi non præfinitum numerum ab Apostolo, qui ait: *hære-*
" *reticum hominem post vnam aut secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est*
" *qui eiusmodi est*, & delinquit proprio iudicio condemnatus: alioquin familiarem
" habere & frequēter admittere ad colloquendum ne dicam ad conuiuendum, suf-
" picio fauoris est & inimici hominis festis armatura securè annunciabit & facile
" persuadebit quæ volet domesticus & Contubernalis Legatus Apostolicæ sedis.
" Quis enim è latere D. Papæ mali quidpiam suspicetur? sed & si in manifesto per-
" uersa loquitur, quis se facile opponere audeat vestro Collaterali? Deinde videtis
" qualia post se, vbicunque habitauit, reliquit vestigia. Nonne sine causa vigor
" Apostolicus hominem Italia ortum transalpinare coëgit, repatriare non patitur?
" Quis vero extraneorum ad quos eiectus est, non eum omnimodè cuperet suis red-
" didisse? Et certe sic se habere ad omnes, vt omnibus odio habeatur, approbatio iu-
" dicij est, quod portat nequis dicat subreptum fuisse D. Papæ. Quale est ergo sum-
" mi Pontificis suggillare sententiam, & illam sententiam cuius rectitudinem eius
" ipsius in quem data est, etsi lingua dissimulat, vita clamat? Itaque fauere huic, D.
" Papæ contradicere est, etiam Domino Deo. Per quemcunque enim iusta senten-
" tia iustè detur, ab illo certum est processisse qui loquitur in Propheta: Ego qui
" loquor, iustitiam. Confido autem de vestra prudentia & honestate, quia visis his
" litteris de veritate certus non abducemini amodo quippiam assentire in hac re,
" nisi quod vos deceat & Ecclesiæ Dei expediat, pro qua legatione fungimini.

Licet autem Ecclesiasticis præsertim viris odiosus esset Arnoldus, non omni-
bus tamen bonis eius Doctrina improbabatur: carpebat ille sacerdotum Præla-
torumque mores valde dissolutos, huiusque dissolutionis causam aiebat esse di-
uitias & amplas possessiones, quæ virtutum nouercæ esse solent. Itaque præter vi-
ctum & vestitum nihil vltra eis concedi volebat. Verum, vt mos est Hæreti-
corum cum reprimuntur, frena laxauit impudentiæ & mediocritatis atque mode-
stiæ terminos transgressus est. De eo sic habet Ligurinus l.3. De Gestis Friderici. I.

Cuius origo mali tantaque voraginis author
Extitit Arnoldus, quem Brixia protulit ortu
Pestifero, tenui nutriuit Gallia sumptu
Edocuitque diu. Tandem natalibus oris
Redditus assumpta sapientis fronte, diserto
Fallebat sermone rudes, Clerumque procaci
Insectans odio, Monachorum acerrimus hostis,
Plebis adulator, gaudens popularibus auris,
Pontifices ipsumque graui corrodere linguâ
Audebat Papam, scelerataque dogmata vulgo
Diffundens variis implebat vocibus aures.
Nil proprium Cleri, fundos & prædia nullo
Iure sequi Monachos, nulli fiscalia iura
Pontificum, nulli cura popularis honorem
Abbatum sacras referens concedere leges.
Omnia Principibus terrenis subdita, tantum
Committenda viris popularibus atque regenda:
Illis primitias & quæ deuotio plebis
Offerat, & decimas castos in corporis vsus,
Non ad luxuriam siue oblectamina carnis
Concedens, mollesque cibos cultusque nitorem
Illicitosque thoros lasciuaque gaudia Cleri
Pontificum fastus. Abbatum denique laxos
Damnabat penitus mores Monachosque superbos.
Veraque multa quidem, nisi tempora nostra fideles
Respuerent monitus, falsis admixta docebat.
Et fateor. Pulchram fallendi nouerat artem,
Veris falsa probans, quia tantùm falsa loquendo
Fallere nemo potest, veri sub imagine falsum
Influit, & furtim deceptas occupat aures.

Porro seu Arnoldus apud Guidonem Legatum quietus manserit, seu aliò fugerit, longè maiores turbas post Innocentij decessum excitauit. vt infra videbimus.

Non minor verò exarsit in Abaëlardum inimicorum rabies: vnde ille præ timore ira animũ despõdit, vt relictis Christianis ad Gentiles transire cogitarit, apud quos securius viuere posset: quoties enim synodum aliquam alicubi celebrari aut proximè cebrandam audiebat, toties de sua damnatione actum iri putabat. Sed & sæuiorem adhuc hostili passus fuit à Monachis suis persecutionem in Abbatia Ruiensi, à quibus scilicet sibi semper necem intentari videbat. *Ita*, inquit, *me Sathanas impediuit, vt vbi quiescere possim aut etiam viuere, non inueniam, sed vagus & profugus adinstar maledicti Cain vbique circunferar, quem vt supra memini, foris pugna, intus timores incessanter cruciant, imo tam foris quam intus timores incessanter, pugna pariter & timores. Et multo periculosior & crebrior persecutio filiorum aduersum me sæuit quàm hostium. Istos quippe semper præsentes habeo & eorum insidias iugiter sustineo. Hostium violentiam in corporis mei periculum video, si à Claustro procellam: in Claustro autem filiorum id. Monachorum mihi tanquam Abbati, hoc est Patri commissorum tam violenta, quàm dolosa incessanter sustineo machinamenta. O quotiens veneno me prodere tentauerunt? sicut & in beato factum est Benedicto. A talibus autem eorum quotidianis insidiis, cum mihi in administratione cibi vel potus quantum possem prouiderem, in ipso altaris sacrificio intoxicare me moliti sunt, veneno scilicet Calici immisso.*

Anno 1140. obierunt insignes Academici, Hugo à S. Victore, Stephanus Episcopus Parisiensis & Albericus Remensis. Hugo quidem Thomæ successerat in Prioratu San-Victorinæ Domus, vir religione omniumque artium peritia clarus, insignis præterea Theologus in scholarum regimine inter præcipuos eminentissimè floruit. Multa egregia dictauit opuscula: de sacramentis, de arca Noë, de studio Sapientiæ, qui Tractatus inscribitur Didascbalicon & de Laude Crucis. Aiunt aliqui & inter eos Ioannes Brompton Abbas Iornalensis, eum cum in extremis vitæ esset, Dominicum Corpus à fratribus enixissimè postulasse: illis vero, quia cibum retinere non poterat, non consecratam hostiam porrigentibus hæc verba retulisse. *Deus misereatur vestri fratres, cur mihi illudere voluistis? Iste non est Dominus meus.* Tum consecratam offerentibus, illum viso Domino se retinere non valentem, dixisse erectis manibus. *Ascendet filius ad Patrem & Spiritus ad Deum qui creauit illum.* Statimque expirasse & Corpus Domini euanuisse. Alij eodem teste scribunt, quod cum propter iugem vomitum non posset Eucharistiam retinere, hacque de causa fratres consecratam afferre noluissent, rogauerit eos vt saltem lateri suo imponerent: hocque facto latus eius fissum fuisse & hostiam se corpori inseruisse.

1140. Hugo de S. Victore moritur.

Scribunt quoque nonnulli tam delicatæ fuisse complexionis, & carnis tam teneræ, vt *Disciplinam* quam vocant ferre nullatenus posset: post mortem vero Concanonico cuidam apparuisse securum quidem vitæ æternæ, at ob teneritudinem carnis quam in hoc mundo exercitiis vincere & domare non tentauerat, à Dæmonibus fuisse flagellatum. Rem sic narrat Thomas Cantipratanus l. 2 c. 57. §. 5. Apud S. Victorem Parisius in Monasterio Canonicorum Regularium M. Hugo Canonicus fuit: qui secundus Augustinus, id est secundus ab Augustino in scientia dictus est, qui etsi vitæ valde laudabilis fuerit, in hoc tamẽ minus perfectè fecit, quod disciplinas in secreto vel in Capitulo cum aliis pro quotidianis excessibus non accepit. Habebat enim vt mihi dictum est, carnem tenerrimam & nimis à pueritia delicatam. Quia ergo naturam vel consuetudinem potius minus bonam in se virtutis exercitio non euicit, audi quid eum inde sustinere contigerit. Ad extrema veniens à quodam Concanonico suo qui eum in vita valde dilexerat, adiuratus est, quatenus ei post obitum appareret. Libenter, inquit, si hoc mihi per vitæ & mortis Dominum concedatur. His conditionibus mediis M. Hugo defungitur, nec multo post redit ad socium præstolantem dicens. *Ecce Ego. Quære quod vis, morari non possum.* Tunc ille etsi cum timore non tamen modicè gratulatus. Quomodo, inquit, dilectissime tibi est? Bene ait nunc mihi est; sed quia dum viuerem, accipere renui disciplinam, vix vllus Dæmonum in inferno remansit, qui non mihi ictum validum dederit ad purgatorium transeunti.

Quanto autem in pretio habita sint eius scripta, vnico testimonio probasse suffi-

ciat. Eo quippe defuncto Richardus eius Discipulus post eum S. Victoris Prior electus ea vbicunque reperiri posse credidit, diligenter perquiri & ad se perferri curauit. Imo ex Anglia ad eum quidam S. Albani Monachus rescripsit, vt ea sibi exscribere liceret: vt patet ex hac ad ipsum Richardum Epistola.

" Venerabili fratri & amico Richardo Priori de S. Victore Fr. S. humilis Minister " Ecclesiæ S. Albani salutem & debitum sinceræ Dilectionis obsequium. Opuscu- " la M. Hugonis, quæ in partibus nostris vndecunque quæsita reperire potuimus, " summo studio & exactissima diligentia sicut tantæ venerationis scripta merentur, " collegimus, & ex eis plurima in volumina redegimus. Quoniam autem ex me- " moria viri Tractatibus aliquot apud vos contineri quæ in partibus Cismarinis " aut omnino non sunt, aut adhuc in Anglia rarescunt, comperta relatione didici- " mus, Latori præsentium, eorum quæ penes Nos habentur, notulas compendiosas " tradidimus, de vestra nimirum Charitate confisi, quod in opera sibi commissa in " oculis vestræ sinceritatis nostro debeat interuentu gratiæ plenitudinem obtinere. " Sanctitatem igitur vestrā obnixe rogamus ac petimus, quatenus memorato latori " præsentium Tractatus M. Hugonis inspiciendi copiam ob reuerentiam B. Alba- " ni & nostræ precis intuitu, benignè si placet, indulgeatis: & vt eos quos apud " Nos non habere compererit, commodius quomodocunque exscribi faciat, pre- " camur vt ei in præsenti negotio vestri consilij simul & auxilij gratiā respectus fra- " ternæ Charitatis aspiret.

Anno quoque eodem 4 Kal. Aug. obiit insignis ille Stephanus Siluanectensis Episcopus Parisiensis, de quo supra satis multa, quem aiunt nonnulli paulo ante relicto Episcopatu ad Canonicos San-Victorinos se contulisse, viræ nempe tædio ob amissum Thomam de S. Victore, à Nepotibus Archidiaconi Noterii miserabiliter, vt diximus, trucidatum. Aliquandiu autem Cancellariam Franciæ exercuisse testantur Historici & Epitaphium eius tumulo insculptum, quod infra referemus. Abbatiæ S. Victoris addictissimus certè fuit, cui præbendarum Ecclesiæ Parisiensis annum primum concessit an. 1123. aut 24. item & nonnullarum aliarum præbendas Ecclesiarum. Huius itaque Præsulis in obituario San-Victorino mentio fit valde honorabilis his verbis. *Quarto Kal. August. Anniuersarium* piæ recordationis Stephani Parisiensis Episcopi qui in vita sua hanc nostram Ecclesiam mirabili affectu sinceræ dilectionis amplectens multa & magna ei beneficia conferens dignum & perpetuum sui nominis & amoris memoriale posteris dereliquit: siquidem in omnibus Ecclesiis in quibus præbendæ sunt, nobis in singulis præbendas singulas dedit: in seniori Ecclesia B. Mariæ Parisiensis præbendam vnam in Ecclesia S. Marcelli, S. Germani Antissiodorensis, S. Martini de Campellis præbendam vnam. Dedit etiam Nobis omnibus supradictis Ecclesiis Annualia præbendarum, libros quoque optimos quos sibi parauerat, moriens Nobis reliquit. Huius itaque tanti viri tam specialis amici anniuersarium per singulos annos specialiter & solemniter celebrandum & cum magna deuotione faciendum est, & ante Missam commendatio. Statutum est etiam, vt pro eius anima præbenda vna integra singulis diebus ad Eleemosynam præbeatur, & pauper vnus per singulos annos ex integro vestiatur, & in die Anniuersarij eius centum pauperes pane, vino & carnibus reficerentur. Item Anniuersarium bonæ memoriæ Bartholomæi Cataalaunensis Episcopi nepotis eiusdem.

Iacet in medio Chori huius Ecclesiæ: ibique hæc duo leguntur Epitaphia.

Hic iacet Felicis memoriæ R. P. & D. Stephanus quondam Franciæ Cancellarius, & post Episcopus Parisiensis. Huius Domus specialis benefactor, qui obiit anno D. 1140 4. Kal. Aug. *Alterum vero tale est.*

Hic iacet inter oues Stephanus, qui Parisiensis
Extitit Ecclesiæ Pastor, & huius ouis.
Hanc inopem paruamque nouam Pius pater auxit,
Extulit, ornauit, rebus, honore, libris.
Multa dedit multis, se nobis, plusque daturus,
Si dare plus posset, qui sua seque dedit.

Fluuius

Huius morte grauiter turbata est Ecclesia Parisiensis, propterea quod Ludouicus Rex successoris electionem sibi arrogauit, nec ausum est Capitulum refragari, alterumque substituere. Quâ de re queritur Bernardus Clare-Vallensis Abbas ep. ad Stephanum Prænestinum Episcopum. *Conculcantur*, inquit, *apud nos sancta*, Ecclesia turpiter ancillatur. Nam electiones Episcoporum prohibentur fieri & sicubi id præsumptum à Clericis fuerit, electus Episcopari non finitur. Denique sedet in tristitia Ecclesia Parisiensis proprio destituta pastore; & nemo est, qui do substituendo alio mutire audeat. Non sufficit spoliari bonis præsentibus Domos Episcopales, etiam in terras & in homines manus sacrilega circunquaque desæuit, totius insuper anni ex eis sibi reditus vindicando. Vestra Catalaunensis fecit quidem electionem, sed qui electus est, ecce iam diebus multis debitò honore frustratur & scitis quam non absque graui Gregis Dominici detrimento. Commisit Rex Germano suo Roberto vices Episcopi, & ille in cunctis terris rebusque Ecclesiæ potestatiuè versans & pro vice sua vbique haud segniter agens infert cœlis quotidianas hostias non planè pacificas. Clamores pauperum, lachrymas viduarum, planctus Orphanorum, *gemitus compeditorum & sanguinem interfectorum*.

Hæc autem Ecclesiarum turbatio inde orta, quod post mortem Alberici Bituricensis Archiepiscopi, quæ hoc quoque anno accidit, Innocentius Papa contra Regis voluntatem, Petrum de la Chastre substituit. Nam licet Rex Capitulo iuxta sua Priuilegia liberam vtcumque reliquisset eligendi potestatem, per quosdam tamen è Canonicis quos sibi deuinxerat, Cadurci cuiusdam Cappellani sui electionem tentabat fieri. Innocentius verò Petrum illum ex antiquâ stirpe Dominorum de la Chastre in agro Bituricensi oriundum, Aimerici Ecclesiæ Rom. Cancellarij Consobrinum, seu, vt alii scribunt, nepotem, olim Alberici Remensis Discipulum Bituricensi Ecclesiæ præfecit non exspectata Regis voluntate; Cadurcum autem (quod grauius fuit) omni honore Ecclesiastico priuauit. Rex Petro Regni sui ingressu; Papa in Regno Diuini Officij celebratione interdixit. Petrus ira prohibitus confugit ad Theobaldum Campaniæ Comitem, & ab eo benignissimè & humanissimè excipitur liberamque capessit in ditione Comitis administrandæ Ecclesiæ suæ potestatem. Rex irâ percitus Comiti bellum indicit, Vitriacum capit, & Ecclesiam illius loci, ad quam miserrimi ciues confugerant, admoto igne succendit, simulque mille trecentos vtriusque sexus homines. Quæ res adeo exacerbauit Bernardum, vt apud Pontificem, omnesque Ecclesiæ Prælatos de Rege supra quam dici potest, acriter questus fuerit.

Interim vero defunctis hoc anno & consequentibus plurimis Episcopis, Rex propria authoritate successores substituit, non petito nec exspectato plebis clerivè consensu; aut Ecclesias sine pastoribus relinquit; aut electos à Capitulis in exilium amandat. Itaque Catalaunensis Ecclesia post mortem Gaufridi diu viduata pastore est: Parisiensis similiter post obitum Stephani, Remensis Samsonem nacta male etiam ab eodem Rege habita est. Qua de re Bernardus Ep. 222. ad Iosienum Suessionensem Episcopum. *Esto quod omnino malè meruit Comes*, sed Ecclesia Dei quid meruit? quid, inquam, meruit non iam sola Bituricensis, *sed & Catalaunensis & Remensis & Parisiensis?*

Huius historiæ meminerunt author Chronici Mauriniacensis, Gaufridus Prior Vosiensis, Guill. Nangius Monachus San-Dionysianus qui sic scribit ad an. 1142. *Defuncto Bituricensi Archiepiscopo Alberico missus est Petrus à Papa eiusdem Ecclesiæ pastor consecratus. Sed à Rege repudiatus, nec in vrbe recipitur, eo quod sine eius assensu fuerat ordinatus. Ipse vero Rex concesserat Ecclesiæ Bituricensi libertatem eligendi Episcopum, quem vellent excepto dicto Petro, publicéque iurauerat quod se viuente non erat futurus Archiepiscopus. Qui tamen electus Romam profectus est & consecratus fuit à Papa Innocentio. Rex vero Archiepiscopum exclusit. Redeuntem eum Comes Campaniæ Theobaldus recepit in terra sua, & omnes ei Ecclesiæ obediebant.* Mathæus Parisiensis eandem Historiam refert, sed malè reiicit ad an. 1146. sub Eugenio.

Tandem verò post triennale Interdictum Bernardi & Petri Venerabilis interuenientibus precibus Rex & Pontifex quanquam ægre reconciliantur. Extat Petri ad Innocentium in hanc rem Epistola 3. l. 4. quæ digna mihi videtur hisce Annalibus inseri.

Summo Pontifici Innocentio Frater Petrus humilis Cluniacensis Abbas obedientiam & amorem... Pro Domino Rege Franciæ, magno, nobili & speciali filio vestro benignitatem Apostolicam deprecor: vt quia non solum magnificus Rector Christiani populi est, sed etiam quia opus manuum vestrarum est, quem ad Regnum prouexistis, quem sacris manibus vestris inunxistis, quem Gallis potentiorem patribus Regem designastis, si quid forte nostris adhuc vt ætate iuuenis inconsultò egit, ei condescendatis & eius forte errorem sapientia vestra lumine contegatis. Est enim Patris vt & filij & maximè tanti vt errorem emendet & honorem conseruet. Hoc pro dissidio quod inter ipsum & Dominum Bituricensem Archiepiscopum est, dico. Verum bellum quod inter Regem & Theobaldum exarsit, anno tantum 1144. sopitum est. Petrus quidem electus Bituricensis remansit Archiepiscopus; Theobaldus Prior S. Martini Campensis electus Parisiensis Episcopatum adeptus est tum liberè, & Guido de Montagu Catalaunensem possedit. Demum Petrus Bituricensis quandiu deinceps vixit, Regi fidelissimus & addictissimus fuit; Rex quoque ipsum inter amicos & familiares habuit, vt ex pluribus eiusdem Petri Epistolis liquet ad Regem & ad Sugerium datis. Vnde constat eum fuisse virum multæ litteraturæ & facundissimum. Obiit autem anno 1171.

Eodem anno M. Guillielmus Abbas olim S. Theodorici dicitur librum vnum Sententiarum edidisse: hincque sententiarum nomen inualuisse ferunt, & sententiarios Theologos dici cœpisse: inter quos Petrus Lombardus qui circa ea tempora Lutetiam venit, facile principatum tenuit. Sunt tamen qui Sententiarum inuentionem M. Hugoni de S. Victore adscribant: qua de re nos supra ad an. 1120. Item ante hæc quoque tempora Petrus Abaelardus dicitur Sententiarum librum edidisse, ex quo Bernardus Clare-Vallensis nonnullos errores extraxit.

Eodem anno M. Henricus de Murdach Anglicanæ nationis huius Academiæ Professor in Theologia clarissimus, de quo supra diximus, ad Archiepiscopatum Eboracensem promotus est teste Rogerio Houedensi in Postet. Parte Annalium, his verbis. *Anno 1140 obiit Turstinus Eboracensis Episcopus quo defuncto statim fit schisma in Eboracensi Ecclesia de electione Pontificis. Quidam enim elegerunt Vuillielmum Eboracensis Ecclesiæ Thesaurarium, quem Henricus Vuintoniensis Episcopus Romanæ Ecclesiæ legatus consecrauit. Cæteri vero Canonicorum elegerunt sibi Archiepiscopum Henricum Murdach, qui præualuit & Archiepiscopatum tenuit quandiu vixit*, hoc est vsque ad annum 1155. At Mathæus Parisiensis ad finem an. 1139. scribit Turstano defuncto successisse Vuillielmum eiusdem Ecclesiæ Thesaurarium, nec Henrici Murdachii meminit. Verum certum est vtrumque fuisse electum & diu vtrunque de sede illa contendisse.

Eodem anno communi quoque fato functus est *Gislebertus* cognomento *Vniuersalis* Episcopus Londinensis, eique successit M. Robertus de Sigillo; Angli quidem ambo, & Magistri Parisienses. Quo anno quoque valde turbata est Anglia ob dissidium Mathildis Imperatricis & Stephani Regis, qui in prælio post insignia & heroïca planè facta captus, deinde liberatus vicissim Mathildem fugauit: sic alternante vices fortunâ.

Concilium Senonense contra Abaelardum.

Eodem anno Concilium Senonense celebratum est aduersus Petrum Abaëlardum, propter librum eius de Trinitate & nonnullas propositiones ex aliis eius Tractatibus excerptas. Cum enim ille eiusque sectatores Censuram deriderent, quæ in Suessionensi Ciuitate facta olim fuerat nonnullarum illius Tractatus propositionum, vlterius progressus est, & in suo Paracletensi recessu plurima effudisse dicebatur dogmata, quæ Catholicæ fidei parum consona esse videbantur. Quod cum ad aures Bernardi Clare-Vallensis & Norberti Præmonstratensis peruenisset, eum perpetuò exagitarunt, donec ad Ruiensem Abbatiam se contulit: quandiu verò Abbas fuit, paulatim deferbuit eorum calor: tum quia docere destiterat, tum quia fortasse in ea dignitate constitutus paulo moderatius & temperantius de mysteriis loquebatur, ob reuerentiam Innocentii papæ tum in Gallia residentis: aut denique quia cum plurimorum & Cardinalium & pontificum, quos Discipulos habuerat, gratiâ & fauore suffultus esset, Bernardus non audebat eum palam insectari. At Papa Romam reuerso, recruduit bel-

um inter eos. Non verò constat an Petrus post eiuratam Abbatiam ad scholas redierit nec ne: at certè cum clam & palam de Bernardo detraheret, quia hos modò, illos lacessebat, suaque dogmata libentius spargeret inter Conciones &Colloquia, rursus adeo Bernardum irritauit, vt non ante quiescere compulerit, quàm ipse damnatus sit.

Opportunè verò accidit, quod cum in Concilio Lateranensi deprehensum fuisset Arnoldi Brixiensis errores ex Abaëlardi schola profluxisse, ipsumque Abaëlardum audacius loqui, iniuncta fuerit Samsoni Remensi & Bernardo à Pontifice prouincia vtriusque comprehendendi. Itaque Bernardus iam aliunde ipsi satis offensus exultantem animo virum reprimere conatus est: at ille Sophisticis captionibus confidens, petiit ab Henrico Senonensi vt sibi cum Bernardo publicè congredi liceret, effecitque apud Prælatos Ecclesiæ Gallicanæ & apud Regē Ludouicum, vt ad definiendas eiusmodi lites Senonis Concilium celebraretur. Ei igitur Legatus Apostolus interfuit, Henricus Metropolitanus & Suffraganei, Samson Remensis, Iosleнus Suessionensis & Gaufridus Catalaunensis; Ludouicus Rex eum multis Regni Proceribus, Abbates plurimi, Magistri quoque scholæ Parisiensis plurimi.

Dies dicta est Abaëlardo, dicta quoque Bernardo: at iste abnuit disputaturus adesse; maximè quia de damnatis erroribus quæstio renouabatur. Verum cum magna Prælatorum & nobilium virorum cum Rege concurrisset multitudo, Dei tandem fretus auxilio sese præsentem exhibuit; & excerpta ex Abaëlardi libris Capitula proposuit. Ad quæ nihil audens respondere Abaëlardus, vidensque se ab amicis quos aduocarat, deseri, sedem Apostolicam appellauit. Cui appellationi ob reuerentiam S. sedis deferentes Episcopi, errorum eius quædam Capita ad Innocentium transmiserunt, eorumque Censuram obtinuerunt. Quâ de re sic scribit Otho Frisinghensis l. 1. c. 48.

Post hæc dum rursus pluribus diebus legeret Abaelardus, maximamque post se sociorum multitudinem traheret, sedente in vrbe Roma Innocentio, in Francia verò Ludouico superioris Ludouici filio regnante, ab Episcopis Abbateq; Bernardo denuò ad audientiam apud Senonas euocatur, præsentibus Ludouico Rege Theobaldoque Palatino Comite & aliis Nobilibus, de populoque innumeris. Vbi dum de fide discureretur, seditionem populi timens, Apostolicæ sedis præsentiam appellauit. Episcopi verò simul & Abbas missâ ad Romanam Ecclesiam legatione, ac ab eis pro quibus impetebatur, Capitulis, damnationis eius sententiam in litteris reportauerunt.

Eiusdem historiæ meminit Robertus Antissiodorensis, qui hoc quoque seculo floruit. *Anno Domini 1140.* inquit, *Senonis præsente Rege Ludouico Episcoporum & Abbatum & Religiosorum fit Conuentus contra Petrum Abailardum. Hic ingenio subtilissimus mirabilisque Philosophus, qui construxerat Cœnobium in territorio Tricassino in Prato quodam vbi legere solitus fuerat, in quo Sanctimoniales plurimas Episcopali authoritate congregauit, quod Paracletum nominauit. Quibus Sanctimonialibus Heloïssam quondam vxorem suam Religiosam fœminam & litteris tam Hebraïcis quàm Latinis apprimè eruditam præfecit Abbatissam. Quæ verè ipsius amica magnam ei post mortem in assiduis precibus fidem conseruauit, corpusque eius de loco vbi obierat, transtulit ad prædictum Cœnobium.*

Vincentius quoque Bellouacus Ordinis Prædicatorum, qui sequente sæculo floruit, eandem breuiter historiam refert his verbis. *Senonis*, inquit, *præsente Ludouico Rege fit Episcoporum & Abbatum & Religiosorum Conuentus contra Petrum Abaëlardum, qui scandalizabat Ecclesiam profana quadam nouitate verborum vel sensuum. Et hic ab eis interpellatus, cum esset de Iustitia responsurus, veritus audientiam Apostolicæ sedis appellauit. Et sic euadens, non multò post Cabillone apud S. Marcellum obiit.* Eadem verba leguntur apud Continuatorem Sigeberti, Antonium Florerum in lib. de vita & miraculis D. Bernardi, Anton. Sabellicum Enneade 9. Bergomatem, Trithemium in Chronico Hirsaugiensi ad hunc annum, & alios.

Verum omnium optimè & exactissimè historiam hanc enarrat Gaufridus Clare-Vallensis Monachus Abaëlardi olim Discipulus lib. 3. Vitæ S. Bernardi c. 5. Fuit, *inquit*, in diebus illis Petrus Abaïlardus Magister insignis & celeberrimus in opinione scientiæ, sed de fide perfidè dogmatizans, Cuius cum blasphemiis

» plena grauissimis volitare vndique scripta cœpissent, profanas nouitates vocum
» & sensuum viri eruditi & fideles ad Dei hominem S. Bernardum detulerunt:
» qui nimirum solitâ bonitate & benignitate desiderans errorem corrigi, hominem
» non confundi, secreta illum admonitione conuenit. Cum quo etiam tam mo-
» destè tamque rationabiliter egit, vt ille quoque compunctus ad ipsius arbitrium
» correcturum se promitteret vniuersa. Cæterum cum recessisset ab eo Petrus, idem
» consiliis stimulatus iniquis & ingenij sui viribus plurimoque exercitio dispu-
» tandi infeliciter fidens resiliit à proposito saniori. Expetens denique Senonen-
» sem Metropolitanum, quod in eius Ecclesia celebrandum foret in proximo gran-
» de Concilium, Clare-Vallensem causatur Abbatem suis in occulto detrahere li-
» bris. Addit quoque paratum se esse in publico sua defendere scripta, rogans, vt
» prædictus Abbas dicturus si quid haberet, ad Concilium vocaretur. Factum est,
» vt postulauit. Sed vocatus Abbas venire penitus recusauit, suum hoc non esse
» renuncians. Postea tamen magnorum virorum meritis flexus, ne videlicet ex ip-
» sius absentia scandalum populo & cornua crescerent aduersario, demum pergere
» acquieuit, tristis quidem, nec sine lachrimis annuens, sicut in Epistola ad Papam
» Innocentium ipse testatur, in qua plenius lucidiusque negotium omne prosequi-
» tur. Affuit dies, & Ecclesia copiosa conuenit, vbi à Dei famulo Petri illius in
» medium scripta prolata sunt & erroris Capitula designata. Demum illi optio da-
» ta est, aut sua esse negandi, aut errorem humiliter corrigendi, aut respondendi,
» si posset obiiciendis sibi rationibus, pariter & sanctorum testimoniis Patrum. At
» ille nec volens resipiscere nec valens resistere, sapientiæ & spiritui qui loqueba-
» tur, ut tempus redimeret, sedem Apostolicam appellauit. Sed & postea ab egre-
» gio illo Aduocato Catholicæ fidei admonitus, vel iam sciens in personam suam
» nihil agendum, responderet tam liberè quàm securè, audiendus tantùm & feren-
» dus in omni patientia, non sententiâ aliquâ feriendus, hoc quoque omnimodis
» recusauit. Nam confessus est postea suis, vt aiunt, quod ea hora maximâ quidem
» ex parte memoria eius turbata fuerit, ratio caligauerit & interior fugerit sensus.
» Nihilominus tamen Ecclesia quæ conuenerat, dimisit hominem, multauit abo-
» minationem, à personâ abstinens, sed dogmata praua condemnans. Quando
» verò Petrus ille refugium inueniret in sede Petri tam longè dissidens à fide Pe-
» tri? Et ipsum ergo authorem eadem sententia cum erroribus suis Apostolicus
» Præsul inuoluens, scripta incendio, scriptorem silentio condemnauit. Ex hoc au-
thore cæteri qui deinde scripserunt, verba fere eadem mutuati sunt: quibus refe-
rendis supersedeo.

Quæcumque tum gesta fuerunt in negotio Abaëlardi, habemus in supradicta narratione, veluti in tabella breuiter descripta. Obiter verò notare conuenit fuisse multos viros graues, qui Bernardum Abbatem, quod nimio fidei tuendæ ardore succensus esset, nimiæ credulitatis accusarent: si quis enim Diuinorum mysteriorum aliquod humanis rationibus tueri vel etiam elucidare nitebatur, statim illi aut hæreticus, aut suspectus videbatur. Et hoc in eo redarguit Otho
» Frisinghensis l. 1. c. 47. Erat, *inquit*, Bernardus Clare-Vallensis Abbas tam ex
» Christianæ Religionis feruore Zelotypus, quàm ex habitudinali mansuetudine
» quodammodo credulus; vt & Magistros qui humanis rationibus seculari sapien-
» tiâ confisi nimium inhærebant, abhorreret; & si quicquam Christianæ fidei
» absonum de talibus diceretur, facilè aurem præberet. Ex quo factum est, vt non
» multò ante hos dies ipso authore, primò ab Episcopis Galliæ, post à Romano
» Pontifice, Petro Abaëlardo silentium impositum fuerit. Petrus iste ex ea Galliæ
» prouincia quæ nunc ab Incolis Britannia dicitur, originem trahens. Est enim præ-
» dicta terra Clericorum acuta ingenia & artibus applicata habentium, sed ad alia
» negotia pene stolidorum ferax: quales fuerunt duo fratres Bernardus & Theo-
» doricus viri doctissimi: is inquam, litterarum studiis aliisque facetiis ab ineunte
» ætate deditus fuit, sed tam arrogans suoque tantùm ingenio confidens, vt vix
» ad audiendos Magistros ab altitudine mentis suæ humiliatus descenderet.

Ad historiæ autem præsentis maiorem elucidationem & perspicuitatem iuuat sigillatim referre, quæcunque à Bernardo, ab Episcopis, & ab Innocentio Papa in hocce negotio facta fuisse ex eorum Epistolis colligimus. Imprimis igitur, vt audiuit Bernardus se ab Abaëlardo nimiæ credulitatis, aut in rebus Theo-

logicis ignorantiæ accusari, nec eum detrectare Concilium, imo apud Henricum Senonensem Archiepiscopum instare, vt illud conuocaret, idque ratum & fixum in animo sedere Archiepiscopi Rege annuente & volente, apud quem ipse Abaëlardus non minimâ authoritate pollebat, dat Epistolam, vt voeant circularem ad omnes Episcopos, quæ est inter Bernardinas ordine 187. cum hac inscriptione *Ad Episcopos Senonas conuocandos*; estque eiusmodi.

Exiit sermo inter multos, & credimus ad vos peruenisse, quomodo videlicet apud Senonas in Octauis Pentecostes vocamur & prouocamur ad litem pro defensione fidei, cum seruum Dei non oporteat litigare, sed magis patientem esse ad omnes. Si mea propria causa esset, posset non immerito fortassis puer sanctitatis vestræ in vestro patrocinio gloriari. Nunc autem quia & vestra est, imò plus quàm vestra, fidentius moneo & obnixius rogo, vt amicos vos in necessitate probetis. Amicos dixerim, non nostros, sed Christi, cuius sponsa clamat ad vos in silua hæresum & in segete errorum: quibus sub tutela & custodia vestra pullulantibus pene iam suffocatur. Amicus sponsi non deseret eam in opportunitatibus, in tribulatione. Nec miremini quod ita de subito & in arcto temporis vos inuitamus: quoniam hoc quoque aduersa pars in sua versutia & calliditate prouidit, vt improuidos inuaderet, & congredi cogeret immunitos.

Epistola Bernard ad Episcopos.

Habitum est igitur Concilium Senonense, cui vt ante retulimus, citati adfuerunt Bernardus, & Abaelardus. At iste, nescio quo timore perculsus nec respondere nec disputare ausus est; sedem verò Apostolicam appellauit, existimans se in Curia Romana plures habiturum Patronos & causæ suæ defensores. Nec moratur Bernardus Papam & Proceres Romanæ Curiæ certiores de iis facere, quæ in Senonensi Concilio facta fuerant, & ad eos Excerpta quædam mittit ex libris, vt dicebat, Abaëlardi, præsertim ex libro Sententiarum, & ex altero, cui titulus erat, *Scito te ipsum*: quos tamen libros negauit Abaelardus à se scriptos aut dictatos. Sic igitur Bernardus ad Cardinales & Episcopos Romanæ Curiæ.

Dominis & Patribus Reuerendis Episcopis & Cardinalibus qui sunt de Curia puer sanctitatis eorum. Nulli dubium, quin ad vos specialiter spectet tollere scandala de Regno Dei, surgentes succidere spinas, sedare querelas. Sic enim præcepit Moyses, cum montem subiit, *Habetis*, inquiens, *Aaron & Hur vobiscum, si quid natum fuerit Quæstionis, referetis ad ipsos.* Illum loquor Moysen, qui venit per aquam, & non in aqua solum, sed in aqua & sanguine, & ideo plusquam Moyses, quia & in sanguine venit. Et quoniam pro Hur & Aaron stat zelus & authoritas Rom. Ecclesiæ super populum Dei, ad ipsam meritò referimus non quæstiones, sed læsiones fidei & iniurias Christi, Patrum probra atque contemptus, præsentium scandala, pericula posterorum. Irridetur simplicium fides, euiscerantur arcana Dei, Quæstiones de altissimis rebus temerariè ventilantur, insultatur Patribus, quod eas magis sopiendas quàm soluendas censuerint. Inde fit quod Agnus Paschalis contra Dei statutum aut aquâ coquitur, aut crudus discerpitur more & ore bestiali. Quod residuum est, non igne comburitur, sed conculcatur. Ita omnia vsurpat sibi humanum ingenium fidei nihil reseruans, tentat altiora se, fortiora scrutatur, irruit in Diuina, sancta temerat magis quàm reserat, clausa & signata non aperit sed diripit: & quidquid sibi non inuenit peruium, id putat nihilum, credere dedignatur. Legite si placet librum Petri Abaïlardi, quem dicit *Theologiæ*: ad manum est enim: eum sicut gloriatur, à pluribus lectitetur in Curia: & videte qualia ibi de S. Trinitate dicantur, de genitura Filij, de processione Spiritus Sancti, & alia innumera Catholicis auribus & mentibus dissueta. Legite & alium, quem dicunt, *Sententiarum* eius; nec non & illum qui inscribitur *Scito te ipsum*, & animaduertite quantæ & ibi siluescant segetes sacrilegiorum atque errorum, quid sentiat de anima Christi, de persona Christi, de descensu Christi ad Inferos, de Sacramento altaris, de potestate ligandi atque soluendi, de originali peccato, de concupiscentia, de peccato delectationis, de peccato infirmitatis, de peccato ignorantiæ, de opere peccati, de voluntate peccandi. Et si quidem iudicatis me iustè moueri, moueamini & vos, ac ne frustra moueamini, agite pro loco quem tenetis, pro dignitate, quâ polletis, pro potestate quam accepistis; quomodo qui ascendit ad Cœlos, descendit vsque ad Inferos; & opera tenebrarum ausa prodire in lucem, arguantur à luce

Eiusdem Epistola ad Cardinales.

» in lucem, vt dum qui publicè peccat, publicè arguitur, comprimant ſeſe etiam
» alij ponentes tenebras lucem, diſputantes in Triuijs de Diuinis, qui loquuntur
» mala in cordibus ſuis, & in codicibus ſuis ſcribunt, & ſic obſtruatur os loquen-
» tium iniqua.

Hìc obiter notandum hocce tempore vanis & pene inutilibus quæſtionibus miſtam fuiſſe Theologiam, & vt ait Trithemius, *ab hoc tempore Philoſophiam ſecularem ſacram Theologiam ſua curioſitate inutili fœdare cœpiſſe.* Addit quoque Balæus tunc cœptum eſſe Oxonij & Pariſiis & alibi curioſè diſputari de authoritate Petri, de dignitate Ordinis Monaſtici, de præſtantia ſacri Cœlibatus, de Conceptione Mariæ, de fermento & azymo. Hæc per tranſennam.

Eodem tenore, eodemque feruore ſucconſus Bernardus ſcribit ad Innocentium Papam per Nicolaum ſeruum Nuntium ſuum: atque initio Epiſtolæ poſt captatam beneuolentiam, breuem contexit rerum apud Senonas geſtarum enarrationem: vtque Abaëlardus preſens auditus fuerit: ſed poſtquam nonnulla capita ex ſcriptis collecta legi cœperunt, ea nolens audire exierit, atque ad ſedem Apoſtolicam prouocarit. Præterea mittit Capitula illa præcipuarum hæreſum ex libris excerptarum, qui partim erant Abaëlardi, partim ſub eius nomine circunferebantur. Sic igitur ille.

Eiuſdem Epiſtola ad Innocentiū Papam.

Amantiſſimo Patri & Domino Innocentio D. G. ſummo Pontifici Bernardus Clare-Vallenſis vocatus Abbas modicum id quod eſt. Neceſſe eſt vt veniant ſcandala, neceſſe, ſed non ſuaue. Et ideo dicit propheta, Quis dabit pennas ſi-
» cut columbæ, & volabo & requieſcam? & Apoſtolus cupit diſſolui & cum Chri-
» ſto quieſcere. Et alius quidam ſanctorum, *Sufficit mihi Domine*, ait, *Tolle animam*
» *meam.* Neque enim melior ſum, quàm Patres mei. Eſt mihi nunc aliquid com-
» mune cum ſanctis, in voluntate duntaxat, neque in merito. Nam vellem & ipſe
» de medio fieri, victus fateor à puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate. Vereor au-
» tem ne non ſicut pariter affectus, ita pariter & paratus inueniar. Tædet viuere,
» & an mori expediat, neſcio: & ideo forte etiam in votis diſtem à ſanctis, quod
» ipſi prouocentur deſiderio meliorum, cum ego ſcandalis & ærumnis compellar
» exire. Denique ait diſſolui & cum Chriſto eſſe multo melius. Ergo & in facto
» appetitus & in hac miſerrima vita nec ille habere quod appetit bonum, nec Ego
» quod moleſtum patior, non habere valeamus. Et ob hoc exerceri quidem ambo
» pati cupimus voluntate, ſed non pari intentione. Stultè mihi dudum requiem
» promittebam, ſiquidem *Leonina rabies* (id. Petri-Leonis) quieuiſſet, vt pax Ec-
» cleſiæ redderetur. Nam ecce illa quieuit, ſed non Ego. Neſciebam me eſſe in
» valle lachrymarum, aut oblitus fueram me habitare in terra obliuionis. Non at-
» tendebam terram in qua habito, ſpinas & tribulos germinare mihi, ſuccisis ſuc-
» cedere nouas, & rurſum illis alias ſine fine, ſine intermiſſione ſuccreſcere. Andie-
» ram hæc ſed melius, vt nunc experior, ipſa vexatio dat intellectum auditui. In-
» nouatus eſt dolor non exterminatus, lachrymæ inundauerunt, quia inualuerunt
» mala & expertis pruinam irruit ſuper eos nix. Ante faciem frigoris huius quis
» ſuſtinebit? hoc frigore refrigeſcit charitas, vt abundet iniquitas. Leonem in-
» uaſimus, ſed incidimus in Draconem qui non minus forſan noceat ſedens in in-
» ſidiis, quàm ille rugiens de excelſo. Quanquam non iam in inſidiis, cuius viru-
» lenta folia vtinam adhuc laterent in ſcriniis & non in Triuiis legerentur. Volant
» libri, & qui oderunt lucem, quoniam mali ſunt, impegerunt in lucem, putant
» lucem tenebras. Vrbibus & Caſtellis ingeruntur pro luce tenebræ, pro melle,
» vel potius in melle venenum paſſim omnibus propinatur. Tranſierunt de gen-
» te in gentem & de Regno ad populum alterum. Nouum cuditur populis &
» Gentibus Euangelium, noua ponitur fides, fundamentum aliud ponitur præter
» id quod poſitum eſt. De virtutibus & vitiis non moraliter, de Sacramentis
» Eccleſiæ non fideliter, de arcano S. Trinitatis non ſimpliciter, nec ſobriè
» diſputatur: ſed cuncta nobis in peruerſum, cuncta præter ſolitum & præ-
» terquam accepimus, miniſtrantur. Procedit Golias procero corpore, nobili illo
» ſuo bellico apparatu circummunitus, antecedente quoque eius armigero Arnol-
» do de Brixia; ſquama ſquamæ coniungitur, & nec ſpiraculum incedit per eas. Si-
» quidem ſibilauit apis quæ erat in Francia, api de Italia: & venerunt in vnum
» aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius, intenderunt arcum, parauerunt ſa-

gittas suas in phatetra, vt sagittent in occulto rectos corde: in victu autem & habitu habentes formam pietatis, sed virtutem eius abnegantes; eo decipiunt plurimos quo transfigurant se in Angelos lucis cum sint Sathanæ. Stans ergo Golias vna cum Armigero suo inter vtrasque acies clamat aduersus phalangas Israël, exprobratque agminibus sanctorum eo nimirum audacius, quò sentit Dauid non adesse. Denique in suggillationem Doctorum Ecclesiæ magis effert laudibus Philosophos; adinuentiones illorum & suas Nouitates Catholicorum Patrum Doctrinæ præfert & fidei: & cum omnes fugiant à facie eius, me omnium minimum expetit ad singulare certamen. Denique scripsit mihi sollicitante quidem ipso Archiepiscopus Senonensis diem statuens congressionis, quo ille in præsentia eius & Coepiscoporum suorum deberet si posset statuere praua dogmata sua. Contra quæ Ego ausus mutire fuissem? abnui, tum quia puer sum, & ille vir bellator ab adolescentia; tum quia iudicarem indignum rationem fidei humanis committi ratiunculis agitandam, quam tam certa ac stabili veritate constat esse subnixam. Dicebam sufficere scripta eius ad accusandum eum, nec me referre, sed Episcoporum, quorum esset Ministerij de dogmatibus iudicare. Ille nihilominus, imò amplius leuauit vocem, vocauit multos, congregauit Complices. Quæ de me ad Discipulos suos scripserit, dicere non curo. Desseminauit vbique se mihi die statuto apud Senonas responsurum. Exiit sermo ad omnes, & non potuit me latere. Dissimulaui primum, nec enim satis populi rumore mouebar. Cedens tamen licet vix, itavt flerem, consilio amicorum, qui videntes quomodo se quasi ad spectaculum omnes pararent, timebant ne de nostra absentia & scandalum populo & cornua crescerent aduersario. Et quia error magis confirmaretur, cum non esset qui responderet aut contradiceret, occurri ad locum & diem imparatus quidem & immunitus, nisi quod illud mente voluebam; Nolite præmeditari qualiter respondeatis: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Et illud, Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Conuenerant autem præter Episcopos, Abbates plurimi viri Religiosi, & de Ciuitatibus Magistri Scholarum & Clerici litterati multi, & Rex præsens erat. Itaque in præsentia omnium aduersario stante ex aduerso producta sunt quædam Capitula de libris eius excerpta. Quæ cum cœpissent legi, nolens audire exiuit appellans ab electis Iudicibus, quod non putamus licere. Porro Capitula Iudicio omnium examinata Inuenta sunt fidei aduersantia, contraria veritati. Hæc pro me, ne leuitate aut certè temeritate vsus in tanto negotio putaret. Verum Tu ô successor Petri, iudicabis an debeat habere refugium ad sedem Petri, qui Petri fidem impugnat: Tu inquam, amice sponsi prouidebis, quomodo liberes sponsam à labiis iniquis & à lingua dolosa. Sed vt paulò audacius loquar cum Domino meo, attende etiam tibi, amantissime Pater, & gratiæ Dei quæ in te est. Nonne cum esses paruulus in oculis tuis, ipse te constituit super gentes & Regna? ad quid nisi vt euellas & destruas, & ædifices & plantes? Qui ergo tulit te de Domo Patris tui & vnxit te vnctione misericordiæ suæ, attende quæso ex nunc & deinceps quanta fecit animæ tuæ, quanta per te Ecclesiæ suæ in agro Dominico, Cœlo & terra testibus tam potenter quàm salubriter euulsa sunt & destructa, quanta rursum bene ædificata, plantata, propagata. Suscitauit Deus furorem Schismaticorum in tuo tempore, vt tuo opere contererentur. Vidi stultum firma radice, & statim maledictum est pulchritudini eius. Vidi, inquam, vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani, & transiui, & ecce non erat. Oportet autem ait, hæreses & schismata esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant. Et in schismate quidem iam vt dictum est, Dominus probauit te & cognouit te. Sed ne quid desit Coronæ tuæ, & hæreses surrexerunt. Itaque ad consummationem virtutum, & ne quid minus fuisse inueniamini à magnis Episcopis Antecessoribus vestris, capite nobis Pater amantissime, vulpes quæ demoliuntur vineã Domini, donec paruulæ sunt, ne si crescant & multiplicentur, quidquid talium per te non fuerit exterminatũ, à posteris desperetur. Quam quã non iam paruulæ nec pauculæ, sed certè grandiusculæ & multæ sint, nec nisi in manu forti, vel à vobis exterminabuntur. Iacinthus multa mala ostendit nobis, nec enim quæ voluit fecit. Sed visus est mihi patienter ferendus de me, qui nec personæ vestræ, nec Curiæ in Curia illa pepercit: quod melius Nicolaus iste meus, imo & vester viua referet voce.

Porrexit ergo Bernardus quædam Capitula quæ ex Abaelardi libris, nempe partim ex libro *Theologia*, partim ex *libro Sententiarum*, partim denique ex libro *Scito te ipsum* afferebat se excerpsisse. Quanquam libros istos præter Theologicum suos esse negabat Abaelardus. Negabat quoque Capitula illa ad se pertinere, aut se Propositiones huiusmodi vllatenus scripsisse, aut eum habere sensum, quem illis affingebat Bernardus: ac proinde ne tanquam earum Author & Reus damnaretur, Romanum Tribunal appellauit. Altercationem diremit synodus prudenter damnando quidem Capitula prout iacebant, at ab Authoris nomine, qui videbatur incertus, abstinendo. Et hoc est, quod scribit Goffridus in vita Bernardi l. 3. c. 5. *Ecclesia qua conuenerat, dimisit hominem, mulctauit abominationem: à persona abstinens, sed dogmata praua condemnans.* Ita vtrique quodammodo satisfactum, dum damnata sunt Capitula quæ damnari volebat Bernardus, nec damnatus Abaëlardus, quia se negabat eorum esse authorem. Sequuntur vero ista Capitula.

CAPITVLA HÆRESVM *REPERTARVM IN libro Theologiæ P. Abailardi; in libro Sententiarum, & in libro cui titulus est Scito te ipsum, à Bernardo Clareuallensi ad Innocentium Papam transmissa.*

1. QVod Pater sit plena Potentia, Filius quædam Potentia, Spiritus S. nulla Potentia.
2. Quod Spiritus S. non sit de substantia Patris aut Filij.
3. Quod Spiritus S. sit anima mundi.
4. Quod Christus non assumpsit carnem, vt nos à iugo Diaboli liberaret.
5. Quod nec Deus & homo, neque hæc persona quæ Christus est, sit tertia persona in Trinitate.
6. Quod liberum arbitrium per se sufficit ad aliquod bonum.
7. Quod ea solummodo possit Deus facere vel dimittere, vel eo modo tantum vel eo tempore quo facit, & non alio.
8. Quod Deus nec debeat nec possit mala impedire.
9. Quod non contraximus culpam ex Adam, sed pœnam tantum.
10. Quod non peccauerunt qui Christum ignorantes crucifixerunt, & quod non culpæ adscribendum est quidquid fit per ignorantiam.
11. Quod in Christo non fuerit spiritus timoris Domini.
12. Quod potestas ligandi atque soluendi Apostolis tantum data sit, non successoribus.
13. Quod propter opera nec melior nec peior efficiatur homo.
14. Quod ad Patrem qui ab animo non est, proprie vel specialiter attineat operatio, non etiam sapientia & benignitas.
15. Quod etiam castus timor excludatur à futura vita.
16. Quod Diabolus immittat suggestiones per operationem lapidum vel herbarum.
17. Quod aduentus in fine seculi possit attribui Patri.
18. Quod anima Christi per se non descendit ad Inferos, sed per potentiam tantum.
19. Quod nec opus, nec voluntas, neque concupiscentia, neque delectatio, cum mouet eam, peccatum sit, nec debemus eam velle extinguere.

Idem Abbas veritus, ne non satis examinarentur prædicta capita, existimauit refutationes eorum esse subiungendas, quas alia Epistola ad eundem Pontificem data complectitur, estque eiusmodi.

Amantissimo Patri & D. Innocentio summo Pontifici F. Bernardus Clare-Vallis vocatus Abbas modicum id quod est.

Oportet

Oportet ad vestrum referri Apostolatum pericula quæque & scandala emergentia in Regno Dei, ea præserrim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi non possit fides sentire defectum. Hæc quippe huius prærogatiua sedis. Cui enim alteri aliquando dictum est, Ego pro te rogaui Petre vt non deficiat fides tua? Ergo quod sequitur, à Petri successore exigitur. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Id quidem modò necessarium.

Propositio-num erro-res confutat Bernardus.

Tempus est, vt vestrum agnoscatis, Pater amantissimè, Principatum, probetis zelum, ministerium honoretis. In eo plane Petri impletis vicem, cuius tenetis & sedem, si vestra admonitione corda fide fluctuantia confirmatis, si vestra authoritate conteritis fidei corruptores. Habemus in Francia nouum de veteri Magistro Theologum, qui ab ineunte ætate sua in arte Dialectica lusit, & nunc in scripturis sanctis insanit. Olim damnata & sopita dogmata, tam sua videlicet quàm aliena suscitare conatur, insuper & noua addit. Quæ dum omnium quæ sunt in Cœlo sursum & quæ in terra deorsum, nihil præter solum nescio quid nescire dignatur, ponit in Cælum os suum, & scrutatur alta Dei rediensque ad nos refert ineffabilia quæ non licet homini loqui. Et dum paratus est de omnibus reddere rationem, & contra rationem præsumit, & contra fidem. Quid enim magis contra rationem quàm ratione rationem conari transcendere? Et quid magis contra fidem quam credere nolle quod non possit ratione attingere? Denique exponere volens illud Sapientis, *Qui credit, cito leuis est corde*, cito credere est, inquit, adhibere fidem ante rationem: cum hoc Salomon non de fide in Deum, sed de mutua inter nos dixerit credulitate. Nam illam quæ in Deum est, fidem B. Papa Gregorius negat planè habere meritum, si ei humana ratio præbeat experimentum. Laudat autem Apostolos quod ad vnius iussionis vocem secuti sunt Redemptorem. Scit nimirum pro laude dictum. *In auditu auris obediuit mihi*: increpatos è regione Discipulos, quod tardius credidissent. Denique laudatur Maria quod rationem fide præuenit; & punitur Zacharias, quod fidem ratione tentauit. Et rursum Abraham commendatur, qui contra spem in spem credidit. At contra Theologus noster. Quid, inquit, *ad Doctrinam loqui proficit, si quod docere volumus exponi non potest vt intelligatur?* Et sic promittens intellectum auditoribus suis, in his etiam quæ sublimiora & sacratiora profundo illo sinu sacræ fidei continentur, ponit in Trinitate gradus, in Maiestate modos, numeros in æternitate. Constituit denique Deum Patrem plenam esse potentiam, filium quandam potentiam, Spiritum S. nullam potentiam. Atque hoc esse filium ad Patrem, quod quandam potentiam, ad potentiam, quod speciem ad genus, quod materiatum ad materiam, quod hominem ad animal, quod æreum sigillum ad æs. Nonne plusquam Arrius hic? quis hæc ferat? quis non claudat aures ad voces sacrilegas? quis non horreat prosanas nouitates & vocum & sensuum? Dicit etiam Spiritum sanctum procedere quidem ex patre & filio, sed minime de Patris esse filiiue substantia. Vnde ergo an forte ex nihilo sicut & vniuersa quæ facta sunt? Nam & ipsa ex Deo esse non diffitetur Apostolus nec veretur dicere, *Ex quo omnia*. Quid igitur? dicemus ex patre & filio Spiritum S. non alio prorsus procedere modo quàm omnia, idest non esse essentialiter, sed creabiliter, ac proinde creatum sicut & omnia? Aut nunquid tertium inueniet sibi modum, quo eum ex patre filioque producat, homo qui noua semper inquirit & quæ non inuenit, fingit, affirmans ea quæ non parit, tanquam ea quæ sunt? at si esset, inquit, de substantia Patris, profectò genitus esset & duos Pater filios haberet. Quasi vero omne quod de substantia aliqua est, continuo ipsum à quo est, haberet Genitorem. Num verò pediculi aut lendes, aut phlegmata vel filij carnis sunt, vel non sunt de substantia vermis? aut vermes de ligno putrido prodeuntes aliunde quam de ligni substantia sunt, qui tamen filij ligni non sunt? sed & tineæ de substantia pannorum substantiam habent, generationem non habent. Et multa in hunc modum. Miror autem hominem acutum & sciolum, vt quidem sibi videtur, quomodo cum Spiritum S. fateatur Patri & filio consubstantialem, neget tamen ex Patris filiique prodire substantia, nisi forte illos ex ipsius procedere velit. Quod quidem inauditum est & nefandum. Si autem nec is de illorum nec illi de huius substantia sunt, vbi quæso consubstantialitas? aut ergo fa-

„ teatur cum Ecclesia Spiritum S. de substantia illorum esse, à quibus non negat
„ procedere, aut certè cum Arrio consubstantialitatem deneget & prædicet
„ apertè creationem.

„ Deinde si filius de substantia Patris est, Spiritus S. non est, differant necesse est
„ à se inuicem, non solum quia Spiritus S. genitus non est: sed etiam quod filius
„ de substantia Patris est, quod Spiritus S. non est. Quam quidem posteriorem dif-
„ ferentiam fides Catholica huc vsque nesciuit. Si eam admittimus, vbi Trinitas, vbi
„ vnitas? siquidem Spiritu S. filioque nouarum à se differentiarum numerositate
„ distantibus, vnitas dissipatur, præsertim cũ substantialẽ esse pateat differentiã quã
„ iste conatur inducere. Porro autem Spiritu S. à Patris filiique substantia recedē-
„ te non Trinitas remanet sed dualitas. Neque enim dignum est in Trinitate ad-
„ mitti personam, quæ nihil habeat in substantia commune cum reliquis. Desi-
„ nat ergo Spiritus S. Processionem à Patris filiique substantia separare, ne duplici
„ impietate numerum & Trinitati minuat & tribuat vnitati: quod vtrumque fides
„ abnuit Christiana. Et ne de re tanta solis videar inniti rationibus, legat Episto-
„ lam Hieronymi ad Auitum, certè videbit inter cæteras quas redarguit Origenis
„ blasphemias, etiam hoc eum detestantem, quod dixerit spiritum S. de substantia
„ Patris non esse. B. Athanasius in lib. de vnica Trinitate ita loquitur. *Solum Deum*
„ *vbi memoratus sum, non solùm personam Patris indicaui, quia filium & Spiritum de hac*
„ *ipsa sola substantia esse non abnegaui.* Hoc Athanasius. Videt S. V. quomodo isto
„ non disputante sed dementante & Trinitas non cohæret, & vnitas pendet, nec
„ istud sanè absque iniuria Maiestatis. Quidquid namque illud est quod Deus sit,
„ id sine dubio est, quo non possit aliquid maius cogitari. Si ergo in vnica & sum-
„ ma Maiestate iuxta considerationem personarum vel parum aliquid claudicare
„ recipimus, dum quod vni plus datur, alteri minuitur, minus profectò est totum
„ ab eo, quo nihil maius valeat cogitari. Maius enim sine dubio est quod totum
„ maximum est, quàm quod ex parte. Ille vero dignè pro sua possibilitate diuinam
„ æstimat Magnificentiam, qui nil in ea cogitat dispar, vbi est totum summum:
„ nil distans, vbi totum est vnum, nihil hians, vbi totum est integrum, nihil de-
„ nique imperfectum vel egens, vbi totum est totum. Totum nempe est Pater,
„ quod Pater & Filius & Spiritus sanctus. Totum Filius, quod ipse & Pater &
„ Spiritus sanctus. Totum Spiritus sanctus quod & ipse & Pater & Filius. Et to-
„ tum vnum est totum, nec superabundans in tribus, nec imminutum in singu-
„ lis. Nec enim verum summumque bonum quod sunt, inter se particulariter di-
„ uidunt, quoniam nec participaliter id possident, sed hoc ipsum essentialiter
„ sunt. Nam quod alter ex altero, vel alter ad alterum veracissimè dicitur, persona-
„ rum sanè designatio est, non vnitatis diuisio. Licet namque in hac ineffabili & in-
„ comprehensibili Deitatis essentia alter & alter, id requirentibus proprietatibus
„ personarum, sobriè Catholicéque dicatur, non tamen ibi est alterum & alterum,
„ sed simplex vnum: vt nec præiudicium faciat Vnitati Trinitatis confessio, nec
„ proprietatum sit exclusio, vera assertio vnitatis. Tam longè proinde fiat à sensi-
„ bus nostris, quàm est & à regula veritatis execranda illa de genere & specie non
„ similitudo sed dissimilitudo, & nihilominus illa de ære æreoque sigillo: quo-
„ niam cum genus quidem & species, quod ad se inuicem sunt alterum superius,
„ altera inferior sit, Deus autem vnus sit, nunquam bene profectò conueniet tantæ
„ æqualitati & tantæ disparilitati. Et rursum de ære & quodam ære quod est æreum
„ sigillum, quoniam quod inde in eandem vsurpatur similitudinis rationem, si-
„ mile est huic idem Iudicium. Cum enim species vt dixi minor sit & inferior ge-
„ nere, absit vt hanc in patre & filio diuersitatem cogitemus. Absit vt huic acquies-
„ camus dicenti hoc esse filium ad Patrem, quod speciem ad genus, quod homi-
„ nem ad animal, quod æreum sigillum ad æs, quod aliquam potentiam ad poten-
„ tiam. Sunt quippe cuncta hæc mutua suæ connexione naturæ ad se inuicem su-
„ periora & inferiora: & ob hoc nulla prorsus admittenda similitudo ex his ad il-
„ lud, vbi nihil est inæquale, nil dissimile. Videtis de quanta vel imperitia vel
„ impietate descendat harum adinuentio similitudinum.

„ Adhuc aduertite clarius quid sentiat, doceat, scribat. Dicit propriè & specia-
„ liter ad patrem potentiam, ad filium sapientiam pertinere: quod quidem falsum.
„ Nam & pater sapientia & filius potentia verissimè sunt, sanissiméque dicuntur,

& quod est commune amborum, non erit proptium singulorum. Alia illa sunt profecto vocabula quæ non ad seipsos dicuntur, sed ad alterutrum; & ideo est cuique suum & non commune cum altero. Nam qui pater est, filius non est, & qui filius est, pater non est: quoniam non quod ad se, sed quod ad filium pater est, patris nomine designatur: & item nomine filij, non quod ad se filius, sed quod est, ad partem exptimitur. Non sic potentia, non sic sapientia, neque alia multa quæ ad se dicuntur, & pater & filius non singulariter alter respectu alterius. Non inquit, sed ad proptietatẽ personæ Patris propriè vel specialiter inuenimus omnipotentiam attinere, quod non solum cum cæteris 2. Personis æque omnia efficere potest, verum etiam ipse solus à se, non ab alio existere, ita etiã ex se habet posse. O alterum Aristotelem! an non eadem ratione, si hoc ratio esset & sapientia & benignitas propriè pertineret ad Patrem, cum & sapere & benignum esse æquè à se pater & non ab alio habeat, quemadmodum & esse & posse? Quod si non abnuit (nec enim de ratione potest) quid quæso facturus est de illa nobili sua partitione, in qua vt Patri potentiam, sic filio sapientiam, sic spiritui S. benignitatem ptopriè ac specialiter assignauit? Non enim vna & eadem res propriè poterit conuenire duobus, hoc est vt cuique propria sit. Eligat quod vult, aut det sapientiam filio & tollat eam Patri, aut Patri tribuat & auferat filio: & rursum benignitatem, aut Spiritui S. sine Patre, aut Patri sine Spiritu S. assignet: aut certè desinat nomina communia propria facere, & Patri quoniam à se ipso habet potentiam, non ideo tamen audeat concedere propriam, ne & benignitatem simul & sapientiam, quas à se nihilominus habet, identidem proprias ipsi sua ratione assignare cogatur. Sed exspectemus adhuc & videamus quam theoricè noster Theologus inuisibilia Dei contempletur. Dicit, vt dixi, propriè omnipotentiam pertinere ad Patrẽ, atque hanc vt sit integra & perfecta, in generando & discernendo constituit.

Porro filio vt iam dictum est, assignat Sapientiam, ipsumque non simpliciter quidem poentiam, sed quandam in Deo potentiam esse definit, idest potentiam tantùm discernendi. Forte timet iniuriam facere Patri, si tantum tribuat filio, quantum & ipsi: & cui non audet potentiam dare integram, concedit dimidiam. Et quod dicit, manifestis declarat exemplis, asserens potentiam discernendi quæ est filius, ita quandam esse potentiam, quemadmodum homo quoddam est animal, & sigillum æreum quoddam est æs: atque hoc esse potentiam discernendi, ad gerendi discernendique potentiam, idest filium ad Patrem, quod homo ad animal est, quod æreum sigillum ad æs. Sicut enim, inquit, ex eo quod est æreum sigillum, exigit necessario vt æs sit: & ex eo quod est homo vt animal sit, sed non è conuerso, ita diuina sapientia quæ est potentia discernendi, exigit quod sit diuina potentia, sed non è conuerso. Quid igitur vis, vt iuxta tuam similitudinem ad instar præcedentium etiam ex hoc quod filius est, exigat vt Pater sit, hoc est vt qui filius est, Pater sit, quanquam non è conuerso? Si hoc dicis, hæreticus es. Si non dicis, vacat similitudo. Ad quid enim tibi ipsam tanto circuitu de longè positis rebus & minus conuenientibus emendicas, tanto labore colligis, tanta inculcas inani multiplicitate verborum, tantis effers laudibus; si non facit ad quod adducitur, vt videlicet membra ad membra congruis proportionibus reducantur? Nonne hoc opus, hic labor est, vt per ipsam nos doceas eam, quæ est inter Patrem & filium habitudinem? Tenemus autẽ te docente ad hominis positionem poni animal, sed non è conuerso secundum regulam Dialecticæ tuæ, qua non quidem posito genere ponitur species, sed posita specie ponitur genus. Cum ergo patrem ad genus, filium ad speciem referas, nonne id oratio similitudinis postulat, vt similiter posito filio Patrem poni ostendas & non conuerti: vt quomodo qui homo est, necessario animal est, sed non conuertitur: ita quoque qui filius est, necessario Pater sit, & æque non conuertatur? Sed contradicit tibi in hoc Catholica fides, quæ profecto vtrumque recusat, tam Patrem videlicet esse qui filius est, quam esse filium qui pater est. Nam alius proculdubio pater atque alius filius, quamuis non aliud Pater quam filius. Nam per alius & aliud nouit pietas fidei cautè inter personarum proprietates & indiuiduam essentiæ vnitatem discernere, & medium iter tenens Regia incedere via, vt nec decliner ad dexteram confundendo personas, nec respiciat ad sinistram, substantiam diuidendo. Quod si per simplex esse dicas verè consequi, vt si filius

eſt, neceſſario Pater ſit, nihil te iuuat, cum ratio relationis neceſſario exigat vt
conuertatur & eadem veritas comitetur conuerſam: quod non congruit adductæ
de genere & ſpecie vel de ære æreoque ſigillo ſimilitudini. Neque enim ſicut
per ſimplex eſſe duntaxat veriſſimè dicitur, *ſi Pater eſt, Filius eſt*, & *ſi Filius eſt,
Pater eſt*, ita etiam poſſumus inter hominem & animal, ſiue inter æreum ſigillum
& æs in veritate conuertibilem texere conſequentiam. Nam etſi verum ſit dicere,
ſi homo eſt, animal eſt, non tamen vera eſt conuerſa qua dicitur, *ſi animal eſt,
homo eſt*. Et item ſigillum æreum eſt, neceſſario ſequitur vt æs ſit, non tamen
ſi æs ſit, neceſſario ſequitur, vt ſigillum æreum ſit. Sed iam pergamus ad reli-
qua.

En iuxta iſtum habemus omnipotentiam in patre, quandam potentiam in filio.
Dicat nobis etiam de Spiritu S. quid ſentiat. *Benignitas ipſa*, inquit, *quæ hoc nomi-
ne quod eſt Spiritus S. demonſtratur, non eſt in Deo potentia ſiue ſapientia*. Videbam Sa-
tanam tanquam fulgur cadentem de cœlo. Sic debet cadere qui ambulat in ma-
gnis & mirabilibus ſuper ſe. Vides Pater ſancte, quas ſcalas imò quæ præcipitia
iſte ſibi parauerit ad ruinam? *Omnipotentiam, ſemipotentiam, nullam potentiam*. Ipſa
auditu horreo & ipſum horrorem puto ſufficere ad refellendum. Veruntamen
teſtimonium pono quod turbato interim occurrit ad remouendam Spiritus S.
iniuriam. In Eſaia legitur, *Spiritus Sapientiæ, Spiritus fortitudinis*. Per quod vtique
apertè ſatis iſtius audacia, & ſi non comprimitur, conuincitur tamen. O lingua
magniloqua! Eſto vt iniuria filij vel Patris remittatur tibi, nunquid blaſphemia
Spiritus? Manet Angelus Domini qui te ſecet medium. Dixiſti enim, non eſt
Spiritus S. in Deo potentia, ſiue ſapientia. Ita pes ſuperbiæ ruit cum irruit. Nec
mirum ſi homo qui non curat quæ dicat, irruens in arcana fidei, theſauros abſ-
conditos pietatis tam irreuerenter inuadit atque diſcerpit, cum de ipſa pietate fi-
dei nec piè nec fideliter ſentiat. Denique in primo limine Theologiæ (vel potius
Stultilogiæ ſuæ) *fidem* definit *æſtimationem*: quaſi cuique in ea ſentire & loqui
quæ libeat, liceat, aut pendeant ſub incerto in vagis ac variis opinionibus no-
ſtræ fidei ſacramenta, & non magis certa veritate ſubſiſtant. Nonne ſi fluctuat fi-
des, inanis eſt & ſpes noſtra? Stulti ergo Martyres noſtri ſuſtinentes tam acerba
propter incerta, nec dubitantes ſub dubio remunerationis prœmio durum per
exitum diuturnum inire exiliũ. Sed abſit vt putemus in fide vel ſpe noſtra aliquid
vt is putat, dubiâ æſtimatione pendulum & non magis totum quod in ea eſt cer-
ta ac ſol da veritate ſubnixum, oraculis & miraculis diuinitus perſuaſum, ſta-
bilitum & conſecratum partu Virginis, ſanguine Redẽptoris, gloria reſurgentis.
Teſtimonia iſta credibilia facta ſunt nimis. Si quo minus ipſe poſtremo ſpiritus
reddit teſtimonium ſpiritui noſtro quod filij Dei ſumus. Quomodo ergo fidem
quis audet dicere æſtimationem, niſi qui ſpiritum iſtum nondum accepit, quiue
Euangelium aut ignoret, aut fabulam putet? *Scio cui credidi & certus ſum*, clamat
Apoſtolus, & tu mihi ſubſibilas, *fides eſt æſtimatio*! Tu mihi ambiguum garris quo
nihil eſt certius? ſed Auguſtinus aliter. *Fides*, ait, *non coniectando vel opinando ha-
betur in corde in quo eſt, a beo cuius eſt, ſed certa ſcientia, acclamante conſcientia. Abſit*
ergo abſit, vt hos fines fides habeat Chriſtiana. Academicorum ſint iſtæ æſti-
mationes quorum eſt dubitare de omnibus, ſcire nihil. Ego verè ſecurus in Ma-
giſtri gentium ſententiam pergo, & ſcio quoniam non confundar. Placet mihi
fateor, illius de fide definitio, & ſi iſte etiam ipſam latenter inſimulet. *Fides eſt*,
ait *ſubſtantia rerum ſperandarum, Argumentum non apparentium*. Subſtantia inquit, *re-
rum ſperandarum, non inanium phantaſia coniecturarum*. Audis ſubſtantiam, non li-
cet tibi in fide putare vel diſputare pro libitu, non hac illacque vagari per inania
opinionum, per deuia errorum. Subſtantiæ nomine aliquid tibi certum fixumque
præfigitur. Certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. Non eſt enim fides
æſtimatio ſed certitudo. Sed aduertite cætera. Omitto quod dicit ſpiritum timoris
Domini non fuiſſe in Domino: timorem Domini caſtum in futuro ſeculo non
futurum: poſt conſecrationem panis & calicis, priora accidentia quæ remanent,
pendere in aere: dæmonum in nobis ſuggeſtiones contactu fieri lapidum & prout
illorum ſagax nouit malitia, harum rerum vires diuerſas diuerſis incitandis & in-
cendendis vitiis conuenire. Spiritum S. eſſe animam mundi. Mundum iuxta Pla-
tonem tanto excellentius animal eſſe, quanto meliorem animam habet Spiritum

S. Vbi dum multum sudat quo modo Platonem faciat Christianum, se probat Ethnicum. Hæc inquam omnia aliasque istiusmodi nænias eius non paucas prætereo, venio ad grauiora non quod vel ad ipsa cuncta respondeam, magnis enim opus voluminibus esset. Illa loquor quæ tacere non possum.

Mysterium nostræ Redemptionis (sicut in libro quodam Sententiarum ipsius, & item in quadam eius expositione Epistolæ ad Romanos legi) temerarius scrutator Maiestatis aggrediens in ipso statim suæ disputationis exordio Ecclesiasticorum Doctorum vnam omnium de hac re dicit esse sententiam, & ipsam ponit ac spernit & gloriatur se habere meliorem, non veritus contra præceptum sapientis transgredi terminos antiquos quos posuerunt Patres nostri. *Sciendum est*, ait, quod omnes Doctores nostri post Apostolos in hoc conueniunt, quod diabolus dominium & potestatem habebat super hominem & iure eum possidebat, ideo scilicet quod homo ex libertate arbitrij quam habebat, sponte Diabolo consensit. Aiunt namque quod si quis aliquem vicerit, victus iure Victoris seruus constituitur. Ideo, inquit, sicut dicunt Doctores, hac necessitate incarnatus est filius Dei, vt homo qui aliter liberari non poterat, per mortem innocentis iure liberaretur à iugo diaboli. Sed vt nobis videtur, ait, nec diabolus vnquam ius aliquod in homine habuit, nisi forte Deo permittente, vt carcerarius: nec filius Dei vt homines liberaret, *carnem assumpsit*. Quid in his verbis intolerabilius iudicem, blasphemiam an arrogantiam? Quid damnabilius, temeritatem an impietatem? An non iustius os loquens talia fustibus tunderetur, quàm rationibus refelleretur? Nonne omnium in se meritò prouocat manus, cuius manus contra omnes? Omnes, inquit, sic; sed non Ego sic. Quid ergo tu? quid melius affers? quid subtilius inuenis? quid secretius tibi reuelatum iactas quod prætererit sanctos, effugerit sapientes? Aquas furtiuas & panes absconditos puto, apponet nobis iste. Dic tamen, dic quidquid illud est quod tibi videtur & nulli alteri. An quod filius Dei non vt hominem liberaret, hominem induit? hoc plane nemini te excepto videtur: tu videtis, vbi videris. Non enim hoc à sapiente, non à propheta, non ab Apostolo, non denique ab ipso Domino accepisti. Magister Gentium accepit à Domino, quod & tradidit nobis Magister omnium suam doctrinam fatetur non esse suam, non enim ait, à me ipso loquor, tu verò de tuo nobis tradis & quod à nemine accepisti. Qui loquitur mendacium, de suo loquitur. Tibi proinde sint quæ tua sunt. Ego Prophetas & Apostolos audio, obedio Euangelio sed non Euangelio secundum Petrum. Tu nobis nouum condis Euangelium: quintum Ecclesia Euangelistam non recipit. Quid lex, quid Prophetæ, quid Apostoli, quid Apostolici viri nobis aliud euangelizant quàm quod solus tu negas, Deum videlicet factum hominem vt hominem liberaret? Et si Angelus de cœlo aliud vobis euangelizauerit anathema sit. Sed qui venerunt post Apostolos, Doctores non recipis, homo qui super omnes docentes te intellexisti. Denique non erubescis dicere, quod aduersum te omnes sentiant, cum ab inuicem non dissentiant. Frustra proinde illorum tibi fidem doctrinamque proponerem, quos iam proscripsisti. Ad prophetas te ducam. Loquitor sub typo Hierusalem, ad populum acquisitionis, non propheta, sed in propheta Dominus dicens, *Saluabo te & liberabo te, noli timere*. Quæris à qua potestate, non enim vis vt diabolus in hominem habeat vel habuerit potestatem. Fateor nec ego. Non tamen idcirco non habet, quia ego & tu hoc nolimus. Si non confiteris tu nec cognoscis; cognoscunt & dicunt qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici. Quod minimè negares & tu, si non esses sub manu inimici. Non potes gratias agere cum redemptis qui redemptus non es. Nam si redemptus esses, redemptorem agnosceres, & non negares redemptionem. Nec quærit redimi qui se nescit captiuum. Qui autem scierunt, clamauerunt ad Dominum & Dominus exaudiuit eos, & redemit eos de manu inimici. Et vt intelligas hunc inimicum qui sit, Quos redemit, ait, de manu inimici, de Regionibus congregauit eos. Sed primum quidem agnosce hunc Congregatorem, de quo Caiphas propheta in Euangelio, quia Iesus moreretur pro Gente. Et qui narrat, sequitur dicens. Non tantum pro gente, sed vt filios Dei qui erant dispersi, congregaret in vnum. Quo erant dispersi? in omnes regiones. Ergo quos redemit, de regionibus congregauit eos, non congregaret nisi redimeret. Erant enim non solum dispersi, sed &

captiui. Redemit & congregauit, redemit autem de manu inimici. Non dicit, inimicorum, sed inimici. Inimicus vnus, regiones multæ. Siquidem non de regionibus congregauit eos, à solis ortu & occasu, ab Aquilone & mari. Quis iste vnus tam potens Dominus, qui non vni præfuit regioni sed omnibus? non alius vt arbitror, quam ille qui ab alio Propheta dicitur absorbere fluuium, idest genus humanum & non mirari: habere autem fiduciam quod & Iordanis, hoc est electio ipsa influat in os eius. Beati qui sic influunt vt effluant, qui sic intrant vt exeant. Sed quid? nondum forte credis Prophetis sic sibi conuenientibus de Diaboli potestate in hominem. Veni mecum & ad Apostolos. Dixisti nempe te non sentire cum illis qui post Apostolos venerunt: assentias vel Apostolis: si forte & tibi contingat quod vnus eorum loquitur de quibusdam. Nequando, *inquiens*, det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendum veritatem, vt resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem. Paulus est iste qui homines à diabolo captiuos teneri asserit ad eius voluntatem. Audis ad eius voluntatem, & negas potestatem? si & Paulo non credis, veni iam ad ipsum Dominum, si forte audias & quiescas. Nempe ab ipso appellatur Princeps huius mundi, & fortis armatus, possessorque vasorum: & dicis eum non habere potestatem in homines, nisi tu aliud putas hoc loco intelligi atrium quàm mundum, vasa quàm homines. Quod si atrium diaboli mundus erat, & homines vasa eius, quomodo non dominabitur in hominibus? ait item Dominus capientibus se. Hæc est hora vestra & potestas tenebrarum. Potestas ista non latuit illum qui dicebat, Qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in Regnum filij claritatis suæ. Hanc ergo Dominus nec in se quidem negauit Diaboli potestatem, sicut nec Pilati, qui membrum erat Diaboli. Ait siquidem, Non haberes potestatem in me vllam, nisi data fuisset desuper. Quod si in viride lignum in tantum grassata est ista desuper data potestas, aridum quomodo non fuit ausa contingere? Nec iustam puto ipse causabitur potestatem datam desuper. Discat ergo Diabolum non solum Potestatem, sed & iustam habuisse in homines, vt consequenter & hoc videat venisse vtique in carne Dei filium propter liberandos homines.

Cæterum etsi iustam dicimus Diaboli potestatem, non tamen & voluntatem. Vnde non Diabolus qui inuasit, non homo qui meruit, sed iustus Dominus qui exposuit. Non enim à potestate sed à voluntate iniustus iustusue quis dicitur. Hoc ergo Diaboli quoddam in hominem ius, etsi non iure acquisitum, sed nequiter vsurpatum, iustè tamen permissum. Sic itaque homo iustè captiuus tenebatur: vt tamen nec in homine, nec in Diabolo illa esset iustitia, sed in Deo. Iustè igitur homo addictus sed misericorditer liberatus. Sic tamen misericorditer, vt non defuerit Iustitia quædam & in ipsa liberatione, quoniam hoc quoque fuit de misericordia liberantis, vt quod congruebat remediis liberandi, iustitia magis contra inuasorem quam potentia vteretur. Quid namque ex se agere poterat, vt semel amissam Iustitiam recuperaret homo seruus peccati, vinctus Diaboli, assignata est ei proinde aliena, qui caruit sua & ipsa sic est. Venit Princeps huius mundi & in Saluatore non inuenit quidquam, & cum nihilominus Innocenti manus iniecit, iustissima quos tenebat amisit: quando is qui morti nihil debeat, accepta mortis iniuria iute illum qui obnoxius erat & mortis debito & Diaboli seruit dominio: qua enim Iustitia id secundò homo exigeretur; homo siquidem qui debuit, homo qui soluit. Nam si vnus, inquit, pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: vt videlicet satisfactio vnius omnibus imputetur, sicut omnium peccata vnus ille portauit nec alter iam inueniatur qui fore-fecit, alter qui satisfecit: quia caput & corpus vnus est Christus. Satisfecit ergo caput pro membris, Christus pro visceribus suis quando iuxta Euangelium Pauli quo conuincitur mendacium Petri, mortuus pro nobis conuiuificauit nos sibi, donans nobis omnia delicta, delens quod aduersum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis & ipsum tulit de medio affigens illud Cruci, expolians Principatus & potestates.

Vtinam Ego inueniar in his spoliis quibus spoliatæ sunt contrariæ potestates, traductus & ipse in possessionem Domini? Si me insecutus Laban arguerit quod

recesserim clam ab eo, audiet me accessisse ad eum, & ob hoc clam recessisse. Subiecit me illa causa secretior peccati, subduxit me illi ratio occultioris Iustitiæ: aut si gratis venundatus sum, gratis non redimar? Si Assur sine causa calumniatus est mihi, sine causa causam exigit euasionis. Quod si dixerit Pater tuus addixit te: respondebo, sed frater meus redemit me. Cur non aliunde iustitia, cum aliunde reatus? Alius qui peccatorem constituit, alius qui iustificat à peccato: aliter in semine aliter in sanguine. An peccatum in semine peccatoris, & non Iustitia, in Christi Sanguine? Sed Iustitia, inquiet, sit cuius est, quid ad te? Esto. Sed sit etiam culpa cuius est: quid ad me? An Iustitia Iusti super eum erit, & impietas impii non erit super eum? Non conuenit filium portare iniquitatem Patris & fraternæ fieri exortem Iustitiæ? Nunc vero per hominem mors & per hominem vita. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur; quoniam non sic illi attineo, vt non & isti. Si illi per carnem, & per fidem huic. Et si infectus ex illo originali concupiscentia, etiam & in Christi gratia spirituali perfusus sum. Quid mihi plus imputatur de Præuaricatore? si generatio, regenerationem oppono: nisi quod spiritualis est ista, illa carnalis. Nec patitur ratio æquitatis, vt ex æquo cõtendant, sed vincat necesse est spiritus carnem, & sit efficacior causa, cuius est potior & natura: quo plus videlicet prosit generatio secunda quàm prima nocuerit. Sanè peruenit delictum ad me, sed peruenit & gratia: & non sicut delictum ita & donum. Nam Iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. A primo homine manauit delictum, à summo Cœlo egressio gratiæ: vtrumque à parente, illud à primo, ista à summo. Terrena natiuitas perdit me, & non multò magis generatio cœlestis conseruat me? Nec vereor sic erutus de potestate tenebrarum repelli à Patre luminum iustificatus gratis in sanguine filij eius: nempe ipse qui iustificat, quis est qui condemnet? Non condemnabit Iustum qui misertus est peccatori: iustum me dixerim, sed illius iustitiæ. Quænam ipsa? finis legis Christus ad iustitiam omni credenti. Denique qui factus est nobis, inquit, iustitia à Deo Patre. Quæ ergo mihi iustitia facta est, mea non est? si mea traducta culpa, cur non & mea indulta iustitia? & sanè mihi tutior donata quàm innata. Nam ista quidem gloriam habet, sed non apud Deum: illa autem cum sit salutis efficax, materiam non habet gloriandi nisi in Domino. Nam si & iustus fuero, inquit, non lauabo caput, ne videlicet responsum accipiat, Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Hæc est Iustitia hominis in sanguine Redemptoris, quam homo perditionis exsufflans & subsannans in tantum euacuare conatur, vt totum quod Dominus gloriæ semetipsum exinaniuit, quod minoratus est ab Angelis, quod natus de fœmina, quod conuersatus in mundo, quod expertus infirma, quod passus indigna, quod demum per mortem Crucis in sua reuersus, ad id solum putet & disputet redigendum vt traderet hominibus formam vitæ viuendo, & docendo, patiendo autem & moriendo Charitatis metam præfigeret. Ergo docuit Iustitiam & non dedit, ostendit Charitatem, sed non infudit, & sic rediit in sua? Ita ne hoc totum est magnum illud pietatis sacramentum quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria? Incomparabilis Doctor, qui etiam profunda Dei sibi aperiens, & ea quibus vult lucida & peruia faciens, altissimum sacramentum & mysterium absconditum à seculis, hic nobis suo mendacio planum & apertum reddit, vt transire leuiter possit per illud quiuis etiam incircuncisus & immundus, quasi Dei sapientia cauere nescierit aut neglexerit quod ipsa prohibuit, sed dederit & ipsa sanctum canibus & margaritas Porcis. Sed non est ita. Nam etsi manifestatum est in carne, sed tamen iustificatum est in spiritu, vt & spiritualibus spiritualia conferantur, & animalis homo non percipiat quæ sunt Spiritus Dei, nec fides non sit in sapientia verbi, sed in virtute Dei. Vnde Saluator ait, Confitebor tibi Pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus & releuasti ea paruulis. Et Apostolus. Etsi, inquit, opertum est Euangelium meum, in his est opertum qui pereunt. Denique aduertite hominem irridentem quæ sunt Spiritus Dei, quoniam stulticia illi videntur, & insultantem Apostolo loquenti Dei sapientiam in mysterio absconditam, inuehentem in Euange-

lium, Dominum blasphemantem. Quàm prudentius quod non valet comprehendere credere dignaretur nec auderet contemnere aut conculcare sacrum reuerendumque mysterium? Longum est ad omnes eius ineptias & calumnias quas diuino struit consilio respondere. Pauca tamen infero, è quibus cætera æstimentur. Cum solos, inquit, electos liberaucrit Christus, quomodo eos Diabolus possidebat, siue in hoc seculo, siue in futuro magis quàm modò? Respondemus, imo quia Diabolus electos Dei possidebat, à quo (sicut dicit Apostolus) captiui tenebantur ad ipsius voluntatem, vt Dei propositum de ipsis impleretur, opus fuit liberatore. Oportuit autem liberari in hoc seculo, vt liberos haberet in futuro. Deinde infert. Nunquid etiam Pauperem illum, qui in sinu Abrahæ requiescebat, sicut & Diuitem damnatum Diabolus cruciabat, aut etiam in ipsum Abraham dominium habebat cæterosque electos? Non, sed habuisset, si non liberati fuissent fide futuri, sicut de ipso Abraham scriptum est. Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad Iustitiam. Item. Abraham exultauit vt videret diem meum, & vidit & gauisus est. Propterea iam tunc Sanguis Christi rorabat etiam Lazaro ne flammas sentiret, quod & ipse credidisset in eum qui erat passurus. Sic de omnibus electis illius temporis sentiendum, natos quidem & ipsos æquè vt nos sub potestate tenebrarum propter Originale peccatum, sed erutos antequam morerentur & non nisi in Sanguine Christi. Scriptum est enim, Turbæ autem quæ præcedebant & quæ sequebantur clamabant dicentes *Osanna fili Dauid. Benedictus qui venit in nomine Domini*. Ergo Christo in carne venienti & antequam veniret, & post, benedictum est à turbis benedictorum, quamuis præeuntes plenam minimè tunc consecuti sint benedictionem, seruata nimirū hac prærogatiuâ tempori gratiæ. Deinde laborans docere & persuadere Diabolum nullum sibi ius in hominem vindicare potuisse aut debuisse, nisi permissu Dei, & quod sine iniuria Diaboli iure Deus profugum suum, si vellet misereri, repetere & solo verbo eripere posset, quasi hoc quis diffiteatur, post multa aliquando infert.

Quæ itaque necessitas, aut quod opus fuit, cum sola iussione sua Diuina miseratio liberare hominem à peccato posset, propter redemptionem nostram filium Dei carne suscepta tot & tantas inedias, opprobria, flagella, sputa, denique ipsam Crucis ignominiosam & asperrimam mortem sustinere, vt cum iniquis patibulum sustineret? Respondemus. Necessitas nostra fuit & necessitas dura sedentium in tenebris & vmbra mortis. Opus æquè nostrum & Dei ipsius & SS. Angelorum. Nostrum, vt auferret iugum Captiuitatis nostræ. Suum, vt impleretur propositum voluntatis eius. Angelorum, vt numerus impleretur eorum. Porro ratio huius facti fuit dignatio facientis. Quis negat omnipotenti ad manum fuisse alios & alios modos nostræ redemptionis, iustificationis, liberationis? Verum hoc non præiudicat huius quem è multis elegit, efficaciæ. Et fortasse is præstat, per quem in terra obliuionis, grauedinis, lapsus nostri tot & tantis grauaminibus reparatoris fortius & viuacius admonemur. Aliàs autem nemo hominum nouit nec noscere ad plenum potest qui boni ad gratiam, quid congruentiæ ad sapientiam, quid decoris ad gloriam, quid commodi ad salutem, penes se ipsam contineat huius venerandi mysterij inscrutabilis altitudo, quam Propheta considerans expauit non penetrauit, & Præcursor Domini indignum se iudicauit qui penetraret. Cæterum si non licet perscrutari diuinæ sacramentum voluntatis, licet tamen sentire effectum operis, fructum vtilitatis percipere. Et quod licet scire, non licet tacere, quia gloria Regum celare verbum, & gloria Dei inuestigare sermonem. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quoniam cum adhuc peccatores essemus, reconciliati sumus Deo post mortem filij eius. Vbi reconciliatio & remissio Peccatorum? Nam si dicente scriptura peccata nostra separant inter nos & Deum, manente peccato non est reconciliatio. In quo ergo remissio peccatorum? Hic calix, inquit, noui testamenti in meo sanguine qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Et quid ipsa nisi iustificatio? Siue igitur reconciliatio, siue remissio peccatorum, siue iustificatio sit, siue etiam redemptio vel liberatio de vinculis Diaboli, à quo Captiui tenebamur ad ipsius voluntatem, intercedente morte vnigeniti obtinemus iustificati gratis in sanguine ipsius, in quo sicut idem dicit, habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ eius. Cur, inquis, per sanguinem, quod potuit facere

cere per sermonem? Ipsum interroga, mihi scire licet, quod ita, cur ita, non licet? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, quid me finxisti sic? Sed hæc Iustitia ei videntur, non potest tenere risum. Audite cachinnos. Quomodo, ait, iustificari nos vel reconciliari Deo per mortem filij eius dicit Apostolus, qui tanto amplius aduersus hominem irasci debuit, quanto amplius homines in crucifigendo filium suum deliquerunt, quàm in transgrediendo primum eius præceptum vnius pomi gustu? Quasi non poterit Deo in vno eodemque facto & displicere iniquitas malignantium & placere pietas patientis. Et ait, quod si tantum fuerat illud Adæ peccatum vt expiari non posset nisi morte Christi, quam expiationem habebit ipsum homicidium quod in Christum commissum est? Breuiter respondemus ipsum sanguinem quem fuderunt, & interpellationem ipsius quem occiderunt. Addit etiam, Nunquid mors innocentis filij in tantum Deo Patri placuit, vt per ipsam reconciliaretur nobis qui hoc peccando commisimus propter quod innocens Dominus est occisus, nec nisi hoc maximum fieret peccatum, illum multo leuius potuit ignoscere? Non mors, sed voluntas placuit sponte morientis, & illa morte expungentis mortem, operantis salutem, restituentis innocentiam, triumphantis Principatus & Potestates, spoliantis inferos, ditantis superos, pacificantis quæ in cœlo sunt, & quæ in terra omnia instaurantis.

Et quoniam hæc tam pretiosa mors voluntariè suscipienda aduersus peccatum, non tamen poterit fieri nisi per peccatum: non delectatus quidem, sed tamen bene vsus malitia sceleratorum, & mortem de morte & de peccato damnauit peccatum. Et quanto illorum maior iniquitas, tanto huius voluntas sanctior, & eo potentior ad saluandum, quatenus tanta mediante potentia antiquum illud quamuis grande peccatum, necessario tamen hic quod in Christum commissum est, cederet tanquam minus maiori. Nec peccato siue peccantibus adscribitur hæc victoria, sed bene vtenti peccato, & peccantes fortiter perferenti & conuertenti in vsum pietatis, quicquid in ipsum ausa est crudelitas impiorum. Fuit vero sanguis, qui effusus est, tam multus ad ignoscendum, vt ipsum quoque peccatum maximum: quo factum est vt effunderetur, deleret, ac per hoc de antiqui illius vt pote leuioris deletione nullam omnino dubietatem relinqueret. Deinde iste. *Cui verò*, inquit, non crudele & iniquum videtur vt sanguinem Innocentis in precium aliquod quis requisierit, aut vllo modo ei placuerit innocentem interfici, nedum Deus tam acceptam filij mortem habuerit, vt per ipsam vniuerso reconciliatus sit mundo? non requisiuit Deus pater sanguinem filij, sed tamen acceptauit oblatam, non sanguinem sitiens, sed salutem, quia salus erat in sanguine. Salus planè, & non sicut iste sapit & scribit, sola charitatis ostensio. Sic enim concludit tot calumnias & inuectiones suas quas in Deum tam impiè quam imperitè euomuit, vt dicat totum esse quod Deus in carne apparuit, nostram de verbo & exemplo ipsius institutionem, siue vt postmodum dicit, instructionem, totum quod passus & mortuus est, suæ erga nos Charitatis ostensionem vel commendationem. Cæterum quid prodest quod nos instituit, si non restituit? aut nunquid frustra instruimur, si non prius destruatur in nobis corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato? Si omne quod profuit Christus, in sola fuit ostensione virtutum, restat, vt dicatur quod Adam quoque ex sola ostensione peccati nocuerit: siquidem pro qualitate vulneris allata est medicina. *Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.* Ergo sicut hoc, ita & illud. Si vita quam dat Christus non est alia, quàm institutio eius: nec mors vtique quam dedit Adam, alia erit similiter quàm institutio eius: vt ille quidem ad peccatum exemplo suo, hic verò exemplo & verbo ad bene viuendum & se diligendum homines informarent. Aut si Christianæ fidei & non Pelagianæ acquiescentes, generatione non institutione traductum in nos confitemur Adæ peccatum, & per peccatum mortem; fateamur necesse est, & à Christo nobis non institutione, sed generatione restitutam Iustitiam & per iustitiam, vitam. Vt sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in Iustificationem vitæ. Et si ita est, quomodo is dicit consilium & causam incarnationis fuisse vt mundum luce suæ sapientiæ illuminaret, & amorem suum accenderet? Vbi ergo redemptio? à Christo nempe, vt fateri dignatur, illuminatio & prouocatio ad amorem. *Redem-*

REVERENDISSIMO D. ET CLARISSIMO PATRI DEI GRATIA SVMMO *Pontifici Innocentio, Samson Remorum Archiepiscopus, Ioslenus Suessionensis, Gaufridus Catalaunensis, Aluisus Atrebatensis voluntarium debitæ subiectionis obsequium.*

AVribus occupatis ad plurima sermonem facimus abbreuiatum de prolixo negotio, pro eo maximè, quia idipsum diffusius ac plenius continetur in litteris D. Senonensis. Petrus Abaëlardus Christianæ fidei meritũ euacuare nititur, dum totum quod totũ Deus est, humana ratione arbitratur se posse comprehendere, ascendit vsque ad cœlos, & descendit vsque ad abyssos. Nihil est quod lateat eum siue in profundum inferni, siue in excelsum supra. Homo est magnus in oculis suis, de fide contra fidem disputans, ambulans in magnis & in mirabilibus super se, scrutator maiestatis, hæresum fabricator. Iamdudum fecerat librum de sancta Trinitate, sed sub Legato Romanæ Ecclesiæ igne examinatus est, quia inuenta est in eo iniquitas. Maledictus qui reædificabit ruinas Hiericho. Surrexit à mortuis liber ille, & cum eo multorum hæreses qui dormierant, surrexerunt & apparuerunt multis. Iam iam extendit palmites suos vsque ad mare, & vsque ad Romam propagines eius. Hæc gloriatio hominis illius, quod liber suus in Curia Rom. habet vbi caput suum reclinet. Hinc confirmatus & confortatus est furor eius. Propterea cum in conspectu Episcoporum super his argueret eum Abbas Claræ-Vallis iustitiæ zelo armatus, nec confessus est nec negauit: sed à loco & iudice quem sibi ipse elegerat, sine læsione, sine grauamine vt suam prolongaret iniquitatem, sedem Apostolicam appellauit. Episcopi autem qui propter hoc in vnum conuenerant, vestræ Reuerentiæ deferentes, nihil in personam eius egerunt, sed tantummodo Capitula librorum eius à SS. Patribus condemnata, ne morbus serperet, medicinali necessitate abiudicauerunt. Quia ergo homo ille multitudinem trahit post se, & populum qui sibi credat, habet, necesse est vt huic contagio celeri remedio occurratis.

Sero enim medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Processimus in hoc negotio quo vsque ausi sumus. Tuum est de cætero, Beatissime Pater, prouidere ne in diebus tuis aliquâ hæreticæ prauitatis maculâ decor Ecclesiæ maculetur. Tibi commissa est sponsa Christi amici sponsi: tuum est tandem in viro virginem castam exhibere Christo.

Item Bernardus scripsit ad M. Guidonem de Castello Cardinalem, quia verebatur ne, quia Discipulus Abaëlardi fuerat, Censuram Propositionum hæreticarum pro posse impediret. Is autem Guido ad Papatum postea euectus est & Cœlestinus vocatus.

VENERABILI D. ET CHARISSIMO PATRI M. GVIDONI S. ROMANÆ *Ecclesiæ Dei Gr. Presbytero Cardinali Bernardus Claræ Vallis vocatus Abbas non declinare ad dextram neque ad sinistram.*

INiuriam facio vobis, si aliquem à vobis ira diligi credam, vt cum eo pariter eius errores diligatis. Quisquis enim sic aliquem diligit, nondum nouit quemadmodum oporteat eum diligere. Talis namque dilectio terrena est, animalis, Diabolica, nocens æquè diligenti atque dilecto. Existimant alii de aliis prout volunt, ego adhuc de vobis existimare non possum, nisi quod vicinum est rationi, quod ad lineam pertinet æquitatis. Quidam prius iudicant & postea probant: ego de potione verum dulcis sit an amara, ante gustum non iudicabo. *Magister Petrus in libris suis profanas vocum nouitates inducit & sensuum, disputans de fide con-*

„ *tra fidem, verbis legis legem impugnat.* Nihil videt per speculum & in ænigmate
„ sed facie ad faciem omnia intuetur ambulans in magnis & in mirabilibus super
„ se. Melius illi erat, si iuxta titulum libri sui seipsum cognosceret, nec egredere-
„ tur mensuram suam, sed saperet ad sobrietatem. Ego non eum accuso apud Pa-
„ trem, est qui eum accuset, liber suus, in quo sibi malè complacuit. Cum de Tri-
„ nitate loquitur, *sapit Arrium*, cum de gratia, *sapit Pelagium*, cum de persona
„ Christi, *sapit Nestorium.* Minus de vestra æquitate præsumo, si diu vos rogauero,
„ vt in causa Christi nullum Christo præponatis. Illud autem scitote, quia expe-
„ dit vobis quibus potestas data est à Domino, expedit Ecclesiæ Christi, expedit
„ etiam illi homini, vt ei silentium imponatur, *cuius maledictione os plenum est, &*
„ *amaritudine & dolo.*

Extat etiam alia eiusdem Bernardi ad M. Yuonem Cardinalem de eodem Pe-
tro Epistola in hunc modum.

DILECTISSIMO SVO YVONI S. ROMANÆ ECCLESIÆ
D. G. Presbytero Cardinali Bernardus Claræ-Vallis Abbas
diligere iustitiam & odire iniquitatem.

„ M. *Petrus Abaëlardus sine Regula Monachus, sine solicitudine Prælatus nec ordi-*
„ *nem tenet, nec tenetur ab Ordine. Homo sibi dissimilis est, intus Herodes, foris Ioan-*
„ *nes: totus ambiguus, nihil habens de Monacho præter nomen & habitum. Sed quid ad me?*
„ *Vnusquisque onus suum portabit. Aliud est quod dissimulare non possum, quod pertinet ad*
„ *omnes qui diligunt nomen Christi. Iniquitatem in excelso loquitur, integritatem fidei,*
„ *castitatemque Ecclesiæ corrumpit. Transgreditur terminos quos posuerunt Patres nostri*
„ *de fide, de Sacramentis, de S. Trinitate disputans & scribens: singula pro suâ voluntate*
„ *mutat, auget & minuit. In libris & in operibus suis ostendit se fabricatorem mendacij &*
„ *cultorem peruersorum dogmatum, hæreticum se probans non tam in errore quàm in perti-*
„ *nacia & defensione erroris. Homo est egrediens mensuram suam, in sapientia verbi eua-*
„ *cuans virtutem Christi. Nihil nescit omnium quæ in cælo & quæ in terra sunt, præter se*
„ *ipsum. Damnatus est Suessione cum opere suo coram Legato S. Rom. Ecclesiæ. Sed quasi non*
„ *sufficeret ei illa damnatio, iterum facit, vnde iterum damnetur, & iam nouissimus error*
„ *peior est priore. Securus est tamen, quoniam Cardinales & Clericos Curiæ se Dis-*
„ *cipulos habuisse gloriatur & eos in defensione præteriti & præsentis erroris adsumit, à*
„ *quibus iudicari timere debuit & damnari. Si quis spiritum Dei habet, illius versiculi*
„ *recordetur,* Nonne qui oderint te Domine oderam & super inimicos tuos tabesce-
„ bam? *Liberet Deus per vos & per cæteros filios suos Ecclesiam suam à labiis iniquis & à*
„ *lingua dolosa.*

His ita peractis Innocentius habito cum Cardinalibus consilio & examinatis
propositionibus præmissis, rescripsit in hunc modum.

INNOCENTIVS EPISCOPVS SERVVS SER. D. VENERABILIBVS
Fratribus Henrico Senonensi, Samsoni Remensi Archiepiscopis eorumque
Suffraganeis, & Charissimo in Christo filio Bernardo Claræ-Vallis
Abbati Sal. & Apost. Bened.

Rescriptum Papæ aduersus Abaelardum.

„ TEstante Apostolo sicut vnus Dominus, ita vna fides esse dignoscitur, in quâ
„ tanquam in immobili fundamento præter quod nemo potest aliud ponere,
„ firmitas Catholicæ Ecclesiæ inuiolata consistit. Inde est quod B. Petrus Aposto-
„ lorum Princeps pro eximia huius fidei Confessione à Domino & Saluatore no-
„ stro audire meruit, *Tu es*, inquit, *Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam*
„ *meam.* Petram vtique firmitatem fidei & Catholicæ vnitatis soliditatem manife-
„ stè designans. Hæc siquidem est inconsutilis tunica Redemptoris nostri, super
„ quam milites sortiti sunt, sed eam diuidere minimè potuerunt. Contra quam in

initio fremuerunt gentes & populi meditati ſunt inania. *Aſtiterunt Reges terræ & Principes conuenerunt in vnum.* Verum Apoſtoli duces Dominici gregis & eorum ſucceſſores Apoſtolici viri ardore charitatis & zelo rectitudinis ſuccenſi fidem defendere & eam in cordibus aliorum proprij ſanguinis effuſione plantare non dubitarunt Demum ceſſante perſecutorum rabie imperauit Dominus ventis & facta eſt in Eccleſia tranquillitas magna. Sed quia hoſtis humani generis ſemper circuit quærens quem deuoret, ad impugnandam ſinceritatem fidei, fraudulentam Hæreticorum fallaciam ſubinduxit. Contra quos viri Eccleſiarum Paſtores viriliter inſurgentes, eorum praua dogmata cum ipſorum authoribus condemnarunt. In magna namque Nicena Synodo Arrius hæreticus eſt damnatus. Conſtantinopolitana ſynodus Manichæum Hæreticum debitâ ſententiâ condemnauit. In Epheſina ſynodo Neſtorius condignam ſui erroris damnationem excepit. Chalcedonenſis quoque ſynodus Neſtorianam hæreſim & Eutychianam cum Dioſcoro & eius complicibus iuſtiſſimâ ſententiâ confutauit. Marcianus præterea licet laïcus, Chriſtianiſſimus tamen Imperator Catholicæ fidei amore ſuccenſus prædeceſſori noſtro ſanctiſſimo Papæ Ioanni ſcribens aduerſus eos qui ſacra myſteria profanare contendunt, inter cætera ſic loquitur dicens. Nemo Clericus vel militaris vel alterius conditionis de fide Chriſtiana publicè tractare conetur in poſterum. Nam iniuriam facit iudicio reuerendiſſimæ ſynodi, ſi quis ſemel iudicata & rectè diſpoſita reuoluere & iterum diſputare contendit, & in contemptores huius legis tanquam in ſacrilegos pœna non deerit. Igitur ſi Clericus erit qui publicè tractare de Religione auſus fuerit, à conſortio Clericorum remouebitur. Dolemus autem quoniam ſicut Litterarum veſtrarum inſpectione & miſſis à veſtra fraternitate nobis errorum Capitulis cognouimus, in nouiſſimis diebus quando inſtant tempora periculoſa, in Petri Abaëlardi pernicioſa doctrina & prædictorum hæreſes & alia peruerſa dogmata Catholicæ fidei obuiantia pullulare cœperunt. Verum in hoc maximè conſolamur, & Omnipotenti Deo gratias agimus, qui in partibus veſtris pro patribus tales filios ſuſcitauit, & tempore Apoſtolatus noſtri in Eccleſia ſua tam præclaros voluit eſſe Paſtores, qui noui hæretici calumniis ſtuderent obuiare, & immaculatam ſponſam vni viro Virginem caſtam exhibere Chriſto. Nos itaque qui in B. Petri Cathedra (cui à Domino eſt dictum, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos) licet indigni reſidere conſpicimur; communicato fratrum noſtrorum Epiſcoporum & Cardinalium conſilio, deſtinata nobis à veſtra diſcretione capitula, & vniuerſa ipſius Petri peruerſa dogmata ſanctorum Canonum authoritate cum ſuo authore damnauimus, eique tanquam hæretico perpetuum ſilentium impoſuimus. Vniuerſos quoque erroris ſui ſectatores & defenſores à fidelium conſortio ſequeſtrandos, excommunicationiſque vinculo innodandos eſſe cenſemus. Datum Laterani 17. Kal. Auguſti.

Interim dum hæc agerentur, Berengarius Pictauienſis vnus ex omnibus Abaëlardi Diſcipulis auſus eſt Magiſtrum contra omnes defendere, eiuſque Apologiam publicam facere plenam acrimoniæ aduerſus Bernardum Clare-Vallenſem. Quamobrem reprehenſus à multis, quod tam grauem ſanctumque virum laſciuientis ſtyli acumine pungere non dubitaſſet, excuſauit ſe poſtea, idque ioco potius quàm ſerio factum affirmauit. Petrus verò Abaëlardus poſt ſolutum Conuentum Senonenſem, vt vidit ſe ab omnibus tanquam hæreticum deſeri, incertus quid ageret Cluniacum ſe contulit, Apologeticumque pro ſe ſcripſit & fidei confeſſionem. Quæ omnia ad perfectam huiuſce rei intelligentiam ſubiungimus.

BERENGARII SCHOLASTICI APOLOGETICVS PRO MAGISTRO CONTRA Bernardum Clareuallensem.

SCriptorum tuorum exemplaria, Bernarde, celebris circunquaque fama diuulgat. Nec mirum scripta tua in famæ pulpito collocari, cum constet ea qualiacunque sint, à maioribus huius temporis approbari. Mirantur homines in te liberalium disciplinarum ignaro tantam vbertatem facundiæ: quia emissiones tuæ iam cooperuerunt vniuersam superficiem terræ. Quibus est diuinitus respondendum. *Quia magna opera Domini, & hæc est mutatio dexteræ excelsi.* Sed nihil est cur admiratione percelli debeant; imo magis mirandum esset, te eloquij vrgeri siccitate, quoniam audiuimus à primis fere adolescentiæ rudimentis cantiunculas mimicas & vrbanos modulos factitasse. Neque certè in incerto loquimur opinionis, sed testis est alumna tui Patria nostri sermonis. Nonne id etiam tuæ memoriæ altius est insignitum, quod fratres tuos rithmico certamine acutæque inuentionis versutia semper exuperare contẽdebas? Cui grauis & peracerba videbatur iniuria, reperire aliquem qui pari responderet proteruiâ. Possem aliquas de nugis tuis huic Opusculo ex testium probabilium adstipulatione inserere, sed vereor paginam fœdi commenti interpositione interpolari. Cæterum cunctis nota teste non indigent. Illum itaque commentandi & nugandi vsum ad diuinum sæpe instrumentum accersis; & astruunt imperiti grauiter & granditer dictum quod vbertim & eloquẽter effutis. Sed non sic esse ratio necessaria conuincit. Frequenter enim veritas absolutè & illepidè profertur & falsitas plausibilis eloquij comitate commendatur. Similesque sunt, vt ait Augustinus, simplicitas dicendi & eloquentia vasis rusticanis & vrbanis: falsitas verò & veritas. ferculis vilibus & preciosis. Vtraque autem fercula vtrisque possunt vasis ministrari. *Neque hoc ideo dixerim vt te notabilem & suspectum reddam; sed vt veritatem, non in omnium facundia esse simpliciter astruam.* Sed super hoc hactenus: ad reliqua transeamus. Iamdudum sanctitudinis tuæ odorem ales per orbem fama dispersit, præconizauit merita, miracula declamauit. Felicia iactabamus moderna secula tam corusci sideris venustata nitore, mundumque iam debitum perditioni tuis meritis subsistere putabamus. Sperabamus in linguæ tuæ arbitrio Cœli sitam clementiam, aeris temperiem, vbertatem terræ fructuum benedictionem. Caput tuum nubes tangebat. Et iuxta vulgare prouerbium, *rami tui vmbras montium transcendebant.* Sic diu vixisti, sic Ecclesiam castis institutionibus informasti; vt ad semicincta tua fugire dæmones autumaremus, & beatulos nos tanto gloriaremur patrono.

Nunc proh dolor! patuit quod latebat & colubri soporati tandem aculeos suscitasti. *Omissis omnibus Petrum Abaelardum quasi signum ad sagittam posuisti, in quem acerbitatis tuæ virus euomeres*, quem de terra viuentium tolleres, quem inter mortuos collocares. Corrogatis vndecumque Episcopis cum in Senonensi Concilio hæreticum pronunciasti, ab vtero matris Ecclesiæ velut abortum præcidisti. In via Christi ambulantem tanquam sicarius de occulto prodiens tunica inconsutili spoliasti. Concionabaris ad populum vt orationem funderet ad Deum pro eo: interius autem disponebas eum proscribendum ab orbe Christiano. Quid vulgus faceret, quid vulgus oraret, cum pro quo esset orandum nesciret? Tu vir Dei qui miracula feceras, qui ad pedes Iesu cum Maria sedebas, qui conseruabas omnia verba hæc in corde tuo, purissimum sacræ orationis thus coram supernis obtutibus adolere deberes. *Vt reus tuus Petrus resipisceret & talis efficeretur, quem nulla suspicio inquinaret. Sed forsitan maledicebas talem, in quo reprehensionis idoneam nancisceceris occasionem.* Inter hæc & sequentia videtur esse aliquis hiatus, & nonnulla desiderari quæ pertinebant ad initia Conuentus. Subiungit vero satyricè & hæreticorum more, cum se suamque Doctrinam damnatam vident.

Denique post prandium allatus est liber Petri & cuidam præceptum est, vt voce clamosa Petri opuscula personaret. At ille & Petri odio animatus & vitis germine irrigatus: non illius qui dixit, *Ego sum vitis vera*, sed illius qui Patriarcham nudum strauit in area, sonorius quàm postulatum fuerat, exclamauit. Post aliqua

Pontifices inſultare, pedem pedi applodere, rudere, nugari conſpiceres; vt facile quilibet iudicaret illos non Chriſto vota perſoluere, ſed Baccho. Inter hæc ſalutantur cyphi, pocula celebrantur, laudantur vina Pontificum, guttura irrigantur. Tunc aliquis Horatiano ſale ludere poſſet.

Nullam Vare ſacra vite prius ſeueris arborem.

Nam illud quod idem Poëta in alio carmine ponit.

Nunc eſt bibendum, nunc pede libero
Pulſanda tellus.

Ibi memoriter gerebatur. Quanto ſalubrius audiretur ſuauis Poëtæ Galli ſententia luculentis admodum verſibus vigilata? Ait enim.

Vina probo ſi pota modo, debentque probari,
Si non pota modo, vina venena puto.

Sed lethæi potio ſucci Pontificum corda iam ſepelierat. Ecce, Inquit Satyricus.

——Inter pocula quærunt
Ponti fices ſaturi quid dia Poëmata narrent.

Denique cum aliquid ſubtile diuinumque ſonabat, quod auribus Pontificalibus erat inſolitum, *audientes omnes diſſecabantur cordibus ſuis & ſtridebant dentibus in Petrum* & oculos talpæ habentes in Philoſophum, *Hoc*, inquiunt, *ſineremus viuere monſtrum?* Mouenteſque caput quaſi Iudæi. *Vah*, inquiunt, *Ecce qui deſtruxit Templum Dei*. Sic iudicant verba luminis cœci, ſic virum ſobrium damnant ebrij; ſic contra organum Trinitatis differunt calices fœcundi. Sic contra ſimplicem diſputant cornuti, ſic ſanctum canes, ſic margaritas porci corrodunt. Sic ſal terræ infatuatur. Sic legis fiſtula obturatur. Concionatur ſapiens vir, *Qui tangit picem, inquinabitur ab ea*, quod nos alio poſſumus reddere verſu. *Qui tangit vinum, inquinabitur ab eo*. Biberat Epiſcoporum ſobrietas ſanguinem vuæ meraciſſimum, cuius integritatem aqua non deuirginauerat, quia ſecundum Martialem.

Grande nimis ſcelus eſt ſacrum iugulare falernum,
Nec Bacchus lympha coniugium patitur.

Impleuerant *Primates orbis Philoſophi* turis (al. gutturis dolia ſua viuido vino. Cuius calor ita inceſſerat cerebris, vt in ſomni lethargiam oculi omnium ſoluerentur. Inter hæc ſonat lector, ſtertit auditor. Alius cubito innititur, vt det oculis ſuis ſomnum. Alius ſuper molle ceruical dormitionem palpebris ſuis molitur. Alius ſuper genua caput reclinans dormitat. Cum itaque Lector in Petri ſatis aliquod reperiret ſpinetum, ſurdis exclamabat auribus Pontificum, *Damnatis?* Tunc quidam ad extremam ſyllabam vix expergefacti, ſomnolentâ voce, capite pendulo, *Damnamus*, aiebant. Alij verò Damnantium tumultu excitati, decapitata prima ſyllaba, *Namus*, inquiunt. Verè *natis*, ſed natatio veſtra procella, natatio veſtra merſio. Sic milites dormientes teſtimonium perhibent, quia nobis dormientibus venerunt Apoſtoli & tulerunt corpus. Qui vigilauerat in lege Domini die ac nocte, nunc damnatur à ſacerdotibus Bacchi. Sic morbidus medicum curat. Sic damnat naufragus in littore conſtitutum. Sic arguit innocentiam, qui ad furcas ducitur ſuſpendendus. Quid agimus anima? quò nos vertimus? *Exciderunt-ne tibi præcepta Rhetorum, & occupata luctu, præpedita ſingultibus, dicendi ordinem non tenes?* Putàs-ne veniens filius hominis iuueniet fidem ſuper terram? Vulpes foueas habent & volucres cœli nidos: *Petrus autem non habet vbi caput ſuum reclinet*. Sic iudicant in loco Iudicis ſedentes rei; in loco vindicis innocentiæ vexatores. Simul ſunt omnia talibus Iudicibus, talibus actoribus deprauata.

Hic ſatur exiguo mauult turgeſcere ſomno,
Hic experrectis ampullat verba labellis,
Hic loquitur nimis, ille tacet: hic ambulat, hic ſtat.
Alter amat fletus, alter criſpare cachinnum.
Diuerſiſque modis, pax eſt veſania cunctis.

Quid hi tales egerint, quid decreuerint Iuriſperiti, Euangelica lectio conſolatur. *Collegerunt*, inquit, *Pontifices & Phariſæi Concilium, & dixerunt. Quid facimus? Quia hic homo multa mira dicit? Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum.* Vnus autem ex ipſis nomine Bernardus Abbas, cum eſſet Pontifex Concilij illius prophetauit dicens, *Expedit nobis vt vnus extermineтur homo à populo & non gens tota pereat.* Ab illo ergo die cogitauerunt condemnare eum dicentes illud Salomonis, *Tendamus inſidias iuſto.* Supplantemus ei gratiam labiorum. Inueniamus radicem verbi contra iuſtum. Facientes feciſtis, & linguas vipereas in Abaëlardum euaginaſtis. Subuerſi ſubuertiſtis & vinum abſorbuiſtis, ſicut qui deuorat pauperem in abſcondito. Inter hæc Petrus orabat, *Domine libera animam meam à labiis iniquis & lingua doloſa.* Interdum illud Pſalmiſtæ ſedulò ruminabat, *Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me, aperuerunt ſuper me os ſuum.* Verè pingues, quorum colla thoris adipeis incraſſata liquidam ſudabant aruinam. Nec mirum, viſitauerant enim Domeſtici fidei neutriu. † lachrymas in miſericordia & caritate. Sedit autem in Concilio vanitatis contra Pſalmi decretum quidam memoriæ celebris Epiſcopus, in cuius auctoritatem plurimorum ſe reclinabat aſſenſus. Hic heſternam crapulam eructans huiuſmodi in Concione ſermonem euomuit. *Fratres Chriſtianæ Religionis participes omnium periculo prouidete. Ne fides in vobis turbetur, ne ſincerus columbæ oculus turgente macula obducatur. Nihil enim prodeſt aliarum virtutum poſſeſſio, vbi fuerit fidei defectio iuxta illud Apoſtoli. Si linguis hominum loquar & Angelorum, caritatem autem non habeam, nihil prodeſt.* O Mineruæ lepos! ô ſales Attici! ô eloquentia Tulliana! Hanc certè caudam non vult hic aſinus. Talis finis tali capiti non reſpondet. Vnde etiam qui fauerunt, preſſâ fronte ruborem confeſſi ſunt. Placet & non immeritò hanc magni nominis vmbram Gregi illorum communicare, de quibus dictum eſt, *Conceperunt ventum & telas araneæ texuerunt.* Præfatus verò Epiſcopus etiam præmiſſis adiungens, *Petrus*, inquit, *ſemper turbat Eccleſiam, ſemper excogitat nouitatem.* O tempora! ô mores! ſic iudicat de ſole cæcus. Sic pingit in ebore mancus. Sic vrbem appreciatur aſinus. Sic animales Epiſcopi iudicant, ſic caſus ventilant, ſic diſcutiunt rationes. Sic pugnant contra eum filij matris ſuæ. Sic ſues craſſæ aduerſus ſilentem grunniunt.

Intra tot itaque & tantas anguſtias deprehenſus Abaëlardus ad Romani examinis confugit aſylum. *Filius ſum*, inquit, *Romanæ Eccleſiæ, volo cauſa mea quaſi Impij iudicetur, Cæſarem appello.* At Bernardus Abbas, in cuius brachio fidebat Præſulum multitudo, non dixit, vt Præſes qui tenebat Paulum in vinculis, *Cæſarem appellaſti, ad Cæſarem ibis: ſed* Cæſarem appellaſti, ad Cæſarem non ibis. Renunciauit enim quæ geſta fuerant Apoſtolico, & ſtatim à Romana ſede leges damnationis in Petrum per Gallicanam Eccleſiam volauerunt. Damnatur taliter os illud promptuarium rationis, tuba fidei, hoſpitium Trinitatis. Damnatur, proh dolor! abſens, inauditus & inconuictus. Quid dicam? quidve non dicam, Bernarde?

Nil opus eſt bello, veniam pacemque rogamus,
Porrigimus iunctas ad tua lora manus.
Iura cadent rerum, vertetur ſanctio legum,
Si vis, ſi mandas, ſi ſic decernis agendum,
Quem penes arbitrium eſt, & vis & norma loquendi.

Cuius vnquam, Ieſu bone, culpa tam cæcos habuit Iudices, vt non vtrinque cauſæ latera ventilarent? vt non in quam potiſſimum partem ius vergeret, elimarent? iſti clauſis oculis palpant negotium, & quaſi oculati rerum cognitores arcu iniquitatis intenſo toxicum ſubitò iaculantur. Quicquid inteſtinus odiorum furor, quicquid implacabilis amentiæ turbo rotaret in Petrum, quicquid

quid iniqua conflaret æmulatio, Cenſuræ Apoſtolicæ ſobrium nunquam dormitare deberet acumen. Sed facile deuiat à Iuſtitia, qui plus hominem quàm Deum timet in cauſa. Verumque illud eſt quod per Propheticum organum ſonat: *Omne caput languidum, à planta pedis vſque ad ceruicem non eſt in eo ſanitas.*

Sed corrigere, inquiunt fautores Abbatis, Petrum volebat. Si Petrum, bone vir, ad integrum fidei ſtatum diſponebas reuocare; cur ei coram populo æternæ blaſphemiæ caracterem impingebas? Rurſuſque ſi Petro amorem populi tollebas, quomodo corrigere diſponebas? Ex qua complexione in ſummam redigitur, te in Petrum exarſiſſe non amore correctionis, ſed deſiderio propriæ vltionis. Præclarè dictum eſt à Propheta, *Corripiet me iuſtus in miſericordia.* Vbi enim deeſt miſericordia, non eſt correctio iuſti, ſed barbaries incondita tyranni. Teſtatur etiam rancorem animi eius Epiſtola ad Innocentium Papam directa, in qua ſic ſtomachatur. *Non debet*, inquit, *refugium inuenire apud ſedem Petri, qui fidem impugnat Petri.* Parce parce bellator inclyte. Non decet Monachum ſic pugnare. Crede Salomoni, Noli, inquit, nimium eſſe iuſtus, ne forte obſtupeſcas. Non impugnat fidem Petri, qui fidem affirmat Petri. Debet ergo inuenire refugium apud ſedem Petri. Patere quæſo tecum Petrum eſſe Chriſtianum, & ſi vis tecum erit Catholicus. Et ſi non vis, tamen erit Catholicus. Communis enim Deus eſt, non priuatus. Sed ſi ſedet ſententia cordi, pergamus pariter contemplari, quomodo Petrus fidem infeſtat Petri. Scribit enim Petrus ad ancillam Dei Heloiſſam ſacris litteris apprimè inſtitutam, familiarem ſatis Epiſtolam, quæ inter reliqua horum etiam verborum redolet continentiam.

Soror mea Heloiſſa quondam mihi in ſeculo cara, nunc in Chriſto cariſſima, odioſum me mundo reddidit Logica. Aiunt enim peruerſa peruertentes, quorum ſapientia eſt in proditione, me in Logica præſtantiſſimum eſſe, ſed in Paulo non mediocriter claudicare. Cúq; ingenij prædicent aciem, Chriſtianæ fidei ſubtrahunt puritatem. Quia vt mihi videtur, opinione potius traducuntur ad Iudicium, quam experientiæ Magiſtraru. Nolo hîc eſſe Philoſophus, ut recalcitrem Paulo. Non ſic eſſe Ariſtoteles, vt ſecludar à Chriſto. Non enim aliud nomen eſt ſub Cœlo, in quo oporteat me ſaluum fieri. Adoro Chriſtum in dextera Patris regnantem. Amplector eum vlnis fidei in carne Virginali de Paraclero ſumpta glorioſa diuinitus operantê. Et vt trepida ſollicitudo cunctæque ambages à corde tui pectoris explodantur, hoc de me teneto, quod ſuper illã Petram fundaui conſcientiam meam, ſuper quam Chriſtus ædificauit Eccleſiam ſuam. Cuius Petræ titulum tibi breuiter aſſignabo. *Credo in Deum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum vnum naturaliter & verum Deum*: qui ſic in perſonis approbat Trinitatem, vt ſemper in ſubſtantia cuſtodiat vnitatem. *Credo Filium per omnia Patri eſſe coæqualem*, ſcilicet æternitate, poteſtate, voluntate, & opere. Nec audio Arrium qui peruerſo ingenio actus, imo dæmoniaco ſeductus ſpiritu, gradus facit in Trinitate, Patrem maiorem, Filium dogmatizans minorem: oblitus legalis præcepti. Non aſcendes, inquit lex, per gradus ad meum altare. Ad altare quippe Dei per gradus aſcendit, qui prius & poſterius in Trinitate ponit. *Spiritum etiam S. Patri & filio conſubſtantialem & coæqualem per omnia teſtor*, vt pote quem bonitatis nomine deſignari volumina mea ſæpe declarant. Damno Sabellium, qui eandem perſonam aſſerens Patris & filij, Patrem paſſum autumauit. Vnde & Patri-Paſſiani dicti ſunt. Credo etiam filium Dei factum eſſe filium hominis, vnamque perſonam ex duabus conſiſtere. Qui poſt completam ſuſceptæ humanitatis diſpenſationem paſſus eſt & mortuus & reſurrexit & aſcendit in cœlum venturuſque eſt iudicare viuos & mortuos. Aſſero etiam in baptiſmo vniuerſa remitti delicta, gratiaque nos egere, quâ & incipiamus bonum & perficiamus: lapſoſque per pœnitentiam reformari. De carnis autem reſurrectione quid opus eſt dicere, cum fruſtra glorier me Chriſtianum, ſi non credidero reſurrecturum. Hæc itaq; eſt fides in qua ſedeo, ex qua ſpei contraho firmitatem. In hac locatus ſalubriter latratus Scyllæ non timeo, vertiginem Carybdis rideo, mortiferos Sirenarum modulos non horreſco. Si irruat turbo, non quatior. Si venti perflent, non moueor. Fundatus enim ſum ſupra firmam Petram.

Hæc de Epiſtola Petri ad verbum excerpenda putaui, vt liquidum fieret quo-

tarios rexete. Patefacta namque quadam parte opetis repente mortē ſui fratris inducit.in cuius funeris proſecutione duos pene quaternos conſumit. Quod quàm ibi diſcrepans & inconcinnum fuerit, paucis expediam. Liber ille Salomonis in S. Spiritus officina conflatus Chriſti & Eccleſiæ ſub ſponſi ſponſæque typo maritat amplexus. Porro nuptiis gaudia conſonant. At Bernardus aut rerum obſcurarum tædio victus, aut negligens Apoſtoli dictum ſuadentis gaudere cum gaudentibus, mortuum ſuum ducit ad nuptias, cum ſcriptum ſit, Non eſt Deus mortuorum ſed viuentiū. Diſcumbente itaque ſponſo in ſponſæ gremio, & iuueneulis ſponſi ſponſæque iuueneulabus alterna iocunditate plaudentibus, tuba funeris ſubirò clangit. Epulæ in luctum eunt, organa vertuntur in funus; Tragœdia riſum proterit nuptiarum. Non diſeretus, non elegans Citharista fuiſti, qui funebres modulos Regio Conuiuio præſentaſti? quis vnquam ſomniauit tale portentum? ſolemus ridere pictutas incipientes ab homine & in Aſinum deſinentes. Reuolue quæſo priſci ſuper hunc librum monumenta ingenij, & nullum reperies qui in huiuſmodi materia triſtia lœtis conſœderet. Vnde Retij Auguſtodunenſis aurea ſic depromit Camœna. *Mos eſt*, inquit, *generoſæ materiæ obſeruandus, ſponſi ſponſæque tripudia feſtiua tuba perſultent. Neque enim in funera fas diſtrahi animū, quoniam ad exponendum Cantica nuptiarum inuitat alacritas conuiuarum. Sed quoniam tantæ facultatis ratio in nobis vel nulla eſt, vel admodum orba, eius innitar gratiæ, qui per Euangelium ſuum ſonat.* Sine me nihil poteſtis facere. *Neque certè mihi deficiet tranſitorium verbum, cum credam in Verbum quod eſt in Principio apud Deum.* O vox Catholico digna Doctore! ô fidelis confeſſor gratiæ! Rectè perpendiculum ſui iudicij vir ſapiens lineauit, qui mœrorem à gaudio tanto interſtitio ſequeſtrauit. Tu vero terminos tranſgrediens quos poſuerunt partes tui, Cantica in elegos, carmina in Threnos ſorte miſerabili conuertiſti. Quod ſi tibi deeſſent Eccleſiaſticæ ſcita cenſuræ, recolere poteras gentilis etiam Inſtituta prudentiæ. Nam cum Zeuzis Pictor eximius ſimulacrum Helenæ pinxit, non ei brachia Simiæ nec Chimeræ venerem, nec caudam piſcis aptauit: ſed humanorum membrorum expolitione perfectum publicis viſibus propalauit. Alioquin indecens & ridiculoſa eſſet Pictura. Vnde Horatius in arte Poëtica.

Humano capiti ceruicem Pictor equinam
Iungere ſi velit & varias inducere plumas
Vndique collatis membris; vt turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa supernè;
Spectatum admiſſi riſum teneatis amici?

Concedit ars vt quod velis incipias, ſed non vt quemlibet finem cœptis tuis ſupponas. Vnde idem Poeta paulo poſt ſcripſit.

—— Pictoribus atque Poëtis
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas:
Sed non vt placidis coeant immitia, non vt
Serpentes auibus generentur, tigribus agni.

Velut ægri ſomnia, Operis tui vanæ ſpecies finguntur.

——Vt nec pes nec caput vni
Reddatur formæ.
Purpureus latè qui ſplendeat, vnus & alter
Aſſuitur pannus.

At ne quis fautorum tuorum obloquatur.

Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumque ſonum digitis callemus & aure.

Quid plura? tota ars Poëtica iurata contra te bella ſuſcipit: debetes reueta in-

„ genij tui puerperium iuxta eiusdem Poëtæ institutionem nonum premere in an-
„ num, vt malè tornatum opus rursus liceret incudi reddere & curare, ne te lunæ
„ labor ostenderet. Deberes vtique festinantiam emissionis differre: cum scriptum
„ sit, Nescit vox missa reuerti. Laudamus in te *Pater*, venam ingenij, sed artis
„ culpamus inscitiam. Inde est quod veteres definierunt *ingenium esse mutilum, ni-
„ si opem artis sibi asciscat.* Laudantur sales Lucilij, & tamen mordetur, quod in-
„ composito currat pede.

„
„ *Impositos versus componit & arte carentes*
„ *Ennius ingenio diues & arte rudis*
„ E quibus est iste.
„ *Omnes mortales sese laudari exoptant.*
„

„ Sed quoniam lippis & tonsoribus claret, quod non rectè lamenta epithala-
„ mio coniugasti, libet aliqua de ipso boatu tragico speculari. Inter cætera, ni
„ fallor, Oratoris nostri lugubris Musa sic calculat: *decessit frater à vita, imo vt re-
„ ctius fatear, mortem reliquit pro vita: frater, inquam, decessit, tenor continentiæ, morum
„ speculum, vinculum religionis. Quis vlterius vegetabit me ad laborem? quis amplius la-
„ niet mœrentem?* Et post aliqua. *Bos inquam, bouem requirit, se quod solum putat, frequen-
„ ti mugitu pium testatur affectum. Bos inquam, bouem requirit, cum quo ducere aratra collo
„ consueuit.* Pulchrum quidem est & tinnulum, quod Bernardus loquitur, sed alio
„ sudore pretium nomenque venatur. Ambrosius enim hæc verba syllabatim in
„ querimonia illa posuit, quam de excessu Satyri amici sui muliebri dealbatoque sty-
„ lo procudit. Itaque Bernardus in hoc planctu adeo est vehemens, adeo pertinax,
„ adeo viuus, vt legenti cuilibet constans sit eum non veros fletus edere, sed verba
„ quibus veri questus exprimantur, effundere. Aiunt tamen quidam insulsi, sedu-
„ ctorio eius linguæ moderamine seducti, qui corpus verborum diligunt, animam
„ autem rationis spernunt, eum tam facundia sublimi in lamentis illis vti, vt nulla
„ modernæ eloquentiæ facultas ei valeat exæquari. O falsi Iudices eloquentiæ, quos
„ proiicit vocis ventus vt puluerem à facie terræ? Quænam ibi sententiarum vis?
„ quæ pocula rationum? totus in verbis fluctuat, & mors ridiculi syllogismi rotatur
„ in circulo. Vnde Poëta Citharœdus inquit.
„
„ *Ridetur cordâ qui semper oberrat eâdem.*
„ Læta verborum gramina, sata instrangulant sententiarum. Aut fortasse idem
„ dicendo multipliciter, Vlixem simulare volebat. De quo scriptum est, Ille te-
„ ferre alij sæpe solebat idem, sed non talibus instrumentis mortuus suscitatur,
„ nec eloquentiæ præstigiis vita mortuo comparatur. Vnde cuiusdam distichum
„ egregiè sonat.
„
„ *Cur dantur frustra pro psalmis carmina pulchra?*
„ *Plus prodesset ei ter Miserere mei.*
„

Quod si dolorem suum delinimentis facundiæ remedioque carminis euapo-
rare nolebat: cur non saltem super hoc proprium separatim opusculum conde-
bat? Nec deerant à quibus talis materiæ mutuari posset exemplar. Socrates mor-
tem sui Alcibiadis Philosophici vigoris vbertate testatur. Plato Alexim pue-
rum cui amatorias cantiuculas composuerat, insigni titulo ducit ad tumulum.
Taceo Pythagoram, Demetrium, Carneadem, Possidonium reliquosque quo-
rum excellentia Græcia superbit: qui teste Hieronymo diuersis seculis, diuersis
libris diuersorum lamenta minuere sunt conati.
„ Prætereo Anaxagoræ laudatam semper sententiam, qui cum ei nunciaretur fi-
„ lium obiisse, fletu represso *sciebam*, inquit, *me genuisse mortalem.* Et vt peregrinos
„ omittens ad nostra veniam, Tullius eloquij Rom. maximus auctor consolato-
„ tium de morte filiæ suæ librum edidit, cui præclara magnorum virorũ monumēta
„ quasi stellas micantes impressit; Hieronymus dolori quem de morte Nepotiani
„ conceperat, plausibili medetur eloquio. Ambrosius de quo præfatus sum, duos
„ libros de excessu dilecti sui Satyri suaui stylo edisserit. Ad horum normam plan-

ctum tuum texere debebas, non immemor illius vulgaris prouerbij. Vicini barbæ propriam debes simulare.

De origine animarum.

Sed quoniam super hoc satis abundeque digessimus, tempestiuum est illud Capitulum in eodem libro visitare, *in quo animarum originem de cœlis fabularis esse.* Vbi sic recolo te locutum. Merito dixit Apostolus, nostra conuersatio in Cœlis est. Hæc verba tua subtiliter explorata Christianæ mentis palato hæresim sapiunt. Si enim idcirco animæ originem de Cœlis astruis, quia quandoque beata futura est in cœlis: eadem ratione corporis origo erit in Cœlis, quia quandoque beatum futurum est in Cœlis. Sed ad hoc intimandum talia verba non accommodant. Aut si ideo animæ originem cœlestem ascribis, quia olim orta, idest facta sit in cœlis, quod quidem verborum talium resultat intentio, prauitatem Originis incurris, qui in libris Periarchon Pythagoreum Platonicumque dogma secutus, originariam in cœlo sedem animabus disponit. At quoniam de anima mentio se ingessit, non absurdum est commemorare, quæ altercationis varietas occupauerit de animarum origine. Aiunt Philosophi, quorum duces sunt Plato & Pythagoras, quibus & tu ex parte maxima acquiescis, animas scilicet olim ab initio factas conditasque in thesauris Dei, indeque ob antiquum vitæ contagium in corporum ergastulum lapsas, rursusque si corpus rectè gubernauerint, ad antiquæ honestatis vultum meritorum vehiculo redituras ferunt. Et hæretici animam partem esse diuinæ substantiæ contenderunt, occasionem huius fabulæ inde rapientes, quod scriptum est in Genesi: *Insufflauit Deus in faciem eius (Adæ) spiraculum vitæ*, contra quos intonat breuiter Augustinus. *Flatus*, inquit, *ille dicitur qui hominem animauit. Factus est ab ipso, non de ipso, quia nec hominis flatus hominis pars est, nec homo eum facit de se ipso, sed ex aereo halitu sumpto & effuso.* Item fuerunt quidam crassis ignorantiæ tenebris obuoluti, qui venire animas ex traduce delitabant; quos confutare quodammodo est eorum ineptias roborare. His tribus næniis quasi rationi aduersis orthodoxæ veritatis gladio amputatis, asserunt SS. patres nouiter creatis corporibus creatas nouiter animas cotidie infundi iuxta id Euangelij *Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.* Tu itaque à Doctrinæ salutaris tramite deuius in Philosophorum scopulos ruis. Et dum dignitatem animæ iactitas, originem ei sideream flore ieiuni eloquii nundinaris. Quod si in Petri Opusculis huius vecordiam reperisses, non est dubium, quin eam inter illa quæ peperisti, Capitulorum monstra locasses.

Hinc ad alios tui ingenij fœtus articulus est vertendus. Quærit à te vir collo inflatus Romano, quid sit diligendum & quomodo. Cui sic rescribis. *Orationes à me, Aimerice, & non quæstiones flagitare solebas.* Et post pauca. *Quæris quid sit diligendum.* Cui breuiter respondeo. *Deus.* Homo Romanus, grossus Camelus, Gallicano argumento gibbosus trans Alpes saltat, vt quid sit diligendum inquirat; quasi iuxta se non habeat, qui rei huius sibi notionem infundat. Cui noster Philosophus mandat non virtutem esse diligendam, vt Crysippus; nec voluptatem vt Aristippus; sed Deum vt Christianus. Acutulum sanè responsum & docto homine dignum! sed quænam abiecta muliercula? quisnam hoc ignoret extremus idiota? Sic philosophantur in textrinis aniculæ. Sic propositiones Dagani cum ioco mirari solemus. De cuius propositionibus aliquas exempli gratia interseram. *Filius*, inquit, *sum Matris meæ. Placenta est Panis. Caput meum est grossius pugno meo. Cum meridies est, dies est.* Quis est cui auditâ tam ridiculâ veritate labia risu non quatiantur? Similiter & cum Bernardus dixit *Deum esse diligendum*, verissimum quidem dixit & venerabile verum: sed ad hoc dicendum pro nihilo aperuit os suum. Nemo enim de hoc dubitat. Sperabat enim Romanus aliquid secreti audire, & Archimandrita noster tale quid intonat quod quilibet Rusticus valeret respondere. Et tamen dum Deum diligendum esse latenter pronunciat, ferit Romanum qui in Curia Papæ non Deum didicerat amare, sed aurum. Sequitur postea de modo diligendi. *Modus*, inquit, *est sine modo diligere.* Aimericum, sic enim dictus est, ad quem scribis, lacteo succo pauisti, dum Deum diligendum apertè pronunciasti. Nunc eum subitò ad altiora subrigens dicis quod modus diligendi Deum sit sine modo diligere. Qui quæsiuerat quid esset diligendum, de quo nec pauperculus Christianus quidem hæsitaret; quomodo poterit hanc subtilitatem intelligere, quod modus diligendi Deum

ſir ſine modo diligere? In quo impoſſibile quiddam ſpondere videris. Cum enim ſtabile fixumque ſit Deum eâ magnificentiâ eſſe prædirum, vr nequaquam noſtra in illum dilectio eius dignitari æquipollenrer reſpondere ſufficiar, quomodo ſine modo diligemus quem cum modo diligere non valemus? quomodo, inquam porrigerur dilectio vltra modum, cum ſemper remanear cirra modum? Aur ſi ſic inrellexiſti ſine modo diligere, id eſt diligere quod non perueniatur ad congruum inrelligendi modum, ridiculam inrelligentiam portendir ſomnium tuum. Dum iraque rheroricari voluiſti, & obſcuritarem dediſti & quiddam inopinum arque impoſſibile confeciſti, dum Deum ſine modo diligendum docuiſti, Quanro rectius hic qui nil molitur ineptè!

Ieſus C. ſcilicer qui per Euangelium ſuum diligendi modum exprimens, *Diliges*, inquit, *Dominum Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota mente tua & ex omnibus viribus tuis.* Hic nulius eloquenriæ fucus, ſed mera rantum veriras ſimplici & abſoluto eſt expreſſa eloquio. Hic Romanus aurem accommodet. Hic ſuperbiæ ſtrumam deponat camelus, quia Ieſus hîc impoſſibile nihil pronunciar. Ieſus, inquam, ſenrentiæ lucem renebris eloquij non inuoluit, vr Bernardus qui rei venerabilis maieſtarem exquiſito quodam obnubit verborum adulterio. Vir ſapiens inquit Horarius,

> *Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem*
> *Cogitat.*

Quod Bernardus malè arrendir, qui quod Ieſus nudo patuloque ore, nube ſermonis inrelligentiæ via ſecludit. Horum & his ſimilium ludicrorum menſuram confertam & coagitatam in libellorum ruorum, Bernarde, ſinum dediſti. Quod reprehendere facile poterir, quem oculatum eruditio reddidit. Quæ ſi vnguetenus perſequi vellem, longirudo certè dictaminis lectorem etiam repellerer diligenrem.

Cum itaque ranras trabes loquaris, cur Abaelardi feſtucas in rrabes commutare moliris? Non eſt negorium miſericordis culpam augere, ſed minuere. Vnde Pſalmiſta cum dicturus eſſer, *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine;* commodè miſericordiam præpoſuir Iudicio; quaſi diceret, Immenſe Deus, ſcio quia miſericors es & iuſtus: ſed in alrero mea damnario primoque miſericordiæ canticum libenrius volo. Scriprum eſt in Iſaia, Er conuertenr gladios ſuos in vomeres. Gladij in vomeres conuertendi ſunr, non vomeres in gladios, quia & mali ad rranquilliratis bonum trahendi ſunt leuitate, boni, ad diſcordiam commouendi non ſunt aſperitare inuectionis.

His & aliis delinitus exemplis, Petrum, ſi errore ſauciarus eſſet, iumento tuo deberes imponere & ſic ad ſtabulum vniuerſalis fidei reuocare. Plures Catholici quædam culpanda dixerunr, nec ramen ob id hærericorum collegio ſunt adſcripti. Duo dixir Hilarius erroris expugnaror, propugnaror Eccleſiæ, in quibus eum non audit ſobrietas Eccleſiæ. Primum, quod Chriſtum nil in paſſione doloris ſenſiſſe aſſeruir. Contra quam ſenrentiam Claudianus Preſbyter Lugdunenſis vir Chriſtianiſſimus, & tam ſubrilis ad diſputandum, quàm arrifex ad loquendum ſic perſonar. Si Chriſtus nil in paſſione ſenſir doloris, non verò paſſus eſt: & ſi vere non paſſus eſt....... Secundum quod nullum incorporeum dixir eſſe creatum. Nec igirur, inquit, Claudianus, anima cum ſit incorporea creatura Dei eſt. Sed non ob hoc, vr ait idem Claudianus, ſcientia Doctoris, perdir merirum Confeſſoris, quia Eccleſiæ bono filio indulſir, quod humana opinio minus caurè diſpurauir. Proculdubio ſi hæc Petrus dixiſſer, eum eſſe lapidandum rigoris rui ſeueritas ſanxiſſer.

B. Etiam Hieronymus in lib. contra Iouinianum de nupriis quædam diſſerit. Et præcipuè illo loco, vbi ſenrenriam Apoſtoli inducit, quæ in hunc modum ſe habet. *Bonum eſt mulierem non tangere.* Cui Hieronymus ſubiungit. *Si bonum eſt mulierem non tangere, malum eſt ergo tangere. Nihil enim bono contradictorium eſt præter malum.* Argumentum hoc ſcit eſſe friuolum quiſquis diſputandi diſciplinâ ſe profiterur imbutum. Nam ſimiliter bonum eſt carnem non comedere & vinum non bibere, nec ideo ſequirur quod ſit malum carnem comedere & vinum

bibere. Quod quidam asserentes inter hæreticos recepti sunt. Sed tamen paulisper concedatur, vt malum sit iuxta Hieronymum, mulierem tangere. Ex quo quanta sequatur absurditas, nexus ipse rationis ostendit. Nam si malum est mulierem tangere, malum est cum muliere coire. Neque enim potest fieri vt bonus sit coitus si malus est tactus. Et si malum est cum muliere coire, malum agit quisquis cum muliere coit.

Peccant ergo coniugati legitimè vtendo coitu coniugali. Nam etiam coëundo mulierem tangunt. Igitur vt malè non agant Mariti, feriabuntur ab vxoribus. Aut si necesse erit coire, ita coeant, vt mulierem non tangant. Sed hoc impossibile est fieri. Sequitur ergo coniugalis boni naufragium, quod ad remedium mortalis luxuriæ superna industria præparauit. Nam si Coniugium coitum non excusat, eant mariti, certatim agant pœnitentiam, eo quod cum vxoribus suis aliquando coierunt. Alias in eodem libro Hieronymus inhumanius de Nuptiis disputat super illum Apostoli locum: *melius nubere quam vri.* Sed si bonum est nubere, quare malo comparatur? Nemo enim ratione malum bono comparat. Vri certè malum est, & nubere huius mali respectu bonum est. Quod autem respectu boni mali bonum sit, simpliciter bonum non est. Ex his Hieronymi verbis distinctè colligimus nuptias non esse absolutè bonas. Perit igitur nuptiale bonum. Nam nuptiale bonum secundum Hieronymum non est bonum, nisi quia vri est maius malum quàm ipsum. Multos fideles viros, inter quos & Pamachium senatorem scandalizauit hæc effera austeraque disputatio, doloremque suum scriptis super hoc Epistolis eidem Hieronymo restati sunt. Quod si Petrus tam crudeliter contra nuptias declamasset, profectò Barnardus in eius exitium coniugatorum cohortes armasset.

Augustinus erroribus suis inimicus eos libro Retractationum purgandos committit. Lactantius de quo ipse Augustinus asseuerat, quod multo auro suffarcinatus exierit de Ægypto, cum ore fulmineo contra gentes Christum defendat, quædam absona de dogmatibus Ecclesiæ postea somniat. Longum est recensere veterum syngrapha Tractatorum, quæ non sunt sic ad purum excocta, vt non inueniantur in eis multa quæ virga correctionis essent dignissima. Verax namque est Iacobi Apostoli sententia. In multis, inquit, offendimus omnes. Si quis autem in verbo offenderit, hic perfectus est vir. Itaque si Petrus in verbo offenderat iudicandus à te, misericordiæ potius blandũ deberet sentire tactum, quàm iracundiæ incentiuum. Æquum erat te reminisci quod Abacuc Propheta decantat dicens: Cum iratus fueris misericordiæ recordaberis. Vide quid distet inter iram Dei & iram hominis. Cum homo irascitur, clementiæ ab eius pectore menrio exulat. Cum autem Deus irascitur per ingenitæ bonitatis affluentiam misericordiæ recordatur. Recordatur non sine obliuione qui irascitur sine commotione. Magnus Dominus noster qui sic tentat summa, vt curam inferiorum non negligat. Huius imaginem æmulari, huius te oportebat vestigia totis conatibus amplexari, vt calculo, quem forcipe tulerat Angelus de altari, purgares vitium labiorum Petri. Nec ignorare ius erat te hominem esse, quem & culpæ lubricum trahere ad pœnam, & medicus gratia reparare posset ad veniam.

His ita decursis silentium imperat prolixitas orationis. Et quoniam vox lassata refrigerij portam iam expetit, ob recreandum Lectoris fastidium debitus primo volumini terminus affigetur, vt ad ea quæ promisimus enodanda, secundi luctamen laboris officiosius accingatur. Finis.

Hæc Apologia seu potius Inuectiua reuera adolescentem redolet, quæ nihil probat, sed flosculis tantum ad ostentationem abundat. Secundum autem volumen quod promittit Berengarius, non extat, nec illud edidisse fatetur in sequente Ep. Cum autem ab amicis reprehenderetur, quod Bernardum sanctissimum hominem tam acriter suo stylo insectatus esset, excusauit non ignorantiam quidem probitatis ipsius, sed adolescentiam, voluitque ioco non serio dixisse videri, quæ dixerat, vt patet ex sequente Epistola ad Episcopum Mimatensem.

Patri & Domino suo G. Mimatensi Episcopo pleno dierum, renouari vt Aquilæ iuuentutem suam. In loco barbaro Corpus meum à latronibus est liberrimum. Sed spiritus meus apud vos in loco sancto periclitatur. Quapropter in totius or-

Guillelmus II. tunc erat Mimatensis Episc.

capus fuitque vsque ad an. 1150.

bis conspectu vobis baculum meæ porrigo defensionis, vt sanctorum dentes mordere non audeant, quem vesei spiraculo vitæ permittit truculentia gladiorum. Sis igitur Vlixes meæ causæ, vt Circe quamuis filia Solis ius meum magico murmure non audeat immutare, vt fidus meæ conscientiæ non possit inuidia denigrare: minus certè dolerē si fauces lupi biberent meum sanguinem, quàm si Ouiū dentibus in frusta minueret. Corrige igitur Pastor bone tuas oues, ne contra me balent, quia non sum lupus insidians, sed canis protegens ouem. Fretus tandem vestro fauore sermoni vela leuabo, & inter oblatrantium linguarum scyllas firmæ rationis remigio nauigabo. Imponit plurima dira meæ personæ religiosa manus, & sacro criminum diademate caput innocentis honorat. Aiunt, *quod lingua mea inquietum malum est, & mentis inuidia, qua aduersus Abbatem Clara-Vallis librum euomuit.*

Quippe tantæ sanctitatis virum esse confirmant, vt in cœlo propinquus hominū euaserit opiniones. Qui hoc dicunt, etsi religioso vellere albescant, tamen dum sine serpente cupiunt esse columbæ, fatuitate linguam inficiunt. Nonne Abbas homo est? nonne nobiscum nauigat per hoc mare magnum & speciosum manibus, inter reptilia quorum non est numerus? Cuius nauis etsi prosperiori feratur nauigio, tamen seucritas maris in dubio est. Nam nec Auster adhuc ei fidem dedit, ne ratem eius concutiat. Nec Boream calcauit ipse sub pedibus. Nec Euti Nortique minas euasit: nec ab Æolo Rege ventorum extorsit inducias. Quod vinum potest habitare in pice & saporem eius non mutare? Vnde & Apostolus Paulus vinum suum à consortio picis remoueri optabat, & in vas gloriæ transuersari, cum diceret: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Ac si apertius loqueretur, *Vinum Dei sum, & in pice sum, sed nisi picis sodalitium, derelinquam, timeo ne picem sapiam conditori.* Porest igitur Abbas vt & ignis de alto subuehi, & vt terra deorsum cadere. Nondum sol est, nondum fixus est in firmamento: satis est si luna est. Neque æstimet me quispiam ad iniuriam eius stylum pet tetram trahere, qui meo iudicio nostrorum temporum est Martinus. Simpliciter & sine vulpe candido vestro pectori loquor. Ego ita sentio de Abbate, quod sit lucerna ardens & lucens: sed tamen in testa est. Quod dedecus infigitur auro cum laudatur, si eius scoria improbetur? Laudatis Abbatem? magis ego laudo. Cur igitur inquietius contra eum scribis, de quo tam bene sentis? porrigite patulas aures, vt ebibant rationem.

Damnauerat Abaëlardum Præceptorem meum, virum fidei buccinnam, legis armarium, in morum via pede recto gradientem. Damnauerat, inquam, Abaëlardum & vocem eius sine audientia strangulauerat. Eram ea tempestate adolescens, nondumque impuberes malas nubes lanuginis adumbrabat, eratque mihi velut scholastico animus in ficta crebro materia declamare. Porro veri certaminis arridente vena, pectus appuli vt purgarem Abbaëlardum, Abbatisque confutarem audaciam.

Quæ sequuntur, non sunt huius Epistolæ, sed alterius quæ est ad Carthusienses; nihil enim deinceps de Episcopo Mimatensi. Sed non, inquiunt, *à te Theologum talem argui oportebat.* Tu enim bestia es & montem rangere non debes. Parcius ista fratres, mementote vos obiicere viro. In quo audet Abbas? *Audet in litteris, audeo & Ego. Audet in Theologia, audeo & ego. Audet in fide, audeo audeo & Ego. Audet in sanctitate, hic non audeo Ego.* Quid ergo peccaui, si fidelis fidelem, minor maiorem secularis Religiosum redargui? Momordi fateor non contemplatiuum, sed Philosophum, non Confessorem sed scriptorem, non mentem sed linguam, non præcordia, sed stylum, non meditationes viti, sed somnium. Legant eruditi viri Apologeticum quem edidi, & si Dominum Abbatem iustè non argui, licenter me redarguant. Quærite per totam seriem scripturarum ab ortu solis vsque occasum; & videbitis in campo Philosophiæ semper licuisse, vt alter alterum iustis occasionibus reprehendat. Colotes loquacitate notabilis rodit Platonem Principem Philosophiæ, cum diuina versans fabellas immiscuerit. Et certè Colotes ad Platonem, mus est ad Elephantem. Lucilius Ennium, Horatius Lucilium lacerat. Omittam fumos Gentilium & membranulam hanc luminibus Ecclesiæ venustabo. Augustinus & Hieronymus Presbyter & Episcopus alterno rostro se carpunt. Fulgentius Regem Africæ notat hæreticum, non veritus Regiam potestatem dum diligit veritatem. Iulianus Augustinum

gustinum lædit audaciter. *Ab infectione*, inquit, *hæresis nulla te purgabit herba fullonis.* Solus Ambrosius ab omni suspicionis infamia liber est, quem egregio præcone coronauit Pelagius quamuis hæreticus ira dicens, *Ambrosius Latinorum scriptorum velut quidam flos enituit. Cuius purissimum in scripturis sensum nec etiam inimicus audet reprehendere.* Si igitur Abbas aliqua silenda descripsit, quid peccauit in ore meo veritas si extirpanda notauit? Nec enim ante faciem gladij debet tremere Iustitia, nec ante potentem veritas adulationis chlamydem induere. Vnde Seneca Cæsarem alloquens, *Cæsar*, inquit, *qui contra te audent loqui, magnitudinem tuam ignorant; qui non audent, nesciunt te hominem esse.* Socrates quoque quem Apollinis oraculum sapientissimum esse cecinit, capitalis erat authoritatis, & tamen Aristoteles egregiè ausus est dicere, *Amicus est Socrates, sed magis amica est veritas.* Sed cur inquiunt, expleto primo volumine secundum vt spoponderas non texis? quia processu temporis meum sapere creuit, & in sententiam Abbatis, pedibus vt dicitur, iui. *Nolui esse Patronus Capitulorum obiectorum Abaelardo, quia etsi sanum saperent, non sanè sonabant.* Postquam igitur, inquiunt, à secundo libro manus torpuit, quare primum non rasisti? Fecissem hoc, inquam, nisi cassa esset industria. Remanerent enim viua exemplaria, quæ iam per totam Franciam & Italiam concurrerant. Si igitur inquiunt, Apologiam illam iugulare non potes, damna vel viuam, characterem rei fronti eius infige, vt omnis qui legerit, sciat te ætate non malicia peccasse. *Damnabo*, inquam, *tali conditione, vt si quid in personam hominis Dei dixi, ioco legatur non serio.*

Non refutamus, inquiunt, ratiocinia tua. Satis cautè asellum exoneras. Sed Carthusianos Eremitas genus electum, populum acquisitionis quare inquietasti? quare inuectione perunxisti? vel à cellulis suis abstraxisti? Hic placidè purgationem meam audi. Improperat Propheta eis qui congregant merces, & commendant eas sacculo pertuso. Congregabát sancti Anachoritæ Charthusiani merces Iustitiæ, sed sacculũ pertusum habebant. Curaui obstruere foramen sacculi, ne farina Religionis patentibus rimis exiret. Volui resecare in eis immoderatam licentiam linguæ, qua velut quidam Geometræ totum orbem mensurabant. Cur hic mea pietas crudelitatis arguitur? Cur sedulus sartor dissipator appellatur? Hic, inquit, firmæ rationis columnæ inniteris. Sed Massiliensem illum Monachum cur vulnerasti vsque ad animam? quia vulnerabat anulum sponsæ Christi, & puritati antiquæ fidei naufragium minabatur. Introducebat enim præter Deum, alium Creatorem, sicut Epistola eius ad me scripta declarat. Sed quocunque, inquiunt, te persequimur, arma defensionis opponis. Responde per membra vestra, quoniam linguæ tuæ toxicum effudisti. Quando inquam factum est verbum istud? *miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia humilitas tetigit me.* Vbi læsi vos, vbi Maiestatem vestram sauciaui?

Tunc inquiunt, non percussisti quando dixisti: *apud Religiosos Patella Psalmus est & pinguis refectio Alleluya.* Fratres indulgete, nihil læsi vos, in incerto locutus sum. Indeterminatè garriui. Nullum specialiter flagellaui. Vt Apollo cassum oraculum emisi quasi aerem verberans. Sed vt video, quidquid dico, aut erit aut non. Cur alienam vobis sarcinam imposuistis? Cur iaculo non ad vos destinato munditiam vestram exulcerastis? Dixi *Apud Religiosos Patella Psalmus est & pinguis refectio Alleluya.* Quid ad vos? Et Magalonenses Religiosi sunt: & Canonici B. Rufi Religiosi. Apollo iaculum contorsit in aera, & ne cadat in cassum, spontaneo vulneri vos offertis. Quis vnquam vidit os aperire vt sagittam reciperet? Ego quidem fratres, alias arcum intenderam: sed vos ferrum volatile retinuistis. Renui, ferre volebam: sed vos caritate commoti vulnera eius in vestram trahitis sanitatem. Credite mihi non adeo fui plenus agaue, idest furore, vt in vos emitterem filiam pharetræ meæ. Ergo ignoscite innocenti. Et aliud inquiunt. Cur Cyclopas conduximus, vt fulmina fabricent in caput tuũ? quid quæso? Tunc inquiunt, dixisti, *Episcopus vester non Mimatensium, sed Mimorum est Episcopus.* Libet exclamare cum Hieremia Propheta. *Væ tibi mater mea, quare genuisti me, virum rixæ & doloris in vniuersa terra?* Vbi & quando quæso talia eructaui? tunc forsitan quando extra mundum nundinas celebraui, tales blasphemias vestro Episcopo imprimebam. Nam verè fateor in nullo de eo talia delatraui. Aliud est, inquiunt, cur te nostro inebriemus aceto. Quid est? de nobis, inquiunt, dixisti. Donatus vester vulgus

" est. Terretis me fratres nouitatibus vestris, & contra portenta quæ fingitis, frontem cruce signabo, In nomine Patris & Filij & Spiritus S. quid est quod dicitis?
" *Vltra Sauromatas fugere hinc libet & glacialem*
" *Oceanum?*
" Vera est vtique Prophetia illa: fictio veritatem in exilium mittet. Hoc fratres fingere potuistis: sed vt maiori authoritate in aures publicas prodeant, me talium facitis inuentorem. Iurem me non dixisse? sed quasi mons pariat murem, ridebitis. Regnoscam? sed virtutem crucis statim sentiam experimento. Quid igitur faciam? veniam rogo innocens: & si magis placet, veniam postulo reus. Ad cumulum autem satisfactionis sextarium mei sanguinis offero vobis. Parcite igitur, fratres, parcite, & criminatione nostræ personulæ ora vestra nolite fœdare: lingua enim vestris laudibus militat, & Ecclesiæ vestræ pius sum prædicator vbique. Hanc humilitatem absens vobis præsenti pagina mitto, quam præsens viua voce & si vita comes fuerit, exhibebo.

Ex his patet Berengarium coactum etiam fuisse satisfacere D. Bernardo & fratribus Carthusiensibus, quos acrimonia styli offenderat. Extat dimidiata eius Epistola aduersus Carthusienses. Sed parum facit ad rem præsentem. Pro Bernardo verò scripsit ex aduerso Apologeticum M. Guillelmus quondam Abbas S. Theodorici, qui & eiusdem Bernardi vitam conscripsit vsque ad tempora schismatis Petri Leonis, at non absoluit. Abaëlardus autem vt se vndequaque vrgeri & tanquam hæreticum haberi intellexit, postquam se Cluniacum contulit, primum apologiam seu Confessionem fidei euulgauit, deinde apud Petrum Cluniacensem Abbatem effecit, vt pro se ad Innocentium II. scriberet. Quæ duo nobis videnda supersunt.

APOLOGIA SEV CONFESSIO ABAELARDI.

" Vniuersis Ecclesiæ sanctæ filiis Petrus Abaëlardus ex eis vnus, sed in eis minimus.
" Notum prouerbium est, *Nil tam bene dictum quod non possit deprauari*. Et vt B. meminit Hyeronymus, *Qui multos scribit libros, multos sumit Iudices*. Ego quoque cum pauca scripserim, parua, vel ad comparationem aliorum nulla, reprehensionis notam effugere non potui: cum tamen in his de quibus accusor, nullam sciat Deus, meam cognoscam culpam, nec si qua fuerit, procaciter defendam. Scripsi forte aliqua per errorem quæ non oportuit; sed Deum testem aut Iudicem in animam meam inuoco, quia in his de quibus accusor, nil per malitiam aut per superbiam præsumpsi. *Multa in Scholis multis loquutus sum, nec vnquam aquas furtiuas vel* panem absconditum habuit mea doctrina. Palam loquutus sum ad ædificationem fidei siue morum, quod mihi salubre visum fuit: & quæcunque scripsi, libenter omnibus exposui, vt eos iudices non Discipulos haberem. Quod si vspiam per multiloquium excessi vt scriptum est, In multiloquio non effugies peccatum, nunquam importuna defensio me effecit hæreticum, paratus semper ad satisfactionem de malè dictis meis corrigendis siue delendis: in quo certè proposito vsque in finem perseuerabo. Sed sicut meum est malè dicta mea si qua sint, velle corrigere: sic crimina mihi non rectè iniecta me propulsare conuenit. Cum enim dicat B. Aug. Crudelis est qui famam suam negligit; ac iuxta Tullium, Taciturnitas imitatur confessionem; quæ scripta sunt contra me, Capitulis æquum duxi respondere, videlicet ratione seruata quacontra derogantium linguas B. Gregorius fideles his instruit verbis. *Sciendum est quia linguas detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare, ne ipsi pereant*; ita per suam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, vt nobis meritum crescat: aliquando autem etiam compescere, ne dum de nobis mala disseminant, eorum qui audire nos ad bona poterant, corda innocentium corrumpant. *Agnoscat ergo fraterna Charitas me qualemcunque filium Ecclesiæ, cum ipsa integrè cuncta quæ recipit, recipere, cuncta quæ respuit, respuere; nec me vnquam vnionem fidei scidisse, quamuis impar cæteris morum qualitate.*

1. Quod igitur mihi vel per maliciam impositum est quod scripserim. *Quia Pater plena potentia, Filius quadam potentia, Spiritus S. nulla potentia.* Hæc ego verba non tam hæretica, quàm Diabolica, sicut iustissimum est, abhorreo, detestor, & ea cum suo authore pariter damno. Quæ si quis in meis reperiat scriptis, non solum me hæreticum, sed etiam Hæresiarcham profiteor.

2. Tam filium quàm Spiritum S. ex Patre profiteor esse, vt eiusdem sint cum Patre substantiæ, eiusdem penitus voluntatis atque potentiæ: quæ quorum omnino eadem substantia vel essentia, nulla potest esse vel voluntatis diuersitas, vel potentiæ inæqualitas. Quisquis etiam me scripsisse asserit, quod de substantia Patris Spiritus Sanctus etiam non sit, maliriæ id vel ignorantiæ maximæ fuit.

3. Solum Filium Dei incarnatum profiteor, vt nos à seruitute peccati & à iugo Diaboli liberaret, & supernæ aditum vitæ morte sua nobis reseraret.

4. Iesum C. sicut verum & vnicum Dei filium ex substantia Patris ante secula genitum, ita tertiam in Trinitate Personam, Spiritum quoque S. tam ab ipso filio, quàm à Patre procedentem & assero & asserens credo.

5. Gratiam Dei ita omnibus necessariam credo, vt nec naturæ facultas, nec arbitrij libertas sine illa sufficere possit ad salutem. *Ipsa quippe gratia nos præuenit vt velimus, ipsa subsequitur vt possimus; ipsa nos consociat vt perseueremus.*

6. Deum ea solummodo posse facere credo quæ ipsum facere conuenit, & multa facere potest, quæ nunquam faciet.

7. Mala per ignorantiam facta culpæ adscribenda: maximè cum per negligentiam nostram contingat non ignorare, quod nobis necessarium erat prænosse. Qualis ille fuit de quo Psalmista dicit: *noluit intelligere vt bene ageret.*

8. Mala Deum impedire frequenter fateor: quia non solum affectum malignantium præuenit, ne quod volunt, possint: verum etiam voluntates eorum mutat, vt à malo quod cogitauerunt, penitus diuertant.

9. Ex Adam, in quo omnes peccauimus, tam culpam quàm pœnam nos contraxisse assero: quia illius peccatum nostrorum quoque peccatorum omnium origo extitit atque causa.

10. Crucifixores Christi in ipsa crucifixione grauissimum peccatum fateor commisisse.

11. Multa de Christo dicuntur, quæ non tam secundum caput quàm secundum corpus ipsius, quod est Ecclesia sunt accipienda: vt ille spiritus timoris, quod est initium sapientiæ, quem videlicet timorem perfecta Charitas foras mittit. Huius ergo timoris spiritum in anima Christi, qui perfectissimam habuit Charitatem, nunquam fuisse credendum est: qui tamen in inferioribus membris non deest. Tantæ quippe perfectionis & tantæ securitatis anima illa extitit per ipsam verbi vnionem, vt sciret nihil omnino se committere posse, vnde pœnas incurreret, vel Deum offenderet. Castum quippe timorem in seculum seculi permanentem, qui propriè reuerentia Charitatis dicitur, tam ipsi animæ Christi quàm electis Angelis & hominibus inesse recognosco. Vnde & de ipsis supernis spiritibus scriptum est, *Adorant Dominationes, tremunt Potestates.*

12. Potestatem ligandi atque soluendi successoribus Apostolorum omnibus, vt ipsis æquè Apostolis concessam esse profiteor, & tam indignis quàm dignis Episcopis, quandiu eos Ecclesia susceperit.

13. Omnes in dilectione Dei & proximi æquales æqualiter bonos esse confiteor & meritis pares: nec quicquam meriti apud Deum deperire, si bonæ voluntatis affectus à suo præpediatur affectu. Non enim Angelus cum à Deo missus id quod facere vult, impleuerit, aut anima Christi suæ voluntati effectum addiderit, melior inde reputari debuit: sed æquè quilibet bonus permanet, siue tempus operandi habeat, siue non, dummodo æqualem bene operandi voluntatem teneat, nec in eo quod non operatur, remaneat.

14. Deum Patrem æquè sapientem & Filium æquè benignum vt Spiritum S. profiteor: quia in nulla boni plenitudine, in nulla dignitatis gloria, vna personarum differre potest ab alia.

15. Aduentum Filij in fine seculi posse attribui Patri, nunquam, sciat Deus, in mentem meam venit, nec se verbis meis inseruit.

16. Sic & animam Chriſti non per ſe ad inferos deſcendiſſe, ſed per potentiam, omnino à meis verbis & ſenſu remotum eſt.

17. Nouiſſimum quoque Capitulum quod ſcripſiſſe criminor, quod neque opus, neque voluntas, neque concupiſcentia, neque delectatio, quæ mouet eam, peccatum ſit; neque debemus ea velle extingui, nec minus à meis tam dictis quàm ſcriptis alienum eſt.

Quod autem capitula contra me ſcripta tali fine amicus noſter concluſerit, vt diceret, *Hæc autem Capitula partim in libro Theologiæ M. Petri*, partim in libro *Sententiarum* eiuſdem, partim in libro cui Titulus eſt, *Scito te ipſum*, reperta ſunt, non ſine admiratione maxima ſuſcepi: cum nunquam liber aliquis, qui *Sententiarum* dicatur, à me ſcriptus reperiatur Sed ſicut cætera contra me capitula, ita & hoc quoque per maliriam vel ignorantiam prolatum eſt.

Si qua igitur conſolatio in Chriſto Ieſu, ſi qua ſunt viſcera pietatis, fraternam pietatem veſtram exoro, ne innocentiam meam, quam à culpa veritas liberat, nemo reſpergendo derelinquat. Chariraris quippe eſt, opprobrium non accipere aduerſus proximum, & quæ dubia ſunt, in meliorem partem interpretari, & illam ſemper Dominicæ pietaris ſenrentiam attendere, *Nolite iudicare & non iudicabimini: nolite condemnare & non condemnabimini.*

Eodem tempore Petrus Venerabilis Abbas Cluniacenſis ſcripſit ad Innocentium II. ſummum Ponrificem, ſe Petrum Abaëlardum ignarum quò ſe verreret Cluniaci retinuiſſe (illuc enim diuerterat ſub Auguſtum menſem, Romam proficiſcens) eodemque tempore per Abbarem Ciſtercienſem de pace egiſſe inter Bernardum & Petrum, atque eò rem adduxiſſe, vt ambo tandem conuenerint, diſſidiaque ſua pacifieè compoſuerint: cæterum Petrum dimiſſis ſcholis perpetuam ſibi ſedem elegiſſe apud Cluniacum, ſi D. Papæ ita placeret, ne deinceps occaſionem vlli daret de ſua doctrinâ conquerendi.

EPISTOLA PETRI VENERABILIS AD INNOCENTIVM II. pro Abaelardo.

„ SVmmo Pontifici & noſtro ſpeciali Patri D. Papæ Innocentio Frater Petrus
„ humilis Cluniacenſium Abbas obedientiam & amorem. *Magiſter Petrus ſa-*
„ *pientiâ veſtra vt credo optimè notus, nuper à Francia veniens per Cluniacum tranſitum*
„ *fecit*: quæſiuimus quò tenderet, grauatum ſe vexationibus quorumdam qui ſibi
„ quod valde abhorrebat, nomen hæretici imponebant, Maieſtatem Apoſtolicam
„ ſe appellaſſe & ad eam confugere velle reſpondit. Laudauimus propoſitum, & vt
„ ad notum & commune refugium confugeret, admonuimus: Iuſtitiam Apoſtoli-
„ cam, quæ nulli vnquam etiam extraneo vel peregrino defuit, ſibi non defutu-
„ ram diximus. Miſericordiam ipſam vbi ratio poſtularet, ſibi occurſuram promi-
„ ſimus. Venit interim D. Ciſtercienſis Abbas & de pace ipſius & D. Clareuallen-
„ ſis cuius cauſa appellauerat, nobiſcum & cum ipſo pariter egit. Dedimus & nos
„ operam paci eius, & vt ad illum cum ipſo irer, horrati ſumus. Addidimus hoc
„ moniris noſtris, vt ſi qua Catholicas aures offendentia aut ſcripſiſſet aut dixiſſet,
„ hortatu eius & aliorum bonorum & ſapientum & à verbis ſuis amoueret & à li-
„ bris abraderet. Et factum eſt ita. Iuit, rediit, eum D. Clareuallenſi, mediante
„ Ciſtercienſi ſopitis priotibus querelis ſe pacificè conueniſſe reuerſus retulir. In-
„ terim à nobis admonitus, magis autem à Deo vt credimus, inſpiratus, dimiſſis
„ ſcholarum & ſtudiorum tumultibus in Cluniaco veſtra ſibi perpetuam manſio-
„ nem elegit. *Quod nos ſenectuti eius, debilitati eius, Religioni eius congruere putantes*
„ *& ſcientiam eius vobis ex toto non incognitam magnæ fratrum noſtrorum multitudini*
„ *proficere poſſe credentes, voluntati eius aſſenſimus*: & ſi, ſic benignitati veſtræ
„ beneplacitum eſſet, benignè & cum gaudio nobiſcum, veſtris, vt no-
„ ſtris per omnia, remanere conceſſimus. Rogo igitur ego qualiſcumque ta-
„ men veſter, rogat deuotiſſimus vobis Cluniacenſis Conuentus, rogat ipſa per ſe,
„ per nos, per præſentium latores filios veſtros, per has, quas vt ſcriberem rogauit
„ litteras; vt reliquos dies vitæ & ſenectutis ſuæ, qui fortaſſe non multi ſunt, in

Cluniaco veſtra eum conſummate iubeatis, & ne à domo quam velut paſſer, ne à nido, quem velut turtur inueniſſe ſe gaudet, aliquorum inſtantia aut expelli, aut commoueri valeat, more quo omnes bonos colitis & etiam ipſum dilexiſtis, ſcuto defenſionis Apoſtolicæ protegatis.

Hæc 17. Kal. Aug. ad Innocentium Petrus Venerabilis in gratiam Abaëlardi: ſed non ita cæteri, qui cum Apologiam quam pro ſe fecerat Abaëlardus, legiſſent, ſtatim ſeu Bernardi, ſeu magis veritatis & fidei amore contra eum ſcribere aggreſſi ſunt. Imprimis verò Guillelmus S. Theodorici, qui relicta expoſitione in Cantica Canticorum quam elaborabat, ſtyli ſui acumen vertit in Petrum, treſque libros compoſuit ſub hoc titulo, *Diſputatio Catholicorum Patrum contra Dogmata Petri Abaëlardi*, eoſque Hugoni Rothomagenſium Archiepiſcopo qui ab an. 1130. regere cœpit, dedicauit. De hoc autem opere ita ſcribit in Ep. ad Fratres Montis-Dei nempe Carthuſienſes, quos à Guigone miſſos Rainaldus Arch. Remenſis in Monte-Dei, qui Mons Boſonis antiquitus dicebatur, collocarat an. 1137.

Sunt præterea & alia Opuſcula noſtra, Libellus de Sacramento Altaris. Meditationes Nouitijs ad orandum formandis ſpiritibus non vſquequaque inutiles. Et ſuper Canticum Canticorum ad illum locum, Paululum cum tranſiſſem, eum inueni quem diligit anima mea. *Nam contra Petrum Abaëlardum qui prædictum opus ne perficerem effecit... Neque enim mihi integrum fore arbitrabar tam delicato intus vacare otio, ipſo foris fines fidei noſtræ, nudo vt dicitur, gladio tam crudeliter depopulante. Contra ipſum ergo quod ſcripſi, quia de fontibus SS. Patrum hauſi, melius eſt ſi ita vobis placuerit, vt ſuppreſſo nomine meo inter anonyma relinquatur.*

Sunt illi proculdubio libelli tres, de quibus Gaufridus Monachus Ciſtercienſis in Ep. ad Henricum Cardinalem Albanenſem, his verbis. *Audiui etiam*, inquit, *quod ſuper damnatione Petri Abaelardi diligentia veſtra deſideret plenius noſſe ſimiliter veritatem; cuius libellos piæ memoriæ D. Innocentius Papa II. in vrbe Roma & in Eccleſia B. Petri incendio celebri condemnauit, Apoſtolica authoritate hæreticum illum denuncians. Nam & ante plures annos Venerabilis quidam Cardinalis & Legatus Romanæ Eccleſiæ Cono nomine Regularis quondam Canonicus Eccleſiæ S. Nicolai de Arauſia Theologiam eius Sueſſione Concilium celebrans ſimiliter concremauerat, ipſum Petrum præſentem arguens & conuictum de hæretica prauitate condemnans. Vnde veſtro ſi placuerit deſiderio per Libellum de Vita S. Bernardi & per eius Epiſtolas miſſas ad Curiam, ſatisfeci. Inueni tamen in Clareualle libellum cuiuſdam Abbatis Nigrorum Monachorum* (nempe Guillelmi) *quo errores eius Petri notantur, quem & olim me vidiſſe recordor: ſed à multis annis, vt Cuſtodes librorum aſſerunt, ſtudiosè quæſitus, primus Quaternio non potuit inueniri: propterquod propoſiti noſtri eſt in Franciam deſtinare ad Monaſterium cuius Abbas extitit, qui eundem librum compoſuit: & ſi recuperare potero, tranſcribi facere codicem totum & mittere vobis.*

Guillelmus iſte Abbas fuerat Monaſterij S. Theodorici vulgò Dumont-dor, Diœceſis Rhemenſis, quod à S. Theodorico Beati Remigij diſcipulo inſtitutum fuiſſe legitur. Deinde vaſtatum à Normanis regimini Canonicorum ſubiacuit: poſtremo ab Adalberone Archiepiſcopo Remenſi & Lotharij Cancellario in locum Clericorum ſecularium ſuffecti ſunt Monachi Benedictini, primuſque eis Abbas præfectus Airardus an. 977. ex Monacho S. Remigij Remenſis. Atque ex ſchedis Guillelmi Marloti Guillelmus Theologus inter Abbates ordine ſeptimus collocatur, ab anno ſcilicet 1120. vſque ad an. 1137. quo Abbatiam eiurauit. Heluinus ſeu Illinus eius ſucceſſor ſubſcripſit fundationi Carthuſienſium in Monte-Dei prope Sedanum ab Odone S. Remigij Remenſis Abbate factæ, vt paret ex autographo è Monaſterij tabulario exſcripto: qui annus erat duodecimus regiminis Rainaldi Archiepiſcopi.

Abaëlardus malè ſenſit de ſacramento altaris.

Contra eundem Abaëlardum ſcripſit Gaufridus Antiſſiodorenſis, eius olim Diſcipulus, & tum apud Clare-Vallenſes Monachus: acriterq; eum reprehendit, quod de ſacramento altaris malè ſentire videretur, ſic enim ille. *Ego eum aliquando mihi Magiſtrum fuiſſe recordor:* qui cum pedibus & inteſtinis nihil amplius de Agno Paſchali aut ipſe vorans aut diſcipulis exhibens, & ſe pariter & ſuos non modicâ eius parte fraudabat. Siquidem pretium redemptionis euacuans nihil aliud nobis in ſacrificio Paſſionis Dominicæ commendabat, niſi virtutis

" eius exemplum & amoris incentiuum. Quod enim scripturæ perhibent de po-
" testate Diaboli, pretioso sanguine illo humanum genus esse redemptum, in eo
" solo constare dicebat, quod exemplum nobis exhibitum est vsque ad mortem
" pro veritate & iustitia certandi; & adhibitum est velut quoddam incentiuum
" amoris, cum ex impenso amore occasio data est redamandi: quasi verò & hæc
" duo in mortibus Prophetarum pro veritate & iustitia occisorum, nobis autem
" exhibita non sint? & quidem magna hæc & vera, sed non sola. Benedictus Deus,
" qui simul & sicut vobis ita & mihi Magistrum dedit postea meliorem, per quem
" prioris redarguit ignorantiam, insolentiam confutauit. Ille enim tanquam ve-
" rus Hebræus (*nempe D. Bernardus*) auidè prorsus vorabat & vorandum nobis
" sollicitè commendabat caput agni cum pedibus & intestinis: sic imitandum Do-
" minum prædicans patientem, & sic redamandum amantem, vt principalem hu-
" ius sacrificij causam, velut agni caput redemptionem in eo profiteretur & ado-
" raret humanam. Tria namque specialia Christus nobis in sua passione exhibuit,
" exemplum virtutis, incentiuum amoris, redemptionis sacramentum: quod tet-
" tium euacuanti hæretico, nihil prodesse cætera poterunt. Sine causa enim pro
" virtute certauit vsque ad mortem, nobis patientiæ præbens exemplum. Et sine
" causa exhibuit & commendauit huiusmodi immensæ dilectionis affectum, si
" non recipit olim iam dicta captiuitas copiosæ redemptionis effectum.

Hæc Gaufridus. Verum quæ mens fuerit Abaëlardi de sacramento altaris, ha-
bemus ex eius lib. de Hæresibus c. 11. vbi Hæreticorum prauè de eo sentientium
argumenta confutat, Orthodoxamque fidem asserit.

Postremo tandem M. Vvalterus de S Victore Theologus scripsit contra Abae-
lardum simulque contra Gilbertum Porretanum, Petrum Lombardum & Pe-
trum Pictauinum, quos quatuor Franciæ labyrinthos appellat, in suis scriptis Mi-
notaurum hoc est hæresim includentes, eosque quatuor libris confutat, atque vt
hæreticos proponit. Quamobrem verò Labyrinthos vocet, initio definit Quæris,
" *inquit*, quid sit Labyrinthus, quo clausus fuit Minotaurus. Quæris quid sit? (*Mi-*
" *notaurus*.) Non homo, non pecus est, Pecus est, homo est, neutrumque. Quæris
" quorsum ista? talis Christus istorum. Phantasticus est Deus ipsorum. Non ho-
" mo, non Deus est; Deus est, homo est. Neutrumque. Atque vnusquisque Sama-
" rita fabricat sibi Deum. Tu vero Christiane verus veri Dei Israelita fuge vitulos
" aureos, quos isti de cordibus suis impiè Christianis proponunt. Exsuffla, inquam,
" istorum disputationes subtilissimas quidem, ac si aranearum telas putidas & prot-
" sus inutiles, in quibus cum virulis Samariæ & Dæmones ludunt, solæque muscæ
" gannientes id. filij perditionis illaqueantur ad mortem,

Hos Theologiæ Scholasticæ Coryphæos facit, Ducemque Abaelardum con-
stituit, contra quem præsertim agit l. 2. propter Tractatũ quendam, cuius erat hic
titulus. *Incipiunt sententiæ Diuinitatis*, & hoc initium *Omnes sitientes venite ad aquas & bibite amici, inebriamini Karissimi*; in quo multæ continebantur hæreses & pro-
fanæ vocum nouitates: qui porro Tractatus esse credebatur Abaëlardi, aut cer-
tè ex eius libris excerptus, sed cuius ipse in Apologia sua negat se vnquam fuisse
authorem, maloque animo sibi adscribi queritur cum erroribus, qui ex eo dice-
bantur educti quorum nomine dolet se venisse in suspicionem hæreseos & ab In-
nocentio Papa fuisse damnatum. Neque ipse Vvalterus affirmare audet fuisse
Abaëlardi, sed vulgò ita creditum. *Fertur hic liber*, inquit, *Petri Abaelardi fuisse, aut ex libris eius excerptus, de quibus quid faciendum sit, ita legimus ex Decretis Innocentij Ep. S. D. Archiepiscopis Remensi & Senonensi S. & H. eorumque Suffraganeis Sal. & Apost. Bened. Per præsentia scripta mandamus fraternitati vestræ, vt libros erroris Petri Abaëlardi vbicumque reperti fuerint, igni faciatis comburi.*

Tunc ergo, vt Philosophorum, ita & Theologorum plures erant sectæ. Vna
Veterum, qui fidei dogmata sacræ Scripturæ & SS. Patrum authoritatibus &
argumentis confirmare contenti erant. Altera Modernorum (qui & Scholastici
dicebantur) Et illi regulis Aristotelicis & Dialecticis nimio fortasse plus quàm
Theologos decuisset, confisi, plurimas propositiones curiosas, sed inutiles, & ad
errorem potius quàm ad veritatem inducentes dictabant & conscribebant.
Tertia veluti inter extremas media eorum erat, qui non reiiciebant quidem Ari-
stotelem & Philosophos; sed intra fines circumspectæ prudentisque Theologiæ

se continebant & ad sobrietatem sapiebant. De quibus sectis dicemus amplius in synopsi huius seculi.

Interim si quis scire cupit, quæ mens illorum esset de Incarnatione V. G. hæc accipiat breuiter, quæ leguntur in M. S. Victorino. I. Ex verbis Abaëlardi & Porretæ. *Christus constat ex Deo & homine, sic intelligitur, non ex eo quod Deus, non ex eo quod homo: sed ex diuinitate & humanitate: quoniam nihil Christi est Deus: nihil Christi est homo, nec sicut omnes post Apostolos nostri Doctores sentiant, propterea suscepit hominem vt hominem liberaret.*

Verba Lombardi. Alia ratione dicitur Deus & homo quàm Martinus & Ioannes. Homo enim dicitur Deus, & è conuerso propter susceptionem hominis, id. animæ & carnis: non autem sic erat homo, vt ex anima & carne simul iunctis subsisteret, ex qua ratione dicitur alius aliquis homo. Ipse forte ante mortem hoc etiam modo erat homo, & post resurrectionem fuit.

Verba Pictauini. Oportet scire quâ ratione dicitur Christus homo, & quâ cæteri homines. Nam dissimilitudo est in dicto. Petrus siue alius dicitur homo propter duo: & quia habet animam & corpus, & quia habet ea vnita: sed Christus non dicitur homo propter hæc duo, sed per vnum solum, quia vnitus est filius animæ & corpori, nec exigitur quod anima corpori vniatur.

Hi quæ dicunt, sumpserunt fere omnia ex scriptis Ioannis Damasceni, qui ibidem sic habet. *Non est communem speciem id. hominem accipere de Christo, sed est eam accipere de Petro, quia in Petro significat substantiam, in Christo habitum.*

Cæterum hæc Theologorum istorum aut praua, aut noua dicentium & sentientium damnatio, Bernardi Clareuallensis zelus, cæterorum Magistrorum antiquis institutis insistentium diligentia, fortitudo & animus plurimos ex iis circumspectiores reddiderunt, & aut ad correctionem errorum, aut ad explicationem eorum quæ duriora videbantur, compulerunt. Hinc M. Gualterus de Mauritania insignis istis temporibus Theologiæ Professor reprehensus, quod in suo de Incarnatione Tractatu nonnulla eiusmodi noua & duriora dictasset, libenter retractauit & correxit. En eius retractationem, vt legitur in 2. tom. Spicilegij Dacheriani.

Gualterus omnibus in fide Catholica sanam intelligentiam.

Quia frequenter solet contingere quando aliqua festinanter proferuntur, & cursim, vt aliter prolator & aliter auditor intelligat, idcirco mihi placuit explicare quædam verba ad vnionem Diuinæ & humanæ naturæ pertinentia. Comperi enim quosdam quasi de verbis illis malè sentiant, latenter susurrare. Sunt autem hæc verba. ASSVMPTVS HOMO EST DEVS, & similia. Pauca ergo de mysterio Incarnationis ad quæ hæc verba pertinent, præmittamus.

Cùm genus humanum in vtraque natura sua, idest corpore & anima, corruptionem & originalis peccati maculam contraxisset, Vnigenitus Dei filius, coæternus & æqualis Patri per omnia & cum Patre idem Deus, vt humani generis maculam mundaret, assumpsit in vtero Virginis totum hominem, idest corpus & animam, vt per naturam nostram quam assumpsit, nos redimeret. Assumptio autem illa facta est tam miro & ineffabili modo, vt Creator, idest, Dei verbum, & creatura id est assumpta humanitas in eandem vnirentur personam ita tamen quod assumens natura, idest, Verbum, non est assumpta humanitas, nec in ipsa aliquatenus immutata, nec vllo modo imminuta. Similiter assumpta humanitas non est assumens Diuinitas, nec in eam est conuersa, sed vtraque in integritate suæ proprietatis sine omni versibilitate perseuerat: quamuis vna non sit altera; tamen sicut anima & corpus sunt vna pars hominis & vnus homo, ita Diuinitas & humanitas sunt vna pars & vnus Christus, id est Verbum humanatum. Vnde Augustinus: Vna pars est Deus & homo, & vterque est vnus Christus IESVS, vbique est per id quod Deus est; in cœlo tamen per id quod homo est. Hæc autem persona est in sancta Trinitate, & idem Deus cum Patre. Iuxta illud *Vita æterna & cognoscere est vnum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Est etiam verus homo propter assumptam humanitatem, iuxta illud: *Verbum Caro factum est.* Hic etenim caro pro homine accipitur: nam ipse Dei filius à Patre genitus ab æterno, in tempore natus est ex Virgine, in ea carnem assumendo: quod declarauit Angelus sic dicens ad Mariam *Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei.* Quem secutus

Origenes ait Patris vnigenitus Filius ex Virgine generatus eſt. Auguſtinus: Ingreſſus eſt vterum Virginis Dei Filius, vt iterum naſceretur. Suſcepit totum hominem qui à Patre habebat pleniſſimam Deitatem. Ex his patet quia eadem perſona, id eſt, verbum humanatum, Deus eſt verus, & homo verus, & Dei Filius & hominis Filius. Et quamuis in hac vna & eadem perſona aliud ſit aſſumens Verbum, & aliud aſſumptus homo, id eſt, corpus & anima, tamen non eſt alia perſona Verbum, & alia perſona humanitas, nec aliud verbum per aſſumptionem carnis ex Maria generatum, & alius homo quem aſſumpſit, nec alius Filius Dei & alius Filius hominis: ſiue per Filium hominis intelligamus verbum ex Maria generatum, ſiue hominem aſſumptum. Velut in alio homine non eſt alia perſona corpus & anima, ſed ſunt eadem perſona & idem homo, & idem filius. Vnde Auguſtinus: Sicut non alius homo corpus & alius animus, ſic poſt partum Virginis non alius Dei filius & alius hominis, ſed idem Chriſtus Dei filius & hominis; ſed ſicut in vno homine aliud animus, ſic in vno mediatore aliud Dei, & aliud hominis filius; ſed idem tamen, & non aliud Dei quam hominis Filius.

His præmiſſis ſignificationes nominum ad Incarnationem pertinentium breuiter exponamus. Chriſtus nomen Verbi ea temporali aſſumptione hominis: Chriſtus enim græcè, Meſſias hebraicè, vnctus latinè interpretatur; Filio autem Dei nullius gratiæ vnctio conuenit ab æterno, ſed propter aſſumptum hominem in tempore, in quo plenitudo gratiæ redundauit, Chriſtus, ideſt vnctus, dicitur. Vnde Auguſtinus: Quid eſt homo? anima habens corpus. Quid eſt Chriſtus? Verbum habens hominem. Et quamuis Verbum Chriſtus, id eſt vnctus, appelletur, tamen nihil accreuit ei, nec aliqua gratia collata fuit ei, ſed tantummodo homini quem aſſumpſit. Et quamuis propter incarnationem ex tempore Chriſtus appelletur, tamen hoc nomine ſignificare poſſumus Dei verbum, quando etiam de æternitate eius loquimur, hoc modo. *Chriſtus fuit ſemper & eſt æternus*: nec per hoc affirmamus Filium Dei ſemper fuiſſe hominem, ſed eum qui homo eſt factus ex tempore, affirmamus ſemper fuiſſe.

Sola humanitas aliquando appellatur Filius hominis iuxta illa præmiſſa verba Auguſtini. Aliud eſt Dei filius, & aliud hominis Filius. Aliquando vero Verbum appellatur Filius. Aliquando verò Verbum appellatur Filius hominis, ideò quia carnem aſſumpſit in Virgine. Quod ipſa Veritas inſinuat dicens: *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit Filius hominis, qui eſt in cælo*. Hîc enim per Filium hominis Verbum humanatum, id eſt Dei Filium, debemus accipere, qui vbique præſens erat, non corpus & animam, id eſt aſſumptum hominem, qui nondum in cœlum aſcenderat, nec aſſumpta caro vbique præſens erat, quia loca permutando de loco ad locum receſſerat. Quod monſtrat Dominus ita loquens ad Apoſtolos: Gaudeo propter vos quia ibi non eram. Et hoc idem monſtrat Angelus mulieribus ita dicens: Ieſum *quæritis crucifixum; ſurrexit, non eſt hic*. Vnde Gregorius. Non eſt hic per præſentiam carnis, qui tamen nuſquam deerat per præſentiam maieſtatis. Homo aliquando ſolum humanitatem nominat iuxta hæc verba Leonis. Verum homo vbi vnitus eſt Deo: aliquando eſt nomen verbi incarnati non ſolius humanitatis iuxta illud, *Homo natus eſt in ea & ipſe fundauit eam Altiſſimus*. Hîc enim per hominem intelligitur Dei Filius ex tempore humanatus, cuius altitudo præcellit omnia, & eſt creator & fundator Eccleſiæ. Iuxta quam ſignificationem ait Leo: Dicimus Chriſtum Dei Filium natum de Deo Patre ſine initio temporis, eundemque hominem verum natum de Matre homine in plenitudine temporis.

Iam nunc reſtat inquirere, quid in perſona Chriſti aſſumptus homo ſignificet. Cùm igitur in perſona Chriſti duæ ſint naturæ, ſcilicet Diuina aſſumens, & humana aſſumpta, Diuina aſſumptus homo vocari non poteſt, ipſa enim non eſt aſſumpta, ſed aſſumpſit hominem. Similiter perſona Chriſti, in qua vnita Diuina natura & humana aſſumptus homo vocari non poteſt. Non enim perſona Chriſti aſſumpta, ſed in ea humanitas ſola aſſumpta eſt. Liquet igitur cur humanitas ſola ideſt anima & corpus, quæ à Verbo aſſumpta ſunt, aſſumptus homo appellatur. De hoc autem homine aſſumpto quidam imperiti, vt non dicam inſenſati, audent dicere, quod ſit Deo coæternus, quod anima quæ Verbum aſſumpſit, omnia & ſeipſam creauerit. Nec ſufficit eis hoc verbis affirmare, ſed ad ſeducendam ſimplicitatem

plicitatem minus eruditorum errores suos audent scripto committere, & peruersâ expositione scripturarum, quas non intelligunt, confirmare. Quorum stultitia manifestis authoritatibus facilè conuincitur. Apostolus enim de Christo ait *Qui factus est ex semine Dauid secundum carnem*. Non est ergo æterna caro quam assumpsit Verbum, cum facta sit & creata. Vnde Augustinus: Non susceptam in Christo carnem perpetuitate Diuinæ generationis extrahendo. Et Leo Papa: Non animam quæ ante extitisset, nec carnem quæ non materni corporis esset, accepit: natura quippe nostra non sic assumpta est, vt prius creata post assumeretur, sed in ipsâ assumptione crearetur. His authoritatibus liquet hominem, quem assumpsit Verbum, non esse aut creatorem, aut æternum.

Iam nunc ad exponendas propositiones, de quibus me malè sentire quidam æstimant, veniamus. Hæc propositio: *Assumptus homo est Deus*. iuxta vsum locutionum similium exponi potest hoc modo: Homo quem assumpsit Verbum, idest corpus & anima, est Deus, idest assumens Diuinitas. Et hunc sensum quidam imperiti, de quibus supra mentionem fecimus, affirmant esse verum. Et quia tanto errori eorum contradico, contra me murmurant, & de expositione prædictæ propositionis me malè sentire dicunt. Nunc autem audiant omnes qui volunt, & reprehendant si possint. Sæpe dixi & adhuc dico & libera voce pronuncio, falsum esse quod homo assumptus sit Deus, in hoc sensu; *assumpta humanitas est assumens Diuinitas*: quamuis enim hæ duæ naturæ in eadem persona sint, tamen sicut supra dictum est, vna non potest mutari in alteram, nec vna earum aliquo modo altera potest esse: vnde Hieronymus ait Deus est Verbum, non caro quam assumpsit. Licet autem superiorem sensum prædictæ propositionis non approbem, tamen propter vnionem assumpti hominis & Verbi assumentis, nego quin veraciter exponi queat prædicta propositio, sed aliter quam superius. Si enim Dii appellantur homines, ad quos factus est sermo Dei; multo magis dici potest assumptum hominem esse Deum: idcirco quod illæ duæ naturæ sint vnitæ in vna eademque personâ Christi, quæ est verus Deus. Nec tamen recolo hanc propositionem in aliquo authore inuenisse, sed multas alias reperi ex quibus coniicitur cur dici possit, *Assumptus homo est Deus*, etsi nusquam possit inueniri. Dicit enim Augustinus: Gloriam suam dicit ille Deum quem sic suscepit Verbum, vt similis cum illo Deus fieret. Et alibi: Quæ bona opera præcesserunt quibus mereretur iste homo vna fieri persona cum Deo, nempe ex quo homo iste homo esse cœpit, non aliud esse cœpit quàm Dei filius.

Ad similitudinem harum locutionum potest etiam dici cur assumptus est homo Deus, nec tamen propter hæc vel istis similia aliquatenus concedendum est, cur humanitas assumpta, sit assumens Diuinitas, & cur assumptus homo sit æternus aut creator. Hoc autem ideo de assumpto homine toties replico, quia ad nostras manus venerunt quædam litteræ nullius authoritatis nomine prænotatæ, quæ affirmant assumptum hominem non solum esse Deum, sed insuper Deo coæternum, & animam quam assumpsit Verbum, rerum omnium & sui ipsius extitisse creatricem; quod nemo Catholicus recipere debet, sed vt rem profanam & hæresim manifestam respuere & prorsus abdicare, Valete.

Atque vt huic anno tandem coronidem imponamus, singula breuiter quæ restant perstringamus. Et primum quidem scribit Vincentius ex Helinando Cœnobium S. Mariæ Frigidi-montis, vulgo de *Fresmont* fundatum fuisse. Reperio tamen iam an. 1134. id fuisse factum à Lancelino & Manasse Dominis de Bullis, & Æleide eorum Matre, annuente Odone Episcopo Beluacensi. Deinde idem Vincentius ad hunc annum refert Henricum Germanum Ludouici Regis, omnium Franciæ Regalium Abbatiarum antea Cœnobiarcham, Monachum induisse apud Claram-Vallem, postea vero nempe an. 1146. Beluacensem factum Episcopum, vt suo loco dicemus.

Eodem anno Sugerius abbas San-Dionysianam Basilicam, instaurari, picturis adornari, altaribus decorari, oratoriis insigniri & aliis ornamentis locupletari fecit, in quo voluit Passionem & Resurrectionem atque Ascensionem Saluatoris nostri I. C. describi accitis ad hanc rem peritis fusoribus & electis sculptoribus. Litteris etiam cupro deauratis consecrationis annum intitulari voluit, ne obliuioni traderetur, vt ipse scribit, hoc modo.

Ad decus Ecclesiæ, quæ fouit & extulit illum,
Sugerius studuit ad decus Ecclesiæ.
Deque tuo tibi participans Martyr Dionysi,
Orat vt exores fore participem Paradisi.
Annus millenus & centenus quadragenus
Annus erat Verbi quando sacrata fuit.

Versus etiam Portis hos insculpi præcepit.

Aurum nec sumptus, operis mirare laborem.
Nobile claret opus, sed opus quod nobile claret,
Clarificet mentes vt eant per lumina vera
Ad verum lumen, vbi Christus ianua vera.
Quale sit intus in his determinat aurea porta.
Mens hebes ad verum per materialia surgit,
Et demersa prius hac visa luce resurgit.

Et in superliminari.

Suscipe vota tui Iudex districte Sugeri,
Inter oues proprias fac me clementer haberi.

Superioris quoque Ecclesiæ partis aggressus est instaurationem, eodemque anno perfecit. Idem quoque memorat nonnullorum Oratoriorum dedicationem, imprimis S. Romani ab Hugone Archiepiscopo Rothomagensi factam præsentibus quamplurimis Episcopis. In Inferiori testitudine Ecclesiæ hinc & inde duo Oratoria similiter dedicata sunt, vnum in honorem S. Hippolyti Sociorumque eius, alterum S. Nicolai nomine dictum, à venerabilibus viris Manasse Episcopo Meldensi & Petro Siluanectensi.

Quanta vero fuerit consecrationis Ecclesiæ celebritas, narrat in libello de consecratione Ecclesiæ S. Dionysij: & quàm multi viri optimares & proceres Ecclesiastici adfuerint. Imprimis vero præter Regem, Reginam, & Optimates, commemorat Hugonem Rothomag. Arch. Guidonem Senonensem, Theobaldum Cantuariensem Archiepiscopum, Gaufridum seu potius Gauslenum Carnotensem, Ioslenum Suessionensem, Simonem Nouiomensem, Eliam Aurelianensem, Odonem Beluacensem, Hugonem Antissiodorensem, Aluisum Atrebatensem, Guidonem Catalaunensem, Algarum Constantiensem, Rotrocum Ebroicensem, Milonem Teruanensem, Manassem Meldensem, Petrum Siluanectensem.

1141. Anno 1141. M. Gislebertus Porretanus vir in omni artium genere, præsertim verò in Philosophia & Theologia excellens ad Pictauiensem Episcopatum promouetur. Is ortu Pictauiensis non modo Parisiis, sed in aliis Galliæ locis Philosophiam docuerat: & quidem Carnuti, vbi Canonicus & Cancellarius illius Ecclesiæ fuisse perhibetur, deinde Canonicus Ecclesiæ S. Hilarij Maioris, postremo ex Canonico & Theologiæ Professore clarissimo fit Episcopus. Iste, inquit Otho Frinsinghensis, l. 1. c. 50. ab adolescentia magnorum virorum Disciplinæ » se subiiciens, magisque illorum ponderi quam suo credens ingenio, qualis primo » fuit Hilarius Pictauiensis, post Bernardus Carnotensis, ad vltimum Anselmus & » Radulphus Laudunenses Germani fratres non leuem ab eis sed grauem doctri» nam hauserat, manu non subito ferulæ subductâ, à scientiæ haud censurâ morum » vitæque grauitate discordante, non iocis, non ludicris, sed seriis rebus mentē ap» plicabat. Hinc erat vt tā gestu quàm voce pondus seruans sicut in factis, sic in di» ctis se ostenderet difficilem, vt nunquam puerilibus, vix autem eruditis & exerci» tatis quæ ab eo dicebantur, parerent animis. Idem ait eum ab adolescentia vsque ad vltimam senectutem in diuersis Galliæ locis Philosophiæ studium colendo, re & nomine Magistri officium administrasse, nouiter verò factum Episcopum. Obiit autem an. 1154. Vnde planum fit sexagenario maiorem ad Episcopatum Picta-

uienſem promotum fuiſſe. Et hinc etiam liquet prædictis 4. Magiſtris Hilario Pictauienſi, Bernardo Carnotenſi Pariſiis, & fratribus Laudunenſibus vſum fuiſſe ante an. 1100. De eo tecurret dicendi occaſio ad an. 1147. & 1148.

Hoc anno præſertim exarſit diſſidium inter Innocentium Papam & Ludouicum Regem ob Petrum de Caſtra ad Bituricenſem Archiepiſcoparum à Papa nolente Rege promotum; interque ipſum Regem & Comitem Campaniæ Theobaldum, quia iuſſu Papæ Petrum receperat. Vnde Bernardus Clare vallenſis ipſi Comiti familiariſſimus Papam ad fulminandum excitat Ep. 206. Quid meruit Comes Theobaldus, inquit, quid peccauit homo ille? Si peccatum eſt quod diligit Iuſtitiam & odit iniquitatem, non poteſt excuſari. Si peccatum eſt quod reddit Regi quæ Regis ſunt, & quæ Dei Deo, non poteſt excuſari. Si Archiepiſcopum Bituricenſem ſuſcepit ad Imperium veſtrum, hoc eſt maximum & primum peccatum. En ſanguis iſte de manu eius exquiritur. Qui retribuunt mala pro bonis, detrahunt ei quoniam ſequitur bonitatem. Multi clamant ad vos in toto corde ſuo, vt iniuriam filij veſtri & oppreſſionem Eccleſiæ digna animaduerſione vindicetis, & artifices huius ſceleris cum ipſo eorum capite, quidquid libuit, licuit, Apoſtolico vigore coerceatis, vt in verticem ipſius iniquitas eius deſcendat.

Nec diſſimulat peccatum Regi ſuum ſuggerere, quod Comitem virum bonum, in omnibus ei parere paratiſſimum bello inſectetur. *Nolite*, inquit, *fruſtra occaſionem ſumere de Comite Theobaldo ad excuſandas excuſationes in peccatis*, cum vir ille paratum ſe dicat, & hoc omnimodis deprecetur, venire ad conuentiones, quæ inter vos concurrerunt, quando facta eſt pax & ſecundum Iudicium diligentium nomen veſtrum, eorum ſcilicet qui inter vos mediatores extiterunt, per omnia ſatisfacere velit: vt ſi præuaricationis forte ab iis argui poterit, quod non exiſtimat, continuò ad honorem veſtrum corrigere non cunctetur. Verum vos nec verba pacis recipitis, nec pacta veſtra tenetis, nec ſanis conſiliis acquieſcitis: ſed neſcio quo Dei Iudicio omnia vobis ita vertitis in peruerſum, vt probra honorem, honorem probra ducatis, tuta timeatis, timenda contemnatis: & quod olim ſancto & glorioſo Regi Dauid Ioab legitur exprobraſſe, diligitis eos qui vos oderunt, & odio habetis qui vos diligere volunt........ At quicquid vobis de Regno veſtro, de anima & Corona veſtra facere placeat, Nos Eccleſiæ filij Matris iniurias, contemptum, & conculcationem omnino diſſimulare non poſſumus, quæ illi præter illa quæ in eam iam præceſſiſſe miſerabiliter plangimus, iterum de nouo partim inferri, partim imminere ſentimus. Profectò ſtabimus & pugnabimus vſque ad mortem, ſi ita oportuerit pro Matre noſtra, armis quibus licet: non ſcutis & gladiis, ſed precibus fletibuſque ad Deum.... Non ſilebo quod illicitum illud maledictumque Iuramentum inconſultiſſimè vſurpatum à vobis contra Bituricenſem Eccleſiam, pro quo heu! tot & tanta mala iam nunc merito prouenerunt, non ita tandem corrigitis, vt Chriſti ouibus apud Catalaunum Paſtorem præfici non ſinatis; inſuper & fratri veſtro eiuſque militibus ſagittariis baliſtariiſque Domos Epiſcopales contra ius & fas inhabitandas, & res Eccleſiæ in eiuſmodi nefarios vſus profligandas audacter nimium exponitis. Dico vobis, non erit diu inultum, ſi hæc facere pergitis.

Nihilominus ne Regnum & ſacerdotium incaleſcentibus animis à ſe inuicem diuellerentur, idem ſcripſit ad 4. Epiſcopos Cardinales Curiæ Ro. tum potentiſſimos, Albericum Oſtienſem, Stephanum Preneſtinum, Ignatium Tuſculanum & Gerardum Cancellarium: eoſq; admonuit, ne paterentur Eccleſiam ſchiſmatico turbine conuelli, repetitis præteritorum exemplis. Quantum malum, inquit Ep. 219. ſchiſma in Eccleſia ſit, & quam ſit deteſtandum & omnimodis deuitandum, euidenter quondam oſtendit famoſa & horrenda mors virorum illorum, quos ob iſtiuſmodi peſtem terra deglutiens viuos tranſmiſit ad Inferos: oſtendit & illa perſecutio Gilbertina ſiue Burdini temeritas, quos noſtra iam tempora experta ſunt inter Regnum & ſacerdotium diuidentes plaga pene incurabili & caſtigatione crudeli. Oſtendit & illa quæ nuper adhuc poſt multam & multifariam Eccleſiæ vexationem & vaſtationem, tandem miſerante Deo finem accepit, rabies Leonina... Heu! nec dum recentis Eccleſiæ plagæ cicatrix occalluit, & rurſum ſcindere parant, rurſus Corpus Chriſti affigere Cruci, rurſus fodere latus innoxium, rur-

„ sus vestimenta diuidere, atque ipsam, quod in ipsis est, tunicam inconsutilem di-
„ rumpere satagunt. Si qua in vobis sunt viscera pietatis, tantis vos opponite malis,
„ *ne illa præcipuè in terra scissura fiat, in qua solent sicut* optimè nostis, *scissuræ aliæ re-*
„ *sarciri*. Nam si auctor scandali ore singulariter Iudicis tremendo addicitur male-
„ dicto, quibus putamus benedictionibus dignos huius nequitiæ fugatores & pro-
„ pugnatores? De duobus non excuso Regem, nam & iurauit illicitè, & perseuerat
„ iniustè. Verum id non voluntate, sed verecundia. *Nam probro ducitur*, sicut opti-
„ mè nostis, *apud Francigenas iuramentum soluere quamlibet malè publicè iuratum*
„ *sit*.

Extant multæ aliæ in hanc rem eiusdem Abbatis ad Regem & ad alios Episto-
læ. Grauiter quoque reprehendit Iosl enum Suessionensem Episcopum & Suge-
rium Abbatem præcipuos Regis Ministros & Consiliarios, quod tam multa ma-
la quæ inferebantur Ecclesiæ, aut suaderent, aut non dissuaderent. Sic enim
ille Epistol. 222. *An vos ei consulitis talia? mirum valde, si contra consilium*
vestrum fiant hæc: mirum magis & malum si vestro consilio fiant. Etenim consulere ta-
„ lia, manifestè schisma fabricare est, Deo resistere, Ecclesiam ancillare & nouam
„ in seruitutem Ecclesiasticam redigere libertatem. Si quis Dei fidelis, si quis Ec-
„ clesiæ filius est, profectò stabit & opponet se, quoad poterit, murum domo Dei.
„ Nam & vos ipsi si pacem desideratis Ecclesiæ sicut oportet filios pacis, quomo-
„ do non dicam tractatis ea, sed vel interestis consiliis tam malignis? quidquid
„ enim mali fuerit, meritò non Regi Iuueni, sed Consiliariis senibus imputa-
„ tur.

Quia vero paulo durius & acerbius videbatur de Rege locutus, qui Theobal-
dum Comitem bello vrgebat, eiusque Consiliarios accusare, Ioslenus acerbè quo-
que rescripsit, hanc que ei salutationem præmisit. *Bernardo Abbati Clareuallensi sa-*
lutem in Domino & non spiritum blasphemiæ. Sensit Bernardus se accusari linguæ in-
temperantioris: itaque rescripsit in hunc modum.

„ Minime quidem Ego spiritum blasphemiæ habere me arbitror; sed nec
„ cuiquam maledixisse aut maledicere velle me scio, Principi præsertim po-
„ puli mei. Cæterum quicquid illud sit, quo se læsum vestra dignitas iudicat, peto
„ veniam... Iam Domino Abbati S. Dionysij pro communi querimonia scribens
„ vtrique vestrum responderam & putaueram me fecisse satis: & quoniam vt video,
„ nondum quieuit indignatio vestra, quæ forsitan aduersus Ecclesiæ conculcatores
„ iustius incanduisset, etiam vobis dico, schismaticos vos aut fomitem esse scandali
„ nec dixi nec scripsi, nec credidi, & dico securus, nec vereor quod me mea pagi-
„ na arguat mendacij: scrutamini eam si placet & si ita inueneritis, reum me fate-
„ bor grandis sacrilegij, & reuera sicut notatis spiritu blasphemiæ agitatum illa
„ scripsisse. Ne tamen humilis satisfactio spiritum videatur excludere libertatis,
„ dolui fateor & doleo quod nondum ea vos libertate quâ deceret, comperimus
„ Christi vlcisci iniurias, Ecclesiæ defendere libertatem: dolor iste compulit me
„ scribere dura, non tamen illa quæ impingitis..... Optarem sanè, & salua vestra
„ serenitate id quoque eloquor, hunc zelum vos exercuisse in puerum Regem, qui
„ non tam pueriliter quam crudeliter sine causa irrita fecit & vestra sana consilia
„ & sua pacta: sine causa Regnum suum conturbat, bella vbique Cœlis terrisque
„ suscitat, Ecclesias vastat, sacra temerat, exaltat iniquos, bonos persequitur, pre-
„ mit Innocentes. Hæc inquàm, vellem vos dolere, his contradicere & resistere,
„ quod in vobis est, sed meum non est Magistrum docere Ioslenum, minus autem
„ reprehendere Episcopum, qui magis & me & alios peccantes redarguere & er-
„ rantes corrigere debet.

In omnibus autem suis litteris ad Innocentium & ad alios Magnates datis
mirificè prædicat Theobaldum, vt virum innocentiæ amatorem pietatisque cul-
torem, nulloque peccato suo afflictum & oppressum. Nihilominus Rex eodem
anno teste Vincentio Vitriacum Castellum quod erat Theobaldi cœpit, admoto-
que igne Ecclesiam incendit, & in ea mille trecentas animas diuersi sexus &
ætatis combussit, vt ipse loquitur: cuius facti Regem adeo postea pœnituit, vt ad
expiationem crudelitatis sacrum Bellum aduersus Sarracenos & Infideles susce-
perit.

Circa hæc tempora nata sunt factiosa & fatalia Guelphorum & Gibellinorum

in Imperio Rom. nomina. Cum Guelphus Bauariæ Dux à Conrado Imp. victus fuisset, vallo mœnibusque oppidi Vvinsbergensis se suosque inclusit. Obsessus à Conrado & rerum omnium inopia pressus deditionem facere compulsus est; fœminis illius oppidi hac lege cum Victore pactis, vt sibi saltem saluis abire liceret vna cum iis rebus quas humeris exportare possent. At illæ omni supellectile neglectâ maritos singulæ suos cunctis videntibus & admirantibus exceptos humeris ex oppido exportarunt. Quâ pietate ingeniosâ motus Conradus Guelfum cum Conciuibus incolumem dimisit, frendente milite ob leges deditionis dolo violatas: at maluit Imperator clementiæ quàm seueritatis excessu peccare. Hincque ita sibi Guelfum deuinxit, vt neminem vnquam habuerit deinceps fideliorem.

Anno 1142. Samson Malauicinus Remorum Archiepiscopus confirmauit fundationem Monasterij fratrum Carthusiensium Montis-Dei, quam fecerat Odo Abbas S. Remigij, vt patet exhisce instrumenti verbis. *Eapropter Dilecti in Deo filij B. Dei Genitricis Monasterium, in quo Diuino vacatis seruitio, à D. Odone Ecclesiæ B. Remigij Abbate constructum, vt Ordo Monasticus secundum Normam & Institutionem fratrum Carthusiensium irrefragabiliter ibidem obseruetur, vobis vestrisque successoribus perpetuò possidendum præsentis Decreti pagina confirmamus.* Huic instrumento inter cæteros subscripserunt Iosleuus Suessionensis & Aluinus Atrebarensis viri insignes & facundia clari: quos ad an. 1139. Vincentius enumerat inter cæteros magistros scientiarum ornamentis commendabiles.

1142.

Tunc quoque legationem obibant à Rege apud Innocentium Pontificem Petrus Regis Cappellanus & M. Simon de Pisciaco, forte ad impertrandam Interdicti, quod Pontifex miserat in Regem & Regnum, relaxationem. Causam subricet Chronologistes Maurinianensis, hoc tantum scribens. Robertus Brugeriensis *acceptis Regalibus litteris, comitantibus secum Petro Regis Capellano & M. Simone de Pisciaco, quos pro quibusdam Negociis Romam Rex dirigebat, Cluniacum venit.*

Ad hunc quoque annum refert Mathæus Parisiensis infelicem casum Fulconis Hierosolymorum Regis: cuius morte res Christianorum in terris illis degentium valde turbatæ sunt, & pene euersæ. Nam, vt ipse narrat, Sanguineus Turcarum vir potentissimus auditâ eius morte cum innumerabili armatorum copiâ Edessam obsidens Ciuitatem, diuturno eam labore subegit, atque Christianos omnes ibidem inuentos immisericorditer trucidauit, nec sexui parcens nec ætati. Sic vrbs antiquissima & Christiano nomine insignita ac Thadæi Apostoli prædicatione ad fidem conuersa, in Infidelium potestatem redacta est. In hac vrbe dicitur corpus B. Thomæ Apostoli, vna cum corporibus SS. Thadæi & Regis Abgari Sepultum. Hic autem est Abgarus ille Toparcha illustris, cuius Epistolam ad Dominum missam, Eusebius Cæsariensis commemorat in historia Ecclesiastica, quem & Domini dignum fuisse rescripto docet, vtriusque ponens Epistolam, & in fine ita subiungens. *Hæc in Archiuis publicis Edessæ vrbis, in qua tunc prædictus Abgarus regnauit, ita descripta reperimus in his Chartis, quæ Gesta Regis Abgari seruata antiquitus continebant.* Hæc Mathæus ex Eusebio. Verum alij Epistolas illas inter Apocryphas reponunt.

Ad hunc quoque annum idem author refert mortem Innocentij Papæ: Verum cæteri Historiographi ad annum tantum 1144. eam contigisse commemorant. Guillelmus Malmesburiensis Monachus hoc anno, vt idem Mathæus scribit, Historiam Anglorum terminauit. Et Willielmus Vvintoniensis Episcopus sedis Apostolicæ Legatus obiit, eique successit Henricus.

Hisce pariter temporibus Romanorum status valde turbari cœpit, turbasque auxit Arnoldus de Brixia iam diu infensus Pontifici, cuius nempe furore accensi ciues antiquum Senatum restituere moliti sunt & Pontifici decimas tantùm & oblationes concesserunt: Regalia verò iura omnia ad Senatum suum transferre contenderunt. Vnde verò huiusce rei mouendæ occasionem acceperint, narrat Otho Frisinghensis ad an. 1141. his verbis, postquam Galliæ Germaniæque statum exposuit.

Dum hæc, inquit, *aguntur in Gallia & Germania, Romanus Pontifex Innocentius qui iam per multum temporis Tiburtinos excommunicaueras, ac aliis modis præsserat, coangustatos ad deditionem acceptis obsidibus ac iureiurando interposito coegit. Populus verò*

Rom. volens vt eos per obsides & sacramentum ad durissima pracepta, id est vt muris ruptis omnes prouinciâ cederent, cogeret, dum nobilissimus ac liberalissimus Sacerdos tam irrationabili & inhumana petitioni annuere nollet, seditionem ydem Romani mouent; ac in ipso impetu in Capitolio conuenientes, antiquam Vrbis dignitatem renouare cupientes, Ordinem Senatorum, qui iam per multa curricula temporum deperierat, constituunt, & rursum cum Tiburtinis bellum innouant. Causa verò tanta immanitatis fuit, quod in priori anno, dum eum Pontifice suo in obsidione prafata Ciuitatis morarentur, Ciuibus egressis & cum ipsis manum conserentibus, multis amissis spoliis turpiter in fugam conuersi sunt. Idcirco nulla, nisi quam diximus, conuentione vsque hodie se posse placari asserunt. Verum sapientissimus Antistes prauidens ne forte Ecclesia Dei, qua per multos annos secularem vrbis honorem à Constantino sibi traditam potentissimè habuit, hac occasione quandoque perderet, multis modis tam minis quàm muneribus ne ad effectum res procedat, impedire conatur: sed inualescente populo dum proficere non posset, lecto cubans iuxta quosdam de futuris visione sibi monstrata in pace quieuit. Hac de re amplius infra.

1143. Anno 1143. post multos tandem labores, rixas & tumultus vitæque fastidia die 21. Aprilis, vt legitur in Chronico Seoonensi, obiit M. Petrus Abaëlardus Cabiloni apud S. Marcellum, quò ad captandum amœniorem & salubriorem aërem à Petro Cluoiacensi Abbate missus fuerat. Nam vt supra monuimus, cum non haberet pauperrimus ille Monachus, quò se conferret, ad Petrum Abbatem Cluniacensem post Senonense Concilium confugerat & Cluniaci ita permittente Innocentio pijssimo Pontifice per biennium fere moratus Nouicios edocuit multaque edidit pietatis & veræ pœnitentiæ sincera argumenta. Deinde morbo nescio quo lento correptus ab Abbate missus Cabillonem ibi verè pœnitens obiit. Qua de re statim Abbas Cluniacensis monitam voluit Heloïssam, ipsius quondam vxorem & Paracleti Abbatissam: vt patet ex hac eius ad eam Epistola.

„ Venerabili & in Christo plurimum dilectæ sorori Heloïssæ Abbatissæ Frater „ Petrus humilis Cluniacensium Abbas salutem quam promisit Deus diligentibus „ se. Acceptis litteris Charitatis tuæ, quas mihi nuper per filium meum Theobal-„ dum misisti, gauisus, & eas mittentis gratia amicabiliter amplexus sum. Volui statim rescribere quod animo insederat: sed impedientibus importunis curarum „ exactionibus, quibus plerunque imo pene semper cedere compellor, non po-„ tui. Vix tamen à tumultibus tandem interpolata die, quod conceperam, atten-„ taui. Visum est vt affectui tuo erga me, quem & tuis ex litteris & prius ex mihi „ missis Xeniis cognoueram, saltem verborum vicem redderem festinatem, & quan-„ tum in corde meo locum tibi dilationis in Domino seruarem, ostenderem. Re-„ uera enim non nunc primum diligere incipio, quam ex multo tempore me dile-„ xisse reminiscor. Necdum plenè metas adolescentiæ excesseram, needum „ in iuueniles annos euaseram quando nomen, non quidem adhuc Religio-„ nis tuæ, sed honestorum tamen & laudabilium studiorum tuorum mihi fa-„ ma innotuit. Audiebam tunc temporis mulierem, licet nec dum seculi nexibus „ expeditam, Litteratoriæ scientiæ, quod perrarum est, & studio licet secularis sa-„ pientiæ summam operam dare, nec mundi voluptatibus, nugis vel delicijs ab hoc „ vtili discendarum artium proposito retrahi posse. Cumque ab his exercitiis de-„ testandâ desidiâ pene totus torpeat mundus, & vbi subsistere possit pes sapientiæ, „ non dicam apud sexum fœmineum, à quo ex toto explosus est, sed vix apud „ ipsos viriles animos inuenire valeat, tu illo efferendo studio tuo mulieres omnes „ euicisti, & pene viros vniuersos superasti. Mox vero iuxta verba Apostoli, vt „ complacuit ei qui te segregauit ex vtero Matris tuæ, vocare te per gratiam suam, „ longè in melius Disciplinarum studia commutasti, & pro Logica Euangelium, „ pro Physica Apostolum, pro Platone Christum, pro Academia Claustrum tota „ iam & verè Philosophica mulier elegisti. Eripuisti victis spolia hostibus & de „ Thesauris Ægyptiacis per huius peregrinationis desertum transiens preciosum „ in corde tuo tabernaculum Deo erexisti. Cantasti cum Maria diuersa ratio-„ ne, Canticum Laudis & beatæ mortificationis tympanum, vt olim illa præ ma-„ nibus gerens noui modulaminis melos vsque ad ipsas Deitatis aures docta „ tympanistria transmisisti. Conculcasti iam incipiendo quod per Omnipotentis

gratiam bene perseuerando conteres vetusti anguis ac semper mulieribus insidiantis caput, atque elides, vt nunquam contra te vlterius sibilare audeat. Ostentui facis & facies superbum Principem mundi: & illum qui Diuina voce vocatur Rex filiorum superbiæ, & iuxta ipsius Dei ad B. Iob verba tibi ac tecum cohabitantibus ancillis Dei alligatum ingemiscere coges. Et verè singulare miraculum ac super omnia miranda opera extollendum, cum quo iuxta Prophetam Cedri non fuerunt altiores in Paradiso Dei, & cuius summitatem frondium abietes non adæquarunt, à fragili sexu vinci; & fortissimum Archangelum à muliere infirmissima superari. Gignitur tali duello maxima gloria Conditori: infertur è conuerso summa ignominia deceptori. Exprobratur ei hoc certamine non solum stultum, sed & super omnia ridiculum fuisse illum aspirasse ad æqualitatem sublimissimæ Maiestatis, qui nec breue luctamen ferre præualet fœmineæ debilitatis. Sustinet caput cuiuslibet victricis illius merito talis Victoriæ, gemmeam à Rege cœlorum Coronam, vt quanto in transacta pugna carne infirmior, tanto in remuneratione sempiterna appareat gloriosior. Hæc Charissima in Domino Soror, vere non adulando, sed exhortando dico, vt magnum in quo aliquandiu perstitisti, bonum attendens, ad cautè illud conseruandum animosior reddaris: vt sanctas illas quæ tecum Domino seruiunt, secundum gratiam à Deo tibi collatam, vt in eodem sollicitè agone contendãt, verbis pariter & exemplis accendas. Es enim vnum de animalibus illis, quæ Ezechiel Propheta vidit, licet sis mulier quæ non tantum vt Carbo ardere, sed vt Lampas ardere debes pariter & lucere. Es quidem Discipula veritatis, sed es etiam ipso officio quantum ad tibi commissas pertinet, Magistra humilitatis. Humilitatis planè & totius cœlestis Disciplinæ tibi à Deo Magisterium impositum est. Vnde non solum tui, sed & commissi gregis curam habere & pro vniuersis maiorem vniuersis debes mercedem recipere. Manet tibi certè palma pro omnibus: quia, vt optimè nosti, quotquot ducatu tuo mundum mundique Principem vicerint, tot tibi triumphos, tot gloriosa trophæa apud æternum Regem & Iudicem præparabunt. Sed nec omnino apud mortales insolitum est fœminas fœminis principari, nec ex toto inusitatum etiam præliari, ipsos insuper viros ad prælia comitari. Nam si verum est, quod dicitur.

Fas est & ab hoste doceri.

Et apud Gentiles Amazonum Regina Pentezilæa cum suis Amazonibus non viris, sed mulieribus Troiani belli tempore sæpe pugnasse scribitur, & in populo etiam Dei Prophetissa Debora Baruch iudicem Israël contra Etnicos animasse legitur. Cur ergo non liceat fœminas virtutis contra fortem armatum ad prælia præcedentes Ductrices fieri exercitus Domini? cum & illa, quod quidem indecens videbatur, manu tamen propria contra hostes pugnauerit, & hæc nostra Debora viros ipsos ad bella Diuina commouerit, armauerit, accenderit. Victo dein Iabin Rege, occiso Sisara Duce, deleto profano exercitu cecinit statim Canticum illa, illudque Dei laudibus Debora dicauit. Erit Dei gratia hæc faciente post datam tibi tuisque de longè fortioribus hostibus victoriam, longè tuum gloriosius Canticum, quod sic læta cantabis vt nunquam postea lætari, nunquam cantare desistas. Interim eris ancillis Dei, hoc est cœlesti exercitui, quod illa suo Iudaïco populo Debora, nec à tam luctuoso certamine aliquo tempore, quolibet casu nisi vincendo cessabis. Et quia hoc nomen Debora, vt tua nouit eruditio, linguâ Hebraicâ apem designat, eris etiã in hoc & tu Debora, id est Apis. Mellificabis enim tu, sed non soli tibi, quia quidquid boni per diuersos & à diuersis collegisti, exemplo, verbis modisq; quibus poteris, domesticis Sororibus seu quibuslibet aliis totum refundes. Satiabis hoc exiguo vitæ mortalis tempore & te, ipsam sacrarum litterarum secretâ dulcedine, & beatas sorores apertâ prædicatione, quo vsque iuxta vocem Propheticam in illa quæ promittitur, die distillent montes æternam dulcedinem, & colles fluant lac & mel. Hoc enim licet de tẽpore gratiæ dicatur, nil obstat, imo & dulcius est, vt de tempore gloriæ accipiatur. Dulce mihi esset diu tecum de huiusmodi protrahere sermonem, quia & famosa eruditione tua delector, & prædicata mihi à multis religione tua longè magis allicior. Vtinam te Cluniacus nostra habuisset! Vtinam te iucundus Marciniaci carcer cum cæteris Christi ancillis libertatem inde cœlestem exspectantibus inclusisset! Prætulis-

sem opes religionis ac scientiæ maximis quorumlibet Regum thesauris, & illarum sororum illud præclarum Collegium cohabitatione tua clarius rutilare gauderem. Retulisses & ipsa ab ipsis non modicum quæstum, & summam mundi nobilitatem ac superbiam pedibus prostratam mirareris. Cerneres omnigenos seculi luxus miranda parcitate mutatos, & sordida quondam vasa Diaboli in mundissima Spiritus S. templa conuersa. Videres puellas Dei Sathanæ vel Mundo velut furto subtractas, super innocentiæ fundamentum altos virtutum erigere parietes, & vsque ad ipsa Cœli fastigia felicis fabricæ cacumen producere. Lætareris Angelicâ Virginitate florentes castissimis viduis iunctas, & vniuersas pariter beatæ illius & magnæ resurrectionis gloriam sustinentes, infra arcta septa domorum etiam corporaliter beatæ spei velut sepulchro iam conditas. Quæ licet omnia & fortassis maiora cum tibi datis à Deo collegis habeas, licet forte nihil ad sacrarum rerum studium pertinens tibi addi possit, augeretur tamen augmento gratiarum non paruis, vt arbitror, commodis Reipublicæ nostræ.

Sed quamuis à dispensatrice omnium rerum prouidentia Dei hoc nobis de te negatum sit, concessum tamen est de illo tuo, de illo, inquam, sæpe ac semper cum honore nominando seruo ac verè Christi Philosopho M. Petro, quem in vltimis vitæ suæ annis eadem Diuina dispositio Cluniacum transmisit, & eam in ipso & de ipso super omne aurum & topazion munere chariore ditauit. Cuius sanctæ, humili ac deuotæ inter nos conuersationi, quod quantúmve Cluniacus testimonium ferat, breuis sermo non expliceat. Nisi enim fallor, non recolo vidisse me illi in humilitatis habitu & gestu similem; in tantum, vt non Germanus abiectior, nec ipse Martinus bene discernenti pauperior appareret. Cumque in magno illo fratrum nostrorum grege, me compellente gradum superiorem teneret, vltimus omnium vestitu incultissimo videbatur. Mirabar sæpe & in processionibus eo me cum reliquis pro more præcedente, pene stupebam tanti tamque famosi nominis hominem sic seipsum contemnere, sic se abiicere posse. Et quia sunt quidam Religionis Professores, qui ipsum quem gerunt habitum religiosum nimis esse cupiunt sumptuosum, erat ille prorsus parcus in istis, & cuiuscunque generis simplici veste contentus nihil vltra quærebat. Hoc & in cibo, hoc & in potu, hoc & in omni cura corporis sui seruabat: & non dico superflua, sed & cuncta nisi valde necessaria tam in se quàm in omnibus verbo pariter & vitâ damnabat. Lectio erat ei continua, oratio frequens, silentium iuge, nisi aut fratrum familiaris collatio, aut ad ipsos in conuentu de Diuinis publicus sermo eum loqui vrgebaut. Sacramenta cœlestia Immortalis Agni Sacrificium Deo offerendo, prout poterat, frequentabat. Imò postquam litteris & labore meo Apostolicæ gratiæ redditus est, pene continuabat.

Et quid multa? mens eius, lingua eius, opus eius semper Diuina, semper Philosophica, semper eruditoria meditabatur, docebat, fatebatur. Tali nobiscum vir simplex & rectus, timens Deum & recedens à malo, tali, inquam, per aliquantum temporis conuersatione vltimos vitæ suæ dies consecrans Deo pausandi gratia (nam plus solitò scabie & quibusdam corporis incommoditatibus grauabatur) à me Cabillonem missus est. Nam propter illius soli amœnitatem, quâ cunctis pene Burgundiæ nostræ partibus præminet, locum ei habilem prope vrbem quidem, sed tamen Arari interfluente prouideram. Ibi iuxta quod incommoditas permittebat, antiqua sua reuocans studia libris semper incumbebat: nec, sicut de magno Gregorio legitur, *momentum aliquod præterire sinebat, quin semper aut oraret, aut legeret, aut scriberet, aut dictaret.* In his sacrorum operum exercitiis eum aduentus illius Euangelici visitatoris reperit, nec eum vt multos, dormientem, sed vigilantem inuenit. Inuenit eum verè vigilantem & ad æternitatis Nuptias, non vt fatuam, sed vt sapientem Virginem euocauit. Attulit enim ille secum Lampadem plenam oleo, hoc est conscientiam refertam sanctæ vitæ testimonio. Nam ad soluendum commune mortalium omnium debitum morbo correptus, eoque ingrauescente in breui ad extrema perductus est. Tunc verò quàm sanctè, quàm deuotè, quàm Catholicè primò fidei, deinde peccatorum confessionem fecerit, quanto inhiantis cordis affectu Viaticum peregrinationis ac vitæ æternæ pignus, Corpus scilicet Redemptoris Domini acceperit, quàm fideliter corpus suum & animum hic & in æternum ipsi commendauerit, testes sunt

Religiosi

Religiosi fratres & totus illius Monasterij in quo Corpus S. Marcelli Martyris » iacet, conuentus. *Hoc Magister Petrus fine dies suos consummauit: & qui singulari* » *scientia Magisterio toti pene orbi terrarum notus & vbique famosus erat, in illius Disci-* » *pulatu qui dixit,* Discite à me quia mitis sum & humilis corde, *mitis & humilis per-* » *seuerans, ad ipsum vt dignum est credere, sic transiuit.* »

Hunc ergo venerabilis & charissima in Domino soror, cui post carnalem co- » pulam tanto validiore quanto meliore Diuinæ Charitatis vinculo adhæsisti, cum » quo & sub quo diu Domino deseruisti, hunc inquam, loco tui, vel vt te alteram » in gremio suo confouet, & in aduentu Domini, in voce Archangeli & in tuba » Dei descendentis de cœlo, tibi per ipsius gratiam restituendum reseruat. Esto ergo » in Domino memor ipsius. Esto etiam si placet nostri & sanctis sororibus tecũ Do- » mino famulantibus fratres congregationis nostræ ac sorores, qui vbique terrarum » pro posse suo eidem, cui & tu, Domino famulantur, sollicitè commenda. Vale. »

Sic Petrus vtriusque laudes prosequitur. Heloissæ quidem, cuius præsertim commendat pietatem & admirabilem omnium bonarum artium notitiam, ac proinde illam expetit Abbatissam Marciniaco Monialium Cœnoblo, quod iuris erat Cluniacensis, existimans illam, si se suasque socias ad illud transferret, mirum in modum illud illustraturam. Et eam forte ob rem Abbas illam inuisit. Petrum verò ingenti laudum præconio extollit, tum vt eum omni hæreseos suspicione absoluat, quod crimen illi impingebatur, tum vt Heloissam de ipsius obitu consoletur. Atque vt præterea eam sibi demereatur, iubet defuncti Corpus ad Paracletense cœnobium transferri, mittitque Epitaphium à se in honorem ipsius compositum.

Gallorum Socrates, Plato maximus Hesperiarum,
Noster Aristoteles, Logicis quicunque fuerunt,
Aut par aut melior, studiorum cognitus orbi
Princeps, ingenio varius, subtilis & acer,
Omnia vi superans rationis & arte loquendi,
Abaëlardus erat: sed tunc magis omnia vicit,
Cum Cluniacensem Monachum moremque professus
Ad Christi veram transiuit Philosophiam:
In qua longæue benè complens vltima vitæ
Philosophis quandoque bonis se connumerandum
Spem dedit, vndenas Maio reuocante Kalendas.

Nec his contentus Petrus Venerabilis inclytam Heloissam inuisit, vt suauissimis sermonibus eam consolaretur, eiusque vicissim ipse colloquio, quia famæ tantum tuba eam nouerat, recrearetur. Quamobrem illa tantæ gratiæ memor gratias illi agit per Epistolam, Astralabiumque suum iam grandem illi commendat, vt eius opera in Parisiensi Ecclesia, vel in alia qualibet præbendam obtinere possit. Sic igitur illa.

Epist. Heloissæ Petrum ad Cluniacensem.

. Petro Reuerendissimo Domino & Patri ac venerabili Abbati Cluniacensium » Heloissa humilis Dei & eius ancilla spiritum gratiæ Salutaris. Visitante nos Dei » misericordia, dignationis vestræ nos visitauit gratia. Gratulamur, Pater benignis- » sime, & quod ad paruitatem nostrã magnitudo vestra descenderit, gloriamur. Est » siquidem vostra visitatio magna magnis quibuslibet gloriatio. Norunt alij quan- » tum vtilitatis vestræ contulerit præsentia sublimitatis. Ego certè non dicã enarrare » dictu, sed nec ipso valeo comprehendere cogitatu, quàm vtilis, quàm iucundus » vester mihi fuerit aduentus. Abbas noster, Dominus noster apud nos anno præ- » terito 16. Kalend. Decemb. Missam celebrastis, in qua Spiritui sancto nos com- » mendastis, in Capitulo diuini nos sermonis elogio cibastis, Corpus Magistri nobis » dedistis, ac Beneficium Cluniacense concessistis. Mihi quoque, quam nec Ancillæ » nomine dignam sublimis humilitas vestra tam scripto quàm verbo sororem » vocare non dedignata est, singulare quoddam velut amoris & sinceritatis priuile- » gium donastis, Tricennarium scilicet, quod mihi defunctæ Conuentus Clunia- » censis persolueret. Indixistis etiam, quod donum illud sigillatis confirmaretis » apicibus. Quod itaque Sorori imò ancillæ concessistis, Frater, imò Dominus im- »

„ plearis. Placeat etiam vobis aliud sigillum mittere, in quo Magistri absolutio lit-
„ teris apertis contineatur vt sepulchro eius suspendatur. Memineritis & amore Dei
„ & nostri Astralabij vestri, vt aliquam ei vel à Parisiensi vel alio quolibet Episco-
„ po præbendam acquiratis. Vale. Dominus vos custodiat & præsentiam vestram
„ quandoque nobis exhibeat.

Respondet Abbas & post officiosa quædam verba, ingentis affectus argumenta, de absolutione M. Abaelardi, deque Astralabio filio pauca hæc subiungit. Mit-
„ to etiam sicut mandastis M. Petri absolutionem in Charta similiter scriptam & si-
„ gillatam. Astralabio vestro vestrique causâ nostro, mox vt facultas data fuerit, in
„ aliqua nobilium Ecclesiarum præbendam libens acquirere laborabo. Res tamen
„ difficilis est, quia vt sepe probaui, ad dandas in Ecclesiis suis præbendas variis
„ obiectis occasionibus valde se difficiles præbere Episcopi solent. Faciam tamen
„ causâ vestri quod potero, mox vt potero. Vale.

Absolutio M. Petri Abaelardi.

Ego Petrus Cluniacensis Abbas, qui P. Abaëlardum in Monachum Cluniacensem recepi, & Corpus eius furtim delatum Heloïssæ Abbatissæ & Monialibus Paracleti concessi, authoritate omnipotentis Dei & omnium sanctorum absoluo eum pro officio ab omnibus peccatis suis.

Cum ergo certum sit Petrum Abaelardum hoc anno obiisse, sedente adhuc Innocentio, pater quàm absurde hallucinentur cum Platina & Genebrardo nonnulli authores, qui scribunt Lucij II. Pontificis Max. qui Cœlestino successit, & anno tantum 1144. Pontificatum obtinuit, consensu congregatum Concilium in Gallia contra Abaëlardum, qui in contrarionibus victus non modo sententiam mutauerit, sed Monasticam vitam professus sit.

Eodem anno idem Petrus Cluniacensis Alchoranum de Arabico in Latinum verti curauit, vt sciret Ecclesia Catholica quàm vilis quàm friuola, quàm apertis mendaciis plena sit impij Mahumetis Doctrina, quæ à temporibus Imperatoris Heraclij Saracenos infecerat.

1444.

Anno 1444. obiit Innocentius II. eique successit M. Guido de Castellis Petri Abaëlardi olim discipulus eiusque defensor acerrimus, vir litteratissimus, post assumptionem ad Pontificatum Cœlestinus appellatus, de quo sic habet Teulfus in Chronico Mauriniacensi. *Innocentius debitum humanæ conditionis exsoluens Romæ defunctus est: cuius honori subrogatus est Cœlestinus, qui alio nomine M. Guido de Castellis nominatus est. Hic vero prælatione dignissimus erat, quoniam ei tria quæ inter homines pene habentur præcipua, simul confluxerant, celebremque Magistrum reddiderant, Nobilitas scilicet generis, mentis industria in omni statu æqualis, Litterarum quoque, quarum Doctrinæ intentissimus fuit, scientia multiformis.* Extat ad eum Bernardi Clare-Vallensis Epist. 239. contra Vvillielmum Eboracensem intrusum, cuius causa iam agitata fuerat apud Innocentium & remissa ad Decani Eboracensis iuramentum, verum Legati Pontificij corruptione peruersè & impiè decisa, vt fama ferebat, & Bernardus contendebat.

Ab hoc Pontifice Theobaldus olim Abbas Beccensis, tum verò Cantuariensis Archiepiscopus obtinuit in Anglia Legatione Apostolica fungi amoto Henrico Vvintoniensi Episcopo Stephani Regis Fratre. Vnde inter eos graues emerserunt lites: quarum occasione Professio Legum apud Oxoniam cœpit exerceri, vt notat Geruasius Dorobernensis in Actis Pontificū Cantuariensium his verbis: *Erat diebus illis Apostolicæ sedis legatus Henricus Vvintoniensis Episcopus qui erat frater Regis.* Hic cum de iure Legati licet priuilegium suum plusquam deceret ex-
„ tenderet in immensum, suumque Archiepiscopum & Episcopos Angliæ, vt sibi
„ occurrerent, quolibet euocaret, indignatus Theobaldus & Thomæ Clerici Lun-
„ doniensis industria fretus egit apud Cœlestinum Papam qui Innocentio successit,
„ vt amoto Henrico Theobaldus in Anglia legatione fungeretur. Oriuntur hinc
„ inde discordiæ graues, lites & appellationes antea inauditæ. *Tunc leges & causi-
„ dici in Angliam primò vocati sunt, quorum primus erat M. Vacarius. Hic in Oxe-
„ nefordia legem docuit*, & apud Romam M. Gratianus & Alexander qui

& Rodlandus in proximo Papa futurus Canones compilauit.

Extat quoque ad eundem Cœlestinum Arnulphi Lexouiensis Epistola congratulatoria de promotione sua, quæ legitur in 2. Tomo Spicilegij Dacheriani his verbis. *Sustulit virum gloriosæ memoriæ Innocentium Papam* necessitas humanæ conditionis è medio, cuius Ecclesia Dei liberata triumphis, cuius adornata virtutibus, cuius denique magnificentia fuerat sublimata, qui eam humilibus placabilem, tyrannis autem formidabilem reddens, quanto plus prauitati terroris inferebat, tanto Religioni plus exhibuit Charitatis. Quod sanè tam regularis Disciplinæ quàm Monasticæ Religionis prouectus ostendit. Cum Ciuitates & Castella passim pro secularibus Regulares Clericos habeant, & deserta plus hodie Monachorum, quàm ferarum quondam habuerunt bestiarum. In morte igitur eius spem sibi rediuiuam posuerat desperata malignitas vt tunc ad nefarios liberè conatus erumperet & statum triumphantis in omnibus Ecclesiæ conculcaret. At vero in promotione vestra quasi quodam statim languore spes maligna contabuit. Bonis orta est ex timore securitas, & exultationes Dei in gutture omnium sonuerunt. Non enim ambigunt, quin vestræ sanctitatis studio propagetur quod pio eius labore plantatum est. Quis enim audeat sperare dissimilia & minora de vobis, quem adeo & prioris vitæ rudimenta commendant, & modernæ promotionis auspicia Diuinâ probant voluntate prælatum? Sapientia enim cuius est à fine vsque ad finem fortiter ac suauiter bene cuncta disponere, fortiter hoc de vobis, quia efficaciter, suauiter quia concorditer adimpleuit. Sed nec soli sibi Rom. Ecclesia tanti operis laudem arroget, nec inuidiosè aduersum nos de tanta concordia glorietur, quoniam in hoc ipsum à multo iam tempore minorum Ecclesiarum vota conuenerant, nec alium adeo magnificentiæ tanti Prædecessoris idoneum Roma nobis offerre poterat successorem. Fecit sanè tantam excellens virtutis vestris prærogatiua concordiam, contra quam vel nullus erat vel nullus ausus est aduersarius apparere. Verum est etiam electores vestros longè antea inde à nobis quasi quoddam accepisse mandatum, cuius fines excedere non habebant: quoniam quod multo ante aduenarum præsagio præsumptum erat, Incolarum voce completum est, ipsorumque consensum nostra desideria celebrauerunt. Loquar ergo ad Dominum meum eum sim puluis & cinis, loquar deuotus filius vnico Patri meo. Quanto, Domine pluribus desideriis expetitus es, quanto feliciore concordia præelectus, quanto maiore omnium exultatione susceptus, tanto te Deo & hominibus intelligis obligatum. Gratiam diuinæ dignationi, gratiam humanæ beneuolentiæ debes. Institutum tibi est vt dignus sit exspectatione prouentus, vt Deo scilicet reuerentiam, hominibus exhibeas pietatem. Inter alios verò obsecro ne te semper pristinæ mihi Maiestas tantæ Dignitatis obducat, sed viuat mihi apud serenitatem tuam benignitatis affectus, teque prædecessori tuo in gratia mihi & beneuolentia sentiam successisse. Venissem autem ad vos, nisi circa confirmandam mihi recedentem noui Principis gratiam & resarciendas Ecclesiæ & Domus nostræ ruinas, & curanda Germanorum funera grauius occuparer. Quibus causis nec tempus adhuc, nec alacritatem habui, nec expensas. Veniam autem Deo volente quàm citius, vt oculis meis vultus vestri serenitas illucescat & ariditatem meam quasi vberior de proximo nouæ benedictionis riget vbertas, quia modi quod id quod sum, totus sum sanctitatis vestræ sanctæque Rom. Ecclesiæ deuotissimus seruus.

Verum quam Pontifex ille dederat spem suæ in regenda Ecclesia peritiæ & prudentiæ, breui excidit. Post quinque enim paulo plus menses à sua promotione fato communi functus est. Cui subrogatur Girar dus de S. Cruce: isque Lucius II. appellari voluit. Quo sedente longè inualuit defectio Politicorum seu Arnoldistarum Romanorum, qui authore Arnoldo Brixiensi, vt supra dictum est, antiquum Reipub. Rom. statum instaurare cupientes, Ordinem Senatorũ, Equestrem & Plebeium, item & Patricios qui Remp. regerent, restituerunt atque ab omni iurisdictione & administratione Pontificia exemerunt, solam illi Religionis curam relinquentes. Lucius itaque Cœlestini successor omnium Pontificum primus eorum iniurias expertus & passus est: qua de re sic Otho Frisingensis. *Per idem tempus Lucius Papa* vir pro mansuetudine & humilitate sua

„ grauem à Ciuibus persecutionem passus humiles ad Regem Conradum tam „ suam oppressionem continentes, quàm de incolumitate & prosperitate eius Deo „ gratias agentes, ipsumque ad Patrocinium Rom. Ecclesiæ inuitantes, litteras mit- „ tit in hunc modum. Lucius &c: Omne datum optimum......Populus enim Rom. „ nullas insaniæ suæ metas ponere volens, Senatoribus quos ante instituerat, Pa- „ tricium adiiciunt, atque ad hanc dignitatem Iordanem Petri Leonis filium eli- „ gentes, omnes ei tanquam Principi subiiciuntur.

Scribunt quoque Romani Ciues ad eundem Conradum, vt ex ipso Othone intelligimus, qui hæc præmittit de Arnoldo. *His diebus Arnoldus quidam Re-* „ *ligionis habitum habens* sed eum minimè, vt ex Doctrina eius patuit, seruans ex „ Ecclesiastica honoris inuidia vrbem Romam ingreditur, ac Senatoriam digni- „ tatem Equestremque ordinem reuocare adinstar antiquorum volens totam pene „ vrbem ac præcipuè populum aduersus Pontificem suum concitauit. Vnde & ad „ eorum temeritatis vel potius fatuitatis corroborationem, ab eis ad Principem de- „ stinatum tale rescriptum inuenitur.

„ Excellentissimo atque præclaro Vrbis & Orbis totius Domino Conrado D. G. „ Romanorum Regi semper Augusto Senatus populusque Romanus salutem & „ Rom. Imperij felicem & inclytam gubernationem. Regali excellentiæ per pluri- „ ma iam scripta nostra facta & negotia diligenter exposuimus, & quomodo in ve- „ stra fidelitate permaneamus, ac pro vestra Imperiali corona exaltanda & omnino „ augenda quotidie decertemus. Ad quæ quia Regalis industria, vt postulauimus „ rescribere dignata non fuit, planè tanquam filij & fideles de Domino & Patre sa- „ tis miramur. Nos enim quidquid agimus, pro vestra fidelitate & honore facimus. „ Et quidem Regnum & Imperium Romanorum vestro à Deo regimini concessum „ exaltare atque amplificare cupientes, in eum statum quo fuit tempore Cōstantini „ & Iustiniani, qui totū Orbē vigore senatus & Populi Rom. suis tenuere manibus, „ reducere Senatu pro his omnibus D. G. restituto, & eis qui vestro Imperio sem- „ per rebelles erant, quique tantum honorem Imperio Rom. surripuerunt, magna „ ex parte conculcatis, quatenus ea quæ Cæsari & Imperio deberentur, per om- „ nia & in omnibus obtineretes, vehementer atque vnanimiter faragimus atque stu- „ demus: & ob huius rei effectum, bonum principium ac fundamentum fecimus. „ Nam pacem & Iustitiam omnibus eam volentibus obseruamus, fortitudines id „ est Domos & Turres Potentum vrbis, qui vestro Imperio vnà cum Siculo & Papa „ resistere parabant, cepimus, & quasdam in vestra fidelitate tenemus, quasdam „ vero subuertentes solo coæquauimus. Sed pro his omnibus quæ pro vestræ dile- „ ctionis fidelitate facimus, Papa Franchipanes & filij Petri Leonis homines & ami- „ ci Siculi excepto Iordane nostro in fidelitate vestra Vexillifero & adiutore, Pto- „ lomæus quoque & alii plures vndique nos impugnant, ne liberè, vt decet Impe- „ rialem Regio Capiti valeamus imponere coronam. At nos quoniam amanti nul- „ lus labor grauis est, licet inde plurima damna sustineamus, pro vestro amore & „ honore gratanter patimur. Scimus namque nos à vobis proinde præmium si- „ cut à Patre recepturos, vosque in eos sicut in Imperij hostes vindictam da- „ turos.

„ Cum tanta igitur nostra in vobis fidelitas sit, tantaque pro vobis sustineamus, „ precamur ne spes ista nobis deficiat, ne Regia dignitas nos vestros fideles & fi- „ lios despiciat. Neque si in Regalibus auris aura sinistra de Senatu & nobis flauerit, „ in eam intendat aut respiciat, quia qui de nobis vestræ altitudini mala suggerunt, „ de vestra & nostra quod absit, dissensione lætari volunt, & vtrosque vt soliti sunt, „ callidè opprimere moliuntur. Sed circa hæc ne fiant, Regalis prudentia vt decet „ sollicita sit & prouida, reminiscaturque vestra solertia, quot & quanta mala Pa- „ palis Curia & dicti quondam Ciues nostri Imperatoribus qui fuerunt ante vos, „ fecerint, & nunc deteriora vobis cum Siculo facere tentauerint. Sed nos Christi „ gratia in vestra fidelitate viriliter eis resistimus, ac plures ex illis ab vrbe sicut pes- „ simos Imperij hostes, vt sunt, pepulimus. Appropinquet itaque nobis Imperialis „ celeriter vigor, quoniam quidquid vultis in vrbe obtinere, poteritis. Et vt breuiter „ ac succinctè loquamur, potenter in vrbe quæ caput mundi est, vt optamus habi- „ tare toti Italiæ ac Regno Teutonico, omni Clericorum remoto obstaculo libe- „ rius & melius quàm omnes fere antecessores vestri, dominari valebitis. Sine mo-

ra ergo precamur, vt veniatis & interim de statu vestro, quem semper desideramus, salubrem & prosperum de his Regalibus litteris ac nunciis lætificare dignemini.

Cæterum Lucius, quandiu sedit, Ecclesiam bonis moribus & disciplinis reformare pro posse studuit missis insignibus Legatis Alberico Ostiensi in Franciam, & Aimerico Tusculanensi in Angliam. A quibus viris Abbatiam B. Benedicti super Ligerim alias Floriacensem in perniciosо statu positam tam Monachorum leuitate, quàm Pastorum assensu, vt ait author Chronici Mauriniacensis, qui hisce temporibus florebat, reformatam legimus. Itaque Mauriniacensis Cœnobii Abbatem Machariũ ad Floriacense transtulerunt relictâ Mauriniacensibus potestate subrogandi sibi alius Abbatis. Illi autem Theuinum Argenteoli Priorem multimoda sapientiæ laude famosum elegerunt: de quo, inquit idem author, sine mendacii ambiguitate affirmare possum, quia omni tempore suo non est in Francia *elegantior & speciosior visa persona.* Obiter autem notate conuenit Floriacenses scholas tam celebres aliàs tamque illustres, his temporibus omnino contabuisse.

At hisce temporibus Andegauensis schola sub Vlgerio Episcopo magnæ famæ & commendationis erat: qui quidem Episcopus diu earum Magisterium tenuerat: ad Dignitatem verò promotus Episcopalem, vndequaque potuit, viros peritos ad docendum præmiis & beneficiis inuitauit, vt patet ex hac Epistola cuiusdam Herberti, vt videtur ad Hilarium Aurelianensem, magnæ tum famæ & existimationis virum, quem tunc alibi docentem ad scholas Andegauenses reuocare conatur propositis eorum exemplis, quos Vlgerius Episcopus ex schola ad dignitates Ecclesiasticas promouerat. Est autem Epistola eiusmodi.

Schola Andegauensis.

Hilario Aurelianensi clarissimo & fidelissimo suo Her. vtique suus, vita peccator, habitu reus, sic temporalem sapientiam administrare, vt de cœlesti fonte sapientiæ valeat haurire. Iam satis fili mi, superque satis præsentiam tuam desiderauimus: iam diu absentiam tuam passi sumus. Celeriter igitur, fili mi, velle nostrum adimplens reme[illegible], & ciuitatem nostram quæ desiderio tui languet, adueniens recrea. Quanticunque enim Clerici nobiles & diuites, gloriosi & potentes Andegauis conueniant, tu tamen vnus, cuius præsentia studium illorum decoraret, per absentiam tuam illud vilificas. Cuicunque Magistro seu Vasleto, seu Gordoni seu Ranulfo, sed Eutebuo, ipsi adhæserint, te tamen quasi inter cæteros florem expostulant. A te audire gestiunt, quod à te percipiunt, pro munimento & authoritate deferunt. Cæteri namque vel scientiæ sunt minoris, vel linguæ impeditioris. Tu autem Dei gratia & in litteris plurimum vales, & eadem gratia quam interius nosti lingua interprete ad intelligentiam profers; de cuiusmodi bono Quidam sic ait. *Facundia Dei donum est, quando quis quod commodè intelligit, commodè potest proloqui.* Quæ autem de te perhibui, ex illis qui ad me veniunt, multotiens audiui. Quanti te faciat D. Andegauensis, recordare: & girouagatione tua intermissa tandem ad nos reuertere. Attende quoque quia M. Vlgerius bonos Clericos magnipendit, & si vnquam eos retinere potest, amplis ipsos honoribus extollit. Bœmundum Archidiaconum, Vasletum Magistrum Scholarum, Radulfum & Petrum Canonicos tibi in exemplum afferas. Quos omnes præfati Episcopi ad summos honores extulit benignitas. Nolo tamen vt scholam tuam turpiter & ante tempus deseras; imo vsque ad Pentecostem mo[illegible] boni & stabilis Magistri obtineas. Clericos tuos non tantum litteris, sed etiam moribus instrue & ne turpis fama de schola tua exeat, Scholarium licentiam retunde: Quid Radulfo apud Castellum Gunterii acciderit, vides, & ne simile quid incurras, vigilanter attende. Mea paruitas ipsum qui fons est bonitatis frequenter exorat, vt te & tuos ab omni infamia & turpitudine custodiat. Valete.

Legitur hæc Epistola tom. 4. Historiæ Quercetanæ: & ex ea euidenter colligimus scholas Andegauenses tunc temporis nobilium & diuitum scholasticorum frequentia abundasse. Quas & ipse Vlgerius diu rexerat. Fuit enim Scholasticus seu Cancellarius Ecclesiæ; deinde Archidiaconus Transligerensis, postremo electus Episcopus anno 1124. vel. an. 1125. cuius meminit Ordericus Vitalis l. 12. his verbis. *Post Rainaldum Andegauorum Episcopum Ecclesiæ regimen Vlgerius*

suscepit, cuius vita & religione & scientiâ collucens populis lumen veritatis suggerit. Accusatus fuit apud Lucium Pontificem, quod contra Canones Altarium Redemptionem exigeret. Nam vt scribit doctissimus Sirmundus in Notis ad Gaufridum Vindocinensem super Ep. ad Vlgetium scriptam, cum nonnulli Ecclesias vel à se conditas vel iuris sui Monasteriis offerent, vt in eorum essent potestate, quod fieri nequibat absque Episcoporum consensu, quandoquidem Iure Canonum Ecclesiæ omnes in Episcoporum sunt ordinatione & potestate, Episcopi nonnunquam Ecclesias Monachis hac lege permittebant, vt statis annis quotiescunque illorum Vicarii mutarentur, certam pecuniam Episcopo penderent, quæ *Altarium Redemptio* dicebatur. Hanc vt nefariam & Simoniacam prohibuit Vrbanus II. in Synodo Claromontana. At fuerunt nihilominus deinde Episcopi, qui pro illa Redemptione multorum annorum, annui census pensitationem exigerent. Quo in numero fuerunt Iuo Carnotensis, Ranulfus Santonensis & Vlgerius Andegauensis: quos eo nomine redarguit Paschalis II. Decreto illo quod ad calcem obseruationum exhibet Sirmondus.

Extant quædam Vlgerij ad Lucium Papam Epistolæ, ex quibus intelligitur aliunde fuisse sibi notum illum Pontificem: testatur quoque se valde senem & infirmum eo tempore fuisse, ac proinde se non posse Romam proficisci, suo verò loco & vice Peloguinum Officialem mittit. *Impediente infirmitate mea & senectute ad vos, Charissime Domine, venire non sufficio.* Eundem Bernardus Clare-Vallensis Ep. 200. acriter increpat, quod aduersus Abbatissam Fontis-Ebraldi de Iurisdictione litigaret. *Non verebor ætatem, dignitate non terrebor, non cunctabor ad nomen grande Magistri Vlgery: nam quò grandius scandalum, seniorem increpabo, Episcopum arguam, Magistrum conabor docere, consilium dare sapienti.*

Controuersia ista quæ videtur fuisse de primitiis Conuentus Logiarum Fontebraldensis Ordinis, mota fuerat ante an. 1119. Tuneque Vlgerius erat Archidiaconus Andegauensis: eadem delata fuerat ad Curiam Rom. & in eam extat Bulla Innocentij data Laterani Nonis Iul. quâ ait se Gaufrido Carnotensi Episcopo & Apostolicæ sedis Legato dedisse in mandatis, vti Petronillam Abbatissam & sororum Conuentum Sanctimonialium ab iniuriis & vexationibus Vlgerij vindicaret. Extat & in Notis Ioannis Picardi Canonici San-Victorini ad Ep. 200. D. Bernardi fragmentum Epistolæ Guillelmi Guadradi Filij Baronis de Ionsaco Episcopi Santonensis, quâ eum vt Magistrum suum in opem auxiliumque deposcit. *Vlgerio D. G. Andegauensium Episcopo Domino atque Magistro suo Guillelmus Santonensis Ecclesiæ Episcopus, sic transire per temporalia, vt non amittas æterna. Quoniam apud omnes & præ omnibus Vos vt Magistrum & Dominum meum diligo: idcirco in meis maximis necessitatibus ad vos confugio.* & sub finem. *Aurem itaque benignitatis precibus meis accommodate & ad vestrum Clericum absque omni dilatione festinate.*

Idem Picardus duos commemorat Vlgerios vnum Episcopum; alterum sub eo Magistrum Scholarum, huncque illi successisse scribit & confirmat ex eiusdem Epistola ad Hilarium Amicum, quæ talis est. *Vlgerius D. Gr. Magister Scholarum Andegauensis Ecclesiæ Hilario dilectissimo... Me siquidem diutinâ paupertate laborantem & onus penuriæ meæ vtcumque sustentantem tandem Diuina misericordia respexit, qui Magisterium Scholarum B. Mauricy per D. Vlgerium Episcopum mihi benignè contulit. Vos autem scitis, quanta sit Dignitas illius honoris, & quantus sit reditus, minimè ignoratis.* Verum vt vt sit de duplici Vlgerio, vnus tantùm videtur fuisse Episcopus ab anno circiter 1129. ad an. 1149. cui successit Notmanus de *Doué*.

Extat eiusdem Lucij Epistola ad Canonicos San-Genouefianos tum adhuc seculares, vt permitterent San-Victorinis liberè frui præbenda quam in eorum Ecclesia obtinuerant: sic enim habet.

» Lucius Episcopus S.S. D. Dilectis filiis Canonici S. Genouefæ Sal. & Apostol.
» benedictionem. Ecclesia B. Victoris per gratiam in Religione & honestate profi-
» cit: & Ordo Canonicus qui ab ipsis Apostolis principium habuisse dignoscitur, in
» ea obseruatur, vnde per Apostolica scripta vestram rogamus Vniuersitatem, qua-
» tenus pro B. Petri & nostra reuerentia Fratres ibidem Domino seruientes diliga-
» tis & honoretis, & in diuisione Præbendarum vestrarum, Præbendam quæ in ve-
» stra Ecclesia illis concessa est, eos integrè & sine diminutione habere faciatis:
» nequaquam enim propter Religionem inter minores, sed potius inter maiores

suam debent accipere portionem. Datum Laterani IX. Kal. Iun. Hinc intelligitur Canonicos San-Genouefianos non facilè admisisse in suum consortium San-Victorinos, propterea quòd isti regulares, illi seculares essent.

Eodem anno 4. id. Iunij obiit Henricus cognomento Aper, archiepiscopus Senonensis ex illustri Gente Dominorum *de Boisrogue* in Lodunensi pago. Electus fuerat ann. 1122. ex Canonico Senonensi. Vir magnæ famæ & authoritatis, in habitu actuque seculari honoratus, fidelis & Regiæ Maiestati familiaris, inquit Bernardus Ep. ad Honorium Papam. Ab Innocentio II. à sacris suspensus est, propterea quod in nuptiis Archembaldi de Soliaco & Mathildis Balgenciacensis, cum obiiceretur consanguinitas, neglecta Archembaldi ad Curiam Rom. appellatione, de parentela quæ proponebatur, testium iuramenta accepisset: vt legitur in Bulla Innocentij ad ipsum data. Ei autem successit Hugo *de Toucy* ex Præcentore Senonensis Ecclesiæ, frater Guillelmi Antissiodorensis Episcopi.

Lucio adhuc sedente capta est & euersa Edessa Ciuitas à Turcis, Christianis interim dormitantibus. Hinc autem arripuit Bernardus Clare-Vallensis occasionem concionandi Cruciadam: ac proinde reconciliare conatus est Principes Regnorum, vt vnanimiter ad expulsionem Turcarum conspirarent, qua de re dicemus ad an. sequentem. Imprimis verò eo mediante simultas, quæ inter Regem Ludouicum & Comitem Theobaldum incanduerat, sopita est, vt ait Vincentius Bellouacus.

Porro Lucius post quinque menses Prælationis obiit summo omnium honorum dolore, eique successit Bernardus Pisanus, qui se Eugenium III. appellari voluit. Id autem diuino quodam beneplacito accidit: nam cum post mortem Lucij non conuenirent inter se Cardinales, quem è suo numero deligerent, omnes tandem vnanimi consensu assumpserunt Bernardum è Monacho Clare-Vallensi & Bernardi Abbatis Discipulo S. Anastasij extra Romam Abbatem, virum pium & sanctum: quod quidem cœnobium paulo antè Innocentius II. instituerat. De hac electione extat Bernardi Clare-vallensis ad Curiam Rom. Ep. 235 & ad ipsum Eugenium Ep. 237. congratulatoria. Is autem anno tantum 1145. sedere cœpit. Verum hic hæsitabit aliquis in nomine, nam non constat, an iste sit M. Bernardus Pisanus quondam Academiæ Parisiensis Professor, qui præpositus fuit M. Petri Comestoris, an alius. Ratio difficultatis petitur ex verbis Petri Cardinalis Sancti Chrysogoni ad Alexandrum III. ad quem sic scribit de M. Petro Comestore. *Litteraturam & honestatem M. Petri Manducatoris Decani Trecensis vos non credimus ignorare. Magister autem Bernardus Pisanus quondam præpositus eius, tantæ litteraturæ est, & ita honestè & laudabiliter est semper in illis partibus conuersatus, quod ab omnibus sufficiens testimonium perhibetur, & maximis honoribus dignissimus reputatur.* Certè ex his verbis nihil aliud videtur posse intelligi, quàm tunc M. Bernardum Pisanum Alexandro fuisse commendatum, atque adeo post mortem Eugenij & aliorum Pontificum qui Alexandrum præcesserunt: vnde fit, vt non possit esse Bernardus iste qui Eugenius III. appellatus est. Alij volunt per parenthesim verba ista legi (*Magister autem Bernardus Pisanus quondam præpositus eius*) sicq; facile esse illa cum verbis Teulfi in Chronico Mauriniacensi conciliare qui sic habet. *Lucij successionem obtinuit Eugenius, qui & Bernardus Pisanus tunc temporis Clare-Vallensis Monachus, vir continentissimæ conuersationis & vitæ.* Nam hic sensus erit verborum Cardinalis S. Chrysogoni, quod inquiunt commendet Alexandro M. Petrum Comestorem, & ex eo quòd litteratus esset, & quòd olim discipulus fuisset Bernardi Pisani, antequam Monachus fieret Clare-Vallensis & ad Papatum promoueretur. Verum *Præpositi* nomen hoc seculo aliud significabat, vt dicemus in synopsi.

Porro hic Pontifex multa passus est à Romanis initio sui Pontificatus, qui fuit an. 1145. multa quoque passi Cardinales consilio turbulento Arnoldi de Brixia, fauore Ciuium in vrbem intrusi: quâ de re sic Otho Frisinghensis l. 2 de Gestis Friderici c. 20. *Circa principia Pontificatus Eugenij pestifere Arnoldus vrbem ingressus, cum eam contra Pontificem suum in seditionem excitatam inuenisset, viri sapientis haud sectatus consilium de huiusmodi dicentis*, Nec in eius ignem ligna struas, *amplius eam in seditionem excitauit, proponens Antiquorum Romanorum exempla, qui ex Senatus maturitatis consulto & ex Iuuenum animorum fortitudinis ordine & integritate totum Orbem terræ suum fecerint. Quare reædificandum Capitolium, renouandam dignitatem*

Senatoriam, reformandum Equestrem Ordinem docuit. Nihil in dispositione vrbis ad Romanum spectare Pontificem. Sufficere sibi Ecclesiasticum Iudicium habere. In tantum verò huius venenosæ Doctrina cœpit inualescere malum, vt non solum Nobilium Romanorum ipsis videlicet aduersantium, sed Cardinalium diruerentur Domus & splendida Palatia, verum etiam de Cardinalibus Reuerenda persona inhonestè sauciatis quibusdam à furenti plebe tractarentur. Eadem de re sic Ligurinus.

Ast vbi de medio sublato Præsule summo
Eugenius sacra suscepit iura Cathedra,
Ille Petri solidam cupiens conuellere Petram,
Vt caput infirmum per catera membra dolorem
Diffundit, Romana Petri temerarius ausu
Mœnia sacrilego, totamque nefarius vrbem
Inficit impuri corruptam semine verbi,
Et populi tantas in Clerum concitat iras,
Vt penitus nullum summo deferret honorem
Pontifici, Clerumque odio vexaret iniquo.
Et si quis, cui mens aqui reuerentior esset,
Et meliora pio flagrarent viscera voto,
Forte refragari seu dissuadere furorem
Ausus erat, seseque nouis opponere Monstris,
Omnibus ereptis, subuersa funditus ade,
Corporis afflictu, seu tandem sanguine fuso
Clericus, aut etiam Popularis facta luebat.
Quin etiam titulos vrbis renouare vetustos,
Patricios recreare viros, priscosque Quirites
Nomine plebeio secernere, nomen Equestre,
Iura Tribunorum, sanctum reparare Senatum,
Et senio fessas mutasque reponere leges,
Lapsa ruinosis & adhuc pendentia muris
Reddere primauo Capitolia prisca nitori.
Consiliis armisque sua moderamina summa
Arbitrio tractare suo, nil iuris in hac re
Pontifici summo, modicum concedere Regi
Suadebat populo. Sic læsa stultus vtraque
Maiestate reum geminâ se fecerat aulâ.

Dum Arnoldus omnia miscet Romæ, Henricus olim Monachus tunc de Monacho factus apostata in agro Tolosano hæreses spargit impune, Petrique Brusij Hæresiarchæ errores tuetur eo audacius, quò se Hildefonsi Comitis de S. Ægidio penitiori gratia suffultum sentit, quem nempe falsâ pietatis specie deceperat. De hoc hæretico dicemus infra.

Eodem anno circa festa Paschalia habita sunt apud Vezeliacum in Burgundia Comitia pro expeditione Hierosolymitana contra Turcas, quibus malè scribunt aliqui Eugenium præsedisse; nondum enim hoc anno in Franciam venerat; sed in iis post Concionem à D. Bernardo fortiter & verè Christianè prolatam Ludouicus Rex & Regina ab eo Crucem acceperunt, & coram omnibus sacram militiam professi sunt. Quod à Rege ideo factum referunt, vt Vitriacensis incendii culpam expiaret. In eam verò rem dicitur quoque Rex omnes Proceres hac oratione excitasse, quæ legitur in Chronico Mauriniacensi.

» Magnum dedecus nobis emerget, si exprobrare cœperit Philisthæus familiæ
» Dauid, si possidere cœperit Gens Dæmoniaca, quæ Gens cultui Domini dedi-
» ta tempore longo obtinuit. Si canes mortui viuidam probitatem deluserint,
» maximéque Francorum, quorum virtus etiam inter vincula libera fuit: quæ in
» quantalibet necessitate arctata contumeliam etiam illatam pati non potuit, quæ
» amicis in tempore opportuno adiutorium promptè tulit, inimicos etiam post
» mortem persequi non cessauit. Non insolescat igitur ipsa virtus, sed amicos Dei
» & Nostros, transmarinos scilicet Christianos subuentu virtuoso releuet; inimi-

cos

eos autem viles, nec etiam hominum nomine dignos graui persecutione deturbet. Eamus viri virtutis, resistamus Idolorum cultoribus, proficiscamur ad loca quæ Dei hominis pedibus calcata olim fuisse cognoscimus, in quibus etiam passus est, quæ eius præsentia & corporali visitatione digna fuerunt. Exurget autem Deus nobiscum & dissipabuntur inimici eius, & fugient qui oderunt eum à facie nostra. Confundentur, inquam, & conuertentur retrorsum omnes qui oderunt Sion; si viriliter egerit probitas nostra, & à Deo non recesserit confidentia nostra, magnam super hoc scitote iam mihi deuotionem incumbere. Vnde & vos obnixè deprecor, vt meam studeatis voluntatem vestro comitatu & auxilio roborare.

Hac Regis oratione & exemplo excitati complures crucem assumpserunt: ex Episcopis Simon Nouiomensis, Godefridus Lingonensis, Arnulfus Lexouiensis, Aluinus seu Aluisus Atrebarensis. Ex optimaribus Robertus frater Regis, Henricus Comes Meldensis, Guill. de Cortiniaco, Theodoricus Comes Flandriæ & alij plurimi.

In apparatu autem & profectione illa adornanda consumptus est annus & eo plus. Interim vero vt plures ad sacrum illud iter arripiendum inuitarentur, vbique passim factæ sunt sacræ ad populum conciones, indulgentiæ promulgatæ, tam in eorum qui profecturi essent salutare commodum, quàm in eorum qui de suis bonis ad profectionem istam seu bellum sacrum conferrent. Ad eam quoque rem promouendam aduenerunt milites sacri Templi, qui misertimum Christianorum sub Imperio & iugo Turcarum & Sarracenorum statum repræsentarunt, vt ad opem ferendam populum accenderent. Extat Vlgerii Episcopi Andegauensis ad suos archipresbyteros Epistola de Templariis eiusmodi.

Vlgerius Andegauis indignè dictus Episcopus archipresbyteris, Arcidiaconis, Prioribus, Presbyteris, & omni clero in Andegauensi Episcopatu constitutis, vitâ quæ finem beatitudinis nescit. Mandamus vobis atque rogamus & supplicamus, quatinus hos fratres nostros, cum ad vos venerint benignè & affectuosè suscipiaris, & ecclesias ad prædicandum eis exponatis, & corda vestrorum Parochianorum ad impendēdas eis elemosynas suas largissimè inclinetis. Isti enim sunt Nuncij & Officiales & Commilitones Militantium Christo in sacro-sancto Templo Domini Hierusalem, quorum militia sine dubio vera est & Deo gratissima. Quæ abiectis secularibus desideriis, videlicet gaudiis nuptiarum & omnimoda voluptate, & expers proprietaris professa arduam religionem ut æternam consequatur beatitudinem contra hostes Dei qui sanctam ciuitatem Hierusalem & alias orientales persequuntur, pugnare elegerunt, nec dubitant dare animas & fundere sanguinem, dum deleant & exterminent Gentiles impios à sanctissimis locis quos Dominus elegit natiuitari & passioni suæ & conuersationi. Nos vero cupientes participes esse eorum beatitudinis & sortis, concedimus, vt si Ecclesiæ sint interdictæ ad quas illi tendent, in aduentu eorum solemniter pulsatis signis celebretur Diuinum Officium in ipsis, admissis omnibus Parochianis, exceptis excommunicatis. Et si qui sint fratres eorum, qui signum vel habitum aut vitam eorum habeant, ea vice, si mortui sint, sepeliantur. Hos diligit & amplectitur Papa Romanus & tota Rom. Ecclesia & omnes qui Deum amant. Omnibus vero qui sua beneficia eis porrexerint, quintam partem pœnitentiæ peccatorum quæ confessi fuerint, relaxamus. Valete.

Cæterum huicce expeditioni Rex adeo incubuit, vt ex quo Crucem accepit, annum & amplius gestauerit donec profectus est circa festum Pentecostes an. 1146. Pontius vero Abbas Vezeliacensis ad perpetuam sancti huius propositi memoriam & reuerentiam Crucis Christi Ecclesiam in honorem sanctæ Crucis construxit, in qua deinde Christus multa miracula operatus est.

Extat etiam pulcherrima & elegans Petri Cluniacensis ad commendationem Ludouici Regis Epistola, qua licet causetur se eum aliis ad sacrum bellum proficisci non posse, mirificè tamen Regis fortitudinem & pietatem extollit, eique amplissimam de Christiani nominis hostibus victoriam & spolia opima pollicetur: Est autem eiusmodi.

Illustri ac magnifico Principi D. Ludouico Glorioso Regi Francorum Frater Petrus humilis Cluniacensium Abbas feliciter hic regnare Regemque Regum in Regno ac decore suo videre.

Epist. Petri Cluniacensis ad Regem.

„ Licet Regis æterni militiam, quam per te Regem terrenum contra inimicos „ Crucis armare diſpoſuit, ad peregrina euntem comitari non valeam, deuotione „ tamen, oratione, conſilio & auxilio quali quantove potero, proſequi concupiſco. „ Nec mirum, quis enim vel vltimus Chriſtiano nomine inſignitus ad tantam tam- „ que ſtupendam exercitus Domini ſabaoth commotionem non moueatur? quis ad „ iuuandam pro modulo ſuo totis animi conatibus cœleſtem expeditionem non „ accingatur? Renouārur iam noſtro tempore antiqua ſecula, & in diebus nouæ gra- „ tiæ vetuſti populi miracula reparantur. Proceſſit de Ægypto Moyſes, Regeſque „ Amorrhæorum cum ſubiectis populis deleuit. Succeſſit ei Ioſue, Reges Chana- „ næorum cum infinitis Gentibus Dei iuſſu proſtrauit, terramque illam extinctis „ Impiis illis tunc Dei populo ſorte diuiſit. Egrediens ab vltimis occiduæ plagæ fi- „ nibus, imo ab ipſo ſolis occaſu Rex Chriſtianus orienti minatur, & nefandam Ara- „ bum vel Perſarum Gentem, ſanctam Terram rurſum ſibi ſubiungere conantem „ Cruce Chriſti armatus aggreditur. Magni quidem & vitæ ſanctitate modernos „ Principes ſuperantes exitterunt illi Principes Iudæorum: non tamen modo quo- „ dam potiores, immo fortaſſis inferiores videntur hoc Rege Chriſtianorum. De- „ lent illi iuſſu Dei vi bellica profanos populos: terraſque eorum vindicant Deo ac „ ſibi. Delebit & iſte nutu iuſſuque eiuſdem Dei hoſtes veræ fidei Sarracenos, ter- „ raſque eorum ſubiugare laborabit Deo non ſibi. Implent illi præcepta Diuina, ſpe- „ que terrenæ mercedis ex quadam parte militaribus rebus inſudant. Exponit iſte „ & immolat Deo Regnum, opes vitamque ipſam, non vt aliquid terreni Rex ma- „ gnus in mundo lucretur, ſed vt poſt mortalis Regni defectum à Rege Regum „ honore & gloria coronetur. Non deſtituet ergo certa ſublimiſque victoria Regem „ magiſque cœleſtibus quam terrenis armis munitum, nec exercitui Dei viuentis „ quantalibet Orientalis barbaries reſiſtere præualebit. Quis enim eis reſiſtere poſ- „ ſit, qui honores, qui diuitias, qui voluptates, qui ipſam cum parentibus pa- „ triam ... omnino relinquentes Chriſtum ſuum ſequi, ipſi laborare, ipſi pugna- „ re, ipſi mori, ipſi viuere elegerunt; quis inquam poteſt illius exercitui obſiſtere in „ terra qui dicit de ſeipſo: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra?* Quam po- „ teſtatem licet in homine, quem cauſa hominum ſuſcepit, à Deo acceperit, hanc „ tamen ab æterno vt Deus verus habuit.

„ Sed quid proderit inimicos Chriſtianæ ſpei in exteris aut remotis finibus inſequi „ ac perſequi, ſi nequam blaſphemi longè Sarracenis deteriores Iudæi non longè à „ nobis, ſed in medio noſtri tam liberè, tam audacter Chriſtum, cunctaq; Chriſtiana „ ſacramenta impune blaſphemauerint, conculcauerint, deturpauerint. Quomo- „ do zelus Dei comedet filios Dei, ſi ſic prorſus intacti euaſerint ſummi Chriſti ac „ Chriſtianorum inimici Iudæi? An excidit à mente Regis Chriſtianorum quod „ olim dictum eſt à quodam Rege Iudæorū? *Nonne, ait, qui oderunt te Domine oderam „ & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? perfecto odio oderā illos.* Si deteſtandi ſunt Sarraceni, „ quia quamuis Chriſtum de Virgine vt nos natum fateantur, multaque de ipſo no- „ biſcum ſentiant, tamen Deum Deique filium quod maius eſt, negant, mortem- „ que ipſius ac reſurrectionem in quibus tota ſumma ſalutis noſtræ eſt, diffitentur; „ quantum execrandi & odio habendi ſunt Iudæi, qui nihil prorſus de Chriſto vel „ fide Chriſtiana ſentientes, ipſum Virgineum partum cunctaque Redemptionis „ humanæ ſacramenta abiiciunt, blaſphemant, ſubſannant? Nec ad hoc iſta dico, vt „ Regalem vel Chriſtianum gladium in necem nefandorum illorum exacuam, „ quia ſcriptum eſſe de eis in pſalmo diuino recolo, loquente ſic in ſpiritu Dei pro- „ pheta. *Deus*, inquit, *oſtendit mihi ſuper inimicos meos, ne occidas eos.* Non vult „ enim Deus prorſus occidi, non omnino extingui, ſed ad maius tormentū & maio- „ rem ignominiam, vt Fratricidam Caïn vitā morte deteriore ſeruari. Nam cum Caïn „ poſt fraterni ſanguinis effuſionem Deo diceret *Omnis qui inuenerit me, occidet „ me,* dictum eſt ei; *Non* inquit Deus, *vt aſtimas, morte morieris, ſed gemens & pro- „ fugus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua.* „ Sic de damnatis damnandiſque Iudæis ab ipſo paſſionis mortiſque Chriſti tempo- „ re iuſtiſſima Dei ſeueritas facit & vſque ad ipſius mundi terminū factura eſt. Qui „ quoniam Chriſti ſanguinem vtique iuxta carnem fratris ſui fuderunt, ſerui, mi- „ ſeri, timidi, gementes ac profugi ſunt ſuper terram, quo vſque iuxta Prophetam „ miſeræ gentis reliquiæ iam vocatā gentium plenitudine conuertantur ad Deum

... apostolum omnis Israel saluus fiat. Non inquam, vt occidantur ... sed vt ... fuæ modo puniantur, exhortor. Et quis ... ad puniendos illos impiè ... mundus, quam ... & ... charitas? ... quam vt his quæ fraudulenter lucrati sunt, destituantur, quæ ... furtiues, & quod peius est hæc vsque audacibus & impunitè auferat ...

Qui loquor, omnibus notum est. Non enim de ... cura, non de legali militia, non de quolibet honesto & vtili ... ea sua frugibus, cellaria vino, marsupia nummis, arcas auro siue argento ... quantum de his quæ vt dixi, Christicolis dulusc subtrahunt, ... furtiue a furibus empta vili pretio res charissimas comparant, si fur nocturnus Christi thuribula, ipsas etiam sacras cruces, vel consecratos calices ... portauerit, cum Christianos fugiat, ad Iudæos confugit, & apud eos damnabili securitate securus non solum latibula fouet, sed & quæ sacris Ecclesiis furatus fuerit, sathanæ synagogis vendit. Distrahit vasa corporis ac sanguinis Christi, ... corporis & effusionis sanguinis Christi ... in quantum poterant contumeliis & iniuriis affecerunt, & nunc in Maiestate Diuinitatis æternæ sedentem quantis audent verborum blasphemiis lacessere non desistunt. Nec sacra illa vasa quæ penes ipsos, sicut olim penes Chaldæos, modo quo prædixi captiua tenentur, licet sint insensibilia, iniuriarum expertia sunt. Sentit plane in his quæ nō sentiunt sibi sacratis vasis Iudaicas adhuc contumelias Christus. Quia vt sæpe à veracibus viris audiui, eis vsibus ... illa vasa ad eiusdem Christi nostrumque dedecus nefandi illi applicant, quos horrendū est cogitare & detestandum dicere. Insuper vt tam nefarium furtum Iudæorumque commercium tutius esset, lex iam vetusta sed verè Diabolica ab ipsis Christianis Principibus processit, vt si res Ecclesiastica, vel quod deterius, aliquod sacrum vas apud Iudæum repertum fuerit, nec rem sacrilego furto possessam reddere, nec nequam furem Iudæus prodere compellatur. Manet inultum scelus detestabile in Iudæo, quod horrenda morte suspendit punitur in Christiano. Pinguescit inde & deliciis affluit Iudæus, vnde laqueo suspenditur Christianus. Auferatur ergo, vel ex maxima parte imminuatur Iudaicarum diuitiarum malè parta pinguedo & Christianus exercitus, qui vt Sarracenos expugnet, pecuniis vel terris propriis Christi Domini sui amore non parcit, Iudæorum thesauris tam pessimè acquisitis non parcat. Reseruetur eis vita, auferatur pecunia, vt per dexteras Christianorum adiutas pecuniis blasphemantium Iudæorum expugnetur Infidelium audacia Sarracenorum.

Anno igitur 1146. Rex Ludonicus cum coniuge sua ad bellum sacrum profectus est: antequam vero proficisceretur Comitia Regni Gallicani apud Stampas habuit, ibique Regni custodiam & administrationem Sugerio tradidit & Radulfo Viromanduensium Comiti: Sugerio, inquam, viro vt legitur in Chronico Mauriniacensi, *in secularium causarum dispositione ... mundo, ... viro scientia litteralis præclaro.* Opportunè quoque ad suscipiendi illius promotionem aduenit in Franciam Eugenius Pontifex exul & expulsus à Romanis, atque à Rege per quam honorificè exceptus est, à Theobaldo Episcopo & ab Academia Parisiensi

1146.

Verum cum B. Genouefæ Basilicam Eugenius & Ludouicus aliqua die inuiserent, inter seruos Pontificis & seruos Canonicorū, qui tunc adhuc seculares erant, sed ob fundationem Regiam superbiores, orta est rixa quædam præsente etiam Rege, adeo vt ipse in turba percussus fuerit. Quam ob rem adeo indignatus est, vt de expellendis Canonicis consilium agitarit; remque perfecisset, si per temporis breuitatem licuisset. At eo ad sacrum bellum profecto ipsa hebdomadâ Pentecostes Eugenius & Sugerius prout à Rege mandatum acceperat, negotium planè confecerunt, introductis in locum expulsorum San-Victorinis Regularibus. Qua de re sic legitur in vita Vuillelmi Abbatis Roschildensis in Dania ab eius Discipulo conscripta apud Surium tom. 2.

Tumultus in æde San. Genouefana.

Accidit vt Eugenius Pontifex sese in Gallias conferret. Cumque Lutetiæ appropinquaret, Ludouicus Rex & Parisiensis Episcopus cum multa Cleri populique frequentia ei obuiam procedentes illum honorificè exceperunt, atque ad

beatissimæ Mariæ Virginis Ecclesiam cum ingenti gaudio deduxerunt. Paucis in de elapsis diebus voluit idem Pontifex in Ecclesia B. Genouefæ Diuina mysteria peragere, quia Apostolica dicebatur. Vbi eo ventum est, orta est contentio inter summi Pontificis & huius Ecclesiæ Canonicorum ministros, adeo vt ad pugnas res processerit, & non solum Pontifici Ministri sed etiam ipse Rex Ludouicus, qui eos compescere voluit, à Canonicorum illorum famulis verberatus sit. Tanta autem nefariæ rei indignitate permotus Pontifex cum Ludouico Rege tractauit de improborum hominum insolentia dignè castiganda. Visum est autem in eorum locum alios subrogare homines Religiosos, nempe illos Monachos quos Nigros vocant, neque tamen Canonicos illos per vim suis præbendis siue sacerdotiis priuare volebant, erant enim inter eos non pauci nobiles & Litterati; sed permittere vt illis, quoad viuerent, fruerentur. Verum vbi istud Pontificis & Regis propositum ad aures Abbatis S. Victoris perlatum est, Pontifici & Regi valde supplices preces obtulit, vt Ordinis S. Augustini professores in eam Ecclesiam introducerentur, multisque ostendit rationibus contumaces illos facilius ad horum vitam Regularem, quam ad Monachorum habitum & consuetudinem esse adductum iri. Pontifex & Rex his auditis, cum iam exploratam haberent bonam famam illius Abbatis & fratrum eius, eorumque institutum præ multis aliis prædicari non nescirent, Domum quoque S. Victoris suauem eximiæ Charitatis de se odorem spargere, Abbatis precibus assensere, atque die sequenti electus est in Abbatem Odo Prior homo sanctæ conuersationis, atque totius Religionis amator indefatigabilis. Adiunctique sunt ei duodecim Canonici viri probi bonæ existimationis, qui in Ecclesia Sanctæ Genouefæ commorantur. Atque ex eo tempore vsque in præsens istud Canonicorum S. Augustini institutum ea in Ecclesia conseruatur, ex priuilegio Pontificis Eugenii & Regis Christianissimi Ludouici.

Guillelmus iste Roschildensis vnus est è Victorinis, qui cum Odone Magistro ad S. Genouefam missus est: deinde sub Alberto Odonis Abbatis successore cum 3. sociis postulante Rupensi Episcopo Regis Daniæ legato profectus est in Daniam, vt ibi collapsum Canonicorum Regularium ordinem restitueret. Errat vero author illius vitæ, aiens Abbatem S. Victoris postulasse à Papa & Rege vt domus Genouefiana suis traderetur Canonicis: quinimo rogatus pluries à Sugerio, vt Odonem Priorem suum daret in Abbatem, vix exorari potuit, vt ex Epistola ipsius Sugerij infra patebit. Neque hoc anno mutatio ista facta est, sed consilium tantummodo initum: anno vero sequenti adimpletum.

Radulfus de Diceto & post eum Mathæus Parisiensis ad eundem annum totam illam historiam breuiter his verbis complectitur. *Eodem tempore in maiore letania cum Papa Eugenius apud S. Genouefam solenni fuisset processione receptus*, seruientes Clericos Ecclesiæ Domini Papæ ac Ministros fustrauerunt, & intra parietes Ecclesiæ eorum sanguinem effuderunt. In vltionem igitur illius excessus seruientium Ecclesiæ ædificia sunt subuersa, & expulsis Canonicis secularibus loco eorum Regulares sunt Canonici introducti. Papa vero inde Remos profectus tenuit ibi Concilium, in quo damnata est hæresis Eudonis Pseudo-Prophetæ, de cuius incantationibus & phantasiis melius est silere quàm loqui.

At malè ad hunc annum refert idem author Excommunicationis sententiam ab Eugenio contra Regem latam, quod Petrum Bituricensem Archiepiscopum, de quo supra diximus, recipere nollet, nec pateretur in sede suæ Metropoleos sedere, quem eodem anno ab eodem Pontifice Parisiis consecratum fuisse asserit. Hoc inquam malè, nam Petrus Americi Cardinalis nepos ab Innocentio Romæ an. 1140. aut 1141. non Parisiis ab Eugenio, consecratus est. Neque Rex ab Eugenio excommunicatus eam ob rem legitur vspiam alibi: quinimo Rex & qui cum eo profecti sunt, benedictione Papali accepta iter piæ peregrinationis aggressi sunt, vt habetur in Chronico Maurimacensi.

Cæterum peregrinatio ista quanquam verè pia & necessaria fuit omnibus valde onerosa, quippe vt ait Mathæus *per totam Galliam facta est exactio generalis, nec sexus vel ordo aut dignitas quempiam excusauit, quin auxilium Regi conferret. Vnde factum est eius vt peregrinatio multis imprecationibus prosequeretur.*

Synodus Parisiensis

Eodem anno, vel vt aliqui scribunt anno 1147. Idem Pontifex Eugenius Syno-

... buit Parisiis contra Gilbertum Porretanum Pictauiensem Episcopum: cum enim illi ex Italia in Franciam venienti occurrissent Archidiaconi Pictauienses, Episcopumque suum hæreseos insimulassent, totum negotium ad Conuentum Parisiensem remiserat, quem se celebraturum pollicitus, vt primum potuit, Gilbertum citauit, vt coram Magistris Parisiensibus causam suam explicaret & ageret. Quis fuerit ille Gilbertus, iam ante diximus, & dicemus adhuc ad an. 1148. Nunc quoniam in Concilii Parisiensis mentionem incidimus, iuuat ex Gaufrido Claræ Vallensi Monacho referre, quid ibi factum fuerit. Sic autem ille Ep. ad Cardinalem Albanensem.

Cauet a Gilbertum præsanno.

Amantissimo Patri & Domino A. Dei gratia Albanensi Episcopo D. Papæ vicario Frater Gaufredus de Clara-Valle minimus id quod est. Iniunxerat vestra Paternitas venerabili Fratri nostro & vestro speciali filio Augustino, vt de mandato vestro mihi imponeret vobis per epistolam diligenter notum facere qualiter in Remensi Concilio quod D. Papa beatæ memoriæ Eugenius III. celebrauit super quibusdam capitulis in expositione Pictauiensis Episcopi M. Gilberti cognomento Porretani deprehensis & reprehensis tractatum, quid & quemadmodum tandem fuerit iudicatum. Vnde vobis si tardius videor obedire, non miretur vestra serenitas, quod iam ante vigiliam festiuitatis omnium sanctorum verbum aliquod paruum vel grande super hoc non audiui. Eadem die stylum & tabulas apprehendens cœpi scribere quid optatem vobis, si possem celerius intimare. Eodem igitur anno quo prædictus Pontifex Ecclesiæ Cathedram scandens non mediocrem primo statim auditu flagitiosi intulit metum, & honestis omnibus è regione fiduciam, magnus quidam vir & bonorum memoria dignus Arnoldus nomine & cognomine Ridel, qui in Ecclesia Pictauiensi sub prædicto Episcopo Officium Archidiaconale gerebat, non illius adeptus munere, sed ab eius prædecessore promotus: difficile siquidem talis arbor fructum eiusmodi protulisset. Accidit autem vt ab eodem Archidiacono satis fideli pariter & discreto super quibusdam capitulis fidei familiariter vt credimus, ante commonitus nec acquiescens in Ecclesia demum palam argueretur. Appellatum denique ad Romanam Ecclesiam & coram prænominato Papa eadem Quæstio ventilata. Qui in Gallias descensurus vtramque partem sibi præcepit in solemnitate Paschali Parisius præsentari. Affluit Beatissimus pater noster S. Bernardus cum eodem Papa in eadem solemnitate Parisius, cui omne negotium Christi vbicumque eum contigisset adesse, tanquam omnino proprium nemine super hoc ambigente protinus incumbebat. Facta est inquisitio secundum prædictum Codicem expositionis super Boëtium ab eodem Episcopo requisitum, quem ad manus se non habere respondit. Inuenta est tamen apud SCHOLARES particula quædam, vbi inter cætera continebantur hæc verba. *Si homo*, cui diuersa non conferre vt sit dicitur esse sapientia sua bonitas sua & cætera. In hunc modum producta est in medium & scriptura, & disputabat S. Bernardus aduersus Episcopum dicens graue verbum & enorme videri, quo dicebatur diuersa non conferre Deo vt sit, quasi conferat vnum. Illam quoque similitudinem locutionis emphaticæ procul esse à Deo, nec sicut quilibet hominũ sapientia sua dicitur, sed verè & substantiuè dicam esse sapientiam suam, essentiam suam, diuinitatem suam, & non quemadmodum Dauus dictus est scelus. Negabat autẽ Episcopus docuisse vel credidisse aliquando se vel litteris commendasse, quod *diuinitas non esset Deus*, quod forma vel essentia esset in Deo, quæ non esset Deus, & amplius aliquid faciẽs Discipulos suos Episcopũ quendã Ebroicensẽ generosum satis, Rothomagensem Archiepiscopũ post futurum Rotholdum nomine & M. Ioannem Carnotensem testes produxit, quod illud dogma non tenuerit, nec crediderit, inuitus quamuis, vt satis tunc animaduertimus, sed suorum stimulatione compulsus. Propter verba libelli sui quæ præmisimus, & quia aliud alij asserebant, iniunxit ei summus Pontifex, quatenus ante Concilium, quod eodem anno in Ciuitate Remorum celebrare proponebat, eundem sibi libellum transmitteret studiosè scrutandum, & paratus esset in eodem Concilio ad obiecta plenius respondere. Accidit autem vt expositionem illam sæpe dictus D. Eugenius ab Episcopo sibi directam venerabili cuidam Abbati Præmonstratensi Godescalco de monte S. Elegii qui postmodum factus est Atrebatensis Episcopus, traderet perscrutandam, qui diligenter, vt

pote vir disertus [illegible] capitula; & ex libris SS. Catholicorum Patrum au[illegible]tates paucas manifeste contrarias scripsit in schedula: quas ad idem Conci[illegible] veniens D. Papæ cum Libello Pictauiensis Episcopi præsentauit.

Eiusdem Co[illegible] & H[illegible]storiæ meminit Otho Frisinghensis Author quoque [illegible]chronus l. 1. de Gestis Friderici c. 46. *Fuit*, inquit, *[illegible]is in diebus in Aquitania Galliæ [illegible] Pictauis* Episcopus Gilbertus nomine. Hic ex eadem Ciuitate oriundus ab adolescentia vsque ad vltimam senectutem in diuersis Galliæ locis Philosophiæ studium colens re & nomine Magistri officium administrarat. Nou[illegible]que ante hos dies ad Pontificale culmen in præfata Ciuitate sublimatus fuerat, coosuetus ex ingenij subtilis magnitudine ac rationum acumine multa præter communem hominum morem dicere. Is igitur cum quadam vice Co[illegible] de sua Diœcesi Clericorum magnũ celebrans, Sermoni quem forte exhortandi gratia habebat, quædam de fide S. Trinitatis, interseretet, à duobus Archidiaconis suis Calone & Arnaldo tanquam contra Catholicæ normam Ecclesiæ, doctrinam instituens ad summi Pontificis Romanæque sedis examen interposita appellatione vocatur. Sic vtrique viam carpunt, Romanoque Pontifici Eugenio ab vrbe in Gallias tendenti Senis Ciuitate Tusciæ occurrunt.

Quibus Antistes Romanus auditis causaque vix cognitâ breuiter respondit se Gallias introire, ibique de hoc verbo, eo quod *propter Litteratorum virorum copiam ibidem manentium opportuniorem examinandi facultatem haberet*, plenius velle cognoscere. Archidiaconi in Gallias redeunt, ac consulto [B]ernardo s[u]pra memorato Abbate eum in commodum causæ suæ aduersus Episcopum inclinant.

Et Cap. 50. Igitur vt ad id à quo digressa fuit, redeat oratio, prætaxati Archidiaconi adscito sibi tantæ authoritatis & æstimationis viro Abbate Bernardo Episcopum Gilbertum eadem qua Petrum Prædictum (Abaelardum) via damnare att[en]tabant. Iste enim ab adolescentia magnorum virorum disciplinæ se subiiciens, magi[s]que illorum ponderi quam suo credens ingenio, qualis primo fuit Hilarius Pictau[ie]nsis, post Bernardus Carnotensis, ad vltimum Anselmus & Radu[l]ph[u]s Laudu[ne]nses germani fratres non leuem ab eis sed grauem doctrinam hauserat manu non subitò ferulæ subducta, & scientia haud ceosura morum vitæque [g]rauitate discordante, non iocis vel ludicris, sed seriis rebus mentem applicarat. H[in]c erat vt tam gestu quàm voce pondus seruans, sicut in factis sic & dicti[s] se ostenderet difficilem & nunquam puerilibus, vix autem eruditis & exercitatis quæ ab eo dicebantur, paterent animis. Is itaque primo Antissiodorum, post Parisius v[o]catus est. Erant inter cætera quæ illi obiiciebantur de Diuina Maiestate 4. Capitula.

Quod videlicet assereret Diuinam essentiam non esse Deum.

Quod prop[ri]etates personarum non essent ipsæ personæ.

Quod Theologicæ personæ in nulla prædicarentur propositione

Quod Diuina Natura non esset incarnata. Et præter hæc alia minora idest.

Quod meritum humanũ attenuando nullum mereri diceret præter Christum.

Quod Ecclesiæ sacramenta euacuando diceret nullum baptizari nisi saluandum. Et cætera in hunc modum.

Iraque præsidente Concilio, Parisiensi Eugenio, considentibus plurimis Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus & viris Litterariis, adesse [i]u[ss]us Gilbertus de illis Capitulis reponsurus, productique sunt contra eum duo Magistri, Adam de paruo Ponte vir subtilis & Parisiensis Ecclesiæ Canonicus *recenter factus*, *& [illegible] Hugo de Campoflorido Cancellarius Regis* (qui & Episcopus Suessionensis postea factus est, *asserentibus us & quasi sub sacramento pol[li]centibus [illegible] quæ ex ijs de proprio eius* ore audisse, non sine multorum qui aderant admiratione, viros magnos & in ratione differendi exercitatos pro argumento iuramentum afferre.

Et Cap. 52 exponit & profert quas ibidem ad obie[ct]a & i[n]terr[o]gata responsiones fecerit. *Ibidem*, inquit, cum hinc inde multa sibi ob[i]icerentur plurimumque impulsionibus ad responsionem de re tam ineffabili cogeretur, inter cætera dixisse traditur *audacter c[o]nfiteor patrem alio esse patrem, [a]lio Deum, nec tamen esse hoc & hoc*. Cuius di[ct]i obscuri[ta]tem, tanquam verborum profanam nouitatem tam impatienter M. Iohelinus Suessionensium Episcopus excepit, vt iuxta Prouerbium

medium vitando incurreret ripam. Nondum enim authoritatem illam Augustini legerat vel fortassis lectam intellexerat, qua de eodem altissimo loqui gestiens secreto inter cætera dicit sic. *Aliud est Deo esse, aliud subsistere: sicut aliud Deo esse, aliud Patrem esse vel Dominum esse.* Quod enim est, ad se dicitur. Pater autem ad filium & Dominus ad seruientem creaturam. Ait ergo prædictus Episcopus. Quid est quod dicis esse Deum? nihil est. Erat quippe quorundam in Logica sententia, cum quis diceret Socratem esse, nihil diceret. Quos præfatus Episcopus sectans talem dicti vsum, haud præmeditatè ad Theologiam verterat. Quo verbo omnium pene auditorum ab illo in se retorsit spicula. Post hoc sedato clamore cum à circunstantibus rogaretur Episcopus Gilbertus, vt quare in Theologia personas in tantum distingueret, aperire vellet, breuiter respondit. *Quia omnino persona est per se vna.* Et ita non sine magno multorum qui aderant, stupore Conuentus ea die soluitur.

Alia rursus die in causam ductus pulsatusque de nouitate dictionis, eo quod in prosa de S. Trinitate tres personas tria singularia vocauerit, N. Rothomagensis Archiepiscopus causam aggrauauit dicens, Deum potius debere dici vnum singulare quàm tria singularia, non tamen sine multorum scandalo, cum Hilarius in lib. de Synodis dicat *Sicut duos Deos dicere profanum est, ita singularem & solitarium dicere sacrilegum est.* Et idem in eodem. Nihil solitarium ex Diuinis sacramentis ad suspicionem audientium & ad occasionem blasphemantium proferamus.

Et Cap. 53. Episcopus vero Pictauiensis in præfatis dictis suis se habuisse simplicem sensum testabatur affirmans per singularia non Theologicas personas, sed ipsarum excellentiam intellexisse, secundum quod antonomasticè Paulum solemus vocare *Apostolum*, vel gloriosam Dei Genitricem Virginem *singularem*, eo quod nec est, nec fuit, necè erit talis Virgo, quæ videlicet simul sit Mater & Virgo. Ea rationis proportione trium Personarum excellentiam se considerasse, cum tria singularia diceret, asserebat, cum nec sit nec fuerit, nec futurus sit talis Pater, qui scilicet sit Pater & Deus: atque in eundem modum talis Filius & talis Spiritus sanctus.

Hæc Otho de Gilberto & Synodo Parisiensi: in qua fuisse videntur magnæ altercationes pro ipso & contra ipsum disputantium. Ipsi quidem fortissimi athletæ aduersabantur, Bernardus Abbas, Adam de Paruo Ponte Canonicus Parisiensis, Hugo de Campoflorido Cancellarius Regis, Hugo Rothomagensis Archiepiscopus, Joscelinus Suessionensis Episcopus. Pro eo stabant Mag. Ioannes Saresberiensis postea futurus Carnotensis Episcopus, Rotrodus seu Rotrocus de Beaumont Episcopus Ebroicensis, postea Rothomagensis Archiepiscopus, Discipuli Gilberti, & alii insignes Magistri. Itaque huicce rei Papa non potuit propter Partium studia & contentiones finem imponere, iudiciumque in aliud tempus distulit.

Eodem anno obierunt in Anglia plurimi viri insignes, olim huiusce Academiæ Magistri: inter alios vero Gaufridus Cenomanensis, vir in scholarum Magisterio magni nominis, hocce vero tempore Abbas S. Albani: qui scilicet è Cenomania vbi docebat euocatus in Angliam à Richardo Abbate S. Albani vt Monasterij Scholas regeret, postea factus est ipse Abbas an. 1119. Abbatiamque rexit vsque ad obitum. Ille autem in prædicto Monasterio, aut certè in scholis eiusdem *S. Katharinæ Ludum* seu miracula per Discipulos repræsentauit: non nouo quidē instituto, sed de consuetudine Magistrorum & scholarum: qua de re sic Mathæus Parisiensis, seu quiuis alius scriptor in vitis 23. Abbatum S. Albani, vbi de Gaufrido Abbate. *Hic*, inquit, *ex illustri Cenomanensium & Normanorum progenie exortus, non solum morum honestate præditus, sed Diuina scientia satis extitit adornatus: qui defuncto Abbate Richardo, cunctorum huius Ecclesiæ fratrum electione, assensu etiam Anglorum Regis Henrici I. hanc Abbatiam etsi inuitus suscepit gubernandam. Iste de Cenomania vnde erat oriundus, venit vocatus ab Abbate Richardo, dum adhuc secularis esset, vt scholam apud S. Albanum regeret, & cum venisset, concessa fuit schola alij Magistro, quia non venit tempestiuè. Legit igitur apud Dunestapliam expectans Scholam S. Albani sibi repromissam. Vbi quendam ludum de S. Katherina, quem miracula vulgariter appellamus fecit, ad quæ decoranda petiit à Sacrista S. Albani, vt sibi Cappæ Chorales accommodarentur, & obtinuit. Et fuit Ludus ille de S. Katherina. Casu igitur nocte sequenti accensa est domus M. Gaufridi,*

& combusta est Domus cum Libris suis & Cappis memoratis. Nesciens igitur quomodo hoc damnum Deo & S. Albano restauraret, seipsum reddidit in holocaustum Deo assumens habitum Religionis in Domo S. Albani. Et hæc fuit causa, quare tantum exhibuit diligentiã vt CappasChorales in eadem postea in Abbatem promotus faceret preciosas. Ex his patet inter exercitationes iuuentutis scholasticæ fuisse iam tum Ludos, seu Comœdias & Tragœdias, quemadmodum vsurpari vbique passim hodie videmus in Collegiis & scholis Artistarum: quæ consuetudo in Academia qnoque Parisiensi vetustissima est, vt libro de Patronis 4. Nationum à nobis edito an. 1662. docuimus. Gaufrido autem successit Radulphus Gubius Monachus de gremio eiusdem Ecclesiæ vir quoque litteratus & bonis moribus adornatus, inquit Mathæus ad hunc annum. cui electioni præbuit assensum Rex Anglorum Stephanus.

Eodem quoque anno defuncti sunt Ascelinus Roffensis, Robertus Cestrensis & Robertus Herefordensis. Ascelino successit Vvalterus Archidiaconus Cantuariensis, Rogero Vvalterus Prior Dorobernensis, Roberto Gilbertus Abbas Glouernensis. Turstano seu Turstino quoque Eboracensi Archiepiscopo successit tandem Henricus de Murdach, Bernardo Clare-Vallensi olim familiarissimus, tunc Cistetciensis Monachus; Vuillielmus verò pro intruso habitus: quæ lis iam per annos quinque & amplius in Curia Rom. agitata fuerat sub Innocentio, Cœlestino & Lucio Pontificibus.

Offuit Vvillielmo Bernardũ Clare-Vall. habere aduersarium: quanquam enim Henricus proculdubio vir esset omni virtutum genere cumulatissimus, vix tamen erat in Vvillielmo reprehendere quidquã, quod esset eo gradu indignũ. Bernardus duplicem illi intrusionem obiiciebat, vnam à Rege, alteram à Legato corrupto. Innocentius ĕta definierat, *irritam esse Vvillielmi electionem, nisi Vvillielmus alter tunc Decanus, quod obiectum ei fuerat, propriæ manus iuramento repelleret.* At Decanus non iurauerat, & nihilominus Vvillielmus in Cathedra sedebat. Extant plurimæ Bernardi in hanc rem litteræ. Et si credimus scriptoribus Anglis, exigentibus meritis fuerat à maiori & saniori Canonicorum parte electus. Vir, inquit Thomas Stobæus *genere quidem nobilis, sed morũ excellentia & vita mundissima incomparabiliter insignis.* Vnde quia Henrico Cistercensi Monacho Eugenius ipse Cistercensis Archiepiscopatum adiudicauerat, post eius mortem, Vvillielmus nullo negotio promotus est, & ob miraculorum frequentiam inter cœlites repositus. Henricus quoque vt ait idem Stobæus *cilicium carni sua proximiorem induit, corpusque mirabiliter & multipliciter afflixit, ac plebem sibi commissam verbo rigidæ exhortationis & exemplo piæ conuersationis regere ac informare studuit.*

Huiusce litis definitionem alij referunt ad an. 1147. Geruasius quidem in Chronico ait Vvillielmum fuisse in Concilio Remensi depositum pronunciante sententiam Alberico Ostiensi Cardinale Episcopo; deinde Parisiis ab Eugenio assumptum M. Henricum de Murdach. Rem sic narrat. *Affiterunt in hoc Concilio Clerici Eboracensis Ecclesiæ vnà cum Henrico Murdach tunc temporis Abbate de Fontibus accusan-* » *tes Vvillielmum Eboracensem Archiepiscopum, & dicentes eum neque Canonicè electum* » neque legitimè consecratum, sed authoritate Regia intrusum. Tandem præfatus » Vvillielmus conuictus & depositus est Alberico Hostiensi Episcopo pronuncian- » te sententiam & dicente. *Decernimus authoritate Apostolica Vvillielmum Eboracensem* » Archiepiscopum à Pontificatu deponendum, eo quod Stephanus Rex Angliæ an- » te Canonicam electionem eum nominauit. Cũ igitur D. Papa Eugenius B. *Vvil-* » *lielmum Eboracensem Parisius minori parte Cardinalium sibi consentiente propria volun-* » *tate, vt dictum est deposuisset,* capitulum Eboracensis Ecclesiæ ad eius mandatum in » vnum conueniens elegerunt Archiepiscopum, pars Capituli maior D. Hilarium » Cicestriensem Episcopum, pars altera Henricum Murdac Abbatem de Fontibus. » Prædictus autem Papa Eugenius cum vtraque electio sequenti hieme ei fuisset » Antissiodori præsentata, electionem prædicti Henrici Murdac confirmauit, & alte- » ram eum plurima tamen electæ personæ commendatione cassauit & ipsum Hen- » ricum propriis manibus consecrauit.

Eodem anno teste Vincentio Bellouaco Ecclesia Tornacensis, quæ per annos plurimos à tempore B. Medardi sub Episcopo Nouiomensi fuerat, cœpit rursus proprium habere Episcopum, habuitque Anselmum S. Vincentij Laudunensis Abbatem, quem Eugenius Pontifex consecratum eidem vrbi destinauit. Quam

in

in rem extant Epistolæ seu Bullæ duæ eiusdem Papæ datæ hoc anno trans Tiberim idibus Martiis, ac proinde antequam venisset in Galliam. Prior talis est *Clero & Populo Tornacensi.*

Eugenius Episcopus S.S. Dei Dilectissimis filiis Clero & Populo Tornacensi salutem & Apostol. benedictionem. Tornacensis Ecclesia in proprii Pastoris absentia à longis retro temporibus plurimum laborauit, & sicut multorum Religiosorum & discretorum virorum attestatione cognouimus, tam animarum quàm corporum damna plurima & grauia detrimenta sustinuit. Audiuimus enim multa millia hominum in eodem Episcopatu, qui Episcopum nunquam viderunt, sed quasi Episcopum non habentes absque illa sacri crismatis vnctione, quam fideles contra Diaboli insidias pugnaturi per manus Episcoporum suscipiunt, de præsenti sæculo migrauerunt. Vnde nos officij nostri debito & multorum Religiosorum de partibus vestris crebris exhortationibus prouocati & charitatis zelo succensi tantis malis occurrere Deo authore decreuimus, atque fratrum nostrorum communicato consilio Dilectum filium nostrum Anselmum Abbatem S. Vincentij Laudunensis Spiritus S. gratia inuocatum vobis in Episcopum consecrauimus. Eundem itaq; cum gratia sedis Apostolicæ & litterarum nostrarũ prosecutione ad vos remittentes, per Apostolica scripta Vniuersitatẽ vestrã rogamus, monemus atque præcipimus, quatenus ipsum reuerenter suscipiatis, diligatis & honoretis, eique tanquam proprio Pastori & animarum vestrarum Episcopo obedientiam ac reuerentiam humiliter exhibeatis. Nos autẽ illos qui occasione Episcopatus Tornacensis Fratri nostro S. Nouiomensi Episcopo sacramento vel fidelitate seu obedientia tenebantur Apostolica authoritate absoluimus, & vt præfato fratri nostro Anselmo Episcopo eadem fidelitate & obedientia teneantur, præcipimus: si quis autem ei, rebellis & inobediens esse præsumpserit, sententiam quam idem frater noster Episcopus in eum Canonicè promulgauerit, nos authore Domino ratam habebimus. Data trans Tiberim Idibus Martii.

Restitutio Episcopatus Tornacensis.

Posterior vero eadem die & eodem loco data, quæ legitur in 5. Tomo Spicilegij Dacheriani, talis est.

Eugenius Ep.S.S.D. Charissimo in Christo filio Ludouico Illustri Francorum Regi sal. & Apost. bened. Oportet nos pro bis qui nostro regimini disponente Domino commissi sunt, sollicitos esse & de ipsorũ tanquam de nostra propria cogitare: in extremo namque examine si circa ipsorum salutem negligentes fuerimus, reddituri sumus pro ipsis Domino rationem. Tornacensis Ecclesia sicut te ignorare non credimus, à longis retro temporibus proprio pastore caruisse dignoscitur, vnde sicut multorum Religiosorum & discretorum virorum veridica relatione cognouimus, præter alia detrimenta multa millia hominum absque illa sacri crismatis vnctione quam fideles contra diaboli insidias pugnaturi per manus Episcoporum suscipiunt de præsenti seculo migrauerunt, & tam his quam aliis diuersis modis tam animarum, quam corporum in eodem Episcopatu propter proprij Pastoris absentiam damna plurima prouenerunt: ideoque & nobis & ipsis prouidere volentes, tantis malis occurrere Domino authore decreuimus, atque dilectum filium nostrum Anselmum S. Vincentij Laudunensis Abbatem Spiritus S. gratia inuocata in Tornacensem Episcopum consecrauimus: quod ad magnum Regni tui à Deo commissi & coronæ tuæ incrementum eredimus prouenturum. Monemus itaque nobilitatem tuam & exhortamur in Domino, vt nullius praua suggestio cor tuum super boc moueat, sed quod pro tanta necessitate & tot millium hominum salute factum est, hilari vultu & læto animo suscipias, & eundem Episcopum pro B. Petri & nostra reuerentia magnitudinis tuæ Consilio & auxilio iuuare & manutenere studeas: quidquid enim honoris & beneficij à tua liberalitate sibi exhibitum fuerit, nobis adscribimus. Data trans - Tiberim idibus Martiis.

Eodem anno Henricus Ludouici Crassi filius Ecclesiæ Parisiensis Canonicus, Abbas San-Spirensis apud Corbolium Canonicis San-Victorinis præbendam in Ecclesia S. Spiritus concessit. In donationis vero instrumento notat Patrem suum liberos quosdam suos paruulos in Ecclesia San-Victorina sepeliri voluisse. *Iam ad multorum deuenit notitiam, quod illustris memoriæ pater meus D.G. Rex Francorum Ludouicus B. Victoris Ecclesiam de puluere paupertatis erexit, eamque Canonicorum Regula-*

rium ordine insignitam Abbatiam instituit. Cui etiam iuxta regalem magnificentiam plurima Beneficia contulit & in argumentum veræ dilectionis quosdam de filiis suis fratribus nostris cum ex vita decederent, in eadem Religionis domo sepelire mandauit.

1147. *De Negotio San-Genouefiano.* Anno 1147. Sugerius à Rege custos Regni relictus negotio San-Genouefiano animum seriò applicuit; deque Regularibus viris in locum Canonicorum secularium substituendis cogitauit, prout inter Papam & Regem conuenerat. Ipse quoque Eugenius nihil se antiquius in votis habere significauit. Et primo quidem voluit illuc Monachos Nigros S. Martini Campensis transferre, quam in rem eius extat ad Sugerium Epistola data Lingonis hoc modo.

„ Eugenius Episcopus Seruus Seruorum Dei. Dilecto filio Sugerio Abbati S. „ Dionysii Sal. & Apost. bened. Officii nostri nos hortatur authoritas ad Religio- „ nem statuendam diligenter intendere, stabilitam exactâ diligentiâ conseruare. „ Inde est sicut tua nouit dilectio, quod cum Charissimo filio nostro Ludouico Il- „ lustri Francorum Rege contulimus, vt in Ecclesia S. Genouefæ Religiosos fratres „ ad Dei seruitium poneremus. Quod breuitate temporis prohibente secundum „ ipsius & nostrum propositum nequiuimus effectui mancipare. Verû quia vices Re- „ gias in Galliarum partibus dignosceris exercere, & quia de tua plurimum discre- „ tione confidimus, per præsentia tibi scripta mandamus quatinus Priorem Abba- „ tis-villæ in Abbatem liberum & absolutum ibi statuere, & octo fratres Ecclesiæ „ S. Martini de Campis eius societati studeas deputare, vt exemplo bonæ conuer- „ sationis eorum qui minus honestè sapiunt, ad Diuinum officium prouocentur. Nos „ verò Priori S. Martini de Campis per Apostolica scripta mandauimus, quatinus „ prædictum numerum fratrum, cum tibi placuerit, exhibeat & concedat. Susten- „ tationi quorum Beneficium Decanatus & Præbendas venerabilis fratris nostri „ Siluanectensis Episcopi, Gregorii Diaconi Cardinalis, & Antissiodorensis The- „ saurarii filiorum nostrorum authoritate Apostolica deputamus. Ad ipsorum quo- „ que vsum omnia Beneficia decedentium Canonicorum assignari volumus & iu- „ bemus. Datum Lingonis 3. Kal. Maii.

Idem Pontifex datis similibus ad Canonicos San-Genouefianos litteris admonet vt Religiosos viros S. Martini de Campis honorificè recipiant, eosque in Ecclesia sua Officium Diuinum celebrare permittant saluas tamen illis quandiu viuent, velle suas esse præbendas. Cæterum si in hoc suæ voluntati refragari præsumpserint, se sententiam quam Sugerius Abbas contra eos tulerit, confirmaturum.

„ Eugenius Episcopus S.S. D. Dilectis filiis suis Canonicis S. Genouefæ Sal. & „ Apost. bened. Quisquis Catholicæ fidei veritatem & veræ Religionis charita- „ tem habere dinoscitur, caput omnium Ecclesiarum S. Romanam Ecclesiam esse „ non dubitat, sed affirmat; & eam tanquam deuotus filius veneratur. Cum igi- „ tur in ea simus veluti in specula Deo disponente constituti, Omnibus mundi „ Ecclesiis paternâ solicitudine prouidere compellimur, & in Ecclesiis quæ B. Pe- „ tri Iuris existunt, religionem statuere cupimus & optamus. Inde est quod in Ec- „ clesia vestra gratam Deo veræ Religionis culturam statuere cupientes, Dilecto „ filio nostro Abbati S. Dionysij per Apostolica scripta mandauimus, quatenus „ eam per Dilectum filium nostrum Priorem Abbatis-Villæ quem ibi imponi & „ fratres S. Martini de Campis, quos eius societari volumus deputari, in memorata „ Ecclesia instirueret & plantaret. Ideoque Vniuersitati vestræ per præsentia scri- „ pta mandamus, quatinus eos honestè recipiatis & saluis præbendis vestris nul- „ lam eis molestiam aut iniuriam inferatis. Quod si facere præsumpseritis, senten- „ tiam quam memoratus filius noster Abbas S. Dionysij super hoc in vos promul- „ gauerit, Nos authore Deo ratam habebimus. Cuius sustentationi & prædicto- „ rum fratrum Beneficium, Decanatus & Præbendas venerabilis fratris nostri „ Siluanectensis Episcopi, Gregorij Diaconi Cardinalis & Antissiodorensis The- „ saurarij filiorum nostrorum authoritate Apostolica deputamus. Ad ipsorum quo- „ que vsum omnia Beneficia decedentium Canonicorum assignari volumus & iu- „ bemus. Datum Lingonis 3. Kal. Maij.

Satis humanè quidem & leniter hac ratione agere videbatur Eugenius cum Canonicis San-Genouefianis: quamobrem illi prædicti patris voluntati acquiescentes, aut saltem acquiescere simulantes eundem conueniunt, obnixéque

hoc solummodo rogant, vt si placeret Regulares viros in Ecclesia S. Genouefæ excipi & admitti, San-Victorinos Canonicos iuberet admitti, cum quibus tolerabilior esse posset conuersatio propter Instituti cognationem, quàm cum Monachis Nigris seu Benedictinis quibuscum nulla ipsis erat aut esse poterat communis agendi ratio. Communis dico, nam Martiniani & Canonici San-Genouefiani veterem habebant inter se societatem tum initam cum adhuc Martiniani essent Canonici Regulares S. Augustini; ita vt vno decedente Canonico in alterutra Domo, in altera Missa Defunctorum pro eo celebraretur. Imo, nec postquam Benedictini Cluniacenses in Prioratum Sammartinianũ introducti sunt, societatem illam & commercium omnino abrogasse videntur. Quippe Martiniani Præbendam habebant apud S. Genouefam, iuris certè veteris Canonicorum Regularium, cui successerant, idque à Lucio II. confirmatum an. 1144. & à Ioanne I. Abbate San-Genouefiano totoque Conuentu noua recognitione sancitum legitur. Verum aliud erat societatem istam familiarum duarum conseruare; aliud in eadem Domo & sub eodem tecto cohabitare, aut iisdem legibus & institutis viuere. Sic enim nulla inter eos esse poterat communis agendi ratio.

Igitur Eugenius audita San-Genouefianorum legatione & postulatione pensitatisque prædictis rationibus & aliis quas producebant, libens annuit eorum precibus, hocque negotij dat Sugerio vt Canonicos Regulares S. Victoris introducat, non Monachos: vt ex hac ad eum epistola intelligimus.

Eugenius Episcopus Seru. Seru. D. Dilecto filio Eugerio Abbati S. Dionysii sal. & Ap. Bened. *Cum Dominus ac Redemptor noster Pax & veritas esse noscatur ad Patris dexteram ascensurus Discipulis suis velut ex Testamento pacem relinquens, vt eam in se haberent & prædicarent aliis* imperauit. Inde est, quod & à Christo diligi & inter Discipulos eius creditur deputari, qui & pacem diligit & eam inter suos subditos nititur conseruare. Quia igitur in Apostolicæ sedis specula à Domino constituti B. Petri Apostolorum Principis existimus successores, præceptum quod pro Religione Monastica in Ecclesia S. Genouefæ dedisse meminimus, pro bono pacis si Regulares Canonicos eiusdem Ecclesiæ Canonici saluis earum præbendis receperint, immutamus. Præcipientes vt Beneficia quæ Monachis, si in præfata Eclesia fuissent suscepti duximus deputanda, Canonicis ipsis per te authoritate Apostolica deputentur. *Quod si facere noluerint, præceptum de Monachis inibi statuendis inuiolabiliter præcipimus obseruari.* Datum Vercellis 16. Kal. Iulii.

Has certè litteras dedit Eugenius eodem anno, Lingonis & Vercellis: & ad eas respondet Sugerius significatque quantæ sibi curæ fuerit exequi quod præceperat.

Charissimo Domino & Patri Vniuersali V. G. summo Pontifici Eugenio Sugerius B. Dionysij humilis Minister deuotas in Christo orationes, obedientiæ & seruitii plenitudinem. Susceptis Apostolicæ præceptionis venerandis apicibus de Monasticæ Religionis positione in Ecclesia S. Genouefæ Parisiensis tantum tamque Deo placitum negotium, tanquam cœlitus nobis commissum gratissimè amplectentes, eo quod super hoc ipso præsentialiter S. Paternitatis vestræ Celsitudo, eum non nisi imperare oporteret, paruitatem nostram pius rogauerit, totis animi viribus effectui mancipare elaborauimus. Quamuis enim occasione Querulorum Canonicorum ad vos proficiscentium eo quod Curia Romana consueuit aliquando quod turpe non est, cum remutare consilium, discretè distulissemus, nulla tamen contradicentium nobilium aut innobilium Clericorum seu Laicorum oppositione tepescere, aut in aliquo super hoc ipso remissius habere decreuiremus, cum subitò proximâ die tertia aut quarta, qua designatum Abbatem & Monachos in Ecclesia eadem ponere proposueramus, ecce præfati Canonici, videlicet Cantor & alii, à facie vestra redeuntes mutatam pro bono pacis sententiam in Canonicorum Regularium positione nobis reddiderunt. Nos autem æquè deuotè ac gratanter secundam ac si primam recipientes assumptis nobiscum venerabilibus & sapientibus viris videlicet Abbate S. Germani S. Petri Fossatensis S Maglorii S Petri de Fetratiis & aliis de melioribus personis assistentium vicinorum ad eundem S Genouefæ, locum accelerauimus, & in capitulo eorum quid super primo capitulo secundum tenorem litterarum quia

nobis detulerunt, prosequi vellent, consultè conuenimus. Qui vt erant diuersi diuersa sentientes, cum aut vtrum aut neutram concorditer prosequi nollent sententiam, multa & morosa reprehensione, quod etiam postulata, quod etiam misericorditer concessa refutarent, insistebamus, donec quia sanioris erant consilij & filii lucis Canonicos Regulares se suscepturos pacificè promiserunt.

Nos autem super hoc ipso exhilarati, quoniam Quidam de melioribus Abbatem sibi constitui & Canonicos de S. Victore postulabant, communicato cum assistentibus consilio, tum quia nullam penes nos religiosiorem in suo statu nouimus Ecclesiá, tũ quia propinquitate loci ad omnem cotũ siue interiorem siue exteriorem commodior existit necessitatem, ad eos diuertimus, virumque venerabilem Abbatem S. Victoris operibus pietatis approbatum modo seorsum, modo in conuentu suo, vt his opem ferret & adiutor Diuinitatis euelleret & destrueret, ædificaret & plantaret, in nomine Domini suppliciter efflagitabamus. Qui vt emeritus pater & eiusdem loci prouidus Procurator cum hoc instanter recusaret, vt Priorem suum virum venerabilem & Religiosum Abbatem fieri postulare nos comperit, obortis lachrymis cum fletu & angustia cordis senium defectumque suum opponens, eiusdemque Prioris consilium si eo careret deplorans fere per totam diem recusando, & quod nunquam fieret detestando vsque ad proximam Nonam detinuit. Tandem verò victus precibus multorum, imo authoritate vestra, qua eum importunè adiurabamus tam misericordia quam pietate pro alieno commodo suum sustinens incommodum, eundem Venerabilem Priorem cum 12. fratribus viris Religiosis & honestis nobis contradidit, quos in festo S. Bartholomæi ad eandem Ecclesiam solemniter cum Clero & populo ciuitatis induximus, & Venerabili Meldensi Episcopo Manasse quem nobiscum his agendis susceperamus, eadem die coram altari eiusdem S. Genouefæ Abbatem benedici solemniter opitulante sanctitate vestra fecimus. Finitâ vero eiusdem Officij Missa Claustrum, Capitulum & Refectorium eis deliberauimus, dieque sequente Regalium ex parte D. Regis, cuius vices agimus, potestatem contulimus, fidelitatem virorum ad eos pertinentium & iuramenta & securitatem eis fieri fecimus. Eapropter, Pater sanctissime, actionem nobis commissi negotii Celsitudini vestræ summatim significare dignum duximus, vt & vobis quod præcepistis factum esse placeat, & quam prompta sit paruitas nostra ad obedientiæ vestræ expletionem innotescat. De cætero S. Apostolatus vestri genibus prouoluti spiritu obnixè, subnixè supplicamus opus hoc manuum vestrarum manutenere & protegere, gladiũ S. Petri contra omnem æmulorum importunitatem cominus euaginare. Appellationum quoque molestias, quibus quietem eorum iugiter indiscretè perturbarent, misericorditer si placet prohibere, eandem Ecclesiam Deo innouatam, tanquam nouam plantam, donec perfectè radicata fuerit crebra propagatione extendere. Quibus omnibus maximum poterit præstare suffragium, si quemadmodum inceptum est, in eadem Ecclesia plenitudinem officii secundum obseruationem Ordinis sui vsque ad vnum iota & vnum apicem conseruari feceritis, ne dissonantia officii, legendi & cantandi diuersitas in scandalum Regularium & Irregularium emergat, ne ostiorum appertio hac occasione nocte & die fratres conturbet, ne per eosdem æmulos aliqua infamia in eos subrepat, vt quiete ibidem Omnipotenti Deo ad laudem & honorem sancti Apostolatus vestri & personæ vestræ sempiternam remunerationem dignum Deo famulatum exhibere valeant. Quid namque de Paternitate vestra sperarem? ego ipse peccator ex hoc vestro opere aliquid misericordiæ Dei me lucraturum confido.

Est & aliud quod Paternitati vestræ volumus Capitulum innotescere, vt sicut primum mandastis, saluis eorum tantùm Præbendis, Præpositura & Terrarum custodia Canonicis Regularibus remaneant. Quoniam si exterioribus remanserint, omnia dilapidabunt & sibi subripient, ad defectum victualium, vt vel sic ordo periclitetur, forsitan crudeliter elaborabunt. Aliud quoque est quo in hoc principio laboris sui filii vestri potissimum indigent. Quendam Rodulphum æmulantem & derogantem eorum Religioni mucrone B. Petri vt conuertatur feriendo compescatis, & ne impunitate eius aliorum emergat contumacia, eius stultitiam reprimatis. Conterat Dominus omnipotens omnem hostem sub pedibus vestris. Nos autem seruitio vestro paratos & Ecclesiam nostram, sed Charis-

simum filium vestrum Ludouicum Regem Francorum in opere Dei tam laboriosè negotiantem sanctis orationibus vestris commendamus, rogantes vt si quid certum de eo audistis, nobis insinuetis. Valeat in æternum sanctitas vestra, amantissime Pater & Domine.

Hoc Sugerij factum mirificè placuit pluribus viris bonis, præsertim vero B. Bernardo, qui eam ob rem illi gratias agit amplissimas Ep. 356. his verbis.

Amantissimo Patri & Domino Sugerio D. G. Venerabili Abbati B. Dionysii F. Bernardus de Claraualle Salutem & Orationem. Benedictus Deus qui in manu vestra operatus est salutem in Ecclesia S. Genouefæ, vt Domus Dei restitueretur Ordini & Disciplinæ. Agit vobis gratias Apostolica ipsa authoritas, quod fideliter & opus magnificum incepistis. Agimus & nos quas possumus gratias, & quicunque Deum diligunt in veritate. Rogamus itaque obnixius & postulamus, vt secundum Apostolicarum tenorem litterarum operi manuum vestrarum dexteram porrigatis, vt quod magnificè cœptum est, vestræ magnitudinis opera perficere possit in dies & feliciter consummare. Iam pro Ecclesia S. Victoris Charitatem vestram sollicitare superfluum iudicamus, quia omnium Ecclesiarum custodia vobis commissa esse dignoscitur. Sed his debetur amplius, quarum religio amplius noscitur indigere.

In eandem rem eiusdem ad eundem Sugerium Epist. 347. Oportet vos operari opera eius qui reliquit vos in loco suo, imo opera Domini Dei vestri, qui ad tale ministerium vos elegit. De operibus eius est quod Ecclesia de Monte religionem induxit & decorem. Vbi vos nouella plantatio conciliatorem & auxiliatorem magnum inuenit. Supplicamus vt quod bene cœpistis, melius consummetis & oppunatis vos murum pro domo Israel, vt non præualeat homo. Dignemini etiam consolari Abbatem loci illius, qoia pusillanimus est; quia sic conuenit honori personæ vestræ & saluti animæ vestræ spiritualiter & tempore isto.

Extat quoque de eadem re Epistola Ioannis Episcopi Maclouiensis ad Eugenium Pontificem, quâ eum valde prædicat ob istam Domus San-Genouefianæ reformationem. Talis autem est.

Sanctissimo Patri & Domino Eugenio D. summo Pontifici Ioannes S. Maglouij Minister indignus cum debita obedientia debitarum orationum frequentiam. Quis ego, vel cuius momenti, qui tantæ Maiestatis oculos vel in puncto audeam detinere? Ignosce mihi, Pater sancte, ignosce quæso: neque enim de supercilio præsumptio ista manat. Silere non possum quanta bile inuehatur spiritus meus in viros mendaces, viros effrontes, & perditos, qui sanctam sementem vestram exercentem in centuplum opus laudabile manuum vestrarum inter magnificos actus sanctitatis vestræ non modicè præclarum scilicet Ecclesiæ S. Genouefæ Parisiensis à Deo per vos tanquam per complacitum sibi vicarium factam mutationem filij hominum, quorum dentes arma & sagittæ, quorum lingua gladius acutus, non sunt veriti insimulare concionem sanctam, Abbatem prædicti loci loquor & fratres. Sed Deo gratias detecta est malignantium factio & instante in vos Domini iustè decernentis censurâ patebit, cum filiorum de S. Genouefa tam hominibus quam Deo grata conuersatio non solum prope, sed & longè positorum nares optima suauique fragrantia perfundere non desistat.

Ex hac Epistola intelligimus veteres Canonicos & alios quosdam maleuolos Sugerii factum suggillasse. Renera non statim paccati sedatique fuerunt animi: vt dicemus ad annum sequentem. Interim notare conuenit tunc cum Canonici Regulares in S. Genouefæ Cœnobium introducti sunt, Eugenium rediisse Romam: ac proinde malè illos opinari qui scribunt anno 1148. habitum fuisse ab eo Remense Concilium: tunc enim non erat amplius in Francia.

Eodem anno, vt scribit Robertus Antissiodorensis, Vuillielmus Comes Niuernensis relicto seculi Principatu & omni honore calcato Charthusiam petiit, ibique dignè Deo in humillima paupertate conuersans infra annum conuersationis suæ felicem vitæ cursum terminauit.

Antequam ergo introducerentur in ædem San Genouefianam Canonici Victorini Eugenius Papa Concilium Remis habuit contra Gilbertum Porretanum, & Eonem Pseudo-Prophetam. De anno huiusce Concilii non conueniunt Historici. Aliqui enim scribunt habitum fuisse anno 1146. alii anno 1147. alii denique an.

1148. verum ex iis quæ supra retulimus facile est, rei veritatem agnoscere. Certum est enim Eugenium an. 1146. relicta Italia in Gallias se contulisse, & circa festa Paschalia synodum habuisse Parisiensem ad quam vocatus est Gilbertus Episcopus Pictauiensis: & eodem anno Ludouicum Regem ipsâ Pentecostes hebdomadâ ad sacrum bellum profectum fuisse, vt ex Chronico Mautiniacensi retulimus. An vero post Regis profectionem eodem anno illud habuerit Remis, vt destinauerat, ex Epistola Gaufridi Clare-Vallensis, an vero anno sequenti, incertum. At constat ante annum 1148. habitum, cum Eugenius ante Victorinorum in ædem San-Genouefianam introductionem quæ an. 1147. facta est, è Gallia in Italiam reuersus fuisset. Et tamen post illud Concilium Remis habitum Parisios rediit, ibique satis diu demoratus est, vt ex Chronico Mautiniacensi infra referemus. Vnde colligitur prius illud habuisse, quàm Sugerius San-Victorinos introduceret.

Credibile est igitur anno 1147. ineunte hoc habuisse Concilium, nempe feriis Quadragesimalibus, vt infra ex Othone Frisingh. referemus: in quo multa occurrunt notatu dignissima. Nam imprimis cum multi à Bernardo Clare-Vallensi & aliis æmulis excitati aduersus Gilbertum insurrexissent in Concilio Parisiensi, ipse vero vtcunque satisfaceret, Eugenius magnos animorum æstus conspiciens Concilium dissoluit, vt ante diximus, & ad proximum istud Remense rem indecisam & integrã remisit. Sed nec ibi damnatus est Gilbertus, tum quia multi è Cardinalibus offensi Bernardo, quod solus quodammodo aduersus Episcopum determinare affectaret, noluerunt eius condemnationi subscribere; tum quia ipse professus est publicè se Concilii determinationi qualiscunque foret, subscripturum. Huiusce Concilij multi meminerunt.

Ipse Bernardus Serm. 80. super Cantica generatim de hac hæresi sic scribit. Recedant nouelli non Dialectici, sed hæretici, qui magnitudinem qua magnus est Deus, & item bonitatem qua bonus, sed & sapientiam qua sapiens & iustitiam qua iustus, postremo Diuinitatem qua Deus est, Deum non esse impiissimè disputant. Diuinitate, inquiunt, Deus est: sed Diuinitas non est Deus. Forsitan non dignatur Deus esse, quæ tanta est vt faciat Deum. Sed si Deus non est, quid est? aut enim Deus est, aut aliquid quod non est Deus, aut nihil. Equidem non das Deum esse. Sed ne nihilum quidem, vt opinor, dabis, quam vsque adeo necessariam Deo esse fateris, vt non modo absque ea Deus esse non possit, sed ea sit. Quod si aliquid est quod non est Deus, aut minor erit Deo aut maior aut par. At quomodo minor, qua Deus est? Restat vt aut maiorem fatearis aut parem. Sed si maior, ipse est summum bonũ, non Deus: si par, duo sunt summa bona, non vnum. Quod vtrumque Catholicus refugit sensus. Iam de magnitudine, bonitate, iustitia sapientiaque idem per omnia quod de diuinitate sentimus: vnum in Deo sunt & cum Deo. Nec enim aliunde bonus quàm vnde magnus & bonus, nec aliunde denique simul hæc omnia est, quàm vnde Deus, & hoc quoque non nisi seipso. Sed dicit hæreticus, quid Deum Diuinitatem esse negas? non, sed eandem diuinitatem qua est, Deum nihilominus assero, nec Deo excellentius aliquid esse assentior. Nam & magnitudine dico magnum, sed quæ ipse est, ne maius aliquid Deo ponam: & bonitate fateor bonum, sed non alia ipse est, ne melius ipso aliquid mihi videar inuenisse. Et de cæteris in hunc modum securus & libens pergo inoffenso, vt aiunt, pede in eius sententiam qui dicebat: Deus non nisi ea magnitudine magnus est, quæ est quod ipse, alioquin illa erit maior magnitudo, quã Deus. Augustinus hic est validissimus malleus hæreticorum: si quid itaque de Deo propriè dici possit rectius congruentiusque dicetur Deus est magnitudo, bonitas, iustitia, sapientia, qua Deus est magnus, bonus, iustus aut sapiens. Vnde non immerito nuper in Concilio quod Papa Eugenius Remis celebrauit, tam ipsi quam cæteris Episcopis peruersa visa est, & omnino suspecta expositio illa in libro Gilberti Episcopi Pictauiensis, quo supra verba Boëtii de Trinitate sanissima quidem atque Catholica commentabatur hoc modo. *Pater est veritas, id est verus. Filius* est veritas, id est verus Spiritus S. est veritas, id est verus: & hi tres simul non tres veritates sed vna veritas, id. vnus verus. O obscuram peruersamque explanationem! quam verius saniusque per contrarium ita dixisset. Pater est verus, id. veritas. Filius est verus, id. veritas. Spiritus sanctus est verus id. veritas, & hi tres

vnus vetus. Id est vna veritas. Quod quidem fecisset si sanctum dignaretur Fulgentium imitari qui ait. *Vna quippe veritas vnius Dei, imò vna veritas vnus Deus non patitur seruitium atque culturam creatoris creaturæque coniungi.* Bonus corrector qui veracissimè de veritate loqueretur, qui piè Catholiceque sentiret de vera & mera diuinæ simplicitate substantiæ, in qua nihil esse possit quod ipsa non sit & ipsa Deus. Quanquam manifestius in nonnullis locis aliis à rectitudine fidei liber ille præfati Episcopi visus est discrepare; quorum V. G. adhuc vnum pono. Nam dicente authore, cum dicitur Deus, Deus, Deus, pertinet ad substantiam: Noster Commentator intulit non quæ est, sed qua est: quod absit vt assentiat Ecclesia Catholica, esse videlicet substantiam vel aliquam omnino rem qua Deus sit & quæ non sit Deus. Sed hæc minimè contra ipsum loquimur. Quippe qui in eodem Conuentu sententiæ Episcoporum humiliter acquiescens tam hæc quàm cætera digna reprehensione innuente proprio ore damnauit, sed propter eos qui adhuc librum illum contra Apostolicum vtique promulgatum ibidem interdictum transcribere & lectitare feruntur, contentiosius persistentes sequi Episcopum in quo ipse non stetit, & erroris quàm correctionis Magistrum habere malentes.

Gaufridus Clare-Vallensis eiusdem Concilij meminit, & ex eo fere refert quæ sequuntur, Vincentius Bellouacus.

Anno Domini 1448. Remis Concilium à Papa Eugenio celebratur. In quo Concilio publicè confutauit B. Bernardus M. Gilbertum cognomento Porretam disputando cum eo singulariter tanquam sui temporis Athleta. Hic Gilbertus erat Episcopus Pictauorum in sacris litteris plurimum exercitatus, sed sublimiora se scrutans ad insipientiam sibi. Siquidem de Trinitatis vnitate & Diuinitatis simplicitate non simpliciter sentiens, nec fideliter scribens, Discipulis suis panes proponebat absconditos & furtiuas propinabat aquas. Nec facile, quid saperet, imò quantum desiperet personis authenticis fatebatur. Timebatur enim quod apud Senonas Petrum Abaelardum illi dixisse ferunt.

Nunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Nouissimè tamen cum iam fidelium super hoc inualesceret scandalum, cresceret etiam murmur, vocatus ad medium est, & librum tradere iussus, in quo blasphemias euomuerat graues quidem & verborum quodam inuolucro circunseptas. Beatus ergo Bernardus primò quidem totum quod ille verborum cauillationibus occultare nitebatur, subtilibus interrogationibus eliciens, deinde tam suis ratiociniis quàm sanctorum testimoniis biduanâ disputatione redarguit. Considerans autem nonnullos ex his qui præsidebant, iam quidem animaduertens blasphemiam in doctrinâ, tamen adhuc auertens iniuriam à persona, accensus est zelo & domesticam sibi Gallicanam conuocat Ecclesiam seorsum. Communi deinceps consilio à Patribus decem prouinciarum, aliis autem Episcopis & Abbatibus plurimis dictante viro Dei nouis dogmatibus opponitur symbolum nouum. Cui etiam subscribuntur nomina singulorum, vt eorum videlicet omnium sicut reprehensibilis, sic irreprehensibilis zelus cæteris innotescat. Ita demum Apostolico iudicio & authoritate Vniuersalis Ecclesiæ error ille damnatur. Episcopus Gilbertus an eidem damnationi consentiat, interrogatur. Consentiens & publicè refutans quæ prius scripserat & affirmauerat, indulgentiam ipse consequitur, maximè quod ab initio captus esset, ea lege se eandem disputationem ingredi, vt promitteret sine vlla sese obstinatione pro Ecclesiæ sanctæ arbitrio correcturum liberè opinionem suam. Horum duorum Magistrorum Petri videlicet Abaelardi & Gilberti Porretæ quidam Discipuli nimium zelantes pro ipsis B. Bernardo & toti Cisterciensi Ordini postea detrahere cœperunt. Hæc Vincentius ex Gaufrido l. 3. vitæ S. Bernardi. c. 5.

At fusius eandem Historiam exponit Gaufridus Clare-Vallensis testis oculatus in Ep. ad Cardinalem Albanensem. Postquam enim acta Concilii Parisiensis explicuit, ad Remensis expositionem descendit & quo pacto Gilberti Capitula fuerint examinata, his verbis prosequitur. *Ventum est ad discussionem Capitulorum, quæ prædictus Abbas Godescalcus notauerat*, sed quia nimis ipse erat elinguis, liber ille cum sanctorum testimoniis ei contrariis à D. Papa traditus est Patri nostro S. Bernardo Clare-Vall. Aderant viri magni nec mediocriter litte-

rati, Gaufredus de Oratorio Burdegalensis Ecclesiæ Archiepiscopus cuius in Pictauiensi Ecclesia Episcopus Suffraganeus erat, Milo Morinensis Episcopus religione & scientia satis insignis, Iosl enus Suessionensis Episcopus tam seculari quam litterali scientia præditus, Sugerius Abbas S. Dionysii, cui Francorum Rex Ludouicus Hierosolymam proficiscens totius Regni commiserat administrationem. Hi & alii Patres cum B. Bernardo prædicta Capitula rationibus pariter & scripturæ sacræ testimoniis arguebant, nisi quod prædictus Gaufridus minus cæteris loquebatur de industria parcens homini, iudicio se reseruans sicut humiliter est professus & pœnitentiam egit, audiens DD. Cardinales quorum Principales fauisse Reo & euidenter etiam fouisse constabat, super auditis obiectionibus se se promittere iudicaturos. Ingredientibus vero nobis Consistorium prima die cum Magnorum Voluminum Corpora per Clericos Pictauenses fecisset afferri, & nos paucas authoritates Ecclesiæ in schedula haberemus, occasione accepta calumniabantur fautores illius hominis quod decurtata testimonia proferremus, cum ille codices integros exhiberet, vbi posset intelligi quemadmodum verbis propositis verba præcedentia vel subsequentia adhærerent. Prolatum tamen Capitulum de eius Codice, in hæc verba, *Cum dicitur Deus*, pertinet ad substantiam *non qua, sed qua*. Quod dum alii atque alii clamantes authorem arguerent & aduersus eum adhuc tergiuersantem non immerito causarentur, S. Bernardus ad Episcopum ait. Quid necesse est circa huiusmodi verba diutius immorari ? non aliunde procedit scandali huius origo nisi quod plures credere vos credunt & docere quod Diuina essentia vel natura Diuinitas eius, sapientia, bonitas, magnitudo non est Deus, sed est forma quâ est Deus. Ecce ait S. Bernardus, tenemus quod quærebamus. Scribatur ista confessio. Præcepit summus Pontifex & D. Henricus Pisanus tunc Romanæ Ecclesiæ subdiaconus futurus, postea Clare-Vallensis Monachus, & ex Abbate S. Anastasii, SS. Nerei & Achillei Presbyter Cardinalis ad eius mandatum porrexit & attulit chartam, calamum & encaustum. Cum autem scriberet ipsam Confessionem. Et vos ait Episcopus ad Abbatem scribite quod Diuinitas est Deus. Nec concitatus ille respondit scribatur, inquiens stylo ferreo in vngue adamantino vel celte sculpatur in scilice quod Diuina essentia, formas, natura, deitas, bonitas, sapientia, virtus, potentia, magnitudo, verè est Deus.

Disputatum est deinde insuper eodem Capitulo & eo vsque processum est, vt diceret Sanctus, quod si forma illa non est Deus, melior Deo est, cum ex ea Deus habeat esse, ipsa autem nec ab eo sit, nec ab eo habeat quidquam. Quod potissimum credidi memorandum propter eam specialiter causam, quia disputatione completa Ecclesiæ Remensis armarium mox ingressus plures exinde tulit Codices, & in libro B. Augustini de Trinitate inter alia plura testimonia, eadem pene verba quæ S. Bernardus obiecerat, reperit in hunc modum. *Deus magnus est non nisi ea magnitudine quæ est quod ipse, alioquin ille erit maior magnitudo quàm Deus.*

Cæterum cum de primo Capitulo prima die disputaretur, ego fui qui obieci eidem Episcopo audientibus vniuersis, quod verba illa quæ modò proferebantur, eodem anno coram D. Papa & maiori parte maiorum quæ aderant personarum penitus abnegasset, & testes produxisset, quod talia nunquam crediderat. At ille multùm confidens & amplius forsitan, quàm postea voluisset, quia negare non poterat se negasse. Quidquid tunc dixeram, modò, ait, hoc dico. Ego verò suspirans grauiter, quod viderem coram tantis Iudicibus paulò minus impune tanta præsumi, *Ergo sicut Rex*, inquam, *vestrum dictum & dedictum habetis*.

Et factum est vt disputantibus personis quæ aderant super Capitulo 1. prædicto occurreret secundum, profitente prædicto Episcopo, quod nec vnus Deus, nec vnum aliquid sit tres Personæ, licet 3. Personæ sint vnus Deus, id est vnâ Diuinitate, & sint vnum, id est vno. Et aduersus hoc Capitulum diutius est disputatum, postquam suggerente S. Bernardo & D. Papa præcipiente ipsum etiam cum priore litteris est commendatum. Cui euidens satis opposita est authoritas Athanasij in hæc verba. Supernarum virtutum Carmina, Vnum tria & tria vnum esse confirmant.

Sequenti die codices tantos attulimus ad disputationem, vt obstupescerent fautores Episcopi & à nobis audirent, quia ecce schedulas non habemus. Faciebat Episcopus in

libris

libris B. Hilarij & de corpore Canonum in quorumdam Græcorum Epistolis verba minus intelligibilia, præsertim in tanta festinatione & in tantâ ac tali multitudine lectitari, nec deerant, qui pro eo se opponerent, licet parum intelligentes. Addita sunt eodem die Capitula duo prioribus & litteris pariter commendata. Quod personales proprietates & æternarum rerum multitudinem copiosam Episcopus idem veraciter esse sine initio profiteretur, quarum tamen nulla esset Deus, nulla à Deo.

4. Fuit Capitulum, quod Natura Diuina naturam non suscepit humanam, sed persona filii nostram naturam suscepit, contra illud Gregorii, quia venit ad nos calceata Diuinitas humanitate, & B. August. in l. 3 de Trinitate. Ergo quia forma Dei accepit formam serui, vtrumque Deus & vtrumque homo. Item eiusdem super Euangelio Ioannis in Tractatu 75. semetipsum exinaniuit & homo, &c. quis nisi idem ipse Christus Iesus? sed hîc iam sunt omnia, & verbum in forma Dei quæ accepit formam serui, & anima & caro in forma serui, quæ accepta est à forma Dei. Et Leo Papa. Suscepit Nos illa natura, quæ nec Nostris sua, nec suis nostra consumeret.

Exinde postquam diutius disputatum est, sub eo tenore discessum est, vt DD. Cardinales dicerent, Quia ecce audiuimus quæ proposita sunt, deinceps iudicabimus qualiter debeant definiri. Quod verbum eatenus mouit corda multorum, vt sequenti die apud S. Bernardum conuenirent Archiepiscopi decem, Episcoporum quoque atque Abbatum ac Magistrorum plurima multitudo. Et quia iudicium sibi soli reseruasse videbantur, quos nouerant fere omnes errantis potius quàm erroris fautores, prouidere oportere cum Capitulis illis Gilberti Episcopi, suæ & fidei symbolum mitti, vt scirent plenius vnde iudicarent. Scripserunt ergo Capitula totidem quàm expressius potuêre illius verbi, suam confessionem contrariam in omnibus & per omnia proponentes, quam de communi omnium conuenientia non sine multa deliberatione dictatam iudicaturis facerent exhiberi. Nec tamen verebantur, ne contrarium aliquid iudicarent, si credebant nonnullos eorum adhoc tendere, vt sine aliqua definitione Concilium solueretur, propter quod eidem scripturæ quam vobis nouissimam mittimus, scripta sunt nomina singulorum qui aderant, Archiepiscoporum, Abbatum & Magistrorum de consensu & conuenientia vniuersorum. Et electæ sunt tres personæ, Episcopi duo Reuerendissimi, Hugo Antissiodorensis & Milo Morinensis & Sugerius Abbas S. Dionysij, qui eandem scripturam D. Papæ & Cardinalibus præsentarent & dicerent eis: *Pro vestra reuerentia sustinuimus minus dignos acceptione sermones*, donec tandem audiuimus, quod de eis iudicare velletis. Offerimus ergo & Nos vobis nostram Confessionem, vt non de parte, sed de partibus iudicetis. Tenetis confessionem hominis illius scriptam; conuenit vt teneatis & nostram, verumtamen ille vobis sub hoc tenore tradidit suam, vt paratus esset corrigere, si quid aliud vobis videretur, Nos eiusmodi conditionem penitus excludentes sic vobis nostram offerimus, vt noueritis quod in hoc sumus, in hoc perseuerabimus nihil penitus mutaturi. Quibus sine cunctatione D. Papa respondit, & vniuersis qui miserant eos renunciare præcepit, quod ab eadem confessione eorum in nullo prorsus Romana Ecclesia dissentiret. Et si stare visi fuerant aliqui pro persona, sed non stabant aliquatenus pro doctrina, Inde fuit quod in insigni palatio, cui nomen est Thau, Ecclesia Vniuersa conueniens & interrogatus Episcopus Pictauiensis Capitulis singulis liberè renunciauit hæc eadem verba locutus. *Si vos aliter creditis, & Ego. Si vos aliter dicitis, & Ego. Si aliter scribitis, & Ego.* Ibidem D. Papa anthoritate Apostolica in assensu totius Ecclesiæ quæ conuenerat, Capitula ipsa damnauit distinctè præcipiens, ne eundem librum legere vel transcribere etiam sic reprobatum quis auderet, nisi prius eum Romana Ecclesia correxisset, cumque responderet Episcopus *Ego corrigam ad arbitrium vestrum, Non vobis*, ait, *hæc correctio committetur.*

Erant & alia quæ in Scholis suis dicebatur Auditoribus suis frequenter idem Episcopus tradidisse, licet non dissimularemus, pro multitudine ramen Scholarium qui testimonium perhibebant ab eo audiuisse multoties hæc, coram omnibus scissæ & discerptæ fuerunt chartæ quæ dicebantur eius sententias continere, quin igne petito ad comburendum eas, dixerunt Quidam sufficere si scinderentur.

De cætero super capitulis aliis, de quibus mandatum vestræ dignationis ac- " cepi, diligenter considerans in libro Glossarum Psalterij, quas idem Gilber- " tus Porretanus composuit super verbum *Adorare scabellum pedum eius*, ita scri- " ptum inueni, *Caro de terra est & de carne Mariæ carnem accepit Christus*. Hæc " sine impietate adoratur à nobis, quia nemo carnem eius spiritualiter man- " ducat, nisi prius adoret. Huc vsque verba sunt Augustini. Quibus continuò " addidit Gilbertus declarationem, quod est additamentum eorum. *Non illam* " *dico ad orationem quæ latria est*, quæ soli Creatori debetur, sed illam quæ duliâ " dignior est. Dulia enim adoratio est, quæ etiam Creaturæ exhibetur, quæ duas " habet species, vnam, quæ hominibus indifferenter, & alteram quæ soli huma- " nitati Christi exhibetur.

" In libro etiam Glossatum eius in Epistol. S. Pauli super illum locum, propter " quod Deus exaltauit illum, &c. sic commentatus est. Quibusdam videtur hoc " nomen datum homini; quòd nullâ ratione conuenit. Hoc enim nomen *esse filium* " *Dei*, hoc nomen *esse Deum*, quod non per solam appellationem, sed per naturam, " super omne nomen est, quod non post passionem suam, sed potius à Patre à quo " habet omnia, cum generaretur, accepit. Hoc ergo non homini datum, nisi for- " te quis dicat per adoptionem omne datum, sed adoptiuo Deo non flectitur om- " ne genu nec est in gloria Dei Patris: nam nato ex Deo hoc competit. Dicit ta- " men Apostolus, *dedit illi nomen, &c.* quod ideo dico, quia natus accepit, vt per " Crucem manifestaretur, qui à Patre dum generaretur, accepit. Horum autem " Capitulorum nihil eiusdē Concilij tēpore audieramus, nihil penitus noueramus.

" Quæ verò Capitula cæteri Episcopi contra Capitula Gilberti ediderint, ha- " bemus apud Mathæum Parisiensem, quanquam tempore aberrauit, & Pontifi- ce. Scribit enim habitum fuisse concilium istud Remense anno 1119. sub Ca- lixto Papa & Vvillielmo 1. Anglorum Rege; cum certò constet ex omnium Hi- storicorum confessione habitum fuisse ab Eugenio Papa anno 1146 aut 1147. aut saltem 1148. præterea verò certum est an. 1119. nondum fuisse adhuc tanti no- minis Gilbertum, nec rum adhuc Episcopum. sic autem ille. *In hoc Concilio idem* *Papa errorem* M. Gilberti Porretæ, qui in Capitulis 4. errasse dicitur, condem- „ nauit. 1. *Dixit, quod Diuina Natura, qua Diuinitas dicitur, Deus non sit, sed forma* „ *quâ Deus est: sicut humanitas non est homo, sed forma qua est homo.* Concilium. Cre- „ dimus simplicem naturam Diuinitatis esse Deum; nec aliquo sensu Catholico „ posse negari, quin Diuinitas sit Deus. Sic verò vbi dicitur, Deum sapientiâ sa- „ pientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, vnitate vnum, Diuinitate „ esse Deum, credimus nonnisi ea sapientia, quæ est ipse Deus, sapientem esse, „ non nisi ea magnitudine quæ est ipse Deus, magnum esse: non nisi eâ æternita- „ te, quæ est ipse Deus, æternum esse; non nisi eâ vnitate quæ est ipse Deus, „ vnum esse: non nisi ea Diuinitate Deum, quæ in ipso est; idest in seipso sapien- „ tem, magnum, æternum, vnum Deum.

„ 2. Dixit, *quod non vnus Deus, vel vna substantia, aut vnum aliquid sit persona: id* „ *est Pater & Filius & Spiritus S. ipsa vero 3. persona tria sunt differentia & numero:* „ *ac si 3. homines humanitatem vnam numero habere inuenirentur.* Concilium. Cum de „ 3. Personis loquimur, Patre & Filio & Spiritui sancto, ipsas vnum Deum, vnam „ Diuinam substantiam esse fatemur, & è conuerso. Cum enim de vno Deo, vna „ Diuina substantia loquimur, ipsum vnum Deum, & vnam Diuinam substan- „ tiam esse tres personas confitemur.

3. Dixit Gilbertus, *Quod ad proprietates personarum, Relationes quædam æternæ sunt, qua non sunt idem, quod ipsæ personæ, sed diuisæ numero & diuisa substantia, & habent tres vnitates, & sic multa æterna sunt, quorum nullum sit Deus.* Concilium. Credimus solum Deum, Patrem & Filium & Spiritum S. æternum esse, nec ali- quas omnino res, siue relationes, siue proprietates, vel vnitates dicantur, adesse Deo, quæ sunt ab æterno, quæ non sint Deus.

4. Dixit *quod Diuina natura non sit incarnata.* Concilium. Credimus ipsam Di- uinitatem, siue substantiam Diuinam, siue naturam Diuinam dicas, incarna- tam esse, sed in Filio.

Eandem Historiam & res in eo Concilio gestas describit Otho Frisinghensis author contemporaneus lib. citato c. 36. postquam enim de Eonis hæresiarchæ

opinione seu potius fatuitate disseruit, de quo nos quoque infra dicemus, de hæresi Gilbertina disserit in hunc modum. *Itaque finita synodo* (qua damnatus fuetat Eon hæreticus) salutiferisque ad innouationem seu confirmationem antiquorum ibidem promulgatis Decretorum Capitulis prudentiores & viciniores ad causam Episcopi Gilberti terminandam reseruantur. Decursâ medianæ Quadragesimæ hebdomadâ, sacroque Dominicæ passionis tempore inchoante Episcopus Pictauinus manente adhuc summo Pontifice Remis rursus ad iudicium trahitur in cubiculo vbi vrbis Episcopus cum senioribus sedit, vocatur; & ab eo quid de fide S. Trinitatis sentiat, subtiliter interrogatur. Ille orthodoxorum Patrum quas non in schedulis sed in corpore librorum integras attulerat, legi faciens authoritates, eandem se quam illi fidem tenere asserebat. Cumque huiusmodi sermone seu legendi prolixitate dies detineretur, tanquam tædio affectus Romanus inquit Antistes, *Multa, frater, dicis*, & ea fortassis quæ à nobis non intelliguntur, legi facis. Sed simpliciter à te cognoscere velim, an ne illam summam essentiam qua 3. personas profiteris vnum Deum, credas esse Deum? Qui diutinâ collatione *fatigatus minus præmeditatè respondit*, Non. *Quod dictum mox ab eius ore raptum* Notarius excepit, scribens in hunc modum, Episcopus Pictauiensis scripsit & dixit quod Diuina essentia non est Deus. In Commentario enim super Boëtium de Trinitate, vbi author Theologica à Naturalibus prædicamenta discernens inter cætera posuit, substantia quâ Deus est, iste apposuit, *Non quæ Deus est*, id est non vt ad subsistentem, sed ad subsistentiam referatur. Sicque in hæc verba conuentus ea die dimittitur. Episcopus totum quod superfuit illius diei spatium cum nocte sequente amicos suos ex Cardinalibus, quos habuit non paucos, circuit.

In Crastino ipso denuò cum summo Pontifice in causa posito recitatur *Scriptum*, cuius vt ab eo reddatur ratio, exposcitur. Ipse se hoc non simpliciter concessisse asserebat. Dicebat enim hoc nomen *Deus*, quandoque in designatione *naturæ*, quandoque in designatione *personæ* vnius etiam poni. In designatione naturæ, vt cum dicitur *Deus tuus vnus est*; Personæ, vt cum dicitur, *Pater est Deus, Filius est Deus*: Personæ & vnius tantùm de tribus, vt ibi, *Ascendit Deus in iubilatione*, quod de persona filij dictum esse nemo ambigit. Quare & aiebat se Diuinitatem esse Deum in illo tantum sensu concedere, quo Deus ponitur pro Natura. In eo verò absolutè concedere non audere, quo pro qualibet personarum hoc nomen Deus accommodatur, ne videlicet si indeterminatè profiteretur, Diuinitatem esse Deum, id est quamlibet personarum, cogeretur sine determinatione concedere quidquid de qualibet personarum & de essentia; sicque in hanc incideret absurditatem, vt sicut personam Filij, ita Diuinam Essentiam indeterminatè incarnatam passim confiteretur. Ex qua absurditate facile sensus hæreticus iuxta Sabellium emergeret, *Vt eadem res discreta & generans & genita & eadem se ipsam genuisse*. Quod autem inter Naturam & personam non Mathematica abstractione, sed Theologica consideratione quoquo modo diuideret ratio, & ratione & authoritate probare nitebatur. Ratione, ne videlicet iuxta Arrium sicut personarum, ita & pluralitatem admitteret Essentiarum; vel secundum Sabellium, ad Essentiæ singularitatem Christianæ fidei Religio pluralitatem confingeret personarum, hac Theodoreti contra Sabellium vtens authoritate. Oportet ergo desiderantem spiritu les diuitias & volentem Christianorum dogmata vendicare, rerum non ignorare proprietatem, ne forte aliud pro aliis intelligens circa dogmata peccet. Qui enim naturam & personam idem esse intelligit, aut in diuisionem Arrij incidit, aut in confusionem Sabellij. Et illa Hilarij, *Discerne ò Hæretice, Spiritum Christi à Spiritu Dei, & excitati, mortui Spiritum Christi à Spiritu Dei Christum à mortuis excitantis*. Et quæro nunc in spiritu Dei, vtrum Naturam, aut rem naturæ significatam existimes? Non idem est enim natura, quod naturæ res est. Sicuti non idem est homo, & quod hominis est: nec idem ignis, & quod ipsius ignis est. Et secundum hoc non idem est Deus & quod Dei est. Item quod non Natura, sed Filij persona carnem susceperit credenda sit, hac authoritate Toletani Concilij ostendit, *Solum Verbum Caro factum est, & habitauit in nobis*. Et cum tota cooperata sit Trinitas formationem suscepti hominis, quoniam inseparabilia sunt

opera Trinitatis, solus tamen accepit hominem in singularitate personæ non vnitate Diuinæ naturæ, id est id quod est proprium Filii, non quod commune Trinitati.

Quam authoritatem cum determinare vellet Clare-Vallensis Abbas, aliqua „ verba quæ Cardinalibus displicerent, protulit Episcopo Pictauino dicente, Et hoc „ scribatur. Ad quod ille respondit, *scribatur stylo ferreo, vngue adamantino.* Moxq; ad „ publicum progressus omnes quos poterat, conuocauit. Ibi cum Archiepiscopis, „ virisque Religiosis & eruditis contra 4. prædicta quæ Pictauino Episcopo imponebantur Capitula fidem suam in hunc modum, ipse cum aliis & alij cum ipso „ exposuerunt.

„ *Credimus simpliciter Naturam Diuinitatis esse Deum, nec aliquo sensu Catholico posse* „ *negari, quin Diuinitas sit Deus, & Deus Diuinitas.* Si vero dicitur sapientia sapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, vnitate vnum, Diuinitate Deum „ esse & alia eiusmodi, credimus non nisi ea sapientia quæ est ipse Deus, sapientem „ esse, non nisi ea magnitudine quæ est ipse Deus, magnum esse; non nisi ea æternitate quæ est ipse Deus, æternum esse; non nisi ea vnitate quæ ipse est, vnum „ esse: non nisi ea Diuinitate Deum quæ est ipse, id est seipso sapientem, magnum „ æternum, vnum Deum.

„ *Cum de 3. Personis Patre, Filio, Spiritu S. loquimur, ipsas vnum Deum, vnam Diuinam substantiam fatemur esse, & è conuerso.* Cum de vno Deo, vna Diuina substantia „ loquimur, ipsum vnum Deum vnam Diuinam substantiam esse 3. personas profitemur.

„ *Credimus solum Deum Patrem & Filium & Spiritum S. æternum esse,* nec aliquas omnino res, siue relationes, siue proprietates, siue singularitates, vel vnitates dicantur, & huiusmodi alia à Deo esse, quæ sint ab æterno & non sint Deus.

„ *Credimus ipsam Diuinitatem* siue substantiam Diuinam, siue naturam Diuinam dicas, incarnatam sed in Filio esse.

Molestè tulerunt Cardinales qui aderant se spretis à Bernardo & Episcopis Gallicanis confecta fuisse illa Capitula Gilberti Capitulis opposita: & apud Eugenium acriter conquesti sunt: qua de re sic habet idem Otho.

Conquestio Cardinalium apud Papam

Quod Gallicanæ Ecclesiæ factum tam grauiter sacer Cardinalium Cœtus accepit, vt cum magna mentis indignatione Curiam intrarent, ac tanquam vnum Corpus effecti vna omnes voce Pontifici suo dicerent. *Scire debes quòd à nobis* „ *per quos tanquam per Cardines Vniuersalis Ecclesia voluitur axis, ad regimen totius Ecclesiæ promatus à priuato Vniuersalis Pater effectus iam deinceps te non* „ *tuum, sed nostrum potius esse oportere*, nec priuatas & modernas amicitias antiquis & communibus præponere, sed omnium vtilitati consulere, Romanæque „ Curiæ culmen ex Officij tui necessitudine curare, & obseruare debere. Sed quid „ fecit Abbas tuus, & cum eo Gallicana Ecclesia? quâ fronte, quo ausu ceruicem „ contra Romanæ sedis primatum & apicem erexit? hæc est enim sola quæ claudit & nemo aperit: aperit & nemo claudit ipsa sola de fide Catholica discutere „ habens à nullo etiam absens in hoc singulari honore præiudicium pati potest. Sed „ ecce Galli isti etiam faciem nostram contemnentes super Capitulis quæ his diebus nobis assidentibus agitata sunt, tanquam definitiuæ sententiæ vltimam „ manum apponendo nobis inconsultis fidem suam scribere præsumpserunt. Certè „ si in Oriente, vt pote Alexandriæ vel Antiochiæ coram omnibus Patriarchis huiusmodi tractaretur negotium, nihil firma stabilitate solidum sine nostra definiri „ valeret authoritate.

„ Quinimo iuxta antiquorum Patrum Instituta vel exempla Romano seruaretur „ examini terminandum. Quomodo ergo isti in nostra præsentia vsurpare audent, „ quod etiam remotioribus & maioribus nobis non licet? Volumus igitur huic tam „ temerariæ nouitati celeriter assurgas, ipsorumque contumaciam punire non differas.

Conquerebantur ergo illi non quidem de falsitate aut temeritate Capitulorum, quæ ab Episcopis Gallicanis proposita fuerant, sed de ratione illa determinandæ veritatis in Concilio, absque deliberatione scilicet, nec consultis prius Cardinalibus, quid super hæresi Gilbertina sentirent. Nam ipsi cum Magistris scholarum schedulam fidei composuerant, subscripserant & Eugenio porrexerant, vt testatur

Gaufridus Ep. præallata. *Ex parte*, inquit, *decem Archiepiscoporum & omnium Episcoporum pene qui in illa adhuc die Remis inuenti sunt cum Abbatibus maximis atque plurimis & Magistris scholarum & subscriptis nominibus singulorum per superius memoratas personas fuerat præsentatum.*

Eos tamen Papa conatus est verbis blandioribus demulcere & conciliare, ne quid turbæ interueniret. *Quos* inquit Otho, *Romanus Pontifex blãdo mitigans eloquio Abbate ad se vocato, de hoc facto, qualitate-ve facti solerter inquirit. Cui ille humiliter & cum reuerentia respondit se vel DD. Episcopos de præfatis Capitulis definisse, sed quia ab Episcopo Pictauino audierat, vt fides sua scriberetur; idcirco quia solus nollet illorum authoritate ac testimonio simpliciter se quod sentiret exposuisse. Hocque tam humili quàm modesto ipsius responso prædicta Cardinalium indignatio conquieuit; ita tamen vt præfatum scriptum tanquam inconsulta Curia prolatum velut authoritatis pondere carens pro symbolo in Ecclesia quod in Conciliis contra hæreses congregatis fieri solet, non haberetur.*

Cæterum quod ad 4. Capita supra relata attinet, idem Otho subiicit. *De primo tantum Romanus Pontifex definiuit* (vt pote maioris momenti, in quo & totius Quæstionis cardo vertebatur) *ne aliqua ratio in Theologia inter naturam & personam diuideret, neue Deus Diuina essentia diceretur ex sensu ablatiui tantum, sed etiam nominatiui.* Et de Gilberto mox ista. *Episcopus vero præmissam summi Pontificis sententiam reuerenter excipiens Archidiaconis suis in gratiam receptis cum ordinis integritate & honoris plenitudine ad propriam diœcesim remeauit.*

Gilbertus damnationis suæ subscribit.

Idem notat Gaufridus in vita Bernardi sic scribens. *Ita demum Apostolico Iudicio & authoritate Vniuersalis Ecclesiæ error ille damnatur.* "Episcopus Gilbertus an eidem "damnationi consentiat, interrogatur. Consentiens & publicè refutans quæ prius "scripserat & affirmauerat, indulgentiam ipse consequitur maximè quod ab initio "cautus fuisset ea lege eandem ingredi disceptationem vt promitteret sine vlla se"se obstinatione pro Ecclesiæ sanctæ arbitrio correcturum liberè suam opinionem. "Ex quibus patet Gilbertum nullatenus fuisse hæreticum, nec in tuenda praua sua "opinione pertinacem remansisse.

Aduersus ipsum scripsit Guillielmus de S. Theodorico Tractatum de Relationibus Diuinis. In fine autem sic habet. *Vt ad hæc* specialiter Capitula, quæ in mani"bus sunt, reuertamur, nunquid non audientibus hæc tam noua dogmata conside"randum fuerat, quanto sapientes ac litteratos viros non longe ante hæc tempora "habuisset Ecclesia sanæ opinionis & doctrinæ, qui manifeste contraria senserant "& docuerant. Dico autem insignes illos Laudunenses Anselmum & Radulfum, "Magistrum etiam Albericum Remensem prius, Bituricensem Archiepiscopum, "& fidelissimum Diuini verbi Tractatorem Hugonem de S. Victore, sed & Rober"tum Pullanum Apostolicæ sedis Cancellarium cæterosque quamplures, quo"rum præsentia adhuc aut memoria recens in benedictione est, quorum communis "extat sententia, Quidquid est in Deo Deum esse. Hinc M. Radulphus Laudu"nensis quadam scriptura sua sic ait, *Per illa nomina Pater, Filius & Spiritus Sanctus* "*nullas intelligimus ponit proprietates, sicut de iusto, per superius dictum est, quæ sint* "*aliud quam ipsa persona.*

Postremo Otho superius laudatus totũ hoc negotium sic concludit, c. 57. *Vtrum* "autem prædictus Abbas Clare-Vallensis in hoc negotio ex humanæ infirmitatis "fragilitate tanquam homo deceptus fuerit, vel Episcopus tanquam vir Littera"tissimus propositum astutè celando Ecclesiæ Iudicium euaserit, discutere vel iu"dicare nostrũ nõ est. Quod enim sancti & sapientes viri corruptibili carne circun"dati frequenter in talibus fallantur, & nouis & antiquis probatur testimoniis. Nam "vt de illo taceam quod B. Gregorius S. Dauid in quem spiritus Domini directus "asserit, ad patriam à qua à filio propulsus fuerat, reuertenti, à seruo Miphiboseth cum xeniis occurrenti suceptum inducit exemplo Christianis temporibus. "B. Epiphanius Salaminiæ Cypri Episcopus tam eximiæ, vt mortuum quoque "suscitaret, sanctitatis, aduersus Ioannem Chrysostomum, cuius hodie in Eccle"sia viget memoria tam acriter ab æmulis induci potuit, vt eum in propria Ciuita"te declinans communicareque nolens etiam populum sibi commissum quan"tum in ipso fuit, contra illum concitaret. Hactenus de Gilberto eiusque Do"ctrina in Concilio Remensi examinata.

Contra eundem Gilbertum eiusque Discipulos & sectatores scripsit ex Aca-

demicis M. Robertus de Meliduno, eoſque reprehendit quod dicerent Diuinitatem Dei formam eſſe, Deumque formam eſſe, quæ Deus non ſit. In tractatu igitur nondum in lucem edito ſic habet, præmiſſo hoc titulo. *De hoc quod quidam dicunt hoc nomine* Deus *formam ſignificari*.

Quorundam praua habet opinio aliud ſignificari hoc nomine *Deus* quàm aliquo nominum perſonalium. Mentiuntur enim illo ſignificari *Formam* quam *Diuinitatem* dicunt, quà tres perſonæ informantur, vnde ex vnius Diuinitatis participatione tres perſonas vnum Deum eſſe aſſerunt: & hæc eſt illa vnitas ſubſtantiæ quæ in tribus eſt perſonis, & in Creaturis eſſe non poteſt. His quoque nominibus *Dominus, omnipotens, iuſtus, miſericors & ſimilibus* formas prædicari de Deo garriunt, quas Eſſentias ſiue exiſtentias nominant. Si autem nominum iſtorum ſignificata formæ ſint, ea diuerſas res eſſe oportet. Quæ diuerſitas vnde conſiſtat, non facile aſſignatur. Non enim ita diuerſæ ſunt, ſicut tres perſonæ inter ſe diuerſæ ſunt, quoniam vnaquæque illarum tribus perſonis eſt communis, diuerſas faceri eſſentias deteſtabile eſt. Diuerſæ quoque formæ eſſe non poſſunt, niſi aliud eſſet Deum iuſtum eſſe & pium eſſe & omnipotentem eſſe, quod falſum eſt. *Secundum iſtos Deus & Deitas ſunt ſicut formatum & forma.* Nam Diuinitatem dicunt eſſe formam authoritate Apoſtoli dicentis de filio: *qui cum in forma Dei eſſet, ſe exinaniuit, &c.* formam Dei Diuinitatem appellant. At omnis forma formati eſt, diuinitas ergo alicuius formati forma eſt, ſcilicet Dei Trinitatis. Quod quia falſum eſt, qualiter Apoſtoli verba debeant accipi, videndum eſt. Ait itaque *qui cum in forma Dei eſſet*, ſic eſt intelligendum, id eſt quod Filius in perfecta ſubſtantia diuinæ naturæ eſt cum Patre. Forma enim rei perfectionem habet: nam à materia eſſe rei inchoatur, & in forma completur. Vt ergo Paulus Dei filium perfectum Deum oſtenderet: eum in forma Dei fuiſſe docuit.

Pergit eoſdem ſeu alios confutare, qui dicebant hoc nomine *Deus* formam ſignificari quæ Deus non eſt. *Cum Diuinitas ſit forma & non Deus, ſicut eorum habet opinio, quæritur vnde putent Diuinitatem eſſe habere, ſcilicet an à ſe, an ab alio?* A ſe autem non habet, quoniam ipſa Deus non eſt: ſolus enim Deus à ſe habet eſſe: ſi autem à ſe haberet, cum ſolus Pater à ſe eſſe habeat, ipſa Pater eſſet. Si autem ab alio eſt, quis eſt modus qui ipſam ab alio eſſe aſſignari poſſit? Tanquam Creatura à Deo non habet eſſe, quia ſine ea nunquam fuit, eo quod nunquam fuit quin eſſet Deus. Item nec per generationem nec per proceſſionem à Deo Patre habet eſſe: quia nec Filius eſt nec eius proprietas, nec Spiritus S. nec illius perſonalis proprietas, nec etiam habet eſſe à Deo vt vnum. Ab alio etiam eſſe non habet ſcilicet ab artifice. Erit a nullus poteſt aſſignari modus quo ipſa ſit à Deo, vel à ſe, nec ab alio. Quare videtur non ſolum eam non eſſe formam, verum etiam omnino nihil eſſe. Cum ipſi confiteantur Diuinitatem bonum eſſe, quærendum eſt cuiuſmodi bonum &c. Eam illius eſſe bonum neceſſe eſt, quod ea eſt Deus. *At omne bonum quod alterius eſt bonum, eo cuius bonum eſt*, melius eſſe neceſſe eſt. Diuinitas ergo non ſolum ſummum bonum eſt, ſed eſt bonum ſummi boni, id eſt bonum ſummo bono melius. Hæc & alia plura Robertus de quo dicemus infra & in ſynopſi huius ſeculi plura referemus.

Alii vero ipſummet Gilbertum ab omni hæreſeos ſuſpicione immunem eſſe prædicabant: nunquam enim eum exiſtimaſſe inter Deum & Deitatem aut inter attributa Diuina intercedere realem vllam diſtinctionem, ſed tantùm Theologicam, vt tum appellabant, ſeu vt poſteri appellarunt, virtualem, quæ prouenit ex humano concipiendi & intelligendi modo: quippe licet omnia quæ in Deo ſunt, ſint ipſe Deus, certum eſt tamen alio & alio modo concipi: aliter enim concipitur iuſtitia, aliter miſericordia, aliter ſapientia: item Deitas vt quædam forma, Deus vt ſuppoſitum: licet hæc omnia ſint ipſe Deus ſimplex & indiuiſus, iſta autem conceptuum diuerſitas, quæ ad formandam diſtinctionem Theologicam ſeu virtualem ſufficit, non niſi ex imperfectione & limitatione intellectus humani prouenit. Cui diſtinctionis & ſimilium generi quia nondum aſſueuerant Theologi, ideo qui primi illas excogitarunt, ad hæreticorum confutationem & myſteriorum ſacrorum explicationem, in ſuſpicionem hæreſeos venerunt. Adeo nouitas viris piis & verè Carholicis ſuſpecta eſt & diſplicet. Exſpectamus de hac Gilberti Doctrina diſſertationem, quam pollicitus eſt nobis Iacobus de la

Nouë Bouet Regalis Abbatiæ S. Victoris Canonicus Regularis ex ipſiſmet Gilberti ſcriptis, quæ in Bibliotheca San-Victorina integra ſeruantur. Ad Concilium Remenſe redeamus.

De Eudone ſeu Eone Hæretico & Pſeudo-Propheta.

In eodem Concilio quod tempore quadrageſimali habitum eſt, vt ſupra retulimus ex Othone, ac proinde an. 1146. more Gallicano, more vero Romanorum qui annum à Kalendis Ianuariis auſpicabantur, an 114. damnatus eſt antequam ad Gilbertum veniretur, Eon ille Ruſticanus & illiteratus Pſeudo-Propheta, Quanquam non tam Hæretici nomine dignus videatur, quàm fatui, & pro contumaci fatuitate fatuaque contumacia puniendus: de cuius, inquit Mathæus Pariſienſis, incãtationibus & phantaſiis melius eſt ſilere, quam loqui. Erat ille Armoricanus, vocabaturque *Eudo de Stella* & Gal. Eon de l'Eſtoile; vir nobilis generis. Meminit Sigeberti Continuator an. 1158. 59. & 74. Eudonis cuiuſdam Vice-comitis Porricidii vulgò *de Porhoit*. Et in Chartario Abbatiæ de Rota, quæ in Andegauenſi agro ſita eſt, mentio fit cuiuſdam Eudonis Redonenſis Eccleſiæ Archidiaconi. Vnde coniicit Ioannes Picardus in Notis ad Guill. Neubrigenſem fuiſſe illos ex eadem gente. Verum nihil attinet ad Gentem prænomen, ſed cognomen. Ille autem fatuus apud Neubrigenſem Eudo prænomine, cognomento *De Stella* vocabatur, vt dictum eſt.

Quod ad Doctrinam verò eius attinet, dicebat ſe *filium Dei eſſe vnigenitum*, venturumque iudicare viuos & mortuos, ſeque indicari cum dicitur in ſuffragiis Eccleſiaſticis. *Per eum qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos & ſeculum per ignem.* Ac proinde ſpecioſa quædam nomina ſuis Diſcipulis indiderat, vnum quidem *Sapientiam vocabat, alium Iudicium*, alios aliis eiuſmodi nominibus. Ita vero dementauerat Ruſticos, imo & Nobiles, vt ei multi magno numero & comitatu adhærerent. Atque ob eam rem Albericus Oſtienſis ad eas partes ſe contulerat, vt miſeros è præcipiti ruina extraheret. De ea enim hæreſi videtur intelligendus Hugo Ambianenſis, Eccleſiæ Rothomagenſis Archiepiſcopus in Tractatu de Hæreſibus in Aremorico ſolo natis, quem Alberico Oſtienſi Epiſcopo dedicauit: ſic enim habet in Epiſtola breui, quæ continetur in Notis ad Bibliothecam Cluniacenſem Andreæ Quercetani. *Reuerende Pater, digna ſedet mihi memoria reminiſci, qualiter in finibus Galliarum prope mare Britannicum Ciuitate Nannetenſi meruimus aſſiſtere tibi. Ibi ſanctorum corpora martyrum Donatiani & Rogatiani fratrum multo præſenti fidelium cœtu ſuſcepta præſentaſti, præſentata relocaſti cum digno honore. Ibi tecum aſpeximus Comitem præcipiti lapſu in occiduo ruentem, ruinam hæreſis, quæ in Armorico tunc ſquatebat te proteſtante ſignantem. Ibi quidem coram orthodoxa prædicatione tua plebs hæretica ſtare non poterat. Proinde placuit tibi ſuper hæreſibus inſurgentibus nos aliqua ſcribere, quod & ſuſcepimus tuæ iuſſionis authoritate, ſed ſuccincto opere, ſed breui charitate.*

Nec contentus ille *Eudo* ſeu *Eon* ſuos populares infeciſſe, egreſſus ex Armorica Gallias penetrauit, tandemque deuenit in agrum Remenſem, vbi ab Archiepiſcopo carceri mancipatus, demum ad Concilium Remenſe protractus eſt. De hoc fatuo nemo melius & fuſius quàm Guillelmus Neubrigenſis, qui quæ ſcribit, ea ſe ab aliquo qui Concilio interfuerat, ait didiciſſe. Sic ergo ille lib. 1. Hiſt. Angl. c. 19.

« Circaidem tempus Eugenius Papa Romanus ad ſedis Apoſtolicæ tegimen ex vitæ Regularis diſtrictione aſſumptus Eccleſiaſticæ ſtudio diſciplinæ in Gallias veniens Generale Concilium inſtituit Remis: in quo dum ſederet cum omni frequentia Epiſcoporum atque Nobilium, oblatus eſt ei Quidam vir peſtifer, qui ſpiritu plenus Diabolico, præſtigiali aſtutia tam multos ſeduxerat, vt fretus ſequentiũ numero per diuerſa loca formidabilis oberraret, Eccleſiis maximè Monaſteriiſque infeſtus. Diu itaque multumque debacchatus, tandem à Remenſi Archiepiſcopo captus eſt ſapientiâ vincente malitiam de ſancto Concilio exhibitus. Eudo is dicebatur Natione Brito, agnomen habens *De Stella*, homo illiteratus & Idiota, ludificatione Dæmonum ita dementatus, vt cum ſermone Gallico *Eon* diceretur, ad ſuam perſonam pertinere crederet, quod in Eccleſiaſticis Exorciſmis dicitur, ſcilicet *Per eum qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos & ſeculum per ignem.* Ita planè fatuus, vt *Eon* & *Eum* neſciret diſtinguere, ſed ſupra modum ſtupenda cæcitate crederet ſe eſſe Dominatorem & Iudicem viuorum &

mortuorum. Eratque per diabolicas præstigias tam potens ad capiendas simplicium animas, vt tanquam ex muscis araneatum opere irretitis seductam sibi multitudinem aggregaret: quæ tota illum tanquam Dominum Dominorum indiuiduè sequeretur. Et interdum quidem mirâ velocitate per diuersas prouincias ferebatur; interdum verò morabatur cum suis omnibus in locis desertis & inuiis, moxque instigante diabolo erumpebat improuisus Ecclesiarum maximè ac Monasteriorum infestator. Accedebant ad eum plerumque noti eis & propinqui (erat enim non infimi generis) siue vt eum familiari ausu corriperent, siue vt quomodo se circa eum res haberet, cautius explorarent. Videbatur autem esse circa eum ingens gloria, apparatus fastusque Regius & qui cum eo erant laboris solicitudinisque expertes pretiosè indui, splendidè epulari, & in summâ lætitia agere videbantur, in tantum vt plerique qui ad corripiendum eum venerant, conspecta eius non vera, sed fantastica gloria corrumperentur. Fiebant enim sed fantasticè per dæmones, à quibus scilicet misera illa multitudo non veris & solidis, sed aëriis potius cibis in locis desertis alebatur. Nam sicut postmodum per quosdam audiuimus qui in eius fuerant comitatu, eoque sublato tanquam agentes pœnitentiam per orbem vagabantur, in promptu eius erant quotiescumque volebat, panes, carnes, pisces, & quique cibi lautiores. Verum quod iidem cibi non solidi sed aërij fuerint subministrantibus indiuisibiliter spiritibus aëris huius, ad capiendas magis quàm pascendas animas, hinc elucet, quod quantumcunque ex cibis illis repletionem modico ructu exinanitam tanta mox sequebatur esuries, vt eosdem cibos illico repetere cogerentur. Quicunque forte ad eos accedens ex cibis eorum vel modicum gustasset, ex participatione mensæ dæmoniorum mente mutata spurcissimæ multitudini continuò adhærebat. Et quicunque ab eis aliquid in qualibet specie accepisset, periculi expers non erat. Denique fertur quendam militem propinquum illius pestiferi accessisse ad eum, & simpliciter monuisse, vt abiurata nefanda secta illa per communionem Christianæ gratiæ proprio generi redderetur. Ille hominem astutè suspendens ostendit ei in multiplici specie fantasticarum opum amplitudinem, vt blandiente visarum rerum illecebra caperetur. Propinquus, inquit, noster es, sume de nostro quod & quantum vis. Verum homo prudens cum verba conceptionis in ventum fudisset, exiuit vt abiret. Armiger verò eius conspectum miræ pulchritudinis accipitrem in propriam perniciem concupiuit. Quo petito & accepto dominum suum iam abeuntem cum lætitia sequebatur. Cui ille, obiice citò quod portas; non enim est auis, vt videtur, sed dæmon sic transformatus: cuius verbi veritas post modicum claruit. Cum enim insipiens nollet audire monentem, primò conquestus quod accipiter ille vnguibus sibi pugnum fortius stringeret, mox ab eodem per manum in aërem subleuatus deinceps non comparuit. Sanè cum pestifer ille ita debaccharetur, vt dictum est, sæpius à Principibus ad vestigandum & persequendum eum exercitus frustra mittebatur: quæsitus enim non inueniebatur. Tandem verò fraudatus ope dæmonum cum non amplius per illum debacchari sinerentur (non enim nisi à superioribus potestatibus iusto Dei iudicio relaxantur) leui negotio à Remensi Archiepiscopo comprehensus est: & populus quidem stolidus qui eum sequebatur, dilapsus est. Porro discipuli, qui ei arctius adhærebant, eiusque cooperatores existebant, cum ipso capti sunt. Cum ergo staret in conspectu Concilij, interrogatus à summo Pontifice quisnam esset, respondit *Ego sum ille qui venturus est iudicare viuos & mortuos & seculum per ignem.* Habebat autem in manu suâ baculum inusitatæ formæ: in superiori scilicet bifurcum. Interrogatus quid sibi vellet baculus ille, *Res,* inquit, *grandis mysterij est. Quandiu enim sicut nunc videtis, duobus Cælum capitibus suscipit; duas Orbis partes Deus possidet, tertiam mihi partem cedens. Porro si eadem duo superiora capita Baculi summissa vsque ad terram, & inferiorem eius partem, quæ simplex est, erigam, vt Cælum suscipiat, duabus mihi partibus retentis tertiam tantummodo partem Deo relinquam.* Ad hoc risit vniuersa synodus, derisitque hominem tam profundè datum in reprobum sensum. Iussus autem ex decreto Concilij, ne pestis iterum serperet, diligenter custodiri, tempore exiguo superuixit. Discipuli verò eius, quos magnis insignierat nominibus, alium scilicet vocans *Sapientiam*, alium *Iudicium*, & in hunc modum cæteros, cum sanam doctrinam nulla

la ratione reciperent, potius obstinatissimè de falsis gloriarentur vocabulis in tantum, vt ille qui *Iudicium* dicebatur, suis detentoribus vltricem infelici fiducia comminaretur sententiam.

Curiæ prius & postea ignibus tradıti, ardere potius quam ad vitam corrigi maluerunt. Audiui à quodam venerabili viro qui interfuit dum hæc agerentur, quod audierit illum qui *Iudicium* dicebatur, cum ad supplicium duceretur, crebro dicentem, *Terra findere*. Tanquam ad oris eius Imperium terra aperienda esset & deuoratura sicut Dathan & Abirun hostes eius. Tanta vis semel infixi cordibus erroris fuit.

Eiusdem historiæ meminerunt inter alios Continuator Sigeberti, & Otho Frisinghensis lib. de Friderico cap. 50. 51. vsque ad cap. 55. aiuntque eum Discipulorum alios vocasse Angelos, alios Apostolos.

Item Richardus Hagulstadensis in Chron. de Gestis Stephani Ang. Reg. ad an. 1147. Eudonem nuncupat Pseudo-Prophetam & hæreticum. *Qui*, inquit, *in Concilio Remis damnatus & in turre Archiepiscopi reclusus, vt malè cœpit, ita deperiit: de cuius incantationibus & fantasiis melius est silere quam loqui.*

De Hæresi Henrici Tolosani

In eodem Concilio citatus adfuit Henricus Tolosanus Petri Bruis quondam Discipulus Monachus Apostata, qui negabat oblationes pro mortuis aliquid prodesse: damnabat inuocationem Sanctorum, olei & crismatis consecrationem, Ecclesiasticas Censuras, peregrinationes, vota religionis, & alias eiusmodi constitutiones Ecclesiæ. Ille ergo de Hæresi conuictus custudiæ arctissimæ traditus est, vt scribit Gaufridus lib. 3. vitæ S. Bernardi c. 5. nam Bernardus perpetuum Hæreticorum flagellum in partes Tolosanas se contulerat, vt eum confunderet, & multos ibi eius impietate perditos & corruptos, sua pietate cuncionibusque ardentissimis conuerrit & panis sanctificati benedictione eripuit ab hæretica maledictione. Sic ergo de eu Gaufridus.

In partibus Tolosanis Henricus quidam, olim Monachus, tunc Apostata vilis, pessimæ vitæ, perniciosæ doctrinæ, verbis persuasibilibus gentis illius occupauerat leuitatem, & vt prædixit Apostolus de quibusdam in hypocrisi loquens, mendacium fictis verbis de eis negotiabantur. Erat autem hostis Ecclesiæ manifestus, irreuerenter Ecclesiasticis derogans, sacramentis pariter & Ministris. Nec mediocriter in ea iam malignitate profecerat: de eo enim scribens Pater venerabilis Bernardus ad Principem Tolosanum, inter cætera ait. Passim inueniebantur iam Ecclesiæ sine plebibus, plebes sine sacerdotibus, sacerdotes sine debita reuerentia, sine Christo denique Christiani: paruulis Christianorum vita Christi intercludebatur, dum baptismi gratia negabatur. Ridebantur orationes oblationesque pro mortuis, Sāctorum inuocationes, sacerdotum excommunicationes, fidelium peregrinationes, Basilicarum ædificationes, dierum solemnium vacationes, Crismatis & olei consecrationes, & omnes denique constitutiones Ecclesiasticę spernebantur. Hac necessitate vir sanctus iter arripuit, ab Ecclesia Regionis illius sæpius iam ante rogatus, & tunc demum à Reuerendissimo Alberico Ostiensi Episcopo & Legato Sedis Apostolicæ persuasus pariter & deductus: veniens autem cum incredibili deuotione susceptus est à populo terræ, ac si Angelus de Cœlo aduenisset. Nec moram facere potuit apud eos, quod irruentium turbas reprimere nemo posset. Tanta erat frequentia diebus & noctibus aduentantium, benedictionem expectantium, flagitantium opem: prædicauit tamen in Ciuitate Tolosana.

Sed apertius Hæretici mores & mala ab ipso Ecclesiæ Gallicanæ importata describit ipse Bernardus, simulq; quid in partibus Tolosanis fecerit. Quade re sic scribit Ep. 240. ad Hildefonsum Comitem S. Egidij *Quanta audiuimus* & cognouimus mala quæ in Ecclesia Dei fecit & facit quotidie Henricus Hæreticus? Versatur in Terra vestra sub vestimentis Ouium Lupus rapax: sed ad Domini designationem à fructibus eius cognoscimus illum. Basilicæ sine plebibus, plebes sine sacerdotibus, sacerdotes sine debita reuerentia; sunt & sine Christo denique Christiani. Ecclesiæ Synagoga reputantur, Sanctuarium Dei Sanctum esse negatur, sacramenta non sacra censentur, Dies festi festiuis frustrantur solennitis. Moriuntur homines in peccatis suis, rapiuntur animæ passim ad Tribunal terrificum, heu! nec pœnitentia conciliati, nec communione muniti. Paruulis Chri-

„ stianorum Christi intercluditur vita, dum baptismi negatur gratia, nec saluti
„ propinquare sinuntur.... Non est hic homo à Deo, qui sic contraria Deo & facit
„ & loquitur. Proh dolor! auditur tamen à plutibus, & populum qui sibi credat,
„ habet. O infelicissimum populum! ad vocem vnius Hæretici siluerunt in eo om-
„ nes Propheticæ & Apostolicæ voces, quæ de vocanda in vna Christi fide è cun-
„ ctis Nationibus Ecclesia vno veritatis spiritu cecinerunt. Ergo fefellerunt
„ Diuina Oracula, falluntur omnium oculi & animi, qui quod legunt prædictum,
„ intuentur impletum. Quam certè manifestam omnibus veritatem solus iste stu-
„ penda & prorsus Iudaica cæcitate aut non videns aut inuidens adimpletam si-
„ mul. nescio quâ arte diabolica persuasit stulto populo & insipienti de re mani-
„ festa nec suis credere oculis, fefellisse priores, errare posteros, totum mundum
„ etiam post effusum Christi sanguinem perditum iri, & ad solos quos decipit,
„ totas miserationum Dei diuitias & vniuersitatis gratiam peruenisse.

Deinde Apostatæ mores sic describit. *Sed nunc audi quis ille sit.* Homo Apostata est, qui relicto Religionis habitu (nam Monachus extitit) ad
„ spurcitias carnis & seculi, tanquam Canis ad suum vomitum est reuersus.
„ Præ confusione autem habitare inter cognatos & notos non sustinens,
„ vel potius non permissus ob magnitudinem criminis succinxit lumbos suos, &
„ iter quà nesciebat, arripuit factus gyrouagus & profugus super terram. Cum-
„ que mendicare cœpisset, posuit in sumptu Euangelium: nam litteratus erat &
„ vænale distrahens verbum Dei euangelizabat, vt manducaret. Si quid supra vi-
„ ctum elicere poterat à simplicioribus populi, vel ab aliqua matronarum, id
„ ludendo aleis, aut certè in vsus turpiores effundebat. Frequenter siquidem post
„ diuturnum populi plausum nocte insecuta cum meretricibus inuentus est præ-
„ dicator insignis, & interdum etiam cum coniugatis. Inquire, si placet, vir No-
„ bilis, quomodo de Lausana Ciuitate exierit, quomodo de Cenomanis, quomo-
„ do de Burdigali, nec patet ei vspiam reuersionis aditus, vtpote qui fœda post se
„ reliquerit vestigia. Hæc & plura alia de Henrico.

„ In eodem Concilio idem Pontifex Constitutiones quasdam & Decreta edidit: & vnum inter cætera quod pertinet ad Monachos de claustris exeuntes, & se secularibus rebus immiscentes, contra quos sic statuit. *Placuit communi nostro Concilio, vt nullus Monachorum pro terreno lucro de Monasterio exire nefandissimo ausu præsumat, neque pœnitentiam dare, neque filium de baptismo suscipere, neque baptizare, neque infirmum visitare, neque mortuum sepelire, neque ad Ecclesiam secularium transire, neque quibuslibet negotiis sese implicare. Sit Claustro suo contentus; quia sicut piscis sine aqua caret vita, ita sine Monasterio Monachus. Sedeat itaque solitarius & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem viuit.*

Porro huic Concilio astiterunt teste Alberico Archiepiscopi, Episcopi & Abbates numero 1100. additque hic author quosdam è Discipulis Abaëlardi & Gilberti Porretani palam ibi de Bernardo detraxisse. *Pro Magistris nimirum zelantes,* inquit, *B. Bernardo detrahere cœperant: quorum vnus M. Stephanus de Almania dixit seipsum interfuisse Remensi Concilio, & Bernardum nostrum nihil aduersus suum Gilbertum præualuisse.* Hæc Albertus in Chronico Belgico Magno.

Post dissolutionem huius Concilij Eugenius Parisios rediit, ibique aliquandiu demoratus est, vt legitur in Chronico Mauriniacensi: deinde Claram-Vallem vbi Monachus fuerat, se contulit, & ad Fratres sermonem habuit non sine gemitibus. Postea in Italiam reuersus est, & demum summo cum honore Romæ receptus. Cardinales ereauit inter cæteros, Rolandum Blandinellum Senensem, qui postea factus Papa Alexandri III. nomen accepit; Nicolaum de Brekspeare Anglum, virum Academicum qui ad Papatum quoque promotus, Adrianus IV. vocatus est; Gaufridum Monomuthensem Archidiaconum, nomine Arthurium, quia Arthuri Anglorum Regis fabulosam historiam contexuit, scripsitque vitam Merlini Caledonij, & multa alia opera.

Hisce temporibus inter Cardinales eminebat & doctrina & sanctitate vitæ M. Robertus Pullanus Vniuersitatis Parisiensis olim alumnus & Magister, tunc vero Cancellarius Apostolicæ sedis. De quo hæc breuiter scribit Ioannes Prior Hagustaldensis Continuator historiæ Simeonis Dunelmensis. *Præminuit his diebus in Clero Romano Robertus Pullanus Cancellarius Apostolicæ sedis in omni sapientia & Do-*

ctrinæ experientissimus, è Britannia oriundus, ab ineunte ætate Philosophiæ deditus eiusque obtentu Episcopalem honorem ab Henrico Rege oblatum respuens, victum & vestitum habens his contentus fuit.

Quàm gloriosè autem iste inter Cardinales eminebat, tam inter eosdem malè audiebat Iordanus quidam, Legatus credo Eugenii Papæ aliquandiu in Regno Teutonico, in Francia & in Normania, quæ loca ait Bernardus eum repleuisse non Euangelio sed sacrilegio, seque ipsum fabulam fecisse in scholis, in Curiis Principum & vbique passim. De eo sic scribit ad Albericum Ostiensem.

" Pertransiit Legatus vester de gente in gentem & de Regno ad populum alterum, fœda & horrenda vestigia apud nos vbique relinquens. A radice Alpium & Regno Teutonicorum per omnes pene ecclesias Franciæ & Normaniæ & circumquaque circumiens vsque Rothomagum vir Apostolicus repleuit non Euangelio sed sacrilegio. Turpia fertur vbique commisisse, spolia Ecclesiarum asportasse, formosulos pueros in Ecclesiasticis honoribus vbi potuit, promouisse, vbi non potuit, voluisse. Multi se redemerunt, ne veniret ad eos: ad quos peruenire non potuit, exegit & extorsit per Nuncios. In Scholis, in Triuiis fabulam seipsum fecit. Seculares, Religiosi, omnes malè loquuntur de eo. Pauperes & Monachi & Clerici conqueruntur de eo. Homines quoque suæ professionis ipsi su[...]r qui magis exhorreor & famam eius & vitam. Hoc testimonium habet & ab his qui intus, & ab his qui foris sunt. Nun sic Dominus Ioannes Paperons, non sic, cuius laus est io Ecclesia, quippe honorificantis vbique ministerium suum. Legite litteras has Domino meo. Ipse viderit, quid de tali homine faciendum sit, ego liberaui animam meam.

Anno 1148. cœperunt Canonici Regulares Domum San-Genouefianam inhabitare, cuius anno præterito possessionem inierant præsente Sugerio, vt legitur in libro Euangeliorum qui seruatur in Sacrario S. Genouefæ argento munitus, in quo hæc verba habentur. Anno Domini 1148 iuit Rex Ludouicus Hierusalem. " Eodem anno Ecclesia nostra de statu Canonicorum secularium ad Regularem ordinem est mutata ope atque industria Sugerii bonæ memoriæ S. Dionysii Abbatis, iniungente eidem Abbati D. Eugenio Papa III. recordationis sanctæ & illustri Francorum Rege Ludouico supradicto. Malè tamen quisquis ille scriptor est, ad annum 1148. Regis profectionem notat, cum ex Chronico Mauriniacensi constet an. 1146. hebdomada Pentecostes profectum.

1148. *Rursus de Negotio San Genouefiano.*

Qualis autem Canonicorum secularium vita esset, præter eos quos supra laudauimus, docet Stephanus Tornacensis Abbas San-Genouefianus. *Anno*, inquit ab incarnatione Domini 1147. factum est verbum in palatio Regis & tractatum " solemniter & protractum fideliter & feliciter consummatum. Venerunt Nuncii " qui dicerent Ecclesiam SS. Apostolorum Petri & Pauli in monte Locutitio sitam, " io qua gloriosa virgo Genouefa requiescit in corpore, multis exponi periculis, & " informi statui suurum morum potius quàm murorum minari ruinam. Filios eius " singulariter seculariter viuentes quærere quæ sua sunt, vagari post greges sodalium suorum: Ecclesiastica stipendia, quæ sunt tributa egentium animarum pro voluntate sua consumere, portiones de communi facere & non viuere in communi. Diuina Officia minus deuotè, minus religiosè celebrare. Propter hæc & alia quæ dici non opus est, Personarum statum mutari debere, mundari sancta & in melius ordinari. Placuit sermo in oculis Domini Sabaoth & Principum eius, nec sine lætitia mirati sunt Vniuersi.

Vt autem se viderunt Canonici veteres expelli, aut saltem non eam se habere quam habebant antea licentiam, rursus ad Pontificem è suis aliquos delegarunt, cum à Sugerio nihil obtinere possent. Alii Thesaurum Sanctæ Genouefæ ex parte rapuerunt, & plura auferre moliti sunt, vt sic ædem vacuam & honore spoliatam Regularibus relinquerent. Quos vbi resciuit Sugerius, Romam properare, his litteris Papam quid molirentur, quidque egissent, admonuit.

Charissimo Domino & Patri D. G. Vniuersali & summo Pontifici Eugenio Sugerius B. Dionysij Abbas, Obedientiæ & seruitij plenitudinem. Laudem Domini loquitur os meum, " *quod tanta tanti* Patris & vniuersalis Domini Celsitudo pro executione debitæ " obedientiæ apud S. Genouefam paruitati nostræ quæ pene nulla est, grates reddere " non dedignatur. Profectò inter alia hoc potissimum extat quo ad omnem indif- "

„ ferenter obedientiæ plenitudinem animamur, quoad omnium mandatorum ve-
„ strorum executionem pro toto posse tam piè quàm audacter accingimur. Sane
„ quod præ manibus est S. Genouefæ negotium, opus Diuinum, opus sanctum,
„ opus quod operatus est Deus per vos in diebus nostris, miserrimi illi seculares non
„ tam Canonici quàm S. Genouefæ persecutores apud nos impedire non valentes,
„ catervatim Romam properantes festinant, si forte quacumque occasione, quo-
„ cumque pietatis honesto aut inhonesto modo Petri constantiam mouere, Cu-
„ riam Romanam petitionibus flectere, familiares & per familiares alios decipere,
„ pro vitâ, pro moribus, pro re familiari qualicumque ne mutetur, toto nisu animi
„ & corporis innitentes. Verum quia causa Ecclesiæ causa Dei est, Petro & Petri
„ Vicario per Petrum commissa, confidimus in Domino Iesu, qui ipse, qui cœpit
„ perficiet, nec poterunt viri Offensores Dei & sui Proditores aduersus Religio-
„ nem in Curia Capitali Religionis præualere. Qui quàm indiscretè & irreueren-
„ ter contra præceptum vestrum se habuerint, vestræ Paternitati significare di-
„ gnum duximus. *Thesauros quos Nobis præcepistis assignare Abbati & Canonicis Re-*
„ *gularibus audiente Archiepiscopo Remensi & Episcopo Suessionensi, & aliis quampluri-*
„ *mis Religiosis personis ex parte vestra ostendentes litteras præceptionis vestræ exegimus.*
„ Qui iniquitate inuoluti, nequitiâ excæcati nec thesauros furtim sublatos, videli-
„ cet 14. marcas auri vt aiunt, ex feretro S. Genouefæ, nec reliquias eiusdem vi-
„ delicet Casulam S. Petri, pro quo eos Regia potestate, nisi eis pro reuerentia ve-
„ stræ Celsitudinis parceremus, tanquam fures aut raptores tenuissemus; nullo
„ modo reddere voluerunt. His igitur & huiusmodi iniuriis Deo & Sanctis eius &
„ Apostolicæ Reuerentiæ derogantes, pro contemptu, pro inobedientia, pro sa-
„ crilegio in vltionem Ecclesiasticam decidentes, quem meruerunt ex rigore Iu-
„ stitiæ recipere talionem, eos in proximo sentire suppliciter efflagitamus. Illuc
„ enim superbiendo ascenderunt, vnde eos iusto iudicio prosternere & seruos Dei
„ in pace conseruare facillimè potestis. Sæpius enim multa conuicia, minas terri-
„ biles eis intulerant. Garciones suos eandem Sanctæ Genouefæ Ecclesiam noctu
„ intrare & ostia eorum frangi fecerant contra Canonicos Matutinas incipientes
„ conclamare, ne alter alterum audiret, impulerant: donec nos super his iniu-
„ riis ab eisdem Canonicis Regularibus vocati illuc accelerauimus, oculorum
„ excæcationem & membrorum detruncationem helluonibus eiusmodi, si quid si-
„ mile committerent, terribiliter promisimus.
„ Seruientes de nocte si qui interciperentur, crebro transmisimus, & sic per Dei
„ gratiam zelo obedientiæ & Regiæ Maiestatis terrore eos in pace tanquam Dei
„ excelsi seruos libentissimè confouemus; & in hoc solo Dei & sanctæ Religionis
„ amore, quandiu vobis placuerit, constanter perseuerabimus. Verum tan-
„ tum bonum quo lætatur Ecclesia Dei, quo prædicabitur sancti Apostolatus vestri
„ vsque in finem seculi famosa beatitudo taliter pacificè & quietè terminari pote-
„ rit, si iis Religiosis Chorum, Capitulum, Claustrum & Refectorium ad conser-
„ uationem S. Religionis iuxta ordinem S. Victoris illis exclusis deliberati feceri-
„ tis. De reditibus etiam exterioribus ex terrarum custodia cauendum erit, ne in
„ manibus eorum, qui eam omnino Religiosorum odio destruerent, dimittatis.
„ Constat enim quod Irregulares Regularibus nunquam nisi in manu forti consen-
„ tient, neque pro extorta peccatorum voluptate, nisi misericordia Dei effecerit,
„ eis verâ pace iungentur.

Iuxta hasce Sugerii litteras Eugenius fert sententiam excommunicationis in contumaces, cuius quidem executionem eidem Sugerio committit & Hugoni Antissiodorensi Episcopo viro litteratissimo & tum quoque celebris famæ. Atque ne molestè & grauiter ferat Sugerius, quod ipsi socius adiungatur, facti rationem reddit hac Epistola Pontifex.

„ Eugenius Episcopus S. S. Dei Dilecto filio Sugerio Abbati S. Dionysii Sal. & Ap.
„ Ben. Notum sit discretioni tuæ, quod non ideo tibi venerabilem fratrem nostrum
„ Hugonem Antissiodorensem Episcopum in denunciatione sententiæ nostræ ad-
„ iunximus, vt de te aliquatenus diffidere debeamus, cum præterita & fortia facta
„ futuræ constantiæ exhibeant argumenta: sed vt S. Genouefæ seculares Canonici
„ in te specialiter inuidiæ causas non habeant exercere, tibi iam dictum fratrem
„ nostrum duximus adiungendum. Tua itaque interest, quatinus taliter in- ince-

pro bono firmus existas, vt sicut Religionis plantator videris, ita & conseruator ipsius debeas authore Domino iudicari.

Idem mandat alia Epistola: & præterea, vt curet de Decanatu S. Genouefæ " summam aliquam persolui Hugoni de S. Victore. *De Dilectione tua*, inquit, *plurimum* confidentes omnia quæ portare consueuit charitas, imponere tibi nullatenus dubitamus. Quia ergo Dilectus filius noster Hugo Canonicus S. Victoris ad " Nos rediturus est, beneuolentiam tuam rogamus, quatinus ei equituram vnam " & expensas, quæ pro ipsa & eius sessore in reditu sibi sufficiant, largiaris, & Ab- " bati ac fratribus S. Genouefæ ex nostra parte iniūgas, vt de reditibus Decanatus, " qui assignari eisdem Fratribus debent, viginti quinque libras Prouiniensium, quas " ad opus Ecclesiæ à Creditoribus suscepisse dinoscitur, eidem Hugoni restituant. " Præterea discretioni tuæ notum fieri volumus, quod pro eo vt causæ inimicitia- " rum Secularium Clericorum eiusdem Ecclesiæ contra te minuerentur, venera- " bilem Hugonem Antissiodorensem Episcopum tibi adiunximus, sicut potuisti ex " aliarum inspectione litterarum, quas tibi transmisimus, agnouisse.

Item Epist. 138. testatur quàm molestè ferat Thesaurum Ecclesiæ San Genouefianæ à Secularibus fuisse oppigneratum. Quid ergo fieri velit, mandat his verbis.

Eugenius.... Prudentiam tuam latere non credimus nobis plurimum esse molestum, quod Thesaurus Ecclesiæ S. Genouefæ pignori est obligatus. Quia verò " nolumus vt Ecclesia ipsa aliqua negligentia vel contentione detrimentum exinde patiatur, aut ornamentis suis aliquorum nequitia vel versutia spolietur, per " præsentia tibi scripta mandamus, quatinus ad locum ipsum accedas, & rem diligenter inquirens quidquid de eodem thesauro per Seculares obligatum est, ex " quo mutatio Ecclesiæ ad eorum peruenit notitiam, de proprio eos redimere cogas. Quod verò ante obligatum fuerat, de communi tam Regularium quàm secularium prout quibusque competit, facias redimi; sollicitè attendens, ne aliquorum nequitia damnum in hoc Ecclesia patiatur. Qui autem super hoc tibi " rebellis extiterit, authoritate nostrâ eum excommunicationi subiicias. Datum " Romæ apud S. Petrum 4. Kal. Maij.

Ita quandiu vixerunt seculares, nunquam cum Regularibus pacem nec concordiam habere potuerunt. Secularium partes causamque tuebantur è Ciuibus plurimi. Sugetius verò illis infensus Regem quoque aduersus eos accenderat. Vnde cum diuulgatus fuisset rumor, eos abstulisse furto caput S. Genouefæ, Rex in factum inquiri diligenter iussit, minatus se omnes ad vnum expulsurum, si rei veritas famæ conueniret. Quà de re sic legitur in vita Sancti Guillelmi Roschildensis.

Ortus est postea rumor in vulgo ablatum esse Caput S. Genouefæ à loco suo. " Perfertur etiam ad aures Ludouici Regis, qui valde indignatus iurauit, si res ita " foret, se Canonicos eius Ecclesiæ omnes inde expulsurum. Adhibentur autem " Custodes Religiosis Ecclesiæ illius, mittitque Rex litteras ad Archiepiscopum " Senonensem eiusque Suffraganeos Episcopos, Abbates quoque & Priores eius " Diœcesis, vt ad certum diem omnes ad fine Parisius rei huius veritatem exploraturi. Vbi ad Fratres Ecclesiæ S. Genouefæ Regis minæ peruenêre, non immeritò " animis consternati sunt: sed longè tamen dolebant magis tam precioso sacratum " Reliquiarum thesauro se, vt verebantur, orbatos esse. Ante omnes dolebat hoc " nomine Vuillelmus (Roschildensis) qui Reliquias omnes & Thesaurum Ecclesiæ asseruanda iampridem receperat. Iam aderat præstitutus dies. Aduenit Rex " cum suis. Aduenerunt Pontifices & Abbates. Aduenit etiam populi multitudo " non exigua, exitum rei nosse percupiens. Designantur qui cum Episcopis ascen- " dant ad eum locum, vbi S. Genouefæ Reliquiæ seruabantur. Voluit autem " cum eis pariter ascendere Vuillelmus tanquam sacri Custos Thesauri, sed non " permittitur. Arripuit tum ille haud scio an Candelabrum vel Turibulum, secum " ita dicens. Si non licet aliter, saltem vt minister ascendam. Aperitur deinde " Theca. Et ecce caput S. Virginis, quæ est Galliarum decus & ornamentum, cum " cæteris suis artubus reperitur. Non potuit tunc animi sui lætitiam intra se cohibere Vuillelmus, sed non habita ratione tot longè maiori dignitate præstantium " virorum fidenter cantat *Te Deum laudamus*. Eius vocem excipit tota illa homi- "

» num frequentia & ad finem vsque Canticum illud depromit.

Successerunt ergo Canonici Regulares S. Genouefæ omnibus iuribus secularium, ac proinde Forum seruarunt vt hodie habent, & totam Ditionem *temporalem* atque *spiritalem* vt vocant. Nec aliunde certè Cancellariatus Vniuersitatis huic Domui aduenit, quàm ex veteri secularium iure, & exercitio scholarum. Nam illi quemadmodum Canonici Cathedralium suas scholas in claustro habebant, vt exemplo Huboldi probauimus, qui relictis Leodiensibus scholis Parisios venerat & Canonicis San-Genouefianis ad hauriendas disciplinas adhæserat. Habebant & illi, *Magistrum Scholarum* seu *Cancellarium*, qui omnibus Magistris docere volentibus in monte & valle subiecta licentias impertiebatur. Qua de re diximus in synopsi primi seculi.

Eodem anno Henricus Ludouici Crassi filius & frater Regis, qui contemptis & calcatis mundi diuitiis pro Christo in Clara-Valle habitum Monachalem induerat, fit Episcopus Bellouacensis inuitus & diu reluctatus, permittentibus verò & iubentibus Petro Cluniacensi & B. Bernardo. Vnde ad Petrum ille sic scribit. *Quid est quod fecistis? sepultum hominem reuocastis ad homines, & consilio vestro cui nimium creditum est, expositus sum & repositus in terribile curarum pelagus? vt me iterum honoris altitudo resorbeat. Nesciui. Anima mea conturbauit me propter Quadrigas Aminadab quas suscepi regendas, regi non regere opus habens.* Similiter scripsit ad Sugerium antequam electioni subscriberet, enixè rogans, vt à se Clericorum vota amoueret: sibi enim non esse in animo redire ad homines, quos reliquerat, & ad honores, quos contempserat.

Denique factus Episcopus statim initio suæ administrationis simultatem exercuit cum Rege fratre suo. Vnde Rex tam vehementer exarsit, vt ipsam ciuitatem subuertere molitus fuerit: verum tandem ope Sugerij pax parta est, postquam Henricum per litteras grauiter increpauit, quod contra Dominum suum Regem pium, Ecclesiarum amicum, & totius boni æmulatorem intentissimum calcaneum extolleret. Pace ergo parta Henricus ab Eugenio Papa Priuilegium obtinuit datum Ferenti Nonis Martij an. 1150. quo Ecclesia Bellouacensis sub B. Petri & Pontificum Rom patrocinio suscipitur. Iste autem Henricus cum fratribus suis in scholis Claustralibus B. Mariæ educatus & institutus fuerat, vt ante dictum est.

Nondum erat hoc anno sopita discordia quæ in Ecclesia Parisiensi anno superiore emerserat post assumptum Bartholomæum de Senlis eiusdem Ecclesiæ Decanum ad Episcopatum Catalaunensem: cum enim de successore deligendo non potuissent inter se conuenire Capitulares Canonici, Eugenius Papa mandauit, vt delectis 4. Canonicis Electio committeretur, isque foret Decanus in quem consensissent. At illi vnum e quatuor non satis probatæ vitæ hominem elegerunt. Vnde turbatio maior exorta est præsertim inter Decanum recens electum & Cantorem. Sugerius nascentis mali initiis mederi voluit, cum adhuc esset in Francia Eugenius: quamobrem illi Pontifex gratias agit Epistola data Antissiodori 11.
„ Non. Octob. his verbis. *Quod* pro Parisiensi Ecclesia te solicitum esse perpendi-
„ mus, gratum habemus; & si quia in te perperam committuntur, pro nostri officii
„ debito condolemus, & vt ad viam rectitudinis reuocentur, operam dare Deo au-
„ xiliante curabimus.

Reuerso verò in Italiam Eugenio vulnus recruduit, vt testatur hæc ad ipsum Epistola Sugerius, quam eo libentius refero, quod Ecclesiam Parisiensem à doctrinæ & litterarum exercitio commendet.

Ecclesia Parisiensis laudatur à Doctrina.

„ Amantissimo Patri et Domino D. G. summo Pontifici Eugenio Sugerius B. Dio-
„ nysii humilis minister obedientiæ & seruitii plenitudinē. Nobilem B. Mariæ Pari-
„ siensis Ecclesiam inuitante Charitate multisq; rogantibus Pater S. discretioni ve-
„ stræ attentius commendantes, quia plus solito aget, vt plus solito subueniatis, ad
„ præsens suppliciter poscimus. *Cum enim veneranda fratrum nobilitate, & famosa Do-
„ ctrinæ lampade hactenus clarere consueuerit*, in defectu personatus Decaniæ va-
„ cillans, grauiter si non ei subueniatur, declinare festinat. Cum enim qui alios Do-
„ ctrina & vitæ exemplo præcedere debet, etiam sequi nesciat, profecto subdito-
„ rum Disciplina per eius inscitiam à doctrinæ & prudentiæ tramite exorbitat.
Sane eum in Galliis vestra Deo & hominibus grata frueremur præsentiâ, assumpto

eiusdem Ecclesiæ Decano Bartholomæo in Episcopum Catalaunensem, propter " diuersarum Partium Parisiensis Capituli dissonantiā, qui crebro localiter conue- " nientes in acceptione eiusdem personæ in Decanum conuenire non valebant, à " Paternitate vestra eandem electionem committere honestioribus personis eius- " dem Ecclesiæ, quorum industriâ ad honorem Dei pacificaretur controuersia, man- " datum susceperunt. Qui parati obedire, 4. eiusdem Ecclesiæ Canonicis, quorum " vnus hic erat (nempe Decanus Clemēs electus) nihil mali in eis aut de eis suspican- " tes electionem commiserunt. Qui quod semel inter se susceperant, extra se ero- " gare recusantes, quin potius inter se retinentes, ipsi hunc de forsitan sibi in De- " canum elegerunt. Super quo valde mirati sumus, quod cum authoritate vestra " quatuor commissa fuerit electio, si tres quartum elegerunt, minus obedierunt, " Quod si quartus cum aliis se elegerit, Paternitatis vestræ Discretio infinitè me- " lius quàm nos cognoscit, quid fecerit. Verū si quòd minus in electione inuenirut, " in personæ probitate suppleretur, in recompensatione sustineri posset. Sed sicut " perhibent, qui eum nouerunt, nec alicuius discretionis, nec bunæ conuersario- " nis, nec bonæ famæ extitit. Proniorem enim publicè ac priuatim dicunt eum ad " omne deterius, expertem consilii & auxilii, in omnibus Ecclesiæ necessitatibus " pœne nullum; sub quo languere potius quam prosperari Ecclesia valeat. Cuius " indiscretionis argumentum in ea poteris actione cognoscere, quam Episcopus " Parisiensis, Theobaldus, paternitati vestræ transmittit de ea quam audire pote- " stis contra eiusdem Ecclesiæ Cantorem controuersia eum mouisse. Cum enim " pro consuetudine Ecclesiæ & Apostolicæ immunitatis authoritate præfatus " Cantor ita Decano parificetur, vt neque de Ecclesiasticis neque de ciuilibus, siue " in Capitulo seu extra absque eius consilio disponere habeat, quadam die " cum essent in Choro, Horam Canonicam decantantes, & Cantor cuidam Cle- " rico loqueretur, quo more solet omnibus, de canendis vel legendis pronuncia- " re, accepta inde occasione inuectiuè insiliensin Cantorem, turpiter tacere impe- " rauit: & dum Cantor auditori prosequeretur quud inceperat, admirans indis- " cretam Decani vehementiam, Decanus ipse more arreptitii furens Choro de- " cantanti silentium imperauit, non reputans quod si minimus Canonicorum, ne- " dum iste qui more Ecclesiæ illi parificetur, vt nihil absque eo neque in Choro " neque in capitulo constituat, aliquid in Choro commisisset, in Capitulo Cano- " nicè corrigeretur. Hinc emersit inter eos, cuius accusationem D. Parisiensis " Episcopus Paternitati vestræ scribere curauit, querela, hoc habuit primor- " dium: hoc motus ille pedibus & manibus mouet Ecclesiam, inquietat, vt in- " quietetur, pacis & quietis ignarus. Cantor præfatus iniuriam aliquanto quietius " sustinens tam per D. Episcopum Parisiensem quàm per Capitulum Ecclesiæ: tam " per Antissiodorensē quàm Suessionensem, per nos etiam & per alios multos ad Iu- " stitiam faciendam & suscipiendam ne indiscretus videretur, crebro se obtulit, & " proniorem ad pacis compositionem & iustitiæ executionem audiuimus eum qui " passus est, quàm qui fecit iniuriam. Nec hoc solum aut primùm factum est, quod " Parisiensem Ecclesiam modo generaliter, modo personaliter, sicut indiscretione " rapitur, vexare consueuit. Quæ omnia si referrentur ad vos, fastidium generarent. " Placeat igitur sanctæ paternitati vestræ, ad quàm omnia spectat corrigere, muta- " re, mouere, (oculi enim omnium in te sperant Domine) taliter eidem Ecclesiæ pro " uidere, ne in defectu Decani intus & foris deperear, ne nobilis Ecclesia Parisiensis " afflicta degeneret, ne eum non oporteat, viri illius occasione omnino declinet, " serò fortassis eius restitutioni manum referetis. "

Decanus iste, cuius hic mentio fit, Clemens vocabatur, reperiturque scriptus in Charta Sugerii Abbaris pro decima S. Bricii an. 1148. & in concessio- ne Monialibus Montis-Martyrum factâ pro constructione Ecclesiæ, quæ vulgo, *Burgus Reginæ* vocatur: in qua subscriptus quoque legitur Algrinus eiusdem Parisiensis Ecclesiæ Cancellarius sub Theobaldo: quo tempore M. Petrus Lom- bardus Theologorum Princeps in Scholis San-Genouefianis sacras paginas doce- bat. Eiusdem Clementis mentio fit in Litteris Regis Ludouici datis an. 1157. Sa- isiis. Sic enim in iis legitur. *Theobaldus Parisiensis Ecclesiæ venerabilis Episcopus & Clemens Decanus aliique Canonici nostra supplicarunt serenitati.*

Anno 1149. rediit Ludouicus Rex ex Palestina satis male & improsperè gestis 1149.

rebus: qua de re fusè aguntHiſtoriei. Quanta autem abſente Rege Sugerius in Regno adminiſtrando prudentiâ vſus fuerit, quàm fortiter omnia præſtiterit, teſtatur inter cæteros ſcriptores huiuſce temporis Anonymus Poëta his verſibus, qui leguntur in 4. Tomo Hiſtoriæ Ducheſnianæ.

LAVDES SVGERI.

Magne Sugere pater, cui ſummus apex meritorum
Inter præcipuos dat loca prima Deos,
Carmen ab Incudi nouiter tractum tibi dono,
Scripta precor limâ corrige noſtra tuâ.
Sint inculta licet, ſint vilia, ſint male compta,
Tu pretioſa tamen, cum legis, illa facis.
Laudes ergo meas de laude tua precor audi.
Incitat ad laudem me mea Muſa tuam.
Cum natura parens rerum bene cuncta crearet,
Te mirabiliter condere diſpoſuit.
Cumque rudi de materia ſint cætera tracta,
Te Dea de maſſa nobiliore tulit.
Artificiſque diu dubium fuit in ratione,
Vtrum mortalem, ſiue Deum faceret.
Maſſa valens operi ſic conueniebat vtrique,
Vt vel poſſet homo, vel Deus hinc fieri.
Feciſſetque Deum Dea, ni ſuperi vetuiſſent,
Quorum conſilio quod facit, omne facit.
Pertimuere quidem, ne ſi totus Deus eſſes,
Deprimeres alios mira patrando Deos.
Inuidia tandem ſuperûm permixtus vtroque,
Semiuir efficeris, ſemideuſque ſimul.
Dimidium Maſſa tecum retinens in vtroque
Nec vir es abſque Deo, nec Deus abſque viro.
Ex alio Diuina cupis, Diuinaque tractas,
Et quæ ſunt hominis perficis ex alio.
Eſt ex Diuina natura, quod tibi Cælos
Cælorumque Deos pingis in Eccleſia.
Eſt ex humanâ quod Regum protegis armis,
Augeturque tuis publica res ſtudiis.
Et nunc ſemidens in Templo Cælica tractas:
Nunc vir in bello fortia fact ageris.
Sic homines cauſamque Dei moderans in vtroque,
Vt res illa Deo congruat, hæc homini.
Qui dum Francorum populos cum Rege gubernas,
Poſt Regem quaſi Rex ſceptra ſecunda tenes.
Nec magnum quidquam ſine te Rex perficit vnquam,
Nec quidquam magnum tu ſine Rege facis.
Tanta duobus ineſt vobis concordia facti,
Vt neuter facto diſcrepet alterius.
Alter in alterius ſic eſt deuinctus amore, vt
Alterius quaſi cor pendeat ex alio.
Denique Roma potens, cui totus flectitur orbis
Flectit ad obſequium colla ſuperba tuum.
Nec plus Cæſaribus magni concedit honoris
Quam tibi, Cæſareis ſit licet aucta bonis.
Ad nutum ligat illa tuum, ſoluitque nocentem,
Et quem iuſtificas, non ſinit eſſe reum.
Quodque tuis titulis accedit, quidquid in vrbe
Iuſſeris, infectum non valet eſſe diu.
Sic Rex, ſic Cæſar, ſic vnus Semideorum,
Sic homo plus homine, niteris eſſe Deus.

Extant quoque plurimæ ad Sugerium Eugenii Pontificis, Bernardi Claræ-Vallenſi

lensis, & optimatum Francorum Epistolæ huiusce testes veritatis.

Eodem anno Bernardus multos adhuc AcademicosParisienses ad ordinem suum conuertit: & cum quidam pædagogus cum Discipulo tanti viri famâ & sanctitate excitatus de Germania Parisius ad scholas veniens Clar-Vallense Cœnobium lustrare in animo habuisset, ille vitæ sanctimonia, quæ ibi vigebat, tactus ibi remansit, Discipulumque suum ad se Dei vocantis iugo subdendum retinere conatus est. Qua de re sic habet Exordii magni author coæuus. *Egregius quidam* adolescentulus de partibus Germaniæ oriundus comitante Magistro suo studiorum gratia Parisius adibat: qui cum transitum haberent per Domum Claræ-vallis, Magister ille videns loci Conuentum & Ordinem, nescio quo Dei Iudicio compunctus ad horam petiit & obtinuit vt susciperetur ad Conuersionem: cumque rogaret adolescentulum vt secum remaneret, penitus non acquieuit: multum siquidem abhorrebat à consortio simul & colloquio Cistetciensium Monachorum, sæpiusque rogabat Deum nunquam sibi dari voluntatem ad Ordinem illum causa conuersionis veniendi. Proinde roganti Magistro, fratribus quoque Monasterij adhortantibus eum, dura ceruice resistens nullis prædicationum machinis poterat expugnari.

De causa M. Petri Lombardi ad Sugeriũ remissa.

Circa hæc eadem tempora exortâ quadam inter Scholasticos seditione, quæ nonnullos etiam Magistros implicuit, cum ab Episcopo Parisiensi Theobaldo excommunicati fuissent quidam professores, nec potuisset pax in Academia conciliari, M. Iozelinus Meldensis ad Eugenium Pontificem detulit nomen cuiusdam M. Petri & aliorum duorum comprofessorum, qui non modo scholasticorum proteruiam non compresserant, verum etiam feroces eorum animos ad plus audendum excitasse dicebantur. Ergo Iozelinus & Petrus Romam profecti sunt, causasque suas egerunt, vterque fortissimè: sed M. Petrus magnam habuit apud Cardinales commendationem: itaque rei iudicio ad Sugerium ab Eugenio Pontifice remisso, ad eundem attulit eorum litteras commendatitias: ex quibus intelligitur Petrum illum ingentis fuisse famæ & existimationis. Rem itaque sic Eugenius remittit ad Sugerium.

Eugenius Episcopus Seruus Seruorum Dei Dilecto Filio Sugerio Abbati S. Dionysii sal. & Apost. bened. Pro Controuersia & discordia, quæ inter M. Petrum præsentium latorem & Iozelinum Meldensem Canonicum agitari dinoscitur, vterque nostro se conspectui præsentauit. Primum quidem Iozelinus dicebat à prædicto Petro iniuriam & violentiam sibi fuisse illatam, & propter hoc eum ad nostram audientiam appellasse. Post discessum vero ipsius Iozelini à nobis idem Petrus ad Nos quæ de ipso dicta fuerant, omnino negabat. Quia igitur rei veritatem ad plenum super hoc cognoscere non potuimus, causam ipsam discretioni tuæ duximus remittendam. Per præsentia itaque scripta dilectioni tuæ mandamus, quatinus vtraque parte ante præsentiam tuam euocata, eandem controuersiam diligenter audias. Et si aduersa pars in dictum Petrum illatæ violentiæ Reum non poterit manifestè probare, & Petrus innocentiam suam conuenienter ostenderit, Ecclesiastica est moderationi conueniens, vt eum sua debeat Innocentia liberare. Si vero impositæ culpæ immunem se nequiuerit comprobare, vel quomodo causa processerit, hoc tuis nobis litteris quantocius intimabis.

Eiusdem M. Petri causam commendarunt per litteras duo Cardinales Iuo & Hugo: item & alius Hugo Romanus: quas litteras ipse M. Petrus Sugerio tradidit in manus. Sunt autem eiusmodi.

Sugerio Dei gratia Venerabili Abbati S. Dionysii I. eadem gratia S. Mariæ Nouæ Diaconus Cardinalis salutem & dilectionem. Pro latore præsentium M. Petro dilectionem vestram plurimum rogamus, quatenus in causa sua quæ vestræ prudentiæ à D. Papa committitur, pium vos sentiat & mansuetum & tantis laboribus suis misericordiæ compassione propinquum. Ipse quidem asserit se ab imposita culpa immunem: quamuis si culpabilis inueniretur, leuiganda esset vtique propter consuetudinem & impunitatem Scholasticorum excessuum. Verum quia ista causa ad Romanam audientiam delata est, & ad vestram remissa, seruetur grauitas, adhibeatur & pietas: cohibeatur stultitia, honoretur scientia, doctrina foueatur & charitas reparetur. Compensatis quoque vtrimque laboribus

" ita terminus imponatur, vt curiositas & inquietus animus apud vos nullatenus
" locum inueniat, pro se iste rationem pio iudici reddat, & quicunque conuicti fue-
" rint prohibitam violentiam commisisse, onere suo singuli onerentur.

" In eandem rem sic rescribit Hugo Cardinalis *Charissimo Fratri & amico Sugerio*, Venerabili S. Dionysij Abbati Hugo S. Romanæ Ecclesiæ titulo in Lucina Presbyter Cardinalis sal. & dilectionem. Præsentium lator ad pedes D. Papæ veniendo plurimum laborauit, quem pro excessibus excommunicationis vinculo innodatum nos eiusdem Domini nostri mandato absoluimus. Causam autem ipsius sicut in litteris D. Papæ continetur, discretioni vestræ fere commissam cognouimus. Et quia ipsum virum siquidem Litteratum & maximam pro studio disciplinæ solicitudinem gerentem cognouimus, in causis eius pro eo libenter intercedimus. Vnde Charitatis vestræ prudentiam exoramus, vt eundem pro se tantummodo respondentem, in quantum Iustitia patitur, foueatis & benignè tractetis. Est & alia Epistola eiusmodi.

" Sugerio D. G. Abbati S. Dionysij venerabili Domino & amico suo F. Hugo salutem. Quoniam ad pietatis officium plurimum spectat, euitare non possumus, quin pro familiaribus nostris apud Amicos nostros intercedamus. Latorem itaque præsentium M. Petrum, cuius causa dispositioni vestræ à D. Papa remittitur: pro amore Dei & nostro, in quantum iustitia patietur, sustentetis. Studium quod semper Liberalibus artibus applicuit, & honestas morum in quantum nouimus, apud benignitatis vestræ prudentiam non minimam gratiam debent promereri. Laborem etiam quam maximum hac de causa iam pertulit, & iniustè, vt ipse & nonnulli alij asserunt. In Romana quoque Curia diu sustinuit, & ad hoc elaborauit, vt duo ex sociis suis eadem de causa accusati in præsentia vestra suam ostenderent innocentiam. Quod quia impetrare non potuit, pro se solo habet respondere.

Quis fuerit ille M. Petrus tantopere commendatus, nihil habeo certi quod affirmem. Complures enim fuerunt huiusce nominis hoc seculo eximij professores, & in Academia Parisiensi illustres. M. Petrus Abaëlardus, qui decessit an. 1142. vt ante vidimus, M. Petrus Pictauinus qui floruit vsque ad an. 1200. M. Petrus Comestor. M. Petrus Cantor, M. Petrus Meldensis & M. Petrus Lombardus. De primis duobus proculdubio non loquitur, quia Abaëlardus decesserat, Pictauinus verò nondum florebat. M. quoque Petrus Comestor, item & Cantor posteriores fuerunt. Nam ad an. 1173. de Comestore sic loquitur Vincentius Bellouacus: *Florebat eo tempore M. Petrus Comestor primus Parisiensium Magistrorum*, Petrus quoque Cantor magni certè vir nominis ad finem vsque seculi vitam protraxit. Verisimilius itaque est hic esse mentionem de M. Petro Meldensi aut de Petro Lombardo, qui hisce temporibus florebant. Meldensis quidem designatus fuit Pontifex Ecclesiæ Meldensis tempore Alexandri III post Petrum Cardinalem S. Chrysogoni circa an. 1163. Nam Petrus Cellensis scribens ad Guillielmum Senonensem, qui postea fuit Remensis Archiepiscopus lib. 7. Ep. 8. sic habet. *Ecclesia Meldensi tres viros honorificentissimos Dominum scilicet Cardinalem, M. Petrum & Simonem Archidiaconum Senonensem vicissim assignasti.* In tabulis tamen Ecclesiæ Meldensis Petro Cardinali successor scribitur Stephanus de Capella Canonicus Senonensis & Cantor Meldensis: Stephano vero Simon ille Archidiaconus. Vnde colligitur fuisse quidem M. Petrum designatum Episcopum, at Episcopatum non obtinuisse.

Et si quis coniecturæ locus est, hic probabilius mentio fieri videtur de M. Petro Lombardo: tum quia tempora magis conueniunt: tum quia M. Petrus Antonomasticè & per excellentiam vulgo dicebatur: vt vel ex hoc vno Ioannis Saresberiensis scriptoris contemporanei loco, qui legitur in Ep. 261. ad M. Odonem, liquet: sic enim ille: *Secundum M. Petrum ter in Psalterio posita est.* Cui consentit quod idem vulgo *Magister* & *Magister Sententiarum* ad honoris & excellentiæ certum argumentum appellaretur.

Celebritas Academiæ Parisiensis.

Hisce quoque temporibus insigniter florebat Philippus Abbas Bonæ-spei in Hannonia diœcesis Cameracensis, cuius extant plurima opera. In Epistolis verò præsertim ad Amicos qui in scholis Parisiensibus versabantur, de hac primaria Vniuersitate honorificentissimè loquitur. Imprimis autem Ep. 5. ad Heroaldum. *Sicut multo venisse comitatu Regina legitur Sabæorum, vt quorum famam de longe hause-*

rat, certiore sibi visu redderet oculorum: sic & tu amore ductus scientiæ Parisius aduenisti & à multis expetitam optato compendio Hierusalem inuenisti. Hic enim Dauid decachordon psalterium manu tangit: hic tactu mystico psalmos pangit: hic Isaia legitur, legendo detegitur prophetia. Hic Prophetæ cæteri diuersos modulos concordi proferunt melodia. Hic sapiens sermo erudiendos conuenas operitur. Hîc eius promptuarium studiosis pulsantibus aperitur. Hîc ad pulsandum tantus concursus, tanta frequentia Clericorum, vt contendat supergredi numerosam multitudinem Laïcorum. *Felix Ciuitas in qua sancti Codices tanto studio reuoluuntur, & eorum perplexa mysteria superfusi dono spiritus resoluuntur: in qua tanta Lectorum diligentia, tanta denique scientia scripturarum, vt* in modum Cariatsepher dici possit meritò Ciuitas litterarum. *In hac instar Gothoniel volo te non tam litteraliter quàm spiritaliter erudiri, sic scripturas capere, vt internam illarum dulcedinem diligas experiri, psalteriumque musicum sic sonare, vt inueniatur assumpta Cithara consonare.*

Item Ep. 20. laudat quidem Richerum, quod ab artibus Liberalibus ad Theologiam se contulisset: arguit verò, quod se de quæstionibus Theologicis interrogaret, cum tot haberet Magistros Parisiis in iis versatissimos, & ad quos vndequaque fieret concursus. *Amas vt sensi litteras*, imo sacras litteras, quarum lectio iuxta Paulum instruit ad salutem, quarum dilectio de virtute prouehit in virtutem; quarum lector & dilector non caret fructu vel præmio diligendi, sed requirens inuenit, si tamen rectam peruenit ad viam requirendi: verum cum easdem litteras, de fonte arido, de vena paupere postulas tibi fundi, non satis consideras te errare, non mediocriter te confundi. Quia cum à me exigis, ad quod nullatenus inualesco, & tu nesciens falleris, & ego insufficiens erubesco. In hoc tamen non falleris, quod non Poëtarum exigis fabulas & figmenta, non sophistarum laqueos, non decipientium argumenta, non denique aliud quo exultet vanitas, turbetur veritas & vacillet: sed quod tuam foueat, & vt ais, animam reformet. Hoc munus quouis munere tibi charius, imo preciosius attestaris. Hoc à me posse mitti vt tuæ litteræ perhibent, arbitratis, non attendens quod in siluam ligna ferre otiosum, ne dicam friuolum iudicatur, & in agro meo nec ipsa ligna fortia, sed arundo fragilis generatur. *Habes quam incolis Cariatsepher Ciuitatem litterarum: habes Diuinos Codices, Apothecas litterarum. Habes cellam vinariam, Domum illam aromatum, Porticum Salomonis, habes quod ad resocillandam animam perhibet Diuina series lectionis.*

Neque prætereundum est quod scribit ad Engelbertum Ep. 4. ad commendationem eiusdem Vniversitatis. Quippe ille leuis febriculæ occasionem accipiens è schola discedendi, & fortè studiorum asperitatem reformidans, ab eo sapienter admonetur exemplis veterum multo labore opus esse in comparandis disciplinis, Platonem & alios præcellentes viros peregre profectos ad eas acquirendas, seque ipsos patriæ dulcedine & vitæ commodis priuasse. Cæterum non esse satis studere Parisiis, in schola tam celebri tamque vbique prædicata, sed sudandum & algendum. Ipsum audiamus. *Cum igitur hos & huiusmodi viros non fregerit laboris asperitas*, non prouectæ reuocarit ætatis longæuitas, quin studio litterali tantam diligentiam impertirent, vt amore sciendi occurrentia quæuis incommoda non sentirent, non est consilii vt propter ingruentem febriculam tua strenuitas emarcescat, & infirmato corpore virilis partis animus elanguescat. *Non enim Parisius fuisse, sed Parisius honestam scientiam acquisisse honestum est.* Non itaque tibi sufficiat, si Musas, si fontem Heliconium tu vidisti, si de illius riuulo guttam modicam tu hausisti, si videas illius rore tenuissimo te perfundi, eius autem adhuc affluentiam tibi plenius non infundi. Denique ipsa Philosophia, quæ proponit studentibus fontem lucidum Heliconis, non esse indicat solum huius beneficium visionis, & cui acre & acutum ingenium dat Platonis, cui flores & ornatam eloquentiam Ciceronis, cui largitur illius tui Socratis documenta, cui Aristotelis reuelat manifestius argumenta, cum profecto vili gutta vel rore modico non aspergi; sed eius fonti viuido diutius accumbere vel immergi. Quæ autem vel diuitiæ temporales, vel deliciæ corporales possunt huic scientiæ comparari, cum quiuis stultus & illis affluere nonnunquam videatur, & hanc sibi acquirere nullatenus mereatur?

Respondet vero Ep. 7. cuidam Ioanni olim Anselmi Laudunensis Discipulo,

tunc Monacho (forte is est qui postea fuit Abbas Elnonensis) iniuria se affectum putanti, qu od eidem suam claustris non forensibus scholis eruditionem gratulatus fuisset, respondet inquam nihil prodesse ad salutem studuisse Lauduni aut Parisiis, sed præceptis diuinis & à teneris Dei iugum ferre didicisse. *Vobis scientia* commendabilis non videtur nisi scholarium secularium tumultu fabricetur, tanquam inter eos quos in scholis forensibus lōgo tempore certū est erudiri, nullus error, nulla possit hæresis inueniri. Vos indignamini quia dixi vos in Claustro sacras litteras didicisse, tanquam per hoc videar vobis contumeliam intulisse & commendabilius æstimatis quod Laudunum discendi gratia requisistis & in M. Anselmi celebri auditorio resedistis. Sed beatus homo non *qui M. Anselmum audiuit, non qui Laudunum vel Parisius requisiuit*; sed beatus, inquit, homo quem tu erudieris Domine & de lege tua docueris eum. Et audiam, ait, quid loquatur in me Dominus meus. Vtinam in claustro sacras ab infantia litteras doctus essem, vt toto tempore vitæ meæ sacris studiis interessem.

Extat quoque Arnulphi Lexouiensis Episcopi Epistola, quæ est ordine 18. ad Radulfum de Diceio seu Diceto tunc Archidiaconum Londinensem, postea Decanum qui Lutetiam venerat, vt litteris operam daret, cum quo Arnulphus arctissimam contraxerat amicitiam. Et is est Radulfus author Chronici, cui pro titulo est, Imagines Historiarum ab an. 1148. ad an. 1199. Item & alterius quod inscribitur *Abbreuiationes Chronicorum* ab an. 589. ad an. 1197. testis oculatus Tragœdiæ Cantuariensis & malorum, quæ in Anglia ob Martyrium B. Thomæ acciderunt. Sic ergo ad eum Arnulphus.

Audiui te causa studiorū *Parisius* aduenisse, audiui & lætatus sum: lætatus equidē vt eius quem diligebam, præsens me lætificaret aspectus & iocunda collocutionis alternæ collatio delectaret. Optabam quoque, vt aliqua exhibendi tibi officii refulgeret occasio, cuius me dudum merita præuenerunt. Licet enim solum veritas amicitiæ requirat affectum, liberale tamen obsequium non excludit, sed eo potius illustratur, quoniā, vt ait sanctus ille, *probatio dilectionis exhibitio est operis.* Mouet autem quod cum secundò iam veneris, noluisti ad amicū nec ad momentum etiam declinare, neque saltem per cursorem debitæ salutationis alloquium paucis consignatum apicibus destinare. Hæc diutius, quotiesque ab illis partibus aliquis apparebat, diuinabam quod ille mihi iucundum Radulfi mei nunciaret aduentum, frustratus totiens ex hoc nunc nihil audeo diuinare, sed charitatem tuam duxi litteris præsentibus, si forte obdormierit, excitandam, aut si quem forte concepit falsa suspicione languorem, de perseuerantiæ meæ nuncio conualescat. Noueritis enim nihil tibi apud me de pristina charitate periisse, sed quasi duplicatus amor est, cum eum tibi mea mens cogatur exsoluere, quem aliquando duobus impendebat affectum: sublatus siquidem est è medio communis amicus noster Rad. de Flur. qui dimidium animæ meæ videtur moriens abstulisse. Ipsius mihi semper est colenda memoria: ipsius amor semper quibuscunq; modis id fieri potuerit, instaurandus. Scribe autem interim aliquid, vt in alterius vtriusque videar sucepisse sermonem. Iniunge quod vis, vt in altero vtrique videar obsequium præstitisse: visita nos, vt possim vtriusque personam in altero contemplari. Scribe inquam, quia si scripseris, *hoc ipsum tibi studij poterit augere materiam, nec propositi operis prouectum impediet aut prouentum.* Iniunge aliquid, vt aliqua amicitiæ perseuerantis argumenta procedant, quia eam efficacius comprobat petendi fiducia quàm liberalitas offerendi. Visita nos, quia te cum desiderium nostrum, tum loci propinquitas, tum etiam solemnitas inuitat. Dominus quoque Vvillielmus de Ver ex promissione tenetur vt veniat, vobisque inuicem solatiari poteritis & nobis sanctæ solemnitatis gaudia duplicare. Vale.

Eodem anno M. Vacarius. qui primus Oxoniæ leges ciuiles interpretatus est, nouē libros ex Codice & Digesto excerptos edidit valde vtiles & cōmodos ad decisionem omnium litium, vt refert Robertus de Monte. *M. Vacarius*, inquit, *gente Lombardus, vir honestus & iurisperitus cum leges Romanas ab incarnat. Dom. 1149. in Anglia Discipulos doceret, & multi tam nobiles quam pauperes ad eum causa discendi confluerent, suggestione Pauperum de Codice & Digesto excerptos 9. libros composuit, qui sufficiunt ad omnes legum lites, quæ in Schola frequentari solent, decidendas, si quis eos perfectè nouerit.*

Ad annum 1150. reiiciunt aliqui editionem seu euulgationem Decretorum Gratiani. Imo Carolus Sigonius lib. 2. de Episcopis Bononiensibus opus istud editum fuisse ait an. 1151. *Anno*, inquit, 1151. *Gratianus Monachus in Manasterio S. Felicis Decretum, id est Iuris Pontificij volumen insigne quod extat, compasuit: id quod lapis olim in Claustro positus indicauit his verbis.*

1150. *Decretalis Editio.*

Hanc Aulæ partem Lector reuerenter adito;
Namque loci Monachus Decretum hic condidit huius
Diuinum Gratianus opus, quantumlibet arcto
Contentus septo.

Et lib. 3. *Gratianus Monachus in Cænobio D. Felicis, siue vt alij scribunt D. Proculi Decretorum volumen ex multis Conciliorum Pontificumque ac piorum Doctorum libris confecit, quo iuri Pontificio lumen ingens adiunxit.*

Verum vt vt sit de anno Editionis, constat Eugenium III. omnium Pontificum primum in Consistoriis Ecclesiasticis & Canonicis Tribunalibus secundum illam Gratiani compilationem iudicari præcepisse; & compilatos Canones in scholis, & primùm Bononiæ doceri. Exemplum autem Gratiani secuti sunt Petrus Lombardus & Petrus Comestor. Hic vtriusque Testamenti historiam consarcinauit & glossis illustrauit; quæ tunc temporis magno in pretio habitæ postea viluerunt. Lombardus verò Theologiæ Scholasticæ, qualis à Berengarij temporibus fuerat, fundamenta in 4. Sententiarum libros digessit, quæ fuerunt secutis temporibus totius Theologiæ scholasticæ & magnorum in eandem commentariorum seminaria. Vnde ipse *Magister sententiarum* appellatus est. Ante eum tamen Summulas & sententias ediderant Hugo de S. Victore & Vuillelmus Abbas sancti Theodorici: sed Lombardicæ multum præualuerunt; & Mediæ Ætatis Theologiam Scholasticam stabiliuerunt.

Hoc igitur seculo, eodem pene tempore in triplici facultate, Iuris videlicet Ciuilis, Canonici & Theologiæ Magni Viri & omnium prædicatione digni extiterunt. In iure quidem Ciuili Irnerius seu Vvernerus, qui iussu Mathildis Vvelphonis II. Ducis Boiorum vxoris Leges Romanas diu neglectas recognouit, sepultasque in lucem excitauit, quas Lotharius Imperator in scholis prælegi iussit, & secundum eas Iudicia exerceri. Hunc sequuti Bulgarus, Martinus Gosus, Iacobus & Hugo de Porta, & alij quamplurimi, quos recenset Sigonius loco citato. *Ea tempestate*, inquit, *clari quoque Iureconsulti, Bulgarus de Bulgaris, Martinus Gosus, à quo sectatores ipsius Gosiani sunt dicti, Iacobus & Hugo de Porta Rauennate Ciues Bononienses Ius Ciuile magnâ nominis sui celebritate ac summa auditorum frequentia Bononiensi in Gymnasio docuerunt, & Expositiones quas Glossas vocant, in illud primi scripserunt; vt illâ ætate potuerunt.* Vvarnerus verò illorum Magister ex seipso Legibus studuerat, & magna admiratione Bononiæ legit: vnde appellatus est *Lucerna Iuris*, tanquam primus huius scientiæ illuminator.

In Iure Canonico Gratianus primus Epistolarum Decretalium Collector & compilator statim se prodidit, opusque suum Eugenio Pontifici obtulit. Qui veritus ne ius Canonicum vilesceret, propterea quod omnes studiosi ad Ciuile recens digestum se conferebant, excogitauit suggerente Gratiano Gradus quosdam Academicos, non tam annorum quàm profectûs, scilicet Baccalaureatûs, Licentiatûs & Doctoratûs, vt hocce specioso titulo studiosos ad Ius Canonicum amplectendum excitaret & propositis priuilegiis accenderet.

Graduum Academicorum Institutio.

Hanc Graduum Academicorum originem maxima Scriptorum pars agnoscit, primamque in Academia Bononiensi Institutionem. Academicorum dico, nam temporibus Iustiniani excogitata est quædam ratio studij in Iure Ciuili quinquennalis, antequam docendi licentia concederetur; & in eo studentes per annos singulos nominibus propriis discreti & distincti sunt. Nam primi anni, vocabantur *Iustinianai*, quibus scilicet tradebantur Iustiniani Institutiones. 2. anni, *Edictales*, qui nempe post, Institutiones Edictis Prætorum vacabant. 3. anni *Papinianistæ*, qui consumpto biennio in Institutionibus & Edictis transibant ad Papiniani Lectionem. 4 anni *Lytæ*, quasi soluti ab onere scribendi: siquidem illi iam iuris nodos soluebant. 5. anni *Prolytæ*, quasi *Licentiati*, qui iam per se sine Magistris legere & interpretari poterant. Tum demum *Antecessores* & *Do-*

ctores dicebantur, qui scholas ipsi habere & docere poterant.

Igitur Gratianus seu Gratiani operâ Eugenius hosce Iuris Ciuilis Gradus habens præ oculis, similiter in Iure Canonico Gradus Baccalariatus, Licentiatus & Doctoratus instituit Bononiæ. Quod exemplum imitatus Petrus Lombardus eosdem quoque Parisiis instituisse dicitur in Theologica Disciplina, quorum ante ipsum nulla mentio fuerat. Testis Petrus Vrbeuetanus Episcopus in Dialogo Subcœlestis Hierarchiæ; quod opus absoluit an. 1406. die 16. Nouemb. sic enim in cap. 5. procemij colloquentes inducit Catechumenum & Orthodoxum.

„ O mi Doctor, nunquid necessarium est Theologiam Sacram & Canones in „ Studiis publicis legi per Doctos? *Orth.* Vtique iuxta Hieronymum in pro„ logo 1. potissiméque iuxta patrum antiquorum statuta in omnibus Collegiatis „ Ecclesiis Schola Theologiæ debet esse sacrorum Canonum. Sed maximè in Sy„ nodis & Ecclesiis Collegiaris secundum Capitularium Ludouici (Pij) c. 5. vige„ bat antiquitus, licet non graduarentur tunc temporis aliqui in prædictis. *Cath.* „ Quis precor, præceptor primò adinuenit. vt sacra lex & Canones in locis al. vicis „ publicis traderentur. Orth. Hoc fili, pacto factum est, non statuto. *Parisius qui„ dem postquam D. Petrus Lombardi Parisiensis Episcopus circa annum Domini 1152.* „ Librum Sententiarum edidit, & apud Bononiam Gratianus Concordantias „ discordantium Canonum compilauit (Hic enim suum librum vulgariter nun„ cuparum *Decretum* appellat) Ex tunc autem certissimè scias Fili, Gradus in di„ ctis libris studentibus incepisse, Baccalariando scilicet & Doctorando aliquos „ secundum *Pompam Litterarum secularium:* quod omnino alicubi antea non fiebat. „ Quis enim doctorizauit doctum Hieronymum? Dices forsan, quod Gregorius „ Nazianzenus. Quis Aurelium Augustinum Magistrauit? posses dicere quod Me„ diolanensis Ambrosius. Quis bireto B. insigniuit Bernardum? respondisse fertur „ Gilberto Porretano Pictauorum Episcopo litteratissimo quærenti quis eum tam „ alta docuisset? *Quercus*, inquit, *& fagus*, volens innuere, quod Scripturarum „ sanctarum contemplatio sæpius solitarios inter siluas studiosos facit docibiles „ Dei cum diuina gratia, non *Fastus Scholasticus graduandi.* Vnde Monicæ matri „ Augustini respondisse legitur Ambrosium flenti pro filio: *Sile*, ait, *ipse legendo „ discet suorum ignorantiam effugare* Cat. ec. Hi Patres, Præceptor, quos nomi„ nasti, *Doctores* vocantur ab omnibus, ac si fuissent in dictis Facultatibus Gra„ duati. *Orth.* Sacra Scriptura, Charissime, & Canones Papæ Siluestri regulariter „ Episcopos *Doctores* appellant & *Pastores* à pascendi & orandi docendique Offi„ ciis, quia hæc eis propriè propria debent esse, id est conueniunt omni & soli, in„ separabiliaque à constitutione sua sunt. Tales namque per scripturas Canoni„ cas veram scientiam morumque probitatem suis auditoribus, non *Gradum Schola„ sticum* ingerebant, famaque præclara lucentium Doctrinarum & Operum Do„ ctorum nomen & esse, id est rem conferebat eisdem. Nunc autem voluntas Præ„ sidentium & voluptas Studentium Gradum infert Nominalis scientiæ ignaris „ & prudentibus: sæpe fastus & quæstus quæruntur in Studiis modò, non veritas, „ neque virtus obseruantiæ scripturarum. Student plures vt sciant, non vt profi„ ciant, vt acquirant non vt conferant, vt obtineant Dignitates, non vt confe„ rant virtutes & veritates, sic te prostituunt *Virgo scientia*, sed vænalem faciunt „ castis amplexibus aptari.

Hancce Graduum Scholasticorum Institutionem omnes fere quotquot de illis scripserunt, ad Gratianum & Lombardum referunt, & multò conuenientius quàm nonnulli, qui nulla authoritate ducti ad tempora Caroli Magni referendam esse arbitrantur, ob id nimirum, quia inuictus iste Princeps Publicum Instituit omnium bonarum Artium apud Parisios Emporium, atque ad illud vndequaque viros Doctos euocauit. Placet nonnullorum magni nominis Scriptorum testimonia hic congerere, vt discat Lector, quibus rationibus Academia Parisiensis tantam sibi famam & prædicationem apud omnes nationes compararit.

B. Rhenanus in admonitione ad Lectorem Tertullianorum operum de ea Graduum in Theologica facultate institutione sic scribit. *Deinde cum circa annum salutis 1140 apud Parisios multi essent, qui Summulas consarcinarent ex antiquis Theologis vt Petrus Lombardus, Petrus Abaëlardus, Ioannes Beletbus, Summula Longobardi qua tū in Academia Parisiensi docebantur, à Scholasticis recipi cœperunt. Abaëlardi Theologia, sic*

enim librum ſuum inſcripſit, à quibuſdam eſt erroris notata, cum tamen non ineleganter ſcripta ſit. Nam admodum nuper illam in quadam bibliotheca reperi. Belethus vtroque iſtorum poſterior fuit.

Receptis igitur Longobardi Collectaneis, qui poſtea Pariſiorum Præſul fuit, cum primum cœperunt qui hoc edidiciſſent & aliis prælegiſſent, *Doctoris* titulum accipere, qui primam ſtudii authoritatem quæ per exhibitionem *Baculi* concedebatur, iam conſecuti fuiſſent. Nam in vetuſtioribus Pariſienſis academiæ codicibus, qui conſtitutiones Gymnaſij continent, *Bacillarij* nominantur à *Bacillo* vt videtur, deducto vocabulo: vt fuerit velut quoddam mancipationis ſignum in huiuſmodi aliquod ſtudium *Baculi* traditio, quo ſic ab alienis diſtinguerentur, imitatione antiquitatis, ſi non Romanorum, certè vel Francorum in Gallia, vel Gothorum atque Longobardorum in Italia. Quod de promotione loquor, ſub idem tempus in Iure apud Bononiam aiunt accidiſſe poſt editam à Gratiano Decretorum rapſodiam. Mox cum Doctorum numerus augeretur, editæ ſunt conſtitutiones de promotione & de numero annorum, & ſancitum eſt, vt de Diuinis differentes non modo recepta ſcholæ decreta ſequerentur, ſed & vocabulis vterentur & loquendi formulis in ea ſchola natis. Ad quæ ſcriptorum quorumlibet ſiue veterum ſiue nouorum ſententias exigerent, tantum non hæreſeos arguendas, ſi diſſiderent. Id autem non ſine ratione factum eſt, ad ſeruandam videlicet Doctrinæ concordiam: quod genus ſunt in diſputatione Trinitatis eſſentia, perſonæ, ſuppoſita, notiones, relationes communes, perſonales perſonarum conſtitutiuæ, principia generationis, ſpirationis, diſtinctionis relationes originis, circumincesſio ſignaturæ & ordinis, & humana rei & originis, & huiuſmodi alia multa. Atque tale quidem eſt Initium Regni Theologorum. Porro qui fieri poteſt, vt veteres ſic locuti fuerint vt loquuntur iſti, qui totam Ariſtotelis Philoſophiam indoctè verſam in ſuam Theologiam deriuarunt?

Valentinus Erithræus in ſua de Honoribus & Gradibus Academicis oratione ait ſe illorum originem inuenire non potuiſſe. At Ioannes Vvhethanſtedius ſeu Frumentarius tit. de Hiſtoriis & Hiſtoriographis Part. 1. ait *ritum incipiendi* ſiue *graduandi* in ſcholis ortum & initium habuiſſe iuxta authorem Dialogi inter Orthodoxum & Cathecumenum circa annum Dominicæ Incarnationis 1151. Tum ſiquidem Petrus Lombardus compilauit ſententias: quibus collectis & compilatis ad ſtatim poſterius tam apud Pariſios in Francia quàm etiam apud Bononiam in Italia cœperunt viri eruditione expediti in ſuis facultatibus graduari: nam continuè ante eius Canonizationem S. Thomas non Doctor Thomas, imo verius frater Thomas ab allegantibus fuerat in ſcholis nominatus hoc ille.

Quis ergo erat veterum ritus in concedendo Magiſterio? Reſpondet Roſſus in ſuo de Regibus libro, *per pilei in capite appoſitionem* Archipræſulis vel Epiſcopi manu in Doctores & prædicatores fuiſſe admiſſos. Conſentit Thomas Gaſcoigne in Dictionario verb. Pileum. *Pileum*, inquit, quartum genus veſtimenti dati à Domino Deo Doctoribus ſuæ legis Moſaicæ fuit rotundum: quale pictum in Vlyſſe conſpicimus, quaſi ſphæra ſit mediâ diuiſa, & pars vna ponatur in capite. Hoc Græci ac Noſtri Thiaram, nonnulli Galerum vocant. Non habet acumen in ſummo, nec totum vſque ad comas caput tegit, ſed tertiam partem à fronte inopertam relinquit: & in occipitio vittâ conſtrictum eſt, vt non facile labatur ex capite. Eſt autem byſſinum. Hæc Hieronymus in Ep. ad Fabiolam de veſte ſacerdotali. Oxoniæ enim ex antiquo ſtatuto & ex antiqua conſuetudine non habent vti pileis rotundis niſi Doctores S. Theologiæ & Iuris Canonici Doctores: & ſic Vniuerſitas ſtudii Oxonienſis à principio fundationis ſuæ per Regem Alfredum qui etiam Aluredus vocatur, facere conſueuit. Et ſic vſitatum fuit Oxoniæ an Chriſti 1456. tempore meo. Sed hactenus de his gradibus: de quibus ſuo loco ſpecialius agemus.

Ad hunc annum notat Vincentius Bellouacus fuiſſe multos in Francia conuentus habitos ob bellum ſacrum, & conueniente etiam Eugenio Papa vt Bernardus Abbas Clare-Vallenſis Hieroſolymam ad alios prouocandos mitteretur, de profectione tranſmarina iterum ſermones habitos: ſed per Ciſtercienſes Monachos totum iſtud negotium elanguiſſe & contabuiſſe. Narrat quoque Mathæus Pariſienſis hoc anno Raimundum Comitem Tripolitanum virum potentem & in ar-

mis strenuum ab Assassinis interfectum fuisse, eiusque mortem plurimum doluisse Balduinum Regem Hierosolymitanum & populum fidelem, quod omnibus infidelibus & Saracenis formidabilis esset.

Ait vero Matthæus in Provincia Tirensi & Phœniciâ Regione quendam Populum Assassinum circa Episcopatum Antaradensem in montibus habitasse, decem Castella habuisse eum subut banis multis, quorum numerus ad quadraginta millia virorum vel eo amplius excreuerat. Eos non hæreditaria successione, sed meritorum prærogatiua sibi solitos Magistrum præficere & eligere præceptorem, quem spretis aliis dignitatum nominibus, *Veterem* de monte, siue *Senem* appellabant. Ei vero tam obedientes vltro fuisse vt nihil esset tam durumtamque difficile, quod non aggrederentur implere. Habuerunt autem, *inquit*, his modernis temporibus " Magistrum virum facundum, valde subtilem & discretum, qui præter morem " maiorum suorum cœpit penes se Euangeliorum libros habere & codicem Apo" stolicum, quibus continuato incumbens studio miraculorum Christi & præcep" torum seriem, sed & Apostolicam doctrinam multo labore fuerat consecutus. " Mahumetis templa diruit, & oratoria more Christianorum ædificauit, preces " eorum exemplo instituit, & populum suum ad amplectendam Christi fidem " excitauit. Verum misso vno è fratribus suis ad Balduinum Regem, eoque ab " vno è Templariis militibus interfecto, totum istud cœptum infelici casu dissolu" tum est.

1151. Anno 1151. obierunt plurimi illustres viri scientia & virtutibus præclari, inter alios vero, Iosllenus Episcopus Suessionensis, de quo sæpe diximus. Hugo Antissiodorensis 10. Octob. sepultusque est in Pontiniacensi Monasterio, quod amplificauerat, vbi hoc habet Epitaphium.

Antissiodori præsul prælatus in Vrbe
Mente polum scandens membra reliquit humi.
Sexu, stirpe, bono præstans, illustris, honestus
Hugo fuit largus nomine, voce, manu.
Et locuples & inops, pauper sibi, diues egenis,
Et nullis impar, & sibi nullus erat.
Hunc a Iustitiæ norma reuocare nequibant,
Obsequium, terror, gratia, dona, preces.
Sola triumphabat virtus pietatis in illo
Cum post Iustitiam debuit esse pius.
Istius Ecclesiæ primus pater amplificauit
Nomen, facto, locum, laude, rigore, bonis.
Bis quinos Octobre dies claudente dierum
Finem clausit habens nunc sine fine diem.

Erat autem ille scientia clarus, primus Pontiniacensis Abbas: vnde ad Episcoparum Antissiodorensem euocatus est. Huic successit Alanus Insulensis Riparorij Abbas primus, quæ Abbatia est in agro Triceassino, vocaturque Gallicè *de la Riuou*. Episcopatu sponte cessit an. 1167. & ad Clare-Vallense Cœnobium vbi sub B. Bernardo Monachus fuerat, se contulit, ibique diem extremum obiit an. 1182. Extat in Ecclesia Clare-Vallensi tabula tumulo eius imminens, in qua hoc elogium legitur ex Camuzato in Miscellaneis Historicis.

" *Ad dexteram*: Godefridi Lingonensis Episcopi versus chorum Monachorum ia" cet D. Alanus Episcopus, qui in quadam Ecclesia oppidi famosi in Flandria, " quod Insula nuncupatur, à puero educatus sub B. Bernardo in hac Clara-Valle " habitum sanctæ Religionis suscepit, postea primus Abbas factus est Monasterij, " quod Ripatorium nominatur, cui per annos 12. præsidens Domino cooperan" te fategit, vt personis vtilibus & possessionibus necessariis videlicet grangiis, fil" uis, agris, pratis & pascuis idem Monasterium ditaretur. Anno vero nouissimo " vitæ B. Bernardi ab Ecclesia Antissiodorensi in Episcopum concorditer est ele" ctus. Hic multam hospitalitatem omnibus Religiosis domos suas frequentanti" bus exhibuit, suoque Monasterio de Ripatorio vnde Abbas fuerat, multa nosci" tur contulisse. Clare-Vallensi Cœnobio quantam poterat, diligentiam exhibebat

bat, illud sæpe visitans, auxilia quanta poterat conferens opportuna. Peractis " demum in Episcopatu 13 annis de licentia sedis Apostolicæ cessit Episcopatui & " ad suam rediit Claram-Vallem. Mansit autem in Clara-Valle in Domo S. Bernardi " post decessum D. Godefridi Lingonensis Episcopi multum exercitatus in " negotiis ordinis pariterque Ecclesiasticis, D. Abbati Pontio successoribusque eius " vsque ad Petrum Venerabilem Abbatem Claræ-Vallis 8. non mediocriter necessarius " fuit. Obiit pridie Idus Octobris. "

Obiit quoque hoc anno nobilis & religiosus Princeps, pauperum que Pater Theobaldus Campaniæ Comes; cuius extat hoc epitaphium ab aliquo eiusdem temporis Poëta conditum : legiturque apud Robertum Antiss.

Te bonitas notum dedit omnibus optime Consul,
Nunc modò fama manens hoc operatur idem.

Obiit pariter insignis ille Bartholomæus Laudunensis Episcopus, de quo ante multa diximus, Ecclesiæ Laudunensis Instaurator, qui Norberto Præmonstratensium Patriarchæ locum dedit ad fundationem Cœnobij, illique Religiosum habitum imposuit. Fundauit quoque Abbatiam Fusniacensem in Terascia : & demum abiectis infulis Episcopalibus anno 38. Episcopatus monachalem habitum induit apud Fusniacum. Præclara eius facta continet Epitaphium istud à versificatore eiusdem temporis compositum.

Regum stirpe, Ducum generatus sanguine, claris
Clarum nomen habet Bartholomæus auis,
Promptus ad arma fuit, dum Iunior iret in hostem,
Multa trophæa tulit, vix habet vsque parem.
At Deus in præceps retrahens miseratus euntis
Nec mora castra fugit, proiicit arma Ducis.
Clericus inde Remis sequitur virtute Manassem
Imo senem fessum, fortque subitque vicem.
Lauduni interea sacrâ mactatus in æde
Præsul obit subitò, moxque vacante sede
Hunc sibi Pastorem Clerus populusque requirunt,
Abducuntque Remis ac sibi præficiunt.
Sic bene Pontificis meritumque & nomen adeptus
Quod gerit officij, perficit, implet opus.
Exemplo verboque gregem regit omnia factus,
Omnibus vt Christo fœneret ex ouibus.
Protinus hinc Mariæ succensa recondere templa
Non tardat, reparat, tectaque præsulea.
Tum sacra Baptistæ Monachis dans claustra, perire
Crimina, & ipsa facit scandala suffugere.
Postea Cœnobium Mariæ sub nomine fundat,
Consecrat ipse Deo Fusniacumque vocat.
Fusus vt è Cælo castis in cordibus ignis
Ardeat, inculcat pectoribusque piis.
Vtque tribus votis triplicem quasi funibus hostem
Implicet, ad pugnam dirigit hic aciem.
Sic decet & Sathanæ funes dissoluere, fastus
Sternere mundanos, tundere carnis acus.
Boherias condens scelerum spineta reuellit
Terraque fert fructus quam prius ipse colit.
Mentibus expellit tenebras lucemque refundens
Dat Vallem claram luminis arma ferens.
Lampada ne vacuam virgo ferat, auget oliua
Monstrolium plantans, pullulet vnde olea.
Dans Præmonstratum per deuia euntibus aptum
Monstrat iter, sequitur quod nouus Ordo Patrum.

Legibus instituens Norberti Martinianos
Vrbicolas, mores corrigit hisce malos.
Quissiacum saciens quatit arcum, tela retorquet
Dæmonis, ac animis noxia cuncta mouet.
Forcipe Thessaliis sumpto carbone labella
Mundat, & vt Cherubim casta dat eloquia.
Clari fontis aquas sitientibus exhibet, hisque
Turbida mundanæ flumina tollit aquæ.
Buccilici bellum vitiis quasi buccina clangit,
Oraque Diuinis laudibus apta facit.
Fessus Episcopij tandem sub pondere, honores
Deserit, ac Clerum, prospera cuncta, & opes.
Fusniacum petit, inde simul quod voucrat, implet,
Sponte fit & Monachus Præsul, ibique latet.
Vt liber vacet ille Deo totusque saluti
Incumbens propria, gaudet amara pati.
Occidit oppressus senio dignumque sepulchri
Marmor habet corpus, mens petit alta poli.
Sicque suâ partis fruitur virtute coronis,
Cingitur & ternis frons sua Laureolis.

Circa tumulum Inscriptio hæc ibidem est apposita.

Qui iacet hic Præsul Marianam condidit ædem
Landuni, pariterque Domos Antistitis vstas.
Templa decem instruxit. Benedicto contulit vnum,
Bernardo quatuor, Norberto quinque piauit.
Dat diadema genus, Landuni Ecclesia Mitram,
Funera Fusniacus, lauream & astra Deus.

Post mortem vt Diuus habitus. Ei successit Vvalterus de S. Mauricio ex Abbate S. Martini Laudunensis. Huic vero Gualterus de Mauritania insignis quoque Scholæ Parisiensis Magister, de quo suo loco agemus.

Eodem anno Ludouicus Rex Balgenciaci Comitia celebrauit Procerum Gallicanorum de diuortio suo cum Alienore vxore, quam, vt fama fuit in expeditione transmarina intellexerat parum pudicè se gessisse & à Saladino munera accepisse. Comitiis istis interfuerunt Episcopi plurimi & viri docti, de quorum consilio eam dimisit. Illa vero nupsit Henrico Normaniæ Duci, mox Anglorum Regi, atque ad eum Aquitaniam transtulit. Vnde inter Reges nata dura bella: vt infra docebimus.

Hisce quoque temporibus florebant plurimi in omni Disciplinæ genere professores: quorum hi erant præcipui, Petrus Lombardus mox Parisiensis Episcopus: Petrus Comestor, Ioannes Belethus, Ioannes Saresberiensis, Hugo Medicorum Coryphæus, Richardus de S. Victore, Andreas de S. Victore, natione Anglus vir acuti & perspicacis ingenii, qui postquam humaniores litteras & liberales artes omnemq; secularem Philosophiam apprimè didicisset, ad Theologiæ studia quæ hocce tempore maximè vigere incipiebãt, se contulit: in quibus præceptorem habuerat Hugonem à S. Victore. Cum Richardo eiusdem Cœnobii Canonico perpetuas simultates exercuit in publica professione Theologiæ, ab eoque sæpe mordacibus etiam scriptis exagitatus est: sed omnia Christianè & patienter tulit.

Florebant quoque Ioannes Serlo, dictus Magister Serlo: à professione cognominatus *Grammaticus* natione Anglus, Poëta non inelegans, Rhetor disertus, sed in Grammaticis potissimum excelluit. Henricus Vvintoniensis Episcopus Stephani Anglorum Regis frater, cuius Laudes hoc Epigrammate complectitur Arnulfus Lexouiensis.

Namque in Regali mens Regia corpore regnat,
Magnanimumque decent fortia membra virum.
Compoſiti mores habitum faciemque venuſtant,
Et facit ad mores forma decora tuos.
Sublimes oculos & acuti luminis ignes,
Excellens ſenſus ingeniique vigor.
Informat mentem ratio, facundia linguam,
Fæcundamque probat Riuulus vber aquam,
Fulget Rhetorico celebris ſententia cultu:
Allicit hac animos, auribus ille placet.
Res pretium verbis, rebus dant verba decorem.
Neſcio plus placeat, proficiatve magis.

Idem author eleganter etiam celebrat Ernaldum Abbatem Bone-Vallenſem eximiũ oratorem & concionatorem, quo cum arctiſſimam iunxerat neceſſitudinẽ. Vt patet ex hac ad ipſum Ep. Occurrebat mihi Charitatis veſtræ ſanctum illud dulceque colloquium, quo præualetis auditorum mentes rerum erudire ſolertia, & aures iocundi ſermonis ſuauitate mulcere. Recordabar quantam vobis ſcribendi gratiam bonitas Diuina contulerat; in qua neſcio an magis quis ſententiarum fructum, an dicendi peritiam debeat ammirari. Hæc enim apud vos tanta ſibi inuicem paritate reſpondent, vt neque rerum maieſtas verborum coartari videatur anguſtiis, nec ſermonis dignitas aliqua ſententiarum excellentia prægrauari, in his ſanè quæ vel intellectus concipere vel humana facundia ſufficit explanare.

His acceenſendus Hugo Ambianenſis ex Monacho Cluniacenſi & Priore S. Pancratii de Leuis in Anglia, nec non Radingenſi Abbate factus Archiepiſcopus Rothomagenſis, vir verbo & opere potens, tam pietate quàm omnium ſcientiarum luminibus illuſtris.

Similiter Vincentius Bellouacus commemorat MM. Petrum Lombardum & Comeſtorem. De Comeſtore ſic præſertim ille. Circa idem tempus æſtimo floruiſſe M. Petrum Comeſtorem, qui Scholaſticam hiſtoriam compoſuit, ſcilicet hiſtoriam ſacræ ſcripturæ breuiter & vtiliter perſequens & difficultates in pleriſque locis prudenter exponens. Inſuper & quædam incidentia ex hiſtoriis Ioſephi Iudæi & quorundam Gentilium locis congruis inſerens, nonnulla etiam alia opuſcula edidit, & hos ſequentes verſus in laudem Beatæ Virginis eleganter compoſuit.

Si fieri poſſet, quod arena puluis & vnda,
Vndarum guttæ, roſa gemmæ, lilia flammæ,
Æthera, Cælicolæ, nix, grando, ſexus vterque,
Ventorum pennæ, volucrum, pecudum genus omne,
Siluarum rami, frondes, auium quoque pennæ,
Ros, gramen, ſtellæ, piſces, angues & ariſtæ
Et lapides, montes, conualles, terra, Dracones,
Linguæ cuncta forent, minime depromere poſſent.

Eodem anno Robertus de Gorham aſcitus eſt à Radulfo Gobiun Abbate S. Albani in Anglia ad Abbatiam regendam. Ille Robertus, vt legitur in vitis Abbatum San-Albanenſium dictus eſt *Reformator libertatum Eccleſiæ S. Albani*, vir nobilis, ex nobili quippe Normanorum Cenomanenſiumque proſapia originem ducens, atque venerabilis Gaufridi Abbatis, cuius ſupra meminimus, nepos ex ſorore, liberalium artium ſtudiis animum propenſius adhibuit, & tam mundana quàm ſpirituali induſtria coruſcauit. Ab auunculo Gaufrido aduocatus in Monaſterio San-Albanenſi remanſit, Secretarius fuit & Prior, poſtremo hoc anno factus Abbas. Cuius tempore, ſcilicet, dum Prior eſſet, Nicolaus de Breakſpere qui poſtea Adrianus Papa dictus eſt, habitum ſibi monaſticum concedi poſtulauit. Quâ de re ſic legitur in vita Roberti. *Huius quoque tempore quidam Clericus nomine Nicolaus de quodam viculo Abbatis ſcilicet Langele oriundus, cognomento*

„ *Brekspere in arte Clericali satis supinus, atate adolescens*, corpore elegans ve-
„ nit ad Abbatem Robertum postulans humiliter habitum sibi concedi Reli-
„ gionis. Qui cum examinatus & insufficiens inueniretur, dixit ei Abbas sa-
„ tis ciuiliter, *Expecta fili & adhuc scholam exerce, vt aptior habearis*. Vnde
„ ipse Clericus venerandus reputans talem dilationem, repulsam, abiit, & Pari-
„ sius adiens, ibique scholaris vigilantissimus effectus omnes socios discendo su-
„ perauit. Tandem Canonicus factus apud S. Rufum non procul à Valentia Ro-
„ mam pro quibusdam agendis destinatus strenuè negotium consummauit, & ite-
„ rum missus, & tertiò missus electus est in Cardinalem,& posteain Papam. De hoc
„ infra plura dicentur.

Ad eundem annũ scribit Radulfus de Diceto pullulante doctrinâ Henrici Hæretici in Vasconia suscitauisse Dominum spiritum puellæ iunioris in illa Prouincia ad eandem hæresim confutandam. Per triduum namque in vnaquaque septimana iacere solitam absque voce, sensu, etiam absque flatu, & redeuntem postmodum ad se dicere, B. Mariam orare pro populo Christiano,& B. Petrum docuisse se Orthodoxam fidem. Exinde de fide sapienter & Catholicè disserentem præcipuè henrici Hæresim conuincentem plurimos ab eo seductos ad sinum S. Matris Ecclesiæ reuocasse. Hæc Radulfus.

1152. Anno 1152. vt scribit Mathæus Parisiensis, obiit Eugenius III. ante promotionem Bernardus Pisanus dictus, Discipulus B. Bernardi apud Claram-Vallem, factus deinde S. Anastasii Abbas, & tandem Pontifex maximus, sepultusque est in Basilica S. Petri cum hoc Epitaphio.

Hic habet Eugenius defunctus carne sepulchrum
Cui pia cum Christo viuere vita fuit.
Pisa virum genuit, quem Clara-Vallis alumnum
Exhibuit sacra Religionis opus.
Hic ad Anastasij translatus Martyris ædem,
Ex Abbate Pater summus in orbe fuit.
Eripuit solenne iubar, mundique decorem
Iulius octauum sole ferente diem.

Ei successit Anastasius IV. seditque anno vno, mensibus 4. diebus 24. ante promotionem Abbas erat S. Rufi Veliternæ Diœcesis, natione Romanus, patre Benedicto: de quo nihil in historicis memoria dignum legitur.

Eodem anno obiit insignis ille Abbas San Dionysianus Sugerius, ætatis 70. sepultusque est in æde San Dionysiana idibus Ian. cuius exequias cohonestarunt Ludouicus Rex, sex Episcopi, Abbates plurimi. Epitaphii autem loco placet ex Codice Manuscripto Sancti Dionysij ad annum præfatum, exscribere quæ ibi leguntur.

„ *Hic est annus* vltimus vitæ felicis recordationis Sugerij Abbatis Monasterij Re-
„ galis S. Dionysii in Francia, viri magnæ prudentiæ & eloquentiæ, ac inter præ-
„ claros Ecclesiæ Gallicanæ viros eruditissimi & facundissimi, cui tempore præla-
„ tionis quantum fuit studium, vt Ecclesiam suam omni gloria & honore attolle-
„ ret, Religiosè ordinaret, & eam reditibus opulentam, ædificiis ampliorem, or-
„ namentis decoratam redderet, omnibus patet. Cooperante etiam superna illius
„ clementia, qui posuit humiles in sublime & ipsum de plebe humili sic erexit, vt
„ non solum in Parlamento Regali solium ac tribunal iudicij sapientiâ, qua prædi-
„ tus erat, laudabiliter peroraret: verum etiam tanquam vir magni consilii & in-
„ dustriæ, ac in omni domo Regia spectabilis & probatæ fidei cum excelsis Princi-
„ pibus consederet, ac Regni ipsius gubernacula præcipuè moderaretur: acumen
„ ingenii, linguæ nitor, litterarum scientia dictandi scribendique peritia semper in
„ eo splenduerunt, tantæq; opinionis apud Papã Eugeniũ extitit, vt quoties aliqua in
„ Regno grauiora emergebant, & vsq; ad eius audientiã perlata, istius probatæ dis-
„ cretioni terminandã committebat. Gloriosus etiã Rex Franciæ Ludouicus Hie-
„ rosolymam proficiscens Pontificum & Procerum Consilio ex parte illius fidei &
„ solertiæ Regnum suum specialiter commisit regendum. Quod ille Deo iuuante
„ ita administrauit & rexit, vt Principi redeunti commissa sibi cum pace & integri-
„ tate restitueret. Verum quia à conditione moriendi nemo excipitur, cum vale-

tudine, quâ mortuus est, vexari cœpisset, *fratrum* manibus sustentatus in Capitulum se deduci poposcit. Vbi post verba ædificationis cum lachrymis & gemitu omnium pedibus prouolutus, eorum se iudicio humiliter exposuit, lachrymabiliter postulans, vt quod in eos deliquerat, vel negligentius egerat, respectu pietatis ei relaxarent. Quod fratres omnes maximâ cum deuotione & copiosa lachrymarum effusione gratantissimè fecerunt. Transiit autem idem venerabilis Pater inter verba orationis & symboli die idus mensis Ianuarij, anno verò Dom. 1152. 70. ætatis suæ anno: à susceptione autem Monastici habitus fere 60. Prælationis verò suæ 29. Cuius sepulturæ & exequiis interfuerunt sex Episcopi cum multis Abbatibus, Christianissimo Rege Franciæ Ludouico, vbi & pietatis memor & immemor Regiæ Celsitudinis, dum sepeliretur, amantissimè fleuit: fleuitque omnis Regia Domus, sed & populus qui eum tanquam prudentissimum Consiliarium totiusque Regni Gubernatorem & administratorem planxerunt sapientissimum. Iacet sub statua Pontificalibus Insignibus ornata, cuius præliminati hæc inscriptio legitur. *Hic iacet Sugerius Abbas.*

Huiusce eximij viri virtutes plurimi authores contemporanei prædicarunt; inter cæteros verò B. Bernardus, Robertus Herefordiensis, & Ioannes Saresberiensis, qui Epistola ad eundem sic habet. *Opinionis* vestræ odor qui circumquaque diffunditur, Nos de transmarinis partibus in odorem vestri currere fecit. Venimus ergo de finibus terræ vestram scilicet nostri temporis audite sapientiam: sapientiam audiuimus, Templum quod ædificatis, aspeximus, ornamenta quæ à vobis oblata sunt, & offeruntur, vidimus, ordinem Ministrorum & Ministeriorum attendimus, & meritò in illius Australis Reginæ voces erupimus, quia media pars non fuerit nobis nunciata: & quoniam maior est sapientia & opera, quàm rumor fuerit in terra nostra. Quis enim non miretur hominem vnum tot & tanta sustinere negotia, vt & Ecclesiarum pacem conseruet, Statum reformet, & Regnum Francorum armis tueatur, moribus ornet, legibus emendet? Ei successit in Abbatiæ Regimine Odo Diogellensis, ante Abbas Compendiensis.

Eodem anno extinctum est aliud Ecclesiæ Regnique Gallicani lumen, Bernardus Clare-Vallensis 160. Monasteriorum & amplius Pater, anno ætatis 63. 13. Kal. Septemb. (eius tamen mortem refert ad an. 1153. Robertus Antissiodorens.) sepultus est in sua Abbatia ante altare beatissimæ Virginis, ipsoque in tumulo, pectori eius superposita est capsula continens Beati Thadæi Apostoli Reliquias, quas eodem anno ab vrbe Hierosolyma sibi missas suo iusserat corpori superimponi, vt habet Chronicon Antissiodorense, in quo leguntur de eo hi versus.

> *Sunt Claræ-Valles, sed Claris-Vallibus Abbas*
> *Clarior: his clarum nomen in orbe dedit.*
> *Clarus auis, clarus meritis & clarus honore*
> *Clarus eloquio, Religione magis.*
> *Claraque mors, clarusque cinis, clarumque sepulchrum.*
> *Clarior exultat spiritus ante Deum.*

Eodem anno obiit apud Anglos Henricus de Murdach Archiepiscopus Eboracensis, de quo supra diximus, inter Academicos Parisienses olim insignis. Obiit & Conradus Imperator, vir bello potens & virtutibus insignis, sepeliturque Magdeburgi, vel vt alij scribunt, Viennæ. Cuius hoc legitur Epitaphium in antiquis Monumentis Ecclesiæ Viennensis.

> *Qui vestes geritis pretiosas, qui sine fine*
> *Non profecturas accumulatis opes.*
> *Discite quàm paucis opibus post funera simus*
> *Contenti, saccus sufficit atque lapis.*
> *Conradus iacet hic, qui tot Castella, tot vrbes*
> *Possedit, tumulo clauditur iste breui.*
> *Mente Dei famulus, princeps habitu, trabeatus*
> *Exterius, vestis aspera subtus erat.*
> *Qua iacet, Ecclesiam gemmis reparauit & auro*

Andreæ sancti promeriturus opes.
Is Rex Conradus Monachos stabiliuit ibidem,
Corpore qui fertur dudum tumulatus ibidem.

Hoc anno potissimum inclarescere cœpit Thomas Becketus, Clericus Londinensis, qui, vt ait Geruasius Dorobernensis, subtilissima prouidentia & perquisitione effecit, ne Eustachius Stephani Anglorum Regis filius à Theobaldo Cantuariensi in Regem designaretur & vngeretur, sicque Henrico II. Normaniæ & Andegauiæ Duci legitimo Regni Anglicani hæredi successionem asseruit.

In professione verò Theologica præcellebat adhuc M. Robertus de Meliduno Angligena, prædicti Thomæ Magister, hoc cognomine appellatus *quod meruit scholarum regimine*, inquit Saresberiensis, eius quondam in Philosophicis Discipulus, nempe ab vrbe Meliduno, vbi post Abaëlardum & alios Magistros diu docuit: cum enim non possent omnes qui ad regendum admissi fuerant, Lutetiæ commodè docere, in locis circum vicinis annuente Vniuersitate scholas suas aperiebant. Ille ergo postea ad Theologiæ professionem se contulit, in qua non minus quàm in Philosophica excelluit: vt idem Saresberiensis docet l. 2. Metal. c. 10. de eo sic scribens, *Alter in diuinis proficiens litteris, etiam eminentioris Philosophiæ & celebrioris nominis assecutus est gloriam.* Edidit summam Theologicam, quæ nondum typis excussa est, seruaturque in Bibliotheca San-Victorina. Cui præmittit explicationes diuersorum nominum, vocum & appellationum ad Tractatum Theologicum pertinentium. Deinde varias quæstiones de Deo vno & Trino proponit: tum de Angelis, de Sacramentis, postremo de Incarnatione: & quanquam ille Peripateticus esset & sectator Aristotelis, varias tamen & inutiles quæstiones, quas nonnulli ingenii subtilis laudem affectantes agitabant, contemnens, quascunque agitat, solidis cum opus est Philosophiæ fundamentis stabilit tam prudenter tamque fortiter, vt nemo melius: tam modestè vero Curiosorum illorum sententias & argumenta confutat, vt nemo solertius & modestius possit. De eo referemus in synopsi huius seculi nonnullas quæstiones in scholis tum discuti & examinari consuetas. Interim vt ex vngue Leonem discat lector, hæc accipiat quibus ipse Tractatum suum auspicatur sub hoc titulo. *De quinque studiis cognoscendæ veritatis.*

» *Quemadmodum*, inquit, *proprium est oculorum* claritatem luminis appetere, » qua res visibiles discerni possint ab inuicem: ita rationali animæ naturale est » ad cognitionem veritatis rerum tendere: verum in hoc diuersis agitur » studiis. Est enim quoddam veritatis cognoscendæ studium, in quo Nouorum inquisitores discurrunt, quod merito *curiositas* vana ac vaga nuncupatur. Est & aliud in quo cruciantur auari, quod *cupiditas* appellatur. Tertium vero illis competit, qui propter hoc veritatem inquirunt, vt noceant proximo; quod » hac de causa *studium iniquitatis* dici potest. Est aliud diuersorum ab his studium » in quo pro veritatis cognitione non inutiliter exercemur, Artiumque præceptis » erudimur, quod *studium eruditionis* nuncupatur. Vltimum ac supremum est, in » quo nos consummari oportet, & eo quod per ipsum à fine fine peruenitur: quod » idcirco *studium consummationis* nominamus: quia in ipso solo veritas inuenitur, quæ via est & vita, ad quam cognoscendam & amandam sacra nos informat » scriptura.

Porro viri ste tam latinè, tam tersè & nitidè exprimit omnes quæstiones, quas proponit & agitat, vt non possit non probro verti posteris, qui tanti nitoris & elegantiæ præ oculis habentes exemplar, tantam in res Philosophicas & Theologicos barbariem inuexerunt. Vt patebit in sequentibus seculis.

1153. Ad annum 1153. refert Vincentius Bellouacus obitum Gualteri de S Mauricio Laudunensis Episcopi, cui ait successisse Gualterum einsdem Ecclesiæ Decanum vulgo dictum de Mauritania: verum prior ille Gualterus Episcopus anno tantum 1155. obiit, iacetque Præmonstrati vbi quondam Paupertatis habitum induerat, teste Myræo in Chronico Præmonstratensi.

Eodem anno Dux Normaniæ Henricus & Stephanus Anglorum Rex, post diuturna bella inter se conuenerunt & pacem pepigerunt hisce conditionibus; Vt Stephanus, quandiu viueret, in Anglia regnaret, post de-

cessum verò Henricus, quia ille hæred bus carebat. At Henrico Alienor coniux filium peperit, quem Vvillielmum appellauit. Sic ergo, inquit Mathæus Parisiensis, illud Merlini Propheticum impletum est. *Nocebit possidenti ex impiis pietas, donec se sic genitore induerit.* Manifestum est enim Regem Stephanum instituisse Henricum hæredem, quem non genuerat, dum ipsum adoptauit in filium & Regni participem & postmodum successorem. *In Rege quoque Ducem, & in Duce omnes venerabuntur Regem Regalia passim a proceribus vsurpata Rex in sua recipiet.* Nam Henrici tempore possessiones ab infinitis tyrannis & inuasoribus occupatæ ad legitimos rediere possessores. Hac de re ante diximus.

Porro ex Alienore suscepit Henricus quinque filios, Vvillielmum, Henricum, Richardum Ioannem, quorum tres isti post Patrem successiuè regnarunt; & Gaufridum Britanniæ Comitem. Primogenitus Vvillielmus in pueritia obiit. Ex eadem quatuor filias habuit: quarum vna data est in vxorem Regi Castiliæ; vnde orta est Blancha Regina Franciæ.

Ad annum 1154. commemorat Radulfus de Diceto in Imaginibus Historiarum restitutionem Vvillhelmi quondam Archiepiscopi Eboracensis ab Eugenio depositi, post mortē scilicet Henrici Murdachii: & eius occasione plurimorum aliorum exempla refert eo modo restitutorum. Ioannes, *inquit*, Chrysostomus à duabus synodis fuit iudicatus, sed iterum fuit restitutus. Marcellus Episcopus Anchiræ Galatiæ depositus fuit, & iterum restitutus. Asclepius diiudicatus à synodo Ecclesiam suam postea recepit. Lucianus Episcopus Adrianopolites damnatus, à Papa Iulio Ecclesiā suam recepit. Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus depositus fuit & postea reconciliatus est. Policronium Pontificem Sixtus Papa damnauit, & iterum ipse eum reconciliauit. *Innocentius* Papa *Fortunatum* damnauit Episcopum, sed ipse eum postea Ecclesiæ suæ restituit. *Misentium* Episcopū à Felice Papa damnatum Gelasius Papa Ecclesiæ suæ restituit. *Leontius* dum esset Presbyter depositus fuit, sed postea in Antiochena Ecclesia Patriarcha extitit. *Gregorius* II. Papa *Theodosium* quem Eugenius eius Antecessor Presbyterii honore priuauerat, Ecclesiæ Signinæ consecrauit Episcopum. *Ibas* Episcopus diiudicatus fuit, sed iterum Ecclesiæ suæ restitutus est. *Rothadum* Episcopum Suessionis Ecclesiæ condemnatum & Sofrenum Placentium episcopum meritò reprobatum *Nicolaus Papa* ambos reconciliauit. Ioannes Papa VIII. *Fortinum Nicephorinum* à Papa Nicolao depositum in Patriarchatu Constantinopolitano restituit. *Formosum Portuensem* Episcopum quē *Ioannes Papa* VII. deposuerat, Marinus successor Ioannis restituit, *Arnulphum* Remensem Archiepiscopum *Hugo* Chapet Rex Francorum degradari fecit, quem Marinus Papa Ecclesiæ Remensi restituit. *Aim ram V ...* Archiepiscopum quem Innocentius II. in Pisano Concilio deposuerat, Adrianus Papa restituit. Hæc ille.

1154.

Eodem anno moritur Anastasius eique omnium conspirantibus votis & suffragiis sufficitur Adrianus IV. natione Anglicus Albanensis Episcopus & Cardinalis ab Eugenio creatus, propterea quod in Noruegiam missus prædicando & bene monendo Prouinciam illam ad Christi fidem conuerterat redegeratque, vt loquitur Platina, qui addit instante Romano Clero, vt Lateranum proficisceretur faciendæ consecrationis causa, eam facere recusasse, donec Arnoldus Brixiensis hæresios ab Eugenio ante damnatus, ex vrbe pelleretur: id vero populum ægrè tulisse & Cardinalem S. Prudentiæ ad Pontificem via sacra proficiscentem vno aut altero vulnere affecisse. Hancque ob rem iratum Pontificem eos acerbâ etiam execratione prosecutum, donec mutata sententia Arnoldum ex vrbe pepulerunt, & Consules se Magistratu abdicare coëgerunt, relicta Pontifici administrandæ vrbis libera potestate.

Iste Pontifex ante promotionem vocabatur Nicolaus Hastifragus Angliсè Brekspeare, vel Brekspere, quem Onufrius *de Malmesburia* cognominatum fuisse volt. natus est in villa rusticanâ *Langlei* vel *Langele*, ad ius & territoriū Monasterij San-Albanensis pertinente: quo in Cœnobio Robertus Nicolai Pater vilioribus ministeriis occupatus seruiebat, ibique postea Conuersus Frater factus. Nicolaus quoque vilissimis fungens officiis de Monasterii culina sustentabatur. Adolescens factus vilis vitæ fastidium concepit, & à Richardo, vt aiunt, Abbate vestis Monasticæ

repulsam passus relicta Anglia Parisios teste Lelando, studiorum causa petiit, ibique laboriosè vitam pauperem in bonarum litterarum studiis egit, & præstantissimum quod ei natura dederat ingenium, liberalibus artibus mirifice excoluit. Quarum cursu peracto in Prouinciam Galliæ Regionem se contulit ad S. Rufi Canonicorum Regularium Cœnobium: vbi & admissus ipse inter Canonicos, Abbate vero loci defuncto omnium consensu Abbas eligitur: sed illi postmodum pœnitentia ducti, quod peregrinum hominem ad tantom fastigium extulissent, apud Eugenium tunc Pontificem accusarunt. Eugenius audita & cognita causa innocentem quidem declarat: sed eum penes se cum honore retinet, remissis illis ad electionem alterius Abbatis. Itaque vtrique parti satisfecit, & Nicolao in Apostolicis rebus negociisque tractandis feliciter vsus est.

Hic eximendus scrupulus, qui nasci posset ex iis quæ supra Nos retulimus de origine Adriani, quod scilicet tempore Roberti de Gorham monachalem habitum sumere voluerit apud S. Albanum: neque enim credendum est eo Abbate id factum; nam ex Historia Anglicana constat anno tantum 1151. ad Abbatis dignitatem assumptum & adscitum fuisse à Radulpho de Gubiun. At eo Priore & Gaufrido Cenomanensi Abbate Roberti auunculo id fortè contigit & contigisse necesse est, si tempora spectentur. Quanquam aliqui ad tempora Richardi Abbatis referunt, qui obiit ante an. 1119. Et certè non inconuenienter: etenim cum voluit Nicolaus apud S. Albanum monachalem habitum induere, adhuc scholaris erat & adolescens, vt ex vitis Abbatum San-Albanensium discimus sub Abbate Roberto, vbi sic legitur.

„ Hic Nicolaus de quo prælibauimus paucula (nos supra retulimus ad an. 1151.) filius fuit cuiusdam Roberti de Camera, qui honestè viuens in seculo litteratus aliquantulum habitum Religionis in Domo S. Albani suscepit, & filium suum memoratum Nicolaum Clericum & Scholarem in Claustrum attrahere volens interpellauit Abbatem pro ipso, vt eundem in Monachum susciperet. Abbas autem concessit, si idoneus idem Nicolaus inueniretur. Sed examinatus insufficiens repertus est. Recessit igitur confusus Nicolaus & abiens in Prouinciam in Domo S. Rufi Canonicus effectus est: qui postea meritis exigentibus in eadem Domo sortitus Abbatis est dignitatem. Et postea cum bene per aliquot annos vixisset, & negotia Domus prudenter pertractaret, Romam adiit pro quibusdam arduis suæ domus negotiis expediendis. Et cum ipsa in Curia Rom. efficaciter & prudenter consummasset, famosus effectus est, & cum vacasset sedes Albanensis, electus ipsam sortitus est. Qui sic de magno maior effectus, diatim felix in omni virtute suscipiens incrementum, demum Papali sede vacante, Papa post Anastasium feliciter est sublimatus. Hic in tantum Ecclesiam B. Albani dilexit, vt quicquid eiusdem Ecclesiæ ab eo petiissent, sine difficultate consequerentur. Illius namque Pater, vt præfatum est, Monachus S. Albani quinquaginta annis & amplius vitam laudabiliter continuauit & felici fine terminauit. Vnde in Capitulo cum propriis, tum filij sui Domini Papæ meritis exigentibus meruit sepeliri non procul à tumulo Richardi Abbatis, qui postea tegulis pauimentalibus est coopertus.

Cum ergo Robertus Nicolai Pater Monachicam vitam duxerit 50. annis & amplius, necesse est vt sub Richardo Abbate qui post regimen 21. annorum an. 1119. obiit, nomen dederit: ac proinde vt filius quoque eius eodem Abbate, aut certè sub Gaufrido successore inter Monachos admitti postularit, cum adhuc Scholaris & adolescens ipse esset: aut fatendum est non semel, sed iterum admitti postulasse. Vnum tamen facessit negotium, quod ibidem legitur, nempe quod cum Robertus Abbas Romam petiisset & munera Pontifici obtulisset, ille ea respuerit, hæc vrbanè & iocosè aiens: *Abnuo recipere munera tua, quia me aliquando ad alas Religionis Domus tuæ confugientem & habitum Monasticum charitatiuè postulantem, recipere renuisti. Cui Abbas. Domine, vos nequaquam potuimus recipere: voluntas enim Domini repugnauit, cuius prudentia vitam vestrem direxit ad altiora.* Verum hæc Papa ad Robertum tanquam ad Abbatiam dixit, & ad præsentem tanquam ad absentem Abbatem mortuum; neque enim Adrianus à Roberto Abbate Monasticum habitum postulare potuit, eodem quippe prope tempore hic Abbas, ille Papa factus est.

Sed

Sed & vlterius confirmare libet authoritate Gullelmi Neubrigensis l. 2. de Rebus Angl. c. 6. vbi de promotione Nicolai verba faciens, ait à patre religionis habitum induente relictum impuberem. *Is*, inquit, *natione Anglicus patrem habuit Clericum quendam non multæ facultatis, qui relicto cum seculo filio impubere apud S. Albanum factus est Monachus. Ille verò adolescentiam ingressus cum propter inopiam scholis vacare non posset, idem Monasterium quotidianæ stipis gratia frequentabat. Vnde pater erubuit verbisque mordacibus socordiam eius increpitans, omni solatio destitutum cum graui indignatione abegit.* Ait Neubrigensis Adrianum Patre *Clerico* natum: imo Radulfus de Diceto eiusdem seculi scriptor disertè scribit Patrem habuisse Presbyterum: hincque & multorum aliorum exemplis docet non esse arcendos à sacris ordinibus sacerdotum filios. Hæc enim habet ad an. 1160. Richardus Conuentrensis Archidiaconus ex Patre Roberto Cestrensi Pontifice consecratus est eiusdem sedis Episcopus ab Archiepiscopo Theobaldo. Non igitur vel à sacris ordinibus, vel à parochialibus curis, vel ab Ecclesiis Cathedralibus, vel etiam ab ipso Papatu sacerdotes, si probabilis vitæ fuerint, sunt arcendi. Felix itaque III. natione Romanus ex Patre Felice Presbytero summus Pontifex fuit. Itē Agapitus natione Romanus ex Patre Gordiano Presbytero summus Pontifex fuit. Gelasius natione Afer ex Patre Valerio Episcopo summus Pontifex fuit Siluerius natione Campanus ex patre Ormisda Rom. Episcopo summus Pontifex fuit. Deus dedit natione Romanus ex Patre Stephano subdiacono summus pontifex fuit. Theodorus natione Græcus ex Patre Theodoro Episcopo summus Pontifex fuit. Nicolaus natione Anglicus ex Patre Presbytero summus Pontifex fuit, vocatus Adrianus Papa, IV. hæc Radulphus.

Pergit describere Neubrigensis quomodo se in Galliam contulerit, deinde ad Cœnobiū S. Rufi, quod tū erat Canonicorū Regulariū. *Ille vero sibi relictus & forte* necessitate aliquid audere coactus Gallicanas adiit regiones, ingenuè erubescens in Anglia vel fodere vel mendicare. Cumque in Francia minus prosperaretur, ad remotiora progrediens trans Rhodanum peregrinatus est, in regione quæ Prouincia dicitur. Est autem in illa regione Monasterium nobile Clericorum Regularium quod dicitur S. Rufi, ad quem locum ille veniens & subsistendi occasionem ibidem inueniens, quibus potuit obsequiis eisdem se fratribus commendare curauit. Et quoniam erat corpore elegans, vultu iucundus, prudens in verbis, ad iniuncta impiger, placuit omnibus, rogatusque Canonici ordinis suscipere habitum, annis plurimis ibidem resedit regularis imprimis disciplinæ æmulator. Cumque esset acris ingenii & linguæ expeditæ frequenti & studiosa lectione ad scientiam atque eloquentiam multum profecit. Vnde factum est vt Abbate defuncto fratres eum concorditer atque solenniter in Patrem eligerent.

Quibus cum aliquandiu præfuisset, pœnitentia ducti atque indignati, quod hominem peregrinum leuassent super capita sua, facti sunt ei de cætero infidi atq; infesti. Odiis itaque paulatim crudescentibus, vt iam grauiter aspicerent in quo sibi paulo ante bene complacuerat, tandem confictis & propositis contra eum capitulis, ad sedem eum Apostolicam prouocarunt. Piæ autem memoriæ Eugenius qui tunc arcem Pontificii tenebat, cum Rebellium filiorum contra patrem querelas audisset & eius pro se allegantis prudentiam modestiamque animaduerteret, paci inter eos reformandæ efficacem operam dedit, multumque imperans & sæpius inculcans vtrique parti, vt partes esse desinerent & vnitatem spiritus in vinculo pacis seruarent, recōciliatos ad propria remisit. At non diu quieuit nescia quietis malitia, grauiusque intonuit rediuiua tempestas. Interpellatus est iterum idem venerabilis Pontifex, cuius iam aures fratrum illorum querelis & susurris tinniebant. Vtrique ergo parti piè & prudenter prospiciens, Scio inquit, *Fratres vbi sedes sit Sathanæ, scio quid in vobis suscitet procellam istam: ite, colligite vobis cum quo pacem habere possitis vel potius velitis: iste non erit vobis vlterius oneri.* Itaque dimissis fratribus Abbatem in B. Petri obsequio retinens, Albanensem ordinauit Episcopum, ac non multo post sumptis industriæ eius experimentis ad gentes ferocissimas Dacorum & Nortensium eum plenitudine potestatis direxit Legatum. Quo ille officio in barbaris nationibus per annos aliquot sapienter & strenuè administrato Romam cum salute & gaudio remeauit, susceptusquè à summo Pontifice & Cardinalibus cum honore & gloria. Euolutis diebus non multis Ana-

„ stasio qui Eugenio successerat, decedente, omnium in eum votis concurrentibus
„ Romanæ vrbis Pontificatum suscepit, factus ex Nicolao Adrianus. Qui nimirum
„ suorum non immemor rudimentorum ob paternam maximè memoriam B. Mar-
„ tyris Albani Ecclesiam & donariis honorauit & perpetuis insigniuit priuilegiis.

Ex his facile est eos erroris conuincere, qui scribunt Adrianum fuisse Monachum, Ordinis Benedictini: quippe constat ex omnium Anglorum Historicorum fide, eum quidem voluisse & petiisse admitti inter Sodales San-Albanenses, at nunquam admissum fuisse aut habitum sumpsisse. Constat quoque Abbatiam S. Rufi extra ciuitatem Auenionensem fuisse Canonicorum Regularium, non Benedictinorum, vbi relictis studiis Parisiensibus Canonicus factus est, vt constat ex quadam Arnulfi Lexouiensis ad Alexandrum III. Epistola pro Canonicis Sagiensibus tum temporis Regularibus, vt ante docuimus contra Episcopum eiusdem Ecclesiæ tentantem seculares reducere ad Archidiaconatus munia exercenda, propterea quod è Regularibus nullus ad ea satis aptus esse videretur. Sic ergo ille. *Sed hunc ipsum pietatis specie palliabit effectum dicturus Ecclesiam illam idoneas non habere personas, quæ talibus sufficere probentur: tanquam si sanctæ simplicitati praualere debeat secularis astutia, aut de Ecclesia S. Victoris Parisiensis, aut S. Rufi vel aliis similibus personis non possint authoritate vestra ad hæc officia dispensanda transferri.*

Extat quoque eiusdem Adriani ad Abbatem & Canonicos S. Rufi diploma,
„ in quo eos simpliciter Canonicos appellat. *Adrianus* dilectis filiis Abbati & cæteris
„ *Canonicis S. Rufi* Sal. & apost. Bened. Guigo Carthusianus in vita S. Hugonis Gra-
„ tianopolitani Episcopi ad Innocentium II. loquens de sociis Brunonis *habebat* in-
„ quit, *socios M. Laudunum qui post eum Carthusiæ Prior extitit: duos Stephanos Diensem*
„ *& Burgensem. Hi S. Rufi Canonici fuerunt, sed desiderio solitariæ vitæ eis, Abbate fa-*
„ *uente sese coniunxerant.* Sed de his plusquam satis.

Doctos homines doctissimus ipse Pontifex mirificè fouit & coluit: inter cæteros vero M. Ioannem Saresberiensem & M. Hugonem de Campo florido viros vtique celeberrimos: eiusque extant ad Hugonem tunc Regis Regnique Cancellarium Epistolæ plurimæ, & pro eo ad Atrebatensem & Parisiensem Episcopos, vt eum præbendis suis Archidiaconatu scilicet & Canonicatu, quas dignitates in eorum Ecclesiis obtinuerat, liberè frui sinerent, publicis nempe rebus occupatum legitimè, minatus etiam fulmina, si refragarentur. Quanti ergo hunc eximium virum fecerit, ex Epistolis sequentibus patebit.

„ *Adrianus* Seruus Seruorum Dei Dilecto filio Hugoni Carissimi filii nostri Lu-
„ douici Regis Francorum Cancellario & Atrebatensis Ecclesiæ Archidiacono sa-
„ lutem Apostol. Bened. Si rationabilibus filiorum nostrorum petitionibus facili
„ assensu concurrimus, & eos super collatis sibi Ecclesiasticis beneficiis nostro pa-
„ trocinio communimus, officij nostri debitam exequimur actionem & Ecclesiasti-
„ cis vtilitatibus efficaciter prouidemus. Tanto enim quisque de sui executione of-
„ ficii poterit & fructuosius cogitare, quanto prauorū temeritati ad suam infestatio-
„ nem omnem aditum viderit attentius interclusum. Ea propter dilecte in Domino
„ Fili Hugo, paci & quieti tuæ in posterum prouidere volentes, maiorem Ar-
„ chidiaconatum Atrebatensis Ecclesiæ cum omnibus ad eum pertinentibus à ve-
„ nerabili fratre nostro Godefrido (alii scribunt Godescalco) eius Ecclesiæ Epis-
„ copo rationabili tibi prouisione concessum authoritate tibi Apostolica confir-
„ mus & præsentis scripti paginâ communimus. Nulli ergo hominum, &c. Datum
Laterani 12. Kla. febr.

Atrebatensis vero Episcopus ea lege voluit eum Archidiaconatu frui: vt quandocunque iuberet, Cancellariam dimitteret & ad Ecclesiam suam reuerteretur: qua de re certior factus Pontifex scripsit in hunc modum ad Hugonem.

Adrianus .. Illius deuotionis & sinceritatis intuitu quam circa sacro-sanctam
„ Romanam Ecclesiam & nos ipsos à multis retroactis temporibus nosceris habuis-
„ se, pro tuæ quoque honestate & probitate personæ maiorem Archidiaconatum
„ Fratre nostro Godescalco Atrebatensi Episcopo ipsum prius spondente absque
„ conditione & alicuius pacti obligatione tibi nos recolimus olim in Atrebatensi
„ Ecclesia postmodum contulisse. Ipse autem Atrebatensis Episcopus contra purita-
„ tem Episcopalē & nimis secundum hominem ambulans impedimentum tibi vo-
„ lens super hac concessione præstare, te iuramento sicut dicitur obligauit quod cū
„ sibi placeret, Cancellariam absque contradictionis obstaculo resignares. Vnde

quoniam tam illicitum iuramentum nulla debet firmitate constare, ab ipsius iuramenti debito authoritate sedis Apostolicæ te absoluimus, & conditiones in eiusdem Archidiaconatus collatione contra præceptum nostrum positas, irritas modis omnibus esse censemus. Datum Laterani 5. id. Maii.

Similiter eadem die & eodem tenore scripsit ad Episcopum Atrebatensem satis acerbè.

Adrianus... Venerabili Fratri Godescaleo Attrebatensi Episcopo Sal. & Apost. bened. Illius deuotionis & sinceritatis intuitu, quam dilectus filius noster Hugo Charissimi filii nostri Ludouici Illustris Francorum Regis Cancellarius circa sacrosanctam Romanam Ecclesiam & nos ipsos à multis retroactis tẽporibus noscitur habuisse, pro ipsius quoque honestate & probitate personæ maiorem Archidiaconatum, te etiam ei prius spondente absque omni conditione & alicuius pacti obligatione eidem nos recolimus olim in Attrebatensi Ecclesia postmodum contulisse. Tu verò contra puritatem Episcopalem & nimis secundum hominem ambulans, impedimentum ei volens super hac concessione præstare, ipsum iuramento sicut dicitur, obligasti, quod cum tibi placeret, Cancellariam absque contradictionis obstaculo resignaret. Vnde quoniam tam illicitum iuramentum nulla debet firmitate constare, prædictum filium nostrum Cancellarium ab ipsius iuramenti debito authoritate Apostolicæ sedis absoluimus, & conditiones in eiusdem Archidiaconatus collatione contra præceptum nostrum positas irritas modis omnibus esse censemus. Fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandantes, quatenus eum de cætero ad obseruationem præstiti Iuramenti cogere nulla ratione præsumas. Datum Laterani 5. Id Maij.

Timuit fortasse fulmen Apostolicum Episcopus & quod iubebat Adrianus, adimpleuit: verum aliunde Hugoni subiratus aut inuidens, prohibuit, quominus Capellania quadam seu altari de Aslues frueretur, imo ei abstulit. Quâ de re cum Hugo apud Pontificem questus esset, ille Episcopo rescripsit his verbis.

Adrianus... Dilectus filius noster Hugo Charissimi filii nostri Regis Francorum Cancellarius directâ nobis insinuatione monstrauit, quod altare de Aslues à bonæ memoriæ Aluiso prædecessore tuo canonicè sibi concessum, quod etiam in tempore prælationis tuæ quietè dicitur tenuisse, sine rationabili causa & nullo interueniente iudicio ei abstulisti. Vnde quanto idem Cancellarius amplius maiori est deuotione & fidelitate sacrosanctæ Rom. Ecclesiæ & nobis adstrictus, tanto magis sua iura nos conuenit attentius illibata & integra conseruare, Fraternitati tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus si ita est, altare ipsum omni dilatione & appellatione remota memorato filio nostro restituas. Datum Laterani Kal. Nouemb.

Idem autem ad eundem de eadem re. *Adrianus...* Dilectus filius noster Hugo Charissimi filij nostri Ludouici Illustris Francorum Regis Cancellarius transmissâ nobis relatione monstrauit se altare quoddam in Atrebatensi Episcopatu ex dono Aluisi bonæ memoriæ Attrebatensis quondam Episcopi habuisse, & vsque ad illud tempus quo Inuestituram maioris Archidiaconatus in Ecclesia tua de mandato nostro fuerat suscepturus, asserit se idem altare quietè ac pacificè possedisse. Imminente verò die, quo de ipso Archidiaconatu debebat iuxta mandatum nostrum, sicut diximus, inuestiri, Tu prout nobis suggeritur, nisi eodem altari tibi primitus restituto, inuestiturã ei facere noluisti, & taliter ab eo ipsum altare diceris extorsisse. Quia verò huiusmodi circumuentio rationi contraria est, & à Pontificali Officio penitus aliena, Fraternitati tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus & mandando præcipimus, quatenus si res ita se habet, ipsum altare iam dicto filio nostro Hugoni Cancellario infra 40. dies post horum susceptionem omni appellatione cessante restituas. Quod si tu facere fortè distuleris, Venerabili Fratri nostro Samsoni Remensi Archiepiscopo Apostolicæ sedis Legato à Nobis datum esse noueris in mandatis, vt ipse hoc vice nostra non differat effectui mancipare, Datum Laterani 5. Id Maii.

De Hisce suis litteris Adrianus certiorem facit Archiepiscopum Remensem, eique iniungit vt mandata sua curet executioni mandari citra omnem appellationem, eademque repetit quæ supra. Habebat etiam Hugo præbendam in Ecclesia Parisiensi, quâ idem Pontifex voluit eum quietè & pacificè frui. Extantque in

hanc rem eius litteræ ad Episcopum & Capitulum Parisiense his verbis.

" *Adrianus Episcopus S. S. D.* Venerabili Fratri Theobaldo Episcopo & dilectis filiis Clementi Decano & vniuerso Capitulo Parisiensis Ecclesiæ Sal.& Apost. bened. Gratum & acceptum habemus,& Dilectionem vestram de prouisione illorum quæ ad promouendas vtilitates ecclesiasticas pertinent,non modicum commendamus, quod Dilecto filio nostro Hugoni Charissimi filii nostri Ludouici Francorum Regis Cancellario Præbendæ suæ reditus in vestra Ecclesia concessistis. Vnde nos concessionem ipsam ratam habentes & authoritate Apostolica confirmantes,per præsentia vobis scripta mandamus,quatinus reditus ipsos ei vbicunque fuerit,faciatis integrè assignari,vt & ipse vobis & Ecclesiæ vestræ inde semper existat obnoxius & nos petitiones vestras libentius admittere debeamus. Datum Beneuenti 13.Kal.Febr.

Similiter ad Capitulum Aurelianensis Ecclesiæ scribit idem Pontifex in gratiam eiusdem Hugonis, vt eum præbendâ quam ibi obtinuerat, etiam absentem frui permittat.

" *Adrianus Ep. S.S.D.* Dilectis filiis Decano & Vniuerso Capitulo Ecclesiæ S. Crucis Aurelianensis Sal.& Apost. bened. Miramur plurimum & aduersum vos non possumus non moueri,quod cum olim vobis dederimus in mandatis, vt licet dilectus filius noster Hugo Charissimi nostri Ludouici Illustris Francorum Regis Cancellarius in Ecclesia vestra non esset assiduus,nihilominus tamen integritatem præbendæ suæ absque contradictione aliqua obtineret. Vos autem non solum mandatum nostrum in hac parte non curastis effectui mancipare, verum etiam quod deterius est, in nostrum & Apostolicæ sedis contemptum,cum prius integram habuisset,postmodum ei medietatem, sicut dicitur, subtraxistis. Vnde nisi Apostolicæ sedis consulta benignitas animum nostrum mitigaret, manus. S. Petri graues in vos vsque adeo sentiretis, quod in contemptum nostrum non præsumeretis vlterius tale aliquid attentare. Ne igitur de merito vestræ maliciæ cogamur in vos animaduersione grauissima vindicare, Vniuersitati vestræ per iterata scripta præcipiendo mandamus & mandando præcipimus,quatenus ita integram ei præbendam licet absens fuerit,de cætero concedatis tanquam si assiduus in ipsa Ecclesia deseruiret. Quidquid verò ei exinde hactenus est substractum,infra 20. dies post susceptionem præsentium litterarum omni occasione & excusatione postposita eidem studeatis in integrum restituere. Datum Laterani 7. id. Maij.

Idem rursus ad Capitulum Parisiense pro eodem scribit, vt Præposituram & Domos Claustrales p imo quoque tempore vacaturas illi assignaret.

" *Adrianus..* Dilectis filiis Decano,Cantori & Vniuerso Capitulo Parisiensi Sal. & Apost bened. Ecclesiasticas personas quas sacro sanctæ romanæ Ecclesiæ deuotiores esse cognoscimus & ad eius obsequium esse promptiores inspicimus,oportet nos speciali quadam prærogatina diligere & honorem eis debitum exhibentes ipsas debemus Ecclesiasticis beneficiis prout expedire cognoscimus,ampliare. Dilectus siquidem filius noster Hugo Charissimi filii nostri Ludouici illustris Francorum Regis Cancellarius,quanto nobis sit vinculo deuotionis adstrictus & pro commodo atque honore Matris suæ sacrosanctæ Rom. Ecclesiæ vbicunque necessitas exigit, quam fideliter se apponat & de ipsius studeat incremento tractare,nos ipsi ad plenum nouimus & discretionem vestram id ipsum credimus nō latere. Inde vtique est quod nos eum sincera Charitate in Domino diligentes, ipsum quibus modis cum Deo possumus, intēdimus honorare, & nostri propositi est eidem in opportunitatibus suis vtiliter prouidere. De omni itaque vestri deuotione plurimum confideutes Vniuersitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus & mandando pręcipimus, quatinus Præposituram, quæ in Parisiensi Ecclesia,& Domos quæ in Claustro eiusdem Ecclesiæ dehinc primum vacauerint,ei omni contentione & appellatione sepositâ concedatis,& concessas ipsum permittatis quietè & absque vlla molestia possidere. Datum Laterani.5.id. Maij

Eodem anno Rex Francorum Ludouicus & Henricus Dux Norm. & Rex Anglorum pacem & concordiam iniuerunt, operâ & ministerio eiusdem Hugonis Cancellarii : quam ob rem Adrianus illi gratulatur his verbis.

Adrianus.....Dilecto filio Hugoni Illustris Regis Francorum Cancellario S.& Apost. Bened. Quod ad pacem & concordiam inter Charissimos filios nostros Ludouicum Illustrem Regem Francorum, & Henricum Illustrem Regem Anglorum pro posse tuo sicut nobis dicitur, sollicitus extitisti, & studium adhoc effectui mancipandum & vigilantem operam impendisti, tantò amplius gratum & acceptum habemus, & animi tui prudentiam in hac parte tantò attentius commendamus, quantò magis ipsa pax atque concordia Deo est & hominibus grata & tam præsentibus quàm posteris profutura. Accepimus siquidem & ex Dilecti filii nostri Henrici Nuncii prædicti filii nostri Regis Franciæ relatione & litterarum suarum tenore concepimus tantam inter eos studio & diligentia tua virtutem per Dei gratiam esse & vinculum charitatis, tantam etiam pacem & tantam interuenisse concordiam, vt nihil alternæ amicitiæ fœdus infringere, nihil amoris firmitatem aliquatenus valeat disturbare. Vnde Nos lætitiam tantò maiorem concipimus, & cum Deo, & Angelis tantò amplius exultamus, quantò magis amicitiam ipsam vtrique parti necessariam esse cognoscimus, & multum fructum conspicimus prouenire. Eapropter Omnipotenti Deo à quo bona tanta procedunt, & in cuius manu Regum corda consistunt, immensas gratiarum referimus actiones, qui discordantia quædam vota & dispares voluntates ita per suam misericordiam voluit esse coniuncta, vt nihil iam in ipsis possit reperiri diuersum, sed idem velint & idem sentire pariter videantur. Nos verò qui pacis & concordiæ bonum inter omnes esse plurimum optare debemus, Diuinam Clementiam assiduis precibus exoramus, vt pacem firmam inter eos conseruare dignetur & perpetuam vnitatem. Adhæc iam *dictum filium nostrum Henricum litteratum quidem Clericum & honestum, quem circa negotia tua fidelem satis esse cognoscimus, ac deuotum*, Dilectioni tuæ propensius commendantes rogamus plurimum, vt eum pro B. Petri ac nostra reuerentia de charo habens chariorem & eidem in opportunitatibus suis ita pietatis intuitu & nostro interuentu prouideas, quod & ipse preces nostras apud te sibi sentiat fructuosas, & nos exinde Deuotioni tuæ gratiarum debeamus exsoluere actiones. Datum Laterani II. Non. Nouemb.

Eodem anno Ludouicus Rex Constantiam Regis Hispaniarum filiam accepit vxorem, exinque per Hugonem Archiepiscopum Senonensem Aureliæ sacro oleo vngi & consecrari voluit, molestissimè licet id ferente Samsone Archiepiscopo Remensi, qui id honoris & iuris omnino sibi deberi iuxta veterẽ consuetudinẽ contendebat. Quâ de re sic scribit Robertus Sammarianus Monachus in Chronico Antissiodorensi. *Hoc anno Ludouicus Francorum Rex filiam Imperatoris Hispaniæ fœminam morum honestate præcipuam accepit in Coniugem apud Aurelianũ vrbem, ibique nuptiis quam solemniter celebratis, ab Hugone Senonensi Archiepiscopo vncta est in Reginam. Quod Samson Remensis Archiepiscopus agrè tulit dicens sui esse iuris vbicunque consecrandi fuerint Reges Francorum & Regina, eos à se consecrari debere, cum hoc nec approbet ratio, nec suffragetur exemplum. Quod quidem Iuo Carnotensis Decretorum ac Legum peritissimus in Epistolis suis tam rationibus astruit quàm exemplis dicens, Nullo vnquam scripto vel exemplo probari posse Remensem Archiepiscopum Regem Francorum extra Belgicam prouinciam vnxisse aut coronasse. Ac proinde cum eadem potestas sit cuiusque Metropolitani in Metropoli sua, iniuriosum videtur si vnus in proprium ius ambiat vindicare, quod multorum constat esse commune.*

Eodem anno pridiè nonas Septemb. obiit celeberrimus Magister *Gilbertus Porretanus*, Episcopatus Pictauiensis anno 13. sepulrusque est in Ecclesia B. Hilarii à Gaufredo Archiepiscopo Burdegalensi & Episcopis aliis Xantonensi & Petragonensi, ut habetur in schedis M. S. Laurentij Decani Pictauiensis. Eiusdem meminit Robertus de Monte in appendice Sigeberti ad hunc annum. Thomas verò Becketus à Theobaldo Archiepiscopo fit Ecclesiæ Cantuariensis Archidiaconus, & paulo post Henrici Anglorum Regis Cancellarius.

1155. Anno 1155. obiit Gilduinus primus Abbas San-Victorinæ Domus, quam anno 1113. regere cœperat. Dici non potest quàm multi toto illo tempore quo eam rexit, floruerint in Gymnasio illo bonarum litterarum præsertim verò Theologiæ eximij professores: quorum nonnulli opera sua posteritati æternitatique consecrarunt, sed isti maximè, Hugo qui omnium consensu primas tulit, Richardus & Andreas, qui multos in diuersas Sacræ Scripturæ partes commentarios ediderunt.

Nec rum minus florebant in secularibus scholis omnia bonarum litterarum studia. *Quidni vero floruissent*, inquit, Papyrius Massonius, *Rege earum Professores honoribus ac præmiis prosequente!* Is est Ludouicus cognomento Iunior, Philippi Adeodati Pater, qui teste Rigordo Academiam Parisiensem multis priuilegiis exornauit, sed quorum hodie nullum extat, aut saltem nullius publicum extat instrumentum. De eo plura infra dicemus.

Eodem anno Stephano Anglorum Rege defuncto Henricus II. Henrici I. ex filia Nepos & Galfridi de Plantagenet Comitis Andegauiæ filius, qui in Curia Regis Francorum nutritus fuerat litterisque & bonis artibus informatus, transfretauit in Angliam Regnique habenas iam solus tractare cœpit. Huius Principis virtutes & vitia describit Giraldus Cambrensis in suis Distinctionibus sic inquiens. *Meticulosa planè res est in illum allegare qui potest relegare; illum multis verbis describere*
„ *qui potest proscribere. Gloriosum quippe foret & vires nostras prorsus excedens veritatem*
„ *in singulis non supprimere, & in nullo Principis animum exacerbare.* Erat nempe hic
„ Henricus vir subrufus, amplo capite & pectore, oculis glaucis, voce quassa, cor-
„ pore carnoso, cibo tamen & potu parcus, & vt pinguedinem reprimeret, cor-
„ pus suum venatione, statione, deambulatione vexabat. Statura mediocris, *elo-*
„ *quens & litteratus*, in armata militia strenuus, in togata prouidus. In bellis ambi-
„ gua fata formidans, humanior semper militi extincto quàm superstiti, plus mor-
„ tuos lugens quã viuos amans. Vrgentibus incommodis nemo benignior, resumpta
„ securitate nemo rigidior; acer in indomitos, clemens interdum in subactos. Du-
„ rus in domesticos, profusus in extraneos: largus in publico, parcus in priuato.
„ Quem semel exosum aut dilectum haberet, vix ad contrarium flecteretur. Verbi
„ spontaneus transgressor, morosus ad cuncta responsor, quietis amator, sed
„ nobilitatis oppressor, iustitiæ venditor & dilatator, fidei transgressor, verbo varius
„ & versutus. Adulter publicus, Ecclesiæ malleus, Deo semper ingratus: discor-
„ diam inter filios summo opere fouebat, solùm sibi ex eorum dissidio pacem spe-
„ rans prouenire. Si tamen excursuum suorum metæ quærantur, prius deerit
„ orbis quàm aderit finis. Animoso quippe pectori cessare poterunt terræ, cessare
„ nesciunt victoriæ, nec deerunt triumphi, si sit materia triumphandi. Hæc & alia plura de Henrico Cambrensis apud Ioannem Brompton, quem insuper aiunt consueuisse Religiosos Episcopos ad colloquia sua etiam in transmarinis partibus & in Martis negotiis secum circumducere, eorumque magis quàm militum consiliis vti: idque duplici de causa, nempe quia sic curia sua legatis aduenientibus venerabilior apparebat, & quia plus pacis quam belli amator videri volebat.

Apud eum autem egit Theobaldus Cantuariensis Archiepiscopus, vt Thomæ Becketo Clerico Londinensi tunc Archidiacono suo Regni Cancellariã concederet, quem scilicet Theobaldus frequenti experientia nouerat esse in agendis strenuum, in consiliis fidum, in dubiis securum, in aduersis magnanimum, in apparatu magnificum, in largiendo munificum, ad iussa promptum, in obsequio sedulum & in omni opere prouidum: vnde & talem aulâ dignum & aulæ gratum futurum non immerito arbitrabatur: inde sperans ipsius operâ pacem inter Regnum & sacerdotium firmam deinceps stabilemque futuram. Ille autem Cancellarius factus aulicos omnes, inquit Geruasius in Chronico, *facetia superauit & gloria, vt in breui Regis Rector efficeretur & quasi Magister.*

Hibernia Angliæ subiicitur.

Initio vero Regni sui Henricus eiusdem Thomæ Archidiaconi Cantuariensis & Cancellarii consilio Legatos Romam ad Adrianum misit petens sibi licere Hiberniam hostiliter aggredi & inuadere, quò homines ibi ferino more victitantes ad veritatis agnitionem adduceret: pollicitus insuper pensionem annuam B. Petro ex singulis domibus. Cui supplicationi Adrianus vltro subscripsit datis ad eum hisce litteris, quæ leguntur apud Radulphum de Diceto, & apud Mathæum Parisiensem.

„ Adrianus Episcopus Seruus Seruorum Dei Charissimo in Christo filio Illustri
„ Anglorum Regi Sal. & Apost. bened. Laudabiliter & satis fructuosè de glorioso
„ nomine propagando in terris & æternæ felicitatis præmio cumulando in cœlis tua
„ magnificentia cogitat, dum ad dilatandos Ecclesiæ terminos, ad declarandam
„ indoctis & rudibus populis Christianæ fidei veritatem & vitiorum plantaria de
„ agro Dominico extirpanda sicut Catholicus Princeps intendis, & ad conuenientius

exequendum consilium Apostolicæ sedis exigis & fauorem. In quo facto quanto altiori consilio & maiori discretione procedes, tanto in eo feliciorem progressum te præstante Domino confidimus habiturũ. eo quod ad bonum exitum semper & finem soleant attingere quæ de ardore fidei & religionis amore principium acceperunt. Sanè Hiberniam & omnes Insulas, quibus Sol Iustitiæ Christus illuxit & quæ documenta Christianæ fidei acceperunt, ad ius B. Petri & sacrosanctæ Rom. ecclesiæ, quod tua etiam nobilitas recognoscit, non est dubium pertinere: vnde tanto in eis libentius plantationem fidelē & germen Deo gratum inserimus, quanto id à nobis interno examine districtius prospicimus exigendũ. Significasti siquidem nobis, fili in Christo charissime, te Hiberniæ insulam ad subdendum illum populum legibus & vitiorum plantaria inde extirpanda, velle intrare *& de singulis domibus annuam vnius denarij B. Petro velle soluere pensionem, & iura Ecclesiarum illius terræ illibata & integra conseruare.* Nos itaque pium & laudabile desiderium tuum fauore congruo prosequentes, & petitioni tuæ benignum impendentes assensum, gratum & acceptum habemus, vt pro dilatandis Ecclesiæ terminis vitiorum refringendo discursu, pro corrigendis maioribus & virtutibus inferendis, pro Christianæ Religionis augmento Insulam illam ingrediaris, & quæ ad honorem Dei & salutem illius terræ spectauerint, exequaris, & illius terræ populus te recipiat, & sicut Dominum veneretur iure Ecclesiarum illibato & integro permanente, & salua B. Petro de singulis domibus annua vnius denarij pensione. Si ergo quod concepisti animo, effectu duxeris prosequente complendum, stude gentem illam moribus informare, & agas tam per te quàm per illos, quos ad hoc fide, verbo & vitâ idoneos esse perspexeris, vt decoretur ibi Ecclesia, plantetur & crescat fidei Christianæ Religio, & quæ ad honorem Dei & salutem pertinent animarum, taliter ordinentur, vt & à Deo sempiternæ mercedis cumulum consequi merearis, & in terris gloriosum nomen valeas in seculis obtinere.

Eodem anno Fridericus Barbarossa Romæ coronatus est & salutatus Imperator ab Adriano die 18. Iunij.

Eodem Arnoldus Brixiensis Hæresiarcha captus tandem & supplicio affectus est, qui populari fretus ope & nonnullorum quoque magnatum Romanorum potentia, tribus Pontificibus Eugenio, Anastasio & Adriano restiterat in faciem: & iis in vrbe morantibus virus suum nihilominus audacter & intrepidè sparserat sub specie pietatis: adeo vt ipsummet Adrianum exulare quodammodo coëgerit. De eo sic habetur in Codice Vaticano. *In diebus illis* (Adriani Papæ scilicet) Arnaldus Brixiensis Hæreticus vrbem intrare præsumpserat, & erroris sui venena disseminans mentes à simplicissimâ veritatis via subuertere conabatur: pro cuius expulsione supradicti Eugenius & Anastasius, Romani Pontifices plurimum laborauerunt, sed fauore & potentia quorundam peruersorum Ciuium & maximè Senatorum, qui tunc ad regimen à populo fuerant instituti, antedictus Hæreticus munitus & tutus contra inhibitionem Adriani Papæ in eadem ciuitate procaciter morabatur, atque ipsi Adriano cæterisque Patribus insidiari cœpit & publicè atque atrociter aduersari. Venerabilem namque virum D. Gerardum Presbyterum Cardinalem titulo S. Prudentianæ ad præsentiam ipsius Pontificis euntem, quidam ex ipsis hæreticis ausu temerario in via sacra inuadere præsumpserunt & ad interitum vulnerauerunt. Quapropter Pontifex ipse Ciuitatem Rom. Interdicto supposuit, & vsque ad quartam feriam maioris hebdomadæ vniuersa Ciuitas à diuinis cessauit officiis. *Tunc verò præfati senatores compulsi à Clero & populo Rom. accesserunt ad præsentiam eiusdem Pontificis & ad ipsius mandatum supra sancta 4. Euangelia iurauerunt, quod prædictum Arnaldum Hæreticum & alios ipsius sectatores de tota vrbe Rom. & eius finibus expellerent, nisi ad mandatum & obedientiam ipsius Papæ redirent.* Sic itaque ipsis eiectis è ciuitate ab interdicto absoluti, repleti sunt omnes gaudio magno laudantes Dominum pariter & benedicentes.

Otho Frisinghensis paulò curiosius refert, quid deinde ab Arnoldo præstitum fuerit, vtque in manus Petri Vrbis Præfecti deuenerit, supplicioque affectus sit. Sic enim lib. 2. de Gestis Friderici c. 20. *Hæc & his similia cum multis diebus, id est à morte Cælestini vsque ad hæc Adriani scilicet Papæ incessanter & irreuerenter ab Arnoldo agerentur tempora: cumque sententia Pastorum iustè in eum & canonicè prolata eius in-*

ta eius indicio tanquam omnino authoritatis vacua contemnerentur, tandem in manus quorundam incidens in Tusciæ finibus captus, Principis examini, Friderici scilicet reseruatus est: & ad vltimum a Præfecto vrbis ligno adactus ac rogo in puluerem redacto funere, ne à stolida plebe corpus eius venerationi haberetur, cinis in Tiberim sparsus est.

Nempe vt intellexit Papa in Tuscia captum fuisse Arnoldum & ad Imperatorem deductum, Legatos ad eum misit inter cætera rogans, vt eum ad se deduci curaret: sic enim ea de re in prædicto Codice Vaticano. *In quibus* (scilicet litteris) " continebatur inter cætera, vt redderet eisdem Cardinalibus Arnoldum Hæreti- " cum: in manus enim ipsius deuenerat: quem Vice-Comites Campaniæ abstule- " rant à M. Geraldo Cardinale Diacono S. Nicolai apud Otriculos, vbi cum ceperat: quem tanquam Prophetam in terra sua cum omni honore habebant. Rex " vero auditis Papæ mandatis, continuo missis apparitoribus cepit vnum de Vice- " Comitibus, aliisque valde perterritis eundem Hæreticum in manus Cardinalium " statim restituit. Ita igitur captus post breue tempus supplicio affectus est. Cuius " etiam rei meminit Ligurinus his versibus.

Vnde etiam tandem (neque enim reor esse silendum)
Ne de funesto repetatur postea sermo,
Iudicio Cleri nostro sub Principe victus,
Appensusque cruci flammaque cremante solutus
In cineres, Tiberine, tuas est sparsus in vndas.
Ne stolidæ plebis, quem fecerat improbus error
Martyris ossa nouo cineresque foueret honore.

1156. Anno 1156. graue dissidium exardescere cœpit inter Adrianum Pontificem & Fridericum Imperatorem, quæque initio inter eos amicitia coaluisse videbatur, magno Reipub. Christianæ malo disrupta est. Causa dissidii hæc fuit. Adrianus cernens se à Willelmo Siciliæ rege Rogerij successore molestari, pacem cum eo iniit inscio & inconsulto Imperatore, eumque Siciliæ & Apuliæ Regem declarauit & confirmauit. Qua de re certior factus Imperator, qui Vvillielmum ex Italia penitus expellere meditabatur, grauiter offensus inhibuit ne vllus Episcopus, Archiepiscopus aut quiuis sacerdos vllam à Pontifice Rom. Beneficiorum collationem expeteret, aut vllâ de causa Curiam Romanam adiret. Cui edicto paruerunt multi & inter alios Albertus de Marcy Episcopus Virdunensis, qui à solo Imperatore inuestituram Episcopatus sui petiit, non à Pontifice, obtentis in hanc rem à Friderico Codicillis, datis an. 1156. simulque confirmationem Comitatuum Virdunensi Ecclesiæ suæ impetrauit.

Hæc iam non occulta simultas Pontificem commouit, qui ad eum Cardinales duos Rolandum Cancellarium & Bernardum S. Clementis Presbyterum cum litteris misit acrimoniæ plenis: in quibus hæc verba continebantur inter cætera. *Debes, gloriosissime Fili, ante oculos mentis reducere quàm gratanter & quàm iucundè alio anno mater tua sacrosancta Rom. Ecclesia te susceperit, quantâ cordis affectione tractauerit, quantam tibi Dignitatis plenitudinem contulerit & honoris, & qualiter Imperialis insigne Coronæ libentissimè conferens benignissimo gremio suo tuæ sublimitatis apicem studuerit confouere, nihil prorsus efficiens quod Regiæ voluntati vel in minimo cognosceret obuiare.*

His Verbis supra modũ commotus est Imperator, quod videretur diadema debere Pontifici; commoti quoque fuerunt Proceres Germanici, parumque abfuit, quin manus iniicerent in Legatos, iniecissentque nisi tumultum Imperator præsentiâ suâ sedasset. Illi Romam reuersi, quanto in periculo fuissent, exponunt & verbis etiam augent. Litteras quoque ab Imperatore dant Papæ satis duras, in quibus nomen suum Pontificio præposuerat. Hinc plebs Romana in duas partes scinditur. Alii enim Imperatori fauentes Legatorum accusant temeritatem: alii & præcipuè Cardinales Papam ad vltionem iniuriæ accendunt. Lis tamen stetit intra verba; & hinc inde actes Epistolæ missæ. Duas referam quas ex Carthophylacio Ecclesiæ Virdunensis exprompsit Richardus Vvasseburgus olim apud Parisios Gymnasiarcha Marchianus, quasque refert lib. 4. Antiq. Belg. Prior est eiusmodi.

Adrianus...

Adrianus... Friderico Romano Imperatori Sal. & Apost. Bened. Lex Diuina sicut parentes honorantibus longæuitatem promittit, ita maledicentibus patri & matri sententiam mortis intendit: veritatis autem voce docemur, *quia omnis qui se exaltat humiliabitur.* Quapropter Dilecte in Domino Fili, super prudentia tua non mediocriter admiramur, quod B. Petro & S. Rom. ecclesiæ non quantam deberes reuerentiam exhibere videris. In litteris enim ad Nos missis nomen tuum nostro præponis, in quo insolentiæ, ne dicam arrogantiæ notam incurris. Quid dicam de fidelitate B. Petro & nobis à te promissâ & iuratâ? quomodo eam obseruas, cum ab his qui Dei sunt & filii Excelsi omnes, Episcopis fidelibus homagium requiris? fidelitatem exigis, & manus eorum sacratas manibus tuis innectis, & manifestè nobis factus contrarius Cardinalibus à latere nostro directis non solum ecclesias, sed & Ciuitates Regni tui claudis. Resipisce, consulimus, quia dum à nobis consecrationem & coronam merueris, dum inconcussa captas, ne concessa perdas, nobilitati tuæ timemus. *Datum.* Fridericus his litteris irritatus rescripsit in hunc modum, &c.

Fridericus Dei gratiâ Romanorum Imperator semper Augustus Adriano Ecclesiæ Catholicæ Pontifici Omnibus illis adhærere quæ cœpit Iesus facere & docere. Lex iustitiæ vnicuique quod suum est, restituit: non enim parentibus nostris derogamus, quibus in hoc Regno nostro debitum exhibemus honorem, à quibus videlicet Genitoribus nostris & Regni dignitatem suscepimus & coronam. Non enim tempore Constantini Siluester Regalis aliquid habuisse dignoscitur. Sed eius pietatis concessione libertas concessa est, Ecclesiæ pax restituta, & quidquid Regalis Papatus vester habere dignoscitur, largitione Principum obtinet. Vnde cum Rom. Pontifici scribimus, iure & ex antiquo nomen nostrum præponimus, & ad Iustitiæ normam eidem nobis scribendi concedimus. Reuoluite annales, & si lectum neglexistis, quod asserimus illic inuenitur. Ab his autem qui Dei sunt per adoptionem & Regalia nostra tenent, cur homagium & regalia sacramenta non exigamus? cum ille noster & vester Institutor ab homine Rege nihil accipiens, sed omnia bona omnibus conferens, qui pro se & Petro censum Cæsari persoluit, exemplum vobis dedit vt ita faciatis, docet vos dicens. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Aut igitur nobis Regalia dimittant, aut si hæc vtilia iudicauerint, quæ Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari persoluant. Cardinalibus vtrique vestris clausæ sunt Ecclesiæ & non patent Ciuitates, quia non videmus eos prædicatores, sed prædatores; non pacis corroboratores, sed pecuniæ raptores; non Orbis reparatores, sed auri insatiabiles corrasores. Cum autem viderimus eos quales requirit Ecclesia, portantes pacem, illuminantes patriam, assistentes causæ humilium, in æquitate necessariis eos stipendiis & commeatu sustentare non differemus. Humilitatis autem quæ est custos virtutum, & mansuetudinis vestræ non minimam notam incurritis, cum huiusmodi Quæstiones Religioni non multum conferentes secularibus personis proponitis. Prouideat itaque Paternitas vestra, ne dum talia mouet quæ indigna ducimus, offendiculum ponat illis qui velut ad imbrem serotinum ori vestro aures suas corrigere festinant. Nos enim non possumus respondere auditis, cum superbiæ detestabilem bestiam vsque ad sedem Petri reptasse videmus. Paci Ecclesiæ bene semper prouidentes bene semper valete.

Hocce dissidium totam Ecclesiam in duas partes discidit; & grauissima inde odia atque mala toti populo Christiano acciderunt, vt ex sequentibus patebit. Hinc scriptores libertatem nacti in Romanam Curiam multa euomuerunt, quæ melius est tacere, quàm historiæ inserere. Quàm verò grauiter tulerint Romanum fastum Germani Proceres, ex scriptis Othonis Frisinghensis & Radewici, qui hocce tempore florebant, intelligitur. Gunterus quoque Ligurinus, qui Radevvicum secutus est & in multis interpretatus, fusè de hocce dissidio Versibus agit non in elegantibus. Præsertim verò lib 6 Epistolam Præsulum Germanicorum ad Pontificem referens, quæ legitur soluto pede apud Radevvicum l. 3. cap. 16. sic habet.

—— Regnum
Legibus antiquis & prisco more regatur.
Cuius ab æterno tantum collatio Rege

Prouenit, ad Proceres Electio pertinet....
Num Petrus aut Clemens, num cætera turba Priorum
Sceptra Latina dabat? Romanus tempore prisco
Pauper erat Præsul: Regali munere creuit.
Nec tamen vt fasces & Regni iura Latini
Vel dare præsumat, vel cuiquam tollere posit.
Excessere modum Magnorum munera Regum,
Si tantum cuiquam ius in sua Regna dederunt.
Sed neque tanta fuit largitio, nec dare quisquam
Quo caret ipse potest. Huius collatio Regni
Authorem sortita Deum. Contingere nulli
Iure potest hominum. Collator muneris huius
Est Deus. Hoc summis Regnum confertur ab astris.

Hoc anno teste Mathæo Parisiensi in Argentolio Monasterio agri Parisiensis reuelatione Diuina Saluatoris nostri tunica inconsutilis & subeonfusi coloris reperta est: quam sicut litteræ eum ea repertæ indicabant, gloriosa mater eius, ei dum adhuc puer esset, fecerat. Hæc ille.

1157. Anno 1157. Ludouicus Rex immunitatem quandam Capitulo Basilicæ Parisiensis concessit pro villis plurimis quas possidebat, postulantibus Theobaldo Episcopo & Clemente Decano: in litteris autem immunitatis indicat, quanto amore Ecclesiam illam complecteretur, propterea quod in scholis Claustralibus educatus & informatus à pueritia fuerat. Sic enim habet. *Nos ergo Ecclesiam Parisiensem in cuius Claustro quasi quodam maternali gremio incipientis vitæ & pueritiæ nostræ exegimus tempora, Antecessoribus nostris cariorem & inter Regni Ecclesias eminentem considerantes inito consilio cum fidelibus nostris, petitionibus iam dicti Cleri assensum præbentes, velut postulauerunt fieri, id est quod Conuiuia illa seu Corede vel Giste in prædictis villis nullatenus de cætero exigantur, præcipimus, atque pro peccatorum nostrorum remissione & Prædecessorum nostrorum Franciæ Regum salute confirmamus.... Actum publicè Parisius anno ab Incarnatione 1157. Data per manum Hugonis Cancellarij.* Nimirum Hugonis de Campo Florido, de quo supra satis multa.

Eodem anno obiit Theobaldus Episcopus Paris. ante promotionem Prior S. Martini de Campis, qui proinde sepeliri voluit ante maius Altare Ecclesiæ S. Martini Parisiensis, parte sinistra, post cuius decessum Episcopatus Regaliæ iure vacauit, vt patet ex sequenti titulo.

Ludouicus D. G. Francorum Rex post obitum Parisiensis Episcopi bonæ memoriæ Theobaldi, Episcopatus & Regale in nostram manum venit, & similiter Capiceriæ redditus: sed eum oblationes & reditum altaris nollemus assumere in vsus Regios, Monasterium Virginale de Hederis conspeximus multis indigere, & sacrarum Virginum indigentiæ succurrere duximus. Vacauit ergo sedes Parisiensis aliquandiu, sed tandem electus est Philippus Archidiaconus Ludouici Crassi filius, qui tamen Episcopatu libens cessit in gratiam Petri Lombardi, vt ad an. 1159. referemus.

Eodem anno obiit 8. Kal. Ian. insignis ille Petrus Venerabilis dictus, Abbas Cluniacensis, ex nobili Dominorum de Monte Buxerio Gall. de Montboisier in Aruernia, stirpe oriundus, Mauricij & Romgardæ filius, rexitque Abbatiam illam ab an. 1125 summa cum laude. Tumulatus est ab Henrico Vvintoniensi Episcopo iuxta altare sanctorum Iacobi & Philippi: cuius hoc legitur Epitaphium in Bibliotheca Cluniacensi.

Paret in hac vrna, quod non sit vita diurna,
Qualescunque sumus, morte coæquat humus.
Dum Petrus moritur pius Abbas, ius sepelitur
Pax cadit, ordo iacet, flere morique placet.
Ille salus patriæ, mundi decus, arca sophiæ,
Nesciens inuidiæ vena fuit veniæ.
In Natale Dei solemnis mane diei
Mortuus obtinuit plurima quæ meruit.

1158. Anno 1158. Fridericus I. cognomento Barbarossa frequentissimum Roncaliæ

conuentum habuit, ibique celebratissimam edidit authenticam *Habita* adscitis & aduocatis Iurisconsultis Bononiensibus, his præsertim quatuor, Bulgaro, Martino Gosio, Iacobo & Hugone de Porta Rauennate, quos ibi de Regalibus disputare iussit, vt quod Imperatoris, quod Rom. Pontificis ius esset, intelligeretur. Cui concertationi occasionem dedit dissidium, quod Imperatori cum Adriano intercessit, de quo ad annum superiorem diximus. Historiam refert Otho Morena Laudensis in Chronico Laudensi, cui tanto maior est adhibenda fides, quod ipse Conuentui adesset. Sic ergo ille.

Interea D. Imperator in Roncalia Colloquium in S. Martino proximo veniente maximum se constituit habiturum, præcepitque omnibus fere Italiæ Principibus atque Ciuitatum Consulibus, vt ipsi Colloquio interessent: ad quod etiam 4 principales legis Doctores, videlicet DD. Bulgarum & Martinum Gosium, seu Iacobum atque Hugonem de Porta Rauegnana Bononiæ Magistros interesse fecit. Istorum autem 4. Doctorum & quamplurimorum aliorum fuit D. Guarnerius Doctor antiquior. Ad quem cum in extremis laboraret, accesserunt sui scholares dicentes: Domine quem vultis post mortem vestram Doctorem vobis constituere? quibus ipse respondit per duo Carmina infra scripta.

Bulgarus os aureum, Martinus copia legum,
Hugo mens Legum, Iacobus est quod ego.

Et sic D. Iacobus fuit Doctor. Post ista cum D. Fridericus Imperator semel equitaret super quodam suo palefredo in medio Dominorum Bulgari & Martini, exquisiuit ab eis vtrum de iure esset Dominus mundi? & D. Bulgarus respondit, quod non erat Dominus quantum ad proprietatem. D. vero Martinus respondit quod erat Dominus. Et tunc D. Imperator cum descendisset de Palefredo super quo sedebat, fecit eum præsentari dicto D. Martino. D. autem Bulgarus hoc audiens dixit hæc elegantia verba: *Amisi equum, quia dixi æquum, quod non fuit æquum.*

Omnes prædicti conuenere ad Colloquium 9. Kal. Decemb. vltra Padum prope Ecclesiam S. Petri de Conturbia an. 1158. Indict. 7. Cum autem Imperator vniuersique Principes ac Ciuitatum Consules ibi insimul conuenissent, imprimis vocauit Imperator eos prædictos Bononienses Magistros, iussitque eis quod ipsi indicarent sibi in veritate omnia iura Regalia, quæ ratione Imperij in Lombardia ad ipsum spectarent & sua esse deberent.

Qui respondentes Imperatori dixerunt se hoc nolle sine consilio facere aliorum Iudicum vniuersarum Lombardiæ Ciuitatum ibi tunc existentium. Imperator itaque duos vniuscuiusque Ciuitatis Lombardiæ iudices elegit, iussitque eis quod omnes cum prædictis 4. Bononiensibus Magistris ad Consilium irent, omniaque iura Regalia quæcunque essent, diligenter inuestigarent: vt cum à Consilio recederent sub nomine fidelitatis quam sibi iurauerunt, ea omnia recto tramite prout melius possent publicè demonstrarent. Ipsi autem Iudices cum 28. exceptis Bononiæ Magistris statim vt Imperator iusserat ad Consilium euntes, de omnibus Regalibus iuribus inter se diligenter contulerunt. Qui postmodum ad Imperatorem redeuntes, coram omnibus Principibus omnibusq; ciuitatum Lombardiæ Consulibus narrauerunt in scriptis omnia iura, quæ ei iure Regali noscerant pertinere.

In eo Consilio potestas Imperatoria vnanimi consensu asserta est, Pontificia depressa: omnes enim Italiæ Germaniæque Proceres ob id maximè offensi erant Adriano, quod in Lateranensi palatio picturam quandam proponi iussisset, qua Lotharius Imperator repræsentabatur poplite flexo sumens & accipiens à summo Pontifice Coronam seu Diadema Imperiale, addito hoc distycho, quod refertur à Radevvico l. 3. c. 10.

Rex venit ante fores, iurans prius vrbis honores:
Post homo fit Papa, sumit quo dante coronam.

Promiserat Adrianus se picturam illam deleturum: sed nouas semper subinde

moras trahebat, vt describit Ligurinus his versibus.

> *Hanc Adrianus ei, ne vera semina cladis*
> *Rex simulata daret penitus delere figuram*
> *Pactus erat. Sed adhuc minimi promissa laboris*
> *Distulerat, fomesque mali viuebat imago.*

Ibidem Imperator excellentissimam illam Authenticam *Habita* edidit in gratiam & fauorem Magistrorum & Scholarium in studiis Generalibus studentium, præsertim verò in gratiam Bononiensium Magistrorum, vt eos sibi totamque Academiam demereretur, & vt Scholasticos Italicos & Germanos propositis præmiis & priuilegiis in sua patria retineret, qui peregrè ad Academiam Parisiensem ad capessendas liberales artes & sacras Disciplinas eorundem Priuilegiorum spe proficiscebantur, atque vt sic eorum parentes à partibus Adriani & Gallorum qui Adriano fauebant, auerteret. Est autem huiusmodi.

Authentica habita.

Imperator Fridericus Regni sui fidelibus. *Habita* super hoc diligenti Episcoporum, Abbatum, Ducum omnium, Iudicum & aliorum Procerum sacri nostri Palatij examinatione omnibus qui causa studiorum peregrinantur, *Scholaribus* & maximè *Diuinarum atque sacrarum Legum Professoribus* hoc nostræ pietatis beneficium indulgemus; vt ad loca in quibus litterarum exerceentur studia tam ipsi quàm eorum *Nuncii* veniant & habitent in eis securè. Dignum namque existimamus, vt cum bona facientes nostram laudem & protectionem omnes mereantur, eos quorum scientia mundus illuminatur, & ad obediendum Deo & nobis eius Ministris vita subiectorum reformatur, quadam speciali dilectione ab omni iniuria defendamus. Quis enim eorum non misereatur, qui amore scientiæ facti exules, de diuitibus pauperes semetipsos exinaniunt, vitam suam multis periculis exponunt, & à vilibus sæpe hominibus quod grauiter ferendum est, corporales iniurias sua causa perferunt.

Hac igitur generali & in æternum valiturâ lege decernimus, vt nullus de cætero tam audax inueniatur, qui aliquam Scholaribus iniuriam inferre præsumat, nec ob alterius eiusdem Prouinciæ delictum siue debitum, quod aliquando ex peruersa consuetudine factum audiuimus, aliquod damnum eis inferat. Scituris huius constitutionis remeratoribus & ipsis etiam Locorum *Rectoribus*, qui hoc vindicare neglexerint, restitutionem rerum ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum, notàque infamiæ eis ipso iure irrogandâ dignitate sua se carituros in perpetuum. Veruntamen si litem eis quispiam super aliquo negotio mouere voluerit, huius rei optione data scholaribus, eos coram Domino aut Magistro suo vel ipsius Ciuitatis Episcopo, quibus hanc iurisdictionem dedimus, conueniat. Qui vero ad alium iudicem eos trahere tentauerit, causâ etiamsi iustissima fuerit, pro tali conamine cadat. Hanc autem legem inter Imperiales Constitutiones sub titulo, *Ne filius pro Patre*, inseri iussimus. Datum apud Roncalias anno Domini 1152.

Roncaliæ autem campi sunt in Italia super Eridanum seu Padum, non longè à Placentia. Erat autem antiquitus hæc consuetudo Francorum Regum, quæ & postea Teutonicorum Imperatorum fuit, vt quotiescunque ad sumendam Imperij Coronam militem ad *Transalpinandum* cogerent, inquit Otho Frisinghensis, in prædictis Campis mansionem facerent. Qua de re sic Ligurinus l. 2.

> *Roncaliam properat rapidis attingere Castris.*
> *Est locus Italia medicum seiunctus ab vrbe,*
> *Cui quia pulchra situ placet, inde Placentia nomen,*
> *Flauus & Eridani placido iunctissimus amni*
> *Effundit latos spatioso limite Campos.*
> *Hic quoties claram Regnator tendit ad vrbem*
> *Teutonus, Ausoniam sumpturus rite coronam,*
> *Ponere castra solet.*

Obiter autem quædam notare conuenit, quæ ad huiusce Constitutionis inter-

pretationem faciunt & intelligentiam. 1. Per illa verba *maximè Diuinarum ſacrarumque legum profeſſoribus* intelligendum eſſe ius vtrumque; tam Canonicum ſcilicet quàm ciuile: cui exercendo Bononienſis Academia potiſſimum inſtituta eſt: quanquam Rebuffus hoc priuilegium accommodat Scholaribus cuiuſcunque facultatis; neque magis priuilegiatos vult eſſe Scholaſticos Theologiæ, quàm Legum vel Canonum vel Artium Magiſtros.

2. Cum ſcholarium *Nuncios* iiſdem Priuilegiis gaudere velit Imperator, iiſdemque iuribus quibus ipſi gaudent Magiſtri & ſcholares, patet peruetoſtos eſſe Academiarum Nuncios: nec Academiam ſine Nunciis ſuis eſſe poſſe. Neque tantum Nuncios, ſed & famulos cæteros eodem priuilegio comprehendi volunt Baldus, Gregorius, Rebuffus & alii, nempe *Apparitores* ſeu *Bidellos, Scriptores, Typographos, Compactores* & alios eiuſmodi.

3. Per hæc verba, *coram Domino* vulgo intelligi Rectorem Vniuerſitatis. Paciustamen non probat, quia Scholaſticis non licet declinare iudicium *Rectoris*. Itaque appellatione Domini intelligit etiam Præceptorem ſeu Magiſtrum. Sed meo iudicio malè: tres enim perſonæ hic notantur Iudices, Rector, Magiſter, Epiſcopus. Et liberum ſit Scholari eligere quem malit è tribus, teneturque qui litem mouet, iudicium accipere. Quod quidem ſingulare priuilegium eſt, cum communiter actoris ſit eligere iudicem, non à Reo accipere. Rebuffus per Dominum interpretatur aut *Rectorem*, aut Præſidem Prouinciæ. Sic enim ille. *Nota tres Iudices* quos ſtudentes habent in Scholis 1. *Rectorem*, ibi, *Domino*. Nam *Rector* Vniuerſitatis ſimpliciter dicitur *Dominus* in Vniuerſitate. Ideo de eo poteſt textus intelligi; licet Gloſſa hic aliter intelligat & Doctores. Vel poteſt intelligi de Domino Ciuitatis, id eſt de *Præſide* illius Prouinciæ, in qua eſt Vniuerſitas. Certè quotquot Principes inſtituerunt Academias, *Rectorem* inter iudices numerarunt.

Eodem anno Thomas Becketus Regni Anglicani Cancellarius, paulo poſt Archiepiſcopus Cantuarienſis, magno apparatu Lutetiam venit, vt refert Mathæus poſt Radulphum de Diceto: deinde non diu poſt Henricus Anglorum Rex à Ludouico Rege inuitatus in palatio exceptus eſt. Sic enim ille ſcribit. *Eodem anno Thomas Regis Cancellarius in apparatu* magno Pariſius venit, Margaretam Regis Francorum filiam Henrico filio Regis Anglorum in coniugem accepturus. Quo etiam tempore Rex Henricus à Rege Francorum inuitatus venit *Pariſius* & receptus eſt in Palatium Regis, Rege Francorum cum Regina ſua in Clauſtro Canonicorum B. Mariæ Virginis hoſpitante.

Eodem anno M. Ioannes Sareſberienſis inter duos Scholarum magiſtros Iudex conſtitutus, de iudicio quod tulerat, certiorem facit Adrianum Papam, rogatque vt finem liti imponat. Ep. 19. *Cauſa*, inquit, *quæ vertebatur inter M. Iordanum Fantaſma & M. Ioannem Ioichet Clericos D. Vvintonienſis ſuper Vvinton. tandem tranſlata eſt ad audientiam noſtram.* Auditis ergo allegationibus M. Iordani, inſtrumentis diligenter inſpectis, memorato Ioanni veſtrâ, & noſtrâ authoritate inhibuimus, ne contra voluntatem Iordani ſcholas regere præſumeret in præfata Ciuitate. Die verò ſequenti in noſtra præſentia conſtiterunt, multa inter ſe proponentes ad inuicem. Iordanus ſiquidem iam dictum Ioannem contra religionem fidei in prædicta Ciuitate ſibi ſcholas vſurpaſſe, damna plurima intuliſſe dicebat, officio noſtro ſibi ſuper his ſatisfieri poſtulans. E contra Ioannes ſe iudicio ſynodi ſuper fidei læſione innocentiam ſuam purgaſſe aſſerebat, M. Iordanum, cui ſimilis purgatio adiudicata eſt, quoniam ſuper fidei læſione ſimiliter fuerat impetitus, omnino defeciſſe dicebat, petens vt vrgeremus ad purgationem ex iudicio poſtulandam, vel ad implendam pactionem, quæ fide interpoſita dicebatur fuiſſe roborata. Illis itaque ſic altercantibus Ioannes veſtram audientiam appellauit dicens ſe oſtenſurum, quod ſæpe dictus Iordanus religionem fidei ſacramento temerauerat, diem præfigens natiuitatem B. Ioannis. Cum verò Iordanus prolixitatem temporis cauſaretur, eo quod ab initio Decembris vſque ad finem Iunij terminum prorogaſſet, eam ſæpe dictus Ioannes in feſtum B. Michaëlis protelauit. Nos autem Quæſtionem criminis veſtræ reſeruantes diſcretioni, quia de iure Scholarum M. Iordani conſtabat, communicato fratrum noſtrorum Ceiceſtrenſ. Hereford. Vvigorn. Epiſcoporum conſilio, Domino Vvintonienſi dedimus

" in mandatis ne præfatum Iordanum super scholis pareretur à Ioanne vlterius fa-
" tigari. Et si enim inueniret vestræ & nostræ authoritatis contemptorem, ipsum pu-
" blicè denunciaret anathematis vinculo innodatum. Postmodum verò elapsis
" paucis diebus in nostram præsentiam redierunt, Iordano veterem querelam in-
" nouante. Dicebat enim Ioannē post interdictum vsurpasse Scholas, & in senten-
" tiam anathematis incidisse. Ioannes verò hoc constantissimè inficiatus est, para-
" tus incontinenti tactis sacrosanctis Euangeliis iurare, quod post prohibitionem
" nostram à Magisterio destiterat. E contra Iordanus se die præfixa probaturum
" dicebat assertione legitimorum testium, quod post Edictum, Magisterium exer-
" cuerat, sed Ioannes diem recusauit recipere, dicens se iam in procinctu Romani
" itineris esse, vos autem authore Domino litigiis eorum finem debitum impo-
netis.

Eodem anno obiit M. Gaufridus de Loratorio Archiepiscopus Burdigalensis, postulatusque est in successorem Hugo Rupifucaldius Episcopus Engolismensis, M. Gilberti Porretani olim Lutetiæ Discipulus; sed tandem à sede Petragoricensi translatus est ad Burdigalensem Raimundus de Maiolio, nec habita ratio M. Ioannis de Sæcli Scholastici Pictauiensis, quem. Rex Henricus promouere tentauerat, eò quod Theologiæ ignarus esset, vt habet codex de Gestis Pontificum Engolismensium Carlonii. *Magna* inter Canonicos Burdigalen-
" sis Ecclesiæ de noui Archiepiscopi electione contentio excitata est, ac totum ne-
" gotium dirimendum Engolisinensis, Pictauiensis, Petragoricensis & Agennensis
" Episcoporum arbitrio reliquerunt: qui cum de homine doctinâ & moribus in-
" signi in Gaufridi demortui locum sufficiendo consilium haberent, superuenit
" Henricus II. Angliæ Rex, Dux Aquitaniæ, eosque obnixè rogauit vt Ioannem
" de Sæcli, alias Sechium Gymnasii Pictauensis Magistrum Antistitem crearent:
" verum nullius fuit momenti Regia authoritas, quod Sacrarum Litterarum inscius
" esset, sicque ad Episcopatus apicem Raimundus euehitur.

1159. Anno 1159. Reges Franciæ & Angliæ iterum in dissidia & bella relapsi sunt, propterea quod Henricus Angliæ Comitem Tolosanum qui Constantiam Regis Ludouici sororem duxerat, bello persequebatur & multa oppida Tolosæ propinqua ceperat, Ludouico interim, in Vrbe Tolosana manente, quam ob eius reuerentiā Henricus non est ausus obsidere. Eodem anno ac tempore M. Ioannes Saresberiensis quem ante diximus annos 12. Scholas Parisienses frequentasse, Opus suum de Nugis Curialium edidit & Thomæ Archidiacono Cantuariensi Regisque Anglicani Cancellario dedicauit. Poëma quod operi præmittit, demonstrat euidentet, quàm è diuite vena fluxerit: vnde etiam intelligitur, quanti tum nominis esset Thomas, quem initio excellenti præconio celebrat. Paucos eius versus in exemplum elaboratæ poëseos proponere placet. Sic ergo Author ad opus suum.

Si mihi credideris, linguam cohibebis, & aulæ
Limina non intret pes tuus, esto domi.
Aspectus hominum cautus vitare memento,
Et tibi commissas claude, libelle, notas.
Omnia sint suspecta tibi, quia publicus hostis
Et maiestatis diceris esse reus.
Ignis edax, gladiusque ferox tibi forte parantur,
Aut te pollutâ subruet hostis aquâ.
Cum tamen exieris, faciem velabit amictus;
Deformentque tuam puluis & aura cutem.
Virgam dextra ferat, premat & sua mantica dorsum.
Trita tegant frontem pilea, pero pedem.
Sit gradus & cultus habitus peregrinus eunti,
Non nisi barbariem barbara lingua sonet.
De Pictauorum dices te gente creatum,
Nam licet his linguâ liberiore loqui.
Hospitiique fidem quæres super omnia, quo sis
Tutus ab insidiis quas tibi quisque parat.
Stultos, prudentes nimium, prauosque cauebis,
Et quos insignes garrula lingua facit.

Si quis amat verum, tibi sit gratissimus hospes
Et quem delectat gloria vana, caue
Iure Patronatus illum cole, qui velit esse
Et sciat & possit tutor vbique tuus.
Ergo quaratur lux Cleri, gloria gentis
Anglorum, Regis dextera forma boni.
Quæsitus Regni tibi Cancellarius Angli
Primus sollicita mente petendus erit.
Hic est qui Regni leges cancellat iniquas,
Et mandata pij Principis æqua facit.
Si quid obest populo, vel moribus est inimicum,
Quidquid id est, per eum desinit esse nocens.
Publica priuatis qui præfert commoda semper
Quodque dat in plures ducit in are suo.
Quod dat habet, quod habet dignis donat, & vice versa
Spargit, sed sparsa multiplicantur opes.
Vtque virum virtus animi, sic gratia formæ
Vndique mirandum gentibus esse facit.
Tardus ad hunc Samius, si certet acumine mentis:
Indoctusque Plato, Varroque stultus erit.
Curio si certet verbis, vincetur ab ipso:
Victus si certet, Quintilianus erit.
Huius nosse domum non est res ardua, cuinis
Non duce quæsito semita trita patet.
Nota domus cunctis, vitio non cognita soli
Lucet, ab hac lucem diues, egenus habent.
Illa patet miseris, patet & domus illa beatis,
Hic patre lætatur aduena quisque suo
Cum reserata semel fuerit tibi ianua, currens
Ad thalamum Domini progrediere tui.
Expecta dum turba fluat quæ feruet in aula,
Fessaque sunt Domini membra fouenda toro.
Accedes, vultum mutabis, mantica nugas
Excutiat, peregre nunc peregrinus eas.
Non tamen ostendas oculos quod Principis vrat,
A quo tota tibi vita salusque datur.
Si facies illi tua displicet, vnde placebis?
Eius in arbitrio iusque fauorque manent.
Quod prohibet fieri, scelus est, quod præcipit, æquum:
Iuraque pro placito stantque caduntque suo.
Huic quæ sola placet, sola virtute placebis
Quæ tibi si desit, cætera cuncta nocent.

Eodem anno obiit Adrianus Papa natione Angligena & Academiæ Parisiensis olim alumnus, cuius morte vehementer turbata est Ecclesia, & duas in partes diuulsa, quarum vna Octauianum electum sustinere voluit, altera Alexandrum huiusce nominis tertium. M. Ioannem Saresberiensem imprimis dilexit, eumque habuit sæpe commensalem & in variis legationibus occupauit. Vnde ille audità eius morte tum Lutetiæ degens & Metalogicum suum absoluens vltimo cap. lib. 4 obitum istum deflet. Cuius verba non parum illustrant huiusce temporis historiam. Sic igitur ille. *Iam flere magis vacat*, quàm scribere, & visibili argumento « doceor quod mundus totus subiacet vanitati. Expectauimus enim pacem, & ecce « turbatio, & tempestas ingruens Tolosanis Anglos & Gallos vndique concitat, & « Reges quos amicissimos vidimus, se insatiabiliter prosequuntur. Ad hæc mors D. « Adriani summi Pontificis cum omnes Christianæ Religionis populos nationesque perturbantis, tum Angliam ex qua fuerat, oriundus acerbiori dolore com- « mouit, irrigauitque lachrymis profusioribus. Omnibus ille bonis flebilis occidit. « Sed nulli flebilior quam mihi. Cum enim matrem haberet & fratrem vterinum «

me quàm illos arctiori diligebat affectu. Fatebatur & publicè & secretò quod me
" præ omnibus mortalibus diligebat. Eam de me conceperat opinionem, vt quo-
" tiens opportunitas aderat, conscientiam suam in conspectu meo effundens lætare-
" tur. Et eum Romanus Pontifex esset, me in propria mensa gaudebat habere con-
" uiuam, & eundem scyphum & discum sibi & mihi volebat & faciebat me reni-
" tente esse communem. Ad preces meas illustri Regi Anglorum Henrico II. con-
" cessit & dedit Hiberniam iure hæreditario possidendam, sicut litteræ ipsius te-
" stantur in hodiernum diem. Nam omnes Insulæ de iure antiquo ex donatione
" Constantini qui eam fundauit & dotauit, dicuntur ad Rom. Ecclesiam pertinere.
" Annulum quoque transmisit aureum smaragdo optimo decoratum, quo fieret
" inuestitura iuris in gerenda Hibernia. Idemque adhuc annulus in Curali Archio-
" publico custodiri iussus est. Si virtutes eius percurrere velim, in magni volumi-
" nis librum hæc vna excrescet materia. Omnium vero mentes magis exulcerat
" scissura Ecclesiæ, quæ exigentibus culpis nostris contigit tanto patre subla-
" to.

Idem narrat in lib. 6. de Nugis Curialium c. 24. quanta olim apud eundem Pon-
tificem libertate loquendi vsus fuerit, eo quidem volente & interrogante, quid
de se deque Ecclesia Rom. populus sentiret: cui ille citra omnem adulationem
vitia Curiæ Rom. exposuit.

De Curia Rom. Iudicium.

" Memini me, *inquit*, causa visitandi D. Adrianum Pontificem IV. qui me in
" vlteriorem familiaritatem admiserat profectum in Apuliam, mansique cum eo Be-
" neuenti ferme 3. menses. Cum itaq; vt fieri solet inter amicos, sæpe plurimis con-
" ferremus, & ipse quid de se & Ecclesia Rom. sentirent homines, à me familiarius
" & diligentius quæreret, ego apud eum vsus spiritus libertate, mala quæ in diuer-
" sis Prouinciis audieram, patenter exposui. Sicut enim dicebatur à multis, Roma-
" na Ecclesia quæ mater omnium Ecclesiarum est, se non tam matrem exhibet aliis
" quam nouercam. Sedent in ea Scribæ & Pharisæi ponentes onera importabilia in
" humeris hominum quæ digitis non contingunt. Dominantur in clero nec forma
" fiunt gregi, qui recto calle pergit ad vitam, pretiosam supellectilem congerunt,
" auro & argento onerant mensas sibi etiam ab auaritia nimis parci. Nam pauper
" aut nullus aut rarus admittitur, quem interdum non tam Christus quàm vana glo-
" ria introducit. Concutiunt Ecclesias, lites excitant, collidunt Clerum & popu-
" lum, laboribus & miseriis afflictorum nequaquam compatiuntur, Ecclesiarum
" lætantur spoliis, & quæstum omnem reputant pietatem. Iustitiam non tam veri-
" tati quam pretio reddunt. Omnia namque cum pretio hodie, sed nec eras ali-
" quid sine pretio obtinebis. Nocent sæpius & in eo Dæmones imitantur, quod tunc
" prodesse putantur, cum nocere desistunt, exceptis paucis qui nomen & officium
" pastoris implent.

Ioannis Saresb. de Papa Adriano Iudicium.

" Sed & ipse Romanus Pontifex omnibus grauis & fere intolerabilis est. Præter-
" ea omnes arguunt, quod ruentibus & collabentibus Ecclesiis, quas patrum con-
" struxit deuotio, altaribus quoque incultis palatia extruit, & ipse non modo pur-
" puratus sed deauratus incedit, palatia splendent sacerdotum & in manibus eo-
" rum Christi sordidatur Ecclesia. Prouinciarum deripiunt spolia, ac si Thesauros
" Crœsi studeant reparare. Sed rectè cum eis agit Altissimus, quoniam & ipsi aliis
" & sæpe vilissimis hominibus dati sunt in direptionem: & vt opinor, dum sic in
" inuio errauerint, nunquam deerit eis flagellum Domini. Os siquidem Domini lo-
" cutum est, quia quo iudicio iudicauerint iudicabuntur, & sua mensura remetie-
" tur eis. Antiquus dierum mentiri non nouit. Hæc inquam, Pater, loquitur popu-
" lus, quandoquidem vis vtillius tibi sententias proferam. Et tu inquit, quid sen-
" tis? Angustiæ, inquam, sunt vndique: vereor enim ne mendacii vel adulationis
" contraham notam, si populo solus contradixerim. Sin autem, reatum vereor
" Maiestatis, ne tanquam qui os meum in Cœlum posuerim, etuecm videar me-
" ruisse. Veruntamen quia Guido Clemens (forte Cremensis) S. Potentiani Pres-
" byter Cardinalis populo testimonium perhibet, ei vsquequaque contradicere non
" præsumo. Asserit enim in Rom. Ecclesia quandam duplicitatis esse radicem &
" fomentum auaritiæ, quæ caput & radix est omnium malorum. Neque id quidem
" in angulo, sed considentibus Fratribus, S. Eugenio præsidente, quando aduersus
" innocentiam meam Ferentini gratis excanduerant hoc publicè protestatus est.

Verum

Vnum tamen audacter conscientia teste profiteor, quia nusquam honestiores Clericos vidi quam in Ecclesia Rom. aut qui magis auaritiam detestentur. Quis Bernardi Redonensis SS. Cosmæ & Damiani Cardinalis continentiam contemptumque pecuniæ non miretur? nondum natus est à quo munus acceperit. Quod tamen à Communione fratrum sinceriore iure proueniebat, interdum accipere persuasus est. Quis non stupeat Episcopum Prænestinum, qui scrupulum conscientiæ metuens & à participatione bonorum omnium abstinebat? Plurium tanta modestia, tanta grauitas est, vt Fabricio non inueniantur inferiores, quem agnita salutis via modis omnibus antecedunt. Quia ergo instas, vrges, præcipis, cum certum sit, quod Spiritui sancto mentiri non licet, fateor quia quod præcipis fatendum est, etsi non sitis omnibus operibus imitandi. Nam qui à doctrina vestra dissentit, aut hæreticus aut schismaticus est. Sed Deo propitio sunt, qui non omnium vestrum opera imitentur. Paucorum ergo labes sinceris maculam & vniuersali Ecclesiæ ingerit. Et in ea opinione ideo frequentius moriuntur, ne totam corrumpant Ecclesiam. Sed & boni rapiuntur interdum, ne malitia immutentur; Et quia Roma corrupta apud Deum his reperitur indigna. Tu ergo qui id habes officij, quære & insere humiles vanæ gloriæ & pecuniæ contemptores, sed timeo ne dum pergis quærere quæ vis, ab imprudente amico audias quæ non vis. Quid est Pater, quod aliorum discutis vitam, & teipsum minimè perscrutaris? Omnes applaudunt tibi, Pater omnium vocaris & Dominus, & capiti tuo infunditur omne oleum peccatoris. Si ergo Pater es, quare à filiis munera & retributiones exspectas? si Dominus, quare Romanis tuis timorem non incutis, & temeritate repressa eos ad fidem non reuocas? At vrbem vis Ecclesiæ tuis muneribus conseruare. Nunquid eam sic Siluester muneribus acquisiuit? In Inuio pater es & non in via. Eisdem est conseruanda muneribus, quibus est acquisita. Quod gratis accepisti, gratis dato. Iustitia Regina virtutum est, & erubescit quouis permutari. Si gratiosa futura est, sit grauita. Nequaquam prostituatur ad pretium, quæ corrumpi non potest. Integra est & semper incorrupta. Dum premis alios, & tu grauius opprimeris. Risit Pontifex & congratulatus est libertati præcipiens vt quoties aliquid sinistrum de ipso meis auribus insonaret, hoc ei sine mora nunciarem. Et cum plurima nunc pro se, nunc contra se respondisset, Apologum huiusmodi mihi proposuit. Ait ergo. *Accidit vt aduersus stomachum membra omnia totius corporis conspirarent. &c.*

Mortuo igitur Adriano Rolandus Presbyter Cardinalis titulo S. Marci Apostolicæ sedis Cancellarius, Ranueij filius, patria Senensis, in Theologia Magister & in vtroque Iure peritissimus duorum & viginti Cardinalium suffragiis substituitur, & Alexandri III. nomen accipit. Quidam vero *Octauianus* ciuis Romanus, Presbyter quoque Cardinalis tit. S. Clementis à duobus aliis Cardinalibus Guidone Cremensi, & Ioanne de S. Martino Pontifex renunciatur & *Victor* appellatur. Vnde grauissimum & nimis diuturnum schisma in Ecclesia Dei exortum est: quia huic Fridericus Imperator & tota Germania fauit, illi Francia, Hispania & Anglia. De hac vtriusque electione sic habet Vvillielmus Neubrigensis lib. 2. de rebus Anglicis c. 9.

Initium longi schismatis.

Adrianus Papa naturæ debitum soluit: quo sublato Cardinales in summi Pontificis electione discordes Ecclesiam sciderunt, & vt in se mutuò partes sæuirent, in orbe quoque terrarum vinculum Ecclesiasticæ pacis ruperunt. Et quidem pars maior sanior que Rollandum eiusdem Ecclesiæ Cancellarium virum Religiosum & litteratum concordans eundem ritu Canonico consecrauit. Pars vero nonnulla & fere nulla in Octauianum nobilem virum conueniens, eundem Diuinum non verita iudicium elogio maculauit. Vterque in alterum excommunicationis & damnationis sententiam promulgauit. Vterque partem suarum Ecclesiarum & nobilium personarum fauoribus munire enisus est. Ille *Alexander* dictus est iuxta causæ meritum victor futurus. Iste nudo nomine & fallaci homine *Victor* dictus est, victi dedecus habiturus. Poterat sanè scissura illa citò resarciri, poterat multitudini paucitas cedere atque vniri, nisi Fridericus Imperator veteri odio Rollandi Alexandrum non ferens partem Octauianam tuendam fouendamque modis omnibus suscepisset. Denique suæ ditionis Episcopos scilicet Italicos & Teutonicos præcepit Papam conuenire, tanquam ad discussionem & examen cuiusnam

patris merita præponderarent.

Ante tamen omnia Alexander ad Imperatorem ſtatim ſcripſit de ſua promotione: Cuius ille litteras ne legere quidem voluit: imò parum abfuit, quin eiuſdem legatos ſtrangulari iuberet. Offenſus enim illi erat ex legatione, quam ad ipſum nomine Adriani Papæ obierat, Cancellarij Romani tunc munus gerens, propterea quod ipſum à Papa coronam accepiſſe eique ſubiici debere aſſeruerat. Veritus autem Alexander, ne cauſa ſua in Italia deterior foret, occupauit ſuis litteris Academicorum Bononienſium animos, quia tunc Ciuitas illa florebat celeberrimis in vtroque Iure Doctoribus, vbi tunc quoque Gratianus Decreti compilator fulgebat. Bulla eſt eiuſmodi.

Alexandri III. Epiſt. ad Academicos Bononienſes.

Alexander Epiſcopus Seruus Seruorum Dei Venerabili fratri Gerardo Epiſcopo & Dilectis filiis Canonicis Bononienſis Eccleſiæ & legis Doctoribus cæteriſque Magiſtris Bononiæ commorantibus Sal. & apoſt. Bened. Æterna & incommutabilis prouidentia Conditoris ſanctam & immaculatã Eccleſiam à ſuæ fundationis exordio ea ratione voluit & ordine gubernari, vt vnus ei Paſtor & inſtitutor exiſteret, cui vniuerſi Eccleſiarum Prælati abſque repugnantia ſubiacerent, & membra tanquam ſuo capiti cohærentia, ei ſe mirabili quadam vnitate coniungerent & ab ipſo nullatenus diſſiderent. Qui vero Apoſtolis ſuis pro eorum fidei firmitate promiſit dicens, *Ecce Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi*, ille proculdubio Eccleſiam ſuam, cuius ipſi Apoſtoli Magiſterium aſſumpſerant, ſua promiſſione fraudari nullo modo patietur, ſed eam in ſuo ſtatu & ordine licet ad inſtar nauiculæ Petri fluctuare aliquando videatur, perpetuò faciet permanere. Porro cum Anteceſſor noſter bonæ memoriæ Adrianus Papa Kalendis Septemb. Anagniæ debitum naturæ ſoluiſſet & de terris ad cœlum, de imis migraſſet Domino vocante ad ſuperna, eo Romam adducto & pridie nonas Septembris in Eccleſia B. Petri præſentibus fere omnibus fratribus ſatis honeſtè ſicut moris eſt tumulato, cœperunt fratres & nos cum eis ſecundum Eccleſiæ conſuetudinẽ de ſubſtituendo Pontifice in eadẽ Eccleſia ſtudioſius cogitare. Et tribus diebus de ipſa electione tractantes tandem in perſonã noſtram inſufficientem huic oneri & tantæ dignitatis faſtigio minimè congruentem omnes quotquot fuerunt, tribus tantum exceptis, Octauiano ſcilicet, Ioanne de S. Martino & Guidone Cremenſi, Deo teſte, quia mẽdaciũ non fingimus, ſed merã ſicut eſt, loquimur veritatẽ, concorditer atque vnanimiter conuenerunt, & Nos aſſentiente Clero & populo in Romanum Pontificem elegerunt. Duo vero Ioannes & Guido quos prænotauimus tertium Octauianum nominantes, ad eius electionem pertinaciter intendebant. Vnde & ipſe Octauianus in tantam audaciam inſaniamque prorupit, quod *Mantum*, quo nos reluctantes & renitentes quia noſtram inſufficientiam videbamus, iuxta morem Eccleſiæ Odo prior Diaconorum induerat, tanquam arreptitius à collo noſtro propriis manibus violenter excuſſit & ſecum inter tumultuoſos fremitus aſportauit. Cæterum cum quidam de ſenatoribus tantum facinus inſpexiſſent, vnus ex eis ſpiritu Diuino ſuccenſus *Mantum* ipſum de manu eripuit ſæuientis. Ipſe vero ad quendam Capellanum ſuum qui ad hoc inſtructus venerat & paratus, illico flammeos oculos frendebundus inflexit clamans & innuens, vt *Mantum* quem fraudulenter ſecum portauerat feſtinanter afferret. Quo vtique ſine mora dilato idem Octauianus abſtracto Pileo & capite inclinato cunctis fratribus aut loco inde aut voluntate remotis, *Mantum* per manus eiuſdem Capellani & eiuſdem Clerici ſui ambitioſus aſſumpſit; & ipſe idem, quia non erat alius, in hoc opere Capellano & Clerico extitit coadiutor. Verum ex Diuino credimus iudicio contigiſſe, quod ea pars manti quæ tegere anteriora debuerat, multis videntibus & ridentibus poſteriora tegebat. Et cum ipſe idem hoc emendare ſtudioſius voluiſſet, quia Capucium Manti extra ſe raptus non poterat inuenire, collo fimbrias circunduxit, vt ſaltem mantus ipſe appenſus ei quodammodo videretur. Sicque factum eſt, vt tortæ mentis erat & intentionis obliquæ, ita ex tranſuerſo & obliquo mantũ fuerit in teſtimoniũ ſuæ damnationis indutus. Quo facto portæ Eccleſiæ quæ firmatæ fuerãt, reſerantur & armatorũ cunei, quos ſicut ex re apparuit, pecuniæ largitione conduxerat, euaginatis gladiis cum immenſo ſtrepitu cucurrerunt; & peſtis illa mortifera, quia Cardinales Epiſcopos non habebat, armatorum caterua militum vallabatur. Fratres verò facinus tam.

immensum & à seculis non auditum ex insperato videntes & formidantes ne à conductitiis militibus trucidarentur, se se in munitionem Ecclesiæ nobiscum pariter receperunt, ibique nouem diebus continuis ne exinde liberè exiremus, fecit Nos quorundam Senatorum assensu, quos pecunia oblata corruperat, die noctéque armata manu cum omni diligentia custodiri. Sane populo incessanter & iugiter acclamante & in Senatores pro tanta impietate, multâ immanitate frementε, de custodia fuimus illius munitionis erepti; sed in arctiori & tutiori loco apud Trans-Tiberim Nos iidem Senatores receptâ inde pecuniâ posuerunt. Cumque moram ibidem ferme per triduum fecissemus, vniuerso populo tantam proditionem atque malitiam de cætero non sustinente, Senatores cum nobilibus & populo venientes *Nos & Fratres nostros per vrbem magnificè & honorificè cum immensis laudibus & praeconiis, campanis etiam in transitu nostro pulsantibus conduxerunt; & sic tandem à violentia persequentis erepti & nostra redditi libertati sequenti die Dominico venerabilibus Fratribus nostris Gregorio Sabinensi, Hubaldo Ostiensi, Bernardo, Valtero, Iulio & B. Episcopis, Cardinalibus quoque, Abbatibus, Prioribus, Iudicibus, Aduocatis, Scriniariis, Primicerio & Schola Cantorum, Nobilibus etiam & quadam parte de populo vrbis apud Nympham non longè ab vrbe insimul congregatis munus Consecrationis accepimus; & sicut in Romana Ecclesia moris est, ibidem Pontificali Regno magnificè fuimus ac solemniter coronati.* Cæterum prædictus Octauianus eum pro consecratione, imò execratione suâ, dum & in vrbe esset, & postquam latenter vrbem exiuit, multos Episcopos conuocasset, nullum prorsus præter vnum Ferentinatem videlicet Episcopum habere potuit pro sua temeritate & væsania confirmanda. Quosdam tamen Episcopos Imperialibus minis, quosdam violentia Laicali, quosdam verò pecuniis & blandiciis allicere voluit, sed nihil Domino impediente profecit. Vnde nec adhuc inuenire potest, licet modis omnibus enitatur, qui ei manus execrationis imponat, & se tantæ faciat præsumptionis & impietatis auctorem. Verum memorati Ioannes & Guido cæcitatis tenebris obuoluti (quoniam scriptum est) peccator cum venerit in profundum malorum, contemnet, nec sic à sua præsumptione damnabili resipiscunt, sed eundem Octauianum quem sibi in statuam erexerunt, obstinatâ perfidiâ venerantur, & cum relictâ vnitate Ecclesiæ præsumunt vsque huc tanquam idolum aut simulachrum adorare. Ipse autem Antichristi tempora præfigurans vsque adeo erectus est supra se, vt etiam in templo Dei sederit ostendens se tanquam sit Deus; & multi abominationem desolationis stantem in loco sancto non sine multâ lachrymarum effusione corporis oculis inspexerunt. Sanè Nos infirmitatem nostram & virtutum indigentiam cognoscentes nostrum in Dominum iactamus cogitatum sperantes & de Christi misericordia plenius confidentes, quod Ecclesiam sanctam suam pro qua ipse idem in substantiâ nostræ mortalitatis apparuit, vt eam sibi non habentem ruinam aut maculam exhiberet, optatâ faciet in tranquillitate lætari, & procellarum omnium inundatione sedatâ nihil erit quod iam ei possit obsistere, vbi vnicus eius sponsus voluerit nubilosa quæque & noxia propulsare. Nunc igitur quia Nos de nostrorum meritorum qualitate diffidimus, & de honestate & religione vestra plenam habemus fiduciam vestris & Vniuersalis Ecclesiæ precibus infirmitatem nostram petimus adiuuari. Charitatem vestram per Apostolica scripta rogantes & commonentes attentius, vt sicut viri Catholici vos pro Domo Domini inexpugnabiles opponatis, & in deuotione ac fidelitate Matris vestræ sacrosanctæ Rom. ecclesiæ immobiliter persistentes ab eius vnitate nullatenus recedatis. Quod si præfatus vir Impietatis ad partes vestras aliqua damnationis suæ scripta transmiserit, ea sicut respuenda sunt, respuatis, & tanquam vana & sacrilega contemnere & abiicere studeatis.... Datum &c.

Idem exemplar litterarum transmisit proculdubio præfatus Pontifex ad Magistros Vniuersitatis Parisiensis mutatâ tantummodo inscriptione vt fieri solet. Tunc enim vtraque schola Bononiensis & Parisiensis inter omnes maximè florebant & virorum Doctorum numero abundabant; eratque inter eas quædam studiorum necessitudo propter frequentem ex altera ad alteram migrationē. Quemadmodum enim multi ex Bononiensi ad Parisiensem: ita ex Parisiensi ad Bononiensem proficiscebantur eruditionis & curiositatis causâ, maximè verò ad discendum Ius vetumque, cuius ibi florebat imprimis disciplina. Quippe Ioannes

Saresberiensis lib. 2. Metal. c. 10. vbi de Magistris Alberico Remensi & Roberto Melidunensi agit, eorum vnum ait profectum Bononiam, & quod Parisiis docuerat, dedidicisse, reuersumque deinde. *Vnus eorum*, inquit, *profectus Bononiam dedidicit quod docuerat: siquidem & reuersus dedocuit. An melius, iudicent qui eum ante & postea audierunt.*

Idem Pontifex similiter ad Episcopos & Prælatos Ecclesiarum scripsit & ad Reges Franciæ & Angliæ: nec destitit Octauianus suas quoq; ad eosdē litteras trāsmittere, & rē alio modo gestam narrare, addens præterea testificationes plurimas eorum qui vtriusque electioni interfuerant. Itaque Principum & Prælatorum fauor diu fuit in incerto, donec tandem Fridericus Imperator habito Papiæ Concilio Octauiani se partibus addixit; Reges verò Franciæ & Angliæ Alexandrum susceperunt. De Papiensi Concilio sic scribit Vvillelmus Neubrigensis.

Consilium Papiense contra Alexandrum.

Denique (Imperator) *suæ ditionis Episcopos, scilicet Italicos & Teutonicos præcepit Papiam conuenire, tanquam ad discussionem & examen cuiusnam partis merita præponderarent.* Re autem vera vt Alexandri parte depressā partem alteram approbantes, » dicti Victoris præmaturam Victoriam celebrarent. Partibus quoque mandauit » vt adessent, Concilij suscepturæ Decretum. Et dictus quidem Victor tanquam » subiturus iudicium affuit. Alexander verò iudicium quod ei sub nomine iudicij » parabatur, non solum cautè, sed etiam liberè recusauit. Itaque ex Teutonico si- » mul & Italico Regno Episcopi Imperiali iussione cum ingenti multitudine Præ- » latorum inferioris Ordinis Papiæ congregati in gratiam Imperatoris, qui cum suis » Ducibus terribilis aderat, quæcumque causam Alexandri iuuare poterant, cum » pro eo nemo allegaret, vel silentio supprimentes, quod pro parte altera minus de » veritate suppetebat, arte suppleuerunt; & dictum Victorem tanquam verum B. » Petri successorem solenniter recipientes, in Alexandrum tanquam in schismati- » cum & Deo rebellem sententiam Generali Decreto tulerunt. Amplexus est Im- » perator cum omni frequentia Ducum & Procerum Acta Concilij, pœnam non re- » cipientibus comminatus. *Illustres quoque Francorum & Anglorum Reges omnibus mo-* » *dis sollicitare curauit, vt ad perpetuandam amicitiam mutuam sibi in hac parte concordes* » *existerent.* Illi verò inflexi sententiā cautè suspensâ, donec rei tam scrupulosæ pri- » mitus veritatem agnoscerent, celebrem & ipsi ex vtroque Regno Episcoporum & » Nobilium loco & tempore congregari Conuentū fecerunt. Aderant à parte Octa- » uiani duo principales eius Complices, qui eius fuerant Electores schismatisque » authores, Guido scilicet Cremensis & Ioannes de S. Martino: nam Imarus Tus- » culanus Episcopus manus illi Exsecrationi ausus imponere iam vitangrat homi- » nem. Aderant & à parte D. Alexandri tres Cardinales, scilicet Henricus Pisanus, » Ioannes Neapolitanus (è Canonicis San-Victorinis) *Guillelmus Papiensis.* Sorgens » ergo ille Cremensis in conspectum Regum & Præsulum coram Vniuersa quæ » conuenerat, multitudine Cleri & populi, pro parte sua & contra aduersam totis » ingenij atque facundiæ viribus allegauit. Qui cum perorasset, surgens Guillel- » mus Papiensis vir eloquentissimus perspicuis orationibus obiecta elisit, & fere » quidquid ille pro se dixerat, in ipsum ita retorsit, vt propriis irretitus capsusque » sermonibus videretur. Denique in illo altercationis mutuæ quasi duello totius » ita negotij veritas claruit, vt neuter vlterius Princeps cunctaretur repudiatā par- » te Octauiani D. Alexandrum recipere & cum Regnis sibi subditis ei de cætero in » iis quæ Dei sunt tanquam Papæ Patri parere. Prænominatis ergo schismaticis » cum confusione & dedecore discedentibus Principes & Pontifices nostri la- » tā solemniter in schismaticos excommunicationis sententiā soluerunt conuen- » tum.

» Antequam verò Alexandri fortuna stabilis esset, diu Reges vacillasse ex historia temporis intelligimus: ait enim Radewicus l. 4. c. 74. sub finem *Henricum Regem Anglorum per litteras & legatos suos consensisse*, vt Octauianus Pontifex haberetur. Scribit tamen Petrus Blesensis ab Henrico II. Anglorum Rege Ludouicum Franciæ ad Alexandri partes adductum, & vacillantem ab eo confirmatum: sic enim ille Ep. 144. ad Cœlestinum Papam. *Cum prænominatus*, inquit, *Fridericus fautor schismatica dissensionis & author contra Alexandrum Tertium Canonicè sicut scitis electum in partem apostata Octauiani coniurasset, atque sub illa schismatis concussione generaliter vbique terrarum Ecclesia laboraret, Reges Franciæ & Angliæ variis*

ex vtraque parte legatoribus tentabantur; cumque sententia Regis Francorum, consiliorum varietate, cui faueret parti fluctuans & dubia vacillaret, Rex Henricus dolens Christi tunicam diutius scindi, primus Alexandro Papæ consensit, multaque cautela trahens Regem Francorum pariter ad consensum Apostolicum suis muniuit consiliis & firmauit auxiliis, & sic nauem Petri sub certo discrimine naufragantem in securâ litteris statione locauit. Hæc apud Castrum Radulfi vidimus. Sed hac de re infra pluribus.

Hoc anno M. Petrus Lombardus post longam litterarum tam secularium quàm Diuinarum professionem Episcopatus parisiensis adiit possessionem ex spontanea Philippi Archidiaconi & Ludouici Regis fratris cessione, qui à maiori Canonicorum parte electus fuerat, vt notat Paulus Æmilius in vita Ludouici. Ille vulgò *Magister Sententiarum* appellabatur. Scripsit enim 4. Libros sententiarum Theologicarum (quanquam eos quoque sibi vindicauit eodem tempore Banduinus quidam, etiam Theologiæ professor) quibus confutaret errores Græcorum de Trinitate & processione Spiritus S. maximè verò Berengarianorum, Petro-Bruisianorum, qui sacramenta impugnabant, Gilberti Porretani, Abaëlardi & sectatorum. Fuit tamen & ipse hæreseos insimulatus apud Alexandrum Pontificem, quod docuisset Christum vt hominem non esse aliquid, eiusque libri prohibit fuerunt; quam in rem extat eiusdem Alexandri ad Vvillielmum Senonensem Archiepiscopum Epistola, quam infra referemus.

M. Petrus Lombardus Episcopus Paris.

Eodem quoque anno Ludouicus Rex amplissimum priuilegium concessit Monachis San-Maglorianis, qui anno 1138. ex Cœnobio sancti Bartholomæi ad Palatium posito migrauerant ad ædem S. Georgij in Campellis sitam, vbi vetus erat eorum cœmiterium: tuncque priscum nomen resumpsit ædes S. Bartholomæi; antiquitus *Regum Capella*, nunc Ecclesia parochialis, quæ quidem neque postquam Hugo Capetus exulantem excepit *Saluatorem* Episcopum Dolensem & Maclouiensem cum corporibus sanctorum Samsonis, Maglorii & aliorum an. 975. Monachosque ibi constituit, destitit esse *Regia Capella*, vt & Abbas S. Maglorii fuit *Archicapellanus*. Cuius rei Ludouicus in priuilegio sequenti meminit.

In Nomine Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu-Christi Ego Ludouicus D. G. Francorum Rex Ecclesiæ S. Maglorij in perpetuum... Abbas S. Maglorij Petrus nomine nostram adiit præsentiam rogans & obnixè postulans præceptum firmitatis fieri tam de rebus quæ piè ab Antecessoribus nostris Regibus, Hugone videlicet eiusdem Monasterij fundatore & ædificatore & aliis erant concessæ, quàm de his quæ à nobis videbantur esse collatæ... Etenim Prior Ecclesiæ S. Bartholomæi atque Maglorii antiquitus *Capellanus* Regum constitutus est, & ad hoc 4. præbendæ ei sunt attributæ, volumus vt in horreo & Cellario B. Mariæ Parisiensis, vbi est vna illi designata, similiter in horreo & Cellario S. Germani, vbi alia constituta est, frumentum & vinum pro reditu illarum habeat & sine molestia recipiat. Vbicunque autem extra Parisius fuerimus, si illic Abbas aduenerit, de nostro vt mos est, plenam procurationem habebit... Acta Parisius publicè an. ab incarnatione D. 1159 adstantibus in palatio nostro quorum subtitulata sunt nomina & signa S. Comitis Theobaldi Dapiferi. S. Guidonis Cubicularii. S. Mathæi Camerarii. S. Mathæi Constabularii. Data per manum Hugonis Cancellarii.

Regia Capella S. Bartholomæi.

Eodem anno obiit Ansculphus de Petra Fonte, Gall. *de Pierre-fons* Episcopus Suessionensis, eique successit M. Hugo de Campo-Florido celeberrimus olim in Academia Parisiensi litterarum secularium, deinde Theologiæ professor, hisce vero temporibus Regis Regnique Cancellarius: vt ex superioribus Ludouici Litteris patet.

Ad hunc vsque annum perduxit Historiam Pontificum & Comitum Engolismensiũ Quidam Canonicus Ecclesiæ Engolismensis, qui post Ademarum de primis Academiæ Parisiensis Professoribus sic scribit c. 8. ordine tamen interturbato. *Defuncto Lanno suscepit Helias Scotigena Cathedrã Engolismensem, qui in Gallia mirificè scholas rexit. Hic attulit sacrosanctum corpus sanctissimi Martyris Benigni Engolismam, quo tempore Caluus Imperiale solium ascendit: sub quo Rege Helias Scotus è vita egreditur. ita siquidem inuenitur in quodam libro Scotigenam fuisse Doctorem in Gallia. Beda docuit Simplicium & Simplicius Rabanum qui à transmarinis oris ab Imperatore Carolo vocatus in Pontificem Franciæ promouetur. Qui Alcuinum docuit. Alcuinus Maragdum, Maragdus*

Theodulfum Aurelianensem Episcopum, Theodulphus Heliam Scotigenam Engolismensem Episcopum, Helias Henricum, Henricus Remigium & Hugbaudum haredes Philosophiæ reliquit.

1160. Anno tandem 1160. vbi clarius de Alexandri III. promotione constitit, primus vt aiunt, Henricus Rex eum pro Pontifice agnouit, eique Angliam subiecit, annitentibus inter cæteros Philippo Bonæspei & Arnulfo Lexouiensi, qui fluctuantem Regis animum ad ipsius partes demum adduxerunt: qua de re extant vtriusque ad Alexandrum Epistolæ. Philippus quidem in 2. tom. Spicilegii Dacheriani recentem dignitatem ei gratulatus significat à se conuentos Reges & partibus eius conciliatos. sic scribens.

Amantissimo in Christo Patri & Dom. Alexandro D. G. summo Pontifici & Vniuersali Papæ Frater Philippus de Eleemosyna modicum id quod est. Susceptis vestræ dignationis apicibus respirauit cor meũ, & tãquam corona spei quæ ornata est gloria, refloruit in spiritu meo iucunda serenitas, & Cathedratum vestrũ vlnis veræ dilectionis amplectens, supplicationem pro vobis exhibui deuotam bonorum omniũ largitori, sonuitque in commune actio & vox laudis & de vestra promotione carmen referimus Deo nostro, væ denunciamus homini per quem scandalum venit. Confidimus in misericordia conditoris, quia impetus partis ad nihilum deueniet tanquam aqua decurrens, & sicut cera quæ fluit, auferentur transgressores quia cecidit supereos ignis abominationis & non videbunt solem Iustitiæ Christum qui superbis resistit & humilibus dat gratiam. De reliquo Beatissime Pater, Celsitudini vestræ significo, quia nunc mandatum vestrum deuotione qua debui, sollicitudine qua opportuit & commendatione litteras vestras *D. Henrico Anglorum Regi cum reuerentia præsentaui, quas ipse benignè suscipiens habita cũ suis & vobiscum deliberatione vos in partem spiritualem summũque Pontificem cum omni alacritate susceptum obsequium & obedientiam suam per nos humiliter repræsentat.* Missurus enim ad vos est in breui nuncios suos. Hic paruitati nostræ contulit in mandatis, vt opus suum deuotæ sedulitatis ministerio præuenirem. Litteras autẽ generales, quas Prælatis Angliæ vniuersaliter destinatis, per fidelẽ virũ cũ venerabilibus Episcopis Gilberto Herefordensi & Hilario Cicestrensi studui delegare, qui personam vestram & opus vestrũ, quod asseritur, siue quantũ intelligimus fouent & diligunt, & studebunt negotiũ vestrum fideliter promouere. Continuato labore accessi ad deuotum filium S. Romanæ Ecclesiæ D. Regem Francorum, cuius sicut Catholicum Principem decet, fidelis affectus & prompta deuotio personam vestram & opus vestrum certa dilectione prosequitur, & sui sententiam iam operis exhibitione firmasset, nisi grauia eum impedimenta & causæ multiplices perturbassent. Ditigitur vobis nostro ministerio & suo spiritu dictata salutario, sed signaculo prouidentiæ conscientiæ suæ liber tegitur inuolutus, donec opportunum tempus occurrat, quo vobis tanquam patri & sincerè dilecto, imo & diligenter electo & commodè vobis conuenientes vterque vtiliter obedientiam suam & seruitium suum debita charitate cum triumpho iucunditatis exhibeat. Sed hoc ipsum per Dei misericordiam in ianuis est, quia inter ipsum & Regem Angliæ de reformatione pacis agitur & in breui credimus terminari. Quod inter manus virorum fidelium pro communi Regnorum concordia deuotè & fideliter agitatur... Scitote præterea quod Archiepiscopi & Episcopi omnes & Ecclesiæ Rectores in electione vestra vnanimiter consentiunt.

Similiter Arnulphus magnæ tum quoque apud Henricum authoritatis quid euicisset, ita scribit.

Benedictus Deus & pater Domini nostri I. C. qui Ecclesiam suam immaculatam scilicet sponsam dilecti filii tui miserabili semper benignitate diligit & conseruat. Licet enim ipsam aliquibus quandoque vexari patiatur iniuriis, facit tamen cum tentatione prouentum vt possit sustinere, nec vnquam portas inferi aduersus eam præualere permittit. Neque enim expedit, vt continuæ prosperitatis status eam insolentem reddat, vel otiositas negligentem, sed humilitatem conseruet afflictio, & vexatio tribuat intellectum. Et ei quidem omnia cooperantur in bonum, dum ipsa tanquam aurum in fornace probatur & ad augmentum coronæ cuncta proficiunt, dum eam vis aduersitatis fortiorem reddit, & malignitatis infestatio cautiorem. Ipse verò miserator & misericors Dominus ad tempora tribulationis vi-

res virtutis & consilij prouidet & præformat, qui temeritatis audaciam repellere valeant & malignitatis astutiam nouerint declinare. *Quod in sancta & gloriosæ recordationis Innocentio Papa satis euidenter apparuit, qui extollentem se aduersus omne quod dicitur aut quod colitur Deus, deiecit Hæreticum, quem nobilitas generis, quem diuitiarum cumulus, quem peccatrix eloquentia, quem prudentia secularis, quem denique secularium hominum fauor publicus attollebat. Praualuit in Athleta Dei veritas falsitati, & humilitati robusta superba cessit ambitio, & de iniquitate Iustitia triumphauit. Vidimus siquidem ipsum exaltatum & eleuatum sicut cedros Libani, & transiuimus, & ecce non erat: quæsiuimus & non est inuentus locus eius, quia nec inter mortuos tumulum, neque titulum meruit sepulturæ. Dominus autem sublimauit cornu Christi sui, vt in eo vnitas Ecclesiæ reformari posset, & Regnum ipsius omnibus dominari.* Memini Ego, nec id à vestra reor excidisse memoria, quantâ ad mandata eius Principes reuerentiâ mouerentur, quam sublimis extiterit, quantaque maiestate refulserit Ecclesia, quantùm in diebus illis Religio munda & immaculata profecerit, adeo vt plures hodie Religiosorum deserta contineant, quàm ferarum olim habuerint bestiarum. Arbitrabatur ille ad regendos homines vtendum potius sobriæ seueritatis disciplina, quàm remissæ misericordiæ lenitate, Deo potius quàm hominibus placere desiderans, ne ob gratiam hominum coram Deo posset contemptibilis apparere. Vnde & virtus eius semper inter aduersa maior enituit, nec tanta postmodum prosperitatis eius insignia claruerunt, quanta præcedentis aduersitatis adhuc magnalia celebrantur. Neque enim confidebat in homine, neque carnem ponebat brachium suum, sed potius confidebat in Domino, & erat Dominus fiducia eius. *Porro schismata hac in Ecclesia Rom. frequentius accidisse etiam Lateranensis Palatij pictura demonstrant, vbi Catholicorum Patrum pedibus pro scabello schismatici præsumptores adscripti sunt, vbi superborum & sublimium colla sapientia propriâ virtute conterit & conculcat.* Quod sanè ea ratione factum, vt sanctis Patribus cedat ad gloriam victoriæ restis adscriptio, in qua præsumptores illi vel compressionis pœnam sustinent vel præsumptionis veniam deprecantur. Vnde & S. Apostolatus vestri Cathedra sine scabello esse non debuit, sed nobiliore scabello debuit illustrari. Neque enim incerta vobis est aut longinqua victoria, sed humilitas verecundiæ vestræ punitur ad tempus, quæ congregatis in Spiritu S. Patribus distulit obedire. Pati etenim culpæ tenetur obnoxius, qui vocationem Domini præuenit; vel recusat oblatam. Redibit tamen in proximo Deo volente serenitas, & modica hæc ad radios veri solis nebula dissoluetur, redintegrata vnitate Catholica ab omni parte pedibus vestris Vniuersitas fidelis occurret. Interim autem quæcunque cæteros studia remorentur, quibuscunque desideriis profana trahatur ambitio, quantacunque temeritate detestabilis erumpat inuidia, ego minor licet omnibus, non minore tamen gaudio quàm cæteri gloriam vestræ promorionis amplector, & vos Apostolum Christi, Petri vicarium, Pastorem & Episcopum omnium qui Christiano nomine censentur agnosco, & vobiscum Catholicam profiteor vnitatem. Gaudeo itaque quoniam desideratus dies, dies scilicet exultationis illuxit quo reuera restitutam credimus virtutibus gratiam, virgam vitiis, terram Principibus, Ecclesiæ libertatem. Gaudeo, inquam, ex hoc nunc sermo Dei non erit alligatus, sed verbum eius quod in ore vestro verum est, quod impossibile credebatur, facili consummabit affectu. Properassem igitur iam ad pedes Beatitudinis vestræ amplectendos, vt ariditatem meam quasi copiosior de proximo benedictionis vestræ rigaret vbertas, nisi me zelus vtilitatis vestræ maximè tenuisset. Ex quo etenim promotionis vestræ auribus nostris veritas & opposita præsumptionis error innotuit, festinaui ad nostri notitiam Principis id perferre, vt vacantem animum eius fauore vestro, quibus debebam persuasionibus occuparem, ne nos qualibet occasione malignitatis astutia præueniret. Facilius etenim est animos occupare vacantes, quam ipsos à conceptis affectibus reuocare. Hæsit ille aliquandiu sed statim operante Spiritus S. gratia confirmatus nullum se alium quàm vos suscepturum hilari constantiâ constantique simul hilaritate promisit. In quo cum proximè de differenda vestrâ susceptione Imperatoris litteras accepisset, cui discurrentibus inuicem litteris & Legatis plurimâ videtur charitate coniunctus, ne preces eius spreuisse & in præiudicium eius festinasse videretur, generale quidem suppressit Edictum; sed nequaquam auarus aut linguam

» à litteratum nominisque vestri veneratione continuit, neque quemquam no-
» strum voluit contincere. Arbitratus est siquidem minus valituram pro vobis Edi-
» cti iactantiam, quàm operis veritatem: firma apud eum est & indubitata vestri
» Apostolatus authoritas, atque in quamcunque partem Cor prædicti Principis
» fuerit inclinatum, iste proculdubio non sequetur errantem. Mei autem studii
» erit omnes circa eum quasi vigilias obseruare, ne ora loquentium iniqua præ-
» ualeant, sed ipse in vestra, sicut semel incepit, obedientia perseueret. Felicem
» enim me, inquam, si vnquam in hoc vel in alio beneficentiæ vestræ gratus in-
» ueniar, vt deuotionis meæ saltem inter cæteros aliquando velit vestra dignatio
» reminisci.

Ex haece Epistola intelligimus Henricum Angliæ Regem omnino quidem in Alexandri partes propendisse, noluisse tamen Edicto publico eum pro vero Pontifice agnoscere, ne Imperatoris sibi aliàs amici animum offenderet; arbitraturus temporis mora Alexandri causam conualituram: non vetuisse vero ne subditi sui ad eum scriberent, aut ab eo litteras acciperent. Alexander autem ad hasce Arnulfi litteras rescripsit in hunc modum.

» *Alexander* Episcopus Seruus Serui. Dei Venerabili fratri Arnulfo Lexoniensi
» Episcopo Sal. & Apost. bened. Litteras à tua nobis prudentia destinatas tanto hi-
» lariori mente suscepimus, quanto de vberiori pinguetudine Caritatis & ampliori
» feruore deuotionis eas nouimus processisse. Quas & nos ipsi attentè satis ac dili-
» genter inspeximus, & vt conceptæ dilectionis integritas & probatæ fidei certitu-
» do in tenebris non lateret, sed fieret ignorantibus manifesta, eas in Fratrum no-
» strorum auditorio publicè fecimus recitari. Ipsæ profecto & deuotissimi contine-
» bant puritatem animi, nec minus luculentam profundi pectoris eloquentiam re-
» dolebant. Nouimus autem & immemores non existimus, qualiter sicut & ipsa tua
» scripta plenariè continebant, Diuæ ac Reuerendæ memoriæ Innocentio Papæ
» Antecessori nostro schismaticus ille qui & generositate naturæ rerum copia terre-
» narum, prudētia seculari & gratia labiorum mira æstimatione reddebatur insignis,
» nefaria temeritate successit, & innocentem noxius, fortis debilem, armatus iner-
» men, schismaticus Catholicum impugnabat. Cæterum ad quem fratres ipsa Deo
» miserante peruenerit, deuoti & fideles Ecclesiæ filii per gloriam meritorum, ma-
» li verò per suppliciorum grauamina cognouerunt. Quid etiam de aliis similia præ-
» sumentibus antea sæpenumero contigisset, tu tam facundè quàm eleganter in
» eisdem litteris expressisti. Temporibusque nostris optimus Deus voluit hære-
» ses suscitare, vt qui probati sunt, manifesti fiant, & vt per nostrum &
» aliorum Catholicorum studium & laborem granis & palcis in area Domini
» segregatis schismata & hæreses conterantur. Credimus siquidem & de gratia
» Diuina confidimus quòd in proximo sedatis fluctibus procellarum & vento-
» rum turbine propulsato dies nobis serenus & fulgidus arridebit. Et calca-
» tis inimicis Ecclesiæ tranquilla in portu Petri nauicula residebit. Persoluimus
» autem gratias omnium Conditori laudum præconia referentes, quod magnificum
» illum & serenissimum orbis Principem Henricum Regem Anglorum iudices fir-
» mum & stabilem in Catholicæ vnitate Ecclesiæ permanere, & quod per tuam
» præsertim inductionem in sancto proposito animum solidauit. Rogamus sanè vt
» ita vigil semper circa eum & solicitus perseueres, ne per frequentes vexationes
» Imperatoris & Nunciorum suorum à deuotione Ecclesiæ, & nostra quod absit,
» velit quomodolibet declinare. Volumus quidem te apud eundem Regem & Epis-
» copos atq; adiacentes personas quasi quendam Apostolum & Nuncium veritatis
» in illis partibus experiri. Circumpositos quoque & vicinos Episcopos, & tam Ec-
» clesiasticas quàm seculares personas, nobiles præcipuè ac potentes ad hoc ipsum
» efficaci studio & omni diligentia exhorteris. Nos enim personā tuā quàm sincera
» charitate in Domino diligamus atque ad honorem & exaltationem tuam, quam-
» que prompto animo desideremus intendere, per illum dilectionis feruorem quem
» circa te & ante promotionem nostram habuimus, discretionis tuæ prudentiam
» non credimus ignorare. Præterea qualiter Fridericus Romanorum Imperator
» auorum suorum sceleratissima vestigia subsecutus circa sacrosanctam Eccle-
» siam Rom. in præsenti se habeat & olim habuerit, & qualem circa eam animum
» gerat, qui vtique specialis eius patronus deberet & defensor existere, multis rerum

indiciis

indiciis à longis retro temporibus ad notitiam tuam non ambigimus peruenisse. " A tempore siquidem Antecessoris nostri piæ recordationis Adriani Papæ & ab " exordio dignitatis suæ cœpit S. Romanam Ecclesiam tanquam tyrannus opprimere & non mediocriter infestare. Archiepiscopos nempe & Episcopos à sede Apostolica redeuntes in ignominiam & detrimentū Ecclesiæ Plerunque capi turpiter & inhonestè præcepit, eosque fecit carceris custodiæ mancipari. Nos quoque in minori officio constitutos, qui cum venerabili fratre nostro B. nunc Portuensi Episcopo ad eum fuimus delegati, qualiter apud Bisontium ipse tractauerit, & quam indignè receperit, non est opus nos in præsenti referre, quia credimus te idipsum plenariè cognouisse. Viuente etiam prædicto Antecessore nostro Patrimonium B. Petri violenter inuasit, & eandem Rom. Ecclesiam visus est modis omnibus conculcare, ita quod à pluribus dicebatur & quasi fama communis habebat, quoniam eo superstite, Octauianum, qui semper fuit domesticus Ecclesiæ inimicus ordinare Apostolicum, imo Apostaticum si opportunitatem acciperet, intendebat. Quia vero illo viuente Omnipotens Deus non permisit eum conceptam vesaniam exercere, post mortem eius opportunitate concepta prædictum Octauianum schismaticum, Simoniacum & manifestissimum inuasorem, qui cum tribus tantum malitiæ suæ complicibus sicut totus pœne mundus agnouit, post Canonicam & vnanimem electionem nostram Mantum arripuit, & ita se damnabili præsumptione intrusit in tanta iniquitate modis omnibus manutenuit, & quidquid ille fecit solo, fauore, potentia & authoritate ipsius & Nunciorum suorum qui in vrbe præsentes extiterant, eum fecisse absque ambiguitate tenemus. Vnde ad confirmationem ipsius, imo vt omnem videretur in Ecclesia Dei authoritatem habere, Archiepiscopos, & alios Ecclesiarum Prælatos apud Papiam contra sacrorum instituta Canonum prout ei placuit, conuocauit. Ille autem sicut homo qui nec in Deo nec in iustitia confidebat, in ipsius Imperatoris præsentia per aliquot dies velut pro certo accipiens, insignia Pontificatus abiecit, sicut etiam in nostro & fratrum nostrorum conspectu, dum Romæ olim nos teneret inclusos, suam malitiam recognoscens facere voluit, ea quidem conditione seruata, vt nos ei postmodum reddere deberemus. Cumq; nos ea recipere sub hac conditione nollemus, ipse in sua pertinacia & damnabili præsumptione permansit. Cæterum vt prædictus Imperator Ecclesiam Dei suæ videretur subiugare & supponere ditioni; & eam in supremam redigere seruitutem, memorato Apostatico sicut dictum est, Pontificalia insignia reddidit & eum de Papatu quod est à seculis inauditum per annulum, vt dicitur, inuestiuit. Quosdam etiam Episcopos aliis discretioribus & honestioribus occulte de illo Conciliabulo fugientibus & reuerentiam exhibere laicali violentiæ tyranica oppressione coëgit. Sic enim Reges & Principes diuersarum Partium sibi intendit tum spirituali tum materiali gladio subiugare, si in hac parte quod absit, nefandissimum eius propositum præualeret. Datum Anagniæ Kal. Apr.

Hisce rationibus & argumentis conabatur Alexander Reges, Principes & Ecclesiarum Prælatos ab Octauiani & Imperatoris partibus auertere. Quanquam vero Henricus Anglorum Rex videatur primus Alexandro adhæsisse & Ludouico Regi præiuisse: vt ex Petro Blesensi supra retulimus: contrarium tamen scribit Theubaldus Cantuariensis Archiepiscopus ad Henricum Angliæ Regem apud Saresberiensem Ep. 48. Ille enim vtitur exemplo Ecclesiæ Gallicanæ, quæ iam agnouerat Alexandrum, vt ad eum similiter pro vero Pontifice habendum, Regem suum impellat. Sic ergo habet.

Ecclesia Gallicana, sicut nobis veridica relatione innotuit, recepit Alexandrum, ab Octauiana recessit. Quod autem ad humanum spectat examen, meliori & saniori parti videtur adhæsisse, cum omnibus constet, quod persona Alexandri honestior est, prudentior, litteratior, eloquentior. Causa eius ab omnibus inde venientibus sincerior, iustior prædicatur. Et quamuis neutrius illius adhuc nuncium aut scriptum viderimus, scimus tamen quòd omnes Nostrates, si vester consensus affuerit, proniores sunt in partem Alexandri. Audiuimus autem quod Imperator vos in partem Octauiani trahere conatur: sed absit, vt in tanto periculo Ecclesiæ pro amore & honore hominis faciatis, nisi quod crederetis Domino placiturum.

Nec decet Maiestatem vestram si placet vt in tota Ecclesia Regni vestri superponatis hominem qui sine electione, vt publicè dicitur, sine gratia Domini, per fauorem vnius Imperatoris tantum honorem ausus est occupare. Nam tota fere Ecclesia Rom. in parte Alexandri est. Incredibile autem est, quod pars illa possit obtinere praeualere per hominem, cui iustitia deest, cui Dominus aduersatur. Eos vero in humili casu praeualuisse crebra recolimus lectione, quos Gallicana recepit & fouit Ecclesia, & infelicem exitum eorum quos tentationis impetus introduxit. Sic obtinuerunt temporibus nostris Innocentius aduersus Petrum, Calixtus aduersus Burdinum, Vrbanus aduersus Vvibertum, Paschalis aduersus tres Albertum, Maginulfum, Theodoricum; & multi similiter in diebus Patrum. Nobis ergo prouideat dignatio vestra, vestrumque in partem illam Deus declinet assensum, qua iustitia veritati innititur.

Ex his ergo colligitur Gallicanam Ecclesiam in agnoscendo Alexandro praeiuisse Anglicanae, non huius exemplum secutam. Quam multi autem viri Docti pro alterutra parte scripserint, ex eo patet, quod diuturnum fuit hoc schisma, & Reges diu incertos tenuit: maximè verò cum ad litis definitionem habita sunt Concilia, in iis pro & contra multa fuerunt dicta & obiecta: vt infra dicemus.

In partibus tamen Alexandri constantiores fuerunt Angli, & Octauianum variis scommatis prosciderunt. In eum leguntur hice versus apud Mattheum Parisiensem in vitis 23. Abbatum S. Albani.

Guido de Crema Io & Hannes sunt Anathema:
Nunquid peccaui? nunquid malè grammaticaui?
Schismatici praui, si nomen schismaticaui.

Qui versus facti sunt contra Guidonem de Crema & Ioannem de S. Martino Cardinales praecipuos Octauiani fautores. Porro Alexander aliquandiu demoratus est in Ditione Regis Siculi, cuius fauore fouebatur, inquit Neubrigensis, praestolans opportunitatem transeundi in Gallias, quò anno sequente 1161. transiit, vt suo loco dicemus. Ab eo verò missi fuerant ad Ludouicum tres Cardinales, Otho seu Odo, Vvillielmus Papiensis, & Henricus Pisanus, vt securam in regno suo sedem obtinerent.

Eodem anno Ludouicus post mortem coniugis Hispaniae Regis filiae, ex qua nullam susceperat prolem masculam, quam Vincentius post Robertum Antissiodorensem ait fuisse *Faeminam vita laudabilis, actibus claram, moribusque perornatam,* Adelam Theobaldi Comitis Campaniae filiam in coniugem accepit, quam Hugo Senonensis Archiepiscopus Parisiis in aede B. Mariae Parisiensis, Dioeceseos Patronae coronauit: qua de re sic scribit Robertus Antissiodorensis in Chronico. *Ipso anno mortua est Regina Franciae filia Imperatoris Hispaniae, faemina vitae laudabilis actibus clara, moribus perornata. Rex vero Ludouicus consilio Procerum suorum accepit in coniugem filiam bonae memoriae venerabilis Comitis Theobaldi, quam postmodum praedictus Hugo Senonensis Archiepiscopus Parisius Reginam vnxit, ipsamque cum Domino suo Ludouico ipsa die praesentibus tribus Cardinalibus, Othone videlicet, & Vvillielmo Papiensi atque Henrico Pisano in Ecclesia B. Mariae coronauit: & in eadem Ecclesia ipsis Cardinalibus & multis aliis praesentibus Missae officium solemniter celebrauit, quod factum valde displicuit Remensi Archiepiscopo & eius Episcopis.*

Eodem anno teste Mathaeo Parisiensi celebratum est matrimonium inter filium Regis Anglorum septennem & filiam Ludouici Regis Franciae triennem, authoritate eorundem Cardinalium Henrici Pisani & Vvillielmi Papiensis sedis Apostolicae Legatorum 4. non. Nouemb. apud Burgum. Notat quoque idem author Mariam Abbatissam de Rumesia filiam Regis Stephani eodem anno nupsisse Mathoeo Comiti Boloniae & duas illi peperisse filias: ob idque Thomam Regiae Cancellarium nuptiis eiusmodi aduersantem adinstar Ioannis Baptistae multa mala fuisse perpessum. Eodem quoque anno Theobaldus Cantuariensis Archiepiscopus vir supra omne meritum fato communi functus est, & Thomas Cancellarius ei suffectus.

Origo Valdensium Haereticorum. Eodem quoque anno aut circiter orta est haeresis & secta Vvaldensium hoc modo. In oppido Vvaldensi Matchiae Lugdunensis quidam Ciuis diues nomine Pe-

trus, cognomine *Vualdus*, vel *Vualdensis* ab oppido, cum vel audisset vel legisset ex præcepto Domini vendenda esse omnia bona & eroganda pauperibus Math. 19. existimauit desiisse omnino vitam Apostolicam in Ecclesia esse à temporibus Siluestri Papæ, cum scilicet proprias habere cœpit possessiones. Itaque illam reuocare proposse suo studuit, & bonis propriis venditis ac distributis ad sustentationem pauperum vitam ipse pauperrimam ducere aggressus est. Quo exemplo multi diuites ad idem pro amore Christi faciendum excitati sunt: inter cæteros verò quidam Ioannes de Lugduno Ciuis Lugdunensis, qui morte Conciuis cuiusdam ditissimi subitaneâ territus, venditis bonis se præfato Petro adiunxit. Cuius rei fama & exemplo complures permoti voluntariorum pauperum numerum vehementer auxerunt.

Addiderunt pauperi vitæ prædicationem Diuini verbi, quanquã essent magna ex parte illiterati, quia Apostolos etiam rudes & omnino litterarũ expertes prædicasse dicebant. Non sunt tamen id muneris obire ausi antequam à Romano Pontifice prædicandi licentiam petiissent. Igitur Romam proficiscuntur, mentem consiliumque suum aperiunt: at repulsam patiuntur, quia visum est non esse tutum fidelium animas illiteratis committere. Reuersi, nihiloque prudentiores aut humiliores facti contempta Pontificis Clerique authoritate prædicant, clericos moresque sacerdotum innumeris onerant opprobriis: in luxum verò, in diuitias & nimias eorum possessiones acrius inuehuntur, à persoluendis decimis populum eximunt: atque ita sibi conciliata probitatis fama confessiones audiunt, pœnitentias iniungunt, à peccatis absoluunt, tantoque licentius, quod Laici eos exteriori pietatis specimine præfulgere videntes, se melius & efficacius per eos absolui, quam per proprios sacerdotes crederent. Itaque dici non potest quam breui tempore secta illa inoaluerit, quæ varias in opiniones deinde abiit nec mirum: cum enim eorum plerique Idiotæ essent, sacras scripturas pro suo quisque captu & arbitrio explicabant. His se adiungunt Petro-Bruisiani & Henriciani, dicti Albigenses & cæteri Vascones hæretici, quos D. Bernardus voce, sermonibus & scriptis confutarat quidem, at non omnino extinxerat.

Illi autem communiter Doctores & Vniuersatum Magistros tanquam bufones tumidos contemnebunt & scientiarum vanitate inflatos, se vero humiles Christi confessores appellari volebant.

Crescente igitur numero sectatorum varias Prouincias & Regna peragrarunt, constitueruntque ipsi sibi Episcopos, Ecclesias scholasque proprias: adeo vt in vna Diœcesi Pictauiensi fuerint eorum 41. scholæ teste Rainero. Qui cum illis per annos 17. commoratus, agnita tandem eorum impietate & fatuitate hæresim publicè abiurauit & ad Dominicanos se contulit. Scribebat ille circa an. 1230. ait vero *longè plures illorum scholas fuisse quam Theologorum, & plures auditores qui publicè disputabant & populum ad solennes disputationes conuocabant, in foro & in campis prædicabant & in tectis, & non erat qui eos impedire auderet propter potentiam & multitudinem fautorum ipsorum.*

Variis autem illi nominibus processu tẽporis appellati sunt, *Vualdenses, Cathari Cataphrygi Publicani, Popelicani, Paterini, Piphres, Tisserani, Bulgares.* Aduersus eos scripsit disertissimè sermones multos Ecbertus Abbas S. Florini Ord. Bened. diœcesis Treuerensis Frater B. Elisabethæ Virginis Abbatissæ Schonaugiensis, qui hoc seculo floruit: sic autem de iis initio habet. *Hos nostra Germania Catharos, Flandria Piphles*, forte Pifres, *Gallia Tizerans*, seu potius *Tisserans, ab vsu texendi appellat.* Coloniæ & alibi malum semen spargere cœperunt, & vix inde expelli potuerunt, licet summo labore anniteretur Rainaldus de Dasselle Imperatoris Friderici Cancellarius, & Coloniensis Archiepiscopus vir summa pietate & doctrina atque eloquentia præditus pestem illam procul à se & à ciuitate sua remouere. Ibi tres præcipuè Magistros habebant, Arnoldum, Marsilium & Theodoricum viros in disputando acutissimos.

Cæsarius Heisterbakensis plurima refert pertinaciæ eiusmodi Hæreticorum exempla, præsertim Arnoldi ipsius qui Discipulos suos ad ignem damnatos in tormentis consolabatur, suam ipse manum voracibus flammis imponens. Sic igitur ille l. 5. c. 19. *Circa illa tempora sub Archiepiscopo Raynaldo* (qui an. 1159. factus est Archiepiscopus & anno 1167. decessit) *Colonia plures sunt Haretici comprehensi, qui à*

" litteratis vitiis examinati & victi per Iudicium seculare damnati sunt. Data senten-
" tia cum ducendi essent ad ignem, vnus illorum Arnoldus nomine, quem cæteri
" Magistrum suum fatebantur, sicut narrauerunt qui interfuerunt, panem & peluium
" cum aqua sibi dari petiuit. Quibusdam volentibus vt hoc fieret, viri prudentes
" dissuaserunt dicentes aliquid hic fieri posse opere Diabolico, quod infirmis esset in
" scandalum & in ruinam. A. Quid ergo actum de Hæreticis Coloniensibus? C.
" ducti sunt extra Ciuitatem & iuxta Cœmiterium Iudæorum simul in ignem mis-
" si. Qui cum fortiter arderent, multis videntibus & audientibus Arnoldus semiu-
" stis Discipulorum Capitibus manum imponens ait, *Constantes estote in fide vestra,*
" *quia hodie eritis cum Laurentio.* Cum esset inter eos virgo quædam speciosa sed hæ-
" retica & quorundam compassione ab igne subtracta, promittentium vel quia eam
" viro traderent, vel si hoc magis placeret, in Monasterio Virginum locarent, cum
" verbo tenus consensisset, iam extinctis Hæreticis terentibus se dixit, *Dicite mihi*
" *vbi iacet seductor ille?* cumque ei demonstrassent M. Arnoldum, ex manibus illo-
" rum elapsa, facie veste tectâ super extincti corpus ruit, & cum illo in infernum
" perpetuò arsura descendit.

Transierunt quoq; in Angliam nebulones isti & Oxoniæ damnati sunt: quid verò ibi fecerint quæq; fuerint eorũ dogmata, non alienum erit ab Historia nostra, ex Vvillielmo Neubrigensi referre, qui de iis fusè agit lib. 2. c. 13. *Iisdem diebus*, inquit,
" nempe circa an. 1160. *Erronei quidam venerunt in Angliam*, ex eorum vt creditur ge-
" nere, quos vulgo Publicanos vocant. Hi nimirum olim ex Gasconia incerto au-
" thore habentes originem, regionibus plurimis virus suæ perfidiæ infuderunt.
" Quippe in latissimis Galliæ, Hispaniæ, Italiæ, Germaniæque Prouinciis tam
" multi hac peste infecti esse dicuntur, vt secundum Prophetam multiplicati esse
" super numerum arenæ videantur. Denique cum à Præsulibus Ecclesiarum &
" Principibus Prouinciarum in eos remissius agitur, egrediuntur de caueis suis vul-
" pes nequissimæ, & prætentâ specie pietatis seducendo simplices, vineam Domi-
" ni Sabaoth tanto grauius quanto liberius demoliuntur. Cum autem aduer-
" sus eos igne Dei fidelium zelus succenditur, in suis foueis delitescunt, mi-
" nusque sunt noxii, sed tamen occultum spargendo virus nocere non desi-
" nunt.

Anglia ope Francorum ab Hæresi olim liberata.

" Homines Rusticani & Idiotæ atque ideo ad rationem hebetes, peste verò illâ
" semel haustâ ita imbuti, vt ad omnem rigeant disciplinam: vnde rarissimè con-
" tigit eorum aliquem, cum è suis latebris proditi extrahuntur, ad pietatem con-
" uerti. Sanè ab hac & ab aliis pestibus Hæreticis immunis semper extitit Anglia,
" cum in aliis mundi partibus tot pullulauerint hæreses. Et quidem hæc insula cum
" propter incolentes Britones Britannia diceretur, Pelagiũ in Oriente Hæresiarcham
" futurum ex se misit, eiusque in se processu temporis errorem admisit. Ad cuius
" peremptionem Gallicanæ Ecclesiæ pia prouisio semel & iterum beatissimum di-
" rexit Germanum. At vbi hanc insulam expulsis Britonibus natio possedit Anglo-
" rum, vt non iam Britannia sed Anglia diceretur, nullius vnquam ex ea pestis hæ-
" reticæ virus ebulliuit: sed nec in eam aliunde vsque ad tempora Regis Henrici
" II. tanquam propagandum & dilatandum introiuit. Tunc quoque Deo propicio,
" pesti quæ iam irrepserat, ita est obuiatum, vt de cætero hanc ingredi vereren-
" tur.

De Hæreticis.

" *Erant* autem tam viri quàm fœminæ paulò amplius quàm triginta, qui dissimu-
" lato errore, quasi pacificè huc ingressi sunt propagandæ pestis gratia Duce quo-
" dam Girardo, in quem omnes tanquam Præceptorem ac Principem respiciebant.
" Nam solus erat aliquantulum litteratus: cæteri verò sine litteris & idiotæ, homi-
" nes planè impoliti & rustici, Nationis & linguæ Teutonicæ. Aliquandiu in An-
" glia morantes vnam tantum mulierculam venenatis circumuentam susurris, &
" quibusdam vt dicitur, fascinatam præstigiis suo cœtui aggregauerunt. Non enim
" diu latere potuerunt, sed quibusdam curiosè indagantibus, quod peregrinæ es-
" sent sectæ, deprehensi tentique sunt in custodia publica. *Rex verò nolens eos in-*
" *discussos vel dimittere vel punire, Episcopale præcepit Oxoniæ Concilium congregari. Vbi*
" *dum solenniter de Religione conueniuntur, eo qui litteratus videbatur, suscipiente cau-*
" *sam omnium & loquente pro omnibus, Christianos se esse & doctrinam Apostolicam ve-*
" *nerari responderunt. Interrogati per ordinem de sacra fidei articulis; de substantia quidem*

superni Medici recta, de eius verò remediis, quibus humanæ infirmitati mederi dignatur, id est diuinis Sacramentis peruersa dixerunt, sacrum Baptismi, Eucharistiam, Coniugium detestantes, atque vnitati Catholicæ quam hæc Diuina imbuunt subsidia, ausu nefario derogantes. Cumque sumptis de Scriptura Diuinis vrgerentur testimoniis, se quidem vt instituti erant credere, de fide verò sua disputare nolle responderunt. Moniti vt pœnitiam agerent, & corpori Ecclesiæ vnirentur, omnem consilij salubritatem spreuerunt.

Minas quoque vt vel metu resipiscernet, deriserunt, verbo illo Dominico *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est Regnum Cælorum.* Tunc Episcopi, ne virus hæreticum latius serperet, præcauentes, eosdem publicè pronunciatos hæreticos corporali disciplinæ subdendos Catholico Principi tradiderunt. Qui præcepit hæreticæ infamiæ characterem frontibus eorum inuri, & spectanti populo virgis coërcitos vrbe expelli, districtè prohibens, ne quis eos vel hospitio recipere, vel aliquo solatio confouere præsumeret. Dictâ sententiâ ad pœnam iustissimam ducebantur gaudentes non lentis passibus præcedente magistro eorum & cantante. *Beati eritis cum vos oderint homines.* In tantum deceptis à se mentibus seductorius abutebatur spiritus. Illa quidem muliercula quam in Anglia seduxerant, metu supplicij discedens ab eis, errorem confessa reconciliationem meruit. Porro detestandum illud Collegium cauteriatis frontibus iustæ seruituti subiacuit, eo qui primatum gerebat in eis ob insigne Magisterij, inustionis geminæ, id est in fronte & circa mentum dedecus sustinente. Scissisque cingulo tenus vestibus publicè cæsi & flagris resonantibus vrbe eiecti algoris intolerantiâ (hiems quippe erat) nemine vel exiguum misericordiæ impendente miserè interierunt. Huius seueritatis pius rigor nun solùm parte illa quæ iam irrepserat, Angliæ Regnum purgauit, verum etiam ne vlterius irreperet, incusso hæreticis terrore præcauit.

Nec erit adhuc extra rem referre, quæ de hisce Publicanis refert Radulphus Cogeshalensis Monachus Anglus accidisse Remis tempore Guillelmi de Campania Archiepiscopi, nempe circa an. 1180. leguntur autem prædicti Radulfi verba ex M. S. transcripta in Notis Ioan. Picardi ad locum præallatum Vvillielmi Neubrigensis.

Alia Historia Publicanorum.

Temporibus Ludouici Regis Franciæ qui genuit Regem Philippum, cum error quorundam Hæreticorum, qui vulgo appellantur Publicani per plures Galliæ Prouincias proserperet, prodigiusum quiddam in vrbe Remensium contigit, de quadam senili muliere hac peste infecta. Cum enim D. Guillelmus eiusdem vrbis Archiepiscopus & auunculus Regis Philippi cum Clericis suis spatiandi gratia obequitaret, Quidam ex Clericis eius scilicet M. Geruasius Tillebertiensis videns quandam puellam in vinea solam deambulantem, lubricæ iuuentutis curiositate ductus diuertit ad eam, sicut ab ore eius audiuimus postea, cum Canonicus esset. Quam salutans & vnde, cuius esset filia & quidnam ibi sola ageret, diligenter inquirens, cum eius pulchritudinem diutius attendisset, hanc tandem de amore lasciuo curialiter affatur. Cui illa simplici gestu & quadam verborum grauitate respondet, vix iuuenem respicere volens: *Nunquam velit Deus* ô bone adolescens, vt tua amica siue alicuius hominis existam? quia si Virginitatem amisissem & Corona semel corrupta esset, æternæ damnationi proculdubio absque omni remedio subiacerem. Quod audiens M. Geruasius intellexit protinus hanc esse de illa impurissima secta Publicanorum, qui illo in tempore vbique exquirebantur & perimebantur, sed maximè à Philippo Comite Flandrensium, qui iusta crudelitate eos immisericorditer puniebat. Nonnulli verò etiam in Angliã aduenerant, qui apud Oxenefordiam deprehensi iubente Rege Henrico II. clauo candenti in frontibus deformiter sanè signati & effugati. Dum itaque prædictus Clericus cũ puella de tali responso confutando altercaretur, superuenit Archiepiscopus cum suis qui controuersiæ subortæ causam agnoscens iussit puellam comprehendi & secum in vrbem adduci. Quam coram Clericis suis alloquens, & plures authoritates & rationum argumenta pro confutando errore proponens, respondit illa se nequaquam adhuc fuisse instructam, vt tantas obiectiones posset refellere, sed habere se quandam Magistram in vrbe confessa est, quæ omnium obiectiones facillimè suis rationibus refelleret. Cuius nomen & habitationis locũ cum indicasset, confestim à Ministris quæsita & inuenta coram Archiepiscopo sistitur. Quæ multis

Res gesta Remis.

„ Quæstionibus & authoritatibus Diuinarum scripturarum & ab ipso Archiepiscopo & à Clericis vndique pulsata quæ tantum errorem conuincerent, ita omnes authoritates piolatas quadam sinistra interpretatione peruertebant, vt satis patenter cunctis innotuerit spirirum totius erroris per os eius fuisse locutum. Ad omnes siquidem authoritates & historias tam veteris quam noui testamenti quæ ei obiiciebantur, tam facilè, tam memoriter respondebat, tanquam omnium scripturarum notitiam esset adepta, & in huiuscemodi responsionibus semper exercitata, veris falsa commiscens, & veram fidei nostræ explanationem quodam pernicioso intellectu deludens. Cum autem vtrarumque mentes obstinatæ nec minis nec blandiciis aut vllis allegationibus vel scripturarum authoritatibus ab errore suarum propositionum reuocari possent, reclusæ sunt in ergastulo carceris vsque in crastinum diem. Quæ coram Archiepiscopo & omni Clero ac in præsentia nobilium virorum in Aula Archiepiscopali reuocatæ pluribus iterum allegationibus de abrenunciando errore publicè conueniuntur. Quæ cum salutaribus monitis nulla ratione acquieuissent, sed in errore iam semel concepto immobiliter perstitissent, communi Consilio decretum est, vt flammis concremarentur. Et iam igne in ciuitate accenso cum ad pœnam adiudicatam à Ministris trahi deberent, ait illa malefici erroris Magistra. *O Insensati & iudices iniusti! putatis ne quod me ignibus vestris concremabitis! iudicium vestrum non formido & ignem præparatum non perhorresco.* Et hæc dicens concitè glomum fili extraxit & extra quandam magnam fenestram proiecit, capite fili in manibus retento, eunctisque audientibus voce sonora dixit, *recipe.* Ad quod verbum mox è terris eleuata glomum agili volatu cunctis aspicientibus extra fenestrã subsecuta est, malignorum spirituum ministerio vt credimus subuecta, qui quondam Simonem Magum in aëra sustulerunt. Quo autem illa malefica deuenerit, vel ad quem locum transportata fuerit, ab aspicientibus omnino sciri non potuit.

„ Puella vero nondum ad tantam sectæ illius væsaniam pronecta cum remansisset, & nec rationum persuasione, nec diuitiarum sponsione ab incepta obstinatione reuocari potuisset, igne consumpta est non sine admiratione multorum, eum nulla suspiria, nullos fletus, nullum planctum emitteret, sed omne flagrantis incendii tormentum constanter & alacriter perferret instar Martyrum Christi, sed dispari causa, qui olim pro Christianâ Religione à Paganis trucidabantur. Homines hi huiusmodi impurissimæ sectæ mori magis eligunt quàm ab errore conuerti. Sed nihil simile habent Martyrum Christi constantia & istorum pertinacia. Quia mortis contemptum in illis pietas, in istis cordis duritia operantur.

„ *Asserunt* isti paruulos non baptizandos, donec ad intelligibilem perueniant ætatem, astruunt non orandum pro mortuis, nec sanctorum suffragia expetenda. Nuptias damnant, Virginitatem prædicant in operimentum suæ turpitudinis. Lac & quidquid ex eo conficitur, abhorrent, & omnem cibum qui ex coitu procreatur. Non credunt ignem purgatorium restare post mortem: sed statim animam corpore solutam ad requiem transire vel ad damnationem. Nullas sacras scripturas recipiunt, nisi Euangelia & Epistolas Canonicas. Rusticani homines sunt, & ideo nec rationibus conuincuntur, nec authoritatibus corriguntur, nec persuasionibus flectuntur, mori magis eligunt quam ab impiissima secta conuerti.

„ Aiunt & alij qui de eorum secretis inuestigauerunt, quod isti non credunt Deum res humanas curare, nec aliquam dispositionem vel potentiam in terrenis creaturis exercere, sed Apostatam Angelum quem & Lusabel nominant, vniuersæ corporali creaturæ præsidere & ad nutum eius cuncta terrena disponi. Corpus à Diabolo dicunt formari, animam vero à Deo creari, & corporibus infundi. Vnde fit vt semper quædam pertinax pugna inter corpus & animam geratur. Dicunt etiam nonnulli quod in subterraneis suis quædam nefanda sacrificia Lucifero suo temporibus agant constitutis, & quasdam sacrilegas turpitudines operantur.

Hæc de Hæreticis illis Radulphus. Petrus quoque ad Vallem Sernaiam Monachus testis eorundem oculatus scribens de Albigensibus c. 1. eos diuidit in tres Classes, quarum secunda, vt isti Publicani, reiiciebat sacramenta, & nomina-

tim ea quæ ab hoc authore designantur: tertia Iuramentum detestabatur & abhorrebat. Sed de Albigensibos ad annum 1178. & 1179.

Anno 1161 Alexander III. sibi metuens à Friderico, nec tutius putans vllibi fore sibi azylum quàm in Francia, dat ad Ludouicum Regem litteras Anagniæ 16. Kal. Feb. quibus ab eo auxilium fauoremque flagitat, vt pote cuius progenitores & maiores semper & ab omni æuo laboranti Ecclesiæ succurrere consueuerant.

1161.

Alexander Episcopus Seruus Seruorum Dei. *Charissimo in Christo filio Ludouico Illustri Francorum Regi Sal. & Apost. Bened.* Quantum Illustres & Magnifici Proaui & Progenitores tui Reges Francorum sacrosanctæ Rom. Ecclesiæ deuoti semper & obedientes extiterint, quanta ei commoda & deuotionis obsequia exhibuerint, Nos ex multis ac magnificis vtilitatibus quæ per eos sanctæ Dei Ecclesiæ prouenerunt, manifestè cognouimus, vt fratres nostri qui diutius sunt in Rom. Ecclesia conuersati idipsum plenius agnouerunt. *Tu verò Progenitorum tuorum laudabilis imitator existens, vt ita paternarum virtutum sicut & Regni heredem te veraciter exhiberes, ad eorum exemplum singularem & vnicam matrem tuam sacrosanctam Rom. Ecclesiam, ex quo Excellentia tua Regnum à Deo commissum est gubernandum, propensius dilexisti, in pressuris & necessitatibus suis ei fideliter adstitisti: & nihil vnquam fuit quod à deuotione & subuersione ipsius Regium potuerit animum reuocare. Ille siquidem Friderico qui pro sui Officij debito aduocatus Ecclesiæ & defensor deberet existere, aduersus eam crudeliter sæuiente, Tu sicut Princeps Christianissimus eam diligis & honoras, & ipsam sincero veneraris affectu.* Quæ vtique in omni tribulatione sua tam apud prædecessores tuos, quàm apud Te ipsum & optatæ portum quietis obtinuit, & refugium semper opportunum inuenit. *Gallicana quoque Ecclesia inter omnes* alias Orbis Ecclesias, quæcunque aliæ prouenientibus scandalis in tribulatione mutassent, *nunquam à Catholicæ matris Ecclesiæ vnitate recessit;* nunquam ab eius subiectione & reuerentiâ se substraxit, sed tanquam deuotissima filia firma semper & stabilis in eius deuotione permansit. Vnde ipsa Mater omnium & Magistra Romana Ecclesia Progenitores & Te ipsum inter cæteros Orbis Principes, Gallicanam quoque Ecclesiam speciali & singulari prærogatiua dilexit; ad honorem, incrementum & exaltationem vestram intendit, & in omnibus, in quibus secundum Deum potuit, vestræ satisfaciens voluntati, personas vestras propensius honorauit. Nullum siquidem in toto orbe terrarum Principem esse credimus quem Antecessores nostri & nos ipsi ampliori affectione diligere teneamur, & cui magis à nobis sit, quàm tuæ Celsitudini deferendum. Firmiter namque in cordis armario retinemus, & tam ex publica fama quàm ex Archiepiscoporum & Episcoporum Regni tui & Dilectorum filiurum nostrorum, H[illegible]ci, Vvillielmi & Odonis Cardinalium, quos pro necessitate Ecclesiæ, pro honore quoque & vtilitate Regni & tuâ ad partes illas destinauimus, transmissâ relatione cognouimus: qualiter sicut tu ipse hac vice nobis propriis litteris innuisti, ad receptionem nostram, quidquid alij facerent, Regium animum ab ipso principio efficaciter induxisti, vt alij sint exemplo tuo ad illud idem vehementius prouocati & in nostra deuotione succensi. Vnde & ab omnium Conditore, cuius gratia tuum propositum ita laudabiliter direxisti, præmium indeficiens tua excellentia obtinebit, & Nos ipsi quantum Gratia Diuina permiserit, Serenitati tuæ curabimus pro tantâ deuotione vtiliter respondere. Proinde sicut de prosperitate tua & commissi tibi Regni internâ affectione gaudemus; ita & de aduersitate, si quando quod Deus auertat, accideret, doleremus plurimum & vehementius grauaremur. Propositum siquidem & promptam admodum voluntatem habemus paci & quieti tuæ & Regni tuæ gubernationi commissi libenter intendere. Super his autem quæ nobis propriis litteris tua Excellentia indicauit, solicitè apud Nos deliberabimus & cum fratribus nostris tractabimus, & quidquid ad honorem Dei & Romanæ Ecclesiæ & tuum viderimus pertinere, curabimus libenter efficere. De quibus vtique per dilectum filium nostrum Fratrem Guidonem Maioris Monasterii Monachum Serenitati tuę plenius authore Deo viuâ voce in proximo respondere curabimus. Ad hæc venerabilem Fratrem nostrum Manassem Aurelianensem Episcopum, pro quo Nos Regia Celsitudo satis affectuosè rogauit, licet Quidam sinistra de eo nostris auribus susurrauerunt, etsi certum apud Nos esset, quod læsionem nobis aliquam intulisset, amore tamen

& interuentu tuo ſinceriâ volumus affectione diligere, & eum ſicut chariſſimum fratrem noſtrum, quantum cum Deo poſſumus, intendimus honorare, & in ſuis poſtulationibus libentius exaudire. Datum Anagniæ 16 Kal. Feb.

Cum autem id conſilii habere Alexandrum Imperator intellexiſſet, ſcripſit ad M. Hugonem de Campo-Florido Cancellarium Regni, rogans vt Regem ab eo ſuſcipiendo dimoueret.

„ Fridericus .. In veritate audiuimus, quod Rollandus quondam Cancellarius, „ quipropter fideles noſtros circa Romã non habet nec inuenit vbi caput ſuum re„ clinet, periculis maris ſeipſum cum ſuis pſeudo ſequacibus commiſerit, vt terram „ Francigenarum intret, eamque ſchiſmaticæ prauitatis errore, vt pote manifeſtus „ Dei & Eccleſiæ ac Imperii inimicus, commaculet & ſpoliet, vt etiam quomodo„ cunque corradat viginti mille libras & amplius, vnde Creditoribus ſuis debita per„ ſoluat, quia ſub alieno ære valde grauiter ipſe laborat. Rogantes itaque tuam di„ lectionem intimo & pleno affectu monemus, quatinus prædictum ſchiſmaticum „ noſtrum & totius Imperii atrocem inimicum nullo modo recipias, nec recipi ab „ aliquo permittas, Regique Francorum bona fide conſulas, ne ipſum, vel aliquem „ ſuis de Pſeudo-Cardinalibus vel nunciis recipiat. Tantum enim ac tale odium in„ ter noſtrum Imperium & ſuum Regnum exinde poſſet oriri, quod non de facili „ compeſcere poſſemus aut ſedare.

Hinc Ludouicus Regni ſaluti & incolumitati conſulens ita Alexandro aſylum præſtitit, vt tamen cum Imperatore de Conuentu celebrando ageret, in quo poſſent vtriuſque electi rationes pacificè audiri & examinari. Verum cum Imperator in Italiam contra Mediolanenſes properaret, dilatus eſt Conuentus ad an. ſequentem.

Interim verò Alexander conſcenſâ naui Montem-peſſulanum venit, ſtatimque de ſuo in Galliam & in eam vrbem aduentu certiorem facit Ludouicum datis apud Montem-peſſ. litteris 11. Kal. Maij quamque honorificè exceptus fuiſſet à Comite S. Egidii & aliis illius Prouinciæ Proceribus & Baronibus. Scripſit quoque ad Reginam, vt apud coniugem ſuum Ludouicum pro Eccleſiæ neceſſitate precatrix & auxiliatrix intercederet. Plurimum etiam eidem Pontifici contulit fama & exiſtimatio Arnulphi Lexouienſis ad conciliandos Procerum & Magnatum animos. Erat enim ille vir magnæ probitatis, & tam apud Reges quàm apud ordinem Eccleſiaſticum magnæ authoritatis.

Huic autem Pontifici primi omnium Ordinum Monachorum adhæſerunt Carthuſiani & Ciſtercienſes, vt in geſtis S. Anthelmi Epiſcopi Bellicenſis ſcribit author eiuſce temporis apud Surium tom. 3. die 26. Iunii. *Ordo Carthuſianus* pri„ mus ante omnes in Eccleſia occidentali, quemadmodum ſatis conſtat, Alexan„ drum pro Catholico & vero Pontifice habitum, eique præſtandam obedientiam „ confirmauit. Ecquis autem eius rei author fuit? nimirum Anthelmus & cum eo „ Gaufredus ſapiens & egregia facundia vir, atque in Diuinis ſcripturis eruditiſſi„ mus. Horum ſtudio, labore & opera effectum eſt, vt diu nutantes confirmati Prio„ res cæterique Charthuſiani Inſtituti fratres Pontifici Alexandro obedientiam pro„ mitterent. Atque ij ipſi permultos ordinis Eccleſiaſtici Prælatos & ſubditos „ illorum in ſchiſma propendentes, aut nutabundos & dubios ab errore reuocarunt „ & in ſana ſententia confirmarunt, Alexandrum Catholicum probantes, Octauia„ num reprobum reprobantes, reum condemnantes & ſchiſmaticum cum fautori„ bus exſecrantes. Imperator igitur qui non niſi ſua voluntate & authoritate Pon„ tificem creari volebat, cuius adminiſter erat non Dominus, iſtud de Anthelmo „ reſciuit veræque fidei cultorem & defenſorem non ſolum odio habuit, ſed etiam „ condemnauit, cum illius nec maledicere eſſet nec benedicere. Interim verò præ„ euntibus Carthuſianis ac Ciſtercienſibus Alexander Pontifex à Gallis, Hiſpanis, „ Britannis breui receptus eſt.

Cum verò auditum eſt Romæ, Alexandrum à Rege Ludouico honorificè exceptum, ei gratias egerunt per litteras Conſules Romani Ioannes, Petrus & Gratianus cæterique de gente Petri Leonis. *Non excidit è memoria noſtra*, inquiunt, quantum in puritate cordis & integritate dilectionis Anteceſſores noſtri circa exaltationem Prædeceſſorum veſtrorum & Regni veſtri profectum ac gloriam feruentiores ſemper extiterunt, & in præſtandis per omnia ſuis obſequiis parati

tati hactenus esse studuerint. Cuius inextinguibilis amoris cõnexio in nobis tanto amplius viget ac vberius permanet, quanto gloriosius personam vestram cognoscimus vbique laudibus attolli, & nomen gloriæ vestræ excellentius prædicari. Indè est itaque quod Excellentiæ vestræ fiducialius scribimus gratiarum actiones quantum possumus suppliciter persoluentes, quod in tempore opportunitatis Ecclesiam Dei conseruastis & Vicarium B. Petri Patrem nostrum, Pastorem & Dominum Alexandrum debitâ reuerentia suscipere ita constantissimè voluistis, vt fama nominis vestri & gloria per hoc plurimum creuerit & per Vniuersum orbem diffusius laudabiliter diuulgetur.

Eodem anno idem Pontifex Henrici Regis Angliæ & Prælatorum Regni illius precibus adductus inspecto libro miraculorum, quæ & viuus & mortuus operatus fuerat Eduardus 1. Rex ipsum sanctorum adscripsit Catalogo iam elapsis ab eius obitu centum ferme annis. Ab hoc Principe habet Oxoniensis Academia quædam priuilegia, vt vulgo scribunt Anthores Britannici. Porro Eduardi vitam conscripsisse dicitur Laurentius Vvestmonasteriensis Abbas ex Monacho S. Albani. Idem Latinè prosecutus est dignitatem antiquam Ecclesiæ S. Albani religionemque loci, ostendens inter cætera ideo locis religiosis indulta fuisse priuilegia, vt Monachorum paci consuleretur.

Hisce temporibus florebant apud Anglos complures viri Litterarissimi, quorum multi in Academia Parisiensi docuerant. Inter cæteros vero, Gilbertus Foliotch Episcopus Londinensis, Robertus de Gorham Abbas S. Albani, Laurentius Vvestmonasteriensis vir omni litteraturæ genere conspicuus, Simon Prior Ecclesiæ S. Albani & post Robertum Abbas natione Anglus, vir vt in eius vita legitur *litteratus & moralis, qui viros honestos & litteratos ad habitum Monasticæ Religionis quacunque ratione potuit, adducere conatus est, libros optimos atque volumina authentica & glossata tam veteris quam noui testamenti comparare.* Galfridus Ridel Cantuar. Archidiaconus, postea Eliensis Episcopus. Richardus Pictauiensis Archidiaconus, Rotrocus *de Beaumont*, paulo post Rothomagensis Archiepiscopus Gilberti Porretani olim Discipulus, Vvalterus de Constantiis eius successor. Ambrosius Monachus S. Albani Iuris legumque peritissimus Bononiensis Academiæ, deinde Parisiensis alumnus, natione Italus, Magister Ambrosius vulgo dictus, qui quod esset scientia & moribus, præsertim vero Iuris Disciplina conspicuus, à suo Abbate Roberto missus est ad Alexandrum III. tunc adhuc in Italia morantem, vt Albanensis Monasterij causam contra Episcopum Lincolniensem apud Pontificem ageret. Quæ quidem causa de priuilegiis & exemptione Albanensis Ecclesiæ à iurisdictione Episcopi diu ventilata & agitata est in curia Pontificia & Anglicana. Cui disceptationi interfuerunt apud Henricum II. Anglorum Regem Thomas Cancellarius, Rogerus de Ponte Eboracensis Archiepiscopus, Richardus Archidiaconus Pictauiensis, postea Vvintonensis Episcopus, Bartholomæus Oxoniensis, qui à Mathæo Parisiensi dicitur vir religiosus & in Theologicis Disciplinis ad sufficentiam eruditus, hoc anno consecratus Episcopus à Gualtero Roffensi. Scilicet is fuit Monachorum huius seculi genius, vt spiritus iugo Episcopali colla subducerent: idque tentatum à San-Albanensibus, ab Augustinianis Cantuariensibus in Anglia, à San-Germano-Pratensibus, & Vizeliacensibus in Gallia, & ab aliis alibi.

Complures Angli Litterati.

Anno 1162. Thomas Henrici Anglorum regis Cancellarius volente & annitente Rege eligitur in Archiepiscopum Cantuariensem anno ætatis circiter quadragesimo, & Sabbato Octauarum Pentecostes fit Presbyter, postridie consecratur Archiepiscopus: in cuius rei memoriam instituit festum S. Trinitatis die Octauarum Pentecostes celebrandum, vt refert Geruasius in Chronico. Statim vero post consecrationem, vt habitum sic mores animumque mutauit: quippe Cancellariæ renuncians, Regi qui tum in Normania morabatur, per nuncios sigillum remisit & resignauit. Pœnituit Regem de Cancellario fecisse Archiepiscopum tam subitæ resignationis causam in se retorquens. Et hæc prima origo fuit odii quod aduersus Thomam concepit.

1162.

Eodem anno M. Achardus natione Angligena, Patria Northumbrensis post longam in omni disciplinarum genere professionem Canonicus Regularis apud S. Victorem factus, deinde eiusdem Domus Abbas, postremò ad Episcopatum

Abrincenſem Henrici Regis ope aſſumitur & conſecratur. Quæ promotio Ludouico diſplicuit, continuoque hominem migrare iuſſit, ac ne quid deinceps haberet in ea domo regiminis, his litteris vetuit.

" Ludouicus D. G. Francorum Rex Priori & Vniuerſis fratribus S. Victoris ſa-
" lutem & dilectionem. Eccleſia iſta & beneficio prædeceſſorum noſtrorum & Ec-
" cleſiæ Pariſienſis fundata eſt. Vnde & ſpecialius eam diligimus. Vocatus eſt Ab-
" bas veſter ad aliam Eccleſiam. Non volumus quod res Eccleſiæ, cuius cura ad
" ad nos principaliter ſpectat, in aliquo minorentur ſed creſcant. Vnde & Regia
" authoritate vobis præcipimus, vt Abbas Achardus de cætero nullam alienandi
" vel accipiendi res Eccleſiæ iſtius habeat facultatem : neque eo præſente verbum
" aliquod de electione incipiatis. Valete.

Prior Domus tunc erat Nanterus, qui hoc anno 12. Iunii deceſſit; de cuius ſanctitate extat hoc diſthicon in Bibliotheca Victorina.

Nanteruſque Prior vir dignus glorificari
A Clauſtro meruit in Cœlum virgo leuari.

Nantero ſucceſſit Richardus ille tam laudatus ab Hiſtoricis, Achardo vero Guntherus Guillelmi Campellenſis Diſcipulus : ſed electus menſe Februario obiit menſe Iulio : eique ſubſtitutus eſt Erniſius: quo Abbate & Richardo Priore Gualterus natione Anglus qui contra Petrum Lombardum ſcripſit, Supprioratum geſſit. Porro quis fuerit Achardus, legitur in M. S. eiuſdem Domus.

Huius olim domus Anglorum gloria cleri,
Iam pridem dignus cœleſti luce foueri,
Felix Achardus florens ætate ſenili
Præſul Abrincenſis ex hoc ſignatur Ouili.

Compoſuit Tractatum de Tentatione Chriſti in hæc verba Mathæi. *ductus eſt Ieſus in deſertum vt tentaretur à diabolo.* Item & alterum de Trinitate : ſermones aliquot & homilias. Sedit in Epiſcopali cathedra decem annos & obiit 30. Martii an. 1172. Nec mirum ſi vterque Princeps tantum virum ſibi habere æmularetur, quippe vterque virorum doctorum erat amantiſſimus, Mecenas liberaliſſimus, defenſor acerrimus. Henricum quidem proponit Bleſenſis veluti exemplar bonorum morum perfectiſſimum. ſic enim habet Ep. 66. *Nemo* eſt argutior in conſiliis, in eloquio torrentior, ſecurior in periculis, in proſperis timidior, conſtantior in ad-
" uerſis. Quem ſemel dilexit vix dediligit, quem vero ſemel exoſum habuit,
" vix in gratiam familiaritatis admittit. Semper in manibus eius ſunt enſes,
" venabula & ſagittæ, niſi ſit in conſiliis aut in libris. *Quoties enim poteſt à curis &*
" *ſollicitudinibus reſpirare, ſecreta ſe occupat lectione, aut in cuneo Clericorum aliquem no-*
" *dum quæſtionis laborat euoluere. Nam cum Rex veſter* (nempe Guillelmus II. Siciliæ
" Rex) *bene litteras nouerit, Rex noſter longè litteratior eſt. Ego enim in litterali ſcientia*
" *facultatem vtriuſque cognoui. Scitis quod D. Rex Siciliæ per annum Diſcipulus meus fuit,*
" *& qui à vobis* (alloquitur M. Gualterium Archiepiſcopum Panormitanum)
" *verſificatoriæ atque litteratoriæ artis primitias habuerat per induſtriam & ſolicitudinem*
" *meam beneficium ſcientiæ plenioris obtinuit.* Quàm citò autem egreſſus ſum Regnum
" ipſe libris abiectis ad otium ſe contulit Palatinum. Veruntamen apud Dominum
" Regem Anglorum quotidiana eius ſchola eſt, Litteratorum conuerſatio iugis &
" diſcuſſio Quæſtionum. Nullus Rege noſtro honeſtior eſt in loquendo, in come-
" dendo vrbanior, moderatior in bibendo, nullus magnificentior in donis, nullus
" munificentior in eleemoſynis; ideoq; vnguentum effuſum eſt nomen eius, & ele-
" moſynas eius enarrat omnis Eccleſia Sanctorum. Rex noſter pacificus, victorioſus
" in bellis, glorioſus in pace. Super omnia deſiderabilia huius mundi zelatur &
" procurat pacem populi ſui. Ad pacem populi ſpectat immenſitas illa pecuniarum
" quam donat, quam recipit, quam congregat, quam diſpergit.

Apud eundem Bleſenſem extat Rotrodi ſeu Rothroci *de Beaumont* le Roger alias de Vvaruic Archiepiſcopi Rothomagenſis ad eundem Regem Epiſtola, qua eum admonet, vt cum ipſe litteratus ſit, filium ſuum Henricum curet diligenter

imbui bonis artibus & disciplinis, earumque vtilitatem prosequitur his uerbis. *Licet prudentia vestra* sibi sufficiat & eruditionis alienæ suffragia non mendicet, quod tamen vobis ad utilitatem cedere credimus & honorem, dissimulare non possumus nec debemus. Experimento siquidem didicimus quantum commoditatis accesserit terræ vestræ in eo quod liberalibus disciplinis vestræ primitias adolescentiæ imbuistis. Cum enim aliis Regibus sit rude & informe ingenium, vestrum quod exercitatum est in litteris, in magnarum rerum administratione est prouidum, subtile in iudiciis, cautum in præceptis, in consilio circunspectum. Ideoque omnium Episcoporum vestrorum vnanimiter in hoc vota concurrunt, vt Henricus filius vester & hæres litteris applicetur: vt quem vestrum expectamus hæredem, habeamus tam Regni quam prudentiæ successorem: scitis quod totius prudentiæ compendium in litteris continetur. Si Respub. regenda est, si prælia committenda sunt, si castra metanda, si machinæ erigendæ, si renouandi aggeres, si propugnacula facienda; denique si quies libertatis, si Iustitiæ cultus, si teuerentia legum, si finitimarum gentium amicitiæ sunt firmandæ, libri hæc omnia erudiunt ad perfectum. Rex equidem sine litteris nauis est sine remige & volucris sine pennis. Recensent Historiæ quantum Iulio Cæsari contulerit litteras didicisse. In litterali studio tantus fuit, vt quatuor simul dictaret Epistolas. Quantus in iuris ciuilis peritia fuerit, leges Romanorum indicant: virtutem potentis ingenii quam iugiter in Philosophia exercuit, prædicat subtilitas bissextilis. Doctrina Aristotelis continuum sub eo virtutis exercitium Magnum magnificauit & extulit Alexandrum.

> *Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes,*
> *Emollit mores, nec sinit esse feros.*

Teste Salomone melior est sapientia cunctis opibus pretiosis, & omne desiderabile non potest ei comparari.... Procedant etiam è Schola Euangelij Constantius, Theodosius, Iustinianus & Leo atque alij Christianissimi Principes, qui populum rexerunt in lege Domini, in fortitudine armorum & militia litterarum. *Non video qualiter Princeps perseueret in Regno, aut iudicet populos in æquitate, nisi consilio litteralis prudentiæ muniatur..* Date igitur operam, *Amantissime Princeps, vt filius vester pueritiæ cursum liberalibus disciplinis impendat: quatenus sic & malitiam dediscat innatam beneficio litterarum, & laudabilium exemplis operum assuescat.*

Ex his patet quanti tum fierent litteræ, quantaque dignitate florerent artes, adeo vt ipsi quoque Iudæi qui Lutetiæ habitabant, iis etiam toto studio incumberent & omnium doctissimi proinde haberentur: vt testatur Rabbi Beniamin natione Hispanus, qui hoc aut sequente anno Lutetiam lustrauit. Ait enim in Itinerario suo *Lutetiam esse totius Regni Caput, in eoque sapientum esse Discipulos, omnium qui tum in omni regione viuebant, doctissimos diu noctuque legis studio incumbentes.*

Arnulphus Lexouiensis Episcopus iam sæpe citatus Ep. ad Rad. De Diceto Londoniensem Archidiaconum satis indicat Anglos solitos huc commigrare ad hauriendas eximias artes. *Audiui te*, inquit, *causâ studiorum Parisius aduenisse, audiui & lætatus sum, lætatus equidem, vt eius quem diligebam præsens me lætificaret aspectus & iocundæ confabulationis alterna collatio delectaret.*

Quis dicat quàm multi ex omnibus mundi partibus confluerent hisce temporibus ad Academiam Parisiensem Discipuli? Sed quod imprimis memorabile est, Principes Exteri, Vrbium Senatores, Magnates & Proceres Rerum Publicarum sæpe ad Ludouicum Regem scripserunt mittentes aliquos è suis adolescentibus ad publicam eruditionem, vt eos in Academia sua litteris operam dare pateretur, patrociniòque Regio tutaretur. Extant multæ huiusmodi litteræ, quarum nonnullas hic referre non pigebit; leguntur que apud Sugerium.

Litteræ Magnatum ad Regem pro Scholaribus.

Ludouico D. G. Francorum Regi semper Augusto Vvido filius Manfredi & Manfredus filius Pizi sui per omnia fidelissimi, se ipsos & si quid sunt, id totum quod sunt. Ideo Regibus debitus & indebitus honor impenditur, debitum & indebitum obsequium exhibetur, quia etiam quod sibi à subiectis & obnoxiatis iure offertur, cumulatiori solet retributione Regia celsitudo pensare. Si quando

„ gitur Parentes nostri vel nos obsequium vestræ seruituti condignum exhibui„ mus, id nouimus quasi in thesauro vestræ liberalitatis reconditum nullâ posse „ obliuione deleri, potius id credimus quasi vnicum nostræ calamitatis solatium „ Nobis & Nostro sanguini diligenter custodiri. Patrimonia siquidem nostra „ quanta fluctuatione quantáve tyrannide nunc opprimantur, vestram Regiam „ celsitudinem nequaquam latere credimus. Etenim vsque adeo grassantis tyran„ nidis inualuit persecutio, vt nec etiam parentibus nostris viris Ecclesiasticis fi„ dem Romanæ Ecclesiæ & Beatissimi Papæ Alexandri obedientiam seruantibus „ subuenire nec aliquid subministrare audeamus. *Proinde Nepotem nostrum Al. Cle-* „ *ricum litteratum & omni honestate conspicuum Parisius quasi ad Catholicæ fidei arcem fe-* „ *stinantem vestræ serenitati committimus & commendamus rogantes & obnixè supplican-* „ *tes, quatenus Dei amore & nostro, præstiti etiam aliquando obsequij intuitu, in suis* „ *necessitatibus ita Regia liberalitate prouideatis, vt exinde & Deum remuneratorem ha-* „ *beatis, & Nos nostrique generis omnes vobis comparetis debitores.*

Sequitur alia Epistola Consulum Romanorum ad eundem Regem eadem de causa: sed quæ videtur ante hæc tempora scripta.

„ *Glorioso & Magnifico D. Ludouico D. G. Francorum Regi Ioannes Petri-Leonis & P.* „ *Ouic. ac Grat.* Omnipotentis gratia Romanorum Consules salutem & solium Re„ gni per multos annos feliciter gubernare. Amorem quem vestra Regia Domus ex „ ipsa antiquitate cum nostris Antecessoribus habuit, ad memoriam reducentes, „ liberalitatem vestram multis & verissimis relationibus cognoscentes, plurimum „ siquidem de magnitudine vestrâ confidentes facit, & pro consanguineis vestris „ vos rogare minimè dubitamus, optantes aliquid facere, quod in conspectu ve„ stræ serenitatis gratum & dulce habeatur. Sanè nihil est vnquam, quod nos ma„ gis agere delectet, quàm vestris voluntatibus obedire, & pro vobis tanquam „ pro charissimo Domino modis quibus possumus, facere. *Hac igitur spe certi in Re-* „ *gnum vestrum quendam charissimum filium nostrum Ouic. nomine in litterarum studio* „ *Parisius moraturum direximus. Pro quo magnitudinem vestram attentè rogamus, quate-* „ *nus nostro amore & interuentu eum taliter commendatum si placet, habeatis, vt* „ *vobis & vestro Regno omni tempore tam nos quàm nostri omnes Consanguinei fideles esse* „ *valeamus, & in negotiis vestris, cum expedire videbimus, meritò studere possimus.*

Item Iordanus Petri-Leonis Consul Romanorum eidem commendat Ioannem Felicis scholarem Parisiensem his verbis.

Domino Ludouico Illustrissimo Francorum Regi Iordanus Petri-Leonis Consul „ Romanorum salutem & perpetuam amicitiam. Quia plurimum de vestra probi„ tate confidimus, vos quantum possumus, rogamus pro quodam Discipulo dile„ ctissimo nostro Consanguineo, qui est Ordinatus Romanæ *Curiæ, nomine Ioannes* „ *Felicis, qui Parisius in scholis moratur*, vt amore nostro & seruitio eum diligatis „ & manuteneatis, vt vobis debitores magni seruitii semper simus.

Eiusdem quoque Ciuitatis Senatus amplissimus ad eundem Regem pro prædicto Ioanne Felicis scribit hoc modo. *Senatores* Vrbis vrbium Illustri & Prudenti „ viro Ludouico Francorum Regi amico eorum Charissimo salutem & dilectio„ nem. Super benignitate Regiæ vestræ maiestatis ac liberalitatis Nos Nostrique „ Ciues valde confidentes Nobiles Ciues nostros Clericos causâ liberalium studio„ rum in Terram vestræ ditioni subditam summâ spe dirigimus: inter quos *quen-* „ *dam Generosum Ciuem nostrum Ioannem Felicis apud Parisium in litterali studio commo-* „ *rantem quem honestum Romanæ Ecclesiæ Clericum scimus, vestræ Regiæ benignitati valde* „ *commendamus*, precantes nimirum vestram liberalitatem, vt ei pro nostro & vrbis „ amore in his quæ eum oportet, honorem & auxilium conferatis, quoniam à no„ bis suisque consanguineis optimis, quibus in vrbe plurimum pollet, vestri fideles „ in Romana patria dignam vicem & congrua si oportuerit, recipient præmia, vo„ bisque laudes & grates magnas referemus. Missa 4. die Ian. Indict. 12.

Similiter eidem Ludouico Lantgrauius duos nobiles scholasticos commendat, rogatque vt eos velit suo patrocinio dignari, etiamsi inter ipsum & Imperatorem discordia intercederet. Sic ergo.

„ *Regi Franciæ Ludouico D. G.* Lantgrauius deuotum seruitium cum sincera di„ lectione. Quod hactenus nullam vestri notitiam habuimus, satis molestè feri„ mus: super quod Maiestati vestræ deinceps seruitiis nostris tam iocosis quàm se-

riis notificari volumus, & vestræ voluntati super omnia respondere cupimus. Filios enim meos omnes litteras discere proposui, vt qui maioris ingenij, nec non maioris inter eos notaretur discretionis, in studio perseueraret. *Ex his verè duos ad præsens Nobilitati vestræ mittere proposui, vt vestro iuuamine, nec non vestra defensione Parisius stabilius possent locari: ita tamen vt saluâ pace vestrâ pro discordia quæ est inter vos & Imperatorem hoc securè peragere possim.* Sicut enim absque medio hamus & capit & capitur, tali modo scimus quod quidquid super hoc nobis mandaueritis, illud omni dubio remoto aggredi audemus, quia non hoc immutabitis.

Extat quoque Epistola Odonis Cardinalis ad Abbatissam S. Mariæ Suessionensis, quâ eam rogat, vt adesse velit nepoti Anastasij Papæ: tunc autem erat Abbatissa Mathildis de Tolosa filia Raymundi Comitis Tolosani & Constantiæ socrus Ludouici: de qua mentio fit ad an. 1160. in Chartulario S. Medardi Suessionensis.

Odo D. G. sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis Dilectæ Sorori Abbatissæ S. Mariæ Suessionensis prospera & læta de persona vestra desiderantes audire significamus vobis nos sanos & incolumes Domino faciente consistere, & ad seruitium vestrum & Ecclesiæ vestræ promptos & paratos esse. Vnde pro vestris & amicorum vestrorum opportunitatibus ad nos securè mittatis, quia quod vobis commodum & gratum esse nouerimus, nos libentissimè faciemus. *Præterea pro quodam Clerico Romano nomine Sasson nepote felicis memoriæ D. Papæ Anastasij, qui Parisius in scholis moratur, Dilectionem vestram rogamus attentius, quatinus ipsum amore nostri commendatum habeatis,* vt tam ipse quàm parentes sui opportuno tempore ad vestrum seruitium prompti existant, & nos grates debeamus vobis plurimas exhibere. Si quod sibi beneficium exhibueritis, sciatis quia & de curia cuius clericus est, & de nobis & aliis amicis suis poterit vobis dignè recompensatio exhiberi.

Eodem pertinet Ep. Alexij Ecclesiæ Rom. subdiaconi ad Iacobum eiusdem Ecclesiæ Cardinalem Diaconum 4. Tom. Hist. Duchesn. 555.

Sanè probatio dilectionis exhibitio est operis. Quanta siquidem illius venerabilis notæque Religionis D. videlicet Abbatis S. Germani in vobis sit exuberantia dilectionis, iam ex ista rei exhibitione sanctitati vestræ, vt reor, plurima ex parte innotuit. Ipse enim Boboni vestro & socio & seruienti quanta & victu prouideat sollicitudine, quàm honestè & abundanter, audistis vestes lineas iam tribuit: alias quoque circa festiuitatem S. Remigii vna mecum emere & ei dare disposuit. Et si qua restant alia, promptissimâ voluntate perficere promisit. Verum quoniam non est nostrum nosse temporum qualitates, potest enim ita tempus mutari vt 20. solidi quos modò per mensem tribuit vel etiam 30. non sufficiant, ne forte iam dictus Abbas vester fidelis grauetur amicus D. Simonem S. Dionysij, quatinus ei prouideat in hospitio paternitati vestræ his significare decreui. Illud namque quod modo habet vsque ad modicum est perditurus.

Item Gratianus Petri-Leonis Consul Romanorum testatur sequente Epistola quàm æquo & hilari animo agnouisset, quòd fratrem suum Hugonem Placentinum Episcopum San-Victorini Canonici in suo Collegio recepissent, illisque gratias agit quantas habere potest maximas.

Venerabili Patri Domino R. S. Victoris venerando Præposito & vniuerso eiusdem Ecclesiæ Conuentui sanctissimo Gratianus Petri Leonis Romanorum Consul salutē & plenæ dilectionis seruitium. *Ex quo venerabilem fratrem meum & Dominum Hugonem Placentinum Episcopum in vestro collegio suscepistis, doctrinâ & ordinis vestri honestate informastis, cor meum & caro mea* exultauerunt & concupierunt, vt obsequiis vestris per omnia mancíparer, in mandatis exercerer, vt illum quem in reuerentia vestra concepi affectum, ipsa operis exhibitione comprobaretis. Inde est quod in conspectu sanctitatis vestræ id quod sum & quod possum deuotius offero, suppliciter implorans vt legem ponatis mihi in seruitiis vestris & non in auaritia. Et si est in partibus istis vnde sanctitati vestræ obsequium præstare valeam, voluntatis vestræ mandatum suscipiam, quatinus in obsequio sinceritatem cordis mei ipsa experientia cognoscatis. Ad hoc plurimum gratiam vestram deposco, vt vestris me orationibus commendatum habeatis, quatinus precibus vestris apud Deum adiutus præsentis vitæ ruinam euadam & peccatorum merear percipere veniam.

Item eidem Richardo S. Victoris Priori scribit Garinus Prior S. Albani in Anglia, illique fratrem suum Mathæum commendat, qui in Academia Parisiensi litteris vacabat.

Venerabili amico suo & merito honorabili Richardo Priori de S. Victore suus " Garinus Prior Ecclesiæ salutem & affectum debitæ dilectionis. Quia Fratris mei " Mathæi *qui in partibus vestris amore scientiæ peregrinatur, tam singulari gratia, tam* " *peculiari liberalitatis prærogatiua prouentum curastis, gratias habeo Dilectioni vestræ*; nec " quid amoris & obsequii vobis animus meus promittat, multi facile valebunt api-" ces explicare. Sed vtinam eueniat, vt quo vos amplector affectu, operis executio " viuâ voce loquatur. Quomodo enim benignitatem quam sibi à vobis collatam " memoratus Mathæus prædicat, ab eminentia vestra possem sperare, à quo prorsus " nihil merui. Cerno siquidem planè quàm amatorium illud Catonis tenaci me-" moriæ prudentia vestra commendauerit, *si vis amari ama*. Restat igitur vt quod " tam fertili principio inchoastis, talari superuestire velitis tunica. Mihi autem etsi " recompensandi desit effectus, non deerit tamen affectus. Hocque modicum mu-" nus non pro munere sed ad amoris indicium vobis transmitto, vicissim postulans " vt scriptorum vestrorum mihi rescripto occasione inuenta nomina innoteant. Ego autem curabo vt si exemplaria non desint, scientiæ vestræ thesauro Anglia nostra resplendeat.

Extat eiusdem alia ad eundem Richardum pro Mathæo Fratre epistola in To-" mo 4. authorum Duchesnianorum. *Habeo vobis gratias, quanta sunt indicibiles,* " *quod gratia vestra fratri meo Mathæo tam copiosus fructus arrisit.* Metiorque ex illis " impensis quanta vobis debeam Latorem præsentium nepotem meum securitate " commendare. Precor igitur, vt benignitatis quæ in altero præcessit, se ad vtrum-" que extendat, & geminata charitas me vobis multipliciter reddat obligatum, & " vt cumulato assurgam gaudio, aliquid mihi voluntatis vestræ dilectio vestra te-mandet, quo mei experimentum capiatis amoris.

Item alia Epistola eundem fratrem commendat. *Quia petitiones meas iampridem* " *curæ vestræ delegatas diligenter prosequi studuistis, præsentem cæteris annecto.* Precibus " igitur meis vt mos vester permittit, inflectamini & latorem præsentium fratrem " meum Mathæum suscipiat dilectio vestra meo intuitu commendatum, & *in quo ne-* " *cesse habuerit, ei vestrum adstipuletur consilium*, vt vobis habeam multipliciores gra-" tiarum actiones. Munusculum quod vobis ex parte mea porrigendum transmisi, " dignanter vestra dilectio suscipiat, & potius mittentis affectum, quàm missi attendite paruitatem. Valete.

Porro Mathæus iste apud S. Victorem hospitabatur; vnde post confecta studia egressus multiplices gratias Richardo de S. Victore & toti Conuentui frequentibus egit Epistolis. Ibi autem lectum & aliam supellectilem reliquit, imo & " libros: vt ex his Epistolis constat.

" Domino Richardo D. G. Priori Ecclesiæ S. Victoris suus Mathæus ad quam po-" tius affectat hilariter ascendere salutem. Inter ea quæ in Domo vestra deposui, " sunt duo linteamina, & duo mantilia, quorum vsu tunc erat mihi opus. Quare " vestra id benignitas efficiat, vt vtraque à se inuicem discernantur & alterum lin-" teaminum quod celatura caret, cum altero quoque quod recentius est manutergiorum " per hunc amicum nostrum fratrem Walterum mihi transmittatur. Reli-" qua vero simul posita in custodia vestra sicut prius habeantur, donec ego ad vos " veniam. Venerabili amico vestro Priori S. Euurtii & huic præsentium Latori fratri " Waltero gratias habeatis, qui pro veneratione vestra plura mihi parati sunt exhi-" bere, quàm velim ab eis gratis accipere. Vale perpetuò in Christo Iesu Domino " nostro. Vbicunque terrarum existam, vester sum, cupiens vestræ volunta-" ti morem gerere liberalitatique deseruire Quod res ipsa Deo annuente explica-" bit, si quando tempus futurum nobis obsequendi vobis locum conciliauerit.

Tunc Mathæus secesserat ad aliud Collegium Canonicorum Regularium apud S. Euurtium Aurelianensem. Et inde ad eundem Richardum sequentem scripsit " Epistolam, quâ grati animi testimonia exhibet. *Successus sui* aperit indicia quis-" quis horum innititur gratiæ, quorum promeruit amicitias. Quorum enim sibi " quisque conciliauit affectus, ex meritis eorundem iure prout honestati tamen con-" gruit, fungitur officiis. Ego itaque non hoc calle in amicitias vestras deductus,

qua benignitas in vobis inſita mihi præmonſtrauit acceſſus, ad gratiam veſtram " gratis inttaui. Dum enim bonitatis veſtræ ſtatum recolo, mihi liquidò innoteſcit liberalitatem veſtram, prout decet ac expedit cunctis patere. Quare vt excellenti veſtræ conſuetudini morem ſuum geram, Charitatis veſtræ magnificentiam conuenio quatinus penes vos locum mihi quempiam placidi affectus piique deſiderij pateteconcedatis: ſuper amicitia D. Vvalteri Prioris S. Euurtij multimodas grates vobis refero. Siquid vobis placuerit, per hunc nuncium meum amico veſtro Priori S. Albani mandare poteritis.

Et alia Ep ad L. petit libros, quos apud S. Victorem reliquerat, curari, ne longo ſitu lituram ſuſcipiant. *Reliquum eſt*, inquit, *vt veſtra diligentia libros meos quos apud vos depoſui, quandoque reſpiciat ne longo ſitu lituram ſuſcipiant.*

Idem iſte Mathæus deinde Salernum profectus eſt, nec mediocriter eruditus rediit: & aliquanto poſt tempore S. Albani ſcholam rexit, poſtremo eiuſdem Abbatiæ Prior ſub Garino Fratre Abbate factus. Nec erit extra rem referre, quæ habet Mathæus Pariſienſis de Garino illo Abbate, Mathæo, & Garino nepote in vita Garini vigeſimi Abbatis San-Albani. Nam ad noſtram quoque Academiam iſta pertinent, cum in ea illi diu litteris operam dederint. Ait autem primùm Simoni Abbati Garinum tunc Priorem de Cantabrigienſi vrbe oriundum, ſtirpe mediocri ſucceſſiſſe tum propter alia, tum maximè ob excellentem litteraturæ peritiam. Tum ſubdit quæ ſequuntur.

Hic cum fratre ſuo ſimilibus dotibus etſi non tantum inſignito Magiſtro Mathæo in Phyſica apud Salernum eleganter atque efficaciter erudito in Clauſtro S. Albani habitum Religionis ſuſcepit: & infra breue tempus idem M. *Garinus propter vitæ excellentiam virtuoſæ & litteraturæ copioſam peritiam & perſonæ elegantiam in Priorem electus & creatus eſt.* Aſſumpto igitur, vt prædictum eſt de medio piæ memoriæ Abbate & vacante Abbatia tractatum eſt de alio ſubſtituendo: electus eſt igitur in Abbatē D. Garinus Prior. In cuius electionē totus Conuentus vnanimiter conſenſit præter Dom Guillelmum Martel ſacriſtam ad eam dignitatem ſecus quàm deceret aſpirantem. Aſſerebat enim quod idem Garinus, ſtrabo fere, penitus viſu priuabatur, natalia trahens ex vulgaribus ſolis Burgenſibus, emolumentis denariorū qualitercunq; inhiantibus. Quos etiā probroſè in propatulo *ſalinarios* appellauit. Præconizabat etiam eum cum fratre ſuo Mathæo totum conuentum miſerabiliter conculcaturū, ſi in Abbatē eligeretur, atq; diſperſurū, nec auderet quiſquā mutire contra eos. Nec omnino ſuam ſententiam in poſterum hæc fefellit opinio, ſicut ſequens ſermo declarabit. Porro cum non potuit unius obloquutio Vniuerſitatis fixum propoſitum impedire, electus & creatus eſt idem Garinus in Abbatem: & in die Natiuitatis B. Virginis munus benedictionis ſuſcepit. Nec multo poſt in poteſtate plenaria ſolidatus fratrem ſuum præmemoratum Mathæum in Priorem ſublimauit. Habuerunt etiam ii duo ſcilicet Abbas & Prior quendam nepotem videlicet, *M. Garinum in decretis lectorem nominatiſſimum.* Erat autem auunculis ſuis in venerabili geſtu & vitæ honeſtate & litteratura conſimilis, vt verè nepos talium, imò potius frater dici mereretur & agnoſci. Ii tres quanquam ſeculares, conuerſationis honeſtate & vitæ puritate Monachi cenſeri promeruerunt.

Iſte M. Garinus & Frater eius Mathæus & eorum nepos M. Garinus & duo eorum Diſcipuli & ſocij *Fabianus & Robertus de Salerno venerunt ſe fere apud S. Albanum habitum Religioſum* ſuſcepturos, admoniti viſione ſpeciali & ſpirituali. Omneſque ij votum impleuerunt præter M. Garinum nepotem Abbatis Garini: ille tamen quod habitu omiſit, vitâ honeſtâ compleuit. Obiit autem M. Mathæus ſecularis apud S. Albanum, videlicet iuxta Domum Sanctimonalium de Sopvvelle.

Hic, de quo ſermo fit, Mathæus Scholam rexit in Burgo S. Albani, quâ tunc temporis vix inueniretur in Anglia *Schola* melior vel fructuoſior, aut Scholaribus vtilior vel copioſior. Quod bene teſtabatur & ſenſit M. Alexander cognomento Nekam, qui eundem Garinum in Scholæ regimine præceſſerat pluribus annis. *Hic M. Garinus ad Leges & Decreta ſe tranſtulit: auunculis ſuis ſibi librorum copiam & alia ſubſidia fraterno affectu liberaliter miniſtrantibus.* Ij igitur tres quaſi triplex funiculus qui de facili non rumpitur, multos nobiles ac potentes tam ſeculares Lai-

" cos & Prælatos quàm cucullatos sibi amantissimos reddiderunt.

Porro Garinus Abbas statuit, vt quotannis die S. Katharinæ pauperibus centum fieret eleëmosyna pro anima Galfridi Cenomanensis, quondam eiusdem loci Abbatis, quem diximus rexisse scholas S. Albani, & cum S. Katharinæ ludos ederet sacrasque cappas in eam rem mutuatus igne consumptas amisisset, interiore Dei spiritu tactum Monachali se iugo subdidisse, multaque Monasterio bona contulisse. In eius ergo viri Docti & Pij memoriam vir Doctus Garinus eiusmodi sportulam instituit: qua de re sic legitur in eius vita. *Statutum est insuper ab eodem Abbate Garino & à toto Conuentu, vt omni anno à secretario Ecclesiæ nostræ in die S. Katharinæ pro anima Galfridi Abbatis pauperes 100. reficiantur pane & ceruisia & vno ferculo.* Et exceptis iis centum, cæteris qui superfuerint, panis summæ vnius " frumenti præparetur, vt vnusquisque saltem dimidium vnius panis acciperet, ne " penitus vacui recederent, & spe fraudati præconceptâ.

Denique obiit Garinus an. 1195. 3. Kal. Maij, eique successit Ioannes I. dictus M. Ioannes de Cella vir quoque doctissimus, & inter Academicos huius seculi excellentissimus: vt ad an. 1195. dicemus.

Ex iis autem manifestissimè liquet fuisse tunc temporis inter Abbatias S. Albani & S. Victoris Paris. nobile commercium litterarum: & in vtroque loco insigne liberalium Artium exercitium. Tum enim apud S. Victorem Ernisius Abbas & Richardus Prior erant natione Angli: iique vltro peregrinantibus studiorum causa Angligenis hospitia commodabant: & si quos libros edebant, ad San-Albanenses transmittebant, viceque versa. Extat Epistola Simonis Abbatis S. Albani ad Richardum Priorem quâ eum rogat, vt M. Hugonis de S. Victore opuscula sibi transmittat: talis autem est.

" Venerabili fratri & amico Richardo Priori de S. Victore Frater Simon humilis " Minister Ecclesiæ S. Albani salutem & debitum sinceræ dilectionis obsequium. " *Opuscula M. Hugonis quæ in partibus nostris vndecumque quæsita reperire potuimus,* " *summo studio & exactissima diligentia sicut tantæ venerationis scripta collegimus, & eis* " *plurima in volumina nonnulla redegimus.* Quoniam autem ex memorati viri Tra- " ctatibus aliquot apud vos contineri, quæ in partibus cismarinis aut omnino non " sunt, aut adhuc in Anglia nostrâ rarescunt, compertâ relatione didicimus, la- " tori præsentium eorum quæ penes nos habentur, Notulas Compendiosas tradidi- " mus. De vestra nimirum charitate confisi, quod in opera tibi commissa in oculis " vestræ sinceritatis nostro debeat interuentu gratiæ plenitudinem obtinere. San- " ctitatem igitur vestram obnixè rogamus ac petimus, quatenus memorato præsen- " tium Latori *Tractatus M. Hugonis* inspiciendi copiam ob reuerentiam B. Albani " & precis nostræ intuitu benignè si placet indulgeatis, & vt eos quos apud nos non " haberi compererit, commodius quomodocumque exscribi faciat, precamur vt " ei in præsenti negotio vestri consilij simul & auxilij gratia respectus fraternæ cha- " ritatis aspiret. Valete. Simon iste vt ante diximus, multos libros vndecumque magna diligentia comparauit.

Hocce tempore lis intercedebat inter Resbacensem Abbatem & Meldensem Episcopum in Curia Rom. quia Abbas priuilegio se munitum iactans detrectabat Episcopo obedientiam præstare: qua de re ad an. 1198.

Eodem anno celebratus tandem fuit frequens Conuentus Procerum Germanicorum & Gallorum ad Pontem Araris inter Diuionem & Dolam ad agitandam vtriusque Papæ controuersiam, & pacem Ecclesiæ si fieri posset, reddendam: quem quidem Conuentum iam diu per litteras mutuas & Legatos procurauerant Ludouicus Rex & Fridericus Imperator eâ lege vt Rex Alexandrû ibi interesse cogeret causam suam rationesque dicturum, Imperator vero Octauianum adduceret: tum vero cuius causa probaretur, illum pro vero Pontifice agnitum iri. Atque in eam rem Ludouicus ad Alexandrum statim post eius in Galliam accessum legatos suos miserat Theobaldum Abbatem San-Germano-Pratensem, qui obiit Vezeliaci hoc anno, & Bartholomæum Capellanum: quos ille benignè quidem excepit apud Montem pessulanum: sed moras de industria trahens, postremò verba tantum dedit, seque per Legatum voluntatem suam Regi significaturum promisit.

Verum

Verum Rex tot morarum & tergiuersationum impatiens tandem ad Imperatorem per Henricum Comitem Trecensem rescripsit se paratum esse ad locum Concilii conuenire cum Magnatibus & Regni sui Prælatis. Totam huiusce rei historiam placet Principum litteris & instrumentis confirmare. Igitur Imperator in hunc modum rescripsit.

Fridericus D. G. Roman. Imper. præpotentissimus, à Deo coronatus, Magnus & Pacificus, Victor ac Triumphator, semper Augustus Dilecto Consanguineo suo Ludouico eadem gratia Francorum Regi Glorioso salutem & intimæ dilectionis sinceritatem. Postquam Diuina Clementia per quam Reges regnant & Legum Conditores iusta decernunt ad Rom. Imperij nos sublimauit gloriam, & ex pacis abundantia quam mundus dare non potest, feliciter regnandi felicia nobis concessit tempora, desiderio desiderauimus faciem tuam videre & familiaritatis tuæ perfrui dulcissima allocutione. Sed præpedictibus magnis ac multimodis valde dilatati Imperii nostri negotiis, quod pia mente concepimus, effectui mancipare non potuimus. Quia verò per Legatos tuos & per Epistolã tuã hoc ipsum æquè te optare cognouimus & credimus, non modicè gaudemus sperantes in eo qui dat salute in Regibus, quod ex nostra salutifera conlocutione vniuerso Orbi pacis & tranquillitatis non modicum & Ecclesiis Dei emergendi, respirandi, multiplicandi præbeatur incrementum. Sed quod voluntatis bonæ benignum desiderium hinc inde nondum compleri potuit, nec tuæ tarditati, nec nostræ videtur imputandum recessioni. Nunc autem quia in procinctu Italicæ expeditionis iam sumus & Principes Imperij nostri ad eandem vnanimiter intendunt, quo in loco, quo tempore conuenire & colloqui possimus, incertum habemus. Nisi forte si completa expeditione vita comes fuerit, super hoc cum Principibus nostris diligentissimè ordinabimus.

Hæc Epistola videtur ab eo scripta initio schismatis, ante expeditionem Italicam. At postea dedit aliam Papiæ post eandem expeditionem & Mediolani destructionem his verbis. *Litteras & Legatum nobilitatis tuæ* quâ debuimus alacritate suscepimus, benignè Imperiales aures accõmodantes his quæ à sinceritate tua nobis nunciata sunt. Placet igitur sublimitati nostræ vt inter nos tanquam Consanguineos & inter cognata Regna nostra deterso totius rancoris nebulo sinceræ dilectionis splendor refulgeat: & fœdus amicitiæ quod facit vtraque vnum, indissolubilem semper conseruet amorem. Sane quæcunque necessaria sunt ad conseruandam inter nos mutuæ dilectionis integritatem, cum dilecto Consanguineo nostro Fidele tuo Henrico Comite Trecarum amicè & plenariè ordinauimus, & sicut conditum est, inuiolabiliter obseruare curabimus. Datum Papiæ post destructionem Mediolani 11. Kal. Iunii.

Ex his patet Regem Ludouicum tam ardenter institisse illi proposito, quàm ipse Imperator perfici ardenter cupiebat: tum vt pacem Ecclesiæ restitueret, tum vt onere magno Regnum Regnique Ecclesias leuaret, quæ ad Alexandri Curiæque Romanæ sustentationem contribuere tenebantur. Imò videtur quoque ipse aut illi certè qui eius nomine agebant quodammodo consensisse in Octauiani seu Victoris confirmationem, Alexandro relicto, quia tergiuersari videbatur, licet eius causa omnibus bonis magis probaretur. Quæ res non parum commouit Proceres Ecclesiasticos, præsertim vero Henricum Remensem Archiepiscopum Fratrem Regis: ad quem Imperator de hocce negotio scribendum esse putauit, vt Concilio quod indixerat, cum suis Suffraganeis interesset.

Fridericus... *Henrico Archiepiscopo gratiam suam & omne bonum. Inter vniuersas tumescentes tempestatum procellas*, quibus iamdiu nauicula B. Petri quassata & inter pressuras diuersas, quibus sancta Dei Ecclesia frequenter afflicta & tribulata est: tandem verus ille mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui Ecclesiam suam velut vnicam sponsam proprio charactere sui pretiosi sanguinis insigniuit & redemit, consolationis gratiam quam *ascendens in cælum fidelibus suis repromisit inquiens, Non relinquam vos orphanos. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi*, euidentibus & manifestis declarat indiciis. Ipse enim sicut stella matutina, in medio nebulæ oriens solitã pietate Ecclesiã suam in tribulatione respexit & surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Pro illa siquidem controuersia, quæ inter nos & Regẽ Francorũ pro schis-

» mate Rom. Ecclesiæ iamdiu agitabatur, aspirante Spiritus S. gratia quæ facit ha-
» bitare unanimes in domo Domini, mediantibus hinc inde legatis tandem pari vo-
» luntate & vnanimi consensu inter nos conuenit. Quod nos videlicet cum Ar-
» chiepiscopis, Episcopis & Patribus orthodoxis ac viris Religiosis, Baronibus &
» vniuersis vtriusq; Regni Principibus 4. kal. Septemb. in die videlicet decollatio-
» nis S. Ioannis Baptistæ super fluuium Raonam in Episcoparn Bisuntino Concilium
» pariter generale celebraturi sumus. In quo Rex Francorum dilectus Consangui-
» neus noster cum vniuersis Archiepiscopis suis, Episcopis & cum omnibus Regni
» sui Principibus & tota Gallicana Ecclesia Reuerendum Patrem nostrum D. Pa-
» pam sicut per sacramenta & firmissimas securitates præordinatum est, in Apostoli-
» cum & Vniuersalem sanctæ Dei Ecclesiæ Pontificem recipiet & debitam reueren-
» tiam exhibebit. Verum quia hoc negotium tam arduum tamque salubre & tam
» necessarium, vbi de reconciliatione sanctæ Ecclesiæ & salute totius Christianita-
» tis in commune agitur, sine tuæ discretionis cæterorumque Principum ac Christi
» fidelium consummari præsentia nec debet nec potest, exoramus te & monemus in
» ea fide quam debes Imperio & sanctæ Dei Ecclesiæ & animæ tuæ, quatenus om-
» ni occasione submota cum sapientibus & magis idoneis & litteratis personis tuæ
» Diœcesis apud Bizuntium quarto die ante prædictum terminum familiariter
» more curiæ nobis occurras ad Concilium nobiscum processurus. Ibi enim per gra-
» tiam Dei totum negocium D. Papæ Victoris ad gloriam Dei & pacem & vnita-
» tem S. Ecclesiæ & omnimodum honorem Imperij honesto fine terminabi-
» tur.

His acceptis litteris Henricus valde miratus agitari Concilium de deserendo Alexandro scripsit ad Regem fratrem, quasque acceperat ab Imperatore litteras, suis inseruit.

» Reuerendo Domino & fratri suo Ludouico D. G. Francorum Regi Henricus
» Remorum dictus Archiepiscopus salutem & fraternæ dilectionis affectum. Vehe-
» menter ammiramur & vehementius perturbamur in his quæ significata sunt no-
» bis Comitem scilicet Henricum sacramenta firmissimasque securitates ex parte
» vestra sicut dicitur, Imperatori dedisse, quod illum Octauianum generaliter cum
» Ecclesia Gallicana in Apostolicum debeatis recipere. A quo vero nobis hoc sit si-
» gnificatum, nec habemus nec debemus vobis intimare. Litterarum autem super
» hoc ad nos directarum continentia hæc est.

Inter Vniuersas tumescentes tempestatum procellas *vsque ad* terminabitur. Deinde subiungit. *Sit igitur in hoc tantæ necessitatis articulo circumspecta vestra Discretio, ne per filios tenebrarum innocentia vestra tam animæ, quàm corporis miserabile patiatur naufragium.*

Plurimasquoque Octauianus seu Victor Germanorum Papa dedit ad Ludouicum litteras quasi iam securus suæ sortis & fortunæ. Sed totam hanc Historiam nemo melius & clarius describit quam Hugo Pictauinus in sua Historia Vizeliacensi, quippe testis eorum quæ gesta sunt, maxima ex parte oculatus. Sic ergo ille.

„ His diebus occidentalis Ecclesia graui schismate laborabat. Henricus autem
„ Comes Trecensis patribus fauebat Imperatoris. Porro Ludouicus Rex Galliæ in
„ occursum Alexandri Papæ Catholici legatos suos Theobaldum Abbatem S. Ger-
„ mani de Pratis & Cadurcum Clericum suum: quorum Legationem cum minus
„ optato Alexander suscepisset, reuersi Vizeliacum venerant. Et cecidit in le-
„ ctum ægritudinis Theobaldus homo Abbas & mortuus est 9. kal. Aug. an. 1162.
„ sepultusque infra Ianuam Basilicæ B. Magdelenæ cuius Monachus extiterat. Et
„ vt cognouit Ludouicus Rex repulsam Legatorum suorum, iratus pœnituit se
„ suscepisse Alexandrum contempto Victore, & scripsit per Manassem Episcopum
„ Aurelianensem super hoc verbo Comiti Henrico Trecensi, qui eo tempore ad
„ Germanicum Imperatorem properabat. At ille gratulabundus pro opportunita-
„ te reperta suggessit Imperatori vt finiret Colloquium cum Rege adunatis vtrius-
„ que Regni Optimaribus & Ecclesiasticis, viris contestatus iureiurando, quod Rex
„ audita vtriusque Apostolicæ electionis examinatione iuxta discretionem persona-
„ rum vtriusque Regni staret consilio suo videlicet Henrici comitis. Et indictum
„ est Colloquium apud Louigennam vicum citra Ararim fluuium in fine Regni

Franciæ. Et statutum est vt Alexander Catholicus & Victor schismaticus colloquio adessent, & de sua electione in conspectu totius Ecclesiæ conferrent.

Quod vt cognouit Alexander, misit ad Ludouicum Regem legatos scilicet Bernardum Portuensem Episcopum & Hiacynthum Diaconum suum, qui Regis iram lenirent & familiare colloquium inirent. Conuenerunt ergo Alexander & Ludouicus apud Siluiniacum qui est vicus Monachorum Cluniacensium. Rex autem Ludouicus rogabat Aldxandrum vt ad constitutum veniret colloquium, aut si præsentiam Imperatoris abhorreret, saltem ad partes illas accederet vsque ad Vergiacum castrum quod erat inexpugnabile. Cui cum Alexander nollet acquiescere, Ego ait Rex, & te & vniuersum comitatum tuum saluum ducam & reducam saluum sicut Corpus meum. Et cum nec sic acquiesceret Alexander veritus dolos Imperatoris, respondit Rex, *mirum est quod conscius iustitia sua subterfugit testimonium innocentia sua, seu audientiam causa sua.* Et abiit Rex ad indictum cum Imperatore Colloquium. Nondum autem cognouerat conditiones quas ex parte sua Comes Henricus fecerat cum Imperatore.

Cum ergo venisset Rex ad Castrum Diuionem, occurrit ei Comes Henricus, & tunc primum aperuit ei pactiones quas cum Imperatore fecerat dicens. *Maiestatis tua Reuerentia & Regni tui consulens vtilitati, Domine mi Rex iny colloquium super Ararim fl. quo tu Domine mi Rex & Fridericus Imper. cum Pontificibus & Abbatibus atq; Optimatibus Regni vtriusque conuenientes præsente tuo & Imperatoris Apostolico, vt ex vtraque parte eligerentur viri probatissimi tam Ecclesiastici quàm militares, qui vtriusque Apostolici electionem diiudicabunt.* Et si Rolandi electio fuerit sanior comprobata, Octauiani electio cassabitur, & Imperator procidet ad pedem Rolandi. Si autem Victoris electio præualuerit, Rolandus annullabitur. Tu vero Domine Rex ad pedem Octauiani venies. Quod si victorem Octauianum deesse contigerit, Imperator ab eo deficiens Alexandro tuo obedier. Si autem è conuerso Alexander defuerit, identidem decidet & Rex Victori fauebit. At verò si tua Maiestas noluerit nec prædictis pactionibus acquiescere, nec arbitrio iudicum assensum præbere, Ego iureiurando iuraui quod ad partes illius transibo, & quidquid de fisco Regis in feodum habeo, Imperatori tradens, ab illo deinceps tenebo.

Stupefactus Rex Ludouicus ad hæc respondit. *Miror vnde tibi fiducia, quod me inscio meque inconsulto talia cum Imperatore condixisti.* Respondit Henricus *Hanc fiduciam tu Rex per Manassem Aurelianorum Episcopum mihi dedisti.* Interrogatus super hoc verbo Episcopus timore Regis dissimulare cœpit occultas machinationes, quibus Henricum ad hoc induxerat. Tunc Henricus protulit Epistolam Regis qua continebatur quod Nuncii Regis repulsi fuissent ab Alexandro ob quam rem indignatus Rex mandabat Henrico quatenus licenter procederet & colloquium vtriusque audientiæ iniret, certus quod Rex per omnia consilio illius staret.

Fridericus autem Imperator ædificauerat sibi Palatium miræ amplitudinis in loco qui dicitur *Dolah* in finibus Imperii sui. Et cognouerunt Franci quod schismaticus Victor non esset cum Imperatore, & lætati sunt super illius absentia. Quo agnito Teutonici siue Germani currentes adduxerunt eum cum festinatione maxima eodem die. Quem assumptum Imperator duxit eum supra Pontis medium statimque quasi pactionibus satisfecisset, recessit. Rex autem Ludouicus quasi venatum pergens transiit per nemus ad locum colloquij misitque Iosleium Turonensem Archiepiscopum & Mauricium Parisiensem Episcopum, Willielmum quoque Vizeliaci Abbatem cum aliis optimatibus Regni sui ad nuncios Imperatoris, qui ibidem conuenientes verbum Regis expectabant. Inter quos etiam erat Comes Henricus, qui propter affinitatē cognationis partibus omnino fauebat Victoris schismatici. Petierunt itaque Missi Regis ex ore eius competentes inducias, eo quod pactiones huius colloquii hactenus vsque penendie Regi fuissent incognitæ, præsertim cum Imperator compulerit Henricum Comitem iurare, ne prædictas actiones ante diem constituti colloquii vllo modo manifestaret Regi: indecens autem fore tam temere de tanto negotio definire. Cumque Imperatoris Friderici Prolocutores petitas inducias negarent, reuersus est Rex Diuionem. Cardinales verò quos illuc Alexander Papa miserat, sperantes solutum esse colloquium

Vizeliacum redierunt. Rex autem conſtituit qui cuſtodirent fines Regni ſui. Et ſequenti ſummo mane venit Comes Henricus ad Regem in palatium Ducis Burgundiæ allegans Regem nequaquam à pactionibus eſſe liberum, ideoque neceſſario diſceſſurum ab eo & ſe traditurum in manus Imperatoris, ita vt totam terram quam de foodo regis hactenus tenuerat, amodo Imperatori traditam ab eo reciperet & hominium illi faceret. Attamen ob gratiam Regis obtinuiſſe ſe dixit ab Imperatore tres hebdomadarum inducias ea conditione quod Rex datis obſidibus polliceretur Imperatori ad diem ſe venturum & Alexandrum adducturum atque ibidem cauſam vtriuſque auditurum & iudicio proborum virorum Imperij & Regni pariturum, aut certè ſeipſum tradere vinctum Imperatori apud Chryſopolim quæ eſt vrbs nobilis Bizantinorum. Et aequieuit Rex & defecit ſpiritus eius & tædiatus eſt animo, pactuſque eſt ita ſe facturum datis obſidibus Duce Burgundiæ, Comite Flandriæ & Willielmo Niuernenſi Comite.

Omnis autem Eccleſiaſticus ordo audito hoc verbo quod fecerat rex, doluit valde & corde clamauerunt ad Dominum vt miſereretur Eccleſiæ ſuæ ſanctæ & liberaret Regem à fraude circumuenientium ſe. Abiit ergo rex ad prædictum locum Louigennæ vbi debebat occurrere Imperator. Sed fefellit Imperator Henricum, miſitque præcipuum fautorem ſchiſmatis Rainaldum Cancellarium ſuum Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopum. Cumque coram eo replicarentur pactiones quas Comes Henricus ex ore Imperatoris poſuerat regi ſubito Diuina virtus adſtitit Eccleſiæ ſuæ & piæ ſimplicitati regiæ Maieſtatis. Reſpondit enim Rainaldus profani erroris fautor nequaquam Imperatorem talia dixiſſe, ſcilicet quod cuiquam permitteret conſortium iudicandi Rom. Eccleſiam, quæ propriè ſui iuris exiſtebat. Tunc repletus gaudio Rex quæſiuit ab Henrico Comite vtrum ſe haberent pactiones ſecundum formam ab eo propoſitam. Et ille, *habent.* Et Rex *Ecce, ait, quod Imperator qui iuxta verbum ſuum adeſſe debuit, abeſt. Ecce etiam quod miſſi illius formam pacti te præſente, te teſte commutant.* Verum eſt, inquit Comes Henricus. Et ait Rex *Nonne ego abſolutus ſum ab omni pacto?* Abſolutus, ait Henricus. Et dixit Rex Ludouicus cunctis Optimatibus ſuis & Epiſcopis atque Abbatibus, qui præſentes aderant. *Audiſtis & vidiſtis qualiter ego ipſe gratis perfecerim omnia quæ ad me pertinent. Ediſcite vtrum liber ab his pactionibus videar.* Dicunt omnes, *liberaſti verbum tuum*: ſtatimque Rex velociſſimum equum cui inſidebat, reducens protinus ire perrexit. Teutonici autem valde confuſi inſecuti ſunt eum rogantes vt rediret ad Imperatorem paratum proſequi omnia quæ Henricus Comes propoſuerat. Et ille paruipendens quæ dicebantur, decipulam quam cauſerat exhorruit dicens, *feci quod meum fuit.* Sic ſoluto conuentu Rex rediit in Regnum ſuum.

Alexander autem veritus ne Rex ſibi ſubiratus foret ob non aditum vadimonium, donec per amicos eius animum ſibi conciliaret, tranſiit Bituriges, & in Dolenſi Cœnobio apud Caſtrum Radulphi hiemauit. Hieme tranſactâ Lutetiam venit tempore Quadrageſimæ, Regique Roſam auream obtulit die Dominicâ quâ cantatur *Lætare Hieruſalem*: cuius muneris pretium & antiquitatem hac Bulla commendauit.

Munus Floris aurei.

Alexander... Chariſſimo in Chriſto filio Ludouico Francorum Regi, Salut. & Apoſt. bened. Romanorum Pontificum inſtitutione noſcitur proceſſiſſe, quod media Quadrageſima ea Dominicâ quâ cantatur *Lætare Ieruſalem*, conſueuerunt ipſi florem aureum non gratia temporalis elationis propriis manibus annuâ ſemper reuolutione geſtare, ea vtique in facto huiuſmodi deſignantes quæ tam ad decorem eccleſiæ quàm ad fidelem noſcitur inſtructionem ſpectare. Vnde & cum nos eorundem anteceſſorum noſtrorum veſtigia ſubſequentes ſimilem Florem eo die quo conſtitutum eſt, nuper in manibus geſtaremus, non inuenimus cui tam dignè ſicut excellentiæ tuæ Florem huiuſmodi deberemus offerre, quem & deuotione circa Eccleſiam Dei & Nos, ipſos & Dignitatis honore cognoſcimus præeminere. Quia verò Floris huius ſignificantiam tuam Celſitudinem credimus tantò libentius noſtrâ velle expoſitione cognoſcere, quantò te conſtat corde & opere Diuinis obſequiis & piis actibus feruentius inhærere, prudentia regiæ Serenitatis agnoſcat, quod Flos iſte Chriſtum regem exprimit ac deſignat, qui de ſeipſo loquitur dicens. *Ego Flos campi & lilium conuallium.*

Aurum namque Regem non immeritò dicitur denotare, cum ad hoc designandum à Magis figuraliter oblatum fuerit Saluatori, vt per hoc Rex Regum & Dominus Dominantium monstraretur. Rubor autem quo aurum coloratum est & suffusum Passionem significat *Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra?* Et item. *Quare rubrum est indumentum tuum & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?* Odor autem huius floris Resurrectionis eius gloriam præfigurat, vt sicut ipse Primogenitus mortuorum ex multis Fratribus & resurgens à mortuis iam non possit mortis vinculis detineri, quâ & mortem nostram moriendo destruxit & vitam resurgendo immortalitatis gloriam reparauit. Sanè huiusmodi anfractus & climata omnium scelerum fœditate concreta tantus Odor Dominicæ Resurrectionis aspersit, vt nulla pars orbis alienam se ab odore isto sentiat vel expertem, sed omnes se gaudeant odore hoc suauissimo spirituales nequitias in cœlestibus iam vicisse. Porro si ad ipsius Christo resurrectionem figuraliter denotandam sanctæ illæ mulieres ad sepulchrum aromata detulerunt, suauitate redolentium vnguentorum gloriam præsignantes, quæ vtique terrorem inferis, cœlis gaudium, terris intulit sanctitatem. Hæc sunt Fili in Christo Charissime, quæ in Flore isto noueris figurari, vt tanto acceptior apud te & gratior habeatur, quantò eum trifaria expositione significaris affectuosius diligere & sincerius colere didicisti. Petimus autem & totis affectibus exoptamus, vt ille Flos aureus, qui omnes reges & Principes antecedit, imò per quem reges regnant & prudentes describunt Iustitiam, terrenum tibi regnum diuturno tempore sua ineffabili pietate conseruet, & æternum in illa felici retributione Iustorum misericorditer largiatur.

Idem Pontifex incredibili omnium Academicorum lætitiâ exceptus est: vtpote quos impensè diligebat, quosque priuilegiis & beneficiis cumulabat, vt multorum infra patebit exemplis. Verumtamen cum ipsi apud eum conquesti fuissent de iniuriis quæ sibi à Monachis San-Germano-Pratensibus aut eorum seruis inferebantur in Prato, quo ad ludendum & deambulandum solebant se conferre diebus festiuis, eos ad proximum Turonense Concilium remisit.

Dum verò Parisiis moraretur, rogatus est à Monachis San-Germano-Pratensibus vt aiunt, Ecclesiam suam de nouo instauratam consecrare: Cui consecrationi, quæ post festa Paschalia peracta est, die 21. april. an. 1163. interfuisse dicuntur innumeri Episcopi, Abbates & alii Prælati cum plurimis Cardinalibus. Cum autem tot omnium Ordinum homines capere non posset Ecclesia, ipse Pontifex in *Prato Clericorum* sermonem seu sacram Concionem habuit ad populum; si creditur Chartæ Hugonis Abbatis, quæ huiusce consecrationis ceremonias continet. Estque eiusmodi.

Anno ab Incarnatione Domini 1163. Alexander Papa III. *Parisiensem Ciuitatem ingressus per aliquod tempus ibidem moras fecit. Dumque in eadem vrbe moraretur, Ego Hugo* III. *Dei Gratia Abbas S. Germani Parisiensis accedens ad eius præsentiam humiliter exoraui eum, quatenus Ecclesiam B. Germani nouo schemate reparatam, quia nondum consecrata erat, dignitate consecrationis insignire dignaretur.* At iam Reuerendissimus Papa Alexander precibus nostris gratanter annuens 11. Kal. Maii ad prædictam Ecclesiam venit magna Pontificum & Cardinalium frequentia comitatus. Quorum fuit vnus Mauricius Parisiensis Episcopus. Quem Monachi eiusdem Ecclesiæ videntes & ob eius præsentiam nimium perturbati, dixerunt se nullatenus passuros quòd consecratio Ecclesiæ fieret, dum prædictus Mauricius Episcopus præsens adesset. Vnde D. Papa audita & cognita Monachorum perturbatione conuocauit ad se D. Iacinthum Diaconum Cardinalem S. Mariæ in Cosmidin & D. Othonem Diaconum Cardinalem S. Nicolai de Carcere Tulliano, D. quoque Vuillielmum Presbyterum Cardinalem S. Petri ad Vincula. Quibus accersitis præcepit vt supradictum Mauricium Episcopum conuenientes Monachorum commotionem diligenter notificarent, & ex ipsius mandato eidem præciperent, quod ab Ecclesia discederet. Alioquin Monachi consecrationem fieri cõmodiùs refutarent. At ille audito D. Papæ mandato cum omni ornatu & vestimentis quæ secum detulerat, ab Ecclesia recessit. Post cuius abscessum D. Hubaudus Hostiensis, Bernardus Portuensis, Galterius Albanensis, Ioan. Siguinensis, Geraudus Caturcensis, Almaricus Siluanectensis Episcopi, & de Hispania Ioannes

» Toletanus Archiepiscopus & Hispaniarum Primas, Fellandus Acturicensis, Ioan.
» Legionensis, Stephanus Zamotensis, Ioan. Lucensis, Assuetus Cautiensis, Pe-
» trus Migdonensis Episcopi præcipiente D. Papa Ecclesiam deforis in circuitu tet
» & deintus similiter circumlustrantes & aqua benedicta sicut mos est, aspergentes,
» eam honorificentissimè prout decebat, dedicauerunt. Deinde D. Papa Alexan-
» der maius altare in honore S. Crucis & SS. Martyrum Stephani atque Vincen-
» tij solemniter consecrauit. Et in medio Crucem de oleo sancto imposuit circum-
» stantibus ad 4. cornua eiusdem altaris quatuor de supradictis Pontificibus. Quo-
» rum vnusquisque Crucem de oleo sancto in loco suo similiter imposuerant. D.
» autem Papa reliquias intra altare posuit, & accepto instrumento quod vulgò
» *Truella* dicitur, easdem cæmento introsigillauit. Quo peracto D. Hubaudus
» Hostiensis Episcopus & tres Episcopi pariter altare matutinale in honore sanctissi-
» mi Confessoris Germani consecrauerunt. Interim D. Papa Alexander *ad Pratum*
» quod est iuxta Monasterii muros cum solenni processione procedens ad populum
» sermonem fecit & coram omnibus adstantibus publicè protestatus est, quod Ec-
» clesia S. Germani de Pratis de proprio iure B. Petri existens nulli Archiepiscopo
» vel Episcopo nisi summo Pontifici Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subiacet.

Sequuntur deinde nomina Cardinalium & aliorum Prælatorum qui eidem Dedicationi interfuerunt. Tum subdit Hugo. *Ego Hugo Abbas S. Germani de Pratis tertius testificor hanc consecrationem meo instinctu sic peractam fuisse. Et ideo ad certitudinem præsentium & futurorum eandem scripto commendans, & sigillo meo corroboraui.*

Aiunt vero Monachi Mauricium Episcopum indignatum se repulsam passum fuisse, ad Concilium Turonense quod eodem anno & proximè celebratum est, querelas suas detulisse atque iurisdictionem in prædictam Abbatiam sibi vendicasse: id vero negatum ab Hugone Abbate. Postremò Monachos impetrasse Priuilegium exemptionis quod sequitur.

» Alexander Episcopus Seruus Seruorum Dei Dilecto filio Hugoni Abbati S.
» Germani Paris. Sal. & Apost. Bened. Dum venerabilis frater noster Mauricius Pa-
» risiensis Episcopus & tu pariter in Turonensi Concilio in nostra præsentia essetis
» constituti, prædictus Episcopus in Concilio ipso consurgens ius quoddam in Ec-
» clesia tua ad se proposuit rationabiliter pertinere. Nos autem attendentes quomo-
» do eadem Ecclesia sub iure & proprietate B. Petri ab antiquis retro temporibus
» quietè pacificéque perstiterit, noluimus vllatenus eiusdem Episcopi proclama-
» tionem admittere, nisi ostenderet aliquem eã de nostris prædecessoribus admisis-
» se. Quod quia non fecit, nec eum id facere posse pensamus, per præsentia scripta
» decernimus vt illa ipsius Episcopi proclamatio nullam interruptionem nullumque
» possit iuri & libertati eiusdem Ecclesiæ præiudicium in posterum generare. Da-
» tum Turonis Kal. Iunij.

» Tunc Ecclesiæ San-Germano-Pratensis Abbas erat Hugo de Moncellis olim Monachus Cœnobij Vizeliacensis, successitque Theobaldo an. 1162.

Eiusdem consecrationis meminit author Historiæ Vizeliacensis sic scribens. *Alexander Catholicus Papa veritus indignationem Regis Ludouici transiit in Aquitaniæ metropolim Vrbem Bituricorum & in Dolense Monasterium, quod est apud Castrum Radulphi ibique hiemauit, & sequenti tempore Quadragesima accessit ad Ludouicum Regem in vrbe Parisiorum. A quo susceptus honorificè secundum morem Rom. Ecclesiæ portauit ipse Rosam auream Dominicâ quâ cantatur* Lætare Ierusalem: *peractisque Paschalibus solemniis consecrauit Basilicam Monasterij B. Germani de Pratis, cui præerat Hugo de Moncellis Monachus Ecclesiæ Vizeliacensis.*

De exemptionibus Monachorum. Hæc si vera est Historia, quam è tenebris in lucem emisit Dacherius an. 1659. in 3. tom. Spicilegij, proculdubio fidem facit fuisse Ecclesiam San-Germano-Pratensem ab Alexandro consecratam: an verò res ita se habuerit vt in Charta Hugonis continetur, longè grauior est difficultas. Certum est hoc seculo Monachos pene omnes vbique excutere voluisse iugũ Procurationis seu Iurisdictionis Episcopalis, professionemque, vt vocabant more solito facere detrectasse, priuilegia exemptionum prætexentes se habere. De Cluniacensibus diximus supra. Resbacenses hocce tempore ab Episcopo Meldensi desciscere conati sunt. In Anglia Augustiniani Cantuarienses, quorum Abbas erat Siluester Theobaldo Archiepis-

copo professionem facere iussi sunt authoritate Adriani, cuius extat hæc Bulla apud Geruasium Dorobernensem.

Adrianus Ep. Seruus Seruorum Dei Dilecto filio Siluestro Abbati S. Augustini Sal. & Apost bened. Iniuncti nobis à Deo summi Pontificatus officium & susceptæ regimen dignitatis nos admonet modis omnibus & inuitat, vt vnicuique præsertim fratribus nostris Archiepiscopis, Episcopis aliisque Ecclesiarum Prælatis sua iura integra debeamus & illibata seruare, vt ipsi tanto magis de Grege sibi commisso possint esse solliciti, quanto amplius nostræ defensionis auxilio se perspexerint communiri. Vt igitur venerabilis frater noster Theobaldus Cantuariensis Archiepiscopus se minstrationem suæ iustitiæ sustinere quantum in nobis est, nullatenus conqueratur, per Apostolica tibi scripta præcipiendo mandamus, quatinus iuxta mandatum prædecessoris nostri bonæ memoriæ Anastasii Papæ, memorato fratri nostro, cum ab eo fuetis requisitus, professionem facere non recuses: ita quidem si constet prædecessores tuos eandem professionem ipsius antecessoribus præstitisse. Datum Beneu. id. Ian.

Item ad eundem. Adrianus Ep. Seruus Seru. Dei. Quanto amplius Venerabilis frater noster Cantuariensis Archiepiscopus Apostolicæ sedis Legatus ab ipso promotionis suæ tempore sacro sanctæ Rom. Ecclesiæ fidelis semper ac deuotus noscitur extitisse, tanto propensius eum & commissam sibi Ecclesiam diligere nos oportet, & inra sua eidem illibata debemus & integra conseruare. Indè est quod dilectioni tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus sicut aliquem Antecessorum tuorum constat alicui Prædecessori eiusdem fratris nostri Archiepiscopi obedientiam aliquo tempore exhibuisse, ita eam omni appellatione & occasione remota infra 30. dies post susceptionem præsentium litterarum ipsi non differas exhibere.

His auditis dixit Siluester non constare, an aliquis prædecessorum suorum eiusmodi professionem fecisset. Probauit Archiepiscopus certissimis iuratorum testium, virorum religiosorum, fidelium & senum testimoniis, affirmantium se præsentes adfuisse professioni quam Hugo Siluestri prædecessor Vvillielmo fecisset ipsius Theobaldi prædecessori. Itaque ille parere coactus est: & in hanc rem conditum est publicum instrmentum 7. Episcoporum sigillis consignatum, quod est eiusmodi.

Vniuersis S. Ecclesiæ filiis & fidelibus Richardus Londoniensis, *Rothrodus Ebroicensis, Robertus* Bathoniensis, Willielmus Norwicensis, Hilarius Cicestrensis, Gilebertus Herefordensis, Robertus Lincolniensis Episcopi salutem. Rerum gestarum memoria prouidè litteris committitur, ne tractatu temporis ea quæ semel terminata sunt, iteratis refragationibus perturbentur. Inde est quod Vniuersitati vestræ præsentis scripti attestatione notum facimus, quod controuersia temporibus nostris orta, quæ inter venerabilem Patrem nostrum Theobaldum Cantuariensis Ecclesiæ Archiepiscopum & Siluestrum Abbatem Monasterii S. Augustini Cantuariæ super facienda sibi professione ab eodem Abbate versabatur, iuxta mandatum D. Papæ Adriani super præsentia nostra hoc modo terminata est. Dederat enim ipsi Abbati prænominatus Papa in mandatis præcipiendo quatinus infra 30. dies post susceptionem litterarum suarum omni appellatione & occasione remota eam eidem Archiepiscopo faceret professionem, sicut aliquem Abbatum illius Monasterij alicui Archiepiscoporum Cantuariensium fecisse constabat. Sed quia Abbas diffitebatur sibi constare prædecessores suos hanc professionem fecisse, licet hoc in Regno publicè innotuisset, Religiosi viri tactis sacrosanctis Euangeliis iurauerunt se vidisse & audisse Hugonem eiusdem Siluestri decessorem memoratam professionem Vvillielmo piæ recordationis Cantuariensi Archiepiscopo more debito sine contradictione fecisse. Adhæc etiam vidimus scedulas in quibus professiones multorum Abbatum ipsius Monasterij manifestè nobis scriptæ apparuerunt. Facta itaque fide Abbati & his qui aderant, prædecessorum suorum secutus vestigia professionem in hæc verba fecit & crucis signo compleuit atq; muniuit. *Ego Siluester Abbas Ecclesiæ Apostolorum Petri & Pauli & B. Augustini primi Anglorum Archiepiscopi promitto sanctæ Dorobernensi Ecclesiæ, & tibi Reuerende Pater Theobalde eiusdem Ecclesiæ Archiepiscopo tuisque successoribus Canonicam per omnia obedientiam.* Ex his igitur intelleximus, quod nulla de cætero inter ipsorum successores

„ de facienda professione contradictio debeat instaurari. Facta est hæc Professio
„ apud Northamtoniam an. gratiæ 1157. Henrici Regis II. an. 3. mense Iulio 16. Kal.
„ Aug. præsentibus Episcopis 8. Abbatibus 12. ipso quoque Rege Henrico & quam
„ pluribus aliis tam de transmarinis quàm de partibus Anglicanis.

Clarembaldus Siluestri successor benedictionem quidem ab Archiepiscopo Thoma accipere non detrectauit, dummodo in Ecclesia propria non in Archiepiscopali, & citra professionem obedientiæ: imo spe cuiusvis in posterum subiectionis prorsus ademptâ, vt scribit Radulfus de Diceto ad an. 1163. hæc quæ sequuntur subiungens. *Cum autem Rex se verbis huiusmodi non opposuerit, partibus antiquitatis in finibus stare persuadens, & eas omnibus modis quibus ratio fieri potuisset inducens, alteram inclinatior videbatur in partem.*

Iam vero an Mauricius Episcopus prædictæ San-Germano-Pratensis Ecclesiæ consecrationi interfuerit, & an Alexander cœnobium illud à iurisdictione Episcopali exemerit, inquirendum. Ioannes Launoyius Doctor Theologus Chartam illam immunitatis parte 4. c. 2. multiplici ratione probat esse falsam & suppositiam. Atque imprimis quod ipse Hugo Abbas ei consecrationi dicat Almaticum Siluanectensem Episcopum interfuisse: quem ex omnium Historicorũ fide constat obiisse antequam Alexander Parisios, imò in Franciam pedem inferret. Nam Carolus Iaunaius in Histor. Episcop. Siluanect. ait eum fatis concessisse an. 1145. Manuscriptum Caroli-locense, cuius loci Abbas fuerat, an. 1148. Sammarthani in tom. 3. Galliæ Christianæ aiunt sepultum in Choro Monasterij Caroli-loci & ad marginem annum notant 1161. Nemo verò eius vitam extendit ad an. vsque 1163. Quod si ita est, liquet Chartam prædictam non ab Hugone Abbate, sed ab aliquo Monacho posterioris æui fuisse confectam.

Deinde ridiculum est affingere Alexandro Pontifici sermonem ad populum de exemptione Monasterii à iurisdictione Episcopali, siquidem ille qui Iuris erat vtriusque peritissimus Episcopum indicta causa damnasset. Sic enim Hugo scribit. *Interim D. Papa Alexander ad Pratum quod est iuxta Monasterii muros cum solemni processione procedens ad populum Sermonem fecit & coram omnibus adstantibus publicè protestatus est, quod Ecclesia S. Germani de Pratis de proprio iure B. Petri existens nulli Archiepiscopo vel Episcopo nisi summo Pontifici Rom. Ecclesiæ subiacet.* Scilicet id dixit ad populum Pontifex & Mauricium Episcopum Ecclesiasticis indutum vestibus turpiter exire iussit, cui quod erat ipse in Francia, totum illi fere debebat: id inquam dixit ille, qui Resbacensibus exemptionem eiusmodi petentibus paulo ante rescripserat ad Meldensem Episcopum, vt Abbas Resbacensis & Iotrensis Abbatissa canonicam ipsi ipsiusque successoribus obedientiam persoluerent.

3. Ad prædictæ Chartæ confirmationem referunt Bullam Alexandri datam Turonis Calendis Iunij ad ipsum Hugonem. Sed quàm illa commentitia sit & insulsa, nemo non videt. Etenim inceptum est Concilium Turonense 4. Kal. Iunias vt nonnulli scribunt, & tertia post die ita loquitur Pontifex, *Dum Mauricius Paris. Episcopus & tu pariter in Concilio Turonensi in nostra præsentia essetis constituti.* Iam ergo excesserat Hugo, quis credat? pergit. *prædictus Episcopus in Concilio ipso consurgens ius quoddam in Ecclesia tua ad se proposuit rationabiliter pertinere.* Videtur edocere Hugonem, quasi à Concilio tum absens fuisset, cum id à Mauricio propositum est. At nihil ne Hugo Mauricio opposuit? Ipse Pontifex non auditis aduersæ partis rationibus Episcopum damnauit. *Nos attendentes quomodo eadem Ecclesia sub iure & proprietate B. Petri ab antiquis retro temporibus, quietè pacificeque perstiterit, noluimus vllatenus eiusdem Episcopi proclamationem admittere.* Scilicet ipse non vt iudex, sed vt pars aduersa os occlusit Episcopo: præterea si id in Concilio propositum est, de eo deliberandum fuit. Thomas Cantuariensis ad dextram Pontificis ibi sedens, qui cum Augustinianis Cantuariensibus eadem de re certabat, quique iurium Ecclesiasticorum & Episcopalium tam validus erat assertor, litis ne materiam audiuit & absque vlla concertatione & deliberatione præiudicium contra seipsum fieri passus est? quod si deliberatum est, in acta Concilii referri debuit, diesque & sessio notari: at vbi mentio eiusce deliberationis? Extant huius Concilij Canones apud Neubrigensem, in iis de ea re ne verbulum quidem. Plurimi authores contemporanei eiusdem Concilij mentionem faciunt, nullus eiusmodi dissidii in Concilio agitati.

At

At moram iniicit quod scribit Hugo Pictauinus Monachus Vizeliacensis lib. 4. cui tanto maior & certior adhibenda fides quod quo tempore Concilium illud Turonis habitum est, historiam suam componebat Is vero de quadam contentione quæ inter Cluniacenses & Vizeliacenses intercedebat, verba faciens ait Cluniacenses voluisse nonnihil proponere, at suæ iniustitiæ cõscios & Romanæ rectitudinis non ausos fuisse mutire, *cum tamen plurimæ huiusmodi controuersiæ hinc & inde in eodem Concilio proponerentur & terminarentur, sicut fuit causa Parisiensium Clericorum & Monachorum Cænobij S. Germani de Pratis, quæ plenius ventilata iniustis Clericorum vocibus æternum silentium imposuit.* Ex quo loco videtur colligi quod causa Mauricij in Concilio Turonensi agitata fuerit. Verum nullatenus id ad rem Episcopi pertinet. 1. enim ait Clericos Parisienses de Monachis fuisse conquestos: non possunt autem ista verba accipi de toto Clero Parisiensis Ciuitatis, nam non legitur vspiam litem habuisse cum Monachis, & si habuisset, non est verisimile tã leuiter & facilè repulsam & ignominiã passurum fuisse. 2. Non de Clero Basilicæ Parisiensis, propter eandem rationem: neque 3. de Clericis, seu Canonicis & Episcopo: res enim ista plus negotii inrulisset, neque Pictauinus iniustas Clericorum voces appellaret. Restat igitur vt de Scholaribus loquatur, qui in Prato San-Germano Pratensi ludos suos exercentes sæpe quoque cum Monachis eorumque famulis rixas exercebant. Qua de re infra pluribus dicetur. Cæterum qui Chartam prædictam accuratius examinatam videre voluerit, adeat doctissimum Launoyum loco citato. Nos historiæ filum resumamus.

Transactis igitur Lutetiæ feriis Paschalibus & forte etiam consecratione illa Basilicæ Pratensis celebrata die 21. April. statim digressus Pontifex 7. Kal. Maias, hoc est 23. April. apud S. Benedictum super Ligerim dedit ad Ludouicum Regem litteras his verbis. *Cum in proxima secunda feria quæ præteriit* (Paschali scilicet) *simul Parisius loqueremur, verbum serenitati tuæ nos meminimus proposuisse.* Hinc Cæsarodunum Turonum peruenit, vbi 12. vel vt alii scribunt 14. alij 4 kal. Iunias Concilium anno præterito indictum celebrauit. Fuit illud numero Prælatorum frequentissimum, & dignitate clarissimum, & rerum definitione celeberrimum. Nam vt scribit Hugo Pictauinus lib. 4. Histor. Vizeliacensis, *Omnes Episcopi Lugdunenses, Narbonenses, Bituricenses, Senonenses, Remenses, Rothomagenses, Turonenses, Burdigalenses, Auscitanenses, Alpenses, Apennini & Maritimi centum quinque numero interfuerunt. Item Cantuarienses, Eboracenses, Scoti quoque & Hiberni: sed & Abbates & diuersæ professionis personæ gratanter vndique aduenientes. Germanorum etiam Episcopi* plures occultè scripserunt Alexandro Papæ obedientiam & omnimodam reuerentiam pro loco & tempore illi humiliter exhibentes. Italiæ vero non minima pars affuit partim scripto partim suâ præsentiâ. Sed & Sardinia & Sicilia cum omni Calabria, omnis quoque Orientalis Ecclesia & Hispania deuotum obedientiæ caput humiliter Alexandro Catholico Papæ subdidit. Hæc fere Hugo.

Concilium Turonense.

Notant vero scriptores Angli & præsertim Radulfus de Diceto scriptor huius seculi Thomam Cantuariensem Archiepiscopum cum suffraganeis suis sedisse ad dexteram Pontificis in Concilio; Eboracensem verò cum suffraganeo Dunelmensi iussum sedere ad sinistram Cum autem omnes prope Abbates Franci illuc quoque conuenerint, Ernisius San-Victorinus à Rogero S. Euurrii Aurelianensis Abbate dissuasus videtur non interfuisse, quia, inquit Rogerus in litteris ea de causa ad eum missis, *recens ordinis nostri institutio id refugit: & priuilegiorum nostrorum authoritas contra huiusmodi inquietudines liberos reddere & præmunire debet, sanum mihi videtur consilium, vt secretius fratres quorum spiritus à Deo exit, super hoc conueniatis: deinde vniuerso Capitulo si prudentiæ vestræ placuerit, palam faciatis: vt tandem consilium quod vobis & nobis in posterum prodesse possit, inuenire possitis. Si enim istud Concilium adieritis, quod quidem absque magno itineris grauamine tanquam iuxta positum* adiri non potest, compellent vos & nos de cætero quasi debita exactione, si eis placuerit *Concilia frequentare siue longè posita, siue prope.*

Quia autem præcipua Concilii causa erat schisma Octauiani, seu Victoris Pseudo-Papæ, Arnulfus Lexouiensis qui tunc inter Episcopos habebatur eloquentissimus, quique ipsomet schismatis initio Alexandro aliunde sibi noto & amico adhæserat, iussus est orationem habere ad Prælatos contra schismaticum & pro pace in Ecclesia componenda, quam ille suis Epistolis inseruit, & nos quoque hisce annalibus inserendam esse putauimus.

Oratio Arnulphi Lixon ad Patres Concilij.

Hodiernum ſermonem Domini & Patres mei, mihi Domini noſtri qui præſidet, Romani videlicet Pontificis iniungit authoritas. Et ego quidem munus iniunctum magis de neceſſitate obedientiæ quàm de animi voluntate ſuſcipio. Mallem vt in alium declinaſſet iſta dignatio, cuius & vita commendabilior eſſet & maior tam ſcientiæ quàm eloquentiæ plenitudo. Quis enim Ego ſum, qui in auribus tot tam prudentium, tam venerabilium perſonarum quemlibet mihi debeam vſurpare ſermonem? ſed & quis Ego ſum, qui mandato Rom. Pontificis audeam obuiare? anguſtiæ mihi ſunt vndique. Inter verecundiam & neceſſitatem conſtitutus ſum. Altera me monet vt ſileam, altera quaſi quadam violentia pertrahit ad loquendum. Obediendum enim eſt ſine mora, ſed verecundia linguam reprimit, obſtruit intellectum, & à facie reuerentiæ veſtræ ſtupore quodam reddit pauidum & confuſum. Scio enim quia tria ſolent in Prædicatore requiri, ſanctitas conuerſationis, plenitudo ſcientiæ, fœcundior Eloquentiæ vena. *ſanctitas conuerſationis* inquiritur, quia niſi fuerit Prædicatoris cõmendabilis vita, non erit eius prædicatio glorioſa. Cuius enim vita contẽnitur, reſtat vt & prædicatiõ contemnatur. Timere habet, ne forte incipientem loqui ſtatim vox Diuina reprimat & condemnet: Quare tu enarras iuſtitias meas, qui proiecisti ſermones meos retrorſum? *Perfectio ſcientiæ quæritur*, vt habeat prædicator vnde poſſit de theſauro cordis ſui proferre noua & vetera & eruditum nouerit expectantibus explicare ſermonem & ſecundum perſonarum qualitates temperare, quod dixerit, vt ſciat quibus debeat lac potum dare non eſcam, quibus ſolidiorem cibum habeat miniſtrare. *Eloquentia deſideratur. Ad quid?* quia ſicut ſi non habuerit ſcientiam, non habebit quid dicat, ita niſi habuerit eloquentiam, non habebit quomodo dicat. Vtrumque autem neceſſarium eſt & habere quid dicas & ſcire quomodo dicas. Sententiarum ſiquidem excellẽtia ſermonis elegantiá quærit, vt verborũ dignitas rerum maieſtati reſpondeat, & ſibi inuicem quaſi concentu quodã res & verba concurrant. Ita eſt vt ſermo Prædicatoris omni acceptione dignus ſit, requiritur in Prædicatore religio ad reuerentiá ſermonis, ſcientia ad doctrinam, eloquentia ad gratiam. Vt ſcilicet ſermo ſanctus ſit, prudens ſit, illuſtris ſit. *Ego verò qui producor in medium, nihil habeo penes me, niſi conſcientiam peccatricem, minorem ſcientiam, eloquentiam imperfectam.* Et ideo opportunius mihi fuerat ſilere quàm loqui, paſci quã paſcere & aures potius vobis exhibere quàm linguam. Nulla mihi in memetipſo fiducia eſt, ſed ad ſanctitatem præcipientis & merita veſtra conuertor. Quibus intercedentibus aliquid mihi fortaſſis largietur gratia illius qui dixit, Aperi os tuum, & Ego adimplebo illud. Os meum obedientiæ neceſſitas aperit, vtinam gratia eius per merita veſtra ſermone adimpleat opportuno. *In omni itaque ſermone Domini & Patres mei Chariſſimi, videtur mihi quia circa id quod principaliter intenditur, duo ſunt ſtudioſius obſeruanda, cauſa ſcilicet & tempus.* Et cauſam quidem ratio ſubminiſtrat, tempus autem opportunum reddit occaſio. Occaſio autem eſt opportunitas ſumma ex tempore, ſicut viro placuit eloquenti. Ita eſt, niſi id quod dicitur cauſam de ratione contrahat euidentem, ipſum dicitur otioſum. Si importunè dictum fuerit, reputatur infeſtum. Quæ autem otioſa vel infeſta ſunt, raro deſideratos aſſequuntur euentus. Et ideo cum multa de ſcriptis ſanctis poſſint vtiliter ac probabiliter in commune proferri, ad ea potiſſimum ſermo conuertendus eſt, ad quæ Nos & vrgens neceſſitas impellit & euidens inuitat vtilitas. Ad quid? ad tentandum vobiſcum de vnitate & libertate Eccleſiæ Dei. Sine his enim duabus non poteſt Eccleſia ſalua conſiſtere, ſed nec conſiſtere quidem; quia niſi Eccleſia habuerit vnitatem, non erit vna. Si vna non fuerit, non erit. Omne enim quod eſt, ideo eſt, quia vnum eſt. Quod autem vnum non eſt, amittit pariter cum vnitate ſubſtantiam. Item niſi habuerit libertatem, miſera erit: pro eodem autem ei eſt miſeram eſſe & non eſſe, imò deterius eſt miſeram eſſe quàm non eſſe. Melius, inquit, ei erat ſi natus non fuiſſet homo ille. De Iuda dictum eſt, quoniam melius erat ei natum non eſſe, quàm ad eiuſmodi miſeriam natum eſſe. Ideo Domini & Patres Chariſſimi, vt ſtatus Eccleſiæ conſeruetur incolumis, oportet vnitati eius & libertati ſollicitè prouideri. Vtraque enim his diebus, hac tempeſtate, ſicut nos miſerabiliter experimur, multis vrgetur incommodis, multis iniuriis infeſtatur; quia alteram ſcindere nititur ſchiſmaticorum ambitio, alteram quærit auferre violentia tyrannorum. Vtrum-

quæ tamen eis per Dei gratiam impossibile erit. Impossibile siquidem est spirituale Ecclesiasticæ vnitatis scindere sacramentum, quod inter Christum & ecclesiam ipso patre auctore indissolubili fœdere connexum est & firmatum. Impossibile est suam Ecclesiæ Dei tollere libertatem, quam Dominici sanguinis consecrauit effusio. Licet enim paleæ de area Domini quandoque ventilabro leuitatis aut vanitatis auolent & abscedant, propter abscessum tamen earum non minuitur fructus areæ, sed purgatur. Item licet Principes tenebrarum aduersus Ecclesiam Dei vehementer insurgant, portæ tamen inferi aduersus eam præualere non possunt. Ita Domini mei, salua Nobis semper est vnitas, salua semper est libertas ecclesiæ, quia neque tunica inconsutilis scindi potest, neque Christi sanguis in Irritum deuocari. Et licet exierint à nobis aliqui qui nobiscum erant, sed de nobis neque erant, non est scissa tamen veritas vnitatis propter eos quos separauit à nobis propriæ malitia prauitatis. Et licet ij quos diximus tyranni terrarum circa temporalia bona & ipsa etiam corpora nostra desæuiant, vt edant carnes nostras, infirmantur & cadunt. Etsi circa diripiendas inutiliter sarcinas occupantur, Ecclesia tamen Dei nihilominus quæ disponenda sunt, liberâ potestate disponit; imo etiam ipsos quasi seruos nequam, spirituali potestate retrudit in carcerem, vbi eos nimirum quasi compedibus quibusdam vinculo anathematis & opprobrio perpetuæ maledictionis adstringit. In quo & laudabile videtur operari virtus Diuina miraculum, dum nobis in vnitate nostra & libertate degentibus ipsi se solos ab vnitate Catholica separant & detestandæ subiiciunt seruituti. Nos tamen Charissimi fratres & Domini non debemus malum pro malo reddere, neque vinci à malo, sed vincere in bono malum: & ideo ad reuocationem eorum qui furis sunt, summa charitate debemus intendere, vt ipsi vnitati nostræ possint Domino miserante connecti, quatenus ij qui quietem Ecclesiasticæ libertatis impugnant, meliore ducti consilio resipiscant & tam de reuocatione eorum quàm istorum pœnitentia crescat fœcunditas vnitatis & inconcussa seruetur desiderandæ tranquillitas libertatis, ad hoc scilicet omnem nos conuenit diligentiam adhibere, omnem propter hoc sustinere vexationē, omne periculum experiri. Hoc enim speciale debitum nostræ professionis, Episcopi sumus: ad hoc sacramentis Ecclesiasticis sanctificari volumus, ditari beneficiis, honoribus illustrari. *Ex ea etiam causa hic primas obtinemus in Concilio Cathedras, primos in Cœnis recubitus, salutationes in foro. Ex eadem causa populorum nobis multitudines inclinantur, vt de manu nostra partem aliquam commissæ nobis benedictionis accipiant.* Quærunt enim accipere de plenitudine nostra, quod nos accepimus de plenitudine Christi. Hic ordo est. Vnguentum in capite præcedit, à capite descendit in barbam, barbam quidem Aaron. A barba vsque in oram vestimenti defluxit, à Capite scilicet Christo in barbam scilicet Prælatos ecclesiæ: à Prælatis in populum, in subiectos *In Capite autem omnis perfectionis est plenitudo, omnis perfectio plenitudinis.* In ipso enim inhabitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter solidæ scilicet & perfectæ. In ipso omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. In ipso totus spiritus Patris. Nihil ibi perfectioni detractum est. Nihil ibi plenitudini derogatum: & de plenitudine ista nos omnes accepimus, maiores & minores. *De plenitudine quidem* sed non plenitudinē reseruauit. Circa nos autem diuisiones gratiarum factæ sunt: vnus autem spiritus, qui operatur omnia in omnibus non omnia in singulis, diuidit enim singulis prout vult. Vbi enim vult spirat, & quantum vult, inspirat. Nos autem in medio constituti inter Christum & populum, priuilegium gratiæ consecuti sumus & prærogatiuam Dignitatis adepti. Priuilegium gratiæ, quia prius & copiosius Nobis infunditur, quod à Nobis in alios transfundatur. Prærogatiuam dignitatis, quoniam superiores & propinquiores sumus. Superiores, quoniam constituti sumus Principes super omnem terram. *Constitues eos*, inquit, *Principes super omnem terram.* De Apostolis dictum est, vtique & de nobis, qui loca Apostolorum minoribus ueuera meritis, sed maioribus consolationibus obtinemus. Qualis autem est hic Principatus noster? vtique sublimis & fortis. *Nimis*, inquit Propheta, *honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.* Propinquiores sumus: amicos siquidem nos appellat, & ad argumentum propensioris amicitiæ indultæ nobis, non partem sed copiam totius familliaritatis ostendit. Iam non dicam, inquit, vos seruos, sed amicos meos, quia omnia quæ audiui à

Patre meo nota feci vobis. Verum est. Nobis datum est nosse mysterium Regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant & audientes non intelligant. Nos habemus oculos intuendi & aures audiendi. Multæ & magnæ sunt circa nos dignationes tuæ, bone Iesu, multa & inæstimabilia beneficia tua. Gratiá tua vltro Nos præuenit & subsequitur; nihil aut parum est quod meritis nostris arrogare possimus, cum tu gratiam per gratiam semper effusa munificentia largiaris. Quid ergo retribuemus tibi? quid retribuam, inquit, Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Quærit-ne sibi restitui? quærit reuera. Quoniam grauis etiam exactor est. Non conuenit debitorem suum in sortem tantùm, sed etiam in vsuras. Quare, inquit, non posuisti pecuniam meam ad mensam, vt cum redirem vtique cum vsuris eam exegissem à te? Quia ergo sibi retribui quærit, consulamus prophetam, quid tantæ maiestati dignè possit in causam retributionis offerri. Expedit nobis, vt qui nos de qualitate nostri Principatus edocuit, nihilominus de quantitate retributionis edoceat. Oportet enim, vt quod nomine retributionis offertur, ad honorem cedat, accedat ad gratiam: alioquin non parit gratiam sed offensam. Audiamus ergo quid dicat, *Constitues eos Principes super omnem terram*. Ecce meritum eius circa nos: quid autem sibi retribui quærat, consequenter adiungit: *memores erunt nominis tui Domine*. Memoriam nominis sui tantum sibi quærit nomine retributionis offerri. Cuius nominis? nempe multa nomina habet. Habet quædam nomina de veteri instrumento significationis absconditæ; habet quædam ad nouum specialius pertinentia Testamentum, suauitatem redolentia, exhibente gratia; quæ quamuis constet originem traxisse de veteri, plus tamen celebritatis & frequentiæ de præsenti nouitate sumpserunt. Quæ sunt illa? *Iesus Christus*; Iesus interpretatur Saluator, Christus vnctus. Vbi vnctio, ibi suauitas: manifestè nomen istud *Christus* suauitatem redolet vnctionis, Iesus salutis gratiã repromittit. Credo tamen quod in hoc loco propheta aliud nomen quærat intelligi, quoniam nomina illa propter suauitatem & gratiam, deuotionem quidem & fiduciam præstant: hic verò alterius cuiusdam nominis memoriam quærit, cuius seueritas nobis cautelam diligentiæ & timorem reuerentiæ donet. Quod est illud? *Deus*. Deus interpretatur timor. Ipse in hoc loco timentes esse nos exigit & prudentes. Commisit enim nobis hæreditatẽ timentibus nomen tuum Domine. Hæreditas autẽ eius illa est, quã ipse à Patre merito & postulatione passionis accepit: *Postula*, inquit, *à me, & dabo tibi Gentes*. Hæreditas autem hæc vniuersitas fidelium est, quæ nomine censetur Ecclesiæ, quæ Catholicam continet vnitatem. Hanc fidei nostræ credidit, hanc sollicitudini commendauit. Ad curam igitur & custodiam eius cum omni timore omnem nos oportet diligentiam adhibere. Nulla nos absterrere debet comminatio, nulla persecutio retardare. Participes consolationum facti sumus. Iustum est vt socij simus etiam tribulationum. Ex aduerso stare nos conuenit & opponere Nosmetipsos murum pro domo Israel. Quod sanè nobis non facile quidẽ, sed possibile tamen erit, si constanter in vnitate Catholica consenserimus permanere. *Porro fratres sumus ex eodem Patre Christo, & ex eadẽ matre Ecclesia per regenerationẽ aquæ & spiritus de filiis iræ translati in adoptionẽ gloria filiorũ Dei*. Bonum itaque est, quia vtile: iocundũ, quia delectabile, nos hac spirituali fraternitate cõiunctos in vnitate cõsistere, vt sit scilicet nobis sicut in primitiua ecclesia multitudini credentiũ cor vnũ & anima vna. Sit in nobis vnus spiritus, vna fides: vnitas enim fidei concordiam parit. Concordia mater est vnitatis, vnitas verò fidei tribuit libertatem. Ex fide siquidẽ vita nobis & victoria est. Iustus, inquit, meus ex fide viuit. Et hæc est victoria quæ vincit mundum fides nostra. Sed & sancti per fidem vicerunt regna: regnum Sathanæ regnum mundi, regnum cœlorum. Et de regno quidem mundi & regno Sathanæ manifestius: sed & regnũ Cœlorũ, vim patitur & violenti rapiunt illud. Ita omnia regna vnitas fidei & fides vnitatis expugnat. Totis itaque studiis debemus insistere & alter alterũ cohortari vt stemus simul. Quia si steterimus simul, aduersariis nostris non tantum resistere poterimus, sed & cum fiducia prouocare. Si steterimus simul, Ecclesia Dei apparebit terribilis vt Castrorum acies ordinata. Stemus, inquit ille propheta, stemus simul. Quis est aduersarius meus, quis contradicit mihi? accedat ad me. Quia aliquem sibi senserat fideliter assistentem, cum fiducia loquebatur. Nos quoque Domini & Patres mei, habemus aliquos nobis fideliter assistentes. habemus enim assistentem

nobis gratiam Ciuium supernorum, habemus assistentia nobis merita & orationes vestras, habemus assistentem nobis fidem & deuotionem Catholicorum Regum, qui vnitatem Catholicam nobiscum & verbo profitentur & operibus exsequuntur omnes fere: siquidem excipitur & ipse solus. Væ autem soli, quia si ceciderit, non habet subleuantem. Sed & ipse per misericordiam Dei conuertetur & viuet, quoniam ipse est inter Principes terræ multa prudentia & virtute laudabilis, nisi gloriam suam diuinæ gloriæ præponere decreuisset: vtinam humilietur sub potenti manu Dei & principatum Ecclesiæ suo præesse Principatui recognoscat: vtinam intelligat, quia si Christum sponsum scilicet Ecclesiæ Dominum confitetur, necesse habet & ecclesiam quæ sponsa est nihilominus Dominam confiteri. Præterea specialem causam habet, quia sanctam Romanam Ecclesiam Dominam recognoscere debet: alioquin manifestissimè poterit reus ingratitudinis apparere. Si enim ad veteres recurramus historias, certum erit prædecessores eius Imperium non de alio iure quàm de sola S. Romanæ Ecclesiæ gratia percepisse. Nihil igitur plus iuris vendicare Principes possunt quàm quod in eos contulit dignatio largientis. Præterea habemus assistentem nobis etiam Christum. Neque enim Ecclesiam ea nobis conditione tradidit vt relinqueret, semper assistit. *Non relinquam*, inquit, *vos orphanos vado & venio ad vos: vobiscum vsque ad consummationem seculi permansurus.* Adiutor itaque & protector nobis est in salutem. Cum adiutorio itaque tot assistentium nobis nulla nos debet absterrere comminatio, nulla persecutio reuocare, imo stare debemus ex aduerso & opponere nosmetipsos murum pro domo Israel. Fidelis autem Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum vt possitis sustinere: immo etiam ad confidentiam victoriæ obtinendæ suo nos inuitat exemplo. Confidite, inquit, ego vici mundum. Si semel victus est, non erat inuincibilis mundus: facilius nobis erit victoria victum vincere quàm inuictum. Christus vincendum aggressus est, & deuicit. dicebatur aliquando. *Vide Domine & considera, quoniam erectus est inimicus*: nunc autem dicitur quoniam deiectus est inimicus. Fiducialiter aggredi possumus iacentem & victum, quia si deiectus est, non resurget, si victus, non præsumet. Nulla ipsius ex hoc nunc resurrectio vel præsumptio præualebit. Timeo tamen ne aliquis forte submurmuret præsumptuosum dicens æmulari tantæ perfectionis exemplum. Facile inquit erat Christo mundum vincere qui creauerat mundum. Omnipotens enim nomen eius cui idē est & velle & posse, mihi non ita quoniam infirmus sum & conturbata sunt omnia ossa mea. *Omne scilicet robur naturæ meæ peccati corruptione concussum & ideo substantia mea tanquam nihilum coram ipso.* Sed nequaquam Domini & patres mei diffidendum est, quia sicut verba Christi nobis ad doctrinam, ita opera proponuntur ad formam. Et sicut per doctrinam impossibile nobis est scientiæ illius plenitudinem obtinere, ita per exempla ad æqualitatem virtutum eius non poterimus peruenire. Sed licet attingere non valeamus eminentiam maiestatis, proficere tamen poterimus ad aliquam saltem similitudinem sanctitatis. Proderit imitari, etsi nemo valeat adæquari. Circa perfectionem eius subsistit nostra perfectio: prosequi debemus, etsi consequi non possumus. Non eisdem passibus, sed eodem tramite eisdem est vestigiis insistendum.

Quod si aliqua etiam de hominibus exempla quærantur, multos homines victores mundi poterimus inuenire. Videamus Apostolum hominem scilicet peccatorem, sicut & nos non quantum nos, qui dicat se minimum Apostolorum & indignum vocari Apostolum quoniam persecutus est Ecclesiam Dei. Bonum, inquit certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, de cætero reposita est mihi corona iustitiæ. Certauit Apostolus, de certamine victoriam, de victoria consecutus est coronam. Cucurrit & consummauit cursum, ideoque brauium assecutus est. Idem brauium quod corona. Tu autem quis es qui quæris coronam sine victoria, vel sine concertatione victoriam. Impossibile est de facto sine concertatione vicisse. Improbabile est de iure coronam sine victoria postulare: neque enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Lex autem certaminis perseuerãtia est, qui enim perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Idem profecto salus, quod brauium & corona. Amplius si maior vobis de hominibus placeat pluralitas, exemplorum infinita fere martyrũ millia vobis occurrent, qui ad certamen istud

„ toto deſiderio occurrerunt, & demum victoriam cruentam quidem, ſed tamen
„ cum lætitia & gloria perceperunt. Nunquid non ibant Apoſtoli gaudentes à conſ-
„ pectu Concilii quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati? nun-
„ quid non Petrus & Andreas de Cruce prædicant veritatem? nunquid Laurentius
„ de nauicula tyranno lætabundus inſultat? nunquid non Carnifices ipſos ad equu-
„ leum præuenire inuincibilis Vincentij fortitudo feſtinat? Sed etſi de infirmiore
„ ſexu quæratur exemplum, Agathes lætiſſimè & gratulanter ibat ad carcerem &
„ quaſi ad epulas incitata agonem ſuum Domino precibus commendabat. Prius me
„ deficiet dies, imo totum longioris anni ſpatium expirabit quàm ſanctorum victoriæ
„ planè valeant enarrari. Hi reuera fuere viri fortes & ad bella doctiſſimi qui humi-
„ litate ſuperbiam, tyrannidem patientiâ deuicerunt. Cæterum benignius agit cum
„ infirmitate noſtra miſericors & miſerator Dominus: ipſe enim conſcius eſt infirmi-
„ tatis noſtræ, vt pote qui nouit figmentum noſtrum. Tolerabilem itaque facit pa-
„ tientiam noſtram. Re vera ſicut dictum eſt, facit cum labore prouentum. Nulla
„ ergo aduerſum nos veteris ſæuitiæ commenta procedunt, imo etiam ſuſtinemur
„ in equis & curribus ambulare, in magnis quandoque & mirabilibus ſuper nos,
„ epulari ſplendidè, precioſis indui, honoribus & diuitiis abundare. Paupertatem
„ Chriſti verbo prædicamus, ſed minus exhibemus exemplo, niſi quia fortaſſe pau-
„ pertatem eius in nobis ſpiritualiter diuitiarum contemptus & humilitas ſancta re-
„ ſtaurat. Neque enim requiritur à nobis diuitiarũ indigentia ſed contemptus: diui-
„ tiæ inquit ſi affluant nolite cor apponere, non dixit ne affluant, ſed ne cor appona-
„ tur. Porro cor prohibuit apponere, ſed non manũ. Porro Propheta in omni affluen-
„ tia diuitiarum pauperem ſe prædicat & egenum. *Poſſumus itaque licitè diuitias poſſi-*
„ *dere ſi tamen earum nos non reputauerimus Dominos ſed miniſtros, ſi intellexerimus Patri-*
„ *monium pauperum eſſe Patrimonium Chriſti, ſi prouentibus Eccleſiæ, ſi pauperum neceſſitati-*
„ *bus erogentur, alioquin fures & latrones nos ratio manifeſta conuincet, ſi res alienas inuitis*
„ *Dominis noſtro præſumpſerimus arbitrio contrectare.* Quia igitur diſtribuẽdæ ſunt non
„ retinendæ diuitiæ, nuſquam iuſtius, nuſquam poſſunt liberalius erogari, quàm in
„ eos qui exulantem Eccleſiam proſequuntur, qui propter cauſam Chriſti rerũ ſua-
„ rum diſpendia pertulerunt. Cauſa cõmunis eſt, ſed in eos omne detrimentũ, omnis
„ eſt conuerſa vexatio: nos enim intra domeſticos parietes noſtros tribunalia noſtra
„ ſublimiter inſidemus, ipſi de ſedibus ſuis contumelioſè & violenter eiecti pera-
„ grant regiones. Nobis omne ſolatium cum affluentia Diuina pietas amminiſtrat:
„ ipſi de manibus alienis ſubſidia vitæ cum ſilentio patienter expectant. Nobis ne-
„ ceſſariorum noſtrorum & familiarium ordo longus aſſiſtit. Ipſi inter ignotos vitam
„ quaſi ſolitariam degere compelluntur. Si quam tamen eis conſolationẽ emendi-
„ cata ſuffragia præſtiterunt, indignum eſt ab eis beneficia quærere, quibus tu con-
„ ſueueris exhibere. Aperiamus itaque eis viſcera pietatis, & in eos omnem com-
„ paſſionis & venerationis effundamus affectum, ipſoſq; cum omni beneficentia &
„ gratia complectamur, quia tunc adimplebimus legem Chriſti, ſi alter alterius
„ inuicem onera comportemus. Viri prudentes ſunt & multâ commendabiles ho-
„ neſtate, quos Dominus elegit tanquam aurum in fornace probandos, vt per eos
„ impendio perſonarum & rerum Eccleſiæ victoria conſummetur. Felices ſunt qui-
„ bus datum eſt pro æternis tranſitoria commutare. Feliciores ſunt qui mortem vel
„ corporales iniurias ſunt experti: & impreciabilem ſanguinem Chriſti ſuo indigno
„ & corruptibili ſanguine compenſarunt. Quid enim? nunquid ſanguinẽ Chriſti in
„ causã noſtræ redẽptionis expendimus, vt ipſum & in tẽpore retributionis ſcilicet
„ cum ipſe requiſierit ſolueremus? mutuatus eſt peccator & non ſoluet, nos autem
„ Domino miſerante ſoluemus, qui confitemur Nos non artificio ciuili, ſed re ipsâ
„ interueniente naturaliter obligatos. *Vtinam bone Ieſu detur & mihi tecum pro ſpiri-*
„ *tualibus tuis temporalia mea commutare. Vtinam ſanguinem meum tibi pro tuo recipere*
„ *placeat in ſolutum, vel quia crediti & debiti ſanguinis ſcilicet tui & mei inuicem æſtimatio*
„ *non concurrit, ſaltem benigniſſima acceptatione liberatus abſoluar, qua ſcilicet conſueui-*
„ *ſti iuſtitiam accepto ferre ſine operibus & præmia ſine meritis, pro gratia ſcilicet bonæ*
„ *actionis gratiam retributionis inferre.*

In hoc Concilio plurima Decreta facta ſunt ad reformationem Eccleſiæ & Ec-
cleſiaſticorum, quorum vnum ad noſtram quoque Academiam pertinet, ſeu po-
tius ad Monachos, qui è Clauſtris ſuis ad Studiũ Generale proficiſcebantur, vt le-

gibus studerent & Medicinæ: quod nos infra referemus. Interim non erit fursan extrarem Decreta ista Turonensia nostris Annalibus inserere, quæ habentur apud Willielmum Neubrigensem lib. 2. de rebus Anglicis c. 15. hoc modo.

Quoniam enormis quadam consuetudo in quibusdam locis contra Sanctorum Patrum Institutiones inualuit, vt sub annuo pretio sacerdotes ad Ecclesiarum Regimen statuantur, ne id fiat modis omnibus prohibemus: quia dum sacerdotium sub huiusmodi vænali mercede disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur. Can. 1.

Non satis vtiliter auaritia redarguitur in populo, nisi ab iis qui in Clero constitui videntur, & præcipuè qui contempto seculo Religiosorum nomen profitentur & regulam, omnibus modis non caueatur. Prohibemus ergo ne ab iis qui ad Religionem transire voluerint, aliqua pecunia requiratur, neue Prioratus aut Capellaniæ qualibet Monachorum aut Clericorum annua districtione vendantur; neque ab eo cui regimen ipsarum committitur, pro earum commissione vllum pretium exigatur. Hoc autem Simoniacum esse Sanctorum authoritas Patrum manifestè declarat. Vnde quisquis hoc de cætero præsumpserit attentare, partem se cum Simone non dubitet habiturum. Pro sepultura quoque vel chrismatis seu olei sacri perceptione, nulla cuiusquam pretij vænalitas intercedat, *neque sub obtentu alicuius consuetudinis reatum suum aliquis tueatur: quia diuturnitas temporis non minuit peccata, sed auget.* Can. 2.

Quia in quibusdam Episcopatibus Decani vel Archipresbyteri ad agendas vices Episcoporum vel Archidiaconorum & terminandas causas Ecclesiasticas sub annuo pretio statuuntur, quod ad sacerdotum grauamen & subuersionem Iudiciorum non est dubium redundare, id vlterius fieri districtius prohibemus. Quod qui fecerit, remoueatur à Clero. Episcopus quoque qui hoc in sua Diœcesi sustinuerit & Ecclesiastica Iudicia sua pariter dissimulatione peruerti, canonicâ districtione plectatur. Can. 3.

Maioribus Ecclesiæ Beneficiis in sua integritate manentibus indecorum nimis esse videtur, vt Iuniores Clericorum Præbendæ recipiant sectionem. Idcirco vt sicut in magnis, ita quoque in minimis membris suis firmam habeat Ecclesia vnitatem, diuisionem Præbendarum aut Dignitatum permutationem fieri prohibemus. Can. 4.

Plures Clericorum (quod mœrentes dicimus) eorum quoque, qui præsens seculum professione votisque & habitu reliquerunt, dum communes vsuras manifestius damnatas exhorrent commodatâ pecuniâ indigentibus possessiones eorum in pignus accipiunt & prouenientes fructus percipiunt vltra sortem. Idcirco Generalis Concilij decreuit authoritas, vt nullus à modò constitutus in Clero vel hoc vel aliud vsuræ genus exercere præsumat; & si quis hactenus alicuius possessionem datâ pecuniâ sub hac specie in pignus accepit, si sortem suam diductis expensis de fructibus idem percepit, absolutè possessionem restituet debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto possessio liberè ad Dominum reuertatur. Quod si post huiusmodi constituta in Clero quisquam extiterit, qui detestandis vsurarum lucris insistat, Ecclesiastici Officij periculum patiatur, nisi Beneficium Ecclesiæ fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu laïca videbatur. Can. 5.

A partibus Tolosæ damnanda hæresis dudum emersit, quæ more Cancri paulatim se ad vicina loca diffundens per Gasconiam & alias prouincias quamplurimos iam infecit; & dum in modum serpentis intra suas reuolutiones absconditur, quantò serpit occultius, tantò grauius Dominicam vineam in simplicibus demolitur. Vnde Episcopos & omnes Domini Sacerdotes in illis partibus commorantes inuigilare præcipimus, & sub interdictione anathematis prohibere, ne vbi cogniti fuerint illius Hæresis sectatores, receptaculum quisquam eis in terra sua præbere aut præsidium impertire præsumat. Sed nec in venditione & emptione aliqua cum eis communio habeatur, vt solatio humanitatis amisso ab errore viæ suæ resipiscere compellantur. Quisquis autem contra hæc venire tentauerit, tanquam particeps iniquitatis eorum anathemate feriatur. Illi verò si deprehensi fuerint per Catholicos Principes, custodiæ mancipari omnium bonorum amissione multentur. Et quoniam de diuersis partibus in vnum Latibulum crebrò Can. 6.

conueniunt, & præter consensum erroris nullam cohabitandi causam habentes in vno domicilio commorantur, talia Conuenticula & inuestigentur attentius & si inuenta fuerint, Canonicâ seueritate vetentur.

Can. 7 Quamuis graue nimis & Diuini animaduersione iudicij dignum habeatur, quod Laïci quidam quod sacerdotum est, in Ecclesiasticis rebus vsurpant, maiorem tamen incitat formidinem ac dolorem, quod fomitem sui erroris in ipso Clero dicuntur aliquoties inuenire, dum quidam fratrum & Coepiscoporum nostrorum aliorumque Prælatorum Ecclesiæ decimas eis & Ecclesiarum dispositiones indulgent, & in deuia eos mortis impellunt, qui prædicatione eorum ad vitæ viam reuocandi fuerant, de quibus Dominus dicit per Prophetam. *Peccata populi mei comedunt & ad iniquitatem prouocant animas eorum.* Vnde statuimus vt quisquis alicui Laïco in seculo remanenti Ecclesiam Decimamve concesserit, à statu suo tanquam arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendetur, ruinæ suæ iaceat dolore prostratus.

Can. 8. *Contra Religiosos Medicinam & leges profitentes* Non magnopere antiqui hostis inuidia infirma Ecclesiæ membra præcipitare laborat, sed manum mittit ad desiderabilia eius & electos quosque nititur supplantare dicente scriptura, Escæ eius electæ. Multorum siquidem casu operari se reputat vbi preciosius aliquod membrum Ecclesiæ sua fuerit calliditate detractum. Inde nimirum est quod se in Angelum lucis more solito transfigurans sub obtentu languentium fratrum consulendi corporibus & Ecclesiastica negotia fidelius pertractandi *Regulares quosdam ad Legendas Leges & confectiones Physicas ponderandas de claustri suis educit.* Vnde ne sub hac occasione spirituales viri mundanis rursus actionibus inuoluantur, & in interioribus ex eo ipsi deficiant, ex quo se aliis putant in exterioribus prouidere, de præsentis Concilii assensu statuimus vt nullus omnino post votum Religionis, post factam in aliquo Religioso loco professionem *ad Physicam Legesue Mundanas legendas permittatur exire.* Si vero exierit & ad Claustrum suum infra duorum mensiũ spatium non redierit, sicut excommunicatus ab omnibus euitetur, & in nulla causa si patrocinium præstare voluerit, audiatur. Reuersus vero in Choro, in Capitulo, in mensa & cæteris vltimus fratrum semper existat, & nisi ex misericordia forte sedis Apostolicæ, totius spem promotionis amittat. Episcopi vero, Abbates, Priores tantæ enormitati consentientes & non corrigentes spolientur propriis honoribus & ab Ecclesiæ liminibus arceantur.

Can. 9. Calumniam & audaciam temere litigantium condemnando in expensis & alio multiplici remedio sanctio Imperialis compescit. Quoniam igitur sacris institutis consonare dignoscitur, præcipimus vt de cætero in causis pecuniariis victus victori in expensis legitimis condemnetur, nisi sententia pro absente feratur.

Hunc penultimum Canonem contra Religiosos è Claustris ad Studia Generalia proficiscentes, vt Leges vel Medicinam doceant, rursus leges in 2. appendice Concilii Lateranensis ab eodem Alexandro habiti an. 1179. parte 26. c. 11. haberturque etiam lib. 3. Decretal. c. 3.

In eodem Concilio Apotheosis D. Bernardi Clare-Vallensis Abbatis proposita est, sed ipse Pontifex rescribens Abbatibus Cisterciensis Ordinis ait se ob quorundam similia postulanrium importunitatem, huius apotheoseos celebrationem distulisse. Et in Ep. ad Gallicanos Prælatos, *Cum nos* inquit, *eidem negotio fauorabili satis intenderemus affectu, superuenit multitudo petitorum qui in diuersis Prouinciis*, &c.

Querela Vniuersitatis de Monachis San-Germano-Pratensi. In eodem proposita est causa Scholarium Vniuersitatis Parisiensis aduersus Monachos San-Germano-Pratenses, qui ipsis iniurias aut inferebant, aut inferri patiebantur in Prato Clericorum ludentibus. Verum si credimus Hugoni Pictauino Vvilelmi Vizeliacensis Abbatis Notario, qui hisce temporibus scribebat, quique Historiam Vizeliacensem an. 1156. sub Pontio Abbate aggressus est, & ad annum 1167. perduxit Vvilhelmo tunc Abbate, causâ sua scholares ceciderunt. Sic enim lib. 4. *Cum plurimæ huiusmodi Controuersiæ hinc & inde in eodem Concilio proponerentur & terminarentur, sicut fuit Causa Parisiensium Clericorum & Monachorum Cœnoby S. Germani de Pratis, quæ plenius ventilata iniustis Clericorum vocibus æternum silentium imposuit.* Lis illa diu intercessit inter Vniuersitatem & Monachos, donec tandem iudicio solemni Pratum Clericis adiudicatum est & ab Innocentio III. an. 1215. confirmatum. Quod

Quod autem locus præallatus de Clericis Scholaribus sit accipiendus, supra documus in examine Chartæ San-Germano Pratensis. Neque est quòd dicat aliquis per Clericos intelligi debere Canonicos Parisienses: nam licet Clerici nomen generatim loquendo competat etiam Canonicis, certum est tamen illis temporibus nomen Canonici frequentius vsurpatum ad significandum eos, qui in Basilica Parisiensi præbendas haberent integras: Clerici vero nomen adaptari solitum choristis seu pueris chori & inferioribus ecclesiæ ministris. Vt vel ex vna Odonis Episcopi Parisiensis scheda, quæ in magno Pastorali legitur, constat: in qua sic habetur. *Singulis Canonicis Parisiensibus, vel Clericis maiori altari seruientibus.* Item *Singulis vero Clericis Chori, non Canonicis.* In Charta Ludouici VII. 1157. quæ in eodem Pastorali continetur. *Theobaldus Parisiensis Ecclesiæ venerabilis Episcopus & Clemens Decanus aliique Canonici nostræ supplicauerunt serenitati.* Sexcenta sunt eiusmodi loca, quibus referendis non immoror. Iã verò licet Clerici nomen sæpe nomen sit distinctionis eorum qui ecclesiæ militant à Laicis, sæpe quoque pro Scholastico accipitur; vt alibi docuimus, & patet insuper ex hoc loco Ep.8. Philippi Abbatis Bonæ spei ad Gregorium. *Vidisti plerosque & insignitos externis titulo militari & animo tamen degeneres nunquam grauiter præliari: & innumerabiles Clericos in Scholarum gymnasio conuenire, at eorum tamen raros, ad perfectum scientiæ peruenire. De qualibus Paulus semper inquit, discentes, numquam ad scientiam veritatis peruenientes.*

His addimus ad confirmationem, quod sub finem huius seculi iterum Scholares apud Cœlestinum Papam de iisdem Monachis conquesti sunt ob cædem de nonnullis sodalium suorum perpetratam. Vt suo loco referemus.

In eodem Concilio M. Ioannes de *Belmeis* vulgo *Bellemains* Thesaurarius Eboracensis consecratus est à D. Papa Pictauiensis Episcopus & continuò professionem fecit Archiepiscopo Burdigalensi. Vir iste magnæ eloquentiæ & litteraturæ erat, iecundusque & largus, & ob has virtutes vtrique Principi Franco & Anglo notus & charus. Alexandro vero Pontifici charissimus multas legationes obiit, vt suo loco patebit.

Eodem anno Thomas Cantuar. vacantem Ainefordiæ Ecclesiam contulit in Laurentium, vt scribit Radulfus de Diceto. Willielmus Villæ Dominus vendicans sibi ius patronatus in eandem, Laurentium expulit. Thomas Willielmum excommunicauit. Quod quia Rege nec consulto nec monito fecisset, maximam eius indignationem incurrit. Dicebat enim Rex iuxta dignitatem Regni, quod *nullus Capitaneorum, nullus militans Regi, nullus minister Regis, nullus scilicet vt vulgariter loquar, de Rege tenens in Capite* Castellum, villam vel prædium citra conscientiam Regis est excommunicandus ab aliquo, ne si super hoc Rex certioratus non fuerit, ignorantia lapsus communicet excommunicato, Capitaneum suum venientem ad se vel inuitans ad osculum vel recipiens in consilium. Ita Radulfus.

Notat insuper Neubrigensis anno Concilii Turonensis nondum elapso iram Henrici Anglorum regis aduersus Thomam efferbuisse multorum & enormium malorum, quæ deinde secuta sunt, infamę principium. Nam ille vt fama tulit, *Pontificatum minus sincerè & canonicè, id est per operam manumque Regiam susceptum pungentis conscientiæ stimulos non ferens, secreto in manus D. Papæ resignauit. Qui factum approbans Pastoralem illi Sarcinam Ecclesiastica manu rursus imposuit & in homine scrupulosè turbatæ conscientiæ læsionem sanauit.* Regressis ergo è Concilio Anglicanis Prælatis Regnum & Sacerdotium super prærogatiuã Clericalis ordinis discordare cœperunt. Quæ discordia adeo inualuit, vt seuera statuta in Clericos Rex tulerit: quibus omnes Prælatos subscribere coëgit: vt infra dicetur.

Huiusce dissidii & discordiæ initia repetit Geruasius ex eo quod postquam Thomas è Concilio Turonensi reuersus est in Angliam, iura quædam Ecclesiæ suæ reuocare contendit in integrum. Imprimis ab ipso Rege quædam Castella, deinde à Comite Clarensi homagium Castelli Tunebriggensis, à Willielmo de Ros prædia nonnulla, terrasque ab aliis quas de dominio Ecclesiæ suæ esse dicebat, repetiit. Vnde & Regis & Magnatum in se animos concitauit. Itaque Rex contra Ecclesiastica Priuilegia Clericos ad sæcularia iudicia vocari voluit: & quia

conatibus suis aduersari vidit Thomam, apud Westmonasterium conuocauit Episcopos Ecclesiæ Anglicanæ. Res hæc acriter agitata, Thomas Clericorum iura fortiter propugnauit. Postulati vero an non vellent auitas consuetudines obseruare, responderunt ex condicto velle quidem se Regis & Regni consuetudines obseruare. Sed saluo ordine suo & iure Ecclesiæ. Non placuit regi restrictio obedientiæ, iratusque è Concilio discessit. Postridie municiones quas Thomas à tempore initi Cancellariatus custodiebat, repetiit, & hinc terror omnium animos inuadit. Hilarius Cicestrensis vir facundia pollens, quanquam Primati suo adhæret, dissidij tamen funestos euentus repræsentat, affirmatque verbuli vnius occasione non esse conuellendum Regni statum. Comes quoque Vendomiæ, vt scribit Geruasius, M. Robertus de Meliduno & Philippus Abbas de Eleemosyna suadent Regiæ consentiendum esse voluntati: cum præsertim Rex Cardinalibus promisisset, se nulla in re Ecclesiæ iura labefactaturum. Ergo ille magnorum virorum grauitate motus se consensurum, quanquam inuitus pollicitus est. Hinc Rex hilarior effectus Pontificum & Procerum Concilium indicit apud Clarendonam, vbi promissa solenniter soluerentur. De quo ad annum sequentem dicemus.

Interim, vt scribit idem Geruasius, M. Robertus de Meliduno Thomæ olim in Francia Magister electus est ad regimen Herefordensis Ecclesiæ, translato nimirum ab ea sede ad Londinensem Gilberto Foliotho: eumque consecrauit Thomas in Ecclesia Cantuariensi 12. Kal. Ianuarij acceptâ prius ab eodem professione de Canonica subiectione. Vtriusque meminit Robertus de Monte. an. 1163. inquit *Gislebertus Episcopus Herefordi mortuo Richardo Londoniensi Episcopo translatus est ad eandem sedem & M. Robertus de Meliduno genere Anglicus & grandæuus factus est Episcopus Herefordi.*

Porro soluto Concilio Turonensi, eodem anno Alexander Pontifex Senonas commigrauit vrbemque subiit multa Episcoporum Cardinaliumque caterua comitante 11. Kal. Oct. die festo B. Hieronymi, vbi ab Hugone Archiepiscopo honorificentissimè exceptus est, vt legitur in Chronico B. Petri Viui, ibidemque per annum & dimidium in sede Archiepiscopi donec Italia pacaretur, commoratus est.

1164. *Obitus M. Petri Lombardi*

Anno 1164. 13 Kal. Aug. quæ est 20. mensis Iulii, obiit insignis Theologiæ antistes M. Petrus Lombardus Parisiensis Episcopus, sepultusque est in Ecclesia Collegiata suburbana B. Marcelli, cuius tumulo inscriptum sequens Epitaphium legitur litteris partim Romanis partim Gothicis, vt tunc ferebat vsus. *Hi iacet M. Petrus Lombardus Parisiensis Episcopus qui composuit librum Sententiarum, Glossas Psalmorum & Epistolarum: Cuius obitus dies est 13. Kal. Augusti.*

Eius mortem deflet Hugo Senonensis Archiepiscopus Petri olim Discipulus Epistola consolatoria ad Barbedaurum Decanum aut certè Prodecanum & Capitulum Ecclesiæ Parisiensis, quæ legitur in Tom. 4 Historiæ Duschesnianæ, precaturque Deum, vt consilium salubre sanctumque subministret successorem electuris. Sic vero habet.

„ *H. Dei gratia Senonensis* Ecclesiæ Minister B. Decano & cæteris Parisiensis Ecclesiæ Canonicis dilectis in Christo fratribus salutem & salutiferam in Domino dilectionem. Consideranti mihi fratres, insperatum dulcissimi fratris, imò vt ita dixerim, *charissimi Patris mei Pontificis vestri* casum & occasum flere magis libet quàm scribere. Nimis enim saxeum pectus habet, quem non ad dolorem vel gemitum piissimi viri lachrymabilis non emollit excessus. Cæterum quidquid forte nonnulli sentiant, ego vero prorsus plango & lamentor damnum ingens, & incommodum meum. Amisi enim portionem animæ meæ, baculum iuuentutis meæ, consolatorem & *eruditorem vitæ meæ*. Baculus namque sustentationis, fratres, sicut scitis, multotiens iuueni necessarius est plusquam seni, quia iuueni pernecessaria est doctrina, senectus vero longo vsu temporis multa didicit per experimenta. In quo ergo erit vltra similis mihi requies, simile gaudium, simile reclinatorium quem quotiesvidebam, præsente gaudio meo non gaudere non poteram. Sed quid dicam, Domine Deus, vt quid recessisti longè, despicis in opportunitatibus in tribulatione? Modo rudem & tenerum amouisti puerum tuum & tam cito sub-

straxisti ei ordinatorem & Doctorem meum? Sed quidquid ago, fratres, dum dolorem meum nimis exaggero, consolatorem onerosum me vobis ostendo. Iam verò dulcissimi Patris animam dulcedini & mansuetudini commendo Redemptoris nostri. Ad vos autem quibus compatior, sermonis mei vultum conuerto. *Circa vos enim non mediocriter sollicitus existo, quia frequenter in talibus subrepit inuidia, per inuidiam discordia, per discordiam diuisio, per diuisionem vnitatis confusio. Tunc aduersæ facies, tunc dissonæ linguæ, thesaurorum diminutio & inuidorum & æmulorum cachinnus & irrisio.* Deus hoc auertat à vobis fratres, Spiritus S. plenitudo descendat super vos, spiritusque vestros vniat, diuisiones remoueat: & quibus vnus est futurus pastor, eadem pascua gustare concedat. Quibus inspectis Charissimi fratres mementote iugiter ammonitionis nostræ & salutis vestræ. Ad illum incessanter corda vestra conuertite, qui salus est omnium sperantium in se.

Præuidebat Hugo prudentissimè quod accidit. Nam electorũ vota diu variæ fuerunt, quos inter tũ erat Mauricius Archidiaconus, sed tandẽ è toto numero Canonicorũ tres delegerunt, qui Episcopum designarent: & cum neque tres isti concordes esse potuissent, eorum duo consenserunt, vt quem Mauricius nominaret, is Episcopus esset. Ille vero seipsum nominauit. Res hoc pacto gesta est, vt legitur apud Cæsarium Heister-Baecensem l. 6. c. 19. *Cum nostris temporibus*, inquit, *Parisius vacaret Episcopatus, & Electores inter se concordare non possent, tribus sua vota commiserunt: qui tres cum in vnam conuenire nequirent personam, M. Mauricio, qui vnus trium erat, duo suam dederunt authoritatem, vt quemcunque ipse nominaret, Episcopus esset. Et quia idem Mauricius, vt rei exitus probauit, magis cupiebat prodesse quam præesse, seipsum nominauit dicens.* Aliorum conscientias & propositum ignoro; Episcopatum hunc gratia Dei adiuuante irreprehensibiliter regere propono. *Quod & fecit. Sanctæ enim vitæ fuit: tam verbo quam exemplo plurimis profuit: dies suos in Episcopatu clausit.*

Ille autem erat ortu & genere pauperrimus; quem Mater Humberga ex paupere tuguriolo agri Bituricensis ditionis Soliacensis Lutetiã miserat, vt mendicando panem aut scholaribus ditioribus seruiendo, iis si posset incumberet. Tantum autem profecit in liberalibus artibus seque tantum profecisse existimauit, vt interrogatus aliquando an eleemosynam hac lege accipere vellet, vt omni Episcopatui renunciaret, conditionem respuerit. Primum ergo liberales artes docere aggressus est: deinde ad Theologiam se contulit, & in ea quoque Disciplina Magisterium adeptus Canonicatu Ecclesiæ Parisiensis, postea Archidiaconatu donatus est. De eo dicetur amplius in Catalogo Virorum illustrium.

Dissertatio de Episcopatu M. Mauritij.

Cæterum licet communis ferat opinio scriptorumque caterua consentiat Mauricium hoc anno Petro Lombardo suffectum fuisse, non caret tamen ea res difficultate propter diuersas in authoribus antiquis & instrumentis publicis æræ seu Epochæ Christianæ notas. Qua de re dissertationis gratia non erit superfluum attexere quæ sequuntur. Imprimis certum est Petrum Lombardum Episcopum Parisiensem creatum an. 1159. aut saltem 1160. cessione Philippi Archidiaconi fratris Ludouici Regis ob eminentem Petri Doctrinam, idque inter cæteros disertè scribit Robertus de Monte author contemporaneus in appendice ad Sigebertum his verbis. 1159. *M. Bernardus Brito Cancellarius Ecclesiæ Carnotensis factus est Episcopus Cornubiæ in minori Britannia. M. etiam Petrus Lombardus Parisiensem Episcopatum adeptus conniuente Philippo eiusdem Ecclesiæ Decano fratre Regis Francorum, qui vt dicunt electionem suam concessit eidem Petro.* Philippus ille obiit an. 1160. ex eodem authore: eratque, vt ipse vult, Decanus: vel vt alii scribunt, Archidiaconus; neque enim in Catalogo Decanorum reperitur: quippe Bartholomæo successit an. 1148. Clemens: Clementi Barbedaurus seu Barba-aurea, qui Decanatum gessit ad annum vsque 1180. hæc obiter.

Deinde quod Petrus Episcopatum tenuerit ad annum vsque 1164. quo defunctus est, videtur euidenter confirmare instrumentum fundationis B. Mariæ de Rocha factæ in Diœcesi Parisiensi à D. Guidone de Leuis, quod in Archetypo Abbatiæ prædictæ tabulario seruari dicitur: quam fundationem authoritate sua corroborauit Mauricius apud S. Victorem an. 1190. Episcopatus verò sui an. 36. Instrumentum enim sic incipit. In nomine D. Amen. *Ego Mauricius D. Gr. Parisiensis Episco-*

pus vniuersitati præsentium ac futurorum, huius paginæ attestatione notificare curamus quod. & in fine *Actum apud S. Victorem astantibus Petro Præcentore Parisiensi, Nicolao Presbytero Incarnationis Dominicæ an. 1190. Episcopatus 36.* Vnde Sequitur Mauricium anno tantum 1164. Episcopari cæpisse, si non sit error in Apochæ seu æræ Christianæ appositione. His adde quod M. Petri Lombardi mors incidit ex omnium scriptorum confessione & calculo in diem 20. Iulij an. 1164. & tumulus adhuc indicat.

At contra communem & vulgo receptam hanc opinionem multa faciunt. Imprimis vero quod Hilduinus Cancellarius Ecclesiæ Parisiensis qui Algrino successit, subscribit litteris an. 1160. quibus Mauricius Episcopus confirmat donationes Ecclesiæ S. Victoris factas à prædecessoribus, vt refert Hemeræus. Extat & alia Charta quâ idem Mauricius confirmat donationem factam à Fertico de Gentiliaco Ecclesiæ San-Victorinæ, cuius olim fuerat Canonicus, an. 1171. Episcopatus sui an vndecimo. Sic enim in fine legitur. *Actum publicè Parisius anno incarnationis Verbi 1171. Episcopatus vero nostri an. vndecimo.* Quod instrumentum legitur in 4. Tom. Historiæ Duchesnianæ. Item in alia Charta ab Odone Cancellario Hilduini successore scripta an. 1164. sic legitur. *Actum in Capitulo B. Mariæ an. 1164. regnante Ludouico 27. Mauricio Episcopante 3.* Cui Instrumento subsignatunt Clemens Decanus, Albertus Præcentor aliique per manum Odonis Cancellarij.

Cum his consentit Robertus de Monte sic scribens ad an. *1161. Mauricius Archidiaconus Parisiensis fit eiusdem Ecclesiæ Episcopus.* Item ad Conuentum Louigennensem in Burgundia habitum cum Friderico Imperatore de pace Ecclesiæ an. 1162. Ludouicus Rex secum duxit inter alios Iocium Turonensem Archiepiscopum & Mauricium Parisiorum Episcopum, vt habetur in Chronico Vizeliacensi. Inter Epistolas quoque Alexandri Pontificis ad Ludouicum Regem Franciæ vna legitur data Turonis 6. idus Decemb. an. 1162. ante celebrationem Concilij Turonensis, in qua meminit Mauricij Episcopi Parisiensis his verbis. *Licet per venerabilem fratrem nostrum Mauricium Parisiensem Episcopum tam de celebratione concilij, quàm de nostro ad partes illas aduentu tibi nos significasse credamus, dubitantes tamen ne forte ad notitiam tuam nondum plenariè ipsius Episcopi relatione peruenerit, illud eidem iniunximus tuæ serenitati auribus referendum.* Ex quibus necessario concludendum est Mauricium ante an. 1164. Episcopatum gessisse: Petrum vero Lombardum [aut designatum tantummodo fuisse: aut certè perpauco tempore Episcopum fuisse: vel eum ob amorem studiorum Mauricio tanquam Coepiscopo Episcopalia munia commisisse. Sed hæc Criticis inquirenda & distienda relinquimus. Ad historiam reuertamur.

Eodem anno Odoni Cancellario successit M. Petrus Comestor: quanti vero Odo celebritatis fuerit in scholarum exercitio, paret ex Ep. 267. Ioannis Saresberiensis qua eum, consulit super ratione Iubilæi. *Ad quem ibo*, inquit, nisi ad illum qui panem Discipulis frangere consueuit, vt digeri possit & transire in alimenta scientiæ & morum? Idem subscripsit hoc anno cum Clemente Decano & Alberto Præcentore cuidam nouo beneficio quod Canonici Parisienses addiderant ad fundationes factas in Ecclesia S. Dionysij de Passu à Simone Canonico Parisiensi & Osinundo fratribus, de Passiaco seu potius de Pisciaco cognominatis.

Existimat etiam Hemeræus in suo de Academia Parisiensi libello Mauricium Episcopum renouasse quandam constitutionem de iurisdictione Episcopali in Academiam; quam transtulisse ait in Cancellarium, in iis quæ ad regimen scholarum scholariumque spectabant eique potestatem attribuisse coërcendi castigandique Clerici, & de vicaria illa delegatione conscripsisse instrumentum publicum propriaque manu & sigillo communiuisse. *Quod Ioannes de Olina Cancellarius* inquit, *pag. 93. aliis actionis & litis quam Academicis intentarat, libellis aliquando permiscuit, & ad subsidium causæ produxit cum permultis excommunicationum actibus quibus scholares Parisienses vetusti Cancellary atque eorum Officiales olim illigarant.* Ille autem Ioannes Cancellarius erat & succentor Ecclesiæ Parisiensis an. 1459. sed de hoc alias.

Eodem anno mense Aprili in Palatio Parisiensi, Quadragesimali tempore agi-

tata est causa secularis, quæ intercedebat inter Mauriciū Episcopum & Odonem Abbatem S. Dionysij præsente Alexandro Pontifice ob Ecclesiam Argentolij. Contendebat enim Episcopus Abbatissam ibi cum Virginum Collegio iuxta veterem consuetudinem à Sugerio interruptam collocari debere: contra Odo Monachos ibi rectè à Sugerio prædecessore suo constitutos asserebat, quod non fuissent Moniales illæ satis castigatæ vitæ. Huiusce causæ disceptatio legitur inquadam membrana Archiuij Parisiensis. Vnde intelligimus Alexandrum Pontificem post Turonense Concilium habitum Parisios rediisse.

Eodem anno 16. Kal. Iunij obiit huiusce seculi sidus muliebre illustrissimum & splendidissimum Heloïssa vxor Petri Abaëlardi in Cœnobio Paracletensi, quod ab an. 1130. rexerat. Neptis erat Fulberti Canonici Parisiensis, non Notha Ioannis cuiusdam etiam Canonici, vt vult Papyrius Massonius, quam quantò amplius diligebat Fulbertus, tanto diligentius ad omnem quam poterat, litterarum scientiam promoueri studuerat, vt ante diximus.

Dici non potest quàm multæ Virgines deuotæ Heloïssæ regimini se subdiderint, & quàm multa bona pauco tempore possederint. Audiamus Abaelardum hac de re sic scribentem Ep. 1. c. 13. *Plus vno anno in terrenis commodis sunt multiplicatæ:* quàm Ego per centum, si ibi permansissem. Tantam autem gratiam in oculis omnium illi sorori nostræ, quæ cæteris præerat Dominus annuit, vt eam Episcopi quasi filiam, Abbates quasi sororem, Laici quasi matrem diligerent, & omnes eius religionem, prudentiam & in omnibus incomparabilem mansuetudinem admirarentur: quæ quantò se rarius videri permittebat, vt sacris orationibus vacaret, tantò ardentius eius colloquij spiritalis monita, hi qui foris sunt, efflagitabant. Obiit tandem illa magno Comitum suarum dolore & eodem tumulo in quo maritus repositus fuerat, condi voluit. Epitaphium eius tale legitur.

Hoc tumulo Abbatissa iacet prudens Heloïssa:
Paraclitum statuit, cum Paracleto requiescit.
Gaudia Sanctorum sua sunt super alta polorum
Nos meritis precibusque suis exaltat ab imis.

Ambotum autem corpora è tumulo isto in maiorem Basilicam translata sunt an. 1497. 2 Maii. Ibidem quoque fuisse videtur tumulatus Petrus Astralabius vtriusque filius: de quo sic legitur in Necrologio Paracletensi. 4. *Kal. Nouemb. Obiit Petrus Astralabius Magistri nostri Petri filius.*

Eodem anno fatis concessit vir eximiè prædicabilis Hugo Ambianensis ex Monacho Cluniacensi Prior S. Pancratij de Lewis in Anglia: deinde Radingensis Abbas, postremo Archiepiscopus Rothomagensis ab an. circiter 1130. viduis & orphanis aliisque pauperibus largus, *vir magnæ litteraturæ*, inquit Robertus de Monte, *multa iocunde edidit*, præsertim verò librum elegantem de diuersis Quæstionibus ad Mathæum Albanensem, & Tractatum super hæresibus in Armorico solo natis, quem Alberico Ostiensi Episcopo dicauit Epistola breui, quæ continetur in Notis ad Bibliothecam Cluniacensem Andreæ Quercetani, estque eiusmodi. *Reuerende Pater* digna sedet mihi memoria reminisci qualiter in finibus Galliarum prope mare Britannicum Ciuitate Nannetensi meruimus assistere tibi. Ibi sanctorum corpora Martyrum Donatiani & Rogatiani fratrum multo cætu fidelium præsente suscepta præsentasti, præsentata relocasti cum digno honore: ibi tantum aspeximus Comitem præcipiti lapsu in occiduo tuentem, ruinam hæresis quæ in Aremorico tunc scatebat te protestante signantem. Ibi quidem coram orthodoxa prædicatione tua plebs hæretica stare non poterat: proinde placuit tibi super hæresibus insurgentibus nos aliqua scribere; quod & suscepimus tuæ iussionis authoritate, *sed succincto opere sub breui charactere.* Quæ vero sunt illæ hæreses Aremoricæ? Abaëlardi credo, Arnoldi Brixiensis qui aliquandiu cum eo & apud eum latuit; postremo vero Eudonis seu Eonis illius fatui, qui plebem Aremoricam dementarat. Ad eum extant plurimæ Clarorum virorum litteræ, Arnulfi Lexouiensis 15. Bernardi Clare-vallensis 25. Sugerii 101. Petri Venerabilis l. 1. Ep. 4 & l. 6. Ep. 32. Obiit autem 4. Octob. vt scribit Robertus de Monte,

vel vt alii 4. id. Nouembr. eique hoc Epitaphium Arnulfus Lexouiensis cecinit.

Inter Pontifices speciali dignus honore
Hic noster carnis Hugo resignat onus.
Consignata breui clauduntur membra sepulchro,
Non tamen acta viri claudit vterque polus.
Quidquid dispensat, & compartitur in omnes
Gratia, contulerat prastiterotque viro.
Fœcundos igitur virtutum copia fructus
Fecit & vltra hominem est magnificatus homo.
Tandem post celebris felicia tempora vita
Sustulit emeritum flebilis hora senem.
Par Martine tibi consorsque futurus eandem
Sortitus mecum est comoriendo diem.

Ei successit Rottodus de Beaumont le Roger, aliàs de Waruic, de quo alibi dicetur.

Hoc quoque anno teste eodem Roberto de Monte Gislebertus Episcopus Herefordiensis mortuo Richardo Londoniensi Episcopo translatus est ad eandem sedem. Et M. Robertus de Meliduno, sic dictus quod Meliduni post Abaëlardum docuerit, vir genere Anglicus & grandæuus factus est Episcopus Herefordiensis.

Hoc quoque anno exarsit aperta inter Angliæ Regem Henricum II. & Thomam Cantuariensem Archiepiscopum discordia. Cum enim Rex magnum Prælatorum & Baronum conuentum apud Clarendonam indixisset, cui præsedit Ioannes de Oxonia, iussit recognosci quasdam consuetudines auitas & libertates Antecessorum suorum, Regis videlicet Henrici aui sui & aliorum, quas obseruari voluit in posterum diligentissimè ad tollendas dissensiones & discordias, quæ sæpe inter Clerum & Iusticiarios Regni emergebant. At illis Iurisdictio & authoritas Ecclesiastica plurimum imminui & labefactari, Laica vero potestas præualere videbatur, quia illa huic subiiciebatur ex legibus illis nouis. Et tamẽ iis Thomas primum cum aliis Prælatis subscripsit. Verum ad se reuersus, & quid egisset, examinans apud se, quamque ignauè libertatem Ecclesiasticam ipse Angliæ Primas prodidisset attendens, graui dolore correptus pœnitentiam egit: tũque se ipsum tormentis austerioribus affligit & indumentis durioribus corpus humiliat, inquit Mathæus, suspenditque se ab Altaris officio, donec per Confessionem & condignos pœnitentiæ fructus à summo Pontifice mereatur deuotus absolui. Non probauit tamen istam pœnitentiam Pontifex, maximè quoad abstinentiam à Missæ sacrificio, propter scandalum: quia si quid peccauerat, in Conuentu Claredonensi subscribendo prauis consuetudinibus aut legibus, ex ignorantia & aliorum Prælatorum consilio impulsus peccauerat. Tunc erat Alexander Senonis, & inde dedit ad Thomam litteras quæ sic incipiunt. *Ad aures nostras fraternitas tua nouerit fuisse perlatum & quorundam nobis relatione suggestum, quod occasione cuiusdam excessus à Missarum propofueris celebratione cessare & à consecratione Corporis & sanguinis Domini abstinere.*

Innotuit idipsum Henrico, velle Archiepiscopum infringere quod factum fuerat, consuetudinesque Regni nolle sigillo suo corroborare. Vnde exasperatus cœpit eum variis modis vexare. Qua de re sic Neubrigensis lib 2. rerum Anglic. c. 16. vbi de Conuentu Clarendonensi agit. *Conuocatis ergo*, inquit, *ad eliciendum quocunque modo consensum Episcopis, ita omnes vsque ad vnum vel pellexit blandiciis vel infregit terroribus, vt Regia voluntati cedendum parendumque putarent, & nouarum illarum legum conscriptioni propria sigilla apponerent. Vsque ad vnum dico. Nam solus Cantuariensis Archiepiscopus flexus non est, sed ad omnem impulsum stetit immobilis.* In hoc dissentit à Mathæo qui eum aliis subscripsisse dicit. *Tunc vero tanto vehementius* Regis in eum furor efferbuit, quanto ipse Regali magnificentiæ ratione dati & accepti magis obnoxius videbatur. Vnde Rex cœpit ei grauis existere, occasionibus eum vndecunque exquisitis pulsare, eorumque olim in Regno

Cancellarius fecerat, rationem exposcere. Ille intrepida libertate respondit se expleta seculari militia, Ecclesiæ à principe cui militauerat absolutè fuisse dimissum, nec debere in se per occasionem magis quàm veritatem vetera replicari. Cumque in dies Regii furoris causæ ingrauescerent, eo die quo plenius responsurus erat obiectis, solenne illud Officium de B. Stephano scilicet, *Sederunt Principes & aduersum me loquebantur, & iniqui persecuti sunt me*, iussit coram se in celebratione sacrificii solenniter decantari. Mox Curiam ingressus est. Crucem argenteam ante se portari solitam propria manu baiulans. Volentibusque quibusdam Episcoporum qui aderant, Ministerium portandæ ante Metropolitanum proprium Crucis suscipere, abnuit: nec alium in illo Conuentu publico Crucis Baiulum quantumcunque rogatus admisit. Iis tanquam excandescentis iam furoris fomitibus Rege supra modum inflammato, sequenti nocte clam profugiens transfretauit & susceptus honorificè à Rege, Nobilibus Episcopisque Francorum pro tempore ibidem consedit.

Robertus Antissiodorensis in Chronico ait eum primò in cœnobio Pontiniacensi moratum, deinde Senonis in Cœnobio S. Columbæ Regiis expensis fuisse sustentatum. Adiit autem statim Alexandrum Pontificem, qui tunc Senonis erat ab eoque honorificè susceptus est, sed frigide à Cardinalibus, seu quos sibi iam Rex Henricus deuinxerat, seu qui verebantur ne hac occasione Rex Angliæ ab Alexandri obedientia descisceret.

Verum & alia fuit tam præcipitis causa discessus, quam refert Radulfus de Diceto, testis fere oculatus omnium quæ tum acta sunt. Nimirum Rex Norhamtunæ habito 3. id. Octob. frequenti Conuentu Episcoporum, Comitum, Baronum totius Regni Thomam conueniri permisit, imo voluit interpellari de perceptis reditibus Episcopatuum & Abbatiarum vacantium, item Castellaniarum pluribus annis possessarum, quos dum Cancellarius esset custodiæ suæ deputatos à Rege habuerat. Et licet Cancellariæ renuncians à Rege absolutionem petiisset & obtinuisset, id Episcopi & Proceres non sufficere arbitrati petebant nihilominus bonorum istorum reddi rationem. Iusta omnibus visa est hæc petitio & interpellatio. Thomas agnoscens omnium ob hoc à se auersos esse animos, ab eorum iudicio appellat, eosque anathemate ferit quod in Patrem & iudicem suum sententiam ferrent. Nihilominus illi in eum nec conuictum, sed priuilegium Ecclesiæ protestantem solummodo, suam sententiam intorquent. Sic Archiepiscopus in arctissimo positus multis affectus iniuriis & opprobriis lacessitus Episcoporumque destitutus opera & consilio, crucem quam manu tenebat in altum erigens discessit è Curia. Nocte sequente clam aufugit & dictus noctibusque iter peragens conscensa fragili nauicula transuehitur in Flandriam, indeque in Galliam ad Alexandrum Senonis tunc sedentem.

Præsentit Rex fugam, incertus tamen quo iret Thomas, nuncios suos in omnem euentum ad Alexandrum dirigit. Erant illi omnes è Primoribus Angliæ, Archiepiscopus Eboracensis, Londinensis, Cestrensis, Vvigornensis, Oxoniensis, Lexouiensis, Sagiensis Episcopi. Richardus Pictauiensis Archidiaconus, Vvalebam decanus, Ioannes Oxoniensis, Ioan. Cymin. Comes Arundelius. R. de S. Vvalerico, Henricus Camerarius, Hugo de Gundeuilles. Illi in consistorio auditi sic retulerunt & perorarunt. *Inter Thomam Archiepiscopum & Regem Anglorum controuersia versabatur.* De vtriusque voluntate dies præfigitur, vt in ea iustitiâ mediante illorum controuersia terminetur. Ad eandem diem ex præcepto Regio Archiepiscopi, Episcopi & cæteri Ecclesiarum Prælati conuocantur, vt quanto generalior esset Concilij celebratio, tanto manifestior fieret fraudis & malitiæ denudatio. Constituta die Catholici Principis aspectui se præsentauit Regni turbator & Ecclesiæ. Qui de suorum meritorum qualitate non securus, Dominicæ crucis armat se signaculo, tanquam ad Tyranni præsentiam accessurus. Nec tamen Regia Maiestas modo offenditur, sed causæ suæ iudicium Episcporum fidei committit, vt sic ab omni suspicione liberetur. Restabat vt Episcopi causam iudicio terminarent, vt sic dissidentes in gratiam fœderarent & dissensionis eorum materiam sepelirent. At obuiat aduersarius & obiicit, quod ipsum coram Rege stare iudicio esset Apostolicæ sedis & dignitatis diminutio: ac si nesciat, quod etsi in illo iudicio aliquantulum Ecclesiæ dignitati derogaretur, dissimulandum erat pro

tempore vt pax Ecclesiæ redderetur. *Obiicit iterum Patris sibi nomen adscribens quod arrogantiam videtur redolere, quod filij in patris damnationem minimè debuerant conuenire: sed necessarium erat vt patris superbiam filiorum humilitas temperaret, ne post Patrem in filiis Patris odium parentaret.*

Petierunt insuper prædicti nuncij mitti in Angliam duos Cardinales, qui causam non Ecclesiasticam inter Regem & Archiepiscopum Norhamtunæ ventilatam, & quamcunque aliam, si contingeret, remoto appellationis obstaculo præsente Rege, præsente Archiepiscopo terminarent. Id vero minus æquum esse visum est, donec auditus fuisset Archiepiscopus, qui nondum aduenerat. At postmodum eidem Pontifici se præsentem exhibens causam suam sic defendere aggressus est, vt legitur apud Radulfum de Diceto.

" Ad audientiam tuam, Pater sanctissime, confugio, vt qui Ecclesiæ libertatem tanto tui discrimine redemisti, eam vel solam vel maximam meæ persecutionis causam attendas, quod exemplo tuo vsus sum. Dolui enim statum Ecclesiæ labefactari paululum & iura eius in auaritiam Principum dissipari, & occurrendum credidi morbo venienti. Et quo plus illi Domino meo, cui post Deum cætera debeo, me sciebam obligatum, eo tutius iniquis eius instigationibus arbitrabar resistendum donec obtinuerunt illi & serenitatem eius obfuscauerunt mihi. Exinde vt moris est apud Principes, criminationes & calumnias iniecerunt in occasionem persecutionis meæ, & ego eiici malui quam subscribere. Accessit enim his malis quod vocatus sum, vt coram Rege tanquam Laicus satisfacerem & vnde mihi resistendi suffragia sperauerant, tam destitutus.

" Animaduerti Dominos & confratres nostros Episcopos istos pro Aulicorum arbitrio in me paratos animaduertere. Ita cunctis incursantibus fere suffocatus ad tuæ pietatis audientiam, quæ nec in extremis negligit, respiraui: sub qua demonstraturus asto me nec ibi fuisse iudicandum, nec ab illis. Nam quid hoc aliud esset Patres, nisi vestra iura vobis substrahere? quid aliud quam spiritualia temporalibus submittere? semel natum hoc exemplũ esset ad multa: ideo credidi firmius resistendum, quod affectus procliuior nocendi nasceretur, si prius debilitatem agnoscerent. At inquient, reddenda erant Cæsari quæ Cæsaris erant. Sed etsi in pluribus obtemperandum regi, in illis tamen obtemperandũ non est, quibus efficitur ne Rex sit. Non essent illa Cæsaris sed tyrãnj, in quibus etsi non pro me, pro seipsis ei resisterent. Nunquid eorum persecutionẽ merui pro quibus tantis occursibus me opposueram? obtinuissem si voluissent illi, sed male caput agit, si à membris destituitur: quin etiam si oculi linguam contra caput assumant. Si bene præuidissent, in se perniciem machinabantur, & Episcoporum vsi sunt Principes auxilio in eorum seruitutem. Quæ hæc tanti odii causa fuerat, vt pro me extinguendo se ipsos extinguerent? ita dum spiritualia pro temporalibus negligunt, deficiunt in vtrisque. Quid quod me etiam reclamante & audientiam istam appellante patrem suum in iudicio damnare ausi sunt? Condescende igitur Pater sanctissime in fugam meam & persecutionem: & me aliquando magnum fuisse reminiscere tempore tuo & propter te iniuriis lacessitum, vtere rigore tuo. Coerce illos quorum instinctu nomen huius persecutionis obrepsit. Nec Domino Regi horum aliquid imputetur, qui huius machinationis potius est minister, quàm repertor.

Vt autem amplius causæ suæ æquitatem demonstraret, tradidit Papæ scriptum in quo consuetudines Regiæ continebantur apud Clarendonam promulgatæ, quarum plurimam partem etiam Papa damnauit.

PRIMA HÆC ERAT. *De Aduocatione* & præsentatione Ecclesiarum: si controuersia emerserit inter Laïcos & Laïcos, vel inter Clericos & Clericos, in Curia D. Regis tractetur & terminetur. *Hanc damnauit*, vt habetur in Codice Vaticano.

2. *Ecclesiæ* de Feudo D. Regis non possunt in perpetuum dari absque assensu & confessione ipsius. *Hoc tolerauit.*

3. *Clerici* citati & accusati de quacunque re moniti à Iustitia Regis venient in Curiam ipsius responsuri ibidem de hoc, vnde videbitur Curiæ Regis quod sit ibi respondendum. Ita quod Iustitia Regis mittet in Curiam S. Ecclesiæ ad videndum quâ ratione res ibi tractabitur. Etsi Clericus conuictus vel confessus fuerit, non debet de cætero eum Ecclesia tueri. *Hoc damnauit.*

4. *Archiepiscopis*, Episcopis & personis Regni non licet exire de Regno absque

licentia

licentia D. Regis, etsi exire voluerint & D. Regi placuerit, assecurabunt, quod in eundo nec in moram faciendo, nec redeundo perquirent malum damnum D. Regi vel Regno. *Hoc damnauit.*

5. *Excommunicati* non debent dare vadium ad remanens, nec præstare iuramentum sed tantum vadium & plegium standi iudicio Ecclesiæ vt absoluantur. *Hoc damnauit.*

6. *Laici* non debent accusari, nisi per certos & legales accusatores & testes in præsentia Episcopi: ita quod Archidiaconus non perdat ius suum nec quidquam quod inde habere debuit. Et si tales fuerint qui culpantur, quod non velit nec audeat accusare eos, Vice-Comes requisitus ab Episcopo faciet iurare 12. Legales homines de visuero seu de villa coram Episcopo, quod inde veritatem secundum conscientiam suam manifestabunt. *Hoc tolerauit.*

7. *Nullus* qui de Rege teneat in capite, nec aliquis Dominicorum Ministrorum eius excommunicetur, nec terræ alicuius eorum sub interdicto ponantur, nisi prius D. rex si in terra fuerit, conueniatur, vel iustitia eius, si fuerit extra Regnum, vt rectum de ipso faciat; & ita vt quod pertineat ad curiam Regiam, ibidem terminetur, & de eo spectabit ad Ecclesiasticam curiam, ad eundem mittatur vel terminetur. *Hoc damnauit.*

8. *De appellationibus* si emerserint ab Archidiacono, debent procedere ad Episcopum, & ab Episcopo ad Archiepiscopum: & si Archiepiscopus defuerit in iustitia exhibenda, ad D. Regem perueniendum est postremo, vt præcepto ipsius in curia Archiepiscopi controuersia terminetur: ita quod non debet vlterius procedere absque assensu Regis. *Hoc damnauit.*

9. *Si calumnia* emerserit inter Clericum & Laicum, vel è conuerso de vllo tenemento, quod Clericus velit eleemosynam attrahere, Laicus vero ad Laicum feudum recognitione 12. legalium hominum per capitalis iustitiæ Regis considerationem terminabitur, vtrum tenementum sit pertinens ad eleemosynam, siue ad feudum Laicum coram ipsa iustitia Regis. Etsi recognitum fuerit ad eleemosynam pertinere, placitum erit in curia Ecclesiastica: si vero ad Laicum feudum, nisi ambo tenementum de eodem Episcopo vel Barone aduocauerint, erit placitum in curia Regia. Si vterque aduocauerit de feudo illo eundem Episcopum vel Baronem, erit placitum in curia ipsius: ita quod propter factam recognitionem, saisinam non amittat qui prius saisitus fuerit. *Hoc damnauit.*

10. *Qui de Ciuitate*, vel Castello vel Burgo vel Dominico Manerio Regis fuerit, si ab Archidiacono vel Episcopo de aliquo delicto citatus fuerit, vnde eidem debeat respondere, & ad citationes eorum satisfacere noluerit, bene licet eum sub interdicto ponere, sed non debet excommunicari prius quàm Capitalis Minister Regis villæ illius conueniatur, vt iusticiet eum ad satisfactionem venire. Et si Minister Regis inde defecerit, ipse erit in misericordia Regis & exinde poterit Episcopus ipsum accusatum Ecclesiastica Iustitia exercere. *Hoc damnauit.*

11. *Archiepiscopi*, Episcopi & vniuersæ personæ Regni qui de Rege tenent in capite & habent possessiones suas de Dominio Regis sicut Baroniam, & inde respondent Iustitiis & Ministris Regis, & sequuntur & faciunt omnes consuetudines Regias & rectitudines. Et sicut cæteri Barones debent interesse iudiciis curiæ D. Regis cum Baronibus vsque perueniatur in iudicio ad diminutionem membrorum vel ad mortem. *Hoc tolerauit.*

12. *Cum vacauerit* Archiepiscopatus, vel Episcopatus, vel Abbatia vel Prioratus de Dominio Regis, debet esse in manu eius, & inde percipiet omnes reditus & exitus sicut Dominicos. Et cum ventum fuerit ad consulendum Ecclesiæ, debet D. rex mandare potiores personas Ecclesiæ & in Capella ipsius debet electio fieri assensu eius & consilio personarum Regis quas ad hoc faciendum vocauerit Et ibidem faciet electus homagium & fidelitatem D. Regi sicut Ligio Domino de vita & membris & de honore suo terreno, saluo ordine suo priusquam sit consecratus. *Hoc damnauit.*

13. *Si quisquam* de Proceribus Regni disfortiauerit Archiepiscopo vel Episcopo vel Archidiacono de se vel de suis iustitiam exhibere, rex debet iustitiare. Et si forte aliquis disfortiauerit D. Regi rectitudinem suam, Archiepiscopi, vel Epis-

copi & Archidiaconi debent eum iustitiare vt D. Regi satisfaciat. *Hoc tolerauit.*

14. *Catalla* eorum qui sunt in Regis forisfacto, non detineat Ecclesia vel Cœmiterium contra Iustitiam Regis, quia ipsius Regis sunt, siue in Ecclesiis siue extra fuerint inuenta. *Hoc tolerauit.*

15. *Placita* de debitis quæ fide interposita debentur, vel absque interpositione fidei, sint in curia Regis. *Hoc damnauit.*

16. *Filij* Rusticorum non debent ordinari absque assensu Domini de cuius terra nati dignoscuntur. Hoc tolerauit.

His actis Thomas voluit Archiepiscopatum suum Papæ resignare, vt ante Turonis fecerat, & annulum resignauit: quia aiebat se in Christi ouile non intrasse per ostium, seque eo indignum reputabat. Verum diuersis in hanc rem Cardinalium & assidentium prolatis sententiis iubetur Archiepiscopum se gerere & in Monasterio Pontiniacensi residere. Henricus autem & Papæ & Thomæ offensus constitutiones prioribus longè duriores promulgauit, quæ habentur etiam in Codice Vaticano & leguntur apud Baronium. Eas autem misit Rex in Normaniam: talesque sunt.

1. *Si quis* inuentus fuerit ferens litteras D. Papæ vel aliquod mandatum Archiepiscopi Cantuariensis continens interdictum Christianitatis in Angliam, capiatur, & de eo sine dilatione iustitia fiat, sicut de Traditore regio.

2. *Præterea* nullus Clericus, vel Monachus, vel Conuersus vel alicuius Conuersionis permittatur transfretare, vel redire in Angliam, nisi de transitu suo habeat litteras iustitiæ: & de reditu suo litteras D. regis. Si quis aliter inuentus fuerit agere, capiatur & incarceretur.

3. *Ne aliquis* appellet ad Papam vel ad Archiepiscopum.

4. *Ne aliquod* Placitum teneatur de mandatis Papæ, vel Archiepiscopi, vel aliquod mandatum illorum in Anglia ab ullo homine recipiatur. Si quis inuentus fuerit aliter agens, capiatur & incarceretur.

5. *Generaliter* quoque interdictum est, quod nullus ferat aliquod mandatum Clerici vel Laici D. Papæ vel Archiepiscopo. Si talis inuentus fuerit, capiatur & incarceretur.

6. *Si Episcopi* vel Clerici vel Abbates vel Laici sententiam Interdicti teneri voluerint, sine dilatione de terra eiiciantur, & tota eorum cognatio; ita quod de Catallis suis nihil secum ferant.

7. *Vt Catalla* omnium Papæ vel Archiepiscopo fauentium & omnes possessiones eorum & omnium ei pertinentium cuiuscunque gradus, vel ordinis, vel sexus, vel conditionis sint, capiantur, & in Dominica manu D. Regis confiscentur.

8. *Vt omnes* Clerici qui reditus habent in Anglia, sint commoniti per omnes Comitatus, vt infra tres menses veniant in Angliam ad reditus suos, si diligunt reditus suos: & si non venerint ad terminum statutum, reditus in manu Regis capiantur.

9. *Vt denarij* B. Petri non reddantur vlterius Apostolico, sed diligentius colligantur & seruentur in Thesauro regis, & expendantur ad eius præceptum. *Isti sunt Denarij* qui vocabantur lingua Anglicana *Romscot*, quod tributum Offa rex instituerat in gratiam scholarium nationis Anglicanæ Romæ degentium.

Cæterum has leges promulgari iussit Henricus, postquam legati, quos Senonas ad Alexandrum miserat, vt de Thoma conquererentur, re infecta redierunt. Nam postquam Thomas apud eundem Pontificem perorauit & causam Ecclesiæ esse, non suam demonstrauit, Pontifex eum absoluit, sententiam contra eum latam irritam fecit, eosque qui eam tulerant, aut qui bona ipsius abstulerant, Censuris Ecclesiasticis illigandi potestatem concessit, Regem tamen excepit. Sic enim ille.

" Cæterum si hi, qui in possessionibus & bonis Ecclesiæ tuæ tibi aut tuis vel
" violentiam, vel iniuriam intulerunt, legitimè commoniti vobis ablata restituere
" & satisfactionem congruam exhibere noluerint, in eos si opportunum esse vi-
" deris, Ecclesiasticam iustitiam non differas exercere. Et nos quid inde rationabi-
" liter feceris, ratum habebimus atque firmum. Verum de persona Regis speciale

tibi Mandatum mandamus, nec tamen in aliquo tibi ius Pontificale, quod in consecratione tua suscepisti adimimus, sed ipsum illæsum volumus conseruare.

Rogauerat autem primùm Henricus Ludouicum per nuncios & per litteras, ne Thomam in Regno suo morari pateretur, damnatum à se ex Baronum suorum Consilio: vnde ille se In oratione ad Alexandrum Senonis habitâ omni solatio destitutum fuisse queritur, ab amicis desertum, bonis omnibus spoliatum. Quantam verò iram Henricus conceperit erga Thomam, vel ex hac Epist. patet.

Domino & Amico suo Ludouico Illustri Francorum Regi Henricus Rex Anglorum & Dux Normanorum & Aquitanorum & Comes Andegauorum salutem & dilectionem. *Sciatis quod Thomas qui Cantuariensis fuit Archiepiscopus in curia mea in plenario Baronum Regni mei Consilio vt iniquus & proditor meus & periurus publicè iudicatus est & sub manifesto proditoris nomine iniquè discessit*; sicut Nuncij mei plenius vobis dicent. Inde est quod precor vos diligenter, ne hominem tantorum scelerum & proditionum infamem in Regno vestro nec homines suos esse permittatis, nec à vobis vel à vestris aliquod consilium vel auxilium tantus inimicus meus, si placet, percipiat: quia inimicis vestris & Regno vestro nec à me nec à terra mea vllatenus exhiberem nec exhiberi permitterem. Imo si placet efficaciter me iuuetis ad dedecus meum vlciscendum de tanto inimico meo, & ad honorem meum perquirendum sicut velletis quod vobis facerem, si opus esset. Teste R. Comite Legrec. apud Northanton.

Nihilominns exulantem Thomam excepit benignissimè Ludouicus suadentibus & annitentibus Guillelmo de Campania reginæ fratre, magni viro consilij singularisque prudentiæ, & Hugone Senonensi Archiepiscopo.

Eodem anno obiit Octauianus seu Victor Antipapa: eique suffectus est Guido Cremensis sub Pascalis II. nomine. Quis autem fuerit Octauianus quibusque moribus, describit Petrus Blesensis Ep. 48. simulque quomodo ab eo in Italia tractatus fuerit. *Octauianus ille*, inquit, *author schismatis toto tẽpore vitæ suæ congregauerat opes & diuitias vt quietẽ Ecclesiæ perturbaret. Suis igitur largitionibus ita infascinauerat sapientes huius seculi, quod Magnatum sibi conciliauerat fauorem & gratiam, magnamque partem* curiæ secum traxerat in errorem. Sed iuxta verbum Ieremiæ Prophetæ perdix fouet quæ non peperit. Fecit diuitias & non in iudicio: in nouissimo tempore derelinquent eum & in fine suo apparebit stultus. Erectus fuerat Octauianus in contumeliam Ecclesiæ Christi & cecidit. Sathanas enim Sathanam expulit, & abstulit eum primogenita mors sicut dicit Iob. Superbia namque primitiua mortis generatio est. Post hunc exaltatus est Guido Cremanus & corruit. Post ipsum eleuatus est Ioannes Struma, & deiectus atque confractus euanuit. Ecce Idolum Dagon, quod iuxta arcem Domini fuerat eleuatum prius cecidit prostratum. Erectum secundò corruit ex magna parte confractum. Eleuatum vero tertiò tandem totum confractum inuentum est & toto corpore dissipatum. Sic Octauianus in superbia & abusione summum sibi vsurpauerat sacerdotium, & propter hæc vehementi schismate turbauerat vrbes & Regna concusserat, sortem habiturus cum Chore, Dathan & Abiron, quorum se imitatorem fecerat. Ecce quod de ipso & consimilibus eius prædixerat Isaias. Nunquid non est iste vir qui turbauit terram, qui concussit Regna, qui posuit orbem terræ desolatum & vrbes eius destruxit? detrahetur ad inferos superbia eius. Concidit cadauer eius. Subter eum sternetur tinea & operimentum eius vermis. Adhuc recolo quàm gloriosus erat In oculis suis, quàm pomposus in verbis. Fui præsens vbi se faciebat tanquam statuam adorari. Nam & ego cum aliis in via ad Rom. Curiam à carnificibus eius captus & spoliatus & cæsus sum: cumque socij mei coniecti in vincula in compedibus remansissent, Ego præueniente Christi misericordia nec flexi genua mea ante Baal, nec sportâ dimissus sum, & sic effugi manus suas. Semper redibit in memoriam iniquitas Patrum, & peccatum Octauiani non delebitur in æternum. Ipse enim erat qui crudelius cæteris Clericos affligebat, persecutus homines inopes & mendicos & compunctos corde mortificare. O quàm cæcus & turbidus est inuidiæ oculus! Vbi quæso erant Cardinalium corda, quando filium superbiæ & Idolum abominationis in apostolatus apicem erigebant? vt de vobis taceam, ne videar adulari, quomodo clausis oculis transierunt D. Bernardum Portuen-

„ sem Henricum Pisanum, D. Hiacyntum, D. Hubaldum Episcopum Hostiensem? respuerunt homines pacis, & hominem dissensionis & scandali erexerunt.

1165. Anno 1165. Alexander III. Montem-pessulanum rediit; antequam verò illuc migraret, Canonicis & Capitulo Parisiensi sua priuilegia omnia confirmauit, quam in rem extat eius Bulla data Parisius per manum Hermanni S. Rom. Ecclesiæ Subdiaconi & Notarij 12. Kal. Maij ad Clementem Decanum & vniuersum Capitulum Parisiense. Ad eum Monpessuli agentem profectus est Vvilliel-mus de Campania Theobaldi magni filius, M. Petri Lombardi olim Discipulus; primò Ecclesiæ S. Quiriaci Pruuinensis Præpositus, deinde hoc anno electus Episcopus Carnotensis post Robertum fundatorem Abbatiæ Clari-fontis. Vir ille magni erat in Francia nominis, inclytæ famæ, eximiæ litteraturæ, litteratorum verò liberalissimus munerator & Parens, Alexandri Papæ amicissimus, Thomæ Cantuariensis Patronus & defensor fidelissimus. De eo igitur Alexander sic rescripsit ad Regem.

Alexander Seruus Seruorum Dei Charissimo in Christo filio Ludouico Illustri Francorum Regi Sal. & Apost. Bened. Dilectum filium nostrum Vvillielmum Carnotensem Electum & ad nostram præsentiam venientem tum magnificentiæ tuæ obtentu, tum totius sanguinis sui respectu, & suæ honestatis ac probitatis intuitu paternâ benignitate suscepimus, & ipsum dum apud Nos fuit, prout decuit, honestè ac benignè tractantes in suis petitionibus prompto animo curauimus exaudire. Eum itaque cum amoris nostri & gratiæ plenitudine ad propria remittentes, licet de superabundanti quodammodo videatur, Regiæ excellentiæ propensius commendantes Serenitatem tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus & exhortamur attentius, quatenus ipsum pro reuerentia B. Petri ac nostra & suæ nobilitatis ac deuotionis intuitu diligere, manutenere propensius & honorare intendas, & in iustitiæ suæ & commissæ sibi Ecclesiæ attentius confouere: vt ipse idem circa Regiam magnificentiam deuotior omni tempore & fidelior apparere debeat, & nos quoque excellentiæ tuæ teneamur propter hoc gratiarum actiones vberrimas exhibere. Rogamus ad hæc celsitudinem tuam & in Domino commonemus, quatenus causam Ecclesiæ, quam velut propriam suscepisti tuendam, manutenere satagas & viriliter defensare, & ad exaltationem & incrementum Ecclesiæ sicut hactenus magnanimiter fecisse dignosceris, studium & operam constanter impendas, & ad hoc sicut Rex Christianissimus & magnificus Princeps modis omnibus elabores. Datum apud Montem-pessulanum 14. Kal. Septemb.

De eiusdem Guillielmi in Carnotensem Episcopum electione hæc quoque præclarè habet Ioannes Saresberiensis Epist. 233. ad Ioannem Pictauensem Episcopum. D. Guillielmus Papiensis interfuit ordinationi electi viri quidem magnæ spei & famæ clarissimæ, magnæ authoritatis & virium multarum in Regno Francorum. Is est post Regem Franciæ, qui Domino Cantuariensi & suis patrocinium, consilium & auxilium singulariter præstat. Vobis autem desiderat familiaris esse: & vtinam quandoque Deo propitiante amicitiam vlterius ineatis. Non est enim in clero Franciæ, vt ex animi sententia loquar, qui eum prudentia & eloquentia antecedat. Iste Ioannes ad quem scribit Saresberiensis, erat natione Anglus, ex Thesaurario Ecclesiæ Eboracensis factus Episcopus Pictauiensis an. 1162. cognomento *de Bellemains* magnæ quoque litteraturæ & eloquentiæ vir, vt ait Robertus de Monte.

Bernardi Clare-Vallensis Apotheosis seu Canonizatio. Porro Alexander aliquandiu demoratus apud Willielmum Monspeliensem Dominum tempus operiens opportunum transeundi in Apuliam, tandem compertâ morte Victoris Antipapæ Romam rediit, vbi à ciuibus Romanis honorificentissimè susceptus est, & paulo post memor beneficiorum quæ à Ludouico Rege & à Francia acceperat, B. Bernardum Clare-Vallensem Abbatem sanctorum adscripsit Catalogo, sicque promissa in Concilio Turonensi data exsoluit, datis ad Francorum Prælatos his litteris.

„ Alexander Episcopus S. S. Dei Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus aliisq; Ecclesiarum Prælatis in Regno Francorum constitutis sal. & Apost. bened. Contigit olim dum essemus Parisius constituti, vt magni quidam

ac venerabiles viri de canonizando sanctæ recordationis Bernardo quondam Clare-Vallensi Abbate facerent mentionem, optantes vtique & piis nobis precibus suggerentes, vt in Concilio quod erat in proximo celebrandum Turonis, digno huic & laudabili voto celerem daremus effectum. Cumque nos eidem negotio fauorabili satis intenderemus affectu, superuenit multitudo & frequentia petitorum qui in diuersis Prouinciis rem similem postulabant. Vnde cum videremus non posse congruenter omnibus satisfieri, statutum fuit pro scandalo euitando etiam in hoc differri. Nuper autem ex instantia & deuotione Clare-Vallis fratrum & aliarum sublimium personarum eisdem apud nos precibus innouatis reduximus ad memoriam nostram eiusdem B. Viri sanctam & venerabilem vitam, qualiter ipse singularis gratiæ prærogatiua suffultus non solum in seipso sanctitate ac religione præfulserit, sed etiam in Vniuersa Ecclesia Dei fidei & doctrinæ lumine radiarit. Fructum verò quem in Domo Domini & verbo operatus est & exemplo, nullus fere terminus sanctæ Christianitatis ignorat, cum vsque ad exteras quoque & barbaras nationes sanctæ Religionis instituta transmiserit, atque Monasteriorum fundationem extenderit & infinitam multitudinem peccatorum per viæ secularis latitudinem incedentem ad spiritualis vitæ rectitudinem reuocarit: specialiter autem S. Romanam Ecclesiam, cui authore Deo præsidemus, ita quondam sub grauis persecutionis turbine laborantem tam vitæ merito quàm datæ sibi cœlitus sapientiæ studio sustentarit, vt dignè quidem & nobis eiusdem Ecclesiæ filiis in memoria habendus sit & deuotione perpetua venerandus. In afflictione verò corporis vsque adeo sibi mundum seque mundo reddidit Crucifixum, vt confidamus Martyrum quoque eum merita obtinere sanctorum, quem Confessionis ordine & parcimoniæ vitæ tam longum constat duxisse Martyrium. Quibus omnibus pia consideratione pensatis & in Concilio fratrum nostrorum expositis, confisi de misericordia Dei cui perseueranter & fideliter militauit, nec non & BB. Petri & Pauli Apostolorum & eiusdem Beatissimi Confessoris meritis præsumentes & Apostolicæ sedis authoritate, Catalogo sanctorum adscribi mandauimus, & Commemorationis suæ festum decreuimus amodo publicè celebrandum. Vos ergo qui & eiusdem sedis Apostolicæ instituta suscipere & Deum in sanctis suis consueuistis gloriosus honorare, sic memoriam sancti huius celebretis in terris, vt precibus eius & meritis digna præmia recipiatis in Cœlis. Datum Anagniæ 15. Kal. Feb. an. 6. Pontific.

Porro Alexander à Romanis perquàm honorificè receptus statim gaudii sui partem cum Henrico Archiepiscopo Remensi, quem semper sibi fauentem habuerat, communicauit per litteras, quæ tales sunt in Tomo 5. Spicilegij Dacheriani, paulo ante præcedentes datæ.

Alexander Episcopus Seruus Seruorum Dei Venerabilibus fratribus Henrico Remensi archiepiscopo eiusque Suffraganeis Sal. & Apost. Ben. A nostra vel successorum nostrorum memoria nullo tempore elabetur, quomodo vos in deuotione B. Petri & nostra constanter & semper & firmiter persistere, & nobis non modicum honoris & reuerentiæ curaueritis & larga obsequia exhibere. Vnde nos id præ oculis semper habentes firmum propositum & promptam gerimus voluntatem vos sicut honorabiles fratres & immobiles columnas Ecclesiæ arctiori charitate diligere, & ad honorem & profectum vestrum & Ecclesiarum vestrarum ferueritiori desiderio aspirare. Quia vero vos prosperitatibus Ecclesiæ congaudere & plurimum congratulari cognoscimus, præsentium significatione fraternitas vestra cognoscat, quod nos diuersa maris pericula & graues hostium & iniquorum incursus Diuinâ potentiâ & Apostolorum meritis euadentes tandem ad portum salutis peruenimus & à Senatoribus populoque Rom. deuotissimè inuitati nono Kal. Decemb. vrbem intrauimus in omni pace & tranquillitate suscepti, & illam nobis & fratribus nostris reuerentiam, honorem & deuotionem prædicti senatores, nobiles ciuitatis, Clerus populusque Rom. exhibuerunt, qua nulla maior alicui antecessorum nostrorum, sicut omnia ora testantur, aliquando exhibita fuisse probatur. Vnde & credimus & de misericordia Dei speramus, quod in proximo Ecclesia Dei plena pace & prosperitate gaudebit. Rogamus autem fraternitatem vestram, monemus exhortamur in Domino, quatinus sicut deuotissimi viri ad augmentum & exaltationem Ecclesiæ solitâ deuotione in-

„ tendatis & alios in B. Petri & noſtra reuerentia exemplo veſtro ſtudeatis propen-
„ ſius ſolidare. Data Laterani 8. Kal. Decemb.

Nec ſibi quoque deerat Guido Cremenſis ſeu Paſchalis: nam ſtatim poſt promotionem ſuam dedit ad Regem Ludouicum litteras, eumque conatus eſt ad partes ſuas adducere: magno enim ſemper momento fuit Romanis Pontificibus habere ſibi addictam Franciam fauenteſque Francorum Reges. Sic ergo ille.

„ *Paſchalis Epiſcopus S. S. D. Chariſſimo in Chriſto filio Ludouico Francorum Regi & Conſanguineo noſtro Sal. & Apoſt. bened.* Prædecesſoris noſtri felicis memoriæ Papæ Victoris ſæpenumero ſicut accepimus ſcripta recepiſti, in quibus tuam Excellentiam paternâ ſolicitudine commonebat, quatinus contemptâ ſchiſmaticorum prauitate ad Eccleſiaſticæ pacis vnâ cum tuo Regno redires vnitatem. Nos quoque poſt eius felicem obitum licet indigni Apoſtolico loco ſubrogati expectantes expectauimus, vt vel ipſius commonitionibus vel propria conſideratione prouocatus veritatis luce, quæ iam circumquaque ſe diffudit, illuſtratus tuæ nobis ſubiectionis atque obedientiæ ſcripta porrigeres. Quod quia nondum conſtat effectui mancipatum, per Apoſtolica ſcripta tuam Nobilitatem ſollicitamus attentius commonentes & exhortando conteſtantes, quatinus ad cor redeas, veritatem quæ nulli quærenti deeſt, conſulas, & tantis Eccleſiæ Dei ſcandalis quæ per te ſolum vigere dicuntur, tandem finem imponas, vt tuæ Excellentiæ dignitas ſicut ſemper fecit, Apoſtolicæ ſedis gratiam plenariè valeat conſeruare & de redintegratione pacis Eccleſiaſticæ gloriam à nobis & meritum ſemper obtineas, & vt Imperialem animum reformatâ pace Eccleſiæ ad Imperij & Regni tui vnitatem & tui voluntatem citius poſſimus reuocare. Datum Viterbij Idibus April.

Naſcitur Philippus Adeodatus.

Eodem anno in Octauis Aſſumptionis B. Mariæ Virginis Regi Ludouico natus eſt ex Adela coniuge Philippus filius, cognomento *Adeodatus*: quia cum Rex ex tribus vxoribus quas duxerat prolem muliebrem multiplicem genuiſſet, iſte à Deo, Patris & populi Francici fuerit precibus impetratus: de cuius die natali legitur hoc Diſtichon apud Robertum Antiſſiodorenſem in Chronico.

Anno milleno centeno bisque triceno
Quinto, de nato fit Francia læta Philippo.

Mauricius Epiſcopus eum de fonte Luſtrali ſuſcepit in Capella S. Michaëlis die Dominica poſt Octauam Aſſumptionis, Hugone S. Germani de Pratis, Ernisio S. Victoris, & Odone B. Genouefæ Abbatibus Patrimis, Conſtantia verò Regis ſorore & duabus viduis Pariſienſibus matrimis; vt teſtatur Continuator Aimoini, qui hoc anno hiſtoriam ſuam terminat. Sic autem ille.

„ Anno Incarnationis Dominicæ 1165. Sabbato in Octaua Aſſumptionis B. Mariæ Virginis, nocte dum matutina ſynaxis celebraretur, hæc nobiliſſima proles proceſſit ad ortum. Cuius natiuitatis gaudium deferens nuncius, ad S. Germanum de Pratis veniens hos felices rumores enarrauit eadem hora qua Monachi incipiebant cantare Propheticum Canticum. *Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ.* Quod diuino Oraculo contigiſſe manifeſtis indiciis coniici poteſt. Fama verò tam deſideratæ prolis circumquaque percurrens omnes Francigenas maximo gaudio repleuit. Quippe qui ſucceſſionem maſculini ſexus de ſemine Regis Ludouici procedentem diu multumque deſiderauerant, qui poſt glorioſi Patris deceſſum ſolium Regiæ Maieſtatis obtineret. Quorum deſiderium attulit eis Dominus, nec ſunt fraudati à deſiderio ſuo. Itaque Regia prole exorta poſtridie ortus ſui, hoc eſt die Dominica Pater eius Rex Ludouicus filium ſuum baptiſmatis ſacramento confirmari fecit. Ad quod exequendum Mauricius Pariſienſis Epiſcopus mandato Regis Sacerdotalibus veſtimentis induit; & Regiam ſobolem in Eccleſia S. Michaelis de Platea ſolemniter baptiſmate regenerauit. Hugo etiam Abbas S. Germani Pariſienſis Patrinus puerum ſuper fontem baptiſmatis in vlnis ſuis tenuit. Heruæus quoque (Ernisius) Abbas S. Victoris & Odo quondam Abbas S. Genouefæ Patrini extiterunt. Conſtantia ſoror Regis Ludouici vxor, Raimundi Comitis S. Ægidii & duæ viduæ Pariſienſes Matrinæ extiterunt. Qui vocatus fuit Philippus.

In hanc ce tam omnibus votis exoptatam natiuitatem omnia gratulationum

genera effusa sunt ab Academicis Parisiensibus, idque augurato & fausto omine: nam nullus vnquam Regum exceptis Carolo M. & Caluo plus eos dilexit quàm Philippus, pluraque beneficia & priuilegia contulit quàm ipse & Pater eius Ludouicus. Cæterum hisce temporibus tanta erat frequentia celebrium Magistrorum, vt enumerari non possint. Paucos tamen ad memoriam posteritatis commemorare non pigebit præter eos quos supra retulimus: sunt autem hi Richardus post Thomam Cantuariensis archiepiscopus, Gualterus Capellanus Regis Siculi mox Panormitanus Archiepiscopus, M. Paganus Petri Blesensis amicus, M. Ernaldus Blesensis: ad quem extat Epistola Petri 71. qua eum rogat vt curet sibi libros quos à Bibliopola Lutetiæ emerat nec abstulerat precio numerato, reddi. M. Petrus Blesensis mox archidiaconus Bathoniensis: alter Petrus eiusdem cognominis, amicus & socius, qui totam pœne ætatem in iuris Ciuilis, Poëtarumque & fabularum studio consumpserat, & adhuc pangendis canendisque amatoriis versibus indulgebat, cumque proinde Archidiaconus monet Ep 76. vt ad Theologiæ studia se conferat & curandæ saluti animæ impensius iucumbat. M. Guillielmus Blesensis Abbas Maniacensis frater Petri Archidiaconi Bathoniensis: cuius ad eum extat Ep. 9. & 102. Alanus de Insulis, de quo nobis ad an. 1179. dicendum erit. Præterea complures alios quos passim in hoc seculo & in Catalogo virorum Illustrium commemorabimus.

Eodem anno Reginaldus Coloniensis archiepiscopus Friderici Imperatoris Cancellarius & schismatis fautor primarius conuenit Henricum Angliæ Regem vt Mathildem filiam primogenitam Saxoniæ Duci postularet in vxorem: datâ veto occasione, vt Regem ab Alexandri partibus ad Paschalis partes adduceret: quem nempe sciebat infensum esse Alexandro, propterea quod ille spretis aut non exauditis Legatis quos ad eum miserat, Thomæ Cantuariensi impensius fauebat. Verum cum illi Magnates Angliæ occurrissent, Robertus Legecestriæ Comes, Iusticiarius Regis, vt archischismaticum ab osculo remouit: imò euersa sunt passim altaria super quæ ille & qui cum eo erant sacerdotes schismatici, celebrauerant: vt refert Radulfus de Diceto ad hunc an. in Imagin. Histor.

Non igitur Henricus Schismaticorum partes amplexatus est. Nihilo tamen moderatius se gessit erga Thomam quàm si ab Alexandro Pontifice defecisset Etenim vt narrat Geruasius Dorobernensis, *iratus supra modum eo quod ipse in nuncijs suis & petitionibus tam à Rege Franciæ quàm à D. Papa esset repulsus, iussit furore plenus rex & reditus Archiepiscopi & omnium suorum confiscari totamque cognationem suam & omnes qui eum quouis titulo contingebant exilio damnari. Nulli igitur atati, fortuna vel Ordini pepercit ista crudelitas. Nam mulieres in puerperio decubantes, pueri quoque vagientes in cunis acti sunt in exilium. Senes cum iunioribus propulsi sunt, domibus eorum & rebus in exterminium datis. Adulti quoque coacti sunt iurare quòd absque dilatione vel diuerticulo Pontiniacum peterent, & Archiepiscopo suo, Regis autem proditori se præsentarent, vt ipse solus tot angustias cordis sustineret, quot causa sui coëxules egentes videret. Processit vlterius furor immanis. Nam publicè furore Laico prohibitum est, ne quis eum non dico douis vel scriptis visitaret, sed ne quis pro eo in Anglicana Ecclesia oraret.* Exercebantur istæ & huiusmodi enormitates per quendam filium perditionis *Randulfum de Broc*, cui Rex ad custodiendum, immo ad destruendum commendauerat Archiepiscopatum. Hic itaque accepta potestate associatis sibi nequioribus se circunquaque grassabatur: oderat enim Archiepiscopum ex antiquo, ideoque crudelitate non poterat satiari. Hæc Geruasius in Chronico.

Anno 1166. Fridericus Imperatore certior factus de felici regressu Alexandri in Italiam, Reginaldi Archipræsulis consilio, Wirtzburgi seu Herbipoli conuentum indicit Episcoporum Germanicorum, cui legati quos Henricus Angliæ Rex ad Alexandrum contra Thomam miserat, interfuerunt, obtuleruntque ab ipso litteras quibus significabat se cum toto Anglicano Regno ad Paschalis partes transiturum, nisi sibi quantocius Alexander satisfaceret. Litterarum tenor erat huiusmodi. 1166.

Diu desideraui iustum habere occasionem recedendi à Papa Alexandro & à perfidis Cardinalibus eius, qui proditorem meum Thomam Cantuariensem Archiepiscopum contra me manu tenere præsumunt. Vnde cum Consilio Baronum

" meorum & Cleri magnos viros de Regno meo, Archiepiscopum scilicet Eboracensem, Episcopum Londoniensem, Archidiaconum Pictauensem, Richardum de Lucy, Ioannem de Oxonia Romam missurus sum, qui publicè denunciabunt & manifestè ex parte mea & totius Regni Angliæ & omnium aliarum terrarum quas habeo, proponent Papæ Alexandro & Cardinalibus eius, ne vlterius proditorem meum manuteneant, sed liberent me ab eo vt alium possim cum Concilio Cleri instituere in Ecclesia Cantuariensi. Denunciabunt etiam, quod quidquid Thomas fecit, in irritum reuocent. Hoc etiam postulabunt, vt coram eis Papa iurari faciat publicè. quod ipse & successores sui & mihi & omnibus meis regias consuetudines Henrici Regis aui mei inconcussas & inuiolatas quantum ad se, in perpetuum obseruabunt. Quod si forte aliqui petitionum mearum contradicere voluerint, neque Ego, neque Barones mei, neque Clerus meus aliquam eis vlterius seruabimus obedientiam: imò ipsum Papam & omnes suos manifestè impugnabimus: & quicunque in terra mea inuentus fuerit, qui Papæ posthæc adhærere voluerit, expelletur è Regno. Ea propter rogamus vos, vt Charissimum amicum, quatenus fratrem Ernaldum Hospitalarium omni occasione remota citò ad nos mittatis, qui ex parte Imperatoris & vestra prædictis nunciis meis ducatum præbeat eundo & redeundo per terram Imperatoris. Valete.

Has litteras præmisit Henricus serióne, an vt Alexandrum terreret & à partibus Thomæ dimoueret, incertum. Palam tamen & publicè iactabant Angli se Alexandrum deserturos, dictitabantque quoque ex quadā vaticinatione Alexandrum ab Imperatore captum iri hoc anno: qua de re sic Ioannes Saresberiensis Ep ad M. Radulfum Nigrum. *Rex Angliæ in Imperatore confidit & in captione D. Papæ quam ei vaticinantur Prophetæ Belial, falsa videntes & stulta, quia non loquuntur à Domino.* Resciuit hæc commercia Alexander, quæ prudenter dissimulans conabatur Thomam Regi conciliare: & primum obiecta quædam crimina dilui volebat. Rex vero litteris sibi ab Alexandro missis respondens, ad sacrum Cardinalium Collegium hasce Apologeticas misit.

Super his quæ D. Papa nobis significauit, scilicet quod ab amore & deuotione " Rom. Ecclesiæ mentem & animum auerteramus, imprimis respondemus quod prudentia nostra plenissimè cognouit quàm sincero affectu & Ecclesiam Rom. & personam D. Papæ semper dileximus, & quanta pro eo fecerimus & sustinuerimus. Siquidem vt cætera silentio prætereamus, cum de ipsius susceptione controuersia haberetur, ipsum non tantum recepimus, sed ad eum recipiendum alios licet inuitos traximus & compulimus. Quod verò ad rem Thomæ Archiepiscopi pertinet, sic rescribit. *Præterea* quod Nobis scripsit vt Cantuariensem Archiepiscopum quem à Regno nostro nos asserit expulisse, in statum à quo recessit, reuocemus, & ad sedem suam reducamus, euidentissimè nouimus Vniuersitati vestræ liquidò constare quod ipsum nunquam expulimus, nec à Regno nostro exire coegimus, sed ipse suæ magis leuitatis & prauitatis impulsu, quàm aliquā ratione ad hoc ipsum inducente, fugam arripuit intentione & proposito aduersum Nos malignandi & Nobis & famæ nostræ, quod nequaquam vt omnibus liquet, promerueramus, malignè derogandi. Si autem idem Archiepiscopus, sicut ex propria voluntate aufugit, eodem modo reuerti voluntariè voluerit, & Nobis fecerit, quod Domino & Principi facere debuerit, nos eidem iuxta Clericorum & Laicorum Consilium tam Regni nostri quàm Transmarinorum, quod debebimus, exequemur. Verum ipsum per Nos reuocandum non censemus, quem à Regno nostro exire non coegimus. Itaque si nobis constiterit Nos in aliquo deliquisse & excessisse, Consilio Cleri & Baronum nostrorum iuxta consuetudines & dignitates & Celsitudines Regni nostri, quidquid debuerimus, animo libenti faciemus. Si verò aliquis iura & consuetudines & dignitates Imperij nostri impedire attentauerit seu diminuere, ipsum publicum hostem & manifestum nominis nostri & honoris & regni æstimabimus inimicum. Et nos vita comite Dignitatum & consuetudinum Regni nostri diminutionem nullatenus sustinebimus, quas Illustres viri Prædecessores nostri habuerunt & tenuerunt temporibus SS. Romanorum Pontificum. De cætero quod mandauit per vos nobis insinuandum, ne scilicet Ecclesias vel personas Ecclesiasticas Regni & terræ nostræ grauaremus vel grauari permitteremus, Deus Nobis testis est & mea conscientia, quod id vs-

que

que in hodiernum diem nec à nobis actum est nec permissum.

Scripserat quoque Pontifex ad Episcopum Londoniensem Gilbertum de Folioth, congratulatusque fuerat, quod Henricus Rex Apostolicis mandatis se patere vellc assereret: vicissimque hoc anno prædictus Episcopus ad Papam scripsit & Regis causam omnino non culpabilem reddidit, immo factum excusauit. Ipse quoque Thomas Regem suum his litteris conuenit, quæ leguntur apud Mathæum Parisiensem ad hunc annum.

Desiderio desideraui videre faciem vestram & vobiscum loqui, multum quidem propter me, sed maximè propter vos, vt visa facie mea reduceretis ad memoriam seruitia quæ dum essem in obsequio vestro, exhibui vobis deuotè iuxta animi mei conscientiam: sic me Deus adiuuet in examine vltimo quando omnes astabunt ante tribunal ipsius recepturi prout gesserunt in corpore siue bonum siue malum: & vt moueremini super me, quem oportet inter alienos victitare mendicando. Propter vos vtique 3. de causis: tum quia Dominus meus estis, tum quia Rex meus, tum quia filius spiritualis. In eo quod Dominus, debeo & offero vobis consilium meum: eo quod Rex, teneor vobis ad reuerentiam & commonitionem: eo quod filius, ratione officij ad castigationem & exhortationem. Inunguntur Reges in capite, etiam pectore & brachiis, quod significat gloriam, sanctitatem & fortitudinem. Regibus, qui temporibus antiquis iustificationes Dei non obseruabant & præuaricati sunt mandata eius, his sublata est gloria, sanctitas & fortitudo exemplo Saulis & Salomonis. Qui vero post delictum humiliauerunt se Domino, his Dei gratia accessit, sicut Dauidi, Ezechiæ & aliis quàm pluribus. Audiat si placeat Dominus meus consilium serui sui, commonitionem Episcopi sui, castigationem patris sui, ne cum schismaticis habeat de cætero aliquam familiaritatem vel communionem, nec contrahat aliquid cum eis. Memoresque sitis professionis quam fecistis & posuistis scriptam super altare de seruanda Ecclesiæ Dei libertate, quando in Regem consecrati fuistis. Ecclesiam etiam Cantuariensem à qua promotionem accepistis, in suum statum restituite & dignitatem, in quibus fuit temporibus prædecessorum vestrorum & nostrorum: alioquin pro certo sciatis quod diuinam seueritatem & vltionem sentietis.

Has litteras dedit Thomas Senonis apud S. Columbam, quò à Rege Ludouico & ab Hugone Senonensi Archipræsule inuitatus se contulerat, Pontiniaco relicto ob metum Henrici qui in Normaniam transfretarat. Dedit & alias subinde commonitorias. At vt vidit se nihil proficere, aliquanto post apud S. Columbam, vel vt scribit Radulfus de Diceto, apud Vizeliacum ipso die Ascensionis Dominicæ ascendens pulpitum omnes obseruatores & defensores auitatum Regni Anglicani consuetudinum accensis candelis excommunicatos denunciauit, nominatim vero Richardum de Luci, Richardum Pictauiensem Archidiaconum, Ranulfum de Broc, Hugonem de S. Claro, Thomam filium Bernardi, Iosceclinum de Bailleul, Alanum de Neuuille & Ioannem de Oxenefordia legatum Henrici ad Imperatorem, & schismatis fautorem.

Illi antè eum & absentes & non vocati & indefensi vt dicebant, fuissent, missis ad Archiepiscopum Nunciis appellauerunt & Ecclesiam nihilominus ingressi sunt. Qui postmodum mandato Cardinalium Ioannis Neapolitani & Willielmi Papiensis absoluti sunt à M. Godefrido Episcopo S. Asaui. Alanum vero de Neuuille absoluit Gilbertus Episcopus Londinensis accepto nempe sacramento, quod Hierosolymam petiturus Roma transiturus esset illicque Papæ mandata subiret. Richardus Pictauiensis Archidiaconus Patria Bathoniensis à M. Radulfo de Diceto amico suum consilium petens, hoc habuit ab eo responsum.

Si tactus inconsulto calore Thomas Cantuariensis Archiepiscopus præter Principis voluntatem, præter conscientiam Suffraganeorum à Regno exierit, veniens contra sacramentum vt diciris, reuera periurii incurrisset, ni summi Pontificis in hoc sibi patronizaretur authoritas, & extractum ab Archiepiscopo sacramentum deuocasset in irritum. A Regno quidem exiit, sed eâ quam de communi Suffraganeorum & Conuentus Cantuariensis assensu in consecratione acceperat, se potestate non exuit. Nec enim incorporalia locis tantum coarctantur discretis, nec regione aliqua circonscribitur quod personæ cohæret. Ad tẽpus itaque cessit possessionibus, sed nec ad tempus iuri renunciauit. Omnes igitur intra suam Pro-

uinciam constitutos, ptout ratio flagitauerit, poreſt vocare, poteſt ſuſpendere, poteſt excommunicare, videte an vos vt ſuum poſſit corripere Parochianum. Epiſcopatus Bathoniæ vos matris excepit ab aluo: ibi vſque ad virum perfectum rotam decurriſtis ætatem: ibidem poſſeſſionibus adeptis canonicè Epiſcopo loci debitam exſuluiſtis obedienriam. Impoſitum capiti iugum nondum excuſſiſtis ab humeris. Si præter aliorum fortunam honore duplici decoratam vos in ſuo ſinu collocauit Eccleſia Pictauorum, nihil detrimenti acceſſit Cantuarienſi Eccleſiæ, ſed honoris quàm plurimum. Nec enim eius momenti eſt Archidiaconatus vel Theſauraria, vt quem eximat à iuriſdictione alterius: dummodo alibi habeat domicilium, habeat & poſſeſſiones ſuo nomine titulatas. Secundum leges dignitas Epiſcopalis vel Patriciarus filium liberat à patria poteſtate. Secundum Canones Epiſcopale culmen alium eximit à iuriſdictione alterius Coëpiſcopi, niſi alter fuerit Metropolitanus. Cum igitur Cantuarienſem de iure veſtrum intelligam Metropolitanum, ſi vos non timuit indiſcretè ligare, vos timeatis ligari pronuociatione ioiuſta. Non quidem niſi reum ligat ſententia: veruntamen Eccleſiaſticæ diſciplinæ contemptorem illaqueat. *Sed dicitis in nullo deliqui. Ad vocationem Archiepiſcopi venire non ſuperſedi: mandatum ipſius in aliquo non præterij. Quod in me ſtatuit contra ordinem, ex ordine & regulari iure me nequaquam inuoluit.* Videte ne contra iuris formam vobis ius dicere videamini. Cauete ne ſi alias legis auxilium implorare velitis, vobis opponatur in iure. *Fruſtra legem inuocat qui legem impugnat.* Si reprehenditis Paſtoris iudicium, in legem profecto committitis. Erubeſcit quidem lex filios Patrum caſtigatores ſtatuere. Rurſus ſi contenditis trahi ad culpam Archiepiſcopi, quod in vos abſentem non contumacem ſententiam præcipitauerit, cum non eſſetis in culpa, licet aliud delictum non præceſſerit, incurritis ex ipſa reprehenſione delictum; quodque prius omni vacuum erat à culpa, è veſtigio fit in ipſa reclamatione culpabile. Reſtat igitur, amice Chariſſime, multo eſſe conſultius amplecti ſententiam cum humilitate, quàm aſſumere tumorem ſuperbiæ ad perniciem plurimorum. Malo enim exemplo populus ſemper ad peiora procliuior facilius incitatur ad pœnam, quàm bonæ conuerſationis odore pertrahi valeat ad coronam.

Cæteri autem Prælati quibus non fuerat nominatim denunciata excommunicationis ſententia veriti, ne quam in omnes generarim tulerat Thomas, eandem deinde in ſingulos ferret, ad appellationis remedium recurrerunt, quam ei per litteras ſignificarunt his verbis.

Venerabili Patri & Domino Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo Suffraganei eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopi & Perſonæ per eorundem Diœceſes conſtitutæ debitam ſubiectionem & obedientiam. Quoniam quorundam relatione didicimus, quod ad memoriam anxiè reuocamus, vos in Dominum (Regem) comminationes emiſiſſe cum ſalutationem omittitis, cum non ad obtentum gratiæ conſilium precéſue porrigitis, cum non amicum quid ſentitis, adſcribitis, ſed intentatis minis interdictum aut præciſionis elogium in eum iam dicendum fore proponitis multâ ſeueritate. Quod ſi quàm durè dictum eſt, tam fuerit ſeuerè completum, quæ turbata ſunt, non iam ſperamus ad pacem redigi, ſed in perenne quoddam odium pertimeſcimus inflammari. Inſedit altè quorundam mentibus quod D. Rex vobis tam benignus extiterit, tamque mente ſuſceperit, & cuncta veſtræ poteſtati adeo ſubiecerit, vt hos ſolū beatos reputaret opinio, qui in veſtris oculis poterant complacere. Et ne gloriam veſtram mobilitas poſſet mundana concutere, vos in eis quæ Dei ſunt, voluit immobiliter iudicare, ſperans ſe de cætero regnare feliciter & de conſilio veſtro ſumma ſanctitate gaudere. Ne verò in D. Regem & Regnum eius, ne in Nos & commiſſas nobis Eccleſias & Parochias manum veſtram aggrauare tentetis, remedium appellationis vobis opponimus, & qui contra metum grauaminum in facie Eccleſiæ appellauimus, iterato nunc ad Papam appellamus per ſcriptum, & appellationis terminum diem Aſcenſionis Dominicæ aſſignamus.

His litteris videntur accuſare Thomam nimiæ ſeueritatis & pertinaciæ: nam eodem anno duo Cardinales à latere, Vvillielmus Papienſis & Ioannes Neapolitanus ab Alexandro miſſi conati fuerant eum Henrico Rege apud Montemmirabilem, vulgò Montmiral conciliare: at ille eatenus conſenſerat, vt illis in

Consistorio residentibus, tam sibi quàm suis fieret prius restitutio ablatorum, iniustum reputans, quod spoliatus iudicium subire cogeretur, quod illi cum nec facere voluissent nec potuissent, infecto negotio, absolutis prius illis qui nominatim à Thoma excommunicati fuerant, reuersi Thomam quodammodo indignationi hominum exposuerunt, Regem culpa liberarunt.

Porro Thomas ad Suffraganeos suos has dedit.

Thomas Cantuariensis Archiepiscopus Suffraganeis suis Fraternitatis vestræ „ scriptum quod tamen de communi Consilio vestro non credimus emanasse, nu- „ per suscepimus, cuius continentia plus habet mordacitatis, quàm solatij & vti- „ nam magis emissum esset de Charitatis affectu quàm de obedientia volun- „ tatis. Dico vobis, salua pace vestra, quod multo tempore silui, exspe- „ ctans si forte inspiraret vobis Deus, vt resumeretis vires qui conuersi estis „ retrorsum in die belli, si saltem aliquis ex vobis ascenderet ex aduerso & oppo- „ neret se murum pro domo Israel & certamen iniret contra eos qui non cessant „ quotidie exprobrare agmini Dei, sed non est qui ascendit. Iudicet ergo Deus „ inter me & vos & requirat Ecclesiæ confusionem de manibus vestris, quam ve- „ lit nolit mundus, necesse est in verbo Dei stare, in quo fundata est, donec „ venit hora eius vt transeat ex hoc mundo ad Patrem. Excidit-ne à memoria ve- „ stra quid ageretur mecum & cum Ecclesia Dei apud Northamptonam, cum „ iterum iudicaretur Christus in persona mea ante tribunal præsidis, cum arctaretur „ Præsul Cantuariensis ob iniurias sibi & Ecclesiæ Dei passim illatas, & cogeretur „ Romana audientia? Quis vnquam vidit aut audiuit Cantuariensem Archiepisco- „ pum iudicari, condemnari ad fideiussionem in Curia Regis & à suis præcipuè „ Suffraganeis? Sed nobis recedentibus, vt dicitis, turbata sunt omnia. Sibi imputet „ qui occasionem dedit, quia facientis proculdubio culpa est, & non recedentis, „ persequentis, non iniurias declinantis. Nobis adhuc in curia exspectantibus, si „ nobis aliquid forte opponeretur, interdictum est Officialibus nostris ne nobis „ in temporalibus vel in modico obedirent, vel citra mandatum Regis vel nobis „ vel nostris aliquid ministrarent. Proscripti sunt Clerici nostri cum Laicis, viri „ cum mulieribus, mulieres cum paruulis lactantibus. Addicta sunt fisco bona „ Ecclesiæ & Patrimonium Crucifixi. „

Pars pecuniæ conuersa est in vsus Regios, pars in vsus Episcopi Londoniensis. „ Appellatis, vt dicitis, sed hac appellatione authoritatem nostram suspendere „ non potestis, ne in vos aut Ecclesias vestras animaduertamus, si delicti enormitas „ id requirat. Scimus enim quod omnis appellans aut nomine suo appellat aut „ alieno. Si suo, aut à grauamine quod infertur, vel quod sibi timet inferri. Certum „ tenemus per gratiam Dei quod nullum grauamen adhuc vobis per nos illatum „ est, vnde debeatis ad appellationis remedium conuolare. Si contra metum gra- „ uaminum appellastis: ne quid de cætero contra vos statuam vel Ecclesias vestras, „ non est ita talis appellatio quod possit vel debeat suspendere authoritatem meam „ vel potestatem quam in vos habemus & Ecclesias vestras. Si nomine Regis ap- „ pellastis, nosse debuerat discretio vestra, quod introductæ sunt appellationes ad „ propulsandam iniuriam & non ad inferendam, ad subleuandos oppressus & non „ amplius opprimendos. Si vero qui subuertit Ecclesiæ libertates, qui bona eius oc- „ cupat & inuadit, appellans non auditur, multo minus appellantes. Non ideo „ hoc dicimus quod circa D. Regis personam aut Regnum eius vel circa perso- „ nas & Ecclesias vestras quidquam inordinarè fecerimus. Vnde credebamus nos „ pro longa patientia magis debere culpari, quàm de rigore seueritatis condemna- „ ri. Inde est quod breuiter vobis dicimus & constanter affirmamus D. nostrum „ Regem nullatenus iniustè fore grauatum, si aduersus eum vt pote à D. Papa & & „ à nobis sæpissimè ac legitimè conuentum & satisfacere nolentem processerit se- „ ueritas & censura. „

Nominatim vero scripsit ad Gilbertum de Folioth Londoniensem Episcopum vt confestim hoc est intra 40. dies ab acceptis litteris reditus è beneficiis suis & eorũ qui secũ ex Anglia aufugerant, acceptos redderet, secus ea potestate quam habebat, in eum vsurũ. Gilbertus ea de re certiorem facit Regem aliumque petiit nominari qui reditus istos perciperet; se enim inter cæteros maximè ab Archiepiscopo peti & in crimen vocari. Excommunicauit etiam Thomas Cantuariensem

Archidiaconum,& grauiter tulit quod M. Girardus puella de quo dicemus infra, neglecta excommunicatione cum illo nihilominus conuersatus fuisset. Vt intelligimus ex Ioannis Saresberiensi Ep. 285

Moleste tulit Dominus meus Archiepiscopus, quod vos qui clauem habetis " scientiæ, & in lege Domini quam publicè docetis, iugiter occupamini, & mun- " danis Disciplinis penitus reiectis solius veritatis & iustitiæ sacra profitemini, " Cantuariensi Archidiacono, quem solenniter excommunicatum esse non am- " bigitis, communicare præsumpsistis exemplo pernicioso, & quod sicut vestram " conscientiam lædit, sic non modicè denigrat & famam. Nam nec in minus peri- " to tantus facilis esset excessus, nedum in illo, cuius non modo doctrina, sed & vi- " ta debet auditoribus esse virtutis exemplar.

Eodem anno obiit Robertus de Gorham Abbas Sancti Albani in Anglia, successoris vero substituendi prouinciam Rex Henricus dedit Gilberto Londoniensi Episcopo, cuius opera in omnibus agendis vtebatur: hac tamen lege, vt accederet ad Monasterium, & tres sibi nominari curaret viros graues & honestos, litteratos, sapientes, quorum nomina voluit sibi Rex perscribi cum enumeratione meritorum, è tribus autem vnum ipse elegit M. Simonem eiusdem Ecclesiæ Priorem, virum vitæ venerabilis & bene litteratum, scriptorarum & librorum amatorem specialem, vt legitur in vitis Abbatum San-Albanensium. Ille autem consecratus est in Abbatem à prædicto Gilberto 3. Kal. Iunij, quæ dies erat Dominica Octauæ Ascensionis. Hic vir, de quo iam ante diximus, ob id præcipuè laudatur, quod singularem curam habuerit comparandorum & exscribendorum librorum: ac proinde electos scriptores habebat in Monasterio in eam rem perpetuò incumbentes. Sic enim legitur in eius vita. *Notandum quod iste immortalis memoriæ Abbas Simon duos vel tres electissimos scriptores continuè in camera sua honorificè sustinuit; vnde librorum optimorum copiam impretiabilem ad vnguem preparauit, & in speciali armario reposuit picturato. Scriptorium quoque tunc temporis fere dissipatum & contemptum reparauit & quasdam laudabiles consuetudines in ipso innouauit & ipsum ampliauit redditibus: ita ut omnibus sequentibus temporibus debeat Abbas qui pro tempore fuerit, vnum habere scriptorem specialem.*

Eodem anno nonnulli Hæretici ex illis proculdubio qui in Vasconia errores suos audacius spargebant, in Anglia apud Oxoniam, vbi erat Academia celeberrima, in Synodo Episcoporum & præsente Rege conuicti & in facie notati expulsi sunt. Qua de re sic scribit Radulfus Dicetensis in imaginibus Historiarum. *Quidam praui dogmatis disseminatores tracti sunt in Iudicium apud Oxeneford præsente Rege præsentibus & Episcopis quos à fide nostra deuios & in examine superatos facies cauteriata notabiles cunctis exposuit expulsos à Regno.*

CARLO-MAGNALIA SEV FESTVM CAROLI Magni Academiæ Parisiensis Fundatoris.

EOdem anno facta est Aquisgrani solennis Caroli M. apotheosis, eiusque festum authoritate Imperatoria institutum. Fridericus enim eius corpus eleuatum è terra & in aurea capsa repositum accedente authoritate Reginaldi Coloniensis Archiepiscopi, seu etiam Paschalis Pseudo-Pontificis adorandum populo proposuit, quod nihilominus idem populus ante communi quasi consensu inter cœlites annumerans colere solebat. Hac de re sic scribit Gaufredus Prior Vosiensis author coætaneus in Chronico. *Præterea Fridericus Corpus Caroli M. eleuans à terra in capsa aurea infiniti pretij lapidibus decorata collocauit. Ex tunc authoritate Metropolitani Coloniensis Aquisgrani solennitas de eodem Cæsare Augusto Ortodoxo, sicut de sancto agitur, qua prius fiebat de fideli defuncto.* postrema hæc verba consentiunt cũ iis quæ ex Ademaro Engolismẽsi retulimus ad an. 1000. vbi agens de Othone III. qui similiter Caroli Corpus in nobiliore tumulo collocarat, de-

que miraculis ipsius Caroli, subdit. *Non tamen solemnitas de ipso agitur nisi communi more Anniuersarium defunctorum.*

Ex hoc ergo publicus & solennis esse cœpit Caroli cultus Aquisgrani, testisque est M. Iordanus in suo de translatione Imperij Libello suo tempore, nimirum circa an. 1270. ipsius festum solemniter celebrari solitum. Imperauit, inquit, Carolus, *annis 42. & ætatis suæ an 72. mortuus est & humatus Aquisgrani vbi sancti sui nominis memoria quolibet anno solemniter celebratur: unde quicunque scire desiderat istius sancti viri virtutum insignia, & qualiter in Regno huius seculi senectutem meruit Angelorum, ad præfatum locum Aquensem transeat: ibi gestorum eius merita perlegens laudem Deo omnipotenti referat qui gloriosum Christiani propugnatorem Karolum prodigiis & miraculis tam in vita quam in morte multipliciter honorauit.* De eiusdem festi solemnitate agunt Henricus Cardinalis Ostiensis qui florebat circa an. 1260 & Ioannes Andreas Fons & Tuba Iuris Canonici dictus, qui vixit circa an. 1340.

Eiusdem meminit author Chronici Belgici Magni qui scripsit vsque ad an. 1474. aiens Fridericum 1. de consensu & authoritate Alexandri III. Conuentum habuisse Aquisgrani, Principum tam Ecclesiasticorum quàm secularium, in eoque Carolum communi calculo fuisse inter Cælites relatum: ipsius festum institutum, Missamque priuatam & Collectas: errat aiens id factum authoritate Alexandri, qui tunc à Friderico dissidebat; meliusque Prior Vosiensis qui id Reginaldo Coloniensi tribuit, & alij qui Paschali Pseudo-Pontifici. Non contemnenda tamen quæ habet in hanc rem prædicti Chronici author. *Istius*, inquit, *sanctissimi Imperatoris Caroli gloriosis factis & meritis Imperator Fridericus huius nominis 1. confidenter adductus assensu & authoritate D. Papæ Alexandri & sedis Apostolicæ, nec-non consilio Principum vniuersorum tam Ecclesiasticorum quàm secularium pro reuelatione & exaltatione atque Canonizatione eiusdem Sanctissimi Caroli Corporis solennem Curiam in Natale Domini apud Aquisgranum celebrauit, vbi Corpus eius sanctissimum cum magna frequentia Principum ac copiosa multitudine Cleri ac populi in hymnis & Canticis spiritualibus extitit eleuatum, exaltatum & canonizatum debita cum reuerentia & timore anno Dom. 1166. 4. Ian. procurante hæc & diligenter disponente memorato Imperatore Friderico.*

Idem pergit, & duplicis Festi mentionem facit. *Eius verò*, inquit, *dies Festi celebres bis in anno habentur; dies scilicet eius Natalis 4. Kal. Feb. Translationis verò dies 5. Kal. Aug. Quem vtrumque Clericus & populus spiritualium gaudiorum tripudio celebrant. Cantantur enim in Ecclesia Aquensi de S. Karolo vicibus alternatis suffragando certa Antiphona cum collectis: de quibus hic vno deuotionis causâ apponitur.*

O spes afflictis, timor hostibus, hostia victis,
Regula virtutis, iuris via, norma salutis,
Carole, seruorum pia suscipe vota tuorum.

Gloria & honore coronasti eum Domine: & constituisti eum super opera manuum tuarum.

PRO COLLECTA.

IMmensæ Maiestatis Deus & bonitatis infinitæ, qui fidelem tuum Athletam Karolum M. Imperatorem & Confessorem tuum in terris gloria imperij exaltasti, & dono gratiæ tuæ in cœlis coronâ beatitudinis triumphare concedis, præsta quæsumus, vt sicut fidei Christianæ fidelissimus extitit propagator, ita pro nobis apud te existat intercessor. Per Christum Dominum nostrum.

Licet autem festum istud Pseudo-Pontificis Paschalis authoritate institutum fuisse credatur, non fuit tamen postea à summis & veris Pontificibus improbatū, nec ab ipso Alexandro qui tunc sedebat in Cathedra Petri, nec ab eius successoribus: imo vbique passim receptum. Non erit extra rem referre quæ habet de Caroli virtutibus & Apotheosi post Baronium Spondanus ad an. 814.

In moribus non haberet æqualem, nisi coniugalem castitatem concubinarum introductione fœdasset. Verum posterior moculas istas pœnitentia abstersit, dum senilem carnem suam cilicio super nudum corpus inhærente iugiter indumento attriuit. Cuius quidem egre-

giarum virtutum merito Ecclesia Gallicana eiusdem diem Natalem celebrat: eundémque sub Friderico Imperatore Paschalis Papa dictus in numerum Sanctorum adscripsit. Sed quod is haud legitimus fuit Pontifex; eiusmodi Canonizatio non est recepta ab Ecclesia Rom. Quod tamen non reperiantur legitimi Pontifices eam impugnasse, res sic tacitâ permissione siue tolerantiâ perseuerauit, vt in propria Ecclesia, vbi sepultus fuit, coleretur. Ita enim Canonum præcipui Interpretes declararunt. Propagatus autem postea nescitur ei cultus in alias Ecclesias Gallia, Belgia atque Germania, in quibus idem Carolus Sancti tatis titulo colitur: fauéntque scripta plurimorum rerum Francicarum Historicorum.

Quando-nam verò hocce Festum in Francia institutum fuerit aut receptum, merito quæri potest. Crediderim receptum id primum à deuoto populo non publicè quidem, sed communi quodam & tacito cum Germanis & Italis consensu, qui tanti viri merita præsertim celebrarunt: testis enim Gaguinus ex veterum monumentis Ludouicum Pium Caroli filium ad Patris tumulum præiuisse populo & Deo preces ritu Christiano supplicem habuisse. Carolus enim, inquit, *ob vita merita in numerum Sanctorum relatus esse à plerisque creditur. Cui etiam Loci incolæ diem festum agunt; idque ab Ecclesia Rom. permitti Hostiensis Iure-consultus tradit.*

Huicce ergo laudabili instituto insistens Ludouicus XI. Festum illud Parisiensibus imperauit circa ann. 1480. perpetuisque temporibus celebrari voluit, addens etiam pœnam capitalem, si quis secus facere, aut celebrare contemneret. Cuius rei meminit Gaguinus in Ludouico Pio, statim post verba quæ ex ipso retulimus. *Quo exemplo*, inquit, *Ludouicus XI. Carolum à Parisiensibus coli nostrâ ætate imperauit, missis vicatim nunciis, qui diem festum celebrari populo indicerent, pœna capitis repugnantibus indicta.* Et Epist. ad Carolum Saccum Theologiæ Doctorem fusius eâ de re agit. *Codicem*, inquit, *gestorum Caroli Regis, qui Magni nomen ingentibus factis promeruit, legi diligenter, in quo permulta sunt, quæ ab Historicis longè discrepant: de quibus iudicium concordiamque facere non est triduani operis labor. Præterea sic in eo confusè omnia aceruata sunt, vt tametsi ad ordinem reuocari possint, oratione tamen pro rerum magnitudine illustrari vno vel altero die nequeant. Nam quod is, de quo scribere me mones, Imperator Regibus Francorum facile antecellit, quodque ad posteros transmittenda est Oratio, quæ à Clero inter diuina Officia recitetur, inglorium erit authori texere flaccidè Diui hominis gesta, à quibus nunc retrahit malè digesta narratio. Age igitur, mi Carole, excute tibi hanc curam, aut paulatim differ, donec plus assit nobis otij ad id exhibendum, quod poscis. Interim forte euanesceт dies illa solennis, quam vt viro sancto Rex Ludoicus dicari, & quotannis celebrem esse imperauit. Vale apud Mathurinos Parisienses, pridie Kalend. Septemb. an. 1482.*

Ex hacce epistola intelligimus Robertum Gaguinum ab amicis designarum rogatumque fuisse, vt Carolinæ sanctitatis historiam texere aggrederetur: at illum excusationi duplicem causam prætexuisse: nimirum & quod in eam rem plurimum temporis esset impendendum, plusque quam haberet otij, & quod forte secuturis annis festum illud celebrari desineret. Non satis meo iudicio Gaguinus posteritati consuluit: ex ignorantia enim rerum gestarum & Apotheoseos Carolinæ à sede Apostolica approbatæ factum est, vt plurimi festum illud celebrare neglexerint. Exinde tamen Curia Senatus Parisiensis 28. Ianuar. quotannis iustitium esse voluit solenne, quod & hodie etiamnum obseruat. Vtriusque Constitutionis & Imperatoriæ & Regiæ meminit Claudius Fauchet, in Carolo Magno his verbis, postquam varias huiusce inuicti Principis virtutes retulit. *A cette cause sa memoire est demeurée sainte à l'endroit de plusieurs Roys venus depuis, comme Frederic Empereur, qui le fit canoniser & sanctifier: & mesme Louys onziesme de ce nom Roy de France ordonna que sa Feste seroit celebrée, enuoyant gens par les villages commander de ne trauailler ce iour sur peine de la vie.*

His omnibus accedit Martyrologium, nam communiter Catalogo Sanctorum adscribitur Carolus M. ab iis, qui vitas eorum collegerunt; eiusque festum 28. Ianuarii celebrandum proponitur. Item in veteribus quibusdam Missalibus & Breuiariis eadem dies festa habetur. Canisius Officium Caroli M. typis mandauit, quod ait se extraxisse *ex vetusto quodam Rituali libro.* Eiusdem meminit Molanus in suis ad Vsuardum Additionibus.

In antiquo Martyrologio Abbatiæ S. Laurentij Bituricensis ad 5. Kal. Feb. ita legitur. 5. *in Monasterio Reomensi depositio S. Ioannis Presbyteri viri Dei.* Natalis B.

Caroli Magni Imperatoris Galliarum Regis. Adiecit aliquis recentior *ac iſtius S. Laurenty Bituricenſis Monaſtery fundatoris*. Ita refert Labbeus Ieſuita inter Miſcellanea Opuſcula rerum Aquitanicarum.

In Breuiario Regalis & inſignis Eccleſiæ S. Quintini Viromanduenſis, quod an. 1642. recognitum eſt & repurgatum, terſioriq; latinitate reſcriptum, habetur eiuſdem Caroli Officium Duplex, cum tribus lectionibus 2. Nocturni propriis ad diem 28. Ian. hoc modo.

Die 28. Ian. In feſto S. Caroli Magni Imperatoris & Regis Franciæ Confeſſoris. Duplex. Omnia de Communi Conf. non Pont. præter ea quæ hic ſunt propria.

Oratio. Deus qui ſuperabundanti fœcunditate bonitatis tuæ B. Carolum M. Imperatorem & Confeſſorem tuum depoſito carnis velamine beatæ immortalitatis trabeâ ſublimaſti, concede nobis ſupplicibus tuis, vt quem ad laudem nominis tui honore Imperij exaltaſti in terris, pium ac propitium interceſſorem habere mereamur in cœlis. Per Dominum noſtrum.

In 2. Noct. Lect. IV. Carolus cui præclara domi bellique facta *Magni* cognomentum pepererunt, ætate & educatione prima ſementem virtutum maximarum altè concepit, timorem Dei & honeſtas diſciplinas; quæ dotes excellentes vbi & Imperij Maieſtas & anni maturiores acceſſerunt, in heroïcas ac planè diuinas actiones erupetunt. *Magiſtros habuit in humaniori litteratura Petrum Piſanum*; in Diuina *Alcuinum* viros eruditione præſtantes. Poſuitque militiæ tirocinium ſub Pipino Patre, Principe inter eos adſcribendo, qui Francicam ditionem rerum magnitudine præcellentiaque commendarunt. Quo humanis exempto Carolus Regnum capeſſens, ſtudia omnia atque inſtituta in idololatriæ præſertim excidium conuertit, conatus non tam debellare eos ſibique ſubdere quos impietas illa demenraſſet, quàm vni Chriſto lucri feciſſe, de cuius cultu gloriaque præcipuè in quauis actione cogitaret.

Lectio V. Fecit autem immenſus hic ardor extirpandæ profanæ ſuperſtitionis, vt arma ſæpe Saxonibus inferret, in errores obſtinata duritie ſubinde reuolutis quos triplici triumpho perdomuit, & tandem ſaluriferæ Cruci manſuetos ac dociles ſubmiſit. Et eodem impetu permouente Principem, Bauaros & Alemannos vicinaſq; circum regiones quæ vel Chriſtum nunquam didicerant, vel ab eodem impia defectione receſſerant, Chriſtianis etiam ipſe legibus ſubiecit, partemque maximam Hiſpaniarum aut Mahumetanorum erroribus aut Iudæorum impoſturis inſanientem ad veritatis ſcholam reduxit. Euocatus ab Adriano Pontifice Longobardos hoſtili deprædatione in ſupremam ſedem ſæuientes Alpibus ſuperatis repreſſit, captoque Rege Deſiderio auulſa direptaque recuperauit & Eccleſiæ reſtituit, Leonemque Pontificem Cathedra eiectum ſua reddidit amiſſæ Dignitati, Coniuratorumque factionem compreſſit. Ex quo eſt conſecutus Auguſti atque Imperatoris nomen proclamante populo digniſſimum illum eo titulo, qui vnus Imperij caducam Maieſtatem in Oriente repararat.

Lectio VI. Inclinata iam ætate rediit ad Diſciplinas eo contentiùs quo maiori voluptate ab illis animum impleri ipſe experiebatur; & reuocauit earum lumen quod ſecula præterita turpiter extinxerant, & in clerum nobilitatemque Francicam induxit. Hinc *Schola Palatina Lutetiæ Pariſiorum Nobilibus erudiendis, & Epiſcopales Clericis*, quæ poſtea in florentiſſimam Academiam exoleuerunt. Reparauit ſacram Diſciplinam temporum iniquitate collapſam, & eo in opere laborantem Crodegangus Cancellarius Galliarum feliciter adiuuit. Eccleſiaſticas ſocietates priſtino ſplendori reddidit & nouas ædificauit, ac prouentu liberali dotauit. Sub eo Principe reſurrexit Baſilica S. Quintini Martyris quæ eſt Auguſta Veromanduorum nouâ molitione, fulrado Abbate eius, quam idem Imperator pretioſa ſuppellectile, beneficiiſque plurimis ditauit: vnde maiores eum fundatorem illius alterum appellarunt. Obiit Dominus Princeps anno Chriſti 815. ætatis 74. & Aquiſgrani ſepultus, relictis innumeris exemplis pietatis ac fortitudinis, quæ optimi quique Reges imitentur.

Cum autē 4. Nationes Vniuerſitatis Pariſienſis Præter feſta communia D. Virginis & SS. Nicolai & Catharinæ delegerint ſibi ſingulæ ſingulos Patronos Cœlites, Gallicana quidem B. Guillielmum Bituricenſem, Picardica S. Firminum Am-

bianensem, Normanica S. Romanum, Anglicana quæ & Germanica dicta est, Carolum M. Imperatorem cum Edmundo Anglorum quondam Rege sibi assumpsit. Quamobrem autem Extranea Natio, non Gallicana aut Picardica id fecerit, non difficilis est coniectura: illa enim præcipua adiutrix fuit inuicto Imperatori Carolo in condenda Aacdemia Parisiensi. Vnde circa an. 1280. ortâ inter Nationes controuersiâ de præminentia, illa primum sibi locum deberi contendit, quod prima in Vniuersitate fuisset, immo ipsa Vniuersitatis institutrix. Qua de re nos aliàs.

Cæterum postquam exiit Edictum à Ludouico XI. circa an. 1480. ipsa maiorem voluit esse Patroni sui celebritatem, habitisque Comitiis die 27. Ian. 1487. deliberauit de augenda solennitate. Vt scribit M. Andreas Richardi eius Procurator his verbis. *Supplicauerunt aliqui Magistri Nationis nostra, vt poneretur in medium celebratio solennior festi Caroli M. Et quantum ad hoc ordinatum erat, vt Natio conuocaretur per iuramentum, an præfatum festum celebraretur, an non.* Hoc festum in veteri eiusdem Nationis Kalendario vocatur *Magnum* ad diem 28. Ian. his verbis.

CAROLI M. FRANCORVM REGIS. Quod est. FESTVM MAGNVM MAGISTRORVM ALLEMANIÆ.

Hinc Missa solennior celebratur cum organis, institutumque quo maior esset solemnitas, vt singulis Magistris qui interessent, pecuniæ distributio fieret. Vnde Receptor eiusdem Nationis expensas suas numerans an. 1489. sic scribit. *Item in festo Caroli M. pro distributionibus Magistrorum ac Bedellorum 2. libra Paris. Item pro distributionibus Curati 2. sol. Paris. Item pro seruientibus in Missa & in Vesperis 6. sol. Item pro Bono homine & Clerico 2. sol 2. den. Item pro Organista 2. sol. Paris. Item pro illoqui cantauit Missam 2. s. Par. Item pro offertorio 2. sol. Paris.*

Eiusdem Caroli statuam erigi voluit eadem Natio in æde SS. Cosmæ & Damiani, vbi sua sacra celebrare solet. De qua sic scribit Martinus Besardus Procurator ad 19. Nouemb. an. 1554. *Statua D. Caroli M. sculpenda inque Templo Diuis Cosmæ & Damiano sacro collocanda cura locatioque D. Quæstori, Dominoque Danidi Scot Scoto tanquam eius rei perito demandata.*

In eiusdem Imperatoris honorem eadem Natio pro symbolo seu Tessella assumpsit duas Aquilas obuersas, quæ sunt Tessellæ Imperatoriæ & Germanicæ: quæ cum ab antiquo in sigillo Procuratoris sculptæ fuissent, circa an. 1587. MM. Simon Simson & Blacuodæus Scoti Leonis insigne quod est Scotiæ symbolum, addi & insculpi curarunt. Qua de re M. Mauricius Vuillemin Vrsæus Lotharingus Spinalæus Tullensis Diœcesis eiusdem Nationis Procurator in Comitiis Centuriatis apud Mathurinenses die 5. Iunij 1587. Rectore M. De la Barre habitis conquestus est, sicque in Commentariis scriptum reliquit.

Die 5. Iunÿ ego infra scriptus supplicui coram tota Academia ad ædem sacram Mathurinensium congregata aduersus D. Simsonium Decanum & D. Blacuodæum Scotos qui iuxta Aquilam introduci & sculpi fecerunt Leonem nouo sigillo Procuratoris, loco illius furtim ablati die Pentecostes 1586. dum defunctus M. Philbertus munere Procuratorio fungeretur, licet nunquam fuerint visa & admissa Scotia Stemmata in sigillis Germanica nationis, sed sola Aquila duplex *caput habens,* quæ sunt Germaniæ insignia: Itaque rogauit, vt sumptibus eorum aliud sigillum conficiatur, *in quo non sit introductus Leo, sed* sola Aquila *iuxta præcedentis formam:* sicut etiam deliberatum *fuerat & conclusum à tota Natione ad hoc legitimè conuocatâ. Et quoniam res grauis visa est & magni ponderis nihil de ea eo die indicatum est, sed eam virû Academia selectis Facultates discutiendam reliquerunt. Et ita ab ampliss. D. Rectore de la Barre conclusum.* Sig. M. Mauricius Vvillemin Procurator Nationis.

Sed & Nuncij Vniuersitatis Parisiensis, qui vulgo Magni appellantur, eundem Carolum in Patronum assumpserunt, atque in eius honorem sodalitium (vulgo *Confratriam* vocant) instituerunt an. 1478. extatque publicum instrumentum, quo natio Gallicana eorum postulatis annuit: & in eo habentur hæc verba. *Quorum supplicatio continebat in effectu, quod ipsi Nuncÿ recognoscentes gratiam eis à Natione factam considerantes excellentiam & dignitatem Vniuersitatis Paris. cuius primum & firmius membrum est ipsa Natio, qua quidem Vniuersitas originem creditur traxisse ab Athenis, tandem per S. Karolum M. ab vrbe Roma in hanc Parisiorum vrbem adducta &*

& fructuosè collocata innumerabiles fructus continuo producens, proponebant ea præsenti voto si Natio laudaret, fundare vnam Confratriam ad honoremDei omnipotentis, B. Mariæ & S. Karoli M. ad diuini cultus augmentum, ad exorandum Altissimum pro felici successu Regis & suorum, etiam ad recommendationem tam Vniuersitatis quam Nationis prædictarum.

Hinc ab iis in æde Mathurinensium altare eidem Carolo erectum ad læuam magni, & statua posita. Hinc quoque in Capitulo, qui locus est Comitiorum Vniuersitatis, prædicti Herois statua erecta: quæ & alia plura M. le Maistre habens præ oculis cum Rector esset, communi consensu 4. Nationum præclaræ Facultatis Artium Ferias Carolinas edixit, & quotannis celebrandas promulgauit.

Verum quia qui deinde secuti sunt Rectores, aut Edictum eiusmodi ignorarunt, aut obseruari non curarunt, quædam Gymnasia ferias quidem illas retinuerunt, alia non retinuerunt. Cui malo mederi cupiens eadem Facultas die 16. Decemb. an 1661. in Comitiis Mathurinensibus, ne de cætero locus esset ambigendi aut ignorandi, perpetuâ lege statuit, vt D. Rector & futuri Rectores quotannis ferias illas edicerent programmate publico, quemadmodum Indictales edicere solent, atque in omnibus scholis obseruari imperarent, apponentes pœnam pro arbitrio, si qui parere recusarent. Statutum est eiusmodi, M. Cæsare Egassio Bulæo tum Rectore.

Die 16. Decemb. anno 1661. in Comitiis apud Mathurinenses habitis de more pro electione Rectoris, postquam amplissimus D. Rector causam exposuit congregationis.....M. Petrus de Lenglet Exrector & Procurator generalis Vniuersitatis reduxit in memoriam olim in scholis Parisiensibus celebrari solitum festum Caroli Magni huius Academiæ Fundatoris, quod cum abiisset in desuetudinem lapsu temporum, illud tandem fuisse à D. le Maistre Rectore reuocatum & restitutum: verum seu incuria consequentium Rectorum, seu aliam ob causam rursus in pluribus Collegiis celebrari desiisse: quod ne deinceps accidat, vtque tanti Herois tam memorabile beneficium vigeat in Academicorum, non modò qui sunt, sed etiam qui posthac futuri sunt memoriâ, sibi videri opus esse, vt D. Rector & consequentium temporum Rectores publicè quotannis Ferias Carolinas concipiant ad diem 28. Ianuar. atque ideo petiit à D. Rectore, vt iuberet eâ de re per Nationes deliberari. Tum igitur iussa per D. Rectorem Nationes deliberare, retulerunt concorditer & vnanimiter per suos Procuratores toto se animo cupere, vt dies illa 28. Ian. in omnibus scholis suis feriata deinceps semper habeatur, ac ne vllus Gymnasiarcha, siue Regens statutum hoc ignorare queat, velle, vt D. Rector & alij futuri Rectores illam edicant quotannis, vt Indictalem seu San-Dionysiacam edicere moris est, pœnam quam viderint, refragantibus intermi-nando.... atque ita per D. Rectorem conclusum.

Anno 1167. post mortem Willielmi Regis Siciliæ, cui successerunt filij duo, alter in Regnum & alter in Ducatum Apuliæ, M. Petrus Blesensis ex Academia Parisiensi in Præceptorem Willielmi II. delectus, vt eum politiori litteraturâ informaret, in Siciliam proficiscitur: ibique Regiis litteris tabellisque obsignandis præficitur & fit omnium Regni Consiliorum particeps: qua de re sic ipse Ep. 131. ad quendam nepotem suum Monasteriolanum Priorem. *Tu*, inquit, *frequenter ex ipsius Papa qui nunc sedet, ac plerisque Cardinalibus eius, qui in diebus meis legatione functi sunt, fratris etiam mei & Abbatis S. Dionysii aliorumque magnatum, qui in terra sunt, relatione cognoscere potuisti, quod cum in Sicilia essem Sigillarius & Doctor Regis Willielmi II. tunc pueri atque post Reginam & Panormitanum electum, dispositio Regni satis ad meum pendebat arbitrium.* Verum cùm paulo post nempe an. 1168. Stephanus Panormitanus ille electus & Regis Cancellarius nonnullorum Siculorum proditione è Regno in Palestinam exulare coactus fuisset, ipse verò Blesensis è morbo in quem inciderat, conualuisset, Sigilli curam à se abdicauit & impetratâ licentiâ in Franciam rediit.

1167.

Stephano autem illi in Archiepiscopatu successit Gualterus, ipsi quoque Blesensi amicus: quam promotionem illi congratulatur Ep. 66. Quis autem fuerit ille, dubito. Multos certè huiusce nominis cum ingeti laude & fama floruisse video, Gualterum de Mauritania, de quo in Catalogo virorum Illustrium, Gualterum de Insulis, Gualterum Marpesium, Gualterum Archiepiscopum Panormitanum & M. Gualterum etiam Gallum in Academia Neopolitana insignem Grammaticæ

professorem: cuius obitum deflet Blesensis Ep. 171. ad Doctores Academiæ Neapolitanæ. Est autem huiusmodi.

Ad Doctores Academiæ Neapolitanæ.

Sedentibus super aquas amaritudinis in salicibus organa suspendentibus Neapolitani studij Doctoribus vniuersis M. Petrus solamen S. Spiritus & illam quæ omnem sensum exuperat pacem Domini nostri I. C. De seculo nequam & valle mi-„ seriæ ad scholas florentis patriæ, vbi garrulitatis improbæ nullus auditur tumul-„ tus illius vocatione cuius imperium in cælo & in terris & in omnibus extenditur „ creaturis, Grammaticorum eximius Consocius noster & Frater M. Gualterus „ nouiter euocatus ab oculis nostris pertransiit velut vmbra, imò euanuit. Ad cu-„ ius transitum studii Parthenopes obscuratus est Sol & Luna versa in eclypsim. Nam „ Ars Grammaticæ quæ Lunæ vocabulo designatur, priuata decoris radiis tristis „ sedet in tenebris & habet vnde suum possit reiterare dolorem duobus maritis tam „ modico tempore viduata. Nondum præcedentis & recentis doloris sanata sunt „ vulnera, & sic calamitati calamitas & tempestas additur tẽpestati, dolor doloribus „ & vulneribus vulnera inferuntur. Mitũ in modũ hic est ordo præposterus & tur-„ batus: quia naturaliter Magistrum sequitur Discipulus: hic autẽ Magister est Dis-„ cipulum subsecutus, & hoc ideo quia mortis irregularitas de suo more peruerso „ peruertit ordinem, quæ præponenda erant, postponit; præponit è contrario post-„ ponenda. Proh dolor! vitis frondosa quàm subitò aruit: cuius fructus exuberat ad „ plenum. Nam in multitudine filiorum quos genuit, indefessus ille vterus Magi-„ stralis cunctis præualuit, & tanquam cedrus Libani supetexcreuit, cui non sunt „ adæquatæ virgultæ de deserto. Ipse quidem fuit alter Ioseph in terra Ægypti, cui „ omnes inuiderunt Potentes, quem sæua bestia deuorauit, videlicet mors quæ „ per aphæresin cunctis aufert mortalibus caput & à membris diuidit & scindit. „ In cuius decisione Vos qui floretis in Cathedris tanquam multorum capita plena „ oculis retro respicite & diligenter attendite, quantum sit tenuis & fragilis gloria „ singularis, quæ est quasi vapor ad modicum durans, fœnumque quod mane floret, „ vespere decidit & arescit. Ad tutelam igitur bene viuendi, Doctores inclyti, sub-„ stracti Magistri per illam syncopen à qua nullus Grammaticus excusatur, statum „ & transitum reciprocantes in vobis, vnum efficax per locum à Simili colligite ar-„ gumentum, similiter istud iter currere quod vester socius præcucurrit.

Scripsit quoque ad Discipulos eiusdem Magistri Gualteri, & ad omnes auditores Grammatices, quibus suum de tanti viri, quem *Magistrum Magistrorum* appellat, obitu dolorem significat. Idem Ep. 173. deplorat eximij cuiusdam Professoris & Doctoris in iure ciuili obitum, nempe M. Iacobi de Regione, qui vnus fuit è 4. primis qui Ius ciuile Bononiæ repararunt & docuerunt: illamque Epistolam mittit ad Iuris Ciuilis Professores, hoc modo.

„ Iuris ciuilis Professoribus vniuersis Petrus salutem & attendere vltimum ante „ primum.

„ Amaritudo amarissima & materia concreta doloribus humanis nouiter menti-„ bus concurrerunt. Nam vnicus & singularis homo, in quo velut in suo proprio Le-„ ges conuenerant & viuebant, eloquentiæ tuba, consilii plenitudo, vox populi ad „ finem & in fine optimus persuasor omnium excellentissimus Iacobus de Regione „ Iesu Christo vitalem spiritum resignauit, & attrita est nimium repentè gloria „ vultus eius. In cuius occasu non solum Lombardia sole priuata suo, verum „ etiam maxima pars viuentium continuis lachrymis ingemiscit & doloris gladius „ multorum viscera perforauit. Nec immeritò, cum ipse quasi legifer & supremus „ Doctor de proscriptis Iuris codicibus sensus informaret informes, & quasi adhuc „ viuens informare non desinit: quia licet vt homo defecerit, non tamen desinit vt „ Magister, quia mortuus ipse docet quantum sit appellatio mortis difficilis & vio-„ lenta, quia resistentia ei nulla fieri potest, quia ex modo necessitatis omnem supe-„ rat syllogismum, exceptiones non recipit, dilationes aliquas non attendit. Ideoque „ viri prudentes, in Doctore mortuo prudenter addiscite quidquid possit, & quan-„ tum fortior, exterminant Angeli, & diligenter attendite quod Legum facundia „ mortis imperio non resistit.

De Poplicanis Hereticis.

Ad hunc annum legitur in Chronico breui S. Dionysii, quod VVillielmus Medicus attulit *libros Græcos à Constantinopoli.*

Ad hunc quoque annum scribit Hugo Pictauinus author historiæ Vizelia-

censis Deonarios seu Poplicanos Hæreticos in Niuernensi Ciuitate detectos, examinatos & condemnatos fuisse, huicque iudicio adfuisse Guichardum Lugdunensem Archiepiscopum, Bernardum Niuernensem Episcopum, M. quoque Gualterum Laudunensem Episcopum: eorumque septem igni traditos exustosque fuisse in valle Esconii. Omnem quoque diligentiam & curam ad exterminandam huiusmodi pestem adhibebat Ludouicus & frater eius Henricus Remensis Archiepiscopus, præsertim ex Flandria, vbi frequentes conuentus habebant. Qua de re sic Ludouicus scribit ad Alexandrum Papam.

Sanctissimo Patri & Domino Alexandro D. G. summo Pontifici Ludouicus eadem gratia Francorum Rex salutem & debitam reuerentiam. Archiepiscopus Remensis Henricus frater meus nuper in Flandriarum terram profectus ibi inuenit homines deprauatos errotis pessimi sectatores in Manichæorum lapsos hæresim, qui Populicani vocantur, & per quasdam obseruationes quas habent, meliores apparent quàm sint. Et si fortè prospetati fuerint, dispendium magnum erit nostræ fidei, præsertim in partibus illis vbi iniquitas pullulauit, & radices altius fixit. Si voluisset Archiepiscopus solummodo vt parceret iniquis istis & tolerare prauitatem hanc, pro huiusmodi redemptione habuisset pecuniam magnam nominatam, videlicet sexcentas argenti marcas. Quia apud eum non patebat illis refugium, proclamauerunt ad audientiam vestram: sed rem tam venenosam, tam perniciosam attendat diligentius vestra sapientia, & velitis vt tanta pestis potius euellatur quàm pullulet. Precamur itaque attentius pro honore fidei Christianæ, vt ex Consilio Archiepiscopi Charissimi filij vestri rem præuenire sinatis, vt illi scilicet destruantur, qui contra Deum eriguntur, & seueritas in tales commendabilis erit apud omnes qui in Patria illa pietatis amatores sunt. Et si aliter egeritis, non expedit fidelium mentibus, quorum murmur non sedabitur facilè, & in blasphemiam vestram & S. Rom. Ecclesiæ ora quàm plurimorum aperietis. Valete.

Interim feruebat in dies magis dissidium Anglicanum ob expulsum Thomam; & hoc anno exarsit magis Henrici furor, ex eo quod Alexander Papa Thomæ Primatum Ecclesiæ Cantuariensis Regnique Anglicani concessisset. Sic enim ipsi rescripsit. *De Thomâ Cant.*

Alex. Papa Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo. Frater in Christo Charissime Thoma Cantuar. Archiepiscope, De Fratrum nostrorum consilio tuis iustis petitionibus debitâ benignitate duximus annuendũ, atque Prædecessorũ Nostrorum felicis memoriæ Paschalis & Eugenij Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes tam tibi, quàm tuis legitimis successoribus Cantuariensi Ecclesiæ Primatum ita plenè concedimus, sicut à Lanfranco & Anselmo aliisque ipsorum Prædecessoribus constat fuisse possessum. Quidquid etiam Dignitatis siue potestatis eidem sanctæ Cantuariensi Ecclesiæ pertinere dignoscitur, præsentis pagina scripti confirmamus, sicut à temporibus B. Augustini prædecessores tuos habuisse Apostolicæ sedis authoritate constat.

Eundem Thomam Alexander Legatum suum in Anglia constituit, & legatione Apostolica fungi iussit. Tum ergo Rex non amplius cunctandum ratus, omninò à partibus Alexandri discedere cogitat: & quod meditatus tantùm ante fuerat, per Ioannem de Oxonia executioni mandat, quem ad primarium schismatis fautorem, Reginaldum scilicet Coloniensem Archiepiscopum remittit, vt cum eo tandem & cum Imperatore ad turbandum Ecclesiæ statum fœdus ineat. Eundem tamen Ioannem iussit Romam proficisci, vt si qua ratione posset, Papam à Thomæ partibus dimoueret. Quod vbi resciuit Thomas, prædictum Ioannem & nonnullos alios sibi præsertim inimicissimos publicè & nominatim denuo sacris arcet: eaque de re his litteris certiorem facit Alexandrum.

Nominatim, inquit, *excommunicaui Ioannem de Oxeneford, qui communicauit schismatico & excommunicato illi Reginaldo Coloniensi, quique contra mandatum D. Papæ & nostrum vsurpauit sibi Decanatum Saresberiensis Ecclesiæ & in Curia Imperatoris schismate venenando præstitit iuramentum. Similiter & Richardum de Tucester denunciauimus & excommunicauimus, eo quod inciderit in eandem hæresim damnatam, communicando famosissimo illi schismatico Coloniensi, & Richardum de Luci & Iescelinum de Baillel & Hugonem de S. Claro & Thomam filium Bernardi, qui possessiones & bona Ecclesiæ Cantua-*

riensis absque licentia & consensu nostro sibi vsurpauerunt. Id factum à Thoma apud Vizeliacum ipso die Pentecostes, vt scribit Ioannes Saresberiensis ad Oxoniensem Episcopum, vel vt alii scribunt, die Ascensionis, vt ante diximus, nisi forte bina ab eo lata est excommunicatio, quæ videtur esse mens Historicorum, priorem quidem ad an. 1166. referentium, quod vix crediderim.

Verum vt vt sit, Regē quoque ipsum ferire destinarat, sed quia audiuit ipsum in morbum incidisse, contentus fuit eum per litteras & nuncios iuxta morem Ecclesiæ vocare ad satisfactionem & publicatâ vocatione ad fructum pœnitentiæ inuitate comminatus se in eum laturum sententiam anathematis, si breui non resipisceret & de tantis aduersus Ecclesiam facinoribus perpetratis non satisfaceret. Præterea ibidem scriptum illud, in quo continebantur prauitates malignantium aduersus Ecclesiam, quas auitas consuetudines dicebant, publicè condemnauit, innodans anathematis vinculo eos omnes quicunque de cætero authoritate illius scripti vterentur. Episcopos verò qui se scripto illi adstrinxerant, à iuramento per litteras & nuncios absoluit.

Contra fulmina ista & minas duo opposuerat Henricus. Vnum Romæ apud Alexandrum per Ioannem de Oxonia, petens diiudicandæ rei causâ delegati Willielmum Papiensem Cardinalem virum meritis & eloquentia conspicuum, interimque vetari ne quis Regem anathemate feriat, idque impetrat. Alterum in Colloquio Chinonensi, cui adfuerunt Rotrodus Rothomag. Archiepiscopus, Arnulfus Lexouiensis, Frogerus Sagiensis, nimirum appellationem. Qua de re Prælatos Anglicanos certiores fecit per M. Gualterum de Insula: vt scribit Ioannes Saresberiensis Ep. 159. ad Oxoniensem Episcopum. *Rex virum Bonum M. Gualterum de Insula misit in Angliam cum litteris à colloquio Chinonensi, vt insulanos super facta appellatione præmuniret, & portus & transitus faceret diligentius obseruari & Clerum ab obediendo suspenderet, cum tamen facta sit appellatio & Archiepiscopus Thomas possit facile inueniri. Nec dubio quin prædicto Gualtero machinatio ista displiceat, cum omnibus quæ præsumuntur aduersus Ecclesiam Dei, quoniam Deum timet.*

Atque vt eâdem operâ quid Romæ à Ioanne de Oxonia factum sit, & quid inde consecutum fuerit, expediamus, ille postquam à Pontifice impetrauit, ne quis Regem sacris arceret, vtque mitterentur legati Apostolici qui vtriusque partis causas & rationes examinarent, reuersus in Angliam veris multa falsa miscens plurimos à Thomæ partibus ad Regias auocauit. Audiens autem hæc Thomas, & ignarus quo se verteret, has summo dolore affectus litteras scribit ad Ioannem Cantuariensem Gentilem & Apocrisiarium suum tunc Romæ apud Alexandrum degentem.

" *Thomas* D. G. Cantuariensis Ecclesiæ Minister humilis Ioanni Cantuariensi salutem Quomodo denuo facti sumus opprobrium vicinis nostris ... Ecce Ioannes de Oxeneford & alij Regis Nuncij à Curia redierunt extollentes se super omne id quod dicitur, aut quod colitur Deus, dicentes se impetrauisse à curia quidquid desiderauerunt. Videlicet quod Rex exemptus sit à potestate omnium Episcoporum, præterquam D. Papæ quoad excommunicationis innodationem, & quod habiturus sit Legatum quem petiuit, Vvillielmum Papiensem; qui inimicus noster est plusquam manifestus, cum plenitudine potestatis in omnem terram Regis, vt ædificet & plantet & præsertim eradicet & euellat omni remedio appellationis sublato, & maximè ad decidendam principalem, quæ inter Regem & nos vertitur, causam, & omnia incidentia omni exceptioni & omni de cætero vt dicitur præiudicium allaturam. Et cum hac pompa & cum hoc fastu rediit Ioannes de Oxeneford in Angliam. Et cum applicuisset in portu quodam, inuenit ibi fratrem nostrum Herefordensem Episcopum (nempe M. Robertum Melidun. professorem Academiæ Paris.) auram, prosperam ad transfretandum furtim saltem exspectantem, quia palam non poterat prohibitus à Ministerialibus Regis... Quæ si vera sunt tum proculdubio suffocauit & strangulauit D. Papa, non modò personam nostram, sed & se & omnes Ecclesiasticas personas vtriusque Regni, imò etiam vtramque Ecclesiam tam Gallicanam quàm Anglicanam. Quid enim exemplo hoc pessimo non audebunt cæteri Principes terrarum aduersus Ecclesiasticas personas?... Est & aliud in quo grauamur, quia nobiles viri tam Proceres, quàm Episcopi & alij Prælati de Regno Francorum iam quasi desperati de nobis coexu-

les nostros quos misericorditer sustentabant, nobis remiserunt. Qui frigore & fame de cætero peribunt, sicut & quidam iam perierunt. Hæc omnia D. Papæ diligenter insinua.

Similiter Lombardus quidam sedis Apostolicæ Subdiaconus tunc Parisiis degens, non ille quidem M. Petrus Lombardus author & Magister Sententiarum, sed alius Papæ Clericus ad ipsum Papam dedit acres hasce litteras. *Cum vestra Sanctitatis puer*, inquit, & vestrarum manuum opus in Christo sim, quæ in vestræ famæ suggillationem atque vestri nominis derogationem celebriter dicuntur, quæque in totius Ecclesiæ detrimentum callidè struuntur, dissimulare nec possum nec debeo. Ioannes siquidem Oxenefordensis cum Decanatus honore & gratiæ vestræ plenitudine Romã rediisse insolenter se iactat, nihilominus arroganter adiiciens se priuilegio fore munitum aduersus D. Cantuariensem & omnem Episcopum...Cum Ioannes de Oxenoford velut Legatus vester vniuersos Episcopos conuocans, eis authoritate vestra sicut fama est in Gallia, ne ad D. Cantuariensis vocationem venirent, præcepit: qua occasione M. Robertus Herefordensis Episcopus cum iam ad mare venisset transfretaturus, reuocatus est: sicut ipse coram D. Cantuariensi per Nuncios suos viros Religiosos & bene notos me præsente se excusauit.

Hæc itaque palam iactabantur ab amicis Regis, quæ tamen longè aliter se habuisse scribit Ioannes Sarisberiensis Ep. 195. ad D. Morinensem, cuius verba tanto libentius referam, quod iis eximium Ludouici Regis erga Thomam exulem affectum studiumque exprimat. *Christianissimus* Rex Francorum, inquit, Patrem nostrum Cantuariensem Archiepiscopum in vlnis Charitatis excipiens eum in Ecclesia B. Columbæ Senonensis Regiã magnificentiã exhibet, & sic tractat in omnibus vt à Christo tractari decet Christum Domini. Aliter enim exprimere nequeo affectionem quam naufrago Sacerdoti exhibet Christianissimus Princeps. Nos autem Domestici Sacerdotis, proscripti quidem rebus, sed adscripti fidelibus, qui pro iustitia patientes honorificauerunt Ministerium suum, dispersi sumus vt exules in Regno Francorum. Sed vbique nobis adest qui pascit volatilia cœli & Lilia vestit agrorum. Speramus autem quod idem Pater noster & omnium Dominus procellam nostram in auram conuertet in breui, licet maius nobis imminere naufragium hostes Ecclesiæ glorientur. Mentiuntur enim Romanam Ecclesiam Nobis conuersam esse in arcum prauum, & D. Papam omnibus Regis Anglorum petitionibus annuisse, ex eo sumentes coniecturam, quod Excommunicati nostri aduocati sunt in aduentu Ioannis de Oxenefordia. Qui etiam quasi re bene gesta in curia Imperatoris, vbi schisma confirmatum est, acceptum de manu D. Papæ reportauit Saresberiensis Ecclesiæ Decanatum. Sed si quis ea quæ Romæ gesta sunt, diligentius recolat, planè videbit quod Rom. Pontifex etiam circumuentus causam Ecclesiæ & nostram fidelissimè procurauit. Iam dictus enim Ioannes tandem præstito iuramento de more absolutus vt itidem publice iurauit, quod nihil in præfato Schismaticorum conuentu fecerat contra fidem Ecclesiæ & honorem & vtilitatem D. Papæ, & vtinam non deierasset, postmodum commendatitias & deprecatorias porrexit ex parte D. Regis, quibus insertum erat, vt illi tanquam Regi ipsi in omnibus crederetur. Deinde tanta fultus authoritate, causam quæ inter Regem & Archiepiscopum super prauis consuetudinibus vertitur, D. Papæ commisit arbitrio, vt illæ ad nutum eius roborarentur aut caderent, & Archiepiscopo ad formam mandati eius pax omnimodo reformaretur. Et hoc item iuramento confirmans obtinuit, vt D. Papæ concederet se ad hoc legatos esse missurum. Quorum iter vt aiunt, suspensum est Iuratoris fraude comperta.

Venerunt tamen illustres illi Legati Pontificij, Willielmus Papiensis, Otho seu Odo, Humbaldus & Hyacinthus Cardinales: quos Regis auro corruptos fuisse fama fuit: certè Thomæ minus faciles se præstiterunt, ob id fortè, quia nimis tenacem esse propositi putauerunt, minutias & argutias sectari paulo obstinatius quàm decuisset & licuisset: quod & amici etiam ipsi non probabant. Vnde Arnulphus Lexouiensis laudatã quidem constantiã qua causam Ecclesiæ tuebatur, admonet tamen ne cum de pace agetur, minutiis eiusmodi insistat, neve subtiliter & anxiè singula discutiat. Legitur eius ad eum Epistola in 2 tomo

Spicilegij Dacheriani; ex qua multa intelliguntur ad hanc hiſtoriam pertinentia.

Magnam mihi lætitiam dignationis veſtræ litteræ contulerunt. Omnibus quidem diligenter iteratâ lectione perſpectis, nihil inuentum eſt quod non aut humilitatem ſaperet, aut zelum iuſtitiæ redoleret. Placuit mihi zelus veſter, quia ipſum robuſta commendabat humilitas, mutuóque ſibi inuicem fauore zelus & humilitas concurrebant. Sic enim oportet, vt humilitas feruoris incendia temperet, & humilitatis modeſtiam zelus excitet & accendat, ne aut in puſillanimitatem deſcendat humilitas, aut in furorem zelus incitatus excedat. His igitur ſeſe inuicem mutuâ charitate complexis, intellexi tertiam duabus acceſſiſſe conſtantiam, quæ ſanctis initiis lætos exitus, & felices forti patientiæ repromittit euentus. Hæc ſiquidem in vobis nec damna, nec labores attendit, ſed omni ſtudio ſinceræ conſcientiæ teſtimonium quærens, fortunæ ſimul & perſonæ naufragium minoris æſtimat, quàm iuſtitiæ vel virtutis.

Arbitrabantur aliqui, quorum malitia conſueuit de aliena conſcientia diuinare, quod neſcit opus veſtrum de ſuperbia, non de virtutis procedere veritate, affectare vos priſtinos Cancellariæ mores, in hac quoque dignitate ſeruare, vt nullus potentatui veſtro, nullus audeat reſiſtere voluntati: Glorioſum vobis fore, ſi procedentem olim de lubrico voluntatis alienæ potentiam veſtro poſſetis nomine vendicare, cùm rectiùs Eccleſiaſticæ dignitati reuerentia debeatur, quàm officio ſæculari. Sublimatum enim vos, & ad altiora diuina bonitate prouectum; nec iam vos ſcabellum pedis, vel lateris etiam obſeruare conceſſum, ſed ipſius diademati capitis imminere, quod ſcilicet adeò de veſtra auctoritate pendeat, vt ipſius ad vos principalis aſſignatio, & aſſignationis conſignatio debeat pertinere. Ideircò ſanè vos inter initia Regalibus obſtitiſſe mandatis, vt in ipſo crederetur vniuerſitas expugnata, cùm nulla relinqueretur aliis fiducia reſiſtendi, vbi regia illi poſſent imperia præualere. Addebant & vos inter amicos aliquando dixiſſe, non fouendos in Principe inconſultos elatæ iuuentutis affectus, ſed ſtatim viriliter intemperantiæ reſiſtendum, ne diſſimulatio crearet audaciam, vel inſolentiam indulgentia prona confirmet. Notos vobis eſſe omnes Regalis animi motus, quid lenitatis habeat, quid virtutis audeat attentare, ipſúmque prudentiæ veſtræ magnificentiam nihilominus agnouiſſe, quam totiens in oportunitatibus vtilem, & in difficultatibus expertus ſit efficacem. Non repudiandum ab eo blandis adulatorum fallaciis conſilium ſalutare, quo conſueuerit fulcire nutantia, complanare ſcrupulos, obſtantia dimouere. Quæ verba cùm ad Regis notitiam malignitatis inuidia detuliſſet, aſſerebant irreuocabiliter indignatum dixiſſe, quòd totis vtendum eſſet viribus, totis artibus obſiſtendum, quoniam ei de dignitate contentio parabatur: Impoſſibilem fore concordiam, quoniam neque vos deſtinata dimittere, nec ipſe quicquam vellet dignitati regiæ derogare.

Igitur de incerto opinionis & malignitatis inuidia procedente iudicio variæ diſſentienteſque ſententiæ ferebantur. Porrò iam proceſſu temporis omnis eſt ſublata dubietas, propoſitique veſtri ſanctitas euidentibus argumentis innotuit, adeo vt boni certè compatiantur & gaudeant, & debita cœperit operire confuſio malignantes. Certum eſt hoc, & luce clarius apud omnes extitit, minoris reputaſſe vos diuitias quaſlibet, & præcelſæ faſtigium dignitatis, quàm iuſtitiam quæ ex Deo eſt, & gloriam Eccleſiaſticæ libertatis. Si enim fauori diuino fauorem præferretis humanum, & ad inducendos profanæ nouitatis abuſus veſtra conſentiret authoritas, poteratis non ſolùm cum ſumma tranquillitate degere, ſed ipſi etiam magis quàm olim Principi contegnare. Quod autem veſtram familiam intereſſet, veſtro temperaretur arbitrio, & expoſito ſanguine cæterorum, domeſticus ſtatus veſter ex omni parte ſeruaretur illæſus. Verùm Sanctitas veſtra debitum Epiſcopalis officij recognoſcens, maluit interim ſequeſtrare potentiam, facultates exponere, ipſam quoque perſonam quibuſlibet iniuriis patienter offerre. Euangelicum ſiquidem illud fidei memoria retinetis ſummi Paſtoris doctrinâ proditum, & firmatum exemplo, quòd pro ouibus & fratribus noſtris debeamus animas ponere, non de ipſorum detrimentis deteſtabilem lucri materiam comparare. Poterat autem onus diſtributionis leuari, ſi cauſa communis communi tractata conſilio, communi ſuffragio niteretur. Firmatam quippe concordiâ Spiritus vnitatem, verum eſt vexationibus concuti, nulla tamen improbitate con-

uelli. Igitur innalescente malitia, qui ad tempus crediderant, tentationis tempore recesserunt, ducisque sui non tantum facti sunt desertores, sed in castra hostium facto transfugio transcesserunt. Si vero cœptis perseueranter insisterent, & quoslibet patienter experirentur euentus, in semetipsam vehementia collisa recideret, & conceptos immunitas desperata frænaret affectus. Sed vbi pertractatis animis singulorum communi causæ priuata præualuit, desperatio resumpsit audaciam, & sepultas spes rediuiua suscitauit denuò quæstiones. Verùm tergiuersantibus, imò præuaricantibus vniuersis ad standum ex aduerso, & opponendum se murum pro domo Israël, virtutis vestræ magnificentia sola relicta est, quæ redemptam semel sanguine Christi suo iterum sanguine redimat libertatem. Licet enim nondum vsque ad sanguinis effusionem causa peruenerit, supplet tamen deuotio meritum passionis, quæ personam vestram minis & terroribus non solùm exposuit, sed obiecit. Et cùm prorsus incredibile sit ipsum in vestram aliquid crudelius excogitasse personam, tamen non satis poterat inter tot indignationis motus bonitas abscondita diuinari; præsertim cùm rerum omnium signa in vestram viderentur perniciem conuenire. Sperauit siquidem vos ad obsequendum terroribus inclinare, tantóque seuerius terrendum censuit, quantò à maiori læsione censuit abstinendum. Denique si vestrum voluisset impedire discessum, non serenitas aëris, non ventorum gratia, non tranquillitas maris, non vos nautarum industria deduxisset. Vbique enim manus vobis regiæ potestatis occurreret, cuius nec diligentia falli poterat, nec potentia circumscribi: sed & quandiu domestica vos complectentis Insulæ brachia continerent, neque vobis tanta nocendi pateret occasio, nec tanta inuidiæ materia garriendi. Nunc vero quibuslibet querimoniis silentia vestra præponderant, & quolibet improbior est fuga vestra congressu, dum nobis fauorem publicum modestia vestra conciliat & ipsum efficacius apud opinionem publicam typo quodam excusantis accusat. Mallet igitur si animum eius seuerior indurauit affectus, præsentem frequentibus vexare molestiis, quàm ad indulgentiam qualibet importunitate compelli: mallet si mitius aliquid quandoque proposuit, vt id liberalitatis eius in beneficium, quàm patientiæ vestræ cederet in triumphum.

Ad summam, frequenti vobis est consideratione tractandum, quæ causa vestra sit, quis aduersarius, quæ parti vestræ studia suffragantur. Et causæ quidem iustitia manifesta est, quoniam pro Ecclesiæ Dei libertate contenditur, quam ille semel in cruce liberatam euicit, & redemptam inpretiabili pretio vniuersis qui ipsius nomine censentur, reddidit vniformem. Sicut enim vna fides est, vna est & libertas, quam identitas Sacramentorum, & operantis omnia Spiritûs simplicitas consecrat & confirmat. In hoc quippe consistit vnitatis Ecclesiasticæ mirabile Sacramentum, quòd sicut vna fides est, vnus Spiritus, & vnum baptisma, ita est vnum manumissionis perpetuæ testamentum, quo nos diuinæ bonitatis adoptio non tantum liberos efficit, sed & cohæredes. In quo quotiens libertati detrahitur, constat fidei nihilominus derogari; quoniam mutuo sibi inuicem ratione connexæ eadem semper & dispendia sentiunt & prouentus.

Porro aduersus eum vobis agendum est, cuius astutiam remoti, vicini; potentiam, seueritatem subditi reformidant: quem adeo crebri successus & fortunæ fecit gratia delicatum, vt quicquid non obsequitur, ducat iniuriam: quem quantò moueri facilius tantò sit difficilius mitigari; apud quem temeritatem non fouet impunitas, sed indilatam delictis irrogat vltionem: Verum humilitati & patientiæ præparat se quandoque tractabilem: viribus non sustinet expugnari, sed planè quidquid fecerit, de voluntate videatur non de impotentia prouenisse. Quod erit potius gloriam quærere, quàm prouentum: quod in Principe posset satis commendabile reputari, si gloriæ materiam virtus & veritas, non vanitas, & dulcis vsque in exitium adulatio compararet. Magnus est multorumque maximus, quoniam nec superiorem habet qui terreat, neque subditum qui repugnet, nec alienis extrinsecus pulsatur iniuriis, quibus ab innato domesticæ feritatis mansuescat affectu, sed omnes qui aduersus eum contentionis causas habent, potius ad vanæ pacis fœdera petitura conueniunt, quàm ad virium experimenta decurrant, quoniam diuitiarum copiâ, multitudine fortium, amplitudine potestatis excedit.

Quod sanè contemplati, quorum ope niti, quorum muniti consilio, quorum fulciri suffragio debuistis, à vobis velut facto agmine discesserunt, quando maximè nominis sui rationem deberent agnoscere, & se vobis suffraganeos non fraganeos exhibere. Vtinam pristinæ professionis suæ memores extitissent, quæ concepta semel in seriem totam futuræ successionis extenditur, & nouo succedente vetus semper in idipsum obligatio reformatur. Hi sunt qui ad vestram causam, imò causam Christi per omnia discrimina prosequendam tenebantur obnoxij, si debitum Ordinis sui, & detrimentum Ecclesiasticæ libertatis attenderent: sed qua fide, qua charitate vobiscum, imò cum Deo cœperint ambulare, vidistis, quia in necessitate vestra nec vtendum dissimulatione, nec sermonibus rempe- randum, nec parcendum contumeliis censuerunt, sed totis studiis se se inuicem præuenire certabant, vt vnusquisque vos vel magis odisse crederetur, vel in nihilo pepercisse. Mirabatur Romanus Pontifex, & hi penes quos cum eo summa disponendæ Ecclesiæ cura consistit, quod oues in pastorem, quod in patrem filij, quod in seipsos denique tanta vehementia gladios contorquerent. Si enim potuissent efficere quod quærebant, nec ipsum libertatis nomen, nec spes libertatis aliqua resedisset, sed tanta iam regiminis Ecclesiastici fuisset secuta confusio, vt nihil ordine tractaretur, sed omnia stolido permiscerentur errore, cùm sublatis pristinis institutionibus nihil ad debitos suo iure dirigeretur effectus. In his igitur, quantum mihi videtur, non nisi inanem vobis potestis collocare fiduciam; quia fidelem reconciliationi operam non impendent, qui causam dissidio præstiterunt.

Reliqui verò ferè omnes qui in inferioribus sunt gradibus constituti personam vestram sinceræ caritatis brachijs amplexantur, altis, sed in silentio suspiriis implorantes, vt sponsus Ecclesiæ ad gloriam sui nominis felici vota vestra secundet euentu. Nullus tamen est qui se vobis amicum audeat confiteri, sed quò magis odisse credantur, veteres inimicitiarum causas allegant, ne indicta velut in cæteros proscriptione damnarentur. Fertur enim de suspicione sententia, nec ad irrogandam pœnam veritatis argumenta quæruntur, sed inuoluuntur æqualitate supplicij, quos culpa non æquauerat qualitate delicti. Profectò gratissima vobis eorum debet esse compassio, quia licet animos sublimium, minorum vota non moueant, indignationem tamen diuinæ etiam Maiestatis expugnant, vt tantò fiat ad indulgentiam pronior, quantò ab humiliore fuerit reuerentia supplicatum. Respicit enim in orationem humilium, causam potiùs reputat, quàm personam, vt causæ semper iustitia sua quantumcunque dilata respondeat, & personæ nihilominus merces meritis compensata concurrat. Eorum igitur apud Deum vobis poterit prodesse deuotio, sed apud Regem sicut nullam impetrandi fiduciam habent, sic nullam fiduciam supplicandi.

Ad hæc si studia Procerum ducitis inquirenda, certum est eos aduersus Ecclesiam Dei quasi fœdus inuicem contraxisse, vt vtilitates eius semper impediant, & dignitatibus incessanter obsistant, quia totum sibi reputant deperire, quicquid eius vel honori, vel prouentui viderint accessisse. Instant alacriùs, eo quòd eis grata de temporis opportunitate refulget occasio, quia vires eis Regiæ suffragantur, quoniam prædicant se in his ad statum Regni conseruandum fidelem diligentiam adhibere. Aiunt prædecessores nec tantas vires, nec tantam potestatis amplitudinem habuisse; non oportere eum indigniùs regnare, vel remissiùs operari, dignitati magis quàm vtilitatibus intendendum, cum plerumque cupiditatem lucra redoleant, dignitas semper reuerentiam augeat, & gloriam maiestatis illustret. Attribuunt ergo dignitati quicquid olim de potestate constat esse præsumptum, licet illud nec fidei concordet, nec rationi conueniat, nec consentiat æquitati. Ille verò auidiùs quàm expediret blandos adulantium sermones amplectitur, fidem reputans, quod nihil aliud quàm dolum malignitatis esse nouissimo deprehendet effectu. Si quis enim eorum altiùs vota discutiat, intelliget quia callidè sibi gratiam eius, & ipsi laboris ac detrimenti materiam præparant in futurum. Ad hoc totis anhelant desideriis, totis artibus elaborant, dummodò eorum non innotescat intentio, vel scilicet eius quandóque potentia reprimi possit, ipsisque vetus delictorum importunitas, & noua delinquendi licentia reparetur. Horum quantò promptior est malignitas, tanto est efficacior

ad

ad nocendum, quia eis familiaritas occasionem præstat, & auctoritatem excellentia subministrat.

Præter hæc si extraneorum subsidia discretio vestra consideret, in illis cum gratia statim effusæ liberalitatis concurrunt, sed postmodum tædio diuturnitatis tepescit affectio, & liberalitas impendij quantitate lassatur. Onus quippe modicum itineris longitudine certum est ingrauari, & domesticæ sarcinæ onus sæpe præponderat alienum. Hæret altiùs, difficiliúsque conuellitur qui de præcedentibus meritis adoleuit affectus, semperque se verecundia reputat obligatam, donec saltem quæ præcepta sunt, vberiùs compensata soluantur. Constat itaque delicatè tractandos esse quos ad beneficium vltroneæ gratia caritatis inuitat, nec oblatum liberaliter poculum quis absorbeat alienum, sed citra votum etiam largientis manus continendæ sunt, ne alienam virtutem necessitas vel impudentia nostra consumat.

Hæc sunt quæ bonum est vestram crebriùs tractare prudentiam, & rationis instrumentis sæpius expensa reuoluere; & sic omnia quasi sub vnum confertatis aspectum, vt quid singula ponderis habeant, plenius de ipsa possit collatione perpendi. Cæterum media vobis erit via, securior, vt nec propositum vestrum aduersitatis austeritas interuertat, nec conscientia veritatis obdurét, ne vos vel pauor desperatum faciat, vel confidentia pertinacem. Tolerandum quippe est quod sine crimine potest, fideique periculo temperari, multaque ad tempus dissimulare necesse est, quæ statim nequeunt emendari, donec tranquillior nobis Spiritus auræ leuioris aspiret. Non enim semper eosdem diuersa tempora repræsentant euentus, sed præsentia nobis quandoque præteritorum detrimenta restaurant. Circa contingentia nihil stabile sibi potest infirmitas humana præfigere, nec de suorum etiam niti possunt affectibus animorum; sed & ipsos fortuitis casibus cohærere necesse est, & ad singulos eorum motus singulas effingere voluntates. Totis siquidem studiis coguntur exquirere quod ab eis modò nullis poterat precibus impetrari, quia dexteræ Excelsi repentina mutatio totam docet illicò mansuescere feritatem; sic est: In manu Dei corda sunt hominum pariter & personæ, patique facilitate, & personas de medio tollere potest, & animos immutare. Super quo spem vobis certissimam tribuant conscientiæ puritas, & momenta fortunæ, quia nec ea quæ vobis aduersantur æterna sunt, nec sperantem in se confundi iustitia diuina permittet. Inclinabit siquidè Deus animum Principis & aduersum sua bonitate conuertet, vt Regnum & sacerdotium paribus sibi inuicem cooperentur auxiliis, mutuam sibi reuerentiam, mutuam exhibeant caritatem. Si quis enim prouida prudentiæ veteris instituta consideret, à quibus tam religionis Ecclesiasticæ quàm Regalis excellentiæ iura fluxerunt, cognoscet ea tanta sibi inuicem rationis necessitate connexa, vt plurimam alterum de altero contrahat firmitatem. Vnde si quid inuicem violentiæ vel iniuriæ fuerit irrogatum, in eum qui irrogauerit constat esse vertendum: quia neque pax Ecclesiæ sine Regno neque Regno salus poterit nisi per Ecclesiam prouenire. In caput igitur actoris reuertetur iniuria, ipsumque sibi manus intulisse nouissimo comparebit effectu.

Interim si quid vobis serenitatis cœperit apparere, occasionem vestra sapientia non repellat, sed oblatam prompto colligatis amplexu. Super quo si quid tractandum incideretit, nolite singulos articulos nimia subtilitate discutere; quia subtilitas contentionem parit, contentio vero sopitos odiorum ignes quasi quibusdam flatibus excitat & accendit. Non erit vobis ad singularia decurrendum, sed quasi generalibus studiosius inhærere; quia salua res est, nisi pactiones specialiter expressæ perimant libertatem. Si enim nos fidei profitemur, & reuerentiæ & obsequij debitores, si bona & personas nostras honorari & vtilitatibus eius offerimus impendendas, sed Regias dignitates, & antiquas consuetudines, in quibus legi Dei non obuiant, promittimus obseruare, non lædit, quia in his omnibus contra debitum nullatenus obligamur. Si ergo sub hac vel simili verborum conceptione, pacem vobis & vestris bonitas diuina parauerit, interpretatione verborũ futuris reseruate temporibus, quia nec ipse vobis tot mouebit de cætero quæstiones, & vos in omnibus poterunt experimenta præsentia reddere cautiorem, sed neque vobis apud homines gloriam videamini quærere vel triumphum, sed Re-

» gi tanquam præcellenti omnis honor, omnis victoria confeceratur, dum tamen vo-
» bis liceat coram Deo conscientiæ vestræ testimonio gloriari. Ego verò fidele pa-
» ci vestræ ministerium, vt deuotus, ita promptus impendam, quoniam aduersi-
» tati vestræ Deo teste compatior, & personam vestram, & causam sinceræ brachiis
» caritatis amplector. Certum siquidem est quia fortunam vestram & personam ve-
» lut quoddam holocaustum pro fratribus vestris Deo in odorem suauitatis offertis,
» vt labor vester nobis cedat ad requiem, inopia vestra nostras redimat facultates,
» & quod residuum libertatis est, patientia vobis vestra confirmet. Proinde sic agen-
» dum erit mihi, vt me vobis prima facie profitear inimicum, quia amicum profi-
» tenti neque fides haberetur, nec aliquis præstaretur accessus. Poterit igitur con-
» ciliando fauori simulatio deseruire, vt vtilitati vestræ cautius virtus operis, & in-
» dustria sermonis incumbat.

» Proinde consolamini, quia de aduentu eius ad partes istas plurima nobis com-
» moditas incipit apparere, quia præsens efficacius ab his qui vos diligunt, poterit
» eorum auctoritati cedere, adquiescere consiliis, precibus inclinari. Venit autem
» animi solito mansuetioris, vt aiunt, quia animum eius licet ipse dissimulet, quæ-
» dam præsagæ futurorum amaritudines compellunt, quoniam intelligit in pleris-
» que factis scintillas quasdam ad excitanda incendia confoueri. Mouetur enim
» Francorum inuidiâ, calumniis Flandrensium, Galensium improbitate, Scotorum
» insidiis, temeritate Britonum, Pictauorumque fœderibus, interioris Aquitaniæ
» sumptibus, Gasconum leuitate; & quod grauius est, simultate fere omnium quos-
» cunque ditioni eius constat esse subiectos. Suspectam etiam habet Romani Pon-
» tificis quam ipse motu repentino contraxit offensam, Regnique status adeo de
» absentiæ vestræ causa confusus est, vt nec Ecclesiastica, nec secularia suo
» procedant ordine, neque quisquam sciat quid iuri Ecclesiastico, quid secu-
» lari debeat assignare. Pro his omnibus proposuit primò cum Rege Francorum
» quibusdam conditionibus conuenire, vt suo & ipsius terrore conuicto facilius
» possit cætera complanare. Disposuit etiam sicut aiunt, in plerisque mitius agere, vt
» in pacem omnia dissimulatis reuocentur iniuriis, & ipse celeri reditu ad reprimen-
» dam Galensium reuertatur audaciam, priusquam cum eis Scoti Britonesque con-
» ueniant & Albania, sicut prophetatum est, incipiat indignari. Venit igitur impe-
» rata facturus, si fuerit, qui sciat vel audeat imperare, vtilius æstimans aliquid ad
» tempus de fastu veteris supercilij sequestrare, quàm expectare, vt in perniciem
» eius quæ prædicta sunt, omnia vel pleraque concurrant. Valete. Dominus perso-
» nam vestram conseruet incolumem, & aduersitatem vestram velociter ad secun-
» dos reducat euentus.

1168. Ad annum 1168. refert Mathæus Parisiensis commercium Regis Henrici cum Reginaldo Coloniensi contra Alexandrum Papam & Thomam Cantuariensem: sed proculdubio serius quàm oporteat: hoc enim anno Ioannes de Oxonia Româ redierat, iamque ante cum schismaticis communicarat, & hocce tempore agebatur de pace per legatos: cui cum præcipuum obstaculum afferre crederetur Gilbertus Folioth Episcopus Londoniensis, cuius consilio Rex ad schismaticos litteras dedisse ferebatur, vt Alexandrum à Thomæ patrocinio auerteret, ad eum Papa sic scripsit.

» *Alexander......* Memoria tua non credimus excidisse qualiter Charissimus in
» Christo filius vester Henricus Illustris Rex Anglorum multa à nobis olim precum
» instantia requisiuit, vt ab Herefordensi Ecclesia cui præminebas, de te in Londo-
» niensem Ecclesiam translationem fieri pateremur. Vt autem suæ petitioni nostrum
» impertiremur assensum, necessitatem pariter & vtilitatem proponebat, asserens
» quod Ciuitas illa quasi Regia sedes existeret, & quia te religionis & discretionis
» virtute crederet præminere, consilio tuo super his quæ saluti animarum expedi-
» rent, & ad Regni augmentum pariter & conseruationem spectarent, temporali-
» ter & spiritualiter vti volebat, & ideo magis proximum te desiderabat habere.
» Vnde attendentes quàm vtiliter prudentia & religio tua saluti eiusdem Regni &
» Regis posset consulere, & quanta inde valeat commoditas prouenire, libenter
» suis precibus acquieuimus & te concessimus in Londoniensi Ecclesia promoueri.
» Vnde quanto benignius eius beneplacitum & voluntatem compleuimus & tuæ
» pariter exaltationi intendimus & honori tanto probitas tua circa incrementum

& conseruationem Ecclesiæ amplius deberet eniti & attentius circa hoc laborare, vt fructum quem idem Rex nobis proposuit & nos spetamus, exhibitione operis & ipsâ rerum experientiâ cognoscamus. Quomodo autem Rex prædictus à deuotione Ecclesiæ animum auertit, & iam in multis, sicut appellationibus & visitationibus vestris, communicando etiam excommunicatis nominatim & schismaticis & confœderando se eis, & in eo etiam quod venerabilem fratrem nostrum Thomam Cantuariensem Archiepiscopum de Regno suo exire coëgit, quasi persequi & impugnare videtur, te non credimus ignorare. Quapropter sollicitudinem tuam rogamus, monemus atque mandamus quatenus adiuncto tibi venerabili fratre nostro Roberto Herefordiensi Episcopo eundem Regem sollicitè commoneas & studiosâ exhortatione inducas, vt huius proposito prorsus relicto, in eo quod excessit, sicut dignum est, satisfaciat, à prauis actibus omnino desistat, Creatorem suum puro corde diligat, Matrem suam Rom. Ecclesiam solitâ veneratione respiciat, nec eam visitare volentibus inhibeat, appellationes ad eam factas nullo modo impediat, & prædictum nostrum Fr. Thomam Cantuat. Archiepiscopum ad sedem suam benignius reuocans & reducens, in B. Petri & nostra reuerentia firmus immobilisque consistat, & ad opera misericordiæ ac pietatis intendat, vt ille per quem Reges regnant, temporale sibi Regnum conseruet in terris & sempiternum largiatur in Cœlis. Et nisi ista maturius correxerit, timendum sibi erit, ne & Deus ei pro his omnibus grauiter irascatur, & in eum & in suos debeat grauius vindicare, & nos ipsi id non poterimus diutius in patientia sustinere. Nec ista pro nobis, quantum pro eo proponimus, cuius gloriam & honorem totis affectibus exoptamus.

Has litteras melle potius quam felle & amaritudine plenas accepit Gilbertus eo animo quo decebat eum, qui se omnino Ecclesiæ submittebat: atque vt Alexandro satisfaceret, responsorias dedit affectus quoque sui & pietatis testes, Regemque conatus est in multis quæ ei obiiciebantur, excusare. Sed & præterea admonuit, non expedire Ecclesiæ nec summo Pontifici Regem Christianum & verè Catholicum ad extremas angustias propellere, graues enim esse morsus irritatæ necessitatis: iamque imminere ingentia pericula, nisi præcaueantur, eaque à multis res nouas molientibus, toto animo exoptari. Sic ergo ipse.

Mandatum vestrum Pater in Christo Charissime, debitâ veneratione suscipientes, illico filium vestrum charissimû illustrem Anglorum Regem adiuimus & adiuncto nobis venerabili fratre nostro Roberto Herefordensi Episcopo iuxta vestri formam mandati diligenter conuenimus: cui singula quæ vestris nobis expressa sunt litteris ante oculos ponentes, ipsum obsecrando & quantum Regiam decebat Maiestatem arguendo, constanter & instanter hortati sumus, vt vobis satisfaceret, & si à rationis tramite deuiauerat, ad viam veritatis & iustitiæ redire nostra per nos reuocatus admonitione non tardaret: & vt à Patre piè commonitus à prauis actibus omnino desisteret, Deum puro corde diligeret, Matrem suam sanctam Romanam ecclesiam solita veneratione respiceret, nec eam visitare volentibus inhiberet, appellationes ad eam factas non impediret & Patrem nostrum D. Cantuariensem Archiepiscopum benignè reuocans & reducens in B. Petri & vestra reuerentia firmus immobilisque persisteret, & pietatis intendens operibus Ecclesiasticas personas non grauaret, nec per se nec per alium grauari permitteret: vt ille per quem Reges regnant, temporale sibi Regnum, conseruaret in terris, æternum sibi largiretur in cœlis. Alioquin si monitis salubribus non adquiesceret, sanctitas vestra quæ huc vsque patienter sustinuit, vlteriùs in patientia sustinere non posset. Ipse verò correctionem nostram multâ gratiarum actione suscipiens multaque animi modestiâ consequenter ad singula respondit. Imprimis asserens mentē suam à vobis nullatenus auertisse, nec id vnquam mentis proposito concepisse, quin dum paternam sibi gratiam exhibueritis, vos vt patrem diligat & S. Romanam Ecclesiam veneretur & foueat, & sacris iussionibus vestris saluâ sibi suâ regnique sui dignitate, humiliter attendat & obediat Quod si vos aliquandiu non respexit solitâ reuerentiâ, hanc huius rei causam asserit esse; quod cum vobis in necessitate toto corde, tota mente, totis viribus, adstiterit, sibi postmodum in necessitate per nuncios recurrenti ad vos dignè pro meritis vestra Sanctitas non respondit: sed in omni fere petitione sua se repulsam sustinuisse conqueritur.

„ & erubeſcit. De paterna confiſus gratia,qui filium dolentem exaudit, vultus ſpe-
„ rans & exſpectans lætiores in B. Petri & veſtra, vt dictum eſt ,fidelitate immobi-
„ li conſtantia perſeuerat. Id eſt quod ſanctitatem veſtram viſitare volentem, nul-
„ lum prorſus impediet, ſed nec vt aſſerit, hactenus impediuit. *In appellationibus ex*
„ *antiqua Regni ſui conſuetudine id ſibi iuris vendicat & honoris*, vt ob Ciuilem cauſam
„ nullus Clericorum Regni ſui niſi antea authoritate & mandato ius ſuum obtinere
„ nequeat, ad te appellare queat. Quod ſi nec ſic obtinuerit, Excellentiam ve-
„ ſtram, ipſo in nullo reclamante, eum volet quilibet appellabit. In quo ſi iuri ve-
„ ſtro, vel honori præiudicatur in aliquo, id ſe totius Eccleſiæ Regni ſui Concilio
„ correcturum in proximo iuuante Domino pollicetur. Imperatorem illum etſi
„ ſchiſmaticum nouerit,à vobis tamen excommunicatum eſſe vſque hodie non reſ-
„ ciuit Quod ſi denunciatione veſtra reſciuerit, ſi fœdus illicitum cum ipſo vel
„ quolibet alio iniit, & hoc Eccleſiæ Regni ſui iudicio ſimul in Concilio ſe corre-
„ cturum promittit. *Patrem noſtrum Cantuarienſem Archiepiſcopum* à Regno ſuo ſe ne-
„ quaquam expuliſſe aſſerit:vnde ſicut vltroneus receſſit, ſic ad Eccleſiam ſuam,
„ cum ſibi ſederit animo, plenâ pace reuerti ſibi liberum erit, dum tamen in ſatiſ-
„ faciendo ſuper his, vnde conqueritur, Regias ſibi in quas iuratus eſt, dignitates
„ velit integrè conſeruare. Si qua vero Eccleſiaſtica perſona vel Eccleſia ab ipſo vel
„ à ſuis ſe grauatam oſtenderit, ſatisfactioni plenæ totius Eccleſiæ iudicio paratus
„ erit. Hoc à Domino noſtro Rege in reſponſis accepimus,qui cauſam ſuam pluri-
„ mum ſibi iuſtificare videretur, eum in omnibus quæ prædicta ſunt, Eccleſiæ Re-
„ gni ſui iudicio ſe pariturum promittat. Vnde veſtræ ſupplicandum exiſtimamus
„ excellentiæ, quatenus illud præ oculis habentes, *calamum quaſſatum non conte-*
„ *res, linum fumigans non extingues*, zelum illum ſanctum qui ad vlciſcendam
„ omnem Dei Eccleſiæ iniuriam ſuccenſus eſt, ſi placet ad tempus intra fines mo-
„ deſtiæ cohibeatis,ne vel interdicti ſententiam,vel vltimum illud præciſionis elo-
„ gium proferendo, Eccleſias innumeras ſubuerti miſerè doleatis, & tam Regem
„ ipſum quàm innumeros cum eo populos à veſtra quod abſit obedientia irreuoca-
„ biliter auertatis. *Sanguis Regius tum ſe demum permittit vinci, cum vicerit, nec vere-*
„ *cundatur cedere cum ſuperauit.* Inſipienter attamen in charitate non ficta ſic loqui-
„ mur Si huius rei finis extiterit, vt amiſſis omnibus D. Cantuarienſis exilium in-
„ ge ſuſtineat, & veſtris, quod abſit, mandatis vlterius Anglia non obediat, ſuiſſet
„ ſatius patiẽter ad tempus ſuſtinuiſſe,quàm tanto ſeueritatis zelo deſeruiſſe. Quid
„ enim, quod pluris eſt nobis, ſi ab obedientia veſtra perſecutio ſeparare non po-
„ terit? Non deerit tamen, qui genua curuet ante Baal & de manu Idoli pallium
„ Cantuarienſe non habito Religionis delectu ſuſcipiat: nec deerunt qui ſedes no-
„ ſtras occupantes & Cathedris noſtris inſidentes, ipſi tota mentis deuotione obe-
„ diant. Iam multi pronoſticant ad talia, optantes vt veniant ſcandala & directa
„ ponantur in curua. Vnde Pater ſanctiſſime, non propria plangimus aut ploramus
„ incommoda. Niſi enim his malis celerius occurratis, ſecundam Eccleſiæ Dei ſub-
„ uerſionem pertimeſcimus,ira vt ob vitæ tædium optemus periiſſe diem,in qua na-
„ ti ſumus.

Strages Francorum in Sicilia

Ex hiſce litteris apparet quàm ſapiens& modeſtus eſſet iſte Regis Conſiliarius, quamque ſedulo Eccleſiæ paci conſuleret. Nihilominus tamen quia Rex durius agebat cum Thoma, ab Alexandro vehementer increpitus eſt, quippe exiſtimabat non id fieri abſque eius conſilio. Quàm verò reuerenter Epiſcopus & patienter latam in ſe ab Archiepiſcopo ſententiam ſuſceperit, dicetur ad annum ſequentem.

Eodem anno teſte Monacho Antiſſiodorenſi, in Sicilia de Francigenis qui in Curia Willielmi II. Siciliæ Regis degebant, lamentabilis vbique ſtrages edita fuit. Rem ſic ille narrat. *Ipſo anno circa dies Paſchæ in Sicilia grauis eſt exorta ſeditio. Cancellarius enim Regis qui erat Francigena tunc plurimum potens, cum à plurimis odiretur in Curia, Quidam Curiæ potentes in vnum eiuſque Complices conſpirauerunt, & Sigillum Regis transformantes litteras Sigillo adulterino ſignatas vbique per Regnum direxerunt, vt quotquot ex Francis reperirentur, capitaliter punirentur. Primò igitur in vrbe Meſſana factionis Authores nefandum detexêre conſilium, & Clericum dehinc aſino ſuper impoſitum ligatumque, ita vt os eius aſini poſteriora reſpiceret, per totam Vrbem vapulando duxerunt,& horrendo demum diſcerpſêre ſupplicio. Deinde quotquot Francigenas*

reperere, puniti sunt. Sed & per diuersa loca strages non modica facta est. Res tandem Regi delata est & in seditionis Authores durius vindicatum. Eiusdem tei meminit Petrus Blesensis, tunc willielmi Præceptor: qui vt Stephanum Cancellarium è Regno expulsum, seque etiam Siculorum insidiis appetitum vidit, postquam è mortibo in quem forte ob stragis mortisque propriæ metum inciderat, conualuit, sigillum quod sibi traditum fuerat, tanquam Sigillorum custodi, resignauit & in Franciam rediit.

Anno 1169. rursus Alexander Pontifex scripsit ad Regem Henricum pro pace & restitutione bonorum Thomæ Cantuariensis, conatusque est & per legatos & per Regem Ludouicum dissidio finem imponere, sed assequi non potuit. Quoniam ergo historiam istam quæ ab Academia nostra non abludit, huc vsque perduximus, quæ deinde secuta sunt, operæ pretium est attexere. Tales igitur extant Alexandri ad Henricum literæ apud Mathæum Parisiensem. 1164.

Alexander..... Quàm Paternè & quàm benignè Regiam sæpius excellentiam conuenimus, & per litteras ac nuncios frequentius exhortati fuerimus, vt venerabilem fratrem nostrum Thomam Cantuariensem Archiepiscopum tibi reconciliare deberes, & sibi & suis Ecclesiis cum cæteris ablatis restituere, sublimitatis tuæ prudentia non ignorat; cum id toti fere Christianitati publicum & manifestum existat. Vnde quoniam in hoc huc vsque minime proficere potuimus, nec animi tui motum blandis ac leuibus emollire, tristes efficimur & dolentes, & Nos sæpe hac fiducia nostra frustrari dolemus, præsertim cum te sicut Charissimum filium sincerius in Domino diligamus, cui in hoc graue periculum imminere videtur. Et quoniam scriptum est, *Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam & annuncia populo meo scelera eorum*, duritiam tuam sicut hactenus contra iustitiam & salutem vestram non duximus vlterius supportandam, nec præfato Archiepiscopo os de cætero aliqua ratione claudemus, quin officij sui debitum liberè exequatur, & suam & ecclesiæ sibi commissæ iniuriam Ecclesiasticę seueritatis gladio vlciscatur.

Similiter ad Thomam scripsit se deinceps non prohibere quominus in detentores bonorum Ecclesiasticorum sententiam vibret excommunicationis, exceptis tamen Regis, Reginæ & liberorum personis *prouidentia tamen & circumspectione adhibita quam modestia sacerdotalis requirit.* Hoc vbi intellexit Gilbertus Londoniēsis, nō dubitauit quin quā primum à Thoma excomunicādus esset. Itaque Dominica prima Quadragesimæ ad declinandam illius sententiam conuocato Clero Ciuitatis & populo in Ecclesia S. Pauli Romanæ sedis audientiam appellauit, etiam ante quàm significata fuisset ipsi excommunicationis sententia. Thomas verò seu ignarus tei, seu certior factus sententiam ad eum talem misit latam apud Claram-Vallem.

Thomas D. G. Cantuariensis Episcopus & Apostolicæ sedis Legatus, Gilberto Londoniensi Episcopo, vtinam vero fratri declinare à malo & facere bonum. Excessus vestros dum licuit supportauimus, & vtinam mansuetudo patientiæ nostræ quæ nobis supra modum damnosa extitit, in totius Ecclesiæ perniciem non redundet. Sed quoniam patientiā nostrā semper abusi estis, neque D. Papam neque Nos in verbo salutis vestræ voluistis audire, sed obduratio vestra semper in deteriora excreuit, vos vrgente necessitate, officio, ratione & iure id persuadente, ex iustis & manifestis causis Anathematis sententiā percellentes excommunicauimus & à corpore Christi quod est Ecclesia, donec condignè satisfaciatis, amputauimus. Præcipimus ergo in virtute obedientię & in periculo salutis, dignitatis & ordinis, quatenus prout Ecclesię forma præscribit, ab omnium communione fidelium abstineatis, ne vestra participatio Dominicum gregem contaminet ad ruinam, qui vestrā doctrinā erudiendus & exemplis reformandus erat ad vitam.

Dat quoque idem Thomas literas ad Decanum & Clerum Londoniensis Ecclesiæ, præcipiens in virtute obedientiæ, vt à communione sui Episcopi penitus abstinerent. Episcopus vero accepto humiliter mandato paruit & ab ingressu Ecclesiæ teste Radulfo & Mathæo, patienter abstinuit. Et quia appellauerat Papā, statim ad eum ire festinauit. Verum senecturis incommodis impeditus adire non potuit. Pro eo verò Arnulphus Lexouiensis ad Papam scripsit, inndā

centiamque viri probauit. Eius Epistola est ordine 63. estque huiusmodi.

Personam D. Londoniensis apud excellentiam vestram diligentius commendare superuacuum duxi, quia quod publicè notum est, nec accusatione soléni nec multâ commendationis instantiâ certum est indigere. Siquidem plenitudo virtutis eius scientiæ tot apud nos inotuit argumentis, tot subnixa suffragiis, tot vtilitatibus approbata est, vt quod in multos dignatio diuina distribuit, hoc in ipsum maioris affluentiæ gratia cumularit. Tractus est tamen iam diu homo sanctus in causam; si tamen causa dicéda est, vbi nullâ potuit contradictio facere quæstioné, vbi nullum litigium, nulla iudiciarij ordinis forma præcessit: vbi sine reo & teste idem actor & iudex solitariam formauit de singulari voluntate sententiam. Felicem se iste & omni donatum beatitudine iudicaret, si ei Iudex suus auditorii communis aream impertisset, si citatus venire, si conuentus respondere, si denique dubium experiri potuisset sententiæ fatalis euentum. Sed in ipsum de alio regno, de transmarinis partibus, de longinquo, scilicet velut in occultis sagitta transmissa est, hostis dum præuideri meruit, gladium protinus capiti nescientis illisit. Solent patres filiorum delictis virgam prius adhibere quàm baculum: & si correctio moderata non proficit, seueriora postmodû flagella consumunt. Vtilius fuerat pepercisse personæ in qua se nouerat totâ scandalizare prouinciam, quia ad bonum pacis nô tam pœna vnius quàm multorum gratia profuisset. Videtur de motu animi magis quàm de charitate processisse quod factum est, quia totam se protinus ad pœnam irrogandam potentia præsidentis effudit, nihil reseruans in posterum in quo vel dispensare prudentia posset vel misericordia subuenire. Fuerat fortassis primûm ab Episcopali suspendendus officio, ab altaris ministerio prohibendus, à liminibus sequestrandus Ecclesiæ, vt contumax nouissimè gladio feriretur: nec ad perniciem fratris libentius cucurrisse, sed cogi videretur inuitus. Neque enim salutem hominis velle credendus est qui festinat ad sanguinem, sed delinquentes Ecclesiastica etiam censura præmunit: vt scilicet liberentur dilecti quos pretiosi sanguinis redemit effusio, & fugiant à facie arcus, vt in contumaces tantum spicula superbè prouocata descendant. Quod si etiam certum sit transitum litteris & legatis ad eum peruium non fuisse, sed omnem viam legitimis edictis secularis potentiæ terrore præclusam, delictum alienum innocentia istius præiudicare non debuit, nec ipsi de iure potuit pœna quam non merebatur, infligi. Veruntamen est delusa potestatis astutia sagacitate perferentium aliquas ad ipsum litteras & mandata venisse, quibus tota diligentia patuit, omnibus scilicet vel denunciatis publicè vel effectui debito mancipatis.

Porro si in tanto discrimine rerum consulenda videtur præsidentis authoritas, Nuncijs huius ad eum omnis negabatur accessus, nullumque paternæ charitatis extabat indicium, vbi ei consilij gratia simul & remedij copia tollebatur. Ad hæc nobis qui rerum veritatem ex magna parte tam experimento quàm fideli de proximo relatione cognouimus, licet apud Maiestatê vestram de pura testimoniû conscientia perhibere, virû inter minas alterius potestatis & alterius insidias constitutû, quatenus ad eum peruenire potuit, Ecclesiast. semper præceptionibus obedisse, nec ab initio discordiæ causam vel postea fomentum aliquod audaciæ præstitisse. Ille verò sicut dictum est, non obseruatâ causâ vel ordine virum cuius locus est in Ecclesia, ad scandalum omnium bonorum in facie confudit Ecclesiæ & animâ sanctam amaritudine simul & mœrore cô pleuit. Benedictus autê Deus qui aduersus huiusmodi S. Rom. Eccles. nobis ad solenne refúgium & remedium salutare constituit, vt eius scilicet præsulatu reducatur ad formam, quod cuiuslibet insolentia vel imperitia denigrauit ad culpam. Siquidem quod actum fuerat, vestrę nimirum discretionis authoritate correctum est, accepto scilicet ab isto iuramento, quod in tempore vobis complacito, super his de quibus agebatur, mandaris Apostolicis obediret. Stabat ergo vir innocens sub vestri securus exspectatione mandati sed posterior emissa est seuerior quidem priore sententia, nulloque mandato nulloque præmisso cuiuslibet vocationis aut conuentionis alloquio, in idem vinculû, imo fortius litteris Maiestatis vestræ retrusus est reique remedium mansuetudinis vestræ in quo respirare cœperat, est ablatum. Mirati sunt qui audierunt tantum aduersus innocentiam personę, tantum aduersus ordinem iurisprudentiæ vestræ subripi potuisse, cum ipsum à religione iuramenti nullatenus desciuisse

constaret, nec ipsum postmodum in aliquo iudicialis experientia condemnasset. «
Certum est & omnibus Regni illius Incolis manifestum hominem sanctum in his «
quæ malè acta sunt, nihil voluntate, nihil consilio, nihil ope deliquisse, eique ge- «
nerale testimonium de pura omnium cōscientia perhibetur ipsum Ecclesiast. sem- «
per præceptionibus fideliter obedisse. Sanè verum est tam ipsum quã alios incum- «
bentis Potestię vehementiã timuisse, maiorisq; periculi necessitate compulsos dis- «
simulasse plerumque & sæpius exhibuisse modestiam quàm rigorem, & tanquam «
seductores motum potestatis consulris aliquando blanditiis deliniisse, vt eis veri- «
tatem iustitiæ quatenus id fieri poterat, puritas conscientiæ reseruaret. Profectò «
in articulo diei illius vidimus statum Ecclesiæ partium nostrarum sub tanto dis- «
crimine constitutum, vt scissuræ quantitatem nulla potentia, nullæ diuitiæ, nulla «
posset ad plenum diligentia resarcire: nec exsors tanti mali ipsa etiam Ro. Eccle- «
sia præterisset, nisi incendium quod excrescebat, Pontificalis temperantia restin- «
xisset. Super quo quatenus possumus de intimo cordium sanctæ prouidentiæ «
vestræ gratiarum referimus actiones, quod paterna nobis clementia pepercistis, «
& malum à nobis longanimi patientia studuistis auertere, quod nostris credebatur «
proculdubio ceruicibus imminere. Inde est quod post multos metus laboresque «
diutinos & naufragium imminens portus nobis securitatis & tranquillitatis inci- «
pit apparere, ce teraque spè per merita vestra lætos exitus & iocundos præstolamur «
euentus. Porro licet personam pro qua scribimus facile sit in omnibus excusari, «
testimonia tamen & preces venerabilium personarum benignitati vestræ credi- «
dit offerendas, quæ nulla vnquam audacia vestram attentarent in aliquo fallere «
sanctitatem. Quod si ad omnimodam fidei firmitatem vlterius procedendum cre- «
diderit vestra discretio, paratus est coram Legatis vestris aut personis quibus hoc «
vobis delegare placuerit, omnem à se culpam manifesta veritate depellere, & «
si res altius discussæ fuerint, inuenietur in plerisque laudem quoque plurimam «
sagaci solertiâ meruisse. Affectabat omni desiderio ad vestram venire presentiam; «
idque iam secundò an posset expertus est, sed progressum aliquatenus ætas pro- «
uectior, personæ grauitas, difficultas itineris & senectuti semper cognata debili- «
tas reduxerunt. Ad hæc non solum nostra pro eo, sed totius Regni, immo etiam «
Regnorum desideria pietatis vestræ genibus aduoluuntur, vt secundum datum «
à Deo vobis spiritum iustitiam eius conseruetis illæsam, aut si quid etiam imper- «
fectionis est, oculi vestri videant æquitatem, quia nihil de indulgentiæ beneficio «
consequetur, quod non excedentia personæ merita recompensent. Et nos quidem «
ista ad nullius suggillationem, sed ad huius prouentum scribenda censuimus, «
quia & huic Apostolica poterit gratia prouidere & aliis nihilominus de eiusdem «
discretionis & mansuetudinis copia subuenire.

Interim verò Pontifex duos Legatos à Latere ad pacem conciliandãm misit M. Viuianum & Gratianum, quorum ille professor olim fuerat in Academia Parisiensi, hic Eugenii, olim Papæ, propinquus erat. Illi autem cum apud Baiocas in Normania rem prope ad exitum perduxisse crederentur, Willielmus Archiepiscopus Senonensis illis mandauit, ne quid sine suo consilio & assensu, prout illis à Pontifice mandatum fuerat, concludeterent Itaque infecto negotio è Regis Curia recesserunt. Igitur Rex putans sibi illudi, iratus quoque quod Thomas Episcopos Angliç excommunicasset, per solennes Nuncios has dat ad Papam litteras, quibus se ab eius obedientia recessurum minatur, ni Thomam comprimat.

Vestræ, Pater Sanctiss. innotescit serenitati, quanta me & terram meam affli- «
git molestia, quantis me vexauerit iniuriis Thomas ille aduersarius meus, cum «
teste conscientia nihil meruerim, nihil gesserim tantâ contumeliâ dignum. Nunc «
autem innumeris præcedentibus nouam adiecit iniuriam, cum affligere non «
desinit innocentem. Vestra siquidem fultus authoritate, vt asserit, deuotos & «
fideles Ecclesiæ Romanæ filios Londinensem & Sarcsberiensem Episcopos cum «
quibusdam familiaribus meis anathematis sententia innodauit, cũ nullã aduersus «
hos haberet rationabilem causam. Hoc autem quàm sit mihi intolerabile, quam- «
que famæ meæ & vestræ generet læsionem, vestræ credo non incognitum pruden- «
tiæ. Videtur mihi etiam quod me quasi derelictum proiecerit paternitas vestra «
cum ad ignominiæ meæ augmentum, flagitiosum in me grassari permittit inimi- «

" cum, mei reprimit iniuriarum vehementiam paternæ correctionis moderatio. Ve-
" stram igitur obsecro suppliciter & adiuro, vt iustum est, celsitudinem, vt quem
" filio debetis, operum exhibitione monstretis affectum, & illatam mihi & perso-
" nis meis & terræ meæ iniuriam absque tardatione emendare dignemini, & quid-
" quid aduersatius meus contra iuris ordinem, contra me & personas Regni, Clericos
" & Laicos statuit, irritum habeatis & vacuum.
" Petitionibus enim quas paternitati vestræ porrigimus, assensum de iure præ-
" bere tenemini, maximè cum petitionibus vestris, quas mihi Nuncij vestri Vi-
" uianus scilicet & Gratianus proponebant, quatenus sæpe fato Archepiscopo
" Cantuariensi Archiepiscopatum suum & amorem nostrum redderemus, nos post-
" posito honore nostro concessimus coram ipsis Legatis & octo Archiepiscopis &
" Episcopis & Abbatibus multis, licet ille absque conscientia nostra & coactione
" aliqua à Regno exierit, vt bene & in pace rediret & omnes possessiones suas
" haberet, sicut habuit quando à Regno exiuit omnes qui cum eo vel pro eo exie-
" runt saluis dignitatibus Regni nostri. Serenitatē igitur vestram obnixè rogamus,
" quatenus attentè consideretis honorē & vtilitatē quam vobis & curiæ vestræ contu
" limus, & in futurum, nisi per vos steterit, conferemus, sic & rem hanc ita temperare
" velitis, ne illius perfidi proditoris nostri malitiosæ blanditiæ simplicitatem nostrā
" circumueniant, sed iuxta petitionem nostram eos qui excommunicati sunt, absol-
" uatis, & ne in alios venenum excommunicationis effundere valeat, prouideatis.
" Ne si minus hac in iusta petitione exauditi fuerimus, tanquam de beneuolentia
" vestra desperantes aliter securitati nostræ prospicere compellamur. Et quoniam
" singula negotia nostra difficile sub scripto comprehenduntur, mittimus ad pedes
" paternitatis vestræ Clericos nostros familiares R. Archidiaconum Salesberien-
" sem, & R. Barre, qui plenius vobis cuncta quæ gesta sunt, & alia negotia nos-
" tra exponent.

Igitur Pontifex visis litteris Henrici, auditis quoque Nunciis, attentisque omni-
bus quæ gesta fuerant, binas dedit ad Thomam litteras, vnis quidem significa-
bat se Regis precibus adductum legationis Apostolicæ munus indulsisse Archie-
piscopo Eboracensi, alteris vero vetabat, ne in ipsum Regem aut Regnum eius
vel personas Regni interdicti seu Excommunicationis vel suspensionis sententiam
promulgaret, nisi idem Rex in sua pertinacia perseuerans ante initium Quadra-
gesimæ sibi gratiam suam non redderet, & bona omnia sibi & suis restitueret pro
animæ suæ salute & Regni sui similiter & hæredū suorum perpetua tranquillitate.
Hæc Mathæus. Ex his agnouit Thomas Pontificem tædio affici tam longæ dis-
cordiæ & iam ante agnouerat, cum ipse ad eum litteras dederat, quibus signifi-
cabat se ad componendum dissidium mittere legatos suos Gratianum & Viuia-
num, quæque tales erant.

Alexander... Illustris Regis Anglorum Nuncios & litteras accepimus. Et cū à no-
" bis per eosdem Nuncios quædā magna & difficilia postulasset & super iis obtinen-
" dis apud nos nuncii vehementer & fortiter institissent, animū nostrum ad volun-
" tatē suam nequaquā flectere potuerunt. Sed ne possent habere vllam materiā & oc-
" casionē de nostra duritia cōquerendi, & quod sibi nollemus in aliquo deferre se-
" quētes vestigia & exempla prædecessorum nostrorum, quos Sanctos esse non dubi-
" tamus, prædictum Regem cum omni benignitate, modestia & mansuetudine à suo
" reuocare proposito, & eius mitigare animum & mollire dispositimus duritiam. Inde
" vtique fuit quod nos, sicut de consilio & deliberatione fratrum nostrorum proces-
" sit, Dilectos filios nostros Gratianum subdiaconum & Notarium nostrum virū ho-
" nestum & litteratum quem ob memoriam sanctę recordationis patris & prædeces-
" soris nostri Eugenij Papæ intuitu sincerissimæ fidei & obsequij sui charum om-
" nibus acceptumque tenemus: & M. Viuianum quem ob antiquam familia-
" ritatem, prudentiam & litteraturam eius sincero cordis affectu diligimus, ad præ-
" fati Regis præsentiam duximus destinādos, per quos & per litteras nostras ipsum cū
" omni studio & solicitudine districtius quàm possumus, commonemus, vt tibi pa-
" cem & gratiam suam restituens, te ad Ecclesiam tuam honorificè reuocet, & tam
" tibi quā Ecclesiæ tuæ antiqua iura & libertates & honores integrè & illibatè cō-
" seruet, & te & tua cum omni pace & tranquillitate esse permittat. Qua propter ro-
gamus

gamus fraternitatem tuam atque monemus, quatenus malitiam & angustiam temporis diligenter considerans & attendens, quomodo maiores nostri tempore redemerunt propter diei malitiam, ad recuperandam gratiam & amorem supradicti Regis omnibusmodis, quantum saluo ordine & officio tuo fieri potest, elabores & eius saragas animum mitigare, patientiam, mansuetudinem & benignitatem ostendens, vt nullo modo possit diei per te remansisse quominus gratiam & bonam voluntatem illius plenius deberes adipisci. Rogamus prudentiam tuam, monemus, consulimus & volumus vt vsque ad discessum Nunciorum nostrorum, nec in Regem nec in personas Regni, aut Regnum aliquam sententiam proferas. Et si fortè, quod non credimus, iam protulisti, ipsam vsque ad tempus illud suspēdas. Hoc autem ideo dicimus, vt illi omnem conquerendi occasionem & materiam tollamus & eius duritiam tali modo vincamus. Si enim secus, quod absit, contigerit, nos tibi authoritatem tuam subtrahere nullatenus volumus, sed potius conseruare & auxilium & consilium nostrum diligenter conferre. Cæterauero in ore Nunciorum nostrorum posuimus, quorum dictis fidem ineunctanter adhibeas & eorum consiliis & exhortationibus acquiescas.

Isti autem Legati parum profecerunt, quia vt inquit Mathæus post Radulfum de Diceto, quorum erat potestas æqualis, eos varius disiungebat affectus, neque vnquam concordes fuerunt: quippe vterque parti quam susceperat tuendam, impensius quàm pacis conciliatores decet, fauebat: vnde factum, vt nec Gratianus apud Regem gratiam inuenerit, nec M. Viuianus apud Thomam. Quomodo vero se vterque gesserit, fusè scribit Thomas l 3. Ep. 60. ad Vvillielmum Senonensem Archiepiscopum.

Antequam verò dissolueretur frequentissimus Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum & Optimatum vtrinsque Regni conuentus, qui ad rem absoluendā confluxerāt, Arnulphus Lexouiensis dedit ad Papam litteras, rogauitque vt iuberet & mandaret Legatis illis suis, ne minutias & tricas sectarentur: mutuâ enim egere ope Regnum & Sacerdotium, nihilque derogari dignitati Ecclesiasticæ, si dignitas Regia conseruetur. Legitur eius Epistola ordine 68.

Nuncios & litteras vestras D. Rex Anglorum tantò maiore lætitiâ & alacritate suscepit, quantò maiorem eis benignitatis vestræ gratiam promittere videbantur. Vnde petitione vestra de pace Cantuariensis Archiepiscopi & suorum restitutione benigniùs exauditā, eum ad Archiepiscopatum suum redire, ipsumque cum omni integritate, qua tenebat, quando exiuit recipere, & deinceps in bona pace & securitate possidere ad honorē siquidē Dei & Ecclesiæ, salua nimirū Regni sui pristinâ dignitate concessit. Visū nobis est verbū hoc Nunciis vestris viris sanè prudētibus placuisse, adeo vt eos qui præsentes erant, statim absoluerint, & ad eos absoluendos qui erant in Anglia, alter eorum scilicet M. Viuianus illico transire, alter citra mare ad executionem conditæ pacis consenserint remanere. Postmodum reuocato consensu verbum conseruandæ in futurum Regiæ dignitatis admittere noluerunt, & ea quæ disposita fuerant, exsequi recusantes, cum Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Religiosæ personæ, Optimates Regni qui aderant pro bono tantæ pacis multis precibus institissent, quoniam in obseruatione Regiæ dignitatis nullatenus videbatur nobis libertas aut dignitas Ecclesiastica pregrauari. Siquidem dignitas Ecclesiastica Regiam prouehit potius quàm adiuuat dignitatem, & Regalis dignitas Ecclesiasticam conseruare potius consueuit quàm tollere libertatem. Etenim quasi quibusdam sibi inuicem complexibus dignitas Ecclesiastica & Regalis occurrunt, cū nec Reges salutem sine Ecclesia, nec Ecclesia pacem sine protectione Regia consequatur Genibus ita pietatis vestræ quanta deuotione possumus aduoluti suppliciter obnixéque deposcimus, ne sapientia vestra quasi litterarum apices & conceptiones verborum potius quàm rem ipsam duxerit amplectendam, sed secundùm datum à Deo vobis spiritum discretionis id agire, ne causa vnius in multorum & fere innumerabilium perniciem conuertatur, quia ad bonum pacis quandoque magis proficit mansuetudo gratiæ, quàm seueritas Disciplinæ.

Re igitur infectâ, aliâ operâ vtendum putauit Pontifex, nimirum Ludouici Regis Francorum, quo medianre Colloquium indictum est apud S. Dionysium in Francia, ad quod vocatus est Archiepiscopus Thomas, acquiescente aut pro-

curante M. Viuiano: quod ille quàm molestè tulerit, patet ex eius ad ipsum Epistola quâ eum acriter reprehendit, quód Colloquium San-Dionysianum procurasset. Sic enim ille.

" Cæterum quod hortaris nos, vt descendamus ad colloquium Regum quod habituri sunt die Dominica proxima apud S. Dionysium, quâ certitudine, quâ ratione, quâ spe pacis cum tanta instantia hoc feceris, sicut ex mandato tuo intelligere non possumus, sic te ad nostri vocationem tam facilem fuisse plurimum miramur. Verum ob reuerentiam S. R. E. & tui dilectionem, licet in incertum vt timemus, ad tuam instãtiam die Veneris per Dei misericordiam apud Castrum Curbulij tibi occurremus, vt citius audiamus per os tuum, quem laboris & operis tui fructum consequi debeamus, & tu quid honoris & gratiæ. Vale, prouideas tibi Deus ne capiaris muscipulâ, quam secum contrahentium vix aliquis potuit euadere.

VNIVERSITAS PARIS. ARBITRA INTER Regem Anglorum & Thomam Cantuar.

PErtractus est tandem Parisios Thomas suadentibus & impellentibus Ludonico Rege & M. Viniano Legato Apostol. institutum colloquium inter Reges: In quo cum non potuissent omnino de pacis conditionibus conuenire, Henricus vt à se amoueret omnem inimicitiæ suspicionem, professus est coram & publicè se iudicio Parium Franciæ, aut Ecclesiæ Gallicanæ, aut Academiæ Parisiensis, seu quod idem est 4. Nationum siue Prouinciarum examini, sententiæ & suffragiis subscripturum. Quæ res non parum commendat Vniuersitatis nostræ dignitatem, authoritatem & famam, quæ tanta scilicet tum erat, vt Regum dissidia componere posse crederetur. Rem sic refert ad hunc annum M Radulfus de Diceto, tum Decanus Londinensis, olim alumnus Parisiensis, vt dictum est ad an. 1149. huiusce tragœdiæ & historiæ testis oculatus.

In octonis S. Martini, inquit, *habitum est colloquium inter Regem Francorum & Regem Angliæ proximè Parisius*, vbi præsens fuit Archiepiscopus Cantuariensis, sed se Regis Anglorum minimè conspectui præsentauit. Cumque diu tractatum esset de pace facienda inter Regem & Archiepiscopum, quoniam ad hoc qui conuenerant videbantur inniti, ne prætextu Regiæ dignitatis libertas Ecclesiæ deperiret, nouo genere obligationis sic nouam considerationem inuoluere contendebant, vt simul & debita Deo reuerentia impenderetur in omnibus, & ius Regium nihilominus conseruaretur illæsum, cum cõstet pro certo, quod in obseruatione Regiæ dignitatis libertas aut dignitas Ecclesiastica non grauetur. Siquidem Dignitas Ecclesiastica Regiam prouehit potius quàm adimit dignitatem, & Regalis dignitas Ecclesiasticam potius conseruare quàm tollere consueuit libertatem. Etenim quasi quibusdam sibi inuicem complexibus dignitas Ecclesiastica & Regalis concurrunt, cum nec Reges salutem sine Ecclesia, nec Ecclesia pacem sine protectione regia consequatur. Consilio itaque Regis Francorum, Episcoporum & Procerum Archiepiscopus petitionem suam redactam in schedula Regi Anglorum porrexit continentem hæc verba.

Hoc petimus à D. nostro Rege iuxta mandatum & consilium D. Papæ, quatinus pro amore Dei & Domini Papæ & honore sanctæ Ecclesiæ ac salute sua & heredum suorum recipiat nos in gratiam suam & concedat nobis & omnibus qui nobiscum & pro nobis exierunt de Regno suo, pacem suam & plenam securitatem de se & suis sine malo ingenio, & reddat nobis Ecclesiam Cantuariensem in ea plenitudine & libertate, in qua eam melius habuimus, postquam facti sumus Archiepiscopus, & possessiones omnes quas habuimus ad tenendum & habendum ita liberè & quietè & honorificè sicut Ecclesia & nos eas liberius & honorificentius tenuimus & habuimus, postquam promoti sumus in Archiepiscopum, & similiter nostris & omnes Ecclesias & præbendas ad Archiepiscopum pertinentes, quæ vacauerunt postquam exiuimus de terra, vt faciamus de eis, sicut de nostris, prout nobis placuerit, similiter habere permittat.

Duobus articulis plenum non præbuit aſſenſum rex Angliæ. Nec enim in nomine *reſtitutionis*, cum Archiepiſcopum non expulerit, iuxta dignitatem Regni quidquam debebat exoluere: nec *bonorum vacantium poſſeſſiones quas iam dederat certis perſonis in irritum deuocare*. Sed vt legibus alligatum ſe Principẽ profiteretur, in medium coram Rege Francorum paratus erat Archiepiſcopo per omnia ſatisfacere: vel ſi contendere decreuiſſet, *iudicium in Palatio Pariſienſi ſubire Proceribus Galliæ reſidentibus*: aut Gallicana Eccleſia partes ſuas interponente: ſeu SCHOLARIBVS DIVERSARVM PROVINCIARVM ÆQVA LANCE NEGOTIVM EXAMINANTIBVS. Et ita Rex Angliæ qui prius odium in ſe plurimorum conflauerat, in hoc verbo plurium fauorem adeptus eſt. Itaque Rex Anglorum & Archiepiſcopus in quali quali conueniſſent concordia, niſi quia Rex Archiepiſcopo dare ſignum pacis in oſculo penitus abnegaſſet, & abiuraſſet omnem aliam ſecuritatem arbitratu boni viri paratus offerre, paratus præſtare.

Mathæus Pariſienſis qui ſequente ſeculo floruit & ſcripſit vſque ad an. circiter 1158. eandem Hiſtoriam refert ad hunc annum, eademque verba paucis immutatis. De Rege enim Henrico verba faciens ſic ait. *Coram Rege Francorum vt aſſerebat, Archiepiſcopo ſatisfacere paratus erat. Vel ſi contendere vellet, iudicium in Palatio Pariſienſi ſubire, Gallicana Eccleſia proponente partes ſuas*, ET SCHOLARIBVS DIVERSARVM PROVINCIARVM ÆQVA LANCE NEGOTIVM EXAMINANTIBVS. Hinc iudicet lector, quanta tum eſſet fama probitatis Magiſtrorum Pariſienſium.

Ipſe Thomas ad Vvillielmum Archiepiſcopum Senonenſem amicum ſuum ſcribens eadem fere commemorat: clarius quoque ait Regem Angliæ Henricum ſe contuliſſe San-Dionyſium, ſe vero Lutetiam, vt commodius pax tractari poſſet. Nos, *inquit*, ad illud Colloquium compulerunt accedere D. Rex Franciæ & M. Viuianus & alij SALIENTES vt nobis Pariſius conſtitutis & illo apud S. Dionyſium exiſtente poſſet de vicino pax noſtra commodius tractari...Cum vero præfatus Anglorum Rex à S. Dionyſio recedens prope Montem Martyrum tranſitum faceret, illuc occurrimus petentes ab ipſo per venerabiles viros D. Rothomagenſem & Epiſcopum Sagienſem & alios pacem & ſecuritatem, poſſeſſiones & ablata reſtitueret, offerentes nos paratos eſſe exhibere illi, quidquid Archiepiſcopus Principi debet. Ille autem reſpondit ſe ex animo libenter remittere ex parte ſua offenſas & querelas, ſi quas contra nos habuerit. Et de his quæ proponere vellemus aduerſus eum, paratum eſſe ſtare dicto curiæ Domini ſui Regis Francorum, vel iudicio Eccleſiæ Gallicanæ aut SCHOLARIVM PARISIENSIVM. Quo audito reſpondimus nos Curiæ D. Regis ſi ei placeret, aut Eccleſiæ Gallicanæ non refutare iudicium: malle tamen ſi illius federet animo, cum illo amicabiliter componere quàm litigare.

Quare Thomas Curiæ aut Eccleſiæ Gallicanæ iudicium ſe accepturum pollicetur, *Magiſtros verò Academiæ Pariſienſis* prætermittit? Certè quia ſciebat Academiam conſtare ex quatuor Nationibus, quarum duæ, Anglicana ſcilicet & Normanica, erant Henrico ſubiectæ, quaſque proinde veriſimiliter credebat Regi ſuo potius quam ſibi adhæſuras. Deinde verò quia iam multi apertè cauſam ſuam improbarant, Henricum abſoluentes. Et reuera nihil a quius eſſe videbatur quàm quod Rex ipſe proponebat. Nam vt legitur apud Sareſberienſem Ep. 268. ſic Henricus Ludouicum Regem compellabat. *Nihil Domine mi Rex* & vos ſancti viri & Principes qui adeſtis, aliud ab Archiepiſcopo peto, niſi vt mihi ſeruet conſuetudines quas quinque proximi Anteceſſores ſui, quorum aliqui ſancti ſunt & miraculis coruſcant, meis obſeruauerunt, quas & ipſe promiſit: & hoc in præſentia veſtra tanquam Presbyter & Epiſcopus ſimiliter ſine malo ingenio mihi polliceatur. Hæc eſt enim cauſa ſola diſſenſionis inter me & ipſum, quod eas infringit & quaſdam eorum cum obſeruatoribus ſuis apud Eccleſiaſticæ libertatis profeſſores eſſe permiſit aſſertores iuſtitiæ & teſtes legis aſſeuerantis, quod neceexilium nec proſcriptionem, dummodo illa vigeat, pro ipſa fidelis debeat formidare.

Idem Rex in Conueutu Chinonenſi multis cum lachrymis obteſtatus fuerat Prælatos Eccleſiarum & Magnates qui tum aderant, vt ſibi ſanum darent conſilium, grauiter enim ſe ferre & iniquo planè animo, quod ſibi diſſidium eſſet cum Archiepiſcopo. Qua de re ſic habet Idem Sareſberienſis Epiſt. 159. *Accitis ergo nuper* ad Colloquium Chinonenſe Magnatibus ſuis cum familiaribus qui rerum ma-

" larum industriam habere dignoscuntur & vsum, & sapientes sunt vt dicent & fa-
" ciant mala, studiosius inquisiuit cum promissis, minis, & obtestatione quamplu-
" rima, quonam consilio sibi vtendum esset aduersus Ecclesiam, de Cantuar. Ar-
" chiepiscopo grauissimè conquerens non sine gemitibus & suspiriis multis. Et vt
" tunc præsentes postea retulerunt, lachrymatus est dicens quod idem Cantuar-
" riensis ei corpus & animam pariter auferret.

Præterea spargebantur in vulgus libelli plurimi contra Thomam, quibus eius superbia & contumacia exaggerabatur. Gilbertus Folioth. Episcopus Londinensis, quem Sarisberiensis vocat *Archisynagogum*, dicebatur scripsisse quasdam in ipsum Inuectiuas. Item de superbia & elatione l. 1. De executione mandati lib. 1. Pro causa Henrici Angliæ Regis lib. 1. sed erat iste inimicus Thomæ: at plurimi alij etiam ex iis qui sanctitatem eius vitæ mirabantur, nimium tamen zelum redarguebant. *Sanè*, inquit Neubrigensis l. 2. c. 15. *cum plerique soleant in iis quos amant &*
" laudant, affectu quidem propensiori, sed prudentia parciori quidquid ab eis ge-
" ritur, approbare, planè ego in viro venerabili ea quæ ita ab ipso acta sunt, vt nulla
" exinde proueniret vtilitas, sed feruor tantum accenderetur Regius, ex quo tot ma-
" la postmodum pullulasse noscuntur, laudanda nequaquam censuerim, licet ex
" laudabili zelo processerit: sicut nec in beatissimo Apostolorum Principe arcem
" iam Apostolicæ perfectionis tenente, quod Gentes suo exemplo iudaizare coe-
" git: in quo eum Doctor gentium reprehensibilem declarat fuisse, licet eum con-
stet laudabili hoc pietate fecisse. Quid plura? totius Ecclesiæ Anglicanæ Proceres contra ipsum erant, et ipse contra omnes erat.

His omnibus accessit, quod ipse Rex Franciæ Ludouicus qui Thomam receperat, alebat & sustentabat, audita Henrici submissione, & Thomæ tergiuersatione omnino deserendum putauit, imo aliquandiu deseruit, vt docet Geruasius Dorobernensis ad hunc annum *insurrexerunt etiam magnates vtriusque Regni* arrogantiæ ipsius imputantes impedimentum pacis & dicentes, Quia vtriusque
" Regis voluntati resistit, deinceps neutrius est dignus auxilio, sed eiectum ab An-
" glia non recipiat Francia. Cum itaque nihil proficerent, auersus est ab eo animus
" Regis Franciæ, vt per dies aliquot nec eum more solito visitaret, nec per suos vt
" consueuerat ministros victualium necessaria ministraret.

Omnium autem Thomæ aduersariorum acerrimi erant Monachi Cantuarienses, idque pro more, nam illi semper suis Archiepiscopis aduersabantur, vt docet
" Saresberiensis Ep. 227. *Monachi*, inquit, *Cantuarienses* hoc quasi hæreditarium
" semper habent, vt Archiepiscopos suos oderint, & vt verbo faciam fidem, Ansel-
" mo inquiunt, bis pro iustitia exulanti nihil vnquam solatij contulerunt; contem-
" pserunt Radulfum, oderunt Guillielmum, Theobaldo tetenderunt insidias; &
" ecce nunc Thomam gratis insatiabiliter persequuntur.

Nonnulli quoque qui aliàs in Academia Parisiensi pro tuendis Ecclesiæ libertatibus strenuos se præstiterant, seu veritate conuicti, seu quia à Rege Henrico Episcopatibus aut aliis dignitatibus donati fuerant, Thomam deseruerant. Quamobrem suadet Thomæ suo Saresberiensis, vt Magistrorum Parisiensium & Richardi Prioris San-Victorini vtatur operâ ad eos commonendos, vt ad officium redeant, præsertim vero Herefordiensem Episcopum, nempe Robertum Melidunensem, qui aliàs Parisiis demonstrarat in scholis verè animum Episcopalem, antequam Episcopus esset, factus verò Episcopus erga veritati & fidei vertisse videbatur. Sic igitur Saresberiensis Epist. 166. *Ad hæc accepi ab his qui Herefordiensem Episcopum se familiarius nosse dicunt*, quod dum versaretur in scholis, laudis
" auarus erat & lautus amator gloriæ, quantus pecuniæ videbatur esse contem-
" ptor. Putatur itaque, quod nihil illum magis mouere posset, quàm si eum *Magi-*
" *stri Scholarum* & viri Religiosi, vt pote Prior S. Victoris & similes quos in Gallia
" familiares habuerat, socordiam eius qui sperabatur redempturus Israel, suis litte-
" ris excitarent & animarent, vt nunc ostendat Episcopum, quem in scholis de-
" pingere consueuit, & ea à se propellens vitia quæ in aliis arguebat, amissam redi-
" mat famam.

Iste Saresberiensis Thomæ in omni itinere & exilio, suo comes semper extitit fidelissimus, & vt multâ pollebat eloquentiâ, eoque nomine notus erat multis Academicis Parisiensibus, plurimos conatus est ad partes Archiepiscopi adduce-

re. Extant enim plures eius ad Magiſtros Epiſtolæ: ad *M. Philippum Gualterum de Inſulis* inſignem illum Poëtam authorem Alexandreidos Vvillielmi Senonenſis familiarem; *M. Girardum Puellam*, futurum poſtea Conuentenſem Epiſcopum, M. *Gaufridum*, M. Raimundum Pictauienſis Eccleſiæ Cancellarium, M. Ioannem Sarracenum, M. Radulfum de Bello-monte, M. Vinifridum Boni. M. Siluestrum Theſaurarium Lexouienſem, M. Simonem Lupellum, M. Laurentium & alios.

Iam ergo ſatis intelligitur quid ſit quamobrem Thomas noluerit ſubire iudicium Nationum Academiæ Pariſienſis, quoniam multi Magiſtri Anglicani & Normani aut palam ei aduerſabantur, aut ſuſpecti erant. Nam quod tunc Nationes conſortium inter ſe haberent, legeſque quibus Academia regebatur obſeruarent, nemo æquus rerum arbiter dubitauerit. Neque enim quis admittebatur ad regendum qui non fuiſſet ante probatus & licentiâ donatus, vt exemplo Abaëlardi liquet & ſupra demonſtratum eſt litteris Alexandri Papæ ad Cardinalem S. Griſogoni, quibus indulgebat & concedebat ſingularis Priuilegii loco M. Petro Comeſtori Cancellario, vt nonnihil pecuniæ pro licentiis dandis acciperet.

Addemus & authoritatem Mathæi Pariſienſis in vita Ioannis I. Abbatis San-Albani 21. Ait enim eum fuiſſe Pariſiis in conſortium Magiſtrorum admiſſum, hoc eſt in Nationis Anglicanæ gremium & de eo ſic habet. Ioannes huic, id. Garino ſucceſſit an. 1195. in ſeculo ſecularis, dictus M. *Ioannes de Cella*, non procul à viculo qui Stodham dicitur, ex mediocri proſapia oriundus. Vir eximiæ pietatis, amator ordinis & vigoris diſciplinæ clauſtralis. *Hic in iuuentute Scholarum Pariſienſium frequentator aſſiduus ad electorum Conſortium Magiſtrorum meruit attingere*, vnde cum viridis eſſet ætatis, in Grammatica Priſcianus, in Metrico Ouidius, in Phyſica cenſeri potuit Galenus.

Magna igitur hiſce temporibus erat profectò ſcholæ Pariſienſis celebritas: & ſi ad id probandum exempla teſteſque ſupra laudati non ſufficiunt, ſufficere debet tam virorum Doctorum numerus qui in ea tum excellebant, quàm Mecenatum dignitas, qui beneficiis, priuilegiis & fauoribus eam cumulantes, frequentatiſſimam reddebant.

Mecenates huius ſeculi.

Ioannes Saresberienſis ſæpe laudatus à nobis Ep. 172. ad Henricum Campaniæ Comitem, reſpondens ad quæſtiones quas ſibi Comes enodandas miſerat, de Magiſtris Pariſienſibus proculdubio loquitur cum ait. *Ad 3. progredior quæſtionem quidnam ſit menſa ſolis in ſabulo, quam famoſiſſimam inter Gymnoſophiſtas ſcrutator veritatis & litterarũ diligentiſſimus perſecutor Apollonius conſpexit in ſabulo, ſuper quo omnes conſulunt qui in Francia primatum dicuntur habere ſcripturarum.* Sed quia eos Gentilis hiſtoria latuit, non multum reprehendo, ſi quod non didicerant, docere nequierunt. Quidam tamen impudentiam ſuam impudentius detexerunt, id ſolum ineptâ reſponſione perſuadentes, *quod à Doctoribus quos diu & multâ mercede conduxerant nihil ſcire didicerunt.* Et in fine Epiſtolæ *Principem* Philoſophiæ cultorem, & qui litteratorum honeſta ſtudia amplectitur & fouet, litterarum Profeſſores non amabunt? Nec inficior quin Princeps illiteratus interdum Reipub. commodus eſſe poſſit. Sed ad patilitatem litteratorum ſi rite procedat vterque, aut nunquam condeſcendet, aut raro. Nam vt veſter ait Vegetius, *nullus eſt quem oporteat aut plura aut meliora ſcire quàm Principem*, cuius ſcientia poteſt omnibus prodeſſe ſubiectis.

Henricum laudat ab amore litterarum & litteratorum. Reuera non parum promouerunt hoc ſeculo ſtudia litterarum 4. Reges, Ludouicus Craſſus, Ludouicus Iunior eius filius, vt ſupra docuimus, Philippus Auguſtus ſub finem ſeculi; Henricus II. Anglorum Rex. Item Theobaldus Campaniæ Comes, Henricus eius filius, & Willelmus hoc anno factus Archiepiſcopus Senonenſis, deinde Remenſis, poſtremo Cardinalis, eiuſdem Theobaldi filius. Inter Pontifices, Eugenius II. Adrianus II. Alexander III. Vrbanus III. Clemens III. Innocentius III. omnes viri litterati & litteratorum amantiſſimi. Sub quibus Principibus & Pontificibus tanto honori ducebatur aliquid ſcire, vt nemo Gradum aliquem aut Dignitatem conſequi ſoleret, qui Scholas non rexiſſet, aut *in conſortium Magiſtrorum Pariſienſium* admiſſus non fuiſſet. Itaque ipſi etiam Magnates non modò non erubeſcebant *Magiſtri* nomen aſſumere, quinimo ſuis omnibus titulis præponere affectabant: vt legimus apud Stephanum Tornacenſem

Ep. 128. ad *M. Meliorem* Cardinalem Ep. 50. ad *M. Petrum Tuſculanum* Epiſcopum, qui Meldenſis quoque Epiſcopus & Cardinalis fuit titulo S. Chryſogoni. Ep. 35. *ad M. Robertum* in Curia Regia potentiſſimum. Similiter apud Ioannem Saresberienſem, & Petrum Bleſenſem Epiſtolas plurimas legimus directas Magiſtris Pariſienſibus viris Illuſtribus, *M. Viuiano Cardinali*, *M. Girardo Puella*, *M. Gualtero* de Inſulis, M. Radulfo Lexouienſi, M. Guillelmo Bleſenſi Abbati Maciacenſi, M. Alexandro Monacho, vt nihil decamus de *M. Ioſleno Epiſcopo* Sueſſionenſi, *M. Hugone de Campo Florido* Regis Cancellario, *M. Petro Lombardo* Epiſcopo Pariſienſi, *M. Gualtero de Mauritania* Epiſcopo Laudunenſi, & aliis.

Alexander III. qui quandiu in Francia fuit, ſæpe Pariſienſes luſtrauit Scholas, multos ex Academicis ad dignitates Eccleſiaſticas promouit, & promoueri curauit: atque inter alios *M. Petrum*, quem ex Meldenſi Epiſcopo Cardinalem fecit ſub titulo S. Chryſogoni, & poſtea Legatum in Gallia. Hunc M. Petrum ad Epiſcopatum Meldenſem eligi curauit Willelmus de Campania Theobaldi filius; de quo ſupra diximus. Petrus enim Cellenſis ob id maximè eum prædicat Ep. 8. l. 7. quod tres eximios viros Eccleſiæ Meldenſi viciſſim aſſignaſſet. *Meldenſi*, inquit *Eccleſiæ tres viros honorificentiſſimos Domnum ſcilicet Cardinalem, M. Petrum, & Simonem Archidiaconum viciſſim aſſignaſti.* Opinor mendum eſt in hoc loco: neque enim duos Petros reperimus fuiſſe Meldenſes Epiſcopos viciſſim, ſed *M. Petrum*, qui poſtea ad Cardinalatum euectus eſt, *Stephanum de Capella*, Gualteri Capellæ in Bria Toparchæ fratrem, ex Canonico Senonenſi & Cantore Meldenſi circa an. 1164. qui deinde Bituricenſis factus Archiepiſcopus abdicato Archiepiſcopatu obiit apud San-victorinos; *& Simonem* ex Archidiacono Senonenſi & Theſaurario Meldenſi: de quibus duobus extat mentio apud Sarisberienſem, tanquam de ſtrenuiſſimis Thomæ Cantuarienſis protectoribus & amicis.

Prædictum ergo M. Petrum Alexander ob ingentia merita ſingularemque doctrinam ad Cardinalatum promouit: ſed ille nihilominus ex Meldenſis Eccleſiæ redditibus penſionem aliquam ſibi retinuiſſe, aut Epiſcopatum ipſum non ſtatim dimiſiſſe videtur: quâ de re vehementer eum obiurgat Alexander his verbis.

Alexander Epiſcopus S. Dei Dilecto filio Petro titulo S. Chryſogoni Apoſtolicæ ſedis legato Sal. & Apoſtol. benedict. Quantò maiorem locum dono diuini muneris adeptus es dignitatis, tantò debes cautius & circunſpectius ambulare, & ita te compoſitum exhibere, vt homines inueniant in te quod ſequantur & quod non debeant remordere. Accepimus autem quod Eccleſiam Meldenſem adhuc detines & reditus percipis; ita quod ſicut Nuncii venerabilis fratris noſtri Vuillelmi Senonenſis Archiepiſcopi Apoſtolicæ ſedis Legati retulerunt, Nobis, nihil ad eum de reditibus illis peruenit, & Canonici eiuſdem Eccleſiæ electionem non audent liberè celebrare. Vnde quoniam ex hoc famæ & opinioni tuæ & honeſtati Eccleſiæ plurimum detrahitur, & nimiæ auaritiæ imputatur, diſcretionem tuam monemus, conſulimus & mandamus, quatinus Archiepiſcopo & Canonicis dicas quod pro re non dimittant, quod eidem Eccleſiæ perſonam idoneam prouideant in Epiſcopum & Paſtorem. Tu verò & actibus & operibus tuis illam circunſpectionem & modeſtiam ſerues, quod in conſpectu Dei & in oculis hominum exinde valeas commendabilis exiſtere & Eccleſia Rom. honoris & gloriæ recipiat incrementum. Datum Ferenti 6. Id. Septemb.

Verum ſi tempora attendantur, M. Petrus tunc non erat Epiſcopus Meldenſis: nam cum in prædictis litteris mentio fiat Vuillelmi Archiepiſcopi Senonenſis, qui hoc tantùm anno ex electo Carnotenſi factus eſt Primas Senonenſis, quo tempore Meldenſis erat Epiſcopus Stephanus de Capella, hoc ſolum datur intelligi, quod aſſumpto Stephano ad Bituricenſem ſedem, Petrus Cardinalis aliquandiu Meldenſem Epiſcopatum quem olim habuerat, tenuerit, reditusque perceperit, donec ſucceſſor ſubſtitueretur: quod eo probabilius eſt, quia Stephanus circa an. 1171. promotus eſt ad ſedem Bituricenſem, & obiit an. 1177. Simon verò Archidiaconus, electus eſt tantùm Meldenſis Epiſcopus an. 1175. vnde neceſſe eſt, vt vacarit ſedes illa quatuor circiter annis.

Quanti autem hunc virum fecerit Alexander, patet ex variis ad ipſum & ad Prælatos Galliæ aliosque Proceres datis litteris, ex quibus paucas ſeligam. Ad

Lugdunensem, Bituricensemq; archiepiscopos eorumq; suffraganeos, vniuersum Clerum & populum in Episcopatibus illis & in Episcopatu etiam Aniciensi constitutum sic habet. *Non latet sicut credimus vestra Discretionis prudentiam, quomodo nos olim dilectum filium nostrum Petrum tit. S. Grisogoni Presbyterum* Cardinalem, eius probitate & prudentia & honestate pensatâ in partibus Vltramontanis Legatum sedis Apostolicæ constituimus: eam de ipso spem fiduciamque tenentes, quod per sollicitudinem & prouidentiam eius & vos proficiens authore Domino salutaribus institutis & Ecclesia Dei gratum suscipiet incrementum. Mandamus itaque Vniuersitati vestræ atque præcipimus, quatinus prædictum Cardinalem sicut legatum Apostolicæ sedis, & sicut virum prouidum, industrium & discretum & charum nobis plurimum & acceptum cum honore debito & reuerentia curetis recipere & honestè tractare.

Et ad Vniuersos Galliæ Prælatos & Laicos. *Cum simus* audenter experti prudentiam, litteraturam & honestatem dilecti filij nostri Petri tit. S. Grisogoni presbyteri Cardinalis, ipsumque sicut virum litteratum, prouidum & discretum sincere in Domino diligamus, tanto confidentius, committimus quæ sunt per viros honestos & prouidos exsequenda, quanto de feruore suæ deuotionis & prouidentia sua pleniorem fiduciam obtinemus. Inde est quod nos eundem Cardinalem pro quibusdam magnis & arduis negotiis specialiter & præcipuè ad partes vestras duximus destinandum, cui authoritatem & facultatem indulsimus corrigendi quæ corrigenda ibi inuenerit, & causas quæ ad eius audientiam perlatæ fuerint, decidendi. Monemus itaque Vniuersitatem vestram attentius & præcipimus quatinus eundem Cardinalem sicut virum litteratum, prouidum & honestum & à nostro latere destinatum, qui nobis charus est plurimum & acceptus, cum honore debito curetis recipere, & correctionem suam & ea quæ prouidâ circunspectione statuerit, suscipiatis firmiter & seruetis. Datum Anagniæ 4 Kal. Maij.

Huic ergo viro in Gallia Apostolicæ sedis legato mandauit & præcepit Alexander, vt sibi eorum nomina perscriberet, qui doctrina & probitate vitæ præ cæteris eminere viderentur. Quod ille hac ad eum Epistola exequitur.

Sanctissimo Patri & Domino Alexandro D. G. Summo Pontifici Petrus sola dignatione diuina tit. S. Grisogoni Presbyter Cardinalis salutem & obedientiam tam deuotam quàm debitam. Iampridem litteras Beatitudinis vestræ recepimus continentes vt inquirere deberemus, quæ personæ de regno Francorum aut de partibus illis possent in Romanam Ecclesiam promoueri. Sanè cum proposuissemus ad pedes sanctitatis vestræ redire, nomina illorum quos ad hoc dignos & idoneos credimus, viua voce potius circunspectioni vestræ volebamus exprimere, quàm litterarum commendare figuris. Cæterum cum quod sine dolore dicere non possumus, multos Patrum nostrorum episcoporum & Cardinalium ad se reuocauerit Dominus & Ecclesia remanserit ipsorum solatio destituta, & nos iuxta mandatum vestrum propace inter illustres Francorum & Anglorum Reges confirmanda & hæreticorum extirpatione in partibus illis aliquantulum moram facere debeamus, vt Ecclesia Dei sub sancto Apostolatu vestro & numero & merito posset augeri, sanctitati vestræ duximus significandum, quod Abbas Clare-Vallensis Henricus de Castro Marciaco, & Prior de Monte Dei ex Ordine Cartusiensi & litterati sunt & honestate & religione prædicantur insignes. Et nos tantùm de vita & conuersatione eorum cognouimus, quod in puritate conscientiæ & sine scrupulo alicuius dubitationis audemus consulere, vt ipsi à vobis debeant promoueri. Magister autem Balduinus Abbas Fordenus, quamuis eum non viderimus, à toto Ordine Cisterciensi de multimoda litteratura, honestate & religione potissimum commendatur. Licet autem venerabilis vir Petrus Igniacensis Abbas non sit adeo litteratus, cum tamen Dominus frequenter per eum miracula operari dignetur, de sanctitate ipsius non est quomodolibet dubitandum.

Porro B. Remigij Remensis (Petrus) & S. Crispini Suessionensis (Bernardus) Abbates litterati & discreti existunt, & inter alios terræ & Ordinis illius Abbates non dubitantur honestate & Religione longius præminere. *Litteraturam & honestatem M. Petri Mandacatoris Decani Trecensis credimus vos non ignorare.* Magister autem Bernardus quondam Præpositus eius tantæ litteraturæ est, & ita honestè & laudabiliter est semper in illis partibus conuersatus, quod ei ab omnibus

sufficiens testimonium perhibetur & maximis honoribus dignissimus reputatur. Praeterea *M. Girardus Puella discretus & litteratus existit*, & de omnimoda eius honestate ab omnibus qui eum nouerunt, testimonium perhibetur, sicut Apostolica circumspectio videre potuit & audire. Iuo quoque Rothomagensis Ecclesiæ Archidiaconus & M. Herbertus Medecius (forte Medicus) non minori inter alios creduntur probitate lucere, cum & eorum suppetat scientia litterarum, & ad perfectioris vitæ meritum multarum sibi adesse confidamus ornamentum virtutum.

Priuilegiū Regentibus concessum,

Ipse quoque Pontifex eidem M. Girardo Puellæ in Professione litterarum occupato indulsit, vt quandiu doceret, Beneficiorum suorum reditus perciperet, nec ei noceret quod eos quos habuerat in Regno Teutonico inter schismaticos, & aliquandiu perceperat, percipere postea destitisset.

" *Alexander Episcopus S. S. Dei Dilecto filio M. Girardo Puella Sal. & Apost. Bened.*
" Litteratura tua, ac probitas ac morum honestas nos monent propensius & hortantur, vt te sicut probum, honestum & litteratum virum sincero diligamus charitatis affectu & speciali prærogatiua amoris & gratiæ foueamus. Hac igitur consideratione inducti & personam tuam speciali volentes dilectionis nostræ priuilegio decorare, tibi Reditus quos in Regno Teutonico in feruore schismatis nullo cogente spontaneè dimisisti, de consulta clementia & benignitate sedis Apostolicæ, interuentu quoque venerabilis fratris nostri Moguntini Archiepiscopi restituimus, statuentes vt non obsit tibi ad diminutionem vel maculam famæ tuæ, nec circa promotionem tuam tibi præiudicium valeat in posterum generare, quod aliquandiu reditus inter schismaticos nosceris tenuisse. Datum Laterani Id. Martij.

Extat eiusdem Pontificis ad eundem Magistrum alia Epistola, quâ vult vt Reditus quos ille habebat in Anglia, percipiat, quamdiu Scholas reget.

" *Alexander....* Attendentes Litteraturam & scientiam tuam, & quomodo compositione morum & honestate sis præditus, nihilominus cogitantes, cogimur communi & speciali debito tuis profectibus & incrementis intendere & multa tibi benignitate deferre. Ea propter, Dilecte in Domino fili, cum sub Magisterio tuo multi per Dei gratiam proficiant in scientia litterarum, authoritate tibi Apostolica duximus indulgendum, vt vsque ad quadriennium si scholas rexeris, Reditus tui quos habes in Anglia, nullius contradictione vel appellatione obstante, liberè tibi & sine diminutione qualibet reddantur in Scholis; ita quidem vt nulli fas sit tibi quicquam de illis reditibus diminuere vel substrahere, aut circa res tuas indebitā molestiam vel grauamen inferre, nec cogaris infra terminū ipsum scholas dimittere, nisi alicui Ecclesiæ in qua personarum vel magnum Beneficium habeas, ea necessitas immineret, quod meritò tuam sibi debeas præsentiam & Patrocinium exhibere. Datum Anagniæ 7. id. Febr. M. Girardus factus est an. 1183. Conuentrensis in Anglia Episcopus.

Hubertusquoque Cantuariensis Archiepiscopus apud Blesensem Ep. 135. ad Decanum & Capitulum Saresberiense eximit à residentia eos qui in scholis militant. *Certum est*, inquit, *quod quidam D. Regi* sunt necessarij. Quidam nobis. Quidam infirmantur. *Quidam in scholis militant.* Quidam in peregrinatione sunt. Quorundam præbendæ ad residentiam non sufficiunt. In omnibus his habendum est discretionis & cautelæ iudicium: quatenus in singulis circa residentiæ obseruantiam habeatur consideratio propriæ facultatis.

Idem Pontifex Alexander contra id quod ante præceperat, ne vllus Cancellarius, aut alius pro licentia ad regimen scholarum impertienda pecuniam exigeret, mandati sui rigorem relaxat In gratiam M. Petri Comestoris Cancellarij Parisiensis: sic enim ea de re scribit ad Cardinalem Sancti Grisogoni.

Alexander.... Episcopus Seruus Seruorum Dei Dilecto filio Petro tit. S. Grisogoni Presbytero Cardinali Apostolicæ sedis legato Sal. & Apostol. Bened. Licet mandauerimus, vt si qui volunt docere, nihil pro scholis regendis ab aliquo exigatur, iuxta illud *veni & audi*; volentes tamen honestati & litteraturæ *M. Petri Cancellarij Parisiensis* quantum salua honestate possumus, prompta benignitate deferre, quem speciali prærogatiua diligimus & volumus honorare, discretioni tuæ

tuę mandamus, quatenus habito consilio cum venerabilibus fratribus nostris Vvillielmo Senonensi Archiepiscopo Apostolicę sedis legato & Henrico Remensi Archiepiscopo & aliis dignis & honestis personis *super regimine scholarum Parisientium*, quod tibi visum fuerit, ita quod personam iam dicti Petri non excedat, quod exinde feceris, circunspectâ diligentiâ prouideas atque disponas, eam cautelam & maturitatem adhibiturus, quod non videaris modum excedere, & illi qui scholas rexerint, non debeant immoderate grauari. Datum Ferenti. 4. Kal. Nouembris.

Ex his intelligitur tum verisimiliter factam fuisse Reformationem aliquam Vniuersitatis & constitutionem Apostolicam de Licentiarum impertitione. Vnde quoties Magistris Academicis cum Cancellario Parisiensi lis & controuersia fuit de exactione huiusmodi, id semper & constanter Magistri contenderunt vetitum à sede Apostolica. Neque prætereundum quod ante hancce Constitutionem, iam ab eodem Pontifice alia facta fuerat, certè dum Parisiis moraretur, in gratiam Magistrorum & Scholarium, quâ vetuerat, ne quid pro licentia regendi exigeretur. Cæterum in hasce litteras, aut saltem in editionem vulgatam mendum irrepsisse videtur in verbo *exigunt* cuius loco reponendum *exigatur*: nam si legatur *exigunt*, priora verba omnino posterioribus aduersabuntur. Quippe sensus erit vetari ab Alexandro ne vllus Magister à Scholaribus honorarium vllum exigat, id tamen priuilegii singularis loco concedi M. Petro Comestori, quod absurdum est & plane repugnat: quippe constat Pontificem noluisse ab iis qui scholas regere vellent aliquid pro licentia obtinenda exigi, ne nimis prægrauarentur, vt iam ante constituerat. At nullus vnquam Pontifex vetuit, ne Magistri à Scholaribus mercedem modicam exigerent in solatium laboris.

Commendatur quoque hoc seculo Henricus II. Campaniæ Comes Theobaldi filius ab amore litterarum, liberalitate, & munificentia erga viros litteratos & Magistros Parisienses. A Patre Theobaldo Ioannes Saresberiensis ad huc adolescens in scholis sustentatus fuerat, & ab Henrico filio exulans cum Thoma victum & quæ ad vitam necessaria erant largè & liberaliter habuit. Nec sunt silentio prætereunda quæ scribit ad tam illustris viri tamque benigni Mecenatis commendationem Philippus Abbas Bonæ-spei Ep. 71.

Tibi Magno plures magni munera magna mittunt qui tuam sibi gratiam vel iam obtinent, vel promittunt, & ea quæ mittuntur vel sui pretio tibi sunt gratiosa, vel authores forte grati ea faciunt pretiosa.....

Quorundam relatio me multotiens animauit, quæ te virum nobilem nobiliore gratiâ præditum commendauit, eo quod tanto Principi adsint dona charismatum tam præclara, vt in aliis huiusmodi Principibus inueniri valeant satis rara. Audis enim vt aiunt, respicis dignanter satis pauperem miserandum, habens cor patiens & manum patulam ad donandum... Porro tuus ille Pater quem mira in pauperes liberalitas insigniuit, cuius non animum auaritia, non manum tenacitas irretiuit, te quem suum hæredem disponebat, honestâ scientiâ præmuniuit, dum prouidâ solicitudine *Studiis à puero liberalibus erudiuit*. Et rectè, quem enim reddit nobilem sanguis ingenuus, series parentelæ, quem diuitem possessio, Dominum seruitus vel obsequium clientelæ, dignum fuit vt à vulgarium ignorantia & brutorumhominum stolida cæcitate scientia litteralis educeret & clara præditum libertate redderet. Vnde & litteratum scientiam rectè vocant Ethnici liberalem, quia eum qui labore & studio sortitur gratiā litteralē, à confuso vulgi consortio & multitudine liberat publicana, ne pressus & oppressus teneatur compede & hebetudine rusticana. Multum ergo debes Patri tuo, cuius tibi cura & diligentia sic prouidit, qui non solum quæ sua erant, sed & quæ obtinere non metuerat, filio non inuidit, vt cum te multis populis disponeret Comitatus excellentia principari, vellet quoque super cæteros Comites Litterarum scientia sublimari. Multum etiam, imo plurimum debes Dei gratiæ tantæque bonitati, cuius ope & opere honestum quid & vtile tu & pater pariter estis operati, Pater quidem sollicitudine, imperio, monitu, suadela; Tu verò affectu, studio, moribus, obsequela. Horum concursu *Scholarem disciplinam* per annos aliquot prosecutus sub magistrali ferula liberalem es scientiam assecutus & iuxta modum temporis & personæ tantis vt aiunt, litteris es imbutus, vt quàm plures Clericos transcendas in omni nequaquam numero constitutus. Quamuis enim appositus litteris te fore

„ Clericum non præſcites, ſed accingendum gladiali baltheo & implicandum negotiis militaribus præſentires, aduerſus tamen litteras non odio, non faſtidio torpuiſti, ſed labore cum gratia earum commendabilem tibi ſcientiam acquiſiſti. Ad hoc autem additur, quod cum in litteris adeptus his intelligendi gratiam & profectum, erga eas applices quandam animi diligentiam & affectum, & miles nobilis Princepſque militum ſic amas & honoras milites loricatos, vt Clericali more diligas litteras, benignè colligas litteratos... Rectè ergo viro Nobili litterarum placet Nobilis Officina, cuius exercitio cuditur ſalutaris morum, ſcientiæ, fidei diſciplina: ita vt ſi cuilibet vulgares linguæ præſto ſint cæteræ, non Latina ipſius pace dixerim, hebetudo eum teneat Aſinina. Quod tu rectè conſiderans, Latinam linguam litteralemque ſcientiam non ignoras, & eos quos percipis apprimè litteratos, diligis & honoras, maiores quoſque reuerentia, minores pleroſque munerans donatiuis, eoſque indigentes de neceſſitatibus eruens oppreſſiuis. Quapropter liuor edax qui iuxta quendam Etnicum petere ſumma gaudet & cum forte maiorum faciem non præſumat mordere, calcaneum ſemper audet, videns quia *diligis & larga manu colligis litteratos cum non poſſis hoc ſufferre, apponit & inferre ſermones venenatos.*

Quam liberalis quoque fuerit & munificus erga Litteratos Henricus II. Anglorum Rex, innumeris exemplis probari poſſet eorum, quos cum in Academia Pariſienſi floruiſſent, aut ſcientia eminerent, ad Epiſcopatus aliaſque Regni & Eccleſiæ dignitates euexit. is Achardum S. Victoris Parif. Abbatem ad Epiſcopatum Abrincenſem vocauit: is Thomam Cantuarienſem ad Cancellariatum, deinde ad Archiepiſcopatum Cantuar. promouit. Gilbertum Foliothum ad Londinenſem Epiſcopatum, Robertum de Meliduno Thomæ olim Miniſtrum ad Herefordenſem, Rothrodum ad Rothomagenſem. Is Simonem è tribus qui propoſiti fuerant, Abbatiæ San-Albanenſi præfecit, quia *vir venerabilis & bene litteratus & librorum amator ſpecialis* erat: ac proinde cum trium nominatorum & genus & vitam renunciarent electores, in Priorem loci Dominum ſcilicet *Simonem reſpondit Spiritum ſuum requieſcere* vt legitur in vitis 23. Abbatum S. Albani.

Longum eſſet eos omnes enumerando percenſere, quos Henricus promouit, quique in Academia Pariſienſi ex eadem Natione illuſtres fuerunt. Nam licet Oxonienſis his quoque temporibus non parum haberet ſplendoris, quotquot tamen maioris famæ ſtudio ducebantur, ad Pariſienſem conuolabant. Petrus Blenſis, qui antequam in Siciliam proficiſceretur ad aulam Willielmi Regis, Pariſiis docuerat, & poſt reditum docere non deſtitit, queritur Ep. 51. de Ioſcelino Sareſberienſi Epiſcopo, quod Nepotes ſuos ſibi ab eo promiſſos, & pecuniam quam ſimiliter promiſerat, non miſiſſet Pariſios, ſicque impediſſet, quo minus ipſe ſibi fortunæque conſuleret. Vnde arripit occaſionem inuehendi in Nepotes „ Epiſcoporum & Sacerdotum. *Certiſſimè*, inquit, *mihi promiſerat veſtra benignitas quod Nepotes veſtros inter Natale Domini proximum erudiendos mihi* mitteretis Pariſius, & per eos debitum quod mihi debetis annuum, ſolueretis. Expectans expectaui Dominum meum, nec intendit mihi. Adhuc etiam promiſſam expecto gratiam, fortaſſe ſicut Arcturum Britannia, ſicut Iudæa Meſſiam. Donatio quidem gratuita prius fuit & liberalis; ſed quia in promiſſione, ſcripturæ vinculum interceſſit, vt annuum fieret beneficium, gratiam in neceſſitatem debiti conuertiſtis, vt etiam nunquam fuiſſet in promiſſa hæc pecunia, cuius expectatio tandiu animum meum torſit: in cuius ſpe Ego diffuſiores expenſas faciens, me debitis vſurariis oneraui. Si ſimplex promiſſio præceſſiſſet, circunſpectius expendiſſem & vſus fuiſſem leuiter leui verbo. Nunc in libro experientiæ lego quàm ſancta & efficax ſit eruditio Euangelicæ veritatis. *Sit*, inquit, *ſermo veſter, eſt eſt, & non non.* Nam quod amplius eſt, è malo eſt. Hoc malum nunc ſentio, cui charta Epiſcopi & vehemens ipſius aſſertio cauſam dedit. Verba tamen Epiſcoporum qui Apoſtolorum ſunt filii & hæredes, vim iuratoriam in ſe habent, vt in eis iuſiurandum ſit, quod eſt verbum ſimplex in aliis; vt quod in aliis eſt ſimplex periurium, ſacrilegium ſit in illis. Attendite quid dicat Doctor Eccleſiæ, *Nunquid*, inquit, *leuitate vſus ſum*, aut quæ cogito ſecundum carnem cogito, vt ſint apud me Eſt & Non. Illud autem vehementiſsimè reprehendo, quod Nepotes veſtros qui ſe in luſtris Scholaribus exercere debuerant, fo-

ucatis in deliciis, palpetis blandiciis, sciatisque quod hæc omnia exinanitio sunt virtutum & subuersio honestatis. Adhuc vita eorum in incerto est, quia biuium Pythagoricæ litteræ nondum transierunt: ideo magis expediret eos corripi quàm palpari. Scriptum est, qui parcit virgæ, odit filium. Heli cum filiis suis percussus est à Domino, eo quod filios suos minimè correxisset. *Dilexisti*, dixit Dominus, *magis filios tuos quàm me*. Hodie pro filiis, quos abstulit Prælatis Ecclesiæ Deus, habere nepotes in dissipationem patrimonii Christi & in suæ salùtis dispendium permittuntur. Perniciosa est circa minores blanda Maiorum permissio. Ideo dicit sapiens; *filiæ tibi sunt, vultum hilarem ne ostendas eis*.

Et Ep. 60. Amico quidem conquerenti quod ab Episcopis nepotes ex patrimonio Christi ditentur, & non pauperes virtutis studiosi sustententur, declarat veterem hanc esse querelam. *Causaris*, inquit, *& arguis Episcoporum nequitiam*, qui circa parentum promotionem sunt adeo singulariter occupati, vt nihil aliud affectent aut somnient, atque indigentiam Scholarium vel in modica visitatione non releuent. Purpurata incedit parentela Pontificum, & clara de patrimonio Crucifixi in superbia & in abusione ad omnes vitæ secularis illecebras se effudit, non attendunt quid deceat, dummodo quid placeat, assequantur. Cumque eis ad votum omnia succedant, & in contrarium succedant omnia his qui soli militant honestati, Diuinam in temporalibus prouidentiam desipere aut dormitare conquereris. Amice, vetus querela est. Et hæc Regis ac Prophetæ Dauid animum quandoque concussit:. Cum enim pressuras iustorum aspiceret, videretque iniustos ad omnes huius vitæ concupiscentias licentiùs euagari, quærebat si vtique esset fructus iusto.... *Tu qui in Episcopos nunc desæuis, citò Episcopaberis dante Domino, erisque si bene te noui, Scholaribus illius temporis publicæ detractionis occasio*. Nam & illi qui dulce lignum iam adepti sunt; quandoque dum scholariter militarent, linguas procaces acuerunt in Episcopos, & telam quam hodie ordiris, longo tempore texuerunt. Certissimè autem scio, quod ex quo rapieris ad Cathedram, rapietur à corde tuo scholaris vitæ memoria, subita nepotum pullulabit affectio, de maritãdis neptibus anxiè cogitabis, nec in Beneficiis attendes meritum, nec in Matrimoniis paritatem; atque in hac insania singulariter æstimabis plenitudinem voti tui, *si muliercularum degenerem veritate titulos alienæ nobilitatis inficias, & personis infamibus contamines domum Dei*.

Inter alios etiam quos habuit Blesensis Discipulos, commemorat M. Petrum de Verno postea Pædagogum Odonis Soliacensis Episcopi Paris. habuit & quendam alium quem verbis castigat Epist. 9. quod confecto artium liberalium cursu non ante cogitaret Theologiæ dare operam, quàm biennium in otio consumpsisset. *Missione*, inquit, *vsus minus legitima & honesta tanquam transfuga & desertor castra scholaris militiæ demisisti*, & te ad laboriosissimum otium contulisti. Præceperam tibi vt Discipulo, consulueram vt amico, quatenus continuata instantia studiorum imperfectum tuum perduceres in plenitudinem, & de Discipulo attenderes in Magistrum. Respondes te in disciplinis liberalibus diutius laborasse, tuumque *propositum esse antequam Theologicas facultates expugnes*, biennio respirare...: Sancti quidem & honesti propositi dilatio, magna ruina est. Nunc docibilis es: prouectiori ætate capax doctrinæ non eris.... *Otium sine litteris mors est & viui hominis sepultura*. Miser, quidquid longo tractu temporis didicisti, biennale otium exsufflabit, *& illa Logices ventosa loquacitas quâ tumescis, sicut visio nocturna & sicut somnium euolabit*.

SERMONES IN SCHOLIS PARISIENSIBVS.

Ex eodem authore intelligimus morem iam tum fuisse illis temporibus habere sermones in scholis ad Magistros & Scholares. Vnde etiam colligimus iam tum fuisse Scholas Maiores, seu 4. Nationum, vbicunque illæ fuerint. Cum enim & D. Bernardus & Petrus Blesensis, & M. Alanus de Insulis hocce seculo manifestè legantur habuisse sermones in Scholis, non potest id certè de minoribus, seu singularibus, singularium scilicet Magistrorum intelligi, sed de maioribus tantùm seu Publicis & Cōmunibus. Quis enim fructus habere ad paucos sermonem? Deinde constat in illis scholis in quibus habebantur sermones, omnium facultatum seu disciplinarum interfuisse Magistros & Scholares: quod de priuatis & singularibus nequaquam dici potest.

Habebantur autem illi sermones in scholis, omnibus diebus festis maioribus, in Aduentu & Natiuitate Domini. In Quadragesima. Diebus quoque festis Patronorum seu Sanctorum, quos pro Patronis delegerant Nationes, quasi studiorum suorum auspices & duces; nempe D. Virginis, S. Nicolai, & S. Catharinæ.

Leguntur inter opera M. Alani de Insulis, qui hisce temporibus Lutetiæ magnâ nominis famâ docebat, sermones duo, quorum vnus est in die paschæ *ad Magistros Clericorum Theologia*: alter in die S. Nicolai. Priorem sic incipit præmisso " hoc Themate *accelera. Tria sata fin ila commisce & fac panē subcinericium*. Ista verba... " Hoc pane reficiuntur 3. viri quos vidit Ezechiel saluandos, Iob, Daniel & Noe. " In Iob coniugatos intelligimus, in Daniele continentes, in Noe qui tempore cataclysmi Arcæ regimen suscepit, Rectores. Sciat eadem sibi dicta Magister, non " quilibet, sed cui reuelata sunt secreta cœlestia, cui datum est nosse mysterium " Regni cœlestis. Iste fuit Saraï quasi Princeps vnius dum sub alio studebat. Idem " factus est Sara, id est Princeps plurium, quando Cathedraticum suscepit honorem. Iste *accelera* dicit Ecclesiæ, id. volumina sacræ scripturæ sæpe reuolue, auditorum vtilitati inuigila. Ne sis aleator, gyra gregem tuum & pigros excita. Tria " sata similæ commisce, id. triplicem expositionem in lectione. Prima sit historiæ. " 2. Tropologica: 3 allegorica. Prima est fundamentum. 2. paries. 3. culmen his " duabus appositum. 1. planior: 2 suauior: 3. acutior. 1. incipit: 2. prouehit: 3 consummat & perficit. Inde fit Panis Subcinericius, id est lectio Theologica, quæ " non flosculos verborum desiderat, nec dictionum phaleras, sed humiles sententias. Hoc pane reficiuntur 3. viri, scilicet Maiores, Mediocres, Minores. Minori" bus proponitur lac Historiæ: mediocribus mel Tropologiæ: Maioribus solidus " panis allegoriæ.

Sermoni de S. Nicolao Thema eiusmodi præmittit. *Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre, spes mea ab vberibus matris meæ, in te proiectus sum ex vtero.* Et hoc appositè, nam minorum seu incipientium Scholasticorum Nicolaus semper Patronus habitus est, vt Catharina Philosophorum & Rhetorum.

Similiter plurimi leguntur apud Petrum Blesensem ex editione Busæi sermones ab ipso in scholis habiti. Dico ex editione Busæi. Nam antiquissima Manuscripta in fronte & in calce nomen præferunt M. Petri Manducatoris. Quorum vnum mihi commodauit M. Iacobus Mentelius Doctor Facultatis Medicinæ clarissimus: in quo pro titulo sic legitur. ORDO SERMONVM M. PETRI MANDVCATORIS PER ANNI CIRCVLVM. Et in fine. EXPLICIVNT SERMONES M. PETRI MANDVCATORIS. Est autem Manuscriptum vetustissimum & hisce temporibus quo florebat M. Petrus Comestor proculdubio scriptum. Itaque credibile est Petrum Blesensem prædictos sermones à M. Comestore factos, tanquam à præceptore suo tantummodo collegisse.

Sed vt vt sit, in Sermone 19. qui est de Annunciatione B. Virginis, cuius hoc est Thema. *Egredimini filiæ Sion & videte Regem Salomonem in diademate quo* coronauit hodie Mater sua; post pauca subdit; ad nos (id. Theologos) sanè præcipuè dirigitur sermo, *ad litteratos*, inquam, quibus datum est nosse mysteria: cæteris au-

tem in parabolis, & his maximè qui ecclesiasticis dant operam disciplinis, qui postpositâ facundâ sed infœcundâ Philosophorum loquacitate veniunt, vt hauriat aquas in gaudio de fontibus Saluatoris, qui non immerito per filias Sion intelliguntur. Per Hierusalem enim & Sion intelligitur Ecclesia. Filiæ itaque Sion & filiæ Hierusalem filij sunt Ecclesiæ. Israel ad litteram iuxta Sion sita est, cuius municipium quod Mello dicebatur, in Sion positum fuit. Per filios ergo Hierusalem, *Laicos* tanquam minus peritos & custodiâ Municipij egentes intelligimus: per filias Sion *litteratos* cum propter aliorum custodiam & instructionem, tum quia Sion *speculatio* interpretatur.

Sunt & alij plures sermones quos habuit Comestor in Scholis, quales sunt sermo 2. in aduentu Domini: sermo 3. in festo S. Nicolai, sermo 23. in festo S. Mariæ Magdalenæ &c. In sermone 2. qui est de aduentu Domini sic habet. *Possunt tamen hæc eadem nobis* non indecenter aptari, qui lectioni & sacræ scripturæ operam damus. Nos enim ex maxima parte figmenta Poëtarum, qui ranis loquacibus comparantur, prætermisimus, prætemauigauimus pallida Sophistarum argumenta, qui Deo odibiles dicuntur. Vale fecimus pomposis Philosophorum opinionibus, qui dum adhuc essent inter nos, conati sunt oculos attollere super cœlos, quorum peritiores, Academicos loquor, confessi sunt veritatem tanquam in puteo *abyssi latere*. Et in fine. *Vos itaque*, quia iam accessistis ad portam, pulsate & aperietur vobis. Aperiat autē vobis sensum ad intelligendum scripturas qui aperuit oculos cœci nati Iesus C. Dominus noster, iudex noster *qui iudicaturus est viuos & mortuos & seculum per ignem*. Multa quoque habet præclara ad *Litteratos* in sermone Dominicæ 1. in Quadragesima sub hoc Themate. *Qui habitat in adiutario altissimi*. Item in sermone de Trinitate ad Theologos & Grandiores. In sermonibus de S. Augustino ad Regulares, & alibi passim. Sed inter omnes vnus qui est de S. Nicolao mihi videtur hisce Annalibus inserendus, habitus *in scholis*, cuius Thema tale est.

Qui non humiliauerit se sicut paruulus iste, non intrabit in Regnum cœlorum. Verba sunt Saluatoris quæ audistis per os meum. Emerserat quæstio inter Apostolos quis eorum esset maior, sed quia hæc erat de supercilio Pharisæorum, qui amabant primas Cathedras in synagogis & salutationes in foro & vocari ab hominibus Rabbi, ideo humilis Magister & Doctor humilitatis, ad humilitatem reuocans eos, statuit paruulum in medio eorum, Martialem vt tradunt, Apostolum Lemouicorum & ait. *Qui non humiliauerit* se sicut paruulus iste, non intrabit in Regnum Cælorum. Quasi dicat, qui non erit humilis beneficio virtutis, sicut hic paruulus beneficio ætatis, non intrabit in Regnum Cælorum. Salua tamen pace Saluatoris possunt hæc verba esse moderni temporis, possunt esse hodiernæ solennitatis. Ecclesia Dei est vt castrorum acies ordinata: in acie præliantium præmittuntur fortiores, in fine ordinantur fortissimi, in medio formidolosi & imbecilles. In hunc modum in primitiua ecclesia fuerunt viri fortes, qui primos impetus huius seculi sustinuerunt, qui Ecclesiam Dei fundauerunt sanguine suo: in fine erunt fortissimi, quorum erit tanta tribulatio, quod si fieri posset, mouebuntur etiam electi: temporibus verò nostris tenera quædam est & euirata medietas, quæ vix credere sufficit, nedum præliari.

Vtatur ergo ad hos debiles mater Ecclesia verbis prætaxatis, & ordiamur altiùs eius admonitionem, à qua si sub quodam dialogo interloquuntur mater & filioli, vir meus, Pater vester rediit ad eum qui miserat ipsum & reliquit me in vtero habentem. Verba autem sua posuit in ore meo, vt quos de cætero effunderem in lucem, hortarer ad sequendum eum indilatè. Præcessit enim parare vobis locum. Audiui enim dicentem eum: Si quo minus dixissem vobis locum. Ite ergo filioli proficiscimini post patrem vestrum. Nam & Viaticum reliquit vobis.

At quoniam vnus pro omnibus, Mater, arcta est via & difficilis & non potero ad eam. Præterea *latro sedet in insidijs cum diuitibus in occultis, vt interficiat transeuntes*. Timendus est Latro. Dixit enim, *non mouebor de generatione in generationem sine malo*. Timendi sunt Diuites pro quibus Magnus ille Viator, Psalmistam loquor, titubans ei, *Mei autem pene moti sunt pedes: ad quem* Mater: Fili tolle signaculum Patris tui tecum, quod ipse reliquit mihi discedens. Si quis

vult venire post me, tollat Crucem suam & sequatur me. Ego autem in Ecclesiis manufactis in edito statui illud, vt omnes intrantes videant & recogitent, qui demum Domini fuerit exitus mortis, & quicunque voluerit, tollat illud. Multi iam præcesserunt filii etiam virgines delicatæ & è vestigio sequentes Patrem. Sequere clauatam eorum, adeo tutus eris cum sigillo, quod etiam quædam eius manualis repræsentatio inter quælibet pericula consolatio est. Ita quod etiam de Iudæo dixit dæmon *vas vacuum*, sed signatum.

Ad quam filius. Quid est, quod dicis Mater? nemo carnem suam odio habuit. Etiam Christus horruit mori. Petrus ductus est ad crucē nolens, Apostolus optabat si fieri posset, superindui, non spoliari. Quid ergo faciet virgula cedri vbi concutitur cedrus Libani? Nosti teneritudinem, meam, Mater, determinatis horis vix orare sufficio, statutis diebus non ieiuno, quin ad luxuriosam cœnam seruem ventrem meum, licet promptuaria mea plena sunt eructantia ex hoc in illud, tamen vix mihi separo Deo minuta, quæ porrigam pauperi. Vestes habeo extensas, in perticis plicatas, in manicis in pabulum tantum tinearum, vix veteres panniculos nullo vsui aptos mihi tollo ad fouenda latera pauperum; & tu dicis mater, quod in tingam pedem meum in sanguine. Muta mater vocem. Muta viam hæc est via Robustorum, barbati incedunt per eam.

Ad quem Mater. *Noli timere fili mi*, est alia via, Lactea nomen habet. Si non potes sequi patrem per viam rubicundam, sequere eam per candidam. Nam & ipse dilectus meus candidus & rubicundus. Vidi quidem euntem illum per viam rubicundam in horto scilicet ligatum, colaphis expalmatum, sputis illitum, flagellis cæsum, spinis coronatum, opprobriis saturatum, in patibulo clauatum, post mortem lanceatum. Veruntamen prius per candidam viam incessit per viam scilicet humilitatis. Vidi eum humiliatum in præsepio, humiliter pendentem ad vbera Virginis suppositum manibus sacerdotum, dum inuocarent super eum nomen Domini & gestaretur tremulis manibus Simeonis. Vidi eum cum parentibus suis in Nazareth & subditus erat illis. Imo vt perhibent de fonticulo qui ibi est, aquam Matri ministrabat in dies. Vidi caput eius verendum Angelis & tremendum Regibus inclinari sub manibus Baptistæ. Baptista autem contremuit, nec audebat tangere eum donec Dominus ait, *Sine modo*. Sic decet nos implere omnem humilitatem. Si ergo fili, terret te via passionis, gradere per viam humilitatis. Veruntamen fili diligenter adverte quam viam teras. *Quadriuium enim est humilitatis*. Sunt quidam humiles dum omnia succedunt eis: si autem tetigerit eos manus Domini, excandescunt & statim ponunt os suum in cœlum. *Sunt qui humiliantur*, vt ascendant. Sunt qui humiliantur vt euadant impetu enim venti quercus frangitur, quem calamus euadit. Prima ergo humilitas est domestica, secunda erratica, tertia sophistica, quarta Dominica. Prima enim est naturalis. 2. volatilis. 3 versipellis. 4 admirabilis Per primam incedunt pusillanimes. Per 2. murmurantes Per 3. Hypocritæ tristes. Per 4. columbæ simplices. De 1. legitur. A pusillanimitate spiritu & tempestate. De 2. Confitebitur, tibi cum benefeceris ei. De 3. Gloriosa res humilitas quæ palliari se appetit, superbia ne inualescat. De 4. qui non humiliauerit se sicut paruulus iste, non intrabit in Regnum cœlorum. Paruulus hic filimi, de quo prædixit Isaias, vitulus Leo, & ouis pascuntur simul & puer paruulus minabit eos. Qui dictus est paruulus non pro diminutione staturæ, quia speciosus forma præ filiis hominum, sed pro minoritate pœnalitatis humanæ. Pœnam enim habuit non culpam.

Cæterum humilitas Dominica subdiuiditur. Est enim *debita*, *abundans*, *superabundans*. Debita est subdere se maiori propter Dominum. Primam & secundam Pater tuus docuit. Tertiam & habuit & docuit. Considera, fili, quid habes amplius, & minoribus fratribus ministra tanquam subditus eis. *Habes substantiam?* eroga non habenti. *Habes Doctrinam?* pone eam ad vsuram, vt recipias cum augmento. *Habes exhortationem?* diriuentur fontes tui foris: itaut bibant homines & iumenta. *Habes laborem manuum tuarum?* redde Decimam Domino Deo tuo. Reliquum manducabis, beatus es & bene tibi erit. *Habes quietem?* elongasti fugiens, & manens in solitudine, ora pro populo, intercede pro relicta minorum multitudine. Clama ad Dominum & dic aut dimitte eis, aut dele me de libro vitæ. Audi fratrem tuum Paulum dicentem. *Cum liber essem ex omnibus seruum em-*

nium me feci. Iuxta ergo doctrinam eius Maiores tuos honora duplici honore, pares tuos honores præuenias, Infirmos in fide ſuſcipe. Hoc fac & viues. Hæc via Patris tui, humiles incedunt per eam.

Poteſt quoque prædicta exhortatio Saluatoris ſpectare ad memoriam B. Confeſſoris, pro quo hodie Eccleſia ſolennizat in terris & exultat in excelſis. Et fit maximè ad viros Scholaſticos. Nam & noſter *Nicolaus Scholaſticus erat cum vocatus eſt à Domino, vt ſederet in Cathedra cum ſenatoribus terræ. Nec recedemus à tenore Dialogi, vt loquatur Didaſcalus ad Diſcipulum, tanquam Pater ad filium.* Et intelligitur per Regnum cœlorum ſacra ſcriptura ſecundum illud, *Auferetur à vobis Regnum cœlorum & dabitur genti facienti fructum.* Aperiens ergo os ſuum Pater inquit, fili omnium expetendorum prima eſt ſapientia, ſed non inuenitur in terra ſuauiter viuentium. Quicunque non humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, non intrabit in Regnum Cœlorum. Ecce, fili, primus ingreſſus ad eam eſt humilitas. Audis & Philoſophum. Cum quæſitum eſſet ab eo quæ neceſſaria ſint ad ſtudendi formam, ait, *mens humilis, ſtudium quærendi, vita quieta, ſcrutinium tacitum, paupertas, terra aliena.* Attende quia propoſuit humilitatem & in tribus determinauit eam. Ne ſcripturam ſcilicet aliquam vilipendas, quia non omnia reperiuntur in Catone, nec ab aliquo addiſcere erubeſcas, quia quod tu non noſti, fortaſſis nouit Offellus. Nec minus ſcientes elatus deſpicias. Tibi vero fili, amplior neceſſaria eſt humilitas: niſi enim abundauerit humilitas tua ſuper humilitatem Philoſophorum, non intrabis in Regnum Cœlorum, id eſt ſacræ Scripturæ non attinges arcanum. Niſi, inquam, habueris humilitatem Nicolai.

Ad quem filius. Ediſſere Pater quæ ſit illa, vt ingrediar per illam. Cui Pater. Dum adhuc penderet ad vbera Matris, 4. & 6. feria ſemel in die papillas ſugebat. Ad quem filius quaſi ſubridens, Nunquid Pater iterum introibo in ventrum matris, & denuo natus ſuperincumbam Matris vberibus. Cui pater, Non eſt ita Fili. Myſtica ſunt quæ dicuntur. Frange os litteræ & inuenies medullam intelligentiæ. Sex enim verba ſex ſpecies ſcientiæ ſignificant, & ſex feriæ tempora inuentionis earum, quæ merito dicuntur feriæ, quia tempore otii addiſcitur ſcientia. In principio mundi naſcentis hoſtis antiquus primis parentibus ſcientiam tradidit noxiæ libertatis non eſſendi ſub Domino & relationem ſuperbam criminis, vt contra culpam ſuam tacitè obliquarent in authorem ſuum. 2. Miſer homo contra multiplices defectus ſolatium inuenit mechanicarum artium, quas & poſt extendit ad abuſum ſuperfluitatis. 3. Non contentus his cauſas naturales quas Deus in rebus ipſis occultauerat, auſus eſt rimari adeo quod ac ſi intereſſet ſideribus, motus eorum, ortus & occaſus, combuſtiones & reſpectus ſe deprehendiſſe exiſtimans & contingentes rerum euentus fatali neceſſitate adſtrictos eſſe dogmatizauit. 4. Pater Miſericordiarum videns hominem inutiliter laborantem, ſcientiam vitæ in Canone vtroque Teſtamenti promulgauit. 5. Abierunt quidam poſt vanitates adinuentionum ſuarum & ſimplicitatem Eccleſiaſticam irridentes ſacram ſcripturam maculis hæreſum quaſi quadam lepræ varietate reſperſerunt. 6. Surrexere viri habentes zelum Dei & primis diſputationibus ſuis quaſiquadam theriacâ vehementi virus infuſum repulerunt. Poſtmodum manum ſupponentes Chartis, numeroſam reliquerunt nobis multitudinem expoſitionum.

Vides fili ſex verba traditionum ſuis temporibus quaſi ſex feriis emerſiſſe. Solum reſtat Sabbatum, vbi nemo dicet alij, doce me. Omnes enim erunt docibiles Dei. Audi adhuc fili & tace. Conſidera idiomata ſingulorum vberum, vt ſcias cui debeas os admouere & à quo amouere. Primum vber fuit ſerpentis, 2. Ægypti, 3. Philoſophi, 4. Dei, 5. Hæretici, 6. viri Catholici. De 1. manauit lac venenoſum: de 2. lac acetoſum, quia multis amaritudinibus reſperſa eſt dulcedo humanæ felicitatis. De 3. lac ampulloſum. De 4 lac coagulatum. De 5. lac aqua mixtum, peſſimi enim Caupones vinum aquæ miſcuerunt. De 6. Lac ſincerum. Primum ergo reiiciendum eſt ſecundum illud *Vade retro Sathana.* Secundum temperandum, ſecundum illud *victum & veſtitum habentes, his contenti ſimus.* Tertium excolandum, vt quod liquidum eſt in Philoſophis, reponatur, abiiciatur quod feculentum eſt. 4. hauriendum. Vnde haurietis aquas de fontibus Saluatoris. 5. vitandum ſecundum illud, *hæreticum hominem poſt primam & ſecundam admonitionem deuita* 6. bibendum iuxta illud. *Bibite & inebriamini filij.* De 1.

„ scriptum est, *fouit aspis oua sua, dedit vbera catulis suis.* De 2. fili mi, si te lactaue-
„ rint peccatores, non acquiescas eis. De 3. *sed & Lamiæ nudauerunt mammas, lacta-*
„ *uerunt catulos suos.* Hæ suntMedici in quibus mulier hemorroissa omnem substan-
„ tiam suam inutiliter erogauit De 4. *Memores erimus vberum tuorum super vinum, re-*
„ *cti diligunt te.* De 5. *Da eis Domine vuluam sine liberis & vbera arentia.* De 6. *Statura*
„ *tua assimilata est palmæ & vbera tua botru.* Adhuc insiste fili, & ex propriis nomini-
„ bus proprietatem eorum concipe. 1. dicitur Patalogia. 2. Scenologia 3. Physiolo-
„ gia 4. Theologia 5. Catologia. 6. Pathologia, ista enim ad omnes pertinens per sin-
„ gulas tanquam ad caput redit. Ipsa enim Cacologiam expugnauit, Theologiam
„ explanauit, Physiologiam spoliauit, Scenologiam temperauit, Patologiam concul-
„ cauit. Restat Fili Sabbatum, vbi tantum audietur Alleluya. Nosti fili vbera sextæ
„ feriæ tantum tibi posita, non tamen sugenda. Non in die, idest in his quæ intelligi
„ possunt, reliquum igni comburatur & non nisi semel, vnus enim Dominus, vna
„ fides, vnum baptisma, vna debet esse Catholica doctrina. Audisti fili quam glorio-
„ sa est humilitas, sal & condimentum reliquarum virtutum. Humiliemur ergo sub
„ potenti manu Dei, vt nos exaltet in tempore tribulationis I. C. D. N. Iudex no-
„ ster cum venerit iudicare viuos & mortuos & seculum per ignem.

Hisce quoque temporibus non modo Lutetiæ, sed & Aureliæ, Remis, Pictauii, Lexouii & alibi exercitia liberalium Artium florebant quàm maximè. De Lexouiensibus scholis diximus supra, vbi de Arnulfo Episcopo. Ioannes quoque Saresberiensis ad amicum quendam Lexouiensem rescribens, imprimis commendat Lexouienses ob ingenii excellentiam, sed maximè ob eloquentiam, eosque ait concionando impulisse cæteros ad sumenda arma & Crucis signa contra Tolosares seu Albigenses Sic igitur ille.

Loquela tua manifestū te facit, dissimulantem pagina nuper mihi missa conuin-
„ cit. In amicum siquidem imperitū sermone & scientiā ingenium illud Lexouiense
„ exeris, linguam acuis Lexouiensem, cum qua nunquam conserere mihi proposi-
„ tum est ab initio, vel dici orator præpotens: nunc tua stabiliens, nunc destruens
„ aliena mihi omnem defensionis præcludis viā: & quidem præclusa esset vt mutire
„ non possem, si occupationes meas nouisses ad plenum. Sed in eo bene cum sim-
„ plicibus, mei scilicet similibus agitur, quos vos *sapientes* spiritus Prophetiæ non
„ semper illustrat. Facile tamen crediderim Lexouienses cum plurima sciant, quæ-
„ cunque voluerint eloquantur, esse Diuinos. Nunquid ergo ex quacunque causa
„ ausu temerario contendam tecum qui authoritate & merito Lexouiensibus Pa-
„ tribus ad æquaris. Domini siquidem Lexouienses Patres non modo eloquentium
„ sed eloquentiæ quodammodo sunt. Nam cum Aurelianensibus qui multarum te-
„ rum peritiam & vsum habent, a quentur in plurimis, in eo facillimè antecedunt,
„ quod nascuntur & fiunt eloquentes, adeo quidem vt omnem ætatem & sexum
„ geminus eloquentiæ vsus imbuat & informet. *Quid ergo impeditioris linguæ homuncio torrenti tantæ eloquentiæ respondebo?* Tunc adhuc Ecclesiam Lexouiensem regebat Arnulphus.

Eodem anno 1169. Willielmus Carnotensis Episcopus electus famosissimi Comitis Theobaldi filius ad Archiepiscopatum Senonensem post mortem Hugonis promouetur & Senonis à Mauricio Parisiensi fuit consecratus: in Episcopatu vero Carnotensi successorem habuit post biennium M. Ioannem Saresberiensem, qui cum Archiepiscopo suo Thoma Cantuariensi in Gallia exul diu fuerat: de qua quidem electione & promotione dicetur infra.

1170. Anno tandem 1170. assiduâ & diligenti Regis Ludouici, Willielmi Senonensis opera, studio & labore pax inter Henricū Angliæ regē & Thomam sancita est. Et primū quidē Gilbertus Londoniensis Episcopus, qui à Thoma fuerat paulo ante excommunicatus, quique ab eius sententia Papam appellauerat, accepit Mediolani ab Alexandro litteras, quibus ipsi mandabatur, vt à Rothrodo Archiepiscopo Rothomagensi absolutionem accepturus regrederetur. Deinde cum pacem Archiepiscopi maximè haberet in votis Pontifex, oblatā quadam necessitatis occasione Henricum adduxit, vt eam cum Thoma iniret & firmaret. Hactenus enim ei pepercerat, nec ab vllo excommunicari passus fuerat: at cum Rex de inaugurando in Regem filio Henrico consilium agitaret, vetaret verò Pontifex violari iura Cantuariensis Ecclesiæ, ad quam ab omni æuo Inauguratio Regum dignoscebatur

dignoscebatur, ille nihilominus quid Romæ patraretur, certior factus, non exspectatis Papæ litteris & spretâ authoritate Thomæ filium suum & nurum per Rogerum Eboracensem Archiepiscopum apud Westmonasterium aduocatis & præsentibus Cantuariensis Ecclesiæ suffraganeis coronari iussit 4. Kal. Iunii, statimque mare transcendens venit in Franciā ad colloquium cum Archiepiscopo, veritus, ne si pacem non iniret, animum Papæ sibi aduersum redderet obstinatam nimis contra ipsius mandatum, filij inaugurationem, & id denique sibi accideret quod Friderico Imperatori Vaticanis fulminibus percusso acciderat. Primum ergo præsente Ludouico Rege initum est colloquium apud Monmirallum: sed infructuosè, quia Rex Archiepiscopum noluit admittere ad osculum sub his verbis. *In honore Dei vos osculor.*

Iterum conuentum est apud Fractam-Vallem præsentibus eodem Ludouico & Willielmo Senonensi & Episcopo Niuernensi, vbi teste Mathæo, cum *Rex & Archiepiscopus in partem secessissent & bis equos ascendissent, bis habenam Archiepiscopi Rex tenuit, cum equum ascendisset.* Hincque discessum est re adhuc infectâ. Tertiò tandem procurante Rothrodo Archiepiscopo Rotomag. apud Ambasiam concordia inita est & pax sancita. Totam rei gestæ historiam ipse Thomas ad Alexandrum perscripsit fusissimè. Nos pauca quæ sequuntur, inserere non pigebit. Sic ergo ille.

Miserationis oculo respexit Deus Ecclesiam suam..... Ecce enim ad nouissimas litteras vestras quibus denuo Regi Anglorum innotuit, quod ei vlterius non parceretis sicut nec pepercistis Friderico dicto Imperatori, cum intellexisset terram eius amotis omnibus subterfugiis interdicto subiiciendam esse, & Episcopos si qui forte non obedirent, suspendendos & excommunicandos, illico nobiscum pacem fecit ad honorem Dei & maximam vt speramus, Ecclesiæ vtilitatem. Nam de consuetudinibus quas tanta pertinacia vendicare consueuerat, nec mutire præsumpsit, nullum à nobis vel ab aliquo nostrorum iuramentum exegit, possessiones quas occasione dissensionis huius Ecclesiæ nostræ abstulerat, prout eas in chartula expresseramus, nobis concessit, pacem & securitatem omnibus nostris promisit & osculum: si tamen vellemus eum eatenus perurgere, vt non modo in omnibus articulis victus appareret, sed vt periurus diceretur ab his, qui audiebant ipsum iurasse ex die, quod non erat nos osculo excepturus. Nos autem habito plurium sapientum consilio & maximè D. Senonensis qui pacem nostram cæteris sollicitius & efficacius procurabat, cum ipso ad colloquium Regis accessimus.

Quem, Deo faciente, qui omnes illos amouerat qui sanctitatem vestram variis dolis circumuenire soliti sunt, adeo immutatum inuenimus, vt quod sine circumstantium admiratione non contigit, animus eius in nullo videretur à consiliis quietis abhorrere. *Nam vt nos procul venientes conspexit, à circumfusa turba exiliens accurrit properus, & capite detecto nos in salutationis verba prorumpere gestientes salutatione præuenit, & habitis paucis sermonibus, solis nobis præsentibus cum D. Senonensi, nos illo diuertente stupentibus vniuersis traxit in partem, & diu tantâ familiaritate allocutus est, vt videri posset nunquam inter nos aliquando fuisse discordiam.* Omnes fere quotquot aderant lætissimâ admiratione stupentes, plurimorum genis inundatione lachrymarum madentibus glorificabant Deum & benedicebant B. Magdalenam, in cuius solennitate Rex conuersus est à viis pristinis, vt toti terræ suæ lætitiam reformaret & Ecclesiæ redderet pacem. *Corripuimus eum adhibitâ moderatione quam oportuit adhiberi, vias quibus incesserat, & pericula quæ vndique imminebant, patenter ostendimus.* Rogauimus & monuimus vt rediret ad cor, vt dignos fructus pœnitentiæ faciens & Ecclesiæ quàm non mediocriter læserat, manifestâ bonicompensatione satisfaciens purgaret conscientiam, vt redimeret famam: nam ab iniquis consilium potius, quàm propriæ voluntatis instinctu graue vtriusque dispendium patiebatur. Cum autem hæc omnia non modo patienter, sed & benignè audiret, & emendationem promitteret, adiecimus sibi necessarium esse ad salutem & liberis suis ad incolumitatem & indemnitatem concessæ sibi diuinitus potestatis, vt in eo S. Cantuariensi Ecclesiæ satisfaceret, in quo eam nuper grauissimè læserat. Nam filium suum contra ius antiquissimum Ecclesiæ nostræ fecerat enormiter coronari... *Cum ergo equo desiliens me humiliarem ad pedes eius, il-*

le arrepto scansili me coegit ascendere, & visus illachrymari est, Quid multa? Domine Archiepiscope, restituamus nobis inuicem veteres affectiones, & alter *alteri quod potuerit bonum exhibeat & praecedentis odij prorsus simus immemores.*

Et post multa. *Tandem itaque* nobiscum multa & diu conferens, cum nos duo soli fere vsque ad vesperam collocuti essemus secundum morem familiaritatis antiquae, in hoc conuenimus vt eo discedente rediremus gratias acturi Christianissimo Regi & alijs Benefactoribus nostris, reuersuri ad ipsum rebus compositis & aliquandiu moraturi circa eum antequam rediremus in Angliam, vt omnibus innotescat in quantam familiaritatem & gratiam nos receperit. Exspectabimus autem in Francia donec redeant Nuncij nostri quos ad accipiendas possessiones nostras destinabimus, quia non est in animo, vt redeamus ad ipsum quandiu de terra Ecclesiae passum pedis abstulerit.

Igitur Thomas in Angliam Nuncios suos praemittit ad recipienda bona sibi & Ecclesiae suae ablata. Rex quoque Henricum filium nouum Regem per litteras certiorem facit de pace eiusmodi. *Sciatis*, inquit, *quod Thomas Cantuariensis Archiepiscopus mecum fecit ad voluntatem meam: & ideo praecipio vt ipse & omnes sui pacem habeat & suis qui pro eo exierunt ab Anglia, omnes res suas bene & in pace & honorificè & faciatis ei habere & suis sicut habuerunt tribus mensibus antequam exierunt ab Anglia. Et faciatis venire coram vobis de melioribus & antiquioribus militibus de Saltiunde & eorum iuramento faciatis recognosci, quod ibi habetur de feudo Archiepiscopatus Cantuariensis: & quod recognitum fuerit esse de feudo eius, ipsi faciatis habere. Valete.*

Ad hanc ergo pacem Henrico sic adducto Vaticanorum timore fulminum, eccè noua exsurgit discordiae materia. Vetuerat Pontifex ne vllus Episcopus nouo Regi coronando, si forte coronari contingeret, absque assensu Cantuariensis Archiepiscopi & Ecclesiae Cantuariensis conniuentia contra antiquam consuetudinem eiusque dignitatem, manum apponere qualibet occasione praesumeret, aut id aliquatenus attentaret. At cum id nihilominus perfecisset Rogerus Eboracensis ante acceptas Papae litteras, ipsum Papa à Diuinis nihilominus suspendit, idque per Thomam ei significari voluit. Thomas eodem anno ipsis Kalendis Decembribus ad portum SandVVicensem appulsus misit D. Papae litteras ad Rogerum Archiepiscopum Eboracensem haec verba continentes.

Cum filium suum Rex vester coronari voluerit contēpto Thoma Cantuariensi Archiepiscopo, ad cuius officium de antiquo iure dignoscitur pertinere, per manū tuā, Frater Archiepiscope, in *aliena Prouincia Diadema Regni ei fecit imponi*. In coronatione vero illius, nulla ex more conseruanda Ecclesiae libertate cautio iuratoria est praestita, nec sicut aiunt, à vobis exacta: sed potius iuramento asseritur confirmatum, vt Regni consuetudines iniquas sub quibus dignitas periclitatur Ecclesiae, illibatae debeant omni tempore conseruari. In quo etsi multū praenominati Regis vehementia nos conturbat, ampliustamen de vestra & aliorum Coepiscoporum vestrorum possimus infirmitate moueri, qui quod dolentes dicimus, facti sunt arietes non habentes cornua, abiūstis absque fortitudine ante faciem subsequentis. Et si forte hoc licet tibi frater Archiepiscope, in propria potuisset Prouincia; quomodo tamen in aliena & illius praecipuè, qui exulare pro iustitia & solus exire voluit & dare gloriam Deo, tibi licuerit, nec de ratione possumus, nec de SS. Patrum constitutionibus inuenire.

Vnde & post tam iniquas consuetudines iuramento firmatas non adiecistis sumere scutum fidei, vt staretis pro domo Domini in die praelij. Ne autem si diutius tacuerimus, vnà vobiscum in die iudicij damnationis sententiā inuoluamur, authoritate sacrosanctae Rom. Ecclesiae, cui authore Deo ministramus, ab omni vos officio Episcopalis suspendimus dignitatis.

Similiter idem Pontifex aliis litteris Episcopos Londoniensem, Saresberiensem, Oxoniensem, Cestrensem, Roffensem, de sancto Asaph & Landauensem cum alijs, qui praefatae inaugurationi ministerium praebuerant, ab omni Episcopali dignitate suspensos esse voluit. Quid autem inde secutum fuerit, dicemus ad annum 1171.

Interim quid hisce temporibus San-Victorino Collegio contigerit ob prauam Ernisii Abbatis administrationem, commemorare lubet: de cuius insignis domus ruinà extant plurima Alexandri III. Epistolae, quarum nonnullas interserere non

erit ab Historiæ nostræ proposito alienum. Sic ergo ille ad Historiam præsentem.

Alexander Episcopus Seruus Seruorum Dei Dilectis filiis Richardo Priori & Capitulo S. Victoris Parisiensis S. & Apost bened. *Sæpius dilectum filium Ernisium Abbatem vestrum & nunc etiam per scripta* nostra monuimus, vt cum consilio maioris atque sanioris partis Capituli pertractet ac dirigat & ad profectum & commodum vestrum secundum institutionem Ordinis vestri promptâ sollicitudine & curâ intendat......

Quoniam igitur eundem Abbatem id iuxta commonitionem & mandatum nostrum libenter facturum credimus & speramus, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus eidem Abbati debitam obedientiam & reuerentiam impendentes, in ordinandis & disponendis Ecclesiæ vestræ rebus prouidè & efficaciter assistatis, & iuxta institutionem Ordinis vestri taliter & ad Religionis cultum & ad temporalium etiam incrementum vos exhibeatis vltroneos, quod eadem Ecclesia studio & solicitudine vestra cooperante Domino in spiritualibus amplius & temporalibus etiam proficiat incrementis. Si quid autem in Ecclesia vestra corrigendum fuerit, quod cum consilio maioris & sanioris partis Capituli non possit corrigi, volumus & mandamus vt ad mandatum eorum quibus statum eiusdem Ecclesiæ commisimus dirigendum, commodius dirigatur. Datum Verulis tertio idus Maii. anno Christi 1170.

Tunc adhuc erat Prior Domus Richardus vir bonus, simplex & moderatus, qui quamuis potuisset Ernisio plurimum nocere, illum tamen benignè hortari non desistebat vt officio fungeretur, immo & adiuuare in moderamine & regimine Domus tam in spiritualibus vt vocant, quàm in temporalibus. Verum neglexit vir gulæ & immoderatis suis affectibus deditus tanti viri monitis acquiescere, quinimo in maiorem vesaniam versus omnia Abbatiæ bona dilapidare cepit & dissipare, omnesque antiquas leges abrogare, Scholarum exercitia quæ hactenus ibi floruerant auferre, vno verbo omnia sus deque vertere. Quæ res ita commouit & exacerbauit omnium animos, vt tandem eum San-Victorini fratres cedere coegerint intra biennium.

Nos quæ in hanc rem gesta sunt, vno tenore describemus. Igitur certior factus Pontifex in dies magis Ernisium desipere, scripsit ad Regem Ludouicum & ad Vvillielmum Senonensem Archiepiscopum, ad Stephanum Meldensem Episcopum & ad Abbatem Vallis-secretæ, vt suas in homine corrigendo vices supplerent, & adimplerent. Epistola ad Regem est eiusmodi.

Alexander Episcopus Seruus Seruorum Dei Dilecto filio Ludouico Regi Franc. Sal. & Apost. bened. Considerantibus... Nunc dormitantibus sacerdotibus quos aliorum custodiæ oportet intendere, tepescit in multis sacra Religio, & vt cuiusdam verbis vtamur *pro molli viola & purpureo Narcisso Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.* Hoc sanè in Ecclesia S. Victoris non modicum dolemus accidere, quæ cum olim in Religione floreret, ita nunc, quod tristes dicimus, in suæ professionis asseritur obseruantia tepuisse, vt quæ multis manum in via salutis errantibus porrigebat, nunc alieno indigeat & non inueniat qui subleuet eam. Nec tamen ex eo perhibetur accidere, quod non sint, ibi plures, qui & notitiã religionis habeant & amorem, sed quibusdam cum suo capite membris languentibus in eadem Ecclesia feruor Religionis noscitur tepuisse. Nos autẽ cum iam dudũ ad Nos super eorum tepiditate relatio peruenerit plurimorum, distulimus hactenus aures apponere & necessariam adhibere tam graui valetudini Medicinam, expectantes quod aliquando reducerent oculos ad seipsos & de reformanda religione studiosius cogitarent. Capite vero quæ ad emendationem suorum subditorum pertinent, negligentius exequente, nos iam tandem executioni eorum quæ dicta sunt, oportet intendere: & si verus sit rumor, qui totiens aures nostras aspersit, quia in propria persona non possumus, per alios nuenire. Ita quidem vt si vera comparuerint quæ dicuntur, per eosdem dilatione seposita Medicina, quam viderint necessariam, apponatur. Venerabilibus ergo fratribus nostris N. vices nostras in hoc negotio præuidimus committendas, qui quanto pleniorem & faciliorem huius rei potuerint habere notitiam, tanto cum minori grauamine salutis remedia prouidebunt, &c.

Epistola verò ad willielmum Senonensem, Stephanum Meldensem & Abbatem prædictum, talis est.

„ Alexander... Venerabilibus fratribus Willielmo Senonensi Archiepiscopo Apostolicæ sedis legato & Stephano Meldensi Episcopo, dilecto filio Abbati Vallis-secretæ sal. & Apostol. Bened. Crebra iamdudum suggestio super statu Ecclesiæ S. Victoris nostrum pulsauit auditum, & timemus nosin extremo examine seuerius iudicandos, si ad inquirenda & corrigenda quæ suggeruntur, tardi fuerimus aut remissi dicente scriptura. *Maledictus qui prohibet gladium suum ab omni sanguine.* Olim sanè ad doctrinam salutis, quæ de loco illo fluebat, & bonæ conuersationis odorem quo eadem flagrabat Ecclesia in multis ecclesiis, & praua in directa & aspera conuertebantur in vias planas, & erat verè puteus aquarum viuentium, de quo arentia corda multorum ad extinguendum mundanorū desideriorum æstum vitæ potum haurirent. Nunc autem vt dicitur, dormitante paulatim custodiâ Prouisoris & refrigescente in capite Religionis amore ad partem quoq; membrorum quidam se lethalis torpor effudit, & factū est ibi quod de quodam dicitur per Prophetam. *Comederunt alieni robur eius, sed & cani effusi sunt in eo & ipse ignorauit.* Nec hoc tamen dicimus quod non credamus ibi sapientes & Religiosos viros plurimos inueniri, qui multis esse possunt odor vitæ in viam, sed non est facile cum multa quoque vi remigum dirigi nauem ad portum, si Rector qui clauum tenet, imperitus fuerit aut remissus. Idcirco ne forte contingat illi, quod de se ipso lamentabatur propheta, dicens. *Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt, & qui iuxta me erant, à longè steterunt*, quia in propria persona eandem Ecclesiam visitare non possumus, ei visitationis officium decreuimus dependendum, per Apostolica vobis scripta mādantes, quatinus illuc accedentes, de statu eius, de actibus Abbatis & fratrum maturitate ac diligentia quā conuenit, inquiratis, & quidquid ibi cognoueritis corrigendum, vice nostra taliter corrigatis, vt & Religio ibi per studium vestrum ex gratia Diuina refloreat, & nos de dissolutione tantæ Domus non teneamur in die iudicij reddere rationem. Si videritis autem quod nisi per amotionem vnius aut plurium personarum status Ecclesiæ reformari non possit, nec in hoc parcat gladius vester: sed plenam à nobis authoritatem accipite appellatione remotā, quæ euellenda fuerint euellendi, & quæ plantanda fuerint, Domino authore plantandi. Nos enim ita per vos apud Deum volumus excusabiles inueniri, vt non sit qui à nobis de spirituali eiusdem Ecclesiæ detrimento in extremo examine requiratur. Si autem his exequendis vos tres non poteritis interesse, duo vestrûm non minus hæc quæ dicta sunt, maturius exequantur. Datum Tuscul. Kal. Febr.

Eadem die eodemque loco dedit quoque idem Pontifex litteras ad Abbatem & Canonicos S. Victoris, quibus admonuit se dedisse tribus prædictis Præsulibus in mandatis, vt domum inuiserent, & quæ corrigenda essent, corrigerent, præcipiens ut iis tribus & aliis legatis in omnibus parerent. Multa autem in illis litteris continentur ad laudem Domus San-Victorinæ.

„ Alexander Ep. Seruus Seruorum Dei Dilectis filiis Abbati & Canonicis S. Victoris Paris. Sal. & Apost. Ben. *Iamdudum ad nos de statu vestro peruenit, quod requiri districtius & corrigi oportebat. Nos autem quia Ecclesia vestra longo tempore per Dei gratiam religione floruit & scientia, itaut in odore vnguentorum vestrorum multi concurrerint, & in lumine vestro viderint lumen, exspectauimus hactenus si tandem per vosmetipsos rediretis ad vos, & de medio vestri dissensionis & scandali materiam tolleretis.* Cæterùm quia in exspectatione nostra non tam correctionem aliquam subsequi quam infirmitatem vestram aggrauari conspicimus, dignum duximus ad Ecclesiam vestram personas aliquas destinare, venerabiles scilicet fratres nostros Vuillielmum Senonensem Archiepiscopum Apostolicæ sedis legatum, & Stephanum Meldensem Episcopum, & Dilectum filium N. Abbatem Vallis-Secretæ, qui quomodo se habeat status vester, inquirant, & quæ corrigenda cognouerint, appellatione remotā corrigant & emendent. Quocirca per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, quatenus expositis eis eum ad vos venerint, quæ necessitas & emendatio vestra poscit exponi, quæ inter vos ipsi vel duo eorum aut de reformanda Ordinis Disciplina, aut de personis si res exegerit, amouendis, statuendum esse cognouerint, suscipiatis humiliter & firmiter obseruetis. Datum Tuscul. kal. Feb.

Prauæ eiusdem Domus administrationis testimonium extat in litteris Burchardi filii Mathæi Mommorenciaci ad eundem Ernisium. *Domino & amico suo Ernisio Beati Victoris dicto Abbati & toti Conuentui Burchardus de Mommoreneiaco salutem & debitam reuerentiam. Nostis Dilectissimi, quod Pater meus homo discretus & amator Religionis locum qui vocatur Nemus S. Petri, dedit Ecclesiæ vestræ ea scilicet conditione, quatenus ibidem Diuinum Officium celebraretur quotidie, & eundem locum in vita sua dilexit multum & frequentauit. Et Ego & homines mei post patrem meum. Nunc verò quoniam locus ille vacat, & vos eum spoliastis, vt dicitur, calice, vestimentis, equo & quibusdam aliis, precor vt prædictum locum rebus suis vestiatis & F. Rodulphum quem diligimus, & qui mihi & fratri meo ægrotantibus multum seruiuit, si vestræ Charitati placet, & si eius ægritudo aut causa nobis incognita non repugnat, ad eundem remittatis. Si non, aliquem honestum & boni testimonii, qui & ibidem Deo honestè seruiat, & Nos secundum Deum cognoscat. Hoc itaque Nostri gratia faciatis vt de vobis iustè non possimus conqueri. Valete.*

Cum ergo videret Ernisius se ita omnium oculis notari, intus & extus sustinenda esse bella, iamque præfatos Antistites mandata Papæ exequi festinare, sponte abbatiæ munus & curam à se abdicauit circa festum Paschæ an. 1172. veritus ne peccatis ita exigentibus cedere cogeretur, si vltro non cederet. In eius itaque locum suffectus est *Guarinus* vir nondum prouectæ ætatis, & morum grauitate & scientiâ clarus, sub quo Richardus Prior annum adhuc vixit: sed eo mox decedente *Gualterus* Supprior substitutus est.

Quia autem Ernisius dolebat se à tanto culmine excidere, cogique cedere, San-Victorinæ Domus ornamenta, quæ & quanta potuit, thesaurumque etiam Ecclesiæ auferre conatus est: quâ de re conquestis fratribus apud Vvillielmum Senonensem, ille rescripsit in hunc modum ad Mauricium Episcopum Parisiensem.

Vvillielmus D. G. Senonensis Archiepiscopus Mauricio Episcopo Parisiensi salutem. In quantam & quàm perniciosam Fr. Ernisius quondam Abbas S. Victoris ex inordinatis actibus suis Ecclesiam & Fratres vniuersos, qui tam Religione quàm litteratura præ cæteris præminere dinoscuntur, adduxerit confusionem, vestra nouit plenius Circumspectio, qui cum Sanctos qui secum erant, pro viribus impugnauerit & Sanctitatem persecutus fuerit, eâ per Dei gratiam sibi amputatâ nocendi facultate, nondum vt accipimus, quærit nomen Domini, sed adhuc manus eius extenta est Et eum internam & externam non possit subuertere disciplinam, variis & innumeris exteriorum tentationum generibus eorum nititur perturbare quietem. Proinde cum Thesaurum Ecclesiæ adhuc occultare contendat, fraternitati vestræ præsentium authoritate iteratò mandamus, quatinus ad Ecclesiam omni morâ semotâ accedentes sub testimonio Dilecti filii nostri Guarini Abbatis & Fratrum memoratæ Ecclesiæ Entheeas & repositoriola prætaxati Ernisii serutari cureris, & calicem aureum & alia quæ ad ius Ecclesiæ B. Victoris spectantia ibidem inueneritis, Abbati & Fratribus assignetis. *Depositum verò Archiepiscopi Dacia in loco reponatis in Ecclesia maiori. Si verò memorata prædictus Ernisius exhibere detrectauerit, nihilominus vase iniquitatis & mamonæ confracto, quæ prædiximus, executioni mandetis,*

Vt autem intellexit Pontifex Ernisium cessisse, Guarinum verò electum; cessionem eiusmodi, Guarinique electionem vt sibi gratissimam Bullis ad Canonicos & Abbatem Garinum datis libens confirmauit. Sic ergo ille ad Guarinum.

Alexander Episcopus S.S. Dei, Dilecto filio Guarino Abbati S. Victoris Parisiensis sal. & Apost. bened. Intellecto & cognito, *quod Ernisio quondam Abbate Ecclesiæ cui præesse dinosceris, libera & spontanea voluntate amministrationi cedente Fratres ipsius Ecclesiæ Te sibi elegissent communi voto & desiderio in Abbatem, tanto inde magis lætamur atque gaudemus, quanto de ipsius Ecclesiæ turbatione dolebamus amplius & pro eius statu maiori anxietate & solicitudine vrgebamur.* Vnde quia decet te solicitè attendere quantæ Religionis & honestatis Ecclesia ad quam Domino prouidente vocatus es, hactenus extiterit, & quomodo ibi rigor regularis Disciplinæ viguerit, discretionem tuam monemus atque mandamus, quatinus iniunctæ tibi amministrationi prudenter & constanter intendas, & ita commissum tibi Officium ad honorem Dei & ædificationem tuam, & eorum qui tibi commendati

„ sunt, cum auxilio cœlestis gratiæ efficaciter & diligenter exerceas, quod ibi per
„ prudentiam & solicitudinem tuam Religionis ordo semper refloreat, & de die in
„ diem magis ac magis suscipiat incrementum. Nos etiam te & eandem Ecclesiam
„ diligere volumus & fouere, & vobis cum fuerit opportunum Apostolicæ defen-
„ sionis patrocinium ministrare. Datum Tuscul. 3. id. April.

Similiter ad Canonicos & totum Conuentum his verbis scribit, admonens vt Abbatem Guarinum diligant, eique debitam reuerentiam & honorem præstent.

„ *Alexander*..... Dilectis filiis Canonicis Ecclesiæ S. Victoris Parisiensis sal. &
„ Apostol. bened. Quantò Ecclesia vestra maiori hactenus Religione floruit &
„ ampliori refulsit gloriâ meritorum, tantò auditâ reformatione ipsius lætati sumus
„ amplius & gauisi, & de ipsius commodo & profectu exhilarati. Audiuimus sanè
„ quod venerabilibus fratribus Nostris Bituricensi & Senonensi Archiepiscopis coo-
„ perantibus, & ad hoc iuxta Mandati nostri tenorem toto studio laborantibus Ec-
„ clesia vestra in statum & gradum sit pristinum reformata, & Ernisio quondam
„ Abbate vestro spontaneè in præsentia Dilectorum nostrorum Alexii tit. S. Lau-
„ rentii in Lucina, & The. titul. S. Vitalis Presbyterorum Cardinalium Aposto-
„ cæ Sedis Legatorum amministrationi cedente, cuius culpâ status eius fuerat ex
„ parte non modicâ deformatus, personam idoneam, honestam & litteratam in
„ Abbatem vestrum communiter elegistis & prouidere vobis curastis vnanimiter in
„ posterum. Nos verò quibus conuenit rationabilibus votis atque statutis gratuitum
„ præstare fauorem & incrementa desiderare virtutum, electionem vestram & abre-
„ nunciationem illius de communi fratrum nostrorum Consilio ratam & firmam
„ habemus & confirmamus, Vniuersitatem vestram monentes atque mandantes,
„ quatinus Abbati vestro quem elegistis debitam vestram reuerentiam & obedientiam im-
„ pendatis: & ita vos sibi deuotos & humiles exhibere curetis, quod per obedien-
„ tiam vestram & prouidentiam illius Ordo Religionis & honestatis in Ecclesia
„ vestra refloreat, & plenius valeat auxiliante Domino conseruari. Datum Tus-
„ cul. 3. id. April.

Cardinalium autem prædictorum extant duæ Epistolæ in tomo 4. Historiæ Duchesnianæ: quarum vnâ mandant Archiepiscopis Vvillielmo Senonensi & Stephano Bituricensi, vti prouideant ne Ernisius locum, in quo eum authoritate suâ constituerant, prauis suis actionibus infamet & dedecoret: quemadmodum domum San-Victorinam euerterat.

„ *Dilect s* & diligendis semper in Christo fratribus W. D. G. Senonensi Aposto-
„ licæ sedis Legato & S. Bituricensi Archiepiscopis Alexius tit. S. Laurentij in Lu-
„ cina & The. tit. S. Vitalis dignatione Diuina Presbyteri Cardinales Apostolicæ
„ sedis Legati cum iustitia parere in conspectu Dei. *Inueteratis in vias seculi peccato-*
„ *ribus & ad viam salutis per austeriores obseruantias reuocandis vtiliter & prouidè consu-*
„ *litur, si peccandi opportunitas adimatur.* De fratre Ernisio quondam S. Victoris Ab-
„ bate quomodo carnem suam crucifixerit cum vitiis & concupiscentiis, quàm di-
„ ligens etiam de salute subiectorum suorum extiterit, non oportet nos vestris au-
„ tibus intimare. Vos enim plenius nostis, qui effodistis parietem, & latentia intus
„ reptilia conspexistis. Nunc autem, vt dicitur, quod timuerunt fratres in amo-
„ tione ipsius, nisi prudentia vestra occurrat, euenit eis, & quod verebantur, ac-
„ cidit. Locum enim illum in quem ad tempus eum vos mittere dicebatis, donec
„ videlicet ordinaretur Ecclesia, retinere laborat: & qui si rectè saperet, locum sibi
„ deberet eligere, in quo labore manuum, afflictione corporis & voluntariâ pau-
„ pertate satisfaceret Domino Deo suo: locum potius habere desiderat, in quo
„ transgressionibus transgressiones accumulet, & epuletur cotidie splendidè cum
„ illo Diuite purpurato. *Non esset hoc bonorum*, sicut credimus, *Medicorum*, *qui &*
„ *restrictione cibi & opportunitate loci, salubrem prouidere debeant languentibus Medici-*
„ *nam.* Vnde Charitatem vestram monemus & exhortamur in Domino, quatenus
„ opponatis adhoc Pontificalem sollicitudinem, & ne in pestifera ille voluntate
„ præualeat, studiosius peragatis, ne sanguinis illius in die iudicii de manu vestra re-
„ quiratur, si & in diæta & in aliis, quæ inuitis etiam interdum à bonis Medicis in-
„ feruntur, salubriter ei non fuerit prouisione vestra consultum. Valete.

Alteram Epistolam dirigunt ad Guarinum Abbatem, admonentque vt circumspectè & prouidè Domum administret. Nam Ernisius quandiu vixit, nihil non

molitus est contra Fratres suos, & quæcumque potuit auferre ornamenta, furto " abstulit. Imo cum Laudunensis Episcopus apud eum 400. triginta minus argenti " puri pondere Trecensi marcas deposuisset, post ciuratam Abbatiam nunquam " potuit recuperare. Quare scripsit ad Regem rogauitque vt eas eum sibi sua authoritate reddere compelleret. "

Fama Victorinæ Domus.

Quod verò ad famam huius Victorinæ Domus, quæ prima Parisiensis Academiæ alumna & columna dici potest, attinet, magna erat apud exteras gentes & tanta, vt Ioannes Cardinalis Neapolitanus à Guarino Abbate Canonicos petierit ad instituendam Domum Canonicorum Regularium, eamque tam doctrinâ quàm religione firmandam. Quod cum Guarinus exequi non posset *ob inopiam virorum litteratorum*, qui tum in Conuentu illo erat, se apud eum & apud Alexandrum Papam excusauit. Petierat autem Ioannes ille Cardinalis Neapolitanus *M. Petrum Petragoricum & M. Hugonem de S. Germano*, viros doctos & litteratos: sed tum alter eorum obierat, alter periculosè laborabat. Verba Garini in Ep. ad Alexandrum notatu digna videntur, quibus insinuat, quàm deformis esset tunc Ecclesia San-Victorina, quamque vacua viris Doctis. *Denique illi Religiosi, quorum quondam testimonio Religionis nostra magnificabatur Ecclesia & consilio regebatur, maiori iam obierunt ex parte, paucique surrexerunt post eos. Plures enim venerabiles & litteratæ personæ quæ possent esse Ecclesiæ profectui & honori cum deuotè flagitarent ingressum, nolente vel simulante predecessore meo (Ernisio) nobis inuitis repulsæ. Domus quoque perturbationibus fatigata, oppressa debitis, bonis temporalibus nuda, & in spiritualibus aliquantulum læsa. Et si inter tot curarum angustias paucos quoque inueni qui me adiuuando & consulendo supportare debent in hac nouitate, maximè cum sim ætate iuuenis, Religione iunior, cogor dimittere. Et si oculos qui mihi in via Religionis & disciplinæ, consilij & auxilij lumen debent præstare, perdidero, de facili profectò errare continget: nec solus onus & prouidentiam Domus portare potero.*

Cum ergo è Domo San-Victorina viri pij & litterati educi non possent, è Genouefiana euocati sunt in Daciam qui Canonicorum Regularium Coloniam ibi collocarent. Nam Absalon Episcopus Rupensis à Rege Daciæ missus Legationis causa ad Ludouicum, in mandatis habuit, vt è Canonicis San-Genouefianis aliquos secum reduceret. Ille autem ab Alberto Abbate San-Genouefiano, qui Odoni I. successerat, tres obtinuit, quorum Primarius erat *M. Guillelmus*, qui in Dacia *Reschildensis Abbas* constitutus est, ibique sanctitate eminuit. Hinc commercium tam litterarum quàm societatis inter Dacos & Canonicos San-Genouefianos emersit. Nam plerique qui è Dacia Parisios mittebantur studiorum causâ, apud S. Genouefam hospitabantur. Quod commercium fouit & aluit Stephanus Abbas ordine quartus. Cuius ad Episcopum Rupensem extant Epistolæ multæ, quique eius nepotem habitu Canonico apud S. Genouefam indutum & religionis legibus instructum in Daciam remisit. Eiusdé extant quædam Epistolæ ad Canutum Daciæ Regem, e quarum vna constat *Vvlaidemarum Fratrem* Regis Canonicum quoque factum ibi obiisse: & ex aliâ *nepotem Hungariæ* Regis ad scholas *Parisienses missum*, ibidem sepultum fuisse.

Collegium Dacicum in vico San-Genouefano.

Ex hoc certè commercio accidit, vt Daci Collegium construxerint in vico San-Genouefiano, eo loco qui medius est inter Carmelitas & Collegium Laudunense. Carmelitæ quidem e veteri hospitio in quo primum à S. Ludouico collocati fuerant (vbi sunt hodie Cœlestini) translati sunt à Philippo Longo anno 1317. vt viciniores essent studiis & scholis: sic enim continetur in illius litteris. *Domum nostram quæ fuit M. Guidonis de Liuriaco, aliàs dicti Cointes Clerici nostri, & quam ab eodem comparauimus, sitam in magno vico S. Genouefæ vltra Crucem Haymonis inter Domum M. Quintini Furtinent ex parte vna & Domum Petri Lotharingi Scissoris Pannorum ex altera, habentemque introitum in vico magno prædicto & exitum supra vicum S. Hilarij, prout domus ipsa altè & bassè in longum & in latum se protendit ob nostræ charissimæ consortis Ioannæ Franciæ & Nauarræ Reginæ & progenitorum nostrorum animarum remedium in puram & perpetuam eleemosynam de nostra Regali munificentia perpetuâ donatione largimur: vt Fratres ipsi sint vicini studiis & scholis, in quibus potum sapientiæ haurire valeant.*

☞ Atque illi vt commodius habitarent, Ecclesiamque suam ædificarent, propinquum Daciæ Collegium suis ædificiis adiunxerunt, aut saltem partem illius

præſertim Domum aliquam inſtar turris quæ noſtris diebus deſtructa fuit. Alteram vero partem ſibi vindicauit Collegium Laudunenſe, vt conſtat ex quodam inſtrumento confecto an. 1429. ex quo intelligimus Domum illam in eo loco conſtructam fuiſſe vetuſtis temporibus cum obligatione præſtandi cenſus annui Collegis San-Genouefianis, quam illi ob non præſtitam penſionem ſubhaſtauerant. Iſti vero ſubhaſtationi Laudunenſes interceſſiſſe, aientes domum illam multo ære ſibi obſtrictam & oppignoratam fuiſſe. Præterea Nationem Anglicanam quæ hodie Germanica dicitur; item & ipſam Vniuerſitatem ad cauſam Scholarium Dacorum acceſſiſſe atque interceſſiſſe ne Laudunenſes illam ſibi vindicarent: demum ita litem compoſitam, vt Laudunenſes alteram domum ſibi propriam in vico Gallandiæ ſitam in ius & Dominium Scholarium Dacorum transferent. Inſtrumentum ſuo loco referemus.

1171.
Cædes S. Thom. Cantuarienſis.

Ad annum 1171. ſcribunt omnes Hiſtorici Angli occiſum fuiſſe Thomam Cantuarienſem: res autem ſic contigit. Poſtquam vt ſupra dictum eſt, Thomas in Angliam transfretauit, ſententiam ſuſpenſionis in Rogerum Eboracenſem & omnes alios, qui contra iura antiqua Cantuarienſis Eccleſiæ noui Regis inaugurationi adfuerant aut operam præſtiterant, promulgauit, non ſuo quidem ſed Alexandri Pontificis nomine. Quod factum adeo vtriuſque Regis, Patris ſcilicet & filij exacerbauit animos, vt omnino implacabiles fuerint. Plurimum autem ſpei ſemper poſuerat Thomas in nouo Rege, itaque ad eum ſtatim deſtinauit Simonem San-Albanenſem Abbatem & Richardum Capellanum ſuum. At iſti vix auditi ſunt, imo repulſi cum minis, & verbis atrocibus, parumque abfuit, quin eum verberibus, repellerentur. Res quoque eadem perlata ad aures Henrici Patris, qui tunc in Normania apud Argentonium morabatur, ſupra modum exaſperauit. Vnde 4. viri nobiles occaſionem arripientes vlciſcendi priuati odij, abſque vllo Regis mandato transfretant in Angliam & Thomam crudeliſſimè iugulant rati ſe non aliter poſſe ſibi Regno Regique conſulere. Rem ſic narrat Guillielmus Neubrigenſis lib. 2. de Rebus Anglicis c. 25.

» *Igitur Epiſcopis pro memorato exceſſu, qui vtinam pro tempore diſſimulatus fuiſſet, ad*
» *inſtantiam venerabilis Thomæ Apoſtolicæ ſedis authoritate ab omni Epiſcopalis officij di-*
» *gnitate ſuſpenſis, Rex quorundam querelis exaſperatus infremuit, & turbatus ſupramodum*
» atque in ipſo feruore erumpentis furoris parum ſui compos ex abundantia cor-
» dis turbidi eructauit verba non ſana. Tunc quatuor aſſiſtentium Procerum viri
» genere nobiles à militiæ actibus clari æmulando pro Domino temporali inflam-
» mati ad facinus mox egreſſi ſunt à facie eius, tantâ velocitate transfretantes, vt
» quaſi ad ſolennes epulas feſtinare viderētur concepti furoris ſtimulis agitati quin-
» to Natalis Dominici die Cantuariam venerunt, & venerabilem Archiepiſcopum
» religioſa lætitia præclaræ ſolennitati intentum inuenerunt. Ingreſſique ad eum
» iam pranſum & ſedentem cum viris honoratis ſalutatione non præmiſſâ, ſed
» Regij nominis terrore prætento iuſſerunt magis quàm petierunt aut monue-
» runt, vt *quoniam Epiſcoporum ſuſpenſio qui Regis paruerant voluntati in ipſius Regis*
» *contemptum & contumeliam redundaret, eandem maturius relaxaret.* Illo reſpondente
» ſuperioris ſententiam à minori poteſtate conuelli non poſſe, proinde ſua non in-
» tereſſe relaxare, non à ſe ſed à Pontifice Rom. ſuſpenſos, voces ſermonum gran-
» diū emittebant. Quibus ille non territus furentibus granditerq; frementibus mi-
» ra libertate & fiducia loquebatur. Vnde magis accenſi concitè egreſſi ſunt &
» ſumptis armis (nam ſine armis ingreſſi fuerant) ad atrociſſimum ſe facinus cum
» ingenti ſtrepitu fremituque præparabant. Suaſum eſt venerabili Pontifici, vt in
» ſacram ſe Baſilicam recipiens inhumanã ſæuientium rabiem declinaret. Cumque
» non facilè acquieſceret paratus ad ſubeundum diſcrimen, tãdem irrumpentibus
» atque vrgentibus aduerſarijs amica ſuorum violentia ad ſacri loci munimina tra-
» hebatur. Canebantur à Monachis omnipotenti Deo ſolenniter laudes veſperti-
» næ, & ipſe venerabile Chriſti Templum ingreſſus eſt ſacrificium veſpertinum
» mox facturus. Inſecuti enim Satellites Diaboli neque ſacri ordinis, neque ſacri
» loci vel temporis reuerentiam vt Chriſtiani habuerunt, ſed Sacerdotem magnum
» ſtantem ad orationem ante venerandum altare aggreſſi in ipſis Chriſti natalitiis
» Chriſtiani nequiſſimi gladiis crudeliſſimè peremerunt. quo facto tanquam trium-
» phantes ingreſſi cum infelici lætitia abierunt. Reputantes autem ne forte quod

actum

actum erat, ei pro quo æmulati fuerant, displiceret, in Aquilonates Angliæ partes secesserunt, animum erga se principis plenius pro tempore cogniturí.

Neque verò tantùm Archiepiscopum Eboracensem aliosque prælatos, qui factis interfuerant, nomine Pontificis suspenderat, sed ipse præterea, vt narrat Mathæus Parisiensis, propriæ sedi redditus sermonem *habiturus ad populum in die Dominica Natiuitatis pulpitum ascendit & sermone Completo Nigellum de Sakeuille Ecclesiæ de Herges violentum incubatorem & eiusdem Vicarium Ecclesiæ, Robertum quoque de Broc, qui equum quondam ipsius Archiepiscopi victualia deferentem ad dedecus & ignominiam eius decurtauerat, solemniter excommunicauit.* Post quinque verò dies ab Impiis 4. illis Carnificibus trucidatus est, quorum nomina hisce versibus continentur.

> *Richardus Brito, nec non Maruillus & Hugo*
> *Willielmus Trachi, Reginaldus filius Vrsi*
> *Thomam Martyrium fecere subire beatum*
> *Anno milleno centeno Septuageno*
> *Anglorum primas corruit ense Thomas.*
> *Quinta dies natalis erat, flos orbis ab orbe*
> *Vellitur, & fructus incipit esse poli.*

Nec videtur prætereundum, quod narrat Mathæus de B. Thoma, multa scilicet ei nescio quo fato mirabilia contigisse die Martis. Nam, inquit, die Martis. B. Thomæ Apostolo sacra natus est: vnde & in Baptismo nomen eius suscepit. Die Martis aduersus eum sententia dicta est apud Northamtonam. Die Martis actus in exilium. Die Martis apparuit ei Dominus apud Pontiniacum dicens *Thoma, Thoma Ecclesia mea glorificabitur in sanguine tuo.* Die Martis reuersus est ab exilio. Die quoque Martis occisus est & Martyr occubuit. Denique *propter humanam prouidentiam*, inquit ille, *accidit Dei gratia procurante quod anno quinquagesimo passionis ipsius, qui etiam annus remissionis, est annus videlicet Domini* 1220. *Venerabile Corpus eius die Martis gloriam Translationis suscepit.* Itaque bene, eodem authore prodiit in lucem die Martis tanquam contra Diabolum præliaturus (Mars enim secundum Poëtas Deus belli nuncupatur). Vita namque B. Thomæ secundum illud Iob. *Vita hominis militia super terram*, tota fuit contra hostem bellicosa. Quæ vero mortem eius consecuta sint, videamus.

Vt ergo fama cædis peruenit ad aures Henrici Regis tunc adhuc apud Argentonium degentis, ille ad omnia lamentationum genera se conuertens, inquit, Mathæus, Regiam Maiestatem cinere & cilicio commutauit, Deum testem appellans tale facinus nec ex voluntate, nec ex conscientia sua perpetratum: seque Iudicio Ecclesiæ protsus supposuit, humiliterque subiturum promisit, quidquid imperaretur. Atque in eam rem misit ad Papam Legatos: qui vix tandem à summo Pontifice Alexandro impetrarunt, vt mitterentur in Angliam & Normaniam Cardinales, qui in factum inquirerent, interim vero sententia suspenderetur in Regem, donec rei veritas ipsis constaret.

Hinc ergo contra Regem & pro Rege emissi libelli in vulgus. Multis quidem eius famam denigrantibus ipsumque imprecatione crebra impetentibus: aliis excusantibus, quod licet occasionem cædi dedisset, eam tamen non imperatat. Quã de re ad annum sequentem fusius. Extãt apud Radulfum de Diceto litteræ Willielmi Senonensis Archiep. ad Papã quibus rem grauiter exaggerat, *qui locus tutus est si rabies tyrannica sancta sanctorum cruentat, & ad columnas Ecclesiæ vicarios dilacerat? insurgant ergo Ecclesiastica leges, armentur iura cœlestia, introeat in conspectu vestro vltio sanguinis gloriosi qui de Anglia clamat.* Interim non omittendũ quod scribunt Iacobus de Voragine & Antonius Florentinus postridie post condita Thomæ ossa tumulo, cum cantaretur Missa pro defunctis, quæ incipit *Requiem*, auditas fuisse voces Angelorum concinentium *Lætabitur iustus in Domino*, quæ communis est Missa Martyrum: sacerdotes verò omisso *Requiem*, persecutos fuisse.

Hinc ergo Quæstio inter Theologos orta, an Thomas verè Martyr obiisset pro Christi causa. Erant qui ita arbitrabantur; contra alij, obstinatiorẽ eum fuisse quã

Quæstio de Sanctitate Thomæ.

expedire videretur. Neque Thomam duntaxat, sed & ipsum Alexandrum minus in ea re prudenter se gessisse dicebant, qui Archiepiscopum Eboracensem ob recentem inaugurationem excommunicasset: fuisse enim aliquandiu dissimulandum, nec exacerbandum dolorem tam citò, nondum obductâ cicatrice. Qua de re sic scribit Neubrigensis l. 2. c. 25. *Habebat* (Thomas) *penes se Rege inscio litteras D. Papæ contra Eboracensem & alios Episcopos, qui illi infaustissimæ coronationi interfuerant, impetratas, facta iam concordiæ irritatrices & maioris iræ prouocatrices futuras.* Has in Angliam ad suspensionem Episcopotum præmissas ipse sequebatur zelo iustitiæ feruidus. Vtrum autem plenè secundum scientiam, nouit Deus. Nostræ enim paruitati nequaquam conceditur de tanti viri actibus temere iudicare. Puto tamen quod Beatissimus Papa Gregorius in molli adhuc teneraque Regis concordia mitius egisset, & ea quæ sine fidei Christianæ periculo tolerari potuissent, ratione temporis & compositione pacis dissimulanda duxisset, iuxta illud Propheticum *Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est. Amos 5.* Itaque quod à venerabili Pontifice tunc actum est, nec laudandum esse iudico, nec vituperare præsumo. Sed dico, si vel modicè in huiusmodi à S. viro per zeli laudabilis paulo immoderatiorem impetum est excessum, hoc ipsum est sacræ, quæ consecuta noscitur, igne passionis excoctum. *Ita quippe sancti viri vel amandi vel laudandi sunt à nobis, qui nos illis longè impares esse cognoscimus, vt tantum in quibus homines vel forte fuerunt, vel fuisse noscuntur, nequaquam vel amemus vel laudemus; sed ea tantum in quibus eos sine scrupulo imitari debemus. Quis enim dicat eos in omnibus quæ ab ipsis fiunt, esse imitabiles.*

Itaque plurimi de Sanctitate viri dubitabant: & causa dubitationis erat, quia in vita nullis certis visus fuerat coruscare miraculis. Quâ de re sic habet Cæsarius Heisterbakensis lib. 8. c. 69. *B. Thomas Episcopus Cantuariensis, qui nostris temporibus pro Ecclesia libertate vsque ad mortem dimicauit*, nullis miraculis in suis persecutionibus coruscauit, satisque de illo post occisionem disputatum est. *Quidam dixerunt eum damnatum vt Regni proditorem. Aly vt Martyrem, & Ecclesiæ Defensorem.* Eadem Quæstio *Parisius* inter Magistros ventilata est. Nam M. Rogerus iurauit illum dignum fuisse morte etsi non tali, Beati viri constantiam iudicans contumaciam. E contra M. Petrus Cantor iurauit esse Martyrem Deo dignum, vt pote pro libertate Ecclesiæ trucidatum. Quorum Quæstionem Christus soluit, cum multis & magnis illum signis glorificauit. Non ideo tamen Apostolis siue aliis magnis Martyribus in meritis præferendus est, qui tanta & tam crebra miracula post mortem fecisse non leguntur. Simile habes de S. Anone Coloniensi Archiepiscopo, cui cum post mortem multi detraherent dicentes eum Ecclesiarum fuisse dismembratorem & Ciuium suorum excoecatorem, Dominus Deus in translatione illius, quantæ sanctitatis esset, signis plurimis ostendit.

Notat vero Radulfus de Diceto & post eum Mathæus, eodem anno quo occisus est B. Thomas, circa Paschalem solennitatem Deo volente multis eum miraculis, irradiasse, neque vllum ad eius sepulchrum in fide accedentem recessisse vacuum quantacunque infirmitate grauaretur. *Nam*, inquit *restituuntur ibi Claudis gressus, surdis auditus, cæcis visus, loquela mutis, sanitas leprosis, vita mortuis: & non solum vtriusque sexus homines verum etiam aues & animalia de morte separantur ad vitam.*

Hisce rationibus adductus Alexander Pontifex eum Cœlitum Martyrum catalogo adscripsit, vt dicetur infra. Itaque cœpit haberi & coli vt Martyr. Extat Epistola cuiusdam Scholaris Parisiensis, qui ad Cœnobium San-Victorinum conuolarat, ad aliquem Anglum, quâ eum rogat vt sibi, si fieri possit, Reliquias B. Martyris Thomæ transmittat. *Parisius*, inquit, *ad aratrum Diuinum manu missa in Domo Dei ac Beatissimi Martyris Victoris sub regula Canonica S. Augustini tirunculus degens Christo militare decreui...* Superest vt flagrantissimi desiderij mei tibi Charissimo meo secreta reuelem, quatinus si quomodo sedulitate tuâ interueniente de sacri gloriosi Christi Martyris Thomæ Reliquiis aliquam particulam habere possem, obnoxius attendas. Erit mihi in peregrinatione Comes & solatium. Erit mihi contra insidiantis inimici tentamenta dulce præsidium, vt me ouiculam suam pius pastor protectionis suæ humeris impositam Gregis sui numero non deesse patiatur. Quod si desiderium meum complere studueris & effectui rem

mancipauctis, in vase signato & nuncio fideli aliquo inde huc remeante transmittere festines.

Licet ergo in vita plurimos habuisset æmulos & inimicos in Anglia, communi tamen suffragio eo Martyre non minus lætata est, quam olim India B. Thoma Apostolo: quam in rem præclarè Petrus Blesensis Ep. 46. *Thomam Apostolum India & Orientalis Regio iactitabat: sed Occidentalem respexit Ecclesiam, qui in cœlis habitat & humilia respicit.* Dedit Dominus Angliæ Thomam nostrum: non inuidemus Indiæ Thomam suum. Sit Thomas Apostolus in India: sit Thomas Martyr noster in Anglia: vt per hos duos testes Christi ab ortu solis vsque ad occasum sit laudabile nomen Domini. Eat qui voluerit in Indiam ad suffragia B. Apostoli, tam longa peregrinatio nimis laboriosa est mihi. Mihi sufficit Thomas meus. Ille palpauit latus Domini & fixuras clauorum: ille, quia vidit credidit. Beatus qui non vidit & credidit, nec dubitauit: atque holocaustum Christo & pro Christo se obtulit. Non laboro Martyrem Apostolo comparare, cum Apostolus sit maior Martyre. *Sed gloriosum est nos habere Martyrem, qui Apostoli nomen habeat & Apostolum miraculis aut imitetur aut vincat.* Non indignatur Apostolus, qui nec indignatur Dominus Apostolorum & Martyrum, si quandoque Spiritus S. in operatione virtutum plenius & celebrius alicui se infundit. Et hæc, inquit Dominus, facietis, & maiora horum facietis. Amor Martyris à proposito meo aliquantulum me abduxit.

Hoc anno M. Hugo de Campo Florido, aliàs de Anglia Episcopus Suessionensis, & Regni Cancellarius in odium Ludouici Regis incidit quorundam suggestione: quod quidem ad mortem vsque ipsius durasse videtur, vt ad an. 1175. dicetur. Erat autem M. Hugo Wilhelmo Senonensi & Henrico Remensi acceptissimus. Vnde iste in eius gratiam ad Regem fratrem suum litteras direxit, quas per Ernisium tunc adhuc Abbatem S. Victoris offerri voluit. Sic ergo ad Regem.

Hugo de Campo-Florido.

Amantissimo Domino & fratri Ludouico D. G. Regi Francorum Excellentissimo Henricus Remensis dictus Archiepiscopus salutem & veræ dilectionis affectum. Relatum est nobis quod ex quo à vobis discessimus, interuenerunt quidam qui Dominum Suessionensem Cancellarium vestrum infidelem vobis intimauerunt, à gratia vestra eum recedere facientes. Quia vero vos & Dominum & fratrem & amicum habemus charissimum, honorique & commodo vestro pro posse nostro prouidere debemus, omnibus modis sublimitati vestræ supplicamus, quatenus super his nulli vllatenus acquiescatis. Siquidem memoratum Cancellarium vobis fidelissimum & credimus & scimus.

Cæterum homo vester est, neque quod suum est, ab eo vllatenus euellere possetis, quin in vos culpa redundaret, atque super hoc culpabiles haberemini. Super hoc negotio sollicitus sum. Timeo enim ne si ab eo recesseritis. Dei & populi offensam incurratis. Rogo, supplico, consulo, ne ab eo vspiam recedatis atque à fidelibus in infideles manus vos ipsum & vestra ponatis.

Hasce litteras Ernisio tum adhuc Abbati San-Victorino misit, vt eas regi in manum traderet. Sicque ad eum scripsit. Henricus Remensis dictus Archiepiscopus Charissimo suo Ernisio venerabili S. Victoris Abbati Sal. & Dilectionem in Domino. Relatum est nobis quod quidam interuenientes post recessum nostrum à Parisius D. Suessionensem Charissimum nostrum à gratia D. regis recedere fecerunt. Scripsimus D. Regi super hoc negotio supplicantes, & consulentes quatenus super hoc nulli acquiescat. Vestræ quoque dilectioni scribimus, vt litteras quas illi destinamus, ipsi ex parte nostra dirigatis & earum fidus sitis interpres. Cæterum si in gratiam D. Regis redierit D. Suessionensis, sigillumque suum ei reddidit, litteras nostras ei non præsentes. Similiter ad M. Hugonem scripsit consolatorias litteras hoc modo.

Henricus Remensis dictus Archiepiscopus venerabili fratri Hugoni D. G. Suessionensi Episcopo Sal. & dilectionem in Domino. Scripsimus Domino Regi super negotio vestro rogantes & omnimodo consulentes, quatenus gratiam suam nullatenus à vobis subtrahat, nullique super hoc acquiescat. Videatis ergo ne moueamini, vel aduersis aliquibus turbemini. Parati sumus ad honorem & commodum vestrum vigilanter eniti. Mittimus Abbati S. Victoris, vt litteras nostras D. Regi præsentet, quia fidum eum credimus interpretem fore.

Eodem anno Hiberniam inuasit Henricus Angliæ Rex, primusque eam subegit, nunquam adhuc antea neque à Romanis neque ab vllo alio Rege subactam. Idque est planè mirabile, inquit Neubrigensis, quod cum maior Britannia æquè Oceani Insula, nec spatio longiori seiuncta, tantos bellorum casus experta sit, toties exteris Gentibus præda fuerit, toties externam dominationem incurrerit, expugnata & possessa primò à Romanis, deinde à Germanis, consequenter à Danis, postremò à Normanis, Hibernia Romanis etiam Orcadum Insularum Dominium tenentibus inaccessa, rarò & tepidè ab vllo vnquam expugnata & subacta est: nunquam externæ subiacuit ditioni vsque ad hunc annum. Quod enim dicunt Britones eandem Insulam suo paruisse Arturo, fabulosum est. Quomodo verò subacta fuerit ab Henrico & quâ occasione, fusè describit Neubrigensis. monuisse sufficiat.

1171. Anno 1171. Albertus & Theodinus Cardinales & Legati ab Alexandro missi ad inquirendum in cædem B. Thomæ, in Agro Abrincensi apud Sauigniacum, quæ est Abbatia in Normaniæ, Armoricæ & Cenomanicæ ditionum finibus sita, Concilium celebrant 5. K. Octob. cui præsedit Rothrodus Archiepiscopus Rothomagensis. Illi quoque adesse iussus Henricus II. cum filio in terrogatusque an facinus illud imperasset, iurauit se nec imperasse, nec petiisse mortem archiepiscopi, seque nihilominus, pœnitentiam quæ sibi iniungeretur, acturum, propterea quod forte verbis suis temere prolatis dederat occasionem interficiendi. Extat autem vtriusque Regis Iuramentum inter Acta Alexandri Pontificis, his verbis.

EGO HENRICVS REX IVRO SVPER HÆC SANCTA DEI EVANGELIA, QVOD MORT M THOMÆ ARCHIE ISCOPI CANTVARIENSIS NEQVE COGITAVI, NEQVE SCIVI, NEQVE FIERI PRÆCEPI. ET QVANDO COGNOVI FACTVM IPSVM FVISSE PERPETRATVM, TRISTIS EFFECTVS SVM MAGIS, QVAM SI MEVM PROPRIVM FILIVM COGNOVISSEM INTERFECTVM. SED IN HOC ME NON VALEO EXCVSARE, QVOD OCCASIONE COMMOTIONIS ET IRACVNDIÆ MEÆ QVAM ADVERSVS S. VIRVM CONCEPERAM, INTERFECTVS FVIT PORRO PRO HVIVSMODI REATV, QVIA CAVSAM MORTIS EIVS DEDISSE VIDEOR, MILITES 200 SVB EXPENSIS MEIS AD DEFENSIONEM CHRISTIANITATIS ABSQVE DILATIONE HIEROSOLYMAM DESTINABO PER ANNVM IBIDEM PERMANSVROS, VEL TANTVM EIS PERSOLVAM, VNDE TOTIDEM MILITES IBI PER ANNVM VALEANT COMMORARI SIGNVM QVOQVE DOMINICÆ CRVCIS VSQVE AD TRIENNIVM ACCIPIAM ET IN PROPRIA PERSONA ILLVC PROFICISCAR, NISI DE ROM. PONTIFICIS LICENTIA PERMANEAM ILLICITAS CONSVETVDINES QVAS TEMPORIBVS MEIS IN TOTA TERRA MEA INTRODVXI, PENITVS QVASSO, ET EX HOC MINIME OBSERVARI DECERNO APPELLATIONES VERO AD APOSTOLICAM SEDEM DE CÆTERO LIBERE FIERI PERMITTAM ET IN HOC NEMINEM PROHIBEBO...... PRÆTEREA EGO ET MAIOR FILIVS MEVS REX IVRAMVS, QVOD A D. ALEXANDRO PAPA ET EIVS CATHOLICIS SVCCESSORIBVS RECIPIEMVS ET TENEBIMVS REGNVM ANGLIÆ ET NOS ET SVCCESSORES NOSTRI IN PERPETVVM, NEC REPVTABIMVS NOS ANGLIÆ REGES DONEC IPSI NOS CATHOLICOS REGES TENVERINT.

Totam huiusce rei Historiam fusè describit willielmus Neubrigensis loco supra citato, nimirum à morte D. Thomæ, ad hanc diem, seu donec se Rex pœnitentiæ submisit. Sic ergo ille. *Tanti piaculi fama in ..cui per omnes fere Latini Orbis fines dispersa Illustrem Anglorum Regem infamauit, & præclaram eius inter Reges Christianos gloriam ita denigrauit, vt quoniam vix credi poterat* illud absque eius „ voluntate & mandato fuisse attentatum, fere omnium imprecationibus impe„ teretur, & publicis insectandus odiis censeretur. Ipse quoque audito quod à suis „ actum fuerat, intelligens datam esse maculam in gloriam suam, & vix expiabilem „ sibi næuum inustum, ita doluit, vt diebus aliquot perhibeatur nihil gustasse. Siue „ autem parceret homicidis illis, siue non, considerabat procliues esse homines „ ad malè sentiendum de eo. Nam si parceret sceleratissimis, tanti mali ausum vel „ authoritatem præstitisse videretur. Si verò in eis plecteret quod absque eius man„ dato non attentasse putabantur, vtrobique nequissimus diceretur. Ideirco par-

cendum eis duxit & tam famæ fuæ quàm illorum faluti profpiciens, fedi eos Apoftolicæ ad fufcipiendam folennem pœnitentiam præfentari præcepit. Quod & factum eft. Nam ftimulante confcientia Romam profecti ad agendam pœnitentiam, à fummo Pontifice Hierofolymam funt directi, vbi annis aliquot indictum fatisfactionis modum non fegniter, vt dicitur, exequentes, vitam omnes finiere. Sed hoc poftea. Tum verò idem Rex, dum ferè omnes in eum B. viri necem refunderent, & Francorum maximè Principes, qui felicitatis eius æmuli femper extiterant, aduerfus eum tanquam in verum certumque tantæ enormitatis authorem, Sedem Apoftolicam inftigarent, Refponfales Romam direxit, vt precum verecundia feruentem inuidiam temperaret. Qui cum Romam venifsent, cunctis Regem Anglorum execrantibus ægre admiffi funt. Conftanter verò allegantes quod Domini fui mandato fine confenfu tantum facinus non fuiffet commiffum, tandem impetrauerunt vt à latere D. Papæ Legati in Gallias cum plenitudine poteftatis mitterentur, qui re diligenter inquifitâ & cognitâ eundem Regem vel ad purgationem famæ fuæ admitterent, vel reum inuentum cenfurâ Ecclefiafticâ coercerent. Quod & factum eft. Miffi enim à fede Apoftolica Cardinales duo venerabiles, fcilicet Albertus qui poftea eidem fedi præfuit & Theodinus in Gallias venerunt, factoque in terrâ Regis Anglorum celebri Conuentu Ecclefiafticorum virorum atque nobilium, eiufdem Principis humiliter ibidem apparentis & conftanter afferentis, quod fua neque voluntate neque iuffione, illud quo eius fama grauabatur contigerit, & quod de nulla re vnquam magis doluerit, purgationem folenniter fufceperunt. Sanè non negauit Homicidas illos ex aliquibus forte verbis incautius prolatis occafionem aufamque tanti furoris fufcepiffe cum fufpenfione Epifcoporum accepto nuncio irâ immoderatiori abforptus minus fobriè loqueretur, & propter hoc, inquit, *Difciplinam non refugio Chriftianam, decernite quod placuerit, deuotè amplectar exequarque decretum.* Quo dicto & vefte abiecta iuxta morem publicè pœnitentium nudum fe Ecclefiafticæ fubmifit Difciplinæ. Hac tanti Principis humilitate delectati & prægaudio lachrymati Cardinales collachrymantibus & Deum laudantibus plurimis confortatâ eiufdem Principis confcientiâ & famâ minus laborante folucrunt conuentum.

Sic ergo Rex abfolutus eft, & interfectores 4. qui Hierofolymam miffi fuerant fortiter pugnando ibi interierunt, fepultique funt ante fores Templi Hierofolymitani cum hoc elogio, tefte Rogerio Houedenfi.

HIC IACENT MISERI QVI MARTYRIZAVERVNT B. THOMAM CANTVARIENSEM ARCHIEPISCOPVM.

Hinc ergo cœpit fama Regis minus laborare, & multi qui eius crudelitatem initio deteftati fuerant, eiufdem poftea humilitatem & pœnitentiam admirati funt. Petrus Blefenfis Epift. 66. ad M. Gualterum Archiepifcopum Panormitanum, Regis fui famam omni macula præclarè liberat. His verbis.

Quod autem de mente S. Martyris quæritis, in verbo Domini & in ordine Diaconi vobis dico me nullo modo habere in confcientia ipfum huius rei culpabilem extitiffe. Huiufque fidem pleniffimam vobis faciet D. Theodinus Portuenfis Epifcopus & D. Albertus Cancellarius, qui propter hoc in partibus noftris legatione fungentes explorauerunt & innocentiam viri cognouerunt: atque fub vmbra illius hæc à quibufdam attentata fuiffe totamque hanc iniquitatem à fanctuario proceffiffe. Accepta fiquidem ab eis Canonica purgatione illius, illi de mandato fummi Pontificis publicè fententiauerunt eum ab hoc crimine coram Deo & hominibus effe innoxium, & in quofdam Magnates, quorum malitiam in hac parte manifefte conuicerant, notam infamiæ retorferunt. Illud quoque noueritis D. Regem gloriofum Martyrem in omnibus anguftiis fuis Patronum habere præcipuum. Eadem fiquidem die qua primò tumulum Martyris vifitauit, Regem Scotiæ perfecutorem & impugnatorem fortiffimum captum vinculis carceralibus mancipauit. Continuatoque deinceps fauore fucceffiuum ope Martyris de vniuerfis hoftibus gloriofiffimè triumphauit. Sciatis igitur certifsimè quod Charitatem illam qua fe olim Rex & Martyr mutuo dilexerant, neque mors neque

» gladius aboleuit: fortis enim est dilectio vt mors, & cum omnia transeant, Chari-
» tas nunquam excidit. Hæc est porta speciosa quæ in subuersione Hierusalem in-
» tegra & intacta permansit: cumque omnia euacuentur in morte, dilectio in mor-
» te non moritur, cuius fortitudini mors succumbit. Regnum quidem *Angliæ quod*
» *aduersus Regem Stephanum armis strenuissimum sudoribus obtinuerat bellicis, licet adoles-*
» *centulus & contemptus, filij eius consilio & auxilio Regum & Principum circumiacen-*
» *tium, graui seditione turbauerant.*

» Accusatus quoque fuerat Reginaldus Bathoniensis Episcopus electus. Negat ve-
» ro Blesensis Ep. 45. eum fuisse persecutorem aut authorem facinoris: & si quid
» vel verbo, vel facto deliquerit, id ex ignorantia accidisse; vel certè quale-
» cunque fuit ipsius crimen, eleemosynis, lachrymis pœnisque sponte susceptis ex-
» piatum fuisse. Sic ergo ait.

Arguitis & damnatis Reginaldum Bathoniensem electum, tanquam B. Thomæ Marty-ris persecutor fuerit & occisor. Scitis equidem quàm periculosum sit homini innocenti no-tam tanti criminis inurere & aduersus innoxium detestabilem suscitare infamiam: quam cum abolere volueritis, ipsius excursum non poteritis cohibere. Scio quia Martyrem dile-xit ex corde & inter desiderabilia huius mundi fuit in votis eius quandoque præcipuum familiaritati & obsequio Martyris adhærere. Beatus siquidem Martyr suspenderat Pa-trem suum Saresberiensem Episcopum (Ioffelinum) nec mirum eo tempore videbatur, si fi-lius afflicto Patri compatiens quandoque durius ac minus consultè de S. Martyre loqueba-tur. Nam & nos insensati vitam ipsius putabamus insaniam & finem illius sine honore; sed computatus est inter filios Dei, & sors illius inter electos. Quidquid faciebat Charitatis obtentu & Zelo iustitiæ, in crimen odij & inuidiæ vertebatur. Sed contra quidquid machi-nabatur ad eius infamiam humana malitia, eidem conuertebat Dominus ad coronam... Si erga Bathoniensis electus sicut & nos omnes vitam martyris quandoque habuit in derisum, si Patri suo beneficium relaxationis obtinere curauit, non est quod ei imputari debeat ad crimen. Sed & si aduersus eum deliquit in aliquo, eum excusabilem ignorantia facit. Eccle-siam Dei persecutus sum, dicit Apostolus, sed misericordiam consecutus sum, quia igno-rans feci. Credo quod si sanguis Abel clamat de terra vltionem, sanguis mitissimi Marty-ris clamat remissionem peccatorum, in his maximè qui pœnitentiam agunt humilem & deuotam. Scio autem quantum exterioribus signis perpendere potest fragilitas. Quod si præ-fatus electus aliquid attentauit in contumeliam martyris, illud expiauit asperitate cilicij largioribus eleemosynis, lachrymis profusioribus, & austerioribus disciplinis.

Gilbertus Londoniensis Episcopus similiter accusatus, quod cædem illam pro-curasset præstito iuramento quod eam nec verbo, nec facto, nec scripto scienter procurasset, hoc eodem anno est suæ dignitati restitutus, quo anno pariter Hen-ricus Rex iuuenis cum sponsa sua Margareta Ludouici Regis Franciæ filia men-se Augusto in Angliam transfretauit 12. Kal. Sept. quos apud Vvintoniam Rothro-dus Archiepiscopus Rothomagensis in Regem & Reginam Angliæ denuo conse-crauit, sibi ministrantibus quibusdam Cantuariensis Ecclesiæ suffraganeis, vt re-fert Mathæus.

Cæterum plurimi scriptores huius temporis vitam moresque & singula acta B. Thomæ stylo persecuti sunt. Imprimis vero Alanus Teuxesburiensis Anglus Abbas Monasterij ad Confluentiam Auonæ & Sabrinæ siti, familiaris Thomæ, eius vitam exiliumque libro vno complexus est. Ioannes Saresberiensis exulis Comes, deinde Carnutum Pontifex. Herebertus de Bosham ex Archigrammateo B. Thomæ factus Beneuentanus Episcopus & Cardinalis gesta eius prosecutus est l. 1. ex quo duobusque prioribus concinnatum opus & inscriptum, *Vita & proces-sus S. Thomæ*, quod opus concinnatū est à M. Stephano de Langetona Cantuariensi quoque postea Archiepiscopo, qui translationē S. Thomæ instituit. Eadmus Gry-meus eiusdem Comes indiuiduus & Cruciger l. 1. Guillielmus Stephanides Mo-nachus Cantuariensis exilij comes vitam necemque cruentam lib. 1. complexus est. De visionibus & spectris post mortem obseruatis l. 1. Guil. Tyr. Belli sacri c. 24. Epitomæ vitæ eius miraculorumque his conclusit verbis, *Contumeliis affectus pro persecutoribus orans, capite cæsus, proprio sanguine laureatus, felici commercio coronatus est, per quem pius & misericors Deus in sæpe dicta Ecclesia & vniuersa Prouincia tot & tanta diebus pœne prope singulis operari dignatus est miracula, vt Apostolorum videan-tur innouata tempora.*

Hoc anno Robertus Antissiodorensis scriptor Chronici nomen dedit Mariano

Canonicorum Regularium apud Antissiodorum Conuentui: tum natus annos sexdecim: quam in rem ipse hoc distichon composuit.

Annus hic ipse mihi sextus decimus fuit aui,
Quo mea Christe tuo prabeo colla iugo.

Eodem anno res accidit in Vniuersitate Parisiensi digna posterorum memoriâ. Cum M. Silo Philosophiæ professor rogasset vnum è discipulis periculosè ægrotantem, vt si mori contingeret, ad se post mortem de statu in quo esset, admoniturus rediret, ille Magistro apparuit, & suæ purgationis atque expiationis notas & indicia eius manibus impressit. Quamobrem Silo tædio vitæ caducæ correptus & desiderio melioris relictis scholis, conuenientibus ad matutinâ lectionem Discipulis vale dicit & ad Cistercienses se confert, quorum tunc ingens erat fama, & sanctitas vitæ cognita. Huius conuersionis meminerunt M. Petrus Cantor coæuus scriptor & testis oculatus, Iacobus à Voragine & Petrus de Naralibus, hocque modo eam enarrant. *M. Silo quendam suum scholarem ægrotantem obnixissimè rogauit*, vt post mortem ad se rediret, & statum suum sibi renunciaret. Post aliquot igitur dies sibi apparuit cû cappa de purgamento, tota *de sophismatibus* descripta & flammâ ignis tota confecta. Qui requisitus à Magistro quinam esset, ait, Ille vtique sum, qui ad te redire promisi. Qui de statu suo requisitus ait: *Hac Cappa* plus super me ponderat & plus me premit, quàm si vnam turrim super me haberem. Et est mihi data vt eam portem pro gloria quam *in sophismatibus* habui. Pro flamma ignis quâ coopetta est, pelles sunt delicatæ & variæ quas ferebam: quæ flamma me cruciat & exurit. Sed cum Magister illam pœnam facilem iudicaret, dixit ei defunctus vt manum ostenderet, & facilitatem suæ pœnæ sentire posset. Cumque manum extendisset, ille guttam vnam sui sudoris demisit, quæ prædicti Magistri manum citius perforauit. Itaque cruciatum mirabilem sensit & ait, Talis totus est ignis. Ille ergo Magister ex illius pœnæ acerbitate perterritus seculum deliberauit deserere, & Religionem intrare, vnde mane scholasticis congregatis hos versus composuit.

Conuersio M. Silonis Philosophia Professoris.

Linquo Coax ranis, Cras coruis, vanaque vanis;
Ad Logicen pergo, qua mortis non timet ergo.

Et sic seculum deserens ad Religionem confugit: Aliqui dicunt ad Claram-Vallem se contulisse, alij ad Cistercium, nec male, nam Clare-Vallenses è Cistercio profecti. Eandem Historiam refert Vincent[illegible] Bellouacus scriptor Temporum istorum propinquus in Speculo Morali part. 1. dist. 26. *Dicitur quod cum quidam Scholaris videretur Parisius mori valde pœnitens & compunctus, apparuit post mortem Magistro suo habens Cappam de schedulis conscriptam diuersis sophismatibus. Et cum quæreret Magister qualiter esset ei? respondit, quod Cappa ista plus ponderaret eum, quàm aliqua Turris de mundo, & quod intus incomparabiliter vreretur. Et cum alius diceret quomodo hoc esset, cùm ita mori compunctus visus esset, ait, quod illa lachrymæ potius ex timore mortis & gehennæ processerunt, quàm ex amore Dei, vel ex amissione eius. Et cum diceret Magister, quod non videretur ita torqueri, extendit illi manus suas, & vnam guttam sudoris sui extendit* super manum eius, quæ statim perforata est, & ipse euanuit. Tunc ipse dicens:

Linquo Coax Ranis, Cras Coruis &c.

Eodem anno iacta sunt semina funestissimi belli contra Henricum II. Angliæ Regem, Deo ita permittente, vt cædem B. Thomæ & persecutionis longæ mala grauissima expiaret. Cum enim ille in Hibernia moraretur, vt gentem illam nondû subactâ subigeret, nonnulli rerum nouarum cupidi, & inter eos præcipui duo, *Hugo de Sainte-More* & *Radulfus de Faye* auunculus Alienoris Reginæ, Henrici III. Regis noui animum occuparunt, aientes indignum esse, vt ille qui Regis nomen haberet, nulla Regni parte gauderet, & veluti priuatus viueret, Patre interim tam multas gentes imperio premente. Itaque suaserunt vt à Patre sibi vel Angliam re

gendam, vel saltem Normaniam postularet. Latuit sub cineribus hæc ignis scintilla vsque ad annum sequentem, quo in magnum incendium erupit; vt infra docebitur

De Electione M. Ioan. Saresberiensis in Episcopum Carnotensem.

Hoc anno M. Ioannes Saresberiensis Thomæ exulis Comes assiduus procurante Willielmo Archiepiscopo Senonensi ad Carnotensem Episcopatum promouetur; quem ille satis diu, ita permittente Alexandru cum Archiepiscopatu retinuerat: sic enim hac de re Robertus de Monte in supplemento Sigeberti ad an. 1168. *Archiepiscopo Senonensi in fata concedente Willielmus electus Carnotensis ei successit, concesso tamen ei Episcopatu Carnotensi per biennium à Papa Alexandro.* Extat ad M. Ioannem electum Capituli Carnotensis Epistola apud Radulfum de Diceto scriptorem coæuum in Historia Henrici II. Anglorum Regis, quæ talis est de eius electione.

Venerabili Domino suo & Patri Ioanni D. G. Camotensi electo Pastoralis curæ sollicitudinem gerere ad salutem. Quod natum est ex spiritu, spiritus est. Hinc est quod magnificat anima nostra Dominum, & in Deo spiritus noster exultauit, quia vos nobis in pastorem electum non reuelauit caro & sanguis: sed pater noster qui in cœlis est visitans nos oriens ex alto. Sanè tam diffusa hominum vota, tot varias mentium voluntates adunare non potuit nisi spiritus vnitatis, adeo vt indubitanter sit euidens, eum quem spiritus reuelauit, cœlitus destinatum. Curiæ cœlesti gaudium intulisse credimus, quod B. Virginis Ecclesia per spiritum S. concipiens delectum Deo & hominibus pastorem germinauit.

Acclamantibus itaque omnium votis deliberatum sibi postular, & ad dilectum & ad electum sibi incunctanter aspirat Carnotensis Ecclesia, sponsique desiderio iam languescens, *Osculetur me*, inquit, *osculo oris sui*, vrgeat amor Christi eum, qui Regis filiæ desideratur amplexibus, & stimulis salutaribus compungatur, qui ad dei filios propagandos Christi gener eligitur, erubescat Regnum cælorum solus ingredi, cui Diuini germinis pompa gloriosa promittitur, & qui coronam auream creditur meruisse, gloriosi labore officij mereatur aureolam. Mittimus ergo ad vos ex Capitulo nostro personas spectabiles, Decanum videlicet, Cantorem & Cancellarium, qui Vniuersitatis nostræ mentem vobis offerant, & personam vestram postulantes vestri aduentus desiderium viuâ vobis voce denuncient.

Geruasius in Chronico ait ad an. 1172. die festo S. Magdalenæ venisse Cantuariensem Decanum, Cantorem & plures Clericos Ecclesiæ Carnotensis, eosque ob honorem & amorem S. Thomæ Martyris & Cantuariensis Ecclesiæ excellentiam exegisse in Capitulo Ioannem de Saresberia ad regimen Carnotensis Ecclesiæ. *Erat enim*, inquit, *hic Io[illegible]s iuuentute sua Cantor, Ecclesiæ Clericus, primò Theobaldo Archiepiscopo, postea S. Thomæ etiam in exilio fideliter adhærens. Pronunciatâ itaque electione coram Conuentu Cantuariensis Ecclesiæ & lectis Epistolis de consensu Capituli Carnotensis deduxerunt electum ad altare Canonicis vocibus Deum collaudantes.*

Eiusdem viri electionem Ludouicus Rex datis ad eum litteris comprobauit ob singularem ipsius cum D. Thoma olim Cantuariensi Archiepiscopo familiaritatem insignemque doctrinam.

Ludouicus D. G. Francorum rex amico suo charissimo M. Ioanni de Saresberia Carnotensi electo salutem cum sincera dilectione. Quod Capitulum Carnotense de Consilio D. Senonensis Archiepiscopi Apostolicæ sedis Legati, vel Diuino potius, vt credimus instinctu vos in pastorem & Dominum pari voto & assensu solenniter & canonicè elegerunt, gratum ducimus & acceptum B. Thomæ Martyris consideratione, cuius familiaritatem meritis vestris meruistis adipisci, tum morum scientiæ vestræ contemplatione. Eapropter discretionem vestram monemus & precamur attentius, quatinus electioni de vobis factæ benignum præbentes assensum, tam solenni & tam laudabili tantæ Ecclesiæ vocationi præsentiæ vestræ exhibitione satisfacere maturetis, ne nostrum & Archiepiscopi Senonensis, qui ad hoc fideliter & efficaciter consummandum laborauit, diutius suspendatur desiderium, & spes Ecclesiæ Carnotensis morâ prolixiori torqueantur. Valete.

Legitur hæc Epistola apud eundem Radulfum de Diceto, qui ibidem ait, Ioannem

nem ab Anglorum subiectione tum liberum & absolutum declaratum receptumque à Carnotensibus cum hymnis & canticis & lætitia magna, eumque Senonis à Mauricio Ep. Paris. fuisse consecratum 6. id. Aug. & Carnoti solenniter inthronizatum in Assumptione B. Virginis.

Hanc electionem congratulatur Petrus Cellensis Vvillielmo Senonensi, cuius operâ facta fuerat, sicque ea de re loquitur Ep. 8 lib. 7. *In insigni electione Carnotensi de M. Ioanne stellam matutinam produxit Deus de Thesauris suis.* Affuit affuit huic prædestinationis Dei partui vigilans sagacitas Domini mei & manum obstetricantem supposuit, ne abortum pateretur incommutabilis Dei prælectio. Deus tibi laus, tibi gratiarum actio, Archiepiscope, tibi merces, tibi æterna remuneratio. *Hoc opus de raritate admirabile, de singularitate incomparabile, de puritate commendabile, de bonitate speciali omnibus imitabile. Quando & vbi simile factum est in Regno Franciæ, vt remotis omnibus Simoniæ speciebus, nullis munerum suffragiis incumbentibus, nullis Clientum vellicationibus, pruritum aurium excitantibus solus Dei honor & populi salus in Episcopali electione quæreretur?* Certè hoc in rationali & superhumerali tuo, Pater amantissime, stylo ferreo, vngue adamantino scribetur, quod in vicariis Petri eligendis nulla te mouet humana gratia, nullus carnalis affectus, nulla pecuniæ auaritia. Trecensem Episcopum, virum qui Ministerium suum honorificauit, elegisti & consecrasti (Mathæum nomine) *Meldensi Ecclesiæ tres viros honorificentissimos Domnum scilicet Cardinalem* (tit. S. Grisogoni) *M. Petrum & Simonem Archidiaconum vicissim* assignasti: sed nunc superlatiuè hominem de alia gente amore Dei tantummodo ductus in Ecclesia Carnotensi substituisti. Vbicunque hoc Euangelium prædicabitur, dicetur quod sis amicus sponsi, cum tam verax sis & fidelis non iam in quærenda vxore Isaac, sed in inueniendo Ioseph virum Mariæ. Verè Maria veneratur in Carnotensi Ecclesia. Vere vir iste Ioannes pretioso sanguine B. Thomæ Pontificis & Martyris intinctus Lege Diuina ad plenum instructus, bonis moribus & piis actibus ornatus Apostolico ad Timotheum Catalogo virtutum bene depictus ad Dei honorem & ad vestram perpetuam laudem columna facta est in Ecclesia Dei. *Reuiruit in nobis antiquus Apostolicæ ordinationis ramusculus, cum pro Patribus filij vngebantur, imo pro panibus omni sabbato calidi cum thure substituebantur panes.*

Petrus iste Abbas S. Petri Cellensis apud Trecas, deinde S. Remigij Remensis Ioannem olim fouerat & propriis sumptibus sustentarat: vnde in Ep. 6. ad Archiepiscopum Lundensem, eum vocat Clericum suum. *M. Ioannes Saresberiensis quondam Clericus noster factus est Episcopus Carnotensis.* Et lib. 7. Ep. 20. & 21. ad Cantuariensem præsulem. *Sanctissimæ memoriæ Prædecessor vester Archiepiscopus Theobaldus de gremio & sinu nostro M. Ioannem Carnotensem Episcopum inopem & pauperem suscepit; sed Deo iuuante vsque ad nomen magnorum, qui sunt in terra, fomentis suis prouexit.*

Ipse quoque Ioannes tanti beneficii memorem se præstat & gratum Ep. 85. imprimis vero quod cum Thoma exul factus ab eo benignè fuisset exceptus & sustentatus. *Non est nouum*, quod mihi vestra benignitas alimentorum subsidia procurauit, quæ sic meam in terra aliena paupertatem excepit, vt nec patris munus, nec maternus mihi deesse videretur affectus. Magnū quidē erat sic exuli prouidere, vt apud exteras Nationes ciuium commoditatibus fruerer, sed multo maius est quod mihi diligentia vestra prospexit, ne à Natalis soli dulcedine, qua totius humani generis vniuersitas capitur, perpetuo exularem. Vestrum namque munus est quod reuersus sum in terram Natiuitatis meæ. *Vestrum munus est, quod principum virorum assecutus sum notitiam, familiaritatē gratiamque multorum. Vestrum munus est, quod florere in patria videar & authore Domino multis præferri conciuibus & coætaneis meis.* Sed quid est, quod liberalitatis & munificentiæ vestræ titulos membratim exequor, cum illorum numerus & immensitas sic totum animum impleant, vt effluant, & totius mentis capacitatem exuperent? à Domino quidem, vt & illa sola, quæ non sufficio recordari, debeam meruisse quidquid sum & possum. Obligatus itaque sum, vt nulla gratiarum actione valeam liberari, cum merita vestra omnes conatus meos absorbeant, præsertim cum deuotio vestra me sibi continuis obliget beneficiis.

Petrus quoque Bleſenſis eidem M. Ioanni congratulatur talem promotionem, ſimulque gratias agit quod M. Petrum Bleſenſem cognominē ſuum promouiſſet, & vitā D. Thomæ Martyris elegāti ſtylu deſcripſiſſet. Sic ergo ille Ep. 114. *Dilectiſſimo Domino ſuo & Patri Ioanni D. G. Carnotenſi Epiſcopo* Petrus Bleſenſis Archidiaconus Bathonienſis ſalutem, & ſi quid eſt melius ſalute. Benedictus Dominus qui erexit vos in titulum & gloriam ſuæ laudis plantans vos quaſi oliuam fructiferam in Domo Domini ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius, ad redimendum iuxta verbum Prophetæ diſperſos in gentibus & reducendum filios de longinquo. Clerus Bleſenſis cœleſtis arbitrij diſpenſatione proſcriptus vagus erat & profugus ſuper terram, donec eis datus eſt Epiſcopus animarum ſuarum, qui poſſet compati patientibus & ex longa experientia exulandi ſciret quàm humanum ſit exulibus miſereri. Vocatus ergo à Domino tanquam Aaron non acquieuiſtis ſtatim Carni & Sanguini, non Epiſcopalis munificentiæ gratiam à parentibus inchoaſtis, non ædificaſtis Sion in ſanguinibus; *ſed primitias beneficiorum veſtrorum conſecraſtis in eo quem me alterum ſentio, qui me totum gerit animo, vultu, nomine, cognomine & ſtatura. Ille iuxta ſuorum exigentiam meritorum, ſi ad vitam, ſi ad mores, ſi ad litteraturam reſpicias, dignus eſt vt ei plenioris gratiæ oleum infundatur.* Manus veſtræ myrrham primam diſtillauerunt, ſpero futurum iri, quod balſamum vberioris gratiæ reſudabunt. Recolo autem quid de promotione Noſtratum auribus meis inſtillauerit os illud ſecretius veritati & Euangelio conſecratum. Secretum meum mihi. Secretum meum mihi. Dabitis voci veſtræ vocem virtutis: nec inuenierut apud vos *Eſt* & *Non*, ſed in campis Geth & compitis Aſcalonis nominis veſtri gloria prædicabitur, vbi nuper ignominia exilij veſtri & infamiæ publicæ palpebris verſabatur. Benevalete. *Illud autem noueritis, quod de mandato D. Archiep.* (Vuill. Senon.) *ſcribere triumphum B. Thomæ Martyris attentaſſem, niſi mihi aliud ſcriptum fortuitus obtuliſſet euentus, in quo elegantia ſtyli M. Ioannis Saresberienſis exprimebat & linguam. Admirans ergo gratiam qua diffuſa eſt in labiis veſtris, ſubſtiti; ne laudes quas lingua erudita dictauerat, indoctis humanæ ſapientiæ verbis & ſtylo degeneri deturparem & iniurius fierem Martyri, qui per inſufficientiam rudis ingenij tanta magnificentiæ praconia decurtaſſem. Vale.*

Hæc dilectiſſimi Præceptoris promotio ad Epiſcopatum, hæc amici & cognominis ſui Petri Bleſenſis ad Canonicatum prouectio inſtimulauit animum Archidiaconi Bathonienſis: itaque nihil non egit, vt præpoſituram in Eccleſia Carnotenſi obtineret, aut Præbendam, quam tamē haud ſcio an viuo Ioanne obtinuerit, quem ſuâ apud Regem & magnates ambitioſâ petitione offendiſſe videtur: vnde ſe apud eum excuſat Ep. 130. *Audiui & turbatus ſum vehementer, quia quidam detractores Deo odibiles*, ſicut dicit Apoſtolus, veſtræ gratiæ ſerenitatem mihi obnubilare conati ſunt, ex bonitate veſtra ſumentes occaſionem malitiæ, vt quia vos altiſſimi miſericordia votis meis quandoque facilem & benignum exhibuit, ſimili, imo longè diſſimili facilitate vos contra me poſſint ad odium inclinare. Auſus eſt ſuſurro & bilinguis veſtræ diſcretioni conſulere me ad obtinendam Carnotenſis Eccleſiæ præpoſiturum ſubſidia Regum & Comitum contra vos implorasse. Sed de iuſtitia mea & conſcientiæ veſtræ puritate ſecurus emendicata hominum ſuffragia non requiro. Placet mihi, ſi tamen beneplacitum eſt in oculis veſtris, vt cauſa mea in aleam controuerſiæ & euentū iudicij deducatur. Quod ſi miſericordiam & non iudicium erga me cogitatis, ſcripto veſtro quod de præpoſitura mihi feciſtis, authentico, Abbatibus etiam qui adfuerunt & veſtræ conſcientiæ committo.

Quanto autem deſiderio Præbendæ Carnotenſis teneretur Petrus, declarat Ep. 128. ad Vuillielmum Arch. Senon. *Me*, inquit, *ad obſequium ſuum plerique magnates promiſſionibus ſuis & donis alliciunt, ſed veſtra promiſſio & natiui dulcedo aeris me fortius trahunt, & maximè prabendæ Carnotenſis deſiderium, in quo mihi ſpem dediſtis, & ideo vberes & certos reditus veſtra nudæ pollicitationi poſthabui.* Et Ep. 130. ad Ioannem Ep. Carnot. *In proximo Deo dante me totum B. Virginis obſequiis deputabo & veſtris, futurus vitula Ephraim, docta diligere trituram ad theſauros veſtræ conſcientiæ curram, pro quibus omnes ſeculi theſauros commutarem.*

Cum ergo reuiſendæ Patriæ tanto deſiderio teneretur, incredibili dolore affectus eſt, cum Præpoſiturâ Carnotenſi, lite priuatus eſt. Inuidi enim quidam illi

litem mouentes adeo inualuerant, vt nunquam potuerit assequi quod tantopere cupiebat. Itaque sortem suam cum gemitu & suspiriis deplorat apud Decanum Carnotensem & Archidiaconum Blesensem Epistol. 49. *Patior, patior vehementer & non est qui compatiatur, qui misereatur afflicto.* Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici, quoniam manus Domini tetigit me. Diu laboraui in gemitu meo, sed nunc materiam gemitus deduco publicam, ideo & verba mea dolore sunt plena. Exitus aquarum deducunt oculi mei, & torrentes effluunt lachrymarum... Domini nostri Carnotenses quorum frater & Canonicus eram, quos ex toto interiore homine diligebam, verbum iniquum constituerunt aduersum me. Posuerunt mihi mala pro bonis & odium pro dilectione mea. In causa siquidem quam habebam aduersus R. Saresberiensem super Præpositura Carnotensi quam adhuc mihi vendico tanquam meam, iudicibus nostris infames litteras porrexerunt, meique Patris vitam nequissimè deprauantes sic nomen meum denigrare conati sunt. Contra mortuum & aduersus innocentem insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Deum testor & innocentiam Christi, Patrem meum vixisse innocenter & sanctè: fuit enim homo simplex & rectus ac timens Deum sine querela & dolo, & mansuetus & mitis & humilis. Quod quidem non adeo confidenter assererem, nisi quia idipsum vos & tota Prouincia cognouistis. Indubitanter scitis quod si Pater meus fuisset litteris imbutus, prudentia & sancta eius conuersatio copiosissimè suffecisset ad regimen eminentissimæ dignitatis. Confidenter extollo & prædico Patrem meum, cuius me malo filium esse quàm illius nobilis proditoris, à quo noster æmulus, sicut scitis, iactitat se fuisse progenitum.... In domo Dei, in Ecclesia B. Virginis Carnotensis cuius Canonicus eram, amicus illius esse credebar, cuius erant cogitationes in malum, qui sub lingua blandiente venenum aspidum nutriebat. Proposueram certè in Ecclesia & obsequio B. Virginis & morari & mori. Desiderium mihi erat Ecclesiæ necessitates in me suscipere, meisque pro ea militare stipendiis, viuere omnibus, labore & incommoditate proprij corporis commoditates omnium procurare. Nunquid redditur pro bono malum? quia foderunt mihi amici mei foueam in præcipitium atque in necessitate mea proximi mei aduersum me steterunt.

Porro ille quem hîc Competitorem habet, videtur esse Robertus Saresberiensis nepos Episcopi, quem olim Patruo commendauerat, pluribus rationibus ostendens Ep. 70. nepotes pauperes & honestos esse potius ad Beneficia Ecclesiastica promouendos, quàm extraneos. Et Ep. 170. quam supra retulimus, excusat se apud Ioannem Epis. quod videretur prędicto Roberto nepoti inuidere, quasi pręsentiens futurum vt illum se spreto promoueri curaret. Fuerat autem Robertus ille dissolutus, quem ipse quoque Blesensis è vitiis retrahere conatus fuerat.

Anno 1173. B. Thomæ Cantuariensis Martyris Festum ab Alexandro III. institutum est, eâ diè à Fidelibus celebrandum, quâ gladijs impiorum occubuit, nim. 3. kal. Ian. Auditis enim miraculis quæ ad eius tumulum Dei operâ patrabantur, Pontifex ad suffraganeos Ecclesiæ Cantuar. & ad omnes Christi Fideles hasce litteras dedit. 1173.

Alexander Episcopus.... Redolet Anglia fragantia & virtute signorum, quæ per merita illius Sancti & venerandi viri Thomæ quondam Cantuariensis Archiepiscopi Omnipotens Deus operatur, & vniuersa vbique lætatur Fidelium Christiana Religio; pro eo quod ille qui est mirabilis & gloriosus in sanctis, sanctum suum post mortem clarificauit, cuius vita laudabilis multâ fulsit gloriâ meritorum, & tandem martyrio consummata est certaminis gloriosi. Quamuis autem de sanctitate ipsius dubitare non possit, qui eius laudabilem conuersationem attendit & gloriosam considerat passionem, voluit tamen Redemptor atque Saluator noster eius sanctitatis insignia magnificis radiare miraculis, quæ iugiter per sancti illius viri merita fieri vniuersitas narrat fidelium, & super his non sine magno gaudio per dilectos fratres nostros Albertum tituli S. Laurentij in Lucina & Theodinum tituli S. Vitalis presbyteros Cardinales atque Apostolicę sedis Legatos, qui eadem miracula tantò perspicacius didicerunt, quantò amplius sunt loco vicini, præcipuè certiores effecti, & plurium aliarum personarum testimonio fidem sicut debuimus exhibentes, prædictum Archiepiscopum solemniter in Ecclesia magna ibidem Cleri- *Festum S. Thomæ Martyris institutum.*

corum & Laicorum Collegio præsente in capite ieiunij deliberato fratrum nostrorum Consilio, *Canonizauimus ipsumque decreuimus Sanctorum Catalogo adscribendum. Vniuersitatem itaque vestram monemus, & authoritate qua fungimur, districtè præcipimus, vt Natalem Thomæ Martyris gloriosi Cantuariensis olim Archiepiscopi, diem videlicet passionis eius solemniter sub annis singulis celebretis, & apud eum votiuis orationibus satagatis peccatorum veniam promereri, vt qui pro Christo in vita exilium, & in morte virtutis constantiâ martyrium pertulit passionis, fidelium iugi supplicatione interpellatus apud Deum pro nobis intercedat. Datum Signiæ 4. id. Martij.*

Et quoniam, inquit Mathæus, suffraganei eius debitam patri reuerentiam, aut exulanti, aut ab exilio reuertenti, vel etiam reuerso non exhibuerant, sed potius fuerant eum persecuti, vt suum publicè omnibus confiterentur errorem & iniquitatem, ex ore vnius Episcopi, omnium Episcoporum est expressa confessio dicentis. ADESTO SVPPLICATIONIBVS NOSTRIS, VT QVI EX INIQVITATE NOSTRA REOS NOS ESSE COGNOSCIMVS, B. THOMÆ MARTYRIS TVI ATQVE PONTIFICIS INTERCESSIONE LIBEREMVR.

Eodem anno in Archiepiscopum Cantuariensem electus est primum Regerus Abbas Beccensis; sed quia se tantâ dignitate indignum tantoque oneri imparem existimauit, ei substitutus est Richardus natione Normanus, Academiæ quoque Parisiensis alumnus: qui artium liberalium Scholas egressus Ecclesiæ Cantuariensi se addixerat & processu temporis Theobaldi Archiepiscopi Capellanus fuerat, eique cum Thoma sedulò ministrarat, postremò tandem Douetensis Prior factus fuerat: electus verò libere à clero Anglicano ab Henrico Rege nouo prohibitus est adire sedem Cantuar. Itaque præmissis Romam Nuntijs suis paulo post ipse profectus est, & in eius gratiam de tota ipsius electione scripsit ad Papam Arnulphus Lexouiensis Epistolam quæ legitur in 2. tomo Spicileg. Dachet. quæque talis est.

„ Quæ detrimenta, quos labores, quas iniurias Ecclesia Cantuariensis hac tempestate pertulerit, vestra compassio non ignorat. Verùm afflictam diutiùs, & miserabili mœrore confectam & miserator & misericors Dominus oculo misericordiæ respexit ad præsens; ipsamque cœpit ad statum pristinæ dignitatis & excellentiæ per gloriosa Beati Thomæ noui Martyris magnalia reuocare, quibus eam frequentiùs magnificentia diuinæ majestatis illustrat. Certum est autem ibi nouiter quoddam inter cætera contigisse miraculum, quod nulla spes anteà, nulla fiducia præsumebat: scilicet quòd ibi persona ad regimen Ecclesiæ sine designatione laicæ potestatis electa est, cùm ibi nullus anteà promoueri poruerit, nisi de quo priùs potentia secularis edixit. Siquidem cùm opus illud ad veterem abusum reuocari multis fuisset artibus attentatum, per merita prædicti Martyris omnis semper machinatio elusa est; quia ea, quam ipse ibi proprio redemerat sanguine libertatem, personæ committi non pertulit, cuius non electio libera, & canonicus probaretur ingressus. Si enim tam recenter conualere veteris ritum violentiæ contigisset, inanis fortassè à pluribus pretiosi sanguinis reputaretur effusio, & in defectum decertata tot laboribus victoria concidisse. Cæterùm nunc tota prouincia in specie optatæ tanto tempore libertatis aspirat, & confirmatum Christi sanguine testamentum nouo gaudet iterum sanguine consignati.

„ Omnium igitur adtriumphum nouiter euictæ libertatis concurrente licentia, exorato spiritu, & eos in vnum suauiter dirigente consensum, electus est vir cuius religio, cuius magnificentia tanto operi idonea crederetur, quòd non externis indicijs, sed inter domestica claustra per longum tempus ipsis rerum constiterat argumentis. Nulla inuidia, nulla ambitio, nulla denique vis obuiare præsumpsit: quoniam Sanctus ille successoris sui consecrare videbatur initia, & altari, cuius ipse sacerdos extiterat, gratum sibi substituere sacerdotem: felicitati temporum vestrorum hæc licentia seruabatur, ut hoc ad vestrorum accederet gloriam titulorum; scilicet quod vbique virtus vestra suam restituerit Ecclesiæ libertatem. Benedictus autem Deus qui ad consensum hunc deuoti filii vestri senioris Regis animum inclinauit, fatûmque hoc debito fauore prosequitur, quod aliquando consueuerat designatione necessariâ præuenire.

„ Verùm filius, quem ad succedendum sibi in Regno fecit præmatura patris af-

fectio conſecrati, tanto bone cœpit obſiſtere, eorum ſcilicet impellente conſilio qui eum de ſinu patris abſtrahere potuerunt, & ſimplicitatem adoleſcentiæ eius in proprium magis quàm in patris conuertere detrimentum. Studium igitur eorum eſt ipſum patri ſemper opponere, vt ex omnibus cauſis inter eos quæ ipſi ſeminauerunt odia conualeſcant, ne aliquando conuerſus ad cor debitum gratiæ naturalis agnoſcere, & ad paternos incipiat redire complexus. Super quo prudentiam veſtram neceſſe eſt ſollicitè prouidere, ne violentia neceſſariæ deſignationis quæ in patre per gratiam Dei & gloriam veſtram penitus expirauit, intuitu manſuetudinis, vel diſſimulationis veſtræ reſurgat in filio, ne tam ſublata quam tranſlata videatur in alium, tantoque vehementior paret inſiſtere, quantò paternam abrenuntiationem propoſito ſuo conſiderat obuiare. Perſonam itaque in qua deſideratæ diu libertatis cœperunt initia conſecrari, benignè ſuſcipite, ipſique ad executionem tanti operis neceſſariam de magnificentia virtutis Apoſtolicæ conferte fiduciam, vt primitiæ veſtræ veſtris ſemper auſpicijs conualeſcant, & læto conſummentur effectu. Ad vos omnium fidelium oculi, ad vos omnium Eccleſiarum vota ſuſpirant, vt ex hoc qui libertatem habent, retinendi fiduciam, & qui non habent, ſpem concipiant obtinendi. Ad hæc, hoc opus, hoc ſtudium, hæc Martyris illius iugis fuit intentio, Eccleſiæ cui præerat redimere libertatem. Hic laboris fructus, hæc merces ſanguinis, hoc præmium paſſionis. Quia verò ille hunc velut hæredem & ſucceſſorem conſeruandæ libertatis elegit, glorioſum vobis eſt cooperari Martyri, & ipſius initijs veſtrum addere complementum, vt operationi eius operatio veſtra velut eodem ſpiritu vegetata concurrat. Ipſum ergo ad opus ad quod tam ſanctè, tam celebriter aſſumptus eſt, cum feſtinatione remittite, ne de abſentia eius occaſionem malitia contrahat, & rediuiua potentiæ ſæcularis incipiant germina pullulare, ſed per iſtum Beatitudo veſtra renaſcentes paruulos teneat, & allidat ad petram: ſublatoque priſtinæ ſeruitutis elogio Eccleſia Dei lætabundè procedat, meritiſque illius, & veſtris, de antiqua ſemper iniquitate triumphans hoſtibus ſuis incipiat apparere terribilis vt caſtrorum acies ordinata. Porrò intelligat ſapientia veſtra, non ſolùm Prouinciæ illius & Regni, ſed aliorum etiam Regnorum deſideria ſupplicare ad quæcunque Sancti illius tam relatione quàm præſenti inſpectione magnalia peruenerunt.

Porro Richardus annum Romæ moratus poſt varias cum Legatis Henrici Iunioris concertationes tandem acceptâ Pontificiâ benedictione conſecratus rediit in Angliam. Ei inter cæteros ex Academicis Pariſienſibus ſe addixerunt M. Gerardus Puella & M. Petrus Bleſenſis, vt ex ſequentibus patebit.

Bellum Anglicanum Ciuile.

Quoniam autem in Hiſtoriam rerum Anglicarum recidimus, hoc anno tandem erupit incendium, ea quâ diximus ex cauſâ ortum: quod Angliam cæteraſque Henrici ditiones certiſſimâ clade obruiſſet, niſi pax poſt paulum coaluiſſet. Ex vna enim parte coniurauerant aduerſus Henricum Patrem Henricus filius & fratres Richardus & Ioannes cum Aleonora matre; Ludouicus quoque Francorum Rex ad eaſdem partes acceſſit, & plurimi Optimates, Duces & Principes. Henrici Patris partes quoque multi clari Duces ſequebantur, ſed præſertim cauſa melior. Nec dubitatum, quin hoc ei malum ob necem B. Thomæ accidiſſet. Huic ce autem componendo diſſidio allaborarunt inter cæteros Rothrodus Archiepiſcopus Rotomagenſis, & Richardus Cantuarienſis viri magnæ famæ & authoritatis. Sic ergo Rothrodus Henricum filium ab incepto reuocare conatur apud Bleſenſem Ep. 37.

Quoniam ex officio nobis iniunctæ adminiſtrationis incumbit animarum curam agere, quarum exactiſſimam rationem diſtrictus Iudex in examine terribili poſtulabit à nobis, excellentiæ tuæ quæſumus non ſit oneri, ſi te deprecamur vt Dominum, hortamur vt Regem, monemus vt filium: nec enim alligatum, eſt in ore noſtro verbum Domini, ſed in ſpiritu libertatis loquimur, quod ſalutem animabus, quod quietem populis, quod Eccleſiæ libertatem, quod honorem Deo & patriæ liberationem conferat, atque de erroris inuio ad viam virtutis & Iuſtitiæ te reducas. Non attendis, fili clariſſime, quia inceperis, nec incepti operis metiris exitum, votis odientium te feſtinas ſatisfacere & in proprium caput prouoceas inimicum. Non barbaras impugnas Nationes, ſed familiares & dome-

» ſticos; non extraneas regiones, non hoſtiles munitiones inuadis, ſed tuas: ſub-
» iectum tibi affligis populum, non rebellem, non hoſtem, ſed pattem, imò non
» pattem perſequeris ſed te ipſum. Patet ſiquidem tuus poſthabitâ corporis &
» animæ ſuæ curâ ſe omni labori & diſcrimini exponebat, vt tuum faceret,
» quod nunc vis facere tuum: & vt verius loquar, quod intendis facere, nè
» ſit tuum. Magis non tuum facies pugnando, quod paterna tibi ceſſio, quod gene-
» rale votum populi, quod Iuramenta Principum, quod hereditaria ſucceſſio de-
» ferebat. Quod Rex & Princeps pacificè poſſidebas, hoc tyrannus & inuaſor ſpo-
» liatione Eccleſiarum, oppreſſione pauperum, incendiis & homicidiis & ad vlti-
» mum parricidio nunc vſurpas. Parricidæ ſiquidem cenſentur, qui in parentes ar-
» mati inſurgunt, quos & leges ſeculi damnant & Canones à beneficio ſucceſſio-
» nis excludunt. Ius tuum in iniuriam conuertiſti, dum quod æquitas offerebat,
» per iniquitatem extorquere intendis: quod ſanè puerile dicerem, niſi quia hoc
» malitiam prouectæ ætatis excedit. Si cum Patre venias ad conflictum, dubium
» eſt, vtrum tibi expediat aut vinci aut vincere..... Francorum igitur Gentibus ſuc-
» ceſſit ad votum. Normaniam enim eorum imminentem ceruicibus, quam ſem-
» per munitam & inexpugnabilem inuenerant, nunc ex omni parte te mediante
» demuniunt, vt nec de cætero caput contra eos erigere, nec incurſus hoſtiles va-
» leant ſuſtinere. *O leuitas adoleſcentiæ deploranda!* nec mirum. *Si enim tibi Deus cur-*
» *ſum vitæ longioris indulſerit, flebis ætate prouectior quod amittis impubes;* nec erit tunc
» locus pœnitendi, cum res in eam deſolationem venerit, vt reformari non poſſit.
» Tibi, dilectiſſime fili, licet amarè, tamen ex amore ſic loquor. Inconſultos enim
» animi tui motus æquanimiter tolerare non poſſum. Et vtinam mors quam me co-
» gis optare, præueniſſet hos dies, quibus te patris & patriæ perſecutorem conſpi-
» cio; quibus te amicum hoſtibus tuis & amicis hoſtem intueor: quibus in eo ſtatu
» te video, quaſi gladium tuo gutturi affixiſſes. *Ad hæc ſcias Andeliacum vnicum eſſe*
» *ſubſidium vitæ noſtræ. Ipſum tuæ committo cuſtodiæ. Si prædonibus & Incendiariis Ande-*
» *liacum expoſueris, mihi viuendi materiam adimes, qui das animum moriendi.*

Similiter ad Vvillielmum Senonenſem Archiepiſcopum magnæ apud Ludoui-
cum Regem authoritatis ſcribit, vt ipſum ab incendiis & deuaſtatione Rotho-
magi dimoueat, quod ea terra ſit ei ſubiecta, quod ipſe eius cuſtos eſſe debeat &
patronus. *Recordetur*, inquit, *Rex Francorum Rothomagenſem Eccleſiam ſuam eſſe, quæ*
pro illo aſſiduè tanquam pro Rege ſuo vnico ſpecialiter interpellat, ſuaſque facultates om-
ninò de eius iuriſdictione cognoſcit: Regiæ maieſtati non congruit depopulari quod ſuum
eſt, aut illas expugnare Eccleſias, quarum tutor eſt & Patronus. Andeliacum ergo &
alias poſſeſſiones ipſius & veſtræ protectioni committimus & tutelæ.

Ipſe quoque Henricus Rex Pater videns ſe vndequaque à filiis vrgeri & ab iis
qui eorum fautores erant, Rege Franciæ, Rege Scotiæ, Comitibus Pictauienſi &
Flandrenſi aliiſque plurimis Principibus, coactus eſt ad Alexandrum Pontificem
confugere, & auxilium Vaticanum contra filios implorare. Eius ad eum Epiſto-
lam ſcripſit Petrus Bleſenſis, tunc ipſius Secretarius, eſtque numero & ordine
136.

» *Sanctiſſimo* Domino ſuo Alexandro D. G. Catholicæ Eccleſiæ ſummo Ponti-
» fici Henricus Rex Angliæ, Dux Normaniæ & Aquitaniæ, Comes Andegauen-
» ſis & Cenomanenſis ſalutem & deuotæ ſubiectionis obſequium. *In magnorum*
» *diſcriminum anguſtiis, vbi domeſtica conſilia remedium non inueniunt, eorum ſuffragia*
» *implorantur, quorum prudentiam in altioribus negotiis experientia diuturnior approbauit.*
» *Longè latèque diuulgata eſt filiorum meorum malitia, quos ita in exitium Patris ſpiritus*
» *iniquitatis armauit, vt gloriam reputent & triumphum, patrem perſequi & filiales affe-*
» *ctus in omnibus diffiteri, præueniente meorum exigentiâ delictorum.* Vbi pleniorem
» voluptatem contulerat mihi Dominus, ibi grauius me flagellat: & quod ſine la-
» chrymis non dico, contra ſanguinem meum & viſcera mea cogor odium morta-
» le concipere, & extraneos mihi quærere ſucceſſores. Illud præterea ſub ſilentio
» præterire non poſſum, quod amici mei receſſerunt à me, & Domeſtici mei quę-
» runt animam meam. Sic enim familiarium meorum animos intoxicauit clande-
» ſtina coniuratio, vt obſeruantiæ proditoriæ conſpirationis vniuerſa poſt habeant.
» Malunt namque meis adhærere filiis contra me transfugæ & mendici, quàm reg-
» nare mecum & in ampliſſimis dignitatibus præfulgere. Quoniam ergo vos extu-

sit Deus in eminentiam Officij Pastoralis ad dandam scientiam salutis plebi eius licet absens corpore, præsens tamen animo me vestris aduoluo genibus consilium salutare deposcens. Vestræ Iurisdictionis est Regnum Angliæ, & quantum ad feudarorij Iuris obligationem vobis duntaxat obnoxius teneor & adstringor. Experiatur Anglia, quid possit Romanus Pontifex; & quia materialibus armis non vtitur, Patrimonium B. Petri spirituali gladio tueatur. Contumeliam filiorum poteram armis rebellibus propulsare, sed patrem non possum exuere. Nam & Ieremia testante *nudauerunt Lamiæ mammas suas, lactauerunt catulos suos.* Et licet errata eorum quasi mentis efferatæ me fecerint, retineo paternos affectus, & quandam violentiam diligendi eos mihi conditio naturalis importat. Vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Lactant filios meos Domestici hostes, & occasione malignandi habitâ non desistunt, quousque redigatur virtus eorum in puluerem, & conuerso capite in caudam, serui eorum dominentur eis iuxta verbum illud Salomonis, *Seruus astutus filio dominabitur imprudenti.* Excitet ergo prudentiam vestram spiritus consilij, vt conuertatis corda filiorum ad Patrem. Cor enim patris pro beneplacito vestro conuertetur ad filios, & in fide illius per quem Reges regnant, vestræ magnitudini promitto me dispositioni vestræ in omnibus pariturum. *Vos Ecclesiæ suæ, Pater sancte, diu Christus seruet incolumem.*

Alexander Pontifex his acceptis litteris mandat Richardo Cantuariensi Archiepiscopo, vt Henricum filium & fratres, aliosque Regis Henrici senioris impugnatores anathemare percellat; quod ille priusquam facit, Henricum filium admonet, quid ferant litteræ Pontificiæ, seque coactum iri parere mandatis, nisi resipiscat, & Patri reconciliari curet. Extat Epistola apud Blesensem ordine 47. cuius hoc est exordium. *Si quid durum tibi locuturi sumus,* Illustrissime Princeps, *sustine patienter.* In fine verò. *Quod si nostro & suffraganeorum nostrorum consilio, qui super hoc generaliter tibi scribunt, acquiescere & consentire detrectes, scias nos recepisse à summo Pontifice in mandatis vt te & omnes qui pacem Domini tui turbant, sublato appellationis remedio excommunicationis vinculo innodemus. Nosque mandatum nobis iniunctum licet inuiti & dolentes prompto effectu & debita reuerentia, nisi infra 15. dies resipueris, prosequemur.*

Comminationes istas spernit Henricus Iunior: itaque Richardus apud Cadomum eum anathematis fulmine ferit, simulque alios omnes subditos, qui in caput Patris & Regis sui coniurauerant: qua de re Blesensis certiorem facit Radulfum Andegauensem Episcop. Ep. 69. *Nouum siquidem à D. Papa noueritis emanasse mandatum, vt quicunque pacem D. Regis turbant, appellatione remotâ excommunicationis vinculo adstringantur. Hac authoritate fretus D. Cantuariensis omnes D. Regis impugnatores apud Cadomum nuper excommunicauit, nec Regi Iuniori, nec alij exceptionis gratiam fecit. Illud autem certissimè teneatis ipsum nunquam aliquem excommunicasse, qui aut non moreretur in proximo; aut cuius non operiret faciem subita & improuisa confusio. Exeratis itaque gladium Petri, vt ad debitæ fidelitatis obseruantiam compellantur inuiti, qui spontanea voluntate pro salute Principis se mori & carceri debuerant obiecisse.*

Armis spiritualibus adiutus Henricus resumit animos quos improuisa cõiuratio abstulerat, filiumq; instructissimo exercitu & validis copiis iam à pluribus diebus Vernolium obsidentem fugat: deinde accitis Brabantionibus, stipendiariis militibus Dolum oppidum in minore Britannia liberat, inclusos capit, inter cæteros Cestrensem Comitem, & Radulfum de Fulgeriis aliosque nobiles & optimates ferè centum. In Anglia quoque multa præclarè gerit & feliciter, donec tandem hostes suos secum pacem pacisci cogit.

Miserrima fuit clades ista & tanto miserior, quod pater eodem clauo retrudere cogeretur clauos filij, scilicet copiis Brabantionum, quas magno numero filius habebat in exercitu. Vnde sic ad eum Richardus Cantuariensis apud Blesensem Ep. 47. *Vnde hoc tibi, quod Barbantionum factus es ductor, Gentique excommunicatæ & perditissimæ adhæsisti, vt perderes deuotissimam tibi gentem? In quo te offendit? in quo gratiam tuam demeruit Pater tuus?*

Video Brabantiones seu Brabantes illos fuisse valde exosos omnibus bonis, veluti prædones & incendiarios. Vnde Iacobus de Vitriaco l. 7. Histor. Occident.

commemorans scommata, quibus se se vicissim perstringebant Scholastici diuersarum Prouinciarum, *Brabantes viros sanguinum*, inquit, *Incendiarios, Rutarios & Raptores appellabant.*

Hancce autem plusquam belluinam filiorum à Patre defectionem apud se recogitans Nicolaus Riebellensis hosce finxit de mundi contemptu versus.

Quam breuis & nulla est totius gloria mundi,
Mente tua recolas. Henricus purpura Regum,
Et Paris absque pari forma Flos vnicus orbis,
Militiaque decus, Rex inclytus, Hector in armis,
Duxque Britannorum Gaufridus, & ille Ioannes
Qui cumulauit opes, vbi sunt? mors sustulit illos
Floruit Henricus quasi Carolus: alter Vlysses
Sensu, Crœsus erat opibus, post pauper Amyclas.
Occasu metire diem, non solis ab ortu.
Felix auspiciis, fructu fœcunda propago
Prima fuit, sed post rosa marcuit in saliuncam.
Membra caput lacerant.... genitura parentem.

Floruit iste Poëta sub finem huius seculi & sub Honorio adhuc III. Pontifice. In his autem versibus per Paridem intelligit Henricum III. qui patri & Patriæ bellum intulit, & per R. Richardum fratrem, qui Anglicanum & ipse Regnum post Henricum tenuit.

Conquesti quoque sunt apud Pontificem Filij Regis, quod à patre detinerentur suæ coniuges; & hanc causam armorum prætexebat Ludouicus: itaque Pontifex æquitati & iustitiæ incumbens non fauori partium, mandauit Anglicanis Prælatis vt patrem Henricum admonerent, curarentque suis maritis coniuges restitui, si secus fieret, in iis Prouinciis in quibus detinerentur, iuberent ab omni officio diuino abstineri.

Eodem anno obiit insignis ille Theologorum Coryphæus M. Richardus à S. Victore Prior Domûs ordine quintus. Nam Gilduinus Primus Prior vulgò censetur, qui deinde Abbas factus. 2. Prior M. Thomas, qui pro Iustitia trucidatus est. 3. Odo assumptus ad Abbatiam S. Genouefæ an. 1148. & primus illius Abbas constitutus. 4. Nanterus, qui obiit pridie idus Ian. an. 1162. 5. M. Richardus vsque ad diem 10. Martij huius anni. A Gilduino primo Abbate vestem Canonicam accepit. M. Hugonis Discipulus fuit. Ad officium Suppriotis assumptus est an. 1159. Nantero tunc Priore & Achardo Abbate. Anno 1162. Nantero successit, in Prioratu. An. 1164. Alexandrum III. summum Pontificem excepit in Abbatia San-Victorina.

De M. Gualtero de S. Victore.

Richardo successit M. Gualterus à S. Victore insignis quoque Theologus, qui Petrum Abaëlardum, Petrum Lombardum, Petrum Pictauinum & Gilbertum Porretanum hæreseos insimulauit, quod Trinitatis cæteraque Diuina mysteria Aristotelicis regulis & præceptis enarrarent: contra quos 4. libros composuit, qui apud S. Victorem extant manuscripti in duobus exemplaribus: quorum vni hic titulus præfigitur CONTRA MANIFESTAS ET DAMNATAS ETIAM IN CONCILIIS HÆRESES, QVAS SOPHISTÆ ABAELARDVS, LOMBARDVS, PETRVS PICTAVINVS ET GILBERTVS PORRETANVS LIBRIS SENTENTIARVM SVARVM ACVVNT, LIMANT, ROBORANT.

Prologus sic incipit. *Quisquis hoc legerit, non dubitabit 4. labyrinthos Franciæ id. Abaelardum & Lombardum, Petrum Pictauinum & Gilbertum Porretanum vno spiritu Aristotelico afflatos, dum ineffabilia Trinitatis & Incarnationis scholasticâ leuitate tractarent, multas hæreses olim vomuisse, & adhuc errores pullulare.* Et lib. 4 *Dialectici, quorum Aristoteles Princeps est, solent argumentationum retia tendere & vagam Rhetorica libertatem & syllogismorum spineta concludere. Hi ergo in eo totos dies & noctes terunt, vt interrogent, vel respondeant, vel dent propositiones, vel accipiant, assumant, affirment atque concludant.* Et post pauca: Ex his nempe Dialecticorum Regulis, sunt sententiæ Abaëlardi, Porretæ &c. Et de Petro Pictauino sic habet. *Sicut enim rerum, ita propositionum infinita conuersio est; vnum idemque verum est & falsum, & neu-*

trum

trum adhibitis mille differentiis facillime negat & probat. Si eis credis utrum Deus, an non Deus, vtrum Christus homo, an non homo, aliquid an non aliquid, nihil, an non nihil, vtrum Christus, an non Christus sit, nescis, & sic de cæteris.

Porro Gualterus iste, & Ioachimus Abbas Florensis aliique nonnulli id effecerunt, vt Alexander quasdam propositiones Lombardi damnaret: quam in rem extat eius Epistola ad Willielmum Senonensem Archiepiscopum, cæterarum verò fieret indiculus, quas docere non liceret: eæque sunt quæ ad calcem Sententiarum designantur hoc modo, *Articuli in quibus Magister Sententiarum communiter non tenetur.*

Epistola Alexandri ad Vvillielmum Senonensem contra Petri Lombardi Doctrinam.

Ad hæc itaque tempora reuocanda est Epistola Alexandri Pontificis ad Vvillielmum Senonensem Archiepiscopum contra Petri Lombardi doctrinam: eo quod in quibusdam scriptis suis ab articulis fidei deuiasse videretur. Talis autem est apud Mathæum.

" Alexander Seruus Seruorum Dei... Vvillielmo Senonensi Archiepiscopo salutem & Ap. Ben. Cum in nostra olim esses præsentia constitutus, tibi viua voce iniunximus, vt suffraganeis tuis *Parisius* tibi ascitis ad abrogationem prauæ Doctrinæ *Petri quondam Parisiensis Episcopi*, quâ dicitur *quod Christus secundum quod est homo, non est aliquid*, omnino intenderes & efficacem operam adhiberes. Inde siquidem est quod fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus quod tibi, cum præsens esses, præcepimus, Suffraganeos tuos *Parisius* conuoces, & vnà cum illis & aliis viris Religiosis & prudentibus præscriptam Doctrinam studeas penitus abrogare, & à Magistris & Scholaribus ibidem in Theologia studentibus Christum sicut perfectum Deum, sic & perfectum hominem, ac verum hominem ex anima & corpore consistentem præcipias edoceri; Vniuersis firmiter & districtè iniungens, quod Doctrinam illam de cætero nequaquam docere præsumant, sed ipsam penitus detestentur. "

Quid statutum super ea re à Willielmo fuerit, non habemus: credibile tamen est nihil contra illam Lombardi Doctrinam decretum: nam eodem Mathæo teste ad an. 1179. stetit hæc altercatio indeterminata à diebus Alexandri Papæ vsque ad tempora Innocentij III. per annos multos, sedentibus successiuè in Cathedra Ro. Lucio, Gregorio, Clemente & Cœlestino pontificibus Romanis Quibus succedens Innocentius III. an. 1215. in Concilio Lateranensi libellum quem Abbas Ioachim aduersus Lombardum composuerat, damnauit.

Prædicti autem Lombardi Petrus Pictauinus Discipulus, vt fuerat ei addictissimus, ita Doctrinam quam ab eo hauserat, acerrimè defendebat sed quia multos habebat æmulos, sentiebatque se sine nobiliorum Patrocinio in Academiæ scholis subsistere non posse, Distinctiones seu libros quinque Sententiarum edidit & Guillielmo Archiepiscopo Senonensi tum litteratorum omnium Mecenati dedicauit. Epistolam eius dedicatoriam placet hîc inserere.

AD D. GVILLELMVM ARCHIEPISCOPVM SENONENSEM.

" In deserto manna colligentes alius integrum *Gomor*, alius plus, alius minus pro sua quisque auiditate colligebat. Nobiscum bene agitur, si post magnum laborem, de eo quod aliis residuum est, medietatem *Gomor* colligere datum fuerit. In eo quippe laboris nostri fiduciam ponimus, quod nec qui plus collegerat, habuit amplius, nec qui minus parauerat, reperit minus. Sic vtique nos si ad altiora verbi Dei penetranda mysteria, *Gomor* perficere nequiuimus, à Deo perficiendum exspectantes dimidium *Gomor* perficere dispersa & præ sui tenuitate manus colligentium subterfugientia, vel duas aut tres oliuas superstites post excussionem ad aceruum portamus. Disputabilia igitur sacræ scripturæ, vt rudimentis ad eam accedentium consulamus, in seriem redigentes, inordinata in ordinē redigimus, inueterata per modestam inquisitionem renouamus. solutiones vt de medio montium fluxerunt, adhibemus: vbi vero scriptura tacuerit, sumpto pleno pugillo de simila, quod reliquum est, de sacrificio filiis Aaron dimittimus. Quod si nec illi edisseruerint, donec sole incalescente manna liquefiat, quod de agno comedere non poterimus, igni cremandum relinquemus. Huius autem operis, tibi PATER INCLYTE VVILLIELME PRÆSVL SENONENSIS, limam reseruauimus, cui & scientia ad discernendum, & facundia ad erudiendum, & mores exuberant ad exemplum Tuæ igitur bonitatis erit, si- "

„ cut tuus eſt mos,humilibus fauete,opus humiliter elabotatum paternâ manu ſuſ-
„ cipere,ſuſceptum ſplendore correctionis illuſtrare,correctis authoritatem præbe-
„ re.Ordinem quoq; quinque partitionum diſtinximus. In prima agẽdo de fide Tri-
„ nitatis:in 2 rationalis creaturæ. In 3.de reparatione,quæ facta eſt per virtutum re-
„ ſtitutionem. In 4 de ea quæ ſemel facta eſt per incarnationem. In 5.de ea quę quo-
„ tidie fit per ſacramentorum participationem.

Fuit autem iſte Petrus poſt Comeſtorem & Hilduinum Cancellarius Pariſien-ſis ſub finem huius ſeculi, & duo-de quadraginta annis Theologicam Cathedram rexit in ſcholis Atrienſibus. Contra quem ſcripſit prædictus Gualterus de S. Victo-re tanquam contra hæreticum, cuius hæc verba expendens. *Huius operis, tibi inclyte VVillielme Praſul Senonenſis, limam reſeruauimus. Tua ergo erit bonitatis opus ſplendore correctionis illuſtrare, correctis auctoritatem prabere,* ſubdit *vah*, inquit, *tuo operi non debetur lima ſed gehenna. Omnis Catholicus qui legit, non dubitat.*

Hæreſeos iſtius, quam vocat *Nichilianiſtarum* qui negabant Chriſtum eſſe aliquid,primarium authorem Petrum Abaelardum conſtituit,cuius præmittit propoſitionem initio lib. 1. & c, 1. quæ talis erat.

De intelligentia harum locutionum *Deus factus eſt homo*, *Deus eſt homo*, an his
„ locutionibus dicatur *Deus factus eſſe aliquid, vel non*, Oritur hic quæſtio valde dif-
„ ficilis. Quæritur enim vtrum in his locutionibus *Deus factus eſt homo*, *filius Dei fa-*
„ *ctus eſt filius hominis*, *Deus eſt homo*, *& homo eſt Deus*, dicatur Deus factus eſſe ali-
„ quid, vel eſſe aliquid, vel aliquid dicatur eſſe Deus, vel quæ ſit intelligentia
„ earum. In ſolutione huius quæſtionis magna inter Doctores cõtrarietas inuenitur.
„ Dicunt enim quidam quod *homo aſſumptus non eſt Deus*, *non eſt perſona*, *non eſt fi-*
„ *lius Dei*, *non eſt Rex ſeculorum, non Dominus gloria*, *nec etiam ſecundum eoſdem, homo*
„ *nec filius hominis*, *nec filius Virginis*, *nec aliquid quod ſit homo vel Deus*. Et quod fi-
„ lius Dei nõ eſt niſi id quod fuit ab æterno, ſed Deus tantũ. Et quando Deus factus
„ eſt homo, non eſt factus aliquid. Per hominem enim aſſumptum non intelligunt
„ niſi carnem & animam. Dicunt etiam prædicti quod ex anima & carne Chriſti
„ nihil eſt compoſitum, nec id quod eſt homo nec aliud, ſed verbum duobus ſcili-
„ cet anima & corpore quaſi indumento veſtitum: & ideo verus homo factus di-
„ citur, quia veritatem carnis & animæ accepit; qui etiam ſecundum habitum
„ tantum Deum hominem factum dicunt. Et ſic ſecundum iſtos dicitur homo, quia
„ homo hominem accepit, & eſſe homo quia habet hominem, vel quia eſt habens
„ hominem: & homo eſt factus Deus, quia aſſumptus eſt à Deo, & homo eſſe Deus
„ *quia habens hominem eſt Deus.*

Contra iſtam opinionem pugnat Gualterus Authoritatibus ſanctorum Doctorum, Auguſtini, Hilarij, Anſelmi Cantuarienſis, Hugonis de S. Victore & aliorum. Sic ergo c. 2. *Auguſtinus ait in libro de Trin. Cum legitur verbum Caro factum eſt,*
„ *in Verbo intelligo verum Dei filium, in carne agnoſco verum hominis filium, & vtrumque*
„ *ſimul unam perſonam, Deum & hominem ineffabilis gratia largitate coniunctum.* Idem
„ in Enchiridio. *Chriſtus verè Deus de Deo eſt, homo autem natus de Spiritu S. ex Maria*
„ *Virgine.* Vtrumque ſubſtantia Diuina ſcilicet & humana filius eſt vnicus Dei Patris
„ omnipotentis, de quo procedit Spiritus S. vtrinq; vnus. Sed aliud propter verbum,
„ aliud propter hominem. Non duo filij Deus & homo, ſed vnus Dei filius. *Deus ſine*
„ *initio, homo à certo initio.* Item in eodem. *Quid natura humana in Chriſto homine me-*
„ *ruit* vt in vnitatem perſonæ vnici filij Dei ſingulariter aſſumpta eſſet? quæ bona
„ voluntas, quæ bona opera præceſſerunt quibus mereretur iſte homo vna fieri per-
„ ſona cum Deo? nunquid antea homo & hoc ei ſingulare beneficium præſtitum
„ eſt, vt ſingulariter promereretur Deum? *Nempe ex quo homo cœpit eſſe, non aliud*
cœpit eſſe homo quàm Dei filius, & hic vnicus & propterea Dei verbum quod ab illo ſuſcepta Caro facta eſt.

Poſtquam multa eiuſmodi loca S. Auguſtini retulit Gualterus, Cap. 3. ſubiungit, quæ ſequuntur. *Quaro ab his qui dicunt Chriſtum non eſſe aliquid in eo quod eſt*
„ *homo*, quid per *me* ſignificetur cum dicitur. *Pater maior me eſt.* Vel quod eſt
„ Chriſtus, vel quod non eſt Chriſtus. Si dicatur aliquid quod non eſt Chriſtus per
„ *Me* ſignificari in illo loco, conſequens eſt, vt Chriſtus dicat ſe eſſe aliquid quod
„ ipſe non eſt, quod non conuenit veritati. Item ſi aliquid per *me* ſignificatur
„ quod non eſt Chriſtus, illud eſt vel ſubſtantia increata vel creata. Sed nulla
„

maior est patre: si autem substantia increata est, vel est rationalis vel "irrationalis: sed substantia irrationalis esse non potest: ergo est substan- "tia rationalis: & sic Angelica vel humana: sed Angelica non est, ergo hu- "mana. Oportet itaque ibi significari substantiam creatam & rationalem & "humanam id. hominem constantem ex anima & carne. Vnde dicit Augusti- "nus, quod pars cum dicitur *Verbum caro factum est* ponitur pro toto scilicet "homine. Necessario ergo homo est aliquod totum, cuius pars sit Cato, & illud "totum sit Christus. Vnde idem dicit. Deus in æternam personam Diuinitatis tem- "poralem accepit substantiam carnis. *Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum; ad* "*Deum meum & Deum vestrum.* Si Christus non est aliqua substantia creata, non ha- "bet Deum, quia tantum Creatura Deus est. Sed ipse dicit se habere Deum; neces- "sario ergo est aliquid quod habet Deum & Creatorem. "

Dicitur alibi quod tota est vnio hominis & Dei, quod totum Deus, totum ho- "mo. Si enim sic intelligatur, *Deus est homo*, idest hominem habet, sic potest dici "*Anima est caro* id est habet Carnem. Augustinus dicit super Ioannem. *Quid aliud* "*est verbum Dei & aliud homo*, quid hic per hominem significatur? si enim vt Qui- "dam opinantur hic per hominem anima & caro intelligitur & non aliquid "compositum ex duobus, dicere debent, aliud est verbum Dei, aliud est homo, "cum per hominem plura, & non vnum significetur. Item August. dicit alibi su- "per Ep. ad Coloss. *Homo excellentius assumptus personam gerit sapientiæ.* Item dicit "authoritas. *Qui descendit*, idest Deus, & qui ascendit, id est homo. Dicit enim "expositor quod Diuinitas & humanitas sunt eadem persona. Vnde LeoPapa. Mi- "rabilior nobis fit in Deo humilitas quàm potentia; & difficilius capitur à "nobis Maiestatis diuinæ exinanitio, quàm seruilis formæ summa prouectio. "

Et post multa c. 11. sic habet. *Concedunt nobiscum quia Christus est homo...* Nos "quidem sic intelligimus, imo omnes Catholici intellexerũt *Christus est homo*, id est "Substantia creata constans ex corpore & anima. Ipsi sic exponunt, *Christus est homo*, "idest habens *hominem*, si Christus non est homo eadẽ significatione qua aliquis ex "nobis, quomodo frater noster est? Petrus homo erat, non hominẽ habebat, Chri- "stus homo erat, id. hominem habebat, vt isti exponunt. Nunquid ergo licet plu- "raliter inferre, Ergo Christus & Petrus homines erant. Item nonne passibilis & "mortalis erat sicut vnus ex nobis? si ergo passibile potest nobis & illi in eadem "significatione conuenire, quare non homo? quare potius concedimus accidentia "nobis & illi esse communia, quàm non esse hominem. Nunquid conuenit nobis- "cum in accidentalibus, & non in substantialibus? "

Denique in toto primo libro 18. capitibus contento multis rationibus & au- thoritatibus tam Scripturæ quàm Sanctorum Patrum pugnat cum eodem Ab- aclardo probatque Christum verè fuisse hominem & Deum substantialiter, ac proinde falsum esse quod dicebat absolutè *Christum non esse aliquid.* In 2. verò lib. multas quoque impugnat Petri Lombardi propositiones circa Trinitatis & In- carnationis mysteria, easque similiter hæreticas esse plurimis rationibus & autho- ritatibus demonstrare conatur; vt cap. 4. vbi refert Lombardi verba de perso- na naturam humanam assumente, aientis scilicet Christum prout homo est non posse dici personam in Trinitate, alioqui *Quaternitas* personarum esset statuen- da, non *Trinitas. Hinc*, inquit, *Petrus Lombardus diabolicis argumentis commenta- tur Christum, secundum quod homo, persona est tertia in Trinitate, ergo Deus.* tanquam dicens. Si secundum quod homo persona, & secundum quod Verbum persona, & Spiritus S. persona & Pater persona. Item si secundum quod homo Deus, & secundum quod Verbum Deus, & Spiritus S. Deus, & Pater Deus: ergo Qua- ternitas. Adhuc peius commentans subdit, *Propter hac* inquit, *& alia inconuenien- tia Quidam dicunt Christum secundum hominem non esse personam nec aliquid*, subau- dit in Trinitate. *Rogo tu es Magister in Israël & Episcopus licet Simoniacè intrusus in Ecclesia & sic blasphemas?* Christus & secundum quod homo & secundum quod Deus nunquam duæ sed vna semper in Trinitate persona, quam diuidi secari- ue nulla ratio sinit. Quod prorsus nullus Catholicorum dubitat. Quod & tu si crederes, nunquam de vna eademque Dei & hominis persona tanquam de dua- bus argumenta hæretica posteris legenda tam subtiliter scriberes, imò damnares.

Idem Gualterus contra Lombardum & Petrum Pictauinum scribens l. 3. c. 2

& 3. qui inter cæteras ridiculas & inutiles Quæstiones quas Discipulis suis in scripturis tradebant, hanc proposuerant, *An potuerit Deus assumere hominem in sexu mulieris*, & an potuerit *Mulier dici Deus*, *& è conuerso*. Et pro affirmatiua pugnantes multa producebant testimonia. Eiusmodi inquam Quæstiones damnatas fuisse ait ab Alexandro Pontifice. *Talibus mille malleis meritò conteri posset os putidum*, quo Deus mulier essentialiter & filius effœminari potuisse blasphematur, nisi nimium puderet vel audire. Vnde merito Alexander Papa censuit damnati huiusmodi sententias, quibus tam nefanda de incarnatione latrantibus quasi pro magno proponuntur, quæ proculdubio melius tacerentur: imò prorsus iusto iudicio ab omni Christiano comburerentur. Non enim Doctores sed Gentiles, non denique Christiani, sed planè Iudæi & Hæretici huiusmodi blasphemias vomunt. At *tu Vniuersalis Magister* qui & Hæreticos & etiam Catholicos Patres cogis quasi coram te de authoritatibus suis ad voluntatem tuam ludere, & tu quid credis? quid profiteris? quid inquam determinas? *Lombardus*. Satis inquit, diligenter diuersorum sententias absque assertione & præiudicio tractaui. *Imò damna blasphemias, ne te hæreticum probes, nec enim dubia sed hæreses damnatas proponis*.

Eundem Lombardum reprehendit, quod quæ sua esset sententia, nunquam fere aperiret; sed triplicem vulgo de omni Quæstione proponeret opinionem, quarum prima eorum erat qui nec Hæretici nec Catholici verè dici poterant. 2. Eorum qui manifestè Catholici erant. 3. Denique eorum qui absque vllo dubio censendi erant hæretici. Omnes verò authoritatibus Sacræ Scripturæ & sanctorum Patrum, rationibus quoque & argumentis dialecticis confirmabat, non determinans quæ vera esset & tenenda, aiens nolle se vt lectori sua sufficeret disputatio. *Verumtamen*, inquit, *nolo istam sibi* id. Lectori *nostram sufficere disputationem*. Hoccine est illud plurimum vtilitatis, quod promiseras Lectoribus tuis? vt omnes errores æqualiter hauriant, & quæ sit fides Catholica, iterum omnes dubitent. Auertat Deus ab Ecclesia tales *Doctrinas varias*, vt dicit Apostolus, & peregrinas, talesque *Doctores errantes* & in errorem mittentes. Si enim fundatissimam & indubitabilem fidem solaque Euangelica testimonia superius scripta isti fideliter legissent, procul dubio talia deliramenta olim in Conciliis damnata non scriberent.

Contra eundem Lombardum pluribus agit lib. 2. vbi hæreticis propositionibus subiungit ex aduerso Catholicas & ab Ecclesia receptas: quâ de re Nos in synopsi huius seculi.

Ad hunc quoque annum, quæ fuerit M. Petri Comestoris fama, sic scribit Chronologistes Antissiodorensis. *Petrus Comestor celebris habetur in Francia Magistrorum Parisiensium Primas, vir facundissimus & in scripturis Diuinis excellenter instructus, qui vtriusque testamenti historias vno compingens volumine, opus edidit satis vtile, satis gratum ex diuersis historiis compilatum.*

De Librariis Parisiensibus.

Hisce temporibus Bibliopolæ videntur iam tum addicti fuisse Vniuersitati Parisiensi: nam cum Petrus Blesensis libros emisset Iuris Ciuilis à quodam Bibliopola etiam p retio numerato, sed propter nimiam festinationem auferre non potuisset, postmodum vbi didicit alium quendam maiori pretio persoluto illos abstulisse, questus est, rogauitque M. Ernaldum Blesensem Collegam quondã suum & amicum in Academia & Scholis Paris. Iuris tunc Ciuilis professorem, vt curaret eos sibi restitui, subdens rationes multas è Iure Ciuili petitas, quibus illos sibi deberi contestabatur. Sic ergo ille Ep. 71. ad Magistrum prædictum.

Cum Dominus Rex Anglorum me nuper ad D. Regem Francorum Nuncium destinasset, libri legum venales Parisius ablati sunt mihi ab illo B. publico mangone Librorum. Qui cum ad opus cuiusdam nepotis mei idonei viderentur, conueni cum eo de pretio, & eos apud Venditorem dimittens, ei pretium numeraui. Superueniente verò C. Saxeburgensi Præposito, sicut audiui, plus obtulit, & licitatione vincens libros de domo Venditoris per violentiam asportauit. Quoniam igitur ad eum qui me misit, redire maturius me oportet, vosque moram facturus estis *Parisius*, plenissimam habens in vestra discretione fiduciam, vobis prædicti procurationem negotii committo, aut si moram *Parisius* aliqua vobis necessitas interdicit. M. Hugoni Genuensi sub litterarum mearum testimonio committatis

Cum enim ratione Ciuili alienis negótiis exactissima diligentia debeatur, scio quod si præsenti causæ cui plurimum assistit æquitas, solicitæ impenderitis Procurationis officium, intentio nostra cum honore & fructu veniet ad effectum. Nam licet rei venditæ aut donatæ aut ex causa relicti debitæ non soleat sine traditione transferri dominium, hîc tamen habeo vtilem actionem in rem, per quam contendo libros mihi exhiberi & tradi. Et ad hoc facit lex illa Digestorum ad Municipalem de Iure omnium Incolatum. Et lex 3. de Liberis exhibēdis. Sed & libertum meum cuius possessionem nunquam habui, sic peto; item & filium adiecta causa ex Iure Quiritum. Itē Ciuis aut Ciuitas Decurionem suum; vt in Instit. §. *præiudiciales* & ff. De rei vindicatione l. 1. §. per hunc Cod. de *Agricolis* & censitis L. *quisquis* & l. *omnes* C. de Colonis Palestinis & cod. de Colonis Palestinæ & cod. de Colonis Thracensibus. Cod de fugitiuis Colonis. Ex Municipiis etiam & Colonis l. 2. & 5. In his omnibus vindico rem, cuius possessionem nunquam nactus sum. Sed nec in omnibus his traditionis aut possessionis fit mentio. Nam & libertum petam non traditum aut possessum. Alioquin quid fiet, si statim post manumissionē se contendat ingenuū, aut si ius patronatus emerim à Patrono, etsi non possederim tamen ago. Etsi Pater mihi assignauerit Libertum, citra omnem traditionem aut possessionem Patre mortuo ipsum peto. Item si debitor paratus erat soluere, deinde conuenit vt retineret pecuniam in causam crediti, contrahitur mutuum, quia creditor intelligitur recepisse & illi dedisse. Vt Dig. de Rebus Creditis L. Singularia. Expressa similitudinis forma videor libros ab emptore recepisse & in causam depositi commisisse. Prætetea traditio alia est vera, quæ fit interueniente corporali tactu, vnde dicitur; *traditionibus & vsucapionibus rerum dominia acquiruntur*, vt Cod. de pactis L. de Traditionibus. Alia fit per fictionē iuris, quæ triplex est: fit enim per Constitutionē vt Cod. de Donationib. L. Quisquis Dig. de rei venditione. L. Mulier. de acquirenda possessione. L. Interdum. Alia fit per celebritatem vnius actus, qui alium occultat, vt Dig. de Donationibus inter virum & vxorem L. hæc ratio. §. sciendum in medio paragraphi. Alia fit ex appositione custodis, vt Dig. de acquirenda possession. L. *Quarundam*, Hac breui deliberatione vsus sum, non vt vos instruam, qui estis in Iure Ciuili præcipuus, sed vt ad subtiliora vos excitem. Informe principium vos informabit ad optima. Scriptum est enim. *Da sapienti occasionem & sapientior erit*. Nam & riuulus ex cursu continuo in magnum plerunque stagnum exuberat, & scintilla incendij ventorum suffragio se porrigit in immensum.

1174.

Pœnitentia publica Henrici Regis Anglorum ad tumulū. D. Thomæ Cantuar.

Anno 1174. scribunt omnes Historici Anglicani Henricum II. Regem pœnitentiam publicam egisse ad tumulum S. Thomæ Martyris, quem in vita malè persecutus fuerat. Rebus enim in Normania & Aquitania pro tempore satis bene compositis, in Angliam quò maior belli moles ruebat, à fidelibus suis aduocatus antequam aggrederetur quidquam, humilitate suâ Deum flectere conatus est. Et primum quidem conscensis nauibus apud Barbefluuium, cum ventum non haberet opportunum, nec mare pacatum, existimans ista esse suæ cladis prognostica, erectis in cœlum oculis, hæc ad Deum verba fecit cunctis audientibus, quæ leguntur apud Mathæum. *Si ea quæ ad pacem sunt Cleri & populi habeam in proposito, si pacem in aduentu meo dare Rex Cælorum disposuerit, tunc pro sua misericordia indulgeat mihi portum salutis. Si autem aduersus fuerit, & Regnum Angliæ in virga furoris visitare decreuerit, nunquam mihi concedat fines attingere Regionis.*

Hac oratione finitâ secuta est tranquillitas maris, & ipse cum suis facilè ad portus Anglicanos applicuit: tum in pane ieiunans & aquâ ab ingressu Ciuitatum abstinuit, donec Cantuariam peruenisset, ibique vota quæ mente conceperat, Thomæ Martyri glorioso persoluisset. Quò cum peruentum est, equo desiliens & Regiam maiestatem deponens, nudus pedes, faciem peregrinantis, pœnitentis & supplicantis assumens 3. id. Iunij feriâ sextâ ad Ecclesiam Maiorem profectus cum gemitibus & suspiriis velut alter Ezechias, lachrymarumque affluentiâ petiit *Martyris Gloriosi* sepulchrum. Vbi toto corpore prostratus manibusque in cœlum expansis diutius in oratione permansit. Interim per os Episcopi Londoniensis (verba sunt Mathæi) *sermonem ad populum habentis Rex Deum & B. Martyrem in animam suam inuocans*, publicè protestatus est, quòd mortem Martyris nec mandasset, nec voluisset, nec artificio suo perquisisset. Sed quo-

niam interfectores Martyris gloriosi ex verbis suis non satis circunspectè prolatis occasionem sumpserant Archiepiscopum perimendi, ab Episcopis qui tum aderant, absolutionem petiit, *Carnemque suam nudam Disciplinæ virgarum supponens, à singulis viris Religiosis* (id. Monachis Cantuariensibus) *quorum multitudo magna conuenerat, ictus ternos vel quinos excepit.*

At Willielmus Neubrigensis l. 2. c. 34. ait eum ingressum fuisse Capitulum Monachorum & virgis ibi exceptum. *Ingressus Capitulum Monachorum prostratus humi humillimè veniam postulauit & propriæ petitionis instantia, à cunctis per ordinem fratribus, virgis est vir tantus corporaliter castigatus. Sequenti verò nocte cuidam Venerabili eiusdem Ecclesiæ Monacho seniori dictum est in somnis: Nonne vidisti hodie humilitatis Regiæ tam grande miraculum? scito quod in breui quantum hæc Regia humilitas Regi Regum placuerit, rerum quæ circa ipsum gerentur, exitus declarabit.*

» Eandem Historiam perspicuè complectitur Rogerius Houedensis Historicus » Anglus, qui sequentis seculi initio floruit. *Antequam Ciuitatem intraret*, inquit, » *vt ipsam vidit Metropolitanam Ecclesiam*, in qua martyr requiescit, mox incredibi» liter humiliatus & deuotus exinaniuit se potestate tantâ, paupetis serui formam » induit, nudis pedibus totoque nudato corpore præterquam vili quadam tunicâ » super nudo amictus, & pedes & nudus sic palam in omnium conspectu Ciuita» tem intrauit, & per vicos & plateas Ciuitatis luteas tanquam de plebeis vilissimis » vnus abiectè sic incessit. Ecce Dauid alter, qui quemadmodum dilecto filio suo » Absalone ob peccatum ipsum persequente nudis plantis Ciuitatem exiuit, ita iste » secundus Dauid ingreditur. Et ita suspiriis & gemitibus tot Gentibus & Natio» nibus tremebundus ipse timens & tremens adiit Martyris sepulturam, vbi totâ » illâ aduentus sui die & nocte sequente ieiunus & peruigil ante Martyrem perno» ctauit. Non fallor, nec enim dubito, sicut gemebundas & pias ante martyrem » quem adeo dilexerat, & à quo tantùm dilectus fuerat, orationes effundens, eius » nec dubium, meritis, orationibus & patrociniis in tam arcto, toto cordis affectu » se commendans, quod citò post rerum exitus comprobauit. Ibidem tam coram » martyris sepultura quàm coram ipso martyre sancto illo & venerabili fratrum cœ» tu conuocato, à singulis virgæ Disciplinalis percussiones singulas, velut quasdam » secundas Quadragenas Apostolicas, imò Regias nouas, & sicut arbitror vsque » tunc inauditas accepit.

Hanc tam humilem tamque publicam pœnitentiam secuta est mira rerum Anglicarum prosperitas & felicitas. Nam ex hac die, quæ fuit dies sabbati, immensæ hostium opes viresque corruere & languescere cœperunt. Imprimis verò, quod mirum dictu est, eâ ipsâ die & horâ quâ B. Thomæ supplicabat, captus est Rex Scotiæ hostis infensissimus. Sic enim hac de re scribit Herebertus. *Omni-» bus itaque in tanta* humilitate & deuotione consummatis Rex peregrinus in cra» stino post Missam ante Martyris sepulchrum celebratam de Martyre, macularis » sic pedibus, vt humiliter coram martyre venerat, nec etiam refocillatus in spe » multa patrocinij per Martyrem in breui futuri recessit. Enimvero quod dictu mi» rum, & ad Martyris gloriam & ad Regis pœnitentialem deuotionem commen» dandam non est tacendum, ipso die, sicut nouit mundus, & Rex ipse fateri digna» tus est, quo vt diximus ante Martyrem & de Martyre Missa, Martyre affectuo» sissimè salutato quasi à Martyre benignè licentiatus recessit, ipso inquam die, » qui dies Sabbati tunc erat, eadem die & horâ quâ Missæ interfuerat, Rex Scoto» rum captus est, inter multos & magnos Regis inimicos, ipse tunc maximus aut » de maximis à militibus quibusdam paucis & mediæ manus hominibus, qui inter » paucos Regi seniori fauebant, interceptus est, & tanquam gladio non extracto » nec militiæ illato, sed sicut sine pugna & plaga captus quodam sicut dicebatur, » casu fortuito, sed nescio quo, ab exercitu suo grandi, quem collegerat, parum » deflexus, altissimo quidem in cuius potestate cuncta sunt posita, volente eum » tradi sic. Sed quis per singula narret, quæ Rex post tam humilem, tam deuotam » peregrinationem senserit in dies? Sed hactenus de pœnitentia Regis.

Hisce temporibus mirâ sanctitatis famâ prædicabantur Carthusiensium & Cisterciensium Ordines ad quos è nostris Academicis plurimos migrasse legimus laboris classici & scholastici negotii tædio affectos. Vtriusque sæpe meminit Petrus Blesensis. Imprimis ergo sic scribit de Ordine Carthusiensi Epist. 86. ad M.

Alexandrum, qui relictis Scholis illuc se contulerat, & iterum inconstantiæ vento agitatus in mundum regredi meditabatur. *Cur sanctum & gloriosæ opinionis Ordinem Carthusiensem præuaricando deprauas? nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est tibi?* Ibi sane inueneras locũ pœnitẽtiæ, secretum solitudinis, pace mammę contemplationis arcanum, gaudium in spiritu S. munus salutis & efficax beneficium medicinæ. Verum Manna cœleste fastidiens & suspirans ad ollas carnium, domum illam appetis, quæ desiderio tuo satisfaciet, quo tibi delicatius & indulgentius ministrabit. Ideoque rumulrum frequentiæ popularis silentio, & solitudini anteponis sollicitudinem.

Et infra, Si attendas Domum Carthusiensem, quam relinquere desideras, consideres vnde venias, aut quo vadas. Hierusalem pro Babylone; terram promissionis pro Ægypto, pro exilio Patriam, Cœlum pro inferno, quietem & pacem pro labore & miseria relinquis. Domus siquidem Charthusiensis & locus habitationis illius situs est in mõtibus & scopulis & in petris, vt sit potius habitatio Angelorum quã hominum ad dandã altissimo vocem confessionis & laudis sicut scriptum est: *Super ea volucres cœli habitabant & de medio petrarum dabunt voces.* Sed & colũba nidificat in foraminibus Petræ: & vir prudens ædificat domum suam supra petram, vbi nec maris fluctus, nec ventus turbinis, nec pluuiarũ inundatio, nec alluuio formidatur. Verè terribilis est locus iste, nec est hîc aliud nisi Domus Dei & porta cæli. Et licet Domus illa sit in terra horroris & vastæ solitudinis, nominatissima tamẽ est in obseruãtia religionis & ordinis. In omnẽ terram per gratiam Dei exiuit fama eius & in fines orbis terræ suæ odorem suauitatis effudit. Plantatio enim Dei est & vinea Domini Sabaoth, ideoque iam excreuit in immensum & multiplices fructus fecit. Vide si iam non operuit montes vmbra eius, si non extendit palmites suos vsque ad mare, & vsq; in Angliam propagines eius. *Et paulo post,* Ad exemplar domus illius, de qua scriptũ est, In Domo Patris mansiones multæ sunt, habet hîc vnusquisque Cellulam & Mansiunculam suam, vt contemplationi & orationi liberius vacet. Sic enim in Schola Euangelica veritas nos informat dicens, *Tu autem cum oraueris, intra cubiculum tuum & clauso ostio ora Patrem tuum.*

In eadem Epistola tangit antiquam & primæuam Carthusiensium consuetudinem, quã non licebat sacerdotibus suis celebrare quotidie Missam. Et hanc exeundi è Cœnobio sibi causam assumebat Alexander ille Conscholaris Petri Blesensis. *Hoc in ordine Carthusiensi causaris & arguis quod* singulis diebus Missas non faciunt, atque huius religionis aut potius superstitionis obtentu tuum machinaris egressum. Tuæ litteræ faciunt te insanum. Scis quia Monachorum Pater & sacri Ordinis institutor (S. Benedictus) nec etiam sacerdotij gradum attigit, expersque Missarum multo tempore, etiam in die Paschæ, verum esset Paschalis solennitas, ignorauit. Paulus Eremita primus & Antonius & Petrus & Paulus Apostoli, atque cæteri quorum laus est in Euangelio, non leguntur singulis diebus salutis hostiam immolasse. *Frequentia contemptum parit: & ex ipsa raritate crescit reuerentia Sacramenti.*

Idem Author c. 2. in Iob. refert mirabile exemplum cuiusdam Gerardi Carthusiani fratris Laici seu Conuersi, qui vix aliquã horã panem edebat sine lachrymis; & licet ignarus esset litterarum, tam eruditè tamen respondebat ad singulas Quæstiones de fidei dogmatibus propositas, ac si Parisiis multo tempore litteris Theologicis operam dedisset. *Nudius-tertius*, inquit, *vidi quendam Discipulum huius sectæ Gerardum nomine Carthusiensis Ordinis fratrem.* Iste super omnia desiderabilia sua iam persepennium desiderauerat mori, cupiẽs exire de carcere & de vinculis huius carnis, sicut dicit Propheta. *Educ Domine de carcere animam meam.* Confidens itaque de meritis suis, sed amplius de misericordia Redemptoris cupiebat dissolui & esse cum Christo. Certè non minus exosam habebat vitam præsentem, quàm Nos miseri mortem; non minus abhorrebat viuere, quàm Nos mori. Singulis noctibus in principio vigiliarum surgebat, imò anticipabat vigilias noctis. Ego & quidam alij qui eramus cum eo, dabamus requiem corporibus nostris & oculis nostris dormitationem. Ipse autem pernoctabat in oratione, semper tamen cum fletu & gemitu: vix aliqua hora comedebat panem sine lachrymis, sed & poculum suum cum fletu miscebat. In omni opere suo suspirabat ad Christum, despiciens terram, suspiciens Cœlum, vtẽs modo

Exemplum mirabile Cartusiani.

,, quasi non vtens, & inter vtenda & fruenda quodam intimo sapore discernens
,, transitoriè transitoriis vtebatur, & æterna quodammodo quasi æterno ample-
,, ctebatur affectu, vere quasi æterno : quia quædam æternitatis imago est con-
,, stans & firma & inconuulsa mortis æqualitas. Et licet Laicus esset & litteras non
,, nouisset, habebat tamen scriptam in corde suo digito Dei scientiam vitæ & disci-
,, plinæ. Sanè docuerat eum, qui docet hominem scientiam : & vtinam litterati
,, omnes sic essent docibiles Dei, & infudisset illis gratia quod non contulit disci-
,, plina. Deum testor, non minus circunspectè & sanè de articulis fidei Christianæ
,, respondebat, quàm si maximam vitæ suæ partem *in Scholis Parisiensibus* expen-
,, disset. Erat itaque Conscholaris Apostolorum, & illius qui dicit, *misit de excelso*
,, *Dominus ignem in ossibus meis & erudiuit me.* Sic loquebatur, quasi sermones Dei:
,, habebat enim semper ad manum verba vitæ.

De Lege Diuina & humana Philosophia.

Discant quæso nostri Legistæ, quid eis ad salutem animæ confert ille ciuilis & picturatus loquendi modus, ille Babylonius Calix, quo inebriantur peccatores terræ, illæ leges Principum, quibus ego infelix aliquando militaui. Vsus tamen ea-
,, rum vitæ hominum vtilissimus esset, nisi bonitate ipsarum abuteretur humana
,, malitia. Vnus est Rex & illius vera est lex, lex immaculata conuertens animas
,, & sapientiam præstans paruulis. Ipsa paruulis & magnis & mediocribus se con-
,, format, condescendit necessitatibus pauperum, anxietatibus oppressorum, tur-
,, bationibus tristium, culpis delinquentium. Suauissima est perfectis, compatiens
,, imperfectis, mediocribus mitis, tolerabilis delicatis, fortioribus sufficiens, mo-
,, derata infirmis, humilibus blanda, pœnitentibus misericors, seuera peruersis, bo-
,, nis optima. Lex ista instruit & informat ad vitam. Sapientia verò huiusmodi stul-
,, titia est apud Deum. Et quid profuit Aristoteli & sequacibus eius mundanæ
,, Philosophiæ ventosa loquacitas? inflati seculari scientia Deum Sabaoth ignora-
,, bant. Ab ipso erant, sed non cum ipso. Per ipsum viuebant, sed non ipsi: ex ipso
,, sapiebant, sed non ipsum. Sapientia ergo mea & Philosophia sit Philosophia
,, fratris Gerardi, qui nihil habebat aliud in ore & in corde, nisi Iesum Chri-
,, stum.

Cisterciensis Ordinis Laus.

Cisterciensis quoque Ordinis laudes Ep. 86. prælallatâ prosequitur, sic aiens ad eundem M. Alexandrum *Ferrem patientius*, si ad Cisterciensis Ordinis obseruantiam te transferres. Si enim in proposito Religionem habes, ibi probatissima Re-
,, ligionis schola est, summus ibi modestiæ vsus, morum regularitas, fraternitatis af-
,, fectio, pax animi, omnium communicatio, mutua obsequela, disciplinæ vi-
,, gor, amor obedientiæ, vinculum charitatis, carnis securitus, hospitalitatis exhibi-
,, tio, legendi libertas, vigiliarum excubiæ, quies meditationis, deuotio psalmodiæ.

Et Ep. 82. ad Abbatem & Conuentum Cisterciensem. *Inter vniuersas Ordinum varietates, quibus decorata est sponsa Christi, nullus Ordo virtute fragrantior, nullus san-*
,, *cti nomini odore suauior est in Christo, quàm vester.* Vna omnium vox est, quia Ci-
,, sterciensis Ordinis professores tanto differentius præ cæteris triumphales sancti-
,, tatis titulos referunt, quanto expressius Religionis Apostolicæ vestigiis inhæse-
,, runt, cum in tenuitate ciborum, in asperitate vestium, in vigiliis, in confessioni-
,, bus, in disciplinis, in psalmis, in humilitate, hospitalitate, obedientia, Charita-
,, te & cæteris, quibus fructus vitæ seminatur, in terris deprimatis carnem, spiri-
,, tum erigaris. Et Ep. 96 ad Richardum qui è Monacho Cisterciensi ad Archiepis-
,, copatum Cantuariensem post B. Thomam, vt supra dictum est, euectus fuerat.
,, *O castra optabilia!* ô Congregatio veneranda! ô Cistercium, quàm magna est do-
,, mus tua! quàm fœcunda in filiis, quàm magnifica in linguis, quàm gloriosa in po-
,, pulis!

Ad hunc Ordinem, cuius quanta esset celebritas hisce temporibus, ex dictis manifestum est, complures Academici se conferebant, nec vllus Ordo est Religiosorum qui plures è Nostris quàm iste, habuerit per centum circiter annos. Ad eum migrauit M. Silo, vt supra dictum est: ad eundem se conuertit hisce temporibus M. Alanus de Insulis celeberrimus Theologiæ professor & omnium Liberalium artium peritiâ clarissimus, de quo dicemus ad an. 1179. Quod si quis communis & mundanæ vitæ tœdio affectus ad Religiosam aliquam domum se conferre proponebat, Theologi nostri illam adiri vulgo suadebant: vt exemplo demonstratur Ioannis de Monte-Mirabili vulgò de *Mommiral*.

Cum

Cum Ioannes ille Princeps & de prima Galliæ nobilitate ortus sancto pœnitentiæ vitæque in melius commutandæ desiderio teneretur, statuit vxorem & liberos dimittere cum amplis possessionibus quas habebat, & mundo vale dicere. At incertus quodnam vitæ asceticæ genus profiteri satius esset, consuluerunt ei quidam ex intimis & familiaribus amicis, vt Theologos Parisienses adiret. Quod ille præstitit. Itaque consulti Magistri Parisienses eiusmodi proposito responderunt Cisterciensem Domum securum esse portum salutis. Et ille continuo ad Abbatiam Longi-Pontis se conferens ab Hugone Trecensi, cognomine Iuuencori Monachicam vestem accepit. Rem sic narrat auctor anonymus, qui vitam eius scripsit.

Cum Parisiensem vrbem fuisset ingressus, peritorum Theologorum conuentu maximo in vnum congregato, primum quidem ad eos salutationis verba præmisit. Illi vero de aduentu tanti Principis gauisi plurimum, cum hilaritate & honorifice eum susceperunt, quos postquam familiari colloquio fuisset affatus, ait illis. Dignum est ô Domini vt nostra præsentia vobis ad vtilitatem cedat. Vobis igitur in communi expensa crastinæ diei 30. librarum donamus benedictionem. Quibus gratias agentibus, nunc inquit superest, vt secreta cordis nostri discretioni vestræ pandamus. Hoc primum postulantes, vt à Comitatu vestro eligantur decem, qui doctrina & Religione præcellere cæteris videantur. Et factum est ita. Quibus rursum ita. Ex vobis quoque qui decem estis numero, tres nihilominus separentur in vnum vt dictum est, moribus & scientia præminentes. Hoc facto tres illos Doctores famosissimos ab aliis seorsum ducens procidit illorum pedibus humili supplicatione deprecans eos & dicens: O Venerabiles viri, homo sum contemptibilis & valde miserabilis. Nam totius Iustitiæ hactenus expers extiti, & à malorum perpetratione nunquam cessaui. Veruntamen ad cœlestem Patriam à qua multorum commissione facinorum temere deuiaui, per arctam pœnitentiæ viam me nunc tandem paratum reuerti. Vos instantius rogo, vt secundum quam à Deo accepistis sapientiæ doctrinam, cuiuslibet conuersationis iter rectissimum edocere studeatis. Ad hoc illi paululum intra se cogitantes, vnanimiter ex vno ore Dei seruo responsa dederunt dicentes nullum omninò tramitem, quo ad Paradisi Regna dirigi quisquam queat ac perduci, quàm Ordinem Cistercij vos possumus edocere meliorem; si tamen tanta vobis Diuinâ gratiâ virtus collata fuit, vt cum perseuerantia illius asperitatem velitis & valeatis pro Domino sustinere. Gratias egit in responso talis vir venerabilis Ioannes. Et nunc, inquit, illi 7. Doctores qui paulo ante aderant, introducantur, vt sciamus verum æqualia & ipsi sentiant, an diuersa. Qui cum introducti fuissent, & super hoc requisiti, in nullo ad inuicem fuerunt contrarij, sed omnium vna sententia fuit idem per omnia dicentium, quod tres illi priores fuerant locuti. Quibus intentâ mente per Dei famulum auditis, ab illa die statuit se Ordinem Cistercij ingressurum.

Conuersio Ioannis de Monte-Mirabili ad Cistercienses.

Nota Conuentus Vniuersitatis.

Denique vt verbo absoluam, ille Ioannes cum aliquot comitibus & famulis ad Longum-Ponte Diœcesis Suessionensis Abbatiam se contulit ante Ascensionem, & die Ascensionis receptus fuit an 1184. Obiit autem an. 1200. 24. Sept. signis post mortem clarus: iacetque intra Ecclesiam ad latus maioris altaris à parte septentrionali, in monumento, cuius in circuitu hæc legitur epigraphe.

In Longo-ponte voluit se subdere sponte
Obsequia Christi lapidi qui subiacet isti,
Cuius ibi Cineres Montis-Mirabilis hæres
Olim iure Dei Gratia nomen ei. *id. Ioannes.*
Gratia sit Christo, qui nos decorauit in isto
Aue Maria gratia plena.

Ioannes Saresberiensis l. 12. de Nugis Curial. c. 23, supra omnes Religiosos Ordines extollit maxime Carthusienses & Grandimontenses, quod minimè ambitiosi essent, nec seculi dignitatibus inhiarent.

Anno 1175 obiit Henricus Remensis Archipræsul; willielmus vero ex sede Senonensi ad Remensem transit annuente & consentiente Alexandro Pontifice. Ei 1175.

autem in Senonensi substituitur M. Guido de Nuceriis Præpositus Antissiod. præclarè optimis studiis instructus ac rerum tam secularium quàm Ecclesiasticarum peritiâ clarus; proindeque inter insignes huius seculi viros à Vincentio reponitur. Is à Ioanne Carnotensi 6. Kal. Oct. consecratus est.

Quæstio de Baptismo agitata in Scholis. Eodem anno moueri & agitari cœpit à Theologis Quæstio de validitate Baptismi, qui per Laïcos conferebatur. Inualuerat enim hæc consuetudo vt Laïci absente sacerdote baptizantes hæc tantum verba pronunciarent. *In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti*, omissis illis. *Ego te baptizo*, quæ forte sacerdoti dicenda reseruabant. Quæsitum ergo an pueri ita baptizati rebaptizandi essent, nec ne. Huiusce autem Quæstionis agitandæ occasionem dedit Pontius Claromontensis Episcopus, qui M. Mauricium Episcopum Parisiensem & Stephanum tunc adhuc S. Euurtij apud Aurelios Abbatem, (paulopost San-Genouefianum, postremo Episcopum Tornacensem) super ea difficultate consuluit. Quid autem illi responderint, habemus ex eorum Epistolis, quæ extant inter editas Stephani Tornacensis. Sic igitur Pontius scribit, Pontius inquam, non Petrus, vt male ab aliquo qui Stephani Epistolas in lucem edidit, repositum est.

„ Reuerendis in Christo Dominis & Patribus suis Mauricio D. G. Parisiensi Episcopo & Stephano S. Euurtij Abbati Petrus (imo Pontius) eadem gratia Claromontensis Episcopus salutem & totius dilectionis obsequium. Vobis duobus specialiter fidem nostam ducimus referendam, quos & spiritualis commendat affectus dilectionis, quem erga vos habemus, & specialis intelligentia scripturarum fructuosos reddit & commendabiles apud omnes. Homo iste præsentium lator quandã olim fœminã amabat, quam quidem desponsauerat, sicut ipse dicit, sed priusquam eam acciperet vxorem, fœcundauit eam. Cum igitur puer natus esset, nec posset sacerdos ad baptizandum eum congruè reperiri, pater eius immersit eum aqua dicens. *In nomine Patris & Filij & Spiritus S.* Et hæc est pessima consuetudo in terra nostra, vt in talis necessitatis articulo dicant, *In nomine Patris & Filij & Spiritus S.* nec totam exprimant verborum formam, quæ debet exprimi in baptismo, quod *Vndeiare* vocant, Quærimus ergo vtrum istud Baptismus sit, vel vtrum puer postea debeat baptizari. Vtrum etiam homo iste mulierem illam accipere valeat vxorem, quoniam boni satis esse testimonii perhibetur, & rogamus dignationem vestram, vt per litteras vestras de his omnibus certificetis Nos. Valete.

„ Mauricius vero sic respondet. *Reuerendissimo Patri & Domino Petro* (repone Pontio) Venerabili Claromontensi Episcopo Mauricius Parisiensis Ecclesiæ humilis Minister salutem & obsequii plenitudinem. Super quo Celsitudo vestra nostram consuluit paruitatem, breuiter respondemus. Quia in quem modum forma Baptismi vel recipi debeat, scripturarum Diuinarum authoritate & SS. Patrum testimonio tandem habemus in hunc modum, scilicet *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus S.* & tanta est verborum viuacitas, vt nihil immutari, nihil innouari oporteat. Nisi vero tota hæc verba simul à quocunque & quacunque lingua proferantur, batismum esse non credimus. Quia ergo sicut litterarum vestrarum testimonio cognouimus, præsentium lator in submersione filii sui *Ego te Baptizo* siluit, & tantum *In nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti*, protulit, Baptismus non fuit, & ideo puer ille baptizandus est, quia baptismum nunquam suscepit. Itaque de reliquo nulla superest quæstio. Vale.

Hæc ergo mens fuit Mauricij, vt crederet Baptismum non valere, nisi à Baptizante proferrentur hæc verba *Ego te baptizo*. Contra Stephanus, prædicta verba summo quidem cum honore & reuerentia, vt pote ab Ecclesia instituta, esse suscipienda; at ad substantiam sacramenti non requiri, nec esse necessaria rescripsit his verbis.

„ Sanctissimo Patri & Domino Petro (Pontio) Claromontensi Episcopo F. Stephanus de S. Euurtio salutem & cum omni deuotione reuerentiam. Premit fateor imperitiam meam & quærentis authoritas & nouitas quæstionis. Accedit moles verecundiæ meæ, Pater, quod in tanta consultatione vestra Domino Parisiensi me iungiris, Camelo culicem, cedro carduum, Hylam Herculi comparantes. Scriba doctus in Regno cœlorum proferre de thesauro suo noua & vetera Quæstionibus vestris in profunditate sensus & sublimitate scientiæ respondit & cæleste oracu-

lum suum facili vobis absoluit Epistola, Felix lingua, Diuinam eius responsionem vt Thebais Æneida longè sequor & vestigia semper adoro. Mouerer in contrarium si absque sacris eius apicibus mihi Quæstio moueretur. Qui sacramentum instituit baptismi, formam tradidit baptizandi. *Ite*, inquit, *docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus S.* Qui baptizandi sibi potestatem retinuit, in hac forma Ministerium aliis concessit. Nemo dixerit quia quod dicitur *Ite docete omnes Gentes*, vel sacramentum obtineat substantiam, vel exprimat formam. Teneamus quod sequitur. Baptizantes eos *In nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti.* Si baptizare intingere & baptismus intinctio est, quid aliud sunt baptizantes, nisi intingentes. Intingens ergo cum intentione baptizandi, si proferat, quod veritas iubet, id est *In nomine Patris & Filij & Spiritus S.* baptizasse videtur & formam à Christo traditam compleuisse. Etiam Hæreticos, si hac tremenda nomina protulerint, Catholicam formam tenuisse dicemus. Nouatiani, inquit Innocentius, tremendis nominibus Patris & Filij & Spiritus S. baptizare, nec apud eos de vnitate potestatis diuinæ, hoc est Patris & Filii & Spiritus S. aliquando Quæstio mota est.

Sed & Pater Augustinus de Ecclesiasticis regulis. Si qui, *inquit*, apud illos Hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizant & veniunt ad Catholicam fidem, recipiantur quidem vt baptizati, ne sanctæ Trinitatis inuocatio vel confessio adnulletur. Si ab hæreticis baptizati in confessione Trinitatis ab Ecclesia recipiuntur, ne Trinitatis inuocatio vel confessio adnulletur, quare non baptizatus dicetur, qui à Laïco Catholico dicente *In nomine Patris & Filij & Spiritus S.* ter tò mersus est? Nam si hoc non admittitur, confessio vel inuocatio Trinitatis quæ ibi facta est, tanquam quæ nihil contulit, adnullatur. Idem ad Orosium. Idem Baptisma est, & Hæreticorum scilicet, qui In nomine Patris & Filij & Spiritus S. baptizant, & Ecclesiæ Catholicæ: & ideo eos Ecclesia non rebaptizat, qui in nomine Trinitatis baptizati sunt. Et ipsa est profectò forma sacramenti.

Ecce quia formam Sacramenti hanc esse dicit, immergere scilicet *In nomine Patris & Filij & Spiritus S.* non additur *Ego te baptizo*, vel immergo. Idem de vnico Baptismo. *Nequaquam dubitarem* eos habere baptismum, qui vbicunque vel à quibuscunque illud Euangelicis verbis consecratum sine simulatione & cum aliqua fide accepissent.

Vides Pater, quia solis verbis Euangelicis consecratur baptismus. Nusquam autem in toto Euangelio lego. *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti.* Sed tantum baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. sed & Zacharias Papa Bonifacio Episcopo. *In synodo Anglorum* decretum & firmissimè præceptum & diligenter demonstratum esse dignoscitur, quod quicunque sine inuocatione Trinitatis mersus fuisset, sacramentum regenerationis non haberet, quod omnino verum est, quia si mersus in fonte baptismatis quis fuerit sine inuocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris & Filij & Spiritus S. fuerit mersus: non ait, nisi qui baptizat dixerit *Baptizo te In nomine Patris.*

Plura possem colligere, Pater, quæ in hac parte me mouent, & motæ Quæstionis solutioně promouent. Verũ quia timeo & prolixitatis argui & procacitatis notari, parco chartulæ, parco & famæ meæ. Opiniones profundo, non assertiones, paratus vt dixi, summi & Catholici viri Domini Parisiensis sequi vestigia, non tamen addictus in alicuius iurare verba. Clausulam tamen quæ à Baptizantibus solet & debet dici, scilicet *Ego te Baptizo*, summo studio amplector. Eam Mater Ecclesia sic induxit, vt esset de solẽnitate Ministerij, non de substantia sacramenti. Nã si aliud dixerimus, absque medio confitebimur damnatos quos in necessitatis articulo à Laïcis nouimus baptizatos: hoc enim solum dicere solent qui litteras ignorantes, Paruulos vndaizant *In nomine Patris & Filij & Spiritus S.* in quibus verbis eandem virtutem inesse quam in Latinis syllabis idem significantibus & credimus & fatemur. Vehementer tamen arguendos & pœnitentiã afficiendos, qui vel per negligentiam vel per imperitiam aliquid omiserint de verborum solenni dignitate. Qui præmissis rationibus fidem adhibuerit, baptizatum taliter *In nomine Patris & Filij & Spiritus S.* non iterum baptizabit. Itaque qui sic eum baptizauit & spiritalis pueri Pater & Matris eius compater effectus est. Vnde & si vxor eius prius non

» erat, impediente compaternitate iudicio meo eum eo non contrahat matrimo-
» nium, cum qua etsi vxor contraxisset secundum quod Deus-dedit Papa asserit,
» nullo modo se in coniugio cum ea reciperet. Nec obloquitur quod Ioannes Papa
» Anselmo Episcopo scribit Capitulo ad Limina B. Petri. Ibi namque de coniunctis,
» hic agitur de modò coniungendis. Et certè multa impediunt Matrimonium con-
» trahendum, quæ non dirimunt contractum. Nam & idem Papa in eodem Capi-
» tulo rationem subdit, quare coniuncti ob talem causam non separantur, quod fie-
» ri, inquit, nullatenus debet dicente scriptura à Domino iunctam esse viro vxo-
» rem & quod Deus coniunxit, homo non separet vbi planè loquitur de coniun-
» ctis, qui forte aliter diceret de coniungendis. Valeat sanctitas vestra.

M. Hugonis de Campo-Florido obitus.

Eodem anno M. Hugo de Campo-Florido ex Magistro scholæ & Canonico Parisiensi Cancellarius Regni & Episcopus Suessionensis obit pridie non. Septembris ægritudine & tædio vitæ confectus, quod nescio quorum susurronum inuidiâ è gratia Regis excidisset, & Cancellariatum Regni amisisset. Morti vero se propinquum sentiens scripsit ad Regem, insinuans se in eum peccasse nunquam & commendauit è suis famulis nonnullos quibus nihil opis & emolumenti præstare potuerat. Epistola est eiusmodi.

» Domino suo Ludouico Francorum Regi Hugo Suessionensis dictus Episcopus
» semper suus salutem & etiam post mortem dilectionem. Vera loquor & ante
» Deum. Postquam veni in seruitium vestrum, à vestra fidelitate scienter nunquam
» exorbitaui. Adhuc Domino permittente vobis fidelius seruire proposueram. Sed
» nunc Deo aliter disponente in extremo vitæ articulo positus has litteras dictaui,
» post mortem meam tanquam extremum vale vobis mittendas. Siquidem de præ-
» sentia vestra lætificatus quando vos nouissimè vidi & morbo turbatus affectum
» animi mei vobis aperire subitò non poteram, neque rebar vniuersæ Carnis viam
» me tam cito ingressurum, à vestro pauidus consortio & seruitio exiens vestris &
» sanctorum orationibus, quos pro me orare faciat vestra benignitas, animam meam
» cõmendo. Pro Clericis autẽ meis qui in Curia vestra mihi seruierunt, vestræ sup-
» plico benignitati: sed ante omnia Petrum, quem nutriui à puero, & præ cæteris
» generis mei diligebam & quem semper volui exhibere, seruitio vestro vobis com-
» mendo & trado. Non feci ei sicut debui, & nunc mortis inclementia præuentus,
» ipsi implere non possum quod cogitabam. Sed quoniam de liberalitate vestra pe-
» nitus confido grande mihi præstat solatium, quod eum in manu vestra relinquo.
» Vale. Idipsum quod litteris mando, per Abbatem S. Victoris vestrum & meum fi-
» delem mando vobis, vt quod ore non potui, per litteras & per talem nuncium im-
» plerem. Valete.

Hæc scripsit Hugo eum adhuc in viuis esset Henricus Remensis frater Regis, cuius opem sibi fauentem in multis sæpe expertus fuerat. Nam ad eum similiter litteras dedit, eique Petrum prædictum consanguineum suum & Canonicum Suessionensem commendauit.

» Reuerendo Domino suo Henrico D. G. Remensi Archiepiscopo Hugo suus Ec-
» clesiæ Suessionensis dictus Episcopus salutem & in morte & post mortem etiam
» dilectionem. Amantissime Pater & Domine postquam me nouissimè vidistis, ar-
» ripuit me grauis ægritudo, vt nisi iam negaretur videre desideratam vestram faciem
» & ea vobis eloqui ore, quæ nunc per litteras post mortem meam vobis præsen-
» tandas necesse fuit dictare. Sperabam me diutius in agro Domini morarurum &
» pro viribus meis interna charitate portaturum vestros labores. Sed nunc euoca-
» tum ad districti Iudicis præsentiam me vestris orationibus commendo. Migranti
» à seculo amici vestri, qui vos semper dilexi alleuatis in hoc curam, vt Petrum
» consanguineum meum, vestrum & Ecclesiæ Suessionensis Canonicum, quem
» nutriui & ante alios generis mei diligebam & cui non feci præuentus sicut co-
» gitabam, diligatis & contemplatione mei charum & sicut vestrum habeatis.
» Valete.

Paolo post ergo obiit Hugo, habetque anniuersarium in Necrologio San-Victorino; obiit pariter eodem anno Henricus Remensis, vt supradictum est.

Eodem quoque anno Stephanus vulgo Tornacensis dictus vir litteratissimus ex Abbatia S. Euurtij Aurelianensis euocatus est ad suscipiendum regimen Abbatiæ

San-Genouefianæ, quam rexit perplures annos donec ad Episcopatum Tornacensem promotus est. Hic vir insignis in scholis Parisiensibus educatus complures habuit condiscipulos tam Francigenas quàm extraneos, magni quoque nominis viros, Vrbanum III. Gratianum Cardinalem, Petrum S. Grisogoni Cardinalem & Legatum, M. Petrum Tusculanum Episcopum, Albertum Papæ Cancellarium: contraxit quoque cum Dacis & Hungaris familiaritatem & amicitiam, quam Abbas fouit & auxit: ex iis enim partibus plurimos scholasticos aduenientes benignè suscipiebat, in hospitiis idoneis & commodis collocabat & in studio sustentabat. Vnde quemadmodum ciues Parisienses quos vulgò *Maiores Nuncios* appellamus, cæteris pecuniam & alia quæ ad victum & vestitum necessaria erant, suppeditabant: ita iste plurimis, quorum parentes nouerat aut amicos, beneuolè & liberalitet subministrabat.

Extat ipsius ad Regem Hungariæ Epistola quâ eum certiorem facit de obitu Bethleem illustris adolescentis Hungari, eiusque sepultura in æde San-Genouefiana *absque contradictione seu querela* creditorum aut fideiussorum. Inquiri enim fecisse an in aliquo *debito siue apud Christianum siue apud Iudæum obligatus Parisius* teneretur, factaque decem circiter diebus inquisitione neminem inuentum, qui *vel principaliter vel secundario prædictum adolescentem sibi diceret obligatum*. Et cum Nuncij patentum ipsius adolescentis aduenissent parati soluere si quis sibi pro eo fateretur aliquid deberi, *sicut non comparuit creditor, sic & defuisse fideiussorem.*

Nota de Magnis Nunciis Vniuersitatis.

Idem scribit ad L. & Christianam prædicti Bethleem parentes significans tum eum sepultus est, crediti aut debiti nullam factam fuisse mentionem, nullam commemorationem querelarum, imo nec postea postquam eorum Nuncii Parisius aduenissent, inquisitione per decem circiter dies facta nec Christianum nec Iudæum apparuisse *qui sibi prædictum filium de aliquo debito diceret obligatum.*

Hinc nemo est qui non agnoscat fuisse tum ciues Parisienses, qui Scholaribus pecuniâ subministrarēt datis fideiussoribus, aut à parētibus per litteras rogati. Quod genus Ciuiū *Nuncios maiores* appellare consueuit Vniuersitas. Et quod genus officii ipsum etiā Stephanū Abbatē præstitisse legimus: sic enim ille Ep. 67. ad Alexandrum Pontificem. *Ad unius iussionis vocem vestræ Pater obtemperans, filio Laxy de Archerio, sicut præsens coram vobis promiseram, absens exhibere curaui, quanquam sit vobis aliter per eius vicinos intimatum. Frumento & vino stabiliui eum, vt altero confirmaretur cor hominis, altero lætificationem sentiret. Superueniente Nuncio mutatum est mandatum & aggrauatum præcepto vt quotidianum victum in immensam pecuniæ summam conuerterem & decem solidos Parisienses per singulos menses puero numerarem. Factum vt imperastis. Cum hac & alia quæcunque iusseritis ego & fratres nostri parati sumus & libenter suscipere & liberaliter adimplere. Sciat interim paternitas vestra nos in quibusdam Clericis exhibendis per aliquos Dominos meos Cardinales consimilia onera sustinere.*

Similiter Ep. 68. ad Albertum Ecclesiæ Ro. Cancellarium *in consummandis*, inquit *precibus* vestris pro Ærnando Clerico vestro mihi quandoque oblatis nec dissimulatio me fecit desidem nec simulatio deceptorem. In illa ægritudine mea Chronica quæ plus minus anno dimidio me ferme vsque ad extrema confecit, semel eum vidi & eum vt reuerteretur, ei blando non blæso sermone dixissem, vsque ad Pentecosten mihi nec comparere voluit nec parere. *Et tunc per initia singulorum mensium intuitu vestro quinque solidos Parisienses ei conferri facio nec differri.* Idem Ep. 75. ad eundem Albertum scribit de Aluardo clerico, quem ait se fuisse expertum *honesto consortio & moribus grauem & sumptibus non grauantem.*

Ad annum 1176. notat Robertus Antissiodorensis in Chronico maximam per Gallias famem inualuisse & in eâ malorum occasione multarum Abbatiarum, maximè verò Cisterciensium magnam apparuisse munificentiam in pauperibus sustentandis; multa quoque Ecclesiarum ornamenta oppignerata & sanctorum corporum feretra decrustata.

1176.

Hoc quoque anno factæ sunt multæ è Gallia ad Tumulum B. Thomæ Cantuariensis peregrinationes tum ad auerruncanda Ecclesiæ mala, tum ad obtinendam frugum vbertatem. Ecclesia quidem ab Hæresi Tolosanâ valde turbabatur, quam non modo Rusticani homines, sed multi quoque Pseudo-Magistri ambitiosè & pertinacitet tuebantur & propugnabant. Quamobrem apud Albigium iussu Ale-

De Hæresi Albigensi.

xandri Pontificis celebratum est Concilium plurimorum Episcoporum aliorumque Ecclesiæ Prælatorum. Nam cum videret Vvaldensium sectam in dies magis inualescere, vteam tandem extirparet, nihilque intentatum relinqueret quo posset Hæreticos ad saniorem mentem sententiamque reducere, voluit rem in ipsis partibus malo isto infectis agitari: atque ne haberent vnde conquererentur, iussit ad Concilium Doctissimos eorum euocari. Illi ergo Magistros suos illuc delegarunt, & præterea quatuor Iudices Disputationis & Controuersiæ delegerunt, Gerardum Episcopum Albigensem, Rogerium Abbatem Castrensem, Petrum Abbatem Ardorelli & Arnaldum Presbyterum Narbonensem. Addunt & Abbatem de Candilio: de quibus etiam Catholici conuenerunt cum Hæreticis. Conuentus fuit frequentissimus: ad quem etiam admissi sunt Magnates & barones plurimi illius regionis, vt vtriusque partis rationes, & fundamenta audirent. Interrogati ergo qui Hæreticorum partes propugnabant de fide & sacramentis, ibi publice & audacter vetus testamentum reiicere ausi sunt. Matrimonii sacramentum nullatenus admittebāt, Baptismum parum curabant, sacerdotem peccati lethalis labe infectū consecrare corpus & sanguinem Christi negabant, neque Prælatis qui luxu diffluerent parendum esse contendebant. Hæc suprema, hæc præcipua Hæreseos capita diu agitata sunt, sed tandem damnata. Verum illi Iudicio parere detrectarunt, se etenim veritatem & viam salutis in ore habere arbitrabantur ac proinde *Bonos homines* se vocari volebant; quorum Princeps erat Oliuerius quidam, cui proinde veluti Christo aut Apostolo Paulo credebant. Hanc historiam fusè describit Rogerius Houedensis in Posteriori parte Annal. ad hunc annum: Alij vero Historici ad annum sequentem. Sic ergo ille.

„ Erant in Prouincia Tolosana quidam Hæretici qui se appellari faciebant *Bonos* „ *homines*, quos manu tenebant milites de Lombercio (seu Lombesio) *proponentes* „ & docentes populum contra fidem Christianam, dicentes etiam quod non reci„ piebant legem Moysi, neque Prophetas, neque psalmos, neque vetus testamen„ tum, neque Doctores noui testamenti, nisi solummodo Euangelia & Epistolas „ Pauli & septem Canonicas Epistolas & Actus Apostolorum & Apocalypsim. Et „ interrogati de fide sua & de baptismo paruulorum & si saluabantur per baptismum, „ & de corpore & sanguine Domini vbi consecrabatur, vel per quos & qui sume„ bant, & si magis vel melius consecrabatur per bonum quàm per malum; & de Ma„ trimonio si poterant saluari, si carnaliter iungebantur vir & mulier.

Dogmata Albigens.

„ Responderunt, quod de fide sua & de baptismo paruulorum non dicerent neque „ dicere cogebantur. De corpore & sanguine Domini dicebant, quod qui dignè „ sumebat, saluabatur, & qui indignè, acquirebat sibi damnationem. *De Matrimo*„ *nio* autem dicebant, quod vir & mulier iungebantur propter luxuriam & fornica„ tionem vitandam, sicut dicit Paulus. Dicebant *etiam multa non interrogati* quod non „ debebant iurare omnino per iuramentum aliquod, sicut dicebat Mathæus in „ Euangelio & Iacobus in Epistola sua. Dicebant etiam quod Paulus præcipie„ bat quod essent ordinandi in Ecclesia Episcopi presbyteri, & si tales non ordina„ bantur quales præcipiebat, non essent Episcopi, nec presbyteri, sed lupi rapaces „ hypocritæ & seductores, amantes salutationes in foro, primas cathedras & primos „ accubitus in cœnis, volētes vocari Rabbi, cōtra præceptum Christi, ferentes albas „ & candidas vestes, gestantes in digitis anulos aureos & gemmatos, quod non præ„ cipit Magister eorum. Et idcirco quia tales Episcopi & Presbyteri erant quales „ sunt Presbyteri, qui tradiderunt Iesum, non debebant illis obedire, quia mali „ sunt.

Iudicium contra eos prolatum.

„ Auditis itaque vtrinque allegationibus coram Gerardo Albiensi Episcopo, ele„ ctis etiam & statutis iudicibus ab vtraque parte, & consentientibus & assidenti„ bus præfato Episcopo Gerardo Albiensi & Rogerio Castrensi Abbate & Petro „ Ardulensi, & Abbate de Candilio & Arnaldo Narbonensi, in præsentia Bonorum „ virorum tam Prælatorum & Clericorum quàm Laicorum videlicet D. Petri Nar„ bonensis Archiepiscopi, atque aliorum Episcoporum & Abbatum, Archidiaco„ norum, nec non & Comitum & virorum potentum numero 10. illius Prouinciæ „ & fere totius populi Albiæ & Lumberri, contra quæ prædicti Hæretici propone„ bant: & inducti sunt noui testamenti multæ authoritates à D. Petro Narbonensi „ Episcopo, & à Petro Sandracensi & Abbate de Fonte frigido. Præfati enim Hæ-

retici nolebant recipere iudicium niſi per nouum Teſtamentum. Talem ergo definitiuam ſententiam ex nouo teſtamento protulit Lugdunenſis Epiſcopus coram omnibus prædictis facto à cunctis ſilentio. EGO GILBERTVS (imò Guichardus) LVGDVNENSIS EPISCOPVS EX MANDATO ALBIENSIS EPISCOPI ET ASSESSORVM EIVS IVDICO ISTOS ESSE HÆRETICOS, ET DAMNO SENTENTIAM OLIVERII ET SOCIORVM EIVS VBICVNQVE SVNT ET HOC IVDICAMVS PER NOVVM TESTAMENTVM.

In 1. Capitulo damnamus & indicamus eos hæreticos eſſe qui non recipiunt vetus teſtamentum: lex enim recipienda eſt per Euangelium, & qui legem non recipit Dominum noſtrum I. C. non credit. Ipſe enim in Euangelio dicit, ſi crederetis Moyſi &c. Et iterum. Non veni legem ſoluere, ſed adimplere. Et iterum. Oportet impleri quæ ſcripta ſunt in lege & prophetis & pſalmis de me &c. incipiens à Moyſe interpretabatur illis ſcripturas.

In 2. Capitulo conuincimus iſtos & iudicamus Hæreticos eſſe noui teſtamenti authoritatibus. Dicimus enim quod Deus vult omnem hominem ſaluum fieri..... Nec Chriſtus pro omnibus eſſet Crucifixus, ſi tantum ſaluarentur maiores qui originali peccato actualia peccata addiderunt; & ſi infantes non ſaluarentur, quos Deus creauerat & formauerat ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, qui nullum forte peccatum fecerant, ſed tamen originale contraxerunt. Baptiſma enim omnibus generaliter eſt traditum tam Maioribus, quàm minoribus, ſicut ait Dominus Diſcipulis *Ite docete omnes gentes baptizantes eos In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.*

In 3. Capitulo conuincimus & iudicamus iſtos hæreticos eſſe noui teſtamenti authoritatibus. Quia Dominicum Corpus non conſecratur niſi per ſacerdotem ſiue bonns ſit ſiue malus. Per verba enim ſacra quæ dixit Saluator in cœna, ſcilicet *Hoc eſt Corpus meum, & hic eſt ſanguis meus*, conſecratur & conficitur Dominicum Corpus. Sicut enim Imperatoris vel Regis Franciæ vel alicuius Potentis Nuncius non corrumpit, nec vilificat ſui abiectione vel pannoſitate quod dicit: ſic verba Domini non variantur, nec maculantur. Et ſicut ſolis radius tranſiens per cloacas maculam non contrahit, nec fœtorem; vel ſicut aqua pura & nitida tranſit ad aceolas per canales luteos aut ſordidos vel limoſos: ſic verba Dominica non ſordidantur, nec melius, nec nitidius per bonum quam per malum proferuntur. Quoniam apud Deum non eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio. Quod autem Dominicum Corpus non debeat celebrari niſi in Eccleſia, Paulus ait, *Aut Eccleſiam Dei contemnitis? nunquid domos non habetis ad manducandum?*

In 4. Capitulo conuincimus & iudicamus Hæreticos eſſe iſtos noui Teſtamenti authoritatibus. Nolunt enim confiteri quod vir & mulier poſſint ſaluari ſi carnaliter miſceantur. Qui quidem palam prædicare ſoliti ſunt, quod vir & mulier ſaluari non poterant, ſi carnaliter non conuenirent. Laudant enim & approbant pecudum fœcunditatem, & improbant hominum fœcunditatem. Amant ſterilitatem mulierum, ſicut dicit ſcriptura, *Beata ſteriles quæ non genuerunt......* Et hæc prædicant vt innumerabiles ſubſtantiæ, rarus inueniatur Dominus, & quæ facta eſt creatura ad vſum & ſeruitium hominum careat poſſeſſore, habitatore, Rectoro volentes omnes eſſe ſicut ipſi ſunt.

In 5. Capitulo conuincimus & iudicamns iſtos hæreticos eſſe & ab vnitate Eccleſiæ præciſos noui Teſtamenti authoritatibus. Dicimus enim, quia miniſterium & poteſtatem ligandi atque ſoluendi Dominus tradidit Petro dicens *Quodcunque ligaueris ſuper terram*, &c. Iacobus. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ.*

Præterea dicimus quod ſtantes debeant de Euangelio reſpondere & diſputare, cum omnes Chriſtiani ſtent, quando Euangelium recitatur: & ſi tunc ſtatur, cum legitur, multò fortius cum legitur ſimul & exponitur. Nec debuiſſent tenere locum ſedendi, poſtquam elegerant locum ſtandi, &c.

In 7. Loco interrogauit eos prædictus Epiſcopus de Pœnitentia, ſi in fine faciet ad ſalutem; vel ſi milites qui vulnerabantur lethaliter, ſaluarentur ſi pœniterent in fine: vel ſi deberet vnuſquiſque confiteri peccata ſua ſacerdotibus & Miniſtri Eccleſiæ, vel cuilibet laico, vel illis de quibus dicit Iacobus, *Confitemini ad al-*

teriturum peccata vestra. Qui respondentes dixerunt *Infirmis* sufficere *si confiterentur cui vellent.* De militibus verò dicere noluerunt, quia non dicit Iacobus nisi de Infirmantibus.

Videntes autem Hæretici se esse conuictos atque confusos, conuerterunt se ad omnem plebem dicentes, *Audite ô Boni viri fidem nostram* quam confitemur, nunc confitemur autem propter amorem & gratiam vestram. Respondit Episcopus prædictus, Vos dicitis quod non propter Deum dicatis, sed propter gratiam populi. Et illi inquiunt. *Nos credimus vnum Deum Trinum, & vnum Patrem & Filium & Spiritum S. & Filium Dei carnem nostram suscepisse, Baptizatum esse in Iordanne, ieiunasse in Deserto, prædicasse salutem nostram, passum, mortuum, atque sepultum, ad Inferos descendisse, resurrexisse tertia die, ad Cælos ascendisse, Spiritum Paracletum in die Pentecostes misisse. Venturum in die Iudicij ad iudicandum viuos & mortuos, & omnes resurrecturos.*

Cognoscimus etiam quia quod corde credimus, ore debemus confiteri. Credimus quia non saluatur nisi qui manducat corpus Christi, & quod corpus Christi non consecratur nisi in Ecclesia, & nisi à Sacerdote siuè bono, siuè malo, nec melius fieri per bonum quàm per malum. Credimus etiam quod non saluatur quis, nisi qui baptizatur, & paruulos saluari per baptisma. Credimus etiam quod vir & mulier saluantur, licet carnaliter misceantur, & Pœnitentiam debeat vnusquisque accipere, ore & corde à Sacerdote, & in Ecclesiis baptizari. Et si quid amplius posset eis ostendi per Euangelia vel Epistolas, illi crederent & confiterentur.

Hæc cum illi dixissent, iurare tamen noluerunt aientes hoc sibi vetari Sacræ Scripturæ authoritate. In fine autem seu ad calcem Synodi sunt signa eorum qui interfuerunt, quos inter fuit *M. Blancus.* Et ita discessum. At vix Prælati exinde profecti ad suas quisque partes abscesserant, cum Antesignani hæreticorum peruersa sua dogmata, vt ante, prædicare cœperunt. qua de re ad annos sequentes. Apud eundem Rogerium Houedensem legitur, quod Gaucelinus de Montperoux Lodouensis Episcopus, qui etiam synodo illi interfuit, *vir doctus & litteratus* multis sacræ Scripturæ testimoniis adegit Oliuerium illum Heresiarcham interiurando firmare formulam suæ Religionis audientibus Gerardo Albiensi, Goscelino Tolosano, Vuillielmo Agatensi, Petro Narbonensi, Adalberto d'*Vsez* Nemausiensi Pontificibus, & Constantia sorore Ludouici Regis Francorum aliisque compluribus viris Illustribus.

Similiter apud Angliam Hugo Petro-Leonis Apostolicæ sedis legatus Concilium Generale indixit Londini, sed propter controuersiam de primatu sedis inter Cantuariensẽ & Eboracensem Archiepiscopos ortã, habere non potuit. Mathæus verò Parisiensis scribit Regem illi quatuor capitula in Anglia obseruanda indulsisse. 1. *Quod de cætero Clericus non traheretur* ante Iudicem secularem pro aliquo crimine vel transgressione personaliter, nisi pro foresta & laico fendo, vnde Regi, vel alij Domino seculari Laicum debetur seruitium. 2. *Vt Episcopatus, Archiepiscopatus vel Abbatiæ non teneantur in manu Regis vltra annum*, nisi pro causa euidenti vel necessitate vrgente. 3. Concessit vt *Interfectores Clericorum conuicti* vel confessi coram Iusticiario Regni præsente Episcopo puniantur. 4. *Quod Clerici duellum facere non cogantur*, hæc Mathæus.

Quæstio de Assumptione B. Virginis.

Circa hæc tempora Quæstio agitabatur in Scholis Parisiensibus an B. Virgo in corpore assumpta fuisset, nec ne. Affirmabant verò cum corpore assumptam duo inter cæteros egregij illustresque scholares: quibus vulgò ab aliis inter disputandũ, dicterij & subsannationis loco obiiciebatur quod Virgo non fuisset assumpta in corpore. Quod dicterium adeo illis displicuit, vt seorsim factis ad Beatos Ioannem Baptistam & Euangelistam precibus postularint id sibi certò reuelari, ne deinceps cauillis exponerentur. Eorum verò opinio confirmata est miraculo. Nam eorum alter, qui imberbis erat subitò barbatus euasit: alter verò, qui caluus, crinitus apparuit. Rem sic narrat Thomas Cantipratanus lib. 2. c. 29.

" Tempore B. memoriæ M. Petri quondam Cantoris Parisiensis duo Clerici vita
" & opinione probati fuisse dicuntur, quorum vnus Ioannem Baptistam, alius
" Ioannem Euangelistam miro venerabatur affectu: ita vt zelo nimio, quo suum
" quisque præferret, diffidebant: erga gloriosam vero Virginem Christi matrem
" tam mirabili deuotione feruebant, vt cum quis eos in disputationibus irritare

vo lebat

volebat, Matrem Chriſti nequaquam aſſumptam eum corpore contendebat : & hoc frequenter riſum ſociis excitabat. Et per hoc tædium cordis ex ſinceriſſima ſimplicitate ſæpius ſuſtinebant. ergo vbi ſolennitas glorioſiſſimæ Aſſumptionis inſtabat, dicti Clerici ieiuniis, vigiliis & orationi vacabant, rogantes Sanctos ſuos, Baptiſtam dico & Euangeliſtam Ioannem, & obnixius Chriſti Matrem, quatenus per ſignum aliquod euidens ſuam verecundiam releuarent in repreſſionem contrariæ opinionis quâ Mariam aſſumptam cum corpore prædicabant. Quid igitur, nonquid apud ſummum iudicem erat iuſtorum ſimplicitas deridenda? abſit, cum ſit cum ſimplicibus ſermocinatio eius. Ergo vbi quilibet per ſe in conclaui orationibus inſiſtebat, illis ſingillatim Ioannes Baptiſta & Ioannes Euangeliſta apparuerunt dicentes *Exaudiuit Dominus preces veſtras, & nunc vobis primo dicimus, ne pro prærogatiua meritorum noſtrorum vlterius contendatis : cum nos in cælo de pari meritorum priuilegio concordemus. Glorioſam vero Chriſti Matrem aſſumptam cum corpore nullus ambigat Chriſtianus. Et hoc ſignum omnibus qui vos nouerunt, vnum ex vobis naturaliter imberbem, barbatum reddimus : alium vero caluum penitus reſtituimus copioſiſſimè recrinitũ.* His dictis diſparẽtibus Sanctis, mane reuelationis effectus apparuit in ambobus: & ſe Magiſtris quibuſdam Clericis argumentum teſtatiſſimæ veritatis quanto gratius, tanto humilius oſtenderunt. Et Ego quidem ſatis miror, quod poſt illam ſinceriſſimæ veritatis probatiſſimam authoritatem Doctoris omnium maximi Aurelij Auguſtini intrare cor potuit fidelis hominis Chriſtiani Chriſtiferæ Virginis corpus etſi incorruptum, vt quidam ſimplices crediderunt, in hoc ſeculo nequam glorificatâ animâ remanſiſſe. Valde ergo & indignanter admiror, quod ſapiens quiſq; non videat Hieronymum ad Paulam & Euſtochium de Aſſumptione B. Mariæ ſub dubio ſcriptitaſſe, quia in ſuis ſcriptis promiſerat ſe nihil ſcribere, niſi quod poſſet authoritatibus Bibliæ comprobari. Maiores ergo & plures diu iam & nunc quoque aſſumptam eſſe eum corpore Matrem Chriſti authoritatibus Auguſtini in Eccleſia cenſuerunt. Nec vlli vnquam homini credere contra ſcripta veridica tanti Patris, cui præ omnibus expoſitoribus creditur, ſecundum quod B. Voluſianus in Epiſtola ſcribit, *In aliis ſacerdotibus per mundum quomodocunque toleratur inſcitia, cum autem ad Auguſtinum ventum fuerit, legi Dei deeſſe creditur, quidquid contigerit ignorare.*

Ad hunc annum narrat Robertus de Monte quàm ſedulo Mauricius Epiſcopus Pariſienſis incumberet in ædificationem Baſilicæ. *Mauricius*, inquit, *Ep. Pariſ. iamdiu eſt quod multum laborat & proficit in ædificatione Eccleſiæ prædictæ Ciuitatis, eius caput iam perfectum eſt excepto maiori tectorio : quod opus ſi perfectum fuerit, non erit opus citra montes cui aptè debeat comparari.*

Anno 1177. res accidit in Gallia Lugdunenſi digna memoriâ poſterorum. Benedictus quidãIuuenis ſeſe obtulit Ciuitati Auenionenſi, pollicituſq; eſt ſe ſi vellent ſecũ paciſci de pretio, pontem mirabilis ſtructuræ ſuper Rodanum ædificaturum. Quod cum audiſſent Ciues ſeque quid petebat, daturos polliciti fuiſſent, ille Pontem illum toto orbe prædicabilem conſtruere aggreſſus eſt. Qua de re ſic habet Robertus Antiſſiodorenſis in Chronico. *Ipſo anno vrbem Auenionem adoleſcens nomine Benedictus aduenit dicens ſe à Domino miſſum, vt ibi ſuper Rhodanum Pontem conſtrueret.* Deriſus eſt ille, cum illi nec ſumptus ad opus & operi complendo ſpem demeret fluminis magnitudo & profunditas tam vaſti & latitudine tam diffuſi. Ille tamen inſtitit prædicando. Nec multo poſt Diuino nutu incitati ciues certatim aggreſſi ſunt opus iam dictum, licet ſupra modum difficile, incredibiliter ſumptuoſum : ad quod peragendum ſanctæ admodum vitæ iuuenis per multas diu Prouincias ex fidelium Eleemoſynis infinitas aggregauit expenſas. Quem ferunt etiam nonnullis claruiſſe miraculis. Hæc Robertus. Addit vero illum obiiſſe an. 1184. opere magna iam ex parte confecto. *Ipſo anno Benedictus Auenionenſis Pontis author* ſanctæ admodum vitæ iuuenis obiit, ſepultuſque eſt ſuper Pontem illum mirificum magna iam ex parte conſtructum ab eiuſdem fundatione pontis 7. annis circiter iam decurſis.

1177.

Pons Auenionenſis.

Hanc Hiſtoriam paulo fuſius refert Baronius, neſcio e x quo authore, ſed ait eam diplomatibus Pontificiis fuiſſe comprobatam. Anno, inquit 1177. *Paſtoritius puer nomine Benedictus vulgo Benezet, dum paſceret maternum gregem*, tergeminâ I. C. compellatione admonitus eſt pontem facere in Rhodano. Puer expauef-

„ eens primum negauit ſe poſſe Ouium cuſtodiam deſerere, vel tantæ prouinciæ,
„ cum inops eſſet, ſatisfacere. Cui cum Chriſtus curam gregis omniaque neceſſaria
„ ad opus pollicitus eſſet, Benedictus ſe accingit itineri, ac in Angelum eiuſdem ha-
„ bitus incidens, ab eo vſque ad Rhodanum perductus eſt, ac ab eodem ob aſ-
„ pectum fluminis à re ſuſpecta deterritus iterum conteſtatus eſt. Angelo recedente
„ puer tranſmittens fluuium ac Auenionem ingreſſus, in media epiſcopi concio-
„ ne interuenit, *Audite me*, inquit, *atque intelligite*, mittor à Chriſto ea de cauſa
„ vt faciam vobis pontem in Rhodano. Qua voce populus in riſum conuerſus co-
„ ram Præpoſito cum ſiſtere ab Antiſtite decernitur: quem monet Benedictus in
„ ſtructuram pontis aliquid elargiri. En tibi ſaxum ingens, inquit, in atrio meo, ſu-
„ ſtolle in humeros, habebis fortaſſe vnde tui pontis queas aliqua fundamenta po-
„ nere, tum te id poſſe intelligam. Puer, feram, inquit, ſaxum, & accerſito Epiſ-
„ copo ac Ciuibus, cui ferendo non forent 30. homines, expeditè humeris porta-
„ bat, fundamentum futurum tantæ molis: eoque prodigio Ciuitas vniuerſa ſtupe-
„ facta Præpoſitus veniâ erroris impetratâ primus 300. ſolidos pro ponte largitur,
„ ac eius exemplo alii in limine ad quinque millia nummorum contulerunt, vnde
„ cœpit pons ædificari. Perfectum eſt opus mirandum dignum præconiis Pontifi-
„ cum Romanorum celebrati. Extat Diploma Innocentii IV. in Concilio Oecu-
„ menico datum apud Paradinum in Hiſtor. Lugdunenſi, quo additur Benedictum
„ fuiſſe puerum 12. annos natum, natione Almilatenſem, quod oppidum eſt in
„ antiqua Burgundia, cumque tridui itineris ſpatium tribus horis emenſum fuiſſe,
„ ſaxumque illud 13. pedum longitudinem, latitudinem 7. habuiſſe. Abſoluto autem
„ ponte ipſum Romam petiiſſe, redeuntem verò Lugdunum adiiſſe, ibidemque
„ pontem cum Xenodochio ædificaſſe ac miraculis claruiſſe & ſancto demum fine
„ quieuiſſe. Porro tantæ rei veritati non ſolum Innocentij IV. ſed & Clementis
„ IV. & V. Bonifacii VIII. etiam atque Ioannis XXII. diplomata adſtipulan-
tur.

Ad hunc quoque annum referunt Hiſtorici pacem concordiamque Friderici Imperatoris cum Alexandro Papa, imò memorabilem & ſtupendam Principis ſubmiſſionem: Nam cum Imperator, Venerias ingreſſus eſſet, ad valuas Baſilicæ D. Marci proſtratus ab Alexandro poſtulauit longi ſchiſmatis abſolutionem. At Papa collum eius pede premens dixiſſe fertur: *ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis & conculcabis leonem & draconem.* Et cum Imperator paulum indignatus reſpondiſſet, *Non tibi ſed Petro*; ille contra retulit, *Et mihi & Petro.*

Huiuſce pacis exemplo incitati Reges Franciæ & Angliæ omnes quoque diſcordias ſuas amicâ pace ſopierunt apud Nonnancurtum 7. Kal. Octob. teſte Mathæo: promiſeruntque & iuramento confirmarunt ſe ad auxilium Chriſtianorum Hieroſolymam profecturos.

At hiſce temporibus exarſit graue diſſidium inter Richardum Cantuarienſem Archiep. & Rogerium Abbatem electum Auguſtinianorum eiuſdem Ciuitatis. Nam vt verbis Geruaſij vtar, *Rogerius iam fere biennio poſt electionem ſuam* expleto de benedictione ſua cœpit tandem eſſe ſollicitus. Prædeceſſorum itaque ſuorum veſtigia ſecutus Richardum Cantuarienſem Archiepiſcopum adiit, & benedictionem poſtulauit. Annuit Archiepiſcopus electi petitionibus & debitam ſibi petiit fieri profeſſionem. Conſilio habito contradixerunt Monachi primò; ſed in proximo redeuntes ad cor conſenſerunt vt electus ſuus profiteretur, ſic tamen vt in Eccleſia Cantuarienſi non fieret eiuſmodi profeſſio & in ſcedula profeſſioni ſubſcriberetur, *ſaluis vtriuſque Priuilegiis Eccleſiæ.* Reſponſum eſt Abbati vt Archiepiſcopo ſuo debitam & Canonicam profeſſionem faceret, deinde non ex ſcripto ſed ex corde diceret ſi vellet, *Salue ſancta Parens*, vel *Salue feſta dies*, vel *ſaluis Priuilegiis*, vel quidlibet aliud. Noluit Abbas conſentire, nec pariter Monachi. Sed *toto conatu ſcripturæ intenderunt.* Renuit quoque Epiſcopus quod petitum fuerat, concedere, ne Cantuarienſis Eccleſiæ dignitatem antiquam diminueret, nouamque & inauditam profitendi formam introduceret. Rogerius igitur Romanum adiit Pontificem eique Eccleſiam ſuam faciens tributariam, Curiam Ro. in odium Cantuarienſis Archiepiſcopi quocunque potuit molimine incitauit: adeo vt in contumeliam Archiepiſcopi

Abbas acceptis insignibus in Angliam redierit an. 1178. cū litteris Pontificis. Archiepiscopus tam enormi grauamine exasperatus appellat; atque ita benedictio dilata & suspensa est. Reuersus Romam Rogerius Pontificiarum litterarum contemptum exaggerat & Archiepiscopum nominatim citari curat. Quid plura? Archiepiscopus Parisius vsque progressus (certè vt Academicos super ea re consuleret) familiarium suggestione in Angliam reuertitur. Romam vero mittit MM. Gerardum Puellam & Petrum Blesensem, viros magni nominis ipsique Pontifici acceptissimos. Comparentibus partibus, inquit Vvilhelmus Thornus Monachus Augustiniensis Cantuarita (qui scripsit vsque ad an. 1380.) coram D. Papa & Cardinalibus habita est longa disceptatio. Tandem auditis partibus, priuilegiis ab vtraque parte exhibitis pro electo Rogerio sententiam definitiuam Papa protulit in hunc modum.

Alexander Episcopus Seruus Seruorum Dei. Dilectis filiis Rogero electo & fratribus S. Augustini Cant. sal. & Ap. Bened. Receptâ olim querimoniâ ex parte vestra quod Venerabilis frater noster Cantuariensis Archiep. Apost. Sedis legatus tibi, fili electe, in Monsterio vestro, quod ad iurisdictionem Rom. Ecclesiæ nullo mediante pertinet, nollet benedictionem impendere, eidem Archiepiscopo Apostolicis scriptis dedimus in mandatis, vt vel te, fili Electe, in præscripto Monasterio absque exactione professionis benediceret, aut vsque ad festum Purificationis proximè præteritum per se aut per sufficientem responsalem suum nostro se conspectui præsentaret. Cumque tam tu fili, electe, *quàm dilecti filij nostri M. Gerardus Pucella & M. Petrus Blesensis procuratores eiusdem Archiepiscopi*, ad nostram pro causa ipsa venissetis præsentiam & longam disceptationem coram nobis habuissetis ad inuicem, illis asseuerantibus quod in Ecclesia Cantuariensi ab Archiepiscopo benedici & obedientiam ei præstare deberetis, vobis quoque contra proponentibus, quod in Monasterio vestro benedictionem sine exactione obedientiæ deberet impendere, Nos inspectis antiquis priuilegiis Ecclesiæ vestræ & præcipuè priuilegio B. Augustini Cantuariensis Archiep. quod vestro Monasterio indulsit. Consideratis quoque scriptis piæ recordationis prædecessorum nostrorum, Anastasij & Adriani Rom. Pontificum, quibus idem Archiepiscopus videbatur inniti. Cognito etiam quod S. memoriæ Pater & prædecessor noster Eugenius Papa Theobaldo Cantuariensi Archiepiscopo iniunxisset, vt Siluestro quondam electo Monasterij vestri *benedictionis in eodem Monasterio munus impenderet, ita quod ab eo professionem obedientiæ non postularet.* Te ab impeditione ipsius Archiepiscopi communicato consilio fratrum nostrorum absoluimus, statuentes vt Cantuariensis Archiepiscopus te & successores tuos in Monasterio vestro absque exactione obedientiæ, contradictione postposita benedicat. Vt autem hæc nostræ definitionis sententia perpetuis temporibus inuiolabiliter obseruetur, eam authoritate Apostolica confirmamus & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum &c.

In eandem rem dat idem Alexander litteras ad Archiepiscopum hoc modo. *Alexander Ep. S. &c. Cum Dilecti filij nostri electus* B. Augustini Cant. *& Magister G. Pucella & M. Petrus Blesensis* Clerici tui pro causa quæ inter te & eundem electum vertebatur super benedictione illi exhibenda, nostro se conspectui præsentassent & in audientia nostra tam pro te quàm pro altera parte multa varia & diuersa allegata fuissent, Nos inspectis priuilegiis Rom. Pontificum Ecclesiæ B. Augustini indultis & præcipuè priuilegio quod B. Augustinus Cantuar. Archiepiscopus Monasterio illi concessit. Consideratis quoque scriptis piæ recordationis Anastasij & Adriani Rom. Pont. quibus videbaris inniti: cognito etiam quod S. memoriæ Pater & prædecessor noster Eugenius Papa Theobaldo quondam Cantuariensi Arch. iniunxisset, vt Siluestro quondam Electo Monasterij S. August. benedictionis munus impenderet, ita quod ab eo professionem non postularet, Electū ipsum ab impeditione tua & successorum tuorum communicato fratrum nostrorum consilio absoluimus, statuentes vt Archiepiscopus Cantuar. qui pro tempore fuerit electus in Ecclesia B. Aug. absque contradictione obedientiæ de cætero benedicat. Ideoq; fraternitati tuæ per Apost. scripta præcipiendo mandamus & in obedientiæ virtute præcipimus, quatinus prædictum electum in Monasterio

suo nulla exacta obedientia benedictus. Quod si post 30. dies postquam exinde requisitus fueris, ipsum benedicere forte nolueris, venerabili fratri nostro Wigorniensi Episcopo dedimus in mandatis, vt eum nullius contradictione vel appellatione obstante authoritate fretus apostolica benedicat.

Rogerius cum his & aliis etiam ad Vvigorniensem Episcopum datis litteris reuersus, neque archiepiscopum prædictum neque Vvigorniensem episcopum adducere potuit, vt mandatis eiusmodi quæ stabilitum Ecclesiæ turbabant ordinem, parerent. Ipse quoque Rex Henricus pareri noluit, maximè propterea quod Rogerius Ecclesiam suam Papæ subdidisset in grande Regni anglicani præiudicium. Igitur Romam reuerti cogitur & tandem ab ipso Papa benedictionem accipit an. 1179. Tusculani 5. Kal. feb. & cum aliis litteris ad archiepiscopum datis Laterani 5. id. April. in angliam regreditur, quibus priorum quidem litteratum acerbitatem mitigauit; non tamen sic litem diremit: quippe archiepiscopus priuilegia illa antiqua quæ iactitabant Monachi, falsitatis arguere aggressus est, conuictorumque promisit. Mutata itaque rerum facie, quia non poterant facile instrumenta publica Abbatiæ Romam transmitti, Papa tres viros iis recognoscendis commisit, scilicet Episcopos Herefordensem & Vuigorniensem ac M. Petrum de Melidis. Apud quos acerrimè vtrinque certatum est, sed tandem certis conditionibus Pax inita est Pictauij Rege Henrico II. præsente an. 1182. cum aliquo detrimento iurium, quæ prætendebant Rogerius & Conuentus.

1178. *De Hæresi Tolosana*

Anno 1178. crescente & ingrauescente in dies Hæresi Tolosana seu albigensium Reges Franciæ & angliæ cogitarunt primum illuc mittere numerosum exercitum communibus impensis ad exterminandam penitus Gentem illam, quæ cæteras prouincias peste sua inficere cœperat. Verum tandem cum illis mitius adhuc agere decreuerunt. Et nonnullos viros graues & Doctos ad prædicandum Dei verbum delegarunt, Petrum Cardinalem tit. S. Grisogoni, Reginaldum Bathoniensem, Ioannem Pictauiensem Episcopos, & Henricum Clare-Vallensem abbatem: de quorum virorum missione & prædicatione, Hæreticorum verò pertinacia fusè scribit Rogerius Houedensis ad an. 1178.

Interim, inquit, *Arriana Hæresis*, quæ damnata erat in prouincia Tolosanâ iam " reuixerat. Quod cum ad aures Regis Franciæ ac Regis angliæ peruenires, zelo " Christianæ fidei accensi statuerũt quod illuc irent in propriis personis & prædictos " Hæreticos prorsus à finibus illis eliminarent. Elapso deinde aliquanto temporis " spatio videbatur eis plus posse perficere, si viros sapientes illuc misissent, qui hæ- " reticos illos prædicatione & doctrinâ ad fidem Christianam conuerterent, quàm " si ipsi in propriis personis illuc ire properassent. Dictum enim erat eis.

" *Vindictam mandasse sat est, plus nominis horror,*
" *Quàm tuus Ensis agit. Minuit præsentia famam.*

" Miserunt ergo illuc Petrum titulo S. Grisogoni Presbyterum Cardinalem Apo- " stolicæ sedis legatum & Bituricensem, & Narbonensem Archiepiscopos, & Re- " ginaldum Bathoniensem, Ioannem Pictauiensem Episcopos, & Henricum Abba- " tem Clare Vallensem & alios multos viros Ecclesiasticos, vt prædicatione sua hæ- " reticos illos ad fidem Christianam conuerterent, vel rationibus probabilibus illos " esse Hæreticos manifestarent, & à liminibus S. Matris Ecclesiæ & fidelium con- " sortio sequestrarent. Qui cum venissent, orauerunt pro ipsis vt acciperent Spiritum " S. nondum enim in quenquam illorum venerat. Præterea prædicti Reges elege- " runt Raimundũ Comitem Tolosanum & Vice-comitem de Turena, Raimundum " de Castro nouo & alios viros potentes & præceperunt quod ipsi prædicto Cardi- " nali & sociis suis in fide Christi assisterent & Hæreticos illos à finibus illis virtute " potenti expellerent. Cum igitur prædictus Cardinalis & cæteri viri Catholici " Tolosam essent ingressi, inuenerunt illi quendam Diuitem duo Castella haben- " tem, vnum infra ciuitatem, & aliud extra muros ciuitatis, qui ante illorum ad- " uentum se Hæreticæ prauitatis sectatorem confitebatur, sed iam præ timore ex- " territus sectam illam execrabilem velare cupiens, Christianissimũ se esse simula- " bat. Quod cum Cardinali innotuit, præcepit prædictum diuitem sibi præsentari,

qui cum veniſſet vt fidem ſuam confiteretur, in omnibus articulis inuentus eſt fidei Chriſtianæ contrarius;& ideo à prædicto Cardinale & Epiſcopis qui eum eo erant manifeſtus hæreticus iudicatus eſt & condemnatus: & ab illis præceptum eſt vt res illius confiſcarentur, & turres eius quas proceras & pulcherrimas habuit, demolirentur.

Videns ergo ſe damnatum & res ſuas confiſcari, venit ad Cardinalem & ad ſocios ſuos Epiſcopos, & ad eorum pedes proſtratus veniam poſtulauit, & iniuncta ſibi pœnitentia nudus ducitur & flagellatur per plateas & vicos Ciuitatis. Deinde iurauit Hieroſolymam ſe iturum & ibidem in Dei ſeruitio per triennium moram facturum. Et ſi poſt triennium domum rediret, poſſeſſiones ſuæ redderentur ei. Ita tamen quod turres ſuæ cederent in teſtimonium hæreticæ prauitatis & ipſe daret Domino ſuo Comiti Toloſano 500. libras argenti. His ita geſtis multi hæretici timentes vt ſimili modo tractarentur, venerunt ad Cardinalem & ad ſocios ſuos,& ſecreto confeſſi errorem ſuum & veniam poſtulantes miſericordiam conſecuti ſunt.

Tunc erat Bituricenſis Archiepiſcopus Garinus de Girardo religione & genere clarus, vt legitur in chronico Lemouicenſi, Narbonenſis verò, Pontius de Alſatio, cui paulo poſt ſucceſſit Ioannes des Bellemains Epiſcopus Pictauienſis.

In eandem rem extat Epiſtola Petri Cardinalis S. Griſogoni vniuerſis S. Matris Eccleſiæ filiis, quæ ſic incipit. *Teſtante Apoſtolo ſicut vnus Deus, ita & vna fides eſſe dignoſcitur, à cuius integritate nullus poteſt ſine periculo deuiare.* Extat quoque Epiſtola Henrici Abbatis Claræ-vallenſis ad omnes Chriſti fideles apud eundem Houedenſem in poſteriori parte Annalium ad hunc annum de *Petro Morono* Principe Hæreticorum. Qua torius rei geſtæ ſeriem ordinemque complectitur. Eſtque eiuſmodi.

Audite cœli quod plangimus,ſentiat terra gemitum cordis noſtri, doleant vices Chriſti Catholici Chriſtiani & ad detrimentũ fidei fidelis populus ingemiſcat, quique terrigenæ & filij hominum humanæ ſalutis damna deplorent, & generalis vitæ ſuæ ſubuerſio ab omnibus viuentibus generaliter lugeatur. Stat contra phalangas Iſrael nouus noſtri temporis Philiſtæus Hæreticorum ordo, exercitus peruerſorũ, qui agminibus Dei viuentis irreuerenter exprobrat & Dominum Maieſtatis impiâ præſumptione blaſphemat. Quid dubitas ô Dauid? quid trepidas vir fidelis? ſume tibi fundam & lapidem, percutiatur protinus in fronte blaſphemus, & caput nequam quod impudenter erigitur, ſuo tuis manibus mucrone tollatur. Si enim in hoc certamine pars Chriſti vincitur, ſi vel ad modicum & in pũcto mater Eccleſia conculcatur, ſcimus profecto non deeſſe cauſæ noſtræ meritũ, ſed patronum: ſcimus quod non negabitur Agoniſtæ noſtro triumphus, ſi in amore Chriſti militem pugnaturus. Verum iuxta veritatis verbum, Domini meſſis multa eſt, operarij vero pauci ſubintroierũt, audacter ruorũ Bone Ieſu, depopulatores agrorum, parati ſunt operarii ſubdoli acerba magis eradicare quàm matura demetere, & ſuæ meſſionis diem ſuis diſreptionibus præuenire. Vbi ſunt ergo nunc Agricolæ tui conſtituti ſuper fertilem agrum & iocundum, tuo cruore floridum & aſperſione pii ſanguinis irrigatum? ſurgant & opitulentur nobis, & in neceſſitate vos protegant, ſeque ad cruentas beſtias murum defenſionis opponant. Surgite inquã, ſurgite viri patres, duces gentium, principes populorum. Abigite feras peſſimas quas vidimus, quas monſtramus, vel ſaltem vulpes paruulas effugate. Et capere quidem melius, ſed ad hæc quis idoneus? Non habent certos aditus, ſemitas ambulant circulares, & in quodam fraudum ſuarum labyrintho monſtra nouiſſima reconduntur. Tanquam Damulæ de manu diffugiunt, & inſtar colubri tortuoſi, quò eos plus adſtrinxeris, facilius elabuntur. Deo autem gratias, quia etſi capi nequeunt, fugari poſſunt, vt cum prodiderint quæ demoliebantur in nobis confundantur & pereant in ſeipſis. Hoc quàm ſit autem facile, per ea quæ vidimus & tractauimus, approbamus, vt iam amodo ſi factum fuerit, non tam illorum nequitiam, quàm defectus noſtros noſtrorumque negligentiam deploremus.

Status vrbis Toloſana Hæreſi infecta.

Contigit enim nuper ad imperium D. Papæ & hortatu piiſſimorum Principum Ludouici Francorum & Henrici Anglorum Regem, uenerabilem Petrum Apoſtolicę ſedis Legatum viroſque diſcretos Pictauienſem & Bathonienſem Epiſco-

„ pos, nosque in comitatu eorum vrbem adire Tolosam, quæ sicut erat ciuitas maximæ multitudinis, ita etiam dicebatur Mater Hæresis & caput erroris. Perreximus ergo ad illam, vt sciremus, si iuxta clamorem qui ascenderat, esset dolor eius. Et ecce inuenta est plaga eius magna nimis. Itan à planta pedis vsque ad verticem non esset in ea sanitas. Verè enim tertia pars nobis nunciata non fuerat de omnibus abominationibus suis malis, quas Ciuitas illa nobilis in incredulitatis suæ gremio confouebat. Locum in ea sibi abominatio desolationis inuenerat, & propheticorum similitudo reptilium in latibulis eius domicilium obtinebat. Ibi hæretici principabantur in populo, dominabantur in clero, eo quod sicut populus, sic sacerdos, & interitū gregis ipsa configurabat vita pastoris. Loquebantur Hæretici & omnes admirabantur. Loquebatur Catholicus, & dicebant quis est hic? in stuporem & miraculum deducentes, si esset aliquis inter eos, qui de verbo fidei auderet aliquid vel mutire. Interim præualuerat pestis in terra, quod illi sibi non solum sacerdotes & Pontifices fecerant, sed etiam Euangelistas habebant, qui corruptâ & cancellatâ Euangelicâ veritate noua illis euangelia cuderent & de corde suo nequam recentia dogmata seducto populo prædicarent. Mentior, si non erat inter eos homo quidam ætate grandæus, rebus locuples, ornatus fratribus & amicis, & magnus homo inter maximos Ciuitatis, quem ita peccatis exigentibus Diabolus excæcarat, vt seipsum Ioannem Euangelistam diceret, & verbum quod erat in principio apud Deum, ab alio quodam rerum principio tanquam à Deo altero segregaret. Hic erat in vrbe illa pereuntium caput & Princeps Hæreticorum, qui-licet tanquam Laicus & Idiota nihil saperet, inter eos tamen velut quidam Diabolicæ sapientiæ fons perditionis latices emanabat. Conueniebant ad eum nocte nocturæ tenebrosæ, & ille indumento adinstar tunicæ dalmaticæque vestitus cum sederet inter eos tanquam Rex circunstante in exercitu erat & iuerat desipientium prædicator. Totam penitus vrbem Discipulis suis & disciplinâ repleuerat. Quippe cui aliquis de vrbe præ fortitudine sua resistere non auderet. In ipso quoque introitu nostro tanta erat Hæreticorum vbique licentia, vt nos quoque per vicos & plateas recto itinere procedentes verbo subsannarent, digito demonstrarent, nos Apostatas, nos hypocritas, nos hæreticos conclamantes. Verum procedente tempore & datâ nobis requie diebus paucis nunciatum est vni de nobis verbum exhortationis assumere, & de regula veræ fidei coram infideli multitudine disputare. Habito autem sermone orthodoxæ prædicationis ad plebem conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas, vt qui prius obstruebant ora loquentium, iam apparere coram loquentibus non auderent. Audires illico vel videres vulpes transfiguratas in talpas, vt quæ prius in publico discurrebant, iam terraū latebris, iam se se cellulis immergerent cauernosis, & plantaria sacra quæ iam non audebant in aperto commandere, infra terræ viscera corroderent & necarent. Ne autem Pardus ille discolor pellis suæ varietate se proderet, sermonē sibi nequam callidis adinuentionibus firmauerunt, vt ad nostræ cōformitatis similitudinē tracti ad discussionis examen, quidquid nos credimus, se credere mentiretur. Ex illa ergo die D. Legatus & nos alii, qui cū tetris bestiis cōgredi putabamus, ad perscrutandos eos, quos timor & confusio tanquam ignobile reptile in ima terræ detruserant, studium totum conuertimus & laborem, vt vel coacti prodirent in publicum & abiicerent in luce opera tenebrarum. Factum est exinde præcipiente Legato, vt iuraret Episcopus & Quidam de Clero & Consules Ciuitatis aliique viri fideles, quos nondum in aliquo perfidiæ fama resperserat, vt quoscunque vel hactenus nouerant, vel nosse eos contingeret in futuro, qui essent huius hæresis vel complices vel actores, eorum nobis nomina scripto depromerent, nulli penitus vel amore, vel pretio vel cuiuspiam necessitudinis ratione parcentes.

„ Cumque per dies singulos innumera multitudo in catalogum illius conscriptionis incederet, nominatus est inter alios Magnus ille Petrus Moronus, quem Ioannem Euangelistam, vt supra diximus, nominabant: super quo nos omnes communicato consilio decreuimus ab illo inchoare iudicium, vt turba in reliquis perfida cum contremisceret cū falsi euangelistę versutiam veri Euangelij simplicitas condemnasset. Missis igitur apparitoribus suis præcepit eum Comes S. Egidii qui

fideliter nobis adesset, accersiri. Sed ille in multitudine diuitiarum suarum & parentum numerositate confidens primæ citationis edictum fastuosæ dilationis colludio declinauit.

Altera ergo die prædictus Comes S. Egidij blandiciis magis quàm terroribus vtens eundem Petrum per amicos & notos leniter aduocauit, & eum nobis tandem post difficultates plurimas mixtis cum terrore blandiciis præsentauit. Tunc vnus qui loquebatur è nobis taliter eum exorsus est commonere. *Eia nunc, Petre, tui te Conciues accusant, quod sana fidei regulis confutatis in Arriana hæresis deueneris prauitatem, imo per multiplicium errorum versutias & ducas ipse alios & ab aliis duceris.*

Ad hæc ille de profundo suspirans, in se non esse huiusmodi prima fronte est mentitus. Et requisitus an hoc iuramento probaret, simplici assertioni suæ tanquam viri nobilis & illustris oportere credi contendit. Cæterum cum in exigendo iuramento vniuersi pariter instaremus, promisit continuò se iuraturum, ne in hoc deprehenderetur Hæreticus, si iuxta quod consuetudo erroris illius obtinuit, vitandi iuramenti existeret obstinatus. Mox igitur Sanctorum Reliquiæ honorabiliter afferuntur cum tam solenni reuerentia & deuotione susceptæ, vt & fidelis populus compungeretur ad lachrymas, Hæreticos vero qui conuenerant, latebræ potius quàm talia spectacula delectarent. Ipsum vero Petrum in cantu quem ad inuocandam Spiritus sancti gratiam profusis lachrymis cantabamus, tremor euidens & pallor operuit, ita vt ab eo color multus aufugeret, & virtus animi deperiret. Quomodo enim adueniente Spiritu sancto in aduersariis eius spiritus remaneret? Cerneres erat hominem quasi morbo paralysi dissolutum nec loquelam retinuisse, nec sensum, quamuis tantæ facundiæ diceretur ab omnibus, quod omnes in dicendo solitus sit superare. Quid plura? iurat infelix adstantibus vniuersis, quod de omnibus fidei articulis quos requireremus, ab eo suæ credulitatis exprimeret veritatem.

Res mira, & in tali spectaculo pia iocūditate gratissima. Allatus est liber in quo iurauerat & vno de circunstantibus Religioso quodā loco occurrētis litteræ prænosticū perquirente, illius scripturæ textus occurrit. *Quid tibi & nobis Iesu fili Dei? venisti ante tempus perdere nos?* Vere Domine Iesu nihil tibi & illis quos pater tuus eiectos à te vite verâ tanquam infructuosos palmites amputarat & foras miserat vt arescant. At nobis instantibus vt de sacramento altaris suam nobis nobis fidem sine fraude aliqua fateretur, quod corde non credidit ad Iustitiam, nec ore coufessus fuit ad salutem sed contra quod de omnibus mentiri decreuerat, falsitatis suæ prodidit veritatem & panem sanctum vitæ æternæ sacerdotis ministerio in verbo Domini consecratum non esse Corpus Christi nouo dogmate contendebat. Tunc surrexerunt omnes eum quodāmodo lachrymis obruentes, quas & sacramentorum contemptus elicuit, & habita erga miserum compassio Christiana profudit. Nec plura. Datur Comiti Reus & hæreticus iudicatus, statimque sub diligenti pollicitatione parentum custodiæ publicæ mancipatur. Volat facti rumor per vicos & plateas amplissimæ ciuitatis, aperiuntur ora fidelium, & Catholicæ plebis labia in tua Christe præconia resoluuntur, velut tunc primum in eadem vrbe fidei splendor erumperet, & in spem salutis æternæ desperata dudum ciuitas respiraret. Ex tunc igitur & deinceps verbum fidei crescebat & multiplicabatur in dies, itaut vniuersa vrbis facies lætior videretur, quæ in candorem lucidæ virtutis de tenebris euadebat erroris. Interea *Petrus* ad se reuersus & Domino respiciente compunctus cum se dignum penitus tam præsenti morte cerneret quàm futurâ, missis mediatoribus multis satisfactionis quærit aditus & conuersionis pollicetur affectum, vt possit in fugam vitæ melioris ab imminentis mortis interitu liberari. Venit, recipitur & in conspectu sistitur populi circunstantis nudo quidem corpore veteris exuens perfidiæ prauitatem. Ibi se coram omnibus Hæreticum recognoscens ibi dedit manus fidei, ibi abrenunciauit errori præstito coram omnibus manu dexterâ iuramento & datis fideiussoribus tam Comite quàm multis præcipuis de Conciuibus suis, quod ad omne mandatum Domini Legati se subderet, & iussionem eius in omnibus adimpleret. Tunc indictum est populo, vt omnes pariter ad Ecclesiam S. Saturnini die altera conuenirent audituri & visuri solenniter, quam pœnitentiæ formam Petrus ille suscipe-

„ ret obseruandam. Omnes ergo sequenti die vt fuerant præmoniti conuenerunt,
„ tanta vtique multitudo tam frequens vt vix remaneret secus ipsa altaris cornua
„ locus vacuus, qui Domino Legato Missæ solennia celebranti sine compressione ni-
„ mia præberetur. Et ecce coram illa multitudine multa nimis Petrus ille iam no-
„ ster per ipsas Ecclesiæ valuas nudus & discalciatus adducitur cedentibus adhuc
„ inde Episcopo Tolosano & Abbate S. Saturnini, donec ad pedes Legati in ipsis altā-
„ ris gradibus se prosterneret. Ibi in facie Ecclesiæ Ecclesiasticis reconciliatus est sa-
„ cramentis abiuratā omni hæresi & hæreticis anathematizatis ab eo. Mox autē pos-
„ sessionibus eius publicatis vniuersaliter & proscriptis pœnitentia illi talis iniūgi-
„ tur, quod infra 40. dies à patria sua exulaturus abscederet in seruitio pauperū Hie-
„ rosolymis triennió moraturus. Interim vero singulis diebus Dominicis Ecclesiæ
„ Tolosanæ vrbis nudus & discalciatus & disciplinatus cum disciplinalibus virgis
„ iussus est circuire, Ecclesiarum bona quæ abstulerat, reddere, vsuras omnes quas
„ acceperat, restituere, damna pauperum quos afflixerat, resarcire, & castrum quod-
„ dam suum, quod Hæreticorum conuenticulis profanarat, ab ipsis fundamentis
„ euertere. *Deus bone*, quot lachrymas lætitia sancta profudit: quas gratiarum actio-
„ nes & laudes populus iubilauit & deuotus cœlestibus Choris ingessit, cum de
„ cauerna perfidiæ talpa talis educitur, & in Israeliticam ouem lupus rapacissimus
„ reformatur. Posthac illo dimisso D. Legatus ad alios manus misit examinaturus
„ vtique illos quos in magno numero vel suspicio publica vel accusatio priuata no-
„ tauerat. Nos autem vix tandem extortā cum lachrymis licentiā reuertendi pro eo
„ quod instantia capituli nostri iam reditus exigebat, petita licentia sub ea nobis est
„ exceptione concessa, vt Albiensem Diœcesim intraremus commonituri Principem
„ terræ Rogerum scilicet Biterrensem & Albiensem Episcopum quem sub custo-
„ dia Hæreticorum in vinculis tenebat absolueret & vniuersam terram suam iux-
„ ta D. Legati præceptum eliminatis Hæreticis emundaret. Ingredientibus ergo
„ nobis vnàcum supradicto Bathoniensi Episcopo illam perditissimam Regionem,
„ quæ velùt totius sentina maliciæ totam in se colluuionem Hæresis illuc defluentis
„ excepit, prædictus Rogerus in vltimos & inaccessibiles terræ suæ fines abscessit tā
„ malā conscientiā profugus, quàm causæ suæ merito desperatus. Oderat enim lu-
„ men veritatis actor maliciæ, nec sustinere poterat nostræ collocutionis accessum,
„ qui totus recesserat in opera tenebrarum. Peruenimus tamen ad quoddam muni-
„ tissimum Castrum eius, quod propriè ac singulariter *Castri nomine* (vulgo *Ca-
„ stres*) Incolæ nuncupabant. Ibi habitabat vxor eius cum militia magna & fami-
„ lia multa nimis. Omnes ferè habitatores illius Castri vel hæretici, vel hære-
„ ticorum complices erant, licet sola Domini virtute repressi nihil contra fidem
„ quam prædicabamus, præsumebant vel mutire. Quamuis enim essemus & Nos
„ in manibus ipsorum positi & velut intra quosdam potentiæ Complices hæretica
„ vndique multitudine circumuenti, verbum tamen Domini non erat alligatum
„ quin eos continuis inuectionibus & increpationibus feriremus. Cumque videre-
„ mus quod nihil omnino præsumerent respondere, iudicauimus prædictum Roge-
„ rum proditorem hæreticum & violatā pace Episcopi & securitate periturum; eum
„ tanquam publicā excommunicatione damnatum ex parte D. Legati & prædi-
„ ctorum Regum in præsentia coniugis militumque suorum confidenter in Christi
„ nomine diffidantes.'

„ *Ecce à modo satis apparet quàm grande & euidens ostium patet Principibus Christianis,
„ vt Christi vlciscantur iniurias, ponantque desertum illud quasi hortum Domini & solitu-
„ dinem eius quasi delicias paradisi. Ne autem vel parum nihil contra illos posse causentur,
„ sciāt omnes generalem fuisse in vrbe Tolosana sententiā, quod si visitatio ista fuisset adhuc
„ triennio retardata, vix inueniretur in ea qui nomen Christi amplius inuocaret. Super hac
„ autem omnia prædictus Comes S. Egidy coram populo Ciuitatis præstito iuramento firma-
„ uit, quod amodo nec prece, nec pretio fauerit Hæreticis, nec eos in terra sua vlterius susti-
„ nuerit.*

Eodem anno Simoni abbati San-Albanensi successit Guarinus Prior seu Warinus, de quo & de fratre Mathæo item & de Guarino nepote fusè diximus ad annum 1162. sub eo florebat schola S. Albani quam Guarinus nepos rexerat post Alexandrum Nekamum. Et iste, post assumptum ad Abbatiæ regimen Guarinum, cum apud Dunestapliam doceret, scholas iterum S. Albani petiit sibi concedi, vt

aliqui

aliqui ſcribunt : verum ab Abbare iocoſo dicterio læſum ſe putans, eas reperere neglexit. Sic enim legitur in vira Guarini apud Mathæum Pariſienſem ad Margi-nem. *Hic cum tum temporis anno ſcilicet proximo tranſacto* (1177.) *apud Dunestaple ſcholam rexiſſet, vocauit eum Abbas Guarinus vt litteris breuiter & iocosè ſcriptis:* (petierat enim idem Alexander Nequam ſcholam S. Albani inſtanter) *Si Bonus es venias, ſi Nequam, nequaquam. Cui tam breuiter & iocosè reſcribens Alexander ait. Si velis, veniam; Sin autem, Tu autem. Ac ſi diceret, non multum curo.* Alij hoc ſcri-bunt non de ſcholis petitis, ſed de ingreſſu in Monaſterium.

Eodem anno willelmus Remenſis Archiepiſcopus, vt orationum vota Thomæ Martyri glorioſo perſolueret, inquit Radulphus Diceteuſis, magno comita-tu Cantuariam venit 6. Kal. Aug. Cui Rex Anglorum, Epiſcopi plures & multi Proceres occurrerunt, cumque maximo cum honore ad Palatium Londinenſe deduxerunt. Eodem anno Richardus de Lucy Iuſticiarius Regni Anglorum, in Roffenſi territorio Cœnobij Canonicorum Regularium fundamenta iecit in ho-norem eiuſdem Thomæ Martyris.

Anno 1179. habitum eſt Romæ Concilium Lateranenſe, quod II. Vniuerſale Latinorum vocant. Alexander enim Pontifex compoſitis tandem cum Impera-tore Friderico diſſidiis, extinctiſque aut domitis feliciter ſchiſmaticis, tanquam poſt tanti temporis ſcandala reſarcitæ vnitatis & veritatis gaudia ſolenniter cele-braturus, inquit Neubrigenſis, Generale Concilium Pontificatus ſui anno 20. à partu autem Virginis 1179. 5. id. Martij Lateranis celebrandum inſtituit, ad quod totius Orbis Latini Epiſcopos cum Maiorum locorum Abbatibus euocauit. Imo ad 4. mundi partes 4. Cardinales miſſos fuiſſe legimus in Appendice ad Sigebertum, vt ex iis Prælatos euocarent. Quorum Nomenclatura in M.S. San-Victorino conſcribitur, quamque Io. Picardus in Notis ad Neubrigenſem exſcrip-ſit. Ante illam autem hæc Epigraphe appoſita eſt.

1177. *Concilium Lateranenſe ſeu Romanum.*

Anno ab incarnatione Domini 1179. Præſidente S. R. E. Sanctiſſimo Alexandro Papa III. Pontificatus eius an. 20. menſe Martio, Indictione 15. & 19. die menſis ſedata iam diſcordia quæ inter Eccleſiam & Imperium occaſione Schiſmatis per Octauianum Hæreſiarcham aduerſus prædictum ſanctiſſimum Papam introducti, & per ſucceſſores eiuſdem Octauiani, Guidonem Cremenſem, & Ioannem Strumenſem diutius perdurantis longo tempore inualuerat, prædicto Ioanne vltimo Hæreſiarcha & Frederico Romanorum Imperatore ad vnitatem matris Eccleſiæ redeuntibus ſedi præſidente eodem ſummo Pontifice Alexandro, ſancta & Generalis Synodus in Baſilica Lateranenſi quæ appellatur Conſtantina 300. Epiſcoporum ad hoc ex diuerſis mundi partibus conuocatorum. Quorum nomina ſubtus annexa ſunt.

E Noſtra Gallia hi Epiſcopi in prædicta Nomenclatura leguntur. De Prouincia Remenſi, *Vvillielmus* Arch. Remenſis, *Neuela* Epiſc. Sueſſionenſis, *Theobaldus* Ambianenſis, *Reinoldus* Nouiomenſis, *Rogerus* Laudunenſis, *Deſiderius* Morinenſis, *Rogerus* Cameracenſis. De Prouincia Rotomagenſi *Egidius* Ebroicenſis. De Senonenſi *Guido Archiep.* Senon. *Ioannes Saresb.* Carnotenſis Epiſc. *Simon* Meldenſis, *Mathæus* Trecenſis, *Willielmus* Antiſſiodorenſis, *Obaldus* Niuernenſis. De Prouincia Bituricenſi *Guarinus* Archiep. Bitur. *Girabous* Caturcenſis Ep. *Seibrandus* Lemouic. De Turonenſi *Radulfus* Andegauenſis Ep. *Gaufridus* Sati-Brioccenſis, *Guido* Leonenſis, *Bartholomæus* verò Archiepiſcopus Turon. morbo præpeditus ire non potuit: quem proinde Stephanus Tornac. per litteras apud Papam & apud willielmum Remenſem excuſauit. Vt legitur in Ep. 45. & 49. De Prouincia Burdegalenſi, *Vvillielmus* Burdeg. Archiep. *Ioannes* Pictauienſis Ep. Ademarus *Charbonelli* Santonenſis.

Gualterus à S. Victore, cuius ſupra meminimus, lib. 1. aduerſus hæreſes huius ſeculi, Concilium iſtud appellat *Romanum*, quia nempe Romæ habitum eſt in Baſilica Lateranenſi. Alanus quoque de Inſulis, vt infra dicetur, illud idem propter eandem rationem *Romanum* appellat. Alij *Lateranenſe*, quia in Lateranenſi Eccleſia celebratum: vbi teſte Rogerio Houëdenſi Alexander in eminentiori loco cum Cardinalibus ſuis & Præfectis & Senatoribus & Conſulibus vrbis conſtitutus feria 11. tertiæ hebdomadæ Quadrageſimæ quæ 3. Non. Martij euenit, primum Concilii diem celebrauit. Secundum 4 feria ſequentis Hebdomadæ quæ 1. idus Martii euenit. In eoque Concilio Vvillielmus Remenſis Archiepiſcopus factus eſt Preſ-

byter Cardinalis ad titulum S. Sabinæ, & Henricus Abbas Clarc-uallensis propter egregiè nauatam in extinguenda hæresi Tolosana operam, factus Episcopus Cardinalis Albanensis.

Huiusce Concilij Canones nonnullos refert Neubrigensis: Mathæus verò Parisiensis summa Capitula 28. quæ nos quoque hisce Annalibus inseremus.

Canones Concilii.

1. *De Electione summi Pontificis.* De qua sic legitur apud Neubrigensem l. 3. c. 3. *Statuimus, vt si fortè superseminante zizania inter Cardinales se substituendo Pontifice* non potuerit esse plena concordia & duabus partibus concordantibus tertia pars " concordare noluerit, aut sibi alium præsumpserit nominare, ille ab vniuersa Ec- " clesia accipiatur Episcopus, quià duabus partibus electus fuerit & receptus. Si " quis autem de tertiæ partis nominatione confisus, quia de ratione non potest, " nomen Episcopi sibi vsurpauerit, tam ipse quàm qui eum receperint, excommu- " nicationi subiaceāt, & totius sacri Ordinis priuatione multentur: ita vt Viatici " etiam eis, nisi tantum in vltimis, communicatio denegetur, & nisi resipuerint, cum " Dathan & Abiron, quos terra viuos absorbuit, accipiant portionem. Præterea si à " paucioribus aliquis, quàm à duabus electus fuerit ad Apostolatus officium, nisi " maior assensus & concordia intercesserit, nullatenus assumatur, & dictæ pœnæ " subiaceat, si humiliter noluerit abstinere.

" 2. *De Hæreticis Albigensibus & diuersis eorum appellationibus.* Canonem vero sic " exprimit Neubrigensis. *Sicut ait B. Leo Papa. Licet Ecclesiastica Disciplina Sacerdo-* " *tali* contenta iudicio cruentas effugiat vltiones, Catholicorum tamen Principum " Constitutionibus adiuuatur, vt sæpe quærant homines salutare remedium, dum " corporale supra se metuunt iudicium vel supplicium euenire. Ea propter quia " in Wasconia, Albigesio & partibus Tolosanis & aliis locis ita Hæreticorum, " quos alij Catharos, alij Publicanos, alij Paterinos, alij aliis nominibus vocant, " inualuit damnanda peruersitas, vt iam non in occulto sicut alij, nequitiam suam " exerceant, sed errorem suum publicè manifestent, & ad consensum suum simpli- " ces attrahant & infirmos, eos & defensores eorum & Receptores anathemati de- " cernimus subiacere, & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel " in terra sua tenere vel fouere, vel negotiationem cum eis exercere præsumat. Si " autem in hoc peccato decesserint, nec sub priuilegiorum nostrorum, quibuscun- " que indultorum obtentu, nisi sub alia quacunque occasione aut oblatio pro eis " fiat, aut inter Christianos sepulturam accipiant.

3. *De Ruptariis & Brabantiis Prædonibus, qui fideles affligunt.* In Canone Neubrigensis sic legitur. De Brebantionibus & Arragonensibus, Nauarris, Basculis & Cotetellis.

Tertius iste Canon apud Geruasium Dorobernensem est de multiplicitate Beneficiorum Ecclesiasticorum: de qua sic habetur. Quia verò nonnulli modum " auaritiæ non ponentes & diuersas Ecclesiasticas dignitates, & plures Ecclesias pa- " rochiales contra sacrorū Canonum instituta nituntur adquirere; ita vt cum vnum " officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vindicent plurimorum, ne id de cæ- " tero fiat, districtius inhibemus. Cum igitur vel Ecclesia vel Ecclesiasticum mini- " sterium committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco & " curam eius per seipsam valeat exercere. Quod si aliter factum fuerit, & qui rece- " perit quod contra sacros Canones acceperit, amittat. Et qui dederit, largiendi po- " testate priuetur. Et quia tantum quorundam processit ambitio, vt non duas vel tres " sed sex vel plures Ecclesias perhibeantur habere, nec duabus possunt debitam pro- " uisionem impendere: per fratres & Coëpiscopos nostros hoc emendari præcipi- " mus, & de multitudine Canonibus inimica, (quæ dissolutionis & vagationis ma- " teriam inducit & certum continet periculum) eorum qui Ecclesiis deseruire va- " leant, indigentiam subleuari.

Legitur apud eundem alius Canon ordine nonus pertinens similiter ad vacationes Beneficiorum & Expectationes vacationis eorundem: nec abludit ab hac historia, in qua frequens mentio fiet sequentibus seculis de Gratiis Expectatiuis & Reseruationibus Beneficiorum à Curia Rom. introductis. Sic ergo habet. *Nulla Ecclesiastica ministeria seu etiam Beneficia vel Ecclesia alicui tribuantur seu promittantur, antequam vacent, ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cuius locum & beneficium se credit successurum. Cum enim id etiam in ipsis Gentilium legibus inueniatur inhibitum, turpe nimis est & diuini plenum animaduersione iudicij, si locum in Ecclesia*

Dei futura successionis expectatio habeat, quam ipsi etiam condẽnare Gentiles homines certauerunt. Cum verò præbendas, Ecclesias, seu qualibet Officia in aliqua Ecclesia vacare contigerit, vel si etiam modò vacant, non diu maneant in suspenso, sed in sex menses personis quæ dignè administrare valeant conferantur: si autem Episcopus vbi ad eum spectauerit, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur. Quod si ad Capitulum Electio pertinuerit & infra præscriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus secundum Deum hoc cum consilio Religiosorum virorum exequatur. Aut si forte omnes neglexerint, Metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorum contradictione disponat. Præterea Episcopus si aliquem sine certo titulo de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconem vel Presbyterum ordinauerit, tandiu ei necessaria subministret, donec ei in aliqua Ecclesia conuenientia stipendia militiæ Clericalis assignet, nisi talis fortè qui ordinatur, extiterit qui de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.

4. *Quod* nullus promoueatur in Episcopum vel ad aliquem ordinis gradum, nisi legitimæ sit ætatis & de legitimo matrimonio susceptus.

5. *Ne viuentibus* Personis Ecclesiæ conferantur, nec illis defunctis vltra sex menses vacent.

6. *De appellationibus.*

7. *Ne* intra sacros ordines constituti, vel qui Ecclesiasticis sustentantur stipendiis, se immisceant secularibus.

8. *De Treugis* statuendis & temporibus Treugarum.

9. *Quod* Clerici vnam habeant tantum Ecclesiam, & quod Episcopus si aliquem sine certo ordinauerit titulo, tandiu necessaria inueniat, donec ei in aliqua Ecclesia stipendia assignet.

10. *Ne Patroni* vel quilibet Laici Ecclesias opprimant aut Ecclesiasticas personas.

11. *Ne Iudæi* vel Sarraceni Christiana mancipia permittantur habere, sed ad fidem Christi si conuerti voluerint, à possessoribus suis nullatenus excludantur.

12. *Vt Leprosi* excludantur à cohabitatione hominum, Oratorium habeant & proprium sacerdotem.

13. *Ne bona* Ecclesiastica in vsus alios conuertantur nec Decani pro certa pecuniæ quantitate iurisdictionem exerceant Episcopalem.

14. *Et in* Electionibus vel Ecclesiasticis ordinationibus consequatur effectum, quod à maioris & sanioris Concilij parte fuerit constitutum.

15. *Quod* vsurarij manifesti ad communionem altaris non admittantur, nec Christianam habeant sepulturam. Et agricolæ & viatores & omnia quæ sua sunt, plena vbique pace & securitate lætentur.

16. *Vt* ordinationes schismaticis factæ, irritæ habeantur & inanes, & beneficia ab eis collata reuocentur.

17. *Ne pro* Ecclesiasticis instituendis personis, seu mortuis sepeliendis, aut nubentibus benedicendis vel aliis Ecclesiæ sacramentis aliquid exigatur.

18. *Ne viri* Religiosi vel quilibet alij Ecclesias vel decimas præsumant de manu suscipere Laicorum sine authoritate Episcoporum, & non semel in anno Templarij, siue Hospitalarij Ecclesias sub interdicto positas aperiant, nec corpora sepelire tunc præsumant.

19. *Ne* quis interueniente pecuniæ habitum Religionis vsurpare præsumat, nec Conuersus peculium habeat: nec facti Prælati non nisi pro dilapidatione vel incontinentia degradentur.

20. *Ne* Christiani Sarracenis arma vendant, nec patientes naufragium quisquam spoliare præsumat.

21. *Vt Clerici* intra sacros ordines constituti continenter viuant, & si illâ incontinentiâ, quæ contra naturam sit, deprehensi fuerint laborare, excommunicentur & à clero abiiciantur.

22. *Vt* Archiepiscopi Parochias vel Ecclesias visitantes quadraginta vel quinquaginta equorum numero sint contenti. Episcopi viginti vel triginta. Legati 25. Archidiaconi 5. vel 7. Decani duarum euectionum numerum non excedant.

23. *Vt nullus* Torneamenta exercere præsumat, & mortui in Torneamentis Christiani careant sepultura.

24. *Quod* vnaquæque Cathedralis Ecclesia Magistrum habeat, qui pauperes

ſcholares & alios doceat, nec pro licentia docendi aliquis pretium exigat. Hunc Canonem habemus ſic expreſſum.

De Scholaſtica Præbenda & licentia docendi.

Quoniam Eccleſia Dei & in his quæ ſpectant ad ſubſidium corporis, & in his quæ ad profectum proueniunt animarum, indigentibus ſicut pia mater prouidere tenetur, ne pauperibus qui parentum opibus iuuari non poſſunt, legendi & proficiendi opportunitas ſubſtrahatur, per vnamquamque Cathedralem Eccleſiam Magiſtro qui Clericos eiuſdem Eccleſiæ & ſcholares pauperes gratis doceat, competens Beneficium aliquod præbeatur, quo docentis neceſſitas ſubleuetur & diſcentibus via pateat ad Doctrinam, & in aliis quoque Eccleſiis reſtituatur ſeu Monaſteriis, ſi retroactis temporibus aliquid in eis fuerat deputatum. Pro licentia verò docendi, nullus omnino pretium exigat, vel ſub obtentu alicuius conſuetudinis ab his qui docent, aliquid quærat, nec docere quenquam expetitâ licentiâ, qui ſit idoneus, interdicat. Qui verò contra hoc venire præſumpſerit, ab Eccleſiaſtico fiat beneficio alienus. Dignum quippe eſſe videtur, vt in Eccleſia Dei fructus laboris ſui non habeat, qui cupiditate animi dum vendit docendi licentiam, Eccleſiaſticum profectum nititur impedire.

Hic Canon, qui ad Scholas pertinet, valde notandus eſt. Nam Scholaſticam Præbendam in Cathedralibus Eccleſiis inſtituit, vbi certè non fuerat ante inſtituta: & Cancellariis ſeu aliis ſtudiorum Præfectis interdicit omni pretio & mercede pro concedenda licentiâ docendi. Iamque id prohibuerat Alexander initio ſui Pontificatus; & tamen M. Petro Comeſtori ſingularis priuilegii loco indulſerat exigendi facultatem, ſed ea lege ne vllus præter eum eo iure gauderet: quam in rem dederat ad Cardinalem S. Griſogoni litteras, vt ante retulimus.

Idem Pontifex Epiſt. ad M. Richardum de Luey Epiſcopum Vvintonienſem, prout refertur in Decretalibus Gregorij IX. ſic habet. *Prohibeas ne in Parœcia* (Diœceſi) *tua pro licentia docendi exigatur aliquid, aut etiam promittatur. Si quid vero poſtea ſolutum fuerit vel promiſſum, remitti promiſſum facias & reſtitui appellatione ceſſante ſolutum, ſciens quod ſcriptum eſt, Gratis accepiſtis, gratis date. Sanè ſi quis diſtulerit Magiſtros in locis congruis inſtituere, tibi liceat appellatione poſtpoſita ibi aliorum inſtructioni præficere viros prouidos, honeſtos & diſcretos.*

Ibidem vetat pro licentia docendi pecuniam exigi, licet alicubi contraria vigeret conſuetudo. *Quanto Gallicana Eccleſia Maiorum Perſonarum ſcientia & honeſtate præfulget & eo cautius nititur curare quæ confundere videantur Eccleſiaſticam honeſtatem, tanto vehementiori dignos eſſe animaduerſione cenſemus, qui nomen Magiſtri Scholarum & dignitatem aſſumunt, & ſine certo pretio Eccleſiaſticis viris docendi alios licentiam non impendunt. Cum autem hæc praua conſuetudo à cupiditatis radice proceſſerit, & decorem admodum Eccleſiaſticæ honeſtatis confundat, mandamus, quatenus conſuetudine ipſa de veſtris Eccleſiis extirpata, ſub anathematis interminatione hoc inhibere curetis diſtrictè præcipientes, vt quicumque viri idonei & litterati voluerint regere ſtudia litterarum, ſine moleſtia & exactione qualibet ſcholas regere permittantur. Si qui vero huiuſmodi prohibitionis vel præcepti extiterint tranſgreſſores, eos Officiis & Dignitatibus ſpolietis.*

Hæc videtur eſſe conſtitutio Alexandri de licentiis impertiendis, cuius meminit in Ep. ad Cardinalem S. Griſogoni, quam alibi retulimus: damnat enim prauam conſuetudinem Gallicanæ Eccleſiæ, quæ cum Magiſtros licentiis dandis præpoſuiſſet, non vetuerat tamen pro illis aliquid pretij exigere. Et ideo Gloſſa in hunc locum ſic habet. *Conſuetudo erat in Eccleſia Gallicana* (& maximè Pariſiis) *quod Magiſtri ſcholarum ſine certo pretio alicui docendi licentiam non concedebant. Papa volens illam prauam conſuetudinem extirpare quæ de radice cupiditatis procedit, prohibet ſub anathematis interminatione, vt quicunque idonei fuerint regere ſcholas, ſine moleſtia vel exactione aliqua permittantur. Et ſi qui huiuſmodi prohibitionis fuerint tranſgreſſores, officiis & Dignitatibus ſuis ſpolientur.* Ibidem notat Gloſſa Magiſtros ſcholarum inter Dignitates eſſe accenſendos. Sic enim habet. *Item nota Magiſtros Scholarum dignitatem habere.* Sed abſoluamus quæ reſtant ſtatutorum Lateranenſium Capita.

25. Vt Prælati vnam tantum regant Eccleſiam, & quod Patroni ab Eccleſiis in ſuo fundo conſtitutis exactiones non faciant.

26. Ne Epiſcopi ſeu viri Eccleſiaſtici ſtare compellantur iudicio Laïcorum: nec Laïci Laïcis decimas conferre præſumant. Hic canon hoc modo exprimitur

apud Neubrigenſem. *Sanè quia Laïci* quidam Eccleſiaſticas perſonas & ipſos etiam Epiſcopos iudicio ſuo ſtare compellunt, eos qui de cætero id præſumpſerint, à communione fidelium decreuimus ſegregandos.

Cæteri Canones pertinent ad vſuras, quas Eccleſiaſtici tam liberè tunc exercebant, quàm ipſi fœneratores publici.

In hocce Concilio aiunt nonnullas agitatas fuiſſe & damnatas quaſdam Petri Lombardi propoſitiones: ſed in acta nihil video relatum. Nam quod ſcribit Mathæus ad hunc annum Alexandrum Papam mandaſſe Vuillielmo Senonenſi vt ſynodum Pariſiis congregaret & malè ſonantes Petri aſſertiones damnaret, ad ſuperiores annos referendum.

Hæreſis Lombardi.

Crediderim tamen ea de re Alexandrũ bis ad Guillielmum ſcripſiſſe: ſemel quidem circa an. 1173. quo tempore Guillielmus erat adhuc Senonenſis Archiepiſcopus: & nos ſupra ad an. prædictum 1173. ipſius litteras retulimus. Iterum hoc anno: cum enim materia iſta propoſita fuiſſet ad diſcutiendum, palamque & apertè hæreſeos accuſaretur Petri Lombardi Doctrina, nonnulli Cardinales & Epiſcopi qui fuerant eiuſdem Petri Diſcipuli pro poſſe repognarunt, tandemque de Concilio exierunt indignum iniquumque reputantes vexari memoriam tanti hominis, eiuſq; ſcripta indiſcuſſa notari, quæ plurimi parati erant defendere. Vetuntamen ſcribit M. Gualterus de S. Victore Alexandrum de Concilii ſententia damnaſſe hanc propoſitionem, *Chriſtus ſecundum quod homo, non eſt aliquid, interdixiſſeque omnibus Magiſtris Pariſienſibus aliiſque aliarum ciuitatum Doctrinam eiuſmodi docere datis ad prædictum Guillielmum Remenſem tunc Archiepiſcopum litteris.* Rem ſic narrat Gualterus.

Hoc ſciendum quod Alexander Papa nuper in Concilio Romano parauerat nominatim illius (Lombardi) *ſententias damnare, quarum argumentis & Arrij & Sabellii & nouorum hæreticorum error recrudeſceret, ſcilicet quod Chriſtus nihil ſit ſecundum quod homo. Quidã vero Cardinaliũ cauſam Dei & fidei Chriſtianæ Religionis, qua ſtamus & viuimus alienis negotiis poſtponentes non rectè & reſpondentes dixerunt Venerabili Papæ. Domine alia maiora ſuſcepimus tractanda. Tunc Apoſtolicus.* Imo primum & maximum *de fide & Hæreticis agendum eſt. Quod illi audientes egreſſi ſunt de Conſiſtorio. Quidam etiam Epiſcopus Vvalenſis Adam exiuit cum illis dicens:* Domine Papa ego ei Eccleſiæ & Præpoſitus olim ſcholarum eius defendam ſententias Magiſtri. *Quid plura? ceſſent iam putida Ranarum garrulitates, Apoſtolica ſede de Roma ita intonante & definiente.*

Alexander Ep. S. S. D. Venerabili fratri Vuillielmo Remenſi Archiepiſcopo Apoſtolicæ ſedis Legato Sal. & Apoſtol. bened. *Cum Chriſtus perfectus Deus, perfectus ſit homo, mirum eſt quà temeritate quiſquam audet dicere quod Chriſtus non ſit aliquid ſecundum quod eſt homo. Ne autem tanta poſſit in Eccleſia Dei dici abuſio ſuboriri vel error induci: fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus conuocatis Magiſtris* Scholarum Pariſienſium & Remenſium & *aliarum circumpoſitarum Ciuitatum authoritate noſtra ſub anathemate interdicas, ne quis de cætero dicere audeat Chriſtum non eſſe aliquid ſecundum quod homo. Quia ſicut verus Deus, ita verus eſt homo ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens. Datum 12. Kal. Mart.*

Idem Mathæus ſcribit Ioachimum Abbatem Florenſis Cœnobij in Calabria libellum euulgaſſe contra Petrum, eumque hæreſeos inſimulaſſe, eo quod inter cætera ſua dogmata de vnitate ſiue eſſentia Trinitatis verba faciens dixiſſet, *Quod quædam ſumma res eſt, Pater & Filius & Spiritus S. & illa non eſt generans neque genita neque procedens.* Contra enim Abbas opponebat, quod Petrus non Trinitatem in Deo, ſed Quaternitatem adſtrueret, tres videlicet Perſonas, & illam communem eſſentiam quaſi quartam manifeſtè proteſtans, quod *nulla res eſt quæ ſit Pater & Filius & Spiritus ſanctus, nec ſubſtantia, nec eſſentia, nec natura;* quamuis concederet quod Pater & Filius & Spiritus Sanctus ſunt vna eſſentia, vna ſubſtantia, vna natura.

Hanc autem aſſertionem idem Ioachim his rationibus & authoritatibus confirmabat teſte eodem Mathæo. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in Cælo, Pater, Verbum & Spiritus S.* & hi tres vnum ſunt. *Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, aqua & ſanguis, & hi tres vnum ſunt.* Item *Volo Pater vt ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus.* Vnde videtur, inquit Mathæus, quod dictus Ioachim

huiusmodi vnitatem non veram & propriam, sed quasi collectiuam & similitudinariam esse fateretur, quemadmodum multi homines dicuntur vnus populus, & multi fideles vna Ecclesia.

Hæc altercatio inter vtriusque authoris sectatores crescens, indecisa remansit à temporibus Alexandri vsque ad annum 1215. sub Innocentio III. a quo libellus Abbatis damnatus est in Concilio Lateranensi III.

DISSERTATIO DE M. ALANO INSVLENSI.

EIdem Concilio Romano interfuisse fertur M. Alanus de Insulis, tantæ olim prædicationis & famæ Professor in Academia Parisiensi, tunc vero Conuersus Cisterciensis. Nempe ille abiectâ docendi prouinciâ se substrahens, ignotus & sublimem mentitus animi magni capacitatem ad Cistercienses pro more multorum Magistrorum se contulerat, & veluti Laico & Idiotæ habitum Monachicum dari sibi postularat: at aliquanto post quis & quantus esset sese prodidisse perhibetur. Cum Abbate enim suo Petro (cui Petrus Blesensis Tractatum de Transsubstantiatione dedicauit, quique postea factus est Atrebatensis Episcopus) Romam profectus & locum Concilij clam & latenter ingressus, vt vidit quosdam Doctores Vualdenses & Albigenses tam subtiliter & acutè hæresim suam tueri, vt Patres Concilij, quid responderent, non haberent, ipse petitâ & obtentâ respondendi veniâ eorum sophismata ingeniosè & fortiter confutauit. Quamobrem cum se viderent Doctores illi maximo suo cum dedecore conuictos, eorum vnus qui Alani famam agnouerat, respondit AVT DIABOLVS ES, AVT ALANVS. Quibus ille. NON SVM EGO DIABOLVS, SED ALANVS. Virum tum ibi agnitum seu potius recognitum Alexander Pontifex honoribus Ecclesiasticis cumulare voluit, quos ille non minus generosè respuit, quàm Abbatiam sibi ab Abbate Petro oblatam recusauit. Hæc de illo scribunt aliqui.

Quia tamen variant Historici, deque tempore quo vixit Alanus, non concordãt, præcipuas opiniones referre nõ pigebit. Cõsentiunt fere omnes de eius operibus; de seculo vero & ætate quã vixit & obiit discrepant, quorum tres præsertim sunt variæ sententię. Prima Trithemij qui ait in lib. de Script. Eccles. eum floruisse sub Alberto Imperatore an. 1300. Trithemium secuti quàm plurimi; Gesnerus in Bibliotheca, Lilius Giraldus Dial. 5. de Poëtis, vbi de Anticlaudiano his verbis. *Est Anticlaudianus contra Claudiani Rufinum liber ab Alano compositus, qui ob multiiugam quam in eo admirabantur Germani Disciplinarum cognitionem*, VNIVERSALIS DOCTOR *est cognominatus. Scripsit hic & de plãctu naturæ & eruditionem quidem præ se fert vbique, sed stylum habet inconditum & inquinatè loquitur. Fuit hic Germanus ex Insulis, præfuitque aliquandiu Lutetiæ per tẽpora Adulphi, & mox Alberti Imperatorum annum circiter 1300. Pæne infinita conscripsit.* Videtur hic author nihil vnquam legisse de Alano nostro, quem stylum habere inconditum dicit & inquinatè loqui: cum certum sit paucos fuisse eo præstantiores, non modo iis temporibus quibus vixit, sed etiam consecutis.

Antonius Posseuinus Iesuita ex eodem fonte Trithemiano hauriens, non vltra veritatem scrutatus & scissitatus ait scripsisse Alanum in 4. libros Sentent. M. Petri Lombardi, Oraculum sacræ scripturæ. De Doctrina &c. Et tandem vixisse sub Alberto Imperatore circa an. 1300. Ioannes Gerardus Vossius idem sentit. lib. de Poëtis Latinis. *Anno, inquit, 1300. sub Alberto Cæsare fuit Alanus de Insulis Teutonicus scriptor operis contra Claudiani Rufinũ. Vnde Anticlaudianus vocatur.* Hic est ille qui vocatur DOCTOR VNIVERSALIS. Idem fere scribit tota recentiorum authorum turba, qui suã sententiam hac quoque coniectura & ratione fulcire possunt, quod M. Vvillielmus Brito qui sub Augusto Philippo floruit & scripsit, Gualteri & Egidij insignium Poëtarum meminerit, nullam vero vsquam de Alano mentionem faciat: quem certè non præteriisset, si tum inter Poëtas celeberrimus & excellentissimus habitus fuisset.

Contrà alij Alanum Insulanum hocce seculo vixisse & floruisse contendunt:

sed quis ille fuerit, quodque vitæ genus amplexus fuerit, non consentiunt. Scribunt nonnulli eum fuisse Monachum Clare-Vallensem, deinde Abbatem Ripatorij Gall. *de la Riuou* in pago Trecensi, tum Antissidorensem Episcopum, postremò ad Claram-Vallem rediisse ibique extremos vitæ dies egisse an. 1182. Cuius sententiæ est Aubertus Myræus in Scholiis ad Henricum Gandauensem. *Alanus*, inquit, *Insulensis Gallo-Flander ob multiplicem doctrinam nuncupatus Doctor Vniuersalis, ex Theologo Parisiensi Monachus Clare-Vallensis anno 1139. à S. Bernardo constitutus est primus Abbas Ripatorij in Diœcesi Trecensi. Exinde ob pietatem atque eruditionem an. 1151. creatus est Episcopus Antissiodorensis, sed veteris solitudinis desiderio tactus anno 1167. permittente Alexandro Rom. Pontifice ad Claram-Vallem redijt, vt Robertus Chronographus Antissiodorensis narrat; & ibidem sub annum 1182. obiit sepultus in eodem Monasterio iuxta Goffridum Episcopum Linganensem.* Camuzatus in Notis marginalibus ad Chronicon Antissiodorense *dicit hodieque in Ripatario adseruari Testamentum Alani scriptum an. 1182.* Idem aiunt Sammarthani fratres in Gallia Christiana. Idem quoque Historia Cisterciensis. Camuzatus quidem hæc habet ad marginem Chronici Antissiod. *Ripatorium*, Lariuour, *Cœnobium est Cisterciensis Ord. duabus leucis ab vrbe Tricassina distans, in quo hodieque asseruatur Testamentum Alani scriptum an. 1182. cuius etiam sepulchrale monumentum adhuc visitur in Ecclesia Clara-Vallensis Monasterij, vbi pe[illegible]m in tabula iuxta tumulum appensa est notatum ipsum obiisse an. 1181.*

Valerius Andreas in sua Bibliotheca Belgica duos ponit Alanos: vnum Insulis in Gallo-Flandriæ oppido oriundum, primo Monachum Claræ-Vallensem sub. D. Bernardo, deinde primum Abbatem Ripatorij; deinum anno 1151. Episcopum Antissiodorensem; postremò prioris solitudinis desiderio tactum anno 1167. Episcopatum dimisisse, ad Claram-Vallem rediisse, ibidemque obiisse an. 1182. & inter alia opera scripsisse vitam S. Bernardi. Alterum vocat etiam *Alanum de Insulis* S. Theologiæ Doctorem & Parisiis ait scholæ Ecclesiasticæ plures annos præfuisse & Doctorem Vniuersalem appellatum fuisse contendit, deque eo dici hoc vulgatum. *Sufficiat vobis vidisse Alanum.* Id autem iste author de duobus Alanis scribit, opinor, vt duas conciliet opiniones: aliorum quidem existimantium Alanum Abbatem Ripatorij hoc seculo vixisse; & aliorum, qui sub Alberto Imper. an. 1300. Alanum floruisse contendunt.

Certum est hoc seculo sub Ludouico Crasso, Ludouico Iuniore & Philippo Augusto floruisse Alanum primò Monachum Clare-Vallensem, deinde primum Ripatorij Abbatem à B. Bernardo constitutum, eundemque an. 1151. Antissiodorensem Episcopum factum. Nam ita scribit Robertus Chronographus Antissiod. qui eundem Alanum vidit & nouit. *Anno 1151. obiit Hugo Antissiodorensis Episcopus, vir moribus & scientia clarus, cui successit Alanus Ripatorij primus Abbas.* Et ad an. 1167. *Alanus Episcopus dimisit Episcopatum suum, cui successit Vvillielmus Antissiodorensis Ecclesiæ Thesaurarius & Senonensis Archidiaconus, frater ante Hugonis eiusdem Ecclesiæ Archipræsulis.* Tunc erat Robertus annos natus vndecim.

Ad eundem Alanum scribit Anastasius IV. Pontifex Max. an. 1154. Anastasius S.S.D. Venerabili *Fratri Alano Antissiodorensi Episcopo.* Item in quadam Charta Instrumentali conuentionis inter Episcopum Antissiodorensem & Comitem Niuernensem factæ an. 1157. sic legitur. *Ego Alanus Dei Gratia Antissiodorensis Episcopus & Ego Vvillielmus Comes Niuernensis notum esse volumus, &c.* Item in Titulo quodam seu Documento Confirmationis pro Abbatia S. Mariani Antissiodorensis an. 1163. *In nomine S. & indiuiduæ Trinitatis Ego Alanus Antissiodorensis Episcopus, &c.*

An vero iste Alanus Monachus, Abbas & Episcopus fuerit idem cum M. Alano de Insulis Poëta & Polyhistore, quem Doctorem Vniuersalem vocarunt, dubium est. Affirmant quidē recentiores & inter alios Nicol. Camuzatus Canonicus Ecclesiæ Trecensis in Miscellaneis Historicis sic scribens. *Ad dexteram Godefridi Linganensis Episcopi* (qui similiter abdicato Episcopatu an. 1163. ad Claram Vallem vbi Monachus fuerat, rediit) *versus chorum Monachorum iacet D. Alanus Episcopus*, qui in quadam Ecclesiâ oppidi famosi in Flandria, quod Insula nuncupatur, à puero educatus, sub B. Bernardo in hac Clara-Valle habitum Religionis suscepit: postea primus Abbas factus est Monasterij, quod Ripato-

„ rinm nominatur, cui per annos 12. presidens Domino cooperante fategit, vt per-
„ sonis vtilibus & possessionibus necessariis, videlicet grangiis, siluis, agris pratis &
„ pascuis idem Monasterium ditaretur. Anno verò nouissimo vitæ B. Bernardi ab
„ Ecclesia Antissiodorensi in Episcopum concorditer est electus... Peractis de-
„ mum in Episcopatu 13. annis de licentia sedis Apostolicæ cessit Episcopatu & ad
„ suam rediit Claram-Vallem. Mansit autem in Clara-Valle in Domo S. Bernar-
„ di post decessum D. Godefridi Lingonensis Episcopi multum exercitatus, in ne-
„ gotiis Ordinis pariterque Ecclesiasticis, D. Abbati Pontio successoribusque eius
„ vsque ad Petrum Venerabilem Abbatem Claræ-Vallis VIII. non mediocriter
„ necessarius fuit.

Verum nullus è veteribus Authoribus quod sciam, hunc Alanum Episcopum scribit Insulanum fuisse. Non Robertus Antissiodorensis, quo Episcopante natus est & adoleuit Non Otho de S. Blasio, qui eodem seculo floruit. Itaque crediderim duos fuisse hocce seculo Alanos, vnum Monachum Clare-Vallensem sub Bernardo, de quo satis multa supra dicta sunt: alterum Insulanum in Academia Parisiensi professorem, Poëtam eximium, omnisque litteraturæ virum, authorem denique Anticlaudiani & aliorum operum quæ eius nomine circunferuntur.

Ac primum ipsemet Alanus disertis verbis d[illegible]rat se in Flandria apud Insulam natum: sic enim ille lib. 5. Commentariorum in Prophetias Ambrosij Merlini fol. 198. editionis recentioris Antuerpiensis. *Vidi & Ego in Flandria cum puerulus adhuc essem, apud Insulam vnde natus fui, fœminam quandam maleficam, quæ in maleficio suo comprehensa....... Tempus illud fuit, quo Comes Theodoricus ab Insulanis hominibus, Gandensibus quoque atque Brugensibus aduocatus erat è terra sua in Flandriam tanquam legitimus Flandriæ hæres.* At Theodoricus ille cognomine *De Alsatia*, filius Theodorici strenui Lotharingiæ Mosellanæ Ducis filius accersitus & electus est Comes Flandriæ an. 1128. vel 1130. vt legitur in Annalibus Flandrensibus: quo tempore puerulus adhuc erat Alanus. Demus fuisse octennem aut decennem, non videtur idem esse cum Alano Clare-Vallensi qui anno 1139. Abbas Riparorij constitutus est: tunc enim Alanus noster vix attigerat vigesimum suæ ætatis annum. Cui ætati Abbatia tum primum regenda & instituenda non conuenit. Deinde vix dicas quandonam studuisset, tamque multa opera edidisset, vir in Abbatiæ, deinde in Episcopatus regimine occupatissimus?

Quod vero Alanus noster in Academia Parisiensi docuerit, satis clarè innuere videtur Otho de S. Blasio Abbas in Hercinia silua, scriptor coætaneus, qui nempe florebat an. 1190. quique appendicem scripsit ad lib. 8. Chronicorum Othonis Frisinghensis, incipiens ab anno 1146. quo scribere desiit Frisinghensis, vsque ad an. 1210. Ille autem expressissimè meminit Alani & Anticlaudiani his verbis. *His temporibus Petrus Cantor Parisiensis & Alanus & Præpositiuus Magistri claruerunt.* Horum prior Librum Distinctionum, lib. Psalmorum, Euangeliumq; vnum ex
„ quatuor per continuas glossas subtiliter compilauit, & præter hæc alia multa. *Alter*
„ *verò multa* conscribens exposuit: inter alios librum, qui intitulatur *Anticlaudianus*
„ & Regulas cœlestis vitæ, & contra hæreticos, & librum de vitiis & virtutibus, &
„ de arte prædicandi, librumque suorum, & multa alia sana & Catholica conscripsit.
„ Iisdem temporibus Lambertus Mediolanensis librum qui sic intitulatur *Frumenta*
„ *cælestis messis* & ita incipit, *Colligite frumenta ne pereant*, quantitate & subtilitate
„ insignem scripsit.

Accedit Henricus Gandauensis Doctor Parisiensis & Sorbonicæ Domus, vt aiunt alumnus, qui ante annum 1270. studebat Parisiis & obiit Tornaci an. 1293. Alanum istum nostrum reponit in serie virorum Illustr. qui hoc seculo floruerunt, ab anno scilicet 1110. ad an. 1200. & de eo sic scribit. *Alanus Insulis oriundus Liberalium artium peritus Parisius Ecclesiastica schola præfuit & ingenij sui monumenta relinquens scripsit Summam ad prædicationis officium vtilem. Et quia metro multum clarnit, scripsit metricè Poëticen excogitata materia de viro optimo & in omnibus perfectissimo: quem librum vocauit Anticlaudianum, &c.* Quid contra horumce virorum authoritatem afferri possit, non video. Quo pacto enim vterque meminisse potuit Alani & Anticlaudiani, si vtroque posterior fuit Alanus? quis credat Henricum Gandauensem repositurum eum fuisse inter viros Illustres huius seculi vndecimi,

si suo tempore florentem vidisset in scholis Parisiensibus Alanum ?

Vnde Gaspar Barthius in Notis ad Guillielmum Britonem ad vers. 546. *Ericio similis,&c.* disertè agnoscit Alanum inter authores huius seculi: sic enim ille. *Compendio* quædam scripta illis adiice præter propter tempora Britonis nostri ab Alano lib. 6. Commentariorum in prophetiam Merlini. Dixi æuo hoc authorem illum scripsisse, cui qui contradicunt, errant, cum sub annum 1194. expressim eundē collocet Otho de S. Blasio, additione ad Frisinghensem c. 40. etiam Anticlaudianum eius commemorans. Opera autem viri digna quæ editione sunt, mirum cur hactenus lateant, cum multo minoris frugis quotidie clathros perrumpant. Non sunt autem tantùm ea quæ à Catalogorum scriptoribus memorantur: sed ipsemet vidi ingentem Commentarium de ratione Metrorum & syllabarum in Bibliotheca Basiliensi cum testimoniis authorum adscriptis, cuius nullum meminisse Nomenclatorem memini.

Et ad Vers. 52. lib. 7. Latere plano &c. *In Cæsura negligit syllabam, vt singulis paginis sic sæpe alij. Et in Anticlaudiano opere circa eadem hæc tempora scripto Alanus Insularius Vniuersalis Doctor dictus, quem apud Cistercium anno 1202. mortuum adnotat Author Chronici, quod Magnum Belgicum indigitant.*

Author istius Chronici Belgici scribere desiit anno 1475. ait autem ille Alanum apud Cistercienses obiisse an. 1102. (error irrepsit certè in numeri notam, reponendumque anno 1202. quia paulò post dicit anno 1203. obiisse Guidonem Cantorem: & præterea ait eum disputasse contra Albigenses & Waldenses, qui nondum erant exorti an. 1150.) *Anno* 1202. inquit, *apud Cistercium* mortuus est hoc anno M. Alanus de Insulis Doctor ille famosus Scriptor Anticlaudiani, qui in Theologia fecit artem quandam prædicandi, & contra Albigenses, Vvaldenses, Iudæos & Saracenos libellum edidit succinctum ad Vvillielmum Montis-Pessulani Dominum.

Libellus iste succinctus de quo loquitur Author Chronici, diu latuit in tenebris, sed tandem è Bibliotheca Papyrij Massonij prodiit in lucem Parisiis an. 1612. in cuius prologo sic habet Alanus. *Amantissimo Domino suo Vvillelmo Dei Gratia Montis-Pessulani Principi*, quem non solum Generosi Generis titulus insignis, verum etiam generosior mentis generositas præinsignit, *M. Alanus* in omnibus & per omnia suus opus suum. Cum inter vniuersos mundi Principes te videam specialiter indutum armis fidei Christianæ, ne Nauicula Petri inter tot tumultuantes huius seculi procellas deserere uideatur, hoc opus de fide Catholica conscriptum tuæ discretioni deuoueo consummatum.

Guillelmus autem ille Montis-Pessulani Dominus, cognomento *Sibylla* vocabatur à matre Sibylla: Comiti Tolosano aduersatus est, & Tolosam cum Anglis obsedit an 1158. Alexandrum III. excepit an. 1162. & anno 1174 Mathildem Emanuelis Imperatoris Constantinopolitani filiam duxit vxorem. Catholicæ fidei assertor fuit contra Albigenses Hæreticos, vt legitur in Historia Oxitana. Obiit autem an. 1202. eodem quo Alanus. Eiusdem quoque Pater Guillelmus vocabatur, quem ait Gaufridus Clare-Vallensis induisse Monachum: sic enim ille in vita B. Bernardi. *Ad multorum aures famam credimus peruenisse viri Venerabilis Guillelmi, qui olim Montis-Pessulani Dominus, nunc verus Christi pauper & humilis Monachus degit in Cœnobio, quod Grandis-Silua vocatur. Ipsius relatione didicimus, &c.* Illa autem Abbatia Grandis-Siluæ Diœcesis Tolosanæ fundata est an. 1144.

Illi ergo Guillelmo Alanus opus suum contra Vvaldenses dedicauit, de quibus loquitur lib. 2. his verbis. *Quomodo litteras nouerunt Waldenses, qui non didicerunt? Videmus enim sanctiores eis non prædicare, qui etiam intellectum habent sacræ Scripturæ, vt multos Cistercienses, quia missi non sunt.* Et alibi meminit Concilij Lateranensis, in quo illi damnati sunt. *Isti*, inquit, *Vvaldenses qui sub pœna excommunicationis & contra præceptum D. Papæ, imò contra totam Ecclesiam prædicant, quibus iniunctum est à D. Papa non prædicare, sententia excommunicationis subiacent. In Concilio enim Lateranensi in eos sententia excommunicationis lata est, vnde eis etiam communicandum non est, cum sententiâ Apostolicâ ab Ecclesia præcisi sint.*

Hinc patet Alanum libellos suos contra Vvaldenses edidisse post celebrationem Concilii Lateranensis. Nam vt infra dicemus, iussus fuit ab Alexandro Papa contra eos scribere. Neque verò est quod quis dicat Vvaldenses diu regnasse, atque ita

Alanum licet hocce feculo non vixerit, potuisse tamen contra eos scribere; nam in prologo ait nouos hæreticos suo tempore fuisse exortos, *Nostris vero temporibus*, inquit, *Noui Hæretici*. At tempore Alberti Imperatoris, nempe an. 1300. iam erant obliuione sepulti Vualdenses, Paterini & alii Hæretici, quos in libello suo commemorat Alanus.

De Merlini Propheta.

Omnia igitur cum temporibus & scriptis Alani planè consentire videntur. Nam hocce feculo orti Vualdenses & Albigenses: contra eos habitum est Lateranense Concilium, & in eo damnati sunt, vt supra docuimus. Contra quos Alanum scripsisse testis est Otho de S. Blasio Author coætaneus. Vuillelmus Montis-Pessulani Dominus assertor fidei Catholicæ fuit acerrimus. Adde Commentaria quæ Alanus edidit in Prophetias Merlini, quæ de Francia deque Angliæ excidio mira vaticinabantur.

Fuit is Ambrosius Merlinus Anglus circa annum Christi 440. scripsitque Diuinationem seu obscurarum prædictionum libros, quos Gaufridus Monemuthensis de Anglico transtulit in Latinum: & ex Latino Clarotonus in Rythmos Gallicos, vt docet Balæus. Hoc autem feculo frequens Merlini mentio recidit propter Anglorum Regum aut tyrannidem, aut bella intestina, aut captiuitatem. Vnde multi litterati viri coniecerunt fore vt Anglicanum breui corrueret Imperium. Maximè verò post mortem Thomæ Cantuariensis, cum filii in Patrem conspirarunt, filiorumque partes fouerunt Rex Francorum Ludouicus & Comes Flandrensis. Inter cæteros verò Alanus noster Commentaria scripsit in Diuinationes Merlini, & omnia malorum genera ipsumque excidium Angliæ vaticinatus est in gratiam Principis sui Comitis Flandrensis, qui Henrico II. Patri aduersabatur. Item Ioannes Saresberiensis eidem Prophetiæ animum adiun[illegible] odio eiusdem Henrici Patris, qui Thomam archiepiscopum persequebatur. [illegible] enim ille Ep. 167. *Instat tempus, vt aiunt, quo aquila rupti fœderis iuxta Merlini Vaticinium frenum deauratura est, quod Apro eius datur, aut modò fabricatur in sinu Armorico*. Et Ep. 272. *Fretus tamen est oraculo Merlini qui nescio quo repletus spiritu perhibetur ante aduentum*. At Petrus Blesensis, qui contrariarum erat partium & Henrici Patris causam partesque tuebatur, Merlinum vocat *Magum & Cacodæmona ex incubo Dæmone natum*. Cuius nempe Prophetia Aduersarii & hostes Regis ad fascinandas & infatuandas populi mentes abutebantur.

Verum euentum tandem habuit illa in Ioanne Rege Henrici filio, cuius miserrimum statum, Angliæque subuersionem describit Vuillielmus Brito in sua Philippide: qua de re nihil Alanus noster, quia initia tantum Regni Ioannis videre potuit.

Sed quæ demum fortuna fuerit Alani, quæ & qualis conuersio operæ pretium est inquirere. Authores huiusce tertiæ opinionis aiunt eum è Parisiensibus scholis migrasse ad Cistercienses & Conuersi nomen habitumque sumpsisse, atque apud eos etiam obiisse. De eo sic habet Menologium Cisterciense ad 3. Kal. Feb. *Cistercij in Gallia B. Alanus Conuersus, qui cum omnia complexus animo studia fuisset, ideoque obtinuisset nomen Doctoris vniuersalis atque summa cum laude scholis Parisiensibus præfuisset, Diuina reuelatione tactus habitum Conuersorum in Cistercio induit, oues pauit, & aliis abiectissimis occupationibus se exercuit, vbi cum diu ignotus lateret, tandem in Concilio Romæ celebrato magno omnium applausu cognitus dignitates sibi oblatas respuit, & in sancta humilitate perseuerans obdormiuit in Domino*. In quem locum Scholiastes per Concilium *Romanum* intelligit *Lateranense* quod anno 1215. celebratum est ab Innocentio III. sed malè. Patet enim ex iis quæ diximus & quæ infra dicemus, hoc intelligendum esse de *Lateranensi* cui præsedit Alexander an. 1179. in quo nempe Vualdenses & alij Hæretici causas suas & rationes exposuerunt, & quibuscum decertauit Alanus, vt ex Chronico Belgico constat: ac præterea ex hoc Mathæi Bon-homme testimonio, qui Commentarium edidit in Parabolas Alani an. 1501. in quo quæ causæ fuerint eius ad Cistercienses conuersionis, commemorat his verbis.

Causa Conuersionis Alani Doctoris Vniuersalis.

" Author istius libri vocabatur Alanus, de quo legitur, quod cum quadam die studeret Parisius, sciens septem artes liberales nec non *Leges atque Decreta*, suam scientiam proposuit exponere & in aliquem fructum redigere seu explicare. Et cum in crastinum de tota Trinitate prædicare vellet & scientiam & notitiam veram de

illa cunctis audientibus exhibere, ipso pergente ad spatium prope Ripariam quandam cogitans qualiter opus propositum complere posset, quendam puerum reperit, qui tenens vnum cochlear in manu fecerat vnam paruam foueam, modicum procul ab aqua, & hauriens aquam cum suo cochleari portabat ad foueam quam fecerat, & instanter sicut puer apposuerat aquam in fouea, aqua in terra intrabat, quia locus erat arenosus. Quod videns *Alanus* dixit puero. O puer quid hic agis? Et puer respondens dixit. *Totam istam Ripariam in foueam meam ponere proposui, nec cessabo quousque propositum meum adimpleuero.* Cui Alanus, quando putas fecisse? opus tuum licet sit puerile, tamen est impossibile tibi. Cui puer. *Hoc citius fecero, quàm tu propositum tuum adimpleueris.* Et Alanus respondens dixit. *Quid enim proposui facere? Et puer dixit. Tu proposuisti cras declarare totam Trinitatem per tuam scientiam in prædicatione*, quod est magis impossibile tibi. Quod audiens Alanus multum territus reuersus domum & dicta pueri in se memorans, multumque dolens & tristis suam præsumptionem siue arrogantiam recognouit.

Adueniente verò die crastina & hora prædicationis, vbi multitudo magna populi fuerat congregata, Alanus adscendens Cathedram dixit loco Thematis. *Sufficiat vobis vidisse Alanum.* Quibus verbis dictis descendit de Cathedra & abiit. Quod videns populus, non modicum stupefactus fuit. Hoc facto Alanus verecundia confusus pergere nolens *Parisius*, transiuit Burgundiam & in quadam Abbatia Cistercium nomine Pastor ouium fuit & deinde fuit Conuersus ipsius Abbatiæ ad modum Laici. Hæc est ratio & causa Conuersionis. Consequenter vero idem Commentator narrat, quomodo Romam profectus fuerit, Hæreticos confuderit, & pro Alano tandem recognitus fuerit.

Accedit quod Romæ quidam Heretici aduenerant, qui per sua argumenra falsasque syllogizationes totam fidem catholicam subuertebant: quapropter Papa mandauit omnes Prælatos, Abbates, Doctores & Clericos totius Christianitatis Romam venire, quatenus dictos Hæreticos confunderent. Quod Abbas Magister Alani audiens, Alano relicto in Abbatia voluit Romam pergere. Tum Alanus qui iam sensum recuperauerat, dixit Magistro suo, *ô Domine*, me tædet hic stare, & diu est quod Abbatiam non exiui: quapropter humiliter deprecor vt vobiscum pergam Romam & bene seruiam vobis, optiméque pensabo de equis. *Tunc Abbas pergens Romam duxit secum Alanum.* Adueniente autem die disputationis Abbas voluit intrare locum disputationis, cum quo Alanus voluit intrare. Cui Abbas dixit, Vade ad Hospitium & pensa de Equis, quia locum istum non posses intrare propter custodes & clientes hic existentes, qui non sinunt intrare nisi Prælatos & magnos Clericos, & posses verberari. Cui Alanus dixit. Volo verberari vt intrem, & supponens se Clamydi seu Cappæ sui Magistri intrauit dictum locum & ipse sedens ad pedes sui Magistri audiuit disputationem. Hæretici verò proponentes Quæstiones Christianos superauerunt & vicerunt. Quod videns Alanus exiuit latebras dicens Magistro suo *Iube Domine benedicere.* Et Abbas stupefactus dixit Alano, *Sile miser quid vis facere!* Tunc Alanus intrauit dicens vt prius, *Iube Domine benedicere* vsque ad tertiam vicem. Quod videns Papa permisit eum arguere. Et Alanus recitans Quæstiones per dictos Hæreticos motas, arguit & confudit illos. Quod videns Hæreticus confusus dixit, *Tu es Diabolus aut Alanus.* Cui Alanus. *Non sum Diabolus, sed Alanus.* Tunc Abbas Magister suus voluit sibi suam dignitatem donare, quam Alanus suscipere noluit. Sed per Papam & Abbatem fuit sibi concessum, vt duos Clericos haberet in dicta Abbatia, qui Clerici libros quos ipse dictaret, sub se scriberent. Vbi plures libros fecit, inter quos fecit istum qui incipit, *A Phœbo Phœbe.* Alano verò mortuo, fuit sepultus in dictâ Abbatiâ super cuius tumulo scribuntur isti versus.

> *Alanum breuis hora breui tumulo sepeliuit,*
> *Qui duo, qui septem, totum sibi subdidit Orbem,*
> *Scire suum, mores dare vel retinere nequiuit.*

At ii qui Alanum hunc nostrum vno seculo & amplius posteriorem faciunt, dicunt sequentes versus eius tumulo fuisse inscriptos.

Alanum breuis hora breui tumulo sepelinit,
Qui duo, qui septem totum sibi subdidit Orbem.
Labentis sacli contemptis rebus egens sit.
Mille ducenteno nonageno quoque quarto
Christo deuotus mortales exuit artus.

Eum autem non negant interfuisse Lateranensi Concilio, sub Innocentio an. 1215. celebrato, eiusque ætatem faciunt centum decem annorum : & ne id incredibile videatur, probant exemplo Ioannis de Temporibus qui vltra 300. annos vixisse fertur, & aliorum quorundam qui plus centum annis vixerunt. Nugæ : & quæ satis euidenter ex dictis refelluntur. Nam cum ipse disertè fateatur se natum apud Insulam, se puerulum tum fuisse, cum Theodoricus ab Alsatia in Flandriam euocatus est (euocatum autem videamus circa an. 1130.) Otho de S. Blasio scriptor huius seculi & Henricus de Gandauo eum adscribant inter authores, qui seculo duodecimo ab anno 1100. vsque ad annum 1200. floruerunt, nihil omnino dubij superesse videtur.

De Doctrina Alani

Cæterum quod ad Doctrinam eius spectat, multa edidit opera, quæ eius eruditionem, facundiam & reconditam sapientiam manifestant. Prodierunt in lucem eius commentaria in Prophetias Merlini an. 1608. Franco-Furti typis Ioannis Spiegij in8. cum hoc titulo *Prophetia Merlini Ambrosij....vna cum 7. libris Explanationum in eandem Prophetiam Excellentissimi sui temporis Oratoris, Polyhistoris & Theologi Alani de Insulis, Germani, Doctoris Vniuersalis & Academiæ Parisiensis ante annos 300. Rectoris Amplissimi.* Nuper verò prodierunt in lucem eius Opera Antuerpiæ operâ & studio R. D. Caroli de Visch Prioris Cœnobij B. Mariæ de Dunis Sacræ Theologiæ Professoris apud *Guillelmum Lestenium & Engelbertum Gymnicum sub Pellicano aur.* an. 1654. Operibus autem istis præfixus est hic titulus.

„ Alani Magni de Insulis Sacræ Theologiæ Doctoris, cognomento Vniuersalis ex „ Glorioso Scholæ Ecclesiasticæ Parisiensis Moderatore Humilis Cisterciensis „ Conuersi Opera Moralia, Parænetica & Polemica quæ reperiri potuerunt. Quo„ rum pleraque nunc primum ex antiquis M. S. Codicibus eruta luci dantur, alia „ typis olim edita collatione facta cum Exemplaribus M.S. correctiora variéque il„ lustrata proferuntur.

Robertus Holkot S. Theologiæ Doctor Ordinis Prædicatorum qui florebat an. 1349. teste Bellarmino in lib. de Scriptoribus Alanum hunc nostrum, *Magnum Alanum* vocat: de Sodomitico enim vitio agens sic habet. *Contra istud flagitiosum & nefandissimum Sodomiæ vitium fecit librum de Planctu Naturæ Alanus Magnus de Insula Doctor S. Theologiæ famosus metro & prosâ compositum scientificè multum & curiosè.* Nimirum hunc librum de Planctu seu complanctu Naturæ ad imitationem Boëtii de consolatione Philosophiæ, metro & prosâ conscripsit Alanus, & in eo præsertim Sodomiticum vitium perstringit.

Quantopere autem ille in Artibus excelluerit, commodius in Synopsi referemus. Nunc placet ex opusculo Theologico quod aduersus Waldenses & Albigenses composuit, pauca seligere; tum vt quod de eius ætate supra dictum est, confirmetur, tum vt pateat quàm eleganter & subtiliter de *Transubstantiatione* differuerit. Quod vocabulum Hæretici dicunt primò vsurpatum in Concilio Lateranensi an. 1215. cum tamen & Algerus & Alanus & Petrus Blesensis eodem vocabulo in eadem significatione vsi sint. Sic igitur ille post præmissum hunc titulum. *Præmissarum solutio, quod Panis mutatur in Corpus Christi.*

Doctrina Alani de Transubstantiatione.

Primæ obiectioni respondemus, quod alia est mutatio, *alteratio* & *alteritas*. Alia *Transsubstantiatio*. Alteratio dicitur illa mutatio quæ fit secundum varietatem accidentium in eodem subiecto. Vt cum subiectum primò fit album, consequenter „ incipit esse nigrum : & secundum hanc mutationem concedimus quod album „ erit nigrum, & quod album incipiat esse nigrum & fieri nigrum. Sed non conce„ dimus, quod de albo fiat nigrum vt album intelligatur de materia nigra.... In tali „ mutatione manet subiectum, non manent accidentalia, sed substantialia.

„ *Alteritas* verò est illa species mutationis, in quâ manente eadem materia non „ manent substantialia. Quæ mutatio facta est in Cana Galileæ, quando mutata est „ aqua in vinum. Aquâ enim mutatâ in vinum mansit materia. Eadem enim fuit

materiæque & vini, sed quædam substantialia mutata sunt. Substantiale enim quod aqua erat, aqua desiit esse, & illud quod vinum est, vinum incipit esse; quædam accidentalia mutata sunt. Secundum hanc mutationem dicitur, quod de aqua factum est vinum, & quòd aqua mutata est in vinum, nec futura fuit vinum.

Transsubstantiatio illa est species mutationis secundùm quam mutatur & materia & substantialis forma, sed remanent accidentalia, id est accidentia. Vnde dicitur *Transsubstantiatio*, quia nihil de substantia remanet, vel quantum ad materiam, vel quantum ad substantialem formam. Talis mutatio fit in consecratione panis. Panis enim ita mutatur in Corpus Christi, quod nihil de materia panis remanet, & substantialia etiam non remanent, sed quædam accidentalia, vt rotunditas, sapor albedo: etiam quia tota mutatur substantia in corpus Christi, non augetur, quamuis multotiens panis in Corpus Christi mutetur. *Panis enim qui in Corpus Christi mutatur, non remanet in Corpore Christi, nec remanet Corpus Christi & ideo non augetur Corpus Christi.* Duæ enim species augmenti sunt. Vna quæ fit per partium extensionem: alia per additionē. *Per additionem*... Crescit aceruus. Per protensionē crescit... *Non enim* crescit quod aliquid in ea addatur, sed quia mediante calore & humore protenduntur partes. Secundum quam augmenti speciem multiplicati sunt panes illi, quibus Dominus refecit quinque millia hominum. Ergo quia corpori nihil additur, nec partes eius protenduntur, secundum panis mutationem quod Corpus Christi non augetur. Secundum hanc mutationem dicimus etiam quod panis mutatur in Corpus. Christi & conuertitur. Et similiter omnia verba significantia mutationem concedimus. Et ideo dicimus, quod panis fiet Corpus Christi. Nec tamen Corpus Christi sicut Domus ista fit, nec tamen incipit esse vel est.

Dicimus etiam quod panis desinit esse, nec tamen corrumpitur. Non enim desinit esse per Naturalium infirmationem: sed per miraculum. Nec mirum si Corpus Christi aliquantæ quantitatis existens intrat in os hominis cum iam glorificatus sit, nec faciat aliquam distantiam in loco. Dicimus etiam quod de pane non fiet Corpus Christi. *De* enim notat materiam, & panis non est, nec erit materia Corporis Christi.

Præterea dicimus, quod Corpus Christi comeditur & dentibus atteritur, id quod incorruptibile manet & indiuisibile. Et cum Corpus Christi dicitur diuidi vel frangi, potius ad formam panis refertur, quàm ad Corpus Christi. Fractio enim illa vel diuisio non est in Corpore Christi, sed potius in forma panis. Nec mirum si ille qui fecit omnia de nihilo, faciat accidentia esse sine aliquo subiecto.

Ad hoc quod dicunt, quod in altari est panis post consecrationem, quia ibi prius fuit panis & adhuc est forma panis. respondemus quod verè ibi fuit panis, sed mutatus est in Corpus Christi & forma remanet sub qua latet Corpus Christi. Et hoc multiplici de causa. Vna est, *quia fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.* Alia, ne Christianus abhorreat comedere Redemptorem suum. Tertia ne Hæretici exultarent nobis dicentes *vos comeditis Dominum vestrum.* Videmus etiam, quod quædam res mutantur in alias: & tamen quædam proprietates rei mutatæ remanent, vt quando vinum mutatur in acetum, remanet ibi siccitas, & liquiditas. Sub forma vnius rei latet alia. Vnde frequenter Angeli leguntur latuisse sub humana forma, non tamen erat humana forma in Angelo.

Similiter Corpus Christi in altari est & in alia forma idest in humana, & sub alia forma est, idest sub forma panis. Præterea accidentia quæ remanent, sine subiecto sunt. Ille enim, qui omnia creauit ex nihilo, potest facere vt accidentia sint sine subiecto. Ille enim qui accidentia ita creauit, vt in subiecto essent, potest facere vt sine subiecto sint. Quod enim hoc modo vel alio modo sunt, à Deo est. Possumus tamen dicere quod Calor & Sapor est in forma panis; & ita miraculosè est accidens in accidente.

Sed similiter hoc queritur de ipsa forma in quo sit, cum & ipsa forma sit accidens. Sunt qui dicunt nulla accidentia ibi esse propter *Transsubstantiationem*, sed videri esse cum non sint. Vnde non dicunt ibi esse albedinem, vel rotunditatem, sed Sacramentalem albedinem & Sacramentalem rotunditatem, id est talia videri inesse in Sacramento. Nec dicunt ibi esse præstigium sed Sacramentum. Sunt enim multæ species fallaciæ visus. Vna est quando non videmus quod

" oculis præsentatur, quod dicitur *Acrisis*, id est *Anidentia*. Quâ percussi sunt illi,
" qui quærebant Elisæum: & qui in Emaus Christum videbant & non cognoscebant. Alia est quæ dicitur *præstigium*, quando Arte Magicâ ita perstringuntur oculi, vt videatur aliquid esse quod non est, nec videatur esse quod est. Et ita fit à Magicis ad decipiendum. Alia verò est quæ fit *ad instruendum* & *in Sacramentum*. Iuxta quod videbatur Prophetis ea videre quæ non videbant. Vnde & Hieremiæ videbatur olla succensa ab Aquilone. Similiter sapor & color videntur esse in Sacramento Altaris, nec tamen ibi est præstigium, quia hoc non fit ad decipiendum, sed potius ad instruendum & in Sacramentum. Et quid iremus per anfractum verborum illorum? vnica est in his responsio, quod in miraculo non est quærenda ratio.

" *Dicimus* etiam quod forma illa diuiditur in partes. Sicut prius Corpus Christi totum & integrum latebat sub forma integra: id est sub singulis portionibus illius hostiæ fractæ latet idem Corpus totum & integrum sicut in speculo integro vna apparet imago. Eo autem fracto & in singulis portionibus eadem forma apparet.

" *Dicimus* etiam quod sub minima illa forma latet totum Corpus Christi, quia cum iam glorificatus sit, tantæ subtilitatis est, quod non facit distantiam aeris ad aera, & non potest iacere in patuo loco & tamen mēbra distincta sunt. Corpus autem suum dedit Discipulis suis tale quale habuit, id est miraculosum. Miraculosum, quod Corpus tantæ quantitatis intrauit per angustum os comedentis: quo enim miraculo natus est in vtero Virginis: & quo miraculo super mare siccis pedibus ambulauit, eodem miraculo intrauit in os comedentis. Dicimus etiam quod si quis celebrasset sacramentum Eucharistiæ Romæ in die Passionis, quod Christus Romæ existens pateretur in Hierusalem: sicut si aliquid incipit esse, in hoc momento incipit esse.

" *De mure* qui accedit ad pixidem. *Dicimus quod non comedit Corpus Christi, sed formam illam; & miraculosè cedit in nutrimentum forma panis, ac si esset substantia panis.* Nec mirandum, cum & in naturalibus videamus quod aliquis inebriatur solo odore vini. Legimus etiam quod quidam populi pascuntur solo odore pomorum. Sunt tamen qui dicunt quod nihil comedit, sed videtur quod comedat: & sic miraculosè fit saturatio, ac si aliquid comedisset. Calice autem pleno sanguine Christi alius liquor non potest infundi illo manente, quamuis sanguis non faciat distantiam aëris ad aëra: species enim vini sub qua latet sanguis, implet locum & implet Calicem. Sicut miraculosè Corpus glorificatum locum non implet, sic species vini locum implet miraculosè. Illud autem quod Christus ait, omne quod in os intrat, intelligendum est de cibo materiali non spirituali. Sicut enim materialis vadit in secessum, ita spiritualis in mentis excessum. *Iste enim cibus ventris, ille mentis. Tandiu autem est Corpus Christi in ore comedentis, quandiu sapor sentitur, nec trahitur in ventrem secundum viam aliorum ciborum, nisi sola species panis.*

Sequenti art. quærit vtrum sit articulus fidei panem *Transsubstantiari* in Corpus Christi; & soluit Hæreticorum obiectiones qui negabant illud esse de fide. Quamobrem vero Alanus de hac materia scripserit, satis patet ex Historia huiusce temporis & seculi. Nam vt legitur in Chronico Antissiodorensi, cuius Author eodem tempore florebat, *Poplicani*, vel *Cathari* vel *Paterini*, quos *Populicanos* vulgo vocabant, *Christi abnegabant Sacramenta*: quapropter Alanus de omnibus Sacramentis egit via & methodo Catholica, vt eos confunderet, præsertim verò & accuratius de sacramento altaris, quod maiore vi & conspiratione ab illis impugnabatur.

Doctrina Petri Blesensis de Transsub-stantiatione.

Eodem quoque tempore florebat & scribebat M. Petrus Blesensis, qui eandem Doctrinam luculenter asserit, vtiturque eodem *Transubstantiationis* vocabulo in Ep. 140. & sermone 38. libellum quoque metro conscripsit de eadem materia. Nec forte extra rem erit ex eo simul referre, quæ sum esset de Corpore Christi in Augustissimo sacramento Doctrina. Sic igitur ille Ep. 140. ad *Petrum Diaconum* Clericum Regis Angliæ, quem hortatur, vt relicto Iurisprudentiæ studio totum se ad Theologiam conferat.

" *Magna*, inquit, in sacramentis est eminentia intelligentiæ, quorum fide potius expedienda est quàm adinuentione humana. Et vt gratia exempli, in vino sacramentorum videns abyssum profundissimam & humano sensui imperceptibilem *Patre & vino transubstantiatis virtute verborum Cælestium in Corpus & Sanguinem*

Christi accidentia quę prius ibi fuerant sine subiecto remanent & apparent. Cum- «
que Corpus Christi caro sit & non spiritus, spiritum tamen & non Corpus reficit, «
spiritualiter pascens atque viuificans. Corpus idem apud Nos est in diuersis locis, «
quia in diuersis altaribus cõtra naturam corporis idem tamen corpus eodem tem- «
pore est in cœlis. Licet enim ex natura corporali & circumscriptibili sit vno dun- «
taxat in loco, tamen in pluribus locis est virtuali potẽtiâ & spirituali modo. Tanta «
enim est vnio Diuinitatis & carnis, quę tota diuina & gloriosa facta est, vt ex ple- «
nitudine Diuinitatis, quę teste Apostolo corporaliter ibi habitat, illud Corpus li- «
cet in vno loco corporaliter & naturaliter, in pluribus tamen est Diuina & spiritua- «
li virtute. Et sicut ipse Deus quamuis in pluribus, imo in omnibus locis sit virtua- «
liter & essentialiter, tamen secundum aliquem modum existendi, id est perso- «
naliter est in vno loco, id est in ipso homine assumpto per gratiam: ita quod Diui- «
nitatis est, tribuit infallibiliter corpori suo, vt ex vnionis virtute & in vno homi- «
ne sit verbum, & in pluribus locis sit illius Corporis & sanguinis incomprehensi- «
bile sacramentum. Gregorius in homilia Paschali. *Eodem momento & in cœlum ra-* «
pitur ministerio Angelorum consecratum Corpus Christi, & ante oculos sacerdotis in alta- «
ri videtur. Sicut autem Diuinitas verbi totum implet mundum, ita Corpus illud in locis «
pluribus consecratur. Nec sunt multa Corpora, sed vnum Corpus & vnus sanguis: ideo- «
que sine plus sine minus quis inde percipiat, omnes æqualiter Christi Corpus integerrimè «
sumunt. In his & similibus ratio prorsus deficit: non deficit tamen fides, sed attingit, quod «
non præsumit ratio: & quod mirabilius est, ex rationis defectu fortius conualescit. Ap- «
prehendit ratio per gratiam, quod non potuit ratio capere per seipsam. Infirmatur ratio, vt «
sit fortior fides. Ratio succumbit, vt fides mereatur: nec inuidet ratio merito fidei, sed liben- «
ter acquiescit. Quod enim fides meretur, non sibi ipsi meretur, sed potius rationi. «
Sanè fides euacuabitur & ratio permanebit: fides nimirum non est nisi in via; ra- «
tio autem erit in patria perfecta & plena. Ibi ratio seu scientia metet quod nunc «
seminat fides, dignumque est vt ratio ibi fructum percipiat de merito fidei quam «
adiuuat, dum se prorsus abnegans à seipsa hîc deficit, vt quandoque fidei bene- «
ficio in se crescat. Fidei igitur sine contradictione consentiens gratia Dei tota in- «
nititur & dat gloriam Deo, sciens ipsum posse facere quod non potest humana
ratio percipere.

Et sermone 38. vbi ostendit sacerdotes esse Deo similes. *Eorum ministerio*, in-
quit, *panis & vinum in Carnem Christi transsubstantiatur. Magna debet eorum sanctitas
esse, quorum dignitas in tam sanctis habet efficaciam.* In Tractatu vero de Eucharist. c.
1. sic habet.

Panis in altari verbi virtute sacratus
Fit Diuina Caro nostri medicina reatus.
Fit Caro non alia, quàm Christi nos redimentis
Plena sacramento cibus & vegetatio mentis.
Hæc Caro cottidie quamuis Caro non videatur,
Panis habens speciem pro mundo sacrificatur.
Horret Natura. Rerum stupet Ordo, sacratum
De modico panis quondam de Virgine natum.
Horret quod verbum Caro factum, fit Caro rursum;
Quod naturalem mutat res condita cursum.
Et tamen est eadem Caro tunc de Virgine nata:
Et Caro nunc verbo vita de pane sacrata.
Propter Nos homines dignatus tunc homo nasci,
Nunc prius ille suo nos optat corpore pasci.
Est Deus & vita panis datus vt satiaret.
Est effectus homo Deus, vt lapsos releuaret.
Quid datus à Cœlo vita panis valuisset,
Si redimendus homo patiendo famem periisset?
Non igitur satis est nasci de Virgine Christum,
Si suus esuriens homo non incorporet istum.

Hic Tractatus hactenus sub Anselmi Cantuariensis nomine in lucem prodie-
rat, sed nouissimè à Ioanne Busæo adscriptus est Petro Blesensi, quia in prologo
author se *Petrum* appellat. Sed de his hactenus.

Eodem anno Ludouicus Rex iam senio grauis Filium suum Philippum in Regem & successorem designare cupiens, magnam Procerum frequentiam Remos ad ipsius inaugurationem conuocauit. Quo cum iret Philippus, accidit res omnino stupenda. Ille enim venatū profectus, là suis nescio quo fato malè se submouēs, biduo & binoctio in silua inter arbores & dumeta errauit, viarum ignarus & locorum, donec tandem ab homine quodam obuio reductus est ad suos. At ille inter solitudines & antra ferarum tanto tempore versatus in grauissimum periculosissimumque morbum subinde incidit. Cui Ludouicus Pater vt à Deo sanitatem impetraret, duo vouit. Vnum, se peregrè profectutum in Angliam ad B. Thomæ tumulum, quod postea votum impleuit, vt infra dicemus: alterum, se certum numerum *Pauperum Scholasticorum* alimentis in studio sustentaturum. Cuius rei curam magno suo Eleemosynario commisit, vt intelligimus ex Ep. 37. Stephani Tornacensis tunc S. Genouefæ Abbatis, quā eum obnixè rogat, vt pauperem Scholarem nuper è Iudæo ad fidem Christianam conuersum in Pauperum illorum alimentariorum Catalogum adscribat. Sic ergo ille.

Alimentarii Pueri seu Bursarii.

Rarò accidit, vt de plebis incircuncisæ duritia in nouam Ecclesiæ renatus infantiam fideliter aliquis conuersetur. Quod si praeter exempla quæ videmus, occurrit, eo charius, quo rarius amplectendum. Pauper iste de Iudæis ortus parentibus Iudæorum Scandalum Crucem Christi non erubuit, & ab Episcopo Legionensi baptizatus de massa perditionis inter Catholicos & Ecclesiæ suæ Canonicos translatus, disciplinis & Ministeriis Ecclesiasticis legendi simul & cantandi plurimum edoctus in scholasticos sudores se se dedit: vbi vestris patitur, quoniam ei Deo volente manum semel aperuistis, & aliorum Eleemosynis sustentatur. Precamur Pater, si placet, *vt in numero pauperum illorum qui pro Domino vestro Domini Regis nostri filio aluntur*, eum computari *faciatis*: quoniam & ipsius verecundia & paupertatis ac laborum voluntaria patientia de ipso præsumimus fidei fructum & salutis ac laboris. Capicerius S. *Crucis cum ad S. Iacobum ires in Capitulo Legionensi, conuersationis eius* bonum audiuit testimoniū, quo & ipse illi benefaceret, *& nos ad benefaciendum ei deuotius incitaret.* Ex his duo intelliguntur. Vnum est, pauperes scholasticos in scholis à nonnullis viris piis sustentari solitos: vt & à Roberto Rege & à Theobaldo Campaniæ Comite, item à Roberto Comite Droccensi factum legimus. Vnde & isti Bursarij dicti sunt, quia commune hospitium communemq; Bursam habebant. Alterum; huiusmodi Regiis fundationibus *Magnum Eleemosynarium* præfici solitum, atque adeo nouum non esse, quod *Regiarum scholarum* curam habeat.

Alterum votum hac occasione concepit Ludouicus. Cum enim plurimum condoleret de filij ægritudine, diuinā reuelatione in somnis admonitus est, vt deuotā peregrinatione adiret B. Thomam Cantuariensem martyrem, si vellet filium suum pristinæ sanitati restitui. Itaque communicato somno & consilio, ad Henricum Angliæ Regem legatos de commeatu mittit, nonnullis licet dissuadentibus. Quo obtento, & assumptis secum Philippo Flandriæ Comite, Balduino Comite Ginensi, Henrico Louanij Duce, Vvillielmo Comite de Mandeuille, Adnocato Bethuniæ aliisque. Franciæ Baronibus transfretat, applicuitque ad Doueram Feria 4. 11. Kal. Septemb.

Eum in littore Henricus senior tam fraternè suscepit quàm honorificè, & die sequenti quæ vigilia erat B. Bartholomæi Cantuariam deduxit ad Thomæ tumulum.

Ibi, vt scribit Rogerius Houēdensis; *vnam Cappam de auro valde magnam & preciosam* obtulit super tumbam B. Thomæ Martyris, & ad vsus Monachorum ibidem Deo seruientium centum modios vini in perpetuum singulis annis recipiendos apud Poissy in Francia ad omnimodam impensam Regis Franciæ. Præterea concessit eis, quod quæcumque de cætero emerentur in Regno Franciæ ad proprios vsus illorum, quieta sint de Telonio & omnibus aliis consuetudinibus & exigentiis. Et hæc omnia fecit eis confirmari Charta sua, quam ipsi receperunt de manu Hugonis de Puteaco Cancellarij Regis Franciæ, filij Hugonis Dunelmensis Episcopi. Post tres verò dies ad eundem portum rediit & in Franciam reportatus est.

Mathæus Parisiensis ad hunc annum expressius declarat quos honores Henricus Ludouico in Anglia detulerit. *Eodem anno*, inquit, *Ludoicus Rex Francorum* B. Thomam

mam Martyrem orationis gratia visitare decernens, Angliam quam nec ipse nec suorum Antecessorum aliquis aliquo tempore visitauerat, deuotus intrauit. Rex autem Anglorum naues apud Douetam egredienti Francorum Regi 11. Kal. Septemb. festinanter occurrit. Cui quidquid honoris ab aliquo excogitari possit, vel impendi, tam ipsi quàm suis Comitibus est impensum. Concurrentibus enim Archiepiscopo cum suis Suffraganeis Episcopis, cum Comitibus & Baronibus, cum Clero & populo solemnis processio in tanti aduentum Principis maiorem Ecclesiam illustrauit. Quantum auri vel argenti Gallicanæ Nobilitati Rex Henricus contulerit, quantumque in vasis & lapidibus pretiosis omnes honorarit, cum non sit qui hoc sciat, desit qui scribat. Centum vini modios rex Francorum annuatim in perpetuum Parisiis soluendos ob reuerentiam Martyris gloriosi in vsus Collegij Cantuatiensis conuertit. Rex autem Henricus gazas totius Regni sui, & quidquid ipse & Antecessores eius in diuitiis congesserant, Regi Francorum & suis exposuit. Sed ne Franci aliud quàm martyrem quæsisse viderentur, manum à munere cohibuerunt Martyrem forsitan oblatis præferentes innenrum. Sic Rex Francorum cum in vigiliis, ieiuniis & orationibus Cantuariæ triduum compleuisset, & xeniola quædam patria à Rege Anglorum in signum dilectionis accepisset, 7. Kal. Sept. ad Galliam transfretauit.

Reuersus Comitia habuit Procerum Regni in æde Episcopali ciuitatis Parisiensis, iussitque de filij inauguratione deliberari. Placuit omnibus Philippum nondum annos quindecim natum in Regem vngi. Itaque magna Procerum caterua Remos deducitur ibique à Vvillelmo Remensi inauguratur. Quâ de re sic habet Rogerius Houedensis. *Rex Franciæ* in magno fluctuans gaudio, publico præcepit edicto, vt omnes Principes Regni sui, Ecclesiastici & seculares conuenirent Remis in capite Kalendarum Nouembrium ad coronationem Philippi filij sui. Quibus congregatis Vvillielmus Remensis Archiepiscopus præfatum Philippum filium Alæ sororis suæ iam quintum decimum annum ætatis suæ agentem coronauit & in Regem vnxit Remis in Ecclesia sedis Pontificalis die solennitatis omnium Sanctorum, ministrantibus ei in illo Officio Vvillielmo Turonensi, & Bituricensi & Senonensi Archiepiscopis & fere omnibus Episcopis Regni. Henricus autem Rex Angliæ filius in progressione à thalamo vsque in Ecclesiam ipso die coronationis ibat ante illum gestans coronam auream de Iure Ducatus Normaniæ, quò prædictus Philippus coronandus erat. Et Philippus Comes Flandriæ præibat, ferens ante illum gladium Regni. Alii verò Duces, Comites & Barones præibant & sequebantur diuersi diuersis deputati obsequiis, prout res exigebat. Sed Lodouicus Rex pater eius senio & morbo laborans paralytico coronationi illius interesse non potuit. Nam cum ab Anglia rediret & ad B. Dionysium iter arriperet, subito percussus frigore incidit in paralysim & vsum dextræ partis corporis sui amisit.

Inauguratio Philippi Adeodati.

Aliquis autem Poëta huiusce temporis Phillppo Patris virtutes apprecatus est hocce disticho.

> *Hunc superes tu qui super es, successor honoris,*
> *Degener es si degeneres à laude parentis.*

Anno autem sequente pater obiit, vt infra dicemus.

Ad hunc annum scribit Robertus Antissiodorensis obiisse M. Petrum Comestorem, reclamantibus tamen nonnullis, qui aiunt eum ad annum vsque 1198. vitam protraxisse, atque id San-Victorini apud quos sepultus est, probant ex domesticis Commentariis: quibus accedit Labbeus Iesuita in Dissertatione Historicâ de scriptoribus Ecclesiasticis. Verum quis credat Robertum viginti fere annorum numero lapsum? præsertim cum & Petrum Comestorem nosset saltem de fama, si non de facie, & iisdem temporibus floreret. Sed vt vt sit, de eo sic habet. *Petrus Comestor famosissimus Doctor obiit, qui testamento sapienter disposito cuncta quæ habuit, pauperibus & Ecclesiis prorsus distribuit.* Huius sepulturæ hoc Epitaphium habetur insertum.

> *Petrus eram, quem petra tegit, dictusque Comestor,*
> *Nunc comedor. Viuus docui, nec cesso docere*
> *Mortuus, vt dicat qui me videt incineratum,*
> *Quod sumus iste fuit; erimus quandoque quod hic est.*

1180. Anno 1180. 14. Kal. Octob. Ludouicus VII. Crassi filius litteratorum parens, iam ante paralysi correptus Parisiis diem clausit extremum, summo cum luctu Academiæ Parisiensis, cuius in gremio fuerat educatus, vt pote in Claustro Basilicæ Parisiensis, in quo tunc temporis multi alebantur ad capescendas ingenuas artes. Ipse enim memor illius ætatis tenellæ quam ibi transegerat, Priuilegium Canonicis indulsit, tum sedem Episcopalem tenente Theobaldo, his verbis.
» Nos ergo Ecclesiam Parisiensem in cuius Claustro, quasi quodam maternali
» gremio incipientes vitæ & pueritiæ nostræ exegimus tempora, Antecessoribus
» nostris latiorem & inter Regni ecclesias eminentem considerantes &c. Itaque Rex factus suum semper erga Parisienses Academicos amorem retinuit & studia litterarum pro posse promouit, vt ex Rigordi Historia intelligitur, cuius verba Papyrius Massonius habens præ oculis, sic Ludouici Regnum claudit. *Priusquam ad Philippi Regnum accedam, hoc vnum dicam Parisiis Ludouico Rege Liberalium Artium studia floruisse; præsertim Philosophiæ ac Theologia. Quid ni floruissent, Rege earum professores honoribus ac præmiis prosequente, vt Rigordus in vita Philippi testatur, docentibus Abailardo, Hugone, Lombardo aliisque clarissimis viris.* Difficile esset enumerare Magistros omnes quos ad ecclesiasticas dignitates & Regni honores prouexit: sed duos præsertim habuit suis temporibus omnium Consiliorum Participes M. Ioslenum Episcopum Suessionensem, & M. Hugonem de Campo-Florido, qui Episcopus quoque fuit Suessionensis, & Regni diu Cancellarius: addamus & Mauricium Episcopum Parisiensem & Ioannem Carnotensem, quibus sæpe in multis rebus vsus est.

Eius elogium legitur in lib. 3. Chronicorum Anonymi cuiusdam scriptoris, quod refertur in tomo 4. script. Historiæ Gallic. apud Duchesnium his verbis. *Iste Ludouicus multa fuit honestate laudabilis, erga Religiosos quoque simplex ac beneuolus, ac erga subditos vnica moderatione vsus. Eleemosynis largus, cultor Iustitiæ, peruigil in oratione. Litterarum quidem ignarus, sed Philosophis coæquandus: nutritor generis, legum augmentator, pietatis exemplar, plus semper in orationibus quàm in armis confidens. Sepultus est in Monasterio quod Sanus-Portus dicitur, quod ipse extruxerat prope Melidunum.* Aliis vocatur *Sacer-Portus* seu *Barbel.*

Huic pio Regi successit Philippus cognomento Augustus & Adeodatus Paterni in Academicos amoris æmulator, & hac parte verus ac legitimus illius hæres. Cuius tempora rebus præclarè gestis & Academiæ Parisiensis celebritate commendantur: adeo vt fere superet fidem, quod authores huius & sequentis seculi de numero scholarium Parisios confluentium scribunt: quorum authoritate nixus Pascasius non veretur Philippum appellare fundatorem Vniuersitatis potius, quàm amplificatorem: à quo nempe illa non modo habuit veterum priuilegiorum ac paternorum confirmationem, sed longè plurium amplificationem.

Philippus ergo recens in Regem vnctus Hannoniæ Comitis filiam, eandemque Philippi Flandriæ Comitis neptem duxit vxorem: quam Guido Senonensis Archiepiscopus vnxit in Reginam apud S. Dionysium: sed initio huiusce coniugij, inter eum & Matrem Adelam orta est discordia. Orta quoque inter eundem & Guidonem Senonensem sub Natales Domini, eo quod teste Roberto Antissiodorensi, Archiepiscopus Decreta Concilij Lateranensis anno præterito ab Alexandro Papa celebrati nullatenus vellet infringi, præsertim quoad Mancipia Christiana, quæ Concilium prohibebat Iudæis subiici; & causas secularium, quas Rex non nisi in Curia sua definiri volebat, illasque tantum quæ ad ius Ecclesiasticum pertinebant, Archiepiscopali iudicio reseruari. *His aliisque nouis vsurpationibus*, inquit, Robertus, *Archiepiscopo viriliter resistente adeo ira Regis incanduit, vt ipsum iuberet aut sedem relinquere, aut suis iussibus assentire, qui tamen maluit subire exilium, quàm contra Iustitiam Regium implere præceptum. Verum paulepost accepto saniore consilio Rex pœnitentia ductus exulem reuocat, & vt prius ei suum in omnibus ius reformat.*

Is est forte magnus ille Prælatus Lateranensium Canonum rigidus obseruator, ad quem extat Ep. 12. Stephani Tornacensis, nomine alicuius Episcopi, quâ Canonem 9. prædicti Concilii Lateranensis in quo sic habetur, *si Episcopus aliquem sine certo ordinauerit titulo, tandiu necessaria inueniat, donec ei in aliqua Ecclesia stipendia assignet*, ad amussim obseruari non posse contendit. In ea autem multa scribit, quæ ab historia nostra non omnino aliena sunt. *Sicut muros Almæ vrbis,*

inquit, *Iure Ciuili sanctos & inuiolabiles esse didicimus, adeo vt qui eos transierint, pœnâ capitali seueritate Romulea puniri debeant; ita & S. Rom. Ecclesia mandata intransgressibilia Iure Canonico confitemur esse debere & eorum contemptum seueritate Apostolica puniendum.* Confidimus autem de beneuolentia paternitatis vestræ, quod Nobis tanquam obedientibus filiis nequaquam impossibilia & intolerabilia mandare intenditis; sed quæ & præsentibus esse debeant accepta & vtilia, & postetis profutura. Accedunt ad Nos frequenter & passim cum diuinis Apicibus vestris plures numero, pauci merito, sine omni examinatione originis, conditionis, delicti vel criminis, terribili commonitorio & comminatorio nostram excitantes & tentantes obedientiam, *vt quibuscunque à primo tonsura Clericali vsque ad sacros Ordines inclusiuè manus impositionem ordinatoriam contulimus, vel decessores nostros imposuisse cognouimus, eis interim prouideremus necessaria, quo ad vsque Beneficia conferamus.*

Quidā etiam quibus propriæ facultates, vt inde viuere possint, ordinari tamen expetunt, vt pro titulo secundum dispensationem sacrorum Canonum rebus propriis vtantur. Nonnulli, vt potestatum secularium iurisdictionem deuitent, tonsurâ tantum vel minoribus ordinibus dolo inter Clericos se se simulant aggregari.

Salua sancta reuerentia vestra nobis nouum videtur hoc & insolitum, cum in sacris & antiquis Canonibus circa presbyteros tantum & Diaconos præstringatur hæc obseruantia & in Lateranensi Concilio sub felicis recordationis beatissimo Papa Alexandro, cui plures ex nobis interfuerunt, præstantibus, de presbyteris tantum & Diaconibus statutum fuerit & decretum, id libenter amplectimur, fideliter approbamus, obediente Deo volente seruabimus & seruamus. Impossibile autem est nobis nomina vel numerum eorum quos infra Diaconatum ordinauimus, memoriter tenere, nec minus impossibile est omnibus eis vel conferre Beneficia vel necessaria prouidere. Satius erit nobis amodo non celebrare, quàm hæc importabilia suscipere onera. Quod si forte cessantibus nobis contigerit, quantum periculum futuris temporibus vel personis immineat, nemo dubitat vel ignorat. *In Gallicanis etiam partibus ad hoc tantum plerique litteras addiscunt siue paruuli siue adulti, vt in Ecclesia Dei gradatim per ordines promoti Deo seruiant & ministrent.* Quod si ordinatores defecerint deficient ordinandi, & cessabunt mysteria, si ministeria cessare contigerit. Attendat & pius & iustus pater, quia lex noua in obseruatione sua debet esse possibilis, in constitutione sua non præteritis dare formam negotiis sed futuris. Pro his omnibus paternitati vestræ supplicamus & preces fundimus, vt mandatum istud arduum, intolerabile & onerosum, si placet temperetis; cui nos obtemperare & difficultas prohibet & impossibilitas non permittit.

Eodem anno obierunt Guarinus de Girardo Biturciensis Archiepiscopus, Mathæus Trecensis Episcopus, Ioannes Carnotensis omnes tam sapientia quàm animi strenuitate famosi, inquit Robertus Antiss. *quorum Ioannes S. Thomæ cuius socius extitit passionem descripsit. Scripsit & librum quem prænotauit de Curialibus nugis, in quo de Diuinis Etnicisque scripturis affatim testimonia congerens, satis innotuit quam fuerit ipse omni affluens sapientiâ, quam venustus eloquio, quam præclarus doctrinâ.* Alij scribunt Ioannem anno tantum 1181. aut etiam 1182. obiisse. Ei successit Petrus Cellensis, vir quoque litteratus & eruditus, scriptis & virtutibus satis notus. Guarino vero successit Henricus de Soliaco. De quo suo loco dicemus.

Eodem quoque anno 15. Kal. Octob. obiit Alterum huiusce seculi sidus muliebre, insignis Sanctimonialis Hildegardis Abbatissa Monasterij S. Ruperti Moguntinæ Diœcesis, anno ætatis 82. à pueritia Diuinis reuelationibus illustrata, multis miraculis insignis, doctrina incredibili conspicua, 4. Pontificibus Romanis summo in honore habita, Eugenio III. Anastasio IV. Adriano III. & Alexandro III. Diuo quoque Bernardo & aliis Compluribus Ecclesiæ Prælatis. Eugenius quidem III. in Concilio Treuerensi coram D. Bernardo, Cardinalibus, Episcopis, & Abbatibus multis libros huius Virginis publicè lectos approbauit tanquā diuinitus inspiratos & Catholicæ fidei consentaneos. Scripsit de sacramento altaris contra quosdam huiusce seculi Hæreticos. Scripsit & aliud volumen grande Diui-

norum operum : item aliud qood inscripsit. *Vita merita.* De futuris Ecclesiæ Calamitatibus l. 1. ad Colonienses. Scripsit & multa alia opera, quorum Catalogum texit Trithemius in lib. de viris illustribus.

Richardus Parisiensis à Iudæis occisus.

Memorabile quoque est exemplum sancti Richardi Parisiensis, quem Iudæi hoc anno crucifixerunt : quamobrem Philippus eos ex vrbe expulit. Rem sic narrat Rigordus in vita Philippi. *Reuolutis quàm paucis diebus ex quo nouus Rex post sacram inunctionem Parisius rediit, opus quod longo tempore mente gestauerat, sed pro nimia reuerentia quam Christianissimo Patri suo exhibebat, perficere formidabat, aggressus est.* Audierat enim multoties à Principibus qui cum ipso pariter in palatio fuerant
" nutriti, & hoc sine obliteratione memoriæ commendauerat, quod Iudæi qui Pa-
" risius manebant, singulis annis Christiaoum vnum in opprobrium Christianæ Re-
" ligionis quasi pro sacrificio in cryptis subterraneis latentes in die cœnæ, vel in
" illâ sacrâ hebdomadâ pœnosâ iugulabant, & in huiusmodi nequitia Diabolicæ
" fraodis diu perseuerantes tempore Patris sui multoties deprehensi fuerant & ig-
" ne consumpti. S. Richardus cuius corpus requiescit in Ecclesia S. Innocentij in
" Campellis Parisius sic interfectus à Iudæis & crucifixus feliciter per martyrium
" migrauit ad Dominum, vbi ad honorem Domini per preces & intercessiones S.
" Richardi miracula multa ipso Domino operante facta fuisse audiuimus. Et quia
" Christianissimus Rex Philippus diligenti inquisitione à Maioribus hæc & alia
" quamplurima nefanda de Iudæis plenius didicerat, ideo zelo Dei inflammatus
" ad mandatum ipsios eodem anno quo Remis sacra Regni Francorum suscepit
" gubernacula 16. Kal. Martij in Sabbato capti sunt Iudæi per totam Franciam in
" synagogis suis. Et tunc expoliati sunt auro & argento & vestibus, sicut & ipsi Iu-
" dæi in exitu de Ægypto Ægyptios expoliauerunt. Ista tamen Iudæorum expul-
" sio facta tantum fuit an. 1182. vt infra referemus.

1181.

Refert quoque Geruasius ad an. 1181. apud S. Edmundum Puerum quendam nomine Robertum à Iudæis fuisse occisum diebus Pascalibus, eumque in Ecclesia S. Edmundi honorificè sepultum multis inclaruisse miraculis.

Arnulfus Lexouiensis Episcopatū abdicat & ad S. Victorē se recipit.

Anno 1181. vt scribunt aliqui, Arnulfus Lexouiensis Episcopus transactis in Episcopatu 40. & amplius annis in solitudinem scilicet ad Canonicos San-Victorinos Paris. se contulit. Quanquam alij meo iudicio veriùs id anno 1177. fecisse asserunt. Sed vt vt sit, priusquam illuc quietis causa secederet, consilium petiit à M. Petro Blesensi tum Archidiacono Bathoniensi, vt quid opus facto putaret esse, rescriberet. At eo dissuadente nihilominus Episcopatum abdicault, & Parisios in hospitium quod sibi apud S. Victorem controxerat recessit. Epistola Blesensis, quæ est ordine 44. multa continet in hanc rem scitu dignissima.

Reuerendo Patri ac Domino Arnulpho D. G. Lexouiensi Episcopo Petrus Blesensis salutem spiritumque consilij & fortitudinis. *Cum sitis vir alti consilij & prudentiæ approbatæ, miror quomodo à me & cæteris maioribus in re periculosa & ardua consilium postulatis ; nisi quia & hoc ipsum prudentia est in arduis rebus minorum explorare consilium. Frequenter enim minori reuelat Dominus, quæ à maioribus absconduntur.* Habetis in desideriis Episcopali administrationi cedere, & ad sanctum
,, otium vos transferre, si super hoc amicorum vestrorum habeatis consilium & as-
,, sensum. Temerarium esset mihi in re tam periculosa & ardua præcipitare senten-
,, tiam, nisi prius omnes vestri status circunstantias cognouissem, scio quia iam de-
,, clinatis in senectam & senium, corpusq; confractum laboribus & ætate suum præ-
,, nunciat imperfectum. Habet equidem SS. Patrum institutio, vt Episcopis infir-
,, mis & senibus Coadiutor addatur. Nam & Valerio Hipponensi Episcopo adiun-
,, ctus est Augustinus. Quod si Principis indignationem & Capituli vestri vexatio-
,, nes aut alias vitæ molestias formidatis & ideo pacem eligitis & quietem, homi-
,, nem degeneris & deiecti animi decet hæc facere ; non vos quem constat præ
,, cæteris cor magnificum & munificum habuisse. Sanè in hac requie non inueni-
,, retis requiem, & ecce in pace vestra esset amaritudo amarissima, cum recole-
,, retis cum angustia spiritus gementes vos ibi defecisse, vbi fortius erat standum ;
,, abiectoque spiritu consilij & fortitudinis videretis vos à pusillanimitate spi-
,, ritus & modica tempestate subuersum. Ad resignationem Episcopatus nulla ; si
,, mihi creditis, vexatio vos inducat. Nam hæc omnia forta sse operatur Dominus,
,, vt det vobis vexatio intellectum. Trituratur granum, vt reponatur in horreo: qua-

dratur lapis, vt sine sonitu mallei in templi ædificio collocetur. Mouetur turbo, vt Elias rapiatur in Cœlum. *Si verò vestri Principis gratiam affectatis, eam potestis obtinere leuissimè: dummodo vos habeatis circa eum humiliter & deuotè. Ipse homo est, qui rebellionem & contumaciam in Episcopis super omnia detestatur.* Ipse est qui sola humilitate vincit & vincitur. Porro aliunde subesse potest legitima resignationis occasio. Cum enim scriptum sit, quia proni sunt sensus hominis ab adolescentia in malum, dicitur quod ab adolescentia cœpistis Ecclesiasticos honores olfacere, & ad hunc honorem qui nunc onerosus est vobis, obsequiis atque intercessionibus & aliis ambitionis humanæ suffragiis adspirare. Currite ergo ad conscientiæ vestræ testimonium: & si inueneritis vos minus canonicum habuisse ingressum, sitis solicitus de egressu. Nam hic resignatio habet locum. Beato enim Gregorio teste, Qui in Ouile ouium non per ostium sed aliunde adscendit ad æternæ salutis brauium, in vanum se fatigat, nisi honorem in quo deliquit, penitus derelinquat. Sancta ergo & salubris est cogitatio facta de Episcopatus decessione. Priuatam eligere vitam, si recolitis conscientiam vestram iam dictæ promotionis obtentu fuisse vel in modico vulneratam. Si meæ paruitatis acceptatis consilium, nihil omnino retinebitis penes vos, quod acquisieritis per peccatum. Iam aduesperascit vobis & vitæ vestræ inclinati sunt dies. Obseruat etiam inimicus calcaneum vestrum & ad luctam vos exspectat extremam. Dissoluite colligationes in quas & iugum exactoris abiicite. Deponite sarcinas ambitiosæ supellectilis, ne vos luctator occultus inueniat oneratum. Nudus Athleta fortius dimicat. Natator exuitur, vt fluuium transeat. Viator exoneratur à sarcinis, vt expeditius currat. In hac vita torrentem mortis nataturus estis in proximo, pugnaturus cum eo, cum quo semper est anceps congressus, periculosus casus, difficilis reparatio, rara & nunquam secura Victoria. Nihil quæso in vobis reperiat suum: sed qui vos in annis fortioribus quandoque deuicit, ipse vos victorem inueniat licet decrepitum & infirmum. Vale.

Intendetat prius Arnulfus ad Cistercienses se conferre & in eam rem scripserat ad Abbatem, vt sibi liceret in cænobio Mortui-Maris vitam finire. In Epistola autem ad ipsum scripta causas tædij & fastidii vitæ tangit his verbis. *Confectus senio & aliquarum ægritudinum grauatus accessu ad medicinæ salutare remedium confugere & confracta laboris membra necessariâ requie subleuare constitui.* Siquidem in perniciem meam veluti coniurata veniunt, debilitas, infirmitas & senectus, mihique tot incommodorum instantia fiduciam vitæ longioris abrumpit. Accedit extrinsecus negotiorum quibus distrahor, importuna vexatio, quæ miserabiliter anhelantem vel ad momentum etiam respirare non sinit. Siquidem ad Regales sæpius cum cæteris trahor angarias, eorumque quibus deesse non possum, frequentibus infestor iniuriis.

Postquam vero illuc secessit, graues molestias à Canonicis Lexouiensibus passus est, à quibus apud Lucium Alexandri successorem reus factus est prauæ bonorum Ecclesiasticorum administrationis & dilapidationis: item & apud Regem Angliæ Henricum accusatus à M. Waltero de Constantiis sigillifero & principe factionis. Quod crimen apud Lucium diluere conatur, vt legitur in 2. Tomo Spicil. Dacher.

Eodem anno Alexander Pontifex migrauit ad Dominum 12. Kal. Octob. cum sedisset annos 22. minus diebus 7. cuius exciterunt olim tot Epistolarum Decretalium libri, quot annos in Pontificatu vixerat. Sed omnes perierunt præter paucas Epistolas. Testatur Henricus Gandauensis eum in vnum volumen collegisse seorsũ omnes à se datas Epistolas, easq; Consulta Alexandri nuncupasse. De eo sic scribit Robertus de Monte. *An. 1181. obiit Alexander Papa III. ad cuius litteraturam pauci de prædecessoribus eius infra 100. annos attigerunt. Fuit enim in Diuina pagina Præceptor maximus, & in Decretis & Canonibus & in Rom. legibus præcipuus. Nam multas quæstiones difficillimas & graues in Decretis & Legibus absoluit & enucleauit: dedit etiam ei Deus hanc gratiam, quod cum à B. Petro vsque ad ipsum fuerint 174. Pontifices Ro. tres tantum præcesserunt eum in numero annorum, quo Romanæ Ecclesiæ præfuerunt, B. Petrus sedet 23. annis, Siluester. 1. 23. Adrianus 1. totidem. Ipse Alexander 22.* Eo in S. Petri Cathedra sedente cœpit initium Ordo Carmelitarum in Palæstina; at quo anno, incertũ. Illi successit Humbaldus Cardinalis Episcopus Hostiensis, vir grandæuus

Alexandri III. Obitus.

& modicè litteratus, Patria Lucensis, Luciumque proinde III. appellari se voluit & sedit annis 4.

Eodem anno obiit Rogerus Archiepiscopus Eboracensis homo litteratus & eloquens, inquit Neubrigensis, atque in procurandis commodis temporalibus prudentiæ pœne singularis. In officio Episcopali minus solicitus, Monachorum inimicus & cæterorum Religionem profitentium. Sic enim de eo Neubrigensis. *Christianos Philosophantes idest viros Religiosos in tantum exhorruit, vt dixisse feratur felicis memoriæ Turstinum olim Eboracensem Archiepiscopum nunquam grauius deliquisse, quàm ædificando insigne illud Christianæ Philosophiæ speculum, Monasterium scilicet de Fontibus.* Thomæ quoque Cantuariensi aduersatus est, vt supra docuimus.

Miracula de Christi Corpore

Ad hunc annum Robertus Monachus Antissiodorensis refert in Chronico mirabilem prorsus de Christi corpore historiam. *Post breue apud Aurelianis,* inquit, " vrbem insigne prodigium diuinitus est ostensum. Circa festum B. Laurentij die " Dominica sacerdos quidam Missam celebrans duas parauerat hostias, alteram " quam reponeret, alteram vero quam sumeret. Iam vsque ad Dominicam oratio- " nem processerat, cum repente ipsam quam tenebat manibus hostiam, rubeo consi- " picit colore suffusam. Vidit deinde ebullientem ex ea sanguinem; iamque sibi " inter digitos profluentem. Mox eam super Corporale deponens per tria loca trās- " posuit, & in singulis quantum loci ipsa continuit, tantundem sanguine purpura- " uit. Dum hoc cernens sacerdos repletus extasi moram facit, vt moræ causam in- " quireret, propius Minister accessit. Qui videns rem mirabilem mox conuocat " populum tunc adstantem. Accurrunt vniuersi & in re tam stupenda nimio sunt " stupore percussi. Porro sacerdos vt sacrificium ex more perageret, alteram habuit " Eucharistiam quam parauerat reponendam.

Percrebrescente famâ miraculi ad tantum spectaculum vrbs tota confluxit. Rex quoque qui non longè tunc aberat, festinus aduenit. *Plerosque vidimus, qui viderunt ipsam hostiam in formam carnis liuida, & supra Corporale ipsas Sanguinis notas, cum transponeretur hostia, ad modum hostiæ circulatas.* Post modicum in Burgundia " apud Carolum Castrum res quidem similis sed dissimiliter accidit, vbi profectò " insignius Diuina virtus irradiat, dum vna eademque hostia partim carnis, partim " panis speciem repræsentat, accidit autem sic. In festo Omnium sanctorum præ- " fati loci Prior dum mysteria Diuina conficeret, & iam in hora fractionis ex more " vellet hostiam tripartite, frangere ipsam non potuit, sed manens integra solum- " modo est per medium replicata. Mox cruentam carnis speciem vna pars induit, " pars reliqua in pristina figura remansit. Tale quid etiam illo in tempore alibi con- " tigisse certissimè fertur: quod nunc apud Brennam oppidum reseruatur. Siqui- " dem illic per eiusdem oppidi Dominum de loco vbi contigit, est allatum. Sed & " in Vindocinensi territorio prodigium super eadem re simile pro certo compertum " est effulsisse. *Ante paucos quoque annos apud Atrebatensem vrbem euenisse rem similem* " *veridicâ relatione vulgatum est.* Hinc euidentissimè claret panem & vinum in altari " per verba Christi in Christi carnem & sanguinem transmutari. Indubitanter ergo " credendum est quod sic & res ipsa comprobat & veritas asseuerat. Quod tamen " nobis occultitur, vt fides meritum sortiatur: in id namque tantò maius est fidei " meritum, quantò magis humanum supergreditur intellectum. Enimvero quibus " mens est sanior, fit stupor non modicus, quod eodem fere tempore super Christi " D. corpore tanta prodigia claruêre; nam nullatenus præter causam; teste quippe " scriptura, nihil in terra fit sine causa. Si ergo causa & in minimis, quanto magis in " tam magnis? At quanquam res ista sit abyssus multa, credi tamen tam securè quàm " piè potest, id esse diuinitus gestum ad confutationem perfidiæ & fidei firmamen- " tum: nempe illorum quos *Publicanos* vel *Catharos* vel Paterinos Populicanos vo- " cant, hæresis execranda, quæ Christi abnegat sacramenta, per id tempus clam " quidem pluribus in locis irrepserat, sed palam in Guasconia maxime populos oc- " cuparat. Illic namque à Catholica communione præcisi castra habent quamplu- " rima aduersus Catholicos communita, Catholico ritu posthabito suis adinuen- " tionibus inseruientes, eatumque virulentiâ quos poterint toxicantes. Quocirca " ad eorum retundendam vesaniam missus ab Alexandro Papa vir linguæ disertæ " Henricus ex Abbate Claræ-vallis, Episcopus Albanensis, qui prædicationis verbo " militum peditumque copias vndecumque contraxit, præfatosque hæreticos ex-

pugnauit, verum id frustra. Nam vt sui compotes facti sunt, se in erroris pristini volutabro reuoluerunt.

Et quoniam in Religionis Christianæ mentionem incidimus, Hæreseosque Tolosanę commemorationem, placet referre quę in hanc rem scribebat hisce temporibus Gaufredus Prior Vosiensis Monasterii, quod est in agro Lemouicensi Gall. *Viegeois.* Is quippe inunctus est Presbyter an. 1164. à Geraldo Episcopo Cadurcensi in vigilia S. Mathæi apud Beneuentum, vt ait cap. 66. Chronici. Benedictionem verò Monachalem acceperat an. 1160. à D. Petro Archiepiscopo Bituricensi cum Gregorio Vosiensi in Octauis Ascensionis Domini, vt scribit c. 58. scribebat autem Chronicon suum an. 1183. qui erat quintus sui Prioratus Vosiensis vt ait cap. 22. Ille ergo quanta esset Religionis deformatio ob Hæresim illam Tolosanam, sic explicat cap. 37. *Prisci Cœnobitæ religione florentes nos Manzerinos heredes habuère, qui silentium & quæ honesta sunt, relinquentes, paruas coronas, strictos sotulares, cucullas clausas, pro froccis ocreas, pro gandengis froccos capellatos absque cuculla, capellos camelo & alios circundatos pelle adinstar scapularis, pannos irregulares in lectis, esus carnium indiscretè & enormiter insectamur.* Ideirco immiscuit in medio multorum spiritum vertiginis, qui schismata faciunt in electione adeo vt Tusturiacenses (forte Turciacenses) hodie 4. viuos Abbates habeant, Heliam & Artaldum, Gaufredum atque Fulcaldum. Gratias Deo quod apud S. Martialem vno sumus contenti: adaugeat illi cum salute conditor orbis tempora plura. Cistercienses quidem eleemosynas de labore suo tribuunt multas, in choro psallunt ordinatè, pluraque peragunt honesta. Verumtamen cæteris vi & ingenio terras auferunt, adeo vt Obasinenses Vosiensibus quãdam abstulerint terram, sicut Dalonenses Arnacensi Præposito decimas de Celoris. Sanctorum nomina vel memorias auferunt indiscretè, etiam in eodem Episcopatu quiescentium, adeo vt apud Dalonum Pontiniacenses de Collectario abraserint nomina S. Valeriæ, Aridij atque Pardulphi: quæ si alij fecissent, pro sacrilegio reputaretur.

Pontifices insolitas exactiones per Parochias exercentes Diœceses causâ victus & quæstus circumeunt, ipsamque procurationem in quandam vertunt redemptionem. Insulis & ipsis suismetipsis Clericis Ecclesias plerumque tribuunt non gratis, sed muneribus gratis qui se Mercenarios ouium lanam tondendo, non infirmitatibus compatiendo declarant. Quodque deterius est, malè viuendo, quos deberent corrigere, pertrahunt ad scelera.

Milites ac Principes quemadmodum Patres illorum Ecclesias studebant construere, isti nituntur euertere. Si homines ipsorum capti fuerint alicubi ipsisque quoquo modo redditi, paulominus ab hostibus exigunt redemptionem: cum vicinis aliquid rapuerunt, præter Capitale exigunt procurationem. Huius criminis inuentor Henricus de Lesigniaco, Aymericus de Iarnac frater Hugonis Comitis de Marchia, Gulferij Senioris de Turribus satelles fuisse refertur. *Fœneratores olim publicis obnoxij Principibus erant, nunc tam crebrò reperiuntur, vt aliqui vsuras vocitent Census, quasi redditus agrorum.* Et quia huiusmodi sceleribus corrupta est omnis caro, Nam Principes, & etiam Mediocres consanguineas ducunt vxores, immisit Deus in Aquitaniam hostes crudelium populorum, quales Patres nostri non viderunt à tempore Normanorum. *Primò Basculi: postmodum Teutonici Flandrienses, & vt rusticè loquar, Barbansons, Hannuyers, Asperes, Pailler, Nauar, Turlau, Vales, Roma, Cotarel, Catalans, Aragons,* quorum dentes & arma omnem pœne Aquitaniam corroserunt.

Et Cap. sequenti. *Sunt* qui deprauant Eulogias, quas vocamus *Oblias* seu *Hostias*, nimirum Hæreticis fauent dicentibus, *Magnum bonum Missa. Sed nullus idoneus ad hoc.* Scimus, quia nullus tanto mysterio dignus, sed pro posse nos præparare debemus per pœnitentiam, quia in multis offendimus omnes. Si sacrificium nullus offerret, non esset qui Corpus Christi sumeret vel porrigeret. Vnde essemus miserabiliores omnibus hominibus.

Eodem anno, Ioannes cognomento de *Bellemains* Episcopus Pictauiensis vir *magnæ litteraturæ & eloquentiæ*, inquit, Robertus de Monte, Parisiensis olim alumnus illustris ad Archiepiscopatum Narbonensem aduocatur; qui cum Romam ad consecrationis obtinendum honorem proficiscitur, defuncto id temporis Archiepiscopo Lugdunensi à Canonicis Lugdunensibus communi voto expetitur & eligitur, quam quidem electionem ei gratulatur Ep. 42. Stephanus Tornacensis, tum

Abbas San-Genoueſianus, cui Ioannes vt amico & familiari Nepotis ſtudiorumque eius curam crediderat: diſſuadet vero Narbonenſes infulas aſſumere ob feritatem Albigenſium. *Iucundum mihi theatrum proponit, recordatio veſtra*, cuius
,, & reficiar ſpectaculo & afficiar blandimento. Concertant in idem caput diuerſa-
,, tum Prouinciarum Pontificales infulæ; & dum Pictauienſi Cathedræ ſacerdo-
,, tem ſuum Narbonenſis conatur eripere, religioſo ſaltu perambula Narbonenſem
,, electũ prima ſedes Galliarum ſibi vindicat Lugdunenſis. Admirabilis & amabilis
,, Eccleſiarum ludus iſte, vbi ſuperior inferiorem ſpoliat, & æmulatione ſancta
,, voluntate pares apparent, quæ ſunt impares dignitate. Abſit Pater à manſuetudi-
,, ne veſtra, vt ad Gothorum barbariem, ad leuitatem Vaſconum, ad crudeles &
,, efferos motes Septimaniæ declinetis, vbi ſupra fidem infidelitas, ſupra famam fa-
,, mes, dolus & dolor pluſquam valeat æſtimari. Vidi nuper in tranſitu cum D. Rex
,, Toloſam me mitteret frequentem & feruentem in illa terra terribilem mortis
,, imaginem, ſemiruros Eccleſiarum muros, ambuſta ſacrorum ædificiorum loca,
,, fundamenta effoſſa, & vbi fuerunt habitacula hominum, inculta domicilia be-
,, ſtiarum. Contremui fateor & expaui, cum ad ea loca vos inuitari audirem, in qui-
,, bus etſi contingeret vos præeſſe, facile eſſet non prodeſſe. Audito tamen quod
,, Rodanuſia-Sidonij vos vocaret, gauiſus ſum gaudio magno, & Primatem no-
,, ſtrum in gloria videre deſidero, quem prius affectione parrem, liberalitate bene-
,, uolum ſimul & beneficum ſum expertus. Nepoti veſtro Archidiacono bonæ
,, indolis adoleſcenti ſicut mihi mandauiſtis, paratus ſum & conſilio & auxilio pro-
,, uidere.

1182. *Schola Iudæorum*

Anno 1182. qui tertius eſt Regni Philippi, Edicto Regis expulſi ſunt à Ciuitate Pariſienſi Iudæi, eorumq; bona fiſco magna ex parte adiudicata, Synagogæ quoque & ſcholæ eorum plurimæ in ædes ſacras conuerſæ: qua de re ſic habet Rigordus Philippi Medicus & teſtis oculatus. *Opus glorioſè inceptum Deo diſponente glorioſius conſummauit: nam omnes Synagoga Iudæorum, quæ ſcilicet Schola ab ipſis vocabantur, vbi Iudæi ſub nomine religionis ficta cauſa orationis quotidie ſimulatè conueniebant, prius mundari iuſſit, & ſecundum voluntatem omnium Principum eaſdem Synagogas, Eccleſias Deo dedicari fecit & ad honorem Domini noſtri I. C. & B. Dei Genitricis Virginis Mariæ in eiſdem altaria conſecrari præcepit.* Idem ſcribit Guillielmus Brito lib. 1. Philipp.

Tunc Synagogali cedente ſuperſtitione
Eccleſias fecit ſacrari pro Synagogis,
Vt quocunque loco Schola vel Synagoga fuiſſet,
Diuinum cultum per vicos amplificando
Neuè Dei pereat (egeant ſi forte Miniſtri)
Seruitium, dotat largis loca dotibus illa.

Quàm celebres autem circa illa tempora eſſent ſcholæ illæ Iudæorum Pariſijs, teſtatur Beniamin Iudæus in Itinerario ſuo. *Hinc*, inquit, *reuerſus in Franciæ Regnum me contuli: quæ regio Sarphat ab antiquis dicebatur, ex vrbe Alſanad ſex dierum itinere peracto Pariſius vſque maximam Regni metropolim Ludouici Regis Regiam, iuxta fluuium Siban ſitam; in qua ſapientia Diſcipuli ſunt omnium qui hodie in omni regione ſunt doctiſſimi, qui diu ac noctu legis ſtudio incumbunt.* Et Rigordus in vita Philippi. *Audierant Iudæi ſtrenuitatem Regum Francorum contra inimicos & pietatem magnam erga ſubditos. Et ideo maiores eorum & ſapientiores in lege Moyſi qui ab ipſis Iudæis Didaſcali vocabantur, Pariſius venire decreuerunt, vbi longam habentes conuerſationem in tantum ditati ſunt, quod fere medietatem totius Ciuitatis ſibi vindicauerant.*

Eodem anno Mauricius Epiſcopus Pariſienſis conſecrauit maius altare Baſilicæ B. Virginis: cuius rei meminit Gaufredus Prior Voſienſis in parte altera Chronici ad hunc annum. *Feria*, inquit, *quarta Pentecoſtes Henricus Legatus altare S. Mariæ Pariſius conſecrat vnà cum Mauricio præſule.*

Hoc anno extinctum eſt bellum ciuile in Francia Willielmi Archiepiſcopi Remenſis inſigni & indefatigatâ prudentiâ, quanquam ipſe prius eum aliis Principibus Philippo Comite Flandriæ, Odone Duce Burgundiæ, Theobaldo Comite

mite Bleſenſi & Stephano Sacri-Cæſarienſi conſpiraſſet in Regem Philippum, vt teſtatur Chronologiſtes Antiſſiodorenſis. Itaque cum hinc & inde copię compararentur, caſtella munirentur, vici vallarentur, Fridericus Imperator Coniuratis ſubuenire præſto eſſet, Henricus Rex Angliæ & filij Philippo, ipſe Rex Brabantinos tunc temporis gentem nefariam in auxilium aduocaſſet, tandem pactis primum induciis pax reformata fuit operâ Vuillielmi Remenſis, cuius ſtudio & cõſilio Philippus in omnibus agendis vtebatur. Vnde miror hîc diſſentire Chronologiſtem Antiſſiodorenſem à Stephano Tornacenſi: nam ille ſcribit Willielmum cum aliis Proceribus coniuraſſe, iſte Regi fideliſſimum fuiſſe commemorat. Cum enim Vuillielmum Lucius Papa per litteras ad ſe Romam euocaſſet, Rex veritus etiam ad breue tempus amittere tantum Regni ſubſidium, penes ſe retinuit, precatus Pontificem ne id moleſtè ferret, quoniam tunc à Proceribus Regni ſui oppreſſus non alio poterat quàm Vuillielmi conſilio vti. Sic enim Philippus apud Stephanum Tornacenſem, cuius ſtylo vſus eſt, Ep. 121.

« *Impugnant* adoleſcentiam noſtram & auſpicia Regni noſtri perturbare contendunt Potentes: & qui multiplici ex cauſa fidem nobis debuerant, infideles aduerſarij, quorum improbitate cõpellantur & conſilia noua quærere & auxilia corrogare. Adſiſtit nobis ſuper omnes amicos & fideles noſtros chariſſimus auunculus noſter Willielmus Remenſis Archiepiſcopus, in Conſiliis noſtris oculus vigilans, & in negotiis dextera manus. Eum vel ad tempus recedere à nobis, ſuccedere eſt hoſtibus noſtris, qui ſicut abſque armis, ita & abſque amicis nos eſſe votis infidelibus irreuerenter & expetunt, & expectant. *Vocaſtis eum*, Pater, ſicut audiuimus, & vt præſentiam ſuam vobis exhibeat, *ſacris veſtris apicibus inuitaſtis.* Eius vero loco mittit Rex ad Pontificem, Secretarium ſuum Stephanum Tornacenſem tunc S. Genouefæ Abbatem. *Et quoniam magnum & cardi noſtra* profundè inſitum eſt negotium, mittimus ad vos prædictum & familiarem noſtrum Stephanum Abbatem S. Genouefæ diſcretum & fidelem Regno, quem loco noſtro benignè ſuſcipite, & ei tanquam Nobis in his quæ ex parte noſtra vobis dixerit, indubitanter fidem habere. »

Porro vt Coniuratis eiuſmodi pro more prætextus ſumi ſolet prauæ rerum adminiſtrationis, vt pax ſanciretur inter eos & Regem, petierunt Ægidium cognomento Clementem è curia & rerum gubernaculo expelli: penes quem tota Regni adminiſtratio erat. Ille duos habuit fratres, Robertum natu maiorem, & Garmundum. Robertus cognomento Clemens *Regem à prima ætate nutrierat & inſtruxerat*, vt legitur in Chronico Antiſſiodorenſi, *eratque moderatus & prudens, Regique fidelis & qui Regalia induſtriè ſatis & ſtrenuè adminiſtrarat negotia, dum Regem poſt mortem Patris habuit in tutela. Huic prædictus Ægidius in Regni adminiſtratione ſucceſſerat.* Iſte Robertus tres habuit filios, Hugonem, Albericũ & Henricum, quorũ iſti fuerunt Franciæ Mareſcalli, Hugo vero Eccleſiæ Pariſienſis Decanus, vt ſuo loco docebimus. Garmundus autem Ægidij frater fuit primum Abbas Pontiniacenſis: deinde à Canonicis Antiſſiodorenſibus electus in Epiſcopum poſt mortem Guillielmi, in gratiam Ægidij fratris: ſed dum altera pars contra nititur, ille Romam profectus ad Lucium Papam graſſante ibi peſte corripitur & diem claudit extremum eodem tempore, quo frater Ægidius è Curia Franciæ exulare cogitur, teſte Chronologiſta Antiſſiodorenſi.

Lis inter Archiepiſcopos Turonenſem & Dolenſem

Hoc quoq; anno, ni fallor, magno animorum æſtu Bartholomæus Turonenſis & Rolandus Dolenſis Archiepiſc. Romę de Archiepiſc. contenderunt. Nolebat enim Dolenſis haberi ſuffraganeus, ſeq; totius Britanniæ Minoris Archiepiſc. & Primatem eſſe iactitabat ex veteri Priuilegio. Contra Turonenſis & eum & cæteros eiuſdem Prouinciæ Epiſcopos inter ſuos coonumerabat. Turonenſi fauebat Philippus Rex eiuſque cauſam omnino ſuam eſſe reputabat, quam & in ſcholis Pariſienſibus & in Conuentibus Prælatorum agitari & diſcuti voluerat. Dolenſi ſuffragabantur omnes Proceres Britannici ſeu Aremorici & nonnulli etiam Anglicani Principes. In gratiam vero Turonenſis has dedit Philippus ad Lucium Papam litteras, quæ leguntur apud Stephanum Tornacenſem Ep. 125.

« *Si obliuiſci potuerit Mater filiorum vteri ſui, & Eccleſia Romana Regni Francorum obliuionem aſſumet, cum vtrumque de iure ſit impoſſibile, de natura difficile, de facto enorme.* Quid enim vltra facere debuimus Matri noſtræ & non fecimus ei, vſque

,, in hodiernos dies? in partibus nostris cum gaudente gauisi sumus, cum flente fleuimus, vtrumque calicem passionis & lætitiæ sine simultatis idolo aut discordiæ combibentes. Persecutiones ipsius, quæ frequentius acciderūt, Patres nostri Reges Francorum & robustis portabant humeris & externis brachiis defendebant. Exempla proponere retractare est beneficia; quorum debetis in quem collata sunt, non qui contulit meminisse. Et quoniam hæc omnia melius nostis, Pater, & tam persecutionis alienæ quàm vestræ in sanctæ memoriæ Patre nostro consolationis particeps fuistis, securiori confidentia vobis exponimus ea quæ ad Coronæ nostræ gloriam vel eius ignominiam & iacturam respiciant, vt de plenitudine consilij & auxilij vestri solatium reportemus. Turonensem Ecclesiam nostram semper ac Patrum nostrorum fuisse, & præsentium memoria tenet, & priscorum annalia profitentur. Totius Britanniæ minoris Metropolitanus hactenus extitit, qui Turonensi præfuit Ecclesiæ: & in ipso partes extremæ Regni nostri vsque ad Oceanum requiescunt. Ecce, Pater, diebus adolescentiæ nostræ nos impugnant non solum qui armatam militiam exercent, sed & qui in sorte Domini vocantur. Clerici Dolenses, forte non sine dolo dolorem nobis inferre conantur, in tenero capite nostro coronam antiquam cōfringere molientes. Charissimum ac fidelem nostrum Turonensem Archiepiscopum suggestione quorundam & fauore vt dicitur, cuiusdā infra breuissimi temporis angustias vocastis, vt de causa quę magis nostra est quàm sua, responderet, & statum Coronæ nostræ in ancipiti statera ponat. Periculosum sanè & ignominiosum nobis & posteris qui succedent. Proinde sanctitati vestræ preces ex toto corde prodeuntes fundimus, vt intuitu Dei & pacis Regni Francorum, quæ in hoc articulo, si processerit, peritura est, à causa ista penitus desistatis. Sed sicut temporibus Antecessorum nostrorum Turonensis Ecclesia Metropolitanum suum in tota Minori Britannia obtinuit, ita diebus nostris quos perturbare nec debetis nec vultis, obtineat & obseruet. Quod si forte, quod non credimus, inexorabilem vos inuenitemus, vsque ad congruum tempus, quo Dominus pacem & quietem Regno nostro dare voluerit, Archiepiscopo nostro Turonensi dilationes indulgeat benignitas vestra, quoniam propter necessatias Regno causas eum retinuimus. 1. Propter difficillimam quam cum Comite Flandriæ guerram habemus. 2. Propter motus plusquam Ciuiles qui in Prouincia Britanniæ insurgunt inter Principes eiusdem Prouinciæ & Regis Anglorum filios. 3. Propter proximum Colloquij terminum, quod cum Imperatore post Pascha Deo volente sumus habituri. In quibus omnibus ipsius Archiepiscopi industriā, præsentiā, consilio & auxilio indigemus. Sciat autem Paternitas vestra, quoniam in Generali Conuentu nostro, quem in initio Quadragesimæ propter hanc causam & alias Regni necessitates Parisius conuocauimus, Consilio Archiepiscoporum & Episcoporum ac Baronum nostrorum prædictum Archiepiscopum ab incepto itinere retinuimus, vt pote necessarium nobis & vtilem rebus inceptis & per Dei gratiam ad honorem Regni nostri peragendis. Fideles nostros præsentium Latores Abbatem de Sarquo-cello & Magistrum B. Familiarem & Clericum Parisiensem Nostri ac nostrum vobis transmisimus, vt in his quæ ex parte nostra dixerint, fidem eis exhibeatis, & per eosdem voluntatem vestram nobis, si placuerit, remandetis.

Ex hisce litteris (quas intelligimus ante scriptas quàm pax cum Coniuratis componeretur) patet Lucium Papam vehementer propendisse in partes Dolensis Episcopi, & amplius patebit ex aliis eiusdem Regis ad ipsum litteris. Nam ille se precibus Regis inexorabilem omnino præstitisse videtur: causas dilationis nullas accepit, aut accipere voluit, seque causam quæ inter Episcopos de primatu vertebatur, iudicaturum minatus est. Itaque Philippus iam non ciuilitate vsus, nec ,, modestia verborum, ira percitus rescripsit in hunc modum.

,, *Clausa nobis & Regno Francorum, quod hactenus Ecclesiæ Rom. fidelissimum extitit, paterna viscera vestra saltem in dilatione quā pro Ecclesia Turonensi postulauimus, sentientes inexorabilem animum vestrum non sine confusione nostra nunc experti, Cælum & terram in testimonium vocamus, vt si quando Regias aures nostras vobis aut fratribus vestris clauserimus, excusabiles apud Deum & apud homines valeamus apparere.* Sustinuimus pacem vestram & ecce turbatio, & in læsione Turonensis Ecclesiæ, quæ tempore Patrū nostrorū integrā Metropolitani Iurisdictionē in tota minori Britannia

obtinuit, Regnũ nostrum turpiter immiouere ac mutilare contendit Eccles. Rom. coronam de Capite nostro deiicere, frangere & pedibus conculcare. Quid enim aliud est archiepiscopum in eadem Prouincia contra Metropolitanum suum & integritatem Regni nostri erigere velle, quàm ab hæreditate Patrum nostrorum nos tanquam imbecilles & resistere non valentes eiicere & fugare? Videat Dominus & iudicet. Quod si processerit factum istud, minus amodo vos æstimabimus Patrem quam vitricum, minus sentietis nos filium quàm priuignum. Vsque ad animam nostram pertinget gladius iste, vt exhæredati clamemus, plangamus nudati, contempti & abiecti à vobis vltionem quandoque Dei & hominum expectemus. Neque enim solummodo vulnerabit nos plaga ista, sed & omnes totius Regni Barones in compassionem accendet, vt de manu vestra requirat Dominus aliquem sanguinem, qui propterea fundi potest & inter Regnum & maiores Regni Principes materiam secessionis & guerram perpetuam quæ accidere poterit, eis imputet, qui merentur. *Ex præteritorum enim exemplis colligimus materiam futurorum, & sicut antiquis temporibus occasione dissensionis huius multorum sanguis effusus est, ita & diebus nostris nisi per industriam vestram venienti morbo citius occurratur, clades communis & generalis strages inter Francos & Britones poterit suscitari. Melius est autem in tempore occurrere, quam post exitum vindicari.*

Scripsit quoque in eandem rem ad D. Octauianum Cardinalem, cuius tum plurimæ partes erant in Curia Rom. & si quid ex huius causæ disceptatione acciderit mali, totum id à se amolitur & in Papam eiusque Consilium refundit.

Inuiti compellimur hodie Cœlum & terram inuocare & mouere in testimonium nostrum. Hinc Ecclesiastici Patres, inde Principes seculares, Ecclesiam Romanam quod nequaquam sperauimus aduersariam nobis sentimus, & vsque ad animam descendit gladius iste, cum in Regiæ coronæ nostræ confractionem manus extendant qui eam saltè Petri gladio defendere debuissent. *Contra Turonensem Ecclesiam quæ nostra est, erigere conatur Apostolica sedes in Britannia minore Dolensem Archiepiscopum & integritatem Regni nostri, quæ temporibus Patrum nostrorum illæsa perstitit, lædere, minuere, detruncare.* Hæc sunt Beneficia meritorum Regni nostri. Hæ retributiones & gratiarum actiones deuotionis & fidei, quam Ecclesiæ Rom. Patres nostri semper exhibuerunt in omni persecutione nostra parati pro Ecclesia Dei & imperare fideliter suis & resistere viriliter alienis. Perpetuæ dissensionis & guerræ materiam suscitare contenditis inter nos & Regni nostri Principes Occidentales, & vt abiectâ reuerentiâ quam Ecclesiæ Rom. hactenus exhibuimus, facie vobis respondeamus aduersâ, suscitatis odiorum incendia, quæ si excreuerint in flammam, inextinguibiliter peruenient in fauillam. Exhæredati, spoliati, nudati per Ecclesiam Rom. quantum in vobis est, aut periculosè pugnare compellimur, aut turpiter exulare. Opponat se tantis malis authoritas vestra, nec recidiua permittat exempla renasci, quibus multus sanguis innoxius effusus est, & iterum effundi poterit, si fauore cuiusdam, vt dicitur, qui non sine dolo Dolensis electus est, Regni nostri partes nobis occiduas auferatis.

Quis ille electus Dolensis sit, nisi Rollandus, non inuenio. Is autem die S. Martini an. 1177. suffectus fuisse legitur in supplemento Sigeberti, vocaturque ibi vir *Religiosus* & *litteratus*: cuius electioni adfuerunt Henricus Baiocensis, Ricardus Abrincensis Episc. & Robertus de Monte S. Michaëlis. Ciaconius eum scribit fuisse factum à Lucio Cardinalem an 1185. Porro his ista sæpe agitata apud Curiam Rom. indecisa remansit vsque ad an. 1199. quo Innocentius III. pro archiepiscopo Turon sententiam dixit.

Eodem anno M. Walterus de Constantiis Archidiaconus Oxoniensis & post Radulfum de Vuarne-Villa Thesaurarius & Canonicus Rothomagensis consecratus est Andegauiin Ecclesia S. Laudi à Richardo Cantuariensi, in Episcopum Lincolniensem: quem Episcopatum Gaufridus Filius Regis Anglorum sponte dimiserat.

Anno 1183. Philippus Rex in primæuo ætatis flore æterna agitans consilia, vt verè Adeodati nomen impleret, sicut Iudæos expelli voluerat, ita ad nouellorum Hæreticorum & Pseudo-Theologorum, quorum numerus vbique magno Ecclesiæ & quietis publicæ damno crescebat, conuersionem aut expulsionem animum

1183.

applicuit; Contumaces verò flammis damnauit: quâ de re sic Guillelmus Brito l. 1. Philippidos.

Pulsis Iudæis sanctoque rigore fugatis
Dehinc perscrutari citiùs facit Hæresiarchas,
simplicium falsô qui fallunt dogmate corda,
Incautas animas occultâ fraude necantes.
Qui bona Coniugij reprobant, qui carnibus vti
Esse nefas dicunt, aliasque superstitiones
Inducunt, breuiter quas tangit Epistola Pauli,
Omnes qui saperent fidei contraria nostra,
Quos Popelicanos vulgari nomine dicunt,
De tenebris latebrisque suis prodire coacti
Producebantur, seruatoque ordine Iuris
Conuincebantur & mittebantur in ignem.

Post hæc locum qui vocabatur *Campelli*, muris cinxit. Domos quas *Hallas* vocabant, construxit; in quibus & sub quibus pluuio & incommodo tempore Mercatores commodè possent merces suas exponere. Cœmeterium autem quod hodie *S. Innocentij* dicitur, tunc in Campellis erat platea grandis & vasta, omnibus, vt hodie, transeuntibus peruia, vendendisque mercibus exposita teste Rigordo. Hoc autem Philippi opus ita describit Guillelmus Brito.

Parisiis locus est, Campellos nomine dicunt,
In quo communi tumulantur corpora iure,
Quotquot defungi vitâ contingit in vrbe.
Hic cuiuis hominum Suibusque patere solebat
Spurcitiis scopibus sordens & stercore multo:
Et quod pejus erat meretricabantur in illo:
Et sic defunctis iniuria magna fiebat
Sacratoque loco, quibus est tribuendus vbique
Præcipiente Deo timor & reuerentia semper
Huic Rex Diuini zelo succensus amoris
Indignans fieri Poliandro probra sacrato
Corpora Sanctorum quo plura sepulta quiescant,
Quadratos lapides circumdedit atque politos.
Ædificans muros in circuitu satis amplos
Et satis excelsos, Castris aut Vrbibus aptos.
Et sic ille sacer locus est nudatus ab omni
Sorde, datusque fuit honor ex tunc debitus illi.

Eodem annò Hugo de Nuceriis Milonis Dynastæ filius Ecclesiæ Senonensis Thesaurarius, creatur Episcopus Antissiodorensis, vir genere, *litteris & facundia clarus*, vt legitur in Chronico; & in alio M. S. Corde magnificus, *ingenio perspicax, facundia copiosus & tam in Ecclesiasticis quàm in secularibus admodum sagax & peritus.*

Eodem *M. Girardus Puella*, qui per multos annos Lutetiæ publicè docuerat, quique ab Alexandro III. omnium Beneficiorum suorum quandiu regeret seu doceret, reditus integros obtinuerat, consecratus est Episcopus Couentrensis in Anglia, sed post septem ab initoEpiscopatu hebdomadas in fata concessit teste Mathæo Parisiensi. Rogerius Houedensis illum vocat *Girardum la Pucelle*, quem ait successisse Richardo *Pecche*, obiisse verò an. 1184 quo anno combusta est Ecclesia S. Iuliani Cenomanensis.

Eodem tempore M. Vualterus de Constantiis Lincolniensis Antistes in Angliam profectus, in sua sede solenniter est collocatus, sed ibi parum moratus, Rothrodo Archiepiscopo 7. Kal. Decemb. fatis functo, vt scribit Albericus, in successorem postulatur, & ad sedem illam anno 1184 traductus est.

Eodem anno, nescio quo malo fato Henricum Angliæ Regem persequente;

Henricus filius Rex Iunior fato communi functus est apud Castellum Martellum in Prouincia Cadurcensi mense Iunio. Causa belli quod ille fratribus indixerat, causa mortis fuit: sed varie refertur ab Historicis. Nam Mathæus Pariensis ait Henricum Patrem omnem curam impendisse, vt filij sui Gaufridus de Britannia, Richardus de Aquitania Henrico Regi iuniori & fratri primogenito obsequium præstarent: Gaufridum quidem paruisse, Richardum vero renuisse, propterea quod indignum esse sibi videbatur vt fratres fratri Patre viuo se se subiicerent. Eam contumaciam displicuisse Henrico Patri: ac proinde impulsum ab eo Henricum, vt arma contra Richardum fratrem sumeret, & extorqueret quod amicè obtinere non poterat: illum autem cum congredi cum fratre suo decreuisset, in flore Iuuentutis anno ætatis 28. apud Castellum Martel mense Iunio nempe festo die S. Barnabæ Apostoli interiisse.

Interiit Henricus Anglorum Rex à filiis impetitur.

At Vvillielmus Neubrigensis scriptor illorum temporum, qui sub Richardo historiam suam absoluit, an. scilicet 1198. rem aliter narrat, & pessimam Henrici filii indolem accusat, aiens fœdasse adolescentiam suam næuo inexpiabili adinstar scelestissimi Absalonis: Iuuentutem ingressum rebellasse iterum contra Patrem, propterea quod Richardum Aquitaniæ, Gaufridum Britanniæ præfecisset, sibi expectationem successionis legitimæ reseruasset: itaque iuncto sibi fratre Gaufrido cum quibusdam proceribus Aquitanicis Patrem motibus bellicis lacessiuisse: Patrem verò cum rebelles filios blandis demulcere mandatis frustra laborasset, vt improbis eorum ausibus obuiaret, fines Aquitanicos cum exercitu ingressum. Mox Dei Iudicio Henricum Iuniorem febre duplicis præuaricationis vltrice correptum rebellibus animos ademisse, & præualente morbo desperataque salute ad patrem misisse, qui rogarent, vt se morientem inuisere dignaretur: patrem verò, quia tutum esse non putabat se Coniuratis credere, in signum clementiæ & indultæ veniæ, annulum notum misisse, eoque cum osculis excepto præsente Archiepiscopo Burdigalensi miserrimum filium vitam finisse: corpus verò Rothomagum patre iubente delatum fuisse.

Hunc finem habuit, inquit ille l.3.c. *inquietus ille* puer ad multorum quidem natus exitum: sed tamen hominibus adeo fauorabilis & gratiosus, quia scriptum, Stultorum infinitus est numerus, vt etiam de mortuo præclara dicerentur. Denique post mortem eius quidam mentiendi libidine atque impudentissima vanitate famam latè sparserunt, quod ad sepulchrum eius curationes fierent infirmorum, scilicet vt vel causam contra Patrem iustam habuisse, vel finali pœnitentia Deo egregiè placuisse crederetur.

Hæc scribebat Neubrigensis sub Richardo, forte vt eius gratiam aucuparetur. At Rogerius Houedensis planè admirabilem indicat fuisse Henrici Iunioris pœnitentiam, & tantam vt vix ei fides adhiberi possit Sic enim ille. Rex filius deficiente sibi pecunia perrexit ad S. Mariam de Rupe Adamatoris & decorticauit feretrum S. Adamatoris & thesauros Ecclesiæ asportauit. Paucis post elapsis diebus idem Rex filius cum vidisset se non posse multum nocere Patri suo, & indignatione & animi rancore in grauem incidit infirmitatem in villa quæ dicitur Martel non longe à Ciuitate Lemouicensi Primò enim arripuit eum febris, deinde fluxus ventris constriuit eum vsque ad mortem. Qui cum sensisset mortem sibi iminere, misit pro Domino Rege Patre suo, qui ad eum venire noluit, timuit enim insidias illius.

Rex igitur filius conuocatis coram se Episcopis & viris Religiosis qui aderant, primùm secretò, deinde coram omnibus sua confessus peccata, pœnitentiam & suorum recepit absolutionem peccatorum, & tradidit Vvillielmo Marescallo familiari suo Crucem suam Hierosolymam deferendam. Deinde depositis mollioribus indumentis cilicium induit, & ligato fune in collo suo dixit Episcopis & cæteris viris Religiosis circunstantibus *Trado me peccatorem indignum culpabilem & obnoxium per funem istum, vobis, Ministri Dei, postulans, vt Dominus noster I. C. qui Latroni confitenti in Cruce peccata dimisit, per preces vestras & per suam ineffabilem misericordiam misereatur infelicissimæ animæ meæ. Et responderunt omnes, Amen. Et ipse ait illis, Trahite me à lecto isto per hunc funē & imponite illi lecto cinereo*, quē sibi præparauerat. Et fecerunt sicut ipse præcepit illis, & apposuerunt capiti & pedibus suis

Pœnitentia Regis Henrici Iunioris & obitus.

" duos lapides magnos quadratos: & omnibus rite peractis ipse præcepit Corpus
" suum deferri in Normaniam vsque Rothomagum & ibidem sepeliri. Et his dictis
" ipse sacro sancti Corporis & sanguinis Domini viatico munitus in timore Domi-
" ni emisit spiritum. Quod cum Domino Regi Patri suo nunciatum esset, lachry-
" matus corruit in terram & vehementer planxit filium.

Ad Patrem ita mæstum & magnitudine doloris confectum scripsit Petrus Blesensis Epistolam consolatoriam, pulcherrimam certè dignamque quæ huic Historiæ inseratur.

Petri Blesensis Consolatoria ad Henricum Patrem Epistola.

Henrico D. G. Illustri Anglorum Regi Duci Normaniæ & Aquitanniæ Commiti Andegauensi suus Petrus Blesensis, Bathoniensis Archidiaconus salutem & spiritum fortitudinis in aduersis.

Audiui & conturbatus est venter meus: à voce contremuerunt labia mea. Nam
" ex familiarium vestrorum relatione cognoui, quod illa vestra magnanimitas ce-
" lebri hactenus opinione conspicua in morte filij vestri mortificata est, & quadam
" mollitie muliebri degenerans gemitibus indulget ac lachrymis, atque reuerentiã
" Regiæ Maiestatis abiectã superuacuis doloribus pueriliter intabescit. Doloris af-
" fectum in vobis non arguo, sed dolendi excessum. Scio quia piũ est flere mortuũ
" & huiusmodi mæstuosos affectus lex naturæ indicit. Nam & Iob audita filiorum
" suorum morte vestimentorum scissione & aspersione pulueris vim doloris expres-
" sit. Abraham mortua Sara venit, vt fleret eam & plangeret. Iacob existimans fi-
" lium suum Ioseph deuoratum à bestia multos dies contiouauit in planctu. Ioseph
" etiam cum fratribus suis & cunctis senioribus domus Pharaonem Patrem suũm de-
" ferens mortuum venit ad Aream. At ad trans Iordanem vbi septem dies super mor-
" te Iacob in fletu & gemitu compleuerunt. Sed & Iosia Rege mortuo scriptum est
" quia vniuersus Iuda & Hierusalem loxerunt eum & præ omnibus Rex Adadrem-
" non, ita quod in prouerbiũ versum est & populariter dicebatur: Planctus eius sicut
" planctus Adadremnon. In Ecclesiastico etiam legimus quod luctus mortui septem
" diebus legitimè celebratur, & ibidem hæc verba leguntur, *Fili in mortuum produc lachrymas.* Christus lachrymas produxit in Lazarum. Idcoque non miror si tam de-
" plorando funeri pietatis lachrymas exhibetis. Nec enim de numero illorum estis,
" de quibus Dominus dixit per Prophetam, Percussit eos & non doluerunt, & vt
" verbis Iob vtar, *nec fortitudo vestra fortitudo lapidis est, nec caro vestra ænea est.*

" Sed sit quæso hic dolendi modus. Nec vos dolor rapiat vltra modum. Temperã-
" tior debet esse apud vos ergà defunctum filium dolendi occasio, quia Christianissi-
" mè abiit ne dicam obiit, & dolendo pœnitens dolores æternos euasit. Nobis super-
" eum flentibus iam securissimè dicit, *Nolite super me flere, sed super vos ipsos flete.*
" Planxit Dauid filium parricidam Absalon, fili mi, Absalon. Planxit super Saül
" & Ionatham fines eorum deplorans, quos dominium mortis inuoluerat sine fine.
" veruntamen si circa filium vestrum pium est flere, pium est & gaudere. Si enim Pe-
" trus Apostolus, si Magdalena suos defleuerunt excessus, iste licet adolescens & in-
" ter malitiæ incentores, & vt ita loquar tamquam lilium iter spinas, in omnem se
" deiecit pœnitentiæ humilitatem, mundi gaudia conuertens in planctum & deli-
" cias in dolorem. Conuersus est planctus eius in gaudium, conuertatur & vester.
" Cedat vobis ad plenitudinem gaudiorum talem filium de lumbis vestris proces-
" sisse, in quem naturæ dotes vniuersæ confluxerant: quem timebant remotissimæ
" nationes, quem vereri & diligere etiam inimicus & inuidus tenebatur. Qui cũ præ
" vniuersis mortalibus obtinuisset gloriam & supereminentiã militiæ secularis, tan-
" dem in abiectione temporalium & humilitate pœnitentiæ factus & defunctus est
" Christi miles. Exemplũ dedit vobis vt & vos sequamini vestigia pœnitentis. Nemo
" enim fuit in confessione humilior, in sui accusatione contritior, in emendatione
" deuotior, in propriæ carnis afflictione crudelior, in omni satisfactione feruentior.
" Consilio siquidem & suggestione proditoriæ factionis minus consultè contra vos
" erexerat & direxerat arcum suum: sed Dominus aduersus eum tetendit arcum
" suum, & in eo parauit vasa mortis, volens vobis & aliis dare in eo significatio-
" nem vt fugiatis à facie arcus & liberentur dilecti eius. Cũ igitur de salute eius spẽ
" certissimam habeamus, beati enim qui in Domino moriuntur, vt voce Apostoli
" vtar, nolite contristari de dormiente, sicut & illi qui spem non habent. Omne
" iudicium iam euasit: iudicauit enim seipsum, ne in posterum iudicetur. Vtinam

amantissime Princeps, dumhoc seculum manet, immo potius, dum hoc seculum manat, iudicemus Nosmetipsos. Fallax enim est hic mundus, vita breuis, finis dubius, exitus horribilis, iudex terribilis, pœna infinibilis. Planctus itaque quos impenditis mortuo, in arma pœnitentiæ conuertatis, vt sicut turbato fatalitatis ordine filius vos præcessit ad mortem, sic ordinato huius mortalitatis excursu cæteros præcedatis ad vitam.

Cæterum iubente Henrico Patre Corpus filij Rothomagum delatum est, ibique honorificè sepultum: & de eo sic Quidam metricè cecinit, vt legitur apud Ioannem Bromptonem.

Omnis honoris honos, decor & decus vrbis & orbis,
Militia splendor, gloria, lumen, apex.
Iulius ingenio, virtutibus Hector, Achilles
Viribus, Augustus moribus, ore Paris.

Ad hunc quoque annum cõmemorat Rigordus quàm immaniter & impiè Cotarelli seu Albigenses Hæretici in agro Bituricensi sacra omnia profanarent, sacerdotes & Religiosos trucidarent, vxores Catholicorum raperent, Captiuos tormentis cruciarent, & quod omnium facinorum & impietatum fastigium est, Corpus Domini in vasis aureis aut argenteis seruari solitum, manibus humano sanguine pollutis extractum in terram viliter proiicientes pedibus conculcarent, deque Linteaminibus quæ Corporalia vulgo dicuntur, concubinæ eorum pepla capitibus componerent. Contra quos tandem Philippus expeditissimo exercitu misso omnes ad vnum meritissima morte affecit.

Anno 1184. Lucius Papa nonnullos ex Academicis Parisiensibus ad Cardinalatum promouisse legitur, M. Meliorem & M. Radulfum de Nigella viros litteratissimos: qua de creatione sic habet Robertus de Monte in Appendice ad Sigebertum. Lucius Papa in Capite ieiunij id est feria 4. Cinerum ordinauit plures Cardinales, inter quos M. Meliorem Presbyterum Cardinalem creauit, scilicet quem fecit Camerarium suum. Creauit insuper electum Dolensem Diaconum, & M. Radulfum Nigellum charissimum amicum nostrum magnæ honestatis & litteraturæ virum. Extat apud Stephanum Tornacensem Epistola Willielmi Remensis Archiepiscopi ad M. Meliorem Cardinalem qua significat quàm grauiter Philippus Rex exardesceret, quod Pontifex in Britannia Minore Dolensem Archiepiscopatum erigere contenderet. Qua de re nos supra diximus.

1184.

Eodem anno Richardus Cantuatiensis Archiepiscopus, qui S. Thomæ successerat, diem clausit extremum, cui successit Balduinus ex Abbate Fordiensi Vvigorniensis Episcopus, vir religiosus & litteratus, inquit Neubrigensis. Hunc autem Richardum, quem idem author dicit fuisse mediocriter litteratum, sed laudabiliter innoxium Petrus Blesensis vehementer reprehendit quod Ecclesiæ bona dissipasset, licet sub eo cancellariatum Ecclesiæ Cantuariensis exercuisset, eique ab Epistolis & Consiliis fuisset. Tunc autem Petrus in Curia Regis Henrici degebat & sic loquitur. *In eo turbata est anima mea valde, & sicut ranam tabescere me fecistis, quia exprobrauerunt qui me tribulant inimici mei, dum dicunt per singulos dies vbi est Dominus tuus? vbi latitat?* Vsque quò piger dormit? exurgat qui dormit & exurgat à mortuis. Et iam hora esset à somno surgere & vigilare super cõmissum sibi gregem & attendere qualem habuit prædecessorem... Reperit inquiunt Archiepiscopus Ecclesiam in optimo statu, ipse vero eam destituit & deiecit Cantuariensis Ecclesiæ dignitates, quas gloriosus Martyr rubricauerat sanguine suo, & quasi testamentum æternum morte & cerebri effusione firmauerat, pusillanimitas eius euacuat, eamque reduxit in antiquæ seruitutis opprobrium, quæ se in gratiam plenæ libertatis erexerat.

Eodem anno Walterus de Constantiis, quem diximus anno superiore Lincolniensem factum fuisse Episcopum, electus est in Rothomagensem Præsulem, eiusque à Lincolniensi ad Rothomagensem sedem translatio impetrata est à Lucio Papa, qui datis Veronæ litteris hoc anno 15. kal. Decemb. ad Decanum & Capitulum Rothomagense iussit eum pallio Archiepiscopali decorari: dubitasse autem legitur diu Gualterus an Lincolniensem sedem vt pote ditiorem & locupletio-

rem pro honoratiore sed minus diuite acciperet, sed tandem diuitiis honorem, & ambitionem prætulisse. Qua de re sic Neubrigensis l. 3. c. 8. *Non diu sedit ibidem (Lincolniæ) nempe post modicum electus ad Episcopatum Rothomagensem formæ venustioris blandiente illecebra, nouæ nuptæ valedixit. In quâ re pensandum est quanti sit momenti ambitus excellentiæ, quantumque in homine pecunia etiam auidissimo superet amorem pecuniæ.* Satis quippe notum est, quod quantum Rothomagensis Ecclesia Lincolniensi præminet maioritate dignitatis, tantum etiam cedit in temporalibus commodis. Homo tamen qui Episcopatum Lincolniensem propter amplissima commoda multum ambierat, maluit eo relicto minores diuitias ascendere superius, quàm eo retento cum maioribus diuitiis sedere inferius. Et quidem diu hæsitasse dicitur vtrum eminentior an ditior esse eligeret, scrupulosè secum deliberans: sed ambitu loci celsioris de amore commodi largioris triumphauit.

Ad eum extant aliquot Petri Blesensis Epistolæ. Ioannes vero Hautivillensis vulgò Architrenius dictus, Poëta insignis horumce temporum qui 9. libros metricè composuit de corruptione morum sui temporis, cuius versus ad Vniuersitatem nostram pertinentes ad an. 1190. referemus, opus suum hoc anno ei dedicauit, atque imprimis eius ortum statumque describit lib. 1. c. 6. aiens eum Cornubiæ natum ex illustri gente, atque ex ipsis Troianis & Iulio cæsare originem ducere. Cap. vero 7. ei suum opus dedicat hoc modo.

O cuius studio, quo remige nauigat astu
Mundanoque mari tumidis exempta procellis
Lincoↄnia sedes! ô quem non præterit æqui
Calculus! ô cuius morum redolentia cælum
Spondet & esse nequit virtus altissima maior,
Indiuisa minor, cuius se nomen & astris
Inserit & fama lituo circumsonat orbem.
O quem Rothomagi sedes viduata maritum
Spectat, & adspirat, solidisque amplexibus ardet
Adstrinxisse virum, fragrantis odoribus vti,
Morum deliciis, virtutis aromate, sponsi
Pectore quod Phœbum redolet, quod Nestora pingit.
Virgo virum, matura toros, innupta maritum,
Orba Patrem, mutilata caput, iactata salutem,
Cæca Ducem, tenebrosa iubar, nocturna lucernam
Exigit, & queritur tardanti mane, suumque
Eclipsata sitit rediturum Cinthia Phœbum.
O mihi Mecenas operis fractique laboris
Exspectata quies, rudis indubitata Mineruæ
Spes, adhibe cœptis oculi mentisque fauorem!

Ioannem hunc aliqui scribunt Anglum fuisse natione, sed malè: cum ipse disertè fateatur in prologo se *Normanum* esse. Archithrenium verò ideo se nominat, quia mundum circumlustrans, vbique lachrymarum materiam inuenit, nullibi moribus bonis locum esse queritur, omnium vero animis prauas cupiditates insedisse, venerem, ambitionem, auaritiam, gulam & cæteras mundi meretrices. Capite autem II. eiusdem libri incipit deflere calamitatem suam, cum recordatur se nihil vnquam boni fecisse, sed adolescentiam impendisse vitiis nullumque diem virtutibus. Itaque malè transactæ adolescentiæ memor sic ait.

——— Memor Architrenius imas
Pectoris euoluit latebras mersosque profunda
Explorat sub mente lares, nec moribus vsquam
Inuenit esse locum, nec se virtutibus vnum
Impendisse diem. Méne istos, inquit, in vsus
Enixa est Natura parens? misit vt arma

In

In superos damnata feram, Diuûmque reatus
Irritent odium? legesque & iura meique
Prateream Decreta Iouis? vitij ne potestas
Mortales aterna premit? facinus ne redundat
Diis inuisa palus? Mater quid pignora tantâ
Destituit labi, nec quem produxit, alumno
Excubat, vt nullis maculam scelus inspuat actis?

Impensè addictus fuit Henrico Regi seniori, quem l. 5. c. 4. laudibus ornat & prosequitur, doletque inuictum Regem senescere.

Hic vbi delegit summam prasumptio sedem,
Inserpit festina comis crispatque senecta
Henrici faciem, quem flaua Britannia Regem
Iactat, eoque Duce titulos Normania ridet
Et belli & pacis, totumque supermeat orbem.
Indole quem belli nunquam fregere tumultus
Dediscitque virum gladio matura Iuuentus.
His vernare genis aternum debuit a ui
Flosculus, & nulla senii marcescere bruma.

Ad hunc quoque annum prædixerunt omnes fere omnium terrarum Astrologi futuram intra biennium totius orbis destructionem. Inter cæteros vero Anselmus quidam Vvigorniensis Monasterij Monachus ad omnes Vniuersitates & scholas publicas miram Fratris cuiusdam conuersi, qui nunquam Latinas litteras didicerat, vaticinationem versibus latinis expressam misit cum hac præfatione, quæ legitur apud Rogerium Houedensem.

Vniuersis litteras & præcipuè Scholaribus ad quorum præsentiam præsens « pagina peruenerit, Anselmus Vvigorniensis Monasterij Frater humilis in Domi- « no salutem. Mirabilis Deus in sanctis suis & operibus qui miracula pro suis nun- « quam cessat operari. Et quia nemo ponit lucem sub modio, sed super cādelabrum, « vt luceat Vniuersis, miraculum supra modum est mirabile, quod in Domo no- « stra contigit pridie Kal. Nouembris, vt ad absentium saltem scripto posset deue- « nire notitiam, in scripto commendaui. Noscat itaque vestra discretio quod qui- « dam Fratrum nostrorum ex toto Laicus cum in mentis excessu laborasset 9. diebus « & 9. noctibus velut exanimis ante quoddam altare prostratus in modum Crucis « iacuit. Et quia vir Religiosus erat & sanctæ conuersationis frater, nullus nostrum « ausus erat eum inde remouere. In decima die hora 3. voce demissa modoque la- « mentabili, mira tamen lamentatione versus istos decies aut sæpius eodem ordine « quo hîc scribuntur, cecinit. «

Humani generis casum subitamque ruinam
Infert huic orbi perniciosa lues.
Ætatis tenera pueros premit vnica clades,
Cum senibus pariter est peritura nece.
Corporis aerij vitio liquor inficietur
Totaque lethifero rore madebit humus.
Hinc Miranda lues orietur & vnica clades,
Vnica causa necis, vnica causa mali.
Nam simul Herculei sol tanget terga Leonis,
Exuret geminus viscera sicco calor.
Si tunc mille forent Lacheses & cuique manus tot,
Atropos haec carpet omnia fila simul.
Mortis enim gladio populi peccata piabit
Vltio digna Dei. Me miserum quid agam!
Ecce micat gladius, qui totum conteret orbem.
Ecce manus Domini, quo miser hinc fugiam?

Ecce furor Domini, fugiamne vel hic latitabo?
Quóue Deum fugiam, cum sit vbique Deus?
Si nequeat flecti precibus Diuina voluntas,
Granum cum palea conteret ira Dei.
Ecce necesse probat sententia Philosophorum,
Rursus in antiquum cuncta redire chaos.
Sic tamen esse nequit, quia constat quæque fuisse,
Pluraque quæ veluti sunt modò, semper erunt.
Iam super astra feror, videoque relatus ad astra
Luminibus clausis Solis vtramque domum.
Nox sine sideribus vnáque dies sine sole
Est, sed cum sit ita, nescio cur sit ita!
Sidus Mercurij, Venerisque Iouisque latent nunc,
Non sunt, vel si sunt, deseruere polum.
Toto Zodiaco passim spatiantur & errant,
Mars, & falciferi stella nociua Senis.
Mars ferit ense, ferit Saturnus falce nociuâ,
Rebus in humanis nititur esse nocens.
Hinc feror ad stygij iam lubrica Regna Tyranni,
In quibus æterna sunt, & erant tenebræ.
In tantis tenebris nec sol, nec luna, nec ignis
Sufficit huic mœsto lumina ferre loco.
Hic labor atque dolor & inextricabilis ardor,
Hic grauis est miseris pœna parata reis.
Hic sonat assiduè carmen lachrymabile Væ Væ
Quanta sunt tenebræ! væ mihi, væ mihi, Væ!
Cerberus ante fores fusit & tria guttura pandit,
Tres simul horrendos mittit ab ore sonos.
Atria tres furiæ seruant, Alecto, Megæra,
Tisyphone, quarum vultibus horror inest.
Horridus aspectus & fœdus anhelitus oris,
Voxque velut tonitrus gutture rauca sonat.
Omnibus est sceleris innata malicia mentis:
Omnibus est animus pronus ad omne scelus.
Ore tenus mediâ sitiens stat Tantalus vndâ
Quæ, ne potet eam, semper ab ore fugit.
Sisyphus hic ingens saxum reuolubile voluit
Semper vt ipsius sit sine fine labor.
Ille vorax vultur Tityj vorat vsque iecur, quod
Vt semper pereat, non sibi pœna perit.
Quosdam dira fames, quosdam sitis aspera, quosdam
Opprimit atque domat absque quiete labor.
Hos frigus stringit, alios calor ignis adurit:
Quemlibet vt meruit, sic sua pœna grauat.
Omnibus introitus, nulli patet exitus, omnes
Deuorat & furiis deputat iste locus.
Tisyphone diris coniuncta sororibus illis
Distribuit pœnas, quas meruere pati.
Nunc stygα, nunc Lethen, nunc linquo Reis Acherontem
Ad superos iterum vixque reuerto gradum.

Cum autem extremum hunc versum recitasset, vltimò ad se reuersus, & velut à somno foret excitatus, caput erexit, & quendam fratrem qui admirandi causâ illuc cum reliquis venerat, acutissimo intuitu respiciens, ait.

Ne mea mireris ora, quia tu morieris:
Te grauis & subitus subruet interitus.

Post hæc autem ad Conuentum oculorum conuertens aciem, non minus eleganter quàm si ab infantia Tulliana ditatus esset eloquentiâ, quædam tunc futura latino prædixit eloquio. Vnde quia postea contigerunt, vt prædixerat, stupore repleti plurimo, vt nobiscum mirentur alij versus quos ille Laicus composuit, qui nunquam vllas cognouit litteras, de scholis ad scholas propter fabulas quas innectit, mittere decreuimus, vt earum examine nostra ventiletur controuersia. Hæc ille.

Eiusdem meminit Robertus Monachus Antissiodorensis in Chronico ad an. 1186. & fortassis illæ ipsæ sunt litteræ quas Monachi ad omnes scholas miserunt. *Per idem tempus*, inquit, *littera incerto nuncio* profectæ per orbem latè ventilabantur contestantes quod in anno prædicto mense septembri omnes planetæ conuenirent in Libra, & à parte Occidentis procederet ventus validus, ita vt fere vniuersa destrueret, nec à venti turbine & fragore terribili possent euadere nisi qui in hypogæis specubus latitarent. Huic adstipulabantur opinioni plures Astronomiæ periti. Quæ quidem opinio multorum animos, etiam sapientum pauore concusserat, sed quàm vanum falsumque id fuerit, euentus probauit.

Ad hunc insuper annum idem Author notat sectam quandam Capuciorum quæ anno præcedenti apud Anicium orta fuerat, cœpisse in Francia propagari: sed illis subiectionem insolentet denegantibus Principum contradictione deletam fuisse. Item Benedictum Auenionensis Pontis authorem sanctæ admodum vitæ iuuenem obiisse, sepultumque fuisse super pontem illum mirificum magna iam ex parte confectum & constructum ab eiusdem fundatione septem annis iam circiter decursis. Item Heraclium Patriarcham Hierosolymitanum & cum ipso duos Magistros Templariorum & Hospitaliorum Romam venisse, & post habitum cum Lucio Papa colloquium transalpinasse ad poscendum auxilium, querimoniasque Christianorum Terræ sanctæ incolarum deferendas. Quam in rem extant Lucii Papæ ad Henricum Regem Angliæ litteræ apud Neubrigensem l. 3. c. 11. & apud Mathæum Parisiensem ad an. 1185.

1185. Ad an. 1185. notat Rigordus Gaufridum Britanniæ minoris Comitem Henrici Anglorum Regis filium ægrotasse Parisiis lethaliter & obiisse post exploratam & consumptam inutiliter omnium Medicorum artem peritiamque. Quod audiens Rex Philippus, inquit, qui nimis tenerè eum diligebat, conuocauit omnes Medicos qui eo tempore Parisius morabantur, præcipiens illis quod curam & diligentiam quantamcumque possent circa ipsum Comitem adhiberent. Sed postea paucis euolutis diebus, Medicis incassum laborantibus 14. Kal. Septemb. viam vniuersæ carnis ingressus est. Ciues autem Parisienses & milites custodierunt Corpus eius cum honore & reuerentia in Ecclesia B. Mariæ vsque ad aduentum Regis. Interim Canonicis & Clericis ipsius Ecclesiæ deuotissimè exequias debiti funeris celebrantibus sequenti die Rex cum Comite Theobaldo Franciæ Seneschallo Parisius veniens Corpus eius conditum aromatibus & in sarcophago plumbeo repositum in eadem Ecclesia inter maius altare fecit sepeliri à Reuerendissimo Mauricio Parisiensi Episcopo conuocatis Abbatibus & viris Religiosis & Clericis totius Ciuitatis.

Ex hoc loco intelligitur tum fuisse Lutetiæ multos Medicos, quorum schola hoc seculo cœpit habere commendationem Parisiis, vt in Synopsi dicetur. Cæterum Gaufridus ille filium habuit Posthumum, cui cum Rex Henricus nomen suum in baptismare voluisset imponi, contradictum est à Britonibus & solenni acclamatione nominatus est Arturus. Sicque Britones, inquit Neubrigensis, *qui fabulosum dicuntur exspectasse Arturum, nunc sibi cum multa spe nutriunt verum, iuxta opinionem quorundam grandibus illis & famosis de Arturo fabulis Prophetarum.* De qua vana exspectatione Arturi sic quoque Iosephus Iscanus seu potius Ioannes Hautiuillensis.

Et Britonum ridenda fides per secula multa
Arturum exspectat, exspectabitque perenne.

Eodem anno 17. Kal. Feb. Heraclius Patriarcha Hierosolymitanus, Rogerus Magister Hospitalis & Willielmus Tyri Archiepiscopus ad Philippum missi mi-

ferrimum Christianorum in Oriente statum exposuerant, auxiliumque contra Sarracenos à Christianissimo Principe postularunt. Parisiis autem, vt notat Rigotdus, *cum solenni processione à Venerabili Mauricio Episcopo Patriarcha receptus est quasi Angelus Domini. Sequenti die in Ecclesia B. Mariæ Missam celebrauit & sermonem ad populum fecit.* Audito autem Patriarcha Philippus Generale conuocauit Concilium omnium Archiepiscoporum, Episcoporum & Principum, vt cum iis de modo auxilij Christianis fratribus ferendi ageret.

Institit quoque huic operi vigilantissimè Lucius Pontifex apud omnes Principes, præsertim verò apud Francorum & Anglorum Reges: sed relapsis illis in noua bella & ipse morte præuentus non absoluit quod inceperat. Obiit autem Veronæ 17. Kal. Decemb. ibique honorificè sepultus est cum hoc Epitaphio.

Luca dedit lucem tibi Luci, Pontificatum
Ostia, Papatum Roma, Verona mori.

Addita verò reciproca Antithesis.

Immò Verona dedit verum tibi viuere, Roma
Exilium, curas Ostia, Luca mori.

Electio Vrbani III Academici olim Magistri.

Extat inter Decretales Gregorij huiusce Papæ edictum aduersus Hæreticos. Ei autem successit Hubertus ex Cardinale in Mediolanensem Præsulem nuper assumptus vir multæ litteraturæ, vt legitur in Chronico Antissiodorensi, & Vrbanus III. vocatus est. Hunc olim in Academia Parisiensi condiscipulum habuerat Stephanus Tornacensis, & Balduinus Cantuariensis Magistrum. Quamobrem vterque ad eum congratulatorias misit litteras de promotione sua ad supremum Pontificatum. Balduinus quidem apud Petrum Blesensem Epist. 99. hoc modo.

" Domus Dei, quæ in lapide adiutoris super fundamentum Apostolorum & Prophetarum stabilita est, à Petro & successoribus eius formam semper eruditionis & starum incolumitatis accepit. Quod enim stipiti rami, quod capiti membra, quod radij soli, quod fonti riuuli, hoc Apostolicæ sedis reuerentiæ debent Ecclesiæ omnes quas vbique terrarum Religio Christiana fundauit. Inde est quod B. recordationis Lucio III. Papa viam vniuersæ carnis ingresso (mortis enim tributarij omnes sumus, mortisque responsum habemus in nobis & fœdus cum ea percussimus) erant & lugebant filiæ apud Nos sine sponso. Cumque munus exequiale defuncto & pios affectus impenderent, electionis vestræ Nuncius superuenit, qui nubilum publici mœroris auferens corda omnium festiuiore lætitia serenauit.

" Communis enim fama est, quod Dominus qui iuxta verbum Amos suscitat de filiis Prophetas & de Iuuenibus Nazaræos, ipse in specula Celsitudinis Apostolicæ talem nunc de filiis suis per gratiam suam collocare dignatus est, qui prodesse velit & præesse sciat, qui prudentia & moribus præminens Cathedram sanctorum meritis implere sufficiat. In commune itaque desiderium cedit, verboque celebri & votiua gratiarum actione publicè recensetur, qualiter Dei sapientia suauiter vniuersa disponens vos de gradu in gradum, de virtute in virtutem, de honore in honorem promouerit. Nec illud deesse permittit ad plenitudinem gaudiorum, quod tanta fuit eligentium vos vnanimitas, nullumque sustinuit in rete Petri scissionis aut rupturæ dispendium: sed iuxta verbum Isaiæ, quod Dominus exercituum decreuerat, quis poterit infirmare? nec variat casualis euentus quod Consilij Cœlestis altitudo disposuit. *Quia ergo ex hominibus assumpti estis à Domino Pontifex & pro hominibus constituti in his quæ sunt ad Deum, ipsi qui vos elegerit, cum multa gratiarum actione preces affectuosas offerimus, quatenus is qui segregauit & vocauit vos ad dandam scientiam saluti plebi eius, ipse in vobis dies vestros continuet, atque in faciem testamenti, vel Christi sui respiciat, Ecclesiam ab omni errore purgatam sub vestra prouisione tranquillet.* Adhæc non quantas volo, sed quantas valeo vobis gratiarum actiones referens minorem me profiteor cunctis miserationibus vestris: nã meorum exigentiam meritorum multipliciter vestrorum Beneficiorum magni-

tudine præuenistis. Non sufficio tantæ gratiæ respondere ad meritum. Ille pro me respondere dignetur qui secundum diuitias bonitatis suæ suorum insufficientiam supplet. *Ego enim vir videns paupertatem meam præ munificentiâ & magnificentiâ indultæ mihi gratiæ vestræ me vobis totum debere profiteor, quidquid debere seruus Domino, Magistro Discipulus, filius Patri potest.*

Qua munificentiâ fuerit vsus Vrbanus erga Balduinum, nescio, nisi forte quia pallium Archiepiscopale ei misit, simulque concessit potestatem Ecclesiæ in honorem B. Thomæ Martyris construendæ & dedicandæ, quæ materia fuit discordiæ & seditionis inter eum & Monachos Cantuarienses, vt ad an. sequentem dicetur.

Eiusdem Pontificis dum in hac Academia versaretur, condiscipulus olim fuit Stephanus Tornacensis, vt ipse verbis satis expressis scribit Ep. 140. *Initia sacri Apostolatus vestri, Pater, ea deuotione suscipimus, vt ex eo certam concipiamus fiduciam & humilibus dari gratiam & confusionem superbis. Hac iustitiæ libra singulorum merita pensabit tantus Vicarius Petri, cui Dominus affluenter contulit scientiam & cum scientia potestatem. Nec deesse poterit his duabus gratissima comes voluntas bona & beneplacens & perfecta: quo funiculo triplici sancta desideria, recta consilia, & iusta opera consummatius adstringantur. Interim glorior inde mecum Ego minima filiorum vestrorum portio, quod Dominum nunc & Patrem meum quandoque viderim in scholis, vbi tanquam Hylas mirabar Herculem magnis virtutum & prudentiæ passibus incedentem. Exinde vestri nominis reuerentiam concepi, vestræ authoritatis combibi memoriam, fructuosum mihi proponens exemplar, doctrinam ex verbis, ex moribus disciplinam.*

1186. Anno 1186. idem Pontifex Balduino Cantuariensi Pallium misit Archiepiscopale cum legatione Apostolica, simulque indulsit vt Ecclesiam in honorem B. Thomæ Martyris construeret, quæ tum erat communis pietas Anglorum Francorumque. Parisiis quoque in Luparæa regione Robertus Comes Drocensis Ludouici Crassi quartus filius eidem Thomæ Ecclesiam vouit & ædificari voluit, instituitque quatuor Canonicos qui sacris operarentur. Item quasdam domos suas cum stabulis Nosocomio, cæterosque reditus Fratribus quibusdam *Nosodochis*, seu vt obtinuit loquendi vsus, *Hospitalariis* attribuit. Sunt etiam qui putant eundem Robertum fundasse simul Collegium pauperum Scholarium, qui scholas Vniuersitatis frequentarent: quod an verum sit, infra commodius disquiretur.

DE COLLEGIO PAVPERVM SCHOLARIVM S. Thomæ de Lupara.

CHarta institutionis seu fundationis prædictæ nondum mihi venit in manus, eam dico quam Robertus Comes confici voluit. At Bullas habemus Pontificias ex quibus sufficienter intelligimus, quid in illa contineretur. Nimirum à Roberto fuisse quasdam domos & stabula Nosocomio & Nosocomij administratoribus destinata; fuisse quoque 4 Canonicos institutos, Ecclesiam ædificatam, & cæmeterium Ecclesiæ adiunctum, vbi humarentur infirmorum Corpora, qui ibi decessissent. Prior Bulla est Vrbani his verbis concepta.

"*Vrbanus Episcopus Seruus Seruorum Dei Dilecto Filio Willielmo Presbytero Prouisori Domus S. Thomæ Parisius sal. & Apost. Bened.* Cum Principes seculi diuinitus inspirati aliqua de bonis suis piis vsibus applicant, in bono eos debemus proposito confouere, Et ne factum illorum per alicuius valeat malitiam immutari, apostolicum eis patrocinium impertiri. Sicut autem in audientia est nostra propositum, *Electus filius noster nobilis Comes Robertus Diuina pietatis amore quasdam Domos quas habebat Parisius Prouisioni Pauperum Clericorum, cum quibusdam reditibus de vxoris & filiorum suorum conniuentia deputauit Religiosis personis in eodem loco authore Domino constitutis, quæ secum pariter in eodem laudabili opere debeant exerceri.* Quia igitur postulauit à nobis benignus in Christo filius noster Philippus illustris Francorum Rex & Regina vxor ipsius, postulauit etiam & iam dictus Comes, vt donationem

„ eius nostra deberemus authoritate firmare, ipsam prout piè ac laudabiliter facta
„ est, authoritate Apostolica confirmamus & præsentis scripti patrocinio communimus. Statuimus autem vt per Diœcesanum Episcopum ad opus fratrum & familiæ ipsius atque infirmorum decumbentium cimiterium debeat benedici. Sanè Noualium vestrorum quæ propriis manibus vel sumptibus colitis, siue de nutrimentis animalium vestrorum, hortorum vel domorum fructibus nullus à vobis decimas extorquere præsumat. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis & prohibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Veronæ XI. Kal. Aug.

Porro non est existimandum ex hoc loco Collegium pauperum Scholarium S. Thomæ de Lupara fuisse tum primum à Roberto Comite fundatum. Alioquin certum eorum numerum designasset, & quid quantumque ad victum quotidianum fuisset assignandum aut erogandum: quid quantumque Prouisori Domus seu Magistro scholarium & aliis Ministris seu Officiariis. Item certas regulas legesque præscripsisset, iuxta quas eis conuescendum fuisset. Igitur ita statuendum videtur, prædictum Collegium vetustioris esse fundationis, eiusque primæuam Institutionem ad Robertum Regem esse referendam qui vt ad an. 1030. diximus *Collegium 160. Pauperum Clericorum alere solebat* dum esset in viuis, moriens verò prouidit ne quotidianus eis victus defuturus esset.

Et reuera Comes pauperibus Clericis nihil assignat, immo ex prædicta Bulla videtur ipsas domos quas habebat, conuertisse in vsum Nosodochorum seu Fratrum Religiosorum, qui curandis infirmorum corporibus incumberent. Quò enim pertinent hæc verba, *Robertus quasdam domos quas habebat Parisius prouisioni pauperum Clericorum, deputauit Religiosis Personis in eodem loco constitutis.* Ex his certè nihil aliud videtur posse colligi, nisi hoc quod Pauperibus Clericis Religiosæ illæ personæ fuerint à Roberto substitutæ. Quanquam tamen ipsa Domus pauperum Scholarium nomen semper retinuerit.

Verum quo facilius quæ prædicta sunt intelligantur, operæ pretium esse crediderim vna quasi serie fundationis prællatæ confirmationes à subsecutis Pontificibus factas attexere. Clemens III. qui an. 1187. sedere cœpit, anno 2. sui Pontificatus talem dedit Bullam ad Canonicos S. Thomæ post mortem Roberti Comitis.

„ *Clemens Episc. S. S. D. Dilectis filiis Canonicis Ecclesiæ S. Thomæ de Louurea sal. & Apost. bened.* Iustis petentium desideriis facilem nos conuenit præbere consensum & vota quæ à rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Ea propter Dilecti in Domino filij precibus inclinati nobilis fœminæ Comitissæ Brayæ *possessiones & Reditus à Roberto Comite quondam marito suo, ab ipsa & liberis eius in Eleemosynam Ecclesiæ vestræ concessos*, scilicet *Curiam* in qua erant ædificata stabula, vt ibi construeretur *Hospitale*; partem *Virgulti* vulgò *du Verger* inter Hospitale Canonicos attingentis à Claustro quod est ante iannuam Ecclesiæ vsque ad extremitatem muri, & *reditus* ad sustentationem 4. Canonicorum sacerdotum manentium, in decimis de Torciaco, Calliaco & de Braya; *& centum solidos Parisiensis monetæ apud* Villam nouam S. Georgij annuatim in festo S. Remigij persoluendos: *vineam etiam & arpentum terræ* quæ iacent extra muros prædicti loci S. Thomæ, sicut ea iustè & sine controuersia possidetis & in eorum scripto authentico continetur, Ecclesiæ vestræ authoritate Apostolica confirmamus & præsentis scripti patrocinio communimus, Statuentes vt nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Laterani 7. Kal. Aug. Pontificatus nostri an. 2.

Eandem quoque donationem & fundationem confirmauit Philippus Augustus litteris suis an. 1192. datis, quæ in quodam Chartulario descriptæ sunt olim, an. scilicet 1343. confecto, ex quo quæ sequuntur exscripta sunt & communicata mecum à D. Sauualio Antiquitatum Parisiensium Scrutatore diligentissimo.

„ In quadam archa fuerunt inuentæ litteræ fundationis & dotationis 4. antiquo-

rum Canonicorum Ecclesiæ S. Thomæ de Lupara specificatæ in hunc modum. »
Et 1. quadam littera Regis sub magno sigillo Regio in Ceta viridi & sericeis filis sub an. »
1192. continens quod dicti 4. Canonici haberent & habere deberent pro dotatio- »
ne & sustentatione eorum quæ sequuntur. 1. apud Villam nouam S. Georgij in fe- »
sto S. Remigij 100. solidos. Item totam decimam frumenti, hordei, auenæ, & »
cuiuslibet leguminis & annonæ & vini similiter, siue proueniat de molendinis siue »
de cultura terræ vel de quocunque reditu, quem Comes Robertus patruus dicti »
Regis habebat & hæres suus habiturus & acquisiturus erit in domanio de Braya, »
de Torciaco & de Calliaco. Item vineam & arpentum terræ quæ adiacent extra »
muros (Ibidem folio verso.) Item quædam bulla plumbea in filis sericeis super »
confirmatione *Curia in qua erant ædificata stabula ad construendum Hospitale de Clau-* »
stro ante ianuam & parte Virgulti vineam & arpentum terra extra muros S. Thoma. Et »
sunt prædictæ litteræ in vno coffro forti ferrato tribus seris diuersis serato in Ca- »
mera Matriculatij dictæ Ecclesiæ existenti, qui coffrus propriè est dictorum »
Canonicorum antiquorum, & eius clauem habent 3. Canonici de iisdem, non »
alij. »

Item Robertus Roberti fundatoris filius anno 1198. eandem donationem confirmat, nonnulla tamen immutando, vt sequitur.

In nomine S. & indiuiduæ Trinitatis Amen. Ego Robertus Comes Drocensis, » & Iolensis vxor mea notum facimus vniuersis præsentibus pariter & futuris; » quod cum de eleemosyna Patris nostri Comitis Roberti, assensu Matris nostræ » Agnetis Comitissæ & filiorum eius fratrum nostrorum facta esset Pari- » sius institutio 4. Canonicorum sacerdotum in Ecclesia S. Thomæ de *Louure* » & eis in quibusdam villis quæ ad nos deuolutæ sunt, Beneficiorum suorum perce- » ptio assignata, Nos de eadem institutione gauisi & eorum postmodù vtilitatibus » insistentes de consulto fecimus pro eo quod reditus illi non ita liberè habe- » bantur quomodo nullus molestiæ superesset locus & ad reddendas illis Præbendas » suas nulla de cætero interueniatur difficultas, statuentes vt loco eorum quæ ipsi » solebant accipere annuatim, habeant apud Brayam in censiua Domorum, de qui- » bus sic institutum est; vt vnaquæque duos solidos reddat, 20. libras Parisiensis » monetæ infra octabas S. Remigij de eadem censiua atqui aliis censibus Domini » Brayæ quicunque ipse erit sine dilatione reddendas, eâ per singulos annos condi- » tione seruanda, vt si prædictos denarios infra præd. ctas octabas non reddi conti- » gerit, detentores seu dilatores pro vnoquoq; die quo ab elapso terminodilati fue- » rint, quinque solidos de pœna reddere tenebuntur. Quod si Dominus loci secun- » dum statuta non exequeretur prædictis Canonicis iustitiam suam &c. Actum » apud Calliacum anno gratiæ 1198.

Innocentius quoque III. qui anno 1198. ad supremum Pontificatum prouectus est, datis an. 1209. ad Thomam Prouisorem & fratres Religiosæ domus pauperum Scholarium S. Thomæ Parif. Litteris vetat ne vllus eorum absque licentia Recto- ris sui è domo prædicta excedat, nisi arctioris Religionis obtentu. Sic enim ille.

Innocentius Episcopus Seruus Seruorum Dei Thomæ Prouisori & fratribus Religiosæ Domus pauperum Scholarium S. Thomæ Martyris Parisios sal. & Ap. bened..... Prohibemus insuper vt *nulli fratrum vestrorum post factã in eodem loco pro- fessionem fas sit inde absque Rectoris sui licentia, nisi arctioris Religionis obtentu, temera- ria discedere leuitate.* Ad indicium vero huius protectionis ab Apostolica sede per- ceptæ duos obolos aureos gratis oblatos nobis nostrisque successoribus annis sin- gulis exsoluetis. Datum Laterani 2. Kal. Ian. Pontif. nostri an. 12.

Paulo post idem Pontifex eisdem permisit iuxta Vrbani litteras Capellam seu Ecclesiam ædificare, Cœmeteriumque ab Episcopo Parisiensi consecrari, ad quem sic rescripsit.

Innocentius Episc. Seruus Seruorum Dei. Venerabili fratri Episcopo Parisiensi sal. & Apost. bened. De parte dilectorum filiorum Thoma Prouisoris & fratrum Religiosa Domus pauperum Scholarium S. Thoma Martyris Parisius nobis est humiliter supplicatum, vt cum eis per bonæ memoriæ Vrbanum Papam prædecessorem nostrum concessum sit, quod per Diœcesanum Episcopum ipsis debeat Cimiterium benedici, su- per hoc tibi scribere dignaremur, propriam sibi construendi capellam nihilomi-

» nus concedentes poteſtatem. Nos ergo fraternitati tuæ cum loco Diœceſani exi-
» ſtas, deferre volentes, per apoſtolica tibi ſcripta præcipiendo mandamus quati-
» nus ſecundum memorati prædeceſſoris noſtri conceſſionem Cimiterium eis hu-
» iuſmodi benedicendi, ſaluo iure Parochiali licentiam eis tribuas ptopriam con-
» ſtruendi Capellam. Super quo ſi conrentio aliqua mota fuerit, & vocatis qui fue-
» rint euocandi, eorum appellatione remota, iuſtitia mediante decidas, faciemus
» quod decreueris per cenſuram Eccleſiaſticam firmiter obſeruari. Datum Laterani
» 2. id. Feb. pontific. noſtri an. 12.

» Petrus Epiſ. Pariſ. ad quem Papa dederat eiuſmodi litteras, eas non tam citò exe-
cutioni demandauit, forte quia intereeſſerat Canonici S. Germani Antiſſiodorenſis:
quorum præcipue intererat obſtare quominus Collegæ S. Thomę propriā Capellā
propriumquè cœmeterium haberent: ſed anno demum 1217. litem diremit permi-
ſitque Rectori (ſic Prouiſorem vocat) & fratribus prędicti Hoſpitalis, *habere Cimi-
terium ad opus fratrum & familiæ ipſius Domus atque infirmorum inibi decumbentium. Li-
centiam quoque habeant, inquit, conſtruendi propriam Capellam ſaluo iure Parochiali.
Si vero aliquis de Parochianis S. Germani in infirmitate ſua ad dictum Hoſpitale fuerit
deportatus, & ſumpſerit ibidem habitum, eumq; in infirmitate illa ſua mori contigerit, cor-
pus ipſius ad parochialem Eccleſiam referetur, vt ibi prima Miſſa pro eo celebretur. Poſtmo-
dum autem fratres dicti Hoſpitalis corpus defuncti ad ſuam reportabunt Capellam, de ipſo
tanquam de fratre ſuo facturi. Si vero in ſanitate conſtitutus habitum ſumpſerit, non refere-
tur ad Parochialem Eccleſiam. Imo fratres ipſius Hoſpitalis facient de eodem tanquam de
fratre ſuo.* Atque ne Petri Conſtitutionem S. Germani Capitulum violaret, ve-
tuit Honorius Pontifex, datis ad Stephanum Decanum, Nicolaum Cantorem
& Philippum Cancellarium Eccleſię Pariſienſis litteris an. 2. ſui pontificatus.
Idem verò Petrus an. 1212. menſe Nouembri compoſuerat litem exortam inter
Canonicos S. Thomę & fratres loci prædicti *ſuper quadam Eleemoſyna quam vene-
rabilis Pater Beluacenſis Epiſcopus & ſui fecerant præfatis Canonicis & futuris commu-
niter poſſidendam.*

Cum autem ſimiliter ob pręſentationem præbendarum prędictę Capellæ orta
fuiſſet contentio inter Philippum Epiſcopum Bellouacenſem, qui nouas aliquot
fundarat, Robertum Comitem Drocenſem fratrem & Petrum Epiſcopum Pariſ.
anno tandem 1209. rem amicè & pacificè compoſuerunt, vt ſequitur & legitur in
chartulario Baſilicæ Pariſienſis.

*Philippus D. G. Beluacenſis Epiſcopus Omnibus præſentes litteras inſpecturis ſal. in
Domino. Ad Vniuerſitatis veſtræ notitiam volumus peruenire, quod cum eſſet contentio in-
ter Nos & nobilem virum Comitem Robertum fratrem noſtrum ex vna parte, & Venerabi-
lem Patrem Petrum Epiſcopum Pariſienſem ſuper donatione præbendarum S. Thomæ de Lu-
parâ Pariſius tam veterum quàm nouarum*, tandem mediantibus bonis viris amicabi-
» lis interceſſit compoſitio in hunc modum, quod Nos quandiu vixerimus, omnes
» præbendas prædictas tam veteres quàm nouas factas & faciendas, integras & di-
» midias pro noſtra donabimus voluntate. Poſt obitum verò noſtrum donatio 4.
» veterum præbendarum ad D. Brayæ & ſucceſſores eius perpetuò pertinebit. De
» aliis verò videlicet de factis & faciendis, de integris & dimidiis ita ſtatutum, quod
» poſt mortem noſtram donatio earum ad Pariſienſem Epiſcopum quicumque ſit,
» & Dominum Drocatum communiter pertinebit. Ita quod primò vacantem poſt
» obitum noſtrum ſiue integram ſiue dimidiam dabit Epiſcopus Pariſ. quicumque
» ſit. Secundò verò vacantem ſiue integram ſiue dimidiam dabit Dom. Drocarum.
» 3. autem vacantem ſiue integram ſiue dimidiam dabit Pariſ. Epiſcopus quicum-
» que ſit. 4. verò vacantem ſiue integram ſiue dimidiam dabit D. Drocarum. Et ſic
» ad Pariſ. Epiſcopum & D. Drocarum ſucceſſiuè pertinebit dictarum donatio præ-
» bendarum. Vt igitur hæc compoſitio robur in poſterum obtineat firmitatis, has
» litteras fecimus ſigilli noſtri impreſſione muniri. Actum anno gratiæ 1209. men-
» ſe Nouemb.

Robertus Cardinalis Legatus an. 1215. menſe Octobri indulſit relaxationem
pœnitentiæ 60. dierum omnibus fidelibus, qui de ſuo in ædificationem Eccleſiæ
S. Thomæ conferrent. Henricus Drocenſis Archiepiſcopus Remenſis quandam
Capellam cœpit ædificare, ſed morte præuentus an. 1240. abſoluere non potuit.
Petierunt autem Rector ſeu Prouiſor illius Domus & fratres à Guillelmo Epiſco-

po

po Paris. confirmationem cuiusdam Constitutionis à Petro Cambio factę, & obtinuerunt.

Guillelmus permissione Diuina Parisiensis Ecclesiæ Magister indignus Vniuersis præsentes litteras inspecturis æternam in Domino salutem. Notum facimus « quod nos an. Dom. 1239. mense Augusto litteras bonę memoriæ P. quondam « Parisiensis Episcopi prædecessoris nostri inspeximus in hęc verba. *P. Dei gratia* « *Parisiensis Episc. omnibus præsentes litteras inspecturis salutem in Domino.* Notum fa- « cimus *quod cum Rector & fratres Hospitalis S. Thomæ Martyris de Lupara Parisius au-* « *thoritate Apostolica* peterent coram nobis vt liceret eis habere Cimiterium & Ca- « pellam saluo iure Parochiali S. Germani Antissiodorensis, in cuius Parochia ip- « sum Hospitale dignoscitur esse situm, tandem auditis rationibus hinc inde pro- « positis & plenius intellectis de prudentum consilio pronunciauimus *licere Re-* « *ctori & fratribus Hospitalis S. Thomæ martyris de Lupara Parisius habere Cimiterium ad* « *opus fratrum & familiæ ipsius domus atque infirmorum inibi decumbentium.* Licentiam « quoque habeant construendi propriam Capellam saluo iure parochiali S. Ger- « mani Antissiodorensis, videlicet vt in *prædicto Hospitali nullum de Parochianis S.* « *Germani ad diuina recipiant, ad purificationem* neque ad baptisterium, neque ad spon- « salia seu confessionem, nec ad aliquod aliud ius parochiale. Si verò aliquis de pa- « rochianis S. Germani in infirmitate sua ad *dictum Hospitale fuerit deportatus* & sum- « pserit *ibidem habitum*, cumque in infirmitate illa mori contigerit, corpus ipsius ad « parochialem Ecclesiam referetur, vt ibi prima Missa pro eo celebretur. Postmo- « dum autem fratres *dicti Hospitalis* corpus defuncti ad suam reportabunt Capel- « lam de ipso tanquam de fratre suo facturi. Si verò in sanitate constiturus habitum « sumpserit, non referetur ad parochialem Ecclesiam. Imò fratres prædicti Hospi- « talis faciant de eo tanquam de fratre. Si quis autem de parochianis S. Germani in « infirmitate sua Legatum fecerit siue Triennale siue Annuale Hospitali prædi- « cto & non parochiali Ecclesiæ S. Germani vel Presbytero loci, quamuis aliquis « in infirmitate sua sumpserit habitum Hospitalis prædicti, medietatem siue mo- « bile, siue immobile sit, habebit Hospitale prædictum, & aliam medietatem De- « canus & Presbyter parochialis S. Germani quam inter se diuident, prout diuidere « consueuerunt Presbyter & Decanus. Si verò vtrisque specialiter legauerit, quod « cuique legatum fuerit, suum erit. Cuicunque autem siue Regulari presbytero « siue seculari commissa fuerit cura eiusdem Hospitalis in spiritualibus per Epis- « copum Parisiensem, cui per omnia & in omnibus prædictum Hospitale te- « netur esse obediens, & subiectum, super his omnibus conseruandis fidelitatem fa- « ciat Decano & Parochiali Presbytero S. Germani Antissiodorensis. De consensu « autem *Rectoris & Fratrum eiusdem Hospitalis* pronunciamus quod singulis annis in- « fra octauas S. Remigij decem solidos Parisienses teddere teneantur Decano & « presbytero parochiali de S. Germano. Actum anno D. 1217. *Copiam autem istarum* « *litterarum eisdem Magistro & fratribus S. Thomæ de Lupara Parisius sub sigillo nostro* « *fecimus in testimonium rei gestæ.* Datum anno & mense superius annotatis.

Ex his igitur Bullis, chartis & instrumentis publicis manifestum est Roberti Drocensis institutionem seu fundationem ad Scholares nullatenus pertinuisse, sed ad Canonicos duntaxat & ad Nosodochos qui cuiusdam religionis legibus & statutis ei domui curandisque ægrotis adstringerentur ; quemadmodum adstrictos videmus nunc, quos vulgò *Fratres Charitatis* appellamus.

At, inquiet aliquis, ipsa Domus pauperum Clericorum seu pauperum Scholarium appellabatur. Enimuero appellabatur: vnde suspicari licet antiquum fuisse nomen istud Domûs, nec accedente illâ fundatione fuisse mutatum. Imo & credibile est scholares inibi retentos : adeo vt domus illa, quæ antiquitus scholarium duntaxat erat, ex fundatione Roberti Comitis complexa sit scholares, Canonicos, Nosodochos, seu fratres vulgò *Hospitalarios*, & *Infirmos*; & quæ antiquitus Capellam non habebat, contenta scilicet sacris Ecclesiæ San-Germani, post additos adiunctosque Canonicos, Fratres Hospitalarios & Infirmos, Ecclesiam propriam habere cœperit & cœmeterium.

Nihil ergo Robertus Scholaribus assignauit : at Ludouicus IX. anno 1270. eorum meminit in suo Testamento, quibus scilicet 15. libras legauit. *Item legamus Pauperibus Scholaribus S. Thomæ de Lupara Parisius 15. libras.* Tandem verò deiectis

inde ſcholaribus & Noſodochis ſeu Hoſpitalariis, Canonicorum numerus creuit ad 30. vt in quibuſdam vetuſtis Chartis legitur.

Quæri quoque poſſet hic de Antiquitate Collegiorum S. Nicolai & Bonorum Puerorum S. Honorati in eadem Luparea regione; item & Bonorum Puerorum ad portam S. Victoris: quæ vetuſtiſſima pariter eſſe conſtat: ſed vt ſe dabit occaſio de Collegiis illis differendi, commodius ea perſequemur. Ad Hiſtoriæ filum reuertamur.

Eodem anno, quia vt ſupra dictum eſt, inualuerat rumor breui ruituræ mundi Machinæ, Abbas Ioachim è Calabriæ finibus Vrbanum tunc adhuc Veronæ degentem conuenit, eique librum quem compoſuerat *Reuelationum* hactenus incognitarum porrexit. Qua de re ſic legitur in Chronico Antiſſiodorenſi.

Per hos dies venit ex Calabriæ partibus ad Vrbanum Papam Veronæ morantem, quidam Abbas nomine Ioachim, de quo ferebant, quia cum prius non plurimum didiciſſet, diuinitus accepit intelligentiæ donum, adeo vt facundè diſertéque enodaret difficultates quaſlibet ſcripturarum. Hic itaque dicebat quædam Apocalypſis myſteria hactenus latuiſſe, ſed modò per eum clareſcere in ſpiritu Prophetiæ, ſicut ex opuſculo quod ſcripſit legentibus liquet: dicit enim quia ſicut ſcripturæ veteris teſtamenti quinque ætatum ſeculi ab Adam vſq; ad Chriſtum decurſarum, hiſtoriam continent, ſic liber Apocalypſis ætatis ſextæ à Chriſto inchoatæ curſum exponit ipſamque ætatem ſextam in ſex ætatulas diſpertitam, earum ſingulas ſingulis huius libri periodis ſatis congruè deſignatas. Dicit quoque hæc reuelata fuiſſe in fine ætatulæ quintæ, atque in proximo ſuccedere ſextam, in qua tribulationes varias multipliceſque preſſuras perhibet emerſuras, ſicut in apertione ſigilli & in ſexta libri periodo vbi de ruina Babylonis agitur, patenter oſtenditur. Id vero in libello eius præ cæteris notabile ac ſuſpectum habetur, *quod mundi definit terminum & infra duas generationes, quæ iuxta ipſum annos faciunt ſexaginta, arbitratur implendum, quidquid de Antichriſto legitur euenturum. Dicat quiſque quod ſenſerit, nos tutius iudicamus non diſcutere quàm arguere quod neſcimus, & rei nobis incertæ præſagium iudicio relinquere poſterorum.* Hic liber deinde magnos in Academia Pariſienſi tumultus excitauit, vt ſuo loco dicemus

Eodem anno Viterbienſis Hiſtoriam ſuam quam Pantheon appellauit, proſa metroque contextam Vrbano dedicauit, in qua licet Imperatoris Friderici eiuſque filij Henrici Notarius eſſet, multa tamen de iure Pontificio ſcripſit, eique ius omne Regium & Imperatorium ſubiecit. Itaque in frequentibus quæ inter Pontifices & Imperatores acciderunt, altercationibus huius viri authoritas in medium ſemper adduci conſueuit. Librum autem ſuum hac occaſione dedicaſſe videtur, quia vt notat Chronologiſtes Antiſſiodorenſis, Hoc anno Henricus Friderici Filius Regno Italiæ à Patre præfectus ductâ in coniugem Conſtantiâ Rogeri quondam Siciliæ Regis ſorore ſimultatem exercuit cum Vrbano, adeo vt Papæ Veronæ commoranti prodeundi quoquam facultatem præcluderet, & ipſum adeuntium præpediret itinera, multaſque iniurias irrogaret. Porro quid quantumque Romano Pontifici tribuat, in ſcriptis eius legitur. Epiſtola verò dedicatoria talis eſt.

Summo & Vniuerſali Papæ Vrbano III. Domino & Patri ſuo Reuerendiſſimo Gotfridus Viterbienſis ſacerdos indignus ſeipſum in omni obſequio & obedientia ſubiectiſſimũ. *Dum ſacro-ſanctæ Matris noſtræ Rom. Eccleſiæ culmen inſpicio & eius eminentiæ conſidero maieſtatem, illud ante omnia neceſſarium eſſe intueor*, vt ſicut ipſa omnibus noſcitur præeſſe Principibus, ita omnes Reges & Principes & vniuerſæ orbis Eccleſiæ doctrina eius & regimine adornentur, & ab ea tanquam à fonte iuſtitię totius & ſapientię regulis inſtruantur. Quia nullum ſcripturarum elogium noſcitur eſſe authenticum, niſi ab eius ſapientiæ fluminibus, ſitientibus propinetur. Quare ſi quod Hiſtoriarum opus nouâ per aliquem inſtitutione conficitur, ratio ſuggerit, vt antequam in publicum deueniat, Apoſtolico examini præſentetur, quatenus ſi acceptione dignum eſſe perpenditur, eius mandato & iudicio approbetur, & ab eo vires authoritatemque recipiat, cui terrena & cœleſtia diuinitus ſunt commiſſa. Eapropter, Reuerendiſſime Pater, hoc opuſculum longo tempore ſimplicitatis meæ ſtudiis aggregatum & de veteri & nouo teſtamento atque de omnibus fere hiſtoriis in vnum volumen ſub com-

pendio redactum, ad honorem Dei, emendationem seu approbationem S. Romanæ Ecclesiæ ante vestrum examen perferre disposui, vestræ gratiæ præsentare curaui, vt si authore deo per vos fuerit approbatū, ad alias Eclesias vlterius deriuetur & non solum Clerici, sed etiam Reges & Principes habeant hoc opus à vestræ sanctitatis authoritate. Impossibile enim est perfecti regiminis & Regiæ potestatis excellentiā conuenienter attingere his qui mundi cursum & originem aut scripturarū dogmata ignorant. *Imperator vero aut Rex qui cæteris Principibus potestate præponitur, si fuerit Philosophiæ nescius, errare sæpius quàm regnare videtur, quia dum in causis Reipublicæ sapientia indiget, cogitur eam ab aliis frequēter emendicare, & ex hoc aliena sæpius quàm sua cernitur virtute regnare.* Omnes namque Reges debent Rerum statum & Iustitiæ disciplinam cognoscere, quam sola bruta animantia ignorant. Oportet enim eos Creatori de his omnibus reddere rationem, quia ipsi cum legibus sint absoluti, non in legem sed in Deum potius videntur peccare. Vnde dicitur *Tibi soli peccaui.* Cum ergo Reges non in leges, sed in Deum peccent, & Dei solius vestroque examini reseruentur, antiquorum Regum vitam & gesta atque histotias oportet eos agnoscere: vt causa præcedentium fiat eis in posterùm cautio futurorum. Ipsi quoque Principes inter alia beneficia S. Romanæ Ecclesiæ gaudeant se hunc Historiarum libellum de fonte sanctitatis vestræ suscipere, *Cuius instructi adminiculo poterunt subiectos sibi populos rationabilius gubernare.*

Circa eadem tempora obiit, inquit Mathæus Parisiensis, maxima mulierum Venerabilis Domina Mathildis filia Regis Anglorum Henrici I. Imperatrix & vxor Henrici Romanorum Imperatoris, deinde Mater Henrici II. Anglorum Regis Maximi. Vnde eiusdem Mathildis Epitaphium.

Ortu magna, viro maior, sed maxima partu.
Hic iacet Henrici filia, sponsa, parens,

Hocce quoque tempore grauis & vehemens intercedebat inter Balduinum Cantuariensem Archiep. & Monachos discordia. Causa erat ædificatio nouæ Basilicæ in honorem S. Thomæ, vt supradictum est, & Canonicorum secularium institutio quam moliebatur Balduinus, vt haberet Clericos suis mandatis obedientiores quàm Monachos. In Anglia primum ea de re disputatum est, sed præualente Archiepiscopo Monachi ad Romanum Tribunal prouocarunt. Nec destitit Balduinus vrgere inceptum opus, licet vetante Pontifice donec auditis partibus sententia proferretur. Monachi Priorem suum Honorium & alios quosdam cum M. Pillio legis-perito ad Papam delegant: Balduinus M. Petrum Blesensem & alios Iuris legumque peritos. Petrus, vt legitur in Chronico Geruasij *sublimiores personas Franciæ concitare nisus est adversus Monachos Cantuariæ, & aliquorum litteras obtinuit.* Tota concertatio inter Magistros Pillium & Blesensem Veronæ fuit præsente Pontifice. Postulabat Pillius opus destrui quod contra Papæ interdictum fuerat ædificatum, & cuius nulla esset necessitas. Blesensis necessitatem obtendebat. Interrogatus verò à Pontifice quænam esset illa, respondit his verbis, vt habetur in prædicto Chronico. Ecclesia *Cantuariensis sublimis valde & gloriosa est, ideoque contra Principes & potestates multo & maximè Clericorum sapientum indiget adiutorio, qui in expediendis negotiis prudentiores Monachis existunt & exercitatiores.* Præterea subiunxit Balduinum nihil aggredi noui, idemque habuisse propositum Anselmum & Thomam pędecessores. Post multos tandem dies in disputationibus illis & Quæstionum enodationibus consumptos, Papa quo se ab importuna illa lite liberaret, tres Abbates Anglos discutiendo negotio præfecit. Sed nec illi tam cito rem conficere potuerunt.

1187.

Anno 1187. innotuit hisce Occidentalibus plagis clades Christianæ Genti irreparabilis, nimirum expugnatio Hierosolymitanæ vrbis per Saladinum Turcarum Imperatorem & totius Terræ sanctę deploranda subiectio: De qua clade extant litteræ Magni Magistri Templariorū, qui suis comitatus fortiter quidem, sed infeliciter pugnauerat. Extant & litteræ Aimerici Patriarchę Antiocheni ad Henricum Anglorum Regem, quibus miseranda terrę illius facies describitur. Cuius

cladis fama vt Romam peruenit, adeo Vrbanum Papam percelluit, vt infra paucos dies præ ægritudine obierit. Admiratione & iſtud dignum accidit, quod ſicut Vrbani II. tempore liberata eſt Hieroſolyma, ita Vrbano III. in Cathedra Petri ſedente ab Infidelibus recepta eſt. Quam in rem hi verſus.

Sublatis annis tredecim de mille ducentis
Hieruſalem capitur & eô gens Turca potitur.

Tranſmarinæ iſtius calamitatis Hiſtoria vbi per occidentem inſonuit, inquit Chronicon Antiſſiodorenſe, graui mœroris aculeo corda omnium ſauciauit, quod ibi emarcuiſſet Chriſtiana religio, vbi principium eius floruiſſet, & *Princeps Prouinciarum facta eſſet ſub tributo.* Accreuit quoque dolori quod multa illic nefanda patrata eſſent, profanatæ Baſilicę, loca ſacra ſordibus ac iumentis expoſita, nomen Chriſti & Chriſtiana Religio habita in blaſphemiam & contemptum.

Gregorii VIII. electio

Vrbano igitur inter hæc apud Ferrarias defuncto ſubſtitutus eſt M. Albertus Beneuentanus Cardinalis & ſedis Apoſtolicæ Cancellarius ex Academicis quoque Pariſienſibus aſſumptus Stephani Tornacenſis familiariſſimus, dictuſque eſt Gregorius VIII. *Vir*, inquit Neubrigenſis, *planè & ſapientia & vita ſinceritate conſpicuus æmulationem Dei habens in omnibus ſecundùm ſcientiam & ſuperſtitioſorum conſuetudinum quarum in Eccleſia per quorundam ruſticam ſimplicitatem circa ſcripturarum authoritatem multo inoleuerat, reprehenſor acerrimus.* Itaque omnibus Principibus & præcipuè Friderico Imperatori qui cum aliis Pontificibus ſimultates exercuerat, acceptiſſimus fuit. De vtroque id. de Vrbano & de ipſo ſic habet Chronologiſtes Antiſſiodorenſis.

" *Vrbanus Papa cum tam flebilem rem audiſſet, nimis indoluit, & ex nimio dolore animi* " *langueſcens poſt breue moritur* ſepeliturq; in vrbe Ferrarias, quo nuper aduenerat de " Verona. Ferarienſes Ciues miram defuncto honorificentiam exhibuere & 7. die" bus eius exequias cum immenſis luminaribus celebrarunt. *Poſt eum Albertus Can" cellarius ſubſtituitur & Gregorius VIII. vocatur vir litteratura facundiaque clarus, ſed pu" ritate vitæ & animi integritate præclarior, ſuique corporis vehemens caſtigator.* Audita " eius promotione lætatus eſt admodum Fredericus Auguſtus, eo quod virum diſ" cretum & Iuſtitiæ zelatorem cognoſceret, ſibique beneuolum & omnibus ſi diu " viueret, profuturum. Præcepit quoque Principibus & Præfectis omnem ei reue" rentiam impendere & tranſeunti per terram ſuam de fiſco proprio victualia mi" niſtrare. Pontificali itaque dignitate ſuſceptâ vir Dei penſare cœpit attentius, qua" liter labenti rerum ſtatui ſubueniret. Videbat nempe ſui temporis Eccleſiam per " vitia diffluam & in maligna prolapſam, ambitioneque & auaritia, luxuriaque nec " non hæreſibus quaſi quibuſdam peſtilentiſſimis hoſtibus vineam Domini totam " fere iam eſſe depaſtam. Hoc meditabatur die ac nocte, hæc eius cura, hoc ſtu" dium, vt ſui negligens viueret omnibus, vt per eum cooperante Domino facies " Eccleſiæ marcida refloreret.

Odo de Soliaco.

Sub initia eius Pontificatus contigit vt Odo de Soliaco cum adhuc adoleſcens Romanam Curiam adiret, cui Gregorius eum honorem detulit quem ſolebat Epiſcopis deferre, ob inſignem vnde ortus erat proſapiam. Erat enim conſanguineus duorum Regum Franciæ & Angliæ, nepos Henrici Bituricenſis Archiepiſcopi, qua in Eccleſia Cantoris Dignitatem habuit. Tunc autem Petrus Bleſenſis Romanam Curiam comitabatur, eumque à Gregorio vidit Odoni honorem deferri, vt ipſe teſtatur. *Cum iam in eius facie pubeſcentis adoleſcentiæ lanugo vernaret*, " ſedem Apoſtolicam viſitauit, eo ſcilicet tempore quo Gregorius VIII. ſucceſſit " Vrbano. Eram tunc in curia & vidi nec inuidi, quod honor ei à ſummo Pontifice " Patribuſque *Conſcriptis exhibitus non multum inferior Epiſcoporum reuerentiâ vide" batur.* Iſte Odo ſucceſſit Mauricio in Epiſcopatu Pariſienſi, vt dicemus ad an. " 1196.

Cæterũ Gregorius paucis diebus ſedit, quibus (ſedit enim tantũ vno mẽſe & diebus 27.) ſuæ pietatis æterna monimenta reliquit, dum ad ſubuentionem Hieroſolymitanæ terræ totis inhians animis ad inuitandos Principes & populos per Occidentis Prouincias deſtinauit tam legatos quàm litteras, qui & cladem orientalem exponerent & pœnitentiarum abſolutiones promitterent Hieruſalem profecturis.

Tales autem dedit ad vniuersos Christi fideles litteras, vt leguntur apud Neubrigensem.

Litteræ Gregorij pro Terra Sancta.

Gregorius Seruus Sruorum Dei Vniuersis Christi fidelibus ad quos litteræ istæ peruenerint, salutem & apost. Bened. *Audita tremendi seueritate Iudicij*, quam super terram Hierosolymitanam Diuina manus exercuit, tanto sumus Nos & fratres Nostri horrore confusi, tantis afflicti doloribus, vt non facile nobis occurreret quid ducere aut facere deberemus, nisi quod Psalmista deplorat & dicit. *Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam.* Ex occasione quippe dissensionis, quæ suggestione Diaboli facta est, nuper in terra accessit Saladinus cum multitudine armatorum ad partes illas & occurrentibus Rege & Episcopis, Templariis & Hospitalariis, Baronibus & Militibus cum populo terræ & Cruce Dominica, per quam ex memoria & fide passionis Christi qui pependit, & genus humanum in ea redemit, certum sibi contra Paganorum incursus solebat esse tutamen. Facta est congressio inter eos & superata parte nostrorum capta est Crux Dominica, trucidati Episcopi, captus est Rex, & vniuersi fere aut cæsi gladio aut hostilibus manibus deprehensi; ita vt paucissimi per fugam dicantur elapsi. Ipsi quoque Templarij & Hospitalarij in eiusdem sunt oculis decollati. Nos autem licet cum Propheta dicere habeamus. *Quis det oculis meis fontem lachrymarum & plorabo die ac nocte interfectos populi mei?* non tamen adeo nos deiicere debemus, vt in diffidentiam decidamus & credamus Deum ira populo suo iratum, vt quod communium faciente multitudine peccatorum fieri permisit iratus, non cito per misericordiam pœnitentia placatus alleuet & post lachrymationem, exultationem inducat. Quisquis sanè in tanta lugendi materia non lugeat, non tantum fidei Christianæ, sed ipsius etiam humanitatis videtur oblitus: cùm ex ipsa periculi magnitudine & feritate barbarica Christianorum sanguinem sitiente, ac totam suam in hoc ponente virtutem, vt profanet sancta & cultum Dei auferat de terra, quod nos tacemus, discretus quisque valeat æstimare. Sanè cum prius ac postmodum Apostoli laborauerunt, vt Diuinis cultus esset in terra illa & ad omnia climata mundi ex ea difflueret, imo quod maximum & ineffabile est, Deus qui ibi voluit salutem operari, per se ipsum ad hoc dignatus sit laborare, nec lingua dicere nec sensus cogitare potest, quantum nobis & vniuerso populo dolendum sit, quod nunc id perpessa est terra illa, quod sub veteri populo legitur pertulisse. Nos autem credere non debemus quod ex iniustitia ferientis iudicis, sed iniquitate potius populi delinquentis ista prouenerunt. Terra illa, deuorauit habitatores suos, & nec diu habere quietum statum, nec transgressores legis Diuinæ potuit retinere. Porro in tanta contritione terræ illius non solum peccatum habitatorum eius, sed & nostrum & totius populi Christiani debemus attendere, ac veteri, ne quod reliquum est terræ illius depereat, & in alias etiam potestas infidelium desæuiat regiones, cum ex omnibus partibus inter Reges & Principes, Ciuitates & Ciuitates dissensiones audiamus & scandala & cum Propheta dicere valeamus, *Non est veritas, non est scientia Dei in terra: furtum & mendacium & homicidium & adulterium inundauerunt & sanguis sanguinem tetigit.* Cogitate itaque, filij, qualiter transeant vniuersa, & pariter transeatis & vos: & date vestra & dare quoque vos ipsos non in exterminium, sed in conseruationem ei à quo & vos & vestra omnia recepistis, nec dicimus dimittite sed præmittite in cœleste horreum quæ habetis, & reponite apud eum, apud quem ærugo non demolitur aut tinea, nec fures effodiunt aut furantur, laborantes ad recuperationem terræ illius: in qua pro salute nostra Veritas de terra orta est, & sustinere pro nobis patibulum Crucis non despexit. Et exemplo vestro alios exhortamini vt ad ponendas pro fratribus animas confortentur, & à vobis addiscant, qualiter in obsequiū Creatoris sui & personas & substantias suas impendant, recolentes non esse nouum, quod terra illa iudicio diuino non percutitur, sed nec esse insolitum vt flagellata & castigata misericordiam consequatur. Poterat quidem Dominus solâ eam voluntate seruare, sed non habemus ei dicere cur ita fecerit. Voluit enim forsitan experiri & in notitiam ducere aliorum, si aliquis sit intelligens aut requirens Deum, qui oblatum sibi tempus pœnitentiæ hilariter complectatur & animam ponendo pro fratribus consummetur in breui & compleat tempora multa. Eis autem, qui corde contrito & humiliato spiritu labores itineris huius assumpserint & in pœnitentia peccatorum &

" fide recta decesserint, plenam suorum criminum indulgentiam & vitam pollice-
" mur æternam: siue mortem superuixerint, siue mortui fuerint, de omnibus pec-
" catis suis, de quibus rectam confessionem fecerint, impositæ satisfactionis relaxa-
" tionem de omnipotentis Dei misericordia & Apostolorum Petri & Pauli autho-
" ritate & nostra se nouerint habituros. Bona quoque, ex quo crucē acceperint, cum
" suis famulis sub S. Romanę Ecclesiæ, nec non Archiepiscoporum & Episcopo-
" rum atque aliorum Prælatorum Ecclesiæ protectione consistant, & nullam de
" his quæ in susceptione Crucis quietè possederunt, donec de ipsorum reditu vel
" obitu certissimè cognoscatur, sustineant quæstionem: sed bona eorum integra
" interim maneant & quieta: ad dandas quoque vsuras si tenentur aliqui, reddere
" non cogantur. Nec eant in vestibus pretiosis & cum canibus siue auibus aut aliis
" quæ ostentationi potius aut lasciuiæ quàm necessariis videantur vsibus deseruite;
" sed modesto apparatu & habitu, in quo pœnitentiam potius agere, quàm ina-
" nem affectare gloriam videantur. Data Feb. 4. Kal. Nouemb.

Ad placandum autem irati Dei animum idem Pontifex indixit ieiunium quinquennale certis hebdomadæ diebus obseruandum. Quam in rem hanc Bullam emisit.

„ Gregorius Episcopus Seruus Seruorum Dei Vniuersis Christi fidelibus, adquos
„ litteræ istæ peruenerint sal. & Apost. bened. *Nunquam melius superni iudicis ira pac-*
„ *catur, quàm cum ex mandato ipsius carnalia in nobis desideria extinguuntur: proinde*
„ *quia Hierosolymitanæ terræ discrimen quod irruentibus Sarracenis nuper euenit, ex pecca-*
„ *to maximè habitatorum terræ & totius populi Christiani accidisse non dubitamus, Nos de*
„ *fratrum* nostrorum communi consilio multis Episcopis approbantibus statuimus
„ vt omnes vsq; ad quinquennium saltem per omnes sextas ferias in cibo quadrage-
„ simali ieiunent, & Missa vbi cantanda fuerit, ad nonam cantetur: quod ab aduentu
„ Domini vsque ad Natale Domini statuimus obseruandum: feria vero 4. & Sab-
„ bato omnes indifferenter qui bene valent, à carnibus abstineant. *Nos autem & fra-*
„ *tres nostri in secunda quoque feria nobis & familiis nostris esum Carnis interdici-*
„ *mus, nisi forte aut infirmitas aut magna solemnitas vel alia euidens causa visa fuerit im-*
„ *pedire*: sperantes quod sic nobis ignoscet Dominus & relinquet post se benedictio-
„ nem. Hoc igitur adeo statuimus obseruandum, vt quicunque transgressor exti-
„ terit, quasi præuaricator Quadragesimalis Ieiunij habeatur. Datum Ferrariæ 4.
„ Kal. Nouemb.

Ipsi quoque Cardinales vltro polliciti sunt se abiectis omnibus diuitiis & deliciis militiam Crucigeram non solum verbo, sed opere & exemplo suasuros accepturosque Crucem, ipsosmet & præcessuros in Hierusalem. Statuerunt autem & conuenerunt cum Pontifice, vt ad quinquennium omnibus Christianis Principibus induciæ bellorum indicerentur & iniungerentur sub comminatione interdicti & excommunicationis in eos fulminandæ, qui rupissent eas primi, aut rumpendarum occasionem dedissent. Cum vero huc & illuc prædicandæ crucis causâ profectionem adornarent Cardinales, summo bonorum omnium luctu & dolore Gregorius è viuis excessit vix completis in Pontificatu duobus mensibus, & Pisis, quo venerat ad conciliandam inter Genuenses & Pisanos pacem, honorificè sepultus est circa Natalem Domini.

Clementis III. electio. Ibidem autem statim ei substitutus est Paulus Episcopus Prænestinus & Clemens III. vocatus, vir scientia litterarum facundiâque clarus & viris litteraris addictissimus. Vnde ante promotionem *Scholaris* appellabatur, non tantum propter eminentem litterarum, sed etiam quia impensè Magistros & scholares diligebat, quorum securitati & tranquillitati incumbens vetuit ne vllus Magister vel scholaris aliorum Magistrorum vel scholarium hospitia conducere auderet ante tempus elapsum conductionis. Quod priuilegium infra referemus.

1188. Anno 1188. Clemens Pontifex statim initio sui Pontificatus decessoris sui vestigiis insistens in Galliam mittit Vvillielmum Tyri Archiepiscopum natione Gallum, eloquentiâ præstantem & magnæ virum existimationis: qui eo adduxit animos Regum Franciæ & Angliæ, vt ad mutuum colloquium inter Gisortium & Triam conuenirēt, audita que Orientalium Christianorum miserabili clade vltro promitterent se signum Dominicū seu Cruces accepturos: sed in hac re præcipuè commendatur Richardus Pictauiensis Comes, Henrici Anglorum Regis filius &

successor futurus, qui teste Neubrigensi, nuncium tantæ desolationis inclinato iam die accipiens, absque vlla deliberatione laudabile propositum toto mox pectore combibit, & summo mane in argumentum futuræ peregrinationis & expeditionis *Characterem Dominicum* solemniter accepit.

Reges ergo post colloquium per manum Archiepiscopi prædicti Signum Crucis acceperunt, neque tantum sua sed & se ipsos isti militiæ deuouerunt. Quorum exemplum statim secuti Dux Burgundiæ, Comes Flandriæ & Comes Campaniæ, aliique multi Nobiles & Barones vtriusque Regni, nec non Ecclesiarum Prælati & Clerici. Atque vt expeditionem istam promoueret Pontifex, indulgentiam vt vocant plenariam, concessit iis omnibus qui Cruces acciperent, aut qui de bonis suis contribuerent. Generatim verò permisit idem Pontifex Regibus exigere Decimas bonorum omnium tam quæ ad Laïcos quàm quæ ad Ecclesiasticos pertinebant: exceptis solummodo Carthusiensibus, Cisterciensibus, Vestalibus Fontebraldensibus & Elephantiacorum Nosodochiis. Quæ res magnos clamores excitauit.

Neubrigensis l. 3. c. 23. ait Reges ita communi consilio statuisse, scilicet *quod vnusquisque tam Clericus quàm Laicus Decimam omnium redituum suorum vnius anni & mobilium suorum, quæ nunc possidet, excepto blado istius anni, dabit ad subuentionem terræ Hierosolymitanæ, & de blado futuri anni dabit similiter decimam.* Excipiuntur libri & vestimenta & vestes & tota Capella Clericorum, & equitaturæ eorum & ornamenta Ecclesiarum, & similiter vestes & equi & armatura militum & lapides pretiosi vtrorumque. *Quicumque autem Clericus aut Laicus Crucem acceperit, nihil dabit, & de hominibus terræ suæ Decimam habebit, exceptis Burgensibus & Rusticis, nisi assensu Dominorum suorum Crucem acceperint.* Omnibus ergo hanc Decimam legitimè reddentibus de misericordiâ Dei confisi medietatem sibi pœnæ iniunctæ condonamus, remissionem nihilominus facientes de Decimis huc vsque legitimè non datis & de peccatis oblitis. Si autem de aliquo dubium fuerit, quod legitimam Decimam non dederit, per 7. legales homines de vineto suo veritas inquiretur, & hoc legitimè fieri sub anathematis vinculo præcipietur. Statutum est etiam à DD. Regibus & ab Archiepiscopis & Episcopis & Baronibus concessum, vt quicunque Clericus vel Laicus crucem acceperit, si reditus suos ante inuadiauerit, exitus huius anni integrè habeat, &c.

Decimæ Saladinæ.

Hæc est ergo origo Decimarum Saladinarum, quæ sic dictæ sunt, quod ad expulsionẽ Saladini è terra sancta exactæ fuerint & collectæ. Isti tamen exactioni plurimi reclamarunt & voce & scriptis, augurantes fore vt Reges eiusmodi Decimas bonorũ etiam Saladino bello confecto sibi vindicarent, nec exigendarum prætextum vnquam defore. Petrus Blesensis tunc Archidiaconus Bathoniensis ad amicos suos D. Crispinum & M. Paganum sic ea de re scribit Epist. 20. *Sane sicut audiuimus, exiit Edictum à Philippo Rege, vt describeretur Gallicus orbis & oneretur Ecclesia Decimationibus recidiuis. Sic paulatim transibit decimatio in consuetudinem, & præsumpta semel abusio ignominiosam Ecclesiæ seruitutem infliget. Offertur Domino nostro cælitus gratia triumphalis occasio. In optione ipsius est, aut degenerem aut deiectum animum turpiter ad seruiendum submittere, & importabile iugum suis successoribus importare, aut coronæ immarcessibilis eminentiam obtinere.*

Longè plures clamores excitarunt decimæ istæ, postquam agnitum est, quanta seueritate exigebantur, sine vlla tamen expeditione transmarina, quæ per biennium dilata omnium vota animosque fatigauit. Vnde idem Blesensis ad Ioannem Decanum Rotomagensem scribens, audacter inuehitur in huiusmodi exactiones. *Ecclesia quidem à diebus antiquis libera est & filij eius, quâ libertate Christus nos liberauit, dicens in Euangelio, quia filij Liberæ sunt. Si autem angariatur exactionibus & oppressionibus potentium cogitur ancillari, iam ipsa est Agar, quæ seruit cum filiis suis..... Inducere possemus exempla multorum, sed sufficiat pro exemplo biennalis illa dilatio nouissimæ peregrinationis quæ toti Christianitati versa est in singultum. Illud etiam quod viam suam ab exactionibus inceperunt, & viaticum sibi de rapinis pauperum & Ecclesiarum spoliis confecerunt, fuit propterea hæc via illorum scandalum ipsis.* Id auguratus erat Blesensis & ita accidit: vt ait Chopinus lib. 3. de Doman. tit. 23. *Neglecto sacrarum expeditionum consilio nihilo secius decumantur Sacerdotiorum reditus & Decimæ in annuas fisci rationes Patrimonij instar referuntur.*

Porro cum omnes Ecclesiasticorum Ordines decimas illas persoluere tenerentur, quas milites impune per vim exigebant, Cistercienses omnium Monachorum ditissimi immunes se curarunt esse, & illi cæteros Monachos cæterasq; terras vexati videntes, soli securitate & immunitate gaudebant. Imo nec de agris suis sinebant à Parochis seu Curatis Ecclesiarum percipi decimas. Quod molestè plurimum fert Blesensis Ep. 82. in qua de iis & eorum Ordine multa quidem dicit ad laudem, sed hoc vno deturpari ait, quod se exemptos iactarent, dum alij opprimerentur.

Contra Immunitatem Cisterciensium à Decimatione.

" *Vna*, inquit, *omnium vox est*, quia Cisterciensis Ordinis professores tanto differentius præ cæteris triumphales sanctitatis titulos referunt, quanto expressius Religionis Apostolicæ vestigiis inhærerunt: cum in tenuitate ciborum, in asperitate vestium, in vigiliis & confessionibus, in disciplinis, in psalmis, in humilitate, obedientia, caritate & cæteris, quibus fructus vitæ seminatur in terris, deprimatis carnem, spiritum erigatis. Angelicæ sinceritati vos homines comparatent, nisi cum vobis in fauorem plenissimum laus hominũ communis assistat, vnum nisi clamaret in contrarium, tantamque gloriosæ opinionis faciem decoloraret. Et quæ est ista maledicta coniunctio, nisi quæ à Christi gratia & fauore hominum vos disiungit? Inuiti & dolentes hoc dicimus, sed ad dicendum murmur Vniuersorum & immunis querimonia nos impellunt. Vota & linguæ omnium in vestræ sanctitatis præconium laxarentur, nisi raperetis quod alienum est, nisi Monachis & Clericis Decimas auferretis. Testimonio sacræ paginæ Decimæ tributa sunt egentium animarum. Et quæ est hæc iniuriosa immunitas, vt exempti sitis à Decimarum solutione quibus obnoxiæ terræ erant antequam vestræ essent, vt quæ solutæ sunt hactenus non personarum obtentu sed territorij ratione, si in vestram possessionem terræ deuolutæ sunt, quare in hoc periclitatur alienum ius? Nam ad vos terræ iuxta communem æquitatem cum suo honore transierunt, vt quid in alienam iniuriam terras & nutrimenta vestra priuilegiari facitis, vt auferatis quod alienum est?.... habet Iustitia Diuinæ legis, vt in Leuitarum sortem cedant Decimæ. Vnde & institiæ Dei manifestè resistit, qui Ministris Ecclesiæ nititur ius Decimationis auferre. Sane & ex his & consimilibus satis liquet, quod si virtus obedientiæ esset in solutione decimarum aut redituum aut exhibitione iuris alieni, facile detrectaretis obedientiæ iugum *Milites Gallidrum sibi ius Decimationis vsurpant, nec vestris priuilegiis deferentes eas à vobis potenter extorquent. Aduersus eos deberetis recolere vos quandoque fuisse Clericos atque sacramenta salutis in eorum Ecclesiis percepisse, sed Christianæ professionis vinculum & deuotio filialis affectus priuignales induit, & sub Religionis prætextu transiit in contemptum.* Non ponimus os nostrũ in cœlum, nec de facto summi Pontificis disputamus: sed si D. Papa indulgentia speciali quandoque priuilegiauit vos, dum Ordo vester in paupertate gaudebat, dum an vsus egentium suæ tenuitatis viscera liberaliter effundebat, potuit tolerari ad tempus licet in communem redundaret iniuriam, quod causâ necessitatis fuerit introductum. Nunc autem quando vestræ possessiones multiplicatæ sunt etiam in immensum priuilegia hæc potius ambitionis quam religionis instrumenta censenda sunt. Quidquid indulgeant priuilegia Rom. Ecclesiæ, vobis expedire non credo contra conscientiam vestram, quod alienum est, vsurpare.

Idem Ep. 112. ad R. seu potius H. id. Henricum Aurelianensem Episcopum acriter in illas Decimarum exactiones, inuehitur. *Patrimonium*, inquit, *Christi & Ecclesiæ suæ hodie vertitur in occasionem scandali & materiam seruitutis... Enormem famæ & animæ discrimen incurres, si hanc iniuriam Christi silentio aut neglectu dissimules. Doctrina & exhortatione tua recolat D. Rex se non ad oppressionem pauperum, sed ad tuitionem Ecclesiæ potestatem gladij ab Ecclesia suscepisse.*

Mors Henrici II. Anglorum Regis.

Cæterum cum fidelium deuotio nihilominus ferueret, omniaque ad profectionem transmarinam appararentur, ecce subitus tumultus bellumque repentinum duo Regna turbauit; & contra omnium expectationem duo Reges facti sunt ex amicis inimici. Richardus. Comes Pictauiensis, mox Ioannes Patri Henrico charissimus ad Philippum relicto patre transierunt; aliquot vrbes & castella ceperunt & expugnarunt, Henricum viribus imparem fugere coëgerunt, qui tandem ægritudine & dolore confectus, quod in extrema senectute qui toties aliàs victor fuerat, turpem fugam arripere coactus fuisset, apud Chinonem in febrim

incidit

incidit & paulo post obiit, sepelirique voluit apud Fontem-Ebraldum; quem locum multis beneficiis affecerat & locupletarat. De eius morte mortisque causa sic scribit Guillelmus Brito l. 3. Philippidos in fine.

Anglicus interea pacem rogat, & licet ægrâ
Febre laboraret calidâ, Chinone relictâ
Vsque Columbare pro pacis amore venire
Sustinuit: cum quo Rex pacem fecit, & ipsi
Pictauum (Richardum) solidâ sub pace reconciliauit
Sub tali forma quod vterque vel alter eorum
In Syriæ partes ipsum comitetur iturum.
Pacificare tamen nequiit cum Patre Ioannem;
Cui bellum Infelix alia iam parte mouebat,
Esse mereretur ut mortis causa paterna,
Addens fraude sua patrio tormenta dolori,
Cor luctu crucians, dum febris sæuit in artus.
Iamque suprema dies illi Chinona reuerso
Post triduum occurrit, qui Fonte sepultus Ebrardi
Per proprios victus natos & abire coactus
Abbreuiasse sua lugetur tempora vitæ,
Felix si Regis Regum studuisset haberi
Gratus & illius metuisset lædere seruos.
Felix, si sancti Thomæ fratrumque suorum
Non interfector sed amator amasset haberi:
Felix si proles illi sua chara fuisset,
Ipseque charus eis, genuit quos omine læuo
Ipsius exitij causam mortisque futuros.
Hinc tibi scire licet homo, quid sit gloria mundi,
Quid luxus, quid opes, quid honor, quid summa potestas,
Cui nuper dare vix poterant castella vel vrbes
Hospitium, nec ei capitudo sufficiebant.
Quem formidabat Regni pars maxima nostri,
Nomine quam feodi Francorum à Rege tenebat
Neustria, Pictones, Andis, Vasconia, Santo
Armorici, Bitures, Aluernicus, Anglia tota,
Multi præterea populi quos æquore lato
Circuit Oceanus cum Regibus atque tyrannis
Subiiciebantur, illi seruire coacti.

Ille igitur qui viuens dicere consueuerat ex animi magnificentia *Orbem vniuersum non debere pro vota Principi magnifico sufficere*, vt ait Mathæus Parisiensis, hoc Epitaphio contentus fuit, quod apud Radulphum de Diceto cum hac superscriptione legitur.

Sufficit hic tumulus cui non suffecerat Orbis
Res breuis est ampla, cui fuit ampla breuis.
Rex Henricus eram, mihi plurima Regna subegi,
Multiplicique modo Duxque Comesque fui.
Cui satis ad votum non essent omnia terræ
Climata, terra modo sufficit octo pedum.
Qui legis hæc, pensa discrimina mortis, & in me
Humanæ speculum conditionis habe.
Quod potes instanter operare bonum, quia mundus
Transit & incautos mors inopina rapit.

Corporis eius dotes describit Blesensis Ep. 66. ad Gualterum archiepiscopum " Panormitanum his verbis. *De Dauid legitur ad commendationem decoris eius*, quoniam " rufus erat: vos autem Dominum Regem subrufum hactenus extitisse noueritis, " nisi quia colorem hunc venerabilis senectus & superueniens canities aliquantu- " lum alterauit. Statura eius mediocris est, vt & inter paruos magnus appareat, "

» nec inter maiotes minimus videatur. *Caput eius ſphæricum eſt*, tanquam ſapien-
» tiæ magnæ ſedes & alti conſilij ſpeciale ſacrarium. *Ea vero eſt Capitis quanti-*
» *tas*, vt collo & toti corpori proportionali moderatione reſpondeat. *Oculi eius or-*
» *biculati ſunt*, dum pacati eſt animi, columbini & ſimplicis: ſed in ira & tribula-
» tione cordis quaſi ſcintillantes ignem, & in impetu fulminantes. *Cæſaries eius dam-*
» *na caluitij non veretur*, ſuperueniente tamen artificei capillorum tonſura. *Leonina*
» *facies quaſi in quadrangulum ſe dilatat*. Eminentia natis ad totius corporis venuſta-
» tem naturali eſt moderatione propenſa. *Arcuati pedes*, equeſtres tibiæ, *thorax ex-*
» *tenſior, lacerti pugiles virum fortem, agilem & audacem denunciant*: in quodam tamen
» articulo pedis eius pars vnguis innaſcitur carni atque in contumeliam totius pe-
» dis vehementer increſcit. Manus eius quadam groſſitie ſua hominis incuriam
» proteſtantur: earum enim cultum prorſus negligit: nec vnquam niſi aues deferat,
» vtitur chirotheeis. Singulis diebus in Miſſis, in Conciliis & aliis publicis actioni-
» bus Regni ſemper à mane vſque ad veſperam ſtat in pedes. Et licet tibias habeat
» frequenti percuſſione calcitrantium equorum enormiter vulneratas & liuidas,
» niſi tamen equitet vel comedat, nunquam ſedet. Vna die ſi opus fuerit, quatuor
» aut quinque dietas excurrit, & ſic inimicorum machinamenta præueniens artes
» eorum frequenter inopinata ſubitatione deludit. Ocreis ſine plica, pileis ſine fa-
» ſtu & veſtibus vtitur expeditis, vehemens amator nemorum, dum ceſſat à præliis,
» in auibus & canibus ſe exercet. Caro ſiquidem eius ſe mole pinguedinis enormi-
» ter oneraſſet, niſi quia ventris inſolentiam ieiuniis & exercitio domat, atque in
» aſcendendo equum & in excurrendo leuitatem adoleſcentiæ ſeruans potentiſſi-
» mus ad laborem, ſingulis fere diebus itinerando fatigat. Non enim ſicut alij Re-
» ges in palatio ſuo iacet.

Ei autem in Ducatu Normaniæ & Regno Anglicano ſucceſſit Richardus, qui ſtatim poſt mortem patris Rothomagum adiit & à Vvaltero de Conſtantiis Archi-epiſcopo Ducatus Normanici gladium de more accepit 13. Kal. Aug. poſtea in Angliam transfretauit & Londini à Balduino Archiepiſcopo Cantuarienſi in Regem vn[illegible]us eſt: vbi M Radulfus de Diceto author Chronici vacante ſede Londinenſi, ipſe eiuſdem Eccleſiæ Decanus tam in oleo ſancto quàm in criſmate miniſtrauit Archiepiſcopo, vt ipſe ſcribit.

De Rectore Academiæ Bononienſi

Ad hunc annum notat Carolus Sigonius lib. 4 Hiſtor. Bonon. conductum fuiſ-ſe à Bononienſi Ciuitate Lotharium Cremonenſem ad Leges publicè in ſua Academia interpretandas. Cuius conductionis veterem formulam refert, & nonnihil etiam de Rectore illius Academiæ. Sic autem habet.

» Nos Conſules ex authoritate & conſenſu totius Conſilij Lothario Cremonen-
» ſi promittimus neque nos neque ſucceſſores noſtros ipſum aliquo ſacramento
» adacturos, quo plus Communi Bononiæ obſtringatur, neque coacturos vt ſcho-
» lam in vrbe Bononiæ regat. *Ego vero Lotharius iuro me nuſquam* niſi Bononiæ Legum
» ſcholas recturum, neque authorem futurum, vt ſchola Bononiæ minuatur; & ſi
» quem compertero ei rei ſtudere, me primo quoque tempore indicaturum Con-
» ſulibus aut Prætori, *qui pro tempore fuerint, eiſque auxilio futurum*. Tum ſubiungit
» de ſuo Sigonius.

» *Quam formulam qui Profeſſorum* conducendorum tum fuiſſe non attenderunt, ver-
» bo *Regendi* decepti, quod pro publicè profiteri tum vſurpabant, Lotharium Gym-
» naſij Rectorem creatum eſſe tradiderunt. Nondum autem fuiſſe Gymnaſiarchas
» aut Legum aut Artium inſtitutos, qui poſtea fuerunt, ex ſuperiore Friderici con-
» ſtitutione cognoſcitur (an. 1158.) in qua ſcholares non à Gymnaſiarchis, ſed à
» Magiſtris ſuis quos illi Dominos vocabant, vult iudicari. Huc accedit quod
» primi Gymnaſiarchæ non aut Legum aut Artium extiterunt, ſed Nationum: ſi-
» quidem poſtannum 1200. duo in Gymnaſio *Rectores* inueniuntur, vnus
» Transmontanorum, alter Ciſmontanorum, qui res vtriuſque Vniuerſitatis geſ-
» ſerunt, quos fortaſſe intellexit Odofridus cum an. 1262. ſcripſit ſcholares etſi
» Vniuerſitatem conſtituunt, & creare atque habere *Rectores* poſſunt, tamen
» iure *Rectores* legere non poſſe, quia Diſcipuli ſint Doctorum, ac Doctoribus
» potius Rectores creandi ius quàm ſcholaribus conuenire. Verum Legibus Bo-
nonienſium aliter obſeruari. Veruntamen credibile eſt Lotharium illum fuiſſe *Rectorem*, quippe ad ſacramentum admiſit Banduinum an. 1198. vt ad illum an-

num referemus. Præterea Sigonius malè citat constitutionem Friderici: neque enim plures Magistros nuncupat, quos ille dicit vocatos fuisse Dominos, sed hoc modo. *Veruntamen* si litem eis, (scholaribus) *quispiam super aliquo negotio mouere voluerit, huius rei optione data scholaribus, eos coram Domino, vel Magistro suo, vel ipsius Ciuitatis Episcopo.* Quem locum interpretans Rebuffus sic ait. *Nota tres Iudices*, quos studentes habent in scholis. Primò *Rectorem*, ibi, *Domino*. Nam *Rector* Vniuersitatis simpliciter dicitur *Dominus* in Vniuersitate: ideo de eo potest textus intelligi, licet Glossa hîc aliter intelligat & Doctores. Vel potest intelligi de *Domino Ciuitatis*, id est de *Præside* illius Prouinciæ in qua est Vniuersitas.

Ad hunc quoque annum refert Baronius magno animorum æstu agitatam fuisse hancce Quæstionem in Academia Parisiensi, an aqua vino mixta in calice mutaretur in Christi sanguinem, nec ne. Qua de re fusissimè scribit Gaufridus Monachus Clare-Vallensis ad Henricum Cardinalem Albanensem, à quo ante rogatus fuerat, ea quæ in causa Gilberti Porretani acta fuerant, perscribere.

Quæstio celebris de aqua vino mixta an mutetur in sanguinem.

Amantissimo Domino & Patri Henrico Dei gratia Albanensi Episcopo & D. Papæ Vicario F. Gaufridus de Clara-valle minimus id quod est. Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meum super verbo etiam altero, cum vobis opportunum fuerit, vestrum desiderans obtinere responsum. *Ad partes enim Galliæ sicut nostis hoc anno cum vestra benedictione reuersus, nouam & mihi hactenus inauditam ventilari inter aliquos reperi quæstionem de substantia aquæ*, quæ vino mixta in calice similiter offertur, & an ipsa similiter cum eodem vino in sanguinem Domini conuertatur. Nec mediocris est inter modernos Theologos super eadem quæstione dissensio, negantibus aliis, aliis affirmantibus totius liquoris modum, sicut panis qui ex simila & aqua similiter conficitur, vnam fieri *transsubstantiationem*. Et affirmantium quædam assertio est, nullatenus esse credendum quod in Calice Domini purum fuerit vinum, præsertim cum in regione illa sic habeatur in vsu commixtio aquæ vt de sapientia quoque legatur, quia miscuit vinum, nec nisi mixtum in illis maximè regionibus facile solet propinari. Aiunt etiam, quod dum substantia aquæ ad conficiendum panem miscetur similæ, post consecrationem aqua non maneat, incongruum forté videtur, vt mixta vino similiter in consecratione non mutetur. Postremò cum elementa 4. ignis, aeris, aquæ & terræ supernus artifex sic coniunxerit, vt non tam elementa simplicia, quod ex eis elementa sunt quæ videntur, si ab ea mutatione excipere cœperit alius ignem, alius terram, sicut isti aquam excipiunt, non mediocris inde confusio consequatur.

Igitur circa hoc & huiusmodi affirmantium conuersionem totius mixti liquoris qui in Calice continetur, in sanguinem Domini, ratiocinatio studiosa versatur. Authoritates etiam quasdam protulêre, quas præsentis scripturæ consummationi duximus reseruandas. Nam qui eis super hoc aduersantur, ex nullis antiquorum, siue etiam ex modernorum scriptis tam euidentia testimonia protulere suæ assertionis.

Cæterum innituntur potissimum vni verbo, quod principales Sancti in duabus speciebus panis & vini consecrationem perfici perhibentes, nullam in verbo illo alicuius diuersæ speciei, nullam aquæ fecerint mentionem. Ad quod respondetur eis, quod non consueuêre homines mixturam vini & aquæ, nec si quantitas aquæ præualeat, aquam renunciare, sed vinum. Præterea Calicem Dominus legitur accepisse, non vinum, quamuis continens Euangelista posuerit pro contento. Sacerdos quoque cum Missam celebrat, quid dicere soleat, attendendum. Similiter postquam cœnatum est, accipiens & hunc sacrosanctum Calicem (in quo videlicet continetur vinum mixtum aquæ) benedixit & dedit Discipulis suis dicens. *Accipite & bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis meus.*

Dicunt aliqui qui sub M. Petro Lombardo, dum adhuc viueret, studuêre, quod nunquam eos docuerit aquæ mutationem, sed quod eam negauerit, neminem audio profitentem. Nam & in libro Sententiarum eius super eodem Sacramento authoritates plurimæ continentur, quarum aliquas aiunt illi pro parte sua, sed nec soluta nec saltem proposita in eius codice eadem Quæstio reperitur. Opponunt iidem authoritates, in quibus legitur de mutatione aquæ in sanguinem, & huic verbo potissimum innituntur, quod iam per Apostolos ad significandam plebem vniendam Christo, misceri iussa est aqua vino. Et Respondetur eis qui Authores

quod non asserunt commutationem, non tamen negant, & proferunt testimonia de Scripturis, in quibus & iidem ipsi siue alibi reticent, siue etiam alibi vini mixti mutationem euidentius asseuerant.

Cyprianus Martyr. *Calix Domini non est aqua solum vel vinum solum, nisi vtrumque misceatur. Sicut nec Corpus Domini potest esse farina sola, vel aqua sola, nisi vtrumque fuerit adunatum, & panis vnius compage solidatum.* Idem Cyprianus. *Si quis de Antecessoribus nostris vel ignoranter vel simpliciter hoc non seruauit, quod Dominus noster facere exemplo & magisterio docuit, potest simplicitati eius indulgentiâ Domini venia concedi, non potest verò nobis ignosci, qui nunc à Domino instructi sumus, vt Calicem Domini cum vino mixtum, secundum quod Dominus obtulit, offeramus.*

Hieronymus in Marcum. *Format Sanguinem suum in Calice vino & aquâ mixtû, vt alio purgemur à vitiis, & à culpis alio redimamur & pœnis.*

Ambrosius in lib. de Sacrament. *Sermone Christi hoc conficitur Sacramentum, quia sermo Christi creaturam mutat: & sic ex pane fit Corpus Christi, & vinum cum aqua in Calice mixtum fit sanguis consecratione verbi cælestis.*

Paschasius. *Aqua consecratur, non quod aqua permaneat, sed vertitur in sanguinem.* Hildebertus Cœnoman. *Aqua in sanguinem vertitur, vt populus qui per aquam figuratur, in melius se mutatum intelligat.* Algerus. *Sed licet in mensa Domini tria constituantur munera, sunt tamen duo: per quam sacrificatur, est aqua prius mixta vino: sed quando sacratur, non nisi sanguis erit, quo anima intus alatur.*

Cæterum pars aduersa Authoritates priores vtcumque permittit dicens vinum, quod aquâ mixtum est, sed non propterea aquam mutari. Testimonium verò Paschasij quod euidens est, eadem pars contemnit, licet magnum ipsius B. Papa Gregorius in lib. Dialogorum perhibeat testimonium sanctitati. Sicut Hildebertum aiunt versificatorem fuisse, non Ecclesiasticorum dogmatum assertorem. De Algero dictum. *Nescimus hominem.* Ipsius tamen nullum adhuc comperi librum, & Sancti vel cuiuscunque Doctoris authoritatem similiter suffragari. Ac proinde si placeat vestræ Dominationi, cum Dominis nostris fratribus & vestris super hoc verbo, cum opportunum tempus affuerit, diligenti collatione tractare, vt authoritas S. Rom. Ecclesiæ definiat quid super hoc credi debeat vel doceri. Hæc ex Gaufrido Baronius ad an. 1188. Eandem Quæstionem proponit & definit Petrus Blesensis, seu quisquis alius Tractatu de Euchar. c. 14. his versibus.

Sed licet in mensa Domini tria constituantur
Munera, sunt tantum duo postquam sacrificantur.
Est aqua mixta prius, sed vino quando sacratur
Non nisi sanguis erit, quo spiritus intus alatur.
Mystica res dat aquam. Christi cruor ebibit illam.
Nam transfert nostram Deus in sua membra fauillam,
Transfert, quando suum per Corpus ei sociamur,
Perque fidem tanto Capiti noua membra creamur.
Transfert & pridem, cum Crismatis vnctio sacri
Nos populos facit esse nouos in fonte lauacri.
Sed lauacri fontem fons vulneris iste figurat,
Et per vtrumque Deus animarum vulnera curat.
Quorum Corda prius fecit in Baptismate munda.
Post Lauacrum lapsos emundat sanguinis vnda,
Ergo duo tantum cruor & caro percipiuntur,
Tertia res typus est populorum, qui redimuntur,
Altera res saturat, sed inebriat altera mentem
Catholicamque Deo confœderat vtraque Gentem.
Hic geminis gemina substantia nostra resultat,
Quam per Adam veterem mortis sententia multat.
Sanguine vita calet, gaudet caro carne refecta.
Gaudet vtroque bono refici mundata senecta.
His renouatur homo peccatis inueteratus,
Hisque reuiuiscit fidei virtute renatus:
His, humana suum natura resumpsit honorem.
His serpentinum gaudet superasse furorem.

ANNO 1189. Fridericus Imperator Ioachimi Abbatis vaticinio non deterritus, qui de expeditione Hierosolymitana consultus responderat nondum tempus aduenisse recuperandæ Hierosolymæ, in Syriam cum ingenti exercitu nihilominus proficiscitur: at cum in Cydno Armeniæ flumine lauandi refrigerandique sui causâ natar, vorticibus hauritur aquarum, inquit Cluuerius, extractusque ingenti labore militum, triduo elinguis, accepto Domini Corpore diem claudit extremum, Princeps nulli virtute & rerum gestarum magnitudine secundus. Imperio functus est annos 38. eius mortem infaustam acerbissimè deplorat inter cæteros Petrus Blef. Ep. 169. his verbis.

1189. *Mors Friderici Barbarossæ.*

Rumor terribilis & nefandus nostris & aliorum auribus nuper inculcatus omni bicipiti gladio penetrantior nostri cordis vitalia sic acerbè, sic medullitus, sic lethaliter sauciauit, quod vix speratur, antidotum, vix restat viuendi fiducia, vix spes aliqua subsistendi. Audiuimus enim & ipso pœne auditu defecimus præ dolore, quod illa Imperij columna immobilis & Regni Apuliæ stabile firmamentum, ille Lucifer matutinus omni micanti stella micantior, ille inquam ingens Chrysolitus omni iaspide & lapide pretiosior, Fridericus videlicet noster serenissimus Imperator sui fati diem, proh dolor! clausit extremum. Ad cuius obitum vniuersis eius fidelibus & præsertim Regnicolis qui suo præsidio defensante inconcussæ pacis quiete vigebant, quasi sol & luna & vniuersa cæli luminaria tenebrescunt, dum illud lumen lucidissimum obturatur, quo vbilibet coruscante hactenus nullius horroris vel erroris offendiculum timebatur. Heu quid agimus? ad quem confugimus? cuius præsidia præstolamur? quis fiet amodò grande præsidium? quis Regnicolis mite leuamen? quis Gentis Apuliæ tuta defensio? Occubuit enim Leo fortissimus, cuius facies inclyta, cuius præpotens dextera feroces bestias deterrebat, & rebellium colla sibi sufficiens vbique terrarum monstra placabat. Plangite igitur Regni fideles tanti Principis præsidio destituti, vlulate iuuenes, plorate senes, nuptæ ac virgines cum ephœbis, Nam vitæ vestræ Dux & regimen, vita & salus, lux & defensio, tutela & virtus, anchora spei, refugiũ & auxilium, heu mortis Imperio subiugatur! heu heu importunæ mortis proteruitas effrenata & effreneda præsumptio sororum triplicium vitæ hominum fila trahentium, quæ sumptis à parcendo vocabulis, suis nominibus antiphrasticè ponuntur, cur saltem in tanto Principe vera sibi nomina non adsciscunt, vt illius capitis saluti præessent, quod mille damnandis capitibus iam pepercit? O mortalium miranda conditio deploranda, dum mortis imperio curuantur Imperia, & eius iugo colla nobilia subiugantur, quorum Dominio pauperum ac Diuitum, debilium ac potentum capita supponuntur. Hoc tamen Diuinâ creditur prouidentiâ definitum, vt sicut est similis cunctorum nascendi conditio, ita similis finis & interitus vniuersis & singulis subsequatur. Quia igitur de tanto & de tan irrecuperabili damno fere inconsolabiliter est dolendum, multorum mentes ita sunt in dubio positæ quod incertum est eis de facto guerrarum & pacis quid fieri debeat in futurum, cum D. Imperatoris Hæredibus existat impotens aduersator, qui totis vt creditur, viribus nititur contra eos mala malis quotidie si præualet, cumulare.

Circa hæc tempora Parisiis obiit Bethleem Lucij & Christianæ filius, & Hungarorum Regis affinis, scholaris Academiæ Parisiensis inclytus & apud S. Genouefam sepelitur. Cuius morte audita parentes ad Stephanum tunc Abbatem nuncios suos miserunt, curarunt que solui si quod debitum filius contraxisset, vt ante retulimus: qua de re, deque eius sepultura sic ad R. Hungariæ Regem Stephanus rescripsit.

Mors Bethleem Scholaris Hungari.

Manifestis ad nos venientium litteris in dies expertisumus, quia iustitiam diligitis & colitis veritatem. Hæc est sublimitas Regni vestri, hæc vestri gloria Principatus. Inde est quod excellentiam vestram scire volumus, quia bonæ memoriæ adolescens Bethleem qui apud nos in Domino requiescit, in sanctâ confessione & fide Catholicâ coram omnibus absque contradictione seu querela creditorum aut fideiussorum in Ecclesia nostra sepultus est. Sed & nuper cũ ob hanc eandem causam nuncij parentum ipsius ad nos venissent, diligenter inquiri fecimus an aliquo debito siue apud Christianum, siue apud Iudæum obligatus Parisius teneretur. Facta circiter decem diebus inquisitione non est inuentus qui vel principaliter vel secundariò prædictum adolescentem sibi diceret obligatum. Parati

» erant prædicti Nuncij soluere si quis sibi pro eo fateretur aliquid deberi. Vetun-
» tamen sicut non comparuit Creditor, sic & defuit Fideiussor. Hic interfuerunt
» Clerici de Regno vestro Iacobus, Michael & Adrianus. Valeat sanctitas vestra,
» & Regnum vestrum coram Domino roboretur.

Idem rescribit ad Lucium & Christianam parentes adolescentis, quos certiores facit eum in sancta confessione, in fide Catholica, in spe communi, in charitate non ficta, in manu Domini spiritum suum commendasse, & in Ecclesia San-Genouefiana sepultum fuisse coram *Clericorum & Laicorum multitudine fideli.* Sunt verba ipsius Stephani: qui iisdem parentibus eadem Ep. gratias agit ob accepta quædam ab iis munera, *duas*, scilicet, *Casulas sericas & vnum vexillum & marcam argenti cum nummo aureo & quinque solidis ad faciendum Calicem & equum Album ad conuehendos lapides ædificij*. Cuius ædificij? nempe vt creditur, *Capella Claustralis B. Mariæ de Misericordia* quam Stephanus construxit & ædificauit, vti alias S. Eligij & Austregesili reparari curauerat. Quamobrem ad Canutum Danorum Regem, è cuius Regno proculdubio multi scholares tum erant & commorabantur in monte Genouefiano scholis vacantes, scribit, vt sua liberalitate opus quod incepit, adiuuare dignetur, ruinasque quas maiores, nempe Normani fecerant, cum Lutetiam obsidebant, pro parte sua reparare. *Persecutionis à vestris potentibus Gentilibus tum illatæ calicem bibit & absinthio doloris inebriata est Ecclesia B. Virginis Genouefæ, in qua Deo licet indigni deseruimus, fracta, diruta & combusta. Testantur hoc parietes incendio illo consumpti & calce in cinerem concremata putrefacti, tremuli & exesi. Eos renouare incepimus, superponenda noua signorum macerie & tecto plumbeo supponenda.*

Scholas San Genouefianæ.

An vero ille Bethleem in Cœnobio San-Genouefiano conuictor fuerit, Cœnobiique scholas tantummodo, an Parisienses frequentaret, nihil ex Stephani litteris intelligi potest. Certum quidem est San-genouefianos ab omni æuo scholas exercere solitos, ad easque admisisse etiam extraneos, vt Huboldi Lingonensis exemplo ad seculum decimum probauimus. At postquam è seculari facta est Regularis ista Domus, hoc est postquam anno 1148. expulsis secularibus Canonicis San-Victorini Regulares introducti sunt, exercuerunt quidem scholas sed suis tantummodo Concanonicis, nec facile patiebantur eos aut extraneos qui ad se mittebantur secumque conuersabantur, Parisienses scholas frequentare, nisi forte Theologicas: vt ex eiusdem Stephani ad Londensem Archiepiscopum pro Petro Canonico San-Genouefiano & scholari Epistolis intelligimus. Epist. quidem 97. sic habet.

» Hilarè suipræbet opinionem adolescens, cuius inter ætatis initia virtutis indi-
» dicia coalescunt. Respiciunt hæc Petrum nostrum pariter ac vestrum qui vobis-
» cum Regularis professus obedienter suscepit & Doctrinam in studiis & in mori-
» bus disciplinam. Et quoniam in eo spiritus quidem promptus, caro autem infirma
» secundum mandatum vestrum vobis commendamus eum & committimus, satius
» æstimantes & gratius eum apud vos morari quàm apud nos mori. Infestas Quar-
» tanæ molestias crebro sentit, & illius infestationis reliquiæ diem nostrum agunt:
» sibi Soli natalis & naturalis aëris beneficio posse iuuari credimus teneros ætatis
» annos & humores maternis vberibus infusos paterno simul & materno solatio
» confoueri... Quod autem de ipso nobis per litteras vestras intimastis, vel in Mon-
» te, *vel in Parisiensium secularium scholas & venditores velorum mittendo*, *salua gratia*
» *vestra non admittimus*: quoniam institutioni nostræ repugnat & consuetudini, sicut
» per ipsum præsentibus fratribus nouum proponetur spectaculum, quod futuris
» perniciosum trahetur in Exemplum. Habet in Claustris sapientia Regulas suas
» erigens sibi scholas inde veritatis, hinc virtutis. Quod si forte consilium ve-
» strum in hoc declinauerit, vt de Regulari secularem facere contendatis, aliam
» quàm Parisius Ciuitatem, in qua studeat, eligite: ne in oculis nostris pro
» matutino & vespertino sacrificio, quod nobiscum offerre debuerat Domino,
» verborum strepitus & disputationum anfractus offeratur, & vnde sperauimus fructum, vertatur nobis in opprobrium & contemptum. Et Ep. 129. *Pe-*
» *trum vestrumque pariter ac nostrum commendabili morum nobilitate inter Iuue-*
» *nes præcipuum sicut mandastis, quantum nobis Dominus permittit, & commonemus*
» *Patrum verbis & promouemus fratrum exemplis sacræ paginæ studens scholas veritatis in*

Auditorio, scholas virtutis frequentat in Claustro: cum neque hic sine veritate virtutem, neque ibi sine virtute combibat veritatem. Duo sugens vbera citò poterit impinguari, vt tanquam saginatus vitulus, vel fortis aries aut filius arietum de grege Domini ad altare ipsius & ipse immolari possit, & quando vobis placuerit, pro aliis immolare. De eodem extat Ep. 154. quâ eius laudes complectitur & Ep. 164.

Idem ab Henrico Anglorum Rege conatur obtinere, vt quod A. Clericus seu Scholaris Alexandri III. quondam nepos testamentum de bonis quibusdam, quæ habebat in ipsius Regno, condiderat, effectum obtineret, liceretque Alberto ipsius Clerici Magistro eleemosynas distribuere, prout præscripserat. *Bonæ indolis adolescens,* inquit, *laudabilem conuersationem suam fideli fine concludens, inter extrema sanctæ confessionis Catholica verba, sanâ mente sanoque consilio de rebus suis legitimè disposuit, testamentum solemne condidit, in causas pias distribuit & legauit. Et quoniam nihil est, quod magis hominibus debeatur quàm vt vltimæ voluntatis liber sit stylus, & licitum quod iterum non redit arbitrium, Excellentiæ vestræ preces effundimus, vt authoritate vestra testamentum prædicti Clerici confirmetis & res ipsius quæ in regno vestro de redditibus suis per vos eidem collatis supersunt, fideli dispensatori & Magistro suo Alberto per cuius manum distribuendæ sunt eleemosynæ, sine difficultate & mora faciatis assignari: vt ex liberalitate vestra nomen vestrum clarius resplendeat & defuncti voluntas effectum obtineat, & tam vobis quàm ipsi merces æternæ retributionis accrescat.*

Anno 1190. Philippus Rex antequam ad bellum Hierosolymitanum proficisceretur, totam illam partem quæ à Paruo ponte ad Abbatiam S. Genouefæ tendit, & totum istum ambitum qui nunc Vniuersitatis nomen habet, Edicto iussit intra vrbis ambitum claudi, mœnibus cingi turribusque vallari. Quem locum licet Musæ iam occupassent antea, longè tamen maior studiosorum numerus illuc confluere tum cœpit, propter commoditatem ædificiorum & hospitiorum, quæ ibi eo iubente constructa fuerunt. Idem Rex vicos sterni iussit lapidibus, offensus fœtore qui ex cœno lutoque viarum publicarum exhalabat. Idem nemus Vicennarum muris cinxit. 1190.

Porro montem San-Genouefianum, qualis erat antequam ad commoditatem scholarum & scholarium ædificiis ornaretur, arboribus, hortis & floribus consitus, describit Poëta illius temporis Ioannes de *Hauteville* vulgo Architrenius dictus natione Normanus, de quo ante verba fecimus, qui eum vocat *Montem Ambitionis* l. 4. cap. 2. & sic eius situm describit.

Mons surgente iugo Pellæam despicit vrbem
Astra supercilio libans, lunâque minorem
Miratur longè positam decrescere terram.
Sideribus vicinus apex, vt sæpe meantem
Ocyus offendat, cum cursu est proxima lunam
Angis in opposito, cum visu est maxima, pessum
Vergit in orbe breui, mediumque aspectibus offert
Quadratura iubar, partem deuecta sub omnem
Vix aliqua vergit, facilemque admittere nescit
Arduus ascensum, sola hic, latus omne pererrans
Ambitio reptans, prædilexitque colendum
Præ laribus montem: zephyris vbi succuba tellus
Veris alumnat opes, passimque intexit amara
Dulcibus, & fruticum nodis armantur oliuæ,
Et laurus cristata rubis, suspectaque dumis
Quercus, & horrenti crudescit coniuga rusco
Æsculus, & rigidis spina vallantur aristis,
Astra comis abies superûm conciuis inumbrans.
Hîc quæcumque virûm sit gloria, crinibus arbor,
Gratia montis habet; & si qua audacius alto
Vertice Diis certat: vbi nulla licentia pressæ
Arboris, vt surgat, montisque assurgere vano
Crine myrica timet. steriles ibi verberat auras
Infœcunda salix, riguisque libentior alnus

Defcendiffe vadis, æternaque teftis amorum
Populus Oenones, platanufque & fi qua neganti
Naturâ haud recipit partus ingloria fructum.

Sequenti capite defcribit alias arbores, quæ in illo monte paffim cernebantur. Nec pigebit ipfius verfus attexere, tum quia author iftead manum non eft paffim, tum ad hiftoriæ perfpicuitatem & antiquitatis huius loci intelligentiam. Nam in monte noftro vites hic & vuæ olim, alibi arbores confitæ, illic rubi & fpinæ, horti, vagæ domus, nec ordinatim ædificatæ. Sic ergo perfequitur.

Hîc pinus graciles fuccingitur alta capillos,
Palmaque Centennis tardante puerpera fructu,
Et pretiofa rogas fumo condire Cupreffus
Et meliore libro Cynamulgi Cinnamus hofpes.
Et lachymâ felix noftra facra balfamus ara,
Et ficus geminis depingens floribus annum,
Et bina nucleum quæ claudit amygdalus arcâ
Et fitiens Bacchi Primæuum Perficus Imbrem,
Et tunicata Croca germanaque Cotonus auri,
Et rugofa genam producto Dactylus æuo,
Et Pyrus, huicque facrum tituli dat Regulus omen:
Et Pyrus, hancque volæ plenus denominat orbis,
Et Pyrus, huicque dedit materna anguftia nomen:
Et Pyrus Augufto qua patrinante vocatur.
Et Pyrus, hoc nata eft & Filio læta Roberto.
Et Pyrus, eft huius alius Baptifta Ioannes.
Et Pyrus à quouis pretio fignata veloris,
Cœna vel afpectus. Coit vno qualibet arbor
Ambitiofa finu, quo picta prodiga forma
Rumpitur in verno montis lafciuia rifu.
Gratus ibi liuor violæ dulcique rofarum
Flamma cruore natans, terræ deuinctius auras
Mulcet odore Crocus & notus amantibus hofpes
Exæquaffe niui præfumit Lilia pallor.
Floribus egregiè folum pubefcit, vt abfit
Gloria pauperibus hortis, vilefque Liguftra
Ornatura rubos, & quæ certaffe Liguftris
Nigra licet, cogit zephyrus vaccinia pingens.

Cap. 4 defcribit fluuiolum Bieuerim qui fupernè defluens per vicum qui etiam[illegible] num hodie Bieuerius vocatur, in Sequanam defluebat. Cuius curfus poft ædificatum montem alio deflexus eft, vt hodie cernitur.

In planum defcendit apex, variufque fupernè
Riuulus exultat, conflictantifque fufurras
Ludus aquæ, ripafque ioco pulfante laceffit.
Solis vnda vacat pretiis: haut vlla profundo
Vilis arena fedet, lapidumque ignobile vulgus.
Ditia luxuriant ridentibus ima metallis
Exundatque iubar lapidum generofa propago,
Vt gelidus mixtis delectet in ignibus humor.
Illic bilimes byffo cundentibus vndas
Liliat argentum, partimque argenteus auro
Omnis inauratur gemmarum turba nitore,
Auget aqua radios. Hic Iafpidis, hic Amethifti
Gloria lafciuit, hyacinthi Cærula plaudunt
Et pretium præbet nutricibus vnio conchis,
Et fruitur viridis æterno vere Smaragdus.

Cap. 8.

Cap. 8. describit idem author Aulam superbam & magnificam in vertice Montis eiusdem sitam; quam Clodouæi cæterorumque deinceps Regum Regiam suburbanam fuisse planum est: constat enim etiam illis temporibus aliquando Reges illic habitasse, vt vel vnico Philippi Regis exemplo probari potest, qui illuc secessit ob ingentem aquarum inundationem, quæ imas Vrbis & Ciuitatis partes occuparat. De cuius Regiæ admirabili structura deque Basilica à Normanis olim destructâ præclarè Stephanus Tornacensis Ep. 164. *Inter alias, quod sine suspirio & singultu referre non possumus aut debemus, Ecclesiam Apostolorum Petri & Pauli, in quâ B. Virgo Genouefa requiescit in corpore, regali ope & opere constructam, musiuo intus & extra, sicut reliquiæ adhuc testantur, ornatam & depictam miserabili concremarunt incendio.* Sed clarius & fusius Hautiuillensis cap. 8.

De Aula Regia in vertice Montis sita.

Huc noua visurus fastigia surgere, fessis
Luctatur pedibus, & iam superatur Olympus
Tertius, alter Atlas & adest quæ sidera dorso
Culminis Aula quatit. Contendit in ardua cælo
Inuidiam factura Domus sublimis in altum.
Admodicum statura volat, transcendit & oras,
Et pacem quam summa tenent, seque inserit astris
Solicitatque Deos, iteret ne prælia Phlegre.
Haud aliter Cælestiû homo suspecta minanti
Arduitate Iouem repetita in fulmina cogit,
Armatasque manus hominum securus & arces
Despicit, & terræ dignâ scelus excipit irâ.
Tollitur alta solo Regum Domus Aula, Deinque
Sedibus audaci se vertice mandat, at vmbras
Fundamenta premunt, Reguisque silentibus instat
Vltima Tartareos æquans structura recessus.
Radices operis ne verticis ardua præceps
Sarcina subsidat, stygias demittit in vndas
Tartarea iam Ciuis homo stygis, incola mortis
Non exspectato laqueo venit illa: supremo
Vix rapitur fato, mauult præcedere liber
Fatorum quàm iussa sequi: nam tramite cæco
Ad styga rumpit iter, viuus venisse laborat
Quò defunctus eat. Descendit ad infima mundi
Centro fixa Domus, medioque innititur axi.
Explicat Aula sinus montemque amplectitur alis
Multiplici latebrâ scelerum tersura ruborem.
Ipsa loco factura nefas, erroribus vmbram
Cæca parat, noctisque vices, oculique verendas
Excipit excubias, pereuntis sæpe pudoris
Celatura notas, Venerisque accommoda furtis.
Nam tenebras qui peccat, amat, latebrisque pudorem
Excusat, noctemque facit velamina culpæ.
Marmor, & attriti quidquid splendore politus
Aspectum pauisse potest, aut nobile reddit,
Et famæ commendat opus pretiosa Domorum
Materies, laudisque venit fæcunda bonorum,
Luxuriam largitur humus, mundique nefandis
Obsequitur votis, rarum Tellure ministra
Ædificat securus homo: nam Terra paratum
Iurat in exilium quiduis natura Potentis
Expedit ad nutum, lapides & tigna ligandis
Ædibus & quidquid pretiosior exigit vsus.
Exhibet & gemmas, quarum fulgore diescit.
Sole suo contenta Domus, sed gloria paucas

Hac viſura moras. Curſum felicibus aufert
Temporis occurſus. Latis venit obuia fati
Ianua, ſumma dies metuenda Potentibus hora.

Et cap. 10. de eadem Aula verba faciens, deque ornamentis ſuperbarum ædium, quæ ibi extabant.

Hic auro Parias onerant aulaa columnas.
Nobile ſurgit opus, leuius quod torſit Arachnes
Pollice Lyda manus & veſtibus impluit aurum
Pectinis ingenio nulli ceſſura, licebit
Pallas anum ſimulet, Hermi ſatiatur arena
Gloria pictura, florum laſcinia ductu
Pectinis accedit, & veris gratia maior
Veſtibus arridet. Series depingitur anni
Temporis excurſu vario diſtincta, ſed illic
Aurea.

Porro in illo Monte multa erant alia ſuperba ædificia, in quibus conſtruendis multi opes immenſas conſumpſerant: quapropter eos ſtultitiæ inſimulat.

Hoc fatui Cælum Mundi videt, inque dolentes
Excutitur riſus. heu qua dementia tantis
Erexiſſe Domos ſtudiis, tantoſque labores
Perdere, tot cenſus quos craſtina diruat atas!
Inſtruit inſtanter labor irritus. Ocyus iſta
Otia tollantur. Ad inania Mundus anhelat.
Deflectatur iter, totuſque in ſeria ſudet.
Nam riſu aut digito quid dignius? ardua tollit
Cras ruiturus homo. furor eſt ſublimibus vti
Sedibus: ad lapſum properans improuida, montes
Accumulat caſura manus; nam ſufficit vnam
Contraxiſſe caſam morituro, cum irrita ſurgant
Qua fatis pulſante manu faſtigia nutant.

Hæc & alia plura de Monte San-Genoueſiano Architrenius, qui præclaris quoque & elegantibus verſibus Ciuitatem Pariſienſem extollit, tum ob alia multa, tum maximè ob ſtudia bonarum litterarum, quæ ibi exercebantur ſuo tempore. Sic enim l. 2. c. 17.

Hac fatus lachrymas non vltra continet, illò
Deueniſſe dolet, aliò feſtinat. Eunti
Exoritur tandem locus, altera Regia Phœbi
Pariſius, Cyrrhaa viris, Chryſaa metallis,
Graca libris, Inda ſtudiis, Romana Poëtis,
Attica terra Sophis, Mundi Roſa, balſamus Orbis.
Sidonis ornatu, ſua menſis & ſua potu.
Diues agris, fœcunda mero, manſueta Colonis,
Meſſe ferax, inoperta rubis, numeroſa racemis,
Plena feris, piſcoſa lacu, volucroſa fluentis.
Munda Domo, fortis Domino, pia Regibus, aura
Dulcis, amœna ſitu, bona qualibet, omne venuſtum,
Omne bonum, ſi ſola bonis fortuna faueret.

Hi verſus planè conſentiunt cum verſibus Abbonis in deſcriptione vrbis Pariſiacæ, & cum loco Hilduini quem infra referimus: vnde Ioannes Brompton Abbas Iornalenſis rectè & commodè Pariſienſem Ciuitatem fuiſſe ſtudiis depu-

tatam. *Ciuitas Parisius erat similiter sita in medio Sequanæ. Inde dicebatur Pariseos, id. Par Isidi, scilicet illi castro quod dicebatur Iseos. Postea verò ampliato est sicut nunc patet. Quàm verò apta erat vacandi studio, narratur in vita S. Dionysij vbi dicitur* quod " Pariseorum Ciuitas vt sedes Regia nobilitate pollebat, quia salubris aëre, io- " cunda flumine, fœcunda terris, arboribus nemorosa, & vineis vberrima, consti- " pata populis, referta commerciis ac variis commeatibus, vnda fluminis circum- " fluente. *Ob hanc loci amœnitatem, ac patriæ fertilitatem, Regni pacificam tranquillitatem* " *& Regum consuetam pietatem ordinate prouidit Deus, quod ibi sapientialia studia florerent.* "

Similiter Guill. Brito l. 1. Philippid. describens quo pacto Franci occupatâ Franciæ parte Parisiis sedem fixerint seque Parisios nomine Græco appellari voluerint, subdit de Lutetia.

At iam Sequanio surgebat littore cunctis
Vrbibus vrbs speciosa magis, bona cuius ad vnguem
Commendare mihi sensus breuitate negatur.
Quæ caput est Regni, quæ grandia germina Regum
Educat, & DOCTRIX existit TOTIVS ORBIS

Et alio loco:

Sequana Nobilium Pater Instructorque virorum,
Nulla quibus toto Gens acceptior Orbe
Militiâ, sensu, DOCTRINIS, PHILOSOPHIA,
ARTIBVS INGENVIS, ornatu, veste, nitore.

Hoc eodem anno Philippus Franciæ & Richardus Angliæ Reges cursu, inquit Sigonius, in Syriam intento Massiliam nauibus aduenerunt; ac rationibus ibi rei gerendæ communicatis Philippus prior discessit ac Genuam progressus post 20. dies ibi actos in festo S. Bartholomæi Siciliam petiit, vbi apud Messanam à Tancredo Rege benignè exceptus est, vbi & hyemare decreuit. Quo etiam paulo post Richardus adueniens ab eodem Tancredo repulsus est, sed armorum vi sibi ad Hiberna hospitium parauit. Hic prima inter Reges Philippum & Richardum simultas orta, quæ deinde vires assumens in apertum odium, bellumque desiit.

Decretalis de Hospitiis Scholarium

Ad eundem annum scribit Sigonius Clementem Pontificem Decretum edidisse de Domibus seu Hospitiis Bononiensibus ob controuersias scholasticorum super conductione frequenter oriri solitas. sic enim ille l. 15 de Regno Italiæ. *Cæterum confluente quotidie magna in vrbem (Bononiensem) litterarum gratia multitudine, cum noua quotidie controuersiæ super Domibus à Scholaribus conducendis existerent, sequenti anno qui fuit millesimus centesimus nonagesimus, Clemens Pontifex Decretum edere coactus est de ædibus scholaribus* Bononiæ *locandis. Quod adhuc in libris Decretalium legitur. Hoc autem tempore Albericus de Porta Rauennate tanta auditorum celebritate profitebatur, vt Odofredus author sit ipsum in Palatio Communis profiteri coactum.* Tale autem est Clementis Decretum.

Ex rescripto litterarum Tusculanensis Episcopi nobis innotuit, quod cum Ciuitatem Bononiensem tempore suæ legationis intrasset. Et infra. *Constitutionem factam ab Episcopo Portuensi Apostolicæ sedis Legato & à prædicto Tusculanensi Episcopo postmodum confirmatam*, videlicet vt nullus Magistrorum seu Scholarium super conducendis aliorum hospitiis in læsionem & præiudicium habitantium audeat hospitem conuenire, nisi prius constiterit tempus conductionis elapsum, vel inquilini in hoc suum fauorem præstiterint & consensum, *cum idem Portuensis sub excommunicatione hoc prohibuit & alter sub pœna anathematis idem decreuit obseruandum, ratam esse decernimus & authoritate Apostolica confirmamus, statuentes vt à te, frater Episcope, & tuo quolibet successore hoc singulis annis in* COMMVNI AVDIENTIA MAGISTRORVM ATQVE SCHOLARIVM RECITETVR.

Hanc autem Constitutionem ideo factam scribunt Decretistæ, quia potentes & pecuniis abundantes Magistri vel scholares alios Magistros vel scholares pauperiores aliquando vi aut maiori pretio promisso etiam ante tempus conductionis elapsum è domibus seu hospitiis conductis expellebant. Quod ne fieret, hac Decretali vetuit Clemens. Nec dubium quin idem Pontifex Vniuersitati Parisiensi par priuilegium indulserit.

1191. Anno 1191. Clemens Papa moritur, cui Iacinthus Diaconus Cardinalis grandæuus ac generosus, Patria Romanus, Petri cognomento Bubonis filius substituitur Cælestinusque III. vocatur, qui in officio Diaconi 65. annos expleuerat: vt se ex eius ore frequenter audiuisse testatur Petrus Blesensis Ep. 123. vnde probat se cogi non debere ad sacerdotalem ordinem sumendum. *Vidimus quamplures in Ecclesia Romana in ordine Diaconatus vsque ad ætatem decrepitam & exhalationem extremi spiritus ministrasse. Certè D. Celestinus qui hodie sedet, sicut ex ipsius ore frequenter accepi, in officio Leuitæ 65. annos expleuerat, antequam ipsum Dominus in summi Pontificatus apicem sublimasse.*

Ipso die Paschæ Pontificalem consecrationem accepit, & postridie eius dici Henricum Friderici Imperatoris filium cum vxore Constantia Imperiali corona insigniuit. In hac autem coronatione ceremonia obseruata est digna memoria, quam refert Rogerius Houedensis his verbis.

" *In crastino consecrationis suæ D. Papa transtulit se à Laterano vsque ad Ecclesiam B. Petri & venit ei obuiam Henricus Alemannorum Rex cum Constantia vxore & cum copiosa plebe armata.* Romani vero clauserunt portas vrbis & custodierunt eas in manu forti & armata non permittentes eos intrare. D. autem Papa ante ostium Ecclesiæ B. Petri supra gradus recepit sacramentum à prædicto Alemanorum Rege, quod ipse Ecclesiam Dei & iura Ecclesiastica fideliter seruaret illibata, & quod rectam Iustitiam teneret & quod Patrimonium B. Petri, si quid inde ablatum esset, in integrum restitueret, & quod Tusculanum ei redderet. Deinde introduxit eos D. Papa in Ecclesiam, & vnxit eum in Imperatorem & vxorem suam in Imperatricem. Sedebat autem D. Papa in Cathedra Pontificali tenens coronam auream Imperialem inter pedes suos, & Imperator inclinato capite recepit coronam Imperatoris & deiecit eam in terram, significans quod ipse potestatem eiiciendi eum ab Imperio habet, si ille demeruerit. Sed Cardinales statim arripientes imposuerunt eam Capiti Imperatoris.

Huicce Consecrationi Imperatoriæ adfuit Godefridus Viterbiensis Notarius Imperatoris, qui ab eo rogatus est carmine complecti Imperialium ornamentorum & insignium mysteria. Sic autem ille in præfatione

Cæsar iussit heri quæ sunt insignia, quari
Quæ caput Imperij dignè perhibentur haberi.
Et cur signa gerit, quid rationis erit.
Vt Scriptura tonat, Crux, ensis, sceptra, corona,
Lancea palla, bona nobis insignia donant.
Restat vt exponam quid sua signa sonent.

Eodem anno cum Ludouicus Philippi Regis filius 10. Kal. Augusti laborare cæpisset morbo grauissimo qui à Medicis dysenteria vocabatur, facta est solennis supplicatio Cleri Parisiensis, Monachorum & Vniuersitatis, vt refert adhuc annum Rigordus his verbis. " Vniuersi Conuentus Religiosorum Parisienses & venerabilis Mauricius cum Canonicis suis Clericis, *& infinita Scholarum & populi* concurrentis multitudine Corpora sanctorum & reliquias secum portantes nudis plantis flentes & lachrymantes eis obuiam processerunt. Hinc intelligitur Vniuersitatem Paris. in solemnibus supplicationibus iam tum habuisse certum ordinem.

De M. Petro Cantore in Episcopū Tornacensem electo.

Eodem anno M. Petrus Cantor, vir in Academia Parisiensi tam multarū palmarum, electus fuit in Tornacensem Episcopum post Euerardum d'Auesnes cuius mors accidit an. 1190. Nec statim eius electio confirmata est à Vvillielmo Remensi Archiepiscopo, quod in eius electione aliquid interuenisset minus ordinatum. Itaque Stephanus Tornacensis scripsit in eam [illegible] ad præfatum Vvillielmum, significans inter cætera M. Petrum à Rege Philippo antequam ad sacram expeditionem proficisceretur, fuisse Tornacensibus commendatum. Epist. est 173. in qua sic habet.

" *Domino Remensi pro Petro Cantore Parisiensi in Tornacensem Episcopum electo.* Commune refugium patens omnibus mansuetudo vestra sic extendatur ad singulos, vt colligat vniuersos, veniunt ab oriente & occidente, & recumbunt in sinum ve-

strum. Nec facile semel admissus emittitur, nisi contigerit ab eo committi, quod non mereatur remitti. Hæc sunt quæ mihi pluribusque aliis fiduciam præstant vt pro deuoto filio vestro M. Petro *Cantore Parisiensi pandatur vobis aditus supplicandi, ne vobis procuret indignationem*, qui sibi non aduocat dignitatem. Ne cui meritum sufficiat proprium, factum officiat alienum. Vir est cuius per omnes Ecclesias famæ suauis diffunditur opinio, qui gemina scientia efficacissimè clarens & Doctrinam monitis ornat, & moribus disciplinam. Origeni parem in aliquo sic eum docere credimus vt viuere, sic viuere vt docere. Tales in Candelabro vestro Lucernas, tales in diademate Aaron lapides, tales in S. Remensi Ecclesia suffraganeos esse decet, vt vicinæ Prouinciæ sancta æmulatione moueantur ad promotionem consimilium, & sollicitudo vobis commissa facilius & frequentius iuuetur per religionem & prudentiam ipsorum. Si quid minus ordinatè in electione ipsius à Tornacensibus Clericis factum est, nec absentis ignorantiam tangere nec innocentiam iusti lædere debet, cum facillimè si vobis placet, possit emendari si quid perperam factum est, commissa vobis à Deo & potestate corrigendi errores & scientia corrigendi. Vt enim salua gratia vestra sine præiudicio loquar, concurrunt in electione illa quatuor quæ à Leone 1. dicta sunt *vota Ciuium, Testimonia populorum, Honoratorum arbitrium, Electio Clericorum.* His accedit integritas personæ, hilaritas famæ, necessitas simul & vtilitas Ecclesiæ viduatæ. Sed & hoc frequenter & solemniter dicitur, quia D. Rex quem Deus seruet ac nobis restituat, personam istam nominatim expressit, nominatim pro ea rogauit, nominatim Ecclesiæ Tornacensi præesse voluit & intendit. Si aliter actum fuerit, verendum est & forte verum, ne indignationem & iram & immissiones per Angelos malos concipiat, & aduersus eos qui promotionem tantæ personæ impedierint, Regalem & iuuenilem iracundiam accendat. *In his omnibus, Pater sancte, prouidete honori vestro, consulite sanæ opinionis vestræ testimonio: deferte Regio mandato, & correcto prius sicut decuit errore eligentium, confirmata electione, paterno sinu suscipite electum & dilectum vestrum.*

Hæc Stephanus. Verum Buselinus in suis Annalibus Gallo-Flandricis scribit Petrum Cantorem nulla vnquam adduci ratione potuisse, vt Episcopatum susciperet: itaque eo respuente Stephanus tum Abbas San-Genouefianus incogitanter ad cum electus est. Petrus vero solitudinis amore ductus secessit ad Longi-Pontis Cœnobium, vbi feliciter obiit an. 1197. vel 1198. Igitur Stephanus qui sincero cordis affectu pro Petro secundum vota Tornacensium deprecabatur, à Tornacensibus sua spe frustratis eligitur, eique in Abbatiæ San Genouefianæ regimine Ioannes substituitur è Cœnobio San-Victorino, Iuuenis quidem ætate, sed prudentia, moribus & doctrina cæteris antestans. De cuius vtraque electione sic ipse Stephanus Ep. 182. ad Abbatem Alto-villarem. Vocatus, *inquit*, ad regimen Ecclesiæ Tornacensis, tandem post multos cogitationis æstus & circunspectos affectus varios, non sine voluntate, vt credimus, Diuina sortem & funiculum electionis nostræ coniecimus in charissimum fratrem nostrum Ioannem nepotem vestrum, iuuenem quantum nobis ex diutina conuersatione eius cognoscere licet, honestum, litteratum & Disciplinis Regularibus eruditum, & cum communi fratrum omnium assensu nominauimus Abbatem & in commissa nobis solicitudine successorem. Acta sunt hæc die salutationis Angelicæ, Conceptionis Virgineæ, Incarnationis Diuinæ, sequenti Dominica qua repræsentat Ecclesia Dominicum Hierosolymis ingressum & puerorum Cantantium Ozanna applausum, me præsente & præsentante à Domino Arf. (Simone) Meldensi Episcopo munus benedictionis accepit, & ad Ecclesiam sibi commissam mecum reuersus, gregem sibi creditum custodire & regere secundum gratiam sibi à Deo collatam humiliter est aggressus. Ex hac Epistola obiter colligitur festum Conceptionis B. Mariæ Virginis tum fuisse celebratum, contra quod institutum insurrexerat D. Bernardus, vt alio loco retulimus.

Stephanus Abbas San-Genouefianus fit Episcopus Tornacensis.

Et Ep. 220. ad ipsum Ioannem Abbatem sic habet. *Inter alia Diuinæ gratiæ Beneficia*, nobis à Deo concessa, plurimum gloriamur in Domino, quia promotionis tuæ frater charissime, cooperatores extitimus & ministri, & in recessu nostro talem nobis reliquisse meruimus successorem, quia & persona tua sit vtilis Ecclesiæ, & Ecclesia tuæ sit coaptabilis personæ; commendamus honestatem tuam,

laudamus sobrietatem & parsimoniam approbamus, & in exterioribus prudentiam & in interioribus disciplinam.

De sua verò electione ad Episcopatum Tornacensem ambitionis & præuentionis reus factus est apud Cœlestinum Papam: quamobrem ille suam purgat innocentiam Ep. 202 & factum excusat hoc modo. *Inter spem & timorem medius accedo filius ad Patrem, seruus ad Dominum*, ad successorem Petri minimus Discipulorum Christi: fortè mitigabit iram suam pater, remittet indignationem Dominus, Petri successor humilem respiciet sacerdotem. Quis scit si conuertatur & ignoscat, & relinquat super me benedictionem? Vocatus ad Ecclesiam Tornacensem loco & animo remotus & ignarus, nihilque minus spirans quàm Cathedram, cur excessi si accessi? quid peccaui, si non peccaui? an deliqui, quia non dereliqui? diuinare certe non potui, placerétne an displiceret summo Pontifici, cuius placita sunt iura, in cuius dextera ignea lex, quæ appendit merita singulorum in statera Canonum & apprehendit astutias in perpendiculo Legum & Circulo Decretorum. Sed quoniam bonarum mercium est ibi culpas cognoscere vbi culpa non est, & periculosum valde filio separari diutius à conspectu Patris, exceptiones omitto, veniam peto, gratiam quæro, misericordiam imploro. Aperiatur obsecro mihi sinus S. Romanæ Ecclesiæ, qui nemini claudi consueuit, pandatur aditus supplicandi, porrigantur vbera materna; cum matre placabilem se se Pater exhibeat, vt ei simplici consulat & simplicem consoletur.

Placentinus Doctor Iuris in Gallia.

Ad hunc annum refert Ioannes Gualterius Belga author Chronici Chronicorum circa hæc tempora Placentinum Irnerij seu Werneri Discipulum summam post Magistrum in professione Iuris Ciuilis celebritatem nominis assecutum, eandem primùm in Galliam propagasse, & apud Montem Pessulanum floruisse: scripsisse autem Summam in Codicem & Institutiones Iuris teste Azone in proœmio suæ Summæ, quæ sic incipit *Cum essem Mantuæ*. Istamque Summam ait Odofredus omnium quæ eatenus editæ fuerant, excellentissimam fuisse.

Non est autem ita credendum, quod Placentinus primus omnium in Galliam Iuris Ciuilis professionem inuexerit, nam certum est ante hæc tempora Parisiis eam floruisse, vt ex dictis constat, & ex dicendis adhuc constabit; sed quod primus forsan ex Italis in Gallia scientiam illam docuerit: nam omnes ferè Itali Bononiam ad discendum Ius Ciuile migrabant, & ibi aut in aliis vrbibus quibus licebat, profitebantur, imò illuc Galli & Angli conuolabant, quia Bononiæ instaurata primùm reuixit illa Disciplina Certe constat Placentinum primum in schola Montispessulana Professionem illam exercuisse, vbi obiit, anno nempe 1192. vt intelligitur ex eius Epitaphio, quod extat in Ecclesia S. Bartholomæi prope Monpessulum.

Petra Placentini corpus tenet hic tumulatum,
Sed Petra quæ Christus est animum tenet in Paradiso.
In festo Eulaliæ vir nobis tollitur iste,
Anno milleno ducenteno minus octo.

Ibidem post Placentinum Azo à suis malè habitus & exul docuit, sed ab iis reuocatus in patriam rediit. Eodem anno grauiter turbata est Anglia absente Richardo Rege, decertantibus inter se fratribus Regis & M. Vuillielmo Eliensi Episcopo, cui Rex supremam totius Regni administrationem abiens commiserat, & tanquam alteri sibi crediderat, iussis fratribus nondum satis per ætatem regere valentibus, Ioanne Comite Moretonij & Gaufredo Eboracensi electo manere in Normania donec rediisset. Cum autem isti absente fratre consilium de inuadendo Regno iniissent, Willielmum perdere moliti sunt. Erat ille Cancellarius Regni & Regis, supremus Angliæ Iusticiarius & Vicarius, insuper Apostolicæ sedis Legatus; ad tantas dignitates euectus, vt vtrumque Ordinem tam Laïcum scilicet quàm Clericalem sibi subiectum & parentem haberet. Verum quia, vt saluti suæ, Regni quoque securitati & incolumitati consuleret, stipatus multis cohortibus incedebat seque formidabilem optimatibus seu proceribus ostendebat, in eum coniurationem fecit Nobilitas cum supradictis Principibus fratribus: itaque derelictus fugam inire cogitur: vnde retractus, mille opprobriis oneratur & in carcere feculento detinetur. Tractatio hæc impia multos viros bo-

nos offendit. Extát ad eum Petri Blesensis Consolatoriæ litteræ in quibus multis eum laudibus afficit. Contra Hugo Côuentrensis Episcopus apud summum Pontificem innumeris eum probris & criminibus onerat. *Erat*, inquit, *ille vir magnus inter occidentales omnes*, vtpote qui Regni potestatem & sedis Apostolicæ authoritatem quasi Ambidexter habebat, & Regis sigillum super omnem terram gestabat, vt pro sua voluntate posset imperare & de potestate valeret omnia effectui mancipare, vt pariter Rex & sacerdos haberetur & esset: nec inueniri posset qui suæ auderet resistere voluntati. Cum ipse dixit, & facta sunt, mandauit & inuenta sunt vniuersa. Huius erant Regiæ gazæ, thesaurus totus & fiscus generaliter omnis, vt iam non Regis, sed sua diceretur res qualibet, quæ sub climate nostro nataret..... Huic omnes filij Nobilium seruiebant vultu demisso, nec in cœlum aspicere audebant, nisi forte vocati ab eo, & si aliter attentassent, aculeo pungebantur quem Dominus præ manibus habebat, memor piæ recordationis aui sui, qui seruilis conditionis in pago Bellouacensi & aratrum ducere & boues castigare consueuerat, qui tandem ad remedium libertatis ad fines Normanorum transuolauit. Huius nepotes & consanguineas siue quascunque propinquas de paupere tugurio procreatas Comites & Barones Regnique Magnates sibi summa auiditate in matrimonium copulare ardebant, gloriosum reputantes quocumque titulo familiaritatis eius gratiam acquisissent. Licet igitur flexo genu tota Anglia ei deseruiret, ad Francorum tamen libertatem semper aspirans, apud Oxonium milites & seruientes omnemque suam familiam abstrahebat; & spretâ in omnibus Gente Anglorum, stipatus agmine Francorum & Flandriensium pompaticè incedebat, subsannationem in naribus, cachinnum in ore, derisum in oculis, supercilium in fronte gestans pro lamina sacerdotis. Hic ad augmentum & famam sui nominis emendicata carmina & rythmos adulatorios comparabat, & de Regno Francorum Cantores & Ioculatores muneribus allexerat, vt de illo canerent in plateis &c. Addit Mathæus Parisiensis. *Mille & quingentis per Angliam euectus equitaturis, Clericorum stipatus cateruis, militumque vallatus agminibus, omnia ferè quæ Episcopali reuerentiæ congruunt, prætermisit.* Alia plura Willielmus Neubtigensis lib. 4. Historiæ Anglicanæ, & alij Historici Angli omnino huic homini, qui Natione Gallus erat & apud nos eruditus, infesti.

Causa autem tam præcipitis eius ruinæ multiplex fuit. Prima hæc & occulta, quod ille veritus ne si quid fatale Richardo in Orientalibus plagis accideret, Ioannes Moretonii Comes fraterque Richardi Regnum Anglicanum inuaderet, cum Rege Scotorum egisset, vt Arturus pronepos Godefridi Britonum Ducis, Richardi fratris maioris filius succederet. Altera, quod Gualterum de Constantiis Rothomagensem Archiepiscopum è Sicilia à Rege Richardo in Angliam missum, vt coniunctis animis secum Regnum administraret, omni administrationis parte priuasset. 3 Quod Gaufredum Eboracensem electum, Richardi fratrem alterum è Normania in Angliam transfretasse comperiens, contra quàm præceperat Richardus, comprehendi iussisse & carceri mancipari. Quo facto concurrentibus vndique turbis, quia frater erat Regis, sibi timens Cancellarius fugit, & sumptâ veste muliebri salutem quærens, deprehensus tandem, captus & innumerabilibus opprobriis ac contumeliis affectus est. Causa eius Romæ diu agitata est: sed tandem omnes eius aduersarij miserrimè perierunt.

Anno 1192. aut superiore orta est grauis seditio inter scholares Vniuersitatis Parisiensis & Monachos San-Germano-Pratenses, seu potius eorum seruos. *Scholares* enim in Prato suo, quod vulgo *Clericorum* appellatur, ludentes & more Iuuentutis paulo fortasse petulantius lasciuientes, à quibusdam Monachis & conductis nebulonibus vi de Prato deiecti sunt, & eorum nonnulli vulneribus affecti, quidam etiam interfecti. Itaque Magistri postridie habitis Comitiis vnanimiter concludunt Legatos esse ad Cœlestinum summum Pontificem mittendos, eosque designant, & iubent seclusa omni mora proficisci, petuntque factam sibi iniuriam reparari. Fulco qui tunc erat Abbas loci veritus ne cædis & seditionis author reputetur, nullum non mouet lapidem, vt se culpæ præstet expertem. Amicorum opem gratiamque implorat apud summum Pontificem; Luteriæ verò innocentiam suam purgare nititur apud Vvillielmum Remensem Archiepiscopum, qui absente Rege Philippo supremam in Francia habebat administratio-

1192.

De Prato Clericorum.

nem: sed frustratraque quo se vertat, ignarus continet se domi, nec audet è Claustro pedem efferre, adeo exacerbatos videt Scholarium & Vniuersitatis animos. Dum igitur vndequaque sibi timent Monachi, & à Scholaribus, ne armata manu Domum & Claustra perfringant; & à Pontifice, ne sententiam excommunicationis emittat in cædis authores, suasores, conscios & patratores, tandem Stephani Tornacensis ex Abbate San-Genouefiano nuper Episcopi facti, operâ vtuntur, rogantque vt qua gratiâ valet apud Proceres Romanæ Curiæ, plurimum autem valebat, eâ vtatur ad conciliandam sibi pacem, aut saltem Abbati suo securitatem. Ille autem non ad Pontificem cui se suspectum aliquo modo reputabat, propterea quod Episcopatum ambiuisse credebatur, sed ad Octauianum Hostiensem Episcopum veterem amicum & hospitem scribit, rogatque enixissimè, vt apud Pontificem Fulconis Abbatis patrocinium suscipiat. Sic ergo ille Ep. 208.

„ In timore & tremore vos & alios Dominos meos recogito & retracto translatus à subsellio ad Cathedram, à pusilli custodia gregis ad populosæ regimen Ecclesiæ, ab humili statu ad altiora quàm credidi, quàm merui, quàm speraui. Et licet pro me rogare non sufficiam, commendatitias preces vobis porrigo pro F. Abbate S. Germani viro humili & vtili Ecclesiæ suæ: cuius opera inter fratres suos & præsentibus proficiunt ad vsum, & posteris ad exemplum. Si quis aduersus eum in Curia D. Papæ mouerit Quæstionem maximè super memoria rixæ quæ hoc anno inter homines S. Germani & Scholares mota est, in qua & vnus Scholarium per infamiam Rusticorum cecidit excusabilem habere prædictum virum, qui sicut immunis est à culpa, ita & alienus debet esse ab infamiâ (infamiâ) siue pœna, innocentiam suam purgauit coram Domino Remensi (Vuillielmo) *& multitudine Clericorum*, & fugientibus illis qui homicidium perpetrauerant, accensus in vindictam Domos illorum diruit & vastauit. Occurrite & succurrite, si opus fuerit, viro innocenti ne veritatem falsitas absorbeat, mendacium negotietur sibi fidem, amor inuidiæ Religionem corrumpat.

Ex his intelligitur Vniuersitatem conquestam fuisse apud Vuillielmum Remensem Archiepiscopum Regni Francici Gubernatorem, Fulconemque Abbatem citasse, qui demum eo præsente in Comitiis Vniuersitatis suam purgasse visus est Innocentiam, atque ipse de Sicariis pœnas sumere sategit. Quid autem Romæ factum sit non inuenio, quóque modo cum Monachis pax Lutetiæ conciliata fuerit. Sed eodem anno Fulco Abbas forte ob eam rem tædio affectus obiit, eique successit Robertus 4.

Porro quàm hilariter & gratiosè viros Doctos & Magistros Parisienses exciperet & ad Dignitates Ecclesiasticas proueheret Vuillielmus, patet tum ex iis quæ alibi de ipso retulimus, tum ex Ep. 79. eiusdem Stephani, quâ ei commendat M. Simonem de Tornaco virum eximie litteratum, & inter Magistros eminentem. *In oculis*, inquit, *vestris, pater, nec honestas mendicat gloriam, nec veritas interuentum*: ibi virtus est pretium sibi: & qui sibi merito suo sufficit, suffragio non indiget alieno. Inde est quod M. Simoni viro inter Scholares Cathedras egregio, non necesse est verbosas emendicare preces aut laudum vænalium coram præconia corrogare. Gratiosum & commendabilem faciunt eum hinc authoritas morum, hinc peritia litterarum. Tales consueuit Illustris Clementia vestra vocare, diligere, promouere. Clamat hoc quasi ab ortu ad occasum totus Orbis, cum Etruscos & Ligures suos Italia, Britannia maior Anglicos, vtraque Gallia Belgas & Celticos in Curia vestra videant aut onerari diuitiis aut dignitatibus honorari. De hoc Simone Theologiæ professore fusius dicetur ad an. 1202.

Eodem anno Philippus Rex capta Accone, olim Ioppe Ciuitate Palestinæ, in Franciam rediens Romam proficiscitur pro more temporibus illis obseruari solito. Quicunque enim Cruce signati à sacra peregrinatione redibant, à summo Pontifice absolutionem voti impetrabant, si eos voti damnatos iudicaret. Papa vero eum teste Rogerio Houedensi, & omnes qui cum eo redibant vel post eum redierunt, *absoluit à voto suo & ab itinere profectionis Hierosolymitanæ: & licet votum non soluissent, tamen palmas eis distribuit & cruces collis eorum suspendit, statuens quod essent peregrini*. Non caruit tamen reprehensione, Philippus quod imperfecta expeditione redusset, quanquam Richardi Anglicani odium insidiasque sibi structas prætexeret. Paulo etiam post Richardus rediens à Leopoldo Austriæ Duce capitur

capitur & in vinculis detinetur. Ita expeditio illa omnino infructuosa fuit propter discordiam Regum, & Christiani facti sunt ludibrium Sarracenorum.

Cuius rei causas Iacobus de Vitriaco reiicit in corruptionem morum Occidentalis Ecclesiæ. Romanæ ipsius corruptissima erat disciplina, & ex ea tanquam è Capite in cæteras veluti in membra lues se transfudetat. *Facta est*, inquit cap. 1. *Meretrix ciuitas quondam fidelis: manum suam misit ad hostes, ad omnia desiderabilia eius. Principes eius in medio eius quasi Leones rugientes. Iudices eius Lupi vespere non relinquebant, in mane. Omne caput languidum & omne cor mærens.*

Et c. 2. narrat liberalitatem omnino tum exulasse, auaritiam & habendi cupiditatem animos hominum occupasse, fœneratores & auaros solos regnasse. c. 9. ait Principes & Potentes per satellites suos immisericorditer rapinis & exactionibus vexasse subditos. Nec parcit c. 5. Prælatis Ecclesiarum, qui tum erant negligentissimi, muti Canes, qui Lupos, ab ouili sibi commisso non arcebant, ne forte in faciem obiiceretur eis, *Medice cura te ipsum*, qui prædicas non furandum, furaris, non mœchandum, mœcharis. *Sed & bella* inquit, *& seditiones vniuersum pene mundum concutiebant, Gente contra Gentem & Regno aduersus Regnum consurgente. S. Romana Ecclesia schismatibus periculosis turbabatur. Romanum Imperium in se diuisum desolabatur. Francigena contra Anglicos pugnabant. Sarraceni fideles in Hispania supra modum opprimebant, Regnum Sicilia dissensionibus & præliis vastabatur. Occidentis regiones vniuersa variis tribulationibus vltionis Diuina iudicio affligebantur.*

Postremò Author iste descendit ad Statum Parisiensis Ciuitatis, & postquam corruptionem Scholasticorum oculis subiecit, Theologiæ quoque Magistros vehementer obiurgat, quod ad Discipulorum profectum non attendentes, non ad proximi Charitatem, omnia sua studia ad quæstum & ad Dignitates Ecclesiasticas Beneficiaque occupanda conuerterent. Sic enim c. 7. *Theologia Doctores supra Cathedram Moysi sedentes scientia inflabat, quos Charitas non ædificabat. Docentes enim & facientes facti sunt velut as sonans & cymbalum tinniens, & velut Canale lapideum*, quod siccum in se remanens mittit aquas ad areas aromatum. Non solum autem sibi inuidebant, & scholares eorum blandiciis attrahebant, & gloriam propriam quærentes, de fructu autē animarū non curantes, sed illud Apostolicū auribus non surdis attendentes, Qui Episcoparum desiderat bonum opus desiderat, Præbendas sibi multiplicabant & venabantur dignitates, cum tamen ipsi non tam opus quàm præeminentiam affectarent, appetentes primas salutationes in foro, primas Cathedras in synagogis & primos recubitus in conuiuiis. Cum autem dicat Iacobus Apostolus, *Nolite plures Magistri fieri*, fratres mei, tot Magistri fieri festinabant, quod plerique eorū nonnisi prece vel pretiō scholares habere valebant. Securius autem est audire quàm docere, & melior est humilis auditor, quàm insufficiens & præsumptuosus Doctor. Paucos tamen inter eos Dominus sibi reliquerat viros honestos & timoratos, qui in via peccatorum non steterant & in Cathedra pestilentiæ cum aliis non sederant. Inter præcipuos vero commemorat M. Petrum Cantorem, vt alio loco referemus.

Corruptio Theologorū.

Cum his concordant quæ habet M. Daniel de Merlae Angligena in sua ad librum de Naturis Inferiorum & Superiorum præfatione. *Cum*, inquit, *dudum ab Anglia* me causa studij accepissem & *Parisius* aliquandiu moram fecissem, videbam quosdam Bestiales *in scholis graui authoritate sedes occupare.* Huiusmodi Magistros reprehendebat in suis Concionibus Fulco ille Neulliacus, de quo infra, vt docet author synchronus Otho de S. Blasio. *Reliquos*, inquit, *Magistros vt compendiosas & dulces & vtiles in timore Domini Discipulis facerent Lectiones, adhortabatur. Dialecticos enim inutilia abiicere, vtilia in hac arte monuit reseruare. Decretistas quoque de multis inutilibus & lectionem grauantibus Concordantiis reprehendit. Theologos autem de longis continuationibus & sophisticis disputationibus redarguit, reliquarumque artium Magistros simili modo increpans, eos de multis inutilibus correxit, atque ad necessaria tractanda & docenda informauit.*

Anno 1193. Philippus Rex Isemburgim seu Ingelbergam Danorum Regis Germanam, quam per Stephanum Nouiomensem Episcopum petierat, coniugali fœdere sibi copulat Ambiani, ab eaque post noctem primam nuptiarum, vt aliqui scribunt, diuortit: incertum quam ob causam: diuortij vero causam vt legitimam cupit à Pontifice approbari, prætexens se duxisse affinem. Ille Philippum Bello-

1193.

uacensem & Reginaldum Carnotensem in rem inquirere iubet, qui Philippum absoluerunt. Ait vero Gaguinus Cœlestinum duos Cardinales Midam & Cecinum in Franciam misisse postea, eos verò segnius agentes vel largitione Regia corruptos, vel metu offendendi Regis perterritos negotium non absoluisse.

Eodem anno Richardus Angliæ Rex dum per multa naufragia redit ab expeditione sacra, ac per Austriam latenter in patriam suam transire properat, à Duce Austriæ captus Henrico Imperatori traditur, à quo per annum in custodia detinetur. Quo audito Ioannes frater Angliam occupare nititur, Philippus vero Normaniam. Quam in rem Aleonora Mater Anglorum Regina ad Cœlestinum Papam scripsit non sine felle & acerbitate animi, quod filium suum ab expeditione tam necessaria tamque sancta reuertentem pateretur ita detineri. Extant eius ad ipsum epistolæ tres apud Petrum Blesensem: sic autem in earum vna, quæ est ordine 146. *Duo filij mihi supererant ad solatium, qui hodie mihi misera & damnata supersunt ad supplicium. Rex Richardus tenetur in vinculis. Ioannes frater ipsius Regnum Captiui depopulatur ferro & vastat incendiis. In omnibus versus est mihi Dominus in crudelem & aduersatur mihi in duritia manus sua.*

Quidquid vero dicant Anglicanæ Historiæ, Philippus æquitatis, Iustitiæ & simplicitatis amantissimus fuit: & quanquam viros litteratos amaret, bonos tamen & simplices prædilexit. Cuius rei extant exempla plurima apud Cæsarium Heisterbaxensem, quæ non erit extra rem referre.

Primum quidem occurrit lib. 6. c. 12. de Ioanne Abbate S. Victoris, cui cum Magnatibus quibusdam lis erat apud Regem. Et cum illi disertos haberent Patronos, qui rem Magnatum magna eloquentiæ vi & rationum momentis tuebantur, Abbas vero obmuresceret, Rex eius causam defendit, vetuitque ne vlla deinceps ei fieret iniuria. Sic igitur Cæsarius. *Retulit mihi Constantinus Monachus noster, quod eo tempore quo Parisius in studio fuit, Ioannes Abbas S. Victoris,* qui natione Teutonicus est, cum quibusdam nobilibus & magnis viris pro magno allodio coram Rege placitauerit. Qui cum secum adduxisset quosdam ex fratribus viros litteratos & iurisperitos, haberentque aduersarij aduocatos in causis exercitatos, partibus hinc inde respondentibus, Abbas simpliciter sedens, nec vnum verbum ad allegata respondit, ita vt magis videretur vacare orationi quàm allegationi. Hoc cum Rex considerasset, ait Abbati, Domine Abbas quare vos nihil loquimini? Respondente Abbate multum leniter & valde simpliciter, *Domine nescio quid loqui.* Ædificatus Rex & compunctus subiecit: *Reuertimini vos in Claustrum vestrum & ego loquar pro vobis.* Post quorum discessum Rex iram simulans dixit militibus, *Ego præcipio vobis sub interminatione gratia mea, ne de cætero S. Abbatem inquietetis.* Sicque factum est vt bona quæ fratres obtinere non poterant per multas querimonias, sola apud Regem obtineret Abbatis simplicitas.

2. Exemplum est de Episcopo Laudunensi Emelrico viro simplici ante electionem eiusdem Ecclesiæ tantummodo Canonico sine vlla alia dignitate: quam electionem Rex vehementer gratam habuit, vt ait Cæsarius se didicisse à Lamberto Commonacho suo, qui tunc Parisiis erat. Rem sic narrat c. 13. *Tempore quodam Clerici Laudunenses Episcopo suo defuncto quendam ex suis fratribus Canonicum simplicem in* Episcopum eligentes sub his verbis prædicto Regi illum præsentauerunt. *Domine nos præsentamus* vobis D. Emelricum Electum nostrum (hoc ei nomen erat) Rege tacente & formam illius præsentationis considerante, tandem respondit. *Quem præsentatis mihi?* Dominum, inquiunt, Emelricum. Et Rex. *Vultis aliquid plus dicere,* Illis timentibus ne forte aliquid displiceret in persona vel in verbis præsentationis responderunt. *Nihil* Domine. Tunc ait Rex, *Raro audiui talem præsentationem: quando aliquis mihi præsentatur electus, nomen dignitatis eius exprimitur ab electoribus in hunc modum.* DOMINE NOS PRÆSENTAMVS VOBIS DOMINVM ARCHIDIACONVM, PRÆPOSITVM, DECANVM, VEL SCHOLASTICVM NOSTRVM. Fateor vobis, satis mihi placet tam simplex simplicis Canonici præsentatio, & idcirco spero quod à Deo facta sit ipsa electio. Nostis qualiter in iam dictis Dignatibus electiones celebrentur. Si Scholasticus est, Causas Canonicorum suorum fouendo, tum propter litteraturam, tum propter comparatam amicitiam, ab ipsis in Episcopum eligitur. Si Decanus est, hypocrisi sua fratrum excessus dissimulando cognatos & amicos introducit, à quibus sublimatur. Si Archidiaconus vel Præpositus

est, vt potevit nobilis parentum potentia magis intruditur quàm eligitur. Ecce „ hæc est causa quare capita Ecclesiæ sint infirma. Deinde conuersus ad electum ait: „ *Domine Emelrice*, quia electio vestra videtur mihi esse simplex, rationabilis & ca- „ nonica, non vobis deero, vbicunque mei indigueritis. Lambertus Monachus „ noster, qui mihi hæc retulit, eodem tempore dicit se fuisse Parisius. „

3. Exemplum simile est: Nam cum Henricus San-Dionysianus Abbas interiisset, ageretur que de successore deligendo, Præpositus illius Abbatiæ obtulit se Regi, quingentas libras pollicitus, si fauentem haberet, quas Rex Camerario suo dari præcepit. Idem fecit deinde Cellerarius: idem Thesaurarius: qui tres parem omnes summam promiserunt & deposuerunt. At Rex ad constitutum diem iussis adesse omnibus Monachis simplicem quendam Monachum in angulo Capituli residentem, & nihil minus quam de Abbatia cogitantem, abbatem fecit, eique quingentas libras numerauit, vt æs alienum dissolueret, quo Abbatia obstringebatur.

4. Exemplum seueritatis est in puniendo Præposito Parisiensi, qui se Ciui cuidã dedisse mentiebatur pecuniã pro pretio vineæ venditæ, & licet duorũ Scabinorum testimonio rem ita esse probaret, Rex prudẽs auditis seorsim testibus & comperta „ falsitate Præpositum iussit infodi viuum. Ita Cæsarius refert eodem l. c. 23. *Habebat* „ *idem Rex in Ciuitate Parisiensi Præpositum, qui cuiusdam sui (concivis) vineam concupis-* „ *cens*, vt sibi venderet illam, importunè nimis instabat. Respondente Ciue sicut Na- „ both respondisse legitur Achab Regi Israëli, Viuit Dominus quia non vendam „ tibi Patrum meorum hæreditatem, eo quod nulla ad hoc me compellat necessi- „ tas. Præpositus minas intulit, sed non profecit. Contigit vt interim homo more- „ retur. Quo cognito Præpositus effectus hilarior, huiusmodi dolos sicut homo astu- „ tus nimis ad suam perniciem excogitauit. Duos siquidem ex Scabinis, vt sibi testi- „ monium falsitatis ferrent, pecuniâ corrupit, cum quibus sicut condictum fuerat, „ intempestâ nocte defuncti sepulchrum adiit, terraque eiecta in fossam des- „ cendit & sacculum pecuniæ, quam viro pro vinea obtulerat, in manu ponens „ mortui, ait. *Testis estis vos Domini*, quod tantam pecuniam homini isti pro „ vinea sua tali dederim, quam ipse quidem, vt vos videtis, manu sua recipit, „ nec aliquid contradicit. Dicentibus illis. Testes sumus, mox recepit pecu- „ niam & reiecit terram. Mane testibus eisdem adhibitis vineam sibi vendicauit. „ Quod cum relicta defuncti didicisset, stupens accurrit & contradixit asserens ne- „ que maritum neque se vineam illam Præposito vendidisse, neque vnquam pecu- „ niæ aliquid pro ea accepisse. Cui ille respondit. Ego tanto vineam comparaui, pe- „ cuniam sub testimonio horum Scabinorum in manus viri tui posui, nec contradi- „ xit. Quæ se nil videns proficere, ad Regem cucurrit, de violentia Præpositi illi „ conquerens. Illo sub prædictorum testimoniis contradicente, Rex quia audien- „ tiæ vacare non potuit, quibusdam causam commisit, qui testimonio Scabinorum „ decepti in partem Præpositi declinantes, pro eo contra viduam dedere sententiam. „ Tunc illa amplius turbata cum Regi clamosis fletibus nimis esset importuna, Rex „ testes vocari iussit, & quia vir prudens fuit, prudenter illos examinauit, accito prius „ vno, & solus loquens cum illo ait. *Nosti Dominicam orationem*? Respondente „ illo, *Noui Domine*; subiunxit Rex: Dic ergo illam me audiente. Quod cum fecisset, „ nihil aliud ei loquens præcepit vt in vicinam cameram secederet, & aduocans „ alterum seuerius eum allocutus est dicens, *Socius tuus de vinea illa tam meram mihi* „ *retulit veritatem, sicut est sanctum Pater noster, quo nihil verius.* Quod si ab eo discor- „ daueris, punietis. Æstimans ille, quia Regi omnia dixisset, timens ac tremens ad „ pedes eius corruit dicens *Miserere nostri Domine, quia sic & sic fecimus, à Præposi-* „ *to nostro inducti.* Iratus Rex valde vineam viduæ restituit & Præpositum viuum „ sepeliri præcepit. „

Eodem anno lis exarsit inter Mauricium Episcopum Parisiensem & Ioannem S. Genouefæ Abbatem: cuius initia & progressum non erit extra rem Annalibus Academicis inserere. Ex iis quæ ad an. 1132. retulimus patet Canonicos San Genouefianos cum adhuc seculares apud Innocentium II. conquestos fuisse, quod Stephanus Paris. Episcopus Montem suum contra Priuilegia quibus ab omni æuo gaudebant, interdicto alligasset; Innocentium vero solui mandasse. Postquam autem seculares inde migrare coacti sunt, San-Victorini Regulares in eorum lo-

Lis San-Genouefæ-na.

cum suffecti statim cum Theobaldo litem contestati sunt, negantes Monte̅ sanct. aut Parochiam Villæ seu Burgi San-Genouesiani subditam esse Episcopo etiam quo ad Diuina: per Decanum enim San-Genouefianum, non per Episcopum Parisiensem institui solere Parochos ibi seu presbyteros, ab omni æuo qui Montis Incolis sacra ministraret, atque à Decano non ab Episcopo curam animarum susciperet. Lis illa delata est ad Eugenium III. & magno vtrinque æstu agitata; qui qualiter illam composuerit, hac Bulla declarat quæ in Chartulario Basilicæ Parisiensis legitur sub hoc titulo. LITTERA ORDINATIONIS FACTÆ AB EUGENIO PAPA SUPER PAROCHIA S. GENOVEFÆ.

„ Eugenius Episcopus Seruus Seruorum D. Venerabili fratri Theobaldo Parisiensi „ Episcopo Sal. & Apost. Bened. *Ne obliuionis obscuritas dissuetudinem humanis men-„ tibus ingeratur, quod super causarum litigiis iudicatum fuerit vel decisum, scriptura debet „ memoriæ commendari, vt per hoc secutura posteritas habeat, quid futuris temporibus eui-„ denter agnoscatur.* Qualiter igitur controuersia, quæ inter te & filios nostros Ca-„ nonicos S. Genouefæ super Parochia Ecclesiæ S. Ioannis agitabatur, in nostra fuit „ præsentia terminata, præsentis scripti serie præcipimus annotari. Asserebas siqui-„ dem Tu frater Episcope, quoniam ius quod habebas in eadem Parochia, prædi-„ cti fratres tibi nullomodo exsoluebant: & cum constaret quod ad te Parochia „ pertineret, sacerdotem qui eidem Parochiæ spiritualia ministraret, curam ani-„ marum à te debere suscipere affirmabas. Dicebas enim quia si qui erant in ea-„ dem parochia ligandi vel soluendi, Presbyter qui pro tempore eandem Eccle-„ siam gubernabat, ad tuum mandatum ligabat vel soluebat, sponsos quoque be-„ nedictionem; mulieres de partu surgentes purificationem & qui apertis cri-„ minalibus tenebantur in Ecclesia Matrice pœnitentiam percipere asserebas. „ Canonici autem qui à te afferebantur, non negantes dicebant, quod Seruito-„ res Canonicorum qui in eadem Parochia consistebant, per Canonicos & non per „ Paris. Episcopum solui consueuerant vel ligari, & presbyter qui in eadem „ Ecclesia ministrabat & à 40. annis retro & ante à Decano S. Genouefæ & „ non ab Episcopo curam animarum suscepit. Nos igitur super his tam tuas, „ quàm prædictorum fratrum rationes plenariè cognoscentes, fratrum nostrorum „ communicato consilio iudicauimus, quod sacerdos qui debebit eidem Parochiæ „ deseruire siue sit Regularis Canonicus siue non, à te frater Episcope, curam ani-„ marum suscipiat & supradictos Parochianos ad mandatum tuum liget & soluat. „ Si vero tum in aliquem eiusdem Parochiæ vel in omnes Excommunicationis vel „ interdicti sententiam emergente causa promulgaueris, sacerdos donec ipsa sen-„ tentia relaxetur, nec excommunicatis nec interdictis diuina Officia celebrabit, be-„ nedictionem sponsorum, purificationem de partu surgentium, publicas pœniten-„ tias idem sacerdos non vsurpabit. Porro si prædictæ Capellæ sacerdos talis aliquan-„ do repertus fuerit, qui diuina ministrare non debeat, tu illico Abbati & fratribus „ suis nunciare debebis, & illi veritate cognita eo amoto alium tibi præsentent, cui „ animarum curam committas, qui tamen presbyter tibi nec circatam nec synoda-„ ticum soluat. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ definitio-„ nis temerario ausu infringere, seu quibuslibet perturbare molestiis. Si quis au-„ tem id temere attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & BB. „ Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Laterani 6. Idus „ Ian.

Post mortem Eugenij idem Theobaldus curauit iura sua per Adrianum Pontificem confirmari, quæ Regulares imminuere & violare velle videbantur, iamque authoritate Eugenij à quo substituti fuerant, violare inceperant. Ille autem rescripsit in hunc modum, vt habetur in eodem Carthulario pag. 179.

„ Adrianus Episcopus Seruus Seruorum Dei Venerabili fratri Theobaldo Paris. „ Epis. Sal. & Apost. Bened. Quod Ecclesias S. Genouefæ prædecessor noster feli-„ cis memoriæ Papa Eugenius per Regulares Canonicos ordinari præcepit, sicut ex „ litteris eius agnouimus, non ad hoc fecit neque id intellexit, vt tu vel successores „ tui aliquid de iure tuo quod in eisdem Ecclesiis primitus habuisse dignosceris, de-„ beres amittere, aut Iustitiam Ecclesiæ tuæ auferri crederet vel minui, sed vt ipsæ „ Ecclesiæ potius ab honestis & religiosis viris quam à lasciuis & enormiter conuer-„ santibus seruirentur. Nos igitur quod ipse super hoc statuit, authoritate sedis apo-

stolicæ confirmantes omnia iura & rationabiles consuetudines, quas in prædictis prædecessores tui hactenus habui[illegible]noscuntur, tibi tuisque successoribus sine vlla diminutione volumus conseruari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem &c. Datum Romæ apud S Petrum 17. Kal. Ian.

Vrbanus III. similiter ea quæ ab Eugenio constituta fuerant de controuersia iuris Parochialis deque Parocho Montis San-Genouefiani obseruari voluit & mandauit hac Bulla.

Vrbanus Episcopus Seruus Seruorum Dei Venerabili Fratri Mauricio Paris. Episcopo Sal. & Ap. Bened. Ea quæ inter Ecclesiasticos viros super causarum litigiis iudicio sedis Apostolicæ decernuntur, firmitatem debent perpetuam obtinere, & ne processu temporis sedata litigia suscitentur, scriptis Apostolicis communiri. Cum igitur inter bonæ memoriæ Theobaldum prædecessorem tuum & Ecclesiam S. Genouefæ super Parochia Ecclesiæ S. Ioannis mota fuisset Quæstio & coram felicis memoriæ Eugenio Papa prædecessore nostro diutius agitata, ille auditis rationibus vtriusque partis & diligenter inspectis de communi consilio fratrum huiusmodi sententiam promulgauit, quod presbyteri qui pro tempore Parochiæ memoratæ deseruiunt, à Parisiensi Episcopo curam animarum suscipiant & Parochianos suos de ipsius mandato ligent & soluant qui ligandi fuerint vel soluendi. Si vero Episcopus in aliquem huiusmodi Parochiæ vel in omnes excommunicationis vel interdicti sententiam emergente causa promulgauerit, sacerdos donec ipsa sententia relaxetur, nec excommunicatis nec interdictis Diuina officia celebrabit, benedictionem sponsorum, purificationem de partu surgentium, publicas pœnitentias iidem sacerdotes nullatenus vsurpabunt. Porro si prædictæ Capellæ sacerdos talis aliquando repertus fuerit, qui diuina officia ministrate non debeat, Episcopus illud Abbati & fratribus nunciare debebit, & illi veritate cognita eo amoto alium ipsi præsentare cui animarum curam committat, qui tamen presbyter eidem Episcopo nec circatam nec synodaticum vlla ratione persoluet. Ne igitur huius definitionis sententiam alicuius temeritas possit in posterum perturbare, eam authoritate Apostolica sicut in eiusdem prædecessoris nostri authentico continetur, ratam esse decernimus & præsentis scripti patrocinio communimus, statuentes vt nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere. Si quis autem &c. Datum Veronæ 2. Non. Ian.

Eiusdem Constitutionis confirmationem obtinuit idem Mauricius Episcopus Paris. à Clemente III. Legiturque eius Bulla in eodem Chartulario sub hoc titulo *Littera confirmationis ordinationis factæ super Parochia S. Ioannis in Ecclesia S. Genefa per Eugenium Papam:* estque eiusmodi.

Clemens Episcopus Seruus Seruorum Dei, Venerabili fratri Mauricio Paris. Epis. Sal. & Ap. ben. Ea quæ inter Ecclesiasticos viros super causarum litigiis iudicio sedis Apostolicæ decernuntur, firmitatem debent perpetuam obtinere & ne processu temporis sedata litigia suscitentur scriptis Apostolicis communiri. Cum igitur inter bonæ memoriæ Th. prædecessorem tuum & Ecclesiam S. Genouefæ super Parochia S. Ioannis mota fuisset quæstio &c Vt supra in Bulla Vrbani vsque ad illa verba *vlla ratione persoluet.* Ne igitur huius definitionis sententiam alicuius temeritas possit in posterum perturbare, eam ad exemplar bonæ memoriæ Vrbani prædecessoris nostri authoritate Apostolica sicut in eiusdem prædecessoris nostri Eugenij authentico continetur, ratam esse decernimus & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo, &c. Datum Pisis idib. Ian. indict. 5.

Ex his duo euidenter colliguntur: nimirum Episcopum Parisiensem jus habuisse Parochiale in Parochiam & Parochianos Montis San-Genouefiani in spiritualibus, exceptis tamen circata & synodatico vt vocabant, atque ipsum Parochum parere detrectantem potuisse coercere: Abbatem verò & Conuentum ius habuisse nominandi seu præsentandi Parochi. Atque id obseruatum fuisse videtur vsque ad tempora Ioannis Abbatis, qui vt Episcopi ius imminueret, nullum certum Parochum designare cœpit, sed hunc modò, modò illum. Quod hominis consilium agnoscens Mauricius, certum sibi nominari & præsentari voluit, secus se interdicturum omni sacrorum administratione minatus est. Quod cum Abbas præstare recusasset, Archidiaconus Paris. quendam Canonicum è San-

Genoucfianis Parochi vice fungentem ab altari propriâ manu amouit, nec paſſus eſt ibi celebrare Diuina; eiuſque loco ſacerdotem ipſe ſecularem ſubſtituit. Canonici ignari quid rerum agerent, conſuluerunt Stephanum paulò ante Abbatem, tunc Epiſcopum Tornacenſem. Ille verò rei difficultate agnitâ reſcripſit ſibi videri remittendum ad ſummum Pontificem litis eiuſmodi iudicium, ne ſi Pariſienſibus Arbitris illud committant, aut authoritate aut potentiâ illorum opprimantur. Talis autem eſt eius ad Abbatem & Conuentum epiſtola.

Anxiatur in me Spiritu meus, quotiens aut tranquillitas veſtra concutitur, aut vnanimitas impeditur. Semper enim conſueui, nec ab hac conſuetudine Deo volente deſiſtam, & vobis congaudere gaudentibus & flere cum flentibus. Quis enim ſeparabit me à charitate veſtra, quæ eſt in Chriſto Ieſu? tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Nam ſi paratus ſum mori pro ſingulis, paratus ſum, ſi neceſſe fuerit, mori & pro vniuerſis. In tribulatione, quæ circundedit vos pro Capella B. Virginis Genoufæ, pro qua etiam per chariſſimum fratrem noſtrum ac veſtrum R. conſuluiſtis nos, certum dare conſilium vobis non audeo, quoniam voluntates fratrum noſtrorum ſemper diuerſas intelligo, & exitum rei qui forte ex inſidiis fortunæ pendet, nec vt Propheta præuideo, nec ſomnio vt Poëta. Si flagrante maleficio, quando Iuuenis Archidiaconus Capellam veſtram violenter ingreſſus eſt, & fratrem veſtrum Presbyterum audaci manu & proximâ ſacrilegio aggreſſus poſt appellationem ad Dominum Papam factam, ornamenta ſacra diripuit & abſtulit, & eundem fratrem de Cappella violenter expulit, flebilem conqueſtionem iſtam ante pedes ſummi Pontificis aliquis depoſuiſſet, rectè id actum fuiſſe crediđiſſem. Nunc verò quia ſpatio temporis res obtorpuit, & Archidiaconus in quali quali poſſeſſione ſe ſe iactitat eſſe, ſi vt audiuimus, in Arbitros compromittere voluerit, quos iuris & æqui amatores credideritis, Compromiſſum ſuſcipite, ita tamen quod in Ciuitate Pariſienſi vel in proximo Ciuitati loco negotium non tractetur, ne multitudine molis ſuæ tam in aduocatis quàm in prudentibus & potentibus viris, quibus non paruum Ciuitas abundat, noſtra & veſtra paruitas opprimatur. Quod ſi alium locum eligere voluerint, *credo melius eſſe vt totum negotium ad ſummũ Pontificem referatur*. Si autem Deo volente contigerit, vt vos Capellam veſtram pacificè poſſitis habere, melius videtur vobis eſſe, vt per honeſtos fratres de Collegio veſtro eam gubernetis, quàm aliquam ibi perſonam ſecularem conſtituatis.

Recurrunt Canonici protinus ad Cœleſtinũ III. exponunt Eccleſiam ſuam cum Burgo *à primò fundationis ſuæ tempore liberam ſemper extitiſſe, nec alicui vnquam in ſpiritualibus niſi Rom. Pontifici fuiſſe ſubiectam*: confirmant Bullis Clementis, Lucij & Alexandri III. obtinentque à Cœleſtino, ad cautelam ne vllus præter Romanum Pontificem aut eius Legatem à latere in Eccleſiam San-Genoueſianam, Canonicos vel Burgum interdicti vel excommunicationis ſententiam emittat. Ita dum hinc & inde Pontificum Bullas proferunt, lis indeciſa remanet vſque ad tempora Innocentij III. qui eam poſt multas concertationes tandem feliciter compoſuit, vt ſuo loco referemus.

1194. Anno 1194. Richardus Angliæ Rex magnâ vi pecuniæ redemptus in patriam redit. Summa redemptionis teſte Sigonio fuit centum mille librarum argenti, quæ Henrico Imperatori ſoluta eſt, exacta è rebus etiam ſacris diuenditis in Angliæ. *Inquo*, inquit Sigonius, *grauia ille Pontificis & piorum hominum omnium conuicia ſubiit*, quod Regem optimè de Chriſtiana Repub. meritum & ab expeditione ſacra reuertentem contra Pontificia ſcita non ſolum in vinculis habuerit, ſed etiam nonniſi grauiter multatum ſibi dimittendum putarit.

Eodem anno M. Michael Corbolienſis, vir ingentis famæ, Profeſſor Pariſienſis eximius, Decanus primum Meldenſis, deinde Laudunenſis, poſtremo Pariſienſis ad Patriarchatum Hieroſolymitanum vocatus, ſed accipere detractans, Senonenſis Archiepiſcopus factus eſt, 24. April. ſucceſſitque Guidoni de Nuceriis defuncto 12. Kal. Ian. *Viro quoque optimo & optimis ſtudiis præclarè inſtructo*. De promotione autẽ Michaelis ſic habet Rigordus: *Anno 1194. Michael Decanus, Pariſienſis electus eſt in Patriarcham Hieroſolymitanum: ſed Domino aliter ordinante, reuolutis quindecim diebus iterum à Clero Senonenſi electus eſt in Archiepiſcopum aſſenſu Regis Philippi & totius populi eiuſdem Ciuitatis S. Kal. Maij ſequentis in Archiepiſcopum conſecra-*

tus. Qualis & quantus in regendis Scholis Parisius, & in largiendis eleemosynis & aliis pluribus bonis ante Archiepiscopatum fuerit, non est nostra facultatis euoluere. Eadem verba repetit Vincentius. Robertus verò Antissiodorensis in Chronicn ad hunc annum, hæc de eo pauca. *Michael Parisiensis Decanus vir honestate vitæ & prærogatiuâ litteraturæ famosus à Clero transmarinæ Ecclesiæ in Patriarcham eligitur, sed interim dum hanc electionem detrectat suscipere, Senonensi Ecclesiæ in Archiepiscopum promouetur.*

Paulo quidem ante Decanatum susceperat Ecclesiæ Parisiensis, dimisso Decanatu Laudunensi: qua de re grauiter conquesti fuerant Laudunenses, ita se contemptos rati, & amissum sibi tantum virum deflentes. Quos Stephanus Tornacensis Ep. 175. ad Capitulum Laudunense consolatus est his verbis. *Admirabilis & amabilis est Ecclesiarum ludus,* quoriens fraternâ charitate supplet altera defectum alterius non pecuniarum ratiocinio, sed commercio personarum. Eodem religionis artificio, eodem spiritu charitatis, eodem studio prouidentiæ quo Laudunensis Ecclesia Meldensem sibi Decanum assumpserat, Parisiensis festino pariter ac festiuo saltu sibi præripuit eum, non rapinam se sc arbitrata facere, si eum quem prius sibi instituerat Canonicum, sibi consequenter institueret & Decanum. Non moueatur in aliquo sancta æmulatio vestra, quasi Parisiensis Ecclesia iniuriam vobis fecerit, quæ in hoc sibi consuluit, aut persona tanquam leuitate vel ambitione ducta sit, quæ in hac electione secuta est non voluntatem propriam sed violentiam alienam. Raptus est à Concanonicis suis maximè ambiendus, quia minime ambitiosus. Congaudete personæ, congaudete Ecclesiæ, quia hîc & ibi vester erit, vobis deseruiens, vobis obediens, vobis in omnibus ad obsequium vestrum paratus & parens.

Michaeli successit Hugo Clemens in Decanatu Parisiensi, filius Roberti Domini *Du Mez le Mareschal* in Vastinesio, qui Regem Philippum in primâ ætate nutrierat & instruxerat, vt ad an. 1182. retulimus. Ille adhuc iuuenis valdè, post mortem Barbedauri à Canonicorum parte electus fuerat an. 1180. de qua electione scripserat Stephanus Tornacensis ad Lucium Papam, his verbis. *Vestram,* Pater, *precibus attentare Celsitudinem* mouet me pariter & monet tam pietas vestra quàm charitas aliena. Ecclesiam Parisiensem nobile membrum Regni Francorum in Decanum nondum conuenisse non conuenit, cum de eligendo eo sæpe iam conuenerint in vnum potius locum quàm in votum coram Domino Carnotensi & Abbate Castri Nantonis. De mandato vestro dissidentium singuli partium dederunt nomina sua & scripserunt, & aliquando me præsente coram eisdem iudicibus publicata sunt & relecta. Iuuenem bonæ opinionis & quantum ad morum honestatem & peritiam litterarum spectat, hilaris famæ, Hugonem filium Roberti Clementis magna pars Canonicorum & præcipuè residentium nec merito, vt creditur, minor quàm altera, nec numero sibi sic præesse desiderat, vt consideret & prodesse. Vtilem ipsum Ecclesiæ futurum & Domini Regis familiaritas intima, & fratrum ac propinquorum qui plurimum in palatio possunt, quotidiana sedulitas promittit, & qui inde plura ex eo Parisiensi Clero ac populo quàm in alio diebus istis profutura metitur commoda, profectò non mentitur, in fine loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis, vt tanti viri nunctum, quem nec propria voluntas ingerere, nec aliena potestas intendere contendit, paterno affectu tam suscipiatis beneuolè quàm beneficè remittatis.

Verum præualuit pars Heruæi de Monte Morencio Competitoris, & ille Decanatū obtinuit gessitque ad an. 1192. Cui substitutus Michael Corboliensis, & iste anno tandem 1194. ad Senonenses infulas vocatus Hugoni Decanatum reliquit. Eius fit mentio in quadam membrana Regij Thesauri an. 1196. his verbis. *Ego Hugo Clementis Decanus Parisiensis totumque Capitulum Parisiensis Ecclesiæ notum facimus Regem Philippum Nobis benignè concessisse libertatem construendi Domum parue Ponti adhærentem redditibus & Iustitiis retentis sibi in illâ Domo, quas habet in aliis Domibus eidem Ponti adhærentibus. Sig. Hugonis Clementis Decani, Sig. Petri Præcentoris, S. Mauricij. Henrici, Odonis Archidiaconorum, Galonis Succentoris...Data per manum M. Petri Pictauini Parisiensis Cancellarij.*

Porro vt ad Michaelem de Corbolio redeamus, obiter notandum eodem tempore tres insignes viros & Professores egregios in Academia Parisiensi extitisse,

ex eodem oppido Corboliensi: Michaëlem de quo supra, Ægidium & Petrum cognominis eiusdem, quibus addendus Reginaldus frater Michaëlis. Michaël Senonensem Archiepiscoparum adeptus est. Reginaldus frater eius iunior longo post tempore Episcopatum Parisiensem: quo sedente fundata est Sorbona an. 1250. vt suo loco dicetur, fueratque Petri Corboliensis Discipulus. Ægidius in artibus liberalibus & Medicinæ professione excelluit. Petrus denique insignis Theologus Cameracensem, Deinde Senonensem sedem obtinuit.

Priuilegium de foro Vniuersitatis. Ad hunc annum referre placet Cœlestini III. priuilegium Vniuersitati Parisiensi concessum: quo voluit causas etiam pecuniarias Scholarium Parisiensium decidi iure Canonico, hoc est apud Episcopum, aut Abbatem S. Genouefę, non vero apud Iudices seculares & Laicos. Eius rescriptum in 2. veterum Collectionum legitur hoc modo: (nam in Gregorianis l. 2. tit. 2. c. *Quod Clerici* minus amplum est) Nullus Episcoporum vel Clericorum ad iudicia secularia est trahendus. Ha-
» bent enim illi suos Iudices, nec quidquam est eis publicis commune cum legibus.
» Bonifacius vero Papa & Gelasius & alij plures Antecessorum nostrorum antiquio-
» ribus Conciliis consonantes, sicut bene paret Iuris vtriusque peritis, idipsum in
» sacris constitutionibus ediderunt. Hac igitur ratione inducti per Apostolicam se-
» dem mandamus, quatenus si quas causas pecuniarias *Clerici Parisius commoran-*
» *tes habuerint* contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipsas iure Canonico decida-
» tis.
» Author Glossæ in hoc verbum (*Aliquos*) addit Laicos, deinde subiungit. At
» est speciale *Parisius*, vbi Episcopus habet temporalem iurisdictionem & gerit vicem
» Comitis: vnde & præco bannum ibi nunciat nomine Episcopi & Regis. Alias Lai-
» ci debent in causis pecuniariis coram suo iudice conueniri: nec tractaretur ibi cau-
» sa iure Canonico non obstante consuetudine. Carolus Molinęus in Apostilla ad
» glossam huius vocabuli, *Parisius*: imo ibi, inquit, *non habet Episcopus iurisdictionem temporalem nisi in certo limitato loco*, quem *forum Episcopi* vocant, & vbi duos habet gradus Iurisdictionis, deinde ad parlamentum Regium appellatur.

Verum nõ conueniunt Doctores inter se, quid sit intelligendũ per illa verba. *Clerici Parisius commorantes*. Aliqui enim hunc locum de omnibus Clericis generatim interpretantur. Alij vero speciatim de *Scholaribus Parisiensibus*, quibus Cœlestinus hoc Priuilegium indulget iuxta antiquos Canones, vt non apud alios iudices conueniri possint, quàm apud Episcopum Parisiensem aut Abbatem S. Genouefæ. Vtriusque sententiæ fautores sunt Iurisconsulti grauissimi & doctissimi. Priorem tenet Iacobus Cuiacius, nec eorum probat mentem, qui sic legendum putant, *si quas pecuniarias causas Scholares Clerici Parisius commorantes*. Sic igitur ille scribit. *Hoc caput est de causis* pecuniariis, quas Clerici qui Parisiis commorantur, habent contra Laicos vel Laici contra eos, vt eæ causæ decidantur iure Canonico
» id est secundum ius scriptum, non secundum consuetudinem. Opponit enim ius
» Canonicum consuetudini, vt apparet ex antiqua Decretali, *opponit ius scriptum iuri*
» *non scripto*. Sed quæso à quo decidi eas causas oportuit? nec enim apparet ex hoc
» cap. quia inscriptio capitis periit, quæ si extaret, nullus esset labor in hac re: com-
» munis tamen opinio hæc est, vt hę causę decidantur *ab Episcopo Parisiensi*. Quem
» & Laurentius (ex quo hęc Glossa mutuata est in hoc caput, & locus est singula-
» ris, nondum perquirere licet, an sit verum vel an fuerit olim verum) notat in-
» quam Episcopum Parisiensem habere iurisdictionem temporalem, & Comitis vi-
» cem gerere, esse & Episcopum & Comitem siue Vicecomitem suæ Ciuitatis; at-
» que ideo Banna id est publicas denunciationes fieri Regis & Episcopi nomine. Ait,
» si quas *causas pecuniarias*. In antiqua Decretali est, *causas seculares*; & nihil admo-
» dum refert. Can. *Clericum*. Nullus præsumat 11. q. 1. sunt qui perperam intericiant
» vel subaudiant. *Scholares*, legentes hoc modo, si quas pecuniarias causas *Scholares*
» *Clerici Parisius commorantes &c.* Quod non est rectè, quia hæc constitutio gene-
» raliter loquitur de Clericis, qui Parisiis, id est Lutetiæ *Parisius* commorabantur.

At Glossa, seu Ioannes Andreas, ex cuius Nouella depromptæ sunt diuisiones Glossarum (obiit autem iste an. 1348.) disertè ponit hanc Decretalem in gratiam Vniuersitatis Parisiensis fuisse à Cœlestino editam. Nam super verbum *Mandamus*

mus ſic legitur. *Mandat Papa, quod ſi Clerici Pariſius commorantes cauſas pecuniarias habuerint contra alios, vel alij contra eos, iure Canonico decidantur. Nota quod dicitur in iſta Decretali, ſpeciale eſt Pariſius & fauore Vniuerſitatis introductum.* Quæ quidem authoritas magna debet eſſe hoc loco præſertim propter merita ingentemque Doctrinam authoris.

Huic autem ſententiæ adſtipulatur inter cæteros Coſtanus Cuiacij Diſcipulus, eiuſque hac in parte præualet authoritas. Ergo ſic ille in hunc titulum. *Vitium patitur hac regula*, ACTOREM SCILICET SEQVI FORVM REI, & in ſingulari caſu propoſita in Cap. 9. hoc titulo. Quod non dubito pertinere ad VNIVERSITATEM SCHOLARIVM PARISIENSIVM qui Clericorum nomine cenſentur. Vniuerſitates enim ſtudiorum Generalium, vt loquuntur, hinc fuiſſe ſub diſpoſitione & cura Romani Pontificis & Eccleſiæ notiſſimum eſt. Et ita in Legibus Angliæ & ſtatutis Willielmi ſenioris ſcholares & Clerici iunguntur & copulantur his verbis apud Rogerium Hoüedenſem in Parte Poſter. Annalium in Henrico II. *Omnes Clerici, vt etiam omnes Scholares & omnes res & omnes poſſeſſiones eorum vbicunque fuerint, pacem Dei & Eccleſia habeant.* Willielmus ille eſt quem Baſtardum appellant, qui ab anno 1070. vſque ad an. 1100. Imperium Anglicanum tenuit.

Pergit Coſtanus de Rogerio loqui. *Et in eadem parte idem author verba faciens de graui diſſenſione inter Ciues Pariſienſes regnante Philippo Auguſto, his verbis vtitur in hanc rem valde notandis.* Præterea idem Rex Franciæ timens quod Magiſtri Scholarum & Scholares à Ciuitate recederent, ſatisfecit eis ſtatuens quod de cætero nullus Clericus trahatur ad ſeculare examen propter aliquod delictum quod fecerit: ſed ſi Clericus deliquerit, tradatur Epiſcopo, vt ſecundum iudicium Cleri tractetur. Statuit etiam Rex Franciæ IV. (Philippus) Quicunque fuerit Præpoſitus Pariſius, iubet quod fidem ſeruabit Clericis ſalua fidelitate Regis. Similem locum obſeruo in ſimili controuerſia inter ſcholares & Ciues Oxonienſes in Anglia apud Mathæum Pariſienſem in Ioanne I. *Receſſerunt*, inquit, *ab Oxonia ad tria millia Clericorum* tam Magiſtri quam Diſcipuli, ita quod neque vnus in omni Vniuerſitate remanſit. Ex his apparet apud authores illius ſeculi *Scholares* Clericorum nomine cenſeri. Et hoc nomen etiam hodie retinet in vrbe Pariſienſi Pratum ſcholarium quod vulgo *Le Pré aux Clers* dicitur.

Addere potuiſſet Coſtanus authoris de Diſciplina ſcholarium authoritatem, qui c. 4. ſic habet: *Ne paupertatis Facultati præſentis operis deroget ſimplicitas,* confundat deſperatio, affligat deſolatio, quoddam *Clericorum* naturæ commune dignum duximus examini committendum. Quem locum nemo eſt, qui non intelligat & interpretetur de Scholaribus. Addit enim. *Cum autem ſcholaris egeſtas* &c. Et Thomas commentator in hunc locum. Hæc eſt 2. pars Principalis huius Capituli, in qua poſtquam Boëtius determinauit de ſagaci *Scholarium* prouiſione &c. Petrus Abaëlardus de calamitate ſua loquens. *Maximè vero Clerici & præcipuè ſcholares* noſtri intolerabilibus me lamentis & eiulatibus cruciabãt. Et clarius Fulco Diogillenſis Epiſtolâ conſolatoriâ ad Abaëlardum. *Plangit* liberalium Canonicorum ac nobilium *Clericorum* multitudo. Et poſtquam Petrus idem Monachum induit, *ad me confluentes Clerici.* Godefridus in vita Bernardi de conuerſione ſcholarium per B. Bernardum, *rogatu Clericorum* ingreſſus eſt de more ſcholas eorum. Similiter Philippus ab eleemoſyna, de celebritate & frequentia Scholarium Pariſienſium agens Ep. 5. ad Heroaldum, *hic*, inquit, tantus concurſus, *tanta frequentia Clericorum*, vt contendat ſupergredi numeroſam multitudinem Laicorum.

Sed vt ad prædictæ Decretalis interpretationem redeamus, pergit Coſtanus in hunc modum.

Quod igitur ait Cæleſtinus III. cauſas pecuniarias Clericorum Pariſius commorantium, accipiendum eſt de Clericis ſtudiorum cauſâ Pariſius commorantibus, in inſcriptione Cap. ex litteris ſupra de *Conſtitutionibus, in quo tractatur de ſtatutis Vniuerſitatis Pariſienſis: Magiſtri Pariſius commorantes ſunt Doctores vel profeſſores omnium ſcientiarum & Diſciplinarum Vniuerſitatis Pariſienſis.* Nam vt Rigordus Medicus & Hiſtoriographus Philippi Auguſti ſcribit in eius vita, florebant tunc Pariſius omnium Diſciplinarum ſtudia, nec legimus tantam aliquando fuiſſe fre-

„ quentiam Athenis vel Ægypti, vel in qualibet parte mundi, quanta locum præ-
„ dictum studiorum causâ incolebat &c. *Huius celeberrimi Conuentus* maior pars
„ *Clerici* erant, & qui non erant, *Clerici* censebantur & dicebantur, vt pote sub
„ Ecclesiastica disciplina constituti. Et solebant in Commune de rebus & negotiis
„ Vniuersitatis summum Pontificem consulere & ex eius nutu pendere: vt du-
„ cet d. Cap. ex Litteris, & Cap. Quia ex Causis. supra de Procuratoribus.

„ Et proculdubio Priuilegium hoc à Cœlestino III. impetrarunt Clerici Parisien-
„ ses, de quo in hoc Cap. cuius inscriptionem non extare dolendum est. Scriptum
„ tamen fuisse ad Episcopum Parisiensem in gratiam Vniuersitatis Parisiensis insi-
„ nuare videtur vetus Glossa Laurentij, qui hoc concessum fuisse Episcopo Pari-
„ siensi ait ratione temporalis iurisdictionis, quam habet in vrbe Parisiensi & gerit
„ vicem Comitis. Vnde inquit Panormitanus, præco Bannum, idest proclamatio-
„ nem publicam nunciat nomine Episcopi & Regis. Iurisdictionem quondam tem-
„ poralem in dicta vrbe habuisse Episcopum ex historia certum est. Philippus enim
„ Archidiaconus Parisiensis, filius Ludouici Crassi & frater Ludouici Iunioris, qui
„ Petrum Lombardum hominem Italum, sed eruditissimum, qui vulgo dicitur
„ Magister Sententiarum, in electione Episcopatus Philippo fratri prætulit, etiam
„ ipso Philippo annuente, *hic*, inquam, *Philippus Archidiaconus* ex paterna suc-
„ cessione partem Vice-comitatus Parisiensis accepit, quam deinde donauit Epis-
„ copo & Ecclesiæ Parisiensi. Sed hæc non est vera ratio huius priuilegij, vt con-
„ stat ex antiqua Decretali. Huius enim iuris singularis fucatum colorem siue præ-
„ textum repetit Cœlestinus III. ex lege vltima Cod. Theodos. de Episc. Iud. cuius
„ etiam truncata verba vsurpauit; & ex vetustioribus Conciliis, quæ *Causas Cle-
„ ricorum* generaliter censebant in foro Ecclesiastico esse tractandas: vt
„ quod olim receptum fuisse videtur & variè mutatum fuit, saltem obtineat fauo-
„ re *Clericorum* studiorum causâ *Parisius* commorantium.

Quod euidentius expressum fuisse in integra Decretali quam non habemus, verisimile est; vt in rescripto Alexandri IV. pro scholis Dominicanorum Parisiensium patet, cuius pars extat in Notis Sirmondi ad Epistolas Alexandri III. apud Petrum Cellensem. *Insuper statuimus vt scholares omnes tam Religiosi de Prælatorum suorum licentia Parisius studij gratiâ quandolibet commorantes, quàm etiam seculares, vbicunque voluerint lectionibus vel prædicationibus audiendis siue Quæstionibus disputandis liberè valeant interesse.*

Pergit idem Costanus & vltimum verbum huiusce constitutionis explanat: quærit enim quare in plurali numero dicat Cœlestinus *Decidatis*, & respondet hanc Bullam ad Episcopum Parisiensem & Abbatem San-Genouefianum directam, quos Scholarium iudices esse voluit Cœlestinus: nec absre: tunc enim temporis Scholares vtriusque iurisdictionis tam scilicet Episcopalis quàm Abbatialis loca occupabant: pars enim in Claustro & locis vicinis, pars in Monte & & oppido San-Genouefiano litterarum professionem exercebat. Nec minus Sangenouefiani in suo fundo forum habebant, quàm Episcopus in suo Sic ergo ille.

Omnino igitur causas Clericorum pecuniarias, si quas habeant contra aliquos, vel
„ aliqui contra eos, statuit Cœlestinus ab Episcopo secundum Ius Canonicum esse
„ decidendas, non secundum consuetudinem Parisiensem, vt est in antiqua De-
„ cretali. Sed quia ait in plurali *Decidatis*, manifestum est hoc caput non ad solum
„ ad Episcopum Parisiensem, sed ad alium quoque Prælatum scriptum fuisse.
„ Et verisimili coniectura ductus censeo adiunctum fuisse Episcopo Abbatem S.
„ Genouefæ, ad quem scriptum est caput *Licet 1. de præbendis*: quo permissum
„ fuit studiorum causâ Canonicis absentibus prouentus præbendarum percipere
„ exceptis distributionibus quotidianis. Et notissimum est etiam hodie Abbatem
„ S. Genouefæ in Vniuersitate Parisiensi habere proprium Cancellarium, qui vul-
„ go dicitur *Cancellarius Artium*.

„ Ad hos igitur vrbis Parisiensis Prælatos scriptum videtur hoc Caput, quibus
„ Cœlestinus delegat cognitionem Causarum Ciuilium Clericorum siue Schola-
„ rium. Et quod dederat Cœlestinus Scholaribus in Causis pecuniariis, Philippus
„ Augustus postea in criminalibus concessit, vt supra ex Rogerio Houedensi do-
„ cui. Et ante Fridericus I. hoc concesserat Scholaribus, vt coram Episcopo, vel
„ coram Domino, vt loquitur, id. Doctore vel Magistro conueniri tantum possent.

Authent. *Habita.* Cap. ne filius pro patre. Huiusque Priuilegij vsum quendam sub Alexandro III. in hoc Regno licet obseruare ex Ep. 51. eiusdem Alexandri III. ad Petrum Cellensem, deinde Abbatem S. Remigij & Fulconem Decanum Remensem de controuersia orta inter presbyterum de Burgo S. Remigij & scholares Remenses.

In quo, inquit, *iidem scholares* libertatem suam plurimum fuisse læsam proponunt, cum se asserant libertatem habere, vt nullas in eos violentas manus inijcere aut Ecclesiasticam sententiam audeat promulgare, donec cum Magistro suo velint iudicio stare &c. hancq; libertatem in fine Rescripti nominatim confirmat his verbis. *Prohibeatis omnibus ne præfatos scholares contra libertatem eorum in aliquo molestare audeant, vel grauare quandiu coram Magistro suo parati sunt Iustitiæ stare.*

Hocce Cœlestini Priuilegium ex alio pendere videtur. Quod Maiores nostri vocabant *de non trahi extra muros Parisienses*: quo Scholares Parisienses immunes erant à foro externo, seu non tenebantur se sistere apud alios iudices quàm apud eos quos habebant Parisiis. Et iuxta illud Stephanus dictus postea Tornacensis Episcopus commendat Willielmo Senonensi, deinde Remensi Archiepiscopo Clerici cuiusdam causam, qui cum studiorum causâ abesset, in Laïco foro litem habere coactus est frustra excipiens se non posse litigare in eo, propterea quod Scholarium Priuilegio gaudebat, & gaudere debebat; ac proinde causam suam remitti postulabat ad forum Ecclesiasticum & ad locum vbi studiorum causâ degebat. Rogat igitur Stephanus Archiepiscopum vt authoritatem suam huic rei interponat, iustamque absentiæ causam esse pronunciet, quæ studiorum causa contingit, ne si aliter iudicetur, graue detrimentum scholares omnes patiantur, cum non sit deinceps vllus futurus, qui ad studia peregrè proficisci velit, si in patria litigare cogatur, & de bonorum suorum amissione periclitetur. Sic ergo ille ad Vvillielmum Senonensem Archiepiscopum.

Priuilegium aliud De non trahi extra muros.

Professioni simul & conditioni Præsentium latoris compatiens & reuereor Clericum & pauperem deamplector. Ad bestias depugnat in Laicorum foro, contra Laicum de paterna hereditate litigans, iudices habens eos qui & non nouerunt Litteras & Litteratos oderunt. Vestrâ, pater, sententia non minus æqua quam iusta coram vobis agentem Clericum in illius remisit Curiam, cuius annua functione sensum possessio profitetur. Eo saluo prolata est definitio vestra, vt *causa studiorum* qua contigit eum abfuisse, non debuerit offuisse. In contrarium nititur iudicare turba maledica, ne dicam maledicta, quæ nescit legere. Quartò conuenerunt litigantes coram iudice, & quartò filij hominum qui iudicant terram, vt vulgariter loquitur, iudicium respectarunt. Pro certo didicimus eos non minus impudenter quàm imprudenter primo consessu iudicaturos *Causam studiorum non esse iustam absentiæ causam:* ob quam aut ipso iure non fuerit læsus, aut restitui mereatur, cuius absentis & studentis hereditas distracta est. Si sic eos proferre contigerit, & iuri communi contrarium, & sententiæ quam dedistis, vt inimicum refragabitur & iniquum. Sed ad consequentiam trahi poterit in causis consimilibus, PATER, vt iam non sit QVI CAVSA SCHOLARVM PATRIOS LARES EXEAT. Ne dum facultates quæ sierit temporales, facultates amittat liberales. Forte sic melius, *ne dum facultates quæsierit liberales* (id. artes & scientias) *facultates amittat temporales.* Placeat vobis Pater in hoc articulo consilium & auxilium dare non huic tantum Clerico, sed & omnibus aliis, quoniam communis causa est omnium & propria singulorum. Bene valeat sanctitas vestra.

Hæc forte lis & aliæ similes quibus Scholares à Laicis iudicibus grauabantur, occasionem Cœlestino dederunt Priuilegij prædicti concedendi *Clericis Parisiensibus* vt in causis pecuniariis non alios iudices conuenire tenerentur, quàm Episcopum Parisiensem & Abbatem San-Genouefianum. Nam quod lis illa de qua loquitur Stephanus, Cœlestini priuilegium præcesserit, luce meridiana clarius patet: de ea enim scribit ad Vvilielmum Senonensem Archiepiscopum qui ab anno circiter 1170. vsque ad an. 1175. Archiepiscopatum tenuit.

Anno 1195. M. Guarinus Abbas San Albanus scientiâ & moribus præditus fato functus est, cum sedisset annis vndecim, mensibus octo totidemque diebus teste Mathæo Parisiensi. De eo deque fratre Mathæo & Guarino nepote supra satis multa. Ei autem successit M. Ioannes de Cella vir maximæ Religionis & scien-

1195.

rix, in consortium Magistrorum Parisiensium allectus, qui 3. Kal. Augusti à Richardo Londoniensi Episcopo consecratus est in Abbatem. Quis autem ille vir fuerit & quantæ litteraturæ, idem Mathæus describit in lib. de vitis Abbatum San-Albanensium, quorum ille fuit ordine 21. Sic ergo ille.

" *Ioannes huic* (id. Guatino) *successit*, in seculo secularis, dictus Magister Ioannes
" de Cella non procul à Vieulo qui Stodham dicitur, ex mediocri prosapia oriun-
" dus. Vir eximiæ pietatis, amator ordinis & vigoris disciplinæ Claustralis. Hic in
" Iuuentute *Scholarum Parisiensium* frequentator assiduus ad *Electorum consortium Ma-*
" *gistrorum* meruit attingere, vnde cum virilis esset ætatis in Grammatica Priscianus,
" in Metrico Ouidius, in Physica censeri potuit Galenus. Hic assumpto Religionis
" habitu adeo de die in diem profecit in melius, vt de virtute in virtutem adscen-
" dens ad Prioratum Walingfordiæ regendum sit vocatus, & tandem præclaris me-
" ritis suis exigentibus in Abbatem Ecclesiæ S. Albani feliciter sublimatus. Hic
" more Scholarium rei familiaris ignarus studiorum contemplationem & oratio-
" num continuationem amplectens, optimam partem Mariæ prælegit, Matthæ
" solicitudinem postponendo.

Eodem anno Cœlestinus per Michaëlem de Corbolio Senonensem Archiepiscopum urget Philippum Regem, vt legitimam vxorem, quam dimiserat, recipiat; sententiam diuortii quam Vvillielmus Remensis Archiep. Beluacensis & & Carnotensis Episcopi inconsultâ & non aditâ prius Romanâ Curiâ tulerant, irritam facit improbans omnino causas consanguinitatis quas Rex prætexebat. Sic ergo ille apud Radulfum de Diceto.

Cœlestinus Ep. S. S. D. Ven. fratri M. Senonensi Archiep. Sal & Ap. Ben. Cum in Regno Galliæ Catholici semper æquitatis cultores diuinâ fuerint Principes institutione promoti à sacrosancta Rom. Ecclesia, cuius fidem & vnitatem seruarunt quædam sût prærogatiua priuilegium benedictionis & gratiæ cõsecuti. Quorum quidem exaltationem & gloriam Nos etiam adhuc in minori officio constituti & libenter promouimus & libentius consuluimus promouendam. Nunc autem in Apostolatus culmine prouocati charissimum in Christo filium nostrum *Philippum Illustrem Regem Franciæ* recolendæ memoriæ prædecessorum suorum tam bonitate quàm prudentia successorem paternæ sumus Charitatis brachiis amplexati, dignis eum titulis honorare & quantum cum Deo possumus exaltare propensius cupientes. Cæterum cum fama hilaris & iocunda de matrimonio inter Charissimos filios nostros in Christo prædictum Illustrem Franciæ Regem & Reginam illustrem sororem Charissimi in Christo filij nostri K. Regis Danorum Illustris solenniter & rite contracto prius ad notitiam sedis Apostolicæ peruenisset, & postmodum de ipso matrimonio ad prauam suggestionem quorundam tale quid ordine turbato non sine honestatis Ecclesiasticæ læsione fuisse præsumptum audiuimus, de quo & propter iniuriam Deo & propter infamiam consulentibus & consentientibus irrogatam non modicum contristamur. Et quidem si magnitudo Regia considerasset attentius, attendissent & secum nihilominus qui huius præsumptionis cooperatores fuerunt, quantum sit Matrimonij sacramentum, non fuisset vt credimus, hoc modo processum. Constat enim cuique Diuinam paginam reuoluenti, quòd ipse Dominus Matrimonium instituit, & in paradiso ante peccatum ad officium propter sobolem propagandam dicens *Crescite & multiplicamini & replete terram:* & extra paradisum ad remedium post peccatum propter fornicationem, vnde ipse primus homo spiritu sancto afflatus, inquit, *Propter hoc relinquet homo Patrem & Matrem & adhærebit vxori & erunt duo in carne vna.* Quãta sit etiam Matrimonij dignitas & quàm circonspecta ad tractandum de eo procedere grauitas, Dominus innuit, *Qui cum interrogatus fuisset*, si licitum esset vxorem dimittere, & quæsitum esset ab eo super hæreditate duorum fratrum communiter diuidenda, in vno tacens & in altero sic respondens, *Quicunque dimiserit vxorem suam præter causam fornicationis, mœchatur.* Per hoc nimirum ostendit, quod Ecclesia in cognitione matrimoniorum quasi cæteris difficiliori, cum maiori quam in aliis procedere debeat grauitate. Et cum ipse alibi dicat, *Quod Deus coniunxit, homo non separet*, aduerti potest quàm grauiter ille delinquat & quantum sit ei ab ira ventura timendum, per quem tanti sacramenti Christi & Ecclesiæ religio perturbatur. Preterea non est à temeritatis vitio alienum, quod in tam ar-

duo & difficili negotio non fuit censura sedis Apostolicæ requisita, per quam vel ipsum Canonicè finiretur, vel committeretur aliquibus, qui idem seruato iuris ordine secundum statuta Canonica terminarent. Hic reuera contra SS. Patrum venetanda Concilia processum est manifestè, qui maiores & difficiliores quæstiones ab Vniuersis ad sedem Apostolicam censuerunt debere perferri, quod vsque in hodiernum diem non solum à Gallicana Ecclesia, præter quam in præsenti articulo, verum etiam à longè remotioribus deuotissimè obseruatur. Vt autem inde aliquantulum ordiamur, nonne hoc negotium de præcipuis & magis arduis vnum esse dignoscitur: vt post quod tam inter eximias regales personas & à progenitorum regali prosapia descendentes super causa iam difficili vertitur, vt secundum statuta Patrum deberet auditorio Rom. Ecclesiæ reseruari. Si hoc & alia priuilegia huius sedis B. Petri cui nos licet immeriti præsidemus, quęque remotissimi etiam Barbari custodiunt illibata, quanto diligentius ea seruare tenentur constituti proprius & Latini & qui de beneficiis prædictæ sedis copiosius & frequentius sustentantur? Non vtique mediocriter errat qui Priuilegio B. Petri obuiare non timet & Canonicis sanctionibus contraire. Verum Prælati Ecclesię, qui huic rei fauorem aut consilium præbuerunt, etsi non ob aliud, saltem metu pœnæ debuerunt ab huiusmodi abstinere & illud specialiter sollicita mente reuoluere, quod in sacris Canonibus de Theugaldo Treuerensi, Gunthario Coloniensi Archiepiscopis legitur, qui depositionis sententia meruere percelli pro eo quod in matrimoniali causa Lotharij regis & Thebergæ vxoris eius normam æquitatis nequiter temerantes sanctiones Canonicas excesserunt. Quod vero hic fuerit æquè vel magis excessum, ex ipsa rei euidentia demonstratur. *Nam cum Regina per verba præsentis temporis expresso vtrinque consensu hinc inde primo præstitis iuramentis sacerdotali benedictione sicut est consuetudinis, accedente, postquam fuit in Reginam inuncta & honorificè coronata, præfato Regi matrimonialiter copulata & etiam cognita, sicut fertur, nihil debuit contra ipsam indefensam & ignorantem quid penitus ageretur, vt pote lingua Francorum ignaram, tam inordinabiliter à quoquā attentari.* Nos vero qui ipsum Regē Catholicum & Eccl. Rom. valde deuotum ab inclytę memoriæ progenitobus suis specialiter in visceribus Charitatis habemus, volentes animæ suæ saluti & integritati famæ magis consulere quàm ei male suadentium satis facere voluntati, *per Dilectum filium Censium* (Card.) *subdiaconum nostrum Apostolicæ sedis legatum* ad hoc specialiter missum & litteras nostras, rogauimus excellentiā eius, monuimus & attētius fuimus exhortati, ac ei in remissionem iniunximus peccatorū, vt illud Euangelij attenta consideratione reuoluens, quo dicitur *nihil prodesse homini si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur*, dum tempus haberet, de animæ suę salute esset solicitus, & prædictam vxorem suam quam à se consilio iniquo amouerat, quamque generositatis egregiæ ac multæ decus honestatis adornat, maritali affectione tractaret, nec illis aures contrahoc accommodare curaret, qui quæ sua sunt non quæ I. C. quærentes, ad imitationem hominis inimici qui in agro bene seminato zizania resperſit, pro lucro reputant, si possint inter aliquos odium & discordiam seminare. Sed idem Rex Legatum prædictum & litteras nostras deuotione quâ decuit, sicut accepimus, non recepit. Nos autem sicut nouit Dominus, licet propter hoc simus conturbari, pro salute tamen animæ eius, de qua nos oportet propensius cogitare, amplius contristamur volentes ipsum ea semper efficere quæ & creatori suo placere debeant & suæ animæ dispendium non incurrat. Inde est quod publicum instrumentum super Genealogia ex parte venerabilium fratrum nostrorum Lundensis Archiepiscopi & Suffraganeorum eius nobis transmissum & famam publicam attendentes, sententiam illam diuortij contra ordinem iuris prolatam de fratrum nostrorum consilio cassantes & penitus irritantes fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatinus si supradictus Rex suæ conditionis oblitus eâ viuente aliquam superducere forte voluerit, vos authoritate freti Apostolica id eidem inhibere firmiter procuretis. Datum Laterani 3. id. Martij Pontificatus nostri an. 5.

Cum prædicto Censio (Gaguinus Cecinum vocat) Rom. Eccles. Cancellario legationem obiit M. Melior Cardinalis in Francia notissimus, vbi studiorum cursum confecerat, & Magisterium consecutus fuerat. Tale autē fuit initium importuni dissidii inter Pontificem & Regem, quod Regno exitiale prope fuit. Eodem

anno Richardus in Angliam redux, desolatum factionibus Regnum suum repetiens, contra Ducem Austriæ mali authorem à quo captus & detentus fuerat, ad Cœlestinum Papam legatos mittit, qui talem ad eum orationem habuerunt, vt legitur apud Mathæum Parisiensem. *Pater Sancte*, salutat Excellentiam vestram
" Dominus noster Rex Anglorum Richardus & postulat sibi iustitiam exhiberi de
" Duce Austriæ, qui ipsum de peregrinatione sua tam laboriosâ reuertentem cepit,
" & aliter quàm tantum Principem decuit, afflixit, Imperatori, ac si bos esset vel
" asinus, vendidit. Qui postmodum ambo regnum eius intolerabili redemptionis
" debito contriuerunt. Ipsi insuper à Christianæ fidei legibus non alieni in tali casu
" Regi detento grauiora exercuerunt iudicia, quàm ipse Saladinus faceret, si in manibus ipsius per simile infortunium incidisset: contra quem ipse Rex à finibus
" terræ, relicto regno nuper adepto, relictâ patriâ, parentibus & amicis dimicaturus ascendit. Sciret forsitan Regis generositati simul & probitati, siue Maiestati
" nimirum deferre; cui illa gens Barbara & ceruicosa deferre nesciuit? Sed fortasse hoc fecerunt, vt tanti Regis captio pro laudabili victoria imputaretur, cum nunquam ipsum bello appetere præsumpsissent, si bellico suo exercitu vallatus fuisset. Nec sibi Regis deiectionem existiment imputari, sed Diuinæ potius dispensationi, ad cuius nutum rota etiam fortunæ hunc humiliat & hunc exaltat, hunc
" deiicit & hunc attollit. Mouet præterea non mediocriter Dominum nostrum
" Regem, quod sub pace & protectione vestra omnibus peregrinis vsque ad triennium concessa & in pœnam excommunicationis inflicta & firmata, ipsum à peregrinatione venientem & iterum redire disponentem ceperunt, atque sub custodia carcerali detradentes, ad grauissimam redemptionis summam coëgerunt. Iubeat ergo excellentia vestra, vt obsides Domini nostri Regis, qui adhuc pro parte redemptionis, quæ soluenda restat, detinentur in vinculis, liberos exire Dux ille
" permittat & pecuniam illam quam à Domino nostro excommunicatus recepit,
" ex integro restituat, nec non sibi suisque illatam iniuriam digna satisfactione
" emendet.

His auditis Papa Legatos ad Ducem Austriæ mittit, postque trinam admonitionem cui Dux parere recusauit, ipsum nominatim excommunicat, generatim vero illos omnes qui in Regem Regisque Comites manus iniecerant. At Henricus Imperator ad expiationem criminis Comitiis Generalibus Vormaciæ habitis, expeditionem Hierosolymitanam proposuit, seque primum inter Cruce-signatos conscribi voluit. Nec defuit tam sancto proposito Richardus Rex, qui si per bella Francica & Ciuilia licuisset, eiusdem expeditionis socium se præstitisset. In hanc rem Cœlestinus scripsit ad Hubertum Cantuariensem Archiepiscopum Legatum à se in Anglia constitutum: quem virum quanti fecerit indicat litteris ad Eboracensem Archiepiscopum directis *Communi fratrum nostrorum consilio decreuimus, vt venerabilis frater noster Hubertus Cantuariensis Archiepiscopus, de cuius meritis & virtute, sapientia pariter & doctrina Ecclesia congaudet Vniuersalis, ministerio Legationis accepto vices nostras ad honorem Ecclesiæ, totius Regni salutem & pacem per totum Regnum Angliæ, non obstante priuilegio vel exceptione, tibi aut Ecclesiæ tuæ frater Archiepiscope, vel alij facto libere exequatur.*

Ad Hubertum verò eiusque Suffraganeos idem Cœlestinus scripsit pro negotio Terræ sanctæ. *Hac tibi frater Archiepiscope, oneris huius laborem duximus iniungendum, mandantes vt apud Charissimum in Christo filium nostrum Illustrem Anglorum Regem, qui Terram sanctam sub trium statuit treugis annorum, vt ad defensionem illius terræ milites bene instructos transmittat: assiduisque exhortationibus elabores Prouinciam circumiens Anglicanam, opportunis & importunis prædicationibus instes, vt pro defensione Christianitatis assumpto Crucis signaculo terram visitent transmarinam.* Narrat deinde Mathæus Richardum Regem adeo huic operi institisse, vt etiam prædicatoris officium obierit, quo plures ad sumendam crucem excitaret.

De Remensis Ecclesiæ Canonicis.

Hisce temporibus Canonici Ecclesiæ Remensis, qui hactenus iuxta institutum Ecclesiæ & priscorum temporum rationem, communem mensam habuerant, seu conuesci consueuerant, voluerunt more nouo & adinstar aliarum Ecclesiarum portiones suas sibi habere, priuatamque mensam & seorsim singuli à fratribus, atque ita Cœnobitica & vere Canonica vita relicta priuatam agere & solitariam. Nam olim Canonici omnes Communia Claustra, Communia hospitia, commu-

nemque mensam habebant etiam seculares, & Decanum seu Abbatem sibi præficiebant, vt circa huius seculi initia ostendimus exemplis S. Victoris, S. Germani Antissiodorensis & S. Marcelli: quæ Canonicorum Cœnobia Abbatiarum nomina præferebant, Decanum suum seu Præpositum, Abbatem appellabant. At inualescente luxu eorum plurimi à communi mensa recesserunt suamque singuli habuerunt. In hunc vsque vero diem Remensis Ecclesia veterem disciplinam obseruauerat, quam ne immutaret dissuadet hac Epistola Stephanus Tornacensis ad M. Radulfum de Serris Decanum Remensem virum eximium Cantuariensis Ecclesiæ olim alumnum, vt legitur apud Geruasium in Chrunico. Sic igitur Stephanus ex Ep. 35.

Sustinete modicum quid insipientia mea, Pater, & sacerdos magnus pusilli hominis commonitorium non contemnat. Exiit sermo inter plures, quod antiqua patrum vestigia sacris instituta Conciliis & à gloriosa hactenus Remensi Ecclesia diutius obseruata Quidam ex vobis immutare contendunt, laminamque auream religiosæ consuetudinis, quæ in fronte Ecclesiæ Metropoleos apposita lucet omnibus qui in Regno sunt, quadam singularitate studeant delere, deiicere, conculcare. Singulari quodam priuilegio sedes Remensis inter alias Galliarum Ecclesias eminebat perseuerans cum Apostolis in communione panis & oratione, & in sociali communione sacramentalem præferens maioribus erat spectaculum, minoribus documentum. Ex Reliquiis Regularium institutionum duo sibi loca detinuerant Cœnaculum Refectionis & Domum somni: in altero castigatam sequentes abstinentiam; in altero candidatam continentiam obseruantes. Procedentibus vnanimiter de Missa ad Missam, de spirituali refectione ad corporalem præmissa inuocatione Dominica & signo benedictionis super cibum extenso reficiebant Conuiuæ Domini minus ventrem, quàm mentem, sonante eis per ministerium Lectoris Diuino eloquio. Nunc admonendo præceptis, nunc prohitionibus coërcendo: interdum adigendo minis & terroribus, nonnunquam blandiendo consolationibus & promissis. O felices Epulæ, quæ non crapulam prouocant, sed sobrietati deseruiunt: & postquam sumptæ fuerint, gratiarum actione clauduntur derelinquentes alimoniam corporalem & conuiuis suis spiritualem fructum seruantes. In his & aliis obseruantiis Regularibus incedebat Remensis Ecclesia, terribilis vt castrorum acies ordinata, amabilis suis, admirabilis alienis: si hæc immutari cœperint, quid dicet germana eius loco & ordine Germania, quæ inter alias Institutiones Ecclesiasticas refectionis adhuc & quietis fraternam communionem sic obseruat, vt modernam dissolutionem non admittat? Clamabit vel compatiens vel insultans, Quomodo obscuratum est aurum? mutatus est color optimus? Clamabunt & Gallicanæ Ecclesiæ dispensationis leuamen libentius admittentes, quàm austeritatis rigorem. *Ecce Remensis Ecclesia facta est quasi vna ex nobis, consortio suo verecundiam nostram operiens, authoritate sua negligentiam nostram defendens.* Vterque Cantus iste Epitaphium potius quàm Epithalamium est dicendum. *Vsurpabant sibi hactenus nec immeritò Parisiensis Ciuitas Doctrinam, Remensis Ecclesia Disciplinam. Illa vtramque* (forte vtcumque) *retinet quod incepit*; hæc, si declinare cœperit, periculo proxima est, & non longè à lapsu. Occurrite, *Pater*, expansis brachiis & apertis visceribus perniciosæ nouitati resistite, & virilem animum quem de vobis opinio prędicabat communis, erigite in certamen, ne iuuentuti singulariter, vt non dicam seculariter viuere volenti Decanus senescens obediat, ne quod absit alicuius gloriolæ fauore vel affectu Quispiam conculcet in terra famam vestram & gloriam vestram in puluerem deducat. *Scio mansuetudinem Domini mei Remensis Archiepiscopi tantam esse, vt cum charitate quæ omnia suffert, omnia sustinet, voluntati filiorum cito cedat, maximè cum Generalis Ecclesia Gallicana consuetudo singulares portiones Canonicis suis distribuendas concedat & approbet, & summi Pontificis authoritas non reclamet.* Sed verum scio tantam ipsius honestatem & prudentiã esse, quod antiquam Remensis Ecclesię dignitatem conseruabit in omnibus, & à concepto vt aiunt, inceptoque proposito desistet, si hoc ei cum aliquibus de sacro Collegio vestro persuadere volueritis, & ne deformem hanc nouitatis formam inducat, vel admonere viriliter, vel humiliter supplicare

Paulo ante hęc quoque tempora res accidit in Vniuersitate Parisiensi, mirabilis

tam caritatem, vt ſextarius frumenti Pariſius ſex ſolidis vænierit, hordei, decem; mixtura, 13. aut 14. quæ ſumma tunc erat immodica. Regem autem Philippum pietate morum largiores eleemoſynas de ſuo erogari præcepiſſe; atque ad idem faciendum Epiſcopos, Abbates & vniuerſum populum per litteras commonuiſſe.

Hac occaſione Fulco Presbyter Neulliacus inclareſcere cœpit, dum è ſacris ſuggeſtibus animorum ad Deum conuerſionem ſuadet. Vnde factum vt multi fœneratores, quorum tunc erat ingens numerus, perceptas ex vſuris pecunias pauperibus Chriſtianis reſtituerent. Erat autem ille Curio ſeu Parochus & Paſtor Curiæ Neulliacæ Diœceſis Pariſienſis, illiteratus & ignarus; quod probrum ſibi frequenter ab ouibus ſuis obiectum vt amoueret, ſtatuit eâ ætate quâ erat, frequentare ſcholas Magiſtrorum Theologiæ: & inter alios audiuit M. Petrum Cantorem tunc incredibilis famæ virum: ſub cuius diſciplina adeo profecit, vt poſt paulum egregius Concionator & Diuini Verbi præco euaſerit, animaſque innumeras velut alter Paulus è baratro peccatorum ad meliorem frugem pietatemque conuerterit. Huic viro tam repente facto in egregium concionatorem ſe ſe adiunxerunt alij plurimi, quidam ocius, nonnulli ſerius: quorum in numero inſigniores iſti habiti ſunt, M. Petrus Cantor Fulconis Magiſter, M. Robertus de Curchon, vel Curthon. nonnulli Corceon, appellant, qui poſtea ad Cardinalatum ab Innocentio III. promotus eſt, & de quo dicetur amplius ſuo loco, M. Gualterus de Londonia, M. Stephanus de Langetona, poſtea Archiepiſcopus Cantuarienſis, M. Ioannes de Niuelle, M. Petrus de Ruſcia vel de Ruſciaco vulgò de Roucy, M. Euſtachius de Flay Abbas, & alij plurimi Magiſtri Pariſienſes, qui anno præſertim 1198. magno hominum concurſu publicè concionari, frequentari & pœnitentiam prædicare cœperunt.

Fulconis Hiſtoria.

Hanc Hiſtoriam breuiter tangit Mathæus Pariſienſis. *Iſtis diebus*, inquit, *ſurrexit in Francia quidam Prædicator egregius, per quem Dominus virtutes palam operari dignatus eſt, qui vſuram in Francia maximè conatus eſt extirpare, quæ vſura in Franciâ ab Italia tranſiens nimis pullulauerat & nobile Regnum Francorum iam maculauerat. Nomen Prædicatori Fulco fuit, qui in Angliam quendam Religioſum ad deponenda tempora commercij diebus Dominicis Abbatem de Flay deſtinauit, qui veniens illud Inconueniens multis in locis deleuit.*

Eandem hiſtoriam fuſius refert Rogerius Houedenſis ſcriptor Anglus, qui circa an. 1240. obiit: ſic autem ille in Richardo I. ad an. 1198. *Eodem anno erat in Gallia quidam ſacerdos nomine Fulco, quem magnificauit Dominus in conſpectu Regum, deditque ei poteſtatem cæcos illuminare, claudos, mutos & alios diuerſis languoribus oppreſſos curare, Dæmones effugare. Hic autem meretrices relicto impudicitiæ fræno ad Dominum conuertit; vſurarios etiam ad cæleſtem theſaurum inuitans, quem nec ærugo, nec tinea demolitur, nec fures furantur, fecit omnem ſubſtantiam quam vſura & fœnus deuorauerat, in vſus pauperum diſtribuere. Ipſe quidem prædixit Regibus Franciæ & Angliæ, quod vnus illorum malâ morte in proximo interiret, niſi celerius ab hoſtilitate receſſiſſent. Et quia in illo tempore meſſis quidem erat multa & pauci operarij, coniunxit ei Dominus viros ſapientes, verba ſalutis æternæ prædicantes, M. Petrum & D. Robertum & D. Euſtachium Abbatem de Flay & cæteros quoſdam, qui miſſi per orbem terrarum prædicauerunt vbique Domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Prædictus autem Fulco quadam die acceſſit ad Richardum Regem Angliæ & ait illi. Dico tibi ô Rex ex parte Omnipotentis Dei, vt tres filias tuas, quas habes peßimas, citius marites, ne aliquid deterius tibi contingat. O digito compeſce labella. Accuſator erit qui verum dixit. Nemo ſine vitiis naſcitur, beatus qui minimis vrgetur. Et alibi. Nemo ſine crimine viuit. Cui fertur Regem reſpondiſſe. Hypocrita mentitus es in caput tuum, quia filiam non habeo vllam. Ad quod Fulco reſpondens ait: Certè non mentior, quia vt dixi, tres habes filias peßimas, quarum vna eſt Superbia, altera Cupiditas, tertia Luxuria. Conuocatis igitur ad ſe Comitibus & Baronibus multis qui aderant, ait Rex. Audite vniuerſi commonitionem huius hypocritæ qui dicit me habere tres filias peßimas, videlicet Superbiam, cupiditatem & luxuriam, & præcipit vt eas maritem. Do igitur ſuperbiam meam ſuperbis Templariis: & Cupiditatem meam Monachis de Ordine Ciſtercienſi, & Luxuriam meam Prælatis Eccleſiarum. O nimis indignum miſeris inferre cachinnum?*

Itaque prædictus Fulco relicto Rege abiit prædicans verbum Dei de Ciuitate "

„ in Ciuitatem. Cumque prædicando verbum Dei Ciuitatem Lexouiensem esset
„ ingressus, Clerici Ciuitatis illius, quorum vitam immundam vir ille plenus spi-
„ ritu S. & operibus bonis reprehendebat, iniecerunt manus in illum & vinculis
„ constrictum in carcerem miserunt. Sed neque vincula neque carceres eum
„ tenere potuerunt: & sic permissus abire venit Cadomum prædicans præce-
„ ptum Domini, & in conspectu plebis multa signa faciebat. Custodes autem Ca-
„ stelli existimantes quod placeret Regi, iniecerunt manus in eum & vinctum mi-
„ serunt in carcerem. At ruptis carcere & vinculis exiuit illæsus & ibat gaudens,
„ quoniam dignus habitus est contumeliam pati pro Christi nomine, & exiens è
„ Castello excussit puluerem pedum suorum in testimonium super illos.

Omnium autem fusissimè & clarissimè eandem historiam exponit Iacobus de Vitriaco, qui circa initia Regni Philippi Augusti Lutetiæ litteris operam dabat, quique ex Presbytero Argentoliensi factus est primum Acconensis, deinde Tusculanus Episcopus, demum Cardinalis an. 1230. ac proinde illos omnes prædicatores nouit aut nosse potuit. Igitur ille in sua Historia Occidentali cap. 6. sic habet.

In diebus illis suscitauit Deus Cœli spiritum cuiusdam sacerdotis ruralis, simplicis valde & illiterati de Episcopatu Parisiensi, nomine Fulconis...... Erubescens autem quod
» Idiota esset & illiteratus & diuinas scripturas ignoraret, profectus est Parisius, vt
» in scholis Theologorum aliquas authoritates & moralia documenta in tabulis
» suis, quas secum portauerat, scribendo colligeret, velut lapides limpidissimos ad
prosternendum Goliam. Et cap. 8 de M. Petro Cantore verba faciens, qui Fulconis in Theologia Magister fuerat, sic habet. *Quasi cœlestis tuba & Domini Cithha-*
» *rista erat tunc temporis M. Petrus venerabilis Cantor Parisiensis*, vir potens opere &
» sermon...... de cuius fonte limpidissimo prædictus Fulco sacerdos potare deside-
» rans, cum tabulis & stylo seu graphio scholas eius humiliter est ingressus, quæ-
» dam verba moralia & vulgaria, quæ secundum capacitatem ingenij recipere &
» colligere ex ore Magistri sui potuit, frequenter ruminando & firmiter me-
» moriæ commendando. Diebus autem festiuis ad Ecclesiam suam rediens,
» quod per totam septimanam studiosè collegerat, ouibus suis diligenter distribue-
» bat. Primò siquidem à vicinis sacerdotibus vocatus & inuitatus cum timore &
» verecundia simplicibus laicis simpliciter & vulgariter ea quæ audierat, prædica-
» re cœpit tanquam Pastor vellicans sycomoros. Venerabilis autem & prudens Ma-
» gister eius zelum & feruorem Discipuli sui pauperis & illiterati sacerdotis atten-
» dens, & fidem illius & deuotionem charitatis visceribus amplectens, ipsum in præ-
» sentia sua *coram multis & Litteratis Scholaribus Parisius in Ecclesia S. Seuerini compulit*
» *prædicare*. Dominus autem Nouo Prædicatori tantam dedit gratiam & verita-
» tem, quod Magister eius & alii qui audierant, admirantes Spiritum S. in ipso & per
» ipsum loqui restarentur. Et exinde alij tam Doctores quàm Discipuli ad eius ru-
» dem & simplicem prædicationem concurrebant. Alter ad alterum inuitabat &
» cortina cortinam trahebat dicentes, *Venite & audite Fulconem Presbyterum tanquam*
» *alterum Paulum.*

Cum igitur quadam die in ampla platea Parisiensis Ciuitatis quæ vulgariter *Champel* appellatur, congregata coram ipso tam Cleri quàm populi multitudine
„ copiosâ Diuinæ prædicationis sementem in agro Domini spargeret, aperuit os
„ suum & Dominus adimpleuit illud, sicut scriptum est, *Anima quæ impinguat im-*
„ *pinguabitur*, & qui inebriat, inebriabitur, aperuit ei Dominus sensum, vt intellige-
„ ret scripturas, & verbis eius tantam addidit gratiam, vt multi puncti & compuncti
„ exutis vestibus & pedibus discalceatis virgas seu corrigias in manibus portantes,
„ ad pedes eius prosternerentur, peccata sua coram omnibus confitentes, & eius
„ voluntati & mandato se & sua penitus exponentes. Ille autem Domino gratias
„ agens qui potens est de lapidibus suscitare filios Abrahæ, omnes in osculo pacis
„ recipiens, militibus, vt neminem concuterent, sed contenti essent stipendiis suis;
„ fœneratoribus & raptoribus, vt pro posse suo omnia restituerent, iniungebat.
„ Publicæ etiam Meretrices capillos scindentes consuetam turpitudinem abnega-
„ bant...... Fulco autem gratiam Dei non accipiens in vacuum, sed talentum sibi
„ commissum diligenter & studiosè multiplicare festinans, famem patiebatur vt
„ canis & circuibat Ciuitatem. Quinimo per totum Franciæ Regnum & per ma-

gnam Imperij partem in impetu spiritus sui discurrens, in spiritu vehementi naues Tharsis conterebat..... Confluebant autem & concurrebant à remotis regionibus vt audirent ipsum & cernerent quæ per ipsum Dominus operabatur mirabilia. In grabatis ægrotantium ferebatur multitudo, & ponebantur in viis & plateis per quas erat ipse transiturus.

Deniq; postquam enumerauit plurima eius facta & miracula, subiungit, *Tantam autem* Dominus verbis eius contulerat authoritatem & gratiam, quod *Magistri Parisiens. & scholares* versa vice tabulas & schedulas ad eius prædicationē deferētes verba ex eius ore colligentes scribebant: quæ tamen ita non sapiebant in alterius ore, nec tantum fructificabant ab aliis prædicata. In omnē autem Christianorum terram exiuit sonus prædicationis ipsius, & fama sanctitatis eius diuulgabatur vbique. Sed & Discipuli eius quos ad prædicandum mittebat, velut Apostoli Christi cum summo honore & reuerentia recipiebantur ab omnibus. Quidam autem ex eis M. Petrus de Ruscia dictus maculam posuit in gloria sua. Ipse enim qui perfectionis iter arripuerat & paupertatem prædicabat, occasione prædicationis suffarcinatus est diuitiis & redditibus, & factus est Ecclesiæ Carnotensis Canonicus & Cancellarius: & qui ex fumo lucem producere debuerat, ex luce fumum produxit. et ob hoc non solum Doctrinam suam contemptibilem reddidit, sed & aliis prædicti Fulconis Discipulis multum derogatum est in hoc facto. Vir autem sanctus cum multas animas diebus singulis Domino lucraretur, tandem Crucis signo humeris suis affixo cœpit exemplo & verbo Principes & Milites cuiuscunque conditionis homines ad Terræ sanctæ succursum inuitare, adhortari & admonere. Sed & ipse ex fidelium Eleemosynis maximam cœpit congregare pecuniam, quam Pauperibus Cruce-signatis tam militibus quàm alijs proposuerat erogare. Licet autem causâ cupiditatis vel aliqua sinistra intētione Collectas istas non faceret, occulto Dei iudicio ex tunc eius authoritas & prædicatio cœpit valde diminui apud homines, & crescente pecunia timor & reuerentia decrescebat. Ipse autem non multo tempore post acuta febre correptus in villa quæ dicitur Neully viam vniuersæ Carnis ingressus est, & ibidem in Ecclesia Parochiali, cui præfuit, sepultus est.

Verum de Fulcone & aliis Diuini verbi præconibus infra recurret adhuc multiplex dicendi locus. Vitriacus prædictis quos enumerauimus, adiungit Abbatem de Personis (forte de Persenia) Cisterciensis Ordinis, virum litteratissimum; M. Albericum de Lauduno Archidiaconum Parisiens. qui postea factus est Archiepisc. Remensis, M. Ioannem de Lirot & socium eius M. Ioannem de Niuella. Memorabile quoque est, quod notat Otho de S. Blasio in appendice ad Othonem Frising. c. 47. scilicet Fulconem illum ad prædicationis officium assumpsisse M. Petrum Cantorem virum apprimè eruditum, eique gratiam curationum à Domino impetrasse, reliquos Magistros vt compendiosas & dulces & vtiles in timore Domini Discipulis facerent lectiones, adhortando. Et hinc manifestum est contra quàm multi scribunt, Fulconem non an. 1198. sed hoc anno prædicationibus suis innotescere cœpisse. Siquidem M. Petrus Cantor aliquandiu cum eo concionatus, vt exemplum aliis daret conuersionis ad Deum & abrenunciationis seculo sincerè factæ, hoc anno aut certè initio sequentis habitum sumpsit Monasticum apud Pontenellam, seu vt alij scribunt, apud Longum-pontem Ordinis Cisterciensis, & paulo post obiit, vt infra dicetur.

Anno 1196. mense Februario tanta aquarum exundatio contigit, vt fluuij præter solitum alueos suos egressi plurima detrimenta plurimis intulerint: tanta vero præsertim Lutetiæ, vt Philippus Rex ad San-Genouefianam arcem, Mauricius ad S. Victoris Cœnobium confugere coacti sint, qua de re sic breuiter Mathæus. Sequana eodem anno metas solitas transgressa adeo Parisienses exterruit, vt Rex palatium relinquens cum filio Ludouico apud S. Genouefam hospitaretur, & Episcop. Mauricius apud S. Victorem. & post eum Thomas Valsingbamus. Aquarum inundatio subita, vehemens & fluctibus procellosis inuoluens omnia circa Sequanæ adiacentia tam lignea quam lapidea Philippum Regem Francorum, Mauricium Parisiensem Episcopum commorantes Parisius non parum exterruit. *Vnde Rex relinquens Palatium cum domestica familia pernoctare decreuit apud S. Genouefam. Episcopus verò, vt sibi prouideret & suis, apud S. Victorem quieuit.* 1196.

Narrat quoque Robertus Antissiodorensis per idem tempus vehementem famem Gallias attriuisse, quæ per quatuor annos continuos ita populos multiplici calamitate confecit, vt multi inultis qui antea copiis floruerant, publicè mendicarent: nec modò quarumlibet frugum, sed & vini & olei & salis, rerumque omnium quibus humana fragilitas indiget, grandis indigentia perurgebat. Hæc ille. Nec minus tamen Philippus & Richardus Reges odio implacabili & bello exitiali se inuicem insectabantur.

Eodem quoque anno Philippus spretis minis Cœlestini Pontificis & fulminibus vxorem duxit Mariam filiam Ducis Morauiæ & Bohemiæ, Marchionisque Istriæ. Quæ nuptiæ magna Regno Gallicano mala etiam intulerunt.

Eodem anno 3. idus Septembris obit summo omnium bonorum luctu Mauricius de Soliaco Episcopus Parisiensis, sepeliturque in medio Chori Abbatiæ San-Victorinæ. De eo dicitur, quod cum lethali morbo se correptum vidit, petito Viatico Panem non consecratum, qui loco Dominici corporis insčienti & non satis rationis tum compoti porrigebatur, optimè agnouerit & respuerit, Corpus vero Christi sibi allatum adorauerit. Quæ tamen historia de alio ab aliis refertur. At de Mauricio Cæsarius Heisterbaxens. l. 9. cap. 43.

Mors Mauricii Ep. Parisiensis.

" M. Mauricius Parisiensis Episcopus ante mortem suam tam grauiter infirmatus
" est, vt materia rapta in cerebrum, sensum ei substraxerit: in tali defectu positus
" cum Corpus Domini cum instantia postulasset, & hi qui circa eum erant pro-
" pter sensus inopiam illud ei dare non auderent, procurauerunt cum sacerdote vt
" hostiam non benedictam apportaret. Qui cum venisset cum multa reuerentia,
" qualiter decebat, Episcopum communicare, mox vt limen domus sacerdos atti-
" git, Episcopus clara voce clamauit *Tolle Tolle, non est Dominus meus.* Reuelauerat
" Deus auriculam eius, vt intelligeret quid circa se ageretur. Stupente sacerdote
" nec non aliis qui aderant, reuersus est verum Christi corpus deferens, *Quod cum*
" *verbis Catholicis valde atque compunctus adorans, deuotè suscepit: cumque & sensum ad*
" *Dei gloriam subtractum perfectè recepit, sicque in bona Confessione plenus fide & Charita-*
" *te migrauit ad Dominum.* In eandem rem Poëta quidam contemporaneus hos versus edidit, quos Nicolaus Camuzatus Trecensis Canonicus ex M.S. codice luce donauit.

Migrat Parisij Pater ad Patriam Paradisi
Mauricius, Mundo Martha, Maria Deo.
Hic obit à quinta ieiunus luce viator,
Esurit in vera carne videre Deum.
Offertur panis, quem clausis sensibus intra
Spiritus inspirat Corporis esse cibum.
Verbo, mente, manu Calicem Panemque repellit.
Et sic cælesti corripit ore dolum.
Illusere mihi. Velut hospes postulo passum:
Passum sub verâ postulo carne Deum.
Rem stupet Auditor. Offert venerabilis Abbas
Quad petit, occurrit mente manuque Pater.
Sentit adesse Deum, feruescit in oscula, sanctum
Vas tenet, & verum Corpus adorat ita.
Ecce salus mundi, verbum Patris, hostia sacra,
Viua Caro, Deitas integra, verus homo.
Te Deus esurio, quod non sinis exteriorem
Te Deus interior sumere possit homo.
Transeat ad dextram Patris Christi Caro, cum quo
Disposuit Patris Regna Redemptor homo.
Sic spes hic meruit rem præsentire, fidesque
Scire, videre Deum glorificandus homo.
Sic amor exarsit, sic spes præsensit, vt vna
Crederet & sciret credita certa fides.

Nihil tamen ea de re nec Rigordus nec Robertus Antissiodorensis propinquiores illius temporis. Rigordus hoc tantum de eius obitu scribit, quod cum hisce

temporibus de resurrectione mortuorum dubitaretur, schedulam pectori suo imponi voluerit continentem hæc verba, *credo quod Redemptor meus viuit*. Sic ergo habet. *Eodem anno 3. idus Septemb. Mauricius veneranda memoria Parisiorum Episcopus, Pater Pauperum & Orphanorum feliciter migrauit ad Dominum. Hic inter innumera bona quæ fecit, 4. Abbatias fundauit & propriis sumptibus deuotissimè dotauit, videlicet Herivallem, Hermerias, Hederam, Giff & alia plura quæ longum esset hîc ponere. In fine tandem quidquid in re mãcipi habuit, pauperibus erogauit. Et quia resurrectionem corporum de qua multos peritos suo tempore hæsitantes audierat, firmissimè credebat, cupiens illos ab incredulitate sua etiam moriens reuocare, rotulum scribi mandauit huiusmodi scriptum continentem.* Credo quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & in carne mea videbo Deum saluatorem meum, quem visurus sum Ego ipse & oon alius, & oculi mei coospecturi sunt; reposita est hæc spes mea in sinu meo. *Hunc rotulum in extremis agens super suum pectus extensum à fidelibus suis & familiaribus poni præcepit, vt omnes viri litterati ad eius sepulturam in die obitus sui conuenientes & hanc sanctam scripturam legentes, firmissimè communem omnium Corporum Resurrectionem crederent & deinceps nullatenus dubitarent.* Vincentius in speculo eadem verba refert, & Antoninus tit. 17. c. 9.

De Odone Soliacensi Episcopo Paris.

Mauricio suceessit Odo de Soliaco vir nobilissimus, Theobaldi Magoi Campaniæ Comitis nepos, Archembaldi vero 1. Dynastæ Soliaci ad Ligerim & Mathildis de Baugeocy filius, stemmare materno ex augusta Genre Regia Francorum & Comitum Viromanduensium progenitæ; Henrici de Soliaco Bituricensis Archiepiscopi frater, & idem in eadem Ecclesia Cantor. Petri Blesensis amicissimus fuit: & ab eo discimus quis & qualis vir Odo fuerit in dignitaribus, quas gessit atque etiam in scholis in quibus versarus fuit. Sic enim ille de eo Ep. 126. ad R. Glocestriæ Abbatem, à quo rogatus fuerat per scribere, qui vir esset Odo Soceosis.

Quæritis, inquit, *vtrum nouum* hunc Parisiensem Episcopum nouerim, & quid de vita & moribus eius sentiam, & quid de ipsius electione audiuerim, vobis scripto petitis aperiri. Curiosi hominis est ita inquirere. Sed scio quod vestri Domini Henrici Beatæ memotiæ nuper Vvigorniensis Episcopi amor & deuotio inter vos inquirere compellunt. Scitis enim quàm placidè, quàm deuotè totus spiritus eius requiescebat super Odonẽ Cantorem Biruriceosis Ecclesiæ, erarque in votis & deliciis eius ipsum cum fratre suo Bituricensi Archiep. quoties se offerebar opporrunitas, mulriplici præconio recensere. De vita ipsius quod noui: de ipsius autem electione referam quod audiui. Mauricio piæ recordationis exempro de corpore morris huius, Parisiense Capitulum de alterius substitutione tractabat. Erant quidam filij & hæredes Simonis Magi, qui licet Religionis Professores, multorumque inueterati dierum, cum pecuniis tamen quas congregauerant, propter hoc à diebus anriquis se ad nuodinas illius electionis accinxerant, & per quosdam Giezi successores titulum de contrahenda emptione frequentius iterabant. Porro in ram electa Congregatione prudentum versutia mercalis elusa est, & illis qui sola licitarione obtinere sperabãt, & tanquam stipiribus veternosis sterilibusque reiectis ducti odore Odonis quasi agri pleni cui benedixit Dominus, eum sibi communi assensu Pontificem rapuerunt in exultatione vniuersæ terræ. Conglorior eius gloriæ, si qua tamen gloria eius intelligi potest, quem ad Cathedram traxit inuitum publicus fauor communisque deuotio. Electus quippe est votis omnium, sed non suis, & commendabili quadam intrusione adeprus est dignitatem, quæ tanto eum sequebatur instantius, quanto eam humilius fugiebat.

Obiter notaodum antequam quæ consequuntur, referamus, Perrum Blesensem haoc scripsisse Epistolam paulo post Odonis promotionem: quo etiam anno obiit Henricus wigoroiensis Episcopus Odonis & Henrici Bituricensis amicissimus: cui sucessit M. Ioannes de Constantiis Decanus Rothomagensis Vualteri Archiepiscopi nepos. Ioanni vero in Decanatu eiusdem Ecclesiæ successir M. Rogerius cognomento Normanns, qui cootra Thomæ Cantuariensis bearitudinem aliquandiu in scholis Parisiensibus cum M. Petro Cantore decertauit. Sed ad Odonem reuertamur, cuius pueritiam & studia, describit in sequenribus idem Blesensis

« Circa primitias studiorum eius & tirocinia militiæ scholaris adhuc infirma & « rudia, noui eum & deuotè dilexi *Parisius*, vbi magis spirituali vnctione quàm «eruditione Magistrali puer litteras rapiebat. Nam inter exercitia Liberalium fa«cultatum Doctrina cœlestis meliora in Charismata inflabat. Propterea super senes «intelligens pueritiæ dies antiquabat, moribus præueniebat meritis, & quod deerat « ætati, virtutibus compensabat. Sæpe retulit mihi secretius Petrus Quidam de « Verno pædagogus eius, Discipulus autem familiaris meus, quàm solicitè quàm « deuotè, occultè tamen & raptim se in operibus pietatis adhuc puerulus exer«cebat. Eleemosynas verò frequenter condiebat lachrymis & pietatis adipe. Ho«locausta misericordiæ impinguabat. pueritiam salutauerat: cumque iam in eius fa«cie pubescentis adolescentiæ lanugo vernaret, sedem Apostol. visitauit, eo scilicet «tempore quo Gregorius VIII. successit Vrbano. eram tunc in Curia, & vidi nec « inuidi quod honor ei à summo Pontifice Patribusque conscriptis exhibitus non « multum inferior Episcoporum reuerentia videbatur. Sanè Spiritus S. bonarum « mentium institutor virturum plantaria in eo multiplicabat vsque in virum perfe« ctum. Videns autem quæ à Deo donata sunt ei, cœpit supererogare collatis. Cum« que vas suum in sanctificatione & honore ab infantia possedisset, insolentiam ta« men carnis & extraordinarios eius motus quadam præeminentiæ authoritate co« hibens, ipsam vigiliis, ieiuniis, disciplinis ancillari cogebat. Sciebat enim conti« nentiam optimam esse balsami speciem, quæ carnem à corruptione conseruaret. « Alii currentes ad deripiendum prædam huius seculi quæstum reputant pietatem: « iste vero vberem reditum quem in Anglia possidebat, prudenti consideratione « dispersit, dedit pauperibus, tresque *scholares*, indignos quidem, sed industrios « & honestos propria exinanitione ditauit. Cæterum fideiussor Pauperum Deus « aliud ei beneficium tempestiuum non sine magna fœnoris accessione redhibuit: « & quia super pauca fidelis fuerat, eum supra multa constituit. Qui ergo sicut li« gnum quod ad humorem mittit radices in Ecclesia Bituricensi fructificari cœpe« rat, nunc Parisius a Domino transplantatur, vt fructum plus afferat, vt lucerna « super candelabrum posita gloriosius cunctis irradiet, cuius lumen sub humilitatis « modio solicitus à communis famæ palpebris abscondebat. In Episcopum denique « consecratus nomen suum sicut publicè dicitur, operibus interpretari non cessat, « fidelisque sequester inter Deum & homines vota Populi offert, & populo gra« tiam Dei refert vigilantia iugi reducens in viam Iustitiæ, quos inde versutus Im« postor abduxerat. Bituricensis Archiepiscopi frater est, atque de Illustrissimis « principibus originem trahens, hinc Regis Angliæ consanguineus, inde Franco« rum Regum linea generis propinquiore contingit. Suæ tamen fastigium parentelæ nobiliore quadam animi generositate fastidit, & ex ipsius contemptu, iudicio eorum qui rectius sapiunt, sui generis eminentiæ plurimum superaddit. Vale.

Ex his patet, quàm non satis ad rei veritatem scribat Rigordus in lib. de gestis Phlippi Odonem longè à Mauricio moribus, & vita discrepasse. Quibus addere possumus ex vetere Chronico M.S. quod tribuitur Roberto Antissiodorensi, Episcopum fuisse æmulatorem virtutis & vitiorum insectatorem: quippe inter bona quibus emicuit id præcipuum habuit, vt in beneficiis conferendis non ad genus præcessve sed ad mores scientiamque respiceret. Et in vetere Martyrologio dicitur *benefactor singularis Ecclesiæ.* A Stephano Tornacensi Ep. 225. celebratur à nobilitate generis, honestate, authoritate dignitatis & prudentia.

Quanta porro inter ipsum & Petrum Blesensem necessitudo intercesserit, ex ipsomet Petro discimus, qui ad eum scribens Ep. 127. petit amicitiam à puero contractam confirmari, *Vt illa dilectio*, inquir, *quam tenerior ætas primitiauit, à sua originis integritate non claudicet.* Significat vero se nihil habere antiquius in votis, quàm eum videre Episcopali dignitate decoratum: at hoc impediri per distantiam locorum: tunc enim Blesensis erat in Anglia quo primum ab Henrico II. munificentissimo Principe fuerat euocatus, illicque fuit ab Epistolis: deinde ab Eleonora Regina & Richardo Rege fuit retentus. Verum Anglicani soli dissidiorumque pertæsus, & amore Patriæ correptus petit ab Odone Ep. 160. reuocari in Galliam, vt si non viuere, saltem sepeliri possit in natali solo. Iam enim in Anglia 26. annis commoratus fuerat, multas passus simultates & tribulationes, queriturque

quod præsules Galliarum obduruissent, nec vllatenus sui meminissent: postremò sic Odonem alloquitur. *Auferat innata vobis liberalitas ignominiam peregrinationis & exilii mei, vt me prorsus vindicetis in vestrum, totumque vestro militet honori & obsequio, si quid sum, si quid valeo, si quid scio, si quid habeo, si quid possum. Quidquid mihi feceritis, quoddam breue precarium erit, vestrumque beneficium cum multa gratiarum actione Dei & hominum tempestiuè redibit. Cui non licet in patria viuere, saltem liceret sepeliri; & vt in versu Lucani claudatur Epistola; Liceat tumulo scripsisse Catonis Martia. Sic liceat mihi scribere Petrus Odonis.*

Anno 1197. obiit vir singularis doctrinæ & eminentis pietatis M. Petrus Cantor Ecclesiæ Parisiensis, Theologiæ Doctor celeberrimus, ante aliquot annos Tornacensis Episcopus electus; sed quia in eius electione aliquid acciderat minus conforme sacris Canonibus, vt dicebatur, Episcopatum non obtinuit. Huius viri singulare elogium sic breuiter contexit Robertus Antissiodorensis in Chronico ad an. 1197. *Eodem anno*, inquit, *Petrus* Cantor Parisiensis, Doctor eximius, & tam vitâ conspicuus quàm doctrinâ, vir Iustitiæ ac pietatis amator, quique plurimis profuerat tam conditionis verbo, quàm virtutis exemplo, apud Cœnobium quod dicitur *Longus-pons in multa deuotione & sanctâ, confessione migrat è corpore.*

1197.

Nempe ille vale dicto Scholis & mundo se contulerat paulo ante ad Cistercienses, primoque Nouiciatus anno obiit, vt docet Cæsarius Heisterbacx. lib. 12. c. 48. sic aiens. *M. Petrus Cantor Parisiensis verbo, voto, & exemplo plura ædificauerat.* Hic in Pontenella Domo Ordinis nostri factus est Nouicius, & infra annum probationis defunctus est, & in Capitulo sepultus, cumque postea necessitate ædificatum corpus eius esset transferendum, aperto sepulchro tam magnus & tam suauissimus ex illo odor efferbuit, vt nares omnium illius fragrantia reficerentur. *Odor ille signum erat eximiæ illius Doctrinæ, cuius mercedem receperat in corde.*

Albericus in Chronico eundem vocat *Doctorem Theologum, religione & honestis moribus famosum & clarum.*

Iacobus vero de Vitriaco in Occidentalis Historiæ c. 1. postquam enumerauit vitia populi, Magnatum, Episcoporum, Scholarium & Magistrorum Parisiensium sic concludit. *Paucos inter eos Dominus sibi reliquerat viros honestos & timoratos, qui in via peccatorū non steterunt, & in cathedra pestilentiæ cum aliis non sederunt.* Quorū vnos velut Lilium inter spinas & rosa inter vrticas, quasi Angelus Pergami vbi est sedes sathanæ, quasi thus redolens in diebus æstus, quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso, quasi oliua pullulans & cypressus in altitudinem se tollens, quasi cœlestis tuba & Domini Cytharista erat tunc temporis M. Petrus Venerabilis Cantor Parisiensis, vir potens in opere & sermone, aurum suum & argentum similiter conflans & verbis suis statera faciens, morum honestate pondus & grauitatem conferens doctrinæ suæ. Cupit enim facere & docere, velut lucerna ardens & lucens & Ciuitas supra montem posita & candelabrum aureum in domo Domini: de cuius fonte limpidissimo prædictus Fulco (de Nulliaco) potare desiderans, cum tabulis & stylo seu graphio scholas eius humiliter est ingressus.

De eodem insigni viro multa scribit præclarè Cæsarius, & inter cætera exemplum refert memorabile conuersionis cuiusdam ciuis Parisiensis opulentissimi, & fœneratoris pecuniosissimi, quem Petrus ad publicam pœnitentiam adegit. Sic ergo de illo l. 2. c. 34 *Temporibus Philippi Regis Francorū qui hodie regnat, erat in Ciuitate* Parisiensi vsurarius quidam ditissimus, Theobaldus nomine. Hic cum haberet possessiones plurimas, infinitas pecunias ex vsuris congregatas, diuinitus compunctus ad M. Mauricium eiusdem Ciuitatis Episcopum venit eiusque consilio se commisit. Ille verò cum in ædificatione Ecclesiæ B. Dei genitricis Mariæ nimis feruerer, consuluit ei quatenus pecunias suas ad structuram inchoati operis contraheret, qui huiusmodi consilio aliquantulum sibi suspecto adiit M. Petrum Cantorem verba Episcopi ei insinuans. Cui ille respondit. Non dedit tibi bonum consilium hac vice: sed vade & fac clamari per ciuitatem sub voce præconis, quia paratus es restituere omnibus à quibus aliquid supra sortem accepisti; factumque est ita. Deinde rediens ad magistrum, ait, Omnibus ad me venientibus teste conscientia omnia restitui ablata, & adhuc supersunt plurima. *Tunc ille modò*, inquit, *eleemosynam*

poteris dare securè. Pergit idem author. *Retulit* mihi Daniel Abbas Schonauiæ quod ad consilium eiusdem Cantoris per plateas Ciuitatis nudus in suis femoralibus incesserit seruo cum virga se impellente ac dicente. *Ecce iste est ille, quem pro suis pecuniis Principatus honorabat, qui filios nobilium obsides tenebat.*

Licet autem suo tempore cæteris Theologiæ Doctoribus longè præminuerit, in nonnullis tamen dogmatis errasse vulgò perhibetur: quale est istud in mysterio Eucharistiæ. Existimabat enim corpus Christi non esse verè & integrè in sacramento post prolata verba consecratoria panis, antequam vinum fuisset consecratum: nec panem sine vino, nec vinum sine pane consecrari posse ad complementum sacramenti. Hanc quæstionem tangit Iacobus de Vitriaco in Histor.
„ Occidental. c. 38. *Vtrum*, inquit, *panis primò transsubstantiari valeat sine vino, cum*
„ *dicitur Hoc est Corpus meum*; & postea cum dicitur, *Hic est Calix sanguinis mei*, &
„ cum vinum transsubstantietur in sanguinem, non modica est dubitatio. Dicunt
„ Quidam ex Magistris nostris, quod nec panis sine vino, nec vinum sine pane
„ consecrari potest. Oportet enim quod in talibus institutio Domini obseruetur. Non
„ igitur secundum hoc fit transsubstātiatio successiuè, sed tamen totū est dictum, to-
„ tum est factū. Secundū si moriatur sacerdos postquam hæc verba protulerit *Hoc est*
„ *Corpus meum*, irritum est sacramentum. Vel si forte puram aquam tantum ponat in
„ calice, remanebit purus panis in fine mensæ, licet supra panem hæc verba dixe-
„ rit cum intentione conficiendi. *Hoc est Corpus meum*. Præterea si ante perceptionē
„ reperiat in Calice puram aquam, apposito postea vino debet iterum super panem
„ verba consecrationis iterare & incipere velut ab initio. Hæc autem opinio vi-
„ detur esse contra id quod dicitur in Toletano Concilio, scilicet, si celebrante sa-
„ cerdote causa ægritudinis oporteat ipsum desistere, alius pro complemento sacri-
„ ficij priori succedat..... Huic opinioni magis inclinatur animus meus.

Eandem quæstionem agitat Cæsarius Heisterback. l. 9. c. 27. vbi sic Apollonius inducitur interrogans. *Quid si in Calice post benedictionem panis, vinum per negligen-*
„ *tiam non esset in Calice?* Et Cæsarius respondet. *Ex consuetudine Ordinis nostri co-*
„ *gimur credere ibi esse Corpus Christi*, quia benedictionem panis non repetimus,
„ sed Calicis tantum. Simile sentio, si sacerdos post prolationem verborum illo-
„ rum, *Hoc est enim Corpus meum*, subsisteret, neque Calicis benedictionem perfi-
„ cere posset. M. Petrus Cantor & sequaces eius hoc non concedunt, dicen-
„ tes non posse fieri Transsubstantiationem panis in corpus Christi, donec prolata
„ sint hæc verba *Hic est sanguis meus*. Quibus multi Doctorum contradicere viden-
„ tur in suis scriptis. Similiter & verba Euangelica. Prius Dominus panem benedi-
„ xit, porrigens illum Discipulis ad manducandum, iam non panem, sed Corpus
„ suum. Postea quàm cœnatum est, aliquo interuallo interiecto benedixit calicem.
„ Quis dicere audeat ibi non fuisse Corpus Christi, nisi Calice prius consecrato? nul-
„ lus omnino. A. Estne in tali casu sanguis Christi? C. Etiam, non in Calice, sed in
„ Corpore. Non enim Corpus Christi est sine sanguine. Nec tamen inest per con-
„ uersionem, quia ante prolationem horum verborum, scilicet *Hic est sanguis meus*,
„ vinum non est conuersum in sanguinem. A. Da mihi exemplum quod sub specie
„ panis sit Corpus Christi antequam Calix benedicatur. C. Superius c. 2. habes
„ exemplum in visione Godeschalci, qui mox prolatis his verbis, *Hoc est Corpus meum* vidit Christum in forma humana.

Hoc anno tandem coaluit pristina amicitia inter Richardum Regem & walterū de Constantiis Rothomagensem Archiepiscopum post dissensionem vnius anni & amplius tanto fœdiorem, inquit Neubrigensis, quanto maiori prius videbantur amicitia cohærere. walterus enim Richardo & ante Regnum & in Regno deuotus semper & fidelis extiterat, eiusque sibi animum multis & præclaris obsequiis obligarat. Eum ad bellum Hierosolymitanum proficiscentem in Siciliam vsque comitatus fuerat: vnde ab eo in Angliam remissus ad reprimendos Cancellarij mores: quo expulso vt ante dictum est, ipse voto & decreto generali susceptam Regni curam laudabili moderamine gessit Pro captiuo verò Richardo obsidem se vltro præstitit Henrico Imperatori & de propria etiam pecunia satisfecit. At propter bellum Francicum Richardo Andeliacum, quod ad Ecclesiam Rothomagensem pertinebat. occupare coacto, vt vrbem fortissimo propugnaculo contra Francos muniret, ita indoluit Vvalterus, vt Normaniam interdicto subiecerit. Itaque teste Mathæo,

Machæo, iacuerunt defunctorum corpora insepulta per plateas ciuitatum & vicos quæ viuentibus fœtorem non minimum incusserunt. Rem quoque ad Romanum Pontificem Cœlestinum detulit & ad eum profectus est. Richardus pro se Vvillielmum Eliensem Episcopum Cancellarium suum in gratiam receptum & Episcopos Dunelmensem & Lexouiensem misit. Partibus autem auditis & re maturè perpensâ consuluit Pontifex Archiepiscopo vt cum Rege pacisceretur, Andeliacumque oppidum cum alio commutaret: quandoquidem ad Regni solummodo tuitionem id se fecisse Rex contestabatur. Post itaque regressum in Patriam Rex pro Andeliaco Depam Archiepiscopo & Ecclesiæ Rothomagensi contradidit in perpetuum possidendam. Quam in rem extat instrumentum ad calcem Historicorum Normaniæ ex veteribus Archiui Capitularis tabulis exceptũ. Deinceps vero Richardus muniendo Andeliaco animum intendit tam sollicitè, vt nihil vnquam tam ardenter concupierit, quàm operis perfectionem, neque ab eo perficiendo, vllo prodigio dimoueri potuerit, non etiam imbre sanguine mixto qui de cœlo depluit, stupentibus cum ipso Rege cunctis qui aderant, vt notat Neubrigensis qui ad hunc annum suam terminat de rebus Anglicis Historiam. Extant autem plurimæ Walteri de variis rebus ad Radulfum de Diceto Decano Londinensi Epistolæ, quæ leguntur apud ipsum Radulfum in imaginibus Historiarum.

Eodem anno flagrante adhuc inter Reges bello Philippus Drocensis cognatus Regis Episc. Bellouacensis dum fortiter pro Patria pugnat, capitur à Richardo vinclisque arctissimè stringitur. Eodem Henricus Imperator Friderici filius obit, eiusque morte turbatur Imperium, dum alij alium, hi Philippum Franciæ, illi Richardum Angliæ Reges deposcunt in Imperatorem. Quidam inclinant in Henricum Saxoniæ Ducem qui tunc in terra Hierosolymitana versabatur: nonnulli in Othonem fratrem eius, cuius partes Richardus Rex & Flandriæ Comes amplexi sunt. Alij denique in Philippum quendam pro tutore se gerentem pueruli quem Henricus reliquerat.

Anno 1198. Fulconis Neulliaci fama, Fulconistarumque prædicatio maximè inualuit, factæque sunt plurimæ memorabiles ad Deum conuersiones & pœnitentiæ vbique fer terrarum: nam illi orbem Christianum peragrantes prædicauerunt passim cum fructu, Domino cooperante & sermonem eorum confirmante signis & miraculis. Placet Authorum Synchronorum testimonia proferre. Imprimis ergo Otho de S. Blasio in appendice ad Historiam Othonis Frisinghensis sic habet c. 47. 1198.

His temporibus, vt veraci relatione comperimus, sacerdos quidam sanctæ conuersationis nomine Volco (Fulco) in Francia, in Parisiensi diœcesi cuiusdam Ecclesiæ Parochianus verbo prædicationis per omnes Franciæ partes instans gratiâ miraculorum mirificè claruit, ac præcipuè in Parisiensi Ciuitate vitia Deo odibilia & maximè auaritiam eiusque accidens, vsuram, sodomiticumque scelus reprehendit, & nunc minis nunc blandiciis nunc increpationibus omnes verbum audientes ad pœnitentiam incitauit: atque sicut percepimus ab iis qui interfuerunt, laborantibus variis languoribus per impositionem manus contulit sanitatem, tedde ns cœcis visum, surdis auditum, claudis gressum, mutis loquelam: hæcque sic euidenter & confidenter egit, vt in digito Dei hæc eum operari non dubitaretur. Ergo tam præclara tamque multa miracula per eum Deus ostendit, vt antiquis sanctis omnimodis posset in hoc dono Dei æquiparari. Non ergo temerè opus prædicationis assumpsit, sed authoritate D. Papæ Episcoporumque præcepto ad hoc accessit asserens, quod B. Virgo Maria sibi apparens, ad hoc eum officium informauerit, & vt pœnitentiam populo prædicaret, admonens datam sibi à Deo gratiam sanitarum intimauit. Igitur pauca de pluribus, sicut Bertholdus de Osinnibetg Henrico Custodi Argentinensis Ecclesiæ de Veringin, postea eiusdem Ecclesiæ Episcopo transcripsit qui his interfuit, in medium producentes declarabimus ad ostendendum cum quali confidentia ea operatus est. Allatis denique ad eum mutis, sicut idem Bertholdus oculis suis vidit, ora eis aperiens insufflauit, eisque vt loquerentur, imperauit. Quid si aliquandiu morarentur, eos in maxilla cædendo quasi per vim Spiritus S. verbum ab eis violenter extorsit, statimq; loquentes reddidit. Contigit quoque eum quadam die causâ quadam ad Regem Franciæ pergere: cui occurrentes milites quendam adolescentem cognatum suum debi-

lem & contractum obrulerunt, & vt ei manum imponeret, suppliciter petierunt Quos ille de pompali admodum superfluitate acriter reprehendens, contracto, vt equo quo sedebat, descenderet, imperauit. Itaque puer omnino debilis cum se mouere non poterat, iteratò sacerdos ei dixit. *In nomine Domini nostri Iesu-Christi præcipio tibi vt descendas*. Cum nec adhanc vocem posset æger descendere, D. Volco, nam & ipse equo sedebat, equum ad eum vrgens quasi eum percussurus, baculum quem manu gestabat, eleuauit, ægroque per hoc stuporem iniiciens, eumque præ timore de equo corruentem eleuans, sanum continuò reddidit, eumque per aliquod campi spatium coram se gaudentem currere fecit. Inter cætera virtutum eius insignia fœneratorem quendam ditissimum videns in spiritu ad vitam esse prædestinatum, occasione prandendi cum eo ad salutem eius sumptâ, domum eius ingressus est. Ad quem vir Dei, quid inquit, pransuri sumus hodie? Cui diues, non est necesse, Domine, nos hoc inquirere, quod quidquid Ciuitas optimum habere poterit in cibis, nobis hodie non deerit. Quare vir Dei Clericis qui secum venerant, assumptis coquinam eius intrauit: & coquo, vt singula fercula se præsente exponeret, iussit. Quod dum faceret, mirum dictu, pro variis & pretiosis quæ imposuerat, aut ranas de singulis aut serpentes exposuit. Quo viso omnes qui aderant in stuporem conuersi sunt & præcipuè diues ille se peccatorem agnoscens, pedibus eius prouoluitur, se peccatorem, se criminosum proclamans, & vt sibi vias vitæ per indictam pœnitentiam ostendat, summopere precatur. Ad quæ sacerdos. *Immundus es tu, & omnia quæ habes. Et nisi omnia quæ ex vsuris vel quolibet modo iniustè acquisiuisti, reddideris, ac deinde omnibus iustè acquisitis in pauperes erogatis per eleemosynam peccata tua redemeris, indulgentiam non mereberis. Cui diues obediens ac septimana nihil agens hæc deuotus impleuit.* Dehinc ad virum Dei reuersus nihil remansisse indicauit.

Quidam autem ex amicis eius astans se adhuc in vase 20. Maltra tritici de rebus eius reseruasse indicauit, quæ diues alia expendens oblitus erat. Sacerdos igitur assumpto Diuite, turba Clericorum amicorumque eius & multorum aliorum comitante ad vas accessit, ipsumque aperiens, bufonibus serpentibusque plenum reperit. Sacerdos autem ad Diuitem versus, si vis ait, perfectus esse & certus de Diuina misericordia & venia, vas istud ingredere nudus, ego vitam æternam tibi promitto. Cui ille magna fide obediens corā omnibus in remissionem pecatorum suorum nudus intrauit clauso vase ac signato super eum, sacerdos omnes vsq; in crastinum abesse præcepit. Itaque sequenti die cum eis qui hoc viderant, & cum multis aliis *ad locum venit, & aperto vase nihil nisi humana ossa super niuem candida inuenit*: quæ in medium proferens, sancta & veneranda esse protestatus est, & cum gaudio & admiratione omnium in loco honesto reposuit.

Eiusdem Fulconis meminit willarduinus Campaniæ Mareschallus, qui de eo sic scribit Gallicè in Historia de Capta Constantinopoli. *Sachiez qu'en mil cent quatre vingt dix-huit ans aprés l'Incarnation de Nostre Seigneur Iesus-Christ ot vn saint home en France, qui ot nom Folques de Nuilly & il ere Prestre. Sachiez que la renommée de cil saint home alla tant qu'elle vint à l'Apostoile de Rome Innocent qui manda al Prodome que il en preschat de Sainte Croix par s'authorité, & apres ennoya vn suen Chardonnal.*

Notat Genebrardus in Chronico ante Philippi Augusti ætatem nullum librum lingua Gallica scriptum prodisse in vulgus. Vidi ego Tractatum de Iure dicundo illi dedicatum. Extatque in Bibliotheca Mentelliana gall. conscriptus. Massonius vero ait Villarduinum gallicè scripsisse capti Bizantij historiam, eamque e Bibliotheca Veneta Contarenum Patricium attulisse suo tempore in Galliam. Addit & ipsum Villarduinum sub Ludouico Iuniore scripsisse. Sub quo etiam Rege aiunt aliqui scripsisse Helinandum Picardo-Flandrum, elegantemque de Morte Tractatum edidisse rythmis vernaculis. Hæc obiter de Tractatibus Gallicè scriptis & publicis. Nunc ad Fulconis historiam redeamus.

Cum ergo ferueret religio & pietas præsertim Parisiis, per Fulconem Presbyterum & alios viros Apostolicos excitata, multæ meretrices quæstuosam vitam deserentes, in Abbatia S. Antonii tum extructa & fundata prope Parisios inclusæ sunt ad pœnitentiā, annitentibus eodem Fulcone & M. Petro de Rosciaco Fulconis in prædicationibus Coadiutore. Qua de re sic Otho de S. Blasio statim post verba

quæ ex illo citauimus. *Meretricum autem* sectam quæ infami commercio vitam suam probrosè prostituerat, omnimodis in ea regione deposuit, easque verbo prædicationis conuersas, plures truncatis crinibus habitu religionis induit professione perpetuæ Castitatis: alias autem quæ continere non præsumebant casum ex fragilitate timentes, data eis in dotem non modica pecunia legitimo connubio reformauit. Ad quod efficiendum Parisienses Scholares 250. libras erogauerunt, Burgenses quoque mille & amplius.

Clarius vero Iacobus de Vitriaco Antonianæ Abbatiæ coërcendis meretricibus destinatæ mentionem facit c. 8. *Omnes autem*, inquit, *fere publicæ* meretrices ad quencunque locum athleta Dei veniebat, relictis lupanaribus ad ipsum confluebant: quas ipse magna parte nuptui tradebat: alias autem in Domibus Religiosis, vt regulariter viuerent, includebat. Et propter hoc extra Parisiensem Ciuitatem non longè ab ea Monasterium S. Antonij Cisterciensis Ordinis, vt in eo reciperentur huiusmodi mulieres, ab initio fuit institutum.

De eadem quoque re Vincentius Bellouacus Dominicanus, qui sub S. Ludouico floruit, hæc habet lib. 29. c. 59. Eodem anno, scilicet à prædicatione Fulconis tertio, salutis nostræ 1198. Dominus multa miracula per eum operari cœpit, cœcis visum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis quoque gressum donat. Tunc Fulco alium sacerdotem nomine Petrum de Rosciaco ad officium sibi prædicationis sociauit, virum litteratum & bonum, qui multos à peccatis luxuriæ & vsuris reuocauit: Meretrices quoque publicas ad coniugalem continentiam prouocauit, quædam vero coniugium respuere, & soli Deo seruire, cupientes sumpto religionis habitu in noua Abbatia S. Antonii Parisius collocatæ sunt, quæ causa illarum illo tempore fundata fuit.

Tunc igitur nouorum istorum Prædicatorum in eradicandis vitiis ardor multos ad deuotionem & cordis compunctionem excitabat: de quorum Institutore fusè diximus supra ad an 1195. & de eo præter ibi citatos authores multa quoque scribit digna memoria Robertus Antissiodorensis Chronologus, testis oculatus ad hunc annum.

Per idem tempus, inquit, *sacerdos* de Parisiensi Episcopatu Fulco vir magnæ fidei vitæque honestæ celebri opinione clarebat. Is Domino inspirante de licentia sui Episcopi vicinas peragrans regiones, Franciam, Flandriam, Burgundiam perlustrabat. Verbum sanæ Doctrinæ & veritatis instanter seminans, & duo præcipuè crimina vsurarum atque luxuriæ vehementer insectans: sanè verbis eius attestabantur miracula, vt per eum cooperante Domino non modo animabus, sed & corporibus influeret medicinam.

Recalescebat proinde fides in populis, & tanquam cœli distillassent à facie Dei, ad tempus mota est terra, sicque afficiebantur erga iam dictū virum, vt cum quocunque se verteret & nimis gratulanter exciperent, & verba eius nimis sitienter haurirent. Currente igitur velociter verbo Dei multas ex his quæ peccabant publicè, multos ex his qui fœnus publicum exercebant, solo verbo conuertit ad Dominum, qui præ multitudine sua censurâ Ecclesiasticâ non poterant coerceri. Sed & de hæresi Populicana omnium Hæreseon fœculentissima, quæ virulentas radices suas latè quidem, sed latenter hoc tempore propagarat, multi ad fidem conuersi sunt, eorumque confessione plures ex eadem hæresi sunt detecti. Inter eos Hæresiarcha Terricus magnus Diaboli laqueus, qui apud Corbiniacum in specu subterraneo diu latuerat, pluresque subuerterat, tunc productus è latebris & conuictus incensus est.

Apud vrbē quoque Niuernis abbas S. Martini & Decanus Maioris Ecclesiæ de hoc pestilentissimo errore notati, Episcoporum Concilio sistuntur Senonis conuocato, ibiq; abbas deponitur, Decanus suspenditur: & sic ad sedem Apostolicam destinantur. Apud vicum quoque qui dicitur Charitas, quidam viri prædiuites hæresis prædictę notabiles cum se absentassent die quo citati fuerant, vt ab hac infamia se purgarent, ab Ecclesia sunt præcisi & expositi publicę potestati. Per hos prętereа dies Iudęi graui direptione & afflictione vexati sunt: nam cum vir Domini Fulco ad extirpationem vitiorum insertionemque virtutum totus insisteret, & vsurarios penitus abhorreret, Iudæos detestabatur omnimodo, quia plerosque nostrorum infinitis & grauibus attenuassent vsuris. Ipsius proinde instantia & fer-

„ uenti instinctu, Episcoporumque annisu res eo vsque deducta est, vt omnium de-
„ bitorum quæ Iudæis debebantur, dimitteretur dimidium, & dimidium statutis
„ terminis solueretur. Sed & aliqui de Baronibus eos de terra sibi subdita expellere
„ curauerunt: qui tamen expulsi, à Rege recepti sunt & retenti: quod quidem fa-
„ mæ Regis non modicum derogauit, dum eos quos iampridem expulerat, iterum
„ receptauit. Eodem anno prædictus Fulco Crucis sibi signum affigit, & instanti
„ prędicatione populum ad transmarinam profectionem adsciscit. Nec modo per
„ prędictum Fulconem in tanta erat magnificentia verbum Dei: sed & quidam alij
„ dum prędicationis instarent officio, desideratissimè concurrebat ad auditum ver-
„ bi populi multitudo. Verum non diu perstitit illa feruens audiendi frequentia: sed
„ processu temporis citò deferbuit, & multi qui à vitiis resilire iam cœperant, in ea-
„ dem sunt relapsi.

De Innocentio III. Eodem anno Lotharius Cardinalis Diaconus ex Comitibus Signię oriundus à Clemente III. Cardinalis creatus, ob eminentem doctrinam & sanctimoniam, animi vero fortitudinem ingentem, licet annos 30. tantùm natus, omniumque Cardinalium vltimus post Cœlestini mortem ad supremum Pontificatum extollitur, 6. id. Ian. Innocentijque III. nomen accipit. Erat ille Theologiæ Magister, Petri Corboliensis olim Discipulus in hac Academia, & ob id eam impensè semper amauit, eius securitati prouidit, & statuta reformauit, vt suo loco videbimus. Erat quoque Iureconsultus Doctissimus, & multa edidit opera, de quibus in Catalogo virorum Illustrium. Erat & amantissimus virorum Doctorum, præsertim verò Academicorum nostrorum, quos aut habuerat in scholis condiscipulos, aut doctrinâ eminere compererat, plurimosque ad dignitates Ecclesiasticas promouit. Viri quoque omnes litterati singulari eum amoris affectu prosequebatur ob eloquentiam & cæteras animi dotes quæ in eo elucebant, certatimque sua illi opera dedicabant. Eum inter cæteros insignis Poëta huiusce temporis qui Romæ tum degebat, suis versibus ingeniose celebrat. Is est M. Gaufridus de Vino-saluo vulgò de-Nine-saluo cognominatus à libro quem *de vitibus, vino & fructibus conseruandis*, conscripsit, quemque extare aiunt Cantabrigiæ in Archiuis Collegij Caij. Igitur ille opus aliquod, quod haud scio an typis excussum fuerit, cui titulum præfixit de *noua Poëtria*, Innocentio dedicauit: in quo agit de nouo tersiorique Poeticè scribendi genere, quàm à plerisque tunc scribi soleret, qui rythmicum & barbarum genus introduxerant. Sic autem eum alloquitur.

Papa stupor mundi! si dixero Papa Nocenti,
Acephalum nomen tribuam tibi, si caput addam,
Hostis erit nomen metri: tibi vult similari:
Nec nomen Metro, nec vult tua maxima virtus
Claudi mensura: nihil est quo metiar illam.
Transit mensuras hominum. Sed diuide nomen,
Diuide sic nomen. In præfer & adde Nocenti,
Efficiturque comes metri: sic & tua virtus
Pluribus æquatur diuisa, sed integra nulli.
Egregius sanguis te confert Bartholomæo,
Mite Cor Andreæ, pretiosa iuuenta Ioanni,
Firma fides Petro, perfecta scientia Paulo.
Ista simul nulli. superest de dotibus vna,
Quam nulli fas est pertingere, gratia linguæ.
Augustine tace, Leo Papa quiesce, Ioannes
Desine, Gregori subsiste: quid eloquar omnes?
Esto quod in verbis aut hic aut ille sit ore
Aureus & totus resplendeat: os tamen eius
Impar est, orisque tui præiudicat aurum.
Trans hominem es totus. Vbi corporis ista iuuentus
Tam grandis senij, vel cordis tanta senectus
Insita tam iuueni? Quàm mira rebellio rerum?
Ecce senex iuuenis. Fidei sub tempora prima
Cum Dominus Petro præferret amore Ioannem,
Papatu Petrum voluit præferre Ioanni:

In te Papa modò noua res his accidit annis.
Papa senex Petrus, & Papa Iuuenis Ioannis.
*Suntque Tui * quales talem decuêre. relucent*
Et circumlucent Papam quasi sidera solem.
Tu solus mundo quasi sol, illi quasi stella,
Roma quasi Cœlum. Me transtulit Anglia Romam,
Tanquam de Terris ad Cœlum transtulit ad vos,
A tenebris velut ad lucem. Lux publica mundi
Digneris lucere mihi. Dulcissima rerum
Dulce tuum partire tuo. Dare grandia solus
Et potes & debes, & vis & scis. Quia prudens,
Scis; quia clemens, vis: quia magnus origine, debes.
Et quia Papa, potes; quia talis es & quia tantus.
Hic mens subsidit, cum feceris vndique gyrum,
Inque suis dandis te prætulit omnibus vnum,
Totum posse suum ibi destinat. Accipe Magne
Hoc opus exiguum, breue corpore, viribus amplum.

* Cardinales

Ad eundem scribit Petrus Blesensis, obsecrat obtestaturq; vt Archidiaconatum Londinensem sibi iam valde seni oblatum, amplioribus curet ornari reditibus: quia nempe immensum onus senis humeris importabat, nec dabat vnde per mensem viuere & sustentari posset. Sic ergo Ep. 151. *Archidiaconatus ille Draco est, non habens vnde possit viuere, nisi vento. Ille siquidem honor est in solis & nudis & puris intellectibus. Nam cum sint in illa Ciuitate quadraginta millia hominum atque centum & viginti Ecclesiæ, nec à Laicis Decimas, vel oblationes, vel primitias, quamuis sacerdotio fungar, accipio: nec ab aliqua Ecclesiarum synodalia, vel Cathedraticum siue procurationes, vel auxilia seu hospitia, nec aliquas consuetudines debitas Archidiaconis possum elicere à subiectis.*

Apud eundem Pontificem conquesti sunt Monachi Cantuarienses de Huberto Archiepiscopo suo propter Ecclesiam, quam idem Archiepiscopus apud *Lambetam* de nouo construxerat, seu potius à Balduino prædecessore suo in honorem B. Thomæ martyris fundatam amplificarat: quia timebant, ne illuc sedem Archiepiscop. transferret. Inter cætera verò crimina, hoc potissimũ ei obiecerunt, quod *Iusticiariam Angliæ* gereret & exerceret, Iudexque Capitalis esse non vereretur, atq; ita non vereretur, vt omissis Ecclesiast. negotiis, secularibus plus æquo intenderet. Deinde quod illius mandato Ecclesia S. Mariæ de Areis Londini fuisset violata: & quod inde Willielmus Barbatus seu cum Barba extractus, equorum caudis alligatus & per plateas Ciuitatis Londinensis distractus, tandemq; patibulo suspensus fuisset. Quibus auditis Innocentius Richardo Regi mandauit sub pœna Interdicti, quatenus præfatum Archiepiscopum *ab officio Iusticiary* remoueret. Cui mandato paruit Rex, & eius loco Gaufridum filium Petri subrogauit, teste Mathæo.

Ad hunc quoque annum referre possumus Ordinis Monachici Fratrum Prædicatorum primum propositum & consilium: nam cum ab Innocentio statim post suam ad Papatum promotionem, in Oxitanam prouinciam, vbi in dies magis inualescebat Albigensium Hæresis, missi fuissent duo pietate & doctrinâ insignes viri, Guido & Ramirius, postmodum verò Iacobus Osmensis in Hispania & Dominicus ad eradicandam extinguendamque pestem illam & fidem reducendam, Dominicus exemplo Fulconis & Fulconistarum animatus Ordinem Prædicatorum meditari cœpit. Quippe cum videret se & alios plurimos, qui hactenus illuc missi fuerant ad prædicandum fidem, non omnino feliciter & satis ad votum laborasse in conuersionem Hæreticorum, sperauit tamen se pertinaci studio & labore frequentibusque sacræ fidei prædicationibus illorum animos pertinaciamque emollitorum. Itaque assumptis quibusdam tam sancti operis laborisque sociis plures annos in ea re consumpsit, donec tandem *Prædicatorum* sodalitium certis regulis & Institutis authoritate Pontificiâ instituit & alligauit. Nec multo post Franciscus Assisias noui quoque Ordinis Prædicatores, quos Minores appellari voluit, instituit. Quos duos nouos in Ecclesia Ordines Honorius III. confirmauit, vt suo loco dicemus.

Ordines Prædicatorũ instituti.

Interim tamen non erit extra rem referre, quod in hanc rem notat Abbas

Vspergensis ad an. 1212. quo primùm Ordines illi se maximè prodere cœperunt: scilicet ita permittente Diuina bonitate simul eodemque tempore exortos fuisse, vt duplicis generis Hæreticos confunderent & expellerent: quorum alii *Prædicatores* etiam dicebantur, officiumque prædicatorum absque authoritate Apostolica & Pontificali assumpserant. Alij *pauperes*, quia spretis opibus & honoribus seculi vitam prædicando emendicabant. Sic igitur ille.

" Eo tempore mundo iam senescente exortæ sunt duæ Religiones in Ecclesia: " cuius vt aquilæ renouatur iuuentus, quæ etiam à sede Apostolica sunt confirma- " tæ, videlicet *Minorum fratrum* & *Prædicatorum*, quæ forte hac occasione sunt " approbatæ: quia olim duæ in Italia exortæ adhuc perdurant: quorum alij *hu-* " *miliatos*, alij *Pauperes de Lugduno* se nominabant. Quos Lucius Papa, (qui se- " dit ab an. 1181. vsque ad an. 1185.) quondam inter Hæreticos scribebat, eo quod " superstitiosa dogmata & obseruationes in eis reperirentur. In occultis quoque " prædicationibus quas faciebant plerunque in latibulis, Ecclesiæ Dei & sacerdo- " tio derogabatur.

" Vidimus tunc temporis aliquos de numero eorum qui dicebantur *Pauperes* " *de Lugduno* apud sedem Apostolicam cum Magistro suo quodam, vt puto, Bern- " hardo, & hi petebant sectam suam à sede Apostolica confirmari & priuilegiari. " Sanè ipsi dicentes se gerere vitam Apostolicam, nihil volentes possidere aut cer- " tum locum habere, circuibant per vicos & castella. Ast D. Papa quædam supersti- " tiosa in conuersatione ipsorum eisdem obiecit: videlicet quod calceos desuper " pedem præcidebant & quasi nudis pedibus ambulabant. Præterea cum porta- " rent quasdam Cappas quasi Religionis, capillos capitis non attondebant, nisi sicut " Laici. Hoc quoque probrosum in eis videbatur, quod viri & mulieres simul am- " bulabant in via & plerunque simul manebant in vna domo & de eis diceretur, " quod quandoque simul in lectulis accubabant. Quæ tamen omnia ipsi asserebant " ab Apostolis descendisse.

" Cæterum D. Papa in loco eorum exurgentes quosdam alios qui se appel- " labant *Pauperes Minores* confirmauit, qui prædicta superstitiosa & probrosa " respuebant, sed præcisè nudis pedibus tam æstate quàm hyeme ambulabant, " & neque pecuniam, neque quicquam aliud præter victum accipiebant. Et " si quando vestem necessariam quisquam ipsis sponte conferebat, non enim " quidquam petebant ab aliquo. Hi tamen postea attendentes, quod non- " nunquam nimiæ humilitatis nomen gloriationem importet, & de nomine " paupertatis, cum multi eam frustra sustineant, apud Deum vanius inde glorian- " tur, maluerant appellari *Minores fratres*, quam *Minores pauperes* Apostolicæ sedi " in omnibus obedientes.

" Alij videlicet *Prædicatores* in locum *Humiliatorum* successisse creduntur. Humi- " liati quippe nulla habita authoritate aut Licentia Prælatorum mittentes falcem " in messem alienam populis prædicabant, & vitam eorum plerunq; satagebant & " cõfessiones audire & ministeriis sacerdotum derogare. Quæ volens corrigere Pa- " pa, Ordinem Prædicatorum instituit & confirmauit. Illi quippe rudes & illite- " rati cum essent, operibus manuum instabant & prædicabant accipietes necessaria " à suis Credentibus. Ipsi verò studio & lectioni sacræ scripturæ iugiter insistentes " tantum in scribendo libros opus faciebant, & eos diligentissimè à suis Magistris " audiebant, vt cum sagittis & arca & omni armatura fortium possent ingredi & sta- " re pro defensione S. Matris Ecclesiæ, & ex aduerso ascendere, ponere se murum " pro Domo Israel, dum fidem roborant, virtutes instruunt, statuta Ecclesiæ do- " cent, & non collaudant vitia hominum & prauitates redarguunt & castigant. Ni- " hilominus sedi Apostolicæ in omnibus obediunt, à qua authoritatem præcipuam " trahunt.

Quod hîc dicit author iste de *Humiliatis*, non videtur concordare cum verbis Iacobi de Vitriaco qui c. 28. Historiæ Occident. mirificè prædicat sectam illam *Humiliatorum*, aitque eam in Italiæ & Lombardiæ partibus plurimum floruisse. Aiunt & alij nonnulli eam anno 1017. inchoatam, & ab Innocentio III. tandem an. 1200. confirmatam. Sed vt vt sit, de ea sic scribit Vitriacus. *Fratres autem eorum tam Clerici quàm Laici Litterati à summo Pontifice qui regulam eo-*

rum & Canonica instituta confirmauit, aüthoritatem habent prædicandi non solum in sua congregatione, sed in plateis & ciuitatibus, in Ecclesiis secularibus, requisito tamen consensu eorum qui præsunt locis illis Prælatorum. Adeo autem formidabiles Hæreticis quos *Patrinos* appellant, effecti sunt: & ita potenter & apertè fraudes eorum detegendo impios & incredulos ex Diuinis scripturis prudenter conuincunt & publicè confundunt, quod iam coram ipsis non audent comparere, multique ex ipsis errorem suum cognoscentes ad Christi fidem reuersi ipsis fratribus coniuncti sunt, & ita facti sunt Discipuli veritatis qui fuerant Magistri erroris.

Miratur Andreas Hoius in Notis ad hunc locum, Vitriacū nullam facere mentionem Ordinis Fratrū Prædicatorum seu Dominicanorum, qui eo tempore institutus est; & certè est cur miretur, cum Ordinis Minorum mentionem faciat, qui sub eodem Innocentio Pontifice sumpsit exordium: nisi dicamus illum per *Humiliatos illos litteratos* intelligere *fratres Prædicatores*, qui teste Vspergensi suprà laudato *Humiliatis* successerunt.

Circa hæc tempora orti quoque Pseudo-Prophetæ quidam, seu falsi Prædicatores, qui dum Fulconistæ vitia eradicare pro viribus conabantur, ipsi seu inuidiâ ducti, seu spe melioris fortunæ & pinguioris sortis excitati ea seminare & latè spargere laborabant; aut saltem dissimulare & extenuare, dicentes bonū malum & malum bonum: fœneratores extremi iudicii metu territos ad Conciones Fulconistarum, isti absoluebant, & dummodo sibi eleemosynas largirentur, puros eos ab omni scelere spondebant esse; atque ita ingentes pecuniarum summas corrogantes plurimum veris prædicatoribus, eorumque sanctitatis opinioni & profectui nocuerunt. Neque his contenti, cœperunt & multa de sacramentis confingere & mentiri, sicque occultas hæreses paulatim animis instillare: neque adeo contemptibiles aut damnabiles esse dicebant Albigenses: in multis eos vera dicere asserebant & sentire: eaque quæ populi sensum & animum magis afficiebant, proferebant, puta contra decimas, contra hypocrisim sacerdotum, aliaque id genus. Horum omnium Dux & Princeps Almaricus Carnotensis Theologiæ professor, idemque prædicator, qui admissis in consortium & societatem suam Albigensibus nonnullis omnia fidei fundamenta labefactare & euertere docendo compertus est. De eo ad sequens seculum fusè dicemus. De Pseudo-Prædicatoribus verò illis sic habet Iacobus de Vitriaco Cap. 10. Histor. Occidental. Postquam enim egit de Fulcone & Fulconistis, subiungit.

Cum igitur antiquus aduersarius noster, qui atria sua tanquam fortis armatus in pace diu custodierat, vasa sua sibi potenter auferri videret, torquebatur inuidia, tantū suauitatis odorem & prædicationis sanctæ lucem non valens sustinere, misit & ipse in mundum Discipulos suos Pseudo-Prædicatores, homines pestilentes & sceleratos, Sathanæ Caupones, aquam miscentes vino, & verbum Dei adulterantes, homines subdolos, operarios iniquitatis, nubes sine aqua quæ à ventis circumferuntur, arbores infructuosas, mortuas & eradicatas, fluctus feri maris despumantes confusiones suas, sidera errantia quibus reseruata est procella tenebrarum in æternum. Hi siquidem Ministri Sathanæ transfigurantes se in Angelos lucis posuerunt in cœlum os suum, lingua autem eorum transiit in terra. Non enim ex prædicatione sua fructum animarum vel gloriam Dei, sed gloriam propriam quærebant quidam ex eis. *Alij per prædicationem suam nonnisi dignitates venabantur & præbendas. Alij autem miserabiles homines reliquias & philacteria sua secum circunferentes verbum Dei pretiosum venale Laicis exponebant.*

De his quoque fusè Cæsarius lib. 5. c. 2. eorumque nomina declarat, qui omnes viri erant litteratissimi, professores magni nominis & clari Theologi, sed, vt ipse ait *Litterati cum errare incipiunt, etiam illiterati instinctu Diabolico plus & grauius decipiunt.* Hæc autem eorum fatuitas & doctrinæ peruersitas ex eo orta erat, quod Aristotelicis argumentationibus & Dialecticis atque Philosophiæ dogmatis in materia fidei nimis adhærescerent & insisterent. Itaque postquam tandem interrogati & conuicti sunt, libri quoque Aristotelis & quidam alij M. Dauid damnati sunt: vt fusè ad sequens seculum referemus.

Eodem anno Institutum scribunt celeberrimū Mathurinorum seu S. Trinitatis Ordinem de Redemptione Captiuorum: reperiturque prima Innocentij III. de

Institutio Ordinis Mathurinensium.

Ordinis huius Regula conſtitutio data Romæ apud Lateranũ 16. Kal. Jan. an. 1198. qui eundem Ordinem altera Bulla data Viterbij 14. Kal. Iul. Indict. 12. Incarnat. Dominicæ an 1209. confirmauit. De cuius Ordinis inſtitutione agens Robertus Gaguinus qui longè poſt fuit eius Miniſter Generalis, ait authores eius fuiſſe M. Ioannem de Matha Salium ſeu Prouincialem, Theologum Pariſienſem, & Felicem Anachoretam Valeſienſem, poſtquam apud Ceruum-frigidum vulgò *Cerfroy* in Meldenſi agro ſolitariam diu vitam egiſſent: admonitoſque conuenire ſummum Pontificem ad impetrandam ab eo Inſtituti ſui approbationem, cum conueniſſe & agnouiſſe ſimili reuelatione inſtinctum, atque idcirco veſtem propriam & peculiarem ab eo accepiſſe. Quæ autem fuerit illa reuelatio, & quomodo illi duo viri ad inſtituendum Ordinem impulſi fuerint, accipimus ex ipſomet Gaguino in vita Philippi Auguſti.

Sub hoc Innocentio Romano Pontifice Ordo Fratrum ſanctæ Trinitatis de Redemptione Captiuorum authoribus Ioanne de Matha & Felice Anachoreta initium cepit. Qui poſtquam apud Ceruum frigidum Meldenſis Territorij ſolitariam diu vitam egiſſent, per quietem admoniti Romanum Pontificem conuenire, à quo vitæ modum acciperent, cum Innocentiũ adiiſſent cognouerunt Pontificem ſimili reuelatione fuiſſe diuinitus inſtinctum. Quamobrem à Pontifice benigniſſimè excepti ſunt. Et 5. kal. Martias cum dies feſtus Agnetis 2. agitur, Innocentius rem Diuinam faciens, dum Diuinam Euchariſtiam circunſtantibus ſe oſtendit, Angelum Dei videt candore multo fulgentem cancellatis manibus duos captiuos tenentem, Chriſtianum vnum, alterum Maurum, tanquam eos commutaret. Cui Angelo crux rubri & azuri coloris ad pectus eminebat. Quo viſo & re Diuina confecta Anachoritas ad ſe vocans, Iam inquit, Fili hi animaduerto Dei ſpiritu vos duci Conficiam vobis indumenta exemplo viſionis, quæ mihi Diuina celebranti innotuit. Igitur conſutis tunicis Ioannem Felicemque candidis veſtibus decorauit, ſuperaddita Cruce qualem Angelus oſtendiſſet. Additque nouo Ordini titulum de Trinitate & Redemptione Captiuorum: cui negotium imponit Captiuos à malè credentibus Chriſtianos liberandi. Eius rei ſimulachrum Romæ in Celio Monte apud S. Thomam de Formis viſitur: vbi Eccleſiam Diuinæ Trinitati Innocentius extruxit.

In vetuſto Manuſcripto ita legitur. *Anno 1. Innocentij ſurrexit nouus Ordo Fratrum ſanctæ Trinitatis per quendam Magiſtrum Ioannem de Francia, cooperante ſibi Papa: & iſte Magiſter apud Cerfroy iuxta Wandeluz in poſſeſſione cuiuſdam militis Rogeri de Halopia miraculosè liberati primam Domum ſuam inſtituit.*

In Chronico S. Medardi Sueſſionenſis legitur, Hunc ſanctæ Trinitatis Ordinem vocatum fuiſſe olim *Ordinem Aſinorum, eo quod aſinos equitabant non equos. Dictus etiam ordo Mathurinorum* non ab authore ſed à S. Mathurino proprio & peculiari Eccleſiæ ſuæ Pariſienſis Patrono, quam obtinuit Ioannes de Matha ante an. 1209.

Ioannes autem de Matha Inſtitutor obiit Romæ an. 1213. 21. Decemb. Sepultuſque eſt in Eccleſia S. Thomæ de Formis, vbi cernitur Epitaphium marmori inſculptum hoc modo. *Anno Dominicæ Incarnationis 1197. Pontificatus verò D. Innocentij Papæ II. anno 1. 15. Cal. Ian. inſtitutus eſt nutu Dei Ordo ſanctiſſimæ Trinitatis à fratre Ioanne ſub propria Regula ſibi ab Apoſtolica ſede conceſſa. Sepultus eſt idem frater in hoc loco anno Domini* 1213. *Decemb.* 21. Ei ſucceſſit Ioannes Anglicus, qui Romæ quoque humatus eſt 13. Kal. Iul. an. 1217. Ioanni ſucceſſit Guillielmus Scotus, tertius inhabitator Eccleſiæ Mathurinenſium, quæ olim Eleemoſyna S. Benedicti Gal. *L'Aumoſnerie de Saint Benaiſt*, dicebatur.

Quod autem prædictus Ioannes inſtitutor Domum Mathurinenſium obtinuerit, eamque primùm inhabitarit, aut ſaltem Felici ſodali & fratribus quos Pariſiis reliquit, inhabitandam reliquerit patet ex hoc inſtrumento, cuius authenticum habent in Archiuis ſuis Mathurinenſes: extatque in Chartulario his verbis.

Vniuerſis Chriſti fidelibus præſentis paginæ formam & ſeriem inſpecturis, Prior S. Germani in Laya, totius eius Parochiæ Iudex ordinarius ſalutem in Domino ſempiternam. Nouerint Vniuerſi, quod in noſtra præſentia perſonaliter conſtitutus Guernetius dictus Coquus Iuſtitiabilis noſter, attendens omnia beneficia quæ fiunt, & de cætero fient in Eccleſia S. Mathurini Pariſius Ordinis Trinitatis & Captiuorum

sibi in alio seculo profutura, asseruit coram nobis spontaneus non coactus, quod ipse in puram & perpetuam Eleemosynam Ministro & Fratribus dicti Loci dederat, cesserat ac in perpetuum quitrauerat post decessum suum habendam medietatem cuiusdam Domus sitæ apud S. Germanum in Laya in vico, per quem itur de Domo Ioannis *Victoris ad Capellam S. Eligy*. Et in fine. *Quod vt ratum, firmum & stabile permaneat in futurum his præsentibus litteris ad requestam dicti Datoris sigillum nostrum duximus apponendum. Datum anno Domini 1209. die Iouis ante Natiuitatem Domini nostri.*

Hunc sibi locum delegit olim Vniuersitas ad sua comitia celebranda; eratque ibidem etiam Curia Conseruatoris, in qua causæ Scholasticæ & Academicæ disceptabantur. Sed ea de re alibi agemus, si Deus vita frui diuturniore concesserit.

Eodem anno institutum aiunt aliqui Ordinem Augustinicusium Eremitarum seu Mendicantium à Guillielmo Parisiensi. Dubium tamen an ille instituerit, seu potius reformarit: vt legitur in Chronico Belgico Magno.

Eodem anno Cyrillus natione Græcus Carmelitarum tertius Generalis post decem annos in fidei Religionisque Christianæ Prædicatione consumptos apud Armenios, ad Carmelum suum reuersus dum sacra religiosè celebraret, excepit oraculum seu Apocalypsim quandam nouam per Angelum, Dei digito & argenteis tabulis Græcè scriptam super futuro Ecclesiæ statu. Præterea admonitum fuisse dicunt per eundem Angelum, vt Euangelium illud nouum mitteret ad summum Pontificem Romanorum, enarraretque Latinè verti. Itaque ille ab extasi rauersus nihilque de certitudine dubitans reuelationis, continuò Apocalypsim illam suam ad Ioachimum Abbatem Siculum transmisit: qua de re sic Mantuanus l. 5. Fastorum.

> *Cyrillus Diuinus homo, cum sacra litaret*
> *Mane sub auroram sacrâ vestitus abollâ,*
> *Res mirandæ! Puer fulgenti splendidus ore*
> *Adstitit ante virum liquidis suspensus in auris,*
> *Argenteumque docens annorum fata sequentum*
> *Pratulit, & manibus pronis demisit in aram.*
> *Adiiciens, Deus ista tibi secreta reuelat,*
> *Sancte Pater, tu fac populis ea nota Latinis.*
> *Continuò mutans Romanis Attica verbis*
> *Nomina, ad Abbatem Siculum transmisit, & ille*
> *Confestim in Latium, scholiis ad singula iunctis*
> *Quæ superant, & habentur adhuc passimque leguntur.*

Statim igitur Ioachimus vaticinium Cyrilli exponit & scholiis illustrat. Post eum alij Commentaria sua eidem apposuerunt, inter cæteros *Gilbertus Cisterciensis* & *Ioannes de Parma*, vel vt alij scribunt, *Ioannes de Rupe-scissa* Monachi; vocaruntque *Euangelium Æternum* multis prædictionibus refertum: illudque est quod M. Guillelmus de S. Amore & alij Academici comburi curarunt: vt suo loco docebimus. Verùmtamen videtur ea Ioachimi explanatio ad superiores annos reuocanda: quippe ait Robertus Antissidorensis ad an. 1186. cum è Calabriæ partibus ad Vrbanum Papam tunc Veronæ sedentem venisse, & multa Mysteria nondum reuelata spiritu prophetico se enarraturum promisisse: qua de re nos ad illum annum.

Eodem anno teste Rigordo contra omnium opinionem Philipus Rex Iudæos Parisius reduxit: percrebuit verò rumor popularis Antichristum in Babylonia natum esse & mundi finem imminere. Philippus Dux Sueuiæ Henrici Imper. frater magnam Imperij partem obtinet. Othoni fauet Anglia: quem vt Richardus ab Innocentio Pontifice coronari curaret, missum ab eo Petrum de Capua Cardinalem vt de pace inter Reges conciliandа ageret, libentius audiuit, licet inflatus victoriâ, quam nuper de Philippo Rege reportarat prope Gisortium. In quo conflictu ipse Richardus tres nobilissimos Franciæ Proceres, Mathæum de Monte-Morenciaco, Alanum de Rufcy & Gilbertum de Gineruallis cepit, cum aliis multis, quos enumerat Mathæus Parisiensis ad hunc annum. Induciæ ergo inter Reges pactæ sunt ad quinque annos, commercium que reductum inter mercatores & vtriusque Regni Incolas.

Eodem anno, vt scribunt nonnulli. M. Ægidius Parisiensis Artium Magister & Poeta pro temporibus illis non contemnendus Apologiam Parisiensium Magistrorum edidit, seu, vt clarius loquar, breuem Magistrorum è Ciuitate Parisiensi oriundorum Panegyricum versibus complexus est, & Instructionem puerilem in quinque libros digestam Ludouico Augusti filio adhuc puero dedicauit, quâ eum ad amorem virtutis exemplo Caroli Magni adhortatur. Vnde opus illud Carolinum inscripsit. In fine autem libri quinti Catalogum perscribit Professorum ex vrbe Parisiaca originem ducentium aduersus quosdam obtrectatores, qui vulgò obiiciebant & in vulgus iactitabant instar probri, quod nulli essent viri litterati ex ea vrbe oriundi, quoque celeberrimi quique aut alienigenæ essent, aut è Prouincelis ad scholas Parisienses profecti. Enumerat ergo plurimos, qui suis temporibus in singulis facultatibus claruerant. Quales isti sunt. Thiboldus insignis Grammaticus, Philippus Iureconsultus, Leo sacer Historicus, Petrus Cantor nuper defunctus. Ægidius Corboliensis Medicinæ Doctor Parisiis natus: Stephanus Archidiaconus Æduensis Ecclesiæ, Iuris legumque peritus. Ansellus è Legista Parisiensi ad Meldensem Episcopatum promotus & à Michaele de Corbolio Archiepiscopo Senonensi consecratus. Item & alius eiusdem nominis sed senior Aulæ Regiæ Domesticus. Anselmus, forte ille celeberrimus Laudunensis Decanus, Philippus Sarracenus Decretista & Theologus doctissimus. Petrus Comestor, Decanus Ecclesiæ Treccensis. Stephanus Præsul Nouiomensis Gualteri Franciæ Camerarij filius, fraterque Stephani post patrem Camerarij, Petri postea Parisiensis & Willielmi Meldensis Episcoporum: Adam de magno Ponte & Ioannes de paruo Ponte. Sic ergo ille.

Parisienses Magistri.

Paucis Te, Ludouice, volo. tua Numina rebus
Ambio secretis. Modicum, puer inclyte, vatem,
Sed tibi deuotum, si me dignaris honori
Deseruire tuo. Fateor scripsisse libellum
Francorum laudes & Gallica gesta canentem,
Ægidiana nouos pro te prorupit in ausus
Primitiasque sui mittit tibi Musa laboris:
Sed secura minus, cum dira infamia nostros
Iamdudum laceret Ciues, orisque maligni
Audeat immeritos communi incessere probro,
Quod nullos habeat vrbs Parisiana scientes.
I. *Cum tamen excoctum multo sudore Thiboldum*
Artibus ediderit. Generis consortis & oris
II. *Altisoni iactet dictantem Iura Philippum.*
III. *Nec minus in sacris melico sermone Leonem*
Ludentem Historiis. Et quem intepuisse dolemus
IV. *Petrum in Diuinis verbo tenus alta sequentem.*
Cum sit & hic alius nostra non indecor vrbi
Oris adornati, solo mihi iunctus in vsu
Nominis, in relsquis maior meliorque gerendus,
V. *Nominis ille mei celeberrimus arte medendi.*
Cum sit & hic ortus (cuius facundia grata est,
Et nunquam laudanda satis, nec in agmine vatum
Nominis extremos sortiri debet honores)
VI. *Ille Eduæ Stephanus maior Leuita, lucrosis*
Aßiduus studiis: à quo decisio legum
Quæritur, & nostri monstratur regula Iuris.
Cum super excellens legum Iurisque peritus
Ille inter Proceres intraque Palatia, magni
VII. *Nominis Ansellus, quem cum maioribus Orbis*
Meldis Episcopio promouit gratia sensus,
Hîc tulerit cunas. Alius quoque nominis huius
VIII. *Olim floruerit hac nostra oriundus in vrbe,*
Assecla Regalis magnusque Domesticus Aulæ.

Hic vetus Anselmus. Hîc & præstantior illo
Posteriore subit, qui Sarracena Philippus
X. *Cognomenta tulit: præter quas nouerat Artes,*
Quæque inerant illi diuinitus, omnia quondam
Decreta, & sacras claudens in pectore leges.
XI. *Illum etiam raptum è medio proponere possem*
Cuius nunc titulos successor honore secundo
Pictauiensis habet. Illum sublimia sacri
XII. *Eloquij quondam ructantem pectore pleno.*
Illum in Concinio Tacitum pro voce legendi
Præfectum Gradibus nostrisque in finibus ortum.
Nec nulla est Cleri, quantum permittitur annis
Gloria. Dulcisona gratus medulamine vocis
Gratus & in metricis, ille à Pastore Priori
XIII. *Parisij Stephanus nutricius alter, & alter*
XIV. *Noniomi Præsul: quem nos debere fatemur*
Dotibus egregiis, cum sit iuuenilior æuo,
Quod fuit in tenero pastor prouectus Ephæbo.
Tu quoque qui non es noster, non esse fatendus,
Vir meritis accepte tuis, si dicere fas est,
Auaro sensu Romáque frequente recursu
XV. *Regalis Willielme Domûs, famose sodalis*
Mecum olim in studiis; nunc maior Doctor adauges
Hos vatum titulos; & dum in sublimia tendis,
Parisios magno Ciues extollis alumno.
XVI. *Iunior & Logices dudum perplexa resoluens*
Per hoc ad Cathedram maioris Pontis alumnus
Huius adhuc numeri tirunculus imminet Adam.
His Ego si nequeo mendax auertere dictum,
Dimitto, quorum tam sacra scientia floret,
Vt nemo externus titulis præcellat eorum.
Nec memoro cunctos: multos quoque transeo, sicut
Sæpe retentatis authorum excursibus illum
XVII. *Vasis inexhausti paruo de Ponte Ioannem.*

Eodem anno M. Petrus Corboliensis Innocentij III. in Theologia Magister ab Archiepiscopo Eboracensi Gaufrido, cognomine de Planragenet Præbendâ & & archidiaconatu donatus est: sed cum intercessisset Ecclesiæ Capitulum, Petrus vero Innocentij Discipuli sui authoritatem implorasset, iste ad Decanum & Capitulum scripsit: item ad Richardum Angliæ Regem, vti Præbenda sua gaudere sineret. Prior Epistola est eiusmodi, ex qua intelligimus quanti Magistrum illum suum faceret.

" Innocentius Episcopus Seruus Seruorum Dei, Dilectis filiis N. Decano & Capitulo Eboracensi Sal. & Apost. ben. Si eorum petitionibus Apostolicum gratanter impertimus assensum, quos gratiosior inter alios Clericos orbis & litterarum scientia, & morum reddit honestas, Officij nostri, sicut credimus, prosequimur actionem, & Deo in hoc & hominibus complacemus. *Sanè licet dilectum Filium M. Petrum de Corbolio, de cuius litteratura & scientia in longinquis & remotis partibus prædicatur, sua tantum probitatis & honestatis intuitu habere debemus in visceribus charitatis, cum tamen ad memoriam reducimus nostram Nos aliquando sub ipsius Magisterio extitisse, & ab eo Diuinarum audisse paginam Scripturarum, Quod vtique non pudet Nos dicere, imò reputare volumus gloriosum, ad dilectionem ipsius efficimur promptiores*, & eius libentius augmento intendimus & honori. Cum igitur venerabilis Frater noster Gaufridus Eboracensis Archiepiscopus præbendam Eboracensis Archidiaconatus eidem Magistro contulerit, sicut Nobis per suas litteras, vt proponitur, intimauit, nec vos vnquam deceat talem ac tantum Clericum à societate vestra repellere, sed vocare, cum de litteratis & discretis personis, Ecclesijs multa prouenire consueuerint incrementa, deuotionem vestram rogamus,

„ monemus ac per Apostolica Scripta districtè præcipiendo mandamus, quatenus „ præfatum Magistrum ad præbendam & Archidiaconatum sibi concessum tam „ libenter, quàm liberaliter admittentes faciatis eundem vel procuratorem suum, „ præbendam & Archidiaconatum pacificè possidere, vt & idem Magister in vobis „ se gaudeat fraternæ dilectionis solatium inuenisse, & Nos qui pro ipso puro cor- „ de & voluntate sincerâ scripta nostra dirigimus, Dilectionem vestram valeamus „ in Domino commendare. Alioquin Nos venerabili fratri nostro N. Eliensi Epis- „ copo noueritis iniunxisse, vt præfato Magistro præbendam & Archidiaconatum „ non obstante contradictione vel appellatione cuiuslibet, si ei de Canonica con- „ cessione constiterit, nostra fretus authoritate non differat assignare, & faciat pa- „ cificè possidere, illos Censura Ecclesiastica percellens qui se duxerint mandato „ nostro temerè opponendos. Datum Laterani 16. Kal. Ian.

Ad Richardum Regem Angliæ

Scripsit quoque idem Pontifex ad Richardum Regem pro eodem Magistro suo his verbis.

„ Innocentius.... Dilecto filio Richardo Anglorum regi Sal. & Apostol. Bened. „ Cum Regnorum status per prudentum virorum consilia de bono semper consue- „ uerit in melius prosperari, qui ad ipsorum regimen Domino disponente vocan- „ tur, viris prudentibus & discretis fauorem debent & gratiam libenti animo im- „ pertiri, & ipsorum prout conuenit intendere incrementis. Cum enim sicut cre- „ dimus, Magnificentia Regia non ignoret, *qualiter dilectus filius Magister Petrus de* „ *Corbolio inter alios Clericos orbis scientia litterali præfulgeat, & sua probitate & discre-* „ *tione sit admodum commendandus*, ad dilectionem ipsius prompta debes voluntate „ concurrere & eum tam libenter quàm efficaciter exaudire. Cum igitur Venera- „ bilis frater noster Eboracensis Archiepiscopus ei præbendam Eboracensis Eccle- „ siæ cum Archidiaconatu contulerit, super cuius possessione per dilectos filios De- „ canum & Capitulum Eboracense, prout dicitur, impeditur, *pro ipse sub cuius* „ *Magisterio nos aliquando extitisse recolimus & ab eo audiuisse sacrarum paginam scriptu-* „ *rarum, puro corde, conscientia bona & voluntate non ficta serenitatem Regiam* duximus „ litteris Apostolicis exhortandam, rogantes attentius & monentes quatenus præ- „ dictum Magistrum nostrarum precum intuitu & suæ probitatis obtentu diligas „ propensius & honores, & ad habendam possessionem pacificam Archidiaconatus „ & Præbendæ auxilium Regiæ serenitatis exhibeas. Ita quod ipse Magister ad ser- „ uitium magnitudinis Regiæ fortius accendatur, & nos cum preces nostras, præ- „ sertim quas de tam puro corde proferimus, cognouerimus exauditas, ad audien- „ dum petitiones tuas possimus magis fauorabiles inueniri. Datum.

Nullus vnquam Discipulus tam gratū animum Magistro vlli exhibuit, quàm iste Pontifex suo: quandiu enim in Cathedra Petri sedit & ille vixit, nulli occasioni defuit, vnde eius merita digna mercede & honoribus Ecclesiasticis cumulare posset. Cuius personam ait alibi, *Speciali meritorum prærogatiuâ & sacrarū scripturarū intelligentia à Diuina bonitate illustratam fuisse*. Eidem adhuc Canonico Parisiensi & Odoni Episcopo commisit causam Lingonensis Capituli contra Episcopum eiusdem Ecclesiæ, vt legitur l. 1. Ep. *Cum olim*. Eundem cum ipso Odone Parisiensi Episcopo & Cantore eiusdem Ecclesiæ iudicem constituit cuiusdam controuersiæ, quæ intercedebat inter M. Bernardum de Insula & Stephanum Episcopum Tornacensem de quadam præbenda Ecclesiæ Tornacensis ipsi Bernardo à Cœlestino Papa concessa. Nimirum cum post mortem M. Henrici de Sognies Canonici Tornacensis præbenda vacauisset, M. Bernardus de Insula eam à Cœlestino petierat & impetrarat. Datisque ad Hugonem Clementis Decanum Parisiensem litteris iniunxerat Cœlestinus, vti Bernardum non obstante qualibet oppositione aut appellatione in præbendæ possessionem induceret: at renitente Stephano Episcopo res tandem arbitrio Odonis Parisiensis Episcopi & Ioannis Abbatis San-Genouefiani *aduocatis Magistris Vniuersitatis* commissa est & decisa in gratiam Bernardi. Cui decisioni cum nullatenus acquiescere voluisset Stephanus Tornacensis, ad authoritatem summi Pontificis confugit Bernardus, qui demum data ad Odonem, Cantorem & Petrum Corboliensem bulla imperauit, vt Stephanum excommunicationis sententia ferirent, si prædicto Bernardo renueret præbendam de qua agebatur, concedere. Bulla est eiusmodi.

Ad Petrum à Corbolio

Innocentius Episcopus Seruus Seruorum Dei Dilectis... Episcopo, Cantori &

M. Petro de Corbolio Pariſienſi Canonico ſalutem & Apoſt. bened. Confirmationis noſtræ manū in his quæ per prædeceſſores noſtros nō ſine maturitate cōſilii nouimus inſtitut.i, nec non & ex eorum authoritate pariter & mandato ſortita ſunt effectus debiti complementum, non tantùm libenter apponimus, verum etiam in eos qui ad Inſtitutiones eiuſmodi eludendas in contradictionis & rebellionis aculeum etiguntur, grauiter ſicut tenemur, inſurgimus ad vindictam, vt ſic rebellium & ſuperborum contumacitas elidatur, & Eccleſiæ Romanæ Inſtitutio ſubmoto cuiuſlibet temeritatis obſtaculo ſua gaudeat libertate. Tenor ſiquidem litterarum dilecti filii Hugonis Decani Pariſienſis, quas felicis recordationis Cæleſtino Papæ prædeceſſori noſtro tanquam Nobis dicatas accepimus, nos inſtruxit, quod mortuo in vrbe bonæ memoriæ M. Henrico de Sognies Canonico Tornacenſis Eccleſiæ præbendam eius Dilecto filio Bernardo Clerico de Inſula de ſedis Apoſtolicæ benignitate conceſſit, cumque de ipſa per annulum propriâ manu inueſtiens præbendam ipſi confirmauit eandem. Super quo tam venerabili fratri noſtro Stephano Tornacenſi Epiſcopo, quàm dilectis filiis N. Decano & Capitulo Tornacenſi diſtrictè præcipiendo mandauit, vt factum ſuum in hac parte irrefragabiliter obſeruantes, præfatum Bernardum in ſuum Canonicum admitterent & in fratrem: inhibens etiam illis ne ad præbendam illam aliquem alium fratrem aſſumerent, ſcripſit tam præfato Decano, quàm bonæ memoriæ Petro Cantori Pariſienſi cum diſtrictione præcepti, vt eis in huius mandati executione ceſſantibus, ipſi authoritate Apoſtolica inſtructi non obſtante contradictione vel appellatione cuiuſlibet, quæ præmiſſa ſunt, exequi non tardarent, atque ipſum in poſſeſſione præbendæ illius corporaliter inducentes facerent eum nihilominus poſſeſſione quieta & integra fructuum perceptione gaudere. Eos inſuper qui inſtitutioni eius ac inueſtituræ tam ſolenniter factæ ſe ducerent opponendos, per diſtrictionem Eccleſiaſticam ſublato appellationis obſtaculo compeſcentes, ſiquid forte interim in ipſius Clerici præiudicium de illa fuiſſet præbenda ſtatutum, penitus irritarent. Verum memoratus Decanus ſicut & de ipſius Reſcripti authoritate licebat, ſolus executioni horum diligenter inſiſtens, non ſemel ſed ſæpius ſuis litteris deſtinatis eo ordine quo decebat, Epiſcopum & Capitulum attentè commonuit, vt præceptum Apoſtolicum quantocius adimplentes, dictum Bernardum qui de præbenda Tornacenſis Eccleſiæ vacante per manum Apoſtolicam, vt dictum eſt, inueſtituram accipiebat, in choro & in Capitulo tam liberaliter quàm libenter admitterent, & præbendo fructus ex integro abſque omni difficultate conferrent. Epiſcopus verò licet ſæpe tam litteris quàm viuâ voce commonitus ab eo vt decuit, ſemper exhibuit ſe rebellem nullatenus volens inſtitutioni Apoſtolicæ conſentire. *Sed tamen Pariſius veniens, cum prædictus Bernardus vehementer inſtaret* præſente te, Frater Epiſcope, nec non & dilecto Filio Ioanne Abbate S. Genouefæ procuratore ipſius Epiſcopi Tornacenſis, cum multis aliis Religioſis & honeſtis perſonis, poſt multas altercationes & rationes hinc inde propoſitas, *de Communi Conſilio Magiſtrorum Prudentium & Iuriſperitorum, qui vocati ad litem conuenerant decidendam, cum allegationes prædicti Epiſcopi nullam vim aut* vigorem haberent, ſæpe dictum Bernardum authoritate Apoſtolica ſententialiter in corporalem præbendæ illius poſſeſſionem iudicij, eo modo laborans, quod Decanus ipſe totumque Capitulum Tornacenſe eundem Clericum in fratrem & Canonicum ſuum communiter receperunt, & adhibitis ſolennitatibus quæ debent in admittendis Canonicis adhiberi, ſellam in Choro & locum in Capitulo ei libenter aſſignarunt: ita quod ſtatim & deinceps ſicut & reliqui iuxta conſuetudinem Eccleſiæ plena & integra perceptione fructuum eſt gauiſus: & vt mandatum Apoſtolicum ex ordine compleretur, eiuſdem Executor, quidquid circa Huluinum ipſius Bernardi aduerſarium vel alium ab Epiſcopo vel alio quolibet forte fuiſſet in eius præiudicium attentatum, cum ipſo Capitulo Tornacenſi penitus irritauit ſolo Epiſcopo in ſua rebellione contumaciter perdurante. Nos igitur quod ab eodem Decano authoritate Apoſtolica prouidè ſuper his omnibus eſt ſtatutum, debitum volentes effectum ſortiri, Diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus & diſtrictè præcipimus, quatenus ſi idem Epiſcopus vel Huluain, ſiue alius prænominatum Bernardum Canonicum Tornacenſem ſuper illa Præbenda, quam ipſe tam ſolenniter eſt adeptus, poſt monitio-

contra Stephanum Tornacenſem.

Præbendarum reſtitutio.

Nota de Magiſtris Pariſienſibus.

» nem veſtram duxerint impetendum, aut poſſeſſionem præbendæ qualibet occa-
» ſione turbandum, eos per ſeueritatem diſtrictionis Eccleſiaſticæ omni contra-
» dictione & appellatione ceſſante compeſcere nullatenus omittatis, nihilomi-
» nus faciente, vt prænominatus Epiſcopus ſuum in hoc velit adhibere conſenſum.
» Nolumus enim, ſicut nec fieri conuenit, vt Apoſtolicæ ſedis Inſtitutio tam ſolen-
» niter celebrata & tot tantorumque virorum approbationibus & ſententiâ vnani-
» mi roborata, temeritate ſeu contradictione quorumlibet infirmetur, aut fac-
» tum quod de tanti Conſilij maturitate ac prouidâ conſideratione proceſſit, in
» recidiuæ quæſtionis ſcrupulum relabatur, nullis litteris obſtantibus harum
» mentione non habita.... Quod ſi omnes... At tu frater Epiſcope cum eorum
» altero... Datum Romæ apud S. Petrum. 3. Kal Maij, Pontific. noſtri an. 1.

Ad eiuſdem Magiſtri Petri Corbolienſis commendationem petiit ab Hugone, Manaſſis de Garlanda nepote Epiſcopo Aurelianenſi, Fulcone Decano & Capitulo Aurelianenſi dari præbendam quæ prima vacaret D. de Corbolio pauperi ſubdiacono: vt patet ex hac eiuſdem Pontificis Bulla ad M. Aurelianenſem Epiſcopum.

De Præbendarum Cathedralium reſeruatione.

Pro Dilecto filio D. de Corbolio paupere ſubdiacono, nullum adhuc Eccleſiaſticum Beneficium aſſecuto ad preces dilecti filij *M. Petri de Corbolio, quem ſincera diligimus in Domino Charitate*, Fraternitati tuæ ſcripſiſſe recolimus, vt præbendam Eccleſiæ tuæ pro reuerentia B Petri & noſtrâ ſibi liberaliter aſſignares.
» Tu verò, vnde valdemiramur, non curaſti precum noſtrarũ primitias & Mandatũ
» Apoſtolicum adimplere: quin potius antequam idem ſubdiaconus à te poſſet
» obtinere reſponſum, in multis fuit expenſis & laboribus fatigatus. Poſt hęc ve-
» rò Nuncij tui ad ſedem Apoſtolicam accedentes, vt te ab impetitione pręfati
» Clerici abſoluere curaremus, inſtantius poſtularunt, quod non potuerunt aliqua-
» tenus obtinere. Nolentes autem quod pro Deo de prouiſione præfati ſubdiaconi
» laudabiliter incepimus, relinquere imperfectum, fraternitati tuę per iterata ſcri-
» pta mandamus atque præcipimus, quatenus ſi qua præbenda nunc vacat in Ec-
» cleſia tua, eam ſibi non differas aſſignare, ſtallum eidem in Choro & locum in ca-
» pitulo conferendo. Alioquin quam primò vacare contigerit, noſtra donatione
» præcipimus reſeruari Perſonæ idoneæ conferendam: de qua ſi quid à te fuerit or-
» dinatum, decernimus non tenere.
» Dilectis quoque filiis Decano & Capitulo Aurelianenſi dedimus in mandatis,
» ne aliquem ad Inſtitutionem tuam recipiant in Canonicum & in fratrem ad
» præbendam primitus vaacaturam. Datum 4. kal. Maii.

Ex hiſce duabus Bullis obiter intelligimus Pontifices Romanos circa hæc tempora ſupremum quoddam in Capitula, Canonicatus & Præbendas Eccleſiarum Cathedralium ius & dominium vindicare ſibi cœpiſſe. Nam antiquitus rogabant tantummodo Epiſcopos, vt iis quos commendabant, præbendas aliaque beneficia dari curarent, electiones factas confirmabant, aut ſi appellati fuiſſent, de lite intentata iudicium ferebant: hiſce verò temporibus inceperunt Beneficia eiuſmodi reſeruare & pleno iure concedere. Vnde promanarunt Pontificiæ reſeruationes, exſpectationes, annatę, aliaque eiuſmodi prętenſa Iura: de quibus in ſequentibus ſeculis amplius dicetur. Et hæc forte cauſa eſt, cur Stephanus Tornacenſis & Hugo Aurelianenſis præbendas dare noluerint iis, quibus Pontfices dari iubebant, ne iugum iſtud inuſitatum ſi ferrent, Eccleſiæ aliquando foret intolerabile.

Cæterum Hugo iſte præter nobilitatem generis, quam ex Gente Garlanda ducebat, ſcientia boniſque moribus eminebat: quamobrem ex Decano Aurelianenſi poſt mortem Henrici Drocenſis hoc anno fuit electus Epiſcopus, & à Michaële de Corbolio Archiepiſcopo Senonenſi inunctus & conſecratus fuit: ad quem de promotione ſua congratulatoriam ſcripſit Stephanus Tornacenſis Epiſtolam, quæ eſt ordine 234.

Decanus electus eſt in Epiſcopum, inquit, *gandeat Aurelianenſis Eccleſia*, quam per-
» ſonarũ penuria non coëgit vt ab aliis emendicatum mutuaretur Antiſtitem. *Quem*
» *nutriuerat à puero, quem produxerat in viam perfectam, quem Diſciplinis erudierat Eccle-*
» *ſiaſticis, aſſumpſit ſibi ſufficiens de gremio proprio & capiti ſuo ſuperponens de filio fecit*
» *patrem non ignotum moribus*, non alienum prouinciâ, non degenerem natalibus &

iuſtas expertum ſollicitudines & iniuſtæ diſſolutionis expertem. Reuera non militauit alienis ſtipendiis, dignus vt in Eccleſia illa præeſſe debeat, in qua conſueuerat & prodeſſe. Gaudeat electus ipſe cui congaudeamus & nos, & gaudium noſtrum nemo tollat à nobis, vel inuidia murmurans, vel malitia perſequens, vel detractio mordens: intelligat Dominus & amicus noſter quod dicimus: dabit ei Dominus in omnibus intellectum. Commendabilem proteſtamur Epiſcopum temporibus noſtris, qui abillicito contactu ſe ſe ſeruauerit alienum. Augeat vobis Deus gratiam ſuam & attollat virtutibus quem extulit dignitate. Interim Pater optime, beatum deceſſorem veſtrum S. Euurcium & ipſius Eccleſiam felix ſucceſſor honorate, diligite & colite. Frequenter cogitantes quia vnde aſſumpti eſtis ad cathedram, illuc aſſumendus eritis in ſepulchro.

Idem Pontifex Innocentius in controuerſia quæ inter C. Profeſſorem olim Artium in Academia Pariſienſi & P. Preſbyterum de quadam præbenda Eccleſiæ Inſulanenſis contendentes intercedebat, Magiſtro C. quia ſcholas Pariſius in artibus habuerat, & litteratus erat, vult præbendam adiudicari: & in eam rem ſcribit ad Goſcelinum Archidiaconum, Cantorem & Magiſtrum Scholarum Tornacenſium.

Innocentius Epiſcopus Seruus Seruorum Dei, Dilectis filiis.... *Cum veniſſent ad Apoſtolicam ſedem Dilecti Magiſter C. Subdiaconus & P. Presbyter pro controuerſia quam habebant ad inuicem ſuper præbenda Eccleſiæ Inſulanenſis, nos eis Dilectum filium noſtrum G.* S. Gregorij Diaconum Cardinalem conceſſimus auditorem: coram quo dictus Magiſter C. proponere procurauit, quod cū olim à bonæ memoriæ Cœleſtino Papa prædeceſſore noſtro ad Præpoſitum Eccleſiæ Inſulanenſis pro obtinenda in eadem Eccleſia præbenda litteras impetraſſet, Præpoſitus indulgentiam obtinuit ab eodem, ne infra biennium aliquem in Eccleſiis ſuis recipere cogeretur. Iterum vero idem Magiſter ad eundem Præpoſitum ipſius prædeceſſoris noſtri litteras reportauit, vt elapſo biennio Præbendam ei conferret in Eccleſia Inſulanenſi: Interim tamen ei ſtallum in Choro & locum in Capitulo aſſignaret, & de quotidianis ſtipendiis idem Magiſter cum Canonicis perciperet portionem, venerabili fratri noſtro Atrebatenſi Epiſcopo & dilectis filiis Vrſicampi & Longi-Pontis Abbatibus ſuper hoc executoribus delegatis: qui cū vellent in negotio ipſo procedere, Præpoſitus coram eis poſt ſecundam citationē apparens mandatū cū mandatore aſſeruit exſpiraſſe, & ad ſedē Apoſtolicam acceſſit. *Nos ad Litteraturā ipſius qui Scholas dicebatur in Artibus habuiſſe, piū habentes reſpectum, eidem Præpoſito dedimus in mandatis, quod cum idem Magiſter ſicut proponebatur, oriundus de villa Inſulana aliquandiu in ſcholarum regimine deſeruiſſet,* & ad præſentationem ipſius Eccleſiæ fuiſſet in ſubdiaconū ordinatus in beneficio competenti, quod ad eius donationem ſpectaret, in eadem ipſa prouideret. Dilectis etiam filiis Decano & Cantori, Magiſtro F. Canonico Remenſi dedimus in mandatis vt ſuper hoc mandatum Apoſtolicum exequi procurarent. Deinde vero iidem executores ſicut ex litteris eorum accepimus, cum in Eccleſia Inſulana præbenda dimidia vacauiſſet, Magiſtrum, ipſum inueſtiendum ad Præpoſitum deſtinarūt, qui ei Beneficium quoddam non Eccleſiaſticum ſed quod poſſet etiam Laico aſſignari, temporale videlicet & incertum, *Litteraturæ & honeſtati eiuſdem Magiſtri non competens, quod etiam tunc temporis non vacabat, eidem curauit offerri: ipſi verò eundem Magiſtrum vacuum à Præpoſito redeuntem & iuxta onus eidem Præbendæ annexum in ordinem ſacerdotij promoueri paratum de prædicta dimidia curarunt Authoritate Apoſtolica inueſtiri.* Poſt inueſtituram verò Præpoſitus ipſe dicto Magiſtro per nuncium ſuum quindecim librarum reditus fecit offerri: quos quia recipere noluit, Nuncius Præpoſiti ad ſedem Apoſtolicam appellauit. Executores inſuper eundem Magiſtrum ad Inſulanum Capitulum deſtinantes, ei ſtallum in Choro & locum in Capitulo aſſignari fecerunt, & Canonicum cum ſolemnitate receptum ad poſſeſſionem admiſerunt eiuſdem Beneficij corporalem.

Verum dictus Presbyter propoſuit ex aduerſo, quod olim præbenda quædam inſtituta fuerat in Eccleſia Inſulana, non niſi presbytero conferenda, qui ad honorem B. Virginis Diuina ſingulis diebus celebraret. Verum prædeceſſor memoratus vni Presbytero eſſe nimis onerosum attendens Diuina ſingulis diebus ce-

De Præbendis reſeruatis.

Magiſtri Pariſienſes præferuntur.

„ lebrare, præbendam ipsam diuisit in duas quas duobus Diaconis assignauit, iuta-
„ mento firmantibus quod in proximis quatuor Temporibus ad Presbyterij ordinem
„ conuolarent. Sed ne ad consequentiam traheretur, statutum est à Præposito &
„ Canonicis & sub pœna excommunicationis inhibitum, ne Beneficia ipsa confer-
„ rentur aliis nisi presbyteris iam promotis. Vnde cum dicta dimidia vacauisset,
„ sæpe dictus Præpositus eam ad preces Capituli sui dicto presbytero qui ad præ-
„ sentationē eorum fuerat in presbyterum ordinatus, concessit, *& eidem Magistro pa-*
„ *ratus fuit in competenti Beneficio videlicet quindecim librarum reditibus prouidere.* Super
„ quo idem Præpositus ad prædictos Executores Remenses per nuncium suum di-
„ citur litteras impetrasse. Præterea cum biennium à tempore obtentæ indulgentiæ
„ tunc temporis non fuisset elapsum, Præpositus ad eum recipiendum in Eccle-
„ siam Insulanam proposuit non teneri, cum super hoc fuisset indulgentia impe-
„ trata.
„ Cæterum Magister C. Indulgentiam ipsam sibi non obesse respondit, cum de
„ ipsa etiam in litteris nostris mentio facta fuisset. Præterea ex quibusdam ab aduer-
„ sa parte inductis nixus est comprobare, quod prædicta præbenda aliquando fuerat
„ aliis etiam quàm presbyteris assignata. Cum enim diceretur in litteris ipsis, quod
„ secundum antiquam & magis vsitatam consuetudinem Ecclesiæ Insulanæ præ-
„ benda ipsa esset presbytero conferenda, vsitatum etiam ipse dicebat vt aliis con-
„ ferretur: cum etiam dicere quod aliquid insitato magis vsitatum fuerit, sit absur-
„ dum.
„ Cum autem Cardinalis prædictus quæ coram proposita fuerant, in nostra &
„ fratrum nostrorum audientia fideliter retulisset, Nos causam ipsam vestro exami-
„ ni duximus committendam, discretioni vestræ per Apostolica scripta districtè
„ præcipiendo mandantes, quatenus nisi vobis constiterit sufficienter per Præpo-
„ situm & Capitulum Insulanum fuisse concorditer institutum & sub pœna excom-
„ municationis inhibitum & hactenus obseruatum, vt prædictæ præbendæ aliis
„ quàm presbyteris conferrentur super prædicta dimidia, dicto presbytero silentium
„ imponatis, & faciatis per Censuram Ecclesiasticam eundem Magistrum plena &
„ pacificâ ipsius possessione gaudere. Quia verò presbyter ipse ad præsentationem
„ Præpositi & Capituli Insulani fuit in Presbyterum ordinatus, volumus nihilomi-
„ nus & mandamus, quatenus prædictos quindecim librarum reditus ei assignari
„ mandetis, & donec ei per Præpositum ipsius Ecclesiæ fuerit in Beneficio compe-
„ tenti prouisum. Alioquin si de prædictis constiterit super ipso prædicto Magistro,
„ cum non fuerit Beneficium ei competens, silentium imponentes, eam ipsi pres-
„ bytero per sententiam Apostolicam appellatione postposita adiudicare curetis &
„ faciatis per censuram Ecclesiasticam eius pacificâ possessione gaudere. *Verum ne*
„ *dictus Magister laboris, quem veniendo ad sedem Apostolicam sustinuit, mercede frustre-*
„ *tur, ei faciatis prædictos 15. librarum reditus à Præposito monitione præmissâ sublato ap-*
„ *pellationis & dilationis obstaculo per Censuram Ecclesiasticam assignari Prabendam, quæ*
„ *primò vacabit in Ecclesia Insulana, donationi nostræ reseruari, mandantes personæ idoneæ*
„ *conferendam. De qua si quid aliud fuerit ordinatum, Nos illud irritum decernimus.......*
Datum Laterani 3. id. Aug.

Eodem anno idem Pontifex Innocentius Gallicano Regno & Regi impensè addictus modis omnibus conatus est primùm Regem inducere ad recipiendam vxorem suam legitimam, à qua diuerterat, & dimittendam eam, quam superduxerat. Itaque scripsit ad Odonem Parisiensem Episcopum, quem sciebat plurimum apud Regem posse, vt sapientibus suis monitis Regem à prauo incepto dimoueret.

Innocentii ad Odonem Ep. Paris. de Diuortio Regis.

Innocentius Episcopus..... Venerabili fratri Odoni Episcopo Parisiensi Sal. & Apost. Bened. Cum omnia orta occidant & orta senescant, ne opetum Domini primitię penitus deperirent, posuit Deus sementem iuxta species suas in aliquibus Creaturarum, vt quę secundum cursum temporis deficerent in seipsis, in suam
„ sementem proficerent, & in reparatione sui generis vberius prosilirent: sic etiam
„ cum homo ad imaginem Dei factus, & tam volucribus cœli, quàm piscibus ma-
„ ris & vniuersis animantibus quę mouentur super terram, munere Diuino prę latus
„ in sterilem cinerem sterilis ipse rediret, formata muliere in auxilium eius de latere
„ dormientis audiuit, *Crescite & multiplicamini & replete terram.* Cum ergo ex tunc

Adæ

Adæ poſteritas ſibi inuicem iungi conſueuerit fœdere nuptiali, vſque adeo ipſi in hoc cooperata eſt, & poſt lapſum parentis dextra Conditoris, vt iuxta illud Euangelicum *Quod Deus coniunxit homo non ſeparet*, non humanæ adinuentioni ſed Diuinæ authoritati potius adſcribatur Matrimonij ſacramentum, per quod licet inter homines contrahatur, ſignificatur tamen in Chriſto coniunctio Eccleſiæ ac animæ fidelis ad ipſum iuxta illud Apoſtoli. *Hoc autem dico magnum ſacramentum in Chriſto & in Eccleſia.* Vnde quantum in nobis eſt, Eccleſiæ filiis debemus ſummo ſtudio præcauere, ne ſi quis impiè agens in ſeipſum partem ſui corporis, quia ſcindere omnino non poteſt, à ſe forſan auellere attenter, animam ſuam à Diuinæ bonitatis amplexibus efficiat alienam, & propter hoc totam Eccleſiam tanto amplius ſibi reddat offenſam, quanto minus prouidè figuram deſponſationis eius ad Chriſtum, quantum in ipſo fuerat maculauit. Hæc autem non ad inſtructionem tuam, quem Diuinæ legis notitiam plenius obtinere, ſed vt intentionis noſtræ vehementiam exprimamus, præſentibus litteris duximus explicanda. Qui quanto Chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Philippum Francorum Regem Illuſtrem, purius diligimus, & ſpeciali quodam priuilegio intendimus amplius honorare, tanto intra nos ipſos fortius contriſtamur, quod Chariſſimam in Chriſto filiam noſtram Francorum Reginam Illuſtrem, quantum in eo fuit à ſe minus licitè nixus eſt amouere. Ad cumulum præterea noſtri doloris accedit, quod cum vniuerſi progenitores eius veri fuerint Religionis Chriſtianæ cultores, inter quos illuſtris memoriæ Ludouicus quondam Rex Francorum Pater eius præ cæteris ſui temporis Diuinæ fuit Legis amator, Regis ſerenitas, quam ipſi vellemus non minus in obſeruantia mandatorum Domini, quàm Regni hęreditate ſuccedere, contra ſalutem & famam ſuam dictam Reginam à conſortio thori remotam in remotis partibus Regni Francorum licet inter Religioſas, priuatas tamen perſonas vitę ſuę curſum implere compellit. Licet autem felicis recordationis Cœleſtinus Papa prædeceſſor noſter apud eum non potuerit obtinere, vt Reginam ipſam in gratiam & beneuolentiam ſuam receptam ad Regni conſortium reuocaret, nos tamen non de meritis noſtris ſed de Diuina potius miſeratione ſperantes & de puritatis tuę ſolicitudine confidentes, quę litteraturę, honeſtatis & conſanguinitatis intuitu eſſe credimus in eiuſdem Regis oculis gratioſum, precum noſtrarum primitias per te ipſi ex parte noſtra porrectas ab ipſo confidimus tanto libentius admittendas, quanto amplius de ipſius ſumus ſalute ſoliciti, & per huius Apoſtolicę petitionis effectum non tam noſtris commodis, quàm integritati ſui nominis conſuletur. Rogamus igitur fraternitatem tuam, monemus & exhortamur in Domino, ac per Apoſtolica tibi ſcripta mandamus, quatenus eundem Regem ex parte noſtra diligentius moneas & inducas, & in remiſſionem ei peccatorum iniungas, vt prædictam Reginam in plenitudinem gratiæ Regalis admiſſam maritali ſtudeat affectione tractare, vt ad mentem reuerſus in laudem Domini cum Petro decantet, *Nunc ſcio verè quia miſit Dominus Angelum ſuum & tulit me de manu Herodis, illius* ſcilicet, qui ſicut olim animã pueri eius hactenus ſanguinem ſitiebat. Verendũ ſiquidẽ ei credimus ne propter offenſam Diuinam & humanam infamiam, irreparabilem etiam iacturam incurrat. Cum enim ex ea quam contra interdictum Eccleſiæ ſuperduxit, legitimam nequeat ſobolem procreare, ſi forte quod abſit, vnicus eius filius rebus eximeretur humanis, Regnum eius ad extraneos deueniret, qui quoniam eidem Reginæ ſui negauit corporis poteſtatem, ipſius promerentibus culpis, multis anguſtiis irruentibus nunquam optatâ potuit felicitate gaudere: ſed præter alias affectiones tota Gallicana prouincia famis fuit ſterilitate percuſſa, & niſi quantocius reſipiſcat, flagellum Dei contra ſe poteſt grauius formidare. Quod ſi forſan, quod abſit, ſalubribus monitis tuis, quæ ſœpius iterari volumus, apud ipſum acquieſcere non curarit, quantumcunque nobis moleſtum exiſtat eam in aliquo moleſtare, id non poterimus, ſicut nec debemus ſub diſſimulatione tranſire. Huic autem ſtudio tantò diligentius debes inſiſtere & intentione omnimoda incumbere, quanto Creatori amplius tua in hac parte ſolicitudo placebit, & glorioſius etiam tibi erit, ſi per tuam inſtantiam fuerit Domino faciente completum, quod non potuit per aliquorum prudentiam ſeu diligentiam hactenus adimpleri. Datum Laterani.

Scripſit quoque ad Philippum ſuauiter admonens & rogans, vt repudiatâ pelli-

ce legitimam vxorem recipiat, atque vt efficacius persuadeat, suum erga eum amorem grati que animi testificationem significat, propterea quod ab eo dum Lutetiæ studeret, multis beneficiis affectus fuerit.

Ad Philippum Regem.

Innocentius Episcopus Seruus Seruorum Dei Dilecto filio Philippo Illustri Francorum Regi Sal. & Apostol. bened. Licet dextera Domini snam fecerit in nostra promotione virtutem de terra suscitans inopem, & de stercore erigens pauperem, & illud nos voluerit dignitatis solium obtinere, vt non solum cum Principibus sed de Principibus etiam iudicemus, cum tamen conditionem humilitatis nostræ conspicimus, & de quo & ad quid simus vocati, pensamus, præter generale debitum pastoralis officij quod singulis nos constituit debitores, tibi & regno tuo specialiter nos fatemur teneri, *in quo Nos recolimus in studiis litterarum ætatem transegisse minorem, ac Diuino munere quantæcunque scientiæ donum adeptos Beneficiorum impensam multiplicem suscepisse.*

Innocentius Parisiis studuit.

Ad cumulum autem huius præcipuæ dilectionis accedit progenitorum tuorum grata memoria, quos sicut Christianissimos Principes nec ventus turbinis, nec impetus tempestatis ab Ecclesia Rom. potuit aliquando separare: quin potius tanto amplius in ipsius deuotione seruirent, quanto fortius in nauiculam nostri Piscatoris fluctus insurgerent & mare tumultuosius ventorũ incursibus fluctuaret. Vnde cum in minori quondam officio constituti serenitatem Regiam & Regnum Franciæ speciali amplexati fuerimus dilectionis affectu, nunc ad apicem summi Pontificatus licet insufficientes assumpti, priuatis affectibus, causis communibus superuenientibus tam ardentius in Regiæ serenitatis dilectione flagramus, vt occasionem precemur à Domino nobis indulgeri, per quam affectus interior prodeat in effectum, & prærogatiua sinceritatis quam ad te gerimus, in opere pateat Vniuersis. Verum quanto amplius Celsitudinem tuam honorare cupimus & ad profectum tuum ardentius adspiramus, tanto magis de tua sumus salute soliciti, & grauius ferimus si nostræ charitatis affectus circa serenitatem tuam, te præsertim dante materiam, videretur, quod absit, refrigescere vel torpere. Sanè quantum scandalum sit exortum ex superinductione illius quam post multiplices inhibitiones Ecclesiæ, quarum vnam factam per bonæ memoriæ M. Meliorem Sanctorum Ioannis & Pauli Presbyterum Cardinalem tunc Apostolicæ sedis legatum, & dilectum filium Censium subdiaconum & Notarium nostrum, cum felicis recordationis Cœlestini Papæ Prædecessoris nostri litteras in tua fecere præsentiâ recitari, quæ inhibitionem apertius continebant, ad te nouimus peruenisse, & post datas & receptas Epistolas venerabilibus fratribus nostris Niuelone Suessionensi & Stephano Nouiomensi Nunciis tuis propter hoc apud sedem Apostolicam constitutis superinducere voluisti, tibi credimus ex parte liquere. In quo ad discretionem veritatis non debet vincere sensualitas rationem. Nosti etenim quod morbus iste iam vicina corrumpit, & *ad excusandas excusationes in peccatis* factus es cæteris excusatio, & in nos & Romanam Ecclesiam detractionem non modicam suscitasti. Quantum autem ex hoc te ipsum læseris, ex eo manifestè perpenditur, quod omnia tibi contraria successerunt, quæ prius prospera succedebant: nec datum est tibi frui etiam pace Diuina, quin etsi non corpus, mentem saltem sollicitudo grauis vrgeret, quod tibi esse debet euidens argumentum, quod propterhoc Diuinam indignationẽ incurreris, cũ præsertim superinductæ consanguinitas opponatur: Charissimæ autem in Christo filiæ nostræ N. Reginæ Franciæ nonnisi impedimentum fuisset affinitatis obiectum. Vt igitur saluti tuæ consulas & honori, vt Nos & Romanam Ecclesiam à labiis iniquis & lingua liberes detractrice, vt Dominum tibi reddas propicium, quem iratum tibi hactenus reddidisti, rogamus serenitatem Regiam, monemus & exhortamur in Domino & in remissionem iniungimus peccatorum per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus in te ipsum aciem tuæ considerationis reflectas, sic tuos actus diiudices vt ab aliis non debeas iudicari, memor esto conditionis tuæ, & nouissima iuxta verbum sapientis attendens, quod scandalum in Ecclesia parit, quod nobis detractionem generat, quod in perniciem tuæ salutis vertitur & in dispendium totius Regni redundat, alios simili corrumpens exemplo corrigas per te ipsum, superinductam de finibus Regni Francorum remoueas, & eam reducas in Regnum & Reginam appelles ac facias appellari, mandans ei ab omnibus tanquam Reginæ deferri, quam

à te minus rationabiliter abiecisti. Quod si postmodum vsque adeo serenitatem tuam Oriens ex alto respexerit & cor tuum lux illa dignata fuerit illustrare, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, vt prædictam Reginam quam ex testimonio plurium, quibus est religionis & dignitatis ratione credendum, miræ sanctitatis & honestatis audiuimus esse, retineas in gratia coniugali, præsertim cum vix nobiliorem ducere possis, & id tibi plurimum expedire noscatur. In his facilius & ad votum tuum celerius exequendis, quæ serenitati tuæ diebus istis incumbunt, gaudebimus plurimum, & in agendis gratiarum actionibus assurgemus.

Quod si forsan, quod absit, desuper datum non fuerit, sicut de iure tenemur, iuris tibi licentiam non negamus, quo minus facta prius restitutione audiamus & exaudiamus, quod rationabiliter duxeris proponendum. Si autem, quod non credimus, nec famæ tuæ, nec honori consuleres, nec mandatis nostris nec monitis obedires, quantumcumque nobis molestum existeret te in aliquo molestare, contra te tanto amplius moueremur, & manum curaremus Apostolicam aggrauare, quanto serenitatem tuam sincerius diligimus, & quos amamus seuerius arguere intendimus, & durius castigare, cum inspirante Domino immutabilem animum & inflexibile propositum habeamus, nec prece, nec pretio, nec amore nec odio declinandi à semita rectitudinis, sed via regia incedentes nec ad dexteram declinabimus, nec deuiabimus ad sinistram sine personarum acceptione facientes iudicium, quia non est personarum acceptio apud Deum. Non ergo posses, quantumcunque confidas de tua potentia, subsistere ante faciem, non dicimus nostram, sed Dei, cuius licet immeriti vices exercemus in terris, cum authore iustitiæ qui est veritas, pro iustitia & veritate pugnante inimici tui in te ac Regnum Franciæ præualerent, nec valeret temporalis tuus & exiguus potentatus Diuinæ ac æternæ repugnare omnipotentiæ Maiestati. Ne facias ergo, fili Charissime, de necessitate virtutem, & nobis in hoc imò Creatori tuo, per quem viuis & regnas, humiliter satisfacias, quatenus ipsum tibi reddas propitium & nos tibi constituas amplius debitores, sciturus pro certo, quod nisi mandatum nostrum hac vice iuraueris adimplere, non differemus vlterius quin officij nostri debitum exequamur. Datum Laterani. 16. Kal. Iunij.

Eodem anno idem Pontifex confirmat Monachorum San-Germano Pratensium, priuilegia datis ad Willielmum Archiepiscopum Remensem S. Sabinæ Cardinalem & ad Robertum tunc S. Germani Abbatem, Fulconis de quo supra diximus, successorem, Litteris. Confirmat quoque pacem inter Archiepiscopum Senonensem & Monachos initam post longæ litis de Procurationibus contestationem; vt intelligimus ex Ep. 190. Stephani Tornacensis ad iudices à Cœlestino III. datos: quibus Monachorum causam commendat his verbis. *Audiui D. Papam prudentia vestra commisisse cognitionem causæ, quæ vertitur inter D. Senonensem & EcclesiamS. Germani de Pratis, quam non parum difficultatis nec minus discriminis* importare video & authoritati Iudicum & Partium voluntati. De Procurationibus agitur corporum, non de salute animarum, de numero quadrupedum & hominum, non de merito virtutum aut victoria vitiorum. In hoc tamen conflictu summi Pontifices Alexander, Lucius, Vrbanus, Clemens & qui hodie sedet Cœlestinus manus iniecerunt, & diuinis priuilegiis taxantes euectionis numerum, iurgio super Procuratione motu imposuisse creduntur. Vid. & legi priuilegia ista, nec facili veritate nec falsa suggestione impetrata, sed omni solennitate subnixa & Cardinalium subscriptionibus roborata. Quid tantum aut tutum esse poterit, si super talibus dubitare, disceptare aut disputare aliqui voluerint, cum munimenta Apostolica vobis & nobis immo omnibus Ecclesiis & possessionesearum seruent & iura tueantur & defendant. Parcite, Patres, authoritati vestræ, parcite dignitati & prudentiæ, & *examen istud reseruate summo Pontifici, qui solus potestatem habet & condendi nouos Canones & exponendi veteres & interpretandi priuilegia sua & corrigendi aliena.*

Igitur Innocentius iurgiis istis & contentionibus modum imponere cupiens, nouâ Bullâ prædicti Monasterij priuilegia amplificauit & confirmauit. Non omittendum tamen quod M. Ioannes Launoyus Doctor Theologus Parisiensis multis rationibus comprobare nititur bullas eiusmodi esse subreptitias, obtentas scilicet per veri suspensionem seu suppressionem & falsi suggestionem: sed eadem re

disputent : nos Bullam ad Robertum datam, quia ad negotium nostrum pertinere videtur, hisce commentariis adtexere non putamus fore inutile. Sic igitur habet.

Priuilegiũ S. Germani Prat. concessum.

„ *Innocentius* Episcopus seruus seruorum Dei Dilectis filiis Roberto Abbati S. „ Germani Parisiensis eiusque fratribus tam præsentibus quam futuris Regularem „ vitam professis in perpetuum. *In eminenti Apostolicæ sedis specula ad hoc sumus licet immeriti disponente Domino constituti*, vt iustas petitiones debeamus libenter ad- „ mittere, & eis studeamus effectum vtilem indulgere. Eapropter Dilecti in Do- „ mino filij, vestris iustis postulationibus annuentes Monasterium B. Germani de „ Pratis in quo Diuino mancipati estis obsequio, quod propriè Beati Petri Iuris „ existit, ad exemplar felicis memoriæ Paschalis, Innocentij, Lucij, Euge- „ nij, Anastasij, Alexandri, Lucii, Vrbani, Clementis, & Cœlestini Prædecesso- „ rum nostrorum Romanorum Pontificum sub B. Petri & nostra protectione susci- „ pimus & præsentis scripti pagina communimus. Imprimis siquidem statuentes, vt „ Ordo Monasticus qui secundum Deum & B. Benedicti regulam in eodem Mona- „ sterio institutus est, obseruetur. Præterea quascunque possessiones..... illibata per- „ maneant. Per præsentis itaque Priuilegii paginam vobis vestrisque successoribus „ in perpetuum confirmamus, vt quæcunque libertas, quæcunque dignitas Priui- „ legio B. Germani, Scriptis Childeberti, Clotarii atque aliorum Regum Franco- „ rum vestro Monasterio collata est, eidem permaneant illibara. Adhæc volentes „ te, Dilecti fili Roberte Abbas, & Monasterium tuum honoris & gratiæ priuile- „ gio decorare ad instar dictorum Prædecessorum nostrorum Alexandri & Cœ- „ lestini vsum mitræ & annuli atque sandaliorum tibi & per te successoribus tuis „ de consuetâ sedis Apostolicæ benignitate duximus indulgendum. Præcepimus „ autem, vt Chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium, Ordinationes & „ quæcunque vobis ex Pontificali sunt ministerio necessaria, à nullo Catholico „ Episcopo vobis vestrisque successoribus denegentur. *Sanè Missas, Ordinationes,* „ *Stationes ab omni Episcopo vel Clerico Parisiensis Ecclesia in eodem Monasterio prater vo-* „ *luntatem Abbatis, vel Congregationis fieri prohibemus, nec habeant potestatem aliquid* „ *ibi imperandi, sed nec diuina Officia ipsis interdicere, nec excommunicare, nec ad syno-* „ *dum vocare, aut Abbatem aut Monachos aut Presbyteros aut Clericos Ecclesiarum ipsius* „ *loci tribuimus facultatem.* Adiicimus etiam vt in Parochialibus Ecclesiis, quas ex- „ tra Burgum B. Germani tenetis, Presbyteri per vos eligantur, & Episcopo præ- „ sententur, quibus si idonei fuerint, Episcopus animarum curam committat, vt „ ei de plebis cura, de rebus verò temporalibus ad Monasterium pertinentibus res- „ pondeant. Quod si forte facere noluerint, substrahendi eis temporalia quæ à „ vobis tenent, liberam habeatis authoritate Apostolica facultatem. Authoritate „ etiam Apostolica statuimus, & vobis de consueta clementia & benignitate sedis „ Apostolicæ indulgemus, vt nullius Legationi, nisi à latere Romani Pontificis „ specialiter fuerit delegatus, subiacere aut subesse vllo modo debeatis, nec alicui „ liceat obtentu legationis ab Apostolica sibi sede indultæ vos vel successores ve- „ stros, seu Monasterium vestrum vel Ecclesias quæ infra Burgum B. Germani „ sunt, vlla interdicti vel excommunicationis sententiâ prægrauare, vel super vos, „ aut super dictas Ecclesias Iurisdictionem aliquam execere, nisi specialiter hoc fue- „ rit à Romano Pontifice illi mandatum. *Præterea compositionem quæ inter Monasterium* „ *vestrum & bonæ memoriæ Gnidonem quondam Senonensem Archiepiscopum super Procura-* „ *tionibus, quas à vobis in quibusdam villis petebat, rationabiliter intercessit, sicut provi-* „ *dè ac sine prauitate facta est & recepta & hactenus obseruata, atque in instrumento exinde* „ *confecto plenariè continetur, ratam habentes, authoritate Apostolica duximus confirman-* „ *dam.* Ad maiorem autem euidentiam compositionis ipsius Rescriptum illud de „ verbo ad verbum huic priuilegio duximus inserendum, cuius tenor talis est.

„ *In nomine* sanctæ & indiuiduæ Trinitatis Guido Dei Gratia Senonensis Archie- „ piscopus omnibus ad quos præsentes litteræ peruenerint, in Domino salutem. „ Notum fieri volumus vniuersis præsentibus & futuris, quod discordia quæ erat „ inter nos & Fulconem Abbatem S. Germani de Pratis & ipsam Ecclesiam de Pro- „ curationibus, quas ab eis perebamus in Emant & Balneolo & S. Germano iuxta „ Munsteriolum in præsentia D. Philippi Francorum Regis ita terminata est. In „ hoc siquidem quittauimus F. Abbati & Ecclesiæ S. Germani in perpetuum Pro-

curationes, quas in prædictis locis petebamus ab eis tali modo: Quod Abbas & successores sui nobis & successoribus nostris, vel nostris certis nunciis pro procurationibus illis reddent singulis annis octo libras Parisienses apud Emant in octauis Paschæ: Et si nos, vel successores nostri venerimus semel in anno ad Emant vel Balneolũ, vel ad villã, quæ dicitur S. Germanus, Abbas aut successores sui aut ille qui domum tenebit, recipiet nos & successores nostros, & viuemus ibi nos & successores nostri nocte vna sumptibus nostris propriis: infra quod ille qui domum tenebit, non tenebitur aliquid dare Nobis, vel successoribus nostris præter hospitium, nisi hoc de gratia facere voluerit. Et si nos vel successores nostri semel recepti fuerimus in vno prædictorum locorum, non tenebuntur Monachi recipere nos siue successores nostros in aliquo illorum trium eodem anno. Nos autem fecimus quittari iam dictæ Ecclesiæ & Abbati medietatem decimæ lanæ à presbyteris, qui sunt in Ecclesiis S. Germani per Archiepiscopatum Senonensẽ constitutis, scilicet in Emant, Balneolo, villa, quæ dicitur S. Germanus iuxta Munsteriolum, Matriolis, & presbyteri dictarum Ecclesiarum aliam medietatem eiusdem decimæ habebunt. Nuncij autem Abbatis S. Germani facient fidelitatem Presbyteris qui in dictis Ecclesiis erunt, & presbyteri per Nuncios suos nunciis Abbatis de dicta decima communiter & fideliter quærenda & inter se diuidenda: quod ne valeat alicuius obliuione deleri, vel maliciosè peruerti, sigillo nostro fecimus id confirmari, adstantibus Ecclesiæ nostræ personis Salone & Manasse Archidiacono, Willielmo Thesaurario, Gaufrido Præcentore. Testes huius rei sunt Stephanus Abbas S. Genouefæ & Canonici illius, Hugo Almaricus Miles, N. Abbas S. Remigij Senonensis, M. Ansellus de Cancellaria, Ogerius de Auonf. actum apud Fontem Blaudi anno ab Incarnatione Domini 1191.

Deinde prohibemus vt Monasterij vestri Monachos vbicunque de Mandato Abbatis habitauerint, nullus præter Rom. Pontificem vel Legatum ab eius latere missum absque speciali mandato sedis Apostolicæ vel præter Abbatem ad quem cura & custodia eorum pertinet, excommunicet aut interdicat. Ob eunte vero... Eligendum. Electus autem vel à Romano Pontifice, vel à quo maluerit, Catholico Episcopo munus benedictionis accipiat......

Apostolica in super authoritate vobis duximus indulgendum, vt infra parochias Ecclesiarum ad iam dictum Monasterium pertinentium Nullus Oratorium, Capellam, vel Ecclesiam ædificare aut cœmiterium facere sinè Diœcesani Episcopi & vestro consensu audeat, nisi forte Templarij vel Hospitalarij fuerint, quibus hoc Apostolicæ sedis Priuilegijs indultum fuisse noscatur. *Paci quoque & tranquillitati vestræ Pontificali volentes prouisione prospicere, præsente Priuilegio duximus statuendum, vt si quis terras ad vos de iure spectantes, in quibus portionem habetis*, vel Campos *donatione aut venditione, seu quolibet alio alienationis titulo in aliam Ecclesiam vel Religiosa loca transtulerint, Ecclesiis illis vel locis Religiosis vltra annum & diem vel sine assensu vestro non liceat retinere*: sed iuxta consuetudinem Gallicanarum Ecclesiarum talibus pretio seu dono concedant, quæ vobis & Monasterio vestro iura vestra cum integritate persoluant. Decernimus ergo &c. Data Romæ apud S. Petrum per manum Rainaldi D. Papæ Notarij Cancellarii vicem agentis 2. Id. Maij Indict. 1. Incarnat. Dom. 1198. Pontificatus vero D. Innocentij Papæ III. an. 1.

Hac, vt credibile est, Bulla fulti Monachi San-Germano Pratenses litem mouerunt Vniuersitati ob *Campos* S. Germani, seu *Pratum Clericorum*, quod dicebant ab aliquo ex Abbatibus secularibus olim alienatum, vt alibi diximus, ac proinde se illius repetendi ius habere contendebant, maximè vero quia non poterant aliter tranquilli esse & paccati, propterea quod Scholastici sæpe petulantes frequentia iurgia cum seruis & hominibus suis exercebant, vt acciderat tempore Fulconis Abbatis. Verum quocunque tandem modo lis illa fuerit intentata & agitata, anno 1215. à M. Roberto de Curzon seu Corceon Cardinale terminata est in fauorem & gratiam Vniuersitatis his verbis, PRATUM SANCTI GERMANI IN EO STATV IN QVO EIS FVIT ADIVDICATVM, EIS PLANE CONFIRMAMVS.

Cum autem annis superioribus recruduisset antiqua lis inter Episcopum Parisiensem & Abbatem San-Genouefianum, magnisque laboribus, sumptibus & im-

De Lite San Genouefiana

pensis agitata fuisset Romæ, anno tandem 1199. Innocentius tres Iudices dedit Vizeliacensem & Antissiodorensem Abbates ac Fulconem Decanum Ecclesiæ Aurelianensis, qui de ea cognoscerent & secundum possessionem iudicarent. Erat autem hæc materia litis. Odo recens factus Episcopus voluerat edi sibi Parochorum seu Curionum nomina, qui Ecclesiis B. Genouefæ subiectis sacra ministrabant. Tergiuersatus vero Abbas Ioannes cedere Montani nomen de quo potissimum erat quæstio, eo rem adduxerat, vt Episcopus omni sacrorum ministratione interdiceret in Monte & oppido San-Genoueſiano.

Abbas Papam appellarat, atque interim vt scrupulum omnem demeret animis Parochianorum, per Stephanum Episcopum Tornacensem qui prius S. Genouefæ Abbas fuerat, publicè ad populum dici curarat futilia & vana esse eiusmodi interdicta, vt pote priuilegiis Apostolicis aduersantia, quibus Mons prædictus & omnes Montis incolæ ab omni iurisdictione Episcopali quo ad censuras exempti, immunes & liberi statuebantur. Cum itaque nihil Episcopus proficere potuisset, coactus fuerat Abbatem prouocantem & appellantem sequi, atque idcirco ad Romanam Curiam M. Petrum de Corbolio miserat, vt ius suum apud Pontificem cuius olim Magister fuerat, tutaretur. Abbas quoque Ioannes eiusdem Pontificis in Scholis Parisiensibus condiscipulus illuc profectus has porrexit à Stephano Tornacensi litteras.

" *Ecclesia B. Genouefæ Parisiensis specialis filia vestra beatorum Dionysii & Germani soror Germana contriti cordis & humiliati spiritus sacrificium vobis offers, & lachryma eius in maxillis eius.* Contra libertatem & dignitatem ipsius, quam à sancta Ro. Ecclesia Matre sua priscis temporibus obtinuit, nouus Parisiensis Episcopus noua prætentat argumenta conflare, grauationes scrupulosas intexere, in capite & in membris sub specie prælationis iurisdictionem, quam nec oportet nec licet vsurpare. Propter hæc & alia grauamina multa, quæ sustinere nec potest nec debet, deuotus filius vester eiusdem Ecclesiæ Abbas accedit & procidit ad pedes vestros, vt priuilegia S. sedis Apostolicæ B. Virgini à Decessoribus vestris indulta & concessa, à tantis au thoribus vallata & munita firmiter obseruari faciatis, ne prævaleat homo aduersus Diuinam & Apostolicam sedem, nec per insolentiam aduersus filios vestros gaudeat inimicus. *Tres spirituales filias vestras circa & prope Parisius vrbem sacro Trinitatis numero connexas, scilicet Ecclesiam S. Dionysii, S. Germani, S. Genouefæ, super quas* inuocatur spiritualiter nomen vestrum, dolentes vident & inuident aduersarij nostri, & triplicem funiculum fraternæ Charitatis nostræ non facile rumpi posse scientes, conantur imminuere, lædere, conculcare, incrustare. Suscipite, Pater, filium vestrum & exaudite preces eius: suscipite & fouete viscera nostra in eo *qui de vobis ex pristina societate scholari & notitia spiritualiter confidit*: ne si forte quod absit, aliquam à vobis passus fuerit repulsam, dicatur ab inuidis cum cachinno & risu, *Ecce quomodo amabat eum.* Iustum est quod postulat, tanquam qui pro patria pugnat, pro libertate decertat.

Innocentius autem variis distractus negotiis liti cognoscendæ deputauit duos Cardinales, ex quorum relatione didicit non posse rem definiri Romæ, quod vtraque pars possessionem sibi vindicaret, vtraque priuilegia Apostolica obtenderet. Igitur in Galliam remisit datis ad tres iudices prædictos hisce litteris.

" *Innocentius* Episcopus Seruus Seruorum Dei. Dilectis filiis Vizeliacensi & S. Petri Antissiodorensis Abbatibus, F. Decano Aurelianensi sal. & Apost. benedict. " *Accedentibus ad Apostolicam sedem Dilectis filiis Abbate S. Genouefæ & M. Petro de Corbolio* Venerabilem fratrem nostrum I. Albanensem Episcopum & Dilectum filium S. Mariæ in Aquiro Diaconum Cardinalem deputauimus auditores, in quorum præsentia præfatus Magister pro venerabili fratre nostro Parisiensi Episcopo, cuius Procurator fuerat institutus proposuit quod idem Abbas super possessione iuris Parochialis in Parochia de Monte grauem Episcopo molestiam ingerebat, cum eam potestatem vsque ad tempora sua Parisiensis Episcopus habuerit in Parochianos de Monte ac Presbyterum, qui eis Diuina pro tempore ministrabat, quod si esset etiam Canonicus Regularis & curam Parochiæ committebat, etiam sacerdos post curam susceptam de manu Episcopi Parochianos ad nutum eius ligabat pariter & absoluebat, & si quis excommunicatus esset ab Episcopo vel etiam interdictus, Presbyter eum non admittebat aliqua-

tenus ad Diuina, qui etiam benedictiones sponsorum, purificationes de partu surgentium, publicas pœnitentias non assumebat sibi nisi de mandato Episcopi speciali. Etsi forte sacerdos talis esset, qui diuina non posset populo ministrare, ipsius excessum Abbati S. Genouefæ & fratribus Episcopus nunciabat, qui cognita veritate amoto indigno ad animarum curam recipiendam alium Episcopo præsentabant. Cum ergo nouissimè præfatus Episcopus præmonuisset Abbatem, vt Capellanos suos qui debebat Parochiis deseruire ad suscipiendam curam animarum Episc. præsentaret, hoc se facturum respondit, & aliquos præsentauit: sed requisitus, quod præsentaret illum qui debebat in præfata de Monte Parochia deseruire, dixit nunc eum non posse propter absentiam præsentari. Cumque hoc sæpius monitus facere non curaret, Episcopus parochianis de Monte sub pœna excommunicationis inhibuit, ne in Ecclesia S. Genouefæ vel audirent Diuina, vel aliqua reciperent sacramenta, nisi ab illo Presbytero qui animarum curam ab Episcopo suscepisset: quæ sententia in eadem Ecclesia fuit præsente Parochia publicè recitata, eamque Parochiani de Monte sicut solebant, iamdiu seruauerunt. donec facientibus Canonicis S. Genouefæ populo conuocato in verbo sacerdotis & periculo animæ per venerabilem fratrem nostrum S. Episcopum Tornacensem ipsius Ecclesiæ quondam Abbatem fuit publicè prædicatum, quod securè poterant audire Diuina, cum in eos non Archiepiscopus, non Episcopus vel Archidiaconus posset excommunicationis vel interdicti sententiam promulgare, sicque ab eis inducti spiritualia receperunt. Episcopo ergo quemadmodum præmissum est, spoliato obedientiâ parochiæ memoratæ petebat dictus Magister ipsi Episcopo ante omnia quasi possessionem iuris Parochialis restitui, aduersariis suis super his quæ aduersus eum proponenda ducerent plenariè responsuro, cum nec ante testimonium respondere deberet aduersariis spoliatus, & quod Episcopus Tornacensis & Canonici sæpe dicti de præmissis excessibus punirentur. Causa postmodum coram delegatis iudicibus ordine debito pertractanda. In quorum præsentia de iure Parisiensis Ecclesiæ plenius probaretur, quod impræsentiarum propter probationum inopiam fieri non valebat.

Cæterum præfatus Abbas versâ vice nouam iniuriam inferri sibi per nonum Episcopum proponebat asserens *Ecclesiam suam cum Burgo à primo fundationis tempore liberam extitisse, nec alicui vnquam in spiritualibus nisi Rom. Pontifici fuisse subiectam.* Quod per rescriptum bonæ memoriæ Cœlestini Papæ prædecessoris nostri ad cautelam ostendere nitebatur. Qui piæ recordationis Alexandri, Lucii & Clementis Prædecessorum suorum Romanorum Pontificum exempla secutus præfatam Ecclesiam eâ inter alia libertate donauit, vt nullus ipsam, Canonicos, vel Burgum interdicto vel excommunicationi posset supponere, nisi summus Pontifex vel Legatus ab eius latere destinatus. Contra quam libertatem præfatus Episcopus venire præsumens in alienam messem falcem mittere, quod nullus vnquam prædecessorum suorum fecerat, non expauit Canonicum ipsius Ecclesiæ, qui hominibus Burgi spiritualia ministrabat, vt ab eo curam animarum reciperet, sibi postulans præsentari. Quod cum obtinere non posset post appellationem solemniter interpositam & iter arreptum ad sedem Apostolicam veniendi omnes qui in Ecclesia S. Genouefæ Missam Parochialem audirent & communicantes eis excommunicationi subiecit. Cuius timore motus populus tanquam rudis ex ignorantia vel humilitate abstinuit aliquandiu à Diuinis, sed per iam dictum Tornacensem Episcopum olim Abbatem eiusdem Ecclesiæ illuc postmodum accedentem cognitâ veritate, qui sicut Iuris peritus eis asseruit incunctanter quod sententia Parisiensis Episcopi de qua præmisimus, tanquam à non suo Iudice lata nullius obtinebat roboris firmitatem, ad proprium rediit populus sacerdotem, quem si etiam ex certa scientia euitasset, vt sic iure suo Ecclesia priuaretur, ei non sic posset, sicut nec per Colonum Domino inscio vel inuito præiudicium generari. Quoniam etsi Episcopus aliquid iuris haberet in eos, quod penitus negabatur, cum eo quod appellationi non detulit, in leges commiserit, per eas non debebat restitutionis Beneficium obtinere, *quia is frustra leges inuocat qui committit in eas,* præsertim cum nunquam fuerit destitutus. Vnde restitutionem petere non valebat. Quod autem eadem Ecclesia esset in possessione instituendi Canonicum qui spiritualia populo ministrabat, & quod super hominibus Burgi vtramque iuris

,, dictionem haberet & prædecessorum ipsius Episcopi temporibus habuisset, pa-
,, ratum se Abbas ex abundanti dicebat in continenti probare. Postulabat proinde
,, quidquid à sæpe dicto Episcopo de facto fuerat post appellationem interpositam
,, attentatum, irritum iudicari, eumque ne de cætero similia præsumeret, coër-
,, ceri.

,, Præmissis igitur & aliis rationibus per dictos Auditores qui & petitiones & alle-
,, gationes partium in scriptis redactas nobis & fratribus nostris prudenter & fide-
,, liter retulerunt, plenius intellectis, nos attendentes quoniam ex eo solo quod po-
,, pulus dictæ Parochiæ timore huius sententiæ per aliquot dies abstinuit audire
,, Diuina, nullam in eos iuris Parochialis possessionem dictus Episcopus acquisiuit
,, nec fuit aliquo modo probatum, quod eo tempore quo idem Episcopus tulit sen-
,, tentiam in ipsos, possessionem iuris Parochialis haberet, vel eam prius habuisset,
,, iurisdictionem ei adiudicare de iure nequiuimus eum non constiterit eum fuisse
,, aliquatenus spoliatum. Verum quia super aliis quæ proponebantur ex parte sæpe
,, dicti Parisiensis Episcopi nobis non potuit fieri plena fides, causam ipsam vobis
,, duximus committendam, per Apostolica scripta mandantes quatinus partibus
,, ad vestram præsentiam conuocatis, si vobis constiterit Parisiensem Episcopum
,, possessionem Parochialis iuris in prædicta Parochia habuisse, ab ea fuisse in-
,, iustè deiectum, eo sicut iuris ordo postulat, primitus restituto audiatis quæ vtrin-
,, que duxerint proponenda & quod iustum fuerit, sine appellationis obstaculo
,, statuatis, facientes quod statueritis per censuram Ecclesiasticam firmiter obserua-
,, ri. Testes autem qui nominati fuerint, si se gratia odio vel timore substraxerint,
,, quominus testimonium perhibeant veritati, vos ad id per districtionem Ecclesia-
,, sticam appellatione remotâ cogatis, nullis litteris obstantibus si quæ apparuerint
,, præter assensum partium à sede Apostolica impetratæ. Quod si omnes his exe-
,, quendis nequiueritis interesse, tu fili Abbas Vizeliacensis cum illorum altero ea
,, nihilominus exequaris. Datum Laterani 2. Kal. Iunij. Pontif. nostri an. 2.

Lis ista non tam cito decisa fuit, deque ea recurret aliàs dicendi locus. Interim vero notare conuenit quæ causa fuerit duplicis instituendi in Vniuersitate Cancellarij, quorum neuter ab altero in exercendo munere pendeat. Nam cum certum sit ipsam scholas Episcopales seu Episcopalis iurisdictionis & Montanas occupasse, certum quoque sit Ecclesiam San-Genouefianam vt pote Regiæ fundationis semper fuisse creditam liberam more Cappellarum Regiarum, constat Cancellarium San-Genouefianum citra subiectionem sub Decano aut Abbate tā libere licentias impertisse docendi in Monte & Oppido, quàm Parisiensem sub Episcopo in scholis Episcopalibus aliisque Episcopali iurisdictioni obnoxiis. Et inde pariter elicitur tam libere videri potuisse licentias impertiri in Theologia quàm in artibus, cum certum sit professiones istas in Monte & valle subiectā longe ante hæc tempora fuisse exercitas.

Ad eundem annum notat Radulfus de Diceto destructam fuisse tandem iussu Innocentij Basilicam S. Thomæ apud Lamheiam à Balduino & Huberto Cantuariensibus Archiepiscopis ædificatā. Et quod indignius fuit, ipse Hubertus propriis sumptibus eam destruere coactus est ad confusionem multorum, vt scribit Radulfus cum indignatione & reprehensione Pontificis, qui Monachis nimio plus fauebat, sic ergo ille. *Thomas Cantuariensis Archiepiscopus proto-Martyr in Anglia temporibus Normanorum ob triumphalem sui sanguinis effusionem apud Lamheiam in nomine suo fundatam, omnium hominum veneratione condignam magnificauit Ecclesiā, quam Baldewinus inchoauit Archiepiscopus, quam & Hubertus Baldewini successor Innocentio Papa III. Monachis Cantuariensibus (si fas est dicere) nimium & subitum impendente fauorem sumptibus propriis proh dolor! demolitus est ad confusionem multorum. Data fuit Petro potestas ædificandi, potestas multiplicandi, potestas transferendi sedes, sed qua lege, quo canone sit indulta licentia diruendi locum sanctum, iudicet ipse qui potestatem dedit ædificandi.*

Idem scribit paulo post decisam fuisse litem prædictam hoc modo per Lincolniensem & Eliensem Episcopos & Abbatem S. Edmundi à Pontifice delegatos, vt Canonicis secularibus ablatā omni spe reuertendi Archiepiscopus substitueret si vellet, 13. aut ad summum 20. regulares Præmonstratensis Ordinis in Capella Lambeiana diuinis officiis vacaturos.

Eodem

Eodem anno Odo Episcopus Parisiensis, vt omnem occasionem ludorum, dissolutionum, facetiarum & enormitatum, quæ diebus Circumcisionis Dominicæ & S. Stephani solebant Parisiis exerceri, amoueret, instituit vt festa illa solemniter celebrarentur: atque vt Canonici & Clerici Officio adessent libentius, certum attribuit stipendium. Quam in rem extat instrumentum hoc publicum in magno Pastorali.

Odo Dei gratia Parisiensis Episcopus in Domino salutem. Ad hoc nos licet immeritos in huius prælationis officio Dispensario voluit Diuina constitui, vt ad Diuini cultus ampliationem studiosius debeamus intend[illegible], & quæ contra honestatem Ecclesiasticam in Domo Domini minus regulariter ageretur, & sub prætextu malæ consuetudinis ad tantæ dissolutionis esset redacta perniciem, quod plerunque ipsâ die enormitates abominabiles & opera contingeret flagitiosa committi, tandem Domino Petro S. Mariæ in via lata Diacono Cardinali tunc in partibus nostris Legationis Officium exequente, cum ei de prædictis excessibus & enormitatibus constitisset, solennitatem ipsam per Nos & quosdam de maioribus Ecclesiæ nostræ voluit ordinari. Nos igitur cum prædictis mandato præfati Cardinalis deuotius assurgentes, & à sanctuario Domini dissolutionis cupientes eliminare materiam prædictam, Circuncisionis festiuitatem, in qua & actus nostri debent & labia circuncidi, ordinare curauimus, & quæ resecanda vidimus, resecare: sicut in scripto authentico super hoc composito, & tam nostro quàm prædictorum sigillis munito plenius continetur. Ad hæc cum festiuitas B. Proto-Martyris Stephani eiusdem ferè subiacebat dissolutionis & temeritatis incommodo, nec ita solenniter sicut decebat & Martyris merita requirebant, in Ecclesia Parisiensi consueuerat celebrari, Nosqui eidem Martyri sumus specialius debitores, quem cum in Ecclesia Bituricensi Patronum habuimus, in eius gremio ab ineunte fuimus ætate nutriti, de voluntate & assensu Dilectorum nostrorum Hugonis Decani & Capituli Parisiensis festiuitatem ipsam ad statum reducere regularem eamque magnis solemnitatibus annumerare decreuimus, statuentes vt in ipso festo tantum celebritatis agatur, quantum in cæteris festis annualibus fieri consueuit. Volentes igitur vt ex prædictis Institutionibus eiusdem Ecclesiæ seruitoribus non solum spirituale commodum, sed etiam temporale proueniat, in signum deuotionis & ob ipsius proto-Martyris reuerentiam singulis Canonicis Parisiensibus vel Clericis maiori altari seruientibus, qui in Natali S. Stephani Matutinis interfuerint, sex denarios Parisienses, singulis vero Clericis, Chori non Canonicis 4. denarios, singulis autem pueris Chori duos denarios, singulis tamen Clericis qui in Missa Responsum vel Alleluya in Organo triplo seu quadruplo decantabunt, sex denarios benignè conferimus, in Præpositura nostra Parisiensi in perpetuum percipiendos. In festiuitate vero Circumcisionis singulis Clericis Chori non Canonicis, qui Matutinis interfuerint, 3. denarios Parisienses; singulis verò pueris Chori duos denarios annuatim in redditibus Capicerij Parisiensis percipiendos donamus, & in perpetuum habendos concedimus; & successores nostros ad soluendos reditus supradictos in perpetuum obligamus, vt in posterum si prædictas solemnitates ad antiquam enormitatem vel inordinationem, quod Deus auertat, reduci forte contingeret, tam nos quàm successores nostri ab eorum solutione redituum penitus essemus immunes. Vt igitur, quod pro diuini cultus augmento statuitur, perpetuo robore conualescat, præsens Scriptum ad firmitatem maiorem fieri & sigilli nostri præcepimus impressione muniri. Actum anno Incarnati Verbi 1199. Pontificatus nostri an. 3.

Eodem anno Henricus de Soliaco Bituricensis Archiepiscopus Odonis Parisiensis frater fato functus est, sepulturamque accepit in Abbatia Loci-Regij, vbi hoc habet Epitaphium.

Hic bonus Henricus vir nobilis & Patriarcha
Quondam Bituricus, tumuli iacet huius in arca.

Ei successit Guillelmus Abbas Caroli-loci, vir sanctus, genere nobilis, à pueritia quidem in Parisiensi & Suessionensi Ecclesia Canonicus: at grandior factus, molestias seculi ferre non valens, ruptis earum compedibus ad Grandimontem-

sem Eremum conuolauit, vnde ex Abbate S. Ioannis ad Carolilocense Cœnobium traoslatus est. Hunc virum magno in numero habuit Ionocentius, quem in scholis Parisiensibus agnouerat: itaque nonis februarij an. 1200. primatum ei Aquitaniæ confirmauit: iterumque datis ad eundem 5. Kal. April. an. 1204. litteris, rogauit vt M. *Petrum Paruum* reciperet in Caoonicum, quia scholas Theologiæ apud Biturigas rexerat, & ipsum Archiepiscopum nec non & Canonicos plurimos sæpe habuerat auditores. Hunc quoque virum olim Academiæ Parisieosis alumoum post mortem inter sanctos ab Honorio III. relatum accepit Natio Gallicana in Patrooum & h[illegible] etiamnum babet.

Eodem aono mense Nouembri obiit quoque M. Michael de Corbolio Archiepiscopus Senoneosis, vir *Theologus & Deo placens*, inquit Rigordus, quem idem Innocentius III. Ep. 52. lib. 2. vocat virum *prou dum & discretum*, veri pastoris adimplentem officium, & super grege sibi commisso purè & plenè solicitudinem pastoralem exercentem, dum Christi legem zelatur & hæreticorum impugnat errorem. Post eius mortem Hugo Aotissiodorensis Episcopus, cognomento de Nuceriis Gall. *des Noyers*, antea Senooensis Thesaurarius & genere & litteris & facundiâ clarus, vt legitur in Chrooico Aotissiodoreosi, electus est à Clero: sed missis ad Innocentium pro eo ounciis, confirmatio obtineri non potuit: itaque postquam aliquandiu vacauit illa Cathedra, ad eam tandem M. Petrus de Corbolio Inoocentij quondam Didascalus prouectus est.

Historia Contritionis admirabilis.

Ad eundem annum narrat Cæsarius Heisterbacкensis lib. 2. c. 10. rem planè stupendam historiamque prorsus admirabilem cuiusdam Parisiensis Scholaris apud Priorem S. Victoris, qui tunc erat Anselmus sub Absalone Abbate, peccata sua confessi: cuius scilicet tanta fuit in animo contritio, vt peccata quæ scripserat in schedula legere voleos, ea deleta repererit. Tunc autem quod ootatu dignum est, & memoriæ posteritatis commendandum, babebant Canonici San-Victorini potestatem & licentiam absoluendi à peccatis vt vocant reseruatis, erantque Episcopi Parisiensis Pœniteotiarij. Extat MS. in Bibliotb. Vict. quod dicitur *liber pœnitentialis M. Roberti*. Cuius auctor forte est M. Robertus Melidunensis, qui ante an. 1150. scholas regebat Parisiis & Meliduoi. Sic ergo Cæsarius Historiam illam describit.

„ *Annus modo vigesimus est secundus plus minus eo tempore quo ad Ordinem veni, qui fuit* „ *ab Incarnatione Domini 1200. vno minus*: in quo tale quid à viris Religiosis & litteratis, vt sunt *Abbates* & scholastici, contigisse *Parisius* veraciter intellexi. Erat ibi iuuenis quidam in *studio*, quisuggerente humani generis ioimico talia quædam peccata commiserat, quæ obstante erubescentia oulli hominum confiteri potuit. Cogitaos tamen quæ malis præparata sunt tormenta gehennæ & quæ bonis abscondita sunt gaudia perennis vitæ, timens etiam quotidie Iudicium Dei super se, intus torquebatur morsu conscientiæ, & foris tabescebat in corpore. Qoid plura? tandem miserante Deo timor ille seruilis verecundiam vicit, qui sicut seta filum, charitatem inducere consueuit. Veniens ad S. Victorem, Priorem vocauit, & quia confitendi gratiâ venisset, indicauit. Ille paratus ad tale Officium, sicut omnes sunt fratres eiusdem Monasterij, statim venit, in loco ad hoc deputato sedit, præmissaque exhortatione iuuenem confiteri volentem exspectauit. Mira res! tantam hora eadem pius Dominus, cuius Natura bonitas est, cuius voluntas potestas est, cuius opus misericordia est, cordi eius contulit contritionem, vt quotiens Confessionem inciperet, totiens singultibus intercepta vox deficeret: in oculis lachrymæ, suspiria in pectore, singultus erant in gutture. Hæc vt vidit Prior, dicebat *Scholari*. Vade, scribe peccata tua in schedula & defer ad me. Placuit consilium Iuueni: abiit, scripsit, die altera tedit: & si confiteri posset, iterum tentans, vt prius defecit: & cum nihil proficeret, Priori porrexit. Legit Prior & obstupuit, dixitque Iuueni: Non sufficio solus tibi dare consilium. Vis vt ostendam Abbati? Et licentiauit ei. Venit Prior ad Abbatem, & porrexit schedulam legendam, rem ei per ordinem exponens.

„ Quid deinde gestum sit audiant Peccatores, & consolentur desperati & recreentur. Mox enim vt Abbas Chartulas ad legendum aperuit, totam eius contritionem deletam inueoit. Impletumque est in eo quod Dominus per Isaiam dicit, *Deleui vt nubem, iniquitates tuas & quasi nebulam peccata tua*. Et ait Abbas

Priori. Quid legam in schedula ista? nihil in ea scriptum est. Hæc vt Prior audit, » schedulam simul cum Abbate respexit, dixitque ad illum: Sciat pro certo paternitas vestra supradictum iuuenem in hac schedula scripsisse peccata sua, & cum » à me fuissent lecta, vobis etiam donaui legenda: sed vt video, misericors Deus » qui maximam iuuenis contritionem attendit, culpam illam sufficienter punitam iustè deleuit. Deletio siquidem totius scripti absolutionem significat totius » delicti, & aduocantes *Scholarem* ostenderunt scedulam dicentes eius peccata diuinitus esse deleta. Quam cum perspexisset, & ex signis bene cognouisset, in tantum cor eius ex magnitudine gaudii est dilatatum, in quantum prius ex magnitudine tristitiæ fuerat angustiatum. Et nullam ei iniungentes satisfactionem monuerunt, quatenus Deo de perceptis beneficiis gratias ageret atque de cætero » cautius viueret. A. Mitor quare non fuerint peccata eius deleta antequam Priori » essent ostensa. C. Ne superflua videretur Confessio, sine cuius desiderio nulla fit » remissio. Ipsa etiam Confessio propter erubescentiam maxima pars est satisfactionis. Nam in primo Contritionis puncto dimissa fuerat ei culpa: deinde contritione inardescentte & confessione accedente deleta est pœna.

Ad hunc annum & superiorem nonnulla refert Carolus Sigonius de Academia Bononiensi, quæ mihi videntur notatu dignissima, cum de ea Academia loquatur in qua diu humaniores litteras professus est, & in qua profitebatur adhuc an. 1574. quo absoluit lib. 25. de Regno Italiæ. Is igitur in Histor. Bonon. refert sacramenti seu Iuramenti formulam à Iureconsultis recitari solitam & præstari cum ad interpretandum, seu ad docendum admittebantur, occasione scilicet M. Ioannini Iurisperiti qui ad leges interpretandas Bononiæ admissus tale iuramentum de more præstitit.

De Academia Bononiensi.

EGO IOANNINVS PRÆCEPTOR IVRO ME IN POSTERVM NVSQVAM EXPOSITVRVM DOCTRINAM LEGVM SCHOLARIBVS NISI BONONIÆ; NEC DATVRVM OPERAM VT SCHOLARES ALIO MIGRENT, AVT SCHOLA LEGVM BONONIÆ MINVATVR, ET CONSILIVM PRÆTORI AC IVDICIBVS COMMVNIS, SIVE RECTORIBVS QVI PRO TEMPORE ERVNT, DATVRVM BONA FIDE CVM A ME PETIERINT.

Hæc Sigonius refert ad an. 1198. pridie Kal. Nouemb. & consequenter subiungit aliud exemplum Bandini. *3. Kal. Ianuar. Bandinus familiatus Pisanus Iurisconsultus, Senensem alij nominant, præsente Lothario Iureconsulto eodem se professionis sacramento obligauit, quo se Lotharius ipse obstrinxerat: præterquam quod in conspectu Consilij non iurauit.* Hunc Lotharium Rectorem fuisse Bononiensis Academiæ alibi retulimus.

Ad annum autem 1199. idem Sigonius sic habet. *Neque vero interea à Bononiensibus Gymnasii cura neglecta. Iurisconsulti duo qui postea clari euaserunt, 5. id octob. acciti, Guillielmus, itemque Rufinus de Porta vterque Placentinus. Ac nescio an alter horum Placentinus ille fuerit, qui Summam in Codicem & Institutiones Iustiniani ante Azonem scripsit, vt Azo ipse in sua Sūma testatur. Hic certè in proœmio suæ Summæ se è patria Bononiam accersitum à Castellis Patriciis Bononiensibus scribit, atque in Castello per biennium iura tradidisse ac Publicorum Professorum scholas auditoribus auocandis exinanisse. Deinde in Patriam eum reuertisse à Ciuitate Bononiensi reuocatū & per quadriennium frequentes scholas habuisse: postremo ad Montem Pessulanum profectum. Causa vero profectionis, vt scribit Rofredus, fuit, quod ab Henrico Baillia Ciue nobili ac potente armis esset appetitus, nimirum offensa quod opinionem suam, nam & ipse regebat, ex superiore loco damnasset.* Accessit ad odium istud Henrici cæterorum inuidia Magistrorum, qui scholas suas Placentini famâ exhauriri videbant.

Cæterum hoc Sigonij dubium de Placentino soluimus ad an. 1191. quo retulimus ex authore Chronici Chronicorum, Placentinum illum celebrem, qui Summam edidit ad Institutiones Iustinianeas, & cuius mentio frequens apud veteres Iurisperitos, relictâ Bononiensi Academia Montempessulanum accessisse, apertisque ibi de iurisprudentia scholis an. 1192. obiisse.

De Oxoniensi Academia.

Iuuat quoque hîc referre quomodo, se haberet hisce temporibus Academia Oxoniensis huius nostræ filia primogenita, & breuiter percurrere, qui viri post eius fundationem adhæc circiter vsque tempora floruerint, magisque celebres extiterint. Aiunt igitur Oxonienses teste Briano Thwyno lib. 2. Apologiæ suæ pro Vniuersitate Oxoniensi, Aluredum seu Alfredum magnos reditus assignasse scholaribus: idque certum esse conuincirut ex ipsius testamento, quod ad primum seculum retulimus, quantum sanè ad eam partem, quæ pertinebat ad Scholares Oxonienses.

De Reditibus.

Eduardus primus seu Bonus ita quoque in gratiam Scholarium edixisse fertur authore Lamberto in Archaionomia. *Omnis Clericus & etiam scholares, & omnes eorum res & possessiones vbicunque fuerint pacem Dei & S. Ecclesia habeant.* Hæc lex vetustissima in gratiam scholarium & Magistrorum edita conuincit ante Eduardum, Academiam illā fuisse reditibus dotatam, quam voluit esse ab omni tributo seu, vt vocabant, pedagio immunem: neque Fridericum Barbarossam primum edixisse Authenticâ illâ suâ *habita*, vt Scholastici & Magistri eorumque Nuncii liberè & pacificè res suas haberent.

Aiunt verò Angli eodem Thwino referente Willielmum Conquæstorem linguæ Anglicanæ idioma destruere & abolere cupientem, possessiones istas Oxoniensi Academiæ sustulisse: tumque scholares diu ex sola deuotione virorum Linguam Anglicanam diligentium sustentatos.

Magistri Oxonienses Celebres.

Quod verò ad egregios viros attinet, qui in illa Academia floruerunt, præter primos eius Institutores, Grimbaldum, Ioannem Erigenam, Asserū & alios, commemorant 1. Ingulfum sub prima Eduardi Confessoris tēpora Oxoniæ studentē, adeo verò charum Vvillielmo Neustriorum Duci, vt anno Regni 8. Domini verò 1072. Scriba eius factus sit, tum virilem agens ætatem. 2. Iisdem temporibus *Ioannem Manduith* celeberrimum astronomum, qui tabulas Astronomicas cōfecit. 3. *Guilbertum Herbertum* plurimarum virum litterarum, Oxoniæ natum & à Vvillielmo Rufo Norvvicensem Episcopum factum an. 1085. 4. *Henricum Bello-Clericum.* 5. *Guymundum Henrici I.* Capellanum circa an. 1122. 6. *Theobaldum Stampensem* Oxoniæ quoque Magistrum, qui cum Turstano Eboracensi postea Archiepiscopo magnam in scholis familiaritatem contraxit, circa an. 1112. Tunc autem incepit grauissima quęstio agitari inter Seculares & Religiosos de professionis suæ pręstantia & Oxoniæ & Parisiis teste Balæo Centur. 2. c. 72. in Appendice. 7. *Gualterum Calenium Archidiaconum Tornacensem*, etiam sub Henrico 1. circa an. 1120. 8. *Robertum Pullenum siue Pullum.* an. 1134. de quo dicemus in Catalogo.

His adiungunt *Celsum Armachanum*, qui authore Balæo Oxoniæ floruit an. 1128. virū vndequaque doctissimū, *Ioannem Sarisberiensem*, quem Academia Parisiensis sibi potiori iure vindicat. *Robertum de Bertune*, qui ad Herefordensem præsulatum euectus est an. 1153. *Vvillielmum Malmesburiensem* qui an. Dom. 1142. obiit. *Thomam BecKet* Cantuatiensem, Archiepiscopum an. 1165. *Robertum Folioth* Archidiaconum Oxoniensem, deinde Herefordensēm Episcopum an. 1174. *Vvalterum de Constantiis* quem an. 1181. Oxoniæ Archidiaconum extitisse & postea Lincolniensis Ecclesiæ Præsulem fuisse testatur Florilegus. *Robertum Canutum* an. 1170 S. Fridesvidæ apud Oxunium Priorem. *Rogerium Houedensem* qui an. 1204 authore Balæo claruit.

Administratio Academiæ.

Iam quæri potest, quæ fuerit hisce temporibus Oxeniensis Academiæ administratio? quanquam ea de re satis clarè ad primum seculum diximus, breuiter hîc repetendum videtur, quod ex omnium pœne Anglicanorum Historicorum consensione pro certo habetur, Alfredum fundatorem Academiæ ei præfecisse *Grimbaldum Nostratem* Professorem, eumque, quem nos Rectorem appellare solemus, *Cancellarium* appellasse: vt fusè diximus ad an: 890. vbi & ostendimus Grimbaldum illum in Academia Parisiensi olim Magistrum cum Ioanne Erigena fuisse ab Alfredo euocatum ad Scholarum Oxoniensium institutionem.

Certum quoque videtur esse, huicce Cancellario seu Rectori duos adiunctos *Procuratores Nationum*, Borealem & Australem nuncupatos: atque iis tribus Magistratibus subiectos fuisse tam Magistros cæteros quàm scholares. Quorum vt maior grauiorque dignitas innoresceret, idem Rex *Bedellos seu Pedellos* instituit, qui Magistratibus illis apparerent, fascesque argenteos præferrent, vt lictores olim

Consulibus & Prætoribus Romanis præferre solebant.

Ab hisce Magistratibus Cœtus Academicus conuocabatur & Comitia indicebantur: à *Rectore* quidem Generalia, à *Procuratoribus* verò Nationalia, suæ scilicet Magistrorum Nationis. Et vt sæpe Reges nostri Magistros Academiæ Parisiensis ad Synodos & Concilia euocari voluerunt, ita & Anglicani sæpe Oxoniensis scholæ deliberationibus & responsis vsi sunt variis in rebus & occasionibus. Cuius rei varia leguntur in historia Anglicana exempla.

Extat eiusdem Academiæ Decretum sub initia regni Ioannis Regis conditum, scilicet an. 1201. quo Monachos sanctæ Fridesvvidæ sæpe per scholares Oxonienses vexari & molestari solitos, aut per ipsammet etiam Academiam variis citationibus & prehensionibus, si parere nollent, ad Tribunal Academicum vocatos & tractos immunes omnino pronunciat: & si quando molestari quacunque ratione contigerit, ducentas libras spondet & pollicetur. Sicque Monachi illi iugum Vniuersitatis excusserunt. Tale autem est Decretum sigillo communi munitum.

Sciant Vniuersi præsentes Nos Cancellarium Vniuersitatis Oxoniensis cum toto Cœtu Magistrorum eiusdem teneri & per præsens scriptum firmiter obligari Priori & Conuentui S. Fridesvvidæ Oxoniensis & eorũ successoribus in ducentis libris monetæ Anglicanæ soluendis eisdem aut eorum certo Attornato hoc præsens scriptum obligatorium ostendenti cum conditionibus subscriptis. Videlicet quod si contingat *Nos præfatum Cancellarium ac Cœtum Magistrorum Vniuersitatis prædictæ*, seu aliquem vel aliquos Ministrorum nostrorum per se vel alios præfatos Priorem & Conuentum, seu aliquos vel aliquas infra septa Monasterij S. Fridesvvidæ prædictæ inhabitantes vel habitantes inquietare, molestare in aliquo seu grauare per aliquam citationem, monitionem, aut arrestationem factam seu in futurum vel perpetuam faciendam, tunc bene licebit dictis Priori & Conuentui & eorum successoribus vel eorum certo Attornato præfatam summam ducentarum librarum de nobis & successoribus nostris recuperare, & in suos vsus proprios recipere toties quotiesdeliquerint, vt prædictum est sine dilatione aliquali. Et ad istam obligationem cum conditionibus supradictis bene & fideliter faciendis obligamus Nos & successores Nostros & vnumquemque Nostrum per se solum & in solidum in omnibus bonis nostris mobilibus & immobilibus vbicunque fuerint inuenta. *In cuius rei testimonium Sigillum nostrum Commune præsentibus est appositum.* Datum Oxoniæ in Domo nostræ Congregationis in festo S. Iacobi Apostoli anno Dom. 1201.

Quod autem Oxoniæ Cancellarius Rectoris munus obiret & obeat, euidentissimè patet: neque enim ille, ut apud nos licentias docendi Apostolicâ authoritate impertitur, neque sacerdos aut Clericus esse debet: sed ipsi etiam Laici Magnates, Principes aliique Militiæ secularis, Proceres Cancellarij esse possunt: quippe tale est apud eos munus Cancellarij quale est Munus *Rectoris* apud Nos. At Parisiis Cancellarius vir Ecclesiastici ordinis est & licentias impertitur, quo munere fungebatur olim apud Oxoniam Episcopus Lincolniensis, vt alibi docebimus.

Quod verò cum Cancellario Procuratores duo Academiam illam administrarent, patet ex hocce altero Vniuersitatis eiusdem Decreto, quod Thvvynus anni vult esse 1219. tale autem est.

Omnibus Christi fidelibus ad quos præsens Scriptum peruenerit, M. Ludouicus de Chapyrnay Doctor S. Theologiæ *Cancellarius Vniuersitatis Oxoniensis, Doctores S. Theologiæ & Procuratores eiusdem per Vniuersitatem deputati salutem in Domino sempiternam.* Cum ad laudem Dei & augmentum Cleri M. Guillielmus Byrkley, Ademarus de Chevvingham, Radulfus Senovvc executores bonæ memoriæ M. Willielmi de Dunelme Archidiaconi ad acquirendum & emendum certos reditus, terras & tenementa disponenda pro exhibitione sex Magistrorum in Facultate Artium magis propinquorum partibus Dunelm in perpetuum, prout in testamento dicti M. Willielmi plenius continetur. Sciatis igitur Nos M. Ludouicum de Chapyrnay Doctorem Theologiæ *& Cancellarium Vniuersitatis* Oxon. Doctores S. Theologiæ & Procuratores eiusdem habentes authoritatem totius Vniuersitatis nobis deputatam, ad honorem Dei stabilimentumque nostræ Vniuersitatis dedisse, concessisse & hac præsenti nostra charta confirmasse M. Rogero Ca-

„ dwel Custodi ac socio seniori magnæ Aulæ Vniuersitatis Oxon. & scholaribus
„ eiusdem *octo messuagia cum gardinis...* & in fine. *Et Nos* M. Ludouicus de Chapyt-
„ nay Cancellarius de Oxon. DoctoresS. Theologiæ & *Procuratores* eiusdem haben-
„ tes authoritatem à tota Vniuersitate nobis deputatam & concessam, ad dan-
„ dum tenementa, terras, prædictis Custodi seu Seniori socio aulæ prædictæ & so-
„ ciis eiusdem & eorum successoribus contra omnes gentes warantizabimus, ac-
„ quietabimus & defendemus in perpetuum: pro qua quidem warantizatione, ac-
„ quietantia & defensione dedimus, soluimus & deliberauimus 300. marcas bo-
„ næ monetæ Angliæ præ manibus pro dictis octo messuagiis, libero reditu & qua-
„ tuor cottagiis de pecuniis antedictis. In cuius rei testimonium *Sigillum nostræ Vni-
„ uersitatis apposuimus.* Datum Oxoniæ 10. die mensis Iulii anno Regni Regis *Henri-
„ ci III. post Conquæstum Angliæ quarto.* hoc est secundum Florilegum an. 1219.

Hoc instrumentum ait Brianus Thwynus seruari in Archiuis Aluerediani Collegii, publico Vniuersitatis Oxoniensis sigillo roboratum. Vnde conuincit Mathæum Parisiensem erroris, qui scribit Guillelmum illum Dunelmensem non obiisse ante an. 1249. qui Henrici erat tricesimus. Verum fortè cum suo Florilego errat Thwynus: nam verisimile est testamentum illud à Guillelmo conditum pauloante mortem, quæ teste Mathæo Parisiensi accidit an. 1249. sic enim scribit. *Obiit etiam eodem anno M. Vvillielmus de Dunelmo apud Rhotomagum, rediens à Romana Curia, litteratus eminentissimè & abundans multis reditibus, sed amplioribus inhiabat. Hic cum Rector fuisset nobilis Ecclesiæ de Veremue non procul à mari sitæ, statim eo mortuo* Rex efficaciter procurauit, vt eadem Ecclesia fratri suo Ethelmaro *sine aliqua daretur cunctatione.* Iste est autem Mag Guillelmus, qui cum Lutetiæ profiteretur an. 1229 ortâ seditione inter Ciues Parisienses & Scholares, cum aliis multis Angligenis ex Academia nostrâ recesserat. Igitur fatendum est aut labi Thwynum cum Florilego: aut duos fuisse Guillelmos Dunelmenses, vnum qui Ecclesiæ Dunelm. Archidiaconus fuisse perhibetur: de quo loquitur prædictum Instrumentum: alterum, qui à Mathæo Rector Ecclesiæ de Weremwe fuisse dicitur.

Nationes. Cæterum vt ad Procuratores redeamus, duo tantum initio fuisse videntur à Boreali seu Septentrionali Angliæ parte & Australi eiusdem denominati, *Borealis*, & *Australis*. De quibus sic habet idem Thwynus l. 3. Apolog. n. 119. *Procuratorum alter semper fuit Australis; Borealis Alter.* Et absentibus ipsis qui ex vtraque *parte seniores erant* (vt Decani) *Procuratores nati dicebantur. Australi semper senioritatis prærogatiua delata est. Borealis verò loco amplitudineque Officij minor & inferior: quod etiamnum hodie vtriusque libris Procuratoriis constat. Quem enim Australis ante hac, cum hodierno die senior; quem Borealis, cum Iunior ad hunc vsque diem obtinet Procurator: quod ex inscriptione innotescit.*

Itaque Procurator vterque suum librum habet vetustissimũ, in quo & fundatio Oxoniensis scholæ & leges Academiæ atque statuta continentur ab ipsis, vt credũt a Lutedianis temporibus: atque ex iis desumpta est Historiola Oxoniensis: vnde patet eos esse longè antiquiores. *Ridiculum est enim*, inquit idẽ Thwynus l. 2. n. 20. *existimare Historiolam Oxoniensem è libris Procuratoriis desumptam antiquiorem ipsis libris non esse qui* iam supersunt, & quibus hodie DD. Procuratores vtuntur: quo-
„ niam is qui iam est Iunioris, ad Procuratorem Borealem pertinebat, quem Ri-
„ chardus Flemminge anno Dom. 1407. Procurator Borealis, postea verò Episcopus
„ Lincolniensis & Collegii Lincolniensis fundator transcribendum eâ quâ iam est
„ formâ & successoribus suis relinquendum curauit. Alter verò qui Senioris est, ad
„ Australem Procuratorem pertinuit. Est enim in Archiuis Oxoniensibus alter Li-
„ ber Procuratorius vetustus admodum, quo etiam *Henrici III. temporibus, prout ex*
„ *ipsis rebus liquet, Maiores vsi sunt* (*ex dono M. Thomæ Allani*) *in quo hæc eadem de trans-*
„ *latione Vniuersitatis de loco in locum historiola verbatim continentur.* De qua transla-
„ tione Gualterus Butlæus Eduardi III. Præceptor circa an. 1330. Ioannes Rossus &
„ Hydense Chronicon multò istis Authoribus antiquius, loquuntur. Innuit ergo Thwynus fuisse libros quosdam Procuratorios vetustissimos: sed alios deinde confectos, & ex istis antiquis omnia statuta exscripta: quibus hodiè vtuntur Procuratores.

Ipse quoque M. Vvillielmus Dunelmensis cum Procurator esset in Oxon. Aca-

demia statuta quædam suo tempore facta in vetusto libro scripsit, vt testatur idem Thwynus, cum his verbis præliminaribus.

Hæc est copia ordinationum Congregationis Regentium & non Regentium ex Procuratione venerabilis M. VVillielmi Dunelmensis ad honestatem suorum Scholarium: quæ fuerunt intentatæ *inter Vniuersitatem & dictos scholares, & ex vtraque parte alteri eodem tempore sigillata*. Ille fundasse dicitur Collegium Dunelmense in gratiam sex Magistrorum Facultatis Artium: quod Richardus de Bury postea instaurauit. At in Catalogo Religiosarum ædium in Anglia fundatarum legitur post Alfrednm, *Vniuersitatis Collegium*, quod *Aulam* vocabant *Vniuersitatis*, fundasse.

Operæ quoque pretium videtur nonnihil commemorare de sigillo Cancellarij Vniuersitatis. Cuius descriptionem ex veteri scripto desumit Brianus Thwynus lib. 3. n. 49. quod quidam M. Ioannes in Causa Academiæ Oxoniensis aduersus Monachos coram summo Pontifice produxit in Curia Romana sub Eduardo II. *In cera scilicet viridi* formæ oblongæ pendente in chartula. In quo quidem Sigillo, in medio quasi ipsius, erat imago cuiusdam hominis sedentis in Sede siue Cathedra subtus quoddam tabernaculum, & in manu sinistra videbatur gestare librum. A dextris verò & sinistris, & subtus pedes ipsius imaginis erant imagines plurium Personarum, quæ ad ipsum videbantur attendere. In circumferentia verò dicti Sigilli erant litteræ sic dicentes. SIGILLVM CANCELLARII VNIVERSITATIS OXONIENSIS. Præter quod Sigillum aliud erat Commune, vt ex instrumento publico patet, quod supra retulimus.

Sigillum Vniuersitatis.

Illud autem sigillum Commune, teste eodem Thwyno, Petrus Anglicus aliàs *Peyne* furto surripuit, vt ait Thomas Gascoigne in Dictionario Theologico, verbo *Episcopus*, & sub eo Pragensibus Hæreticis scripsit Oxoniensem Academiam & Vniuersam Angliam cum ipsis consentire. Et sub Eduardo III. cum in electione Cancellarij Ioannis Williot factionibus & partium studio à Magistris in Congregatione tumultuatum fuisset, *Sigillum* idem effractis vi cistis & Archiuis direptum fuerat & Ioanni Vvilliot traditum: qui accepto *Sigillo* Procuratores sibi aduersarios Thomam de Stratford & Robertum Ingram *mox bannierat*: & sigillum quoque periisset, nisi statim *Procuratoribus* à Rege restitutis coactus fuisset Cancellarius Sigillum illis tradere, interdicto quoque, ne is vllas congregationes celebraret. Ad hunc annum referunt aliqui Priuilegium ab Innocentio III. in gratiam Vniuersitatis Parisiensis concessum eiusdem Officiariis communibus, quos vocabant *Seruientes communes*, estque huiusmodi.

Innocentius Epis. Seruus Seruorum Dei. *Vniuersitati Magistrorum & Scholarium Paris. Sal. & Apost. bened. Vestris supplicationibus inclinati præsentium authoritate concedimus*, vt Seruientes vestri communes qui pro vtilitate totius studii à singulis Nationibus concorditer eliguntur, *illis immunitatibus gaudeant quas vobis Apostolica sedes noscitur concessisse. Nulli ergo hominum, &c.* Datum Lugd. 3. id. Maii. Pontif. nostri an. 2.

Verùm probabilius est istud Priuilegium esse Innocentii IV. aut certè ab eo confirmatum, qui diu Lugduni moratus est & Concilium habuit, vt suo loco dicetur.

Eodem anno Richardus Anglorum Rex, cum in agro Lemouicino Castellum quoddam nomine *Chaluz* obsideret 7. Kal. April. à quodam P. Basilii, seu vt alii scribunt, Berstamo Gordon, telo, vt creditum est, venenato percussus est. Quod vulnus, cum neglexisset, ita intumuit, vt post 12. dies Regem tumulo dederit. Cum autem sensit sibi periculum mortis imminere, exitum suum, inquit Mathæus, cordis contritione, oris purâ confessione, corporis & sanguinis Domini communione muniuit. Mortis suæ Petrum illum authorem è vinculis liberari voluit, & immunitate donari. Corpus apud Fontem-Ebraudi secus pedes patris sui, cuius proditorem se confitebatur, sepeliri iussit. Ecclesiæ Rhotomagensi, quam semper sibi fidelem agnouerat, cor inexpugnabile legauit. Viscera & Intestina Pictauiensi in Ecclesia recondi voluit: nempe, inquit Mathæus, *Pictauiensibus propter notam proditionis stercora sua reliquit, quos non alia sui corporis portione dignos iudicauit.* De eius morte & sepultura quidam Poëta huius temporis Epitaphium hoc edidit, vt legitur apud Mathæum.

Richardi Regis Obitus.

Pictauus exta Ducis ſepelit, telluſque Chalutis.
Corpus dat claudi ſub marmore Fontis-Ebrandi.
Neuſtria tuque tegis cor inexpugnabile Regis.
Sic loca per trina ſpargit ſe tanta ruina.
Nec fuit hoc funus, cui ſufficeret locus vnus.

Item alius verſificator de hoc funere ſic cecinit, apud eundem authorem.

Ad Chalus cecidit Rex, Regni Cardo Richardus.
His ferus, his humilis, his Agnus, his Leopardus.
Caſus erit Lucis, Chalus per ſecula nomen
Non intellectum fuerat. Sed nominis omen
Non potuit. Res clauſa fuit: ſed luce cadente
Prodiit in lucem, pro caſu lucis adepta.

Referunt nonnulli eum à Proditore quodam, qui patrem ſuum à Richardo fuiſſe interfectum dolebat, occiſum. Leguntur in eiuſdem mortem carmina quædam alia apud Ioannem Brompton ad an. 1199.

Viſcera Darcolum, Corpus Fons ſeruat Ebroldi,
Et Cor Rotomagus, magne Richarde, tuum.
In tria diuiditur vnus, qui plus fuit vno,
Nec ſupereſt vno gratia tanta viro.
Chriſte tui calicis prædo fit præda Chaluſis
Ære breui deicis, qui tulit æra Crucis.

Eiuſdem Regis qui cognomento *Cor-Leonis* dicebatur, his verſibus mortem deplorat M. Galfridus de *Nine-Saluo* in libro quem de Eloquentiâ compoſuit: leguntutque apud eundem Brompton ad hunc annum.

Neuſtria ſub Clypeo Regis defenſa Richardi
Indefeſſa nono geſtu teſtare dolorem.
Exudent oculi lachrymas, exterminet ora
Pallor, connodet digitos tortura, cruentet
Interiora dolor & verberet æthera clamor.
Tota peris ex morte ſua. Mors non fuit eius,
Sed tua. Non vna ſed publica mortis origo.
O Veneris lachrymoſa dies! ô ſidus amarum!
Illa dies tua nox fuit, & Venus illa venenum.
Illa dedit vulnus. Sed peſſimus ille dierum
Primus ab vndecimo, qui vita victricus ipſam
Clauſit vterque dies homicida tyrannide mirâ.
Traiecit clauſus excluſus, tectus apertum,
Prouidus incautum, miles munitus inermem,
Et proprium Regem. Quid miles perfide! miles
Perfidiæ, miles pudor orbis & vnica ſordes
Militiæ, miles manuum factura ſuarum,
Auſus es hoc in eum ſcelus! hoc ſcelus iſtud es auſus!
O dolor! ô pluſquam dolor! ô mors! ô truculenta
Mors! Eſſes vtinam mors mortua: quid meruiſti
Auſa nefas tantum! placuit tibi tollere ſolem
Et tenebris damnare ſolem! ſcis quem rapuiſti?
Ipſe fuit iubar in oculis & dulcor in aure
Et ſtupor in mente. Scis impia, quem rapuiſti?
Ipſe fuit Dominus armorum, gloria Regum,
Deliciæ mundi, nihil addere noueris vltra.
Ipſe fuit quidquid potuit natura. Sed iſtud

Causa fuit, quare rapuisti. Res pretiosas
Eligis, & viles quasi dedignata refutas.
Et de te, Natura, querar. Quia nonne fuisti
Dum nudus puer esset adhuc, dum nata iaceres
In cunis in eo studiosa? Nunc ante senectam
Desinit hoc studium. Cur sudor tantus in orbem
Attulit hoc mirum, si tam breuis abstulit hora?
Sudorem tantum placuit tibi tollere mundo
Et reuocare manum? dare sic & tollere donum?
Cur irritasti Mundum? vel redde sepultum,
Vel formâ similem. Sed non tibi suppetit vnus.
Quidquid erat tecum vel mirum, vel pretiosum,
Huic erat impensum. Thesauri deliciarum
Hic sunt exhausti: ditissima facta fuisti,
Ex hac iacturâ fieri pauperrima sentis,
Ex hac iacturâ, si felix ante fuisti,
Tantò plus misera es quanto felicior ante.
Si fas est, accuso Deum. Deus optime rerum,
Cur sic degeneras? cur obruis Orbis amicum?
Si recolis, pro Rege facit Ioppe tua, quam tot
Millibus oppositis solus defendit, & Accon.
Quam virtute suâ tibi reddidit, & Crucis hostes,
Quos viuus omnes sic terruit, vt timeatur
Mortuus, ipse fuit sub quo tua tuta fuerunt.
Si Deus es, sicut esse decet, fidelis & expers
Nequitia, iustus & rectus, cur minuisti
Ergo dies eius? potuisti parcere Mundo.
Mundus egebat eo, sed eum magis eligis esse
Tecum quàm secum: mauis succurrere Cælo
Quàm mundo. Domine dicam, si dicere fas est,
Pace tua poteras fecisse decentius istud,
Sed properasse minus saltem: dum frena dedisset
Hostibus, & facti mora tanquam nulla fuisset.
Res erat in foribus. Tunc posset honestius ire
Et remeare tibi: sed in hac re scire dedisti,
Quàm breuis est vita, quàm longa est lachryma Mundi.

His apud Bromptonem subiungitur hoc epitaphium.

Rex Richarde iaces: sed si mors cederet armis,
Victa timore tui cederet ipsa tuis.
Laus tibi prima fuit Siculi, Cyprus altera, Ioppe
Tertia, quarta Dromo, quinta Tauerna fuit.
Suppressi Siculi, Cyprus pessundata, Ioppe
Tenta, Dromo mersa, capta Tauerna fuit.

Richardo successit Ioannes Frater, Comes Moretonij, inuito Philippo Francorum Rege, qui Arturum Britanniæ Comitem Gaufridi Maioris fratris filium succedere debere contendebat. Statim ergo compertâ morte Ioannes Hubertum Cantuariensem, Vvillielmum Mareschallum & Gaufridum filium Petri Angliæ Iusticiarium Londinum transmittit, & per eos à subditis fidem exigit. Idemque in octauis Paschæ Rhotomagi à Vvaltero Archiepiscopo Ensem & Pileum Ducalem Normaniæ accipit. Arturum verò Parisios Philippus Rex adducit post præstitum ab eo sibi de Andegauensi & Cœnomanensi ditionibus Clientelæ obsequium.

Interdictum contra Regem & Regnũ ob Diuortium.

Eodem anno turbata est simul cum toto Regno Vniuersitas Parisiensis propter interdictum, quod iussu Papæ latum est in Regem & Regnum. Cum enim Philippus sedente adhuc Cœlestino III. legitimam vxorem Ingeburgim seu

Herbergam repudiasset, & Mariam Morauici Ducis Filiam superduxisset, Romanorum verò Pontificum monitis & precibus parere recusaret, tandem Innocentius consumptis admonitionibus salutaribus grauius agere cœpit & durius, datisque ad cunctos Galliæ Archiepiscopos cæterosque Prælatos litteris, Diuioni per Petrum de Capua Diaconum Cardinalem Concilium celebrari iussit. In quo Petrus sic sententibus præclaris Interdicti sententiam pronunciauit die S. Nicolao sacrâ in Regnum Regemque, nisi intra 20. dies Pontifici & Concilio pareret, hoc est nisi dimissâ pellice legitimam vxorem reuocaret.

Hinc igitur in toto Regno & in Vniuersitate Parisiensi variæ concertationes Doctorum, aliis pro Pontifice; aliis pro Rege sententiam dicentibus. Verum pars maior, & vt putabatur, sanior, Regem arguebat & condemnabat. Itaque licet nuncii Regis qui prædicto Concilio adfuerant, Romanam Sedem appellassent, transactis 20. diebus tota Francia interdicto subiacuit. *Quo audito*, inquit Rigordus, *Rex vehementer iratus quia Episcopi sui interdicto faciendo consenserant, ipsos Episcopos à propriis sedibus perturbauit & Canonicos ipsorum seu Clericos omnibus rebus suis exspoliatos de terra sua eyci præcepit & bona eorum confiscauit. Presbyteros etiam qui in Parochys manebant omnes eiecit & bona eorum diripuit. Ad cumulum verò totius mali*, Ingeburgem vxorem suam legitimam, reginam sanctam, omnibus bonis moribus & virtutibus ornatam omniumque suorum solatio destitutam apud Stampas in castro suo reclusit.

Porro huic interdicto quidam Episcopi statim paruerunt. Alii Regi fauentes aliquandiu expectandum arbitrati sunt, donec ad Pontificem rescripsissent. Verum vbi precibus & excusationibus immotum Pontificem experti sunt, parere non detrectarunt. Paruerunt *Canonici Senonenses, Parisiensis Episcopus, Silnanectensis & Suessionensis, Ambianensis, Atrebatensis & Quidam alii sententiam interdicti firmiter obseruantes.* Alii verò distulerunt obseruare sententiam: Remensis Archiepiscopus, Laudunensis, Nouiomensis, Beluacensis, Morinensis, Meldensis, Carnotensis, Aurelianensis, Antissiodorensis Episc. & alii perpauci, qui Nuncios suos ad Sedem Apostolicam destinauerant, excusationibus vtentes nonnullis, spondentes tamen se, si illis expositis placeret summo Pontifici, sententiam obseruaturos. At ille excusationibus improbatis, præcepit, vt & ipsi pariter interdictum obseruarent. Quo audito humiliter paruerunt. Sicque tota terra Regis Francorum artissimo est interdicto conclusa: *Ita vt clausis Ecclesiis nusquam in Cœmiteriis sepelirentur corpora mortuorum. Quinetiam super terram seruabantur vbilibet insepulta. Sed cum plebs vniuersa clamaret, Rex non valens tantum Ecclesiæ seueritatis sustinere vigorem, Nuncios suos, quosdam videlicet Clericos & quosdam Milites ad summum Pontificem destinauit, conquerens multipliciter de dicto Legato, sed tamen offerens per eosdem Iuratoriam cautionem, quod coram legatis vel delegatis Iudicibus staret iuri.* Et reuera habito in eam rem Suessioni Concilio vbi per Iurisperitos de confirmando vel dissoluendo Ingeburgis Reginæ matrimonio per 15. dies disputatum est, dimissâ superinductâ legitimam vxorem recepit, vt ad an. 1201. dicetur.

SYNOPSIS QVARTI SECVLI DE FORTVNA ET STATV VNIVERSITATIS PARISIENSIS.

ET I. DE FORTVNA.

VT Academia noſtra deuotiſſima ſemper Eccleſiæ Regnoque fuit & opem ſubſidiumque doctrinæ vtrique præſtitit, ita ei præſtitum eſt & ab Eccleſia & à Regno patrocinium, præmiumque labori & obſequio retributum. Quin magnum illa hoc ſeculo præſtiterit Eccleſiæ ſubſidium vbique in Conciliis, tam ad hæreſeon confutationem, quàm ad ſchiſmatum, extirpationem, dubitari non poteſt. Nec facile eſt commemorare quàm multos Athletas fortiſſimos fideique defenſores acerrimos produxerit, quàm multas nationes doctrinæ Catholicæ ſinceritate imbuerit, quam denique multos ex omni Gente & populo confluentes ad ſe alumnos exceperit, fouerit & educarit, qui ſuis deinde Gentibus & populis vtiles eſſe poſſent: vt nihil dicam de infinita propemodum eorum multitudine, qui ſacris Cœnobitarum conuentibus ſe ſe addixerunt: quorum nomina omnium Gentium, omniumque Religioſorum Ordinum hiſtoriæ paſſim ſuppeditant.

Imprimis igitur plurimum illa contulit ad extinctionem duplicis ſchiſmatis in Eccleſia Catholica orti, Leonini ſcilicet ſeu Petri-Leonis & Octauiani: adeoq; ſuo labore & operâ profecit, vt Innocentius II. & Alexander III. qui ab Antipapis ex Italia eiecti fuerant, non modo in Fràcia recepti ſint, ſecurum que aſylum habuerint, ſed vt ab omnibus etiam fere Regibus & populis Chriſtianis pro veris Pontificibus agniti, tandemque throno, vnde per vim fuerant deturbati, fuerint reſtituti. Qua in re præter Bernardum Clare Vallenſem, Arnulphum Lexouienſem, Philippum Bonæ-ſpei, immortalem laudem gloriamque conſecuti ſunt Gaufridus Carnotenſis Innocentij II. Legatus Aquitanici ſchiſmatis extinctor, & Mauricius Pariſienſis, qui aſſiduus Alexandri III. comes, fautor, Conſiliarius & deductor fuit.

Quantum ad hæreſes attinet, duplicis hoc ſeculo generis fuerunt. Aliæ externæ, aliæ in agro Academiæ natæ: quarum aliæ ſubitò cum ſuis authoribus interierunt, aliæ diuturniores fuerunt funeſtiſſimoſque progreſſus & exitus habuerunt: quarum quoque alias aut ipſa Academia ſalubribus inſtitutis ſemper inſiſtens in ſuis conuentibus præfocauit: aut ad eas extinguendas in Conciliis generalibus & Prouincialibus opem contulit animoſque conuertit. *Hæreſes & Seculi.*

Petrus Abaelardus lib. 2. Introductionis ad Theologiam quaſdam enumerat, quarum duæ nactæ ſunt authores priuatos homines, *Tanquelmum* in Flandria, eundemque Laïcum; *Petrum Bruſium* in Prouincia & hunc presbyterum. *Tanquelmus* adeò demens & fatuus erat, vt ſe *Dei filium vocitari atq; decantari nec non à ſeducto*

populo templum ædificari faceret. Quem quidem in pari dementia & fatuitate secutus Eon inferioris Britanniæ Armoricanæ Rusticus Hæresiarcha in Concilio Remensi an. 1146. damnatus est. Brusius verò eodem Abaëlardo teste ita *omnem fere Diuinorum sacrorum & Ecclesiastica Doctrina institutionem eneruarat, vt multos rebaptizari cogeret & venerabile Dominica signum Crucis remouendum penitus censeret, atque altaris sacramentum nullatenus celebrandum amplius esse astrueret.*

Brusii errorem amplexus est deinde Henricus quidam Lausanensis Pseudo-Monachus & Apostata: proindeque ex tota Francia expulsus Tolosæ tandem sedem fixit, nimisque diu peste sua populum infecit, fauente aut conniuente Hildefonso S. Ægidij Comite, nec audentibus Episcopis cum homine congredi, qui cum esset litteratus & specie pietatis populum alliceret, Euangelium quod Christi non erat, impune annunciabat. Ad ea loca destinatus est Albericus Ostiensis Apostolicæ sedis legatus, qui assumpto Bernardo Clare-Vallensi & Gaufrido Carnotensi hæreticum fugere & delitescere compulit, donec captus tandem & catenatus Episcopo Tolosano est traditus. Cuius etiam Hæresis in Concilio Remensi ab Eugenio Pontifice damnata est.

Verum ex horumce peruersorum Authorum cineribus enata est paulo post, nempe circa an. 1160. tæterrima & funestissima Vvaldensium & Albigensium Hæresis, ad quam conterendam multiplicibus Concilijs, Prouincialibus & Oecumenicis opus fuit: tam longè enim latéque propagata est, vt Hydra illa fabulosa non plura videatur habuisse capita. Primum igitur in Concilio Turonensi an. 1163. repressa quidem est aliquantulum, sed non diu post resumpsit vires longè robustiores. Deinde in Concilio Lateranensi ab eodem Pontifice habito an. 1179. (cui è Nostris inter alios interfuerunt Alanus de Insulis & Vvillielmus Remensis) solenniter damnata est. Postea in Lateranensi IV. an. 1215 ab Innocentio III. nec adhuc extingui potuit. Opus fuit Bello, imò viribus Regiis; vixque extirpata est: vt suo tempore docebimus.

Quatuor aliæ hæreses quarum meminit Abaelardus, à Magistris Theologiæ in suis scholis docebantur: quorum vnus in Francia dicebat *multos qui ante incarnationem Verbi diuini extiterunt, sine illius fide saluandos esse. Christum cæterorum hominum more fuisse natum*, hoc solum dempto, quod sine virili semine sit conceptus. Deum genuisse seipsum, quandoquidem Deus pater filium Deum generauit. Alter in Burgundia *Tres in Deo proprietates, tres Essentias ab ipsis personis & ab ipsa Diuinitatis natura diuersas asserebat.* Tertius in Pago Andegauensi *AttributaDiuina quot essent, tot esse res ab ipso Deo distinctas.* Quartus denique in Bituricensi, Deum posse falli concedebat. Isti autem Magistri sub initia huius seculi scholas habebant: quos tamen aut non ita crudè hæretica dogmata sparsisse crediderim, aut si sparserunt, admonitos correxisse & dedocuisse. Siquidem de illis nihil aliud, quàm quod refert Abaelardus in historia istius temporis legitur: nec legimus Bernardum qui tunc Malleus erat hæreticorum, aliquando fuisse eos insectatum.

Secuta est hæresis seu temeritas Abaelardi, hominis quidem ingeniosi & docti, sed inquieti, inconstantis & superbi, nec contenti sapere ad sobrietatem: quem proinde scholas Parisiis habere iniquo semper animo tulerunt cæteri Magistri: sed quia Magnatum, præsertim vero Stephani de Garlanda primas in administratione Regni partes tenentis beneuolentiam sibi conciliarat, eum vtcumque ferre coacti sunt. At ille relictis Scholis Parisiensibus ob causas quas in Historia retulimus, & apud San-Dionysium Monachus factus Theologiamque profiteri aggressus nonnullas propositiones aut Hæreticas aut ad Hæresim accedentes Discipulis tradidisse accusatus est in Tractatu, quem de Theologia dictauit, inter quas hanc ipse ait fuisse *solum Deum patrem esse omnipotentem.* Et hanc quoque, quam refert Otho Frinsingbensis. *Sicut eadem oratio est propositio, assumptio, conclusio: ita essentia Diuina est pater & filius & Spiritus S.* ob idque à cæteris Magistris cum Parisiensibus tum Remensibus & Laudunensibus, imo & à Commonachis San-Dionysianis exagitatus ad synodum Suessionensem an. 1121. citatus damnatusque librum seu Tractatum quem dictauerat, propriis manibus in ignem coniecit & combussit.

Iterum anno 1140. in Synodo Senonensi cui Rex ipse Ludouicus interfuit, instantibus Scholarum Magistris damnatus est; seu potius Capitula quædam &

propositiones quæ dicebantur ex eius varijs Tractatibus excerptæ & in Indiculo à Bernardo Clare-vallensi porrecto contentæ anathemate percussæ sunt. Parcitum tamen personæ & honori authoris. At idem Indiculus ad Innocentium Pontificem ab eodem Bernardo missus tanquam Petri Abaelardi propositiones & dogmata continens non modo non damnatus est, sed & author nominatim hæreseos labe & infamia notatus, iniunctumque & mandatum Ecclesiæ Gallicanæ Episcopis, vt eum velut hæreticum publicè declararent. Negauit tamen ille se vnquam erroros qui in indiculo notabantur, scripsisse, dictasse aut docuisse: imo Capitula Indiculi Capitulis opposita & contraria edidit: atque in ea re Petrum Venerabilem Cluniaci Abbatem fortissimum habuit protectorem & defensorem, tandemque apud Cluniacum retentus est ab eo ad docendum, & cum Bernardo reconciliatus verè Christianus & Catholicus obiit an 1142.

Non desierunt tamen post mortem eius Scripta proscindi & lacerari: eumque M. Gualterus qui de S. Victore dictus est, authorem facit *Nichilianistarum*, principemque sectæ cuius post eum, Choryphæos vult fuisse Gilbertum Porretanum, Petrum Lombardum & Petrum Pictauinum Lombardi Discipulum, quos proinde vocat quatuor Franciæ Labyrinthos & antiquis Hæreticis accenset in Catalog o, quem de iis composuit sub hoc lēmare & tituio. ISTI SVNT PROPHETÆ & APOSTOLI ANTICHRISTI, hoc modo NICHILIANISTÆ *dicti ab eo quod Christum dicunt non esse aliquid. Ergo illi primi* (nempe Hæretici, quos enumerat Augustinus lib. de omnibus hæresibus) *nec hominem nec Deum: isti vltimi concludunt nec aliquid esse. Quid plus dicturus est ipse Antichristus?*

Prologum verò operis quod 4. libris complexus est, sic incipit. *Quisquis hæc legerit, non dubitabit 4. Labyrinthos Franciæ id. Abaelardum & alium Lombardum, Petrum Pictauinum & Gilbertum Porretam vno Aristotelico spiritu afflatos, dum ineffabilia S. Trinitatis & Incarnationis scholasticâ leuitate tractarent, multas hæreses olim vomuisse & hinc adhuc errores pullulare. Quos quidem sub aliorum vel verbis vel nominibus vterque id. Lombardus & Pictauinus suauissimis licet falsis argumentis ita limant, acuunt roborant, vt meritò propria non aliena videantur offerre. Deinde sanctos Patres etiam in manifestis hæresibus indicandis Lombardus cogit secum omnes deficere, omnia sic confundens, quantum in ipso est, vt quæ sit Catholica fides ne à Catholicis quidem agnoscatur. Hoc modo. Ponit enim enim 3. sententias. 1 Est eorum, qui nec hæretici nec Catholici dici possunt. 2. Est eorum qui manifesti Catholici sunt. 3. Eorum qui absque dubitatione hæretici atque blasphemi sunt. Cum ergo tanta & tam manifesta sit diuersitas sententiarum, iste tamen* Magister Vniuersalis *æqualiter conatur eas astruere Catholicorum Patrum authoritatibus, & quæ sit Catholica fides, se profitetur nescire talibus verbis.* Satis, inquit, diligenter iuxta diuersorum sententias supra positam absque assertione & præiudicio tractaui Quæstionem: veruntamen nolo in re tanta tamque ad dinoscendum difficili putare Lectorem istam sibi nostram debere sufficere disputationem; sed legat & alia, & alia quæ hic muueri possunt, intelligentiore si potest mente discutiat. *Noua prorsus doctrina quâ nullus remanet Catholicus: vti quadam hæresis quæ suscipit omnes hæreses.*

Hæc ille de Petro Lombardo Sententiarum Magistro, qui quod diligentius & subtilius solito Quæstiones Theologicas tractasset, post mortem hæreseos quoque fama diu laborauit, donec tandem an. 1215. in Concilio Lateranensi eius Doctrina ab illa suspicione liberata est, contraria vero Ioachimi Abbbatis damnata. Non est tamen diffitendum, quin multi eius & prædictorum Magistrorum scripta malè interpretantes, aut eorum occasione de suo addentes, in errores lapsi sint plurimos: vnde meritò ab aliis pro Hæreticis, aut pro suspectis habiti sunt, quos tandem Academia cum Almarico Hæresiarcha veluti fœtus abortiuos damnauit & extinxit vt in Historia diximus & ad an. 1209. amplius referemus.

Iam verò quanto fauore studioque ob id prosecuti sint Academicos nostros summi Pontifices; ex eo patet, quod plurimos eorum ad supremas Ecclesiæ dignitates prouexerunt aut prouehi curarunt, quos omnes enumerare laboris esset immensi. Hoc saltem præteriri non potest, quinque aut sex summos Pontifices hoc seculo è nostris quondam fuisse. Nam vt nihil dicam de Petro-Leonis (qui sub initia seculi in scholis Parisiensibus versabatur, vnde Cluniacum profectus, & è Cluniacensi Cœnobio ad Cardinalatum euocatus, postremò ad pseudo Pa-

Fauor Pontificum.

patum fub Anacleti nomine, malis auibus peruenit, Innocentius II. fuis propriis meritis & virtutibus non minus quàm fcientiarum fulgore clarus ad fupremam illam fedem prouectus eft. Guido de Caftello Abaëlardi quondam Difcipulus, Cœleftinus II. poftea dictus; Nicolaus de Brekfpere Angligena, è noftris etiam olim, poftea S. Rufi Canonicus, tum Cardinalis, denique Adrianus IV. appellatus. Rolandus Ecclefiæ Rom. poft Aimericum Cancellarius, poftea Alexander III. dictus non tantum vir doctus fuit & in omni litterarum genere confpicuus, fed & videtur ipfemet publicè docuiffe. Sic enim eum compellat Ep. 334. Bernardus Clareuallenfis, exhortans vt Eugenio Pontifici fana & falubria confilia dare velit. *Age dilectiffime pro loco quem tenes, pro ea quam adeptus es dignitate, viriliter & prudenter exerce, qui in te eft, zelum Dei ad gloriam eius, ad falutem tuam & Ecclefiæ fanctæ plurimam vtilitatem; vt dicere poßis & tu quia gratia Dei in me vacua non fuit. Hactenus quippe eruditioni multorum fideliter & vtiliter inftabas cœlo & terra teftibus, fed iam tempus faciendi Domino, ne patiaris quod in te eft, difsipari ab impiis legem eius.*

Cæterum quanto amore complexus fit Alexander viros litteratos & Academicos Parifienfes, fatis intelligitur ex eius Epiftola ad Petrum S. Chryfogoni, quam in hiftoria retulimus, quâ nempe præcipit fibi eorum nomina perfcribi, qui inter alios excellebant. Hinc factum vt multi multos Scholares & Magiftros ei commendarent; cuius rei fidem facit hiftoria huius feculi. Hinc Stephanus dictus Tornacenfis Ioannem Clericum Ecclefiæ Aurelianenfis alumnum ei commendat Ep. 22. ad Beneficium aliquod Ecclefiafticum, quem deinde Pontifex ipfe accepit in fcriptorem, eundemque Decano & Capitulo S. Crucis Aurelianenfis commendauit commendatumque voluit per Guill. Senonenfem & Stephanum Tornacenfem.

De Vrbano III. & Innocentio III. fusè diximus in hiftoria, quos conftat eiufdem Academiæ Parifienfis alumnos fuiffe, & complures viros litteratos ad fuprema Ecclefiæ Munera prouexiffe.

Quàm bene autem fuerit Regum noftrorum Ludouici Craffi, Ludouici VII. & Philippi, in viros Academicos inclinata voluntas, patet ex iis quæ in hiftoria paffim retulimus & quæ infra referemus. Eos in hac parte imitati funt Theobaldus Campaniæ Comes, & Henricus filius; item & Guillelmus Remenfis Archiepifcopus Litteratorum Mecenas & Priuilegiorum Vniuerfitatis Conferuator. Eorundem ftudium æmulati funt Henricus II. Angliæ Rex, & plurimi Magnates Anglici & Normani. Quæ res ita ftudioforum animos ad colendas Mufas inflammauit, vt eorum nunquam frequentia maior, nunquam tanta inter eos æmulatio extiterit.

Priuilegia. Quæ verò Priuilegia Academiæ Parifienfi ab vtroque Principe Romano & Franco indulta fint, breuiter inquirendum. Difficile quidem dictu eft, quæ fuerint à Regibus conceffa: fed ex iis quæ fcribit Rigordus, fatis intelligitur fuiffe plurima & memorabilia; ille enim ad an. 1209. commemorans quanta tum effet Academiæ Parifienfis fama, quàm multiplices illius Scholæ in omni litteraturæ genere fructus, tantæ celebritatis tantæque Magiftrorum & Scholarium frequentiæ caufas duas afferr, amœnitatem vrbis Parifienfis & Priuilegia quæ Philippus & ante ipfum Pater eius Scholaribus indulferant. *In diebus illis*, inquit, *Studium litterarum florebat Parifius*, nec legimus tantam aliquando fuiffe Scholarium frequentiam *Athenis vel Ægypti, vel in qualibet parte mundi, quanta locum prædictum ftudendi gratia incolebat. Quod non folum fiebat propter loci illius admirabilem amœnitatem & bonorum omnium fuperabundantem affluentiam, fed etiam propter* LIBERTATEM ET SPECIALEM PRÆROGATIVAM DEFENSIONIS *quam Philippus Rex & Pater eius ante ipfum ipfis Scholaribus impendebant.*

Sub hifce principibus videtur aut conftitutum aut ftabilitum priuilegium abfentiæ ftudiorum causâ, quo non licebat Iudici Laïco Scholarium ftudii causâ abfentium extra locum ftudii caufas difceptare litefque iudicare. Et ita definitum legimus à Guillelmo Senonenfi Archiepifcopo circa an. 1170. in gratiam pauperis cuiufdam Scholaris, cuius caufam illi commendarat Stephanus Tornacenfis, vt fcribit Epift. 23. *Profeßioni fimul*, inquiens, *& conditioni præfentium latoris compatiens & vereor Clericum & Pauperem deamplector. Ad*

bestias depugnat in Laicorum foro contra Laicum de paterna hereditate litigans, Iudices habens eos qui & non nouerunt litteras & litteratos oderunt. Vestra, Pater, sententia non minus æqua quàm iusta coram vobis agentem Clericum in illius remisit curiam, cuius annua functione sensum possessio profitetur. Eo saluo prolata est definitio vestra VT CAVSA STVDIORVM QVA CONTIGIT EVM ABFVISSE, NON DEBVERIT OBFVISSE. In contrarium nititur iudicare turba maledica, ne dicam maledicta, quæ nescit legere.

Quartò conuenerunt Litigantes coram Iudice, & quartò filii hominum qui iudicant terram, vt vulgo loquitur, iudicium respectarunt. Pro certo didicimus eos non minus imprudenter quàm impudenter primò confessu iudicaturos. CAVSAM STVDIORVM NON ESSE IVSTAM ABSENTIÆ CAVSAM, ob quam aut ipso iure non fuerit læsus aut restitui mereatur: cuius absentis & studentis causa distracta est. Si sic eos proferre contigerit & iuri communi contrarium & sententiæ quam dedistis, vt inimicum refragabitur & iniquum. *Sed ad consequentium trahi poterit in causis consimilibus, Patet, vt iam non sit qui causa studiorum Patrios lares exeat, ne dum facultates quæsierit liberales, facultates amittat temporales.* Placeat vobis, Pater, in hoc articulo consilium & auxilium dare non huic tantum Clerico, sed omnibus alijs; quoniam communis causa est omnium & propria singulorum.

Quod attinet ad Pontificum Rom. Priuilegia, vix dubitari potest quin Paschalis, Calixtus, Honorius, Innocentius II. Eugenius III. Adrianus IV. Alexander III. Clemens, Vrbanus Cœlestinus & Innocentius II. qui academicorum nostrorum opera, studio scriptisque vsi sunt ad suæ causæ defensionem, singularibus priuilegiis hanc suam fere omnium Matrem academiam donarint & amplificarint. Innocentius quidem II. cum causa verteretur inter Stephanum Parisiensem episcopum & Galonem Magistrum scholæ, interdictum, quo Montem San-Genouefianum in quo tum frequentes erant scholæ, Ecclesiasque Montis ligarat Stephanus, solui iussit, causæque iudicium sibi reseruauit. *Priuilegia.*

Alexander III. animaduertens frequentium dissidiorum quæ inter academicos & Cancellarium Paris. intercedebant, causam esse pecuniarum exactionem, ex licentiæ docendi concessione, vetuit ne Cancellarius à viris peritis & docere volentibus huiusmodi licentiarum nomine quidquam exigeret. Legitur autem ipsius constitutio lib. 5. Decretal. Tit. de Magistris, his verbis. *Pro licentia docendi nullus pretium exigat, vel sub obtentu consuetudinis ab eis quidquam aliquid quærat, nec docere quenquam qui sit idoneus petita licentia interdicat.* Et infra speciatim reprehendit consuetudinem in Gallia passim obseruari solitam, qua MAGISTRI SCHOLARVM sine certo pretio alicui docendi licentiam non concedebant: quam consuetudinem extirpare cupiens, quæ de radice cupiditatis procedebat, prohibuit sub anathematis interminatione, ne quis ab idoneis & peritis viris docere volentibus pro licentiæ docendi concessione pecuniam exigeret. *Dignos esse animaduersione censemus, qui nomen* MAGISTRI SCHOLARVM *& dignitatem assumunt & sine certo pretio Ecclesiasticis viris docendi alios licentiam non impendunt. Cum autem hæc praua consuetudo à cupiditatis radice processerit & decorem admodum Ecclesiastica honestatis confundat, mandamus quatenus consuetudine ipsa de vestris Ecclesiis extirpata sub anathematis interminatione hoc inhibere curetis, districtè præcipientes, vt quicunque viri idonei & litterati voluerint regere studia litterarum, sine molestia & exactione qualibet scholas regere permittantur.*

Huius constitutionis authoritate freti & tuti Scholares Parisienses libertatem suam pro posse semper tueri & conseruare curarunt contra Cancellariorum exactiones. Et hæc fuit occasio litium perpetuarum ab an. circiter 1100. ad annum 1400. vt ex historia patebit. Contendebant enim Cancellarij, quod examini Candidatorum præesse, quod licentias docendi concedere deberent, ad laboris leuamen sibi mercedem seu honorarium aliquod deberi. Contra scholares, Cancellariis ob id Beneficium Ecclesiasticum assignatum, competens & idoneum, vt licentiam docendi viris idoneis & docere volentibus gratis concederent, imo & vt ipsi gratis docerent. Eodem titul. *Quoniam Ecclesiam Dei sicut pia Mater prouidere tenetur, ne pauperibus qui parentum opibus iuuari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per vnamquamque Cathedralem Ecclesiam Magi-*

ſtro qui Clericos eiuſdem & ſcholares pauperes gratis doceat, competens aliqued beneficium prabeatur.

Eidem Pontifici fuit in animo ſtatuere circa regimen Academiæ Pariſienſis, ſed quid ſtatuerit præter id quod ſupra de licentiis & de Cancellario dictum eſt, credo non extat.

Clemens III. in gratiam ſcholarium Bononienſium ſtatuit, ne quis eorum hoſpitia ante tempus conductionis finitum conducere auderet. Nec dubium eſt, quin idem ſtatuerit in gratiam Pariſienſium: ſiquidem ſtatutum illud ſæpe à conſecutis Pontificibus confirmatum legimus.

Cæleſtinus III. ſecuritati ſcholarium Pariſienſium conſulere cupiens, ſimulque tranquillitati ſtudiorum, ne ſi forte cauſas haberent apud iudices diſceptandas, à ſtudio diſtraherentur, voluit quaſcunque pecuniarias cum Laicis haberent, eas ab Epiſcopo Pariſienſi & Abbate San-Genoueſiano iudicari. Cuius Conſtitutionem in Hiſtoria retulimus ad an. 1194.

Denique Innocentius Academiæ Pariſienſi, cuius alumnus fuerat, addictiſſimus multa quoque in eius gratiam ſtatuit. Imprimis verò Magiſtros qui in Artibus aut in Theologia rexiſſent, in præbendarum Eccleſiaſticarum diſtributione & collatione cæteris aliarum vrbium & ſcholarum Magiſtris præferri voluit, multoſque iis donari curauit & præcepit. Eidem tribuitur Priuilegium Excommunicationis quo ſcilicet prohibuit ne vllus in Rectorem, Procuratores aut Magiſtros cenſuram eiuſmodi ferre præſumeret, quod ab Innocentio IV. confirmatum eſt. Idem confirmauit inſtitutionem Procuratoris generalis ſeu Syndici quæ ab ipſa Vniuerſitate facta fuerat: & alia multa, quæ ad ſeculum quintum referemus.

II.

DE STATV VNIVERSITATIS Pariſienſis.

Diſſertatio I. De Facultate Artium, & Methodo docendi.

ANTE hoc ſeculum non aliud fuiſſe videtur in Scholis Pariſienſibus exercitium, ſeu Profeſſio publica litterarum, quàm Artium Liberalium & Theologiæ, vt antediximus: hoc verò ſeculo, ſaltem circa medium & finem acceſſerunt Iuris vtriuſque & Medicinæ profeſſiones. De quibus ante quàm dicimus, generatim id affirmare liceat, ab inſtitutâ fundataque hac Vniuerſitate ad Franciſci I. ætatem, nullum fuiſſe ſeculum aut feracius bonarum Artium, aut fertilius in geniis præcellentibus, aut numero Magiſtrorum & Diſcipulorum abundantius, aut terſâ latinitate florentius.

Grammatica.

Imprimis igitur quandonam Grammatica terſior fuit & politior? quando Rhethorica robuſtior & potentior? quanquam enim Cornificiani Eloquentiæ præceptis minus ſtudendum eſſe contendebant, totamque operam in tricis Dialecticis, imò & vitam totam conſumebant, Imperitorum certè id iudicium fuit, ea mens corruptorum hominum, omnia ad futiles & inanes Dialecticæ Quæſtiones nugaſque tanquam ad ſummum & maximum ſtudiorum bonum referentium; non ſanorum & peritorum ſententia. Ac proinde Corruptores illos germanæ Latinitatis & eloquentiæ hoſtes ac deriſores tam prudenter quàm fortiter refellit Ioannes Sariſberienſis multis in locis ſui Metalogici: & Artium illarum neceſſitatem & vtilitatem demonſtrat eſſe tantam, vt abſque iis nullus in litteris profectus ſperari poſſit aut debeat. Vnde & eorum Diſcipulos dediſcere oportuiſſe ait quæ didicerant, cum adultiores facti Diſciplinas altiores amplecti cupiebant. Vel ſi dedoceri erubeſcebant, aut Clientulos ſe profiteri Medicorum apud Salernum aut Montem-

Montem-pessulanum coactos, aut ad Claustra Monachorum conuolare, quasi mundo inutiles se tandem agnoscentes, & ad professionem litterarum prorsus inhabiles; aut denique ad locupletum Domos se conferre, vt splendescerent, aut fœneratoriam exercere vt lucrum facerent. *Nam*, inquit, *sub praetextu religionis mergebantur in claustris, aut sub imagine philosophandi & vtilitatis publica confugiebant ad Physicam, aut sub honestatis velamine quo splenderent & sublimarentur, se praeclaris Domibus ingerebant; aut sub obtentu necessitatis exercendique Officij, dum lucrum sitiebant, multiplicis auaritiæ voragine absorbebantur: adeo quidem, vt sic proficientium Philosophorum, aut vt verius dixerim, deficientium collatione, quiuis in turba profana multitudinis rudis ad flagitia videretur.*

Inter cæteros verò, qui huic seculo splendorem litterarum humaniorum non modò asseruerunt & conseruarunt aut amplificarunt, sed ad consequentia quoque secula transmiserunt, maximè commmendat idem author M. Bernardum Carnotensem & quosdam alios, qui veterum authorum explanationi insistentes rarò admittebant Recentiores, nisi quorum tersa esset & castigata Latinitas, inter quos cæteris purius scripsisse credebatur Hildebertus Cœnomanensis: ideoque Petrus Blesensis se eum in scholis cum veteribus authoribus legisse gloriatur Ep. 101. *Profuit mihi quod Epistolas Hildeberti Cenomanensis Episcopi styli elegantiâ & suaui vrbanitate præcipuas firmare & corde tenus reddere compellebar. Præter cæteros etiam libros qui celebres sunt in Scholis, profuit mihi frequenter inspicere Trogum Pompejum, Iosephum, Suetonium, Egesippum, Q. Curtium, Cornelium Tacitum, T. Liuium, qui omnes in Historiis quas referunt, multa ad morum ædificationem & ad profectum scientiæ litteralis interserunt. Legi & alios qui de historijs nihil agunt, quorum non est numerus, in quibus omnibus quasi in hortis aromatum flores decerpere & vrbana suauitate loquendi mellificare sibi potest diligentia modernorum.*

Quod si quis quantopere cultæ fuerint & excultæ prædictæ artes, nosse cuperit, Scriptorum opera demonstrabunt. Initio seculi florebat Abaëlardus, cuius passim ex variis Epistolis & tractatibus loca retulimus: & in iisdem artibus Heloïssa, Magistrum Discipula superauit. Profero vel vnicum locum ex Ep. 4. ad Abaëlardum: scripserat ad eam ille his verbis *Heloïssæ Dilectissimæ sorori suæ in Christo Abaelardus frater eius in ipso.* En quomodo ipsa talem ordinem redarguit. *Miror vnice meus, quod præter consuetudinem Epistolarum, imo contra ipsum ordinem naturalem rerum in ipsa fronte salutationis Epistolaris me tibi præponere præsumpsisti, fœminam videlicet viro, vxorem Marito, Ancillam Domino, Monialem Monacho & sacerdoti, Diaconissam Abbati.* Rectus quippe ordo est & honestus, vt qui ad superiores vel ad pares scribunt, *eorum quibus scribunt nomina suis anteponant: sin autem ad inferiores, præcedunt scriptionis ordine qui præcedunt rerum dignitate.*

Pergit. *Illud etiam* non parua admiratione suscepimus, quod quibus consolationis remedium afferre debuisti, desolationem auxisti, & quas mitigare debueras, excitasti lachrymas. Quæ enim nostrum siccis oculis audire possit, quod circa finem Epistolæ posuisti dicens, quod si me Dominus in manus inimicorum tradiderit, vt me scilicet præualentes interficiant &c. O charissime, quo id animo cogitasti? quo id ore dicere sustinuisti? Nunquam ancillulas suas adeò Deus obliuiscatur, vt eas tibi superstites reseruet. Nunquam Nobis vitam illam concedat, quæ omnis mortis genere sit grauior. Te nostras exequias celebrare, te nostras Deo animas conuenit commendare & quas Deo aggregasti, ad illum præmittere, vt nulla amplius de ipsis perturberis solicitudine, & tanto lætior Nos subsequaris, quantò securior de nostra salute iam fueris. Parce obsecro Domine, parce huiusmodi dictis, quibus miseras miserrimas facias, & vt ipsum quodcunque viuimus, ne Nobis auferas ante mortem. Sufficit diei malitia sua, & dies illa omnibus quos inueniet, satis secum solicitudinis afferet omni amaritudine inuoluta. Quid enim necesse est, inquit Seneca, mala arcessere & ante mortem vitam perdere? Rogas, vnice, vt quocunque casu nobis absens hanc vitam finieris, ad Cimiterium nostrum corpus tuum afferri faciamus, vt orationum scilicet nostrarum ex assidua tui memoria ampliorem assequaris fructum. At vero quomodo memoriam tui à nobis labi posse suspicaris? aut quod oratio in tempus tunc erit commodum, quando summa perturbatio nihil promittit quietum? cum nec anima rationis sensum, nec lingua sermonis retinebit vsum? Cum mens insana in ipsum, vt

" ita dicam, Deum magis irata quàm paccata non tam orationibus ipsum placabit,
" quàm querimoniis irritabit? flere tunc miseris tantum vacabit, non orare licebit, &
" te magis subsequi quàm sepelire maturandum erit, vt potius & Nos consepelien-
" dæ simus, nequaquam sepeliri possimus. Quæ cum in te nostram amiserimus vi-
" tam, viuere te recedente neque poterimus. *Mortis tuæ mentio mors quædam nobis est.*
" Ipsa ante & mortis huius veritas, quid si nos inuenerit, futura est: nunquam Deus
" annuat vt hoc tibi debitum superstites persoluamus, vt hoc tibi patrocinio subue-
" niamus, quod à te penitus expectamus. *In hoc vtinam te præcessura, non secutura.* Hæc
ipsa & cætera eodem spiritu.

Pergamus ad consecuta tempora. Arnulphus Sagiensis Archidiaconus dictus postea Lexouiensis Episcopus qui sub Innocentio II. & cæteris Pontificibus consecutis floruit ab an. 1130, ad an. 1182. in præfatione Tractatus quem de schismate Petri Leonis contra Girardum Engolismensem edidit circa an. 1133. sic Gaufridum Carnotensem Innocentij II. legatum compellat & laudat. *Cum ad resistendum*
" *Petro Leonis in Italia Præsul Romanus indefessus assistat*, ad resistendum Gerardo vos
" reliquit in Gallia, vt sit capiti caput oppositum & dextera dexteræ conferatur.
" Sicut enim Petrus schismatis huius princeps & auctor est, sic Girardus eius inter
" omnia principalius est instrumentum. In quo quid de fide & prudentia vestra sen-
" tiendum sit, manifestè probatum est, cum nullum vobis prætuleritis, qui nec
" probaret ignotum neque notum supra merita propriæ virtutis efferret. Arbitra-
" tus est virum quem charitas animaret, quem suscitaret obedientia, quem scientia
" cogeret, cui pararet fortitudo victoriam. Probauit in vobis in fide constantiam,
" humilitatem in obsequendo, in exequendo prudentiam, in difficultate perseue-
" rantiam. Quis vos hac eius existimatione neget esse felicem? quis beatum tanta
" eius dignatione non dicat? sed profectò dignus mittente nuncius, dignum susci-
" piente mandatum, spes vtriusque pulcherrima, quæ tam celebrem victoriam cer-
" to spectat euentu. *Vincet enim in vobis ipse, sed & vos vincetis in ipso, dum ipse vobis*
" *authoritatem, vos authoritati præstatis obsequium.*

Hæc ad Gaufridum. Contra Girardum verò c. 1. sic habet. *Qualis igitur à primo Pontificatus tui tempore fueris*, quid in principio orientis in Ecclesia tempe-
" statis egeris, quibus eam postea operibus infestare non cessas, ordine transigetur.
" Prætereundus est ortus degener paternæque domus familiaris inopia, quæ te
" totius natalis Normaniæ finibus abegerunt, vt ad ignotæ gentis limina peregrinus
" & mendicus astares. Taceo ignobiles pueritiæ quæstus, ignominiosam adolescen-
" tiæ famam, iuuentutis auara commercia, ne aures eorum ad quos hæc scripta ven-
" tura sunt, tuæ sordibus incontinentiæ simul & auaritiæ polluantur.

Et Cap. 7. de legatione Girardi sic scribit. *Suscepta igitur Petri Leonis Epistola cæpisti per fines Aquitaniæ discurrendo pristinæ prædicationi tuæ prædicare contraria*, Pe-
" trum scilicet Leonis Anacleti nomine, sed verius Antichristi Papam esse, cuius
" quidem Apostolatum sedes principalis exciperet, & totius Ciuitatis obedientia
" confirmaret. Alterum Ciuitate pulsum cum paucis fautoribus sine certa lege va-
" gantem, auertentem populos, & ab Ecclesia separantem, quem nec Cathedra
" Lateranensis agnosceret, nec ei obsequium Romana Ciuitas exhiberet. Quem Pa-
" pam credere similis amentia videbatur, vt si quis carentem Regno Regem dicere,
" destitutum principatu Principem appellare voluerit Quasi modo, Girarde, iustitię
" loca præiudicent, & ius dignitatis perimat illius Ciuitatis egressus & velut solius
" populi Rom. fauor omnibus fere populis debeant anteferri. Nunquid enim ipse
" Laterani residens in illa B. Ioannis Eclesia principali Christianissimum Principem
" Lotharium consecrauit in Regem? Nunquid ipsum & Imperij nomine & Impe-
" riali diademate renitentem solemnitate debita decorauit? nunquid ipsum pars
" magna nobilium & totius populi conscientia comitatur? *Nunquid eidem vrbis*
" *habitatio & ingressus pro arbitrio patens est egressus? quibus profectò si careret omnino,*
" *nullo tamen eorum posset iustitiæ derogari.*

Extant quoque plurima Ioannis Saresberiensis opera; libri de Nugis Curialium, libri Metalogicon, Epistolarum liber & quædam poëmata, in quibus omnibus tantus nitor, tanta venustas, tanta copia & vbertas, tanta denique eloquentiæ vis elucet, vt haud sciam an vllus subsecutis seculis par ei emerserit. Ille ab an. circiter 1150. ad an. 1180. floruit, duodecennium in scholis Parisiensibus consumpsit &

magnam vitæ partem in Francia transegit,cumque Academicis nostris versatus est,contulit, disputauit.

In libris autem præsertim Metalogici Grammaticam & Eloquentiam extollit, quas artes Cornificiani deprimere conabantur, vt pote Triuij & Quadriuij contemptores, omniaque præter vnam Logicam dedignantes. Cap. vero 9. lib. 2. ostendit, quam inefficax sit Dialectica, si aliarum Disciplinarum auxilio destituatur.

Eloquentiam sine sapientia non prodesse celebre est, inquit, *& verum. Vnde ipsam vt prosit, à sapientia contrahere manifestum est. Ergo & pro modulo sapientiæ quam vsque adeptus est, eloquentia prodest: nocet enim hæc, si dissocietur ab illa. Ex quo liquet Dialecticam, quæ inter Ministras eloquentiæ expeditissima est, & promptissima vnicuique prodesse ad mensuram scientiæ suæ. Ei enim prodest plurimum qui habet notitiam plurimarum. Et ei qui pauca nouit, minimum prodest.*

Plura abstineo hic ex hoc authore referre, ex cuius operibus passim in Historia multa loca retulimus.

Petri quoque Blesensis qui Saresberiensi paulò iunior ad an. 1200. vitam protendit, varios ex Epistolis & aliis operibus flosculos retulimus, vnde quantus vir fuerit, quàm facundus & eloquens extiterit, intelligitur. Prætereo multos alios, vt ad finem tandem seculi deueniamus, & ad Stephanum Tornacensem qui è scholis nostris eductus Abbas S. Euurtij Aurelianensis, deinde S. Genouefæ Parisiensis, posttemo Tornacensis Episcopus factus est. Ille autem cum S. Euurtij Abbas adhuc esset, Ecclesiæ Aurelianensis planctus de interfectione Ioannis sui Decani ad Concilium Senonense detulit, hisque verbis egit (quæ leguntur Ep. 2.) quàm fortiter, quàm eleganter!

Soror vestra sancta filia sedis huius Aurelianensis Ecclesia sic rorantes sanguine lachrymas & aspersas amaritudine preces ministerio nostræ vocis effundit, planctum vnigeniti mouet, filium vteri sui quem genuerat, maternis eiulatibus requirit & ipse non comparet, „ & ipsa quo ibit? posita est quasi signum ad sagittam, facta est opprobrium vicinis „ suis. & qui eam vident, mouent capita sua super eam. Ipsa autem gemens & con- „ uersa retrorsum clamat in aures Domini Sabaoth. *Vindica Domine sanguinem Leuitæ tui qui effusus est.* Et quis eam nisi si sit demens in funere nati flere vetet? quis „ videat lachrymas eius in maxillis eius & contemnat? quis attendat cruentas eius „ exequias & lamentabile feretrum siccis oculis prosequatur? Patres mei, factum „ est verbum in diebus nostris, quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures „ eius.

Dixerunt in dolo viri sanguinum & dolosi, & de fruticum latebris fruticosæ „ mentis homines impetum fecerunt vnanimiter in Ministrum altaris, seruum simul & filium Crucis. In manibus eorum vasa mortis, cum nihil minus quam „ mortem exspectabat ab eis. Ipsum ducem scelestæ factionis illius qui altero sese „ polluerat homicidio, de mortis faucibus & exilij proscriptione suo redemerat interuentu. Non timuit generatio praua atque peruersa semen Chanaam & non Iuda, progenies viperarum non timuit signum Dominicæ passionis, quod raso desuper vertice singuli nostrum gerunt, in sacro Dei Leuita profundis arare vulneribus & faciem ad cœlestis pulchritudinis similitudinem figuratam notis turpibus deformare. Virum egregium de grege hominum exemerunt Carnifices & Sicarij, virum qui in Ecclesia sua dispersa colligens, lapsa erigens, fatigata reparans possessiones Ecclesiæ sic reuocaret perditas, vt non perderet reuocatas. Ioannem nostrum Martyrem simul causa fecit & pœna. Causa rigor Ecclesiasticæ Iustitiæ, pœna dolor passionis illatæ, quia dixerat Ioannes, immò D. Papa per Ioannem *Non licet tibi habere portionem fratris tui Clerici.* Infremuit Herodes & factus ipse speculator, in capite Ioannis crudele spectaculum mundo exhibuit. Ac si quæ in eo terreni contagij maculæ inhæserunt, totum deleuisse credimus, & abstersisse dolores mortis qui eum circundederunt, Dominici Corporis & Sanguinis sacramentum, quod ea qua potuit reuerentia suscepit inter profundos gemitus inter alta suspiria contriti cordis & humiliati spiritus. post susceptam Eucharistiam præsentibus nobis fati munus explauit, & qui vidit testimoniū perhibuit, & testimonium eius verū est. Vestra interest speculatores Domus Israel, custodes murorum Hierusalem, Pastores ouium Christi, vestra interest remedium adhibere „

" præteritis & prouidentiam futuris. Et licet sero vobis offeratur, illud melius est in
" tempore occurrere quàm post exitum vindicari, tamen Deus vltionum Domi-
" nus, Deus vltionum gemitibus inenarrabilibus interpelletur à vobis. Clamabit
" vobiscum vox sanguinis vestri Abel de terra clamabit & commouebit non solum
" terram, sed etiam cœlum. Profectò enim quis locus totus, aut quæ causa poterit
" esse excusata, si venerandi ministri altaris æstimentur sicut oues occisionis? Quem
" murum integritati aut vallum fidei prouidebimus, si ferri rabies execranda pene-
" tralia veneranda cruentat? quid denique tutum aut securum esse poterit, si co-
" lumnas Ecclesiæ sacrilega manus impune confringit? habemus & Cæsarem qui
" condolere possit & velit infirmitatibus nostris, cuius manus longas non effugient
" qui non solum offenderunt Corneliam de Sicariis, sed Iuliam Maiestatis. Exuxit
" gladium sibi diuinitus commissum, persequetur & comprehendet & non erit qui
" eruat eos. Facillimè enim in hoc diuini numinis speratur venia, per quod salus &
" incolumitas multorum procuratur. Insurgant simul leges Ecclesiasticæ, armen-
" tur iura Cœlestia, vt concurrentibus duobus gladiis, quos in defensione Christi
" passuri suffecisse legimus, duplici confusione conterantur. Moueant vos lachry-
" mosa viduatæ Crucis suspiria, commune discrimen omnium, causa propria singu-
" lorum, & sic remedium conferte nostro dolori, vt honestati vestræ simul prouidea-
" tis & saluti.

Poetica. Hæc de Grammatica & Rethorica, quid de Poësi? In ea quoque arte complures floruerunt: & inter alios idem Arnulphus Lexouiensis qui supra, Io. Saresberiensis, Gualterus de Insulis author Alexandreidos, Petrus de Riga author Auroræ, Alanus de Insulis multorum Poemarum in omni versuum genere, Ioannes Hautiuillensis author Architrenii, Guillielmus Brito author Philippidos, Ægidius Corboliensis &c. placet nonnulla ex eorum operibus exscerpta loca in exemplum proferre. Arnulphus hoc Epigrammate ludit in Poetam mendicum, quàm lapidè:

Versus mendicos & Musa pauperis ausum,
Compositasque odi Cæcilian preces.
Importuna graues exactio suscitat iras
Et gemina stimulos improbitatis habet.
Qui petit, hoc ipso statim incipit esse molestus:
Si petat adiunctà qualibet arte, magis.
Artis enim studiis formata precatio quandam
Contrahit ex fraudis suspicione notam.
Et permixta dolis exactio ledit vtroque
Fallit & emungit insidiosa apex.
Inuisos igitur geminata molestia versus
Reddit, nilque sui metra fauoris habent.
Si vis ergo suum musa seruare fauorem,
Gratuitis aures mulceat alloquiis.
Importunus enim est quisquis sibi postulat aurem
Laudibus impleri, muneribusque manum.

Alanus de Insulis Arnulphi coætaneus in Anticlaudiano, in quo depingit hominem omnibus virtutibus adornatum, artes quoque liberales ad eius ornamentum accedere probat, earumque dignitatem pulcherrimè amplificat l. 6. c. 5. & 6. Sic autem ille de Grammatica.

Grammatica.

Grammaticæ doctrina prior præcepta sophiæ
Complet, & in iuuenem descendit tota, nec in se
Fit minor, immo magis crescens grandescit in illo,
Omne quod ipsius decernit regula, Canon
Præcipit, & dictat artis censura Magistra,
In dotem Iuuenis confert, ne verba moueret
Citra Grammaticam, ne verbo barbarus erret:
Barbaries quam nulla notat. Sic ergo loquendi
Rectè, scribendique viam sectatur & artem

Aſſequitur, damnat vitium toleratque figuram ;
Perfundenſque virum Pegaſæi nectare fontis
Turba Poetarum, doces illum verba ligare
Metris & dulci carmen depingere rythmo.

Idem de Rhetorica ſic ſcribit.

Adſunt Rhetoricæ cultus floreſque colorum
Verba quibus ſtellata nitent, & ſermo decorem
Induit, & multâ candeſcit clauſula luce.
Has ſermonis opes vultus & ſidera verbi
Copia Rhetoricæ iactat, iuueniſque loquelam
Pingit, & in vario præſignit verba colore.
Succinctè docet illa loqui ſenſuſque profundos
Sub ſermone breui concludere, claudere multa
Sub paucis, nec diffuſo ſermone vagari.
Vt breue ſit verbum, diues ſententia, ſermo
Facundus, multo fœcundus pondere ſenſus.
Vel ſi forte fluat ſermo, ſub flumine verbi
Fluminet vberior ſententia, copia fructus
Excuſet, folij ſiluam paleaſque vagantes
Vbertas grauis redimat ſenſuſque loquelam.

Rhetorica.

Ioannes Saresbericnſis ad librum de Nugis Curialium.

Nuſquam diuertas, ne quis te lædat euntem,
Nugarumque luat garrula lingua notas.
Omnia ſi neſcis, loca ſunt pleniſſima nugis,
Quorum tota cohors eſt inimica tibi.
Eccleſiâ nugæ regnant & Principis aulâ,
In Clauſtro regnant Pontificiſque domo.
In nugis Clerus, in nugis militis vſus,
In nugis Iuuenes totaque turba ſenum.
Ruſticus in nugis, in nugis ſexus vterque
Seruus & ingenuus, diues, egenus in his.

Ex his ergo liquet fuiſſe multos hoc ſeculo, qui tersè & nitidè loquerentur & ſcriberent: nec præualuiſſe prauam Quorūdam docendi methodum, qui aut contemptis Grammaticæ regulis de polita latinitate deque eloquentia parum ſoliciti ad Logicam conuolabant, in cuius ſophiſmatis & argutiis totam litteraturæ gloriam poſitam eſſe putabant: aut in explanandis Authoribus ſenſus quoſdam myſticos & allegoricos imaginabantur, diſcipuliſque tradebant ediſcendos, quaſi in ea re poſito Rethorices triumpho. Puta vbi legitur in Poëtis Hylam fuiſſe ab Hercule adamatum, ita illi interpretabantur, *validum argumentum à forti & robuſto argumentatore prolatum.* Item quinque vocalium poteſtatem ſignificare aiebant *Quinque Iura Regnorum. Et in hunc modum*, inquit Saresberienſis, *docere omnia ſtudium illius ætatis erat.* Tales Doctores idem vocat Cornificianos; vt fusè docuimus in ſynopſi 3. ſeculi.

In his ergo & ſimilibus conſiſtebant eorum diſputationes, collationes & vociferationes: & ad eos aut ſimiles ſic Bleſenſis Ep. 6. *Vos tumultuoſo ſtrepitu & clamore nautico de nugis aſſiduè diſputantes inutiliter aëra verberatis. Vos circa litteram & ſyllabam, & circa huiuſmodi elementares doctrinæ primitias veſtrum adhuc ingenium exercetis.....verecundum ſiquidem & oneroſum ſatis eſt mihi, quod omnes Coætanei veſtri in montem eminentioris ſcientiæ aſcenderunt; & vos in cœno craſſioris intelligentiæ cum aſino remanſiſtis. Priſcianus & Tullius, Lucanus & Perſius, iſti ſunt Dij veſtri.*

His poſtremis verbis loca duo exercitationis & profeſſionis litterariæ ſubindicare videtur, *Montem San-Genoueſianum* & *Vallem ſubiectam*: nempe vicum ſtramineum, & loca circumuicina, cœnoſa & lutoſa, in quibus Priſcianus & humaniores litteræ docebantur.

DE PHILOSOPHIA.

Philosophia Platonica simplex.

TRIPLEX mihi videtur hoc seculo fuisse Philosophiæ genus; seu potius triplex Philosophiæ tradendæ methodus. Vna antiqua & simplex; altera Peripatetica seu Aristotelica: tertia fantastica & garrula. Prima, bona: secunda, tolerabilis: tertia, vitiosa. Prima, inquam illa est, quâ tradebantur regulæ Dialectices nudè & simpliciter citra Quæstionum multiplicium ambages: & talis methodus viguit ab incunabulis Vniuersitatis ad hoc vsque fere seculum, legique solebat Augustini Dialectica; quam & doctissimus Remigius Antissiodorensis suis Discipulis prælegebat Parisiis circa an. 900. & post eum Odo Aquitanus, & post Odonem alij magno studio summoque consensu, vt scribit Launoyius in lib. de varia Aristotelis fortuna c. 5. hæc autem docendi methodus ad Platonicam accedebat, quæ simplicior erat Aristotelicâ.

Verum cessit Augustinus Aristoteli, & Christianus Gentili; cuius videlicet Dialectica tradi cœpit temporibus Berengarianis: indeque Nominales & Reales altercandi, imò digladiandi occasionem acceperunt: vt ad superius seculum docuimus. Et quod peius est, simplex quoque Theologiæ docendæ methodus exulare cœpit, locumque dare Scholasticæ, vt infra patebit. Hinc ergo in scholis primum exorta bella: dum alij morem antiquum retinere, alii nouum introducere moliebantur. Et fortè peccabatur vtrinque, iustosq; terminos & fines prætergrediebantur: illi omnes Aristotelis libros è scholis ablegando: isti, illius regulis nimium insistendo.

Nimis certè mihi videtur esse rigidus Gualterus de S. Victoro, contra Philosophos congerens quidquid potest acerbi, l. 4. *Igitur*, inquit, *isti Theatrales, vt sint Ecclesiastici Doctores, necesse est Diuinas Artes sequantur, non liberales; Apostolos imitentur, non Philosophos. De quibus Seneca ait. De Liberalibus studiis loquor.* Philoso-,, phi quantum habent superuacui, quantum ah vsu recedentis! ipsi quoque ad syl-,, labarum distinctiones & coniunctionum ac præpositionum proprietates descen-,, derunt, & inuidère Grammaticis, inuidère Geometris, quidquid in illorum arti-,, bus superuacuum erat, transtulere in suam, sic effectum est vt diligentius loqui ,, scirent quàm viuere. Audi quantum mali faciat nimia subtilitas & quàm infesta ,, veritati sit. Pythagoras ait de omni re in vtramque partem disputari posse ex ,, æquo, & de hac ipsa, an omnis res in vtramque partem disputabilis sit. Nausi-,, phanes ait ex his quæ videntur esse, nihil magis esse quàm non esse. Parmenides ,, ait ex his quæ videtur, nihil esse vniuerso. Zeno Eleates qui omnia negotia de ne-,, gotio deiecit, ait nihil esse. Circa eadem fere Pyrrhonei versantur & Megarici & ,, Eretici & Academici, qui nouam induxerunt scientiam, nihil scire. Hæc om-,, nia in illum superuacuum Studiorum gregem coniice. Illi mihi non profuturam ,, scientiam tradunt, si spem omnis scientiæ eripiunt. Satius est superuacua scire ,, quàm nihil. Illi enim præferunt lumen per quod acies dirigatur ad verum, hi ,, oculos mihi effodiunt. Si Pythagoræ credo, nihil in rerum natura est, nisi du-,, bium. Si Nausiphani, hoc vnum certum est, nihil esse certi. Si Parmenidi, nihil ,, esse præter vnum. Si Zenoni, nec vnum quidem. Quid ergo nos sumus? quid ista ,, quæ nos circunstant, alunt, sustinent? tota rerum natura vmbra est, aut inanis ,, aut fallax. Non facilè dixerim vtrum magis irascar illis, qui nos nihil scire volue-,, runt, an illis qui ne hoc quidem nobis reliquerunt, nihil scire.

,, Sed & ipse Seneca peior cæteris conuincitur. Animam quippe siue rationem ho-,, minis nunc Deum nunc partem Dei, nunc æqualem Deo, nunc etiam superiorem, ,, an sit post mortem, an in alia corpora etiam bestiarum recidat, Iouem Deum, hu-,, ius mundi animal æternum Deum esse, sequens Platonem, Virgilium, Epicurum ,, variè dogmatizat. Homines in angustia positos totis ingeniis & exemplis com-,, pellit, vt semetipsos interficiant, eosque Diis similes in cœlestibus collocat, his ,, verbis. *Deus non vincit sapientem felicitate*, etsi vincit ætate. Sapiens tam æquo ani-,, mo omnia apud alios videt contemnitque quàm Iupiter, & hoc se magis suspicit,

quod Iupiter illis vti non potest. Sapiens non vult. Vno voto omnia comprehensa sunt, tanquam opto mihi vitam honestam. Vita autem honesta actionibus variis constat. In hac est Reguli archa, Catonis scissum manu sua vulnus, Calix venenatus qui Socratem transtulit è carcere in cœlum. Cape quantam debes virtutis pulcherrimæ ac magnificentissimæ speciem. Aspice M. Catonem sacro illi pectori purissimas manus admouentem & vulnera parum demissa laxantem. Vtrum tandem illi dicturus es, vellem quæ velles, & fieri feliciter quod agis. Si me quidē velis audire, hoc meditare vt mortem excipias, & si ita res suadebit, accerse. Nihil interest illa ad nos veniat, an ad illam nos. Illud imperitissimi cuiuscunq; verbum falsum esse persuade. Bella res est mori sua morte. Effrenarissimam vocem illius Rhodij existima, qui cum in Caueam coniectus tanquam ferum animal aleretur, suadenti cuidam vt abstineret cibo, *Omnia*, inquit, *homini dum viuit, speranda sunt.* Ego exspectem vel morbi crudelitatem, vel hominis, cum possim per media exire tormenta? non est opus vasto vulnere diuidi præcordia, scalpello aperitur ad libertatem via.

Nuper vnus è capriuis lignum totum in gulam farcit, quod ad emundanda obscœna positum erat & in præclusis faucibus spiritum elisit. O virum fortem cui difficilis occasio est ! is proximam quādoque pro optima accipiat, sit licet inaudita, sit noua, non deerit ad mortem ingeniū cui non defuit animus. Ille vir magnus est qui mortem non tantum sibi imperauit, sed inuenit. Inuenies etiam Professos sapientiam, qui vim inferendam vitæ suæ negent, & nefas iudicent, ipsum intentatorem sufferi. Hoc qui dicit, libertatis viam cludit. Placet viuere, viue. Non placet, licet eo reuerti vnde venisti. Magistra rerum omnium ratio monet, vt si licet, moriaris quemadmodum potes, & quidquid obuenerit ad vim inferendam, tibi inuadas. Iniuriosum est rapto viuere: at contra, pulcherrimum mori rapto.

Huc vsque pauca de innumeris. Ecce qualibus Doctrinis dulcisonis Luscinia hæc eo fortius quò suauius allicit auditores, quo fiant crєduliores & sceleratiores. August. ait. *Homicida flammis se donant, aquis præfocent, laqueo suspendant, præcipitio collidant & pereant; quod Christus non docuit,* imò diabolo præcipitium suadenti, *redi* inquit *retro Sathana.*

En qualem Diuinis libris adæquant vel etiam præferunt mulierculæ, quæ circunferuntur omni vento Doctrinæ nequam. Vis audire quàm effœminatè se occiderit? accipe per contrarium. Olympias illa Mater Alexandri cum peteretur ad mortem, regiis vestibus & diademate refulgens sponte obtulit se percussori: non supplicauit, non expalluit: imo in ipsa morte etiam capillos compsit, ne quid indecēs in mortua videretur. O mulierem virtutis! E contra iste vir omni fœmina mollior cum peteretur ad mortem, confugit ad balneas, ibique tanquam puerulus aquis delibutis & tepefactis velut in mollissimis plumis se sepeliuit vsque ad collum: denique vtriusque brachii venis molliter in summa luxuria effœminatum animum, ac si dormiendo euomuit: miro scilicet ingenio ipsam mortem mortisque dolorem vertit sibi in magnam voluptatem. Iste igitur non quidem fratricida, sed peior suicida, Stoïcus professione, Epicurus morte, putasne cum Nerone & Socrate & Catone suicidis receptus sit cœlo? Crede mihi, melius illi erat si natus non fuisset homo, malletque semper luxuriari in balneo. Nec deterreat quod Ieronymus illum quasi continentissimum in catalogo Sanctorum posuit. Sic enim Eusebium Episcopum, fontem vt ipse scribit Arrij & alios multos quos ipse damnat hæreticos. Ex quibus Origenem præ cæteris & vituperans & laudans continentissimum vsque adeo vt se castraret: quod nequaquam fecit Seneca, qui vel vno vt scribit, aburebatur. Illum scribit Ieronymus pœnitentiam egisse, qui virtutem totius mali remedium, homicida sui in perpetuum abiurat. *Laudaui*, inquit *& laudo ingenium viri, non fidem. Antiquorum ammiror sensum, facundiā, studia sector, sed multorum dogmata respuo.* Proinde huius Senecę & similium libros & doctrinas soli legant quorum est separare pretiosum à vili, omnia probare & quod bonū est tenere, non qui blandis sermonibus illaqueantur ad mortem. Potuit autem iste fortis vt falsò putatur, contemptor mundi fieri facillimè non tantum Christianus, sed etiam Martyr: toto biennio quo Paulus Romæ *mansit, si non magis elegisset suum balneum, quàm Christi baptismum & Pauli magisterium.*

Sanè huius & cæterorum Magister Socrates cum haberet concubinas, & de illo

» ſœpius litigarent, vna indignata ex ſuperiori loco collectam vrinam fudit ſupet faciem eius. Qui nihil motus, vt pote ſummus Philoſophus, exterſâ barbâ, *præſciebã*, inquit, *quod hoc tonitruum ſine pluuia non tranſiret*. Dignum planè tanti viti prouerbium. Metirò Seneca hunc prophetam tali vndâ candidatum & proprio veneno extinctum è carcere leuat in cœlum. Ecce habent *Scholaſtici* quò clariùs audiant præceptorem ſuum. Nec iam liceat Chriſtianos rapi ad tertium cœlum, eo quod Ariſtoteles quintum Elementum incompellabile, ſcilicet cœlũ, ex authoritate Senecæ obtineant peſſimi homicidæ. O doctrina verè luſoria! An deſunt furioſi, qui ſeipſos occidant, niſi ab iſto perditionis filio compellantur ad mortem etiam ſani? Meritò de tali Veritas dicit omni Chriſtiano. *Sit tibi ſicut Ethnicus & publicanus*, vt pote Eccleſiaſticæ doctrinæ aduerſarius. Vnde & Ieronym. *Quæ pars fideli cum infideli? quæ communicatio luci ad tenebras? qui conſenſus Chriſti ad Belial? quid faciet cum pſalterio Horatius, cum Euangeliis Maro, cum Apoſtolis Cicero? Non ſcandalizatur frater ſi te viderit in Idolio recumbentem? & licet omnia ſint munda mundis & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur, tamen ſimul bibere non debemus Calicem Chriſti & Calicem dæmoniorum. Auguſtinus quia Platonem vel Platonicos ſeu Academicos Philoſophos tantum extulit, quantum impios homines non oportuit, non immeritò mihi diſplicet, præſertim contra quorum errores magnos defendenda eſt Chriſtiana Doctrina.* Item *qui legit, putare me poßit credidiſſe nullos errores in Pythagorica eſſe doctrina cum ſint plures iidemque capitales.* Idem lib. de Ciuit. *De ſummo bono, vtrum in poteſtate corporis vt Epicurei, an in virtute animi vt Stoici, an etiam in vtroque ponerent, 280. fecerunt ſectas.*

Sic ergo Gualterus omnes Philoſophos Gentiles è Scholis Chriſtianis ablegat: at non ita alij. Neque Saresberienſis, neque Petrus Bleſenſis Philoſophiam Peripateticam exterminari volunt: nec conſecuri Doctores eam improbarunt: imò Albertus M. & Thomas Aquinas eâdem vſi ſunt aut ad probanda & explicanda noſtra myſteria, aut ad Hæreticorum verſutias detegendas, refellendas vel præcauendas. Alanus de Inſulis Dialecticæ vim præclarè deſcribit his verſibus lib. 6. Anticlaud.

l.6. Logica.

Succedit Logicæ virtus arguta, nec alget
Munere Pigmæo, verum contendit in illo
Spargere diuitias, & dandi laxat habenam.
Hæc docet argutum Martem rationis inire
Aduerſæ parti, concludere, frangere vires
Oppoſitas, partemque ſuam ratione tueri.
Veſtigare fugam veri, falſumque fugare,
Schiſmaticos Logicæ falſoſque retundere fratres
Et Pſeudo-Logicos & denudare Sophiſtas.

Idem cæteras Philoſophiæ partes depingit ſequentibus verſibus. Et primum Arithmeticam.

Arithmetica.

Donat opes Ars illa ſuas, quæ ſemina rerum,
Fœdera, complexus, cauſas & vincula certis
Legibus inquirit, numeros veſtigat & omnes.
Diſcutit effectus, quibus omnia fixa tenentur
Sub vicibus conſtricta ſuis, numeriſque ligantur
Cuncta ſimul, pacemque tenent ceſſante tumultu.
Ergo viro ſacra denudat fata Mineruæ,
Hæredem facit eſſe ſuum, iuuenique reuelat
Scibile quidquid habet, quidquid ſua copia fundit,
Quæ ratio numeris, quæ virtus, quæve poteſtas
Inſit, & in numeriis quæ tanta potentia regnet,
Vt numeri nodo ſtabilis liget omnia nexus.

Muſica.

Muſica diuitias aperit, ſua munera multo
Plena fauore, viro concedit adoptat eundem,

Omne

Omne suum velut hæredi delegat eidem,
Quæ vox displiceat voci, quæ consonet illi,
Monstrat amicitias vocum, rixasque sonorum
Edocet, & quæ vox turbet, quæ debriet aurem.

Explicitas in dona manus Ars illa relaxat, Geometria.
Quæ terræ spatium, tractus maris, aëris altos
Discursus, Cæli fines metitur, & omne
Corpus sub certo describit fine, nec altum
Impedit, immensum tardat retrahitque profundum.
Illa virum docet in spatio concludere terram,
Aëra metiri, mare sistere, claudere Cælum
Finibus, & teretem mundi describere formam.

Astrorum Doctrina suum componit in illo Astrologia.
Hospitium, quo nulla magis sibi complacet aula.
Illa docet quis motus agit Cælestia, stellas
Excitat, aut Cæli quis spiritus incitet orbem.

Ioannes Saresberiensis l. 7. de Nugis Curial. c. 6. Aristotelem secundum Platonem laudat, eiusque Doctrinam probat, si ei vt decet insistatur, nec in vanarum subtilitatum ambages abeatur. *Sol è cælo visus est cecidisse* inquit, *qua die Philosophorum* Princeps Plato rebus excessit humanis & quasi lucernam mundi extinctam « defleuerunt, qui ad thronum sapientiæ, cui ille diu præsederat, sua arbitrabantur « studia referenda. «

Sed cum ei Aristoteles Discipulus vir excellentis ingenij & Platoni impar elo- « quio, sed multos facilè superans, in docendi officium successisset, quasi matu- « tinum sidus effulsit hominibus, & quibusdam multiplicis Philosophiæ præceptis « velut variis sapientiæ radiis illustrauit orbem, & tanquam oculorum detersâ cali- « gine ad contuendam veritatis speciem mentes hominum reparauit. Sectam hic « *Peripateticam* condidit, sic vtique dictam, quod deambulans disputare consueue- « rat, plurimosque discipulos præclara fama excellens & arte suadendi viuo adhuc « præceptore in suam hæresim congregauit. Tractauit quidem omnes Philosophiæ « partes & præcepta dedit in singulas, sed præ cæteris sic *Rationalem* (ita vocat Lo- « gicam) redegit in ius suum, vt à possessione illius videatur omnes alios exclusis- « se. Ita tamen in aliis viguit, vt commune nomen omnium Philosophorum an- « tonomasticè id. excellenter sibi proprium esse meruerit. Sicut enim vrbs Romam, ,, Maronem poëta exprimit: sic & Philosophi nomen circa Aristotelem vtentium « placito contractum est. Fuit autem facundus eloquio, sed vberior sensibus & do- « ctus omnium sententiis obuiare. Hic est qui primus studiorum genera in *Acroaticum & Exotericum* dicitur distinxisse. Nam & familiares & quasi domestici admit- « tebantur in Acroatica. Exoterica verò non modo extraneis, sed hospitibus patebāt « & peregrinis.. Licet autem nominum & verborum turbator habeatur, non modò « subtilitate qua cūctis celebris est, sed & mira suauitate dicendi eualuit: adeo qui- « dem vt Platoni meritò proximus fuisse videatur. Hic est cuius disputationibus ef- « fectum est, vt Academia moueatur magis rationum quàm collisione ventorum. Li- « cet enim Peripateticus non Academicus censeatur, eo tamen solicitante de sin- « gulis maximè cœperunt Platonici qui relicti erant, fere de omnibus dubitare. Ab « his fluxerūt & alii multi qui dubitabilia discutere sic vt nulli præiudicaretur, ma- « luerunt, quàm ausu temerario definire, maximè cum occultam crederent verita- « tem eorum de quibus in veramque partem probabiliter disputatur. Vnde & Aca- « demicorum antiquissima regula est, vt quisque quod sibi occurrit probabile, suo « iure defendat. «

In sequentibus capitibus non improbat quoque Academicorum opinionem in pluribus, quanquam nihil omnino asserere velle putet esse insanum: alia quippe sensus, alia rationis, alia religionis authoritate persuaderi. Quærere enim, inquit, " an sol splendeat, albeat nix, ignis caleat, hominis est sensu indigentis. At verò an " ternarius binario maior sit, ipsumque totum & medietatem eius contineat, quæ- "

„ rere, & an quaternarius fit duplus binario, indifcreti eft, cui ratio otiofa, aut deeft
„ omnino: qui verò an Deus fit, deducit in quæftionem: & an idem potens, fapiens
„ fit, an bonus, non modò irreligiofus, fed perfidus eft & pœna docente dignus eft in-
„ ftrui. Sint enim in omnibus Philofophicis difciplinis *quædam prima*, & vt ita di-
„ eatur Cratini verbo, *Primitiua Principia*, de quibus eodem authore dubitare non
„ licet, nifi his quorum labor in eo verfatur, ne quid fciant. Nam ficut quædã fe cor-
„ poreis fenfibus ingerunt, vt apud fenfatos latere non poffint: quædam fubtilio-
„ ra funt, vt nifi familiarius adhibita & profpecta diligentius & pertractata fint, non
„ fentiantur: Sic funt aliqua tanta fui in luce perfpicua, vt latere non poffint ratio-
„ nis afpectum, fed communiter videantur ab omnibus; magis tamen & minus pro
„ capacitate & viribus fingulorum.

Denique in Philofophicis Quæftionibus hanc probat legem Academicorum à Cicerone præfcriptam, vt cui Philofophandi propofitum eft, dum res obfcura eft, quærat; dum probabiliter elucefcit veritas, acquiefcat. Ait enim. *Nos qui fequimur quod probabile occurrit, progredi poffumus & refellere fine iracundia, & refelli fine pertinacia parati fumus.* Hæc enim duo inuentioni veritatis plurimum aduerfantur, fi aut vera dicenti quis fuccenfeat, aut pertinaciter in falfitatis defenfione laboret. Hæc ille.

Praua docendi Methodus.

Tertium denique Philofophiæ genus & illud quoque *Peripateticum*, fed vitiofũ, eft, quod in Quæftiones abiit friuolas, inutiles & inextricabiles, tantæ curiofitatis & fubtilitatis, vt nulla ingenij acies eas diffoluere poffet & explicare. Talis erat *Cornificianorum* Philofophia apud Saresberienfem in Metalogico: in quo præter cæteros excelluiffe perhibentur hoc feculo Petrus Abaelardus, Willielmus de Conchis, Gilbertus Porretanus, Petrus Lombardus & Petrus Pictauinus. Et ea tantopere Scholaribus placuit, vt cæteri Magiftri, qui eadem methodo non vterentur, pro Afinis haberentur & ab omnibus pœne deferereentur. Licet plerique certò fcirent fe nihil agere nihilque proficere & ea docere difcipulos fuos, quæ nulli vfui futura effent; immò quæ dedocendi forent poftea, fi melioris fucci doctrinam fufcipere cuperent. Itaque illi fæpe denfotes erant etiam fuimetipforum, quod nempe meliora videntes, deteriora fequi cogerentur. *Dicebat enim*, inquit Saresberienfis lib. 3. Metal. cap 3. *Peripateticus ille Adam fe aut nullum aut auditores paucisfimos habiturum, fi ea fimplicitate fermonum & facilitate fententiarum Dialecticam traderet, qua ipfam doceri expediret.*

Atque hanc Philofophiæ tradendæ methodum meritò improbat idem Saresberienfis l. 2. Metal. c. 8. Si moderatio defit. Tunc enim fubtrahitur fubtilitati vtilitas. Nam vt ait Seneca in 1. Declam. *Nihil eft odibilius fubtilitate, vbi nihil aliud eft quam fubtilitas.* & ad Luciliũ. *Nihil eft acutius arifta, fed hac ad quid vtilis? tale vtile eft illud ingenium quod folà fubtilitate lafciuiens, nulla refidet grauitate. Vnde vt idem fcribit c. 7. fiunt in puerilibus Academici fenes: omnem dictorum* aut fcriptorum excutiunt fylla-
„ bam, immo & litteram, dubitantes ad omnia, quærentes femper & nunquam ad
„ fcientiam peruenientes, tandemque conuertuntur ad vaniloquium: ac nefcien-
„ tes quid loquantur, aut de quibus afferant, errores condunt nouos & antiquorum
„ aut nefciunt aut dedignantur fententias imitari. Compilant omnium opiniones,
„ & ea quæ etiam à viliffimis dicta vel fcripta funt, ab inopia iudicij fcribunt & refe-
„ runt. Proponunt enim omnia, quia nefciunt proferre meliora.

Hanc autem ille inter cæteras quæftiones proponit, *an porcus qui ad venalitium agitur, ab homine an à funiculo teneatur*: quam ait *l. 1. Metal. c. 3. fuiffe tunc temporis in illa Philofophantium fchola infolubilem.*

Idem l. 7. de nugis Curial. c. 9. inuehitur in imperitiam & arrogantiam nonnullorum, qui Magiftrorũ fuorum fcriptis dictifq; ita adhærebant, vt non vltra fcrutati veritatem crederent fe fupremum fcientiarum faftigium affecutos. Et in eos quoque, qui totam ætatem in Quæftionibus inutilibus confumebant. Pauci
„ funt, inquit, *qui Academicorum imitatores effe dignentur*, cum vnufquifque pro libi-
„ tu potius quàm ratione eligat quod fequatur. Alij namque proprijs: alij Docto-
„ rum opinionibus, alij multitudinis confortio diftrahuntur. Quid enim dubitat qui
„ iuratus in verba Magiftri non quid, fed à quo quid dicatur attendit? quiduis enim
„ elatrat acriter, & quo imbuta eft puerilis ætas, de intimis Philofophiæ abditis eru-
„ tum putat. Paratus & de lana caprina contendere, credens inopinabile fi quid

ignotum auribus eius insonuit, nec rationibus acquiescit quem Doctoris captiuauit opinio. Quidquid ille protulit, authenticum & sacrosanctum est.....

Suspice ad moderatores Philosophorum temporis nostri, illos qui altius praeconantur, quos Auditorum multitudo circumstrepit, diligenter attende, eos in regula vna, aut duobus aut pauculis verbis inuenies occupatos, aut vt multùm, pauculas quaestiones aptas iurgiis elegerunt, in quibus ingenium suum exerceant & consumant aetatem. Eas tamen non sufficiunt enodare, sed nodum & totam ambiguitatem cum intricatione sua per Auditores suos transmittunt posteris dissoluendam. Eò loci vt congrediatis, inuitant, instant postulantque conflictum. Si differs manum conserere, si paululum moraris, insiliunt. Si accedis, si tandem inuitus congrederis, si premis, latebras quaerunt, variant faciem, verba distorquent, praestigiis conformant, lubricum & volubilem Protea miraberis rediisse, nisi quod teneri facilius potest, si in eo perstiterit, vt quocumque verba defluant & voluantur, quid velint, intelligas, & quid sentiant in tanta varietate verborum: & tandem vincientur sensu suo & capientur in verbo oris sui, si substantiam eorum quae dicunt, attigeris, firmiterque tenueris. Ea tamen de quibus maximè disceptatur, inutiliora & aliis & aliis viliora sunt cum patuerint. Si progrederis, si pudet, & piget in nugis diutius occupari, ad diuerticula propositae Quaestionis relabitur, & quasi ad sinum matris recurrens more Antei, ab eo in quo genitus & nutritus est vires reparare contendit. Sic circumit, tot facit anfractus, vt ad vsitata recurrat, ac si labyrinthum oporteat circumiri. *Si ergo eos à verbis suis suspenderis, fere in omni facultate, inopiae eorum poteris misereri.*

Idem c. 12. vehementer insectatur ineptias eiusmodi Nugatorum, qui sapientiam in verbis consistere putabant. Quod caput licet paulo longius, non pigebit hîc referre; quia consuetudinem huius seculi in docendo demonstrat. Sic ergo habet.

Errant vtique & impudenter errant, qui Philosophiam in solis verbis consistere opinantur. Errant qui virtutem verba putant, vt lucum ligna. Nam virtutis commendatio consistit ab opere, & sapientiam virtus inseparabiliter comitatur. Vnde constat quia illi qui verbis inhaerent, malunt videri quàm esse sapientes. Plateas circumeunt, terunt limina doctiorum, quaestiunculas mouent, intricant verba vt suum & alienum obducant sensum, paratiores ventilare quàm examinare siquid difficultatis emersit. Verentur prodere imperitiam suam iactatores sapientiae, non amatores, & id quod nesciunt prauo pudore nescire, quàm quaerere & discere malunt, praesertim si adsunt alij, quibus notum [arbitrentur quod ipsi nesciunt: fastum tamen] eorum ferre non poteris, de omni materia loquuntur subitò, diiudicant omnes, culpant alios, seipsos praedicant, iactant se inuenisse de nouo, quod tritum est ab antiquis, & testimonio librorum per aetates multas ad tempora nostra perductum. Verba multiplicant, vt saepè minus intellecti sint onere, & multitudine verborum, quàm rerum difficultate. Cum enim ne intelligeretur effecit, arbitratur se meruisse, vt prae caeteris Philosophus videatur. Et saepe qui paucissima nouit, proponit plurima, quae nec ipse Pythagoras sufficeret explanare. Interdum eadem replicat & reuoluit. Et quia non habet, quo diuertat, laborat miserè, idemque terit & easdem circinat auras: dum enim procul audias, tertium Catonem è cœlo miraberis cecidisse: Quemlibet enim hominem ad tulisse videbitur. Si professionem quaeras, & artem, est

Grammaticus, Rhetor, Geometer, pictor, aliptes,
Augur, schoenobates, medicus, magus: omnia nouit.

& esuriente Graeculo longe praestantior. Nam & si iusseris ibit in caelum, & Daedalo doctior, teipsum quò volueris, incolumem per inane traijciet. Accede vt docearis, quid in scriptis suis authores senserunt diligenter inquire, excute litteram; statim increpabit duritiam tuam, & asino Arcadiae te dicet tardiorem. Pulmbo hebetior es, dum quid in littera later, interrogas. Littera inutilis est, nec curandum est, quid loquatur. Si instas, moneberis fugere, quoniam perniciosa est, & occidit. Caue ne serpens sis, qui terram comedit omnibus diebus vitae suae. Aut ludendum, aut fabulandum; aut deceptandum est tibi. Nam qui verbosior est,

„ videtur doctior. Nec curandum dum loquatur. Nec refert qua quisque ratione „ nitatur, dum non instantiam, sed vmbram eius quisque dare sufficiat. Quid „ verum aut falsum, quid probabile aut quid non probabile sit, frustrà quæritur, „ dum omnibus imago probabilium proferatur. Statue quod volueris, statim il- „ lud aliqua similitudo euacuat. Nam quod obtinet in vno simili, velis nolis in „ alio obtinebit. Constat tamen quod vero simile est, non statim esse verum, & „ quod falsum videtur, non falsum esse semper. Si propositorum similium dissimi- „ litudinem niteris aperire, rem inanem aggrederis. Aut enim te vel clamor præ- „ pediet, aut superfluam operam deridebit: cum omnium similium aliquam dissi- „ militudinem esse oporteat. Alioquin non tam similia, quàm eadem merito esse di- „ centur. Docere cur ita non sit, non modò friuolum, sed irrisione dignissimum „ iudicatur. Statim quæritur an velis concionari. Dicunt se vt Peripateticum, non „ Hermogaram audiant, conuenisse, cum tamen deambulatione & circumitione „ viarum potius quàm diligenti inuestigatione rerum, Peripateticos imitentur. Si „ tamen hæc ad copiam eloquentiæ comparandam exerceatur disceptatio, & si- „ milia & dissimilia conquitantur, exercitium quidem laudabile est, & quo aliud „ esse conducibilius inueniri, non facile dixerim, dummodo fallaciarum nube „ multiplici, sibi nequaquam perstringi oculos patiantur. Nihil enim vtilius, nihil „ ad gloriam aut res acquirendas commodius iuuentuti, quàm eloquentia, quæ „ ex eo plurimum comparatur, si rerum in mente, & in ore copia sit verborum. „ Verba namque proferre rebus incognitis, desipientis potius quàm docentis est, „ aut discentis. Multos videbis huiusmodi qui totum longo detinent sermone diē, „ & nihil omnino dicunt, aut minimum. Tu defessus es audiendo, & is nisi ver- „ bosior esset, loquendo perfatigari potuerat: quo tamen tendat, aut quid velit, non „ intelligis. Tu finem exspectas, ille nondum initium fecit. Perfer tamen, vt vi- „ deas qua exiturus sit: recollige tandem, quæ contexuit, & occurrent tibi velut „ ægri somnia, vanas fingentis species, vt nec pes, nec caput, vni reddatur formæ. „ Turbati cerebri hominem credas, & qui ex defectu rationis linguam continere „ non possit. Putes eum noctes continuare insomnes, & sopita ratione, melancho- „ liam solam in eo excitatam. Si fortè miseratione ductus, ei modestiam persuase- „ ris; succendetur, & quælibet in quemuis finget opprobria, compatientibus & „ deridentibus æquè conuiciabitur; nec amicus nec hostis ab eo consputus absce- „ det. Si cœpisti, perferas necesse est, aut procacis linguæ sustinebis iniurias. Desi- „ ste ergo, nisi sordida lingua malueris inquinari. Nam & immunda quo magis mo- „ uentur, eo amplius fœtent. Viri prudentis dictum agnosces, quia

„ *Vesanum tetigisse timent, fugiuntque Poëtam,*
„ *Qui sapiunt, agitant pueri, incautique sequuntur.*

„ Licet autem apud priuatos, aut seriò viuentes, homo huiusmodi rectissimè vi- „ deatur inutilis, commodus tamen est in cœtu multudinis, quæ hilaritatis & io- „ cularis lætitiæ materia gaudet. Optimum enim instrumentum est ad risus conci- „ liandos, & efficacior quouis mimo. Vt venenum eius effugias, patientiam indi- „ cas auribus, morem geras insano qui nulli parcit; & si eum fortè vis reprimere, „ benignissimè obsecra, vt in docendo aut disputando sententiæ plus apponat, & „ eam verborum deductione compenset. Nam qui verba rebus, & res temporis „ oportunitati comtemperat, modestissimam totius eloquentiæ regulam tenet. „ Illa verò copia laudem parit cui veritas virtuti, & omnibus officiis amica con- „ sentit. Multa siquidem & fallaciter loqui, nugigeruli est, & famam omnino ne- „ gligentis, & in se virorum grauium prouocantis odium & contemptum. Nam „ & Spiritus Sapientiæ author est, quia qui sophisticè loquitur, odibilis est. Non „ mediocris tamen vtilitas est, in deprehendendis importunitatibus sophisticis, „ sine quarum notitia quisquis ad examinationem veri & rerum ventilationem „ progreditur, quasi miles inutilis est, qui aduersus exercitatum, & instructum „ hostem procedit exarmatus. Licet ergo ad exercitium colloquentem vicissim „ fallere, & quasi in Campidoctorum schola, inter ciues iocularem militiam exer- „ cere: sed vbi se colloquentium intentio, ad philosophiæ sobrietatem exigit, im- „ portunitates sophisticæ delitescunt. Et si fortè ab alterutra parte emorserint, sic

à sapientibus corripiuntur, sicut in republica inter contrahentes, dolus malignantium coercetur. Cæterum verba rebus, res temporibus contemperare, & interuenientes fallacias prudenter arguere, non paucorum dierum est, aut leuis opera. Vnde plurimi accedentes, retrorsum abeunt, & aliquam vestium Philosophiæ portiunculam præferentes gloriantur apud indoctos, ac si in iurisdictionem eorum tota concesserit. Vt enim ait quidam, (verbis namque manentibus nomen excidit)

Gartio quisque duas postquam scit iungere partes,
Sic stat, sic loquitur velut omnes nouerit artes.

De generibus & speciebus nouam adfert sententiam, quæ Boëtium latuit, quam doctus Plato nesciuit: & quam iste felici sorte in secretis Aristotelis nuper inuenit. Veterem paratus est soluere quæstionem, in qua laborans mundus iam senuit, in qua plus temporis consumptum est, quàm in acquirendo & regendo orbis imperio consumpserit Cæsarea domus, plus effusum pecuniæ, quàm in omnibus diuitiis suis possederit Crœsus. Hæc enim tamdiu multos tenuit, vt cum hoc vnum tota vita quærerent, tandem nec istud nec aliud inuenirent. Et fortè ideò, quia curiositati non sufficiebat in eis, quod solum potuit inueniri. Nam sicut in vmbra cuiuslibet corporis, frustrà soliditatis substantia quæritur; sic in his quæ intelligibilia sunt duntaxat, & vniuersaliter concipi, nec tamen vniuersaliter esse queunt, solidioris existentiæ substantia nequaquam inuenitur. In his æratem terere nihil agentis & frustrà laborantis est. Nebulæ siquidem sunt rerum fugacium, & cum quæruntur auidius, citius euanescunt. Expediunt hanc autores multis modis, variisque sermonibus; & dum indifferenter verbis vsi sunt, varias opiniones inuenire visi sunt & litigiosis hominibus multam cõtendendi materiam reliquerunt. Inde est quod sensibilibus, aliisque singularibus apprehensis, quoniam hæc sola veraciter esse dicuntur, ea in diuersos status subuehit, pro quorum ratione in ipsis singularibus specialissima generalissimáque constituit. *Sunt qui more mathematicorum formas abstrahunt*, & ad illas quicquid de *vniuersalibus* dicitur, referunt. Alij discutiunt intellectus, & eos vniuersalium nominibus censeri confirmant. Fuerunt & qui voces ipsas genera dicerent & species. Sed eorum iam explosa sententia est & facilè cum autore suo euanuit. Sunt tamen adhuc qui deprehenduntur in vestigiis eorum, licet erubescant authorem vel sententiam profiteri, solis nominibus inhærentes, quod rebus & intellectibus subtrahunt, sermonibus adscribunt.

Magno se iudice quisque tuetur.

& ex verbis authorum, qui indifferenter nomina pro rebus, vel res pro nominibus posuerunt, suam adstruit sententiam vel errorem. Oriuntur hinc magna seminaria iurgiorum, & colligit quisque quo suam possit hæresin confirmare. A generibus & speciebus nequaquam receditur, sed eo applicabit, vndecunque institutus sit sermo. Poëticum illum te subitò mitaberis inuenisse pictorem, qui ad omnia, quæ necessitas exigit, scit fortasse simulare cupressum. Desipit ita Rufus in Næuia, â qua eum, teste coquo, nullus casus auertit. Nam

Quicquid agit Rufus, nihil est nisi Næuia Rufo;
Si gaudet, si flet, si tacet, hanc loquitur.
Cœnat, propinat, poscit, negat, innuit, vna est
Næuia: si non sit Næuia, mutus erit.

Res illa ad philosophandum videtur aptior, in qua liberior est licentia fingendi quod volueris, & minor ex rei difficultate, aut disceptantium imperitia certitudo. Sæpe sicut ad hostem impediendum, facilius salebras & angustias transeundi miles cautus obseruat, sic difficiles quis aut à scripturis aut à rationibus excitat quæstiones, aut si aliud propositum est, ex industria in eas, quasi ex incidenti prolabitur. Et si satisfacere non sufficis, quia nemo est, qui omnia, quæ etiam ab imperitis quæruntur, sufficiat explanare, statim annuit oculis, distorquet

" vultum, brachium iactat, clamat, salit, & transfiguratur gestibus, qui in quouis
" histrione vel mimo videatur inepti. Non vtique satisfacies, nisi ei respondeas ver-
" bis suis, & id tantum dicas, quod consueuit audire. Ipse tamen licet scrupulo-
" sior sit, totius est solutionis ignarus. In vno tamen fortasse sibi prospexit cau-
" tius, quod in marsupio omnia quibus inflatur, ingessit. Facile tamen & quasi
" acu vesicam hanc perforando, quicquid loquacitatis in follibus imperiti gut-
" turis resonabat, interdum vno sapientis verbulo acquiescit. Nec illos ad philo-
" sophandum crediderim aptiores; qui omni verbulo longam orationem subii-
" ciunt, ac si ad omnia quæ quæruntur, sermo sit ad populum faciendus. Regu-
" lari rei siquidem proditum est, quod qui plus vel minus respondet quàm quæ-
" ratur ab eo, lineam rectè disputandi ignorat. Cæterum cùm quis docendus est,
" illa sunt discenda duntaxat, quæ solutionis propositorum adminiculum præstant.
" Vnde illos qui in singulis leguntomnia, & dum vnum quæritur, nituntur om-
" nia expedire, planum est rectè docentium formulam non tenere. Aut enim
" nesciunt quis sit rectè docendi modus, aut dissimulatione officij venditant for-
" te ingenia sua. Et vt ait Cicero, non quid proposita disciplina, sed quid ipsi pos-
" sunt, ostentant. Qui ergo Porphyriolum omnibus philosophiæ partibus replent,
" introducendorum obtundunt ingenia, memoriam turbant. Et qui instituen-
" dus erat, tanta grauitate concutiunt, vt onus reputet importabile, quod sus-
" cepit. Diuinæ paginæ libros, quorum singuli apices diuinis pleni sunt sacra-
" mentis, tanta grauitate legendos forte concesserim, eo quod thesaurus spiri-
" tus sancti, cuius digito scripti sunt, omnino nequeat exhauriri. Licet enim ad
" vnum tantummodo sensum accommodata sit superficies litteræ, multiplicitas
" mysteriorum intrinsecus latet. Et ab eadem re sæpè allegoria fidem, tropolo-
" gia mores variis modis ædificat. Anagoge quoque multipliciter sursum ducit, vt
" litteram non modo verbis, sed rebus ipsis instituat. At in liberalibus disciplinis,
" vbi non res sed duntaxat verba significant, quisquis proprio sensu litteræ con-
" tentus non est, aberrare videtur mihi, aut ab intelligentia veritatis, quo diutius
" teneatur, se velle suos abducere auditores. Planè, Porphyriolum ineptum cre-
" do si ita scripsit, vt sensus intelligi nequeat, nisi Aristorele, Platone, & Plotino
" perlectis. Valeat quicunque me in aliquam disciplinam disponit introducere
" compendio tali. Ergo siquidem illum sequar, qui litteram aperit, & quasi super-
" ficie patefacta, sensum, vt ita dicam, historicum docet.

Petrus Blesensis Epist. 6. respondet cuidam Ludi-Magistro, qui vitam Clerico-
rum in Aulis Episcoporum degentium acerbè insectatus fuerat, eumque contra
redarguit, quod omnem ætatem in profanis litteris & in nugis tractandis con-
sumeret. *In Domo Domini mei Cantuariensis Archiepiscopi* (Richardi, qui Thomæ
„ successerat) *viri litteratissimi sunt*: apud quos inuenitur omnis rectitudo Iustitiæ,
„ omnis cautela prouidentiæ, omnis forma doctrinæ. Isti post orationem & ante
„ comestionem in lectione, in disputatione in causarum decisione iugiter se exer-
„ cent. Omnes Quæstiones Regni nodosæ referuntur ad Nos..... Vos autem tumul-
„ tuoso strepitu & clamore nautico de nugis assiduè disputantes inutiliter aëra ver-
„ beratis. Vos circa litteram & syllabam & circa huiusmodi elementares Doctrinæ
„ primitias vestium adhuc ingenium exercetis; & si dicere fas est, vos puer centum
„ annorum & elementarius senex docetis sapientiam.

Et Ep. 19. ad Amicum quendam Iuris Canonici studiosum, à quo rogatus fue-
rat duas Quæstiones propositas dissoluere. *Nuper*, inquit, *in conflictu Scholastico
quædam Quæstiones sicut asseris, deductæ in medium, tuum animum in medio suspenderunt.*
" Eas mihi proponis, earumque solutionem cum instantia petis. Verumtamen cum
" sis in Scholis, ego autem in castris; & cum iam biennium in legibus & Decretis
» expenderis, vereor ne tentatiuè hoc facias, vt sic me in simplicitate mea callidè
» comprehendas. Poteram tibi dicere, quod prudens illa mulier Ioab quærenti ca-
» put Sibæ legitur respondisse. Prouerbium est, inquit, vt qui interrogant, interro-
» gent in Abela. *Qui interrogant, interrogent Parisius, vbi difficilium Quæstionum nodi
» intricatissimi resoluuntur.*

Clarius verò & excellentius Ep. 101. ad Robertum Archidiaconum Nanneten-
sem de duobus eius nepotibus scribens, demonstrat quæ tum esset docendi ratio,
quámque peruersè & prauo vsu negligeretur Grammatica, & ad superiores Dis-

ciplinas ſine illius fundamentis tranſuolaretur. *Guillelmum*, inquit, *prædicas ſubtilioris venæ & acutioris ingenij, eo quod Grammatica & authorum ſcientiâ intermiſſâ volauit ad verſutias Logicorum, vbi non in libris ſicut fieri ſolet, Dialecticam didicit, ſed in ſchedulis & Quaternis*. Ex his verbis intelligitur antiquitus in Academia Authores ipſos legi & explanari ſolitos, non ſcripta Philoſophica ſchedulis & quaternionibus excipi conſueuiſſe, niſi poſtquam argutiæ illæ inuentæ ſunt, ab Authorum ſenſu longè remotæ. Quàm verò futilis eſſet illa ſubtilium Quæſtionum agitandi ratio, docet ſic ſubiungens.

Non eſt in talibus fundamentum ſcientiæ litteralis, multiſque pernicioſa eſt iſta ſubtilitas quam extollis. Ait enim Seneca, *Odibilius nihil eſt ſubtilitate, vbi eſt ſola ſubtilitas*. Quid enim prodeſt illis expendere dies ſuos in his quæ nec domi, nec militiæ, nec in foro, nec in Clauſtro, nec in Curia, nec in Eccleſia, nec alicui proſint alicubi niſi duntaxat in ſcholis? Seneca ſcribens ad Lucilium, *quid eſt*, inquit, *acutius ariſta*? at in quo eſt vtilis? tale eſt, inquit, ingenium quod ſolâ ſubtilitate laſciuiens nullâ reſidet grauitate. Icarus dum clarus iuuenili leuitate fertur in cœlum, fluctibus maximis immergitur. Tales etiam dum ſe in artibus temerè eleuant, alliduntur. Quidam antequam diſciplinis elementaribus imbuantur, docentur inquirere de puncto, de linea, de ſuperficie, de quantitate animæ, de fato, de probitate naturæ, de caſu & libero arbitrio, de materia & motu, de principiis corporum, de progreſſu multitudinis & magnitudinis lectione, quid ſit tempus, quid locus, quid motus, de eodem & diuerſo: de Diuiduo, de Indiuiduo: de ſubſtantia & forma vocis, de eſſentia Vniuerſalium, de ortu vſuque & fine virtutum, de cauſis rerum, de reflexione Oceani, de ortu Nili, de variis latentis naturæ ſecretis, de variis figurarum, cauſarum quæ in contractibus vel quaſi contractibus & maleficiis oriuntur, de primis rerum initiis & aliis quàm pluribus, quæ plenioris ſcientiæ fundamentum & eminentiores exigunt intellectus. Primitianda erat tenera ætas in regulis artis Grãmaticæ, in analogiis, in barbariſmis, ſolæciſmis, in tropis & ſchematibus: in quorum omniũ doctrinâ Donatus, Seruius, Priſcianus, Iſidorus, Beda, Caſſiodorus plurimam diligentiam impenderunt. Quod quidem non feciſſent, ſi ſine his haberi poſſet ſcientiæ fundamentum. Et quæ vtilitas eſt ſcedulas euoluere, firmare verbo tenus ſummas, & ſophiſmatum verſutias inuerſare, damnare ſcripta veterum & reprobare omnia quæ non in ſuorum ſunt ſchedulis Magiſtrorum? Scriptum eſt quia in antiquis eſt ſcientia. Nec Hieremias de lacu educitur, donec in finibus ei ſubmittantur veteres & attritæ. Nam de tenebris ignorantiæ ad lumen ſcientiæ non aſcenditur, niſi antiquorum ſcripta propenſiore ſtudio relegantur. Hæc ille.

Petrus Cantor celeberrimus Theologiæ Magiſter videtur Quæſtiones huiuſmodi velut inutiles omnino reiicere. Sic enim habet in lib. de verbo abbreuiato c. 3. *Nihil adeo obeſt vtilitati quàm nimia ſubtilitas. Puluerem ne moueas & diſpergas, ne eo modo inuoluatur & obſcuretur, imò excæcetur oculus mentis tuæ.*

Petrus Cellenſis l. 4. Ep. 10. ad quendam Clericum ſuum ſcribens, quem audierat magis propendere ad vitam contemplatiuam quàm ad ſcholaſticas exercitationes, poſtquam de cœleſti vita diſſeruit, illam ſic depingit per negationem; alludens ad ſcholarum exercitia. *Ibi non emitur liber, non redimitur Magiſter Scriptorum, nulla circumuentio diſputationum, nulla ſophiſmatum intricatio, plana omnium Quæſtionum determinatio, plana vniuerſarum rationum & argumentationum apprehenſio.*

DISSERTATIO II.

DE FACVLTATE MEDICINÆ.

MEdicinæ professio publica in Gallia vetustissima est procul dubio & à primis temporibus repetenda. Constat enim in Academia Massiliensi viguisse, & ex ea præstantissimos in ea arte viros prodisse, qui deinde Romæ etiam magna nominis celebritate facultatem illam exercuerunt.

Floruit eadem quoque professio in Academia Burdegalensi & Tolosana, in qua multos percelebres viros commemorat Sidonius Apollinaris.

Quandonam verò primum facultas illa cœperit exerceri publicè seu publicis in scholis in hac Vniuersitate Parisiensi, non constat. Communis opinio est id serò factum & longè post institutam Academiam. Ego sic existimo eundem habuisse cum Artibus & Theologia ortum, atque à Carolo M. fuisse quoque professionem eius institutam. In Capitulario enim hæc verba leguntur. *Infantes mittantur discere Medicinam.* quo verò? certè ad ipsummet Palatium Principis, vbi hæc Disciplina cum cæteris publicè docebatur. Vt patet ex Alcuini Carm. 221. vbi de Disciplinis Palatinis earumque variis professoribus agens, de Medicina hæc scribit.

Accurrunt Medici mox Hippocratica tecta.
Hic venas fundit, herbas hic miscet in olla.
Ille coquit pultes, alter sed pocula prafert.

Quem locũ nemo est qui non videat ad Medicinæ professionem pertinere. Verum seu defuerint Magistri, qui artem illam longam & experimento difficilem docerent, seu non fuerit tanta eius postea credita necessitas quanta cæterarum, seu aliam denique ob causam exerceri desierit, rara eius mentio fit consecutis temporibus à Carolo M. vsque ad 12. Christi seculum.

Non est tamen existimandum illam omnino desiisse doceri: quanquam credibile est desiisse professores habere seorsum à Philosophia, quemadmodum habuisse certum est Ludouici VII. & Philippi Augusti temporibus. Igitur ita mihi videtur sentiendum, Philosophiæ professores inter Physicos tractatus, nonnullos etiam tradere solitos qui ad Medicinam pertinebant. Vnde Medicina inter partes Philosophiæ Physicæ meritò connumeratur. Et hinc existimant aliqui ad L. unicam de studiis Liberalibus vrbis Romæ lib. 11. Cod. t. 18. his verbis *Qui Philosophiam*, Medicos etiam contineri. Fauet etiam Diuisio Philosophiæ quam affert Alcuinus secundum editionem Duacenam, in *Physicam, Ethicam & Logicam*: *Physica* vero in Arithmeticam, Astronomiam, Astrologiam, Mechanicam, *Medicinam* Geometriam & Musicam. Porro Medicinam ait esse *scientiam curationum ad temperamentum & salutem corporis inuentam.* Hinc Tertullianus in principio lib. de anima Medicinam vocat *Sororem Philosophiæ*, quia vt animis Philosophia, sic medetur Medicina corporibus. Et quia ex Physica trahit fundamenta & theoremata generalia, hinc factum vt ipsa quoque *Physica* vocata sit, eiusque professores *Physici*.

Naturalis igitur Philosophiæ Principiis & axiomatis, seu notionibus generalibus imbuti Philosophorum discipuli, aut ipsimet proprio ingenio in ea arte se exercebant, aut ad scholam Salernitanam quæ plurimum famæ semper habuit, vt doctiores & peritiores euaderent, se conferebant. Vnde reuersi, quod didicerant exercebant medendo corporibus ægris, aut sanitatem cõseruando. Hinc fit vt paucorum Medicorum secutis temporibus mentio fiat, quibus nempe peregre proficiscendum erat, vt artem illam perfectè callerent, & magnis impensis. Carolus M. duos habuit insignes Archiatros ex gente Iudaica, Farraguthum & Buhahyliham Bingeslam: quibus præcepit Tacuinorum librum seu Sanitatis tabulas com-

componere, quarum etiam hodie vſus eſt in Medicina. Carolus Caluus teſte Reginone, Medicum habuit nomine Sedechiam, à quo ſuſpicio fuit venenum ipſi fuiſſe propinatum. Teſtatur quoque Flodoardus in Chronico ad an. 929. Deroldum Medicum fuiſſe ad Epiſcopatum Ambianenſem promotum.

Carnuti Fulbertus etiam factus Epiſcopus eam artem exercete non deſtitit. Extat Hildegarij eius Diſcipuli Epiſtola ad E. de potione quam præſcripſerat ipſe Præſul. *Potionem hiera, quam D. Præſul tibi mittit, ſumes cum aqua calida ante crepuſculum diei. Nocte qua debes eam accipere, non cænabis.* Et ipſa nocte poſitam potionem in quo diſtemperanda eſt, aſperges ſalis gemma, vel ſi hæc non adeſt, delicato ſale ad penſum vnius ſcrupuli. Accepta potione ſedeas ante focũ abſque vllo tumultu cauens tibi penitus à frigore, & ſi paulululum cubueris, non nocebit. Nolo tamen vt dormias, cum primum ſenties moueri tibi ventrem, deambula pedetentim & ſic ad receſſum vade. Si propter ſolutionem tandem cœperit te ſitis, nequaquam bibas niſi paululum aceti cum aqua calida mixti propter ſtomachum diluendum ſeu releuandum. Quod etiam non vrgente ſiti facere poteris, ſolutione propemodum vacante prandere differas quo vſque ſenties catarticum nihil amplius operari velle. *Cum ſederis ad menſam, vide ne quid nimis. Neque manduces aliquid ſtipticum, vel plus æquo ſalſum.*

Ipſemet Fulbertus de vncia & eius partibus ſic ſcribit.

Vncia viginti ſcrupulos & quatuor ambit.
Dimidium ſtater, ac ſeminuncia dicitur eius.
Terna duæ ſeclæ pars eademque duella.
Quarta Siclus vel ſicilicus, vel denique ſicel.
Sextula ſexta modò ſolet, & modò ſecla vocari.
Octauam appellant dragmam.

Item de ſcrupulo & partibus eius.

Vnus item ſcrupulus Calcii componitur octo
Dimidium ſcrupuli eſt Obul, Pars quarta lecates.
Hinc ſextam fingi placuit, ſiliquamque vocari.
Vltimus eſt calcus: ciceris duo granula penſans.

Ab hoc forte Magiſtro, aut ab Hildegario inſtitutus Ioannes Carnotenſis cognomento Surdus Henrici primi Archiatrus. Obizo Canonicus ſan-Victorinus, cuius in ea æde legitur Epitaphium, Ludouici Craſſi Medicus fuiſſe commemoratur. In Normania quoque nonnulli nomen habuerunt non incelebre ſub Willielmo Conquæſtore eiuſque filio Normanorum ducibus. quorum aliquos in hiſtoria commemorauimus. At nemo negauerit quin iſtorum plurimi Artem illam in Patria vtcunque didiciſſent, & frequenti experimento nonnunquam peritiſſimi euaſerint.

Duæ autem ſcholæ in ea profeſſione cæteris erant celebriores, Salernitana & Mompeſſulana. Ordericus Vitalis ad an. 1059. laudat Rodulfum cognomento *Clericum & malam coronam*, quod in Salernitana neminem ſibi parem inueniſſet, quæ tamen maximæ celebritatis erat. *Phyſicæ quoque ſcientiam*, inquit, *tam copiosè habuit, vt in vrbe Salernitana, vbi maxima Medicorum ſchola ab antiquo tempore habentur, neminem in medicinali arte præter quandam ſapientem matronam ſibi parem inuenerit.*

Mompeſſulana hoc 4. ſeculo nonnihil videtur amiſiſſe ſplendoris: ſiquidem illuc e Pariſienſi Academia proficiſcebantur, qui alias artes diſcere non potuerant: & inde repente redibant quaſi ſcientiarum theſauris pleni ſuum oſtentantes Galenum & verba inaudita proferentes: vt narrat Saresberienſis l. 1. c. 4. de Medicis. *Alii autem*, inquit, *ſuum in Philoſophia intuentes defectum, Salernum vel ad Montempeſſulanum profecti, facti ſunt Clientuli Medicorum & repente quales fuerant Philoſophi, tales in momento Medici eruperunt. Fallacibus enim referti experimentis in breui redeunt ſedulò exercentes quod didicerunt. Hippocratem oſtentant aut Galenum, verba proferunt inaudita: ad omnia ſuos loquuntur Aphoriſmos, & mentes humanas velut afflatas tonitruis percellunt nominibus inauditis. Creduntur omnia poſſe quia omnia iactitant, omnia pollicentur. Duo tamen deprehendi eos fideliori tenuiſſe memoria, & frequen-*

tius iu eorum operatione versari. Alterum Hippocratis quidem est, sed vergit ad alium intellectum, *vbi* inquit, *Indigentia non oportet laborare.* Et reuera inopportunum & inofficiosum opinantes dare operam indigentibus,& eis qui nolunt aut nequeunt vel solis verbis eorum plenæ gratiam referre mercedis. Alterum profectò est non,quod meminerim Hippocratis, sed diligentium adiectio Medicorum. *Dum dolet, accipe.* Occasio siquidem exigendi maximè opportuna est, cum dolor cruciat ægrotantem, sibique cooperantur languentis exulceratio & auaritia medentis. Si conualescit, operam danti medico adscribatur. Si deficit, eius inualescat authoritas, qui hoc antea familiaribus suis reserauit.

Ex hoc loco intelligitur fuisse tum Parisiis frequentes Medicos,quia lucrosa ars ista erat: qui vt plus famæ sibi compararent, alij ab aliis diffidere gloriæ ducebant in magnum ægrotorum periculum. Petrus Blesensis Ep. 43. ad Petrum Medicum. *Commune quidem*, inquit, *Medicorum vitium est semper circa ægritudines variare: vnde si tres aut quatuor ad infirmum veniunt, nunquam in assignatione vel exhibitione curæ conueniunt.* Et Stephanus Tornacensis ep. 47. *Hippocratis & Galeni Discipulos, vt mihi consulant, consulo, incerta semper ab eis oracula reportans, qui in vase vitreo coloris & substantiæ peccata discernunt; dum eorum opem & operam expetens expecto; dum artem artis attendo; dum ago vt ægritudinis meæ nodos incidant, ipsi nodosas incidunt Quæstiones, dum mihi quasi sub periculo salutis inhibent studium & laborem.* Cum Gaufridus minoris Britanniæ Comes Parisiis in morbum incidisset, Philippus Rex consuluit omnes medicos: testis Rigordus. *Quod audiens Rex Philippus* qui nimis tenerè eum diligebat, conuocauit omnes medicos qui eo tempore Parisius morabantur, præcipiens illis, quod curam & diligentiam quantamcumque possent,circa ipsum Comitem adhiberent. Sed postea paucis euolutis diebus, Medicis incassum laborantibus 14. Kal. Septemb. viam vniuersæ carnis ingressus est. Ciues autem Parisienses & Milites custodierunt corpus eius cum honore & reuerentia in Ecclesia B. Mariæ vsque ad aduentum Regis. Interim Canonicis & Clericis ipsius Ecclesiæ deuotissimè exequias debiti funeris celebrantibus. Sequenti die Rex cum Comite Theobaldo Franciæ Seneschallo Parisius veniens, corpus eius conditum aromatibus, & in sarcophago plumbeo repositum in eadem Ecclesia inter maius altare fecit sepeliri à Reuerendissimo Mauricio Parisiensi Episcopo conuocatis Abbatibus & viris Religiosis & Clericis totius Ciuitatis.

En ergo frequentiam Medicorum, en exercitium artis apud ægrotos. At an Schola publica & Professio Medicinæ? Certum id quidē: & testis huius rei locupletissimus Ioannes Saresberiensis l. 1. Metalog. c. 6. sic inducens loquentem Magistrum aliquem qui artes vtiles didicerat. *Regularum trado compendium indicens eis vt earum sibi compararent vsum. Et quia tres artes accepi easque vtiles, tres itidem doceo sed vtiliores. Sit ergo prima Militaris; secunda Medicinalis, tertia Iuris Ciuilis & Decretorum... In Physica ante omnia causam ægritudinis prauide, eamque cura & amoue; & exinde studiis reparatiuis & conseruatiuis ægrum erige & foue, donec plenissimè conualescat.* Testis quoque Rigordus de celebritate Academiæ Parisiensis verba faciens ad an. 1209. *Cum itaque*, inquit, *tunc in eadem nobilissima Ciuitate non modò de Triuio & Quadriuio* (id. de 7. Artib. liberalibus.) *verum & de Quæstionibus Iuris Canonici & Ciuilis, & de ea facultate quæ sanandis corporibus & sanitatibus conseruandis scripta est, plena & perfecta inueniretur doctrina, feruentiori tamen desiderio sacram paginam & quæstiones Theologicas docebantur.* De eadem schola Ægidius Corboliensis in Poëmate de COMPOSITORVM MEDICAMENTORVM VIRTVTIBVS, quod manuscriptum habet M. Iacobus Mentelius Facultatis Parisiensis Doctor Medicus.

Ipse nouo faueat operi, nec Parisianas
Æstimet indignum Physicam resonare Camœnas.
Nam Logices vbi fons scaturit, vbi plenius artis
Excolitur ratio, sibi Physica figere sedem
Gaudet & ancillis non dedignatur adesse.

Iisdem temporibus M. Ioannes Ægidius vel de S. Ægidio summus Philosophus ac celeberrimus Medicinæ Professor fuit Parisius teste Balæo, qui sic de eo loquitur. *Ioannes Ægidius vel de S. Ægidio ad fanum Albani natus, Philosophus summus, ac Philippi Francorum Regis olim Medicus Lutetiæ primum, Montis-Pessulani*

postea in magnis Discipulorum frequentiis easdem docuit artes. Qui Lutetiam denuo reuersus, seque transferens ad Theologia scholastica studia, Magister etiam in ea facultate ac lector publicus ordinatus fuit.

Verum quod omni testimonio maius est, constat ex Canone Concilij Turonensis habiti ab Alexandro III. an. 1163. Monachos etiam ipsos è Claustris & Monasteriis suis exire solitos, tum vt Physices seu Medicinæ, tum vt Legum seu Iuris Ciuilis lectiones exciperent, aut vt ipsimet profiterentur: *Statuimus vt nulli omnino post votum Religionis & post factam in aliquo loco professionem ad Physicam legesve mundanas legendas permittatur exire: si vero exierint & ad Claustrum suum intra duorum mensium spatium non redierint, sicut excommunicati ab omnibus euitentur.*

Honorius III. qui Innocentio successit an. 1216. eiusdem Decreti meminit C. super specula Rom. his verbis. *Contra Religiosas personas de Claustris exeuntes ad audiendum leges vel Physicam Alexander prædecessor noster olim statuit in Concilio Turon. vt nisi infra duorum mensium spatium ad Claustrum redierint, sicut excommunicati ab omnibus euitentur.*

Certum itaque indubitatumque maneat hoc sæculo fuisse Parisiis publicos in scholis Medicinæ professores. Neque omittendum quod monet Ioannes Saresberiensis l. 2. de nugis Curial. c. 29. fuisse Medicos triplicis generis, *Physicos, Theoricos & Practicos. Physicos* vocat, qui ex naturalibus signis, quid in corpore animalium eueniat, Physicâ docente cognoscunt. *Theoricos*, qui singularum rerum causas & naturam indagant, sanitatis, ægritudinis & neutralitatis censores sunt. Quique dant sanitatem verbo tenus & conseruant. *Practicos* deniq; qui reuera de ægrotis iudicium ferunt, & varia remedia applicant. Horumce autem trium generum primũ videtur totum fuisse Anatomicum, inuentum Alcmæonis Crotoniatæ Physici Pythagoræ auditoris, qui singulis humani corporis membris articulisque dissectis, intimis omnium vitalium Partium inspectis primus Anatomiam seu viscerum lacerationem & dissectionem excogitauit. Et isti proculdubio sunt, quos olim in Physica Philosophi instruebant. Alterum quod Theoricum est, eorum erat qui docebant in scholis, solaque speculatione contenti Discipulos suos edocebant. Quod genus 4. Seculo exortum est. Tertium denique eorum qui ægros inuisebant.

Audiamus Saresberiensem. *Physici*, inquit, *dum naturæ nimium authoritatis attribuunt, in authorem naturæ aduersando fidei plerunque impingunt. Non enim omnes erroris arguo, licet plurimos audierim de anima: de virtutibus & operibus eius, de augmento corporis & diminutione, de resurrectione eiusdem, de creatione rerum aliter quam fides habeat disputantes.... Cum vero de inferioribus quæritur, puta de complexione animalis, de causis & cura ægritudinis, eis omnino nihil deest præter effectum operis, si is desideratur.* En igitur *Physici* veteres.

Et quidem *Theorici* quidquid suum est faciunt, & forte pro amore tuo amplius erogabunt, & ab eis singularum rerum causas & naturas accipies, sanitatis, ægritudinis & neutralitatis censores sunt. Dant sanitatem verbo tenus, & conseruant. Neutralitatẽ iubent istuc diuertere. Ægritudines præuident & docent causas; indicunt ei initium, augmentum, statum & declinationem. Quid multa? cum eos audio, videntur mihi posse mortuos suscitare, nec Æsculapio Mercuriove creduntur inferiores. Veruntamen in eo magni mentis admiratione distrahor & perturbor, quod à seipsis tanto verborum conflictu & collisione rationum dissiliunt & discordant. *Vnum profecto scio, contraria simul vera esse non posse.* En *Doctores* seu *Professores* Medicinæ, quales fuerunt seculo 4.

Quid de Medicis practicis dicam? absit vt de his quicquam peruersum loquar. In manus enim eorum exigentibus peccatis meis nimis frequenter incido. Non sunt exasperandi verbis, sed potius demulcendi obsequio. Nolo me tractent durius, nec etiam sentire audeo, quod omnes clamant. Dicam ergo cum sancto Salomone, Quia Medicina à Domino Deo est, & vir sapiens non contemnet eam. Nemo siquidem magis necessarius est aut vtilior Medico, dummodo sit fidelis & prudens.

Quis enim præconia illius declamare sufficiat, qui salutis artifex, procreator vitæ in eo Dominum imitatur & vices eius agit, qui salutem quam ille operatur, & quasi Dominus & Princeps donat, iste Oeconomus & minister procurat & dispensat? En denique qualiter

loquitur de iis qui actu artem suam circa morbos exercebant.

Neque ab exercitio huius artis prohibebantur tunc temporis sacerdotes & Canonici Parisienses, immò nec Monachi: siquidē legimus Deroldum, Fulbertum Carnotensem, Obizonem, Petrum Lombardum, Ægidium Corboliensem, Rigordum Monachum San-Dionysianum professione Medicos fuisse. Quorum virorum operâ factum est hoc seculo, vt schola Montispessulana & Salernitana viluerit, Parisiensis verò huius artis nobilissimæ accessione nomen ingens famamque compararit. Salernitanæ quidem historiam, durationis tempus & viros illustres qui ex ea prodierunt, primus omnium expressit doctissimus R. Moreau Saluberrimæ Facultatis Doctor in commentariorum suorum ad eius regimen prolegomenis c. 2. & 3. Hisce verò temporibus maximè contabuerat, ex remissione disciplinæ: siquidem dignos indignosque passim recipiebat. Quamobrem in eam grauiter inuehitur Ægidius Corboliensis his versibus l. 3. in Electuar. de succo Rosarum.

Nondum maturas Medicorum surgere plantas,
Impuberes pueros, Hipocratica tradere iura,
Atque Machaonias sancire & fundere leges:
Doctrinâ quibus esset opus ferulaque flagello,
Et pendere magis veteli Doctoris ab ore,
Quàm sibi non dignas Cathedra præsumere laudes.

De imperitis eiusmodi Doctoribus sic quoque Ioan. Saresberiensis l. 1. Metal. c. 25. *Hesterni pueri, Magistri hodierni: heri vapulantes in ferula, hodie stolati docentes in Cathedra.* Stolatos vocat, nempe Magistrali veste à vulgaribus discrepante indutos.

DISSERTATIO III.

DE FACVLTATE DECRETORVM ET IVRIS Ciuilis.

SVam habuerunt ab omni æuo Iurisprudentiam Galli: & Druidæ teste Cæsare lib. 6. Comment. de omnibus ferè controuersiis publicis priuatisque constituebant: & si quod erat admissum facinus, si cædes facta, si de hereditate, de finibus controuersia erat, iidem decernebant, præmia pœnasque constituebant: si quis autem aut priuatus aut publicus eorum Decreto non stabat, sacrificiis interdicebant. Suos quoque habuit olim Massilia legum Doctores Iurisque peritos, vt in Massiliensi Academia docuimus.

Postquam verò Romani Galliâ potiti sunt, in scholis quas instituerunt, Iurisprudentiam suam publicè doceri voluerunt. Hinc multi nobiles Iuriconsulti in Academia Burdigalensi, Tolosana, Narbonensi & alibi passim floruerunt. Non omnino tamen Gallicanis Ciuitatibus suas leges ademerunt, sicut nec Municipiis suas auferebant: vnde etiamnum hodie suas ferè singulæ consuetudines habent Municipales. Itaque Ius antiquum in Gallia iis imperantibus partim Romanum fuit, partim Gallicanum. Romanum quidem duplex, vetus, & Theodosianum, quale scilicet in Codice Theodosiano collectum legitur circa an. 438. Quod quidem tam altas radices egit in Gallia, vt expulsis etiam Romanis, & succedentibus Gothis & Francis exerceri non desierit. Imo Theodoricus Gothorum Rex legum Romanarum peritissimus fuit, & Anianus eas interpretatus est: & licet nonnullas quoque tulisset Euarix Theodorici successor & ipse *Theodoricus* appellatus, vnde à nonnullis *Theodoricianæ* dictæ sunt, ipse tamen Anianus *Theodosianas* vocat, eiusq; Interpretationes *Theodosianæ* non *Theodoricanæ* dictæ sunt Concilii Nannetensis can. 8. *at lex Theodosiana, nulla ratione fœmina amplius quam suas causas agendi habeant facultatem.* Gregor. Turon. de S. Bonito Aruernensi Episcopo sic ait, *imbutus Grammaticorum initiis & Theodosii Decretis.*

Ad commodiorem quidem facilioremque Iuris Ciuilis profeſſionem Iuſtinianus illud alio ordine digeſſit annis Chriſti 533. & 34. Verum ab eius æuo ad Lotharii II. Saxonum Regis tēpora, hoc eſt per 600. fere annos, Iuris Romani profeſſio conticuit omnino propter inundationes Barbarorum in Italiam frequentes, priſcarumque legum contemptum & exoticarum introductionem. Primus igitur Irnerius ſeu Wernherus vel Guarnerus Iuriſconſultus veteres libros Iuriſprudentiæ in Regno Neapolitano repertos, libros tineis & blattis ereptos, iubente Lothario, in apertam lucem reuocauit, gloſſis illuſtrauit, & legum Romanarum ſeu Iuris Ciuilis antiqui, quod Conſtantinopoli didicerat, Bononiæ primus profeſſionem inſtaurauit circa an. 1130. vt communiter ſcribunt Hiſtorici. Ex eius ſchola poſtea prodierunt viri peritiſſimi, quorum alij eandem profeſſionem in Italia conſeruarunt: alij in Galliam & in Angliam, hoc eſt Pariſios & Oxoniam, vbi florebant Academiæ ſtudiorum, tranſplantarunt, circa an. 1150. vt ſcribit Valentinus Forſterus lib 3. Hiſtoriæ Iuris Ciuilis Ro. & alij communiter.

Verum quemadmodum quicumque Artes liberales & Theologiam perfectè callere cupiebant, ad Pariſienſem confluebant Academiam; ita quibus Iuris vtriuſque notitiam & ſcientiam in animo erat in ipſo fonte haurire, Bononiam petebant, teſte Alexandro Nekamo l. 2. de Naturis rerum. *Iuris Ciuilis peritiam*, inquit, *ſibi vendicat Italia: ſed cœleſtis Scriptura & Liberales Artes Ciuitatem Pariſienſem cæteris præferendam eſſe conuincunt.*

Extant apud Stephanum Tornacenſem duæ Epiſtolæ quibus commendat Alberico Bononienſi Iuriſperito & Willielmo item Bononienſi Hugonem Aurelianenſem Clericum, qui Bononiam ad ſcholas Iuris tendebat. Prior eſt huiuſmodi. *Abſentiam veſtram ſupplet mihi frequens nominis veſtri memoria, & ſuauis morum veſtrorum recordatio iucundum anima mea plauſum excitat, iocundam celebrat Theatralium actionem.* Inde eſt quod amicis & domeſticis meis nomen veſtrum frequenter inſinuo, magnifico & extollo. Hac de cauſa miſi ſecuriùs ad vos chariſſimum amicum meum harum præſentium latorem, vt eum cauſâ mei beneuolè ſimul & beneficè vobiſcum habeatis: dignum enim credimus cui & honorem exhibeatis & fauorem.

Poſterior verò talis eſt ad D. Willielmum Bononienſem pro eodem Clerico. *Hilaris opinio tua* relatu commeantium ſeipſam in dies excedens gratum mihi præbet ſpectaculum, gratam refectionem miniſtrat. Creſcat obſecro, & ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus, longè latéque diffuſa in Auditorium tuum remotas excitet nationes. Hoc eſt continuum de te votum meum, hæc deprecatio iugis, hæc indefeſſa voluntas. Interim dilectioni tuæ commendo hunc amicum meum chariſſimum Hugonem, vt eum cauſâ mei benignè ſuſcipias, & ei conſilium & auxilium tuum libenter impendas. Idem Epiſt 88. ad Eraclium Cæſarienſem Archiepiſcopum ſcribens, comparat auditoria Bononienſia cum Fabrilibus Officinis. *Iocoſas olim confabulationes noſtras fructuoſis oro ſæpius orationibus expiari. Togatorum aduocationes, mercimonia, litigantium conflictus, cæcorum pugnam, Bononienſium Auditoria fabriles diximus Officinas. Inter hæc diuerſa ſequuti ſtudia ſumus, Ego quod irriſeram, Carpentariam vulgaui, vos Caluariam Crucifixi.*

Similiter Petrus Bleſenſis, confecto Pariſiis Studiorum liberalium curriculo Bononiam contendit, vt Ius Ciuile ediſceret: cuius laudes prædicat Ep. 8. ad Priorem quendam à quo redargutus fuerat, quod inter exhortationes ſacras Ius Ciuile miſcuiſſet. *Increpas me*, inquit, *quia in Exhortationibus meis*, quas rogatu Conſcholarium noſtrorum quandoque Bononiæ feci, verba poſui quæ Ius Ciuile redolebant. Porro Ius Ciuile ſanctum eſt & honeſtum, atque ſacris Orthodoxorum Patrum Conſtitutionibus approbatum. Loquebar equidem Legiſperitis in illis prædictis exhortationibus de terribili ſententia diſtricti & extremi Iudicii, & dicebam quod nec appellationis remedio, nec ſupplicationis ſuffragio, nec actione in factum ſubſidiaria, nec aliquo reſtitutionis beneficio poterat attentari.

Ad nouitatem igitur huius Diſciplinæ ſtatim à pluribus concurſum eſt, & niſi recens etiam exorta Theologia Scholaſtica nonnullos retinuiſſet, multò plures ad Iuriſprudentiam ſe contuliſſent. Qua de re queritur Martinus Clericus apud Giraldum Cambrenſem, qui ſub Henrico II. Angliæ Rege floruit, *quod le-*

ges Imperiales reliquas scientias omnes suffocauerant. Ipsimet Monachi claustris relictis Legistarum scholas speecioso prætextu frequentabant. Quod ne deinceps facerent, vetuit Alexander III. in Concilio Turonensi an. 1163.

Statuimus vt nulli omnino post votum religionis & post factam in aliquo loco religiosò professionem ad Physicam Legesue mundanas legendas *permittantur exire.* Scilicet ventus est ne si id viris etiam Religiosis liceret, humaniorum litterarum & Theologicarum disciplinarum scholæ quibus magis indiget Ecclesia, desererentur: cum in professione Legum plus lucri comparari soleat, quàm in cæteris.

Agnitum est igitur iuris scientiam plus nocere viris Ecclesiasticis quàm prodesse, eamq; à sacerdotibus omnino remoueri suadet Blesensis Ep 26. ad sociũ quendam suum, seque proinde deserto Iure ad Theologiam contulisse scribit, propterea quod illud animum superbia & vanitate efferar, ista Christianam humilitatem edoceat. *Vester*, inquit, *vobisque deuotissimus operam Theologiæ Parisius indulgeo.* Bononiensis castra militiæ crebrò suspirans, quæ vehementer amata citius & præmaturè deserui. Legimus tamen de vsu & vsufructu legaro, quod fructuario liceat maturitatem fructuũ præuenire, soletque ex oliuis citra maturitatis tempora vberior olei copia emanare. Current ergo ad oleum, quod Aaron cum Laganis iubetur offerre. Leges seculi saluto ad tẽpus, ne peccatoris oleum me impinguet Lex enim Domini lex immaculata conuertens animas, neque præuaricatorem Legis Diuinæ constituerem, nisi cum aliquali Theologiæ notitia, nisi cum pugillo similæ thus offerem. Lex equidem secularis glariosâ supellectili verborum, lepidaque orationis vrbanitate lasciuiens me vehementer allexerat & inebriauerat mentem meam. Sed abhorret Propheta aureum calicem Babylonis, vbi designatus est lepor Eloquentiæ ædificans ad gehennam. Adhuc tamen quia nondum dilataui gressus meos in lege Domini, lectioni Codicis & Digestorum plerunque ad solatium non ad vsum tempus vacationis impendo. Res plena discriminis est in Clericis vsus Legum.

Totum enim hominem adeo sibi vendicat, vt eum rei familiaris prouidentia fraudet, suspendat à spiritualibus, à diuinis auellat........Non inficior, bonum est scire Leges, sed non ad quæstum, non ad iniquum iuris compendium, sed ad inquisitionem veritatis & iudicij æquitatem: si forte me aut alium aliquando oporreat esse Iudicem aut Iudicis assessorem. Hodie soli auaritiæ militant Patroni causarum; illudque quondam venerabile nomen & gloriosa professio Aduocati notabili venalitate vilescit, dum miser & perdirus linguam vendit, lites emit matrimonia legitima dissoluit, amicitias rumpit, sopitarum litium cineres resuscitat, pactiones violat, detrectat transactiones, priuilegia frangit, & in capturam pecuniæ pedicas & retiacula tendens iura omnia interuertit... Debuerat aduocatus quod gratis acceperat, gratis dare, aduocare pro pupillo & vidua, pro vtilitate Reipub. pro Ecclesiæ libertate, nihil exigens, sponte oblata suscipiens, eripiens inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripientibus eum. Fructuosius esset ei salarium modicum & honestum, quàm sinum inexplebilis auaritiæ per fas & nefas extendere in immensum.

Idem Ep. 140. dehortatur Petrum Diaconum Clericum Regis Angliæ ab amplectenda Iurisprudentia, ad Theologiæ verò studium impellit, quod facile parari potest, & ad quod acquirendum sufficiat Academiam Parisiensem frequentare, non verò necesse sit, quemadmodum ad comparandum Iurisprudentiam transalpinare. *Diuisus es*, inquit, *& cor tuum in diuersa distrahitur:* variâ enim deliberationum fluctuatione raptus hæsitas, vtrum ad scientiam Legum vel ad exercitium sacræ paginæ te conuertas... Scitis quia lex Domini, lex immaculata cõuertens animas. Iustiniana verò peruertit multos & gehẽnæ filios facit.. Duo sanè sunt, quæ hominem ad legum scientiam vehementer impellunt, ambitio dignitatis & inanis gloriæ appetitus. Hi sunt Rechab & Buana quæ Isboseth dormientem percutientes in inguine occiderunt. Lege ergo quod Ordini, quod Professioni tuæ conueniat, quod ab ambitionis æstibus animum tuum reuocet, quod vanitates & insanias falsas procul à cordis tui affectione releget, vt in timore Domini, qui est initium sapientiæ ad spiritualem intelligentiã, in qua est animæ salus, diligens & deuotus assurgas. Verbum autem abbreuiatum fecit Dominus

super terram, vt propter scientiã salutis & vitæ iam te transalpinare non oporteat, aut maria transmeare. Hæc est sapientia, quæ teste B. Iacobo desursum est. Et primum quidem pudica est, deinde verò pacifica, quam pudica professio despondet vni viro Virginem castam exhibere Christo. Pacifica est, quæ rogat quæ ad pacem sunt, & cum his qui oderunt pacem, iubet esse pacificum. Legum verò scientia Impudica est, quia meretricio more quæstuaria est & mercalis: & quidquid studendo congregauit, ad mundicias vanitatis vili contractu venaliter & impudenter exponit. Hæc vix vnquã pacifica est, quia semper litigat de Contractibus vel quasi, de maleficiis vel quasi, de variis figuris Causarum, de actionibus & obligationibus, de iudiciis, de sententiis & appellationibus, & aliis quæ cum sopire lites debeant, semper cineres litium excitant iam sopitos... Sapientia quidem mundi stultitia est apud Deum, & sapientia Carnis mors est. Apostolus enim damnat ea, quæ sunt formam quidem scientiæ habentia secundum Doctrinam hominum, si non ædificant ad salutem. Humana itaque lex inflat, Diuina ædificat. Professores illius sapientes sunt, vt faciant mala, bene autem facere nesciunt. Discipuli huius mites sunt & humiles corde.

Porro ne Professio iuris inualesceret, & à Theologiæ cæterarumque Disciplinarum Scholis studiosos auocaret, triplici modo Romani Pontifices occurerunt 1. In singulis Ecclesiis Cathedralibus destinando præbendas & Beneficia competentia Magistris qui pauperes Clericos docerent. Et ita sancitum ab Alexandro in Concilio Romano an. 1179. Can. 22. his verbis, *Ne pauperibus qui parentum opibus iuuari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per vnam quamque Cathedralem Ecclesiam Magistro qui Clericos eiusdem Ecclesiæ & Scholares pauperes doceat, competens beneficium aliquod tribuatur.* Deinde ab Innocentio III. an. 1219. in Concilio Later. confirmatum, referturque lib. 5. Decret. tit. de Magistris, Cap. *Quia Nonnullis.* Item ab Honorio III. eod. tit. c. Super specula.

2. Promouendo viros Theologos ad Dignitates Ecclesiasticas & Beneficia etiam plura in pluribus Ecclesiis: idque studiosè factum legimus ab Innocentio III. vt pluribus exemplis confirmare facile est.

3. Interdicendo sub interminatione excommunicationis, ne Monachi, immo ne seculares Clerici, Presbyteri, & in dignitatibus Ecclesiasticis constituti ad audiendum leges & Medicinam admitterentur. id sancitum ab Honorio III. an. 1217. referturque l. 3. Decret. tit. vlt. c. Super specula. ibique leguntur hæc verba. *Quia verò Theologiæ studium cupimus ampliari, vt dilatato sui tentorij loco funiculos suos faciat longiores, vt sit fides Catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat ascendentibus ex aduerso; ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpositos, Cantores & alios Clericos personatus habentes, nec non Presbyteros hoc extendi volumus & mandamus.* Hoc igitur pacto Iurisprudentiæ schola minus frequentari cepit; Iuris verò Canonici & Theologiæ magis celebrari. Iam enim non modo in Gallia, sed & in Anglia quoque comparati & collecti in Bibliothecis libri Cæsarei Iuris, & momento prodierunt Examina Leguleiorum, postquam M. Rogerius Vacarius è Bononiensi Gymnasio circa an. 1150. Oxoniam Leges detulit easque publicè docuit. Tum inquam cœperunt comparari Codices eiusmodi: vt ex Historia MS. Monasterij Petroburgensis Henrici III. tempore conscripta intelligitur: eius enim Author qui creditur esse Robertus de Swapham, describens quæ bona Benedictus Petroburgensis Abbas ab anno 1177. ad an. 1194. quo mortuus est, contulerat, inter cætera ait eum fecisse describi libros plurimos Theologicos & Iuridicos: & hos quidem Iuridicos, in Iure Canonico *Decreta Gratiani: Item Decreta Gratiani Summam Ruffini de Decretis: Summam Ioannis Faguntini de Decretis. Decretales Epistolas. Item Decretales Ep. Item Decretales Ep. cum summa incipiente Olim.* In Iure verò Ciuili. *Institutiones Iustiniani cum Authenticis & Infortiato. Digestum vetus, 3. partes cum Digesto nouo. Summam Placentini, Totum Corpus Iuris in duobus voluminibus.* Hæc ita refert Rogerius Twysdenus in Prologo de Scriptoribus nunc primum editis.

Non absque tamen difficultate (vt obiter hoc moneam) Legum professio in Anglia locum habuit: quippe cum Theobaldus qui Henrico Vvintoniensi Stephani Regis fratri aduersabatur, eam primùm intulisset, circa an. 1150. vt aduersario noceret, Rex *Vacario* earum primo Professori silentium indixit. Qui post illius

mortem sub Henrico II. liberè tandem professus est. Testis Ioannes Saresberiensis l. 8. de nugis Curial. c. 22. *Tempore Regis Stephani à Regno iussa sunt leges Romanæ exulare, quas in Britanniam domus venerabilis Patris Theobaldi Britanniarum Primatis adsciuerat. Ne quis etiam Libros retineret, Edicto Regio prohibitum est, & Vacario nostro indictum silentium: sed Deo faciente eo magis virtus legis inualuit, quò eam amplius nitebatur impietas infirmare.*

Ius Canonicum. Iuris autem sacri seu Canonici ortus ab Apostolis proculdubio repetendus est, qui primi Canones condiderunt quos Clemens Papa in vnum Corpus digessit. Incrementum accepit ex SS. Patrum & Doctorum Ecclesiæ sententiis Conciliorumque sanctionibus: accesserunt Decretales Epistolæ & Constitutiones summorum Pontificum.

Ex quibus omnibus Carolus M. Capitularia sua composuit, eaque Pastoribus Ecclesiarum direxit, ad quos maximè spectat Iuris illius cura & obseruatio. *Placuit nos*, inquit, *vestram rogare solertiam, ò Pastores Ecclesiarum Christi & Ductores Gregis eius & clarissima mundi Luminaria*, vt vigili cura & sedula admonitione populum Dei per pascua vitæ æternæ ducere studeatis, & errantes oues bonorum exemplo operum seu adhortatione humeris infra Ecclesiasticæ firmitatis muros reportare satagatis, ne Lupus insidians aliquem Canonicas sanctiones transgredientem, vel paternas traditiones Vniuersalium Conciliorum extendentem, quod absit, inueniens deuoret. Ideo magno deuotionis studio admonendi & adhortandi sunt, imò compellendi, vt firma fide & infatigabili perseuerantia intra paternas sanctiones se contineant, in quo operis studio sciat certissimè sanctitas vestra nostram vobis cooperari diligentiam. Quapropter & nostros ad vos direximus Missos, qui ex nostri nominis authoritate vnà vobiscum corrigerent quæ corrigenda essent. *Sed & aliqua Capitula ex Canonicis Institutionibus quæ vobis magis necessaria videbantur, subiunximus.*

Ex his patet Carolum M. singulari studio in Ius Canonicum incubuisse, Canones Conciliorum & Decreta Pontificum collegisse, & Ecclesiarum Prælatis in regulam proposuisse: consequenter verò dubitari nequit, quin in scholis Palatinis doceri præceperit simul cum Theologia, eum istæ duæ professiones ita affines sint, vt neutra sine altera commodè tractari possit. De Theologia loquor, quam vulgò Positiuam vocant, & quam nemo nescit Iuris Canonici authoritates & tractatus complecti: adeo vt nulla ratione dici possit fuisse distinctas facultates illas, primis saltem nascentis Academiæ temporibus.

At seculo eius quarto, quod Christi duodecimum, cum altercatrix docendi & discendi methodus in scholas Theologiæ introducta est, maximè verò post restituram ab Irnerio Iuris Ciuilis professionem, cum Gratianus Bononiensis Monachus eius exemplo Corpus Decretorum Pontificiorum & Canonum Ecclesiasticorum conflauit, quod Eugenius III. in Vniuersitatibus seu studiis Generalibus, maximè verò Bononiæ prælegi iussit, publicéque illorum professionem exerceri, Facultates illæ distingui cœperunt, seorsimque in Scholis edoceri. Itaque veteres Theologi tum fere Decretistæ facti sunt: illi verò quibus placuit Theologia Scholastica & disputatrix, speciale studium in ea collocarunt, seu eisque Tractatibus Theologicis innumeras Quæstiones antea inauditas, & quæ plerisque videbantur inutiles, interseruerunt.

Eodem igitur tempore Iuris vtriusque disciplina in scholis Parisiensibus exerceri cœpit regnante Ludouico VII. circa an. 1150. Et de vtraque sic breuiter Saresberiensis l. 2. Metal. c. 6. *Et quia tres artes accepi, easque vtiles, tres itidem doceo, sed vtiliores. Sit ergo prima militaris: secunda Medicinalis: tertia Iuris Ciuilis & Decretorum, & totius Ethicæ perfectionem absoluat.* Et Petrus Blesensis Ep. 19. ad amicum quendam Iuris Canonici studiosum, à quo rogatus fuerat nonnullas Quæstiones enodare. *Nuper*, inquit, *in scholastico quadam Quæstiones sicut asseris deducta in medium tuum animum in medio suspenderunt. Eas mihi proponis, earumque solutionem cum instantia petis. Veruntamen cum sis in scholis, ego autem in Castris: & cum iam biennium in Legibus & Decretis expenderis, vereor ne tentatiuè hoc facias, vt sic me simplicitate mea callide comprehendas. Poteram tibi dicere quod prudens illa mulier Ioab quærenti caput sibi legitur respondisse*, Prouerbium est, inquit, vt qui interrogant, interrogent in Abela. *Qui interrogant, interrogent* Parisius. *vbi difficilium Quæstionum nodi intricatissimi*

catissimi resoluantur. Quæstionum quas proponis solutionem, apud eos facilius inuenire poteris, qui in talibus se exercent.

His accedit Rigordus in vita Philippi Augusti, vbi de celebritate scholæ Parisiensis loquitur, cuius locum supra retulimus, in ea nempe Ciuitate non modò de Triuio & Quadriuio, *sed de Quæstionibus Iuris Canonici & Ciuilis plenam & perfectam* tum fuisse Doctrinam. In qua Ægidius Parisiensis docet excelluisse inter Parisinos, Philippum Stephanum Archidiaconum Æduensis Ecclesiæ, & Philippum Sarracenum, qui

> *Præter quas nouerat artes*
> *Quaque inerant illi diuinitus, omnia quondam*
> *Decreta & sacras claudebat pectore leges.*

Atque ex iis quæ hactenus dicta sunt, satis intelligitur quid sit quamobtem Maiores nostri semper existimauerũt Facultatem Decretorum postremum fuisse membrum Vniuersitati additum, & non nisi post quadringentos quingentosue ab instituta Academia annos. Cum enim post contestationem annorum 50. de Nominationibus ad Beneficia Senatus Paris. voluisset tandem isti liti finem imponere, Tres Facultates Theol. Medicinæ & Artium contestatæ sunt non semel Facultatem Decretorum esse debere Nominandorum numero inferiorem, quod post omnes fuisset Vniuersitati addita. Idque Comitiis Centuriatis apud Mathurinenses ann. 1537. mense Decemb. habitis publicè dictum: sic enim in Actis diei, *Decanus ipse Facultatis Theol. retulit Facultatem Decretorum quæ vltima in præsentis Vniuersitatis gremium collocata extitit, semper suas fimbrias plus æquo extendere.* Et Artium Facultas, cui nulla vnquam cæterarum primæuam originem derogauit, his verbis vsa est. *Quæ si Facultatis Decretorum quæ post 500. annos in præsentis Gymnasii gremium admissa extitit, suasu instanteque ipsa Artium & Liberalium Disciplinarum Facultas exterminetur, aboleaturue, vniuscuiusque periti sit iudicium.*

Item in Comitiis die vltima Decemb. eodem anno habitis exaggerat recentiorem istam additionem, aiens *ipsam Vniuersitatis nouum membrum esse, & recenter in eiusdem gremium admissam.* Similiter cum 12. Feb. an. 1556. ageretur de reformatione Vniuersitatis, peterentque qui ei rei authoritate Regia præfecti fuerant, singularum Facultatum institutionem, M. Petrus Rebuffi tunc Decanus Facultatis Decretorum retulit parendum esse mandato Regis &c, *quantum ad institutiones Facultatum, diuersis temporibus factas fuisse.*

At quo ordine factæ fuerunt? hoc certè. Facultas nimirum Artium ab omnibus semper credita fuit esse primæuæ & Carolinæ institutionis. Idque Robertus Gaguinus Decanus Facultatis Decretorum publicè confessus est in Comitiis 28. Sept. 1487. *quemque scilicet Doctorum intelligere eam Facultatem Artium esse, quæ prima fuisset in studio Parisiensi.* Vnde etiam in Commentariis Nationis Germanicæ ad 3. Non. Maias an. 1489, vocatur *Principalior, cæteraque aduentitiæ solum*, Ei verò deinde adiuncta est Theologia; vnde in celebri Senatus-Consulto die 17. Iunij 1538. dicitur esse *Primariæ additionis.*

Accessit Medicina, cuius Professio licet Accessoria, antiquissima tamen est: quanquam enim distinctam scholam à Physica non habebat, tradebantur tamen eius elementa, seu notiones generales in Physicis: vnde & ipsa *Physica* diu vocata est, & eius Professores *Physici*; reponiturque inter Partes Philosophiæ. Qua de re ante dictum est. Postremò tandem accessit hoc seculo Facultas Decretorum seu Iuris Canonici, quæ antiquitus neque scholam vllam habebat, neque Tractatum specialem in Theologicis; sed si quid à Canonibus Conciliorum & Decretis profetebatur in scriptis, id solummodo ad confirmationem inducebatur, vt videre est in Tractatibus Theologorum, qui superioribus seculis scripserunt.

Hinc igitur Quadruplex institui cœpit Ordo Magistrorum Parisiensium, nempe Artistarum, Physicorum seu Medicorum, Decretistarum & Theologorum, eosq; Pontifices in Bullis suis, Priuilegiis & aliis litteris commemorare cœperunt: vt Innocentius III. circa an. 1210. *Vniuersis sacræ Paginæ Decretorum & Liberalium Artium Magistris.* Gregorius IX. in reformatione an. 1231. *Magistri Theologiæ ac Decretorum*

quando incipient legere, præstabunt publicè iuramentum. Item. *De Physicis & Artistis Cancellarius bona fide promittet examinare Magistros.* Restat ergo vt de Theologia agamus.

DISSERTATIO IV.

DE FACVLTATE THEOLOGIÆ.

IDEA THEOLOGIÆ POSITIVÆ.

QVemadmodum Philosophiæ species triplex in scholis hoc seculo exercita est, vetus seu Platonica, Aristotelica, & Phantastica seu garrula: ita & Theologia triplex extitit, vetus seu simplex & positiua, Scholastica & Pseudo-Scholastica seu Nugatrix. Positiua nudè & simpliciter sacræ Scripturæ sanctorumque Patrum authoritatibus loca difficilia & diuina mysteria explanabat. Et talis ab ætate Caroli M. ad Berengarianà tempora in scholis regnauit. Tales sunt Alcuini, Paschasij, Ratberti, Hincmari, Prudentij Tricassini, Remigij, aliorumque deinceps qui sequente seculo scripserunt, Theologorum de Incarnatione, de Trinitate, de Eucharistia, Prædestinatione aliisque similibus mysteriis Tractatus. Tales quoque Fulberti Carnotensis de sacramento Altaris, Lanfranci, Guitmundi, Durandi Troarnensis de eadem materia disputationes. Et hoc quoque seculo quarto multi eidem viæ institerunt ante & post Petrum Lombardum, qui Theologiæ Scholasticæ author & Princeps vulgò habetur. De hoc Theologiæ genere loquitur his versibus Alanus de Insulis.

> *Hoc doni titulo mundi sapientia ditat*
> *Præsignitque virum: sed eum diuinius afflans*
> *Ars Diuina poli, Veri schola, nescia falsi,*
> *Ars quæ sola fide gaudet subnixa, nec arte*
> *Nititur, humanæ fugiens rationis asylum.*
> *Gratius arrisit, animum cum Cælicus ignis*
> *In superis retineret adhuc, splendorque serenus*
> *Adspiraret ei, nec nostras atheris imi*
> *Pressuras pateretur adhuc, nec tædia mundi.*
> *Illa docet cæleste sequi, vitare caducum,*
> *Viuere lege poli, sursum suspendere mentem,*
> *Fastidire solum, cælum conscendere mente,*
> *Corporis insultus frenare, refellere luxus*
> *Carnis, & illicitos rationi subdere motus.*

Huiusce Theologiæ ideam dedimus alibi passim, & si quis vlterius quærat, en ex Algero qui florebat initio huius seculi, in Tractatu de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini. Qua de re sic scribit in Prologo. *Videtur stultum sed stultis, Christum in specie panis & vini*, brutæ scilicet rei præsentem nobis corporaliter fieri, tantillâ formulâ panis tantam Maiestatem contineri. Sed quis in Deo reprehendere debeat quod in ipso pium, nobis autem est necessarium? Congruere quidem non videtur eius dignitati, vt corruptibilis substantia panis incorruptibile eius corpus fiat; sed congruit nostræ saluti, vt tali sacramento, pane Angelorum nos reficiat. Sapientissimè quidem, vt occulto mysterio fides exerceatur ad meritum: fortissimè autem, vt mens tali cibo roborata hoste deuicto fortius nitatur ad regnum. Sapientissimè inquam & fortissimè, vt tanti sui operis de re minima & maxima nec comprehendi possit potentia nec artificium. *Super omnia autem est mirabile existentem substantiam panis in coexistentem substantiã carnis suæ conuertere.* Quod est, non videri, quod videtur, non esse: ipsamque carnem cum sit lo-

calis præsentem in cœlo & in terra verè & transubstantialiter esse, & cum verè caro comesta & sanguis eius bibitus fuerit à populo, ipsum tamen Christum viuum & integrum suo permanere in Regno. *Sed hæc rationi cæca, fidei sunt manifesta.*

Et lib. 1. c. 9. Quæritur autem, cum Dominus ante passionem discipulis sacramentum corporis sui dederit, quando erat naturæ passionibus obnoxium, si ita incorruptibile & immortale dederit illud in sacramento, sicut datur nobis modò: maximè, cùm dixerit: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur: Hic est Sanguis, qui pro vobis effundetur.* Sed non est mirum, si ille, qui ante passionem transfigurauit se in tale corpus, quale post resurrectionem habiturus erat, & post resurrectionem ostendit corpus suum vulneratum & palpabile, quale ante passionem habuerat; ita immortale dederit corpus suum in sacramento, quod erat moriturum, sicut post resurrectionem idem corpus suum, quod erat inuulnerabile, ostendit vulneratum: sicut hoc, sic & illud diuinæ potentiæ ascribatur. Diuina enim operatio, vt ait Beatus Gregorius, si ratione comprehenditur, non est admirabilis: nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Cùm ergo constet, quia seipsum moriturus immortalem, visibilis inuisibilem in sacramento dederit; constat, quia illud corpus suum, quale nos modò sumimus, tale fuit vnum idémque omnino in substantia, & tunc & nunc: sed tunc tamen differens mortalitate & immortalitate. Vnde ait Augustinus in sermone ad Neophytos Hoc accipite in pane, quod pependit in cruce; hoc accipite in calice, quod effusum est de Christi latere. Erit enim ei mors non vita, qui mendacem existimauerit vitam.

Idem eod. lib. 1. c. 14. Quamuis omne corpus omnísque creatura localis sit, de hoc tamen supersubstantiali corpore credendum est, quod eodem tempore, & verè est in sacramento suo in terris, & verè in cœlo sedet ad dexteram Patris. Frustra enim immolationis suæ tempore diceremus: *Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis*, si quem adoramus in sacramento, mentiremur esse in cœlo. In quo notandum est, quia forma illa humana, in qua Christus cœnans cum discipulis, tradidit illis semetipsum in sacramento, quasi alium, & tamen eundem, vno loco est in cœlis, ad dexteram Patris integra, sicut integra fuit in cœna, quando in sacramento comedebatur à discipulis: & tamen & in humana, & in sacramentali forma idem verus vtrobique Christus, & in cœlo & in terris. Vnde Leo Papa in Epistola, Anatolio Episcopo missa: Qvi licet in Patris sit dextera constitutus, in eadem tamen carne, quam sumpsit ex Virgine, sacramentum propitiationis exequitur. Item Chrysostomus in Dialogo suo: *Qui sursum sedet ad dexteram Patris, sacrificij tamen tempore hominum manibus continetur.* Vnde etiam sacerdos vice Christi corpus dominicum in terreno altari conficiens, nec tamen aliquid suis meritis, sed totum diuinæ potentiæ & gratiæ attribuens, orat in Canone Deum Patrem, dicens: *Iube hæc oblata tibi per manus & virtutem* Filij tui, Angeli tui, qui est Angelus magni consilij, non in hoc humile & visibile altare, vbi modò est, sed in sublime altare tuum, id est Filium tuum, quem vsque ad dexteram tuam, in conspectu majestatis tuæ sublimasti, deferri, vt fiat nobis corpus & sanguis dilecti Filij tui: ostendens ipsum Filium, iussione Patris, in cœlis esse offerentem, & hostiam, & id super quod offertur, quia omnino fidei & gratiæ eius innitimur, quòd terrena corpora in Christvm converti, ipsumque in cœlestibus ad dexteram Patris sedentem, pro nobis interpellare, & in sacramento altaris consecrari & esse credimus.

THEOLOGIA SCHOLASTICA.

Illa disputationum Berengarii cum Lanfranco occasione vires, si non originem, accepit. Cum enim Berengarius eiusque sectatores ægrè ferrent haberi se pro Hæreticis, subtilibus quibusdam distinctionibus vim omnem argumentorum quæ contra se torquebantur, eludere & declinare conati sunt.

Hinc igitur Aristotelicorum librorum, qui talium subtilitatum armamentarium

ſuppeditabant, lectioni neceſſe fuit vtrique parti incumbere. Berengarianis quidem, vt ſimplicitatem S. Scripturæ, Patrumque teſtimonia duplici, vel etiam multiplici ſenſu inueſtirent, ſuoſque errores qualicunque probabilium argumentorum ſpecie tuerentur, & ſe ab Hæreſeos laqueis expedirent, quibus tenebantur: Lanfrancianis verò, ne pro hebetibus & obtuſis haberentur, vtque aduerſarios propriis etiam armis gladiiſque iugularent. Ita tandem agnitum eſt Theologiam veterem ſeu Poſitiuam Philoſophiæ Peripateticæ theorematis, Principiis & definitionibus adiutam validiorem eſſe ad confundendos Hæreticos, eorumque ſophiſmata detegenda & confutanda.

Huiuſce tamen Theologiæ ſeu potius Methodi incunabula videntur altius eſſe repetenda. Auguſtinus enim qui cum Hæreticis ſæpe colluctandum habuit, eam aliquatenus introduxit. Ioannes Damaſcenus qui ab an. circiter 730. ad an. 750. floruit, adinuentis certis vocibus, ſeu vt vulgo loquuntur, terminis, eam auxit. Ioannes Scotus temporibus Caroli Calui in eo quoque genere excellere exiſtimatus eſt. Ventum tandem ad Berengariana tempora & ad hoc ſeculum, quo palam & publicè in ſcholis tradi cœpit, triumphare & numeris omnibus abſolui, reluctantibus licet bene multis, veteris methodi tenacibus.

Scholaſtica nomen. Hoc quoque præſertim ſeculo *Scholaſtica* nomen inualuit, eiuſque profeſſores *Scholaſtici* appellati. Seu quia ex Philoſophorum inſtituto eam Diſcipulis in ſchola tradebant: ſeu quia Scholaſticorum more diſputabant, altercabantur, Quæſtioneſque mouebant nullius aut exigui vſus extra ſcholam. Huius methodi quatuor Anteſignanos conſtituit Gualterus de S. Victore, Petrum Abaelardum, Gilbertum Porretanum, Petrum Lombardum & Petrum Pictauinum: contra quos agit libris 4. eoſque ſæpe Scholaſticos appellat. Lib. 3. de Lombardo. *Nec tamen in his cauendus iſte* Scholaſticus, *ſed in his quæ iubet firmè credere.* & alibi. *Auguſtinus determinat illam omnino & omni tempore debere excipere, contraria iſtis* Scholaſticis *euidentiſſimè definiens.* 2 Item *Petrus Lombardus & neſcio quis Ioannes Damaſcenus* Scholaſtici. Et alio loco. *Non ergo Angeli, Prophetæ, Apoſtoli, Euangeliſtæ, Catholici Doctores garrulitatibus* Scholaſticorum *Incarnationem & Conceptionem Diuinam expreſſerunt, ſed Diuinis, reuerendis propriiſque elogiis ſingulariter vt dignum eſt, extulerunt.* Item. Gregorius ille Magnus Papa in Moralibus. Erubeſco valde, inquit, verba ſacri eloquii ponere ſub regulis Donati. Et tu Scholaſticus *audes ipſum Verbum Diuinum Carnem factum ponere ſub tuis ineptis argumentis, reguliſque Ariſtotelis poſſe definiri ſacramentum, quod volucres etiam Cœli latet.* Et c. 15. *Ceſſent proinde noui Doctores imò noui ex veteribus Hæretici non Dialectici* has profanas vocum nouitates emittere, quas hactenus nec Diuina ſcriptura docuit, nec Catholica credidit.

Auguſtinus ille verè Catholicus aliqua temerè ſe ſcripſiſſe retractans, his verbis alloquitur Hieronymum Doctorum præcipuum. Prorſus inquam, mi frater, non te arbitror ſic legi tuos libros velle tanquam Prophetarum & Apoſtolorum, de quorum ſcriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium eſt. Alios autem ita lego, vt quantalibet ſanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerint, ſed quia mihi vel per illos authores Canonicos, vel probabili ratione quod à vero non abhorreat, perſuadere potuerint. Ita & meos libros legi volo. *Si igitur tanti viri, quos poſt ſcripturas Diuinas in fide Catholica præcipuè ſequitur Eccleſia, tam humiliter ſentiunt de ſenſibus & ſententiis ſuis, quantò magis* iſti Scholaſtici *corrigere debent ſuos errores, quos Catholica damnat?* Et lib. 4. initio illos vocat *Theatrales Doctores.* Et alibi *fantaſticos.*

Ob nouitatem huiuſce methodi non caruerunt hæreſeos ſuſpicione eius profeſſores: atque inter eos & veteres ſeu veteris inſtituti fautores exortum eſt immortale bellum: quippe illi, vt omnis nouitas placet, ad ſe Diſcipulos omnes traducebant, ingeniique præcellentioris & acutioris famam obtinebant: iſti qui aliter edocti fuerant, non facile dedoceri ſe patiebantur, aut ignorantiæ accuſari: hinc in ſcholis concertationes, extra ſcholas, famæ detractiones: dum iſti ſtupidi & aſini, illi Hæretici audiebant. Hinc in ſynodis Gallicanis, Sueſſionenſi & Senonenſi damnatus Abaelardus, & ab Innocentio II. tanquam Hæreticus reputatus: item ab Alexandro in Conciliis Generalibus Turonenſi an. 1163. & Lateranenſi an. 1179. Petri Lombardi doctrina reiecta, prohibitumque Magiſtris quaſdam Quæſtiones agitare, quæ tunc temporis agitabantur.

Toto tamen hoc seculo variè certatum est pro Doctrina Aristotelis, donec tandem eius fautores iustæ mediocritatis terminos prætergressi tertiamquandam methodum inuexerunt, vitiosam omnino & Theologiæ professoribus plane indignā; graues scilicet seriosque & suâ maiestate sacros tractatus futilibus Quæstionibus, vanis inuentionibus ridiculisque distinctionibus & solutionibus dehonestantes: qua in re, vt facile est inuentis addere, Petrus Pictauinus Lombardi Discipulus cæteris palmam præripuit. Et ex ea schola prodierunt Pseudo-Theologi & Prædicatores illi, qui cum Almarico Carnotensi damnati sunt. Hincque factum vt Doctrina Peripatetica, quæ multis non contemnenda tolerabilisque videbatur, immo commoda ad refellendos hæreticos, pro seminario atque armamentario hæreseos à nonnullis habita sit.

Placet vtriusque Theologiæ Ideam proponere ex Tractatibus MS. nondum in lucem editis, vt agnoscat Lector quid esset inter vtramque discriminis.

IDEA THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ EX TRACtatu de Trinitate M. Roberti Meldunensis:

DIximus de hoc Magistro in Historia passim, & maximè ad an. 1152. nunc iuuat ex eius Tractatibus Theologicis, quorum exemplar pro sua singulari humanitate mecumcommunicauit V.C.M. Iacobus Boüetus, Canonicus San-victorinus, quæ sequuntur proponere, vt Theologiæ verè Scholasticæ & laudabilis quæstionumque Theologicarum quæ in Scholis agitari hoc seculo consueuerant, ideam ad posteros transmittamus. Igitur ille Tractatui de Trinitate ad explicationem sequentium Quæstionum præfigit hunc titulum. *De nominibus istis*. Trinitas, Persona. Vtrum essentiæ nomina sint, vel personæ.

„ Hoc nomen Trinitas nec essentiæ videtur nec personæ. Si enim essentiæ esset, singulis conueniret personis: quemadmodum ipsa omnibus personis. Nam rei communio nominis facit communionem. Personale verò quomodo erit, cum nulla hoc suscipiat personatum? Est vtique nomen essentiæ Diuinæ, quia & Deus Trinitas est, & Trinitas Deus; & quia collectiuum nomen est personarum. Illas enim tres significat: ita quod nullam illarum. Est autem hoc nomen *Persona* aliquando nomen omnium essentiarum numero inter se differentium: vnde dicunt *personam* quasi per se vnam. Habet & aliam significationem in arte Grammatica, nam ibi *persona dicitur res quæ loquitur vel ad quam quis loquitur vel de qua aliquis loquitur*. Iuxta hanc significationē in substantia humana tres personas iuuenis, quod ad cognitionem Trinitatis essentiæ Diuinæ scire non obest. In arte Rethorica persona appellatur *rationabilis substantia, quæ propter certum dictum vel factum rea statuitur*. In nulla verò harum significationum hoc nomen *persona* tribus potest conuenire in Trinitate personis. Propter quod dicunt quidā quia hæc est huius nominis *persona*, significatio, Deus Pater vel Deus Filius vel Deus Spiritus S. Hæc autem licet ex seipsa satis videatur reprehensibilis assignatio, sensum tamen hunc geminatio singularis quam exigit plurale, non patitur. Nam secundum hancexpositionem idem erit sensus harum locutionum, *Deus est Persona*, *Deus est Personæ*. Vtraque enim hoc dicitur quod Deus est Deus Pater, vel Deus Filius, vel Deus Spiritus Sanctus. Sed eadem ratione dici potest, quia Pater estpersonæ, cum sit Deus Pater, vel Deus filius, vel Deus Spiritus S.

„ Alij *personam* definientes dicunt *personam esse discretum discernens*. *Discretum* ad singularitatem essentiæ referentes, *discernens* ad iudicium rationis. Sed nec sic in Trinitate tres personæ poterunt esse, cùm non sint in ea tres essentiæ discernentes, sed vna. Boëtius in lib. quam de S. Trinit. composuit, *Personam* sic describit, *Rationalis naturæ indiuidua substantia*. Quæ quidem definitio de singulis singulariter dicitur, sed non in summa pluraliter, quia non est ibi nisi vna rationalis naturæ indiuidua substantia.

„ Item si conuertibilis est hæc definitio siue descriptio, quomodo tres personæ non erunt vna persona cum sint *vna rationalis naturæ indiuidua substantia*? Non

erit verum forsitan omnes voces eiusdem significationis eiusdem esse copulationis, vt non cum quacunque vna verè copulari possit & altera. Quia verò Boëtius contra Nestorium & Eurychen loquens, qui duas in Christo personas esse affectabant, prædictam de persona dedit definitionem. De ipsa diligentius tractabitur vbi de Christo secundum duas naturas, Diuinam scilicet & humanam disputabitur.

QVÆ SIT DESCRIPTIO PERSONÆ.

QVoniam verò veræ vnitatis essentiam quæ Deus est, 3. personas esse dubium non est, in Trinitate personarum pluralitas esse non potest nisi ex personarum diuersitate iuxta illud, *vt in essentia vnitas & in personis proprietas*, &c. vbi & personarum communis esse substantia euidenter exprimitur, & differentes proprietates, id est non communes.

Nam siue idem sit proprietas quod propriū, siue aliud, siue vtrumlibet dicatur, ab altero id proprium vel proprietatem alicuius esse constat, quod cum altero commune non habet. Vnde mihi non occurrit quid persona in Trinitate sonare possit, *nisi differens proprietate persona discretiua*. Sunt enim *quædam non solum proprietate differentia, sed & essentia, vt Petrus & Paulus. Sunt alia proprietate sola, sed non discretiua persona*, vt anima, ratio & mens. Est itaque vt videtur descriptio hæc personæ conuertibilis cum hoc nomine *Persona*, vt quemadmodum Pater est persona, ita filius & spiritus S. similiter & Pater & filius & Spiritus S. sunt personæ; ita & Pater est differens proprietate personæ discretiua, & filius similiter & Spiritus S. Et Pater & filius & Spiritus S. sunt *differentes* proprietatibus personarum discretiuis. Hoc enim nomen *differentes* in plurali non essentiæ pluralitatem inducit in Trinitatem, sed personarum. Reprehendēda fortasse videbitur alicui hæc descriptio personæ quæ per se nec terminus subiectus nec prædicatū potest esse in enūciatione. Verū sciat in artibus cō similia frequenter inueniri. Nomina siquidē cōparatiuorum omnia & nonnulla relatiuorum talia sunt, vt simile & dissimile, æquale & in æquale, quæ nec termini subiecti nec prædicati fiunt in locutione, nisi eis aliquid apponatur ad constructionem faciendam. Solēt tamen huiusmodi voces ex præcedentibus & subsequentibus vel ex necessitate doctrinæ nonnunquam absolutè, poni nec sua positione locutionem facere reprehensibilem. Hoc autē maximè in doctrina sacræ scripturæ tradenda fieri oportet, in qua teste August. parum refert quali locutione veritas dicatur, dum tamen ita dicatur vt intelligatur. In verbis siquidem verum amare debemus, non verba. Quid enim prodest aurea clauis si aperire non potest, quod volumus: aut quid obest lignea, si aperire potest quod clausum est? Calumnianti etiam & obiicienti, quia nomen descripti in ipsa contineatur descriptione, vnde non potest ipsa descriptio notior esse quàm descriptum: quandiu enim nescitur quid sit persona, nec sciri potest quid sit differens proprietate personæ discretiua, Respondeat Magister artis suæ Aristoteles, in prædicamentis. Ait namque affirmationem & negationem definiens, *affirmatio est oratio affirmatiua, negatio oratio negatiua*. Qualitatem quoque definiens sic ait. *Qualitatem dico secundum quam quales dicimur*. Has & eiusmodi plures quas ponit Aristoteles, nemo reprehendere audet descriptiones, quamuis nomina descriptorum contineantur in ipsis.

De hoc quod quidam dicunt hoc nomine, Deus, formam significari.

QVorumdam praua habet opinio aliud significari hoc nomine Deus, quàm aliquo nominum personalium: mentiuntur enim in illo significari formam quam Diuinitatem dicunt, qua 3. Personæ informantur. Vnde ex vnius diuinitatis participatione tres personas vnum Deum esse asserunt. Et hæc est illa vnitas substantiæ quæ in 3. est personis & in Creaturis esse non potest. His quoque nominibus, *Dominus, omnipotens, iustus, misericors* & similibus formas prędicari de Deo garriunt, quas essentias siue existentias nominant. Si autem nominum istorum significata formæ sunt, ea diuersas res esse oportet. Quæ diuersitas vnde consistat non facile assignatur. Non enim ita diuersæ sunt sicut tres personæ inter se diuersæ sunt, quoniam vnaquæque illarum tribus personis est communis, diuersas fateri essentias detestabile est. Diuersæ quoque formæ esse non possunt, nisi aliud esset Deum iustum esse & pium esse & omnipotentem esse, quod falsum est. Secundum istos Deus & Deitas sunt sicut formatum & forma: nam Diuinitatem dicunt esse formam authoritate Apostoli dicentis de filio *Qui cum in forma Dei esset, se exinaniuit* &c. formam Dei Diuinitatem appellant. At omnis formati forma est, scilicet Dei Trinitatis. Quod quia falsum est, qualiter Apostoli verba debeant accipi, videndum est. Ait itaque *qui cum in forma Dei esset*, sic est intelligendum, idest quod filius in perfecta substantia diuinæ naturę est cum Patre. Forma enim rei perfectionem habet, nam à materia esse rei inchoatur & in forma completur. Vt ergo Paulus Dei filium perfectum Deum ostenderet, eum in forma Dei fuisse docuit.

Ex Tractatu eiusdem M. Roberti, de Dei sapientia.

POstquam idem M. Robertus de Deo vno & trino egit, deque attributis quibusdam, aggreditur Tractatum de Dei sapientia; & in 1. capite diuersa nomina explicat & definit quæ ad Dei scientiam pertinent. Nam sapientiam ipsius ait vocari diuersimodè, *Scientiam, Praescientiam, Prouidentiam, Dispositionem & Praedestinationem*: & illa nomina sic definit, vt *scientia sit praesentium, praescientia futurorum, prouidentia subiectorum, dispositio faciendorum, praedestinatio saluandorum*, deque singulis multas quæstiones proponit in scholis Theologicis agitari solitas. Et primùm de scientia quærit, quare potius dicatur *praesentium*, quàm futurorum & præteritorum, cum Deus æqualiter omnia sciat, tam futura & præterita quàm præsentia. Huius autem rei causam hanc assignat, *quod scientia Dei non est dicta praesentium propter Deum, cui omnia quae in tempore praeterita sunt vel praesentia ac futura indifferenti modo sunt praesentia; sed propter nos quibus scriptura condescendit, ipsam sapientiam Dei scientiam vocans secundum hoc quod res in praesenti existentes ab ea cognoscuntur.*

2. Quærit an Deus possit esse sciens, etsi nunquam disposuisset se aliquid facturum. Responderque affirmatiuè; Idem enim esse Deo Deum esse, & Deum scientem esse: proindéque Deum scientem esse posse, licet nulla se facturum vnquam disposuisset, nec aliqua in tempore fecisset; aut fatendum non esse idem Deum esse Deum & Deum esse scientem, quod fides Catholica non recipit.

3. Quærit in 4. cap. an contingat Deum scire quod non scit, & non scire quod scit. Quod videtur, inquit, posse ostendi. Scit enim nunc Paulum prædicare, quod ante non sciuisse videtur: quod enim nondum est, nec à Deo nec ab alio sciri videtur. Similiter quando uerum erit Paulum non prædicare, aliquid non erit sub eius scientia quod eius scientiæ modo subiectum est: *& ita contingit Deum*

multa ſcire quæ non ſemper ſciuit & multa non ſcire quæ aliquando ſcit, quod fidei Catholicæ contrarium eſt. In ſequenti cap. eandem obiectionem validius vrget, & tandem ſic ſoluit. *Tota vis huius obiectionis*, inquit, *facilè eliditur, ſi poſitio locutionis intellecta fuerit quam facit vis huius dictionis*, ſcit. *Quando enim dicitur, Deus ſciuit Paulum Corinthiis prædicare antequam Paulus eſſet, proponitur Paulum prædicare Corinthiis priuſquam fuerit, & hoc Deum ſciuiſſe.* Item quando proponitur, Deus non ſciuit Paulum prædicare Corinthiis antequam Paulus eis prædicauit, hoc vox iſta ſonat, ſcilicet in notitia Dei non fuiſſe quod Paulus prædicaret Corinthiis antequam Paulus eis prædicauit, quod falſum eſt. Omnia enim antequam fiant, in notitia Dei ſunt, nec poſtquam facta ſunt, ab eo recedunt. Siue ergo contingat Paulum prædicare, quod ſemper verum non fuit, nihil in notitia Dei incepit eſſe quod ſemper non fuerit; ſiue deſinat prædicare, nihil ab ea recedit quod in ea aliquando fuit.

4. Quærit in 6. cap. an Deus plura poſſit ſcire quàm ſciat. Et primum proponit aduerſariorum argumentum eiuſmodi, quia multa poſſunt eſſe quæ non ſunt quæ omnia Deus poteſt ſcire eſſe, eo quod nulla poſſint eſſe & à Deo neſciri. Vnde conficitur hoc enthymema. Deus poteſt plura ſcire quàm ſciat, & quædam neſcire quæ ſcit, ergo eius ſcientia augeri poteſt, & maior & minor eſſe quàm eſt. Hoc argumentum multis rationibus tum eod. cap. tum aliis ſequentibus refellit. Imprimis verò refutat quorundam reſponſionem qui ſic opponebant: *aliquis poteſt plura videre quàm videat & pauciora, nec ideo eius augebitur viſio vel minuetur, ita non eſſe neceſſe Dei ſcientiam augeri vel minui.* Eo quod nulla ſit ſimilitudo inter Deum ſcire & hominem videre, & inter Dei ſcientiam & hominis viſionem. Eſt enim idem Deum ſcire & Deum eſſe, & ipſa ſcientia Dei idem quod ipſe Deus: ſed longè aliud eſt hominem eſſe & hominem videre; & hominis viſio ab homine eſt diuerſa. Poſtquam verò multas rationes prædicto enthymemati oppoſuit, ſic tandem cap. 9. concludit. *Inanis ergo & falſa eorum ratio qui dicunt Deum plura poſſe ſcire quam ſciat: quia multa quæ non ſunt, ab eo ſciri poſſunt, quæ nondum ab ipſo ſciuntur: nihil enim de his exiſtentibus omnino ſciret, quod de eis non ſciat, licet nunquam exiſtant: in ſeipſo enim ſcit non ſolum quæ fuerunt & quæ ſunt & quæ futura ſunt, ſed quæcumque eſſe poſſent, & videt quæ eſſent & qualia, & quomodo eſſent ſi eſſent: quæ ſi contingeret exiſtere, nulla omnino ſciret quæ ab æterno non ſcierit.*

5. Quærit in 10. cap. *an Deus falſa & impoſſibilia ſciat.* Et reſpondet concedendum eſſe Deum ſcire falſum, licet quibuſdam videatur abſurdum. B. enim Auguſtinum dicere in quodam loco *Deum falſum ſcire ſed ſub hoc ſenſu, quia ſcit falſum eſſe falſum*; & ideo ſecundum eum falſum ſciri nihil aliud eſſe quàm ſciri ipſum eſſe falſum. Et in eo ſenſu quoque verum eſſe *Deum impoſſibilia ſcire*, & ita falſa & impoſſibilia cadere ſub diuinam ſcientiam: quorum quædam quia eſſe contingit, ea à Deo ſciri neceſſe eſſe quando contingunt. *Vnde*, inquit, *niſi prius à Deo ſciantur, quàm ea eſſe contingat, continget Deum quædam aliquando ſcire quæ ſemper non ſciuit. Quod quia falſum eſt, & impoſſibile, verum eſſe oportet falſa & impoſſibilia eſſe ſub diuina ſcientia.*

6. Quærit in cap. 21. an omnia quæ ab homine ſciuntur, à Deo ſciantur: & Reſpondet affirmatiuè, quia aliter non poſſet Deus hominem iudicare de omni ſua ſcientia, de qua omnis homo rationem redditurus eſt, ac proinde illorum ſcientiam quæ Artium præceptis traduntur, à Deo haberi, cum nihil ignoret quod homo ſciat.

DE PRÆSCIENTIA DEI.

CIrca Præscientiam Dei, quæ post scientiam secundum tenet locum, multa quoque proponit. Et 1. an. ipsa habeat esse ex rebus futuris, an futuræ ex ea. *Quod autem præscientia*, inquit, *ex rebus futuris sit præscientia, ex eo aliquis conatur ostendere, quia præscientia sic futurorum est præscientia, quod si futura futura non essent, nec præscientia esset præscientia: nam non prius futura possunt præsciri esse futura, quàm ipsa futura sunt futura: & ideo nisi ipsa futura essent futura, nulla omnino esset præscientia, nulla etiam necessitas consecutionis est.* Quod si aliqua futura sunt, quod præsciantur, sed modis omnibus necessarium est, quod si aliqua præsciuntur, quod ipsa sint futura. In quibus autem rebus hæc ratio inuenitur, id à quo non conuertitur consecutio, causa eius solet dici, ad cuius positionem ipsum sequitur. Ex hac ratione res futuræ causa sunt præscientiæ Dei.

Prædicta ratio consecutionis non videtur vera, inquit, nec quod semper id à quo non conuertitur consequentia, sit causa ad quod ipsum sequitur. At siue ita sit, siue non, in illis rebus in quibus Philosophica doctrina hanc solet assignare rationem, non ideo tamen hoc cogimur in Deo recipere, qui rerum mutabilium rationem non potest participare. Vnde non immeritò à multis hìc mutua consecutio conceditur esse, *Si Deus præscit aliqua futura esse, & ipsa futura sunt: & si aliqua sunt futura, Deus præscit ea esse futura.* Istas quoque recipiunt. *Si Deus scit aliqua esse, ipsa sunt: & si aliqua sunt, Deus scit ea esse.* Quas nullus iudicaret cuncedendas, si eis de creaturis ageretur, quæ tamen ex ratione consecutionum non recipiuntur cum de Creatore agitur, sed quia aliter esse est impossibile. Non enim potest contingere quod aliqua sint futura & Deus illa non præsciat: & conuertitur: quare veræ sunt & recipiendæ. Sed nec ista conuersio conditionis exigit, quod futura sint causa præscientiæ, vel quod præscientia causa sit euentus rerum futurarum. Inter multa enim huiusmodi consecutionis conuersio assignari potest, quorum nullum alterius causa est. Habent enim quælibet relatiua mutuam inuicem consecutionem: de quo consecutionis genere illam esse credo quæ hac enunciatione monstratur. *Si Deus præscit aliqua futura, illa sunt futura; præscientia enim respectu futurorum dicitur. Vnde ad se relationis respectu referuntur, quæ ad se inuicem esse habent, sed non ex se: quare neutrum est causa alterius.*

In 2. cap. proponit difficilem illam quæstionem de Præscientia diuina circa necessitatem rerum futurarum. *Qua ratione*, inquit, *verum est præscientiam Dei nullam inferre rebus futuris necessitatem, si verum est ipsam falli non posse? Si enim falli non potest, res aliter euenire non possunt quàm ab ipsa futura præsciuntur.* Nam si aliter euenire possent quàm Diuina præscientia futura esse præsciuntur, Diuina præscientia posse falli non absque causa putabitur. Et ideo qui æstimant res aliter euenire posse qoàm à Diuina præscientia futuræ præsciuntur, non facile poterunt tueri quod proponunt. Nam si aliter possunt euenire quàm præscitæ sint, eas aliter euenire non est impossibile quàm euenturæ à Deo sunt præscitæ. Quod ergo aliter eueniant, quæ præscitæ sunt, possibile est. Ergo hoc existente, propter hoc nihil impossibile potest contingere. Nec ergo Deum falli ipso existente, verum erit: nam hoc impossibile est: quod tamen videtur oportere contingere hoc posito quod res aliter eueniant, quàm sint à Deo præscitæ. Hoc enimverò existente, scilicet res aliter euenire quàm sint à Deo præscitæ, hoe non erit verum, scilicet *Res ita eueniunt vt sunt à Deo præscita.* At hoc falso existente *verum erit alium esse rerum euentum quàm Deus præsciuit esse futurum.* Quo contingente cassata erit Dei præscientia, quod est eam falli. Non est ergo illud possibile, ad cuius positionem sequitur tam detestabile.

Postquam autem in sequentibos capitibus varias variorum responsiones attulit & refutauit, ait c. 6. hoc Ecclesiam credere & prædicare, scilicet res non posse aliter euenire quàm Deus eas futuras præuidit. Et ad id quod aliqui subiiciunt, inde ergo sequi res necessariò euenire eo modo quo eueniunt, respondet falsum esse: *Nam sicut non sequitur si Deus præscit res aliquo modo futuras, & eas præscit hoc mo-*

do esse futuras: ita non sequitur res hoc modo necessariò euenire quo eueniunt, licet necesse sit eas euenire eo modo quo Deus futuras eas esse præsciuit. Hoc enim verum esse posset isto existente falso. Nam licet alio quàm isto euenirent modo quo nunc eueniunt, hoc tamen esset verum res euenire eo modo quo Deus euenturas præscit, cum quo verum semper esse oportet res necessariò euenire eo modo quo Deus eas venturas prænouit, & ideo hoc absque tertio verum esse potest.

Et cap. 8. subdit. *At ait aliquis, non ideo oportet* necessariam consecutionis exigentiam hic non esse, eo quod consequens falsum esse possit. Dictum enim consequentis locutionis non videtur posse esse falsum, hoc scilicet, *res euenire eo modo quo eueniunt*, nisi hoc falsum aliquando verum esse posset, *res non euenire eo modo quo eueniunt.* Cuius impossibilitas nisi positione facta ostendi non potest, quia nec contingere potest, nisi & ipsum cõtingere ponatur, per quod impossibile esse probatur. Quâ ergo ratione hoc necessarium esse dicitur *res euenire eo modo* quo Deus præuidit, quia contingere non potest quod verum sit res euenire eo modo quo Deus præuidit, & non euenire eas venturas esse, ita & hoc necessarium esse verum est res euenire eo modo quo eueniunt; quia hic non potest cõtingere res euenire & non euenire eo modo quo eueniunt: quare & huius enunciationis, si necesse est res euenire sicut Deus præuidit, necesse est res euenire eo modo quo eueniunt, tam antecedens quàm consequens verum esse videtur. Si enim hæc determinatio necesse dictis harum locutionum res eueniunt eo modo quo Deus eas venturas præscit, res eueniunt eo modo quo eueniunt, inesse ostenditur, id est antecedenti & consequenti huius enunciationis, si necesse est res euenire eo modo quo Deus eas euenturas præuidit, necesse est eas euenire eo modo quo eueniunt; ea falsa non est, eo quod eius consequens necessarium non sit.

Pergit c. 9. *Non autem dicto antecedentis vel consequentis illius enunciationis iste modus necesse inesse ostenditur*, sed tantum rerum de quibus in eis agitur per hunc modum necesse natura determinatur, scilicet diuinæ prouidentiæ & rerum ei subiectarum. Nam vna illarum locutionum quæ prædictam conditionalem enunciationem constituunt, immutabilitas diuinæ prouidentiæ demonstratur. Altera rerum ineuitabilis euentus; & ideo ipsa est falsa nec ad aliam sequitur. Vnde & hanc coniunctam falsam esse dico. Necesse est res euenire eo modo quo Deus eas euenturas præuidet, & necesse est eas euenire eo modo quo eueniunt. Nam eius antecedens est verissimum, consequens verò pro falso impossibilitatis est negandum: at vtriusque harum tam antecedens, quàm consequens necessarium est, & ratio conditionis in necessitate existente consistit. Si impossibile est Deum falli, impossibile est res aliter euenire quàm Deus præuidit, si impossibile est res aliter euenire quàm Deus vidit, necesse est res euenire eo modo quo Deus eas euenturas præuidit. Quidam tamen hanc, si impossibile est Deum falli &c. falsam dicunt esse. Ideo quia eius antecedens sit verum, consequens verò sit falsum. Hoc autem omni caret ratione, cum tam consequens quàm antecedens sit necessarium, vt ostendi.

Pergit c. 10. *Ex prædictis constat Dei præscientiam euentui rerum nullam necessitatis inferre violentiam.* Quod & quidam Philosophus conuenienti exemplo ostendit dicens. Quod si quis in loco eminenti atque excelso sedens aurigas cursus curruum moderantes videret, & in diuersa ducentes, nullam eis eius visio necessitatem inferret, vt potius huc quàm illuc cursus curruum dirigerent, quanquam quocumque se flecterent, nunquàm cernentis intuitum subterfugere possent. Ita diuina præscientia cuncta futura ab æterno prospectans, licet eam latere non possint, nulla tamen necessitatis iniuria ea Deus ad ineuitabilem euentum cogit. Quod idem Augustinus certiori exemplo ostendit dicens. *Quemadmodum memoria ad res præteritas se habet, ita præscientia Dei ad futura.* Sicut ergo memoria nullam præteritis, vt essent, intulit necessitatem, licet ipsam memoriam non lateat, ita nec præscientia euentum futurorum aliqua premit vi necessitatis, licet eorum euentus ipsam latere non possit. Si autem ipsa præscientia ad rerum futurarum euentum non plus operatur, quàm memoria ad hoc quod res sunt præteritæ, nullum omnino effectum in rerum euentu futurarum operari non absque causa credi potest. Quem autem effectum habeat Diuina præscientia in rerum euentu, facile potest cognosci, si diligenter attendimus quem effectum nostra præscientia

habeat in nostris operibus. Nostra enim præscientia nullis quæ à nobis præsciri possunt, antequam fiant, vel contingat ordinationi ac dispositioni eorundem quæ à nobis fiunt vel contingunt, magnam præstat causam. Cuius effectus in rebus ordinatis atque dispositis apparet, cum ex ipsa dispositione, quarum ipsa præscientia sæpissimè causa est, multa commoda consequimur, & multa incommoda fugimus, & ea quæ fugere non valemus, tolerabilius sustinemus. Ita quoque Diuina præscientia in rebus præscitis ordinandis & disponendis maiorem habet effectum, quàm nostra in his quæ à nobis ordinantur & disponuntur. Quod euidentius per illa potest videri quæ à Deo præsciuntur: nec tamen ipse illa ex dispositione operatur, vt sunt mala ex quibus bonum elicit effectum, quem dispositioni eius subesse est necesse, eo quod opus Dei est, sed vtrumque id est malum, & qui inde elicitur effectus, præscientia Diuina complectitur.

Nisi ergo per præscientiam esset cognitum, nullus ex eo per dispositionem posset elici effectus. Ipsa itaque præscientia quasi materiam dispositioni monstrare videtur de qua agat, & modum agendi quodammodo præostendere, qualiter ea quæ disponit, ad bonum finem possit perducere.

De Prædestinatione.

IDem author fusè quoque agit de dispositione diuina, tandemque descendit ad Prædestinationem saluandorum, & de ea quatuor quærit: quid ipsa sit: an sanctorum sit: an ipsa possit cassari: an meritum tollat: an ponat. *Est autem*, inquit, *prædestinatio, vt* Augustinus discribit, *gratiæ præparatio quæ in beneplacito fit æterni consilij Dei*. Præparatio quidem, quia ea quæ sunt in Dei dispositione longè antequam fiant, consilii Diuini prudentia ordinatissimè sunt disposita: & bene *gratiæ* dicitur *ista præparatio*, id est illa donorum dispositio per quæ illos quos elegit, saluare præordinauit. Secundam Quæstionem proponit 3. cap. *an prædestinatio solummodo saluandorum sit.* Appellatur autem, inquit, *Prædestinatio liber vitæ*: sicut enim quæ in libro scribuntur, distinguuntur & firmiter retinentur, ita in prædestinatione Diuina merita sanctorum & præmia immutabiliter sunt disposita. In hoc autem libro vitæ diuersi diuerso modo dicuntur scripti. Quidam enim in eo dicuntur scripti & secundum præscientiam & secundum meritum: illi scilicet qui sunt in meritis vitâ æternâ dignis, & ad ipsam sunt præsciti, & isti inde non possunt deleti. Alij vero in eo sunt tantum secundum præscientiam scripti, scilicet illi qui cum vita æterna suis meritis modo non sunt digni, ad eam tamen sunt præscripti, nec isti inde possunt deleri. Alii vero in eo secundum sola merita scribuntur, qui inde se per culpam vitiorum delent. Secundum merita autem illi dicuntur esse scripti, qui sunt in talibus meritis, quod si in ipsis à vita præsenti decederent, vitam haberent æternam, quæ tamen ab æterno, eis per præscientiam non fuit præparata, vt in tempore adiuti adiunctâ gratiâ ad eam peruenirent.

C. 6. *Sed quærit aliquis vtrum in libro vitæ sint scripti secundum præscientiam.* Quod videtur. Nam priusquam haberent merita pro quibus essent digni vita æterna, hoc præsertim erat, scilicet quod pro suis bonis meritis aliquando fierent vita æterna digni. Sicut ergo in libro vitæ dicuntur scripti secundum merita qui charitatem habent in ea non permansuri, ita possunt dici in ea esse scripti secundum præscientiam. Quod nullus recipiet, cogitato quid sit aliquos esse scriptos secundum præscientiam in libro vitę. *Est enim prædestinatio illius gratiæ præparatio per quam saluandi à morte defenduntur æterna, & ad vitam perducuntur æternam.* At ex has præparatione gratiæ nulli damnandi sunt secundum merita in libro vitæ scripti. Et ideo si ex gratiæ præparatione contingat aliquos damnandos esse scriptos in libro vitæ secundum merita, non ex ea hoc contingit quod prædestinatio dici possit: & ideo nec simpliciter sed aliquo respectu in libro vitæ tales scripti dicendi sunt. Similiter non debet dici quod isti secundùm præscientiam sint scripti in libro vitæ, licet sub præscientia esset quod isti per gratiam aliquando essent tales qui essent digni vita æterna. Nam aliquos esse scriptos in libro vitæ secundum præscientiâ, est eos indelebiliter in eo esse scriptos sicut prædictum est quod significatur per hoc quod dicuntur ibi esse scripti secundum præscientiam.

C. 7. *Quæritur*, inquit, *an possibile sit prædestinatum damnari*. Quæ quæstio ab hac locutione videtur descendere, scilicet *Prædestinatus potest damnari*. Cuius locutionis plures dicunt multiplicem esse significationem, vnam veri, alteram falsi: quare & hanc quæ ab illa descendit, Scilicet *Possibile est prædestinatum damnari*, Ad vtriusque significationem scilicet veri & falsi possumus assumere. Eadem ratione ista *prædestinatum damnari est impossibile*, potest ad vtrumque sensum accōmodari, scilicet verum & falsum: quam tamen quasi veram omnes sub hoc sensu concedunt, scilicet quod non potest esse quod hoc totū sit, id est aliquē esse prædestinatum & ipsum damnari. Sed quare dicunt hoc totum, cum non nisi de vno agant, nec de illo propter aliquas suas partes hæc dicere possint, cum nullas habear. Quod si ideo totum dicunt, quia hæc duo simul esse non possunt, Aliquem prædestinatum esse & eundem damnari, ad hanc significationem prædicta locutio nec ex se tota vel aliqua sui parte vel aliquibus potest accōmodari. Et ideo qui eam sic exponunt, non quid ipsa significet, ostendunt, sed quod eam significare putant. At si de dicto huius impossibile prædicari dicunt, *Prædestinatus damnatur*, prædestinationis parua vel nulla virtus demonstratur, quæ non circa dicta locutionum operatur, sed circa ipsos prædestinatos, qui sicut possunt non prædestinati esse, & possunt damnari.

C. 8. Vnde & nonnulli hanc locutionem concedere solent. *Qui prædistinatus est, potest damnari: & istam, Illum qui prædestinatus est, possibile est damnari*. Videtur ergo quod nec in illa prima nec in aliqua istarum de dicto locutionis alicuius agant. Nam sicut dictum huius locutionis est impossibile, *Prædestinatus damnatur*, ita & huius est impossibile *qui prædestinatus est, damnatur*. Si enim dictum huius verum esse posset *qui prædestinatus est, damnatur*, & huius verum esse posset *prædestinatus damnatur*. Hæc enim ad illam sequitur. Et ideo si hæc est impossibilis, & illa. Nulla vero ratio est, quare de dicto huius locutionis *prædestinatus damnatur*, in hac locutione agatur *prædestinatum damnari est possibile*, & non ista, *illum qui prædestinatus est damnari est posibile*. De dicto huius, *ille qui prædestinatus est, damnatur*: nec aliqua causa esse videtur, quare in ista *illum qui prædestinatus est, damnari est imposibile*, de ipso prædestinato agatur, & non ista, *Prædestinatum damnari est imposibile*. Ideo in vtraque aut de Prædestinato, aut de dicto tantum agi videtur. Vnde & eas simul esse veras & falsas oportet: quod illi non videntur intelligere, qui hac concessa, *Prædestinatum damnari est imposibile*, istam negant, *Illum qui prædestinatus est, imposibile est damnari*.

C. 9. *Et omnibus his dimissis harum locutionum iudicium ad prædestinationis vim dicimus esse referendum qua suo effectu carere non potest* secundum quod harum vtraque verè potest concedi, *prædestinatum damnari est imposibile. Illum qui prædestinatus est, damnari est imposibile*. Nam non in huiusmodi locutionibus prædestinatorum vis possibilitatis vel impossibilitatis ostenditur, sed diuinæ prædestinationis potentia explicatur: cui nihil potest resistere, quin prædestinatos ad brauium supernæ vocationis perducat. Vnde & prædictarum locutionum hic sensus videtur esse, scilicet Impossibile est circa illum prædestinatum vel qui prædestinatus est, damnatione æterna effectum prædestinationis Diuinæ impediri. Id. Impussibile est quod gratia quâ aliquis ad vitam prædestinatus est, ipsum prædestinatum permittat ad damnationem venire æternam. Hanc distinctionem si quis diligenter, voluerit attendere, idest quando Locutionum veritas vel falsitas est discernenda secundum quod de rebus istis agitur, facile à multis se expedire poterit. Sicut enim non parum referr de rerum euentibus discernere, qui secundum rerum naturam cuntingunt, & qui secundum Dei potentiam quæ supra rerum naturam est, ita magna discretione opus est in locutionum iudicio faciendo: sed quod nunc assumuntur ad ostendendum quanta ipsa rerum possibilitas valeat, & secundum quod assumuntur ad docendum quæ vis diuinæ potentiæ sit circa res ei subiectas. In quo existimo differentiam consistere doctrinæ Diuinæ scripturę, & illius quæ secundum rerum naturam dicitur esse composita. Quia hæc facit iudicium locutionum secundum quod eis rerum natura exprimitur, id. Philosophia humana. Illa verò id. Doctrina Diuina quæ Theologia dicitur, iudicium facit locutionum secundum qnod eis circa res virtus diuinę potentiæ explicatur quæ supra rerum naturam operatur. Nemo ergo iudicium lucutio-

num discernens, harum aliquam falsam est putabit, *prædestinatum damnari est impossibile, illum qui prædestinatus est, damnari est impossibile.*

C. 10. Hîc item quærit aliquis. Nonne qui prædestinatus est, potest non esse prædestinatus? & nonne prædestinatus potest damnari? Et nonne prædestinatus sæpe est in peccato quod est dignum morte in quo cum mori possibile est: sed si ipsum mori in peccato quod est morte æterna dignum est possibile, quomodo erit impossibile eum damnari? Interrogationes istas Quidam ratione compositionis putant esse soluendas: sed aptius prædicto modo eis respondetur. Non enim huiusmodi interrogationibus aliunde datur occasio, nisi quia illa discretio iudicij locutionum non attenditur quam supra notauimus. Quod enim dicitur. *Qui prædestinatus est potest non esse prædestinatus; &* sic potest esse non saluandus, quid prædestinati natura possit, ostenditur, & non quæ virtus sit prædestinationis Diuinæ, de qua agitur cum dicitur *Prædestinatum damnari est impossibile.* Quæ ergo ratio consecutionis potest ostendi, quare prædestinatio effectu suo possit carere circa prædestinatum, quia eius natura patitur ipsum nec esse prædestinatum nec esse saluandum. Quod concludunt qui ex eo quod prædestinati natura talis est, inferunt prædestinatum damnari esse possibile. Similiter potest solui quod sequitur, Iste prædestinatus est in peccato in quo eum mori possibile est & ita damnari. Nam ad aliquem in peccato morimorte æterna digno sequitur ipsum posse damnari, quod non abnuendum puto, eo quod rationis connexio est satis firma; sed non ideo virtus Prædestinationis à suo effectu frustrari potest, quia prædestinati natura eum in peccaro, quod est morte dignum, mori sinit, quæ nec damnationi quantum in ipsa est, repugnat. Virtus autem prædestinationis ipsum damnari non permittit. Vnde in huiusmodi obiectione secundum formam vocis non ad intellectum facta commutatio fit prædicationum secundum quid & quale: quod illi facile distinguunt qui talium habent discretionem.

C. 11. Item quando dicitur *hunc hominem damnari est possibile,* de aliquo hoc dicitur: quare de prædestinato hoc dicitur. Quod si verum est, alicui forsan videbitur, quod prædestinatus possit damnari. Quod isti dicunt nulla eget responsione, quoniam nullam habet dubitationis causam. Quid enim falsius est, quàm ideo dici hoc dictum, *prædestinatum posse damnari,* quia hoc dicitur, *hunc hominem posse damnari?* Cum nec etiam hoc dici oporteret *hunc hominem prædestinatum posse damnari.* Si hoc diceretur, scilicet *hunc hominem posse damnari,* eo quod hæc vox, hic homo, *Quid* solum designat: Ista verò, hic homo prædestinatus, *Quale;* & ideo huius vocis *hic homo* significatio prædicationem alicuius rei potest suscipere, cuius non potest hic homo prædestinatus; cuius rei causa est *Quid & Quale.* Potest enim hic homo hic homo manere & damnationis capax esse. Vnde & simul ista vera esse possunt *hunc hominem esse hunc hominem,* & hunc hominem damnari: sed hæc simul vera esse non possunt, hunc prædestinatum esse hunc prædestinatum, & hunc prædestinatum damnari. Hoc idem de his quæ sunt subiecta istis locutionibus, hic homo qui prædestinatus est, potest damnari, & hic homo potest damnari, dici potest. Nam non quia verum est hunc hominem damnari est possibile, verum esse oportet hunc hominem qui est prædestinatus, damnari est possibile; cuius rei causa est ipsa prædestinatio quæ in iudicio talium locutionum maximè est attendenda.

C. 12. *Quærendum est an ipsa prædestinatio meritum hominis euacuet siue tollat.* Quod quibusdam visum est eo quod huiuis meritum non est nisi malum. Hoc enim homo tantum potest ex se, scilicet mereri malum. Nam omne bonum quod homo facit, tantum est ex gratia: sicut enim ipsa prædestinatio quæ ab æterno facta est, gratis facta est à Deo, ita ipsa gratia in tempore gratis datur & in æterna beatitudine non minori gratia consummatur. Vt ergo ipsa gratia ab æterno absque omni merito homini præparatur, ita in tempore homini nihil merenti datur, etsi non eius merito ipsum hominem ad vitam perducit æternam. Hoc itaque modo Quidam per prædestinationem meritum hominis tollere conantur. Item addunt prædestinationem talem causam esse salutis hominis, quam sicut homo mereri non potest, ita non potest ei resistere quin ad effectum perducatur. Sed quod homo facere non potest, vt non sit, homini nihil deberi videtur ex eo quod est. Quare cũ homo non possit facere quod prædestinatio non adimpleatur, cuius adimpletio salus est hominis, nõ videtur posse facere ne saluetur, Voluntati enim

Dei nullus poteft refiftere. Quid enim ad hominem pertinet vt fiant vel non fiant quæ tantum in Diuina poteftate eft fieri vel non fieri? Et ideo ficut homo non poteft facere, quod fit vel non fit prædeftinatio, ita nec facere poteft quod prædeftinatio non adimpleatur. Ergo ex eius adimpletione nec velle nec poffe hominis meritum videtur habere.

C. 14. *Non enim de prædeftinatione id refpondeti poteft quod de præfcientia refponderi folet, quæ quamuis falli non poffit, nullam tamen neceffitatem euentui rerum præftat, quia nec etiam aliqua caufa eft præfcitorum.* Ipfa autem prædeftinati caufa eft & caufa effe iuftificationis conceditur quæ homini in tempore datur & coronæ quæ in futuro dabitur. Cum autem prædeftinatio talis caufa fit, quam neceffe eft ad effectum perduci fine hominis poteftate, homo nec remunerandus videbitur, fi ad effectum ducatur, nec puniendus fi non adimpleatur, eo quod nec eius merito prædeftinatio adimpleatur nec eius culpa non adimpletur, fi eam non adimpleri contingeret, vnde non folum meritum eam homini tollere Quidam dicunt, fed etiam culpam. Sicut enim homo fine fuo merito per prædeftinationem mortem vitat æternam, ita nulla culpa hominis videtur effe, quare ei gratia ex prædeftinatione non fit collata quæ eam ad falutem perducat æternam. Eam enim nullus mereri poteft: qui fi aliquis eam ex merito tenetetur habere, debitum meriti effet gratiæ contrarium & ad implendum impoffibile; nullus enim poffet mereri gratiam. Quod etiam fi fieret, gratia definetet effe gratia. Quæ erit culpa hominis fi gratiam non habet, quam nec mereri poteft nec mereri tenetur, cum nec etiam fine culpa effe poffit nifi per ipfam gratiam? Qua ergo ratione hominis culpa effe dicitur quod gratiam non habet, quæ fua nec etiam ipfius culpa effe alicui videtur quod in culpa eft cum fine gratia eam vitare non poffit, quam nec poteft mereri nec tenetur habere. Et hæc funt quibus meritum per gratiam Quidam homini tollere conantur, alij verò vtrumque.

C. 15. *His omnibus facile refpondetur cognito quid fit hominem mereri, cuius ignorantia falfas de merito hominis generauit opiniones.* Dicitur enim quandoque meritum hominis nihil effe ad oftendendum quid homo ex fe poffit, fcilicet nihil nifi malum, & ita fuperbiendi caufa ei omnino tollatur & gratiæ Dei penitus fubdatur. Vnde fcriptura fæpe docet bona quæ facimus, gratiæ Dei attribuere, mala verò nobis. Qui ergo homini meritum volunt tollere, ideo quia ex fe nullum bonum poteft facere, fimili de caufa ei fidem & charitatem & omnia bona gratiæ & naturæ hominis effe poffunt denegare; quæ licet à fe non habeat, ficut à fe non eft, eius tamen ea effe neganda non funt. Quod autem dicunt ex prædeftinatione tantum effe totum meritum hominis, concedamus verum effe, nec ex merito hominis eft quod meretur, fed ex gratia quæ fine omni merito & ab æterno fuit præparata & in tempore homini data, vt homo per eam mereatur, cui oblatæ poteft homo confentire, fed vt ei detur per meritum, non poteft obtinere. Datur ergo homini gratia per quam meretur; illa tamen liberæ voluntatis confenfum non aufert, fed potius vires confert, fine quibus bonum perficere non poffumus. Sunt enim duo ad meritum vniufcuiufque rationalis creaturæ neceffaria, fcilicet ratio & gratia. Nam fine ratione nulla creatura poteft ex fide diligere, nec fine operatione gratiæ poteft fidem per dilectionem operantem habere, nec in habita fine gratiâ perfeuerare, ficut fcriptum eft, *quia gratia præuenit nolentem vt velit, fubfequitur volentem ne fruftra velit.* Ideo verè dicitur quod totum meritum eft ex gratia, & non quia homo in merendo nihil agat. Non enim homo mortuum eft inftrumentum, quod agenti cooperari non poffit.

C. 16. Meritum ergo hominis ex gratia eft abfque omni merito, fed non eft fic abfque præmio. Quia homo ex gratia fibi data per fidem Deum diligit & proximum, quod eft eum mereri; & tamen totum eius meritum ex gratia eft. Sicut enim totum ex Solis claritate eft quod homo videt, quanquam ipfa habilitas videndi in oculis fit, qui tactu claritatis Solis illuminantur, quæ duo vifionem operantur, ita interior oculus hominis tactu claritatis Solis fuperni illuminatur fidei cognitione & accenditur claritatis feruore. Ita ergo manifeftum eft, quod gratia non tollit meritum hominis, fed ipfum facit mereri & operari.

C. 17. *Licet etiam prædeftinatio fit talis caufa falutis hominis, cui homo non poffit refiftere, non tamen homo abfque libera voluntate faluatur.* Quod fi fieret, liberum arbi-

trium ei gratia tolleret. Non autem præuenit gratia nolentem vt ex necessitate velit, sed vt liberè & voluntariè. Non ergo gratia prædestinationis tollit homini meritum per violentiam necessitatis, licet nec eam mereri nec ei resistere possit, quod esset, si homo posset facere ne Deus eam adimpleret. At inquis. Nonne potest homo facere vt ipse non saluetur? potest ergo facere quod Dei prædestinatio non adimpleatur. Sicut enim potestas hominis impedire non potest quin sol oriatur & quin sub se orto existentes sua luce perfundat, facere tamen potest quod sub sole non existat & eius claritatem non videat: hoc enim suæ est potestatis, solem tamen suo ortu & suo effectu priuare non potest. Ita non potest facere quod prædestinatio circa ipsum hominem suum effectum non habeat, qui salus hominis est, potest tamen homo facere ne ipse saluetur; quia se potest substrahere gratiæ & ideo se salute priuare, quæ est prædestinationis effectus & impletio, quam quod Deus non adimpleat, homo facere non potest, nec quod Deus eam adimpleat, homo facere potest. Nec hoc ab homine est exigendum. Non enim homo debet facere quod Deus suam adimpleat prædestinationem, sed Deo adimplenti obedire. Aliud enim Dei in completione prædestinationis, aliud hominis. Dei enim est ipsam gratiam dare, hominis verò est ipsam gratiam suscipere per quam saluetur. Potest ergo homo facere quod ipsam quam Deus dat gratiam homo non suscipiat, nec ea saluetur. Sed quomodo potest facere quod Deus ipsam gratiam homini non det, & ea ipsum non saluet, contra eam quod mentis oculos potest claudere, mentemque quæ gratiæ capax est, in tenebris peccatorum recondere, eam tamen suo effectu non potest priuare, sicut non potest facere quod sol supereum sub sole existentem non luceat, licet possit facere quod solis claritatem non videat. Vnde sicut nulla necessitate cogitur vt solis claritatem videat, ita nulla vi necessitatis compellitur gratiam Dei suscipere quam solus Deus ei potest conferre, cuius homo per liberum arbitrium capax est. Ad quam tamen suscipiendam ipsum sine gratia non sufficit, & ideo totum meritum hominis ex gratia est & ex gratia esse prædicatur. Per eam tamen nec liberum arbitrium tollitur nec meritum euacuatur.

C. 18. *Similiter illud falsum esse constat quod dicunt hominem absque causa damnari, eo quod eius culpa esse non videtur quod prædestinatus non sit, cum prædestinationem mereri non possit, sine qua eum saluari est impossibile.* Cui Quæstioni à quibusdam sic solet responderi. Quia licet homo non possit promereri quod prædestinetur, promereri tamen potest quod non prædestinetur, quod tali similitudine ostendunt. Dicunt enim quod multa sunt quæ aliquis sibi dari non potest promereri, quæ tamen sibi non dari potest promereri. Sicut multi honores quos aliqui non possunt promereri, qui ad eos promerendos se facere possunt indignos. Sed ab istis quæritur quando homo promereatur non prædestinari. Nam antequam sit hoc, non promeretur, cum nihil boni vel mali facere possit antequam existat. Sed nec quando est aliquis, cum hoc promereri concessurus est. Nihil enim absurdius posset concedi quàm vnumquemque damnandum tunc promereri vt non prædestinetur, quando crimen mortis committit. Pro futuris quoque malis meritis non videtur promereri vt non prædestinetur, cum ipse causa non sit quare merita sua mala sint futura; ab æterno enim hoc erat, quod ipsius erant futura mala merita, & ita non videtur ex merito hominis esse quod prædestinatus non sit.

C. 19. *Quid ergo homo facere poterit vt non promereatur non prædestinari?* Nam ex se nihil potest per quod hoc opus sit promereri. Gratia ergo sibi necessaria est vt hoc non promereatur, scilicet non prædestinari. Quam quia promereri non potest, nec eam habere tenetur. Si ergo hæc vera sunt, quæ assignabitur ratio quâ possit ostendi ex hominis merito esse, quare ab æterno non sit prædestinatus, & quod meritum hominis erit causa vt hic non sit prædestinatus, cum ille sit prædestinatus, Sed forsitan dicent non prædestinatum esse nihil aliud esse quàm esse reprobatum, quæ reprobatio ab æterno facta videtur, vnde *Esau reprobaui, Iacob dilexi.* Verbum mutatur. Sed prædictarum inquisitionum solutio nulla datur quæ non minus fieri possunt, licet quis non ex merito dicatur non prædestinari, sed reprobari eo quod neutrum absque altero ex hominis merito potest esse. Sed quia ista cum merito hominis in cognitione coniuncta sunt. De istis apertius disseri poterit, cum de merito hominis Tractatus rationem inuestigationis deposcet.

EX TRACTATV EIVSDEM M. ROBERTI MElidunensis De Incarnatione.

AN simul carnem & animam Verbum susceperit.

Quæri solet an simul carnem & animam Verbum susceperit, an prius carnem, quàm animam. Quod fit in aliorum conceptione & formatione. Prius enim semen in vtero mulieris concipitur atque formatur in hominis figuram, demum post 40. dies & sex corpori formato anima per solius Dei operationem infunditur: quod & Physica ratio habet & authoritate diuina confirmatur. Ait enim B. Augustinus super Ioan. *Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc*, &c. hoc numero dierum corpus hominis formari eique formato animam sociari. Quod etiam videtur velle in homine Christo factum esse, idest quod hoc numero dierum Corpus eius in vtero Virginis sit formatum & anima postmodum sociata. Nisi enim ita esset vt quibusdam placet, veritas humanæ naturæ in conceptione hominis illius minimè seruaretur, quam obseruare debuit, qui totam hominum naturam in veritate assumpsit. *Et bene,* inquiunt, *Verbum sine anima in illa Carnis substantia esse potuit, quia in ea in triduo mortis eius sine anima fuit.*

Sic ergo verbum Dei prius carnem assumpsisse quàm animam dicunt. Quod nec authoritas habet, nec ratio, nec Ecclesiæ communis assertio. Quod enim Augustinus dicit illum quadragenarium numerum Dominici corporis perfectioni conuenire, de corporis Christi formatione intelligit & non de tempore animationis eius. Lineamentaris enim compositio atque effigies humanæ naturæ non adeo extabat & visibiliter apparebat, vt discerni posset & distingui. Quod verò de veritate humanæ naturæ in conceptione obseruanda prætendunt, nihil est. Non enim quia anima prædicto dierum numero corpori coniungitur vel non coniungitur, ad integritatem pertinet humanæ naturæ. Nam siue citius siue tardius coniungatur, non minus fiet homo habens integritatem humanæ naturæ. Item nonne magis spectat ad integritatem humanæ naturæ ex maris & fœminæ commixtione nasci, quàm quod anima tali dierum numero corpori societur? Licet enim tali spatio temporis aptum fiat humanum corpus ad animam suscipiendam & retinendam, nullo tamen modo numerus ille adeo necessarius est sicut ipsa generatio. Ipsa enim Generatio materiam dat in qua hominis formatur substantia, & est causa materialis, spatium vero 40. dierum si aliqua causa est, quare corpus aptum redditur ad animam suscipiendam, extrinseca tantum causa est, causa non de qua fit, sed sine qua forsitan non fit. Si ergo Christus totum habuit quod humanæ naturæ fuit, licet eius humanæ generationis copulatio maris & fœminæ nulla extiterit causa, multo minus licet corpus ipsius non sit eo tenore & lege, atque numero dierum animatum quo cæterorum hominum corpora animantur, impedire potuit ipsum integritatem humanitatis habuisse, & totum quod homini est naturale. Quod autem dicunt bene Verbum in Carne Christi fuisse sine anima, quia sic in triduo illo fuit quo in sepulchro iacuit, nihil est. Dicit enim B. August. quod anima vinculum fuit inter Verbũ & carnẽ, quia ea mediante Verbũ est vnitum Carni. Si autem quæris quomodo anima separata mansit cum carne verbum, dicimus quia multa sunt huiusmodi quæ nullo modo nisi aliquo mediante coniungi possunt: quo postmodũ separato illa remanent cõiuncta. Quod in artificialibus sæpe fit, & in spiritualibus præcipuè fieri potest: sæpissimè enim tertio mediãte aliqui duo veniunt in amorem & efficiuntur vnanimes, quo tamen ab vtrorumque amore separato nihilominus illi remanent fœderati. Quod autẽ scriptum est, *Verbum caro factum est*, nomine Carnis totum designat hominem. Sicut ibi: Videbit omnis caro salutare Dei: sic enim B. Aug. exponit. *Quare voluisse videtur quod totum hominem simul assumpsit: quippe statim ex quo Verbum incarnatum est & homo fuit, quod in omnium concessione est: quod minimè verum esset, si tantum cum carne Verbum communionem haberet.* Nam in triduo quo caro in sepulchro iacuit, Verbum cum vtraq; vnitum

tum fuit, hoc est cum anima & carne. Et ideo tunc verbum homo fuit. Pro carne enim sola vel anima sola homo dici verbum non potuit, quia in vtraque sola hominis natura consistit. Si ergo verbum homo erat, statim postquam incarnatum fuit, constat quia non prius carnem quàm animam, sed simul animam & carnem assumpsit. Non enim pro sola carne ad Mariam dictum est. *Spiritus Sanctus superueniet in te & virtus altissimi obumbrabit tibi.* Obumbratio enim virtutis Altissimi sine amore in Carne Christi esse non potuit. Quoniam per obumbrationem virtutis Altissimi plenitudo donorum Spiritus Sancti designatur, quæ in homine assumpto fuit, per hoc quod sibi verbum vnitum habuit. Ipsa vero plenitudo donorum in carne esse non potuit, si sine anima caro fuit, nec secundū verbum, licet per verbum in homine assumpto fuerit. Verbum namque à Spiritu S. dona suscipere non potuit, quia hoc est in Trinitate vnam personam aliquid ab alia accipere quod ab ea esse, & ideo verbum à Spiritu S. nihil habere potest à quo esse non habet. Secundum ergo animam donorum plenitudo in homine assumpto fuit, aut nullo modo in eo fuit. Quare si in ipsa incarnatione verbi promissio Angeli est adimpleta, Id est quod *virtus altissimi ei obumbrauit*, verbum simul animam & carnem assumpsit. Item vniuersa canit Ecclesia Creatorem generis humani Corpus animatum sumpsisse de Virgine, quod nullâ ratione verum est, si quando illud assumpsit, inanimatum fuit, & etiam assumptum 40. diebus inanimatum permansit. Tale enim tunc assumpsit, quale dum assumeretur, fuit. Si enim ideo dicatur animatum corpus assumpsisse, quia post assumptionem tot euolutis diebus animatum factum est, dicatur quia & hominem decem annorum assumpsit, qui decem annorum postea fuit. *Verbum*, inquit Hieronymus, *hominem quem semel assumpsit, nunquam deposuit.* Sed quando eum semel assumpsit? non quando carnem, quia nec perfectus nec verus homo tunc verè dici potuit: nec quando animam, quia tunc partem tantum hominis, non hominem perfectum vel verum assumpsit, & prius incarnatum fuit, quàm hominem assumpserit. Fatendum est profectò Christum carnem simul & animam assumpsisse & verum hominem atque perfectum fuisse ex anima rationali & humana carne statim post assumptionem constituisse.

De Excellentia Animæ Christi.

De anima Christi vnde facta sit, sine causa quæritur, cum indubitanter verum sit eam de non extanti creatam esse. Vnde Aug. Christum dicit non de Adam animā habuisse; Sed vnde Adam, id est à Deo, non de præiacētu materia creatam. Hoc enim modo animam factam esse constat, id est de non extanti conditam. Quæ vtique prima animarum fuit, & ideo ex nullo prius existente materialiter condita fuit, id est neque ex corpore neque ex spiritu. Ex corpore creari non potuit, cū sit incorporeæ naturæ: neque ex alio spiritu, cùm spiritus eā nullus præcederet, nisi Angelus de quo creari non potuit, si quidem spiritus omnes immateriales & simplices sunt, id est sine partium compositione. Vnde nec magnitudini nec multitudini sunt subiecti. Ideoque spiritus vnus de alterius spiritu substantia esse non potest. Anima vero Christi quantum alios spiritus omnes in donis Spiritus S. excessit, tantum in subtilitate & puritate naturę super omnes spiritus enituit. Omnes enim ad mensuram, *Anima verò Christi sine mensura dona Spiritus S. suscepit, vt pote in qua habitat plenitudo diuinitatis corporaliter, & in qua reconditi sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei.* Ipsa enim vrna aurea est, in qua Manna repositum fuit, panis scilicet Angelorum qui factus est cibus hominum, horum & illorum omnimoda refectio. In ea, vt dixi, reconditi sunt omnes thesauri sapientię & scientię Dei. Vnde manifestum est quod plus scire non potuit quàm sciuerit, & hanc scientiæ plenitudinem habuit ex quo fuit. Quod enim Lucas dixit, *Iesus proficiebat sapientia & ætate*, non ad sapientię eius incrementum referendum est, sed ad profectum auditorum. Secundum enim quod ętati congruebat, sapientiam suam magis magisque foris ostendebat, quousque ad virilem ętatem peruenit, in qua omnibus & manifestè pędicauit. *Proficiebat ergo Iesus sapientia & ætate*, ætate in se secundum formam ętatis capacem, sapientiā in aliis, quibus eius sapientia profuit. Ipse enim à conceptione plenam & perfectam sapien-

tiam habuit. Magis ad se venientibus loqui noluit, non quia nesciețit vel non potuerit, sed vt ætatis illius ius & naturam obseruaret, & ne eo per sapientiam suam quis esset conctis appareret ante tẽpus mortis eius grassator Herodes actor existeret. Quando à parentibus in templo inuentus est in medio Doctorũ sedens & interrogans, ad Diuinitatis suæ potentiam demonstrandam hoc fecit & ad nostram præsumptionẽ reprimendam, ne ante ætatem aptã doctrinæ licet scientiã habeamus, Cathedram Doctoris ascendamus. Quia ergo in puerilitate inter Doctores interrogans & respondens inuentus est, manifestum est quia Diuina sapientia atque scientiã illustratus fuit supra modũ & mensuram omnium hominum imò omnium creaturarum, quia de eo solo scriptum est *Plenus gratia & veritate*. Ipse est enim Domus quam sibi sapientia ædificauit ex columnis 7. idest ex 7. donis Spiritus S. hominem quem assumpsit repleuit. Ipse est etiam vir ille vnus à 7. Mulieribus apprehensus, quia Christus plenitudinem donorum Spiritus S. secundum hominem suscepit & immutabiliter in se habuit & habet, sicut ad Ioannem Baptistam dictum est. *Super quem videris Spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat.* In ipso plenitudinem donorum fuisse Isaias expressissimè declarat dicens. *Repleuit eum Dominus spiritu sapientiæ & intellectus, &c.* Si autem plenitudo donorum in eo fuit, & plenitudo scientiæ, eum ipsa vnum sit de donis super qua quoniam deinceps diuersi diuersa proponunt, singulorum rationes summatim proponemus.

De duabus scientiis in Christo.

SVnt qui Christum aliam scientiam habuisse quàm vnigenitam Dei sapientiam, quæ sibi personaliter hominem vniuit, negant. Ad quid enim inquiunt, creatam scientiam haberet, cum increata omnia sciret? Diuina enim sapientia illum illuminauit, quæ *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, & tanto excellentius quanto expressius & perfectius in eo habitauit, adeo scilicet vt cum ipsa vna fieret persona. Si ergo per sapientiam Dei omnia & perfectissimè nouit, indecens fuit vt aliam haberet scientiam, qua nec omnia nec adeo perfectè nosset. Sed hæc opinio ab eis videtur profluxisse qui verbum Dei in Christo vicem animæ dicebant obtinere, secundum quos Christus homo fuit qui animam rationalem non habuit. Sed omnium in Christo credentium habet assertio duas in Christo naturas fuisse, vnam qua omnia potuit, idest Diuinam, alteram quã minus potuit, hoc est humanam, quã nec adeo perfectè nec adeo potenter aliqua potuit. Nemo enim vt æstimo, præsumit asserere quod tot & tanta potuerit Christus secundum humanam naturam, quot & quanta secundum Diuinam. Sic enim æqualiter potens esset secundum hanc & secundum illam. Quare & Patri esset æqualis Christus secundum humanam naturã, quod diligentius ostendemus, cum de ipsa Christi potentia quam secundùm humanitatem habuit, differemus. De ea tamen ideo fecimus mentionem, vt per eam constet Christum non inutiliter humanam scientiam habuisse, licet Diuinam habuit, per quam omnia sciuit; sicut potentia humana inutilis in eo non fuit, quanquam Diuina omnia potuerit. Longè enim aliter Diuina scientia scit, & longè aliter humana quę illa sciuit. Sicut longè aliter potuit omnia Diuina potentia quàm humana, illa quæ potuit humana: multa quippe ad operationem humanæ potentiæ pertinebant, quæ per humanam potentiam fieri non poterunt. Sola voluntate humanitatis aut solo verbo ipsum hominem facere aliquid oportuit; vt eadem effectui manciparet, cuiusmodi sunt ea quæ proprii corporis operatione fecit. Sola autem Diuina natura est, cui est idem velle & facere.

Vnde & omnia quæ per Ministros fecit homines vel Angelos, sola voluntate sine eorum ministerio facere posset. Eodem igitur modo de scientia, quam secundum hominẽ habuit & sapientia diuina habenda est consideratio. Non enim inutilis vel superflua fuit in eodem, vel est scientia humana: quamuis Diuina sapientia omnia cognouerit, siquidem scientia humana in administratione eorum quæ corporaliter exhibuit, nonnihil fecit, quanquam à sapientia Dei in eisdem agendis gubernaretur. Per ipsam namque humanam scientiam actiuæ vitæ expleuit ministerium & humanæ conuersationis fuit forma & exemplar. Ipsa autem conuersatio humanitatis eius humanæ scientiæ operatio fuit. Sicut enim secundum

humanam naturam hominibus similis factus est, ita secundum humanam scientiã cum hominibus conuersando se hominem esse probauit, quæ talis & tanta fuit, quod omnes actus Christi hominis ineffabili moderamine rexit, & hominibus pro- vt eorum saluti congruebat, contemperauit. Habuit itaque Christus duas scientias sicut duas naturas, & duas voluntates & duas potentias. Veritas quippe & diuersitas duarum naturarum veritatem requirebat & diuersitatem duarum scientiarum, vt per ipsas duarum naturarum veritas manifestari posset. Nam sicut per diuinam scientiam ea faciebat per quæ se verum Deum esse probauit, ita & per humanam ea operatus est, per quæ se verum hominem esse demonstrauit.

Vtrum Christus tantum & totum sciuerit humana scientia quod Diuina.

Solet præterea quæri an Christus humana scientia tantum & totum sciuerit quod diuina: quod multorum habet æstimatio, aliter enim, inquiunt, non diceret Apostolus in Christo omnes thesauros sapientiæ, & scientiæ Dei esse reconditos. Sed cum dicit sapientiæ & scientiæ, distinctionem innuit operationis. Nam humana scientia Christi vtramque complectitur, prout nos de ea hic loquimur, idest & sapientiam & scientiam. Quia sapientia vitæ contemplatiuæ, scientia vitæ actiuæ vocabulũ suscipit operationis. Pro hac ergo scientia Christi qua secundum humanitatem operabatur, dicit Apostolus in ipso absconditos esse omnes thesauros sapientiæ & scientiæ Dei. Vnde & videtur nihil omnino sciri posse quod Christus hac scientia non sciuerit, quippe qui sine mensura dona suscepit. Quod autem sine mensura est, immensũ est & quod immensum, sine termino, & quod sine termino, & sine parte. Scientia ergo Christi quia de his est quæ sine mensura ei data sunt, ipsa in parte scibilium non terminatur, sed omnia quæ sciri possunt, comprehendit. Item plenitudo gratiarum in Christo fuit, quare & scientiæ. Scientia ergo plena & perfecta in eo fuit talis & tanta, quod omnia secundum ipsam sciuit quæ & secundum diuinam sapientiam. Non enim sine causa dixit Isaias *Spiritus scientiæ & pietatis super eum requieturus erat.* Requieturum super eum ideo dicitur, quia in quo eius scientia cresceret & augeretur, non fuit. Quando enim ad summam venitur consummationem & ad gradum supremum, requies præcedentis laboris occurrit & labori finem imponit. Quippe quandiu scientia vel aliquid aliud crescere potest, & augeri & augmentum suscipere potest. Quod quia in nullo dono quod Christus habuit esse potuit, tam scientia quàm quodlibet eius donum in summa perfectione fuit, super quam nihil scire potuit. Item si secundum hominem scientiam omnium non habuit, cum aliquid latuit quod scire potuit vel non potuit. Si illud scire non potuit, quomodo verus Deus fuit? si enim verus Deus, & omnia sciens & operans fuit.

Item homo assumptus sapientiam Dei genitam vnitam sibi personaliter habuit non solum secundum plenitudinem Diuinitatis, sed secundum proprietatem personæ. Quia ergo homo assumptus persona fuit eadem cum filio Dei, minus scire nec debuit nec potuit, quàm filius Dei. Aliter enim vna & eadem persona tempore eodem plus & minus seipsa sciret. Illud enim Mathæi quod eis opponitur: *Diem illum nemo nouit nisi Pater & cui Pater voluerit reuelare. Neque Filius hominis;* sic exponitur. Sicut dicitur Abrahæ, *Nunc cognoui quod timeas Dominum,* idest alios cognoscere feci, sicut & filium hominis nescire dicit quod alios scire non facit; qui diei illius indubitatam cognitionem in seipso habuit. Item obiicitur illud Psalmistæ. *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est & non potero ad eam.* Ecce ipse homo assumptus testatur se ad scientiã Dei non posse pertingere. Quid enim est *non potero ad eam, nisi in cognitione rerum ipsa sum inferior & minus cognoscens?* Sed aliter sanè potest exponi vt ex causa dicendi dicendorum sumatur intelligentia. Quod enim dicit, *non potero ad eam*, hoc est æquari ei. Quanquam enim omnia sciuerit quæ & sapientia Dei, ei tamen æquari non potest. In modo siquidem intelligendi longè est inferior.

Quippe sapientia genita à Patre naturaliter & æternaliter omnium habet cognitionem. Homo vero assumptus ex dono gratiæ & temporaliter. Sic sanè dici potest quod homo assumptus licet omnia sciat & possit quæ Deus Pater, non tamen Deo Patri æquari potest in scientia vel potentia, quia ille à se, iste ab alio;

ille naturaliter vt dictum est & æternaliter, iste dono gratiæ & temporaliter. Modus ergo differens æqualitatem omnimodam etiam in re eadem non patitur. Hæc autem differentia in omnibus intelligenda est quæ ei collata sunt per gratiam, qui vt Ambrosius dicit, omnia habuit per gratiam quæ filius Dei per naturam. Carbones qui ab igne succensi sunt, in colore non dicuntur ab igne differre. Vnde & ita accensi ipsius ignis suscipiunt vocabulum, sed tamen in modo habendi calorem igne sunt inferiores, quia eum accidentaliter habent & ignis naturaliter. Ex hoc quocunque modo potest ostendi hominem assumptum non esse æqualem verbo assumenti in scientia, licet omnia sciat quæ ipsum verbum. Quomodo etiam omnium non haberet scientiam qui *nouit cogitationes hominum, quod solius Dei est? Videns*, inquit Euangelista, *Iesus cogitationes hominum &c.* Item si non omnium scientiam habet, quomodo omnia iudicabit? omnes quippe ante tribunal Christi adstabimus & ipse Iudex omnium erit, vnde & omnium scientiam eum habere oportebit: sed eius scientia vt supra ostensum est, incrementum suscipere non potest, nec potuit nec poterit. Vnde & æquè sciens fuit mortalis & immortalis. Item numerum Atomorum ipse nouit, qui mundum & omnia quæ in mundo sunt in numero & pondere & mensura fecit. Non enim aliqua creata, nec omnia simul sunt infinita aut immensa in sua existentia, & quando talia dicuntur, id est quod aliqua creata infinita sunt vel immensa respectu nostræ cognitionis & comprehensionis, hoc dicitur, qui illa sub certo numero vel mensura comprehendere non valemus.

Responsiones & rationes eorum qui negant hominem assumptum tantam habere scientiam, quantam & Verbum assumens.

PRædictis authoritatibus & rationibus quibus astrui posse videtur hominem assumptum etiam secundum humanam scientiam omnia scire quæ verbum assumens, Quidam respondent habentes & ipsi suas rationes in contrarium, quas in medium proponere non abs re forsan videbitur. Primò igitur ei quod dicit Apostolus in Christo omnes thesauros sapientiæ & scientiæ Dei reconditus esse, sic respondent, hoc dictum esse secundum Christi diuinam naturam, secundū quam æqualis est Patri & omnia scit quæ Pater & potest. Concedunt etiam, quia secundum humanam naturam hoc verè dictum esse possit. Hoc namque vniuersitatis signum *Omnis & omne, omnes & omnia* non semper vniuersitatem singulorum comprehendit, sed quandoque genera singulorum comprehendit, quandoque maiorem partem vel digniorem, nonnunquam verò rei de qua agitur, sufficientiam demonstrat atque perfectionem. Ad vniuersitatem generum singulorum colligendam ponitur vbi dicit Evangelista, *Omnia per ipsum facta sunt.* Ad vniuersitatem generum singulorum, vt ibi *narrrabo omnia mirabilia tua.* Omnia dicit, non qnia vniuersa singulorum mirabilium Dei narrare velit vel possit, sed quia nullum genus est mirabilium eius, cuius aliquod ipse non narret, id est nec spirituale nec corporale. Qui enim Lazarum suscitauit in corpore, ille idem Paulum suscitauit in mente. Ad maiorem partem designandam *Omnia* poni testatur Hieronymus, vbi Pater ad filium seniorem loquitur dicens. *Fili tu semper mecum es & omnia mea tua sunt.* Omnia dicit pro parte maiori, quia nulla beneficia spiritualia aut temporalia eran, tquæ homini poterant conferri quæ Iudaico populo non dederit qui per seniorem filium est designatus. Pro sufficienti perfectione ponitur, vt ibi *Diuites eguerunt & esurierunt.* Inquirentes autem Dominum non minuentur *omni* bono, id est bono sufficienti & perfecto, bono scilicet æterno. Quo etiam modo in Mathæo accipitur, vbi Dominus ad Discipulos loquitur de potestate creandi cœlum & terram & gubernandi sed & potestate reconciliandi terrena cum cœlestibus & dominandi vtrisque, id est Cœlestibus & terrenis & etiam Inferis. Et hoc est quod Apostolus significare voluit dicens *Christo omne genu flectetur Cœlestium, terrestrium & infernorum.* Sicut autem Christo homini data dicitur esse omnis potestas, quia perfectam & sufficientem potestatem habuit mundum redimendi & reconciliandi atque iudicandi: Sic & in Christo homine dicuntur esse omnes reconditi thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, quia perfectam & sufficientem sapientiam & sciētiam habuit ad prædictæ potestatis administrationem, qua vti conuenienter non

potuit, nisi sapientiam & scientiam haberet, per quas discretionem & moderamen in administratione potestatis obseruaret. Illorum enim eum sapientiam & scientiam habere necessarium fuit, ad quæ agenda homo assumptus fuit. Non autem propter hoc hominem assumpsit vt cœlum & terram per ipsam crearet aut regeret, sed vt diabolum superaret & hominem ab eius potestate liberaret. Ad quod perficiendum quia homo assumptus perfectam sapientiam & scientiam habuit, dicit Apostolus in Christo homine reconditos esse omnes sapientiæ & scientiæ Dei thesauros, & non quia tantam sapientiam habuit homo assumptus, quantam & verbum quod ipsam assumpsit.

Amplius ad idem.

AD illud similiter respondent quod dicitur Christus sine mensura dona accepisse. Non enim secundum illam immensitatem quæ in Deo est, hoc dicitur, sed secundum illam mensuram donorum quæ in nobis est. In Christo enim tanquam in capite nostro omnia sunt dona, sicut in capite humano omnis sensus corporis. In nobis vero donorum aliquod est sicut in membris, quemadmodum in reliquo corpore non omnis sensus sed solus tactus. Si quis ergo comparationem vellet facere capitis ad cætera membra, posset non inconuenienter nec falsò dicere, caput sine mensura sensus habet corporis humani, reliqua vero membra secundum mensuram. Ideo caput sine mensura quia omnes habet sensus, reliqua verò membra cum mensura, quia non omnes. Sicut caput in corpore humano omnes sensus habet, quibus cæterum corpus regit & conseruat. Ita Christus secundum quod est homo, omnia habet dona Spiritus S. quibus Ecclesiam regit & conseruat, quæ est corpus eius, & ab ipso dona ipsa descendunt in Ecclesiam: ex quorum ordinata distributione ipsa Corpus Christi efficitur, quod ex diuersitate membrorum conficitur, cum alius donum prophetiæ habeat, alius gratiam curationum & alia dona. Ipsa itaque membra singula dona habent, sed Christus omnia, quod Propheta profectò significare voluit dicens, *Propterea vnxit te Deus oleo lætitiæ præ participibus tuis.* Cum enim participes eiusdem vnctionis nominat sine dubio respectu eorum vnctum eum abundantius significat. Sine mensura ergo in Christo dona fuerunt, quia secundum consummationem in eo fuerunt, quia nec plura numero nec maiora merito esse potuerunt.

Quod autem dicit Ambrosius, *Quidquid habet filius Dei per naturam, habet filius hominis per gratiam*, illi sic exponunt, *Quidquid habet filius Dei per naturam, hoc habet factus filius hominis per gratiam.* Quod ideo Ambrosium dixisse volunt, ne crederetur filius Dei aliquid quod apud Patrem habet amisisse, *quia se exinaniuit formam serui accipiens.* Secundum quam minor est seipso à Patre genito, & paulo minus ab Angelis minoratus. Hoc modo sanè exposita authoritas amborum neminem cogere potest, vt tantam esse scientiam hominis assumpti fateatur, quantam & verbi assumentis. Sed nec illud quod obiiciunt, quod homo assumptus Deus non fuit, si omnium notitiam non habuit quæ Deus nouit. Nihil quippe Deus esse potest, quod Deo Trinitat' in scientia sit inferius. Qui enim ita disserunt, non videntur intelligere quid dicatur quando homo Deus esse enunciatur. Si enim quando Deus esse homo enunciatur, homo diuina substantia homo esse enunciaretur, necessariò sequeretur quod homo assumptus tantam scientiam haberet, quantam verbum assumens. Nunc autem quia nonnisi per gratiam assumptus est in vnitatem personæ sicut non potest ostendi quod Diuina essentia sit, ita monstrari non potest, quod tantæ scientiæ sit, quantæ Deus Trinitas, quia vnitas personæ quæ per gratiam facta est & non per naturam nulla necessitate omnia confert ipsi vnito quæ habet ipsa persona vniens. Quod neminem latet qui scit Corpus humanum animæ humanæ in identitate personæ esse coniunctum. *Vnde sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus.* Per *vnus* homo vnam substantiam significare voluit, quia anima & caro vna substantia esse non possunt, sed vna persona quę anima est propriè & naturaliter, quæ & ipsum Corpus sibi in suam personam assumpsit per vnionem & non per substantiam. Sicut ergo corpus non participat virtutibus animæ atque scientiæ, licet vna persona sit cum anima: sic nulla ratio necessaria requirit

quod homo assumptus tantæ sit scientiæ, quantæ est verbum Dei. Sed nec ideo concedere oportet quod eadem persona plus & minus seipsa sciat. Sicut nec quod eadem persona sit inferioris naturæ vel superioris seipsa. Secundum enim quod homo, inferioris est naturæ verbo secundum quod Deus, superioris homine.

Amplius ad idem.

QVod absentia & abscondita cordium dicitur cognouisse, secundum diuinitatem intelligendum est, sicut quod absens mortem Lazari cognouit & discipulis nunciauit: si enim hæc & similia per humanitatis scientiam posset intelligere, non facile posset probari ipsum esse Deum. Authoritas etiam illa *Mirabilis facta est scientia tua ex me*, si secundum proprium sensum intelligitur, certissimè videtur velle, quod non sit tanta scientia hominis assumpti quanta & verbi. Homo enim ibi loquitur vel ad Deum Patrem, vel ad Deum Trinitatem ad cuius scientiam dicit se non posse. Quod nullus inficiatur, qui psalmorum habet intelligentiam. *Scientia enim Dei Deus est*, & idcirco nihil creatum & temporale ei potest æquari. Scientia ergo hominis assumpti non potest scientiæ Dei æquari, quia neque omnino vlla Creatura si ad naturam Diuinitatis fiat collatio, scientia verò quando scienter confertur, secundum rerum comprehensionem & capacitatem collatio fieri solet: in quo si pares inueniuntur & æquales, & nulla maior dicitur esse altera. Si ergo verbum nihil comprehendere valet, ad quod comprehendendum & intelligendum homo assumptus per scientiam humanam non sufficiat, verum erit hominem assumptum in cognitione & rerum intelligentia Deo æqualem esse. Tantus itaque erit homo assumptus in scientia quantum & verbum; quare & æqualis erit Deo Trinitati in scientia, quod nulla habet authoritas, nulla Ecclesiæ assertio. Si enim tantus est in scientia quantum & verbum, tantus est & in beatitudine; in nullo enim maior est eius beatitudo quàm eius scientia, & è conuerso: quod ipsius veritatis testimonio verum esse constat dicentis, *Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum & quem misisti Iesum Christum.* Quod dicens manifestè expressit in cognitione Trinitatis nostram consistere beatitudinem. Vnde manifestum est, quod tanta erit nostra beatitudo, quanta & nostra cognitio. Nec ergo dubium, quin in homine assumpto ita sit. Ad quod consequens erit tantam eius esse beatitudinem quanta & verbi est. Hoc autem si verum est, in immortalitate & impassibilitate non distat homo assumptus à verbo, in quo diuinæ essentiæ beatitudo consistere docetur. Vnde & solus Deus verè dicitur immortalis & impassibilis. Nulla sanè natura est præter Diuinam, quæ non possit non esse & dissolui, quod quoddam genus mortis est & ideo immortalitatis quam habet Diuina natura, & impassibilitatis nulla creata natura particeps esse potest: singularem quippe immortalitatem & impassibilitatem habet Diuina natura, in quibus nec cum Angelica nec cum humana communicare potest. Quantum verò in immortalitate & impassibilitate omnem excellit creaturam, tantum in beatitudine. Ergo & tantum in scientia. Nec mirum, cum ipsa scientia Diuinæ naturæ ipsa sit beatitudo. Item scientia hominis assumpti vnum est de donis Spiritus S. vt reuera est, multo inferior est spiritu S. quare & tota Trinitate, ergo & scientia totius Trinitatis. Ipsa enim est tota Trinitas. Vnde valde mirandum quomodo audeat aliquis scientiam hominis assumpti comparare scientiæ Diuinitatis, multa siquidem sunt quæ per scientiam Diuinam fiant & facta sunt, quæ per scientiam hominis assumpti nec fiunt nec fieri possunt. Licet enim homo assumptus per scientiã quã habet, sciat qualiter Deus cũcta disposuerit & quomodo dispositionem opere adimpleuerit, & cuncta quæ facta sunt & fiunt ordine regat, & ad suæ voluntatis rationem dirigat, non tamen scientiam hæc agendi, & quæ ab æterno disposita sunt, disponendi habere credendus est. Talem quippe scientiam habere non posset, nisi rationes rerum æternæ in eo essent, vt ei etiam adaptari posset quod scriptura dicit, *Quod factum est ipso, vita erat.* Quod pro certo nulli conuenire potest, nisi quod essentialiter Deus est. Multo ergo maior est scientia quæ vtrumque scit, idest qualiter cuncta sint disposita & quomodo opere consummata & cuncta disponere & opere consummare, quam quæ alterum tantum, hoc est qualiter disposita sunt & opere consummata. Maior

ergo scientia verbi quàm scientia hominis assumpti, in quo hominis assumpti dignitati nullo modo derogatur, sed suæ naturæ ex hoc ipso proprietas obseruatur. Non enim solum propter corporis naturam dictum est quòd minor sit Deo Trinitate secundum humanitatem, sed etiam propter animam, nec solum ad ea quæ naturaliter habet homo assumptus id est referendum, verum etiam ad dona gratiæ id. tam ad scientiam quàm ad cætera quæ ei collata sunt per gratiam.

De hoc quod quidam dicunt quod omnia scit homo assumptus qua & verbum, sed non tam clarè atque perspicuè.

Sunt qui hominem assumptum omnia concedunt scire quæ & verbum, sed non ita clarè neque perspicuè sicut & verbum. Sed si diligentius attendamus quod dicunt, hominem assumptum in scientia inferiorem verbo & æqualem faciunt. Quod enim quis alio clarius & perspicacius, profectò & perfectius & expressius; quare & scientia eius de re illa maior est quàm illius qui rem eandem non tam clarè & perspicaciter nouit. Quando dicitur, iste clarius nouit rem istam quàm ille atque perspicacius, ideo id dicitur quia rei natura vel qualitas ei magis nota est quàm illi. Si enim in nullo magis nota esset quàm alteri, non posset verè dici quod eam perspicacius nosset quàm alter. In vnius siquidem rei cognitione multum aliqui differre possunt, quia vnus multo profectiorem atque maiorem cognitionem potest habere & frequenter habet. Vnde nulla ratione dici potest, quod tanta sit scientia rem minus clarè & perspicuè cognoscentis, quanta est illius qui eam clarius & perspicacius cognoscit. Si ergo hominis assumpti scientia hanc habet differentiam ad scientiam verbi assumentis, verum non est quod tanta sit scientia hominis assumpti quanta & verbi. Si enim non ita clarè atque perspicuè omnia scit vt verbum, aliquid est quod ei obstat ad illam claram & perspicuam habendam cognitionem de rerum natura quam habet verbum: quod quid sit vel esse possit non facile demonstrabitur, si homo assumptus totum & tantum de rerum natura cognoscit quantum & verbum.

Vtrum Caro Christi in Adam subiecta fuerit originali peccato.

Carnem quam verbum assumpsit asserunt Quidam puram & ab omni labe corruptionis immunem fuisse tam in Adam quàm in aliis ex quibus Christus descendit secundum carnem, quod authoritatibus & rationibus confirmant. Dicit enim Augustinus *quod Christus carnem assumpsit de altitudine naturæ humanæ qualis fuit antequam peccasset*: & Apostolus, quod Leui decimatus est in lumbis Abrahę & non Christus. Quod inquiunt, non dixisset Apostolus, si Caro Christi in Abraham contaminata fuisset. Nam si in eo contaminata fuisset, decimatione eguisset, sicut & caro Leui. Item nonnisi mundam Carnem Christus debuit assumere. Sicut enim anima eius omnes superabat animas in puritatis naturæ excellentia, sic decuit vt Caro quam assumpsit omnem humanæ carnis superaret munditiam. Item si modo & mortaliorum carnis hominum eius descensus factus est ab Adam, fomitis Originalis labem in se habuit, & animabus vt aiunt, etiam peccatis animata fuit, & ita multotiens digna extitit damnatione. Nefas est de Christo dicere quod Apostolus pro se & pro omnibus aliis dicit, omnes peccauimus in Adam. Quod qua ratione negabimus, non satis apparet si carnem Christi in Adam propter peccatum Adæ contaminatam fuisse concedimus.

Verum hæ authoritates & rationes non dico ad cogendum, sed nec ad persuadendum quod dicunt, aliquid habent. Quod enim dicit Augustinus de altitudine humanæ naturæ quam habuit Adam *ante peccatum* Carnem *Christi descendisse*, hoc propterea dicit quia sine peccato eam assumpsit sine quo fuit Adam ante transgressionem mandati: in qua altitudine fuit Adam quando nullum peccatum habuit. Quod autem dicit Apostolus *Leui in Lumbis Abrahæ* vt ita dicam *Abrahæ decimatus fuit & non Christus*, non propterea hoc dicit quod Caro quæ postea Christi fuit, in Abraham sine fomite culpæ originalis fuerit, sed quia non secundum concupiscentiam in Virgine concepta est, & ideo sine peccato assumi potuit & assumpta est: sed non ita Caro Leui quia in concupiscentia genitus est & in pecca-

tis conceptus. Quod vero aiunt non decuisse verbum assumere nisi mundam & immaculatam, nobiscum sentiunt, quia hoc prædicamus & affirmamus, non quod ante assumptionem sine macula fuerit, sed quod assumendo eam mundauit & mundando assumpsit, atque ab omni causa peccati immunem fecit, adeo quod peccatum nullo modo in ea esse potuit. Causam autem peccati hîc appellamus corruptionem ex quo peccatum originale atque actuale in anima nasci solet, à qua immunis fuit Caro Christi, similitudinem tamen habens carnis peccatricis, idest mortalitatem, passibilitatem cum suis affectibus, idest esurie, siti, dormitione & cæteris quæ peccatum induxit & corruptione sui naturæ humanæ inflixit. Talem quippe carnem cum assumere decuit & necessarium fuit, quam pro natura humana redimenda dare pretium potuisset: hoc autem fieri non posset si aut peccatum habuisset, aut si Caro ipsa assumpta immortalis & impassibilis extitisset. Si enim peccatum haberet homo assumptus, alios redimere non posset, sed ipse redemptione eguisset. Si vero immortalem & impassibilem assumpsisset, pro aliis satisfacere, id est pœnam nobis debitam suscipere non posset, nec exsoluere quod non rapuit, id est pœnam & mortem subire quam non meruit.

De obumbratione virtutis Altissimi in Virgine.

VIrtus, inquit Angelus, *Altissimi obumbrabit tibi*, idest filius Dei, quem concipies & in vtero habebis. Est autem vmbra medium & remedium inter nimiam frigoris asperitatem & caloris immoderatum feruorem, vt qui in vmbra sit, neutrius patiatur iniuriam, id est nec nimij frigoris, nec immoderati caloris. Vmbra siquidem est nimij frigoris & immoderati caloris gratum temperamentum vtriusque propellens intemperiem, quod totum factum est in Virgine. In ipsa enim vmbra fecit virtus Altissimi, quæ eam totam temperauit & obumbrauit, vt nullius etiam propassionis motum sentire posset, quod effecit vmbra ex lumine Diuinitatis & carne quam assumpsit, orta: vmbra siquidem fit ex corpore obiecto lumini. Ex eo enim quod carnem assumpsit de Virgine verbum Dei, Virgo carnis omnem illicitum motum extinctum habuit. Verum ante obumbrationem virtutis Altissimi non tantum immunitatem peccati habuit, quia in eius carne culpæ originalis macula quantulacunque fuit, à qua carnem quam verbum assumpsit, mundari necessarium fuit. Nec hoc dico quod à corruptione ex qua peccatum oriri solet, totam Virginis carnem adeo mundauerit, quemadmodum illam quam assumpsit. Nulla enim caro naturæ humanæ carni assumptæ à verbo in immunitate peccati æquari potest, per quam omnis alia humana caro à vinculo peccati erat liberanda.

Quare filius virtus Altissimi specialiter vocatur.

VIrtus Altissimi autem filius est; per ipsum enim Pater operatur, quia *Altissimus* sæpe quasi proprio nomine nominatur, quemadmodum dicit alibi Psalmista. *A summo cælo egressio eius vsque ad summum eius.* Summum Cœli vocat Patrem, non quia in aliquo, filio altior sit vel superior, sed quia ipse solus est qui ab alio non est & à quo omnia alia sunt. Qua etiam de causa eum Angelus Altissimum dicit, cuius virtus filius dicitur & est, non quod Pater ab eo fortitudinem habeat, sed quia per eum omnia operatur. Quod si Spiritui S. quis hoc idem velit conuenire, vt hac de causa possit & ipse dici Patris virtus, quia per ipsum Pater omnia similiter operatur, dicimus non esse necessarium. Non enim semper identitatem causæ sequitur effectus identitas. Sicut enim Philosopus dicit, *in vico dicuntur plures homines esse, in Ciuitate tamen pauci, licet omnes qui in vico sunt, sint in Ciuitate*. Mille enim homines causa sunt, quare in vico dicuntur esse multi, non tamen in Ciuitate. Talia siquidem prædicta sunt, qualia esse subiecta permiserint. Quandoque verò eadem causa eundem in diuersis habet effectum, tamen nuncupatio eadem non vtrobique sequitur eo quod nec authoritas nec vsus eandem consueuit accipere. Sic enim *Manna* Christum significabat, vt Petra de qua producta est aqua; non tamen dicimus, *Manna erat Christus*, licet dicamus *quia Petra erat*

erat Christus. Licet ergo sit vtrobique causæ identitas, tamen quia authoritatem quam sequamur, non habemus, nec vsum, non vtrumque recipimus sicut alterum. Hæc eadem causa sufficere videtur quare non debeamus dicere *quod Spiritus S. virtus sit Patris*, quia nec scriptura hoc dicere consueuit, nec vsus Ecclesiasticus; quem non solum non transgredi, sed summa cum veneratione sequi debemus. Potest & alia causa conueniens & satis idonea assignari, quare Filius virtus Patris dicatur potius quàm Spiritus S. In omnibus enim operibus, quæ etiam homines agere solent, sapientia tenet principatum. Fortitudo nempe in nullis operibus sine sapientia aliquid magnum & ordinatè explere valet, sapientia autem absque fortitudine corporali multa & magna, & pro difficultate admiratione digna sæpissimè operatur. Vnde & hominum sapientia non immeritò eorum virtus appellatur. Similiter quia in Dei operibus tam conditionis quàm reparationis sapientia genita maximè innotescit, meritò nomine virtutis Dei est significata: qua de causa Spiritus sanctus virtus Dei non potuit appellari, cuius bonitas etsi in omnibus pariter operetur, non tamen ex ipsis æquè apparet, vt sapientia Dei.

Quare Conceptio Filij soli Spiritui sancto adscribatur.

SVper conceptione Carnis Christi multi faciunt Quæstionem, quare Spiritui S. potius quàm Patri vel Filio adscribatur, cum ipsa commune sit & indifferens o[illegible]us Trinitatis: quod ideo fit, vt quibusdam visum est, vt per hoc Conceptio ipsa ex sola & singulari bonitate gratiæ Dei facta esse memoretur. Quæ tantum donum gratiæ fuit quod nullum meritum, nulla hominis cogitatio attingere potuit. Nominationis verò hæc potest esse causa & non rei, dicti non facti, quare scilicet de Spiritu S. dicatur esse conceptus, & non quare sit. Quod Quidam intelligentes causam rei & facti, subtiles satis & vt videtur, probabiliter his verbis assignant, *in commixtione maris & fœminæ sola quadam & naturalis dilectio conceptionem prolis operatur.* Amor siquidem viri in muliere & mulieris in viro agere solet vt quia in altero solum sufficiens natura non est, alterutrum sibi per dilectionem subueniat, vt quod in neutro per se potuit, in vtroque cum altero per se possit. Semen ergo partus humani mulier sola concipit, licet à viro simul & à muliere simul seminetur, quod ipsa natura per mutuum amorem vtriusque operatur, & tamen de solo viro dicitur concipere, quanquam tam de se quàm de viro accipiat vnde fœcundatur. Non enim solum hoc de viro concipit quod de viro accipit, sed hoc etiam de viro concipit, quod ex se per amorem viri accipit. Beata verò Maria de Spiritu S. concepit, non quod de substantia Spiritus S. semen acceperit, sed quia per amorem & operationem Spiritus S. natura substantiam partui ex carne Virginis ministrauit. Amor enim Spiritus S. in corde Virginis singulariter & ineffabiliter ardens quiddam singulare & sine exemplo in ea operabatur, carnem à carne separans & sine virili semine viri conceptionem operans. Qui verò talem assignant causam, significare videntur in ipsa conceptione Virginis Spiritum S. quiddam propriè & singulare operatum esse, quod nec verum est, nec pro vero habendum. Nihil enim Spiritus S. in conceptione Virginis operatus est, aut aliter quàm Pater & Filius. Illa autem sententia quæ ideo non vult dictum esse de Spiritu S. Virginem concepisse quod de solo eo concepit, sed quia eo nominato Pater & Filius in eadem operatione pariter intelligendi sunt, velle videtur de tota Trinitate Virginem concepisse. Quod si quis recipiendum putat, recipiat oportet, quod de Patre & Filio Virgo conceperit, quod in auribus piis nequaquam suauiter sonat. Hoc enim verbum, Virgo de Patre concepit, significat Deum Patrem in Virgine Filium genuisse, quod detestabilem habet falsitatem, sed nec à filio concipere potuit, quia nec à seipso idem concipi potest, nec alius ab eo eius operatione in Virgine conceptus est. Propter eiusmodi fortassis inconuenientia vitanda dictum est, quod Virgo de Spiritu S. concepit & non de Patre vel filio. Est & forsitan in huiusmodi operationibus, quas Spiritui S. Scriptura Sacra attribuit proprietatis Spiritus S. singularitas & non patris ac filij, quod in quibusdam aliis operibus, quæ toti Trinitati communia sunt, manifestum est. Carnis enim assumptio tantum filij est, quam tamen Doctores fidei Catholicæ testantur, tota Trini-

tas operata eſt, quia licet ſolus filius in carne aſsumpta proprietate fuerit, patet tamen & Spiritus S. non defuerunt maieſtate. Solus quoque Spiritus ſanctus ſuper Dominnm in Columbæ ſpecie & ſuper Diſcipulos in igneis linguis ſcribitur deſcendiſſe. Totum tamen quod hic & ibi factum eſt, totius commune & indifferens opus fuit Trinitatis. Vtraque deſcenſio totius Trinitatis opus fuit, quare tamen neutra Patris eſſe dicatur aut filij, ſed ſolius Spiritus S. cauſa eſt, quæ præter ipſius perſonalem proprietatem non facile poteſt aſſignari. Si quæris quomodo Spiritus S. proprietas perſonalis cauſa ſit, quare ſolus deſcendiſſe dicatur, dico quia inexplicabilis eſt, quemadmodum & Proceſſio eius à Patre & filio per quam alia perſona eſt quàm Pater & filius. Amoris autem à Patre & filio procedentis expreſſiſſima ſigna ſunt operationes illæ, in quibus Spiritus ſancti perſona deſignatur. Ipſe namque Spiritus ſanctus amor eſt ab vtroque procedens, id eſt à Patre & filio: & hæc eſt cauſa, quare Spiritus ſanctus dicatur & ſit deſcenſio ſolius Spiritus ſancti propria, quia cum nullo eam habet communem, id eſt nec cum Patre nec cum filio. Horum itaque conſideratione diligenter inſpecta manifeſtum fieri poteſt, quare Virgo de ſolo Spiritu ſancto dicatur concepiſſe, licet conceptio non ſolius Spiritus ſit operatio.

Quod filius Virginis filius Spiritus S. dici non debet, quamquam de Spiritu S. conceptus ſit & natus.

QVærit aliquis *quare Virginis filius, Spiritus S. Filius non dicatur, cum de Spiritu S. conceptus ſit & natus.* Ob hnc enim homo hominis filius dicitur, quod de ipſo concipitur & naſcitur. Adhanc interrogationem ſanctorum Doctorum ſufficiens eſt facta reſponſio. Inquit enim B. Auguſtinus *multa in multis naſci tam in inſenſibilibus quàm in ſenſibilibus, quæ tamen eorum filij vel filiæ nec ſunt nec dicuntur, cuiuſmodi ſunt capilli capitis, vngues digitorum, pediculique qui naſcuntur ex nobis.* In hac autem locutione, Chriſtus de Spiritu S. conceptus eſt vel natus, *de* ſiue *ex* non eſt materialis cauſæ deſignatiuum, ſed cuiuſdam excellentiſſimi doni Spiritus S. expreſſiuum. Non enim de ſubſtantia Spiritus S. conceptus eſt & natus, ſicut de ſubſtantia Virginis matris eius, de qua licet ſolam carnem aſſumpſerit, ipſa tamen non ſolam carnem concepit ſed hominem & Deum. Quando enim Virgo concepit, caro ſine anima non fuit, nec homo in Virgine ſine Deo, & ideo hominem ſimul & Deum concepit, ſicut hominem ſimul & Deum peperit. Vnde & Mater hominis & Dei ipſa dicitur & eſt: filium quippe Dei concepit, quia filius Dei de ea carnem ſuſcepit, & ex carnis ſuſceptione Dei filius factus eſt Virginis filius duas habens natiuitates, vnam æternam à Patre, alteram temporalem à Matre. Primâ de Patre abſque omni cooperatione Spiritus S. eſt natus, ſecundâ ſine Patre de ſolo Spiritu ſancto in Virgine eſt conceptus. Sicut ad Ioſeph de ipſa dictum eſt per Angelum, *Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu S. eſt.*

Contra eos qui Virginem peperiſſe naturam pati non poſſe dicunt.

NAtura quid ſit & vnde quidve poſſit, non ſcit nec ſcire poteſt mundi Philoſophus, niſi per conſuetos effectus rerum & quandam euentuum experientiam. Cum ergo partum Virginis negat, non ob aliud negat, niſi quia ex conſueto curſu partum naturæ talem contingere non nouit. Quod nihil habet probabilitatis & neceſſitatis minus: ſiquidem potentiæ Dei rerum natura obuiare non poteſt, quæ & ipſam naturam fecit & gubernat, & quantum illa ſinit, progreditur atque regreditur, & ſupra & contra ipſam quando Deus vult, operatur. In operibus enim conditionis talia facta ſunt, quando facta ſunt & formata, quæ nulla rerum natura fieri poſſunt. Ibi enim homo ſine conceptione & muliebri partu creatus eſt & ſine virili commixtione de terra plaſmatus. Ibi & fœmina de viro ſine fœmina eſt formata. Hanc operationem qua vir ſine viro & fœmina factus eſt, & fœmina de viro ſine fœmina eſt formata, nulli naturæ rerum Philoſophus adſcribere poteſt. Eam tamen fuiſſe negare non poteſt. Quare ergo virum de fœmina ſine viro genitum eſſe negabit, qui fœminam de viro ſine fœmina factam eſſe non negat? non enim ſecundum naturam impoſſibilius eſt illo.

Hoc autem ideo Deus facere voluit inter opera conditionis, ne dubitaretur similia posse inter opera reparationis. Intueamur & radium solis, nonne per fenestram vitream intrat & exit omni integritate fenestræ remanente? sic & filius Dei Virginis vterum introiuit & egressus est. Animata quoque & sensibilia sine coitu creari & gigni videmus veluti vermes. Vnde & Christus se vermem vocat in psalmo dicens, *Ego sum vermis & non homo*, hac videlicet similitudine, quia sicut vermis de terra sine semine aliunde suscepto gignitur, sic Christus de Virgine Matre sine virili semine est procreatus. Per ea ergo quæ quotidie fiunt & ab initio facta sunt doceri potest philosophus, quod non fuit impossibile virginem concipere & parere. Sed & Iudæus, qua fronte illud euenire potuisse negabit qui legit in Moyse Rubum ardere & non comburi, & virgam Aaron à radice excisam in noctis vnius spatio fronduisse & floruisse & amigdala pepetisse? Quid item fuit Deo impossibilius virginem parere, an asinum verba humana proferre? Christi descensum in Virginem Dauid his verbis prædixit futurum dicens, *descendet sicut pluuia in vellus & sicut stillicidia stillantia super terram*. Vellus pluuia non rumpit, sed cum summa leuitate in ipsum cadens etiam si quam in eo reperit maculam tollit; sic Dei filius in vterum descendit Virginis sine Virginalis pudoris læsione ipsamque ab omni culpæ labe purgauit. Stillæ verò sic super terram cadunt, quod eam ex sui fœcunditate sine cooperatione hominis germinare faciunt, quod bene descensioni filij Dei in Virginem conuenit, quia ei fœcunditatem concipiendi absque hominis operatione & habilitatem germen producendi contulit. Ex his igitur quæ inter opera conditionis facta sunt & quæ in figura in populo Iudaico fiebant, tam Philosopho quàm Iudæo potest monstrari, quod nec conceptus Virginis, nec partus Deo est impossibilis.

Quare solus Filius dicatur Carnem assumpsisse.

MOuent super incarnatione filii Quæstionem quæ & super Conceptione eius superius mota est. Quæritur enim quare solus filius dicatur Carnem assumpsisse, cum ipsa carnis assumptio totius opus sit indifferens Trinitatis. Quod enim tota Trinitas, communiter & similiter operatur, quare singulariter vni personæ adscribitur? Citharam inquit B. Augustin. *respice, in qua tria pariter ad soni redditionem cooperantur, ars, manus & chorda, Ars enim docet chordam tangere: manus tangit, chorda tangitur, cuius solius dicitur soni redditio licet non sola sonum operetur.* Item idem anima & ratio vna substantia sunt, & tamen aliud agit ratio & anima. Nam ratio sapit, anima viuit. Ad rationem enim pertinet sapientia, ad animam vita: sed & in vulgari exemplo aliquantulum expressam habemus similitudinem. Possunt aliqui duo tertium se armis induentem induere; Vnde & induitio armorum licet trium pariter opus sit, vnus tamen solus arma induit & dicitur induere. Sicut ergo verum non est quod isti arma induant, licet induitionem illam operentur, sic verum non est quod pater & spiritus S. carnem assumpserint, quamuis in assumptione communiter operati sint. Hoc enim esset, quod vterque eorum in propria persona carnem assumpsisset. Exempla vero illa quæ de cithara & anima præmissa sunt, vt ad propositum aliquam habeant similitudinem, circunspectâ intelligentiâ accipienda sunt. Non enim indiuidualiter & singulariter idem operantur Ars, manus, chorda: manus siquidem chordam tangit, quod nec ars facit nec chorda. Chorda vero ad tactum manus sonum reddit, quod nec ars facit nec manus. Et ita secundum quiddam aliud est opus Artis, aliud Chordæ. Idem tamen operari dicuntur, quia operatio eorum in eodem effectu id est in soni redditione terminatur. Hoc autem de operibus Trinitatis dici non potest, quia in omni opere causaliter & formaliter idem numero operantur Pater & filius & spiritus S.

Quod autem eadem sit Essentia rationis & animæ, in admodum paucorum æstimatione est, quod tamen etsi recipiatur, non potest veraciter dici quod aliud agit anima & aliud Spiritus S. sed omnino idem & similiter, quia prorsus idem sunt in essentia. Hæc vero operationis identitas in nullis Creaturis inueniri potest quæ est in operibus Trinitatis. Vnde per nullum simile quod in rebus haberi possit, ostendi valet totum quod in operibus est Trinitatis, sufficit tamen ad doctrinam faciendam aliqua eatenus similia esse, quatenus sunt comparanda. Non

enim B. Augustinus exemplum illud de cithara ideo proponit, quod omnimodam habeat similitudinem, sed qualem res facta ad opus factoris potest habere: tria siquidem illa essentiam soni operantur quamuis dissimiliter, solius tamen chordæ sonus est & non alterius, sic & assumptio Carnis licet totius sit indifferens operatio Trinitatis, solius tamen Filij est: quia solus secundum proprietatem personæ incarnatus est.

Vtrum concedendum sit Diuinam substantiam incarnatam esse.

SVnt qui Diuinam substantiam incarnatam esse non concedunt, authoritati cuidã innitentes & rationibus nonnullis vt videtur. Scriptum est enim quod commune est Trinitati Incarnatum non est, Diuina vero substantia est & sola quæ toti Trinitati communis est, quare eadem incarnata non est. Item quomodo posset esse incarnata, nisi caro facta esset? Item eodem modo & non alio Diuina substantia Carnem assumpsit quo filius Dei. Alio enim dici non potest. Ergo ratione eadem dici debet homo qua & filius Dei. Qua enim de causa eam hominem esse negabimus & non filium Dei? Ex homine namque sibi vnito dicimus filium Dei hominem esse, quem eodem modo vt credimus, Diuina substantia sibi vniuit: quare ipsa homo facta est & homo dici debet. Ad quod consequens erit quod Diuina substantia visibilis fuit, passibilis & mortalis: hæc enim omnia de filio Dei concedimus.

Primò igitur Authoritati quam inducunt respondentes dicimus, quia ea cum iis non facit. Sic enim intelligendum est quod dicitur, *Quod commune est Trinitati, incarnatum non est:* hoc est Caro 3. personis communis non est, vel Diuina substantia secundum quod communis est tribus personis, incarnata non est, sed secundum solius filii proprietatem. Ipsa enim in sola persona filii incarnata non est, nec tamen caro facta, nec homo facta: hoc enim esset quod in humanam substantiam conuersa esset, quod falsum est & impossibile. Illud verò nihil necessitatis habet nihilque veritatis quod dicunt, quia si eodem modo Diuina substantia incarnata est, quo & filius, eadem de causa debet dici homo, debet dici facta caro qua & filius. Non enim semper causam eandem idem sequitur effectus, vt superius ostensum est, nec semper verbis eisdem potest assignari. Filius enim Dei dicitur Patre minor secundum humanitatem, quia eam sibi personaliter vniuit, quod de Diuina substantia dici non conuenit, licet causa eadem ei conueniat. Idem est res insensata, talis & Petra, non tamen quanquam verum sit, Petra erat Christus & verum esse debet res insensata talis erat Christus. Causa tamen eadem est, scilicet significatio. Res enim talis videlicet Petra Christum significabat, non nomen Petra. Et propter solam significationem dictum est. *Petra erat Christus.* Nec tamen dicendum est, res talis erat Christus & quia vsus hoc habet, nec authoritas scripturæ quam sequamur. Quod vero Diuina natura siue substantia incarnata sit, rationibus multisque authoritatibus ostendi potest. Ait enim de Christo Apostolus *in quo habitat plenitudo Diuinitatis corporaliter*, singularem & specialem inhabitandi modum designat Apostolus, non illum quo Diuinitas in omnibus est per essentiam, nec illum quo in electis per gratiam: quis sit vero modus iste non facile quispiam assignabit, si Diuinitatem hoc est diuinam substantiam incarnatam esse negabit. Ioannes autem Damascenus ait omnem & perfectam naturam Diuinitatis in vna eius hypostaseon incarnatam esse. Illud idem Augustinus. *Cum legitur Verbum Caro factum est* in verbo intelligo verum Dei filium in carne. Agnosco verum hominis filium, & vtrumque simul Deum & hominem inæstimabilis gratiæ largitate coniunctum. Idem alibi. *Sacramentum Ecclesiæ duobus constat, sacramento & re sacramenti, sicut Persona Christi constat ex Deo & homine.* Item in 1. lib. de Trinit. *Seipso Christus minor factus est* formam serui accipiens: neque enim sic accepit formam serui, vt amitteret formam Dei in qua erat *aequalis Patri, vt in forma Dei & in forma serui idem ipse sit vnigenitus Patris, quia forma Dei accepit formam serui.*

Quid verò formæ nomine intelligi debeat, declarat ipse in lib. de fide ad Petrum. *Cum*, inquit, *de Christo audis, quia in forma Dei erat, oportet te agnoscere firmissiméque tenere in illo formæ nomine naturalem plenitudinem debere intelligi.* Hilarius

quoque. *Esse in forma Dei non alia intelligentia est quàm in Dei esse natura.* Si ergo per formam natura significatur, & forma formam suscepit, necessariò sequitur quod natura naturam assumpsit. Quod & Hieronymus in explanatione fidei euidenter explanat dicens, *Passus est filius Dei non putatiuè sed verè. Passus est secundum illud quod pati poterat, id est non secundum illam substantiam qua assumpsit, sed secundum illā qua assumpta est.* Et Gregorius *Venit ad nos calciata Diuinitas, hoc est incarnata.* Diuinam vero substantiam siue naturam incarnatam esse & humanam naturam assumpsisse siue personaliter sibi vnisse, eiusdem intelligentiæ est. Quod enim à filio assumptum est & à filio sibi vnitum in identitate personæ, illud idem à Diuina natura siue substantia assumptum est, & Diuinæ naturæ vnitum in identitate personæ.

Quid à quo sit assumptum.

PRæterea quæri solet quid à quo sit assumptum: idest an Persona à persona, vel à substantia: an substantia à persona vel à substantia. firmissimè tenendum est, nec est inter Catholicos habendus quisquis aliud sapuerit, quod persona naturā & natura naturam siue substantiā assumpserit. Nefas est enim dicere quod Persona à persona siue à substantia sit assumpta. Nempe si persona assumpta esset, aut ipsa Deus non esset, aut 4. Personæ in Trinitate essent, & iam non posset dici in diuinitate Trinitas, sed quaternitas. Neque enim personæ duæ persona vna esse possunt, sicut nec vna duæ, quia nec persona æterna temporalis. Natura itaque humana assumpta est non persona, quod omnium habet assertio. Quid tamen per humanam naturam intelligi debeat, non est prætereundum silentio.

Quid per Naturam humanam intelligendum sit secundùm quosdam quando dicitur verbum eam assumpsisse.

QVærunt qui humanam naturam à verbo Dei assumptam hominem ex anima rationali & carne humana constantem appellabant, in hoc quidem sanè sentientes: sed personam quandam ex homine & verbo constare dicebant, quæ tamen nec homo erat nec verbum, in hoc à fide Catholica deuiantes personam illam Deum esse & hominem fatebantur, non tamen & Deum & hominem: & illa propriè Christus dicebatur. Opinio hæc, imò error & hæresis quia expirante authore suo expirauit, eam prosequi necessarium non est nec persequi. Sunt & alii qui per naturam humanam nec hominem nec animam & corpus intelligi volunt, sed solam proprietatem, ex cuius participatione aliquid est homo, quam humanitatem vocant, quæ ex diuersis proprietatibus corporis scilicet & animæ consistit. Et participatione huiusmodi proprietatis verbum Dei humanæ naturæ dicunt esse, & inde hominem & quendam hominem. Sed cum hæc humanitas ex cuius participatione verbum Dei homo est vt dicunt, forma sit, & forma est alicuius substantiæ, persona enim forma & non substantiæ esse non potest. Quare aut in Diuina substantia erit aut in humana: siquidem verbum nulla substantia est nisi diuina vel humana. In Diuina vero substantia humanitas esse non potest, quia ipsam hominē esse impossibile est. Est ergo in humana: ergo humana tantum substantia ea homo est, & non ea verbum homo est. Quando ergo verbum Caro factum est, humana natura factum est, sed non participatione humanitatis quæ forma est, sed vnione cum humana substantia facta, non humanitatis informatione. Si enim humanitatis informatione verbum homo fuit, & essentialiter homo fuit & non solum personaliter; sed vt ita dicam, substantialiter. Forma etenim quæ humanitas est, in nullo potest esse in quo non possit esse corporeitas: hæc autem in nullo possunt esse, quod non sit susceptibile contrariorum. Quare neutrum istorum in verbo potest esse tanquam in supposito. Hoc enim esse non posset, nisi in indiuidua substantia esset.

Item quæri potest an ipsa Creatura & Verbum Dei vnum & idem subsistens sint eius formæ, quam Christi humanitatē appellant. Si enim huius humanitatis vnum & idem subsistens sunt creatura illa & verbum, non posset creatura illa eius subsistens esse, quin eiusdem subsistens esset & verbum. Siquidem forma eadem vna

numero ſicut nec in diuerſis tempore eodem ſubiectis eſſe poteſt, ſic nec vnum relinquere & tranſire ad aliud. Quod ſi forma hæc in Creatura illa eſse non poſset, niſi eſset in verbo, nec creatura illa homo eſse poſset niſi verbum homo, quod indubitanter falſum eſt. Item ſi in verbo eſt forma illa aut ſecundum ſe totum ei ineſt, aut ſecundum aliquid quod eius eſt: ſi ſecundum ſe totum ei in eſt, proculdubio & in diuina ſubſtantia eſt: ſecundum aliquid vero quod eius ſit, ei ineſse non poteſt: niſi ſecundum hominem quem aſsumpſit: quare & ipſi homini primùm & principaliter ineſt. Ergo non participatione huius formæ verbum homo eſt, ſed vnione facta cum homine qui ea participat.

Aliorum de eodem Aſſertio.

SVnt & alij qui per Naturam humanam nihil aliud intelligere volunt, niſi animam humanam & corpus humanum. Ex ipſa tamen anima Chriſti & corpore nullum vnum factum eſſe, nec verbum aliquid factum eſſe, quia homo factus eſt, nec aliquid verbũ eſſe, quia homo verbum eſt dicũt enim quia nihil aliud eſt verbum hominem eſſe, quam verbum animam & carnem ſibi vnitas habere. Ob hoc etiam vt aiunt homo dicitur aſſumptus à verbo in identitate perſonæ, quia perſonarum numerus auctus non eſt & propter hominis aſſumptionem. Ideo autem ex anima Chriſti & carne eius nihil eſſe factum volunt, quia nec ſubſtantia ex eis fieri potuit nec non ſubſtantia. Ex ſubſtantijs enim quod ſubſtantia non ſit, fieri non poteſt: quod ſi ex eis ſubſtantia facta eſt, & humana; alia enim non poteſt: quare & ſubſtantia quæ homo eſt, ex anima illa & carne facta eſt. Ergo & perſona aliqua, ſed non alia quàm humana, quia nec Diuina nec Angelica. Si verò perſona humana, ex conjunctione illa animæ & carnis facta eſt, cum Chriſtus illa perſona ſit, quia Deus & homo eſt Chriſtus, duæ perſonæ erit, Diuina ſcilicet & humana. Item ſi ſubſtantia aliqua ex coniunctione illa animæ & Carnis facta eſt, & illa Deus eſt, ſubſtantia aliqua Deus erit, quæ ab æterno non fuit: quare aliquid Deus eſt quod non ſemper Deus fuit. Ad quod conſequens videtur aliquid recens Deum eſſe, & quod Deus ſit aliquid recens; quod eſt contra illud *Non erit in te Deus recens.*

Inferunt etiam quia ſi humana ſubſtantia tertia eſt in Trinitate perſona, ergo eſt Diuina ſubſtantia. Addunt præterea quod nec audiendum eſt, quia ſi filius Dei humana ſubſtantia facta eſt, potuit filius Dei filia hominis fieri, quia ſicut hominem in virili ſexu aſſumpſit, ſic & in muliebri potuit aſſumpſiſſe. Poteſt adhuc & à parte iſtorum addi, quod prædictis omnibus videtur eſſe validius, Chriſtus in triduo mortis ſuæ homo fuit, quia ſicut ſcriptum eſt *hominem quem aſſumpſit nunquam depoſuit.* Eadem verò ratione in triduo illo homo fuit & homo dici potuit, quâ & ante mortem, Verùm tunc non ideo homo dici potuit, quod ipſe tunc aliqua ſubſtantia eſſet conſtans ex anima & carne, ſeparata enim erant ab inuicem anima & caro: nec aliquid conſtabat ex eis. Si autem ex eis aliquid prius conſtabat. illud procul dubio eiſdem ſeparatis diſſolutum fuit & eſſe deſijt, quare nec tunc Chriſtus homo ille fuit, nec homo ille Chriſtus. Ad quod cõſequẽs erit Chriſtũ hominem quem aſſumpſit, in morte depoſuiſſe. Solẽt etiam ad id confirmãdum quod dicunt, authoritates ſed paucas inducere: quarũ vna eſt illa Auguſtini, qui diſtinguens *modos habendi* ſuper Apoſtolum, vbi dicit, *Et habitu inuentus vt homo*, ait inter cætera *Quartum genus eſt, cum ea quæ accidunt, mutantur non à ſua natura, ſed aliam ſpeciẽ* & formã accipiunt: vt eſt veſtis, quæ deiecta atque depoſita non habet eam formam quam ſumit induta. Quod *genus congruit huic noſtræ comparationi. Dei enim filius ſemetipſum exinaniuit formam ſuam non mutans, ſed formam ſerui accipiens, neque conuerſus aut transmutatus in hominem, ſed habitu inuentus eſt vt homo, id eſt habendo hominem inuentus eſt vt homo*, non ſibi ſed eis quibus in homine apparuit. Nomine ergo *habitus* ſatis ſignificauit Apoſtolus *qualiter dixit in ſimilitudine hominum factus*, quia non in transfiguratione in hominem, ſed habitu factus eſt, cum indutus eſt hominem quem ſibi vniens quodãmodo atque conformans immortalitati æternitatique ſociarat. Hilarius quoque idem atteſtatur dicẽs *Non fuit habitus ille hominis tantum, ſed vt hominis; neque Caro illa peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati.* His authoritatibus cum rationibus prædictis conſtare volunt ex anima Chriſti & carne nihil fuiſſe conſtitutum, quod homo Chriſtus

Iesus extiterit. Vnde quia in parte hac pia fides non consentit, quomodo sit eis respondendum, pro modulo nostro videamus.

Ad prædicta responsio. Et quod ex anima & carne non substantia constet sed persona.

EX anima Christi & carne substantiam aliquam compositam esse probant, si quidex eis dicatur esse compositum, quia ex substantiis non nisi substantia potest habere compositionem. Ergo cum omnem hominem ex anima rationali & humana carne constitutum esse concedunt, & eos ex quacunque coniunctione animæ rationalis & carnis humanæ substantiam aliquam constare fateri oportet. Aliter enim nulla est eorum probatio. Substantia ergo Pauli quæ & Paulus est & Persona Pauli, ex anima & carne composita est. Verum an hæc corporea sit, an incorporea, non sine causa quæritur. Si enim corporea est, pars eius anima essentialiter esse non potest, neque formaliter vel materialiter. Spiritus enim est anima & ideo corporis pars esse non potest, nec eum aliqua corporis parte coniungi ad corpus cuius pars est, constituendum. Si enim ideo pars Corporis dici debet quia ipsum vegetat & anima erit & ipsa pars cuiuslibet corporis partis quam eadem vegetat & animat. Ad quod consequens erit ex anima rationali & corpore aliquid constitui quod homo non erit, quia ex anima & pede, vel ex anima & manu, sicque de singulis corporis partibus quod apertè falsum est. Item cuius corporis anima pars est, illius quod in vtero Matris concipitur, formatur, sensificatur, an alterius? Sed illud integralem habet compositionem nihilque ei deest antequam anima ei infundatur, totumque & integrum id remanet quando anima ab eo separatur: illius ergo anima pars nec est, nec esse potest. Aliud vero corpus non credo posse reperiri, cuius pars anima possit dici. Non ergo ex coniunctione animæ & corporis substantia aliqua composita est, cuius anima pars sit vel esse possit. Quod enim quidam prætendunt ad sententiæ huius confirmationem omne scilicet incorporeum in incorporea resolui posse, sicque omne corporeum constare ex incorporeis, nihil est: si enim corpus aliquod constaret ex incorporeis, sequeretur vel illa incorporea colorata esse visibilia & palpabilia: vel aliquod corpus coloratum esse visibile & palpabile, & nullam eius partem.

Illa siquidem sola partes sunt corporis in quæ resolui potest. Item illæ primæ corporis partes quas ipsi incorporeas dicunt res, cuius erunt prædicamenti? Qualitates esse non possunt nec quantitatis: siquidem ex eis solis corpus nullum constare potest Aut ergo substantiæ sunt, aut res omnino nulla videntur esse. Substantiæ verò esse non possunt, quia nec corporeæ, nec incorporeæ nec mixtæ, idest ex anima & corpore compositæ. Quod nec corporeæ nec mixtæ sint constat: sed quia nec incorporeæ, non minus constare debet. Incorpoream etenim aliquā nemo nouit, scriptura nulla docuit præter Angelicum spiritum & animam humanam, & spiritus brutorū animalium, de quibus tamen vtrum substantiæ sint inter nonnullos quæstio est. Ex his itaque colligi potest primas illas cuiuslibet corporis partes quas ipsi incorporeas appellāt, nulla omnino existentia esse, sed figmenta mentium deceptarum & phantasiæ. Quando ergo ex corpore & anima homo constare dicitur, per hominem non substantia sed persona significatur. Vnde & dicitur. *Sicut anima rationalis & caro vnus est homo*, id est vna persona hominis: vtrumque enim persona est quæ homo est, sed anima quasi substantialiter & materialiter illa persona est, caro vero per vnionem & quandam assumptionem persona illa fit. Anima ergo & Caro humana vna & eadem sunt persona, nec tamen vna substantia, quia aliud est anima & aliud caro, sed non alius & alius: sed anima & caro vnus & idem homo. Non est ergo verum, quod dicunt ex anima Christi & carne aut substantiam constitutam esse aut nihil. Medium enim ibi est, vt in hominis constitutione ostendimus: personę siquidem est illa constitutio, non substantiæ. Quid ergo? *Persona quæ Christus est, constat ne ex homine & verbo?* Hæc est Sanctorum assertio, hoc credimus & profitemur, scilicet personam quæ Christus est, ex homine constare & verbo. At inferes. *Ergo persona quæ Christus est, non semper fuit.* Nullum enim compositum prius est suis componentibus nec tempore nec natura. Nec ergo persona illa prius fuit homine, ex quo constat & verbo. Ve-

rum non est ita. Nam non sic dicitur ex homine & verbo persona illa constare, quod ex eis habeat esse; sed quemadmodum album ex albedine & corpore: non enim dicitur album constare ex albedine & corpore, quod ex eis habeat esse, quia potest esse & album non esse: & fuit forsitan quando album non fuit; sed album album esse non potuit nisi ex coniunctione corporis & albedinis. Et sicut persona quæ homo est, dicitur ex anima & carne constare, & tamen eadem potest esse, licet caro non sit, sed homo non erit: sic persona quæ Christus est, ex homine & verbo constare dicitur, tamen eadem persona fuit, quia verbum fuit antequam ex homine constaret & verbo. Sed ipsa verbum & homo non fuit, quod esse non potuit nisi ex hominis & verbi vnione. Non enim Christus dicitur homo secundum substantiam, sed secundum solam gratiam quæ verbum in identitatem suæ personæ assumpsit, quod non est verbum substantiam esse quæ ipsum semper non fuit. Cum enim dicitur *verbum substantiam esse qua non semper fuit*, hoc significatur quod verbum naturaliter atque substantialiter substantia illa sit quæ non semper fuit: sub quo sensu etiam illud accipitur. *Verbum est aliquid vel aliqua substantia, quod vel qua Pater non est.* Et vt breuiter ad omnia huiusmodi respondeatur, quando filium aliquam substantiam vel aliquid esse quod Pater non est, infertur vel quod ipse filius non semper fuit ex eo quod homo est, recipiendum non est. Hoc enim esset filium aliquid esse secundum substantiam & naturam quam cum Patre communem habet, quod ipse non semper fuerit quod falsum est. Quemadmodum enim verum non est æs aliquid esse quod non fuit quia statua est, nec aliquid esse æs quod semper æs non fuit, quia statua æs est: sola enim illa quæ esse naturale vel substantiale circa rē constituunt, aliquid faciunt rem esse quæ non fuit. Sed quia assumptio nec naturale esse nec substantiale verbo contulit, licet per hoc homo esse inceperit, nulla ratione verum esse oportet quod verbum aliquid sit, quod ipsum semper non fuerit. Inde quia homo est, nec quod homo diuina substantia sit, quia Deus est. Deus enim ibi nomen est personæ non substantiæ. Persona tamen illa Diuina substantia est. Homo autem illa persona est, non per naturam vt supradictum est, sed per gratiam: sicut corpus humanum persona est quæ anima est. Non tamen eadem substantia est cum anima.

Inferre etiam solent. *Homo assumptus Deus est, ergo est Deus qui est Pater, vel Deus qui non est pater.* Quod si Deus est qui Pater non est, non tantum Deus est qui Pater est. Verum si Deus est qui Pater est, & aliquid est quod Pater est, Pater verò nihil est quod Diuina essentia non sit. Sicque homo assumptus Diuina essentia erit. Hoc autem falsum est sicut & primum. Nam Deus pro certo natus est de Virgine, non tamen inde sequitur quod qui Pater est, vel Deus qui Pater non est de Virgine natus est. Et Apostolus, *qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo*: non tamen sequitur, vnus Spiritus Creator, vel vnus Spiritus qui non est Creator. Similiter Deus à Deo Patre genitus est, non tamen idem Deus cum Deo Patre, nec Deus qui non est Deus Pater. Nempe si idem cum Deo Patre à Deo Patre genitus esset, & Deus qui est Pater, à Patre genitus esset, nec Deus qui non est Deus Pater à Patre genitus est.

Argumenta etiam illa facile refelli possunt, quibus ostendere conantur quod nos in aliquid vel aliquem credimus, in quod vel in quem Abraham non credidit. Hominem enim assumptum Deum esse credimus, quem Abraham Deum esse non credidit, quia tempore eius homo assumptus non fuit. Ergo nec tunc Deus fuit: quare Abraham in illum non credidit. Imo reuera Abraham in illum credidit, in illum sperauit, illum ad salutem mundi venturum exspectauit. In eum enim venturum credidit quem nos venisse credimus: siquidem membrum erat eiusdem venturi capitis, cuius & nos membra sumus in cœlo collocati. Verùm quomodo eius membrum fuit, si ei per fidem & dilectionem non adhæsit? Eadem nempe fides fuit antiquorum Patrum & nostra: tempora siquidem variata sunt, at non fides.

Item quod dicunt nos quandam Creaturam adorare tanquam Creatorem, siue quandam substantiam quæ Diuina substantia non est, non concedimus: licet hanc creaturam scilicet hominem assumptum siue hanc substantiam. Hominem enim assumptum siue humanam substantiam in Christo quod idem est, adoramus

ea

ea adoratione quâ & ipsum verbum non propter hominem, sed propter verbi personam quæ est ipse homo. Ipsimet concedunt quod hæc substantia panis quæ non est nata de Virgine, erit Corpus Christi, non tamen sequitur. Ergo aliqua substantia quæ non est nata de Virgine, erit Corpus Christi. Et filius mortalis fuit, non tamen alicuius modi, cuius non fuerit Pater.

De hoc quod dicunt Christum eadem ratione fuisse hominem in triduo mortis suæ, & ante mortem.

CHristus vt dicunt & vt supra ostensum est *eadem ratione in triduo mortis fuit, & ante mortem homo fuit, & homo dici debuit, non quia esset aliquid constans ex anima rationali & humana carne, sed quia animam & carnem sibi vnitas habuit.* Non enim in morte ab eis separatus est, quamuis illi à se Christum aut mortuum fuisse non negant, & tempore mortis suæ hominem extitisse. Ergo vel homo mortuus fuit vel homo viuus. Licet has dictiones *homo* & *viuus* causâ expressionis significationis simul coniungere: frequenter enim hoc fit, quamuis vna intelligatur in altera. Quod vero tunc viueret, dici non potest, id. quando in sepulchro dormiuit, quia anima tunc à carne separata fuit, nec simul mors & vita secundum humanam naturam in eodem esse potuerunt. Nam secundum vitam Diuinitatis nunquam mori potuit, quia secundum eam immortalis fuit, & secundum eam viuebat quando mortuus fuit. Si ergo homo fuit quando mortuus fuit, & homo, mortuus, homo fuit quando mortuus fuit. Ad quod pro certo sequitur contradictio. Siquidem enim est homo mortuus, ipsum non est homo, & si quid est homo, ipsum non est homo mortuus. At si quid homo viuus est, ipsum homo est, & è conuerso. Quis autem adeo hebes est & rationis expers, vt dicat ad Christum hominem mortuum esse, consequi Christum hominem esse, vel neget ad Christum hominem viuum esse consequi Christum hominem esse. Cur ergo sequebatur ad Christum hominem viuum esse, Christum hominem esse, & ad Christum hominem mortuum esse non sequebatur ipsum hominem esse, si secundum aliquem modum homo Christus non fuit quando vixit, secundum quem homo non fuit quando mortuus fuit? Item ex qua coniunctione habuit Christus quod actus istos suscipere potuit. *Quod vixit, quod habitu inuentus est vt homo, quod dormiuit, quod pati voluit & potuit mori*, omnesq; reliquos actus qui nostræ naturæ sunt, an ex illa quam cum anima habuit, vel cum corpore vel cum vtroque? Cum vtroque vnionem habuit, quando nullum eorum quæ prædicta sunt, agere potuit. Dicant ergo qui negant ex anima & carne Christi aliquid constitutum esse, ex cuius vnione huiusmodi actus suscipere potuit? fateri eos necesse est quod vel ex illa vnione quam habuit cum coniuncto ex anima & carne, vel ex nulla. Si ex nulla; qua ratione poterunt defendere Christum ante incarnationem prædictos actus potuisse suscipere? Quod si potuit, & in Diuina substantia iidem actus esse potuerunt & Diuina substantia mutabilitati esse subiecta. Relinquitur ergo quod Christus actus humanæ naturæ suscipere potuit, quia cum homine vnionem habuit, id. cum constante ex anima rationali & humana carne.

Quod Christus nihil fuit ante mortem quod ipse non fuerit in triduo mortis suæ.

INferri posse putant ex præmissis Christum aliquid fuisse ante mortem suam quod non fuit in morte, quia ante fuit homo constans ex anima & carne: at non in morte similiter; & quod aliquid fuit Christus quod in morte Christi nec Christus fuit nec homo, cum tamen per mortem Christus nihil esse desierit, quod ipse per naturam vel per gratiam fuerit. Hoc autem minimè mirarentur, si attenderent quàm variè Petri Apostoli nomen accipitur, cum per ipsum de ipso Petro tam viuo quàm defuncto agitur. Quando enim dicimus *Petrus piscator fuit*, pro constante ex anima rationali & humana carne hoc dicimus. Quando verò dicimus *Petrus Romæ iacet sepultus*, pro corpore Petri hoc dicimus, non tamen de corpore Petri. Nam de eadem persona omnibus his agitur locutionibus, *Petrus piscator fuit. Petrus Romæ iacet sepultus. Petrus est in cælis.* Animam siquidem Petri illam esse Personam quam Nero occidit, non negamus, quæ tunc ex anima &

carne constabat, quando Nero eam interficiebat, quæ post ipsam interfectionem ad cœlos migrauit. Nemo enim fidem Christi tenens negaturus est vt credo illum eundem hominem à Christo iam remuneratum esse in cœlo, qui Romæ occisus est à Nerone. Nam qui pro Christo à Nerone occidebatur, iustum fuit in cœlo remunerari à Christo. Neque vnum referri debet ad corpus, id est quod à Nerone sit occisum, & alterum ad animam, id est quod à Christo remunerata sit in cœlo. Vnus nempe & idem homo fuit qui vtrumque suscepit, mortem scilicet pro Christo & vitam cum Christo. Et tamen compositus erat ex anima & carne, quando mortem suscepit pro Christo: nunc verò nullam habet ex anima & carne compositionem cum regnat cum Christo. Patet ergo quod de persona quæ Petrus fuit, vtrumque dicitur, id. quod à Nerone occidebatur, & quod cum Christo coronatur: siquidem secundum corpus quod ipsa erat, occisa fuit; & secundum animam quæ ipsa nunc est & fuit ex quo fuit cum Christo regnat, & tamen vnum & idem occidebatur à Nerone & coronatur à Christo. Persona enim Petri sine dubio vnum tantum est essentialiter & substantialiter, id. anima: corpus enim substantialiter non est, sed solum personaliter. Vnde licet corpus fiat, nihil fit quod non erat: & licet corpus esse desinit, nihil esse desinit quod erat: sed personaliter incipit esse quod non erat quando fit Corpus, & personaliter definit esse quod erat, quando definit esse Corpus: sic & Christus nihil incipit esse quod non erat, quando incepit esse compositum ex anima & corpore, quod ante non erat, nec aliquid desijt esse quando illud desijt esse, sed solum personaliter illud incepit esse & desijt esse, & non substantialiter siue essentialiter. Sicut ergo persona Petri nulla res essentialiter fuit, quando à Nerone occidebatur, quæ ipsa modò non sit, cum à Christo coronatur, & Petrus tunc nihil fuit, quod modò non sit; sic non oportet verum esse Christum aliquid fuisse ante mortem, quia homo constans erat ex anima & carne, quod non fuit in triduo, quo in sepulchro iacuit.

Ratio præmissorum probat animam separatam à Corpore personam esse.

SIquis Petrum nunc personam esse neget, siue animam Petri, proferat definitionem personæ. Et autem hæc. *Rationalis naturæ indiuidua substantia*: quod totum animæ Petri conuenit; quare & ipsa persona est. Cur enim Angelus persona erit & non anima Petri? nemo sanè sapiens dicturus est quod ex coniunctione quam cum corpore habuit, persona esse habuerit; constat enim eam nihil ex societate corporis accepisse, nisi *onus graue & oppressionem quandam importabilem.* Sicut scriptum est *Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Et Apostolus. *Infelix ergo homo, quis me* &c. Si quis ergo veræ rationis examine attendere voluerit, inueniet procul dubio animam ex coniunctione quam cum corpore habuit post peccatum nihil accepisse, nisi infirmitatem & infirmitatis causam, quod eam personam esse facere non debuit, sed magis à ratione personæ seiungere. Non enim ideo anima persona est, quia illa agere vel pati potest, quarum coniunctio quam cum corpore habet, causa est. Et vt hoc melius intelligatur, ponamus animam Petri antequam incorporaretur, creatam fuisse, & cum spiritibus cœlestibus simul esse cœpisse quod etiam quorundam habuit æstimatio. Nulla itaque de causa spiritus cœlestes personæ esse potuerunt, quin eadem animæ humanæ personæ nomen suscipere potuerint: substantiæ enim rationales & naturæ indiuiduæ, vnde & personæ tunc fuerunt, quod esse non desierunt quando corporibus coniungi cœperunt, nec à corporibus separatæ personæ rationem amiserunt. Anima ergo Petri & dum in corpore fuit, persona fuit, & à corpore recedēs persona remansit eadem quę ipsa in corpore fuit. Verum dum in corpore fuit persona Petri, ex anima & corpore constare dicebatur & quoddam compositum esse ex anima & carne, quod esse desiit quando à corpore migrauit, nec tamen aliquid quod fuit esse desiit, quia compositio illa non fuit partium, sed vnio quædam naturarum diuersarum, qua factum fuit quod anima Petri & corpus vna persona fuerunt, non tamen vna substantia. Et ideo quia persona Petri nulla substantia fuit ex anima & carne Petri composita, nihil persona quæ Petrus fuit esse desiit, quando compositum ex anima & carne Petri esse desiit. Sicut enim in Deo plures personæ vna substantia sunt, sic & in homine plu-

res substantiæ vna persona esse possunt & sunt. Per quod etiam docetur quod Deus & homo una persona esse potuerunt.

Ad quid valeant authoritates quas inducunt.

AVthoritates quas inducunt ad id confirmandum quod dicunt, non eos iuuare manifestum est. Augustinus enim vbi genera habituum distinguit, ad exponendum illud Apostoli. *Habitu inuentus est vt homo*; quo genere habitus homo susceptus sit à verbo docet, quarto scilicet genere habitus: in quo genere sunt illa quæ accidunt & mutantur non à sua natura, sed aliam speciem & formam accipiunt. Vt vestis induta membris aliam accipit formam, quam non habebat exuta: quo genere habitus docuit quomodo intelligendum sit quod dicit Apostolus de Christo *habitu inuentus vt homo*. Christus enim suam quam habuit formam amisit se exinaniendo, sed formam serui quam non habuit suscepit non conuersus aut transmutatus in hominem, quem sibi vniens atque conformans immortalitati æternitatique sociauit. Solum hoc his verbis docere voluit Augustinus non diuinam naturam mutatam esse in humanam, sed humanam Diuinæ personaliter vnitam, quod quasi digito demonstrauit dicens. *Neque conuersus aut mutatus in hominem.* Quod dicendo Diuinam naturam in humanam mutatam negauit, sed per hoc quod adiecit *sibi hominem vniens*, &c. vnitatem personæ hominis cum Deo apertissimè ostendit. Quod Hilarius in 10. lib. de Trinitate sensit dicens. *Non fuit habitus ille tantum hominis, sed vt hominis; neque caro illa caro peccati, sed in similitudine carnis peccati.* Hæc cum dixit Hilarius, non hominem assumptum compositum ex anima & carne negauit, neque personam filij Dei esse contradixit, sed præ cæteris hominibus quoddam egregium atque excellens habuisse monstrauit, scilicet immunitatem peccati. Vnde non dixit Apostolus *habitu inuentus est homo*, sed *vt homo*: quia non identitatem per omnia habuit cum cæteris hominibus, sed similitudinem. Nam non fuit caro eius caro peccati, sed similis carni peccati.

Quod ex coniunctione animæ & corporis Christi homo factus est, licet non persona; & de animatione Corporis eius.

QVia ergo nec rationibus nec authoritatibus ostendi potest quod homo assumptus ex anima & carne compositus non fuerit, & quod persona Diuina non extiterit, deinceps ostendendum est eum secundum naturam ex anima & carne constitutionem habuisse sicut & cæteri homines, & per gratiam eandem personam esse eum Verbo Dei. Quid enim obstitit vel obstare potuit quare ex coniunctione animæ Christi & corporis eius homo non fieret, & copulatione corporis & animæ Petri homo sit factus? Omnem enim vim illam & proprietatum naturam anima Christi & corpus retinuerunt, quæ ad hoc exigitur vt ex eorum coniunctione homo fieret. Quod si verũ est, vt quidem est, quare ex anima & corpore Christi quidam homo non cõstat, sicut ex anima & corpore Petri. Ideo inquiunt quia ex coniunctione corporis & animæ Petri persona quædam fit, ex coniunctione vero corporis & animæ Christi, nulla. Verùm per falsum quod verum est, falsum esse ostendere volunt. Nam quod ex anima & corpore Petri aliqua constet persona esse nequit, quod in præcedentibus rationibus firmissimis ostensum est. Quia ergo ex coniunctione corporis & animæ Petri nulla fit persona, licet quidã homo, non potest ostendi quod ex coniunctione corporis & animæ Christi non fiat quidam homo, licet nulla persona. Quod enim Christus homo factus sit, Propheta prædixit esse futurum, Euangelista testatur impletum. *Homo*, inquit, *natus est in ea & Verbum Caro factum est*, id. homo. Nomine siquidem Carnis totus homo intelligi debet, & tamen verbum nulla persona factum est. Item quid ex coniunctione corporis & animæ Christi factum est, si homo ex illa factus non est, aut corpus eius, vnde animatum factum est nisi ex coniunctione animæ & corporis. Scriptum quippe est quod animatum corpus de Virgine sumpsit, sed cuiusmodi eiusmodi animatum, & quo animatum, an animâ, an sola animatione? Absque anima quomodo arbores & herbæ creduntur animatæ, id est sola animatione absque

anima sunt enim talia animata quæ sunt insensibilia, sed eiusmodi animatũ à verboDei assumi non debuit. Quonã enim modo tale animatũ morte sua mundũ redimeret, cũ nec passionẽ suscipere nec molestiam vel amaritudinẽ aliquã sentire posset? fuit igitur Corpus Christi animatũ animâ,& longè alio modo quàm partes corporis animẽtur. Quod ideo noto, quia Corpus quod Christus de Virgine sũpsit, nolunt aliter fuisse animatum & sensibile, quã manũ & pedem cuiuslibet hominis neque aliter potuisse mori quàm manus & pedes hominis moriuntur. Ad cuius erroris falsitatem detegendam quærendum arbitror ab eis sub quo sensu membra corporis humani dicant sensibilia & mortalia. Non enim sub eo quo animalia sensibilia & mortalia dicuntur: siquidem sensibile & mortale prout de animali dicuntur, cum animali conuertuntur. Proinde membra corporis humani eo modo sensibilia & mortalia dici non possunt, quo animalia talia dicuntur, alioquin eadẽ esse animalia necessariò sequeretur. Quod si sensibilia & mortalia dicũtur, quia in eis homo dolorem sensit & causam mortis suscepit, recipimus: quia hoc modo dicuntur oculi videre & aures audire, quia per oculos videt homo & audit per aures. Mortalia etiam membra corporis humani ideo dici possunt, quia dissolubilia sunt, quomodo & omnia temporalia mortalia dici possunt. Vnde ait Poëta. *Debemus morti nos nostraque.* Sed si tale animatum taleque sensibile & mortale fuit Corpus Christi, quomodo & per eius passionem & mortem nos redimere potuit? Recipiendum itaque hominem assumptum à verbo Dei eodem modo mortalem fuisse quo cæteri homines pro quibus moriturus erat. Sicut enim naturæ nostræ sitim & esuriem cæterosque nostræ infirmitatis effectus absque peccato in se suscepit, sic hãc naturæ nostræ passibilitatem & mortalitatem communem nobiscum pro quibus passurus & moriturus erat, in veritate habuit. Sed secundum quid & in quo hæc habuerit, prætereundum non est.

Secundum quid & in quo passibilitas, mortalitas, sitis & esuries in Christo fuerunt.

IN homine assumpto duo fuerunt & sunt, anima rationalis & corpus. Anima vero immortalis fuit, & ideo nec mortis nec mortalitatis capax extitit. Solum ergo corpus in homine assumpto mortale fuit, id. nostræ naturæ mortalitatem habens. Fuit itaque mortale & rationale, aut mortale & irrationale, vel saltem non rationale. Quod si irrationale fuit, vel non rationale & brutis animantibus connumerandum erat, quod pro salute generis humani moriturum erat, quod nefas est etiam mente concipere. Quod si mortale & rationale fuit, qua fronte negabit quis ipsum hominem fuisse? Erat ergo corpus hominis assumpti, & est homo ex anima & carne constãs. Item si per hominẽ assumptũ nihil aliud intelligendũ est quã anima & caro, cũ nihil sit anima & caro homo assũptus, nihil fuit quod mori potuerit & voluntatẽ moriendi habere. Quid fuerit illud, assignent si possunt, qui per hominẽ assumptũ nihil nisi animam & carnem intelligunt & nullũ compositũ ex eis. Item Iudæi Christum esse hominem iudicantes, errauerunt dicentes, *Tu homo cum sis, facis teipsum Deũ.* Eo modo sine dubio hominem eum esse intelligentes quo & cæteros homines, sed quia Deum eundem esse negabant. Diabolus etiam eum hominem esse sciebat, sed an Deus esset dubitans, tribus eum tentationibus aggressus est. Vtrumq; enim voluit, idest cognoscere vtrum Deus esset per explorationem, & hominem deiicere per tentationem. Eum quippe hominem esse cognouit per hoc quod esuriuit, nec in hoc errauit: quia sicut verus erat homo, ita & vera esuries in eo fuit, in quo nullatenus esse posset nisi res animata sensibilis esset. Non dico eo modo animata & sensibilis, quo herbæ & partes hominis arbores animatæ sunt & sensibiles. Nam huiusmodi nec esurire possunt nec sitire. Sola enim animatione passiones istas suscipere possunt, quas hominem assumptum suscepisse & in se habuisse, Euangelista testatur dicens, *Cum ieiunasset Iesus 40. diebus &c.* Et ipse Christus in persona propria dixit *Sitio.* Esuries ergo & sitis in eo fuerunt & secundum humanã naturã. Nam nec Diuinam substantiã passiones istæ possunt attingere, nec in persona illa & non in aliqua eius substantia vllatenus esse. Nullæ enim proprietates, idest nec æternæ nec temporales in persona quæ Christus est, vel fuerunt vel esse potuerunt, quæ non in altera ipsius natura, Diuina scilicet vel humana extiterint, quia nec ipsa eius personalis proprietas in ea

fuit, & non in neutra naturarum ipsius, imò in vtraque est: quia Diuina natura Christi persona Christi est ab æterno, & humana natura eius persona eius ex tempore facta est. Esuries ergo & sitis in humana substantia fuerunt, cum nonnisi ea mediante in persona quæ Christus est, extiterint. Si enim in ea fuerunt & non in humana natura, similiter fatendum est alias proprietates quas secundum naturam suscepit, in ea fuisse & humanam naturam non eis participasse, cum nulla sit omnino causa quare de istis esurie scilicet & siti hoc concedendum sit potius quàm de aliis. Quod si de omnibus hoc conceditur personam Christi passam fuisse & non humanam naturam; quod manifestè contra fidem consequeretur. Esuries ergo & sitis in humana natura Christi fuerunt, hoc est in homine assumpto non secundum animam, quæ nec esurire potuit nec sentire, nec cibo refici vel potu. Hæc enim solius sunt propria corporis, quod ad sui sustentationem huiusmodi eget adminiculis.

Quod substantia humana filius est Dei Patris & Virginis Matris.

CHristi duas generationes Ecclesia credit & prædicat, vnam æternam à Patre, alteram temporalem à Matre. Sicut autem ex illa generatione quæ ex Patre est, vna est substantia cum Patre, itaex illa quæ ex Matre est substantia debet esse eiusdẽ naturæ cũ Matre, aut aliter nulla causa est, quare Matrem dicatur habere. Nam si substantia non est eiusdem naturæ cum Matre, quid erit? aliquid, an nihil quod cũ Matre habeat cõmune? Si autem Christus nihil est quod filius Virginis sit, nulla ratione Virgo Mater eius dici debet. Et tamẽ dicitur, *Quod ex te natũ est, de Spiritu sancto est.* Id verò quod in ipsa natum est, postea de ipsa natũ est, & filius Altissimi vocatum dicente Angelo, *Concipies & paries filium & vocabitur altissimi filius.* Quod verò de Virgine in Virgine natum est, sine dubio Virginis filius est. Sed nihil in ea & de ea nasci potuit, nisi eiusdem substantia naturæ cum ipsa. Nihil itaque Virginis filius fuit, quod substantia eiusdem naturæ cum Virgine non fuerit. Aut ergo Christus substantia est eiusdem naturæ cum Virgine, aut eius filius non est. Item si Christus nihil est nisi quod cum Patre habet commune, nihil nisi Diuina substantia est. Quare si hac de causa Pater tantum Deus est, quia Diuina tantum substantia est, & Christus tantum Deus erit, quia secundum eos tantum Diuina substantia est. Mentitur ergo Lucas Euangelista, mentitur & Dauid Propheta. Quod enim de Virgine natum est, ille in persona Angeli *sanctum* esse dixit vocandum. Et iste illud idem *scabellum pedum adorandum* dicens, Exaltate Dominum Deum nostrum, *adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.* Hoc est quod de Virgine natum est & in tempore generatum. Vnde illa generatio temporalis filij Dei esse non potuit, nisi mediante aliquo temporali. Quod si filius Dei non fuit, nec eius generatio filio Dei assignari debuit. Nam nemo dicturus est, quod illa generatio Dei sit, & nullius quod temporale sit. Huiusmodi enim temporales proprietates in Christo esse non possunt, nisi in humana natura sint, sicut superius ostensum est. Ergo Christi generatio temporalis in humana substantia fuit quæ tẽporalis generata est de virgine humana: igitur substantiâ filius est Virginis, sicut & Diuinâ, Dei Patris. Sicut enim quod Deus Pater de substantia sua genuit, filius est Dei Patris, sic & quod Virgo Mater de substantia sua genuit, filius est Virginis Matris. Quia ergo de substantia Matris generari non potuit nisi substãtia humana, substantia humana filius est Matris, quæ & ipsa per assumptionem & personalem vnionẽ filius est Dei Patris. Item si filius Dei non est quod de Virgine assumptum fuit, cuius fuerit filius ostendi non potest, quia Christus licet duorum fuerit filius, non tamen duo filii, sed vnus filius. Quod ergo de Virgine natum est, alius filius quàm Dei filius non est, aut nullius filius est. Filius verò Dei non est quod de Virgine natum est, quia vt aiunt, nec essentialiter nec personaliter filius Dei est. Nullius ergo filius est quod de Virgine natum est, quare nec Virginis filius. Quod contra veritatem illam est, quæ *se filium hominis* vocat, vt ait. *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Et alibi *Nemo ascendit in cœlum, nisi filius hominis qui de cælo descendit.* Filium hominis non se vocat secundum diuinam generationem, quod omnibus notum est, sed secundum humanam, secundum quam homo temporaliter factus est.

De hac interrogatione quid Christus fuerit secundum humanam naturam? & quod Christus & Petrus duo homines fuerint, & quare.

QVæri non debet secundum eos quid Christus fuerit secundum humanam generationem, quia nihil. Ad quod sequitur quia nec homo secundum eam fuerit. Si verò negant hanc interrogationem fieri posse, quid Christus fuerit secundum humanam generationem, contra omnẽ vsum Ecclesiæ sunt atque doctrinam. Nam sicut quæri & doceri solet, quid Christus sit ex Patre ab æterno, sic & quæri & doceri solet quid Christus sit ex Matre in tempore. Quod si nihil ex ea esset, nec quæri nec doceri rationabiliter posset, quod homo ex ea esset; quod docetur & monstratur per simile, cum dicitur. Sicut ex Deo Deus est, ita ex Virgine Matre homo est. Quærentibus autem secundum quid Christus sit filius Virginis, respondere solent quod secundum humanam naturam. Sed quomodo filius est Virginis secundum humanam naturam, cum ipsa humana natura filius Virginis non sit secundum eos? Nam nec anima nec corpus, nec anima & corpus, nec aliquid concretum ex eis filius est Virginis. Item si secundum humanam naturam filius Virginis esset, in ipsa humana natura causa esset, quare filius Virginis esset: sic enim in omnibus est quæ de Christo secundum humanam naturam prædicantur, quia quod mortalis, passibilis, sitiens atque esuriens, fatigatus & lachrymans, de Christo prædicabantur mediante humana natura quæ sola ea suscipere potuit quæ de eo dicebantur. Est ergo in humana natura causa quare Christus filius sit Virginis, Relatio scilicet illa, vnde filius Virginis dicitur & est. Sicut in Virgine relatio est ex qua Christi Mater Virgo dicitur & est. Huiusmodi enim relationes quibus Mater ad filium & filius ad Matrem refertur, in rebus diuersæ naturæ esse non possunt. Fuit itaque aliquid in humana natura Christi, quod causam prædictam suscepit, ex qua & filius Virginis fuit. Quod quid sit vel fuerit, non potest ostendi, nisi id quod Verbum Dei de substantia Virginis assumpsit animatum, corpus scilicet & humanum, quod homo fuit, id scilicet quod parentes eius circumciderunt, quodque tenentes in manibus Iesum vocauerunt. Sicut autem tunc quidam puer fuit, sic quando prædicauit & docuit, quidam homo adultus fuit & alius homo ab omni homine alio. Vnde ipse & Petrus, id est Magister & Discipulus duo homines fuerunt, non vt dicunt, ideo duo homines quia duæ personæ, alioquin Christus quidam homo fuit antequam hominem assumpsit. Sed ideo quia alius homo fuit Iesus & alius Petrus, vterque constans ex anima & carne, nec quia aliam animam habuit sibi vnitam & aliud corpus quàm Petrus, alius homo fuit quàm Petrus, quia in triduo mortis suæ ea sibi vnita habuit, nec tamen alius tunc homo fuit quàm Petrus. Nemo enim sanè sapiens concedit Christum & Petrum in triduo illo duos homines fuisse, vt quadam communi de causa vterque Christus scilicet & Petrus homo diceretur. Sed Petrus quidam homo tunc fuit, quia quædam substantia animata, sensibilis, mortalis & rationalis erat, qualis quia tunc Christus non erat, nec ipse tunc Quidam homo fuit. Sed quando vixit, talis substantia fuit, & ideo meritò ipse tunc & Petrus duo homines dici potuerunt, non quia diuersas animas & corpora habuerunt, sed quia duæ substantiæ tales extiterunt.

De eo quod dicunt Christum eadem ratione hominem fuisse in triduo mortis suæ & ante mortem.

NAturam humanam Christi, animam & corpus, & nullum illorum nec aliquod compositum ex eis vt sæpe diximus, appellant. Vnde quia duo illa in triduo mortis suæ sibi vnita habuit sicut & ante mortem, hac de causa tunc homo fuit & dici debuit, & hac sola sicut & ante mortem. Quo concesso concedendum erit necessariò quod quæcunque de Deo dici poterunt ante passionem quia homo fuit, & eadem dici poterunt quando in sepulchro iacuit. Ergo quando in sepulchro iacuit, mundum redimere potuit & saluare secundum quod homo fuit, quod patet falsum esse. Mortuus enim nec pati potuit, nec mori, nec aliquid aliud agere, per quod mundum reconciliet Deo. Nisi quis dicat quod tunc resurgere

potuit quando mortuus fuit: quod præcipuum opus fuit ad mundi reconciliationem pertinens. Qui verò ita respondet, non videtur intelligere quod dicit Apostolus, qoia Christus mortuus est propter delicta nostra & resurrexit propter iustificationem nostram. Non enim secundum aliquid quod tunc facere potuit, Saluator mundi dici debuit, sed secundum quod & hodie mundi Saluator appellatur. Quia ergo Christus ante mortem secundum hominem naturamque humanam facere potuit & fecit, quod in morte nec fecit nec facere potuit, nulla ratione eadem de causa homo fuit in morte & ante mortem. In morte enim cuiusmodi homo fuerit, ostendi non potest, nisi dicatur quod homo mortuus fuerit. Sed qua ratione homo mortuus verus homo tunc fuit, id est humana natura, nisi ipsam humanam naturam velint fateri mortuam esse? Quod nequaquam esse potest, si per humanam naturam animam & corpus intelligunt, siue coniuncta siue disiuncta sint. Secundum enim solam carnem mortuus fuit. Sed verum secundum animam tunc vixerit, quæstio est. Omni namque eodem modo anima tunc ei vnita fuit, quo & quando corpori coniuncta fuit. Vnde secundum ipsam etiam in morte viuere debuit, si ex eo quod sibi iuncta fuit, ante mortem vixit. Ita quoque in cæteris hominibus, id est quod quandiu animas habent, & viuunt & viuere dicuntur. Fateantur ergo necesse est quod nunquam ex vnione illa quam Christus cum anima habuit, vixit, aut quod in morte secundum illam vitam habuit. Quod vt æstimo fateri non audent, id est quod in morte Christus secundum animam vixerit. Nam secundum illam viuere non potuit, quin & in eodem tempore secundum humanam naturam vixerit & mortuus fuerit, quod vt arbitror, nulli professores Christianæ fidei audent recipere.

De eo quod non concedunt Christum aliquid fuisse secundum humanam naturam quod ab æterno non fuerit, sed alicuius modi, vel habitum quendam habere quem ab æterno non habuit.

FVit, vt aiunt, Christus alicuius modi secundum humanam naturam, sed non aliquid, licet homo secundum eam fuerit. Peto cuiusmodi sit vel fuerit secundum humanam naturam? Possunt dicere quod ante mortem passibilis fuerit & mortalis, qualis pro certo ab æterno non fuit: quare & Deum fateantur necesse est aliquando talem fuisse qualis non semper extitit. Quod si verum est & Deus variabilis & mutabilis est. Omne enim quod secundum aliquid alterius modi potest esse quàm fuit, variabile & mutabile est. Proinde Quidam eorum nolunt concedere Christum secundum humanam naturam aliquid vel alicuius modi fuisse, quod vel cuiusmodi ipse ab æterno non fuerit, sed habitum quendam habere quem non semper habuit. Verum quid habitus ille sit, id est aliquid an nihil, diligentius inquirendum est. Quod vt habitus ille nihil sit, esse non potest, cum in Christo sit & Christi sit. Quia ergo est & Christi, est habitus ille, & aliquid est. Vnde & in Christo aliquid est quod in Christo ab æterno non fuit. Quod concedere non minus inconueniens est quàm concedere Christum aliquid vel alicuiusmodi esse, quod vel cuiusmodi ab æterno non fuit. Nam nec in Patre, nec in Filio nec in Spiritu S. aliquid est vel esse potest, quod nec Pater nec Filius nec Spiritus sanctus sit. Vnde Isidorus quidquid in Deo est, Deus est. Quare si habitus ille de quo loquuntur, & quem in Christo asserunt esse, aliquid est quod in Christo est, & habitus ille Christus est. Quod autem Christi sit habitus ille & non in Christo, dicere non possunt. Omnis namque habitus tale quid est quod nisi in alio esse non potest. In aliquo verò esse non potest habitus ille, nisi aut in verbo assumente aut in homine assumpto. Sed in homine asumpto quomodo esse potuit, cum homo assumptus vt ita dicam non habebat sed habebatur. Et ideo habitus de quo loquntur si in homine assumpto fuit, habitæ rei fuit & non habentis, id. hominis assumpti & non verbi assumentis: sed quia de habitu qui habentis est, se loqui concedunt, de habitu qui verbi est in verbo se loqui negare non possunt. Habitus ergo ille de quo agunt, aliquid est quod in verbo est, imo quod verbum est. Quo ergo modo his resistunt quibus videtur posse ostendi, quod verbum aliquid est, vel in verbo aliquid est quod ab æterno verbum non fuit vel in verbo, quia habitus ille verbi est vel in verbo: resistant his quibus quidam nituntur osten-

dere, quod verbum aliquid est quod ab æterno non fuit, quia secundum humanam naturam aliquid est quod ab æterno non fuit.

Quod nulla est absurditas Christum aliquid esse secundum humanam naturam quod ab æterno non fuit.

QVæ vero absurditas est, si concedatur quod Christus secundum humanam naturam sit aliquid vel fuerit quod non semper fuit cùm secundum eandem concedatur quod Christus pati potuit & multa alia facere & in se suscipere quæ ab æterno non potuit, nec in se suscipere, nec actu ipso agere. Poterat tenera in potentia Deitatis hæc omnia facere quæ secundum hominem fecit, sed non ipsas operationes in se actusque suscipere. Sicut ergo nulla absurditas est nec in fide absonum concedere quod Christus illa potuit & fecit secundum hominem, quæ nec fecit nec potuit ab æterno: sic fidei Christianæ contrarium non est profiteri quod Christus aliquid sit secundum hominem quod ab æterno non fuit, ex eo quod humanæ naturæ particeps factus est, substantia est communis naturæ cum cæteris hominibus. Siquidem humanæ naturæ participatio non simpliciter quale facit, sed circa substantiam qualitatem determinat, id est quandam qualem substantiam efficit. Et ideo Christus eo quod humanæ naturæ est, quędam qualis substantia est, quod modis omnibus facit ipsum secundum humanam naturam aliquid esse quod ab æterno non fuit, nam homo assumptus aliquid est, quod ab æterno non fuit, quod & Christus est.

Quod Christus ante mortem & post resurrectionem homo Quiddam fuit constans ex anima & carne.

TAntæ imperitiæ nulli sunt, vt æstimo, qui negent hominem assumptum hominem esse vel fuisse. Qua enim fronte asserere possunt Christum hominem esse vel fuisse, & negare hominem assumptum hominem esse vel fuisse? Quisquis contradixerit hominem assumptum hæc verba dixisse, *venit enim princeps mundi huius & in me non habet quidquam*. Et item Petro: *ni lauero te, non habebis partem mecum*, cum homine assumpto partem non habebit. Eundem scriptura virum vocat dicens *quia Iesus fuit vir potens in opere & sermone*, quod profecto non faceret nisi idem aliquis homo esset, qui & potestatem habuerit in terra dimittendi peccata. Prædicauit, fecit miracula, hospitio susceptus & ad conuiuium vocatus, qui in terris visus est & cum hominibus conuersatus est. Ex coniunctione animæ & corporis homo assumptus hæc quæ prædicta sunt, & consimilia facere potuit, quæ nec fecit nec facere potuit quando mortuus fuit, quando corpus & anima ab inuicem separata fuerunt. Vnde manifestum est hominem assumptum ex anima rationali & carne humana constitutum fuisse, nam nisi constitisset, ex eis homo non esset. Quod vt manifestius appareat, ponatur Christus ante mortem, ista scilicet animam & carnem sibi vnita habuisse & ita à se inuicem disiuncta. Erit ne Christus homo istis à se inuicē disiunctis, & Christo coniunctis? Nam nec homo viuus nec homo mortuus erit. Viuus non erit, quia corpus animatum non habebit, nec mortuus quia nunquā vixit. Ea enim mortua dicit solent quæ aliquando vixerunt. Homo ergo Christus non erit, licet animam & carnē sibi vnitas habeat, nisi inter se fuerint vnitæ. Ex his itaque certissimè patet, quod homo assumptus homo fuit ex vnione animæ & carnis, & quādo separatæ fuerunt atque disiunctæ, homo non fuit, nec propriè nec humanè homo dici potuit. Ex vnione enim animæ cum carne ante passionem vitam habuit mortalem, & post resurrectionem ex earundem coniunctione immortalem. Non illam dico vitam immortalem quam habuit verbum ab æterno, sed eam quam habituri sunt Electi post resurrectionem. Corpus enim resurrexit & anima illud assumpsit: pro qua assumptione dicit Athanasius, *qui non crediderit denuo hominem assumptum, anathema sit* Quod non dicitur eo quod verbum hominem denuo assumpserit; quia vt Hieronymus ait, verbum ex quo hominem assumpsit, nunquam deposuit: sed quia anima corpus quod in morte deposuerat, denuo resumpsit, vnde & illud assumendo vitam ei præstitit vtique immortalem, quod ipse Christus testatur dicens. *Hæc sunt verba quæ locutus*

sum

sunt vobis, dum adhuc essem vobiscum, id est mortalis sicut & vos estis. Nam si excitatâ corporis assumptione corpus non viueret, qua de causa ab anima assumptû esset, vel quem effectum in eo haberet, non posset ostendi. Nec est hæc immortalitas illa & incorruptibilitas, quæ stolæ corporis dicuntur: sed hæc vita immortalis de qua loquor, in vegetatione & sensificatione consistit, quia anima nunquam potest desinere vegetare & sensificare corpus, neque nexus illi quibus anima & corpus coniuncta sunt, vlla ratione dissolui. De quali vita immortali loquitur Apostolus dicens *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Quod enim viuit, Deo viuit.* Sed cum ex illa vnione Christus vt aiunt nec homo est nec vitam aliquam habet, Hæc vita immortalis cuius erit? nec Dei est, nec spiritus Angelici, nec animæ humanæ. Neque enim Deus nec spiritus Angelicus nec anima humana ex coniunctione animæ & carnis vitam habet immortalem. Relinquitur ergo quod hominis sit & cuiusdam hominis constantis ex anima & corpore Christi, qui etiam ex eorundem coniunctione constabat quando mortalis fuit.

Vtrum homo Assumptus persona sit, & quare in personam filij dicatur assumptus.

His breuiter decursis quibus posse monstrari videtur quod Christus quidam homo fuit, & sic ex anima & carne constans, ad sequentia transeundum est, & vtrum homo assumptus aliqua fuerit vel sit persona pro modo abbreuiationis inquirendum. Quod enim dicitur *assumptus est homo* in personam filij, hoc profectò verum est vt quibusdam placet, quia sic assumptus est, quod non est alia persona quàm filius, & hominem assumptum esse in identitatem personæ filij, id est quia sic assumptus est quod ex ipsa assumptione non sunt in Christo plures personæ, sicut sunt ex assumptione humanæ naturæ, plures in Christo naturæ, cur non dicunt sic hominem assumptum esse à Christo in vnam personam quod homo assumptus nulla est persona. Nam idem sensus indubitanter ex eorum expositione potest haberi. Vnde quàm absurda sit & à veritate aliena expositio talis, manifestum est, ex qua talis & tam absurda sequitur locutio, scilicet quod sic homo assumptus est, quod nulla persona est, cur etiam dicitur in personam assumptus potius quàm in substantiam; sicut enim substantia diuina factus non est ex assumptione, sic nec persona sicut dicunt; forsitan hoc verentes, ne si personam diuinam concederent esse hominem assumptum, negare non possent ipsum diuinam substantiam esse. Quia nihil aliqua personarum in Trinitate est, quod Diuina substantia non sit. Quare si homo assumptus aliqua trium personarum esset, & diuina substantia esset. Sed quæ ratio aut quæ causa est cur ab vniuersali Ecclesia homo dicitur assumptus in vnam personam à filio Dei, & non in vnam substantiam, nisi quia vna persona potuit esse cum filio Dei & non vna substantiâ? Non est ita vt putant, quod persona & substantia in illa identitate sint quæ nihil sinat secundum personarum proprietatem Deum habere posse, quod secundum substantiam habere non possit. Habet vtique pluralitatem personarum & non substantiarum: ab omni enim pluralitate substantiæ immunis est, sed non personæ. Nam personæ tres sunt, sed non substantiæ: quod quare sit & prædicetur, nulla potest rationabilis reddi causa, si ita est intelligendum quod B. Augustinus dicit, scilicet quod persona secundum substantiam de Deo dicitur, vt ipsi exponunt, id est quod hæc vocabula *Persona* & *Deus* circumquaque eiusdem sint significationis. Quod si verum esset, nulla extaret causa, quare dici posset tres sunt personæ & non tres dij, & vnus tantum Deus & non tantùm vna persona. At talem expositionem minimè facerent, si quod Augustinus alibi dicit, aduerterent. Ait enim quod qui hoc nomen *Persona* Deo dedit, pluralitatem significare voluit, singularitatem verò noluit. Quibus in verbis euidentissimè docuit quod non propter omnimodam identitatem hoc nomen *Persona* & hoc nomen *Deus* instituta sunt, vt per ea de Deo agatur. Per hoc nomen enim *Deus* pluralitas nulla in Deo potest ostendi nec substantiæ nec personæ; nec per hoc nomen *Persona*, omnimoda singularitas, sed cum singularitate substantiæ personarum pluralitas: & hoc est quod B. Augu-

stinus dicere intendit, qui hoc nomen *Persona Deo dedit, pluralitatem significare non voluit, singularitatem nolnit:* nam pluralitas personarum absolutè pluralitas non est, nec hoc nomen *Persona* solam singularitatem substantiæ designat, sed circa singularitatem substantiæ pluralitatem designat *personalem.*

Vnde supra.

VNa nobiscum talem faciunt essendi Deo in aliquo distinctionem. Est Deus tribus modis in Creaturis, essentialiter in omnibus, in Electis per gratiam; in homine assumpto personaliter. Vt quid dicunt Deum in homine assumpto esse personaliter, vel hominem assumptum ei vnitum personaliter, cum ipse homo assumptus persona non sit? potius deberet additum esse non *personaliter*, quia tunc nulla quæstio esset an homo assumptus persona esset quæ filius est, vel non esset, quia certum esset quod persona filij non esset. Nunc, autem quia *personaliter* appositum est, & talia verba vtique inueniuntur vbi de illa vnione agitur, verisimile est, Sanctos quorum illa sunt verba, voluisse hominem assumptum personam filij factum esse: si enim proprietatem personalem filius Dei cum homine non communicat, nulla causa poterit assignari, quare homo assumptus dicatur filio Dei vnitus: sola quippe personalis proprietas est quam filius propriam habet, cætera verò cum Patre & Spiritu S. habet communia. Nisi ergo proprietas personalis filij causa sit quare homo assumptus filio Dei sit personaliter vnitus, nulla omnino causa est quare homo assumptus ei dicatur vnitus esse potius quàm Patri vel Spiritui S. Nam cætera quæ homo assumptus habet ex assumptione, habet à Patre & à Spiritu S. sicut & à filio, & communia cum Patre & Spiritu S. sicut & cum filio: & ideo si personalem proprietatem filius non communicat cum homine assumpto, fateri oportet quod homo assumptus filio Dei non est vnitus, aut patri & Spiritui sancto est vnitus. Quod quia falsum esse constat, non minus verum esse constare debet quod filius Dei suam proprietatem homini assumpto contulit quando eum assumpsit, sic tamen quod eam habere non desijt, sed vna & eadem persona cum *homine assumpto extitit.*

Idem author proponit hasce quæstiones consequentes & resoluit. *Quomodo intelligendum sit, quod scriptum est: Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus.*

Authoritas Athanasij quotidiano vsu in Ecclesia Dei celeberrima hanc communicationem personalis proprietatis conuenienti & expressissima similitudine manifestat, vbi ait. *Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus.* Quid verò per vnum hominem intelligere voluit quando dixit, *Anima & Caro est homo*, rem vnam animam & carnem esse non dixit, quia res vna esse non possunt; sed nec quod vnam aliquam rem constituant, quia nec vnam substantiam, nec aliam vnam rem. Aliam vero vnam rem non constituunt nec constituere possunt quàm substantiam, quod nullam habet dubitationis suspicionem. At quod nec substantiam constituere possunt, in superioribus ostensum est. Quando ergo dixit Athanasius, anima & caro vnus sunt homo, noluit significare aliquam substantiam ex anima rationali & humana carne constare, nec ipsa aliquam substantiam esse, sed ea personaliter sibi vnita esse. Nam nisi hunc intellectum habuerit in eo quod dixit, *sicut anima & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus*, nihil inuenietur ad propositum pertinere. Cuiusmodi enim vnio inter Deum & hominem sit, docere voluit, quod minimè docuit, si animam & carnem aliquam substantiam esse voluit, vel ex eis aliquam substantiam esse constitutam. Deus enim & homo in Christo non sunt aliqua substantia, nec aliquam substantiam constituunt. Ad hoc docendum quod nec fuit nec est, nec esse potuit, præmitti non debuit, quod anima & caro vnus sunt homo. Sed nec ad hoc verè præmitti potuit, demonstrandum, quòd Deus & homo vnam personam constituant, quia & hoc falsum est & impossibile. Deum quippe & hominem impossibile est vnius personæ constitutione vniri, nisi & persona pars personæ esset, quod singula rerum genera quæ personæ sunt, attendenti falsum esse liquet & impossibile. Nullus enim spiritus alterius spiritus, nullus homo alterius hominis pars vllate-

nus esse potest. Quid ergo dicere intendat Athanasius,& ad quid valeat inducta similitudo, non facile prout mihi videtur, ostendi valet, nisi quis dicere velit, quod sicut anima & caro vna persona sunt,ex vnione quæ inter ipsa est, sic Deus & homo vna sunt persona ex vnione quæ inter ipsos est. Nam sicut anima carnem habet assumptam in suæ identitatem personæ, sic Deus hominem in identitatem personæ suæ assumpsit, id est filius Dei. Et hoc est quod idem Athanasius ait. *Vnus autem non conuersione Diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum.* Per humanitatem hominem significare voluit, quem filius Dei in Deum, hoc est in identitatem personæ suæ assumpsit. Quæ enim sic dicuntur, transitionis habent proprietatem: quod est quando res de qua agitur, transit de vno statu in alium, vel priorem omnino deserendo vel cum priore alium assumendo. Quod falsum esse credendum est, quando homo in Deum assumptus est. Homo quippe hominis naturam retinuit & identitatem personæ filij Dei suscepit: quem sensum versus sequens declarat, *Vnus omnino non confusione substantiæ, sed vnitate personæ.*

Quid de quo dicatur in hac locutione, homo est Christus.

DVbitari præterea à nonnullis solet, quid de quo dicatur quando dicitur *homo est Christus*. An substantia de substantia, an persona de substantia, vel quid aliud de quo alio? Quod enim idem de se enuncietur in hac locutione *homo est Christus*, verum esse non potest. Nam non est idem sensus harum locutionum *homo est Christus* & *Christus est Christus*. Sunt tamen qui volunt Christum subiici in hac locutione *homo est Christus*, & hoc nomen *homo* in subiecto positum, personam quæ Christus est, significare. Sicut ibi vt aiunt *homo sedet ad dexteram Dei Patris*, id est persona habens, sibi vnitam humanam naturam. Sic & quando dicitur. *Nemo ascendit in cœlum nisi filius hominis qui est in cœlo.* Vox ista *filius hominis* personam quæ Christus est, designat. Nam de homine assumpto hoc dictum esse non potest. Sic & in Psalmo *homo natus est in ea*, hic absque dubio, vt aiunt, *homo* nomen est personæ in duabus naturis subsistentis, quæ & in ciuitate de qua Psalmus, nata est secundum humanam naturam, & eam fundauit secundum Diuinam. Similiter quando dicitur *Puer creauit stellas*, vox ista *Puer* personam quæ Christus est significauit, quæ reuera & stellas & stellam illam quæ Magos ad cunabula eius adduxit, creauit, non ex humana natura sed Diuina. Nec ergo inconueniens est si in hac locutione *homo est Christus*, hoc nomen *homo* personam quæ Christus est, designet, vt sit sensus, *homo est Christus*, id. Christus est Christus. At si secundum hunc sensum vera est ista, *homo est Christus*, homo nunquam incepit esse Christus, sed fuit ab æterno Christus. Ergo & homo Christus filius Patris fuit antequam virginis Matris. Quando enim dicitur, homo est Christus, de quodam homine hoc dicitur qui semper fuit Christus, vel non semper fuit Christus. Quod si quidam homo semper fuit Christus, Christus nunquam quidam homo non fuit, nec ipsum ad genus humanum redimendum hominem fieri necessarium fuit. In quo opinionis errore si qui sunt, longè ab vero aberrauerunt. Hæc quidam vitare volentes dicunt quod huius locutionis *homo est Christus*, hic est sensus. *Humana natura est vnita Christo in vnam personam.* Verum quid de quo dicatur in illa re, dicere non possunt. Nam & si vnitum Christo in vnam personam ibi supponi dicant, nihil tamen quod alicui personæ supponi possit, ibi subiici dicunt, eo quod nulla de rebus existentibus est esse vnitum Christo in vnam personam. Et ideo nec personæ quæ est Christus, nec alij rei existenti supponi potest. Si quid ergo alicui in prædicta locutione supponitur, aut persona personæ, aut natura naturæ, aut natura personæ, aut persona naturæ in ea supponitur. Sed quod persona personæ, vel natura naturæ, vel persona naturæ in ea supponatur, nullius, quam ego audierim, habuit assertio. Quare natura personæ in ea supponitur. Sed per naturam humanam aliud intelligi non potest quàm homo quidam constans ex anima rationali & carne humana, sicut in præcedentibus sæpenumerò monstratum est, quia aliud persona quæ Christus est ex assumpta humanitate esse non posset. Prædicatio ergo quæ fit in prædicta locutione, planè ostendit hominem assumptum personam esse quæ Christus est.

Quid de quo dicatur in his locutionibus, Christus est homo, homo est Deus.

QVid vero dicatur in his & aliis locutionibus Christus est homo, homo est Deus, ex eo quod dictũ est, intelligi potest, scilicet rem humanæ naturæ quæ Christus est, in prima prædicari id. substantia humana, quæ etiam Deus esse dicitur, quando homo Deus esse asseritur. Sed quid per Deum est intelligendum, quando eum hominem esse prædicamus substantiam Diuinam? absit, quia ipsa humana substantia nec est nec esse potest, sed personam diuinæ naturæ hominem esse adnuntiamus quando sic dicimus, *homo est Deus*. Huius enim locutionis *Deus est homo* hic est sensus, persona Diuinæ naturæ est humana substantia: sed per humanam substantiam aliud intelligendum non est quàm vnitum & constitutum ex anima rationali & carne humana. Et ideo non vnam substantiam hîc intelligamus: secundum quod distributio fit in substantiam corpoream & incorpoream. Nulla quippe talis substantia ex anima constat & corpore, sed substantiam vnam dicimus vnum subsistens. Quod nisi verbi personali proprietate communicaret, ipsum procul dubio humana persona esset, & non diuina. Vnde Augustinus in quodam loco ait, quod Christus est homo assumptione personæ inferioris. Quod non propterea dixit quod voluerit Christum personam aliquam assumpsisse, sed voluit distinguere rem cuius proprietates Christus assumpsit, quæ videlicet si non assumpta esset humana, pro certo persona esset quæ diuina longè est inferior. Et ideo si sic quis hanc locutionem vellet exponere, *Deus est homo*, id est persona Diuinæ naturæ est res humanæ naturæ, & homo est Deus, idest res humanæ naturæ est persona Diuinæ naturæ, omnem vt videtur, calumniam posset deuitare.

In quo rei alicuius Personalis discretio consistat.

RES verò quę secundum hoc quod hîc de persona agimus, personæ dicuntur & sunt, non nisi homo & spiritus incorporei & ipse Deus sunt. Quia igitur in singularibus proprietatibus discretio personalis consistit, in eis ad singularem proprietatem ostendendam inquisitio facienda est. Quod vt commodius fiat, de Paulo Apostolo, exempli causa velut existente agamus. Paulus itaque sine dubio persona est, per quod vnde sit diligenter inuestigandum est. Non enim quia homo est Paulus, personalem habet discretionem, quia hoc cum pluribus habet commune, sed suam personalem discretionem cum nullo cuius origo & principium in anima est, quæ res est discreta atque discernens, quæ & propriè & principaliter vt superius ostensum est, habet personalitatem hominis. Nam ipsa propriè discernit & intelligit, quia ad imaginem Dei condita est, secundum quod & ipsa persona potest esse & est. Qua ratione corpus persona nec est nec esse potest. Nam ipsum ad imaginem Dei factum non est. Quod totum in anima & corpore Pauli potest assignari. Anima quippe Pauli eo quod res discreta est & discernens, persona est. Et ex eo quod hæc res est & discernens hæc persona est, & inde quia sic habet à Deo esse, quod cum nulla re rationali hoc esse vnde ipsa est, commune habet. Secundum hoc etiam in ipsa Trinitate personæ discernuntur, quia Pater alia persona est quàm filius & Spiritus S. inde quia à se solo est. Nam quod à se solo est, nec cum filio nec cum Spiritu sancto habet commune. Ita & filius quia à solo Patre est, alia persona est quàm Pater & filius. Ita & anima Pauli secundum suum modum existendi quem à Deo habet, alia persona est quàm anima Petri, quia aliud discretum est & discernens quàm anima Petri.

De his qui dubitant vtrum istorum verum sit, scilicet hominem assumptum personam esse vel non esse.

MIrandum viros in Pagina Diuina exercitatos has & huiusmodi authoritates verbis quibus scriptæ sunt nolle recipere, sed sua eis præponere verba & sẽsum suum, sensum authorum & non authorum suum ordine præpostero & præsumptuosè facere. Nonne ipsimet qui scripserunt ea reciperent? recipe & tu, vt saltem in verbis ab eis non dissentias: hoc sciens quia verba sola facere possunt hę-

reticum. Nemo dicat, magni viri sunt hinc & inde, & ideo quid magis verum, quid magis tenendum sit, se nescire. Certè non sunt magni in talibus nec imitandi, qui à tam magnis quos prædiximus dissentiunt circa articulos fidei. Nec est prudentis viri id negare vel affirmare, qui nesciat quod horum verum sit vel falsum. Pium autem est sentire quod vniuersa credit Ecclesia: scilicet *quod homo assumptus verus est homo ex anima rationali & carne humana constans*, & eadem persona cum verbo à quo assumptus est.

Vtrum anima hominis assumpti persona sit, & cuiusmodi persona.

IN quæstionem à quibusdam inductum est, an ipsa hominis assumpti anima persona sit, quemadmodum & cæterorum hominum animæ, & si persona est, vtrum Diuina an humana. Eadem vero ratione qua & aliæ animæ personæ humanæ sunt, videtur & ipsa persona esse humana: siquidem rationalis substantia est indiuiduæ naturæ vna & discreta personaliter ab omni alia anima humana. Sed hoc esse non potest, quod ipsa persona sit humana, cum ipse homo assumptus persona sit Diuina. Nunquam enim auditum est vel ab aliquo inuentum, quod homo aliquis alia esset persona & alia eius anima. Imò sicut superius ostensum est, omnis homo eadem est persona quæ & ipsius anima. Nulla itaque ratione doceri poterit quod homo assumptus persona sit Diuina, quin eadē valeat ostendi quod anima hominis assumpti persona diuina sit, imò ipsa primo loco suscipit personalitatem verbi, ipsa propriè personam gerit sapientiæ Dei, siquidem in ea reconditi sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei. Vnde & quorundam æstimatio habet eius non esse aliam sapientiam quàm ipsam sapientiam Dei Patris. Si ergo vnio quæ est inter hominem & verbum Dei, causa est quod homo assumptus persona est, quæ est verbum Dei, multo magis vnio quæ est inter animam & verbum Dei causa debet esse, quare anima eadem persona sit cum verbo Dei. Quod quamuis vsus non habeat, quia tamen tam certa tamque necessaria ratione potest demonstrari, nec vlla resistit authoritas, non videtur debere negari. Attendendum tamen diligenter, cum quo vel coram quibus de hac re & consimilibus quæstionibus agatur, ne tale quid prædicemus vel concedamus quod pusillos scandalizet & pro quibus Christus mortuus est, & quorum causa dicit Apostolus se non comesturum carnes in æternum, nec vinum bibiturum, ne fratrem videlicet suum scandalizet. At inferes, si anima hominis assumpti est persona quæ est verbum Dei, quomodo non erit ipsa verbum Dei? quod si verbum Dei est, & ipsa Christus est. Sicque anima hominis assumpti ille est, cuius ipsa anima est. Quod falsum est & impossibile. Huic obiectioni supra satis respondimus, vbi diuersas substantias vnam posse esse personam ostendimus. Sicut anima & corpus hominis vna sunt persona, licet diuersæ substantiæ, nec sequitur quod corpus anima sit, licet persona sit quæ est anima.

Cuiusmodi vnionem habuit Corpus cum Verbo tam in morte quam in vita.

DE vnione autem illa quæ est Corporis ad Verbum, quæstio est vtrum sit personalis, hoc est an ipsum corpus ipsi verbo personaliter vnitum sit. Quod vero alia vnio sit inter verbum & corpus quàm personalis, nec scripturæ alicuius testimonio potest astrui, nec ratione consimili. Quæ est alia? nulla vt videtur. Quod quidam intelligentes dicunt Corpus cum verbo nullam habuisse in morte vnionem, non intelligentes illud Augustini super Ioan. *Anima in morte Christi à corpore separata est, sed verbum à neutro.* Qua de re firmiter tenendum est, quod corpus & in vita & in morte eandem habuit cum verbo Dei vnionem personalem, scilicet quæ & in morte sicut & ante mortem ipsum corpus eadem persona fuit quæ & verbum Dei. Hoc enim quare magis abhorreatur aut respuatur, quàm quod homo mortuus Christus fuit, & quod Christus clausus in sepulchro tenebatur. Nemo tamen inde vult ostendere quod mortuus homo tunc viueret & ita vita esset. Nonne & Christus maledictum factus est pro nobis & peccatum, sicut Apostolus dicit. Quomodo ergo ab surdius sonat quod Christus de Virgine sumpsit & viuum & mortuum ex vnione quam cum verbo habuit, persona Diuinæ naturæ non

fuit, cum & ipsum corpus concedant & viuum & mortuum verbo personaliter voione effectum sit, si corpus inde persona Diuinæ naturæ factum non est. Maior enim & multo subtilior vnio illa fuisse credenda est quæ fuit inter verbum & corpus tam viuum quàm mortuum, quàm sit illa quæ est inter animam & corpus. Quare si illa quæ est inter corpus & animam tantæ efficaciæ & virtutis est, quod corpus cum sola anima vnam efficit personam; multo magis illa quæ est inter verbum & corpus debet corpus cum verbo vnam efficere personam, vt pote quæ multò efficacior est atque præstantior ad identitatem personæ efficiendam. Non igitur in hoc differre sed conuenire credendus est homo assumptus cum cæteris hominibus, vt quemadmodum cæterorum hominum anima & corpus vna & eadem sunt persona, ita hominis assumpti anima & corpus vna sunt persona sed Diuina. Nec tamen anima illa corpus est, sed nec corpus anima, nec ex vnione quam corpus habet cum anima corpus persona est, sed ex illa quam cum verbo habet, licet eam mediante anima habeat.

Vtrum eadem vnio sit animæ & corporis cum verbo, an diuersa.

POtest etiam quæri an ex eadẽ vnione corpus & anima sint vnita verbo? quod non æstimo verum esse, licet verbum cum eis vnam & eandem habeat vnionem. Nam potest aliquis vna dilectione cum duobus iungi, qui tamen ad eundem non vnam dilectionem habent, sed vterque propriam, maiorẽ alter, alter minorẽ. Quod & in his quæ subiecta sunt oculis fere videmus. Vnã enim iuncturã tectũ cum parietibus habet, parietes tamen cum tecto non semper vno modo coniunguntur. In locutionibus enunciatiuis duæ dictiones per tertiam connectuntur, diuerso quidem modo quantum ad connexorum spectat officium & potestatem. Vnde altera earum suppositus terminus est, & altera prædicatus: sed illa cum vtrisque quantum ad ipsius pertinet proprietatem vno & eodem modo. Quia ergo inter res corporeas & sensibus humanis subiectas iuncturam & vnionem de qua locuti sumus, factam esse videmus, inter Creatorem & Creaturas hoc est inter verbum & animam & corpus eam fieri posse nequaquam dubitare debemus idest non eadem vnione animam & corpus cum verbo Dei esse vnita. Quod tamen diuersis vnionibus vnita ei sint, dicendum esse non credo: quoniam illa vnio quam anima cum corpore habet, illius est causa quam corpus cum Verbo habet, & quasi eam continens: sed inter continens & contentum pluralitas non solet assignari, minus verò diuersitas.

Quomodo intelligendum sit quod dicit Ambrosius; Clamat homo separatione Diuinitatis moriturus.

SVnt nonnulli sicut prædiximus qui inter verbum & corpus in triduo mortis Christi nullam putant fuisse vnionem, quod non solum rationibus suis verum & sanctorum authoritatibus persuadere conantur. Ait enim Ambrosius super psal. illum. *Deus Deus meus respice in me. Clamat homo separatione Diuinitatis moriturus.* Diuinitas enim vita est, & vbi vita est, mors simul esse non potest. Hac authoritate Diuinitatem à corpore fuisse separatam in morte contendunt, etsi non ab anima. Sed vt quibusdam visum est, non alia de causa dixit Diuinitatem ab eo fuisse separatam in morte, nisi quia virtute potentiæ suæ nullum ei tunc præbuit defensionis auxilium contra mortem, quomodo vnus homo dicitur alium deserere licet corporaliter sit iuxta illum: quia ei contra vim quæ illi infertur, nullam cum possit, parat defensionem. Verum expositioni huic non videtur congruere quod sequitur. *Diuinitas enim vita est, & vbi vita est, mors simul esse non potest.* Multorum vero vita Diuinitas eo modo potest dici. Nam multos à morte defendit & multi mortui sunt, multique morituri hoc modo separatione diuinitatis. Potuit etiam vnusquisque nostrum dicere imminente sibi passione *Deus Deus meus quare me dereliquisti?* & se Diuinitatis separatione clamare moriturum. Quærenda est alia intelligentia in verbis istis, vt soli Christo conueniat quod dictum est. *Clamat homo*, &c. Forsitan eo modo dixit Ambrosius hominem separatione diuinitatis moriturum, quo Beda supra Marcum, dixit Christum tæduisse & doluisse & anxie-

tates sustinuisse semota iucunditate æternæ Diuinitaris. Quod cum dixit, passionis hominis inexpertem & immunem Diuinitarem esse ostendit, ad quam passio nullo modo pertingere potuit. Hoc modo forsiran dixit Ambrosius hominem separatione Diuinitatis motiturum, quia Diuinitas ab his quæ in morte homo passurus erat, incommutabilis & separata permansit. Est enim, inquit, Diuiniras vita, vita non qualiscunque sed æterna, quæ nihil doloris & passionis, nihil quod mortem secum afferre solet, suscipere possit. Potest & aliter intelligi. *Clamat homo separatione Diuinitatis &c.* Vox sine dubio veteris hominis est, à quo Diuinitas est separata cum peccauit. Vnde & post peccatum deambulasse scribitur ad auram post meridiem, seque à facie Dei abscondisse eo quod nudus erat, ante peccatum enim præsenria Diuiniratis cum ipso erat, quæ eum à morte & ab omni causa mortis immunem & securum faciebat. Sed postquam peccauit, eum huiusmodi præsentia Diuinitatis deseruit, vnde non solum moriturus erat, sed etiam necessitati mortis addictus. Ptopter quod Christus seruans personam veteris hominis clamat separatione Diuinitatis moriturus, quia hoc etiam cum membtis suis habuit commune, quod eum præsentia Diuinitatis nec à morre nec à mortis causa immunem faceret. Non dico à causa mortis quæ in ipso fuisset: nam in eo nulla erat: sed de causa loquor quæ extrinsecus inferri poterat, à qua non fuit immunis, quod probauit effectus: nam verbera & vulnera quæ mortem in humano corpore operantur, & suscipete potuit & suscepit.

Quod non sit necesse Diuinitatem separatam fuisse à corpore Christi, in morte quamuis anima vinculum fuerit inter Diuinitatem & corpus.

HAnc verò non suscipiũt expositionẽ, qui superficiei verborũ Ambrosij adhærentes sicut littera sonare videtur, personalẽ vnionem Diuinitaris à corpore fuisse in morte disiunctã dogmatizan, tinnitentes authoritati B. Augustini, vbi ait animã vinculũ fuisse inter Diuinitatẽ & Corpus. Quare necesse fuir eam à corpore separari, animâ separatâ ab eodem. Non enim possunr extrema connecti, medio disiuncto ab vtroque eorundem vel ab altero. Addunt etiam illud Athanasij. *Qui non crediderit hominem denuo assumptũ, anathema sit.* Quod pro corpore solo dictũ esse putant quod in morte depositum est à verbo sec ndum eos, & in tesurrectione resumptum. Quod nequaquam ita credendum est. Nos enim de cuiusmodi resumptione dixent Athanasius, supra docuimus. Quod autem dicunr animam vinculum fuisse inter Diuinitatem & carnem, recipimus: sed quod aiunt medio ab vtroque vel ab altero extremorum sublato, hoc est anima à carne extrema connecti, idest Diuinitatem & Corpus vnita simul esse non posse, non recipimus Contingit enim sæpenumero in incastraturis aliisque ligaturis materialibus quod nisi eo semoto quo prius iungebantur, cõiuncta non possunt permanere ext ema Veruntamen quid de huiusmodi connexionibus ad vnionem Diuinitatis cum corpore Christi? nam supra omnem rerum materiam est, & absque simili & exemplo quod Diuinitas hominis naturæ personaliter est vnira. Vnde sicut ipsa vnio Diuinitaris cum corpore Christi incõprehensibiliter atq; ineffabiliter anima mediante facta est, sic & incomprehensibile atque ineffabile est, quod anima seclusa post mortẽ à corpore Christi Diuinitas ab eodem separata non est. Spiritualis namque vnio & separatio magis fide comprehenditur quàm rationis discussione. Spiritus siquidem per amorem & cognitionem absentibus præsens esse potest. Vnde Apostolus Corinrhiis *Vobis congregatis in vnum cum meo Spiritu.* Spiritum suum dicit eis posse præsentem esse, licet ipse corpore fuerir absens, quod & de B. Mattino & B. Benedicto legimus. Quod quidem quomodo factum sit, alius homo non petcipit, qui non capit ea quæ sunt spiritus Dei. Apostolus etiam Corinthiis eisdem scribens dicit se raptum fuisse vsque ad tertium cœlum, seque nescire *Vtrum in corpore an extra corpus.* Quod nullo modo dixisset, nisi exrra corpus hoc factum esse potuisset. Nec tamen si extra corpus hoc factum est, idest quod anima eius extra corpus rapta fuerit, ideo corpus eius exanime vel mortuum interim fuisse credendum est. Vita siquidem illa remansit quæ cum corpore moritur, licet non illa quæ ex corpore migrat. Quæ tamen vita, id est quæ à corpore migrat, vinculum quoddam est inter vitam illam quæ cum corpote moritur & corpus. Ex quo manifestè

ostenditur, quod non semper ea quæ aliquo medio coniuncta sunt, eo ab altero eorum remoto vel ab vtroque necesse sit disiungi: duo frequenter tertio mediante in amorem fœderantur, quo tamen vtrique eorum offenso, illi nihilominus remanent fœderati. Fides sine dubio vinculum est quo fideles Deo counectuntur, cui tamen firmius adhærebunt, vbi illa non erit. Hæc illis respondemus qui conantur ostendere Diuinitatem separatam fuisse à Corpore Christi in morte eius authoritate Augustini, qua dicit animam vinculum fuisse inter Diuinitatem & Corpus Christi.

Quem effectum habuit in Corpore mortuo vnio Diuinitatis in Triduo mortis Christi.

QVærunt à nobis quem effectum habuit Diuinitas in corpore mortuo sub triduo mortis Christi: siquidem tunc verè mortuum fuit, quemadmodum & aliorum hominum corpora post animarum separationem. Nam quod dicitur à corruptionis dissolutione ipsum corpus in sua integritate diuinitas cōseruasse, nihil quod proprium sit corporis illius ostenditur illi præstitisse. Nam multis sanctorum corporibus hoc ipsum Diuinæ virtutis beneficio credimus collatum esse, idest ea dissolutione corruptionis conseruata non per triduum sed vsque ad diem resurrectionis à die depositionis eorum. Qui ita differit, non intelligit quod communio vniuersalis non semper paritatem facit in singularibus. Nam sanctorum corpora post resurrectionem immortalitatem & impassibilitatem communem cum Corpore Christi habebunt, & tamen ipsum Corpus Christi immortalitate & impassiblitate differt à corporibus Sanctorū, quæ in claritate & glorificatione incōparabiliter superabit. Ipsa enim Sanctorū corpora magnam inter se in claritate habebunt differentiam, sicut dicit Apostolus. *Stella enim à stella differt in claritate &c.* Vnde pro certo tenendum est & sine hæsitatione prædicandum, quod Corpus Christi longè ineffabilius atque mirabilius tēpore triduanæ mortis integritatē incorruptionis habuit, quàm illorum corpora quæ gratia Dei vel balsami perfusione post mortem incorrupta seruantur. Talem nimirum habuit incorruptionis integritatem ac tantam, qualem ac quantam nullatenus habere posset nisi Diuinitas ei personaliter coniuncta fuisset. Huic parti ratio consentit, fides piè credentium non dissentit. Secunda post Apostolos Ecclesiæ lumina Hieronymus & Augustinus scriptis suis confirmant. *Verbum*, inquit Hieronymus, *ex quo hominem suscepit, nunquam deposuit.* Scio contentionem tuam & ceruicem durissimam; nomine inquies hominis animam hominis intellexit, à qua verbum separatum non est ex quo ei semel vnitum est. Sicut Athanasius per hominem corpus hominis designauit, vbi scriptum est. *Qui non crediderit hominem denuo assumptum &c.* Cum enim hoc pro anima verum esse non possit, oportet quod pro corpore dictum sit quod Verbū deposuit in morte & tertia die resumpsit. Ergo vtramque istarum concedis. *Verbū deposuit hominem, verbum nunquam deposuit hominem*; quæ quidem formam habent contradictionis, etsi non veritatem secundum intellectum tuum, immo & formam & veritatem contradictionis habent secundum intellectum sanum. Quem enim hominē Verbū deposuit nisi quem assumpsit? non est autē ab eo assumptus nisi vnus quem nunquam deposuit teste Hieronymo: quare eundem deposuit quem nunquam deposuit. Quam vero determinationem proferre poteris competentem & congruam ei quod dicit Augustinus super Ioannem, vbi animam à carne separatam asserit, sed Verbū à neutro? Item si in triduo illo Diuinitas aliter non fuit in corpore Christi quàm sit in aliis Creaturis, hoc est essentialiter, quâ figurâ loquendi verum erit Deum mortuum fuisse, Deum in sepulchro iacuisse? Ergo erat Diuinitas in corpore, illo mortuo aliter quàm sit in cæteris Creaturis, hoc est personali vnione, propter quam dicit B. Aug. Homil. 47. super Ioan. *non solum animam sed & carnem sine anima Christum fuisse.*

IDEA

IDEA THEOLOGIÆ PSEVDO-SCHOLASTICÆ.

Ex lib. 1. Gualteri de S. Victore.

EXtat, vt alio loco diximus, in Bibliotheca San-Victorina codex Manuſcriptus M. Gualteri de S. Victore 4. libris diſtinctus contra 4 celeberrimos ſui ſeculi Magiſtros, Petrum Abaelardum, Gilbertum Porretanum, Petrum Lombardum & Petrum Pictauinum, quos vocat 4. Franciæ labyrinthos & nouos Hæreticos. Scribebat autem circa an. 1180. quo tempore vnus è quatuor ſupererat in viuis Pictauinus, Lombardi diſcipulus, idemque Præpoſitus Scholarum celeberrimi illius Petri Comeſtoris: quem, quia Theologiam Scholaſticam ſubtilius & curioſius quàm cæteri tractabat, Gualteros ſibi potiſſimum aſſumit libro 4. debellandum, vt Abaelardum & Lombardum ſectæ illius Principes & coryphæos acerbè in aliis libris inſectatur. Ergo ex illo opere, quoniam nondum in lucem prodiit, iuuat quæ ſequuntur veluti Ideam Theologiæ Pſeudo-Scholaſticæ proponere, vt agnoſcant poſteri, quid deinde mutationis acceperit docendi methodus conſecutis temporibus. Sunt autem Libri 1. ſumma hæc capita 18

1 De nouis Hæreticis & fantaſtico Chriſto ipſorum. Vnde oriantur.
2. Quod Chriſtus ſit Deus & homo: aliud ſine initio: aliud à certo initio.
3. De nouis hæreticis qui *dicunt Chriſtum non eſſe aliquid* in eo quod eſt homo.
4. Quanta temeritas negare Chriſtum aliquem hominem vel aliquid compoſitum.
5. De illo qui negauit Chriſtum eſſe aliquid quod ſit homo.
6. De illo qui dicit quod Chriſtus non eſt aliquid quod fuit ab æterno.
7. De his qui habent pro inconuenienti quod Deus ſit aliquid quod non ſemper fuit.
8. Quod melius creditur Chriſto quàm Hæretico.
9. De illo qui dicit quod Chriſtus non eſt aliquid ex Virgine, ſed eius veſtis tantum ineſt, & quare dicatur homo in perſona non in natura aſſumptus.
10. De illo qui negat in Chriſto aliquod compoſitum ex anima & carne.
11. De illis qui concedunt nobiſcum quod Chriſtus eſt homo, ſed hæretico ſenſu.
12. De illo qui dicit, Hæc ſpecies *homo* non conuenit Chriſto.
13. De illo qui dicit in Chriſto Incarnationem veluti veſtem eius, non proprietatem fuiſſe.
14. De his qui dicunt, *Humanitas nihil eſt.*
15. Quod conſtat, quia perſona non eſt vnita perſonæ, nec habens hominem eſt ſibi vnitum.
16. De illo qui dicit quod Chriſtus non eſt niſi quod fuit ab æterno.
17. Quod homo aſſumptus eſt & veriſſimè dicitur, *Perſona*, ſed non alia quàm verbi.
18 Quod homine aſſumpto non *Quaternitas facta eſt.*

Præmittit verò hunc Titulum. Incipit LIBER M. WALTERI PRIORIS S. VICTORIS PARISIVS *contra manifeſtas & damnatas etiam in Conciliis hæreſes, quos prædicti Sophiſtæ libris Sententiarum ſuarum reponunt, acuunt, limant, roborant, ſub hoc eodem Capitulo ſubiecto.* De intelligentia harum locutionum *Deus factus eſt homo. Deus eſt homo.* An his locutionibus dicatur *factus eſſe aliquid, vel eſſe aliquid, vel eſt.* Subiungit verò quæ ſequuntur.

Oritur hic quæſtio valde difficilis. Quæritur enim vtrum in his locutionibus. *Deus factus eſt homo. Filius Dei factus eſt filius hominis. Deus eſt homo & homo eſt Deus, dicatur Deus factus eſſe aliquid, vel eſſe aliquid, vel aliquid dicatur eſſe Deus.* Vel quæ ſit intelligentia earum. In ſolutione huius Quæſtionis magna inter Doctores contrarietas inuenitur. Dicunt tamen quidam quod homo aſſumptus non eſt Deus. Non eſt perſona. Non eſt filius Dei. Non eſt Rex ſeculorum. Non eſt Dominus gloriæ; Nec etiam ſecundum eoſdem, Homo aſſumptus eſt homo, vel aliquis ho-

mo, nec filius hominis, nec filius Virginis, nec aliquid quod sit homo vel Deus. Et quod filius Dei non est nisi id quod fuit ab æterno, sed Deus tantum. Et quando Deus factus est homo, non est factus aliquid: per hominem enim assumptum non intelligunt nisi carnem & animam. Dicunt etiam prædicti, quod ex anima & carne Christi nihil est compositum, nec id quod est homo, nec aliud, sed verbum duobus scilicet anima & corpore quasi indumento vestitum: & ideo verus homo factus dicitur; quia veritatem carnis & animæ accepit qui & secundum habitum tantum Deum hominem factum dicūt: & sic secundum istos dicitur homo, quia hominem accepit, & esse homo quia habet hominem, vel quia est habens hominem: & homo est factus Deus, quia assumptus est à Deo & homo esse Deus, quia habens hominem est Deus.

In 2. C. authoritates profert S. Augustini aliorumque SS. Patrum & quorundam Catholicorum Doctorum contra supradictam opinionem. *Augustinus ait in lib. de Trinit. Cum legitur verbum caro factum est, in verbo intelligo verum Dei filium, in carne agnosco verum hominis filium, & vtrumque simul vnam personam Deum & hominem ineffabilis gratiæ largitate coniunctum.* Idem in Enchiridio. *Christus Iesus Deus de Deo est, homo autem natus est de Spiritu S. ex Maria Virgine. Vtrinque substantia Diuina scilicet & humana, filius est vnicus Dei Patris omnipotentis de quo procedit Spiritus Sanctus, vtrinque vnus, sed aliud propter verbum, aliud propter hominem, non duo filij Deus & homo, sed vnus Dei filius, Deus sine initio, homo à certo initio.* Itē in eodem *Quid natura humana in Christo homine meruit, vt in vnitatem personæ vnici filij Dei singularitas assumpta esset? quæ bona voluntas? quæ bona opera præcesserunt quibus mereretur iste homo vna fieri persona cum Deo? nunquid ante fuit homo, & hoc ei singulare beneficium præstitum est, vt singulariter promereretur Deum? ex quo nempe homo cœpit esse, non aliud cœpit esse homo quàm Dei filius & hic vnicus: & propterea Dei* verbum quod ab illo suscepta caro facta est. &c.

In 3. Cap sic scribit. *Quæro ab his qui dicunt Christum non esse aliquid in eo quod est homo* quid per *me* significetur cum dicitur *Pater maior me est*. vel quod est Christus vel quod non est Christus. Si dicatur aliquid quod non est Christus, per *me* significari in tali loco, consequens est vt Christus dicat se esse aliquid quod ipse non est; quod non conuenit veritati. Item si aliquid per *me*, ibi significatur quod non est Christus, illud est vel substantia increata vel creata. Sed nulla substantia increata maior est Patre. Si autem substantia creata est, vel est rationalis vel irrationalis: substantia irrationalis esse non potest. Ergo est substantia rationalis: & sic Angelica vel humana. Sed Angelica non est, ergo humana. Oportet itaque ibi significari substantiam creatam & rationalem & humanam, id est hominem constantem ex anima & carne. Vnde Augustinus dicit *quod Pars cum dicitur*, Verbum Caro factum est, *ponitur pro toto, scilicet homine.* Necessariò ergo homo est aliquod totum, cuius pars sit caro, & illud totum sit Christus. Vnde idem dicit. *Deus in æternam personam Diuinitatis temporalem accepit substantiam carnis* Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, ad Deum meum & Deum vestrum. Si Christus non est aliqua substantia creata, non habet Deum, quia tantum Creaturæ Deus est. Sed ipse dicit se habere Deum: necessario ergo est aliquid quod habet Deum vel Creatorem. Dicitur alibi quod tota est unio hominis & Dei: quod totum Deus, totum homo. Si enim sic intelligatur. *Deus est homo id. hominem habet*; sic potest dici *Anima est caro*, id. *habet carnem*. Augustinus dicit super Ioan. *quod aliud est verbum Dei, & aliud homo.* Quid hic per hominem significatur? si enim vt quidam opinantur hic per hominem anima & caro intelligitur, & non aliquid compositum ex duobus, dicere debet, aliud est verbum Dei, aliud est homo, cum per hominem plura & non vnum significetur.

Sequentibus capitibus huiusce libri alia multa profert sanctorum Doctorum testimonia, quibus subiungit authoritates Anselmi Cantuariensis, Hugonis de S. Victore & Bernardi Clarevallensis. Postea transit ad librū 2. in quo prædictas hæreses & plenius exponit, & antiquitus damnatas fuisse in Conciliis manifestius probat.

Ex lib. 2. eiusdem Gualteri.

HVius libri octo proponit summa Capita. 1. De quodam libro vnde prædicti errores pullulare videntur.

2. De Erroribus nouorum Hæreticorum ab Episcopis maximè Cardinalibus corrigendis.

3. Quod non te....Catholica fides, & quot hæreses pullulare cœperint ex doctrina Abaelardi.

4. Cur tertia in Trinitate persona dicitur filius ab Hæreticis.

5. Quod omnis homo semel homo iam aliud esse non potest, & mortuus homo est.

6. De Naturalibus argumentis veri hominis I. C. ex Euangeliis.

7. De naturalibus documentis veri Dei I. C. ex Euangeliis.

8. Quod tam prodit Christum qui verum hominem negat, quàm qui verum Deum non credit.

Aggreditur ergo agere contra hæreticum quendam librum, talem præ se ferentem titulum suppresso nomine Authoris. INCIPIVNT SENTENTIÆ DIVINITATIS; seque incipientem. OMNES SITIENTES VENITE AD AQVAS ET BIBITE AMICI ET INEBRIAMINI CHARISSIMI. Quem librum profanis vocum nouitatibus & oppositionibus falsi nominis scientiæ refertum ait vulgò adscriptum fuisse Petro Abaelardo, aut saltem ex eius libris excerptum, cumque æ fuisse damnatum ab Innocentio II. data ad Archiepiscopos Remensem & Senonensem eorumque suffraganeos hac Bulla.

Innocentius Episcopus Seruus Seruorm Dei Archiepiscopis Remensi & Senonensi S. & H. eorumque Suffraganeis Sal. & Apost. bened. Per præsentia scripta mandamus fraternitati vestræ, vt libros erroris Petri Abaelardi vbicunque reperti fuerint, igni faciatis comburi &c. Atque ex eo libro capita quædam excerpit Hæretica, quibus opponit Catholicam veritatem hoc modo.

Hæresis. *Quædam sunt personæ tantum & non personales*: personæ & non personales, sicuti humanitas & albedo quæ non faciunt aliquam differentiam à cæteris: quia quidquid est homo albus humanitate & albedine est homo albus. *Personæ & personales*: sicut Socratitas vel Platonitas, scilicet collectio omnium proprietatum compacta ex omnibus accidentibus partium tam substantialium quàm accidentalium, forma videlicet dissimilitudinis, quæ facit eum diuersum ab omnibus aliis. Nunquam enim talis collectio ita Integra & plena in vllo alio reperitur. Hoc dicitur *Persona*, dicitur & *Persona per se sola*. Nunc verò à Naturalibus ad Theologiam transeamus, similiter assignando quod quædam proprietates sunt. Est persona & non personalis, & quædam persona personalis. *Persona & non personalis*, sicut est Diuinitas quæ omnium personarum communis est. Sicut enim Diuinitate Pater est Deus, ita singulæ Personæ personalis proprietas est, paternitas, filiatio, connexio vtriusque. Item verè igitur & Catholicè dicamus Deum & hominem non esse partes Christi, quoniam nihil Christi est Deus, nihil Christi est homo. Iam enim pars aliqua totum suum esset. Si opponatur, Diuinitas Christi est aliquid Christi, & ipsa est Deus; ergo aliquid Christi est Deus. Respondeo. Imo tanquam de alio & alio atque diuerso loquimur de Deo & Diuinitate. Secundum August. *Christus constat ex Deo & homine*, sic intelligitur, non ex eo quod Deus, non ex eo quod homo, sed ex diuinitate & humanitate. Ex his vtique constat. Item non est naturæ aliquid agere, sed personæ; sicut naturæ, non est gignere sed personæ. Item si dixerimus naturam quæ communis est trium personarum, genitam esse, procul dubio natura genita Pater non est, imò à natura Patris quæ non est genita, alia est.

CATHOLICA. Hilarius. Ecce non deseruit natus Deus naturæ suæ proprietatem, & naturali in Patre virtute est, cuius in se tenet naturali natiuitate naturam. Aug. contra Felician. *Fatendum tibi est ex substantia Patris extitisse filium, si & natus & Deus est, aut filium pariter & Deum negare.* Nam filius in eo quod est indifferentis naturæ, veraciter prolatus est: quia ex eo qui est id, ex gignente non dissimilis natus est. Qui nascendo incorruptibilem ex incorruptibili patre videtur habere substantiam. Vna est Patris substantia, vna persona. Hæc cum genuit, ex hæc sine du-

bio non diuersa noscitur extitisse, sed altera: quæ non aliud docetur esse quàm prima, dum & communis docetur & propria. Communis inquam vnitate substantiæ, propria discretione personæ.

Cum ergo in se extet illa quæ nata est, non quidquid acciderit huic ad gignentem necessariò transit, sicut ad nascentem quidquid proprium ac substantiale gignentis constat esse, prouenit. Non enim sicut filio ipsa generatione collata est diuinitas Patris, sic ad Patrem refertur humilitas prolis. Quod ideo non fit, quia quamuis de vna id. Patris substantia fuerit similis genita, tamen quia iam in seipsa extat, quæcunque huic extrinsecus ingeruntur, non communia dicuntur esse, sed propria. August. de Trinit. *Si gignens ad id quod gignit principium est, Pater ad filium principium est, quia genuit eum.* Si ergo & qui datur, principium habet eum à quo datur, fatendum est Patrem & filium principium esse Spiritus Sancti, non duo principia. Idem super Euang. Ioan. *Non loquitur à semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur. Audire vel scire illi esse est.* Item quæcunque viderit Patrem facientem filius, audit filius & videt filius, & ipsa visio & auditio filius, & hoc est illi audire quod esse: & hoc est illi videre quod esse. Ab illo audiet à quo procedit. Audire illi scire est. Scire verò esse est esse. A quo illi essentia, ab illo scientia. Ab illo ergo audientia, quod nihil est aliud quàm essentia. Bernardus ad Eugenium. *Vnus est Deus, si dici possit, vnissimus est. Idem est semper & vno modo. Non mquò vnus sibi, & in se vnus est. Nihil in se nisi se habet: non ex tempore alterationem habet non in substantia alteritatem. Trinitas est tamen Deus. Quid ergo?* destruimus quod dictum est de Trinitate? non, sed statuimus. Si ita, quomodo non numerus? Si vnum, vbi numerus? Sed habeo inquis, quod numerem & quod non numerem. Substantia vna est, personæ tres sunt. Quid obscurum in hoc? nihil, si personæ seorsum à substantia cogitentur. Nunc verò cum 3. illæ personæ, illa substantia sint, & illa vna substantia tres illæ illæ personæ, quis numerum neget? nam verè tres sunt. Quis numeret tamen? nam verè vnum sunt. Quid numerasti? naturas, vel substantias aut Diuinitates? vna est. Multa dicuntur esse in Deo, sed multa vnum, &c.

Idem Bernardus super Cant. Cant. 69. *Recedant à nobis, Karissimi, nouelli illi non Dialectici sed hæretici, qui impijssimè disputant.* Diuinitate, inquiunt, Deus est, sed Diuinitas Deus non est. Vnde nuper in Concilio quod D. Eugenius Papa Remis celebrauit, peruersa visa est illa expositio in lib. Gilberti Pictauiensis Episcopi. Nam dicente Boëtio: Cum dicitur Deus, Deus pertinet ad substantiam, noster Commentator intulit, *non qua Deus est, sed qua est*: quod absit, vt assentiat fides Catholica: esse videlicet substantiam, vel aliquam omnino rem qua Deus sit & quæ Deus non sit. Sed hoc & cætera reprehensione digna proprio ore in eodem Conuentu damnauit. Sed hæc loquimur propter eos qui adhuc librum illum contra Apostolicum vtique promulgatum ibidem interdictum transcribere & lectitare feruntur.

CATHOLICA. Isti enim de humanitate multa delirant. *Homo*, inquiunt, *humanitate homo est & humanitati debet, quod homo est.* Falsum est. Immo nec sic propriè humanitati, sed Deo debet, qui & materiam & quod inde est, totum fecit nulla materia vel se vel de se operatur aut facit. *Humanitas*, inquiunt, *nihil est.* Falsum est. Totus mundus canit: æqualis Christus Patri secundum Diuinitatem, minor Patre secundum humanitatem. Quod si nihil est Christus, non iam minor, sed nihil secundum humanitatem. Veritas dicit *Pater maior me est.* Vtique secundum humanitatem: quod nemo nisi hæreticus dubitat. Quod si nihil est, ipse qui loquitur, nihil est secundum humanitatem. V. G. propriè transitus eius est ab humanitate in Diuinitatem nos inducere: quia post iudicium in Diuinitate eius videbimus, quem ante iudicium cernimus in humanitate. Quid multis? omnes Catholici innumeris testimoniis astruunt in Christo humanæ naturæ seu humanitatis assumptionem vel susceptionem. Apostolica etiam authoritas: *Apparuit*, inquit, benignitas id. Diuinitas & humanitas Saluatoris. Quæ si nihil est, nulla humanæ naturæ vel humanitatis facta est in Christo susceptio. Sed si nulla susceptio, nulla incarnatio. Si nulla incarnatio, nulla fidei Christianæ religio. Si nulla religio, nullus Christianus. Quis non horreat? est igitur humanitas quæ accidentaliter & non substantialiter dicatur. Est & quæ substantialiter id. naturaliter sit. Quod si nihil est, nullus

homo humanitate homo est. O insania? Dialecticus proponit. *Omnis homo humanitate homo est.* Assumit hæreticus. *At humanitas nihil est.* Diabolus concludit. *Nihil est ergo omnis homo.* Si autem humanitate homo est omnis homo & humanitas nihil est; ergo omnis homo, homo non est. O Monstrum! Ecce quomodo inuicem destruunt, inuicem concedunt & nihili fiunt. *Humanitati*, inquiunt, *debet homo quod homo est, & humanitas nihil est.* Ergo nihili debet quod est. Ille qui in veritate non stetit, quia mendax est & Pater eius. *Meum est*, inquit, *mendacium.* Nec humanitas est, inquiunt, homo est, nec quod homo, est humanitas. Veritas rerum reprobat falsas regulas Philosophorum. Augustin. lib. de Trinit. *Statua*, inquit, *ex auro & aurea & aurum est, nec statim consequens est, vt vel omne aurum statua, vel omnis statua aurum sit. Tamen statua ex auro & aurea & aurum est. Sicut vas ex humo vel ex terra, humosum terrenumque aquè humus & terra: sed statua propter aliud, & aurea propter aliud, & aurum propter aliud. Tamen aurum non tollit statua ne aurum sit, & è conuerso. Aurea verò ad vtrumque relatum, vtrumque confirmat. Sic omnis homo & homo & humanum & humanitas est.* Omne enim relatum quod dicitur velut accidens, nec ad se nec substantialiter dicitur, præter id quod relatum est, necesse est intelligatur habere quo substantialiter sit. *Homo est*, inquit lib. de Trinit. *substantia rationalis ex anima & corpore constans, & anima sola dicitur homo & corpus solum.* Terra es, inquit, & in terram ibis. Multa insunt homini. Qui si non est, ex quibus est, nec homo homo est. Sed hic aliter id. simpliciter de Deo, aliter de homine differuntur. August. l. 7. de Trin. *Omnis essentia quæ relatiuè dicitur, est etiam aliquid excepto relatiuo: sicut homo, Dominus.* Si non esset homo id est aliqua substantia, non esset qui relatiuè Dominus diceretur. Sicut autem absurdum est dicere. Candidum non esse candorem, sic absurdum est dicere sapientem non esse sapientiam. Et sicut candor seipsum candidus dicitur, ita & sapientia ad seipsam dicitur sapiens. Et cum dicuntur tres homines vna natura, vel tres homines eiusdem naturæ, possunt etiam dici tres homines ex eadem natura quoniam ex eadem natura & alii tales homines possunt existere. Plus auri est tres statuæ quam singulæ, & minus auri est vna quàm duæ. Idem l. 5. *Non est in rebus considerandum quid vel sinat vel non sinat dici. Vsus sermonis nostri si quis rerum ipsarum intellectus eluceat.*

Hæresis. De sacramento Incarnationis præcipuè inquirendum, quid sit assumens, quæ assumpta. Cui vnita sint assumpta, quid assumens per assumptionem factum sit. Et de assumente tenet Ecclesiæ fides, quod tertia persona in Trinitate verbum scilicet Patris, filius Dei carnem assumpsit. Vt qui erat prius omousion, id est vnius & eiusdem substantiæ cum Patre, per assumptionem fieret gigas geminæ substantiæ. *De Mysterio Incarnationis.*

Catholica c. 3. Sufficere debuerat quod tenet Ecclesia vel propter illa quæ Innocentius Papa Episcopis Galliæ & filio suo Bernardo Claraual. Abbati inter alia scripsit. Marcianus licet Laicus, Christianissimus Imperator. *Nemo*, inquit, *Clericus vel militaris vel alterius cuiuslibet conditionis de fide Christiana tractare conetur in posterum, & semel iudicata & rectè disposita reuoluere & iterum disputare contendat. Vbi si Clericus erit, consortio Clericorum remouebitur.* Dolemus quod in Petri Abaelardi perniciosa doctrina Arrij, Manichæi, Nestorij, Euthyciani & Dioscori hæreses pullulare cœperunt. Vnde vniuersa ipsius Petri perniciosa dogmata cum suo authore damnamus & tanquam hæretico perpetuum silentium imponimus. Hactenus Innocent. M. Petrus Lombardus in lib. Sententiarum suarum posito tali Capitulo. De intelligentia harum locutionum *factus est homo, Deus est homo.* An his locutionibus dicatur Deus *factus esse aliquid vel esse aliquid* vel non. *Satis* inquit, *diligenter iuxta diuersorum sententias supra positam absque assertione & praiudicio tractaui quæstionem. Veruntamen nolo in re tanta tanquam ad dinoscendū difficili putare Lectorē istam sibi nostram sufficere debere disputationem. Sed legat & alia & alia quæ hic moueri possunt, intelligentiore si potest mente discutiat &c.* Rogo vbi tu, & omnes vt tibi videtur, Doctores non sufficitis, quid facturi sunt discipuli. An vis vt Catholica verba, *Deus homo factus est id quod fuit permansit, & quod non erat assumpsit* & alia multa his similia hactenus certa & exultanti fide vbique decantata, nunc de nouis tuis friuolis disputationibus aut non credantur aut retractentur? Sed à quibus? Catholici Patres inter se dissentiunt. Etiam hæreticis vt sentis, patrocinantur. Sed quis Ca-

tholicus super his tibi credet? Audiamus tamen rem, vt dicis, difficilem, nunquam retractandam, sed ipso statim auditu respuendam. Quia & in Concilio quod nuper Turonis celebrauit Alexander Papa iam damnauit hæresim videlicet qua *Christum nihil esse secundum hominem, imò nec Deum nec hominem, impiissimè argumentantur.*

Hæresis. Ideo solus filius carnem suscepit, quia homo peccando specialius filium offendit, qui solus & propriè in Trinitate *Imago* dicitur. Cathol. Hoc quàm sit falsum & ineptum & Augustinus l. de Trin. 12. & ipsa scriptura probat, quæ ait. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam. Ad imaginem Dei creauit illum. Primò dixit, *nostram.* 2. *suam* 3. ad *imaginem Dei*: quod tantundem valet, vt ait Aug. ac si dixisset *suam.* Cur ergo Trinitas dicit *nostram*, si filius solus & propriè imago? sed sicut falsam causam, ita falsam carnem & falsam diuinitatem Christo imponit. Ita etiam scripturas & Catholicorum authoritates non credendo ac per hoc non intelligendo, falsò vsurpant.

Hæresis. Dicit Aug. *qui suscepit & qui suscipitur, vna est in Trinitate persona.* Hæc authoritas innuere videtur quod natura humana cum verbo sit vna in Trinitate persona. Quod si est, ergo humana natura cum verbo est Deus, quæ nunquam scilicet fuit Deus: ergo non tantum diuina natura est Deus, sed & alia. Sed non cohærent ista. Nulla ratione dici debet quod filius Dei aliquem hominem susceperit. Et post pauca. *Sed videtur probari quod non sola persona assumpsit, imò & natura.* dicit enim August. *forma Dei accepit formam hominis & Diuinitas est incarnata.* Sed contra probatur, quod natura naturam non assumpsit, sicut nec persona personam.

Catholica. Ex Concil. Ephes. *Si quis non confitetur carni secundum substantiam vnitum Dei Patris verbum, vnumque esse Christum cum propria carne, eundemque scilicet verum Deum & hominē anathema sit. Hierony.* in Cogitis me. *vnionē Diuinitatis & humanitatis inconfusam indiuisamque fides Catholica seruat, vt vnus idemque Christus Dei filius atque hominis filius sit:* quia scriptura sic connectit & concorporat Deum & hominem in vna eademque persona, vt non hominem seorsum, quod nefas est, sed eundem ipsumque Dei filium & colimus & adoramus in vtraque natura Deum. Leo Papa. *Licet Iesus Christus in gloria sit Patris, indesinenter tamen ipsum partum salutiferum virginis adoramus*, & illius verbi & carnis insolubilem copulam non minus suscipimus in præsepi iacentem, quàm in throno paternæ altitudinis sedentem. Aug. *forma Dei accepit formam serui*, vtrumque Deus propter accipientem Deum, vtrumque homo propter acceptum hominem.

Hæresis. Si enim aliquem hominem suscepit, vel illum qui natus est de Virgine, vel alium aliquem. At vero illum qui natus est de Virgine, iuxta illud, *homo natus est in ea & ipse fundauit eam altissimus.* Sic igitur authoritates dicunt, filius Dei assumpsit hominem, vt faciant hominem in qualitate & non in substantia. Sic enim nomina distinguenda sunt præsertim in Theologicis. Item videtur quod assumpsit hominem, id. rem quæ est homo. Assumpsit enim animam & corpus non disiuncta, sed coniuncta. Sed ista coniuncta sunt homo. Sed dico quod ista nec coniuncta nec disiuncta, sunt homo. Si iungatur paries, tectum, fundamentum, sunt Domus: & anima & corpus homo intelligatur, sunt. Pro constituunt vel reddunt. Item assumpsit animatum corpus, ergo animal; id. rem quæ est homo, videtur assumpsisse. Ad hoc respondeo & dico prædicari diuersa. In prima namque prædicatur substantialis habitus quidam medianus, qui dicitur etiam animatio. In 2 non natura sed res prædicatur scilicet adiunctio animæ. Iam enim secundum hoc ingressus in substantiam esset corruptio substantiæ & egressus à substantia: quod est contra regulam Aristotelis.

Catholica. Ecce falsus homo in qualitate non in substantia. Illa enim quæ in subsistente atque in subiecto sunt corpore, sicuti color, forma, quantitas, qualitas non substantiæ sunt sed in substantia. v.g. nulla substantia vel nullum subiectum, ibi nulla qualitas nulla accidentia. Aug. *Dicit tibi homo est animal rationale immortale* vel ita *homo est substantia rationalis constans ex anima & corpore.* Idem de Ciuit. *Anima & corpus cum est vtrumque coniunctum simul hominis nomen habet;* quod tamen & singula non amittunt etiam cum de singulis loquimur. Scriptura interdum

atteſtatur, vt etiam cum duo iſta coniuncta ſunt & viuit homo, tamen etiam ſingula hominis vocabulo appellet. Animam ſcilicet interiorem hominem, corpus verò exteriorem animam vocans tanquam duo ſint homines, cum ſimul vtrumque ſit vnus homo. Hieronym. in ſerm. Cogitis me. *Idem verus Deus atque homo verus in vna ſubſiſtentia vel perſona ſine diuiſione aut commixtione creditur.* Veruntamen Deus verbum eſt & non caro, quanquam carnem rationabiliter animatam aſſumpſerit, hancq. ſibi vnione naturali & ſecundum ſubſiſtentiam couniuit. Hierony. ſuper Ep. ad Galat. Hebionis & Fotini hinc hæreſes retundendas quod D.N.I.C. Deus ſit, dum Apoſtolus qui à Chriſto ad prædicationem miſſus eſt, negat ſe miſſum ab homine eſſe. Subrepunt hoc loco & cæteræ hæreſes quæ putatiuam Chriſti carnem vindicantes Deum aiunt Chriſtum eſſe non hominem; nec non noua hæreſis quæ dimidiatam Chriſti aſſerit diſpenſationem: atque ita Eccleſiæ fides inter tanta falſorum dogmatum naufragia conſtituta ſi Chriſtum fateatur hominem, Hebion *Fotinuſque ſubrepunt; ſi Deum eſſe contendit, Manichæus & Marcion & nouelli dogmatis authores ebulliunt. In commune itaque audiant Chriſtum & Deum eſſe & hominem, non quod alius Deus ſit & alius homo, ſed qui Deus ſemper erat, homo ob ſalutem noſtram eſſe dignatus eſt.* Si ita Petrus perplexam quæſtionem, & vt dicit difficilem determinaſſet, proculdubio tam propriæ, quàm aliorum friuolæ argumentationes ludibrio ei forent.

Contra regulas, inquit, *Ariſtotelis eſt.* Etiam ſi eſt. *Videte*, inquit Apoſtolus, *ne quis vos decipiat per philoſophiã & inanem fallaciam hominum mente corruptorum ſecundum elementa mundi & non ſecundum Chriſtum, in quo habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter.* Leo Papa. *Totum igitur corpus implet tota Diuinitas.* Aſſumptus homo in filium Dei ſic in vnitate perſonæ Chriſti ab ipſis corporalibus eſt receptus exordiis, nec ſine Diuinitate editus. Et in natura hominis accepit à Patre, quod in natura Diuinitatis etiam ipſe donauit. Apparuit hodie verbum carne veſtitum, & quod nunquam fuit humanis oculis viſibile, cœpit etiam manibus eſſe tractabile. & impletum eſt in fine ſeculorum quod erat ante æterna ſecula diſpoſitum. Deus Dei filius genitus de Patre coæterno, id. etiam partu eſt natus humano. Creata eſt forma ſerui ſine conditione ſeruili, nec Dei formam ſerui forma violauit Summa eſſentia. Noſque in ſuam gloriam tranſtulit, ſed quod erat, eſſe non deſtitit: quia non ita proprietates ſuas renuit vtraq; natura, vt perſonarum in eis poſſit eſſe diſcretio; ſed vtrumque Deus de potentia ſuſcipientis, utrumque homo de humilitate ſuſcepti.

Hæreſis. Ecce oſtenſum eſt quis aſſumpſit, ſcilicet tertia in Trinitate perſona, & quæ ſint aſſumpta, videlicet anima & caro, vel humana natura. Sed contra probatur quod natura naturam non aſſumpſit, ſicut nec perſona perſonam his rationibus. Dicunt authoritates quod aſſumens eſt aliquid factum propter aſſumpta, quod non erat.

Cum ergo Diuina natura nihil ſit facta quod non eſſet, nec ipſa aſſumens eſt nec aliquid aſſumptum. Item nihil aſſumpſit humanitatis niſi quod natum eſt de Virgine. Quia ergo Diuinitas de Virgine nata non legitur, nec ipſa carnem ſuſcepit. Item ſi Diuinitas humanam naturam ſuſcepit, plenitudinem & integritatem illius nec ſuſcipere debuit. Quod ſi plenitudinem humanitatis ſuſcepit, tunc poſſe pati, poſſe mori, quod eſt contra omnes authoritates. Cui contrarium videtur, quod Auguſtinus dicit in lib. de fide ad Petrum: *nec diuinitas Chriſti aliena eſt à natura Matris.* Neque enim natura æterna atque Diuina temporaliter concipi & naſci ex homine vllatenus poſſet, niſi ſuſceptionem veritatis humanæ veram conceptionem atque natiuitatem ineffabilis in ſe Diuinitas accepiſſet. Ex hac authoritate videtur, quod Diuina natura humanam aſſumpſit. Sed vehementer nos mouet quod eam genitam ex patre naturaliter, & ex homine natam temporaliter dicit niſi forte naturam pro perſona hic accipiat. Alioquin ſi dixerimus naturam quæ communis eſt 3. Perſonarum genitam eſſe, proculdubio natura genita Pater non eſt, imò à natura Patris quæ non eſt genita, alia eſt.

Catholica. Ecce pluſquam Arrius qui ſuam tertiam perſonam & Deum & hominem negat, cornuto ſcilicet ſyllogiſmo, vt Catholicis illudat. Si perſonam aſſumentem dixeris, Deus non erit, quia diuina natura aſſumens non eſt: ſi negaueris, hoc non erit: alterum ex altero ſic excludit, vt vtrumque neget. Si plenitu-

dinem humanitatis suscepit: ac si diceret, si verè homo fuisset, tunc pati & mori posset: quod est, inquit, contra omnes authoritates. Ergo secundum omnes authoritates omnia falsa sunt. Hieronym. in Cogitis me. *Verbum Patris homo fieri dignatus est*, qui quoniam totum suscepit quod hominis, homo totus est,& totum accipiens quod Dei est, omnino aliud quàm Deus qui natus est ex Maria, esse non potuit. Sciuit & potuit in Vtero Virginis sine sui corruptione misceri atque vniri, vt vnus esset Christus Deus & homo vna persona, vna substantia. Hinc & Theotocon eam veraciter confitemur Dei genitricem, nec non Christotocon. Leo Papa. *Non sic Creatura in societatem sui Creatoris assumpta est, vt ille esset habitator & illa habitaculum: sed itaut nec alteri altera natura insereretur. Salua igitur & manente vtriusque naturæ proprietate in vnam coëunte personam suscipitur ab æternitate mortalitas & natura inuiolabilis non est vnita passibili ante tempora manens esse cœpit ex tempore. Assumpta est de Matre hominis natura & inuiolabilis virginitas substantiam ministrauit.* August. de Trinit. *Si quæritur à me ipsa incarnatio quomodo facta sit, ipsum Dei verbum dico carnem factum, id. hominem factum vt ibi sit non tantum verbum Dei & hominis Caro sed & rationabilis hominis anima, atque hoc totum & Deus dicatur propter Deum & homo propter hominem.*

C. 4. Hæresis Ecce ostensum est quis assumpsit, scilicet tertia in Trinitate persona: nunc videndum, cui vnita sunt assumpta. Cathol. vtique assumenti tertiæ in Trinitate personæ. Alioquin assumens non erit, ac per hoc nec homo. Quod vero filius in Trinitate persona tertia etiam à quibusdam Catholicè dicitur tamen si vsum & rationem loquendi immo authoritatem sequeremur, præcipientis & dicentis, *In nomine Patris & Filij & Spiritus S*, semper diceremus Patrem primam personam, filium secundam, Spiritum S. tertiam. Quamuis in hac Trinitate nulla sit anterior, nulla posterior, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sint & coæquales.

Hic Petrus Lombardus diabolicis argumentis commentatur Christum secundum quod homo, *Persona est tertia in Trinitate: Ergo Deus.* Tanquam dicens. Si secundum quod homo *Persona*, & secundum quod verbum *persona*, & Spiritus S. *Persona*, & Pater *Persona*, tunc si secundum quod homo Deus, & secundum quod verbum Deus, & Spiritus S. Deus & Pater Deus: *ergo quaternitas*. Adhuc peius commentans subdit. *Propter hæc*, inquit, *& alia inconuenientia Quidam dicunt I. C. hominem non esse personam nec aliquid*, subaudis in Trinitate. Rogo tu es Magister in Israel & Episcopus licet Simoniacè intrusus in Ecclesia, & sic blasphemas? Christus & secundum quod homo & secundum quod Deus, non quia duæ sed vna semper in Trinitate persona, quam diuidi secariue nulla ratio sinit, quod prorsus nullus Catholicorum dubitat. Quod & tu si crederes, nunquam de vna eademque Dei & hominis persona tanquam de duabus argumenta hæretica posteris legenda tam subtiliter scriberes, immo damnares Multa ergo vt tibi videtur, inconuenientia, immo multa nimis valde congruentia, Christus & secundum quod homo persona est in Trinitate, sed non alia quàm assumens, & idem ipse homo Deus est in Trinitate, sed non alius quam verbum Deus, ac per hoc idem ipse homo, non *Nihil* vt tibi videtur, immo singulariter & ineffabiliter est in Trinitate & persona & Deus qui viuit & regnat cum Patre suo & Spiritu S. per omnia secula seculorum. Cur impie lateras? ecce ex tuis commentis noua ex veteri hæresis quartam in Trinitate personam induxit: sicut in corpore Canonum legitur ex Concilio. Ephes. *Si quis in trisagio apponit Crucifixum præter filium, cui in medio tot sancta voces dicunt hymnum, anathema sit.*

Hæresis. Sequitur videndum cui vnita sint assumpta. Non verbo personæ, sed naturæ in verbo persona. Quod autem verbum non vniuit sibi carnem & animam, probatur teste Boëtio contra Nestorium Item si humana natura vnita esset verbo, eadem ratione & Diuina vnita verbo, quod satis absonum videtur. His rationibus probatur, quod verbum in Trinitate persona nulli vniretur: quibus aduersantur authoritates, dicit August. *Dei & hominis coniunctio facta est in Christo id.* Diuinitatis & humanitatis, non dicit Christo sed in Christo. Sic ergo apparet, quod persona filij Dei non aliquibus est vnita, nec aliqua ei, sed tria sunt ei vnita, sicut dicit August. *Tres sunt in Christo verbum, caro & anima.*

Catholica. Obstupescite omnes non Dialecticam sed planè diabolicam artem

v. g. vnus

v. g. vnus non est vnus : idem non est idem. Ipse non est ipse. Christus non est Christus, eadem Persona non est eadem Persona : Filius Dei non est filius Dei : quis audiuit vnquam talia? reuera Athenienses & omnes, inquit, Hospites id. Hæretici ad nihil aliud vacant, nisi aut dicere aut audire aliquid noui. Ecce noua prorsus & inaudita.

Hæresis. Sequitur videndum quid assumens factum sit per humanam assumptionem. Qui enim prius erat Deus persona, æternus, factus est quod non erat, id creatura mortalis. Sed dicitur tibi. Si Deus factus est aliquid quod prius non erat: Tunc aliquid est Deus hodie, quod non fuit ab æterno quod nullo modo est concedendum Iam enim posset inferri quod recens Deus esset. Ecce apparet quis assumpsit scilicet filius Dei. Quid assumptum, anima & caro? vel humana natura? cui vnita sint? non Filio Dei, sed inter se anima carni & è conuerso, Diuinitas humanitati & è conuerso.

Cathol. En friuola argumenta quæ in libro etiam Petri Lombardi ad verbum pene leguntur, Augustin. super Ioan. *Sicut enim vnus est homo anima rationalis & caro, sic vnus est Christus Deus & homo, ac per hoc Christus est Deus, anima rationalis & caro. Christum in his omnibus, Christum in singulis confitemur. Quis est ergo per quem factus est mundus? Christus Iesus sed in forma Dei. Quis est sub Pontio Pilato crucifixus? Christus Iesus sed in forma serui.* Quis non est derelictus in inferno? *Christus Iesus sed in sola anima. Quis resurrecturus triduo iacuit in sepulchro? Christus Iesus sed in sola carne. Dicitur ergo in his singulis Christus. Verum hæc omnia non duo vel tres, sed vnus est Christus.* Idem contra Felicianum. *Genuit ergo Maria & non genuit Filium Dei. Genuit quando ex ipsa secundum carnem natus est Christus: non genuit quando de Patre sine initio extitit filius.* Si ex integro Matris corpore integrum corpus Christus assumpsit, non minuit substantiam Matris: & minuisse incorporalem substantiam Patris credimus eum ex eodem ipso substantialiter dicitur genitus. Secundum hominem, inquam, de Virgine natus est Deus eo pacto quo cum corpore nasci docetur animus, non quia vtrumque est vna substantia, sed quia ex vtroque fit vna persona. Sic post partum non alius Dei Filius & alius hominis; sed idem Christus Dei & hominis Filius. Hieronymus super Ierem. *Faciet sine* creabit Dominus nouum super terram, fœmina circundabit Virum. Nota quod natiuitas Saluatoris & conceptus creatio nuncupatur. Idem in Cogitis me. *Vnde* constat tempus non præiudicasse sacramentum vniti hominis ac Dei, itaut iam esset in illo per vnitatem personæ ab initio seculi qui nondũ erat natus de Virgine. Quod multis declaratur scripturarum indiciis. Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi qui elegit nos ante mundi constitutionem. Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi in Deo à seculis. Et nisi ita credideris, aut Christus non erit omnino Deus, aut recens, contra Prophetam videbitur. Antequam Abraham fieret, Ego sum. Quibus vtique verbis ostendit se qui loquebatur, in eo semper fuisse mysterio vnitate Personæ, qui semper est. Nam *Abraham antequam fieret*, humanitatis breuitas. *Ego sum autem*, æternitas naturæ declaratur. In qua nimirum æternitate iam se fuisse qui loquebatur per sacramentum suæ incarnationis insinuat. Nec admittit omnino, vt alius filius hominis, alius filius Dei intelligatur, qui nec tempore præscribitur, nec passione separatur, sed totus Deus in Christum & Christus in Deum transiit. Augustin. super Ioan. *Vna profectò persona ex duabus substantiis, Diuina & humana constat.*

Hæresis. Igitur vltimò restat videre si Deus & homo, id est ille qui est Deus & res quæ est homo, sint partes Dei componentes Christum, quod voluit dicere Nestorius deceptus similitudine Athanasij. Putauit quod sicut homo redditur ex anima & corpore, & sunt partes constitutiuæ hominis, anima & corpus: ita Christus constat ex Deo id. Verbo, tertia in Trinitate persona, & homine assumpto nato de Virgine: & hæc duo redderent quoddam compositum & integrum scilicet Christum. Sed sic debet intelligi, sicut anima rationalis & caro vnus est homo, voluenda est locutio; quia aliter Grammatica non esset, & dicendum, sicut vnus homo aliquid habet à carne & anima, quia est à carne carneus & coloratus, & ab anima animatus & rationalis; ita vnus Christus est Deus & homo, & habet aliquid à Diuinitate & humanitate.

Catholica. Grammatica tua hæc tecum sit in perditionem. Nam Athanasius

non dixit, *aliquid habet*, sed dixit, *perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens*: nempe ista quæ dicit hominem ab anima vel carne habere, non substantiæ sunt, sed in substantia, vt superiùs legi potest. Ac per hoc nihil est homo. Similiter iuxta tuam hæresim intelligendū de Diuinitate & humanitate Christi.

Hæresis. Verè igitur atque Catholicè dicamus Deum & hominem non esse partes Christi; quoniam nihil Christi est Deus; nihil Christi est homo. Iam enim pars aliqua totum suum esset. Si opponatur Diuinitas Christi est aliquid Christi, & ipsa est Deus, & non aliud à Deo, Respondeo non aliud à Deo, imo de alio & alio atque diuerso loquimur de Deo & de Diuinitate. Dicimus quod Christus in illo triduo desiit esse homo, nec poterat dici, Deus est homo. Quod enim dedit ei partium coniunctio, hoc ei abstulit partium disiunctio. Quod Christus erat à partibus, animam & carnem non amisit. Sed quod à connexu partium scilicet habitudine & vinculo quod erat inter corpus & animam. Item quia si Christus secundum quod homo, adoptiuus sit filius, an naturalis, probari videtur posse quod sit adoptiuus. Item quia si Christus sit Dei mediator & hominum, sed nullum medium est aliquod eorum cuius est medium, quæ mediant aliquid scilicet extremorum. Vnde Christus nec Deus nec homo videtur.

Cathol. Tam impia, tam contraria, tam inaudita, tam horribilia verum ipse Diabolus per se, an per arreptitium euomat, nemo nisi insanus dubitat. Proinde huc vsque sufficiat notasse hæresim inauditam, quæ cæteras vincat. Legimus in Collationibus Patrum Dæmonem professum per os Arrij se blasphemiam in Christum vomuisse, hic planè afflatus Dæmone nulla parte Christum recipit, & tamen iniuriis secat, non intelligens vt dicit Apostolus, neque quæ loquitur neque de quibus affirmat. Nam vt dicit August. in Categoriis Aristotel. quas ipse transtulit, propriamque dialecticam exinde firmauit. *Quis*, inquit, *credat Hortensium, sensibile, Indiuiduum, vnius numeri, singulare cadi posse per partes? quod si fiat, Hortensius iam non erit. Hoc iam dictum vt nouerint Hæretici Doctores Catholicos & Dialecticam nosse & fidem rectam semper tenuisse.* Christus ergo qui à partibus nihil secundum ipsos erat, & erat, quodammodo homo esse desiit, vel Deus homo dici non potuit, cum Deus nihil sit Christi & homo nihil sit Christi. Quis enim credat Christum cædi posse per partes? quod si fiat, Christus iam non erit. August. super Ioan. *Tulerunt Dominum meum.* Dominum suum vocans Domini corpus exanime, à toto partem designans, sicut omnes confitemur Iesum Christum Filium Dei vnicum Dominum nostrum: quod vtique simul est verbum & anima & caro, crucifixum tamen & sepultum, cum sola eius caro sepulta sit. Idem contra Felicianum. *Ingressus est Virginis vterum Dei filius, vt iterum nasceretur ante iam genitus, & suscepit totum hominem, qui iam habebat à Patre plenissimam Diuinitatem salua indiuidua Trinitatis cooperatione.* Idem sibi in hac humilitate & author & opus est: fecit carnem in vtero matris, habes authorem operis. In hac nasci dignatus est: habes opus authoris. Vna tamen persona est saluâ vtriusque proprietate substantiæ & authoris & operis. Sicque in se Deus & homo est vtriusque verus mediator. Nec geminata persona nec confusa substantia monstrauit propria carnis, gustauit vita mortem, proprio Diuinitatis perpetuam reddidit carnem. Nam nec temporalem natiuitatem primæ illius natiuitatis perpetuitate damnamus, nec veternam huius temporalis breuitate concludimus, scientes veri Dei inseparabilem prolem & huius veræ prolis postea verissimam carnem. Leo Papa. *Christianæ fidei fortitudo quæ portas mortis non metuit*, vnum Dominum Iesum Christum & verum Deum & verum hominem confitetur, eundem credens filium Virginis, qui author est Matris, eundem natum in fine seculorum qui creator est temporum, eundem Dominum omnium virtutum & vnum de stirpe mortalium. Catholica fides vtrumque suscipit, vtrumque defendit, qui secundum proprietatem Diuinæ humanæque substantiæ vnum Dei filium & hominem credit & verbum. Bernardus Clareuall. ad Eugenium Papam. *Dico in Christo* Verbum animam & carnem sine confusione essentiarum, vnam esse personam & tunc absque præiudicio personalis vnitatis in sua numerositate manere. In vtero Virginis commixtio hæc & fermentatio facta est, ac si illa saturata de Euangelio mixta & fermentata in panem vnum, & iuxta numerum sacrorum decentissimæ deuotionis gradus, nouum, æternum, antiquum, æternum. *Nouum*, animam quæ de nihilo creata, tunc creditur esse infusa. *Antiquum*, carnem

quæ ex Adam traducta cognoscitur. *Æternum*, verbum Patri coæternum. Alieni sint à nobis qui Christi à nobis carnem alienare conantur. *Nouam creatam in Virgine*, & non de Virgine sumptam impiè asserentes. Inde igitur sumpta Caro, vnde orta Virgo. Siue coniunctis siue disiunctis duobus nihilominus perseuerauerit in tribus vnitas personalis, æquè vnus Christus, vna persona, verbum anima & caro & mortuo homine perdurauit. Cum ergo videas Christum in vna quidem persona duas habere naturas, vnam quæ semper fuit, alteram quæ esse cœpit tunc fateri dubitas vt esse cœpit ex tempore in carne, sic carnis quoque miserias cœpisse scire illo duntaxat modo cognitionis quem docet defectio carnis? Decreuit & cum summa quæ Deo est, & quæ Deus est. vnitate congruere, vt quomodo ibi tres personæ vna essentia, ita in eo qui constitutus est mediator Dei hominisque homo Christus Iesus conuenientissimâ quadam contrarietate tres essentiæ sint vna persona vt salutare sacramentum congrua quadam similitudine ambobus respondeat & saluanti videlicet & saluato. Tantam denique tamque expressam vnionis vim in se præfert ea persona in qua Deus & homo vnus est Christus, vt si duo illa de se inuicem prædices, non erraueris, Deum videlicet hominem & hominem Deum verè Catholiceque pronuncians Non autem similiter vel carnem de anima, vel animam de carne nisi absurdissimè prædicas, etsi similiter anima & caro vnus sit homo. Nec mirum si non æquè potisanima sit sua illa vitali etsi non pari valida intentione connectere atque suis affectibus astringere sibi carnem, vt tibi Diuinitatis hominem illum, qui prædestinatus est filius Dei in virtute. Longa catena & fortis ad stringendum, Diuina prædestinatio; ab æterno enim est. Quid longius æternitate, quid Diuinitate potentius? nde est quod non morte incidente vllatenus hæc vnitas intercidi potuit, vt nec diuisione quidem factâ carnis & animæ à carne vel anima verbum diuideretur. Mansit & in separatione inseparabilis vnitas: nec enim quæ ex parte contigit separatio, potuit præscribere permanenti in totis tribus. Siue ergo coniunctis siue disiunctis duobus nihilominus perseuerauit in tribus vnitas personalis, æque vnus Christus vnaque persona, verbum, anima & caro etiam mortuo homine perdurauit. Tandem postquam multa retulit sacræ scripturæ loca quibus probat Christum verum esse hominem & verum Deum, sic concludit c. 8.

Quæ cum ita sint, manifestum est quod tam perdũt Christum qui verum negant, sicut isti hæretici qui verum Deum non credunt, sicut Arriani, Pagani, Iudæi, qui propterea totum mundum meretricibus repleuerunt. Quia in hunc tam manifestum hominem, & etiam quod pro summo ludibrio improperabant, crucifixum & mortuum credebant, & asserebant viuentem Deum tunc temporis innumeris suppliciis & moriendo & vsque hodie *iam per mille & centum & amplius annos* omni genere miraculorum coruscando. Primum tanta dubietas hæreticorum Apostolico decreto iam terminetur, & non noua sed antiqua omnium sanctorum indubitata fides tanto ac tali tonitruo omni tempore confirmetur, vt veritas Euangelij permaneat apud Catholicos. Miror inquit, quod tam citò transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi in aliud Euangelium quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui volunt conuertere Euangelium Christi. Sed licet nos ipsi aut Angelus de cœlo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Repetitio confirmatio est. Leo Papa. *Quid iniquius quàm impia sapere & sapientioribus doctioribusq; non credere?* Sed in hanc insipientiã cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obstaculo, non ad Propheticas voces, non ad Apostolicas litteras, non ad Euangelicas authoritates, sed ad semetipsos recurrunt. Illam saltem communem & indiscretam confessionem solicito recepissent auditu, quam fidelium vniuersitas profitetur, credere se in Deum Patrem omnipotentem, in Iesum Christũ filium eius Dominũ nostrum qui natus est de Spiritu S. & Maria Virgine. Quibus 3. sententiis omnium ferè Hæreticorum machinæ destruuntur, quia æqualis est periculi Dominum nostrum I. C. aut Dominum tantummodo sine homine, aut sine Deo solummodo hominem credidisse. *Dicant ergo isti fantastici Christiani quæ substantia Saluatoris affixa sit Cruci, quæ Caro tertia die resurrexerit; quale Corpus Iesu ianuis clausis Discipulorum visui ingressus intulerit*, cum ad abigendam cernentium diffidentiã inspici oculis digitisque tractari, patentes adhuc fixuras clauorum & recens compuncti lateris vulnus exigeret. At

si in tanta luce veritatis tenebras suas hæretica obduratio non relinquit, ostendat vnde sibi spem vitæ æternæ pollicentur, ad quam nisi per mediatorem Dei & hominum Iesum Christum non potest perueniri. Sempiterni genitoris vnigenitus sempiternus natus est de Spiritu S. & Maria Virgine, quæ natiuitas temporalis illi natiuitati Diuinæ & sempiternæ nihil minuit nihil contulit: & omnis spiritus qui soluerit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus. *Quid autem est soluere Iesum, nisi humanam ab eo separare naturam & sacramentum fidei per quod saluati sumus, impudentissimis euacuare figmentis?*

Ex lib. 3. Gualteri.

SEquitur lib. 3. cuius hæc sunt capita 1. De tribus sententiis vniuersorum, & quæ sit Catholica.

2 Quod hæretici authoritates sanctorum & diuinas scripturas non intelligendo deprauant.

3. Quas blasphemias de Christo posteris mandarunt, meritò comburendas.

4. Argumenta de duabus in Christo personis in Conciliis damnata.

5. De noua stropha à nouis hæreticis commentata.

6. Quod nulla sit quæstio in fide Catholica, ita vt stulti non errent per eam.

7. Quod nihil stultius sit quàm velle comprehendi, quod excedit omnem Creaturam.

8 De veritate rerum & sententiarum in Euangeliis, & falsitate verborum & connexionum in Scholasticis.

9. Quod vniuersa Hæreticorum argumenta eisdem destruantur, quibus roborari impiè putabantur.

10. Quod ipsius Petri non tantum dubia sed etiam multa quæ affirmat, damnantur fide 830. Episcoporum.

11. Quod super sacramento altaris multa friuolè retractet.

12. Quod nulla prorsus debet haberi Quæstio de S. Dei Genitrice quandocunque de peccatis agitur.

13 Quod Christum arguat de peccato, qui carnem verbi vel obnoxiam vel mundatam dicit quoquo modo. Et quod Græci Patres confitentur Spiritum S. à filio procedere, quod Hæretici negant.

14. Quod Caro verbi nunquam legitur de Sanguinibus formata, nisi in nouis Hæreticis.

15. Quod Catholici Doctores multa retractent, nec velint libros suos sicut Canonicos legi.

Hæc ergo figmenta pudeat vel audire, nisi vterque Petrus quasi pro magno posteris legenda scripsissent hoc modo. De intelligentia harum locutionum *factus est homo, Deus est homo*, an his locutionibus dicatur Deus factus esse *aliquid*, vel esse *aliquid vel non*. Cathol. Expositio vel potius intelligentia omnium sanctorum, *Deus homo factus est, id quod fuit permansit*, & quod non erat, assumpsit, non commixtionem passus neque diuisionem. Deus & homo vna persona, vnicus Patris filius. Quid vel breuius, vel apertius? sed incredulus infidelitet garrit.

Petrus. Ex præmissis autem emergit Quæstio plurimum continens vtilitatis, sed nimium difficultatis atque perplexitatis. Etsi his locutionibus non dicitur *Deus factus esse aliquid vel esse aliquid*, quæ sit intelligentia harum locutionum & similium, in huius profunditatis reseratione & scrupulosæ quæstionis expositione plurimum differre inueniuntur sapientes.

Cathol. Non vtique sapientes Dei in hac differunt, sed planè huius mundi: quales sunt Hæretici & Grammatici qui pueriliter certant & adhuc sub iudice lis est: quorum scientiam stultam fecit, vt scriptum est. *Stultum Dei sapimus hominibus*: & præmissæ authoritates probant. Audiamus tamen ridicula.

Petrus. Alij, inquit, dicunt in ipsa verbi Incarnatione hominem quiddam ex anima rationali & humanâ carne constitutum, ex quibus duobus omnis homo verus

constituitur, & ille homo cœpit esse Deus, non quidem natura Dei, sed persona verbi, & Deus cœpit esse homo ille: concedunt enim illum assumptum à verbo & vnitum verbo, & tamen esse verbum. Et ea ratione tradunt dictum esse Deum, factum hominem vel esse hominem, quia Deus factus est, id. cœpit esse quædam substantia ex anima rationali & humana carne subsistens. Et illa substantia factus est, id. cœpit esse Deus, non tamen demigratione naturæ in naturam, sed vtriusque naturæ seruata proprietate factum est vt Deus esset illa substantia & illa substantia esset Deus. Vnde verè dicitur *Deus factus homo* & homo factus Deus, & Deus esse homo & homo Deus, & filius Dei filius hominis, & è conuerso. Cumque dicant illum hominem ex anima rationali & humana carne subsistere, non tamen fatentur ex duabus naturis esse compositum, Diuinâ scilicet & humanâ, nec illius partes esse duas naturas, sed animam tantum & carnem. Et ne de suo sensu tantum loqui putentur, hanc sententiam pluribus muniunt sententiis.

Cathol. Hæc prima sententia nec Hæreticorum nec Catholicorum potest dici, qualis est ipse qui proponit.

Lombardus. Sunt & alii, inquit, qui in parte consentiunt, sed dicunt hominem illum non ex anima rationali tantum & carne, sed ex humana & diuina natura, id. ex tribus substantiis, diuinitate, carne & anima constare. Et hi Christum fatentur, vnam personam tantum esse ante incarnationem solummodo simplicem, sed incarnatione factam compositam ex Diuinitate & humanitate: non tamen persona illa debet dici facta persona, quamuis dicatur. Facta persona hominis facta est igitur illa persona, vel vt quibusdam placet, quoddam subsistens ex anima & carne, sed non est facta persona substantia vel natura. Et in quantum est ille subsistens, composita est, in quantum autem verbum, est simplex. Et pluribus se muniunt authoritatibus qui dicunt personam Christi compositam esse tunc factam siue constantem ex duabus naturis siue ex 3. substantiis.

Cathol. 2. Sententia, tota prorsus Catholica est.

Lombardus. Sunt & alij qui in Incarnationem Verbi non solum personam ex naturis compositam negant, verum etiam hominem aliquem siue aliquam substantiam ibi ex anima & carne compositam & factam diffitentur. Sed sic illa duo scilicet animam & carnem Verbi personæ non naturæ vnita esse aiunt, vt non ex illis duabus vel ex tribus aliqua substantia vel persona fieret siue componeretur, sed illis duobus velut indumento verbum Dei vestiretur, vt mortalium oculis congruenter appareret: qui ideo dicitur factus verus homo, quia veritatem carnis & animæ accepit; quæ duo in singularitatem vel vnitatem suæ personæ accepisse legitur. Non quod illa duo vel aliqua ex illis composita sit vna persona cum verbo vel sit verbum; sed quia illis duobus accedentibus verbo non est personarum numerus auctus vt fieret quaternitas in Trinitate; & quia ipsa persona verbi quæ prius erat sine indumento, assumptione indumenti non est diuisa vel mutata, sed vna eademque immutata permansit, qui scilicet habitum Dei hominem factum dicunt. Accipiendo enim hominem, dicitur *est Deus factus* homo, & propter assumptum hominem dicitur Deus verè esse homo, & propter assumentem Deum dicitur homo esse Deus. Nam si essentialiter, inquiunt, ille Deus esse homo vel homo esse Deus intelligeretur, tunc si Deus assumpsisset in sexu muliebri, & mulier essentialiter Deus esset & è conuerso. Ne autem & isti de suo videantur influere, testimoniis in medium productis quod dicunt, confirmant. *Audistis*, inquit, *tres sed diuersas sententias, & pro singulis inducta testimonia.*

C. 2. Tertia sententia tota hæreticorum est etiam in Conciliis damnatorum: quod hæretico sensu inducta sint testimonia, vt scilicet nemo contra hæreticos auderet, prudens Lector in ipso Petri libro agnoscat. Nec solùm authoritates Catholicorum Patrum, sed vt Augustinus ad Consentium scribit, ipsæ quoque Sanctæ Scripturæ quæ magnarum rerum ante intelligentiam suadent fidem, nisi ea rectè intelligas, vtiles tibi esse non possunt. Omnes hæretici qui eas in authoritatem recipiunt, ipsas sibi videntur sectari potius quàm cum suos sectentur errores. Ac per hoc non quod eas contemnant, sed quod non intelligant, hæretici sunt.

Cathol. Iustum est etiam vt quisquis de Deo non solum puerilia vel inepta sed & blasphema cæteris proponit legenda vel credenda, audiat & ipse de se similia.

Potuit, inquiunt, Deus assumere hominem in sexu muliebri &c. En modo potuit Deus facere Petrum in sexu muliebri vel etiam asinino. Potuit igitur mulier vel asina vel canis esse Petrus, & similia multa quæ melius subticentur de quolibet homine, quantò magis de Deo homine?

Petrus Pictauinus. Filius hominis potuit assumere & corpus & animam Petri, ergo Petrum: ergo potuit facere vt ipse esset Petrus. Quæritur etiam an potuit assumere vnam humanam naturam & aliam, id. duo corpora & duas animas. Nam nomine humanæ naturæ non intelligimus nisi animam & corpus in Christo & ideo bene dicimus vnam humanam naturam & aliam. Quod si est: ergo potuit esse vnus & alius homo, & ita duorum hominum vtrumque, & ita duo homines & ita plures. Nunquid enim si assumpsisset duo corpora & duas animas, verè diceretur, iste homo est ille. Mihi quidem ita videtur. Hæc persona humanata est, illa persona humanata, & sic iste homo ille. Sicut si assumeret filius Dei Angelicam naturam, sicut testatur Origenes in lib. qui Periarchon dicitur, pro redemptione diaboli futura post mille annos, verè diceretur, hic homo est ille Angelus. Si verò diceretur quod duo essent, & ita duæ personæ, iam essent duo filii in Trinitate, & ita quatuor personæ.

Cath. Ratione igitur & authoritate probamus, quod nihil harum laruarum debuit, & ideo non potuit fieri nisi quod factum est, nec potuit mulier esse Deus, & è conuerso. Veritas est Deus, omnipotens est Deus, tamen nec mentiri nec mutari potest. Quod si posset, tunc reuera nec veritas nec omnipotens esset. Dixit ergo & non faciet. Locutus est & non adimplebit. Multifariè multisque modis olim loquens Deus Patribus in Prophetis. Ait ille segregatus Paulus in Euangelium Dei de filio suo qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula qui prædestinatus est inquit, nequaquam filia vt sexu muliebri, sed filius Dei in virtute tanquam hæretico huic dicens. Nullo modo in sexu muliebri, sed in virtute, homo est in virilitate Dei. Vnde ibidem Spiritus sanctus per Isaiam. *Propter hoc ipse Dominus dabit vobis signum. Ecce virgo concipiet & pariet filium Emmanuel*, quod interpretatur. *Nobiscum Deus*. Non ergo dixit *pariet filiā & vocabitur mulier nobiscum*. Similiter per Ieremiam. *Nouum*, inquit, *faciet Dominus super terram & fœmina circundabit virum*. Nunquid dixit *fœmina circundabit fœminam?* Item quando dixit Exspectatio Israel Saluator eius, quasi colonus futurus super terram & quasi viator declinans ad manendum, & quasi vir vagus vt fortis qui non potest saluare, tu autem in nobis es Domine. Nunquid alicubi prædixit quod futurus esset quasi mulier vaga & effœminatus qui non potest saluare, & non potius, tu autem in nobis es Domine exercituum, & nequaquā essentialiter mulier. Talibus mille malleis meritò conteri posset os putidum, quo Deus mulier essentialiter & filius effœminari potuisse blasphematur, nisi nimium puderet vel audire. Vnde meritò Alexander Papa censuit damnari has sententias quibus tam nefanda de incarnatione latrantibus quasi pro magno proponuntur quæ proculdubio melius tacerentur, imo potius iusto iudicio ab omni Christiano comburerentur. Non enim Doctores sed Gentiles, non denique Christiani sed planè Iudæi & hæretici huiusmodi blasphemias vomunt. At tu *Vniuersalis Magister*, qui & hæreticos etiam & Catholicos Patres cogis quasi coram te de authoritatibus suis ad voluntatem tuam ludere, & tu quid credis? quid profiteris? quid inquam determinas? Lombardus. *Satis*, inquit, *diligenter diuersorum sententias absq; assertione & præiudicio tractaui*. Cath. Imo damna blasphemias, ne te hæreticum probes, nec enim dubia sed hæreses iam damnatas proponis.

Lombardus. *Veruntamen nolo Lectorem putare istam sibi nostram debere sufficere disputationem*. Cathol. Hoccine est illud plurimum vtilitatis quod promiseras lectoribus tuis, vt omnes errores æqualiter hauriant, & quæ sit fides Catholica, tecum omnes dubitent: auertat Deus ab Ecclesia tales doctrinas varias vt dicit Apostolus, & peregrinas, talesque Doctores errantes & in errorem mittentes. Si enim fundatissimam & indubitabilem fidem solaque Euangelica testimonia superius scripta isti fideliter legissent, proculdubio deliramenta olim in Conciliis damnata non scriberent. Ita etiam multiplici temeritate argumentatur vtrum homo assumptus sicut Deus colendus sit cum verbo, quasi aut alter aut non idem ipse sit Deus verissimus, non alius nec aliqua persona quàm verbum ipsum

ipse. Porro vnus homo, vna persona, nullo modo duplex vel multiplex sed simplex, quamuis multis constet, nulla tamen ratione multiplici vel saltem duplici veneratione coli potest. Quia quidquid iniuriæ vel honoris vni homini vel vni personæ intuleris, nulli dubium quin totum toti homini, totum vni personæ exhibueris. Igitur Dei & hominis vna persona Christus, sicuti nec in persona nec in cultura diuidi potest: quam tamen impiissimè conantur diuidere.

Lombardus. *Solet etiam à quibusdam inquiri, vtrum Christus secundum quod homo est sit persona vel etiam sit aliquid.* Ex vtraque parte Quæstionis argumenta concurrunt. Quod enim persona sit, his edisserunt rationibus. Si secundum quod homo est, aliquid est, vel persona, vel substantia, vel aliud est. Sed aliud non. Ergo persona vel substantia. Sed si substantia est, vel rationalis vel irrationalis: sed non est irrationalis substantia; ergo rationalis. Si verò secundum quod homo est rationalis substantia, ergo persona: quia hæc est definitio personæ, *substantia rationalis indiuiduæ naturæ.* Si ergo secundum quod homo est aliquid, & secundum quod homo, persona est & è conuerso. Si ergo secundum quod homo persona est, vel tertia interuenit vel alia. Sed alia non: ergo tertia interuenit persona. At si secundum quod homo persona est tertia in Trinitate, ergo Deus. Propter hæc inconuenientia & alia quædam dicunt Christum *secundum hominem non esse, nec aliquid.*

Cathol. Hæc de Christo tam stultissimè argumentantur. Quia si quis vnum hominem secundum quod corpus est definiret, aut personam aut nihil esse, quis non rideret? Neutrum enim per se homo. Propter hæc & huiusmodi sapientia Dei in Euãgelio. *Estote*, inquit, *prudentes sicut serpentes & simplices sicut columbæ.* Contra serpentes & scorpiones vtique qui spiris & anfractibus argumentorum simplices decipiunt, qualis est iste nouus. Nam argumenta eius non Philosophorum sed dæmoniorum esse in hypocrisi de Christo loquentium per ora hæreticorum, ex hoc prudens lector intelligat, quod nulla ratio finit, proponit de vna persona quod eadem sit vel alia. Vnus homo duo sint, id. Christus sit & alter vnus Deus sint. Vnus filius Iesus-Christus Deus & homo sint duo filij. Nullum quippe indiuiduum teste etiam Aristotele diuidi potest: quod si fiat, iam non erit indiuiduum. Vnde & iste falsa de Christo proponens & inconuenientia assumens, diabolica concludit mendacia, duas videlicet hæreses antiquitus in Conciliis damnatas. Alteram, quæ dicit Christum secundum quod homo personam & Deum duos scilicet filios esse, ac per hoc in trisagio quaternitatem inducens. Sed quia hanc non liberè audet, alteram exinde fantasticus Manichæus molitur sic. Christus si secundum hominem nec persona nec Deus ne quaternitas sit, ergo consequitur vt non esse nec aliquid sit. Ecce qualibus nouis Doctor impugnat Ecclesiam. Vtrumque autem Diabolicum, vtrumque fel draconum & venenum aspidum insanabile.

Tale inquam ac si ipse Sathanas transfiguratus in Angelum lucis libro Sententiarum suarum vndique suadere conatur dicens: *homo quem colitis & adoratis, non est Deus.* Etiam Deus quem colitis, non est homo. *Christus ergo quem colitis, nihil est, quoniã Deus non est homo, homo verò nec aliquid est.* Totum igitur si secundum aliquid non est, iam totum non est; ac per hoc nec aliquid est: ergo Christus Deus & homo si secundum aliquid non est, iam Christus non est. Aut totus erit aut nullus. Proculdubio talia inter Christianos serit, qui ab initio in veritate non stetit, quia mendax est & pater eius: imitantur autem illum qui sunt ex parte illius, sicut olim Rufinus, qui cum aliquantis bonis interpretando edidit pariter & blasphemias Origenis. Sic etiam hic promulgauit nunc multas hæreses Abadonis siue Apollinis, qui latinè habet nomen *Exterminans.* Fieri tamen non potest, vt sicut anima rationalis & caro vnus homo non sit, ita Deus & homo toto teste mundo vnus Christus non sit, adeo vt aliter esse non possit. Similiter nulla ratione fieri potest teste etiam Aristotele, vt homo qui est, non sit, & Deus qui est non sit, ipso homine Christo Deo veritate testante ad homines & dicente *Antequam Abraham fieret, Ego sum.* Hoc igitur *Ego sum* nullâ ratione vnquam secari valet. Quod si fiat, iam *Ego sum non est.* Fieri autem omnino non potest vt sit in illo non esse, quoniam singulariter solus est teste Apostolo. Dei enim filius I. C. non fuit in illo *est & non*, sed Est in illo fuit. Vtrumque ergo negat esse, qui aliquid in illo dicit non aliquid esse, sicut in Decretis Euticij Papæ. *Plane vitam*

suam nescit, qui Iesum Christum vt verum Deum, ita & verum ignorat hominem; & eiusdem periculi res est dubitare, in ipso illo inter Deum & homines Mediatoris sacramento, quo vterque vnus existens, quod ipse ex vnitis in idipsum naturis naturæ vtriusque res eadem est. Ita tamen vt neutro eo neutrius careret in vtroque, ne forte Deus esse hoc nascendo desineret, & homo rursus Deus manendo non esset. Hæc itaque humanæ beatitudinis fides vera est, Deum & hominem prædicare, verbum & carnem confiteri; neque Deum nescire quod homo sit, neque carnem ignorare quod verbum sit. Etiam eum sint vtrumque suis gesta naturis, vnum tamen Christum Iesum eum memento esse qui vtrumque est. Item ex Decretis Gaij Papæ & Martyris. *In magno sacrilegio se versari hæreticorum manifestat impietas, cum sub specie diuinitatis honoranda humanæ carnis in Christo veritatem denegant & religiosè existimant credi, si dicatur in Saluatore nostro verum non esse quod saluat*. Et ita secundum promissionem omnia *secula percurrentem Mundus sit Deo ita reconciliatus in Christo, vt nisi Verbum dignaretur Caro fieri, nulla posset caro saluari*. Omne enim sacramentum fidei Christianæ magno vt hæretici volunt, decoloratur obscuro, si lux veritatis sub mendacio putatur latuisse fantasmatis. Non ergo quisquam sibi erubescendum existimet Christianus de nostri in Christo corporis veritate, quia omnes Apostoli Apostolorumque Discipuli & præclari Ecclesiarum quicumque Doctores qui ad Martyrij coronam vel ad confessionis meruerunt gloriam peruenire, in huius fidei lumine splenduerunt consonis vtique sententiis intonantes, quod in Domino I. C. diuinitatis & carnis vna sit confitenda persona, quod B. Apostolus dicit, magnum pietatis sacramentum, quod manifestum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria. Hoc ante Nicenum Concilium. Quæ sequuntur ex Concilio Ephesino 200. Episcoporum quod confirmat Calcedonense 630. Episcoporum consona voce damnantes præscriptas hæreses. *Ita Christum & Deum vnum confitemur non tanquam hominem cum verbo coadorantes, ne diuisionis quadam species inducatur, sed vnum iam & eundem adorantes, quia non est alienum à verbo corpus suum proprium, cum quo etiam ipse assidet Patri*. Nec hoc ita dicimus quasi duobus filiis assidentibus, sed vno, cum carne per vnitatem discernere in duos filios non debemus vnum D. I. Christum. Neque enim id adiuuat rectam fidem, licet nonnulli nescio quam perhibeant personarum distinctionem. Non enim dixit scriptura Verbum Dei personam sibi hominis assumpsisse sed carnem, id est hominem factum esse & corpus nostrum propriè suum fecisse & hominem ex muliere processisse, mansisse etiam in assumptione carnis Deum quod erat. Hoc vtique rectæ fidei ratio protestatur. In tali sensu sanctos Patres fuisse comperimus. Ideo illi non dubitauerunt sanctam Virginē dicere *Theotocon*, id, Dei Genitricem non quod verbi natura diuinitasque de S. Virgine sumpserit exordium, sed quod ex ea natum sit sacrum illud corpus animatum anima rationali, cui substantialiter adunatum Dei verbum carnaliter natum esse dicitur.

Item Nestorius. Nestorius Christum seorsum nominari dicit *Dei verbum*, habere autem coniunctionem ad Christum continuam. Putas igitur, non duos Christos apertissimè dicit & duos filios? Item Eos verò qui aut duos filios aut duas personas annunciant & non vnum eundemque in vna persona vnum Christum vnum filium, vnum Dominum nostrum I. C. filium Dei viui prædicant, anathematizamus & alienos esse ab Ecclesia iudicamus. Etiam vnam quidem Dei verbi naturam, incarnatam tamen non negamus eo quod ex ambabus vnus atque idem sit Dominus noster I. C. sciendum est quod totus homo à Verbo creatus pariter & assumptus, nec persona, nec adiunctus, nec copulatus, nec deificatus, nec adiectio, nec adactus Verbo vel personæ Verbi potest dici, quia nunquam præter Verbum vel extra personam verbi erunt. Sed quo esse cœpit, eo propriè & verbum & persona cum verbo extitit. Athanasius. *Quis infernus eructauit Concorsion dicere corpus ex Maria verbo Deitatis?*

Symbolum 630. Episcoporum remouens hæreticos à clero aliam fidem profitentes. *Consentientes* SS. Patribus vnum eundemque filium D. N. I. C. consona voce edocemus pariter perfectum eundem in Diuinitate Deū & hominem verum, eundem ex anima rationali & corpore secundum Diuinitatem vnius naturæ cum Patre, secundum humanitatem eundem vnius naturæ nobiscum per omnia similem

nobis

nobis abſque peccato, ante ſecula quidem ex Patre natum ſecundum diuinitatem, in nouiſſimis verò diebus eundem propter nos & propter noſtram ſalutem hominem factum, hoc eſt vnum eundemque Chriſtum filium Dei vnigenitum in duas naturas inconfuſe, immutabiliter, indiuiſè, inſeparabiliter cognoſcendum, in nullo naturarum differentias propter vnitatem perimendas; magis autem, &c.

Cath. *Nunc ergo viri Iuda & Catholici Chriſtiani iudicate inter Catholicam veritatem & diabolicam falſitatem.* Quid hac fide magnificentius, quid planius, quid verius? *Ex hoc*, inquit Iſaias, *erit vobis directa via & plana, itaut ſtulti non errent per eam.* Vbi ergo nimiæ perplexitates & ſcrupuloſiſſimæ fidei quæſtiones, in quibus dicit iſte Catholicos differre, & quod iniquius eſt, etiam hæreticis fauere. Quare vel vnum ſaltem non nominat, quorum opiniones diabolicas proponit, niſi quia damnatos nouit? Cur igitur ipſa hæretica non damnat, niſi quia ſe ex hoc Catholicum denegat? Prorſus hoc ſolum intereſt inter iſtum & primum Manichæum, quod ille Chriſtum fantaſticum hominem dixit, hic verò non eſſe perſonam nec aliquid. Hierony. *Væ*, inquit, *Iſaias, qui dicit bonum malum & malum bonum, nec aduerſariorum ſi honeſtum quid habuerint, nec amicorum laudanda ſunt vitia, ſed vnumquodque non perſonarum ſed rerum pondere iudicandũ eſt. Alius. Non poſſum, inquit, damnare, quod nemo damnauit. Alius. Nihil ſuper hoc à Patribus ſtatutum eſt in Nicena Synodo. Hoc argumento nec Valentinus, nec Marcion, nec Catafriga, nec Manichæus damnari debent, quia ſynodus eos in Nicena non nominauit, quos certè ante ſynodum fuiſſe non dubium eſt. Cur poſt 400. annos docere nos niteris, quod ante neſciuimus: quod Petrus, quod Paulus edere noluerunt? Vſque ad hanc diem ſine hac doctrina mundus Chriſtianus fuit. Illam ſenex tenebo fidem in qua natus ſum.* Item idem. *Scias deteſtanda in huiuſmodi libris eſſe quamplurima iuxta ſermonem Domini, Inter ſcorpiones & colubros incedendum.* Taceo de meis ſimilibus, qui ſi forte ad ſcripturas ſanctas poſt ſeculares litteras venerint, & ſermone compoſito aurem populi mulſerint, quidquid dixerint hi, legem Dei putant, nec ſcire dignantur, quid Prophetæ, quid Apoſtoli ſenſerint, ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptant teſtimonia, quaſi grande ſit & non vitioſiſſimum genus dicendi deprauare ſententias, & ad voluntatem ſuam ſcripturam trahere repugnantem.

Cath. Ecce vndique inconuenientia; imo hæretica in ſacramento vniti Dei & hominis tuis rationibus occurrunt. Sed rogo quid ſtultius, quidue irrationabilius, contraq. omnem rationem, quàm ea quæ ſecundum rationem excellunt omnem rationem & exuperant omnem ſenſum etiam Angelicum, vt Apoſtolus & Auguſt. dicunt, ineffabilia & incomprehenſibilia velle humanis ſenſibus & rationibus comprehendere, loqui, definire? Gregorius ille Magnus Papa in moralibus. *Erubeſco valde*, inquit, *verba ſacri eloquij ponere ſub regulis Donati*, & tu Scholaſticus audes ipſum verbum Deum carnem factum ponere ſub tuis ineptis argumentis, reguliſque Ariſtotelis poſſe definiri ſacramentum, quod volucres etiam cœli latet? cuius corrigiam Ioannes pluſquam propheta indignum ſe profitetur poſſe ſoluere. An in toto veteri ac nouo Teſtamento? vel ſaltem in ipſis veteribus Doctoribus, ſi talibus doctrinis Chriſtiani erudirentur, nonne potius excæcarentur quàm illuminarentur, citius hæretici fierent quàm Catholici? ſi ergo lumen quod in te eſt, aut veritas, tenebræ ſunt, ipſæ quantæ erunt?

Scimus quidem quod omnis Ars & ſapientia à Domino Deo eſt, & quod Diuina Scriptura, ipſa quoque veritas, in Euangelio proponit & aſſumit & concludit, ſed veritate & grauitate rerum & ſententiarum, non contentione & facultate verborum & connexionum, ait Aug. in lib. de Doct. Chriſt. *ſunt enim multa quæ appellantur ſophiſmata, falſa concluſiones ratiocinationum & plerumque ita veras imitantes, vt non ſolum tardos ſed ingenioſos & minus diligenter attentos decipiant.* Propoſuit Quidam ei cum quo loquebatur dicens, *Quod ego ſum tu non es:* at ille conſenſit. Verum enim erat ex parte, vel eo ipſo quod iſte inſidioſus, ille ſimplex erat. Tum iſte addidit. *Ego autem homo ſum.* Hoc quoque cum ab illo accepiſſet, concluſit dicens, *Tu igitur non es homo.* Quod genus captioſarum concluſionum Scriptura deteſtatur. Cum ergo ſint veræ connexiones, non ſolum verarum, ſed & falſarum ſententiarum, facile eſt veritatem connexionum etiam in ſcholis illis quæ præter Eccleſiam ſunt, diſcere: ſententiarum autem veritas in ſan-

ctis libris Eccleſiaſticis veſtiganda eſt. Quapropter aliud eſt noſſe regulas connexionum, aliud ſententiarum veritatem. In illis diſcitur, quid ſit conſequens, quid non conſequens, quid repugnans. Conſequens eſt ſi orator eſt, homo eſt. Inconſequens, ſi homo eſt, orator eſt. Repugnans, ſi homo eſt, quadrupes eſt. Hic ergo de ipſa connexione iudicatur: In veritate autem ſententiarum, ipſæ per ſe ſententiæ non earum connexio conſideranda eſt. Quidam autem hic ſe iactant, cum veritatem connexionum didicerint, quaſi ſententiarum ipſa ſit veritas. Definitio ergo & diuiſio falſorum poteſt eſſe veriſſima; quamuis falſa ipſa vtique vera non ſint. qualia ſunt Petri præſcripta.

Cath. Audiant proinde Catholici clariſſimam tubam vnius ſententiæ commento vniuerſa figmenta atque hæretica ſuperius propoſita, ac ſi hoſtilia caſtra tidentem, diſſipantem & prorſus ad nihilum redigentem. Hierony. in Cogitis me. *Igitur quod natura non habuit, vſus neſciuit, ignorauit ratio, mens non capit humana, pauet cœlum, ſtupet terra, creatura omnis & cæleſtis miratur. Hoc totum eſt quod per Gabrielem Mariæ diuinitus nunciatur & per Chriſtum adimpletur.* Vnde conſtat tempus non præiudicaſſe ſacramentum vniti hominis ac Dei: ita vbi iam eſſet in illo per veritatem perſona ab initio ſcilicet qui necdum erat natus de Maria Virgine, quod multis ſcripturarum declaratur indiciis. Qui elegit nos inquit, ante Mundi conſtitutionem in ipſo; quia profectò quidquid Deus fecit ab initio, Chriſtus fecit totum per vnitatem ſacramenti. Vnde nec nobiſcum Deus recens. Alioquin ſi ad rationem reſpicias & ad ſenſus humanos, nequaquam vllatenus conuenire inter ſe potuerunt Diuinitas & humana conditio. Conuenerunt tamen in Chriſto, & vnius ex ambobus Emmanuel qui nihil in ſe pro aſſumpto homine eſt adauctus, nihilque quod Verbum caro factum, imminutus vel mutatus. Quod ſi tibi nouum videtur, propter quod hominem aſſumpſit, noueris quia hoc ſemper cum eo & in eius conſilio fuit, vt ſic fieret. Et nunc quando temporis plenitudo venit, factum eſt quod in Chriſto ſemper fuit. Aug. contra Felician. *Scio* quidem vt ille ait, quoniam in difficili loco verſetur oratio, tamen verendum nobis nihil eſt, qui per adiutorium S. Spiritus teſtimonium dicimus Deo: & dum nos dicis Ariſtotelica arte contendere, ipſe ad Dialecticorum laqueos videris confugiſſe, ſed nos fidei veritate confiſos nequaquam poſſunt iſta terrere. Habet ergo naſcendo totum filius cum Patre quod Pater eſt, ſed non de filio pater. Quidquid ſpecialiter ipſe perpeſſus eſt, vtriſque commune non eſt. Quod ex homine natus eſt homo accidens ſpeciale eſt, quod plerumque ſine præiudicio communi naturæ neutrum habere docetur in altero. Quamuis de vna id. Patris ſubſtantia fuerit ſimilis genita, tamen quia in ſeipſa iam extat, quæcumque huic extrinſecus ingeruntur, non communia dicuntur eſſe ſed propria, dum ſic vtriuſque naturæ proprietatem verè ex vtroque gignenti ſimilis natus expreſſit, vt & veram carnem ſuſcepiſſe eum conſtet ex Matre, & indifferentem Diuinitatem habere conſtet ex Patre. Quibus in vnam perſonam incomprehenſibili mediatoris diſpenſatione coniunctis ſeruauit ſingulis propria, ſed coniunxit propriis aliena. Idem contra verba Arrianorum. Nec ſic aſſumptus eſt vt prius creatus poſt aſſumeretur, ſed vt ipſa aſſumptione crearetur. Ergo illa diuinitas huius humanitatis nomen accepit, & iſta humanitas Diuinitatis illius nomen accepit, vt eſſet vna perſona Chriſtus, verbum, anima & caro. Hoc ergo iam erat in verbo, quod Verbum Caro factum eſt. Item quia in verbo ante carnem iam erat veraciter, ideo in carne completum eſt efficaciter. Quia in verbo iam erat ſine tempore, ideo in carne completum eſt ſuo tempore. Idem contra Felician. Et hic ſi verborum vim quotidiani ſermonis contemplator attendas, contraria proponimus, oppugnantia prædicamus, & in his tamen verum conſtat eſſe, quod Deus. Quid ergo? quam rationem afferre potes? ſi partum prædicas Virginis, ſi redditos oculos non negas cæcis, ſi ſepultos redire oſtendis à mortuis? Si ergo horum & incomprehenſibilis eſt ratio, & veritas prompta, facilius in teſtimoniis fidei teſtimoniis creditur, quàm ratio inueſtigatur Nec præſumam in ſapientia verbi, vt euacuetur Crux Chriſti, ſed ſcripturarum authoritate contentus ſimplicitati potius obedire ſtudeo quàm tumori.

Ecce quomodo veri Doctores vno ſpiritu eiſdem pene verbis omnes Dialecticorum friuolas argumentationes contemnunt & abiiciunt.

Nec tantum in iis cauendus iste *Scholasticus*, sed etiam in his quæ iubet firmè credere. Dicit enim *Nolo nostram sufficere debere disputationem*, hoc firmiter tenens in Ecclesiasticis dogmatibus, quod Deus hominem assumpsit, homo in Deum transiuit non naturæ visibilitate. Hoc quidem Catholicum est. Quod autem adiungit, *Sed Dei dignatione*, quomodo damnatum sit, attendat prudens Lector. Ex Concilio Ephesino 200. Episcoporum, quod confirmat Leo Papa, & Calcedonense Consilium 630 Episcop. Nestorius hæreticus in suis Expositionibus simulat se dicere, *Vnus filius & vnus Dominus*, sed refert filiationem ad solum Dei verbum. Rursus alium Dominum qui ex muliere est, seorsum hominem dicit, copulatum dignitate, æquo honore, quia habet copulationem ad Christum. Quomodo non apertum est duos eum dicere Christos, si Christus ad Christum habet coniunctionem, alter ad alterum? Item Nestorius confitens existentiam Diuinitatis Filij Dei, Christum purum hominem credidit conceptum atque formatum & postea in Deum prouectum, hoc est hominem deïficatum.

Cath. Notandum quod Verbum dignitatis vel copulationis & similium tam hæretici quàm Catholici dissimili sensu ponunt, ex Concilio 630. Episcoporum. *Verbum Dei secundum subsistentiam confitentes vnum adoramus filium & Dominum nostrum Christum non seorsum ponentes & determinantes hominem & Deum*, velut inimicum sibi dignitatis & authoritatis coniunctum. Vnus est igitur Christus filius & dominus non velut coniunctione qualibet in vnitate dignitatis & authoritatis hominis habentis ad Deum. Denique Petrus & Ioannes æqualis sunt dignitatis, veruntamen vterque non vnus est. Nec iuxta collationem vel connexionem, modum coniunctionis aduertimus. Hæc enim ad vnitatem non sufficit naturalem: imò potius coniunctionis nomina euitamus tanquam non existens idoneum, quod significet vnitatis arcanum; quia nec seruus est sibi ipse nec Dominus. Ineptum est enim vel potius impium hoc sentire vel dicere. Si quis in vno Christo diuidit substantias post vnitatem sola eas connexione coniungens ea quæ secundum dignitatem fit vel etiam authoritatem aut potestatem, ac non potius euentu qui per vnitatem factus est naturalem, anathema sit. Item si quis audet dicere assumptum hominem coadorandum Deo verbo & conglorificandum & communicandum Deum tanquam cum altero: nam cum syllaba superadiecta hæc cogit intelligi, ac non potius vna supplicatione veneratur Emmanuel, vnamque ei glorificationem dependit iuxta quod Verbum Caro factum est, anathema sit. Si quis audeat dicere Christum hominem Theophorum id. Deiferum aut non potius Deum veraciter dixerit tanquam filium per naturam secundum quod Verbum caro factum est, anathema sit. Si quis personis duabus vel subsistentiis eas voces quæ in Apostolicis scriptis continentur & Euangelicis diuiduntur, vel quæ de Christo dicuntur, à sanctis vel ab ipso, & aliquas ex his quidem velut homini quæ præter Dei Verbum specialiter intelliguntur, aptauerit, illas autem tanquam dignas Deo soli Dei Patris verbo deputauerit, anathema sit.

Cath. Ecce non solum quod asserit, scilicet Dei dignatione homo transiuit in Deum, sed & cætera eius argumenta seu inconuenientia multa quibus se moueri & deficere superius restatur, Catholicorum Patrum anathemate palam feriuntur, quorum authoritatibus vbi ipse impiè sensit, videbantur roborari.

De Sacramento altaris.

Simili errore est Sacramenta altaris sola fide salutifera, ratione vero ineffabilia mulris Hæreticorum opinionibus quasi probabilibus ventilare. Quod absit à Catholicis, vt quasi multas & non potius vnam & certam in Sacramento altaris habeant fidem.... De Berengario hæc subiungit. *Hic Hæreticus asserebat in figura & in sacramento totum fieri, nihil in veritate.* Postea verò correctus coram Nicolao Papa & pluribus Episcopis confessus est, etiam & iurauit panem scilicet & vinum post consecrationem non solum sacramenta sed etiam verum Corpus & Sanguinem Christi esse, & sensualiter non solum sacramento sed in veritate manibus sacerdotum tractari & frangi & fidelium dentibus atteri. Ecce Catholica fides. Iste autem Scholasticus sic exponit. *Verè quidem ait, sed in Sacramento tantùm.* Item ait. *Sanè dici potest* fractio illa & partitio non in substantia Corporis, sed in ipsa forma Panis Sacramentalis fieri, vt vera fractio & partitio fit ibi quæ fit non in substantia, sed in Saeramento id. In specie. Item. *Est ibi vera fractio* & partitio quæ fit in pane id. in forma Panis. Item *fractio* & partes illæ quæ ibi videntur

fieri, in sacramento fiunt id. in specie visibili. Ideoque illa Berengarii verba ita distinguenda sunt, vt *sensualiter non modo* in Sacramento, sed in veritate dicatur Corpus Christi tractari manibus sacerdotum, frangi quoque & atteri dentibus: verè quidem, licet in Sacramento tantùm. Vera est igitur ibi attritio & partitio.

Ecce dum Catholicam fidem nulla prorsus distinctione indigentem solitis suis argumentationibus distinguit, alterum se probat Berengarium. Nam sicut ille asserebat omnia fieri in Sacramento tantùm, sic & hic. Ille vero correctus addidit Sacramento & fractioni & attritioni etiam demum veritatem quam negabat. Iste è contra in omnibus veritatem substrahit dum asserit omnia fieri non in substantia, sed in specie visibili, & forma Panis & Sacramento tantùm. *Ille* inquam *sensualiter* & non Sacramento tantùm, sed & in veritate. *Iste* inquit *in Sacramento tantùm.* Sed scorpionis more præmittit blandum caput, dum dicit *verè, sed in Sacramento tantum* statim subiungens. Cauda venenum infert mortiferum. Ac si dicat, *verè* quidem, *sed non in veritate*, quia *in Sacramento tantùm*. Prorsus sic agit in omnibus quatenus nec hæreticus nec Catholicus comprobetur. Quippe homo totus humanis sensibus non fidei deditus timet quantum datur intelligi, ne veritas & vita quæ Christus est, discerpatur & moriatur, si in veritate sumatur. Catholica *tamen indubitanter est & in eum credit qui propriis manibus proprium & verum Corpus tenens & frangens nihilominus integer & viuus manens dedit tunc illud ipsum, hodie que dat in toto terrarum orbe, nec tantum Sacramento sed & in veritate dicens* Hoc est Corpus meum, *diuidite, comedite quia nisi manducaueritis non habebitis vitam.* Sed sunt Quidam ex vobis qui non credunt: at nisi credideritis, moriemini in peccatis vestris, dicit veritas.

Petrus Lombardus. Item cum de ista carne ineptissimè omnino quæreret vtrũ obnoxia fuerit aliquando peccato, sic definiuit. *Sanè*, inquit, *potest dici & credi oportet quod obnoxia fuerit, sicut & reliqua, caro Virginis Matris.* Nos è contrario dicimus, quod non nisi insanè hoc dici potest & minimè credi oportet. Sed prius de Matre probemus quam dicit quidem post concessum Angeli & aduentum Spiritus S. sine peccato vixisse, antea verò peccatis subiacuisse. Reprobat hunc sensum toto orbe terrarum celebris dies illius sanctissimæ Natiuitatis, cuius vita inclyta totas illustrat Ecclesias. De qua Anselmus Cantuar. Archiepisc. lib. de Conceptu Virginali. *Nempe*, inquit, *decens erat, vt ea puritate qua maior nequit sub Deo intelligi, virgo illa niteret.* Idem serm. in Assumptione eiusdem. *Radix*, inquit, *humani generis in primo parente vitiata est, & sæpe contingit, quod aurum fulgens* reperiatur in luto & in pungenti spina pulchra rubens oriatur & rosa. Hæc ergo operante prouidentia diuina ex radice vitiata sine viro prodiit virga, quã intelligitur Beatissima Virgo Maria attestante Esaia. Exiet virga de radice Iesse...... Et Hieronymus. Cogitis me. Spiritus, inquit, sanctus superueniet in te. *Ante hoc sanè vterus Virginis mundus, impollutus & alienus à contagione peccati, ad quam nulli potuerunt doli irrumpere. Non inualuit fraus inimici, sed permansit sancta mente & corpore.* Sanctus quoque Bernardus ad Canonicos Lugdunenses his verbis scripsit. *Fuit proculdubio Mater Domini ante sancta quàm nata, nec fallitur omnino S. Ecclesia sanctum reputans ipsum Natiuitatis eius diem, eum omni animo cum exultatione vniuersæ terræ votiua celebritate suscipiens. Ego puto quod & copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quã ipsius non solum sanctificaret ortum, sed & vitam ab omni deinceps peccato custodiret immunem, quod nemini alteri inter natos quidem mulierum creditur esse donatũ. Decebat nimirum Reginam Virginũ singularis priuilegio sanctitatis absq; omni peccato ducere vitã, quæ dum peccati mortisque pareret redemptorem, munus vitæ & iustitiæ omnibus obtineret......* His tribus idoneis testibus quartum addemus talem, qui non solum impiè quærere, sed nec audire patitur peccata Matris. Et hic est Augustinus, qui cum totis ingeniis contra illos ageret qui sanctos quosque & perfectos sine peccato esse assererent, & ei inter alios etiam sanctam Virginem obiiceretur, ita ab omnibus sanctis illam singulariter excepit, & ab omni peccato immunem firmauit, vt diceret. *Exceptâ hac Virgine*, inquit, *de qua cum de peccatis agitur, nullam prorsus haberi volo Quæstionem, scimus quod ex omni parte peccatum vicerit. Hanc authoritatem* Petrus positurus ex sensu suo volens peruertere sicut & cæteras, præmittit. *Ex tunc*, inquit, *idest ab Incarnatione intelligenda est sine peccato vixisse.* Sic Augustinus ait, Excepta hac Virgine, &c.

Certum est ergo quod Augustinus non ex tunc sed absoluté quandocunque de peccatis agitur, determinat illam omni modo & tempore debere excipere, contraria *istis scholasticis* euidentissimè definiens. Rogo quid manifestius quid ue magnificentius dici potest? nempe ipsa est cui iure ab æterno illud priuilegium dirigatur. Priusquam te formarem in vtero noui te, &c. & in lucem posui te vsque ad extremum terræ. Vnde & ipsa canit Virgo. *Beatam me dicent omnes generationes quia fecit mihi magna qui potens est.* Immo non modo magna, sed etiam singularia, quæ de nulla alia sanctarum, vt dixit Ieremias, fas est credere.

Constat ergo ex præmissis illam quæ nec primam similem visa est nec habere sequentem, metiro singulari totam vitam absque peccato duxisse non solum post 35. annos post conceptum, sed ante vt legitur per 15. qui simul sunt vitæ illius anni circiter 50. *Talibus namque* ait Hieronymus, *decebat Virginem oppignerari muneribus qua dedit Cœlis gloriam, terris Dominum, fidem Gentibus finem vitiis, vita ordinem, moribus disciplinam. Quippe Spiritu S. adhuc ex vtero matris sua singulariter repleta non solum Elizabeth de plenitudine sua benedictionis repleuit, verum etiam in vtero eius exultare compulit Spiritu S. & Ioannem quo nempe inter natos mulierum non surrexit maior.* Ex hac quoque plenitudine Angelo reuelante vt legitur, post assumptionem sanctissimæ animæ & sanctissimum corpus vt à peccato ita à corruptione intactum manens in sepulchro quadragesimo die hoc est 9. Kal. Octob. conforme iam claritati illius corporis quod de ipso Deus sumpsit & in cælum leuauit.

Si igitur tot & tantis præmissis testibus necessario credimus, & de tanta ac tali Matre à Christianis nulla prorsus debet haberi Quæstio quandocunq; de peccatis agitur, nonne blasphemum & impium, si de carne Verbi, id. filii eius ulla prorsus admittitur suspicio? Si inquam Mater de genere humano prodiit, vt dicit Ieronymus, sine vitio, & de illa nulla prorsus debet haberi quæstio, quid dicitis, quid creditis ô Christiani de Christo filio, à quo & per quem & in quo talis mater prodiit ex vtero? quâ ratione caro verbi obnoxia vt reliqua generis humani fieri potuit, quæ nec in Lumbis Abrahæ & Leui decimari valuit teste Apostolo, nec in Adam peccauit teste August. super Genesim *Quia*, inquit, *alia ratione ibi fuit quàm cæteri.* Aug. de Trinitate. *Vt illud quod nascebatur ex Virgine ex progenie primi hominis, tantummodo generis non etiam criminis originem duceret. Nascebatur enim non transgressionis contagione vitiata natura, sed omnium talium vitiorum sola medicina.* Anselmus Cantuariens. Sed non in aliquo eorum in quibus fuit ab Adam vsque Mariam erat vbi esset &c. Item idem. *Nulla ratio, nulla veritas, nullus intellectus permittit ad hominem ex sola Virgine conceptum de peccato massa peccatricis, quamuis de illa assumptus, aliquid posuisse accedere etsi non esset Deus.* Quid euidentius? Quid Petrus Lombardus vel nescio quis Ioannes Damascenus Scholastici ad authoritates has orthodoxorū? Amplius. Distinctio Apostolica, qua dicitur Deus filium suum misisse non in carnem peccari, sed in similitudinem carnis peccari, vt de peccato hoc est de sacrificio pro peccato damnaret peccarum; quod nulla prorsus veritate potuit, si ipsa obnoxia, vt reliquæ fuit. Distinctio inquam hæc euidenter damnat sensum istorum vel similium. Amplius. Vmbram habens lex, ait, non ipsam veritatem rerum constituit homines sacerdotes, infirmitatem, idest peccatum habentes, prius pro suis delictis offerre hostias quæ nunquam possunt auferre peccata.

Ex his perspicuè probatur quis sit verus sacerdos veraque hostia. Quis est Filius Dei? inquit, *eo quod manet in æternum sempiternum habet sacerdotium sine patre sine matre initium dierum neque vita habens.* Talis enim decebat vt nobis esset Pontifex scilicet segregatus à peccatoribus, qui non habet necessitatem prius pro suis delictis offerre. Vna enim oblatione corporis S. perfecit in sempiternum sanctificatos....

Huius ergo Pontificis inter mortuos solius veri, dicit Propheta, *Liberi* hostiam id. carnem. Quicunque vel quomodo dicunt obnoxiam peccato, vt relinquatur, nulla ratione defendi possunt, quin verbum carnem factum impiè arguant de peccato: & taliter delinquentibus iam non relinquitur hostia pro peccatis. Isti sunt Iudæi, qui vtique Christo dicunt illam similitudinem improperantes *Medice cura te ipsum.* Ipsam carnem scilicet tuam obnoxiam, infirmam, captiuam vt reliquæ sub peccato. Hæc enim est distinctio. *Omnes peccauerunt & egent Dei.* Et ver-

bum Diuinum ſecundum iſtos. Sed abſit hoc credere. Abſit inquam hoc ſentire de carne verbi. Dicit enim ille magnus Athanaſius Epiſcopus, *Non peccauit verbum quod aliorum peccata liberauit vt mutatum in carnem ſemetipſum pro ſeipſo offerret & ſacrificium ſeipſum liberaret. Abſit, non eſt ita, pro nobis ſuum corpus obtulit.* Sed & diuina ſcriptura & ipſa veritas cõtradicit & dicit, Non eget qui ſanus eſt medico, ſed qui malè habent iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redẽptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu quem Deus poſuit propitiationem per fidem in ſanguine ipſius, in quo habemus remiſſionem peccatorum, vt ipſe iuſtus & iuſtificans & redemptio & ſanctificatio, medicina, liberator & libertas, ſacerdos & hoſtia, propitiator & propitiatio, & cætera huiuſmodi in Diuinis paginis nouis & veteribus multifariè multiſque modis manifeſta. Alioquin ſi Deus medicus eguit medico, vel ſeipſo. Si Medicina caro eius, ſanguis eius quoquo modo vnquam indiguit, Medicina vel ſeipſa. Si Pontifex propitiatore, vel ſeipſo. Si hoſtia, expiatio & libertas liberatore, vel ſeipſo. Si iuſtus iuſtificans iuſtitia indiguit vnquam iuſtificatiore vel ſeipſa, concidit ratio omnis, omnis pariter intellectus, ſimulque omnis & veritas omnis medicina & veritas perit. Denique ſicut lex teſtatur vitula & rufa victimæ Dei id. Caro immolata verbi Dei quam tota Trinitas ab æterno conſtituit in expiatione vniuerſorum, & omnis qui non fuerit illa expiatus de medio populi ſui & Eccleſiæ in æternum perit, quia inquit ſanctum Domini polluit, & quanto magis qui ipſam Carnem vt reliquam pollutam credit, quam nunquam iugum peccati ſiue actualis ſiue originalis traxit. Qua ratione in veritate mundari potuit quæ nunquam obnoxia fuit? an quia ſine hac nulla prorſus expiatio poteſt fieri, ſeipſam pro ſeipſo obtulit? qui hoc dicit, anathema ſit. Fides Epheſini & Chalcedonenſis Concilij 830. Epiſcoporum præſcriptas opiniones euacuat.

Vni igitur perſonæ contenta eius in Euangelio adſcribimus, vni ſubſtantia verbi ſcilicet incarnati, quia vnus eſt Dominus I. C. vt ſcriptum eſt. Appellatum verò ab Apoſtolo pontificem confeſſionis noſtræ Ieſum ipſum eſſe dicimus ex Deo ſecundum naturam filium vnigenitum, nec homini præter eum alteri ſacerdotij nomen & officium deputamus. Obtulit enim proprium corpus non pro ſe ſed pro nobis. Nam qui pro ſe oblatione pro ſacrificio indigeret ab omni peccato liber vt Deus exiſtens? quod ſi omnes peccauerunt & egent gloria Dei, ſecundum hoc quod peccatis ægrotauit humana natura, ipſe vero non ita. Ideoque nos gloria eius egemus. Qui autem dicunt quia ſeipſum tam pro ſe quàm pro nobis obtulit, nullatenus impietatis crimen effugient, cum nihil prorſus iſte deliquerit. Si quis ergo Pontificem & Apoſtolum noſtrum dicit factum ipſum Dei verbum, quando caro factum eſt, ſed velut alterum præter ipſum ſimpliciter hominem ex muliere, aut qui dicit quod pro ſe obtuliſſet ſemetipſum oblationem & non potius pro nobis ſolis, non enim eguit oblatione qui peccatum omnino neſciuit, anathema ſit. Si quis vero non confitetur Carnem Domini viuificatricem eſſe & propriam ipſius verbi Dei Patris velut alterius præter ipſam coniuncti eidem per dignitatem, aut quaſi diuinam habentem habitationem ac non potius viuificatricem eſſe, quia facta eſt propria verbi viuificare valentis, anathema ſit. Hoc ſapere edocti ſumus tam à ſanctis Apoſtolis quàm Euangeliſtis & ab omni ſcriptura diuinitus inſpirata, nec non & à beatis Patrum confeſſionibus veritate ſubnixis. Spiritus quoque S. à Filio ſicut ex Deo Patre procedit. Proceſſionem ergo Spiritus S. à filio ſicut à Patre quam antiqui Græci tam apertè firmauerunt, cur poſteriores negant niſi quia in vnitate ſchiſmatici ſunt, & in ſacramento altaris fermentarij & in proceſſione hæretici. Si igitur ſanguis & caro Chriſti qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit Deo, emundauit conſcientias noſtras à peccatis, ſine qua nulla vnquam prorſus facta eſt vel fieri poteſt remiſſio, mundatio, liberatio, non pro ſe offerri debuit vel potuit, patet pro certo, quod Caro verbi nec in matre ſicut aiunt, nec alibi vnquam debuit vel potuit mundari vt munda vel potius mundata eſſet, vel liberari vt libera vel liberata eſſet, nihil prorſus tale fieri potuit niſi ſeipſum pro ſeipſo offerret, hæc verè anathema eſt.

C. 14 Item Athenienſis iſte Carnem Dominicam de ſanguinibus formatam dicit: quod verbum ruſticanum ſatis & inconueniens nequaquam in libro generationis I. C. Filij Dei filij Dauid Filij Abraham inuenitur: ſed nec in libris Catholicorum Patrum legitur de *ſanguine* vel ſaltem de *ſanguine* concepta vel formata. Quinimo cum centies & millies in ſanctis tractatibus natura de natura, corpus

de corpore, substantiam de substantia, hominem de homine, carnem de carne, carnem de sanguine, carnem de matre sumptam scriberent, verbum insolens & barbarum *de sanguinibus* formatam vel conceptam etiam ex industria probantur vitasse. Sicut Ambrosius quodam sermone *sanguinem* cauet dicere. *Ioannes*, inquit *senis muliercula frigido sanguine nascitur, Dominus feruentis iuuenculæ flore progreditur: ille corruptibilis vteri finibus effusus, iste impolluto vului flore progenitus.* O verè auream linguam & verè Ecclesiasticum Doctorem! quippe legerat in Euangeliis *qui non ex sanguinibus neque ex voluptate carnis & viri*, maris scilicet & fœminæ, vbi reuera sanguines 46. diebus coagulantur cæteri homines, sed ex Deo solus natus est. Vnde dicit *Vos deorsum estis, ego de superius sum.* Vos de mundo estis, ego non sum de hoc mundo. Vnde Apostolus. *secundus homo de Cælo Cælestis.* Vnde & Angeli. Quod enim in ea natum est, non dixit de sanguinibus, sed de Spiritu S. est & virtute altissimi sicut scriptum est in prophetis. Faciet Dominus nouum super terram, & fœmina circundabit virum sine viro, quoniam ipse Dominus dabit vobis signum & sancta concipiet & pariet filium Emmanuel. De benedictionibus antiquorum montium tribus digitis appendentium terram, de qua orietur sicut sol veritas. Ideoque & quod nascetur ex te non hic de sanguinibus dictum est, sicut nouus Doctor autumat, sed ex te ait nascetur sanctum Sanctorum de benedictione Dei cœli vocabitur filius Dei. Non ergo Angeli, Prophetæ, Apostoli, Euangelistæ, Catholici Doctores garrulitatibus Scholasticorum Incarnationem & Conceptionem Diuinam expresserunt, sed diuinis & reuerendis propriisque cloquiis singulariter, vt dictum est, extulerunt.

C. 15. Cessent proinde noui Doctores, immo noui ex veteribus Hæretici non Dialectici has profanas vocum nouitates emittere, quas hactenus nec Diuina scriptura docuit, nec Catholica credidit. Augustinus ille verè Catholica aliqua temere se scripsisse retractans his verbis alloquitur Ieronymum Doctorum præcipuum. *Prorsus*, inquit, *mi frater non te arbitror sic legi tuos libros velle tanquam Prophetarum & Apostolorum, de quorum scriptis quod omni errore careant dubitare nefarium est. Alios autē ita lego, vt quantalibet sanctitate doctrinaq; præpolleant, non ideo verum putem quia ipsi ita senserunt: sed quia mihi vel per illos authores Canonicos vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt. Ita & meos libros legi volo.* Si igitur tanti viri quos post scripturas Diuinas in fide Catholica præcipuè sequitur Ecclesia, tam humiliter sentiunt de sensibus & sententiis suis, quanto magis isti scholastici corrigere debent suos errores quos Catholica damnat.

Ex libro 4. eiusdem Gualteri

HViusce libri 18. sunt capita, in quibus disputat præsertim contra Petrum Pictauinum Lombardi Discipulum.

1. De Philosophis quantum sibimet contrarij sint & veritati.
2. De blanda & ideo mortifera Senecæ doctrina.
3. De Socrate omnium Magistro.
4. Quod non debet Christianus bibere Calicem, id. Doctrinam Christi & calicem dæmoniorum.
5. Quod Doctrina Christiana defendi deberet contra Philosophos.
6. De Compilatoribus qui cogunt Christianos arare simul in boue & asino.
7. De Aristotele & Dialecticis verisimilia pro veris propinantibus fatuis.
8. Quod noui, imò omnes Hæretici à Philosophis & Dialecticis generantur.
9. Quod sicut rerum, ita argumentorum infinita conuersio, & quæ sint Regulæ Dialecticorum.
10. Ab hinc ponuntur errores illorum, quod nullus homo viuens sit persona: & de hæresibus Ioan. Damasceni.
11. Quod in Christo natura non est persona, sed in natura persona, & quod non est Deus, & quod homo nec humanitas facta quid.

12. Hoc nomen *Aliquid* ponit essentiam non personam, & hoc nomen *homo* prædicat de Christo habitum, de aliis subiectum. Quam regulam nec Dialectici seruant, nec Theologi.
13. De alia Hæresi Ioannis Damasceni,
14. Solutio Hæreticorum Diabolica.
15. Quæ sit summa illorum.
16. De similitudine falsa qua vestitur verbum Dei.
17. Quod anima & corpus Christi nec homo nec hominis fuerunt.
18. Definitio de fantastico Christo Dialecticorum.
19. Verissimè dicunt Hæretici, quod Christus illorum nec Deus nec homo nec prorsus aliquid sit, sicut nec Manichæorum.
20. Quod isti noui hæretici ex sola Iudæorum & Dæmoniorum perfidia plenè opprimuntur.
21. Qualis est Christus Christianorum, teste toto mundo.
22. Quid significat hoc nomen Christus.
23. Epilogatio supradictorum.
24. Quod summa gratia & congruentia homo assumptus naturaliter est & Deus & persona in Trinitate: quod hæreticis & nouis & veteribus videtur abusio & inconueniens.
25. Quod non solum de Diuinitate, sed & de anima Christi dictum est. *Ego & Pater vnum sumus.* Et quod non debet dici Dominicus homo, qui Dominus est.
26 Quod vltima sententia, omnes calumniæ nouorum hæreticorum apertissime exsufflantur.

Iam quæ sunt in istis Capitulis notabiliora, placet exponere. In 1. sic habet.

Petrus Pictauinus. Filius Dei assumpsit animam & anima est persona. Quia est rationalis essentiæ indiuidua natura: ergo filius Dei assumpsit personam. Sed dicunt quod anima quandiu viuificat corpus non est persona id. per se vna, vt alludatur etigini vocabuli. Dicit Ioannes Damascenus *Non est communem speciem id. hominem accipere de Christo, sed est eam accipere de Petro.* Ergo in alia significatione dicitur de Christo, quod sit homo, quàm de Petro: ergo cum Christus sit homo & Petrus sit homo, non est dandum sub vna prolatione, & Christus & Petrus est homo, vel Christus & Petrus sunt homines. Alii dicunt, in quorum opinione est Magister meus, quod potentia increata potuit deponere animam quando vellet, quod nullus. Alii dicunt illa duo, animam scilicet & carnem personæ verbi vnita esse, vt illis duobus veluti indumentu quodam verbum diuinum vestiretur. Nec alia ratione dicitur Deus factus homo, nisi quia veritatem carnis & sanguinis accepit, quæ in vnitatem personæ sibi copulauit: non quia illa duo vel aliqua res ex illis composita sit vna persona cum verbo vel sit Verbum: sed quod secundum eos hoc nomen *homo* habitum copulat. Potest etiam hoc nomen *homo* poni in designatione personæ humanæ, vt quasi quid generale notet. Nota quod cum dicitur *Christus est homo*, idem est ac si dicatur, *Christus est humana natura*: quod ex sequentibus patebit. Nam in prædicato prædicat habitum. Vnitus est autem filius Dei carni mediante anima.

C. 2. Quæritur quid prædicet hoc nomen *Homo*, cum dico Deus factus est homo, an persona, an accidens. Si enim accidens, habebitur quod Deus non secundum quod est homo, est aliquid, sed alicuius modi. Sicut Socrates non secundum quod est albus, est aliquid, sed alicuius modi. Si verò prędicat personam, verum est quod Deus secundum quod est homo, est persona, est substantia, est aliquid: igitur secundum diuersos diuersa est intelligentia huius propositionis. Iesus, quod fere in omnium ore versatur, manens quod erat, assumpsit quod non erat, ad naturam debet referri non ad personam, & ita ad naturam, vt non dicatur natura esse persona, sed in natura persona.

Obiicitur. Quod Christus secundum quod est, homo est: ergo secundum quod est homo, est aliquid, vel aliquis habet aliquid: ergo aliquid: & ita Deus vel aliud habet aliud. Ergo secundum quod est homo, est Deus, quod nemo dicit. Non enim humanitas facit eum quid, nisi quasi per violentiam: si vt quidam dicunt, huic

huic nomini *aliquid* imponamus ſignificationem aliam quàm ſubſtantiæ, vt ſecundum quod eſt homo eſt aliquid; ideſt alicuius modi vel alicuius naturæ. Item habet authoritas. *Quod ex te naſcetur ſanctum vocabitur filius Dei*: ergo aliquid quod natum eſt ex Virgine, illud eſt Deus. Ergo Deus eſt aliquid quod eſt natum de Virgine. Ideo dixerunt quidam quod nomina conuenientia Chriſto ſecundum humanitatem in maſculino ad hypoſtaſim referantur in neutro ad eſſentiam Dei. Vnde recipiunt. Chriſtus eſt paſſibilis, mortalis, temporalis, viſibilis: ſed non eſt paſſibile, vel mortale, vel temporale. Non tamen recipiunt. *Nihil eſt Chriſtus quod ſit viſibile*, quia plus remouetur per hanc dictionem *Nil*, quàm ponatur per hoc nomen *Aliquid*. Nam hoc nomen *aliquid* ponit eſſentiam non perſonam. Hoc nomen *Nil* remouet & perſonam & eſſentiam. Vnde inſtant huic argumentationi. *Chriſtus non eſt aliquid quod ſit viſibile: ergo Chriſtus nihil eſt quod ſit viſibile*. Nam idem eſt ac ſi concluderetur. *Non eſt eſſentia vel perſona* quæ ſit viſibilis; quod falſum eſt pro perſona.

Item regula eſt Dialecticorum. Quod nomen æquiuocè dictum de aliquibus falſam facit propoſitionem, in qua de illis ſub vna dicitur prolatione. *Vt latrabile & marina bellua ſunt Canes*. Non enim vna prolatione duas poteſt tenere ſignificationes. Eadem ratione cum diſſimiliter dicatur *homo* de Chriſto & Petro, non videtur dandum, *Et Chriſtus & Petrus eſt homo*. Nam de Petro ſubſtantia prædicat, de Chriſto habitus. Immo videtur dandum. *Solus Chriſtus eſt homo*, cum illi ſoli conueniat hoc nomen *homo* in ea ſignificatione in qua dicitur de ipſo. Sed Theologi hanc rationem non ſemper obſeruant, quia nec etiam Dialectici vt Ariſtoteles in lib. Prædicam. ait: Si quis ea vocet animalia loquens de vero animali & picto, de quibus æquiuocè dicitur hoc nomen *animal*. Sunt tamen qui dicunt hoc nomine *Quia* poni perſonam ſicut eſſentiam. Vnde recipiunt *Chriſtus eſt aliquid quod videtur*, id. aliqua perſona, & aliquid quod tangitur, & aliquid quod moritur.

C. 13. Cum Chriſtus ſecundum humanam naturam mortuus ſit, quæritur an in morte ipſius ſeparata ſit diuinitas à carne & anima. Quod videtur. Ait enim Ioan. Damaſcenus, *Tanta ſimplicitatis eſt diuina natura, vt corpori formato de limo terræ non congruerit vniri niſi mediante rationali creatura*. Cum ergo tunc ſeparata fuerit anima à carne, videtur quod Diuinitas ſeparata ſit à carne, cum mediante anima eſſet ei vnita. Nam ablato medio ſoluuntur extrema. Nam etiam quando viuebat, non erat aliquid ex anima illa & carne. Immo ſi aliquid fuiſſet compoſitum ex illis, illud eſſe deſierat in morte, quia illa mors nihil aliud fuit, niſi ſeparatio corporis ab anima.

C. 14. Ad ſolutionem prædictarum obiectionum oportet ſcire qua ratione Chriſtus dicatur homo & quâ cæteri homines. Nam diſſimilitudo eſt in dicto. *Petrus ſiue alius dicitur homo* propter duo; & quia habet animam & corpus, & quia habet ea vnita: non enim ſi eſſent ſeparata, verè diceretur Petrus eſt homo. Sed Chriſtus non dicitur homo propter hæc duo, ſed propter vnum ſolum, quia vnitus eſt filius animæ & corpori. Si tamen obiiciatur de proprietatibus quæ inſunt ſecundum compoſitionem quæ eſt ex anima & corpore, cuiuſmodi ſcilicet locutio, riſibilitas: de quarum numero videntur eſſe, mors temporalis & vita & mortalitas, difficile eſt videre quomodo aſſignentur Chriſto. Cum enim dicitur, *Chriſtus locutus eſt* dicitur ne ſecundum compoſitum ex anima & corpore ſicut in reliquis hominibus? non, quia nihil componebatur ex anima illa & corpore. Dicitur ne ſecundum animam an ſecundum corpus? quorum vtrumq; conſtat eſſe falſum: quia neutrum illorum fuit ſubiectum locutionis Chriſti. Dicitur ne ſecundum diuinam naturam? non, quia illa nullius accidentis fuit ſubiectum: ergo cum nec ſecundum diuinam naturam nec ſecundum humanam dicatur de Chriſto quod locutus fuerit, fleuerit, pro huiuſmodi quomodo hoc dicitur de illo? Chriſtus ex quanta charitate pro nobis dignatus eſt naſci, tanta dignatus eſt pati: ergo tantum meruit hoc opere nobis quantum illo, vel neutro illorum nobis meruit. Ergo tantum meruit naſcendo quantum & patiendo: ergo nil meruit vel ſibi vel nobis aliquo opere, quod non meruit quolibet alio opere. Sufficiat ergo mihi principium dubitationis dediſſe, licet ſolutionem non ſit mihi facile tradere. Redimere nihil aliud eſt quàm à peccato liberare: quotidie liberat, ergo quo-

tidie redimit: ergo Christus non fuit sufficiens hostia. Quod similiter probat Paulus de execratione carnalium hostiarum. Creditur Christus, *secundum quod homo redemit, id. pretium dedit & à peccato liberauit, falsum est. Christus est mediator Dei & hominum: ergo nec est Deus nec est homo.* Natura medij est vt neutrum extremorum sit. Quidquid enim habuit illud corpus in se, non potest dici habuisse filius Dei propter vnionem huius ad illud. Inde non recipitur continuatio inter filium Dei & corpus: cum tamen corpus illud non esset Deus nec pars Dei, sed ei vnitum; & ita mortuus est Christus & non est mortuus secundum alteram & alteram naturam.

Eia prudens Lector, summam fidei illorum collige. Petrus siue alius dicitur homo propter duo: & quia habet animam & corpus, & quia habet ea vnita. Non enim si essent separata, verè diceretur, Petrus est homo, verissimè omnino concedimus. Adeo vt nec in morte aliud sit sicut supra probatum est & totus mundus canit. *Omnes homines resurgere habent in corporibus suis.* Non dicitur *omnes animae*, vel *omnes mortui, sed omnes homines.* Alioquin ad aduentum Christi, nullus erit qui resurgat. Omnis igitur qui aliter est homo, non verè dicitur homo, ergo nec homo, quia falsus homo. Sed Christus, inquit, non hac assignatione vel specie hominis seu propter hæc duo dicitur homo, sed propter vnum solum, quia vnitus est filius animæ & corpori. Nec exigitur quod anima corpori vniatur, sed istis duobus velut quodam indumento verbum Dei vestitur: anima tamen & corpus inter se non sunt vnita. Non est igitur homo nec quicquam hominis habens secundum tantum quandam animam non hominis & quoddam corpus non hominis portans. Per animam & corpus non hominem, inquit, intelligimus, sed tantum humanam naturam quâ vestitur Christus, id. filius Dei verbum Dei, scilicet per hæc nomina non vtramque naturam sed solum Diuinam sicut Nestorius, seorsum ponentes, verbi gratia legitur *Cum audisset Petrus quia Dominus est, tunica succinxit se, erat enim nudus & misit se in mare.* Sic inquiunt verbum carnem factum, id. vestitum. *Habitu inuentus vt homo* habitauit in nobis & misit se in mare magnum: illic animalia id. argumenta, quorum non est nec numerus, nec exitus. Ita tunica Petri, quamuis eius natura in persona adhæreat, coniungatur, copuletur, vniatur. Sic Lumbare adhæret homini: cum nec natura nec persona, nec pars, nec prorsus aliquid Petri est, nec etiam Petrus potest dici: sicut nec Petrus potest tunica dici, quam licet portet & nullo modo viuificet, informat tamen vestiram ipse ab ea tunicatus. Sicut albedine albus verè dicitur filius Iohanna, quod nullatenus tunica potest nec aliquid subsistens ex illa & Petrus potest componi. *Similitudo inducta & falsitatis mater est*, ait August. *& intelligendæ veritatis magistra.* Sic ergo inquiunt, humana natura Christo vnita nihil amplius quàm vestitum id. incarnatum ostendit. Ipsa vero nihil est Christi: adeo vt nec Christus nec omnipotens, nec Rex seculorum, nec Dominus, nec Deus, nec Dei filius, nec Virginis filius possit dici, non plus quàm tunica Petri potest dici Petrus vel filius Iohanna. Est enim tantum accidens. Inde, inquiunt, non recipitur continuatio inter filium Dei & corpus non plus quam inter coloratum & colorem qui nihil colorati est, sicut & corpus nihil est, quoniam non viuit per se. Nihil ergo compositum ex his duobus id. anima & corpore, quoniam vt aiunt, inter se nunquam vnita fuerunt: *humanitas* inquiunt *non facit eum* Quid, *nisi quasi per violentiam, nec ipsa aliquid est sed aliqua. Igitur hac ratione illa Virgo nunquam fuit Mater alicuius filij, sed tantum corpus nescio quod sine anima concepit & abortiuit.* Horreo prosequi cætera monstra. Etiam in morte inquiunt, verus homo fuit, quia semper seruauit vnionem illam quæ erat Diuinitatis ad animam & corpus: qua manente non poterat dici verè non esse homo.

Verè poterat dici non esse homo, si illa duo inter se vnita aut homo aut hominis fuissent. Cum vero inter se nunquam vnita fuerint, per hæc nec homo nec hominis sunt, nec diuinitas vnquam, aut corpori pro anima, aut animæ pro mente vel ratione vel voluntate, sicut quædam hæreses dixerunt & ab Ecclesia pulsæ sunt. Manifestum est quod illa vnione quæ erat Diuinitatis ad animam & corpus, nunquam potuit Christus esse homo, quia illa duo disiuncta nec homo nec Diuinitatis nec hominis vnquam extiterunt. Ergo ex præmissis talis probatur huius Christi definitio. *Christus est non filius id. verbum Diuinum, humana phantasia non natura*

vestitum, habens quoddam corpus non hominis quod nunquam vixit nec aliquid cum anima vel per animam gessit, habens quandam animam qua nunquam vita humana vixit, nec quicquam cum corpore vel corpus gessit. Nc putes falsam definitionem, audi illorum confessionem. *Quis nos* inquiunt, *certificabit de illis quæ leguntur in Euangeliis quomodo assignentur Christo? cum nec secundum animam nec secundum corpus nec secundum compositum ex anima & corpore sicut in cæteris hominibus quicquam fecerit.* Ergo cum nec secundum diuinam naturam nec secundum humanam dicatur de Christo quod locutus fuerit, vel fleuerit & huiusmodi. quomodo hoc dicitur de illo? quid manifestius quæritur? omni veritate Euangeliorum priuatos propriâ confessione se produnt. Vnde quis iam non videat quoniam verissimè dicunt Christum suum non esse aliquid secundum quod homo? Immo vt supradicta hæresis veraciter asserit, nec Deus nec homo, quippe nec secundum diuinam naturam, nec secundum humanam in Euangelio locutus sit quicquam vel fecerit. Rogo quis audiuit vnquam tale verbum Dei, aut quis vidit huic simile monstrum? an in principio erat verbum caro factum, dentes, palatum, arterias, linguam, pedes, manus & cætera membra non habuit quibus posset loqui, moueri & agere? habuit planè. Cur igitur nihil egerit, audi necessariam causam. Nihil fuit compositum inquiunt, ex anima illa & corpore, & neutrum illorum fuit subiectum locutionis & operationis Christi, quia nunquam inter se vnita fuerunt. Corpus autem nulli animæ vnitum semper mortuum est, nec loqui, nec ambulare, nec prorsus aliquid agere valet. Sic anima nulli corpori vnita non loquitur nec aliquid humanitus agere potest: & ita neutrum nec homo nec aliquid hominis ac per hoc nec humana natura dici potest. Anima rationalis non est nisi hominis, sicut nec corpus humanum. Mors, inquit, quam sustinuit Christus in anima non fuit, quia nec in ea fuerat vita humana nec in corpore fuit, quia corpus non est aliquid quod moueatur. Et tunc eum nihil mortuum sit nisi Christus, & Christus non est corpus, non potest dici mortuum. In persona verbi non fuit illa mors, nec in composito ex anima & corpore, quia nil ibi fuit compositum. Per animam & corpus non intelligimus nisi humanam naturam, diuina enim natura quæ est Christus, non moritur. Humana etiam natura non moritur, quia humana natura non est Christus. Hæc verba Petri Quid amplius quæritur? Pateriam quod sicuti Manichæi fabulis suis, sic & isti regulis Aristotelicis vtriquc pari vanitate fabricarunt sibi fantasticum Christum, qui nec Deus nec homo sit; nec secundum diuinam naturam, nec secundum humanam quicquam gesserit, vel fecerit, vel mortuus sit.

Languentes circa quæstiones & pugnas verborum vel fabularum, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. *Non sufficio*, ait, *explicare huiusmodi argutias.* Remoue, inquam à sacra pagina, aufer argumenta vbi est fides. Imo & authoritate Patris & Filij & Spiritus S. excommunicamus huiusmodi Christum ab omni Ecclesia *Amen.* Sitque maledictus omni genere maledictionis. Etiam respondebit omnis populus Christianus atque Catholicus, *Amen, fiat, fiat:* quia & secundum quod homo & secundum quod Deus & secundum vtrumque prorsus nihil est. Etiam sicut hoc nomen *Nihil* nihil significat, sic vocabula quæ dicis, Christus, anima, corpus in eo quod intelligis imò fingis, *nihil* significant. Quare à temetipso non vides quod verum est. Si corpus tantum haberes, quid esses? si anima tantum, quid? si verò neutrum, esses ne aliquid? vel aliquis? sic Christus tuus nec Deus nec homo est, cum totum aufers, quidquid Dei est & hominis.

Dicis autem. Christus assumpsit & vniuit sibi animam & corpus. qui hæc audit, putat te dicere quod Christus verum hominem assumpserit. Sed de corpore, quid absolutè dicis? Corpus Christi nec Christus est, nec Deus, nec pars eius.

Cum verò de vtroque sic dicis. Per animam & corpus Christi non intelligimus nisi humanam naturam, statimque infers. *Humana autem natura nec est Christus*, totius hominis & humanæ naturæ veritatem à Christo nullo dubitante remoues. Non est igitur homo, quia nihil est hominis Sic cum absolutè pronuncias. *Christum nec secundum corpus, nec secundum animam, nec secundum vtrumque:* & expressius infers, *non secundum diuinam naturam, nec secundum humanam naturam quicquam fecisse, nec illi aliquid de Euangelio assignas.* Proculdubio secundum hoc asseris nihil

fuiſſe, ideſt nec animam nec corpus nec vtrumque, nec Diuinam nec humanam naturam habuiſſe. Ergo nec Deus nec homo nec Chriſtus eſt, quia nihil Dei, nihil hominis, nihil Chriſti aſſeris habuiſſe vel egiſſe. Sic cum dicis Chriſtum mortem ſuſtinuiſſe, ſtatimque infers illam mortem nec in anima nec in corpore nec in vtroque, & expreſſius nec in diuinam naturam nec in humanam naturam fuiſſe, procul dubio negas mortuum, quia non niſi in aliquo illorum mori potuit. Sed ſicut illum nihil horum id. nec animam, nec corpus, nec vtrumque, nec diuinam nec humanam naturam vel eſſe vel habuiſſe euidentiſſimis verborum complexionibus aſſeris, ſic conſequenter in eo qui prorſus nihil eſt, nullam mortem inuenis.

Sed quia negare mortuum Chriſtum non audes, vaniſſimis fabulis manifeſtus Manichæus tergiuerſaris; & cum ſit Dialectica bene diſputandi ſcientia, ſicuti Auguſtinus ſuam incepit, diſputatur enim ait de verbis, reuera tu tantùm nudis vocabulis & fallis imperitos & falleris ipſe hæreticus, omni rerum veritate priuatus & à vero Chriſto alienus. Qui veluti coluber tortuoſus & anguis luridus & cæcus, dum lubricis anfractibus in labyrintho ſententiarum tuarum hac atque illac horribilis dilaberis, tamen velis nolis propriis verbis te ipſum damnandum & conculcandum apertiſſimè prodis. Similibus fabulis Manichæi Chriſtum ſuum licet negent de fœmina natum, locutum, paſſum & mortuum hominem, quia non audent nec poſſunt negare, omnia illum per magiam ſimulaſſe dicunt. Sed mille & mille Catholicorum & Diuinarum ſcripturarum authoritatibus obruuntur tales doctores.

De Petro Abaëlardo S. Bernardus ad Papam Innocentium. *Immo*, inquit, *ita ſacramentum Incarnationis irridet, ſicut nouus Euangeliſta quem habemus in Francia.* Iſti abſolutè. *Chriſtus ſecundū quod homo non eſt aliquid.* Habuit etiam ille in Rom. Curia Clericos ſuos; habent & iſti fortè ſequaces: ſed Catholica veritas vndique nos premit: & ſola Iudaica perfidia cum Dœmonibus obruit nos dicendo. *Tu es Chriſtus & ſanctus Dei, & tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum.* Ecce Iudæi adſtruunt hominem & tu dicis nihil eſſe. Si ergo nihil crucifixerunt, & tu ſis veridicus. Sin autem, quod nec Paganus negat, aliquid & aliquem hominem crucifigendo occiderunt, tu Iudæo & dæmone deterior conuinceris procul dubio, & omnis qui tibi aſſentit. Nullus enim vllis argumentis crucifigitur: ergo aliquis ac per hoc aliquid, crucifixus eſt. *Si enim cognouiſſent*, ait Apoſtolus, *nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*: quoniam Deus & homo vna perſona eſt Chriſtus, vita & inuincibilis veritas. Os noſtrum patet ad vos ô fantaſtici: *Cor noſtrum*, Apoſtolus loquitur, *dilatatum eſt, non anguſtiamini in nobis, anguſtiamini in viſceribus veſtris.* Legatione enim fungimur tanquam Deo exhortante per nos, *obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.*

Poſtquam ita diu Gualterus Petrum Pictauinum & alios Theologos ſui temporis Ariſtotelicis & Dialecticis axiomatis atque theorematis nimis addictos confixit, tandem ſubiungit aliorum Magiſtrorum de myſteriis eiuſmodi ſenſum Catholicum & Chriſtianum, hunc que titulum præfigit. Quis ſit Chriſtus Chriſtianorum.

Ego ſum ait *veritas & vita*, non fantaſma, ſed ea ſpecie & veritate & vnione naturali, quâ & cæteri & primus Adam homines ſunt. Et ego homo ſum filius illius. Ille nec Patrem nec matrem habuit. Ego ipſe de Patre Deo natus naturaliter filius Deus, & de homine matre natus homo filius naturaliter natus ex anima rationali & humana carne naturali vnione inter ſe vnitis ſubſiſtens. Sed ſolus de Virgine vita humana ab ipſa corruptione more cæterorum per omnia viuens: ſed ſolus abſque peccato morte humana more cæterorum anima à corpore ſeparata verè mortuus; ſed ſolus poteſtate & ſacramento Redemptoris. *Ecce homo*, ait ad Iudæos. *Quid me ſic vnitum & compoſitum quæritis disiungere & interficere hominem qui veritatem locutus ſum vobis quam audiui à Deo. Creditis in Deum & in me credite, non qualem fantaſticè fingitis, ſed qualem lex & Prophetæ & Euangelia & Apoſtoli, ratio & veritas naturalium documentorum & operum in Euangelio me manifeſtiſſimè probant: & totus vtique mundus profitetur dicens.* Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus: vna perſona, non ſicut Petrus eſt tunica ſua, quæ nec natura Petri, nec Petrus, nec filius Iohanna: quæ ſimilitudo

ei rei cui similatur, magis dissimilitudo est: sed sicut anima Petri cum carne sua, anima rationabiliter animata, quæ veraciter & natura Petri & Petrus & vna persona cum Petro & filius Iohanna. Sic Christus cum carne sua propriè animæ rationabiliter vnita, veraciter & natura & proprietas Christi & Christus est & vna persona naturaliter cum Christo, & naturaliter filius Dei & filius virginis & dicitur & est: & habet hoc, & est vnus filius nun duo, vnus Christus non duo, vna persona non duæ.

Porro hoc nomen *Christus* non Diuinam tantum naturam significat, vt Hæretici sentiunt, sed sicut Hierony. ait, *vtriusque natura Diuina scilicet & humana, id est Dei & hominis indiuiduum ab æterno continet sacramentum.* Vnde quod dicitur Christus secundum quod homo, non potest nec debet sine diuinitate intelligi: ita secundū quod Deus, non potest nec debet sine humanitate sentiri Quapropter secūdum quod homo verè & aliquid & persona & Deus est, non tamen alius quā Christus, nec alia persona quàm Christus, nec aliud aliquid quàm Christus Vt enim homo duarum. sic Christus trium naturarum Indiuiduum cogitur semper intelligi. Sicut ait Augustinus lib. de Trinit. *Ipse homo assumptus, mox vt homo etiam Deus & ex quo esse homo cœpit, ex illo est Deus. Factum quippe Creatura, per quem omnis facta est Creatura. Verbum quippe Caro factum est, omnem Creaturam testem habere oportebat.* Leo Papa. Si homo non deuiasset, Creator mundi Creatura non fieret. v.g. propriè Deus in se creando suscepit hominem, & naturaliter factus est homo.

Dicamus ergo ac si nihil adhuc cum Hæreticis egerimus. *Quàm magnificata sunt opera tua Domine! nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ: vir insipiens non cognoscet & stultus non intelliget hæc.* Quoniam vt omnis homo purus sit filius hominis, corpus ex sanguinibus formatur prius multis diebus: deinde Spiritus infunditur sic homo in duobus & ex duobus indiuiduum extat vna persona, quæ nec in separatione mortis, nec in ipsa morte æterna ulla ratione diuidi, augeri minimè valet, quin vna eademque sit persona, licet semper mutetur. Vt autem Verbum filius hominis esset, versa vice factum est. Nihil prius formatum, post animatum, deinde assumptum. Non sic, hæretici, non sic Hic omnes argumentationes falsantur & frontes durissimæ conteruntur. Non sic, inquam, vt cæteri sed è diuerso. Illud Christi quod prius erat in principio & apud Deum erat, & Deus erat sine tempore Verbum Caro, idest homo rationalis substantia factum est certo die 8. Kal. April. teste & celebrante hodie totu mundo. Et quod factum est in ipso vita erat, & vita erat id. ipse Filius Dei, qui factus est filius hominis Vnus inquam ex ambobus Emmanuel, qui nihil in se pro assumpto est homine adauctus, nihilque quod Verbum Caro factum est, imminutus vel mutatus, sicut supra dixit Athanasius, Hieronymus, Augustinus; quia quod factum est, vel quod suscepit, nunquam Ens alienum extra suam personam extitit, vt postassumptum recte posset dici abiectio vel personæ immutatio.

Sed quomodo factum est, & esse cœpit totus simul homo, eo ipso non prius aliquis alius quàm propriè verbum, manentibus & in vna persona concurrentibus Verbi hominisque totis proprietatibus. Extitit item temporaliter qui est sine initio coæternus, sicut ex lege audiuimus, quia Christus manet in æternum. Deum tamen hominem dicit Petrus non quia sit, sed quod tantùm habeat hominem; & è conuerso hominem Deum, non quia sit sed quod tantùm habeat Deum, & hoc est quod firmiter dicit in Ecclesiasticis credendum. Quod Deus hominem assumpsit, homo in Deum transiuit Dei dignatione; quod in Conciliis 830. Episcoporum damnatum esse supra docuimus. Nam abusio & magnum inconueniens ei videtur, vt aliquis homo creatus pariter & assumptus, creatura scilicet cum creatore, factura cum factore, temporalis cum æterno, mutabilis cum immutabili, mortalis cum immortali, humanitas cum diuinitate, natura humana cum Diuina, filius hominis cum Filio Dei; non quia duo filij, alterum altero, sed omnino vnus Dei filius & hominis, non duo Christi sed vnus, aliud quidem & aliud, sed vtrique manentibus trium naturarum proprietatibus, vna persona in Trinitate credatur, adoretur, vt non quaternitas sed trinitas, vnus Deus Catholica fide doceatur. Contemnatur ergo inquam à Catholicis & damnetur Diabolica falsitas quæ dicit hominem Christum non esse aliquem nec aliquid. contradicente etiam Propheta & dicente, *terra* id. homo Christus, *data est in manus Impij vul-*

tum iudicium eius operit. Quod si non ille est, inquit, *quis ergo est?* Hæc Prophetia Iudæos quidem arguit, sed præcipuè istos nouos Manichæos strangulat, cum dicebat de Christo homine, *quod si non ille est, quis ergo est?* Igitur & aliquis & aliquid. Est, inquam, est secundum vtrumque, & singulariter Est Est. sicut ait, *Singulariter Ego sum*, quoniam nulla alia Creatura rationalis, nullus alius homo, nisi ipse solus homo Christus verè in Trinitate viuit & regnat cum Patre & Spiritu sancto. Vnde Deus per omnia secula seculorum amen. Augustinus: Simeon annosus seruatus est usque ad infantiam Verbi, & accepit in manibus suis infantem verbum, & ait, *Oculi mei viderunt Salutare tuum Domine.* Dicebant autem Iudæi. *Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit?* Psalmista. *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Ad me ipsum anima mea conturbata est.* Augustin. *Tristis est anima mea vsque ad mortem. Iesus fremuit spiritu & turbauit seipsum, quis enim cum posset, nisi se ipse turbare? Esuriuit ideo, dormiuit, contristatus est, mortuus est Iesus, sed quia voluit. In illius potestate erat sic vel sic affici vel non affici. Verbum enim animam suscepit & carnem, totius hominis sibi coaptans in persona vnitate naturam. Nam & Apostolorum, sanctorumq; Prophetarum verbo illustrata sunt animæ: sed de nulla dictum est,* VERBVM CARO FACTVM EST. *De nulla dictũ est, Ego & Pater vnum sumus. Anima Christi & Caro Christi cum verbo Dei vna persona est, vnus Christus est. Ac per hoc verè summa potestas est Christi voluntatis nutum cum turbauit seipsum* Item mediator Dei & hominum homo Christus cum sit propriè Dominus, non potest rectè dici Dominicus homo. Item cauendum est, ne sic astruamus Diuinitatem hominis, vt veritatem corporis negemus. Isaias. *Quiescite ergo ab homine cuius spiritus in naribus eius, quia excelsus reputatus est ipse.* Hieronym. *Intelligentes ergo Iudæi Prophetiam esse de Christo, verbum ambiguum in deteriorem partem interpretati sunt, vt videretur non laudare Christum, sed nihili pendere. Quæ est enim verborum consequentia, & qui ordo orationis ac sensus, vt dicamus cum hæc se ita habeant & dies ventura sit Domini in qua vniuersus Iudeæ status subuertendus est & omnia conterenda, moneo vos atque præcipio vt quiescatis ab homine qui ita spirat & viuit, vt nos homines: quia in nihili computandus est.* Quisquam ne hominum ita quempiam laudet, vt dicat, *Cauete ne offendatis eum qui omnino nihil est?* Ergo è contrario sic intelligendum. Cum hæc vniuersa ventura sint vobis, & Prophetali spiritu prædicantur, moneo atque præcipio vt quiescatis ab eo, qui secundum carnem quidem homo est & habet animam, & ita spirat & naribus halitum trahit, vt nos homines spiramus & viuimus, sed secundum Diuinam maiestatem excelsus esse & reputatur & creditur. Tacita mecum mente pertractans non possum inuenire rationem, quare Septuaginta tam perspicuam de Christo Prophetiam in Græcum noluerint vertere, sed ab Origine sub Asteriscis de editione Aquilæ additum est Græcis Exemplaribus. Cæteri enim qui verterunt quidem: sed sermonem ambiguum ad impietatis traxere sensum, non mirum, cum malè interpretati sint nec voluerint de Christo gloriosum quid dicere, in quem non credebant, videlicet ut Iudæi aut semi-Iudæi, id est Hebionitæ. Quod autem Christus excelsus sit vel altissimus, qui alio sermone appellatur apud Hebræos Heloyn in 80. vi. legimus. *Nunquid Sion dicet homo, qui homo natus natus sit in ea? & ipse fundauit eam Altissimus.* Et in Euangelio. *Tu puer propheta Altissimi vocaberis.* Ac ne longum funem traham, in expositione Sacrarum Scripturarum veritatem debemus sequi non intentionem. In isto loco apud Hebræos non *excelsus* dicitur, sed *excelsum* id. ipsa altitudo atque sublimitas, quasi si de aliquo dicamus, non est Diuinus sed diuinatio; non est riuus sed fons; non est homo sed ipsa humanitas. Origenes *Iubet*, inquit, *Propheta vt quiescant ab eo qui in magno aliquo reputatus est, licet in præsentiarum videatur vt homo & spiramen habere in naribus sicut & cæteri spirant homines.* Hieronymus. *Antequam sciat puer vocare Patrem suum & matrem suam. Iste igitur puer qui natus de Virgine appellatur Emmanuel, id est nobiscum Deus, & de Prophetissa hoc est de sancto generatus Spiritu nunc patus est. Accelera, spolia detrahe, festina prædari, nunc multis nominibus appellatur. Vocabitur ergo post duo nomina sex aliis nominibus*, Ammirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, Princeps pacis. Qua nominum maiestate perterritos 70. reor non esse ausos de puero dicere. quod apertè Deus appellandus sit, &c. Sed pro his sex nominibus posuisse, quod in Hebraico non habetur, Magni Consilij Angelum. Vbi in Græco dicitur. Conuertentur reliquiæ Iacob ad Deum fortem. Pro Deo forti in

Hebræo scriptum est Hel. Gibbor. duo nomina de sex nominibus quibus paruulum puerum & filium qui datus est nobis, supra legimus appellarum. Vbique terrarum Ecclesia fidelium cum omni fiducia canit. O certe necessarium Adæ peccatum quod Christi morte deletum est! Perspicua igitur ratio docet, quod sine satisfactione homo ad plenum reparari non poterat. Ad plenitudinem autem satisfactionis oportuit, vt tanta esset humiliatio in expiatione quanta fuerat præsumptio in præuaricatione. Rationalis autem substantiæ Deus tenet summum, homo verò imum. Quando ergo homo præsumpsit contra Deum, facta est elatio de imo ad summum. Oportuit ergo vt ad expiationis remedium fieret humiliatio de summo ad imum: sed hoc omnino non potuit nisi aliqua in Trinitate persona. Et quomodo verus & perfectus inter Deum & hominem mediator esset, quod cum alterutro commune aliquid non haberet? Ecce ex ratione colligitur, quoniam oportuit Mediatorem Dei & hominum verum Deum & verum hominem esse. Duo sunt contemplationum genera. Primum est supra rationem, sed non præter rationem 2. supra & præter rationem, qualia sunt ea quæ de Trinitate in vnitate credimus, & multa quæ de corpore Christi indubitatæ fidei authoritate tenemus. Quod enim in vna & simplici essentia triplex sit: vel quod vnum idemquo Corpus eodem tempore in diuersis locis esse possit, nulla humana ratio patitur, & huiusmodi assertionibus omnis absque dubio ratiocinatio reclamare videtur. In primo Beniamin interficit matrem id. omnem supergreditur rationem. In 2. etiam seipsum, seipsum excedit in eo quod ex diuina reuelatione cognoscit, humanæ intelligentiæ modum transcendit. August. 6. l. de Trinit. *Nec quoniam Trinitas est, ideo triplex putandus est, cum tantus sit solus Pater, vel solus Filius, vel solus Spiritus S. quantus est simul Pater, Filius & Spiritus S. nullo modo triplex dicendus est, & ideo Trinitas potius quàm Triplex.* Hieronym. *Omnes Gentes quasi nihilum & inane reputata sunt ei. Aiunt Hebræi verbo Hebraico Doc significari tenuissimum puluerem qui vento raptus, sæpe in oculos mittitur & sentitur potius quàm videtur.* Minutissima ergo frusta pulueris & pene inuisibilia hoc verbo appellantur, quæ forsitan Democritus cum Epicuro suo *Atomos* vocat.

Inde Willielmus de Conchis ex Atomorum id. minutissimorum corporum concretione fieri omnia. Et Petrus; Probatur, inquit, quod caro Christi non fuit in Abraham vel Adam, quia non tot Atomi fuerunt in eis quot homines ab eis descenderunt: ergo si vnus atomus secundum eos quid siue aliquid est, quia corpus est, & omne corpus substantia est, omnis autem substantia aut rationalis aut irrationalis, de qua, per quid & aliquid vt dictū est quæritur, quantū aliquid totus homo, in quo sunt Atomi pene innumerabiles, & vtique tam spiritalis quàm corporalis substantia. Si ergo omnis homo, ac per hoc & Christus, quia & ipse homo; & secundum quod corpus aliquid est, & secundum quod anima aliquid est, & secundum quod diuinitas, aliquid est, & secundum quod pedes & secundum quod manus & secundum quod caput & secundum quod ossa, & vt breuiter concludam, secundum innumerabiles pene sui partes quas & habet & est, aliquid est, quanto magis secundum quod totum est, magnum & vt ita dicam, ineffabile aliquid est? Eligant ergo Dialectici isti vnum è duobus, aut omnem hominem ac per hoc & Christum non esse aliquid secundum quod homo, aut Christum non esse hominem. Quodlibet dicant, non iam Dialectici, sed hæretici proprio iudicio condemnantur. Nos tamen illorum Atomos & regulas Philosophorum & quid & aliquid & cætera huiusmodi ridicula contemnimus & excommunicamus dicentes cum Apostolo. *Si quis aliud dixerit præterquam euangelizauimus vobis, licet nos, licet Angelus, licet Petrus, anathema sit.* Non enim in diuinis Scripturis huiusmodi delitamenta alicubi inueniuntur. Ideo licet nihil sit subtilius telis araneatum, nihil acutius acuminibus aristarum, qualia sunt ingenia & argumenta dæmoniorum per ora hæreticorum, tamen Catholicis, vt ait Ambrosius in Hexam. exsufflanda potius quàm legenda, *quoniam omne quod natum est ex Deo*, inquit, *vincit mundum. Et hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra, quæ Patrem & filium Iesum Christum cum pelle & carnibus, ossibus & neruis, anima & mente & totius hominis veritate, & Spiritum S. non opinamur, sed incunctanter credimus, tenemus, adoramus, vnde Deus per omnia secula seculorum. Amen. Hæc est fides quæ ab initio vsque in præsentem diem dæmonia eiecit, ægritudines depulit, mortuos & per mortuos, alios susci-*

tauit. Hic est ergo terminus vnus & omnis Alpha & Omega, principium & finis, propter quem & per quem & in quo omnia. Ipsi honor & gloria, qui facit mirabilia solus.

Hæc & alia plura Gualterus contra Pictauinum & alios Theologos quos Pseudoscholasticos reputabat, è quorum schola prodierunt discipuli longè audaciores Amalricus Carnotensis, Simon Tornacensis, Mauricius Hispanus, Dauid Dinantius & alii, qui Magistrorum inuentis addentes tam multas quæstiones ridiculas tractare aggressi sunt, serias vero & necessarias tam multis ambagibus, distinctionibus, argumentis in speciem probabilibus implicarunt, vt fides Catholica quæ veritatis æternæ oraculo, non humanæ ratiocinationis fundamento nititur, in multorum animis vacillaret. Hinc nonnulli, quo tempore Fulco Neulliacus & alii Fulconistæ Sacris concionibus suis à peccato populum auertere conabantur, Pseudo-Prædicatorum munus assumentes atque ad id quoque muneris Albigensium Doctores adsciscentes, omnium hæreseon fæces Rusticanis præsertim & oppidis ab Academia remotioribus propinarunt. Satisque diu latuit hoc virus, donec tandem detecto patefactoque per indicem facinore sub initia sequentis seculi comprehensi, conuicti, damnati & cremati sunt. Quâ in re strenuam Religioni Christianæ manum & operam præstitit Vniuersitas, decreto quod tulit & censurâ quâ nonnullas Amalrici sententias propositionesque notauit, quamque Innocentius III. Pontifex ad quem ille prouocarat, authoritate Apostolicâ comprobauit, seu vt ait Rigordus ad an. 1209. *audita eius propositione & Vniuersitatis Scholarium contradictione sententiauit contra ipsum. Redit ergo Parisius & compellitur ab Vniuersitate confiteri ore, quod in contrarium opinioni sua sentiret.*

Et quia prima mali labes ex nimis sedulâ & curiosâ præceptorum Aristotelicorum applicatione profluxisse visa est, non alia ratione melius huic malo occurri posse creditum est, quàm ipsius Aristotelis libros, eos saltem qui plus veneni continebant, damnando & prohibendo, numerumque Theologorum qui nimis excreuerat, coercendo & restringendo: vt suo loco referemus. Non caruit tamen difficultate Censura librorum Aristotelicorum. Quippe multi Theologiæ Scholasticæ Professores eâ doctrinâ bene belleque vtebantur, fierique sibi putabant iniuriam, si damnaretur Author quem in scriptis ipsi laudabant. Contra alii veteris instituti amatores & Theologiæ positiuæ Professores, omni librorum eiusmodi lectione interdici volebant. Synodus Parisiensis an. 1209. cui & Magistri Academici intererant, mediam quandam viam elegit. Nam nec omnes Aristotelis libros damnauit; nec damnatos etiam in æternum prohibitos voluit, sed ad triennium tantùm, donec accuratius liqueret, an esset illud ex Aristotele malum. Hac de re tunc sic scribebat Author Chronici Antissiodorensis. *Habuit*, inquit, *initium hæc adinuentio profana verborum à quodam nomine Amalrico, quem non longè ante defunctum iudicauerunt anathemate percellendum, feceruntque corpus ipsius à tumulo erui, & velut hostem fidei extra locum fidelium procul poni. Librorum quoque Aristotelis, qui de naturali Philosophia inscripti sunt, & ante paucos annos Parisius cœperunt lectitari, interdicta est Lectio tribus annis, quia ex ipsis errorum semina viderentur exorta.*

Similiter Robertus Cardinalis Legatus in Reformatione Vniuersitatis an. 1215. vetuit ne quis libros Aristotelis de Metaphysica & naturali Philosophia legeret. Eosdemque libros Gregorius IX. an. 1231. à Scholis arcuit, donec ab omni erroris suspicione purgati fuissent. Verum sequentis temporibus Albertus Magnus & Thomas Aquinas editis in libros illos Commentariis Aristotelem cum Euangelio nouosque Theologos eum veteribus conciliarunt, amputatis & eiectis è Theologiæ Sacrario Quæstionibus plurimis inutilibus & friuolis. Idque sibi inter alia propositum fuisse scribit Thomas in Prologo 1. Partis. *Considerauimus huius doctrina*, nempe Theologiæ, *nouitios in iis qua a diuersis scripta sunt, plurimum impediri. Primùm quidem propter multiplicationem inutilem Quæstionum, articulorum & argumentorum; partim etiam quia ea qua sunt necessaria talibus ad sciendum, non traduntur secundum ordinem disciplina, sed secundum quod requirebat librorum expositio; vel secundum quod se prabebat occasio disputandi: partim quidem quia eorundem frequens repetitio & fastidium & confusionem generabat in animis auditorum.*

DISSERTATIO

DISSERTATIO V.

DE REGIMINE VNIVERSITATIS Parisiensis.

Qvid sit quamobrem cum Academiæ Parisiensis à prima sui origine ad finem vsque quarti eiusdem seculi magna fuerit celebritas, magna Magistrorum & Scholarium frequentia, neque ea tot annos, tot secula conseruari potuerit absque certo regimine, certisque Præfectis & Moderatoribus, nihil tamen ea de re scriptum extet, cogitanti mihi sæpenumero & causam inquirenti, hæc inter cæteras potior visa est, quod cuiuscunque corporis regimen priuata res est solisque fere incorporatis cognita; & cuius intelligentiam & notitiam nequeunt habere Posteri, nisi vel ex traditione, vel ex statutis, legibus, monimentis publicis & commentariis. Nullum autem monimentum, quod hactenus nobis innotuerit, 4. seculorum iniuriam defugit: itaque si quid eruimus è tenebris, authoribus singulorum seculorum id totum referre debemus, qui cumtamen generatim tantum nec ex professo de hac Principe Schola aut eius Magistris locuti sint, nec priuatam eius administrationem attigerint, rem incertam ad posteritatem transmisere runt. Sed quod malum in hoc nostrum est, id nobis cum omnibus fere antiquis corporibus commune est, vt aut primæuam ignorent suam originem, aut primas suas leges & constitutiones.

Quamobrem in tali negotio recurrere necesse est ad Traditionem, cui certè nemo negauerit tribuendum esse plurimũ, maximè si posteriora concordent cum prioribus. Hinc enim certa sumitur coniectura, & certitudo consequentis videtur inferre certitudinem antecedentis. Non alia igitur ratione melius priora tempora cognoscuntur, quàm ex connexione posteriorum cum illis, & ex serie non nouo aliquo inuento, lege aut statuto interrupta. Et hinc, vt in synopsi primi seculi diximus infallibili prope coniecturâ euincimus primæuum regimen Vniuersitatis Parisiensis, quo ad politiam Scholæ, Magistrorum incorporationem, exercitationes studiorum vniformes, habitum & alia huiusmodi fuisse penes Rectorem & Nationes, Nationumque Procuratores.

Etenim in monimentis & instrumentis publicis quæ nobis restant ex maiori numero, quorum aliqua confecta sunt initio sequentis seculi, quoties agitur aut de priuilegiis, aut de statutis, aut de studiis, de Magistratibus seu Officiariis Vniuersitatis, mentio fit solummodo Rectoris seu Capitalis, Vniuersitatis, Procuratorum Nationum, nulla Decanorum, nulla Facultatum à Nationibus distinctarum vsque ad annum circiter 1260.

Philippus Augustus auditis Vniuersitatis querelis de Præposito Parisiensi, qui & Magistros & scholares immisericorditer carceribus mancipabat, Priuilegium exemptionis dedit Bestisiaci an. 1200. deque Rectore, quem *Capitale* vocat, sic statuit In Capitale Parisiensis stvdii Scholarivm *pro nullo forefacto Iustitia nostra manum mittet, sed si visum fuerit illud arrestandum esse, per Iustitiam Ecclesiasticam arrestabitur, vt de illo* Capitali *fiat quod per Ecclesiam fuerit legitimè iudicatum.* Ecce vetat Rectorem à Præposito capi cuiuscunque criminis reus sit. Tantam haberi vult Parisiensis studii Scholarium Capitali reuerentiam. Et ex verbis istis apparet non fuisse nouam Capitalis istius seu Rectoris institutionem. Nec noua erat, cum Galo circa an. 1132. suam Scholariumque causam contra Stephanum Ep. Paris. fortiter defendit. Eodem tendere videntur Guiberti de Nouigento verba de Brunone, quem vocat Magnorvm Stvdiorvm Rectorem. Eodem Nicolai I. de Ioanne Erigena ad Carolum Caluum, quem ait Parisiensis studii olim fuisse Capital. Et quò aliò tendunt illa verba ex l. 7. de nugis Curial. c. 9. *Suspice ad Moderatores Philosophorum temporis nostri illos qui altius præconantur, quos auditorum*

multitudo circumſtrepit, diligenter attende &c? Qui ſunt enim moderatores Philoſophorum niſi Rector & Procuratores Nationum?

In Indice rerum & monimentorum publicorum in Archiuo ſeu Tabulario Nationis Gallicanæ apud Regiam Nauarram inuentorum an. 1552. 10. Iulij Procuratore Nationis M. Stephano Iuſt, notatur Inſtrumentum à 4. Nationibus ſuper electione Rectoris confectum an. 1206. his verbis. *Item vne autre lettre en parchemin contenant certain concordat fait entre les 4. Nations de l'Vniuerſité* Super electione Rectoris Vniuerſitatis, *en date de l'an 1206. coté par F.*

Et in alio Indice eiuſdem Nationis 25 & 26. Maii an. 1565. Procuratore M. Ioanne Peſcheur, ſic legitur. *Item vne lettre au dos de laquelle eſt eſcrit.* CONCORDATVM FACTVM INTER 4. NATIONES SVPER ELECTIONIBVS RECTORVM, PROCVRATORVM ET OFFICIARIORVM *cotté* F. Quod quidem Inſtrumentum extabat adhuc an. 1611. vt ex alio Indice habetur his verbis. *Plus vne lettre de concordat entre les Nations touchant l'election du Recteur, Procureurs &c. cotté* F.

Non igitur an. 1206. primum inſtitutæ ſunt Nationes: neque tum primum ſtatuta condere cœperunt; ſiquidem Innocentius III. Vniuerſitatis olim alumnus Bulla ad ipſam data circa an 1210. meminit veterum eiuſdem ſtatutorum, quorum nonnulla violauerant Moderni quidam attinm Doctores à *maiorum ſuorum veſtigiis in tribus præſertim articulis deuiantes, habitu videlicet inhoneſto, in lectionum & diſputationum ordine non ſeruato & pro vſu in celebrandis exequiis decedentium Clericorum iamque ipſi penitus negligenter omiſſo.* Proculdubio doctiſſimus iſte Pontifex Academicorum Inſtitutorum non ignarus, Maiorum veſtigia & ſtatuta de tribus illis articulis facta non commemoraret, ſi nulla ante fuiſſent, aut ſi ipſe, dum Pariſiis in ſcholis verſaretur, cognita non habuiſſet.

In eadem Bulla duo præterea mihi occurrunt ad rem noſtram maximè pertinentia. Nam 1. vt legitur in antiquis Decretalibus non contractis, inſcribitur. *Dilectis filiis Rectoribus & Vniuerſis ſacra pagina Decretorum & Liberalium artium Magiſtris.* Per Rectores proculdubio Rectorem denotans & Procuratores Nationum qui tunc Academiam Pariſ. gubernabant & regebant. Deinde Magiſter G. priuatur conſortio cæterorum ſeu Vniuerſitatis, quod in ſtatuta ab Octo viris reformata iurare recuſaſſet. Innocentius verò hominem pœnitentem & ſatisfacere paratum reſtitui cupiens in integrum, his verbis ad Vniuerſitatem ſcribit. *Mandamus quatenus ſupradictum Magiſtrum G. ſtatutis veſtris nunc humiliter parere curantem ad communionis veſtræ conſortium in Magiſtralibus admittatis.*

At verò quod certius eſſe poteſt præclari cuiuſdam ordinis & adminiſtrationis argumentum, quàm cum Vniuerſitas ipſa per ſe Amalricum Carnotenſem prauè de fide ſentientem ſub finem huius ſeculi, aut ſub initia ſequentis damnat tanquam hæreticum, qui eum ab ea Romanum Tribunal appellaſſet, Innocentius viſâ Vniuerſitatis ſententiâ & auditis rationibus hominem remiſit ad ipſam Vniuerſitatem eiuſque ſententiam confirmauit teſte Rigordo ad an. 1209. Pontifex *audita* eius propoſitione & Vniuerſitatis Scholarium contradictione ſententiauit *contra ipſum. Redit ergo Pariſius & compellitur ab Vniuerſitate confiteri ore quod in contrarium opinioni ſua ſentiret.*

Cum ergo M. Radulfus de Diceto huius etiam olim Vniuerſitatis alumnus teſtett ad an. 1169. Regem Anglorum Henricum II diſſidij quod cum Thoma Cantuarienſi erat ipſi, diſceptationem voluiſſe ſubmittere iudicio Scholarium Pariſ. *Diuerſarum Prouinciarum*, Nemo eſt, qui non intelligat diuerſas *Nationes* ex quibus conſtat & conſtabat Vniuerſitas Et eum Mathæus Pariſienſis ait Ioannem 1. factum Abbatem San-Albanenſem an. 1195. in iuuentute Scholarum Pariſienſium frequentatorem aſſiduum ad *Electorum conſortium Magiſtrorum* meruiſſe attingere, quis non exiſtimet fuiſſe leges aliquas eiuſmodi conſociationis, receptionis & incorporationis? ac proinde fuiſſe aliquos Præfectos ſeu Præpoſitos eiuſmodi conſortii & ſodalitii?

Nam vt in Synopſi primi ſeculi fusè probatum eſt, concipi nequit quo pacto Reſpublica poſſit eſſe Acephala, aut Corpus vllum ſeu naturale ſeu ciuile & politicum ſubſiſtere ſine capite. Ita Deus mundi conditor, tanquam Vniuerſitatis Dominus omnia à ſe creata diſpoſuit, vt omnibus proprios & ſui generis quodammodo Principes ſtatueret: imò ipſis arboribus, fontibus & fluminibus. Sic Angelis Angelum

Principibus Principem, Spiritibus Spiritum, Sideribus Sidus; Dæmonibus Dæmonem, auibus auem, feris feram, serpentem serpentibus, piscem piscibus, hominibus hominem, nempe Christum veluti Caput imposuit & constituit; vt iisdem fere verbis ait D. Petrus apud D. Clementem l. 1. recognitionum: & not. ait Petrus Gregorius Tolosanus Iuris vtriusque Doctor l. 6. de principatu & principe c. 1. Sicque inquit, imperare, regere, subiici, regi & gubernari consentaneum est iuri naturæ; diuinoque & humano, Gentium & Ciuili conuenit: ita vt si aliter fiat, pro monstro habendum sit, non minus quàm si corpus sit sine capite, & caput sine membris legitimè & conuenienter ordinatis.

Hinc fit vt nulla Respublica possit solâ æqualitate arithmeticâ constare: quia vt optimè Cassiodorus l. 7. variarum Ep. 16. *Omnia sine Priore Præposito confusa sunt: & dum vnusquisque secundum voluntatem suam cogitat viuere, regulam cognoscitur omittere disciplina.* Et Bonifacius II. Ep. ad Eulalium, vt refertur à Gratiano in cap. 7. Ad hoc Dispensationis dist. 89. *Ad hoc dispensationis diuina prouisio Gradus diuersos & ordines constituit esse distinctos, vt dum reuerentiam minores potentioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordia fieret, & ex diuersitate contextio & rectè Officiorum gereretur administratio singulorum. Neque enim Vniuersitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentiæ ordo seruaret. Quia verò quæque Creatura in vna eademque qualitate gubernari vel viuere non potest, cælestium que militiarum exemplar nos instruit, quia dum sunt Angeli & sunt Archangeli, licet quia non sunt æquales, sed in potestate & ordine sicut nostis, differt alter ab altero.*

Non est igitur, vt ad rem nostram veniamus, vllatenus dubitandum, quin cum Schola Parisiensis ab initio publica fuerit & patens omnibus discere volentibus, celeberrima quoque & maximè frequentata tam ab extraneis quàm ab Indigenis, vt ex annorum seculorúque serie probauimus, in ea fuerit aliquis institutus ordo, vt essent qui regerent, & qui regerentur: qui præsiderent & qui præsidentiũ mandatis parerent. Alioquin fingenda & imaginanda est quædam irregularis æqualitas inter Magistros & Comprofessores, quæ si aliquandiu stare potuit, tandiu certè stare non potuit. Nam vbi sunt omnes æquales, omnes regere volunt & nemo regi: hincque discordia, & ex discordia societatis dissolutio; proindeque ipsa æqualitas summa est inæqualitas, vt ait Plato 6. de legibus.

Facessant igitur qui dicunt circa an. 1150. post accessionem Theologiæ & Iuris vtriusque ad scholas Parisienses tum coaluisse Vniuersitatem, hoc est tunc cæpisse Magistros vnum quoddam Corpus societatemque certis legibus constituere. Nam si ita est, ergo iis temporibus quibus florebant Robertus Melidunensis, Gilbertus Porretanus qui an. 1141. factus est Episcopus Pictauiensis, Henricus Murdachius, Iuscelinus, Guillel. de Conchis, Bernardus Carnotensis & alij multi quos commemorat in Metalogico suo Saresberiensis, item Abaëlardus & Guillielmus Campellensis qui initio seculi publicè docebant, nulla erat societas, nullæ leges nullaque communis disciplina. Et tamen studiosorum numerus tum pœne Ciuium numerum æquabat; nec vlla erat fere orbis Christiani regio, è qua non essent tum Parisiis aliqui scholares, vt constat ex Epistola Diugillensis ad Abaëlardum. In isto autem numero Francigenarum & aduenarum erant pueri, adolescentes, iuuenes, viri: Magistri in propinquis ædibus, immò sæpe in superioribus & inferioribus habitabant & docebant; quantam oportuit esse in tanta multitudine confusionem, si non fuerunt Magistri certis inter se legibus colligati?

Præterea fatetur Abaëlardus sibi fuisse à Magistris obiectum, quod nulla authoritate *nec Ecclesiasticâ nec Apostolicâ probatus* publicè legere præsumpsisset. Si obiectum; ergo peccatum ab eo fuerat. Si peccatum, ergo in leges & statuta quæ ab aliis obseruabantur. Quod si in leges, ergo fuerunt qui eas obseruari curarent. Restat igitur inquirendum quinam Academicarum Legum curatores fuerint aut esse potuerint. Certè aut Rex seu Magistratus Regius, aut Pontifex max. seu Legatus Apostolicus; aut Episcopus Parisiensis seu Cancellarius eius nomine; aut denique Rector seu quocunque alio nomine vocetur, de genere Magistrorum. Non Rex aut Papa, non Magistratus Regius aut Legatus Pontificius: esto enim generalem quandam & superiorem curam habere potuerint, vt olim Athenis Archontes, Romæ Præfectus vrbis, Alexãdriæ Rex ipse Ptolomæus; rei tamen scholasticæ & tranquillitati studiorum perpetuò inuigilare non potuerunt. Nec eius-

modi administrationis vestigium vllum apparet. Non Episcopus Parisiensis aut Cancellarius propter rationes quas in synopsi 1. seculi retulimus dissertatione 4. & 5. & propter eas quas adhuc infra referemus. Restat igitur vt ex ipso Magistrorum ordine constituti fuerint qui regerent, reique Academicæ, publicæ & communi præessent. Nemo enim melius nouit artem regendi in quocunque genere quàm qui artem illam profitentur.

Hinc Præfectorum rei Scholasticæ delectus necessariò pendere debuit ab iis qui rem scholasticam exercebant. Vnde etiam fit, vt cum scholæ publicæ quæ à priscis Institutis deflexerunt, in melius reformandæ veniunt, id quidem authoritate aut Regia aut Pontificia fieri soleat, sed aduocatis & consultis viris in ipsa scholarum administratione peritis. Quod si secus fiat, necesse prope est, vt aut inuitis lex imponatur, aut certè moribus Scholasticis non conueniens. Quæ fuit olim causa dissolutionis studij Atheniensis. Nam cũ Sophocles legem tulisset ne vllus Philosophus docere aggrederetur, cui non fuisset à senatu docendi facta potestas, hocque modo senatus cooptandorum Magistrorum authoritatem sibi arrogare vellet, celeberrimi quique Magistri ex vrbe & ex Academia recesserunt: nec nisi reuocatâ & abrogatâ lege ad scholas redire voluerunt. Quod ante nos prudenter notauit Gregorius Tolosanus lib. 18. de Repub. c. 8. cuius verba ad rem nostram maximè faciunt: quippe vir fuit in Vniuersitatum scholasticarum regimine versatissimus, & quod ipse experientia didicit, maiores nostri proculdubio experiri potuerunt. Sic ergo ille.

Academia potest statuta condere & contra eos iudicare ex illis, qui ex corpore sunt : immo & si statuta antiqua cauerent, ne mutari possent, tamen si ex illorum obseruatione Vniuersitas multum læderetur, posset illa mutare & ordinare contrarium. Et certè magis conuenit, vt leges condantur studiorum à Doctoribus diu in Academiis regendis versatis, quàm ab aliis, qui quamuis aut doctrina alia aut dignitate seculari aut Ecclesiastica præfulgeant, tamen cœcutiunt in his quæ non norunt, & suis persuasionibus intricant omnium studiorum ordinem, vt sæpe ego ex rei euentu comperi, statutis attentatis à Licentiatis & Doctoribus Theologiæ priuatis, qui nunquam sacrarium scholarum viderunt, & tamen temeritate propria præsumpserunt de incognitis statuere. Quod ne accidat, cauere debent hi ad quos Respublica pertinet, & eos recordari oportet, quomodo Sophocles Amphiclidæ filius legem Athenis promulgauerat, ne quis Philosophus Scholæ præficeretur, nisi id senatus populusque decreuisset, qui secus fecisset, ei capitale esset. Ob quam legem Theophrastus cæterique Philosophi vrbe excesserunt. Sed à Philone dies ob id Sophocli, cum sequenti anno quo Prætura abierat, dictus esset, Athenienses lege abrogatâ Sophoclem quinque talentis multarunt, & vt Philosophis redire ac scholam regere liceret, decreuerunt. Hoc enim iustissimum est, Vnicuique perito in sua arte credendum esse. Et dicam audacter quod experientia didici in regendis tribus Academiis iuxta vices mihi commissas; nullum maius vitium irrepere in Academiis posse, vel aliud quo facilius decus & splendor & doctrina earum intercidat, quàm dum arbitrio Principum aut Senatus aut aliorum Magnatum intruduntur Professores sine libero iudicio eorum qui in illis profitentur; & dum leges illis præscribuntur, forsan bono zelo, quæ tamen minimè forsan conueniunt scholis vel vtilitati Scholasticorum. Qui abusus tolli posset conseruatâ Principum & Professorum dignitate, si Principes aut Senatus iudicium adhibeant Professorum ante decretum, quemadmodum moris est in Quæstione vel seruitutum vel alterius generis causæ adhibere ante sententiam peritos, qui referunt quæ illis videntur meliora secundum artem.

Quod refert ille de lege Sophoclis, habetur apud Diogenem Laertium in vita Theophrasti, Platonis, deinde Aristotelis Discipuli, eiusque in scholæ Peripateticæ regimine successoris, quẽ ait Diogenes tantæ fuisse famæ, vt ad eũ audiendum accurrerent Discipuli ad duo millia. Et tamen cum esset huiusmodi, inquit, *Secessit ad tempus & ipse & Philosophi reliqui. Quippe Sophocles Amphiclidæ filius legem tulerat, vti ne quis Philosophorum præesset scholæ, nisi id senatus ac plebs decreuisset: ei qui secus faceret, capitis supplicium indici. Verum sequenti anno denuo reuersi sunt, cum à Philone Sophocli dies dictus esset. Quo tempore Athenienses eâ lege abrogatâ Sophoclem talentis quinque multarunt, decreueruntque Philosophis reditum & vt Theophrastus remaneret, scholamque vt antea regeret.*

Ex hoc loco constat euidentissimè ideo legem illam Sophoclis grauem molestamque fuisse Professoribus, quod illis adimeret substitue di Rectoris scholæ potestatem & ad senatum populumque transferre voluisset contra morem & consuetudinem Gymnasii Atheniensis. Videtur quoque colligi Theophrastum tunc fuisse præfectum seu Rectorem generalem totius Academiæ: siquidem Decreto Philonis non modo licet omnibus Magistris qui secessérant, redire, sed Theophrastro speciatim conceditur *Rectoris scholæ* munus, vt ante, obire. Nec obstat quod vir Peripateticus cæteris Philosophorum sectis eo pacto præesset: sicut nec obstat in hac Academia Parisiensi quod Rector de Gente Artistarum omnibus etiam aliis Facultatibus sectisque Magistrorum præsit.

Non igitur videtur iure negari posse, quin scholæ nostræ regimini præfectus aliquis fuerit de gente Magistrorum. Idque patet manifestè ex prædicto Philippi Augusti priuilegio, quo Capitale seu Rectorem Parisiensis studii scholarium vetat comprehendi & in carcerem compingi. *In Capitale Parisiensis study Scholarium pro nullo forefacto iustitia nostra manum mittet.* Quod quidem Priuilegium cadere non potest nisi in Laicum aut qui Laicus existimetur: non in Episcopum aut Cancellarium Ecclesiæ Parisiensis, qui cum Clerici & sacerdotes essent, aliunde, nempe lege sacra seu Canonica & iure Diuino securi erant, nec Ciuili indigebant vt à vinculis tuti essent. Adde quod postquam Philippus circa scholares & Rectorem statuit, eorumque causas ad forum Ecclesiasticum remitti voluit, priuilegium illud extendit quoque ad Canonicos Ecclesiæ Parisiensis eorumque famulos: in qua certè extensione Cancellarius ipsius Ecclesiæ comprehenditur, non vero in priori parte Priuilegii. Vnde proculdubio conuincuntur erroris, qui putant Vniuersitatem Parisiensem fuisse primùm in Ecclesia Parisiensi institutã. Nã si ita esset, Philippus illud non Vniuersitati primũ, deinde Canonicis, sed ipsis præcipuè & primariò, deinde vero cæteris Magistris & scholaribus concessisset. Vnde etiam liquet M. Antonium Loiselium in causa quam orauit in senatu mense Augusto an. 1586. imposuisse Curiæ, cum dixit Philippum Magistros Vniuersitatis adinstar Canonicorum Ecclesiæ Parisiensis habuisse, & scholares Clericis accensuisse, insinuare volens Vniuersitatem Pontificiæ esse institutionis, non Regiæ; cum ipse Philippus clarè & apertè dicat velle se vt Canonici & eorum famuli Priuilegio gaudeant quod Magistris & scholaribus eorumque famulis concesserat. *Pro tenore siquidem Priuilegij*, inquit, *quod Scholaribus Parisiensibus contulimus, volumus vt Canonici & eorum seruientes in hoc Priuilegio contineantur.*

At contra id quod de Rectoris antiquitate diximus, obiicitur quod etiam si celebris fuerit Academia Parisiensis à Carolo M. ad Philippum Augustum, nulla tamen vllibi mentio fit vllius Rectoris qui eam gubernaret. Reuera cum nulla nobis extent maiorum monumenta præter pauca scriptorum loca, vnde scholæ celebritatem singulis illis seculis prioribus fuisse magnam coniicimus, obscurior quoque nobis est eiusdem administratio. Nec mirum, nam cum Rectores de genere essent Magistrorum actu regentium, vt ex pluribus statutis sequentis seculi patebit, frequenter que mutarentur, nihil autem haberent valde pompofum & magnificum, tota rei litterariæ gubernatio solis nota erat Magistris, quorum nullus ea de re scripsit. Vnde si quid assequimur, consequentium temporum id assequimur coniecturà tantummodo. Quod secus accidisset, si vel Episcopus vel Cancellarius scholarum regimini præfuisset: hanc enim partem dignitatis commemorare non omisissent historici, quandoquidem eam, quæ est Licentiarum impertiendarum, non omiserunt.

Non est tamen negandum, quin Cancellarius Scholæ Theologicæ Claustri seu quod idem est, Episcopali præfuerit, quinque ius habuerit ei Magistrum præficiendi ac præponendi. Nam certissimum est Ecclesiam Parisiensem suam habuisse Scholam, & eius Scholæ curam fuisse penes Episcopum, vel eius nomine, penes *Scholasticum* seu *Cancellarium*: nec ampliorem potuit Episcopus ei potestatem legitimè impertiri. Quod manifestissimè patet tam ex antiqua consuetudine Ecclesiæ Gallicanæ quæ solebat eiusmodi Scholasticos constituere, & ex Decreto Alexandri III. in Concilio Lateranensi, de quo diximus ad an. 1179. quàm ex Instrumento quodam Conuentum seu Pactum continente initum autho-

ritate Petri Cambii Episcopi an. 1215. inter Capitulum Parisiense & Cancellarium, de *emolumento sigilli deque fideli custodia eiusdem & de Magistro idoneo ad regimen scholæ Claustralis eligendo*. In eo enim hæc verba continentur. *Libros quidem Parisiensis Ecclesiæ sine cantu corrigere, ligare & in bono statu tenebitur conseruare.* ET TALEM INSTITVERE MAGISTRVM IN CLAVSTRO, QVI SVFFICIENS SIT AD SCHOLARVM REGIMEN, ET AD OFFICIVM QVOD DEBET FACERE IN ECCLESIA, ET AD LITTERAS CAPITVLI, SI OPVS FVERIT, FACIENDAS.

Præterea cum verisimile sit Musas Parisienses postquā è Palatio Regio migrare coactæ sunt, ab Episcopis Paris. benignè fuisse exceptas & in Atrio ac Claustro locisque vicinis collocatas, cumque crescente Magistrorum & Scholarium numero Canonici non parum molestiæ paterentur & turbarum, ob idque litem Episcopo Gilberto mouissent circa an. 1116. contendentes non debere extraneos scholares admitti, scholamque Ecclesiæ Clericis ipsius esse destinatam, tandem ita conuenerunt cum Stephano Gilberti successore, vt nullæ planè scholæ in parte Claustri quam occupabant, haberentur deinceps, in quodam verò loco idoneo Scholæ Ecclesiæ tenerentur. Legitur Charta in hanc rem confecta in paruo Pastorali pag. 108. in eaque hæc verba continentur. *Discreta prudentia tam venerabilis Stephani Parisiensis Episcopi, quàm Conuentus Parisiensis Ecclesiæ cauendo molestiam & inquietationem Claustro inferri, statuendo concessit vt neque scholares extranei in domibus Claustri vlterius hospitarentur, neque in illa parte Claustri haberentur: sed amore & gratia D. Stephani præsulis infra ambitum Claustri quidam locus adhærens Episcopali Curiæ per quem introitum & exitum scholares habebant, ex communi consensu Episcopi & Capituli electus & coopertus est, in quo Schola Ecclesiæ deinceps tenerentur & regerentur.*

Ex his ergo liquet non fuisse aliam scholam Episcopalem quàm ipsius Ecclesiæ, nec alius scholæ Cancellarium habuisse præfecturam quàm Episcopalis. Vnde consequēs est in extraneas scholas nō habuisse dominiū, nec de iure exercere potuisse quia ab alio, Moderatore pendebant, quàm ab Episcopo. At quia Episcopus Parisiensis illas quodammodo vagantes benignè exceperat & in suo fundo collocarat, Cancellarium quoque in eas ius potestatemque suam extendisse verisimile est; non quidem quoad regimen politicum, quia ab alio Rectore pendebant, sed quoad licentiæ docendi in fundo Episcopali impertitionem. Et hinc quoque factum est, vt idem Cancellarius Vniuersitati, cuius Rector Caput semper fuit, nobile membrum accesserit, vtque inter Academicos annumeratus sit. Cuius proinde manu verisimile est vsam olim fuisse in conscribendis actis & instrumentis, si quæ conscribenda essent, & sigillo in expediendis Magistralibus litteris vt alibi dictum est, & dicetur ad 5. seculum amplius. Sed hæc sufficiant in præsentiarum ad occludendum os ijs qui cum Antonio Loiselio, Paschasio, & Hemeræo putant Cancellarium aliquando fuisse Rectorem Vniuersitatis. Non est enim opinor quisquam qui existimet ius licentiæ concedendæ ius esse primarium: nam vt in Beneficiorum dispensationibus Patronus seu Præsentator directum & primarium ius habet, Collator verò indirectum tantummodo & secundarium; ita in negotio studiorum Vniuersitas seu qui sunt ipsius Moderatores, ius habent directum & primarium præsentandi eos, qui statutis suis satisfecerint, Cancellarius verò ius tantummodo recipiendi præsentatos & conferendi gradum idoneis, quod ius ministeriale est & secundarium.

Contendunt quoque nonnulli Nationum diuisionem, quam ab incunabulis etiam Vniuersitatis arcessimus, factam fuisse hoc seculo, idque vnico argumento probant petito ab authoritate Iacobi de Vitriaco in Historia Fulconis Neulliacensis, de quo in Historia diximus, aientis eo tempore dissidia inter Scholares diuersarum Gentium insurrexisse, arreptaque talium dissidiorum occasione Vniuersitatis Proceres 4. Nationes Magistrorum & Scholarium instituisse & eis Præfectos 4. seu Procuratores præposuisse. Verum quàm debile infirmumque sit hoc argumentum, nemo non videt. Nam 1. pari ratione dicere possumus tum inter 4. Nationes iam constitutas & ab antiquo distinctas emersisse dissidia: vt sæpe aliàs contigit. 2. Sub finem tantum huius seculi Fulco & Fulconistæ concionari cœperunt: at Radulfus de Diceto in Historia litis Thomæ Cantuariensis ad an. 1169. meminit *Scholarium diuersarum Prouinciarum*. 3 In litteris quas dedit Vniuersitas

an.1255. ad Alexandrum III. dicuntur Nationes *Parisius ab antiquo distincta*, quod ridiculum esset omnino, si ante 50 aut 60. ad summum annos distingui cœpissent. 4. Vix credi potest Philippum Augustum passurum fuisse eo tempore Nationes istas ita distingui, Nationibusque singulis præfici suos Duces, quo cum Richardo Anglorum Rege funestissima bella exercebat. Non enim tam facilè turba seditiones miscet cum nullo societatis vinculo colligatur, quàm vbi Ducem habet, & Conuentus impune celebrat. 5. Quæ ratio afferri potest, cur hisce temporibus tam iniqua facta sit inter Nationes rerum diuisio, vt Anglicana scilicet & Gallicana nullis finibus coarctarentur; Picardica verò & Normanica tam angustis limitarentur? 6. Cur, cum Normani, Cenomani, Andini, Pictaui & Aquitani ditionis essent Anglicanæ, vna tamen Normania vnam Nationem constituerit, cæteræ verò Prouinciæ Gallicanæ Nationi accesserint? Certè institutio illa & ad tempora pacis referenda est (nemo enim sanus Princeps permittat belli tempore hostium subditos apud se Corpus & sodalitium instituere) & ad illa quæ notauimus in historia ad an. 913. Credibile enim est Vniuersitatem fuisse primum in duas magnas Nationes Gallicanam & Anglicanam diuisam; vtramque Regiam & Regiæ ditionis. Deinde verò adiectas duas minores, Normanicam, & Picardicam seu Picardo-Flandricam circa an. 913. vtramque Comitiuæ gubernationis; Normanicam quidem sub Rollone Comite: Picardicam verò forte cum Flandria sub Balduino Flandriæ Comite, qui primus ductâ in vxorem Iudithâ Caroli Calui filia Ditionem illam hæreditario iure & augusto titulo possedit.

De scholis prædictarum 4. Nationum dictum est alibi, ita scilicet vulgo creditum, maiorum Nationum scholas in ædibus S. Nicolai de Lupara & de Cardunèto olim fuisse collocatas: Minorum verò in collegiis Bonorum puerorum S. Honorarii & S. Victoris Deinde omnes in Vico stramineo Plateæ Malbertinæ ædificatas: in iis maiores Actus scholasticos, Theses & disputationes celebrari consueuisse. Præter illas verò, multiplices erant singulares in variis vrbis locis, prout cuique commodum erat eas habere. Vnde tam multæ fuerunt constitutiones & priuilegia Pontificia ad taxationem Domorum pertinentia, quibus vetabantur Ciues nimio maius pretium è locatione exigere.

Magistri autem Paulo celebrioris famæ & nominis vulgo sibi promagistros seu Prodoctores adsciscebãt, quos appellabãt Præpositos, qui sua vice docerent, si aliis negotiis distinerentur aut labore satiscerent: qui quidem Præpositi seu Substituti non poterant scholam sibi traditam aliis Magistris subdelegare, nisi annuente & volente primario Magistro. Vt videtur innuere Abaëlardus Ep. 1. Calamitatum suarum. Cum enim M. Guillielmus Campellensis Claustrales scholas deseruisset & in iis Præpositum collocasset, ille verò rursus M. Petrum Abaëlardum substituisset, idem Guillielmus iam Canonicus San-Victorinus factus eas quodam dominij iure repetiit, Abaëlardumque expulit. *Hinc tantum roboris & authoritatis*, inquit, *nostra suscepit disciplina, vt ipse qui in scholis Parisiaca sedis Magistro nostro successerat, locum mihi suum offerret, vt ibidem cum cateris nostro se traderet Magisterio, vbi suus ille & noster Magister floruerat.*

Paucis itaque diebus ibi me studium Dialectica regente, quanta inuidia tabescere, quanto dolore astuare cœperit Magister noster, non est facile exprimere. Et quia in me quod apertè ageret, non habebat, ei scholas auferre molitus est, qui mihi suum concesserat Magisterium, alio quodam amulo meo in locum eius substituto. Tunc ego Melidunum reuersus scholas ibi nostras, sicut antea constitui.

Adam Angligena Petri Lombardi olim Dicipulus, deinde & Præpositus Scholæ eius fuit: vt ipse palam professus est in Concilio Lateranensi habito an. 1179. his verbis. *Domine Papa, Ego & Clericus & Prapositus olim Scholarum eius defendam sententias Magistri.* Similiter Bernardus Pisanus M. Petri Comestoris Cancellarii Parisiensis Præpositus fuit: vt liquet ex Ep. Petri Cardinalis ad Alexandrum III. *Litteraturam & honestatem M. Petri Manducatoris vos non credimus ignorare. M. autem Bernardus Pisanus quondam Prapositus eius tanta litteratura, &c.* Eiusdem Comestoris post Bernardum Præpositus fuit Petrus Pictauinus Lombardi olim discipulus.

DISSERTATIO VI.

DE INSTITVTIS ET LEGIBVS SEV STATVTIS antiquis Vniuersitatis Parisiensis.

EX superiori dissertatione planum est non potuisse Vniuersitatem Parisiensem tam frequentem & populosam subsistere tot annos totque secula absque certo quodam regimine, ac proinde absque institutis, moribus aut legibus ad rem scholasticam pertinentibus. Instituta appello, quæ seruarunt vltro posteri, ex eo quod aliquis in Vniuersitate præminens instituti authot fuerit. Puta si Alcuinus cum Academiam regeret, aliquid instituendo in bonum commune litterarum, posteris dedit exemplum vt ita facerent. Morem verò, quem consensio communis & consuetudo introduxit incerto authore. Leges denique quæ à Magistratu seu Legislatore de communi consilio latæ sint & obseruari iussæ.

Suspicari possit aliquis id Vniuersitati accidisse, quod Reipub. Rom. quondam, quæ diu subsitit institutis Regum, non legibus scriptis. Decemuiri leges tulerunt ex necessitate, & alij deinceps Magistratus quia non poterat aliter populus contineri. Ita forsan in Vniuersitate factum fuit. Alcuinus & qui primi Reip. huius litterariæ Directores fuerunt, quod sibi visum est è bono communi esse, instituerunt: quæ instituta seruarunt posteri, donec contabescentibus moribus opus fuit seueriore disciplina & legibus. Puta id videtur ex instituto Philosophorũ & more, non ex legibus & statutis profluxisse, quod ait Alcuinus ad Discipulos in Dialogo de Grammatica, vbi de ordine tradendarum artium agit. *Quia Apostolo præcipiente legimus, omnia vestra honesta cum ordine fiant, vos per quosdam eruditionis Gradus ab inferioribus ad superiora esse ducendos reor, donec pennæ virtutum paulatim adcrescant, quibus adaltiora puri ætheris spectamina volantes dicere valeatis. Introduxit nos Rex in Cellaria sua, exultabimus & Lætabimur in eis.* Ordinem instituit huiusmodi, vt primo Artes de Triuio, hoc est Grammatica, Rhetorica, Dialectica, deinde de Quadriuio, Arithmetica, Geometria, Musica & Astrologia docerentur. Idem quoque ait hunc fuisse morem ab Ethica ad Physicam, à Physica ad Theologiam scholasticos transmittere. *Haud procul ab hoc ordine Doctrinarum & Philosophi sectatores suos erudiunt, vt primùm Ethicam doceant, deinde Physicam interpretentur, & quem in his profecisse perspexerint, ad Theologiam vsque perducant.*

Item Carolus ipse Vniuersitatis institutor singulis professoribus suum munus & certæ Facultatis professionem assignauit, vt ex poëmate 221. eiusdem Alcuini patet. Quod institutum posteri deinde obseruarunt. Præterea non videtur lex fuisse lata de diebus feriatis & profestis, vacationibus autumnalibus & aliis eiusmodi, quæ aut ipsi primi professores instituerunt, aut à veteribus quasi per traducem acceperunt.

Verum vt demus aliqua eiusmodi instituta inualuisse, vix tamen inducere possumus in animũ, non fuisse leges latas ab initio, quibus petulantia iuuentutis coërceretur & Magistri in officio cõtinerentur. Nam statim initio schola Palatina rixis & contentionibus turbata est; & Alcuinus sæpe inuitatus à Carolo ad resumenda gubernacula quæ dimiserat, cum ipse frequentibus bellis distractus adesse eosque compescere non posset. Et ea veritus est Alcuinus resumere atque in *castra* redire *pugnantia*, vt ipse scribit, & in terram *dissensionis & belli.*

Queritur Lupus Ep. 1. ad Eginhartum, præclarum illum ordinem discendarum disciplinarum suo tempore iam euanuisse. *Mihi satis apparet propter seipsam appetenda sapientia: cui indagandæ à sancto Metropolitano Episcopo Aldrico delegatus Doctorem Grammaticæ sortitus sum, præceptaque ab eo artis accepi: siquidem à Grammatica ad Rhetoricam, & deinceps ordine ad cæteras disciplinas transire hoc tempore fabula tantum est.*

Cum

Cum deinde authorum voluminibus spatiari aliquantulum cœpissem, & Dictatus nostra ætate confecti displicerent, propterea quod ab illa Tulliana cæterorumque grauitate quam insignes quoque Christianæ Religionis viri æmulati sunt, aberrarent, venit in manus meas opus vestrum. En igitur quod ait Alcuinus obseruatum suo tempore, vt 7. artes liberales ordine decurrerent, vtque Philosophi ab Ethica ad Physicam, inde ad Theologiam discipulos transmitterent, sicque vt ordine certo Disciplinas Magistri traderent, Lupi temporibus ab instituto & more maiorum deflexerat. Quod quidem nisi lege lata instaurari & reparari non potuit.

Quod si elapsis tam paucis post Carolum annis iam necesse fuit abusus, qui irrepserant, tollere, & Vniuersitatem, vt vulgo dicimus reformare, quis dubitet quin quadringentorum & amplius annorum spatio necesse fuerit ad leges & statuta recurrere? quæ licet hodie non extent, ex iis tamen quæ habemus, satis coniicimus alia præcessisse, præsertim quæ ad Magistrorum admissionem, ætatem & habitum pertinent, item ad Lectiones & ad sepulturas.

Et quidem quantum ad admissionem Magistrorum ad Cathedram, seu vt dicebant Maiores nostri, ad Regentiam & scholas, constat opus fuisse licentiam docendi à Cancellario aut ab Episc. Paris. vel à Decano San-Genoucfiano obtinere. Nec erat statutum istud nouum, cum obiectum est à Magistris initio huius seculi Petro Abaelardo, *quod nec Romani Pontificis nec Ecclesiæ authoritate commendatus legere publicè præsumpserat*. vt ait ipse cap. 9.

Circa ætatem quoque Magistrorum ad Cathedram admittendorum certum est latas olim fuisse leges: non enim spectabatur in iis doctrina tantummodo, sed insuper requirebatur certa ætas, nec ante illam admitti poterant aut debebant citra necessitatem: idque clarè innuit M. Robertus de Meliduno qui ab an. circiter 1130. vsque ad an. 1160. in Academia Parisiensi floruit: quærens enim quamobrem cum Christus Dominus licet in tenera ætate tantam haberent scientiam quantam in adultiori habuit, eam tamen exercere noluerit, respondet id ab eo factum ad instructionem nostram & ad præsumptionem nostram reprimendam, *ne ante ætatem aptam Doctrinæ licet scientiam habeamus, Cathedram Doctoris ascendamus*.

Queritur Ioannes Hautiuillensis l. 5. c. 3. de praua consuetudine sui temporis (florebat autem an. 1180.) quâ impuberibus fere adolescentibus Magisterium concedebatur. Vnde accidebant abiectio professionis, contemptio Gradus, vilitas Cathedræ, insania & imperitia.

Hîc vulgus Cathedras rapta Deitate Magistri
Insilit, & vacuâ de Maiestate tumorem
Concipit impubis & mento & mente, virenti
Crudus adhuc succo, Iuuenem solidosque viriles
Præueniens culmos, nec maturata senectæ
Præcipiti lauro non exspectasse veretur.
Hos ego prætereo tacitos sine nomine, nosque
Præterit ignotus, insania nota, Magister.
O rabies sedisse inibi, dulcisque Mineruæ
Intonuisse tubâ nondum patientibus annis.
Hîc in Philosophos ausa est sæuire flagello
Mortis alumna fames, animoque potentia Phœbi
Pignora pauperies curarum verberat hydra.

Et lib. 3. c. 21. inuehitur in Philosophos sui temporis qui rerum tantummodo superficiem quærebant, ac proinde eos vocat superficiales Philosophos & tumidos.

At sunt Philosophi qui nudum nomen & vmbram
Numinis arripiunt, qui vix libasse Mineruam
Exhausisse putant tenuisque scientia pectus
Erigit & PROPERATA PVDENT INSIGNIA MVSAS,
Raptaque temporibus nubit sed adultera laurus.
Ii sunt qui statua veniunt, statuaque recedunt:
Et Bacchi sapiunt, non Phœbi pocula; Nysa

Agmina, non Cyrrhâ, Baccho Phœboque miniſtrant.
Hoc pleni, hoc vacui. Puer intrat Delia miles
Caſtra, receſſurus dicta ſumptaque ſalute,
Et dicto ſumptoque vale, temereque Magiſtri
Praecipitatur honos, rudibus præſumptio muſis
Inſilit & primos audacia decipit annos,
Iamque in bella venit imbellis, inermis in arma.
Haud ita ſunt famæ zephyris mandanda, nec aula
Hunc ego commendo: nam ſe maioribus æquat,
Contemnitque pares, indignaturque minores.
Nulli iocundus, grauis omnibus, omnia praeceps
Imperioſus agit, & pacis nulla tumoris
Fulmen habena premit, modico quod nouit in Aſtra
Conſcendiſſe ratus, alienum ſcire labello
Progrediente notat; & conniuentis ocelli
Inuidiâ mordet, & quod tetigiſſe veretur,
Laudibus attenuat preſſis, oculoque ſuſurrat
Subridente notam, liuoris cuncta veneno
Conſpuit, ipſe ſuis auidus laudator in actis.
Et librata diu ſed turgida verba loquendi
Maieſtate trahit, & gutture tracta tonanti
Excutit, & linguam digito geſtuque loquaci
Adiuuat & vultus animo maiora fatetur.

Quantum verò ad Habitum Magiſtrorum, Lectiones & ſepulturas attinet, certum quoque fuiſſe de his ſtatuta antiquitus cōdita; quę cùm ferè in deſuetudinem abiiſſent, circa initium ſequentis ſeculi Magiſtri Artium ea in vſum reuocare voluerunt; atque in eam rem Octo viros peritos nominarunt qui ſtatutorum reformationi incumberent: quo facto ad eorum obſeruationem omnes Magiſtros iuramento adegerunt, cum interminatione priuationis, ni facerent ante triduum.

Quod cum vnus G. facere neglexiſſet, è gremio Vniuerſitatis expulſus eſt, nec reſtitui potuit niſi per Innocentium Pontificem, quem appellauerat. Qua de re hęc legitur eius Decretalis. *Ex litteris veſtra deuotionis accepimus, quod cum quidam moderni Doctores Liberalium artium à maiorum ſuorum veſtigiis in tribus præſertim articulis deuiarent, habitu videlicet inhoneſto, in lectionum & diſputationum ordine non ſeruato & pro vſu in celebrādis exequiis decedentium Clericorum iam quaſi penitus negligenter omiſſa vos cupientes veſtra conſulere honeſtati octo ex vobis iuratos ad id vnanimiter elegiſtis, vt ſuper dictis articulis de prudentum virorum conſilio bona fide ſtatuerent quod foret expediens & honeſtum ad illud in poſterum obſeruandum, vos iuramento interpoſito communiter adſtringendo.*

Ita legitur in antiquis Decretalibus non decurtatis. En ergo tres articuli ſeu tria antiqua ſtatuta *de habitu, de lectionibus & exequiis*, in quibus moderni deflexerant à veſtigiis maiorum. Et ita 1. notatur antiquitas ſtatutorum. Nam vt habet Gloſſa ibi; Magiſtri artium Liberalium Pariſius commorantes à conſuetudine antiqua in quibuſdam articulis deuiauerant. Vnde ipſi volentes conſuetudinem priſtinam reformare, iuramento interpoſito ſtatuerunt quod ſi quis Magiſtrorum Ordinationi Vniuerſitatis ipſorum duceret reſiſtendum, & tertiò commonitus Vniuerſitati eorum parere contemneret, ex tunc conſortio Magiſtrorum priuaretur.

2. Hinc intelligimus ipſam Vniuerſitatem ſua condidiſſe & reformaſſe ſtatuta antiquitus, vt & fecit conſecutis temporibus. 3. Pœnam priuationis à conſortio inflixiſſe contumacibus. Vnde paret fuiſſe antiquitus conſortium Magiſtrorum. Erat autem ipſa tunc tam ſeuera in puniendis contumacibus, vt Magiſtrum G. qui in ſtatuta illa tria reformata & in vſum reuocata iurare noluerat, etiam reſipiſcentem recipere noluerit: adeo vt ille ad Papam recurrere neceſſe habuerit. Ideo ibi Gloſſa. *Magiſter G. ſupradicta communione ipſorum* fuit priuatus, tandem voluit obedire Vniuerſitati, ſed vtrum debeat recipi dubitatur. Quidam dicebant quod ſic debebat remanere privatus. Alii dicebant quod reci-

piendus erat ex quo volebat satisfacete. Alii dicebant quod non posset tecipi proprer iuramnrum absque licentia Papæ.

4. Quid vero Papa super ea re consultus? non reprobat statuta, non obiicit nouitatem, sed priuationis pœnam benignè interpretatus hominem peccasse confitentem & parere volentem iubet recipi. Et ibi Glossa. *Vnde Papa* consultus respondet quod constitutum non fuit vt huiusmodi priuatio in perpetuum duraret, cùm tam de iure communi quàm de consuetudine Ecclesiæ extiterit aliàs & existat, vt qui propter contumaciam aliorum communione priuatur, cum satisfacere voluerit, restitui debeat. Mandat D. Papa quod dictum Magistrum obedire volentem admittant in Magistralibus ad consortium Vniuersitatis.

Hæc de statutis illis antiquis generatim deque potestate condendorum statutorum quam habebat Vniuersitas, quamque idem Innocentius an. 12. sui Pontificatus confirmauit suis litteris datis Anagniæ, vt suo loco referemus. Nunc de tribus illis sigillatim agendum nim. *de habitu*, de lectionibus ac disputationibus deque sepulturis. Ac primum quidem de habitu hoc est tenendum, fuisse semper & omni ætate Magistrorũ proprium & specialem habitum. Antiquitus quidem apud Græcos communis nota Magistrurum erat Pallium & promissi crines promissaque barba. Hinc apud Plautum dicuntur. *Operti barba & Pallio.* Et hinc *Palliati* philosophi vulgo dicebantur. Quamobrem philosophus quidam apud Gellium irascitur quod promissam barbam palliumq; gerens ab Herode Attico non agnosceretur. *Ad Herodem Atticum*, inquit l. 9. c. 2. *Consularem virum ingenioque amœno & Græca facundiâ celebrem adiit nobis præsentibus Palliatus quispiam & crinitus barbaque prope ad pubem vsque porrecta, ac petiit sibi dari* εἰς ἄρτους *emendos scilicet. Tum Herodes interrogat quisnam esset: atque ille vultu sonituque vocis obiurgatorio Philosophum se esse dicit: & mirari quoque addit, cur quærendum putasset quod videret. Video inquit Herodes, barbam & Pallium, Philosophum non video.*

Erat hæc nota communis; at vt ait Casaubonus in Notis ad Capitolinum, fuêre propriæ quædam singularum sectarum notæ, propria gestamina. Cynici authore Antisthene baculum & peram gestabant. Vnde Apuleius in Apologia. *Hoc Diogeni & Antisthenі pera & baculus, quod Regibus diadema, quod Imperatoribus paludamentum, quod Pontificibus galerum, quod lituum Auguribus.* Stoici pallium gestabant sine tunica; & sic habitu distinguebantur à Cynicis, qui pallium & tunicam gestabant. Vnde Iuuenalis Saty. 13.

Et qui nec Cynicos nec Stoïca dogmata legit
A Cynicis tunica distantiâ.

Propria quoque erant Rhetorum & Grammaticorum gestamina: nempe tunica crure medio succincta, vt innuit idem Iuuenalis Saty. 6. vbi de mulieribus quæ doctæ sibi videbantur.

Crure tenus medio tunicas succingere debet.

Quem locum omnes Interpretes accipiunt de habitu Rhetorico: confirmarique potest authoritate Quintiliani, qui habitum illum describens l. 11. c. 3. ait. *Cui lati claui ius non erit, ita cingatur vt tunicæ prioribus oris infra genua paulum, posterioribus ad medios poplites vsque perueniant. Nam infra mulierum est, supra Centurionum.* Tunicæ superiniiciebant penulam cum prodibant in publicum. Hinc penulatos Magistros vocat Gellius, & post eum Augustinus, qui de Grammaticis verba faciens l. 1. Conf. c. 16. *Quis autem Penulatorum Magistrorum, &c.*

Hæc de veteribus. Maiores quoque nostri Magistralem quendam habitum gestarunt. Hinc Pseudo-Boëtius c. 6. de Discip. Schol. *Propter vtriusque partis incrementa*, inquit, *magistralia contrahunt Paludamenta.* id. *honorem qui propriè in his vestimentis consistit*, inquir Thomas in Scholiis. Et paulò post. *Paludamentum* vestis Regum genus est quo vtebantur ad ostendendum bellum proximè futurum. *Est quoque vestimentum Magistrale, quo Magistrandi induuntur ad futurorum honorum titulum ostendendum* Erat autem vestis oblonga. Hinc Saresberiensis *Stolatos Magistros* vocat: item nigri coloris. Quam vestem cum gestare pene desissent

Magiſtri, Vniuerſitas eam reuocare in vſum voluit, vt ante retulimus, & Innocetius III. per Legatum ſuum Robertum an. 1215. confirmauit. Sic enim ſtatuit. *Nullus Magiſtrorum legentium in Artibus habeat Cappam niſi rotundam, nigram & talarem, ſaltem dum noua eſt. Pallio autem bene poteſt vti. Sotulares non habeat ſub Cappa rotunda laqueatos, nunquam liripipiatos.*

Lectionum Ordo. Erat & aliud ſtatutum antiquum de Ordine lectionum ſeu librorum & authorum qui prælegi debebant in ſcholis ad profectum auditorum: quem ordinem querebatur Lupus Ferrarienſis iam ſuo tempore inuerſum, vt ante retulimus. Et Ioannes Sarcſberienſis ob id Cornificianos exagitat, quod ſpretâ Grammaticâ & Rhetoricâ, ſpretis antiquis Authoribus & libris probatiſſimis ſuos ſtatim protruderent ad Philoſophiam, vnde ſuperficiales Magiſtri prodibant. Huic malo mederi cupiens Vniuerſitas ad tollendum abuſum iſtum Octo-viros nominauit, qui Ordinem antiquum reſtituerent. Quæ eorũ reformatio confirmata eſt à Roberto Legato an. 1215. ſic ſtatuente & definiente, quinam authores prælegi deberent. *Legant in Scholis ordinariè duos Priſcianos vel alterum ad minus. Non legant in feſtiuis diebus niſi Philoſophos & Rhetoricas, & Quadriuialia & Barbariſmum & Ethicam ſi placet & quartum Topicorum. Non legantur libri Ariſtotelis de Metaphyſica & de naturali Philoſophia, nec Summa de eiſdem, aut de Doctrina M. Dauid de Dinant, aut Amalrici Hæretici, aut Mauricij Hiſpani.*

Diſputationes. Circa Diſputationes quoq; & Collationes peccandi inualuerat mala conſuetudo, quam Octo-viri prædicti reformarunt. Et id quoque credibile eſt approbatum & confirmatum fuiſſe à Roberto Legato. *In Principiis & Conuentibus Magiſtrorum & in Reſponſionibus vel Oppoſitionibus puerorum vel Iuuenum nulla fiant conuiuia. Poſſunt tamen vocare aliquos familiares vel ſocios ſed paucos. Donatia autem vel veſtium, vel aliorum, ſicut ſolebant fieri aliàs, non amplius fieri monemus, & præcipuè pauperibus.* Quomodo verò ſe gererent candidati in Exercitationibus illis Scholaſticis, dicetur infra in Diſſertatione de Gradibus antiquioribus. Præter quas Diſputationes quas hodie *Actus Scholaſticos* vocamus, ad Curſum ſeu Licentiam pertinentes, erant aliæ quotidianæ, quæ *Meridianæ dicebantur*, quia meridiano tẽpore exercebantur; quarum etiam meminit Pſeudo Boëtius lib. de Diſcipl. Schol cap 6. vbi & præſcribit, quid *Meridiano* Doctori faciendum ſit. *Sed ſi*, inquit, diſſerendi cauſa Meridianus Doctor *ſtudium adierit, præcauendum eſt, ne ſophiſtico polleat apparatu*, nec terris moueatur difficultatibus, ſed ſtudioſâ præmeditatione omnibus armatus audiat lites, eaſque facili mente componat, & illud quod quiſque obiecerit, ita memoriæ diſponat vt detegendi tempore à viâ rationis non recedat, ſed ordine competenti ænigmata dilucidandi moderatione aſſumptâ explicitè exſoluat Si verò maxima vt aſſolet Diſcretorum (id. Magiſtrorum) mentibus accidat dubitatio in diſſerendo, ſtudiis vtendum eſt deliberando, & quod naturalibus motibus mens exagitata dictauerit conſcientiæ, in craſtinum proferendum eſt. Eodemque modo ſi difficillimum quid quiſquis præmeditatus fuerit, diſputationi eſt commendandum. *Facilius enim diſſerendo plerumque difficultatis ſcintillula inuenitur, quàm ſi ſtudij obſeruantiæ committeretur.*

In hæc verba Thomas Commentator *Notandum*, inquit, *quod diſputatio eſt* actus Scholaſticus, *quo quilibet intentionem ſuam ad inquirendam veritatem per rationem oſtendit* & eam pro viribus aſſeuerat. Hoc quidem actu inter cæteros nil clarius nihilque ſalubrius Diſcipulo comprobatur: ipſa enim eſt quæ veritatem enucleat, ænigmata manifeſtat, errores atque deuia condemnat.

Itaque diei tempora diſponebãtur hoc modo. Matutinis horis legebant, ſeu ſcripta ſua Diſcipulis tradebant, ſub auroram verò ſcholam ingrediebantur, quæ à maioribus noſtris *Hora Prima* dicebatur: & huiuſce quoque rei meminit idem author. *Conſiderandum eſt vt auroræ tempore continuò ſubmiſſa voce incipiat:* & paulo poſt de Dromone ſcholaſtico pigro ſtertente *ad primam* & oculis lippientibus lucemque explorantibus quærente ex condiſcipulis aduenientibus *matutini-ne laboris in ſcholis res peragerctur* & aiente, *lucis rubore diei rubor auroræ ne adhuc confunditur?* Similiter Ioannes Hautiuillenſis deſcribens præparationem ſcholaſtici è lecto ſurgentis.

——*Miſer ecce excitus ocellus*
Luciferi clamante tuba.

Et infra.

——— At ubi dinouit ad ortum
Surgere solis equos, queritur dispendia somni
Plus iusto traxisse moras.

Meridianis autem horis fiebant disputationes. Postea resumebantur lectiones ordinariæ.

Postremò tandem dies claudebatur collationibus & repetitionibus lectionum, selectorum verborum aliorumq; eiusmodi tam in Philosophicis quàm in Grammaticis, vt exemplo Bernardi Carnorensis alibi probauimus: apud quem teste Saresberiensi l. 1. metal. c. 24. eogebantur scholastici exsoluere singuli die sequenti aliquid eorum quæ præcedenti audierant; alii plus, alii minus. *Vespertinum exercitium quod* Declinatio *dicebatur, tanta copiositate Grammatica refertum erat, vt si quis in eo per annum integrum versaretur, rationem loquendi & scribendi si non esset hebetior, haberet ad manum, & significationem sermonum qui in communi vsu versantur, ignorare non posset.*

Restat vt statutum antiquum quale fuerit examinemus. Certum est Magistros & scholares antiquitus conuenire & interesse solitos exequiis Magistrorum defunctorum, & Psalterium Defunctorum recitare. Si vera est Historia quæ Canonicum quendam Basilicæ Parisiensis commemorat è mortuis & è feretro surrexisse, vnde Bruno circa an. 1182. secedendi in eremum consilium cœpit, eadem refert, *ad eum honorandum conuenisse Magistrorum & studentium Vniuersitatem Parisiensem.* Refert quoque Cæsarius Heisterbakensis l. 1. Exempl. memorab. cap. 32. ad defuncti scholaris corpus socios conuenisse an. 1195. & psalmos decantasse. *Ordinatis circa feretrum scholaribus qui more Christiano psalmos decantarent.* Hoc ergo statutum quod obseruari desierat à supradictis Reformatoribus in vsum reuocatum est. Et illud quoque Robertus Legatus confirmauit sic statuens. *Si quis obierit scholarium in Artibus vel in Theologia, medietas Magistrorum Artium eat ad sepulturam vna vice, & altera medietas alia, & non recedat donec completa fuerit sepultura, nisi rationabilem habuerit causam. Si quis obierit Magister in Artibus vel in Theologia, omnes Magistri intersint vigiliis; quilibet legat vel legi faciat Psalterium. Quilibet moram faciat in Ecclesia vbi celebratur vigilia vsque ad mediam noctem vel maiorem partem noctis, nisi rationabilis causa obstiterit. Die quo tumulatur Magister, nullus legat vel disputet.*

De Exequiis.

Atque ex his intelligitur quàm multa sint instituta maiorum, quàm multæ leges antiquitus latæ 400. an. spatio, quarum in Tabulario Academico, & in authorum libris nihil legitur, & quarum tamen vsus qualiscunque ad nostra vsque tempora ductâ prope nouem seculorum serie transmissus est. Vnde profectò iudicabit quisquis erit æquus rerum arbiter, multorum Institutorum quibus hodie vtimur, quorumque quasi perpetuum videmus fuisse vsum, ex quo maiores nostri diligentiores esse cœperunt in conscribendis suis monimentis, originem ad primæua illa tempora esse referendam.

Mos iste habendorum verbi gratia sermonum ad scholares certis diebus festis, puta SS. Nicolai, Catharinæ & D. Virginis aliisque solennioribus ab instituto maiorum certè profluxit: vt notauimus ad an. 1169. pag. 374.

Item qui mos viget nostris temporibus proponendæ materiæ disputationum in scholis, quas vulgo Theses vocamus seu sophismata, viguit semper; eiusque exemplum patet ad an. 1172. de conuersione M. Silonis ad Ordinem Cistereiensem.

Item non aliunde profluxit mos prosequendi funeris Regum eorumque exequias debito ordine cohonestandi quàm ex Antiquitate: siquidem Clericorum innumerabilis multitudo Roberti Regis funus prosecuta est an. 1030. & an. 1130. funus Philippi Iunioris, quem Ludouicus Crassus Pater successorem designarat.

Item vetusta est consuetudo aduocandi Magistros Parisienses ad Concilia vbi de fide & de perplexis quæstionibus agendum fuit. Ita Carolus M. Alcuinum & Paulinum contra Felicem Vrgelitanum, Ludouicus Pius Magistros Palatinos contra Claudium Taurinensem, Caluus Ioannem Erigenam & Amalarium contra Gothescalcum aduocauit. Robertus Rex ad decidendam Quæstionem de Apostolatu S. Martialis synodum habuit Parisiis & auxilio Magistrorum vsus est. Et Hen-

eius an. 1050. contra Berengarium. Geruaſius Archiepiſcopus Remenſis in ſynodo Sueſſionenſi contra Roſcelinum. Calixtus Papa an. 1119. Cono Legatus an. 1120. contra Abaelardum in ſynodo Sueſſionenſi. Ludouicus iunior contra eundem in ſynodo Senonenſi an. 1140. Eadem Vniuerſitas eligitur in arbitram diſſidii quod intererat inter Henricum II. Angliæ Regem & Thomam Cantuarienſem an. 1169.

Eadem Vniuerſitas conſueuit ab omni æuo ius ſuis dicere & in eos iuriſdictionem exercere quam poteſt. Nec id nouum fuit, cum Magiſtrum G. Statutorum ſuorum reformationi ſubſcribere nolentem è ſinu ſuo expulit: aut cum M. Amalricum praue de fide ſentientem damnauit: vt in ſuperiori diſſertatione retulimus.

Erant etiam & iura quædam communia, quæ ſinguli Magiſtri ſeruare & tueri tenebantur: quod & videtur indicare Pſeudo-Boëtius c. 6. l. citati. *Scholæ verò iura regaliter defendat.* Prætterimus alia multa inſtituta & ſtatuta vetera, quæ in decurſu commodius referentur.

DISSERTATIO VII.

DE GRADIBVS SCHOLASTICIS Antiquioribus.

Honos alit artes, & optimus quiſque accenditur ad ſtudia gloriâ. Quamobrem rectè veteres vt corporis, ita animi exercitationibus præmia quædam honorifica illuſtreſque titulos propoſuerunt ad æmulationem & incitamentum virtutis; vt ſciret Reſpub. quibus hominibus ſe reſque ſuas poſſet aut deberet committere. Quos quidem titulos in re ſcholaſtica *Gradus* appellarunt, quia gradatim pro ratione profectus in ſtudiis conferebantur. Vnde fit vt pro triplici ſtudentium ſtatu, triplex etiam vbique ferè locorum propoſitus ſit gradus, incipientibus ſcilicet, proficientibus, & perfectis.

Athenis primus Gradus vocabatur δοκιμὴ ſeu probatio & tentamen, nos vulgo *Tentatiuam* appellamus, iſque gradus erat incipientium & primus ad perfectionem, vnde à Gregorio Nazianz. dicitur τῆς τελετῆς βαθμός: & in his tribus conſiſtebat, examine, diſputatione & lectione. Atque is Gradus noſtro Baccalaureatui conformis eſt.

2. Gradus vocabatur τιμὴ id. honor, quia qui eum conſecuti fuerant, iam erant honoratiore loco, & ſupremum honorem qui in Magiſterio conſiſtebat, proximè attingebant. Et talis eſt apud nos Licentiæ Gradus.

3. Denique Gradus dicebatur τελετὴ id. Perfectio & Magiſterium φιλοσοφικὸν δόγμα & qui illum gradum conſequebantur, accipiebant *Pallium Sophiſticum* τὴν τοῦ τριβῶνος ἀξίαν qui habitus erat Magiſtrorum τελεσθέντων id. *perfectorum*, vt ſcribit Balſamon, illorum ſcilicet qui probati fuiſſent ψήφῳ τῶν ἀρίστων *ſuffragio præſtantiſſimorum.*

Similiter ex eorum ſcriptis & Relationibus qui Sinenſe Imperium luſtrarunt, accipimus ibi litteratorum tres eſſe Gradus. Primus dicitur Sieveai, & Baccalaureatum noſtrum repræſentat.

2. Kivgin, iſque Licentiæ noſtræ ſimilis.

3. Cin-sv, & Magiſterium ſeu Doctoratum omnino repræſentat. Ad quorum Graduum conſecutionem multo labore multiſque ceremoniis opus eſt: vt nos aliquando fortaſſe referemus.

Nunc videndum quæ fuerit conſuetudo olim Academiæ Pariſienſis à temporibus ſcilicet Caroli M. ad finem circiter quarti ſeculi, quod Chriſti duodecimum eſt. Quanquam autem difficilis eſt ea de re aſſertio, vnum eſt tamen quod reputo certiſſimum, nemini licuiſſe profiteri publicè qui non ante petiuiſſet & obti-

nuisset profitendi licentiam: neminemque obtinuisse qui non ante aliquo tentaminis seu examinis genere probatus fuisset: cum id maximè ad Rempub. pertineat. Neque verò existimo minus circunspectam prouidamque fuisse Academiam Parisiensem, quàm fuit olim schola Lugdunensis, apud quam quisquis artiũ profitendarum studio afficiebatur, non ante professis seu Magistris adscribi merebatur, quàm exploratâ diligentiâ & idoneitate examinatus abiisset, vt in Academia Lugdunensi ex Errico Antissiodorensi retulimus. Quam consuetudinem Parisiis viguisse vel vnus satis testis est Abaelardus, qui inter cætera quæ sibi à Magistris obiiciebantur, hoc præsertim fuisse inculcat, quod *nulla authoritate neque Apostolica neque Episcopali* probatus seu admissus docere præsumpsisset.

Ad hanc rem facit statutum Germanicæ Nationis quod legitur in ipsius Commentariis ad an. 1460. his verbis.

Cum Scholasticarum dignitatum, vt pote *Graduum* nomina quandam scientiarum virtutumque eminentiam prætendere videantur, indecens est quempiam huiusmodi *Graduum* titulis honorari, nisi profunditate scientiæ morumque simul grauitate cæteros antecellat. Quod sanè considerantes nostri prædecessores viri prudentissimi suos olim discipulos rigorosis examinibus quàm sæpius probantes, mores eorum ac studia perquirendo honorum præmia non nisi bonarum artium virtutumque optimarum cultoribus impedere studuerunt. Volentes non tantum præsentibus, sed futuris etiam seculis prouidere, itidem æquis legibus ac salubribus institutis ordinantes toti suæ posteritati præcepta inuiolabiliter seruanda transmiserunt.

Certum quoque esse arbitror aliter cum exteris qui peregrè Parisios veniebant ad docendum, aliter cum ipsis Academiæ alumnis agi solitum. Nempe sufficisse ad probationem & admissionem exterorum, licentiam ab Episcopo aut ab eo qui Episcopi vices gerebat, obtinuisse, vbicunque studuissent, dum idonei reperirẽtur. Nec ex constitutionibus Alexandri III. aliudquid quam video requisitum, nisi vt quis doctrinam subiiceret examini licentiamque peteret ab Episcopo, vel à Scholastico aut Cancellario: quibus pro concessione Licentiæ nihil quicquam fas erat exigere. Sic enim ille Ep. 44. ad Archiepiscopum Remensem. *Dilectus filius noster Abbas S. Petri de Montibus transmissa nobis relatione monstrauit, quod Magister scholarum Catalaunensis Ecclesiæ in terra iam dicti Abbatis sibi scholarum Magisterium vindicat, & nullum per Abbatem ibi regere scholas permittit. Vnde quoniam cum donum sit scientia litterarum, liberum debet esse cuique talentum gratiæ cui voluerit, erogare, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatinus tam Abbati quàm Magistro scholarum præcipias ne aliquem probum & litteratum virum regere scholas in ciuitate vel suburbiis vbi voluerit, aliqua ratione prohibeant vel interdicere qualibet occasione præsumant.*

Hæc ergo duo sufficisse videntur extraneo cuilibet ad impetrandam docendi licentiam, probis moribus & bonis litteris esse munitũ. At aliquid amplius credo, in Academicis desiderabatur: non quidem ex parte Cancellarii, sed ex parte Magistrorum qui neminem patiebantur è suis discipulis ad Magisterium promoueri, quem non ante diuturno tentamine exercuissent & probauissent: tenebatur enim scholas frequentare, sæpe disputare & respondere; tum accepto testimonio diligentiæ, assiduitatis, probitatis quilibet candidatus accedebat ad Cancellarium & licentiam docendi authoritate Apostolica impetrabat. Quo in negotio 4. circunstantiæ mihi videntur esse notatu dignissimæ, auditio, determinatio, exercitatio, promotio. Quas quia testimonio authoris *de disciplina scholarium* confirmare intendo, de eo mihi pauca præfanda videntur, & breuiter in memoriam reuocandum quod iam alibi de eo diximus. Non dissimulandum ergo, quin operis author vulgo credatur esse Boëtius: & ita è veteribus crediderunt Thomas Aquinas qui obiit an. 1274. Guillelmus Wetley aliàs Boëtianus, qui commentaria in illud opus scripsit ante an. 1300. & Boëtio adscripsit, obiitque an. 1310. Nicolaus Triuetus, qui illud similiter commentariis illustrauit, & obiit Londini teste Balæo an. 1328. Verum non esse Boëtii constans est hodie omnium fere Doctorum sententia, idque euidentibus rationibus alibi euicimus. Nos verò existimamus fuisse eius authorem Professorem aliquem Vniuersitatis, quem suspicamur fuisse Ioannem Erigenam, qui obscurè & ænigmaticè cuncta quæ ad hanc Vniuersitatem &

ad Magistros pertinebant, complecti voluerit: quod satis indicare videtur c. 6. vbi se ænigmatum serie postposita clarè deinceps locuturum profitetur, sic enim ille. *Expeditis his quæ ad Scholaris eruditionem digesta sunt, dilucidandi moderatione obseruatâ nec angariare Lectorem sermonis breuitate curamus, nec dilectione confundere. Nunquam lucidiori stylo leuierique stemate perusi; quoniam non solum discretis verumetiam rudibus ænigmatis serie postposita commendatur: nunc ad Magistrorum venerabilem properandum est Maiestatem.* Denique accedit ad coniecturam quod multos Professores perstringit sub fictis nominibus, vt Ioannes quoque Saresberiensis multos sub nomine Cornificii Pseudo-Dialectici, videturque author ille agnosci noluisse.

Breuiter verò ex ipsius verbis conuincitur non esse tribuendum opus illud Boëtio. Nam fluruit Boetius Clodouæi nostri tēporibus & obiit circa an. 521. Tum autem certum est tantam non fuisse Lutetiæ scholarium frequentiam, quantam ipse se repetisse indicat. Sic enim c. 2. *Quodam autem tempore cum causâ sanitatis recuperandæ, & ob aeris intemperiem ritusque Gallorum facetos Matronarumque pios affatus nos in Galliam transtulissemus, multos discholos, vti meminimus, visu percepimus in Ciuitate Iulii Cæsaris quæ Parisius dicebatur, multosque artes mendicare perspeximus, nullis eis pocula Philosophiæ administrantibus, flauosque Britones studii precio Romam commeantes grauiter indoluimus, quia Atheniensium scintillulis minimè pascebantur. Tandem autem Gallicâ linguâ Græcari inceperunt. Quod si aliquid aliud quam tortuosa volumina Lucretij in partibus suis inuenissent, consilio nostro non tantum operis perdidissent. Germanici furoris paucos inspeximus intitulari. Magica autem delusionis arte de Hiberia multos vidimus Magistrari. De nostris autem* (id. Italis) *lippientibus patet & conuulsis oculis.*

Hæc author ille de Scholasticis discholis seu proteruis & procacibus exterarum Nationum Britanniæ seu Angliæ, Germaniæ, Hiberiæ seu Hispaniæ & Italiæ Parisiis studentibus. Itaque necesse est eo tempore de quo ille loquitur, ingentem fuisse studentium multitudinem: fuisse quoque florentissimam Academiam, quandoquidem ad eam confluebant tam multæ Gentes ad Magisterij in Artibus titulum. Quis autem hoc tribuerit Clodouæi temporibus? & quis credat tantum inter Francos, vix bene adhuc Francos, & Hispanos, Anglos, Germanos, Italos fuisse commercium, tamque paccatas res, vt ex illis Gētibus scholastici ad Emporium Litterarum, quasi non alibi præterquam Parisiis fuisset, conuolarent? Quis tantæ celebritatis meminit præter hunc authorem? Gregorius Turonensis natione Gallus, doctus & litteratus Ecclesiæ Prælatus eo seculo floruit & scripsit: Francorum originem libris decem complexus est ad sua vsque tempora, hoc est ad an. 600. deduxit. Clodouæi Regis meminit, quem ait sedem Regiam posuisse Lutetiæ; cuius vrbis statum nec ipse ignorare potuit, tam celebris verò Academiæ nusquam meminit: cuius mentionem non est credibile eum prætermissurum fuisse, si tanti tum nominis & famæ Academia fuisset.

Cum autem nec ante Monarchiam Francorum, nec post eam institutam in Gallia vllum sit tempus quo Lutetia in eo statu fuerit, necesse est Authorem illum, quisquis est, de Academia loqui à Carolo M. fundata & erecta. Cui verò ætati id quod scribit, attribuendum sit, difficile quidem dictu est: si tamen ad historiæ seriem attendatur, non adeo difficilis est coniectura. Nam florentissima fuit primo suæ originis seculo, ab an. circiter 800. ad 900. Eratque Ciuitas Parisiensis, vt ex Hilduino retulimus, Emporium Germanorum cæterarumque Gentium post acquisitum à Regibus nostris Imperium Occidentale. Sequente seculo contabuit proculdubio, quia diuulsum est Imperium & in multa Regna diuisum, ipsumque Gallicanum continuis bellis Ciuilibus turbatum & attritum. Tertio reuixit sub Roberto, Henrico & Philippo Regibus. Tantæ verò deinceps celebritatis fuit, vt maior esse non possit. Iudicet ergo prudens Lector, de quo potissimum tempore loquatur, aut loqui intelligatur author prædictus. Certè cum antiquus sit, nec vllo seculo præterquam primo & quarto scholæ celebritatem tantam fuisse legamus, necesse est aut de hoc aut de illo loqui: de hoc verò minus loqui crediderim, siquidem Thomas Aquinas in eum Commentaria scripsit, & in Authorem, quem credidit ipsum esse Boëtium, longè proinde seculo Christi duodecimo, quæ Vniuersitatis quartum est, antiquiorem.

Addamus

Addamus & hanc quoque coniecturam, quod ille cap. 4. *Scholares* appellat *Clericos*: quod nomen temporibus Boëtij vix eam obtinebat significationem. *Ne paupertatis*, inquit, *facultati præsentis operis deroget simplicitas, confundat desperatio, affligat desolatio. quoddam* CLERICORVM *naturæ commune dignum duximus examini committendum.* Vtitur quoque hisce vocabulis, *Determinationes* terminorum Dialecticorum *Regentes*, *Rector Scholarium*, quæ omnino Parisiensis Academiæ sunt; nec Boetij temporibus vsurpabantur, sed procul dubio sunt æui sequioris. Restat igitur vt opus prædictum ad Caroli Magni seculum referamus. Quis verò sit eius author, diximus alibi nobis videri Ioannem esse Scotum, qui teste Balæo & Pitseo scripsit *de instituenda Iuuentute* librum vnum.

Sed vt ad propositum redeamus, author ille quisquis est, in hoc negotio non contemnendus, Quintilianum imitatus scholasticum à Rudimentis deducit ad Magisterium vsque in 7. Artibus Liberalibus, quas de Trinio & Quadriuio appellabant: & ita deducit, vt tres quodammodo Gradus distinguat pro ratione Profectus in illis, *Determinationis*, seu incipientium, *Exercitationis* seu proficientium, & *Magisterij* seu Perfectorum: Nam postquam primo cap. Scholasticum suum rudimentis Latinitatis, Grammatices & Rhetorices præceptis imbuit, illum ad Logicam altercatricem deducit & ad Terminorum determinationes: qui erat veluti primus actus primusque Gradus Incipientium & ad Magisterium contendentium. Sic enim habet. *Ad huius Imperialis Dominæ (Logices) apicem scandendum est hoc ordine. Imprimis igitur Terminorum intrinseca cognitio eorumque in propositione non latens copulatio, propositionumque non indigna connexio sunt appetenda.* Terminorum *autem* Determinationes, *quas syncategoremata appellamus, memoraliter sunt mentis imprimendæ, vt quæ pote sophisticæ non parum deseruiunt phantasiæ.*

Determinationes autem istæ in Disputationibus solennibus fiebant, nihilque aliud erant quàm expositiones & explicationes terminorum Dialecticorum, propositionum & syllogismorum; quas facere tenebatur quisquis ad Magisterium adspirabat, secus illud consequi non poterat, aut turpiter emendicare cogebatur fauorem opemque sociorum & candidatorum: vt idem author probat exemplo Trebatii cuiusdam qui neglecta exercitatione huiusmodi confusus & irrisus abierat. *Horum autem*, inquit, *notitiam Trebatium virum meminimus prudentissimum, sed in hoc imperitum quasi indignam scientiam relatu sub silentio præterisse: Die autem conflictus adueniente*, (id. statâ die quâ disputandum & determinandum erat) eundem miserrimè ab his Sophistica vincente *detentum vidimus, & indecenter à suorum Collegio sequestratum. Quid vlterius? angustia pudoris confusus illud quod prius censebat indignum eloquio* (id est determinatione & expositione) *sociatim mendicabat.*

Ad istorum autem omnium commodiorem vsum in fine eiusdem capitis iubet Grammaticam & Rhetoricam semper exerceri. *Nec dum hæc geruntur, Grammatica fructuositas nullatenus est obliquenda, per eam enim cuiuslibet artis commendabilis redditur possessio iocunda, Rhetoricæque lepos Quadriuialium quoque honos studii comparatione acquisitâ pro posse non debent omitti.*

2. Actus & Gradus, quo ad Magisterium tendebatur post Determinationem, erat perfecta Quadriuialium artium, nempe Arithmeticæ, Geometriæ, Musicæ & Astrologiæ comprehensio & in iis exercitatio atque professio, vt cap. 3. docet. Atque in Magisterii candidato has quinque conditiones requirit. 1. vt perfectè calleat ea quæ ad tanti nominis dignitatem pertinent. *Istis siquidem prædictis*, inquit, *hoc modo est ordinandum.*

1. *Vt quisque quæ ad tanti nominis pertineant reuerentiam, vt quæ scita sunt, exprimere noscat; & ne scriptorum commissioni se totaliter committat: vt Lucretius qui cuiuslibet Quæstionis nodum propositæ inquirendo, dimisso comitatu scedulis confluebat.* id. ad libros & commentariola recurrebat.

2. Vt libros suæ professioni conuenientes habeat. *Vt librorum copiam suæ acquirat exercitationi, vt cum opus fuerit, eos consulat, nec omnino eis credat: vt Iugio, qui Montani sui monitis in tantum confisus est, quod omne verbum ob ipsius ore progressum quaternulis exarabat & tanquam sacrum æstimabat: nihil aliud quàm Magistri vicem in scholis obtinens prædicabat: vnde multotiens pudore confusus abibat.*

3. Vt habeat quosdam minus peritos quos ipse priuatim doceat ea quæ didicit *vt quosdam habeat quos secretè doceat, librosque legat aliisque rudimentis informet, vt*

sit intellecta sciat, scitaque exprimere discat, & expressione frequenti vsum compararet. Ius Magisterium propinat. Alios namque docere est propriæ Facultati indulgere.

4. Vtilitatem priuatæ huiusmodi exercitationis & instructionis demonstrat, eo quod post obtentum Magisterium iis auditoribus vsurus sit, & aliis pariter qui iam eius fama allecti fuerint. *Ordinandum vt hos aliosque sibi alliciat, vt cum opportunitas Magistrandi affuerit, eorum intrinseco gaudeat aspectu. Quid turpius quàm primo inceptionis solut destitui tempore: vt Flauus qui ob sui generis Imperium gazaque dominantis opulentiam cunctos sibi credidit subiugari. Tempore vero concursus elapso* (id. disputationis Magistrandorum atque examinis, vt explicat commentator) *rarò reperit sodalem qui legi conductionis adhæsit.*

5. Vt licentiandus frequentet scholas Magistrorum, in iisque sæpe disputet & proponat, vt eorum deinde suffragio ad Magisterium promoueri valeat. Quibus tamen in Disputationibus modestum esse vult, ne sua eos proteruia offendat. 5. *Vt quorum gratia coronandus est, in fauore illorum scholas semper peripateticè obambulet curialiterque opponat, proteruientesque acriter remordeat, diligentiusque pro tempore respondeat, ne si muta fuerit voluntas, ignorantiæ imputetur, cæcitatis, vel arrogantiæ temeritati. Multos siquidem ob responsionis proteruitatem speculantium licet inuitè vidimus præcipitio frui. Non enim discentis interest affatibus & contumeliosis* REGENTEM *incitare probris.* Atque ab eiusmodi exercitatione & peripatetica obambulatione crediderim appellatum *Cursum studiorum*, quo confecto Magisterium obtinebatur. Certè si ad has quinque circunstantias diligenter attendatur, nihil esse reperietur quod *Licentiæ* exercitationes clarius exprimat. Etenim constat authorem loqui de Candidato ad Magisterium in Artibus tendente: & hunc post determinationem iuberi se exercere, alios docere, actibus solemnibus & disputationibus quæ in scholis Magistrorum fiebant, interesse, disputare seque in omnibus strenuum præbere toto Concursus tempore: quæ omnia post introductos Gradus Baccalaureatus, Licentiatus & Doctoratus à Licentiandis præstabantur: vt ex historia patebit.

3. Denique Gradus erat Magisterii adeptio. Et die promotionis ad socios concurrentes, seu vt hodie loquimur, suæ Licentiæ Cõmilitones, & ad Magistros quorum suffragiis coronandus erat, oratiunculam habebat cum gratiarum actione post accepta Magistralia paludamenta, eosque conuiuio excipiebat. *Cum autem dies summæ promotionis affuerit, breui schemate compendiosoque affatu veneranda commendetur sociorum collectio. Sicque ad honoris initialis incrementa intrepidè procedendum est decenti ornatu, festiuo apparatu, si facultas suppetit, cunctis; vel ad libitum, eiusdem saltem professionis splendidè procurato.* Eodem fere modo statuit Robertus Cardinalis an. 1215. *In Principiis & conuentibus Magistrorum & in Responsionibus vel oppositionibus puerorum vel iuuenum nulla fiant conuiuia. Possunt tamen vocare aliquos familiares vel socios, sed paucos.*

Atque tres illos Gradus sine dubio indicat Alanus de Insulis in sermone habito die Paschæ ad Magistros Clericorum Theologiæ sub hoc Themate. *Tria sata simila commisce.* Quibus verbis significari ait triplicem sacræ scripturę Expositionē, Historicam, Tropologicam & Allegoricam. Prima, inquit, *incipit*; secunda *proue-hit* tertia *consummat & perficit*: hocque pane tres viros significari, Minores Mediocres & Maiores. Minores lacte Historiæ pasci, Mediocres melle Tropologiæ, Maiores pane Allegoriæ.

Ad eosdem Gradus alludit Guillielmus de S. Amore in prælectione libri Psalmorum. Vbi psalmos diuidens in 3. quinquagenas, *primam*, inquit, *quinquagenam decantant* Incipientes *in primo statu. Secundam cantant* Proficientes *in secundo statu. Tertiam cantant* Perfecti *seu* Peruenientes *in tertio statu.* Quo nempe acquisito non est vltra quo procedant.

Hinc Pseudo-Boetius statum seu Gradum illum vocat cap. 5. *Magistratus excellentiam*, alibi *perfectionis Gradum*, Magisterii elationem, summam promotionem, *Magistralis nominis dignitatem, venerabilem Magistrorum Maiestatem.* Quibus verbis satis indicat quanti fieret Magistri nomen & Gradus: vnde c. 6. vocat *pulchra denominationis imperium* id. vt commentatur Thomas, *Gradum atque titulum Magistralem.*

De Gradibus Scholasticis recentioribus.

QVia omnes fere qui de Gradibus Magistralibus scripserunt, existimant illos à Instiniano profluxisse, operæ pretiũ est hîc ea reuocare in memoriam quæ ad an. 1150. retulimus, scilicet Iustinianum quò plus dignitatis & honoris Iurisprudentiæ conciliaret, instituisse in ea quiquennale studium, & singulis annis certos Tractatus assignasse: iisque tandem expletis proposuisse studentibus apicem Doctoratus & in ea disciplina docendi licentiam.

1. Annus seu 1. Gradus erat *Iustinianæorum*, quibus prælegebantur Iustiniani Institutiones quæ iuris omnis veluti compendium sunt & fundamentum. Iustinianus enim hunc ordinem inuenit, vt ius Ciuile prope deperditum repararet, ideoque in Tironum gratiam Institutiones compilauit. Hinc igitur *Iustinianei* dicti incipientes, qui antea *Dupondy* vili nomine dicebantur, quod minimi essent valoris.

2. Annus seu Gradus erat *Edictalium*, qui postquam Institutiones legerant, altero anno Prætorum edictis operam dabant. Vnde *Edictales* dicebantur.

3. Annus & Gradus erat *Papinianistarum* qui consumpto biennio in Institutionum & Edictorum lectione, transibant ad Papiniani lectionem.

4. Annus & Gradus erat *Lytarum* à λύω soluo; quia iam eo processerant per triennium profeceranteque, vt legum ænigmata iurisque nodos dissoluere possent.

5. Denique annus & Gradus erat *Prolytarum*, qui in ambiguitatibus iuris soluendis & explicandis versati priores superabant: ita legitima scientia instructos, inquit Cisnerus, ad omne opus legitimum voluit Iustinianus procedere; atque oratores maximos Iustitiæque satellites & Iudiciorum optimos tam Athletas, quàm Gubernatores in omni loco æuoque felices se præstare.

In cæteris Artibus quanquam non præscripsit Imperator certum annorum numerum, voluit tamen peritos esse & examine probari quicunq; ad docendũ accederent. Vt patet ex l. Magistros Cap. de professoribus & Medicis, & nos alibi docmus. Verum illa Ordinis prædicti nomina vnà cum Iuris studio & Iustinianæa illa docendi ratione sequentibus seculis obsoleuêre, quibus omnes litterarum disciplinæ fœda barbarie propter Extraneorum commigrationes non solum inquinatæ, verum penitus obrutæ fuerunt. At vbi detersâ rubigine cœperunt veluti postliminio redire & liberius coli, tum aliæ Graduum honorumque Magistralium appellationes repertæ & vsu tandem vbique receptæ fuerunt; scilicet Baccalaureorum, Licentiatorum & Doctorum. Vbi verò & quo tempore & à quo Gradus illi primum instituti sint, non liquet.

Franciscus Iunius in suo de Academia Libello asserit, tres illos Gradus inde à Caroli M. temporibus obseruatos fuisse vbique passim. Iunio adstipulatur Gregorius Hornius lib. 7. de Histor. Philosoph. c. vltimo aiens antiquitus dictos *Batallarios* à voce Gallica *Bataille*, deinde Baccalarios & Baccalareos. *Hinc Parisiis, vbi Scholastica hæ promotiones videntur non quidem nata sed renata Caroli M. æuo, Batallary dicti, qui confecto litterarum & humanitatis tirocinio publicè cum inscitiâ conflixerant, sed corruptè Baccalarios Baccalaureos, dici pro Batallariis cœpisse.* Equidem si de re quæ per Gradus illos significatur, quæstio est, videntur omnino solo nomine à vetustioribus illis, de quibus supra diximus, non re discrepare.

Quanquam haud scio an non etiam à temporibus ipsis Caroli M. nomina ipsa in vsu fuerint. 1. Ergo Baccalarij nomen vetustissimum esse testis mihi est Glaber Rodulphus Cluniacensis Monachus qui Roberto & Henrico I. Regibus floruit; ait enim se à quodam Dæmone cum adhuc Nouicius esset, & sciendi auidus, imò vt sibi videbatur, sciolus, his verbis increpitum. *Meus Baccalarius vbi est? meus Baccalarius vbi est?* Ex quo loco Naudæus in lib. de antiquitate scholæ Medicæ Paris. pro certo habet *Gradum Baccalaureatus institutum fuisse ante annum 45. à millesimo.*

Baccalarij.

Item Ordericus Vitalis qui sub Philippo I. & Ludouico Crasso eius filio vixit & floruit, lib. 10. Histor. Eccl. ad an. 1100. de quodam Helia sic ait. *Custodes ita-*

que laudabili iam fide probati Heliæ candidam iufferunt tunicam indui, pro qua Candidus Bacularis folitus eft ab illis nuncupari. Quibus verbis Hautefertius lib. 2. de Comitibus Prouinciæ c. 8. fubiungit, *Vt & iuniores Candidati Theologiæ Baculares vocitantur.*

Nomen ipfum & nominis etymologia fauet. Nam licet aliqui Baccalarij vocem deductam putent à Bacca lauri quæ facra erat Apollini, certius tamen eft deduci vel à voce Gallica *Bataille*, & *Batailler:* vnde nonnulli *Batalarios* primùm dictos putant, quia Iuniores in pugna difputationum exercebantur: vel à *baculo* feu *bacillo*, vnde *Bacularij* vel *Bacillarij* dicti: quo quidem nomine aiunt Antiquarij noftri primùm appellatos fuiffe quofdam Equites feu fcutiferos Iuniores, qui fcutis & baculis militiæ tirocinium faciebant. Ita fentit Hautefertius loco citato. *Bachelarios*, inquit, *à baculis dictos obferuo: non ex eo quod de feudo inueftirentur per baculum, vt voluère nonnulli, fed ex eo quod fcutis & baculis militiæ tirocinium & duelli aleam experirentur.*

Dominicus vulgò Dominicy in fuo tractatu de Allodio cap. 15. *Ex eadem*, inquit, *pugnandi ratione inditum nomen Baccalarijs, quos à Buccellariis fiue Protectoribus viri docti ex fimilitudine vocis potius quàm ex officio deduxère; cum à Baculis quibus dimicarent, liquidò fint nuncupati. Hoc me docet Gafpar Ouimalo vetus Regum Nauarraorum fecialis, feu vt noftri loquuntur, Heraldus, dum ait Bacalarios baculis roboreis feu clauis debere certare.* Equidem certum eft antiquitus ita baculis pugnare folitos fuiffe iuniores milites, vt probari poteft ex multis veterum monimentis. In Capit. Caroli Magni l. 3. c. vlt. fic legitur, *Armati veniant, id. qui poteft habere cum lorica & fcuto ancipite atque fufte.* Adreualdus Floriacenfis Monachus lib. 1. de Miraculis S. Bened. c. 25. *Tandem adiudicatum eft, vt ab vtraque parte teftes exirent, qui poft facramenti fidem fcutis ac baculis decertantes finem controuerfiæ imponerent.* Mathæus Parifienfis ad an. 1249. *In haftiludio multi milites Regni, qui fe volunt Bachelarios appellari, funt contriti.* Et paulo poft. *Militem ftrenuum qui Bachelariis annumerabatur.*
" Quæ vox in Gloffario fic explicatur. *Certiffimum hoc vnum*, quod poftquam Rex
" iuuenes milites baltheo iam cinxerat militari, nihil prius Tironibus iftis nouellis
" (vt eos vocat Mathæus) curæ effe, quàm vt armis & equis acquifitis tirocinij fui
" vires in haftiludio, fiue torneamento cum paribus expetiantur. In haftiludijs ve-
" rò poftquam Equeftribus decurfionibus lanceas fregiffent, lineis tantùm armati,
" non gladiis fed fudibus, *Baculifque* fe fe mutuò non furdis ictibus in torneamento
" robuftiffimè batuebant, inde in Torneamentis huiufmodi deuicti proftratique.
" Author nofter dicit fuiffe *baculatos* (ad an. 1248. vbi loquitur de Willielmo de Va-
" lentia fratre Regis Tirone Nouello) qua voce & olim vfus eft Petrus Blefenfis
" ferm. 1. pag. 310. atque hinc opinor Milites Bacularios & corruprè Bachelarios
" fuiffe dictos.

A re militari traductum eft nomen ad fignificandos in qualibet arte Tirones, adolefcentes adolefcentulafque: quomodo etiamnum hodie vocitantur Proci Procæque apud Picardos & Pictauos. *Bacheliers* & *Bachelettes*. Rabelæfius l. 4. c. 5. *Les ieunes Bachelettes de nos païs font mille fois plus auenantes.* Hinc *la Bachelette de Lufignan* apud Pictauienfes. *La Bachelette de Cholet* apud Andegauenfes fefta quædam funt feu ludi adolefcentum adolefcentularumque nubilium. Apud Hifpanos *Bacillier* idem fignificat, nimirum *adolefcentem* feu Ephœbum. Item tefte Claudio Falceto lib. de Origine Equitum c. 1. in artibus etiam mechanicis *Bacharij* dicuntur qui quidem iam multum profecerunt, vt Magifterium Artis adepti fint, nondum tamen fint Iurati. *Mefme en Maffonnerie & tout autre meftier de France où il y a Maiftrife, l'on appelle Bacheliers ceux qui font paffeZ Maiftres en l'Art, mais qui ne font pas IureZ; & lefquels pour amander le rapport fait par les Docteurs IureZ, doiuent eftre deux fois autant.*

A re igitur Militari hoc nomen *Bacalarius* traductum fuiffe videtur ad rem litterariam, vt multa alia. Et hinc Bacalarius in Artibus dicitur Candidatus Magifterij, qui in Caftris Mineruæ verbis & argumentis pugnat, vt Tiro militiæ in caftris Martis baculis certabat. Beatus Rhenanus exiftimat Bacalariorum Academicorum infigne fuiffe olim *Baculum*, vt & militarium. Et cum eo confentit Willielmus Watfius in Gloffario Mathæi Parifienfis. *De Academicis Baccalaureis*, inquit, *nihil habeo nifi hoc vnum annotare, Baculos fcilicet in dextris portare, olim Philo-*

ſophi fuiſſe inſigne. Ῥάβδαλα ἐν δεξιᾷ φέροντες οἱ φιλόσοφοι. Sanè Βακτηρίας φορεῖν olim honorificum : vt legitur apud Athen. Theoph. Chryſoſtom. hom. 19 ad Populum. Atque ex his intelligitur *Bacealarii* nomen Gallicanæ omnino eſſe originis non Italicæ : nam neque Bononiæ *Bacealariatus* pro Gradu vnquam fuit, nec requirebatur ad Doctoratum ſeu Magiſterium; ſecus in Francia, vt diſerte notat Rebuffus.

Licentiati nomen vetuſtiſſimum quoque eſt: & is dicitur qui licentiam accepit ab eo cuius eſt date. Ea voce vtitur Nonius; vtitur & Petrus Bleſenſis. Similiter Mathæus Pariſienſis ad an. 1246. *licentiauit familiam*. id. dimiſit: *ſubductâ medietate prouentuum ceſſabunt eleemoſynæ, licentiabuntur familiæ.* & ad an 1265. *Rex omnes licentiauit ad propria.* id. licentiam redeundi conceſſit. In re igitur litteraria *licentiati dicuntur*, quemadmodum olim apud Romanos Miſſi & rude donati, quibus ſcilicet conceſſa eſt ab Epiſcopo vel Cancellario cuius eſt date, libertas ſeu miſſio ab onere diſputandi, ſcholas Magiſtrorum actuſque ſolemnes frequentandi, itemque licentia legendi & docendi : ac proinde non differunt à Magiſtris, niſi ſola ſuſceptione *Paludamenti Magiſtralis*, vt ait author de diſciplina Scholarium. Alex. III reprehendit eos qui ſine certo pretio *docendi licentiam non impendebant.* Et in Concil. Lateran. an. 1179. *Pro licentia docendi nullus pretium exigat.* Hinc igitur *licentiati dicti.*

Doctoris quoque nomen vetuſtiſſimum eſt, etiam in hac Academia : & hæc eſt differentia inter Magiſtrum & Doctorem, quanquam ſæpe confundantur, quod *Magiſter* is ſit, qui tirocinio confecto Magiſterium Artis aſſecutus eſt, donatuſque Magiſtrali laureâ; Doctor verò propriè is ſit, qui docet aut docuit artem quam nouit. Alcuinus Theodulphum Aurelianenſem Epiſcopum vocat *Doctorem & Magiſtrum.* In Dialogo eiuſdem de Grammatica leguntur ſæpe & Magiſtri & Doctoris nomina. *Naturale eſt*, inquit, *mentibus humanis ſcientiæ lumen; ſed niſi crebrâ Doctoris intentione excutiatur, in ſe quaſi ſcintilla in ſilice latet.* In Concilio Auguſtano 12. Epiſcoporum tempore Horſmidæ Papæ ſancitum eſt inter alia *ne Quis Doctoris munus ſibi imponeret præter eas perſonas, quibus fuiſſet conceſſum.* Vnde amplius patet nemini licuiſſe docere publicè, qui docendi licentiam non obtinuiſſet.

Alij exiſtimant communiter, tres illos Gradus, aut potius nomina illa Graduum Academicorum vſurpari tantùm cœpiſſe eo ſenſu quo nunc accipiuntur, circa an. 1150. eaque à Wernero Iuriſconſulto inuenta, ſumpto à Iuſtinianæis exemplo, & Bononiæ primùm vſurpata; vel à Gratiano Decretalium Compilatore : deinde verò Pariſios à Petro Lombardo tranſlata & in Theologia Scholaſtica vſurpata: idque multiplici ratione confirmant.

1. Quod Gradus illos ſeu Wernerus, ſeu Lombardus non nomine quidem ſed omnino vi Iuſtinianæis æquarit. Non enim ille annorum numero ſed profectu Gradus Scholaſticos æſtimari voluit, & Baccalarios Lytis comparauit. Atque ita ſentiunt Alciatus & Eginarius Baro. Ratio autem eſt, quia vt Lytæ iam multum profecerant, plurimaſque poterant in profeſſione ſuâ ſoluere Quæſtionum difficultates; ita & Baccalarij iam multum profeciſſe debent, & ſui in arte quam profitentur, profectûs ſpecimen aliquod edidiſſe.

Iidem authores Licentiatos cum Prolytis conferunt: quia Licentiati Baccalariis doctiores eſſe debent; vt Prolytæ Lytas doctrinâ & experientiâ ſuperabant. Poſtremò Doctores cum Anteceſſoribus comparant, quia iam extra aleam poſiti doctrinâ eminentiore creduntur antecedere.

2. Coniectura eſt, quia vt ait Camillus Borellus Tract. de Magiſtratibus l. 1. c. 8. tunc temporis, nimirum circa an. 1150. *Iureconſulti primum Doctores promoti, & Magiſtrorum nomen à Doctoribus fuit ſeparatum.* Quam diſtinctionem videtur agnoſcere Alexander III. qui paulo poſt inſtitutos illos Gradus, iam tamen ſatis notos ſcribens ad Academiam Bononienſem, de qua verebatur, ne in partem Octauiani Competitoris ſui concederet, ſic Bullam inſcribit an. 1159. *Alexander....Venerabili fratri Girardo Epiſcopo & Dilectis filiis Canonicis Bononienſis Eccleſiæ &* LEGIS DOCTORIBVS *cæteriſque Magiſtris Bononiæ commorantibus?* Item Otho Morena in Chronico Laudenſi de Conuentu apud Roncalias à Friderico I. habito an. 1158. verba faciens, ſæpe quatuor Legis Doctorum Bononienſium quos Imperator ad-

uocarat, meminit. *Istorum autem*, inquit, 4. *Doctorum & quàm plurium aliorum fuit D. Guarnerius Doctor antiquior. Ad quem cum in extremis laboraret, accesserunt sui Scholares dicentes, Domine quem vultis post mortem vestram Doctorem nobis constituere?* Eadem significatione idem verbum, *Doctor*, vsurpatur à Gregorio IX. in præfatione Decreti, & à Bonifacio in præfatione l. 6. Decretal.

3. Quia ante id tempus non videtur fuisse Doctoris nomen vsurpatum, ab eo verò frequentissimè: nam Gualterus de S. Victore qui scribebat circa an. 1180. sœpe vocat Abaelardum, Lombardum, Porretanum, Pictauinum eorumque Sectatores, *Doctores Scholasticos*. Et Innocentius III. qui sub finem seculi Lutetiæ studebat, Pontificatum verò maximum adeptus est an. 1198. ait se Magisterium in Theologia fuisse consecutum, Stephanum verò de Langetona ait Parisius diu vacasse liberalibus studiis atque in tantum profecisse, *vt meruerit esse Doctor non solum in liberalibus facultatibus, verum & in Theologicis Disciplinis*. Idem Papa scribens ad Vniuersitatem præmittit hæc verba. *Doctoribus Sacra pagina, Decretorum & Liberalium Artium.*

Denique alij fatentur quidem à temporibus Lombardi *Doctorũ* nomen affectari & vsurpari ambitiosius cœpisse, quasi splendidius pomposiusque simplici Magistri nomine; verum citra vllam mutationem veteris disciplinæ: Graduum verò Academicorum præscriptam primùm formam fuisse à Gregorio IX. an. 1231. postquam Vniuersitatem Parisiensem exulem & extorrem Parisios reuocauit. Ita vt tum in singulis facultatibus seu Disciplinis, puta in Artibus, Medicina, Decretis & Theologia institui & vocari cœperint Baccalarij, Licentiati & Magistri seu Doctores. Et ita scribit R. Morellus celeberrimus huius Vniuersitatis Medicinæ Doctor in suis Obseruationibus ad Bullam prædicti Papæ Scribit enim LVTETIAM *vocari* CIVITATEM SCIENTIARVM: *quòd iam a multis sæculis Disciplinæ & scientiæ in illa docerentur. Academiam Parisiensem frequenter ibi appellari* VNIVERSITATEM. *Eo tempore* (circa an. 1231.) *Gradus fuisse introductos Baccalaureorum* Licentiatorum & Doctorum siue Magistrorum.

De hocce negotio liberum est vnicuique sentire prout voluerit. Ego sic existimo, ab omni æuo post fundatam Academiam in Facultate Artium, seu in Disciplinis liberalibus fuisse Gradus aliquos, quocunque tandem nomine appellentur, ad æstimandum pensandumque profectum studentium, nequis temerè ad docendum prosiliret: non enim vno tentamine aut breui tempore id fieri potest. Idque ex authore de Disciplina Scholarium satis apertè demonstratum est. Nullos verò in Theologia ad tempora vsque Lombardi vel etiam vltra fuisse vsurpatos. Vnde author Dialogi Hierarchiæ subcœlestis ait Gradus Baccalaureorum, Licentiatorum & Doctorum fuisse in Theologia & Iure Canonico institutos secundum pompam secularium litterarum. *Postquam*, inquit c. 5. prologi, D. Petrus *Lombardi Parisiensis Episcopus circa an. 1151. librum Sententiarum edidit.... ex tunc certissimè scias fili, Gradus in dictis libris studentibus incepisse Baccalariando scilicet & Doctorando aliquos* secundum pompam Litterarum seculariũ, *quod omnino alicubi non fiebat*. Et c. 4. eiusdẽ prologi docet antiquitus Professores Theologiæ MAGISTRI nomen non assumpsisse, sed DOCTORIS tantummodo: & hanc ponit inter MAGISTRVM & DOCTOREM differentiam; quod MAGISTER is esset; qui propriæ scientiæ gnarus, in ea Magisterii Gradum meritus & consecutus fuisset. Doctor verò is, quicunque doceret etiam alienam scientiam, puta Diuinam, cuius gnarus esse non potest nisi ex fide. Sic ergo ille. Car. *Cur non rogo*, Præceptor, *in his periti* Principalibus studiis (Theologiæ & Iuris Canonici) hi scilicet qui secuti sunt M.
„ Petrum Lombardi, Richardum & Hugonem de S. Victore, Alanum, S. Thomam
„ Prædicatorem & famosos alios Magistros Theologos, similiterque Brochardum,
„ Gratianum, Iuonem, Hostiensem & cæteros Canonistas non rationabiliter MA-
„ GISTRI debent dici. Videtur enim multum expediens: nam si soli Philosophi Ci-
„ uiles & cæteri dicerentur MAGISTRI, iam falsis quæ dicerent, non posset resisti;
„ quoniam alios despicerent, qui non essent in eorũ studiis Graduati seu Scholasti-
„ cè titulari. ORTH. Hæc est vna bona causa, Charissime, quam dixisti: quia
„ præmittendum est, quod dicantur DOCTORES & fiant in Theologia & Canonum
„ facultate, vt tuus asserit Hieronymus: sed tamen nullus se debet in his scientiis
„ MAGISTRVM permittere nominari, sed multo minus tali pomposo titulo se iactare

propter Iesu-Christi veritum & ipsarum scientiarum altitudinem, profunditatem, latitudinem & imperscrutabilem maiestatem. O altitudo Diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, ait Apost. MAGISTER enim est quidocet propria; quod nunquam est in prædictis scientiis: sed DOCTOR sæpius aliena. Ideo Christus nomen DOCTORIS non prohibuit, sed MAGISTRI. Ite, inquit, docete, omnes Gentes. Propterea quicunque se MAGISTRVM nominant exinde non solum pruritũ & tinnitum generant auribus audientium, sed potius sese profitentur Magistros erroris, quia non sunt sufficientes Discipuli veritatis..... Imo nec dicti Theologi prius à te nominati MAGISTRI dicebantur: quin potius S. Thomas qui vltimus, in Summa Catholica Frater Thomas simpliciter allegatur. Nunc autem multiplicatio proh pudor! MAGISTRORVM, vel nominalis coaceruatio iuxta Apostolum scientiæ quæ inflat, supereminentem scientiæ charitatem minuit, quæ ædificat. SCHOLASTICVS namque GRADVS NON SCIENTIAM SED SVPERBIAM SOEPIVS PROBATVR AVGERE.

Ex his igitur liquet Gradus in Theologia & cæteris Disciplinis non fuisse institutos nisi longè post fundatam Vniuersitatem, eorumque instituendorum exemplum sumptum à Gradibus in Artium Facultate iampridem institutis.

At inquiet aliquis, nonne docebatur antiquitus etiam Theologia? nonne & qui eam docere volebat, examen prius subibat peritiæque suæ experimentum faciebat? Ita est, sed non ob id consequebatur Gradum a Gradibus Facultatis artium distinctum. Quisquis enim Magisterii Gradum in Artibus consequebatur, is quoque & Medicinam & Theologiam docere poterat. Quia de his etiam in examine respondebat: quando quidem de omnibus 7. artibus earumque partibus interrogabatur. At in ambitu artium continebatur non modò Medicina, vt ante docuimus, sed & Theologia. Idque clarè Alcuinus docet in Dialogo de Dialectica, vbi cum Carolo M. colloquitur. Sic enim definit Philosophiam. *Philosophia est naturarum inquisitio, rerũ humanarũ diuinarũq; cognitio: quantum homini possibile est æstimare.* Et postquam Philosophiam diuisit in tres partes, Physicam, Ethicam, Logicam, singularumque obiecta definiuit, subiungit *in his generibus tribus Philosophia etiam* eloquia Diuina *consistere.* Nam, inquit, aut de natura disputare solent (Philosophi) vt in Genesi & in Ecclesiasten: aut de moribus, vt in Prouerbiis & in omnibus sparsim libris; aut de Logica, pro qua nostri Theologicam *sibi vindicant, vt in Cantico Canticorum & sancto Euangelio.* Definit vero Theologicam hoc pacto. Theologica (ars) est *qua latinè* inspectiua *dicitur qua supergressi visibilia de Diuinis & Cælestibus aliquid mente solum contemplamur. Nam in has quoque duas partes Philosophia vera diuiditur, id. Inspectiuam & actualem.*

Igitur qui Gradum Magisterii consecuti erant in artibus, cum ad eum consequendum necesse esset de singulis partibus respondere, in quarum numero continebantur Medicina & Theologia, non alio gradu indigebant, vt aut Medicinam aut Theologiam docerent.

Idque videtur indicare idem Alcuinus Dial. de Grammatica, vbi de ordine disciplinarum agens septem Gradus cõstituit iuxta numerum 7. artium Liberalium, quibus octauum adiicit Theologiam: quam sæpe idem Magister cum Philosophia tradebat. Sic ergo Discipulus ad Magistrum. *Si Plato* amore secularis sapientiæ flagrans, cœlestis verò quæ ad vitam ducit perpetuam ignarus, sic ardenter Magistrum *(Diogenem)* sequi persistebat; quanto magis nos tua, Magister, ingredientem vel egredientem vestigia sequi debemus, qui non solum *litterario nos Liberalium studiorum itinere* ducere nosti, sed etiam meliore Sophiæ via, quæ ad vitam ducit æternam....poteris? *Et infra.* Quos toties promisisti septenos Theoristicæ disciplinæ Gradus nobis ostende. M. Sunt igitur Gradus quos quæritis, Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Arithmetica, Geometria, Musica & Astrologia. Per hos enim Philosophi sua contriuerunt otia atque negotia. Iis namque consulibus clariores effecti, iis Regibus celebriores, iis videlicet æternâ memoriâ laudabiles: iis quoque sancti & Catholici nostræ fidei Doctores & defensores omnibus hæresiarchis in contentionibus publicis semper superiores extiterunt. Per has verò, filij Charissimi, semitas vestra quotidie currat adolescẽtia, donec perfectior ætas & animus sensu robustior ad culmina sanctarum scripturarum perueniat. Quatenus hinc inde armati veræ fidei defensores & veritatis ad-

fectores omnimodis inuincibiles efficiamini.

Sæpe igitur idem Magister Artes Liberales, Medicinam aut Theologiam profitebatur. Idque Alcuinus præstitit: id Anselmus Laudunensis, Guillel. Campellensis, Petrus Abaëlardus & alii apud Saresberiensem: legimus quoque nonnullos ab Artium professione ad professionem Medicinæ, & ab hac ad Theologiæ quoque professionem se contulisse; nec alio certè gradu indigebant quàm eo, quem in artibus consecuti fuerant. Vnde quæ litteræ Magisterii testimoniales tum expediebantur, nomine Rectoris & Vniuersitatis expediebantur. Quod etiam nostris temporibus ex veteri consuetudine obseruatur.

At quia circa Lombardi tempora, antiqua tradendæ Theologiæ methodus nimis simplex videri cœpit, & additæ sunt Quæstiones variæ Quæstionumq; ambages: iis enodandis & explanandis iam non qualiscunque labor sufficere visus est, sed accuratissimum & immensum adhibere oportuit. Quod vt commodius fieret, ad instar 3. Graduum in Artibus institutorum, instituti sunt pariter Gradus in Theologia & similiter in aliis Facultatibus, Medicinæ scilicet & Iuris Canonici. Quandonam autem præcisè id obseruari & in vsu esse cœperit, vix dici potest.

Certè licet Abaëlardus, Gilbertus Porretanus, Lombardus & Pictauinus huic cōnstitutioni videantur occasionem dedisse; non existimo tamen id factum aut vsurpatum vllatenus eorum temporibus. 1. quidem, quia ne vestigium quidem illius rei apparet. 2. quia toto illo seculo inter veteres Theologos & nouos istos Scholasticos perpetua fuit altercatio, in qua licet Scholastici subtilis ingenii famam obtinerent, non carebant tamen suspicione hæreseos. Hinc Innocentius II. & Ecclesia Gallicana in Concilio Senonensi an. 1140. Eugenius III. in Remensi an. 1146. Alexander III. in Conciliis duobus Turonensi an. 1163. & Lateranensi an. 1179. item datis ad Guillielmum Senonensem litteris doctrinam illorum improbarunt. Vnde probabiliter infero, nec Pontifices illos, nec Guilhelmum Senonensem qui primas in Regni administratione partes obtinuit ab an. circiter 1170. ad an. 1200. & amplius, non denique veteres Theologos passuros fuisse Gradus illos in Theologia Scholastica institui, quæ tam suspecta erat & à tam multis improbata, imo quæ tandem abiit in varias hæreses tam ab ipsa Vniuersitate quàm ab Ecclesia Catholica in Concilio generali Lateranensi damnatas.

Initio sequentis seculi nihil quoque eiusmodi institutum legimus. Recepta Vniuersitas noua quædam statuta circa studiorum rationem condidit: cui tei cum obstitisset Cancellarius Parisiensis, arbitratus non posse absque authoritate Apostolica vel Episcopali, causâ tandem cecidit, iusque Vniuersitatis à Roberto Legato Pontificio Honorio III. & Gregorio IX. confirmatum est. Denique Gregorius Bulla an. 1231. Ordinationes eiusmodi circa Baccalarios, Licentiatos & Magistros in singulis facultatibus probauit his verbis. *Cæterum quia vbi non est ordo facile repit error, constitutiones seu ordinationes prouidas faciendi; de modo & hora legendi & disputandi; de habitu ordinato, de mortuorum exequiis, nec non de Baccalariis, qui & qua & hora & quid legere debeant, vobis concedimus facultatem.* Hinc existimat Morellus circa ea tempora. *Gradus fuisse introductos Baccalaureorum Licentiatorum & Doctorum siue Magistrorum.* & Renatus Choppinus l. 3. de sacra politia hanc Bullam referens ad marginem præfigit hæc verba. *Apostolicum diploma de forma & modo decorandi* Academicis Gradibus scholastici. Post quæ tempora cœpit frequentior fieri mentio Baccalariorum Licentiatorum & Magistrorum tam in Theologia quàm in cæteris Facultatibus.

Quæret aliquis quæ esset inter Licentiæ & Magisterij Gradus differentia: siquidem obtentâ licentiâ quilibet docere poterat, nec amplius quid habebat obtento Magisterio. De docendi potestate sic est accipiendum in materia Graduum scholasticorum. 1. Quisquis ad Magisterium tendebat post certum tempus in artibus de triuio positum, ad determinandum admittebatur, si in priuato examine à Magistris repertus fuisset idoneus. Determinabat autem publicè vt ante dictum est, non semel sed pluries, toto vt plurimum Quadragesimali tempore; & si satisfecisset Gradum Baccalarii seu Bachelarii consequebatur. Iste autem Gradus tribus prærogatiuis gaudebat, gestandæ cappæ rotundæ, Missas Nationales frequentandi, & *incipiendi in Artibus*. Poterat ergo, imò tenebatur Baccalarius publicè docere eas artes quas determinauerat, eo fine vt probatâ diligentiâ & capacitate

tate in numerum Candidatorum Licentiæ adſcriberetur. Quod vt commodius præſtare poſſent, plerique ſe Magiſtris addicebant eorumque in ſchulis certis horis lectiones aut Quæſtiones aliquas tironibus explicabant. Et tales dicebantur *Archi-ſcholares*; de quibus ſic Pſeudo-Boetius lib. de diſcipl. Schol. c. 6. *Si quis vero horum diſcipulorum ſagacitate oblectauerit*, Archiſcholari *coniungendus eſt, vt vel eis recordationis ſeriem fideliter imprimat, vel exarandi diligentiam commendet. Magnum ſiquidem ex his vtilitatis fomentum colligitur.*

Cuius loci ſenſum talem eſſe ſcribit Commentator, vt ſi ſcholares non planè intelligunt Quæſtiones in medium adductas per Magiſtros, quibus tamen delectentur, iungantur & ſocientur *Archiſcholari*, id. *Baccalario*, inquit, qui eis fideliter imprimat ſenſum & intelligentiam earundem. Alio loco eiuſmodi *Archiſcholares* vocat *Subminiſtrantes* quibus non omnino vult confidi. *Subminiſtrantium cra non ſemper eſt confidendum, quoniam illorum cupiditas fractis aſſibus plerunque permollitur.*

LICENTIÆ GRADVS

Poſt aliquod tempus in eo conſumptum exercitio (quo tempore nihilominus ceteras artes liberales quas de Quadriuio appellabant, à Magiſtris accipiebat) ſi reperiretur idoneus, ad petitionem 2. Gradus, ſeu inter Licentiæ Candidatos admittebatur. Toto autem Licentiæ tempore ſcholas Magiſtrorum obambulabat, diſputabat, actus ſcholaſticos frequentabat, publicè & priuatim docebat: vt ante diximus. Magiſtrorum vices propoſſe obibat, habebatque præterea priuatos ſcholares, quibus docendis aſſueſcebat Idque plurimum proderat ad profectum. Sic enim præcipit idem author cap. 5. *Vt quoſdam habeat quos ſecretè doceat, libroſque legat aliiſque rudimentis informet, vt ſic intellecta ſciat, ſcitaque exprimere diſcat & expreſſione frequenti vſum comparet.* Sic Saresberienſis ait l. 2. Metal. c. 10. ſe prima Logices elementa docuiſſe willielmum Sueſſiouenſem, & M. Adamo Angligenæ ſubminiſtraſſe. *Interim Willielmum Sueſſionenſem prima Logices docui elementa, & tandem iam dicto Præceptori* (Adam) *appoſui.*

Porro tota iſta exercitatio Candidatorum ſub oculis fiebat Magiſtrorum, vt corrigerent ipſi, ſiquid eſſet corrigendum: peracto verò Licentiæ tempore eos præſentabant Cancellario viro Eccleſiaſtico: ſeu quod idem eſt litteris teſtimonialibus munitos mittebant ad Cancellarium quaſi rude donandos, ſi ea digni iudicarentur. Quamobrem vero iſtud? quia tunc agebatur de miſſione Candidatorum ſeu de poteſtate illis concedenda, vt ipſi per ſe abſque Magiſtro docere poſſent. Intererat autem Eccleſiæ & Reipub. Chriſtianæ noſſe homines quibus docendi munus impertiretur: vnde etiamnum hodie prodere tenentur ex veteri inſtituto nomen, Patriam, Profeſſorem & Religionem. Eos vero Cancellarius authoritate Apoſtolica cum benedictione licentiabat, ſeu docendi Pariſius & vbique terrarum poteſtatem iis impertiebatur: quo facto, quibuſque finibus circumſcripta deſinebat Cancellarii poteſtas. talis erat Licentiæ Gradus.

MAGISTERII GRADVS

Ita autem Licentiati redibant ad Magiſtros quiſque ſuos, & perſoluto certo iure quod *Birretationis* appellabant, ab iis accipiebant Inſignia Magiſtralia & præcipuè *Pileum* ſeu *Birretum*: cuius formam alibi fortè deſcribemus. Fiebat autem id publicè ſeu in publico conuentu, & celebritas iſta paranymphicâ laudatione gratiarumque actione claudebatur & conuiuio. Et talis erat Gradus Magiſterii. Quo Gradu Magiſter nouus conſequebatur ius cooptationis in conſortium Electorum Magiſtrorum Pariſienſium & participationis priuilegiorum.

Ex his igitur euidenter intelligitur Licentiæ collationem quoad poteſtatem liberam docendi publicè pendere à ſummo Pontifice vel ab Epiſcopo, aut à Cancellario nomine Apoſtolico: Magiſterii verò collationem ab Vniuerſitate, vt pote quia conſiſtit ſolummodo in Magiſtralium inſignium impertitione & in iure conſortii: quæ ſunt omnino inſtituti Academici, & ex policia ſeu adminiſtratione ſcholæ pendent.

Vnde cum poſt ſeceſſionem an. 1229. Cancellarius Pariſienſis Dominicanis ab Vniuerſitate non præſentatis docendi licentiã contra morem & leges impertiſſet, eâ verò reuerſâ petiiſſent ipſi cooptari & in conſortium cum ſecularibus admitti, reſtitit illa fortiter, nec licet 40. tonitruum Vaticanorum fulminibus territa adduci potuit vt admitteret. Aiebat enim ſocietatem, ac proinde cooptationem & conſociationem rem eſſe liberam, nec tantũ iuris à Deo Pontifici datum, vt poſſet in-

uitam cogere ad recipiendos homines inſtitutis ſuis aduerſantes. Quod diſſidium quomodo definitum ſit, alibi docebimus.

DISSERTATIO VIII.

DE MORIBVS MAGISTRORVM ET Scholaſticorum.

DE pietate & virtutibus Magiſtrorum Pariſienſium dubitare non poteſt, qui attenderit ex eorum numero prodiiſſe ſummos Pontifices, Cardinales meritis conſpicuos, Archiepiſcopos & Epiſcopos integritate vitæ commendabiles, Abbates & Monachos Regularis vitæ profeſſione ſanctiſſimos, Sacerdotes denique omnis Gradus & Ordinis perilluſtres. Veruntamen, quod malũ erat ſeculi, multi aut auaritia aut ambitione ducebantur, variiſque viis & modis ſuam quiſque fortunam fabricare ſatagebant. De Artiſtis hæc ſcribit Ioannes Sareſberienſis l. 7. de Nugis „ Curial. c. 15. *Quis philoſophatur vt ſapiat?* Nam vt rebus abundent, aut tempora„ liter floreant, videbis multos, etſi non philoſophantur, tamen Philoſophos imi„ tari. Cæterum facilius eſt, vt Diuitiæ philoſophantem impediant, quàm vt Phi„ loſophiæ quippiam conferant. Deo enim & Mammonæ fideliter non ſeruitur. „ Ne vereatis vt quis Patriam deſerat, vt paupertatem ſpontaneam amplectatur, „ vt ſtudio vacet. Nam Philoſophia ipſa labor videtur inutilis, niſi fructus opulentiæ „ conſequatur. Alios vt ſciant, curioſitas excitat. Alios vt ſcire videantur, elationis „ ſtimulo vanitas vrget. Alios ad quæſtum peſtifera cupiditas inflammat. Rarus eſt „ qui charitatis aut humilitatis pede ſapientiæ vias ſcrutetur, vt doceatur aut doceat. „ Nam ad immunda voluptatis aut vanæ vtilitatis ineptias omnia referuntur.

Magiſtrorum vero in Theologia vanitatem & ſuperbiam exaggerat Vitriacus, Hiſtoriæ Occidental. c. 7. *Vt autem*, inquit, *de Logicis taceamus*, circa quorum „ oculos Ægypti Cinyphes volitabant, id eſt ſophiſticæ ſubtilitates, ita ut non poſſet „ intelligi diſertitudo linguæ eorum, in qua, vt dicit Iſaias, nulla ſapientia, Theolo„ giæ Doctores ſupra Cathedram Moyſi ſedentes ſcientia inflabat, quos Charitas non „ ædificabat. Docentes enim & non facientes facti ſunt velut æs ſonans & cymba„ lum tinniens, & velut canale lapideum, quod ſiccum in ſe remanens mittit aquas „ ad areas aromatum. Non ſolum autem ſibi inuidebant & Scholares aliorum blan„ diciis attrahebant gloriam propriam quærentes, de fructu autem animarum non „ curantes, ſed illud Apoſtolicum auribus non ſurdis attendentes: Qui Epiſcopatum „ deſiderat, bonum opus deſiderat, Præbendas ſibi multiplicabant & venabantur „ dignitates, cum tamen ipſi non tam opus quàm præminentiam affectarent, appe„ tentes primas ſalutationes in foro, primas cathedras in ſynagogis & primos recu„ bitus in conuiuiis. Cum autem dicat Iacobus Apoſtolus, Nolite plures Magiſtri „ fieri fratres mei, tot Magiſtri fieri feſtinabant, quòd plerique eorum nõ niſi prece „ vel pretio ſcholares habere valebant. Securius autem eſt audire quàm docere. Et „ melior eſt humilis auditor quàm inſufficiens & præſumptuoſus Doctor. Paucos „ tamen inter eos Dominus ſibi reliquerat viros honeſtos & timoratos, qui in via „ peccatorum non ſteterunt & in Cathedra peſtilentiæ non ſederunt.

Ex verbis Vitriaci intelligimus ſub finem huius 4. Seculi innumerabilem fuiſſe Theologorum multitudinem, adeo ut neceſſe fuerit eorum numerum coercere & reſtringere. Contigit enim vt varij in varias ſententias & ſectas abirent, & ſingulæ ſectæ ſectarios quàm multos poſſent, colligerent. Vnde ortæ ſunt hæreſes & tumultus, quibus non modo Vniuerſitas, ſed ipſa quoque Religio Chriſtiana vehementer turbata eſt. Itaque Innocentius III. Pontifex Max. rectè iudicans difficile eſſe inter tot homines eiuſdem profeſſionis non reperiri multos impetitos & ſuarum inuentionum ac ſubtilitatum nimis tenaces, præſertim cum experientiã

ipsa didicisset Amalricanam hæresim inde profectam, vetuit ne plures octo Parisiis Theologiam profiterentur: vt ad an. 1207 referemus.

Agnitum est quoque prædictas sectas, & schismata ex transgressione & neglectu statuti Academici ad Magistrandorum ætatem pertinentis profluxisse. Nam singulis professionibus certa erat ætas assignata, citra quam non licebat eas exercere; etiamsi quis sapientia ætatis annos præuerteret, vt docet Robertus de Meliduno in Tractatu de Incarnatione. *Hoc fecit*, inquit, *ad nostram præsumptionem reprimendam, ne ante ætatem aptam doctrinæ, licet scientiam habeamus, Doctoris Cathedram ascendamus.* Quæ autem erat illa ætas? in Artistis 21. an. in Theologis 35. citra quos non licebat antiquitus è Cathedra docere.

Queritur Ioannes Hautiuillensis l. 5. c. 3. de praua consuetudine sui temporis, quâ impuberibus quodammodo adolescentibus Magisterium concedebatur; vnde accidebat vilitas professionis & Gradus, insania & imperitia, vt ante retulimus. Sed qui fuerint Scholasticorum mores, iam expendamus.

Difficile est in vrbe delicijs affluente esse temperantem & in luxuriosa continentem. *Scholarium Mores.* Ea autem fama iamdiu laborat Lutetia, quod omnium voluptatum decipula sit. Vnde Petrus Cellensis l. 4 Ep. 10. quendam Clericum seu scholarem sapienter admonet his verbis, quid sit Lutetia. *Satis amœnum delegisti*, mi carissime, *locum vbi superabundant gaudia licet vana; vbi exuberat plusquam in patria panis & vini copia: vbi amicorum frequens affluentia, vbi sociorum non vana contubernia. Quis præter te alius sub cœlo Parisius non existimauit locum deliciarum, hortum plantationum, agrum primitiarum? Ridendo tamen verum dixisti, quia vbi maior & amplior voluptas corporum, ibi verum exilium animarum, & vbi regnat luxuria, ibi miserabiliter ancillatur & affligitur anima.* O Parisius *quàm idonea es ad capiendas & decipiendas animas! In te retinacula vitiorum, in te malorum decipula: in te sagitta inferni transfigit insipientium corda.*

Difficile, inquam, est inter tot illectamenta nequitiæ seruare continentiam. Et tamen, quod vix quisquam sibi de Iuuentute persuadeat, cum exeunte hoc seculo innumeræ meretrices quæstum facerent Parisiis adeo impudenter, vt etiam prætereuntes ad lupanar inuitarent, vix vllos scholares capiebant, nisi inuitos. Quod satis clarè significat Iacobus de Vitriaco qui sub finem huius seculi Lutetiæ studebat, dum sic ait Cap. 7. Historiæ Occidentalis, vbi de statu Parisiensis Ciuitatis. *Ipsa velut fons hortorum & puteus aquarum viuentium irrigat vniuersæ terræ superficiem, panem delicatum & delicias præbens Regibus & vniuerso Dei Ecclesiæ super mel & fauum vbera dulciora propinans. Tunc autem amplius in Clero quàm in alio populo dissoluta tamquam capra scabiosa & ouis morbida pernicioso exemplo multos hospites suos vndique ad eam affluentes corrumpebat, habitatores suos deuorans & in profundum demergens, simplicem fornicationem nullum peccatum reputabat. Meretrices publicè vbique per vicos & plateas Ciuitatis passim ad Lupanaria sua Clericos transeuntes quasi per violentiam pertrahebant. Quod si forte ingredi recusarent, confestim eos Sodomitas, post ipsos conclamantes dicebant. In vna autē & eadē Domo Scholæ erant superius, prostibula inferius. In parte superiori Magistri legebant, in inferiori* Meretrices officia turpitudinis exercebant. Ex vna parte meretrices inter se & cum Cenonibus litigabant: ex alia parte disputantes & contentiosè agentes Clerici proclamabant. Quanto autem magis superflui & in expensis prodigi sua turpius expendebant, tantò commendabantur amplius, & fere ab omnibus probi ac liberales dicebantur. Si qui autem secundum Apostolicum mandatum sobriè, iustè & piè inter illos viuere voluissēt, auari & miseri hypocritæ ac superstitiosi confestim ab impudicis & mollibus iudicabantur. Omnes enim fere Parisienses Scholares aduenæ & hospites ad nihil aliud vacabant nisi aut discere aut audire aliquid noui. Alii addiscentes tantùm vt scirent, quod est curiositas. Alii vt scirentur, quod est vanitas. Alii vt lucrarentur, quod est cupiditas & simoniæ prauitas. Pauci autem addiscebant, vt ædificarentur vel ædificarent.

De hisce Meretricibus deque earum conuersione per Fulconem Neulliacum diximus ad an. 1198. & ibidem locum retulimus Othonis de S. Blasio aientis Scholares Parisienses ad ædificationem Monasterij San-Antoniani in Suburbio vltro contribuisse 250. libras, nempe vt Meretrices illæ quarum importunis illiciis capti fuerant aut capi reformidabant, illic includerentur. Rigordus earun-

dem insolentiam breuiter notat: quarum alias à Fulcone ait fuisse ad coniugium inductas, alias ad cœnobialem vitam, alias ad pœnitentiam & peregrinationem.
" *Mulieres etiam in prostibulis manentes*, inquit, *& omnibus transeuntibus sine delectu*
" personæ pro vili pretio & sine rubore se exponentes ad continentiam coniugalem
" prouocauit Fulco. Aliæ verò coniugium respuentes & soli Deo deuotè seruire
" cupientes, sumpto regulari habitu in noua Abbatia S. Antonii Parisius, quæ cau-
" sâ illarum eo tempore fundata fuit, collocatæ sunt. Aliæ verò diuersis peregrina-
" tionibus & laboribus nudis pedibus incedentes se exposuerunt.

Notat insuper idem Iacobus de Vitriaco loco supra citato Scholasticos ob diuersas Magistrorum suorum sectas, quæ his temporibus ardebant maximè, ratione quoque diuersarum regionum vnde oriundi venerant, sæpè tumultus & seditiones excitasse. Rem sic narrat. *Non solum* autem ratione diuersarum sectarum
" vel occasione disputationum sibi inuicem aduersantes contradicebant (*Scholastici*) sed pro diuersitate Regionum mutuò diffidentes, inuidentes & detrahentes,
" multas contra se contumelias & opprobria impudenter proferebant. *Anglicos* potatores & caudatores affirmantes. *Francigenas* superbos & molles & muliebriter
" compositos asserentes. *Teutonicos* furibundos & in conuiuiis suis obscœnos dicebant. *Normanos* autem inanes & gloriosos. *Pictauos* proditores & fortunæ amicos. Hos autem, *qui de Burgundia* erant, brutos & stultos reputabant. *Britones*
" autem leues & vagos iudicantes, Arturi mortem frequenter eis obiiciebant.
" *Lombardos* auaros, maliciosos & imbelles. *Romanos* seditiosos, violentos & manus rodentes. *Siculos* tyrannos & crudeles. *Brabantios* viros sanguinum, incendiarios, Rutarios & Raptores. *Flandrienses* superfluos, prodigos & comessationibus deditos & more butyri molles & remissos appellabant. Et propter huiusmodi
" conuicia de verbis frequenter ad verbera procedebant.

Huiusce dissidii occasione vult Ioannes Filesacus factam fuisse Nationum 4. in Academia Parisiensi diuisionem, vt ante retulimus. Verum eum nullum authurem coæuum huiusce diuisionis testem assignet, ipsaque temporum historia repugnet, credibilius est hanc Nationum diuisionem primæuam esse & eum Academia natam eo modo quo diximus t. Tom. p. 250 & ad an. 915. p. 297. Et certè Vitriacus duas primæuas primo loco nominat: deinde Normanicam, postremo Picardicam eum de Brabantiis & Flandrensibus agit qui sub Picardica continentur. Nec refert quod alias quoque Prouincias interserat, ad Anglicanam & Gallicanam pertinentes: quippe ita interserendo satis innuit non modo inter ipsas Nationes intercessisse dissidium, sed etiam inter ipsas Nationum Prouincias. Sed hac de re alibi iam sæpe.

Ad mores pertinet ingens sciendi desiderium; quo ducti contemptis soli natalis & Patriæ deliciis è tam longinquis nationibus peregrè veniebant, laboribus innumeris periculisque se se exponentes, malebantque Parisiis frugaliter, immò parcissimè viuere dum litteris animum excolerent, quàm in Patria voluptatibus inseruire, quæ iuuentutem oblectant & inescant. Architrenius toto fere l. 3. fusè agit de miseriis Scholasticorum & Magistrorum Parisiensium in victu, vestitu, indigentia rerum familiarium & præcipuè cibi, & cubilium, aliaq; quæ ad rem scholasticam pertinent, prosequitur. Nec erit abs re transcribere, vt inde status agnoscatur, qualis fuit hisce temporibus. Sic ergo ille c. t. cui præponit hunc titulum. *De miseriis Scholasticorum Architrenii.*

Diis minor at paulo plebes Phœbæa, secundos
Vix metitenentus, quidquid ferat vndique torti
Vapulat aduersis gemit Architrenius agmen,
Palladis, à miseris vix respirare, beatos
Pectore & ore sophos fato pulsante flagello
Asperiore premi, nullâ virtute fauori
Diuitis adnecti, studio suadente malorum.
Continuare dies senium prohibentibus annis
Præcipitare malis, pubisque vrgere senecta
Damna rudimentis, dum vita abrumpit egestas
Gaudia, dum tenuem victum fortuna ministrat
Admodicum torpente manu, ruit omnis in illos

Omnibus aduersis. Vacui furit aspera ventris
Incola longa fames, forma populatur honorem,
Exhauritque genas macies pallore, remittit
Quam dederat Natura niuem, ferrugine texit
Liuentes oculos, facula splendoris adusta
Extinxit faciem, marcent excussa genarum
Lilia, labrorumque rosæ collique pruina
Deiicitur liuore luti.........
Non coluisse comam studio delectat arantis
Pectinis errantique viam monstrasse capillo.
Languenti stomacho, nitidi non surgit egestas
Cultus delicias, dissuada libidinis, odit
Pectoris arce coli, forma contenta venusto
Quod Natura dedit, maior depellere pugna
Sollicitudo famem. grauiorem gentis erynnin
Qua Thetyn ore bibens animo bibit ebria Phœbum.

Cap. 3. agit de tenuitate vestitus Item. c. 4. de indigentia rerum familiarium, & præcipuè cibi.

Parua domus; res ipsa minor contraxit vtrumque
Immensus tractusque diu sub Pallade feruor,
Et Logica iocundus amor, tenuisque laboris
Emeriti merces, & quæ de more Sophistas
(Miror quâ inuidiâ fati) comitatur egestas.
Pauperies est tota Domus, dissuescit ad illos
Vbertas venisse Lares, nec visitat agrum
Copia Parnassum, sublimior aduolat aulas
His ignota casis, vbi pauca vetusque supellex.
Languida sordet anus. Admoto immurmurat igni
Vrceolus quo pisa natant: quo cœpe vagatur,
Qua faba, quo porrus capiti tormenta minatur.
Qua rigidum pallescit olus, quo fercula festo
Ad triplices libanda dies, quo vilior horti
Ieiunam exspectat quauis farrago Mineruam.
Hic vnde assiduo conflictu litigat vnda,
Hic coxisse dapes est condiuisse, libido
Mensa nulla venit, nisi qua sale sparsa rigorem
Esca parum flectit, solo fit amicior vsu
Cœnula luctanti, minus obluctata palato.
Maior in angustis, si accedat copia mensæ
Gloria, solennis aries truncatur, & olla
Maiori minor vnda datur: sic omnis acerba
Asperitos mansuescit aqua. Mox carnibus esse
Suppleat hausta cibum panemque absorbeat atrum
Arida dum pleno superet structura catino.

Prætereo plura referre quæ legi possunt apud Authorem toto libro laudato. c. 5. agit de vilitate Seruientium. 6. de Cubilium seu stratorum scholasticorum vilitate. 7. de studio eorum nocturno, assiduitate & diligentia. 8. describit 7. Artes liberales quibus addiscendis insudat & incumbit. 9. agit de sopore & studio nocturno fatigatorum. 10. de somniis quibus vexantur. 11. describit præpatationem ad scholam proficiscentium: & in reliquis capitibus statum eorum coram Magistris.

DISSERTATIO IX.

DE MORIBVS ECCLESIASTICORVM.

NEgari non potest quin hoc seculum plurimos tulerit in omni Gradu Eccle-siast. ordinis viros insignes. De PontificibusRomanis dictum est passim,quorum multi huius Vniuersitatis alumni fuerunt. Multi quoque Cardinales litteris & moribus conspicui extiterunt,& inter alios hi præsertim; Hugo de Folieto Gallus,multiplici eruditione præditus; Robertus Pollenus Anglus,huius Academiæ Professor olim nominatissimus, & Oxoniensis Instaurator, Willielmus Papiensis, M. Petrus Cardinalis S. Chrysogoni, M. Melior,ad quem extant quædam Epistolæ Stephani Tornacensis; M. Viuianus, Galfridus Monomutensis, Heribertus seu Hubertus de Bosham Anglus, Thomæ Cantuariensis ab Epistolis. Henricus ex Abbate Clareuallensi Cardinalis S. Albani, Petrus Capuanus; Centius Sabellus, qui postea Honorius III. dictus est.

Cæteros Prælatos commemorare immensi esset operis,tanto enim numero sunt, vt iniri non possit. Sed inter omnes Vniuersitatis Parisiensis dignitatem & honorem tres maximè amplificarunt, qui in Regni administratione primas partes tenuerunt,Iosllenus Suessionensis sub Ludouico Crasso post Stephanum de Garlanda; Hugo de Campo-Florido post Iosllenum etiam Suessionensis Episcopus Regnique Cancellarius sub Ludouico VII. & Guillielmus Remensis sub Philippo Augusto: de quibus in Catalogo fusius.

His Rectoribus & administratoribus Ecclesia licet variis quassata turbinibus, & tam ab Imperatoribus quàm à schismaticis, Antipapis & Hæreticis agitata mores retinuit satis laudabiles,Clericalemque tandem restituit continentiam. At eius disciplina in tribus potissimum elanguit: nempe in appellationibus, in Simonia & in multiplicitate Beneficiorum.

Appellationis quidem remedium iustum semper esse visum est & legitimum: quippe ipsâ necessitate prouisum & introductum ad subleuationem oppressorum, fructusque plurimos tulit quandiu eum iusto moderamine coniunctum fuit. At processu temporis non oppressi tantùm, sed oppressores etiam ipsi eo vsi sunt. Hinc ambitio, hinc Curiæ Rom. Forum litibus redundauit: maximè verò post institutam ab Eugenio Iuris Canonici disciplinam. Qua de re queritur Bernardus Clare Vallensis ad Eugenium l. 3. de Consid. c. 1. *An non limina Apostolorum plus iam ambitio quàm deuotio terit? An non vocibus eius vestrum totâ die resultat Palatium? An non quæstibus eius tota legum Canonumque disciplina insudat? An non spoliis eius omnis Italica inhiat inexplebili auiditate rapacitas?* Ioannes Saresberiensis lib 6. de NugisCurial. c. 24. de eadem Curia sic scribit ex fama communi. *Romana Ecclesia quæ*
„ *mater omnium Ecclesiarum est*, se non tam matrem exhibet aliis quàm nouercam.
„ Sedent in ea Scribæ & Pharisæi ponentes onera importabilia in humeris homi-
„ num quæ digito non contingunt. Dominantur in Clero, nec forma fiunt gregi,
„ qui recto calle pergit ad vitam, pretiosam supellectilem congerunt, auro & ar-
„ gento onerant mensas, sibi etiam ab auaritia nimis parci. Nam pauper aut nullus
„ aut rarus admittitur, quem interdum non tam Christus quàm vana gloria intro-
„ ducit. Concutiunt Ecclesias, lites excitant, collidunt Clerum & populum, la-
„ boribus & miseriis afflictorum nequaquam compatiuntur, Ecclesiarum lætantur
„ spoliis & quæstum omnem reputant pietatem. Iustitiam non tam veritati quàm
„ pretio reddunt. Omnia namque cum pretio hodie,sed nec eras aliquid sine pretio
„ obtinebis.

Idem tamen eodem cap. nonnullorum exempla profert in Curia Rom. conuersantium & à muneribus abstinentissimorum, *Vnum audacter conscientia teste profiteor,*
„ quia nusquam honestiores Clericos vidi quàm in Ecclesia Rom. aut qui magis

auaritiam detestentur. Quis Bernardi Redonensis SS. Cosmæ & Damiani Diaconi Cardinalis continentiam contemptumque pecuniæ non miretur? Nondum natus est, à quo munus acceperit. Quis non stupeat Episcopum Prenestinum, qui scrupulum conscientiæ metuens & à participatione bonorum communium abstinebat? Plurium tanta modestia, tanta grauitas est vt Fabricio non inueniantur inferiores, quem agnitâ salutis viâ modis omnibus antecedunt.

Ab eodem discimus Eugenium Pontificem & Eugenii exemplo multos similiter à capiendis muneribus se continuisse: sic enim l. 5. c. 15. Amplectendæ memoriæ & imitandæ sanctitatis summus Pontifex Eugenius quem vidisti, nullum omnino munus hominis litigantis recipiebat, aut cui litem crederet imminere. Vnde cum in aduentu suo Prior quidam modicæ facultatis, cuius causam nondum audierat, ei marcam auri deuotione multa offerret, *Nondum*, inquit, *domum ingressus es & iam vis corrumpere Dominum?* Corruptionem namque vir sanctus credidit, quidquid offerebatur Iudici lite pendente. Bernardus Claraeuallensis Monachus & SS. Cosmæ & Damiani Diaconus Cardinalis Romæ degens in excelsis singulariter habitauit, excutiens manus suas ab omni munere, vt nondum natus sit, cuius aurum vel argentum in munus acceperit.

Verum vt ad appellationes redeamus, & ad mala quæ importabant, si moderamine carerent, multa habet præclara Bernardus Claraeuallensis l. citato, c. 2. De iis quoque sæpe conquesti sunt plurimi graues viri, Prælati, Magnates & Reges, quod nempe in minimis etiam causis Romanum forum appellaretur, & quod non adire nefas esset; sic verò pauperes opprimerentur à potentioribus, omnis ordo Ecclesiasticus turbaretur, Regnorum leges confunderentur. Quamobrem vt earum modus esset aliquis, in Concilio Lateranensi ab Alexandro III. habito an. 1179. Canon 13. editus est his verbis.

Reprehensibilis valde consuetudo in quibusdam partibus inoleuit, vt cum fratres & Coëpiscopi nostri seu etiam Archidiaconi appellaturos quosdam existimant in causis suis, nullâ penitus admonitione præmissâ suspensionis vel excommunicationis sententiam in eos ferunt. Alii etiam dum superioris sententiam & disciplinam Canonicam reformidant, sine vllo grauamine appellationem obiiciunt, & ad defensionem iniquitatis vsurpant quod ad præsidium innocentium dinoscitur institutum. Quocirca ne vel Prælati sine causa valeant grauare subditos, vel subditi pro sola voluntate sub appellationis obtentu correctionem valeant eludere Prælatorum, præsenti Decreto statuimus, vt nec Prælati nisi Canonicâ ammonitione præmissâ suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subditos, nisi talis sit culpa quæ ipso genere suo excommunicationis pœnam inducat: nec subditi contra Ecclesiasticam disciplinam ante ingressum causæ in vocem appellationis erumpant. Si verò Quidam pro necessitate sua crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationē terminus præfigatur, infra quem si forte prosequi neglexerit, liberè tunc Episcopus authoritate sua vtatur. Si verò in quocunque negotio aliquis appellauerit, & eo qui appellatus fuerit, veniente, qui appellauerit, venire neglexerit; si proprium habuerit, competentem ei faciat recompensationem expensarum, vt hoc saltem timore perterritus in grauamen alterius non facile quis appellet.

Hæc appellationum porta patens Vniuersitatem nostram, si se à potentioribus grauati & opprimi sentiret, Romanum Tribunal adire sæpe compulit. Hoc verò seculo ter illud adiit. Primò quidem, cū Stephanus Episcopus Parisiensis in Montem San-Genouefianum & in Magistros & scholares excommunicationis sententiam tulit: qua de re diximus ad an. 1132. deinde cum apud Alexandrum III. Turonensi Concilio præsidentem an. 1163. conquesti sunt scholares de Monachis San-Germano-Pratensibus. Postremò apud Cœlestinum III. circa an. 1192. de iisdem ob interfectos nonnullos Scholares in Prato colludentes. Sed quia sic adiri non poterat Curia Romana absque magnis impensis & perturbatione studiorum, consecuti Pontifices eidem Vniuersitati priuilegia concesserunt, priuilegiorumque Conseruatores indulserunt, quorum authoritate se tuerentur.

Altera corruptionis morum Ecclesiasticorum causa fuit auaritia, infamis exactio pecuniæ & Simonia, quâ de re ita loquitur Gaufridus Prior Vosiensis in priori parte c. 73. *Pontifices insolitas exactiones per Parochias exercentes, Dioceses causâ victus*

& quaſtus circumeunt ipſamque Procurationem in quādam vertunt redemptionem. Inſulſis & ipſis ſuiſmet ipſis Clericis Eccleſias plerunque tribuunt non gratis, ſed muneribus gratis, qui ſe Mercenarios, ouium lanam tondendo, non infirmitatibus compatiendo declarant. Hoc malum ex Laïcorum Principum collationibus profluxiſſe palam eſt, quod vſu inualeſcens ad ipſos etiam Clericos tranſiit.

Ioannes Hautiuillenſis vulgo Archithrenius l. 5. c. 14. inuehitur in corruptionem eiuſmodi.

O vtinam ſanctos hac citra viſcera Patres
Templorum pupugiſſet acus, ne vilior auro
Ara foret, ſed libra libro, ſed numine nummus.
Non dono caderet morum cenſura, Catonis
Limatum totiens temere morſura rigorem
Non partiretur conſulto Simone Petri
Curia, vel baculos Chriſti vel cornua, virtus
Surgeret exceſſus circumciſura beatos,
Illuſtres factura viros, libraſſet honores
Ad meriti libram, nec ea ſub iudice poſſent
Iura peroranti loculo ſuccumbere, nunquam
Birria ſufficeret, vbi defeciſſet Homerus.

Fuſiſſimè materiam eandem tractat Ioannes Sareſberienſis lib. 8. de Nugis Curial. c. 17. & l. 7. c. 17. & 19 vbi varias inducit rationes ambitioſorum & Simoniacorum hominum ex ſacris ſcripturis & exemplis antiquis ad ſui criminis defenſionem malè petitas.

» Conſiſtunt è regione quam plurimi, nequaquam diſſimulantes propoſitum, ſed
» ambitionis quaſi (vt dici ſolet) inſignia præconantes, prædictorum derident igna-
» uiam, velut militum, qui militiæ ſuæ titulos non audeant profiteri. Hi licet im-
» puri ſint, & nec vitam ſuam velint erigere, nec ſciant inſtruere alienam, immun-
» dis vt dicitur pedibus, certatim irrumpunt in ſancta ſanctorum, panes dominicæ
» propoſitionis, & carnes agni immaculati aſſas igne paſſionis in cruce, non modo
» illotis, ſed pollutis (ſi liceat) manibus tractaturi. Illi ſunt qui licet primo aditu, ac
» ianuis habeantur indigni, continuo tamen tendunt ad ſacerdotium, feſtinant ad
» tribunal, & & repulſis cæteris, ſic ſacris altaribus incubant, vt iam non ad for-
» mam & exemplum præbendum plebi, ordo ille videatur inſtitutus, ſed eſſe oc-
» caſio quædam in abundantia & ſecuritate viuendi. Nec putatur officium diſtricto
» Dei iudicio obnoxium, ſed ſecura quædam, & nuſquam diſcutienda admini-
» ſtratio. Credas illud poëticum voce præconis omnibus ſonuiſſe:
»
» *Occupet extremum ſcabies.*
»
» Inde eſt quod omnes, quaſi in ſtadii agone contendunt, anhelantibus ſingulis, ne
» Epiſcopatum accipiat alter. Votis ergo, & ſi non re plures numero ſunt rectores,
» quàm illi quos regunt. Nam qui regi velint perpauci ſunt, cum quiſque vt eman-
» cipetur à iugo rectoris proprii, totis viribus quærat Priuilegio ſiquidem Apoſto-
» lico, aut regio præcepto, plurimi tuti ſunt, ne iudicibus ſuis obtemperent, ne
» iuſtitiam faciant, ne legi Dei ſubiecti ſint. Non reprehendo clementiam Apo-
» ſtolicæ ſedis, ſed hanc indulgentiam eius Eccleſiæ Dei non arbitror expedire. Ni-
» hil tale in illa glorioſa familia Chriſti legimus, licet & in illis contentio facta ſit,
» quis eorum videretur eſſe maior. Nullam emancipationem huiuſmodi ab Apo-
» ſtolis factam meminimus, licet Paulum & Barnabam audierimus ab inuicem diſ-
» ceſſiſſe. Nullam in illa ſuperna ciuitate, quæ ſurſum eſt mater noſtra, contradi-
» ctionis materiam credimus, ſed nec hîc eſſe debere, niſi vrgentiſſima ratio flagi-
» tet. De his enim (vt pace multitudinis & eorum qui illius fouent iniquitatem,
» loquar) dicam quod ſentio, ne quid ſubtraham veritati aut probabilitati. Dico
» ergo quod indubitanter credo, quod hi, qui efferente ſuperbia, huiuſmodi e-
» mancipationes quærunt, à ceruice ſua iugum Chriſti & patris eius, ſi fieri poſſet,
» excuterent. Plus dico, imò & quantum eſt in ipſis excutiunt, & diuinæ ordina-

tioni

rioni fallaciter contradicunt. Nusquam ergo illud Apostoli: non omnes prophetæ, non omnes magistri sunt. Omnes enim prophetæ & magistri sunt. Ita vt secundum antiquum prouerbium merito dicatur, quod & Saul inter prophetas. Et reuera sicut ait Gregorius Nazianzenus, nulla historia tradidit, vel tantum in Ecclesia fuisse numerum ministrorum, vel tam vtiliter congregatum. Vnde religioni & doctrinæ Christianæ, graue opprobrium nascitur, quòd sacerdotia vel ministeria ambitione potius & ad gratiam, quàm meritorum iudicio deferuntur. Omnes itaque currunt, sed cùm eo ventum est, vnus accepit brauium. Ille qui in cursu ambitionis aliis velocior extitit, & qui præcucurrit citius Petro & quouis discipulorum Christi. Ascendit enim illico, & omnem celeritatem festinatæ vocationis præuenit. Hi sunt qui crebris muneribus visitant potestates, laterales & familiares eorum solicitant, Ecclesiarum primis se commendant, applaudunt omnibus, & etiam magnarum domuum non modo officiales, sed cinistones rogant, vt cùm locum viderint, meminerint sui. Hi sunt amici omnium, & qui non se sed amicos in se desiderant promoueri. Hi sunt qui vitam scrutantur alienam, negligunt suam, insularorum annos dinumerant, canis lætantur, Physicos & Genethliacos de fatis præsidentium consulunt, librant humores, & quasi in statera appendunt elementa viuentium; & quos diutiùs superesse conspexerint, ætatem Nestoris dicunt excedere, & ceruiaut cornicis iam implere mensuram. Debiles ætate vel morbo concutiunt, etiam sinceros criminibus incrustant simulatis, & quasi hæredipetæ vacillantium cathedris insidiantur, *turpique interueniente commercio occupatarum sedium sæpe illicitas impetrant successiones.* Hi sunt qui de se coadiuuandis & promouendis, nefarias obligationes interponunt, & tandem cùm ad rem ventum est, immemores fidei contra fidem datæ, se ipsos ambitionis & inuidiæ stimulis impediunt & repellunt. Sic ergo plerumque dum competitorum rixa crudescit, sapientia Dei per occultam & rectam dispositionis suæ viam, fidelem incognitum introducit, de quo nequaquam præcesserat sermo vel cogitatio. Illi tamen ex contingentibus nihil omittunt, nisi forte in eo contingentia prætermittant, quod ambiendo modum excedunt, si tamen in eo aliquis est modi excessus, vbi nullus est omnino modus. Pulsant itaque & præcipitant potestates, si obsequia non sufficiunt, si intercessiones non prosunt, vires suas ambitio exerit, suæ & alienæ facultatis diuitias ostendit, iam palam loquitur, & in montem elatioois ascendit & clamat. Hæc omnia tibi dabo, si à fundamento fidei cadens, promoueris me. Hoc siquidem cadere est, cùm certum sit ex autoritate sanctorum patrum, quod per hæresim simoniacam, à sinceritate fidei corruit, quisquis in spiritualibus, id est rebus sacris & Ecclesiasticis, mercimonium auaritiæ committit. Nec refert quòd pecunia intercedat, in contractu, vel ante, vel post, cùm omni tempore negotiantes in talibus damnatio simoniacæ prauitatis inuoluat. Cùm enim perpetuo prohibitū sit, ob hoc accipere vel dare quippiam, nunquam dare vel accipere erit licitum, quod est vsquequaque prohibitum. Vt enim ait Tharrasius Patriarcha, dare est quemcunque dare, & accipere quemcunque accipere. Egregium quiddam in talibus accidit in Apulia temporibus meis, regnante Rogero Siculo: contigit vacare Ecclesiam Auellanam Campaniæ, Apuliæ, & Calabriæ. Robertus iam dicti regis Cancellarius præsidebar, vir quidem in rebus gerendis strenuus, & sine magna literarum copia acutissimus. In primis Prouincialiū facundissimus eorum non impar eloquo, verendus omnibus priuilegio potestatis, & motum elegantiā venerabilis, eoque mirabilior in partibus illis, quod inter Longobardos, quos parcissimos, ne auaros dicam, esse constat, faciebat sumptus immensos, & gentis suæ magnificentiam exhibebat. Erat enim Anglicus natione. Ad eum itaque viri tres accesserunt, Abbas quidam, alter Archidiaconus, tertius laïcus quidam præpositus regis, fratris sui clerici causam agens, singuli clam pro iam dicto Episcopatu grandem pecuniam offerentes. Quid multa? Adhibitis familiaribus seorsum, cum vnoquoque eorum conuenit de precio. Emptio ergo & venditio vndique perfecta est, de solutione implenda sufficientissimè cautum, pignoribus & fideiussoribus datis, diesque præfixus est electioni solemniter celebrandæ. Cùm itaque ad diem Archiepiscopi, Episcopi, & multæ venerabiles personæ conuenissent, præfatus Cancellarius competitorum causas, & quid cum vnoquoque eorum egisset, exposuit di-

,, cens, ſe exinde ex Epiſcoporum ſententia proceſſurum. Damnatis ergo com-
,, petitoribus ſimoniacis, pauper monachus & totius rei ignarus, canonicè ele-
,, ctus, approbatus & introductus eſt. Illi ramen coacti ſunt ſoluere id, in quo ſe
,, obligauerant, vſque ad nouiſſimum quadrantem. Vtinam ita agatur cum procis
,, noſtris, qui omnes ſedes olfaciunt, adtentius quidem & curioſius, quam odora
,, vis aut ſagacitas canum, formellas leporum, aut ferarum latebras deprehendat.
,, Si mihi crederetur, ſic excluderentur & illi, qui diſſimulata ambitione cedunt,
,, vt validius irrumpant in ſedem, à qua ſicut ipſi fatentur, fuerant repellendi.
,, Siquidem iuſtum erar, vt de ſe ſibi contra ſe crederetur. Quid enim in eis la-
,, teat, nemo fidelius nouit: Plures ramen incontinenter ambiunt, & impudenter.
,, Fruſtrà enim, vt quemque eorum excipias, aliquem oppones titulum, quia cla-
,, more conductitio præualente delebitur, concurrentibus exemplis & ſanctionibus
,, patrum. *Ignobilis eſt*; ſed nec Petrus patricius extitit, aut alicubi de claritate
,, ſanguinis gloriatur. *Minor eſt*: Hieremiam & præcurſorem Domini habet auto-
,, res. *Puer eſt*: & monſtrat ſeniores à Daniele puero condemnatos. *Illiteratus eſt*;
,, nec ſcholas frequentaſſe leguntur Apoſtoli. *Coniugatus eſt*: & Apoſtolus vnius
,, vxoris virum præcipit eligendum. *In iniuriam matrimonij ſui ſuam reliquit vxo-
,, rem*; & Ioannes à nuptiis ad Euangelium traditur reuocatus. *Opicus aut potius
,, elinguis eſt*: ſed Aaron vices Moyſi, qui erat impeditioris linguæ, etiam ſacerdo-
,, tium legitur miniſtraſſe. Si moderniora deſiderantur exempla; Valerius Vincen-
,, tio fidei & morum doctor extitit, & exemplar martyrij. Scorta ſectatus eſt, ſed
,, Oſee mandante Domino amplexibus meretricis adhæſit. Inſipiens eſt; ſed per
,, inſipientiam mundi decreuit Deus ſaluare credentes. Percuſſor eſt; ſed Petrus
,, gladium exerens, ſerui principis ſacerdotum auriculam amputauit. *Meticuloſus
,, eſt*: ſed Ionas ad Niniuitas veritus accedere, Thomas ad Indos. *Tenetur fun-
,, ctionibus plublicis alligatus*: ſed Matthæus de teloneo aſſumptus eſt. *Vinolentus
,, eſt, & deditus gulæ*: ſed Dominus ipſe dictus eſt potator vini, vorator carnium
,, *Non acquieſcit maioribus*: ſed & Paulus in faciem reſtitit Petro. *Contentioſus
,, eſt*: & inter diſcipulos Ieſu facta contentio memoratur. *Garrulus eſt & linguo-
,, ſus*: facundus habeatur, quoniam & Apoſtolus ſic dictus eſt ſemini-verbius.
,, *Militiam exercuit*: ſed Martinus Iuliano legitur militaſſe. *Vir ſanguinum eſt*:
,, ſed Moyſes Aegyptium interfecit, & abſcondit in ſabulo. *Manifeſtum eſt ho-
,, micidium*; & Samuel præſente populo regem pinguiſſimum interfecit. *Perfidus
,, eſt & periurus*, ſed Petrus perfidiam periurio cumulauit. *Mutus eſt*, ſed hoc
,, Zachariam à ſacerdotio non excluſit. *Cæcus eſt*, ſed & Paulus videre non po-
,, terat, quando eum Ananias Domino conſecrauit. *Exigentibus culpis depoſitus
,, eſt*: ſed multi tales reſtituti ſunt, & poſtmodum Eccleſiæ Dei plurimum pro-
,, fuerunt. *Surdus eſt*: ſed hoc præconari legem Dei non prohibet. Prædicator
,, enim quæritur, non auditor. *Leproſus eſt*: ſed de paſtore paſtorum Eccleſia re-
,, colit. Quia nec ſpeciem, nec decorem habens apparuit, qui excludendus vide-
,, retur tanquam leproſus, & nec humano dignus aſpectu. *Perſona deſpicabilis
,, eſt*: ſed in ſimili repulſæ titulo, aduerſus Martinum non audiuit Eccleſia defen-
,, ſorem. *Errat in fide*: hoc feciſſe dicitur Cyprianus. *Valetudinarius eſt*: ſed
,, Gregorius in ſummo languore Romanam optimè gubernauit Eccleſiam. *Super-
,, bus & vanus eſt*: ſed talis fuit Brictius Turonenſis. *Corpore & membris debilita-
,, tus eſt*: ſed hoc egregio confeſſori Pannucio legitur accidiſſe. *Condemnatio-
,, nem ambitus tulit*: ſed & filiorum Zebedei petentium primatum, eſt petitio re-
,, probata. *Hæreſim quandoque docuit*: ſed Auguſtinus ſe Manicheum fuiſſe fa-
,, tetur. *Coluit idola*; ſed & Marcellinus martyr inſignis in papatu thurificare com-
,, pulſus eſt. *Forte nondum eſt Chriſtianus*: ſed dum catechumenus eſſet, beati
,, Ambroſii fuit (vt traditur) electio celebrata. *Perſecutus eſt Eccleſiam Dei*; ſed
,, & Paulus ex perſecutore factus eſt prædicator. *Electio deeſt*: ſed & Apoſtoli
,, non petentibus populis miſſi ſunt. Non vacat ſedes in quam poſſet intrudi, acce-
,, dat præſedenti. Nam & Auguſtinus Valerio Hipponenſi non tam ſucceſſiſſe,
,, quam acceſſiſſe deſcribitur. *Auarus eſt*; diſperſa poterit congregare: & inutili-
,, ter non diſtrahet congregata. Vt paucis vniuerſa complectar, ad omnia ineptus
,, eſt; ſed Samſon mandibula aſini Philiſtiim expugnauit. Potens eſt & nunc Deus
,, de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ. Adhæc dubium eſſe non debet quòd cathe-
,, dra Epiſcopalis ſanctos recipit, aut ſanctos facit. Nam & cùm Saul inunctus eſſet

In regem, insiliit in eum spiritus Domini, prophetauitque, & mutatus est in virum alium. Caïphas quoque licet sacrilegus, & qui cum Iudæis conspirauerat in necem saluatoris, cùm esset Pontifex anni illius, prophetauit, vt constet ipsum ab officio prophetiæ, gratiam, quam demeruerat, accepisse. Cùm ergo fides suauis, & dulce lignum, gratis & sine labore omnia desiderabilia conferant, nonne superflua sollicitudo est, dies laboriosos, & noctes insomnes ducere, vt ad ſærarium Philosophiæ accedant?

Tertia corruptionis causa eaque inueterata fuit Beneficiorum multiplicitas in diuersis Ecclesiis & Parochiis, quæ hoc potissimum seculo inualescere cœpit ex ipsorum etiam Pontificum dispensatione, qui traductis ad se è manu Laica, quantum licuit, Beneficiorum collationibus, ea prout collibitum fuit, distribuerunt; & vt plures sibi demererentur, etiam ante vacationem conferebant. Conquestum ea de re sæpe, disputatum in scholis, & contra pluralitatem conclusum, nec tamen profectum est quidquam. Stephanus de Garlanda Regni Cancellarius, idemque Regiæ Domus Maior, Dux Exercituum, Diaconus verò & plurimorum Beneficiorum reditibus ditatus, ob id à Bernardo Claræuallensi reprehenditur Ep. 78. ad Sugerium. *Cum honores non paucos, sed quantos nec Canones nisi inuiti patiuntur, teneat in Ecclesia, vnius tamen quem & in Palatio offecutus est magis, vt aiunt, gloriatur ex nomine, quàm ex cæterorum quolibet appellari. Cumque sit Archidiaconus, Decanus, Præpositusque in diuersis Ecclesiis, nihil horum tamen tam eum quàm Regis delectat vocitari Dapiferum.* Adrianus IV. Hugonem de Campo-florido Regni quoque Cancellarium plurimis pariter locupletauit Beneficiis, eumque à residentia exemit: & in eam rem extant eius plures Epistolæ tam ad eum quàm ad Episcopos, in quorum Ecclesiis Decanatus aut Canonicatus possidebat. Sed quod peius est, pueros etiam ad sacerdotia proueheba nt plurima, vnique Pastori plura ouilia pascenda committebant. Contra quam corruptionem sæpe declamauit Vniuersitas, nihilque non molita est, vt ab Ecclesia Dei auferretur. Ioannes Hautiuillensis l. 5. c. 3. rem istam cum indignatione describit.

> *Hic puer insolidus & mente & corpore, læsa*
> *Indolis, à teneris animo neruoque solutus*
> *Quem renum seuior lasciuia mollit, & æui*
> *Ardescens nouitas, emptas in deuia præceps*
> *Sponsas Christi Auriga rapit, superumque regenda*
> *Suscipit innumera lactandus Ouilia Pastor.*
> *Omnibus & sponsis haud contraxisse veretur,*
> *Centigamusque nouo superis de iure ministrat*
> *Presbyter, in sponsi solio præclusus adulter*
> *Moribus insipidis nostri Iouis inquinat aram,*
> *Accessuque notat Veneris Bacchique Sacerdos.*
> *Numen vtrumque sitit, lumbosque & guttura soluens*
> *Sedulus his seruit. liceat scelus esse locutum*
> *Quod fit in occulto. Vitium facit ipsa loquendi*
> *Materiæ sordes. Iræ furor imperat ori.*
> *Circumcisa minus mouet indignatio verba,*
> *Pauperibus dandos reditus inuiscerat, & qui*
> *Cuncta dedit, nulla contingit portio Christum.*
> *Emungitque bonis hara ventris Numinis aram,*
> *Cuius deliciæ vteri deperdit in vtre,*
> *Dum quod in ore sapit, stomachi corrumpit auerno.*

Sic ergo viri litterati contemnebantur. Conquerebantur quidem, sed dum rationibus pugnabant in scholis, ambitiosi illiterati auro sæpe victoriam reportabant in curiis Principum & Pontificum. Præclarè in hanc rem Sarisberiensis l. 7. c. 19. *Interim Philosophantium studia deridentur: si quid auditur incognitum, quasi profanum sit, condemnatur; aut si minoris est, contemnitur. Nam vt ratione & authoritate reprobetur, frustra expectas. Si ratione vel authoritate niteris, consuetudinem quâ abutuntur, & quam fecerunt, obiicient. Dicitque Procerum alter ad alterum*

Beneficiorum pluralitas.

Hoc est cur pallet, cur quis non prandeat, hoc est
Doctoresque tuos curto centusse licetur.....

Nec est quod error concurrentium sub prætextu multitudinis excusetur: quia viuendi forma à Conuiuentium similitudine nequaquam trahitur, sed à verbo Dei in cuius via Beati ambulant & recto calle ad vera felicitatis patriam pergunt. Neque enim quod à multis peccatur, peccatum non est; sed ideo grauius, quia multum. Ne delinquentis culpam socia minuit multitudo, sed pragrauat, eo quod viribus suis, ne corrigatur obstat.

Hanc tandem peruersam consuetudinem eradicare conatus est Alexander III. in Concilio Lateranensi an. 1179. deque ea re Canonem tertium condidit his „ verbis. *Quia nonnulli* modum auaritiæ non ponentes & diuersas Ecclesiasticas „ Dignitates & plures Ecclesias Parochiales contra Sacrorum Canonum instituta „ nituntur adquirere, itaut cum vnum Officium vix implere sufficiant, stipendia „ sibi vindicent plurimorum, ne id de cætero fiat, districtius inhibemus. Cum igi- „ tur vel Ecclesia vel Ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc „ persona quæratur quæ residere in loco & curam eius per seipsam valeat exercere. „ Quod si aliter factum fuerit, & qui receperit, quod contra sacros Canones acce- „ perit, amittat: & qui dederit, largiendi potestate priuetur. Et quia tantum quo- „ rundam processit ambitio, vt non duas vel tres, sed sex vel plures Ecclesias per- „ hibeantur habere, nec duabus possunt debitam prouisionem impendere, per fra- „ tres & Coëpiscopos nostros hoc emendari præcipimus, & de multitudine Cano- „ nibus inimica, quæ dissolutionis & vagationis materiam inducit & certum con- „ tinet periculum animarum, eorum qui Ecclesiis deseruire valeant, indigentiam „ subleuari.

Verum sanctio ista obstante lege consuetudinis parum habuit vigoris. Quinimo nec à subsecutis Pontificibus obseruata fuit. Nam Innocentius III. qui an. 1198. Pontificatum adeptus pluribus Beneficia & singulis plura dedit, dari voluit & præcepit; vt vel vnius Magistri Petri Corboliensis exemplo liquet; de quo in Historia diximus. At id forte ab eo factum est prouidè, vt plura conferendo saltem viris litteratis, plures ad amplectenda litterarum studia excitaret, quibus solis Alexander in prædicto Concilio Beneficia Ecclesiastica dari voluerat.

RESERVATIONES ET GRATIÆ EXSPECTATIVÆ.

Quæ forte etiam ratio fuit eidem Innocentio retinendarũ reseruationum & expectationum quas Alexander sustulerat Can. 9. his verbis. *Nulla Ecclesiastica Ministeria, seu etiam Beneficia vel Ecclesia alicui tribuantur seu promittantur antequam vacent,* Ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cuius locum & Beneficium se credit successurũ. Cum enim id ipsum in ipsis Gentilibus legibus inueniatur inhibitum, turpe nimis est & diuini plenum animaduersione iudicij, si locum in Ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam ipsi etiam condemnare „ Gentiles homines curauerunt. Cum verò Præbendas, Ecclesias, seu quælibet Of- „ ficia in aliqua Ecclesia vacare contigerit, vel si etiam modo vacant, non diu ma- „ neant in suspenso, sed in sex menses personis quæ dignè administrare valeant, „ conferantur. Si autem Episcopus vbi ad eum spectauerit, conferre distulerit, per „ Capitulum ordinetur. Quod si ad Capitulum electio pertinuerit & intra præscri- „ ptum terminum hoc non fecerit, Episcopus secundum Deum hoc cum consilio „ Religiosorum virorum exsequatur. Aut si forte omnes neglexerint, Metropolita- „ nus de ipsis secundum Deum absque illorum contradictione disponat.

Queritur ea de re Saresberiensis l. 7 de Nugis Curial. c. 17. inuehiturque in eos qui Decreta seu Prouincialia, seu Generalia aut Pontificia detorquebant in prauum sensum, seu potius in sibi commodum, ne fateri cogerentur se in ea peccare; quique Principum fauore subnixi cogebant Episcopos sibi polliceri Beneficia ante vacationem. *Statuat ergo lex*, inquit, *quidquid placuit lateri*: nam isti priuile- „ gij Principalis gaudentes beneficio, quidquid ambiunt, sibi competere opinan- „ tur. Episcopos ad prima Beneficia obligant, & de futura successione pacisci non „ verentur. Restat vtique vt tristi pactio repleatur euentu, & illius quisquis anime- „ tur & armetur in necem, cuius ambit successionem. Si enim cedere moretur, ad- „ uersantur, vexant, & multipliciter coocutiunt possessorem. Possessio namque pa- „ rit aduersarium actioni in rem. Si verò quispiam Prælatorum suæ conditionis me- „ mor eis pro voto non obaudierit, amaras illico audit historias, eo quod indignum

& contumeliosum omnino reputant, si turpis & inhonesta petitio repulsam alicubi patiatur. Interim ergo alarum suarum feruntur remigio, nidificant in prouinciis singulis, vix quot nidos habent, vel ipsi sciunt, diurna ad peragendas alicui orbis plagas eis præparantur hospitia, & in tanto numero, vix hospitiolo vno donatur horridulus Comes. Nam si quis hoc fecit, probatæ liberalitatis est. Vtique & insignis prudentiæ, si quis tot quocumque modo conquirit altaria, vt quasi ritu Memphitico quotidianas hostias nouis possit altaribus immolare. Nolunt tamen sacerdotio dominari, aut seruire altario qui de altario viuunt, ne vt populus arguit, dicam luxuriantur, sed personatos quosdam introduxerunt, quorum iure ad alium onera, ad alium referuntur emolumenta.

At Innocentius & ante eum etiam Cœlestinus seu prauâ consuetudine, seu vt viros litteratos mercedis laboribus suis debitæ secutos facerent, litteras eis concedebant ad Episcopos cum mandato vt Præbendas primò vacaturas eis assignarent: quibus si parere detractarent Episcopi, sæpe fulminis Vaticani terroribus adigebantur, vt in historia retulimus.

DISSERTATIO X.

DE MORIBVS COENOBITARVM.

DE variis Cœnobitarum Ordinibus prout occurrit occasio dicendi, diximus passim in Historia: quorum alii à Magistris Parisiensibus instituti sunt: Fontebraldensis à M. Roberto de Arbrisellis; Tironensis à M. Bernardo de Abbatisvilla, Sulpicij Redon. à M. Radulfo de Fusteia: San-Victorinus à M. Guillelmo Campellensi, sub initia seculi: sub finem verò Mathurinensis à M. Ioanne de Matha. Alii ab extraneis, vt Clareuallensis à Bernardo, Præmonstratensis à Norberto, Templarii & Hospitalarii à Militibus Christianis.

Hoc autem fere commune est omnibus, quod à paupertate inceperint: & quandiu illam castè integréque seruarunt, integritatem quoque sanctitatemque vitæ conseruarint: postquam verò ab illa discesserunt, hanc quoque amiserunt. Causa mali innocens, pietas populorum, qui de bonis suis ad amplificandos Ordines illos certatim contribuerunt. Hinc accidit, vt facti locupletiores Monachi delicatioribus cibis vesci voluerint, vestiri elegantius, viuere laxius, voluntati indulgere licentius, Aulas Principum frequentare liberius, Dignitates seculi affectare ambitiosius, iugum Episcoporum excutere studiosius, studere negligentius, litigare & negotiis secularibus sese effrenatius immiscere visi sint. Adeo exitiabilis est nouerca virtutum affluentia.

In Monachis igitur duo se offerunt examinanda, *vita* quam degebant hoc seculo communiter, & subiectio erga Episcopos. Vita quidem minus spectat ad historiam Vniuersitatis: nisi forte quia nonnullorum sanctitas multos ex Academicis nostris ad Religiosæ vitæ propositum adduxit.

De subiectione verò & exemptionibus illorum sæpe & hoc & sequentibus seculis disputatum est in scholis.

Ioannes Saresberiensis lib. 7. de Nugis Curial. laudat quidem omnium Monachicorum Ordinum instituta, vt verè pia & sacra: non putat tamen se eorum sanctitati derogare quidpiam, referēs quàm multi ab iis deuiarent iis quibus scribebat temporibus, hoc est circa an. 1158. Sic enim c. 21. *Veniunt*, inquit, *in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces*: sed vt ait Dominus, euidentissimè cognoscuntur à fructibus suis. Non tamen à fraude istorum Religionis veræ diminuitur gloria. Nam indubitanter omnibus constat, quia nomina quæ profitentur & quorum pollicentur officia, honestissima & fidelissima sunt. Nam Religio in his adeo vera, adeo probata consistit, vt nullius reprehensionis aculeos reformidet. Siquidem *Carthusienses* quasi auaritiæ triumphatores præcipui vbique clarescunt.

" *Cistercienses B. Benedicti* quem omnium Iustorum spiritu plenum fuisse constat, " præcepta & vestigia sequuntur ad unguem. *Cluniacenses* Religionis formam " multis prouidentiis tradiderunt. *Et Canonicis* sufficere debet ad pleoissimam lau- " dem, quod Regulam eorum oportet omnes Clericos imitari. *Eremita* quoque Ba- " ptistam Saluatoris & filios Prophetarum institutionis suæ habent Authores. *Fratres* " *Templi* Machabæorũ exemplo ponunt animas suas pro fratribus suis. *Xenodochi si-* " *ue Hospitalium Procuratores* Apostolorum sequuntur vestigia & ad perfectionis cu- " mulum aspirantes in eo fidelissimè audiunt Christum, quod viuunt innocenter " & omnia quæ habent, pauperibus erogant. In his tamen omnibus fideles inue- " niuntur & reprobi: nec ob id Religionis aut professionis veritas defornatur. " Quæ enim professio est, aut quæ legitur vnquam fuisse societas, in quam macula " non irrepserit? Angelum Apostatam legimus, in primis fratribus parricidium, " Prophetam reprobum, Apostolum proditorem, Discipulos Christi perfidos, nec " tamen corrumpitur puritas persistentium Angelorũ, aut minus sancta est societas " inuicem diligentium fratrum, aut prophetiæ gratia est in electis culpabilis, aut " Apostolatus in fidelibus contemptibilis, aut disciplina Christi per varios errores " aberrantium est infamis. Sicut ergo Angelus Sathanæ transfigurat se in Angelum " lucis & Apostoli Pseudo ad authoritatem Apostolicam aspirabant potius quàm " ad vitam: Sic & Hypocritæ ad supercilium Pharisæorum confugiunt, dilatantes " philacteria & magnificantes fimbrias, & quæ in lege Dei scripta sunt, nolunt " contingere digito, nisi vt videantur ab hominibus, à quibus honoris aut alterius " remunerationis mercedē exspectant. Inde est quod facie pallorem ostentant, pro- " funda ab vsu trahunt suspiria, artificiosis & obsequentibus lachrymis subitò inun- " dantur, obstipo capite, luminibus interclusis, comâ breui, capite fere raso, vo- " ce demissa, labiis ab oratione mobilibus, incessu tranquillo & quasi gressu qua- " dam proportione compositi, pannosi, obsiti, sordes vestium, & affectatam vendi- " cant vilitatem, vt eò facilius ascendant, quò se studiosiùs videntur in locum " nouissimum deiecisse, & qui sponte sua decrescunt, crescere compellantur in- " uiti.

Ibidem & sequentibus capitibus plura scribit de hypocritis Monachis, quos Epicureis comparat Philosophiam qui lem profitentibus, at propriæ voluntati & voluptati seruientibus. Illos enim consueuisse fouere lites, priuilegiis abuti, ser- uire cupiditati, charitatis officia nequaquam exercere, proptiam quærere glo- riam, denique secundum carnem ambulare, licet se spirituales mentiantur.

" Gaufredus Prior Vosiensis qui eodem seculo floruit & scripsit vsque ad an. 1180. " c. 73. prioris partis Chronici, cui hunc titulum præfigit, *Deformatio Religionis*, " de eadem re sic habet. *Prisci Cœnobita* religione florentes Nos *Manzerinos* hære- " des habuere, qui silentium & quæcunque honesta sunt relinquentes, paruas co- " ronas, strictos sotulares, cucullas clausas, pro froccisocreas, pro gandengis froc- " cos capellatos absque cuculla, capellos camelo & alios circundatos pelle ad- " instar scapularis, pannos irregulares in lectis, esus carnium indiscretè & enormi- " ter insectamur. Idcirco immiscuit in medio multorum spiritum vertiginis, qui " schismata faciunt in electione, adeo vt Tusturiacenses hodie 4. viuos habeant " Abbates, Heliam & Arthaldum, Gaufredum atque Fulcaldum. Gratias Deo " quod apud S. Martialem vno sumus contenti: adaugeat illi cum salute Con- " ditor orbis tempora plura. *Cistercienses quidem eleemosynas de labore suo tribuunt mul-* " *tas*, in Choro psallunt ordinatè, pluraque peragunt honesta, verumtamen cæteris " vi & ingenio terras auferunt: adeo vt Obasinenses Vosiensibus quandam abstu- " lerint terram, sicut Dalonenses Arnacensi Præposito decimas de *Celonſ. San-* *ctorum nomina vel memorias auferant indiscretè, etiam in eodem Episcopatu quiesc-* *centium; adeo vt apud Dalonum Pontiniacenses de Collectario abraserint nomina S.* *Valeriæ, Aredii atque Pardulphi, quæ si alij fecissent, pro sacrilegio reputaretur.*

Neque dissimulauit Alexander III. datis ad Abbates vniuersos in Cistercien- si Capitulo constitutos litteris, ab ipsorum Ordine peccari in multis; peccatique causam ait esse nimiam opum affluentiam. *Vniuersitatem vestram per Apostolica scri- pta rogamus, monemus & exhortamur in Domino, quatinus recolentes qualiter hac plantatio sancta, hac vitis fructifera, hac denique vinea Domini Sabaoth sub primis Ordinibus pullulauit, & palmites suos* longè latéque producens ad mortifera circum

quaque venena pellenda flores protulit & odores effudit, peruigili custodia studeatis eorum in omnibus inhærere vestigiis, per quos cooperante Domino in deserto mundi huius flos huiuscemodi plantatus est honestatis. Hi enim Monasticæ frugalitatis continentissimi Professores optimum ponentes in paupertate principium, totius sufficentiæ assecuti sunt complementum. Ecclesiæ chari, Episcopis & Prælatis accepti, atque in conspectu Regum & Principum famâ & merito gloriosi. *Nunc autem*, quod dolentes dicimus, etsi non ab omnibus neque in omnibus, à plerisquetamen & in plerisque ab illa sancta institutione dicitur declinatum. In tantum quod aliqui ex vobis primæ institutionis obliti penitus vel ignari *contra Ordinis vestri gloriam & decorem Villas, Molendina, Ecclesias & Altaria possident, fidelitates & hominia suscipiunt, rusticos & tributarios* tenent: quorum conuersatio tota esse debebat in cœlis. Læditur hic Ordo penitus & mutatur. Nec est hæc mutatio dexteræ Excelsi: quinimo de dextera potius in læuam transeunt. Qui cum relicto seculo sub paupertatis habitu Deo militare decreuerint, negotiis denuo secularibus implicantur. Inde est quod vobis ab his qui foris sunt, contentiones & litigia suscitantur, & Abbatibus in causis forensibus occupatis, plerunque in commissis Domibus & tepor Ordinis & dissolutio nascitur charitatis: maximè quia charitas in paupertate plus proficit, & cupiditatis dedignata consortium, vt illa restinguitur, hæc tepescit. Ideoque sanctum & venerabile Collegium vestrum precibus & monitis quibus possumus exhortamur, quatinus Domus illæ quæ à prima sui origine in Ordine sunt fundatæ constitutis & ordinatis terminis sint contentæ, nec velint ad ea manus extendere, quæ sine laboribus & periculis multis & demum sine magna Ordinis confusione minimè poterunt retinere. *Si enim relictis originalibus Ordinis institutis ad communia volueritis Monasteriorum iura diuertere, oportebit & vos communi iure censeri: quia dignum est, vt qui similem cum aliis suscipiunt vitam, similem sentiant in legibus disciplinam.*

Similiter M. Ioannes Hautiuillensis l. 5. Architrenii c. 7. inuehitur in Cœnobitas fastuosos & ambitiosos, pedum pastorale affectantes, vitiis turgidos, cæteros verò homines supercilio elato præ se nihili ducentes.

CONTRA SVPERBOS MONACHOS.

Ecce supercilium Monachi lunatur in altum.
Sublimis rapitur vultus, decliuis ocellus
Surgit in obsequium, ventremque superbia fesso
Plus epulo tendit: duplex sic regnat Erynnis
Interius, venterque noto turgescit vtroque.
Quid cum turbatur animi pax intima, verbis
Intonat, ardescit oculis vultuque minatur?
Quid quotiens Pastor erranti publica monstrat
Vel priuata Gregi iuris vestigia, nonne
Dictat in appositum tumida præsumptio mentis,
Et leges alias decepta immurmurat auri?
Quid quotiens morbos ouium næuosque tumores
Subsecuisse parat, reliquum patienter ouile
Pastoris sequitur virgam, pacemque flagellis
Exhibet aut monitis: sed Claustri hæc bellua, de qua
Fabula narratur, mansuescere verbere nulla
Sustinet, aut verbo, domitores odit & instat
Asperior virgis, oculisque vomentibus iram
Fulminat, & monitus fumanti despuit ore.
Hic quorum vita est humili deiecta cucullo
Spernit oues, & eas audet præsumere de se
Delicias, in quem pretium totius ouilis
Confluat, & solus virtute supernatet omnes.
Si quando careat baculus Pastore, suoque
Rege vacet sceptrum Moniale, hæc Bellua sedem
Iam sibi sortitur viduam, dextramque maritat
Absenti baculo. Vacua iam regnat in Aula,
Iam subiecta iubet: omni se concipit vnam

Imperio dignam, vacuam spem figit in alto,
Præsumitque sibi baculum quem perdere virtus
Et vitium rapuisse solet. Iam fulgurat astri
Alterius radiis, iam tollit in ardua mentem.
Iam Iouis alterius ruituro pectore fulmen
Tractat, & alterius animo prælibat honores
Induiturque prius animus quàm dextera sceptrum.
Sic fit apud Claustrum, ventosque superbia præceps
Velis præpapidos nigris infundit & albis:
Mundanique maris rapto per inania cursu
Nauiculam scopulis perituram mandat acutis:
Vt cui nota Domus famuletur, nouit & inquit
O vitij radix primaua, nouissima Christum
Accedit visura Deum, sed prima recedet.
Natiuumque sibi propriumque hunc diligit vsum,
Vt nox vnanimes faciat, quos inquinat vna.
Magna quidem molles animos ligat vnio, magna
Conciliat cupidas pacis clementia mentes.
Pax quoque firma leues animos complectitur, imò
Pax alios vita sumptos communiter vsus
Nectit, & vnus amor studiis inseruit eisdem.
Verum par tumidis venit indignatio præceps
Mentibus alterno factura tonitrua vento
Discordesque secat morum concordia mentes.

At Ioannes Saresberiensis supralaudatus l.7. de Nugis Curial. c. 23. ab eiusmodi probris eximit maximè Carthusienses & Grandimontenses. *Hypocritarum nomen & notam*, inquit, cautissimè & fidelissimè declinant Carthusienses & *Magni-*
" *montis* noua professio, in antiquæ virtutis culmine, Saluatore præuio solidata. Si-
" quidē *Carthusienses* cupiditati suæ immo necessitati limites præfixerunt & mode-
" rationis habenis omnem auaritiam cohibent, & interdum ipsi necessitati aliquid
" subtrahunt, ne sub obtentu illius quippiam auaritia moliatur. Magni procul du-
" bio viri & inter præcipuos numerandi, cum non modo professiones, sed iam senes-
" cente mundo in tanta multitudine labentium seculorum pauci processerunt ho-
" mines, qui satietatis sibi aliquos præscripserint terminos.....
" Porro *Magni Montis incolæ* vitam perarduam elegerunt, & non modo auaritiæ, sed
" ipsius naturæ quodāmodo domitores omnia necessitatis imperia excluserūt, ab-
" iecerunt sollicitudinem crastini, omnia mundi oblectamenra contemnere parum
" est apud eos, quacunque ad portas eorum quis pulset imagine, excluditur & con-
" fusus abscedit, in eos quippe solus Christus ingreditur, cuius innituntur gratiæ
" iactantes cogitatum suum in eum, qui paruulos enutrit, dat iumentis escam pul-
" lisque coruorum......
" Isti itaque propriæ voluntatis immemores, quærentes iugiter quomodo pla-
" ceant ei cui se probauerunt, laudem quæ ab hominibus est, contemnentes, nec
" volentes habere, diuitias quam dicendi sunt habere cum Hypocritis portionem?
" Quod tamen miraberis, iam ad Carthusienses diuertisse dictus est aliquis, vt
" à sanctorum consortio euocatus ascenderet, & postea conuersus retrorsum, quid
" quæsierit, operum testimonio declarasse. At ille Iudicem suum habet, neç ta-
" men vnquam committere potuit vt sanctissimæ professionis gloriam denigraret.
" *De Magno Monte* neminem adhuc assumptum audiui; sed vtinam aut nunquam
" assumatur, aut talis qui nullo decoloret actu hominum singularis eminentiæ
" venustatem. Alii Basilium, alii Benedictum, hi Augustinum: at isti singularem
" Magistrum habent Dominum I. C.

De subiectione & exemptionibus Cœnobitarum.

ECclesia Gallicana retinentissima semper fuit primææ libertatis & authoritatis. Nec facile passa est aut summos Pontifices imponere sibi iugum nouum, aut Monachos vetus excutere. Quibus si nonnulli Episcopi de suo iure remiserunt, priuatorum illud hominum factum fuit, non decretum publicum. In duobus autem præsertim subiecti fuisse videntur Episcopis Monachi antiquitus, in Procurationibus & Iurisdictione. Procurationem vocabant ius quoddam lustrandorum omnium locorum Ecclesiasticorum suæ Diœceseos tam Regularium quàm Secularium: ob quam iis pendebatur certum stipendium à singulis, quod *Procurationis* etiam nomine vocabatur. Mathæus Parisiensis *Procurarias* appellat ad an. 1245. vbi de M. Martino Papæ Clerico qui in Angliam missus munera eiusmodi exigebat. *Reditus Thesaurarij Saresberiensis cum aliis multis violentia, sed præcipuè à viris Religiosis rapiuntur.* Procurationes *& munera exiguntur sibi festinanter transmittenda & contradicentes grauiter puniuntur.* Et ad an. 1139. *Videns Legatus talem in multis constantiam ad humilitatem Religiosorum conuersus, ab eis pecuniam non minimam extorsit nomine* Procurationis.

Neque Procurationes tantum ab iis exigere poterant Episcopi, sed insuper cum ad bellum proficisci cogebantur Edicto Regio, Abbates & Cœnobia ad sumptus contribuere impellebant. Patet id clarè ex priuilegio quod Aldricus Senonensis Alcuini quondam Discipulus circa an. 834. concessit Abbati S. Remigii ad Vallilias, in quo hæc verba continentur. *Episcopus quoque in exigendis muneribus Abbatem eiusdem loci non grauet, sed sufficiat ei ad annua dona, equus vnus & scutum cum lancea. Quod si in expeditionem publicam ire iussus fuerit, addantur ei de eodem loco carra duo, vnum vini, alterum farinæ: verueces decem: supra quæ in exigendis muneribus cupiditatis auaritiæque causa grauare eos nullatenus præsumat: ne & Monachi eiusdem Cellulæ huiuscemodi negotio à suo proposito exorbitare, & Episcopus causa eorum perditionis addictus sempiternas cogatur luere pœnas.*

De eiusmodi Procurationis iure quomodo pacti sint Guido Senonensis Archiepiscopus & Fulco San-Germano-Pratensis Abbas, diximus ad an. 1199. quo etiam tempore Ioannes San Genouefianus cum Odone Parisiensi Episcopo de eodem iure decertabat. Cæterum quia in ea re sæpe quoque à Prælatis peccatum est, dum non tam salutem Monachorum & honestum Monasteriorum statum quærere visi sunt, quàm lucrum, nec Canonum authoritate & Conciliorum Decretis eorum auaritia coërceri potuit, exactionis huius remissionem obtinuerunt tandem Monachi. At de Procuratione gratuita, seu vt vocant visitatione, deque iurisdictione Episcopali certatum est omni tempore, & hodie etiamnum certatur. Referemus in hanc rem breuiter, quantum id negotii nostri erit, quid variis temporibus acciderit, & quid ab Academicis nostris decretum fuerit.

Primus, quod sciam, Abbo Floriacensis Abbas dissidium illud excitauit in Conuentu San-Dionysiano paulo ante an. 1000. in quo cum Episcopi iura sua sarta tecta esse vellent, ille Monachorum causam ita sustinuit, vt seditionem excitarit, ipsosque Episcopos fugere quoquouersum coegerit. Cuius seditionis factus reus Apologeticum; scripsit atque apud Robertum Regem crimen vt potuit, excusauit, submittens se libenter examini tam ipsius quàm Magistrorum in sacris Canonibus peritorum. *Nec me vestro*, inquit, aliorumque Sapientium *examini subduco, qui contra Canones sensisse suspicor. In Episcopos manum Monachorum mouisse accusor: vestram beneuolentiam proprio Episcopo* (Arnulpho Aurelianensi) *tulisse blasphemor, quibusdam excommunicatis participasse criminor. Sed esto? cui sententiæ Canonum contradixi, qui in illo Concilio vix apertum librum videre potui? an Concilium illud fuit, vbi conciliati venerunt & disconciliati recesserunt? cum ibi discordes reconciliari debuerint aut canonica districtione mulctari.* Hæc de Abbone refert in eius vita Aimoinus eius Discipulus, qui addit Abbonem, cum videret scriptis suis multorum animos offensos, Robertum sibi præsertim conciliasse, *quem scientem litterarum, ac idcirco fore nouerat diligentem studiosorum.*

Quod autem de Episcopo suo Arnulpho dicit Abbo, Aimoinus fusius explicat innuens illi ius suum poscenti, Abbonem præstare detrectasse, Priuilegiumque Monachale obtendisse. Hinc graues exortas inimicitias. *Cum idem vir Domini paratus esset*, inquit, *iuxta Apostoli praeceptum* subdi etiam omni creaturæ propter Dominum, *intelligens tamen loco quem regebat postmodum posse officere, si ei modos Subiectionis quos requirebat, ad ipsius libitum dependeret, id facere in omni sua recusauit vita. Vnde idem Pontifex Arnulphus nomine animaduertens nec ratione nec diuinarum legum eum posse conuinci altercatione, manifestum se ei ostendit inimicum. Qua de re actum est vt satellites memorati Pontificis eundem virum Dei Taronis ad festiuitatem S. Martini properantem noctanter agressi grauibus afficerent contumeliis: quibusdam obsequij illius hominibus ad necem vsque vulneratis. Quam rem præfatus Antistes cum in reliquis actibus suis honestis semper se demonstraret pollere moribus, nequaquam vt par erat, indignè tulit. Verum propter vulgi famam aliquos eorum qui hoc perpetrauerant scelus, quasi pro satisfactione, vt virgis caederentur, ante eum adduxit.*

Ex eiusdem Abbonis Apologetico, cuius fragmentum profert idem Aimoinus, coniicere licet litem istam ad Curiam Regum Hugonis & Roberti fuisse delatam. Sic enim ipse ad eos. *Corrodit me canino dente æmulorum supplantatrix calliditas, circumlatrat aduersariorum frequens acerbitas. Nec aliud contra me immurmurant, nisi quod Monachorum Senatum saluum esse velim. Nostra Reipub. augmentum quæsiui, ac cauillationi insidiantium authoritate quâ valui, contradixi. Nec abscondi animo misericordiam & veritatem à consilio multo. Pro huiusmodi malis meo insidiantur sanguini, me succenturiatis insequuntur odiis. Adeo vt nec Regia Maiestas eos deterreat, quin me clanculum trucident, si eis locus tempúsve arrideat.*

Non deerant causæ suæ Episcopi; causa enim erat communis omnium, & id nouum ipsis videbatur, prorsusque intolerabile, cum audacter negaret Abbo *Altare* aut *Ecclesiam* vllam posse dici *alicuius esse Episcopi*. Itaque nihil non mouerunt vt Regum animos ab illius amore auocarent. Aliud ergo sibi præsidium accersere curat, nempe ab Apostolica sede. Adit Ioannem Pontificem *Priuilegia Ecclesiæ sibi commissæ corroboraturus, imò renouaturus*, inquit Aimoinus; sed cum Pontificem inuenisset, non qualem putabat, re infectâ reuersus est. Iterum Reipub. causâ ad Gregorium Ioannis successorem Legatus, obtinuit quod & quale voluit Priuilegium. Et in eo inter alia continebatur, teste Aimoino, *Vt Episcopus Aurelianensis nisi inuitatus Floriacum nequaquam adeat Cænobium*. Neue *vnquam quilibet Pontificum eidem Monasterio Diuinum interdicat Officium, etiamsi tota Gallia ob populi peccata anathematis feriatur vindictâ à sede Apostolica.*

Ad confirmationẽ verò huius priuilegij, quod nouum videbatur, subdit Aimoinus quasdam authoritates vt probet Gregoriũ & Abbonem in hoc facto contraria non sensisse SS. Patrum Regulis; imprimis verò refert verba Gregorij Magnific inter alia scribentis ad Maximianum Rauennatem Episcopum. *Quoties pro vtilitate Monasterij sui ad Pontificem Rom. Abbas venire vel transmittere forte voluerit, id ei modis omnibus liceat.* Quod verò ab Episcopis & Clericis Monasteria inquietari non debeant (verba sunt Aimoini.) tam memorato Pontifici quàm eius Antecessori Ioanni frequentibus scripsit Epistolis. Luminoso quoque Abbati de eadem re inter cætera sic ait. *Castorio*, inquiens, *Fratri & Coepiscopo nostro nostrâ praeceptione transmissâ ei successoribusque eius à te Monasterio tuo cunctam læsionis abstulimus facultatis potestatem, vt nec vltra in vestro versaretur grauamine, nec Monasterij res describat, nec publica illic debeat esse processio.* Et post pauca. *Missas illic haud dubiè quam in Monasterio publicas per Episcopum fieri omnino prohibemus; ne in seruorum Dei recessibus popularibus prabeatur vlla occasio Conuentibus, & simpliciores ex hoc animos plerumque, quod absit, in scandalum trahat frequentior quoque mulieris introitus.* Quod autem Diuinum Officium Monasteriis interdici non oporteat, Ioanni Episcopo de Vrbe veteri scribens, ita asserit *Agapitus Abbas Monasterij S. Georgij* insinuauit nobis plurima se à vestra sanctitate grauamina sustinere, & non solum in his quæ necessitatis tempore Monasterio aliquod possint ferre subsidium, verum etiam in hoc Monasterio Missæ prohibentur celebrari, sepeliri etiam ibidem mortuos interdicit. Quod si ita est, à tali vos hortamur inhumanitate suspendi, & sepeliri ibidem mortuos, vel celebrari missas nullâ vlterius habitâ contradictione permittas, ne denuo querelam de his quæ dicta sunt, prædictus vir venerabilis deponere compellatur.

Hæc Aimoinus, qui cum nullum exemplum è Gallicana Ecclesia proferat, satis indicat fuisse istud antea in Francia inauditum. Vt & sequentia declarant: Nam cum Fulco qui Arnulpho successit, ad subiectionem compellere voluisset Gauzlinum Abbonis successorem, Fulbertus Carnotensis ab vtroque, quid facto opus esset, consultus, vtrique sic respondit. Fulconi quidem Ep. 41. his verbis. *Defensores legum paucos*, Impugnatores verò plures esse videtis. Quin etiam Dominus noster Rex, cui summum iustitiæ caput incumbit, perfidiâ malorum sic circumuentus est, vt ad præsens neque se vindicare, neque Nos vt oportet, adiuuare præualeat. Non hæc idcirco dixerim, vt fortitudinem animi vestri frangere velim, sed vt sanè discretione causam vestram tractare memineritis. Igitur si Abbas S. Benedicti de vestro contemptu culpam suam recognouerit, & illam deinceps subiectionem promiserit, quæ vobis canonicè debetur, hortor & suadeo vt recipiatis. Sacramenta verò & cætera quæ ad mundanam legem pertinent, propter amorem Regis Domini missa faciatis, vt religionem magis quàm secularem ambitionem sectari vos cognoscat. At si Abbas in tantam superbiam intumuerit, vt ipsam quoque subiectionem Canonicam vobis derogare contendat, superbiæ cui non parcit Deus, Dei seruus quo modo parcat, nescio. Vale.

Gauzlino verò sic rescripsit Ep. 73. *Præsul Aurelianorum qui vos excommunicauit, Coepiscopos suos idem facere poscit.* At Ego correctionis vestræ non expers, 3. Kal. Octob. ei respectum dedi. Vnde nunc frater commoneo, vt gradus humilitatis interim vel vsque ad tertium relegens Episcopo vestro subiiciamini sicut decet. Aut si vobis non ita faciendum esse videtur, cur fieri non debeat, rationem nobis intimare non pigeat. Ego enim neque legem neque modum ratiocinationis inuenire possum qui vos ab iugo subiectionis huius absoluat. At si quis alius præter vos inuenisse fateatur, nouum illum Rhetorem de cœlo magis cecidisse quàm descendisse crediderim. Viuite. Ne quis vos seducat inanibus verbis. Valete.

Ex his duabus Epistolis duo colliguntur. Vnum; quod Fulco Fulberti consiliis acquiescens Gauzlinum admonitum de præstanda subiectione nec obtemperantem, anathemate ferierit vt contumacem, idemque fieri, à Coepiscopis postulaterit in exemplum iustæ seueritatis. Alterum, quod Fulbertus Diabolici fastus esse putauerit non præstare Episcopo subiectionem. Quod & authoritate Canonum confirmat Ep. 72. ad Richardum Abbatem totumque Conuentum Sam-Medardensem, qui in pollutâ humani sanguinis effusione Ecclesiâ suâ celebrare diuina non destiterant, non præmonito nec aduocato Suessionensi Episcopo ad resecrationem seu reconciliationem.

Dicitur, inquit, *de vobis quod in eadem violata Ecclesia sine Episcopali reconciliatione Deo sacrificare præsumitis. Quod si verum est, profectò præsumptio iste & noua est & nimia & bonis omnibus insectanda.* Quid enim mali est, quod in sancta Ecclesia machinari incipitis? vultis date partes Laicorum Presbyteris, Presbyterorum Laïcis? vbi vobis conceditur Ecclesiam aut nouam dedicare, aut profanatam reconciliare? Sed nec Oratorij quidem domum vobis ædificare nisi per Episcopum licet. Positi namque estis omnino sub potestate ipsius, qui vt ait Hieronymus, potestatem habet peccantem Monachum tradere Sathanæ in interitum carnis. Sed ne parua authoritate fretus hæc dicere videar, testem mihi allego magnam synodum Chalcedonensem duodetriginta Episcoporum sub Papa Leone, sub Martiano Principe celebratam, in qua Euthyches Abbas Constantinopolitanus condemnatus est. In qua etiam de supradictis causis sancitum placuit neminem aut ædificare aut constituere Monasteria, aut Oratorii domum sine conscientia ipsius Ciuitatis Episcopi. Eos verò qui per singulas Ciuitates seu possessiones in Monasteriis sunt, subiectos esse debere Episcopo, & quieti operam dare atque obseruare ieiunia & orationes in locis, in quibus semel Deo se deuouerunt, permanentes, & neque communicare, Ecclesiasticas neque seculares aliquas attrectare actiones, relinquentes propria Monasteria, nisi forte iubeantur propter vrgentes necessitates ab ipsius Ciuitatis Episcopo. Item in eadem. *Iubemus Monasteriis aut Martyriis constitutis, vt in potestate sint eius qui in ea est Ciuitate Episcopus secundum traditionem sanctorum patrum, ne per præsumptionem recedant à suo Episcopo. Eos verò qui ausi fuerint rescindere huiusmodi institutionem quocunque modo, vel si noluerint subiacere proprio Episcopo, siquidem fuerint Clerici persona-*

rum ordinatione subiaceant condemnationibus Canonum: si verò Laici vel Monachi fuerint, communione priuentur. Poteram alia multa de Legibus Diuinis huic rationi firmamenta subnectere, sed breuem me scribere memini: & vt ait Isidorus, *sicut militi illa arma sufficiunt quæ ferre ad tempus congruenter possit*; sic nobis de multis sententiis paucæ, prout tempus exegerit. Nunc vobis charitatiuè volo suadere, vt sano consilio præbeatis assensum, ad subiectionem Episcopi vestri simpliciter redeatis. De præterita culpa requiratis veniam; de futura assumatis cautelam: & vt vobis fiat quies de obedientia & nobis de vestra quiete lætitia. *Alioquin pro certo sciatis, quia si*, quod absit, *in contumacia contra illum manseritis, in proximo Conuentu Episcoporum graue dispendium incurretis.*

Nondum innotuerant Fulberto Priuilegia Sam-Medardensia, vt nec Paschali San Dionysiaca: nam eum apud eum conquestus fuisset Galo Episcopus Parisiensis circa an. 1106 (Prætereo enim intermedia tempora à Fulberto ad Paschalem) quod Adam & Conuentus San-Dionysianus subiectionem sibi præstari consuetam præstare detrectarent, Adamo & Monachis scripsit in hunc modum. *Ex confratris nostri Galonis Parisiensis Episcopi relatione comperimus, quia vos præter ipsius licentiam pro sacri olei & chrismatis acceptione, ac pro Monachorum seu Clericorum vestrorum ordinationibus quoslibet Episcopos adeatis, vel pro eorundem sacramentorum celebratione ad vestrum Monasterium conuocetis, & quod Laicis pœnitentias criminum iniungatis.* Quæ profectò sacris Canonibus valde contraria sunt. *Et quidem Priuilegia pro prauis & malis collata sunt, & ad ædificationem non ad Canonum destructionem alicui conferuntur.* Cum itaque prædictus frater Galo Episcopus vester gratia Dei bonus & Catholicus habeatur & prædicta sacramenta gratis ac sine prauitate indulgeat; & vos præter ipsius licentiam pro eisdem sacramentis suscipiendis alios adire Antistites prohibemus, & Archiepiscopis vel Episcopis omnibus ne ea vobis exhibeant, interdicimus.

Verum scribit Sugerius in vita Ludouici Grossi se an. sequente apud eundem Paschalem qui in Franciam venerat & Charitatis Monasterium dedicauerat, Ecclesiæ San-Dionysianæ causam perorasse, & Galoni Canonico iudicio satisfecisse. *Contra D. Episcopum Parisiensem Galonem multis querimoniis Ecclesiam B. Dionysii agitantem in conspectu D. Papæ viriliter stando apertâ ratione & Canonico iudicio satisfecimus.* Scribunt quoque Monachi San-Germano-Pratenses se ab eodem Paschale Priuilegium obtinuisse exemptionis, aut potius Priuilegiorum confirmationem Bullâ datâ Laterani an. 1107. in qua hæc habentur verba. *Missas, ordinationes, stationes ab omni Episcopo vel Clero Parisiensis Ecclesiæ in eodem Monasterio præter voluntatem Abbatis vel Congregationis fieri prohibemus, nec habeat ibi aliquam potestatem imperandi, sed nec ipsis interdicere nec excommunicare, nec ad synodum vocare Abbatem, vel Monachos, Presbyteros aut Clericos Ecclesiarum ipsius loci facultatem damus.*

Item scribit Aimoini Continuator c. 51. ad an. 1108. Guillelmum quendam Abbatem San-Germano-Pratensem electum abdicare se suâ præfecturâ coactum à Monachis, quod ab Episcopo Parisiensi benedictionem accepisset. *Anno Dominicæ Incarnationis 1108.* Rainaldus Monasterii S. Germani Abbas præ simplicitate Abbatiam demisit: & loco eius Guillielmus est substitutus, qui duobus annis Monasterium rexit: sed prauo consilio deceptus ad Episcopum Parisiensem pergens & ei professionem faciens, benedictionem ab eo accepit. Quod audientes præfati Monasterii Fratres, timentes ne per hoc Ecclesiæ imminueretur libertas, reuertentem à professione noluerunt recipere, sed clausis ianuis valide resistentes eum ab Abbatiæ dignitate penitus remouerunt, prædictumque Rainaldum reuocantes eum iterum sibi præfecerunt Abbatem.

In veritatem aut falsitatem testimoniorum eiusmodi non inquirimus: inquirant Monachi & quibus res est cum Monachis. Dixisse sufficiat hocce Christi seculo 12. quod nostræ Vniuersitatis quartum est, Monachos priuilegiis illis suis seu verè seu falsò obtẽtis munitos plurimũ superbìsse. Præsertim ex quo Ioannes Cremensis Cardinalis in Concilio Remensi, cui Calixtus Papa II. præsedit an. 1119. Cluniacensem Ecclesiam soli Romano Pontifici subiacere demonstrauit, eamque ac cæteras quibus simile Priuilegium indulsisset, aut indulgere vellet Pontifex, ab Ordinariorum vt vocant, iurisdictione & procurationibus liberas esse. Dictum tamen

eiusmodi ita omnium qui aderant aures animosque offendit, vt parum absuerint à tumultu. Hinc reste Orderico Vitali disputandi materiam sumpserunt arguti Sophistæ & Magistri in sacris Canonibus & Scripturis versati. Quæ quidem quæstio & disputatio toto hoc seculo frequens fuit in scholis & à plerisque viris Doctis agitata. Plurimis videbantur exemptiones eiusmodi si absque necessitate concedebantur, esse illicitæ, sic enim in Ecclesiâ quæ nihil ordinarè facit, confusionem maximâ inferri, sacros Canones pessundari, Episcopor. iura quæ illibata esse debēt, conuelli, & prauo exemplo eorum authoritatem contemni laicisque ludibrio exponi. Contra nonnulli dempta priuilegiorum dispensatione tolli potestatem Apostolicam quæ in Ecclesia suprema esse debet. Priuilegiorum concessionem magnam esse partem Rom. authoritatis; ab omni æuo Beneficia Gratiasque à S. sede emanasse, Romam caput esse omnium Ecclesiarum; & Papam omnium Pontificum Archipontificem esse. Ita vario euentu toto hoc seculo certatum est ab Episcopis & Monachis in Conciliis & Curia Rom. & à Magistris in scholis, prout se dedit occasio disputandi. Placet nonnulla exempla referre.

Resbacense Monasterium aliàs *Hierusalem* dictum Diœcesis Meldensis in saltu Brigensi ad Matronam fluuium situm à S. Audoeno Dagoberti Regis Cancellatio & Archiepiscopo Rothomagensi fundatum fuisse dicitur. Processu autem temporis Meldensis Episcopi Iurisdictioni parere recusauit, parochiamque villæ Resbacensis, Parochi institutionem, aliaque iura sibi vendicauit, munitum se asserens priuilegiis Apostolicis. Qua de re quæstus apud Honorium II. Burchardus Meldensis Episcopus, iura tandem sua illæsa illibataque retinuit: vt patet ex hac Honorii ad eum Bulla an. 1125. data, quæ habetur in Chartulario Meldensi & refertur à doctissimo Launoyo in sua Inquisitione in Priuilegium Sam-Medardense.

Honorius Episcopus Seruus Seruorum Dei Venerabili Fratri Burchardo Meldensi Episcopo eiusque successoribus Canonice promouendis in perpetuum. In eminenti Apostolicæ sedis specula disponente Domino constituti, ex iniuncto nobis officio fratres nostros Episcopos debemus diligere, & Ecclesiis sibi à Deo commissis suam debemus Iustitiam conseruare. Proinde, Charissime in Christo Frater Burcharde Episcope Meldensis Ecclesiæ, cuius à Deo tibi cura commissa est, salubriter statuimus, vt omnes tam Clerici quàm Laici in villa Resbacensi & Iotrensi commorantes Meldensi Ecclesiæ iure Parochiali, subiaceant, & ea quæ de eis ad ius Parochiale pertinent, tibi tuisque successoribus libera & illibata seruentur. Decernimus etiam vt Abbas Resbacensis & Abbatissa Iotrensis Canonicam tibi tuisque successoribus obedientiam persoluant. Benedictio quoque eorum sicut per tuos antecessores hactenus celebrata constiterit, sic per te tuosque successores deinceps exhibeatur. Promotiones etiam Monachorum ad Ecclesiasticos ordines per Meldensem administrentur Episcopum, si videlicet gratis eas & sine prauitate voluerit exhibere, & gratiam Apostolicæ sedis habuerit. Si Quis autem, quod absit, huic nostro Decreto sciens contraire tentauerit, honoris & officii sui periculum patiatur, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit. Datum Laterani 17. Kal. Maii.

Manasses Burchardi successor veritus, ne sibi tam Abbas Resbacensis quàm alii suæ Diœcesos Monachi exhibere detrectarent obsequium, ab Innocentio II. Honorij successore Bullam impetrat confirmatricem an. 1138. quæ legitur in eodem Chartulario.

Eandem Meldensium Episc. authoritatem confirmat Alexander III. pluribus Bullis in eodem Chartulario contentis. Prima data est Laterani Kal. April. eaque vetat ne quis Parochialem Ecclesiam teneat, nisi ei in *persona voluerit deseruire*.

Altera est ad eundem Stephanum, qua confirmat ea quæ ab Honorio II. de Resbacensi & Iotrensi Abbatia stabilita fuerunt.

Tertia data est Turonis ad eundem Stephanum Episcopum, qua confirmat Innocentii II. constitutionem, iisdemque planè verbis, vt in eodem Chartulario legitur folio 21. pag. 11. Quarta est ad eundem data Senonis, quâ auditis partibus & contentionis materia discussâ ius suum Episcopo asserit. Legiturque hæc Bulla pag. 10, sub hoc titulo, *De subiectione Monasterij Resbacensis*.

Alexander.... Venerabili fratri Stephano Meldensi Episcopo Sal. & Apost. Bened. Controuersiæ inter viros Ecclesiasticos agitatæ quotiens in nostra præsen-

" tia finem Canonicum sortiuntur, necesse est eas in scriptis redigi & Apostolicæ
" authoritatis pagina communiri, vt ea quæ fauore Apostolico decisa sunt, & scri-
" pto proprio confirmata, tanto humanæ memoriæ tenacius insigantur, quanto
" maiori diligentia litterarum nostrarum patrocinio fulciuntur. Cum autem inter
" te & dilectos filios nostros B.... Abbatem & fratres Resbacenses causa super iure
" parochiali quod tibi tam in villaquàm in Monasterio vendicabas, diutius verte-
" retur, te & eis pro eodem negotio in nostra præsentia constitutis subiectionem Ab-
" batis & ius Episcopale in ipsa villa & in Monasterio exigebas, inconcussam pos-
" sessionem te longo tempore assetens habuisse, & hæc omnia ita esse multis instru-
" mentis & plurium approbatione testium astruebas. Altera autem pars libertatem
" sibi è contrario vendicabat, & hoc ipsum multis conabatur rationibus & scripto-
" rum ac testium productionibus affirmare. Nos vero, cum vtraque pars hinc in-
" de ad fidem rei dubiæ faciendam in medium produxisset, facta diligenti collatio-
" ne monimentorum & testium agnoscentes te ea, quæ tibi in villa & in præfato Mo-
" nasterio vendicabas, sine interruptione legitima possedisse, de communi fratrum
" nostrorum consilio obedientiam & subiectionem Abbatis, & ius Episcopale tam
" in Monasterio quàm in villa tibi & per te Ecclesiæ tuæ adiudicauimus. Volen-
" tes autem paci & quieti eiusdem Monasterii ex iniuncto nobis officio vtiliter
" prouidere, authoritate Apostolica inhibemus, vt occasione ista nulla noua & in-
" debita grauamina à te vel successoribus tuis iam dicto Monasterio aut villæ de-
" beant irrogari. Vt igitur hæc nostra definitio futuris semper temporibus inuiola-
" biliter obseruetur, eam authoritate sedis Apostolicæ confirmamus & præsentis
" scripti patrocinio communimus, statuentes vt nulli omnino hominum liceat
" hanc paginam nostræ definitionis infringere, vel ei aliquatenus contraire: si quis
" autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & BB. Pe-
" tri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Senonis, 4 Nonas
" April.

Reuerso in Italiam Alexandro Monachi parere detrectarunt, donec propioribus fulminibus ab Hugone Senonensi Archiepiscopo & suffraganeis contriti fuerint, his verbis, vt legitur in eodem Chartulario.

" *Hugo D. G. Senonensis Archiepiscopus*, Guillelmus Carootensis Electus, Mauricius
" Parisiensis, Manasses Aurelianensis, Stephanus Meldensis, Henricus Trecensis,
" Bernardus Niuernensis Episcopi Vniuersis Fratribus Archiepiscopis, Episcopis,
" Presbyteris & Vniuersis fidelibus ad quos litteræ istæ peruenerint, Salutem &
" dilectionem. Sicut sacra testatur Authoritas, sola obedientia est quæ fidei meri-
" tum possidet, sine qua infidelis quis esse conuincitur, etiamsi fidelis esse videa-
" tur... Ea propter Vniuersitati vestræ notum fieri volumus, quod quidam Mona-
" chorum Resbacensium contra Deum, contra sententiam summi Pontificis Alex.
" III. contra excommunicationem D. Meldensis proprii Episcopi, contra excom-
" municationem Abbatis sui Diuina officia passim & publicè celebrare præsu-
" mant, & Presbyteros de parochiis in quibus temporalia bona possident, expel-
" lentes, curam animarum noua & inaudita præsumptione cum Parochiali
" iure ausu temerario vsurpauerint. Multitudo quoque Laicorum hominum illa-
" rum Ecclesiarum illorum persuasionibus decepta illis adhæret: & sicut mor-
" tui, mortuos ad mortem pertrahunt & perducunt. Et quidem venerabilis fra-
" ter noster Meldensis Episcopus per biennium & vltra biennium tantam per-
" tinaciam in multa patientia & exspectatione sustinuit si forte esset spes, si reuer-
" terentur ad viam: sed factus est error nouissimus peior priore & nouissima illorum
" peiora prioribus. Congregati igitur Beluaci pro negotio Ecclesiæ Dei, & commu-
" nicato consilio *cum Religiosis & Litteratis viris, & ipsos* & omnes qui eis in oratio-
" ne, in conuiuio, in emptione & venditione in consilio & auxilio super hoc male-
" facto scienter communicauerint, nisi vsque ad proximam Natiuitatem S. Ioannis
" Baptistæ resipuerint, excommunicauimus & à consilio fidelium sequestrauimus.
" Actum Beluaci anno incarnati Verbi 1166.

Similis iisdem temporibus discordia versabatur & agitabatur de priuilegiis Cœnobij Vizeliacensis, quod sibi quoque Romana sedes vindicabat. Extant plurimæ in eam rem Bullæ in Chronico Vizeliacensi edito in tom. 3. Spicilegij Dacheriani. Similis etiam inter fuit inter San-Genouefianos Parisienses & Theo-

baldum, deinde Mauricium & postremo Odonem Episcopum, vt in Historia retulimus ad an. 1199.

Similiter Augustinenses Cantuariæ circa an. Christi 1151. Archiepiscopo suo Professionem præstare recusarunt, obstantibus quoque priuilegiis, vt dicebant. Vnde inter eos exarserunt dissidia & odia immortalia, donec Richardus Thomæ successor Chartas sibi exhiberi cupiens, falsi arguit. Alexander III. earum examen Episcopis Herefordensi & Wigorniensi & M. Petro de Melidis commisit. Augustinenses hos iudices parum æquos sibi futuros rati alia & alia subinde causari variaq; grauamina obiicere cœperunt & Papam appellarunt, prosequendæq; appellationis animo Chartas quasdam Romam detulerunt. Vnde tandem iussi aliis Iudicibus exhibere, responderunt nonnullas esse Romæ; quasdam fassi sunt se non habere; quasdam etiam se nunquam habuisse: cæteras non teneri exhibere, quia præfixum Iudicibus tempus præterierat, quâ de re sic scribit Willielmus Thornus Augustinensis Cantuarita ad an. 1181. *Abbas & Fratres reuerenter & deuotè Iudicibus obtemperantes de priuilegiis quæ nominatim fuerant exhibenda, & quæ ipsi Iudices exhiberi præceperant, duo priuilegia ipsis Iudicibus exhibuerunt, videlicet priuilegium* B. Augustini *eiusdem Ecclesiæ Patroni, &* Priuilegium Ethelberti *Regis eiusdem Monastery fundatoris. Cumque aliorum Priuilegiorum exhibitionem prædicti Iudices sibi fieri postularent, constanter & veraciter asseruerunt etiam priuilegium* B. Gregorij *nec habere nec vnquam habuisse. Asseruerunt etiam Priuilegia* Adeodati & Ioannis Paparum, *aut non habere aut ignorare an haberent. Requisiti de aliis priuilegiis adiecerunt Agathonis quod Archiepiscopus nominauerat, & priuilegium Bonifacij IV. quod in petitione Archiepiscopi non fuerat nominatum, ad sedem Apostolicam transmissa fuisse, & à Papa propter viarum pericula nonfore remissa. Cui dicto fidem faciebant littera D. Papæ ipsis Iudicibus specialiter directa. Eodem autem die petebat D. Archiepiscopus sibi exhiberi priuilegia* Innocentij, Calixti, Eugenii, Lucij *quæ ante diem illum sibi exhiberi non petierat. Sed quia ad eorum exhibitionem tempus Iurisdictionis præfatorum Delegatorum non sufficiebat, ideo petitio illa Archiepiscopi quantum ad illa, frustrata fuit.*

Iam quæ fuerit virorum Piorum & Doctorum de Priuilegijs & Exemptionibus huiusmodi sententia, placet commemorare. Et primum quidem Bernardus Clarenallensis Abbas quanquam Monachis impensè addictus, non probauit tamen quod Episcoporum authoritati subiacere legitimisque eorum mandatis parere detectarent. Qua de re fusè agit in Ep. 42 ad Henricum Archiepiscop. Senonensem.

"Miror quosdam in nostro Ordine Monasteriorum Abbates humilitatis regulam odiosâ contentione infringere, & sub humili quod peius est, habitu & tonsura tam superbè sapere, vt cum ne vnum quidem verbulum de suis imperiis subditos prætergredi patiantur, ipsi propriis obedire contemnant Episcopis. Spoliant Ecclesias, vt emancipentur, redimunt se, ne obediant. Non ita Christus. Ille siquidem dedit vitam ne perderet obedientiam, quâ isti vt careant, totum fere suum suorumque victum expendunt. Quid hoc est præsumptionis ô Monachi? Neque enim quia Prælati Monachi, ideo non Monachi. Nempe Monachum facit professio, Prælatum necessitas. Vt autem non præiudicet necessitas professionis, accedat non succedat prælatio Monachatus: alioquin quomodo illud implebitur? *Principem te constituerunt, esto inter illos tanquam vnus ex illis.* Quomodo tanquam vnus ex illis, manens inter humiles superbus, inter subditos rebellis, immitis inter mansuetos? vt te putemus tanquam vnum ex illis, videamus tam exhibere paratum quàm exigere obedientiam, videamus tam libenter Præpositis obtemperare subiectum, quàm imperare subiectis. Quod si semper vis obedientes habere & nunquam esse, probas te non esse tanquam vnum ex illis? dum vnus esse renuis ex obedientibus, à quibusdum te superbiendo segregas, quorum aggregeris consortio patenter aduertimus: & si tu vel impudenter contemnis, vel imprudenter dissimulas, reputari profecto inter illos te noueris, de quibus scriptum est: *Alligant onera grauia & importabilia & imponunt humeris hominum, digito autem suo nolunt ea mouere.* Quorum ergo tibi indignius consortium iudicas delicatorum Magistrorum quos veritas increpat, an obedientium Monachorum quos amicos suos commemorat? ait siquidè: *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis.* Vides igitur quale est iubere quod

„ ipſe non feceris, aut nolle facete quod docueris ?... Longè præſtantius ſolis ſubdi
„ Epiſcopis quàm Vniuerſitati. Sed non proptet me, inquit, *hoc facio, ſed quæro Ec-*
„ *cleſiæ libertatem*. O libertas, omni vt ita dicam, ſeruiture ſeruilior : patienter ab hu-
„ iuſmodi libertate abſtineam, quæ me peſſimè addicat ſuperbiæ ſeruituti. Plus ti-
„ meo dentes Lupi quàm virgam Paſtoris. Certus ſum enim Ego Monachorum
„ qualiſcunque Abbas, ſi mei quandoque Pontificis à propriis ceruicibus excutere
„ iugum tentauero, quod Sathanæ tyrannidi mox meipſum ſubiicio. Aduertens ni-
„ mirum cruenta illa beſtia, quæ circuit quærens quem deuoret, elongaram cuſto-
„ diam, heu ſtatim inſilit in præſum prorem. Meritò enim non cunctatur præſidere
„ ſuperbo, qui ſe iure Regem gloriatur ſuper omnes filios ſuperbiæ. Quis dabit mihi
„ centum in mei cuſtodiam deputari Paſtores ? quanto plures ſenrio mei curam ge-
„ rere, tanto ſecurior exeo in paſcua. Stupenda inſania! Animarum non cunctor tur-
„ bas mihi cuſtodiendas colligere & vnum ſuper proprium grauor habere cuſto-
„ dem ? Et quidem ſubiecti me de reddenda pro ſe ratione ſollicitant. Qui autem
„ præſunt mihi ipſi potius Paulo dicente, peruigilant tanquam rationem pro me
„ reddituri...

„ Verum apertè indicant Quidam horum quid cogitent, dum multo labore ac
„ pretio Apoſtolicis adeptis, Priuilegiis, per ipſa ſibi vendicant inſignia Pontifica-
„ lia, vtentes & ipſi more Pontificum mitrâ, annulo atque ſandaliis. Sane ſi atten-
„ ditur rerum dignitas, hanc Monachi abhorret profeſſio ? ſi miniſterium, ſolis
„ liquet congruere Pontificibus. Profecto eſſe deſiderant, quod videri geſtiunt,
„ meritoque non queunt eſſe ſubiecti, quibus iam ipſo ſecomparant deſiderio. Quid
„ ſi & nomen eis conferre Priuilegiorum poſſet authoritas, quanto putas auro re-
„ dimerent, vt appellarentur Pontifices?

„ Et lib. 3. de Conſiderat. C. 4 Eugenium Pontificem his verbis alloquitur. *Mi-*
„ *raris* quorſum hæc, ignarus vſque adhuc quid dicere velim. Murmur loquor &
„ querimoniam Eccleſiarum. Truncari ſe clamitant ac demembrari : vel nullæ,
„ vel paucæ admodum ſunt, quæ plagam iſtam non doleant, aut non timeant. Quæ-
„ ris quam ? (*ſubſtrahuntur Abbates Epiſcopis*, Epiſcopi Archiepiſcopis, Archiepiſ-
„ copi Patriarchis ſiue Primatibus, bonáne ſpecies hæc? mirum ſi excuſari queat vel
„ opus. Sic factitando probatis vos habere plenitudinem poteſtatis, ſed iuſtitiæ for-
„ te non ita. Facitis hoc quia poteſtis. *Sed vtrum & debeatis, quæſtio eſt*. Honorum ac
„ dignitatum gradus & ordines quibuſque ſuos ſeruare poſiti eſtis, non inuidere.
„ Vt quidam veſtrorum ait. *Cui honorem*, honorem. Spiritualis homo ille qui omnia
„ diiudicat, vt ipſe à nemine diiudicetur, omne opus ſuum trinâ quadam conſide-
„ ratione præueniet, *primum quidem an liceat* : deinde an deceat : *poſtremo an expediat*.
„ Nam etſi conſtet in Chriſtiana vtique Philoſophia non decere niſi quod licet, non
„ expedire niſi quod decet & licet, non continuò tamen omne quod licet, decere
„ aut expedire conſequens erit. Age aptemus ſi poſſumus tria iſta operi huic. At
„ quomodo non indecens tibi, voluntate pro lege vti, & quia non eſt ad quem ap-
„ pellaris, poteſtatem exercere, negligere rationem ?

„ Túne maior Domino tuo, qui ait. *Non veni facere voluntatem meam*? Quanquam
„ non minus deiecti quàm elati animi eſt veluti rationis expertem non pro ratione
„ ſed pro libitu agere, nec iudicio agi ſed appetitu. Quid tam beſtiale ? Et ſi indi-
„ gnum cuiuis vtenti ratione viuere vt pecus, quis in te Rectore omnium tantam
„ contumeliam naturæ honoris iniuriam ferat ? Sic degenerando, quod abſit, ge-
„ nerale opprobrium feciſti proprium tibi. *Homo cum in honore eſſet, non intellexit,*
„ *comparatus eſt Iumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis*. Quid item tam indi-
„ gnum tibi quàm vt totum tenens, non ſis contentus toto, niſi minutias quaſdam
„ atque exiguas portiones ipſius tibi creditæ vniuerſitatis tanquam non ſint tuæ,
„ ſatagas adhuc neſcio quo modo facere tuas, vbi etiam meminiſſe te volo para-
„ bolæ. Nathan de homine, qui multas oues habens, vnam quæ erat pauperis, con-
„ cupiuit. Huc quoque veniat factum, imò facinus Regis Achab, qui rerum ſum-
„ mam tenebat & vnam vineam affectauit. Auertat Deus à te quod ille audiuit :
„ *occidiſti & poſſediſti*. Nolo autem prætendas mihi fructum emancipationis ipſius.
„ Nullus eſt enim, niſi quod inde Epiſcopi inſolentiores, Monachi etiam diſſolu-
„ tiores fiunt. Quid quod & pauperiores? Inſpice diligentius talium vbique liber-
„ torum & facultates & vitas, ſi non pudenda admodum & tenuitas in his, & in
illis

illis secularitas inueniatur. Matris noxiæ libertatis gemina soboles hæc. Quidni peccet licentius vagum & malè liberum vulgus cum non sit qui arguat? Quidni licentius quoque spolietur ac deprædetur inermis religio, cum non sit qui defendat? Quò enim refugium illis? Nunquid ad Episcopos dantes iniuriam? Ridentibus profectò aspiciunt oculis sine quæ faciunt malè, siue quæ patiuntur. Quæ demum vtilitas in sanguine isto? Vereor ne illa, quam in Propheta comminatus est Deus. Ille, inquiunt, in iniquitate sua moritur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si enim extollitur qui subtrahitur, & cui substrahitur, vritur, qui subtrahit quomodo innocens? parum est, inuoluimus ignem. Audi apertius. Si is qui murmurat, secundum animam mortuus est, qui instigat quomodo viuit? Quomodo verò non reus mortis amborum & suæ parites qui gladium dedit, vnde ambo morerentur? hoc est quod dixerant. *Occidisti & possedisti.* Adde quod qui audiunt, scandalizantur, indignantur, detrahunt & blasphemant, hoc est vulnerantur ad mortem. Non est bona arbor faciens fructus tales, insolentias, dissolutiones, dilapidationes, simultates, scandala, odia; quodque magis dolendum inter Ecclesias, inimicitias graues perpetesque discordias.

Vides quàm verus sit sermo ille, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Quid si forte nec licet? ignosce mihi, non facile adducor licitum consentire, quod tot illicita parturit: tunc denique tibi licitum censeas, suis Ecclesiam mutilare membris, confundere ordinem, perturbare terminos, quos posuerunt patres tui? Si iustitiæ est ius cuique seruare suum, auferre cuiquam sua libita quomodo poterit conuenire? Erras si vt Summam, ita & solum institutam à Deo vestram Apostolicam potestatem existimas. Si hoc sentis, dissentis ab eo qui ait. Non est potestas nisi à Deo. Proinde quod sequitur. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: etsi principaliter pro te facit, non tamen singulariter. Denique idem ait. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*: non ait *sublimiori*, tanquam in vno, sed *sublimioribus* tanquam in multis. Non ergo sola potestas à Domino, sunt & mediocres, sunt & inferiores. Et quomodo quos Deus coniunxit, non sunt separandi, sic nec quos subiunxit, comparandi. Monstrum facis, si manu submouens digitum facis pendere de capite superiorem manui, brachio collateralem. Tale est, si in Christi corpore membra aliter locas quàm disposuit ipse: nisi tu putas alium esse, qui posuit in Ecclesia *quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios Doctores & Pastores ad consummationem sanctorum in opus Ministerii, in ædificationem Corporis Christi.* Atque hoc corpus quod tibi ipse Paulus suo verè apostolico figurans eloquio & capiti conuenientissimè aptans, totum ex eo compactum perhibet, & connexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, argumentum corporis faciens in ædificationem sui in Charitate. Nec vilem reputes formam hanc quia in terra est, exemplar habet è cœlo. Neque enim filius potest facere quidquam, nisi quæ viderit Patrem facientem, præsertim cum ei sub Moysi nomine dictum sit. *Vide omnia facias secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.* Viderat hoc qui dicebat. *Vidi Ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo à Deo paratam.* Ego enim propter similitudinem dictum reor, quod sicut illic Seraphim & Cherubim, cæteri quique vsque ad Archangelos ordinantur sub vno capite Deo, ita hîc quoque sub vno summo Pontifice Primates vel Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri vel Abbates & reliqui in hunc modum. Non est paruipendendum, quod & Deum habet authorem & de cœlo ducit originem.

Quod si dicat Episcopus, nolo esse sub Archiepiscopo, aut Abbas, nolo obedire Episcopo, hoc de cœlo non est, nisi tu forte Angelorum quempiam dicentem audisti, nolo sub Archangelo esse, aut ex alio quolibet inferiorum Ordinum aliquem non ferentem subesse cuiquam nisi Deo. *Quid*, inquit, *prohibet dispensare?* non, sed dissipare. Non sum tam rudis, vt ignorem positos vos Dispensatores, sed in ædificationem, non in destructionem. Denique *quæritur inter Dispensatores, vt fidelis quis inueniatur.* Vbi necessitas vrget, excusabilis dispensatio est, vtilitas dico communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non planè

fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt. Nonnulla tamen Monaſteria ſita in diuerſis Epiſcopatibus, quod ſpecialius pertinuerint ab ipſa ſui fundatione ad ſedem Apoſtolicam pro voluntate fundatorum quis neſciat? ſed aliud eſt quod largitur deuotio, aliud quod molitur ambitio impatiens ſubiectionis.

Arnulphus Lexouienſis Epiſt. 85. ad Alexandrum III. *Eſt quiddam quod tam meam quàm alias vehementer angit Eccleſias quorumdam ſcilicet rapax & intemperans audacia Monachorum, qui quo liberius effluant, ſecularis potentiæ præſidia redimentes, primo Epiſcopis omnem obedientiam ſubſtrahunt & Parochiales Eccleſias cum altariis & decimas omnibus cæteriſque Beneficiis de manu Laica recipere pactis quibuſlibet ſacrilega temeritate præſumunt.*

Nempe quod non audebant facere Clerici ſeculares quia ſæpe prohibitum fuerat à Laicis Eccleſiaſtica accipere beneficia, id impune tanquam licitum ſibi arrogabant Monachi, & ſi quid à ſecularibus peccaretur, exaggerabant ſupra modum: qua de re queritur quoque Ioannes Sareſberienſis l. 7. de Nugis Curial. c. 21.

„ Hi ſunt qui, ſi quid maculæ inhæſit Eccleſiæ dum peregrinatur, publicis aſ„ pectibus detegunt, vt ipſi ab omni macula videantur immunes. Hi ſunt qui be„ neficia, quæ nec dum ſanctis collata ſunt, prædicant auferenda. Hi ſunt qui po„ teſtatibus perſuadent, vt propter vitia perſonarum, iure ſuo priuentur Eccleſiæ. „ Decimationes & primitias Eccleſiis ſubtrahunt, & Eccleſias ipſas accipiunt de „ manu Laicorum, Epiſcopis inconſultis. Hi ſunt qui prædia auita ſubtrahentes in„ digenis, vicos & pagos redigunt in ſolitudinem, & in ſuos vſus vicina quæque „ conuertunt. Eccleſias diruunt, aut in vſus reuocant ſæculares. Quæ domus ora„ tionis fuerat, aut efficitur ſtabulum pecoris, aut opificinæ, aut lanificii officina. „ Et quidem maiora impune faciunt, & quaſi cornibus geminæ poteſtatis, Eccle„ ſiam, in cuius ſinu quieſcunt, & proteguntur vmbra, ventilare non ceſſant. Ad „ Eccleſiam namque Romanam confugiunt, quæ Mater pietatis, religioni con„ ſueuit prouidere quietem. Implorant opem eius, protectionis imperrant clypeum, „ ne cuiuſquam poſſint malignitate vexari, & vt ſe poſſint plenius exhibere, & „ charitatis implere manus, ne decimas dent, Apoſtolico priuilegio muniuntur. „ Procedunt vlteriùs, & quo ſibi plura impune liceant, à iuriſdictione omnium „ Eccleſiarum ſe ipſos eximunt, & efficiuntur Romanæ Eccleſiæ filii ſpirituales. „ Ita tamen, vt pro foro rei vbique conueniant: ſed tamen conueniri non poſſunt, „ niſi Romæ vel Hieroſolymis. Deinde ſæcularium poteſtatũ implorant auxilium „ & eis diuinam gratiam pollicentur. Fiuntque mediatores Dei & hominum, & „ eos qui veniam ligent, ſuis aggregant ſocietatibus, confeſſiones excipiunt, & „ claues Eccleſiæ vſurpantes, aut ſurripientes Petro, ligare præſumunt & ſoluere, „ & domino prohibente, falcem mittunt in meſſem alienam. Potentiores tamen „ & Ditiores, fauore vel mercede recepta, facilius exonerant, & peccatis alienis „ humeros ſupponentes, iubent abire in tunicas & veſtes pullas, quicquid il„ li ſe commiſiſſe deplorant. Amplificant miſericordiam Domini, qui nemi„ nem vult perire, quam ſicut apertam & patentem pænitentibus, ſic ſolis deſ„ perantibus præcluſam eſſe pronunciant. Indulgent interim his qui criminibus „ ardentius & tenacius inuoluuntur, peccare in ſpe, dum tamen ſibi in redemp„ tionem eorum, aliquid prærogent, & audacter promittunt veniam, eo quod ſi„ cut aqua ignem, ita eleemoſyna peccatum extinguit. Pœnitentia quoque nun„ quam ſera eſt, ſi tamen vera. Conſentiunt ergo moribus iniquis, & popularem „ prouocantes affectionem, aſſentationibus obturant aures hominum, ne increpa„ tiones audiant Prælatorum. Adhuc rumuſculos inquirunt, tumultibus gaudent, „ diſſidentium ſecreta explorant, & eadem nunc ad amicos perferuntur, nunc ad „ hoſtes, vtriſque grati, vtriſque perfidi, magis tamen ad iſta videntur idonei, quia „ ab imagine religionis iniquus habentur ſuſpecti. Quid in palatio, quid in foro, quid „ in agris expediat, quid in caſtris, ſoli creduntur noſſe, quia vniuerſa hæc præ „ cæteris videntur curare, qui iſtis iugiter immiſcentur. Si conueniant patres in „ curia, ciues in foro, milites in expeditione, ſi denique concilium, aut ſynodus „ conuocetur, præcipuam ſedium partem præoccupabit vmbratilis iſta religio. „ Clauſtrorum fracta credas repagula, exhauſta ptochia, vel xenodochia, & à „ locis venerabilibus examina conuiuentium euolaſſe. Adeo quidem ſe religionis

species turbis, & publicis aspectibus ingerit. Primas cathedras, recubitus primos, primas salutationes vsurpant, & si eas differas, vehementissimè indignantur. Si eis obloqueris, religionis inimicus & veritatis diceris impugnator. Feras itaque patienter, si iniurias & damna intulerint, qui licentia omnium, Apostolica & regia autoritate obtinuisse videntur. Nam & hoc meritis eorum deberi creditur. Sanè qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Nec ego Apostolicæ maiestati, & regiæ arbitror reluctandum. Miror tamen, vt fidelium paceloquar, quidnam sit, quod decimas & iura aliena vsurpare non erubescunt? Inquient forte, religiosi sumus. Plane decimas soluere religionis pars est, & eas à Deo populus duntaxat religionis exigitur. At qui eas exigunt, irreligiosi sunt. Vos autem quis constituit iudices super eos? Aut qui estis vt exerceatis iudicium in seruos alienos? Vnusquisque suo Domino stat, aut cadit. Stabunt autem. Sumus, inquiunt, tuti Apostolico priuilegio, cur beneficio de nutrimentis animalium & laboribus nostris decimas retinemus. Nempe Apostolis omnia licent, sed omnia ab Apostolicis fieri nequaquam expedit. Esto quod illi vobis hoc licenter concesserint? vos an rectè petieritis, videatis. Nempe qui petit vt quod debet, non faciat, iustitiæ spontaneus non obedit. Numquid de nutrimentis Abel Dominum non respexit? Cain fruges obtulit; rectè quidē, quia Domino debebantur, sed in partitione iniqua, dum diuisioni aliquid subtrahit, peccatum committit. Acceptantur præ illo munera eius, qui fœtus animalium cum Domino partitur. Et forte de animalibus rectius, quia sine cultura & cura nostra proueniunt. Plus enim laboris est in frugibus serendis & metendis. Non coguntur dare de suis. Quis enim de laboribus alienis redditurus est rationem? Quid multa? Multis & longis allegationibus videntur adstruere, quoniam alias decimas dare non prohibent, dum ipsi ab eis dandis immunes sint, quia adeo religiosi sunt, quod in ea parte derogare possunt constitutioni diuinæ, & in eo licenter minùs grati sunt gratiæ Dei, quo eam amplioribus beneficiis experiuntur. Quæ enim ex sula gratia proueniunt, vt sunt fœna & sponte nascentia, non censentur obnoxia religioni. Primò quidem dum religio paupertate gaudebat, & in aliorum necessitates aut vsus effundebat viscera inopiæ suæ, indulta sunt priuilegia professionibus, quæ necessitate cessante, & frigescente charitate, potiùs auaritiæ, quàm religionis instrumenta creduntur. Ecce enim quia omnes hi priuilegiati, quæ sua sunt quærunt, & Iesus qui prædicatur in publico, aut omnino abest, aut in abditis latet. Inde est, quod cum ad iniquum compendium auaritiæ priuilegia trahi conspiceret B. Adrianus, volens ea omnino reuocare, licentiam eorum hac moderatione compescuit, vt quæ de laboribus vsurpant, circa noualia duntaxat interpretetur. Sic enim gaudere poterunt priuilegiis, sine graui dispendio iuris alieni. Vnum tamen est quod tantus pater vtcunque sustinuit; & quia patrum canonibus refragatur, mirabile est in oculis nostris. Milites nāque templi sui fauore Ecclesiarum dispositionem vendicant, occupant personatus, & quodammodo sanguinem Christi fidelibus ministrare præsumunt, quorum fere professio est humanum sanguinem fundere. Non equidem quod eos viros sanguinum dicam, qui pene soli inter homines legitima gerunt bella, cum & Dauid non propter bella, quæ legitimè exercebat, vir sanguinum dictus sit, sed propter Vriam, cuius sanguinem innocenter effudit. Vt enim in Canonibus cautum est, Laicis quamuis religiosis, nulla de rebus Ecclesiasticis legitur attributa facultas. Esset vtique veræ religionis indicium, si ab illius rei dispositione temperarent, quam sibi Domino prohibente tractare non licet. Sed nec de rapinis, non dico Ecclesiarum, sed nec quorumcunque fidelium, munus hospitalitatis implendum arbitror, quia panem sacrilegum odit Dominus, & aspernatur oblationes quæ offeruntur ex sanguine: & quoties inuocatur à talibus, claudit aures suas, vt non pateant ad preces eorum. De his quæ in fraudem iustitiæ Dei committuntur à talibus, ad præsens nequaquam sermo est institutus: licet omnino iniquum sit, quod amore pecuniæ illecti, Ecclesias, quas Episcopi clauserunt, aperiunt. Diuina suspensis celebrant, sepeliunt mortuos, quos reiicit Ecclesia, & semel in anno faciunt, vt toto anno erroneus populus ad vocem Ecclesiæ obsurdescat, & quia coërceri non potest, emendari contemnit. Circumeunt ergo Ecclesias, collegiorum suorum merita præconantur, abolitiones criminum portant, & interdum prædicant Euan-

gelum nouum, adulterantes verbum Dei, quod annunciant non ad gratiam, ſed ad precium, viuentes ad voluptatem, non ad veritatem: & tandem cum in latibulis ſerò conueniunt, die de virtute locuti, clunem agitant errore & labore nocturno. Si ſic itur ad Chriſtum, fallax & vana eſt doctrina Patrum, quæ arctam & arduam monſtrauit viam, homini tendenti ad vitam. Cum vero iſtis Eccleſia indignetur, nulli omnino æquius commouentur, quàm viri verè religioſi, in quorũ iniuriam hæc omnia refunduntur. Succenſet populus: ſed religioſæ profeſſiones aduerſus hanc hypocriſis labẽ iuſtius amaricantur. Non enim hoc feciſſe dicuntur hypocritæ, ſed Ciſtercienſes, aut Cluniacenſes aut alii quorum hi ventiloqui, aut ventriloqui habitũ induunt, & vitam mentiuntur. Nã clauſtrales, qui planè verè religioſi ſunt, dum profeſſionibus ſeruiunt, ab hac malitia immunes ſunt. Nulla vita fidelior, nulla ſimplicior, nulla felicior, quàm eorum qui in clauſtris fideliter degunt, & humiliter abiectione ſua gaudentes, obedientes prælatis ſuis in omni ſubiectione & reuerentia, nec appetentes ſub obedientiæ nomine dominandi aut fraudandi, aut ociandi licentiam, vaſa ſua poſſidentes in ſanctificatione & honore, præſtolantes in ſilentio & patientia ſalutare Dei, à detractione & murmure alieni, excipientes ab ore Domini in quiete verbum, quod ſaluare poteſt animas ſuas, grata miſcentes cum Deo colloquia, & quaſi terreſtres angeli, ſunt totius mundanæ perturbationis ignari.

M. Petrus Bleſenſis Ep. 68. ad Alexandrum III. contra eadem priuilegia vehementer inſurgit nomine Canruarienſis Archiepſ. *Sicut eminentiam Apoſtolicæ ſedis Magiſtram* omnium Eccleſ. profitemur, ſic ab ipſa cõſilia in ambiguis, in anguſtiis ſolaria, reſponſa in iudiciis exſpectamus. Monaſteriũ Malmeſburienſe quod in Sareſberienſi Diœceſi ſitum eſt, nuper ſibi Abbatem elegerat. Cumq; Sareſberienſis Epiſc appellaſſet, atque ex parte veſtra conſtanter inhibuiſſet electo, ne aliunde quàm à ſe munus benedictionis acciperet, ille nihilominus occultè profectus in wallias ab Epiſcopo Landauenſi clandeſtinam & furtiuam benedictionem adeptus ſibi officium Abbatis vſurpauit. Nos autem querela Epiſcopi & veritate rei diligentius inquiſita ſuſpendimus wallentem Epiſcopum & Abbatem, donec ad excuſationem tanti exceſſus libertatis aut dignitatis priuilegium allegarent.

Partibus itaque in noſtra præſentia conſtitutis & Eccleſiarum Priuilegiis productis in medium nihil inuenimus, quare Malmeſburienſe Monaſterium Epiſcopo Sariſberienſi ſubeſſe non debeat & humiliter obedire: eo ſolo excepto quod Abbas quaſdam exemptionis ſuæ litteras prætendebat, quæ in filo & bulla videbantur vitioſæ, ſtylumque Romanæ Curiæ minimè redolebant, ideoque & eas falſitatis Epiſcopus arguebat. Abbas teſtibus nitebatur aſſerere deceſſores ſuos benedictiones à quibus volebant Epiſcopis pro ſuo libitu citra profeſſionis vinculum ſuſcepiſſe. Epiſcopus è contrario multas profeſſiones Abbatum Malmeſburienſium exhibebat ſibi & Prædeceſſoribus ſuis factas quibus ſibi Abbatis obedientiam & ſubiectionem Monaſterij vendicabat.

Productis itaque & receptis Abbatis teſtibus, redactis eorum atteſtationibus in ſcripturam, quia ſecundam productionem poſtulabat Abbas, inſtantius diem alium præfiximus: in quo cum rogaremus more noſtro quæ pacis ſunt, Epiſcopus & Paci & Iudicio humiliter ſe offerebat. Abbas verò conſilio cuiuſdam Aduocati diffugiens adverſuri iuris præſtigias, nec iudicio acquieſcere voluit, nec verbum pacis admittere, aſſerens ſe de cætero nulli Epiſcopo vel Archiepiſcopo, niſi ſoli ſummo Pontifici ſuper profeſſione vel obedientia reſpondere, recedenſque contumaciter, *Viles*, inquit, *ſunt Abbates & miſeri qui poteſtatem Epiſcoporum prorſus non exterminant, cum pro lamina auri vnica plenam à ſede Romana poſſint aſſequi libertatem.* Ideo hæc ad aures Eminentiæ veſtræ, Reuerende Pater, communi deploratione deferimus, quia peſtis illa latiſſimè ſe diffundit. Aduerſus Primates & Epiſcopos intumeſcunt Abbates, nec eſt qui maioribus ſuis reuerentiam exhibeat & honorem. Euacuatum eſt obedientiæ iugum, in qua erat vnica ſpes ſalutis & præuaricationis antiquæ remedium. Deteſtantur Abbates habere ſuorum exceſſuum correctorem, vagam impunitatis licentiam amplectuntur, Clauſtraliſque militiæ iugum relaxant in omnem deſiderii libertatem. Hinc eſt quod Monaſteriorum fere omnium facultates data ſunt in direptionem & prædam. Nam Abbates exterius curam carnis in deſideriis agunt, non

curantes dummodo lautè exhibeantur & fiat pax in diebus eorum: Claustrales verò tanquam Acephali otio vacant & vaniloquio: nec enim præsidem habent qui eos ad frugem vitæ melioris inclinet. Quod si tumultuosas eorum contentiones audiretis, Claustrum non multum differre crederetis à foro.

Hæc omnia, Reuerende Pater, vestræ correctionis iudicium postulant tempestiuum. Nisi enim huic malo maturius remedium adhibeatur, verendum est ne sicut Abbates ab Episcopis, ita & Episcopi ab Archiepiscopis & à Prælatis suis Decani & Archidiaconi eximantur. Et quæ est hæc forma Iustitiæ, aut potius iuris deformitas, prohibere ne Discipuli Magistro consentiant, ne filii obediant Patri, ne milites sequantur Principe, ne serui Domino sint subiecti? Quid est eximere ab Episcoporum subiectione Abbates, nisi contumaciam ac rebellionem præcipere & armare filios in parentes? Videant quæso ista & iudicent, qui iudicant orbem terræ, ne inde emanare videantur iniuriæ, vnde iura sumuntur. Arguemur temeritatis & dicemur os nostrum posuisse in cœlum, qui non de superbiæ spiritu, sed de atramentario doloris hæc scribimus. Sentimus equidem familiares angustias, qui publicas deploramus, nec fortitudo nostra fortitudo est lapidis, nec caro nostra ænea est, vt tam enormes iniurias dissimulare possimus.

Post Vriæ mortem & adulterium Bersabeæ missus est ad Dauid Propheta proponens ei paradigma de paupere qui vnicam habebat ouiculam, quam abstulit ei diues, qui oues habebat innumeras. Dauid verò de sententia requisitus iudicium mortis dictauit in diuitem & per consequentiam in seipsum. Et quis est hodie diues qui habet oues innumeras, nisi Romanus Pontifex qui Ecclesias orbis possidet vniuersas? & quis pauperior quàm Ecclesia Cantuariensis, quæ cum vnam & vnicam Abbatiam haberet, Monasterium scilicet S. Augustini, quam sinu prouidentiæ Pastoralis & paterno fouebat amplexu, eam diues ille Propheticus, ne dicam Rom. Pontifex in suam specialem & propriam vsurpauit. Si audeamus dicere, quod sentimus, cum ex officio Iustitiæ reddatur vnicuique quod suum est, non multum Rom. Pontificis Iustitiam promouet, si alicui in alienam iniuriam beneficium confert, si quod meum est aufert, si ea committit in rebus Ecclesiasticis, quæ mundana potestas in secularibus abhorret. Apostolus ad Romanos loquens, *Omnis*, inquit, *Creatura Potestatibus sublimioribus subdita sit*. Si Ecclesiæ Rom. sic Apostolus scribit, quis in Ecclesia Rom. doctrinæ Apostolicæ contraire præsumpsit? Ad Hebræos etiam scribens dicit, *Obedite præpositis vestris*. In humano corpore membrum vnum seruire alteri non detrectat. Quidam Angeli aliis præsunt, nec inter se superbiam emancipationis admittunt. Vnus eorum quandoque se eximere voluit à potestate Diuina, & de Angelo Diabolus factus est.

Hodie per huiusmodi extraordinarias libertates multorum præcipitia machinantur. Adhuc replicamus, quia de facto summi Pontificis disputasse & sacrilegium commisisse dicemur. Veruntamen non est æqua disputatio, vbi sustinenti respondere non licet; nec rixa est, vbi tu pulsas, ego vapulo tantùm. Si ex turbatione spiritus & abundantia cordis os loquitur, inconsulto calori misericorditer indulgere velitis, Clementissime Pater, dolor enim noster in conspectu vestro est, & gemitus noster non est à vobis absconditus. Vtinam in caput meum manus animaduersionis indignatio vestra extenderet, dummodo per opprobria & dolores meos Ecclesia Cantuariensis in antiquæ dignitatis gratiam respiraret. Quandoque per misericordiam Dei cogitabit Rom. Pontifex, vt complacitior sit adhuc. Nam si Ecclesiam S. Augustini specialem filiam vocat, filia specialior atque speciosior & longe est dignior Ecclesia Cantuariensis: cui si Monasterium S. Augustini subiaceat, nihil substrahit, nisi restituens alienum. Nam teste Gregorio *nihil Ecclesiasticis deperit vtilitatibus, si quæ sunt aliena, reddantur*. Scimus equidem quod ob quietem Monasteriorum & Episcoporum tyrannidem has Exemptiones plerumque Rom. Pontifices indulserint, veruntamen in contrarium res versa est. Monasteria enim quæ hoc beneficium damnatissimæ libertatis siue Apostolica authoritate, siue quod frequentius est, bullis adulterinis adepta sunt, plus inquietudinis, plus inobedientiæ, plus inopiæ incurrerunt, ideoque & multæ Domus, quæ nominatissimæ sunt in sanctitate & religione, has immunitates aut nunquam habere voluerunt, aut habitas continuo reiecerunt. Si

„ ergo Malmesburiensis Abbas qui apud Nos reputarur arbot sterilis, ficus fatua & „ truncus inutilis, ad vos venerit vel miserit, vitam & opinionem illius in libra Iu- „ stitiæ appendatis, nec illius admittaris priuilegia, donee manifestè liqueat ex col- „ latione scripturæ & Bullarum, quo tempore & à quibus patribus sint indulta. „ Falsariorum enim præstigiosa malitia ita in Eiscoporum contumeliam se armauit, „ vt falsitas in omnium fere Monasteriorum exemptione prænalear, nisi in deci- „ sionibus & examinationibus faciendis Iudex veritatis exactor districtissimus in- „ tereedar.

Plurima quoque habet in hanc rem notatu dignissima idem Blesensis Ep. 90. ad Guillelmum fratrem non ita pridem Abbatem factum cum priuilegio mitræ aliorumque ornamentorum Episcopalium. Super his quoque consultus M. Petrus Cantor, quanquam non omnino summorum Pontificum authoritati derogare voluit, satis tamen significauit, se ea non probare. Sic enim ille c. 47. Verbi Abbreuiati.

Refertur & legitur idem Bernardus in Zelum huius enormitatis & exemptionis ab Ecclesia eradicando multum affectasse sedere in sede Papatus per triennium propter tria maximè. 1. Propter reuocandos Episcopos ad Metropolitanum suum, vt ei subii- „ cerentur & obedirent; & Abbates exemptos ad Episcopum suum, vt sub eius Iu- „ risdictione militarent. 2. erat, ne aliquis in Ecclesia duas haberet digni- „ tates. 3. Ne Monachus in cella, vel alibi extra Conuentum degeret...... Huius- „ modi Abbates exemptos M. Gilbertus (Porretanus) Schismaticos esse dicebat. „ Sed dicetur mihi. Os tuum ponis in cœlum. Respondeo. Non. Hanc autem no- „ tam non afferendo, sed opponendo induco. Non enim mihi licet dicere Domi- „ no Papæ, Cur ita facis? Sacrilegium enim est opera eius redarguere & vitupe- „ rare. Veruntamen horum solutionem, vel qua ratione eis obuietur, non video. „ Scio autem quia authoritate Canonis veteris vel noui non fit huiusmodi diuisio „ & exemptio in Ecclesia, sed speciali authoritate sedis Apostolicæ, quam non pa- „ titur Dominus errare. Forte enim instinctu & familiari consilio Spiritus S. lege- „ que priuatâ ducta hoc facit, sicut Samson seipsum cum hostibus occidit.

CATALOGVS ILLVSTRIVM ACADEMICORVM

QVARTI SECVLI.

A

ABSALON Teutonicus apud San-Victorinos educatus & litteris informatus, deinde Abbas Spremkirbacensis electus. Eius meminit Cæsarius Heisterbacensis l. 4. c. 89. his verbis. *M. Absalon vir honestus & litteratus in Ecclesia S. Victoris Parisiensis Canonicus, ante hos annos in Sprenkirsbac est electus.* Fuit etiam Abbas S. Victoris eiusdem nominis ante an. 1200. sub quo contigit res prorsus stupenda de contritione cuiusdam Scholaris, vt ad an. 1199. retulimus.

Achardus natione Anglus, Patria Northumbrensis, vir vitæ integritate & eruditione multiplici mirificè florens, in humanioribus litteris adolescentiam, in Philosophia iuuentutem, in Theologia maturiorem ætatem ita collocauit, vt in singulis singulares progressus fecerit: vt Pitseus refert ex Lelando & Bostono. Post longam litterarum professionem ad Canonicos Regulares S. Victoris se contulit, quorum & Abbas fuit: ex Abbate verò factus an. 1161. aut 1162. Episcopus Abrincensis. Scripsit de Christi tentatione l. 1. De S. Trinitate l. 1. vitam S. Gozelini Monachi l. 1. Homiliarum l. 1. Hæc fere de eo Robertus de Monte, Continuator historiæ Sigeberti. Obiit autem Achardus 29. Martij an. 1171. & quiescit in templo S. Trinitatis de Lucerna. Vide quæ de eo diximus ad an. 1161.

Adam Angligena, *de Paruo-ponte* cognominatus, quia ibi Scholam exercebat, vir nullius expers litteraturæ, insignis Grammaticus, disertus Rhetor, Philosophus clarissimus & subtilissimus, & in iis artibus Professor celeberrimus. Auditor fuit Abaelardi, Aristotelicæ Doctrinæ sectator. Vnde Ioannes Saresberiensis eum vocat *Peripateticum* l. 3. Metal. cap. 3. *Deridebat*, inquit, *eos noster ille Anglus Peripateticus Adam, cuius vestigia sequuntur multi, sed pauci præpediente inuidiâ profitentur: dicebatque se aut nullum aut paucissimos Auditores habiturum, si eâ simplicitate, sermone & facilitate sententiarum Dialecticam traderet, quâ ipsam doceri expediret: habuit enim hominem familiarem assiduitate colloquij & communicatione librorum & quotidiano fere exercitio superemergentibus articulis conferendi. Sed nec vnâ die Discipulus eius fui. Et tamen habeo gratias, quod eo docente plura cognoui, plura ipsius, quoniam aliud ratione consulta prælegeram, ipso arbitro reprobaui.* Factus est autem Canonicus Parisiensis circa an. 1145. & in Synodo Parisiensi, cui præsedit Eugenius Papa, testimonium tulit aduersus Gilbertum Porretanum: sed cum nullius eum potuisset erroris conuincere, asseruissetque tantummodo se quædam ex eius ore audiuisse, nolens quippe cum eo congredi, nonnihil famæ & existimationis amisit.

Sub M. Petro Lombardo Præpositus Scholarum fuit: indeque ad episcopatum Asaphensem assumptus est & consecratus à Richardo Cantuariensi archiepiscopo. an. 1176. Sic enim de eo Radulphus de Diceto ad annum prædictum. *Adam Canonicus Parisiensis, electus in Episcopum S. Asaui consecratus est à Richardo Cantuar. Archiepiscopo apud Westmonasterium 3. id. Octob.* De eo pariter Geruasius Dorobernensis. *Electus est ad eundem Episcopatum S. Asaph. M. Adam, & post tempus modicum ab eodem Richardo Cantuariensi Archiep. consecratus est.* Interfuit Concilio Lateranensi an. 1179. vbi cum ageretur de damnando Petro Lombardo, cum quibusdam Cardinalibus eius olim Discipulis egressus est aiens. *D. Papa, Ego ei Ecclesiæ* Parisiensi) *& Præpositus olim Scholarum eius, defendam Sententias Magistri.* Scripsit de Arte differendi: at Nonnullis visus est nimis esse subtilis in vsurpatione nominum & verborum. De eo sic habet Saresberiensis l. 4. Metal. c. 3. *Aristotelem sequuntur in turbatione nominum & verborum, intricatâ subtilitate, vt suum vendicent, aliorum obtendunt ingenia, partem pessimam mihi praelegisse videntur: quo quidem vitio Anglicus noster Adam mihi præ cæteris visus est laborasse in lib. quem Artem differendi inscripsit. & vtinam bene dixisses bona quæ dixit, & licet familiares eius & fautores hoc subtilitati adscribunt; plurimi tamen hoc ex desipientia vel inuidentia vani, vt aiunt, hominis contigisse interpretati sunt. Adeo enim expreßit Aristotelem intricatione verborum, vt sobrius auditor rectè subiungat.*

——— Nonne hoc spumosum & cortice pingui,
Vt ramale vetus prægrandi subere coctum?

Habenda est tamen authoribus gratia, quia de fonte eorum haurientes, labore ditamur alieno.

Adam Abbas Eueshamensis Cisterciensis Ordinis, Angligena quoque, scripsit exhortationes ad Monachos de Glastowe. De miraculo Eucharist. lib. 1. Epistolarum ad diuersos lib. 1. Sermonum lib. 1. Floruit sub Henrico II. circa annum 1160.

Adam Barkingensis Monachus, postea Claro-Fontanus ad Ioannem Saresberiensem scripsit Commentaria super 4. Euangelia. De vtraque Christi natura lib. 1. De serie sex ætatum lib. 1. Rythmos & Carmina, Sermones quoque plures.

Adam Anglicanæ pariter Nationis, Canonicus Ordinis Præmonstratensis eodem tempore florebat, scilicet sub Alexand. III. Scripsitque Sermones plurimos & varios Tractatus, qui nuper in lucem prodierunt.

Adam de Linteia Iurisperitus sub finem seculi floruit & initio sequentis, desertoque Ioanne S. Albani Abbate cuius erat ex intimis & præcipuus Consiliarius secutus est fortunam Stephani de Langetona Cancellarii olim Parisiensis, tunc verò Archiepiscopi Cantuar. reuocantis & maiora promittentis. Cui Ioannes, *Charissime Magister, nolo promotionem vestram impedire. Archiepiscopus excellentior est me. Maiorem sequeris, quia maiora desideras. Ablatus es a me. Nec patitur Archiepiscopus me tuæ præsentiæ consolatione congratulari, licet tot peritorum stipetur agminibus. Tamen affer illi ex parte mea hoc Breue valde breue.* Tradidit ille Archiepiscopo, erantque in eo hi scripti versus.

Velleribus centum gaudes cum lacte bidentum,
Nec reputas magnum, tuleris nisi pauperis agnum.

Voluit Stephanus Adamum remittere: verum ille vberioribus beneficiis inhiando redire noluit. *Sicut moris est Legistarum, prostantium munera deligere sequique retributiones.* Ita legitur in vita Ioannis apud Mathæum Parisiensem. Ille autem Adam factus est Archidiaconus Eliensis.

Adam de S. Victore vir quoque temporibus illis insignis, D. Virgini deuotissimus scripsit Sequentias rithmicas de Tempore & Sanctis de quibus Iodocus Clichoueus in Elucidario Ecclesiastico. Vnius inter cæteras meminit Thomas Cantipratanus l. 2. c. 29. sic scribens, *Vnde venerabilis M. Adam Canonicus S. Victoris Parisius cum in dictanda Sequentia,* Salue Mater Saluatoris, *illum versiculum edidisset videlicet.*

Salue

Salue Mater pietatis
Et totius Trinitatis
Nobile triclinium.

Gloriosa virgo apparens ei & quasi pro honoris laude satisfaciens cogitanti eidem supplex altissima humilitatis verticem inclinauit.

Epitaphium ipse suum conscripsit, legiturque in Claustro Sancto-Victorino.

Heres peccati, naturâ filius iræ,
Exiliique reus nascitur omnis homo.
Vnde superbit homo? cuius conceptio culpa,
Nasci pœna, labor vita, necesse mori.
Vana salus hominis, vanus decor, omnia vana,
Inter vana nihil vanius est homine.
Dum magis alludit præsentis gloria vitæ,
Præterit, immo fugit; non fugit, immo perit.
Post hominem vermis, post vermem fit cinis. heu heu!
Sic redit ad cinerem gloria nostra simul.
Hic ego qui iaceo miser & miserabilis Adam,
Vnam pro summo munere posco precem.
Peccaui fateor, veniam peto, parce fatenti,
Parce Pater, fratres parcite, parce Deus.

Obiit an. 1177.

Adamus Parisinus Logices professor commemoratur cum aliis eiusdem vrbis Professoribus ab Ægidio Corboliensi in suo Carolino l. 5. in fine.

Iunior & Logices dudum perplexa resoluens
Per hos ad Cathedram maioris Pontis alumnus
Huius adhuc numeri tirunculus imminet Adam.

Adrianus IV. Pontifex maximus, ante promotionem Nicolaus Hastefragus, Anglicè de Breckspeare dictus, pubertatis annos cum attigisset, *Lutetiam Parisiorum studendi causâ petiit*, inquit Balæus, *vbi litteratus euadens iterum ad Monasticen animum adiecit, tandemque Augustiniana professionis Canonicus & Abbas in cœnobio B. Rufi non procul à Valentia Galliæ vrbe factus est. Romam postea petens & Eugenio III. gratus sub eo fit ad natalis soli memoriam Albanensis Episcopus & Cardinalis.* Norwegos ad fidem conuertit, Romamque reuersus Anastasio IV. successit in sede Pontificia. Arnoldū Brixiensem hæreseos damnauit. Imperatorem Fridericum anathemate feriit, multaque alia præstitit tam fortiter quàm prudenter. De eo non repetimus quæ diximus ad an. 1154. at præter ea, memoratu digna sunt quæ refert Ioannes Saresberiensis se ab eo propriis auribus excepisse; erat enim illi familiarissimus & ab intimis secretis. Ille igitur l. 8. de Nugis Curialium c. 23. contra eos agens qui de Pontificatu decertabant, etiam schismaticè, Adriani exemplo probat quàm parum quietus esset Pontificatus. Ipsum audiamus. *Omnis persona Dei seruit & dispensatrix est clementia vel iustitia sua. Seruit Angelus, seruit homo, seruiunt boni, seruiunt mali, & ipse Princeps mundi Diabolus seruit. Ergo & Romani seruiunt Deo & Tyranni*, quibus Romanorum necesse est seruire Pontificem. Adeo quidem vt nisi " seruierit, aut Expontificem aut Exromanum esse necesse sit. Quis eum ergo ser- " uum seruorum esse ambigit? D. Adrianum cuius tempora felicia faciat Deus, hu- " ius rei testem inuoco, quia Ro. Pontifice nemo miserabilior est, conditione " eius nulla miserior. Et licet nihil aliud lædat, necesse est vt citissimè vel solo labo- " re deficiat. Fatetur enim in ea sede se tantas miserias inuenisse, vt facta collatione " præsentium tota præcedens amaritudo, iocunditas & vita felicissima fuerit. Spino- " sam dicit Cathedram Rom. Pontificis, in tantum acutissimis vsquequaque conser- " tam aculeis, tantæque molis vt robustissimos premat, terat & comminuat humeros. " Coronam & Phrygium clara meritò videri, quoniam ignea sunt se nunquamà na- "

" tali solo Angliæ malle exisse, aut in claustro B. Rufi perpetuò latuisse dicit, quàm " tantas, nisi quia diuinæ dispensationi reluctari non audet, intrasse angustias. Dum " superest, ipsum interroga & crede experto. Hoc etiam mihi sæpissime adiecit, " quod cum de gradu in gradum à Claustrali Clerico per omnia officia in Pontificē " summum ascenderit, nihil vnquam felicitatis aut tranquillæ quietis vitæ priori " adiectum est ab adscensu. Et vt verbis eius vtar, nihil enim eum præsens sum, " sui gratia vult apud se absconditum esse ab oculis meis. *In incude*, inquit, *& malleo* " *semper dilatauit me Dominus, sed nunc oneri quod infirmitati mea imposuit, si places, sup-* " *ponas dexteram, quoniam mihi importabile est.* Videantur ea quæ de eo scripta sunt ad " an. 1154. & 1159. quo obiit. Extant apud multos multæ eius Epistolæ. Scripsit & de " sua Legatione. De Conceptione B. Virginis. Homelias quasdam, Leges Cathechisticas Noruegiæ.

Ægidius Corboliensis excelluit in artibus, præsertim vero in Medicina: qua in facultate extant quædam eius opera, & inter alia. *De Compositorum Medicaminum virtutibus.* Quod opus 6000. versibus complexus est. Ad Theologiam se postea contulisse dicitur. Canonicus fuit Ecclesiæ Parisiensis & Archiater Philippi Augusti. De eo Ægidius Parisiensis in suo Carolino, vbi ad calcem lib. 5. de Magistris Parisinis.

Cum sit & hic alius nostræ non indecor vrbi
Oris adornati, solo mihi innctus in vsu
Nominis, in reliquis maior meliorque gerendus
Nominis ille mei celeberrimus arte medendi.

Ipse verò Corboliensis luculentum de Vniuersitate Parisiensi deque schola Medicorum testimonium profert in operis sui præfatione ad quendam Romualdum summi Pontificis Medicum.

Ipse nouo faueat operi; nec Parisianas,
Æstimet indignum Physicam resonare Camœnas.
Nam Logices vbi fons scaturit, vbi plenius artis
Excolitur ratio, sibi Physica figere sedem
Gaudet, & ancillis non dedignatur adesse.

Ægidius Parisiensis gradu Leuita seu Diaconus, in Artibus quoque diu professus est, excelluitque præsertim arte metrificandi, & inter primos recensetur à Guillelmo Britone in fine suæ Philippidos.

O si Gualterus illo vel Egidius esset
Tempore! quàm clarè niteant tua bella cothurno!
Totus Alexander, & qui processit ab illo
Antiochus, bis sexque Duces plebs esse dolebunt
Respectus splendore tui, succumbet & ipsa
De te composito mordax Girapigra libello,
Horum si similem mereatur habere poëtam.

Carolinum suum poema quinque libris comprehensum Ludouico Augusti filio adhuc impuberi dedicauit: & ad calcem lib. 5. de Professoribus ex vrbe Parisina oriundis agit, vt eorum retundat iniuriam qui aiebant nullos viros Doctos ex ipsa vrbe, vbi constituta fuisset Academia, esse oriundos. Interpolauit quoque & emendauit Auroram (ita dictum Poëma Petri de Riga) scholarum pulpita iam occupantem, melioríque ordine disposuit: vt legitur in præfatione Codicis Paullianæ Bibliothecæ Lipsiensium.

Scire cupis Lector, quis Codicis istius Author?
Audi quid breuiter dicat ad ista liber.
Petrus & Ægidius me conscripsere: sed ille
Author, corrector vltimus iste fuit.

Ille prior Remus, hic Parisiensis alumnus
Hic Leuita gradu, Presbyter ille manens.
Simplex Clericus hic, sacri ordinis ille professor,
Ambo graues annis, hic vir & ille senex.
Alter adinuenit operam, sed in ordine peccans
Quidquid dimisit sensibus ire vagis,
Alter acu stipica distinctis versibus vnum
Consuit in corpus, atque reuinxit opus.
Alter abundantis studii, sed acutior alter
Quis proponendi debuit ordo geri?
Dulcius vt saperent modulamine condita metri,
Incipit hic Riga Bibliotheca Petri.

Quo anno obierit Ægidius, non habeo. Cettè ante an. 1220.

Alanus Flander, Patria Insulensis ex Monacho Clareuallensi euocatus ad Ripatorium, cuius primus Abbas fuit circa an. 1140. Hinc ad Episcopatum Antissiodorensem traducitnr an. 1151. quem rexit 14. circiter annis, multisque reditibus dotauit & amplificauit, vt legitur in eius vita. An. 1167. dimisso Episcopatu rediit ad Claramvallem, ibique obiit an. 1182. Tabellæ autem quæ eius tumulo imminet, inscriptum est elogium huiusmodi, quod refert Camuzatus in Miscellaneis Historicis.

Ad dexteram Godefridi Lingonensis Episcopi versus Chorum Monachorum iacet D. " Alanus Episcopus, qui in quadam Ecclesia oppidi famosi in Flandria, quod Insu- " la nuncupatur, à puero educatus. Sub B. Bernardo in hac Clara-Valle habitum " S. Religionis suscepit: postea primus Abbas factus est Monasterij, quod Ripato- " rium nominatur, cui per annos 12. præsidens Domino cooperante sategit, vt per- " sonis vtilibus & possessionibus necessariis, videlicet grangiis, siluis, agris, pratis & " pascuis idem Monasterium ditaretur. Anno vero nouissimo vitæ B. Bernardi ab " Ecclesia Antissiodorensi in Episcopum concorditer est electus. Hic multam hos- " pitalitatem omnibus Religiosis Domos suas frequentātibus exhibuit, suoque Mo- " nasterio de Ripatorio, vnde Abbas fuerat, multa noscitur contulisse. Clareual- " lensi autem Cœnobio quantam poterat diligentiā exhibebat, illud sæpe visitans, " auxilia quanta poterat, conferens opportuna. Peractis demum in Episcopatu 13. " annis de licentia sedis Apostolicæ cessit Episcopatui & ad suā redut Claram-val- " lem. Mansit autem in Clara-valle in Domo S. Bernardi post decessum D. Gode- " fridi Lingonensis Episcopi multum exercitatus in negotiis Ordinis pariterque Ec- " clesiasticis. D. Abbati Pontio Successoribusque eius vsque ad Petrum Venera- " bilem Abbatem Clareuallis 8. non mediocriter necessarius fuit. Obiit pridie idus " Octob. Hunc aliqui malè confundunt cum M. Alano de Insulis, vt diximus ad " an. 1179. & infra etiam patebit.

Alanus de Insulis cognomento *Magnus* & *Vniuersalis* Patria quoque Insulensis fuit & natione Flander. De quo consulenda quæ diximus ad an. 1179. vbi clarè deteximus eorum errorem, qui eum aut cum Alano Ripatorii Abbate confundunt, aut an. 1300. claruisse referunt. Certum est enim eum Concilio Lateranensi III. an. 1179. interfuisse; certum quoque contra Albigenses scripsisse: quo tempore Vvillielmus Sybillæ Mompessulanus erat Dominus, cui & librum suum dedicauit. Eiusdemque meminit Otho de S. Blasio qui sub finem seculi 4. Vniuersitatis florebat & scribebat. Non contemnenda sunt quæ de eo scribit Trithemius in lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis vbi multa eius opera commemorat. *Alanus de Insulis natione Teutonicus, vir in Diuinis scripturis eruditissimus, & in secularibus litteris nulli suo tempore secundus, Theologus, Philosophus & Poëta celeberrimus, qui Ecclesiasticæ schola Parisius multo tempore gloriosè præfuit: vbi omni scientia diuina & humana clarus effulgēs,* Vniuersalis *meruit appellari. Scripsit metro & prosa pæne infinita opuscula, quibus memoria nominis sui apud posteritatem immortalis facta est: sed pauca eorum ad notitiam meam peruenerunt; reperi enim duntaxat subiecta in titulis.* Super Sententias l. 4. Quodlibeta quoque l. 1 Oculum Sacræ Scripturæ l. 1. cuius tale est initium. *Reuerendissimo Patri & D.* De Doctrina quoque l. 1. *Omnis scientia*

suis nititur rem. In quinque libros Moysi l. 5. In Cantica Canticorum l. 1. *Cum multi ad ornandum* De pœnitentia ad Bituricensem Patrem l. 4. *Dei Gratia Bituricens. Pat.* De Æquinoctis mysticis l. 1. De 6. alis Cherubin l. 1. De Planctu Naturæ l. 1. Summam virtutum & vitiorum l. 1. De Parabolis l. 1. *A Phœbo Phœbe lumen.* De Arte prædicandi l. 1. Anticlaudianum l. 1. De naturis animalium l. 1. Sermones plures l. 1. Epistolarum ad Diuersos l. 1. *Fertur denique in multos Bibliæ libros Commentarios & lecturas insignes edidisse, præcipuè in Prophetas, in Euangelium & in Apostolum. De quibus nihil vsque potui inuenire. Miranda quædam de eo narrantur, quibus ego fidem nec astruo, nec temerè infringo.*

Placet autem particulas quasdam nonnullorum huiusce clarissimi viri operum nostris annalibus attexere, vt ex vngue Leonem agnoscat Lector. Imprimis igitur selectas quasdam Parabolas ex libello Parabolarum, quem aliter *Doctrinale altum vocant*, vel *Alanum de Parabolis*, in sex capita diuisum, subdimus.

Ex cap. I.

In sterili steriles aratrum facit aggere sulcos,
Et labor in miseris est sine fine Scholis.

Omnia Cæsar erat: sed gloria Cæsaris esse
Desiit, & tumulus vix erat octo pedum.

Ex cap. II.

Pondera portat equus, bos terram sulcat aratro:
Vellera portat ouis. Seruat ouile canis.
Omnia quippe suæ Naturæ debita soluunt,
Præter eum qui plus his rationis habet.

Tutior est locus in terrâ, quàm in Turribus altis,
Qui iacet in terra non habet vnde cadat.
Impetus & venti, tonitrus & fulmina Turres
Flatibus euertunt, stare sed ima sinunt.

Apparet phantasma viris: sed rursus ab illis
Vertitur in nihilum, quod fuit ante nihil.
Sic & adest & abest fugitiui gloria census;
Non prius aduentat quàm quasi somnus eat.

Dentibus attritas rursus bos ruminat herbas,
Vt totiens tritæ fiant alimenta sibi.
Sic documenta tui si vis retinere Magistri,
Sæpe recorderis, quæ semel aure capis.

Ex cap. III.

Diuersis diuersa valent medicamina morbis
Vt variant morbi, sic variantur ea.
Non vno Doctrina modo se mentibus infert:
His timor, his monitus, his adhibetur amor.
Quadrupedes adæquare nequis dum perentis illos,
Nec cogit pueros virga studere rudes.

Ex Cap. IV.

Ad bellum, quia durus erat, migrauit Achilles
Ægisto thalamos ingrediente domi.
Qui iacet in plumis, nil duri passus in illis,
Non valet assuetus vir tolerare malum;
Imbribus & ventis mutat gena lassa colorem,
Vritur & leniter sole tenella cutis.

Mollibus assuetus, clypeum bene non gerit, armis:
Nec retinet gladium firmiter vncta manus.

Ex cap. V.

Heu quid homo tantum quærit, qui transit vt vmbra.
Qui nunc stare putat, nunc cadit ima petens?
Quid certum manet huic nisi mors, & mortis imago?
Hunc semper sequitur, hunc tenet, huncq; trahit.
Heu cur gaudet homo? cur ille superbit & ad quid?
Cur ducit flatum qui ciuis est & erit?
Cur cupit & metuit, & cur sibi subdere tentat
Omnia? Cur semper viuere posse putat?
Non sic, non. Quoniam perit illa putatio vana.
Ros cadit & vita rursus ad ima cadit.
Sic stat homo, vel dic quo facto cætera constant?
Quid plus sunt acuum singula, quæque nihil.

In Anticlaudiano Conceptionem D. Virginis immaculatam præclarè depingit l. 5. c. 9. eiusque in partu virginitatem.

Hic superos Ciues proprio præcellit honore
Virgo, quæ proprium pariendi lege pudorem
Non perdens Matris meruit cum Virgine nomen:
In qua concordant duo nomina lite sepultâ,
Quæ secum pugnare solent litesque mouere;
Nec iam discordant Mater virgoque, sed ipsis
Litibus exclusis se pacis ad oscula vertunt.
Hic Natura silet, Logicæ vis exulat omnis,
Rhetoricæ perit arbitrium ratioque vacillat.
Hæc est quæ miro Diuini muneris vsu
Nata Patrem, Natumque parens concepit, honorem
Virgineum retinens, nec perdens iura parentis.
In cuius ventris thalamo sibi summa parauit
Hospitium Deitas, tunicam sibi texuit ipse
Filius artificis summi, nostræque salutis
Induit ipse togam nostro vestitus amictu.
Hæc est stella maris, vitæ via, porta salutis,
Regula iustitiæ, limes pietatis, origo
Virtutis, veniæ Mater, thalamusque pudoris,
Hortus conclusus, fons consignatus, oliua
Fructificans, Cedrus redolens, Paradisus amœnans,
Virgula pigmenti, vinaria cella, liquore
Prædita Cœlesti, Nectar celeste propinans.
Nescia spineti, florens rosa, nescia culpæ
Gratia, fons expers limo, lux nubila pellens,
Spes miseris, Medicina reis, tutela Beatis,
Proscriptis reditus, erranti semita, cæcis
Lumen, deiectis requies, pausatio fessis.
Hæc est, quæ primos casus, primæque parentis
Abstersit maculas, vincens virtute reatum,
Diruta restituens, reddens ablata, rependens
Perdita, restaurans amissa, fugata repensans,
Post vespertinos gemitus sua gaudia donans,
Post mortis tenebras vitæ nouitate relucens.
Cuius ad aduentum redit ætas aurea mundo,
Post facinus pietas, post culpam gratia, virtus
Post vitium, pax post odium, post triste iocosum,
Vt rosa spineti compensat flore rigorem:
At dulcore suo fructum radicis amaræ

De D. Virginis purgato.

Ramus adoptiuus redimit, sic crimina matris
Istaluit, matremque facit sua nata renatu.
Vt sic munda ream, corruptam virgo, pudica
Effrontem, miseram felix, humilisque superbam
Abluat, ac vita pariat sua filia matrem.

Extat eiusdem Alani Rythmus quo graphicè fluxa & caduca hominis natura depingitur hoc modo.

Omnis mundi creatura
Quasi liber & pictura
Nobis est & speculum.
Nostra vita, nostra mortis
Nostri status, nostra sortis
Fidele signaculum.
Nostrum statum pingit rosa,
Nostri status decens glosa,
Nostra vitæ lectio.
Quæ dum primo mane floret,
Defloratus flos effloret
Vespertino senio.
Ergo spirans flos expirat
In pallorem, dum delirat
Oriendo moriens.
Sic ætatis ver humana
Iuuentutis primo mane
Reflorescit paululum.
Mane tamen hoc excludit
Vitæ vesper, dum concludit
Vitale corpusculum.
Cuius decor dum perorat
Eius decus, mox deflorat
Ætas in qua defluit.
Fit flos fœnum, gemma lutum:
Homo cinis, dum tributum
Homo morti tribuit.
Cuius vita, cuius esse
Pœna, labor, & necesse
Vitam morte claudere.
Sic mors vitam, risum luctus,
Vmbra diem, portum fluctus,
Mane claudit vespere.
In Nos primum dat insultum
Pœna mortis gerens vultum
Labor mortis Histrio.
Nos proponit in laborem;
Nos assumit in dolorem
Mortis est conclusio.
Ergo clausum sub hac lege
Statum tuum homo lege,
Tuum esse respice.
Quid fuisti nasciturus,
Quid sis præsens, quid futurus
Diligenter inspice.
Luge pœnam, culpam plange
Motus fræna, fastum frange,
Pone supercilia.
Mentis Rector & auriga
Mentem rege, fluxus riga
Ne defluant in deuia.

Extat & alius Rythmus de Incarnatione Christi, in quo septem Artes Liberales depingit, & singulis suas in hoc mysterio explicando partes attribuit.

GRAMMATICA.

Exceptiuam actionem
Verbum Patris excipit,
Dum deludit rationem
Dum naturam decipit.

Casualem Dictionem
Substantiuum recipit,
Actioque Passionem
In hoc verbo concipit.
In hac verbi copula
Stupet omnis regula.

RHETORICA.

Peregrinat à natura
Nominis positio,
Cum in Dei transit iura
Hominis conditio.
Nouus tropus in figura
Noua fit translatio,
Nouus color in iuncturâ
Noua fit constructio.
In hac verbi copula
Stupet omnis Regula.

ARITHMETICA.

Dum ab vno non recedit,
Alteratur vnitas;
Dum in vnum se concedit,
Vnitur alteritas,
In diuersum idem cedit
In idem diuersitas.
Suum tamen non excedit
Limitem simplicitas.
In hac verbi copula
Stupet omnis regula.

MVSICA.

Dum factoris & factura
Mira fit coniunctio,
Quis fit modus ligatura
Quis ordo, qua ratio,
Qua sint vincla, qua iunctura
Qui gomphi, qua unio,
Stupet sui fracto iure
Musica proportio.
In hac verbi copula
Stupet omnis regula.

DIALECTICA.

Inter locos locum nescit
Locus à contrariis.
Sui locum obmutescit
Exceptum ab aliis.
Fit elinguis, obstupescit,
Fallitur in propriis,
Et de suis erubescit
Logica fallaciis.
In hac verbi copula
Stupet omnis regula.

GEOMETRIA.

Sua artis in Censura
Geomtra fallitur,
Dum immensus sub mensura
Terrenorum sistitur.
In directum curnatura
Circuli conuertitur,
Spharam claudit curuatura
Et sub ipsa clauditur.
In hac verbi copula
Stupet omnis regula.

ASTRONOMIA.

Solis lumen nube tectum
Nubis sub velamine,
Nostra Carnis fert obiectum
Nec habet in lumine
Nostrum vergit in defectum
Sol ortus in virgine,
In defectu dans effectum
Lumen in caligine.
In hac verbi copula
Stupet omnis regula.

In Anticlaudiano verò in quo hominem depingit omnibus virtutibus adornatum, in quo virtutum viriorumque effecta describit, artes quoque liberales ad ornamentum hominis accedere probat, earumque dignitatem amplificat lib. 6. c. 5. & 6. vt in Synopsi retulimus. tit. de Philosophia.

Albericus Bellouacensis præclari vir ingenii & perspicacis nomen dedit inter Cluniacenses,quorum factus Supprior, ex Suppriore translatus ad Monasterium Vezeliacense,eique ab Innocentio II. an. 1130. Abbas institutus: quam in rem extant ad Stephanum Æduensem Episcopum litteræ Pontificis, quibus ei mandat, vt Alberico benedictionis manum imponat. Ab eodem postea ad Episcoparum Ostiensem & Cardinalatum promotus est an. 1135. De eo sic scribit Ricchardus Hagustaldensis Prior in Histor. de Gestis Stephani Anglorum Regis.

Albericus natione Gallicus, professione Monachus, obseruatione Cluniacus, diuinâ ac seculari eruditione perspicuus, in Ecclesiasticis negotiis optimè exercitatus, facundiâ praclarus, consilio prouidus: & quod his omnibus maius est, in habitu & vultu, denique in omni conuersatione & actione sua magna mansuetudinis ac religionis documentum praferebat. Hic igitur primò apud Cluniacum ad Conuersionem veniens propter prudentiam ac religionem suam Supprior ibi effectus est. Vnde ad eius prouidentiam omnis Regularium Obseruationum diligentia maximè pertinebat. Deinde in Francia apud Parisius in Cella quæ dicitur ad S. Martini de Campis, Prioris officium strenuè aliquandiu expleuit. Post aliquot verò annos quia fratribus suis valde necessarius ac dilectus erat, iterum ad Supprioratus dignitatem domum reuocatus est. Exinde verò ad Vergellense cœnobium (Vezeliacense) electus est, vt ei Abbatis iure præesset. Deinde ad Ostiensis Ecclesiæ Præsulatum Canonica electione sublimatus est. Huius autem Ecclesiæ Episcopis ex speciali antiqui honoris prærogatiuâ constitutum est ipsum Apostolicum consecrare. Eundem ait an. 1138. mense Decembri Londini Synodum habuisse 18. Episcoporum, 30. abbatum cum innumera Cleri populique multitudine, in eaque 17. Canones condidisse, quorum vltimus pertinet ad Magistros Scholarum his verbis. *Sancimus praterea, vt si Magistri scholarum aliis scholas suas pro pretio legendas locauerint, Ecclesiastica vindicta subiaceant.* In synodo Remensi Gilberti Porretani errores confutauit. Henricum Tolosanum cum Bernardo Clareuallensi ad latibula compulit.

Albericus Remenses scholas cum Lotolfo Nouariensi diu exercuit: qui duo Magistri insignes Petrum Abaëlardum ingenio nimis fidentem & animis exultantem represserunt & exagitarunt, quod Anselmo Magistro suo famæ & gloriæ obtrectare

ausus fuisset. De his ita loquitur Abaëlardus Ep. 1. Calamitatum suarum.

Hinc itaque prædictus senex (Anselmus) vehementi commotus inuidia & quorundã persuasionibus iam aduersum me vt supra memini, ex tunc stimulatus non minus in sacra lectione me persequi cœpit, quàm antea Anselmus noster in Philosophia. Erant autem tunc in scholis huius senis duo qui cæteris præminere videbantur, Albericus scilicet Remensis & Lotulfus Lombardus, qui quanto de se maiora præsumebant, amplius aduersum me accendebantur. Iisdem procurantibus & instigantibus habita est Synodus Suessionensis à Conone Legato Apostolico contra eundem Abaëlardum: & id quoque ipse insinuat. *Vnde* æmuli mei vehementer accensi Concilium contra me congregauerunt, maximè duo illi antiqui insidiatores Albericus scilicet Remensis & Lotulfus, qui iam defunctis Magistris eorum & nostris, Guillielmo scilicet atque Anselmo, post eos quasi regnare se solos appetebant atque etiam ipsis tanquam hæredes succedere. Cum autem vtrique scholas Remis regerent, crebris suggestionibus Archiepiscopum suum Rodulfum aduersum me commouerunt, vt ascito Conano Prænestino Episcopo qui tunc Legatione fungebatur in Gallia, Conuenticulum quendam sub nomine Concilii in Suessionensi Ciuitate celebrarent. Idem Albericus post mortem Guillelmi Campellensis Episcopi Catalaunensis à Clero & populo postulatus est in successorem, & pro eo scripsit Bernardus Claræuall. ad Honorium Papam his verbis Ep. 13 Videmus iam iamque imminere sentimus nos qui vicini sumus, pacem videlicet memoratæ Ecclesiæ grauiter mox esse turbandam, si electioni illustris illius viri id. M. Alberici, in quam vtique totus tam clerus quàm populus pari voto & voce conuenerunt & conueniunt, vestræ pietatis assensum impetrare nequiuerunt. Verum irrita fuit electio ista, & Guillelmo successit Ebalus; Albericus verò in scholæ Magisterio senescens, tandem Leodiensis Canonicus factus, & postremò Bituricensis Archiepiscopus post mortem Vlgrini, qui vt habetur in Patriarchio Bituricensi obiit an. 1135. sedem autem illam tenuit 3 annis & 9. mensibus sepultusque est an. 1139. ante maius altare. Chronologus tamen S. Petri Viui Senonensis Vlgrini mortem notat ad an. tantum 1139. his verbis. *Hoc anno Vlgrinus Bituricensis Archiepiscopus obiit. Succedit Albericus Remensis.* Et ad an. 1141. sic habet. *Anno 1141. Petrus de Castro Bituricensis ordinatur Archiepiscopus defuncto Alberico Remensi Magistro.*

Albericus Remensis, alius à prædicto Archiepiscopo, Magister quoque nominatissimus de *Porta Veneris* cognominatus floruit circa an. 1166. quo tempore Thomas Cantuariensis exulabat in Francia & propter Thomam Ioannes Sar sberiensis. Nam ipse Ep. 172. ad Henricum Theobaldi Campaniæ Comitis filium de eo sic scribit. *Inter alias verò præ cæteris* radiat liberalitas insignis, quam totus mundus prædicat, & excellens humilitas quam ego Diuinarum litterarum propositis quæstionibus ad recreationem in angustiis exilii meo lætus experior, quas cum mihi Albericus Remensis, quem cognominant de *Porta Veneris*, quæ vulgo *Valesia* dicitur, nomine vestro adhibitis aliquot litteratis viris proposuisset, vt verum Domine mi, fatear, obstupui.

Albericus de Lauduno à Iacobo de Vitriaco recensetur inter eos Magistros qui Fulconi de Neulliaco inconcionando seu prædicando verbo diuino sub finem seculi coadiutores se præbuerunt. *M. Albericus de Lauduno*, inquit, *qui postea factus est Archiepiscopus Remensis, de fluuio*, inquit cap. 9. *commutatus in riuulum.* Scilicet ille qui videbatur mundi diuitiis nuncium remisisse dum populo earum contemptum suadebat, hominem se fassus est cum Archiepiscopatum accepit. Cognominabatur ille Albericus de Humberto, Archidiaconus erat Parisiensis cum an. 1206. Archiepiscopus factus est. In expeditione contra Albigenses an. 1209. inter Cruce-Signatos præcipuus fuit. Obiit Papiæ an. 1218. sepultusque est in Ecclesia S. Augustini.

Alexander III. ante promotionem dictus Rollandus Bandinellus, Patria Senensis ab Eugenio III. Cardinalis factus Adriano IV. in Cathedra Petri successit an. 1159. multa mala passus est à Friderico Imperatore, sed cum tandem & 4. Antipapas parere coëgit In Iure Canonico & Ciuili præsertim excelluit, quanquam & in Theologia etiam claruit, quam & docuisse videtur. *Fuit enim*, inquit Robertus de Monte, *in Diuina pagina præceptor maximus, & in decretis & Canonibus & in Romanis legibus*

legibus præcipuus. Nam multas Quæstiones difficillimas & graues in Decretis & Legibus absoluit & enucleauit: Scripsit de potestate Ecclesiastica l. 1. vt notat Trithemius. Epistolarum ad diuersos l. 1. quarum quædam extant apud Rogerium Houedensem, Radewicum, Mathæum Parisiensem & apud Duchesnium in 4. tomo Scriptorum Galliæ. Præterea Decretales sui temporis vnico volumine collegit, easque Consulta Alexandri voluit nominari. Tria præsertim Concilia celeberrima habuit, vnum Turonis an. 1163. alterum Romæ. 3. in Laterano an. 1179. Obiit an. 1181. de eo passim in Historia ab an. 1159. ad an. 1181.

Alexander Nekamus natione Anglus circa an. 1180. Lutetiæ legebat adhuc publicè. Ingenii prodigium fuisse dicitur, Philosophus eximius, Theologus profundissimæ scientiæ, Rhetor ac Poëta insignis. Quo in prælectione authorum nullus perspicacior aut elegantior: quamobrem eius auditorium tanta Discipulorum frequentia redundabat, vt non omnes capere posset. Reuerti cupiens in Angliam petiit à Guarino Abbate S. Albani scholam Dunestapliensem, quam olim iam rexerat: vt legitur in vita Guarini Abbatis apud Mathæum, ibique ad marginem hæc habentur. Hic cum temporis anno scilicet proximo 1187. transacto ad Dunestaple scholam rexisset, vocauit eum Abbas Guarinus iis litteris breuiter & iocosè scriptis. Petierat enim idem Alexander Nekam scholam S. Albani instanter. *Si bonus es venias, si Nequam, nequaquam.* Cui cum breuiter & iocosè rescribens Alexander ait, *si velis veniam*, sin autem, *Tu autem.* Ac si diceret, non multum curo. Alii dicunt à Guarino petiisse Monachalem habitum & iocoso dicterio repulsam libenter tulisse. Canonicis verò Regularibus nomen dedit, factusque Abbas Excestriensis an. 1215. obiit tandem an. 1227. eiusque tumulo hæc inscriptio sculpta.

> *Ecclipsim patitur sapientia, sol sepelitur,*
> *Cui si par vnus, minus esset flebile funus.*
> *Vir bene discretus & in omni more facetus,*
> *Dictus erat* Nequam, *vitam duxit tamen æquam.*

Librum edidit de Naturis rerum, in quo de tribus Locis, vbi primum studia floruerunt, fusè agit, Athenis, Roma, Parisiis. Ex quo Ioannes Brompton multa transcripsit, vbi de Alfredo Oxoniensis Academiæ institutore loquitur. Ait autẽ cuiuslibet Regni opes creuisse in immensum, *quandiu artium ingenuarum in ipso floruerunt studia*, & hostibus Regni restitisse, *vt patet de Gracia quando floruerunt studia Athenis, de Roma, de Regno Francorum, ex quo floruerunt studia in illo. Victoria enim Militia & gloria Philosophia quasi simul concurrerunt, & hoc meritò, quia Philosophia vera docet iustè & verè regulare.*

Alexander de S. Albano vir quoque magnæ celebritatis & famæ in professione litterarum, post longi magisterij decursum Monasticam vitam professus est: de qua illi gratulatur Petrus Blesensis Ep. 137. his verbis. *Totis medullis* animæ conuersioni & conuersationi vestræ congratulor: à prima enim vestri notitia dilexi vos, non ad faciem, non ad quæstum, sed pro virtutibus vestris in Domino virtutum. Litteratura siquidem vestra & famæ commendabilioris celeberrimus odor multos vobis conciliauit ad amicitiam, &c. Gaudeo planè quia mirabile & imitabile omnibus præmisistis Religionis auspicium. Diu enim ante conuersionem vestram desiderabili multis reditu abiecto, abiectus esse in Domo Domini elegisti: honorem magisterii, laudemque hominum & inanem huius seculi lætitiam expuisti.

Alexander nescio an alius à superiori, magisterium quoque exercuit, & postea se ad Carthusienses contulit, postmodum verò pœnitentia conuersionis ductus redire voluit ad seculum: quam leuitatem acriter obiurgat & reprehendit Petrus Blesensis Ep. 86. Ille autem egressum è cœnobio hoc prætextu volebat excusatum, quod Carthusienses singulis diebus Missas non facerent. Eum habuit Blesensis in Legibus & Decretis conscholarem, vt ait in ead. Ep.

Aluinus seu Aluisus Belga Monachum induit apud S. Bertinum Audomaren. postea apud S. Vedastum Prior, tum Aquicinctinus Abbas, postremò Episcopus Atrebatensis electus circa an. 1131. vir magnæ litteraturæ, prudentiæ singularis & sanctitatis eximiæ. Eius meminit Chronicon Mauriniacense. *Dirigit Rex ad nos ampla fama personas, Natalem Cancellarium suum Resbacensem Abbatem, Aluinum*

Atrebatensem Episcopum, M. Hugonem de S. Victore in litteratura Magistros etiam plurimos excedentem. Vincentius Bellouacus ad an. 1139. eum accenset viris litteratissimis. *Florebat hoc tempore* Gallicana Ecclesia per viros religione ac sapientiâ illustres, Milonem Morinensem Episcopum humilitatis virtute præcipuum; Aluisum Attrebatensem liberalitate atque consilio & facundiâ clarum. Crucem inter alios cum Ludouico Rege assumpsit, & obiit an. 1148.

Ansellus Parisiensis in Decretis & Iure Ciuili Doctor egregius: è Cathedra in Regiam, inde ad Meldensem Episcopatum prouectus. Malè enim Democbares Aurelianum loco Anselli post Simonem numerat inter Episcopos Meldenses. De hoc Ægidius supra in Carolino. Consecratus autem fuit Episcopus à Michaele Corboliensi tunc Archiepiscopo Senonensi.

> *Cum super excellens legum iurisque peritus*
> *Ille inter Proceres intraque Palatia magni*
> *Nominis Ansellus, quem cum maioribus orbis*
> *Meldis Episcopio promouit gratia sensus,*
> *Hic tulerit cunas.*

Ansellus de Garlanda Archidiaconus Paris. Ludouici Grossi Dapifer vt legitur in Charta quadam Regia fundationem B. Mariæ de Gornaio confirmante. *Cunctis praterea innotescere volumus, quod Anselmus de Garlanda Dapifer noster supradicto Monasterio tribuit apud Russiacum duas eiusdem villa partes &c.* Actum Paris. an. 1124 fratres habuit Stephanum & willelmum de Garlanda, qui Cancellarius Regni fuit. Ansellum inter Professores Parisienses numerat Ægidius statim post præcedentes versus.

> *——— ——— Alius quoque nominis huius*
> *Olim floruerit hac nostra oriundus in vrbe*
> *Assecla Regalis magnusque Domesticus aula.*

Dicitur in Chronico Mauriniacensi *Dapifer & Consiliarius Regis*: interfectus est apud Puteolum an. 1129.

Anselmus Cantuariensis ex Italia in Galliam profectus ad maiora & celebriora studia apud Beccense Monasterium litteris potissimum Theologicis incubuit sub Lanfranco: deinde eo ad Archiepiscopatum Cantuariens. euecto Abbas ipse Beccensis factus est, & postremò Archiepiscopus Cantuariensis. Vide quæ de eo diximus in Catalogo tom. 1.

Arnoldus Brixiensis Natione Italus Petri Abaelardi olim Discipulus, qui Magistrum imitatus ingenioque nimis confisus multarum in Ecclesia & præsertim Romæ turbarum & seditionum author fuit. Eum vocat Bernardus in Ep. 186. *Armigerum Abaelardi.* De eo passim in Historia diximus, quæ tu consule.

Arnoldus Carnotensis Abbas Bonæ-Vallis, Bernardi Discipulus & amicus doctus vir & pius scripsit insigne opusculum *de 7. verbis nouissimis à Christo in Cruce prolatis.* De laudibus B. Virginis Matris Dei. Scripsit & librum 2. vitæ S. Bernardi. Ad eum extat Ep. 310. eiusdem Bernardi de suo obitu imminente.

Arnulphus Lexouiensis frater Ioannis Episcopi Sagiensis & Ioannis Lexouiensis Episcopi nepos: à quibus singulari cura enutritus & educatus est. Cum pueritiæ excessisset metas, à parentibus ad discendam morum & humaniorum litterarum disciplinam traditus est Canonicis regularibus S. Victoris Parisiensis in Cathedrali Sagiensi residentibus, illucque à fratre Ioanne Episcopo accersitis, qui repulsis secularibus nomine tenus Canonicis locauit vineam suam aliis Agricolis nomine & re Canonicis. In huius Ecclesiæ Gymnasio, vna cum Arnulpho plurimi adolescentes instituebantur, cum quibus ipse degebat tam castè & modestè, vt licet essent proterui, ipse nulla colpa pallesceret: quæ integritas cum eloquentiæ & poëseos studio coniuncta magnam illi famam conciliabat circa an. 1123. quo tempore illic studebat. Quomodo autem pueritiam transegerit inter proteruos sodales, in hoc poëmate significat.

Mens mea virtutum ſtudiis à tempore primo
Inſtitit, infames docta cauere vias.
Sed quo vita mihi ſecurior eſſet apud vos.
Cautus honeſtatis diſſimulator eram.
Optabam credi ſimilis, non eſſe; fauorem
Non mihi vera dabat, ſed ſimulata venus.
Seruiuit vobis nutu ſolertia ſolo
Praſtringens equidem ſed meliore dolo.
Mens ſtudioſa ſua ſe clauſerat integritate,
Ne virtus faceret diſparitaſue grauem.
Aſt vbi non potuit perfectio diſſimulari,
Seque ſuis virtus prodidit indicijs:
Inuidiæ ſtimulis angi, ſtillare veneno
In populos cœpit lingua maligna ſuo.
Confiteor, placuiſſe pudet: quoniam placuiſſe
Turpibus aut propter turpia, turpe bono.
Debueram clarè rupiſſe ſilentia, non me
Defunctis tacito conſepeliſſe metu.
Seruit enim ſceleri virtus taciturna, reoſque
Abſoluit, ſi non indicat eſſe reos.
Pars vitij eſt vitam cuiuis palpare fauore:
Nam palpando foues atque fouendo facis.
Præſtat opem tacitam vireſque miniſtrat agendi.
Qui tacet, & poterat obuius iſſe malo.
Nam virtus vitij nec amat nec ſuſtinet vmbram,
Nec luci tenebras contrahit ipſa ſua.

Quantum verò Poëtica laude excelleret, intelligitur ex hoc Epigr. ad Nepotem.

Olim me celebrem Normania tota Poetam
Dixit, vixque dabat Gallia tota parem.
Altera de primis me credidit, altera primum,
Deque ſuis dixit illa, ſed iſta ſuum.
Magnus vbique tamen vario celebrabar honore,
Illuſtri peregrè, præcipuoque domi.
Nunc noua ſorte nouum vatem te protulit ætas
Ad formam rudibus, inuidiamque bonis.
De pueroque ſenem formans Doctrina Poetam
Indidit ætati non ſua verba tua.
Verba ſenem ſapiunt, ipſumque profeſſa Maronem
Imberbi floret pagina canitie.
Ipſa tuos mirata dies & verba dierum,
Palluit ad verſus & mea Muſa tuos.
Cumque meas ſolito ſumpſiſſem more tabellas.
Priuauit linguam voce, manumque ſtylo.
Ergo tibi Muſas ſanctumque Helicona reſigno,
Et dulces ſacri deſero fontis aquas.
Tu cole quas noſti, gnarum retinere fauorem
Non niſi ſolerti ſedulitate potes.

Contigit autem Archidiaconum Sagienſem mori, & in eius locum ſuffectus eſt. Mortuo quoque Ioanne Lexouienſi auunculo, ſucceſſor eligitur & ab Archiepiſcopo Rothomagenſi conſecratur an. 1140. inuito & reluctante Andegauenſi Comite, à quo multa mala paſſus eſt. Extat in 3. tomo Spicilegij Dacheriani Epiſtola Bernardi Clareuall. ad Innocentium II. ea de cauſa, pro quo & ipſe contra Girardum Engoliſmenſem Petri Leonis ſeu Anacleti Legatum pugnauerat.

Complures ſcripſit Epiſtolas ante & poſt Epiſcopatum. Scripſit ad Alexandrum

III. de promotione sua. De eadem ad Episcopos Angliæ. Ad Cardinales S.Rom Ecclesiæ. In Concilio Turon. Sermonem habuit an. 1163. his verbis. *Hodiernum sermonem &c.* & alium in synodo. *Quis putas fidelis Seruus &c.* Per 40. annos rexit Ecclesiam,& demum in solitudinem ad Victorinos se contulit Parisienses, consultis super ea re prius amicis & præsertim Petro Blesensi. Obiit an. 1182. de quo sic Robertus de Monte in appendice ad Sigebertum. *Arnulphus Lexouiensis Episcopus cum per 40. annos eandem Ecclesiam rexisset, in ædificando Ecclesiam & pulcherrimas Domos laborasset, renunciauit Episcopatui & perrexit Parisius suos dies dimidiaturus apud S. Victorem in domibus pulcherrimis quas ibi ad opus suum construxerat.* Iacet prope Chorum ad altare S. Dionysii cum hac Epigraphe. Epitaphium Arnulphi Lexouiensis Episcopi qui postquam 40.annis potens opere & sermone populo suo præfuit, frater noster effectus in veteri Basilica sepultus est, nunc vero translatus hîc quiescit.

> *Tu qui diues eras & magnus Episcopus, ob quid*
> *Sortem mutasti pauperiore statu ?*
> *Imo pauperiem mutaui fænore magno;*
> *Mundo diues eram, plus fuit esse Deo.*

Postea renouatum est eius Sacellum & ad perennem notitiam inscripti sunt hi versus superliminares.

> *Hoc templum iunctaque ædes sunt Præsulis olim*
> *Arnulphi antiquum Lexouiensis opus.*
> *Si ter quingentos annos trigintaque & vnum*
> *Annumeres Christo cum repararet, habes.*

Diuitem eum vocat & rectè, vt intelligitur ex Ep. Ludouici iunioris ad Sugerium, qua illi mandat vt 104 marcas argenti illi reliquas reddat. *Sciatis*, inquit, quia Arnulfus Lexouiensis Episcopus in magna necessitate præstitit mihi de suo auri & argenti quantum potuit: vnde adhuc ei debeo 104. marcas argenti: mando itaque vobis,vt remotâ omni excusatione & dilatione eas illi de meo reddatis infra mensem, postquam litteras istas receperitis: eo quod propter nullam causam ipse mihi offendatur vel disturbetur. Sciatis etiam quia prædictam pecuniam ei affidari feci. Et Ep. 95.ad Sugerium mandat vt det illi 60.modios vini Aurelianensis.*Dilectioni* vestræ mandando præcipimus quantumuis dilecto filio & præcordiali amico meo Arnulfo Lexouiensi Episcopo sexaginta Aurelianenses modios de meo optimo vino Aurelianensi dare non renuatis. Vale.

B

B*erengarius* Pictauinus Petri Abaelardi quondam auditor, nomen ac famam Magistri sui contra omnes tueri ausus est: cuius Apologiam in Chronologia retulimus; culpatus tamen à multis, quod Bernardum sanctum virum mendaci stylo proscidisset, se excusauit quod adolescens & ioco potius quàm serio scripsisset:vt testatur in Ep. ad Episcopum Mimatensem. De eo sic Franciscus Petrarcha in Apologia, vbi eum vocat *Virum non infacundum.* Damnauit Bernardus Claræ-Vallensis Abbas Petrum Abaëlardum litteratum quondam virum. Hinc iratus Berengarius Pictauiensis, vir & ipse non infacundus ac Discipulus Petri contra Bernardum librum vnum scripsit non magni quidem corporis, sed ingentis acrimoniæ. De quo postmodum à multis increpatus se excusauit, quod adolescens scripsisset, & quod sibi viri sanctitas nondum penitus nota esset.

Bernardus Brito de Moellan cognominatus,de Cancellario Ecclesiæ Carnotensis factus an.1159. Episcopus Corisopitensis teste Robert. de Monte. *M. Bernardus Brito Cancellarius Ecclesiæ Carnotensis factus est Episcopus Cornubiæ in minori Britannia. obiit an. 1167.*

Bernardus Carnotensis insignis Grammatices professor, cuius mentionem facit honorabilissimam Ioannes Saresberiensis in suo Metalog. eumque ait valde senem docuisse, postea se transtulisse ad professionem Dialectices, conatumque fuisse

conciliare Platoni Aristotelem. Eundem ait fuisse *perfectissimum Platonicum*. à quo hoc metrum de Idæis factum.

Non dico esse quod est, gemina quod parte coactum,
Materia formam continet implicitam.
Non dico esse quod est, vna quod constat earum
Hoc vocat Idæan, illud Achaus ὕλην.

Idem l. 7. de Nugis Curial. c. 13. refert ex eo quosdam versus quibus significare voluit quæ claues essent discendi.

Quæ vero sint discendi claues, inquit, *quæ philosophantibus ad intuendam speciem veritatis*, viam eo tendentis expediunt, senex Carnotensis paucis expressit. Et licet metri eius suauitate non capiat, sensum approbo & Philosophantium mentibus credo fideliter ingerendum. Ait ergo.

Mens humilis, studium quærendi, vita quieta.
Scrutinium tacitum, paupertas, terra aliena.
Hæc reserare solent multis obscura legendo.

Bernardus Pisanus vir fuit magnæ litteraturæ, præpositus Scholæ Petri Trecensis seu Comestoris in Academia Parisiensi. De quo Petrus Cardinalis S. Chrysogoni sic scripsit ad Alexand III. *Litteraturam* & honestatem M. Petri Manducatoris " Decani Trecensis vos non credimus ignorare. Magister autem Bernardus Pisanus " quondam præpositus eius tantæ litteraturæ est, & ita honestè & laudabiliter est " semper in illis partibus conuersatus, quod ei ab omnibus sufficiens testimonium " perhibetur, & maximis honoribus dignissimus reputatur. Claruit an. 1160. & " deinceps.

Bernardus Claræ-Vallensis Abbas eximiæ virtutis & integritatis, non alumnus quidem Academiæ Parisiensis neque professor publicus, sed concionator egregius, qui multos & Discipulos & Magistros ad Deum conuertit & ad meliorem vitæ rationem, *quercuum secessuumque Discipulus*, inquit, Choppinus, *& nullo præeunte Magistro doctissimus: qui è solitudine in celebritatem, ex vmbra in solem, sanctitatem eruditionemque impertauit.* Is tam hetele πολύγραφος quàm αὐτοδίδακτος. *Quod paucis admodum id genus scriptoribus Origeni, Augustino, Ambrosio certatim contigisse. Bernardi vitam monumentis prodidit Arnulphus Bona-Vallis Carnutum Abbas illius coætaneus.* De eo quoque præclarè Vincentius Bellouacus ad an. 1139. *Inter hos etiam alios multos tunc claros scientia viros* Bernardus Abbas Claræ Vallen. vir opinatissimæ Religionis eminentissimè clarebat. *Qui multorum* miraculorum Patrator & verbi Dei feruentissimus prædicator, atque plurimorum Monasteriorum fundator, animarum lucra maxima Deo exhibebat: adeo vt Magistri scholarum eum magno Clericorum comitatu etiam de longinquis regionibus ad eius optabile Magisterium confluentes centenario vel etiam ampliori nouiciorum numero domum Probationis implerent, & vno die 40. Monachi fierent. De eo plura passim diximus in historia. Addemus Epigramma Nicolai Rieuallensis Angli.

Religionis apex & nostri gloria sæcli
Et decus Ecclesiæ & totius purpura mundi,
Vnice decor aue: te Remige nostra phaselus
Scyllaosque canes vitat baratrumque Charybdis,
Sol sine nube micans, per te Cistercius Ordo
Fulget vt aurora totoque relucet in orbe.
Gemma sacerdotum tu compluis & celis & nos
Fundis rore sacro qui largus fluxit ab ore.
Par es Gregorio mellito gutture, sensu
Diues vt Aurelius, huic soli cedis, es inde
Aureus eloquio sicut Chrysosthomus, imò

Schemate verborum magnus Hieronymus, instar
Ambrosii splendes, vernas vt Beda, Leoni
Papa consimilis, sed & alter Hilarius, vnde
Nempe figurali mysteria clausa sigillo
Sensibus Historicis prius elicis, inde recenses
Prorsus enigmatica Salomonis Cantica, Certè
Hac tibi debetur & laus & laurea soli,
O felix anima superis sacrata Choreis
Solamen miseris esto, medela reis.

Bernardus ex Monacho Clareuallensi factus Cardinalis SS. Cosmæ & Damiani laudatur à Ioanne Satesberiensi l. 5. de Nugis Curial. ob continentiam seu abstinentiam à quovis munere. Eundem vocat alibi Bernardum Redonensem, & de eo sic. *Bernardus Clareuall. Monachus & SS. Cosma & Damiani Diaconus Cardinalis Romæ degens in excelsis singulariter habitauit excutiens manus suas ab omni munere, vt nondum natus sit cuius aurum vel argentum in munus acceperit.*

C

Conradus Archiepiscopus Moguntinus olim M. Petri Blesensis in Scholis contubernalis; ad quem scribit Ep. 163. *Quia*, inquit, *quandoque* Scholaribus castris militauimus sub eodem Doctore, & ex diutinâ eiusdem hospitij cohabitatione socialis amicitiæ iura contraximus, fiducialius vobis scribo. Excursus enim modici temporis nostro non præscribit amori, nec apud me mutationem vestri status agnoscit affectio. Sanè postquam desideratissimam faciem vestram nouissimè vidi, vos in Archiepiscopalis eminentiæ gradum dispensatio diuina promouit. Sed si bene recolo, quàm solida semper apud me fuerit fidei vestræ & amoris integritas, certus sum, quod honoris assumptio circa statum amicitiæ vestræ nullum præiudicium mihi facit.

Cælestinus II. Pontifex Max ante promotionem *Guido de Castello* dictus, S. Marci Presbyter Cardinalis natione Tuscus, Petri Abaelardi Discipulus & Patronus, ad quem scripsit D. Bernardus, vt eum ab hoc patrocinio dimoueret. Innocentio Papæ II. successit, & quinto sui Pontificatus mense obiit, sepultusque est in Basilica Lateranensi. Hic M. Robertum Polenum aliàs de Pully Cardinalem inter alios creauit. De eo diximus in Historia.

D

Daniel Morleye, alias de Merlac; Lelandus Morilegum vocat, natione Anglus Oxonienses Scholas iuuenis frequentauit, maturior annis factus inquit Balæus, *ac litterarum appetentior, Lutetiam Parisiorum inuisit*, vt ex eodem Lelando didicit. Postremò Mathematicæ artis cupiditate insolitâ tactus animum *ad Arabes* ea ætate eruditos adiecit, quorum disciplina tunc latè in Hispania floruit. Claruit sub finem seculi, circa an. 1180. Ille autem in sua ad librum de Naturis Inferiorum & Superiorum præfatione sic habet. *Cum dudum ab Anglia* me causa studij accepissem, & Parisius aliquandiu moram fecissem, *videbam quosdam bestiales in scholis graui authoritate sedes occupare.*

Daniel Abbas de Sconauia Ord. Cisterciensis studuit, nescio an professus sit Lutetiæ, & eius temporibus res accidit stupenda in Basilica D. Virginis, vbi cum aliquis non sacerdos Missam celebraret, igne sacro correptus est. Rem sic refert Cæsarius l. 9. cap. 60. *Sicut mihi narrauit* supradictus Daniel, Clericus quidam quando Parisius studuit, horrendum satis spectaculum in Ecclesia S. Mariæ Dei Genitricis populo præbuit. Nam sacer ignis pene manus eius deuorauerat: quem secutus quum Campanarius interrogaret cuius esset Ordinis, & ille respondisset Sacerdotij, subiunxit: Nunquam sacro chrismate manus istæ perunctæ sunt. Sentiens ille spiritu prophetico se deprehensum, confessus est culpam.

E

Ernaldus Blesensis Iureconsultus peritissimus, ad quem Petrus Blesensis scribit, vt curet sibi à Bibliopola reddi libros quos emerat pretio numerato, sed non abstulerat: quos alius quidam maiori numerato pretio emerat & abstulerat: contendit enim multarum citatione legum libros illos ab alio emi non potuisse. Videntur autem mihi iam tum Bibliopolæ seruisse Vniuersitati, eique addicti fuisse. Sic ergo ille scribit Ep. 71.

Carissimo socio & amico M. Ernaldo Blesensi Petrus Blesensis Bathon. Archid. Salutem. *Cum D. Rex Anglorum* me nuper ad D. Regem Francorum Nuncium destinasset, libri legum venales Parisius oblati sunt mihi ab illo B. publico Mangone librorum, &c. in fine. Hac breui deliberatione vsus sum, non vt vos instruam, qui estis in Iure Ciuili præcipuus, &c.

Engelbertus quidam amicus Philippi ab Eleemosyna Abbatis Bonæ-spei studens Parisiis ob leuem febriculam scholam deserere meditans grauiter ab eo reprehenditur Ep. 4. quâ docet non satis esse studere Parisiis, sed sudandum & acriter laborandum esse. Locum retulimus in Historia.

F

Fulcherius Carnotensis Historiam primæ expeditionis Hierosolymitanæ sub Vrbano scripsit ab anno 1095. vsque ad an. 1127. quo in Galliam reuersus est. Quippe cum aliis peregrinis cruce se signauerat, & quæ ipse oculis vidit, vidit autem multa, quia Balduini Ducis Capellanus erat, fideliter in commentarios retulit.

Fulco Poëta eandem Historiam Hierosolymitanam versibus descripsit, saltem eius initia; reliquam verò partem Giloni Parisiensi describendam reliquit. Sic autem incipit.

Inclyta Gesta Ducum perscribere Magnanimorum
Fert animus, patrum qui fortia facta suorum
Non solum magnis successibus æquiparare,
Sed maiore fide certarunt exsuperare.
Ardor inest inquam, sententiâ fixaque menti
Versibus & numeris transmittere posteritati.

De Gilone verò sic habet in fine lib. 3.

Hæc de Principijs Gallis Hierosolymitani
Scripsimus, vt nostra permissum rusticitati.
Cætera describet Dominus Gilo Parisiensis,
Cuius turpatur nostris elegantia nugis.

Floruit Fulco circa initia huius seculi.

Fulco Neulliacus, non fuit quidem Academiæ Parisiensis Professor, sed alumnus, M. Petri Cantoris in Theologia discipulus: de quo satis multa diximus ad an. 1196. & 1198. Iacobus de Vitriaco sic de eo c. 6 Histor. Occident. *In diebus illis* suscitauit Deus Cœli spiritum cuiusdam sacerdotis Ruralis semplicis valde & illiterati, de Episcopatu Paris. nomine Fulconis. Sicut enim Piscatores & idiotas elegit, vt gloriam suam alteri non daret: sic Dominus eo quod paruuli petiissent panem; litterati autem circa disputariones vanitatis & pugnam verborum intenti frangere non curabant, prædictum presbyterum tanquam stellam in medio nebulæ & pluuiam in medio siccitatis velut alterum Sangar, qui vomere rudis prædicationis multos interficeret, ad vineam suam excolendam misericorditer elegit. Et c. 8. ait eum suis humeris Crucem imposuisse, suoque exemplo Principes & alios inuitasse ad idem faciendum. *Verum eum multas in terra S. expeditionem* pecunias collegisset, cœpisse nonnihil famæ amittere, & in Parœcia tan-

„ dem sua de Neully obiisse. Vit autem sanctus cum multas animas diebus singulis
„ Domino lucraretur, tandem Crucis signo humeris suis affixo cœpit exemplo
„ & verbo Principes & milites cuiuscunque conditionis homines ad Terræ sanctæ
„ succursum inuitare, exhortari & admonere. Sed & ipse ex fidelium eleemosynis
„ maximam cœpit congregare pecuniam, quam pauperibus cruce-signatis tam mili-
„ tibus, quã aliis proposuerat erogare. Licet autem causâ cupiditatis vel aliqua sini-
„ stra intentione collectas istas non faceret, occulto Dei iudicio ex tunc eius autho-
„ ritas & prædicatio cœpit valde diminui apud homines, & crescente pecunia timor
„ & reuerentia decrescebat. Ipse autem non multo tempore post acuta febre corre-
„ ptus, in villa quæ dicitur Neully viam vniuersæ carnis ingressus est, & ibidem in
„ Ecclesia Parochiali sepultus est. Multis autem ex longinquis propinquis & regio-
„ nibus ad sepulchrum eius concurrentibus opus Ecclesiæ illud quod ipse inchoa-
„ uerat, ex eleemosynis confluentium peregrinorum penitus est consummatum.

Fulco Magister scholarum S. Crucis Aurelianensis summi Pontificis odium incurrit, eo quod Magistrum G. ad regimen scholarum admittere nollet obtendens eius incapacitatem Itaque Stephanus Torn. cum Abbas San-Genouefianus à Papa mandatũ accepit, vt eũ volentem nolentem cogeret parere, qui peremptorio edicto denunciauit M. Fulconi vt Parisius se sisteret, prædictumque G. forte ab Vniuersitate litteris Magisterii donatum ostenderet esse incapacem. Sic ergo Ep. 133.
„ Molestum mihi est quotiens aliquem molestare compellor præsertim Dominos
„ meos quibus vel ob meritorum gratiam vel ob reuerentiam dignitatis assurgere
„ teneor & seruire. Vnum ex eis vos æstimo, cuius honorem minus in causis offende-
„ re quàm defendere sum paratus. Sed quoniam mandata Apostolica tanquam mu-
„ ri sunt vrbis quos transilire non licet, eo terrore percussus, ne Romuli fratris sor-
„ tem simul ac mortem capitis amissione saltem ciuiliter incurram; sicut primò vos
„ commonueram, ita & secunda commonitione vobis consulo, vt Magistrum G. se-
„ cundum mandatum D. Papæ licitè legere permittatis. Quod si forte nolueritis,
„ peremptorio velim nolim vobis edicto denuncio, vt prima die Lunæ instantis Ad-
„ uentus Dominici Parisius eundem G. ad tale regimen scholarum minus idoneum
„ ostendatis.

G

Galfridus de Vino saluo vulgò de Nine-saluo, sed corruptè, Gallicè *Vinsauue* Anglicè *Vinsalfe*, sic dictus à libro quem composuit de Vitibus, vinis & fructibus conseruandis, natione Anglicus floruit sub Richardo & Ioanne Regibus circa an. 1200. Poeticæ præsertim addictus fuit, librumq; de Noua Poëtria deque artificio loquendi, dum Romæ agebat, Innocentio III. recens creato Pontifici dedicauit. Cuius versus nonnullos ad laudem ipsius Innocentii pertinentes, in Historia retulimus, vt & alios quos in eodem opere, de Richardi morte cecinit.

Galfridus seu Gaufridus de Loratorio Gallus Aquitanus, vir magnæ litteraturæ, sacræ scripturæ scientissimus, & Diuini verbi Præco celeberrimus: ad quem extat Ep. 125. D. Bernardi, quâ cum rogat vt in sacris concionibus quas habebat ad populum, causam Innocentii II. contra Antipapam Petrum-Leonis tueatur: quandoquidem iam omnes verè Christiani ab illo stabant præter vnum Gerardum Episcopum Engolismensem. Archiepiscopatum Burdigalensem adeptus est an. 1136. & sequenti nuptias Ludouici Regis cum Eleonora Willielmi Aquitaniæ Comitis filia celebrauit. Adfuit Concilio Remensi an. 1148. & Gilberto Porretano contra eos à quibus hæreseos insimulabatur fauit. Eiusdem exequiis interfuit Pictaui an. 1154. Obiit verò Fontebraldi an. 1158.

Gaufridus Carnotensis Episcopus Iuoni successit. Sub Innocentio II. Apostolicæ legationis munere functus est in Aquitania, eiusque partes viriliter defendit cum Bernardo Claræuallensi, cuius intima familiaritate vtebatur. Quanquam vero ipsi amicissimus esset, Abaelardo tamen quem Bernardus insectabatur, non omnino aduersatus fuisse videtur: quippe vir erat litteratus, & viri litterati afflicti miseratione ducebatur. Eius pro Abaëlardo orationem retulimus ad an. 1121. Eius elogium legitur in Chronico Mauriniacensi, vbi de nuptiis Ludouici & Eleonoræ inter.

ter. Erat intet optimates Regni *Gaufridus Carnotensis Prouinciæ Episcopus, scientiæ quidem litteralis non indigus, secularium quoque negotiorum dispositor ac tractator famosus. Hunc præcedentes Apostolici amicum semper & familiarem habuerant, & pro valoris vel elegantiæ qua præditus erat magnitudine, totius ei Aquitaniæ Legationem indixerant.* Obiit 4. Kal. Feb. an. 1138. sepultusque est in Abbatia B. Mariæ Iosaphati deque eo sic habet Martyrologium Carnotense. *9. Kal. Febr. obiit Episcopus Carnotensis qui super Bituricensem, Burdegalensem, Dolensem & Turonensem Prouincias per annos circiter 15. sanctè & religiosè functus est Legatione pro Innocentio. Qui Ecclesiam strenuè rexit, à pio Rege Ludouico communi Episcoporum & Procerum suorum & Comitis Theobaldi assensu & consilio nec non & vxoris suæ Adelidis & filij sui Philippi in Regem iam designati & ab Honorio Papa valde vtilia priuilegia impetrauit.* Malè hîc dicitur Gaufridus à Philippo Rege designato imperrasse priuilegia, quippe prius esse desiit in viuis Gaufridus, quàm Philipus esse cœperit.

Gaufridus de Perona Picardus adolescens nobilis cum pluribus sociis à Betnardo Clareuallensi conuersus est & ad Claram-Vallem adductus: ad quem extat eius Ep. 109. *Sermo qui insonuit, ædificauit multos... Non apparebit vltra in vobis vacua crux Christi, quemadmodum in multis filiis diffidentiæ, qui tardantes conuerti ad Dominum de die in diem improuisa morte subtracti descendunt ad inferos....* Si ergo gaudent Angeli super vno peccatore pœnitentiam agente, quid in tam multis & in illis peccatoribus, qui quanto illustriores videbantur in seculo, scientia, genere, iuuentute, tanto pluribus erant perditionis exemplum? legeram. Non multos nobiles, non multos sapientes, non multos potentes elegit Deus: at nunc præter regulam mirâ Dei potentiâ talium conuertitur multitudo. Vilescit gloria præsens, iuuentutis flos conculcatur, non reputatur generositas, sapientia mundi stultitia iudicatur, non acquiescitur carni & sanguini, parentum & charorum renunciatur affectibus, fauores & honores & dignitates reputantur vt stercora, vt Christus lucrifiat. Et Ep. 110. consolatur eiusdem Gaufridi Parentes. De eo sic scribit Gaufridus in vita S. Bernardi l. 4. c. 3. *Inter cæteras quos de vana conuersatione huius seculi per ministerium serui sui Christus eripuit de partibus Flandriæ, multi aliquando nobiles, multi sapientes & litterati viri sub ipsius Magisterio sacram professi sunt seruitutē quorum primus videbatur Gaufridus ille Perona, qui postmodum in Claraualle Prioris officio functus est & defunctus in eo.* De eodem Petrus Blesensis Ep. 102. *Legimus quod Gaufridus Peronensis Clareuallis Prior electus in Episcopum Tornacensem electioni nullatenus acquieuit. Qui postea defunctus & apparens cuidam fratri inquirenti qualiter ei esset, respondit, Reuelauit mihi Trinitas sancta, quod si suscepissem Episcopatum, fuissem de numero Reproborum.*

Gaufridus Antissiodorensis Petri Abaelardi quondam Discipulus, sed ne fieret imitator erroris, ad Cistercienses se contulit, fuitque deinde B. Bernardi Notarius & aduersus Abaelardum magistrum suum scripsit librum vnum. Videtur autem fuisse conuersus circa an. 1139. ait enim in prologo vitæ ipsius, eum sibi mortem improbam post annos 13. suæ educationis in Claraualle abstulisse.

De eo sic scribit apud Vincentium Helinandus Monachus Frigido-montensis. *Huius Petri* (Abaëlardi) *aliquando fuerat Discipulus Gaufredus Antissiodorensis, qui multo tempore fuit notarius S. Bernardi, qui inter cætera de eodem Petro dixit.* Ego mihi aliquando recolo Magistrum fuisse illum, qui pretium redemptionis nostræ euacuans nihil aliud in sacrificio Dominicæ passionis commendabat nisi virtutis exēplum & amoris incentiuum. Quod enim scripturæ perhibent de potestate Diaboli pretioso illo sanguine genus humanum esse redemptum, in eo solo constare dicebat quod exemplum nobis exhibitum est vsque ad mortem pro veritate & iustitia certandi: & adhibitum est velut quoddam incentiuum amoris, cum ex impenso amore data est occasio redamandi. Et quidem magna sunt hæc & vera, sed non sola. Benedictus Deus qui mihi simul & vobis Magistrum dedit postea meliorem, per quem prioris redarguit ignorantiam & insolentiam confutauit, secundum quam tria specialia in passione sua Christus nobis exhibuit, exemplum virtutis, incentiuum amoris & sacrificium redemptionis. Quod tertium euacuanti Hæretico nihil prodesse tria cætera potuerunt. Hæc & alia multa doctus Gaufredus *contra Petrum Magistrum suum fortiter & catholicè scripsit.* Interfuit cum suo Abbate Bernardo Concilio Remensi contra Gilbertum Porretanum, huiusque Conci-

lii acta diligenter perscripsit, vt in Chronologia retulimus. Vixit autem vltra annum 1180.

Gaufridus de Gorram Patria Cenomanensis à Richardo XV. Abbate S. Albani in Angliam euocatus, post eum Abbatiam rexit 26. annos & menses aliquot. Euocatus autem ideo fuerat, vt San-Albanensi scholæ præesset, sed nimis moratus & prædictâ scholâ ab alio occupatâ apud Dunestapliam docuit. Cum autem Ludos S. Catharinæ edere voluisset, ob idque Cappas Chorales Ecclesiæ San-Albanensis mutuatus esset, illæ verò subito incendio conflagrassent, ignarus quomodo damnum istud resarcire posset, quóque se verteret, Monachum induit, & postea Abbas fuit an. 1119. aut 1120. obiit vero an. 1146. ita de omnibus bene meritus, vt in eius suauem memoriam M. Guarinus, qui vigesimus Abbas fuit, instituerit vt die sanctæ Catharinæ centum pauperes reficerentur pane, ceruisia & vno ferculo, quia dies illa fuerat initium ipsius ad religiosam vitam conuersionis. Successorem habuit Radulfum: at eo paulo post cedente Robertus de Gorram ex nobili Cenomanensium Normanorumque prosapia originem ducens Gaufridi nepos liberalium Artium disciplinâ, spirituali quoque industriâ peritus & conspicuus ad eiusdem Abbatiæ regimen accessit: quo Abbate Nicolaus de Brekspeare Monachi habitum petens repulsam passus fuit: itaque ille Parisios profectus demum ad Pontificatum supremum prouectus est, & Adrianus vocatus.

Gaufridus seu Gaufridus Henrici II. Anglorum Regis Nothus, Lincolniensis Episcopus Magisterium quoque Parisiis obtinuit & exercuit: indeque factus est Episcopus Lincolniensis & postea Eboracensis Archiepiscopus: eius meminit Petrus Blesensis. Eundem vocat Saresberiensis cognatum suum Epist 93. à Ioanne Rege qui immensis exactionibus Angliam vexabat, expulsus est, quod eis assensum non præberet.

Gaufridus Monachus S. Martialis Lemouicensis & Prior cœnobii Vosiensis scripsit Chronicum à Roberto Rege ad an. 1183. Sic enim ille cap. 22. *Ego Gaufredus* ista dictaui anno Incarnat. Dominicæ 1182. Philippi qui fuit filius Ludouici „ tertio anno: quo videlicet anno guerra fuit grauissima in Lemouicino inter Hen- „ ricum Anglorum Regem & filium eius Henricum Iuniorem qui tunc obiit in fe- „ sto B. Barnabæ Apostoli. Ego quintum annum tunc Prioratus mei in Cœnobio „ Vosiensi expleueram.

Gerardus Puella seu Pucella, quem aliqui Normanum, alii Anglum, fuisse dicunt, florebat in Academia Parisiensi circa an. 1160, diuque in ea scholas habuit. Vir magnæ litteraturæ & honestatis, quem Petrus Cardinalis S. Chrysogoni cum quibusdam aliis commendauit Alexandro III. ad beneficia & honores Romanæ curiæ. Extant duæ ad prædictum Gerardum Alexandri Epistolæ, quibus ei indulget, vt quandiu Parisiis rexerit, reditus percipiat beneficiorum suorum absque vlla diminutione. Nos eas in historia retulimus. Ad eundem extant plurimæ quoque Ioannis Saresberiensis Epistolæ, quibus eum rogat, vt Thomæ Cantuariensi oppresso & afflicto adsit, atque vt quâ valet apud Regem Henricum II. authoritate vtatur, neue Episcopatum si forte offeratur ad præuaricationem, præferat honestati.

Erat enim vir potens sermone & vtriusque iuris gnarus, Euangelii autem Concionator egregius. Relictis tandem scholis adhæsit Richardo Cantuariensi Archiep. cum M. Petro Blesensi; ab eoque ambo ad Alexandrum missi sunt circa an. 1177. contra Rogerum S. Augustini Cantuariensis Abbatem electum, qui debitam Præsuli professionem facere detrectabat, vt scribit Geruasius in Richardo. Anno demum 1182. aut 83. electus est in Episcopum Cestrensem, qui paulo post acerbâ tactus ægritudine lecto decubuit, obiitque quarto ordinationis suæ mense, idib. Ianuariis, rumorque fuit interiisse veneno, quod & manifestis secundum Physicos claruit indiciis, vt notat Geruasius.

Gerardus Scholasticus, seu vt legitur in lib. de Gestis Abbatum Lobiensium, *Rector Scholæ* Lobiensis, factus est Cardinalis, deinde Apostolicus Legatus in diœcesi Leodiensi, & multa ibi ad laudem Dei & vtilitatem Ecclesiæ constituit.

Gerebertus videtur quoque fuisse Magister Parisiensis, sed cuias nescio. Ad eum

extat Epistola Nicolai cuiusdam, vt videtur, discipuli in tom. histor. Duchesnianæ. *M. Gereberto Nicolaus vt vocem sic animum moaulari.* Me quia negligentem arguis, quod tibi esse meum non scripserim, cum satis scias cuiusmodi sit discentium status, iustius ego te quasi non fidum arguero, cum contra id quod pollicitus es, tandiu mei immemor extiteris. Inde etiam est quod timeo ne velut & initialiter radicata amicitia nostra aliquatenus penes te deciderit & maximè pro locorum distantia quæ amantium animos per obliuionis incidentiam alterare solet; quod tamen neuter nostrum sentiat: sed quæ non nisi ornotina est, & diuturna sit amicitia laboremus, & nobis idem sit vitæ & amicitiæ terminus.

Geruasius Ceicestrensis ab vrbe natalitia Comitatus Southsaxiæ sic cognominatus, inquit Pitsæus, liberalibus artibus feliciter instructus fuit & omni scientiarum genere cultissimus, qui post emensum Liberalium Artium stadium in Academia Parisiensi teste Lelando, ad altiora studia ascendit, consummatoque illic cursu Thelogiæ ad scientiam perficiendam alias scholas percurrit, inquit Pitsæus. De eo vero sic Balæus post Lelandum. Hic ita à iuuentute bonas litteras excoluit, vt illas solus pro animi sui ornamento necessarias duceret. Ille enim flagrantissimo, inquit Lelandus, eloquentiæ & doctæ cognitionis ardore correptus Scholas eius seculi celebratissimas frequentauit & maximè Lutetiam Parisiorum. Fuit apud Thomam Beketum Cantuariorum Archiepiscopum in pretio, nomine bonarum litterarum planè maximo, expedito vsus calamo. Bibliorum libros in Scholis publicis plures exposuit non sine Auditorum applausu. Claruit ab an. 1160. scripsit de sacerdotalis Ordinis Institutione lib. 1.

Gilbertus natione Anglus Anselmi Laudunensis quondam Discipulus, qui teste Lelando, è patria profectus augendæ doctrinæ vlteriorisque cognitionis gratia in Gallia litteris operam dedit, Romam que etiam inuisit, inde Magnentiam, vbi cum Iudæo aceritet de fide decertauit: quam ille disputationem in dialogum redegit, & M. Anselmo dedicauit. Commentaria quoque edidit in Hieremiam & Esaiam prophetas. Obiit verò an. 1117.

Gilbertus quoque Natione Anglus, *Vniuersalis* dictus, quod in omni litteraturæ genere excelleret, sub initia huius seculi Parisiis florebat inter Philosophos: vnde Antissiodorensem Canonicatum adeptus est. Ex Canonico verò factus post decessum Richardi Londinensis Episcopus, & à Willelmo Cantuariensi Archipræsule consecratus est 11. Kal. sub an. [illegible]27. teste Radulfo de Diceto in Abbreuiationibus Chronicorum. Ad eum extat Ep. 24 Bernardi Clareuallensis, quâ eum laudat, quod bona fortunæ & Ecclesiastica Beneficia contemneret Eum autem magni nominis fuisse in professione litterarum satis indicat, inquiens, *Tali profectò decebat specialem tuam Philosophiam clarescere testimonio, hoc præclaro illa tua studia fine compleri.... Nõ magnum fuit M. Gilbertum Episcopum fuisse, sed Episcopum Londoniensem pauperem viuere, id planè magnificum.* Obiit an. 1134 teste eodem Radulfo. Petrus Faber ex veteri Necrologio; *pridie*, inquit, *idus Augusti obyt venerabilis memoriæ M. Gilbertus veteris & noui testamenti glossator eximius, qui Vniuersalis meritò appellatus est, huius Ecclesiæ Canonicus, postmodum verò Londonensis factus Episcopus.*

Gilbertus cognomento *Porretanus*, Natione Gallus, ortu Pictauiensis, Anselmi Laudunensis olim discipulus, cui & Glossaturam quandam in Psalterium recitauit · refertur enim quoddam eius Manuscriptum quod ser[illegible]aiunt in Collegio Bailliolensi Academiæ Oxoniensis, cuius hic est titulus, *Glossæ M. Gilberti Porretani super Psalterium.* & in fine *Explicit Glossatura M. Petri Porretani super Psalterium, quam ipse recitauit coram suo Magistro Anselmo in terra Lacerdonis vel wacerdonis.* Vir fuit in Diuinis scripturis diu multumque exercitatus & in secularibus litteris magnificè doctus, ingenio subtilis, at nouitate terminorum confusus, inquit Trithemius. Is est proculdubio Gilbertus, quem ait Sarisberiensis se Parisiis audisse in Logicis & Diuinis: quemque nimis citò sublatum esse queritur. Nempe factus est Cancellarius Carnotensis, ex Cancellario Episcopus Pictauiensis an 1141. Vnde eum Saresberiensis Lutetiam venerit an. 1136. circa ea tempora eum Parisiis docentem repererit, necesse est. Ei autem in docendi officio successit Robertus Pullus, quem & idem Saresberiensis audiuit. Henricus Gandauensis de Gilberto sic scribit. *Gilbertus cognomento Porreta ex Magistro Theologica*

Scholæ Parisius Pictauiensis Episcopus scripsit in Apostolum & in Psalmos. Commentatus etiam in Boëtium de Trinitate: sed à Bernado hæreseos notatus in Concilio Remensi coram Eugenio conuersus est. Albericus verò ait, eum Romæ laudatum fuisse, quod correctus fecisset minorem glossaturam continuam in Psalterium & in Epistolas Pauli, insequendo dicta B. Augustini, & alia quæ recipiuntur. Eum quoque inter 4. Primos Theologiæ Scholasticæ Antistites commemorat Gualterus de S. Victore, vt in Synopsi docuimus. Et certe ob nouitatem quorundam terminorum Dialecticorum, quos tum vsurpare cœperunt, accusatus est hæreseos ab Arnaldo Pictauiensi Archidiacono: deinde à Bernardo Clareuallensi & ab alijs veteris Theologiæ positiuæ amatoribus. De Concilio Parisiensi & Remensi quibus citatus interfuit & de doctrina Gilberti, diximus fusè ad annos 1146. & 1147. De eo deque eius operibus sic scribit Trithemius lib. de Scriptoribus Eccles. *Gilbertus Episcopus Pictauiensis ex* Scholastico Parisiensi, cognomento Porreta, Natione Gallicus, vir in Diuinis scripturis multum exercitatus, & secularibus litteris magnificè doctus, ingenio subtilis & nouitate terminorum confusos eloquio; à B. Benardo in quibusdam arguitur hæreseos & in Concilio ab Eugenio celebrato conuictus renunciasse fertur errori. Sunt qui eum excusent, Authoritates in expositionibus suis inductas dicentes ab aliquibus minus sanè intellectas. Nos autem cum Rom. Ecclesia sentientes, semel per eam conclusa nulli infringere licere confitemur. Scripsit autem Gilbertus multa opuscula, de quibus feruntur subiecta. In totum Psalterium lib.1. In omnes Epistolas Pauli lib. 14. In Euangelium Ioan. l 1. In Boërium de Trinitat. l. 1. Libros Quæstionum. Sermones plures l 1. & quædam alia. Obiit an. 1154. teste Roberto de Monte in additione ad Sigebertum *Moritur*, inquit, *Gillebertus Episcopus Pictauiensis vir Religiosus & multiplicis Doctrinæ, qui Psalmos & Epistolas Petri luculenter exposuit.* De eiusdem obitu Laurentius tum Decanus Pictauiensis nomine totius Capituli planctum scripsit seu Elogiū funebre, vt habetur in quibusdam MS. Schedulis, & in fine hæc verba leguntur. *Dormiuit in senectute bona senex & plenus dierum anno ab incarnatione Dom. 1154. Episcopatus sui 13. Anastasio Rom. Pontifice, Ludouico Francorum Rege, Henrico Aquitanorum Duce, mense Septemb. pridie non. Sepultus est ab Burdigalensi Goffrido & Episcopis aliis, B. Santonensi, Hugone Engolismensi, Helia Petragoricensi, in Ecclesia B. Hilarii Patris & Patroni sui. Dignum quippe maximè visum & opportunum, vt cuius fuerat doctrinam sequutus, cuiusque [illegible]ucrat vicem, sortiretur hæreditatem. Anima requiescat in pace Amen.* Referunt etiam Sammarthani eiusdem Epitaphium Codici MS. Bibliothecæ Carmelitarum Discalceatorum Parisiensium inscriptum subiectumque operi eiusdem de Trinitate.

Temporibus nostris celeberrimus ille Magister
Hoc opus excepit strenuus sapiensque Minister
Floruit, & cunctis praecelluit ipse Magistris.
Logicus, Ethicus hic, Theologicus atque Sophista,
Solaque de septem cui defuit Astronomia
Artibus ac diua praecelsus Philosophia,
Qui quàm facundus verbis fuit atque profundus
Sensu, testantur bene qui legisse probantur
Illius [illegible] libris magni commenta Boeti.
Hic [illegible] rectè dictusque Boëtius ipse,
Cum Gislebertus proprio sit nomine dictus.
Pictauis hunc genuit, quem Pontificem sibi legit,
Nobilior tanto verè dictata patrono
Hic requie æterna potiatur pace supernâ.

Gilbertus Folioth Leicestriensis Cœnobii Canonicorum Regularium primum Abbas, deinde an. 1149. Herefordensis Episcopus. A quo Ioannes Saresberiensis lepidum quid se accepisse refert l. 7. de Nugis Curial. c. 24. vbi de inuidis agit & detractoribus, ostendens neminem qui virtute emineat, inuidia carere posse: non modo enim in curia, sed in Capitolio (al. Capitulo) morem hunc vigere, idque Gilberti exemplo probat. *Venerabilis*, inquit, *Pater Gilbertus* Herefordien-

sis Episcopus mihi referre consueuit Claustralium morem, quem in se ipso se fatebatur expertum. Cum enim Monasterium ingressus esset, feruēs adhuc igne quem de nouo conceperat, Magistrarum suorū ignauiam arguebat. Nec mora, promotus in modico miseratione complicium motus est. Nondum tamen pepercit maioribus: paulo post ad Priores ascendit; Prioribus compatiens carpere non cessauit Abbates: factus est & ipse Abbas, & propitius in Coabbates, Episcoporum cœpit vitia intueri. Tandem ipse Episcopus Coepiscopis parcit. Nec tamen ipsum inuidiæ vicio arbitror laborasse: sed vir prudens, quod hominibus quodammodo ingenitum est, eleganter expressit. Postremo tandem Gilbertus ita postulante Henrico Rege ab Alexandro translatus est an. 1162. ad sedem Londinensem: in eamque rem extant ipsius Alexandri litteræ ad Capitulum Londinense, quæ leguntur apud Radulfum de Diceto in Imaginibus Historiarum ad an. 1163. in quibus honorabilem huius viri mentionem facit. *Alexander Papa Capitulo Londoniensi.* Ex litteris Charissimi in Christo filij nostri Henrici illustris Anglorum Regis & venerabilis fratris nostri Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi, atque ex relatione dilecti filij nostri Radulfi Ecclesiæ vestræ Archidiaconi accipimus, quod idem Rex desiderat plurimum & requirit, quod venerabilis frater noster Herefordensis Episcopus ad vestram Ecclesiam transferatur, vt in eadem Ecclesia curam gerat & sollicitudinem pastoralem. Hac vtique causâ & necessitate Nobis ab eodem Rege propositâ, quod Londoniensis Ciuitas Regalis sedes sit, & ipse Rex diuturniorem ibidem consueuerit & longiorem moram habere, & ibi frequentes Baronum ac Procerum de toto Regno soleant esse conuentus. Quanto autem prædicta Regia Ciuitas inter alias Regni Ciuitates magis est nobilis & famosa, tantò Ecclesiam ipsam ab honestiori & tam in Diuino quàm in humano Iure prudentiori præfatus Rex regi desiderat & postulat gubernari. Nam cum ipsi memorato fratri nostro consilium de animæ suæ salute commiserat, eum cum sibi necesse est, desiderat habere præsentem. Vnde nos ei tanquam Karissimo filio nostro per omnia & in omnibus in quibus secundum Deum possumus deferre volentes, & eiusdem fratris nostri Episcopi religionem, honestatem & litteraturam diligentius attendentes, voto & proposito ipsius Regis In hac parte, si tamen vos eundem *Episcopum vnanimiter postulaueritis, diximus annuendum.* Porro qui initio fuerat Thomæ Cantuar. amicissimus, factus est postea inimicissimus & Henrico regi omnino adhæsit. Obiit autem 12 Kal. Martii an. 1187. ipso die S. Vitalis: vixitque in Episcopatu 25. annis, mensibus 10. diebus 17.

Gilbertus de Semprinlham Natione Anglus ex Lincolniensi Diœcesi oriundus, Ioscelini Equitis filius, cum in Anglia parum profecisset in litteris, in Franciam pro more huius seculi missus est ad liberalium Artium ingeniique cultum felicius capescendum, inquit Harsfeldius. Ibi exemplo Roberti Arbrisellensis Canonicorum Canonicarumque Ordinem animo concepit: quod consilium antequam exequeretur, adeundum sibi putauit & consulendum Bernardum Claraeuallensem, cuius venerandis consiliis informatus atque in suo proposito roboratus, inquit Neubrigensis l. 1. c. 16. tanto feruentius, quanto confidentius pijs cœptis insistere non cessauit. Ordinem itaque suum instituit an. 1146. Cuius reliquit duo Canonicorum & octo Canonicarum non ignobilia cœnobia, quæ & numerosis repleuit Collegis, & iuxta datam sibi sapientiam regularibus ornauit institutis vt notat Neubrigensis, addens insuper sibi videri Gilbertum palmam tenere inter omnes quos instituendis regendisque fœminis religiosam operam impendisse cognouit. Ioannes Monburnus referente Io. Picarto in Notis ad locum Neubrigensis, Scropus & Capgrauus apud Balæum Centur. 3. authores sunt eum primum exædificasse Monasterium longè celeberrimum in natali solo, & ante mortem diuersis in Cœnobijs reliquisse 700. Fratres milleque sorores. Fratribus autem tunicam lineam palliumque nigrum attribuisse. At quia in eodem Monasterio cohabitabant viri & mulieres muro intermedio separari, non effugerunt mordaces linguas: quos ab omni suspicione criminis eximit Willelmus Norwicensis Episcopus datis in hanc rem ad Alexandrum III. litteris, quæ leguntur in Notis Picarti ad locum præallatum Neubrigensis. Obiit autem an. 1188. teste Bromptone qui eum vocat Sanctum Gilbertum *Album Monachorum* fundatorem.

Gilduinus Guillelmi de Campellis Discipulus cum eo secessit ad ædem San-

Victorinam, assumptoque Magistro suo ad Episcopatum Catalaunensem primus Abbas eiusdem Domus factus an. 1113. vt communiter scribunt Historici; quanquam in nonnullis Paschalis Papæ Bullis vocatur tantum adhuc Prior an. 1114. Prædictam Domum rexit ad an. vsque 1155. eamque Collegis innumeris, vitis insignibus & literatissimis illustrauit. Obiit autem 13. April. & in medio Ecclesiæ choro iacet cum hoc Epitaphio.

Gildwinus abit de Castris victor ad aulam
Idibus Aprilis Rege vocante suo.
Prima Columna Domus, Custos gregis, Ordinis author
Hic iacet æterni dignus amore loci.

Gilo seu *Ægidius Parisiensis* Poëta suis temporibus habitus insignis, primi belli Hierosolymitani Historiam post Fulconem Carnotensem absoluit, incipiens à libro 4. versibusque Leoninis vsus est, quales isti sunt initio.

Textus gestorum memorandus Christicolarum
Est ope Diuina Turcorum facta ruina.
Hoc pro laude Dei licet impar materiei
Carmine perstringo facili, nec ludicra fingo.
Christe mea menti tua bella referre volenti
Adsis: laus cuius series est Carminis huius,
Vt bene proueniant & te duce Carmina fiant.

Vide supra *Ægidius Parisiensis*: nam iste Gilo meo iudicio non alius est ab Ægidio Leuita.

Giraldus Cambrensis Archidiaconus Landauensis floruit sub Henrico II. Anglorum Rege, & cum Balduino Cantuariensi Archiepiscopo Crucis legatione fungente lustrauit an. 1182. & animauit Walliam ad expeditionem Hierosolymitanam: in quo itinere statum & ritum Cambrigenæ Gentis descripsit, sicut nuper, inquit Ioannes Brompton, cum Ioanne filio Regis Hiberniam missus statum & ritum gentis illius in sua Topographia descripserat. Is historiam seu potius fabulam Arturi contexuit. Arturi inquam, illius quem Angli venturum, vt Iudæi Messiam, expectabant. Ait vero se eius ossa quæ suo tempore apud Glastoniam in insula Aualona quodam vetustissimo Sarcophago conclusa profundè sub terra in quercu concaua recondita sunt inuenta inter duas pyramides in cœmiterio erectas, contrectasse. Abstineo referre quæ de eo fabulatur, quæque refutata leguntur apud Ioannem Bromptonem ad an. 1188.

G*irardus* seu Gerardus Engolismensis Episcopus, Giraudi filius, natione Normanus, patriâ Baiocensis, qui cum vt legitur in Historia Pontificum & Comitum Engolismensium, quæ desinit ad an. 1156. *In Ciuitate Engolisma & Petragorico & in quibusdam Castellis circum adiacentibus regimina scholarum habuisset, defuncto Ademaro Engolismensi Episcopo* (obiit autem an. 1101.) *ob insignem ipsius scientiam & honestam vitam in Engolismensem Episcopum promotus est petitione populi, electione Cleri, Honoratorum consensu.* Author fuit Paschali infringendi iuramenti, quod ab ipso de Inuestituris extorserat Imperator: ac proinde ab ipso etiam Paschale ad Imperatorē missus est propositi Nuncius: quod & fortiter præstitit, adeo vt *Coloniensis Archiepiscopus, qui cum solenniter in hospitio suo susceperat* (in Galliis nempe Discipulus Gerardi fuerat,) *de vita illius dubitans dixerit, Magister, Maximum scandalum generasti in Curia nostra* Indignans autem Gerardus respondit; Tibi sit scandalum, „ mihi est Euangelium. Anacleto adhæsit pseudo-Papæ contra Innocentium, & „ Aquitaniam eius partibus addixit, ob idque à Bernardo Clareuallensi & ab „ Arnulpho Lexouiensi scriptis proscinditur tanquam præcipuus schismatis fautor. „ Dicitur morti proximus grauiter indoluisse. Obiit autem an. 1136. vide quæ de eo „ diximus ad an. 1111.

Gaufridus, seu Ioffridus Aurelianensis S. Ebrulfi postea Monachus cum 4. Commonachis Cantabrigiensem Academiam instaurauit de quo vide quæ diximus ad an. 1109.

Goſwinus Flander dicitur cum Abaëlardo congreſſus, vnuſque inuentus ex omnibus Philoſophis, quibus tum Academia Pariſienſis redundabat, qui eum eò decertare auderet. De eo diximus ad an. 1101. Aiunt autem eum poſt Aluiſum fuiſſe Aquicinctinum Abbatem an. 1145. & an 1196. obiiſſe; quæ ætas cum ætate Abaelardi vix conuenit. Sed forte confundunt Goſwinum Abbatem cum Godwino Aquicinctino quoque Monacho, deinde Clareuallenſi, qui obiit ante an. 1140. & de quo loquitur Bernardus Clareuallenſis Ep. 65. ad Aluiſum Abbatem Aquicincti, his verbis. Retribuat vobis Deus miſericordiam quam feciſtis ſancto filio veſtro Godwino. *Audiuimus enim, quod audito eius obitu mox velut immemor priſtinæ calumniæ ſed non amicitiæ conſolatorem potius quàm vltorem vos exhibuiſtis* Succenſebat autem ei Aluiſus, quod Aquicincto relicto ad Clareuallenſes ſe contuliſſet.

Gualterus de Caluo-Monte nobilis Magiſter Bernardi Clareuallenſis temporibus in litteris magnum nomen ſibi comparauit: quibus ne nimis cõfidat, monet Bernardus Ep. 104. & ad Religioſam vitam conatur adducere. *Sæpe meum animum dulciſſimâ tui ſubeunte memoriâ doleo ſuper te*, Gualtere chariſſime, cogitans nimirum illud tuæ iuuentutis decus & ingenij acumen, ſcientiæ & eruditionis ornatum, quodque bis omnibus excellentius eſt in Chriſtiano, tuos illos mores ingenuos quàm inanibus ſtudijs atteras, dum de tantis muneribus non authori Chriſto ſed rebus deſeruias tranſitoriis.... Genus clarum, corpus aptum, forma elegans, ingenium velox, eruditionis vtilitas & honeſtas morum glorioſa quidem ſunt, ſed ei à quo ſunt. Si tibi vſurpas, eſt qui quærat & iudicet. Eſtn tamen liceat tibi hæc interim adſcribere nomini tuo & gloriari in laude tua & vocari ab hominibus Rabbi & facere tibi nomen grande duntaxat ſuper terram, quid tibi poſt mortem de his omnibus niſi ſola fortaſſe memoria relinquetur, & hoc quoque ſolummodo ſuper terram?

Gualterus de S. Mauricio, quem author Bibliothecæ Præmonſtratenſis confundit cum Gualtero de Mauritania, ex honeſtis fuit & locupletibus parentibus oriundus, ſapiens corde, prudens moribus, ingenio vigens, iudicio firmus, decorus aſpectu, colloquio blandus, Laudunenſi in ſchola Anſelmi Auditor, vbi cum S. Norbertum concionantem audiſſet, ita tactus eſt intrinſecus, vt cum ſex ſociis ad eum ſe contulerit. Poſtmodum ita poſcente Bartholomeo Laudunenſi Epiſcopo præfectus eſt Cœnobio S. Martini Laudunenſis, quæ Clericorum ſecularium Collegiata prius erat Eccleſia. Adfuit Concilio Remenſi cum Innocentio II. an. 1131. Anno verò 1150. Bartholomæo Epiſcopo cedenti ſuffectus eſt. Obiit an. 1153. & in Præmonſtratenſi Eccleſia voluit ſepeliri.

Gualterus de Mauritania inſignis in Monte San-Genoueſiano Profeſſor Rhetorices, quem in numero Profeſſorum ſui temporis ponit Ioannes Saresberienſis, eorum ſcilicet à quibus litteris informatus eſt ab an. 1136. ad an. 1148. ad Philoſophiam deinde & ad Theologiam ſe contulit, cuius Epiſtolas & Tractatus in Hiſtoria retulimus contra Abaelardum. Fuit primum Anthonienſis Canonicus & à Concanonicis ad Eugenium Romanum Pontificem miſſus contra Franconem Abbatem Lobienſem, Præbendæ cuiuſdam collationem ſibi arrogantem: quia ab Eugenio ad Sanſonem Archiepiſcopum Remenſem remiſſi ſunt, vt legitur in Hiſtoria Abbatum Lobienſium bis verbis. *Quid plura? itum eſt & reditum, ſed nihil finitum: Nam & Abbas & qui contra Abbatem erat Walterus de Mauritania (eſt ille ſummus quidem inter Franciæ Magiſtros, nunc Anthonienſis Canonicus) poſtea Laudunenſis Epiſcopus, à Papa Eugenio ad Sanſonem Remorum Archiepiſcopum ſua ipſorum petitione remiſſi ſunt.* Decanatum quoque obtinuit in Eccleſia Laudunenſi, & poſt mortem Gualteri de S. Mauricio ei ſuffectus eſt & inauguratus Romæ an. 1155. Interfuit Concilio Turonenſi præſidente Alexandro III. an. 1163. Niuernenſi an. 1167. in quo damnati ſunt Deonarii ſeu Popelicani, teſte Hugone Pictauienſi in Chronico Vizeliacenſi. Obiit an. 1174. ſepultuſque eſt in Baſilica S. Martini Laudunenſis cum hoc Epitaphio.

Hic tego Gualterum, quod detego, mutaque Petra
Præſulis acta loquor: pro lingua ſunt mihi metra,
Conſilio, monitis, virtutibus, hoc modo vitam
Rexit, correxit, erexit Oues & ouile.

Infuithuic pietas, sale sed condita rigoris,
Torpida ne fieret virtus & egena saporis.
Abstulit hunc mundo diuisio Discipulorum,
Viuat in aeternum meritis adiutus eorum.

Illi successit Rogerius de Roscy, vt habet Chronicon Laudunense. *Merino apud Laudunum insigni viro Gualtero de Moretonia, qui eundem Episcopatum multis adificiis insigniuit, vocatur ad prasulatum Rogerius de Roseio Decanus Catalaunensis, vir sui temporis in amanda societate, in honesta largitate, in faciendis expensis, in omni vrbanitate incomparabilis.*

Gualterus de insula, sic dictus ab vrbe Insulensi Flandriæ, de Castellione nescio quamobrem cognominatus; de quo sic Henricus Gandauensis. *Gualterus de Castellione Insulis oriundus; vnde est eius istud Monostichon.*

Insula me genuit, rapuit Castellio nomen,
Perstrepuitque modis Gallia tota meis.

Scripsit gesta Alexandri Magni eleganti metro. Qui liber in scholis Grammaticorum tanta dignitatis est hodie (floruit Henricus ab an. 1270. ad an. 1290.) *vt pra ipso veterum Poëtarum lectio negligatur.* Idem meminit alterius Gualteri etiam Insulensis quem ait fuisse Magalonensem Episcopum, Psalteriũq; exposuisse limato sermone ad petitionem Præpositi & Clericorum Insulensis Ecclesiæ. Valerius Andreas in sua Bibliotheca Belgica duos illos Gualteros de Insula cognominatos cõfundit, aitque claruisse circa an. *1255*. Trithemius & Ioan. Gerardus Vossius similiter vnius Gualteri Insulensis meminerunt. Sed quàm absurdè aberrent, manifestissimè patet: constat enim M. Philippum Gualterum de Castellione seu de Insulis dedicasse suam Alexandreidem *12*. libris contentam anno circiter *1180*. quam ego apud virum Clar. Iacobum Mentelium Doctorem Medicum vidi manuscriptam, scholiis antiquissimi characteris illustratam, quomodo scilicet illam in scholis Magistri interpretabantur: sed cuius sint illa scholia, agnoscere non potui, quia auulsum erat primum folium. Quàm diuitis autem venæ fuerit iste poeta, intelligetur infra ex eius versibus in vita Guillelmi Blesensis. Eiusdem meminit Guillelmus Brito initio suæ Philippidos, duódecim etiam libris conscriptæ.

Gesta Ducis Macedum celebri describere versu
Si licuit, Gualtere, tibi, qua sola relatu
Multiuago docuit te vociferatio fama:
Si sua Gentili mendacia cuique poeta
Grandisonante fuit licitum pompare boatu.
Si tibi, Petre Riga, vitium non esse putasti,
Vbere de Legis occultos sugere sensus,
Quos facis vt leuibus verbis Elegeia cantet,
Fortia facta virûm numero breuiore coarctans,
Qua potius pede Mœnio referenda fuerunt,
Cur ego qua noui, proprio qua lumine vidi,
Non ausim magni magnalia scribere Regis?

Et in fine lib. 7. indicat quanto se Gualtero in arte poetica inferiorem agnosceret.

Vt qui Gualtero te nosti voce minorem,
Saltim librorum numerus te comparet illi.

Non defuerunt tamen etiam è veteribus, qui Gualterum suggillarent, ei forsan inuidentes gloriam quam famæ tubâ sparsam videbant. Nam Alanus de Insulis Popularis eius seu Compatriota eum vocat Mœuium, id est malum poëtam instar illius Mænii Virgiliani.

Priami

——Priami fortunas intonat illic
Mænius, in Cœlis audens os ponere mutum,
Gesta Ducis Macetûm tenebrosi carminis vmbrâ
Pingere dum tentat, in primo limine fessus
Hæret, & ignauam queritur torpescere Musam.

Eiusdem meminit Ioannes Saresberiensis Ep. 134. ad Ioannem Gaufridum de S. Edmundo, innuens à se rogatum Gualterum vt Regem Angliæ pro Thoma Cantuariensi adiret. *Solicitaueram antea super hoc virum optimum & suis meritis mihi reuerendum M. Gualterum de Insula, & per ipsum alios Patres quorum fides mihi videbatur esse sincerior.* Et in fine. *Audio M. Gualterum iuramento arctari, vt neque litteras neque nuncios recipiat exulantium.* Idem Ep. *159. Verum M. Gualterum de Insula misit in Angliam cum litteris à Colloquio Chinonensi, vt Insulanos super facta appellatione præmuniret & portas transitus faceret diligentius obseruari & Clerum ab obediendo suspenderet, cum tamen facta sit appellatio & Archiepiscopus possit facile inueniri. Nec dubito, quin prædicto Gualtero machinatio ista displiceat, cum omnibus quæ proferuntur aduersus Ecclesiam Dei, quoniam Dominum timet.* Ad eundem scribit Ep. 189. Ex his igitur patet Gualterum floruisse circa medium & finem huius seculi ab an. circiter 1108. ad an. 1180. nec fuisse Magalonensem Episcopum, nam hisce temporibus Ecclesiæ Magalonensi præerat Ioannes de Monte Lauro

Reperitur tamen inter Magalonenses Episcopos Gualterus natione Gallus, in eadem Ecclesia à puero enutritus sub disciplina Gothofridi Episcopi, cui an. 1180 successit, fuitque etiam Poeta insignis, vt demonstrant carmina Verdalæ ibidem edita; qui postquam de Gothofrido locutus est, subiungit.

Illi Gualterus succedit filius eius,
Filius obsequio, filius officio.
Doctus & astutus, per versus clarus, acutus,
Magnus consilio, magnus & eloquio.
Corpore sincerus & Religione seuerus
Impatiens sceleris compatiens miseris.
Norma cultores & nostros auxit honores.
Creuit Thesaurus, fabrica fama, Domus.
Inde sequens tristi vestigia sorte Magistri
Interiit positus, quo pater ante suus.

Sedit an. 23. mensibus 8. diebus 22. Apparet autem, inquiunt Sammarthani, ex Epistola Brunonis Signiensis ad eum scripta Romam profectum fuisse aliquando & scripturis sacris multum studuisse.

Gualterus de S. Victore Richardo successit in Prioratu Domus San-Victorinæ Parisiensis an. 1173. Scripsit contra 4. Franciæ Labyrinthos, Petrum Abaëlardum, Gilbertum Porretanum, Petrum Lombardum & Petrum Pictauinum. Eius extant duo Manuscripta in Bibliotheca Victorina. Quid vero contra prædictos viros dicat, supra retulimus in dissertatione de Facultate Theologiæ.

Gualterus de Constantiis natione Anglus, patria Cornubiensis, Archidiaconus Oxoniensis, postea Lincolniensis Episcopus, postremò Rothomagensis Archipræsul factus an. 1184. ad quem extant quædam Petri Blesensis Epistolæ: eique suum Architrenium nouem libris distinctum dedicauit Ioannes Hautiuillensis an. circiter 1184. Et de eius ortu & statu agit lib. 1. c. 6. subiungitque hos versus.

Gaudet & implunium mœroris siccat, & imbres
Vernat, & hiberna Gualterus diluit, in quo
Florida Troianum redimit Cornubia damnum.
Vix huius Cyathum pelagi delibo, licebit
Soluerer in quauis commendatiua, viroque
Implucrem laudes; nam merum prauolat alis
Curriculum laudis. Solus capit omnia fama

Nomina, nec veris aduentum percipit Ætna
Gloria, nec crescit Phœbus face, mundus arenâ,
Secula momento, limbo mare, linea puncto.

De huiusce viri gestis legantur historiæ Anglicanæ & Normanicæ, nec non & Catalogus Archiepiscoporum Remensium.

Guarinus de S. Victore liberalibus artibus instructissimus, multisque virtutibus ornatus expulso Ernisio Abbate à collegis eligitur: eiusque electio ab Alexandro III. confirmatur datis ad eum & ad Canonicos San-Victorinos litteris. Eo autem Abbatiam regente decesserunt insignes isti viri, Richardus Prior eiusdem Domus 6. id. Mart. an. 1173. Adam de S. Victore 8. id. Martii an. 1177. Petrus Comestor & Arnulphus Lexouiensis. Decessit autem ipse 19. Nouemb. an. 1194. & iacet in choro ad dextram Gilduini Abbatis cum hoc Epitaphio.

Guarinus Abbas Romani lucifer orbis
Sidereâ fulget viuus in vrbe lapis.

Asseruantur in Bibliotheca Victorina eius Sermones manuscripti.

Guarinus natione Gallus, Hospitalis Hierosolymitani Miles professus, vir litteratissimus, Philippi Augusti Consiliarius floruit hoc & sequenti seculo. Cui cum Helinandus Historicus & Frigidi Montis Monachus Chronicorum suorum Quaterniones commodasset, nescio quo magno Reipub. litterariæ malo & damno amissi sunt: vt refert Vincentius Bellouacus lib. 29, vbi de Helinando verba facit. Ad Episcopatum Siluanectensem promotus est an. 1213. de eo in sequenti seculo amplius.

Guarinus Cantabrigiensis vir magnæ famæ ob insignem litteraturam & corporis elegantiam & formositatem. Frater Mathæi excellentis Medici, qui Salernum profectus artem illam apprimè didicerat. Ambo fuerunt Monachi San-Albanenses, & Guarinus ex Priore factus est Abbas post mortem Simonis an. 1188. & Mathæum fratrem Priorem fecit.

Fuit & Guarinus nepos in Decretis Lector nominatissimus, successor Alexandri Nekami in schola San-Albanensi, vt legitur in vitis Abbatum 23. his verbis. *Habuerunt etiam ij duo (scilicet & Abbas & Prior, quendam nepotem) Magistrum videlicet Guarinum in Decretis Lectorem nominatissimum. Erat autem auunculis suis in venerabili gestu, & vita honestate & litteratura consimilis... Hic M. Guarinus ad Leges & Decreta se transtulit, auunculis suis sibi librorum copiam & alia subsidia fraterno affectu liberaliter ministrantibus.*

Guillelmus Campellensis sic dictus ab oppido Campellensi quod est in Bria non longè à Meliduno. Discipulus fuit Anselmi Laudunensis, deinde ipse scholam habuit & in Philosophiæ professione inter insignes floruit superiore seculo & huius initio. Discipulum habuit inter alios Petrum Abaëlardum, à quo compulsus est mutare sententiam quam tenebat de Vniuersalibus: vt in historia retulimus Eius meminit Saresberiensis l. 4. Metal. c. 9. vbi agit de Topicis Aristotelis. *Versatur*, inquit, *in his inuentionis materia, quam hilaris memoriæ Guillielmus de Campellis postmodum Catalaunensis Episcopus definiuit, etsi non perfectè, esse scientiam reperiendi medium terminum & inde eliciendi argumenta* Abbreuiauit Moralia Gregorii Papæ teste Alberico. In Ecclesia Parisiensi Archidiaconatum gessit sub Galone Episcopo. Deinde Canonicorum Regularium habitum assumpsit in æde seu Cella S. Victoris, vnde an. 1113. ad Episcopatum Catalaunensem prouectus est, quem rexit 7. & amplius annis. Obiit secundum Albericum mense Ianuario an. 1121. & de eo quoque ad eundem annum sic scribit Simeon Dunelmensis. *Guillelmus de Campellis Catalaunensis Episcopus octo diebus ante exitum suscepto habitu Monachico vitâ decedit. 5. Kal. Febr.*

Guillelmus de Conchis Nationis Normanicæ, Patriâ Ebroicensis, ab oppido de *Conches* sic cognominatus insignis Grammatices Professor post Bernardum Carnotensem opulentissimus, inquit Saresberiensis, qui eum suo tempore docentem se vidisse, immo per triennium audiuisse summâ cum laude prædicat: ac proinde

facile eſt ætatem Guillelmi cognoſcere, cum Saresberienſis Pariſios venerit an. 1136. In Philoſophia quoque nominatiſſimus fuit Profeſſor, & iuxta Democriti opinionem exiſtimauit omnia conſtare ex atomis ſeu indiuiſibilibus: vt intelligimus ex hoc loco Gualteri de S. Victore. *Aiunt*, inquit, *Hebræi verbo hebraico*, Doc, ſignificari tenuiſſimum puluerem qui vento rapitur, ſæpe in oculos mittitur & ſentitur potius quàm videtur. Minutiſſima ergo fruſta pulueris & pene inuiſibilia hoc verbo appellantur, quæ forſitan Democritus cũ Epicuro ſuo Atomos vocat. Inde Vvillielmus de Conchis ex atomorum ideſt minutiſſimorum corporum concretione putat fieri omnia. *Et alibi*. Idem eſt pene Tymæum Platonis & Philoſophiam M. Vvillielmi de Conchis legere, ſtellas, animalia & Deos colere. Obiit Pariſiis circa an. 1150. eique hoc cecinit Epitaphium Philippus Abbas Bonæ-ſpei.

Gallia ſuſpirat radio priuata ſereno.
Clarius irradians ſidera ſidus habet.
Nox abit in queſtum ſequiturque dies ſine ſole,
Fit ſine Guillelmo, fit ſine ſole dies.
Fleuit Apollonium ſua Græcia, Roma Maronem,
Gallia Guillelmum luget, vtrique parem.
Eius præclaret natu Normania, victu
Gallia, Pariſius corpore, mente Polus.

Guillelmus vulgò dictus S. Theodorici in Diœceſi Remẽſi rexit Abbatiã ab an. 1120. ad an. 1137. quo eã eiuratã Signiacum ſe contulit, vt priuatus viueret Monachus quietiuſque & tranquillius litteris vacaret. Ad eum extant plurimæ Bernardi Claræuallenſis Epiſtolæ, ex quibus intelligitur quanta inter eos intercederet neceſſitudo, adeo vt Bernardus ſua illi ſcripta corrigenda tranſmitteret. *Vt quid*, inquit Ep. 86. *Libellus meus oculos eius formidaret, cui ſe videndum animus quoque meus totus ſi poſſet, expanderet?* Viciſſim ille adeo Bernardũ diligebat, vt optarit ſub eo priuatus viuere Monachus. Eidem adhæſit contra Petrum Abaëlardum, quem cum audiſſet Apologeticum pro innocentiæ ſuæ manifeſtatione ſcripſiſſe, Cantici Canticorum expoſitionem reliquit, vt aduerſus eum ſtyli acumen dirigeret: vt declarat in Ep. ad Fratres de Monte Dei, in qua & mentionem facit operum à ſe compoſitorum. *Sunt præterea & alia opuſcula noſtra. Libellus de ſacramento altaris. Meditationes nouiciis ad orandum formandis ſpiritibus non vſquequaque inutiles & ſuper Canticum Canticorum ad illum locum* Paululum cum pertranſiſſem, eum inueni quem diligit anima mea. *Nam contra Petrum Abaelardum, qui prædictum opus ne perficerem, effecit: neque enim integrum mihi fore arbitrabar tã delicato intus vacare otio ipſo foris fines fidei noſtræ nudo vt dicitur gladio tam crudeliter depopulante.* Compoſuit autem tres libros ſub hoc titulo. *Diſputatio Catholicorum Patrum contra Dogmata Petri Abaelardi:* quos ille Hugoni Rothomagenſi Archiepiſcopo dedicauit. Et de iis loquitur Gaufredus Claræuallenſis Ep. ad Henricum Cardinalem Albanenſem. *Inueni in Claravalle libellum cuiuſdam Abbatis Nigrorum Monachorum* (S. Theodorici Ord. Benedictini) *quo errores eiuſdem Petri notantur: quem & olim me vidiſſe recordor, ſed à multis annis vt cuſtodes librorum aſſerunt ſtudioſè quæſitus primus quaternio non potuit inueniri. Propter quod propoſiti noſtri eſt in Franciam deſtinare ad Monaſterium eius Abbas extitit.* Huius porro libri Exemplar ſe habuiſſe ſcribit Andreas Quercetanus in Notis ad Abaelardum ex dono Nicolai Camuſarii in cuius capite ſcriptum ſic erat. *Deeſt vnus quaternus, qui tenuerit obedientiam ſcriptorum, illum requirat.* Extat M. Gualteri de Mauritania aduerſus Guilhelmum Epiſtola, quâ eum redarguit, quod ſcripſiſſet *peccatorum remiſſionem non conferri paruulis ante tempus diſcretionis ab Hæretico Chriſti baptiſmo baptizatis*, quam nos retulimus p. 74. Eum autem vocat Guillielmum Monachum, quia an. 1137. eiurato Abbatiæ regimine Monachus priuatus viuebat apud Signiacum.

Guillelmus Sueſſionenſis, Rhetorices, deinde Dialectices Profeſſor priuatus fuit Diſcipulus olim Ioannis Saresberienſis: ſic enim ipſe ſcribit lib. 2. Metal. c. 10. *Interim Willielmum Sueſſionenſem, qui ad expugnandam vt aiunt ſui Logicæ vetuſtatem & conſequentias inopinabiles conſtruendas & antiquorum ſententias dirnendas machinam poſtmodum fecit, prima Logices docui elementa, & tandem iam dicto Præceptori appoſui.*

Nimirum M. Adamo Angligenæ, coius in ſchola videtur Promagiſtri ſeu Hypodidaſcali munus obiiſſe.

Guillelmus Bleſenſis ſeu de Campania, è regio ſanguine Theobaldi V. Campaniæ & Bleſarum Comitis, cognomento Magni, & Maaldæ Balduini Boni Flandriæ Comitis filiæ quartus filius, in ſcholis Pariſienſibus educatus ſub Petro Lombardo: vnde vir litteratiſſimus, & non minus ſecularibus quàm Theologicis ſtudiis imbutus exiit. Ex Præpoſito Pruuinẽſis Eccleſiæ Carnotenſis Epiſcopus factus eſt an. 1164. poſt Robertũ. Poſt Hugonẽ verò Archiepiſcopus Senonenſis conſecratus eſt an. 1169. à Mauricio Epiſcopo Pariſienſi, tumque ſuam illi Petrus Comeſtor dedicauit Hiſtoriam Scholaſticam. Eccleſiæ tamen Carnotenſis adminiſtrationem non dimiſit, imò per aliquot annos retinuit ita permittente Alexandro Pontifice. Denique poſt Henricum de Francia ad Cathedram Remenſem tranſlatus eſt an. 1175. & an. 1179 Philippum Adeodatum 14. annos natum in Regem volente Patre inunxit. De præclaris huiuſce viri virtutibus pleni ſunt Scriptorum illius tẽporis libri. Imprimis quidẽ Eccleſiaſticæ diſciplinæ & Chriſtianæ Religionis aſſertor fuit ſtrenuiſſimus, ob idque Alexandro III. chariſſimus. Thomæ Cantuarienſis cauſam vt ſuam ſuſcepit & defendit. Hinc Saresberienſis Ep. 233. ad Ioannem Pictauienſem Epiſcopum. " D. Guillelmus Papienſis (*Cardinalis*) interfuit ordinationi electi " (Guillielmi) viri quidem magnæ ſpei & famæ clariſſimæ, & magnæ authoritatis " & virium multarum in Regno Francorum. Is eſt poſt Regem Franciæ, qui D. " Cantuarienſi & ſuis patrocinium, conſilium & auxilium ſingulariter præſtat. Vo- " bis autem deſiderat familiaris eſſe: & vtinam quandoque Deo propitiante amici- " tiam vlterius ineatis. Non eſt enim in Clero Franciæ, vt ex animi ſententia loquar, " qui eum prudentia & eloquentia antecedat. Supremas in Regni moderamine poſt Regem partes tenuit ſub Ludouico VII & filio eius Philippo Auguſto. Rothrodus Archiepiſcopus Remenſis apud Bleſenſem Ep. 28. eum rogat vt pro authoritate qua valet apud Ludouicum Regẽ Eccleſiæ Rothomagenſis & Andeliæ malũ ex bello inter vtrumque Regnũ orto impendens amoliatur. *Vos eſtis*, inquit, *in cuius conſilio & auxilio* potiſsimum ſuæ ſalutis anchoram Nauicula B. Petri conſtituit: cum inter ſchiſmaticæ perſecutionis fluctus perculoſius æſtuaret, vobis contulit Deus in pueritia ſuper ſenes intelligere & futuram naturæ canitiem maturiore " morum ſenio præuenire. Fluxus adoleſcentiæ motus in vobis ratio Magiſtra co- " hibuit, vt omni laſciuiæ libertate præciſâ, nec forma, nec nobilitas, nec opum " exuberantia, nec poteſtas, nec cætera quibus pudicitia expugnatur, propoſitum " interrumperent caſtitatis, ſed modeſta in omnibus conuerſatio plus Angeli quàm " hominis exhiberet. Cæteras virtutes quibus miraculosè fulgetis, ſub ſilentio præ- " terimus: nec enim noſtra præconia mendicatis, cuius honeſtatem & prudentiam fama celebris latiſſimè promulgauit. Extat quoque apud eundem Bleſenſem Ep. 122. qua Hubertus Cantuarienſis Archiepiſcopus eum mirificè laudat & commendat ob impenſum Thomæ & coexulibus fauorem, omniumque ad victum & habitum neceſſariorum ſubminiſtrationem. Verum Litteratos homines ſupra quàm dici poteſt, amplectebatur fouebat & liberalitate in exhauſta beneficiis & bonis cumulabat. Vnde multi ſua ei opera dedicaruut, inter alios vero Petrus Comeſtor ſuam Hiſtoriam ſcholaſticam, Petrus Pictauinus ſuam Theologiam, Gualterus Caſtillionæus ſuam Alexandreidem 12. libris diſtinctam cuius in fronte ſic inuocat præſidium.

At tu, cui maior genuiſſe Britannia Reges
Gaudet auos: Senonum quo præſule non minor vrbi
Nupſit honos, quàm cum tandem Senonenſibus armis
Fregit adepturus Tarpeiam Brennius arcem,
Si non excîret vigiles Argenteus Anſer.
Quo tandem regimen Cathedra Remenſis adepto
Duritiæ nomen amiſit Belgica Tellus.
Quem partu effuſum, gremio ſuſcepit alendum
Philoſophia ſuo, totumque Helicona propinans
Doctrina ſacram patefecit pectoris aulam:
Excoctumque diu ſtudij fornace, fugatâ
Rerum nube, dedit cauſas penetrare latentes,

Huc ades & mecum pelago decurre patenti:
Funde sacros fontes & crinibus imprime laurum,
Adscribique tibi nostram patiare Camœnam.

Ab eodem desinit his versibus.

At tu cuius opem pleno mihi copia cornu
Fudit, vt hostiles possim contemnere linguas,
Suscipe Gualteri studiorum Magne laborem
Præsul, vt hanc vatis circum tua tempora sacra
Non dedignêris hederam coniungere mitra.
Nam licet indignum tanto sit Præsule carmen,
Cum tamen exuerit mortales spiritus artus,
Viuemus pariter: viuet cum Vate superstes
Gloria Guillelmi nullum moritura per æuum.

Extant quoque plures Stephani Tornacensis ad ipsum Epistolæ, quibus nonnullos viros doctos commendat; vt Ep. 124. M. Hugonem de Nouaria, cui postulat Beneficium aliquod Ecclesiasticum concedi. Ep. 79. M. Simonem Tornacensem, de quo suo loco; & alios alibi.

Interfuit Concilio Lateranensi an. 1179. creatusque est ab Alexandro Cardinalis S. Sabinæ; quanquam aliqui à Lucio III. in Purpuratorum Collegium adscriptum memorant mense Decembri an. 1182. Denique in omni vitâ suâ constans sibi obijt an. 1202. mense Septembri, multis quidem ille bonis flebilis, sed nulli flebilior quàm Philippo Regi, cuius in Consiliis oculus erat vigilans, & in negotiis dextra manus: vt loquitur ipse apud Tornacensem Ep. 121.

Guillelmus Blesensis Frater Petri se ad Benedictinos contulit: deinde cum Petrus frater Sigillifer esset Regis Siciliæ, factus est Maniacensis Abbas, isque à Pontifice impetrauit, vt mitrâ & aliis ornamentis Episcopalibus vti posset: quare de te eum frater grauiter reprehendit Ep. 90. aiens hæc priuilegia rebellionis & superbiæ signa esse. *Si*, inquit, *Romanus Pontifex* à Iurisdictione vestri Episcopi vos exemit, nolite quæso vti priuilegio, quod materiam rebellionis inducit, vt ante retulit mihi quidam nuncius vester qualiter D. Papa vos mitrâ proprij capitis & aliis ornamentis Episcopalibus insigniuit. De benedictione gaudeo: sed insignia Episcopalis eminentiæ in Abbate nec approbo nec accepto. Mitra enim & annulus atque sandalia in alio quàm in Episcopo, quædam superba elatio est, & præsumptuosa ostentatio libertatis &c. Tandem effecit, vt Guillelmus & Abbatiam & ornamenta illa dimitteret, resignaretque Pontifici quod dederat. Vnde ei gratulatur Ep. 92. *Quandiu eratis in Sicilia*, inquit, *eratis tanquam vas perditum*. Nam illa Regio infernalis quæ deuorat habitatores suos, vestrum faciebat reditum desperari: nunc autem per gratiam Dei natiuum aërem & vina Blesensia bibitis, cui Sicilia si vos tenuisset diutius, more suo vinum aspetum porrexisset. Modò, frater, in sepulchro iaceretis marmoreo: vbi ad inanis gloriæ quæstum forsitan superscriptum esset, GVILLELMVS BLESENSIS MANIACENSIS ABBAS HIC IACET. Frater, Poëtæ testimonio, leuis est iactura sepulchri. Nomen vestrum diuturniore memoria commendabile reddent Tragœdia vestra de Flaura & Mareo. Versus de Pulice & Musca. Comœdia vestra de Alda. Sermones vestri & cœtera Theologicæ Facultatis opera, quæ vtinam diffusius essent ac celebrius publicata. Plus honoris accreuit vobis ex vestris operibus quàm ex 4. Abbatiis, &c. Sumus, Frater, in dulci Francia, quæ sola teste Hieronymo monstra non habet. Bonum est nos hic esse. Viuant in Sicilia, qui proditiones & venena procurant, adulationis Officiarij, & qui aures Magnatum vento inanis gloriæ prurientes venenosâ suauitate demulcent.

H.

HArdewinus Teutonicus Philosophiæ Professor, & postea Theologiæ. Eius quoque meminit Saresberiensis l. 1. Metal. c. 10. eumque se aliquandiu audiuisse testatur. *Inaudita quædam ad quadriuium pertinentia, in quo aliquatenus Teutonicum præaudieram Hardewinum, didici.*

Helinandus genere nobilis, ingenio acer & promptus, facie venustus, corpore elegans, & cunctis naturæ fortunæque bonis adeo instructus, vt nullus illo in Gallia prior, imo vix ei æqualis reperiretur. Sed admodum leuis & inconstans fuit, denique Monachum professus est apud Frigidum-Montem, & ipse ita se depingit sub nomine Guillelmi ad Gualterum scribens apud Vincentium Bellouacum l. 29. c. 37. *Vt de me taceam*, inquit, *quantos tibi possum ostendere qui de vita delicatissima ad hunc Ordinem quem appellas durissimum, se transtulerunt, nec tamen adhuc ab eo resilierunt, quamuis & ætate iuniores sint, & naturâ teneriores viribus, & vt de tot millibus vnum excipiam, vnum tibi excipio qui certè solus ad omnium sufficit exemplum.* » Ipse quidem spectaculum factus est Angelis & hominibus leuitate miraculi, qui » prius eis spectaculum fuerat miraculo leuitatis; dum non scena, non circus, non » theatrum, non amphitheatrum, non forum, non platea, non gymnasium, non » arena sine eo resonabat. Nosti Helinandum, si quis non nouit hominem, si tamen » hominem. Neque enim tam natus erat homo ad laborem, quàm auis ad vo» landum circuiens terram & perambulans eam, quærens quem deuoraret aut adu» lando aut obiurgando. Ecce in Claustro clausus est, cui totus mundus solebat » esse non solum quasi Claustrum, sed etiam quasi Carcer. Quomodo ergo non » potes, quod ipse potest? neque etenim ipse tam leuis fuerat quàm ipsa leuitas: » vnde & tanta leuitas tam leuiter mutata apud plures nihil aliud putatur quàm » leuitas. Hinc est quod iam quinquennis eius conuersatio vix facit alicui fidem » futuræ: nimirum quantum in seipso dedit experimentum inconstantiæ, tantùm » perseueratura constanti nunc debilitat argumentum. idem Vincentius ad an. 1208. *His temporibus in territorio Bellouacensi fuit Helinandus Monachus Frigidimontis, vir Religiosus & facundia disertus, qui & illos versus de morte in vulgari nostro qui publicè leguntur, tam eleganter & vtiliter, vt luce clarius patet, composuit. Et etiam Chronicon diligenter ab initio mundi vsque ad tempus suum in maximo quodam volumine digessit. Et hoc quidem opus dissipatum est & dispersum, vt nusquam totum reperiatur. Fertur etiam quod idem Helinandus cuidam familiari suo scilicet bonæ memoriæ D. Garino Siluanect. Episcopo quosdam eius operis quaterniones accommodauerit; sicque siue per obliuionem, siue per negligentiam, siue alia de causa penitus amiserit. De hoc tamen opere prout inuenire potui, in hoc quoque nostro opere multa per diuersa loca inserui.*

Trithemius ait eum in Diuinis scripturis longâ exercitatione studiosum & eruditum fuisse, atque in secularibus litteris nobiliter doctum, ingenio acutum & disertum eloquio propter doctrinæ excellentiam & vitæ integritatem inter Ecclesiasticos Doctores sui temporis non vltimum apparuisse. Scripsit historiam ab Orbe Condito ad an. 1210. libris 48. cuius meminerunt Vincentius, Antoninus, Trithemius &c. Gesnerus ait eum claruisse an. 1069. sed malè. Scripsit etiam de Reparatione lapsi l. 1. Sermonum lib. 2. Epistol. l. 1. Excelluit etiam poësi Gallica, & poema de Morte linguâ vernaculâ composuit: vt ex Vincentio supra retulimus. Tam suauiter autem canebat, vt eum Rex sæpe suæ mensæ accumbere iuberet: vti discimus ex his versibus rythmicis.

Quant ly Roy ot mangié s'appella Helinand
Pour ly esbanoyer, commanda que il chant.
Cil commence à noter ainsi con ly Iayant
Monter voldrent au Ciel comme gent mescreant.
Entre les Diex y ot vne bataille grant
Si ne fust Iuppiter à sa foudre bruyant
Qui tous les desrocha, ia ne eussent garent.

Acceptissimus fuit Philippo Augusto. Obiisse verò creditur circa an. 1212.

Henricus Murdach-natione Anglus, in professione quoque litterarum inter primos excelluit: B. Bernardo carissimus, ob idque ille ab eo ad Monasticam vitam inuitatur Ep. 106. *Experto*, inquit, *crede*, aliquid amplius inuenies in syluis quàm in „ libris. Ligna & lapides docebunt te, quod à Magistris audire non possis. Ille au- „ tem Murdachus Discipulos habuerat, qui apud Claram-Vallem Monachismum „ professi fuerant: & ipsi in fine Ep. sic ad Magistrum. *Idipsum ipsi* Willelmus & „ Iuo. Quid super hoc vobis dicemus? quod vos videre & ad quid desideremus, „ scitis: quantum verò nec nos dicere, nec vos scire potestis. Oramus ergo Deum „ vt vobis, quò Nos præisse debueratis, tribuat vel sequi: quatenus & in hoc tan- „ tæ humilitatis Magistrum teneamus, cum videlicet non despexeritis Magister sequi discipulos. Hic postea factus 2. Abbas Fontanensis in Anglia, demum Episcopus Eburacensis deposito per Eugenium Papam Guillelmo Thesaurario, qui ad eandem cathedram euectus fuerat. Obiit an. 1153.

Henricus natione quoque Anglus, cognomen ignoratur, Petro Blesensi carus, Reginaldo Bathoniensi Electo olim amicissimus, postea verò suggestione quorundam adulatorum in eius odium incurrit; quem Reginaldo conatur conciliare Blesensis Ep. 59. *Scitis*, inquit, *quod iucunda est eius societas, vita commendabilis, familia itas [f]ructuosa. Iam aly Domino adhæsisset, qui tempestiuius, & vberiore manu suis erat meritis responsurus, si eum blando sermone detinui, donec viderem, vtrum reprobata illorum famil[i]aritate, qui dicunt bonum malum & malum bonum, eos socialibus velitis admittere, quorum fides integra non vacillat.*

Henricus Comes Campaniæ filius Theobaldi exemplo Patris omnium litteratorum Mecenas. Liberalitatem eius valde commendat Saresberiensis: nec minus eleganter Philippus Abbas Bonæ-Spei Ep. 17. *Additur*, inquit, *quod cum in litteris adeptus sis intelligendi gratiam & profectum, erga eas applicas quandam animi diligentiam & affectum, & miles nobilis, princepsque militum sic amas & honoras milites loricatos, vt Clericali more diligas litteras, benignè colligas litteratos.* Vide quæ de eo in historia retulimus.

Henricus II. Anglorum Rex Galfridi de Plantagenet Andium Comitis & Mathildis Imperatricis filius, in Curia Regis Franciæ enutritus & litteris in Parisiensi Academia initiatus; deinde Comite Roberto adhuc puer in Angliam traiecit, vbi sub M. Mathæo per quadriennium iisdem vacauit, sic scribente Geruasio *Puer Henricus sub tutela Comitis Roberti apud Bristoniam degens per 4. annos traditus est Magisterio cuiusdam Mathæi litteris imbuendus, & moribus honestis, vt talem decebat puerum instituendus.* De eius virtutibus & vitiis multi multa scripserunt. Eum verò commendat inter cæteros Blesensis ab amore litterarum atque à liberalitate, vt in Historia retulimus.

Herbertus cognomento Medecius inter viros clarissimos & promotione dignos commendatur à Petro Cardinale S. Chrysogoni sic scribente ad Alexand. III. *Iuo Rothomagensis Ecclesiæ Archidiaconus & M. Herbertus Medecius non minori inter alios creduntur probitate lucere.* Fuit opinor Archidiaconus Meldensis: sic enim legitur in quadam Ep. apud Duchesnium lib. 4. *Confirmationem Priuilegy de Scala cum maxima impetratam difficultate per M. Herbertum nouum Ecclesiæ Meldensis Archidiaconum vobis misi.*

Herbertus Natione Anglus Sudo-Saxo cognomento de Bosham vel Bosenham Liberalium artium Magister, Theologiæ Scholasticæ Magisterium Oxoniæ adeptus est post cursum studiorum in Gallia confectum, vbi bonas artes docendo excoluerat. Thomæ Cantuariensi ab Epistolis fuit, cuius funus aspexit lachrimantibus oculis, inquit Balæus, scripsit eius vitam præter martyrium teste Geruasio. Is est credo de quo sic loquitur Radulphus de Diceto. *Herebertus Anglicus natione, natus in Mildesex transitum faciens in Siciliam assensu Regis Vvillielmi creatus est in Calabria Consensanus Archiepiscopus. Cum autem illic terræ motus fieret magnus, prædictus Archiepiscopus cum Clero, cum familia, cum magna parte Ciuium obrutus est.* an. 1185.

Helwinus S. Dionysij Monachus sacris litteris plurimum eruditus Fulconi Neulliaco Concinatori adhæsit, in Cismarina Britannia prædicauit; & per eum innumera Britonum multitudo Crucem Domini assumpsit, subitoque non exspectatis aliis peregrinis mari pertransito Achon eodem Monacho ductore per-

uenerunt: sed ibi Rectorem non habentes, in multas partes diuisi nihil ad profectum duxerunt, inquit Vincentius ex Rigordo.

Heroaldus circa an. 1150. Lutetiæ litteris operam dabat: ad eum extat Epistola S. Philippi Abbatis Bonæ-Spei, quâ ei gratulatur quod in ea Ciuitate degeret quæ in modum *Cariatsepher* meritò dici poterat *Ciuitas litterarum*. Vide quæ retulimus pag. 253.

Hilarius Petri Abaëlardi in scholis Paracletensibus discipulus; cuius extat Planctus de recessu sui præceptoris, his verbis. *Lingua serui lingua perfidia, &c.* vid. in Petro Abaelardo.

Hildebertus Lauardinus, sic dictus quod in oppido Lauardino agri Vindocinensis natus ex parentibus mediocribus quidem, sed virtutis amantibus; creditur vulgò discipulus fuisse Berengarij: qua de re nos alibi; in omni disciplinarum genere versatissimus fuit, & tam prosâ quàm metro excelluit. Ab Hoelo Cenomanensi Episcopo Magister scholarum constitutus; deinde Archidiaconus factus, tum eidem Hoelo in Episcopali sede successit an. 1097. postremò ad Turonensem translatus est an. 1125. & obiit an. 1135. multas autem pro Ecclesiæ libertate passus est molestias, vt ex eius Epistolis & poematis intelligere est. Scripsit elegans carmen super toto Missæ sacrificio. De suo Exilio. De miseria huius vitæ. De sacramento Altaris. Epistolas ad Diuersos. Hymnos & Orationes. Epitaphium quoque Berengarij quod ad an. 1088. retulimus.

Honorius Augustodunensis Ecclesiæ Presbyter & Scholasticus sub Philippo I. & Ludouico Crasso Regibus floruit initio seculi. Vir teste Trithemio in Sacris Scripturis valde eruditus, in secularibus nobiliter doctus, ingenio subtilis & clarus eloquio. Multa eius commemorantur opera, lib. 4. de Scriptoribus Ecclesiasticis. Elucidarium 3. libellis distinctum. De libero Arbitrio l. Sigillum S. Mariæ. l. 1. Speculum Ecclesiæ siue Sermonum lib. 1. Offendiculum de Sacerdotibus lib. 1. Summa Historiarum l. 1. Gemma animæ de Diuinis officiis l. 6. De Imagine mundi l. 2. In Cantica Canticorum l. 1, De luminaribus Ecclesiæ l. 1. De Corpore Domini l. 1. In Hexameron l. 1. De Deo & vita æterna l. 1. De Anima l. 1. Scala Cœli de gradibus visionum l. 1. Clauis Physicæ de naturis rerum l. 1. In totum Psalterium l. 1. In Euangelia l. 1. De Papa & Imperatore l. 1. Dialogus ex Opusculis S. Aug. Refectio mentium de Festis l. 1. Pabulum vitæ de Sanctis l. 1. Epistolæ ad diuersos l. 1.

Hugo de S. Victore natione Saxo, vt vulgo scribitur, (quanquam eum Vincentius vocat *Hugonem Parisiensem*) S. Victoris Canonicus, religione & litterarum scientia clarus, & vt ait Trithemius, *vir in Diuinis Scripturis eruditissimus, & in seculari Philosophia nulli priscorum inferior: qui velut alter Augustinus Doctor celeberrimus suo tempore est habitus, ingenio subtilis & ornatus eloquio, nec minus conuersatione quàm eruditione venerandus.* Cuius opera satis indicant, quantus vir fuerit. Sub Gilduino Abbate floruit & in Theologiæ schola discipulos habuit Richardum & Adamum de S. Victore, viros egregios. Bernardo Clareuallensi coniunctissimus fuit; habuitque cum eo nobile commercium litterarum & studiorum super plurimis Quæstionibus, quæ tunc temporis agitabantur in scholis. Extat eiusdem Bernardi ad eum Ep. 77. quâ sententiam suam de Magistri cuiusdam Thesibus aperit. *Is enim me respondere assertionibus iubes & nomen taces, tibi noueris à me super consultis quod sentio dictum, non sibi contradictum, etiamsi quid aliter ab ipso sapimus. Nam si verum nos sapimus, veritas ei contradicit, non nos.... Non quærimus pugnas verborum, nouitates quoque vocum iuxta Apostolicam doctrinam euitamus: Patrum tantum opponimus sententias ac verba proferimus, & non nostra: nec enim sapientiores sumus quàm patres nostri. Abundet sanè in suo sensu qui vult, quantum vult, dummodo nos patiatur in scripturarum sensibus abundare.* Trithemius ait eum infinita propè opera edidisse, & multa enumerat; quæ quia luce publica donata sunt, & in Theologicis scholis satis cognita, commemorare supersedeo. Obiit 11. Feb. an. 1142. vel vt alij volunt an. 1139. iacetque in æde S. Victoris sub hoc Epitaphio.

Conditur hoc tumulo Doctor celeberrimus Hugo,
Quem breuis eximium continet vrna virum,

Dogmate

Dogmate præcipuus, nullique ſecundus amore.
Claruit ingenio, moribus, ore, ſtylo.

Hugo Farſitus vir doctus ad Præmonſtratenſes ſe contulit, fuitque deinde Ordinis Generalis Præfectus an. ſcilicet 1129. Fuit Abaëlardi impugnator, & Norberti Inſtitutoris defenſor acerrimus. Vt dictum eſt in Hiſtoria.

Hugo Engoliſmenſis Rupis-Focaldi Oppidanus Petro Patre, Edoarda Matre natus Eccleſiæ Engoliſmenſis Cantor, deinde Epiſcopus, Gilberti Porretani Diſcipulus fuit, eumque in Theologia ſecutus eſt. Obiit pridie id. Aug. an. 1159. ſepultuſque eſt intra Eccleſiam Cathedralem. Vt habetur in Hiſtoria Pontificum & Comitum Engoliſmenſium. c. 38. *Fuit humilis in omni actu, in locutione gratioſus, nihil habens ruſticitatis admixtum, qui cum paruus adhuc vel habitu eſſet, tamen in prædicatione facundiſſimus erat. Qui liberalibus artibus imbutus M. Giſleberto in Gallijs adhærens, illum max. me in Theologia ſequutus eſt.*

Hugonis Genuenſis meminit Petrus Bleſenſis Ep. 71. ad M. Ernaldum Bleſenſem. *Si moram Pariſius aliqua vobis neceſſitas interdicit, M. Hugoni Genuenſi ſub litterarum mearum teſtimonio committatis.*

Hugo Clemens Roberti Clementis filius, vir litterarum peritia conſpicuus in Decanum Pariſienſis Eccleſiæ electus eſt, & à Stephano Abbate San-Genouefiano Lucio Papæ commendatus. De quo nos in hiſtoria ad an. 1194.

Hugo Phyſicus Artium liberalium Magiſter ad Medicinam poſtea ſe contulit, in eaque inter primos excelluit. Ille fortaſſis eſt, de quo loquitur Stephanus Tornacenſis Ep. 196. quæ incipit *Senex ſeni, infirmus debili*. Obiit an. 1199. cuius Epitaphium refert Naudæus in libello de antiquitate ſcholæ Medicinæ ex vetuſtis quibuſdam collectionibus, quarum copiam ait ſibi factam fuiſſe à D. Iouuin Doctore Medico Pariſienſi.

Phyſicus excellens Hugo pietate refulgens
Pariſiis mortem non ſuſtulit eſſe minacem:
Quadriuium docuit, ac totum ſcire reliquit
Anno milleno bis centum, ſed minus vno.

I.

INNocentius II. Natione Romanus à maiori Cardinalium parte licet electus, fugere tamen coactus eſt in Franciam prævalente factione Petri-Leonis Antipapæ De eius virtutibus diximus ad an. 1130. & alibi paſſim.

Innocentius III. natione Campanus patria Anagninus genitore Thraſimundo è familia Comitum natus, ante promotionem Lotharius dictus, à Cœleſtino III. Cardinalium albo adſcriptus; eo mortuo ad Pontificatum promouetur anno ætatis 30. Chriſti 1198. ſeditque fere 18. annos. *Vir*, inquit Trithemius, *in Diuinis ſcripturis eruditiſſimus: quippe quia à pueritia ſua* in Gymnaſio Pariſienſi *operam litteris impenderat, & in virum non minus probum quàm doctum euaſerat.* In Theologicis Magiſtrum habuit Petrum Corbolienſem, quem Epiſcopum Cameracenſem, deinde Archiepiſcopum Senonenſem fecit, poſtremò etiam Cardinalem, vt aliqui ſcribunt. Complures alios Magiſtros Pariſienſes & quoſdam alios quos in ſcholis nouerat ad dignitates Eccleſiaſticas promouit, eiſque & toti Academiæ vehementer addictus fuit. Plura feruntur eius priuilegia, de quibus ad ſeculum 5. nec parum ipſe ſe commendatum putat, cum ait ſe in minoribus conſtitutum Magiſterij honore fuiſſe inſignitum. Vir autem fuit multæ pietatis & doctrinæ, nec minoris prudentiæ in Eccleſia gubernanda. Eius opera duobus tomis continentur, quæ omnium Doctorum manibus teruntur. Academiam Pariſienſem per Legatum ſuum Robertum de Curthon, Curchon vel Corceon an. 1215. reformauit. Eodem anno Concilio Lateranenſi præſedit. Ioachimi libros, Amalrici errores, Albigenſium hæreſes damnauit. Obiit Peruſii anno. 1216. Pontificatus an. fere 18.

Ioannes Belethus Gymnaſii Pariſienſis inſignis Theologus, inquit Trithemius, in Diuinis ſcripturis eruditus & in ſeculari Philoſophia ſufficienter doctus, ingenio promptus, ſermone Scholaſticus, inter Doctores ſui temporis non ignobilis, ſcri-

bendo & disputando nomen suum ad posteros cum gloria transmisit. Scripsit enim *Summam de Diuinis Officiis* l. 1. Sermones quoque varios vno libro comprehensos, & alia quædam opuscula.

Ioannes Cornubiensis Lombardi Discipulus in Eulogio quod Alexandro III. dedicauit, testatur in scriptis suis eum tradidisse multa quæ in Tractatu Theologico Petri Abaelardi continebantur: eumque sæpe in manibus habuisse. *Quod verò*, inquit, *à M. Petro Abaelardo hanc opinionem suam M. Petrus Lombardus acceperit, eo magis suspicatus sum, quia librum illum frequenter præ manibus habebat; & forte minus diligenter singula perscrutans, vt qui ex vsu magis quàm ex arte disputandi peritiam haberet, falli poterat*. Laudat vero præsertim duos Theologos insignes Robertum de Meliduno & Mauricium tunc Episcopum Parisiensem, quod nihil vnquam docuissent orthodoxæ fidei contrarium. Florebat an. 1170.

Ioannes Hautiuillensis vulgo Architrenius Natione Normanus, vt dicitur in prologo. *De authoris autem*

Nomine si quæras, liceat dixisse, Ioannes
Est eius nomen, cui Neustria contulit ortum.

Hinc erroris arguitur Pitsæus aiens eum Oxoniæ natum, atque apud S. Albanum Monachum induisse. Florebat Parisiis circa an. 1180. Denique floruit legendo docendo, scribendo; & ibidem suum strictâ oratione fabricauit Architrenium nouem libris distinctum, nomine à Græcis desumpto & appositè apposito.

Hoc est flebilium quasi summo flebile carmen.

Scripsit & alia diuersa, omnia latinissimè, & vt illa ferebant tempora elegantissimè.

Atque his nominibus honorificam non tarò huius authoris mentionem faciunt plurimi viri docti: & imprimis illi qui cultiorem linguæ latinæ puritatem diligentius sectati sunt: cuiusmodi inter alios fuerunt Ludouicus Viues Hispanus, Lilius Giraldus Italus, Ioannes Textor Gallus, Conradus Gesnerus Germanus, Hector Boetius Scotus. Scripsit vtraque oratione tam ligata quàm soluta, & potissimum ad Gualterum de Constantiis Archiepiscopum Rothomagensem Architrenii libros 9. De rebus occultis lib. 1. Epistolarum lib. 1. Epigrammatum lib. 1. Diuersorum Poematum lib. 1. hæc fere ex Pitsæo. Claruit sub Henrico II. & Richardo & aliquandiu etiam sub Ioanne Anglorum Regibus. Eidem tribuunt aliqui Poëma de bello Troiano, quod alii tribuunt Iosepho Iscano, de quo infra.

Ioannes Oxoniensis teste Lelando vir facundus & doctus Anglicanæ historiæ scriptor, doctior tamen quàm constantior, Regi Henrico II. aduersus Thomam Cantuariensem impensè addictus fuit. Missus cum aliis Legatis ad Alexandrum Senonis tunc degentem & postea Romæ, ita Pontificem suâ eloquentiâ & rationũ pondere circumuenit, vt ipsum pene à Thoma auerterit. Multas alias legationes obiit ad Fridericum I. ad Ioannam Regis Siculi filiam & ad alios. Peruenit ad an. 1220. fuitque Cicestrensis primum, deinde Noruicensis Episcopus.

Ioannes Sarracenus Magister Theologiæ & concionator verbi Diuini egregius, natione Anglus & Ioanni Saresberiensi familiaris, ad quem scribit Epistolam 183. in eaque petit explicationem nominis Oussia, quod se apud Ambrosium repperisse ait: eius autem verbi quia græcum erat, explicationem apud nostrates Magistros se non potuisse reperire ait, quod Græcæ linguæ essent ignari. *Nuper in libro B. Ambrosii de Incarnatione verbi obstaculum reperi, quod nullus Magistrorum nostrorum sufficit amouere, quia Græca lingua expertes sunt.*

Ioannes Saresberiensis natione Anglus, patria Wiltunensis, adolescens studiorum causâ Lutetiam venit anno 1136. satis modico victu studia ibi aggressus est, donec à præceptoribus suis, quibusdam scholasticis præpositus est, quibus lectiones quas in Rhetorica exceperat, repetendo exponebat. M. Theodorici primum auditor fuit in Rhetorica, deinde M. Petri Helyæ. In Dialectica audiuit Peripateticum Palatinum, quo nomine vulgò Abaelardum appellari putant, Albericum Rhemensem & Robertum Meludensem. In Diuinis Gilbertum Porretanum,

quem queritur nimis citò ſublatum eſſe & Simonem Piſciacenſem, quem vocat fidum quidem lectorem, ſed obruſum diſputatorem. Aiunt etiam Thomæ Beketi Cantuarienſis fuiſſe Diſcipulum, ſed malè: nam Thomas Lutetiæ quidem ſtuduit, nunquam docuit. Theobaldo Cantuarienſi Archiepiſcopo chariſſimus extitit: & poſt eum Thomæ eius ſucceſſori indiuiduus comes fuit Adriano IV. Pontifici factus eſt à Confeſſionibus & conſcientiæ ſecretis: idē fauente Ludouico VII. Francorum Rege factus eſt Carnotenſis Epiſcopus. Multa eius opera enumerat Balæus quæ hodie non extant. Extant vero Polycraticon ſeu de Nugis Curialium l. 8. & Metalogic. l. 4. ſuum librum de Nugis dedicauit Thomæ tunc Cancellario Regis Henrici II. ſed prius eum Petro Cellenſi miſit examinandum. *Edidi*, inquit Ep. 81. librum *de Nugis Curialium & veſtigiis Philoſophorum, qui mihi à veſtro placebis aut diſplicebit arbitrio: incultus eſt & ex edicta meo à vobis amicis deſiderat emendari. Ad Illuſtrem virum Regis Anglorum Cancellarium properabat, ſed eum niſi proceſſus expedierit, cohibete. Garrulus enim eſt, & vix amicum habebit in curia. Nollem tamen quod me curialibus faceret inimicum. Precor vt eum incunctanter erudiatis, eumque expetenti amico remittatis caſtigatum.* Scripſit librum de dogmate Philoſophorum ad Thomam Cancellarium, deinde Archiepiſcopum Cantuar. verſibus elegantibus non minus quàm eruditis & doctis: quod opus ſeruari dicitur in Academia Cantabrigienſi. Carnuti viuendi finem fecit an. 1182. iacetque in Abbaria Ioſaphati non longè à Carnotenſi Ciuitate.

Ioannes Pariſienſis ſeu de Paruo-ponte, quem Ægidius Pariſienſis in ſuo Carolino vocat *vas inexhauſtum litterarum*, vir fuit ſcientiſſimus, ſeque explanandis authoribus præſertim exercuit.

Nec memoro, cunctos. Aliquos quoque tranſeo ſicut
Sæpe retentatis Authorum excurſibus, illum
Vaſis inexhauſti Paruo de Ponte Ioannem.

Ioannes de Niuella vnus è Fulconiſtis concionatoribus, *vir humilis & timoratus & omnium virtutum margaritis ornatus*, inquit *Iacobus de Vitriaco*. Ex Decano Eccleſiæ Leodienſis in Monaſterio Gigniacenſi religioſam vitam profeſſus eſt, vbi & quieſcit in Templi choro ante ſummum altare. De eo multa refert pietatis monimenta Thomas Cantipratanus l. 2. c. 31. quorum nonnulla ſe audiſſe, quædam vidiſſe commemorat.

Ioſcelinus vel Iozlenus, Iozlinus vel Gozlenus Dialectices Profeſſor Clariſſimus, cuius meminit Saresberienſis, vnus eorum eſt qui Gilbertum Porretanum de Trinitate impiè ſentientē aggreſſi ſunt Lutetiæ: deinde in Concilio Remenſi vnus eorum fuit, quibus Doctrinam & libros Gilberti commiſit Pontifex examinandos & iudicandos. Tunc erat Epiſcopus Sueſſionenſis. Continuator Sigeberti ad an. 1139. proponit illum inter ſplendidiora Galliæ lumina. D. Bernardus de eo verba faciens. *Nam eſt meum docere M. Iozlenum*. Et Gaufridus Clareuallenſis *cum ait tam ſeculari quàm litterali ſcientia præditum fuiſſe*. Obiit an. 1151. teſte Vincentio: alii tardius obiiſſe ſcribunt.

Ioſephus Iſcanus natione Anglus, patria Deuonienſis, vir fuit omni bonarum artium ſupellectile inſtructiſsimus, & Poeta adeo elegans, vt cum optimis quibuſque etiam antiquis arte & ingenio conferri iure poſsit. His ſtudiis Magnarum ſibi conciliauit animos, præcipuè verò Richardi I. Anglorum Regis & Balduini Archiepiſcopi Cantuarienſis, cuius fauore malè ſcribunt aliqui factum fuiſſe Archiepiſcopum Burdegalenſem. Huius ſub tutela quædam ex ſuis ſcriptis emiſit in lucem, Antiocheidem ſcilicet & De Bello Troiano lib. 6. quam Hiſtoriam ex Darete Phrygio paraphraſticè tranſtulit, & Heroicis verſibus mandauit. Quod opus falsò tribuitur Cornelio Nepori è veteribus Romanis. Antiocheidem in Arcturum Regem libro vno comprehendit, Panegyricum ad Henricum lib. 1. De Inſtitutione Cyri l. 1. *Prælia bina Ducum cum hymnis*. Nugas amatorias l. 1. Diuerſi generis Carmina lib. 1. Claruit hoc & ſequenti ſeculo ſub Richardo & Ioanne Angliæ Regibus. Frequenter huius viri authoritates adducit Ludouicus Aurelius in Tacitum, Dempſterus & alii. Hæc fere ex Pitſæo in Relationibus Hiſtoricis de

rebus anglicis. Placet nonnullos eius versus ex Bello Troiano subiicere, vt quæ fuerit poetæ vena, agnoscatur. Sic igitur lib. I.

Iliadum lachrymas concessaque Pergama fatis
Pralia bina Ducum, bis adactam cladibus vrbem,
In cineres querimur: flemusque quod Herculis ira,
Hesiones raptus, Helena fuga fregerit arcem,
Impulerit Phrygios, Danaas exciuerit vrbes.
Vt quid ob antiquo vatum præscripta tumultu
Veri sacro fides longum sylvescit in æuum?
An quia spreta lates? mundoque infensa priori
Nos etiam noscenda fugis? mecum inclyta, mecum
Exercere, & vultum rugâ leniore resumens
Phœbeam dignare tubam, sterilisque vetustas
Erubeat, dum culta venis, dum libera frontem
Excris, en aures blandas, en pectus amicum
Mulces, vulgarem leuius passura cachinnum.
Si nostris nil dulce nouum, nil vtile visum
Quod teneri pariunt anni, si secula tantum
Aurea Saturni memorant, & nulla recentis
Gratia virtutis: aude tamen ardua pubes.
Mento conscenunt oly, nos mente; capillo,
Nos animo; facie, nos pectore. Tempora certè
Virtutem non prima negant, non vltima donant.
Quod duplex ætas varios contendat in vsus,
Hæc viget, illa iacet: hæc pullulat, illa fatiscit.

Et aliquanto post describens reditum Iasonis cum aureo vellere, Britanniæ suæ meminit: & ideo Nauium vsum probat, quod sine iis nunquam Ægyptus nouisset Romam, nec Anglia Gallos.

Nauigat auricomo spoliatis vellere Colchis
Prædo potens, culpem-ne ratem quæ prima per vndas
Ad facinus molita vias atque Atropon auxit?
An causâ potiore probem? sine remigis vsu
Non nosset Memphis Romam, non Indus Hiberum,
Non Scyta Cecropidem, non nostra Britannia Gallum.

Et alio loco.

Et Britonum ridenda fides per secula multa
Arthurum expectat exspectabitque perennè.

Hinc patet quàm falsò istud poëma adscribatur Cornelio Nepoti, qui Arthuri regis Britanniæ meminisse non potuit.

Verum Thomas Dempsterus in Apparatu ad Historiam Scoticam c. 6. pag. 98. vbi de Arthuro, illud tribuit Ioanni Architrenio seu Hautuillensi, & Pitsæum ignorantiæ accusat, quod eius authorem faciat Iosephum Iscanum. Hæc notasse sufficiat.

Ivo de S. Victore vir doctissimus & magnæ famæ ad San-Victorinos se contulit, & postea Cardinalis factus S. Damasi titulum gessit. Ad eum extat Epistola 193. D. Bernardi cum hoc titulo *Ad M. Iuonem Cardinalem*. Eiusdē meminit Ep. 144 217. & 218. Obiit an. 1148. 12. Kal. Iunias. Volaterranus recensitis duobus Hugonibus à S. Victore subdit. *Iuo etiam ex eodem Cœnobio Cardinalis magna vir Doctrina*. In Necrologio S. Victoris sic habetur. *Anniuersarium M. Iuonis nostri Canonici S. R. E. Presbyteri Cardinalis & Apostolica sedis legati.* Eiusdem meminit Author Memorialis Historiarum ad an. 1138.

Anno 1138. clarebat Ordo Canonicus S. Victoris Parisiensis, celebrisque per orbem fama

habebatur propter inſignes perſonas moribus & ſcientiis ornatas, quas in diuerſis mundi Eccleſiis ſparſit, velut vitis fœcunda palmites proferens transplantandos. Hoc enim tempore fuerant ibi accepti Canonici profeſſi Prælati in Eccleſia Rom. duo Cardinales, D. Hugo Epiſcopus Tuſculanenſis, & M. Yuo, Abbates quoque 9. In Eccleſia S. Satyri Bituricenſis Abbas Radulfus.

L

Lombardus Placentinus Thomam Cantuarienſem exulem Canonum ſcientiâ imbuit: iſque poſtea Cardinalitio Galero & Archiepiſcopatu Beneuentano dunatus eſt.

Lotulfus Lombardus, quem Otho Friſ. Leutaldum Nonarienſem nominat, Diſcipulus Anſelmi Landunenſis cum M. Alberico Remenſi, quos Otho *Egregios viros & nominatos Magiſtros* vocat, quia in ſchola Magiſtri cæteris præminebant, & in regimine ſcholarum poſtea inter omnes eminuerunt. Vterque Remis ſcholas rexit. Vterque Petrum Abaelardum perſecutus eſt, & damnandi eius Tractatus Theologici authores præcipui fuerunt: quia videbant ſuam gloriam deprimi, illius extolli, propterea quod multas quæſtiones, quæ prius inſulubiles eſſe putabantur, ſubtiliſſimè diſſoluebat. *Vnde*, inquit ipſe c. 9. Ep. 1. *Æmuli mei* " vehementer accenſi Concilium contra me congregauerunt, maximè duo illi antiqui " inſidiatores Albericus ſcilicet & Lotulfus, qui iam defunctis Magiſtris eorum & " noſtris Guillelmo ſcilicet atque Anſelmo, poſt eos quaſi regnare ſe ſolos appetebant, " atque ipſis tanquam hæredes ſuccedere. Cum autem vterique Remis ſcho- " las regerent, crebris ſuggeſtionibus Archiepiſcopum ſuum Rodulphum aduer- " ſum me commouerunt. Et Heloiſſa Ep. ad Petrum. *Expoſitis* prius Magiſtrorum " tuorum in te perſecutionibus, deinde in corpus tuum ſummæ proditionis iniuria, " ad Condiſcipulorum quoque tuorum, Alberici videlicet Remenſis & Lotulfi " Lombardi execrabilem inuidiam & infeſtationem nimiam, ſtylum contuliſti. "

Ludouicus Groſſus Philippi I. ex Bertha filius, elegans & formoſus adoleſcens ſceptris paternis deſtinatus tam charus fuit omnibus bonis, vt nemo magis vnquam; motibus verò tam placidis tamque obſecundans Patri, vt licet Berthradam Andegauenſis Comitis vxorem ſpretâ Berthâ legitimâ Coniuge ſuperinduxiſſet, nothuſque plures ſuſcepiſſet, ne verbulum emiſerit vnquam ex ore, quod ipſi diſpliceret. Ludouici mores & Geſta Sugerius deſcripſit, librumque de eius vita Ioſleno ſeu Goſleno Sueſſionenſi Epiſcopo dedicauit. Sic autem initio. *Glorioſus & famoſus* " Rex Francorum Ludouicus Regis magnifici Philippi filius, pri- " mæuæ flore ætatis fere adhuc duodennis ſeu tredennis elegans & formoſus, tanta " morum probabilium venerabili induſtria, tantâ amœniſſimi corporis proceritate " proficiebat, vt & ſceptris futuris re ipſâ amplificationem honorificam incunctanter " promitteret, & Eccleſiarum & pauperum tuitioni ſpem votiuam generaret. " Et paulo poſt. *Ludouicus* itaque famoſus iuuenis, iocundus, gratus, & beniuolus: " quo etiam à quibuſdam ſimplex reputabatur, iam adultus, illuſter & animoſus, " Regni paterni defenſor, Eccleſiarum vtilitatibus prouidebat, *Oratorum* (forte *Aratorum*) " *laboratorum & pauperum, quod diu inſolitum fuerat, quieti ſtudebat.* " Præcipua eius geſta qui ſcire volet, legat apud Sugerium. Quod verò ad rem noſtram attinet, Academiæ Pariſienſi impensè addictus fuit. Cœnobium S. Victoris fundauit, Guillelmum Campellenſem Epiſcopatu Catalaunenſi donari curauit. Ioſlenum Sueſſionenſi, quem & ad intima Regni ſecreta & conſilia adſciuit; complures alios Magiſtros variis honoribus cumulauit. Calixtum & Innocentium II. Pontifices maximos exulantes benignè ſuſcepit. De eo intelligendum forte quod ſcribit Sareſberienſis l. 4. de Nugis Curial. c. 6. Regē Romanorū per litteras hortatum fuiſſe *vt liberos ſuos liberalibus diſciplinis inſtitui procuraret*: Regem enim illiteratum, eſſe quaſi Aſinum coronatum. De eius morte diximus ad an. 1137.

Ludouicus VII. dictus Iunior & Pius, Groſſi filius, paternarum æmulator virtutum Eccleſiam ab oppreſſione defendit, bellum ſacrum ſuſcepit, Alexandrum III. & Thomam Cantuarienſem è ſedibus ſuis expulſos fouit: litterarum quidem ignarus, ſed litteratos plurimum amauit. Cum patre regnauit 7. annis, poſt patris obitum 43. Sugerij Abbatis, Ioſleni Sueſſionenſis, Hugonis de Campo-Floſido,

& Guillelmi de Campania, Senonensis deinde Remensis Archiepiscopi consiliis in regni administratione vsus est. Eo regnante tanta fuit scholarium in Vrbe Parisiensi frequentia, tanta Vniuersitatis fama, vt anteriora tempora pene obliteraret, eique quasi Fundatori totam litterarum gloriam posteri attribuerint. Extant plurimæ Magnatum Extraneorum ad eum litteræ pro liberis, nepotibus aut consanguineis suis, quas retulimus in Historia. De eo diximus passim & præsertim ad an. 1180. quo obiit. Vxor eius Adela teste Vincentio Bellouaco, super eius corpus construi fecit sepulchrum miro artificio compositum ex lapidibus, auro, argento, ære & gemmis subtilissimè decoratum. Iacet in Monasterio S. Mariæ de Sacro-Portu aliàs *Barbel*, haberque hoc Epitaphium.

Qui modò sum modicus cinis, olim Rex Ludouicus
Dum terris praeram, terra futurus eram.
Sed licet auferre sua non valeat Caro terra,
Seruat perpetuum Spiritus esse suum.
Parce mihi Domine, qui finis es, & sine fine.
Quem sine principio, quem sine fine scio.
Iam transcendo fidem, quia iam scio credita pridem
More suo patria credita, more via.
Hæc mihi scire dedit, quem vita scit & via credit;
Quem via credit, eum vita scit esse Deum.
Elegisse leges alia loca Regia Reges
Huic magis elegi pauper inesse gregi.
Pauperis vt memores melius sint pauperiores,
Gaudeo pauper homo pauperiore domo.

Extat ibidem aliud eius Epitaphium laudes & merita complectens, præsertim verò eius pietatis officia.

Transit in Hæredem Pius ille Prior Ludouicus
Nomine, sede, fide, nec pietate minus.
Seruula, tristis, inops aliquo sub Rege, sub isto
Floruit Ecclesia, libera, læta, potens.
Rex humilis, Rex pacificus, Dauid & Salomonem
Protulit exemplo seque suosque regens.
Quantùm coniugij permisit copula, castus:
Quantùm Iustitia Regula, mitis erat.
Ieiunans, vigilans, orans, deuotus ad omnes
Diuini cultus obsequiique modos.
Lingua preces viuas, lachrymas pia palpebra fudit
Pauperibus solidos officiosa manus.
Hic meritis rapuit Cœlum, violentia Sancti
Raptus, & à Cœlo te tibi terra refert.

M

Manasses Episcopus Meldensis vir doctus & Doctorum virorum egregius Patronus: ad quem in confusione rerum suarum confugit Abaelardus, vt apud Sugerium S. Dionysii Abbatem pro se intercederet & licentiam obtineret manendi extra Abbatiam San-Dionysianam. Fuit etiam eodem seculo Manasses de Garlanda Stephani de Garlanda, ex fratre nepos, Episcopus Aurelianensis.

Mauricius de Soliaco in diuinis scripturis valde studiosus & eruditus, inquit, Trithemius, atque in seculari Philosophia nobiliter doctus, vt pote qui Philosophiam & Theologiam multis annis, antequam Episcopus fieret, Parisiis gloriosè docuerat. Ingenio subtilis, sermone Scholasticus: in declamandis autem ad populum sermonibus multi studii fuit. Is initio missus à Matre Lutetiam, victum emendicando, cursum studiorum confecit, in quo se ita spectabilem præstitit, vt Episcopatum Parisiensem post Petri Lombardi mortem obtinuerit. Quanquam

circa hoc occurrit difficultas: nam in Chartulario S. Maglorij legitur Charta quædam Mauricii, in qua subscribit an. 1184. & ita habet. *Actum quidem Parisius de eleemosyna Ioannis an. incarnati Verbi 1184. Episcopatus nostri 25.* Quod si ita est, Petrus Lombardus nunquam fuit Episcopus. De vtriusque Episcopatu consule quæ scripsimus ad an. 1164. De Mauricio sic Robertus Antissiodorensis in Chronico. *Floret Mauricius* Episcopus, qui ob industriam ac litteraturam eximiam & disertitudinem linguæ præcipuam de intimo magnæ paupertatis ad Pontificalis euectus est apicem dignitatis. Hic inter præclara opera sua, Ecclesiam cui præerat à fundamentis *extruxit, duosque pontes lapideos condidit, alterum super Sequanam, alterum super* Matronam. Quomodo vero in sua dignitate Episcopali se gesserit, & quàm non infimum suum genus despexerit, vnico exemplo patet, cum matrem in paupere cultu maluit excipere, quàm matronali vestitam. Rem sic narrat Bonauentura in sermone de 10. præcep. *Fuit quidam Magister magnus & famosus* Parisius & à multis notus & dilectus. Hoc audiens mater sua paupercula cogitauit ire ad filium suum: accepit baculum & in tunicella de burello venit Parisius, & quæsiuit à quibusdam Dominabus pro tali Magistro. Dixerunt illi Matronæ, quid vultis ab eo? Respondit Ego sum Mater sua. Tunc illæ Matronæ duxerunt eam in domum suam & refocillauerunt eam. Postea cogitauerunt quod ille bonus homo verecundaretur si videret eam in tali statu, & induerunt ipsam bene & dederunt ei mantellum & iuerunt secum ad Magistrum. Tunc illa dixit. *Ego sum mater tua.* Respondit Magister. *Verè ego non credo, quia mater me. est paupercula & consueuit habere solum tunicellam de burello.* Et cum nullo modo vellet acquiescere verbis eius, reduxerunt eam in domum suam & reddiderunt ei tunicellam eius & baculum. Tunc illa accessit ad filium in congregatione multorum, & cum videret Matrem suam in tali habitu venientem, deposuit Capucium suum & amplexatus est eam, & dixit, *Modò scio quod es tu mater mea.* Hoc fuit diuulgatũ per villã, & reputatũ est ei pro magno bono. Et postea factus est Episcopus Parisiensis. Scripsit sermones per totum annum tam de Dominicis, quàm de festiuitatibus simplices & ad declamandum populo habiles, inquit Henricus Gandauensis. Exhortationes etiam scripsit breuiter presbyteris ad curam animarum fideliter administrandam, inquit idem author, qui insuper hoc habet. *Mauricius Episcopus Parisiensis in eadem Ciuitate Theologica schola Rector &c.* Obiit an. 1196. & apud S. Victorem sepultus est; cuius ad laudem hi versus conditi.

> *Doctor & Antistes Cathedrâ condignus vtraque*
> *A primâ meruit continuare duas.*
> *Sana fides, doctrina frequens, elemosyna iugis,*
> *Clamat Parisius non habuisse parem.*
> *Virginei mensis qua tertia præuenit idus*
> *Splendorem sepelit nube sepulta dies.*

De eo plura diximus ad an. 1195. Successorem habuit Odonem de Soliaco, de quo etiam ad illum annum.

Melior ex Magistro Parisiensi assumptus ad Cardinalatum à Lucio III. plurimum apud eum potuit: ob idque rogatus à Stephano Tornacensi Ep. 128. ex persona D. Archiepiscopi Remensis, vt moneret Papam, ne quid decideret de negotio Archiepiscopatus Dolensis, de quo iam diu erat inter Episcopum & Archiepiscopum Turon. contentio, eam enim rem Regi Ludouico esse cordi, nec passurum vt Dolensis Archiepiscopali honore insigniretur. Vocat autem illum Stephanus seu D. Remensis *M. Meliorem*: nam etiam Cardinales honori ducebant *Magistri* nomine insigniri, si eum gradum in Academia Parisiensi assecuti fuissent.

Michael Corboliensis primùm in scholis Atriensibus & Claustralibus docuit; deinde Canonicus Ecclesiæ Parisiensis factus, tum Meldensis, postea Decanus Laudunensis; deinde Decano Parisiensi mortuo ad Decanatũ à suis Cõcanonicis vnanimi consensu reuocatus: ex Decano Par. Patriarcha Hierosolymitanus renunciatus, & postremò Archiepiscopus Senonensis electus. De hac eius ad Decanatum Parisiensem vocatione Stephanus Tornac. sic habet Ep. 175. *Ad Capitulum Laudu-*

nense pro M. Michaele eorum Decano in Parisiensem Decanum electo. Lis enim propterea inter vtrumque Capitulum Laudunense & Parisiense intercedebat. De ipsius vero ad Archiepiscopatum Senonensem electione clarè Robertus Antissiorensis scriptor illius temporis. *Michael Parisiensis Decanus, vir honesta vita & prarogatiua litteratura famosus à Clero transmarina Ecclesia in Patriarcham eligitur, sed interim dum hanc electionem detrectat suscipere, Senonensi Ecclesia in Archiepiscopum promouetur.* Obiit an. 1199. cui à Clero substituitur Hugo Antissiodorensis Episcopus genere & litteris & facundia clarus, vt ait idem Robertus. Verum pro eo nunciis Romam missis, præfatæ electioni noluit Papa consentire.

N

N*orbertus* Lotharingus Heriberti Comitis filius confecto in Gallia studiorum cursu Laudunum se contulit, quo tempore florebat adhuc Anselmi & fratris schola, multosque ex eorum Discipulis ad religiosam vitam conuertit, fuitque primus Præmonstratensis Ordinis Institutor. De eo sic Canonicus Laudunensis. *Post paucos annos noui luminis*, nouæque conuersionis non solum interius, sed „ etiam exterius candoris nouus inuentor, D. scilicet Norbertus de Lotharingia „ Franciam adueniens diuina præcedente & comitante gratia, in Episcopatu Lau„ dunensi primam illam vineam plantauit, quæ in charitate radicata & fundata iam „ emisit propagines suas & vino fortitudinis suæ quod lætificat cor hominis, iam „ vbertim inebriauit plures Principes & iudices terræ, iuuenes & virgines, senes „ cum iunioribus. Itaut fortiter inebriati nihil aliud quærant nisi laudare nomen „ Domini & cantare ei Canticum nouum. Ordinis confirmationem ab Honorio II. „ obtinuit. Abaelardum acriter insectatus est, nec ei quoq; pepercit Abaëlardus, præsertim ex quo, cum à Theobaldo Campaniæ Comite ad Engelbertum Carinthiacum legatus missus fuisset, Magdeburgensis Archiepiscopus electus an. 1126. electioni subscripsit: vt in historia retulimus. Obiit die 7. Iunii an. 1134.

O

O*Bizo* nascentis seculi 12. gloria, Ludouici Crassi Archiatrus, quem periculosè ægrotantem sanitati restituens plurimom sibi famæ peperit, & scholæ Medicinæ Parisiensi initium dedisse creditur. Nam à Carolo M. ad Obizonem alrum de Medicina sileorium: quanquam Naudæus in Antiquitate illius scholæ dicat, tum fuisse adhuc teneram, sed minime in infantiæ serperastris. *Etsi*, inquit, *vestram Facultatem* nunquam in infantiæ serperastris, nunquam tricis iuuenilibus „ & tiriuilitiis obnoxiam fuisse facile mihi persuaserim, tamen vt communi care„ rarum rerum nascentium legi aliquid condonemus, totum illud tempus quod „ à posteris Caroli Magni ad Obizonem & Ægidium floxit, teneriori vestræ Fa„ cultatis ætati, quæso, permittite, vt ipsa tandem sub Ludouico VI. VII. & Philippo Augusto cum reliquis Academiæ Facultatibus, cum ipsa sacrosanctæ Theologiæ Disciplina præclarius & maturius adolescat, iustamque absolutæ societatis formam nanciscatur. Tandem Obizo ad San-Victorinos Canonicos se contulit, vnusque fuit è primis, qui relictis scholis secularibus post Guillelmum Campellensem in Abbatia illa docuerunt & eminuerunt. Iacet in Claustri latere quod Refectorio proximum est, è regione Tintinnabuli, cum hac inscriptione.

Respice qui transis, & quid sis disce, vel vnde:
Quod fuimus, nunc es. Quod sumus, isstuderis.
Pauper Canonicus de diuite factus Obizo
Huic dedit Ecclesia plurima, seque Deo.
Summus erat Medicus. Mors sola triumphat in illo,
Cuius adhuc legem nemo cauere potest.
Non potuit medicus sibimet conferre salutem.
Huic igitur Medico sit medicina Deus.

Odo à S. Victore vir eximiæ pietatis & doctrinæ, Canonicus & Professor San-Victorinus,

Victorinus, deinde eiusdem Domûs Prior sub Gilduino Abbate: tum ex Priore assumptus ad regimen Abbatiæ nouæ San-Genouefianæ à Sugerio supremo Regni sub Ludouico Crasso Ministro, factusque est primus Abbas an. 1147. Is ad preces S. Bernardi, qui Parisios veniens, apud S. Victorem solebat recipi & morari, fratrumque suorum Sao-Victorinorum, propter commodum Cœnobij sui antiqui, aquam fluuioli Beueris vulgò *de Bieure* à consueto canaliculo per hortos S. Victoris deflecti permisit, vt hodie adhuc illac fluit. Obiit plenus dierum circa an. 1165. voluitque apud S. Victorem sepeliri, vnde vi quadam ad Abbatiam S. Genouefæ constitueodam assumptus fuerat & abstractus. Eius Epitaphium tale est.

Martyris Odo Prior prius, & post Virginis Abbas
Martyrium didicit virginitate sequi.
A Victore rosas certaminis, à Genouefa
Lilia perpetui plena pudoris habens.
Intulit hos flores paradiso tempore florum
A puero senior, in sene virgo, puer.
Mitis cum Moyse, cum Nathaele fidelis
Cum Samuele sacer, cum Simeone timens.
Ne per eas, per eum te Parisius Paradiso
Orba parente para, non paritura parem.

Odo de Soliaco ex illustri Domo Soliacensi ortus vulgò *de Sully* vir virtutibus omnibus à puero cumulatissimus, Petro Blesensi notus, ad quem recens factum Episcopum Parisiensem, Mauricio enim successit, pro amicitia veteri scripsit Epistolam congratulatoriam, insuper rogans vt sibi in Ecclesia Parisiensi præbendam aliquam procuraret, à viginti sex annis in Anglia moranti. Sic ergo enim alloquitur Ep. 160. Gloriæ vestræ conglorior, quia sicut ex multiplici commeantium relatione agnoui, famæ vestræ titulus, laus & honor incessanter accrescit. Sicut vnguentum effusum est nomen vestrum: effundite tamen & dilatate amplius eius gloriam, vt sicut Abram in Abraham, Odo transeat in odorem, quatenus Christi bonus odor sitis in omni loco: descendat de capite Aaron in oram vestimenti eius generosæ liberalitatis vnguentum, vt nos qui ad vestræ tactum fimbriæ aspiramus, trahamur post vos & curramus in odorem vnguentorum vestrorum. Oleum siquidem gratiæ crescit ex impendio, nec exuberantiam ignorabit, donec vasis deficientibus desinat erogari. 26. annis in Anglia peregrinans, linguam quam non noueram audiui. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est tanto tempore, nec est qui compatiatur Exuli: non est qui commoueatur super contritione Ioseph. Nunquid semper ero vagus & profugus super terram? nemo finem imponet peregrinationi meæ, vt saltem semel ante supremi spiritus exhalationem in aëre natiuo mihi liceat respirare? Plerique peregrinationi diutinæ assueti patriæ præacceperant exilium, factique vitula Ephraim docta diligere trituram, tædium exilii palearum solatio recompensant. Ego aliter sentio. Me natale solum quadam dulcedine tangit semper, & immemorem non sinit esse sui. Præsules Galliarum apud quos factus sum tanquam mortuus à corde, tanquam vas perditum, mihi nimis obdurauerunt ad gratiam. Cum Bituricensis Ecclesiæ Præceptor essetis, ad solatium alienigenarum manus munificentiæ vestræ vsque ad nouissimos fines Angliæ porrexistis: nec abbreuiata est manus vestra, sed tanto facta est ex consecratione protensior, quantò Præcentore maior est Præsul. Quis nescit longas Præsulis esse manus? In promptu est quantum vobis ex mea reuocatione honoris & vtilitatis accedat, &c. Plura diximus ad an. 1196. tandem obiit Odo 3. id. Iulij an. 1208. sepultusque est in Choro suæ Cathedralis: & sepulchro hi versus insculpti.

Quem Cathedra decorauit honor, quem sanguis auitus,
Quem morum grauitas, hic iacet Odo situs.
Præsulis huius erat, quod habent hæc tempora rara
Mens sincera, manus munda, pudica caro.

Lenibus hic lenis, togs nudis, victus egenis,
Vita fuit iuuenis clara, probata senis.
Bis sexcenteno Christi quartoque bis vno
Tredecimo Iuli transiit Odo die.

Odo de Ceritona natione Anglus & *Shirton* cognomine dictus, ad Cistercienses more huius seculi se contulit. Doctor Theologus, inquit Balæus, post peragrata Patriæ suæ Gymnasia Parisiis etiam bonas hausit litteras, multarum concionum non infelix scriptor. Penitiori rerum naturalium adhuc iuuenis cognitioni studebat, sed tantâ cum felicitate & successu, vt præter communem Philosophorum eius temporis sortem visus sit sapere. Ad eum scribit Saresberiensis Ep. 267. quâ significat se eius fuisse Discipulum in Theologia, magnamque iacturam fecisse omnes eius Discipulos cum Scholas reliquit. *Dum his*, inquit, *operam dare licuit* sub alis vestris & rotam in medio rotæ cum Propheta, imò cum filiis Prophetarum Doctrinæ vestræ beneficio contemplari & audire per os vestrum, quid Spiritus loquatur Ecclesiis, &c. Sed eum aulsus sum à pedibus vestris tunc dispendii & læsionis aculeos expertus sensi, & quidem non solus, eo quod omnium fere Scholarium iactura communis est, non quia esse desint qui docendi profiteantur officium, sed quia desunt qui doceant, Magistri enim sunt plurimi, operarii pauci.

Odonis cuiusdam viri probitate conspicui, & versificandi arte notissimi ac celebratissimi meminit Philippus Abbas Bonæ-Spei, ad quem scribit Epigramma, dehortans à pangendis versibus sacris, eo quod homines ita sint auaritiæ & vitiis dediti, vt bonis artibus aures obturent.

Moribus, arte, fide, cœlesti pectore dignus
Cum superes alios, desipis Odo tamen.
Credis enim populum versus curare disertos,
Et placuisse putas moribus, arte, fide.
Dotibus his quondam sacri placuere poetæ,
Ingeniumque dedit præmia, nomen opes.
Nunc aliud tempus, alii pro tempore mores:
Nunc odium virtus, sceptra merentur opes.
Nil artes, nil pura fides, nil gloria linguæ,
Nil fons ingenii, nil probitas sine re.
Nullus inops sapiens, vbi res, vbi copia census
Res sapiunt, pauper nil nisi pauper erit.
Diuitibusque reis non tollunt nomina nomen,
Sed quos lex damnat, æquat habere diis.
Hinc est quod populus aurum quasi numen adorans
Audet in ignotum sæpe venire nefas.
Spesque lucri toties excedere Ius & honestum
Sustulit, vt gratis iam iuuet esse reum.
Ius perit, ordo perit, sceleri placet ora manusque
Vendere, quamque inopem, tam pudet esse probum.
Non igitur mirum si quisquam prauus & excors
Diuinos vates nullius esse putet.
Quem comitantur opes, sapientia vera relinquit,
Semper mobilibus incomitata bonis.

P

Petrus *Abailardus* vel Abaelardus Berengarii militis & Luciæ filius è Palatio oppido ab vrbe Nannetensi octo circiter milliariis distante vulgò *Palais* oriundus: vnde credo *Palatinus* dictus: in Patria aliquandiu humanioribus artibus Patris curâ imbutus Parisios tandem se contulit, ibique Guillelmum Campellensem in Dialectica audiuit. Sunt & qui Roscelinū Compendiensem Canonicū Nominaliū Antistitē audiuisse dicant; sed eum ipse inter præceptores non numerat. Lauduni *Anselmum Laudunensem* in Theologicis Magistrum audiit, sed pauco tempore. Docuit primum Meliduni, deinde Corbolii, postremò Lutetiæ: vbi Heloissæ amori-

bus captus, & eâ parte quâ peccauerat mutilatus, scholis relictis Monachum induit apud S. Dionysium: quo loco etiam scholas aperuit sub Adamo Abbate. Sed illinc quoque expulsus, quia Monachorũ ipsiusque Abbatis mores nimis satyricè carpebat, in territorio Trecensi sedẽ fixit; vbi primũ Oratoriũ modicũ in nomine S. Trinitatis ex calamis & culmo construxit, deinde confluentibus illuc Scholaribus, amplius & latius fecit, *Paracletumque* nominauit. Verum illinc quoque exulare coactus propter quasdam Propositiones & Tractatus hæresim redolentes quos discipulis dictabat, Abbatiam S. Gildasii Ruiensis in Episcopatu Venetensi sibi oblatam regendam assumpsit. Nec diu ibi commoratus, quia Monachorum vitam insolentiamque ferre non poterat, Heloissam cum quibusdam aliis sororibus ex Argentoliensi Cœnobio à Sugerio Abbate San-Dionysiano eiectam & errantem ad Oratorium suum inuitauit, suamque ibi Heloissam primam constituit Abbatissam. Sed quia frequentius & fortè indecentius quàm pateretur Monachalis austeritas, cum Heloissa & sororibus versabatur, multorum linguis appetitus est: sed præsertim à Bernardo Clareuallensi & Norberto Præmonstratensi exagitatus, coactus est excedere relictis scholis & scholaribus. Quem eius discessum planxerunt Discipuli, & inter alios Hilarius hacce elegiâ, quâ in serui veluti proditoris linguam vehementer inuehitur, & in cæteros Magistros, qui tot mala suo Magistro machinabantur.

Lingua serui, lingua perfidia,
Rixa motus, semen discordia
Quàm sit praua, sentimus hodie,
Subiacendo graui sententia.
Tort auers Nos li Mestres.

Lingua serui nostrum dissidium
In nos Petri commouit odium,
Quæ meretur vltorem gladium,
Quia nostrum extinxit studium
Tort auers Nos li Mestres.

Detestandus est ille Rusticus
Per quem cessit à Schola Clericus
Grauis dolor, quod quidam publicus
Id effecit, vt cesset Logicus
Tort auers Nos li Mestres.

Est dolendum quod lingua Seruuli
Magni nobis causa periculi
Susurrauit in aurem Creduli,
Per quod eius cessant Discipuli.
Tort auers Nos li Mestres.

O quàm durum Magistrum sentio,
Si pro sui Bubulci nuntio
Qui vilis est & sine pretio
Sua nobis negetur lectio.
Tort auers Nos li Mestres.

Heu quàm crudelis iste nuntius
Dicens, fratres, exite citius,
Habitetur vobis Quinciacus:
Alioquin non leges Monachus,
Tort auers Nos li Mestres

Quid Hilari, quid ergo dubitas

Cur non abis & villam habitas?
Sed te tenet dies breuitas,
Iter longum & tua grauitas.
Tort auers Nos li Mestres.

Ex diuerso multi conuenimus
Quo Logices fons erat plurimus;
Sed discedat summus & minimus,
Nam negatur quod hic quæsiuimus.
Tort auers Nos li Mestres.

Nos in vnum passim & publicè
Traxit aura torrentis Logicæ
Desolatos Magister respice
Spemque nostram quæ languet, refice.
Tort auers Nos li Mestres.

Per impostum, per deceptorium
Si negare vis adiutorium
Huius loci non Oratorium,
Nomen erit, sed ploratorium.
Tort auers Nos li Mestres.

Ita extorrem & expulsum hominem sunt qui putant sub extrema vitæ tempora scholas resumpsisse Lutetiæ. Cuius rei fidem facere videtur Ioannes Saresberiensis, qui adito Parisiensi Gymnasio an. 1136. ait se contulisse ad Peripateticum *Palatinum*, quo nomine Petrum Abaëlardum indigitari arbitrantur: imo disertè sic eum appellat Saresberiensis l. 2. Metal. c. 17. vbi de Vniuersalibus Logicis verba faciens, *In hac opinione*, inquit, *deprehensus est Peripateticus Palatinus Abaelardus noster, qui multos reliquit & adhuc quidem aliquos habet professionis huius sectatores & testes*. Nullibi tamen ipse scribit se repetiisse post Paracletum schola Parisienses. Sed vt vt sit, varias tandem ille calamitates perpessus in Senonensi demũ Concilio pro hæretico habitus est. Ignarus vero quò se verteret, perfugium inuenit Cluniaci apud Petrum Venerabilem, & biennio post obiit Cabillone scabie & aliis corporis incommoditatibus vexatus. De cuius morte diximus ad an. 1142. Petrus eum absoluit ab omni hæreseos suspicione, & Epitaphium, quod ibi apposuimus, in eius laudem ad Heloissam misit. Aliud quoque fecit Elegiaco carmine quod tale est.

Petrus in hac petra latitat, quem Mundus Homerum
Clamabat, sed iam sidera sidus habent.
Sol erat hic Gallis; sed eum iam fata tulerunt
Ergo caret Regio Gallica sole suo.
Ille sciens quidquid fuit vlli scibile, vicit
Artifices, artes absque docente docens.
Vndecimæ Maij Petrum rapuere Kalendæ,
Priuantes Logices Atria Rege suo.
Est satis in titulo. PETRVS HIC IACET ABAILARDVS,
Cui soli patuit scibile quidquid erat.

In Chronico Senonensi legimus eum fuisse Canonicum maioris Ecclesiæ: sic enim ibi. *Anno D. 1142. M. Petrus Abaelardus primo Canonicus Maioris Ecclesiæ Senonensis obiit, qui Monasteria Sanctimonialium fundauit, specialiter Abbatiam de Paracleto, in qua sepelitur cum vxore sua. Vxoratus primo fuerat, postea Canonicus.*

De eodem Petro sic Henricus de Gandauo lib. de Illustr. Ecclesiast. Scriptoribus. c. 16. *Petrus dictus Abaelardus Dialectica peritus, imò omnium liberalium artium insignis, Theologicæ scholæ Rector scripsit librum quem vocauit Theologiam suam, & alium quem appellauit*, Scito teipsum, *& quædam alia. Sed à B. Bernardo Clare-Vallensi Ab-*

bate hæretica aliqua in scriptis suis sensisse conuictus est in Concilio Senonensi. Item in auctario c. 3.

Petrus Dialecticus cognomento Abailardus subtili abusus ingenio aliqua conscripsit: inter quæ excellunt libri Theologiæ & liber cui titulus, SCITO TE IPSVM. *Composuit & metrico stylo hymnos in monasterio quod vocatur Paraclitum, decantandos.*

Illi Iodocus Clythoueus in Elucidatorio Ecclesiastico l. 4. tribuit Prosam hanc quæ in Ecclesia hodie cantatur.

Mittit ad Virginem, non quemuis Angelum, &c. Eiusdem videtur hoc esse Epitaphium apud Abbatem Bonæ-spei.

> *Lucifer occubuit, stellæ radiate Minores:*
> *Cuius vos radiis hebetabat vt inferiores,*
> *Illius occasu tandem venistis ad Ortum,*
> *Naufragioque tulit vestræ ratis anchora portum*
> *Maturus, docilis, pius, egit, prætulit, emit*
> *Cursum, ius, cælum, tempore, lege, fide.*

Petrus Blesensis Blesis natus ex nobili Optimatum minoris Britanniæ stemmate oriundus fuit, vt testatur ipse Ep. 49. *Pater meus & mater mea de Optimatibus minoris Britanniæ traxerunt originem. Nec istud ad iactantiam dico, sed vt obstruatur os loquentium iniqua, qui de sua nobilitate satis degenere detrahendi sumunt audaciam.* Fratrem habuit M. Guillelmum, postea Benedictinum Monachum, tum Abbatem Maniacensem in Sicilia, postremò relictâ & resignatâ Abbatiâ, priuatum in Blesensi pago Monachum. Lutetiæ pueritiam & adolescentiam exegit in politioribus litteris, atque in lectione poëtarum versatissimus fuit; in Eloquentia quoque ita excelluit, vt Reges & Magnates eius calamo in scribendis Epistolis vterentur. Emenso Artium Liberalium studio Bononiam, quæ tum quoque florebat, se contulit ad Iurisprudentiæ Ciuilis & Canonicæ studium capescendum: quo in genere quantùm excelluerit, eius scripta demonstrant. Reuersus in Galliam, iterum Lutetiæ relicto vtriusque Iuris studio totus Theologiam amplexus est, authorque sæpe est in Epistolis amicis suis, vt similiter se Theologicæ sapientiæ applicent. Ait Busæus inter cæteros Præceptores habuisse M. Ioannem Saresberiensem: sed id vnde adstrat non video in Petri operibus, nisi fortè Ep. 22. vbi sic eum compellat: *Rogo autem vos tanquam Dominum & Magistrum meum,* vt &c. Medicinæ non ignarus fuit, vt testatur Epist. 43. neque Matheseos, vt patet ex Ep. 8. post confecta studia cum Stephano adolescente nobilissimo Comitis Perticensis filio à Siciliæ Regina cuius erat consobrinus, euocato in Siciliam profectus, Guillelmi II. tum pueri Regis Siciliæ præceptor fuit post Gualterium Archiepiscopum Panormitanum, vt testatur Ep. 66. *Scitis quod D. Rex Siciliæ per annum Discipulus meus fuit; & qui à vobis versificatoriæ atque litteratoriæ artis primitias habuerat, per industriam & solicitudinem meam beneficium scientiæ plenioris obtinuit.* Fuit quoque tum Sigillifer Regis & Regni & totam Siciliam pro arbitrio regebat, vt ait Epist. 131. ad Nepotem Monasterioli Priorem. Verum, vt fieri solet, inuidiam subiit multorum, qui nihil non machinati sunt, vt eum de statu & gradu suo expellerent, adeout Neapolitanum Archiepiscopum honoris specie eligi curarint, quò eum à Rege suo eliminarent. Testatur ipse Epist. 72. *Recolo quantas insidias æmulorum in Palatio Regis Siculi Guillelmi II. quandoque expertus sum, qui cum multipliciter me à Regis latere studuissent & non possent auellere, prius ad vnum Episcopatum & alterum, demum ad Neapolitanam metropolim postulari & solenniter eligi me fecerunt. Ego autem adhuc nullo potui fraudis artificio inclinari: sciebam enim quod ad hoc & circa hoc tota eorum versutia versabatur, vt ab aulica conuersatione remotum apertâ persecutione obruerent.* Verum tandem inuidiæ cessit, & obtentâ redeundi in Patriam veniâ Lutetiam remeauit an. 1169. vbi quandiu moratus sit, aut quid egerit, non constat. Certè Lutetiæ docuit publicè: at verò an antequam in Siciliam proficisceretur, an postquam rediit, incertum. Credibilius mihi tamen est docuisse antequam illoc iret. Vt vt sit, inter alios Discipulos habuit Petrum de Vetno qui postea Odonis Soliacensis pædagogus fuit, vt testatur Ep. 126. Fuit & magister nepotum Ioscelini Saresberiensis Episcopi, de quo queritur Ep. 51. quod pecuniam

sibi ob eam rem promissam non misisset. Sic enim ille.

Certissimè mihi promiserat vestra benignitas, quod Nepotes vestros inter Natale Domini proximum erudiendos mihi mitteretis Parisius, & per eos debitum, quod mihi debetis annuum solueretis. Expectans exspectaui Dominum meum, nec intendit mihi. Adhuc etiam promissam expecto gratiam, fortasse sicut Arturum Britannia, sicut Iudæa Messiam. Donatio quidem, &c. Vid. ad an. 1165. Paulo igitur postquam è Sicilia reuersus est, ab Henrico II. Anglorum Rege inuitatus in Angliam se contulit: vbi ad finem vsque vitæ moratus est. Bathoniensis Archidiaconus factus est: Canonicus quoque Carnotensis, sed præposituram illius Ecclesiæ assequi non potuit, nec Canonicatu potitus fuisse videtur. Se quoque Decanum fuisse cuiusdam Ecclesiæ Cestrensis perhibet Ep. 143. Postremò sub finem vitæ Archidiaconatu Bathoniensi pulsus Archidiaconus Londinensis factus est summoque suo cum dolore in Anglia vt creditur, vitam finiit circa an. 1200. Scripsit autem Compendium super Iob. Epistolas num. 194. Exhortationes plurimas, Tractatum de Hierosolymitana peregrinatione, Dialogum ad Regem Henricum, Lib. de præstigiis fortunæ. De assertione fidei. Contra perfidiam Iudæorum lib. 1. De Confessione & Pœnitentia sermones aliquot. De amicitia Christiana l. 1. De Pœnitentia salutari. l. 1. De accelerando Passagio l. 1. De qualitate pœnitentiæ l. 1. Sermones de Ieiunio l. 1. De sapientiæ studio l. 1. Contra Deprauatorem l. 1. Exhortationes ad Abbates l. 1. De Officio Episcopi l. 1. De periculo Prælatorum l. 1. De vita Clericorum Curialium l. 1. De Synodis celebrandis l. 1. Canon. Episcopal. l. 1. Vitam Wilfridi Archiepiscopi l. 1. & alia quædam opera, quorum plurima adhuc supersunt.

Petrus Blesensis alius ab Archidiacono Bathoniensi, sed eiusdem vrbis, socius & amicus, insignis Artium Liberalium Professor, quem Archidiaconus hortatur Ep. 76 vt relicto Iuris Ciuilis Poëticarumque fabularum studio, itemque amatoriis versibus, totum se Theologiæ applicet & curandæ animæ impensius incumbat. *Te quidem*, inquit, *in summos eminentiæ* titulos scientia scholarum extulerat; cumque debuisses aliis esse virtutum forma & speculum honestatis, per scurriles nugas & fabulosa commenta Gentilium factus es multis laqueus in ruinam. Quid tibi ad vanitates & insanias falsas? quid tibi ad Deorum Gentilium fabulosos amores, qui debueras esse organum veritatis, &c. In fabulis Paganorum, in Philosophorum studiis, tandem in Iure Ciuili dies tuos vsque in senium expendisti & contra omnium te diligentium voluntatem sacram Theologiæ paginam damnabiliter horruisti, &c. Iam canis resperfus es, & adhuc puerilibus te impendis. Sapientia clamitat in plateis, vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi noxia sunt, amplectuntur? &c. Ego quidem nugis & cantibus venereis quandoque operam dedi, sed per gratiam eius qui me segregauit ab vtero matris meæ, reieci hæc omnia à primo limine iuuentutis. Dracones Pharaonis deuorauit in me Draco Moysi, dum suauitatis Theologicæ lepor euacuauit scientiam vanitatis. &c. Porro omnia quæ scribis, mirabili artificio, & exquisitissima sententiarum verborumque venustate componis. Sed damnat Apostolus eaquæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ secundum Doctrinas hominum, si non ædificant ad salutem. Illud nobile ingenium fratris mei Guillelmi quandoque in scribendis Tragœdiis & Comædiis quadam occupatione seruili degenerans salutaribus monitis ab illa peremptoria vanitate retraxi: qui in breui præeminens in exercitio doctrinæ cœlestis fructuosa prædicationis instantia perditi iacturam temporis plenissimè restaurauit, &c. Et tu quidem venerande Magister, præ omnibus coætaneis tuis seculari scientia hactenus floruisti, sed hodie in prouerbium populi & in opprobrium tuum versus est sermo prophetæ, qui dicit *ante messem totus effloruit*: & inutiles grossos immatura perfectio germinauit, &c. Tempus ridendi & tempus plangendi. A corde tuo non debuerat excidisse plaga illa tam crudelis & recens, mors Ioannis primogeniti fratris tui. Maioris tamen doloris memoriam refricat mors Gerardi; qui licet fuerit minoris ætatis, maiorem tamen in visceribus tuis vindicarat affectus. Nepotem tuum Nicolaum gloriosæ indolis agentem primitias transeo, quem de manibus tuis repentè mors amara præripuit. Claudo sub silentio fratris tui Ammonis carcerales angustias, quas summo desiderio affectaret mortis terminare compendio. Quomodo in tantis luctibus cantandi materiam

inuenisti? Musica in luctu, importuna narratio. Hoc vnum precor, vt omissis inanibus cantilenis scribas quæ Theologicam sapiant grauitatem, quæ ad honestatem fructificent & ædificent ad salutem.

Epistola verò 77. eius scripta commendat, illique committit examinandum librū quē fecerat de præstigiis fortunæ. *Æquiuocationi* vestræ toto corde congratulor: nec teor hoc accidisse sine dispensatione Diuina, vt nobis esset vniformitas nominum, quos à pueritia fecerat vniform is identitas voluntatum. Quod si homo segnioris vitæ aut famæ humilioris huic nomini communicaret, tantum derogaret communibus titulis, quantum nunc vel adeptione honorum vel Magnatum familiaritate, vel populi fauore, vel scriptis, aut suaui motum gratia nomen commune amborum dilataris. Iam in omnem terram & in fines orbis terræ illud nomen exiuit. Nostra etiam scripta quæ se diffundunt & publicant circunquaque, nec inundatio, nec incendium, nec ruina, nec multiplex seculorum excursus poterit abolere. Sola scripta sunt quæ mortales quadam famæ immortalitate perpetuant, & actibus veterum quos traducunt ad posteros, nullam permittunt obrepere vetustatem.

Ore legar populi, perque omnia secula famâ
Si quid habent veri vatum præsagia, viuam.

Nescio siquidem Principum nostrorum vobis in laudis materiam elegistis. Ego in libro de præstigiis fortunæ quem vestro committo corrigendum examini, actus D. Regis Angliæ Henrici 2. pro mea paruitate magnifico, confidens in Domino quod Lector si non fuerit inuidus, gratanter hoc opusculum acceptabit. Votum siquidem meum est, vt D. Rex moriendo non moriatur, sed per laudem mortuus viuat; cumque omnes adulantium linguæ euanuerint, beneficio scripturæ memorialis eius gloria æternetur. Vos quæso aliquid semper scribite quod lectores erudiat, quodque nomen vestrum in memoriam sanctorum & odorem suauitatis effundat. Libri mei siquidem prima pars à M. Guillelmo fratre meo correcta est, sed quia timeo ne sit indulgentior mihi, si quid in eo vitiosum inuenit, precor vt ab initio totum diligentiore cura recurratis, quatenus nihil ibi resideat, quod lectorem offendat, quod inducat errorem, quod virtutem non exerceat, quod non ædificet fidem, quod vitam non instruat, quod non sapiat honestatem. Fuit autem is Petrus Canonicus Carnotensis à M. Ioanne Saresberiensi tum Episc. Carnotensi promotus; quam ob rem ei Petrus Archidiaconus gratulatur, quod amicum suum cognominem, eorumdem studiorum æmulatorem promouisset.

Petrus Cantor sic dictus, quia Cantor erat Ecclesiæ Parisiensis, verum enim eius cognomen ignoratur; natione Gallus, patria Parisinus, cuius meminit Ægidius Paris. in suo Carolino his verbis.

——Et quem intepuisse dolemus
Petrum in Diuinis verbo tenus alta sequentem.

Fallitur enim Naudæus in additione ad Historiam Ludouici XI. aiens hîc intelligendum Petrum Abaëlardum. Quippe Ægidius commemorat solummodo Professores Parisinos ad amouendū opprobriū quod vulgo iactitabant alii, raros esse professores ex Parisiensi vrbe oriūdos alicuius nominis. Abaelardus autē Nannetensis erat & natione Aremoricus. Nostrum autem Petrum Cantorem ait Trithemius virum fuisse in Diuinis scripturis eruditissimum, & in seculari philosophia nobiliter doctum, Theologicæque scholæ Parisiensis multis annis gloriosè præfuisse & Discipulos multos egregiè erudiuisse. Henricus Gandauensis. *Petrus Cantor*, inquit, *& ipse etiam* Theologicæ scholæ Rector scripsit librum qui à sui principio *Verbum abbreuiatum* nominatur, magna vtilitate plenum. Scripsit etiam alium librum quem vocauit *Grammatica Theologorum*, ad intellectum sacræ scripturæ in multis locis valde vtilem &c. Verum omnium scriptorum qui Petri Cantoris meminerunt, transcendit elogia Iacobus de Vitriaco, qui eum apprimè nosse potuit: & qui adhuc eo docente Parisiis studebat. *Velut*, inquit, *lilium inter spinas*, & rosa inter vrticas, quasi Angelus Pergami vbi sedes est Sathanæ, quasi Thus redolens in diebus æstatis, quasi vas auri solidum ornatum omni

„ lapide pretioso, quasi oliua pullulans & cupressus in altitudinem se extollens, „ quasi cœlestis tuba & Domini Cithariſta erat tunc temporis M. Petrus Venera- „ bilis Cantor Parisiensis, vir potens in opere & sermone aurum suum & argentum „ similiter conflans & verbis suis stateram faciens, morum honestate pondus & gra- „ uitatem conferens Doctrinæ suæ. Cœpit enim facere & docere velut lucerna ar- „ dens & lucens. & Ciuitas supra montem posita & Candelabrum in domo Domi- „ ni aureum. De cuius fonte limpidissimo beatissimus vir Fulco perpotabat.

Loquitur ibi Iacobus de sacra Fulconis prædicatione, cui Petrus initium, pondus & maiestatem dedit. Electus fuit in Episcopū Tornacensem, sed electioni suæ consentire noluit. Imò sub finem dierum ad Longi-Pontis Cœnobium tanquam ad securitatis & sanctitatis portum confugit, ibique obiit non an. 1167. vt malè aliqui scribunt: nec anno 1179. vt alii, sed an 1197. Edidit magnam Summam de Conciliis & rebus Ecclesiasticis, vnum ex 4. innouatum. Verbum abbreniatum. Summam de Virtutibus Theologicis, Glossaturam super Psalterium. Summam quæ dicitur *Abel*, ipsius nomine intitulatam. De eodem diximus in Chronico ad an. 1197.

Petrus Comestor Decanus Trecensis, malè à quibusdam frater fuisse dicitur Petri Lombardi & Gratiani: nam Gratianus erat Etruscus ex oppido Clusio; Lombardus Insuber Nouariensis, Comestor verò Gallus: sed rursum aliqui Parisinum fuisse scribunt, & authoritate Ægidij in Carolino se tuentur, qui sic habet.

Illum etiam raptum è medio proponere possem,
Cuius nunc titulos successor honore secundo
Pictaniensis habet.

Nam Petrus Pictauinus successit Hilduino Comestoris successori in Cancellariatu Parisf. & Theologica Cathedra. Alii patriâ Trecensem volunt. Sic Henricus Gandauensis. *Petrus*, inquit, *dictus Manducator Trecis oriundus studens vtilitati in Theologia studentium, omnes historias veteris ac noui Testamenti breuiauit in vnam historiam quam vocauit Scholasticam.* Forte in eo hallucinatus est, quod Trecensis vocaretur: verum id nominis ei videtur datum, propterea quod Decanus erat Trecensis. Vt vt sit, vir fuit in rebus præsertim Theologicis magnæ famæ, eumque inter præcipuos commendauit Petrus Cardinalis Alexandro III. *Litteraturam*, inquit, *& honestatem M. Petri Manducatoris Decani Trecensis vos non credimus ignorare.* Cancellarius fuit Parisiensis ab an. 1164 scripsit 4 libros de historia Scholastica, Pancrosim, librum sermonum, de solemnitatibus festorum per anni circulum, suamque historiam scholasticam dedicauit Mecenati omnium litteratorum liberalissimo Willielmo Senonensis Archiepiscopo, qui postea fuit Cardinalis Blesensis. Cathedram tenuit Theologicam in Claustro.

De eius Operibus sic Otho de S. Blasio author synchronus, aut certè suppar. *Librum Scholasticæ historiæ vtilissimum confecit*, à principio Geneseos incipiens, Pen- „ tateuchum, librum Iosuæ, Iudicumque & Ruth continuauit. Libroque Regum „ Paralipomenon includens cum vltimis Esaiæ Tobiam complectitur transmigra- „ tione cū morte Godoliæ & visionibus Danielis descripta, Esdram, Hester, Iudith, „ librumq; Machabæorum diligenter persequitur. Exit Iosephum sequutus à Ioan- „ ne Hircano vsque ad Regnum Herodis, natiuitatemq. Christi historiam deducit, „ Euangelioque complexo in Actibus Apostolorum per totum concludit, obscura „ quæque dilucidans, ambigua certa faciens traditionesque Hebraicas aut Inci- „ dentis Historiarum notas faciens, Ecclesiasticarum traditionum diuersas species „ inducit. Præter hæc librum sermonum mira subtilitate composuit, in quo prætet „ alia vtilia moralitatem *mentibus mortalium miro modo inculcauit.* Robert. Antiss. ad „ an. 1179.

Petrus Comestor famosissimus Doctor obyt, qui testamento sapienter disposito cuncta quæ habuit, pauperibus & Ecclesijs prorsus distribuit. Obiit ergo an. 1178. vel 1179 vel secundum alios an. 1198. & sepultus est in æde S. Victoris, eiusque tumulo hoc celebre Epitaphium impositum, quod composuerat.

Petrus

Petrus eram, quem petra tegit, dictusque Comestor,
Nunc comedor: docui viuus, nec cesso docere
Mortuus, vt dicat qui me videt incineratum,
Quod sumus iste fuit, erimus quandoque quod hic est.

Petrus Corboliensis Theologiæ professor insignis, Michaëlis Corboliensis Archiepiscopi Senonensis consanguineus, cui in Archiepiscopatu successit. Inter alios Discipulos habuit Innocentium III. Pontificem maximum, antea Lotharium dictum, qui Magistri sui memor, quoscunque honores & dignitates conferre potuit, illi contulit. Primum enim Lincolniensi Episcopo adiutorem dedit, Cameracensem Episcopum fecit, & postremò Archiepiscopum Senonensem an. 1200. de eo sic Rigordus in Philippo Aug. *Mense Nouemb.* (an. 1199.) *Michael Senonensis Archiepiscopus vir Theologus & Deo placens migrauit ad Dominum. Cui successit Petrus de Corbolio quondam Innocentij Papa Discipulus* (lege *didascalus*) *per cuius manum & authoritatem primò Cameracensem Episcopatum, secundò Senonensem meruit obtinere.* De eodem sic habent Excerpta Chronici Turonensis & Antissiodorensis. *Anno 1200. Octauianus Episcopus Ostiensis Legatus Petrum de Corbolio qui litteratura singularis & Theologia prarogatiuâ famosus in scholarũ regimine diu claruerat, & de Cathedra Magistrali ad Cameracensis Ecclesia Cathedram nuper assumptus fuerat, Michaele Senonensi Archiepiscopo mortuo in Senonensem Ecclesiam intronizat.* Quod verò Innocentius eius Discipulus fuerit, non Magister vt aliqui scribunt, restis ipse est Ep. ad Decanum & Capitulum Eboracense an. 1198. 16. Kal. Ian. *De huius* (nempe Petri) *litteratura & scientia in longinquis & remotis partibus pradicatur, sub cuius Magisterio Nos aliquando fuisse in memoriam reducimus, & ab eo Diuinarum audiuisse paginam scripturarum, quod volumus reputare gloriosum.* Et Martinus Polonus qui sequente seculo floruit. *Tunc floruit Petrus de Corlìolo* (lege de Corbolio) *Senonensis Archiepiscopus quondam Innocentij Papa Didascalus, de quo dicitur quod cum Papa illi obiiceret* Ego te episcopavi, respondit, Et ego te papavi. Nimirum voluit Papæ significare nunquam eum futurum fuisse Papam, nisi eum singulari cura & studio in Theologicis instruxisset, in quibus se Innocentius eximium præstitit & tam singulariter doctum, vt iure merito posset *Magister* appellari, & Magisterium cum laude exercere. Obiit Petrus 34. Iunii an. 1221. in Senonensis Ecclesiæ Choro, ipso die *quo celebrabatur synodus, sub Archiepiscoporum conditorio tumulatus, Litteratura singularis & Theologia praeo famosus in Cathedra Magistrali Parisius*, vt habet Chronicon Antissiodorense. Epitaphium eius tale est.

Flos & honor Cleri Petrus, huic qui subiacet ari
De Cameracensi datus est sedi Senonensi,
Moribus & vitâ verè fuit Israelita,
Et pro more via sacra nouit Theologia.
Lux erat annalis Synodi, coetus Synodalis
Non sine lamento Patris ossa dedit monumento
Doctoris fidei, sic cognitio speciei,
Quodque spei certa fuberat, modò cernit apertè.

Petrus S. Chrysogoni Conscholaris Stephani Tornacensis, ex Magistro Parisiensi ad Cardinalatum assumptus varias legationes sub Alexandro III. obiit in Gallia, & postremò aduersus Waldenses & Albigenses. Meldensis quoque Episcop. electus fuit. Suam ei ad Cardinalatum promotionem gratulatur Stephanus Tornacensis Ep. 61. tanto libentius, quòd in iisdem scholis & subiisdem Magistris cum ipso fuisset. *Iucundum mihi fateor spectaculum*, inquit, *prabet recordatio vestra, dum quasi per Graduum canticum ascendentem suspicio, dum à Minoribus ad Maiora Petrum nostrum hinc virtutes sibi rapiunt, hinc honores. Gratia gratiam inuocat, gloria gloriam. Vt cortina cortinam trahit, & iam plenè lucet omnibus qui in Domo Domini sunt, quoniam de plenitudine sua vobis gratiam & gloriam dedit Deus. Hac sunt qua amicorum vestrorum exhilarent faciem in oleo, corda latificent, & confirment. Huius festi me participem gratulor, huius glorior me consortem. Nam etsi inter vestros modicum obtineam locum, sed non modicum tanta dilectionis simul & delectationis vendico mihi fructum.* Ample-

ctor scholarem, prosequor Archidiaconum, deosculor Abbatem, assurgo Episcopo, reuereor Cardinalem. His gradatim ascendentibus & sibi accedentibus potius quàm succedentibus articulis arrident honores moribus, mores honoribus coexultant, &c.

Hic est Petrus ad quem Alexander scripserat, vt sibi Catalogum virorum meritissimorum quos melius nouerat, perscriberet & mitteret, ad dignitates Rom. promouendorum cum se daret occasio. Ille autem plurimorum nomina indicauit: vt patet ex eius Epistola quam in Historia retulimus. Acerrimus fuit & indefessus Albigensium hostis, quos modis omnibus insectatus est. Obiit circa annum 1184.

Petrus Lombardus tantæ famæ & existimationis Magister, natione Insuber, patria Nouariensis, ex Academia Bononiensi ad Parisiensem se transtulit, prius tamen inuisit Remensem: deinde acceptis à S. Bernardo commendatitiis litteris ad Gilduinum Abbatem San-Victorinum, Parisios venit, & in Abbatia S. Victoris aliquandiu moratus est. Epistola Bernardi ordine 366. est eiusmodi.

» Reuerendis Patribus & Dominis & amicis carissimus Gilduino Dei gratia Ve-
» nerabili Abbati S. Victoris Parisiensis & vniuerso Conuentui sancto F. Bernardus
» Claræ vallis vocatus Abbas salutem & qualescunque nostras orationes. *Necesse*
» *habemus multa requirere, quia multa* requirũtura nobis, nec amicis possumus parcere
» quia ab aliis amicis non parcitur. D. Lucensis Episcopus Pater & amicos noster
» commendauit mihi virum venerabilem Petrum Lombardum, rogans vt ei paruo
» tempore quo moraretur in Francia causa studii per amicos nostros victui necessaria
» prouiderem. Quod effeci, quandiu Remis moratus est. Nunc commorantem Pa-
» risiis vestræ dilectioni commendo, quia de vobis amplius præsumo, rogans vt pla-
» ceat vobis prouidere ei in cibo per breue tempus quod facturus est hîc vsque ad
» natiuitatem B. Virginis Mariæ. Valete. De eo sic Otho de S. Blasio in appendice c. 12. ad an. 1158. *His diebus Petrus Lombardus & Petrus Manducator apud Parisios Magistri insignes claruerunt, multaque Ecclesiæ profutura conscripserunt: e quibus Lombardus librum Sententiarum 4. distinctionibus ordinatum confecit. In 1. distinctione de* Trinitate quæ Deus est, subtilissimè tractans: in 2. de Creatione rerum primordialium: in 3. de Incarnatione Verbi: in 4. de Sacrificiis Ecclesiasticis. *Præter hæc in Apostolum necnon psalterium continuas glossas luculenter admodum exposuit, Deoque digna conuersatione degens apud Parisios vita decessit.*

Scribunt aliqui Petrum in æde Victorina Canonicorum habitum sumpsisse, vnumque ex iis fuisse qui ad S. Genouefam cum Odone translati sunt & traducti, indeque ad Episcopatum Parisiensem assumptum volunt. Is in Theologia Scholastica præsertim excelluit, in eaque communiter fertur Gradus Doctorales instituisse, exemplo Gratiani, qui eosdem Bononiæ in Iure Canonico instituerat aut instituendorum author fuerat. De eo sic Henricus Gandauensis. *Petrus Lombardus Theologicæ scholæ Parisiis præsidens scripsit 4. libros Sententiarum, opus magnum & arduũ, quo opere vsque hodie vel maximè vtuntur studia Theologorũ. Inueniuntur etiam sermones aliqui de diuersis solemnitatibus ab ipso scripti.* Sixtus Senensis l. 4. Bibliothecæ sanctæ ait omnes Theologorũ scholas cũ singulari quadam venerationis excellentia *Magistrum Sententiarum* appellare, & in eius Theologiæ Compendiũ innumerabilia Disputationũ volumina eruditissimos Clarissimarũ toto Christiano orbe Academiarũ Theologos elaborasse. Illum collegisse in omnes Psalmos Dauidicos & in omnes Pauli Epistolas ex sententiis Ambrosii, Hilarii, Augustini, Cassiodori & Remigii suppressis eorum nominibus commentarios omni eruditione refertissimos, in iisqi etiam de suo aliqua non prorsus abiicienda interposuisse. In componendis autem suis illis tractatibus quos scholasticis suis dictabat, plurimum vsus fuisse dicitur Theologia Petri Abaelardi, quam sæpe inter dictandum in manibus habebat, vt scribit Ioannes Cornubiensis Lombardi Discipulus & testis ocolatos. In 4. Sententiarum libros plusquam 300. authores Commentaria scripserunt, & primi omnium Alanus de Insulis, Alexander Neckam, Alexander Halensis. Non omnes tamen eius propositiones receptæ sunt, sed nonullæ reiectæ de communi consensu Theologorum quarum extat index ad calcem libri 4. Ad Episcopatum Parisiensem euectus est an. 1159. aut 1160. Obiit an. 1164. & in Ecclesia S. Marcelli in suburbio condi voluit, vbi hoc habet Epitaphium. *Hîc iacet M. Petrus Lombardus Episcopus Paris. qui composuit librum Sententiarum, Glossas psalmorum & Epistolarum*

D. Pauli. Cuius obitus dies est 13. Kalendas Augusti. Illi successit M. Mauricius de Soliaco. Itaque cum Ioannes Saresber. Ep. 269. hæc habet, *non placet Domino Cantuariensi me aut aliquem suorum interesse colloquio præter M. Lombardum Romanæ Ecclesiæ Subdiaconum, quem inuenietis in familia D. Senonensis*, non loquitur de Petro nostro, sed de alio quodam: nam Petrus obierat cum lis exarsit inter Regem Henricum & Thomam; nec dum willelmus erat Archiepiscopus Senonensis, cum Petrus Lombardus obiit.

Petrus Pictauinus in Claustralibus scholis Theologiam summâ cum laude docuit per annos 38. vir vtique consummatissimæ Litteraturæ. Librum edidit de Theologicis sententiis, quem willelmo Archiepiscopo Senonensi dedicauit, & Postillas, &c. Subscripsit cuidam chartæ Mauricii an. 1184. hoc modo: *astanti Mauricio Paris. Archid. &c. Petro Pictauiensi*. Cancellarius fuit Parisiensis post M. Petrum Comestorem. Scripsit quoddam instrumentum Domus construendæ Paruo Ponti adhærentis, anno 1196. vt Cancellarius, quo tempore Hugo Clemens eiusdem Ecclesiæ Decanus erat. Caue verò hunc Petrum confundas cum Petro Pictauiensi, seu Gallo: nam iste Monachus fuit Cluniacensis sub Petro Venerabili Abbate, illique addictissimus, cuius in honorem panegyricum versibus composuit. *Plaudite felices, hilarescite Cluniacenses, &c.* At Petrus Pictauinus Magister in Theologia, Præpositus Comestoris fuit; deinde Cancellarius Ecclesiæ & Vniuersitatis Parisiensis, Scholasticæ Theol. Antistes; contra quem scripsit etiam Gualterus de S. Victore; vt in historia retulimus. Obiit circa an. 1206.

Petrus de Riga Remensis Ecclesiæ Presbyter, Scholasticus, Poëta, quantum ea ferebant tempora, celebris, inquit Possevinus post Sixtum Senensem, & sanctarum litterarum cognitione illustris, omnes historicos diuinæ scripturæ libros versibus partim elegis, partim hexametris Leonini generis iuxta litteralem & allegoricum sensum breuiter exposuit. Opus autem *Auroram* inscripsit. Claruit an. 1170. Qualis autem poëta fuerit, coniice ex hisce versibus Exodi v. 387. qui falsò tribuuntur Roberto de Sorbona, super Decalogum.

> *Sperne Deos, fugito periuria, sabbata serua,*
> *Sit tibi Patris honor, sit tibi matris amor.*
> *Non sis occisor, fur, mœchus, testis iniquus:*
> *Vicinique thorum, resque caueto suas.*

Author Chronici Belgici magni ait eum obiisse Remis an. 1209. atque fuisse Canonicum Regularem S. Dionysij & cognominatum *Bibliothecam*. Vulgo tamen Clericus aut Presbyter Remensis appellatur, eratque Patria Vindocinensis. Initio autem sui operis præmittit hunc versiculum ad frontem.

> *Incipit hic Riga Bibliotheca Petri.*

Suum verò opus vt pote sacrum proponit legendum scholaribus loco profanorum authorum.

> *Ergo Poetarum potius quàm dicta canora,*
> *Hæc tibi proponi Turba Scholaris ama.*

Et in fine operis rogat Magistros Parisienses & Aurelianenses, vt illud suis Discipulis prælegant.

> *Quæ tibi dat tellus metra Vindocinensis alumna,*
> *Prælege Parisius, Aurelianus habe.*

Et paulò ante ad librum & ad versus suos sic ait.

> *Vobis Hexametris absit Gualterides, vti*
> *Pentametris Elegis Vindocinensis amat.*
> *Vos Elegi magis elegi, quia legis amicos*
> *Vos metricè metricâ censio lege legi.*

Vidi huiusce authoris MS. duo apud M. Iacobum Mentellum Doctorem Medicum, manu Magistri alicuius glossis & scholiis illustrata. Eiusdem Rigæ meminit Guillelmus Brito, illi suppar & Henricus Gandauensis.

Petrus de Rosciaco vnus fuit è sacris illis Concionatoribus qui Fulconem imitati sunt, eique adiutores fuerunt in prædicanda populis pœnitentia & conuersione. Sic enim Vincentius Bellouac. ad an. 1198. *Tunc Fulco alium sacerdotem nomine Petrum de Rosciaco ad officium sibi prædicationis sociauit, virum litteratum & bonum, qui multos à peccatis luxuria & vsuris reuocauit, &c.* Verum iste cum paulo post Carnotensem Canonicatum ambiisset & obtinuisset, & sibi & aliis Fulconistis multum famæ & bonæ opinionis detogauit. Sic enim Iacobus de Vitriaco c. 8. Histor. Occid. *M. Petrus de Rusia dictus maculam posuit in gloria sua. Ipse enim qui perfectionis iter arripuerat, & paupertatem prædicabat, occasione prædicationis suffarcinatus est diuitiis & redditibus, & factus est Ecclesiæ Carnotensis Canonicus & Cancellarius: & qui ex fumo lucem producere debuerat, ex luce fumum produxit. Et ob hoc non solum Doctrinam suam contemptibilem reddidit, sed & aliis prædicti Fulconis Discipulis multum derogatum est hoc facto.*

Petrus de Verno Petri Blesensis Discipulus & postea Odonis Soliacensis Pædagogus. Cuius meminit Blesensis. vid. an. 1196.

Philippus Abbas 2. Bona-Spei Ord. Præmonstrat. aliàs de Eleemosyna post Odonem, primum Parisiis studuit, deinde Laudunum ad Ansellum seu Anselmum profectus est. De quo sic loquitur Ep. 7. ad Ioannem. *Nec iuxta quorundam præsumptionem ipse me docui*, sed à M. Ansello didici: quod non dico, vt me commendem, sed vt vos tanquam &c. Et paulo post. Vos indignamini quia dixi vos in claustro sacras litteras didicisse tanquam per hoc videar vobis cōtumeliam intulisse, & commendabilius existimatis quod Laudunum discendi gratia requisistis, & in M. Anselli celebri auditorio resedistis. Sed beatus homo, non qui Laudunum vel Parisius requisiuit, sed beatus, inquam homo quem tu erudieris Domine & de lege tua docueris eum, &c. Quantum recolo, cum scholas discendi gratia frequentarem, & vel conferri vel præferri quibusque melioribus præsumptiuo more Scholarium præoptarem, ab his tamen qui vel ætate vel gradu quolibet inferiores se credebant, non contempsi & audire & discere quæ sciebant: nec adeo tumui superbia, vt attenderem quis cui loqueretur, dum tantum quod audirem, commendabile videretur. Scripsit plures Epistolas ad quosdam Magistros Parisienses, ad wedericum, ad Heroaldum 2. & 3. In 2. quidem cum eo agit de quadam Quæstione tunc temporis celebri, quomodo Caro Christi fuisset à peccato immunis facta. In 3: mirificè laudat Vniuersitatem Parisiensem. Et in 4 quoque ad Engilbertum tunc Lutetiæ litteris operam dantem: cui veterum exemplis probat multo labore, sudore, cura opus esse, multiplicem ferendam penuriam in acquirendis scientiis. Deinde subiungit. *Cum hos & huiusmodi viros non fregit laboris asperitas, non prouecta reuocauit ætatis longæuitas, quin studio litterali tantam diligentiam impertirent*, vt amore sciendi occurrentia quæuis incōmoda non sentirent, non est consilij vt propter ingruentem febriculam tua strenuitas emarcescat & infirmato corpore virilis pariter animus elanguescat. Non enim Parisius fuisse, sed Parisius honestam scientiam acquisisse honestum est Non itaque tibi sufficiat si Musas, si fontem Heliconium vidisse, si de illius riuulo guttam modicam tu hausisti, si videas illius rore tenuissimo te perfundi, eius autem adhuc affluentiam tibi plenius non infundi. Denique ipsa Philosophia quæ proponit studentibus fontem lucidum Heliconis, non satis esse indicat solum huius beneficium visionis & cui acre & acutum ingenium dat Platonis, cui flores & ornatam eloquentiam Ciceronis, cui largitur illius tui Socratis documenta, cui Aristotelis reuelat manifestius argumenta, eum profectò vult gutta vel rore modico non aspergi, sed eius fonti viuido diutius incumbere vel immergi. Quæ autem vel diuitiæ temporales vel deliciæ corporales possunt cū hac scientia comparari, cū quiuis stultus & illis affluere nonnunquam videatur, & hanc sibi acquirere nullatenus mereatur? Grauem videtur habuisse cum D. Bernardo contentionem, propterea quod Bernardus aliquos e suis Canonicis Regularibus retinuerat, eisque certè petentibus habitum Monachicum impertiuerat. Itaque Ep. 10. grauiter cum eo expostulat: & ea de re etiam apud Eugenium III. questus est Ep. 12. Sacræ scripturæ loca quæ-

dam expoſuit. Epitaphia ſcripſit in laudem amicorum defunctorum, & nonnullorum etiam quos ſolâ famâ notos habebat, Iuonis Carnot. Anſelmi Cantuarienſis Ep. Senonenſis Archiepiſcopi, Vrbani Papæ, M. Guillelmi, M. Petri, D. Bernardi, &c. Obiit circa an. 1181. pluſquam octogenarius, ſiquidem fuit Diſcipulus Anſelmi qui an. 1117. obiit.

Philippus Sarracenus ab Ægidio Pariſienſi inter Profeſſores Academicos ex Ciuitate Pariſienſi oriundos commemoratur. Fuit autem ille non modo artium liberalium peritiâ inſignis, ſed in Decretis quoque & Theologicis ſtudiis commendabilem ſe præſtitit.

> *Hic & præſtantior illo*
> *Poſteriore ſubit, qui Sarracena Philippus*
> *Cognomenta tulit, præter quas nouerat artes,*
> *Quaque inerant illi Diuinitus, omnia quondam*
> *Decreta, & ſacras claudens in pectore leges.*

Philippus Adeodatus cognomento *Auguſtus*, ſic meruit appellari, quod & à Deo fuerit populi Gallicani precibus indultus, & præclarè factis inter maximos Principes annumeratus ſit. Natus eſt an. 1165. menſe Auguſto 11. Kal. Septemb. anno verò 1179. in Regem inunctus Remis à Guillelmo Archiepiſcopo, viuente adhuc Patre Ludouico. Regni ſui initia à Religione & pietate auſpicatus Iudæos ex vrbe Pariſienſi expulit, eorumque ſcholas & ſynagogas Diuino cultui mancipauit. Hæreticos perſecutus eſt, Eccleſiæ quietem procurauit, & afflictis in Oriente Chriſtianis pro poſſe ſuppetias tulit. Dici verò non poteſt quanto amore concurrentes vndequaque bonarum Artium ſtudioſos complexus ſit: adeo vt eius temporibus facta ſit Academia Pariſienſis celebrior & frequentior quàm fuerint olim Athenæ & Alexandria, vt ex Rigordo retulimus. Quibus addere placet quæ leguntur in 5. tomo Hiſtoriæ Ducheſnianæ ex Codice M. S. Alexandri Petauij. *Huius Philippi temporibus quamplurimum florebat Pariſius ſtudium litterarum: nec legimus tantam aliquando fuiſſe in aliqua mundi parte Scholarium frequentiam, quanta prædictum locum ſtudendi gratia incolebat: quod non ſolum fiebat propter loci illius amœnitatem & bonorum omnium ſuperabundantem affluentiam, ſed propter libertatem ſpecialem & prærogatiuam defenſionis quam idem Philippus Rex & ante ipſum Pater eius Scholaribus impendebant: quippe cum in litterarum notitia Regnorum & Regum gloriam non mediocriter conſiſtere ſuperius ſit expreſſum.* Regnauit 43. annis, obiitque ſummo omnium dolore an. 1223.

R

RAdulfus de Diceto ſcriptor Anglus, Archidiaconus Londinenſis, deinde Decanus floruit ſub Henrico II. & Richardo Regibus. Scripſit librum Chronicorum, qui dicitur *Imagines Hiſtoriarum* & ad an. 1200. perduxit. Eius manu & ſtylo nonnunquam vſus eſt Henricus II. in negotio quod habebat cum Thoma Cantuarienſi. Sed in omnibus & dictis & ſcriptis tam modeſtum ſe præſtitit, vt reprehenſionem deuitarit. Ex eius hiſtoria multa in noſtram tranſcripſimus, ea præſertim quæ de Thomæ exilio edidit, cuius quippe rei teſtis oculatus in plurimis, in aliis auritus fuit.

Radulfus Niger Rhetorices & Dialectices olim in hac Academia Profeſſor, amicus Ioannis Sareſberienſis & Thomæ Cantuarienſi addictus: quem ideo laudat Sareſberienſis, quod non tam profeſſor eſſet futilium argumentationum quàm virtutis. Studiis tuis congratulor, inquit Ep. 1173. *Quem agnoſco & ſignis perſpicuis in vrbe garrulâ & ventoſâ, (vt & pace Scholarium dictum ſit) non tam inutilium argumentationum locos inquirere quàm virtutum. Nam qui argumentationum multiplices locos & ſedes quærit, & virtutum nullos, garrulus vtique poteſt eſſe & vanus, ſed proculdubio non Dialecticus, imo nec Philoſophus eſt.*

Radulfus Viridis ex Præpoſito Remenſi factus Archiepiſcopus an. 1103 cum Brunone Carthuſienſi eremiticæ vitæ votum conceperat, ſed mundo relictus pietatis exemplum omnibus fuit. De eo ſic Ordericus Vitalis. *Radulfus cognomento Vi-*

ridis Remorum Archiepiſcopus eruditione & facundiâ inter Patres præcipuus, ſtudiiſque bonis noſtro tempore laudabiliter deditus, Pater & Inſtitutor Monachorum & Clericorum, Patronus & defenſor Pauperum & omnium ſibi ſubiectorum, poſt multa laudabilia opera in ſenectute bona defunctus. nim. an. 1124.

Rainaldus ſeu Reginaldus Sareſberienſis Archidiaconus commendatur Hugoni de Campo-Florido tum Sueſſionenſi Epiſcopo ab Alexandro III. his verbis. Alexander &c. *Dilectus filius noſter* Rainaldus Sareſberienſis Archidiaconus Pariſius ſe moram habiturum diſpoſuit, & ibi ſtudio litterarum ad præſens vacare. Quia verò pro ſua probitate nobis charus eſt plurimum & acceptus, eum fraternitati tuæ, de qua plenam fiduciam obtinemus, propenſius commendamus, rogantes attentius, quatinus pro reuerentia B. Petri & noſtrâ, conſideratione quoque ſuæ deuotionis, ipſum oculo clementiori reſpicias, diligas & honores ſibique opportunum conſilium, ſi quando opus habuerit, conferas & fauorem, &c. Datum Senonis 7. Kal. Aug. Hæc ſcribebat circa an. 1165.

Ad eundem ſcribit Bleſenſis Ep. 61. dehortaturque à vanitate aucupii, tum quia ratione officii non auium, ſed ouium curam ſuſcepetit, tum quia breui ſit ad Epiſcopatum euehendus.

Iiſdem quoque temporibus fuit M. Reginaldus Archipreſbyter Aurelian. Ad quem extant quædam apud Stephanum Tor. Ep.

Richardus cognomento Epiſcopus inſignis Grammatices profeſſor circa an. 1130. imitator M. Bernardi Carnotenſis in tradendis Diſciplinis, quem ſe & M. Guilielmum de Conchis audiuiſſe ait Ioannes Sareſberienſis in Grammatica lib. 1. Metal. c. 24. *Ad huius Magiſtri*, Bernardi, *formam præceptores mei in Grammatica* Guillelmus de Conchis & Richardus cognomento Epiſcopus, officio nunc Archidiaconus Conſtantienſis, vitâ & conuerſatione vir bonus, ſuos Diſcipulos aliquandiu informauerant. Sed poſtmodum ex quo opinio veritati præiudicium fecit, & homines videri quàm eſſe Philoſophi maluerunt, Profeſſoreſque Artium ſe totam Philoſophiam breuius quàm triennio aut biennio transfuſuros auditoribus pollicebantur, impetu multitudinis imperitæ victi ceſſerunt. Exinde autem minus temporis & diligentiæ in Grammaticæ ſtudio impenſum eſt. Et l. 2. cap. 10. Poſtmodum vero Richardum cognomento Epiſcopum hominem fere nullius Diſciplinæ expertem, & qui plus pectoris habet, quàm oris, plus ſcientiæ, quàm facundiæ, veritatis quàm vanitatis, virtutis, quàm oſtentationis ſecurus ſum: & quæ ab aliis audieram, ab eo cuncta relegi, & inaudita quædam ad Quadriuium pertinentia, in quo aliquatenus Teutonicum præaudieram Hardewinum, didici. Ad eũ extat eiuſdem Ep. 202. qua eum rogat vt Ariſtotelem & notulas in eius textum mittat magis latinas quàm eſſent veteris Commentatoris Notæ. Fuit Abrincenſis Epiſcopus & Iudex cuiuſdam cauſæ cum Arnulpho Lexou. de quo Ep. 67. *Nos vero vtrique parti infra tempus, &c.* Obiit an. 1182. & de eo Robertus de Monte in appendice. *Obiit Pater noſter Richardus Abrincenſ. Epiſcopus, vir magnæ litteraturæ tam ſecularis quàm Diuinæ, morum honeſtate virgo ab vtero laudandus.*

Richardus à S. Victore, natione Scotus, Canonicus Regularis San-Victorinus à Gilduino 1. Abbate receptus & ſub eo profeſſus, M. Hugonis à S. Victore Diſcipulus, ſub eius Magiſterio ſtudiis feliciter incubuit & adeo profecit, vt ſucceſſu temporis euaſerit vir ſcientiis Philoſophicis & Theologicis inſtructiſſimus. Subprior fuit, deinde poſt Nanterum Prior. Suſcepit Alexandrum III. an. 1164. cum Erniſio tunc Abbate. Eius ſcripta Theologica ſatis demonſtrant, qui vir fuerit. De quibus ſic Vincentius lib. 27. Circa idem tempus (*hoc eſt 1140.*) floruit M. Richardus S. Victoris Pariſ. Canonicus, qui in libris & tractatibus variis multa Eccleſiæ S. vtilia deſcripſit: inter quos eminent de S. Trinitate libri 7. in quibus iudicio meo cunctos qui ante ipſum de hac materia tractatus multiplices ediderunt, probabili inductione ſimul & dulcedine quadam ac venuſtate ſermonis exceſſit. Scripſit nihilominus idem Richardus de contemplatione pulcherimum librum de Patriarchis intitulatum. Alium quoque de myſtico ſomnio Nabuchodonoſor. De arbore quoque quam idem Nabuch. vidit lib. 1. Alium de 4. ventis in mari pugnantibus. Alium de exterminatione mali & promotione boni. Alium item de Officio Eccleſiæ. Alium de ſacrificio Abrahæ, Scripſit & Tractatum grandem de illo verbo Iſaiæ. *Caput languidum.* Et alium de verbo illo in

die illa &c. 3. verò contra Andream & alios in expoſitione ſacræ Scripturæ Iudaïzantes ſuper illo, *Ecce Virgo concipiet.* Alium autem ad Nouicios de illo verbo Pſalmi, *Afferte Domino filij.* Scripſit etiam lib. qui dicitur *Excerptorium,* in quo breuiter continetur diuiſio & materia omnium ſcientiarum ac ſeries hiſtoriæ præcedentium temporum, & quædam morales expoſitiones ſacrarum Scripturarum. Obiit 10. Martij an. 1173. eiuſque corpus in clauſtro iuxta oſtium Eleemoſynæ humiliter eſt ſepultum. Duo autem fermè poſt ſecula Guillelmus de S. Lando Doctor Theologus & Abbas eiuſdem Domus 22. in eius laudem carmen mediocri ſtylo ſic edidit an. 1348.

Roridus eloquiis Prior hoc tumulo tumulatur,
Inſultans vitiis, Iuſtus iuſtis ſociatur,
Canonicus Victoris Sancti, Damone victo
Auxit ſpem veniæ per dogmata Theologiæ.
Regis Cæleſtis imitator Religione,
Doctrinâ geſtû florens fuit, & ratione,
Victorem morum celebri grauitate ſecutus
Sanctum Sanctorum, fit Regis in agmine tutus.
Scotus erat. Deuotus magno temporis æuo.
Vixit Canonicus vir Religionis amicus.
Dulcis Doctrina Doctor fuit, & manifeſtè
Rorifluo Trinæ Monadis tibi Codice teſte
Auguſtino ſe conformans dogmate, vita
Corde tu. merita Victor coluit ſtudiosè,
Inſignis titulo, Doctrina, moribus, iſte
Reddidit huic tumulo corpus, flamen tibi, Chriſte.

Ioannes verò Borderius Abbas 34. memoriam Richardi longè elegantiori ſtylo proſequutus eſt an. 1530. hoc Epigrammate.

Moribus, ingenio, doctrina, clarus & arte
Pulucreo hic tegeris, docte Richarde, ſitu
Quem tellus genuit felici Scotica partu,
Te fouet in gremio Gallica terra ſuo.
Nil tibi Parca ferox nocuit, quæ ſtamina paruo
Tempore tracta, graui rupit acerba manu.
Plurima namque tui ſuperant monumenta laboris,
Quæ tibi perpetuum ſint paritura decus.
Segnior vt lento ſceleratas mors petit ædes,
Sic propero nimis it ſub pia tecta gradu.

Robertus Blondus Gaufrido Lincolnienſi ſeruiſſe videtur, à quo olim grauiter increpatus eſt, quod vocatus non veniret, malletque in aliorum eſſe familia quàm ſua. Legitur Epiſtola Gaufridi apud Petrum Bleſenſem ordine 62. *Mea vocatione* poſthabita ad mandatum cuiuſdam Abbatis remanere in Anglia decreuiſti, &c. " cum ad me venire & mecũ eſſe debeas & non velis, contra me es, &c. ad laborem " non ad otium te vocabam. Non eſſes otioſus, ſi meis inſudares negotiis, quibus te " citra omnem vocationem ſpontaneum impendere debuiſti. Te tantum excuſabilem facit, quia ſemper habuiſti me ſocium, nunquam Dominum, & ideo nouiſti " qualiter ſocio non qualiter Domino ſit ſcribendũ, ſi habuiſſes dominũ, aſſueuiſſes " obedientiæ quam detrectas. Veruntamen indomita ceruice ferox poſt vocationis " meæ litteras, nunc agere cauſas Pariſius, nunc reuerti Bononiam, nunc Lincolniam proficiſci, nunc morari Oxenefordiæ ordinas & diſponis. In hac tamen " Ordinatione magna eſt confuſio, vbi mens tua contrariis æſtuat deſideriis & totus diſſides à teipſo. Si bonum obedientiæ acceptaſſes, vagos & diſſolutos affectus " qui in te variè fluctuare compellunt, deuotus timor ad vnius voluntatis arbitrium alligaſſet. Poſtremò eum admonet, ne Thomæ Cantuarienſi, cuius amicus erat Gaufridus, aduerſaretur. *Illud obnixè* te moneo, vt pro mendico & mendace Ab- "

„ bare, ficnt dicitur, te Domino Cantuarienfi. in fuis negotiis non opponas. Cum „ enim meorum numeto adfcriptus fis, eum per te impugnare viderer: ideoque fi „ eius negotiis intereffe, eique adeffe non potes, aut forte non audes, ei tamen „ obeffe in aliquo, ficut me diligis, non attentes. Scio quia ex affectu me diligit, „ atque in anguftiis meis experimento probaui fincerifsimam eius fidem: idcoque „ eius amicitias amplecti defiderans & fouere, ipfius iniurias æquanimiter fuftine- „ re aut diffimulare non poffem.

Robertus de Meliduno Nationis Anglicanæ, Lutetiæ primum, deinde Meliduni Artium Liberalium profeffionem exercuit. Vnde *Melidunenfis* vocatus: hoc enim cognomen, inquit Sarefberienfis, *meruit in fcholarum regimine. Angligena enim erat.* Eius Difcipulus fuit aliquandiu Ioannes Sarefberienfis: item Thomas Bexetus, qui poftea Cancellarius Regni Anglicani & Cantuarienfis factus eft Archiepifcopus. Vnde & eiufdem operâ poft tranflationem Gilberti Foliothi è fede Herefordenfi ad Londinenfem, ad Epifcopatum Herefordenfē electus eft, & ab eo confecratus 11. Kal. Ian. an. 1163. in Ecclefia Cantuarienfi, acceptâ prius ab eo profeffione & Canonica fubiectione tefte Geruafio. Obiiffe videtur an. 1173. Nam eo anno legimus Robertum Foliothum Oxonienfem Archidiaconum electum fuiffe ad Ecclefiam Herefordenfem: idque teftatur Radulfus de Diceto contemporaneus fcriptor: itaque Robertus ifte pofterior malè confunditur à nonnullis cum Melidunenfi: cuius honorificè meminit Ioannes Cornubienfis in Eulogio quod Alexandro Papæ dedicauit: ait enim fuo tempore floruiffe duos infignes Theologos Parifiis, *Robertum fcilicet Melidunenfem & Mauricium nunc Epifcopum Parifienfem*, qui nihil vnquam fidei orrodoxæ contrarium docuiffent. Sarefberienfis eundem vocat Ep. 177. *Veterem Scholafticum*. Quod nomen tunc tribui cœpit iis qui Theologiam altercatricem more Philofophorum in Scholis tradebant. Recuera eam quam *Scholafticam* vocant, profeffus, Ariftotelicis regulis & axiomatis modeftè ac fobriè vfus eft. Tractatum Theologicum edidit qui feruatur in Bibliotheca San-Victorina. Præmittit autem hæc Prolegomena. De quinque ftudiis cognofcendæ veritatis. De Scriptura Sacra: quare facra, & fancta ac Diuina nuncupatur. De Hiftorica fignificatione & quot modis dicatur hiftoria. De rerum fignificatione & modis fignificandi. De Allegoria & Tropologia & Anagoge. De fex circunftantiis ex quibus fumuntur rerum fignificationes. De diftinctione librorum facræ fcripturæ. De tempore naturalis legis & fcriptæ, & gratiæ. Obferuatores naturalis legis & fcriptæ, pariter & gratiæ permixtos fuiffe. De fex ætatibus & earum fucceffionibus. De operibus conditionis & reparationis pauca præmittit. Quid fit creare & quod tempus mundo concreatum eft. Rationes eorum qui dicunt omnia fimul creata effe in materia & forma. Quomodo intelligendum fit. *Qui viuit in æternum, creauit omnia fimul.* Quod non eft obfcurum, Deum aliquid feciffe vel informe. Quot funt operationum genera & quando Natura cœperit primum in rebus operari. De permixtione Elementorum. De formatione primariæ lucis, & eius vtilitate. De Firmamento & aquis fuperioribus. De aquis inferioribus in vnum collectis. De materia Solis & Lunæ & ftellarum, & quomodo fint in figna. Tam volucres quàm pifces ex aquis habere originem. De creatione hominis, & quare factus fit. Quæ fint caufæ primæ, mediæ & vltimæ. Quis fit fenfus huius Quæftionis *Quare Deus hoc vel illud faciat.* Quare perfonarum difcretio per hoc fibi fiat, potentia, fapientia, bonitas, cum fint toti Trinitati communia.

His præmiffis aggreditur tractatum de Deo vno & Trino, ibique de Perfonis earumque proprietatibus & diftinctionibus. De attributis Diuinis, potentia fapientia, præfcientia, de differentia inter præfcientiam & difpofitionem Dei. De Diuina difpofitione. De intentione mala & voluntate bona & opere bono. De Prædeftinatione. De diuina voluntate. De permiffione Dei. De permiffione Ecclefiæ. De præceptione. Quod malum effe bonum fit, rationibus probat. De voluntate Dei. De amore Patris ad filium. Quod Deus fummè vnum eft. De generibus motuum. De Diuerfis fignificationibus huius nominis *Cælum*. Quod omnis Creatura in Deo eft. Quod fubftantia diuerfis modis accipiatur. De Deo & de Creaturis. Quod non in eadem fignificatione conuenit hoc nomen *Bonum* Creatori & Creaturis. Quod Deus eft in omni tempore & in omni loco, non tamen

men concedendum quòd sit in tempore vel in loco. Quod solus Deus immutabilis est.

Posthæc aggreditur Tractatum de Angelis. Et 1. de Creatione Angelorum. 2. Quod sola Creatura rationalis ad imaginem Dei facta est. 3. Quando & quales facti sunt Angeli. 4. An in hoc aëre minus puniantur Spiritus maligni quàm in inferno. 5. Vtrum Angeli ab exordio suæ conditionis corpore fuerint induti. 6. Vtrum numerus bonorum maior vel minor sit quàm eorum qui corruerunt 7. De Ordinibus Angelorum. 8. De Nominibus & officiis Cœlestium spirituum.

Hoc Tractatu exacto agit 1. de Creatione hominis quem 36. Capitulis absoluit. 2. quare pro originali damnantur qui nihil peccauerunt. 3. quid sit liberum arbitrium & in quo, de quo agit 15. Capitulis. 4. De tribus animæ proprietatibus, Rationis, voluntatis & sensualitatis. 5. Quare Deus hominem præceptis adstringi voluit. 6. de triplici statu hominis ante & post peccatum. Qua de re agit 21. Capitulis.

7. Qualis fuisset Adam si non peccasset. Et de hac quæstione agit . Capitulis.
8. Quales essent filii nasciturі ex primis parentibus, si non peccassen.
9. Qualis fuisset primorum parentum ante culpam commixtio, 4. Capitulis.
10 Quibus præceptis primus homo fuerit institutus. 17. Capit.
11. De formatione mulieris ex Adam.
12. De diuersis modis tentationum.
13. Quod omne peccatum in quantum pœna est, opus Dei est secundum quosdam.
14. Quomodo Virgo Maria omnes hæreses interemisse dicitur.
15. Quare Diabolus tentationem ab interrogatione incepit.
16. Quare lex ante Euangelium, & de vtilitate legis.
17. Quare Prophetæ post legem & ante Euangelium.
18. De differentia præceptorum veteris & noui Testamenti.
19. Quod Doctrina legis ad salutem sufficiens non fuit.
20. Quod Charitas in lege non præcipitur.
21. Quod alia ab hominibus legis præceptorum de dilectione Dei & proximi exigebatur obseruatio, & alia ab hominibus gratiæ.
22. Quod per hoc præceptum legis, *Non concupisces*, non originalis motus nec interior mentis consensus, sed solum opus concupiscentiæ prohibetur.
23. Quare mandata Legis grauiora dicantur esse præceptis Euangelicis, cum aliter videatur & aliter in quibusdam Doctoribus habeatur.
24. De differentia sacramentorum veteris Testamenti & noui.
25. Quomodo intelligendum sit quod dicit Augustinus, Manna idem valuisse credentibus, quod nunc valet Corpus Domini illud cum fide sumentibus.
26. Quod nec sacramenta Legis nec opera etiam cum charitate suscepta vel facta vitam æternam dare poterant.
27. De diuersitate promissorum veteris Testamenti & noui.
28. Quod Deus pro remuneratione boni temporalis legem voluit obseruari, non tamen bonum temporale sibi voluit præponi.
29. Quibus rationibus & authoritatibus eorum innitatur opinio, qui volunt per mandata legis cum charitate adimpleta vitam promereri.

Tandem aggreditur Tractatum de Incarnatione Christi. Cuius plurimas quæstiones in historia retulimus.

Robertus Medicus Sugerii Abbatis supremi in Regno Francorum Ministri obiit ante an. 1150. Extant ad Sugerium Hugonis Antissiodorensis & Willelmi Comitis Niuernensis Epistolæ, quibus ipsi viduam & liberos eius commendant, leguntur que inter Epistolas Sugerii ordine 121. & 122.

Rodolphus Coloniensis Scholasticus, & Parisiis & Coloniæ summo cum applausu docuit. Parisiis quidem inter alios Discipulos, habuit Philippum Abbatem de Otirburg, tunc Coloniensem Canonicum, cuius conuersionem refert Cæsarius Heisterbach. l. 1. c. 38. *Hic*, inquit, *cum esset de honesta parentela natus, & maioris Ecclesiæ in Colonia Canonicus, Rodulfum eiusdem Ecclesiæ Scholasticum Parisius legentem audiuit. Diuina inspirante gratia, Magistro suo ignorante scholas deseruit, & cum esset adolescens delicatus bonisque vestibus indutus, pauperi scholari sibi occurrenti illas de-*

dit & vilia vestimenta illius reinduens, ad demum quandam Ordinis nostri, quæ Bonæ-Vallis dicitur, veniens, se in Nouicium suscipi humiliter petiuit. Videntes illum Fratres Cappa trita atque vetusta indutum, æstimantes eum scholarem pauperem & vagum, suscipere renuerunt. Considerans moram re...æ esse periculosam ingressumque sibi negari, nonissimè dixit, Si non susceperitis me, certè vos pœnitebit, & cum facere volueritis, esse non poterit: tunc demum susceptus est. Cognitâ eius conuersione Magister Rodolphus dolens cum sociis quibusdam ad Monasterium venit: sed fundamentum supra petram positum moueri non potuit. Eidem Abbatiæ tandem ille Philippus Abbas præfectus est. Eiusdem M. Rodolphi Discipulus fuit Coloniæ Cæsarius, vt ipse ait c. 32. libri 1.

Rodolphus de Nannetico Professor Theologiæ, vir prudens qui detectam sibi à Willelmo Autifabro peruersam Albigensium quorundam, qui tunc Lutetiæ profitebantur & concionabantur, doctrinam primus euulgauit, & Hæreticos omnes eius sectæ Cotinazos comprehendi curauit. De eo dicemus ad seculum sequens.

Rogerius Normanus Petri Blesensis socius, quocum in Siciliam profectus cum eo rediit: Gli duo superstites ex 37. quos Stephanus Comes Blesensis secum è Gallia duxerat. Reuersus Lutetiam ad Theologiam se contulit, & contra M. Petrum Cantorem de sanctitate Thomæ Cantuariensis contendit, aiens Martyris nomen non mereri. Post Ioannem de Constantiis Decanus fuit Ecclesiæ Rothomagensis an. circiter 1198. nec diu post superuixit.

Rupertus, natione Teutonicus *multis annis in Gymnasio Parisiensi Philosophiæ seculari operam dedit & Philosophus nobilis euasit*, teste Trithemio. At seculi vanitatem considerans studia ista contentionis plena deseruit, patriam repetiit, & Cœnobio Lymburgensi Benedictini Ordinis in Diœcesi Spirensi nomen dedit, cuius Abbas deinde fuit. Vir vitâ & conuersatione insignis, ita vt à Deo meruerit sæpe visitari. Docebat Lutetiæ circa initia seculi. Scripsit iubente per visum B. Virgine laudes eius. Super Cantica Canticorum l. 4. De contemptu & vanitate huius mundi lib. 2. De Ioanne Baptista l. 1. Reuelationum suarum lib. 1.

Rupertus Abbas Tuitiensis scribebat circa an. 1111. vt notat lib. 8. de Diuin. Off. c. 4. Quod opus 12. libris distinxit. Circa Eucharistiæ mysteriũ non satis clarè mentem explicasse videtur, eumque proinde sibi vindicant Hæretici, sed perperam. Existimasse videtur non conuerti panem in Corpus Christi, dum conficitur Eucharistia, sed assumi à verbo Diuino quemadmodũ assumpta est humanitas; nimirùm verbum factum esse hominem non destruendo, sed assumendo humanitatem; & codẽ modo in Eucharistia idem verbum fieri panem non destruendo sed assumendo panem. l. 2. de Diu. Off. c. 2. sic ait. *Nec duo corpora dicuntur aut sunt, hoc quod de altari & illud quod acceptum est de vtero Virginis, quia videlicet vnum idemque verbum vnus idemque Deus sursum est in carne, hic in pane.* Et c. 9. *Verbum Patris carni & sanguini quem de vtero Virginis assumpserat, & pani ac vino quod de altari assumpsit, medium interueniens, vnum sacrificium efficit: quod cum in ora fidelium sacerdos distribuit, panis & vinum absumitur & transit, partus autem Virginis cum vnito sibi verbo Panis & in Cælo & in hominibus integer permanet & inconsumptus.*

S

Serlo Parisiensis scripsit de filiis Presbyterorum lib. 1. vt scribit Balæus. Florebat an. 1160. Fuit & iisdem temporibus Serlo Natione Anglus Grammatices Professor, Rhetor etiam & Poëta non contemnendus, inquit Lelandus, isque ex Eboracensi Canonico factus Monachus Fontanus Cisterciensis Ordinis: & in eodem Cœnobio Abbas constitutus fuit. Fuit & alius Serlo Episcopus Sagiensis, de quo vide in Gallia Christiana.

Silo Dialectices professor insignis viso post mortem è Discipulis suis vno cum sophismatibus seu thesibus Philosophicis quibus nemo plus delectatus fuerat, & quamobrem purgatorii pœnis damnatus fuerat, seculi vanitates deserere constituit & conuenientibus manè hora solita ad lectionem Discipulis vale dixit hisce duobus versibus, quos retulimus ad an. 1172.

Linquo coax ranis, cras coruis, vanaque vanis.
Ad Logicen pergo, quæ mortis non timet ergo.

Siluester Giraldus vulgò Cambrensis Anglicanæ nationis è Prouincia Pembrochiana, Theologiæ quam in Vniuersitate Parisiensi prælegit, omnique humanio-

rum artium cognitione eleganter instructus teste Balæo, summâ apud Henricum II. Angliæ Regem authoritate valuit: item & apud Ioannem Comitem Henrici filium, cui in expeditione Hibernica à secretis & ab Epistolis fuit. Brachaniæ & Meneuiæ Archidiaconus, deinde Meneuensis Episcopus factus de primatu Cambriæ cum Huberto Archiepiscopo Cantuariensi contendit. Scripsit inter cætera, vitam Ethelberti Martyris, Dauid Meneuensis, Remigii & Hugonis Lincoln. Episcoporum, & Carodoci presbyteri & Eremitæ. Hiberniæ situm, mores incolarum & quidquid in ea insigne & illustre reperit: cuius Topographiam Henrico Regi, historiam verò Gentis Richardo dedicauit.

Simon Pexiacensis, seu vt fert Chronicon Mauriniacense, Pisciacensis, primò Philosophiæ, deinde Theologiæ Professor, quem Ioannes Saresberiensis vocat *fidum quidem Lectorem, sed obtusum Disputatorem; quem in Theologia audierat.* Teulfus in Chronico Maurin. meminit Simonis de Pissiaco, qui à Rege missus est Romam vt legationis munere fungeretur. Meminit quoque Blesensis cuiusdam Simonis Carnotensis Canonici, qui relictis scholis aurum & opes accumulare studuit. Idem Saresberiensis commemorat alio loco Simonem Parisiensem: sed is, credo, est Pisciacensis.

Simon de Tornaco subtilissimus ac doctissimus Theologiæ Magister, in professione litterarum conspicuus & celeberrimus, de quo dicemus amplius ad an. 1201. Hîc verò commemorare lubet quàm sincerè feruidéque eum ob celebritatem & famam Cathedræ Guillelmo Remensi commendarit *Stephanus* Tornacensis. Sic enim habet Epis. 79. *M. Simoni viro inter Scholares Cathedras egregio non necesse est verbosas emendicare preces aut laudum venalium coram vobis preconia corrogare. Gratiosum & commendabilem faciunt eum hinc authoritas morum, hinc peritia litterarum. Tales consueuit illustris clementia vestra vocare, diligere, promouere. Sed ne peccatoris oleo caput vestrum videar impinguare, prostratus ad pedes vestros cùm sim puluis & cinis, loquor ad Dominum meum pro M. Simone preces fundens & supplicans, vt in negotio quod habet cum Episcopo suo & cum Canonicis suis, tam benenalè suscipiatis eum, quàm beneficè sustenteris causam quam promouit. Ita promoueatis si placet, vt si quis promotus est in iniuriam Canonum, cononice simul amoueatur & sure.* Quid autem isti viro acciderit, ad an. 1201. referemus.

Stephanus Æduensis Ep. author Tractatus de sacramento altaris, viuebat initio huiusce seculi, & quæstionem illam tunc temporis celebrem non minus doctè quàm Catholicè tractauit. Eius opus legitur in Bibliotheca Patrum. Obiit circa an. 1130.

Stephanus Anglicus vir fuit tam Liberalium Artium peritia quàm Theologicis Disciplinis imbutus: de quo sic scribit Henricus Gandauensis. *Stephanus Anglicus Parisius liberalium Artium Scholis præfuit: inde Theologica schola præsidens Theologiam celeberrimè docuit. Totam scripturam primus medullitus & moraliter cœpit exponere. In Pentateuchum & in Regum libros moralitates suas litteris mandatas reliquit. Scripsit & in 12. Prophetas moraliter & subtiliter secundum modum Scholasticæ lectionis exponens.* Trithemius verò ait eum, *Gymnasii Pariensis quondam* Decus *fuisse & Rectorem:* in Philosophia Aristotelica nulli suo tempore secundum, Theologiam multis annis docuisse, primumque Scripturam sacram medullitus & moraliter exponere cœpisse. Ex hinc morem inoleuisse, vt Magistri Theologiæ Diuinos libros suis Lectutis in scholis discipulis lucidius aperirent. hæc ille.

Stephanus de Filgeriis ex Capellano Henrici II. Anglorum Regis factus Episcopus Redonensis, ingentis quoque peritiæ & litteraturæ vir fuit: de quo sic Robertus de Monte ad an. 1178. quo obiit. *Stephanus vir honestus & litteratus Episcopus Redonensis. Huic accidit quadam visio mirabilis, quam ipse Episcopus cuidam Monacho familiari nostro ante mortem suam manifestauit. Quadam enim persona ei apparens leuisibile hos versus ei dixit,* Desine ludere temere, nittere surgere propere de puluere. *Ipse enim multarythmico carmine & prosa iucundè & ad plausus hominum scripserat: & quia miserator hominum cum in proximo moriturum sciebat, monuit eum vt a talibus abstineret & pœnitentiam ageret. Scripsit etiam vitam S. Firmati Episcopi & vitam S. Vitalis primi Abbatis Sauignéii. Scripsit etiam mihi 50. versus de senectute, in quorum vltimo prædictorum versuum vnam clausulam posuit. Cui etiam Mater Misericordia apparuit in habitu suo, cui deuotè semper seruierat.*

Stephanus de Nemoroso Gall. *de Nemours* Gualteri Franciæ Camerarii filius, frater Stephani item Camerarij, Petri de Cambio Parisiensis & Guillelmi Meldensis Episcoporum, Præsul Nouiomensis quem Ægidius Parisiensis in suo Carolino inter Parisinos Professores numerat. Episcopatum adeptus est an. 1188. & obiit an. 1220. iacetque in Vrsicampo.

Stephanus Parisiensis Iuris Canoniei Doctor celeberrimus, cuius item meminit Ægidius in Poëmate, vbi de professoribus Parisinis. De Magistro Parisiensi factus est Archidiaconus Æduensis Ecclesiæ; vir tantæ famæ, vt si quid difficultatis occurreret in Iure Gallicano aut Romano, ex omnibus vnus consuleretur.

Ille Edua Stephanus maior Leuita lucrosis
Assiduus studiis: à quo decisio legum
Quæritur,& nostri monstratur regula iuris.

Stephanus Tornacensis alumnus quoque scholæ Parisiensis fuit; vt testatur ipse Ep. 231. ad Archidiaconum Burdigalensem. *Venerabilis Abbas Silua maioris audito quod cum esset Parisius in scholis constitutus quando me affabilitate vestrâ & notitiâ dignum iudicastis, has supplicationes ad Maiestatem vestram impetrauit.* Fuit primum Canonicus & Cantor Ecclesiæ S. Euurtii Aurelianensis tum adhuc secularis: postquam verò facta est Regularis Ordinis S. Augustini, ibidem etiã nomen dedit militiæ Canonicorum Regularium sub Abbate Rogerio anno circiter 1163. Vnde errant qui scribunt Stephanum exiis San-Victorinis vnum fuisse, qui ad San-Genouefianum Conuentum componendum assumpti sunt an. circiter 1148. tunc enim nondum erat Regularis, nec forte è scholis Parisiensibus adhuc excesserat. Idque satis euincitur ex Ep. 77. ad Innocentium III. *Ecclesiam S. Euurtij Aurelianensis in conspectu Angelorum & hominum commendabilem faciunt & meritum Confessoris & testimonium Ciuitatis. His accedit sancta conuersatio fratrum regulariter ibi Deo seruientium, qui vitâ sic eminent inter suos, vt famâ excitent alienos. Tempore secularium Canonicorum ante 40. iam annos Canonicus simul & Cantor eiusdem Ecclesiæ fui, & mutato ipsius statu in Regularem formam postmodum & ipse Discipulus Augustini habitum in ea pœnitentis suscepi.* Errant quoque qui aiunt hanc Epistolam à Stephano scriptam ad Alexandrum III. nam si ita esset, cum Alexander obierit an. 1181. consequens esset mutationem illam in Ecclesia S. Euurtij factam fuisse anno circiter 1140. quod nullibi legitur. Porro eiusdem Ecclesiæ S. Euurtii Abbas factus est an. 1167. eamque rexit ad annum vsque 1177. hinc assumptus ad San-Genouefianam Parisiensem, quam similiter rexit vsque ad an. 1192. quo Tornacensis Episcopus factus est. Scripsit Epistolarum volumen, ex quibus apparet quantus vir fuerit, quamque tersè & nitidè scripserit. Obiit Tornaci an. 1203.

Stephanus de Vitreio magnæ famæ & litteraturæ vir molestè ferens se à nonnullis suis Discipulis derelictum qui ad Claram-Vallem se receperant, & Monachalem vestem induerant, se quoque illuc contulit, vestemque sibi depoposcit, non deuotione quidem ductus, sed vt Nouicios secum reduceret. Agnouit Bernardus viri animum, daraque illi veste prædixit non mansurum. Rem sic narrat Cæsarius l. 1. c. 9. *Legitur* inquit, *in vita dicti Patris Bernardi tempore quodam venisse ad Claram-Vallem M. Stephanum de Vitreio virum magnæ scientiæ, vt putabatur, gratia conuersionis, de cuius aduentu cum tota Vallis exultaret, personam tanti viri considerans, B. Bernardus in hac verba prorupit, Diabolus eum adduxit, solus venit, solus reuertetur. Ad hoc enim venerat, vt quosdam Nouicios quos in litteratura ipse informauerat, ad seculum reduceret. Ne Pater scandalizaret pusillanimes, hominem recepit, quem non perseueraturum sciebat, vt Nouicius fieret, consensit. At Spiritus malignus cum toto illo anno per os sui mancipii in ore Nouiciorum sibilaret nec proficeret, quem ad illorum ruinam adduxerat, solum secundum Prophetiam viri Dei, cum multa confusione reduxit.*

T

T*Heobaldus* Magnus Campaniæ Comes illiteratus quidẽ, omnium tamen litterarorum liberalissimus & magnificentissimus Mecenas fuit, liberosq; suos ingenuis artibus imprimis instrui & erudiri voluit, atque illis exemplum dedit, quod

poſtea imitari ſunt: maximè verò Henricus Comes & Willielmus Remenſis Archiepiſcopus, quorum ſupra meminimus. Huiuſce inſignis Comitis Theobaldi memoriam nunquam patientur interire Muſæ Pariſienſes, quam omnes huiuſce ſeculi Hiſtorici cum admiratione ad nos tranſmiſerunt. A Simone Dunelmenſi ob id maximè laudatur, quia *multorum Cœnobiorum conſtructor ſuit, munificus in peregrinos & pauperes, Princeps pacis & Iuſtitiarum, demum vtiliſſimus in moderanda Republ. totius Regni Franciæ.* Honorificè quoque de eo loquitur Bernardus Clareuallenſis l. 2. c. 5. & lib. 4. c. 3. Cæſarius l. 8. c. 31. De eo nos in hiſtoria. Obiit an. 1153. cuius epitaphium retulimus.

Floruit etiam hoc ſeculo *Theobaldus* Normanigena ex Abbate Beccenſi factus Cantuarienſis Archiepiſcopus, qui primus Legum Rom. Doctrinam in Angliam inuexit. Qua de re dicemus infra in Vacario. Thomam primò Clericum ſeu Capellanum, deinde Archidiaconum, poſtremò ſucceſſorem habuit. Litem cum Siluestro Auguſtinenſium Cantuar. Abbate ſubiectionem profiteri detrectante exercuit: ſed randem licet ille Eugenio Papæ Abbatiam ſuam tributariam feciſſet, mandato Adriani IV. compulſus eſt ad ſubiectionem, debitamque fecit apud Northamtonam præſente Rege Henrico & Epiſcopis ſubiectionem.

Theodericus Armoricus, Rhetorices Profeſſor celeberrimus, à quo ſe eius præcepta accepiſſe ait Ioan. Sareſberienſis l. 2. Metal. c. 10. *Rhetoricam*, inquit, *quam prius cum quibuſdam aliis à M. Theoderico tenuiter auditam paululum intelligebam &c.* Eundem vocat l. 1. c. 5. *Artium ſtudioſiſſimum inueſtigatorem. Deinde ſe ad Dialecticam* contulit, credituſque eſt Topica Ariſtotelis contemnere: verum Sareſberienſis eum ab hac calumnia vindicat l. 4. c. 24. *M. Theodoricus* inquit, vt memini, *Topica non Ariſtotelis*, ſed *Treſſaſſini Pregonis irridebat.* Poſtremò ad Theologiam conuolauit, & in ea fuit ſententia circa eſſentiam Dei, vt crederet non eſſe vbique. Contra quem inter alios ſcripſit M. Gualterus de Mauritania: cuius Tractatum in Hiſtoria retulimus.

Terricus Scholarum Magiſter claruit circa an. 1120. eius meminit Abaelardus l. 1. Calamit. Concilio Sueſſionenſi quod contra Abaelardum conuocatum fuerat, interfuit, & Cononem legatum (ſi Abaëlardo fides eſt) ignarè dicentem in Trinitate *Tres eſſe omnipotentes*, redarguit irridendo & ſubinferendo illud Athanaſii. *Et tamen non tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens.* Cumque ab Epiſcopo tanquam reus qui in Maieſtatem loqueretur, reprehenderetur, ſubintulit verba Danielis *ſic fatui filij Iſrael non iudicantes, neque quod verum eſt cognoſcentes, condemnatis filium Iſraël? Reuertimini ad iudicium & de ipſo Iudice iudicate, qui talem Iudicem quaſi ad inſtructionem fidei & correctionem erroris inſtituiſtis: qui cum iudicare deberes, ore ſe proprio condemnauit. Diuina hodiè miſericordia Innocentem patenter, ſicut olim Suſannam à falſis accuſatoribus liberauit.* Sic ille apud Abaelardum.

Fuit & ſub finem Seculi *Terricus* quidam Hæreſiarcha, qui teſte Roberto Antiſſiodorenſi apud Corbiniacum captus & è latebris eductus incenſus eſt.

Tenredus Nationis Anglicanæ, Magiſter quoque fuit Grammatices in Academia Pariſienſi, eiuſque meminit Sareſberienſis l. 1. Metal. c. 14. *Tenredus noſter*, inquit, *Grammaticus ſcientiâ quàm opinione potentior etiam in ſonis elementariis ampliorem numerum conuincebat.*

Thomas Becket, vulgò Cantuarienſis, Gilberti Beket Ciuis Londinenſis & Matildis filius, ad capeſſenda bonarum litterarum ſtudia à Parentibus miſſus eſt Pariſios circa an. 1138 deinde à Theobaldo Cantuarienſi Archiepiſcopo ad Eccleſiam ſuam, imò & ad res gerendas euocatus eſt, eiuſque induſtria in plurimis vſus eſt. Eum verò primùm ex Clerico Archidiaconum fecit Eccleſiæ Cantuarienſis: deinde poſt compoſita bella quæ inter Stephanum Regem & Henricum Normaniæ Ducem intercedebant, ipſi Henrico Regi tandem inaugurato in Cancellarium dedit. Poſtremo idem poſt mortem Theobaldi vnanimi omnium Epiſcoporum conſenſu delectus eſt in ſucceſſorem an. 1163. De eo ſic ſcribit Ioannes Brompton Abbas Iornalenſis. *Ab ineunte ætate, ſicut referre ſolitus erat, didicit à Matre timorem Domini, & beatam Dei genitricem Virginem Mariam tanquam Ducem viarum ſuarum & vitæ Patronam dulcius inuocare, & poſt Chriſtum, in illam totam fiduciam iactare. Matre verò defunctâ Pater quem incendia crebra attenuabant, ipſum per aliquod tempus* CAVSA STVDII PARISIVS *deſtinauit, qui inde reuerſus, receptus eſt in par-*

tem solicitudinis Reipub. Londoniarum. Neque verò studuit duntaxat Parisiis, sed & ibidem publicè docuisse, & inter alios, Robertum Folioth auditorem habuisse scribit Balæus. Non possum præterire quæ de eo quoque commemorat Geruasius Dorobernensis, Author Thomæ suppar. *Thomas*, inquit, *Cantuariensis* Archidiaconus & Regis Henrici Cancellarius in Anglia potentissimus, Londinensis vrbis indigena, parentum mediocrium proles illustris, à primis adolescentiæ annis gratia multiplici ditatus. Cuius Pater Gilbertus, Mater Matildis vocabatur. Equibus natus & educatus Thomas erat formâ decorus, statura procerus, ingenio perspicax, dulcis & iocundus eloquio, venustate morum pro ætate amabilis, tantoque rationis vigebat acumine, vt prudenter inauditas & difficiles soluere Quæstiones, adeoque felici gaudebat memoria, vt quod semel in sententiis aut verbis didicebat, quotiens volebat, posset sine difficultate proferre. Ab ineunte ætate, sicut referre solitus erat, didicit timorem Dei, & B. Virginem in omni negotio deuotius inuocare, publicè mendicantibus pleno compatiebatur affectu & subueniebat effectu. Liberalium verò disciplinarum scholas egrediens, ad Curiarum se transtulit occupationes, & sic commilitones & coætaneos antecessit: & cum vigeret in eo fidei zelus & magnificentia, erat tamen supra modum captator auræ popularis. Attamen admirandus & imitandus erat in corporis castitate. Deinde ducatu gratiæ contulit se ad Archiepiscopum Theobaldum & promerente industria familiaris eius affectus est. Hæc & plura Geruasius. Quod autem speciali cultu B. Virginem veneratus sit, vicissimque illa pro deuoto eum famulo habuerit, exemplo demonstrat Cæsarius Heisterbacensis l. 7. c. 4. *Retulit*, inquit, *quidam* mihi Abbas de Ordine nostro de S. Thoma Cantuariensi, qui nostris temporibus martyrizatus est, quiddam satis delectabile, quod nec in eius passione legitur, nec in libris miraculorum eius reperitur. Cum esset in eius diœcesi sacerdos quidam idiota nullam sciens Missam nisi de Domina S. Maria, & illam quotidie celebraret, atque apud eum de hoc accusaretur, prohibitus est ob honorem sacramenti à B. Episcopo de cætero dicere Missas; qui cum esset in tribulatione & egeret, beatamque Virginem Mariam iugiter inuocaret, illa apparens ei ait, *Vade ad Episcopum & dic ei ex parte mea quatenus restituat tibi Officium tuum.* Respondit Sacerdos, *Domina ego pauper sum & persona despecta, non me audiet, neque mihi patebit accessus ad eum.* B. Virgo Maria subiunxit: Vade & Ego tibi viam præparabo. Et ille, Domina! non credet verbis meis. Respondit ei: Dices ei pro signo, quod cum tali hora & in tali loco Cilicium suum dissutum resarciret, Ego illud ex parte vna tenebam adiuuans eum, statimque credet tibi. Mane sacerdos sine impedimento intrans ad Episcopum B. Dei Genitricis Mariæ referens Nuncium, cum ille diceret, vnde credam te ab ea missum? prædictum signum de Cilicio subiunxit. Quo audito B. Pontifex stupens simul ac pauens respondit? *Ecce reddo tibi officium tuum & Pracipio tibi vt tantum Missam de D. S. Maria cantes ac frequenter ores pro me.* Cæterum Ecclesiasticarum libertatum quàm strenuus assertor fuerit, ex historia satis intelligitur. De eo omnes Historici Anglicani fusè scripserunt, imprimis M. Herebertus passionum eius socius, inquit Geruasius, Willelmus Cantuariensis Monachus qui eius miracula præsertim complexus est, Alanus prior Cantuar. qui volumen Epistolarum collegit. Miracula quoque quæ vidit, ea conscripsit Benedictus cum vita ipsius, quam breuiter dictauit Ioannes Saresberiensis Episcopus Carnotensis, Geruasius Dorobernensis & alij. Occisus est ab impiis carnificibus anno 1171. ætatis 53.

Thomas de S. Audomaro studebat quoque Lutetiæ circa an. 1135. ad quem, cum se ad Cisterciensem Ordinem collaturum promisisset, nec votum exsolueret studiorum amore captus, Bernardus Clare-vallensis scripsit admonens quid contigisset Thomæ Præposito de Beuerla, qui emisso simili voto moram trahens tandem subitâ morte præuentus fuerat. Arguit quoque eundem, quod nimis addictus esset secularium litterarum lectioni, nec de voto suo cogitaret. *Haccine est illa morum pulcherrima compositio qua informari te scribis scientia huius apprehensione, cuius studio & amore sic ferues, vt non verearis sancto Proposito preiudicium facere? Sed quæso te quod memoriale virtutis, qua laus disciplina, quis scientia profectus vel artis fructus trepidare timore vbi non est timor, & timorem Domini relinquere? Quàm salubrius disceres Iesum & hunc Crucifixum? quam vtique scientiam haud facile nisi qui mundo*

crucifixus erit, apprehendit. Falleris fili, falleris, ſi te putas inuenire apud Mundi Magiſtros quam ſoli Chriſti Diſcipuli, id. Mundi contemptores Dei munere aſſequuntur. Nec enim hanc lectio docet, ſed vnctio; non littera, ſed ſpiritus; non eruditio, ſed exercitatio in mandatis Domini.

Thomas à S. Victore eiuſdem Domus Prior, de quo multa diximus in Hiſtoria 13. Kal. Sept. an. 1131 vel vt Ioan. Picartus putat an. 1130. à nepotibus Theobaldi Archidiaconi Pariſienſis impiè necatus eſt. Cuius corpus cum in Clauſtro tumulatum fuiſſet, Innocentius II. paulò poſt Lutetiam ingreſſus illud honoratiore loco ſepeliri mandauit 7. id. Martias. Ad quam diem recitatur rei geſtæ ſumma in hunc modum. *Commemoratio D. Thomæ Prioris huius Eccleſiæ, quando Corpus eius præcepto D. Papæ Innocentij de Clauſtro tranſlatum & in Eccleſia ſepultum eſt.* Epitaphium eius tumulo tale inſcriptum eſt.

Hic iacet egregius Thomas Prior, & poſt ſanguine tinctus.
Thomas vir ſobrius, æquitatis tramite cinctus.
In pietate Pater, in iudicio bene rectus
Nec fuit hic Pater donorum turbine flexus.
Martyrium ſitiens inopum damnis miſeratus,
Nec fraudes patiens Curarum Presbyteratus,
Iuſtitiæ Zelo dum militat, enſe feritur.
Spiritus in cælo, corpus terrâ ſepelitur.
Hunc piè deplorat Stephanus tunc Pariſienſis:
Hunc ſcriptis decorat Bernardus Clareualenſis.
Summi Pontificis iuſſu locus hunc capit iſte.
Cœtibus Angelicis nos Thomæ iungito Chriſte.

Legitur in quodam libello MS. & iſtud quoque.

Eſt lux æterna Thomæ collata Priori
Qui meruit Martyr iuris amore mori.
Nouit Bernardus Dux Clareuallis idipſum,
Qui cauſam ſcribit Martyriique modum.
Conſignata breui clauduntur membra ſepulchro.
Vix tamen acta viri claudit vterque polus.

V

V*Acarius* Angligena primus Doctrinam Legum in Angliam intulit & Oxoniæ inſtituit circa an. 1150. quo tempore inter Theobaldum Cantuarienſem & Henricũ Wintonienſem diſſidium intercedebat, ad cuius expoſitionem & compoſitionem opus fuit Iureconſulto. Cauſa diſſidii talis fuit, referente Geruaſio in Theobaldo. *Erat in diebus illis Apoſtolicæ ſedis Legatus Henricus Wintonienſis Epiſcopus qui erat frater Regis* Stephani. *Hic cum de iure Legati, licet priuilegium ſuum pluſquam deceret extenderet in immenſum, ſuumque Archiepiſcopum & Epiſcopos Angliæ vt ſibi occurrerent, quolibet euocaret, indignatus Theobaldus & Thomæ Clerici Londonienſis induſtria fretus egit apud Cæleſtinum Papam qui Innocentio ſucceſſit, vt amoto Henrico Theobaldus in Anglia legatione fungeretur. Oriuntur hinc inde diſcordiæ graues, lites & appellationes antea inauditæ. Tunc leges & Cauſidici in Angliã primò vocati ſunt, quorum primus erat M. Vacarius.* Hic in Oxenefordia legem docuit, *vt apud Romam M. Gratianus & Alexander qui & Rodlandus in proximo Papa futurus Canones compilauit.* Venit in partem diſſidii Stephanus Rex Angliæ Henrici cauſæ fauens, legeſque Romanas & Canones exulare iuſſit, ſimulque Vacario ſilentium indixit: qua de re Sateſberienſis l. 8. c. 22. *Alios vidi qui libros legis deputant igni, nec ſcindere vererentur, ſi in manus eorum Iura peruenirent aut Canones. Tempore Regis Stephani à Regno iuſſæ ſunt exulare Leges Rom. quas in Britanniam Domus Venerabilis Patris Theobaldi Britanniarum Primatis adſciuerat. Ne quis etiam libros retineret, edicto Regio prohibitum eſt, & Vacario noſtro indictum ſilentium: ſed Deo faciente eo magis virtus legis inualuit, quo eam amplius nitebatur impietas infirmare.*

Vinifridus Boni Ioannis Saresberienſis amicus, vt ipſe teſtatur Epiſtola 200. *Non eſt, amice, quod poſſim de ſtatus mei qualitate cauſari: quia omnia hominis machinamenta miſeratio Dei mihi cooperatur in bonum.*

Vlgerius è paupere Scholaſtico Magiſter celeberrimus, è ſcholis Pariſienſibus euocatus eſt ad Andegauenſis ſcholæ regimen à Rainaldo Epiſcopo, cui etiam in Epiſcopatu ſucceſſit. Itaque error irrepſit in quandam ipſius Epiſtolam, quâ ſcribit Hilario amico ſe à *D. Vlgerio* ad Magiſterium ſcholarum ſcholarum B. Mauricii fuiſſe euocatum: ſcribendum enim à *D. Rainaldo*: nam Rainaldus, vt legitur in Chronico Andegauenſi, ordinatus eſt Epiſcopus pridiè idus Ian. an. 1102. & anno 1124. Archiepiſcopus Remenſis electus eſt; Vlgerius verò qui tum erat ſcholarum Magiſter & Archidiaconus Tranſligerenſis ei ſuffectus eſt. 12. Kal. Oct. an. 1125. ex eodem Chronico, & obiit 16. Kal. Nouemb. an. 1148. Epiſt. illam ad Hilarium retulimus in Hiſtoria ad an. 1147. pag. 216. Huiuſce clariſſimi viri meminit Ordericus Vitalis, & Saresberienſis lib. 2 Metal. c. 20. vbi de natura Vniuerſalium Logicorum. *Siquidem, vt ait Vlgerius venerabilis Andegauorum Epiſcopus,* in venalitio diſciplinarum gratioſum ad inuicem debet eſſe verbi commercium: *Nam in Philoſophantium foro exuberat bonitas, & verba diſtrahuntur ad gratiam.* Ad portam Clauſtralem S. Mauricii Andegauenſis cernitur Cœnotaphium & Vlgerii imago cum hac epigraphe.

Hic iacet Vlgerius teneris conſuetus ab annis
Linguâ, mente, manu fructificare Deo.
Huius opus multis prodeſſe, monere, docere,
Flentem ſolari, nudum veſtire, ſuperbum
Frangere, nec quemquam lædere, recta ſequi.

Vldricus natione Italus tam moribus & genere inſignis, quàm doctrinâ iacet in clauſtro San Victorino prope Obizonem in latere Refectorii, vbi ſepultus eſt anno 1163. cum hoc epitaphio, quod etiamnum legitur ibi in ærea lamina parieti affixa.

Quid genus aut quid honor, quid opes, quid forma, quid ætas?
Somnia vana, vapor eſt breuis, vmbra fugax.
Id probat Vldricus Italorum nobile germen,
Indole tranſcendens nobiliore genus.
Oſſa recepit humus, animam Deus intulit Aſtris
Millenos annos centumque Redemptor agebat
Septena Decadis tertius annus erit.

Vlricus de Lucri Theologus, ſed doctrina abutens vnus ex iis fuit qui Albigenſium hæreſim & dogmata Pariſiis & alibi occultè docuit: de quo ſic Cæſarius l. 5. c. 22. ubi enumerat plurimos eiuſdem ſectæ. *Vlricus ſacerdos de Lucri, qui Sexagenarius ſtuduerat in Theologia tempore multo.*

Vulgrinus vir, vt legitur in Patriarchio Bituricenſi, nobilis, doctus, facundus, in conſilio prouidus & omni virtutum decore ornatus ad Patriarchatum Bituricenſem euectus an. 1120. ſedit annos 15. menſes 8. dies 16. iacetque Bituricenſi in Eccleſia. Tertio ſui Patriarchatus anno Sugerium in Abbatem San-Dionyſianum præſente Ludouico Groſſo conſecrauit. Contra Girardum Engoliſmenſem Petri-Leonis ſeu Anacleti Antipapæ Legatum pro Innocentio II. fortiter pugnauit, cumque à Pontifice excommunicatum denuo excommunicauit. Leguntur quædam eius Epiſtolæ in Patriarchio Bituricenſi c. 63. ex quibus quantæ facundiæ vir fuerit, liquet. Ei ſucceſſit M. Albericus Remenſis, vt diximus ad an. 1136.

INDEX
RERVM ET VERBORVM
Quæ in hoc Volumine continentur.

A

B

C

D

FINIS.